
37
38 E
7

ANDREAE
TIRAQVELLI
REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS
TRACTATVS VARII,
Quorum Elenchum pagina sequens indicabit:

Postrema hac editione felicius, quàm antea, renati, accuratissiméque repurgati.

Cum Indice rerum ac verborum copiosissimo.

*

LVGDVNI,
APVD GVLIEL ROVILLIVM.
Cum priuilegio Regis.
1574.

TRACTATVVM, QVI HOC VOLVMINE CONTINENTVR, ELENCHVS.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne fois ou plusieurs, ce present liure intitulé Andreæ Tiraquelli, Regij Consiliarij Tractatus, Cessante causa cessat effectus, Le mort saisit le vif, De iure constituti possessorij, L. Boues. §. Hoc sermone. de verbo. signific. *reueu, corrigé & augmenté par ledict Tiraqueau: & est faict defense de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses pais, terres & seigneuries, ledict liure ainsi reueu, corrigé & augmenté, si ce n'est par le consentement dudict Rouille: & ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire, & de cõfiscation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puisse pretẽdre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement ou à la fin dudict liure, serue pour toute notification, comme si la signification estoit faicte sur l'original. Car tel est son plaisir, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege sur ce donnees à Paris le troisiéme iour de Septembre 1558.*

Par le Roy à la relation du conseil,

Signé, Guillaudet.

MICHAEL TIRAQVELLVS FONTENAII APVD

Pictones præfectus, Francisco, Ioanni Andreæ, Mathurino, Renato, & Ludouico Tiraquellis, fratribus amantißimis, S.

VT non minus verè quàm grauiter apud diuinum illum Platonem dicebat Socrates, aut potiùs Plato ipse, non esse diuinius quippiam, quo de quis consilium capere posset, ac de liberorum educatione, institutionéque. Et non videre se, vbi maiore diligentia, ac solertia opus esset, quàm vt filios optimos quis redderet. Ita summæ, ac incredibilis cuiusdam de nobis curæ, & solicitudinis laudem piisimo humanissimóque Patri nostro deberi plurimam, nemo est nostrùm qui nesciat, fratres iucundissimi. Faxit Deus Opt. Max. vt istam diligẽtiam, operámque, non malè à se collocatam aliquando gloriari possit. Cùm enim intelligeret prudentissimus ac cordatissimus vir, quod & apud eundem Platonem affirmat, magna cum ratione idem Socrates, vniuersam domus gubernationem statúmque, ac summam fortunarum parentis in liberorum educatione positam & constitutam esse, (ὑέων γάρ πȣ, inquit, ἢ χρηστῶν, ἢ τ᾽ἀνάντια γενομένων, πᾶς ὁ οἶκος τȣ̃ πατρὸς οἰκίσεται, ὁ ποιοῖ ἂν οἱ παῖδες γένωνται) nullam officij partem prætermisit, docendo, admonendo, hortando, ac præcipiendo: nullum non mouit lapidem, nullis ad extremam vsque ætatis senectutem pepercit laboribus, nullis sumptibus: vt nos tales redderet, quales liberos suos euadere optimus quisque parens exoptare potest. Quoties illum, & quo animo vidimus, fratres, cùm nos suo, & aliorum doctorum exemplo suauissimè iuxtà ac grauissimè ad bonarum artium studia, nũc gloriæ, dignitatum, ac opum expectatione, nũc propositis præmiis, quibus vniuscuiusque nostrùm ætas capi, & allici maximè videbatur, excitare & accendere conaretur. Quem ipsius in nos animum, voluntatem, & studium, ne per locorũ interstitia, quibus ab ipsius nũc oculis magna nostrùm pars disiungitur, mutatum aut imminutũ putaremus, vtque nos magis ac magis officij admoneret, libellum hunc nuper à se scriptum, vt alios iam multos in hominum manus venire voluit, atque ita veluti nouis stimulis nouóque cõmento nostram omnium alacritatem excitari, nósque admoneri, quos

τῆς πατρῴας ἀρετῆς καὶ εὐδοξίας κληρονόμους habiturum se sperat, μὴ τὴν τοῦ φρονήματος τάξιν ἣν ἡμῖν αὐτὸς παρέδωκε, λιπεῖν. Sed meminerimus Socratici illius in epitaphio Platonis elogij, gloriam parentum, natis præclarum, magnificúmque thesaurum existere: exhaurire verò hunc pecuniarium, honorúmque thesaurum, & illum ad posteros non transmittere, propriæ virtutis, gloriæque inopia turpe, & à viri generositate penitus alienũ. Nostrum est igitur, fratres, parentis istum singularem in nos affectum exosculari, colere, amplecti, omníque ope & studio niti, vt ipsius desiderio respõdeamus, cui nihil charius, nihil antiquius liberis vnquã fuit: vtque eius quàm simillimi euadere studeamus, id est, omnium virtutum ac disciplinarum genere ornatissimi: qualem esse non nostrates tantùm, qui de ingeniis iudicare norunt, ac in artium studiis liberalibus, doctrinísque cùm Græcis, tum Latinis rectè, & fœliciter sunt versati: sed & exteræ nationes, ad quas monumentorum ipsius aliquid peruenit, tam libenter prædicant, quàm ingenuè agnoscunt. Liceat enim mihi tantisper, fratres, paternam, imò nostram potius gloriam, οὕτω γὰρ ἂν ἴσως ἀνεπίφθονον εἰπεῖν, hoc loco attingere, cuius memoriam inter nos refricare, ad quos gloriæ ipsius hęreditas, & factorũ imitatio pertinet, nihil aliud esse iudico, quàm nos inuicẽ & ad literarum studia, & virtutũ exhortari, ne quid à paternis ornamẽtis degeneremus. Nam cùm nihil sit rerum omnium quibus ad virtutẽ & studia inuitamur, quod nos perinde excitet, ac si ad imitandũ hi nobis proponãtur, quibus propter singularẽ probitatis & eruditionis hominẽ ab omnibus plurimũ tribuitur, pręcipuè tamen ad id domesticũ & familiare exẽplum habet. Paterno autem nihil efficacius, aut potentius esse potest. Pręclarè siquidem Demosth. πολλὰ καὶ καλὰ καὶ πεζῇ καὶ ναυμαχοῦντες οἱ πρόγονοι ἔστησαν τρόπαια ἐφ' οἷς καὶ νῦν φιλοτιμούμεθα καί τοι ταῦτα νομίζομεν αὐτοὺς στῆσαι, οὐχ ἵνα θαυμάζωμεν μόνον ἡμεῖς αὐτὰ θεωροῦντες, ἀλλ' ἵνα καὶ μιμώμεθα τὰς τῶν ἀναθέντων ἀρετάς. Quod hac de causa adiectũ volui, ne quis me putet arrogantius paterna encomia passim iactare aut effundere, cùm id neque parentis modestiæ conueniat, neque tali præcone laudes ipsius indigeant. Quod superest, fratres charissimi, vos obnixè oro, atque obtestor, ne patris cogitationem, ac consiliorum spem fallamus, sed ipsius gloriam, cui dedecori esse nefas, & vitium iudicandum est, pro viribus capessamus ac sectemur, meminerimúsque semper nos magni illius Andreæ Tiraquelli, & sanctissimæ ipsius coniugis Mariæ Calleriæ esse filios. Valete, & nos solita beneuolentia, amoréque mutuo complectamur.

❧

CHRISTOPHORI THVANI, CELII PARISIENSIS, OLIM A SECRETIS REGIS, ET IN ILLO AMPLISS. ORD. Cauſ. Patr. nunc autem in eo ordine Præſidis, de Libello, cui Tiraquellus fecit titulum, Ceſſante cauſa ceſſat effectus.

O Elix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Vera cothurnato ſententia dicta Maroni.
Fœlicem te igitur meritò Tiraquelle vocemus,
Cui rerum cauſas non ſolum contigit omnes
Noſſe, ſed effectus, cauſa ceſſante, remotos,
Ceſſantes etiam: nec tantum noſſe, ſed iſtæc
Cognoſcenda aliis, tenui præſtare libello,
In quo nec tenuis labor eſt, ſed gloria maior,
Dum tam diffuſa, & varia, in compendia flectis.

ANTONIVS A LEONE SENATOR, ANDREAE TIRAQVELLO SENATORI

Magnorum, nostri specimen Tiraquelle virorum
Temporis, & nullo cessator tempore, iustos
Si causæ effectus producunt, iure tenebis
Inter consultos subsellia prima togatos.
Nam numero ex nostro, qui sic incumberet ardens
Iudiciis, studiis, Leges praximque doceret
Tam facile & docte, cui nulla labore vacaret
Hora, à te solo nullus mihi contigit alter.
Quis melius calamo, ingenio quis doctiùs vnquam
Ius, quo viui oculos defunctus reddit apertos,
Quo vel in hæredem transit possessio rerum,
Et vera emptori sine traditione paretur,
Fœmineas laudes, fraudes, & iura mariti,
Ius agnatitium, nostrúmque & inane crepantes
Nugas nobilium, mentito ex stemmate auorum
Ortos qui sese fingunt, expresserit, & qui
Ordine natorum primi se in lumina produnt
Ex vtero matris, Causarum effecta recenses.
Post hæc vir sapiens studio confectus, & annis
Maturus, prudens iudex, æquúsque Senator,
Quique foro in medio fractus strepituq; sepultus,
Helluo librorum dulces comitésque fideles
Conteris aßiduè, nulla ratione salutis.
Quandoquidem humanæ fallunt fastidia vitæ,
Queis animum frustra ratio vexare docebit,
Mens tranquilla virum reddit si sola beatum.

EIVSDEM AD EVNDEM TETRASTICHON.

Doctorum es quod cura & amor Tiraquelle virorum,
Doctrina ac pietas Relligióque facit.
Hæc immortalis tibi cum Deus omnia curet,
Immortale etiam num tibi surget opus?

INDEX VOCVM QVAE CONTINENTVR IN TRACTATV CESSANTE CAVSA, SEV RATIONE, CESSAT EFFECTVS.

Causa cessante, cessat effectus.

147. vsque ad 178.	Limitationis, vel limitata causa renunciationis, Aestimationis, Nouationis, Defensionis, Negligētiæ, Promissionis, Societatis, Sentētiæ, Concessionis feudi, Inuestituræ, Venditionis, Exclusionis, Substitutionis, Renūciationis, Cessionis, Reuocationis, Legitimationis, Absolutionis, Concessionis, & Commissionis	Causa cessante, cessat effectus.
146. & 179	Liberationis	
	M	
180.	Mandati	
181.	Metus	
182.	Morbi	
	N	
184. ad 188.	Necessitatis	
	O	
189.	Obligationis	
190.	Odij	
193.	Officij	
197.	Oneris	
	P	
198.	Pacis	
199. ad 202	Paupertatis	
203.	Permissionis	
204.	Periculi	
205.	Pignoris	
206.	Præscriptionis	
207.	Præsumptionis	
210	Priuilegij	
221.	Prodigalitatis	
222.	Prohibitionis	
224.	Promissionis	
	R	
226.	Recessionis, vel recessus	
227.	Recusationis	
229.	Redhibitionis	
231.	Religionis	
232.	Renunciationis	
233.	Repetitionis	
234.	Rescripti	
235.	Restitutionis	
236.	Reuocandi domum	
237.	Reuocationis	
	S	
238.	Saluiconductus	
239.	Securitatis	
240.	Sententiæ	
241.	Societatis	
242.	Specialitatis	
243.	Statuti	
244.	Substitutionis	
245.	Suspensionis	
246.	Suspitionis	
	T	
247.	Testimonij	
	V	
249.	Voluntatis	
250.	Voti	

CESSANTE CAVSA CESSAT EFFECTVS.

1 VLLA omnino est iuris regula, nulla legum sentẽtia, nullum axioma, quod latius pateat, nec ex quo plus vtilitatis, & emolumenti capi possit in explicandis, diffiniendisque, ac iudicandis forensibus negotiis. Vix enim ex cunctis millibus vnum reperias, quod hac regula, aut iis quæ ad eam pertinent, non magnopere indigeat: præsertim quòd ea generalis sit in legibus, contractibus, & cæteris dispositionibus, vt attestatur Petr. Ancha. consi. xlvij. pro clariori decisione. col. j. versi. hæc est enim regula generalis. Quò magis miror, nostros regularum consarcinatores hanc prætermisisse, cùm alias multas, non adeò vtiles, & necessarias posuerint.

Vtilitas huius tractatus.

2 ¶Illud autem tibi in primis præfandum duximus, causam à ratione in hoc differre, vt plerisque placet: quòd causa est id ex quo, vel per quod, vel à quo, vel propter quo aliquid fit, ex quo illud frequens apud bonos autores, Quid causæ est? Et vt scribit Cice. in lib. de fato, ex Carneade: Causa ea est, quę id efficit, cuius est causa: vt vulnus, mortis: cruditas, morbi: ignis, ardoris. Itaque non sic causa intelligi debet, vt quod cuique anteedat, & id causa sit: sed quòd cuique efficienter antecedat. Et paulò pòst, Interesse autẽ, vtrum eiusmodi quid sit, sine quo aliud effici nõ possit: aut eiusmodi, cum quo aliquid effici necesse sit. Nulla igitur earum causa est, quoniã nullam rem sua vi efficit, cuius dicitur causa: nec id sine quo quippiam nõ fit, causa est: sed id quod, cùm accessit, id cuius causa est, efficit necessariò. Hæc ille. Donatus autẽ enarrans illud Virg. lib. 2. Aeneid.

Causa quid sit.

Tum verò ardemus scitari, & quærere causas.

Causa est (inquit) propter quam fit aliquid: nihil enim fit nisi præcedat causa faciendi.

3 ¶Ex nostris autem Ioan. Mona. in c. vlt. de iura. calum. lib. 6. dicit causam multipliciter accipi: & causam esse animi impulsum ad aliquid agendum, vt accipitur in l. j. §. sexum. ff. de postul. Rationem autem esse gerendorum ordinem, ex causa venientium. Vnde (inquit) causa potest esse sine ratione: at ratio non potest esse sine causa. Cui adde id quod scribit Cicero in lib. 2. ad Herennium, si is sit, Rationem esse causam, quæ demonstrat verum esse id quod intendimus, breui subiectione. Ex quo certè apparet, nullam rationem esse sine causa. Sed & Pau. Eleaz. in cle. dudum. §. nos autem. ver. in studiis. & ibi post eum Card. Flor. in ver. ab olim. col. j. in 3. opposi. 1mo. col. eiusdem cap. 12. versi. tertiò Pau. hîc, de sepult. hinc occasione sumpta, quòd ille tex. vtitur his verbis, ex aliqua ratione, vel causa, idem dicunt quod Ioan. Mona. vbi suprà. vti etiam facit Ioan. Andr. in c. cùm dilecti. col. 2. versi. in glos. causa. ibi, de accusat.

Ratio quid sit.

4 ¶Et subdunt ipsi Ioan. Mona. Ioan. And. & Card. Flor. quibus aliis modis causa dicatur, quę nos prętermittimus, veluti ad hunc nostrum tractatum nihil pertinentia. Si quis tamen id scire cupiat, præter ipsum Monach. videat Host. in d. c. cum dilecti. in verbo, ex causa. & ibi quoque Io. And. col. vlti. versi. in gl. causa. extrà de accus. Bar. in l. demonstratio. §. quod autem. col. j. per totum. ff. de condit. & demon. & Lucas Pen. in l. j. col. 2. versi. item not. quòd causa. C. de his qui non imple. stipen. lib. 10. & Henric. Boh. in c. forus. §. causa. de verb. oblig.

Causa quibus modis dicatur.

5 ¶Ratio igitur, vt illis, & aliis plurimis placuit, est ordo gerendorum ex causa venientium. Vel, vt scribit Bal. in l. omnes populi. col. 7. ver. tertiò quæro. ff. de legib. est vrgens disputatio, vel euidens demonstratio, vt dicit notari in l. j. §. veteres. ff. de acqui. poss. & in l. non omnium. ff. de legib. vel, vt subdit ipse Bal. ratio est quidam motus animi, visum acuens, veráque à falsis distinguens. Vel est mentis motus, in his quæ dicuntur decernere, vel conuertere valens, per l. vlti. C. de indicta vidui. tollen. & l. his solis. C. de reuo. donat.

Iterum quid sit ratio.

6 ¶Ex quibus vides causam de præterito esse, aut præsenti: rationem, de futuro, vt etiam scribit Bar. in d. l. demonstratio. §. quod autem. col. vlt. versic. in 8. q. ff. de condit. & demonst. & in l. ij. §. vlt. col. ij. versi. tertiò sumitur. ff. de dona. & Saly. in l. generaliter. in fi. C. de episc. & cler. Aegid. Bellame. in c. post translationem. col. 4. versi. de ratione verò. de renunc.

Causa de præterito, aut præsenti, ratio de futuro.

7 ¶ Veruntamen hæc sæpius confunduntur, alterúmque pro altero ponitur, vel optimis autoribus. Cicero lib. epist. famil. 15. ad Catonem, Cùm autem ad Cybistra proprer rationem belli quinque dies essem moratus. Cæsar libro 8. belli Gallici, quantum hibernorum opportunitas, bellíque ratio postulabat. Et apud nos in l. eas obligationes. ff. de capit. diminut. quam in hoc expendit Alber. in suo Lexico, in verbo, ratio aliquando. & Paul. Paris. consil. xij. transactio. nu. 186. lib. 2. Nonnunquam autem simul

Causa & ratio sæpe confunduntur.

tem simul hæc coniunguntur,vt apud Terentium in Eunucho. Num parua causa , aut parua ratio est.Cicero.lib.1.Offic.Causa autem & ratio efficiens magnos viros, in priore est. Arnobium in lib. aduersus gentes,vbi in infinitis propè locis hæc verba comperies,Quæ causa?quæ ratio est?

8 De eadem re ¶Et hanc quoque confusionem videbis apud nostros iuris interpretes , vt apud Barto.in l.2.§.vlti. ante fin.ff.de donatio.& in extrauag.ad reprimendum.in verbo,absentia. Bal. in l.j.col.j.versic. in ea glo.ibi,sed impulsiua.ff.de feriis.& in l.data.col.ix.ver.item not.quòd non dicitur.C.qui accusa.non poss.& in c.& si Christus.col.vlti.versi.adde quòd cessante vna.de iureiur.Card. Flor. in c.si quando.ad fi.de rescrip.& alios plurimos quos infrà in hoc tractatu citabimus,nunc causam,nunc rationem,tem vnam appellantes.

9 De eadem re. ¶Cæterùm Philip.Dec.in c.cùm cessante.col.j.statim post prin.de appella.dicit causam pro ratione tunc accipi,cùm dicimus cessante causa,cessare effectum. Ante eum Imo.in c.post translationem. col.6.nu.40.de renunc.dicit quòd causa finalis legis,propriè dicenda est ratio. & alleg. Barto.in l.2. §.vlt.ff.de donat.vbi id non adeò expresse dicit.

10 Causa finalis legis , propriè dicitur ratio. ¶Et facit ad superiora quod scribit Bald.in cap.monasterium.de vita & honest.cleric. quòd illa dicitur causa,cui ratio inest. Nam si ratio non inest,non dicitur propriè causa,sed abusiuè.l.si ita stipulatus fuero te sisti. §.si tibi nupsero.ibi,nec rarò probabilis causa huius stipulationis est.ff.de verbo. obligatio.& sequitur Philip.Dec.in dicto cap.cùm cessante.haud multò post prin.de appel.& Paul. Parif.cõsil.xxxij.potissima dubitatio.col.5.nu.53.lib.j.Quod nos ideo dicere voluimus,quòd in hoc ipso tractatu,qui de causa cessante est,aliquando etiam confusim, & promiscuè post alios tractabimus de cessante ratione.

11 Cessante causa cessat effectus. ¶Cessante igitur causa seu ratione (vt vtrumque copulemus, & ad nostrum principale institutum redeamus) cessat effectus,vulgatissima apud nostros sententia , & vice prouerbij celebrata , quam nescio quis in versum redegit non admodum elegantem:

Causatum perimit causa perempta suum.

vt videre licet ex gl.in c.ita quorũdam.in verbo,ferrum.de Iudæ.Ego autem maluissem ita dicere

Effectum perimit,causa perempta suum.

Estque ex lib.2.Physic.Aristotelis (ni fallor) deprompta,tandémque etiam Põtificiis sanctionibus sæpe,veluti conceptis quibusdam verbis,vsurpata, vt videre licet ex cap.& si Christus.paulò ante fi.de iureiur.& c.cùm cessante.in prin.de appel.& in c.cùm infirmitas.de pœnit.& remis.

12 De eadem re. ¶In idque allegantur l.in omni.vbi Bart.ff.de adopt.& l.licet.§.ea obligatio.ff.de procur.& l. actione.§.item si alicuius.ff.pro socio.& l.vlt.& ibi gl.& Bart.ff.de testa.tute. & l.si duas.§.pen.ff.de excus.tut.& l.ex facto.in prin.& ibi Do.ct.id trahentes ad quasdam quæstiones,& inter alios Alex. col. 2.versi.item nota quòd cessante.ff.de vulg.& pupil.& l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patron.& l.qui cum hærede.ff.de actio.& oblig.& l.adulter.§.vlt.& ibi glos.& Docto.ff. de adulter. & l.planè.ff.de oper.liber.& l.nec magistratibus.ff.de iniur.& l.generaliter.vbi glos.& omnes.C.de episc.& cler.ex quibus Pau.Cast.eam l.semper ad hoc dicit allegari.& auth.sed neque curialem.& authen.si seruus. C.eo.tit.& l.j.C.de hæret.& l.vlti.C.de restit.milit.& l.j.in princ. & ibi glos.in verbo , imaginem.C. de latina liber.tollen.& l.vlt.C.de testam.milit.& §.illos autem.& ibi glos. Instit.eo.tit.& §.vlt. Instit.de autor.tuto.& §.hi qui reipublicæ.Instit. de excus.tutor.

13 De eadem re. ¶Et alij tex.iuris canonici,præter eos,quos suprà citauimus,videlicet cap.post translationem.vers. cæterum.extrà de renunc.& ibi omnes doct.ex quibus Cardi.Floren.in 4.notab. dicit eum quoque textum semper ad hoc solere allegari. & c.magna.in fi.de voto.& c.non debet.& ibi Anto.in 6.not. de consang.& affinit.& c.2.de torneam.ex quo not.Ant.in j.not.quòd cessante fine facti, cessat facti effectus.& c.suggestum.de decim.& c.vlt.de vita & honest.cleri.& c.cùm ex iniuncto.de oper.noui nunc.& cle.j.de regul.ex qua not.Imo.in 3.not.ad remotionem causæ sequi remotionem effectus. & cap.quia statuimus.§.his omnibus.lxj.dist.& c.quia sancta.§.verùm. 63.dist.

14 Paria sunt non esse causam, & eam esse finitam. ¶Et ex hoc fit,vt dicamus paria esse,nullam ab initio fuisse causam,vel fuisse aliquam,sed eam finitam,per tex.in l.j.ff.de condict.sine causa. & l.nihil interest.ff.de nautic.fœno. Et ita voluit per eos tex.glos.in constit.Siciliæ,incip.si quem nostrum fidelium.& ibi quoque Matth.Afflict. col.2.versi. tertiò not. ex tex.

15 Quicquid est causa causæ, est & causati. ¶Sed & ex eo illud procedit quod nostrates sæpe solent dicere,quicquid est causa causæ,id quoque esse causam causati,id est,effectus, per l.dotem dedit. ff. de collatione bonorum. & l.manumissiones.& ibi Iacobus Butrig.& Raphael Fulgosius colum.j.versicu.not. quòd quicquid. ff.de iustitia & iure. Bald.in l.ex placito. colum.2.versicu. decimotertiò. quia actiones.C.de rerum permutatione..Raphael Fulgos.in l.cum hic status.§.si inter virum. in fi.ff. de donationibus, inter virum & vxorem. Corneus consi°.cxliiij.viso rhemate. col.vlti.in litera p.vbi & ad hoc citat Proclum philosophum in libro de causis.Socin.consil.clvj.pro fundamento.col.6.versicu.prætereà respondetur alio modo.lib.2. & omnes vbique.

16 Falsa causa, ¶Et illud quoque,quòd falsa causa (intelligo de finali,propter ea quæ dicemus infrà in j. limitatio.) erranter emissa,vitiat & legatum.l.j.& ibi not.C.de falsa causa adiect.lega.Et contractum l.si diuortio.cum glos.& ibi Rapha.Com.Pau.Cast.& Alex.ff.de verb.oblig.& l.ij.§.circa.ff. de doli except. Alex.consi.lxxxix.viso puncto,& instrumentis.versic.& bene facit.lib.2.Caro.Ruin.consi.cxxxvij. verbis vtriusque testamenti.col.pen.nu.11.lib.3.

17 ¶Et illud item quod est veluti nostræ regulæ oppositum, vt durante causa, durare & perseuerare debeat effectus, vt dicit Signor. consi.cxxxv. paterfamilias.col.j.nume.6.per l.semper.§.negociatores.ff de iure immunit.& l.si cui.§.j.ff.ex quibus causis maior.& l.2.§.omnes.ff.de iudic.& l.Titia.§. vsuras ff.de lega.ij.& l.qui nominibus.ff.de admin.tuto. Nam vt hoc ei addas quod operatur propositum in proposito, idem oppositum in opposito, vt tradit Aristoteles in libro t.Ethicor. & probatur in l.si vt proponis.C.de nupt.cum simil.à me collectis in nostro tractatu Retractuum titu.j.§. xij.in glos.j.nu.16.incip.posset item.

Durante causa, &c.

18 ¶Et hæc procedunt, vt scilicet cessante causa vel ratione cesset dispositio, etiam in foro quod conscientiæ appellatur. Ita enim expresse voluit Fran.Curt.iunior consi.xij. videtur prima consideratione.col.3.ver.sed quòd fortius.per tex.bonum (vt ipse dicit) in c.quoniam contra falsam.de prob. & ibi Panor.col.4.ver.vltimò hic nota, qui ex eo tex.not.quòd quando cõstitutio continet aliquid non propter se principaliter, sed ad aliquem finem, non illaqueat transgressores ad pœnam: si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non violatur, etiam respectu peccati mortalis: dummodo id non fiat in contemptum constitutionis, & alios allegat, quos ibi videre poteris.

Hæc regula etiam in foro conscientiæ procedit.

19 ¶Sed ad species rerum descendamus, & quidem ordine alphabeti, vt facilius & promptius quod quisque volet, reperiat.

A

20 ¶Ablationis causa cessante, cessare debet & ipsa ablatio. verbi gratia, princeps potest ex causa auferre rem alterius.l.item si verberatum.§.j.ff.de rei vendic.& l.Lucius.ff.de euictio.glos.& docto.in l.vlt.C.si contra ius vel vtil.public.cum aliis multis concord.à me traditis in repet.l.si vnquam. in verbo, donatione largitus.nu.42.incip.22.ex l.item.C.de reuoc.donat.Certe si ea causa aliquando cesset, debet ea res restitui, vt nuncupatim voluit Inn.in c.quia plerique.ad fi.de immunit. ecclesia. Anto.& Imo.in c.quę in ecclesiarum.ille col.3.versi.venio ad secundum.hic col.5.versi.quid autem si statutum.& ibi latè Felyn.col.xj.versi.secunda declaratio.de constit.& Iason in l.j.col.14. versicu. quartò adde tex.ff.de officio eius cui manda.est iurisdict.& consi.xcij.illustrissimus. col.antepenul. versi.dictum instrumentum.lib.3.

Ablationis causa cessante cessat ipsa ablatio.

21 ¶Absolutionis causa cessante, cessat absolutio.l.si à te.& ibi Socin.qui id not.in j.notab.ff.de excep. rei iudic.Et id quoque satis apertè probatur ex l.ij.& l.si mater.§.eandem.eo.tit.& est etiã optimus tex.in c.eos.in prin.de sent.excõ.in vj.Et facit quod ex Pau.Paris.dicemus infrà, in cessante ratione legis, nu.17.incip.hócque illud est, & quod item dicemus in sententiæ causa cessante.

Absolutionis causa cessante, cessat absolutio.

22 ¶Actionis causa cessante, cessat ipsa actio, aut certè illius persecutio, siue exercitium. verbi gratia Fideiussori ante solutionem competit actio contra eum dilapidantem bona sua.l.si pro ea.C.mandati.Si igitur reus ad frugalitatem redierit, desieritque bona sua dilapidare, cessabit ea actio, vt dicit Bal.ibi in 8.quæst.

Fideiussori ante solutionem, an & quomodo competat actio.

23 ¶Nam & aliàs cessante eo quod interest, ob quod competebat actio, desinit eadem actio competere.l.si procuratorem.§.si liber homo.in versi.mandati.ff.manda.& voluit glos.in l.ad comparandas.C.eo.tit.Sed quoniam id recipit multas, ac varias distinctiones, limitationes, restrictiones, vide amplius super hoc glos.in l. qui autem.§.illud tenendum.& ibi Bart.Bal.Salyc.Rapha.Fulgos.Rom. & Ias.ff.si quis caution.Cyn.latè post alios antiquiores, Bal.Salyc.& Pau.Castr.in dicta l.ad comparandas.Ias.in d.l.non solùm.§.morte.col.2.ff.de oper.noui nunc.Et vide etiam quod dicemus infrà, in redhibitionis causa cessante.

Actio an cesset, cessante interesse.

24 ¶Ademptionis causa cessante, cessat ademptio, vt voluit Bald.in l.cùm seruus.ff.de adim.legat. per tex.in l.quòd si redierunt.quæ est iiij.eo.tit.vbi ademptio legati quæ interuenit ob inimicitias, quæ interuenerunt inter testatorem, & legatarium, cessat, si iterum in amicitiam redierint.respõdétque Bart.ad dictam l.cùm seruus.quæ videbatur probare contrarium, scilicet quòd si seruus alienatus à testatore, ita vt legatum ademptum sit, postea sit redemptus, manet tamen ademptio, nec debetur legatario, nisi noua voluntas testatoris accesserit. Nam vt dicit ipse Bart.inimicitiæ, de quibus in dicta l.iiij.fuerunt causa ademptionis, vnde illis cessantibus pręsumitur cessare voluntas adimendi. At in dicta l.cùm seruus.ea alienatio non est causa voluntatis ademptionis, sed præcessit voluntas adimendi, quæ ostenditur per actum ipsius alienationis: vnde secuta redemptione non sequitur quòd remaneat voluntas legandi, quia non erat eius causa.

Ademptionis causa cessante, cessat ademptio.

25 ¶Aetate cessante cessat effectus illius. verbi gratia, filius minor qui non redemit patrem, excusatur, ne priuetur illius hæreditate, auth.si captiui.C.de episc.& cler. Quid ergo? si factus est maior patre semper captiuo, nec postea eum redemit: certè priuatur, cessante scilicet ætate minore, quæ illum excusabat, vt voluit Bal.in dicta auth.si captiui.post medium.in versi.secunda quæstio est. Nam priuilegium datum ætati, non durat post eam ætatẽ, per l.Titia.§.vsuras.ff.de lega.ij.& l.doli.§.diuersum.ff.de nouat.& quia obsequium filij erga patrem, habet in se actum successiuum, & non instantaneum, licet secus sit in matre minore, quæ non petiit tutorem filio impuberi: nam cùm sit minor, lex statim prouidet de alio tutore: ideo mater liberatur ab onere petẽdi, quia prouidentia legis sufficit: mater enim à iure præuenta est, arg.l.causam.§.puellam.ff.de manum. de quo & nos dicemus in 4.limitat.nu.6.incip.nec hinc longè distat.

Aetate cessante, cessat effectus illius.

26 ¶Et facit etiam ad hoc nostrum propositum, quod scribit Cyn.post Petr.in l.j.C.in quibus causis in integ.restit.non est necess.& in l.minoribus. & ibi quoque Ange.C.de his quibus vt indig.& Ange.

De eadem re.

in §. sed

in §.sed & illud.in auth.constit.quæ per dignitat. Alex.in l.si cùm dotem.§.si maritus.col.2. versic. & istud in terminis.ff.soluto matrimo. Et vide quæ dicam infrà in illa 4.limitatio.nume.7.incip.& quod in simili, & seq.

27 *Affinitatis causa cessante, cessat affinitas.*

¶Affinitatis causa cessante, cessat & ipsa affinitas, & proinde effectus, qui inde sequebatur, vt bene probat tex.in l.cui eorum.§.affinitates.ff.de postulan.& §.affinitates verò.3.q.7. quibus accedit Cicero in oratione pro P.Sestio: Ademit, inquit, alterum soceri nomen, mors filiæ, & glos.notab.in l.sed hoc.in prin.in verbo, succurrendum.ff.de re iudic. quæ dicit (vt omnes sentiunt) quòd soluto affinitatis vinculo sicut amor qui ex affinitate processerat, soluitur: ita & priuilegij, quod inde oriebatur, beneficium, quod scilicet ibi datur ratione affinitatis, quam glos.dicit valde not. Alex. qui eam l.legit cum l.non tantùm.col.vlt.versi.capio glo.& eam quoque expendit, & sequitur Bal.in l.affinitatis.C.commu.de succes.& in d.l.cui eorum.§.affinitates.ff.de postul.vbi eam dicit not. & in l.vlt. & ibi quoque Pau.Cast.& Ias.qui eam dicit solennem.C.de verb.signi.& ipse Bal.in c. accedens.vt lite non contest.vbi eam dicit sing, & rursum in c.in literis.in fi.de testib.Alex.qui eam quoque dicit not.consi.ccvij.ponderatis verbis statuti.col.3.versi.quartò per id, lib.6.

28 *Frater mariti an possit testificari pro uxore ipsius fratris.*

¶Ex quo ipse Bal.& Ange.post Guil.Cun.in d.l.cui eorum.§.affinitates. dicunt quòd licet quis pro vxore fratris viuentis non possit ferre testimonium, saltem quod faciat fidem integram, intelligitur tamen quãdiu durat affinitas: nam si frater est mortuus, & ita ea affinitas sit soluta, poterit pro ea testificari.quod & sequitur Alex.dicto consi.ccvij.ponderatis verbis statuti, col.3.versi.tertio, quia hoc expresse, lib.6.Lanfran Oria.in repet.c.quoniam contra falsam, in materia testamenti.de prob. vbi & ipse id trahit generaliter ad omnes affinitates.Hipp.Marsil.qui & illam glo.in d.l.sed hoc.ad hoc dicit sing.in l.j.§.item Mummio.col.j.ff.de quæstionib.

29 *Amoris vinculum non omnino soluitur soluta affinitate.*

¶Sed hic paulisper aduerte lector amantissime, quoniam ea gl.in d.l.sed hoc.non dicit omnino dissolui amoris vinculum soluta affinitate, sed decrescere: quasi diceret non tantum esse amorem affinitate sic soluta, quantus erat ea durante, sed diminui per solutionem affinitatis, non quòd omnino perierit: tanquam scilicet adhuc maneant quædam vestigia, & reliquiæ ipsius, quod facit vt nõ omnino cesset causa, secundùm ea quæ dicemus infrà in xvij.limit. Presertim si ex ea affinitate siue matrimonio, ex quo contracta ea erat, manserint liberi, vt in simili consuluit Pau.Castr.consi.incip.vertitur quæstio, an statutum de compromissis.quem refert Alex.in dicto consil.ccvij.ponderatis verbis.col.2.versi.quartò per tex.lib.6.quod tamen consilium reperire non potui.Ideo relinquendum esse arbitrio boni viri censeo, quanta fides sit his adhibenda. Nam vt id quoque addas, amicitia ex affinitate contracta plerunque ea durat, etiam soluta affinitate. Nam Cicero ad id, quod suprà ex eo diximus in oratione pro P.Sestio, subdit confestim, Sed charitatem illius, necessitudinem & beneuolentiam non ademit.

30 *Affinis accusare potest.*

¶Et hinc quoque (vt redeamus) fit quod scribit idem Bal.in l.j.col.x.versi.super iij.articu.de affinibus.C.de his qui accusa.non poss.quòd licet affinis possit accusare, propter sui affinis iniuriam, per l.j.§.j.ff.de postul.hoc tamen procedit durante affinitate, ea enim soluta, non potest, per dictam glo. in d.l.sed hoc.de re iudic.& dicta l.cui eorum.§.affinitates.& l.quod ait.ibi, finita est.ff.de diuort. Et id sequitur Alex.dicto consi.ccvij.col.4.versi.& quòd non sit omnino, eadem ratio.lib.6.

31. & 32 *Statutum de compromisso affinium, non obtinet finita affinitate.*

¶Sed & hinc quoque illud fit, vt statutum iubens quæstiones affinium inter se compromitti, cuiusmodi est Bononiæ, & in aliis multis locis, intelligatur durante affinitate, non etiam ea soluta, vt voluerunt Bar. Bal.& Ange.in d.l.cui eorum.§.affinitates.per eum tex.ff de postul. Bal.in d.l.vlt.col.j. in j.not.C.de verb.signi.vbi dicit hoc quoque tenuisse antiquos aduocatos Perusinos, & in d.l.affinitatis.col.j.ver.item nota quòd aduocati.C.cõmu.de succes.& in d.c.accedens.vt lite non contest. & in sua margarita.in verbo, affinitas. Pet.Anch.in repe.c.j.in xiiij.q.prin.versi.quæro vlterius.de verbo, consanguinei.de consti.Pau.Cast.in l.ex diuerso.quam legit cum l.rei iudicatę.§.vlt.& ibi etiam Franc.Are.& Alex.ff.de re iudic.idem Pau.consi.lxxx.super primo dubio, seu quæsito respondetur, in iij.dubio.lib.2.& Ioan.Ana.in c.salubriter.col.j versi.nunquid autem dicatur.de vsur.Alex.in d.l. sed hoc.col.vlt.ff.de re iudic.vbi dicit ita cõmuniter teneri, & latè dicto consi.ccvij.per totum.lib. 6.vbi multa allegat ad hanc rem pertinentia.

33 *Viduus aut vidua censentur manere in eodem matrimonio, sed improprie.*

¶Verùm Salyc.subdubius tamen in d.l.vlt.C.de verb.signifi.hoc intelligit, nisi maritus aut vxor superstites, manerent in viduitate: nam tunc tantisper cẽserentur manere in eodem matrimonio, quod affinitatem produxit, per l.vlti.C.de bonis mater.& glos.in l.j.§.exactio.C. de rei vxor. actio.cum aliis multis concor.à me adductis in tractatu Nobilitatis, cap.18.num.9.incip.nam interim dum est vidua. Et hoc dictum Saly.sequitur, & extollit Barbat.in repe.l.cùm acutissimi.col.lix. versicu. Do. Salyc.in d.l.fi.C.de fideicom.

34 *Statuta nõ extenduntur ad casum fictum.*

¶Sed id non recipit Alex.in d.l.sed hoc.vbi supra, dicens se contrariũ consuluisse, vti latissimè consuluit dicto consi.ccvij.lib.6.verba enim statuti debere intelligi propriè, nec extendi debere ad casum fictum.c.susceptum.de rescrip.lib.6.& l.3.§.hæc verba.& ibi Bar.ff.de neg.gest.Idem Bart. plenè in l.omnes populi.in 6.q.ff.de iusti.& iure.& in l.apud Iulianum.§.vlti.ff.quib.ex cau.in poss.eat. Sed quòd videatur esse in eodem matrimonio, quæ durat in viduitate, id ex fictione est, cùm non sit verè matrimonium, vnde ea non vocatur vxor.l.j.cum gl.j.C.vnde vir & vxor.& not Bar. in l.Titia Seio.§.vsuras.ff.de leg.2.& eam quoque Salyc.sententiam, nulla Alex.mentione facta, reprobat Ias.in dicta l.vlt.col 3.in 3.notab.C.de verb.signifi.

35 ¶Tamen vt verum fatear, istud non est sine scrupulo : nam huiusmodi statutum est fauorabile, vt per se satis patet, & voluit Bal. in d.l.affinitatis.circa medium.ibi,pone statutum dictat.C. commu. de succes.& in l.qui se patris.col.vlt. C.vnde lib. vbi ex hoc infert, quòd extenditur ad casum improprium:quem sequitur Pau.Cast.& ipse Roma.ibi,ex quibus idem Pau.dicit,tale statutum comprehendere etiam eos,qui sunt in ea affinitate, quam ius non considerat, quod sequitur, & extollit Iason ibi,col.xxij.versi.secundò infert,& multis seq. & in l. quiq; litigandi causa.§. prætor ait parentem.quæ est l.iiij.quam legit cum l.ij.in col.ij.in iiij.oot.ff.de in ius vocan.

Statutum id de cōpromissis essiniun fauorabile.

Et trahitur ad casum improprium.

36 ¶Sed & tale statutum esse fauorabile,præter illos voluerūt Hostien.& Ioan.Andr.in c.j. de transact. Bart.in j.constit.C.Anto.in c.j.de mut.petit.Pet.Ancha.consi.clxxxvij.incipit apud me quęstio ista. ad fi.vbi & hoc dicit, in hoc statuto comprehendi affines & consanguineos naturales. Raph. Fulg. consi.cix.item si qua quæstio.col.pen.versi.& in proposita quæstione. Alex. in l.j.§.lex Falcidia.col.j. ff.ad leg.Falcid.& in rub.ff.solu.matr.col. vj. versic. sed mihi plus placet. Maria Socin.Senior,consi. iiij.incip.visis actis,& actitatis in fi.& consi.xxvij.pro decisione præsentis consultationis,in fi.Philip. Dec.consi.xiij.cuius superscriptio incipit,an appellatione agnatorum , post prin. versic. secundò ad istud.Sed de hoc vide omnino Alex.in d.l.qui se patris.col.pen.versi.& ideo dicunt.C.vnde lib.

Id statutum comprehendit affines naturales.

37 ¶Quid? quòd & leges nostræ etiam soluto matrimonio vxorem vocant, l. diuortio. iuncta glos. in verbo,vxoris.ff.de nego.gest.& l.si quis reum.§.idem Iulianus.le j.cum gl.parua.ff.de lib.lega.quam ad hoc expendit ipse Alex.consi.xx.viso processu causæ inter Katharinam , colum.j.lib. ij. Quibus concinens Ouidius lib.j.Fastorum:

Vxores etiam vocantur soluto matrimonio.

Per totidem menses à funere coniugis , vxor
Sustinet in vidua tristia signa domo.

38 ¶Et alibi leges vocant generum,& socerum etiam soluto matrimonio,d.l.vlti. C.de verbo. signifi. quibus concinens Lucanus libro iij. Pharsalicæ,paulò post princ.vmbra Iuliæ defunctæ , Pompeio viro in somnis apparens,renunciat illum Iulij Cæsaris patris sui generum,vel inuitum esse , tametsi illa defuncta sit.

Gener, & socer soluto matrimonio, dicuntur.

— Nunquam tibi Magne per vmbras,
Pérque meos manes generum non esse licebit.

Et Cæsar ipse apud eundem Lucanum,tum in multis locis, tum lib.9. eiusdem operis , Pompeium post mortem eiusdem Iuliæ,generum vocat.

Exilium,generíque minas,Románque timebam.

Et paulò pòst se illius socerum appellat.

Sentiat aduentum soceri.

39 ¶Porrò Oldrad.quem refert & sequi videtur Bald.in dicta l.vlti.C.de verbo.signifi.pro horum concordia dicit,quòd in illa l.volebat quis ad actum fauorabilem , sine alterius iniuria in subsidium admitti,tanquam gener, siue socer , quod ei permittitur , quia latissimè in fauorabilibus fit interpretatio. At in dicta l.cui eorum.§.affinitates. ff. de postul. volebat sub affinitatis velamine contra ius commune admitti. Cui concinens Paul.Castr.dicto consi.lxxx.lib.ij.Aut quis, ait , tanquam affinis vult admitti ad aliquid, quod sit de iure communi,& admittitur etiam soluta affinitate,per dictam l.vlt.Aut ad aliquid de iure speciali , & contra ius commune , & non admittitur. Certum est autem quòd de iure communi quis ad compromittendum non cogitur.l. si dictum. §. si compromiserit.ff. de euict. Bar.in l.furti.§.qui iussu.ff.de his qui not.infa. Bal.in l.ex stipulatione.C.de sent.Et eandem fermè distinctionem tradidit idem Pau.in d.l.ex diuerso.ff.solu.matri.

Cōcordia præcedentium opinionum.

40 ¶Amoris causa cessante,cessat amor,vt videre licet ex iis quæ diximus suprà nume.37.incip. affinitates.& 2.seq.vt ostendit Plutarchus in lib.cui titulum fecit γαμικὰ παραγγέλματα , id est , connubialia præcepta,quòd quemadmodum ignis in paleis,leporinísque pilis accenditur, ociúsque restinguitur:ita breuem amorem nouorum coniugum,corporis forma inflammatum , nec durare posse, nec firmum esse existimandum.tanquam id dicat:vt forma , cuius gratia amor conciliatus est , citò abit,ita amor ipse:nam cùm propter formam ames, idem amoris & formæ finis est. vnde etiam est illud Terentij in Heautontimorumenô,

Amoris causa cessante,cessat amor.

Quippe forma impulsi nostra,nos amatores colunt.
Hac vbi immutata est,illi suum animum aliò conferunt.

Et illud quoque Iuuenalis Satyra 6.

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias,facies,non vxor amatur.
Tres rugæ subeant,& se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes,oculíque minores,
Collige sarcinulas,dicet libertus,& exi,
Iam grauis es nobis.

Quod & plurimis declarat Aristoteles lib.Ethic.8.amicitiam quæ ex forma,& pulchritudine proficiscitur,deficiente ipsa pulchritudine,eam quoque desinere. De quo & nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus in l.ij.nu.21.nec soli sunt.

41 ¶Appellationis causa cessante,id est grauamine propter quod appellatio est emissa,cessat ipsa appellatio,cuius rei est tex.expressus in c.cùm cessante.& ibi Panor.in j.not.de appell. Est enim (vt dicit

Appellationis causa cessante,

cessat appellatio.

ipse Panor.) grauamen appellationis causa, c. vt debitus. eo. tit. Igitur eodem grauamine cessante, cessat appellatio, vt in d.c.cessante.

42 *Arbitriorum causa cessante, cessant arbitria.*

¶Arbitrariorũ extraordinariorũ, concessorũ ob causam timoris, aut periculi, ea causa cessante, cessant & eadẽ, vt nuncupatim voluit Bal.& post eum Sal.qui dicit not.in l.j.per eum tex. C. de naut. fœn. Idem, inquit, arbitriũ concessum, quod illi bailiam vocãt tẽpore discordiæ, exerceri non poterit tempore pacis.& sequitur Ias.in l.j.col.xiij.versi.& circa hoc.ff.de offic. eius cui mand.est iurisdict.

B

43 *Banni causa cessante, cessat bannũ.*

¶Banni causa cessante, cessat bannum ipsum, Bart.& Bal.in l.j.§.vlt.ff.de requir.reis. Bal.in l.j. ad medium, ver.extra opponitur.C.de postulan.de quo vide quæ dicam infrà nume.58.incip.alibi autem,& iterum in xij.limitat.nu.3.incip.propterea dicit glos.

44 *Bello cessante, cessat illius effectus.*

¶Bello cessante, cessat omnis effectus ex ipso bello secutus, vt post Odoffr.voluit Bald. in §.priuilegia omnia in verbo, cassentur.tit.de pace Constan.per tex.ibi,& in §. sententiæ quoque.vbi & hoc not.idẽ Bal. Et facit etiam tex.in l.j.in prin.C.de cadu.tollen.ex quo & ipse Bal.col.j.in ij.not.dicit, quòd tempore pacis, debent tolli statuta facta tempore belli ad locupletandũ fiscũ.& sequitur Barba.cõsi.j.magnus scripsit Psalmista.col.3.ver.& ideo colligir,& iterũ col.pe.ver.xxvj.adduco quòd tempore pacis, lib.3.vbi plus videtur tenere, huiusmodi statuta hoc casu, ipso iure esse reuocata, ar. eius quod habetur in l.ex facto.ff.de vulg.& pupil.& c.pen.de cler.non resid. Quamuis Bald. in d. l.j.de caduc.tollen.sentiat contrariũ, per tex.ibi, ex quo not.legem, etiam ratione eius abolita, manere illæsam, donec tollatur noua constitutione. Ideoque fuisse necessarium legẽ Papiam illic corrigi.

45 *De eadem re.*

¶Sed vtcunque sit, de quo tamen posteà dicemus in cessante ratione legis, ad hoc certè caput pertinet, quod tradit Hostien.in c.dilecti.col.2.in verbo,& si.de foro compe. quòd priuilegium à sede apostolica concessum Anglis, ne citra mare conueniri possint, de quo in eo tex. Quia scilicet non poterant citra mare secure morari, vel venire propter inimicitias capitales & bella, quæ illis cum Gallis erant: ea enim causa posita erat in priuilegio, vt ipse Host.vidisse se dicit, quia tamen ea causa cessabat, cum pax esset inter reges, cessabat quoque effectus illius priuilegij ob bella concessi. & sequitur AEgid. Belle.in c.post translationem.col.2.ver.secus de priuilegio, de renunc. vbi plus dicit, quòd si etiam hodie eadem causa reuiuisceret, non haberet locum illud priuilegium semel extinctum, ob causæ cessationem, quod & dicit voluisse Host.vbi suprà, qui tamen id postremum non dicit, sed vide quod dicam in simili, infrà in priuilegij causa cessante, versi.incip.nam gl.in c.

46 *De eadem re.*

¶Sed & huc quoque spectat quod apud Liuium lib.belli Macedonici.4.elegantissimè disseruit aduersus Catonem Censorium L.Valerius Trib.Pleb.ad legis Oppiæ derogationem, quæ lata fuerat in medio ardore belli Punici: qua cautum erat, ne qua mulier plus semiuncia auri haberet, nec vestimento versicolori vteretur. Nam inter non parum multa, quæ in eam legis abrogationem proposuit, hoc quoque carptim pronũciant, legem latam per bellum temporibus duris, in pace, florẽte ac beata republica, abrogandam esse. Eam enim scripsisse latores, tãdiu mansurã, quãdiu causa scribẽdæ legis mansisset. Nã vt quæ in pace latæ sunt, plerunque bellum abrogat: ita quæ in bello pax.

47 *Beneficij causa cessante, cessat beneficiũ.*

¶Beneficij à iure concessi cessante causa, cessat beneficium. verbi gratia, parentes & patroni etiam adoptiui, in ius sine venia vocari non possunt, sed tandiu tamen, quandiu durat adoptio, l. sed si hac lege.§.libertos.versic.parentes.ff.de in ius vocan. Ex qua Ange.& Iac. à Sancto. Geor. illud notant quod diximus, videlicet beneficium concessum ob certam causam, finiri causa finita. & sequitur Maria.Soci.iunior.dum eos allegar consi.clx.circa præsentem consultationem, col.pen.nu. 78. lib. 2.& bene facit l.filio.§.matri suæ.ff.de adimen.leg. ex qua not.Alex. consil. xix. circa primum dubium, col.j.ver.secundò probatur: nam quando vnum, lib.6. quòd quando vnum beneficium datur contemplatione alterius, hoc sublato, tollitur & illud. Et vide infrà in Priuilegij causa cessante, neque enim longè distat priuilegium à beneficio, vt videre licet ex not.in l.vlt.ff.de constit princip.

48 *Sacerdotij causa cessante, cessat sacerdotiũ.*

¶Beneficij alterius, id est sacerdotij (quod & ipsum vulgus beneficium appellat) cessante causa, scilicet officio, propter quod datur, cessare debet & ipsum beneficiũ, si credimus Pet. Ancha. idipsum dicenti in d.c.& si Christus.in xiij.not.de iureiur. hinc occasione sumpta, quòd ibi dicitur, cessante causa, cessare effectum. Nam hinc assumit quod diximus, scilicet quòd clericus qui non dicit officium, non debet habere beneficium, quod propter illud datur, per cap. vlt.de rescrip.li.6. Et ad hoc quoque bene facit quod scribit gl.in §.illis.in verbo adiuuantur. Instit.de milit.testamen. quòd cessante clerico ab ecclesia, cessat præbenda, de quo & tu vide Docto.ibi.

49 ¶Sed & super eo, an scilicet cessante officio cesset beneficium, ita vt qui priuatur, vel suspenditur ab officio, consequenter priuetur, vel suspendatur à beneficio, vide tex.in c.si quis sacerdotum. & ibi glo.j.& iterum in sequenti.c.eo..lxxxj.dist.& gl.in c.latores.in verbo, ab officio.& ibi Host.Io.And. Card.Flo.Pet.Anch.Ant.& Pan.de cleri.exc.mini.gl.in d.c.vlt.in verbo, datur, & ibi quoque alios, de rescri.lib.6.& gl.in c.1.in verbo, officij,& ibi Io.Mona.& Archi.in eodem verbo.de re iudi. li. 6. & gl in clem.cupientes, in verbo, suspensi, col.2.ver.& quia suprà posui,& ibi Car. Flo. in ver. quod si, in 3.quæst.de pœnis.gl.in c.præter hoc, in verbo, ab ecclesia,& ibi Archid.super glo.1.& Domi.latẽ, in princ.col.3.versic.ad secundum, 32.distinct.Bal.in cap.1.col.penult.versic.& si remouemr officium, tit.an mut.vel imperfect. Anto.in c.inter solicitudines.col.j.in 3.notab.de purg.canon. Cardin. Flor.post Lauren.in clemen.j.§.si quis, in ix.q.de rebus eccles.non alien. Et vide etiam quod scribit Panorm.in c.j.col.penul.vers.sed hic cadit.de celebrat.missar.

¶Commi

50 ¶Commissionis causa cessante, cessat commissio. Bal. in l. j. §. consules paulò ante fi. ibi, item nota ex prædictis. ff. de officio Consul. & sic inquit est argum. quòd si iudex propter absentiam notarij deputati in causa à lege, vel à se, committat alteri scripturam actorum, eo reuertente cessat commissio: & primus ipso iure reassumit officium, ad quod dicit facere l. quæsitum. ff. de tutel. Vide quæ dicam infrà de officij causa cessante.

Commissionis causa cessante, cessat commissio.

51 ¶Commodi causa cessante, cessat & commodum, vt probat tex. in l. eum qui iurauit. in princ. & ibi Bart. Alex. vterque in summar. & Iason in j. not. & plerique omnes ff. de iureiur. ibi enim grauamen, scilicet, onus probandi quod actori incumbebat, erat causa eius commodi, vt duplum pro simplo deberetur, ratione inficiationis. Ideo si reus defert iuramentum actori qui iurat sibi deberi, condemnabitur tantùm in simplo cùm liberauerit actorem eo onere probandi. Cessante igitur grauamine quod erat causa illius commodi, cessabit & ipsum commodum.

Cõmodi causa cessante, cessat commodum.

52 ¶Concessionis causa cessante, cessat & ipsa concessio. c. reliqui. & ibi Panorm. qui id expressè not. in iij. not. extrà de custo. Eucharist. Matth. Afflict. in c. 1. §. moribus. col. j. nu. 3. tit. si de feudo fuerit controuer. inter domi. & agnat.

53 ¶Confessionis causa cessante, cessat eiusdem effectus, verbi gratia, statuto stante, quòd accusatus de crimine, si passus sit se poni in banno, habeatur pro confesso: quis[p].ã accusatus de crimine famoso, passus est se poni in banno, deinde ex nouo statuto cancellatus est de bãno, quæsitũ fuit, an hic tanquam infamis repellatur à testimonio. quę quæstio disputata fuit à Iac. Butr. & relata à Bal. in l. cùm mulier. col. ij. ver. quęro igitur circa pręmissa. ff. sol. mat. Et ex ea tres quæstiones collegerunt: primã, an bannũ, ex causa famosa transiens in vim sententię, infamet. Secundam an ficta cõfessio infamet. Tertiam, an per cancellationem banni tollatur infamia. Et de hac tertia tantùm loquor, vt quæ sola ad hunc nostrum tractatum pertineat.

Confessionis causa cessante, cessat & effectus.

54 ¶Et quòd huiusmodi infamia sit sublata, his rationibus probauerunt: sicut se habet causa ad effectũ in productione, sic & destructio causę, ad destructionem effectus, quia est pro potentia contrariorũ, l. ab emptione. ff. de pact. & l. vlt. ff. de leg. iij. sed bannum se habet ad infamiam in producendo, ergo abolitio banni se habet ad infamiam in tollendo eam. nam origine sublata non debent sequi ẽtia remanere. l. 1. in prin. ff. de Latina liber. tollen. Item bannum est causa finalis confessionis, & infamiæ, ergo eo sublato, & sic sublata causa finali, tollitur effectus. Hæc illi.

Infamia ob bãnum iniuste, an cessante banno tollatur.

55 ¶Constitutionis cessante causa, vel ratione, nam vtrãque hic nostri copulant, siue verius cõfundunt, cessat & ipsa constitutio. c. Neophytus. & ibi gl. in verbo, causa. lxj. dist. & c. quod pro remedio. & ibi gl. in verbo, cessante, j. q. vij. Sed tamen contrarium videtur, vt scilicet ea non cesset, nisi aliter reuocetur, per c. licet ex quadam. de testib. & c. detestanda. & ibi Domin. in ij. not. de concel. præb. lib. vj. & not. in l. j. in prin. C. de cadu. tollen. Philip. autem Franc. in dicto cap. detestanda. in j. notab. dicit, quòd si causa omnino cesset, non cessat constitutio, nisi, vt diximus, reuocetur. Si partim cesset, certè pro ea parte cessabit & constitutio, per l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & not. in cap. cum cessante. de appel. Sed tu h.c omnino vide quæ dicam infrà, de cessante ratione legis, nam id eodem recidit.

Constitutionis causa cessante, cessat constitutio.

56 ¶Constituti causa cessante (de eo loquor, quo quis se constituit possidere nomine alterius) cessat ipsum constitutum, vt probatur ex l. si debitore. & ibi Bart. & alij. ff. de precar. & latissimè diximus in nostro tractatu de iure Constitut. parte 3. limitat. 29. vbi videre poteris, an & quomodo id verum sit, neque enim hic repetere aliter ducimus.

Cõstituti causa cessante, cessat constitutum.

57 ¶Consuetudinis causa cessante, cessat & ipsa cõsuetudo, vt expressè voluit Bal. in rub. extrà de consuet. col. vlt. per iura loquentia de constitutione, vt intelligas id dependere ex eo, an cessante causa cõstitutionis, vel legis cesset constitutio, vel lex, de quo diximus in pen. artic. & dicemus latius infrà in cessatione causę legis. Quãuis sit quędam ratio, vt faciliùs cesset cõsuetudo, quę tacita est cõstitutio, vel lex: quàm lex ipsa, aut cõstitutio expressa, cùm tacitum facilius reuocetur quàm expressum.

Consuetudinis causa cessante, cessat consuetudo.

58 ¶Contractus causa cessante, cessat idem cõtractus, l. 1. & ibi gl. vlt. Cyn. in 1. not. Bal. in prin. C. de condict. ob cau. Idque etiam in cõtractu nominato, per tex. not. in l. cùm te. C. de pact. inter emp. & ven. quem ad id expendit, & dicit sing. Alex. id intelligens de causa finali, in l. dedi, quæst. vlt. col. 7. vers. si. aliam etiam assignat. ff. de condict. ob cau. vide tamen infrà in 36. limitat.

Cõtractus causa cessante, cessat contractus.

59 ¶Contumacia cessante, cessat effectus illius, scilicet pœna quæ ob eam irrogatur. l. 1. §. si frater. versi. & si quidem per contumaciam. ff. de collat. bon. in fi. & c. ex literis. de constit. vbi est text. expressus, quòd is qui propter contumaciam communione priuatur, eiusdem restitutionem obtinet, congrua satisfactione exhibita. quem tex. valde notab. dicit Bal. in cap. vlt. col. 1. tit. per quos fiat inuestitu. vbi & illud dicit, Quod contumacia abstulit, restituit obedientia.

Cõtumacia cessante, cessat effectus illius.

60 ¶Et autoritate illorum duorum tex. scribit idem Bal. in l. puto. §. si quis aduocationem. & iterum in seq. l. quos prohibet. ff. de postulan. cursúmque in 1. in addit. paulò ante fi. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. quòd cessante contumacia, cessat eius pœna, quod & ipsum per tex. in dicto c. ex literis. tradit Bar. in l. si quis adulterium. §. 1. ff. de adult.

Contumacia cessante, cessat eius pœna.

61 ¶Alibi autem ipse Bal. per duos illos tex. in l. 1, circa medium. ibi, extrà opponitur. C. de postul. dicit, quòd sententia lata ex contumacia, est eius naturæ, vt tamdiu solùm duret, quamdiu durat contumacia. Et ideo, inquit, bannum, quod fertur ex contumacia, bannito cõparente legitimo tempore,

Sententia ob cõtumaciã lata tamdiu durat,

reducitur ad simplicem citationē, nec hic ampliùs dicitur esse bannitus, quod est, vt ipse dicit notabile. Et idem fermè voluit ipse. Bal. & ante eum Barto. in l. j. §. vlt. ff. de requir. reis. & Pau. Cast. con. xxxj. super primo quæsito. vt eum allegant Felin. & Philip. Dec. qui id sequuntur in d. c. ex literis. ille colum. ix. versiculo secunda declaratio: hic col. 4. versi. quarta declaratio. sed illud consilium reperire non potui.

62 *Clericus suspēsus ob cōtumaciam, cōparendo recuperat primum statū.*

¶Sed & per illum tex. in d. c. ex literis. scribit Inno. in c. sicut. in verbo, satisfactionem congruam. ibi, & idem si pro contumacia. de cohab. cler. & mulier. quòd clericus suspensus pro contumacia, cùm primùm obedierit, primum statutum recuperat. Et Dominic. in c. contumaces. col. ij. ver. conclude quòd aut clericus. 50. dist. quòd clerici depositio pro contumacia, videtur esse imposita, vt duret ad limitationem ipsius causæ, propter quam imponitur: cessante ergo contumacia debet cessare, per d. c. ex literis. Quod & ipsum bene probat in c. 1. extrà de suppl. neglig. prælat. ex quo not. Anton. & Panor. vterque in viii. notab. quòd cessante contumacia, cessat dispositum ob contumaciam, & sic inquiunt, ad limites contumaciæ, mensuratur pœna illius, & allegant etiam d. cap. ex literis. Et idem propemòdum dicit ipse Anto. in c. excommunicato. col. v. versi. venio ad secundum membrum. de rescrip. per d. c. ex literis. & Ias. in l. 1. col. xuj. versi. vltimò not. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdict. per illos duos tex. suprà in princ. alleg.

63 *Hecq; etiam si in impositione pœnæ poneretur dictio, perpetuò.*

¶Et hæc quidem procedunt etiam si in impositione pœnæ ob contumaciam, poneretur dictio, perpetuò: quia id intelligeretur, quamdiu contumax maneret in contumacia, per gl. in c. clericos. in verbo, perpetuam. de cohabit. cler. & mulier. quæ interpretatur, perpetuam, id est, donec resipiscant. & gl. in c. actus legitimi. post prin. de reg. iur. lib. 6. per d. c. ex literis. & alia gl. in c. reperiuntur. in gl. vlt. j. q. j. quæ & ipsa exponit id verbum, perpetuò, scilicet quousque emendet, per d. c. ex literis. & in c. de viduis & puellis. in gl. quoque vlt. quæ similem expositionem dat dictæ dictioni, per illum eundem tex. & Archid. in c. quia sacerdotes. in fi. x. q. j. vbi similiter interpretatur ea verba, in excommunicationem perpetuam. Dominic. post Ioan. Fan. in c. quamuis. in fi. de pœn. lib. 6. Felyn. & Philip. Dec. in d. c. ex literis. ille col. x. versi. amplia primò: hic col. 4. vbi suprà.

64 *Quid si pœna simpliciter imponatur.*

¶Procedunt item quæ diximus, etiam si pœna fuerit simpliciter apposita, sine declaratione, an esset propter contumaciam ea, quæ interuenit, an propter delictū, super quo contumacia facta est. tamen in dubio censetur fuisse irrogata ob contumaciam, & non ob delictum, ita vt ea cessante, cesset & pœna, vt voluisse videtur Imo. post Gofre. in d. c. ex literis. col. pen. versi. vbi autem sit dubium, per not. in c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. & in l. si præses. ff. de pœnis. & idem voluit Parnorm. in eodem ipso c. ex literis. col. vlt.

65 *Absens, magis censetur esse condemnatus ob contumaciā quàm ob malam causam.*

¶Quæ sententia ex eo confirmatur, quod in simili dicitur, absentem condemnatum, magis videri condemnatum ob cōtumaciam, quàm propter malā causam, per l. si ideo. ff. de euictio. ex qua Bart. not. quòd bannitus & condemnatus de falso, videtur condemnatus magis ob contumaciam, quàm quòd falsum commiserit: ideo potest instrumenta conficere. & idem Bart. in l. Papinianus. §. meminisse. in iij. not. per eum tex. ff. de inoffic. testam. & in l. si superatus. circa medium. ff. de pign. Bal. in l. 2. col. 2. versi. quæro secundum. ibi, secundum est necessarium. & ibi etiam Saly. in xj. oppos. C. quib. res iudic. non noc. Panorm. in c. in causis. col. vlt. versi. sed ego vltra alios. de sent. & re iudic. Roma. consi. cccxxix. incipit præsens consultatio. col. iij versi. est enim iuris regula, per multa ibi allegata. Felin. qui & alios quoque allegat, in d. c. ex literis. colu. x. versi. pro quo facit optimè, & ibi quoque Dec. col. v. versi. saluando dicta.

66 *Remotus à tutela, in dubio censetur &c.*

¶Et bene facit quod traditur in l. hæ enim. ff. de suspect. tut. quòd si quis remotus sit tutela, nec apparet an sit ob dolum, & sic ex causa famosa: an ob culpam, & sic non famosa, censetur ob hanc potiùs esse remotus vt sit integræ famæ: & sic intelligūt eum tex. gl. ibi in verbo, & verū est. in fi. & Bar. & ceteri & voluit etiā Franc. Cremen. singul. 37. pone quòd sententia, vbi in hoc dicit singularē illā gl.

67 *Condēnatus in dubio quis cēsetur ex causa qua minus lædit.*

¶Nam & semper aliàs si non apparet ex qua causa iudicatum sit, in dubio præsumitur ex ea quæ minus lædit condemnatum, vt voluit Imo. in. l. si is ad quem. in fi. ff. de acquir. hæred per tex. & glos. in d. l. hæ etiam. ff. de suspect. tuto. & l. si quis ad exhibendum. ff. de excep. rei iudi. & cap. si forte. de elect. li. 6. quòd & id ipsum voluit Roma. in eadem l. si is ad quem. col. 3. ver. ex qua causa.

68 *Limitatio præcedentium.*

¶Sed hoc tamen intellige, quod dictum est de contumacia. Nisi, vt subdit ipse Felin. de delicto constaret ex actis causæ, quia tunc non procèderet, d. l. si ideo. de euictio. Ita enim voluit glos. notab. in l. 2. in verbo, absens. & ibi Bald. qui eam glo. admodum commendat C. de contrar. iudic. tutel. & ipse Bald. in d. l. 2. C. quibus res iudic. non noc. & in l. ingenuum. col. j. versic. sed quæro quis dicatur. ff. de statu homi. cum aliis concord. citatis à Fel. in dicto c. ex literis. vbi suprà, vbi & de hoc dicit esse casum in c. cùm olim. ibi, et licet absenti, cùm de subreptione liquidò constet, de re iudic.

69 *Quid si contumacia transit in speciale aliquod delictū.*

¶Quod autem diximus in princ. cessante contumacia, cessare & pœnam illius, tempera vt procedat, nisi contumacia transiret in specificum, & peculiare delictum: quia tunc pœna pro eo semel imposita non cessaret, etiam si postea contumax ille vellet obedire, vt voluerunt Anto. Imo. Panorm. & Felyn. in d. c. ex literis, ille col. 2. versi. quandoque pœna imponitur, alter col. vlt. versi. item aduerte, quia contra, Panor. col. pen. versi. secundò casu principali. Felin. d. col. x. versi. fallit tamen ista declaratio. ita intelligentes nonnulli ex illis, c. ex his. de cler. non resid. vbi si clericus est contumax in residendo in suo beneficio, pœna priuationis est perpetua: quia illa contumacia transit in delictum non residentię, quāuis ipse Imo. dicat, posse etiā dici, quod ibi constabat de mente proferentis, quòd

scilicet

ſcilicet intelligebat de priuatione perpetua, dum mandat prouideri alteri de beneficio.

70 ¶Secundò tempera vt procedat, niſi pœna irrogata propter contumaciam, ſuiſſet momentanea, vt etiam voluit Panor. in d.c. ex literis. col. pen. verſi. & intelligo quando pœna. & ibi quoque Felyn. vbi ſuprà, verſi. fallit ſecundò vbi pœna, per c. ad audientiam. extrà de crim. falſ. & not. per Arch & Domini. in c. 1. 50. diſt. & facit quod dicemus infrà in 23. limit. qua tractamus de effectu momentaneo, & quod ſcribit Archid. in c. cupientes col. iij. verſi. rurſus ſi clericus. ibi, & eſt ratio, quia cùm l. certum. de elect. lib. vj.

Quid ſi pœna ſit momentanea.

71 ¶Tertiò intellige, vt ceſſante contumacia, ceſſet pœna pro tempore futuro, vt dicit Bald. in d. l. j. in addit. paulò ante fi. & ibi quoque Iaſon col. xuj. verſic. vltimò not. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict. tanquam ſcilicet ſentiant nō ceſſare, pro tempore præterito. Quod intelligo reſpectu impenſarum iam factarum per aduerſarium, ob illius contumaciam: neque enim purgare poterit contumaciam quin refundat eas impenſas, per l. ſancimus. C. de iudic. at reſpectu pœnæ ob eam contumaciā irrogatæ, non video quin ceſſare debeat, per ea quæ dicta ſunt.

Quod autem pro tempore præterito.

72 ¶Curationis cauſa ceſſante, ceſſat curatio. quod hinc videmus, quòd curatio data impuberi, ob ſuſpicionem tutoris, finitur tutela ceſſante, l. potuit. C in quib. caſib. tuto. hab. tut. vel cur. dat. Et idem ſi ob abſentiam alterius, l. j. eo. tit. vel ob aliam cauſam. l. curatorem. ff. de tuto. & curat. dat. ab his. Et data ob minorem ætatem, ceſſat ea minori ætate ceſſante, iuribus vulgaribus, vt etiam tutela ob impubertatem, ea ceſſante. l. niſi. in princ. ff. de tutel. & ration. diſtrah. & §. j. Inſtit. quib. mod. tut. finit. Et quod poſtea dicemus infrà in furore ceſſante, quòd curatio ob furorem data ceſſat, furore ceſſante. Et quòd item dicemus in prodigalitate ceſſante, vt ſcilicet curatio ob eam data, ea ceſſante pariter ceſſet.

Curationis cauſa ceſſante, ceſſat curatio.

D

73 ¶Delegationis cauſa ceſſante, ceſſat & delegatio. verbi cauſa, ſi delegatio facta fuerit ob abſentiam delegantis, eo reuerſo ceſſat delegatio. l. j. verſi. non aliter itaque. & ibi Bart. col. vlt. verſi. quæro, præſes vel ordinarius. Bal. in addit. eius l. Alex. col. xix. verſi. quærit etiam hîc, Iaſ. col. xiij. verſic. vltimò notandum. in verbo, non aliter. & Philip. Dec. hoc tamen intelligens re integra, col. antepen. verſicu. ſucceſsiuè. Bar. concludit, & Franc. Curt. Iunior, col. quoque antepen. verſi. circa ſeptimam quæſtionem. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.

Delegationis cauſa ceſſante, ceſſat delegatio.

Re tamen integra.

74 ¶Et hoc verum eſt, licet Roma. ibi, col ij. verſi. dubitatur etiam præſes, per c. cùm plures. iuncta gloſ. in verbo, nequiuerint, & in verbo, recuſarit. de officio delega. lib. vj. vbi ſi fuerint delegati duo iudices, cum clauſula de qua ibi, & vnus incœpit, & occupauit cognitionem alterius, poterit alius proſequi. At ſi vnus ægrotet, eo ſanato non expirat cognitio illius alterius, per tex. loquentem de duobus procuratoribus in c. ſi duo. ver. cæterùm. de procura. lib. vj. Et ſic ex illis patet, quòd ceſſante impedimento vnius, non extinguitur officium tranſlatum in alium, ratione illius impedimenti. Sed huic obiectioni reſpondet Alex. vbi ſuprà, vti apud eum videre poteris.

De eadem re.

75 ¶Depoſitionis cauſa ceſſante, ceſſat depoſitio, verbi gratia, quis depoſitus ob contumaciam, ceſſante ea contumacia, ceſſat depoſitio, vt expreſsè voluit Domin. à S. Gemin. in c. contumaces. col. ij. ver. conclude quòd aut clericus. 50. diſt. & diximus etiam ſuprà nu. 59. incip. ſed & per illum.

Depoſitionis cauſa ceſſante, ceſſat depoſitio.

76 ¶Dilationis cauſa ceſſante, ceſſat dilatio. l. liberto. §. vlt. vbi Dyn. ita eum text. ſummat, & ibi quoque Albet. in prin. Bart. in fi. & alij, ff. de annu. lega. & l. iij. §. Stichus. ff. de ſtatulib. & l. ſi quis hæres ita ſcriptus. & ibi Barto. Ange. Imo. Pau. Caſt. Roman. & Franc. Aret. ff. de acquir. hæred. & l. j. §. ſi intra. ff. de ſucceſſo. edict. & l. continuus. §. cùm ita. in fi. ff. de verb. oblig. & l. à filia. §. alumno. ff. ad SC. Trebel. & l. vlt. ff. ad leg. Falcid. Et facit l. hoc iure. ff. de verb. obligat. & l. ſi mariturus. §. ſi negauerint ſe. ff. de adult. & l. vlt. ſecundum vnum intellectum, & ibi Bald. C. qui admit. & c. ab eo. & ibi not. de appel. lib. vj. & §. pen. Inſtit. de bono. poſſeſ. & quod not. glo. & docto. in l. in illa ſtipulatione ſi calendis. ff. de verb. oblig. & gloſ. in c. vlt. in verbo, duntaxat. in fi. & ibi docto. de conſuet. lib. vj. & Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de conceſ. præb. Bal. in l. j. §. j. in vtraque lect. ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdict. & conſi. cclxxix. thema ſuper quo petitur conſilium. col. vlt. verſi. item reſpondeo. lib. iiij. & Alex. conſi. xxxiiij. viſo inſtrumento. in fi. lib. ij.

Dilationis cauſa ceſſante, ceſſat dilatio.

77 ¶Ex quo inferunt Dyn. & Barto. in dicto §. alumno. non impediri iudicem procedere in cauſa, durante tempore dilationis, ſi cauſa ipſius ceſſat: puta ſi iudex præſcripſit tibi tempus ad comparendum, vel reſpondendum poſitionibus intra tres dies, & in continenti compareas, & reſpondeas, iudex non expectato illo tempore trium dierum, non impeditur quo minus poſsit procedere ad vlteriora, cùm ſit finita cauſa dilationis.

Iudex poteſt procedere durāte dilatione, cauſa eius ceſſante.

78 ¶Etidem voluerunt ipſe Bart. Bal. Imo. Roma. Pan. Caſt. & Franc. Aret. in d. l. ſi quis hæres ita ſcriptus. Bart. in l. ij. in fi. ff. de re iudic. & in l. ſiue pars. ad fi. C. de dilat. & conſi. clxiiij. incip. proceſſus & ſententia. Bal. in auth. ſi omnes. col. ij. verſi. item licet citatur inſer. l. j. C. ſi vt ſe ab hæred. abſtin & in l. vlt. in iiij. q. ff. de fer. & in ſua margar. in verbo, dilatio. & conſi. ccxij. eundo ad veritatem. lib. iiij. vbi ex hoc decidit pulchrum caſum. & conſi. cclxxix. thema ſuper quo petitur conſilium. col. pe. verſi. item reſpondeo. eo. lib. iiij. Ange. conſi. cxlvj. ſuper primo dico, poſt prin. Pet. Anch. in c. ſignificante. col. ij. verſi. item intellige regulam quòd procedit. & ibi quoque Ant. col. iiij. verſi. fallit ſextò. de app. Dominic. in c. cupientes. §. hac generali. col. vlt. poſt gl. vlt. ibi, in verſ. & ſcias quòd ſi electus. & cōſi. cxxj. attenta forma. col. ij. Pau. Caſt. cōſi. ccciij. ſuper primo dubio videtur dicendū quòd iuſtificatio.

De eadem re.

col.2.versi. & quòd ista fuerit intentio.lib.1.Roma.in l.quandiu institutus.col.2.vers.sed firma remaner.& ibi Franc.Aret.col.4.vers.& hæc dicta.ff.de acqui.hæred.& idem Roma consil.ccccciij.diligenter inspectis.col.3.vers tertiò moueor quia testator.Ange.Aret.§.si minus.col.7.vers.quæro, data est dilatio.Instit.de action.Alex.consi. xxxiiij.viso instrumento. col.2.versi.non obstat si diceretur.lib.2.& Georg.Na.in repet.clem.sępe.in prin.col.51.vers.aut terminus probatorius.de verb.sign. Iason in d.l.1.col.xiij.vers.vltimò nota.ff.de offic.eius cui mand.est iurisd.& in l.vlt.col.v.vers.item aduertendum est.C.de iure emphyt.

79 *Siue dilatio data sit à testatore, siue à lege, siue à iudice.*

¶Ex illis autem vides id procedere, vt scilicet cessante causa dilationis, cesset dilatio, siue ea dilatio data sit à testatore nam de ea loquitur d.l.si quis hæres ita scriptus.ff.de acquir.hære.siue à lege, de ea enim loquitur d.l.pe.§ si intra.ff.de succes.edict.& glo & doct.in dicto cap.vlti.de consuet. lib.vj. siue à iudice, de ea enim loquuntur omnes doct.allegati in superiore versi.

80 *Dominus qui suum animum declarauerat, non amplius est expectandus.*

¶Ex hoc quoque illud fit quod scriptum est à Canonistis, præsertim Imo.& Panorm. in c.potuit. in col.1.vers.item quòd vbi tempus hoc, col.2.vers.nota quòd si datur alicui.de loca.quòd licet dominus ab emphyteuta certior factus, de futura rei emphyteuticariæ venditione, debeat expectari per duos menses, l.vlt.C.de iure emphyt.tamen si ipse dominus ante id tempus suum animum declarauerit, non debet vlterius expectari quoniam vbicunque alicui statuitur tempus ad declarandam voluntatem suam, si antè declarauerit, cessat præfixio temporis, quod & in eadem specie firmauit Spec. tit.de loca.§.nunc aliqua.in 100.quæst.& Iason in d.l.vlt.col.5.vers.item aduertendum est.& iterum col.7.vers.& nota bene hæc verba.C.de iure emph.

81 *Legati relictũ vxori dumutdua erit, & post eius mortem alteri, an statim vidua maritata, possit peti à legatario.*

¶Et huc quoque spectat, quod scripsit Ioan.And.in addit.Spec.in rub.de secun.nupt. quòd si maritus reliquerit vxori suæ vsumfructum bonorum toto tempore vitę suæ, donec tamen vidua remanserit, & post eius vxoris mortem eadem bona alteri reliquerit, mulier aliquo post tempore sese maritauit, & ita vsumfructum perdidit: quæstio erat inter hæredem mariti, & illum alium legatarium: hæres enim dicebat debere illum expectare mortem vxoris, ille contrarium, cùm cessaret causa dilationis legati. Et pro isto legatario tenuit ipse Ioan. And. post alios à se relatos. Et sequitur Pau. Cast.in d.l.si quis hæres ita scriptus.ff.de acquir.hęred.de quo tamen vide omnino Rom.contrariũ tenentem quibusdam rationibus, & Fran.Aret.illi respondentem in ea ipsa lege.

82 *Appellãti prima die, an statim currat tempus prosequendi.*

¶Sed & ipse Pau.Cast.in d.l.si quis hæres ad fi.dicit se consuluisse Florentię, quòd si ex statuto quis intra decem dies debeat appellare, & post eos decem dies teneatur prosequi suam appellationem intra sexaginta dies, si appellauerit prima die, statim currit altera dilatio sexaginta dierum, cessante scilicet causa primæ dilationis. Verùm Franc.Aret.in d.ea.l.etiam, ad fin.tradit, id determinatum esse per tex.& glo.in clem.sicut. in verbo, à die.de appel.vbi decem dies dati ad appellandum, non consumuntur cum tempore dato ad prosequendum: nec id postremum tempus currit, nisi priore elapso. Et eam gl.sequitur Bal.in l.ij.in prin.C. de tempor.app. Et tamen si appellatio fuerit interposita intra decem dies, à die interpositæ appellationis, currit terminus prosequendi, per tex. ibi, quod & ipsum disputabatur in c.ex ratione.extrà de appel.vnde inquit d.clem.vera est.

83 *De eadem re.*

¶Et illud item quod scribit Andr.Iser.in c.1.col.3.versic.quid ergo si data dilatione. titu.de controuer.inter vasal.& alium de benef.quòd cùm ex constitutione regni Siciliæ, si quispiam ex regno citetur, detur ei terminus triginta dierum: si extra regnum, 60.& quis extra regnum degẽs citetur, & detur ei terminus 60.illorum dierum, & intra paucos dies rediit in regnum, & citatio ad eius notitiam peruenit, nec tamen comparuit intra 30.dies, sed vult expectare finem 60. dierum illi datorum, an sit contumax. Et concludit Andr.& post eum Matth.Afflict.ibi, col.pen.versi. subsequenter.Andr.tangit, quòd non debet expectare, cùm causa dilationis cesset, sicque reducta ea dilatio ad non causam, vt in l.j.ff.de condict.sine cau. & sic debuit comparere cùm potuit. Et idem in simili propè casu voluit Archid.in c.cupientes.col.4.in verbo, commodè.versic.sed quid si facta post glo. ibi, in dicto verbo, commodè versic.& scias quòd si electus de electio lib.vj.

84 *Quid in dilatione data à lege.*

¶Quod tamen intelligunt dicta glo.in ver.item scias.Archid.Andr. Iser.& Matth. Afflict. locis suprà citatis, in dilatione statuta à iudice: secus si à lege. Neque enim beneficium legis est alicui auferendum, cap.de his.28.distinct.& c.indultum.de reg.iur.lib.6.nec ei debet sua diligentia obesse. Sed quia id videtur aduersari ei quod diximus in præcedẽti versi.id declarant Achid.& Matth.Afflict. vbi suprà, quos super hoc videre poteris. Atque etiam Petr.Ancha in dicto c.cupientes. in princ. col.ij.versic.quæro in hoc.

85 *De eadem re.*

¶Denique & illud manat ex eo quod diximus, cessante causa dilationis, cessare dilationem. quod à Bal.responsum est consi.ccxij.eundo ad veritatem. lib. 4. quòd si quis stipulatus fuerit ab alio certam summam soluendam hinc ad decennium, & interim stipuletur aliquid annuum, si opponitur quòd ea annua stipulatio est vsuraria, poterit creditor petere, vt debitor soluat totam sortem, vt sic cessante causa dilationis, cesset dilatio. Cuius sententiæ mentionem fecit Franc.Curt.iunior, in l.ij. §.omnes.col.2.ver.postremò vltra prædictos.ff.de iud.& dicit in contrarium obstare fortem tex.in l.pecuniæ fœnebris.ff.de vsur.iuncto arg.de toto ad partem, l.quæ de tota.ff.de rei vendi.

86 ¶Nisi dixeris creditorem ibi saltem legitimas vsuras consequi, & sic non videri eandem rationem totius & partis. Et præterea ob illam promissionem annuam deficientem, non videri in totum cessare causam dilationis, quæ non solùm conceditur propter illud annuum, sed plerunque contemplatione debitoris, qui aliàs non erat promissurus, vt per glo.Bar.Pau.Cast.& Alex.in l. qui Romæ. in prin.

in princ. ff.de verb.obligatio. Aduertendúmque esse quòd in hoc casu dilatio continet fauorem vtriusque, cui non potest eodem tempore satisfieri. Et ad hoc optimè facit quod voluit Barto. in d.l.si quis hæres ita scriptus. in fin.de acquir.hæred. dum dicit quod in quibusdam legibus contrariis, non erat omnino finita causa dilationis,& ibi etiam Franc.Aret.col.2.versi.& ad illas.

87 ¶Intellige tamen vt cessante causa dilationis, cesset dilatio, nisi tempus ut assignatum per dictionem significantem extremitatem temporis, vt si dicatur, tunc decem Seio dato: nam & tunc non cessat dilatio cessante causa dilationis, per tex. in l. 4. §. 1.ff de condit.& demon.& voluit gl.in d.l.si quis hæres ita scriptus.ff.de acq.hæred.& ibi Franc.Aret. col.1.in 2.notab.& iterum col.3.versi.tu aduerte quòd, vbi dicit & de hoc esse glos. notab. in dicto cap.cupientes.in verbo, commodè. relata ad tex.de elect.libro 6.Et idem voluit Barto.in l.vxori vsumfructum.ff.de vsufru.lega.

Quid si tẽpus assignetur per dictionẽ significantem temporis extremitatem.

88 ¶Intellige secundò, vt scilicet cessante causa dilationis, cesset dilatio, cũ dies dilationis certa est, secus si incerta: quia huiusmodi dies incerta facit conditionẽ, l.quibus diebus.§. quidã Titio. & l.hæres meus.in fi.ff.de condi.& dem.& voluit.Fran.Are.in d.l.si quis hęres ita scriptus.col.2.vers.extra gl.& iterũ col.seq.versi. vel potes dicere.ff. de acq. hære.vbi ita intelligit d.l.vxori.ff.de vsufru.leg.

Quid si dies dilationis est incerta.

89 ¶Intellige tertiò, vt cesset dilatio data à iudice, cessante causa dilationis, quia certum est fieri non posse, quòd iudex ipse iussit fieri intra certum terminum, non quidem ipso iure, sed potest iudex eam reuocare deficiente causa, ob quam dilatio data est.vt voluit Ioan.Andr.in additio.Spec.tit.de dilatio.§.1.versi.probatoria, quod singulare esse dicit Franc. Aret.in d. l. si quis hæres ita scriptus. versic.in materia autem nostra.vbi tamen id non probat, cum sit eadem ratio ad hoc, vt iudex possit procedere ad vlteriora.

An ipso iure cesset dilatio, cessante causa illius.

90 ¶Nec etiam in hac tractatione omittendum est, quòd pulchrè voluit ipse Francis.Are.in d.l.si hęres ita scriptus.col.4.versi.& aduerte diligenter multùm referre vtrùm quæratur an dilatio impediat procedere ad vlteriora, quando cessat causa dilationis: an verò, vtrum ille qui debet aliquid facere intra aliquod certum tempus sub pœna, possit conueniri ad pœnam ante elapsum illud tempus, cùm certum est illum non posse id pręstare ante illud tempus, de quo per Bart.Imo.& ipsum Aret. latè in l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo.ff.de verbo.oblig.& quod in simili tradit Ioan.Andr.in c.irrefragabili,col.1.in verbo, extunc.de offic.ord.& Bald.in c.1.col.penul.versic.quæro quãdo par citat parem, titu.de milit.vasal.qui contu.est.Francis.Aret.in d.l.in illa stipulatione si calendis, col. 3. versicu.sed extra distinctionem.ff.de verbor.obligat.

Pœna an possit peti ante tempus præfinitum, cũ certum est intra illud rem perfici non posse.

91 ¶Dispensationis causa cessante, cessat dispensatio. c. priscis. quod est 1. & ibi Archid. post princ. & Domin.col.1.versi.quæro an ista constitutio.lv.distinct.& cap. Cenomanensem.lvj. distinct. & cap. monachus.quod est vlt.in fi.lxxvij.distinct.& cap.quod pro necessitate.& ibi glos.& alij, 1. quæst.1. & cap.eos.1.quæst.v.& cap.quod pro remedio.& ibi Card.Alex.& cap.exigunt.1.q.7.& cap.ordinationes.vers.quamuis autem.ix.q.1.glos.in c.post translationem.in verbo, cessante.de renunc.& in d. c.quod pro remedio.1.q.7.& c.quia circa.& ibi Cardi.Alex.in 4.notab.de consang.& affinit.Arch. in c.Neophytus.in fi.lxj.dist.Bal.in rub.de consuetu.col.vlt.ver. cessante causa. & in cap.si alicuius. quod est pen.ad fi.de elect.& in c.at si clerici.col.4.vers.quæro nunquid episcopus.de iudic. Henric. Bohic in c.& si Christus.col.vlt.de iureiur.

Dispensationis causa cessante cessat dispensatio.

92 ¶Quod tamen ita nonnulli intelligunt, vt cessante causa dispensationis, non fiat posthac similis dispensatio, nam quę semel facta fuerit cuipiam ob causam, non reuocatur ob eius cessationem. per cap.ex tua nobis parte.& ibi glos. in verbo, irritari.de filiis presbyter Et quod in simili dicitur de remissione iniuriæ, in cap.si illic.xxiij.q.4. Et ita expressè voluit glos.in cap in armentum.ad fin.de reg.iur.lib.vj.Archid.& Cardin.Alex.in d.cap.quod pro remedio.1.q.7. & Henric. Bohic in dicto cap.& si Christus.Et facit secundum eam glos.cap.factum legitimè.de reg.iur.lib.vj.

Sed an reuocatur dispensatio semel cõcessa.

93 ¶Secundò intellige,(& id propemodum idem est,)vt scilicet cessante causa dispensationis, cesset dispensatio quò ad alios, secus autem quantum ad ipsum, cum quo est dispensatum.& ita nuncupatim voluit Imo.in c.post translationem.col.v.versi.in glo.in verbo, cessante.de renunc.per id quod habetur in l.vlt.ff.vnde lib.

Quid quantũ ad eum cui dispensatio concessa est.

94 ¶Tertiò intellige(quod & fermè in idem recidit)vt cesset dispensatio, causa illius cessante, cum adhuc dispensatio est in fieri, vt nostri loquuntur, ita scilicet, vt ex ea nondum ius sit in perfectè esse, vt & ipsi loquuntur.Si autem ius est perfectè quæsitum,& est causa generalis, tunc cessante ea causa generali, non cessat lex, sed reuocari debet, cap.suggestum.de decim.Ita voluerunt Anto.& Panor. in d.c.post translationem.vterque col.4.versi.tu dic latiùs, de renunt. de quo etiam dicemus inferiùs in cessatione rationis legis, nu.165.incip.Ant.in d.cap.Sed interim vide quæ dicam in xij.limitat.nu.27.incip.intellige quintò.

Quid si ius sit perfectè quæsitum.

95 ¶Quarto intellige, nisi loco necessitatis, ob quam dispensatio concessa est, succedat vtilitas, verbi gratia cogente penuria clericorum, dispensatum est cum monachis, vt ad clericatum promouerentur, cessante ea necessitate, non cessat promotio, quia loco illius necessitatis successit vtilitas ecclesię.Ita voluit Card.Alex. in dicto c.quod pro remedio.in fi.1.q.vij.& dicemus etiam inferiùs in necessitatis causa cessante, nu.177.incip.sed hoc primo.

Quid si loco necessitatis succedat vtilitas.

E

96 ¶Exceptionis causa cessante, cessat eiusdem exceptionis effectus vt est tex.in l. si pupilli. §.si autem debitor pupil.& ibi Bart.in epitome.ff.de solutio.Et exclusionis causa cessante, cessat exclusio.l. si

Exclusionis

causa cessante cessat exclusio. Idē in exceptione.

institutia.& l.pater filium.& l.si is qui.ff.de inoff.testa.& l.Gallus.§.in omnibus.& l.inter cætera.ff.de liber.& posth.& l.ij.§ si mater.ibi,cùm enim prælatio.ff.ad S.C. Tertul.& Orphit.& l.si post mortē. §.liberi.ff.de bon.poss.contra tab.Et voluit Bal.consi.xxj.punctus quæstionis.versic.& ideo videtur. lib.3.quod repetitur mutato initio,consi.clxxviij.anno domini.lib.v. vbi loquitur de filia exclusa à successione ob dotem.& consi.cclxxj.substitutio fideicōmissaria.vbi dicit, cessante causa finali exclusionis substituti,debere cessare exclusionem.& consi.ccclxxix.quod incip. thema super quo petitur consilium.col.vlt.vers.item quando exclusio.Ang.in §.si quis autem.col.vlt.in auth.de hær. & Falcid.Roma.in l.vlt.col.xviij.vers.subiungitur in bonis.C.de pact.& Philip.Dec. loquens etiam de exclusione filiæ dotatæ,consi.ccclxxix.requisitus.col.iij.nu.5.& seq.vbi & alios multos citat.

97 *Filia ob filios exclusa, illis deficientibus admittitur.*

¶Hincque etiam plurimi dicunt filiam exclusam à successione patris ob masculos, his deficiētibus admitti,tanquam cesset exclusionis causa,Ange.in dicto §.si quis autem. super verbo, auferri.ff. de hæred.& Falcid.Raph.Comen.consi.viij.dominus Petrus. col.iij.vers. & sanè hæc sententia. Paul. Castr.consi.cxcj.visis & diligenter examinatis.col.ij.versi.ex his videtur.lib.ij.Ange.Aretin.in §.admonendi.vers.& hoc facit.Instit.de hæred.quæ ab intest.defer.Matth.Afflict.in c.j.§.quinetiam.col. j.vers.& propterea iste tex.tit.epis.vel abb.lib.j. feud. cum simil.

98 *Si tamen nulli sunt masculi cum hæreditas defertur. Nisi statutum utatur verbis tempor. dibus.*

¶Quod tamen intellige,cùm nulli sunt masculi tempore delatæ hæreditatis, qui possint aut velint succedere:nam si qui sunt qui succedant,& ita excludant filias,eæ perpetuò erunt exclusæ, etiam si masculi postea deficiant, nisi statutum excludens vteretur his verbis , quousque , donec, quandiu erunt masculi.Bart.in l.vlt.in j.q.ff.ad SC.Tertul.Bal.in auth.sed & si quis.versi.& per hoc infertur. C.de secun.nup.& in l.Gallus.§.& quid si tantùm.in fi.& ibi quoque Ang.& Franc.Are. ff.de liber. & posth.cum aliis multis concord.à me collectis in repet.l.si vnquam. in verbo , susceperit liberos. nume.193.incip.sed & huc spectat.& duobus num.seq. Quod ideo fit, quia effectus exclusionis, per masculorum successionem est omnino consummatus,ideóque cessante ratione,non cessat is effectus,vt dicam postea in x.limitatio.& ita semper.Quamuis aliud voluisse videntur Raph.Com. & Pau.in dd.consi.in præced.versi. allegatis.

99 *Excōmunicationis causa cessante cessat excommunicatio.*

¶Excommunicatione cessante,cessat eius effectus.vt videre licet ex eo quod dicit gl.in cap.quia diligentia.in fi.extra de elect.per eum tex.quòd excommunicati postea absoluti,omnia iura recuperant.& ad id multa alia allegat,atque ex eo quod tradit Card.Floren.huc proximè pertinens,in c. ab excōmunicato.col.ij.vers.quartò deficiente causa.de rescript. cessante causa excōmunicationis, cessare excōmunicationem.Sed iis in ij.not.& in j.opp.eiusdē c.declarat, quomodo id intelligatur.

100.& 101 *Vasallo excōmunicato absoluto restituitur fidelitas ei adēpta ob excommunicationem.*

¶Et hoc quoque non mediocriter fulcitur,ex eo quod tradit alia gl.not.in c.vlt.in fi. titu. per quos fiat inuestit.quòd quemadmodum fidelitas pariter cum fama domini finitur , cùm ipse dominus excommunicatur,sic & pariter cum fama,eadem fidelitas eo absoluto restituitur,per cap. domino guerram.tit.hìc finitur lex,2.feud.& c.alius.& c.vlt.xv.q.vj.Et eam gl.sequitur Bald.ibi, & in l j.in xxxj.q.vers.& nota iuramentum fidelitatis.ff.de rerum diuis.Et facit etiam quod dicemus infrà in suspensionis causa cessante.

102 *Excusationis causa cessante, cessat excusatio.*

¶Excusationis causa cessante,cessat excusatio.verbi gratia,excusatus à tutela ob absentiā reipublicæ causa,si desinit abesse,amplius non excusatur,sed onus tutelæ suscipit.§. item qui reipub. Instit. de excus.tut.Bal in l.generaliter.col.ij.vers.quædam est causa successiua.C.de epis. & cler. Et optimè faciunt quæ dicam infrà,in paupertatis causa cessante.Vide tamen quæ scribam inferius in iiij. limitat.vers.& ad hoc facit,in fi.& vers.seq.& iterum in xxj. limitat.

103 *Expulsionis causa cessante, cessat expulsio.*

¶Expulsionis causa cessante,cessat expulsio.verbi gratia, dominus potest expellere inquilinum ob necessatiam domus refectionem.l.æde.& ibi gl.& doct.C.de loca.Quid igitur si domus refectio facta fuerit,durante adhuc tempore conductionis, an inquilinus possit petere se redintegrari, & reponi in priorem statum,vt scilicet vtatur sua conductione , quandiu durabit tempus illius.Et certè potest,cùm cesset causa ob quam expulsus fuerat.Ita voluit gl.not.in l j.§.cum inquilinus.in verbo, dominum,in fi.& ibi Bar.etiam in fi.& Franc.Cremen.singu.71.tu scis, quòd possum.

F

104 *Famulitio cessante, cessat eius effectus. Famulus qui olim fuit, & nunc non est, potest esse testis pro domino antiquo.*

¶Famulitio,aut (vt vulgò loquimur) seruitio, siue domesticitate, aut familiaritate cessante, cessat effectus,qui inde sequebatur.puta,famulus domesticus repellitur à testimonio in causa domini , ob id quòd talis est.l.2.C.de testib.& l.pen.ff.eo.& c.consanguinei iij.q.v.Ideo ea causa cessante, quia scilicet amplius non est famulus,cessat ille effectus , poteritque pro eo cuius olim dominus fuit, testificari,vt voluerunt Iaco.Rau.Cyn.Bal.Bar.Saly.Pau.Castr & alij in d.l.ij Ioan.Fan.in d.c.consanguinei.Spec.tit de teste.§.j.versi.quid si olim fuit eius clericus & ibi Ioan Andr.in addit.Bart. in l.j. §.item Mummio.per eum tex.ff.de quæst.& rursum in l.vnius.§.pen.ff.eo.& in l.deferre.§.item decreuerunt.in fi.ff.de iure fisci.Bal.in l.j.circa medium.C.de episco.& cler.& in l.nihil.in princ.ff. de inoffi.testa.& in c.literis in fi.& ibi quoque recentiores,præsertim Felin. qui id declarat post alios, de testib.& ipse Bal.in c.insuper.col.j.vers.& est argumentum pro famulo.eo.tit.Saly. in l.seruos. C. de quæstionib.Imo.in c. insinuante.de offic.deleg. Alex.consil.v.in casu inquisitionis formatæ.col. pen.vers potest etiam responderi.lib.ij.& consi.cxlix.quod incipit, viso processu inter Michaëlem, col.ij.vers.non obstat si dicatur.lib.v.Fran.Are.in l.ad testium. in prin.col.3.vers. de primo ponit. ff. de testam.Hippol.Marsil.in d.l.item Mummio. col.1.& iterum in l. etiam si redhibitus. col.2. vers. vlterius hæc lex potest.ff.eo.tit.de quæstio.

105 ¶Sed hoc tamen primò intelligas,nisi in fraudem recesserit, vt expresim voluit Spec. vbi suprà,& Bal.in d.l.ij.col.ij.versi.sed quid è contra.& in d.c.insuper de testib.Iaco.Butr.Ang.& Sal.in d.l.seruos.C.de quæstio.Ad quod Saly.allegat l.r.§.si seruus ad hoc,& §.seq.ff.eo.tit.& l.pen.C. de adulter. Et fortè, inquit, ista fraus posset probari ex eo,quòd postea ad famulitium reuertitur causa finita, arg.l.si quis adulterium.§.j.ff.de adult.& arg.l.sicut.§.superuacuum.ff.quib.mod.pig.vel hypo.sol.& l.si is qui.la 2.ff.de acquir.hæred.& l.si quis naturalem.ff.de acquir.hæred.& l.si quis §. & quod de subeunda.C.de natur.liber.Quod & ipsum voluit Ioan.And in addit.Spec.vbi suprà.Nam tūc ait, præsumitur familiaris mansisse,& inter eos sic actum fuisse,cùm statim reuertitur,secus si ex interuallo.l.si ventri.§.vlt.col.v.& seq.ff.de priuil.cred.& l petens.C. de pact.

106 ¶Intelligas secundò,secundum ea quæ diximus suprà,in affinitatis causa cessante,nume 28.incipiē. ex quo ipse Bal.vt scilicet non hic sit omnino testis,omni exceptione maior,cùm maneāt quędam reliquiæ,& vestigia amicitiæ,honoris,& reuerentiæ dominicæ,arg.eius quod scribitur in l.vnius.§. seruus.le 1.ibi in memoriam prioris domini ff.de quæstion.cum concor.quas afferemus infrà.in 15. & in 16.limitat.præsertim si hic famulus diutisimè mansit in famulitio eius,qui nunc eum in testē producit,& cum bona gratia ex eodem famulitio discesit,arg.not.alicubi de vxore,quæ bona gratia discesit à marito,& id quidem totum arbitrio iudicis relinquimus. Et facit ad supradicta quod scribunt Spec.& Ioan.And.in additio.illius,vbi suprà.

An autem his antiquus famulus sit omni exceptione maior.

107 ¶Fauoris causa cessante,cessat & illius effectus.quod ex eo satis videmus,quòd priuilegium cōcessum filiis,fauore parentum,vel vxoribus fauore maritorū,cessat illis mortuis,& sic cessante fauore, vt probat tex.in l.vlt & ibi Cyn.qui dicit menti tenendum,in 3.notab.& Bal.post prin. C.de iniur. & voluit etiam gl.in l.medicos.in verbo,& filiis.C.de profes.& medic.libro x.quæ eum tex.non allegat,sed alium in l.archiatros.C.de metat.& epid.libro 12.& in l. illud.C.de epis. & cler. quæ quidem posterior nihil facere videtur.sed illud idem voluisse videtur gl.ibi,in verbo,filij.quā sequuntur Cyn.Iaco.Bart.Bal.Alber.& Saly.ibi,ex quibus Cyn.id tribuit nostræ regulæ, qua cessante causa,cessat effectus,dicitque & post cum Alber.col.vlt.id generale esse, vt priuilegium alicui concessum ratione personæ alterius,tamdiu tantùm durat,quamdiu ille alter viuit, per l.si tibi.§. pactum. & l.hæredi.ff.de pact.& dicta l.vlt.ff.de iniur.Sed & Iaco.& Bal.in d.l.ij.dicunt,quòd priuilegia concessa famulis fauore dominorum,intelliguntur durare,quandiu sunt in seruitio,cùm cessante causa fauoris,cesset fauor.

Fauoris causa cessante, cessat fauor.

108 ¶Id quod etiam generaliter voluit ipse Bal.in l.j.col.j.versi.nota quòd cessante. C.si rector prouin. per tex.in l.senator.ff.de ritu nupt.& l.Titia Seio.§.vsuras.ff.de legat.ij.& idem quoque Bald.in l.ij. per tex.ibi.C.quib.ad libert.procla.non licet,& reb.eo.qui ad lib.procla.nō prohib.Ang.consi.xcvij. Viuianus de Monte.paulò ante fi.vbi ex hoc,in pulchro casu consuluit.& Philip.Dec. cōsi.ccccluj. incip.consului aliàs.col.pe.nu.12.Sed vltra prædicta iura in id optimè facit,tex.probans id generale esse in l.in omnibus.ff.de reg.iur.cuius hæc verba sunt,In omnibus causis id obseruatur, vt vbi personæ conditio locum facit beneficio,ibi deficiente ea,beneficium quoque deficiat.

De eadem re.

109 ¶Verùm quantùm ad id quod diximus de filiis,contrarium tenuerunt Ioan.And.Pet.Anch.Dominic.& Philip.Franc.in c.ne aliqui.videlicet vt priuilegium concessum filiis ob parentes duret etiam mortuis parentibus,per regulam c.debet.de reg.iur.lib.vj.Sed ad hoc videntur esse tex.expresi in l.ij.§.in filiis.& §.si ad tempus.ff.de decur.& in l.emancipatum.§. 1.ff.de Senator.

An verum sit, quod de priuilegiis filiorum dictum est, numero 102.

110 ¶Nam & vxores quoque post mortem maritorum,quamdiu manent in viduitate, vtuntur priuilegiis maritorum.l.fœminæ.in fi.& ibi Alber.haud multò post prin.ff.de Senator.& l.filij.§.vidua.ff.ad municip.& l.cùm te.& ibi Bal.C.de nup.& c.is qui.§.mulier.de sepult.lib.vj.glos.in clem.ne Romani.§.fanè.in verbo,vacare.& ibi Imo.& Barba.de elect.Ang.Pau.Cast.& recentiores in l.cùm quędam puella.ff.de iurisdict.omnium iudi.cum aliis concord.à me adductis in tractatu Nobilitatis, c. 17.num.§.incip.& hoc procedit.& multis seq.Idque etiam in priuilegiis exorbitantibus, per l.vlt.in prin.& ibi Bart.in verbo,aut quisquis is fuit.& Ioan.Plat.C.de priuil.schol.li.xij.Fran.Are. qui eum tex.ad hoc dicit not.in c.super eo.le 2.col.1.de testib.Alex.qui id declarat consi.ccvij.incip.pōderatis verbis statuti,col.ij.ver.quintò quia dato.& col.v.vers.non obstat quintò.lib.6.& diximus in dicto cap.xviij.nostræ Nobilitatis,nu.8.incip.sed & hæc omnia.

Quid item in fœminis viduis.

111 ¶Qua in re quantum ad priuilegium concessum filiis fauore parentum,sunt qui hanc controuersiā quibusdam distinctionibus sedant,& inter cæteros Cyn.Alber. & Saly.in d.l.ij. C.de epis.& cler.& ibi quoque Pau.Cast.qui eam l.legit,cum l.j.Nam aut,inquiunt,priuilegium conceditur ratione dignitatis innatæ,& tunc priuilegium competit liberis,etiam mortuis parentibus,per l. fœminæ. ff. de Senatorib.quæ loquitur de vxoribus respectu maritorum:tanquam sentiat,& id procedere in priuilegiis vxorum,& l.eam legem.C.de excu.mun.lib.x.Et facit,vt id illis addas,quod in simili scribit gl.in l.semper.§.negociatores.in verbo,in huiusmodi.ff.de iure immunit.

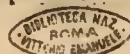
Redit ad priuilegia filiorum.

Et uxorum.

112 ¶Aut (vt ad illos redeamus) competit priuilegium ratione officij publici,& tunc non competit liberis post mortem parentum,& ita intelliguntur leges contrariæ,aut denique conceditur priuilegium ratione necesitatis,& tunc ad filios non competit,mortuis parentibus, cùm nec illis viuis competat.l.in filiis.C.de decur.lib.x.& l.vlt.C.qui morbo se excusant.eo.lib.

113 ¶Verùm aliter distinguit vir recentioris quidem ætatis, sed quem non immeritò multis antiquioribus æquare possumus,is est Francisc.Ripa,in l.ex facto,col.3.nu.12.ff.de vulg.& pupil.substit. nam aut,

De eadem re.

aut, inquit, priuilegium parentum conceditur filiis, ea ratione, ne dehonestetur dignitas ipsorum parentum, & tunc cessat mortuis parentibus. Aut ea tantùm ratione, quòd sunt filij, & tunc non cessat, & ita dicit esse intelligenda iura vtrinque allegata.

Fictionis causa cessante, cessat fictio.

114 ¶Fictionis causa cessante, cessat & fictio, ideo cessante æquitate, quæ semper causa est fictionis, l. postliminium. in prin. ff. de capt. & postlim. reuer. cessat & ipsa fictio. l. qui in vtero. ff. de statu homi. & l. Vranius. versi. sed cùm duo rei promittendi. & l. si debitori. ff. de fideiusso. & l. Stichum. §. aditio. ff. de solutio. Et ita per ea iura voluit Barto. qui ea scienter declarat, in l. si is qui pro emptore. col. 3. versi. ad solutionem igitur, & plenius col. 23. quæ est in vlt. char. versi. sextò principaliter. & ibi quoque Imo. col. pen. versi. circa quartum. & Ias. char. pen. nu. 384. quartò principaliter quæritur. ff. de vsucap. Quibus adde l. denique. & l. nec vtilem, ff. ex quib. cau. maio. quibus probatur, nunquam fictionem habere locum, nisi subsit æquitas.

Furore cessante, cessat quod ob eum factum est.

115 ¶Furore cessante cessat quod ob eum factum est, verbi gratia, si cesset furor ob quem facta est substitutio exemplaris, cessat ipsa substitutio, l. humanitatis. C. de impube. & aliis substit. & §. qua ratione. Instit. de pupil. substit. An autem ita cesset, vt non reuiuiscat redeunte furore, videbis apud Bart. in l. ex facto. col. penul. vers. quæro quid si furiosus. & ibi Imo. & Alexan. ff. de vulg. & pupil. & Dec. in d. l. humanitatis. col. pe. versi. septimo noto, quòd si mēte captus. Similiter quoque videmus cessare curationem ob furorem datam, cessante furore. l. j. ff. de curat. furios. & l. pen. C. eod.

G

Gratiæ causa cessante, cessat gratia.

116 ¶Gratię causa cessante, cessat gratia. Panor. in c. super literis. col. 6. versi. quò ad tertiam regulam, ad fi. illius versi. & ibi quoque August. Bero. ad fi. de resc. per tex. in d. c. generaliter. C. de episc. & cler. Quin addit de hoc Bero. meliorem, vt ipse dicit, tex. in c. suggestum. de decim. Hincque illud assumit, quòd multò magis debet cessare gratia, si causa eius expressa fuit falsa, etiam per ignorantiam: quia vt subdit Bero. fortius est impedimentū ab initio consistens, quàm ex post facto superueniens, l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. & §. furiosum. Instit. quib. non est permis. fac. test.

I

Immunitatis causa cessante, cessat immunitas.

117 ¶Immunitatis causa cessante cessat immunitas. l. semper. §. negotiatores. ff. de iure immunit. cū aliis multis concord. adductis per Ioan. And. qui id voluit in c. decet. col. 1. versi. aliqui ex supradictis. de reg. iuris iur. libro vj. in Mercuria. Et ad hoc facit, quod suprà dixi de excusationis causa cessante, & quod dicam infrà in priuilegij causa cessante.

Impedimenti causa cessante, cessat impedimentum.

118 ¶Impedimenti causa cessante, cessat quod ob ipsum impedimentum constitutum est, id enim probat tex. in l. & si contra. & ibi Bal. & Salyc. C. de nupt. quem tex. ad hoc expendit Cyn. in l. non dubium. col. iij. in viij. opposi. C. de legib. Et tex. in c. post translationem. ibi, ægritudinis impedimento cessante de renunc. ex quo omnes doct. ibi, & vbique illud assumunt, quòd cessante causa cessat effectus. Et voluit etiam expresè Bal. in l. si ob turpem. in ij. lectu. per eum tex. ff. de condict. ob turpem cau. & ex recentioribus Marcus Mantua. consi. clxj. incip. viso processu præsentis causæ. paulò ante fi. & ante hos Ioan. And. post alios antiquiores in c. si postquam. col. 2. versi. in contrarium, cùm à principio. de elect. lib. vj.

Infamiæ causa cessante, cessat effectus illius.

119 ¶Infamiæ causa cessante, cessat & effectus illius, vt liquidò patet ex illo exemplo, quod ex Iac. But. & Bal. adduximus suprà, in banni cessante causa, vbi videre poteris, ne hic iterum repetamus. vide tamen infrà in xij. limit. nu. 11.

Institutionis causa cessante, cessat institutio.

120 ¶Institutionis causa cessante cessat institutio: puta, si cesset adoptio ob quam institutio facta est, cessat & ipsa institutio, vt multis probat Hieron. Grat. consi. cxxiij. cuius hoc exordium, cùm hæc causa, col. ij. versi. nec potest etiam vt extraneus. libro 1. vbi loquitur de eo, qui cùm putaretur fuisse legitimè adoptatus, ideo fuerat hæres institutus, & nihil aliud allegat quàm illud generale nostræ regulæ, quòd cessante causa, cessat effectus. Sed de illa Hieronymi, est casus expressus in l. si ea quam. C. de fideicom. id quoque latè tenuit Ange.

Institutio filij, aut fratris putatiui nō ualet.

121 ¶Nam nec valet institutio facta de filio, aut fratre putatiuo, cùm verè non esset, siue instituens errauerit in facto, l. si pater. C. de hæredib. instit. siue in iure, l. nec apud. eo. tit. & vtrobique docto. vtpote, cùm cesset causa eius institutionis. Et id quoque procedere etiam in donatione inter viuos illis facta vt talibus, cum non essent, voluerunt Bal. Alex. Corne. & Iaco. à S. Georg. in d. l. nec apud. per l. cùm hic status. §. si quis sponsam. ff. de donat. inter virum & vxor. Quamuis Pet. Cyn. & Ange. contrarium tenuerunt in d. l. nec apud.

Filij naturalis non legitimè legitimati, institutio non ualet.

122 ¶Sed & per eam l. cum apud. respondit Rapha. Fulgo. consi. xxiij. Engelbertus. col. vlt. versic. ad secundum apparet, non valere institutionem filij naturalis, qui putabatur legitimè legitimatus, cùm eius legitimatio non valeret. quod & idem voluit Pau. Cast. in l. eam quam. col. 2. ver. & per istam l. C. de fideicom. per eum tex. secundum lectu. Azo. & ita dicit se aliàs consuluisse, & sequuntur cæteri recentiores, ibi, & Dec. qui tamen nonnihil nutat, consi. clxvj. viso themate, col. 2. versi. sed prædictis & iterum col. iiij. versi. secundò principaliter, & col. seq. versi. & ita requisitus. & asseuerantius consi. cclxxxviij. incip. quæritur in effectu. col. 2. versi. secundò alia ratione, & consi. cccclij. consultum fuit. in fi. & ad hoc quoque est tex. in l. neque professio. & ibi not. C. de testam. Et vide infrà in substitutionis causa cessante.

Interdictionis causa cessante,

123 ¶Interdictionis causa cessante, cessat interdictio: nam si interdictum bonis fuerit prodigo ob prodigalitatem, si is ad frugalitatem redierit, cessat interdictio. l. 1. ff. de curat. fur. Ita vt non sit opus sententia,

tentia, quæ id aliter declaret, vt satis ostendunt verba illius l. quæ sunt eiusmodi, ipso iure desinunt esse. Et ita voluit Pet. à Bel. Pert. in l. is cui bonis. & ibi Franc. Rip. col. vlt. versic. iuxta prædicta dubitatur. ff. de verb. oblig. Cyn. in l. ij. post medium. C. quando prouo. non est necessa. Bal. in dicta l. j. ad fi. ff. de curat. furio. qui & antè, videlicet col. j. versi. sed hoc quæro vnum, reddit rationem diuersitatis quare id fiat, vt cesset interdictio sine declaratione iudicis, cùm interdictio non fiat ipso iure, etiam verè prodigo. & Guid. Pap. non obscurè consi. clxix. quod incip. prouisio de curatore. *cessat interdictio.*

214 ¶Sed hoc velim intelligas, cùm pater, aut frater errabat in iure, vel facto, putans illos institutos esse veros filios, aut legitimè legitimatos, siue adoptatos. Nam si non erret, sed sciat illos necesse veros filios, valet institutio de illis facta, licet eos ita simpliciter appellet, vt voluit Pau. Cast. in d. l. neque professio. & ibi Ias. col. 2. ver. limita tamen istũ tex. C. de testa. ita intelligentes tex. l. j. §. Pomponius. de Carbo. edict. & l. nemo. §. j. ff. de hære. instit. In dubio autẽ si eos quis vocet filios, aut fratres præsumitur errare propter eiusmodi appellationem, vt voluit glos. in d. l. nemo. §. j. & ibi Bartol. ff. de hæred. instit.

215 ¶Quod tamen plerique intelligunt (id enim volui obiter dicere, ne tu lector animantissime, decipiaris) cùm notorium est prodigalitatem illam, ob quam interdictio facta fuit, cessare: alioquin enim necessariam esse sententiam, quæ id declaret. Ita enim voluerunt Iaco. Are. Bart. Pau. Cast. Alex. & propè omnes in d. l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. idem Bart. in l. de ætate. in vlti. quæst. j. partis. ff. de minor. Sed hoc non admittit Bal. in d. l. j. ad fi. de cura. furio. nam cessat, ait, causa impediens, nec requiro plusquam lex ibi requirit, quæ solùm exigit quòd sanos mores recuperauerit, nec aliter requirit quòd sit notorium, vel declaratum. *An tamen necesse sit id notoriũ esse.*

L

216 ¶Legati causa cessante, cessat & ipsum legatum, l. qui tutelam. in princ. ff. de testa. tut. & l. tutor petitus. §. j. ff. de excus. tut. & l. etiam si partis bonorum, ff. de lega. j. vbi qui à tutela à testatore mandata se excusat, perdit legatum quod ei testator ob causam tuitionis reliquerat, vtpote cessante causa huius legati: quod secus est, si non contemplatione tuitionis legatum relictum fuisset, vt ibi not. in eisdem locis. Vide tamen Bart. in l. demonstratio. §. quod autem iuris. col. vlt. in 8. quæst. ff. de condit. & demon. facientem discrimen inter causam legati, & rationem eiusdem, vt ibi videre poteris. *Legati causa cessante, cessat legatum.*

217 ¶Et huc quoque pertinet, quòd cùm legatum non nisi ob amicitiam, vel meritum fieri soleat. l. nec adiecit. ff. pro socio. Certè si post legatum factum interuenerint non leues inimicitiæ, legatum reuocatum esse censetur, quòd si iterum in amicitiam redierint, legatum redintegratur. l. 3. §. vlti. cum l. seq. & l. ex parte. ff. de adim. legat. & l. si inimicitiæ. ff. de his quib. vt indig. Quid autem si inimicitiæ culpa testatoris interuenerint, an & id procedat, vt id obiter dicam, vide Roma. singu. cxcvj. tu habes quod propter. *Legatũ, ob nõ leues inimicitias, reuocatur.*

218 ¶Legitimationis causa cessante, cessat legitimatio, verbi gratia, quispiam nullos habens filios legitimos, fecit legitimari filios suos naturales, deinde ei nati sunt legitimi, certè cessante causa, ob quam ea legitimatio facta fuerat, scilicet ob defectum legitimorum, cessat & ipsa legitimatio, saltem quantum ad effectum succedendi, vt hac ipsa ratione voluit Dyn. in l. ex facto. in prin. per eum tex. ff. de vulg. & pupil. substit. Guil. Cun. Alber. & Pau. Cast. in l. tale pactum. §. vlti. ff. de pact. idem Guil. in l. j. C. de natur. liber. Guid. Suza. in l. humilem. C. de incest. nup. Ioan. And. in addit. Specu. tit. de success. ab intest. §. j. versi. sed ex facto. Oldra. consi. ccxlvij. factum tale est, in j. dubio. Bal. in l. 2. ad fi. C. si in frau. patr. & in c. innotuit. col. iij. versi. sed nunquid legitimatio. de elect. Ange. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. pen. ver. sed adde hoc esse verum. ff. de liber. & posth. Pau. Cast. & Philip. Corne. in l. si te parens. C. de suis & legit. & idem Pau. consi. xxij. visis omnibus. col. j. lib. ij. Barb. in repet. l. cùm acutissimi. col. iiij. versi. facit quod pulchrè. C. de fideicom. & Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 186. de testam. *Legitimationis causa cessante, an cesset legitimatio.*

219 ¶Sed hæc res non admodum certa est, quando sunt multi, & maiori quidem numero, qui contrarium tenent, multis subnixi rationibus, vt videre poteris in mea repe. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, in xvj. q. C. de reuo. don. vbi eam quæstionem latissime tracto. illincque poteris depromere quæ tibi necessaria videbuntur, ne hoc iterum inculcem. *De eadem re.*

220 ¶Legis causa siue ratione (vtrunque enim nostri in hac re, vt alibi diximus, confundunt, quamuis alij eas disseparant) cessante, cessat & ipsa lex, l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patrona. & l. quod dictum. ff. de pact. & ibi Bart. & Ange. qui eam l. ita summant, vt diximus in prin. huius versi. & eum tex. ad hoc dicit not. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à cessatione rationis. Et ad hoc quoque allegatur l. ita autem. ff. de admin. tut. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. j. §. hoc interdictum. ff. de fonte. & l. vlt. vbi Raph. Fulg. id not. in j. not. C. de edicto diui Adria. tollen. & l. j. C. de liber. præter. & clemen. j. & ibi Card. Flor. col. j. in x. notab. de iudic. Et voluit glo. in l. cùm tale. §. falsam causam legato. in verbo, non cohæret. ff. de conditio. & demonst. Barto. in l. demonstratio. §. quod autem. in viij. quæst. ff. eo. titu. & in l. 2. §. vlt. col. vlt. ver. tertiò sumitur. ff. de donation. & in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. in fi. Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col. pen. versi. modò quæritur quæ est ratio, titu. qui feu. dare possunt. Ange. in repet. l. si certis annis. col. v. versi. alij autem dixerunt. C. de pactis. vbi loquitur in casu l. j. C. de fideicom. Imo. in l. si filius qui. col. v. versic. secundus est effectus. ff. de vul. & pupil. substit. & docto. vbique. *Legis ratione cessante, an cesset lex.*

221 ¶Vt è diuerso cessante lege, cessat & eius ratio, l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. & l. j. in princ. C. de *Cessante lege.*

cessat eius ratio.

Lat.libet.tollen.& voluit Bal.in c.etsi Christus.paulò ante fi.ibi,adde contrà c.quòd cessante,de iureiur.De quo tamen vide gl.not.in c.nouit.in verbo,quicunque.de iudic.

132 *Correcta ratione legis, ipsa lex correcta esse censetur.*

¶Ex quo & illud consequens fit,vt correcta ratione legis,lex ipsa correcta esse censeatur, vt voluit gl.in l.j.in prin.in verbo,prouidentia. & ibi Alex. in addit. Bart. in princ. ff.de legit.tutor.& in l.j. C. eo.titu.ex quibus locis patet,quòd licet olim agnati præferebantur cognatis in tutela.quamuis essent remotiores gradu,tamen hodie secus est:quia id olim fiebat ea ratione,quòd agnati præferebantur cognatis in successione,& eadem ratione in tutela,l.quod tutela.ff.de reg.iur.Sed hodie quò ad successionem sublata est differentia agnationis & cognationis,auth. in successione. C. de legit. liber.& ex fil.nepot.ab intest. ven.& auth.defuncto.C.ad SC.Tertul.& auth post fratres. C. de legit. hæredib.& sic correcta est ratio legis circa tutelas,ideo etiam correcta est dispositio.Et ad eam rationem bene facit tex.in authen.sicut hæreditas.C.de leg.tut.l.j.

133 *De eadem re.*

¶Sed & id quod diximus,vt lex correcta sit ratione eius correcta,probat alia gl.in l.j.§.filiusfam.qui est j.in gl.vlt.versi.item nunquid poterit.ff.de donat.cau.mort.quam ad hoc expendit Iaco. Buttig. in l.ij.C.de condi.ob cau.licet Imo.& Roma.in eo ipso.§.j.dicant eam gl.id non probare, sed aliud, de quo dicemus in alio loco. Et id quoque probat alia item gl. in l.j. in prin. in gl.j.ad fi.ff.de coniung.cum emancip.liber.Et alia denique gl.in l.ij.in prin.in verbo, filio præcedente. ibi, item quod de adoptione.ff.de vulg.& pupil.substit.

134 *De eadem re.*

¶Et voluerunt etiam Bal.consi.clxxix.quædam domina Catharina paulò post medium,ibi non obstat l. Titia.lib.j.dum dicit, quòd correcta ratione legis, correcta est ipsius legis substantia. Saly. in auth.ingressi.col.ij.versi.item not.quòd lege correcta.C.de sacrosan.eccl.& in l.vt liberis. in fi.C.de collat.& in l.vlt.in fi.C.de legit.hæred.Imo.in c.dotalem.col.ij.versi.sed certè hæc ratio. ff. solu. matri.& in l.si verò.§.de viro.col.iij.versi.aut erat vnica ratio.ff.eo.tit. vbi illam primam glo. facit singul.& in d.l.ij.col.iij.ver.sed tu potes tenere.ff.de vulga. & pupil. & idem Imo.& Rom. qui id latè tractant post alios in l.ij.§.vlt.ille col.iij.versi.vltimò adde:hic col. j. vers. quintò in quantum. ff. de donat.Idem Imo.in c.post translationem.col.ix.vers.potest dubitari an correcta,de renunc.Alexan. qui illam quoque glos.dicit reputari singularem,in l.si conuenerit.col.4.versi.nec obstat ratio.ff. de re iudic.& in d.l.quod dicitur.col.viij.versic.vnde videtur recidere.ff.de verbo.oblig.& in l.j.col.iij. versi.vnum tamen not.ff. sol.matr.vbi & illam gl.dicit sing.Paris à Puteo,in tractatu Syndicatus,in verbo,contra officiales.& in verbo,qui semel ostensa.Fely.in c.j.col.vj.versic. non sic econtrario. & ibi Dec.in priori lectura,id intelligens in ratione,siue causa finali,in iiij.col.versic.tertia conclusio,& ibi August.Bero.col.xviij.nu.86.de constit.& ipse Fely.in c.vlt.col.vlt.de rescrip.& in c.quanto.col. vlt.versi.limita tamen vt non fiat,de iudic.& in c. tua nos.col.ij.versi.similiter videmus, de iureiur. & Iason in d.l.quod dictum.col.j.ff.de pact.& in l.si quis filium.col. pen. versic. cogita tamen. C.de inofficio.testa.& in l.posthumæ.col.v.ver.& pro ista sententia.C.de bon.poss.cōtra tabu.Fran.Curt. iunior.cons.xij.videtur prima consideratione.col.iij.num.10.Io.Crota in l.si constante.col.xl.versi. secunda conclusio.ff.solu.matri.August.Bero.in c.quæ in ecclesiarũ.char.vlt.nu.189.de constitutionib.Syluester Aldobrandinus in §.serui autem,versic.sed tunc quæro.instit.de iure personar.

135 *De eadem re.*

¶Et hæc est communis opin.& verior,licet contrariũ tenere videatur Ioan. And.in d.c. post translationem.& Iaco. Bur.in d.l.ij.C.de condict.ob caus.per gl.in l.qui in potestate.ff.de test. & in l.tā is. §.j.ff.de dona.cau.mor.& in l.meminimus.C.de legit.hæredi.& Bald.in l.j.col.j.versic.not.quòd lex remanet,per eum tex.C.de caduc.tollen.& in tractatu substitutionis pupillaris,col.iij.ver.quæro vltra alios,vbi & ad hoc allegat glos.in l.si suspecta.§.quoniã fœmina. ff. de inoffic. testam. Et voluit quoque Franc.Aret.in d.l.2.col.v.versi.tu autem aduerte.ff.de vulg.& pupil.substit. & Philip. Dec. in d.l.posthumo.col.v.versi.rationes istæ efficaces.C.de bon.posses.contra tab.vt nihil omnino sit in iure nostro non controuersum,vt alias sæpius à nobis dictum est.Sed illis glos.satis respondent ij qui sunt prioris sententiæ,præsertim Rom.in d.l.ij.§.vlt.ff.de donatio.

136 *De eadem re.*

¶Nec nobis deest in priorem illam sententiam legum autoritas:nam ad hoc citatur tex. in l. generali.iuncta auth.ingressi. quæ illam confestim sequitur. C.de sacrosanct.eccle.nam per d.l. generali. permittebatur monachis testari,quia bona per ingressum non transferebantur in monasterium:sed cùm postea ea ratio correcta fuerit,nempe cùm bona ingressi transferantur in monasterium,correcta quoque fuit lex,dans facultatem testandi,per d.auth. ingressi. vbi id no. Saly. vt iam suprà diximus. Et citatur quoque l.placet.C.eo.titu.iuncta l.j.C.de indictionib. lib.x.nam per eam l.priorem, qui excusabantur ab extraordinariis muneribus,excusabantur ab indicto,quia id erat extraordinarium,sed cùm postea factum fuit ordinarium, per d.l.j. & sic correcta fuit illa prioris legis ratio, & ea quoque in hoc correcta fuit,per d.l j.Et l.j.in princ.ff.de collat.bonor,& l.ea demũ,& l.si emancipati.C.de collat.iuncta l.vlt.C.eo.tit.nam primis illis legibus, emancipati omnia suis conferebant, propter iniuriam,quam eis faciebant:sed cùm postea emancipati fuerunt à iure ciuili cogniti,solùm profectitia suis conferunt,quia iniuriari suis non dicuntur,per d.l.vlt.Ita enim ea iura declarat Salyc. in d.auth.ingressi. Et citatur item c. miramur. cum gl. de seruis non ordinan. iuncto c. à multis.de ætate & qualita.Ex quibus patet, quòd constitutio loquens de subdiaconatu, tanquam de ordine non sacro,quia tunc etiam non sacer ordo erat,correcta censetur ea etiam ratione correcta, quia is ordo nouis constitutionibus sacer factus fuit.

137 ¶De quo tamen vide Franc. Aretin.in d.l.ij.col.v.vbi suprà, ff.de vulg.& pupil.substitut.vbi docet,

hæc

hæc postrema iura nihil ad id facere ad quod citantur. Nisi intelligas quando lex specialiter disponeret super vno, ita vt certum esset verba complecti personam, vel casum, in quo ratio legis corrigitur, & tunc potest habere locum tex. in d.c. à multis. qui videtur velle quòd requiratur contraria constitutio reuocans priorem. & hoc inquit, fortasse verius est, & videtur probari in d.l.j. in prin. vbi id not. Bal. C. de caduc. tollen. & facit optimè quòd not. glos. in l. liberos, in §.j. ff. de capit. dimin. Sed & id (vt ille subdit) intelligendum, vt scilicet correcta ratione legis, intelligatur lex correcta, quando legis ratio corrigeretur generaliter: secus si in vno casu tantùm, ex multis quos lex complectitur, deficeret, siue corrigeretur ratio, per not. à Barto. in l. cùm hi. §. eam transactionem. ff. de transact. & optimum tex. in l.j. in fi. ff. de minor.

138 ¶Horum autem omniũ quæ in princ. huius c. diximus, in promptu ratio est: nã legis ratio, est mens legis, vt voluit Dyn. in c. vlt. ad fi. de reg. iur. lib. vj. & Cyn. in l. non dubium. col. vlt. versi. primò quæro. & ibi clarius Bart. col. ij. versi. secundum dubium est, & Bal. col. iij. versi. sequitur videre de tertio, ibi, secundò quando ratio, C. de legib. Bart. in l. cùm mulier. in princ. & ibi quoque Bal. Imo. Raph. Co. Pau. Cast. ad fi. Alex. col. j. in v. not. omnes per eum text. ff. solu. matri. Bal. in l.j. col. pen. versic. item an cessario. ff. eo. tit. vbi de hoc dicit esse meliorem tex. totius iuris in l. scire oportet. §. illud verò. versi. sed & si maximè. ibi, mens legislatoris. ff. de excus. vbi & hoc ex eo tex. not. ipse Bal. & rursum idem Bal. in l.j. col. vlt. in princ. ff. si cert. pet. vbi dicit, quòd ratio est mens, & medulla ipsius statuti, & in l. ij. in fi. & ibi Imo. col. ij. versi. nec obstat quod remanet, ff. de donat. & in l. maximum vitium, col. 3. versi. præterea istud statutum, C. de liber. præter. & in l.j. col. ij. versic. pone alium casum. C. de interdict. & in l.j. col. ij. versi. ex quibus concludo. C. quæ sit longa consuetu. & in c. post translationem. col. ij. versi. quæro vtrum cessante. de renunc. & consi. ij incip. verba statuti, lib. j. vbi dicit tria hæc, vnum & idem operari, scilicet verbum, rationem, & mentem. & consi. excix. in causa ista, circa medium. libro iij. & consi. ccccxxxiij. domina Ioanna, col. ij. versi. est vltimò considerandum, eo. lib. iij. & inter consi. Ange. consi. cclxxxj. Martinus Io. de Florentia, col. j. & ipse Ange. consi. ecxj. in volumine statutorum, col. ij. versi. nec obstat huic decisioni. & Feder. Senen. consi. iiij testator in vltima voluntate, circa medium. Petr. Anch. in repet. cap. j. char. xiiij. in paruis. versi. circa tertium casum. de consuet. Card. Floren. in hoc confundens causam, & rationem, in c. si quando. ad fi. de rescrip. vbi dicit mentem legis, & rationem idem esse, ideóque rationem, seu causam legis esse ipsam legem. & Raph. Fulg. consi. lxxviij. supposito statuto tenoris. col. ij. versi. igitur & in nepote. Corn. cõsil. cxciij. placet. in prin. lib. j. & consi. xxix. in præsenti consultatione. col. ij. vers. & pro certo videtur. lib. uj & consi. xc. scrupulosa videtur, post princ. eo. lib. iij.

Ratio legis est mens ipsius.

Et medulla ipsius.

139 ¶Et ratio seu mens legis, est sicut anima, & verbum sicut corpus, siue superficies, vt scribit Bal. in l. si quis seruo. col. vlt. versi. ex his apparet. C. de furt. & vt tradit idem Bal. in l. vlti. in xv. quęst. C. de hæred. instit. ratio est anima ipsius scripturæ. & in auth. post fratres fratrum. versi. item frater. C. de legit. hæred. quòd ratio legis debet attendi, tanquam virtus intrinseca legis, & tanquam genus prædicans de singulis speciebus, vt not. in §.j. Instit. de legit. patron. tut. & in c.j. §. & quia vidimus. col. antepe. versi. extrà quæritur. tit. de his qui feu. dare poss. dicit quòd essentia legis vel statuti consistit in mente statuentium. & in c. dilectus, le j. col. j. versic. item nota quòd appellatione, de rescri. quòd sicut sententia vel statutum inducit dispositionem, ita ratio statuti, l. emptor, §. vlt. ff. de rei vend. quia ratio (inquit) ius facit. & cons. cclxxv. inci. quod pro regula, col. iij. versi. si autem ratio, lib. ij. quòd ratio legis, siue consuetudinis seruari debet tanquam anima & spiritus eius. Pan. in c. nihil, col. v. vers. nec obstat. si dicatur, de ele. quòd sic se habet ratio legis ad verba legis, sicut anima ad corpus: vnde sicut anima dominatur corpori, ita ratio verbis. quod & idem ipse dicit, cons. j. facti contingentia talis est, quidam A. contraxit, col. iij. ver. vltimò adduco pulchrum, lib. j. & consi. lxxv. quidam decessit, col. iiij. vers. & ex his cõiecturis. eod. lib. j. Rom. in l. ij. §. vlt. & vers. non obstat quod dicit, ff. de donat. & Maria. Socin. Senior cons. xxx. quãuis ex his, col. iij. vers. quare cũ præfatũ, lib. j. & consi. xxxv. circa prædictã consultationẽ, col. ij. ver. & quãuis hæc ratio, eo. lib. j. & Bart. Soci. eius filius cõs. ccxlj. circa primã difficultatẽ, col. 12. ver. præterea & tertiò, li. ij. vbi dicit quòd spiritus, & anima statuti, est ratio illius, Alex. cons. lij. circa hanc dubitationẽ, col. iij. vers. præterea faciat, lib. iij. & Franc. Curt. Senior, consi. ix. Ticinensi statuto, col. ix. versic. quia verba statutorum. vbi dicit, quòd ratio statuti est anima ipsius. & consi. xlv. statuto & consuetudine, col. vj. versi. quia mens, vbi & illud quoque dicit quòd mens, & ratio est sicut anima, & verba sicut corpus & superficies. & Fely. in c. tua nos, col. ij.

Ratio, est anima legis.

Essentia legis in mente

Ratio inducit dispositionem.

Ratio ius facit.

Ratio uerbis dominatur.

140 ¶Suntque multi qui dicunt mentem, & rationem legis esse legem ipsam, vt non obscure voluit glo. in l. ij. in verbo rationẽ, vel legem, paulò post princ. C. quæ sit longa consuetud. Bal. cons. ccccl xvij. de iure com. in fi. li. ij. per not. in l. cùm tale. §. pe. ff. de cond. & demõst. Ang. in l. prætor ait §.j. versic. conclude ergo, vbi dicit mentem, & rationẽ legis ab ipsa lege non differre, per l. credendũ, in prin. ff. qui pet. tut. Panor. in c. vlt. col. iij. ver. nec ex hoc dicas, de rescript. & in c. ij. col. pen. vers. item mẽs. de prębend. & in c.j. col. 4. versi. quid autẽ si lata, de re iudic. & in c. quia plerięʒ col. pe. versi. ego latiùs, de immuni. eccle. & cons. lxxv. quidã decessit, col. 4. versi. ex his coniecturis, lib. j. Cor. consi. xv. ex quo dictus Franciscus, col. iij. ver. & ratio legis, lib. j. & cons. cviij. placet mihi, col. ij. ver. & sic ex prædictis. Philip. Dec. consi. lxiiij. cuius suprascriptio incipit, præsupponitur tempore, col. pen. versi. confirmatur prædicta conclusio, vbi etiam multa ex superioribus tradit. & Docto. vbiq; vt tamen non omittamus quod dicit gl. c. hinc etenim. in §. gibbosus, in verbo, faciẽ, xlix. dist. rationẽ esse cordis faciẽ.

Ratio legis, est ipsa lex.

Ratio, cordis facies.

Quod ex mēte & ratione est, non ex extensione est.

141 ¶Hincque plerique illud assumunt, id quod venit ex mente, & ratione legis, ex ipsa lege & non ex extensione venire, ita vt ex ea competat directa actio, per l.nominis & rei.§.verbum ex legibus.ff. de verb. sign.& l.1.ff. vti possid.& ibi Cyn.de quo per Bar.in l.3.in prin.ff.de legit.tut. & in l.curator. col.j.vers.alio modo.& ibi quoque alios, maximè Alex.qui multos alios citat, C.de neg.gest. Raph. Fulg.Corn.& Philip.Dec.in l.bono.C.de bono.poss. secundum tab.

Extensio non est, ubi est omnimoda ratio. Etiam in pœnalibus.

142 ¶Nam vbi est omnimoda ratio: ibi non dicitur, nec est extensio, aut ampliatio, vt voluit gl. not.in c. j.in verbo, Italiæ.de tempo.ordi. Etiámque, vt ea dicit, in pœnalibus, per c.si postquam. de elect.eo. libro 6.vbi constitutio, cupientes, eiusdem titu.licet sit pœnalis, declaratur habere locum in prouisionibus, appellationibus, & confirmationibus, de quibus ibi cautum non erat.& allegat etiam l.si postulauerit.ff.ad legem Iuliam de adulter.& l.quædam.§.nummularios.ff.de eden. Et idem propemodum voluerunt Pet.& Cyn.in l.iura non in singulas. ff.de legib.dum dicunt, quòd cùm in pluribus casibus est eadem ratio, ea decidit omnes istos casus, non quidem per extensionem, sed sicut genus compræhendit omnes suas species. sic & generalis ratio diuersas species casuum. Cùm autem rationes sunt specie differentes, tamen similes, tunc est extensio, id est progressio de termino ad terminum per adæquationem.& iidem Pet.& Cyn.in l.quòd verò cōtra rationem.& ibi quoque Bal. in priore lect.a.col.1.versi.item verisimile est.eo.tit.idem Bald.in auth. post fratres fratrum. versic. item frater.C.de legit.hæred.Pet.Anch.consi.cxij.superstite domina.col.j.Panor.in d.c.nulli. vbi suprà, de elect.Pau.Cast.consi.lxxxiij.præsens casus, col.2.versi.constat autem quòd quando, lib.2. vbi id pulchrè declarat, cum aliis multis à me collectis in repet.l.si vnquam.in verbo, libertis.nume.45. quorum sententia.C.de reuocan. donat.

Ratio ut genus compræhendit diuersas species.

Ratio, in primis inspicienda est.

143 ¶Quæ cùm ita se habeant, ideo ratio, siue causa in legibus, statutis, consuetudinibus, & aliis quibusuis dispositionibus maximè, & in primis attendenda est, & seruanda, vt dicit Bart.in l.contra legem, post medium.ff.de legib.autoritate Iaco.Aret. & Cyn.in l. quicunque.C.de seruis fugit.& sequitur Iason in l.de quibus.col.1.versi.alij intelligunt.ff.eo.tit.& ante illos scripserat gl.in d.l.2.in verbo, rationē aut legem.C.quæ sit longa consuet.non minùs attendi mentem, siue rationem legis quàm legem ipsam, per eum tex.& l.præcedentem, & omnes vbique.Sed quod præ cæteris tibi annotandū est hoc in loco, id est quod diximus de ratione statuti, & consuetudinis.

Ratio distinguit dispositionem.

144 ¶Propreteaque dispositio quantuncunque generalis, per rationem restringitur, & è diuerso specialis, per rationem generalem ampliatur. Primum probatur ex tex.in l.cùm pater.§.dulcissimis.& ibi Bart.Bald.Alber.& Pau.Cast.ff.de lega.ij.& l.pater.§.fundum.& ibi Bart.ff.de leg.iij.& l.adigere.§. quamuis.ff.de iure patr.& l.ex facto.in j.respon.ff.de vulg.& pupil.substitut. vbi & id in priuilegiis procedere probatur, & l.quod dictum.ff.de pact.ex qua Ange.ibi post princ.not.limitatam legis rationem, limitare ipsam legem, & l.si is qui ànimo.& ibi gl.in verbo, amittere. Dyn.Alber.Ang.Paul. Cast.& Claud.Seisel.ff.de acquir.poss.& l.cancellauerat.& ibi Bart.ff.de his quæ in testa.delen.& l. ita autem.in prin.& ibi etiam Bart.ff.de admi.tut.& l.hæc actio.secundum vnam lectu.ff.de calum. & l.non omnium.C.de suspect.tut.& c.suggestum.& ibi Panor.in ij.not.Philip.Fran.& Philip. Dec. in j.& ij.not.de appel.

De eadem re.

145 ¶Et id item voluerunt gl.in l.j.§.hoc interdictum eandem.ff.de fonte.Bart.in d.l.adigere. §. quamuis.ff.de iure patr.Bal.in l.de quibus.col.x.versi.ad secundum.ff.de legib.& in l.si quis seruo.col.vlt. versi.ex his apparet.C.de fur.& in l.data.col.ix.vers.item not.quòd ratio.C.qui accusa. non poss.& inter consi.Ange.consi.cclxxxj.Mart.Io.de Florentia, col.j.& ipse Ange.consi.ccxxj.versic.nec obstat huic decisioni.& consi.cccxlvj.incip.Titius, vt hæres.vbi id dicit procedere in dispositione legali, testamentaria, & inter viuos, per multa ex iuribus suprà allegatis, Saly.in l.2.col.2.versi. ideo & meritò.C.de noxa.act.Pet.Anch.qui & hoc dicit procedere non solùm in legibus, sed & in contractibus vltimis voluntatibus, & iudiciis, consi.cclviij.super primo quæsito.Raph.Fulg.consi.xcix.magister.col.vlt.vbi dicit, quòd ratio regit, id est, restringit, & ampliat dispositionem.& consi. clxxxvj. pro determinatione, col.3 versi.secundò quoniā ipsa domina.Raph.Com.consi.ij. proponitur quòd Ser Blancus, col.j.in fi.& consi.cxliij.Titius & Seius Ro.consi.xvj. viso themate consultationis, col. 2.versi.item & quia ex dicta ratione.Pau.Cast.consi.ccccxxxviij.quantum ad primum, col.2.versic. non obstat quòd statutum.lib.2.Panor.in d.c.vlt.col.3.vbi suprà, de rescrip.& in c.secundò requiris. col.j.in j.not.de appel.& in dicto c.j.col.3.versic.& quia plerique à lege.vbi ego latiùs, de immunit. eccl.& in c.de vxore.col.2.versi.sed quæro quid in abbate.de sepult.& consil.xciij. statuto ciuitatis Grossetanæ, col.3.versi.nam ad rationem legis, lib.j.& consi.iij.nitar in præsenti causa, in xxiij.q.lib. ij.& consi.lviij.quidam Nicolaus.col.iij.versi.secundò hoc videtur.eo.lib.ij.Alex.cōsi.lxxv.videtur in præsenti consultatione.col.3.versi.sed hæc dispositio.lib.v.Franc.Arer.consi.clx. verum est quòd Comicus, col.3.versi.moueor primò.Soci. consi.clxv.visis inuestituris.col. 3. versi. secundò probatur.lib.2.Feli.in c.tua nos.col.2.versi in tex.ibi, res.de iureiur.Franc.Cur.Senior, qui hanc dicit esse regulam infallibilem, consi.ix.Ticinensi statuto, col.pe.versi.concludo igitur fratrem.& latiùs cōsil. lxxxj.rectè præfatus.col.2.versic.sed præmissis.& multis seq.Alter Franc.Curt.Iunior consi.xij.videtur prima consideratione.col.3. nu.10.

Et procedit in omnibus dispositionibus.

146 ¶Et ideo ex facto respondit Ang.consi.clxxxix.visa quietatione reuocatur in dubium, quòd quantumcunque verba liberationis sint generalia, prægnantia & plenissima, si tamen causa ipsius, non potest ex proprietate sermonis adaptari ad aliquam speciem debiti, illam non compræhendit,

Vnde

Vnde illud infert, quòd si creditor generali sermone dicit, se ideo liberare debitorem, quia est sibi satisfactum, vel solutum, cùm ista causa non possit conuenire obligationi conditionali, non illam comprehendit, quod dictum pro not. refert, & sequitur Franc. Aret. dicto consi. clx. vbi suprà. & Philip. Dec. consi. ccclxxix. requisitus. col. ij. versi. & vlteriùs ista conclus. & Paul. Paris. consi. xlix. Galassino, nume. 43. libro 3. Et idem in hoc casu consuluit Maria. Socin. Senior, consi. xxuij. visis ac diligenter. col. 4. versic. primò quia posito, & dicemus postea in liberationis causa cessante, num. 171. incip. liberationis.

Generalis liberatio facta ob satisfactionē, non comprehendit obligationem conditionalem.

147 ¶Hocque illud est propemodum, quod vulgò dicimus, limitatam causam, limitatum producere effectum: ad quod etiam allegari solet d. l. cancellauerat. ff. de his quæ in testam. delen. & l. cùm seruo. in prin. & ibi Bal. ff. de contrah. emp. & l. ij. & ibi etiam Bal. ff. de ser. export. & l. in ratione. §. vlt. ff. ad legem Falcid. & l. ita autem. in prin. ff. de administ. tuto. & l. filius à patre. §. si quis ex certa. ff. de libe. & posthu. ex quo not. Ro. limitatam institutionem, siue exhæredationem, limitatum producere effectum. & l. in agris. & ibi Alber. ff. de acquir. rer. domin. & dicta l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij. & l. si gratuitam. §. j. ff. de præscrip. verb. & l. sed si plures. §. ad substitutos. versic. in adrogato. & ibi Bal. Imo. Rapba. Corne. Alex. & Iason ff. de vulg. & pupil. substit. & l. milites agrum. ff. de re milit. & l. age cum Geminiano. & ibi Bald. Salyc. Roma. & Iason, C. de transact. vbi de limitata causa transactionis. & l. j. in fi. ff. de æstimat. & c. de cętero. & c. ea noscitur. de senten. excom. & c. licet. de decim. & c. quod super his. de voto. & c. ij. & ibi Anto. post princ. de custo. eucharist. & c. susceptum. de rescrip. lib. vj. glos. in clem. j. in verbo, restituat. de sequest. poss. & fruct. Francis. Aret. in l. qui superstitis. col. 3. versic. circa tertiam limitationem. ff. de acquir. hæred. vbi loquitur de limitata causa renunciationis, post alios antiquiores ab eo citatos, & consi. lxxxiiij. diligenter ponderatis, col. iij. versicu. ex hoc primo fundamento. vbi loquitur de limitata causa æstimationis. Barba. inter consi. Alex. consi. xciiij. viso puncto. col. j. libro iij. vbi loquitur de limitata causa nouationis. Maria. Socin. consil. xxvj. ex his quæ in facto. col. iij. versic. postremò posito. lib. j. vbi loquitur de limitata causa defensionis. & consi. xxxj. prosequendo ordinem. col. pen. versic. secundò probatur. eo. libro j. vbi loquitur de limitata causa negligentiæ. & Barto. eius filius, consi. xlviij. eleganter. col. ij. versic. ex quibus infero. libro iij. vbi loquitur de promissione. Corne. consi. ccxcix. quod incip. præmittendum est quòd fratres, col. j. libro iiij. vbi loquitur de limitata causa societatis. Cepola in suis consi. causarum criminalium consi. lxviij. circa primum dubium. col. j. versi. & licet dicatur. vbi loquitur de limitata causa sententiæ. Franc. Curt. Senior consi. 50. memoriæ recolendæ dux Mediolani. col. xiiij. nume. 66. vbi loquitur de concessione feudi, & consi. lxx. Christi, &c. circa primum, col. ij. nume. 13. vbi de inuestituræ limitata causa, quod idem propemodum est. Iason in l. si fundum per fideicommissum. col. iij. versi. secundò ratio. & seq. ff. de lega. j. vbi etiam loquitur in causa limitata venditionis. Philip. Dec. consi. ccclxxix. requisitus pro consilio. col. iij. nume. 7. vbi loquitur de limitata causa exclusionis, & consi. cccxciiij. pro vera resolutione, col. ij. versic. quantum autem ad aliam, vbi loquitur de limitata causa substitutionis, Matth. Afflict. in c. Titius. col. ij, nume. 7. titu. si de feu. fuer. controuer. inter dominum & agna. vbi loquitur de limitata causa renunciationis. Stepha. Bertran. loquens de limitata causa cessionis, consi. j. viso consultationis themate, col. cviij. nume. 105. lib. ij. Hieron. Grat. respon. vij. & si satis. col. vlt. ad fi. lib. j. vbi loquitur de limitata causa reuocationis. & respon. lxv. & si agatur. col. iij. nume. 31. eodem lib. j. vbi loquitur de limitata causa legitimationis, Paul. Paris. loquens in limitata causa absolutionis. consi. cij. & si regulariter, col. ij, nu 17. lib. j. & consil. cxvj. circa resolutionē. col. ij. nume. 8. eo. lib. j. vbi loquitur de limitata causa concessionis. & consi. lxv. viso testamento. col. vlt. nu. 28. lib. 2. vbi item loquitur dè renunciatione. & consi. j. redemptoris. col. pen. nu. 124. lib. iij. vbi etiam loquitur de renūciationis causa. & cōsi. xlj. Ioannes testator. col. pe. nu. 77. eo. lib. uj. vbi loquitur de causa substitutionis. & consi. xlix. Galassino. col. vij. nu. 41. & seq. eo. lib. iij. vbi etiā loquitur de renunciatione. & consi. xcvj, quamuis prima facie. col. ij. nu. 12. eo. lib. iij. vbi de causa commissionis.

Limitata causa limitatū producit effectum.
Limitata causa renunciationis.
Aestimationis.
Nouationis.
Defensionis.
Negligentiæ.
Promissionis.
Societatis.
Sententiæ.
Concessionis feudi.
Inuestituræ.
Venditionis.
Exclusionis.
Substitutionis.
Renūciationis.
Cessionis.
Reuocationis.
Legitimationis.
Absolutionis.
Concessionis.
Cōmissionis.

148 ¶Quibus adde alia multa in eandem sententiam collecta à Fel. in cap. cùm ordinem. col. iiij. versic. limitata causa. & seq. per iij. col. de rescript. & in c. post cessionem. col. ij. vers. amplia primo. de probat. & in c. Petrus. col. iij. versi. secundò declara, de homicid. & Iason qui multa accipit ab eo, nec tamen eum nominat in d. l. age. in 2. notab. C. de transact.

149 ¶Hincque etiam illud fit, quod tradit Bal. in rub. ff. si cer. pet. col. 1. vers. & dicto de causa, quòd per causam agnoscimus effectum, & è diuerso effectū per causam. Cui consimile est quod scribit Card. Flor. in c. cum dilecti, col. 1. versi. & nota arg. de accusat. quòd talis censetur effectus, qualis est causa, & quòd valet argu. à destructione causæ ad destructionem effectus, & è diuerso. Matth. Afflict. qui alios citat in constit. Sicil. incip. si quis aliquem, col. 3. in v. q. in fi.

150 ¶Igitur (vt repetamus) generalis dispositio restringitur per limites rationis. Quod tamen not, intellige, vt non procedat in ratione, quæ sola præsumptione innititur, quia per eam rationē non restringeretur generalis dispositio legis, vel statuti, vt scienter voluit, & ex facto respondit Bal. consi. 250. cuius exordium est, in quæstione domini Milani, col. vlt. paulò ante fin. lib. 1. per not. à Iaco. & Oldr. in lib. 1 ff solu. matr. quod & nos dicemus infrà in xxix. limitat.

151 ¶Intellige secundò, secundum distinctionē Bar. in l. non dubium. col. 2. versi. secundò quæro, ibi, & ideo aduerte. C. de legib. Si quis, inquit, vult restringere legem ob defectū rationis, aut propter aliā succedentē æquitatem, & tunc si vult restringere, nō licet, & ita loquitur l. prospexit. ff. qui & à quib.

Si verò vult restringere, ne aliquis indebitè lucretur, & id quidem licet. l. vt gradatim. ff. de mun. & hon. & l. 1. C. de sacrosan. ecc. Si verò vult restringere, ne aliquis patiatur damnũ, & potest, & ita loquitur l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patr. Et eam distinctionẽ sequitur Corn. consil. 193. placet mihi. col. 1. versi. & ideo vbi lib. 1. secundum id intelligens quod dicitur, cessante ratione legis, cessare legem. & consi. ccxxxix. pro decisione. col. 4. in literis o, & p. eo, lib. Et idem propemodum voluit ipse Bar. in d. l. prospexit. & in d. l. adigere. §. quãuis. & in l. omnes populi. col. xviij. vers. secundò quæro an statuta. ff. de legib. & Bal. in d. l. nõ dubium. col. ij. vers. sequitur videre de interpretatione. & Imo. in l. si verò. §. de viro. col. 2. versi circa primũ conclude. ff. sol. mat. vbi id dicit procedere, etiam si ratio esset expressa in lege, per tex. in clem. 1. iuncta glos. de elect. & idem Imo. in l. vbi purè. §. 1. in fi. ff. ad SC. Trebel. Maria. Soci. consi. 1. in casu suprà narrato, col. vlt. lib. 1. & Fely. in c. si quando. col. viij. ver. sed videtur mirabilis. de rescrip.

152 ¶At hoc minimè placet Saly. in l. 2. col. 1. versi. alij. vt Bar. de noxal. action. vbi dicit hæc Bart. verba non sibi videri esse perfecta, tum quia non videtur debere fieri restrictio aliquo casu, quo restringendo, statutum ad iniquitatem, vel absurditatem deducatur, l. non absurdum, ff. de bon. liber. tùm quia in d. l. prospexit, non restringitur dispositio ea ratione, ne lucro libertatis indebitè priuetur, sed solùm ea ratione, quia lex sic scripta est. tùm quia si fallit in l. penu. §. j. ff. de rit. nup. quæ ad idem allegatur, vt d. l. prospexit, à ratione fallentiæ debet sumi discretio rei, & non à dicto.

De eadem re.

153 ¶Ideoque ipse Salyc. hanc rem latius tractat, nam aut, inquit, statutum generaliter, vel indefinitè loquens, habet rationem scriptam secum annexam, & tunc secundum illam rationem debet restringi, per d. l. adigere. §. quamuis. Ratio enim primùm est in intentione statuentis, ex eáque dispositio facta ac illata, auth. ingressi, C. de sacrosan. eccle. illatum autem non debet separari à dicto, quod se habet per modum rationis ad illud, l. generaliter, §. nihil. ff. de acquir. poss. & ideo meritò secundum rationem limitatur, & restringitur, l. si is, ff. eo. tit. & l. hæc actio, & ibi gl. ff. de calum. Aut verò statutum non habet rationem scriptam secum annexam, & tunc licet ratio non sit in alio, est tamen in illo scripta, vel declarata. & idem dicendum est. Aut nec in illo, nec in alio scripta, vel declarata est, & tunc aut dispositio statuti est de eo quod non est de iure cõmuni cautum, vel dispositũ, & tũc frustra tractamus de limitanda dispositione statuti secundum ius commune, quod nihil de ea disponit. Ideóque tunc statutum in suis generalibus verbis debet seruari, dummodo comprehensa in verbis generalibus, sub illa dispositione possint includi, quantumcunque sit durum & asperum, & ita loquitur d. l. prospexit. etiámque si hæc asperitas cesset. l. 1. §. nunciatio. iuncta gl. ff. de oper. noui nunc. Aut dispositio statuti est de eo quod dispositum est à iure communi, & tunc aut restrictio quam facere volumus de statuto, non potest fieri salua ratione recti sermonis, & intellectus, & tunc non restringitur secundum ius commune, quia ex verbis eius apparet, quòd statuentes voluerũt ampliare ius cõmune, & non potest se ad illos restringere, & eius rei quædam exempla addũt, quę ibi videre poteris. Aut restrictio quam facere volumus, potest fieri salua ratione recti sermonis, & tũc aut quęritur in pœnalibus, & odiosis, & tũc statutũ debet restringi secundũ ius cõmune, per d. l. & alia iura, quæ allegat. Aut in fauorabilibus, &c. vt ibi videre poteris. Neque enim pertinent ad hoc nostrũ institutum, quo quærimus de restringenda dispositione ex cessatione, siue defectu rationis.

154 ¶Secundum autem, quo dicimus dispositionem specialem extendi, & ampliari ex ratione generali (si hæc extensio, aut ampliatio dicenda sit, de quo suprà diximus) ita quòd vbi habet locũ ratio illa generalis, habeat & dispositio, probatur ex l. nomen debitoris. §. vlt. ff. de lega. iij. & l. cùm muliet. ff. sol. mat. & l. regula. §. si quis. & ibi Bar. & Bal. & iterum §. & licet. ff. de iur. & facti igno. & d. l. 1. §. hoc interdictum eandem. ff. de fonte. & l. 2. §. si mater. versic. quid si curatores. §. sed si quis decessisset. & ff. ad Senatusc. Tertul. & l. pater filium. §. fundum. ff. de lega. iij. vti à nonnullis citatur, licet alius nihil facere videatur, & d. l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. & c. secundò requiris. & ibi Bal. de appel. & c. constitutionem. de regular. lib. 6.

Ratio ampliat & extendit dispositionem.

155 ¶Et voluit quoque gl. in cle. j. in verbo, eligatur. & ibi Card. Flor. qui eam dicit sing. de elect. Bal. in l. quod dicitur. per eum tex. ff. de pact. dum dicit eatenus extendi dictum, quatenus ratio illius extenditur. & consi. cccix. incip. opinio cõmunis ante medium, lib. 4. Ang. consi. ccxxj. col. 2. versi. nec obstat huic decisioni. & consi. ccxlvj. Titius tanquam hæres, vbi & id dicit procedere in omni dispositione. Imo. consi. j. in casu pręmisso, col. 3. versi. & primò non videtur, vbi ex hoc dicit, quòd c. quamuis. de pact. lib. 6. loquens de pacto de non succedendo, quod ei fit cui debet succedi, habet locum in in eo quod fit alteri, ex generali ratione illius c. & consi. clxxiiij. spectabilis domine. post prin. Pan. in d. c. 1. de iura. calum. vbi & id dicit procedere in odiosis, & in d. c. 1. vbi suprà, de re iud. vbi & id dicit procedere in pœnalibus, cum ratio est expressa. vt in c. secundò requiris. in j. not. de app. & in d. c. quia in insulis. de regul. & d. cõsi. xciij. lib. j. & d. consi. lviij. eo. lib. 2. Domin. in c. statutũ. §. cùm verò. col. vlt. de rescr. li. 6. Pau. Cast. in l. si verò. §. de viro. post prin. ff. sol. mat. & d. cõsi. ccccxxx. quantũ ad primũ. vbi suprà. li. j. Alex. consi. cxj. ponderatis verbis inquisitionis, col. 2. ver. & cũ ibi. li. 1. & cõsi. lij. circa hanc dubitationẽ. col. 3. versi. prętetea faciat vbicunque. li. 4. & d. consi. lxxv. vbi suprà, lib. v. & consi. lj. in casu præsenti. col. 2. versi. tamen istis non obstantibus. lib. 7. & Socin. consi. ccxlj. circa primam difficultatem. col. 4. versi. nec obstat si dicatur, lib. 2. & Ias. in l. licet inter priuatos. col. 2. versic. primò quia quando ratio. C. de pactis. & alij multi ex his quos suprà, nu. 140. incip. & id item.

De eadem re.

156 ¶Idque est, quod vulgò dicimus, vbi est eadem ratio, idem ius statui debere. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

& l. à

& l.à Titio,in prin.ff.de verbor.oblig.& ibi concordant.in gloss. Vltra quas adde tex.not.in l.his solis,in illis verbis,satis tacitè cautum,C.de reuoc.do.quem ad hoc dicit singul Bald.in cap.quia V.in fin.de iudi.& meliorem totius iuris,idem Bald.in rubri.C.de nauti.fœnor.Adde inquam text. in c. translato,de constit.& cap.inter corporalia,de translatio.prælat.

157 ¶Et quod dicit Bald.in l.omnes populi,col.vij.versi.tertiò quæro,ff.de iusti.& iur. quòd non videntur dissidentia quæ in ratione conueniunt quia ratio est cōiunctio diuersorum casuum ad eundem finem tendentium,per l.non possunt,& l.nam vt ait.& l.ideo quia, ff. de legib. & rursum ipse Bald. in eadem l. omnes populi,col.vlt.versic. secundò not. quòd vbi est eadem ratio , non proprie dicimus statutum extendi,quia inest tacitè,per gl.in c.sæpe,in verbo,Italiæ,de temporib.ordinat.lib.vj. & quod ipse Bald.scribit in repet.l.de quibus,col.xij.versic.item not.quòd non videtur, ff. de legib. quòd vbi plura habent eandem rationem,cùm de vno tantùm fiat mentio, videtur id fieri exemplariter,non restrictiuè,cùm aliis multis aggregatis ab Alexand.consi.lxxv.incip.videtur in præsenti consulatione,col.1.lib.v.& Iason in d.l.à Titio,in princip.col.vlt.ff.de verb.oblig.& consi.lxiij.per reformationem,col.iiij.versic.secundò principaliter,§.iij.& à me,in repet.l.si vnquam,in verbo, libertis.nu.45.quorum sententia,C.de reuocand.donat.

Exemplariter videtur fieri mentio de uno, cùm plura habēt eādem rationem.

158 ¶Et hæc vsque adeò obtinent,vt etiam in correctoriis,& exorbitantibus extendatur dispositio, ex ratione expressa in lege,vel alia constitutione corrigente,& exorbitante,licèt aliàs secus. Ita enim voluit gl.reputata sing.in clemen.j.in verbo,eligatur.& ibi Genz.Pau.Eleaz.Card.Florent. in xxij. q.& late Imol.col.vj.versic.tertiò quærit gl.de elect. Bald.in auth.quas actiones,col.ij. versi. sed ego dico,& ibi etiam Paul.Castr.col.ij.vers.item verum est,& Ias.qui id latissimè,& optimè disputat,& declarat,col.iiij.vers.pro clara intelligentia,& ij.seq.col.super l.fin.C. de sacrosanct. eccles. per tex. in d.l.his solis.idem Bal.non obscurè in l.maximum vitium,col.iij.C.de liber.præterit.Imo.Raph. Co.& Pau.Cast.in d.l.si verò,§.de viro:ille col.2.vers.circa primum:alter post medium:postremus statim post princip.ff.solu.matri.Idem.Imol.in l.vlt.col.3.versi.& nota diligenter,ff.de hæred. instit. & consil.cxxiij.in causa quæ vertitur,col.2.vers.& pro ista parte,vbi dicit sing.illam gloss.in d.cle.j. Rapha.Fulgos.consi.ciij.Titius condidit testamentū,col.2.vers.& illa etiam ratione.Rapha. Com. in d.l.cum mulier,per illum tex.& ibi etiam Alexand.in v.not.ff.sol.matrim.& in l.quamuis,ibi etiā Paul.Cast.in fi.C.de fideicommiss.Panor.in c.vlt.col.3.versi.& licet Bart.dixerit,de rescri.& in c. nihil,col.v.versi.nec obstat.si dicatur,de elect.Alex.in l.eadem.quæ est 4.§.Cato,col.6.versic.& vltra prædicta,ff.de verbor.obligat.& consil.50.visis actis causæ,col.3.versic.& saltem vbi scripta,lib.ij.& consi.xvij.ponderatis his,quæ in themate,col.pen.versi.nec obstat quòd text.lib. iij.& con.lxxxix. circa primum dubium,col.2.versi.vnde sicut,lib.6.Franc.Aret.consi.xxvij.proponitur ex facto, col. j.versi.prætetea etiam iunctis his quæ dicit,col.2.vers.non obstat quòd melior,& versic. seq. Cepol. qui id dicit singu.cau.criminal.consi.lxxiiij.viso statuto Taruisij,col.vlt.versi.quia respōdetur quòd illud.Iaso.in l.de quibus,col.4.versic.puto quòd vtrunque,ff.de legi.Franc.Curt.Senior consi. lxxxj. rectè præfatus,col.2.num.7.

Superiora,procedunt etiā in correctoriis,et exorbitātibus.

159 ¶Et ad hoc bene facit text.in l.emptor,in fi.ibi ea ratione reddita,ff.de rei vend.& in l.in fideicommissi,§.cùm Pollidius,ibi,idque sibi ideo placuisse testamento comprehendisse, ff.de vsuris , gloss. in §.primo. in verbo , ad eius curationem , in authent. vt qui se res nim. obligat. habe. perhib. & quod tradit glo.in cap. si postquam, in verbo, mente,de electio.eodem lib.vj.& in clem.j. in verbo, eligere,eodem tit.

De eadem re.

160 ¶Nam & in pœnalibus hoc idē procedere tradit Bal.in l.data opera,col.4.versic.& adde quòd vbi est,C.de accus.per d.l.his solis,quæ propriè loquitur in materia pœnali.& l.vlt. C. de indic. viduit. tollen.& idem Bald.in c.j.§.porrò,col.2.per illum text.quem dicit meliorē de iure,titu.quæ fuit pri. caus.benefi.amit.lib.2.feud.& Saly.in l.si serui,col.pen.versi.prima est quòd etiam, iunctis , præced. C.de noxa.Petr.Anch.consil.cccuij.ista allegata in contrarium.ante fi.vbi etiam dicit talem casum potiùs venire ex mente legis,quàm ex extensione. Nam ratio,inquit,extendit verba legis, per d.l. nominis & rei,§.verbum ex legibus,ff.de verbo.signific.& dicit esse text.expressum,ad casum , qui venit ex mente legis extendi constitutionem pœnalem in d.c.si postquam,de elect. lib. vj. & idem quoque Panor.in c.vlt.col.2.versi.sed mihi placet,de rescript.per text.vt inquit,apertissimum,in l.2. §.alias sed siquis decessisset.& §.si mater.vers.quid si curatores,ff.ad S. C. Tert.& per bonum (vt & ipse dicit)tex.in l.liber,§.senatus,ff.de rit.nup.dicitque id non esse interpretationem extensiuam,sed intensiuam,& intellectiuam.& idem Pan.in.c.j.col.3.versic.not.ibi, intensione, de iura. cal.dum dicit procedere etiam in odiosis.& in d.c.col.4. versic.dispositio etiam pœnalis, de re iudic. & in d.c. quia plerique,col.pen.versi.ego latiùs,de immunit.eccles.Domin.in c.si ciuitas,§.j. in princ. de sentent.excommu.lib.vj.Alex.in d. l. cùm mulier.col.j.in v.not.per illum text.ff.solut.matr.& d.consi. lxxv.incip.videretur in præsenti,col.j.lib.v.Ias.in l.j.si is qui,in prin.col.vlt.versic.tertiò moueor, ff. ad S.C.Treb.Philip.Dec.in l.non videtur,col.vlt.versic.septimò fallit,ff.de regul.iur.De quo tamen vide Imo.in d.l.si verò,§.de viro,col.7.versi.tertio casu principali,ff.solu.matr.& Philip. Dec.in l.si quis id quod,col.pen.versi.& ex ista gl.ff.de iurisdict.omn.iudi.

Et in pœnalibus.

Ex interpretatione intensiua,non extensiua.

161 ¶Sed quidquid sit in simplici pœnali,tamen vbi esset constitutio , & correctoria, & pœnalis simul, tunc non extenderetur ex eadem ratione etiam expressa,vt expressè voluit Anton.in repet.c.vltim. col.xxvij.versic.hæc vera in quantum,de consuetud.Rom.in d l.si quis, id quod , col. 2. versic. nota

Quid in pœnali simul, & correctoria.

etiam ratione,ff.de iurisd.omn. iudic.& consil. cxxix. licèt magna apud me, versic. secunda ratio, Domi.in c.j.col.3.versi.hæc vera,nisi ius,de temp.ordin.lib.6.Alexan.in d.l.si constante, in prin. col. iiij.versi.hoc tamen intelligi debet,ff.solut.matr.& Iaf.d.in authent.quas actiones,col. vj. versic. intellige tamen istam,& omnes ferè.C.de sacrosf.eccles.

162 De eadem re. ¶Et in id allegant multi ex supradictis glo.quam dicunt sing.in cle.vt hi qui,quæ est ij.in verbo, in eisdem,de ætate & qualitate ord.dum tex.ibi ponit rationem expressam,& gloss. ibi dicit non esse extendendam. Cui adde & aliam glo.not.non absimilem,in c.fidei,in princ.de hære. lib. vj. Et faciunt quæ scribunt Bart.& alij in l.Marcellus.in prin.in vlt.q.ff.ad Trebel.

163 De eadem re. ¶Sed huius,tamen contrarium sentit Panor.in d.c.vlt.de rescrip.licet iura quæ ipse allegat, non loquantur in materia correctoria. Tamen pro illius opinione adducit Clau.Seysel.in d.l. si constante, col.3.vers. primò,vt non procedat dictum Barto.in l.quemadmodum,circa medium,C.de agricol. & censit.lib xj.cum aliis concord.dicentibus constitutionem pœnalem esse fauorabilem,ex quo sequitur,pœnæ appositionem non debere impedire extensionem , siue ampliationem. Sed vt subdit Seysel.responsio patet ex nota.per ipsum Bart.in l.2.§.exercitium,ff.de his qui not.infam.ex quibus declaratur hæc limitatio procedere tantùm,vbi pœna esset odiosa. Et ita illam glo.in d.c.2.de ætra. & qualitat.limitat Felin.in c.translato,col.pe.vers.primò quòd licet in materia,de constitut.

164 Ratio testis restringit,& ampliat dictum illius. ¶Sed & hæc quoque procedunt etiam in testimoniis,& dispositionibus testium,vt scilicet ratio testis declaret,restringat,& ampliet dictum ipsius,vt videre licet ex Bal.in l.conuenticula illicita, col. 4.versi.de hoc do regulam.C.de episc.& cle.& in l.data,col.ix. versi.item no.quòd ratio restringit. C.de his qui accus.non pos.per d.l.j.§.hoc interdictum,ff.de fonte.Alex.consi.xx.viso processu cau sæ inter Catherinam,col.pen. vers.modò sic ratio,lib.2.& consi.xxiiij.animaduersis bis,col.vij.ver. præterea ipse,eod.lib.2.Feli.in cap.tua nos,col.2.versic.& ad ista,de iureiur.Hippol.Marsil. in repet. rubr.C.de prob.col xxx.versic.propter hoc.Imò verò & in omnibus hominum dispositionibus,rationem considerari tanquam fundamentum actus pronuntiauit Bald.loquens in hac materia , in c. & si Christus,ad fin.de iureiur.per l.vlt.ff.de hæred.instit.& d.l.cùm pater,§.dulcissimis,ff.de leg.ij.

165 Contrarium eius quod dictum est cessante ratione legis, legem cessare. ¶Sed vt redeamus ad nostrum principale institutum,quo diximus,cessante causa,aut ratione legis, cessare legem aut constitutionem:istud quidem multi non admittunt , sed è diametro contrarium dicunt,vt scilicet non cesset lex,cessante eius causa , nisi id dictum sit expressè ea lege , vel nisi postea reuocetur:licèt enim cesset causa,remanet tamen eius autoritas,quæ eam facit durare.arg.l.de quibus,ff.de legib.& c.vlt.de offi.deleg.Ita enim voluit gl.in d.c.post translationem, in verbo, cessante,in fi.& Ioan.And.col.pen.super ea glo.& Bal.col.2.versic. quæro vtrum cessante. Card. Flor. col.j.Imol.col.v.num.36.de renuncia.Io.Mona.in c.cupientes.col.2.num.5.de electio.lib.6. Zenzel. & Pau.Eleaz.in cle.j.de appellat.allegantque ij omnes propemodum in id, c.dixit.xxxij.q.j. vbi id etiam not.Archid.post Lauren.& idem voluit Iac.Aret.in l.j.vti eum allegat Imo.ibi,col.vlt.ff. sol. matr. Alter Iacob.Butrig.in l.vlt.ff.de condict.ob cau.& in l.2.C. eod. tit. prout & illum citat Imo. in l.2.§.vlt.col.3.ff.de dona.Corn.consi.ccxxxix.pro decisione,col.4.in litera e.lib.j.& consil. liij. in hac consultatione,col.v.in litera l.lib.4.

166 Nisi interueniat necessitas. ¶At id nonnulli intelligunt,& inter cæteros Ioan.And.post Hug.in d.c.post translationem , col.vlt. Henri. Boh.in c.& si Christus,col.vlt.de iureiur. & multi ex his quos citauimus in ver. ab hinc,nisi interueniat necessitas,c.priscis,lv.distinct. vel vtilitas,c.neophytus,lxj.distin.aut pietas, cap. Lugdunensis, & vlt. ix. q. ij.aut contraria constitutio,capit. vtinam,& penult.de ieiun.lxxvj.distinctio.siue consuetudo,§.leges,qui est sub c.in istis,4.distinct.

167 ¶Verùm Card.Flor.in d.c.post translationem,in §.cæterùm,col.2.versi.item in eo quod dicit Host. post eandem opin.quam tribuit Host.dicit causas necessitatis, vtilitatis, & pietatis magis inducere dispensationem,quam vt faciant cessare dispositionem.In eo autem quod de contraria constitutione,vel consuetudine dictum est,id quidem non esse quòd cesset causa , sed quia dispositio reuocatur,& extinguitur. Anto.verò in eo ipso c.post translationem,col.4.vers.tu dic latiùs, dicit quòd ex primis duabus potiùs reuocatur,quàm cesset.

168 Quid si ratio sit expressa. ¶Alij hac in re distinguunt secundum ea quæ diximus suprà num. cxlvj.incip.intell ge f eundò, an scilicet quis indebitè damnum pateretur,nisi cessaret lex,cessante eius ratione, & tunc cessat. per d. l.adigere,§.quamuis.ff.de iure patro.Aut tunc indebitè lucrum amitteret, & tunc non cessat, per l. prospexit,ff.qui & à quib.Quam sententiam omnium primus fuit Bartol. in multis locis quæ tibi designauimus ilo eod.nume.146.vbi etiam videbis qui illum sequuti sunt,& num.quoque seq. incip. at hoc minimè.vbi videbis quid de hac re dicendum sit.

169 Quid si sequatur absurditas. ¶Bald.autem in c.& si Christus.col.vlt. versic.ampliùs notandum. de iureiur. Causa inquit, dicitur duobus modis.Primò,vt est aliquid in esse producens,& ipsi cohærens. Alio modo, prout est ratio faciens ratum,vti accipitur in l.j.ff.solu.matr.& tunc aut ratio est expressa in verbis,& tunc nunquam disceditur à ratione l.vlt.ff.de diuor.& l.in eo iure,§.deinde ait l.vlt.ff.de rit. nup. & l. j. §. non autem omne,ff.de flumi.& l.ita autem,in prin.ff.de admit.tut.Aut ratio non est expressa in ipsis verbis pro mulgationis legis, sed adiicitur post legis promulgationem. verbi gratia , lex noua ponit rationem legis veteris,vel interpretatio prudentum rationem addit & tunc refert, aut enim cessante ratione sequitur absurditas,& tunc cessat lex,c.quemadmodum,de iureiuran. aut æquitas potest stare cum statuto,licèt cesset ratio interpretatiua prudentum,& tunc non cessat lex quia sufficit ratio generalis in omni

lis in omnibus,quæ sunt de iustitia positiua,scilicet quia placuit legislatori,l.j.§.j.ff.de postul. vnde est pro ratione voluntas,vt not.in l.j C.de secund. nupt. & supposita potestate non est quærendum de ratione,l.non omnium,ff.de legib. Aut cessante ratione remanet statutum contra rationem naturalem,& tunc cessat statutum,l.milites agrorum,ff.de re mili.

170 ¶Idem Bal.in l.j.col.ij.versi.nota h e in secunda gl.C.quæ sit long.consuet.dicit quòd ratio legis,licèt tacita sit,tamen est ratio & ea quidem seruanda.si est finalis,per d.l.ita autē,in prin.ff.de admin. tutor.& d.l.milites,ff.de re milit.Non obstat,inquit,l.prospexit, ff. qui & à quib.quia ratio legis inspicit ad extendendum,non ad perimendum iam dispositum, vt ibi, nam ex illa cita ratione, non possumus perimere formam ipsius legis,in casu formaliter occurrenti,& formaliter disposito. *De eadem re. Item de tacita ratione.*

171 ¶Alibi quoque idem Bald.in l.j.col.v.versi.item an cessatio,ff.sol. matr. dicit quòd cessante ratione legis,cessat lex.quando aliàs sequeretur perpetua,& inemendabilis absurditas, siue incommoditas, secus si temporalis tantùm,per d.l.prospexit,ff qui & à quib.vnde,inquit.Iacob.Are.& Cyn. qui dicunt eam l.carere spiritu non bene loquuntur. *Quid si sequatur temporalis tantùm absurditas.*

172 ¶Rursus idem Bald.in c.j.§.& quia vidimus.col.antepe.versi.modò quæritur quæ est ratio, in addi. tit.qui feud.dar.poss.dicit quòd si statutum disponit de ratione, seruamus statutum, non rationem, per d.l.prospexit.Si autem è diuerso ratio disponit de statuto,seruamus rationem,nō statutum,quia ea prior est in potentia,arg.l.Labeo ait originē.ff.de supellect. lega. & eum refert & sequitur Corn. consi. liij.in hac consultatione,col.v.versi.potest etiam ad hoc applicari.lib.iiij. *Quid si statutū disponit de ratione, uel econuerso.*

173 ¶Anto.in d.c.post translationem,col.4. versi. tu dic latiùs, de renunc.dicit quòd cum quæritur, an cessante causa legis,cesset lex,hoc dupliciter posse intelligi. Primò, an ad casum in quo causa legis non se extendit,lex vel eius dispositio se extendat,& tunc cessante causa cessat lex:quia vbi separata est ratio,separatum debet esse ius.l.hæc actio,ff.de calum.cum sim.Secundò potest intelligi, an cessante causa, cesset lex in eo quod principaliter disponit: & tunc si est ius dispensatiuum, & in fieri, vt ipse loquitur,ita vt ex dispensatione nondum ius sit in perfecto esse,tunc cessante causa, cessat dispensatio,& hoc est verùm,quando cessat specifica causa. Si autem ius est in perfecto esse, & causa est generalis,tunc cessante ea causa generali,non cessat lex,sed reuocari debet,c. suggestum, de decim. Si verò est ius commune,& tunc aut causa est perpetua,& non est quæstio, scilicet quòd iuris obseruantia est perpetua,vt iugis continentia clericorum,& dilapidationis suspicio, c. sacerdotibus, xxxj.distinct & c.vlt.quia ea,iij.q.ij.& l.si tutor C.de interd.matr.Aut est causa temporalis,& tunc si exprimitur in ea quòd cesset lex cessante causa, ea cessabit,c.vt constitueretur,v. dist. & c. cum M. Ferra.de constit.si non exprimitur,non cessat.cap.dixit dominus,xxxij.q. j. nisi interueniat necessitas,vtilitas pietas,contraria lex vel consuetudo,secundum ea quæ diximus suprà nu.166.incip.at id nonnulli.cum seq.167.Et idem ad verbum voluit Pan.in d.c.post translationem,in ij. lect. eius titu. quæ omnino similis est lectu.Anto vt ipse Panor.ab illo accepisse videatur. *De eadem re.*

174 ¶Ante hos autem,Innoc.in d.c.quia plerique,col.vlt.de immunit.eccles.scribit, quòd valet constitutio contra ius naturale,ex iusta tamen causa facta:sed si ea causa cesset,cessabit & constitutio. verbi gratia, iusta est constitutio quæ dat exceptionem Senatusconsulti Macedoniani propter iustam causam:sed si ea causa non subesset in certo aliquo casu, vt quia quis in necessitate mutauerit pecuniam filiofamiliàs,non haberet locum ea cōstitutio:& peccaret qui se ea exceptione tueretur. Subdit tamen postea alios dicere, quòd cùm facta sit constitutio ex iusta causa, licèt postea eueniat casus,vbi cesset causa illa,tamen seruanda est constitutio,quæ generaliter fuit facta : non potuit enim nec expedit omnes articulos sigillatim comprehendere.l.non possunt, ff. de legib. nisi talis sit casus,qui à iure excipiatur. Hæc ille,qui non aliter declarat,vtra opinio ei magis placeat,& eum refert Pet.Ancha.ibi paulò ante si.qui dicit hæc Inno. verba esse valde bona. *De eadem re.*

175 ¶At Card.Flor.ibi,in xviij.quæst.dicit primam opinionem sibi magis placere, quia proprium constitutionis est, vt sit iusta : cùm ergo desinit esse iusta, non est seruanda. vel vt subdit, posset dici, melius esse hoc casu principem consulere, c. si quando,de rescript.qui prouidebit reuocando constitutionem iniustam, & faciendo aliam iustam ex varietate temporum.cap.non debet, de consanguinit.& affinit. *De eadem re.*

176 ¶Sed Anto.ibi,col.pen.versic.plus dicitur,concordando illas duas opiniones,scribit, vt à multis citatur,licèt non ita expressè in meo codice,se putare vltimam opinionem procedere,si lex statuit ex causa legitima.& indiscretè loquitur,& in omnibus casibus præsumit causam. Si autem non præsumit causam in omnibus casibus, vel saltem de defectu causæ potest constare per modum probandi à lege non reprobatum,procedit prima opinio.

177 ¶Panor.autem in illo ipso c.quia plerique,col.antepe.in xij.quæst.versic.ego latiùs, relatis huiusmodi opinionibus,hanc rem(vt ipse dicit) latiùs,& clariùs tractat. Nam aut lex, ait, siue statutum præsumit causam, & super ea inducit præsumptionem iuris, & de iure, & tunc non admittitur probatio super cessatione causæ,per cap.qui fidem.de sponsal. nisi ius induceret illam præsumptionem in fauorem alicuius:tunc enim admittitur probatio in contrarium, per confessionem partis. per no. in au h.sed iam necesse,iuncta l.si constante.C.de don.ante nupt.& per Inn.in d. c. quia plerique. Tamen in foro animæ non .sset ea constitutio seruanda,si constaret de defectu causæ,vt idem ipse Panor.tradit in d.cap.is qui fidem,& in c.j.de constitut. Aut lex siue alia consuetudo non induceit præsumptionem iuris & de iure,sed simpliciter statuit : & tunc si causa est expressa in lege, & probatur *De eadem re.*

causam illam deficere in casu occurrente, tunc non debet seruari constitutio, nec in foro animæ, nec in iudiciali: quia ratio, legis est lex, & non è contrario: ideo vbi cessat ratio, cessat lex, l. non dubium, C. de legib. & c. vlt. de reg. iur. lib. 6. & l. cùm pater §. dulcissimis, ff. de leg. ij. & l. ex facto, in j. resp. ff. de vulg. & pup. vbi hoc idem probatur habere locum in priuilegiis, & aliis iuribus ab eo allegatis, & quod, vt subdit, not. Bart. in l. Item quæro, §. qui implero, ff. loca. Aut ratio legis non est expressa, & tunc si potest naturaliter, & indubitanter vnica præsumi, debet lex restringi ad limites illius rationis, vt dicit Cyn. in d. l. non dubium est. & Bald. in l. maximum vitium, C. de lib. præterit. Quod procedit etiam in pœnalibus, vt voluerunt doct. in dictis locis. & optimè facit l. 2. §. quid si curatoris. versi. quid ergo ff. ad Tertul. Hæc Panor. Cui, quantum ad postremum casum pertinet, adde quæ dicam infrà in xxj. limit. præsertim num. 7. incip. intelligendum est tertiò, & seq.

De eadem re.

178 ¶Omnium autem latissimè Aegid. Bellamera in c. post translationem, col. v. recensitis aliorum opi. sic distinguit. Aut cessatio rationis tanta est, vt per eam remaneat constitutio irrationabilis, & tunc vel est ob id, quia remanet alia ratio sufficiens, & tunc non cessat lex, nisi hoc diceretur ea lege, vel alia, §. affinitatis, Instit. de nupt. cum similib. Aut non remanet alia ratio sufficiens, & lex non manet propter hoc irrationabilis, quod qualiter procedat, declarauit idem autor in c. quantò, in iiij. q. de consuetu. Et tunc aut ratio cessans est impulsiua solùm, & tunc non facit cessare legem, l. j. §. sexum, ff. de postul. Aut est finalis, & tunc aut non est lex merè positiua, sed facta ex certo, & sufficienti iudicio rationis, sicut sunt responsa prudentum, & quasi omnia alia iura, ff. & tunc præsumitur ratio cohærere legi & consequenter cessatio eius, facit cessare legem, & ita procedit quod not. in d. l. cùm tale, §. legato ff. de condit. & demonstr. Aut est lex positiua, nullam certam & sufficientem rationem habens, sed solùm autoritatem statuentis, licèt quadam persuasione rationis minimè sufficientis adiutam: & tunc aut apparet de mente statuentis, volentis cessare legem ex cessatione rationis, & cessabit lex. quia in constitutionum interpretatione principaliter recurritur ad mẽtem conditoris, c. in his, de verb. signifi. cum simil. Aut non apparet, & tunc standum est eorum opinioni, qui negant cessare legem, ex cessatione rationis: quia hoc casu sola autoritas statuentis est causa principalis, cõstat autem (inquit) de mente, si id exprimatur, vel etiam tacitè ex præfationibus, l. vlt. ff. de hæred. inst. vel aliis seq. l. si seruus plurium, §. vlt. ff. de leg. j. & quia hoc non est lege certa constitutum, locus est arbitrio iudicis, c. de causis, de offic. deleg.

Liberationis causa cessante, cessat liberatio.

179 ¶Liberationis causa cessante, cessat liberatio, quod ex eo patet, quod ex facto respondit Ange. consi. clxxxix. visa quietatione reuocatur in dubium, quòd quantumcunque verba liberationis sint plena, & prægnantia, si tamen causa ipsius liberationis non potest ex proprietate sermonis adaptari ad aliquam speciem debiti, illam non comprehendit. Et id sequitur, & dicit no. Franc. Aret. consil. clx. verum est quod Comicus, col. 3. versi. moueor primò, vbi ex hoc dicit, quòd oratio quantumlibet vniuersalis restringitur, vt non comprehendat ius, cui causa liberationis non est adaptabilis, de quo dicit esse casum clarissimum, & ibi hoc not. Bar. in d. l. cùm pater. §. dulcissimis, ff. de leg. 2. & benè facere text. in l. si is qui animo, ff. de aequi. possess. & in l. cancellauerat, & ibi Bar. ff. de his quæ in test. delen. Quod & ex eo reassumit Chassan. cons. lxix. quarto ad primum, col. 2. num. 9. & seq. Et bene etiam facit quod proditum est à Soci. consi. clix. in præsenti consultatione præmittens aliqua, col. v. versi. 4. & vlt. lib. 2. & Paul. Paris. dum allegat Angel. & Franc. Aret. vbi suprà, consi. xlviij Calassino, col. 7. num. 43. lib. 3. Et diximus etiam suprà, num. 141. incip. & ideo ex facto.

M

Mandati causa cessante, cessat mandatum.

180 ¶Mandati causa cessante, cessat mandatum, in id enim est text. expressus in c. si pauper, in fi. in illis verbis, cùm cesset causa mandati, & ibi glo. in verbo, cesset, & Domin. qui id not. in iij. not de præbend. lib. vj.

Metu cessante, cessat quod ob eum est factum.

181 ¶Metu cessante, cessat quod ob eundem factum est, vt ex eo satis liquet, quod scribitur in l. j. C. de naut. fœnor. tandiu venire vsuras centesimas pro pecunia traiectitia, quandiu durat metus maris apud creditorem: cessante autem metu, communes tantùm deberi. quod Bald. & Salyc. ibi trahunt ad bailiam, siue arbitrium extra ordinem cõcessum metu bellorum, vt cesset cessante metu, de quo nos diximus suprà in arbitriorum caussa cessante. Et bene etiam facit quod scribit gl. in l. 3. ff. de donat. cau. mort. arg. l. si mortis causa.

Morbi causa cessante, cessat morbus.

182 ¶Morbi causa cessante, cessat morbus, quod hinc videre licet, quòd medici imprimis obseruãdum esse dicunt, videlicet morbi causam, an frigus, fames, an satietas, & quæ similia sunt, occursurum enim vitio eum putauerunt qui originem non ignoraret, vt scribit Cornel. Celsus in prooemio rei medicæ: proindéque etiam medici ipsi, circa id præcipuè laborant, vt declarent morborum causas, inter quos is qui facilè primas obtinet, Galen. librum vnum de morborum causis priuatim scripsit, vt scilicet illis cognitis, ac deinde sublatis, morbi quoque vitia tollantur. Ex quo ille ipse lib. j. de arte curandi ad Glauconem, Causæ (inquit) infestanti, perpetuò contraria opponenda sunt remedia: labori quidem quies: vigiliis somnus: iræ, tristitiæ, excandescentiæ, sermones, actiones spectandæ, & rerum narrationes, quæ animo voluptatem afferunt. Sic & qui cogitatione laborant, ab hac omnino cessent. Sed & hinc est illud ipsius Celsi, in illo eodem prooemio, quòd si morbos eæ causæ facerent, quæ vbique eædem essent, remedia quoque vbique eadem esse debuissent, idque præcipuè, vt dicit Galenus lib. 8. Terapeuticæ, prospicit morbis, qui in generatione sunt, tollendis, scilicet iis quæ illas excitant causas.

¶Nullúsq;

183 ¶Nullúsque est propemodum medicorum, in quo non inuenias sexcentas huiusmodi sententias, sed quod ad nostrates pertinet, huc respicit quod ab illis differtur de medico, qui certa mercede promisit curare ægrotum, qui curatus (vt statim prima fronte videbatur) in eandem ægritudinem recidit, vt si statim reciderit, censeatur eadem morbi causa permansisse: ideóque ab eo morbo curatus censeri non debeat, vt per Barpth. Brix. quæst. lxxiij. medicus quidam omnes propè. in l. Martius. ff. loca. Alber. in l. contractus. nume. 7. ff. de reg. iur. Bal. consi. cclv. quidam fœnerator. col. ij. libro 3. & alios quos tibi congessi in repet. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. 180. incip. & quoad à nostris. C. de reuoc. donat.

De eadem re ex nostratibus.

N

184 ¶Necessitatis causa cessante, cessat quod ob necessitatem statutum est, aut introductum, cap. 2. & ibi Cardin. Floren. in 3. not. Petr. Anch. in j. not. Anto. in j. not. de custod. Eucharist. & c. de Siracusanæ vrbis. xxviij. distin. & capit. quoniam multa, xlviij. dist. & c. quia sancta. §. verum, lxiij. distinct. & c. quod pro remedio, & ibi. Card. Alex. in prin. j. q. vij. & c. ordinationes. §. quamuis autem, ix. q. j. gl. in l. solet, in verbo, quàm curator, & ibi quoque Bart. ff. de tutel. & in capit. in argumentum, de reg. iur. lib. vj. Hosten. in c. cùm in cunctis. versic. ea propter, in verbo, necessitate, de elect. Bart. in l. j. §. nunciatio, col. iij. versic. quandoque fit iuris nostri, ff. de oper. noui nunciat. vbi dicit quòd quando aliquid statuitur pro necessitate, contra regulas iuris communis, intelligitur habere locum, quatenus durat necessitas, per l. senatus, ff. de offic. Præsid. & l. j. in fi ff. de feri. & Petr. Anch. in c. j. col. ij. in vj. not. de stat. monacho. Ex ex externis scriptoribus Dionysius Halicarnas. lib. viij. Quicquid, ait, necessitaté pro tempore, vel priuatis, vel ciuibus adfert, tantisper duret, donec cesset ea necessitas.

Necessitatis causa cessante cessat quod ob eam statutum est.

185 ¶Sed hoc primò intellige, nisi vtilitas succederet, in locum illius necessitatis cessantis, vt est de monachis ordinandis, in c. sunt nonnulli, in fi. & c. cum pro vtilitate, xvj. q. j. & arg. c. priscis, lv. distinctio. Et voluit gl. in d. c. in argumentum, in fi. de reg. iur. lib. vj. Arch. post Hug. in c. statuimus, circa medium, & iterum in c. neophytus. in fi. lxj. distinct. Henric. Bohic in c. & si Christus, col. vlt. de iureiur. Card. Alex. in c. quod pro remedio, j. q. vij.

Nisi vtilitas succederet, in loco cessantis necessitatis.

186 ¶Secundò intellige, nisi ex necessitate ius commune introductum fuerit, tunc enim id non cessat, cessante necessitate, sed perpetuũ manet, c. duo. xij. q. ij & c. dixit dominus. xxxij. q. vij. Nisi in constitutione exprimatur quòd id cessare debeat, cessante necessitate, c. quod scripsi. xxxv. q. 3. & ita voluit ipse Archid. post Laur. in d. c. statuimus. lxj. distinct.

Aut nisi ex necessitate, ius cõmune introductum fuerit.

187 ¶Cui adde quantum ad primum, quòd id, per quod redimus ad ius commune, multò firmius est, & potentius, vt videre licet ex gl. illa singu. in c. statutum. in verbo, numerandum, ibi item per hanc, de præb. lib. vj. Anto. & Panorm. in c. olim tibi, per illum tex. illum quidem, in fi. alterum in 3. not. de verb. signif. cum aliis multis simillib. à me collectis, in tract. Primigeniorum, q. xxiiij. nume. 6. incip. quam rationem. Quantum autem ad exceptionem, adde etiam quæ diximus suprà in cessatione causæ legis, nu. clx. incip. sed vt redeamus.

Firmius est id, per quod redimus ad ius ipsum cõmune.

188 ¶Tertiò intellige vt cesset effectus in eo casu circa facienda, non etiam iam facta, vt etiam dicit gl. in d. c. in argumẽtum, per not. in d. c. quod pro remedio, & in c. & si Christus, in fi. de iureiu. & facit (inquit) c. factum legitimè, eo. tit. de reg. iur. lib. vj. ad quod etiam optimè facit quod diximus suprà in cessatione causæ dispensationis, num. 90. incip. quod tamen ita, & seq. & quod etiam dicemus inferius in xij. limit. & iterum in 40.

Quid autem in faciendis.

O

189 ¶Obligationis causa cessante, cessat obligatio, vt ex facto interrogatus respondit Soci. consi. xxxj. incip. prosequendo ordinem, col. pen. versi. quartò etiam probatur, lib. j. motus hac nostra generali regula, quòd cessante causa, cessat effectus.

Obligationis causa cessante, cessat obligatio.

190 ¶Odij causa cessante, cessat effectus illius, l. ij. & ibi Bald. C. qui ad libert. non poss. perue. & idem Bal. in l. vnic. col. ij. versi. nota. quòd cessante, C. si rector prouinc. vel ad eum pert. sponsal. deder. arras. Aegid. Bellame. in c. cùm ecclesia sutrina, col. iij. nu. 8. de caus. poss. & propriet. Caro. Rui. consil. cxxij. de duobus principaliter, col. v. nume. 7. lib. v. & Philip. Dec. consi. cccclvj. consului aliàs quòd Iacobus, col. pen. num. 12. & omnes propemodum, quos citabimus, in seq versi.

Odij causa cessante, cessat odium.

191 ¶Ex quo ipse Bald. in illo primo loco illud assumit, vt si filius vel vxor priuatur patria, in odium patris, vel mariti banniti: illis mortuis, & sic odio illo cessante, poterit liberè, & impunè in patriam reuerti. Quod etiam voluerunt Iac. Are. Iac. Ra. Bart. ipse Bal. Alb. Imo. in l. Titia Seia, §. vsuras, ff. de leg. ij. idem Bald. post Dy. in l. j. §. qui in perpetuum, ff. si ager vectiga. & in l. omnes populi, col. vij. versi. sed nunquid statutum, ff. de iust. & iur. & in l. si seruus. ff. de Public. in rem act. & in l. in omni, ff. de adopt. & in l. cùm acutissimi, col. ij. versi. & nota illud statutum, C. de fideic. & in l. voluntas, circa prin. eo. tit. & in l. vlt. per illum tex. C. de iniu. Alb. in tract. statut. parte iiij. quæst. lxij. quæro si statuto, vbi plus dicit id procedere, etiam si statutum dicat, vt vxor banniti sit perpetuò bannita, Ang. vt à nonnullis citatur, in repet. l. incola, col. x. ff. ad municip Floria. in l. si ad libertatem, quæ est pen. §. si quis pro seruo, ff. de noxa. Alex. consi. xx. viso processu causæ inter Catharinam, col. 2. versic. istud etiam fuit de mente, lib. ij. & consi. ccvij. ponderatis verbis statuti, col. 3. versi. ad idem allego, lib. vj. Francisc. Aret. in l. Pannonius auitus. §. vlt. ff. de acquirend. hæred. Corn. consi. 50. incip. in hac consultatione placet. in fi. li. 4. & cõsi. xcvij. licet in hac. col. 3. versi. sic & aliàs. li. 4. Soci. in tract. fallẽt. reg. 229. inci. lex generaliter loquẽs. vers. fallit si finiatur causa. & cõsi. cclxij. in causa Magnifici. col. 3. ver.

Filius odio patris patria priuatus, eam recuperat patre mortuo.

nam finita causa odij,lib.ij.quod repetitur consil.xc.lib.3.Felin.post Modernos,vt ipse dicit, in c. ex parte B.col.j.versi.limita tertiò,& iterum col.ij.versi.ista limitantur, de foro compe. & in c. quæ in ecclesiarum,col.x.in ij.declaratione,de constitut.Iason in l.j.colum.xiij. versi. tertiò adde tex. ff. de offic.eius cui mand.est iurisd.Caro.Rum.d.consil.cxxij.vbi suprà,lib.v.Hippol.Marsil.in l.vlt.col.vj. versi.item adde quòd stante statuto,ff.de quæst.

191 *Odiosæ constitutiones editæ in vsurarios, cessant, vsuris cessantibus.*

¶Et huc pertinet tex.in c.cùm tu,iuncta gl.in verbo,donec.de vsur. vbi odiosæ constitutiones editæ contra vsurarios odio vsurarum , cessant posteaquam vsuras exercere desierunt. & ita per eum tex.voluit Bald.in rub.C.de vsu.col.ij.versi.secundò quæro.& Lauren.Rodulph.in repet.c.consuluit, c.4.versicu.est etiam quæstio,extrà eod.tit.Ioan.Ana.in c.quia in omnibus, quod est tertium , col. xvj.versi.adde etiam prædictis,eod.quoque titu.Roma.consil.ccccliij.in casu propositæ consultationis,col.ij.versic.similiter cessat odiosa.Alexand.id intelligens,dummodo vsuras præteritas restituerit,in l.j.col.j.C.de eden.& in l.Prætor ait,§.is etiam,col.j.in primo not.ff.eod. Ias.in l.j. colum. xiij. versic.secundò adde tex.ff.de offic.eius cui mand.est iurisd.

193 *Officij causa cessante, cessat officium.*

¶Officij causa cessante,id est,qualitate,quæ est causa officij,cessat officium per textum in l.Lucius, ff.de fideicommiss.liberta.quem in id expendit Bald.id tamen intelligens,quando ea qualitas officij certa est,in l.generaliter,col.4.versi.& adde circa primum.C.de episcop.& cleric. & alium tex. in l. tutelas.ff.de capit.diminutio.quem & ad hoc quoque allegat Bal. in c. j. in vtraque lect. & ibi post eum Ia.col.xiij. versi.vltimò not.in verbo,non aliter,ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict.

194 *Coadiutoris officium cessat, impedimento cessante.*

¶Ex quo illud fit,vt officium coadiutoris dati ob malam officialis, vel magistratus,vel beneficiarij, siue prælati,siue tutoris,aut curatoris valetudinem,aut aliud impedimentum cesset,cessante valetudine,aut alio impedimento,glo.in d.l.solet,in verbo quàm curator,& ibi Alb.& Bar.qui distinguit, ff.de tut.idem Alb.qui & in hoc distinguit,in l.si quos,col.j.versi.sed nunquid remoti. & seq. C. de offic.Præfect.Præto.Ori.cum his quæ diximus suprà in curationis causa cessante.

195 ¶Et idem quoque mortuo prælato,cui coadiutor datus erat,nam etiam finitur officium coadiutoris,cessante scilicet causa,vt probatur,ex c.grandi,de supplen.neglig.prælato.lib. vj. & voluit Bald. in l.ex facto,in princip.paulo post medium,& ibi quoque Alex.col.ij.versi.item not.quòd cessante, & Franc.Ripa.col.item ij.num.ii.de vulg.& pupil.

196 *Quid si sufficiat qualitatē adesse certo tempore.*

¶Sed hoc intellige vt non procedat, quando sufficit qualitatem adesse certo , & determinato tempore:nam si ea qualitas adfuerit illo tempore,& postea cesset,non propterea cessat officium,vt latè per Ioan.Andr.in c.statutum,col.v.super verbo,habentibus,de rescrip.lib. vj. & dicemus infrà in 4. limit.per totum,maximè verò nu.4.incip.& ex hoc quoque fit.

197 ¶Onere cessante,cessat & quod illius causa inductum est,l.alumnæ suæ,§.hera liberta.ff. de adimen. leg.& arg.l.Caio,in princ.ff.de ali.leg.Atque ita nuncupatim voluit,ex hócque in pulchro casu consuluit Oldra.consi.ccj.casus talis est.quidam clericus.col.6.versi.primò clausula.

P

198 *Pace cessante, cessat quod ob eam factū est.*

¶Pace cessante,cessat quod ob eam cōcessum est,vt in pulchra facti specie consuluit Rom. consi. cccclix.in proposita consultatione,in j.dub.ibi enim loquitur de priuilegio ciuitatis , à Senensibus concesso Pisanis propter pacem,& concordiam inter eos coitam. quod quidem priuilegium dicit cessare,cessante ac rupta ea pace,& concordia,per multa iura & rationes illic adductas & sequitur Fely.in c.quæ in ecclesiarum col.x.in 2.declaratione,de rescript.& Iason in l.j.col.xiij.versi.vltimò not.in verbo,non aliter,ff.de offic.eius cui manda.est iurisd.& in l.sciendum,§.vlt.col.ij.vers.sed vt articulus.ff.qui satisda.cog.Et facit quod è diuerso suprà diximus,nu.42.bello cessante, cessare omnem ipsius effectum.

199 *Paupertate cessante, cessant quæ ob eā statuta sunt.*

¶Paupertate cessante,cessant & quæ propter eam statuta,aut introducta sunt,aut concessa, vt probatur ex l.non tātum,§.eos qui, ibi,nisi si facultates eorum adauctæ fuerint,ff.de excus.tut.vbi immunitas concessa ob paupertatem,cessat adauctis facultatibus,& ibi Iac.Are.Nicol.Matth. in lect. Bar.ipse Bar.& Albe.no.ex eo tex.quòd priuilegium concessum ratione paupertatis , perditur auctis facultatibus.Et probatur item ex l. cura extruendi.§. deficientium, ff.de munerib.& honor. vbi deficiētium,facultatibus,ad munera quæ indicuntur,excusatio non perpetua est,sed temporalis.nam si ex voto patrimonium auctum fuerit,cessabit excusatio,& l.ab his oneribus.§.auctis,ff.de vacat.& excusat.muner.cuius hæc verba sunt,auctus post appellationem medio tempore facultatibus,paupertatis obtentu non excusantur.& l.semper,§.hæc idcirco, versi.sed nec quidem eos qui augent facultates,ff.de iure immunit.

200 *De eadem re.*

¶Et ea quidem sunt iura,quæ à nostris in id quod diximus allegari solent , quibus addere potes l. nec maritus,C.solut.matr.vbi exceptio,ne quis vltra quàm facere potest, non amplius ei prodest, qui locupletior factus est.& §.vlt.Insti.de actio.vbi bonorum cessio facta ob paupertatem, ei non prodest,qui fortunis auctus est.& c.si pauperes,de præb.lib.vj.vbi si papa mādauerit episcopo , vt clerico pauperi nullum habenti beneficium,prouideat de beneficio,& interim ille clericus adeptus fuerit beneficium,cessat illa prouisio.

201 *De eadem re.*

¶Sed & huc spectat quod plerique voluerunt,quòd si dos fuerit restituta vxori,ob viri inopiam , & vir ipse postea diues factus fuerit , cessabit illa restitutio,ita vt dos ipsi viro reddenda sit, vt voluerunt Dyn.Bald.Ange.& Rom.in l.si constante,ff.soluto matri.ea ratione moti,quòd cessante causa,cesset effectus,& alij nōnulli quos tibi citabo infrà in xiij.limit.vbi hanc rem latè tractabimus,& ibi

ibi videbis quid hîc dicendum sit, nam sunt alij qui sunt contrariæ opinionis, vt ibi etiam videbis.

De eadem re.

202 ¶Vt tamen interim non omittam & alios doctores, qui hoc voluerunt quod in principio diximus, paupertate cessante, cessare & priuilegium propter illam datum, videlicet gl. in c. ita nos Syllanorũ. §. vlt. in verbo, cessauerint. xxv. q. ij. & Roma. qui ex hoc in pulchro casu ex facto consuluit, consil. cccciiij. quod incip. in casu propositæ consultationis, vbi loquitur de statuto quodam Perusino, vt ibi videre poteris.

Permissionis causa cessante, cessat permissio.

203 ¶Permissionis causa cessante, cessat permissio. ita enim expressè voluit Bald in l. j. per eum tex. in versic. non aliter. ff. de officio eius cui manda. est iurisdict. & Signor. consi. xxxix. quæritur nunquid ex consuetudine. col. 2. versi. secundò probat per tex. in l. si verò non remunerandi. §. si mandauero. ff. manda. & l. 2. & l. cum precario. ff. de precar. & l. iudicium soluitur. ff. de iudic. & l. peto Luci Titi. §. prædium. ff. de lega. ij. & l. in omnibus. ff. de reg. iur. & Cardi. Alex. in c. quod pro remedio. in princ. per eum tex. j. q. vij.

Periculi causa cessante, cessat quod ob id statutum est.

204 ¶Periculi causa cessante, cessat quod eius causa statutum est, aut permissum, vt nuncupatim voluerunt Bal. & Salyc. in l. j. per eum tex. C. de nauti. fœno. Ro. consi. cccciiij. in casu propositæ consultationis. col. ij. Philip. Dec. in c. cùm cessante. post prin. de appel. Ad quod etiam facit quod suprà diximus in metu cessante, nam & hoc illuc quoque pertinere videtur.

205 ¶Pignoris causa cessante, cessat & ipsum pignus. l. 2. & ibi Salyc. in summario quod vocant. C. de pactis pign. vide ibi glo. & doct.

Præscriptionis causa cessante, cessat præscriptio.

206 ¶Præscriptionis causa cessante, (id est possessione quæ causa est præscriptionis) cessat & ipsa præscriptio, vt probatur ex l. denique. & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. & l. j. §. j. C. de vsucap. trãsfor. & tradidit Bal. in l. generaliter. col. 3. versi. item exemplum. C. de epis. & cleri. vbi tamen intelligit de præscriptione nondum completa, si enim esset completa, & consequenter ius iam quæsitum, nõ cessaret id ius cessante causa, vt dicemus latè postea in xj. & iterum xij. limit.

Præsumptionis causa cessante, cessat præsumptio.

207 ¶Præsumptionis causa cessante, cessat præsumptio, vt testis est Bal. in l. si certis annis. col. 3. versi. concludo igitur. C. de pact. per l. si qui adulterij. C. de adult. & l. diuus. ff. de restit. in integ. & l. omnes debitores. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. & l. non solùm. §. de viro. ff. de ritu nupt. & l. non omnes. §. à Barbaris ff. de re milit. Et idem voluit Corne. consi. cccviij. licet dicta allegata, col. pen. versic. & non recedendo à præmissis. lib. j.

De eadem re.

208 ¶Ex illis autem textibus primus ille d. l. si qui adulterij. est admodum notandus, quo cauetur. quòd si accusati adulterij accusationem refellant, ex eo quòd proximè coniuncti sint sanguine, ob quod non præsumitur eos se inuicem concubitu polluisse, si postea nuptias contraxerint: ob ídque cessauerit ea causa præsumptionis, cessat & ea præsumptio, adeo vt tanquam confessi prius illud adulterium, puniri possint. & illum tex. facit sing. Bart. ibi & Rom. in repet. l. admonendi. col. 3. versi. secunda ratio est. & ibi quoque Iason in repet. col. lxxxvj. nume. 265. versi. & ex hoc potes colligere rationem. ff. de iureiur. & Felin. in c. insinuatum. post medium. de simo, Sed non est dissimilis tex. generalis, loquens de accusatione adulterij, qui quocunque pœnæ modo se subduxerit, & postea cum muliere propter quam accusatus fuerit matrimonium contraxit, in §. si quis verò accusat. in authen. vt nulli iudic. lic. hab. loc. seruat. quæ est 9. collat. 9.

Eius rei poëtarum testimonia.

209 ¶Cui admodum adstipulatur lepidum illud epigramma à Martiali lib. 6. in Proculinam scriptum Epigram. 22.

Quòd nubis Proculina concubino,
Et Mœchum modò nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare possit:
Non nubis Proculina, sed fateris.

Et aliud quoque eiusdem lib. 1. in Paulam, epigram. 42.

Mœchus erat, poteras tamen hoc tu Paula negare.
Ecce vir est, nunquid Paula negare potes?

Priuilegij causa cessante, cessat priuilegiũ.

210 ¶Priuilegij causa cessante, cessat priuilegium. l. athletæ. §. j. ibi, quoad in præsidatu sunt, & l. geometræ. ibi, donec curam gerunt. & l. idem Vlpianus. ff. de excu. tut. & l. Titia Seio. §. vsuras. & ibi glos. & Bar. ff de leg. ij. & l. filius à patre. §. j. ibi, cùm militare desiisset. & ibi Imo. Alex. Franc. Aret. & Ias. ff. de lib. & posth. & l. ex facto. in prin. ibi, quia iam posset sibi testamentum facere, & ibi Dyn. dum tractat, an legitimatio reuocetur per filiorum legitimorũ natiuitatẽ. Franc. Aret. in vij. not. qui dicit id fieri ipso iure. & Ias. in 6. not. ff. de vulg. & pupil. & l. 2. §. omnes. & ibi Franc. Curt. Iunior col. j. versi. tertiò ex tex. habes ff. de iudic. & l. doli exceptio. §. idémque. le 1. in versi. diuersum. ff. de noua. & l. in omnibus causis. la 2. ff. de reg. iur. & l. generaliter. & ibi Bal. & omnes. C. de episc. & cler. & §. j. & ibi gl. & doct. Instit. de milit. testa. & c. suggestum. de deci. & c. magnæ. in fi. & ibi gl. vlt. Host. in fi. & alij, de voto. & c. non est. in lxiij dist. & c. quisquis. lxxxiiij. dist & c. vlt xxiiij. q. ij.

De eadem re.

211 ¶Et voluerunt vltra iam citatos gl. in l. si ventri. §. in bonis. in verbo, credere. ff. de priuileg. credit. & c. in synodo. in glos. vlt. lxiij. dist. & in c. generaliter. in verbo, non diuagantes. xvj. q. j. Dyn. & Philip. Franc. in c. decet. de regu. iur. lib. 6. Spec. tit. de instru. edit. §. nunc autem. qui est xj. versic. item quod fiat. Bal. in l. j. §. & ideo. versic. item cessante causa priuilegij. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdict. Ange. in l. minoribus. C. de his quibus vt indig. Panor. in c. cùm accessissent. col. pe. versi. aut quæritur de priuilegio. de constit. & in c. quia plerique, col. pen. versi. ego latius. de immunit. eccle. & consil. lxj. incip. videtur quid dictus Perusinus. col. j. versi. moueor in hanc sententiam. libro ij. Roma. in

repet.

repet.l.si verò,§.de viro,in xxvij.fallentia,versic.septimò,ff.solut.matr.& consi.clxxx.si admittimus totum,col.2.versi.hac igitur pro finali supposita. & consi. cccciiij. in casu propositę consulationis, col.t.vers.quod vltra vulgare.Fran.Aret.in l.diuortio,§.vlt. col. vlt. ff. solut matri. & cons. 83. quia multa fuerunt col.2.versic.nec obstat præm-isis. in fi.eius versic.& Maria. Socin. iunior consi. clx. circa præsentem,col.pen.& vlt.lib.2.& alij,quos postea citabimus.

212 *Monasterio destructo, cessat priuilegiũ illi datum*

¶Nam gl in c.abbate,in glo.vlt.de ver.sig dicit quòd priuilegium datum monasterio cessat destructo ipso monasterio vtpote quod erat causa priuilegij,argu.opt.text.in c.& hoc diximus,xvj.q.7. vbi idem dicit gl.in verbo,destructa.& §.vlt.in fi.23.q.2.Et illam primam gl.referunt, & sequuntur omnes ibi,cum eo tamen temperamento ab Inno.Io.And.Card.Flo.& Pan.tradito, vt si monasterium reædificetur,recuperet suum priuilegium,per c.quia diligentia,de elect. Sed hoc rursum intelligit Panor.nisi monasterium fuisset destructum autoritate superioris:neque enim tunc etiam reædificatum recuperat priuilegium,per c.2.& ibi.not.de oper.noui nunt.& c.quæris à me,de consecrat.distinct.4.quod & ante ipsum dixerat gloss.in d.c.& hoc diximus,17.q.7.Anto.autem in d.illo c.abbate,ita de hoc loquitur,vt nolit priuilegium reuiuiscere loco semel extincto.

213 *Scholares non studentes, non gaudent priuilegiis scholarium.*

¶Et huc quoque spectat quod scriptum reliquerunt Cy.Bart.Sal.Raph.Fulg.& Paul. Castr.in l.qui sub prætextu,per illum text.C.de sacrosan.ecc.loquentes de scholaribus (ita enim vocant scholasticos) non studentibus,vt non debeant gaudere priuilegiis concessis ipsis scholaribus vt quæ dantur causa studij ideo ea causa cessante cessare debent & priuilegia:& idem tradidit ipse Bart.in l.1. etiam per illum tex.C.de collegia.lib.11.Bald.in auth.habita quidem.col. 4. versi. sequitur in text. scholaribus.l.fin.C.ne fil.pro patre,Anto.in procemio decreta.col.3.vers.quid de scholaribus,vbi tamen declarat.Ioan.Ligna.in procem.clement.Panor.in c.1.ad fin.de iud.& clanculum ante hos Io. Monach.in proœ.lib.6.col.2.vers.ex quibus colligo,& ibi quoque eius autoritate Ioan.And. & clarius Petr.Anc.col.quoque 2.versic.quartò not.quod dicit.& Imo.in clem.2.col.3. vers. si verò constat qualitatem,de rescri.Et facit text.in c.cùm ex eo,ibi,literarum studio insistentes,de elect.lib.6. & quod scribit glos.vlt.in l.1.C.de stud.liberal.vrb.Rom.& Constantinopol. lib. xj. loquens de iis qui malè intenti castra ædificant,& tegulas domus numerant,nam & ea gl.solet à nostris in hunc casum allegari.

214 *De eadem re.*

¶Et id credo verissimum,quamuis contrarium subobscurè tenere videatur glos. loquens de scholaribus parum studentibus,in dicto procemio libro vj.in verbo,commorantibus.& ibi apertissimè Domin.qui ita dicit communiter teneri,& Philip.Franc.vterque col.vlt.super ea. glo. & Hostien. etiam subobscurè in dicto procemio decretal.in verbo,commorantibus.& ibi clarius Cardi. Flor. & Imol.vterque col.iij.in viij.oppos.ibi dicit autem hic,nam vtriusque est eadem omnino lectu. & iisdem verbis,vt Imo.à Cardinale eo vetustiore assumpsisse videatur.Idem Cardin. non tamen adeo apertè,in dicto procemio Cle.col.ij.salutationis summi pontificis,vers. quæro in eo quod dicit,ibi,item quia dicit hic.& Alber.in l.generaliter.col.vlt.C.de epis.& cler. & nouissimè Ias.in l.1. col.vlt.versi.confirmo istam limitationem. ff.solu.matr.

215 *De eadem re.*

¶Verùm hæc posterior opin. (quod iam dixi) mihi non placet,quando & id generale sit in omnibus actibus,siue artificiis, & operis,vel negotiis,aut muneribus , & officiis , vt priuilegia illis concessa tamdiu solùm durent,quandiu quis in illis se exercet,per tex.in d.l.semper.§.negociatores. in illis verbis,quandiu in huiusmodi actu sunt,& rursum in §.vlt.eius l.& ibi Bart.in ij.nota.ff. de iure immun.& in d.l.athletæ.in prin.ibi,quoad in præsidatu sunt,& ibi glo.in verbo,gentium.ff.de excusa.tuto.& d.l.geometræ.& l.exactores.C.eo.tit.& l.milites.& ibi glo.& docto.& iterum l.ne quidam,quæ est pen.ibi,iis solùm,qui in expeditionibus occupati sunt,C.de testam.milit.& l.vlt.ibi, si in hostili loco,ff.eo.tit.& dicto §.j.& ibi glo.in verbo,introduxit. & iterum in seq.§. illis autem. & ibi Ange.Aret.in j.not.Instit.eo.tit.& l.qui sub prætextu.ibi,cùm id munus non impleant, & iterũ ibi,muneris quod minus exequitur,rursúmque ibi,sub nudæ appellationis velamine, & ibi Bart.& omnes,C.de sacrosan.eccl.& l.si quis.iuncta glo. in verbo , spoliandus.C. de domest. & protector. lib.12.Et voluerunt præterea ipse Bart.Bal.Pau.Cast.& alij recentiores in l.scriniarios. C.de testa. milit.Bal.in l.in testamento.eo.tit.& in l.1.C.de iuris & facti ignor.& in l.militem.C.de procur. Salyc.in l.non prohibentur.C.qui accu.non poss.Panor.qui id dicit not.in d.c.1.de iudic. Rom.latè in repet.l.si verò.§ de viro.in 34.fallent.ff.solu.matr.Bart.consi. 57. præclarè scribitur,col.2. vers. & si qu spiam opponat,lib.1.Fely.in c.clerici.col.1.de iudi.Ioan.Fran. Ozer.in §.supra dicta,col.2. nu.5. Instit.de milit.testam.

216 *Priuilegiũ datum habitantibus certi loci, durat habitatione durante.*

¶Et hanc quoque opin.confirmat quod post Gul.Cun.scripsit Bal.in l.seruis.argu.illius text. C. de epis.& cler.quòd priuilegium concessum studentibus,vel habitantibus in certo loco,puta in Clusio Perusino non durat,nisi perseuerante studio,vel habitatione.nam causa, inquit,commensurata tempori.commensurat sibi effectum secundum tempus. Ex eo not.ipse Bal quòd consensus per aliquẽ præstitus,contemplatione certæ causæ finalis,tamdiu intelligitur durare , quamdiu durat causa in esse,vt ipse loquitur.

217 *Mutatione personæ mutatur priuilegium.*

¶Ad hæc mutatione personæ, quæ est immediata causa priuilegij, mutatur,& proinde extinguitur priuilegium,l.Paulum.& ibi Bart.ff.de acquir.hæred. & l.licitatio.§.vlt.ff. de public.& vectig. & l.1. C.de impo.lucra.descript.lib.x.Et ita per illos tex.voluit Bald.in rub.C.de vsur.in 4.quæst. vbi ex hoc dicit,quòd si res ecclesiæ perueniat ad priuatum,cessat priuilegium.quod & dixerat Bart. in

d.l.

d.l.Paulus.& sequitur Ioan.Ana.in c.salubriter.col.antepen.ver.quæritur etiam iuxta prædicta.ibi, pro quo etiam facit,eo.tit.de vsur.Et hoc quoque alibi voluit idem Bal. in repet.l.a.col. v. in 7.q. C.de seruit.& aqua.vbi & ad hoc alleg. tex.in l.sed & si restituatur.ff.de iudic.& ex hoc dicit, quòd licet Papa mihi concesserit castrum de plenitudine potestatis,poterit nihilominus contra me præscribi,quia mea possessio non est Papalis.& mutata persona,mutatur priuilegium. quod dictũ pro singul.sequitur,& cõmendat Bart.in tracta.de præstan.Card.in a.parte j.partis,col.j. vbi dicit se super hoc consuluisse contra dominos de Corrigio.Et id quoque voluit Soci.consi.xciij. circa primũ. col.6.ver.ad quintam rationem.vbi & ad hoc alleg.l.si fundum per fideicommissum.§.vlt.cum ibi not.ff.de lega.1.& l.cùm patronus.ff.de leg.ij.latè Philip.Dec.qui alios allegat,& id declarat, in l. in omnibus causis.ff.de reg.iur.& consi.xlviij.cuius superscriptio incipit,priuilegium immunitatis.

Mutatione personæ, mutatur priuilegiũ.

218 ¶Et ad hoc quoque faciunt quæ tractata sunt ab Archid.& Ioan.And.in c.1.de immunit.eccl.lib.6. & eodem Io.And.in c.priuilegium.de regu.iur.eo.lib.6.& in addit.Spec.tit.de censi.§.nunc dicendum.in addit.magna.incip.per hanc l.ibi tractauit Vber.& ipse Spec.tit.de cler. coniug.§.j. versi. ad huius autem articuli euidentiam.& post eos Alex.consi.xxxv viso processu inter communitatem. col.4.vers.quantum verò ad illud.lib.4.

De eadem re.

219 ¶Sed & ad hoc quod hîc principaliter tractamus,videlicet cessante causa priuilegij,cessare priuilegium,pertinẽt quæ suprà diximus de fauore cessante & quæ de pace cessante, quæ item de paupertate cessante,& quæ præterea dicemus de cessante causa religionis,& quæ denique de cessante causa reuocandi domum,quæ hîc aliter scribenda non duximus.

De eadem re.

220 ¶Illud autem non prætermittendum in hac tractatione duximus,quòd tunc cum cessat priuilegiũ, cessante causa priuilegij,requiritur sententia rescissoria,vt sentire videtur Bal.in d.c.decet. in addi. Ioan.And.& ibi expressè Philip.Franc.qui & ad id dicit facere gl.ibi,in illis verbis propria authoritate,& quod not.in l.quæro.§.inter locatorem.ff.loca.& in c.cum secundũ.de heret.lib.vj.Id quod ex eo pendet quod latè tractauimus in repet.l.si vnquam.in verbo,reuertatur.num.398.incip.quinquagesimum cùm pœna.& multis seq.

Cùm cessat priuilegium,causa illius cessante, requiritur sententia rescissoria.

221 ¶Prodigalitate cessante,cessat & id quod ob eam decretum est,verbi gratia,prodigo datus est curator,si is desinat esse prodigus,cessat ipsa curatio. de quo nos latè diximus suprà in interdictionis causa cessante,vt videre ibi poteris,nam id tantùm hîc apponere volui,quò te eius loci admonerẽ.

Prodigalitate cessante,cessat quod ob eam decretum est.

222 ¶Prohibitionis causa cessante,cessat prohibitio.l.j.& ibi Bal.col.ij.ver.nota quòd cessat.C.si rector prouin.& c.& si Christus.& ibi Bal.col.2.vers.dicit gl.quòd cessante.& Ant.in j.not.de iureiur.& c. non debet.ver.cùm ergo prohibitiones.de consang.& affin.& §.his omnibus.& c.neophytus. quod confestim sequitur,& ibi gl.in verbo,causa.Archidia.Domin.& Cardin.Alexan.lxj.dist.& c. in literis.vij.q.ij.Andr.Iser.in rub. quæ sunt regal. col.3.versi.hæc pedagia.& ibi post eum Matth. Afflict. col.vlt.paulò ante fi.vbi dicunt,quòd cessante causa prohibitionis , finitur authoritas statuti, per l. quod ait.§.ait lex.ff.de repud.& l.vbi lex.§.interdum.ff.de vsucap.& l.2.C.quib.ad liber.procl. non lic.& alia iura, & per nostram regulam , quòd cessante causa,cessat effectus. & quia etiam, vt subdit And.cùm causa reducitur ad non causam, perinde est ac si à principio causa non fuisset.l.j.in fi.ff.de condi. sine cau.

Prohibitionis causa cessante, cessat prohibitio.

223 ¶Et illud idem de cessante causa prohibitionis,voluit Archid.in c.non potest.col.2.in ver.prius. de præb.& dign.per tex.in l.si donatæ.§.j.& l.si prædia.ff.de donat.inter vir.& vxo.Bal.consi.54.incip. statuto cauetur,in fi.lib.ij.vbi dicit id vsqueadeo procedere,vt propter cessationem causæ prohibitionis,videatur induci dispensatio,per tex.quem dicit.not.in d.§.his omnibus,& c.seq.Et bene etiã facit quod scribit gl.in c.quia sancta Rom.eccles.§. verùm,in verbo,destruxit,lxiij.dist.

De eadem re.

224 ¶Promissionis causa cessante,cessare debet promissio , c.ij.& ibi Ant.in 1.no. per eum tex. de custo.Eucharist.& Ro.con.ccccxvij.in proposito casu,col j.post princ.& rursus col.ij.vers.quartò considerandum,per l.j.§.vlt.cum l.seq ff.de excusa.tutor.& l.qui tutelam,in prin.ff.de testam. tutel. & l. etiã si partis,ff.de leg.j.& l.si legatarius,C.de leg.& l.forma.§.quanquã ff.de censi.& l.ij.C.de alluui. & ex hoc dicit quòd deficiente castro propter quod census erat promissus,deficiat & promissio.

Promissionis caussa cessante, cessat promissio.

225 ¶Ad quod proximè accedit quod diximus,suprà in priuilegij causa deficiente,nu.205.inci.nam gl. in c.1.t quòd etiam solemus dicere promissiones,obligationes,iuramenta,& reliquos actus nostros intelligi,rebus sic stãtibus,atq; in eodẽ statu manẽtibus,vt latè diximus & probauimus tam nostrorũ authoritate,quàm philosophorũ,aliàs suorũ promissorũ.vel ad superstitionẽ tenacissimorum in rep.l.si vnquam,in præfa.nu.166.incip.præterea iuramentum,& tribus seq.C.de reuocan. donatio.

Obligationes intelligi, rebus sic stantibus, sicq; iuramẽta.

R

226 ¶Recessionis,siue malis,recessus causa finali cessante,cessat & effectus ipsius,ita vt recessisse minime noceat,vt voluit Bal.in l.Aemilius.col.vj.ver.ista est falsa expositio.ff.de min.& l.quæro,§.inter locatorem.ff.lo.& l.si instituta.& l.si sub hac.ff.de inof.test.

227 ¶Recusationis causa cessante,cessat recusatio,vt ex eo patet quod scribit Specu.tit.de iud.deleg. §. superest videre,ver.quid si sit socius,quòd licèt socius durãte societate, non possit dari iudex socio: & si detur,possit recusari:tamen ea societate finita potest esse iudex , nec vt suspectus recusari , cessante scilicet recusationis causa.Et sequitur Albe.in l.cui eorum.§.affinitates,in fi.ff. de postul. & in l.affinitatis,C.com.de successio.& Hippol.Marsi.in l.etiam si redhibitus,col.ij. ver.vlteriùs, hæc lex potest induci,ff.de quæstio.

Recusationis causa cessante cessat recusatio.

Recusatio illius qui est dignitate est, expirat eo mortuo, & successor cognoscit.

228 ¶Atque etiam ex eo quod ab Alex. traditum est in l. ex facto. in princ. col. 2. versi. item potest induci. ff. de vulg. & pupil. quòd si iudex delegatus, nomine dignitatis recusatus, moriatur, cessat causa recusationis, ita vt non sit necesse amplius eligere arbitros, qui de recusatione cognoscant, iuxta c. cùm speciali. de appella. sed successor cognoscet de causa. Nisi tamen ille prior fuisset recusatus nomine dignitatis, nam tunc causa recusationis etiam in successore durare1. Ioan. And. & Domin. in c. si iudex ab Apostolica. de offic. deleg. lib. 6. Et facit ad hoc caput quod dicam infrà de suspicionis causa cessante.

Nisi ille fuisset recusatus nomine dignitatis.

229 ¶Redhibitionis causa cessante, cessat redhibitio, verbi gratia, quispiã emit rem vitiosam, ob idque egit redhibitoria, sed pendẽte iudicio, vitiũ illud omnino cessauit, certè cessare debet ea actio redhibitoria. vt probatur ex l. vlt. §. quoties. secundum primum intellectum, glos. in verbo, finiatur. & ibi Cæpol. nu. 2. ff. de ædilit. edict. & idem Cæpola latè in l. actioni. num. 5. & seq. ff. eo. tit. vbi inter cætera hac ratione innititur, quòd cessante causa cessat effectus.

An autẽ venditor debeat condemnari in expensis.

230 ¶Verùm idem postea nu. 11. credit quòd venditor debet in expensis eius condemnari, donec cessauerit vitiũ. At si emptor postea perstiterit sciens vitium cessasse, debet in aliis expensis condemnari, quod probat ex continuatione duarũ ll. scilicet l. properandum. §. sin autem ex gestis. C. de iudic. & l. si quis inficiatus. & ibi Bar. ff. depo. Quod & ipsum in simili casu voluit Bart. iisdem ll. in l. si rem. §. vlt. ff. de pign. act. Sed tu interim vide, quæ dixi suprà in actionis causa cessante.

Religionis causa cessante, cessat quod ob eam cõcessum est.

231 ¶Religionis causa cessante, cessat quod ob eam concessum est, per text. in l. qui sub prætextu. & ibi omnes docto. C. de sacros. eccl. & c. abbate. in fi. de verb. sign. & §. vlt. & ibi glos. in verbo, cessauerit. 25. q. 2. & voluit etiam gl. in c. generaliter. in verbo, non denegantes. in 11. xvj. q. j. Et vide quod diximus suprà in priuilegij causa cessante, nu. 205. incip. nam glo. in c.

Renunciationis causa cessante, cessat renunciatio.

232 ¶Renuntiationis causa cessante, cessat renunciatio. vt nuncupatim voluit Bal. consi. cccc xxxvij. incip. quædam puella. col. 2. ver. in contrarium videtur veritas. lib. 1. argu. l. ab his oneribus. §. auctis. ff. de vacat. & excus. mun. & Philip. Dec. qui ex hoc in pulchra specie consuluit consi. lxxxvj. viso puncto & diligenter. col. 4. versic. quantum verò ad portionem hæreditatis. & Pau. Paris. consi. xlix. incip. Calaisino. col. 7. nu. 41. & duobus seq. lib. 3. Et huc quoque spectat, quod nos alibi diximus de filia renunciante hæreditati patris propter masculos, vt si illi moriantur, & ita cesset causa renunciationis, non impeditur succedere patri, peræquè ac si non renunciasset, de quo & tu vide quæ scripsimus suprà, in exclusionis causa cessante.

Repetitionis causa cessante, cessat repetitio.

233 ¶Repetitionis causa cessante, cessat repetitio, vt liquidò constat ex l. si ob turpem. vbi id verbis conceptis expendit ex eo tex. Bal. in priore lectu. paulò ante fi. ff. de condict. ob tur. cau.

Rescripti causa cessante, cessat rescriptũ.

234 ¶Rescripti causa cessante, cessat & rescriptum, vt ex facto interrogatus respondit Pau. Paris. consil. clxix. & si considerata dispositione. col. 3. ver. postremò non obstabit. lib. 4. innixus hac nostra generali regula, cessante causa, cessare effectum. ibi autem loquitur de rescripto quopiam Iulij secundi, quo iubebat inquiri in quosdam delinquentes, non obstante cursu quinquennij. ob causam illic declaratam, quæ non suberat in casu de quo loquitur. Et ante eum voluit idem Alex. post alios in l. ex facto. in prin. col. 3. ver. extra gl. oppo. ff. de vulg. & pupil. substit.

Restitutionis causa cessante, cessat restitutio.

235 ¶Restitutionis causa cessante, cessare debet restitutio, vt videre licet ex Dy. Bal. Ang. & Rom. in l. si constante. ff. solu. matr. loquentibus de restitutione dotis ob inopiam mariti, de quo tamen videas quæ latè de hoc scribam, infrà in xiij. limit.

Reuocandi domũ ius cessat, cessante illius causa.

236 ¶Reuocandi domum ius cessat, cessante illius causa, legatione finita. l. si cui. §. j. ff. ex quib. cau. maio. & l. ij. §. planè si perfecta. ff. de iudic. & voluit Imo. in c. licet, quod est vltimum, in verbo, per alia. de foro compe. & Soci. in tract. Falleu. in regula clxij. incip. domum reuocandi priuilegium. in 4. fallen. Et facit quod in simili scribitur in l. miles. & l. qui mittuntur. §. vlt. ff. ex quib. cau. maio.

Reuocationis causa cessante, cessat reuocatio.

237 ¶Reuocationis causa cessante, cessat reuocatio. Bal. loquens de reuocatione donationis inofficiosæ, vt ea scilicet cesset, si pater post donationes tantum quæsiuit, quantum sufficit ad legitimam, in l. j. col. 2. versi. tertio sic, post gl. ibi in 8. q. C. de inoff. dona. arg. l. j. §. si quis in fraudem. ff. si quid in fraud. patro. Et idem quoque voluit Ange. in authen. de immen. donat. col. vlt. & Albet. loquens de reuocatione, quæ fit ex l. si vnquam. col. 2. vbi ad hoc allegat, l. post diuortium. ff. de iure dot. vbi dos diuortio reuocata redintegratur, redintegrato matrimonio. Et facit l. iij. §. vlt. iuncta l. seq. ff. de adim. leg. vbi legatum reuocatum ob inimicitias, redintegratur solutis inimicitiis, de quo & nos diximus suprà in legati causa cessante.

S

Salui conductus causa cessante, cessat ipse saluus conductus.

238 ¶Saluiconductus causa cessante, cessat saluusconductus, vt ex facto consuluit Imo. consi. xxxiij. incip. in casu præmisso videretur prima facie. statim post prin. motus hac nostra regula, cessante causa, &c. quod postea declarat procedere in causa finali, sed non impulsiua, de quo nos dicemus in j. limit. Et huc pertinet quod statim dicemus in seq. vers.

Securitatis causa cessante, cessat illius concessio.

239 ¶Securitatis cõcessę causa cessante, cessat ipsa securitatis cõcessio, vt in pulchro casu etiã respondit Corn. cõs. cxxij. cuius exordiũ est, viso dicto pũcto & pręsupposito, haud multò ante fi. li. 4. hac tantùm nostra regula fretus, quòd cessante causa cessat effectus. Quod & spectat ad casum pręcedentẽ.

240 ¶Sententiæ causa cessante, cessat & ipsius sententiæ effectus. l. si à te hæreditatem. ff. de excep. vbi & id not. Soci. in j. not. nam vt dicit, videmus ex eo tex. quòd cessante causa absolutionis cessat absolutio, vt etiam probatur ex l. ij. & l. si mater. §. eandem. eo. tit. de excep. rei iud. de quo & nos diximus

suprà

supra in absolutionis causa cessante.num.21.

241 ¶Societate cessante,cessat & omnis effectus societatis .vt ex eo patet quod supra diximus , in recusationis causa cessante,in prin.quòd recusatio quæ poterat proponi contra socium aduersarij, cessat desinente ea societate,vt ibi videre poteris.

Societate cessante , cessat eius effectus.

242 ¶Specialitatis causa cessante,cessat specialitas , & ad ius commune redeundum est , ita nuncupatim voluerunt Ioan.Mona.in c.j.in verbo,è vestigio,& ibi Archidia.col.ij.in verbo,reuersura, Io. Andr. col.j.in eodem verbo,& Pet.Ancha.col.ij.in vj.no.de statu monachor.lib.vj.per l.ex facto,ff.de vul. & pupil.& l.generaliter,C.de episcop.& cleri.Et dicit præterea Pet.Ancha.ad hoc optimè facere gl. in c.cupientes,§ insuper,versi.& nihilominus,de electio.

Specialitatis causa cessante, cessat specialitas.

243 ¶Statuti cessante causa,vel ratione,cessat statutum,vt expressim voluit Pau.Pari.consil.xcviij incip. circa præsentem consultationem, col.vj.versic.& etiam quia inter , sub num.30. lib. j. in qua re non opus est hic diutius immorari,cùm eam latissimè tractauerimus suprà,in legis ratione cessante , nu. 130.& aliquid etiam diximus in constitutionis,atque consuetudinis causa cessante,in quibus locis videre poteris.nu.55.

Statuti causa, vel ratione cessante,cessat statutum.

244 ¶Substitutionis causa cessante,cessat & ipsa substitutio,vt probat tex.in l.si ita quis,ff.de vul & pupil. subst.& l.vlt.C.de instit.& substitutio.& l.penul.C.de impu.& aliis substitutio. Atque ita voluit illis iuribus innixus Signo.consil.ccliij.ex visione scripturarũ,col.j.Et bene facit quod suprà diximus in institutionis causa cessante.

Substitutionis causa cessante, cessat substitutio.

245 ¶Suspensionis causa cessante,ea quoque,& effectus illius cessare debet,ex sententia gl.in c. quia diligentia,in fi.de electio.quæ ex eo tex.no.quòd suspensi,suspensione cessante omnia pristina iura recuperant,per eum tex.& in c.beatus,iij.q.iiij.& c.j.iij.q.j.& c.illi qui,vj.q.j.& c.nos sanctorum , xv. q.vj.& c.præceptum,in fi.xxxij.q.v.Et scribit famam quoque restitui , si infamia tantùm canonica fuerit irrogata,arg.c.illi qui,vj.q.j.Et facit quod diximus suprà num. 60.incip.sed & per illum , & rursum nu.97.inci. excommunicatione cessante.

Suspensionis causa cessante, cessat suspẽsio.

246 ¶Suspicionis causa cessante,cessat suspicio,tex.est in vulgari illo c.cùm cessante,& ibi Bald. in j.no. de appellatio.Ex quo illud fit,vt cùm caueatur in l.j.C. de salgam.hospit.non præstand. l. vnic. lib. xij.ne milites salgami nomine culcitras,lignum, oleum à suis hospitibus extorqueant,sed nec à volentibus quidem accipiant,semper enim,vt ibi dicit gloss.quæ & alia similia iura allegat , præsumitur quædam concussio,siue occasio concutiendi,sub velamine donationis.Quid igitur si miles hospitatur in domo proximi , cuiusdam consanguinei, aut amici non vulgaris,an ei prohibeatur aliquid accipere ab huiusmodi hospite , sponte ei offerente , quod videri posset, cùm lex generaliter loquatur. Tamen Ioan. Platea ibi contrarium definiuit , quia cessat ratio illius suspicionis , & præsumptæ concussionis,ideo debet cessare eius effectus,& dispositio illius l.adigere. §.quamuis. ff. de iure patronat.Et de hoc dicit esse tex.in l.j.in fi.ff. ad l. Iul. repetund. vbi scribitur , eam legẽ repetundarum,non pertinere ad ea quæ à sobrinis & cognatis dantur:nam vt dicit gl.ibi ratio sanguinis tollit eam suspicionem.& illum text. dicit pulchrum Maria. Iunior , consil. 38. quod incip. in casu præmisso,col.2.nu.9.li.2.Et facit etiã quod diximus suprà in recusationis causa cessante,num.227.

Suspicionis causa cessante, cessat suspitio.

T

247 ¶Testimonij refutandi(ita enim Cicero pro Fonteio vocat,quod nos vulgò dicimus *reproche*) huius igitur refutationis testium cessante causa , cessat & hæc refutatio , vt satis paret ex his quæ diximus suprà in affinitatis causa cessante,nu.28.incipi.ex quo ipse Bal.& iterum in famulitio cessante, nu.104.& quæ in simili diximus de recusatione iudicum , suprà in recusationis causa cessante num. 227.hæc enim à pari procedunt,nisi quòd facilius recusamus iudices,quàm testes , vt no. in c. insinuante,de offi & potest.iud.dele.cum simil.

Refutare testes.

248 ¶Sed his quæ in illis locis diximus,poteris addere quod huc quoque pertinet,quòd licet iudex nõ possit esse testis in causa,in qua iudex est,vt no.in c.statutum,ij.q.vj.& in c. cùm à nobis , de testib. deposito tamen officio iudicis,testificari possunt,c.cùm dilectus,de electio.& c.2.de arbitr.& c.dilecto,de testi.& c.cùm dilecti,& ibi Host.col.iij.in verbo,responsionem,Io.And.col. 2. in glos.simile, Card.Flo.col.quinque ij.in 2.oppositio.Pet.Ancha.in vij.not.Panor.col.2.versi.nota quòd inquisitores,de accusat.& omnes in d.c.cùm à nobis,de testib.

Iudex testis esse non potest, in causam qua iudex est.

V

249 ¶Voluntatis testatoris causa cessante,cessat & voluntas & eius dispositio,vt voluit Car.Rui. consil. clx.circa primum quæsitum,col.4.versi.quãtum autem ad legatum,li.4.& ante eum Bal.in l.j.in addi.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdi per l.quod ait lex.ff.de diuor. Quod & optimè ex eo probatur quod diximus suprà in institutionis causa cessante.Item in legati causa cessante. Atque item ex tex.in l.j.§.vlt.ff.de adim.legar.vbi legata , & fideicommissa censentur adempta ob graues inimicitias,quæ inter testatorem,& legatarium intercesserunt,ob scilicet præsumptam ipsius testatoris mutatam voluntatem,vt dicit ibi glos.& doct.& est similis tex.in l. inimicitiæ. ff. de his quib. vt indig. vbi etiam scribitur idem esse,si legatarius,vel fideicommissarius testatori palàm maledixerit,& infaustas voces aduersus eum iactauerit.Nam & sic (vt ibi dicit gl.) verisimile est testatorem nolle ei legatum,vel fideicommissum præstari.Cessante igitur(vt id quoq; addam) causa voluntatis testatoris,qui verisimiliter nõ sine causa,sed ob meritum,& beneuolentiã legauit,l.nec adiecit.ff.pro socio, consequens est vt legatum quoque ex cessante illa causa,cesset,de quo & nos alibi suprà diximus.

Voluntatis testatoris cessante causa, cessat voluntas.

250 ¶Voti causa cessante, cessat votum, vt satis apertè colligitur ex scriptis à Pan. in cap. magnæ, col. 2. in vlt. not. extrà de voto, dum postquam ex eo tex. notauit, cessante causa voti, non cessare votum, subiunxit id ideo ibi esse, quoniam illa esset causa impulsiua, qua cessante, non cessat effectus, vt latè statim dicemus in j. limitatio. citátque etiam tex. quem dicit menti tenendum, in c. ex parte tua, ibi, quamuis falsa sit causa, de conuer. coniugat. vbi etiam gl. Car. Flo. in 20. opposit. Ant. & ipse Panor. intelligunt de causa impulsiua. Et ex illis intelligis quomodo, & quando procedat. Vide tamen quæ dicam infrà in xxxix. limitati.

Voti causa cessante, cessat votum.

LIMITATIONES QVAS VOCANT.

MVlta igitur diximus, vt probaremus, confirmarémúsque nostram hanc regulam, cessante causa, cessat effectus. Verùm ea non est semper perpetua, sed recipit multas limitationes, quas nostri interpretes appellant.

LIMITATIO PRIMA.

1 ¶Limita igitur primò hanc regulam procedere in causa finali, siue ratiocinatiua, quam Græci λογικὴν αἰτίαν appellant, non etiam in impulsiua, quam & ipsi Græci vocant ὁρμητικὴν αἰτίαν, per tex. in l. 2. §. vlt. & ibi not. gl. Bar. & alij ff. de dona. & l. j. §. sexum, & ibi etiam gl. Bar. & cæteri, ff. de postulan. & l. sed & si mors, §. vlt. ff. de dona. inter virum & vxor. & l. generali, §. duas, ff. de vsu & vsufruct. lega. & l. cùm tale, ff. de condit. & demonst. & §. j. in auth. de noo eligen. secund. nubent. mul. col. j. & c. ex parte, le 2. & ibi gl. in verbo causa. & Panor. col. vlt. de conuer. coniu. & c. magnæ, & ibi Panor. col. 2. ver. vlt. not. de voto, & c. neophytus, & ibi gl. in verbo, causa, ad fi. & Car. Flo. lxj. distin. & c. si propter, & ibi idē Card. 7. q. j. & c. duæ sunt, & ibi gl. & Arebid. xix. q. 2. & c. tantum, xxxij. q. vij.

Regula nostra procedit in causa finali, non etiam in impulsiua.

2 ¶Et voluerunt præterea gl. in l. j. in verbo, occupati, & ibi Bald. in vtraque lectura, ff. de fer. & glos. in l. si pecuniam, in prin. in gl. magna, ff. de condi. ob caus. & io l. si repetendi, C. eo. tit. & in l. si mulier, & ibi Cyn. Bal. & alij. C. de iur e dot. & in l. generaliter, in gl. vlt. & ibi omnes, C. de epis. & cler. & in l. j. in verbo, absentium, ff. de negot. gest. & in l. j. in gl. magna, in v. oppo. C. de pact. & in §. illis autem. in verbo, adiuuantur, Instit. de milit. testa. & in c. & si Christus, in verbo, cessat effectus, & ibi omnes, de iureiur. & in c. post translationem, in verbo, cessante, & ibi Hostien. in verbo, impedimento. Io. And. col. 4. super ea gl. Collec. Bal. Car. Flo. Ant. Panor. & quot quot super eo c. scripserunt, de renūciat. & gl. in c. ex parte tua, in verbo, falsa sit causa, & ibi Hostien. Car. Flor. Petr. Anch. & Panorm. de conuers. coniugat. & in c. cupientes, in prin. in verbo, periculosis, & ibi Io. Mona. col. 2. nu. 4. Archid. in d. verbo, periculosis, Io. And. & Domi. de electio. lib. 6. & glo. in c. decet concessum, in glo. j. & ibi Dyn. col. j. versic. & in proposito, & Philip. Franc. col. item j. de regu. iur. lib. 6. & gl. in c. quod pro necessitate, j. q. j. & in c. duæ sunt, inquit, leges glos. 3. io verbo, propter criminosos xix. q. ij.

De eadem re.

3 ¶Et vltra eas glo. & qui eas secuti sunt Ioan. Monac. in c. vlt. col. vlt. in verbo, cessante, & ibi quoque Io. And. in eod. verbo, de hæretic. lib. vj. Specul. tit. de disputatione, & allegatione aduoca. §. post hoc autem, versi. vel illud statutum fuit ex causa. & tit. de instru. editio. §. nunc autem videndum, versic. item fuit ob causam. Collecta. in d. cap. cùm cessante, in prin. & ibi Panor. etiam in prin. de appellat. Guil. de monte Laud. in clem. j. in verbo, quia fortè, de appellatio. Feder. Senen. consi. 4. incip. testator in vltima voluntate. Bart. in l. in omni, ff. de adoptio. & in l. demonstratio. §. quod autem, col. vlt. in viij. quæstio. ff. de condi. & demonstratio. & idem Bart. in extrauagant. ad reprimendum, in verbo, absentia, in princ. Bald. in l. j. col. 4. versi. item an cessatio, ff. solu. matrimo. & in l. vlt. io j. oppositio. ff. de hæred. instit. & in repetit. l. 2. col. xxvij. versi. de tertio igitur, ibi, si consideretur tertio modo, ff. de iureiuran. Nam causa (ait) impulsiua, non est substantialis, ideo non dependet ab ea effectus, nec aliquid operatur, nisi ad bene esse, & in c. quemadmodum, col. 2. versi. nota tacitas conditiones. extrà eo. tit. Alber. in l. si vnquam, col. ij versi. in contrarium, C. de reuocand. donatio. Angel. in l. sciendum, la ij. ff. de ædilit. edic. & consil. cxxiiij. visis prædictis, col. ij. versic. & pro hac parte. Imo. in l. si verò, §. de viro, col. ij. versic. circa secundum articulum, ff solu. matrimo. & in l. vlt. col. ij. versi. & nota diligenter, ff. de hæred. instituen. & io cle. ij. col iij. versi. nam fiante declaratione, de rescript. & in clem. j. col. iij. super gl. in verbo, fortè, de appellatio. & consi xxxiij. in casu præmisso, col. ij. veri. c. nec habet obstare. Pauot. in superscriptione procemij decretal. col. penult. versic. deinde primò quæritur. & in c. ex parte tua, col. vlt. de conuer. coniuga. & in c. cùm infirmitas, col. j. de pœn. & remi. Pau. Cast. consi. cccxiiij. incip. super eo quod quæritur, facit dubium, col. ij. versic. nec obstat, lib. j. Alexand. & Iaco. à S. Geor. vterque col. j. C. de edic. diui Adria. tollen. Feli in c. cùm nuncius, col. j. de testib. Ias. consi. lxi j. circa primum, col. v. versi. tertiò principaliter, in fi. lib. iij. Matt. Affl. &. in constitutione Sicil. incipien. io locis demanij, col. iiij. versi. sed super d. l. & Philip. Dec. in c. quoniam abbas, col. vj. versi. sed responderi potest, de offic. dele. Franc. Rip. in l. ex facto, col. iij. sub num. 14. ff. de vulg. & pupilla. & nostri doc. sæpe.

De eadem re.

4 ¶Nec nostri tantùm in hac fuere sententia, sed & theologi, ex quibus est Adrianus Florentinus, Theologus certè præstantissimus, & qui nostra memoria, virtute & doctrina ascitus est in summū pontificem in iis quæstionibus, quas doctè & sanctè scripsit in 4. lib. sententiarum, in materia restitutionis, in ea quæstio. cuius initium est, Consequenter quæro, vtrum indistinctè, in solutione eius quæstionis, ex quo intelligis, & hoc procedere in foro, quod conscientiæ vocamus.

De eadē re ex Theologis, & Adriano Papa.

¶Huius

5 ¶Huius autem limitationis causam afferunt nostri, quoniam causa ea propriè dicitur, quæ finalis est: impulsiua autem causa, abusiua, & impropria est, Cy. in l. generaliter, in j. oppositio. C. de episcop. & cleri. & ibi quoque Bal. col ij. in ij. opposi. vbi & præterea dicit authoritate Aristotelis, quòd causa finalis est causa aliarum causarum, cuius locum non designat, sed est ex lib. ij. Physicorũ, & idem Bal. in rub. C. de instit. & substit. col. j. ver. causa verò est, per l. Titio centum, in princ. ff. de condit. & demonst. & l. demonstratio, eod. tit. & l. ij. §. vlt. ff. de donat. & rursus ipse Bal. in d. c. post trãslationem, col ij. ver. quæro, vtrùm cessante, ibi, dicit Io. And. in nouell. de renuncia. & Soci in d. l. demonstratio. §. quod autem, col. j. in ij. not. vbi tamen dicit authoritate illius tex. appellatione causæ, vtramque venire. & finalem, & impulsiuam.

Causa ea propriè est, quæ finalis est.

6 ¶Alibi idem Bal. in l. eam quam, col. j. versi. venio ad no. C. de fideicom. dicit quòd causa finalis est fons causarum, quod ex eo reassumit Barb. consi. xxx. sacro scriptum est, col. penul. vers. præterea facit ad prædicta, li. 2. & idem Bal. & post eum Matth. Afflict. in c. j. ad fi. tit. an mu. vel aliàs imperfect. dicit, quòd causa finalis substantia appellatur, per gl. in l. iuris gentium, §. quod ferè nouissima, ff. de pact. Et alibi forma, vt dicit not. in §. item si quis postulãte, Instit. de actio. Sed & idem Bal. in l. aura, col. vlt. C. de iure doti. dicit, quòd causa finalis est primum principium intentionis, licèt sit vltimum executionis. & consi. cccxl. & præmitto quòd istud ius, col. 1. lib. 3. dicit quod suprà diximus, causam impulsiuam, non propriè causam esse, sed quoddam motiuum ad disponendum, vel contrahẽdum.

Causa finalis fons & substãtia dicitur.

7 ¶Ex aliis autem philosophis, Timæus Locrensis, Pythagoricus, causam finalem apud sapientes optimam arbitratur habendam. Proclus quoque in commentariis in Alcibiadem Platonis, hanc primam, præcipuámque causarum, atque potentissimam esse dicit: huius enim gratia, & efficientes faciunt, & quæ fiunt efficiuntur. Ideóque ignorantiam causæ finalis circa rem quamlibet efficere, vt cæteræ causæ ad eandem pertinentes, similiter ignorentur.

Causa finalis optima.

8 ¶Quæ cùm ita sint ideo subtilis ille doctor (ita enim plerique appellant,) Matth. Mathesilla. in suo tractu Extensionum col. ij. dicit quòd ex ratione finali tantùm, potest argumentum elici, vel extensio, non etiam ex impulsiua, per tex. in auth. hæc constit. inno. constit. quæ præscript. 100. ann. ded. quæ est 7. col. 8. circa medium. & per no. per Io. And. in nouella, & alios post gl. in c. j. in verbo, Italiæ, de tempo. ord. & qualit. ordinan. li. 6. Et id ex eo reassumit & sequitur Ias. in auth. quas actiones, col. 4. ver. puto tamen disputationis gratia & iterum, col. 7. ver. tertiò limita. C. de sacrosanct. eccles.

Argumentum ex causa finali.

9 ¶Et id nuncupatim. de argumento à contrario sensu, vt scilicet sumi non possit ex causa impulsiua, sed finali tantùm, voluerunt Petr. Cy. Iac. Butrig. Bal. & Sali. in l. conuenticula illicita. C. de episc. & cleri. & Anto. in c. publicato, col. vlt. de electio. & in c. cùm Apostolica, col. vlt. versi. item nec à verbis modalibus, de his quæ fiunt à præla. sine consens. capit. Domi. in c. Imperatores, versi. quicunque, ix. distinctio. Pau. Cast. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Alex. & Iason in l. j. ille col. xj. versicu. tertiò fallit, & iterum versi. quintò fallit: hic col. x. in vj. fallen. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdict. Felin. in c. significasti, col. pen. versi. item fallit, in verbis causæ impulsiuæ, de for. compe. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à contrario sensu, col. ij. & rursus col. x. ver. dicta regula.

De eadem re.

10 ¶Et huc quoque proximè accedit, quòd id quod suprà diximus, in cessante ratione legis, num. 127. incip. ex quo & illud consequens, correcta ratione legis, legem quoque ipsam correctam censeri, procedit in ratione, siue causa finali, non etiam in impulsiua, vt videre poteris ex Eueraldo, in illo eodem opere, in loco à ratione legis ampla, siue generali, ad extensionem ipsius legis, col. eiusdem loci ij. versi. primo casu.

Quod dicitur correcta ratione legis, &c.

11 ¶Hęc tamen prima limitatio intelligẽda est & declaranda, non procedere in rescriptis ad beneficia, in quibus subreptio vitiat, non solùm quando fuit causa inductiua, & finalis rescripti, sed etiam si fuit tantùm causa impulsiua, vt quia Papa aliàs, & sine causa concessisset, sed non tam faciliter siue leuiter, tex. habes egregium in c. postulasti, in illis verbis, de leui non scribimus, de rescrip. vbi & hoc no. Imol. qui dicit diligenter notandum, in iiij. no. & Pan. col. iij. in vlt. no. vbi item illum dicit singularem, & semper menti tenendum, & Fely. col. iij. versi. per istum tex. & Philip. Dec. in c. cùm cessante, col. j. de appellatio. vbi & in hanc sententiam allegat Oldr. consi. cclvj. quod incip. Clemens episcopus, in j. dubio, quod tamen non admodum huc pertinere videtur. & nouissime d. Nicol. Eueraldus, vbi suprà, col. x. versi. hoc tamen limito, vbi & eum tex. dicit singul. Qui quidem omnes propemodum, id esse dicunt in odium materiæ beneficialis, ad refrenandam scilicet ambitionem, arg. c. quamuis. de præbend. lib. vj.

Causæ impulsiuæ cessatio, in rescriptis ad beneficia, vitiat.

12 ¶Sunt tamen qui eum tex. generaliter intelligunt, non solùm in beneficialibus, sed & in cęteris omnibus gratiosis, & priuilegiis. Et ita eum tex. intelligit. Pan. in c. constitutus, col. 2. versicu. item nota quòd non omnia, de religios. domibus. Barb. loquens in materia legitimationis, cons. xlix. cuius initium Clementissimum Deum & patrem, col. iij. versi. rursus opportunè, lib. iiij. vbi & ad hoc illum tex. dicit singularem, & meliorem de iure. & rursum consil. lv. Clementissimum & omnipotentem, col. j. eod. lib. iiij. vbi & illum dicit singul. & expressiorem quàm qui sit alibi. & Corne. qui item loquitur in legitimatione, cons. ccxlv. incip. licèt aliàs consuluerim, col. j. in fi. li. j. vbi etiam dicit singul. & consi. ccxxvij. videtur prima facie, col. iij. ver. non eum attenditur, lib. ij. vbi etiam dicit illum tex. procedere in gratiosis rescriptis ad lites, & ita allegari per doctor. in c. super literis, de rescr. & idem quoque Corne. consi. xcviij. quanquam videatur, col. ij. ver. solum autem videndũ, li. 3. vbi item dicit singul. & Alexa. loquens in remissione banni cons. cxiiij. ponderatis his quæ narrantur, col. ij. versic.

Et in cæteris omnibus gratiosis, & priuilegiis: ut in legitimatione.

plus probat tex.lib.j.vbi & illum tex.dicit reputari singul.& Franc.Ripa.in l.ex facto,col.iij. nu. xv. ff.de vulg. & pupil.substitutio.

13 *Subreptio æquè uitiat literas beneficiales, &c.*

¶Nec id quidem abs re,quãdo aliàs in materia subreptionis,æquiparãtur literæ beneficiales,& priuilegia,& aliç literæ gratiosæ,Imol.vt à multis citatur,in c.cùm dilecta,de rescri.Pan.qui id dicit notandum,in c.ad audientiam,le ij.col. pen. versic. mihi tamen non placet. & ibi latè Feli.qui multos alios concordan.adducit.col.penul.versi.amplia secundò hanc regulam,eod.tit.de rescript. & idem Feli.in c.super literis,col.3.versi.sed caue quia intentio,eo.quoque tit.

14 *Causa quæ præsumitur impulsiua.*

¶Et si id verum est(vt certè verum est)nescio quid nobis emolumenti afferet, id quod scripsit Bal. in additio.Io.And.in c.decet,de reg.iur.lib.6.& ibi etiam Phil.Franc.qui id dicit no.colum.j.versic. & dicit hîc,quòd in gratiis,& priuilegiis,in dubio omnis causa præsumitur impulsiua,vt dicunt nostri in l.ij.§.vltim.ff.de donatio. Nam si in hisce gratiis , & priuilegiis , cessante causa impulsiua,cessat effectus æquè , ac cessante causa finali , nihil est quod inquirendum sit , an causa sit , siue præsumatur finalis,an impulsiua.

15 *Causæ impulsiuæ cessatio,uitiat in omnibus rescriptis.*

¶Sunt & denique,qui eum text.in d. c. postulasti , trahunt simpliciter ad rescripta , & inter cæteros Cardin.Flor.in d.ipso c.col.j.in viij not.ad hoc dicit eum tex.sing.& mirabilem, & ibi quoq; Barb. col.ij. versic.nota ibi,de leui.& ipse Pan.in c.cæterùm,col.j.versi.ex quo infertur,de rescri. Alexan. aut quisquis is est,in additio. Bar.in l.demonstratio, §.quod autem,in verbo,longa differentia,ff.de condi.& demon.& Ias.in l.j.col.j.versic.sed pro limitatione.C.si contra ius , vel vtilit. public. vbi & ad hoc allegat Panor.in c.ex quæstione col.j.versi.ego puto quòd de qualibet de restitut.spolia. vbi ipse hoc idem tenet,non tamen per tex.in d.c.proposuisti,sed per c.ex literis,de dol. & contuma.& c.in nostra,de rescrip.& tamẽ postea dicit hoc relinqui arbitrio iudicis.vt dicitur de qualibet subreptione,in c.super literis,cum ibi not.eo.tit.de rescrip.Subdit etiam Ias.vbi suprà,ad id facere tex.in c.si motu proprio,in verbo,modicum,de præbeñ.lib.vj.& in c.si proponente,extrà de rescript.

16 *Declaratio præcedentium.*

¶Sed Philip.Dec.subtilis atque acuti vir ingenij,in d.c.postulasti,in 4.no. dicit illud considerãdum, quòd si sublata causa impulsiua,traharur gratia ad alium casum non expressum,id certè verum est, quòd cessante ea causa impulsiua,quæ limitat gratiam in vno casu non haberet locum in alio,per c. susceptum,de rescriptis lib. 6.sed si cessante causa impulsiua, remaneret gratia in eodem statu non videretur (inquit) quòd gratia vitietur,propter defectum causæ impulsiuæ,quia sufficit quòd Papa quouismodo fuisset concessurus,vt dicit probari in c.dudum, ibi, nihilominus gratiosè donaremus, eo tit.de præbend.lib.vj.Ideo satis est,quòd gratia non retraxisset Papam à concessione. Hæc ille, quem sequitur Paul.Paris.consil.4.deduxi aliàs optimum ius,col.pe.nu.35.& quamuis,lib.iiij.

17 *De eadem re.*

¶Nec obstat,ait Dec.(vt ad eum redeamus)tex.in d.c.postulasti,quia ibi erat defectus in causa finali,nec ibi Papa vllo modo,verisimiliter concessisset literas pro secundo beneficio , cùm primũ erat sufficiens,vt patet ex illis verbis ibi positis , pro habente beneficij competentis subsidium , de leui non scribimus,id est,non solemus scribere.quin faciamus mentionem de primo. & sic infert. Dec. illud ibi,non id probari,ad quod solet à nostris Doctor.allegari.

18 *Quid si causa impulsiua in gratia , uera erat à principio.*

¶Tamen si hæc prima declaratio vera sit,vt veram esse existimo,cum eo temperamento, vt semper sit locus arbitrio iudicis,vt suprà diximus , tamen eam intellige vt procedat, si causa impulsiua iam à principio non fuit reperta esse vera:ita enim loquitur text.in d. c. postulasti : secus autem si à principio suberat,sed postea cessauit:tunc enim non vitiabitur gratia, vt expressim voluit Fra. Rip. in d.l.ex facto,col.3.nu.15.ff.de vulg.& pupil.vbi tamen nihil allegat.Sed v.de quæ dicam inferiùs,in quarta,atque etiam in xij.limitatione.

19 *Quid si statuẽs aliter non statuisset.*

¶Secundò declara hanc primam limitationem , quæ dicit nostram regulam non habere locum in causa impulsiua,vt non procedat, quando statuens,aut aliter disponens , non alias statu isset , aut disposuisset,quàm si causa illa impulsiua locum habuisset,vt voluit Bal.in l.& si post tres ff.si quis cautio.vti illum refert,& sequitur Alex.aut quisquis is fuit,in additio.Bar.in l.ij.§.vlt.super verbo, causa legis,ff.de donatio.& Io.Fran.Ozer.in §.Supradicta,col.pen.nu. 19. Instit. de excusat. tutor. qui hoc casu dicit eam causam censeri non impulsiuam,sed finalem. Quomodo autem id cognoscatur , an aliàs scilicet fuisset , nec ne facturus , non video : nisi ex verbis legis , statuti, & concessionis id depræhendi posit.

20 *Causa impulsiua facit, ut faciliùs concedatur dispẽsatio.*

¶Tertiò declara hanc limitationem , vt licèt cessatio causæ impulsiuæ non faciat cessare effectum, facit tamen vt faciliùs cõcedatur dispensatio,vt singulariter no.Pan in c.magnæ,col.ij.in vlt.not.de voto,per illum tex.vbi Papa inductus fuit ad concedendam dispensationem,& vt tex.ille loquitur, indulgentiam,propter cessationem causæ impulsiuæ ipsius voti,& id dicit Pan.esse no. & menti tenendum.Et hoc idem voluit ipse Pan.per illum tex.in c.ex parte tua,col.vlt.de conuers.coniugator. & hoc certè à paucis annotatum est.

21 *...sa an finalis ...n impulsiua, in dubio sit censenda.*

¶Cæterùm in hac prima limitatione hæc nobis sunt præcipuè obseruanda,quæ scilicet dicatur causa finalis,quæ impulsiua:& si id non appareat,qualis in eo dubio iudicanda sit, finalis ne, an impulsiua. De quibus sunt multæ de hac re sententiæ,quas hîc sigillatim subiiciemus.Accurs.in l. cùm tale, §.falsam causam legato,ff.de condit.& demonst. non obscurè voluit omnem causam appositam in lege,præsumi finalem,veluti ipsi legi cohærentem.& ita illam intelligit , & sequitur Bald. ibi , aliud dicens esse ex eadem gloss.cum apponitur ab homine.& Cy.in l.j.ff.solu. matrimon. & ibi quoque Bal.col.v.ver.item an cessatio.Ang.qui eam gl.dicit singul.in l.sciendũ,la ij.& ibi Cepola,col.j.ff.de

ædilic.

ædilit.edict.& Card.Flor.& Imol.in c.ex parte,quod est pen.vterque ad fi.de cler.coniug. Alex. & Iacob.à S.Georg.qui dicunt illam gl.singul.in l.vlt.vterque,col.j.C.de edict.diui Adria.tollen. Phil. Fran.qui & illam dicit sing.in cap.quoniam versi.in gl.in verbo,ecclesiasticum,de immunita. ecclesiar.Card.Alex.in c.verum,col.ij.versi item vbicunque lex exprimit causam,de condi. apposi. vbi illam gl.dicit notab.Sed tu super intellectu illius gl.vide quod dicit Bar.in loco à nobis citato, infrà nu.41.incipien.sed audiamus quid de ea re.

22 ¶At Specul.tit.de disputat.& allegatio.§.post hoc autem , versi. vel illud statutum fuit, dicit quòd causa finalis est,cùm constitutio ob fauorem inducta est,vt in fauorem condemnati statutum est,vt possit à grauamine appellare,& hac cessante causa grauaminis,cessat lex,c.cum cessante, de appellatio.& c.magnæ,de voto.Causa verò impulsiua est,cum in odium alicuius aliquid statuitur,vt propter garrulitatem Calphurniæ statutum est,ne mulieres postulent,l.j.§.sexum quidem dum fœminas,ff.de postul.& propter fugitiuos, & criminosos statutum est,ne clerici sine literis dimissoriis recipiantur,c.j.& c.Affios passim,& ignaros, 98.distinctio.qua causa cessante, non tamen cessat dispositio.Hæc ille,quem sequitur Feli.in c.postulasti,col.iij.versi.per istum tex.de rescript.Sed hæc mihi videntur esse satis obscura,nec mihi satisfaciunt ad plenam huius materiæ notitiam. *Aliorum opin.*

23 ¶Bald.autẽ in multis locis,de ea re diuersimodè loquitur,ita tamen vt in plerisque conueniat. nam in l.j.§.si parendi,ff.de condict.caus.dat.caus.non sec. refert(inquit)an causa ponatur cõditionaliter, an causaliter.Si primum,habetur pro causa finali.l.à Titio, ff.de verb. oblig. & l. demonstratio. §. quod autem iuris est,ff.de conditio.& demon.Si secundum,& refert,an per modum causæ de præterito,an de futuro:si primum,iterum refert,an apponatur causa à sciente eam non esse veram , & præsumitur impulsiua,l.diuortio ff.de verb.oblig.& l.cãpanus,de oper.liber.An ab errante, & tunc aut est error causæ obligationis,& præsumitur finalis:Aut causæ non obligationis , quia & si causa esset vera,non resultaret verum debitum,& tunc præsumitur impulsiua,vt no.in l.damus ff.de condict.indeb.Et id quidem verum est in contractibus.At si in vltima voluntate causa apponitur, non præsumitur finalis,etiam si existens vera,induceret verum debitum,quia vltima voluntas tendit ad lucrum,l.Aurelius Symphorus.§.vlt.ff.de liber.lega.& arg.l.hęredem,ff.manda.Et istud quoque postremum voluit idem Bal.in d.l.iurisgentium,§.sed cùm nulla subest,post medium,ff.de pact. *Et aliorum.*

24 ¶Sed vt ad eundem reuertamur,in d.§.si parendi,post ea quæ supra ex eo diximus , continuò hæc subiungit.Vel dic quòd in d.l.Aurelius,§.vlt.non constabat de errore testatoris. Si enim constaret, non valeret legatum,l.si pater,C.de hæred.instit.& l.eam quam.C.de fideicommis. Et subdit confestim,sed in illis ll.error remouebat affectionem legantis,arg.d.l.tale pactum,§. vlt. ff. de pact. Sed quòd error obstet,probatur in l.non idcirco,C.de iur.& fact.ignorant,& l.ex his verbis, C. de testa, milit.& quod not.in l.si domus,ff.de leg.j.Et ista est ratio,quare non valet legatum cum effectu, si testator legat ius suum,quod morte ipsius testatoris finitur,quia videtur erranter putasse se posse legare,l.Sticho,ff.de vsufr.legat. & l.vxor patrui,C.de legat.Et potest ibi esse alia ratio , quia finito iure datoris,finitur ius acceptoris,l.peto,§.prædium,ff.de leg.ij.& l.minor,§.vlt.ff. de peric. & com. rei vend.& l.si quis domum,ff.loca. & c.vlt.extrà ne prælat. vices suas. Si autem causa apponatur per modum causæ de futuro:refert,an insit vni partium tantùm.& præsumitur impulsiua,l.repetẽdi,C.de cond.ob caus.An vtrique:& rursum refert,an tradens sciat causam impossibilem:& præsumitur impulsiua,l.ij.ff.eo.tit.de con.ob cau.& arg. l. ab administratione, C. de leg. An verò credat possibilem,& tunc aut causa continet incertum re,& genere,puta species remunerationis,& præsumitur impulsiua , nec ex ea vestitur obligatio, l.quanquam.ff.de condi.ob caus.& argu. l.salarium. C.mand.& est tunc quædam informis obligatio ad antidora,nec est propriè obligatio : quia nascitur ex causa impulsiua,l.sed & si lege , §.consuluit,ff.de peti.hæred.Nec obstat l.si non sortem,§. libertus,ff.de condi.indeb.quia ibi obligatio ad antidora est firmata ex dispositione legali ad operas reuerentiales.Ideo secus in aliis operis,videlicet fabrilibus,in quibus non est formata obligatio.Aut causa continet quippiam certum,& tunc aut concernit vtilitatem tradentis,& pręsumitur finalis, vt in d.§.si parendi,aut ipsius pietatem,& idem quia ipsa pietas habetur pro causa immediata , & finali,l.si ego,ff.de iure dot.& l.cùm is,§.si in ea,ff.de condi.indeb.Aut solius recipientis, & præsumitur impulsiua,l.Titio,ff.de condi.& demon.nam tunc videtur potiùs consilium,quàm mandatum,arg. l.j.ff.manda.& l.generali,in prin.ff.de vsufr.lega.Aut tertij commodum,& præsumitur finalis,l.Nesennius,ff.de excus.tut.& l.si tibi homo,ff.de leg.j.& l.si hæres,ff.de condi.ob caus.Sed & vbicunque modus,vel forma traditur nudo executori,præsumitur finalis. In conditionibus verò etiam si nullus commodum sentiat,tamen habet vim causæ finalis,l.Mæuius,ff de condi.& demonst.Et paulò infrà,subiungit,hæc esse vera,quando causa apponitur ab homine.Si verò causa à lege apponitur, præsumitur causa,& ratio,& ipsa mens legis iudicatur:vt no.in d.l.cùm tale,§.pen.ff.de cond. & demonst.Nisi appareat quòd sit impulsiua,vt quia causa sit specialis & constitutio generalis, vt in SC. Macedonia.& similibus. *Eiusd. Bald.*

25 ¶Hæc ille latiùs quidẽ,& copiosius q̃ in vllo alio loco,nec tamen cætera eius loca de ea re relinquemus.Nã & in l.senatorẽ,ff de sena.illud simpliciter dicit,quòd causa sentẽtię semper intelligitur esse diffinitiua,siue finalis licèt in cõtractibus,& vltimis volũtatibus pręsumatur impulsiua , per l. cũ enim,ff.de susp.tu.& l.qui cũ vno,§.j.ff.de re mil.& d.l.Aurelius.§.vl.ff.de lib.leg.nihil pręterea dicit. *Causa sentẽtię semper præsumitur finalis.*

26 ¶Idem in l.damus,ff.de condi.indeb.scribit causam conceptam de prætetito , esse impulsiuam:de

Causa de præterito est impulsiua.

futuro, finalem. verbi gratia, do tibi quia gessisti negotia mea, impulsiua est, & cessat repetitio. Si autem do tibi quia hæres finalis est, & repetitur, causa non secuta. Fallit primùm, quando quis non erat aliàs daturus, quia tunc dicitur causa finalis, l. vlt. ff. de hæred. instit. Item fallit, si quando causa esset vera, importaret verum debitum, tunc enim est finalis, vt in toto illo tit. de condict. indeb. secundum Plac. & Iaco. Aret. subiungitque id quod dixerat de futuro, intelligēdum esse quando eius impletio respicit commodum tradentis, vel tertij: secus si solius recipientis, nam tunc præsumitur impulsiua, l. Titio centum, ff. de cond. & demonstr. secundum Pet.

27 *Quid si causa importat verũ debitum.*

¶Idem Bal. in l. & si post tres, in j. lectura, col. ij. versic. causa autem, ff. si quis cautio. tradit Ia. Rauen. fuisse in ea opinione, vt vera causa sit ea, quæ est fundamentum, & principium sui effectus, l. 2. §. circa, ff. de exceptio. dol. & d. l. damus, ff. de condict. indebi. in qua quidē causa datur talis regula, quòd aut si vera esset, importaret verum debitum, & tunc præsumitur finalis, aliàs impulsiua. Subdit tamen ipse Bal. hanc esse suam opi. quòd aut causa profertur à sciente, & non præsumitur finalis, l. sed & si quis, §. vltim. eo illo tit. si quis cautio. & d. l. si diuortio. de verbo. oblig. Aut ab errante, & tunc aut est de substantia obligationis, & præsumitur finalis, vt not. in d. §. circa. Aut non est de substantia obligationis, sed facit ad bene esse, vt ipse loquitur, & tunc regulariter præsumitur impulsiua, l. ij. §. vlt. ff. de donatio.

28 *Causa est finalis, quæ per se infert in quẽlibet effectum.*

¶Idem in l. j. col. pen. vers. adde quòd illa causa, ff. sol. matrimo. dicit eam causam præsumi esse finalem, quæ per se infert in quemlibet effectum, inclusum sub dispositione illius: aliàs autem si id non faciat præsumi impulsiuam, per no. in c. statutum, de hęret. lib. vj. & illum refert, & sequitur Corn. consi. xxxv. semper mihi fuit dubia, col. ij. sub litera A. lib. iij. & iterum consi. cclij. ardua est, col. iij. sub litera B. lib. iij. Sed id quidem obscurum est, nisi intelligas secundum ea quæ dicam postea nu. 62. incip. tertium quòd cùm lex.

29 *Causa à lege inserta, finalis esse præsumitur.*

¶Idem in l. cùm tale, §. falsam causam, ff. de cond. & demonstr. sumens occasionem ex gl. ibi, & rursum in l. generaliter, col. ij. versi. sed in dubio, C. de epis. & cler. dicit quòd causa quæ inseritur in lege, præsumitur esse finalis, per tex. ibi: quæ autem ab homine, impulsiua, per d. l. j. §. sexum, ff. de postulan. Quod & idem dicit ipse Bal. in d. l. ij. ff. vlt. ff. de donat. in id allegans gl. quam dicit singular. in d. §. falsam. & ipse Bal. in addit. Specul. tit. de disputat. & allegat. aduocat. §. post hoc autem, versi. vel illud statutum. vbi præterea allegat d. l. ij. §. vlt. ff. de donatio. & l. si is qui animo, ff. de acquir. possess. sed in illo priore loco, scilicet in d. §. falsam, subdit eam solam causam cohęrere dispositioni, quę est finalis, per l. Titio centum, §. ante nuptias, eod. tit. de cond. & demonstra. & d. l. vlt. ff. de hæred. instit. dicit autem cohærere, quando non possunt abinuicem separari, nec vnum sine altero.

30 *Causa à contrahentibus, vel testatore apposita, censetur impulsiua.*

¶Ab hac autem Baldi sententia, non longè abest quod tradit Oldra. consi. ccxxiiij. incip. istæ sunt allegationes. col. v. versi. præterea quando causa, quòd causa apposita à contrahentibus, vel à testatore, censetur impulsiua, per d. §. falsam causam, & d. l. ij. §. vlt. de donatio. Sed à lege, vel principe positam censeri finalem, per tex. quantum ad primum, in d. l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patro. & quantum ad secundum, in l. pen. C. de don. inter vir. & vxor. quod & post eum reassumit Albe. in d. l. generaliter, col. ij. C. de epis. & cleri.

31 *Causa de præterito, an sit finalis, an impulsiua.*

¶Idem Bal. in l. si repetendi, versi. quæro nunquid causa, C. de condi. ob caus. Aut loqueris, inquit, in causa de præterito, & tunc si ea sit huiusmodi, quæ si vera esset, induceret verum debitum, & præsumitur finalis. Aut non id faceret, & præsumitur impulsiua, per l. damus. ff. de condit. indeb. Aut verò loqueris in causa de futuro, & tunc aut in contractibus qui habent in se causæ relationem, vt in quatuor contractibus innominatis, positis in l. naturalis, ff. de præscrip. verb. & tunc causa præsumitur finalis, l. j. in fi. ff. de rer. diuisio. Aut in contractibus, qui non habent in se relationem. vt in contractu donationis, legato, libertate, & tunc in dubio causa præsumitur impulsiua, nisi contineat interesse illius, qui causam apponit. l. 2. §. vlt. ff. de donat. vel nisi sit de essentia actus, id est, vt ea circumscripta, actus non subsisteret. l. sed si maritus §. vlt. ff. de don. inter vir. & vxo. vel nisi ex ea augeretur effectus. l. si quis pro redemptione. C. de donat.

32 *Eiusdem Bal.*

¶Idem in l. j. col. j. versi. item poni possunt in vim. C. quando non peten. part. peten. adcres. scribit breuiter causam finalem illam intelligendam esse, qua posita in esse, ponitur quoque in esse voluntas disponentis, & ea cessante, cessat consensus, per l. vlt. ff. de hęre. instit. subditque confestim causam, siue rationem esse duplicem: nam quandam influere effectum, quandam remouere ipsum effectũ, id est, obicem, siue obstaculum, & alia quędam subiungit, quę huc non admodum pertinent. Sed & quę priùs dixerat, multùm obscura sunt.

33 *Eiusdem Bal.*

¶Idem in l. eam quam. col. 2. versi. venio ad not. C. de fideicom. dicit, quòd causa finalis ea pręsumitur, quę secundum iuris rationem debet esse finalis, per tex. ibi, & in l. si pater. C. de hęre. instit. vel vt ipse ibi subdit, quę assignatur à disponente, loco finalis causę, per l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. & not. in d. l. si is qui animo. ff. de acquir. possess. Et ita eum sequitur Barb. consi. xix. sacro scriptum est euangelio, col. pen. versi. pręterea facit ad pędicta, lib. 2. Sed id non minus obscurum, neque enim declarat quę causa debet esse finalis, secundum iuris rationem, nec quę pro tali assignari censeatur, nisi id expressè diceretur.

34 *Causa finalis est, ex cuius radice oritur obligatio.*

¶Idem in l. j. versi. quęro quomodo cognoscimus. C. de falsa cau. adiect. leg. scribit eam causam finalem existimari in contractibus, ex cuius radice oritur obligatio, per d. l. damus. ff. de condictione indeb. in legato autem eam dici finalem, quando cessante causa cessat titulus legati, vt in legato pro dote,

dote, vel sepultura.l.filio ex parte.§.matri suæ.ff.de adim.leg.& §.hoc si præsenti.in auth.de sanctis. episc.quæ est vlt.collat.ix. Et hoc quidem est multò obscurius.

35 ¶Idem in l.j.col.j.versic.& si tu quæris.C.de confess.dicit, quòd si sit aliquid quod implet, vel vestit contractum, tunc ratio præsumitur finalis, per l.cum enim.ff.de nouat. At si nihil sit quod illum impleat, aut vestiat, præsumitur impulsiua. Et hoc quidem, inquit, vbi est error, sed quando fit ex certa scientia, semper præsumitur impulsiua.per d.l.si diuortio.ff de verb.oblig. Nisi tamen in mutuo, & cætera quæ sequuntur, quæ de industria omittimus, veluti nihil ad hunc locum pertinentia. *Eiusdem.*

36 ¶Idem in c.quemadmodum.col.2.versi.porrò causa finalis.extra de iureiur.dicit eam causam esse finalem, quæ cùm vera est, imponit ex necessitate impulsiuam liberalitatem, per l.Titio centum.in prin.ff.de cond.& demon.Sed & idem consi.cccclx. & præmitto quod istud ius, col.2.versic.pone omnis causa.lib.3.dicit omnem causam esse finalem, & è diuerso impulsiuam, etiã si aliàs finalis esser, si id disponentes voluerint, vt semper aliàs pactum tegit contractus.l.j.§. si conuenerit.ff.depo. Quod & idem propemodum dicit in l.falsam statim post prin.ibi, not.quòd etiã, C. si ex fal.instru. *Eiusdem.*

37 ¶In qua etiam opinione sunt, qui dicunt simpliciter causam dici finalem, cùm disponens non erat aliàs facturus: impulsiuam, cùm erat aliàs facturus.inter quos est Ioan.Monac.in c.cupientes.col.2. nu.4.de rescrip.lib.6.Collect.in c.post translationem.col.j.versi.sed quam causam. de renunc. Imo. in c.post translationem.col.vj.nu.42.de renunc.& alij plurimi.Sed id nobis inutile est, nisi & illud sciamus, quando disponens non erat, vel erat aliàs facturus. Et certè minimè id dubium, cùm disponens id expressè declarat, vt dicit Alber.in d.l.generaliter.col.2.versic.est etiam quarta.C.de episc. & cler. Aliàs autem si id scire velis, adeas Bart.in l.demonstratio.§.quod autem.col.3.ff.de condit. & demonst. *De eadem re.*

38 ¶Sed vt redeamus, Cyn.& Sali.in d.l.generaliter.C.de episc.& cler.aliter de hac re loquuntur. Ille enim post Pet.in 2.quæst.dicit breuiter causam finalem esse propter quam immediatè aliquid conceditur: impulsiuam, quæ occasionem remotam præstat.quod admodum obscurum est, nisi referas ad id quod dicemus inferius in xiij.limit.nu.8.sunt & qui dicunt, & in xx.limitat.post prin.Sal. autẽ ibi, ante fi.dicit, quòd si ad actus validitatem est necessaria causę expressio, pręsumitur causa finalis, per d.l.sed & si mors.§.vlt.cum l.seq.ff.de dona.inter vir.& vxo.& l.quod adipiscendę. eo.tit. Aliàs impulsiua per d.l.Titio.in prin.ff.de cond.& demon.Sed & id Oedipo indiget. *Ex alijs.*

39 ¶Idem Cyn.in l.si quis pro redemptione.C.de dona.aut causa, inquit, continet aliquid fauorabile, vel pium, & præsumitur finalis.l.si ego.in prin.ff.de iure dot. aut nihil tale, & tunc aut interest alterius quàm donatarij, & præsumitur finalis.l.si tibi legatum.ff.de lega.iij. Aut non interest, nisi eiusdem donatarij, & præsumitur impulsiua.l.2.§.vlt.&l.seq.ff.de dona. Ipse quoque Salyc.in l. conuenticula illicita.col.j.versi.sed tunc quæro.C.de episc.& cler.dicit quòd ea causa censetur finalis, cuius sensus non est contrarius iuri cõmuni. Aliàs impulsiua, & dubitationis causa tantùm adiecta.l.si quis patrem.C. de condi.inser. *De eadem re.*

40 ¶Verùm idem Saly.latiùs prosecutus est in l. si pecuniam, in prin.col.vlt.versi. nunc ad declarationem, ff.de condictio.ob caus. Si inquit, causa apposita concernit præteritum.& tunc dicendum est, vt doct.in l.si damus.ff.de condict.indeb. Si futurum, tunc aut exprimitur per modum conditionis, & dicitur finalis, l.ij.§.vlt.ff.de don.& no.gl.vlt.in l.si militem, C.de cond.ob cau.nisi in certis quibusdam casibus, vt no.in l.j.C.de instit.& substi. Aut exprimitur in vim modi, & tunc aut causa respicit cõmodum dantis, & dicitur finalis, l.Titio, in princ.& l.quibus diebus, §.vlt.ff.de cond.& demon. Et ideo in quatuor contractibus innominatis mutuam correlationem habentibus, causa finalis iudicatur, l.j.ad fi.ff.de rer.permut.& l.naturalis, §.j.ff.de præscrip.verb. Et idem si commodum tertij concernit, l.proximè allegata.& l.liberto, §.Lucius, ff.de annuis lega.& l.si tibi purè, ff.de leg.iij. Aut commodũ recipientis tantùm, & tunc aut expressio illius causæ requiritur necessariò ad substantiam actus qui geritur, & iudicatur finalis, l.sed si mors, in fi.& l.seq.& d.l. quod adipiscendæ, ff. de dona.inter vir.& vxor. Aut non est necessaria, & tunc iudicatur impulsiua, l.iij.§.si quis quasi, versi. quanquam, ff.de condict.ob caus.& d.l.Titio, j.respon.ff.de cond.& demonstr.nisi si causa ob quam datur, est fauorabilis, & pia, tunc enim præsumitur finalis, l.si quis pro redemptione.C.de don. & l.si ego, ff.de iure dotium. Hæc ille. *De eadem re.*

41 ¶Sed audiamus quid de ea re dicunt Bart.Imo.& Rom.in d.l.ij.§.vlt. ff. de donat. Ille primùm dicit, quòd vbicunque datur ob causam fauorabilem, vel piam, causa finalis præsumitur, vt si quis tibi donat vt nubas, vel vt redimas captiuos, per l.si ego, in prin.ff.de iure dot.& l.si quis pro redemptione, C.de donat. Postea autem dicit, quòd est conditio, modus, & causa, & quòd hæc tria assumuntur vt causa, in hac materia. Aut igitur causa apponitur per modum conditionis, & tunc haud dubiè illa conditio, est causa finalis, & illa cessante, cessat dispositio, l.cedere diem, de verb.signific.& l. qui hæredi.in fi.ff.de condit.& demonstr.fallit in casibus no.in l.j.C.de instit.& substit.& per gl.& Cyn. atque etiam Dy.in c.imputari, de reg.iur.lib.vj.& l.in testamento, ff.de cond.& demonstr. Quandoque causa sumitur pro modo, vt in toto tit.de condict.ob caus.& in omnibus contractibus innominatis, do vt facias, & cæteris. Et aut modus iste, siue causa respicit vtilitatem alterius, quàm eius cui datur, vt do tibi centum, vt emas fundum Titio, tunc præsumitur finalis, dicta lege Titio, in fin. de condit. & demonstr. & l. quibus diebus, in fine eodem titu.& l.si tibi pure.ff. de lega. iij. Quandoque respicit commodum eius cui datur, & tunc aut ad substantiam actus requiritur causa de *De eadem re.*

necess

necessitate,& tunc præsumitur finalis,d.l.sed si mors.§.vlt.cum l.seq.ff.de donat. inter vir. & vxor. Quandoque necessariò non requiritur,& tunc impulsiua præsumitur,per l.Titio centum.in ij.resp. de condit.& demon.nisi ille modus respiciat causam fauorabilem, per iura supra in princ. allegata Et subiungit,quòd cum quæritur,an cessante illa causa finali,cesset effectus.Et in vltimis voluntatibus,inquit,si illa causa per modũ modi adiecta,cessat casu fortuito,repeti nõ potest.l.si fundum per fideicõmissum.§.1.de lega.j.In contractibus autem cessante causa, datur repetitio,per d.§.vlt.& in toto tit.de cond.ob cau.Tertiò,inquit,sumitur causa propriè de præterito,vt d.l.damus.ff. de cond. indeb.& l.si ita legatum.in fi.ff.de cond.& demon.& tunc est quædam causa legis,& præsumitur finalis.l.cum tale.§.falsam.ff.eo.tit.nisi aliud expressè reperiatur,vt in l.j.§.sexum.ff.de postulan.Et ita inquit,dicitur communiter.Sed verum est quòd glo.in d.§.falsam.non loquitur de causa, sed de ratione legis,quæ si habet locum,habet etiam locum obseruantia ipsius legis , & de futuro est.l. cùm mulier.ff.solu.matri.Causa autem propriè est de præterito,quæ etiam si vera non sit , non vitiatur dispositio.per d.§.sexum.quia illa impulsiua est.Hæc ille.

42 *De eadem re.* ¶Imo.autem & Ro.in d.l.ij.§.vlt.se omninò referunt ad Bart.sed illud addunt ad id quod dixerat, causam præsumi finalem,in his quæ conditionaliter proferuntur,vt procedat siue loquamur in contractu,l.j.ff.de dona.Siue in legato §.longè magis.Instit.de leg.& l.qui hæredi.ff.de condit.& dem. Siue in legibus,& statutis,per no.à Cyn.in d.l.conuenticula.C.de epis.& cler.& ab omnibus in l.generaliter,eo.tit.Nisi vt subdit Imo. aliud appareat expressè,vel ex coniecturis,quia sic intelligendo resultaret prauus,vel obscurus,vel rei contrarius intellectus.l.ij.cum ibi no.C.de cond.inser.

43 *De eadem re.* ¶Idem Bar.in extrauag.ad reprimẽdum,in verbo,nec ex eorum absentia,ad fi.dicit,quòd cum lex est declaratiua,eius finalis ratio colligi potest ex lege antiqua,quam hæc declarat,vt patet ex omnibus ferè legibus Iurisconsultorum,& maximè ex l.sed & si lege,§.item si rem,ff.de petit. hæred. & l.stipulatio ista,§.alteri,ff.de verb.obligat.& illa,inquit,propriè dicitur ratio.Si verò est lex noui iuris inductiua,tunc ratio illius ex eadem colligitur,si sit expressa vel ex præfatione eiusdem.vt in d. extrauag.& in l.vlt.ff de hæred. instit.& l.j.ff.ad S C. Macedonia. Et ista magis propriè appellatur causa finalis, quàm ratio.l.cùm pater,§.dulcissimis,ff.de leg.j.& l.illis libertis, ff.de cõdit.& demon. & l.adigere,§.quamuis,ff.de iure patrona.Et hac cessante,cessat lex,vt dd.ll.vbi verò ratio non apparet,debemus stare propriæ significationi verborum,l.j.§.si is qui nauem,ff.de exercit actio.

44 *De eadem re.* ¶Hæc Bart.cui Imo.in d.l.ij.§.vltim. col.j.versi item adde circa id,& ibi quoque post eum Ro. col. j.versi.& potest dubitari.ff.de donat.addunt,quòd hoc vltimo casu,cùm scilicet non apparet de ratione,recurrendum est ad rationem naturalem,arg.c.quia ratio,de præb.& c.consuetudo,dist.j.& §. sed naturalia,Instit.de iure natu.gent.& ciuil.Et idem voluit ipse Imo.in c.post translationem , col. viij.num.50.de renunciat.Panor.in c.suggestum,col.j.in ij.not.de appelat.Iac.à S. Georg. in l. vlt. col.j.C.de edict.diui Adria.tollen.vbi expressè dicit quòd hæc ratio naturalis præsumitur esse finalis,& vide quæ dicam infrà,in hac ead.limitatione,nu.67.incip.quintum quòd ratio.

45 *De eadem re.* ¶Nec omittemus quod de ea re scripsit Paul.Castr.consi.cccxuij. incip. super eo quod quæritur facit dubium,in j.dubio,ibi nec obstat,lib.j.quòd causa quæ mouet legislatorem ex parte ante,id est, quæ illum impulit ad sic statuendum,vt fuit improbitas illius Calphurniæ,aut vt alij legunt,Afraniæ:& illa quidem,nisi sit in lege expressa,non dicitur finalis,sed impulsiua,l.j.§.sexum,ff.de postul. Causa autem propter quam mouetur legislator ex parte pòst,id est,propter cuius finem,& effectũ sit,vt fuit in illo casu verecundia sexus muliebris in edicto Prætoris:& illa censetur finalis, qualitercunque possit apparere de ea etiam si non fuerit expressa.Sed hæc manca sunt, & mutila , nec omnino satisfaciunt.

46 *Quando causa dicitur cohærere dispositioni* ¶Alij autem dicunt eam causam esse finalem,quæ cohæret dispositioni,aliàs impulsiuam, per gl. in l.demonstratio.§.quod autem iuris est.& Bart.in iij quæst.& alibi sæpe in eo. §. ff. de condi. & demonstr.Et id quoque expressè voluit Saly.in l.j.ad fi.C. de fal.cau.adiec.leg.& Soci.consi.clix. hoc exordio in præsentis consultationis col.6.versi.confirmantur etiam prædicta, lib.ij.Quando autem causa dicatur cohærere dispositioni,vel non,declarat Saly.in d.l.j.& ibi quoque ante eum Bart. & idem Bar.in d.§.quod autem,col.ij.versi.tertio modo.& Imol.in l.vlt.col.ij.versi.aduerte tamen,ff. de hæred.instit.Ang.Aret.in §.si quis.inst.quib.mo.testa.infir. vti apud illos videre poteris.

47 *De eadem re. Qui in dubio dicunt causam præsumi impulsiuam, nisi factum est indifferens.* ¶Io.Monach.ante illos in c.vlt.col.vlt.in verbo,cessante,& ibi post eum Io. Andr. in eodem verbo, de hæret.lib.vj.dicunt quòd in dubio præsumitur causa impulsiua,per l.sed si mors.ff.de don. inter vir.& vxo.nisi factum esset indifferens ad impressionem huius,vel illius causæ,vt tunc in dubio donans videatur potiùs dirigere,in quem vsum conuertat donatarius rem donatam , quàm vt necessitatem ei imponat,aliàs non daturus,vt in l.ij.§.vlt.ff.de donationib.Sed vbi factum non est indifferens,sed limitatum ad vnum extremum per ius scriptum,vt in dicto cap. vlt.de hæret. causa cessante , quæ fuit causa iuris communis mutandi,cessat ius speciale & reditur ad ius commune,eum speciale,tollens ius commune,sit sublatum.Et idem voluit Collecta.in cap.cùm cessante,in princ. de appellatio.

48 *Qui simpliciter dicũt in dubio, præsumi impulsiuam.* ¶Sunt & qui simpliciter dicunt causam impulsiuam præsumi,& non finalem,in quib. Accursius noster.in d.l.ij.§.vlt.in gl.vlt per d.l.sed si mors,§.vlt.ff.de dona.inter.vir.& vxo.& l.Titio,in j.respon. §.sed cum ante nuptias,circa.fi.ff.de cond & demonst.& l.si mulier,C. de iu.dot. Nisi al ter fuerit expressum,per d.l.si quis ex redemptione,§.vlt.ibi,nulla eis licentia danda , C. de don. & glos. Dy-

Dyn.& Philip.Fran.in c.decet.de reg.iur.lib.6.vbi ad hoc præterea allegant d.l.cum tale. §. falsam causam.ff.de condi.& demon.Iaco.Aret.prout illum refert Cy.in l.j.col.j.in iij.opp.C.quæ sit longa consuet.& Collect.in c.post translationem.col.j.versi.sed quid si dubitatur.& ibi Card.Flor.in §.cæterùm.col.3.ver.quæro in eo quod suprà,de renunc.vbi hanc dicit esse communem opinionẽ. Pau. Cast.in l.vlt.ff.de cond.ob cau.Ang.Aret.in §.illis autem.Instit.de test.milit.vbi dicit illam gl.suprà allegatam ad hoc esse sing.inférique ex ea,quòd in dubio cessante causa,nõ cessat effectus, & quòd qui vult dicere eam cessare,cessatione causæ,debet probare eam fuisse finalem.& ibi quoque Ioan. Fran.Ozerius,col.2.& Soci.qui idem dicit,consi.lxxxiij.pro certo, ad fi.lib.j.

49 ¶Sunt qui contrà constanter affirmant,in dubio causam esse,& dici finalem,& inter eos Ioan.And. in c.post renunciationem.col.vlt.de renunc.hac ratione motus,quia propria significatio huius verbi,causam,denotat causam finalem.Impulsiua autem causa non est,sed occasio, per not.in c.solitæ. de maior.& obed.& ita dicit vidisse se in iudiciis defendi.Sed hæc ratio non placuit Imo.& Ro. in d.l.ij.§.vlt.illi quidem. col.ij.versi.item adde ei,quia dicit:huic,col.j.versi.quoad secundum.ff.de don. vti apud eos videre poteris.

Qui contradicunt, in dubio præsumi finalem.

50 ¶Sunt item qui in ea sententia sunt,vt si causa sit expressa in dispositione,ea semper præsumitur esse finalis,ita enim voluit Soc.doctor quidem celeberrimus,dicto consi.lxxxvij.cuius initium est , pro certo tex.est,col.ij.versi.sed alia fit difficultas.lib.3.per l.iij.& ibi not.ff.de hæred. instit. Sed tu hic omnino vide quæ dicam inferius in 21.limit.

Maximè si sit expressa.

51 ¶Nec desunt qui in hoc dicunt,inspiciendam esse qualitatem personarum , vt secundum eam iudicemus causam esse finalem.aut impulsiuam,id est,vt præsumatur quis fuisse,aut non fuisse facturus, secundum Bal.qui id dicit menti tenendum,in l.cùm veterani,in j.no.per eum tex.C.de dona. ante nup.& deinde in vlt.no.ex eo quoq; no.ex qualitate personarũ aliquid præsumi. & sequitur Matth. Afflict.in c.j.col.iiij.nu.103.tit.ex quib.caus.feu.amit.Id quod certè propè perpetuũ est in omni materia,vt scilicet ex qualitate personarũ, dispositiones quaslibet metiamur , vt videre licet ex l.plenum,§.equitij,ff.de vsu & habita.& ibi concor.

Personarũ qualitas,facit præsumi causam finalem,aut impulsiuam.

52 ¶Ex illis autem,quæ suprà diximus,multa colligi possunt.Primum,quod cùm causa tendit ad commodum solius accipientis,ea causa præsumitur impulsiua.Si ad commodum concedentis , vel alterius tertij finalis,id quod,& præter eos quos in id sparsim citauimus , voluerunt glo. Bar. Bald. qui eam gl.dicit no.Ang.& Saly.in d.l.si mulier,per eum tex.C.de iu.dot. & gl. in l.iij. §. si quis quasi, ff. de cond.ob cau.Cy.post Pet.in d.l.generaliter,in fi.& ibi quoque Alber.col. ij. versi. in contrarium videtur,& Saly.C.de epi.& cle.Collect.in d.c.post translationem,col.j.versi.sed quid si dubitatur,& ibi Ant.col.j.versi.an autem in dubio,de renunc.Bar.in l.si fundum per fideicommissum. §. Iulianus,ff.de lega.j.Alber.in l.vlt.C.de rer permut.& in d.l.si quis pro redemptione.C.de donat. Bal.in l.2.§.vlt.ff.eo.tit.Ang.Raph.Com.& Pau.Cast.in l.2.§.vlt.ff.de dona. Idem Ange. in l.sciendum. la 2.& ibi Cæpola;ff.de ædil.edict.& ipse Ange.consi.cxxiiij.solus,col.3.versi.& pro hac parte.& iterum col.seq.versi.an ergo defectus.Imo. consi.xxxiij.In casu præmisso, col.j.versi. in cõtrarium videtur.Pau.Cast.consi.ccxiiij.ego Paulus,post medium.lib.j.Alex.in l.vlt.col.ij.versi.aliam etiam assignat.ff.de condict.ob cau.Soci.consi.lj.quoniam in præsenti.col.vij.versi.comprobatur.nam principalis intentio.lib.2.& consi.lxxxiij.pro certo.col.3.nu.7.lib.3.Card.Alex.in c.verum. col.2. versic. causa autem duplex est.de condi.appos.Ias.in l.si pecuniam col.6.versic.regula est.ff.de condict. ob caus.& Hiero.Grat.consi.lxxvij.in præsenti causa. col.j.lib.j.

Causa impulsiua præsumitur, quæ tendit ad cõmodum solius accipientis.

53 ¶Et neminem hactenus reperi,qui contrarium diceret præter Bal. quantum ad id quod de commodo alterius tertij pertinet,diximus.Namque is consi. cccclx.incip. præmitto quòd istud ius. post prin.lib.3.concordat cum aliis in causis quæ pertinent ad commodum accipientis , & concedentis. Sed in iis quæ pertinent ad commodum tertij,dicit eas sibi videri impulsiuas,nisi is tertius esset huiusmodi,cui stipulari possemus,aut pacisci,cùm ex iis non surgat obligatio,ac ne exceptio quidem. Et sic non surgit ius,neque necessitas implendi l.donationes in concubinam.§.species extra dotem. ff.de donat.Et ego vt facilè abirem in sententiam Bal.ita scilicet,vt illi tertio nõ competeret actio aduersus illum,qui accepit,vt ei traderet.Sic etiam fateri oportet,competere actionem concedenti in eam causam,vt illi alteri traderet ad repetitionem eius rei,causa non cõpleta, vt optimè probatur legibus in id à cæteris docto. suprà allegatis.

Qui contrà quantũ ad commodum alterius tertij.

54 ¶Sed quæri potest,quid si causa ad nullius vtilitatem respicit,veluti si nauis venerit ex Asia, an tũc præsumatur finalis,an impulsiua:& id quidem à nemine tactum comperi,præterquã à Bal. in d.l.ij. §.vlt.in fi.ff.de donat.vbi dicit præsumi impulsiuam,autoritate gl.quam dicit not. in l.j in princ.in verbo,secutum.eo.tit.& subiungit facere l.si ego.ff.de iure dot.illa autem gl.Imo.ibi not. quòd conditio adiecta donationi,quæ non respicit commodum,vel affectionem donantis,sed quãdam facti contingentiam,non facit quo minus donatio dicatur esse propria.

Quid si causa ad nullius commodum respicit.

55 ¶Quod autem dictum est de causa respiciente commodum accipientis , vt pro impulsiua habeatur,quibusdam modis intelligendum est , vt etiam ex supradictis videre licet. Primo nisi ea causa respiciens commodum ipsius accipientis necessariò requiratur;tunc enim semper causa finalis præsumitur,ad cuiuscunque commodum respiciat,per d.l.sed si mors.§. vlt.cum l.seq ff.de donat.inter vir.& vxor. & nemo in hoc contradicit.

Quid si causa respiciens ad cõmodum accipientis necessariò requiratur.

56 ¶Secundo modo intellige etiam ex iam dictis,nisi sit fauor dotis aut alterius piæ causæ, & fauorabilis,

Quid si insit fauor docti, aut alterius pia causa.

bilis, tunc enim semper pro finali erit accipienda, vt etiam omnes, qui de hac locuti sunt, voluerunt ex quibus multos suprà retulimus, & præter illos Cy. in d. l. generaliter, & ibi Alber. col. ij. & Saly. paulò ante fi. & omnes qui de ea locuti sunt. C. de episcop. & cler. Collecta. in d. c. post. renunciationem, col. j. versic. sed quid si dubitatur, & ibi Anto. col. 4. vers. an autem in dubio, de renunc. Rapha. Co. in d. l. ij. §. vltim. & ibi quoque Pau. Cast. in 4. casu. ff. de donat.

57 *Finalis causa semper præsumitur, fauore piæ causæ.* 58 *Quid si esset in commodum piæ causæ, si præsumeretur finalis.*

¶Nã & aliàs semper in omni materia, fauore piæ causæ, præsumitur finalis causa, l. cùm is qui Pamphilum. §. si in ea opinione sit mulier, ff. de condict. indeb. & volunt. Bal. in l. dictam legem, colum. 2. vers. ego dixi, C. de condict. ob caus. Alexan. in additio. Bar. in d. l. ij. §. vlt. de donat. & Carol. Ruin. consi. cxxxvij. incip. verbis vtriusque testamenti, col. pen. nu. 10. lib. ij.

¶Hæc autem intelligo, vt scilicet præsumamus causam finalem, si sit fauor, & commodum piæ causæ, vt talis præsumatur. Quòd si è diuerso id tenderet ad odium, & incommodum ipsius piæ causę, tunc contrà præsumeremus non esse finalem. vt si agatur de reuocatione donationis factæ ecclesiæ, ob defectum causæ: nam tunc non præsumeremus eam causam fuisse finalem, cùm id tenderet ad præiudicium piæ causæ, per text. in c. verùm, & ibi Panot. qui illum in id singularem dicit, col. j. ver. si autem modus. de condi. appos. Ad quod facit illa regula, quod fauore alicuius introductũ est, non debet in eius odium retorqueri, l. quod fauore, C. de legib. cum similib. & alia, quòd introducta ad vnum effectum, non debent contrarium operari.

59 *Quid si cõmodum reipub. sit coniunctum cũ commodo accipientis.*

¶Tertiò intellige vt procedat, nisi commodum Reipublicæ sit coniunctum cum commodo accipientis, vt si donem mulieri vt nubat, interest enim reipubl. ne ea indotata sit, l. j. ff. solu. matri. vel si alicui donem, vt reficiat domum suam, nam reipubl. interest domos reparari, ne vrbs ruinis desormetur, l. singulari. C. de ędifi. priua. tunc enim causa præsumitur finalis, & repeti potest, quod in eam causam datum est, nisi causa impleatur, Alberi. in d. l. generaliter, col. ij. vers. circa hoc tantum, C. de episc. & cler. ad hoc referens d. l. si quis pro redemptione, circa fi. C. de donationi. & d. l. si ego, de iure dot. quamuis alij vbique, & ipsemet, vt alibi diximus, id tribuant fauori piæ causæ. Sed vtrunque, scilicet causam piæ causæ, & reipublicæ, in hoc æquiparat Aegid. Bellam. in d. c. & si Christus, col. iij. versi. si dubitatur, de iureiuran. & Imo. in d. l. ij. §. vlt. statim post princ. ff. de donatio. & alij multi. Quanquam & hoc spectãt ad id quod suprà diximus, de causa respiciente commodum alteriùs, quàm accipientis.

60 *Causa finalis præsumitur ex dispositione cõditionali.*

¶Secundum quod ex supradictis colligi potest, quòd causa finalis præsumitur ex dispositione conditionali, quod & vltrà alios multos, quos suprà etiam sparsim citauimus, voluerunt Bar. in d. l. demonstratio, §. quod autem, col. iij. ver. tertio modo, per eum text. ff. de condit. & demonstrati. Aegid. Bella. in c. post translationem, col. iiij. ver. de conditione, de renun. Saly. & Ludo. Bologni. in d. l. damus, ff. de condic. indeb. Raph. Co. in d. l. ij. §. vlt. circa medium, & ibi Pau. Cast. vers. secundus casus, ff. de donat. Iac. à S. Georg. in l. vlt. col. j. C. de edic. diui Adri. to. & Io. Fran. Ozet. in §. supradicta, col. 2. nu. vij. Instit. de milit. testa.

61 *Conditio formam inducit, Et solennitatẽ non leuem.*

¶Et nemo repugnat, idque optima ratione, etiam si deessent tex. id expresśim probantes, quos suprà ex alius adduximus. Nam conditio formam inducit & solennitatẽ non leuem, Bal. in auth. matri & auiæ. inserta l. matres. col. j. ver. quidam tamen dicunt, C. quando mul. tute. offic. fungat. Alex. in l. 2. §. vlt. col. ij. ver. passus non est, & ibi quoque Franc. Are. col. vlt. vers. secundò principaliter, & Iason col. 2. vers. limita istam regulam, ff. de vulg. & pupi. substi. vbi ex eo dicunt, non leue esse quod per conditionem profertur, cum alius concord. ibi ab illis adductis, & à me numerosius, in tractat. Retract. tit. 2. §. 2. gl. j. nu. 3. inci. & eò quidem magis. Idcirco ea est de substantia probationis, vt dicit ipse Bal. consi. cxxij. verùm dictus processus, col. j. vers. allegatur tertiò lib. 3. & debet seruari in forma specifica, l. Mæuius, & ibi Bartol. in princip. & l. qui hæredi, ff. de conditionib. & demonstration. & Doctor. vbique.

62 *Causa impulsiua est, cùm lex est illa generalior.*

¶Tertium, quòd cùm lex, vel dispositio est generalior ratione, siue causa, ea causa censetur esse impulsiua, & non finalis, quod & prçter eos, quos etiam suprà citauimus, voluit Io. And. in c. quoniã. in verbo, dominorum, & ibi Domi. ver. quòd si aliquis, & iterum ver. secundò nota vnum modum, & Phili. Fran. paulò post medium, de immunit. eccle. li. vj. Bal. in d. l. generaliter col. 2. versic. sed in dubio, & ibi quoque Alber. col. 2. versi. si autem cessat, C. de epis. & cle. & idem Bal. in d. l. de quibus, col. x. ver. quo ad sextum, ff. de legi. Ant. in clem. j. de elect. Corne. con. xxxv. semper mihi visa fuit, col. ij. vers. & illæ subductiones. lib. iij. & consi. lxxxviiij. licet in primo. col. iij. versic. & quando ratio. lib. j. & consi. clxxvij. circa quod est primò videndum. col. 4. versi. nec obstat quod in contrariũ. lib. 4. Felin. in c. cum nuncius. col. j. de testib. Ias. in auth. quas actiones. col. 4. versi. puto tamen gratia. C. de sacrosanct. eccl. Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à cessatione rationis, in fi. Chasse. consil. lv. stante consuetudine. col. ix. nu. 3. & seq. & ad hoc ipse Corne. vbique allegat glo. in l. vlt. ff. de offic. procur. Cæsar. & in l. 1. ff. de excep. quæ mihi non admodum huc pertinere videntur.

63 *Cõtra id quod dictum.*

¶Sed aduerte lector amantisśime, nam id ex diametro pugnare videtur aduersus id, quod diximus suprà in cessante ratione legis, nume. 139. incip. proptereàque dispositio, & seq. videlicet quòd dispositio quantumlibet generalis, restringitur per rationem specialem. Nisi dicas ad tollendam huiusmodi contrarietatem, quòd illud intelligitur de ratione legis, vel dispositionis propriè sumpta, quę restringit, ac limitat dispositionem generalem. Hîc autem loquimur de causa, differente à ratione propriè sumpta, vt etiam diximus suprà, post prin. huius operis, & secundum ea quę scribit Bar. loquens de

quens de hac materia in l.2.§.vlt.col.2.versi.tertiò sumitur.ff.de dona.& in l.demonstratio.§.quod autem.col vlt.in 8.q.ff.de condit.& demon.

Causa quæ ex procemio sumitur, finalis præsumitur.

¶ Quartũ quòd causa quæ ex procœmio,siue præfatione sumitur,præsumitur finalis,& id præter
64 eos quos suprà in id adduximus,voluerũt Bar.Bal.Ang.& Imo.non semel,in l.vlt.per tex.ibi,iun
cta glos.in verbo,modus.in fi.ff.de hære.instit.& id dicit ipse Bal.in 2.not.notatu dignũ, nec aliã
esse legem,quæ id ita bene probat,& iterum ipse Bal.ibi in 1.oppo.& idem Bal.in procœmio.C.§.
quibus.qui est vlt.in 1.not.& in l.vt liberis.in 1.not.per illum tex.C.de collat.& in l. nostrã. col.1.
ver.tu dic.C.de testã.& in l.1.ff.de orig.iur.& cõsi.250.in q.domini Milani.col.vlt.versi.ne proœ
mium.lib.1.Car.Flor.& Imo.in c.ex parte quod est pen.vterque ad fi.de cler.coniug Ro.con.180.
si admittimus.col.2.ver.præmissis tamen non refragantibus. Alex.consi.119.viso processu causæ.
col.vlt.ver.circa secundũ.lib.5.Ange.Are.in §.sed & si quis.col.2.ver.in gl.expressum.Instit.quib.
modis testa.infi.Philip.Franc.in c.quoniam.post med.de immun.eccl.lib.6.Soci. con.67.incip.
visis inuestituris,col.3.ver.secundò probatur,& iterum ver.tertiò si dicta conclu.lib.1.quod consi.
repetitur consi.165.lib.2.& idem Soci.consi.159.in præsenti consultatione pręmittẽs aliqua,col.5.
ver.quartò & vltimò.li.2.& consi.273. in præsenti consultatione considerata, col.vlt.versi præ-
tereà dico quòd ex quo,d.lib.2.Iac.à.S.Georg.in l.vlt.col.1. C. de edicto diui Adria. tol. Franc.
Curt.Senior,con.39.visis & diligenter,col.1.Philip. Dec.consi.379. requisitus pro consilio,col.3.
versi.& vlterius ista conclu.Io.Fran.Ozer.in §.præterea.col.3.nu.10.Instit.de milit. testam. Maria.
Socin.Iuniot consi.21.circa propositam quæstionem.col.1.lib.1.

Procœmium ostendit mentem, & voluntatem disponentium.

¶ Et huc quoque spectant alij tex.probantes mentem,& voluntatẽ disponentiũ ex procœmio ma-
65 ximè colligi,scilicet l.item quia.§.vlt.ff.de pact.& l.cum hi.in prin.& ibi Bar col.1.ver.item not.ex
isto verbo,& iterum in §.eam trãsactionem.& ibi quoque Rayn.ff.de trãsact.& l.regul.§. si quis.
& ibi quoque Bar.& Bal.ff.de reg.iur.& l. Titia.§.idem respondit.ff.de ver.obli.& l.1.& ibi Bar.ff.
ad SC.Mace.& l.cum pater.§.dulcissimis.ff.de leg.2.& in c.ex multa.§.secũdò quæsiuisti,ibi,verũ
si ad superiora.& ibi Pau.col.2.in 4.not.de voto & c.vbi pericul & ibi Io.And.ne cler.vel mon.
lib.6.Bar.in l.eũ qui certarum.ff.de verb.obl.& in procœmio C.col.vlt.ver. oppono & videtur. &
ibi.Bal.in §.vlt.in 1.not.& idem Bar.in l. ambitiosa.col.antepe.ver.visis & examinatis.ff.de decret.
ab ord.fac.Imo.in d.l.vlt.col.1.ff.de hær.insti.Rom.con.16.viso themate,col.1.vbi ex hoc dicit, &
probat sigillatim ex statuti præfatione dispositionem constringi,extendi,& declarari.& cons.90.
viso themate quæstionis.col.1.ver.his tamen non refragantibus. Panor.consi.93. statuto ciuitatis
Grossetanæ.col.2.ver.secundò videtur.lib.1.Alex.con.7. visis & diligẽter animaduersis.col.2.ver.
verba enim apposita.lib,2.& consi.55.quoniam causa.post princ.lib.5.

Declaratio eius quod dictũ est, causam procemij præsumi finalem.

66 ¶ Sed illud tamen quod diximus,ex præfatione præsumi causam finalẽ,intelligit Barb.aut quis-
quis is fuit,qui eam additionem fecit ad Pan.in c.post.translationem.de renunciat.vt id quidẽ nõ
sit ex natura præfationis, vt eam vim obtineat,sed ex natura causæ expressæ in ipsa pręfatione.
Si enim in ea reprimeretur causa,quæ haud dubie sua ipsius natura esset impulsiua,nõ fieret,nec
præsumeretur esse finalis,vti dicit voluisse Bar.in extrauag.ad exprimendũ,in verbo, ne ex eorũ
absentia.vbi tamen id non dicit,sed simpliciter causam sumptã ex præfatione, præsumi finalem,
quod certè verum est, nisi natura ipsius causæ repugnaret.

Ratio naturalis etiam non expressa, præsumitur finalis.

¶ Quintum,quòd ratio naturalis etiam non expressa in lege,vel alia dispositione,facit præsumi
67 eã esse finalẽ,vt ex Bar.& alijs diximus suprà nu 44 Quibus adde tex.in l.cum ratio.in prin.ff.de
bon.damn.qui dicit naturalem rationẽ esse legem quandam tacitam,& in l.1.§.in primo,ibi,natu
rali ratione subnixũ.C.de cad.tol.Ex quo Bal.ibi.in prin.not.ea quę sunt naturali ratione subni
xa,debent intacta & illibata perpetuò custodiri:& ideo,inquit,ad naturalem rationem est recur
rendũ,quę optimus est legis clypeus,quod dicit tenendum menti.& sequitur Fely. in c.tua nos.
col.2.ver.& ad ista.de iureiur.& Matth.Afflict.in c.1.col.5.nu.25.tit.qui succe.tenean.

Ratione naturali innituntur Iurisconsulti.

¶ Et videmus etiam aliàs Iurisconsultos suis legibus inniti,ratione naturali.l.1.§.si id quod.ff.de
68 act.& obli.ibi palam est naturali ratione inutilem esse,& in l.itaque.in prin.ff.ad leg. Aquil.& in
l.si à patre.§.vlt.ff de petit.hęred.& in l.2.§.1.ff.de vsufruct.ear.rer.quæ vsu consu.& l.1.§.parens.ff.
de lib.agnosc.& §.1.Instit.de nupt.& §.constituitur.Instit.de vsufr.

Et naturali æquitate.

¶ Vti & naturali quoque æquitate,vt patet ex l.1.in prin.ff.de pact.vbi gl.declarat,& l.1.in princ.
69 ff.de minor.& l.1.in prin.ff.de leg.pręstan.cõtra tab.bon.pos.pet.quod & sępe faciũt nostri Doct.
præsertim Bal.vt videre poteris apud eum,in l.rescripta.paulo ante fin.C.de precib.Imper.offer.&
in l 1. quam vnã legit.C.si aduer delict. & in auth.nisi rogati.col.3.versi.hac ratione determina-
tur.C.ad SC.Trebel.& in c.1.§.hoc quod nos.col.1.in verbo,pro bono pacis.tit.de pace Constã.
Quod non longe distat à ratione ipsa naturali,vt dicemus postea.nam & rationem simpliciter,
pro ęquitate naturali intelligit gl.in c.1.§.denique.tit.quę fuit prima causa benefi.amit.

Naturæ testimonium.
Lex imitatur naturam.

70 ¶Súntque & alię multę leges,quæ naturam pro vnico,ac solido testimonio,& ratione adferunt,
vt l.si non fortẽ.§.libertus.post prin.& iterum in fi.& vtrobique gl.in verbo,natura.ff.de cõd.in-
deb.& l.nã & hoc natura.eo.tit.& l.naturalis.in prin. ibi naturalis est.eo. quoque tit.neque enim
naturalis dicitur cõditio,ea ratione quã dicit gl.ibi,sed quia natura id ęquũ erat,vt dicitur in d.l.
nã & hoc natura.& præterea adduci potest l.adopt. ff.de adop. vbi adoptio in his tantũ personis
locũ habet,in quibus etiam natura potest habere.Cuius legis autoritate,atque etiam §.minorem.

insti.eo.Doct.ſæpe illud aſſumunt,legem,atque artem imitari naturã & inter cæteros Bart. in l.ſi is,qui pro emptore.col.12.verſic.eius quod eſt impoſsibile.ff.de vſucap.Sed & eius quoque l.teſtimonio.Ange.conſi.10.ſanctiſsima.col.5 verſi.ſatetur fiſcus,dicit naturam legis eſſe pædagogam.

Legis virtus in naturali ratione conſiſtit.

71 ¶ Et per eum quoque §.minorem.tradit Bal.in l.quoties.quæ eſt vlt.poſt prin.C.de ſuis & legit. virtutẽ legis in naturali ratione conſiſtere.Legem enim ſeſe ſpeculari in natura.& illũ refert, & ſequitur Fel.in c.tua nos.vbi ſuprà,de iureiur. Cicero autem lib.3. Offic. ſcribit naturã eſſe legis ſontẽ.Et cùm nos ederemus cõmentarios in l.ſi vnquã C.de reuoc.donat.quæ,vt illic docuimus, ex meris naturæ præcordiis,& viſceribus eſt deprompta,hoc diſticho luſimus,

Eſt legis natura parens, eadémque magiſtra.
Si neſcis,legito hæc,contimuóque ſcies.

Quod apparet per rerum naturam, non indiget probatione.

72 ¶ Sed & in eandem ſententiam faciunt aliæ leges,videlicet l.3.§.ex contrario.ibi,contra naturam ff.de acquir.poſſ.vbi Franc.Aret.in 2.not.illud quoque ex ea not.quòd lex imitatur naturã quantum poteſt.& l.1.§.furioſum.ibi,natura manifeſtum eſt.& iterum in.§.mutum. vtente iiſdem verbis,ff.de actio.& oblig.& l vbi autem.§ illud.ibi,ipſa natura manifeſtiſsimum eſt.ff.de verb. obli. Cuius etiam authoritate tradit Bal.in c.1.col.5.verſi item quæritur.ibi,dicit Io.de Broneſco,tit.an agn.vel fil.quòd id quod apparet per rerum naturam,non indiget probatione.

Naturalis iuſtitia.

73 ¶ Nec omittendum eſt tex.loquens de naturali iuſtitia.ſed quẽ omnes vbique trahunt ad rationem naturalẽ,in l.ſcire etiam oportet.ff.de excuſ.tut.Ex quo Iaco.Ray.Cyn.& ab eis Bald.circa medium not.ſufficere naturalem rationem ſine lege,quod ipſe Bal.dicit not.dignum, & ſequitur Iaſ.in l.illam.col.3.verſi.limita tamen.C.de collat.vbi ex hoc limitat id quod per eum tex.dici ſolet,quod erubeſcimus ſine lege loqui Ex eo quoque tex.idem Cy.in l.non dubium col.vlt.verſi. primò quæro.C.de legib.dicit quod propter rationem naturalem etiam nõ ſcriptã,poſſumus recedere à verbis legis,& ſequitur Bal.ibi,col.3.verſi.ſed hic vnum quæro.& Panor.in c.1.col.3.ver. nota.ibi,intentione.de iuram.calum.

Naturalis ratio ſufficit ſine lege.

74 ¶ A quibus non lõgè diſtat quod ſcribit And.Iſer.vti à nonnullis allegatur,in proœ. Feud.col. vlt.verſi.nam rationabile,quòd naturale,& rationabile aliquod dictum ſine lege,ita debet mouere iudicem,vt ipſa lex.& ita illum citat,& ſequitur Maria.Soci.iunior,conſi.61.inſpectis,col.12.n.43. hinc dicit egregiè,lib.2 licet And.ipſe(niſi ſit mendũ in eo codice)non loquatur de dicto naturali,ſed tantùm de rationali.ſed & in id allegat ipſe Maria. Ang.conſi.275. thema ſuper quo. col. vlt.dicentem,vt ipſe refert autoritate Ariſtotelis,quærere legem,vel rationẽ,vbi naturaliter ſentimus,nihil aliud eſſe quam infirmitatẽ intellectus,quamuis Ang.ſimpliciter loquatur,de his quæ ſenſui patent.At illud primùm,ſcilicet de his quæ naturaliter in nobis ſentimus, dicit idem Ang. in alio loco,videlicet conſi.367.in quæſtione vertente,col.2.verſi.primò quia capta. quem in hoc ſequitur Iaſ.qui & ipſe priorem locum in id citat,in auth. ſi qua mulier inſerta l. generali. col.2. verſi.contrariam opinionem.C.de ſacroſanct.eccl.& in d.l.illam.vbi ſuprà,de collat.

Lex non fingit,quod natura impoſsibile eſt.

75 ¶ Quid,quòd lex nunquam inducit fictionem,aut præſumptionẽ contra naturæ potentiã, ſiue impotentiã:Id eſt,lex non fingit id quod natura eſt impoſsibile.gl.in l.Gallus.§.ſi eius.in gl. magna.& ibi Bar.& alij,ff.de liber.& poſth.gl.in l.3.ff.pro ſoc.& ibi Bal.qui ex hoc dicit,quòd fictio imitatur naturam,Bar.in l.ſi is qui pro emptore.vbi ſuprà,& ibi Iaſ.col.42. verſi.ex prædictis habes,qui eſt in nu.109.ff.de vſucap.idem Bar.in l.eandem.col.1.& ibi quoque Ang. Imo.& Franc. Are.ff.de duob.reis.Pet.Ancb.conſi.32.incip. ſubtiliter & copioſè.col.2.verſi. ſecundò probo. & doct.vbique.Ad quod citari ſolet l.ſi paterfamil.§.vlt.cum l.ſeq.quæ eſt d.l.adoptio.ff.de adop.& d.§.minorem.Inſtit.eo.tit.& l.qui ad certum.ad fi.ff.loca.& l.certè.in prin.ff.de preca. & l.ſi tibi electio.§.vnius.ff.de optio.leg.& d.l.3 §.ex cõtrario.in prin.& iterum in fi.de acquir.poſſ.& l ſi pupilli.§.quid ergo.in verbo,nec poſsit.ff.de neg.geſt.& d.l.2.ff.de vſuſru.earum rerum quæ vſu cõſu.vbi ſcribitur,naturalem rationem,autoritate legis immutari non poſſe.

Ratio naturalis potentiſsima,in interpretatione ſtatutorum.

76 ¶ Adde ſuperioribus quod ſcribit Bal.in c.1.col.14.in verbo,aliquid.tit.de pace Conſtantiæ cõpoſita,prout illum citat Iaſ.in d.l.ſi is qui pro emptore.col.69.nu.62.quod ratio naturalis eſt potentiſsima in ſtatutorum interpretatione.Et quod tradit Ang.conſi.345.incip.primò matris. col. 2.ver.ego in hac diſputatione. quòd ratio naturalis certa eſt ratio, & in dubio habetur pro lege ſcripta,per d.§.ſufficit.loquentem(vt iam ſuprà diximus)de iuſtitia naturali.Nam vt Angel. ſubdit,naturalis ratio,idem eſt quod iuſtitia naturalis,præualens rationibus coniecturalibus.

Papa ſine cauſa non diſpenſat,contra rationem naturalem.

77 ¶ Finem huic fecero,modò recenſuerim nonnulla in hanc ſententiam dicta Panor.Nam in repe.c.per tuas.col.11.ver.nec obſtat ſi dicatur.de arbitr.dicit,quod Papa nõ poteſt diſpenſare cõtra legem canonicam,fundatam in dictamine rationis merè naturalis,vti nec contra legem fundatã in ratione iuris diuini.& ſequitur Fely.in c.ad audiẽtiam.l.2.col.5.ver.bene fateor quòd vbi lex. de reſcrip & Augſt.Bero.in rub.de reſcrip.nu.134.& iterum nu.151.idẽ Panor.in c.vlt. col.4. ver. & licet ratio,de te iudic.quòd licet ratio non exprimatur in l.tamen illa debet coniecturari, quæ potuit naturaliter mouere legiſlatorem.quod & idem voluit ipſe Pan.in c.ſecũdò requeris. col. 1.in 1.not.de appel.& rurſum ibi,col.2.verſi.vltimò not.ibi,ipſe nanque,quòd licitè in deciſionibus cauſarum allegatur ratio naturalis.

Ad rationem naturalem.

78 ¶ Sed & ipſe Panor.in c.cùm ſint.col.1.in vlt.not.de deci.ait,quòd cùm ius ſcriptũ deficit, debemus recurrere ad rationem naturalem,per d.§.ſufficit.& ſequitur Franc.Cur.ſenior con.57.ſuper

eo quod ab ordine,col.2.nu.17.Denique idem Panor.in c.nulla.in 1 not.de præben.quod possu mus argumentari à ratione naturali,absque allegatione iurium,per eum text.qui tamen simplici ter de ratione loquitur. Et eum tamen sequitur Fely.in dicto c.tua nos.col.2 ver.in tex.ibi res,de iureiur.Id quod proximè accedit ad id,quod ex Bal.diximus suprà,num.ab hinc 5. Et huc quoque spectat quod dicimus infrà in 3.limitat. *currendū defi ciente iure s.recto.*

79 ¶ Sextum,quod superioribus annectendū duximus,quòd gerundiuū facit semper præsumi causam finalem, Bart.in d.extrauag.ad reprimendum.in verbo,ne ex eorum absentia.col.1.dicens id probari in l.1.§.1 ff.de dolo.in diffinitione doli,& in l.1 ff.de tute.in diffi. tutelæ. Bal.in l.id quod pauperibus.col.1.versicu.iuxta hoc est sciendum,vbi id declarat.C.de episc.& eler. Alex.in addit. Bart.in l.2.§.vlt.ff de dona.Ioan.Plat.in §.1.versi.& sic habes.Instit.de actio. Ange.Are.in rub.eius dem ut.col.2.versi.ex qua etiam not.&ibi quoque Iason col.14.in patuis,ver.aduertendum tamē est.& Hiero.Grat.consi.124.cùm hæc causa.col.2.nu.18.lib 1. *Gerundiui uit.* *Gerundiuum*

80 ¶ Et hoc confirmatur,quòd gerundiuum importat necessitatē,gl.&Bal.in rub.ff.de eden.Odofr. in rub.C.eo.tit.Bal.in rub.ff.de liber.& posth vbi Bal.dicit quòd importat formam.& Ang.in l.r. in priu.eo.tit.vbi dicit quòd importat necessitatem causatiuam.Maria.Soci. senior,in c.1.in fi.de mut.petit.de quo tamen,quia id perpetuum non est,vide Alex.& Ias.post alios antiquiores,quos citant,in dicta rub.C.de eden.& Saly.in l.1.ver.quæro ab extra.C.de his qui latro. vel ali.crimin. reos oecul.vbi & alia multa dicit de vi,& natura gerundiui. *importat necessitatem.*

81 ¶ Sed vtcunque sit de ea re,tamen eam sententiam principalem fulcir,quòd gerundiuum conditionem facit,ex multorum sententia:quæ si vera est,huc admodum pertinet, quia eōditio denotat causam finalē,vt diximus suprà nu.60.incip.secūdū quòd ex supradictis.sed nec hoc quoque perpetuum est,vt scilicet gerundiuum faciat conditionem:sed tum demum,cùm iungitur verbo futuri tēporis,vt videre licet ex Bart.in l.si tu ex parte.ante fi.& ibi Franc. Are.in 2.not.ff.de acq. hęr.& pro eodē Bar.in l.r.col.vlt.ver.octauò quæro.ff.de cond.& demon.Bal.in l.falsus.col.3.ver. & nota hìc in dictione.C.de furt.Corne.con.90.in causa vertente,col.2.ver.quia gerundiuū.lib. 4.& consi.143.licet in hac consultatione.col.3.ver illud enim gerundiuum.eo.lib.4 & Felyn.in c. exceptionem.col.3.versi.noto quòd illud.de except.Ioan.Plat.& Ang Are.vbi suprà,Philip. Dec. consi.433.visa copia.col.2.ver.non obstat quod secundo. *Et forma. Et necessitat causatiuam. Et condition nem.*

82 ¶ Septimum,dictio quia,denotat causam finalē,Bal.in l.1.col.1.per glos.ibi,in verbo, occupati.ff. de fer.in 1.lect.& in l.1.col.ver.& nota quòd causa.C.de falsa cau.adie. Verū Imo.in l.2.§.vlt.col.1 ver.item adde ei.ff.de dona.nulla Bal.mentione facta,contrarium tenuit,videlicet quòd causa ex pressa per hanc dictionē,quia,tam in cōtractibus quàm in legatis non præsumitur finalis,nisi fuerit obligatoria,vel accessoria causæ obligationis,vel nisi ex illa speretur lucrum,vel euitatio dāni, per ea quæ not.Bart.in l.damus.ff.de condi.indeb.& in l.cùm tale.§ falsam causam .ff.de eōdit. & demonst.& in l.1.C.de falsa causa adiect.Sed tu hic omnino vide ipsum Bart.in l.demonstratio. §.quod autem.col.2.in 2 q penè per totam eam q.ff.de condit.& demon. *Dictio, quia, an denotet causam finalē.*

83 ¶ Ego verò cum Bal.sum huius opinionis,vt hæc dictio propriè significet causam propriā,& sic finalē,cùm nulla dictio sit magis finalis quàm hæc,vt etiā patet ex not.à Car.Flo.in c.quia propter.in 1.not.de elect.& in c.vetū.post prin.de condi.appo si.Nisi tamen aut natura, siue subiecta materia,aut aliud quippiā ex his quæ diximus,aliud suaderent,vt bene intelligit ipse.Card. Flor. in c.quia circa.in fi.de cousan.& affin.nam semper & vbique naturam negocij,siue subiectā natu ram inspicere debemus,vt latè diximus,& probauimus in repet.l.si vnqu.m.in verbo,reuertatur. nu.37.& aliàs etiam videmus,& nu.seq.alibi sæpe in ea.gl. *De eadem re.*

84 ¶ Nec tamen omiserim,quod ipse Bal.scriptū reliquit in c.quia propter col.4.ver.in tex.ibi quia de elect.quòd huiusmodi dictio,quia,est redditio causæ,vt not.in l.1.in §.qui animo.ff.de acq.poss. Et quando,ait,ponitur à lege,præsumitur finalis,vt not.in d.l.cum tale.§.vlt.ff.de cōd,& demon. si verò profertur ab homine,& tunc aut est necessaria,vt ratio quæ redditur à teste,& tūc præsumitur finalis,e.cū causā.de testi.aut est volūtaria,& præsumitur impulsiua,vt in l.2.§.vlt.ff.de.do. *De eadem re.* *Causa præsu-*

85 ¶ Octauum,quòd in gratijs,& priuilegijs,in dubio omnis causa præsumitur impulsiua, potius quàm finalis:id enim voluit Bal.in c.decet.& ibi eius autoritate Philip.Franc.ante med.ver.& dicit hìc Bal.de reg.iur.lib.6.per not.in l.2.§.vlt ff de don.Circa quod & tu vide,quæ nos latè scripsimus suprà in hac eadem limitat.nu.11.incip.hæc tamen prima.cum multis seq. *mitur impulsiua, in gratijs & priuilegijs.*

86 ¶ Nouum,quod & ex præcedentibus depromitur,quòd causæ quæ cohærēt dispositioni,& quę inspecta iuris dispositione inducunt,& arctant ad ita disponendum,dicūtur finales,hāc enim ve luti regulam ponit Socin.consi.159.in præsenti consultatione.col.6.ver.confirmantur etiam prædicta.lib.2.& allegat d.l.1.& ibi Bar.C.de falsa cau.adiec.lega.& ipsum Bart.in l.demōstratio falsa. §.1.ver.tertiò quæro.de effectu causæ.ff.de condit.& demon.& in l.damus.ff.de condi. indeb. & expressius Imo.in l.2.§.vlt.ff.de dona.& in c.post translationem.de renunc. Suprà autē diximus quando causa dicatur cohærere dispositioni. *Causa cohærens,dicitur finalis.*

87 ¶ Illud denique dixerim in hac tractatione causæ impulsiuæ,eā non omnino esse superuacuam, inutilem,& inefficacem,vt quæ sufficiat ad id , vt promissio non dicatur esse nuda,& sine causa, si sit causa quædam impulsiua, vt volui Bal.in l. generaliter. col.3.ver. quartò quæro. C.de non numer.pecun.per l.creditor.§.1.ff.manda.& l.à Titio.ff.de verb.obligat.quod dicit notandum.& *Causa impulsiua facit,ut p o missio non dicatur esse nuda,& sine causa.*

Alex.consi.76.viso libello producto.col.1.versi.ex his patet.lib.6. & facit quod scribit ipse in l. pactum quod dotali.col.3 in 17.quæst.C.de collat.

Causa impulsiua ... cessans ... ¶ Sed & aliud quoque non contemnendum operatur,vt scilicet præstet faciliorē causam dispensandi,vt videre licet ex c.magnæ.& ibi Panor.qui id ex eo expendit,& aduertendum dicit,col.2. ver.vltimò nota quod cessante,ibi,aduerte tamen quòd licet, extrà de voto. Et idem voluerunt Anto.& Panor.in c.ex parte tua.col.vlt.extra de conuer.coniug.per illum eundem text. in d. c. magnæ.Et id certè maxime tibi notandum ducimus,quia multi statim prima fronte,ei sententiæ minimè assentirentur,propter ea quæ not.in c.quia circa.de consang.& affinit.

SECVNDA LIMITATIO.

1 Hec regula non habet locum,cum causa in ... versatur in turpitudine. ¶ Secundò limita hanc nostram regulam,quia cessante causa cessat effectus,vt non procedat,quã uo is qui ex cessatione,siue defectu causæ contendit effectum cessare,siue deficere,eo ipso versaretur in turpitudine,tex.ex not.à paucis tamen in id priuatim annotatus,in l.cùm profitearis. C. de reuoc.dona.vbi allegans defectum finalis causæ,non auditur,si id allegando,propriã quoque turpitudinem allegat,& ad hoc illum tex.expressim expendit Bal.ibi.

2 Turpitudinem suam allegans non auditur. ¶ Et id quidem generale est,vt non audiatur turpitudinem suã allegans,l transactione finita. C. de reuoc.his quæ in frau.credit.& l.si creditoribus.C.de seruo.pig.dat.manumis.& l.si seruus plurium.§ t ff.de lega.1.& l.2.ff.de condit.ob turpem cau.& c. sicut.de testib.& c.cū super .quæst. de concess.præben.& c.inter dilectos.de donat.& c.nemini.15.q.3 & c.non sanè.15.q.5.Super quo tamen,quia recipit multas distinctiones,&limitationes,vide gl.in c.inter dilectos.in verbo,turpitudinem allegabat.& ibi docto.de reuocan.donat.& Bald. in repet l 2.col.29.versi.ad solutionem istius quæstionis.ff.de iureiur.Panor.in dicto c.cùm super.de conces præben.Soci.con.154.incip. visis in instrumento donationis,col.3.ver.circa primum.& multis seq.per 3 vel.4.col.lib.2.& quæ nos diximus in tractatu Retractuum,tit.1.§.1.gl.2.in verbo,*a vendu*,num.15.at vnum est,& glo.18. in verbo, *Le pris que la chose*.&c. nu.20.quantum autem.& nu.24.sed & aliud est, & seq. & iterum num.72 aut etiam nisi dicas.

TERTIA LIMITATIO.

1 Hec regula non obtinet,si ratio naturalis repugnat. ¶ Tertiò limita,vt non procedat nostra regula quãdo ratio naturalis repugnaret,vt cessaret effectus ob cessationem causæ,neque enim tunc posset assumi argumētum a cessante causa, vti nec à contrario sensu,nec quoduis aliud,vt pulchrè dicitur voluisse Anto.in c.ad monasterium col.2. versi.venio,ad verb in refectorio,extra de statu monac.vti referr & sing dicit Vincen.Pallio,nominatim loquēs in casu nostræ regulæ,inter consi.Fran.Cur.senioris cou.17.incip in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.col.4.ver.præterea in quantum:quã ais in meo codice. Ant.id nõ ita scriptum sit.Tamen id admodum iustum est & rationabile,& id expressè teuuit ipse Ant. ab illis nõ citatus in c.cùm Apostolica.col.vlt.& ibi quoque Imo.col 5.ver.si autem causa sit finalis. de his quæ fiunt à præla.sine cōsen.cap.Et id confirmatur ex his quæ scripsimus suprà in 1.limit.n. 44.incip.hæc Bar.& iterum nu.67.incipi.quintum quòd ratio.& multis seq.vsque ad nu.77.

QVARTA LIMITATIO.

1 Causam adfesse certo aliquo tempore,sufficit. ¶ Quarto limita,vt non procedat,quando sufficit,vt causa adsit certo aliquo tempore . nã si eo tempore adfuerit,non cessabit effectus,si postea ea causa cesset.l.si quis hæredē.C.de instit.& substit.vbi sufficit conditionem,momento temporis quo adesse debuit,adfuisse.l.quæcūque.§.vlt.ff. de Publicia in rem actio.vbi sufficit possessio momenti,quo adesse debuit,quas leges ad hoc allegat & inducit Bal.declarando dicta Pet.& Cyni,in l.generaliter.col.3 ver.sed ego dico.C.de epis. & cler.Imo.in clem.2.co.a.ver.conclusionem autem.de rescrip. & Fely. in c. cùm cessante. post prin.& ibi Philip.Dec.col.1.ver.tertiò fallit.de appel.idem Dec.in auth.præterea.in fi.C.vnde vir & vxor.& consi.24.cuius factum,incipit,mulier cui propter inopiam.col.1.Iason in l.sciendum.§. vlt.ver.ad idem facit ff.qui satisda.cog.& Franc.Ripa in l.ex facto.col.4.n.17.ff.de vulg. & pupil.

2 Et ad hoc quoque allegat Imo.vbi suprà.l.3.ff.de auro & arg.leg.

Vxor diues facta,non amittit quartã sibi delatã ob paupertatem. ¶ Et ex eo dicit ipse Philip.Dec.in dicta auth.præterea.& dicto consi.24.quòd si mulier, cui ob paupertatē delata erat quarta pars,de qua loquitur d.auth præterea.efficiatur postea diues,nõ propterea eam quartam amittit,quia qualitas paupertatis ipsius mulieris requirebatur tempore mortis mariti,quæ cum eo tempore semel adfuerit,sufficit vt perpetuò id beneficium duret.

3 Qualitatem adfuisse tempore requisito, sufficit. ¶ Sed & huc quoque pertinet,quòd si qualitas quæpiam certo tēpore requiratur, satisfactū erit, si eo tēpore adfuisse reperiatur.l.in delictis.§.si extraneus.ff.de noxal. & l.ex facto.& ibi Bar.in prin. ff de vulg.& pup. & l. Titius. & ibi Bar.ff.de testa.mili.& d.l.sciendū.§.vlt.ff. qui satisd. cog.vbi ille qui,quòd tēpore iudicij posidet immobilia,releuatur à satisdatione,& si postea desinat posidere ea bona,non tamen tenetur præstare satisdationē,quasi causa cessauerit,quoniã tēpus iudicij inspicitur.Ex quo not.Pau.Cast.ibi,quòd excusatio semel concessa propter aliquam causam,quę aderat cōgruo tempore,durat,quamuis causa non duret.Et quod fortius est,etiam sic esset facto ipsiusmet excusati,vt probat ille tex.vti ponderat Iason ibi,col.2.ver.not.ex isto tex.

4 Rescriptũ dire ctum canonico aut aliter ... ¶ Et ex hoc quoque fit,quòd cùm rescriptū Papæ,non nisi canonico ecclesiæ cathedralis, vel similibus personis enumeratis in c.statutū.de rescrip.lib 6 & aliis iuribus dirigi nõ possit, si causa per rescriptum fuit commissa canonico,qui postea desinit esse canonicus:nam ob id cessat commissio,etiam cessante ea qualitate,secūdum Pet.in l.generaliter.& ibi Bal.qui id tamen declarat,

col.

inscemedi, an cesse cessante illa qualitate.

col.4.versi.ex prædictis determinatur.C.de epis & cle.nam vt dicit ipse Bal.decretalis nõ requirit istam qualitatem adesse,nisi tempore impetrationis,vt d.c.statutũ post prin.& ibi Ioan.Andr. in nouella,col.5.super gl.habentibus.vbi id latè tractat post alios multos antiquiores ab eo citatos.& certè idẽ ibi ante eum tenuere Ioan.Mona.col.2.ver.sed quæro aliquis tẽpore.& Archidia. col.3.ver.quid si causa fuit commissa.& ibi itẽ ipsemet Ioan.And.in gl.ord. in verbo, canonicis. ante fi.ibi,& si tẽpore datæ.& ibi quoque Pet.Anch.col.2.ver.quartò quæro.dicitur, Domi.col 3. super ea gl.& Philip Franc.col.2 super eadẽ gl.& præterea gl in cle.2.in verbo,principalis.ibi sed quid si desiit.& ibi Pau.Eleaz.Card.Flor col.2.in 6.q.& Imo.qui latè tractat,ver.conclusionẽ autem.Panor.in prin.& Barb.col.7.in paruis,ver. quærit vlterius gl.eo tit. Spec.qui distinguit,tit.de iudice de leg.§.vlt.quid si causa.Domi.à Rota,decis.122.not.quod vbi aliquis in antiq. & Feder. Senen.consi.32.quæstito talis est,quidam de populo,col 2.ver.facit etiã quod no.Bal.in l.prædia. post medium.ver.extra quæro quid si erat.C.de fideicom.Pau.Cast.consi 288.ad primum respondetur quòd à dicta col.3.ver.super tertio dico.lib.1.Domin.in c.licet canon.in princ.col.2. versi. primo casu.de elect.lib.6.Fely.latè in c.quoniã abbas.col.3.ver.sed nunquid desinens. & ibi quoque Philip.Dec.qui hanc dicit esse cõmunem opin.& id tamen duobus modis declarat. Tu tamen vide hic Panor.qui cõtrarium tenere videtur in d.c.quoniam abbas col 4. ver. ex prædictis videtur mihi difficile.de offi.dele.& ante illũ,licet non alleget, Cyn.in l.tutelas.ff.de capit.dimin.

Agnatum esse tempore delatæ hæreditatis,satis est.

5 ¶ Quin,& huc quoque nonnulli referunt quod alibi diximus,sufficere vt tempore delatæ hæreditatis quis sit agnatus,vt hæreditatem ipsam nãciscatur,etiam si postea desinat esse,quia id ampliùs non dependet ex ea causa.l.vlt.ff.de succes.edict.& l.vlt.ff.vnde libe.& l.cognatis.ff. de reb. dub.neque enim agnatio in acquirenda hæreditate respicit successiuũ effectum quia vno momento acquiritur,l.placet.de acqui.vel omit.hære.Hæc enim propemodũ Bal.in d.l. generaliter. col.2.ver.in contrariũ.quia tex.dicit,& iterum,co.3.ver.quandoque autem causa finalis.C.de epis. & cle.& ibi quoque ante eum Cyn.post Pet.col 3.versi.vnde quæro nũquid.& Imo.in dicta cle. 2.col.3.ver.hęc ratio concludit.de rescrip.& omnes vbique.Et hoc quoque potest pertinere ad id quod dicemus de actu consummato in 12.limitat.

Minor non vlciscens mortẽ patris,nõ priuatur hæreditate.

6 ¶ Nec hinc longè distat quod voluit gl.not.in l 1.in verbo,non vlciscantur.& ibi post eum Alb. Bal.Ang.Saly.Pau.Cast.& omnes præter Pet.& Oldra.qui contrariũ dicunt,& Cyn.qui dubitat, C.in quibus causis restit.non est neces.quòd cùm is qui minor est tempore delatæ,& aditæ hæreditatis,non priuetur hæreditate,ob id quòd mortẽ patris non vltus est,quia scilicet minor est,per tex.ibi,Certè si paulò post,& vt verbis eius gl.vtar, post triduum maior efficiatur, nec mortem patris vlciscatur,non priuatur hæreditate.Sufficit enim vt si minor eo tempore. Quod & ipsum voluit alia gl.in l.minoribus.in verbo,respõdere.& ibi quoque Albet.Bal.qui id dicit not.col.vl. versi.quærit gl.hic,Ang.Saly.latè Flor.qui ita dicit se consuluisse,Cor.etiam latè,Alex. Iason, & omnes etiã præter Pet.Cyn.& Pau.Cast.C.de his quib.vt indig.& Raph.Fulg.con.52.incip. quidam Antonius.col.2.in 2.dubio.

Idem de matre minore, quæ non petit tutorem filio.

7 ¶ Et quod in simili dicitur de matre,quæ tenetur intra annũ petere tutorem suo filio impuberi, aliàs priuatur eius hæreditate l.sciant.C.de legit.hære.& l. omnes.C.ad senatuscons.Tertul.excusatur tamen,si ea minor sit,cùm eius maritus moritur.l.2.C.si aduer.delict.& hęc quidem excusatio durat,etiam si mater posteà maior facta fuerit:sufficit enim eam fuisse minorem in illo priori tempore, vt voluit Spec.tit. de integ.restit.in prima parte (est enim & idem titulus in 3. parte) §. quis autem.ver.sed quid si ipsa mulier.& ibi Bal.in addit illius,per glo.in d.l.1.C.in quib.cau.rest. non est neces.& idem Bal.in d.illa l.2.C.si aduer.delict.etiã per not.in d.l 2.& in d.l. minoribus. dicítque se plures hanc opin.fuisse secutum ex naturali æquitate,& ibi quoque Salyc. Ang.Pau. Cast Raph.Fulgos.& alij suprà allegati & ipse Bal in auth si captiui.post mediũ.ver secunda quęstio est.C.de episc.& cler.dicens aliud esse in filio minore,qui non redemit patrem captiuũ,& interim factus est maior,nec tamen eum redemit,de quo nos diximus suprà in ætate cessante, vbi videbis rationem differentiæ.& idẽ Bal.in l.qui cõtra.col.1.ver.ibi,quos omnes.C.de incest.nupt. & in l.precibus.col 3 ver.quid ergo si tẽpore primo.C de impub.& alijs substit.vbi hanc dicit esse cõmunem,& secundũ eam se consuluisse Ang.in d.l.1.C.in quib.cau.rest.in integ.non est neces. Rapb.Fulgo.dicto con.52.in 2.dubio.Pau.Cast.Alex.& Ias in l.sciendum.§. vlt.ille in 1.not.alter col.1.post prin.tertius,col.3.nu.11.ff.qui satisd.cog & Rom.sing.221.tu habes,vbi & in id allegat l. qui cùm maior.post prin.ff.de bonis lib.& l.3.§.scio.ff.de minorib.

Quid in filio minore, qui etiam factus maior non redemit patrem captiuum.

Declaratio speciei præcedentis.

8 ¶ Ex quibus tamen ipse Pau.in d.l.sciendum.§.vlt.id declarat,nisi efficeretur maior intra illum annum,restarétque tantum temporis ex eo anno,vt posset ipsa tutelam assumere, vel alium tutorẽ petere,quia non fuit omnino excusata,cùm toto tempore anni minor non fuerit. quod & ipsum voluit Alex.in l.si cum dotem.§.si maritus vel vxor.col.2.ver.& istud in terminis.ff.solu matri.& ita intelligendus est Ang.qui contrarium prima facie videbatur tenere,eius quod suprà diximus, vt scilicet mater non excusaretur,& ita illum intelligit Alex.in dicto §.si maritus. De quo tamen vide ipsum Alex.in d.l.minoribus.

Excusatio ob morbum desperatum, curat post morbum.

9 ¶ Eiusdem monetæ est quod Bart.tradidit in d.l.si cum dotem.§.si maritus.per eum tex.ver.si autẽ tantus.ibi,vt sanitatis nulla spes supersit,& ibi etiam Pau.Cast.circa medium.ibi,& per hoc determinat,& Alex.col.2.ver.in tex.ibi,nulla spes.ff.sol.mat.quod si quis est excusatus à muneribus

SEXTA LIMITATIO.

1 ¶ Sexto limita, vt etiã non procedat nostra regula, quando causa est duntaxat probabilis, nõ necessaria, tunc enim ea causa cessante, licet etiam sit finalis, nõ cessat effectus, siue dispositio, vt elegãter scribit Bal. in l. 1. col. 5. vers. item au cessatio. ff. sol. matr. per d. l. prospexit. ff. qui & à quibus. loquitur tamen ipse Bal. cũ ratio, vel causa non est expressa, sed venit interpretatiuè ex alia dispositione, licet eũ simpliciter, siue ea declaratione sequatur Maria. Socin. Senior dicto consil. 1. vbi supra in preceden. limitat. Et ad hoc bene facit quod ex Iaco. Bel. in l. 2. §. vlt. ff. de don. affert Alber. in l. generaliter col. 2. ibi, si autem cessat culpa. C. de episc. & cler.

Cessante causa tantum probabili, & nõ necessaria, nõ cessat effectus.

2 ¶ Et quod in alias in vniuersum causa siue ratio, aut etiã argumentũ probabile, & nõ necessariũ non cõcludit necessario, vt videre licet ex not. à glos. & aliis in l. si de interpretatione. ff. de legib. & in l. 1. C. eo. tit. Bart. & aliis in l. 1. ff. si cer. pet. Bal. in l. conuenticula: co. 2. versi. item est argumentum. C. de episc. & cler.

Probabile tantum, & nõ necessarium, non concludit necessario.

3 ¶ Glo. autem in l. non omniũ. ff. de legib. dicit quòd ratio debet esse talis, quæ sit necessaria. Sed & alia gl. in l. si cum exceptione. §. post annum. in verbo quoniam & rei habet exceptionẽ. ff. quod met. cau. specialius dicit, quod ratio debet esse necessaria, nedum probabilis. Et deinde dicit, tum demum necessariam rationem, cùm lex deficit ipsa deficiẽte, & cùm eadem locũ habet, tum ipsa ratio locum quoque haber, quæ res proximè spectat ad hanc nostram limitationem.

Ratio debet esse necessaria nedũ probabilis.

SEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Septimo limita, vt nõ procedat quãdo ratio, siue causa cessat in singulis quibusdam personis tantùm: verũtamẽ verificatur, vt in pluribus, nã eo casu nõ cessat effectus, ex cessatione causę, siue rationis in illis singularibus, vt pulchrè voluit Bal. qui quoquo te vertas, illum vbique reperies, in l. 1. col. 1. versi. in ea gl. ibi, sed impulsiua ff. de ser. in 1. lect. per tex. in l. iura. ff. de legib.

Regula nostra non habet locum, quando causa cessat in singulis personis.

OCTAVA LIMITATIO.

1 ¶ Quin generaliter, & hæc erit pro octaua limitatione cessante causa in vna persona, nõ cessat effectus in aliis personis, per tex. in l. Lucius. §. quisquis. ff. de leg 2. & in l. vnũ ex fratribus. ff. de condit. instit. & not. glo. in c. & si Christus. in verbo cessante. & ibi quoque Bal. col. vlt. vers. dicit glo. quod cessante, de iureiur. & idem Bal. in d. l. generaliter. col. 2 versi. sed in dubio. C. de epis. & cler.

Causa cessante in vna persona, non cessat effectus in aliis.

2 ¶ Et huc pertinet quòd generaliter dispositiones loquentes de quibusdã personis ad alias non trahuntur. l. si vero. §. de viro. ff. so. mat. Et ita quidem, vt si alias extẽsio fieri possit ad aliũ casum, ex certa quadam ratione, videlicet ex præsumpta mente disponentis, secundum not. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pactis. & in l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posth. Id tamen non fit de vna persona ad aliam, etiam in fauorabilibus, per l. si quis ita § si quis cùm ignoraret. ff. de testamen. tute. & id voluit Raph. Co. in l. commodissimè. ff. de libe. & posth. Franc. Aret. & Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de libe. & posth. cum aliis multis coucord. adductis à me in repe. l. si vnquã. in verbo, libertis. num. 28. incip. idque maximè, & duobus seq. C. de reuoc. donat.

Leges loquentes de quibusdam personis, ad alias nõ trahuntur.

NONA LIMITATIO.

1 ¶ Nonò limita, & idem propemodum est cum duabus præcedentibus limitationibus, vt hæc nostra regula procedat in ratione generali, quæ scilicet consideratur in sua generalitate, id est, in generibus singulorum, non in singulis generum. licet enim in aliquo singularissimo cessset ratio legis, non tamen cessabit lex. Bald. in l. non dubium. col. 2. versi. sequitur videre de interpretatione C. de legibus. ita intelligens d. l. prospexit. ff. qui & à quibus. & sequitur Pet. Anch. in cap. 1. char. 9. versic. circa secundum articulum. de constitut. & Alex. consil. 32 Clarissime domine. col. 2. versic. ad idem bene facit. lib. 7.

Regula nostra procedit in ratione generali.

2 ¶ Sed id non placet Feli. doct. certè celeberrimo, in d. c. si quando. col. 8. versic. considera secundò verba, extra de rescript. neque enim, inquit, iustum est, vt in illo casu quamuis singulari, cessante ratione legis, lex ipsa affligat, ita enim loquitur. Sed tu tamẽ hic vide, quæ diximus suprà in 1. limi. num. 62. incip. tertium quod cùm lex, & seq.

Contrarium.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Decimo limita, vt hæc nostra regula nõ procedat quando in causa, siue ratione ponitur dictio fortè, aut similis, ex sententia gl. in cle. 1. in verbo, forte, aut vt alij collocãt eã gl. in verbo appellãdum de app. quæ quoniã tex. dixerat, quia forte de facili eorũ præsentia simul haberi nõ possit, dato, ergo, inquit, quod haberi posset eorũ copia, locus esset ei quod hic dicitur. Et eã gl. sequũtur doct. ibi magna ex parte, ex hoc dicẽtes eã dictionẽ, fortè, denotare causam impulsiuã, non finalẽ, vti videre poteris apud Car. Flo. post antiquiores, ibi, col. 2. in 12. q. & Imo. eo. 3. vel. gl. fortè quærat. atque etiã Ant. in c. quoniã. §. nisi fortè. col. vlt. vers. quæro qualiter probabitur. & ibi Pan. col. 6. qui cũ. §. nisi fortè legit, cũ prin. versi. quæro quid si nõ facta. extra vt lite nõ contest. per eũ tex. in verbo, ne forte hoc procuret. Imo. in l. gerit. col. 2 vers. nec obstat prædictis. ff. de acq. hęr. Alex. qui illã gl. dicit no. in l. in ratione. l. 1. §. quod vulgo. col. 8. versi. in ea ibi. §. si verò nõ fecerit. ff. ad leg. Falc. vbi ex hoc reprobat deci. Bal. in l. filiũ quẽ. col. pe. ver. & quia de inuẽtario. C. fam. herci. & eũdẽ Alex. in l. 1. §. si is qui me. col. 1. vers. ratio autẽ qua mouetur, & ibi Ias. qui tamẽ id declarat, & eã glo. dicit sing. col. 2. vers. & si tu subtiliter diceres. ff. ad SC. Treb. Barb. in rep. c. Raynaldus. col. 404 vers. ponderandũ est, rursúmque col. 53 versi. vnde pondero illũ text. de testa. vbi per eam gl. dicit, quòd causa, in qua apponitur hęc dictio, forte, respicit factũ, siue facti accidẽtia, & nõ

Causa in qua dictio forte ponitur.

iuris dispo sitionē. Fely. in c. 2 col. vlt. versi. primò quòd vbi lex, vt lite non contest. Iaf. in l. si pecuniam. col. 6. versi. item nota quòd vbicūque. ff. de cond. ob cau. & in l. in substitutione. col. 2. versic. vltimo circa dictionē. ff. de vul. & pupil. & in l. si ex falsis, col. 2. in 5. not. Cod. de transactio. & in §. æquè si agat quis. col. 7. in paruis nu. 27. Instit. de actio. Et hæc certè limitatio pertinet ad primam illam limitationem, qua tractauimus de causa impulsiua.

Alia de hac dictione forte, & similibus.

2 ¶ Quòd si alia quædā scire cupis de vi, & natura huius dictionis fortè, forsitan, forsan, fortasse, fortasfis, quę sunt eiusdem significationis, vt id obiter dicā, vide glo. in l. mutus. in verbo, forsitan. ff. de procurat. & in l. si duo. in verbo fortasse. ff. de recep. arb. & in l. 1. §. 1. in verbo, nisi fortè, & in gl. seq. ff. de rei vendic. & in l. in commodato. §. sicut autē volūtatis. in verbo peritura. ff. de commo. & in d. l. in substitution. in verbo, nisi fortè. & ibi Bal. in fi. Ange. etiam in fi. Raph. Com. Imo. col. 2. Alex latè col. item j. & Iaco. latius, col. quoque j. ff. de vulg. & pupil. subst. & glo. in c. super literis. in verbo, nisi forsan. & ibi Barb. char. antepen. versi. venio ad glos. in verbo, forsan. & Aug. Beroi. nu. 74. de rescrip. & glos. in c. tuæ. in verbo, si forsan. de procurat. & in c. nisi cùm pridē. in prio. in verbo, forsan. de renunc. & in c. 2. in verbo, propter contumaciam. & ibi Hostien. & Ioan. And. vtrunque in verbo, forte. Cardin. Flor. in 3. nota. Anton. paulò ante fi. & Panor. in fi. & Fely. col. pen. ver. vltimò dum dicitur, vsque ad finlius. c. vt lite non contest. & glos. in c. 2. in verb. fortè. & ibi Hosti. in eodem verbo, Ioan. And. ad fi. Card. Flor. in. 4. not. Imo. col. 1. in vlt. not. & Barb. col. 5. ver. & not. etiam in ista. extrà de testam & glo. in c. ex parte. in verbo. ne si fortè. post prioc. & ibi Anto. versic. oppono quod omnino. & Panor. circa medium, & de celeb. missar. & glo. in cap. tua nos. in verbo, fortè & ibi Innoc. in princ. de sponsal. & glos. in clem. 2. versi. denique. in verbo, forsan. & ibi Card. Flor. in princ. de senten. & re iudic. & glos. in c. admonere. in verbo. si fortè. 33. quæst. 2. & in c. quāobrem in verbo, si fortè de pœnit. distinct. 1. & Spec. tit. de alleg. & disputat. aduocat. §. post hoc autem. versi. vel in principio. ibi, item dictio fortè. Alber. in suo Lexico, in verbo forsan, forsitan, fortasfis & fortasse. Card. Flor. in c. 1. col. 1. in 5. not. de postuland. Barb. in repet. cap. Raynaldus. col. 2. versicu. & si quispiam dixerit. de testam. Steph. Maleret. in tracta de electio. chat. 13. col. 2. versicul. & qnia de verbo fortè.

De eadem re. ex Theologis.

3 Vt interim non omittas illud D. Ioan. c. 8. si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis, quam eandem sententiam cap. 14. fine dictione dubitatiua posuit Si cognouissetis me, & patrem meū vtique cognouissetis. in quo illud notandum, interpretem in priore loco cōiunctionem, at, vertisse in forsitan in posteriore, in vtique. Augustinus autem in priore loco monet illud forsitan, non esse dubitantis, sed increpantis, quod nos lectores admonere voluimus, quia omnes ferè nostrates suprà citati hunc locum adduxerunt, nec tamen id dixerunt.

VNDECIMA LIMITATIO.

Causa cessante, non cessat effectus in iure quæsito.

1 ¶ Vndecimò limita nostram regulam, vt non procedat vbi ius iam esset alicui quæsitum, ex causæ existentia vt ita loquar, nam licet causa ipsa postea deficiat, siue desinat, ius tamen illud quæsitum retinetur, vt per l. si post mortem. §. 1. & l. non putauit. §. sed si post mortem. ff. de bono. possess. contra tabul. & l. cùm vxori. C. quando dies leg. cedat. & cap. ab eo. de electio. lib. 6 & cle. constitutionē. col. pen. in fi. eo. tit. voluit Ioan. And. in c. decet. col. 3. versi. & idem in similibus. de reg. iur. libr. 6. & Bal. in l. filiam. ff. de Senat. in 1. lectu.

Restitutio quæsita non cessat, cessante causa.

2 ¶ Ad quod etiam facit quod scribit Bald. in l. generaliter. col. 3. versicu. ecce aliud exemplum C. de episc. & cler. quòd cùm restitutio in integrum acquiratur in primo instanti & momento lęsionis consummatæ ob absentiam, licet postea cessat ea absentia, ob quam competebat eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam quæsita, per l. quod tempore. C. de restit. milit. & l. vltim. §. sed quod simpliciter. ff. eo. titu. & idem propemodum dicit Cyn. post Petr. in d. l. generaliter. faciūntque alia multa quæ dicam in seq. limit.

Quid si ius sit quæsitum ex iure speciali.

3 ¶ Sed hoc tamen intelligendum est, quando illud quæsitum fuit de iure communi, secus si quodā iure irregulari, siue extraordinario, & speciali fuerit quæsitum: nam tunc illud ius cessat, cessante causa ipsius, vt pulchrè voluit Bald. in l. si pro ea, col. 3. in 8. quæstion. C. manda. quod dictum pro not. refert & sequitur Philip. Franc. in c. cùm cessante. col. 1. versic. secundo conclusio limitatur. extrà de appellationib.

Ius speciale facilius tollitur, quàm cōmune.

4 ¶ Nam vt dicit Bald. vbi suprà, facilius tollitur priuilegium, siue ius extraordinarium, & speciale, quā ius commune. l. eius militis. §. 1. & ibi glo. quæ id not. in verbo quocunque modo. & l. antiquę. C. ad senatusc. Velleia. & l. si quando in prin. C. de inoffic. testa. & ibi Bar. Bald. & Ang. ff. de milit. testa. & §. quia verò verisimile. in fi. in authent. non alieo. aut permut. reb. eccles. collat. 2. & id quoque voluit gl. in l. 2. in verbo, interpretari. & ibi Bart. col. 1. ff. de constit. prioc. & gl. vlt. in l 1. ad fi. C. si aduer. vendit. & in l. 1. in gl. vlt. versi. item quartò, quia facilius. C. si de momen. possess. & in l. assiduis. in verbo, licet anterioris sint, paulò ante medium. C. qui potio. in pig. hab. & in l. si quis extraneus. in princ. & ibi Roma. in fi. ff. de acq. hæred. Alber. in l. qui per salutem. in fi. ff. de iureiur. Bal. in c. post translationem. col. 2. versi. quæro vtrum cessante de renunc. Roma. in l. sciendum. col. 2. ver. restat respondere. ff. qui satisd. cog. Et addit ipse Bal. in d. l. si pro ea. facere not. in l. ad comparādas. in fi. C. eo. tit. manda.

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶ Duodecimò limita, & generaliùs, vt non procedat hæc regula, cùm effectus causæ esset iam consumma

cōsummatus,& perfectus & vt nostri loquūtur in esse productus, per l.vlt.in. prin.ff.vnde lib.& l.inter stipulantem §.sacram.in illis verbis,nec reuocantur in obligatione,& ibi Iason in 4.not.ff. de ver.obli.& l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.& l.qui res.§.aream.ff.de sol.& l. tutelas.in prin.ff.de capit.dimin.& c.quæris à me vtrum parentes.§.per hanc societatem.& ibi gl. in verbo,contrahatur.de conse.dist.4.vbi obligatio semel extincta propter aliquam causam extinguentem,non conualescit cessante ea causa,& c.de bigamis.extra de bigam.ex quo no.Ant.in 2.locis quod cessante causa efficiente,non cessat effectus iā impressus.& c.lane.de renun.ex quo etiam not.idem Ant.post prin.perempta causa,nō perimi effectum iam in esse productū.& c.vlt. de offi.leg.ex quo not.Imo.in 2.not.quod extincta causa nō perit iuris effectus in esse deductus, secus si sit in fieri,vt ipse loquitur,& res sit integra.

Causa cessante non cessat effectus iā consummatus.

2 ¶ Et ita quoque,vt scilicet non cesset effectus consummatus,per cessationē causæ,voluit Cyn.in l.generaliter.col.2.versi.in contrarium.quia lex dicit.& ibi Bal.col.3.versi.item exemplū de causa.& iterum versi.quandoque autē causa finalis.C.de episc.& cler.Bar.in l.2.§.vlt.ad fi.ff.de don. & in l.pluribus.§.& si placeat.ad fi ff.de verb.oblig bona pars Canonistarum,in c.post translationem.de renunc.Bal.& in l.vbi col.pen.versi.formatur etiā alia quæstio.C.de iure dot.& in l.1.co. 2.versi.priuilegia autem.ff.solu.mat.vbi & alia iura allegat,& in ca.& si Christus. col.vltim.de iureiur.Alex.in addit.Nicol.Neapol.in l.2.non solùm ff.de excu.tut.Corn.consi.24 omisso primo dubio,col.5.versi.nec obstat quod in secunda,lib.3.Soci.consil. 81.non est dubium,col.4.versicul. nec obstat nunc,lib.3 Philip.Dec.in l.1.col.antep.nu.79 ff.de offic.eius cui mand.est iurisf.& in c. quæ in ecclesiarum. col.7.versi.sed aduertendum est.de constit.& in c.cum cessante.co.1.vers.secundo conclusio limitatur.de appe.& cons.24.cuius factum incipit,mulier cui propter inopiam col.1.versic.tertio suadetur ex eod.& consi.31.cuius superscriptio est,quando valeat renunciatio, col.vlti.versi.tertio non obstat, vbi ex hoc consulit in pulchro casu,Franc.Balb.in tract.præscri. in 3.parte princ.in 9.q in fi.Franc.Ozer.in §.1.num.5.per eum tex.Instit.de exhæ.ed.libero.Franc. Curt.Iunior,in l.2.col.9.nu.78.C.de eden.& Hiero.Grat.cons.63.visis elegantissimis,col. penult. nume.37.libro 2.

De eadem re.

3 ¶ Propterea dicit gl.not.in c.in argumentū.de reg iur.li.6.quòd ista regula procedit circa facta non facienda.Bal.autem in d.l.1.§ 1.in fi.ff.de offi.eius cui mand.est iuris.scribit cessante causa priuilegij,non cessare priuilegium,quod retro sortitum est effectū.& sequitur Ias.in d.l.filius à patre §.j.col.2 versi.limita istam regulam,ff.de liber.& posth.quo etiam loco ipse Bal.Ange.& alij tradiderūt,quòd si aliqua terra exiuit de obediētia domini,& ob id fuerit bannita,licet postea ad obedientiam redierit.non tamen per hoc remittūtur banna,nisi id expressum fuerit,quod tamen pugnare videtur cum eo quod diximus suprà,in banni causa cessante.

Regula nostra procedit circa facta non facienda.

4 ¶ Et huc quoque spectat quod ab ipso Bal.proditum est(nā is vbique in omnibus quæstionibus & dubiis reperitur,ideo fœcūdus est) in l. Titius quę est pen.per illum tex.ff.de excu.tut.quod si testator reliquit vxorem suā vsufructuariam bonorum suorum,donec castè vixerit,ea autem primo anno pudicè vixerit,secundo autem impudicè,ob quod legatum illud suum amiserit: deinde verò ad castitatem redierit,non per hoc recuperat legatum,quoniam per impudicitiam decidit, quod non ob aliud est,quàm quòd effectus impudicitiæ,consummatus est.

Vxor quæ per impudicitiam amisit legatū.

5 ¶ Ante hunc & cæteros illos Spec.ille,quē omnes vbique miris laudibus extollūt in tit.de prob. §.1.versi.circa nouale.illud tradit quod nouale tamdiu durat.quamdiu a primis religiosis detinetur:quod si ad alios peruenerit,desinit esse nouale,per c.vlt.de priuileg.nec si ad primos illos redierit,recuperat illam nouualitatis,vt ita dixerim,qualitatē,per tex.in d.§.inter stipulantē.§. sacrā. ff.de verb.oblig.suprà in princ.huius limitat.allegatum.

Nouale quod desiit esse nouale, non reassumit eam qualitatē per reditū ad priores.

6 ¶ Ex hoc quoque albo illud est,quòd id quod dicitur,perempta instantia,perimi omnes effectus eiusdem,intelligitur in effectibus iam consummatis per litis contestationē verbi gratia, quis fit malæ fidei possessor ob litem contestatam l.certum.C.de rei vindic.& l.nemo.C.de acqu.posses. item perpetuatur actio.l.vlt.C de præscri.30.vel 40.anno.item res efficitur litigiosa, auth. litigiosa.C.de litigio.Certè hi effectus,& si qui alij sint similes,non perimuntur perempta instātia,cùm sint(vt diximus)consummati ita voluit Panor.in c.causam quæ.co.vlt.versi.sed circa hæc secundum recentium,extra de testi.sed tu de hoc vide gl.& doct.in l.2. C.de fruct.& lit.expen.& in c. significauerunt.de testib.& in l.properandum.§.1.C.de iudic.

Instantia perempta,nō perimūtur effectus consummati.

7 ¶ Sed & eo spectat,quòd cū per superueniētiā liberorū ipso iure reuocetur donatio,per l.si vnquam.C.de reuo.don.certè si liberi nati,ob quos ea reuocatio facta fuerit,postea moriātur,nō tamen cessat reuocatio,cum per eorum natiuitatē continuo ipsius effectus,id est,ea reuocatio fuerit consummata.Ita enim voluit,illam ipsam rationē ad hoc adferens Alb.in d.l.si vnquā.& Bar. in l.Titia.§.Imperator.col.vlt. versi.pone quod filij.ff.de leg.2.& alij multi quos tibi lōgo ordine enumerauimus in repe.l.si vnquā in verbo,susceperit liberos nu. 203.inc.& ne post tot tātasque.

Reuocatio donationis per liberorum natiuitatem,nō tollitur morte illorum.

8 ¶ Et illud quoque,quòd si mater,quæ tutrix erat filiorū,transiuit ad secundas nuptias, ob quod priuata fuerit ea tutela,& postea soluatur secundū illud matrimoniū morte mariti,nō reassumit eadem mater tutelam,sed manet perpetuo priuata:cùm effectus priuationis fuerit statim cōsummatur, quā ad secūdas nuptias cōuolauit,vt satis declarat tex.in §.quia verò.in illis verbis,mox vt secundas nuptias contraxerit.in authen. vt sine prohibit.matri.Ea enim dictio,mox,ostendit

Mater priuata tutela per secūdas nuptias, non eam recuperat morte secundi mariti. Mox quid.

priuationem

priuationem esse factam ipso iure, ex sententia glo. in §.1. in verbo, imminere. & ibi Bart & Ang in auth. de incestis nup. cum aliis multis similib. à me collectis in illa repet. l. si vnquã. in verbo, reuertatur. num. 109. incip. 27.

9 *Iterum de illa matre.* ¶ Et ita, vt scilicet mater illo casu non recuperet tutelam filiorum, voluit Cynus: qui tamen id declarat, in auth. matri & auiæ. col. vlt. versi. octauò quæro. & ibi etiam Albe. col. 3. versi. itẽ quæro. & Ang. qui & ipse declarat col. vlt. versi. vltimò scias. C. quando mul. tut. offi. fung. & Hipo. Marsi. qui id dicit not. in l. etiam si redhibitus. col. 2. versi. pater etiam hoc. ff. de quæstion.

10 *Idem si mater se velle nubere declarauerit, et etiamsi id non fecerit.* ¶ Nã & quod plus est, si mater declarauerit, se velle nubere, ideóque priuetur tutela, & alius tutor ut datus, non eam reassumit, etiam si postea nolit nubere, Bald. in d. l. cum ancillis. co. 2. versi. item collige argumentum, arg. illius tex. C. de incest. nupt. & in l. impe. tales. iu. si. prin. etiã per eum tex. C. de nup. & in l. omnem. col. 1. C. ad SC. Tertul. & consi. 423 datalis Abrami, in fin. libr. 2. & alibi diximus plenius in nostris consuetudinibus Pictonum, ita & hoc quoque casu ipso iure amittit tutelam, vt etiam probatur in d. §. si verò.

11 *Infamia remanet, etiam extincta infamiæ causa. Iudæus nouiter factus Christianus.* ¶ Adde & illud, quod huc proximè accedit, quod nõnulli assumunt ex tex. in c. constituit. iuncta glos. 1. in verbo, qui ex Iudæis. 17. q. 4 quòd infamia remanet apud infamem, etiam extincta infamiæ causa, inter quos est Hippol. Marsil. sing 107. versi. & quia vt nostri. Quanquam nec ille textus nec glos. illius, illud adeo specia iter dicunt, sed id tãtum, vt sicut Iudæus nõ potestad publica officia admitti, ita nec qui ex Iudæo Christianus nouiter factus est. & ita eam gl. intellexit Archid. ibi, & Roma qui singul. dicit sing. 72. nunc veniamus ad lucrum. versi. sed quid de eo. Ioan. Ana. in c. cum sit. col. vlt. versi. vltimò quia tex. & ibi Fely. col. 1. de Iudæis. & idẽ Fely. in c. etiam re. col. 8 versi. limita secundo. de rescrip. & ipse Hippol. singul. 179. viget communiter statutũ. col. versi. item & facit glos.

12 *De eadem re.* ¶ Verum facile crediderim infamiã iam contractam non aboleri, sublata causa ob quam contracta est, cùm iam effectus consummatus sit, nec quod factum est, infectũ fieri nõ potest, vt nõ sine ratione Claudius Cæsar apud Suetonium, cùm orantibus familiaribus cuipiã dempsisset notam, litura tamen (inquit) maneat, de quo & nos diximus in tractatu Constitut. parte 3. limit. 7. nu. 10. & illius quoque. & vide etiam supra num. 115. infamiæ causa.

13 *Iterum de illo Iudæo.* ¶ Sed quod dictum est de Iudæis, de nouo factis Christianis, id fit, quoniam verendũ est ne adhuc retineat quædam reliquiæ Iudaismi, donec diuutissime probati fuerint: qua ratione hi promoueri in episcopos non possunt vt scribitur in prin. 47. dist. quãquã & aliæ eius rei causæ ponũtur. Et hoc quidem pertinet ad 16. limitationem num. 7. incip. sed ita tamen. vbi etiam loquemur de inimico recens conciliato.

14 *Quædam similia.* ¶ Et huc item referri potest quod diximus suprà, in cessatione causę exclusionis, nu. 96 inci. quod tamen intellige, fœminam semel exclusam ob masculos, perpetuo manere exclusam, etiã si masculi postea deficiant, cũ iam effectus exclusionis sit consummatus. Et quod præterea diximus in 4. limit. num 5. incip. quin & huc quoque. de eo qui acquisita est hæreditas, quoniã esset agnatus tempore delatæ hæreditatis, licet postea desinat esse agnatus, quóque etiã ibi diximus, nume. 10 incip. & id quoque. & multis seq. de eo qui excusatus est à tutela ob numerũ liberorum, qui postea deficit. Et quod denique dicemus infra, in 14. limit. de dote restituta ob viri inopiam, qui postea diues efficitur: nam & id tribuit consummationi effectus. Bal. in l. vbi adhuc. col. 6. vers. formatur etiam. C. de iure dot. vide omnino in d. 4. limitat.

15 *Actu consummato, casus superueniens nõ vitiat.* ¶ Nec hinc longius abest, quod generaliius dicimus, quod vbi actus est iã cõsummatus, casus superueniens non vitiat, sed tunc habet locũ ea regula, vt quæ semel vtiliter cõstituta sunt, durent licet casus exiterit à quo initium habere non potuerint, de qua in l. non est nouum. ff. de reg. iur. & in c. factum legitime. eo. tit. lib. 6. id enim aperte colligitur ex l pluribus, quæ est pen. §. & si placet. vbi Bart. & alij. ff. de verb. oblig. & præterea voluerunt. Pet. a Bel. Pet. & Bal. in 2. lectur. in l. patre furioso. per eum tex. ff. de his qui sunt sui, vel alieni. iur. Bart. in l. ex facto. in prin. col. 2. ver vltimò hæc lex. ff. de vulg. & pupil. de quo late per Dyn. in d. c. factum legitimè. & Decius in dicta l. non est nouum.

16 *Etiam in foro conscientiæ. Præscribens bona fide.* ¶ Id quod procedit etiã in foro conscientiæ: verbi gratia, quis præscripsit rem alienam cum bona fide, præscriptione autẽ completa superuenit scientia rei alienę, certe cùm effectus præscriptionis sit iam perfectus, & cõsummatus, potest hic qui ita præscripsit, iuste rem retinere, gl. in c. vlt. & ibi Inn. in verbo, temporis & Host. col. 2 in verbo, in nullo temporis parte. & late Imo. qui hãc dicit esse communem opi. legistarum & canonistarũ, col 15. vers. venio. ad gl. vlti. & Panor. col 7. versic. idem sentit, de præscrip. gl. in c. 1. in verbo, pellendi. de concess. præbend. Inno. in c. cura. in fin. & ibi Host. in verbo, legitimam. de iure patr. & idem Inno. in c. quia plerique col. 1. versi. quia tutus est. & ibi etiam Panor col. 8. versi. septima quæstio. de immunit. eccl. Host. in summa tit. de præscrip. rei immobil. §. verùm. versi. sed quid si iam completa. vbi id probat autoritate, veteris testamenti. Io. Ligna. in c. vigilanti. & ibi Bal. col. 1. Card. Flor. Imo. Panor. & Felin. co. vlt. de præscri. Ioa. And. in c. possessio. in vlt. articulo, & ibi etiã Pet. Anch. co. 5. versi. quæro cum debitũ naturale. & Phil. Fran. col. pen. versi. in ea gl. ibi, qui completa. de reg. iur. lib. 6 Bart. nõ obscurè in extrau. ad reprimendũ, in verbo, videbitur. in fi. Bal. in l. cùm quis. col. 7. versic. post hoc scias. C. de iuris & facti ignoran. & in ca. de causis. col. 3. versi. vtrùm possit renuntiari, de officio deleg. & in cap. 1. col. vlt. versi.

verſi.& an ius naturale.tit.de conten.inter domi.& fidel.de inueſti.feu. & in c.1.ante fi. de conten. inter domi.& vaſal.lib.1.feud.& in c.1.§.ſi quis per 30.col.1.verſi.dicit Inno.quòd,& ibi Iacob.Aluar.col.6.verſi.quęro an quando quis.& Car.Alex.in fi.tit.ſi de ſcu.fuer.cont.inter dom.& agna. libr.2.feud.& conſil.295.incipi.fama vicinię eſt.in fi.libr.1.& conſil.315.ponitur quòd antiquitus. col.2.verſi.& facit ad prædicta.Rayner.in ſupra ſcrip.cōſi.Fede.Senen.130. caſus talis eſt,quidam teſtator.Ioan.Fab.in §.1.col.2.verſi.quid ſi ea completa.Inſtit.de vſuca.Ang.qui id late tractat per 5.col.poſtremas,in repe.l.1.C.de iudic.Pet.Anch conſi.170.principale contra iſtos. col.2.præterea contra Bart.eſt Imo.in repet.c.vlt.col.17.verſi.venio.ad gl.vlt.& multis ſeq.de præſcr. Pan.conſil. 89.in quæſtione quę ad præſens.col.3.verſi.ad idem quod not.Rom.in repet.rub.de arbit.col.1. & in l.filiusfamilias.ff.de dona.& conſi.149.concluſionem primam.col.2.verſic.quintum autem. Corne.conſi.177.in hac re aliàs conſului,col.2.verſi.cum & videamus.lib.2.Frauciſ.Aret.conſil. 92.viſo legato.col.2.verſi.nec potes intelligere.Iaſ.in l.poſt diuiſionem.col.2.verſi.hinc videmus C.de iur.& facti igno.Philip.Dec.in auth.prętetea.col.6.verſi.vel illud dictū.C.vnde vir & vxor. & in c.1.col.7.verſi.ſecunda eſt de conſti.in 1.lect.& in c.intrauit.paulò ante fi.de prob.& nouiſſi-

17 mè Fran.Balb.in tract.pręſcrip.in 9.q.3 partis principalis,vbi in hoc vtitur ea quam diximus ratione,quòd actus iam conſummatus eſt.

¶Et è Theologis diuus Thomas quotlibet.12.argu.25.& quolibet.ſequ.cor.6.Scot.in 4.ſentent. *Ad idem ex* diſt.15.Anto.Floren.in 2.parte prin.ſuæ ſummæ,lib.2.ca.7.verſi.qui autem ex beneuolentia.Ange. *Theologis.* Claua.in ſumma,in verbo,præſcriptio.§.46.incip.verum tutus pręſcriptione.Diuus Bern.in ſuis ſententiis alioqui ſeuerior,in lib.de Euangelio æterno.ſerm.32 arg.2.c.1.& iterum c.3.quæſt.1.vbi & alios aduocat idem tenentes,vt ibi videre poteris.& Adria.Floren.qui noſtra ætate Romanus pontifex fuit,in ſuis quæſt.in 4.ſentent. *Qui contra-*

18 ¶Quamquam ſcio nonnullos ſimpliciter cōtrariū tenuiſſe,alios diuerſimodè id diſtinxiſſe vt vi- *rium tenuerunt.* dere licet ex gl.in c.1.ſi res aliena.& ibi Archid.14.quæſt.6.& gloſ.in c.ſi virgo nupſerit.34.q.2.& gl.in c.vigilanti,in verbo nouerit.de pręſc.Bal.in auth.ad hæc.co.3.verſi.reuertor igitur ad quæſtionem C.de vſur.cum aliis multis quos tu citatos videbis ab Ang.in rep.d.l.1.C.de iud.& nouiſſime And.Alc.in multis locis,nam is ſemper conſtantiſſimè hanc opinonem tenuit.

19 ¶Amplia autem hanc noſtrā limitationem,vt non ſolùm habeat locum in effectu omnino con- *Quid in effectu nondū conſummato,ſed inchoato.* ſummato,ſed & inchoato,qui habetur pro perfecto,ſecundum l.cum aurum & argentū. §. inſecti autē argenti.ff.de auro & arg.leg.nam nec is effectus ita inchoatus ceſſat etiam ceſſante illius cauſa,vt expreſſè per eum text.voluit Fran.Cur.iu nior.in l.more.co.2.nu.12.ff.de iuriſ.omn. iud. Cui adde quod per illum tex.in d.§.infect.voluit Bar.in l.cætera.§.ſed ſi parauit quædā teſtator. ff.de le.1.illud haberi pro completo,quod cœptum eſt,vt etiam voluit in l.q nominus.in.§.q.prin. non multo poſt princ.ff.de fluminib. *De eadem re.*

20 ¶Adde inquam alium tex.in l.veſtimentū.ff.eo.tit.de auro & arg.leg.cuius hęc verba ſunt:veſtimentum,id eſt,quod detextū eſt,& ſi defectum non eſt,ſi ſit conſummatū quod in tela eſt,nondum tamen prætextum,vel detextum,contextū appellatur.Quem tex.Nico.Neapol.referens Iac. Aret.ibi dicit notandum ad ſtatutū loquens de veſtimēto,vt ſi habeat locū in eo quod in tela eſt. & illū tex.dicit ſing.Barb.in cle.cauſam.char.13.in paruis.verſ.ſed dubium eſſet.de electio.& in tract.de pręſtan.Card.in 5.q.1.partis,col.3.verſi.& ſi dicatur ad hoc vt ea ſunt in fieri(ita enim loquitur)cenſentur eſſe in facto,& valde ſing.idem Barb.conſi.57.præclare ſcribitur.col.5.ver.item faciat quod dictū,lib.1.& conſi.14.clementiſsimi.col.2.verſic.& ſi quiſpiam diceret.libr.2.de quo & nos diximus in noſtris ll.Connubialib.gl.2.nu.7.incip. ad idem etiam.

21 ¶Et ego certe,vt dicā quod ſentio,ſi aliquis ſit caſus,in quo id quod cœptum eſt habeatur pro *Reſolutio huius ampliationis.* completo,crederem tunc ſufficere eſſe cœptum,vt effectus nō ceſſet,ceſſante cauſa, poſtquā cœptum eſſet vt forte in illis caſibus.Alias verò huic ſententiæ nō accederem,præſertim cùm initiū pro fine,& conſummatione nō habeatur,niſi certis caſibus,aut reſpectibus,vt videri poteſt ex his quæ ſcripſimus in dd.noſtris legibus Connubialibus in gl. 2.in verbo,*en pouoir de ſon mari*,vbi latè tractauimus,an & quando,& quomodo habeatur ſponſa pro vxore.

22 ¶Amplia ſecundò vt procedat hęc noſtra limitatio,etiam in effectu nondū conſummato:ſed qui *Quid item in effectu nōdum conſummato.* tamen conſequētiam habet ab ipſo actu perfecto,quod patet ex l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iur.dum loquitur de is qui naſcuntur poſt furorē ex matrimonio contracto tēpore ſanæ mētis:& ad hoc illum tex.expendit Imo.in l.pluribus.quæ eſt pen.§.& ſi placeat,verſ.circa tertium membrum.ff.de verb.oblig.

23 ¶Sed hanc principalē noſtram limitationem intellige tribus modis nō contemnēdis,primo, vt *Hac limitatio procedit in cauſa fiendi.* procedat in cauſa fiendi(ſic enim mihi permitto loqui poſt noſtrates)hac enim ceſſante,ceſſat illud fiendum,non tamen idem factum tollitur:ſecus autem in cauſa eſſendi,qua quidem ceſſante non ſolum impeditur fiendum,ſed & factū quoque tollitur,vt voluit Bal.in c.& ſi Chriſtus col. vlt.verſi.adde quod ceſſante ibi,ceſſante cauſa,de iureiur.autoritate Io.Mona.in procem.lib.6

24 ¶Intellige ſecundo ita procedere,vt non ceſſet effectus iā conſummatus pro tempore præterito. *An limitatio procedat, pro futuro tēpore.* ſed bene pro tempore futuro,ſi effectus eſt ſucceſsiuus,per l.tutelas.ff.de capit.dimi.aut etiā ſi ſit momētaneus,niſi ſuperueniat cauſa infirmans,quo caſu etiā ceſſaret effectus.per l.ſi quis hæred. C.de inſtit.& ſubſtit.per quos tex.ita voluit Bal.in c.qnemadmodū.col.2.verſi.circa tacitas conditiones.

ditiooes, de iureiur. & Franc. Ozer. in §. supradicta col. 4. nu. 18. Instit. de mili. testa. Et hic vide quæ dixi supra in 4. limit. ou. 13. & 14. & quæ dicam infrà in 23. limit.

Et quid si superueniat causa retro contraria.

25 ¶Intellige tertiò, vt procedat hæc oostra limitatio, oisi superueniat causa retro contraria, remouēs illud iam consummatum, & in esse productum: tunc enim cessat effectus etiā perfectus, & cōsummatus: verbi gratia, grauamē est causa appellationis, & ea quidem in esse producta cōfestim, quàm interposita est, & tamen reuocato, & ita cessante grauamine, cessat appellatio, per tex. in c. cùm cessaote. de appel. vbi id expresè not. Bal. in 4. ootab.

Quid si in mora fuerit is, cuius cōmodo effectus fuerit consummatus.

26 ¶Intellige quartò, nisi is, ad cuius cōmodum effectus fuit cōsummatus, fuerit in mora: nam tunc poterit effectus ipse cessare, cessāte causa, vt patet ex l. quod tempore. C. de restit. milit. vbi si intra annū vtilem restitutio intētata fuerit, ea amittitur, & cessat, & ita eum text. ad hoc expendit Fran. Ozer. io d. §. supradicta. col. 4. nu. 17. Iostit. de milit. testa.

Quid si cessaret causa specifica.

27 ¶Intellige quintò, vt non cesset effectus consummatus cessante causa generali, per c. suggestum. de decim. secus si cessaret causa specifica: oam tunc cessaret effectus etiam coosummatus, vt voluisse videtur Aot. in c. post traoslatiooem. col. 4. ves. tu dic latiùs, de renuot. vti eum refert Imo. ibi, col. 6. nu. 41. vbi tamen in hoc secundo membro non ei accedit, per tex. in l. vlt. ff. vode liber.

Quādo dicatur actus consummatus.

28 ¶Denique quantum ad hanc limitatiooem pertinet, si quis scire cupiat, quando actus, vel effectus sit consummatus, vel perfectus, vt sit, vel oon sit locus huic limitatiooi, legat Fran. Aret. post alios in d. l. pluribus. §. & si placeat. & col. 2. versic. attende quia quoad solam mētem. ff. de verborum obligationib.

DECIMATERTIA LIMITATIO.

Regula nostra nō procedit in occasione cessante.

1 ¶Decimotertiò limita priocipaliter hanc oostram regulam, vt procedat io causa cessāte, prout ea ipsa regula loquitur, nō etiam in occasione, qua quidē cessante, minimè cessat effectus, per tex. in l. vlt. ff. de rescin. veo. quam ad hoc pro no. alleg. Bal. in c. solitæ. in fi. de maior. & obed.

Occasio est causa iniusta, & insufficiens.

2 ¶Neque id quidem mirum est, quoniā occasio est causa iniosta, insufficiēs, minimè vera ac propria, vt videre licet ex Host. Io. And. Pet. Anch. Ant. Imo. & cæteris, in d. c. solitæ. per eum tex. & id quod scribitur Prouer. 18. in prio. occasionē quęrit, qui vult discedere ab amico. Collect. in c. cùm cessante. de appel. Archid. in c. statutū. col. pen. io verbo occasionē. de resc. lib. 6. & in c. 1. §. porrò. in prin. ff. de statu. regul. eo. lib. 6. & in c. cōsequēs. post prio. & ibi quoque Domi. 11. dist. Andr. Iser. in c. 1. §. cōuenticula quoque in ciuitatibus. col. 1. per eū tex. tit. de pace iuram. firm. Lucas de Peo. io l. quicunque. per eum tex. C. de fuod. patrimooi. libro 11. & in l. 1. io verbo, occasio. C. de frum. Alex. eo. lib. 11. & in l. 1. col. 4. in verbo, occasionem. C. de castreo. pecu. li. 12. Card. Flor. in clem. causam. col. 1. in 1. oppo. de elect. & in clem. dudum. in versi. ob olim. co. 1. in l. opp. in fi. de sepul. Pan: in c. 2. co. 1. versi. in gl. 1. in fi. de constit. Coro. consi. 153. in præsenti coosultatiooe. colo. 1. in littera. E. lib. 2. & coosi. 266. constat dicta credita. col. 1. lib. 4.

De eadē re.

3 ¶Ad quod optimè facit tex. à oullo illorum allegatus io l. Labeo, nō posse ait. ibi, magis ex occasione, quàm ex iure cootingere. ff. de riuis. & tex. in l. famosi. §. hoc tameo. ff. ad legem Iuliā læsæ maiestatis. cùm dicitur, noo in occasiooe, sed in veritate rei. & in l. omnimod. in prin. ibi, occasionem subuertēdæ eorū dispositionis, &c. C. de inoff. testa. & in l. vlti. ibi incolatus occasiooe. C. de municip. & originar. lib. 10. & l. vlt. in §. occasionis huiusmodi calumniā. C. de conuenien. fis. debi. libro 10. & in c. 1. post. prin. ibi, sumentes occasiooem. de confir. vti vel in vti. vbi Decius io princ. eum text. ad hoc annotauit, vt occasio in malam partem accipiatur, & in cap. qualiter & quādo. I, 1. post prioc. ibi, qualiter occasiooe. de accusatio. & text. in dicto cap. statutum. §. insuper. versic. prouisurus. ibi, occasionem ooo assumit. de rescrip. lib. 6. vbi Domin. co. 1. oota, inquit, textum declarantem, quid sit occasio, nempe quæ in veritate facti est falsa, sed exteriùs apparet colloratè iusta. & text. in c. 1. versic. quia verò. ibi, peccandi occasio. & ibi, Archid. in verbo, quia vero occasio prębetur. de iureiur. eo. libro. 6. & in c. 2. versi. si autem causa ibi, occasionem cessioni dederat. de officio ordin. eo. lib. 6.

Causa impulsiua, cēsetur esse occasio.

4 ¶Ideóque Ioan. And. in c. post translatiooem. col. vlt. de renun. quòd io dubio causa impulsiua, videtur esse occasio, & ibi quoque Cardin. Flor. qui id sing. dicit col. 3. ver. quarto in eo quod suprà Domin. in dicto c. coosequens 11. dist. dum dicit causā sumi pro ratione finali, & occasiooem pro causa captata, & Panor. in c. 1. col. 1. in 9. not. vt ecclesiast. benefi. & Imo. in l. 2. §. vlt. col. 2. vers. item adde, & quia dixit. ff. de donat. & Coroe. dicto cons. 153. co. 1. io littera D. lib. 2. Fel. in dicto c. solitæ. col. 1. vers. in quantum dicunt hìc, de maior. & obed. & Barb. io c. super quæstionē. col. 1. vers. oota. ibi occasione. de offic. & potest. iud. deleg. Et secuodum hoc id pertinet ad primam limitationem, in qua plenisimè locuti sumus de causa impulsiua.

Causam & occasionem differre.

5 ¶Scio autem aliud causam esse, & occasiooē, vt videri potest ex d. c. solitæ. post prin. ibi non causam, sed occasiooē prębuit, vbi omnes, pręter id quod ex illis suprà diximus, dicūt causā in iure consistere, occasiooem in facto. & d. c. 1. §. porro. vers. & ideo oos. ibi, causam & occasiouem præstant, vt ecclesiast. benefi. vbi id not. Card. Flor. in 8. eodemque vlt. not. & Panor. in vlt. not. & d. c. 1. §. porro. ibi causam seu occasionē. & ibi Domi. de statu. regul. lib. 6. & cle. dudum. §. in studiis autem liberalibus ibi, ex aliqua, ratiooe, vel causa, de sepul. & gl. in l. si ego emi. §. ioterdum in verbo, partū me vsucapere. in fi. ff. de publ. in tem. act. & Bal. in l. certum. ad fi. C. famil. ercis. & ex Cice. in oratiooe pro Milone, Quæ tum oon modo occasio, sed etiam causa illius opprimendi fuit.

¶ Quod

6 ¶Quid autem inter eas intersit, iam vides ex his quæ iam diximus, vt tamen non omittam quod in eam rem à Bald. scriptum est consi. cxix. statuto cauetur quòd turbans, col. vlt. vers. quæstio denique expensarum, lib. ij. inter eas id differre, quòd occasio dicitur, omne id quod ordinatur ad aliud per se, vel per accidens. Causa verò propriè dicitur id, quod ad aliquid per se ordinatur, per l. verum est, ff. de furt. & l. si mulier, ff. rer. amot.

Alia differentia inter causam, & occasionem.

7 ¶Alij dicunt occasionem illam dici, quæ non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter, & fortuitò contingit. ita enim voluit Philip. Dec. in rub. C. qui admitti. col. 3. vers. sed consideranda, & iterum in d. c. vlt. post princ. de confir. vtil. vel inutil. per text. in l. vlt. §. sed cùm in secũdam ibi. ex rei suæ occasione ortam, C. de furt. & l. rescriptũ, §. si aliena res ibi, occasione eius redactum, ff. de distract. pig. & l. generaliter, §. proinde, versic. planè si minus, ibi, per testamenti occasionem, ff. de fideic. lib. & l fori, ibi, ex huiusmodi professione, vel ipsius occasione quæsierint, C. de aduoca. diuer. iud. Ex quo Bart. not. aliud esse, aliquid esse ex aliquo, aliud eius occasione.

Occasio, quæ non est ordinata ad effectum de quo agitur.

8 ¶Sunt & qui dicunt occasionem denotare causam remotam, & inter hos Io. And. post Roffred. in additio. Spec. tit. de iniuriis, §. sequitur, versi. sed pone inimicus tuus. Bart. in l. vxori, ff. de aur. & arg. leg. vbi id dicit probari, in l. cùm de lanionis instrumento, § asinam, ff. de fundo instructo, vel instrumento legat. & Bald. consi. cxxxvj. proponitur quòd Titius, ad fi. lib. ij. Saly. in l. omnimodo, §. imputari, col. ij. versi. secundo modo probat, C. de inof. test. & in d. l. fori, per eum text. C. de aduoc. diuers. iudi. Angel. consi. lxiij. nobilis miles, col. iij. versi. nec obstat si dicatur. & consi. cclxxxviij viso themate supradicto, col. ij. ver. illud enim verbum, & vtrobique per d. l. vlt. aliàs manifestissimi. §. sed cum in secundam dubitationem, C. de furt. Imol. in l. ij §. vlt. col. iij. versi. item adde ei quia dixit, ff. de donat. Barb. & Ias. in rub. C. qui admit. ad bon. possess. ille, col. v. Ias. col. iij. versi. in prima parte, per not. in d. c. solitæ. de maior. & obed. & in d. c. post translationem, de renunt. & in d. c. cùm cessante, de appellat. & idem voluit Fran. Aret. cõs. clxj. incip. verum est quod Comicus, col. iiij. ver. pater igitur ex præmissis, ibi, nam causa mediata, dum dicit causam mediatã, & remotam potiùs dici occasionem, quàm causam, & Corn. d. consi. cclxiij. post prin. lib. iiij. Alex in l. si patroni, col. ij. versi. secundo modo probatur. ff. ad S. C. Trebel. vbi in id citat. gl. in d. l. si ego. §. interdum, ff. de Publ. in rem actio. & in l. prætor. §. quod de fructibus. ff. de rebus autho. iud possid. seu vendun. & Socin. consil. clvj. pro fundamento, col. vlt. versic. confirmatur, nam licet. & Ias. consil. lxiij. circa primum, col. v. versic. tertiò principaliter, lib. vj.

Occasio causa remota.

9 ¶Et eò respicit, quod post Pet. tradit Cyn. in d. l. generaliter, in ij. q. & ibi quoque Saly. C. de episcop. & cleric. quòd causa finalis est, propter quam aliquid immediatè conceditur. causa impulsiua, quæ occasionem remotam præstat: quod & nos alibi ex illis diximus. Id quod satis probat, etiam si nihil aliud esset, cessante occasione, non cessare effectum: quoniam cessante causa remota, non cessat effectus, vt latè dicemus infrà in vicesima limitatione.

De eadem re.

10 ¶Nec tamen illud interim prætermittendum, quòd aliquando causa pro occasione ponitur, etiam à probatissimis scriptoribus è quibus Terentius qui inter primos in Eunucho ita scribit: Nam iamdiu aliquam causam quærebat senex, quamobrem aliquid faceret. is nunc reperit. quo in loco Donatus interpres doctissimus, nota, inquit, causam pro occasione.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Decimoquartò limita hanc regulam non procedere vbicunque cessatio causæ superueniens, & effectus eiusdem secutus, tendunt ad eundem finem, tunc enim non cessat ipse effectus. Exempli causa, vxor dotem exegit à marito propter ipsius mariti inopiam, secundum text. in l. si constante, in prin. ff. sol. mat. & in l. vbi adhuc, C. de iure dot. postea vir è paupertate emersit, & diues factus est, & ita cessat causa illa restitutionis dotis, non tamen cessat effectus illius, id est, restitutio, semel facta, vt voluit gl. in d. l. vbi, in verbo, abutatur, & ibi Cyn. col. vlt. in xvij. quæst. Odof. Iac Butrig. vti illum allegat, & sequitur Bal. col. vj. versic. formatur etiam alia quæstio, & Io. Fab. col. ij. versic. item quid si venit, & Saly. in §. j. eius l. versic. quæro septimò, de iur. dot. Io. And. in c. per vestras, col. ij. ver. in gl. & bona, & ibi quoque Card. Flor. col. pen. versi. sed quæro post hanc gl. & Anto. col. ij. in ij. oppos. paulò ante fi. illius, de donat. inter vir. & vxo. & idem Io. And. in addit. Spec. tit. de dote post diuor. rest. §. vlt. versi. quid si vir vocatus. Bart. in d. l. si constante, in ix. q. vlt. partis, quæ est in col. viij. & ibi quoque Alberic. circa medium, versi. item quæro si dote exacta, Imo. col. vlt. versic. item adde ei quod tangat, in ix. q. & Alex. col. vlt. idem Bart. in l. pluribus, quæ est pe. §. & si placet extingui obligationem, col. ij. versi. induco ad quæstionem, & ibi Imol. col. ij. versi. in eadem glo. in fi. & iterum versu. tu autem dictis, rursumque col. vlt. paulò ante fi. & ibi quoque Paul col. j. ver. sed oppo. contra regulam, ff. de verb. oblig. Ang. in §. sed & illud, in auth. de æqual. dot. & donat. ant. nupt. Imol. dum allegat Bart. in d. §. & si placet, in l. ij. §. vlt. col. ij. versi. sed in casu, ff. de donat. Paul. Cast. in l. sciendum, §. vlt. in fi. ff. qui satisd. cog. Campez. in tract. dot. in iij. parte quæstio. xlvij. Socin. consil. lx. in præsenti consultatione omnibus, col. 3. versi. præterea ad quid lib. j. Hippol. Marsi. in l. si redhibitus, col. 2. vers. & facit no. verbum, ff. de quæstionib.

Hæc regula nõ habet locum, quando causa cessatio, & effectus illius in eundem finem tendunt.

2 ¶Mouentúrque præterea Bart. & Paul. Castr. aliis rationibus, & ea potissimùm, quòd quandocunque casus superueniens, qui ab initio impediuisset actum geri, tendit ad eundem effectum, cum actu gesto, tunc non tollitur quod gestum est, ex superueniente illo casu, l. verbis legati, in fi. ff. ad leg. Falcid. & §. ex contrario, versi. quod si viuo testatore. Instit. de leg. vti etiam voluit Dyn. in c. factum le-

Ratio illius opinionis.

gitimè, de reg. iur. lib. vj. & idem Bart. in l. si in metallum, ff. de his, quæ pro non scrip. Imo. in d. l. pluribus col. ij. versic. in eadem gl. in fi. & iterum versic. tu autem dictis, ff. de verb. oblig. & Philip. Dec. in l. non est nouum, col. j. sub nu. 2. in fi. ff. de reg. iur. Igitur cùm hæc restitutio facta mulieri, propter inopiam viri, tendat ad securitatem mulieris, vt etiam tendit cessatio illius causæ, scilicet diuitiæ superuenientes, certè tolli non debet effectus, id est, ipsa restitutio. Super hac tamen ratione, vide quod dicam infrà nu. 9.

De eadem re.

3 ¶Et dicit etiam Bart. ad id videri casum in d. l. sciendum, §. vlt. qui satisd. cog. vbi cautio interposita pro securitate à paupere, non tollitur per superuenientes diuitias, quia id quod superuenit, tendit ad eundem effectum securitatis. Et ibi Paul. Cast. qui hanc opinionem tenet, vt suprà diximus, dicit eũ text. esse ad hoc meliorem, quàm nullum alium. & ita inquit Bartol. potest responderi ad quædam iura quæ dicunt, paupertatis causa cessante, cessare & illius effectum, vt in l. cura, §. deficientium, ff. de munc. & honor. & aliis, quę nos adduximus suprà in paupertate cessante: ea enim procedunt, quãdo diuitiæ tendunt ad contrarium effectum.

Qui contrariũ tenuerunt.

4 ¶Nec tamen hæc opinio, in casu, de quo loquimur, caruit contradictoribus, nempe Oldr. & Richar. Malun. vt citantur à Bald. in d. l. vbi adhuc. & ibi quoque Albe. col. v. versic. item quærit idem, C. de iure do. & Dy. in d. l. si constante, & ibi quoque Bal. & Ang. sibi contrarij, & vterque in fi. princ. & Rom. col. pen. versi. item in quantum, in ix. q. ff. sol. matr. idem Dy. in l. post finitam, ff. de suspect. tut. Collecta. in d. c. per vestras, col. 2. versicu. sed quid si in casu, de dona. inter vir. & vxor. Bald. in l. ad comparandas, in fi. C. manda. Ange. in l. si cum dotem. §. si verò, ff. solut. matr. Petr. Ferra. titu. de for. libelli, quo vxor agit ad dotem, in verbo, vxor quondam domini, col. v. in paruis, versic. sed quid dices. Et omnes quidem hac nostra regula innixi, quòd cessante causa cessat effectus, cui tamen responsum est ex eo quod diximus.

Pro posteriori opin.

5 ¶Verùm & ad tutandam hanc posteriorem opinionem afferunt d. c. per vestras, de don. inter vir. & vxo. vbi probatur, quòd marito exigenti dotem à tertio qui eam promiserat, non obstat exceptio, quòd vergat ad inopiam, si offerat cautionem de restituendo, vel petit eam deponi apud mercatorem, ita vt per depositum res sit secura. Sed Imol. in d. l. si constante, in prin. col. vlt. versi. item adde ei, dicit eum tex. si bene inspiciatur, id non probare, vt patet ex his, quæ antè dixerat circa intellectum illius. Sed & dici potest, quòd inopia non allegabatur à muliere, sed à tertio, qui promiserat dotem, cui tantus fauor non debebatur. imò qui non videbatur posse allegare hanc exceptionem. & ideo in d. c. disponitur, vt suprà diximus, & hoc patet manifeste, quia ibi dicitur, quòd statur soli iuratoriæ cautioni mariti, si aliam reperire non potest, & tamen certũ est, quòd si maritus est inops, non per hoc consulitur mulieri, nec euitatur restitutio ex capite inopiæ. imò tenent cõmuniter doctores in d. l. si constante, quòd restitutio dotis illo casu non euitatur, per præstationem cautionis.

Præcedentium opi. concordia.

6 ¶In qua re Henric. Bohic. in d. c. per vestras, in fi. de dona. inter vir. & vxor. hanc cõtrouersiam concordans, tradit quòd si maritus non solùm factus est diues, sed & sapiens, & discretus, procedat posterior opinio. Si autem diues tantùm factus est, fortè ex successione parentum, vel aliàs citra industriam, tanquam scilicet dormienti illius rete ceperit, vt est in veteri prouerbio, & tunc procedat prior opinio. Et pro hoc (inquit) facit l. si creditores, ff. de priuileg. cred. & § suspectus, & §. vltim. Institu. de suspect. tutor. Et id nuncupatim sequitur Ioan. Lup. in repe. c. per vestras, §. xxv. incip. ampliabis quartò: in fi. dicens hanc concordiam menti esse tenendam, quia de iure & æquitate procedit, nec alibi eam reperit.

Altera concordia.

7 ¶Alij autem in hac re aliter distinxerunt. nam aut dos ita fuit vxori restituta, vt dominium ad eam transiret, vt contingit, cùm actum est actione personali ad restitutionem dotis, vel declaratum est à iudice dominium esse apud eam: quod item contingit, quando actum est rei vendicatione: & tunc vera sic prior opinio, cùm sit perfectissima executio, secuta traditione, iuxta ea quæ scribuntur in l. j. C. de pericul. & commod. rei vendi. licèt res deueniat ac casum, à quo non potuisset incipere, vt in dicto §. & si placet, & in l. vt pomum decerpere. ff. de seruitut. Aut mulier egit hypothecaria, & res illi adiudicata est iure pignoris, vel prætorij, vel conuentionalis: & tunc cessante causa ob quam datum est id pignus, ipso iure pignus resoluitur, per l. si pecuniæ, §. j ff. vt in posses. lega. & ex regula tradita à Bart. in l. si finita, §. Iulianus, ff. de damn. infect. & ita nuncupatim voluit Franc. Aretin. in d. l. pluribus, §. & si placet, col. j. versic. & ex hac conclusione, ff. de verb. oblig. vbi id dicit esse de mente Bald. in d. l. vbi adhuc.

Alia item concordia.

8 ¶Alij demque ita hanc controuersiam componunt, vt si pendente iudicio, quo vxor maritum conuenit, vt illi fiat dotis restitutio, secundum d. l. vbi adhuc, ipse maritus desinat esse pauper, debeat cessare id iudicium, cessante scilicet causa illius: sed si iudicium finitum fuerit, ita vt iam facta sit executio, & dos mulieri assignata, non debeat cessare ea restitutio, siue assignatio: & ita voluit Cæpola, in l. actioni, nu. 9. ff. de ædilit. edict.

De eo quod dictum est suprà num. 2.

9 ¶Sed quicquid sit de illo casu, illud tamen scire debes, non semper obtinere quod diximus, casum superuenientem, qui tendit ad eundum effectum cum actu gesto, non tollere quod gestum est: sed tum demum tantum, cùm nihil interest debitoris, vt per secundam causam superuenientem irritetur prima, vt in iuribus suprà in id allegatis. At si illius interest, secus dicendum est, per text. in l. si fideiussor. §. j. ff. qui satisda. cog. & l. j. §. 2. ff. de curat. furios. quas in id expendit Franc. Aret. in d. §. & si placet, col. 2. vers. vel si vis dicere.

DECIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶Decimoquintò limita nostram regulam, vt non procedat in priuilegiis dignitatum, quæ durant etiam finita dignitate, vt videre licet ex l. eos qui, & ibi Io. Plate. C. de excusat. munc. lib. x. & l. maximarum, ad fi. & ibi gl. vlt. Bart. Ang. & Ioan. Plat. eod. tit. & l. eam legem, eod. quoque titul. ex qua not. gl. quòd immunitas non cum dignitate, sed cum persona extinguitur, & ibi etiam Ioan. Plat. & l. eos qui, & ibi item Ioan. Plat. C. de fabricens. lib. xj. & l. vlt. in fi. & ibi quoque Plat. in fi. C. de Silentiar. & decur. lib. xij. & l. iubemus, & ibi idem Plat. & C. de Prox. sacror. scrinior. eod. lib. xij. & l. j. & ibi gloss. & Plate. C. de magistrat. scrinior. eod. lib. xij. & l. j. & ij. & vtrobique glo. & Plat. de Præfect. prętor. eod. lib. xij. & l. j. & ibi Plat. de Præpo. sacr. cubi. eod. lib. xij. & l. j. de Primice. vbi etiam notat idem Plat. quòd dignitate deposita, retinentur vestigia dignitatis. & l. j. C. de Comi. qui prouin. regunt, eodem libro xij. cuius argum. scribit Specul. titul. de legato, §. finitur, qui est vltim. versicu. item notat. quòd ei, quòd qui semel fuit legatus, semper ei debetur reuerentia in memoriam pristinæ dignitatis. & sequitur Fely. in cap. quæ in ecclesiarum, col. xxxij. in v. fallent. versicu. & hinc est quòd ei, de constit.

Hæc regula nõ procedit in priuilegiis dignitatum.

2 ¶Atque ita, vt scilicet priuilegia dignitatum non cessent, cessante dignitate, voluerunt (præter eos quos suprà citauimus,) Dyn. Io. And. Alberic. & Philip. Franc. in c. decet concessum, de reg. iur. lib. vj. Nam Alb. vti alibi, nisi fallor, diximus, id c. legit sub tit. eiusdem tit. ff. & voluerunt item Inn. Bal. & Barb. in c. sedes Apostolica, extrà de rescrip. Hippo. Marsil. latè sing. cvij. priuilegium dignitatis. & sing. clxxix. viget communiter statutum, col. ij. versi. & vltra prædicta.

De eadem re.

3 ¶Et facit præter tex. suprà allegatos alius tex. in l. nihil. C. de quæst. & in l. vlt. ff. de decurio. vbi qui fuit olim decurio, torqueri non potest, in memoriam pristinæ dignitatis. Ex quo dicit ibi Fran. Tig. quod Mart. Fanen. liberauit quendam à morte, qui cùm à iudice fuisset morti adiudicatus, appellauit, & inter cætera allegauit, quòd & si olim fuisset decurio suæ ciuitatis, tamen Potestas illum quęstioni supposuerat, & in quæstione confessus fuerat: ideóque cùm quæstio non valuisset, neq; etiam confessio facta in ea, quod dicit notandum Barb. in c. sedes Apostolica, col. 4. versic. & etiam allego, & Hipppo. Marsil. d. singula. cvij. & d. sing. clxxix.

De eadem re.

4 ¶Sed per illum tex. scribit gl. in c. ad abolendam, in verbo, prærogatiua, de hæret. quòd percutiens clericum degradatum, incidit in canonem, si quis suadente, propter memoriam pristinæ dignitatis, quod & ipsum voluit gl. id tamen declarans in c. degradatio, in fi. & ibi quoque Doct. eo. tit. lib. vj. & glo. in c. accedens, 50. dist. & in c. ij. in gl. vlt. in verbo, ceciderit, liiij. dist. & in c. dictum, lxxxj. dist. in vlt. gloss. & in c. eos qui semel. cum gloss. j. xx. q. iij. Fely. in c. contingit, le j. in fi. de sent. excom. Hippol. Marsi. d. sin. clxxix. col. 2. & ex Theologis Anto. Flor. in ij. parte 3. partis summæ, tit. xxv. c. j.

Clericum degradatum percutiens, incidit in canonem.

5 ¶Quinetiam eiusdem illius tex. autoritate, scribit alia gl. in c. si qui episcopi, in glo. magna, in versi. si verò renunciauit eius clericus. xcij. dist. quòd si quispiam clericus fuerit electus ad episcopatum, nec tamen eum potuerit assequi ob plebis seditionem, eique renunciauerit, manet clericus sui episcopi, vt priùs erat, & ab eo iudicabitur vt simplex clericus, secundum c. ad supplicationem, extra de renun. non tamen poterit eum deponere, ob memoriam pristinæ dignitatis, & sequitur Fely. qui eam gl. dicit no. in c. quæ in ecclesiarum, col. xxxij. in v. fallen. versi. vnde dicit, de constitut.

Clericus electus episcopus, & renunciauit episcopatui, nõ poterit deponi à suo episcopo

6 ¶Denique per illum tex. in d. l. vlt. ff. de decurio. dicit Pau. Put. in tract. syndicatus in euidentiali, nu. vj. non minorem honorem deberi magistratui, post depositum officium, quàm in ipso officio: ideo, inquit, in signum honoris, & commendationis præteriti magistratus, ei solent dari à principibus, & ciuitatibus vexilla cum insignibus, & armis, arg. l. j. C. de statu. & imag.

7 ¶Húcque etiam vergit, quod dicit gl. no. in §. sane in genere sancimus, in verbo, præstet, in auth. constit. quæ per dignitat. quòd filius qui propter dignitatem liberatus est à patria potestate, non redit in eam dignitate finita. & sequitur Alber. in authen. sed episcopalis, ver. sed an liberatus, C. de episco. & cle. & Io. Plat. in l. vlt. C. de Consulib. & non spargẽdis ab iis pecun. præf. magistrat. mil. & Patric. lib. xij. & idem voluit Dyn. in d. c. decet concessum, de reg. iur. lib. vj. & nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus, in gl. iij. in verbo, & *n'est plus en pouuoir de son pere*, in princ.

Filius ob dignitatẽ patria potestate liberatus, in eam non redit finita dignitate.

8 ¶Et quod egregiè scribit Bart. in l. j. per illum text. C. de aduocat. diuers. iudic. quòd qui deposuit officium aduocationis, est tamen vt prius erat, & appellatur Clarissimus, nec debet torqueri: & ad eum mitti debet, vt ad egregiam personam. & sequitur Felyn. in d. c. quæ in ecclesiarum, vbi suprà, versi. & hinc est quòd qui deposuit, de constit. & Ias. dum illum simpliciter allegat, in l. si ita stipulatus sit, col. 6. nu. 7. ff. de verb. oblig. & d. consi. clxxix. col. 2. versi & faciunt dicta.

Aduocatus officio deposito, manet clarissimus.

9 ¶Et quod idem tradit Io. Ligna. in cle. ne in agro, de sta. monacho. quòd qui semel fuit Abbas, deposito officio, sine culpa obtinet primum locum in choro, & conuentu post abbatem, in memoriam pristinæ dignitatis, & sequitur Imo. ibi, col. xiiij. versi. in vlt. quæstione dicit, & Fely. vbi suprà, versic. & hinc est ꝙ qui semel. & Ias. in d. §. Chrysogonus, col. vj. ver. hinc est quòd qui semel, ff. de verbor. oblig. A quo non longè abest quod tradit Guid. Pap. decis. Delphi. cclxxvij. quid ergo si quis ex dominis, quòd domini Parlamenti iisdem gaudent priuilegiis dignitate priuati, sola voluntate principis, & sine crimine, quibus & in ea constituti.

Abbas depositus sine culpa primum locum post abbatem tenet.

10 ¶Adde quod pulchrè scribit Bal. id tamen declarans in l. obseruare §. proficisci, col. 4. versi. septimò quæritur, ff. de offic. Proconf. quòd offendens eius Potestatem, vel eius familiam tempore syndicatus, ita debet puniri, ac si eum offendisset tempore officij, propter reliquias pristinæ dignitatis. arg. l.

Potestatẽ offendens tempore syndicatus, eo

dem pœna puniitur ac ante syndicatum.

vnic.C.vt eauf.post puber.adsit tut.& sequitur Pan.Putea.in tract.syndic.tit.de offic.syndicatorum, col.j.nu.3.& in §.an si Potestas.versi.eiusdem initij qui est sub nu.8 & iterum versi.an offendi Potestatem, qui est sub nu.16.& §.officialis finito officio,versi.j.& §.dicitur autem, col.j. August. Ari. in addit.Aug.Arei.in tract.malefi.in verbo,Caium Sempronij, char.vlt. versi. & diligenter pondera & Ias.in l.sciendum,§.vlt.versic.facit quod sing.ff.qui satisda cogan. vbi id dicit sing. & in d. l. si ita stipulatus.§.Chrysogonus,vbi suprà,ff.de verb.oblig.& in l. principalibus,col.vlt.ver.secundò quæro,ff.si cert.peta.vbi ex eo infert quòd sicut dans alapam Potestati debet capite puniri,ex sententia Bald.in cap. j. §. iniuria, in princ. titul.de pace iuramen. firman. ita & is qui dat alapam ei in syndicatu existenti.

Priorem antiquũ percutiẽs, eadẽ pœna punitur,ac si eum qui nũc est per cuteret.

11 ¶Cui & illud germanum est, quod nota.traditum est ab Alberico in ij.parte statutor. quæst. xx.incip.quòd si statuto,quòd percutiens eũ qui fuit Prior,vel Antianus,punitur eadem pœna , qua percutiens Priorem,vel Antianum,per l.ordo,ff.de public.iudic.& l.ordine, ff. ad municip. quam decisionem longè latèque approbat,& confirmat reprobatis alijs, qui contrarium tenuerant,Hippolyt. Marsil.sing.clxxix.viget communiter statutum.& faciunt alia quæ dicam in seq.limit.

An superiora habent locum in mero officio, ut in dignitate.

12 ¶Sed hæc intelligenda sunt in dignitate tantùm , de qua etiam tantùm locuti sumus, non etiam in mero officio,cui nulla est annexa dignitas:quia eo officio finito,finitur & omne priuilegium, quod ex eo proficiscitur,per tex.iuncta gl.vt à multis citatur in l.j.& ibi etiam doctor.C.de excus.muner. lib. 10. & voluit etiam Bar.in l.j.col.3.versic. sed quæro an talis dignitas,C.de mulie. & in quo loco num.sex.congruen.vel hon.agnos.eo.lib.& in l.vniuersi,& ibi etiam Ioan.Plat.C.de legatio.eo.lib. & in d.l.maximarum,ad fin.& ibi quoque Ang.& Ioan.Plat.in vj.not.eod.tit. vbi ipse Plate. allegat alia iura.& idem Plate.in l.eam legem,eodem tit.

Notarius olim, qui cõficit instrumẽtum, an mitius sit puniendus.

13 ¶Ex quo egreditur dubium quod not.voluit Bal.in l.data,col.xj.versi.de eo qui se asserebat, C. de his qui accus.non poss.quòd mitius punitur is qui aliquando fuit notarius , sed postea priuatus officio conficit instrumentum,propter primordium veritatis,siue (vt nonnulli qui eum citant , dicunt) in memoriam pristini officij,arg.§.quia verò verisimile,in auth.de non alienan.aut permut. reb. eccles.quod & ipsum voluit idem Bal.in l.si quis.la ij.C.de aquæduct.lib. xj. Et illum tamen sequitur Ioan.Ana.in c.accedens,ad fi.de crimine fals.Alex.cons.50.incip.ponderatis verbis statutorum,col. ij.versic. & idem dicit.lib.iij.& Felyn.in capit.quæ in ecclesiarum,col.xxxij.in v.fallent.versi. & hinc est quòd mitiùs,de constit.qui & hoc tribuit memoriæ pristini officij.& in c.super literis,col.xx.ver. pro quo facit,de rescript.Iason qui id sing.dicit in l.sciendum.§.vlt.nu.10.ff.qui satisd.cogan. & in d. §.Chrysogonus,col.vj.versi.ad idem vltimò facit.Hippol.Marsil.singu.xxxv.ille qui nunquam fuit & dicto singu.clxxix.col.2.versi.& faciunt etiam quæ dixi.

Contra illam opin.

14 ¶Et ego certè vix illorum opinioni accederem,quamuis neminem reperi qui ei contradixerit, hic enim plus delinquere videtur qui depositus ab officio ob crimen, illud nihilominus exercet , cùm præterquam quòd crimen falsi committit,vt alius qui nunquam fuit notarius, contemnit iustitiam, estque magis incapax huius muneris,quàm qui nunquam illud est adeptus:& est illud primordium quo Bal.nititur omnino sublatum per priuationem factum ob crimen:nec quicquam operari potest ad commodum illius qui ita priuatus est,arg.l nec infames, C. de decur. & fil.eo. & qui decur.hab. lib.x.& l.j.& ibi Bart.C.de infamib.lib. xij. cum alijs multis simil.à me adductis in tracta. Nobilita. c.xxiij.nu.7.incip.intellige tertiò,& multis seq.Et bene facit quod diximus suprà nu. 8. de abbate deposito sine culpa, qui potitur prærogatiua loci,vt priùs:sed si ob crimen depositus esset, minimè, vt voluere Ioan.Ligna.& alij ibi allegati.

DECIMASEXTA LIMITATIO.

Hæc regula nõ habet locũ,ubi remanent quædam reliquiæ causæ.

1 ¶Decimosextò limita generaliùs quàm in præceden.limita.vt nostra regula non procedat , quoties remanent reliquiæ pristinæ causæ,nam licèt ea maxima ex parte cessauerit,non tamen omnino extinguitur effectus,propter illas reliquias,vt præter alios tex.quos citauimus in d.præcede.limit. satis etiam probat tex.in l.ij & iij & ibi Dyn.qui id not.ff.rer.amota.vbi contra illam quę desiit esse vxor, non instituitur turpis actio,in honorem præteriti matrimonij.& tex.in l. ex duobus, ff. de vulga. & pupil.& l.Vnius facinoris,§.seruus in caput ibi,in memoriam prioris domini. ff. de quæstio. & l. seruos non solùm,C.eod.tit.vbi gl.allegat concordan.

De eadem re.

2 ¶Et ita nuncupatim nostram regulam limitant gl.Dyn.Io.And.Alb.& Philip.Franc.in c.decet concessum,de reg.iu.lib.vj.Io.And.in c.post translationem,col.vlt.& ibi Anto.col. 4.versic.tu dic latiùs, Imo.col.v.nu.36.& col.seq.nu.40.& iterum col.8.nu.51.de renunc.Bart.in l.2.§.vlt.in fi.ff.de donat. Bald.in l.patre furioso,in pri.lect.post princip.& in ij.ad fi.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& in l.vlt. colum.4.vers.quartò quæro,ff.de feri.& in cap.cùm cessante,in 4.not.de appel.Ang.in l.minoribus, C.de his quib.vt indig.Henri.Bohic.in c.& si Christus, col.j de iuretur.Alexa.in l si cum dotem,§.si maritus,col.3.versi.vel potest responderi,ff.solu.matr.& in additio.Nico.Neapo.in l.ij.§. non solùm, ff.de excus.tut.Ias.in l.sciendum,§.vlt.col.3.vers.quartò pro ista parte,ff.qui satisd.cogan.Franc.Rip. in l.ex facto,col.3 num.16.ff.de vulga.& pupil.substit.

Vasallus potest renunciare feudo, inuito domino.

3 ¶Et per text.in d.l.si vnus,§.seruus,ff.de quæstio.voluerunt Host.Cardi.Flor.Anton.Imo. & Felyn. in d.c.quæ in ecclesiarum : ille col.j.in verbo,alienandi, versic. sed nunquid vasallus,alter in fi.Anto.col.2.ver.an vasallus possit,Imo.col.3.versi.& intelligit etiam,Fely.col.xxxij.in v.fallent. in prin. de constit quòd licèt vasallus possit renunciare feudo,inuito domino,per text.in c. j. titul. de vasal.

qui

qui contra constit. Lotha.reg.benef.alien.lib. 2. feud. non tamen post eam renunciationem potest, nec debet offendere dominum, ob memoriam pristini dominij. quod & ipsum voluit ipse Card. Flor.in cle.pastorales versic.denique, in vij.q.de iud.vbi & ad hoc allegat tex.in d.illo c.j.

4 ¶Quibus adde duo dicta Bal.Primum,in l.genero,col.j.versi vlteriùs oppo. C. de iu. dot. quòd ex patris stipulatione de reddenda dote, quæritur filio emancipato actio vtilis, propter reliquias præcedentis potestatis, arg.l.cùm talem, §.vlt.ff.de hære.instit. Alterũ est in l.in rebus, col.3.ver.tertiò noto, ibi, tu dic quòd aut consideramus, C.eo.tit.de iur.dot.quòd vxor constante matrimonio, censetur quodammodo domina rerum dotalium, propter vestigia, & reliquias præcedentis dominij, & in his vir imaginem vxoris repræsentat, argu.l.cùm notissimi, §.j.de præscript.xxx.annor.

Filio emãcipato quæritur actio ex stipulatione patris de dote reddenda.

5 ¶Adde & tu alia similia, in quibus ob reliquias, vestigia, & memoriam pristinæ causæ, effectus non cessat, etiam si causa ipsa cessset, quæ & tu videre poteris apud Io.And.in c.consulti, col.2.versi.in gl. j.dissolutæ, & ibi Anto.col.2.versi.glos.super verbo, seculariter, & Pan.col.item 2.versic.ex quo inferunt, extrà de reg.qui omnes loquuntur de memoria pristinæ religionis, & eundem Ioan.And in c. vlt.ad fi.eo.tit.Fely.latè in c.quæ in ecclesiarum, col.xxxij.in v.falleni.de constit.& Hippoc. Marsil. singu.clxxix.viget communiter statutum, & quæ etiam nos diximus in præced.limit.in qua specialiter locuti sumus de reliquiis & vestigiis dignitatis.

Alia similia.

6 ¶Adde inquam & alia in quibus reliquiæ sunt tanti roboris, vt perinde excludant sequentes ordine, ac si totum ipsum remaneret: quod ex eo videre licet, quòd reliquiæ prioris tutelæ, excludunt sequentem tutelam, vt plenè not.in l.j.C.de testa.tute.& d.l.si quis sub conditione, & ibi Bart. ff. eod. & voluit etiam Bald.in l.cùm antiquioribus, col.vj.versic.quintò sic sicut reliquiæ, C.de iure delibe. & Cardin.Alex.in c. j. versic. quartodecimò sicut reliquiæ, de feud.March.vel duca.vel lomit.lib.j. feud.& diximus in tract.primogenior.q.xl.nu.71.incip.31.vbi rei quæ deficit.

Reliquiæ prioris tutelæ excludunt sequentem.

7 ¶Sed ita tamen vt non illud specialiter omittamus, quòd inimicus reconciliatus, non statim est iudex, vel testis idoneus, cum adhuc dubium sit, an remanserint quædam reliquiæ odij, sed expectandum est, vt amicitia sit longo tempore confirmata, & sint obliterata omnia inimicitiarum vestigia, per tex.no.in c.accusatores per testes, quod est ij.& ibi gl.iij.q.v.Et ita voluit gl.in c. per tuas le j. in verbo, inimicitias capitales, in fi.& ibi Io.Ana.col.3.ver.in gl.in verbo, capitales, & Felyn.col.vltim. versi.in eadem gl.in fi.de simo.Inno.non obscurè in c.cùm oporteat, col.vlt.in verbo, inimicos, & ibi clariùs Panor.col.ij.vers.item aduerte, Io.Ana.col.iij. vers. nunquid autem reconciliatio, & Felyn.col.v.vers.nunquid autem reconciliatio, de accusat. Idem Innoc.in c.cùm I.& A.paulò ante fin. & ibi etiam Imol.col.pen.versic.tertia fuit quæ colligitur, de re iud.vt à nonnullis citãtur, licèt aliud dicere videantur, quamuis allegent d.c.accusatores.Spec.tit.de iud.deleg.§. superest videre, versic. item quòd quõdam, & ibi Io.And.in addit.Ro.sing.cccxv.incip.Inno.in c.cũ I.Alex.cõs.xcix. incip. in causa inquisitionis formatæ contra Iac.col.j.ver.& quãnis tempore, lib.j.Firm.in tract.de episc.in 4.parte lib.4.ver.decimatertia.Fely.in c.si pro debilitate, col.3.versi.confirmo hæc per tria, de offic. deleg & in c j.col.post prin.de iud.& in c.quoties, col.j.de testib.& consi.3.habent legistæ, col.vlt.ver. quartò adduco, vbi dicit sing tex.in d.c.accusatores.Hippol.Marsi.in l.j.§.præterea.col.2.versic.amplia etiam hunc tex.& hanc regulam, versi.intellige tamen, de quæst.& in rep.l.vlt. char. xvj. C. de probat.& sing.cvij.priuilegium dignitatis.ver item adde quod inimicus, & d.sing.clxxix.col.2.vers. item facit etiam, nam inimicus.Ludo.Carc.in rep.l.obseruare, quæ est ij.in prin.nu.118.versi.amplia etiam in inimicitia, C.quor.appellat.non recip.Ioan.Crot.in tract.de testib.char.vj.col.3.versi. decimo extenditur.Maria.Soci.iunior consi.lxxix.incip.licèt in præsenti, col.x. nu. 42. lib.j.& Syluester Aldobrandinus in §.inimicitiæ, col.v.versi.sed dubium, Instit. de excusatio. Et facit quod in simili diximus, suprà in xij.limitat.nu.11.incip.adde & illud, de Iudæo recèns facto Christiano.

Inimicus reconciliatus, an sit testis, aut iudex idoneus.

8 ¶Et has certè inimicitias recõciliatas, esse suspectissimas docet Cicero in oratione pro Milone, In communi omnium lætitia, si etiam ipse gauderet, timeret ne videretur infirmior fides reconciliatæ gratiæ. Et alibi, Ego cum omnes amicitias tuendas semper putaui summa religione, & fide, tamen eas maximè quæ essent ex inimicitiis reuocatæ in gratiam, propterea quòd integris amicitiis officium prætermissum imprudentiæ, vel vt grauius interpretemur, negligentiæ excusatione defenditur: post reditum in gratiam, si quid est commissum, id non neglectum, sed violatum putatur; nec imprudentiæ, sed perfidiæ assignari solet. Idem pro Deiotaro rege scribit Cæsarem fuisse huiusmodi, vt nemo illum placauerit inimicitiis, qui vllas resedisse in eo simultatis reliquias senserit. Et huc respiciens Horat.ad Iulium Florum, lib. Episto.j.Episto.iij.

De eadem re, ex externis autoribus.

Debes hoc etiam rescribere: sit tibi curæ
Quantum conueniat Numatius an malè sarta
Gratia nec quicquam coit? & rescinditur?

Diuus autem Hieronymus ad Rufinum, profitetur se reconciliatas inimicitias purè colere, & non iuxta Plautinam sententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Et idem alibi in ipsum Rufinum lib. j. monet amicos post reconciliatam simultatem, etiam leues vt suspitiones fugiant. ne quod fortuitò fecerint, consultò facere putentur. Vide tamen interim tex. in §. item si propter inimicitias. Instit. de excusat.tutor.

9 ¶Tamen contra hanc limitationem videtur esse tex in l.vltim.ff.vnde lib. vbi si filius dedit se arrogandum, non poterit amplius dicere contra tabulas, licèt etiam post arrogationem remaneant quæ-

Cõtra hanc limitationem.

dam reliquiæ filiationis naturalis, l. tutelas, ff. de capi. dimin. cum similib. Ideo Imo. & Rom. in l. ij. §. vlt. ille col. ij. versi. item adde inquantum: hic col. vlt. versi. vlterius inquantum, ff. de donat. id præsentientes dicunt illud in hac re dici posse, quòd cessante causa, cessat dispositio, licèt maneãt aliquæ reliquiæ. Nisi tamen in casibus, in quibus lex aliquid statuit propter memoriam pristini status, vt in d. l. vnius, §. seruus, ff. de quæstio. & d. l. vlt. ff. de Decurion. & c. j. ad fi. rit. consti. feu. domi. Lothar. Tanquam scilicet intelligant reliquias pristinæ causæ non esse considerandas in hac nostra regula, nisi in casibus expressis. Et id fortè verius est, nisi in reliquiis esset eadem ratio.

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 *Hæc regula nõ habet locũ, cùm suspensa tantũ est causa.*

¶Decimoseptimò limita hanc nostram regulam, vt procedat cùm omnino cessat causa: secus si sit suspensa tantùm, & non obrupta: nam tunc non etiam obrumpitur effectus. l. si extraneus: & l. quod seruus, de condict. ob causam. Et ita per illos tex. dicit Bald. in c. quemadmodum, col. ij. versic. non tacitas conditiones, de iureiur.

2 *Differentia an aliquid suspendatur, an abrumpatur.*

¶Cui adde quod tradit ipse Bald. in c. j. col. ij. versi. & ad idem facit, titu. hic finit lex, deind. consuet. regni incip. lib. 2. feud. esse longam differentiam an aliquid suspendatur, an verò omnino abrumpatur, per not. in l. ij. §. ex his, & l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verbo. obligat. & hæc verba dicit esse l. illa institutio, §. is qui apud hostes, ibi, in suspenso retinentur vel non obrumpuntur, ff. de hæred. instit. Et ex his Bald. vbi suprà, decidit pulchram quæstionem, post gl. ibi, vt apud eum videre poteris. & benefaciunt quæ dicam inferiùs in xxxj. limitat.

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 *Hæc regula nõ habet locũ causa adimpleta.*

¶Decimooctauò limita, vt procedat cessante, id est, extincta causa, secus si interpretemur cessante adimpleta: nam tunc cùm scilicet adimpleta est, licèt cessare videatur, non tamen propterea cessat effectus, per id quod habetur in l. si iam facta, & l. conditionem quæ in futurum, ff. de condit. & demonst. vbi implementum causæ legati, non resoluit, siue non facit cessare legatum, imò ipsum corroborat & confirmat, per quos quidem tex. Bal. in l. filia legatorum, col. j. in 2. q. & ibi quoque Saly. col. j. versi. sed an pro residuo, Ang. in prin. Paul. Castr. versi. sed pone quòd minùs, vbi id dicit consulendo tenuisse, Corn. col. j. versi. sed dubitatur an possit, & Ias. col. 2. vers. prædicta. & isti tex & Iac. à S. Georg. qui hanc dicit esse communem opinionem. C. de leg. sequuntur Oldr. qui fuit eius opinionis, vt testator, qui plus legauit pro dote, postea minùs dedit in dotem, non videtur minuisse legatum: quasi videlicet per illam vltimam dationem in dotem, & sequens matrimonium non cessauerit, id est, non extincta fuerit causa finalis legati: sed solùm cessauerit, id est, adimpleta fuerit.

2 *Dotata in testamento, postea ab alio dotata, legatum dotis non perdit.*

¶Quod nota, quia admodum subtile est, & id etiam sequitur Pau. Cast. consil. cxlvij. proponitur in facto, quòd quædam testatrix, lib. ij. vbi per hoc consuluit, quòd si ea cui quis testamento dotem reliquit, nubat interim antequam testator moriatur, sitque ab alio dotata: ei tamen debetur legatum, veluti causa legati non extincta, sed adimpleta. Id quod etiam antè tenuerat Guid. Cu. in l. cùm is, §. si in ea opinione sit mulier, ff. de cond. indeb. per tex. in l. Publius, in prin. ff. de condit. & demonst. atque etiam Ray. Forliu. per l. hæc conditio, la j. eod. tit. quos ipse Pau. citat.

3 *De eadem re.*

¶Sed & id quoque tenuerunt Oldr. Bart. qui tamen declarat, & alij in l. Lucius, la j. ff. de leg. ij. Bald. in l. huiusmodi, §. cùm pater, & ibi recentiores, ff. de leg. j. & idem Bald. in l. vlt. ad fin. C. de sentent. quæ siue cert. quantit. profer. & cons. cccxxx. casus talis est, auus reliquit nepti, lib. v. & iterum consil. cccxciij. considerato quòd testator, eod. lib. v. vbi & ipse distinguit. Petr. Anch. in c. filius, col. vlt. versic. vltimò circa proximè dicta, de testa. Alexand. consil. vij. visis & diligenter animaduersis, col. iij. versic. hoc in terminis, lib. ij. quod repetitur consil. lxxxviij. lib. vj. vbi illum omnimodo vide. & ipsum quoque Alexand. consi. xcv. repetitus, col. vlt. versi. circa secundum, lib vij. & Bal. consi. ccclx. quia dictum legatum, lib. iij.

4 *Dos testamento relicta, debetur ei quæ tũ maritata erat.*

¶Et huc quoque pertinet, quòd per d. l. si iam facta, de cond. & demonst. atque etiam per l. antepen. ff. de instit. & substit. voluit ipse Bald. in d. l. vnic. col. 2. vers. pone testator, C. de sentent. quæ sine cert. quantit. profer. quòd si testator reliquit decem Berthæ, pro ea maritanda, quæ ipsa tempore testamenti erat iam maritata, debetur illi legatum. quem refert & sequitur Alexand. consi. cxlvj. in causa, & lite inter nobilem Raphaëlem, col. ij. versic. & similiter dicit, lib. v. & Hippo. Marsi. in repet. rub. de fideiussorib. num. 85. & Ioan. Lupus, in repet. c. per vestras, §. xx. versic. ex hoc dicebat, de donat. inter virum & vxorem. Tu autem vide Paul. Castr. consil. cccviij. in isto facto. col. j. versic. secundò facit dubium, lib. j.

DECIMANONA LIMITATIO.

1 *Causa nullitatis cessante, nõ cessat nullitas.*

¶Decimononò limita nostram regulam, non procedere, quando actus quispiam est nullus, propter aliquam causam: quia si etiam postea cesset ea causa, non tamen cessat effectus nullitatis, id est, non reconualescit actus, propter cessationem causæ, vt probatur ex §. j. Instit. de exhæredat. lib. iuncta l. Papinianus, in prin. ff. de inof. testa. & ex l. eius qui, ff. de testa. & §. præterea, Instit. quib. non est permis. fac. testa. & §. j. Instit. de inutilib. stipu. & c. j. de desponsa. impub.

2 *Declaratio l. filiam, ff. de Senator.*

¶Et ad hoc quoque facere videtur l. filiam, ff. de Senator. quæ repetitur ad verbum, in l. generali. §. vlt. ff. de ritu nupt. vbi si filia Senatoris contraxerit matrimonium cum libertino, id quidem matrimonium nullum est: nec vires reassumit, etiam si causa ob quam illud matrimonium non valebat, cessat, quia scilicet pater desiit esse Senator. Verùm Baldus ibi, in priore lectura, dicit illud ibi ideo procedere, quòd ius iam filiæ erat quæsitum, quod pertinet ad vndecimam limitationem, vbi

diximus

diximus. In posteriore autem lectura idem Bald. dicit eam causam fuisse remotam, qua cessante, non cessat effectus, & id pertinet ad seq. limitatio. vbi dicemus. Vel dici quoque potest, vt dicemus ex Alberico, infrà in 33. limitatio. Vel etiam dici posset vltra eos, quòd ibi qualitas impediens non cessat, quia filia per casum patris, non d. finit esse filia Senatoris, per l. emancipatum, §. si quis con ceptus, ff. eo. tit. de Senator. quod bene animaduerterunt Rayn. & Alb. d. l. filiam.

3 ¶Sed si hæc qualitas desineret, ita vt res venisset ad eum casum à quo incipere potuisset, vtrum actus vires assumeret, ingens est labyrinthus. Ideo lectores relego ad gl. Bar. Flor. à S. Petro, in l. per fundum, ff. de seru. rust. præd. gl. & Bar. col. ij in l. cum viro prædiū dotale. ff. de vsufr. & vsuc. gl. & alios, in c. quod initio, & in l. quæ ab initio, quæ est pen. ff. de reg. iur. Dyn. & Bart. in l. filius, ff. de solut. eundem Dyn. & alios in c. non firmatur, & in c. factum legitimè, de reg. iur. lib. vj. Bart. in d. l. pluribus, quæ est peu. §. & si placet, ante medium, versi. circa primum, & ibi cæteros recentiores, ff. de verb. oblig. & eundem Bart. in l. cætera, in prin. ff. de leg. j. Bald. in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. Rom. consi. ccccclx. circa propositam consultationem, in v. dub. Barb. qui alios multos citat, consi. lxx. illud in medium referam, col. j. & ij. lib. iij.

Vtrum res inualida, quæ ad eum casum venit à quo incipere potuit, reconualescat.

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimò limita, vt nostra regula procedat in causa propinqua, & immediata, non etiam in remota, siue mediata, vt voluit gl. in l. si mulier, per eum tex. ff. rer. amotar. & alia glos. à paucis in id annotata, in l. j in verbo, te filio, in v. oppositio. C. de pact. Dyn. non obscurè in c. priuilegium, in solut. j. opposit. de reg. iur. lib. vj. Bald. in d. l. filiam, per eum tex. ff. de Senator. in ij. lectu. & in l. si cùm dotem, in princ. col. vlt. versic. secundò inducuntur, ff. solut. matrim. quòd posita causa immediata, & proxima, ponitur effectus: remota, remouetur effectus. Panor. in c. ex parte tua col. ij. ver. secunda solutio, de conuers. coniug. Cæpo. caus. criminal. consi. ij. super casu homicidij, col. ij. versi. & quòd hoc sit verum, cum multis seq. vt col. iij. versi. & ideo cùm sumus, vbi dicit, quòd causa proxima est vera, & propria causa: remota autem ficta, & impropria. Ideo non habet locum in statutis.

Hæc regula procedit in causa immediata, non in mediata.

2 ¶Nec id à nostratibus tantùm fuit annotatum, vt scilicet deficiente causa remota, non deficiat effectus, quando & Theologi scholastici, non pauci fuerint eiusdem sententiæ, & inter cæteros Alex. Hales illorum antesignanus, & è cuius schola, veluti ex equo Troiano prodierunt cæteri eiusdem notæ proceres, in iij. parte suæ summæ, quæstio. xx. memb. ij. artic. ij. §. j. col. ij. in solu. ij. arg. & diuus Bonauentura lib. iij. sententiar. distinct. xxij. argu. j. quæst. j. & Gabriel Biel. li. j. eiusdem operis, disti. xlv. quæst. vnica, & iterum lib. ij. disti. ij. quæst. ij. in ij. not.

Ai idem ex Theologis.

3 ¶Nam & aliàs causa finalis immediata, attendi debet, vt scribit Signor. Homod. doctor laudatissimus, consil. lxxix. cuius exordium est, factum sic se habet, in quæstione vertente inter dominū, col. ij. versi. præterea causa finalis, per l. cùm quis, cum ibi nota. ff. de dol. mal. & l. si ob turpem, ff. de condict. ob turp. caus. & l. nec tamen, ff. quod met. cau. Et bene facit, quod diximus in xiij. limit. nu. 8. incip. sunt & qui dicunt, scilicet causam remotam, & mediatam dici potiùs occasionē, quàm causam.

Causam immediatam attendi debere.

4 ¶Sed quòd semper aliàs magis operatur causa proxima, quàm remota, l. socium, qui in eo, §. j. ff. pro soc. vbi Bald. dicit causam remotam æquiparari causæ impulsiuæ, & non finali, & l. qui domum habebat, in fin. ff. loca. & l. huic scripturæ, ff. ad leg. Aquil. & l. idem si ob stuprum, §. sed & quod meretrici, ff. de cond. ob turp. caus. & l. sed & si plures, §. in adrogato, & ibi Bart. & iterum, l. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulg. & pup. & l. ij. §. sicuti, ff. de hæred. vel actio. vendi. & l. sed si sic, §. vlt. ff. de legat. iij. & l. rogasti, ff. si cert. petat. & l. metus autem, §. sed licèt ff. quod. met. caus. vbi not. Bart. quòd in dubio tex. loquens de causa, intelligitur de proxima, non de remota, & l. carbonum. ff. de verbo. signifi. & l. cùm de hoc, ff. de excep. rei iudic. & l. ij. C. eod. tit. & c. non potest, de præb. lib. vj.

Causam propinquam magis operari, quàm remotā.

5 ¶Et voluit præterea Old consi. xxv. thema tale est, aliqui propter defectum, col. j. versi. præterea quantò causa est, vbi dicit quòd iuristæ proximam cuiusque rei causam attendunt, Ioan. And. in addit. Spec. tit. de iniur. §. sequitur, versi. sed pone inimicus. Bar. in l. vlt. col. ij. versi. præterea in condictione, ff. de cond. sine cau. Bal. in l. ex placito, col. j. & ij. C. de rer. perm. vbi id probat multis rationibus, & in l. j. §. simili modo, C. de Lat. lib. tollen. & in l. cùm antiquioribus, col. pe. versi. sextò quia filius, C. de iure deli. & in l. sub prætextu instrumenti. la j. col. 2. versi. præterea si dolus. C. de transact. & in l. vxor tua. C. famil. hercis. & in l. j. paulò ante fi. C. si cer. pet. vbi dicit, quòd causę multùm remotę non considerantur, quia actus non sunt consecuturi ab iis, nisi in virtute maioris acceptionis causæ, per l. socium. qui in eo, §. vlt. ff pro soc. & ipse Bal. in l. ædes. col. 2. versic. quęro, de quibus vsibus. C. loca. vbi dicit, quòd non tenetur quis considerare remota, sed propinqua, & allegat Senecā, vt ibi videre poteris, & idem Bal. in auth. ex testamento & ab intestato. col. 4. versic. xiij. capitulum, in fi. illius. C. de collat. Pet. Ancha. in procem. vj. col. 3. versi. & alibi dubitatur. vbi & illud dicit, quòd Iuristę attribuunt rem causæ proximę, non remotę, per d. l. si mulier. & idem Pett. in c. non potest. de præb. lib. 6. & consi. xxvj. incip. in quęstione supradicta. col. vlt. & consi. cccxv. dominus Bar. circa med. & consi. cccxxix. dubitationē facit, vbi & illud quoque dicit, quòd secundū Iuristas debet semper actus attribui causę proximę, & ab ea denominari, & non à remota, & consi. cccciiij. tria dubia. col. 4. versi. & istam opi. Imo. consi. cxxxix. pręfatus Symus debitor. col. pe. ver. pięterea posito. Pan. consi xlv. quędam D. G. coniugata. col. 3. versi. restat nunc respondere. lib. 2. Franc. Aret. consi. clxj. verum est, quod Com: cus. col 4. nu. 5. vbi dicit causam mediatam, & remotam dici potius occasionem, quàm causam, & consi. cxlviij. in quęstione proposita. col. vlt. Philip. Corn. consil. cclxvj. circa

Causa in dubio intelligitur de propinqua.

primam consultationem,col.vlt.lib.iiij.Barb.consi.xliij.illud in medium referam,col.xiij.vers.testat modò videre,lib.ij.vbi dicit,quòd vbi constat de causa propinqua, non curatur de remota. Iac. à S.Georg.in l.cùm hi,in prin.in j.lect,col.ij.nu.xij.ff.de transf.Fran.Curt.iun.consi.j.primùm complector,col.iij.nu.9.& iterum,cons.ij.circa præmissam,col.ij.vers.quarta præmittitur conclusio.Philip. Dec.cons.cxxxvij.cuius præscriptio incip.de absolutione facta,col.iij. versic. secundò principaliter. Matth.Affl.in c.j,col.iiij.nu.6.tit.Impe.Lotha.& Decis.Neap.cxxvij.mater habet duas.Hier. Grat. consi.clxxvij.in præsenti causa,col.ij.nu.8.lib.j.Pau.Pari.consi.cxxvij.lucrum dotis,col. j. & consil. xlj.Io.testator,col.ij.nu.7.lib.iij.

6 ¶Quibus adde quod in vniuersum voluit Compostel.in ca.cùm in cunctis,col.iiij.de elect.quòd in quibuscunque hominum actionibus,causa immediata inspicitur,quem sic refert,& sequitur Ludo. Gommez super regula cancellariæ,de iure quæsito non tollendo,q.iij.col.ij.versi.& tenendo istam partem.Srd & Ang.consi.cx.sanctissima,& illustrissima,col.versi.& ideo concludo, dicit generaliter,quòd semper prima causa est intuenda:neque enim secunda causa quicquã operatur,nisi quantum sibi à prima influitur,per l.Prætor,§.prædium,ff.de leg.ij.& l.si quis domum, §. huic subiungi potest,ff.loca.& l.necessariò,§.vl.ff.de peric.& com.rei vend.& l.si ex duobus,& ibi gl.ordina.ff. de assigna.liber.nam vt ait philosophus,vt ipse Ange.ait,causa prima magis influit in causatum, quàm secunda.Et ideo causæ secundæ tanquam sublaternæ,plusquam causæ primæ concedi non debet,l. Publius,§.j.ff.de condict.& demon.& l.si viua matre.§.in nepotibus.versi.nam licèt.C.de bon. mater.& l.ij.in prin.de interd.& relega.& deport.

Causa secunda nihil operatur, nisi inquantum sibi à prima influitur.

7 ¶Ante hos omnes gl.in c.de cætero,in verbo,vnica.de homic. dicit, quòd causa remota non imputatur ad homicidium,aut aliud delictum,arg.d.l. qui domum habebat,ff.loca.& e.exhibita,eod. tit.de homic.Quam gl.sequuntur Host.Io.And.Henri.Bohic.Io.Ana.Pano.Fely.& cæteri, ex quibus ipse Pan.not.quòd appellatione causę,venit tantùm proxima.& idem voluit ipse Pan.in c.quia diuersitatem.col.ij.versic.in gl.in verbo,non tamen,de conces. præb. & in c. discretionem, col.ij vers.sed ego adderem,de eo qui cogno.consang.vxor suæ.& Fely.qui alios citat in d.c.solitæ,col.j vers.pro qua differentia, de maiorit.& obed.

Causa remota non imputatur ad homicidiũ.

8 ¶Illa autem glo.interpretatur tex.ibi,cuius hæc verba sunt:Qui homicidij causam dat,ad sacerdotium promouendus non est,tanquam qui causam damni dat damnum dedisse videatur.Ex quo illud Ciceronis Philippic.9. Is enim profectò mortẽ attulit,qui causa mortis fuit.In quibus illud annotandum,quòd causam dixerunt,non occasionem.Occasio enim causam remotam significat, vt latè diximus in xiij.limitat.nu.8.qua quidem occasione cessante,non cessat effectus,vt in eadem illa limit.ostendimus.Igitur,vt redeamus,causa propriè sumpta,quæ scilicet immediata est. imputatur ad homicidium,non etiam causa impropria,& mediata,quę occasio dicitur,vt impropriè locutus fuisse videatur iurisconsultus noster in l.qui occidit.§.vlt.ff.ad leg.Aquil.cùm dicit, Nam & qui occasionem damni præstat,damnum fecisse videtur.Debuit enim potius dicere causam,vt Cicero.

9 ¶Vt non immeritò scripserit Bald.ille omnium nostrorum scriptorũ(pace illorum dixerim) vberrimus,ne quid ampliùs dicam,vix enim sine præfatione honoris citare possumus,consi.cxxxvi.cuius initium est,proponitur,quòd Titius percussit,paulò ante fin.lib.ij.quòd euentus, qui procedit à causis proximis,& immediatis,attenditur respectu illarum causarum:si autem non sunt causæ immediatæ,tunc euentus non attribuitur illi principio remoto, sed causis propinquioribus, per d. l. si mulier,ff.rer.amotar.& d.l.huic scripturæ.ff.ad l.Aquil.Ideo (vt subdit) non ab euentu, sed à causis immediatis argumentum concludit.

Euentus causæ proximæ attribuitur,non remotæ.

10 ¶Nec tamen interim omittam quod tradit idem Bal.in l.j.col.ij.in iiij.opposi. C. si ser. ext. se emi. manda.dum loquens de proxima causa,& remota dicit, quòd potest considrrari causa proxima, quando non est instrumentum,sed fit per accidens,vt si pulso aliquem, vnde in lapidem impegit, quo vulneratus est:& tunc propriè non dicor vulnerasse : nec si ille moriatur, dicetur mortuus ex meo vulnere:quia non vtebar eo lapide vt instrumento,quo eum vulnerarem.Ideóque statuta loquentia de percussione,& similia,non habent locum in hoc casu.& idem propemodum dicit idem Bal.in l.de pecoribus.ff.ad leg.Aquil.& ibi quoq; Sal.qui tamen nutat,& Flo.à S.Per. in l.qua actione,§.Celsus autem multum.ff.eo.Paul.Cast.in d.l.qui domum,vers.& no.hic arg.ff.loc. Io. Ana. & Fely.in d.c.de cætero,de homic.& Cæpol.qui id dicit singu.d.consi.ij.super casu homicidij,col. iij. vers.secũdo modo potest.Ang.Are.in tract.malefic.in verbo,& ipsum Titium percussit.Fran. Are. consi.146.visa consultatione,col.iiij.vers.hoc præmisso.Fely.qui solum Ang.allegat,in tract. quando conatus puniatur,col.iiij.versi.ex his infulit,vbi id dicit nouum,& elegans Hippo.Marsi. in l.nihil interest,col.iij.vers.adde etiam aliud singu.ff.de sica.& consi.cxxxvj.consului proximis diebus, col.iij.vers.item contra doctrinam Matth.Affl.in const.Sicil.inci.si quis aliquem,col.ij. in vij. q. & ante hos Bar.in l.si gemina,col.ij.ver.quæro quòd si te,ff.arb.furt.cæs.Et optimè ad id facit tex. in c.studebat,& ibi gl.l.disti.

De eadem re.

Vulnerasse propriè qui dicatur.

10 ¶Postea autem subdit ipse Bald.(neque enim id omittere volui)in d.l.j.C.si ser.extrr. quòd inspecta veritate, causa causæ,non dicitur,causa causati,per l.j.§. deiecisse, ff.de vi & vi arma. & l. quoniam multa facinora,C.ad legem Iuliam de vi publica.& sequitur idem Cepol. d. consil. ij. col. iij. versi.sed in quæstione nostra,vbi dicit,quòd id non procederet in statutis,in quibus verba debent propriè & strictè intelligi.

Causa causæ non dicitur verè causa causati.

¶Ex

11 ¶Ex hac autem ratione quam diximus de ca[illegible]a, multi fuerunt in ea sentẽtia, vt legati principis, aut ciuitatis non teneantur restituere, id [illegible]od eis donatum est ab his, ad quos missi sunt, nam licèt sit eis collatum in honorem principis, vel ciuitatis, tamen id ad propriam eorum vtilitatem datum fuisse censetur: nam hæc est causa proxima, altera remota, vt dicit Bald. in d. l. socium, qui in eo. §. j. ff. pro soc. De quo tu vide glo. in l. qui proprio, §. procurator, vt in cæteris, & ibi latè Alb. col. j. versi. vlt. dicit gl. & sic fuit, Gui. Cu. Bar. Bald. Ang. & Paul. Cast. ff. de procu. gl. in l. si verò quæ est 63. §. item quicquid, & ibi Bar. Bald. qui eum §. legit cum l. dotalem seruum, quę est 61. Alb. qui eundem §. legit, cum prin. d. l. si verò, col. ij. versi. aliæ gl. satis patent, Ange. qui & d. §. legit cum d. l. dotalem, Imol. qui & ipse illum §. legit cum d. l. dotalem, in fi. Rom. qui idem facit, col. pen. versi. ingl. eiusdem l. Paul. Cast. qui idem fecit in fin. & Alexan. ff. solu matr. & gl. in l. sed si plures: quæ est 10. aut vt alij ll. separantes in l. qui liberis quæ est 8. continuando 9. l. si pater & 10. sed si plures. §. in adrogato, in verbo, beneficio adrogatoris. & ibi Ang. Imo. Pau. Castr. Fran. Aret. & Alex. ff. de vulg. & pup. substi. Cyn. in l. j. col. ij. in vij. q. & ibi Alb. col. ij. versi. & ex prædictis, C. de sacrosc. eccle. & eundem Cyn. in l. vlt. col. vlt. versi. quintò colligit sic. & ibi Bal. in §. sed cùm secundam, C. de furt. Io. Andr. Petr. Anch. Domi. & Philip. Fran. in c. à collatione, quod est pen. de appel. lib. vj. Albe. in l. cum aliquis, circa medium, versi. item allegatur hæc lex, & ibi quoque Salyc. post medium, versi. item præstat arg. C. de iure delib. Io. Cald. Cardi. Flor. Anto. Imo. & Panorm. in c. postulastis, quod est pe. de conces. prę b. Bal. in l. extraneo, C. de don. & consi. cxciiij. incip. præmissis verbis, post princ. lib. ij. & consil. cccl xxviij. saluo semper, col. ij. versi. ad tertiam rationem, lib. v. vt tamen interim non omittã quod à Valerio Maximo scriptum est li. iiij. c. iij. quòd Quintus Fabius Gurges, C. Numerius, Fabius pictor, Quintus Vgolinus legati ad Ptolomæum Regẽ missi, munera quę ab eo priuatim acceperant, in ærarium quidem prius, quàm ad Senatum legationem referrent, detulerunt: scilicet, de publico ministerio nihil cuiquam, præter laudem bene administrati officij accedere debere, iudicantes. Verùm Senatus decreto, & populi permissu quæstores in id dati, legatis prõptè vnicuiq; distribuerunt.

Legati [illegible] cipis donat[illegible] an illorũ d[illegible] ceat esse proprium.

12 ¶Hæc tamen quæ causam remotam non considerant, sed tantùm propinquam, declarabis primò vt procedant, nisi esset quæstio de damno dato causa alicuius: tunc enim ad imparia non iudicantur causa remota, & proxima, vt not. consuluit Cald. consi. iiij. abbas locauit, sub tit. de locat. quod pro sing. sequitur Chasse. consi. j. Burgundiones, in iiij. parte, col. iij. versi. miror tamen de isto dicto, vbi tamen declarat, vt apud eum videre poteris. Et id certè reuocandum est ad ea quæ latè scripta sunt in d. c. de cætero, de homicid.

Causa remota, & propinqua, an impares iudicẽtur.

13 ¶Secundò declarabis, vt procedat, nisi illa remota causa descenderet ex causa proxima, vt voluit Pau. Cast. consi. cxix. cuius prin. est, hæreditas prædicta videtur pertinere, col. ij. ver. item dico quòd statutum lib. j. in id allegans Bald. in l. illam, col. ij. versi. quintò, quia sufficit. C. de collationi. Cui adde quòd prima causa semper repræsentatur in secunda, in quam influit, l. licèt, §. ea obligatio. ff. de procuratoribus.

Causa remota descendens [illegible] propinqua, c[illegible] setur esse propinqua.

14 ¶Tertiò declarabis, vt procedat nisi secunda causa talis esset, vt effectus sequi sine ea non posset: tũc enim magis respiceremus secundam eam causam, quàm proximã. verbi gratia, in vsucapione causa proxima est dominium: secunda, possessio: sed quia sine possessione vsucapio non procedit, l. sine possessione, & l. non videtur, ff. de vsuc. magis inspicimus possessionem, licèt sit remota causa, quàm dominium, quæ est proxima, vt scribit Bar. in l. j. col. j. in vlt. oppos. ff. de constit. princ. Et vide quę dicam in seq. declara. & iterum in nu. 18. incip. ego in meo codice.

Causa sec[illegible] sine qua [illegible] ctus sequi [illegible] potest, insp[illegible] cienda est

15 ¶Quartò declarabis (& hæc quidem declaratio proximè ad præcedentem accedit) secundum ea quæ scribit Bald. in c. imperialem, §. illud quoque præcipimus, lib. 2. feud. col. j. tit. de prohi. feu. alien. per Fride. dum tractat in causis subordinatis, à qua eorum denominetur effectus. nam aut prima, inquit, causa inducit secundam, sed non effectum eius, & tunc ex secunda tantùm insurgit effectus: vt patet in mandante, & mandatario: nam mandans est causa anterior, mandatarius autem, qui contractum explicuit, causa posterior: & quia effectus contractus in hac posteriore includitur, & non in priore, ideo actio incipit à posteriore, & ei attribuitur actio directa: & non à priori, cui vtilis attribuitur, l. quæcunque gerimus, ff. de act. & obligat. & l. Iulianus, §. si procurator vendiderit, ff. de act. empt. & l. idémque, §. si quis Titiu, ff. mand. Sed quando prima causa secundam includit, & effectum eius, tunc primam eam causam inspicimus, l. si ita stipulatus fuero, §. vlt. cum l. seq ff. de verb. oblig. & l. si quis pro eo. §. si numos, ff. mand. Hæc ille, qui ex hoc decidit quęstionẽ, an vasallus vasalli offẽdẽs dominũ domini amittat feudũ, vt ibi videre poteris, & eũ quoq; ibi sequitur Card. Alex. col. 2. ver. nõ obstat, & Matth. Affli. col. 2. ver. secũdò nota ad idẽ. Et vide etiã quę dicam infrà n. 17. & seq.

Quid si prim[illegible] causa induc[illegible] secũdam, sed non effect. [illegible] eius.

16 ¶Quintò declarabis hanc limitationem, vt procedat in causa multum remota: secus si non sit adeò remota, sed proximè coniuncta, tunc enim æquè attenditur, ac causa proxima immediata, per d. l. cùm de lanionis, §. asinam, ff. de instruct. vel instr. lega. & l. in lege Censoria. ff. de verb. sign. & l. vxori quis, ff. de aur. & arg. leg. vbi Bart. not. quòd causa intelligitur etiam de causa remota non multum, non item de multum remota, quę magis dicenda est occasio, quàm causa. idem Bart. in l. vt iurisiurandi, in princ. circa med. ff. de oper. liber. & in l. ambitiosa, col. v. in ij. regula, versi. sed quæro pone habentes, ff. de decre. ab ord. facien. & in d. l. sed si plures, §. in atrogato, versi. ego limito hoc dictũ. ff. de vulg. & pup. substit. vbi eius rei exemplum ponit, & ibi quoq; Alex. co. j. ver. item not. ex eo tex. & Iason. col. ij. versi. nota diligenter. Io. Ana. in d. c. de cętero, in fi. de homic. vbi etiam allegat

Quid in [illegible] multum [illegible] mota.

l. quæ

l.quæ religiosis,ff.de rei ven.Franc.Areti.in l.si ante nuptias,col.vlt.ff.solut.matrim.& consi. vj. viso instrumento diuisionis,col.iij.vers.nam ista est regula.& iterum cons.cxiij. viso & diligenter examinato,col.iij.versi.cùm igitur prima vice.& consi.xxix.diligẽter.maturè consideratis,col.v.vers. verùm igitur ad quintum.& Socin.dum allegat d.l.vxori,& ibi Bart.in l.certi condictio,in ij.not.ff. si cert.pet.& bene facit quod suprà diximus,ex Bald.in d.l.j. C.si seruus extero se emi mandauerit.

17 ¶Qua in re tamen illud annotandum est,quòd Franc.Aret.sibi in hoc contrarius,in d.§.in arrogaro,quem legit sub l.si pater,col.ij.versi.tractat etiam Bart.hîc,tradit causam mediatam ita cohęrentem proximæ,vt nulla inter eas sit media,non accipi pro proxima , vt dicit colligi satis euidenter ex l.Proculus,ff.de negot.gest.& l.metum,§.sed licèt vim à quocunque ff.quod met.caus.& vtrobique Bart.idque dicit esse de mente d.l.lege Censoria,quam tamen Bart.in d.l. ambitiosa , adducit pro sua illa sententia.Nec obstat(inquit)d.l.vxori,quia ibi vestes emptæ pro ancillis, non veniunt tanquam paratæ mediatè in vsum vxoris,& vt legatum per se factum:sed veniunt accessoriè ad ipsas,ancillas,quæ erant paratæ vxoris causa.legauerat enim testator quicquid vxoris causa paratum erat.ad legatum autem principaliter factum veniunt accessoria , tanquam pars legati principalis, l. creditor,§.vlt.ff.de liber.legat.& bene facit l.j.§.quæ depositi.ff.depos. Non solùm autem non attenditur causa mediata,quæ non attenditur à disponente,tunc cùm fit dispositio:sed nec etiã causa illa mediata,quæ intenderetur à disponente,tanquã causa causæ immediatæ.vndè licèt procurator emat,quia sibi fuit mandatum,tamen causa acquisitionis mediata est emptio:& quia illa causa venit à procuratore,ipsi acquiritur ius directum,l.Iulianus,§.si procurator,ff.de actio emp.& ita dicit voluisse Bald.in c.imperialem,§.insuper,tit.de prohib.feud.alienat.per Frideric.lib.2.feud.

Causa mediata.

18 ¶Ego in meo codice Baldi nihil tale reperi in eo loco,credóque Franc.Aret. voluisse illum allegare,non in illo §.insuper,sed in §.illud,qui illum confestim sequitur,cuius in eo loco dictum citauimus suprà nu.xv.Sed quicquid sit,ego in hac re magis assentio Barto.sententiæ, vti etiam faciunt Alex.& Iason,qui dicit Bart.satis respondere rationi Areti. Præsertim verò quando huiuscemodi causa mediata,siue remota talis est,vt sine ea nullo modo causa propinqua & immediata produceretur,tunc enim haud dubiè consideratur,ac ipsa causa immediata,vt not.Bald. in c. cùm omnes, col.vj.vers.item quia quando,de constit.vbi dicit quòd quando causa proxima agit vi alicuius causæ,inspicimus eam causam,quæ vim & efficaciam tribuit,per tex.in l.vtrùm,§. cùm quidam , ff. de reb.dub.& idem Bald.in c.literis,in iij.not.de rescript.dum no.ex eo tex.quòd causa remota inspicitur,cùm ea est fundamentum proximæ.Et id est propemodum quod suprà diximus nume.14. & 15.qui sunt 3.& 4.declaratio huius limitationis.

Actus denominatur à prima causa, cùm non transit per medium.

19 ¶In qua re non possum prætermittere,quæ idẽ Bal.scribit in duobus locis.primùm in l.tutores, per eum tex.ff.de testa.tute.quòd quando res procedit à prima causa per medium , nec tamen transit per ipsum medium,tunc denominatur à prima causa.vt ibi. Cùm verò transit per medium , & requiritur virtus & influentia medij,tunc non simpliciter fit denominatio à prima causa,sed ab vtraque,scilicet à prima causa,& medio influente.verbi gratia,in tutore testamentario confirmato per iudicem,qui non est merus testamentarius,nec merus datiuus,sed habet quandam mixtam qualitatem.Ideo dubium est an præferatur legitimo,de quo per Dy.& Iac.Are.in l.ij.ff.de confirm.tut.

20 ¶Alterum ipsius Bal.dictum est,in l.non ideo minùs,col.ij.vers.& ideo oportet,C.de accusat. quærentis,quando concurrunt duæ causæ,scilicet causa proxima,& remota,quid agat causa remota in effectu.Quædam,inquit,sunt causæ primæ,quæ aliquid de se ipsis,& eorum substantia transmittũt, & transfunduntur in causas secundas.verbi gratia,prima causa calefaciens est ignis,sol secunda causa:prima autem & proxima illa causa aliquid tranimittit de sua essentia effectiua. Dicetúrne igitur, quòd sol calefacit,siue quòd à sole calefio?Et certum est,inquit,quòd ab vtroque, scilicet à prima, & secunda causa:quia à prima causa semper aliquid trãsfunditur in secundam:sequitur igitur quòd ei inhæret,ita vt causa secunda nihil agat , quin & prima etiam agat inhærens secundæ. Quędam autem sunt primæ causę,quę de ipsorum essentia nihil transferunt in secundas:& tunc aut secunda causa talis est , quæ nihil agit absente prima. verbi gratia , ego percutio te baculo , ego sum prima causa,baculus secunda,sed hæc nihil agit absente,siue non agente prima.Ergo prima,hæc causa illa est,quę principaliter actum agit.Aut secunda causa agit absente prima,vt si faciam te percuti per aliam interpositam personam,ea persona sic interposita est secunda causa quę libere absente prima potuit agere.Ideo prima causa non assistit actui,quia non est concreta secundæ causę, sed discreta, distincta & separata.Et ita est in mandante,& mandatario.Hæc ille,qui ex iis quasdam quęstiones decidit vt ibi videre poteris.

21 ¶Sed vt redeamus ad id quod diximus,causam mediatam,non multùm remotam,æquè considerari ac ipsam proximam,intelliges primò procedere,quando vtraque causa , scilicet mediata , & immediata,non multùm remota,est iam deducta in esse,vt nostri loquuntur, sicuti dicta l. vxori,ff. de aur.& arg.leg. vbi vxor habebat ancillas,quę ei seruiebant , quibus parata erant vestimenta. Igitur cùm ancillę quę erant causa proxima vestimentorũ,iam erant in seruitio vxoris,constat quòd causa immediata erat producta in esse,scilicet ancillę seruientes : vnde non mirum si vestes dicuntur paratę causa vxoris:quia quicquid est causa causę,dicitur causa causati:influit enim causa immediatè existens in actu,vim & robur in causam mediatam,propter connexitatem quam habet ad eam, & dependentiam quam habet ab ea.Ita subtiliter,vt semper aliàs tradit Franc.Aret. d. con. vj. col.

Causa nõ multùm remota tunc cõsideratur, cùm iam deducta est in esse.

pen.

penultima, versiculo confirmatur ista conclusio

22 ¶Intellige secundo modo, quando ambæ causæ, proxima scilicet & remota, non tamen multùm remota, aut quæ etiam est fundamentum proximæ, tendunt ad eundem effectum, siue finem. Nam si essent alterius naturæ & qualitatis, ita vt ad diuersos effectus, siue fines redderent, magis inspiceretur causa propinqua quàm remota, vt voluit Bald. in d. c. literis, in iij. no. de rescrip. pet no. in d. l. si mulier, ff. rer. amor. dicitque hanc rem nos naturam docere, nam si quis in pruno inserit pirum, facit pira, non pruna.

Et cùm tendit ad eũdem finẽ, tunc spectatur magis propinqua.

23 ¶Quę autem dicatur causa proxima, quæ remota, intelliges ex glo. & aliis in l. pe. ff. de condict. ob turp. caus. & ex aliis multis locis quos suprà citauimus, præsertim Fran. Aret. d. con. xiiij. col. iiij. vers. cùm igitur prima vice. & è Theologis Gabr. Biel. li. ij. sentent. dist. j. q. ij. in ij. not. & ex philosophis, Iacob. Fab. in introductione quam fecit in Physicam Aristotelis, statim post prin. ex sententia ipsiusmet Aristot. lib. ij. Physic. & iterum in dialogis introductionis ipsius Physices.

Quæ causa proxima dicatur, quæue remota.

24 ¶Vt tamen non omittamus dictionem, propter, significare causam remotam, vt videtur probare tex. in l. j. & ibi Bart. in j. no. Bal. col. ij. versi. quintò not. differentiã, & iterum in iiij. oppo. rursúmque col. vlt. versi. vltimò quæritur extra, & Saly. versi. quintò nota differentiam, Paul. Cast. post medium, vers. quintò not. ex eo, C. si ser. ext. se emi. mand. & tex. in l. eo tempore, §. vlt. in fin. & ibi Bar. Bald. Alber. Saly. & Pau. Ca. ff. de pecu. & in l. j. §. nunc videamus, & ibi Bat. qui eum §. legit cum §. emancipatus, ff. de coniungen. cum emanci. liber. & in l. j. §. ex incendio, & ibi Bart. ff. de incend. ruin. naufrag. & in l. socium, §. socius, & ibi Bald. post Richar. ff. pro soc. Et voluit Collect. in c. quod dilecto, col. j. nu. 3. de consang. & affinit. Bar. in l. non dubium, col. pen. ver. nota quòd dictio, & ibi Ias. col. v. versi. adde idem esse, C. de legi. & idem Bart. in l. j. col. vij. vers. circa hoc est videndum, ibi, cuius gratia debes scire, C. de sentent. quæ pro eo quod interest, Bald. in d. l. qui proprio, §. procurator vt in cæteris, ff. de procura. & in l. si ex arrali, paulò ante fi. C. de actio. empt. Imò. in c. qualiter, in vlt. no. de electi. Luc. Pen. in l. qui per potentiam, C. de omni agro deser. & quand. steril. fertil. impon. li. xj. & Fran. Aret. d. con. xiiij. viso & diligenter considerato, col. iiij. versi. sicut enim vasallus. Corn. con. ccxc. ardua plurimùm, col. antep. in litera r, li. 3. Alex. in l. diuortio, §. si vir. col. ij. ver. ant quęritur vtrũ ff. sol. mat. & con. 144. viso themate, co. 3. n. 13. li. 6. & Fely. in c. solitę, col. j. ver. & dixit de maio. & obe.

Dictio propter.

25 ¶Quamuis, aliquando causam proximam denotat, l. si propter, ff. rer. amota. prout nonnulli eam allegant, & l. aditio, ff. de acqui. hære. Ideo Cald. con. iiij. abbas locauit. tit. de loca. quod est omnium con. 83. dicit eam dictionem, vtramque causam simul significare. Ang. consi. 312. prout patet ex themate. Sed cùm significat propinquam, est ex improprio significatu, vt dicit Saly. in d. l. j. C. si seru. exter. & Fran. Are. in l. additio, in iij. not. & alij multi ex iis quos suprà citauimus.

Licèt, aliquando proximam denotat.

26 ¶Sed & dictio propterea, quæ ex illa conficitur, denotat causam remotam, vt tradit Socin. consi. 156. incip. pro fundamento decisionis, col. v. vers. secundum fundamentum, lib. ij. vbi in id allegat loca quæ locuntur de illa dictione propter. Et col. seq. ver. præterea respondetur, nam posito, dicit quòd etiam denotat aliquando causam proximam, prout, inquit, habetur in l. cancellauerat, & ibi Bald. post princ. ff. de his quæ in testa. delen. & per Bald. in d. cap. quia propter, de electio. cuius dictum in eo loco suprà citauimus.

Dictio propterea, causam remotã denotat.

27 ¶Similitérque dictio ob, propriè causam remotam significat, d. l. non dubium, & ibi Bart. col. vltim. vers. not. quod dictum, & Bald. col. j. in v. not. & Iason col. v. in ix. not. C. de legib. ipse Bart. in d. l. eo tempore, §. vlti. & ibi Bald. ff. de pecu. & idem Bart. in d. l. j. vbi suprà, C. de senten. quæ pro eo quod interest. Bal. in d. l. qui proprio, §. procurator. vt in cæteris, ff. de procurat. Imol. & Pan. in c. qualiter, vterque in vlt. not. per eum text. de electio, idem Pan. in c. audiuis, col. j. in vlt. no. etiam per eum tex. de procurat. & in c. inter dilectos, col. iiij. ver. nota ibi ex eo, de fid. instrumen. & in c. exhibita, col. ij. in vlti. not. de rer. permutat. Dominic. in c. deliberatione, §. prohibemus, in vlt. not. per eum text. de offic. lega. lib. vj. Felynus in d. c. solitæ, col. j. vbi suprà, de maior. & obedien.

Dictio ob, causam remotam denotat.

28 ¶Verùm dictio pro, significat causam propinquam, & immediatam, vt proditum est à Bal. in d. c. quia propter, quo loco suprà citauimus, vt dicit notari in l. dominus Sticho, ff. de pecul. lega. Ex quo & illud quoque fit, vt eadem denotet causam finalem, vt si alicui legetur pro alimẽtis, vt dicit idem Bald. in l. ex arrali, C. de actio. empt. per l. cùm ij. §. si quis de alimentis, ff. de transactio. quæ tamen nihil huc facit. Nam ea dictio, non afficit rem cui adiicitur, vt cùm dicitur pro fundo, vt scribit Luc. Pen. in l. ij. col. ij. versi. item not. differentiam, C. de his qui ex publi. ratio. lib. x. per l. ij. §. vlt. C. sine cens. vel reliq. Et dicit Archid. in c. Agatho, lxiij. dist, quòd hæc dictio aliquando, denotat causam finalem, aliquando efficientem, aliquando aliter. & in c. iudices, paulò post medium, j. q. j. quòd nonnunquam denotat causam remotam, & occasionalem. & in c. ordinationes, col. ij. versi. propter hoc. j. quoque quæst. j. quòd interdum non notat causam finalem, sed excitatiuam. vt etiam Corn. consi. lxxxij incip. imminet, col. ij. circa medium, lib. iij.

Dictio pro, causam propinquam dicit.

29 ¶Sed & dictio ex, causam quoque propinquam significat, vt videre licet ex omnibus propè locis suprà citatis in dictione propter, & præterea ex tex. in l. qui liberis, §. hæc verba, & ibi Fran. Aret. ff. de lega. j & voluit Collecta. in d. c. quod dilecto, nu. 3. de consang. & affinita. Bart. in l. j. §. si plures, in repet. col. iiij. versi. expeditus de oppositione, ff. de exercit. & in d. l. eo tempore, §. vlt. & ibi quoque Bald. Alberic. Salyc. & Paul. Ca. ff. de pecu. & idem Bar. in l. liberorum, col. v. versi. præterea probatur quòd propria, ff. de rer. signifi. Bal. in l. iij. §. quacunque, post medium, versi. circa secundum punctum,

Dictio ex, causam proximã significat.

ctum,ff.de iureiu.& in l.maximum vitium,col.iij.ver.prçterea cui non competit,C.de libe.prçteri. & in l.j.col.j.ver.quærto quid sit dicatur,& ibi Pau.Ca.circa medium,C.de cond.insert.& idem Bal. in l.vlt.circa medium,ver.quæritur nunquid ex dicta,C.de testa. manum. vbi ex hoc dicit, quòd vbi lex dicit ex stipulatione alterius agi posse,intelligitur sine cessione,& in c.iniuria,col.vlt. versi. si statutum dicit,tit.de pace iura firmanda.Ang.in l.Lucius, la ij post princ. ff. de hæred. instit.nisi (inquit) aliud suaderet naturalis æquitas,vel ratio,vt ibi per eum. Luc.Pen.in d.l.ij.col. ij.ver.item quod prçpositio,C.de iis qui ex pub.rationib.lib.x.vbi & ad hoc allegat l.ex libero,ff.de quçst. & §. impuberes,Instit.de suspect.tuto.Ant.in c.pactum,in ij.not.per eum tex.de verb.signifi. Imo. in d.l. si finita,§.j.col.j.versi.not.quòd dictio,ff.de dam.infect.& in c.qualiter,in vlti.nota.de electio.Paul. Castr.consi.clxiiij.in præsenti causa,col.iiij.versi.constat autem quòd illa dictio,lib.ij. Domin. in d. c.deliberatione,§.prohibemus,in vlt.not.per eum tex.de offic.lega.lib.vj.Panor.in c.auditis,col.j.in vlt.no.per.eum tex.de procurat.& in c.inter dilectos,col.iiij.ver.no.ibi ex co,de fid.instrum. Fran. Aret.in l.causa cognita,circa medium,ff.de vulg.& pupil.vbi sequitur & dicit sing. id quod suprà diximus de stipulatione alterius.& in l.Prætor ait.col.2.versi.si autem teneas,ff.de acquir. hæred. & in l.quoniam nouella constitutio.in fin.C.de inoffi.testa.Ale.in l.diuortio,§.si vir,col.ij.vbi suprà.ff. solu.matrim.& in l.petens,col.ij.vers.sed hoc est violare,C.de pact.& consi.xlix.viso processu,col.j. ver.& licèt dicta bona,li.iij.& cons.cxxiiij.incip.super primo quæsito,col.vlt.vers.non obstat quòd dictio ex,li.iiij.& consi.lvj.Aldronandus,col.ij.nu.3.lib.v.& consi.lxj.viso processu,col.ij.nu.vj. eod. lib.v.& consi.cxliiij.viso themate,col.iij.nu.12.lib.vj.& consi.cxcviij.perspectis his,col.pen.num.12. eod.lib.vj.Corne.consi.xxv. in præsenti consultatione,col.iij.versi.& sic est indifferens,lib.j.& cons. cxxij.circa præsentem consultationem,col.antepen.in litera c.lib.ij.& con.cxcix.in præsenti consultatione,col.xij.vers.& pro hac conclusione,lib.ij.& cons.cc.consuluerunt, in additio.col.vlt.li.iij.& cons.ccxc tota vis,col.j.in litera b,lib.iiij.Maria.Soci.Senior,consi.xiiij.seqnendo ordinẽ,col.2.vers. tertiò probatur,lib.j.& con.lj.visa facti narratione,col.ij.nu.7.lib.4.Fely.in c.solitæ col. j. vbi suprà, de maiot.& obed.Iason in l.j.in j.not.ff.de iustit.& iur.& in l.certi condictio,in prin.col.v.vers. primò quòd dictio,ff.si cert.petat.& in l.si mihi & tibi,col.ij.vers.secundò & fortiùs,ff.de lega. j. & in l.non dubium,col.v.in ix.no.C.de legib.Fran.Rip.in l.ex facto,§.si quis ita,quod est vlt.col.j. versi. pro ista parte,ff.ad SC.Trebel.& omnes vbique.

Si lex dicit ex stipulatione alterius agi posse, intelligitur sine cessione.

30 ¶Licèt,nonnunquam hæc dictio causam quoque remotam significat,vt patet ex l.j.§. ex incendio, vbi Barto.& Ange.not.ff.de incend.ruin.& naufra,& d.l.additio,ff.de acqui.hçre.& l.si pupillus, & ibi Franc.Aretin.in j.not.eo.tit.& d.l.si plures,§.in arrogato,ff.de vulga.& pupi.subst.& l.cùm filius, & ibi Bart.post prin.ff.de legat.iij.& d.l.si finita,§.j.in princ.& ibi Bart.& alij,ff.de dam.infect.& d.l. Prætor ait,§.j.ad fin.& ibi quoque Bar.ff de bon.autor. iudic. possid.& l.apud Trebatium, in prin. cum gl.j.ff.de aqua plu.arcen.& l.j.& l.cùm ex causa.C.de inofficio.testam.& auth.ex causa exhæredationis.inserta l.fin.& ibi Corne.col.ij.vers.not.quòd præpositio ex,C.de libe.præte.& l. ex falsis,C.de transact.& c.j.& ibi Ant.in vlt.not.de cleric.pugnant.in duel.& gl.in l.cùm oportet,in verbo,ex eius substantia,& ibi expresiùs Bar.col j.vers.quærto ergo qualiter,C.de bon.quæ li.Rapha. Fulgo.consi.xiij.circa primum,col.iij.vers.illud porrò,Corne.cons.cxliiij.viso dicto themate,col.2. in litera o,lib.j.Sed id certè est ob subiecta m materiã,vt dicit Corne.in dicta auth.ex causa. & consil.j.circa primum,col.7.in litera q,lib.iiij.regulariter autem contrà,vt patet ex supradictis in præceden.& dicit Bartol.in omnibus propè locis in hoc vers.citatis.

Sed & ea nonnunquam causam remotam designat.

31 ¶Nam & dictio de,quæ eiusdem significationis est,(vt scribit Bat.in d.l.Prçtor,§.j.in fin.ff.de bon. autor.iudi.possidend.)significat etiam causam propinquam,vt probat tex.in d.l.j.§.nunc videamus, & ibi Bart.in §.emancipatus,ff.de coniungen.cum emancip.liber.& voluit etiam Bart.in d.l.j. §.ex incendio,ff.de incen.ruin.naufrag Bal.post Iac.in d.l.non dubiũ,col.j.in v.no.& ibi Ias.col.v.in ver. adde idem esse.C.de legib.& ipse Bal.in l.de pecoribus,ver.item dictio de,C.ad leg.Aquil.& in d. l.eo tempore §.vlt.in fin.ff.de pecul.Imo.in l.si finita,col.j.ff.de damn.infecto, & ibi quoque Alex. in j.not.nisi(inquit)constet,aliud esse de mente loquentis,per eum tex.Pau.d.con. clxiiij.vbi suprà, lib.ij.Franc.Aret.in d.l.Prætor,col.ij.ff.de acquir.hære.Cor.consi.ccxc.ardua plurimùm,colum.penul. in litera c.lib.iij.

Dictio de, est eiusdem significationis, ut dictio ex.

32 ¶Hæc enim dictio de,notat substantiam,vt dicit Bald.in c.ex communicatis vers. quærto quæ est ratio,de offi.lega.per d.l.j.§.videamus,ff.de coniungend.cum emancipat.liber.Ideo, inquit, legati de latere dicuntur ,quasi sint de substantia sedis Apostolicæ.& idem dicit in c.cùm in veteri, col.j. versi.nota consilium requirendum,vbi in id allegat magistrum sententiatum,lib.j.di.xxvj.in fin. & sequitur Cor.consi.xlviij.de pluribus,col.iiij.in litera g.lib.ij.& cons.xxvj in hac consultatione,col. vj.vers.viget.& fortiùs,lib.iij.idem autem Bald.posteriori loco,col.quoque j.versi.sed nunquid est necesse,dicit quòd si sententia ferri debet de consilio iurisperiti,necesse habet iudex sequi consiliũ illius,cùm illa dictio de,det ei potestatem,argu.d.§.videamus:licèt secus esset,si diceretur cum cõsilio.& illum quoque in hoc sequitur ipse Corn.consi.liij.pro decisione,col.ij.in literis c, & d,lib.j.& d.consi.ccxc.vbi suprà,lib.iij.Sed & quòd substantiam significat tradit Corn.con.j. circa primum, col.vij.in litera q,lib.iiij.licèt,vt ibi dicit,impropriatur secundum subiectam materiam, vt etiam apparet ex d.l.si finita,§.j.ibi.de eo opere,iuncta glos.& ibi Bar.& alij,ff.de dam. infect. quod & ipsum intellexit ipse Bart.in d.l.j.§.ex incendio,ff.de incen.rui.naufrag.& ipse item Corne.con.167.

Dictio de, notat substantiã.

in

in hac consultatione, colum. penult. in litera c, lib. ij.

53 ¶Sunt autem qui dicunt hanc dictionem de, minùs afficere rem, cui adiicitur, quàm dictionem ex, vt si dicimus ex fundo, ipsum afficit, l. defuncta, §. j. ff. de vsufruct. & l. Caius, ff. de annuis lega. At cùm de fundo dicimus ipsum non afficit, l. vlt. §. j. ff. de contrahen. emptio. Ita enim voluit Luc. Pen. in d. l. ij. col. ij. versi. nec differentiam, C. de his qui ex publ. rationib. lib. x. At idem contrarium tenuit in l. qui potentiam, C. de om. ag. defer. li. xj. vt enim inquit D. Augustinus super illud ad Roman. xj. quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Attendendum est, quòd non ait de ipso, sed ex ipso ex ipso enim coelum sunt & terra, quia fecit ea: non autem de ipso, quia non de substatia sua. Frequenter tamen, vt subdit, vnum pro altero ponitur. Et ita dicit Lucas se dixisse in dicta l. ij. de his qui ex pub. rationib. vbi tamen contrarium dixerat. *Haec dictio minùs afficit rē, quàm dictio ex.*

54 ¶Ex his autem quae diximus in dictionibus propter, pro, propterea, ob, ex, & de, satis intelligis eas propriam naturam exuere: & impropriam induere ex subiecta materia. quod generale est & perpetuum in omnibus dictionibus. vt videre licet ex l. si vno, in prin. & ibi glo. Bar. & Bald. ff. loca. & l. si lege, ff. eod. tit. & l. si stipulatus, ff. de vsuris, cum multis concord. adductis à Felyn. & Dec. in c. nam concupiscentiam, de constitur. & in c. quoniam abbas de officio delegat. & Ias. in l. iij. in secūdo not. C. de transactio. & à me in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 36. incipi. fallit secundò & generaliùs, & ij. sequen. & alibi saepe in ea glo. C. de reuocan. donatio. *Omnes dictiones impropriātur, ob subiectā materiam.*

55 ¶Si autem alia scire vis de huiusmodi dictionibus, vide de primis illis, propter, & pro, gl. in l. dominus Sticho, in princ. in verbo, pro quibus, & ibi Alb. ff. de pecu. Io. and. in c. vlt. in prin. de donat. & in c. petistis, post prin. de priuileg. De dictione, ex, Bal. in l. hoc iure, col. iiij. in vij. oppo. ff. de iustit. & iur. De dictione de, Io. And. in c. nullus ex consilio, in multis locis, de reg. iur. lib. vj. Bal. in l. j. §. ius naturale, col. ij. versi. quintò circa alimenta, ff. de iusti. & iure, & in d. l. ex hoc iure, vbi sup. eo. tit. *Alia de dictionibus suprà memoratis.*

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoprimò limita nostram regulam, vt procedat in causa expressa, secus in causa tacita, & in mente tantùm retenta, per tex. in l. si maiores, C. de transact. vbi transactio non rescinditur ob defectum causae non expressae, & ibi id not. omnes doct. & in l. si repetendi, & ibi quoque gl. & doct. ff. de condict. ob caus. & l. iij. §. si quis quasi, & ibi item doct. eod. titu. & l. quod quis, ff. de cond. indeb. & l. cùm in plures, §. locator. & ibi doctor. ff. loca. & no. Barr. in l. si ego, in ij. oppo ff. si cer. pet. & Pan. in c. ex parte tua, col. ij. versic. secunda conclusio, de conuers. coniug. & diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, libertis, nu. 24. & haec quidem, C. de reuoc. donat. vbi & alios citauimus. *Haec regula habet locum in causa expressa, nō in tacita.*

2 ¶Et huc quoque respicit quod à Baldo scriptum est in l. vlt. in ij. opposit. ff. de haered. instit. quòd si ratio statuti est expressa in statuto, ea attendi debet, l. milites agrum ff. de re milit. secus est si non sit expressa, nec in lege scripta, tunc enim magis attendi verba, quàm rationem per l. prospexit, ff. qui & à quibus. quod & propemodum voluit Pau. Cast. consil. cccxiiij. super eo quod quaeritur, in j. dubio. lib j. Sed quod propiùs accedit ad id nostrum propositum, idem Bal. in l. j. col. v. versic. an cessatio, ff. sol. mat. dicit, quòd cessante ratione legis in eadem lege scripta, cessat lex. Si autem non sit scripta, id non perpetuum est, vt ibi videbis, de quo & nos alibi diximus in cessatione causae, siue rationis legis, & rursum, in j. limitatione. *De eadem re.*

3 ¶Sed hoc multis modis intelligendum est. Primò, quantum ad contractus pertinet, vt procedat, quando causa fuit tantùm considerata in mente promittentis, aut donantis, prout illa iura in princ. allegata loquuntur. At si causa fuit ab vtroque cogitata tanquam finalis, & propter quam facta fuit promissio, aut donatio, tunc ea cessante cessat promissio, vel donatio, licèt expressè non fuerit adiecta, l. j. §. vlt. cum l. seq. ff. de excusatio. tutor. & l. quae tutelam, ff. de testa. tut. & l. etiam si patris, ff. de lega. j. & l si legatarius, ad fi. C. de legat. *Quid si causa tacita fuit cogitata ab vtroque contrahente.*

4 ¶Et ita per illa iura dicit Rom. consil. cccclxvij. in proposito casu aduertendum, post. prin. Et id quoque ante illum voluit Bar. in l. cùm quid, per illum text. col. ij. versi. vlteriùs dubito hic, ff. si cert. pet. vbi postea docet qualiter probetur, quòd ab vtroque causa fuit considerata. Et tandem in fi. ex hoc infert post Guil. Cune. ad hanc speciem, eùm scholasticus recens veniret è studio, abbas illi dedit fundum fruendum, dum viueret: postea eùm iret ad Palatium pro abbate, detecta est eius imperitia: quaesiit an ille fundus pure sibi remaneret, & responsum quòd potest abbas illi fundum auferre, cum cesset causa inter ipsos verisimiliter, ac praesumptiuè considerata, vt scilicet abbatem in suis litibus iuuaret, nisi tamen de alia causa appareret. & illum sequitur Ro. d. consi. cccclxvij. reprachendēs Io. And. alter sentientem, in addi. Specula. in rubr. de praeben. & alia multa similia adfert ipse Rom. ex quibus, & in alio pulchro casu consuluit, vt ibi videre poteris. Sed cui adde Bald. in cap. peruenit, quod est tertium, in j. no. de iureiurand. *De eadem re.*

5 ¶Intelligendum est & secundò, quantum ad contractus, procedere in iure fori, vt nostri appellant: non etiam in iure poli, id est, conscienciae, ex eo quod scribit Adria. Flor. insignis Theologus, qui summum pontificatum tandem adeptus est, in suis q. lib. iuj. sententiarum, in materia restitutionis, in quaestio. incipien. consequenter quaero vtrùm indistinctè, in solutione illius quaestionis, vbi dicit, quòd si quicquam datum fuit propter aliquam causam, quae tamen expressa non fuerit, is tamen cui datum est, in foro animae tenetur restituere, si causa non subsit, quamuis lex repetitionem non concederet, per d. l. si repetendi, quam allegat. Nihil enim, ait, refert, quò ad ius diuinum, & naturale, an causa tacita fuerit, an expressa, modò de ea vtrique constiterit. *Quid in foro conscientiae.*

De eadem re.

6 ¶Sed hic aduerte, quia ſi Florentius intelligit de cauſa ab vtroque conſiderata, non ſolùm id procederet in foro conſcientiæ, ſed & in foro iudiciali, modò de ea re conſtaret, vt diximus in præceden. declar. At ſi intelligit de cauſa conſiderata à donante tantùm, vt in caſu d. l. repetendi, quam allegat eſt magna, & no. limitatio. vt videlicet is, cui donatum eſt, teneatur reddere, quando ſibi conſtiterit fuiſſe donatum, ob cauſam conſideratam à donante, quæ non ſuberat, vel poſtea ceſſauit. Scio autem Deum Opt. Maxim. non tam verba conſiderare quàm animum, vt ſi verba donantis, & cauſam exprimentis faciant locum repetitioni, faciat quoque animus.

Vnica cauſa, uel ratio habetur pro expreſſa.

7 ¶Intelligendum eſt tertiò, & id pertinet ad leges, & conſtitutiones, non procedere, quando illa tacita, ſiue coniecturata cauſa, & non expreſſa, eſſet vnica, nec alia reddi poſſet: quia huiuſmodi cauſa habetur pro expreſſa, arg. tex. in l. nominatim, quæ eſt ij. tit. in verbo, ſi modò vnicus ſit, ff. de lib. & poſth. & l. fundus qui locatus eſt, in fi. ff. de fund. inſtruct. & l. milites agrum, ff. de re milit. & l. ſi domino, & ibi Bar. & alij, ff. de lega. j. & l. patronus, §. j. ff. de le. iij. & l. ſi tibi, §. j. & ibi Bar. & rurſum, l. ſi hęres, & l. ſi optio. in j. reſpon. ff. de optio. lega. & §. nominatim, Inſt. de exhæred. lib. & c. ex parte, le j. & ibi gloſſ. vlt. & Pan. col. ij. verſi. in gl. fi. ibi. & Fely. in fi. qui eum text. dicit ad hoc ſingularem, de offi. & poteſta. iudic. deleg.

A ratione unica tacita, argumẽtari poteſt, ac expreſſa.

8 ¶Et id quidem vt ſcilicet, cùm vna tantùm ratio reddi poteſt. pro expreſſa habeatur. Et ita quidem, vt ab ea, vel à ſimili, vel eadem, vel à ceſſante ipſa, vel aliàs argumentari poſſimus, tenet gloſſ. in l. quamuis, & ibi Bal. in princ. Paul. Caſt. Raph. Fulgo. Philip. Corne. & alij recentiores, C. de fideicommiſſ. ex quibus ipſe Bal. docet, tunc non eſſe interpretationem extenſiuam, ſed intellectiuam, & id procedere tam in teſtamentis, quàm in ſtatutis, Dyn. in c. vlt. de regul. iur. lib. vj. Bal. in l. maximum vitium, col. iij. verſic. ſed Bar. dicit, C. de liber. præter. vbi expreſsè dicit, quòd ex ea poteſt ſumi argumentum, vt ex cauſa finali. & in l. quoties, col. j. verſi. nota ex qualitate, & in l. vltim. C. de natura. liber. & in authen. quas actiones, col. ij. in iij. quæſtio. & ibi Iaſon. col. vj. verſic. adde idem eſſe. C. de ſacroſanct. eccleſ.

De eadem re.

9 ¶Sed & alij plures vltra Bal. & alios ſuprà adductos, idem voluêre Imo. in l. vlt. col. iij. verſ. nẽ etiam aduerte, ff. de hæred. inſtit. Pan. in c. vlt. col. iij. verſi. & plus ego puto, de reſcri. & in c. nihil, col. v. ver. nec obſtat ſi dicatur, de electio. & in c. cùm inter vniuerſas. col. ij. verſic. & quanquam iſta iura, eo tit. & conſi. lxxv. quidam deceſſit, col. iiij. verſi. & ſic in quacunque materia, lib. j. Raph. Fulgoſ. conſi. xv. proponitur, col. ij. verſi. quæ nanque alia ratio. & conſi. lxxviij. ſuppoſito ſtatuto tenoris qui ſequitur, ſtatuimus, col. ij. verſi. & licèt hæc ratio. & conſi. cix. ſi qua quæſtio, col. pen. verſi. quæ nanque poteſt alia & conſi. clij. ſuppoſito ſtatuto tenoris, qui ſequitur videlicet, col. vlt. verſic. quæ nanque poteſt, nam idem fermè conſilium eſt cum illo lxxviij. Alter Raph. Co. in l. ſi verò. §. de viro, ver. item niſi ratio eſſet, & ibi Paul. Ca. paulò ante medium, verſ. idem, ſi ratio non eſſet, ff. ſol. matri. idem Raph. Co. con. ij. proponitur, quòd Ser. Blancus, col. j in fi. & con. cxlvj. Simon Helius col. pe. in fi. Ro. con. xxxij. viſa municipali conſtitutione, col. ij. tertiò hoc ſtatutum, & conſil. 100. in præſenti cauſa, col. j. verſic. ratio autem, cum ſequen. vbi loquitur in caſu noſtræ regulæ, vt ſcilicet ceſſante ratione conſtitutionis, quæ ſola reddi poteſt, licèt non ſit expreſſa, ceſſet conſtitutio. & conſ. cxx. citra primum, in fi. & conſi. ccccxiij. in cauſa propoſitæ conſultationis, col. j. verſi. his tamen non refragantibus, vbi etiam loquitur in caſu noſtræ regulæ. & con. ccccxj quatuor ſunt, col. j. ver. à qua quidem Paul. Caſt. con. cclj. viſa quadam ſecuritate, ante medium, lib. j. & conſil. cclvj. videtur dicendum, quòd dictum conſilium, poſt medium, eo. lib. j. & con xl. præſens caſus, poſt medium, lib. ij. & conſi. viij. quod eſt ſimili initio. col. j. eo lib. ij. Alex. in l. ſi conſtante, in prin. col. iij. verſi. fortiùs videtur, quia etiam, & ibi quoque Claud. Seiſel. col. iij. verſi. tertiò fallit, ff. ſolu. matrim. vbi & hoc dicunt procedere in correctoriis. idem Alex. conſi. xlviij. ſuper extractione, col. ij. verſic. & cum nulla alia, lib. j. & conſil. xxiiij. animaduerſis bis, ante fi. li. ij. & conſi. l. viſis actis cauſæ, col. iij. ver. & ſaltem vbi ſcripta, eo li. ij. & con. xxij. conſideratis verbis ſtatuti, col j. lib. iiij. & con. lij. circa hanc dubitationẽ, col. 4. ver. quinimo plus dico, eo lib. 4. & con. lxxxv. animaduerſis optimè his, col. j. ver. ſecũdò pro hoc facit, eo lib. 4. & con. 100. viſa parte teſtamenti, col. ij. verſi. quòd autem teſtator, eo li. 4. vbi & id dicit procedere in contractibus, & vltimis voluntatibus. & con. lxxxix. circa primum dubium, col. ij. verſi. vide ſi ut quando, lib. 6. & con. vij. attentis & ponderatis, col. iij. ver. aduertendum eſt, lib. 7. & con. cxxix. ſuper primo dubio, colum. ij. verſic. præſuppono & ſecundò, eod. lib. vi. Cepol. in l. ſciendum, la ij. colum. ij. num. 7. ff. de ædil. edic. & cauſarum criminal. conſi. lxxiiij. viſo ſtatuto Taruiſij, col. vlt. verſic. quia reſpondetur. Baptiſt. Cacia. in repe l. omnes populi, in materia interpretationis extenſiuæ, char. 16. ff. de iuſtitia, & iu. Corne. conſil. ccxvij. Quitianus col. vlt. lib. iij. Bar. in repe. rub de fide inſtrum. col. ix. & conſi. xxxij. ſapienter ſcripſit, col. j. lib. ij. Philip Franc. in c. ſuggeſtum, & ibi alter Philip. Dec. latè in ij. no. de appell. Fran. Cur. ſenior con. ix. Ticinenſi ſtatuto, col. ix. verſi. ego reſpondeo. & conſil. xlv. ſtatuto, ſeu conſuetudine, col. vj. verſic. præponendæ ſunt. & latè conſil. lxxxj. rectè præfatus, colum. iij. num. 12. & Soc. inter conſilia illius, con xl. cùm in præſentiarum, col. iij. ver. igitur illa eſt. & ipſe Socin. conſil. xxviij. quidam Petrus, col. iij. verſic. quintò confirmatur, lib. iiij. Lud. Bolo. in repet. l. iiij. §. Cato, char. vltim. colum. j. ff. de verbor. obligat. & conſil. lx. cor mundum, &c. viſo igitur puncto, col. j. Felin. in c. tranſlato, ad fi. de conſtit. & in c. cùm omnes, col. xiij. ver. ſecunda opinio fuit, eo titu. & in c. ſi quando, col. ix. verſ. ſed certè licet, de reſcriptis, Card. Alex. in c. verùm, col. ij. ver. item vbicunque non poteſt, de condit. appoſi. vbi tunc dicit præſumi rationem, ſiue cauſam finalem, cùm

Idque etiam in correctoriis.

Ratio finalis præſumitur, cũ nõ niſi una reddi poteſt.

non

non nisi vna esse potest. Iason in l. de quibus, col. iiij. versi. puto, quòd vtrunque, ff. de legib. vbi & post alios dicit procedere etiam in correctoriis. & in l. certi conditio. §. quoniam, col. pen. versi. ego pono pro constanti. ff. si cer. pet. & in l. siue apud acta, col. ij. versi. tertiò moueor, C. de transactio. vbi & id dicit procedere etiam in correctoriis. & in §. omnium, col. viij. nu. 38. Insti. de acti. Mathe. Afflict. loquens in casu nostræ regulæ, in consti. Siciliæ, inci. intentionis, col. vij. in iij. no. Philip. Dec. con. ccclxxiij. in casu proposito, col. ij. versi. & ideo ista ratio. Paul. Paris. loquens etiam in casu nostræ regulæ, consi. v. vnio istius monasterij, col. viij. nu. 57. lib. iij. Maria. Soc. iunior, consi. j. præsentis consultationis, col. xv. nu. 53. lib. j. & Lauren. Sylua. qui id quoque dicit procedere in correctoriis, consi. xxj. noua offertur dubitatio, col. vj. versi. sexto & vltimo.

10 ¶Et hanc sententiam admodum confirmant alia multa similia, quæ ibi collegi in nostris legi. connubialibus, in gl. vij. in verbo, *expres*, nu. 128 inci. sed & illud sciendum, & multis seq. quibus vsque ad cxlvj. ostendi ea expressa dici, & existimari, quæ in vnn tantum verificantur, licèt aliter non sint expressa. Et ibi quoque videbis, id procedere, etiam si quid expressum pro forma requiratur, ex Fran. Cur. Seniore con. l. memoriæ recolendæ, col. xxj nu. 126 & Ias. in l. Gallus, §. quidam rectè, col. ij. ver. nota ex isto tex. in ij. lect. ff. de libe. & posth. per tex. ibi, & in d. l. ij. eo. titu. Sed & id item procedere, etiam si dispositio loquatur numero multitudinis, per l. Titius, in prin. secūdum vnam lect. ff. de libe. & posth. & ita vbi voluit Saly. l. mo. Franc. Are. & Alex. cum aliis concor. ibi à me adductis. *Expressa censentur, quæ in vno tātum verificantur.*

11 ¶Super eo tamen quod dictum est de causa, vel ratione, quæ vnica est, illud annotandum est, non præsumendum vnicam esse in dubio, nisi id probetur, præsertim ad extensionem cōstitutionis correctoriæ, vt voluisse dicitur Saly. in l. si serui vestri, colum. v. versic. quapropter ego reassumo, C. de noxal. actio. per l. præcipimus, in fi. C. de appell. & ita (licèt non adeo planè id dicat) illum citat, & sequitur Alex. qui id dicit no. & menti tenendum, in d. l. si constante. in prin. col. iij. versi. sed quid si petam, ff. solu. matr. & in l. iij. §. prætor ait, col. ij ff. de in ius vocan. Ias. in d. auth. quas actiones col. vj. ver. & quid erit tunc, C. de sacrosanct. eccles. vbi id dicit singul. & in l. j. colum. iij. versic. sed dictum Bart. ego confirmo, C. de success. edic. vbi tamen subdubitat. & in d. l. quamuis, col. viij. C. de fideicom. vbi id dicit singul. & Thom. Parpal. in repe. rub. ff. solu. matri. col. iij. versi. caueto, quia hoc fundamentum. & Fran. Curt. Senior, consi. lxxxj. rectè præfatus, col. ij. versic. vltimò fortiùs vrget. *An autē in dubio præsumatur vnica ratio, necne.*

12 ¶Imò verò sunt, qui simpliciter negant ex tacita ratione etiam vnica, debere fieri extensionem in correctoriis. & inter hos Alex. subobscurè, consi. cxv. circa dubitationem, col. vlt. versic. nec potest dici, lib. ij quòd magna ex parte transplātatum est, con. lxxvj. incip. Franciscus, lib. vj. quod tamen in vltima impressione resecuit Caro. Moli. vt superfluum. & consi. lxxx. viso, & opportunè animaduerso, col. iiij. versi. rursus dixit Bar. lib. j. & consi. xcvij. viso themate suprascripto, col. vlt. vers. nec obstat. vltimum argu. lib. ij atque etiam clanculum Franc. Are. in l. cùm quid. m, legationis §. quod dicitur, col. j. ff. de acqui. hæred. & paulò apertiùs, in l. mutuum, col. pen. ver. confirmatur ista conclusio, eo. tit. & consil. xxvij. proponitur ex facto, col. 7. versi. non obstant iura. atque etiam subobscurè Philippus Dec. consi. cccix. viso puncto, in quo effectu, colum. iiij. versi. præterea non videtur. & consil. cccxv. superioribus diebus, colum. iij. versi. præterea à tali ratione. & clarissimè, consil. dclxxix. viso eleganti consilio, circa medium. *Qui contradicunt in correctoriis.*

13 ¶Sed aduerte, quòd horum maxima pars innititur autoritate Bar. in l. liberorum colum. v. versic. his præmissis reduceamus, & col. seq. vet. pone retento. ff. de verb. signi. dum ibi dubitat, an ratio statuti excludentis fœminas, propter masculos, sit illa quæ reddi à plerisque solet, vt salua sit agnatorū familia & dignitas: & an ea sola sit, cùm scripta non sit: adeòque contendit non poss. , nec debere id statutū extendi ex illa ratione, quem sequi videtur Bal. in l. si defunctus, post mediū, ver. quæro ergo vtrùm statutum, C. de suis & legit. & l. mo. in l. si verò, §. de viro, col. vlt. ff. solu. matr. & Fran. Aret. con. xxvj. proponitur ex facto, col. ij. versi. non obstant iura. & Alex. consi. lxxx. viso & opportunè animaduerso, col. iij. versi rursus dixit, lib. j. & Ias. in d. l. j. col. iij. versi. vnde respondeo. C. de success. edict. *De iisdem rebus.*

14 ¶Et ego certè huius sum opinionis, quòd si sit dubiū, an ratio quæ redditur, sit sola, propterea quòd & aliæ reddi possunt, vt contendit Bar. in illo statuto, haud dubiè non sit ab ea argumentandum. Quòd si is qui contendit aliam esse rationem, tamen nullam probabilem afferre possit, vt minimè sit dubium illam quæ redditur, esse omnino verisimilem, & probabilem, nec aliam adduci posse: ita vt sit certum illam esse statuti rationem, & eam quidem vnicam, tunc crederem ex ea posse sumi argumenta, vel ab extensione, vel aliàs, æquè ac si expressa esset, ex priori illorum opi. Id quod bene & scienter declarat Fran. Cur. Senior d. consi. lxxxj. col. ij. nu. 8. *De eadem re.*

15 ¶An autem illius statuti excludentis fœminas ob masculos sit ea ratio conseruandæ familiæ & an ea sola sit (vt id obiter dicam) intelliges ex Io. And. in addit. Specul. in rub. de success. ab intest. Per. & Cy. in l. j. C. ad leg. Iul. de adulter. Alexand. in auth. itaque mortuo patrefamil. col. vlt. vers. item inspicienda est, C. com. de success. io. l. final. Bal. in l. maximum vitium, col. iij. ver. præterea illud statutum. C. de liber. præter. & in l. Titia, §. Lucius, per eum tex. ff. de leg. ij. & consi. ccxviij. statuto ciuitatis Florentiæ, col. j. versic. nunc igitur restat, lib. iij. & inter consil. Ang. consi. cccxlij. Martinus Ioannis de Florentia, col. ij. versi. si dicerem excludi. & iterum versic. secundo, ratione cuiusdam. Pan. consil. vij. quidam decessit, col. iij. versi. & hic idem, lib. j. & Pau. Cast. in l. si verò, §. de viro, circa medium, ff. solut. matrimo. & consil. xl. præsens casus modicam, post medium, lib. ij. & consil. lxxxiij. quod est eiusdem exordij, col. j. eo. lib. ij. Raph. Fulg. consi. liiij. item quod quælibet, col. j. & consi. lxxv. in pro- *Iterum de ratione statutorum excludentium fœminas.*

posita quæstione,in fi.Ro.consi.xvj.viso themate consultationis,col.ij. versi.secundum autem quod principaliter.& consi.xxxij.vila municipali consuetudine,col.ij ver. quinto illud.& consil. cccxxj. quatuor sunt quæ refragantur,ferè per totum.Cor.consi.lxxxij.licèt in hac consultatione, col.ij.& iij.lib.iiij.& consi.cccv.in hac consultatione,col.ij. versic. & statutum generaliter loquens eo.lib.iiij. Alex.in l.Gallus,§.quod si is,col.ij.versic.facit etiam iste tex.ad aliam quæstionē,ff.de libe.& posth. Laur.à Palatijs,in tract.statutorum excludentium fœminas,col.j.versi.quarto pro intelligentia.Maria.Socin.Senior.cons.xxx.quamuis ex his,col.iij.versic.primò ad hoc respondetur.& consil. xxxj. prosequendo ordinem,col.j.versi.cum ergo ratio.& eius fili.Bart.Soc. cons. xxviij.fuit quidā Petrus, col.iij.versic.quintò confirmatur,li.iiij.& inter.con.Fran.Cur.senioris,con.xl.cum in præsentiarum, col.v.versic.sed sic est quòd quando,& eo.Cur.latè con.xliiij.sæpenumero in hoc passu,col.j.& con. lxxxj.rectè præfatus egregius,col.j.& Barb.consi.xliij.præclarè scribitur,col.iij.versic.quòd iste,lib. iiij.Maria.Socin.iunior.d.consil.j.col.xj.versic.secundò principaliter,lib. j.& consil.iiij.circa præsentem, col.1.eod. lib.1.& cons.10.si in præsenti,num.10.& iterum xxj.eo.li.j.& consil.xx.in proposito casu,col.ij.num.v.eod.lib.j.& consi.xxiij.casus iste,col.8.nu.22.eo.lib.1. & cons.xxxvj.præsens consultatio,col.vlt.num.1.eo.lib.1.

VICESIMASECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimosecundò limita nostram regulam non procedere, quando essent duæ, aut plures causæ:tunc enim vna tantùm illarum cessante, non cessat effectus,siue dispositio, per text. in l. si non lex Aelia Sentia.ff.de hæred.instit.ex qua no. Oldra. Bar. Bal. Imo.quòd quando plures leges concurrunt ad vnum effectum,vna cessante,remanet virtus alterius, & dicit Bald.eam l. ad hoc solere allegari, quod diximus in prin.& text.in l.tutor petitus,§.quæ tutoribus, ff.de excus. tutor. & l. j.in prin.ff.si quis à paren.manumis.fuer.& l.2.§.corporis debilitas,ff. de vacat. mune. & l. quod ait Prætor,§.exercitum,ff.de his qui no.infa.& l.assiduis,C.qui pot.in pig. babe.& §.affinitatis, versic. nam si adhuc. Instit.de nupt.& §.vltim.in auth.vt deter.sit nu.cleri.& §. si verò altera, & ibi gloss. in auth.de nupt.& § sed & si quis, & §. si verò nullus, & §. vlt. versic. ex vtroque, in auth. de instrum.cau.& fid.& §.vnum in auth.de resti.& ea quæ par.vndec.men.& cap.1.§.maximè,de renunciat.iuncto c.nisi cum pridem,§.pro delectu,eo tit. & c.quæris,vers.& nisi fortè,de ætat.& qualita.& c.tantum, xxxij.q. vij. quod loquitur de matrimonio quod non cessat, siue dissoluitur ob sterilitatem:neque enim sola causa prolis est in matrimonio, sed & euitatio libidinis, fides.&c. hæc enim omnia iura solent à nostris in eam sententiam allegari,quanquam sunt, qui illius c. tantum, aliam rationem reddunt,vt diceemus in xxv.limitat.

Causa vna ex pluribus cessante, non cessat effectus.

2 ¶Et id quoque voluit gl.in l.liberorum,§.1.in verbo, collocare,& ibi etiam Iac.Butrig.Bar.Bal.Alb. & Pau.Cast.qui eum §.legit.cum prin.l.1.ff.de his qui no.infa.& glos.in l.liberos,§.j.in verbo,deductus.ff.de capit.diminut.& gl.in l.si ven ri,§.in bonis,in verbo,credere,& ibi etiam Dy.Bar.Alb. & Ang.ff.de priuileg.cred.& gl.vt à multis citatur in l.si quis ad exhibendum.ff.de excep.rei iudi.Dy. in l.j.§.hoc interdictum.ff.quor.legator.Cy.in l.ij.C.de secund.nup.Bar.in extrauagan. ad reprimēdum,in verbo,ne ex eorum absentia.Io.Fab.in l.j.C.quor.legat.Bal.in l.generaliter,col.2. versic.secundo oppono dicitur,ibi,vbi tamen essent.C.de epis.& cleri.& in c.1.col.vlt.tit.an mut.vel imperfect.& in c.& si Christus,col.vlt.versi.adde quòd cessante vna,& ibi quoque Henr.Bohi.col.j.de iureiuran.idem Bal.in sua marga.in verbo,generalis.Augen §.maiores,in fi.in auth. de nupt. & in tractatu substitutionum, in materia substitutionis pupillaris, col.i j. versic.quarto vltra alios.& consil. cxviij.super puncto prædicto, factum verò incipit,auia pro nepte, post medium, versicu.secundò ratione successionis.Lap.Castel.allegat.100.in ciuitate Florentiæ,col.penult.versic. circa secundum statutum, ibi, nec ob. quod no.Saly.in auth. ingressi,col.2.versic.non obstat quod no.glo.C.de sacrosanct.eccles.Card.Flor.& Imo.in c.ex parte,quod est pen.vterque ad fi.de cleri. coniug. Ant. & Imo.in c.cum Apostolica,ille col.vlt.hic col.v. ver. & secundum prædicta, de his quæ fiunt à prælatis sine cōs.ca Aegi.Bell.in c.post translationem,col.v.ver.aut non tāta,de renunci.Imo.in l 3.§.ex contrario,col.2.ver.sed certè ex quo,& ibi Alex.col.6.ver.tamen aduertendum est,ff.de acq.poss.Idem Imo.in l.si verò,§.de viro,col.ij.versi.circa secundū articulū,ff.solu.matri.& Rom. in l.ij.col.ij vers. non obstat gloss.ff.de donat.& in l.tam is,§.j.quem legit cum prin.legis,columna ij.versic.in eadem ibi nunquid,ff.de donat.cau.mor.& consil.clxxxix.amplissime doctor,col.v. versi.clarum est autem. Pan.in c.cùm nuncius,col.j.de testib.& in c.quoniam,col.ij.versic.ego intelligo hoc procedere, de iure patro.& in cap.vlt.versic.item quia frustra,de immunit.eccle.& in cap.iuuenis,col.vlt.de sponsal.Alexand.in l.j.col.iij.versic.sed Imo.dicit non debere, ff.de acquir.possessio.& in l.si conuenerit, col.iiij.versi.passum habui pro satis dubio,de re iud.& in l.j.col.iij.versi.& aduerte quia, C. de eden. Franc.Aret.in c.j.de proba.consi.xlj.diligenter & maturè pensata,col.ij.versi.ex his apparet, & consil.50.incip.copiosè & eleganter,col.ij.versic.non obstat id quod dicebatur,Barb.in l.ij.col.xj. versi. ego pro Archid.ff.de verb.obl.& in repe.c.Raynal.col.ix.versic.ex isto tex.no.& iterum col. clxiij. versi.decimoquartò,de test.& cōs.xj.scripsit bellissimè,col.xv.versi. & sic ponderet dominus,lib.j.& con xlj.immortalē & omnipotentem Deū,col.2.ver.quinimo dico quòd posito,lib.4.& con. lxxiij. magnanimus,col.ij.ver.tertiò si quispiam dixerit,eo.lib.iiij.Maria Socyn.senior.consi.j. in casu supra narrato,col.vlt.lib.j.Corn.in repet.l.si pascenda,col.ix. ver.ideo non licet arguere,C.de pact.& consil.cccxij.in hac consultatione,col.vj.versic.& vbi duæ rationes,li.j.& consil.cxxij circa præsentem, col.vlt.

De eadem re.

col.vlt.paulò ante fi.lib.ij.& consi.lxxxiij.pro certo,col.vlt.lib.3.& consi.cclij.ardua est,col.iij.versi. facit etiam,li.4.& consi.ccxcj.videtur prima facie,col.j.versic.profectò istæ etiam causæ,cod.lib.iiij. Fr.Curt.senio consi.j.col.v.versi.sed etiam subest.Ias.in l.quod dictum,col.j.ver. limita prædictam regulam,ff.de pact.& in l.licet inter priuatos,in fi.C.eo.tit.& in l.exigendi.col.vlt.versi. huic fundamento.C.de procur.& in l.vt liberis,col.vj.versi.sed nunquid sit correcta,C.de collat.& in l.in testamento quidem,col.xij.ver.tertiò facit quia quando.C.de test.mili.& in l.j.col.j.ff.de cond.ob caus. & in l.cum filiofa.col.xxv.versi.confirmo vltra eum,ff.de leg.j.Phil.Dec.in c.ex literis,col.v.versic. non obstat tex.hic,de consti.& in c.quoniam abbas,col.6.versic.sed responderi potest,de offi. deleg. & in c.cum cessante,col.j.versi.quartò conclusio fallit,de appel.Fr.Rip.in l.ex facto,col.3.versi. crederem igitur,ff.de vulg.& pupil.substi.Marc. Mant. consil. xxv. in facto præsupponitur,col.3.nu.32. Fran.Ozer.in §.suprad.cta,col.4.nu.18.Instit.de excusa.tutor.Maria.Soc.iunior consil.xxx. inspectis his,col.xj.nu.40.lib.j.Io.Lupus,in rep.c.per vestras,§ xx.col.iij.versi. & ita quamuis , de dona.inter vir.& vxor.Lauren.Silua.consil.xxv.incip.adiutorium nostrum,nu.29.

3 ¶Et id quidem confirmat tex.in l.legatis,ff.de leg.ij.ex quo no.Raph.Comen.in priore lectu.quòd illa dicitur esse causa alicuius rei,quæ sola est causa:non autem si sit causa simul cum alia,& in id quoque allegat l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aqui.vbi id trahit ad quandam Bal.in eo loco quæstionem.Sed & in secunda lect.no.ex eodem tex.non dici causam finalem,quæ sola non est.

Causa ea dicitur, quæ sola est,nõ quæ cum aliis est.

4 ¶Et hoc quoque spectat quod suprà diximus in legis ratione cessante,nu. 127. in c.ex quo & illud, ratione legis correcta,legem quoque ipsam correctam censeri procedere,nisi duæ sint eius legis rationes:vna enim earum correcta,tamen manet lex illæsa,vt est gl.no.in d.l.tam is, §. j. in verbo patris,ibi.item nunquid poterit.ff.de dona.cau.mort.& ibi Imo.qui eam ad hoc expendit,col.j. versic. in ea gl.ibi respõdeo,& ad id quoque allegat no.in l.liberorũ,§.j. ff.de his qui no.infa.& voluit quoque alia gl.in § minima,in verbo,vel contra,in fi.& ibi Ang.Are.etiam in fi.ff.de capi.dimin. vbi & ipse Ang.dicit facere l.iij.§.planè,ff.de min. atque priua.& §.quamobrem, in d.auth. de testa.& ea quæ parit,& voluit etiam Alex.in d.l.si conuenerit,col.iiij.vbi suprà,ff.de re iudi.& Iaso.in d.l. vt liberis,vbi suprà,C.de collat.

Causa finalis non est quæ sola non est.

5 ¶Et illud quòd vbi duæ sunt causæ cuiuspiam constitutionis,non sumitur argumentum à contrario sensu ab vna tantùm causa,cùm plures sunt,vt expresse voluerunt Iac.Butrig.in l.conuenticula,C.de episcop.& cleri.Ant.& Imo.in d.c.cum Apostolica quibus locis suprà citauimus, extrà de his quæ fiunt à præl.sine consen.cap.Fely.in d.c.significasti, colum.penult.versic. item fallit , in verbis causæ finalis,de for.comp.

Arg.non sumitur à contrario sensu ex vna causa ex pluribus.

6 ¶Sed & illud quoque, quòd si in sententia expressæ sint duæ causæ , quarum altera est vera , altera falsa,vel erronea,sustentatur sententia ex ea causa quæ vera est,per l. Titianus , ff. quod cum eo. & §.si igitur omnes,& §.si tales,in authen.vt cùm de appella.cognosci.& c.cùm I.& A.de re iud.& c. per tuas,le j. & ibi Host.col.ij.in verbo,iudicasti.Io.And.col.j.in eo.verbo,Card.Flor.in ij.not. Pet. Anch.in vj.no.Ant.in v.not.Pan.qui eum tex.dicit no.col.x.versi.quoad tertium,& Card.Alexa. in xj.no.qui fil.sint legit.& voluit Inno.in casu non admodum absimili,in c.in præsentia,in verbo,præter ista,in fi.& ibi Ant.col.j.versi.quandoque sententia est lata,& Pan.col.item ij.in eo.ve.si.nam est eadem vtriusque lect.de renuncia.Host.in c.ex parte,col.iij.in verbo,occasionem eonciliij.per illum text.& ibi Ant.col.j.versi.& no.per hanc decretal.de concessio.præbend.Ioan. And.in c.cùm inter, col.ij.in verbo,expresse,& ibi Anto.col.j.versi.oppo.quòd valeat,& Pan.qui e tex singu.col.iij. ver. & ob hoc dicit,de re iudica. Petr. Anc. consil.cclxxxix.de viribus sententiæ, col.ij.versic.item falsa causa.Imo.in l.si flagitij circa medium,ff.de verb.oblig.vbi id dicit sing.& in l.quod dicitur patrem, col.v.versi.secundo casu,eo tit.& in l.si is ad quem,col.ij.versi.aduerte tamen,ff.de acq. hæred. Dom. in c.in tantum hanc præsumptionem.quod est vlt.col.iij.versi.dic,aut causa est falsa,xxj distinct. Ant.in c.ab excommunicato,col.iij. versic.sexta patet ex sequentibus,de rescri.& Panor. qui dicit sing.in c.j.col.iij.ver.nunc aut em quæro,ibi,aut cessat,& ibi Fely.qui alios adducit,col.v.ver.limita secundò nisi causa,de re iud.& idem Pan.in c.sicut,col.iij.versi.sed si iudex in sententia,eo titu.Alexand.in l.impossibilis,col.j.versi.iuxta prædicta,ff.de verb.oblig.vbi id dicit communiter approbari.& latius in l.qui Romæ,§.duo fratres,col.xxvij.versi.& quia dictum est,ff. eo.tit. vbi id dicit sing. & in addit.Bart.in l.si is ad quem,ff.de acq.hæred. Barb.qui eum text. in d.c.per tuas, ad hoc dicit not.consil.vj.illud in medium adducam,col.xj.versi.facit quod singul.volui,lib.iiij.Ang. Aret. in §. sed quia,col.j.versi.si autem expressit plures causas,Insti.de fideic.hæred.& vide infra num.20.ver. & ad id spectat.

Sententia sustinetur ex una causa vera, licet altera sit falsa, vide infra num.13.

7 ¶Et similiter si in appellatione fuerunt expressæ,& id quidem copulatiuè,plures causæ ipsius appellationis,sufficit vnam illarum probare,vt apertè probat tex.in c.exhibita,extra de iudi.& in c. iamdudum,de præb.& voluit Pan.in c.cùm causam,in fi.extrà de appel.

Vnam ex multis causam appellationis,probare sufficit.

8 ¶Quò etiam pertinet illud,quòd si cum sint duo impedimenta quempiam repellentia,si alterum tantùm sublatum fuerit,alterum autem superfit,æquè repelletur,ac si ambo subsisterent, per text. in l. si domus,ff.de seruitu.vrba.præd.& d.c.cùm nuncius,& ibi Ant.Imo.Pan.Fely.& omnes post prin.de testib.& c.ex tuarum,de author.& vsu pall.& c.si gratiosè,in fi.de rescr.lib.vj.c.non potest,de præb. eod.lib.vj.no.gloss.in c.statutum,in princ.in verbo,canonicus,de rescri.eod.lib.vj.Oldr.Bal.Ang & Imo.in d.l.si non lex , ff.de hæred.instit. vbi id trahunt ad legitimationem , siue dispensationem

Impedimentum unum ex multis,sufficit ad repellendum.

factam de vno impedimento, vel inhabilitate, siue macula.

Filia maritata potest petere dotem à patre.

9 ¶Ex hac autem limitatione illud fit, quòd filia maritata potest petere dotem à patre, neque enim dos ob eam tantùm causam datur filiæ, vt maritetur, sed etiam, vt ea alatur, cum dos sit loco alimẽtorum, Bal. con. ccccclvj. recolo, col. ij. versic. præterea dos, lj. v. cum similibus à me collectis in tract. Primigeniorum, quæst. lxij nu. 5. Et vt maritus onera matrimonij faciliùs sustinere possit, l. pro oneribus C. de iure dot. cum similib. Et vt denique vxor velut indotata, à marito non contemnatur, vt fieri solet, §. sic itaque matrimonia, vers. si quis enim duxerit, in auth. de nupt. & §. quem autem, in auth. quib. mod. natur. effi. legit. & Bal. in auth. res quæ, col. j. versi. quæro pater viuens, C. com. de legat. vbi & ad hoc allegat l. si ita stipulatus §. si tibi, & l. vtrum turpem. ff. de verb. oblig. Et in hac sententia, vt scilicet filia iam maritata, possit tamen petere dotem à patre, fuit gl. in l. obligamur, §. lege. ff. de actio. & oblig. quam sequitur & dicit singularem Bal. in c. iurauit, col ij. versic. item si esset hoc, extrà de proba. & in l. vlt. col. ij. versi. pone vir cepit. C. de sent. quæ sine certa quantit. profer. & in l. j. col. iij. versi. sed si nupsit filia, & ibi Imo. col. quoque iij. ver. in ea gl. ibi, qui liberos, & Ro. col. j. ver. sed an si est iuxta. ff sol. matr. idem Bal. in c. iurauit, col. ij. versic. item si esset hoc, de probat. vbi eam gl. dicit sing. Ang. & Pau. Ca. in d. auth. res quæ, & ibi Ias. col. v. versi. iiij. quæritur. C. com. de leg. Io. Cãpez. in tracta, de dot. par. j. q. xiij Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. ij. col. ij. versi. sic ergò videtur. Et hæc est cõmunis opi. etiamsi Guil. & Bart. aliter sentiant, ille in l. cũ his. §. si mulier. ff. de cond. indeb. hic in d. l. obligamur. Et ea quidem confirmatur ex iis quæ diximus suprà iu xviij. limit. nu. 23. & 4.

Quid autem si filia inuito patre nupserit.

10 ¶Quæ etiam eò vsque procedit, etiam si filia inuito patre nupserit, si credamus gl. in c. hoc sanctum, quod est vltim. in gloss. j. xxxij. quæstio. ij. quam dicit singul. Imo. in d. l. j. ff. solu. matri. sed est & alia clarior & melior, vt dicit Rom. ibi, in c. de raptoribus, in verbo, excusata, xxxvj. q. j. Quod tamen semper intellige, modò non nupserit indigno, ex sententia Bal. in d. l. vltim. vbi suprà, C. de senten. quæ sine cer. quan. profer.

Quid si nupserit indigno.

11 ¶Sed & ex hoc quoque procedit, quòd cùm priuilegia doti dentur, nõ solùm propter sobolem procreandam, sed & propter fragilitatem sexus, & propter onera matrimonij, & obsequia, quæ præstat vxor marito, l. assiduis, C. qui potior. in pignor. habean. cessante causa illa sobolis, quia mulier sterilis est: tamen cùm subsint aliæ causæ, non cessant priuilegia dotis, Bar. post Iac. Are. & Cy. in l. j. col. pen. versi. quartò quæro quid in muliere, ff. solu. matri. tum illa ratione, quã diximus in nostra limitatione, tum per text. in l. si quis posthumus. in princ. ff. de liber. & posth. & sequuntur Bal. in d. l. j. col. iiij. versi. item an cessatio, & ibi quoque Imo. & Ro. vterque col. vlt. Alexa. col. ij. versi. secundò infertur quòd mulier, Iason col. iiij. ver vj. no. ff. solu. matri. idem Bal. in rub. C. de priuileg. dot. col. j. versi. sed hic quæro, &c. in l. assiduis, ibi, siue liberos habeat mulier, &c. C. qui pot. in pigno. habean. & in d. auth. res quæ. col. vlt. ver. quæro nunquid ista auth. C. com. de lega. & Lapus alleg. 110. in ciuitate Florentiæ, col. pen. versi. circa secundum statutum. ibi, nec ob. quod no.

Quid si omnes causæ simul, & collectim considerentur.

12 ¶Sed hæc nostra limitatio primò intelligenda est procedere, quando sunt duæ aut plures causæ distributiuæ, id est, quarum quælibet sola satis est ad producendum illum effectum: secus si omnes simul considerentur: nam hoc casu cessano vnius facit cessare effectum. tex. est no. in c. quoniam frequenter, §. porrò, iuncto §. si autem, & in priori loco, Panor. in fi. qui eum text. reputat singul. vt lite non contest. Bar. in d. extrauaganti ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. Bald. in d. l. generaliter, col. ij. in ij. opposit. C. de epis. & cleri. dum loquitur de pluribus causis, quarum quælibet per se influit, & in d. sua marga. Ang. in d. §. minores, in auth. de nupt. Pan. in d. c. cùm nuncius, post prin. & ibi Fely. col. j. de testib. idem Pan. in d. c. cùm et stante, in j. not. & ibi Dec. col. j. in iiij. fallen. de appella. & ipse quoque Pan. in d. c. quoniam, de iure patrona. & cons. lxx. id de iure quæritur, col. ij. ver. tertiò probatur alia ratione, lib. ij. Ias. in l. dedi, col. j. versic. confirmatur quia vbicunque, ff. de condi. ob caus. vbi id latè probat, & Rom. in d. l. in testamento quidem, col. xij. versic. iij. & notabiliùs, C. de testa. milit. Hippolyt. Marsi. in l. si quis viduam, col. j. versic. sed tu ad saluandum. per illum tex. ff. de quæstion. Nicol. Eucrald. in locis legalibus, in loco à contrario sensu, colum. xj. versi. primò vt procedat. Francis. Rip. in d. l. ex facto, colum. iij. num. 14. ff. de vulga. & pupilla. vbi tamen id declarat, vt ibi videre poteris.

Sententia sustinetur ex una, ex multis causa vera, si ea per se, & sola sufficiat.

13 ¶Nam quod suprà diximus nu. 6. sententiam latam ex duabus causis, quarum altera vera est, altera falsa, vel erronea, sustineri ex vera causa, intelligi debet, si illa vera causa per se & sola sufficiat ad validitatem sententiæ: aliàs enim non valeret. verbi gratia, si iudex pronunciet testamentum impuberis valere, quia impubes potest testari, & quia in eo sit sufficiens numerus testium: tũc enim licèt hæc posterior causa sit vera, tamen ea non sufficit vt valeat testamentum: quia non sufficit solennitatẽ fuisse adhibitam, nisi testator sit habilis, l. si quæramus, ff. de testam. ideo ea sententia non sustinetur ex illa causa vera, non sufficienti. Et ita nuncupatim voluit Panor. qui id dicit esse bene notandum, quia alius nemo tetigit in d. c. j. col. iiij. versi. hoc tamen dictum. & ibi quoque Fely. vbi suprà, ibi, & intellige dummodo, de re iudi.

Alterum ex copulatis sufficit, cum alterũ non est necessariũ.

14 ¶Et ad hæc facit, quod in simili dicitur, quòd si ex duobus etiam copulatiuè positis, alterum tantùm sufficiat ad id obtinendum, de quo quæritur, sufficit alterum esse verum: non etiam, si vtrunque sit necessarium, per l. scire oportet, §. scire, & l. propter litem, ff. de excusat. tutor. & c. accepta, de restit. spoliat. & c. quædam, de iureiur. & c. peruenit, in fi. de fideiussor. & c. j. 48. distinct. Prohibentur autem. & c. quàm periculosum, vij. quæst. j. gloss. in c. ij. in verbo, & perpetuo, & ibi Bal. col. ij. versic. &

iuxta

iuxta notabilem, Card. Flor. col. iij. vers. quæro, in eo quod hic, Pet. Anc. col. ij. versi. sunt duæ qualitates, Anto. col. 1. in 4. no. & iterum col. 2. versi. hic descendo ad factum: Imo. col. j. in vlt. not. rursúmque super gl. 1. Panor. super eadem glos. 1. Felyn. qui alios multos citat, col. xj. versi. fallit tertiò vbi plura copulantur, de rescri. & gl. in clem. vt circa, in verbo, probare, de electio. lib. vj. Bart. & recentiores in l. diuus, ff. de re iudic. idem Bart. in d. extrauagan. ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia, vers. sed cùm in lege. Bald. in l. j. in prin. col. iiij. vers. & extra quæritur, ff. de eden. & in l. j. col. pen. versi. item do aliam, C. de condict. indeb. dum allegat gl. in d. clem. vt circa, & in c. 1. de exceptio. & in d. c. licèt causam, de probat. & idem Bal. in l. minoribus, col. 2. ver. volum scias quod pluribus, C. de his quib. vt indig. & in l. conuenticula illicita. col. iij. vers. item est argumentum ab effectu. C. de epis. & cleric. atque etiam Alex. cons. lxj. viso processu causæ, col. j. versi. sed in casu nostro, lib. ij. & Franc. Aret. in l. si quis ita stipulatus, versi. ex præmissis sequuntur, ff. de verb. oblig.

15 ¶Nam quando duo, vel plura coniunctim requiruntur ad actum, vno deficiente, totum corruit, l. vlt. §. ait lex, ff. de diuor. & d. l. si quis ita stipulatus, & ibi Bar. & alij, ff. de verb. obligat. & l. Lucius, & ibi gl. ff. de his qui no. infa. & l. si is qui ducenta, §. verùm, ff. de reb. dub. Et l. Titia. & ibi Rom. in ij. notab. & rursum col. vij. versi. nisi probet. ff. solu. matri. gl. in l. iij. §. hoc autem interdicto is demũ vti potest in verbo seruitutem competere, ff. de itiner. actúque priua. Ioan. And. in c. sine culpa, col. ij. versi. secundò matrimonium, de regul. iur. lib. vj. Cyn. post Iac. Are. in l. sancimus, §. si quis autem, le j. in fin. C. de donatio. Bal. in l. Titia. in prin. ff. solu. matri. Cæpo. caus. crimin. consi. 2. super casu homicidij, col. 2. versi. tertiò, quod illud auxilium, vbi huius rei reddit rationẽ, quia tunc de forma videtur aliquid fuisse omissum, vt dicit sing. Bald. in addit. Specul. tit. de arbitr. §. potest, col. 1. versi. sed quid si compromittatur.

Vno ex pluribus cõiunctim requisitis deficiente, totum corruit.

Ratio, et ipsius ratio, necessariò requiritur.

16 ¶Et ex hoc fit, vt si ex duabus causis vna ponatur vt ratio, altera vt ratio ipsius rationis, vtraque requiratur, per l. sed & si §. idem si rem, ff. solu. matrim. Et similiter si vna ratio ponatur vt maior propositio, altera vt minor, altera earum falsa, corruit argumentum. vt videre licet ex Bar. in d. extrauaganti ad reprimendum, in verbo, ne ex eorum absentia. Et vtrunque voluit ad comprobationem eorum quæ suprà diximus, Fra. Ripa in d. l. si vxori, §. in bonis, col. iij. versi. ideo si vna causa, ff. de priuil. credit.

Si altera ratio ponatur ut maior, altera ut minor, utraque requiritur.

17 ¶Secundò hæc nostra principalis limitatio intelligenda est, quando vtraque ratio consideratur, ad effectum producendum. Secus si vna ratio non habetur in consideratione, tunc enim hac cessante, non cessat effectus, vt dicit Ripa in d. §. in bonis, col. vlt. vers. item intellige quando vtraque ratio consideratur, per id quod voluit Bald. in c. j. §. his verò, post prin. tit. de successio. frat. siue de gradibus succedent. in feud. lib. 2. in feud. quòd in feudis frater vtrinque coniunctus, non præfertur fratri ex parte patris tantùm, licèt enim duæ partes concurrant, tamen cùm altera earum, scilicet matris, sit impertinens, ex ea non augetur effectus.

Quid si ex duabus rationibus una tantũ consideratur, ad effectum producendum.

18 ¶Quem, vt id Ripæ addas sequuntur Marti. Laud. & Card. Alex. ibi: ille, colu. 2. versi. quæro circa istam: hic col. iij. vers. eiusdem initij. & voluit etiam Iacob. Ardiso. in summa, rubr. de successio. feud. lib. 1. feud. sub rubr. an frater ex vtroque parente excludat fratrem ex parte tantùm. And. Iser. in c. j. col. 2. & 3. titu. de natu. successio. feud. lib. 2. feud. Bald. in l. 1. post prin. versi. & per hoc determinatur, & ibi quoque Pau. Ca. & Cor. C. de legit. hæred. Ipse Bald. cons. clxx. ad euidentiam, col. 2. vers. item sciendum, lib. ij. & consi. ccciiij. incip. donatio, in fi. eo. lib. 2. & cons. liiij. proponitur, quòd quidam nobilis, lib. 3. & consi. casus talis est, primo dominus, eo. lib. 3. Marti. Laud. in c. 1. §. & quia, col. 6. versi. quarto an vtrinque coniunctus. & ibi etiam Card. Alex. col. vlt. vers. eiusdem exordij, tit. qui feud. dare possunt. et qui non, & qual. aqnit. & retinen. lib. 1. feud. Alex consi. ix. ponderatis, in fi. lib. v. Pet. Ferra. tit. for. libel. quo agit. ad reuocationem feud. in verbo. nec superstitibus, col. iiij. versi. sed quid si vnus. Soc. consi ccciiij. eodémque vlt. viso statuto, ad fi. lib. ij. Franc. Curt. iunior in iij. parte 3. part. principalis tractatus feudi, quæstio. vj. Philipp. Dec. consi. cccxliiij. concurrit patruus, colu. j. Io. Cro. in repet. l. filiusfam. §. diui, col. ij. post prin. & iterum char. antep. versi. quartò quæritur, ff. de leg. 1. & ipse Fran. Rip. in l. ex facto, col. 24. nu. 98. ff. de vulg. & pupil. & diximus etiam in tracta. Retractuum tit. j. §. xiiij. gl. 2. nu. 10. incip. illud autem inter omnes. Et faciunt quæ etiam ibi diximus in nu. seq. incip. quo in loco.

In feudis utrinque cõiunctus, non præfertur fratri ex parte patris tantùm.

19 ¶Tertiò intelligenda est nostra limitatio, quando vtraque ratio exprimitur in lege, aut alia constitutione. Secus si vnam tantùm, licèt altera posit etiam considerari, tunc enim cessante expressa, cessat dispositio, licèt altera militare quoque videatur, vti pulchrè declarat Lancelo. Dec. in l. singularia, col. iij. ff. si cer. pet. & ab eo Fra. Ripa, in d. §. in bonis, col. vlt. nu. 16.

Quid si ex duabus rationibus, altera expressa cessat, altera citata non cessat.

20 ¶Et ad id spectat, quòd si in sententia, expressa est vna tantùm causa, sed ea quidem falsa, sententia corruit, licèt sit alia causa tacita, & ea quidem vera, qua sustentari potuisset, si expressa fuisset, vt voluerunt Ant. & Pan. in d. c. in præsentia, vterque col. ij. versi. si vna tantùm est expressa, de renuntia. Host. Io. And. & alij in d. c. per tuas, qui fil. sint legi. & maxima pars eorum, quos citauimus suprà nu. vj. huius limitatio. incip. sed & illud quoque, ex quibus intelliges illud interesse, inter id quod ibi diximus, & id quod nunc dicimus, vt scilicet illud procedat, quando sunt expressæ duæ causæ, quarum altera vera est, altera falsa: hoc autem, quando expressa est vna tantùm causa falsa, tacita, altera vera.

Causa falsa expressa in sententia, eam vitiat, licet sit alia tacita vera.

21 ¶Quartò item intelligenda est hæc limitatio, quando illæ duæ rationes sunt vniuersales, siue etiam

Ex duabus rationibus altera generali, altera speciali, hæc tantùm consideratur.

generales: si enim vna est generalis, altera specialis, tunc sola illa generalis consideratur. quod ex eo satis patet, quòd ab ea tantùm, non etiam à speciali sumitur argumētum à contrario sensu, per text. in l. regula, §. vlt. & ibi Bart. & Bald. ff. de iur. & fac. ignor. quem ad hoc dicit no. & menti tenendum Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à contrariò sensu, col. xj. vers. secundò istud limito. Cui adde in simili text. in l. ij. §. si mater, versi. quid si curatoris, & vers. quid si decesserit, ff. ad SC. Treb. & l. nomen debitoris, §. vlt. ff. de leg. iij. Et tu interim vide quæ suprà diximus in cessante legis ratione, nu. 149. incip. secundum autem, & iterum in j. limit. nu. 62. incip. tertium quòd cùm lex, & quæ etiam dicemus infrà in xxxij. limitat.

22 *Causa principali cessante, cessat effectus, non etiam accessoria.*

¶ Quintò intelligenda est hæc nostra limitatio, nisi ex duabus causis altera principalis sit, seu primaria, altera accessoria siue secundaria. Nam tunc sola principalis causa est consideranda, vt cesset, vel non cesset effectus, non etiam accessoria, vt expresse, & in hac specie voluit Fr. Rip. in d. l. ex facto, col. iij. nu. 14. ff. de vulg. & pupil. substi. & idem propemodum voluit Pan. in c. ex parte tua, colu. vlt. per eum tex. extrà de conuers. coniugat.

23 *Principale tantùm consideratur, non etiam accessorium.*

¶ Nam illud perpetuū est, vt eius quod principale est, ratio habetur, nō etiā eius quod accessoriè venit, & secundariò, siue in consequentiam, vt patet ex l. j. ff. de auto. tut. & l. si sponsus, §. generaliter, & §. si donationis causa, ff. de donatio. inter vir. & vx. & l. non solū, §. vlt. ff. de procur. iuncta l. j. §. pen. & vlt. de suspect. tutor. & l. si vnus, § illud, ff. de pact. & l. arbor. §. aquarum ff. com. diuidun. & l. cùm probatio, & ibi gl. ff. de proba. & c. ad audientiam, & ibi gl. in verbo, principaliter, de præscrip. cum aliis infinitis concord. tex. & doctor. à me collectis in commentariis consuetudinum Pictonum tit. ix. *qui est de tenir noblement en fief*, §. xx. in gl. j. in j. limitatione.

VICESIMA TERTIA LIMITATIO.

1 *Causa cessante, cessat effectus in successiuis, non etiam in momētaneis.*

¶ Vicesimotertiò limita hanc nostram regulam procedere in his, quæ habent tractum successiuum in futurum, verbi gratia, in excusatione à muneribus quæ successiuè, & diuersis temporibus imponuntur, quæ quidem excusatio cessat, cessante causa ipsius, per l. cura extruendi, §. deficientium, ff. de muner. & honor. At in his quæ sunt momentanea, cessante ipsa causa, non cessat effectus, vt per Bal. in l. generaliter, col. ij. versi. sed ego dico, C. de sacros. eccles. quem ita simpliciter citat, & sequitur Alex. in l. si cùm dotem, §. si maritus, col. ij. versi. sed certè hoc non puto, ff. solu. matri. in addi. Nico. Ma. in l. 2. §. non solùm, ff. de excusat. tutor. & Soci. in l. sciendum, §. vlt. circa mediū, ff. qui satisd. cog. & consi. lxxxj. non est dubium, col. iiij. vers. non obstant nunc in contrarium, lib. iij. & consi. lxxxiiij. accuratissimè, col. ij. versi. præterea ibi conceduntur, eo. lib. iij. & Philipp. Dec. consil. xxiiij. mulier, cui propter inopiam, col. vlt. versi. non obstat tertiò. Io. Fr. Oze. in §. supradicta, col. iiij. nu. 46. Inst. de excusat. tutor. Et idem quoque apertè voluisse videtur Panor. in c. suggestū, col. 1. versi. vltimò scias, de deci. dum dicit, quòd priuilegium, quod habuit perfectionem suam, nec continet actum successiuum, non reuocatur, licèt postea cesset causa priuilegij: secus in priuilegio habente causam successiuam, per eum text.

2 *De eadem re.*

¶ Sed in hoc vide quod scripserit Bart. in l. ex facto. in prin. col. ij. vers. secundò oppono, dicuntur hic, ff. de vulg. & pupil. substit. quòd cum dispositio est momentanea, si iungitur qualitas verbo dispositiuo, tunc sufficit eam qualitatem adesse, secundum tempus dispositionis, licet postea desinat, per l. Mela, in prin. ff. de alim. & cib. lega. vbi si legatur puero, vel puellæ, sufficit, quòd sit puer, vel puella, secundum tempus legati facti. Si verò iungitur verbo notanti effectum, aut executionem dispositionis, sufficit secundum illud qualitatem adesse, l. iij. ff. de aur. & arg. leg. vbi si lego vxori ea quæ parata sunt tempore mortis, illa cedunt legato, quæ tunc parata reperiuntur: & sufficit illa esse parata, licèt ex postfacto, vel antè parata non sint. Et ita illam sequitur Imo. in cle. ij. col. iij. versic. si verò constat qualitatem. de rescript.

3 *Causas hoc respectu, esse in quadruplici differentia.*

¶ Verùm & de ea re multò pleniùs & latiùs. Cy. & ipse Bal. post. Per. & alios antiquiores, in d. l. generaliter. & Henricus Bohic. & Aegid. Bellame. in c. etsi Christus, de iureiur. Causas enim esse in quadruplici differentia, quasdam enim esse momentaneas, quæ & momentaneum habent effectum. Alias quidem & ipsas momentaneas, sed quæ effectum habent successiuum. Alias item successiuas, quæ & successiuum effectum habent. Alias denique & ipsas successiuas, sed quæ habent effectum momentaneum.

4 *Momētaneum quid dicatur.*

¶ Et intelligunt momentaneum, cuius est esse tempore momentaneo, vt quod momēto acquiritur, veluti hæreditas, per l. placet, ff. de acquir. hæred. & agnatio, quæ scilicet quęritur eo momento temporis, quo quis nascitur, §. sui autem & necessarij. Inst. de hæred. quali. & different. item momento quis consequitur beneficium, siue sacerdotium, vt legitur in cap. si tibi absenti, de præbend. Successiuum autem dicitur, quod ad suum esse, vt ipsi loquuntur, requirit successionem temporis, vt est tutela, quæ est ius in successione temporis consistens, & ad sui esse requirit totum tempus impubertatis.

5 *Quid igitur in causa momentanea habente effectum momentaneum.*

¶ In primo igitur casu, quando scilicet causa est momentanea, habens etiam momentaneum effectum, refert an causa cesset, post completum effectum, & tunc non cessat ipse effectus. Exempli causa, agnato defertur hæreditas, ideo & agnato sufficit momentanea agnatio, eo tēpore, quo quæritur hæreditas, & si postea desinat causa, id est ipsa agnatio, non desinit effectus iam quæsitus, scilicet hæreditas, l. vltim. in j. respon. ff. vnde lib. & arg. d. l. sciendum, §. vlti. ff. qui satisdare cogantur. & l. cognatis, in j. respon. ff. de reb. dub. & dicit præterea Henric. de hoc esse casum in l. j. C. de pactis, vbi

pactum,

pactum, siue contractus innominatus, scilicet dationis sextantis, ex parte filij testatoris, ab ipso testatore rogati restituere hęreditatem Licinio Frontoni, si sine liberis decederet, & remissionis eius fideicommissi ex parte eiusdem Frontonis, fuit completus. Et ideò licèt causa propter quam contractus, siue pactum interuenerat, scilicet metus filij, ne decederet sine liberis, cessset, quia decessit relictis liberis, non tamen cessat effectus, quia non reuocatur contractus cumpletus. Et ad id quoque facit, vt ille subdit, l. naturalis, §. j. ff. de præscript. verbis.

cùm causa cessat post effectũ cõpletum.

6 ¶An verò causa cesset ante completum effectum (id enim est secundum membrum primi casus) & tunc cessante causa, cessat effectus. verbi gratia: Agnatis defertur hęreditas, & tutela, fac igitur, quod quis desinat esse cognatus, nónne hic habebit hæreditates, vel tutelas, quę postea deferuntur? & certe non habebit, per d. l. vlt. in ij. respon. ff. vnde liber. & l. j. in fin. ff. vnde legit. & l. non solum, §. si emancipatus filius præteritus, ff. de bono. possess. contra tab.

Quid si ea causa cesset ante completum effectum.

7 ¶In secundo casu quando scilicet causa est quoque momentanea, sed quæ habet effectum successiuum, vt est in tutela legitima, quæ defertur agnatis, & quæ quidem tutela est quidam effectus successionis, vt dictum est, & tunc dicendum est vt prius. Nam aut ante completum effectum cessat causa, & cessabit quoque effectus. Ideo si ante finitam tutelam delatam agnato ipse capite minuatur, finitur tutela, l. tutelas, ibi, sed legitimæ tutelæ, ff. de ca. dimin. & §. vlt. Inst. de legi. agna. succes. & §. sed & capitis, Inst. quib. modis tut. fini. Quod intelligendum dicit Bald. vbi suprà, pro tempore futuro, quia administratio præteriti temporis manet firma, vti & ipse quoque declarat in c. quemadmodum, col. ij. versi. nota tacitas conditiones, de iureiur. per d. l. tutelas, & alibi quoque diximus. Aut cessat causa post effectum completum, & tunc non cessat effectus.

Quid in causa quoque momentanea, habente effectum successiuum.

¶In tertio casu, quando scilicet causa est successiua, quæ etiã successiuũ effectũ habet, cessante causa, cessat effectus. exempli gratia. Absentia reipublicæ causa, est quid successiuum, & similiter excusatio à tutela est effectus successiuus. ideo si tutor abest reipubl. causa, is excusatur quandiu abest: cessante autem absentia, cessat & excusatio, §. item qui reipublicæ causa absunt. Inst. de excusat. tut. Item clerici, vel monachi excusantur à tutela, & curatione, quamdiu insistunt diuinis officiis, non aliàs, d. l. generaliter, C. de epis. & cleri. Et hoc quoque idem patet ex d. c. & si Christus, in fi. & in c. post translationem, §. cæterùm, de renunc. vbi causa, & effectus sunt successiui.

Quid in causa successiua, habente effectum successiuum.

9 ¶In quarto casu, quando causa est successiua quidem illa, sed quæ habet effectum momentaneum, cessante causa, cessat effectus, vt patet in illa ipsa absentia reipublicæ causa, quæ causa est dandi restitutionem in integrum, si absens læsus fuerit. Ideo ea absentia cessante, si interim ille læditur, cessat restitutio, l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. cau. maior. in integr. & l. quod tempore, C. de restitut. milit. Quod intelligit Bald. vbi suprà, vt in eo, quo fuit læsus tempore absentiæ, non cesset effectus, cùm ipse iam quæsitus sit, ita intelligens iura suprà allegata.

Quid in causa successiua, habente effectũ momẽtaneum.

10 ¶Sed & id quoque patet in officio, propter quod datur beneficium, c. præter hoc. xxxij. distinct. c. si quis sacerdotum. lxxxj. di. cum c. seq. Eos etiam. & per c. quia nonnulli. & c. relatum. de cler. non resi. & c. pastoralis. de app. & c. latores. de cler. exc. mini. & c. vlt. de resc. lib. vj. Et ideo, si beneficiatus in eum casum incidat, saltem culpa sua, vt officium facere non possit, amittit beneficium. vt not. in c. j. de æta. & qual. & c. tua nos. de cler. ægr. & nos alibi diximus suprà, in beneficij causa cessante.

Beneficiatus, sua culpa in id incidens ut officium facere non posit, priuatur beneficio.

11 ¶Bald. autem vbi suprà, relata illa opin. quam diximus, eam ita declarat, vt si requiratur causam adesse certo, & determinato tempore, sufficit eam adesse eo tempore: nec ea postea cessante, cessat effectus, siue causa sit momentanea, siue successiua. quod & nos late tractauimus suprà, in quarta limit. Et aliter quoque hæc declarat, quę hîc de industria prætermittimus, quia ea adscripsimus in aliis locis magis peculiariter ad ea pertinentibus.

VICESIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquartò limita regulam nostram non procedere in vltimis voluntatibus, in quibus si fortè fortuna cessat causa, vice modi adiecta, non propterea cessat effectus, vt & nos suprà alicubi transeunter diximus. & probatur in l. si fundum, per fideicõmissum. §. Iulianus si Titio, alias, si Titio, qui est §. j. & ibi Bar. & alij, ff. de leg. j. & idem Bar. in l. ij. §. vlt. col. ij. vers. vbicunque dixi. ff. de don. & in l. Titio centũ. §. Titio genero. ff. de cond. & dem. & Imo. in d. c. post translationẽ, col. 6. n. 39. de renun.

Hæc regula nõ habet locum in testamentis, cũ causa uice modi est adiecta.

2 ¶Cæterùm comperies apud Barto. in illo §. Titio genero. istud non procedere, quando modus de necessitate inesset legato, vt in d. §. Titio genero. secundum Rayn. quanquam Barto. ibi dicit deficere legatum, quia non erat modus, sed conditio.

Nisi modus de necessitate inesset legato.

3 ¶Sed quia hæc res est admodum scrupulosa, super intellectu vtriusque illius loci, ideo antequã hîc tuum iudicium firmes, vide omnino Bal. Imo. Pau. Cast. Raph. Com. Ang. Peru. & Ias. in d. l. si fundum per fideicommissum, §. j. & omnes scribentes in d. §. Titio genero. & latè Baldum ipsum in l. generaliter. col. v. versi. quintò quærit. C. de epis. & cler.

VICESIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquintò limita procedere in causa, pro qua excludenda aliquid constituitur, secus in causa propter quam habendam aliquid fit: nam licet cessaret illa causa, non propterea cessaret id quod factum est propter illam. Verbi gratia, contrahitur matrimonium propter prolem, si tamen vxor sit sterilis, ita vt prolem non habeat, non propterea dissoluitur matrimonium, c. dixit Dominus in euangelio. xxxij. q. j. & c. tantum valet vinculum. xxxij. q. vij. vbi id expresè no. glos. quod diximus. atque etiam glos. in c. & si Christus. ad fin. in verbo, cessante causa. de iureiur. & ibi quoque Anto. in

Hæc regula nõ habet locum in causa, ob quam habendam aliquid fit.

§.vlt.post medium.vers.oppo.quòd cessante,vbi dicit per eam gl.quòd cessante causa facti,non cessat factum,quanquam alij aliò hæc referunt,nempe quòd proles non sit sola causa matrimonij, vt diximus suprà in xxij.limit.nu.1.

VICESIMASEXTA LIMITATIO.

Hæc regula procedit, quando causa cessat actu, & exemplo.

1 ¶Vicesimosextò limita,& hanc nostram regulam,vt procedat,quando causa cessat non solùm actu, sed & exemplo:ita vt videlicet non possit trahi in perniciem exempli, aliàs non cessaret effectus, ita enim expresse magna autoritate affirmant glo.in c.neophytus.in verbo.causa.ibi,vno modo sic, 61.di stinct.per tex.in §.verùm.63.dist.& sequuntur Archid.& Domin.in d.c.neophytus. Et ad hoc præbet aliquod argu.tex.in l.si quis aliquid.§.qui abortionis, aut amatorium poculum dant. ff. de pœnis.& cap.principatus.j.q.j.cum aliis concord.ibi traditis à glos.

VICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

Hæc regula nō procedit in causa efficiente, quando ea,& effectus sunt in diuers. sub.

2 ¶Vicesimoseptimò limita non procedere in causa essentiali,aut,vt alij vocant, efficienti, quando causa ipsa & effectus sunt in diuersis subiectis,vt pater & filius:tunc enim cessante causa, non cessat effectus,licet enim cesset,siue desinat esse pater,nō tamen desinit filius:siue sit iam natus, siue posthumus,l.Gallus.ff.de liberis & posthumis per quam ita in specie voluit Bald. in cap. cùm cessante. col.j.in iiij.not.de appel.

a ¶Aliter autem licet in eundem finem,loquitur idem Bal.in l.generaliter. col. iij.vers. sed quandoque requiritur.C.de epis.& cler.vt scilicet nostra regula non habeat locum in causa efficiente,cùm effectus per se potest stare per l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.sicut inquit,quotidie videmus,quòd mortuo pictore,manet pictura,mortuo patre,manet filius:mortuo igne, manet calor homini ab igne datus,& sic de similibus,subditque facere l.qui libertinos.§.j.ff.de oper.lib.& l.ij.in prin.ff.de excus.tut.

Causæ duæ fiendi.

3 ¶Idem in d.l.patre furioso.in j.lect.col.j.non multò post princ.ff.de his, qui sunt sui vel alieni iur. postquam retulit Dyn.dicentem quòd cessante causa ex toto,cessat effectus:secus si remanent reliquiæ,vbi suprà alibi diximus,subiungit duas esse causas fiendi scilicet efficientem,& finalē: & duas esse causas essendi,scilicet materialem,& formalem.De duobus autem primis intelligi ipsum Dyn. De tertia & quarta,si in totum destruantur,destruitur quod fundatur in ipsis,l.si ex legati causa.ff.de verb.oblig.& l.in naue Sauphei.ff.loca.& l.qui vsumfructum areæ.ff.de contrah.emp.& l.quæsitum. §.illud.ff.de leg.iij. Et idem propemodum repetit ipse Bal.in 2.lectu.eiusdem l.patre furioso.paulò ante fin.nisi quòd clariùs dicit,cessante causa materiali,& formali,effectum cessare: quia is effectus est inseparabilis à causa,& ea quidem causa dat esse rei,& rem in esse conseruat.l.Iulianus.ff.ad exhiben.Tandem dicit in eadem l.patre furioso.causas esse velatas,non absorptas postea verò in vers. tertiò not.quòd multa,ex eo tex. not. multa impedire contrahenda, vt furorem: quæ non vitiant iam contracta:eiúsque rei rationem esse,quia ea quæ sunt perfecta,sunt in suo esse,præcedēte consensu,vt not.in l.si is qui animo suo.ff.de acquit.posses.At super illo,inquit,brocardo, dic quòd aut est impedimentum ex parte causæ materialis,& tunc vitiat.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verborum obligationibus.aut ex parte causæ finalis,& idem:aut ex parte causæ efficientis, & tunc aut effectus dependet à causa,quia est in fieri,& vitiat.Aut non dependet à causa,quia est in facto esse, & non vitiat, vt in d. l. patre furioso. Aut est impedimentum alterius accidentis, & tunc si potens est ad resoluendum,resoluit:aut non est potens,& non resoluit.l.non distinguemus. §. sacerdotio. ff.de recep.arbit.secundum Iaco. Butrigar. Aut impedimentum est circa ipsum principale, & tunc aut non compatitur se cum principali,& vitiat.l.pro parte.ff.de seruit.& l.existimo. ff. de verborum obligationibus.Sed Pet.vt subiungit,ita distinguit:aut actus peruenit ad confirmationem, & tunc casus superueniens non vitiat:aut non,& tunc aut sequitur absurdum,& tunc vitiat,l.vlti. & ibi Pet.& Cyn.in addit.ff.ter.amni.aut non sequitur absurdum,& non vitiat.§.ex contrario si debitor.Instit.de legat.Hæc Bald.vbi suprà.quorum magna pars pertinet ad ea quæ diximus suprà in xij limitatione.

Quid in causa materiali.

4 ¶Sed & aliter Salyc.post Iaco.Butrig.in eadem l.generaliter,circa medium,nam cessante, inquit, causa efficiente,cessat effectus,quamdiu res est in fieri,ita enim loquitur, non etiam quando est in facto esse,per l.furiosum.C.qui testam.face.poss.& d.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.Licet ait Salyc.vbi suprà,secus sit in causa materiali,quia ea cessante,semper cessat effectus,siue sit in fieri,siue in perfecto esse,l.non moriturum.C.de commit.stipul.& in l.inter stipulantem. §. sacram.ff.de verb.oblig.& l.qui res suas obligauit.§.aream.ff.de solutio.Et idem de formali in l.Iulianus.§.sed & si quis.ff.ad exhib.& l.Seia ab hærede.ff.de auro & argen.leg.& l.Si is qui quadringenta,§.quædam legata.ff.ad leg.Falcid.quæ iura,vt id addas,solent inid allegari,quòd forma dat esse rei,de quo & nos alibi late diximus.

Ad causā materialem redit.

5 ¶Et idem propemodum voluit Imo.nullam Salyc.mentionem faciens, in d. c. post translationem. col.v.nu.37,& seq.de renunc.vbi tamen intelligit quod dictum est de causa materiali,vt scilicet ea cessante,cesset materiatum,tamen si mora interueniat,remanebit quis obligatus ad æstimationem ipsius materiati,per l.si ex legati causa.ff.de verb.oblig.& l.quod te.ff.si cer.pet.

Et ad causam efficientem.

6 ¶Denique & aliter,licet in eandem propemodum sententiam Aegid.Bella.in c.post translationem. col.iiij.vers.recipiendo ergo causam.de renunc.In causa(inquit) efficiente quo ad effectus consumptos, & iam in esse productos,& quorum conseruatio ab existentia causæ non dependet, non habet

bet locum regula, cessante causa. l. vlt. in j. respoo. ff. vnde lib. & l. j. C. de pact. & l. naturalis. §. j. de præscrip. verb. & c. vlt. de offic. leg. & c. licet. de sent. exc. lib. vj. & arg. l. sciendũ. §. j. ff. qui satisda. cog. & l. si cognatis, in j. resp. ff. de reb. dub. Et ideo (inquit) mortuo patre, non sequitur quòd mortuus sit filius. Quoad effectus verò nondum productos, aut peodeotes in fieri, sed quorũ conseruatio in esse, depẽdet ab existentia causæ habet locũ ea regula, d. l. vlt. in ij. respoo. vnde li. & l. j. io fi. ff. vnde legit. & l. non tantum. quæ est 3. §. si emancipatus filius, le 2. ff. de bono. posses. contra tab. & l. tutelas. ff. de capit. diminut. & §. vlt. Instit. de legit. agna. succes. Et id certè totũ pertinet ad xij. nostrã limitationẽ.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimooctauò limita procedere in his quæ dependent ex animo, & intentione, ita vt aliter stare non possint. Secus in his quæ non dependent ex intentione, possuntque stare sine animi dispositione, quia cessante in illis causa etiam finali, non cessat effectus, vt dicit Bald. in d. l. generaliter. col. iiij. vers. sequitur videre. C. de episcop. & cler. vbi ponit huiusmodi speciem. Ego ædificaui domum ad eum finem, vt illam habitarem: si cessat postea ea causa finalis, qoia ego non habito, non propterea cessat domus, quia habet esse ex materia, & forma, quæ adhuc supersunt, & non ex intentione mea, velim enim aut nolim, domus est.

Hæc regula nõ habet locũ in his, quæ nõ dependent ex intentione.

VICESIMANONA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimonooò limita hanc nostram regulam, vt noo procedat io causa siue ratione, quæ fundatur in sola præsumptiooe, per id quod not. voluit Bald. coosi. ccl. cuius exordium est, in quæstione Domini Milani, col. vlt. noo multò ante fi. lib. j. quòd scilicet huiusmodi ratio noo restringit dispositionem generalem legis, vel statuti, per nota. à Iaco. & Oldra. in l. j. ff. solu. matr. quod & nos diximus suprà io cessante ratione legis, nu. 142. incip. igitur vt repetamus, sed hic repetere voluimus: quooiã ex illo seqoitur non cessare effectum, cessante huiusmodi ratione, vt quæ legem, vel statutum non restringit. Et faciunt quæ diximus suprà in xxj. limit. vbi locuti sumus de causa tacita.

Hæc regula nõ habet locum in ratione, uel causa fundata in sola præsumptione.

TRICESIMA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimò limita vt procedat, cùm omnino cessat causa, noo tantùm pro præsenti tempore, sed & pro futuro, ita vt nulla sit spes reditus, siue reuersioois causæ. Secus si sit quędam spes vt redeat: nam tunc ea redeunte, non cessat effectus illius: verbi gratia, io priuilegio concesso cœnobio cuipiam, vt aliud monasterium occurrente vacatione teneatur eligere vnum ex monachis illios cœnobij, contigit autem vt nullus illio tempore electionis esset idoneus, ita vt causa tunc cesset. ideo fuit alius electus qui non erat huius cœnobij. quæsitum est an si postea tempore alterius sequentis electionis, sit aliquis idooeus, an eligentes teneantur illum eligere vi illius priuilegij. Et hanc quæstionem tractat gl. in c. abbate. in fi. de verb. signi. dicitque primùm videri id priuilegium fuisse protsus, ac perpetuò extinctum, quia vnico actu perditur priuilegiũ, c. cùm venissent. de const. & c. cõstitutus. de rescrip.

Hæc regula nõ procedit, cùm spes est reditus causæ cessãtis.

a ¶Tameo decidit contrarium, vt scilicet teneantur eligere ideoneum ex illo cœnobio, si quis reperitur tempore electionis, licet anteà nullus fuisset, arg. l. & Attilicinus, ff. de seruit. rustico. præd. & c. quia diligentia. de electio. Et illam glo. sequuntur omnes ibi, ex quibus Panor. qui illam dicit oot. expresse illud assumit, quod in princ. huius limitationis diximus, quod dicit bene not. & sequitur Philip. Dec. in c. cùm cessante. col. j. versi. quintò limita, dum simpliciter allegat Panorm. vbi suprà. Et faciunt quæ diximus suprà in 17. limitar.

De eadem re.

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimoprimò limita (hoc & proximè accedit ad superiorem limitationem, atque etiam ad 16.) vt procedat hæc regula quando causa omnino cessat: secus si pro parte tantùm, vt voluit glos. in c. cùm accessissent. in verbo, cootrauenerint. & ibi Roch. Curtius de constitut. & Philip. Dec. io d. c. cùm cessante. de app. vti eos allegat Nicol. Bellon. cons. 8. respondẽdo diuersis dubiis, n. 5. licet mihi id dicere ooo videantur. Sed tamen hoc verum esse puto per ea quæ diximus in dd. duabus limitar.

Hæc regula nõ habet locũ, cũ causa pro parte tantũ cessat.

TRICESIMASECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimosecundò limita, vt procedat, quando causa, siue ratio legis, vel constitutionis generaliter cessat: secus si in vno tantùm casu inter multos, qoos constitutio complectitur, cessaret, siue deficeret: tunc enim non cessat constitutio, vt expresse voluit Franc. Areti. in l. ij. col. v. versi. tu aotem aduerte. ff. de vulg. & pup. l. substit. per oo. per Barto. in l. cùm ij quibus al meota, §. eam autem traosactionem. ff. de transact. & per optimum (vt dicit) tex. in l. j. in fin. ff. de mioor. quod & nos alibi diximus suprà in legis cessante ratione, sed hìc inter limitatiooes item ponere optimum putauimus, vt facilius lector inueniat.

Hæc regula nõ habet locũ, cũ in uno tantum casu causa cessat

TRICESIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimotertiò limita oostram hanc regulam, vt noo procedat, quando culpa illius, qui aliqoid dedit, aut concessit, cessat causa, nam tunc non cessat effectus, si credimos, vt credendũ existimamus, Iaco. Beluis. qui id ipsum voluit in l. ij. §. vlt. ff. de donat. per l. filiam. ff. de Senator. vti illum refert, & sequitur Alber. in l. generaliter. col. ij. versi. sed pro prima parte. C. de epis. & cler. Quanquam sunt qui alið referunt d. l. filiam. vt diximus suprà io 19. limitar. nu. 2. incip. & ad hoc quoque.

TRICESIMAQVARTA LIMITATIO.

1 ¶Tricesimoquartò limita, vt procedat quando effectus finalis causæ, siue finis, est ordinatus ad impedieodum effectum ex tunc, & retro: nam tunc cessaote ea causa, haud dubiè cessat effectus. Secus si ex tunc, & non retro: tunc enim retro noo cessaret, vt post Iaco. Butr. scripsit Salyc. in d. l. generaliter

Hæc regula nõ habet locum, si ex tunc, & nõ

Vetro defectum causæ impediat effectum. liter.in iij. oppos.C.de episco.& cleric.vbi dicit primum probari ex l.pro parte.ff.de fructu.lega.& l. iij.§.adeò ff.de liber.agnosc.& l.Vranius Antonius.§.& quidem si vnus.vers.vt quemadmodum. ff. de fideiussor.Secundum & l.tutelas.in prin.ff.de capit.dimin.& l.vlt.ff.vnde lib.& §.item qui reipublicæ.Instit.de excus.tut.Sed id multùm obscurum esse videtur,nisi intelligas secundum ea quę diximus suprà in 12.limitat.nu.24.incip.intellige secundò,in 23.limit.præsertim nu.incip. in secundo casu,& seq.vt certè intelligi debet,vt satis constat ex illis iuribus,& eis quæ ibi diximus.

TRICESIMAQVINTA LIMITATIO.

1 *Hæc regula fallit in causa tãtùm producente, & non etiã conseruante.* ¶Tricesimoquintò limita procedere secundum Theologos,in causa introducente, siue producente, atque etiam conseruante,vt videlicet huiusmodi causa cessante,cesset effectus,secus in causa inducente solùm,non etiam conseruante.Ita enim voluit D.Bonauentura lib.2.Sentent.dist.7.artic.j. q. ij.& iterum eo.lib.ij.dist.32.q.ij.eodem lib.iiij.dist.iiij.art.j.dist.ij.& rursum eod.li.iiij.dist.xxij. artic. j.quæst.j.vbi & vtriusque ponit exemplum,de primo videlicet causa producente, & conseruante: Sol est causa inducens,& conseruans lumen,ideóque semper sole cessante, cessat ipsum lumen ab eo procedens.de secundo scilicet causa producente solùm,& non conseruãte,gladius est causa producens vulnus,non tamen conseruans,& ideo cessante gladio,non propterea cessat vulnus.

2 *Ad idem.* ¶Et hanc quoque limitationem sensit etiam è nostris Bald.qui nihil rerum omnium(quod alibi diximus)intactum reliquit,in l.j.§.j.in prima lectu.in fi.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdict.vbi postquam dixit,quòd cessante causa officij,cessat officium,per tex.in d.l.tutelas.ff.de cap.dimin. & diximus etiam suprà in officij causa cessante,subiungit hoc esse verum,quando est causa talis,quę requiratur ad conseruationem rei,per illum ipsum tex.in d.l.tutelas.& expressius idem Bal.in repet. l. ij. col.vij.vers.viso vnde nascatur.& iterum col.xxvij.versi.de tertia igitur, ibi, si consideretur tertio modo.ff.de iureiur.& Franc.Rip.qui illũ non citat,in l.ex facto.col.3.nu.17.ff.de vulg.& pup.substi.

3 *Ad idem.* ¶Quibus adstipulatur quod voluit Ioan.Calder.consil.clxxix.omissis pluribus,prout eum refert & sequitur Soc.consi.ccxlj.circa primam difficultatem.col.ix.versi.nonò comprobatur,libro ij. quòd vbi non subest causa,propter quam aliquis effectus producitur & conseruatur,nunquam illius effectus induci potest productione,vel existentia,& ita dicit argumentari Gratianum,in c. porrò illi. §. hoc idem.de pœnit.dist.j.& facere tex.in c.debitum.de bigam.& c.si pauper. de præbend. lib. vj. & in l.in omnibus causis.ff.de reg.iur.

TRICESIMASEXTA LIMITATIO.

1 *Hæc regula nõ procedit in cõtractu nominato, non dependente à contractu innominato.* ¶Tricesimosextò limita nostram regulam,vt procedat in contractu innominato: nam cessante in eo causa finali,cessat & ipse contractus:secus in contractu nominato absolutè,& per se stante, absq; aliqua dependentia contractus innominati,neque si in eum cadit causa finalis quæ deficit , non resoluitur,nec cessat contractus.Ita voluit Bald.in l.cùm te.ita intelligens eum tex. C. de pact. inter empt.& vendit.fact.vide suprà in contractus causa cessante.

TRICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 *Cessante causa ob quam introducta est forma non cessat formæ obseruatio.* ¶Tricesimoseptimò limita hanc nostram regulam,vt non procedat in cessatione causæ, propter quam forma est introducta,neque enim ea cessante,cessat formæ obseruatio,vt scribitur à Bart. & aliis in d.l.cum hi.§.eam autem.ff.de transactionib. prout allegat (neque enim reperi) & sequitur Francis.Aret.in l.ij.col.5.versi.tu autem aduerte.ff.de vulg.& pupil.vbi id dicit probari in l. si fundus.ff.de rebus eorum.& clariùs in c.j.§.præsertim.de rebus ecclesi.non alienan.lib.6.

TRICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 *Cessãte causa, non cessat effectus in casu, qui nõ uitiatur uoluntate partium.* ¶Tricesimooctauò limita eandem regulam,vt etiam non procedat,quando talis est casus, qui non vitiaretur partibus volentibus:nam etiam tunc deficiente causa,non vitiaretur ipse actus,per l. sciẽdum.§.vlt.ff.qui satisda.cogant.quam sic intelligit Bart.in l.pluribus.§.& si placet.col.ij.ibi, aut non tradit.ff.de verb.oblig.

TRICESIMANONA LIMITATIO.

1 *Hæc regula nõ procedit in spiritualibus.* ¶Tricesimononò limita,vt hæc nostra regula non procedat in spiritualibus. vt videre licet in c. ex parte tua.& ibi glo.in verbo,falsa sit causa.& Hostien.col.ij.in verbo,causa Pet.Anch.in v.not.Anr. col.ij.versi.oppo.quòd falsa causa.de conuers.coniug.& in c.magnæ.& ibi propè omnes,de voto.Et huius rei dicit Hostien.rationem sumi,ex c.pen.de his quæ met.caus. fiunt. & in c.dudum.de conuer.coniug.vide quæ dixi suprà in voti causa cessante.

QVADRAGESIMA LIMITATIO.

1 *Quid in causa fiendi. Et quid in causa essendi.* ¶Quadragesimò limita,vt procedat hæc regula in causa fiendi, vt nostri loquuntur, ea enim cessante,cessat fiendum,sed iam factum,& perfectum non tollitur.Sed cessante causa essendi,impeditur fiendum,& tollitur iam factum.Ita expresse voluit Bald.in cap.& si Christus.colu.vlti. versicu. adde quòd cessante vna.de iureiuran.vbi dicit id voluisse Ioan.Mona.in procem 6.libr.quem vide in princ.ipsius procemij,atque etiam ipsum Bald.in procemio Decretalium , in verbo,rex pacificus.col.penul.& vlti.Hæc autem limitatio nonnihil pertinet ad ea quæ diximus in 12.limitatione.Et vide hîc quæ dixi suprà ex eodem Bal.in eadem 12.limitatione,nu.13.incip.sed hanc principalem,& iterum in 27.limitatione, numero.3.post princip.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII, TRACTATVS,

LE MORT SAISIT LE VIF.

DISERTISSIMIS HVMANISSIMISQVE PARISIENSIS SENATVS ADVOCATIS ANDREAS TIRAQVELLVS.

VOD libellos meos auidè, libentérque, ac studiosè lectitatis, vt à vobis sæpe audio, eloquentissimi causarum patroni, non possum non magnopere lætari, si modò quicquam in eis deprehenditis, quod vobis & voluptati, & vtilitati esse queat. Ita enim me nec in aqua (quod dicitur) scribere, nec ad fractam canere experior. Id, cùm aliquando scribendi finem facere, aliénisque legendis potiùs quàm meis edendis operam dare constituissem, consilium vt mutarem effecit, ac tandiu mihi scribendum esse persuaderem, quandiu labores meos vobis, ac cæteris legum, ac rerum humanarum studiosis non ingratos, iniucundósque esse perspexero. Nihil enim antiquius apud me semper fuit, nihil præstãtius vnquam existimaui, quàm, si quid labore, vel industria possem, id totum ad studiosorum commodum, ac vtilitatem conferrem, quibus iampridem studium omne meũ, operámque sine vlla temporis, laboris, aut occupationis exceptione deuoui. Ac dum alia quæpiam grauioris, operosiorisque molimenti commentor, visum est interim libellum hunc vobis offerre, cuius argumentum, vt in forensibus negociis frequentissimum esse scitis, ita cognitu longè difficillimum, nec minus vtile futurum spero. Quò magis mirari soleo, nullum (quod sciam) neque veterum, neque recentiorum iuris nostri interpretum, alioqui accuratissimorum, diligentissimorúmque, rem ipso vsu nusquam non obuiam, nedum non pertractandam suscepisse, sed vix supremis, quod aiunt, digitis attigisse. Quod ipsum qua ratione sit factum, si non rei difficultas in causa est, coniicere non possum: maximè cùm tam longè, latéque pateat, vt quamuis eam pomœrio quàm po-

tuimus angustissimo, concluserimus, magis tamen mihi metuendum putem, ne lector copiam pertæsus, clamet, O he iam satis est, quàm vllam desideret accessionem. Hunc autem libellum ideo vobis deuotum, ac nuncupatum volui, quia materiam, vt diximus, continet, vobis ante oculos positam, collocatam in vsu quotidiano, in consuetudine hominum, atque foro. Soleo enim opera mea iis dicare, ad quos ipsorum argumenta, materiámque propriè, ac peculiariter pertinere cognosco, ac qui de proposito argumento, natura, vel arte scitè, appositéque iudicare queant, vti latius in epistola, quam operi de Nobilitate anno superiore præposuimus, ad serenissimum regem nostrum Henricum, sumus præfati. Cùm autem nihil omnino vobis proponi posse certò sciam, quod non vel doctissimè explicare, vel grauissimè possit, orationis ille splendor, exuberánsque rerũ omnium, quæ in vobis est, cognitio, copiáque, quis porrò est, qui de re de qua nobis institutus est sermo, rectius ac verius quàm vos iudicare queat? quos ego noui, præter singularem iuris prudentiam, plurimis optimísque artibus ornatos, iudicio non vulgari, mihi cùm publicè: tum priuatim sæpissimè probato: ac, vt de vno Scæuola dicebat Cicero, Iurisperitorum eloquentissimos, eloquentium Iurisperitissimos, quíque res non populari trutina, sed artificis statera examinare probè didicistis. Quod obiter de vobis dictum volui, ne quis me, qui & quales essetis ignorare, aut ἀετὸν ἵπτασθαι καὶ δελφῖνα νήχεσθαι docere velle existimarer. Accipite igitur oratores disertissimi, libellum hunc à Tiraquello vestro, vestríque studiosissimo, ea humanitate, eóque animi candore, quo & vobis offertur, & priores ipsius libros excepistis.

DE SCRIPTIS

DE SCRIPTIS IMMORTALIBVS Andreæ Tiraquelli Senatoris Parisiensis Salmonius Macrinus,

AD LECTOREM.

Conqueritur natura, perit quòd gratia florum,
Quos specie varios atque colore parit.
Conquerimur libros authorum, & scripta priorum
Victa, veternoso deperiisse situ.
Non tamen in genere hoc, semper natura nouerca est:
Interdum multis suevit at esse parens.
Utpote quæ amissis auctoribus, atque libellis,
Instaurat per quos pristina damna leuet.
Pro priscis viden' vt scriptis meliora reponat,
Compensetq́ nouis ingenia ingeniis?
Vos Serui, Domitiq́, & Scæuola nemo requiret,
In manibus nostris dum Tiraquellus erit.
Naturam effœtam non esse hic arguit vnus,
Cùm tales fructus fertilis illa parit.

AD EVNDEM TIRAQVELLVM IO. AVRATVS.

Certamen fuerat tibi, tuæq́
Uxori Tiraquelle grande, plures
Libros tu pareres, an illa plures
Formosos tibi liberos crearet.
Huic Lucina, tibi secunda Pallas,
Totas ante preces, & ante vota
Hæc libros dare, liberos at illa.
Augebat mulier domum quotannis,
Augebas quoque tu libros quotannis.
Parti vtrique suus Deus fauebat,
Crescebátque suo fauore rixa:
Hinc Lucina tuo, tuo inde Pallas:
Diuisum fuerátque vtrinque cœlum:
Iuno, Iuppiter hinc: at inde Phœbus
Cum Musis steterant, simul secuti
Quos gentûm fuerant Dei minorum,
Parti quisque suæ magis studentes.
Expectatio & exitus tenebat
Suspensos animos Deûm, ac Dearum.
Cùm tandem seniórque, tardiórque
Uxor fit dare liberos quotannis:
Tu contrà seniórque, promptiórque
Libros edere sis nouos quotannis:
Cessit palma tibi, tuæq́ parti,
Applausuq́ fremit fauente cœlum,
Vicisti Tiraquelle, túque Pallas:
Libris agmina victa liberorum.

PRAEFATIO QVAE EST PRIMA PARS HVIVS OPERIS, ET OCTO DECLARATIONIBVS CONSTAT.

SECVNDA PARS EORVM QVAE CONCERNUNT personas hæredum, quæ constat XVIII. declarationibus.

TERTIA PARS EORVM QVAE RESPICIUNT personas defunctorum, quæ constat octo declarationibus.

QVARTA PARS EORVM QVAE RESPICIUNT res, quæ septem declarationibus constat.

QVINTA PARS EORVM QVAE SPEctant ad possessionem, quæ constat sex declarationibus.

SEXTA PARS EORVM QVAE PERTInent ad iudicia, quæ constat nouem declarationibus.

SEPTIMA PARS MISCELLANEORVM quæ quinque declarationibus constat.

LE MORT SAI-
SAISIT LE VIF.

PRIMA DECLARATIO.

1 D vtique est, quod decretum Mediolanense, de quo dicam postea, dicit, possessionem defuncti ipso iure transire, & continuari in hæredem, sine alia vlla apprehensione. Nec id quomodo Latinè vno verbo, & sine multorum ambage & circuitu dici queat, video: nisi fortè mancipandi verbum huc trahas atque ita dicas, mortuus mancipat viuũ. Est enim mancipare, vt nonnullis placet, vendere, & rei venditæ possessionem dare. Sed si id verum est, nõ tamen huc trahi potest: nam tunc ad rem cuius alterum facimus possessorem, refertur: non ad illum, quem possessorem facimus. Alciat. in l. in lege Censoria. in §. sed de ea re. in verbo, vbiquisque sedes & tabulas haberet. ff. de verb. signifi. & eius autoritate Ioan. Corasius Miscellaneo. iuris ciuilis lib. 6. cap. 13. & Nicol. Bello Supputationum lib. 4. cap. 15. putarunt dicendum esse, non Sesire, sed sessire, à sessitãdo verbo, quo quidem verbo, vt id illis addas, vsus est Cic. in lib. de Orat. cùm dicit Eupolis autoritate, πειθὼ deam, quam Suadam vocat Ennius, in Periclis labris sessitauisse. Idque etiam verbum à sedibus ductum. vti & possessionem, Iurisconsul. in l. j. in prin. ff. de acquit. possess. quanquam ibi vulgò pedibus legitur, sed corruptè, si credimus (vt credendum censeo) ipsi Alciato lib. Dispunctio. 1. cap. item 1. & in l. tabernæ. ff. de verb. signifi.

Mancipare.
Sessire.
Sessitare.
Possessio.

2 ¶Pau. autem Cast. in l. qui vniuersas §. j. in fi. ff. de acquit. hære. dicit, quòd ex consuetudine Gallicana, viuus scisinat mortuo, vel è conuerso, & quod inquit, est vocabulum Gallicanum, & significat, quòd hæres succedit in possessione defuncti, quæ in eum transfertur, sicut dominium. Verùm Cynus aliis verbis hanc Gallicanam consuetudinem expressit, in l. ea lege. col. j. versicu. & istud est in argu. C. de condict. ob cau. vbi ita inquit, Consuetudo est in regno Franciæ, quòd mortuus saginat viuum: quod significat, vt subiungit, quòd mortuus videtur dare possessionem viuo hæredi, quia possessio dicitur sagina, quem, ad verbum refert ipse Pau. in l. hæres in omne ius. ff. de acquiren. hæred. Nec alibi tamen legi saginam pro possessione accipi, nec è diuerso. Nam quid sagina, & saginandi verbum significent, omnibus clarum est, ex optimis autoribus, præsertim Plauto, Varrone, Cicerone, Columella, Liuio, Quintiliano, Plinio. ideóque etiam ipse Pau. Castr. in d. l. hæres. dicit apud Gallos, saginam habere eam significationem.

Scisinare.
Saginare.
Sagina.

3 ¶Scio quoque nos, eo verbo saisiendi vulgò vti, non in hac significatione, qua hîc capitur, sed pro manum iniiciendi, quod verbum est Iurisconsultorum. l. sed si hac. §. j. ff. de in ius vocan. & l. Titius. in princ. ff. de ser. export. & l. causam. §. puellam. ff. de manumis. & illo saisiendi verbo in ea significatione vsus est Pontifex, in c. clericis. §. nos igitur non semel. de immunit. eccle. lib. 6. sed hîc non manum iniicere significat, sed veluti possessionem tradere, quod longè diuersum est.

Saisire.
Manum iniicere.

4 ¶Nec fortè ineptum est huic nostræ significationi verbum inuestiendi, quo vsus est Plinius, sed in alia tamen significatione, lib. 35. cap. 7. Publius Portius inuestiuit pictura, tanquam dicas ornauit, & veluti veste decorauit, vestiuit. Nam & hoc verbo simplici in eadem significatione, qua illo inuestiendi composito, vsus est Cicero in 6. in Verrem actione. His autem tabulis interiores templi partes vestiebantur. Verùm hoc inuestiendi verbo, pro possessionem tradendi, siue trãsferendi, passim vtitur ius canonicum, & feudorum, vt in c. ex ore. de his quæ fiunt à præla. sine consensu cap. vbi gl. interpretatur inuestitus, id est, missus in possessionem & in c. accedens. de præb. & in c. si quis inuestiuit. tit. de feu. dat. in vicem leg. commis. Et hinc inuestitura ipse actus tradendi, siue transferendi possessionẽ. c. j. in prin. tit. quid sit inuestit. vbi ita scribitur, Inuestitura quidem propriè dicitur possessio, & c. quoniam inuestituras. 16. q. 7 & in c. olim causam. de restit. spol. & alibi sæpe.

Inuestire.
Vestire.
Inuestitura.

5 ¶Quanquam scio dubitatum, an per inuestituram, censeatur esse translata possessio, propter text. in c. per tuas. de dona. qui & verbo inuestiendi vtitur, & tamen declarat ex hoc translatam non fuisse possessionem, vt & ex eo not. gl. ibi, in verbo, in possessionem. Sed tu de hac re vide glo. in cap. 2. in verbo, signum. in prin. & ibi Inn. & latè Panor. col. antepen. vers. exemplum primum. de consuetu. & gl. in c. autoritati. in verbo, instituantur. in duobus locis, & ibi Hostien. in verbo, instituere. Ioan. And. super gl. 2. Card. Flor. versi. quæro quid est. Pet. Anch. versi. quærit gl. quũ est. Ant. versi. venio ad gl. Imo. col. j ver. in gl. 2. ibi, non adipiscitur. Panor. col. j. versi. in gl. 2. fi. not. ex gl. de instit. & glo. in c. ex ore. in verbo, annulo. & ibi Pet. Anch. in j. opp. Ant. col. 2. versi. veniamus ad gl. & Imo. col. 3. versic. in gl. j.

Inuestitura, an transferat possessionem.

gl.j.iu fi.extrà de his quæ fiunt à maio.parte cap.& gl.in c.fi quis deinceps.§.item fi quis.in glo.ult. 16 q.7.Io.And.poft Compoft.in c.transmiffam.de elect.Iac.Aluar.in dicto c.j.in prin.tit.quid fit inoeftit.Raph.Com.confi.cxxxvij.incip.confultus.in j.dubio.cũ aliis multis concor.traditis ab Alex. in l.3.in prin.col.4.verfic.iuxta prædicta.ff.de acquir.poffeff.& Matth.Afflict.decif.Neapol.299.rex Ferdinandus. col.j.& à me latius io comment.confuetud.Pictauienfium,titu.2.qui eft, *des droicts de ventes & honneurs.* §.8.qui eft in omnium confuetud:num 21. io verbo, *& ne desaifit la façon de l'hommage.* Verùm ut redeamus, nos pofthac, in hoc tractatu vtimur illo noftro vulgari verbo feifiendi, fiue faifiendi,pro poffeffionem transferendi,vt omnes intelligant, præfertim cùm aliud nullum nobis occurrat,quo illius fenfum,& fignificationem illam noftram vulgarem ad viuum repræfentare pofsimus.

SECVNDA DECLARATIO PRAEFATIONIS.

1 ¶Et certè hæc eft generalis Franciæ confuetudo,vt mortuus faifiat viuum, vt videre licet in Parifienfium confuetu.artic.132.Meldunenfium,c.40.Melodunenfium,c.95.Senonenfium c.57.& iterū c.105.Trecenfium,c.90.Caluimontenfium,in Bafsignaco,c.77.Victriacenfium,c.7. Ambianenfiū, c.35.Carnutenfium,c.94. Aurelianenfium,c.230.quod ita in Latium vertit Pyrrhus Anglebr. Ex mortuo in viuum poffefsio tranfit,& iu cafus pofitione,ita mortuus faifinat viuum.Turonenfiū,tit. *Des fucceßions.* c.2.vbi dicitur hāc effe generalē huius regni.Cenomanenfiū,c.237. le 2.funt enim duo eiufdem nu.& c.289.Andegauenfiū,c.234.& c.272.Pictauienfiū.c.213.vbi & illud dicit,hanc effe generalem.io hoc regno.Atuernenfiū,tit. *Des fucceßions.* c.1.Borbonienfiū,c.299. Blefenfium, c.136.vbi & hanc dicit generalem huius regni. Engolifmēfium,c.84.Rochellenfium,c.56. Burgundienfium,tit. *Des fucceßions.* cap.1.Marchienfium,c.211.Lorriacenfium,fiue Montargienfium,tit. *Des donations teftamentaires.* c.6.Niuernenfium,tit. *Des fucceßions,* c.1. Altifidiorenfium fiue (vt vulgò vocant) Auxerrenfium,tit. *Des fucceßions,* c.1.Senlitum,c.142. Claromontenfium, c. 141. quam & dicit generalem,Valefienfium,c.77.Britonenfium,tit. *Des fucceßions,* qui eft 22.c.1. vbi tamen loquitur in fucceßione directa.Nam in collaterali hæres accipit poffefsionem per manus domini, vt fcribitur in 61.eadémque vlt.eiufdem tit.Bituricenfium,tit. *Des fucceßions,* c.28.Lodunenfium, fiue vt amicus nofter Sal.Macrinus poëta noftri temporis celeberrimus, vocat Iuliodunenfium,tit. *De fucceßion de fiefs,* c.2.vbi & hanc dicit generalem huius regni.Burdigalenfium,c.74.vbi Arnol. Ferro.id ita vertit, Ex mortuo in fuperftitem hæredem tranfit poffefsio. Sanctonenfium, c. 105. & Comitatus Burgundiæ,qui eft ex antiquis Galliæ finibus,vt atteftatur Nicol.Bello.confil.xlij.incip. cōmuniter.in prin.lib.4.Supput.c.18.in prin.vbi & eam dicit effe per totam Galliam. *Confuetudines Galliæ.*

2 ¶Et huius quoque confuetudinis Franciæ, vt generalis,mentionem fecit præter Cyn.& Pau. Caft. in locis fuprà citaris Collecta.in c.cum fit Romana.paulò ante fi.vbi dicit , quòd ex confuetudine Franciæ, mortuus faifit viuum. His enim verbis vtitur.& Ioan.Fab.in §.fumma , qui eft 2.ante fin. Inftit.de interdict. & iterum in §.retinendæ. col.3.verficu. fed quæritur nunquid fucceffor. eo.titu. Floria.iu l.feruitutes prædiorum rufticorum. col.3. verficu.& idem videtur voluiffe.ff. de feruitut. Mafuer.in titu.de poffeffio.§.item hæres qui fuccedit ab inteftato.& §.feq. & Guil. Brokhus io ftilo curiæ Parlamenti,tit.de feud.§.item de confuetudine.& §.item confuetudo. per quam Guid. Pap. decifio.Delphi.452.in materia poffefforij.col.2.verfi.& in hac materia,Steph.Bertran.confi.xcvj.ex themate.col.2.nu.4.lib.4.Benedict.in repet.c.Raynutius.in verbo,mortuo itaque teftatore.le 2.nu. 71.& alibi fæpe io ea repet.Do.Ioan.Igneus olim præfes Rothomagenfis doctiff.io repet.authen.ex caufa.col.7.verfi.ex his fequitur.C.de liber. præter. & nouifsimè Viglius Zuichem in §.j.in princ. Inftit.de hæred.inftit.& noftri confuetudinum interpretes vbique.

3 ¶Eftque huic fimile ftatutum in pluribus locis Italiæ, videlicet Mediolani , quod iam diximus , vt etiam atteftatur Bal.iu rub.extrà de caufa poffef.& propriet.col.3.verficu.quæro ftatuto commuoi Mediolani cauetur.& confi.cxlj.præmifsis verbis cuiufdam ftatuti.in prin.& iterum col.3.verfi. tertiò eft præmittendum.lib.j.& Ant.Graffus inter confi.Laur.Calca.confil.lxv.præfuppofita veritate. col.pe.verfi.competit etiam quintum remedium.Alex.confi.xxxvij.in caufa mota inter Angelum. col.2.verfi.fed alia infuper ratio.lib.j.& confi.lxxxij.perfpectis his quæ in themate.col.2.verfic. nec ad hoc obftat.lib.2.repetito confi.xl.lib.3.& confi.lj.lib.6.Barb.in c.in præfentia.chat. antepe. nu.133. de probat.Iaf.in l.fi forori.col.j.verfic.limita tamen quod dixi.C.de iure delib.& confi.cxcviij.confului fuperioribus diebus.col.j.lib.2.& confi.lxxxv.quando habemus.col.j.lib.3. Philip. Dec. confil. cccclxvij.bene & confultè,col.j.vbi dicit id decretū Mediolanenfe fuiffe cōfirmatum à Clemente feptimo.Caro.Rui.confi.xxvij.vifo decreto.in prin.lib.5.vbi difputat dux Mediolanenfis id ftatutū vel decretum (ita enim appellant) facere potuerit.Catel.Cot.io memorial. incip. decreto Mediolanenfi.in prio.Anto.Rub.in repe.l.non folùm.§.morte.col.8.nu.57.ff.de noui oper.nunc.Pau.Patif. confi.j.vifa facti narratione. col.24.nu.157.lib.j. *Mediolani fimile ftatutum.*

4 ¶Similiter & Papiæ (ea Ticinum olim dicebatur) quod fatis potuiffet videri.etiam fi fpecialiter id ftatutum ibi factum non fuiffet,cùm fit ditionis ducatus Mediolanenfis,fed tamen peculiari illius ciuitatis decreto,idem ftatutum eft,vt atteftatur Bal.in c.contingit.col.2.ver.& prædicta faciunt ad quæftionem ftatuti Papienfis.extrà,de dolo & contu.& Alex.confi.lxxxij.vbi nuper citauimus.li.2. & Barb.confi.viij.hoc exordio,fapienter doctifsimus.col.17.verfi.& adduco,qui fub nu.37.lib.2 & confi.lviij.fapienter dixit Pfalmifta.col.12.verfi.& adduco quod voluit.nu.12.eo.lib.2. *Papiæ.*

5 ¶Præterea Bononiæ,tefte eodem Paulo,in d.l.hæres in omne ius.ff.de acquir.hære.Et Imo.vt me- *Bononiæ.*

H 4

Imolæ. moriç prodidit Imo.consi.xvj.viso casu transmisso.col.j.in prin.Et Senis,vt scriptum reliquit Fran.
Senis. Aret.consi.clx.viso puncto ad me transmisso.col.vlt.ver.quinimo etiam si filius.& Cremonæ,si ve-
Cremonæ. rum dicit quisquis is fuit,qui casum posuit ad Bal.consi.325. præsuppositis statutis,ad fi. ipsius casus,lib.j.& satis constat ex eo quod scribit Alexan. consi.lxxxiij.visa facti narratione, in facto illius
Cremæ. consi.& rursum col.j.lib.2.& Cremæ,vt refert Laurẽt.Calca.consi.lxxvj.prius est videndum. col.3.
Florentiæ. versi.quartò principaliter.Et Florẽtię,vt scribit D.Boërius in suis cõment.in consuetu.Biturig. tit. *Des coustumes concernans testamens*, §.6.col.2.autoritate Ange.consi.lxxxj.domina Maria.& consil. seq.incip.huic parti inhæreo.vbi tamen nihil dicit de huiusmodi statuto,sed alio quopiam, quod
Mutinæ. nõ admodum huc pertinet.Et Mutinæ,apud Barb.in d.c.in præsentia.vbi suprà,de probat. & Lud. Gozad.consi.xciij.in causa Mutinensi.col. 2.versi.quartò cùm in ciuitate.

6 ¶Atque etiam Placentiæ,vt patet ex consi.Signor.clxxxviij.casus continens & Ias.consi.cxlvij.prę
Placentiæ. sens consultatio,in casu illius consi.& iterum col.6.versi.condescendo ad secundam. lib.2. Et Vin-
Vincentiæ. cẽtiæ,vt scriptum reliquit Alouisius Lucius inter consi.Bal.consi.ccccxxxvj.quidam creditor.lib.3.
Veronæ. & Raph.Fulg.consi.cxciiij.proponitur quòd domina Antonia.col.2.vers.igitur & domina Sophia, & sæpe aliàs in eo.consi.& Raph.Co.consi.clxxiij.Galuanus,col.j.Et Veronę ex scriptis Caro.Rui.
Paduæ. cõsi.xviij.primò & principaliter.col.pe.ver.& prædicta.lib.j.Et Paduę apud Phil.Dec.cõsi.lxxxiij. excellentissimi doctores.col.2.ver.& vlterius circa hoc.Et Camerini,vt patet ex Corne.in positione casus,consi.clxvj.circa primũ.lib.j.Et Felerini,ex Raph.Com.consi.lxxxv.quamuis de iure.post prin.Et in tota penè Italia,vt attestatur Nico.Bellonus consi.xlij.cõmuniter in Italia.in prin.

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶Vt non sine magna quadam ratione id statutum à populis fuisse videri debeat,arg.c.prudentiam.
Mortuus aperit oculos uiuentis. in prin.extrà de offic.deleg.& ibi concord.veluti id prouerbium secutis,mortuus aperit oculos viuentis,quod à Bal.relatum est in l.vlt.in fi.C.commu.de manumis.Imò verò & ius ipsum cõmune,si credimus D.Boërio præsidi Burdegalensi celeberrimo in suis in consuetudines Biturigum cõmentariis,tit. *Des coustumes concernans testamens & dernieres voluntez*. §.6.& Leonardo Alesmio.in tracta.substitutionum,in tit.de vulg.substit.col.2 innitẽtibus vtriusque autoritate.l.cùm miles ff.ex quib.cau.maio.vbi possessio defuncti quasi coniunctim descendit ad hæredem,& plerũque nondum adita hæreditate completur,& aliis quibusdam similibus legibus.

2 ¶Ego verò constanter affirmare ausim,huiusmodi statutum,vel consuetudinem esse iuri cõmuni
Possessio defuncti non transit ad hæredẽ ante adprehensionem. aduersam, quo possessio defuncti non transit in hæredem , priusquam fuerit per eum naturaliter adprehensa,id enim videre licet ex l.Pomponius.§.quæsitum.& l.cùm hæredes.& ibi Bart.& l.qui vniuersas.§.quod per colonum.& ibi Bart.ff.de acquir.poss.& l.si homo.ff.de vsucap.& l.2.§. apparet.ff.de crimine expil.hæred.vbi & id probatur procedere,etiam postquam hæres adierit hæreditatem,vt propterea nec tum possideat.& l.j.§.Scæuola.ff.si quis testa.liber esse iussus fuer.& l.si sorori.& ibi Bal.& alij, C.de iure delib.& §.j.in auth.de iureiur.à morien.præstito.vt hinc intelligas id procedere de iure ff.& C. & auth.

3 ¶Et apertissimè volunt doctores vtriusque censuræ , vltra eos quos iam suprà citauimus , scilicet
Hæres mittendus in possessionem. Collecta.in c.cum sit Romana.paulò ante fi.de appellat.vbi dicit,quòd licet hæres ipso iure habeat proprietatem,est tamẽ mittendus in possessionem,per l.2.C.de edicto diui Adria.tollen. quod est, inquit,contra consuetudinem Franciæ, de quo nos suprà ex eodem diximus. & Cyn.in l.ea lege. col.j.C.de condi.ob caus. vbi & id dicit esse contra consuetudinẽ Galliæ,Bart.Bal.& alij in d.l.cùm miles.ff.ex quib.cau.maio.Bal.in l.vlti.col.2.versi.iuxta prædicta quæro. C. de sacrosanct.eccl. vbi etiam id dicit procedere in ecclesia hærede instituta,& in rub.ff.de rei vendi.in priori lect.vbi dicit,quòd possessio hæredis,est noua possessio, quia possessio defuncti morte finitur, per dictum §.
1 Scæuola.& expressim ipse Bal.in l.de eo.§.hæres.qui est vlti.ff.ad exhib.& consi.cxlj.præmissis verbis.col.3.versi. tertiò est præmittendum.lib.j.vbi ex hoc dicit sing.de apicibus iuris disputari debere,cùm quis hoc statuto nititur,& consi.cccxxx. statuto cauetur quòd conductor. col.j.in 3.dubio. versi.in contrarium videtur.eo.lib.j.vbi item ex hoc dicit, id statutum debere intelligi strictè, ac propriè,& consi.cccxxxvij.in primis videndum est,col.3.versi.in contrarium est veritas, eo.lib.j.& consi.ccclv.pręmittendum est ad euidentiã,col.j.eo.lib.j.& consi.ccccxxxvj.quidam creditor.col.3. versi.allegationes suprà factæ.lib.3.& consi.xx.super primo puncto.col.2.vers.ex illa autẽ possessione.lib.5.Ioan.Fab.in §.sui autem.Instit.de hæred.qualit.& differ.Pau.Cast.in l.seruum.C.de rei vindic.& consi.lxxviij.videtur dicendum dictum actorem.lib.2.& consi.clij.viso pũcto & dubio.col.2. versi.ad secundum quæsitum.eo.lib.2.& consi.ccxxiiij.in causa appellationis.col.2.versi.item posito,eo.lib.2.& cõsi.cclxj.visis & ponderatis.col.2.ver.non obstat quod dicitur.eo.lib.2.Imo.cõsi.xvj. viso casu transmisso.vbi etiam ex hoc dicit,hoc statutum esse restringendum.Alex.in d.l.cùm hæredes.in prin.col.j.& ibi quoque Claudius Aquen.in prin.vbi etiam not.ex eo tex.hæc statuta esse correctoria iuris cõmunis,& propterea strictè interpretanda esse.& idem Alex.cõsi.xxxvij.in causa mota per Angelum.col.3.vers.itẽ præterea & fortius,& iterũ vers.saltem in casu nostro.lib.j.& consi. lxxxij.perspectis his.col.3.vers.& hoc saltẽ procedit.lib.2.vbi ex hoc negat statutum esse extendendum,& consi.seq.visa facti narratione.col.2.versi.ergo statutum contra ius cõmune.iunctis præced. Corn.consi.xviij.visa petitione.col.3.versi.nec illam ex iniusta causa.lib.j.Ias.cõs.cxlvij.pręsens consult.col.j.ver.itẽ vltra prędicta.lib.2.& cõs.clij.vera & iuridica.col.1.& 2.lib.4.vbi etiã dicit id statutũ

esse

esse iuris correctorium, ideóque non esse extendendum. & Philip. Dec. in l. vlt. col. 2. ver. præmittendum est. & ibi etiam Fran. Curt. iunior col. 5. versi. secundò notate. C. de edicto diui Adria. tol. & Stepha. Bertran. dicto consi. lxxxj. nu. 3. & 4. lib. 2. vbi item dicit esse contra ius commune.

4 ¶Nec huic sententiæ obstat dicta l. cùm miles. ff. ex quib. cau. maio. qua potissimùm innituntur, qui aliam opinionem secuti sunt. Ea enim intelligitur, imò verò expressè loquitur, vt quò ad vsucapionem implendam continuetur possessio hæredis cum possessione defuncti. l. nunquàm in possessionibus. §. vacuum tempus. & iterum l. cæptam. ff. de vsucap. licet hæreditas iacens non possideat. l. j. §. Scæuola. ff. si quis testa. lib. esse iussus fuer. sed eo respectu fingitur habere qualemqualem possessionem, l. gerit. & ibi Rom. qui eam dicit singul. ff. de acquir. hæred. Iason in l. eius qui. col. j. in 2. not. ff. si cert. pet. Et ita illam l. cùm miles. intelligunt glos. Barto. Bal. & Alber. ibi Bart. & cæteri in d. l. cùm hæredes. ff. de acq. poss. & maxima pars eorum, quos in præced. versi. citauimus.

Possessio hæredis continuatur cum possessione defuncti, quò ad vsucapionem.

5 ¶Scióque nonnullos esse, qui dicunt aliud esse in suis hæredibus, aliud in cæteris: vt scilicet in illis transeat possessio ipso iure, iuxta dictã l. cùm miles, per tex. in l. in suis. ff. de liber. & posth. vbi glo. in verbo, quodammodo. videtur esse huius opinionis. atque etiam glos. in dicto §. sui. in verbo, existimantur. Instit. de hæred. qualit. & differen. & in d. l. cùm hæredes. in prin. in verbo, non pertinet. in j. solutio. quam dat ad d. l. cùm miles nec tamen in ea perstat omnino, sed addit, vel soluo, vt ibi, scilicet in d. l. cùm miles. quo in loco, in verbo, quasi coniunctim, dicit primùm, nonnullos distinguere inter suos hæredes, & extraneos. arg. dicti §. sui autem. & §. extranei. Instit. de hęred. qualit. & differ. Mox subiungit, alios dicere, eam l. cùm miles. intelligi, vt continuetur possessio, cum fuerit appræhensa, ideo ibi dici, quasi coniunctim. tandem subdit dicendum, quòd d. l. cùm miles. loquitur quò ad vsucapionem complendam, vt suprà ex ea diximus.

Quid in suis hæredibus.

6 ¶Nam & vbique cæteri omnes nullam, quantum ad id de quo tractamus, differentiam faciunt inter suos, & extraneos, cùm dicunt, & in illos quoque possessionem ipso iure minimè transire, videlicet glos. Bart. Bal. Alber. & quotquot scripserunt in d. l. cùm miles. & in d. l. cùm hæredes. & in d. l. in suis. contra gl. ibi. ff. de lib. & posth. Alber. in l. vlt. col. 6. versi. quæritur an beneficium huius legis. C. de edicto diui Adria. tol. & ibi quoque Bal. col. j. versi. itẽ ex hoc quòd hæreditas, vbi dicit, quòd suitas, siue existentia hæredis, facit suum hęredem, sed non possessorem, per d. l. si homo. de vsucap. atque etiam Sali. ibi, col. j. versi. item ex hoc. & ipse Albe. in l. sepulchra. ad fi. ff. de sepul. viol. Io. Fab. in d. §. sui autem. Instit. de hæred. qualit. & differ. ipse Bal. in auth. ingressi. col. 2. ver. quæro quare aliud. C. de sacrosan. eccl. & in l. j. ad fi. C. de appel. & in auth. defuncto. C. ad senatuscon. Tertul. & in l. vlt. col. 2. versi. item ex hoc quòd hæreditas. C. de edicto diui Adria. tollen. & in c. j. tit. de cõtrouer. inter mascu. & fœmi. de benefi. lib. 2. feud. & cõsi. xiij. super eo quæritur, ante fi. lib. j. & consil. cccxlv. ille qui iusta ratione. lib. 4. & consi. xx. super primo puncto, col. 2. ver. ex illa autem. lib. 5. Pet. Ancha. consi. xcij. tria in fauorem. col. 2. ver. sed præsupposito. Imo. consil. xvj. viso casu trãsmisso. col. j. Rom. in l. hæres in omne. post prin. ff. de acquir. poss. Mart. Lauden. in c. j. col. j. ad fi. tit. quib. mod. feu. cõsti. potest. lib. j. feud. Alex. consi. xxxvij. in causa mota inter Angelum. col. 3. versi. saltem in casu nostro. lib. j. Fran. Are. in l. si sorori. post prin. & ibi etiam Iac. à S. Georg. in j. not. C. de iure delib. latè Barb. in d. c. in præsentia. char. antepe. nu. 132. de prob. & consi. xvij. clementissimum Deum. col. pe. versi. & si quispiam dixerit. lib. 4. Firmia. in tract. de episcopo. lib. 3. parte j. q. 56. Guid. Pap. in statuto, si quis per literas. in verbo, clandestinè. quæ est gl. vlt. char. pe. versi. sed an filius hæres. Steph. Bertr. cõsi. ccxlvij. duobus paulò ante fi. lib. j. & consi. lxxxj. non ego. nu. 3. & 4. lib. 2. & consi. cclxij. igitur. nu. 2. eo. lib. 2. & consi. iij. inspecto. in iij. dubio. lib. 3. Bened. in repe. c. Raynucius. in verbo, mortuo itaque testatore. l. ij. nu. 66. & seq. de testa. Matth. Afflict. in c. sciendum. col. 5. versi. sed aduerte quia inquantum. tit. de feu. cognat. lib. 2. & decisio. Neapol. 167. Gabriel, col. j. D. Igneus in repet. auth. ex causa. col. 7. versi. ex his sequitur. & iterum col. 36. versi. vnum tamen ego dico. C. de liber. præter. & Pyrrh. Angle. in consuetud. Aurel. tit. *Des testamens*, cap. 6. & Pan. Paris. consi. j. visa facti narratione. col. 25. num. 160. lib. 1. Ioan. de Amic. consi. lxj. in causa & lite agitata, col. j.

Suitas non facit possessorem.

7 ¶Et hæc sententia his quoque rationibus fulcitur à Barba. in dicto consi. xvij. lib. 4. maxima ex parte adducti. Primum enim, beneficium d. l. vlt. C. de edicto diui Adria. tollen. cõpetit tam suis, quàm extraneis hæredibus, vtpote quòd loquatur simpliciter de hæredibus, nec ad extraneos se restringit, dictum autem remedium est adipiscendæ, quo opus non est ei qui iam in possessione est. Sed quantum ad hanc rationem, vide quid dicemus in alio loco.

Lex ulti. C. de edicto diui Adria. tol competit & suis & extraneis hæredibus.

8 ¶Item tex. est in l. de eo. §. vlt. ff. ad exhiben. simpliciter etiam loquens de hærede, & ex eo Bal. vt suprà diximus not. possessionem defuncti, non continuari in hæredem, nisi fuerit appræhensa. Præterea beneficium Prætoris à iure ciuili approbatum, requirit immixtionem in suo hærede, §. sed his permittit. Instit. de hæred. qualit. & differ. & l. nam nec emancipatus. ff. de legat. j. & quod not. in l. necessariis. ff. de acquir. hæred. & in l. j. C. si vt ab hæred. se abstin. quæ quidem immixtio non esset necessaria, si esset continuatio possessionis ipso iure.

De eadem re.

9 ¶Denique ad acquirendam possessionem requiritur animus, & corpus. l. 3. ff. de acquir. possess. & l. licet. C. eodem. sed ipsius defuncti animus, & voluntas ad hæredem non transmittitur, l. 4. ff. de loca. & l. sed si ita legatum. §. illi si volet. ff. de legat. j. & quod habetur in c. si gratiosè. de rescript. lib. 6. Ergo nec possessio.

Animus & corpus requiruntur ad acquirendam possessionem.

10 ¶Illud autem quod diximus, nec in filium quoque transire possessionẽ hæreditatis paternæ, ita procedit,

Filius non potest propria autoritate accipere posses.

cedit,vt nec ipse posit propria autoritate accipere possessionem suæ legitimæ alio hærede institu-
to,nec ei competat remedium quoduis possessorium,sed eam debet capere ex manu hæredis, vt
expressè voluit Bart.in l.ij.col.j.versi.ex his puto quòd filius.C.quando & quib.quarta pars. lib.10.
& sequitur Alex.consi.cxxxiiij.attentis narratis in themate.post princ.lib. 4.& Benedict. in repet.c.
Raynucius.in verbo,mortuo itaque testatore.le 2.nu.74.paulò ante fi.de testa.quo loco tamen di-
cit aliud esse in regno Franciæ ob hanc nostram consuetudinem.

QVARTA DECLARATIO.

Quid autem in rebus feudalibus.

1 ¶Sed & illud scio,id quod diximus, possessionem defuncti non transire ipso iure in hęredem,ple-
rosque intelligere,in cęteris rebus quàm in feudalibus,in his enim transire,per id quod sing.voluit
Bal.in l.cum antiquioribus.col.5.versi.decimò sic,licet possessio ad suum hæredem nõ transmitta-
tur,per d.l.cùm miles.tamen in feudis secus,quia filius viuo patre intelligitur inuestitus , ac etiam
possidere,& continuatur in eum possessio,sine alia inuestitura,vt not.in c.j.tit de feu.cogna.vbi gl.
in §.vlt.dicit,quòd filij post mortem patris non acquirũt feudum succedendo patri, sed iam in vita
acquisitũ capere possunt cum libera administratione.Quam gl.ad id quoque expendit,& cõmen-
dat ipse Bal.ibi,qui dicit tenendum menti pulchrũ illum ac sapidum loquendi modum,& ibi quo-
que Iac.Belui.Marti.Laud.Iac.Aluar.Card.Alex.& Bapti.Cacia.qui eam gl.dicit not.in repet.d.c.j.
in 6.parte princ.in vlt.differ.tit.de feu.cogna.Barb.qui illam dicit valde singul.in repet.rub.C. qui
admitti ad bono.poss.col.14.versic.secundò mihi videtur.& consi.x.sapienter scribitur 1.Reg. col.3.
versi.& ideo dicit gl.lib.2.& consi.lxxiij.magnanimus scripsit Apostolus.col.3.versi.eiusdem initij.
lib.4.& Ias.in l.in suis.col.2.versi.quartò sequitur illud.ff.de liber.& posthu.vbi id dicit not.

Filij post mortem patris feudum non acquirunt, sed capiunt.

De eadem re.

2 ¶Porrò illud dictum Bal.in d.l.cum antiquioribus.ad hoc scilicet,vt in feudis ipso iure,& sine alia
inuestitura, aut appræhensione possessionis transferatur ipsa possessio , retulerunt & sequuti sunt
Firmia.in tracta.de episcopo,in prima parte lib.3.quæst.56.versicu.item nisi in feudis.Iason in l.quo-
ties.col.8.versic.nota etiam perpetuò.C.de rei vendic.vbi dicit sing.& nondum fuisse ab alio pon-
deratum, & consi.lxxxvij.consultus in iure.colum.2.versicu. & circa istud. libro j.vbi etiam dicit
singul.& consi.clxxxij.in pręsenti consultatione.col.6.versi.septimò notabiliter,lib.2.& consi.x.vi-
deretur prima consideratione. col.3.versic.prædicta fortius.lib.3.vbi item dicit singul.Et idem ipso
Bal.non citato,voluerũt Mart.Laud.in tract.primogenituræ,col.x.versi.difficilis articulus.ibi,quar-
tò quia licet.& Card.Alex.in c.j.col.x.versic.decimooctauò.tit.de feud.Marcb.Sed & idem voluit,
dicitque consuetudine,& stilo Franciæ obseruari Guil.Brolhius qui stilum curiæ Parlamenti tran-
scripsit, tit.de feud.§.item de consuetudine.cum §.seq.

De eadem re. Possessio non transit, etiam si dominium transeat.

3 ¶Sed attende lector amantissime,ne fortè decipiaris.nam ea glo.in d.c.j.de feu.cogn.quam Bal.&
cæteri pro huius opinionis autore citant,nihil omnino loquitur de possessione, sed simpliciter de
feudi acquisitione,tanquam scilicet id haud dubiè intelligat, dominium feudi ipso iure quæri filio
vassalli,quod quidem non concludit,& possessionem quoque eidem quæri ipso iure,neque enim si
dominium quæritur ipso iure,ac rectà transit in hæredem,vel etiam legatarium , vt certè transit,
continuò sequitur possessionem in eos rectà transire,vt patet ex l.omnium.C.de testa.& l.vlt.C.de
edicto diui Adria.tollen.& l.cum hæredes.in prin.ff.de acq.poss.& latè suprà diximus. Nam & id
generale est,in cæteris omnibus,in quibus dominiũ transit ipso iure,vt propterea non transeat pos-
sessio,gl.in l.cum duobus.§.idem respondit,socius si cessante,in verbo,dominium.ff.pro soc.& in l.
vlt.in verbo,in rem.vers.itẽ nunquid possessio.& ibi Ioan.Fab.& alij.C.de sacrosan.eccl.Bart.& An
gel.& Rom.in l.cõmissa.ff.de pub.& vectig.cum alijs multis concor.à me congestis in repe.l.si vn-
quam.in verbo,reuertatur.nu.388.incip.48.licet aliàs dominium,& seq.C.de reuoc.donat.

Qui tenet possessionem feudi non transire in filium.

4 ¶Ideóque vt nec in feudis quoque transeat possessio in filium,aut alium hæredem , sed opus esse
appræhensione possessionis,nõ obscurè tenuit Masuer.tit.de feud.§.item successor singularis. & §.
seq.nisi,inquit, esset consuetudo,qua mortuus saisit viuum.& Ioan.Ray.in c.imperialem.§.pręterea
si quis infeudatus.tit.de probib.feu.alien.per Feder.Iaco.à S.Georg.nuncupatim Bal.in d.l.cum an-
tiquioribus.repræhendens,in tracta.feud.in verbo,ita quòd ipsi inuestiti.col.vlti.versic. item quæro,
nunquid mortuo.& Ias.sibi contrarius in d.l.si sorori.col.2.versi. tertiò limita.C.de iure delibetan.
vbi etiam Bal.vbi suprà reprehendit,dicitque eum aliter dixisse,& fortè melius,in c.j.col.vlt.tit.an
mutus,vel imperfectus,cuius illic dictum recensebo,versi.seq. & D.Benedict.qui tamen distinguit,
vt etiam dicam postea in repet.c.Raynucius.in verbo , mortuo itaque testatore.le 2.nu.69.& seq.
& Zasius cõsi.x.cùm quondam F.col.4.ver.nunc ad tertiũ dubium,cum multis seq. nam id latè tra
ctat.& Fran.Curt.iunior, cõsi.cviij sacratissimæ.& c.circa controuersiã.col.6.nu.23.Matth.Afflict.in
d.c.j.§.sciendum.col.5.versi.sed quod dictum est.& multis seq.& iterum col.vlt.versi.sed an in filiũ.
tit.de feud.cogn.& Pau.Paris.consi.j.visa facti narratione.col.25.nu.160. & seq.lib.1.

De eadem re.

5 ¶Et sanè Bal.in d.c.j.col.vlti.tit.an mut.vel imperfect.feu.retin.lib.2.de hac re ita loquitur, nempe
quòd filius viuo patre potest dici feudatarius,quia est eadem persona cũ patre ,arg.l.si is qui duos.
ff.de liber.lega.Igitur (inquit) filius per mortem patris non dicitur succedere, siue acquirere , sed
potius retinere,per d.§.sui autem hæred.etiam fiunt ignor.Instit.de hæred.quæ ab intest.defer.& in
d.l.in suis.ff.de liber.& posthu.ex quibus apertè intelligis eum loqui secundum ius cõmune Roma-
norum,ex quo (vt suprà latè diximus,& probauimus) dominium defuncti rectà transire in hære-
dem, non etiam possessionem, nec in suum quoque.

¶Idem

6 ¶Idem autem Bal.de eadem re loquens in c.j.col.j.versi.quæro si possessio. titu.de controuer. inter masculos & fœmi.de benefi.scribit filium magis venire ad possessionem continuatiuè, quàm ad nouam possessionis adeptionem, vel petitionem, vt not.in dicto §.sui.Instit.de hære. quæ ab intestato defer.cuius quidem.§.hæc verba sunt,& statim à morte parentis quasi continuatur dominium. & in d.l.cùm hæredes.ff.de acquir.poss.vbi etiam ita scribitur, adita hæreditate omnia quidem iura ad hæredes transeunt. Et subdit Bal.non tamen quòd in substantia possessionis sit noua possessio, sed quia est eiusdem qualitatis cum possessione paterna, non fingitur noua, vt in d.l.nihil.C.de vsucap. pro hære. Et tandem de hoc dicit esse tex.in d.l.cùm miles.ff.ex quib.causis maio. Ex quibus etiã intelligis hæc omnia eum intelligere, secundum ea quæ diximus suprà in princ.& ea iura quæ ipse allegat, ex doctrina Bart.in l.non solùm.§.si liberationis verba. ff.de liber.lega. cum similib.

De eadem re.

7 ¶Diximus autem suprà dominum Benedict. in dicta repetit.c.Raynucius.in verbo, mortuo itaque testatore.le 2.nu.69.& seq.in hac re distinxisse, vt certè distinxit. neque enim id silentio præterire voluimus, vt scilicet in feudalibus, non censeatur hæres saisitus contra dominum feudi, nec in eius præiudicium, donec per eum fuerit inuestitus. Et idem, inquit, in emphyteuta, secundum Bal.in c.si facta.titu.si de feudo fuerit controuer. Sed contra quemlibet alium extraneum, vt ipse Benedict. subdit, filius & hæres vassalli, ex morte ipsius censetur esse saisitus, adeo vt si ante inuestituram turbetur ab extraneo, aut spolietur, competit ei remedium possessorium. Postea verò aliter distinguit, vt scilicet successor particularis, vti est legatarius, vel etiam vniuersalis ex testamento non sit saisitus. At si sit vniuersalis ab intestato, sit saisitus, etiam aduersus dominum ex generali hac nostra consuetudine. quod nihil pertinet ad hunc locum, quo de iure communi loquimur. Et de hoc aliquid quoque dicemus infrà, in quinta declaratione iiij. partis.in fi. An autem ex hac consuetudine successor ex testamento sit saisitus, dicam postea in septima declaratione ij.partis.

Distinctio in hac re.

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶Sed & secundo intelliges, quòd dictum est de iure communi, possessionem non transire in successorem, vt procedat in eo qui succedit nomine, & iure hæreditario: non autem in eo qui succedit nomine dignitatis. Nam possessio, quæ erat apud episcopum nomine ecclesiæ, continuatur in eius successorem, sine alia corporali appræhensione, quia ea erat penes ecclesiam, quæ non mutatur, nec variatur, licet prælati mutentur. Ita enim voluit Inn,in c.cum super.de causa poss. & propriet. & in c. cùm in officiis.de test.Bar.in l.j.§.vlt.ad fi.& iterum in l.cùm hęredes.in prin.& ibi Alex.§.vlt.ff.de acquir.poss.Pau.Ca.in l.si sorori.post medium, ibi,& hoc in eòque.C.de iure deliber.Firmia.qui & alios quoque allegat, in tract.de episcopo, lib.3.par.j.in 56.q.Guid.Pap.decis.355.vtrùm prælatus.vbi id dicit semper vidisse se obseruari,& iterum decis.629.suprà alleg.& consi.clxxxviij.incip. in materia.in prin.Sed tu hîc vide Franc.Are.in d.l.cùm hæredes.col.2.versi.extra gl.de acq.poss. & quæ diximus in tractatu Constituti possessorij, parte 3.limitat.16.nu.2.3.& per totum.

Quid in eo qui succedit nomine dignitatis.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sed vt redeamus ad nostram consuetudinem, qua mortuus saisit viuum, posset videri ea non esse valida, per id quod scribit Bal.in l.j.in prin.C.commu.de lega.non posse legem, vel statutum transferre possessionem sine aliquo actu corporeo, per not.in l.cum duobus.§.idem respondit.ff.pro soc. nisi (inquit) saltem interueniat quædam ficta traditio, vt in casu.l.quod meo.ff.de acq.poss quæ loquitur (vt omnes intelligunt) in constituto,& l.quisquis.C.de dona.loquentis in retentione vsusfructus,& aliis similibus. Potest tamen, vt subdit, lex vel constitutio, fingere traditam possessionem per quamcunque inuestituram,& sic per actum fictæ traditionis, vt in casu c.2.de consuetud.

Cõsuetudo an possit trãsferre possessionẽ sine actu corporeo.

2 ¶Et id quoque videtur esse ex mente illius Bal.in c.ecclesia vestra.ad fi.de elect.& ante eum Bar.in l.si is qui pro emptore.col.5.versi.modo ad propositum.& ibi.Imo.col.5.versi.& sic ex prędictis patet.ff.de vsucap.vbi ipse Bar.& alij post eum, reddentes rationem cur possessio nõ recuperatur iure postliminij, ex l.denique.ff.ex quib.cau.maio.dicunt hoc ideo procedere, quòd possessio nõ quæritur, nisi per aliquem actum naturalem, quem quidem naturæ actum, legis dispositio inducere nõ potest, arg.l.2.ff.de vsucap.earum rerum quæ vsu consu. Et ita à quibusdam dicitur voluisse Pet.Anch. in d.c.de consuetud.vbi tamen id non dicit, sed aliud, quod nos alibi referemus.

Possessio non recuperatur iure postliminij.

3 ¶At ipsum voluit expresse Ioan.Baptista Castel.in sua disputat.incipiente, magnificus & excellens. col.3.versi.tertiò etiam notabiliter.& Matthæ.Afflict.decis.in Neapol.ccxxxix.alia consuetudo. col. vlt. Et in hanc sententiam inclinare videtur Alex.cõsil.lxxxuj.visa facti narratione.statim post prin. lib.2.& Barbat.in addit.Bal.in l.vlti.col.2.C.de sacrosanct.eccles.& Franc. Are.in dicta l.j. in princ. ff.de acquir.posses.

4 ¶Et eam sententiam adiuuat tex.quem nullus illorum in hoc citat, in l.qui vniuersas.§.quod per colonum.ff.de acquir.poss.vbi licet animo possimus retinere possessionem, adipisci tamen non possumus. Nã si id impossibile est, id est, quod fieri nõ potest, ita enim nostri vocant quod Gręci ἀδύνατον appellant, quomodo id lex, vel statutum facere potest? cùm ne fingere quidem impossibilia possit, vt not.in l.Gallus.§.si eius.ff.de lib.& posth.& in l.3.ff.pro soc.& patet in l.qui ad certum.ff.loca.& in l.certè.in princ.ff.de precar.& not.Bart.qui & alia allegat in l.si is qui pro emptore.col.12.versic.sequitur eius quod est.& ibi Imo.col.7.versi.itẽ attende quia dicit hîc, Rom.col.6.ver.quintò inquantum circa examinationem,& latissimè Ias.col.42.versi. circa fictionem inductiuam, & multis seq. ff.de vsucap.cum concord.ibi adductis. Quod autem huic opinioni obiicitur c.2.de consuetud.quo plerique

Animo solo possessionem adipisci non possumus.

plerique omnes nitũtur, certè nihil obstat, quoniam illic interuenit actus quispiam, per quem transfertur possessio, scilicet accipiendo modicum terræ, aut aliud quidpiam ibi descriptum.

Qui dicunt hanc consuetudinem ualere.

5 ¶Contrarium tamen, vt scilicet consuetudo, vel statutum posit transferre possessionem ipso iure, nullo actu, nec verbo quidem interueniente, voluit Imo. in dicto c. 2. de consuet. Bar. loquens in casu nostræ consuetudinis, in l. cùm vnus. §. vlt. versi. ex quo not. ff. de bon. auth. iudi. posid. & præsuponit ipse Bal. consi. ccccliiij. quidam Ioannes. lib. j. & omnes quotquot de hoc statuto locuti sunt, à nobis in hoc opere citati. Et expresè & verbis veluti conceptis, voluit idem Bal. loquens etiam in casu nostræ consuetudinis, & cum eo Alouisius de Lucis, consi. ccccxxxvj. quidam creditor. col. 2. & seq. vbi ipse Aloui. dicit ita consuluisse Ray. Forli. & Argentinum ipsius filiũ, atque etiam Richard. Salyc. & rursum idem Bal. in l. licet. col. j. & ibi Ang. etiam col. j. C. de acquir. poss. & ipse Bal. in l. de quibus. col. x. versi. viso de causis, videamus de aliquibus. ff. de legib. vbi dicit, quòd consuetudo haber vim precarij, vt transferat possesionem ipso iure. & in l. vlt. col. 2. versi. vnum tamen non est omittendum. C. de sacrosan. eccles. & in l. ea lege. col. 4. ver. modò venio ad quæstiones. post Cyn. ibi, col. j. ver. & istud est in argumentum. C. de condict. ob causam. & ipse quoque Bal. in l. traditionibus. ante fi. C. de pactis. & in l. j. col. 2. versi. sed alij dicunt. C. si plures vna senten. & in l. sancimus. §. cùm autem. in fi. C. ad Senatuscon. Trebel. vbi dicit, quòd autoritate consuetudinis transfertur possessio ipso iure, & in rub. extrà de consuetud col. 3. versicu. consuetudo potest transferre, & in c. contingit. col. 2. versi. & prædicta faciunt ad quæstionem. de dolo & contuma. vbi dicit id statutum de quo loquimur, esse æquum, & validum, & in c. cum venisset. col. 2. versi. item adde, possessio quædam est. de restit. spolia. & in sua margar. in verbo, consuetudo. versi. 5.

Consuetudo habet uim precarij.

Item alij.

6 ¶Et præter ipsum, & eos quos cum eo suprà citauimus, voluerunt etiam Ange. in d. l. si is qui pro emptore. col. 3. versi. sed hoc non videtur verum. & ibi etiam Raph. Com. col. 5. versic. aliud habens secundum eum, & Iason col. 23. versi. tertiò inquantum subdo, & multis seq. ff. de vsucap. Idem Ange. in d. l. qui vniuersas. §. j. versi. item quod mari aut flumine. & ibi Imo. ad fi. ibi, & adde secund. & Alex. qui eum §. legit cum prin. legis, col. 2. versi. ex hoc dicto colligit. ff. de acqui. poss. Ange. in l. j. ff. de distract. pign. vt à nonnullis citatur, in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. x. sed non reperi in meo codice. Floria. in l. seruitutes prædiorum rusticorum. col. 3. versic. adde tamen quòd per solam. ff. de seruit. Pet. Anch. in c. j. in ij. not. per illum tex. quem dicit sing. extrà de dolo & contu. Rom. in d. l. j. in prin. col. 6. versi. idem etiam intelligit. & ibi Alex. col. 16. versi. de ista materia. Francis. Are. col. 4. versi. & adde Bal. & Claud. Aquen. col. 5. versi. addunt etiam moderni. & Franc. Ripa. col. x. versi. vltra Bar. & seq. ff. de acquir. posses. Pau. Cast. loquens etiam in terminis nostræ consuetudinis, in d. l. hæres in omnibus. ff. de acquir. hæred. & in l. si sorori. post medium. & ibi quoque Alex. Corn. Iac. à S. Georg. & Ias. C. de iure delib. & ipse Pau. in l. seruum. C. de rei vindic. & consi. lxxviij. videtur dicendum dictum actorem. col. j. ver. præterea posito quod ex forma. lib. 2. & consi. clij. viso pũcto & dubio. col. pe. ver. ad secundum quæsitum. eo. lib. 2. Alex. in l. j. col. 15. ver. de ista materia. & iterum in l. 3. in prin. col. 4. ver. alius est casus quando ex dispositione. ff. de acq. poss. & in d. l. cùm hæredes. in prin. col. j. & ibi quoque Claud. Aquen. col. item j. ver. item non video. ff. e. tit. & ipse Alex. cõsi. xxiiij. attentis his quæ in themate narrantur. col. j. lib. 3. vbi loquitur de hoc nostro statuto, & dicit hãc esse cõmunem opin. & consi. j. ponderatis his, col. 2. versi. & ideo licet lex. lib. 5. Phil. Fran. in c. vbi periculum. §. præterea. in 3. not. per illum tex. de elect. lib. 6. Barb. latè in d. c. 2. col. 6. nu. 33. & multis seq. de constit. & in c. in præsentia. char. antepe. nu. 133. de prob. & in c. per tuas. col. j. de donat. & in repe. rub. de causa poss. & proprier. char. 22. versi. opportunè se offert modò quæstio. & consi. lj. scripsit sapientiæ fons. col. 19. versi. & si quispiam opponat. lib. j. & cõsi. lviij. sapienter dixit Psalmista. col. 12. vers. & adduco quod voluit. lib. 2. Firmia. in tract. de episcop. lib. 3. parte 2. col. vlt. versi. item etiã ex vi cõsuetudinis. Corne. consi. ccxvj. in causa vertente, col. j. lib. 3. Guid. Pap. decis. Delph. 22. fuit inter nos. col. 2. & iterum decis. cccclij. in materia. col. 2. & sing. 285. de confessione. ver. vlt. & iterum sing. cccciiij. vtrum vicini. versi. cõsuetudo. Soci. consi. lxvij. eadem die. col. vlt. lib. 3 & consi. lxxxvij. visis inuestitura. col. vlt. eo. lib. 3. Fran. Curt. senior consi. lxxj. super controuersia. col. 3. versi. septimò probantur. Calcag. cõsi. lxxvj. primò est videndum. col. 3. versi. nec obstat quod dicitur. Ias. in d. l. j. col. 3. vers. secundò not. ex ista. C. cõmu. de leg. & consi. cxlvij. præsens consultatio. col. 6. vers. cõdescendo ad secundam principalem quæstionẽ, lib. 2. vbi dicit huiusmodi statutum esse æquũ & validum. & consi. lxxxv. quando habemus, col. j. lib. 3. vbi idem dicit. Philip. Dec. consi. cccclxvij. bene & cõsultè, col. j. & ij. in prin. Guiliel. Bened. in repe. c. Raynucius. in verbo, mortuo itaque testatore. le 2. nu. 71. & seq. vers. non obstat quòd continuatio. de test. Ant. Corse. in tracta. de potestate regia, q. 25. Catel. Cot. in memor. incip. decreto Mediolanensi cautum est. Franc. Ripa. loquens de consuetudine Franciæ, lib. j. Respons. c. j. defuncto nouissime Carolo, nu. 80. Anto. Rube. in repe. l. non solùm. §. morte eius qui nunciauit. nu. 57. ff. de oper. noui nunc. Matth. Afflict. in c. j. in prin. col. 4. versic. sed an sicut princeps. tit. de controuer. inuestit. & latè in decis. Neapol. 299. rex Ferdinandus. & Arnol. Ferro. in comment. consuet. Burdegal. tit. de testa. §. 21. col. vlt. Pau. Paris. consi. j. visa facti narratione. col. 20. vers. si verò consideramus. lib. j. & consi. xlj. optimum ius. col. 2. versi. secundum deducitur. eod. lib. j.

Lex transfert possessionẽ plenissimam.

7 ¶Et hæc posterior sententia verissima est, & à multis probatur. Nam primùm vt omittam d. c. 2. de consuetud. cui suprà responsum est, lex id ipsum facere potest, vt possessio etiam plenissima, ipso iure sine actu naturali, aut artificiali, vel ficto transferatur, & transeat in alium, vt videmus in casu l. raptores.

raptores.in verbo,plenissima possessio.C.de episc.& cler.vbi Bart.ita intelligit,& negat alibi reperiri,præterquam in eo casu:vti etiam facit Ange.in d.l.j.circa medium.ff. de distract.pign. & Barb. in dicto c.2.col.7.nu.40.de consuet.& in d.c.in præsentia.de probat.licet Raph.Fulgo.in d.l.raptores.in 7.num.eam aliter intelligat..

De eadem re.

8 ¶Sed & de ea re est alius casus,& is quidem non obscurus,in l.si adoptanero.ff. de precar. vbi qui precariò possidet,si se arrogandum præbuerit,bonorum possessio ipsius transit ipso iure,& sine appræhensione in arrogantem.Et ita illum tex.expendit Bal.in l.si paterfamilias.in prin.ff.de adopt. in 3. lect. & Ange. in d. l. qui vniuersas. §. item quòd à mari.ff.de acquir. poss.

Possessio ingredientis monasterium in ipsum transit.

9 ¶Et illius quidem tex.arg.tradunt nostrates possessionem bonorum ingredientis in monasterium, ipso iure transire in monasterium.Id enim voluerunt gl.in c.si qua mulier.in glos.j.ver.sed nunquid monasterium.& ibi quoque Archidiac.xix.q.iij.Innoc.in c.in præsentia.in verbo,minor annis. versi. in hoc autem.& ibi quoque Bal.col.2.versi.dicit Innoc.quòd bona,Anto.col.ix.ver. sed dicit quòd est differentia.& Panor.col.antepe.ver.sed quæro quia suprà.& Barba.col.lxxviij.versi.quærit etiam Inno.qui est in nu.125.extrà de probat.Spec.titu.de statu monach.§.j.in lxj.quæstio.Iaco. Are. alter Iaco.Rauen.Dyn.Bar.Alber.Ange.& Franc.Are.in d.l.qui vniuersas.ff.de acquir.poss.Cyn.in auth. si qua mulier.in fi.& ibi Barto.col.pen.versic.ex hoc sequitur.C.de sacrosanct.eccl.idem Barto.in l. cùm hæredes.§.vlti.& ibi etiam Ro.ff.de acquir.possess. & ipse Barto.in dicta l.si adoptauero.ff. de precar.Bald.in auth.ingressi.col.2.in iij.oppo.& ibi etiam Salic.in iij.& iiij. oppos. C. de sacrosanct. eccl.& ipse Bal.in auth.nisi rogati.in fi.C.ad SC.Trebel.Salic.in l.vlti.col.vlt.versi.quæro an possessio.C.eo.tit.Pet.Anch.in c.2.col.1.versi.sed hic incidenter.de test.Panor.consi.liij.quidam Andreas. col.j.lib.j.Alex.in l.3.in prin.col.4.versi.vltra casus enumeratos.ff.de acquit.possess.& consi.lxxxviij. incip.eximie domine.col.2.versi.non insisto an priuilegia.lib.2.& Matth.Afflict.de.if.Neapo.ccxc. rex Ferdinandus.col.4.versi.in contrariam partem.

Alluuione transit possessio ipso iure.

10 ¶Et est alius casus in l.j.ff.pro socio.& alius item in c.vbi periculum.§.præterea.de electio.libro 6. quem ad hoc not.Philip.Franc.ibi in iij.not.qui & ex eo notat statutum, id posse facere, & alius quoque annotatus ab ipso Barto.in tractatu Tiberiadis.col.v.in verbo, acquiritur nobis. in princ. videlicet,cùm res accrescit alluuione, quem sequitur Bal.in rub.ff.de rerum diuisio.col. vj. versicu. sed an istas accessiones. & Franc.Are.in l.3.col.v.versic.reperitur tamen casus.ff. de acquir. poss. Vt hinc possis intelligere deceptum fuisse Alber.cùm scripsit in l.quarundam.ff.de acquir. possess. nullum casum reperiri in quo possessio quæratur sine actu corporeo, aut aliquo quod pro actu corporeo reputetur.

Qui tenent legem transferre posse possessionem ipso ipso iure.

11 ¶Sed quicquid sit de istis casibus,certum est posse legem id in vniuersum facere, vt possessio ipso iure,& sine actu vllo transeat,& consequenter dominium, si credimus ipsi Bal.in l.traditionibus. col.vlti.C.de pactis.& in rub.extrà de causa possess.& propriet.col.3.versic.quæro, statuto communis,& seq.& Ang.in l.licet.col.j.C.de acquir.poss.& Caro. Rui. qui & alios citat consi.50. super eo de quo quæritur.col.2.versic.nec etiam potuit executor.lib.4.Ex quo & illud confestim sequitur, & idem posse facere statutum,& consuetudinem,quæ sunt portio iuris ciuilis.l.omnes populi.ff. de iustit.& iure.& l.de quibus.ff.de legib. Nam & quod potest ius scriptum, potest & non scriptum.l. sed ea quæstione.ff.eo.tit.

Confirmatio huius opinionis.

12 ¶Denique in hanc sententiam trahitur c.j.de dolo & contu.ex quo colligit Pet.Ancha.ibi,in ij. not. quòd iuris dispositione is qui est in possessione,eam perdit per lapsum temporis:& ei acquiritur cui debet fieri traditio corporalis.Et iste casus,inquit,est satis singularis contra communes regulas, quæ volunt quòd possessio sine actu corporeo non quæratur.Atque etiam c.contingit,eo.tit.vbi Bal.dicit per eum tex.in verbo,verus possessor. mirabile esse,quòd vera possessio quæritur sine corpore, quod ideo est,vt dicit,quia canon fingit actum corporeũ continuatum:aliàs esset impossibile, quòd substantia possessionis transferatur,per l.denique.ff.ex quib.cau.maio.trahitque id ad nostrum hoc statutum.Sed & Card.Flor.ibi in 2.not.ad id expendit eum tex. quem & ipse mirabilem dicit.

Responsio ad contraria.

13 ¶Nec huic sententiæ obstat dicta l.qui vniuersas.§.quod per colonum.ff.de acquit.possess.quam nos suprà citauimus,pro opinione eorum qui tenent hoc statutum non valere: fateor enim quempiam priuatum non posse facere,vt possessio transferatur ipso iure solo animo,& sine actu vero, aut ficto a iure introducto,secundum eam legem,sed ea lex non dicit id non posse fieri per legem, vel statutum,cùm contrarium in multis casibus reperiatur,vt diximus suprà,in vj.præcedentibus nu. & ita eum nodum dissoluit Franc.Aret.in d.§.quod per colonum.

Concordia utriusque opinionis.

14 ¶Non prætermittendum tamen,quod idem Franc.Aret. vtramque illam opinionem concordare volens,in d.l.j.in prin.col.ix.versi.sed remanet dubium.ff.de acquit.poss.ita distinguit,'An statutum simpliciter dicat,quòd possessio intelligatur translata in hæredem ipso iure,& certè huiusmodi statutum posset tolerari,& valet:quia per hæc verba non excluditur,quin videatur transferri possessio per actum fictum,id est per fictam appræhensionem,siue traditionem,quam statutum ita, vt diximus,disponendo,videtur inducere.Si autem statutum expressè disponeret quòd transferatur, vel acquiratur possessio,nullo actu vero,aut ficto interueniente,tunc non valet illud statutũ,quia acquisitio possessionis est de iure gentium,ex quo inductũ est,vt ipsa acquisitio fiat per actum naturalem, per d.l.1.& l.3.in prin.ff.de acq.poss.& l.ea quæ ciuiliter.ff.de acq.rer.dom.vbi est optimus tex. Sed contra ius gentium non potest princeps sine causa disponere,vt plenè per Bart.in l.j. in princ.ff.de

Princeps contra ius gentiũ, sine causa non potest disponere.

constit.princ.& in l.omnes populi.in 3.q.ff.de iust.& iure. Ergo id minus potest statutũ facere, atque etiam minus consuetudo, quæ dicitur irrationabilis, & non valet, si disponit aliquid contra substantiam actus, per c.2.de consuetud.lib.6. Nec video, inquit Are. quòd possit subesse causa hoc disponendo, cùm lex fingendo appræhensionem esse factam, hoc idem possit inducere. Tandémque respondet ad dictam l.raptores.C.de episc.& cler.& alia iura, quæ in contrarium adducuntur, vt ibi per eum. Et idem videtur voluisse dum se illuc remittit, in d.l.qui vniuersas.§.j.in fi.& iterum in §.quod per colonum.in 2 not.ff.de acquir.poss.& eum sequitur Chassan.in comment.consuet. Burgrit. *Des successions.* §.j.gl.j.col.ij.

Contra eã concordiam.

15 ¶Sed (quod pace tanti viri dixerim) videtur per hanc distinctionem, non tam rebus legem imponere, quàm verbis: ideóque & eam nuncupatim reprobat Claud. Aquen.in d.l.j.col.v.vers.& notanda sunt.ff.de acquir.poss.nam licet, inquit, possessio sit iuris gentium, tamen non est inconueniens, quòd modus acquirendæ, & retinendæ possessionis sit de iure ciuili. quod hinc patet, quòd etiam de iure gentium est, vt dominia non quærantur sine possessione, vt not.in ea l.j.& tamen multi sunt casus de iure ciuili, in quibus quæritur dominium sine possessione, vel traditione, vt in l.vlt.C.de sacrosanct.eccl.& aliis congestis à glo.& doctoribus, in l.traditionibus.C.de pact. vt si lex non posset hoc modo fingere, nec etiam id posset verè disponere, arg.c.cùm quid vna via de reg.iur.lib.6. Ideo teneas intrepidè hoc statutum valere.

SEPTIMA DECLARATIO.

Possessio huiusmodi consuetudinis dicitur artificialis. Et datiua.

1 ¶Vocatur autem à nostris huiusmodi possessio ipso iure, vi legis, aut statuti, aut consuetudinis quæsita hæredi, aut etiam alteri sine appræhensione, aut alio actu ficto multis modis. Primò quidem artificialis, non naturalis, vt dicit Bal.in d.rub.de cau.posses.& propriet.col.3.ver.quæro statuto communi, quia, vt subiungit, non consistit in sensu corporeo, nec in organis corporeis: sed ea (vt illi addere potes) inducitur mero legis, statuti, vel consuetudinis artificio. Ideóque (vt ille quoque ibi dicit) est datiua possessio creata à lege absque præsentia corporali. Nam & hanc datiuam alibi quoque appellat idem Bal.scilicet in c.cùm venisset.col.2.vers.item adde, possessio quædam. extrà de restit.spol.dum dicit, quòd est quædam possessio datiua, vt quando statutum id disponit, vt fiat quis possessor habitu, sine aliquo actu corporeo, vel quasi: alia natiua, quę ab actu corporeo proficiscitur: alia media inter hæc, vt precaria. Et ipsum Bal.in illis duabus appellationibus artificialis, & datiuæ, expresse sequuntur multi ex his, quos tibi in sequentibus versic. adducemus.

Et ciuilis.

2 ¶Sed & hæc possessio ciuilis dicitur, secundum Bar.in l.j.ff.de acquir.poss.& Ange.in l.licet.C.eo.tit.& Pet.Anch.in c.2.col.1.versi.& aduerte quia ista possessio.de consuetu.& ibi etiam Barb.col.8.versi.capio nunc aliud.vbi de hoc dicit esse gl.sing.in d.c.raptores.in verbo, plenam possessionẽ.C.de epis.& cler.& omnes vbique: nemo enim vnus huic appellationi repugnat.

Et ciuilissima.

3 ¶Imo & ciuilissima vocatur. Bal.in l.vlt.col.2.versi.vnum tamen non omittendum.C.de sacrosanc.eccl.& in rub.tit.de content.inter me & dom.de portio.feud.in princ.dum scribit, quòd est quædam possessio ciuilissima, vt dicit se dixisse in d.l.vlt.de sacrosan.eccl. Ange. qui & ipsum Bald.ad hoc nuncupatim citat, & sequitur in l.j.post medium.ff.de distract.pign. Rom.in d.l.j.in prin.col.6.versic.& quod sit dare.& ibi etiam Alex.col.xv.versic.de ista materia.& iterum paulò pòst, versic.cum decisione.& Franc.Aret.col.ix.versi.sed quæritur contra ipsum. & Ias.in j.lect.col.antepen.& iterum in ij.lectu.col.xvj.versi.adde etiam quòd est dare. Claud.Aquen.col.v.vers.& notanda sunt.& Franc Ripa col.x.versi.vltra Bart.ff.de acquir.posses.qui dicunt, præsertim Rom. Franc. Aret.& recentiores, quòd hoc nomen, non reperitur in iure expressum, sed est nomen magistrale, nec constituit nouam speciem possessionis ciuilis, nec facit differentiam essentialem inter hanc possessionem, & aliam ciuilem, sed significat solùm differentiam in modo acquirendi: quia ista possessio acquiritur sine actu appræhensionis vero, aut ficto.& idem Alex.consi.xxiiij.attentis his quæ in themate.col.j.versi.& appellant.lib.3. Calca.consi.lxvij.visis omnibus.col.7.versic.sed omissis aliis. Nicho.Pediochus, in subscriptione illius consi. Marti.Laud.in c.j.col.j.tit.quid sit inuestitu.feud.lib.2. Barba.in c.2.col.6.nu.36.& iterum col.8.nu.44.de consuetud.& in c.per tuas.col.vlt.de donat. Firmia.in tracta.de episcopo, parte j.lib.3.quæst.56.eadémque penul.in fi. Philip.Franc.in dicto c.vbi periculum.§.vlti.in 3.not.de electio.lib.6. Guid.Pap.decisio. Delphina.xxj.incip.fuit inter nos.col.2.versi.& vocatur ciuilissima.& sing.ccccciiij.vtrùm vicini, versi.consuetudo. Iaco.à S.Georg.in l.si sorori.ver.addo etiam vobis.C.de iure delib. Ias.consi.xxj.quatuor principales.col.vlt.versi.motiuando.lib.3. Matth.Afflict.decisio.Neapolit.ccxxxix.alia consuetudo.col.2.versi.item ista consuetudo est realis. Franc.Ripa.in d.rub.de cau.posses.& propriet.col.6.versic.ciuilissima possessio.& Viglius in §.j.Instit.de hæred.instit.& Franc.Curt.iunior in l.vlt.col.pe.versic.quintò quæritur.C.de edicto diui Adria.tollen. Pau.Parisi.consi.j.visa facti narratione.col.24.nu.57.lib.j.& consi xlj. optimum ius.col.2.versi.secundum deducitur.eo.lib.j.

Quod fit ex consuetudine, fit ex iure ciuili.

4 ¶Verùm quantum ad hanc ciuilissimæ possessionis appellationem, idem Guid.Pap.secum pugnãs, in statuto Delphinali incip.si quis per literas.in verbo possessio.col.antepe.eam Bal.appellationem improbat, quia (vt ipse dicit) non ciuilissima dici debet, sed ciuilis. Illud enim quod fit per cõsuetudinem, dicitur fieri de iure ciuili, vt dicit ipse Bal.in c.imperialis.col.6.versi.porrò etiam locales.tit.de pace Cõstan.& ante eum Inn.in c.cùm venissent.in prin.de eo qui mit.in poss.& probatur aperte in l.ius ciuile.ff.de iusti.& iur. vbi ius ciuile constat aut ex scripto, aut ex non scripto.

¶Imò

5 ¶Imò vt id illi addas, id de iure simpliciter dicitur fieri, quod per cõsuetudinem fit, gl. in procemio Clement. in verbo, iuris. & ibi Panor. & gl. quoque, & idem Panor. in c. 1. per tex. ibi, in fi. extrà, vt lit. penden. gl. in c. cùm in tua. in verbo, de iure. de consue. lib. 6. Inn. in d. c. cum venisset. de eo qui mit. in poss. & in c. certificari. de sepult. Bart. in l. de quibus. col. 4. versi. quæro tamen nunquid consuetudo. per tex. ibi, ff. de legib. Et quod plus est, dicitur fieri de iure communi. Bal. in l. 1. §. quod obseruari. C. de iuram. calum. & in auth. sed cùm testator. versic. pone quòd hæres fecit inuentarium. C. ad leg. Falcid. & in l. constitutionis. ad fi. C. de bon. quæ lib. cum multis aliis concor.

De iure dicitur fieri, quod fit per consuetudinem.
Imò & de iure communi.

6 ¶Ergo concludit Guid. Pap. vt ad illum redeamus, illam fictam possessionem, quæ transfertur per hanc consuetudinem, debere dici translatam de iure ciuili, ita vt ciuilis dici debeat, non ciuilissima; quicquid dixerit Bal. vbi suprà. Et idem propemodum voluit Barba. in d. c. in præsentia. col. 78. nu. 125. ea quoque ratione motus, quòd huiusmodi possessio est ciuilis, vt voluit glos. quam dicit singul. & à nemine tamen vnquam allegatam in d. l. raptores. C. de episco. & cleri. quam & ex eo suprà citauimus.

Cõclusio Guid. Pap.

7 ¶Ego verò dico Bal. iniuria reprehensum qui cùm vocat eam possessionem ciuilissimã, propterea non negat esse, & dici ciuilem, imò magis esse huiusmodi declarat. Nam quod ciuilius comparatiuè, & ciuilissimum superlatiuè est, idem quoque ciuile necesse est, vt eum qui melior est, & optimus, bonum: peior & pessimus, malum, & cætera id genus. Nam comparatiuum, & superlatiuum in se haud dubiè comprehendit positiuum, vt Grammatici omnes vbique dicunt, & probatur apud nos in l. vbi autem. in prin. ff. de verb. oblig. per quam dicit Bal. in l. quæ fortuitis. col. 3. versic. & primo quæritur. C. de pign. actio. quod omne comparatiuum importat excessum, respectu positiui, vti etiam probat tex. in l. cùm filius. §. pater. & ibi Barto. ff. de lega. & l. vlti. ff. de capit. dimin. & §. 1. Instit. eo. & voluit idem Bart. in l. legata data inutiliter. in prin. ff. de leg. 1. Philip. Dec. consi. cccccxcv. visa donatione. col. v. nu. 3. & Matt. Afflict. qui concor. adducit in procemio constit. Sicili. in xj. q. ex quibus intelligis id quod diximus, positiuum inesse in comparatiuo, & superlatiuo, vt non absimiliter res quæ pluris est, ea vtique est. l. cùm furti. ff. de in litem iuran. & consequenter in maiori summa minor inest. l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. oblig. cum simil.

Positiuũ comprehenditur in comparatiuo, & superlatiuo.

8 ¶A quibus nihil omnino abest quod scribit Cice. lib. epist. famil. ix. ad Varronem, Ea sunt misera, quæ miserrima. Nam vt scribit Hippocrates libro περὶ ἀρχαίης ἰατρικῆς, id est, de antiqua medicina, dulci dulcissimum, amaro amarissimum, acido acidissimum valentius. ἰσχυρότερον δ' ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον. Et hinc Vlpianus alibi nobilis dicitur, alibi nobilissimus, in l. 2. §. vlt. & l. diximus. ff. de excus. tuto. ex quo not. Nicol. in d. §. vlt. quòd superlatiuum, & positiuum in eodem subiecto concurrunt.

Misera sunt, quæ miserrima.

9 ¶Et aliàs videmus, quòd pleno plenius reperitur, & quòd super hæc, plenissimum apud Accur. in l. ait prætor. §. permittitur. in verbo, nihil ei imputandũ. ff. de mino. & Alex. consi. 50. in causa & lite. col. vlt. lib. 7. Atque etiã æquo æquius, vt scribit Bal. in rub. extrà de cõstit. in princ. & consi. cclxxij. contrarium fuit consultum. col. 2. lib. v. per not. in l. 1. in prin. ff. de iustit. & iure. Et similiter inquit fauorabili fauorabilius, & tamen vtrunque æquũ est, & fauorabile, vt omnes intelligunt. Et illud quoque, vt æquo æquius sit, tradit Alber. in d. l. 1. in princ. col. 2. versic. sed certè. de iusti. & iur. vbi ad hoc citat l. si seruus cõmunis. §. quod verò ad mandati actionẽ. ff. de furt. Et subdit bono esse melius, per l. obseruare. §. proficisci autem proconsulem. & l. nec quidquam. ff. de offi. Procon. & est tex. apertissimus in d. l. vbi autem. in prin. ff. de verb. oblig. Et iusto iustius, per l. exigendi. C. de procur.

10 ¶Quibus adde, certo esse certius in l. testamento. Bar. in prin. ff. de testa. tute. & l. ait prætor. §. si cum mulier. ff. quæ in fraud. credit. & l. stipulatio ista habere licere. §. sicut. ff. de verb. oblig. & apud Apuleium lib. 9. Asini aurei. Et vero verius, apud Bal. in dicta rub. de constitut. in princ. Martialis libro 6. epistola xxx.

Vis dicam tibi veriora veris?

Et iterum libro 8. epigr. lxxv. in Gallicum quendam,

Dic verum mihi, Marce, dic, amabo,
Nihil est quod magis audiam libenter:
Sic & cum recitas tuos libellos,
Et causam quoties agis clientis,
Oras Gallice, me rogásque semper.
Durum est, me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid sit audi.
Verum Gallice non libenter audis.

Tullius autem lib. de Partitione oratoria. Non enim ait, simpliciter, quæritur quid honestũ sit, quid vtile, quid æquum, sed etiam ex comparatione quid honestius, quid vtilius, quid æquius: atque etiam quid honestissimum, quid vtilissimum.

11 ¶Igitur Bal. vt ad principale nostrum propositum redeamus, hanc possessionem ciuilissimã in gradu supremo vocat, ea quam diximus ratione, quòd aliàs ciuilem possessionem alij vocant, & rectè quidem, quæ iuris ciuilis ministerio, siue artificio transfertur, sine alia ciuili apprehensione, interueniente tamen aliquo actu ficto, aut alio, quod ipsum ius ciuile reali apprehensioni quadam fictione comparat, videlicet constituto, de quo nos tractatum peculiarem fecimus, precario, retentione

Quare hæc nostra super cæteras sit ciuilissima.

vsufructus, clauium traditione,& cæteris, de quibus per nostrates, in l.3. in princ. ff. de acquir. poss. & in c.a. de consuet. Propterea hæc non immeritò ciuilissima vocanda est, quæ nullo etiam interueniente actu, vel alio æquipollente, sed sola legis, vel statuti, aut consuetudinis dispositione transfertur, vt in qua plus ius ipsum ciuile operetur, quàm in cæteris. Et tantum iuris habet, vt de ea dici non debeat, quod plurimũ iuris habet, sed quòd omnino ius est, vt dicit ipse Bal. de eadem loquens in l.1. col.2. versic. sed alij dicunt. C. si plur. vna sentent. condem. fuer.

12 ¶Atque ita in præcipuo, principalique gradu ciuilitatis residet, vt in simili dicitur in d.l. vbi autem. de verb. oblig. vbi ita ad verbum propemodum scribitur: Boni appellatio non est certæ rei significatiua, cùm id quòd bono melius est, & ipsum quoque bonum est. At cum optimum quis stipulatur, id stipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, vt ea appellatio certæ rei significatiua sit. Hæc ibi. Ideóque idem Bal. alibi hanc possessionem plusquam ciuilem appellat, scilicet consi.cccxxv. dubitatur primò, col.2. ver. & per hunc modum. libro 1. vti & aliam idem Bal. in c. cùm venerabilis. paulò ante fi. de consuetud.

De eadem re.

13 ¶Nam & aliàs in simili, ipse Bal. consi.cccxxxviij. præmittendum est ad euidentiam, in princ. lib.v. scribit, quòd est quædam possessio naturalis simpliciter, quædam naturalissima: naturalis, quæ fit cooperante legis dispositione, vt illa quam habet vsufructuarius, etiam extra fundum, & fundi conspectum, vt not. in l.1. in princ. ff. de acquir. possess. Naturalissima autem, quæ mero corpori & naturæ innititur sine adiumento iuris. Nam & alibi quoque hæc possessio quæ mero iure, & sine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur plenissima in l. raptores. & ibi Bart. not. C. de episc. & cler. sed id alio spectat, vt alibi dicemus.

Possessio naturalis.

14 ¶Et hæc omnino verissima sunt, nisi fortè quis ex Stoicorum schola, vellet pertinacissimè more eorum contendere, nec bono viro meliorem, nec temperante temperantiorem, nec forti fortiorem, nec sapiente sapientiorem posse fieri, vt scribitur apud Ciceronem in Parado. & Senecam epistola ad Lucilium lxvij. quę est 1. lib.9. quod nec cæteri philosophi, nec nos admittimus. Satis autem constat ipsos Stoicos longè à cæterorum opinionibus, adeóque à communi hominum sensu abhorruisse. Nam & hi omnia peccata (quod non longè ab illa sententia distat) æqualia dicebant, vt videre licet apud eundem Tullium in eodem opere, & in oratione pro Lucio Murena, & Diogenem Laërtium in vita Zenonis Cittici.

Stoicorum sententia nimium rigida.

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶Et per hęc finem fecerim huic nostræ præfationi, modò id vnum dixerim, quòd licet possessio defunctorum non cõtinuetur ipso iure in hęredes etiam suos, vt latè suprà diximus, tamen possunt propria authoritate eam accipere, modò non sit ab alio priùs occupata. ad quod omnes vbique allegant l. cùm hęredes. in prin. ff. de acq. poss. & voluit Inn. in c. cùm in officiis. col.2. versi. sed responde nobis. & ibi Pet. Anch. col.3. versi. secundò principaliter quæro. Anto. col.2. versic. vltimò quæro quid si mortuo. & Imo. col.v. versi. circa secundum articulum. de rest. Cyn. in l. vlt. col. pe. vers. tertio loco principaliter. & ibi Bart. col. antepen. versi. item extra gl. quęro Ioan. Fab. col.2. versi. sed si vult. Bal. col.1. ver. secundò præmitte. Ias. col.6. versi. an autem requiratur. Philip. Dec. col.2. versic. potest tamen hæres. C. de edicto diui Adria. tollen. Idem Bar. in l.2. col.1. versi. sed contra hoc oppono. C. quando & quib. quarta pars ex bon. decur. lib.x. & in l. ex facto. la 2. col.2. versic. quid ergo dicemus. & ibi quoque Bal. col. etiam 2. versi. ista opinio non placet. ff. de hęred. instit. ipse Bald. in l. si quis in suo. col.1. versi. iuxta hoc quęro pone. C. de inoffic. testa. & consi.cccclij. incip. quia domina Catharina. in prin lib.4. Ang. in l.2. in prin. C. quorum bon. Imo. in c. Raynutius. col.xvj. versi. item est aliud commodum. de test. Petr. Ferra. in tit. forma libelli quo petitur hæreditas ex testamento. in verbo, iniustè occupauit. in prin. Ang. Are. in §. quadrupli. col.13. ver. quæro an aliquis sit citandus. Instit. de actio. Pau. Paris. qui alios multos in id citat, consi.liiij. in isto iudicio. in princ. lib.3. Maria. Soci. consil. lxxij. quæritur in præsenti. col.2. versic. secundò præsuppono. libro 2. De eo tamen quòd diximus, modò non sit ab alio occupata, intellige secundum ea quæ dicemus infrà, in v. parte declar. iij. vbi id latè tractabimus.

Heredes possunt propria authoritate possessionē rerum hereditariarum accipere.

SECVNDA PARS EORVM QVAE CONcernunt personas hęredum, quæ constat xviij. declarationibus.

Prima declaratio secundæ partis.

1 HIS igitur præfatis, iam descendendum est ad huius nostræ consuetudinis generalis declarationes, concernentes personas hęredum. Et primò vt procedat in iusto, capaci, & habili hærede, secundum Bal. in rub. de causa posses. & propriet. in fi. & ibi quoque Barb. in repet. ipsius rub. char.22. ver. opportunè se offert nũc quæstio. Alex. consi.lxxxij. perspectis his quæ in themate. col.2. versic. præterea dictum statutum, lib.2. quod consi. repetitur consi. xl. lib.3. & consi.lj. libro 6. & Barba. consi.lxxxv. incip. sapienter dixit Psalmista. col. antepen. versic. item ista continuatio. libro 2. Ioan. Bapt. Castel. in sua disputatio. incipien. magnificus. col.4. versic. item ista continuatio. Bened.

Hæc consuetudo obtinet in iusto, & capace hærede.

in repetit.c.Raynutius,in verbo mortuo itaque testatore,le ij.nu.73.de testa.à S. Georgio in l. si forori,post medium.C.de hęred.institu.

2 ¶Et huius rei apertissima est ratio,quia legum & Statutorum beneficia,capacibus scripta sunt, non etiam odiosis, & incapacibus l. Lucius Titius Damam. ff. de leg.ij. Et omnis dispositio quantumcunque generalis recipit limitationem, vt nostri loquuntur, de habili & idoneo.l.vt gradatim.ff.de muneri.& hono.gl.in l.emancipati,& ibi Bar ff. de adopt. & in l.j.C.de sacrosf. eccles.& in l.j.C.vbi de ratio.agi oport.& in l.j.C.de fid.instru.cum aliis multis concor.adductis à Ias.& aliis recentioribus,in d.l.j C.de sacrosf.eccles.Alex.Soci.& ipse Ias.in l.ij.§.prætor ait.ff.qui satisd.cogan. Alex.cōsil. cxl.statutum loquens,col.2.versi.ergo sequitur,lib.1.Barb.consil.j.præclarè, col.5.versi.& licet statutum.lib.2.& aliis à me relatis in tract.Retract.tit j.§.j. glo.vij. in verbo, *ou autres choses*, num.26. incip.sed hæc dicta.

Legum beneficia capacibus scripta sunt. Generalis dispositio, de capaci intelligitur.

3 ¶Hincque bona pars nostrarum consuetudinum Franciæ,de hac re loquens,his propemodum verbis vtitur, *Le mort saisit le vif, son plus proch- parent, & heritier habile à luy succeder.* & inter alias Meldunensis.ca.xl.Senonensis,ca.cv.Trecensis,ca.xc.Caluimontēsis,ca.lxxvij. Victriacēsis,ca.lxxj. Ambianensis,ca.xxxv.Carnutensis,ca.xciij.Aurelianensis,ca.ccxxx.Turonensis,tit. *De successions*, ca.ij.Cænomanensis,ca.ccxxxvij.le ij.& ca.ccxcix. Andegauensis,ca.cclxxij. Aruerniensis,tit. *Des successions*,ca.j.Borboniensis,ca.ccxcix.Blesensis,c.cxxxvj.Engolismensis,ca.lxxxiiij Rochellensis, ca.lvj.Burgundiensis,tit.*Des successions*,cap.j.Marchiensis,cap.ccxj. Montargiensis, tit. *De donations testamentaires*,cap.vj.Niuernensis,tit.*De successions* cap.j. Auxerrensis, eodem tit.cap.j. Heulitensis, ca.cxlij.Claromontensis,ca.cxlj.Valesiensis,ca.lxxvij.Bituricensis,tit.*De successions*.ca.xxviij. Laodunensis tit. *De successions de fief*,cap.ij.& Sanctonensis,cap.cv.

Consuetudines in eam rem totius Franciæ.

4 ¶Hæc autē capacitas,ne id omittā,inspicitur tempore mortis defuncti, de cuius successione agitur. l.si alienū seruum.§.in extraneis,& ibi gl.& docto.ff.de hære.instit.& §.in extraneis,insti.eo.tit.& l.j. versi.vt autē hæc.ff.vnde vir & vxor,& §.fin.inst.de hære.quali.& diff.cum simi. Et bene facit quod scripsit Bart.consi.xxxj.quidā decessit intestatus,& Bal.in l.si plures,col.6.versi. iuxta prædicta formatur.C.de condict.infer.& in l.si mater.C.de suis & legi.& Rom.consi. cccclij. vt decisionē, in j. dubio. Et ita nuncupatim voluit in hoc nostro casu,Baptista Cas.vbi suprà citauimus nu. huius declarat.j.& in alio pulchro casu,cū ex facto interrogaretur,respondit Fran.Cur.iunior cons.vij. quod incip.videretur prima consideratione,col.2.versi.quartò in fauorem, lib.1. quod tu no.ad id quod dicemus infrà,in sexta declaratione huius secundæ partis,nu.8.incip.& certè vt tandem.

Capacitas quo tempore inspicitur.

SECVNDA DECLARATIO.

1 ¶Secundo declara in vero,& proprio hærede,non etiam ficto secundum Bal. consil.cxlj.præmissis verbis,col.3.versi.tertiò est præmittendum:lib.1.vbi dicit quòd istud statutum loquens de hærede, intelligitur de vero hærede existente,& non abusiuo,& prima tantùm facie,per l.ij.ff. quemadmodum testa.aperian.& l.Paulus.ff.de verb.signi.Et si dicatur,inquit,quòd dictum statutū venit ad interpretationem iuris communis,ideóque in iisdem casibus habet locum, in quibus & ius commune,per text.in §.vlt.in authent.de filiis ante dota.instrum.nat.Respōdetur,quòd imò est contra ius commune,& est fictio contraria veritati,quæ de nulla possessione aliquam facit fictè: ideóque non potest regulari secundum ipsum ius commune.

Hæc consuetudo in vero, & proprio hærede,nō in ficto.

2 ¶Hæc ille,cui adde quantum ad hanc rationem,quòd aliàs statuta iuris cōmunis derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi,vt voluit idem Bal.in l.maximum vitium,col.4. versic.vlteriùs quæritur de tali.C.de lib.prætert.per l.j.§ hunc igitur.C.de Iustin.Cod. confir. & l.j. §.repetita.C.de emendan.Iustin.Co.& alia quædam iura.& idem Bal.in cap.cùm non liceat, col.2. versi.pone quòd statutum,de præscriptio.argu.l.qui cum vno.§.qui post desertionem.ff.de re milit. Paul.Cast.in l.vlt.§.in computatione, & ibi etiam Phil.Cor. paulò ante fi. C. de iure delibe.idem Paul.& Corn.in auth.quod sine.C.de testa.Soc.qui id dicit singulare,in l.filiusfamilias. col. 4. versi. ij.in quantum,ff.de verb.oblig.licet contrarium tenuerit Ro.vt id obiter dicam,in l.si quis priore.ff. ad S.C.Trebe.& Alex.in d.§.in computatione, col.vlt.& Phil. consil. cccclv. in casu ad me transmisso,col.8.versic.non obstat quòd illa constitutio.

Statuta aduersantia iuri cōmuni,ab eo nō recipiunt interpretationem.

3 ¶Sed quicquid sit de ea ratione,idem tamen quod suprà,vt scilicet dictum statutum intelligatur de vero hærede,non de ficto,voluit ipse Bal.in d.rub.de causa posses. & propriet.in fi. & consi.clxxxj. casus talis est,cauetur statuto,col.2.eo.lib.1.& cons.cccxxx.statuto cauetur quòd conductor,in tertio dubio,lib.1.& Alex.consi lxxxij.perspectis his quæ in themate,col.2.versi.præterea dictū statutum,lib.2. reperito consi,xl.lib.3.& cons.ij.lib.6.& Iac.à S.Georg.in l.si forori,nu.5. C.de iu.delib.& Catel.Cota qui hoc cōmendat,in memoriali incipiente,decreto Mediolanēsi,col.2.versi.tertiò pro limitatione.& iterum memor.incipiente,statuta quòd bannitus,paulo ante fi.& Claud.Aquen.in l. cùm hæredes,in prin.ante medium,versi.prædictum tamen statutum,ff.de acquirenda possessione.

De eadem re.

4 ¶Et id generale est,vt verba statuti sint propriè,& verè interpretanda,non fictè,aut impropriè l.j.§. hæc verba,& ibi Docto.ff.de nego.gest.& l.prætor ait.ff.de suis & legit.& ca.in nostra,de iniur. Bar. in l.si is qui pro emptore,in ij.q.prin.vbi loquitur de fictione inductiua, paulò antè fi ff.de vsucap. & in l. j. §. hoc interdictum.ff de cisterna, per tex. ibi cum glo.ff.de fonte, cum infinitis concord. Neq; enim frequentius quicquā reperies apud nostros doct. Præsertim verò , cum statuta sunt contra ius commune,cuiusmodi est hoc nostrum,vt latè diximus suprà in præfat.declar.iij.num.2.

Statutorū verba propriè, & verè intelligenda.

Fictiones duæ non concurrunt.

5 ¶ Idq́ue maximè hoc in casu:quia si aliter diceremus,hîc concurrerent duæ fictiones,scilicet quòd ficta possessio transiret in fictum hæredem,contra l.j.&ibi glo.& docto.C. de dotis promiss. & in l. cùm post diuortium §.gener.ff.de iu.do.& l. si quis rem.§.j.ff. de pollicit. iuncta l.vlt. C. de sacrosf. eccle.Bar.in l.ii is qui pro emptore,col pen.ff.de vsucapio.vbi tamen videbis, an id semper sit verum,atque etiam per Ias.ibi late col.penult.versi. circa principalem quæstionem. Sed quicquid sit de ea re,tamen illud adhuc dubium manet,an hæc possessio quæ transferiur per huiusmodi statutum sit vera,an ficta,de quo postea dicemus,in prima declaratione quintæ partis.

Heres fictus consequitur omnia priuilegia veri.

6 ¶Sed & alius est hic scrupulus ex l.si fisus.ff.si quis omi. cau.testa. qua probatur hæredem fictum consequi omnia priuilegia veri hæredis,quem tex.ad id dicit optimum Soc.col si omnium. primo quod incipit in casu suprà narrato,col.2.versi.nec obstat supradictæ conclusioni,lib.2.vbi & ad hoc dicit optimè facere,quod scribit Bar.in l.j.§.bonorum.ff.ad S.C.Trebel. quòd statutum loquens in hærede,habet locum & in bonorum possessore,quia licèt propriè non sit hęres,tamen per omnia habet effectum hæredis,de quo & mox remissiuè dicemus in seq.versi.

Bonorum possessor,an propriè hæres dicatur.

7 ¶Quid enim de bonorum possessore,an propriè hæres dicatur,vide text.in l. in conditionibus.§.si patronus.ff.de cond.& demon.& in l.si quis mihi bona.§.sed si mandauit. ff.acqui. hęre. & in l.j. & ibi Bar.Bal.Alex.& Fran.Aret.C. vnde liberi,& in l.hęreditatis appellatione.ff.de verb.signifi.& in l.ij.ff.de bono.possessio.glo.in l.vlt.in verbo,legitimo,& ibi Bar.col.antepen. versic. quęro quid de testamento,Raph.Fulgos.col.6.versi.& propterea secundum rubrum,sub nu.17.Ias.col.7.versi. successiuè iuxta hanc gloss.& Phil.Dec.col.11.versi.circa istam gl.C.de edict.diui. Adria. tollen. Bar.& alios,in l.j.& inter cęteros latè Fran.Aret.tum col.1.in j.not. tum col.pen.versic. adde etiam dictis, Socin.tum col.2.versi.ij.notum char.penul.versi.circa sextam quęstionem,& Ias.ff.de vulga. & pupil.eundem Bart.in d.l.j.§.bonorum,& ibi etiam Rom.& alios.ff.ad S.C.Trebellia.Bal.in repet.ca. si pater.col.11.de testa.lib.6.Angel.consi.cxxxvj. in quæstione vertente inter Ser. Benedictum in j. dubio.Barba.in rub.C.qui admit.char.penult.col.vlt.Carol.Ruin.consil.cxbij. delictū de quo quæritur,col.3 versi.sed non obstantibus,lib.5.Ias.in l.nec is §.hæres institutus, col.vlt.versi. sed aduerte licet ista.ff.de acq.hæred.Phil.Dec.in l.pictor.ff.de regul.iur.& latissimè,vt nouissimè Lancelotum non magis nomine Politum, quàm ipsa re, in tract. substition. in materia vulgaris subst.t. col.22. versi.tertiò & illud in disceptationem cadit.

TERTIA DECLARATIO.

Hæc consuetudo procedit in herede perpetuo, non in temporali.

1 ¶Tertiò declara,vt procedat in hærede perpetuo,& non temporali, vt non obscurè voluisse videtur Alex.consil.d.lxxxij.perspectis his,col.2.versi.præterea dictum statutum,lib.2. dum loquens de hoc statuto,& qualitate hęredis,qui sub eo comprehenditur,allegat l.j.§.hoc interdictum de cisterna.ff.de fonte,& l.j.in fi.cum l.sequ.ff.si ager vectig.vel emphyteut.pet. quibus legibus cauetur, appellatione cuiuspiam rei,aut personæ,propriè venire eas res,& personas, quæ perpetuæ sunt, quæ scilicet causam & ius perpetuum habent,& ad hoc solent vbique allegari,præsertim in materia statutorum,& nos quoque aliquid diximus in nostro tractatu Retractuum,tit.j.glo.j.in verbo,*ou equipollent à vente*,num.88.incip.nisi hic quoque diceres.

Hæres non desinit esse heres.

2 ¶Et de hac re potest poni exemplum in hęrede instituto ea lege, vt confestim,aut post aliquod tẽpus alteri restituat hęreditatem. Quamuis & hic dici possit,hunc non desinere esse hęredem.§.restituta.Instit.de fideicom.liberta.& ibi concordant.Sed certè hæres non est,post restitutam hęreditatem cum effectu,verba autem statutorum cum effectu sunt intelligenda. l.j.hæc autem verba. ff. quod quisque iuris,& c.relatum.de cleric. non resi leat,& c.hæc autem verba, de pœnit.dist.j.cum simili.Et quòd appellatione hæredis intelligatur de eo,qui hæres est cum effectu, nuncupatim voluit,& multis probauit Philip.Dec.in l.hęredem,col.vlt.versi.& hæres datus, ff.de reg.iur. & Carolus Ruy.consi.xxix.quia testator,col.3.versi.nec obstat,l.j.lib.12.

QVARTA DECLARATIO.

Hæc consuetudo intelligitur in herede vniuersali non in particulari.

1 ¶Quartò declara.vt procedat in hęrede vniuersali omnium bonorum,siue totius hęreditatis.Nam in particulari,vel rei certæ,vel etiam certi generis bonorum, scilicet mobilium, vel immobilium, siue acquisitorum, vel propriorum tantùm, est aliquid quod dubium reddere possit, an in eo habeat locum hæc consuetudo:in qua re tamen non mihi dubium est, quin si sint plures hęredes totius hęreditatis,sed pro portionibus hęreditariis, vt quia sunt plures liberi, aut nepotes, hæredes quisque pro sua portione,quin omnes sint saisiti, in sua etiam quisque portione. Nam & hęres in quota hęreditatis habet beneficium.l.vlt.C.de edi.diui.Adriani toll.vt patet ex text.ipsius, cùm dicat,hæres scriptus ex asse,vel ex parte institutus,& ibi gl.in verbo,ex parte, & Bald.col.9.versi.omnis ergo hęres,& ibi quoque Ioan.Fab.col.1.versi.item dic hæres scriptus & cęteri. Et nemo est ex his qui de hac re scripserunt,qui dubitet hunc esse verum hęredem: pręsertim quòd quota est ius vniuersale,vt not.in l.quoties,per glo.l.ibi.in verbo,diuidit,vbi & ipse Bald. & alij.C.famil. hercisc. & idem Bald.in l.cùm à matre,col.2. in 3.quęstio.C.de rei vendicat.

Hæres in certa re, an hæres sit & propriè.

2 ¶Sed hîc aliud quærimus,videlicet si quis sit hęres in rebus feudalibus tantùm,vel in allodialibus, quas vocamus,tantùm,vel in mobilibus,vel immobilibus tantùm, vt iam diximus,vel si quis forte institutus est hęres in certo quopiam fundo(si tamen concedamus quòd hęres ex testamento sit saisitus,de quo postea dicam in vij.declaratione huius secundę partis) an hic particularis hęres sit saisitus, vt huius nostrę consuetudinis loquentis simpliciter de hęrede.Nam id maximè controuersum

est

est apud nostros an hic hæres ex certa re sit hæres, an legatarius & si hæres sit, an propriè, & in quibus rebus. De qua re adeundus est text. in l. ex facto, la ij. & ibi gl. in verbo, æquis partibus, Iac. Bal. Iac. Are. Iac. But. Bar. Bal Ang. Imo. Rapha. Co. ff. de hæred. instit. & text. gl. in l. quoties, & ibi Odof. Cy. Guil Cu. Franc. Tigr. Ray. Fran. Rampo. Iac. But. Nico Matter. Bart. Alb. Bal. Ang. Saly. Paul. Cast. Rapha. Fulgo. Fran. Aret. & latè. Alex. Corn. & Ias. C. eo. tit. & text. in l. si quis priore. & ibi gl. in verbo, ex certis, & Bart. Alb. Ang. Ro. Pau. Ca. & latè. Alex. ff. ad S.C. Treb. & gl. in d. l. cùm à matre, in gl. vlt. ibi, item quid si indebito, & ibi Cy. Bal. col. 2. in iij. q. Ange. col. 1. versi. sequitur in glo. si verò, & Pau. Ca. col. 2. versi. item quæri, gl. quid si filius. C. de rei vend. & gl. in d. l. quoties, inter omnes. in verb. iubet esse contentos. C. famil. hercisc. & in c. Raynutius in verbo, relinquēs, ante fi. & ibi Anto. latè, col. 6. versi. oppo restat hic examinare, Imo. etiam latè col. 18. versi. redeo ad gl. Pan. col. 7. versi. in glo. in verbo, relinquens, & iterum col. vlt. versi. vnum tamen notabis, & latè Bened. in verbo, in eodem testamento relinquens, le j nu. 255. & multis seq. de testa. & gl. in c. si pater, in verbo, in re certa, & ibi Bald. in repet. multis in locis, Domi. col. 3. versi. super eo quod gl. tenet eo. tit. lib. 6. Spe. & Io. And. in addi. ipsius, in tit. de testament. §. in primis, versi pone A. instituit hæredes, eo. tit. de testam. Bar. & Bal. in auth. ex causa. C. de lib. præter. & in d. l. quoties. §. si duo sint hæredes. & ibi quoq; Imo. ff. de hæred. instit. Bald. Ang. & Imo. in l. j. § si ex fundo. ff. de hæred. instit. eundem Bal. in l. quidā elogio, col. vlt. versi. sed nunquid, C. de iure delib. & in repet. l. in suis, char. vlt. ff. de lib. & posth. & l. j. ff. de petit. hæred. & in l. si non speciali, col. 2. versi. originarius ergo. C. de testa. & in l. Gallus. §. etiam si viuente parente, & ibi Ang. & Imo. ff. de lib. & post. & ipsum Bald. in l. id quod pauperibus, col. 6. versi. xv. quæro. C. de epis. & cler. & in l. cohæredi. §. vlt. & ibi Alex. in j. not. ff. de vulg. & pup. substit. & eundem Bal. in l. filium, quem, col. 8. versi. sed hic quæro. C. famil. herc. & consil. xlix. factū tale est, fortis guerra, in fi. lib. 2. & consil. ccclxxix. Thema super quo petitur per to. lib. 4. & consil. ccclxxxviij. quæro an dominus fecit test. in fi. lib. 5. Fede. Senen. consil. ccxxv. si opinio Ange. Pau. Cast. & Alex. in l. quædam sunt personæ. §. nihil interest. ff. de eden. ipsum Ang. & Imo. in l. filius qui patri. ff. de vulg. & pup. substi. & in l. qui patri. ff. de acq. hæred. eundem. Ang. consil. cxlviij. dominus Quiricius, col. 2. versi. contrariū enim videtur. D D. à Rota decisio. dccclxiiij. testator instituit fratrem, in anti. Pet. Ancb. in c. j. col. 3. versi. quid ergo dicemus, de testa. Imo. in l. cohęredi. §. cum filiæ, col. 2. versi. item nota quòd ille demū, & ibi Alex. col. 4. versi. item nota quòd legatarius, ff. de vulg. & pupil. substit. & ipsum Imo. in c. potuit, char. pen. versi. septimò tangit, quid si aliquis. Pau. Cast. in auth. nouissima, col. 1. vesi. secundum confirmat. C. de inof. test. Pan. in c. ij. post med. in gl. j. de testa. & in c. j. col. 1. versi. ex hoc infert, de iure patro. Raphael Co. consi. cviij. testator instituit A. in j. dub. Raph. Fulg. consil. cij. præsupposito statuto Veronæ, propè per totum. Roma. consil. clxxix. amplissime doctor, col. 1. versi. quod ad primum, & multis seq. Io. Ana. consil. lvij. visis & consideratis, post prin. Alex. consil. lviij. habita super narratis, col. 2. versi. tamen in casu nostro, lib. 3. Ang. Aret. in §. sed & si quis priore, col. vlt. Iustit. quib. mod. testa. infirm. Petr. Ferra. tit. forma libelli quo petitur hęred ex testamento, in verbo in omnibus eius bonis, col. 1. versi. vlterius, pro meliori. Corn. consi. ciij. in causa vertente, col. 2. versi. facto autē hic præsupposito. lib. 2. & consil. ccxxxvj. constat quòd pauperes, in iiij. dub. lib. 3 & cons. xxxj. circa primū, propè per totum, lib. 4. Gui. Pa. decis. Delph. ccclviij. in dispositione paterna, & decis. seq. hæres vniuersalis. Soc. in l. cum filio, col. 9. versi. sexta & vlt. conclusio. ff. de leg. j. & consi. ccxliij. in præsenti consultatione, in prin. & rursum col. 2. & versi. nō obstant in contrarium, lib 2. & consil. lxiij. visis testamento, col. 6. versi. secundo loco testator, lib. 3. Iason in l. si quis filium post medium. ff. de acq. hæred. & in l. extraneum, la j. ad fin. C. de hæred. instit. & in l. vlt. §. in computatione, col. pen. versi secundus casus, C. de iure delib. & Stepha. Bertran. consil. j. viso consultationis themate, col. 12, num. 73. lib. 1. D. Boer. decisio. xxxiij. an actor dicens, col. 3. num. 6. & Carol. Ruy. consil. clviij. viso eleganti consilio, col. vlt. versi. & si dicatur, quòd imò posset, lib. 3. Maria. Soc. iunior. consil. xlv. in præsenti consultatione, in j. dubio, lib. 1. & consil. cxxij. perspectis his, propè per totum consil. lib. 1. & consil. clv. abundè, col. 5. versi. & vltra eos, lib. 2.

3 ¶ Ex quorum plurimis intelliges hunc hæredem ex certa re, esse mixtum quodpiam genus, vt scilicet participet partim naturam vniuersalium hæredum, partim legatariorum: esseq; veluti tertiam speciem. Nam & hoc nuncupatim voluerunt Bart. Bald. & Imol. in l. ex facto, la ij ff. de hæred. insti. Idem Bart. Ang. Salic. Pau. Cast. Raph. Fulg. Franc. Aret. Corn. & Ias. in d. l. quoties: eod. tit. Bald. in repet. d. c. si pater, col. 9. versi & plenius, & ibi Domin. vbi suprà, de testa. lib. 6. Anto. in d. c. Raynutius, vbi suprà citauimus, extrà eo. tit. Imo. in d. l. j. §. si ex fundo. ff. de hęred. instit.

Hæres in re certa, est mixtum genus.

4 ¶ Et hinc posset videri id mixtum ex vtrisq; hęredibus, & legatariis, nō contineri sub simplici in statutis, Bar. in l. certi condictio. §. quoniam. Bal. in l. omnes populi, col. 7. versi. item si statutū dicat. ff. de iust. & iu. cum concord. à me adductis in legibus connubialibus, in gl. iij. nu. 64. incip. & hæc maximè. Quod potissimùm procedit in statutis exorbitantibus (cuiusmodi id est, vt diximus suprà, in præfat. declar. iij. nu. 2. incip. ego verò, & seq.) vt voluere. Bar. Ang. & pleriq; omnes in l. ij. in prin. ff. de verb. oblig. Bal. in d. §. quoniam, ad fin. versi. secundò quæro. ff. si cert. pet cum aliis quoque multis concord. in illis legi. connub. à mę collectis, vbi suprà, num. 63 sed & hoc potissimum.

Mixtum non continetur sub simplici in statutis.

5 ¶ Vnde & illud consequens videri potest, vt talis hæres ex re certa non compręhendatur sub hoc statuto. Quod & ex eo confirmari potest, quòd id quod dicitur monasterium quod quis ingreditur, haberi loco hęredis, de quo in §. sed & hoc pręsertim, in auth. de sanctis. episco. & in auth. nisi rogati,

Monasterium habetur loco hæredis.

inserta l.iubemus.C. ad Senatusc.Trebel.& in c.in præsentia,de proba. Intelligitur quando eccl.sia succedit in vniuersam hæreditatem,secus si in rebus quibusdam certis.vt not. voluit Bal. in ea ipsa auth.nisi rogati,col. 4.versi.& nota quòd leges quæ dicunt,per l.si peculium ff.de pecu.leg.

Tertio huius declarationis.

6 ¶Ego tamen in ea sum sententia,vt si hæres institutus in testamento, sit saisitus ex nostra consuetudine,de quo dicemus infrà in vij.declaratione huius secundæ partis, & hic quoque institutus in re certa sit saisitus,quod & voluit Chasse.consi.62. ex verbis in quadam substitutione appositus.col. pen.versi.sed quia ibi consuetudo,& versi.item & cùm ita,dicens ita voluisse Iaso.in d.l. quoties,in fine.C.de hæred.instituen.vbi tamen id non dicit.sed aliud,quod & nos referemus infrà , nom.11. huius declara.incip.quid quòd hic.

Mixtum sequitur naturam eius,cui magis & in pluribus accedit.

7 ¶Me autem,vt hanc sequar sententiam,mouet,quòd si verè hic constituat tertiam speciem, vt diximus,tamen satis constat ex illis quos suprà diximus,præsertim Barto.& Bald.& in d.l.ex facto,ff. de hæred.instit.& Philipp.Franc.in d.c.si pater,magis & in pluribus accedere hos hæredes , hæredibus vniuersalibus,quàm legatariis.Ex quo confestim sequitur,eos illorum naturam sequi in dubio, magis quàm horum.per text.in l.quæritur,ff.de statu.homin.& l.legatis seruis. §. si vnus seruus plura.ff.de leg.3.quibus suffultus Ang.& ab eo cæteri recentiores, in d.l.2. in prin.ff.de verb.oblig.voluerunt dispositionem factam de aliquo simplici compræhendere mixtum , quod illi simplici adhæret de quo dispositum fuit.

Præsertim si sit eadē ratio.

8 ¶Et præsertim si eadem ratio est vtriusque,nam & tunc haud dubiè mixtum sub simplici continetur etiam in materia odiosa,si non ex verbis,saltem ex sententia,& mente disponentis.l.si ita facta sit, & ibi Ia.Ra.Bal.& Imo.ff.de inoff.testa.& l.quid ergo.quæ est 13.§.quod ait.ff.de his qui no. infam.iuncta l.1.in fi.eod.tit.& Alex.consi.clxj.viso statuto ciuitatis Bononiensis,col.4.versi.quinimo plus videtur,lib.7.& Fran.Aret.in l.si ita scriptum,in prin.ff.de lib.& posth. Hæc autem quid causæ est,vt potiùs hæres vniuersalis,aut certæ cuiuspiam quotæ saisiatur,quàm hęres de ea certa re , ex qua institutus est,præsertim cum hęres vniuersalis, aut quotæ, non possit dicere se saisitum de ea certa re,cuius hęres non est.Limitata enim causa limitatum producit effectū l.in agris,ff. de acquir. rer.domin.& l.age,& ibi Bald.& Salic.C.de transact.cum simil.à me latè collectis in tractatu , cessante causa cessat effectus.

Sine interesse nemo auditur.

9 ¶Igitur cùm nullus alius sit,de ea re certa in qua hęres est,saisitus,nullius interest , ne ipse de ea re sit saisitus.Nullus autem auditur sine interesse ad aliquid impediendum,c.veniens,le 2.vers.cùm igitur,de testi.Innoc.& Ioan.Andr.in c.super his,in verbo,excluditur,de accus. Paul.Cast. loquens de casu non admodum distanti à nostro,in l.vlt.col.2.versi.alij verò casus.C.de edi.diui.Adria.tol.nec ad aliud quoque quippiam faciendum audiendus est, vt plenè docuimus in nostro tractatu Retractuum.tit.1.§.1.glo.in verbo, e venu num.51.p[illegible]çirrea quid si Dīs placet.

Legatarius legatum non capit propria authoritate.

10 ¶Nam & hinc quoque videmus,quod & huc quoque proximè spectat, quòd etiam legatarius , cui non licet propria authoritate legatum accipere, vt patet per totum tit.ff.& C.quo.legato.potest tamen id facere si nullus sit,à quo possit capere,arg.notat.in l.non dubium.C.de legat.& l.Titia cùm testamento.§.1.ff.de lega.ij.ita enim not. voluit Bald.in l.extraneum,la 1.col.2.vers.dubitatur de tali casu,& ibi post eum Salic.col.2.ad fi.versi sed tunc dubitari potest,& Iason col.3.versic.in ista difficultate.C.de hęred.instit.& idem Bald.subobscurè.Raph.Co. in l. hęreditas ex die.ff. de hæred.instituen.Angel.vt à nonnullis citatur in l.Gallus.§.1.ff.de liberis & posthumis.

Hæres ex certa re eius rei potest possessionē capere.

11 ¶Quid quod hic hæres ex certa re,propius accedit ad hæredem vniuersalem,vel ex quota , quàm ad legatarium,non in cęteris rebus tantùm,sed in his quoq; quæ magis accedunt ad nostram consuetudinem,& in illis eodem iure vtitur,videlicet , quòd vt is hęres vniuersalis , vel ex quota potest propria authoritate hęreditatem vniuersalem ,vel pro modo suæ quotę accipere , vt latè diximus suprà in pręfatione,declar.viij.nu.1.incip.& per hęc.Ita quoq; hæres ex certa re, eiusdē rei potest possessionem capere propria authoritate,Bart.& Imo.non semel in d.l.ex facto,la ij.ff. de hęre. inst. Bar in repe.c.si pater.col.2.versi & pleniùs,de testa.lib.6.& cōsil.cclxxij.in causa egregiæ,col.2. versi.primo quia domina,lib.5. Imo.in d.c. Raynutius, super ij.gl.col.16.versic.tertiò habetur loco hęredis , & iterū col.21.versi.circa tertium,an valet,& ibi Anto.col.6.versi.oppo.restat hic.Bened. in rep.in verbo,in eodem testamēto relinquens,le j.nu.258.de testa. Paul.Cast.in d.l. quoties. circa mediū,& ibi quoq; Alex.qui id dicit no.col.2.versi.aut habuit cohęredē,& Ias.col.vlt.C.de hæred. instit.Idem Alex.in l.filius à patre,col.5.versi.item quia hoc verbū.ff de liber.& posth.Domi.in d.c. si pater,col.3.vers.ex his infert,& ibi quoq; Philip.Franc.col.8.versi.sextò quia sicut hæres,de testa. lib.6.Ias.qui id dicit not.& sing.in l.non est dubium,col.2.versi.tertiò not. iuncta.C.de lega. & omnes vbiq; præter Bald.sibi contrariū in d.l.ex facto, & in d.l.si quis in suo, vbi suprà.C. de inoffic. testa.& Alex.consil.cxxxuij.attentis narratis,col.1.versi.ex prædicta tanto magis.lib.4.

Hæres ex certa re,potest petere se mitti in possessionem.

12 ¶Item quòd hic hæres ex certa re potest petere se mitti in possessionē eius rei, beneficio l.vlt.C.de edi.diui.Adr.tol. vt is hæres vniuersalis,vel ex quota ex sententia Cy. qui & Iac.Bald.& Iac.Ra. huius sententię laudat autores,col.3.versi.primò quęro quid si sit hęres,& ibi quoq; Bart.qui id declarat,col.3.versi.secundo quęro,Alb.col.6.versi.sed circa primū,Bald.qui & d. clarat,col.7.versi.idem dico in instituto, Io.Fab.col.1.versic. item hæres scriptus, Raph.Fulg. col.2. versic. in gl. ex parte, Paul.Cast. col.3.versic.in gl. quæ incipit scilicet quota,& Fran.Curtius iunior col.6.versi ij. quęrit, in d.l.vlt.& eiusdem Cyn.in d.l.si quis priore.ff.ad S.C. Trebel. & ipsius Bart.& Bald.in l.ex facto,

la ij.

l. ij. ff. de hæred. instit. Spec. & Io. And. in addit. ipsius, in tit. de testa. §. sequitur. versi. sed nunquid is qui scriptus, Bal. in l. j. in ij. addit quam posuit super l. veluti, col. ij. versi. quid de instituto ex re certa. ff. de petit. hære. Guido. Pap. decis. Delphin. ccclxij. vtrum officium. Benedict. in d. c. Raynutius, vbi suprà, nu. 259. versi. tertiò quia potest. Carol. Rui. consil. 50. ex his quæ præponuntur, col. j. lib. iiij.

13 ¶ Quibus magis accedo, quàm aliis, qui tenent contrarium, vel simpliciter, vel cum distinctione, scilicet glo. in d. l. vlt. in verbo, ex parte, & ibi Ang. col. j. versi. in glo. iiij. ibi ac si 10 totum, Salic. col. ij. versi. quæro eum gl. an hoc beneficium, Corn. col. ij. versi. in gl. scilicet quota, Iaco. à S. Georg. col. ij. versi. in gl. in verbo, ex parte, Ias. col. iij. versi. in gl. in verbo, ex parte, Dec. col. vj. versi. in glo. in verbo, ex parte. C. de edict. diui. Adr. toll. Ang. Salic. & Alex. in d. l. quoties. C. de hæred. instit. Imo. in d. l. j. §. si ex fundo, ff. eo. tit. & in d. l. ex facto. in duob. locis, & in d. c. Raynutius, & Petr. Ferra. in tit. forma libelli, quo petit. hæred. ex testa. in verbo, in omnibus aliis bonis, in prin. Corn. cons. ciij. in causa vertente, col. ij. versi. facto autem, lib. ij. Ange. Aret. in §. quadrupli, col. xiij. versi. quid in hærede instituto, Inst. de action. & Ludo. Gozad. cons. xxj. videtur dicendum col. antepe. nu. 30. Nam si possessionem posſit propria authoritate accipere, nemine reclamante, vt diximus, quanto magis eam à iudice petere, arg. eorum quæ in simili habentur, in l. iij. C. de pignor. Postea autem dum hanc secundam editionem adornarem, comperi Nicol. Bello. è diametro tenuisse contrarium lib. Supputationum iiij. c. xviij. multis rationibus, quas deprompsit ex his quos nos latè citauimus nu. 2. vt ibi per eum videre poteris. Tuum autem erit iudicium, lector iudicare quis iustiùs induit arma.

Qui contrarium tenent.

14 ¶ Illud autem minimè dubium, quòd si nullus alius est institutus hæres, hic perinde habendus est, ac si simpliciter hæres esset institutus, & per omnia ius obtinet hæredis, per d. l. j. §. si ex fundo, & d. l. quoties. §. si duo sunt hæredes. ff. de hæred. instit. & l. cùm quidam. ff. de libe. & posthu. & voluerunt maxima pars eorum quos tibi citauimus suprà nu. 2. Ideo nihil in hoc dubitandum.

Hic hæres, si nullus alius est, pro hærede vniuersali habetur.

15 ¶ Si tamen scire velis an hic hæres compræhendatur in emphyteusi, vel feudo accepto pro se, & suis hæredibus, vide Spec. tit. de testa. §. j. versi. pone A. instituit Iacob. Bel. Bald. & Alua. in c. j. tit. an agnatus vel filius. Bart. vt à plerisque citatur, quanquam aliis de ea re loqui non videatur, in l. iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. libert. & consi. lv. dominus Amatus. & consil. clxxxiij. quæstio ista habet duo dubia, in secundo dubio, vt etiam in hoc à quibusdam citatur. Bal. in l. liberti libertæq́; col. vj. versi. sed an quando non requiritur. C. de oper. libert. & in l. j. in xlix. q. de rer. diuis. & in c. j. col. vlt. versi. quæro vtrum filius, & ibi quoq; Matth. Afflict. col. pen. versi. item aduerte ad id, tit. de success. feud. lib. j. feud. & eundem Bald. in auth. si quas ruinas, col. iiij. versi. vj. probatur, ibi, ex hoc sequitur quòd filia. C. de sacros. eccles. Ange. Paul. Cast. Alex. Iacob. à S. Georg. & Iaso. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de edend. eundem Ang. in l. si tibi decem, §. si pactus sim, post medium, ff. de pact. Salic. in l. ij. col. viij. versi. sed iuxta hoc moueo. C. de iure emphyt. Imo in d. l. ex facto, col. vj. versi. itē attende secundò. ff. de hæred. instit. & in c. potuit. char. pen. versi. septimo tangit, de loca. Paul. Castr. in d. l. quoties, col. ij. versi. sed quæro aliquis recipit. C. de hæred. instit. & in d. l. Gallus. §. eòam si viuente parente. ff. de lib. & posth. Alex. consil. cxxviij. consideratis verbis testamenti, col. vlt. versi. nec prædicts obstat l. j. & ibi omnino Carol. Molin. in addit. & eundē Alex. consil. ix. visis themate. col. j. versi. ad idem etiam, lib. ij. & cōsil. viij. visis subtilissimis dubitationibus, col. j. versi. & hoc operatur, lib. iij. & consil. xxij. viso titulo quæstionis, col. ij. versi. tertia ratione, lib. v. & Stepha. Bertran. consil. cclxxvj. viso casu mihi exhibito, col. iiij. nu. 8. lib. j. & Franc. Curt. iunior, in tracta. feud. parte iij. quæst. v. Carol. Rui. consil. ix. proponitur in themate, col. v. versi. non obstat postremo. lib. j. & consil. cij. super fideicōmisso, col. vlt. lib. iij. & consil. cix. circa casum, col. pen. versi. nec obstat quòd debeat, eod. lib. iij.

Hæres in certa re, an comprehēdatur in emphyteusi pro se, & hæredibus.

16 ¶ An autem huic hæredi ex re certa accrescat hæreditas, repudiante aut mortuo hærede vniuersali, vide per Iac. But. Raym. Forli. Nico. Matth. Bart. & Bal. in d. l. quoties. C. de hæred. instit. Bart. in d. l. ex facto. ff. eo. tit. Bald. consil. ccxlij. si substitutio, lib. iiij. & d. consil. ccclxxix. col. ij. versi. secundò quia hoc, eo. lib. iiij. Ang. consil. lxxxiij. subtiliter & eleganter, col. j. Ant. in d. c. Raynutius, vbi suprà sæpius citauimus, de testa. Imo. in l. j. §. si ex fundo. ff. de hæred. instit. Corn. consil. lxxxviij. licet in primo consultationis articulo, col. iij. versi. licèt hæres vniuersalis, lib. j.

Hæredi ex certa re, an ius accrescendi competat.

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶ Quintò declara, vt procedat in primo hærede, non etiam in hærede hæredis, aut alio secundo hærede, quid enim in casu de quo loquitur Bart. & cæteri post eum in l. hæreditas ex die, in pen. quæst. ff. de hæred. instit. scilicet cùm quis institutus fuit ex semisse vsque ad Pascha, alter in eodem semisse post Pascha, alius in alio semisse simpliciter, de quo etiam per doctor. in l. extraneum. C. eod. tit. & Bald. consil. cxxj. proponitur quidam Laurentius, col. ij. num. 2. lib. v. & Paul. Cast. in l. certi iuris, per totum. C. de testa. mili. & Imo. in l. filius qui patre, col. vlt. in prin. in iij. casu princ. & ibi Alex. & Ias. ff. de lib. & posthu. An igitur in hoc casu hic hæres institutus post Pascha, aut alius quiuis hæres secundus erit saisitus?

Hæc consuetudo intelligitur, in primo hærede tantùm.

2 ¶ Et certè secundum hæredem saisitum esse, not. negat Alex consil. xxxvij. in causa mota per Ang. col. ij. versi. item præterea & fornùs, & seq. lib. j. quod repetitum est consil. lxxxiij. lib. ij. per l. boues. §. hoc sermone, ff. de verb. signific. & l. hæc cōditio filiæ meę. ff. de cond. & demon. & l. dotis promissio, ff. de iure dot. quibus probatur appellatione nuptiarū, primas tātū intelligi. Ex quibus Bart. vbiq; illud assumit, sermonē simpliciter prolatū, de primo tātùm intelligi, de quo & nos latè tractabimus in eo tractatu, quem mox de ea re priuatim edemus. Subdit autē Alex. vt ad eum redeamus, bene

Qui huius sunt opin.

facere

facere quod scribit Bar.in l.liberorum.col.pen.ver.quæro quid sit in aliqua dispositione.ff.de verb. sign.dum tractat,an appellatione filiorum ex se,vel alio natorum compræhendantur nepotes.

3 *De eadem re.*

¶Et hanc sanè Alex.sententiam sequitur,& admodum extollit Catel.Cota.in multis locis,videlicet in memo.incip.decreto Mediolanensi,vbi dicit esse veram & notabilem limitationẽ, pro exclusione huius statuti,& in memor.incip.executores testamenti dati.col.j.versic item facit quod notabiliter.vbi & id dicit not.itémque in memor.incip.hæredis appellatione compræhenditur , in tertia limitat.& Ant.Rub.Alex.consi.cxxj.Dominus Ioan.col.2.versic.sed in casu de quo agitur.

4 *Consuetudines in eadem re.*

¶Et id non obscurè declarant multæ ex nostris consuetudinibus Franciæ, quæ in hac nostra generali consuetudine Franciæ,his propemodum verbis vtuntur, *Le mort saisit le vif son proche.* vel *son plus proche heritier*, & inter cæteras Meldunensis,c.xl.Senonensis, c.lvij.Trecensis,c.xc. Calnimontensis,c.lxxvij.Victriacensis,c.lxxj.Ambianensis,c.xxxv.Carnutensis,c.xciiij.Aurelianẽsis,c.ccxxx. Turonẽsis,tit. *des successions*, c.ij.Cænomanensis,c.ccxxxvij.le 2.Andegauensis, c.cclxxj.Pictauiensis,c.ccxiij.Aruernensis,tit. *des successions*, c.j.Borboniẽsis,c.ccxcix.Blesensis,c.cxxxvj.Engolismensis,c.lxxxiiij.Marchiẽsis,c.ccxj.Burgun.tit. *des successions*, c.j.Montargiẽsis,tit. *des donations testamentaires*,c.vj.Niuernẽsis,tit. *des successions*. §.j.Altisiodorẽsis,eo tit.§.j.Senlitẽsis,c.cxlij.Claromõtensis, c.cxlj.Valesiẽsis,c.lxxvij.Lodunẽsis,tit. *des successions de fiefz*. c.ij.Bituricẽsis eodẽ quoq; tit.c.28.

5 *Hæres censetur eadẽ persona cum defuncto, non hæres hæredis.*

¶Et in hanc sententiam facit quod pulchrè respondit Paul.Cast.consil.cxcvij.incip. visis duabus, in 2.dubio,l.2.quòd licet hæres censeatur esse eadem persona, cum defuncto. §.1. in auth. de iureiur.à morien.præsta.non tamen hęres hęredis,propter mediam personam,quæ tollit habilitatẽ extremorum:nam aliàs esset copulare,& coniungere plures fictiones,quod fieri non potest,per l.1.C.de dot. promi.& alia quædam ab ipso Paulo allegata,quę tu videre poteris.Et id ipsius Pauli dictũ nuncupatim sequitur,& cõmendat Philip.Dec.in l.hæredem.col.vlt.vers.& adde quòd licet.ff.de reg.iur.

6 *Priuilegiũ hæredi cõcessum, de primo hærede intelligitur.*

¶Et quod etiam scribit ille iurium interpretũ facilè princeps,Bar.in l.1.col.2.versi.si verò quæritur. ff.de constit.princip.quòd priuilegium cuipiam,& hæredi suo concessum,intelligitur de primo hęrede tantùm,non etiam de cæteris,per tex.quem dicit ad hoc not. in l.antiquitas. C.de vsufruct. & idem quoque voluit Alb.ipsius contemporaneus,post Pet.à Bella pertica,in l.2.col.4.versi.si autem in priuilegio.eo.tit.& sequitur Fely.tantùm citans Alber.in c.2.col.2.versi.si princeps dat. extrà de treuga & pace.Et Io.Lupus in repet.rub.de dona.inter vir.& vxo.char.43.versi.potuissent allegare. Quod ad hunc locum maximè pertinet,quia id priuilegium est contra ius cõmune concessum, vt in hæredem ipso iure transeat possessio, vt suprà latè in princ. diximus.

7 *Hæres hæredis non parẽs mandato testatoris non incurrit pœnam hæredi statutam.*

¶Quódque item nõnullis voluisse,dicitur ipse Bar.in l.mulcta.versi.item per hoc dicitur.ff.de condit.& demonst.quòd si testator mandauerit hæredi,vt aliquid faciat intra certum tempus, alioqui eum priuet hæreditate,aut eum aliter puniat,si is primus moriatur ante id tempus,eius hęres non parens mándato testatoris,non priuatur hæreditate,vt quod de primo hærede tantùm intelligitur, per eum tex.sed Bar.ibi in meo codice id non dicit.At idem propemodum respondit ipse Bar.consil.vij.Andræas quidam.repetito consi.xxiiij.& iterum consi.ccxiiij.& expresśius Bal.in l.vlt.in 22. q.C.de hæred.instit.per d.l.mulcta.in prin.& Alex.consi.cxlvij.viso dicto testamento. col.j.versicu. hoc quasi in terminis,& col.seq.versi.Bal.etiam in l.lib.6.& Philip.Dec.dum Bar.vbi suprà allegat. in l.qui per succeśsionem col.2.in 3.fallent.ff.de reg.iur.& iterum,in l.in pœnalibus. col.2.versi. licet appellatione hæred.is.eo.tit.Super quo tamen vide,ne id omittam,ipsum Alex.cõsi.cxl.lib.6. Rom. & Franc.Aret.in d.l.si quis filiustam.§.vlt.col.vlt.versi.& facit iste tex.ff.de acq.hær. & ipsum Aret. post ipsum Rom.in l.patersfamil.às. col.3.versi.hæc etiam iura.ff.de vulg.& pupil.substit.

8 *Prohibitio alienandi facta hæredi,non intelligitur facta hæredi hæredis.*

¶Quibus consimile videtur,quod idem Barto.scripsit in l.Lucius Titius testamento.§. Semproniæ muliert meæ.ff.de lega.iij. quòd prohibitio facta à testatore hęredi nominato,ne alienaret,non intelligitur facta hæredi hæredis,per §.manifestum planè facio. in authen.vt restitut.fideicommis.vsque ad vn.grad.consil.Et eiusdem sententiæ fuit Alber.in l.vlt.paulò ante medium.C.de reb. alien. non alien.& Bal.qui vbique est,vt alibi sæpe diximus,consi.cclxxij.in causa egregiæ & magnificæ, in fi.lib.v.per l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg.& pupil.substit.& in d.§.manifestum. in authen.vt restit.fideicom.& Franc.Curt.senior consi.xlvj.sæpe reuoluta.col.ti.versic.nec mirum est. De quo tamen & tu vide ipsum Bart.in l.filius familiâs.§.diui.ff.de lega.1.col.vlt.versi.quæro vtrum prohibitione facta.& ibi recentiores,& eundem Bart.in d.§.Semproniæ.l.Lucius.ff.de legat.3. Rom.post alios à se citatos consi.ccccl vij.circa propositam consultationem.in primo dub.& Alex.cõsi.xxxvj. viso themate.col.pen.versi.ad confirmationem.lib.3.

9 *Feudum acquisitum pro se, & hæredibus, intelligitur de primis.*

¶Adde quod scriptum reliquit ipse Barto.in d.l.vlt.col.2.in 6.oppos.C.de hæred.instit.quòd si quis acquisiuit feudum,vel emphyteusim pro se,& hæredibus,intelligitur de primis tantùm hæredibus, per quædam iura per eum allegata. Ita enim eum refert, & dicit singul.& not.Ias.qui tamen ei non accedit,in l.in annalibus ad fi.C.de legat.Imò verò generalius dicit idem Bal.in l.1.col.1.versi.quæro an si dicatur.C.de condit.inser.quod cùm fit mentio hæredis , intelligitur de primo, & immediato hærede,non etiam de cæteris, per d.l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg & pupil.substit.& l. ex facto.§.vlt.ff.ad S.C. Trebel.

10 *Hæredis appellatione,an hæres hæredis veniat.*

¶Sed attende lector optime,neque enim illud regulariter procedit,vt appellatione hęredis primus tantùm veniat,vt patet ex l.hæredis appellatio.& l.hæredis appellatione & l.sciendum.ff.de verbo. sign.& l.qui per succeśsionem.ff.de reg.iur.& vbique concor.in gl.& Philip.Dec.in postremo loco.

Sine

Sunt etiam qui id dicant procedere in his quæ sunt stricti iuris, per l.stipulatio ista habere licere. §.j.ff.de verb.obli.nam & in id eam expendit Bart.in l.si stipulatus fuerim per te non licere.ff.eo.tit. & Franc. Aret.in d.l.paterfamiliás.ad fi.ff. de vulg. & pupil.

11 ¶Nam & id in conditionibus, quæ & ipsæ stricti iuris sunt, & in forma specifica debent impleri.l. Mæuius cui fundus.& l.qui hæredi.ff.de condit.& demon. obtinet, vt scilicet hęres hęredis veniat appellatione hæredis simpliciter,vt probatur ex l.sub diuersis conditionibus.§.j.& ibi Bar.& l.cùm ita datur libertas.§.ex his verbis.ff.eo.tit.& l.si peculium.§.hæredi,& l.si statulibera,§.statuliber parendo.versic.non solùm,in fi.& §.si filiusfam.hæres & l.seruus hæredi,si decem.in prin.ff.de statulib.Bart.in d l.paterfamilias,in prin.per eum tex.& ibi quoque Fran.Aret.col.ij.versic.tu autem aduerte,& Iason post medium, versi. adde etiam pro confirmando.ff.de vulg.& pup.Salyc. in l. si plures,in vlt.q.C.de condit.insert.& Corn.consil.cclxxix. videtur prima facie, col. iij. versi. pro hoc etiam facit, li.iij.& Philip.Dec.in d.l.qui per successionem,in princ.de reg.iur.& consil.lxxxj.in casu proposito agam,col.j.in ij.dubio. Et ex his satis constat ipsum Philip. Dec.(dabunt veniam tanti viri manes)lapsum fuisse,cùm eius rei contrarium sibi contrarius dixerit,in l.quæ legata , in fin. ff. eod.tit.de reg.iur.quod & nos diximus in tractatu Retractuum.tit.ij.§.j.in gl.vj.in verbo, *ou ses heritiers*,num.20.verùm in nostro casu.

An in conditionibus.

Philipp. Dec. lapsus.

12 ¶Nam vt & ibi dixi,in seq.nu.& hic quoque dicendum est,quoniam ad hunc locum proximè pertinet,id procedit de vera,& propria significatione hæredis,vt hæres hæredis contineatur , vt satis videtur voluisse glo.in d.l.hęredis appellatione,cùm dicit aliud esse in hęredibus ex iure Pretorio. & Bald.in d.l.vlt.in xxj.q.C.de hęred.institu.Paul.Cast.consi.xlv.videtur dicendum quòd dicti hęredes,in fi.lib.ij.Iason qui hoc latè tractat,in d.l.si quis filium.§.vlt.col.j. versi. secundò ad istam. ff. de acq.hære.& in d.l.filiusfamilias §.diui Seuerus & Antoninus.col.pe.versi.vndecimò quęro,prioris lecturę.& col.pe.versi.eiusdem initij,posterioris lect.ff.de leg.j.& in l.paterfamilias,in ij.& iij.no. ff de vulg.& pup.& Socin.consi.cclvij.visis inuestituris col.iij.versi.ex quibus in proposito, libro ij. Alciat.in d.l.hęredis appellatio.ff.de verb.signifir.

An propriè.

13 ¶At rursum sunt qui contrarium tenent,vt scilicet impropriè hęres hęredis,veniat appellatione hęredis,in hanc sententiam trahentes d.gl.in d.l.hęredis appellatione.& tex.in d.l.si quis filium.§.vlt. in verbo,videtur,quod quidem verbum improprietatem significat.vt not.per doct.in l.j.§.deiecisse.ff.de vi & vi arma.Bart.& alios in l.si is qui pro emptore.ff.de vsucapio.& probat.tex.in l.si quis fundum.ff.de contrah.empt.& sæpe alibi diximus in nostris tractatibus.

De eadem re

14 ¶Et ad hanc quoque sententiam citatur l.j.§.hoc interdictum & hęredem hæredis.ff.quor.leg.in illis verbis propter vtilitatem dicendum est huius edicti,quem tex.in hoc allegat. Fran. Aret.in l.t.in vlt.not.ff.de vulg.& pup.vbi expressè dicit non esse de proprietate verbi , vt hęres hęredis dicatur hæres testatoris,& sequitur Phili.Dec.in d.l.qui per successionem,col.j vers.& prędicta largo modo.ff.de regul.iur.vbi etiam dicit,id facere,quòd is non est,nec dicitur simpliciter hęres , sed hęres hęredis,& sic cum adiectione,& secundũ quid κατά τι, vt patet ex d.l.vlt.C.de hęred.inst. ex quo, inquit,sequitur quòd non est propriè hęres,quia verba accipiuntur simpliciter, & non secundum quid.l.hoc legatum,& ibi Bart.ff.de leg.iij.& dicemus latius infrà in nona declaratione huius 2.partis,nu.11.incip.sed & hęc quoque ratio,& seq.Et idem quoque nouissimè tenet Maria. Soc. Iunior, consil.clviij.abunde,col.v.versi.alij autem sunt hæredes,lib.ij.

De eadem re.

15 ¶ Nec tamen illud interim prętermittendum ducimus,quod ad hanc rem,de qua tractamus,proximè pertinet,quod à Franc.Aret.scriptum est,in l.Pomponius.§.j.col.ij. versi.ex vltima autẽ debes notare.ff.de acq.poss.ex scriptis per Bar.ibi quòd in materia correctoria , dispositio quæ fit de primo successore immediato,nõ trahitur ad mediatũ,quod dicit not.ad no.in d.l.sciendum.ff.de ver. sign.& in l.Gallus.§.etiam si viuente patente.ff.de lib.& posthu.Et sequitur Iason in d.§.j. colu.iij. versi.tertia declaratio,licet dicat eam ipsius §.materiam,non esse correctoriam. At nostrum statutum haud dubiè correctorium est iuris communis,vt latè diximus suprà in pręfatione,declarat.iij. nu.2.incip.ego verò cõstanter,& multis seq.Sed & quòd aliàs appellatione hæredis intelligatur de primo,& immediato hærede,satis videtur probari,ex l.cũ filio,& ibi Ale.in j not.ff.de vulg.& pup.

Dispositio facta de primo successore , an trahatur,ad immediatum in correctoriis.

16 ¶Cæterùm hanc nostram principalem dubitationem,an scilicet hęres hæredis sit saisitus vi huius nostri statuti,attigit Bart.Chass.cons.lxvij.incip.nobilis & potens,col.23.versi.quintum & vltimum dubium,vbi dicit aliàs sibi visum fuisse,solum primum hæredem esse saisitum,& non secundum,& alios,ex dict s Alexan.consi.xvij.col.j.lib.j.& consi.lvij perspectis,lib.ij.in quibus locis nihil de ea re loquitur,& fortè eum voluit allegare in consiliis suprà à me citatis in prin.huius declarationis.Tamen ipse Chass.in eo consil.tenet ipse contrarium,loquens tamen de substituto, & fideicommissario,de quo & nos latè dicemus infrà in ix. atque iterum x. declara. huius secundæ partis , vbi & tu videbis multa ad hunc locum pertinentia,ex quibus intelliges quid hic dicendum sit.

Redit ad principale dubium.

17 ¶ Tamen illam Chassan.sententiam,mirum in modum fulcit,quod à Specu. scriptum est tit.de testa.§.sequitur,col.pe.versi.sed pone P.decessit,si Petrus decessit instituto hęrede Paulo,qui quidem Paulus antequam mitteretur in possessionem hæreditatis,ex l.vlt.C.de edic.diui Adr. tollen. decessit,instituto hærede Martino,qui petit mitti in possessionem rerum quas ille Petrus tempore mortis suæ possidebat.Et dicit quosdam dicere illũ admittendum,cùm istud ius peruenerit ad Paulum, & ab eo transierit ad Martinũ,per l.cùm hæredes.ff.de acq.poss.Et hoc,inquit, si agit vt hęres Pauli, qui

Hæres hæredis an mittatur in possessionẽ.

qui habebat ius ex succeſsione Petri, quaſi ſit hęres eius per mediam perſonam,& nihil aliud dicit, veluti in ea opinione hærea:. Et videntur ſequi Ioan.Andr.& Bal.dum non improbant, ſed taciti rem intactam relinquunt, vt probatur in l.item quod Sabinus. in ſi ff.de hæred.inſtit.& ex gloſ. ab omnibus approbata, in l.inter omnes conuenit.ff.qui ſatiſda.cog.dum declarat ea verba, inter omnes conuenit, id eſt nullus diſsidet.

Quid in eo qui ex teſtamento eſt hæres hæredis ab inteſtato.

18 ¶At illum nuncupatum ſequitur Alber.in d.l.vlt.col.pen.verſi.quid ſi ſcriptus in teſtamento. & ibi quoque Ioan.Fab.col.2.verſi.ſed hæres hæredis. Et idem quoque voluit Bart.nulla mentione facta Spec.in eadem l.vlt.col.4.verſi.quæritur vtrum ſubſtitutio.& ibi etiam Bal.col.7.verſi.idem in hęrede hæredis. & nouiſsimè Franc.Curt.iunior, col.xj.verſi.aduerte etiam in quantum. C.de edicto diui Adria.tollen.& ipſe Bal.in l.j.poſt med.ff.de petit.hæred.vbi & id dicit procedere, etiam in eo qui eſt ex teſtamento hæres, eius qui ſucceſſerat ab inteſtato.

Conſtituti an tranſeat in ſecundum donatarium.

19 ¶Tu tamen interim aduerte, pro priore illa opinione non modicum facere quod à quibuſdam traditum eſt, vim conſtituti non tranſire ad ſecundum donatarium, ſed reſidere in primo: verbi gratia, dono Titio fundum,& poſt eius mortem, aut aliquod certum tempus, Sempronio:& me conſtituo poſsidere nomine eorum, tranſit poſſeſsio in Titium primum donatarium, non etiam in Sempronium ſecundum donatarium. Ita enim voluerunt Corne.conſi.clxxiij.in præſenti ſtipulatione.col.v.verſi.ſed nihilominus hoc non obſtante.lib.2.Guid.Pap.deciſio. Delphin. ccccxij. Titius bona ſua donauit.Steph.Bertran.conſi.cclxxvj.viſo caſu mihi tranſmiſſo.& diximus in tracta. Conſtituti poſſeſſorij, in ij.parte, ampliat.xx. vbi videre poteris.

Dominium rei legatæ, recta an tranſeat in ſecundum legatarium.

20 ¶Adde inquam ad eandem opin.quod ſcripſit Bal.in l.j.col.vlt.verſi.quæro ſi à legatario.C.communia de leg.quòd ſi à legatario legatur eadem res, non tranſit immediatè dominium in ſecundum legatarium, quia teſtator fecit primum legatarium dominum, vt faceret alium dominum: non autem fecit eum executorem, vt ei traderet, vt dicit not.Spec.tit.de inſtr.editio.§.nunc autem aliqua. verſ. ſed nunquid debet iurare. vide tamen quæ illico ſubdit ipſe Bal. & quod etiam ſcribit ipſe idem Bal.in l.2.col.2.verſi.quæro nunquid iſtæ tres.eo.tit.commu.de leg. Et faciunt etiam quæ dicam infrà in ix.declarat.huius ij.partis.num.5.incip.& quod eam quoque.& multis ſeq.

An ſupradicta procedant in hærede filij hæredis.

21 ¶Nec tamen illud omiſerim id quod de hærede hæredis diximus, fortè non procedere in hærede filij hæredis, ob id quòd ſui hæredes, cuiuſmodi eſt filiusfamilias, tranſmittunt hæreditatem etiam non aditam, in ſuos ipſorum filios,& alios deſcendentes,& poſteros.l.cùm antiquioribus.C.de iure delib.& l.2.§.ſi quis ex liberis cum eſt in vtero.ff.ad ſenatuſcon.Tertul.& Orphit.& l.j.C. de his qui ante aper.tabul.& voluerunt omnes vbique, nemo enim vnus contradicit

Sui hæredes tranſmittunt hæreditatem non aditam in ſuos filios.

22 ¶Nam & quod plus eſt, is filius etiam ad extraneos hæredes tranſmittit, vi illius ſuitatis, ante hæreditatem aditam, ex cõmuni noſtrorum calculo, per l.ſi fratris.& ibi Bart.Bal. & latè Corn.& cæteri omnes præter nonnullos ibi relatos C.de iure delib.& l.ventre.& ibi plenè doct.ff.de acq.hære.& l.ex militari.cum l.ſeq.ff.de milit.teſta.Barto.& latè Alex.& Iaſ.qui alios afferunt, in l.ſi infanti.C. de iure delib.Bal.in d.l.cum antiquioribus.col.vlt.verſ.in tex.ibi, intra annale tempus.eo.tit.Ang.cõſil. lxxxij.ſubtiliter.col.j.Pet.Anch.latè in c.Raynutius.col.antepe.verſi.duodecimò ergo quæro.de teſta.& ipſe idem Alex.conſi.xx.viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Raymund. per totũ illud conſi. lib.j.vbi multis oſtendit, etiam id procedere in portione, quæ iure ſpeciali ex ſtatuto defertur, vt ibi latiſsimè videre poteris.& Ferra.tit.forma libelli quo petitur hæreditas ex teſtamento, in verbo, purè inſtituit.col.3.verſi.amplius ſcias. Idque etiam ſi filius ille infans ſit, vt poſtea dicemus in xvj. declaratione huius partis nu.3.incip.& hanc quoque partem.

An is ad quẽ tranſmiſſa eſt hæreditas, ſit ſaiſitus ex noſtra conſuetudine.

23 ¶Sed hic attende lector, quia ſi hæc tranſmiſsio conſideranda eſſet in hoc caſu, ſemper is in quem hæreditas eſſet tranſmiſſa, ſiue ex poſteris eſſet, ſiue ex extraneis, cenſeretur eſſe ſaiſitus, vt ille ex quo ſit tranſmiſsio, vt quę ſit cum omni ſua cauſa,& qualitate, arg.eius quod dicimus de prorogatione,& cõtinuatione, ex ij.§.ſi iudex.ff.de iud.& l.Aemilius.cum gl.ff.de min.cum aliis multis concord.à me adductis in noſtro tractatu Retractuum, tit.2.gl.vij.in verbo, *feront preferez*. num.27.ex quo ſit vt id tempus. Et facit præterea quod ſcribit Bart.in l.qui duos.in prin.verſi.quæro hæres primus.ff de reb.dub.& Carol.Rui.conſi xxij.viſis ſtatutis.col.pe.verſi.& ad rationem. lib.3.

Beneficiũ edicti D. Adria. tranſmittitur ad hæredem hæredis.

24 ¶Et expreſsè voluit in caſu, de quo loquimur, Bart.in l.j.§.ibidem.ff.de collat.bono.argu.l.ſed ſi pro dote.§.pen.ff.de lega.præſtan.Anto.conſi.xx.nulla mulier poſsit.Soci.conſi.lxvij.in præſenti conſideratione, col.vlt.in prin.lib.3.Præſertim quòd beneficium, l.vlti.C.de edicto diui Adria. tollen.quod ad hoc noſtrum ſtatutum proximè accedit, tranſmittatur ad hæredem hæredis, vt nuncupatim voluit Bal.conſi.clxxxvj.incip.quia allegationes.col.2.in quinto dubio, lib.j.

De eadem re.

25 ¶Sed huic rationi obuiat, quòd ſi eam hîc ſequeremur, continuò etiam ſequeretur hîc concurſuras duas fictiones: has ſcilicet, vt fictè tranſiret poſſeſsio in filium,& fictè eadem poſſeſsio tranſmitteretur quod fieri non poteſt, vt not.in l.j.C.de dot.promiſ. & quæ diximus ſuprà in ſecunda declaratione, num.5.incip.idque maximè.& in tracta.Conſtituti poſſeſſorij, in 3.parte, limitat.4. & iterum limita.v. Præterea ſi hæres hæredis, ex iure tranſmiſſo adit, dicitur adire vt hæres hæredis, non vt hæres primi, licet per mediam illius perſonam hæres ſit.l.vlti.C.de hæred.inſtit. Socin.dicto conſil. lxvij.lib.4. Verùm id vix apud nos obtineret.

Quid ſi is qui

26 ¶Nec illud quoque prętermittendum ducimus, circa id quod diximus de ſecundo hęrede, ad quod adduximus multas conſuet.loquentes de proximo, ſiue proximiori hærede. Quòd ſi is qui eſt proximior

ximior consanguineus, sit inhabilis ad succedendum, quia fortè est deportatus, vel Franciscanus, aut aliàs: is non impedit sequentem, qui scilicet post eum proximior est, succedere, & ita saisitum esse, hic enim altero sublato dicitur esse proximior, & sic primus hæres, ac si neminem ante se haberet. Ita voluit D. Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 72. de testa. & Chass. in commentariis consuetudinum Burgundiæ, tit. *des successions* §. j. in verbo, *heritier habile*, col. j. versic. aduerte ad tex. in quibus locis allegant vterque Bald. in c. item cùm quis, de restit. spoliato. vbi loquitur de hoc nostro statuto, sed nihil de hac re dicit.

27 ¶Ego tamen hoc sententiam esse verissimam arbitror, quia vt iam dixi, is proximior inhabilis, alij sequenti non obstat, quin dicatur, & sit primus, & proximior habilis, per l. si qua pœna, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, quam ipse Bened. citat, & l. si post mortē, §. liberi. ff. de bonor. possess. contra tabul. per quam dicit Bald. in l. si quis prioris. §. talem. C. de secund. nupt. nōn nocere alij, qui inhabilis est. ex hócque infert, quòd si consuetudo sit, vt primogenitus ex primo matrimonio succedat in Baronia, sintque ex multis matrimoniis filij, sed is qui solus erat ex primo matrimonio, sit inhabilis ad succedendum, quia est frater minor: is qui illum sequitur, quia est primogenitus ex secundo matrimonio, succedet in Baronia tanquam primogenitus, veluti nullus sit filius ex primo matrimonio, de quo & nos latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæstio. iij. ibi videbis, & alia multa hanc sententiam adiuuantia. — *De eodem ra.*

28 ¶An autem hæredi hæredis cōpetat remedium l. vlt. C. de edi. diui Adr. tollen. vide omnino Bart. ibi col. iiij. versi. quæritur vtrùm substituto, & Bal. col vij. versi. idem in hærede hæredis, & Francis. Curt. iuniorem. col. x. versic. aduerte etiam inquantum, & ipsum Bald. in l. j. num. 2. in additio. quam posuit super l. veluti, col. j. versic. sed an mihi qui sum hæres. ff. de petit. hæred. — *Hæredi hæredis, an competat remedium l. vlt. de edi. D. Ad toll.*

29 ¶Sed & an aliàs appellatione hæredis simpliciter, veniat hæres hæredis, vide præter eos quos suprà sparsim citauimus, Oldr. consi. xxj. thema tale est, testator habebat fratrem. Cy. & Bal. in l. in annalibus. C. de hæred insti. Bar. Franc. Aret. & Ias. in l. paterfamilias, in princip. ff. de vulg. & pupil. substit. ipsum Bart. in l. si quis filium, §. vlt. & ibi Imol. ff. de acquir. hære. Bald. & Salyc. in l. in annalibus. C. de leg. Salyc. in l. voluntas. C. de fideic. Petr. Anch. consi. cxxx. pro & contrà subtiliter allegatum, per totum. Alex. in l. si patroni, in princ. col. ff. ad S. C. Trebel. & in l. Gallus. §. etiam, col. vlt. ff. de liber. & posthu. & consil. xxxvj. viso themate super quo dubitare contigit, propè per totum, lib. iij. & consil. clxxiij. visa facti narratione, item ferè per totum, lib. v. Corne. consi. cclxxix. videtur prima facie respondendum, ferè per totum, lib. iij. Franc. Aret. in l. cum filio, in j. not. ff. de leg. j. & Socin. consil. cxvj. in causa filiorum, col. ij. versi. licet ista videātur, lib. iij. & con. cclxxix. videtur prima facie, propè per totum, eod. lib. iij. Ias. in §. actionum, nu. 2 to. & multis seq. Institutio. de action. — *In vniuersum an appellatione hæredis, veniat hæres hæredis.*

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò igitur declara, vt procedat in hærede naturali, & legitimo, non item in legitimato: ea ratione, quòd legitimatus non sit verè legitimus, sed pro legitimo habeatur, vt videre licet ex Iacob. Bel. in §. tribus, in auth. quib. mod. natu. effic. legit. Iacob. Butrig. in procem. C. Signor. consil. ccxviij. quidam dominus Ioannellus. col. penult. versic. præterea legitimatus. Bald. in l. si ita quis, §. is cui. ff. de leg. ij. & in l. vltim. C. de his qui veniam ætat. impetr. & in l. quoties, col. ij. versicu. & hoc facit. C. de rei vend. & in l. eam quam, colum. penult. versic quæro vtrùm legitimatus. C. de fideicommiss. & in addit. Spec. tit. de succes. ab intestato. §. j. ad fi. cum aliis multis concordantibus à me collectis in l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, num. 96. attende tamen lector. Et ita quidem, vt nec filius legitimatus comprehendatur sub statuto, loquente simpliciter de filio, si credimus Bald. consil. cij. est considerandum, ante fi. lib. iiij. Nam & in simili dicitur in l. vnic. C. ad legem Viscelliam, eum qui ius annulorum aureorum obtinuit à principe, & imaginem tantùm, non etiam statum ingenuitatis obtinere. — *An hæc consuetudo procedat in legitimato.*

2 ¶Ex quo illud continuò consequens fit, vt nec talis legitimatus comprehendatur sub hoc statuto, tum quia verba propriè intelligenda sunt, præsertim in statutis, vt not. in l. iij. §. hæc autem verba, ff. de negotiis gestis, cum similibus, præsertim verò in correctoriis iuris communis (cuiusmodi hæc est, vt suprà in præfatione diximus) l. Gallus. §. & quid si tantùm, & ibi Bart. Imol. & alij. ff. de liberis & posth. cum similib. Tum quia si aliter diceremus, concurreret hîc duplex fictio, vt scilicet ficta possessio transiret in fictum hæredem, quod fieri non debet, vt iam suprà sæpius diximus. Et licèt dubitetur, an sit hæc ficta possessio, vt postea dicemus in quinta parte declaratione j. non tamen ambigitur, quin sit facta translatio, vt & in simili diximus de constituto, in tractatu Constituti possessorij, in tertia parte, in j. ampliatio. — *Legitimatus nō comprehenditur in statuto loquente de filio.*

3 ¶Et ne authoritate in hac parte careamus, ita nuncupatim, & constanter tenuit Bart. Chassan. in commentar. consuetud. Burgundiæ, tit. *des successions*, §. j. in gloss. j. in fi. atque etiam in tit. *des bastards*, §. j. eodémque vlt. in gl. vlt. col. xvj. versic. ex superiùs dictis, & multis sequen. vbi etiam dicit hîc aliter tres fictiones concursuras: primam, quòd legitimatus repræsentaret personam legitimi: alteram, quòd defunctus repræsentaret etiam personam legitimi: tertiam, quòd ex possessione ficta haberet item ius. ac si esset verè legitimus filius. & alia quædam allegat, quæ ibi videre poteris, præsertim quòd id statutum est correctorium iuris communis, ideo minimè extendendum. Et in eadem quoque opinione non obscurè fuit Io. Sainxon in commentariis consuetudinum Turonensium, titu. *de successions*, §. ij. & in gl ij. in verbo, *habile à luy succeder*. — *Qui tenent legitimatum hic non comprehendi.*

K

4 *Legitimatos nō comprehēdi in statuto compellente cōsanguineos ad compromissum.*

¶Quibus adde quod à Pau.Cast.responsum est consil.clxxviij.super eo verò quod quæritur, col.ij. ver.item confirmantur prædicta,lib.j.statutum compellens consanguineos ad compromissum,intelligi de legitimis,& naturalibus, non etiam de legitimatis,idque perpetuum esse in statutis : Ex quo etiam Phil.Dec.consi.cclxxv.le ij.(sunt duo enim eius numeri)incip.in causa quæ Lucæ agitatur, in iij.eodémque vlt.dubio,respondit beneficium quod à statuto datur consanguineis, retrahendi rem extra familiam venditam,non competere legitimatis.de quo etiam nos diximus in nostro tractatu Retractuum,lib.j.§.j.gl.viij.in verbo,*le parent*,nu.10.verùm quæstionis est,& seq.

5 *Nec in statuto permittēte retractum consanguineis.*

¶Aduerte hic lector amantissime,quòd contrarium eius quod dixerunt Chasse.& Sainxon in hac nostra specie,non obscurè senserunt Alex.& Barb.qui in eadē specie consuluerunt:ille,con.xxxvij. in causa mota per Angelum,lib.j.hic consi.lviij.sapienter dixit Psalmista,lib.ij. loquentes de huiusmodi statuto,& legitimato quopiam,qui huic statuto innitebatur,aduersus eum consuluerunt, non ob id quidem quòd legitimus non esset, sed legitimatus : sed quia legitimatio eius non valeret, & aliis quibusdam rationibus,quas ibi videre poteris. Nec illi certè viri oculatissimi,atque doctissimi, id de quo tractamus,prætermisissent,si eius opinionis fuissent,vt legitimatus non gauderet huius statuti beneficio.Et secundum hanc sententiam Ioan.Gallus in arrestis curiæ parlamenti, sub quæstio. cxliij.dicit fuisse iudicatum,vt scilicet legitimatus sit saisitus vi huius nostræ consuetudinis.

6 *Qui tenent legitimatum esse legitimum.*

¶Nec etiam sine dubio est,quod suprà adductum est pro potissima ratione, & ex qua cæteræ prodeunt;scilicet quòd legitimatus non sit verè legitimus.Nam sunt multi contrariæ sententiæ, vt scilicet sit verè legitimus,& inter cæteros Bart.in l.si is qui pro emptore,colu.xiiij. in iij. quæst. princ. versic.item quæritur circa prædicta,& rursus versic.& si tu opponis mihi.ff. de vsucap. & in l.si maritus sit in magistratu.§.legis Iuliæ,ff.ad legem Iul.de adulter.Bald.in l.cùm acutissimi,col.ij.versic. quæro nunquid naturales.C.de fideicom.Rapha.Com.consi.clxviij.reuerendus pater,col.pe.versi. non obstat quod dicebatur.Pau.Cast.in l.vlt.C.de his qui veniam ætat.impetra.vbi dicit omnes in hoc conuenire : & certè alios multos comperies hanc partem sequentes, in d.nostra repet.l. si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.75.hæc posterior sententia.

7 *Legitimum esse, ex natura pendet.*

¶Et huius est ratio satis euidens, ex iure enim pendere, non ex natura,quis sit legitimus, vt tradit Bart.in d.l.si is qui pro emptore, vbi suprà, & in l.iij.ff.de institor.actio. Nam, vt tradit Pet.Anch. consil.ccxxv.videtur prima facie,col.ij.versi.non obstat quòd iste dicatur, id verbum, legitimum, semper sonat in ciuilem intellectum. Et id probatur in l.legitima. ff. de pact. & l.testamenti, & l. si quæramus.ff.de testa.& §.liceat autem patri,in auth.quib.mod.natur.effician.sui, quæ iura in id annotat Iason in d.l.si is qui pro emptore,nu.229.

8 *Lex fingendo verè, facit in his quæ à lege pendent.*

¶Cùm autem aliquid dependet ex lege,siue potestate ipsius, lex ipsa etiam fingendo, vel verbis fictionem denotantibus vtendo,id verè facit,non fictè,vt voluerunt Bart.& cæteri in d.l.si is qui pro emptore,& idem Bart.consil.lxij.punctus talis est,quidam effectus ciuis. Anto.consil. xx. nulla mulier,ad medium. Ea enim quæ iuris sunt, verè ab ipso iure inducuntur, quibuscunque verbis vtatur,l.in rebus,in fi.& ibi Bal.C.de iure dot.Corn.con.ccxliij.memini superioribus dictis,col.ij.ver. ad idē litis contestatio,li.iij.De qua re & nos multa diximus,in d.l.si vnquam,vbi suprà, vbi tu plurima videbis, quæ in vtranque partē huius dubij adduci possunt,dum tractamus, an ea lex habeat locum in filijs legitimatis,atque etiam in nostro tractatu Nobilitatis,c.xv.nu.17. hoc amplia, & ij. seq.& multò latiùs in tractatu Primigeniorum.in xxxiij.quæst.qua tracto, an legitimatus succedat in iure primogenituræ.

9 *Distinctio an hic sit legitimatus ante, an post mortē defuncti.*

¶Et certè vt tandem meum iudicium interponam,in ea sum sententia,vt legitimatus ante mortem eius de cuius successione quæritur,& qui illi succedit,sit saisitus:vt qui tempore mortis illius sit eiusdem verus hæres,non si postea legitimetur,per ea quæ dixi suprà in prima declaratione huius partis nu.3.& quæ in simili tradunt.Salic.inter consil. Bald.consil.xvij.super legitimatione,lib.iiij.Io. Ligna.& Io.Rampo.con.seq.in posita quæst.col.iij.ver.surgit tertius punctus.& Phil.Dec.con.ccclxvj. pro declaratione,col.3.ver.permittendū,& con.seq.ver.vlt.non obstat.Nam cùm hic tēpore mortis sit inhabilis,dici nō potest eū esse saisitū per mortē defuncti, iuxta ea quæ suprà diximus d.j.declarat.huius secundæ partis.Imò is saisitus fuit,qui eo ipso tēpore mortis erat proximior habilis:ergo alter possessor esse nō potest,quia duo insolidū eandē rē,eodē modo possidere non possunt.l.3.§. ex cōtrario.ff.de acqui.poss.& l.si vt certo.§.si duobus vehiculū.ff.commo.& l.si duo.ff. vti possid. & c. cùm ecclesia Sutrina,de causa poss.& proprie.& c.licet causam,ver.ex præmissis,de prob.quo argumento vtitur in specie huius statuti,de alio tamē casu loquēs Bal.cōs. 454. quidā Ioannes decessit, ad fi.lib.j.& Raph.Fulg.cons.ccxxx.in quæstione vertente inter Spectabilem dominā,vers.præterea cùm per statutum.& post eum Philip.Dec.consil.lxxxiij.excellentissimi,col.ij.versic.& vlterius.

10 *Mediū nullū, inter mortē defuncti qui possidebat, & possessionem hæredis.*

¶Tum etiam quia nullum est omnino medium inter mortem defuncti qui possidebat,& possessionem,siue acquisitionem hæredis,per mortem illius,l.quæsitum.§.præsenti,ff.de lega.j. & l.si fratris, in verbo,statim,& ibi Bal.col.ij.versi.sed contra istam solutionem,& Corn.col.j.in iij.not.C.de iure delib.ipse Bal.in l.j.col.vlt.in fi.C.de appel.& in l.filio,aut fi.ff.de legat.j.& consil.cccxxx. statuto caueur quòd conductor,col.j.versi.tertiò quæritur,si statuto,l.b.j. vbi nuncupatim de hoc nostro statuto loquitur. Et facit quod scribitur in l.si post mortem, in princ.ff. de legat.præstan. & in l.j.§.qui sunt in potestate,ff.si quis omis.caus.test.& quod in simili scribit Bald.consi.cccciiij.quia dictus consultor,in j.dub.lib.j & Imo.post Angel.in l.ventre,colum.& ex hoc not.ff.de acquir.hæred.

¶Quòd

11 ¶Quòd si quis fortè dubitet, in cæteris legitimatis ante mortem defuncti, tamen nihil est quod dubitare debeat, in legitimatis per matrimonium. cùm hi in nullo vel minimo differant à legitimis, vt patet ex his quæ & nos scripsimus in d.l.si vnquam, in d.verbo, susceperit liberos, nu.7t. si hanc opinionem, sed latiùs multò in dicto tractatu Primigeniorum, in eadem q.xxxiiij. per totam eam quæstionem, maximè verò, nu.52. incip.& ex eo satis, & quinque seq. quæ hìc consultò omittimus, ne iam actum (vt est in veteri prouerbio) agamus.

Quid in legitimato per matrimonium.

SEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶Septimò declara, vt procedat in filio, aut alio proximo hærede ab intestato, non etiam ex testamento, nisi & ipse hæres esset ab intestato. Nam si is qui successurus fuisset ab intestato, institutus sit hæres testamēto, non desinit esse hæres legitimus: imò & talis est per æquè, ac si nō fuisset institutus, vt voluit Bart. in l.iij.col.vlt.ver. secundò facit ad aliam quæstionem, ff. de leg.j. Alex. in l.ex facto, §. vlt. circa fi. ff. ad S.C. Treb. Guil. Brolbius loquens expressè in nostro casu, in stilo Parlamenti curię, tit. de feud. §. nam consuetudo per quam, & Bened. in repet. c. Raynutius in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu.75. extra de test. & D. Boer. in comment. consuet. Biturig. tit. *des coustumes concernans testamens*, §. vj. col. v. versic. item intellige hanc consuetudinem. Et facit quod in simili post Pet. Anch. scribit Philip. Dec. in c. in præsentia, col. j. in ij. not. versi. vel tertiò responderi potest, de proba. Igitur de hoc minimè dubitandum est, quin sit saisitus, etiam si sit hæres testamentarius.

An nostra consuetudo habeat locum, in hærede testamentario.

2 ¶Sed de eo loquimur, qui cùm non esset hæres ab intestato, fuit institutus hæres à defuncto, qui quidem non potest se dicere saisitum, vt qui nec autoritate quidem iudicis, immittere se potest in corporalem possessionem hęreditatis, nisi citato filio, aut alio qui ab intestato erat successurus. Ita enim in hoc nostro statuto expressè consuluit Bal. consi. clxxxj. casus talis est, cauetur statuto, lib. j. idque multis rationibus. sed his potissimum, quoniam huiusmodi statutum debet intelligi de vero hærede, vt etiam suprà diximus in secunda declarat. huius secundæ partis. Sed nondum constat, hunc ad quem sine institutione hæredis, de iure non spectat hæreditas, esse verum hæredem, antequam in productione instrumenti citatus fuerit filius, aut alius qui ab intestato erat successurus. c. quoniam contra falsam, de probatio. Nam filius, siue proximior est certus, & legitimus, ergo citandus. l. j §. denunciari. ff. de ventre inspicien. Item missio in corporalem possessionem est actus forensis ... , & sine citatione etiam peremptoria expediri non potest. l. præsenti. §. j. C. de his qui ad ecclesiam confu.g. & l. meminerint. C. vnde vi. Hæc Bald.

Qui tenēt hūc hæredē non iuuari hac consuetudine.

3 ¶Et idem quoque, illo tamen citato, voluit Masuer. vir in interpretandis nostris consuetudinibus Gallicis maximus, & id quidem in pluribus locis, videlicet in tit. de possessorio, §. item hæres qui succedit, & iterum, §. item dato quòd ille, vbi & illud præterea dicit, quòd si hæres institutus in testamento, apprehēderit possessionem rerum hæreditariarum, poterit hæres ab intestato aduersus eum manutenerit: ita enim loquitur, quo verbo vulgari significatur, ipsum hæredem ab intestato aduersus illum obtinere, in interdicto retinendæ possessionis. Rursumque in tit. de feud. §. item successio. & d. Guil. Brolbius in stilo curiæ Parlamenti, tit. de feud. §. item de consuetudine, & sequen. cuius initium est, item successio talis, rursumque §. item consuetudo per quam. & Bart. Chassan. qui tamen nutat, in commentariis consuetud. Burgund. tit. *de successions*, §. j in gl. j. col. iiij. versic. rerum limita. & D. Boer. vbi suprà, nu. 1. huius declarationis. & pręterea decisio. clvj. an fideicommissarij, col. iij. nu. 9. & non obscurè quoque voluit Barb. consil. lviij. incip. sapienter dixit Psalmista, colum. xj. versi. circa aliam dubitationem, & multis seq. lib. ij. dum ex huiusmodi statuto dicit saisiri hæredē ab intestato, etiam aduersus hęredem testamentarium, nisi ipse hæres testamentarius possessionem occupauerit.

De eadem re.

4 ¶Et hoc apertè, & verbis expressis declarant multæ ex nostris consuetudinibus Franciæ, dū dicunt proximiorem esse saisitum, quas tibi ad aliud propositum designauimus suprà, in v. decla. nu. 3. incip. & hanc sanè. Neque enim id verbum, proximiorem, referri posset ad hæredem testamentarium, nisi ille quoque esset ab intestato. Sed & sunt quæ loquuntur de proximiori consanguineo, vt Aruernensis, tit. *de successions*, c. j. Engolismensis, c. lxxxuij. Rochellensis, c. lvj. Sanctonensis, c. cv. Et hanc esse generalem consuetudinem, scilicet loquentem de consanguineo, tradit Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 7t. de testa. vbi consanguineum vocat, linagerium, ego verò linearium potius vocarem, secundum ea quæ dixi in tractatu Retractuum, tit. j. § j. in glo. ix. in verbo, *lignagier*, in prin.

Consuetudines in eam sententiam.

5 ¶Imò sunt, vt redeamus, quædam consuetudines, quæ expressius, & quasi verbis conceptis loquuntur de hærede ab intestato, videlicet Meldunensis c. xcv. ipsa Aruernensis, vbi suprà, Borboniēsis, c. ccxcix. Marchiensis, c. ccxj. Niuernensis, tit. quoque *des successions*, §. j Bituricensis, eodem etiam tit. c. xxviij. & apud Italos est simile decretum, loquens de hærede ab intestato Camerini, vt videre licet ex Corne. consi. clxvj. circa primum consultationis articulum, in casu positionis, lib. j.

Aliæ consuetudines quæ verbis disertis id dicunt.

6 ¶Sed & huc pertinet, quòd magna pars nostrarum cōsuetudinum his verbis vtitur, *Le mort saisit le vif, son prochain, ou plus prochain le itier, habile a luy succeder.* Et fere semper ponuntur huiusmodi consuetudines sub tit. *des successions*, verbum autem succedere, & successionis, propriè pertinet ad causam intestati, vt scribit Soci. consi. xxx. quamuis ex his, col. ix. versi. item patet ex verbis, lib. j. vbi id dicit probari ex rub. iuncto nigro. C. communia de successio. præsertim cùm præfertur à statuto, per id quod legitur, & not. in l. iij. §. de illo. ff. pro socio, vbi dicit probari quòd cum fit mentio successionis, intelligitur hæreditatis ab intestato, non ex testamento.

Succedendi verbum, propriè pertinet ad causam intestati.

7 *Nec tamen id satis tutum.*

¶Verùm ille textus nullam omnino facit mentionem successionis, sed hæreditatis. Nec etiam hæc postrema ratio satis tuta est, quoniam verbum succedendi,& successoris,latissimè patet,& comprehendit omnem succedendi modum,vt probatur in l.fluminũ.§.adiicitur.ff.de dam.infect.& in l.j §. illum tenendum.ff.quorum legat.& in l.vlt.& ibi gl.& Dec.C.vnde legit. & l.j.& ij. C. de successor. edic. & voluit ipse Soci. consi. cij. visis scriptuta,col.iij.nu.6.& 7.lib.iij.& Dec.vbique. Et videmus etiam quòd sub d. titu. communia de successio.sunt leges loquentes de successione ex testamento, videlicet l.antequam:sed tamen illud fuit incidenter,vt dicit Corn.in d.Rub.

8 *Legitimos hæredes, propriè dici ab intestato.*

¶Illud autem haud dubiè verum est,legitimos hæredes propriè dici ab intestato,& legitimam successionem etiam ab intestato:illam autem quæ ex testamento est, non propriè dici legitimam successionem,sed largè,eo quòd confirmata est à lege xij.tabular.l.lege obuenire.ff. de verb. signifi.& l.iij.§.de illo,& ibi gl.in verbo,ad legitimã,& Raph.Fulg.ff.pro socio,& l.illud, ff.de acquir. hæred. & probatur etiã ex rub.& tit.C.de legit.hęred.per totũ,& voluit etiam gl.in l.legitimam, ff.de pet. hæred.Panor.con.iij.nitar in præsenti,col.iiij.ver.sed in alia materia,lib.ij.Alex. loquens de concessione emphyteusis pro alio,& suis legitimis hæredibus,con.lvj.viso processu causæ inter Antonium, col.ij.ver.apparet ergo,lib.ij.Bened.in repet.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiã,nu. 74.& latè per Ias.qui alia multa allegat,in l.j.col.j versi.tamen diligenter aduerte, & ibi etiã Philip. Dec.post prin.C.quando non petent.partes,vbi omnino videas, sed ita vt non prætermittas Andr. Alciat.in d.l.lege,de verb.signifi.& in lib.iiij.Paradox.c.vij.& Nicol.Bello.Supputatio.lib.ij.

9 *Emphyteusis receptio pro se,& suis hæredibus,&c.*

¶Ideóque si quis recipit emphyteusim pro se , & suis legitimis hæredibus, intelligitur de venientibus ab intestato,Alexan.consi.lvj.viso processu,col.ij.versic.apparet ergo quòd illa , lib.ij.& Philip. Dec.qui id sing.dicit , in d.l.j.col.j. versic. & per ista singul. C. quand. non petent.part. & not.idem Dec.consil.xxxij.cuius superscriptio incipit, an fœmina dicatur, & consil. cccix. viso puncto in quo in effectu,col.ij.versicu. secundo principaliter , & Paul.Paris.consil.xx. concessio in personam,col.ij. versi.& legitimi,& seq.lib.j.

10 *Consuetudines quæ contrariũ astruunt.*

¶Sunt tamen aliæ quædam consuetudines , quæ contrà expresſim dicunt , hæredes etiam ex testamento esse saisitos,& inter alias consuetudo Ducatus Burgundiæ,tit.*de successions* §.iiij. & Comitatus Burgund.quẽ nos vulgo appellamus, *la franche conté*, quæ est ex antiquis nostræ Galliæ prouinciis:& consuetudo Burdegalensis, tit. *de testamens*, §. j. qui est omnium consuetudinum eius gentis lxxiiij.vbi Arnoldus Ferronius , earum consuetudinum interpres certè elegantissimus , pauca admodum de ea re locutus est. Et idem quoque cautum est statuto Placentiæ , vt videre licet ex Signor.consil.clxxxviij.casus continens inter cætera , & Mediolani ex Paulo Paris. consil. xlj. optimum ius,post prin.lib.j.

11 *Qui huic sententiæ contrariè adstipulantur.*

¶Nec desunt etiam qui videntur esse in hac sententia,vt generalis hæc consuetudo, sit trahenda ad hæredes testamentarios , dum in materia huius consuetudinis loquuntur de ipsis hæredibus testamentariis,veluti præsupponant eam in his locum habere:videlicet Bald.ipse in hoc (vt sæpe aliàs) sibi contrarius,consi.cxlj.præmissis verbis,lib.j.& cons.ccccliiij.quidam Ioannes decessit, eod.lib.j. Alexan.consil.xxiiij.attentis his quæ in themate,in prin.lib.iij.D.Bene.in repe.c. Raynutius,in verbo,mortuo itaque testatore,le ij num.78.vbi loquitur de ecclesia hærede instituta, & iterum , num. 83.& alibi sæpe,in ea.gloss.de testa.Ias.l.vlt.col.iiij.versic. sic in simili stante statuto,ff.de edicto diui Adriani tollen.& Phil.Dec.consi.lxxxiiij.excellentiss.doctores,col.j.& consi.cccclxvij. bene & consultè,col.j.& ij.Sed quod iam diximus,non id ex professo tractant, sed veluti aliud agentes , id tantùm præsupponunt , vti etiam faciunt qui disputant,an substituti , vel fideicommissarij sint ex hoc statuto saisiti,de quo differemus in ix.item x.declaratio.huius ij.partis.

12 *Ad idem.*

¶Sed id expresſius videtur voluisse ipse Alex.consi.xxxvij.in causa mota per Angel. col.iij. versic. item præterea,lib.j.quanquam nec hoc ibi de industria tractat.& similiter Iason consil. cxlvij. præsens consultatio,col.vj.versic. condescendo ad secundum,lib.ij.vbi loquitur de hærede quodam testamentario,qui eidem statuto innitebatur, nec tamen eum abigit quòd esset testamentarius , sed aliis rationibus.& idem Ias.consi.cxlvj.præsupposito sine veri præiudicio,en l.j.lib.iiij.& con.lxxxv. quando habemus,col.j.& seq.lib.iij.Imò verò Bal.ipse in rub.de caus.poss.& proprieta.paulò ante fin.dicit,quòd nomen hæredis simpliciter prolatum,in hoc nostro statuto , compræhendit & hæredem ex testamento,& ab intestato.

13 *Qui tenent l. vlti.de edict. diui Adria. tol. hæredi testamentario tantùm competere.*

¶Sed & huius opinionis esse tacitè videntur ij qui dicunt , quòd hæres in quem ex statuto ipso iure est continuata possessio,potest intẽtare remedium,l.vlt.C.de edic.diui Adria. tollend.quos tibi longo ordine recensebo infrà in ij.declarat.vj.partis.nu.1.& 2.Nam id remedium competit hæredi testamentario tantùm , non etiam hæredi ab intestato , vtpote quæ loquatur tantùm de huiusmodi hærede ex testamento,vti etiam facit l.vlt.quæ loquitur in eodem casu.ff.de appellat.recip. Et sans ostendit ea rub.de edi.diui Adria.toll.nam & in illa subditur,& quemadmodũ scriptus hęres in possess.mitta. Et ita tenetur communi nostrorum calculo,vt per Spec.tit.de testa.§ sequitur,ver. quid de succedente ab intestato,& ibi Io.And.& Bald.in addit.illius.Cyn.in d.l.vlt.col.iij.in iij.& iiij.q.Ray. For.li.& Alberi.col.vij.ver.sed nunquid locũ habeat,Io.Fab col.j.vers.sed hæres ab intestato,Raph. Fulg.col.antep.vers.in eadẽ ibi per hanc,Pau.Ca.col.v. vers.in iij quæst.Corn.col.iiij.versi.nota itaq; hanc gl.& Alex.col.vij.ver.iuxta hoc dubitat,& Ias.col.vij.versi.an autem venientes,vbi dicit hanc esse cõmunem sententiam,Iac.à S.Georg qui id multis probat,col.vij.versi. iuxta prædicta quæro,

Philip.

Philip.Dec.col.xiiij.versic.alia quæstio,vbi & hanc dicit communem,& Franc.Curt.iunior,col.pe. versic.octauò quæro.& Bald.in l.j.circa medium.ff.de pet.hæredi.& in c.col.j.versi.quæro si possessio vacat,tit.de contro.inter ma.& fœm.de benef.lib.2.feud.vbi tamen limitat.Cald.consi.xxxvj.in edictum,sub tit.de test.Ang.Are.§.quadrupli,col.xij.versi.ad vnum tamen aduertas,Instit.de actio. Pet.Ferra.in titu.forma libelli,quo petitur hæreditas ex testamento, in verbo, in omnibus eius bonis,col.j.versi.quæritur insuper an hæredi.& Stepha.Bertr.consil. xcix. quod incip. multa sunt propter quæ,col.j.lib.iiij.ibi & hanc dicit esse communem opinionem,Ludouic.Gozad.con.vij.in hac causa possessoria,col.j.versic.quartò dispositio,& consil. xxj. videtur dicendum quòd præfatus Hieronymus,col.iij.versic.nono ex supradictis,& consil.50.prima facie videtur dicendum,col.pen.ver. ad tertium dico,vbi hanc dicit esse communem opinionem. Aymo Crauetta,consi lxxiij.in contractu societatis,col.ij.versi.sextò facit,Nicol.Bello.consi.xxxv.consultus de modo,col.j.

14 ¶Licèt,vt id dicam obiter,idem Bald dubitans tamen,contrarium teneat,in d.l.vlt. col. viij. versic. tertiò quærit,an ex testimoniis,vbi id dicit esse æquissimum, & apertè contrarium videtur voluisse,in l.iij.ff.de inof.testa.dum dicit quòd filius præteritus à matre , qui ideo intelligitur institutus ex dispositione illius legis,habet remedium,d.l.vltimæ.& apertissimè Raph.Com.consil.xliij. in quæstione Francisci,in fi.& Raph.Fulg.in l.si docuetis,in j.notab.C.ad leg.Cornel.de falsis. *Qui contrarium tenent.*

15 ¶Aduerte lector,nam vt hic meam opinionem tibi aperiam,si statutum , vel consuetudo exprimat hæredem ex testamento saisiri,vt in eis locis quæ declarauimus suprà,nu.huius declarationis 10.incip.sunt tamen aliæ,tunc certè nihil est quod dubitandum sit , quin hi sint saisiti. Si autem loquatur tantùm de hærede ab intestato,vt sunt aliæ nonnullæ quas tibi suprà designaui, tunc de illis tantùm est intelligenda,neque enim cùm sit contra ius , trahi debet ad alios , quàm qui expressè nominati sint. Quòd si his verbis loquatur, *le plus proche* , vel *le proche heritier* , cuiusmodi sunt plurimæ , quas etiam tibi designaui,& tunc de hæredibus tantùm ab intestato intelligo:ea enim verba ad eos tantùm referri possunt,cùm in hæredibus ex testamento nihil tale requiratur : possintque omnes , siue filij,siue consanguinei,siue omnino extranei,modò aliàs sint capaces,hæredes institui. Quod intelligo nisi aliter ea consuetudine esset declaratum,vt in consuetudine Ducatus Burgũdiæ,cùm enim primũ dixisset in tit. *de successions*,c.j. *Le mort saisit le vif son plus proche heritier*,postea.c 4.dicit quòd si testator potest disponere de duabus partibus suorum bonorum , ad commodum aliorum quàm hæredum ab intestato,hi quorum fauore ita disposuit,erunt saisiti in his duabus partibus. *Autheris opin. in principali dubio.*

16 ¶Si autem simpliciter consuetudo loqueretur de hærede,qualis est Parisiensis.c.cxxxij. *Le mort saisit le vif son hoir*,aut simpliciter dicat, *le mort saisit le vif*,vti est Melodunensis,c. xcv. quod peræquè est,ac si diceret, *le mort saisit le vif son heritier*,neq; enim de alio,q̃ de hærede intelligi potest. Et tunc aut sumus in patria(vt vocant) consuetudinaria,in qua institutio hæredis locũ non habet , in præiudicium eorum qui ab intestato succedunt,cuiusmodi est Parisiensis.c.cxx. Meldunensis,c.xxviij. Trecẽsis,c.96.Caluimontensis,c.83.Victriacensis,c.cj.Carnutensis,c.xcv.Aurelianensis,c.ccxv. Turonensis,tit. *De successions* c.j.Cenomanensis,c.ccxxxvij.le ij.Andegauensis, c. cclxxj. Pictauiensis, c.cviij.Aruernensis,tit. *de successions*,c.xl.Blesensis,c.cxxxvij.Engolismen.c.cxiiij.Marchiensis,c.ccl. Montargiensis tit. *de donations testamentaires*,cap.j.Niuernensis,tit. *de testmens*, c.x.Auxerrensis.eo. tit.c.iij.Senlitensis,c.cv.Valesiensis,licèt non expressè,sed æquipolenter (vt sic loquar) c.lxxxiiij. & xciij.Laudunensis,tit. *De successions du fief.* §. j. Et huiusmodi consuetudinis veluti generalis in Gallia meminit Pet.à Bella pertica,in l.j.col.j.C.de sacrosanct. eccles. Et tunc putarem non esse locum huic nostræ consuetudini. *Ad idem.*

17 ¶Aut verò sumus in patria(vt etiam appellant iuris scripti)in qua scilicet permittitur testari,& instituere hæredem quem volumus,capacem tamen:& hoc opus,hic labor est, an scilicet institutus hæres sit saisitus,aduersus eum qui ab intestato hæres fuisset,si non esset testamentum. Tamen vix crederem hanc generalem cõsuetudinem,intellexisse de alio hærede quàm naturali, & gentilitio hærede,non etiam instituto,per l.vlt.& ibi,Bald.Sali.Paul.Ca.& alij.C.de his qui veniam ætat.impet. cum aliis multis concordant.à me collectis in tractat.Primigeniorum.j.quæstio.nu.x. incip. sed nec illud,& seq.& in repet.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.17.incipien.quin sit ea. *Ad idem.*

18 ¶Præsertim quòd multæ ex nostris consuetudinibus , talem dicunt esse generalem consuetudinem Franciæ, *Le mort saisit le vif, son plus prochain heritier*, quas quidem consuetudines nuncupatim designauimus suprà in prin.nu.3.inci.& certè hæc est:quæ verba (vt diximus) intelligi non possunt, nisi de hærede sanguinis.Imò verò Bened.in c.Raynucius,in verbo,mortuo itaque testatore,le ij.num, 71.vt suprà diximus,hanc consuetudinem his verbis refert , mortuus saisit viuum proximum lingerium,quæ vltima dictio significat consanguineum,veluti linearium,à linea consanguinitatis. *Ad idem.*

19 ¶Quanquam illud scio D.Montholonium,olim celeberrimum,atque sanctissimum aduocatum regium,in nostra Parisiensi curia,deinde Præsidem, & custodem sigillorum regiorum , antequam ad hos summos magistratus assumptus fuisset,dùm postularet pro Carolo Borbonio,cõtra dominam regis Francisci matrem,allegasse id non semel fuisse decisum in eadem curia Parisiensi,vt hæres testamentarius esset saisitus,vi huius generalis consuetudinis,præsertim in patria iuris scripti,primùm quidem inter dominos *du Monter,& du Fousset* patriæ Lugdunensis , deinde in successione de Polignac.Ea tamen arresta non vidi. *De eadem re.*

OCTAVA DECLARATIO.

1 *An cõsuetudo hæc habeat locũ in filia quæ renunciauit, & postea ad successionem vocata fuit.*

1 ¶Nec hinc tamen discedam (& hoc erit vice OCTAVAE DECLARATIONIS) priusquam illud quæsierimus, quia suprà in prin. præcedentis declarationis diximus, quòd si is qui succedebat ab intestato, fuerit institutus hæres à defuncto, is erit saisitus, tanquam si esset merus hæres ab intestato. Quid si filia dum maritaretur, vel aliàs, renunciauit successioni patris fauore filiorum, vel simpliciter: sed eam pater testamẽto ad successionem vocauit, nonobstante ea renunciatione, quod vtique fieri potest, vt voluerũt, & bonis tex. & rationibus probauerunt, Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. j. ad fi. & ibi quoque Ange. col. j. & Rom. col. 7. versi. sexta, quòd extra prædictos casus, & iterum col seq. ver. vnde aduerte quia videtur, Alex. col. iij. versi. & iuxta hoc tractauit, & Iason qui hoc duobus modis ampliat, col. vj. versi. vltimò pro complemento. ff. de verb. oblig. Bald. in l. vlt. per eum tex. col. iij. versi. venio ad secundam partem, ibi, tu dic hoc verum esse, & ibi Ias. col. vj. ver. tene indistinctè, & col. seq. ver. vltimò in quantum. C. de pact. vbi ipse Bald. dicit procedere, etiam si filia renunciasset, successioni ab intestato. idem Bal. in l. pactum quod dotali, col. ij. in iij. q. & ibi Ro. col. iij. versi. primò ergo illis adde. C. de collatio. Bal. in c. ad nostram, le ij. (sunt enim tria eius initij.) col. ij. versi. pone filia renunciauit, extrà de iureiur. vterque Sali. in l. pactum, C. de pactis, Pe. Anch. consil. ccccij. viso diligenter tenore. Pau. Cast. consi. ccccxlviij. non est dubium quòd si iuramentum, propè per totum, lib. j. Domi. post Zenzel. in c. quamuis, col. vlt. versic. sed pone quòd in terminis, & ibi latè Geor. Nat. in rep. col. iiij. versi. quod singul. limita, de pactis, lib. vj. Franc. Aret. in l. qui superstitis, col. iij. versi. circa secundam fallentiam, ff. de acqui. hæred. & consi. xciij. viso legato, col. pen. versic. tertiò quia secundum. Feli. in c. si diligenti. col pen. versiuc. vnde filia renuncians, de foro compe. & in c. j. col. ij. versic. vnum etiam relatione dignum, de iureiuran. cum simil.

2 *Et ea quoque quæ ex statuto exclusa est.*

2 ¶Vti etiam si ex statuto, filia, dotata aut simpliciter excluditur à successione, potest tamen ex testamento patris, quod minimè dubium est, aut etiam ex pacto ipsius, vti multis placet, ad successionẽ vocari, Bar. in d. l. vlt. col. ij. ver. pro hoc induco quæstiones, & ibi Ang. col. 2. ver. & ideo si ex forma statuti, & latè Ia. col. v. ver. aduerte inquantũ tenor, C. de pact. Bal. in l. quicunque, col. iij. ver. sed pone statuto cauetur, C. de seruis fugitiuis, Pau. Ca. con. cclxxxviij. notandũ est ad euidentiã, li. 2. Geor. Nat. in d. c. quamuis, vbi suprà, & iterum in 4. eadémque vlt. parte, in ij. quæst. cum similibus infinitis.

3 *Accedit ad principalem quæstionem.*

3 ¶Vtrùm igitur hæc filia ita vocata ex pacto, vel ex testamento patris, non obstante exclusione pacti, vel statuti, erit saisita in sua portione. Quod certè non videtur, vt quæ ab intestato non erat successura, obstante pacto vel statuto: Ideóque habenda est tanquam hæres ex testamento, & non ab intestato: Verùm D. Boët. in commentar. consuetudin. Bituricensi. tit. *des coustumes concernans testamens.* §. vj. col. pen. tenet contrarium, nulla alia ratione, aut autoritate fretus, quàm quòd illa succedit, non obstante eo pacto, aut statuto.

4 *Filia huiusmodi non tam ex testamẽto, quàm ab intestato succedit.*

4 ¶Sed ego hanc rationem addo, minimè, ni fallor, contemnendam, quòd ea non tam succedit ex testamento, quàm ab intestato, remoto scilicet per id testamentum atque sublato impedimẽto, quod ei ad successionem oberat, scilicet pacto, vel statuto, ar. eius quod in simili dicitur in l. si pater. §. vlt. ff. de manumissis vindic. vbi gl. allegat pro simili d. l. vlt. C. de pact. & alia iura, vt ibi videre poteris.

NONA DECLARATIO.

1 *Substitutus, an sit saisitus ex nostra consuetudine.*

1 ¶Nonò declara, vt id locum non habeat in substituto, etiam pupillari, vel vulgari, vel aliàs directo: vt scilicet cùm locus est substitutioni, hic substitutus non sit saisitus ex consuetudine, vel statuto quod saisit hæredem. In qua re illud primùm annotandum est, quòd si nostrum statutum, aut consuetudo intelligitur tantùm de hærede ab intestato, non etiam hærede testamentario, consequens illud est, vt nec in substituto, vel fideicommissario locum habeat. Nam si primus hæres ex testamẽto id priuilegium non habeat, multò minus secundus hæres, cuiusmodi est substitutus: tum quia primi ordine, priuilegio, dignitate, & cæteris omnibus præcedunt posteriores, vt latè docuimus in nostro tractatu Primigeniorum. Tum quia ipsi substituti, censentur esse hæredes ex testamento ipsiusmet testatoris, non primùm instituti, l. cohæredi. §. cùm filiæ, vel nepoti. ff. de vulg. & pupil. substitut. & l. vnum ex familia. ff. de leg. ij. & doctor. vbique.

2 *De eadem re.*

2 ¶Sed dubiũ est cùm hæredes ex testamento saisiuntur, an etiam substituti, eueniẽte casu substitutionis, sint saisiti, an verò hæredes ipsius instituti, ita vt ab eorũ manu debeant substituti capere. Et quòd non sint saisiti ex hac consuetudine, & statuto, faciũt multa quæ suprà diximus in alijs declarationibus. Et primùm quòd id statutũ habet locũ in primis hæredibus tantùm, non etiã in secundis hæredibus, vt dictũ est suprà, in quinta declaratione huius secundæ partis, & dicemus, & confirmabimus infrà, nu. ab hinc ij. Constat autẽ substitutos, dici secundos hæredes, tã nostris legibus. l. ab omnibus §. cum quidã ff. de leg. j. & ibi gl. & l. precibus, C. de impu. & alijs substit. in quibus idẽ Accursius rectè interpretatur secundũ hæredẽ, id est substitutũ, quod & satis patet ex contextu illius legis: quàm aliorum probatissimorum autorũ autoritate. Cic. in Topicis, A repugnantib. Si paterfamilias vxori ancillam legauerit à filio, neque à secundo hærede legauit, &c. quo in loco Boëtius comment. lib. ij. secundus, ait, hæres dicitur, qui hæredi instituto substituitur, veluti si quis filiũ instituat hæredẽ, scribátque, si is filius intra pubertatẽ decesserit, nepotẽ, vel quẽlibet aliũ hæredẽ esse oporteret. Nepos igitur, vel quilibet alius, secũdus hæres dicitur Hæc ille. Idẽ Cic. lib. j. de Inuentio. Possessio hæredũ secundorum est. Et rursus, qui patris pupilli hæredes secundi sunt. Et in oratione pro Aulo Cluentio Habito, Memoria teneo Milesiã quandã mulierẽ, cùm essem in Asia, quòd ab hæredibus secundis accepta pecunia

partum

partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatam. Cuius ipsa propemodum verba retulit Iurisconsultus noster, in l. Cicero quę est 39. ff. de pœnis, quo in loco ipse Accursius, secundis hæredibus, scilicet (inquit) substitutis. Sed & idem Cicero paulò post, Itaque ei testamento legat grandem pecuniam à filio, si quis natus esset: ab secundo hærede nihil legat. Idem lib. epistol. ad Atticum, xv. epist. omnium ij. in fin. Quos tamen secundos hæredes reliquit, scire vellem. Et episto. famil. lib. xiij. ad Silium epistola, cuius initium est, Tito Pinnio, Quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum secundum hæredem instituerit. Salustius in Bello Iugurthino, Erat præterea in exercitu nostro Numida quidam nomine Gauda, Manastabalis filius, Masinissæ nepos, quem Micipsa testamento secundum hæredem scripserat. Plinius libr. vij. c. v. Massurius author est L. Papyrium prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem cōtra eum dedisse, cùm mater partum se tredecim mensibus diceret tulisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur. Quam & eandem sententiam ex ipso Plinio ad verbum retulit Gellius, lib. iij. c. xxj. ad fin. Suetonius in Iulio Cæsare, c. lxxxiij. Tres instituit hęredes Sororum nepotes, Decium Brutum, etiam in secundis hæredibus nominauit. Et in Augusto, c. omnium postremo, Hæredes instituit Tiberium & Liuiam: Secundos, Drusum & Germanicum. Appianus Alexandrinus, bellorum ciuilium lib. ij. Græcè quidem, sed in hunc sensum, de testamento ipsius Iulij Cæsaris. Miserandum porrò vel in primis id visum est, cum Decium Brutum ex eius percussoribus, inter secundos hæredes scriptum cognouisset. Et ex Poëtis Horatius sermo. lib. ij. sat. v.

Si cui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur, ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te, leniter in spem
Arripe vt officiosus: & vt scribare secundus
Hæres. et si quis casus puerum egerit orco, In vacuum venias.

Consuetudo nempe Romanorum in testamentis fuit, primis hæredibus secundos addere, vt si primi hęreditatem non adijssent, nanciscerentur vltimi. Ex quo etiam nostri dicunt substitutionem, esse secundam institutionem, vt per gl. & doct. in rub. ff. de vulg. & pup. substit.

3 ¶Ideóque Signor. cons. ccl. super dubiis seu quæstionibus, col. iij. vers. sed dicendo nullum. & seq. scribit, appellatione institutionis intelligi de prima, per d. l. qui liberis. §. hæc verba, ff. de vulg. & pupil. & d. l. boues. §. j. ff. de verb. signi. & alia quædam. Propterea non intelligitur de substitutione, quæ secunda institutio dicitur, de quo tamen vide gl. in l. j. §. vlt. & ibi Iac. Are. contradicentem glosæ, & Ray. & Guilielli assentientem. ff. de vulg. & pupil. substit. *Institutionis appellatio, intelligitur de prima.*

4 ¶Et ex his veluti sub insurgit alia ratio, quam nos obiter tetigimus suprà, vers. ab hinc secūdo. Nam cùm hic substitutus non sit hæres primus, sed secundus, consequens illud fit, vt in eo non habeat locum nostra consuetudo, loquens simpliciter de hærede, & quæ ideo intelligi debet de primo hęrede, non etiam de secundo, ex sentētia Alex. cons. xxxvij. in causa mota per Angelum, col. iij. vers. item præterea & fortiùs, & seq. lib. j. quod quidem consi. repetitur cons. lxxxiij. lib. iij. & aliorum qui illum secuti sunt, quos tibi citauimus suprà in v. decla. vbi & nos hanc rem priuatim tractauimus, & multas illius sententiæ rationes attulimus, quas tu ibi videre poteris, ne hìc iterum repetam.

5 ¶Et quod eam quoque sententiam confirmat, verba in dubio debent intelligi, & accipi per prius, & nō per posterius, vt nostri loquuntur, in id allegantes philosophum, & l. hoc legatum, vbi & id not. Bart. post Petrum, ff. de leg. iij. & l. qui hæredi, in prin. & ibi Bald. & iterum in §. j. & ibi quoque Imo. in prin. & Soci. col. ij. in iiij. no. ff. de cond. & demon. & l. Gallus, §. quidam rectè. ff. de libe. & posthu. & d. l. qui liberis, §. hæc verba, & ibi latè Iason in j. no. ff. de vulg. & pup. substitutio. & voluit etiam ipse Bald. in l. j. vers. est ergo ratio, & ibi etiam Pau. Cast. C. de success. edict. & in l. vt vim, colu. iij. vers. & nota quòd istud statutū, ff. de iustit. & iure, & consi. xij. casus talis est, statuto ciuitatis Castelli, col. j. vers. & audio quòd quidam, lib. iij. & Signo. qui alios quoque tex. allegat, consi. lxviij. quædam mulier, col. ij. vers. si verò filius, & ipse quoque Soc. in l. j. col. j. vers. item adoptio. ff. de vulg. & pupil. vbi loquitur in hac materia, & cons. ccvij. in causa dominæ Annæ, col. v. vers. secundo quia verba, lib. ij, & cons. cclxxxv. Reuerendissimus dominus, col. iij. vers. tertiò respondeo, eo. lib. ij & cons. lvij. in causa filiorum, col. vj. vers. præterea stante declaratione, li. iij. & cons. xciij. eleganter & subtiliter, col. ij. vers. facit quia verba, eo. li. iij. Ias. in l. non solùm, in prin. post medium, ff. de noui ope. nunc. *Verba per prius & non per posterius accipienda.*

6 ¶Et priuatim de verbo succedat, vt intelligatur per prius, & non per posterius, voluit expressè Bal. cons. ccxcvj. præmittendum est ad euidentiam, quòd sicut, vers. item verbum succedat, libr. iiij. per d. §. hæc verba, & Ludo. Gozad. qui alios allegat, vti videre poteris, consi. xlviij. in causa Florentina, col. iij. vers. suadetur & secundò quia verba, vbi ad hoc citat d. §. hæc verba, ex hócque consuluit in pulchro casu. *Succedendi verbum, per prius accipiendum.*

7 ¶Nam prima quæque sunt omnium cæterorum fauorabilissima, potentissimáque atque etiam dilectissima. Primùm enim ex hoc satis videmus, quod primę nuptię multò sunt fauorabiliores, quàm cæteræ sequentes, tam respectu viri, quàm fœminæ, vt patet ex toto ti. C. de secun. nup. & præcipuè ex l. fœminæ, & l. generaliter, & l. hac edictali, & auth. ibi positis. atque etiam videre licet ex D. Hieronymo, lib. j, aduersus Iouinianum, & aliis multis quæ tibi latè congessimus in nostris commentariis in l. boues. §. hoc sermone, in j. parte num. incip. postremò illud addiderim, cùm multis seq. Secundum abundè probauimus in nostro tractatu de iure Primigeniorum, in præfatio. nu. xlix. quid *Prima quæque fauorabilissima.*

quòd in medicamentis,& multis seq.& alibi sæpe in ea præfatione;ex quibus etiam disces id à natura ipsa procedere.

8 *Primus heres magis dilectus.*

¶Tertium quoque & nos in eadem præfatione docuimus,nu.34.incip.qui mos latè patens,& 4.seq. sed quibus illud vnum addere potes,quod huc priuatim pertinet:nempe testatorem magis diligere primum hæredem à se institutum,quàm substitutum, qui secundus hæres dicitur, vt diximus. id enim apertè voluit.l.quisquis.§.j.& ibi Bart.& alij,& præsertim Soc.ff. de condit. & demon. quam ad hoc no.dicit Iason in l.licèt imperator,col.v.in ix.eodémque vltimo not.ff.de leg.j. & ex ea pulchram quæstionem decidit Bart.in l.Gallus.§.etiam si viuente parente,col.ij.versi. iuxta prædicta, & ibi latè ipse Soci.col.antepe.versi.& prædicta inducuntur,ff.de liber.& posthu.Et ad hoc quoque bene facit l.quoties,in princ.ff.de vsufruct.& l.qui soluendo,la ij.& ibi Ange.& Imo.& recentiores, ff.de hæred.instu.cum aliis multis concordantibus à me etiam collectis in tractatu Primigeniorum, in xix.quæstio.num.iij.nempe cùm ex huiusmodi.

9 *Statutum,conformandum ad iudicium testatoris.*

¶Ex quo etiam illud assumitur,quòd similiter statutum magis dilexit,& in maiore fauore habuit institutum,quàm substitutum,vt se conformet ad iudicium,& voluntatem testatoris, vti è diuerso testator censetur se confirmare ad statuti dispositionem,vt voluerunt Bar.Ang.Imo.Raph.C.Paul. Ca.in lect.Padu.Ro.Alex.& alij recentiores in l.hæredes mei,§.cùm ita.ff.ad SC.Trebel. cum aliis multis concord.etiam à me congestis in repet.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos.nu.84.incip. sed illud hìc quæro,C.de reuoc.don.

10 *Legis & statuti dispositio, à pari procedũt*

¶Nam & dispositio legis,& statuti à pari procedunt.l.seruus hac lege.ff.de manumis.& l.si ita fuerit seruis,in fi.& ibi Bart.ff.de manumis.test.& l.cùm quidam sic vel institutionem.§.melius itaque. in vers.quemadmodum enim.C.de ver.signifi. Et dispositio legis vel statuti regulatur(vt nostri loquuntur) secundum iura,quæ loquuntur de dispositione testatoris,gl.in l.j.in gl.ij.& ibi Bart. C. de his quib.vt indignis,& idem Bart.in l.cognitione.col.ij.ff.de SC.Sylla. & Claud. quor. testam. nec aperian.Ro.qui alios citat,cons.cxxiij.circa primum dubium, col. ij.vers. præmissis tamen non refragantibus,Alex.qui & alios adducit in l.ea demum.post medium,vers.adde quòd contra eos, C. de collatio.Phil.Dec.cons.xcvj.cuius superscriptio incipit,si statutum,col.2.vers.pœna priuationis. Igitur vt hanc rationem concludam,sequitur,si statutum voluit cõcedere id priuilegium instituto, vt per ipsum saisiatur,vt idem quoque substituto concedere.

11 *Propriè dicitur, quod simpliciter & absolutè dicitur, nõ quod secũdum quid.*

¶Sed & hæc quoque ratio ex superioribus depromitur,quòd cum substitutus nõ dicatur simpliciter,& absolutè hæres,sed cum illa adiectione,secundus,vt suprà probauimus : Illud quoque consequens est,vt propriè non sit hæres,sed secundum quid (vt nostri loquuntur) & vt dicit Arist. lib.1. Politicorum,c.iiij. κατά τι, id enim propriè dicitur,quod simpliciter & absolutè dicitur,non quod secundum quid.l.cùm ex oratione diui Marci ingenuus.ff.de excus. tut. & l.patris & filij testamentum.& ibi Fran.Aret.& Iason,vterque in 1.not.ff.de vulg.& pupil.substit.Bart. in l.Lucius.§.quæsitum,ff.de leg.3.Bal.d.cons.xij.vbi suprà,lib.3.Petrus Ancha.in repet.c.1.char.lxx. in paruis,ver.quid dices de patrono.Soci.in d.l.j.col.j.ff.de vulg.& pup.

12 *Simpliciter dictũ,simpliciter intelligendum.*

¶Ideóque quod simpliciter dicitur,simpliciter etiam,& absolutè intelligendum est,non secundum quid.l.1.§.1.ff.de donat.& l.si ita quis.§.vlt.ff.de leg.2.& in id quoque à plerisque allegatur d.l. hoc legatum.ff.de leg.3.& l.vlti.C.de his qui veniam ætat.impet.cum simil.adductis à Card.Alex. in c. ad id quod, col.2.versi. sed do vobis.de sponsal.& matri.

13 *Maximè in statutis.*

¶Id quod maximè procedit in statutis,Bald.in l.quod verò,circa medium,vers.sed pone quòd statutum.ff.de legib.& l.si non speciali,etiam circa medium,vers.quæro hìc dicitur patriæ tuæ , C. de testa.Maria.consi.1.in casu suprà narrato,col.j.vers.prætetea illud dicitur.& Soci.illius filius,in l.serui electione,§.1.post princip.ff.de legat.1.& consil.xlvij.in primo præsentis consultationis articulo, col.3.vers.prætetea dato,lib.1.vbi & alios citat,& consil.lxvij.visis inuestituris, col. 3. versic. primo aspectu,eo.lib.1.repetito consi.clxv.lib.2.& idem.Soci.d.cons.ccvij.vbi suprà,eodem lib.ij.& cons.1. visis & discussis,col.1.vers.ista conclusio probatur,lib.3.vbi & id dicit procedere,in materia quamtũcunque fauorabili,& alios quoque citat.& d.cõs.lvij.lib.3.& cons.cxxj. præmittẽda est disputatio, col.viij.versi.cõfirmo hoc idem,li.iuj.vbi & illud item dicit procedere in materia fauorabili. Caro. Rui.qui id multis probat,cons.xviij.incip.quæritur an Laurentius,col.vlt.nu.17.lib.2.& cons. xxiij. visa facultate.col.xxiiij.nu.13.eo.li.2.vbi etiam dicit procedere in materia fauorabili.& Paul. Paris. consi.lxj.aduersus testamentum,col.3.nu.23.lib.3.& Doctor.vbique.

14 *Alia ratio ex præcedẽtibus.*

¶Hanc quoque opinionem hæc ratio adiuuat , quam & nos suprà nu.huius declarationis 1.in fi. adduximus,sed ad aliud propositum,quòd scilicet substitutus,non censeatur hæres instituti, sed testatoris,& ex ipsius testamento.At hæres primo loco institutus,continuò post mortem testatoris fuit saisitus ex hoc statuto,ita vt nullum fuerit medium inter mortẽ ipsius testatoris , & acquisitionem possessionis ipsius hæredis.l.quæsitum.§.præsenti.ff.de legat.j.& diximus suprà in vj.declaratio.nu. ix.incip.tum etiam quia.Ergo substitutus saisitus non fuit,cùm duo insolidum possidere non possint,l.3.§.ex contrario,ff.de acq.possess.& in casu nostri statuti voluit Bald. consil. cccclxij. quidam Ioannes. ad fi.lib.1.& alij quos in d.6.declar.adduxi nu.viij.incip.& certè vt tandem.Nec fuit item saisitus per mortem instituti ex hoc statuto, vt qui ipsius hæres non est,vt dictum est.

15 *Substitutus directò, non po-*

¶Et hanc rationem ita confirmá,quòd licèt aliàs directò substitutus,posset propria autoritate possessionem accipere,hoc tamen non posset hìc procedere,vbi hæres est saisitus vi huius statuti.Ideo

noc

nec substitutus quidem directò, potest tunc capere propria autoritate, sed debet capere per manum hæredis, vt aliàs semper cùm ipse hæres possidet, vt probat tex. in l. precibus, in fin. secundum intellectum Christoph. Castr. & Raph. Fulgo. C. de impuber. & alus substitutio. quem etiam sequitur Iason ibi, col. vij. versi. septima fuit opinio verisima, & omnium apertisimè, Pau. Paris. qui & alios citat, consi. liiij. in isto iudicio possessorio, col. v. versi. quæ & vlterius suadentur, lib. vij.

test possessionē propria autoritate capere, hærede possidente.

16 ¶Vnum tamen est, quod in contrariam sententiam non modicùm vrget, vt scilicet substitutus directò, vi huius consuetudinis sit saisitus. id scilicet, quòd substitutus dicitur hæres, vti etiam institutus, l. 1. in princ. ff. de vulg. & pupil. substit. & propriè quidē institutus vt clarè probat tex. loquens in conditione, in l. mulier, §. vlt. & ibi Bart. ff. de condit. instit. Carol. Rui. consi. lxij. prima facie videtur, col. 4. vers. nec obstat quod dicit. lib. 3.

Substitutus, dicitur hæres.

17 ¶Ideóque ei competit beneficium, quod ad hoc beneficium huius statuti proximè accedit, scilicet l. vlt. C. de edi. diui Adri. tol. quæ simpliciter loquitur de hærede, vt non obscurè voluit gl. ibi, in verbo, ex parte, in fi. dum allegat l. j. eo. ti. & hoc ibi sequuntur potisima pars scribentium, videlicet Cy. col. pe. vers. quid in fideicōmissario, Bart. col. 4. vers. quæritur vtrùm substituto, Ioan. Fab. col. 1. vers. fideicommissarius autem, Sali. col. 2. versi. quarto tertiò quid si substitutus, Pau. Ca. col. 3. vers. in fin. glo. ibi respode vt colligitur, Raph. Fulg. col. 3. vers. in eadem, ad fi. Alex. col. 4. vers. quærit etiam gl. de substituto, Iason col. 3. vers. breuiter puto, & iterum col. 4. vers. ex tertia parte glos. Fran. Curt. iunior col. ix. vers. quartò quærit. & ipse Bart. cons. v. visa quadam petitione, in j. dubio, & cons. xcj. incip. in nomine domini, amen, in quæstione vertente in curia Capitaneæ ciuitatis, col. j. & Bald. cons. clxxxvj. quia allegationes, col. ij. vers. concludo quòd dominus, li. 1. & cons. ciiij. comparuerunt in iudicio, li. v. Ang. Are. in §. quadrupli, col. xij. vers. veniamus ad secundum, Inst. de actio. Iason in l. precibus, col. xiij. vers. alia est vtilitas, quia directò, C. de impub. & alijs substi. Maria. Soc. iunior con. 92. quoniam coram doctisimo, col. ij. nu. viij. lib. j. Hoc tamen à multis eorum addito, ne id prætermittam, si modò constet institutum repudiasse, aut aliter exclusum esse.

Substituto cōpetit remediū l. ij. C. de edic. D. Adri. tol.

18 ¶Præterea substitutus simpliciter, censetur in omnibus, & per omnia esse substitutus, l. cohęredi, in prin. ff. de vulg. & pup. substi. & l. Iulianus, ff. de hære. instit. Nam ipse substitutus, est ex ipso nomine in locum instituti subrogatus, ideóque eius naturam sequitur, assumitque ipsius omnes qualitates, conditiones, & vires, l. si eum iudicio sisti. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. & c. ecclesia. le 1. vt lite pēden. & c. 1. vt eccles. benefi. cum sim. Etiam si in aliquo discrepent. Pau. Ca. cons. lxxiij. repetito cons. cclxv. licet ista domina Lisa, ante fi. li. 1. & Ias. qui id dicit not. in d. §. qui iniuriarum, colu. 1. in 2. not. Philipp. Dec. cons. l. quia verba testamenti, col. 1. & cons. liij. placet mihi, circa medium, & consil. xc. cuius suprascriptio incipit, si statutum, col. 1. & cons. 183. in controuersia, col. 2. versi. confirmatur ista conclusio. & consi. cxc. circa primum dubium, col. 3. vers. quartò hoc idem, & cons. 543. in casu proposito, col. 3. vers. tertiò hoc confirmatur. & diximus in nostro tractatu Retractuum, tit. 1. gl. x. in verbo, *dedans l'an*. nu. 80. sed hic aduerte. Ideóque vtitur iisdem priuilegiis, quibus is in cuius locum subrogatur. l. decernimus, & ibi Bart. C. de aquę ductibus. lib. xj. & diximus etiam in tracta. de iure Primogeniorum, quæstio. xl. nu. xlj. incip. hincque etiam fit. Et eodē iure Pau. Paris. qui alios citat, cons. xlvij. videtur prima facie, col. 2. nu. 14. lib. 4. nam & vi subrogationis, dictum de vna persona, trahitur ad aliam, etiam in materia exorbitanti, l. libertum. §. senatusconsulti. ff. de ritu nupt. & l. item veniunt. §. vlt. ff. de petit. hæred. Franc. Aret. in l. 1. col. 2. in prin. ff. de vulg. & pupil. substit. vbi & ad hoc allegat modernos in l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri.

Substitutus, in omnibus censetur esse substitutus.

19 ¶Ex quo fit vt ius institutionis, quod erat in instituto transeat ad eius substitutum vulgarem, l. cùm ex filio. §. vlt. & ibi gl. & doctores, inter quos Bald. dicit notatu dignum, & Raphael Co. valde singulare. ff. de vulg. & pup. Et vt legata simpliciter relicta ab instituto, intelligantur in dubio repetita à substituto, l. si seruus plurium. §. 1. vers. si tamen secūdum substitutum. & ibi Ias. qui id scitè colligit, in 2. not. ff. de legat. 1. & clariùs probatur in l. licèt Imperator, & ibi ipse Ias. col. v. vers. nota nonò & vltimò, ff. de lega. 1. vbi & hanc subrogationis naturam adducit.

Ius instituti, trāsit ad eius substitutū vulgarem.

20 ¶Quid igitur hîc dicemus? Et certe Nic. Bello. li. 4. Supputationum, c. xvj. tenuit hunc substitutum directum, esse saisitum vi huius consuetudinis, ea potisimùm ratione motus, quòd hæres hæredis, propriè venit appellatione hæredis, etiam in materia, & causis stricti iuris, de quo nos abundè diximus suprà, in v. declaratione, vbi specialiter tractauimus an hæres hæredis, sit saisitus, quæ res ad hunc locum minimè pertinet, quia substitutus non est hæres hæredis, sed solus testatoris, l. cohęredi. §. cùm filio ff. de vulg. & pup. substit. & l. vnum ex familia, ff. de leg. ij. cum simil. & alibi diximus.

De eadem re.

21 ¶Chassanæ autem hac in re fuit sibi contrarius, in duobus cons. foro vtrobique seruiens. Nam cons. xix. nobilis dominus Antonius, in xij. dubio. negauit substitutum esse saisitum vi huius consuetudinis: ea potisimum ratione, quam suprà tetigimus, quoniam scilicet institutus fuit saisitus per mortem testatoris, igitur substitutus non fuit saisitus, cùm duo insolidum eandem rem non possint possidere. At idem con. lxij. ex verbis in quadam substitutione appositis, col. pen. vers. item & cùm ita sit, memor tamen illius suæ opinionis, dicit illum saisitum ea ratione, quam nuper diximus, de viribus subrogationis. Et ita dicit fuisse iudicatum in parlamento Tholosano.

Ad idem.

22 ¶Sed ea ratio non omnino tuta est, nam primùm quod dictum est, subrogatum assumere naturam eius in cuius locum subrogatum est, intelligitur de natura primordiali, & originali, non etiam accidentali, vt per tex. in l. item veniunt. §. cùm prędiximus, ff. de petit. hęre. voluit gl. in l. certi cōdictio, in prin.

Subrogatū naturam primordiale principalis assumit, non accidentalem.

in princ.in verbo,in omni causa,ad fi.ibi,item onnquid hæc crescat,& ibi Bart.qui eam multùm ex tollit,& dicit sing.col.iij.versi.quærit gl.vtrùm hæc actio,Bald.qui & illam dicit oot.colo.4. versic. quærit gl.si certi condictio,Alex.col.3.vers.in ea,in fi.tene meoti,Iason col.viij.vers.in ea gl.ad fi. & Phili.Dec.col.v.ver.io eadem gl.ibi noo ex casu,ff.si cer.per.Bald.qui & illam dicit valde sing. in l. j.§.sed & si non ignoramus.C.de rei vxo.act.Ang qui eius rationem reddit in d.l.item veniuot.§. cum prædiximus,ff.de petit. hære.At hìc certum est,huiusmodi saisinam quæ fit ex statuto, non esse naturalem,seu originalem,aut primordialem, nempe cùm ex nostro iure communi introducta non sit,sed potiùs contrarium,vt latè diximus suprà,in princip.huius tractatus.

23 *Actio subrogata in locum famosæ, non est famosa.*

¶Deinde etiam videmus,quòd ooo per omnia,subrogatum sequatur naturã etiam primæuam eius cui subrogatur,vt videre licet ex eo quòd actio subrogata io locum alterius,quæ ex sui natura primæua erat famosa,noo tamen est famosa,vt etiam voluit gl.in d.l.certi condictio,io illo codẽ verbo,versi.item & si detur specialis,& ibi quoque Cy.Albe.col.8.vers.quæro aliam quæstionem similem,Ale.col.3.vers.item adde circa proximè dicta,& Iason col.ix.vers.etiam quia illud Io. Fab. post Pet.in §.fuerat.col.vlt.vers.viã tamẽ brochardicã,Inst.de actio.Et videre etiã licet ex l.multa,& ibi Bart.& alij.ff.de cond.& demoost.& l.episcopale.C.de episc.audien.& quod no.Bart.in l. j. §. hæc actio,ff.si quis testa.lib.Et priuatim vt substitutus non semper sequatur naturam iostituti,habes text. in l.j.§.si quis autem à patre suo impuberi.ff.de successo.edic.quem tex.ad hoc expendit Bald. in l. certum,col.v.vers.item dubitatur,C.vnde legit.& Alex.cons.cvj.viso themate anteposito, colu.iij. vers.pro hoc etiam benefacit,lib.3.

DECIMA DECLARATIO.

1 *An substitutus, tacitè iuuatur beneficio huius consuetudinis.*

¶Sed si quis velit sequi eam opi.quæ dicit substitutum comprehendi in hoc statuto, Dubium est (& hæc erit DECIMA DECLARATIO) an procedat in substituto tacito. Cuius dubij me moouit Nic.Bello.qui id tractat lib.supputationum 4.c.xvij.quod opus nondum videram, cum hunc tractatum primùm edidi.Ideoque & id quoque io hac nostra secunda editione disputandũ censuimus. Qua in re multa ab ipso Bello.iam adducta,& alia ooo pauciora in vtramque partem adferam.

2 *His substitutus, iuuatur beneficio l. ult. de edict. D. Adr. tol.*

¶Et primùm quidem videtur hunc tacitum substitutum comprehendi io hoc statuto, si directus comprehenditur.Nam vti expressè substitutus iuuatur dispositione l.vlt.C.de edic.Di. Adr. tol. ex seotentia gl.ibi,io verbo,ex parte,in fi.& ibi Cy.Bar.Io.Fab.Saly.Pau.Ca.& pleriq; omnes,cum aliis multis quos citauimus io præcedenti declaratione,nu.17.inci.ideóque.Ita & tacitè substitutus ex l. iam hoc iure,in prin.ff.de vul.& pup.& voluit Bald.in d.l.vlt.col.vij.vers.quęro an tacitè substitutus, & ibi quoque Phili.Dec.col.8.vers.& ista conclusio.& ipse Bal.io l.j.col.2.vers.ego dico,& ibi quoque Imo.col.2.vers.extra glo.tangit.ff.de his quæ io test.del.& Franc.Are.io l.si in testamento, post medium.ff.de vulg.& pupil.substit.& Ias.in §.fuerat,nu.60.Inst.de actio.

3 *Tacitum necessariò procedẽs ex expresso, habetur pro expresso.*

¶Nam & cum tacitum oecessariò infertur ex expresso(vti tacita substitutio ex expressa)id tacitum habetur pro expresso,& scripto,vt scribit Bald.in l.vbi adhuc,col.v.vers.aduerte vbi ex aliquo C. de iu.dot.in noua lect.vbi ex hoc dicit,quòd si instrumentum habet executionẽ paratã ex statuto, intelligitur etiam in eo quod tacitè in eo instrumento intelligitur,vt in hypotheca tacita quæ intelligitur in instrumento dotis.Et idem ipse Bal.loquens io stipulatione tacitè intellecta in instrumento dotis,ex l.j.C.de rei vxo.act.atque etiam in cæteris tacitis,voluit in ea l.j.§.j. vers. & oota fictam stipulationẽ.& in l.ad probatiooem,la t.circa medium.C.de probat.vbi ita dicit se consuluisse.& io d.l.t.col.2.vers.item facit ad istam quęstionem,& ibi quoque Ang.col.t.ver.& facit ad quęstionem, & Imo.vbi suprà,& Raph.Co.col.t.ff.de his quæ in testa.delen.Rom.cons.cxlvij.licèt hęc pars, per totum.Ant.in c.cùm olim,col.2.vers.item no.quod id dicitur,& ibi quoque Pan.col.2.ver.itẽ aliud oo.de censibus.Ange.Aret.io §.fuerat,& ibi latè Ias.nu.58.& multis seq.Insti.de act. Alex. qui hanc dicit esse communem opi.in l.iurisgentium.§.quod ferè,io fi.& ibi Iaco.à S.Georg.in vtraque lect. etiam in fi.ff.de pact.Fran.Are.in d.l.si io testameoto,in 2.no.ff.de vulg.& pup. subst. Barb.in l. cùm acutissimi col.vj.vers.& ideo videtur diceodum.C.de fideicom.latè Feli.qui alios citat,io c.translato,col.2.vers.sed contra prędicta,de constit.& Phili.Dec.in l.vlt.col.6.ou.24.C.de edic. Diui Adri. tol.& Fran.Curtius iunior in l.quamuis,col.2.vers.ad fundamentum,C.de impub.& ali.substit.& in l.cùm quid.col.2.vers.secundò collige,ff.si cer.per.

4 *Statutũ loquẽs de lucro dotis, habet locum in dote tacita, vtn de inf nu. 20.*

¶Et hinc quoque fit,vt statutum dispooeos maritum superstitem lucrari dotem, aut certam partẽ illius,tametsi sit contra ius commuoe,quod iubet dotem soluto matrimonio restitui,per l. dos à patre.C.de iure dot.cum si.tamen habet locum in dote tacita,siue præsumpta, ex l. dotem quæ, & l. Diuus.ff.eo.tit.Ita eoim subobscurè sentit Bart.in disput.incip.mulier habens magnum patrimonium,fere per totum,& expressè voluit Bald.in l.cùm extra,per gl.ibi.C.de iur.dot.& in l.nulla col. j.versic.sed pooe.C.eo.& latiùs cons.cij.mulierem maritus duxit,lib.4.& Pao. coos. xlvj. tria mihi ostensa dubia,io 2.dubio,lib.1.Pau.Cast.consi.lx.visis statutis communis Vincentiæ,io 2.dubio lib. 2.& Raph.Co.consil.cix.domina Ioanna,in 1.dubio,Soc.consi.lxxx.pręsens consultatio,col.vlt.lib. 4.& Fran.Curt.iunior,cons.4.super controuersia,col.vj.vers.hæc verissima.Et hanc partem secutus sum in repe.l.si vnquam,in verbo,donatione largitus,nu.170.& hęc quoque.C.de reuo.don.

5 *l.si quis argentum.C. de donat. habet locũ*

¶His concinit,quòd l.si quis argentum.C.de don.quę,contra communis iuris regulas,dat actionem ex nudo pacto donationis,habet locum & in donatiooe tacita,& præsumpta,ex sententia gl. in l. si tibi,in prin ff.de pact.& l.hactenus.§.j.in verbo,tenetur,& ibi Bart.& Bal.ff. de consti. pecu. Raph.

Fulg.

Fulg.in l.iurisgentiũ.§.quinimo interdũ format.col.4.vers.sed & quarto,& ibi Fortu.Gratia.col.34. tertium dictum,& Mariu.Laud in ea.l.sed cùm nulla.ff.de pact.Ang.Are.in §.in personã,col.ante p. versi.quarto principaliter,Inst.de actio.& Fra.Are.in l.2.col.2.versi.ad tertium.ff.de lega.t. *in dote tacite, vide infrà nu. 21.*

6 ¶Et quòd non absimiliter l.vlt.C.de sacro.eccles.quæ & contra ius commune transfert dominium ex donatione,sine traditione,contra l.traditionibus.C.de pact.habet etiam locum in donatione tacita,vt voluit Bar.in l.si aliquam rem.col.ij.versi.ex quo infert.& Fra.Rip.col.xij.nu.36.ff. de acq. possess.& idem Bart.in l.cum falsa,circa medium ibi,Fallit in ecclesia.C.de iur.& fact.ignor. Bald. in l.ad probationem,col.vlt.versi.quarto quid si animo.C.loca.& in l.si constante. §.si vxor. ff. solu. matrimo. Ang.in §. emphyteuses verò à prædicta,in fi.in auth.de non alien.reb.eccles. Pau. Castr. consi.xj.super primo quæsito in quantum,col.1.lib.2. *lex vlt.de sacr. eccl. habet locum in donatio ne tacita.*

7 ¶Sed contrarium quoque videtur ex aliis multis.Nam primùm tacita substitutio comprehensa sub expressa,propriè non est comprehẽsa,vt probat l.iam hoc iure,quæ est 4.in prin.ff.de vulg. & pup. substit.cùm dicatur,in vtrumque casum substituisse intelligatur.Nam id verbum intelligatur, solet denotare fictionem,& improprietatem.l.qui in vtero.ff.de sta.ho.& l.quoniam,& ibi Bal.in 6.no.ff. de his qui not.infa.& l.nec emptio.de contrah.emp.& l.hæres quandoque. ff.de acquir. hæred. & l. pater.& l.postliminij.§.1.ff.de captiu.& postlimi.reuer.& l.vlt.C.de dot.promiss.& l.1.in princ. C. de rei vxor.acti.& §.ei verò,Instit.de inutil.stipul.& c.ex studiis,iuncta gl.de præsump. & c. quamuis, de appel.& voluit Bar.in l.si is qui pro emptore,col.viij. vers. sed illa opin. ff. de vsuc. Rom.consil. ccccv.præsuppositis,col.1.Pau.consi.xx.casus in effectu,col. 1. ex l.quamuis placuerit. hoc consil. cxxij.in casu dominæ Iacobæ,col.2.vers.secundò dici potest,lib.4.Carol.Ruin.in rub.ff.sol. matrim. nu.16.& seq.& Phil.Dec.in l.cùm quid,col.t.in 3.no.ff.si cer.pet. *Tacita substitutio non est propriè substitutio.*

8 ¶Sed & hoc quoque vt scilicet impropriè,& fictè substitutio tacita comprehendatur sub expressa, adstruit tex.in d.l.quamuis,vbi scribitur,porrigi ad eum casum,quo posteaquam hæres extitit. C. de impu & aliis substit.vbi & id expresse expendit Corn.& quod non lõgè abest Bal.ibi,circa medium,dicit quòd continetur ex extensiua interpretatione,& vt dicunt Ang.Pau. Cast. non semel, Fran.Are.& Ias.ex extentione.Nam & id quoque verbum porrigendi,quo vtitur ea l.improprietatem,& fictionem importat,vt illi ipsi scribunt,& præterea idem Iason loquens in casu d.l.quamuis, in l. precibus,col.2.versi.secundo not.eo.tit.quod & bene probat text.in l.1.§.licèt ff.de tribu.actio. *De eadem re.*

9 ¶Id enim verbum idem significat,quod verbum extendendi , vt si dicas, ea lex porrigitur,id est, extendatur,vt videre licet ex l.si fratres.§.idem respondit,ff.pro soc. Et ex eo Plauti loco in Casina,compressa palma,an porrecta ferio?Sæpéque ad extraneam & iniuriosam interpretationem tefertur,vt & probat tex.in l.2.ff.de libe.cau.vbi ita scribitur,ad iniuriam nostram porrigitur , & in l. impuberi,ff.de admi.tut.vbi idem verbo, propè tex.est,cum aliis similibus à me in id citatis in tracta.Retractuum tit.1.§.1.in glos.ix.in verbo , *ou lignagier*, nu. 178. incip.nos vero quoniam. *Ad idem.*

10 ¶Ideóque in statutis,& aliis dispositionibus exorbitantibus,& correctoriis , huiusmodi substitutio non continetur sub appellatione substitutionis simpliciter: nec substitutus tacitus substituti etiam simpliciter,vt expressè voluit Fran.Are.in d.l.quamuis.Vt nec aliàs in statutis,quę propriè intelligi debent,tacitum non continetur sub expresso,vt dicunt Soc.in l.cum quid,col.1.in v. no.& ibi quoque Phil.Dec.col.3.in ij.not.ff.si cer.pet.moti autoritate illius tex.ex quo probatur tacitum impropriè comprehendi sub expresso,cùm dicitur pro cauto habendum est,& iterum actum intelligitur quæ verba important fictionem,vt de prioribus tradit Bart.in l.mercis la 2.ff.de verb.signi. & omnes vbique,de verbo autem intelligitur,suprà diximus nu.ab hinc 3. *Substitutio tacita non comprehenditur in statutis.*

11 ¶Ex hócque infert ipse Soc.quòd statutum tribuens executionem paratam quibusdam instrumentis,non trahitur ad id quod tacitè intelligitur in illis instrumentis,quod & ante illum, licet non alleget,magna autoritate affirmat Bald.si contrarius in l.iurisgentium.§.quod frẽ,col. 2. versi. & facit ista glo.ff.de pact.per glo.ibi,de qua postea dicemus,& idem Bal.in l.legẽ,post prin.C.locat.vbi loquitur de tacita reductione quę fit ex Litẽ quæritur.§.qui impleto,ff.ro.ttt.& Ant.& Imo.in c.translato.il c,col.2.versi.similiter si statutum.& seq.hic autem col.1.vers.& no. quòd licèt statutum , extrà de constit.vbi ipse Imo.dicit menti tenendum. *De eo quod dictũ est, instrumentũ habere executionem ni tacitis.*

12 ¶Ex quo satis patet id admodum dubium esse,quod suprà contrarium ex aliis diximus in priori parte,& ita quidem dubium,vt nonnulli magnæ autoritatis id in medio reliquerint, non ausi pro certo decidere.& inter cæteros Bar.in d.l.j.ff.de his quæ in testa.del.vbi tamen in hanc partẽ potiùs inclinare videtur,vti & pro ea à multis citatur,& Iason in l.certi conditio,in prin. col.vj.versi. pro opi.ff.si cer.pet.& Fra.Cur.iunior, qui alibi in alia fuit opi.in l.vlt.col.ix.versi.quarto quærit. C. de edi.D.Adr.tol. *De eadem re.*

13 ¶Et huc proximè accedit quod voluit ea gl.in d.l.iurisgentium.§.quod ferè. ff. de pact. quòd cum contra tenorem instrumenti non potest probari per testes,sed per instrumentum tantùm, vt in casu l.generaliter.C.de non nu.pec. potest tamen fieri contra id quod tacitè ex eo præsumitur, siue contra præsumptam solennitatem illius,& sequuntur Bar.qui eam gl.dicit not. & menti tenendam, & Ang.circa medium, vbi & id dicit perpetuò menti tenendum , & quotidianum propter statuta Italiæ disponentia,vt contra instrumenta garentigionata,non admittatur probatio nisi per instrumenta,quia bene admitteretur contra præsumptionem resultantem ex instrumẽto,& ibi itẽ Raph. Fulg.in fi.qui id dicit sing.Pa.Cast.Alex.& Iason.Et est quoque alia eiusdem sententiæ glo.in l.reos promit *Probatio quæ non admittitur cõtra instrumẽta, admittitur contra præsumptionem illius.*

promittendi.§.cùm tabulis,in verbo,singuli stipulati videbãtur,& ibi Ang.& Imo.ff. de duo. re. & alia item in l.j.in verbo,inter præsentes,C.de contrah.& commit.stipu.dum allegat d.§.quod ferè. & voluit etiam Bart.in l.quicunque.per eum tex.C.de apo.publ.& descript.curial. & distrib. ciuil. lib.x.Bald.in d.l.generaliter,col.1.in 2.oppo.& ibi quoque Ange.col.2.versi.attende tamen. & ipse Bal.in c.tertio loco,col.vlt.de proba.cùm allegat priorem illam gl.& in c.cùm à nobis,col.2. versi. & adde,de test.vbi dicit eam gl.solennẽ.& Ang.in repet.l.sciendum,col.3.vers.sed tunc quæro,ff.de verb.oblig.Fely.qui eam glo.dicit not.in c.translato,col.j. versic. adde etiam glo.de constit.

14 *Præsumptum non adeò priuilegiatum ut expressum.*

¶Huiúsque rei rationem adfert Bald.in d.l.generaliter,quę ad totum huius declarationis tractatum pertinet,quòd præsumptum,& tacitum quod intellectu tantùm percipitur,non adeò est priuilegiatum,vt expressum,quod oculis conspicitur,quod ex eo constat(vt id illi addas)quantum ad eam rationem pertinet,quòd id quod pro expresso,siue expressè facto habetur,non debet gaudere eo priuilegio quod vero expresso tribuitur,per d.l.si maritus,§.legis Iuliæ.ff.de adul.& l. j. §. hoc interdictum.ff.de fonte,& vtrobique Bart.& id etiam per ea iura voluit Rom.consi.147.licèt hæc pars.

15 *Substitutio, expressa fortior tacita.*

¶Sed vt accedamus propiùs ad nostram speciem,in priore proxima declaratione tenuimus, substitutum etiam expressum,non habere priuilegium huius statuti.Sed concedamus habere, non propterea sequitur tacitum substitutum habere idem priuilegium:cùm illa expressa substitutio sit multo fortior,quàm tacita,quod ex multis patet,primùm quòd illa hanc cessare faciat.l.cùm ex filio. §. j.& ibi Bart.& cæteri.ff.de vulg.& pupil.& l.qui plures.§.itaque.& l.ex facto.§.item quæro, eo. tit. Bart.in l.j.eod.tit.Bald.in l.testamento,in 2.oppo.C.de impub.& al.sub.& in l.cùm proponas, col. 3. versi.confirmatur.C.de hæred.instit.Raph.Co.consi.cxviij.testator instituit,& omnes vbique, nullus enim in hoc reclamat.

16 *Expressa substitutio tollit suitatem, & transmissionẽ.*

¶Item expressa substitutio vulgaris,tollit eam quam nostri vocant suitatem, adeóque consequenter impedit transmissionem.l.si filius hæres,& ibi Bart.& alij.ff.de lib.& posth.idem Bart.in l. filius qui patri,ff.de vulg.& pup.subst.cum multis simi.Tacita verò contenta sub expressa pupillari id minimè facit,l.filius,& l.Iulianus.ff.de acq.hæred.& voluit etiam Bar.in l.Gallus,§. & quid si tantum, ff.de lib.& posth.& Bal.in d.l.cùm proponas,col.ij.versi.tertia est transmissio,C.de hæred.instit.

17 *Tacita minimè*

¶Præterea expressa substitutio pupillaris,excludit matrẽ à successione filij,l. Papinianus,§.sed nec impuberis.ff.de inoffi.testa.& c.si pater,de testa.lib.vj.Tacita autem non excludit,l.precibus,C. de vul.& pup.substi.secundum communem intellectum,& l.vlt.C.de inst.& substi.glo.Bar.& alij in l. Lucius.ff.de vulg.& pupi.subst.idem Bart.in l.Cẽturio,col.1.vers.ista gl.præsupponit,& ibi quoque Bal.distinguens,col.vlt.& Alex.col.xiiij.vers.in ea gl.ibi licèt & alij,eo.tit.ipse Bald.in d.c.si pater,in materia pupillaris substitutionis.& Iac.à S.Geor.in d.l.vlt.col.7.vers.secundò probo.C.de edict. diui Adria.tol.& omnes propemodum in c.Raynutius,de testa.

18 *Expressũ plus habet roboris, quàm tacitum.*

¶Et id propè perpetuum,& in omnibus,vt expressum plus habeat virium quàm tacitũ, vt videre est ex l.si ex pluribus.ff.de suis & legit.hæred.& l.pen.ff.de iniust. test. quibus probatur expressam voluntatem plus habere priuilegij,& ponderis,quàm tacitam,quod & ex illis no.Soc.consi.lj. visa facti narratione,col.1.vers.non obstat ratio,lib.4.Et ex l.2.§.vlt.ff.de bon.posses.secund. tab. ex qua etiam dicit Fra.Aret.in l.si quis ita.§.ea lege,col.iiij.vers.dicit etiam notandum,ff.de verb.oblig. vbi etiã ad hoc citat d.l.si ex pluribus,cum alijs multis similibus,à me copiosissimè adductis in nostris ll.connubialibus,in gl.vij.in verbo,*expres*,nu.49.incip.nunc restat,& multis seq.

19 *Statutũ ex quo donatio inter virum & uxorẽ non confirmatur morte &c.*

¶Vt non mirum sit,quòd in statutis,præsertim exorbitantibus correctoriis tacitum non comprehendatur sub appellatione cuiuspiam rei simpliciter,vt videmus in statuto disponẽte donationem inter virum & vxorem morte non confirmari,contra l.j.& l.donatione.la j.C.de donat. inter vir.& vxor.quod ideo non habet locum in donatione tacita,ex sententia Socin.cons.cxxij.circa primum, col.v.versi.nec obstat statutum,lib.3.per no.in l.iurisgentium.§.quinimo.ff.de pact. de quibus mox dicemus,& in l.si aliquam rem.ff.de acqui.poss.ff.de quibus etiam non multò post loquemur: Subditque etiam de hoc esse casum in l.seruum filij,in fi.ff.de legat.j.secundum intellectum Bartol. in l. j.eod.tit.

20 *De eo quod dictum est,virum lucrari dotem tacitam.*

¶Et idem quoque in statuto,quod defert lucrum dotis aut certæ partis illius marito, soluto matrimonio,vt non habeat locum in dote tacita,siue præsumpta,contra quàm suprà diximus ex aliorũ opinion,e constantissimè tenuit.& respondit Bal.cons.xxxiij.cuius exordium est, quia ista dos non fuit vera,li.iiij.& ex recentioribus clanculũ Ias.cons.50.pro nobilibus de Aufusio,col.2. vers.quinto ad idem,lib.t.vbi tamen id dicit haud dubiè procedere si esset statutum,vt statuta intelligantur ad literam,per text.in l.j.ff.si tab.testa.exta.vbi ita scribitur,quia ex coniectura, & non propriè scriptus videtur,qui tex.est optimus ad probandum ea quæ ex coniecturis sumuntur, vt tacita & præsumpta,propriè non intelligi.Et sic non debent assumi ex statutis præsertim exorbitantibus,& correctoriis.Et ita quoque clanculum voluisse videtur Alex.consi.cxxij.viso processu causæ inter Hippolytum,col.2.versi.& clarè no.& col.iij.vers.ex præmissis apparet,lib.vj.

21 *De eo quod dictũ est l.si quis argentũ habere locum in donatione ta cita.*

¶Quid quod non solùm statuta,sed nec aliæ dispositiones etiam iuris ciuilis, exorbitantes à communibus regulis ipsius iuris communis,loquentes de donatione,aut alio titulo, non habent locum in donatione,aut alio titulo præsumpto,& tacito,vt in casu d.l.si quis argentum.C.de dona. tenuerunt multò plures quàm qui suprà contrarium tenuerunt,& ex illis nonnulli sibi contrarij,videlicet Ray.Forl.Bald.Ang.Pau.Cast.Alex.& Ias.in l.iurisgentium.§.sed cùm nulla. ff. de pact. Barr. post

Gunl

Guil. Cu. in ead. l. §. quinimo, col. vlt. & ibi quoque Alex. col. pen. versi. iuxta prædicta Iac. à S. Georg. in priore lectur. sub nu. 16. & latè Iason col. viij. versi. videndum est, idem Bar. Ang. & Paul. Cast. in l. si tibi decem, in prin. eo. tit. Bald. in l. ij. §. appellata. ff. si cer. pet. & in l. vlt. in v. oppo. C. eod. titu. & alij propè infiniti, quos tibi congessi in commentarus l. si vnquam, in verbo donatione largitus, num. postremæ editionis clij. incipien. sicut etiam videmus, C. de reuoc. donat. quibus adde Salyect. in l. quod si maritus, §. j. paulò ante fi. ff. de constit. pecu. & Claud. Seissel. in d. l. si aliquam rem, col. vlt. vet. sed tamen sustinendo. ff. de acq. poss.

22 ¶Sed & in casu d. l. vlt. C. de sacrosa. eccl. de quo etiam diximus suprà in priore parte, contrarium eius quod ibi retulimus ex aliorum sententia, tenuerunt Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua, vers. lij & Bal. in add. illius in versi. seq. & iterum in addi. eiusdem tit. de confessio. §. nunc videndum, col. ij. ver. confessio facta in iudicio, & Ias. in d. l. vlt. in iij. notat. C. de sacros. eccles. qui & alios in id citat, qui id tamen mihi dicere non videntur: Et si altera opinio esset in hoc casu fauorabilissimo ob ecclesiam tenenda, tamen sequeretur id obtinere in alijs casibus. *De eadem re.*

23 ¶Quod autem diximus suprà post principium huius declara. scilicet nu. 2. l. vlt C. de edi. D. Adr. tol. habere locum in substituto tacito, non vndequaque certum est, quandoquidem huius contrariũ ex professo tenuit Ias. ibi, col. iiij. vers. ex textu a parte, licèt Bald. inquit, tenuerit contrariũ, nec inuenerit contradicentem, verùm Bal. ipse non obscurè hanc partem secutus est in c. j. col. iiij. vers. & ideo statuta, de constit. dum dicit quòd statuta loquentia de executionibus testamentorum, præter ordinem iuris communis, non habent locum in ficta, siue præsumpta substitutione tacita, vulgari, vel pupillari: quia illa non est propriè testamentum, sed suppletio testamenti. *De eadem re.*

24 ¶Et ego certè haud grauatè in hanc posteriorem sententiam inclinarem, nisi vnum esset quod me ambiguum reddit, nempe quòd cùm ex legis potestate pendet, an quid sit, dicatúrne tale, tunc licèt lex vtatur verbis impropriis, videlicet habetur pro tali, porrigitur ad talẽ, talis esse intelligitur, & similibus, nihilominus tamen id verè, ac propriè dicitur factum, non fictè & impropriè, vt not. Bart. & alij in l. si is qui pro emptore in iij. quæstio. prin. quæ est de fictione inductiua, in fi. & ibi latè Iason num. ccxxij. ff. de vsucap. & diximus suprà in vj. declar. huius secundæ partis, num. vij. incip. cùm autem aliquid. At lex est quæ substitutionem tacitam facit, ergo non eam quidem fictam, & impropriam, sed propriam & veram. *Lex id verè facit quod vero ducit, etiam si vtatur verbis impropriis.*

25 ¶Sed etiamnum manet vnus, aut alter scrupulus, qui me veluti transuersum agunt, ac propemodum in diuersum trahunt, primus quem nos suprà attigimus, videlicet quòd substitutio expressa, est multò potentior quàm tacita, & ideo non licet argumentari ab illa expressa ad hanc tacitam, id est, de maiori ad minus affirmatiuè, vt omnes & Dialectici & Iurisconsulti vbique volunt, & per se satis patet: Id enim perinde esset, ac si diceres, rex expugnare vrbem potest, ergo & miles: id enim non admittitur, licèt è diuerso valeret, vt per glo. & omnes in cap. cum in cunctis, extrà de cleri. Alber. in l. j. C. de nego. gest. cum simil. *Argumentũ de maiori ad minus, affirmatiuè non valet.*

26 ¶Alter, quòd si hîc dicamus substitutum tacitũ iuuari hac consuetudine, continuò sequeretur duas hic specialitates, aut præsumptiones concurrere, prior quòd substitutus qui secũdus est hæres, vt diximus suprà in ix. declaratio. huius partis nu. 2. admittitur ad id quod de primo tantum intelligi debet, secundum ea quæ diximus suprà in ij. declar. huius ij. partis per totum, & iterum in iiij. declar. nu. 4. & multis seq. Secunda, quòd substitutus tacitus, siue præsumptus, intelligitur sub expresso, id est, debilior sub fortiore. Duarum autem specialitatum concursus non admittitur, vt no. in l. j. C. de do. promiss. vti nec vnius præsumptionem, & vnius specialitatem simul, vt & nos latè diximus in nostro tractatu Constituti in iij. parte limita. v. nu. 4. & 5. Ideo tu ampliùs cogita. *Duæ specialitates non concurrunt.*

27 ¶Sed interim tamen considera, an id possit ea distinctione componi, quam scienter fecit Bald. in l. Titius. ff. de hære. instit. scilicet substitutionem tacitam dupliciter fieri: quandam enim fieri substitutionem tacitam, & veram ex mente testatoris, simúlque ex aptitudine verborum prolatorum, & hanc quidem idem operari quod expressam substitutionem, vt ibi, & no. in d. l. precibus, in gl. parua C. de impub. & ali. sub. Quandam autem interpretatiuam, id est, fictam substitutionem, quæ & tacita appellatur, quæ procedit solùm de mente iuris, & per interpretationem extensiuam. Et hæc tacita substitutio non semper operatur idem quod expressa, l. vlt. C. de instit. & subst. & d. l. precibus. Et hanc dicit fuisse mentem Dy. in d. l. Titius. *Distinctio.*

VNDECIMA DECLARATIO.

1 ¶Vndecimò declara, vt si etiam hoc nostrum statutum haberet locum in substituto directè, non tamen in fideicommissario etiam vniuersali, illis ipsis rationibus quas in præcedenti declaratione adduximus, contra substitutum directò, quæ multò magis locum habent contra fideicommissarium, præsertim quòd ipse fideicommissarius ante restitutionem sibi factam ab hærede, non potest propria authoritate possessionem bonorum accipere, nec sibi aliter ius dicere. l. j. in prin. ff. quo. lega. & l. restituta, in prin. & l. facta. ff. ad S. C. Trebel. & §. restituta Inst. de fideicom. hæred. *An hac consuetudo valeat in fideicom. vniuersali.*

2 ¶Idque etiam si restitutio esset facta ipso iure, vt fit in quibusdam casibus: neque enim propterea in eum transfertur possessio, gl. in l. j. §. sed & quoties, in verbo, actiones, ff. ad Trebel. & in l. sancimus, §. cùm autem in gl. vlt. & ibi Bart. & Bald. ad fi. C. eo. tit. & in l. vlt. in verbo, in rem, C. de sacrosec. eccles. & in c. 2. in gl. vlt. ad fi. de consuetud. Alex. consil. lxxxij. perspectis his, col. 2. versi. hoc præsupposito, lib. ij. & Phil. Dec. consil. ccccxlvij. bene & consultè, col. 2. versi. non obstat quòd aduersarij. *Etiamsi restitutio esset facta iure.*

Etiamq; si fideicōmissarius protestetur, se id non facere animo inuadendi.

3 ¶Atque etiam si fideicommissarius protestetur se non id facere animo inuadendi, Oldr.consi. cvij. circa ius municipale, in vj.quæst. Bal.consi.ccxxxiiij.veritas est ista, lib.iij.Maria.consi. xxxiij.prosequendo ordinem, in vlt.dubio.Ias.consi.cxlvj.præsupposito sine veri præiudicio, in prin. lib. iij. Ludo.Gozad.consi.xliij.in causa Mutinensi.col.ij.versi.octauò adduco, ex quibus & tu illud intelliges quòd fideicommissarius id faciens ante aditam hæreditatem, tenetur interdicto quorum bonorum, post aditam verò, incidit in pœnam.l.non est dubium, C. de leg. vt etiam voluit Paulus Paris. consi liij.in isto iudicio, col.j.lib.iij.

Fideicommiss. cui facta est potestas capiendi propria auth. id facere debet auth. prætore.

4 ¶Quinetiam si testator dederit facultatem fideicommissario, accipiendi possessionem propria autoritate, quod haud dubiè facere potest, tamen ad id debet interuenire autoritas prætoris. Bal.consi. ccxxxiiij.veritas est ista.versic.sed vnum est aduertendum, lib.iij.& Ias.d.consi.cxlvj.lib. iiij. Et si nihilominus fuerit hic fideicommissarius adeò temerarius, & præceps, vt spreta hæredis restitutione, possessionem propria autoritate accipiat, ea possessio erit vitiosa, nec impediet hæredem mitti in possessionem, ex beneficio l. vlt.C.de edi.diui Adria.tol.vt voluit Bar.in l.filiam fratribus, ff.ad S.C. Treb.Pau.Cast.in d.l.vlt.col.v.versi.in gl.seq.an fideicommissarius, C. de edict. diui Adria. tollen. De quo tamen vide ibi glo.in verbo, legitimo, versi.item an fideicommissarius, Cyn. col.vlt. versic. nunquid fideicommissarius, Bart.col.vlt.versi.quæro verùm fideicommissarius, Io.Fab. post mediū, Alb.col.viij.ver.sed nunquid fideicommissarius, Ang.paulò ante finem, Sali.col.vj.vers.reuertor ad gl.Cor.col.pen.vers.in ea, ibi.l.filiam, Alex.col.xj. versi.in eo, ibi, item, Ias.col.antep. versic. in secunda quæstione, Iac.à S.Georgio, col.antep.versi.in ea gl.ibi, filiam fratribus, Philip.Dec. col.quoque antep.versic.in ea gl.l.filiam, Fran.Cur.iunior, col.antep.versic.circa prædictam, & Pet. Ferr. in tit. for.libel.quo petit.hæredi.ex testa.in verbo, iniustè occupauit, in fi.& Phil.Dec.cons.cccxxiiij proponitur quod magnifica, ferè per totum.

An nondū restitutione facta, possit petere se mitti in possessionem.

5 ¶Nec ipse (nondum restitutione illa facta) potest petere se mitti in possessionem, ex d.l.vlt. vt ibi voluit gl.in verbo, ex parte, Cy.col.pen.versi.quid in fideicommissario, Bart.col.iij.versic.item quærit gl.Bal.col.vij.versi.item in hærede hæredis, & col.seq.ver.secundò quærit an substituto, iterúmque col.seq.versi.tertiò se præferendo, Alb.col.vj. versi.item quærit gl an huius beneficium, Io.Fab. col.j.versi.fideicommissarius, Ang.col.j.versi.in ea gl.ibi respondeo, Sali.col.ij.versi.quæro secundò, quid de fideicommissario, Pau.Ca.col.iij.versi.in glosa, ibi respondeo, Raph.Ful.col.iij. versi.in ead. ibi huius legis, Alex.col.ij.ver.in ea, ibi quid dices, Cor.col.iij.ver. in ea in huius legis, Iac.à S.Geor. col.iij.versi.in eadem, ibi non habere, Iason col.iij.versi.ex secunda parte gl.Philip.Dec.col.vij.versi. in ea gl.ibi, quid dices, Fran.Curt.iunior, col.vij.nu. 43.& seq.& ipse Bar.in l.vlt.col.ij. versic. vlteriùs oppono, dicitur, & ibi Bald.col.ij.versi.venio ad versi.ita vt, & Raph.Fulg. col.ij. versic.nota & tertio, per eum text.quo nullum meliorem dicit, C.de eodem.& idem Bar.consi.xcj. in nomine domini amen, in quæstione vertente in curia, post prin.Bal.in additio.Specu.in tit.de testa.§.sequitur, col. vlt.versic.sed an ex fideicommissaria, Ang.consi.cxxxv. Paucios Massiuoli, in j. dubio. Paul. Cast. in l. restituta, in prin.versi.& collige ex hac lege, ff.ad S.C.Treb.& Alex.in l.Centurio, col.ix. versi. contrarium tamen puto, ff.de vulg.& pup.substi.& consi.iiij.videtur inspectis his, col. viij.vers.retenta ergo communi, lib.ij.Fran.Aret.consi.xxxvij.sequendo ordinē, in vj.eodémque vlt.dubio, Ang. Aret.in §.quadrupli, col.xij. vers.veniamus ad secundum, Inst.de actio.Ias.in l.precibus, col.xiij.ver. alia est vtilitas, quia directo, C.de impub.& aliis substitutio. Maria. Soc. iunior consil. xcij.quoniam coram doctissimo, col.ij.nu.8.lib.j.

Nepos succedit in locū sui patris.

6 ¶Ad hæc quod dicitur nepotem succedere in locum filij sui patris, in successione aui, vel patrui, l.vt intestato, C.de suis & legiti.& l.posthumorum, in prin.ff.de iniusto testam.& auth. cessante, & auth. post fratres, C.de legit.hæred.cum similibus, intelligitur quando succedit iure, & titulo hæreditario, non etiam quando iure fideicommissi, Bald.Rapha.Cor.& Flor.in l.cùm ita §. in fideicommisso.ff.de legatis ij.Raph.Cor.consi.cvj.mulier constituit maritum Benedict.Capra.consil.v. punctus, quædam domina, ante fin.Angel. Aret.in §.cùm filius, col.j.Inst.de hæred.quæ ab intesta.deferunt. cum aliis multis à me congest.in tractatu de iure Primigeniorum.in xl.quæstione nu.184.incip.trigesimoquartò cùm plures, & seq.de quo tamen videbis quatuor oum.illum seq.

Inuentariū ab hærede factum an prosit fideicommissario.

7 ¶Quid quòd fideicommissario non prodest inuentarium ab hærede confectum, etiam restitutione illi facta, vt per Specul.post alios antiquiores, in tit.de instrumentor. editio. §. dicto de impugnatione, qui est vlt.versi.quid si hæres rogatus, & Iac.Bel.in §.hinc nobis, in xij. quæst. in auth. de hæred.& Fal.vbi & ita dicit tenuisse Lam.Ramp.& Io.Fab.in l.j.statim post prin.C. de iure delib. & in §.si extraneis, col.j.ver.sed quæritur nunquid, Inst.de hære.quæ ab intest.deferunt. vbi & ipse col.ij. versi.in secundo videtur, tradit, quòd nec ipse potest facere inuentarium, vt se eximat debitis hæreditariis, quæ supra vires hæreditatis sunt, vt hæres facere potest.id enim tantùm concedi hæredi, nec alibi cautum reperiri, id esse fideicommissario concessum.

De eadem re.

8 ¶De quibus tamen ne erres, vide omnino Specul.dicto tit.de instru.edi.loco suprà citato, & iterum versi.quid si hæres, & ibi Ioan.Andr.in addit.Cyn.& Bal.in l.ij.C.ad Trebel.Iaco.Bello.in §. si verò expressum, le j.in auth.de hæred.& Falcid.Bart.in l.j.§.j ff de iure delibe.& in l.in ratione, la j.§.quod vulgò, col.vlt.versi.quæro hæres fecit, & ibi Imo.col.vlt.ad fin.& Alex.col.ix.versi.septimo quærit, & col.seq.versic.octauo quærit.ff.ad leg.Falcid.Bald.in l.filium quem, col.penult.versi. adhuc quæritur, C.fami.hercis.& in d.l.vlt.§.cùm igitur, col.iiij.versi.item quæritur an fideicommissarius, C.de

iure

iure delib.& in auth.sed cum testator.col.iij.versic. quæro vtrùm inuentarium, C.ad leg.falci. & in l.j.C.com.de leg.& in l.j.post prin.C.de bonis autor.iud.poss.Io.Fab.in §.in extraneis,Insti.de hære. quali.& diffe.Ang.Imo.Raph.Pau.Cast.& Ro.in l j.§.si is qui quadringenta,ff.ad S.C. Treb. eundē Ang.& in l.j.§.hæc stipulatio,col.ij.versic.& si dictus hæres,& ibi Imo.col.uj.versicu.item adde, inquantum Ang.dicit quòd si hæres,ff.si cui plusquam per leg.Falci.Ro.in reprt.§.similiter,char.pen. versic.sed dubitatur nunquid,C.ad leg.Falci.Pet.Ferra.iit.for.libel.quo petit.hæred.ex testa.in verbo,purè instituit,Alex.in l.Centurio,col.vij. versic.& ex hoc infert. ff. de vulg. & pupil. An autem hæres petente fideicommissario,teneatur pro illius vtilitate facere inuentarium, vt id obiter dixerim,videbis apud Soc.consil.lj.viso testamento spectabilis viri,lib.iij.

9 ¶Sed & illud quoque huc facit,quòd quæ speciali quodam iure,ac fauore,& priuilegio competunt hæredibus,vt id beneficium continuationis possessionis, non transeunt in fideicommissarios, vel vniuersales,sed remanent apud ipsos directos hæredes, vt videre licet in iure patronatus.quod cōpetit dominis in liberos,atque etiam in iure patronatus ecclesiæ.Nam primum probatur,ex l.si patronus,la j.in prin.& ibi gl.ff.de bon.libertor.& gl.in l.sciendum.ff.de verb signifi.vti ex illis refert & sequitur Ias.in l.precibus,col.xij.versi. secunda vtilitas. C. de impub. & aliis substitutio. Secundum voluit Bar.in l.quia perinde.ff.ad S.C.Treb.per illum text.qui probat iura sepulchrorum nō transire in fideicommissarium,quod & huc non modicum pertinet.& sequitur Bal.in l vlt.col.pen.versi. si autem hæreditatem,C.de edict.diui Adria.tollend.& in l.cùm virum,col.vlt.versi.nota quòd non cadit,C.de fideicomis.& Imo.qui dicit singula.& no.dignissimum,in l si patroni,in prin. & ibi Alexand.col.j ff.ad S.C.Treb.& idem Alex.in l.Centurio,col.ix.versic.primo,quia in substitutum,ff.de vulga.& pupil.subst.& Ias.in d.l.precibus,vbi suprà.

Fideicommissarij non habent ea,quæ hæredi iure speciali cōpetunt.

10 ¶Deinde fideicommissarius etiam vniuersalis,non est propriè hæres,vt probant ll.de ea re loquentes,videlicet l.si filiusfamilias,§.j.ff.quod cum eo,qui in alie.potest.est gest.ess.dicit.cum dicitur, effectu enim quodammodo hæres est,& l.postulante sticho.§.& in huiusmodi,ff.ad S.C.Trebel.cum dicitur,nam & quodammodo in partem hæreditatis, senatus recipi voluit fideicommissarium, & haberi hæredis loco,pro qua parte restituta esset ei hæreditas.& iterū,l.si hæres ab eo, in fine. prin. eo tit.ibi,hæredis vice fungi eum,cui fideicommissum relictum est.Nam hæ dictiones quodammodo,& haberi loco,& vice,sunt improprietatis,& fictionis significatiuæ,l.si me in vacuam,& ibi glo. in verbo,nec amittat.ff.de acq.poss.& l.in suis,ff.de lib.& posth.& §.sed sui quidem hæredes, & ibi gl.in verbo,existimantur,Instit.de hære.quali.& diffe. Bart.in l.si is qui emptore, col.iiii. versic. ad hoc respondeo, & ibi recentiores, ff. de vsuc.& in l.ij.ff.ad SC.Macedonia. & in l.si maritus. §. legis Iuliæ,qui est primus,post prin.ff.de adulter.Bald.Ang.Imo.& recentiores in l.patris & filij,ff.de vulg.& pupil.cum simil.

Fideicommissarius,nō est propriè hæres.

11 ¶Et ita scilicet ꝙ fideicommissarius non dicitur propriè hæres,tenuit expressè Bald.in l.j. col.3.in 8. oppo.C.qui admit.dum dicit ꝙ fideicommissarius vniuersalis, est similis hæredi, per d.l.si filiusfamilias,§.j.sed id quidē secundum quid,& non simpliciter,vt ibi bene declarat,& planius consil. lxx. concessio fuit facta,col.2.ver.propterea istud nomen hæredis,lib.2.vbi ex hoc consuluit in pulchro casu.& Ang.d.consi.135.& Anto.consi.76.viso puncto & quæstione,in fi.Imo.in l.qui liberis, §. hæc verba,ff.de vulg.& pupil.Raph.Fulg.in l.qui cū tutoribus,col.j.ff.de transactio. Paul. Cast. consil.12. præsens consultatio,col.2.versi.præterea item,lib.2.Alex.qui alios multos citat,in l.j.§.de illo, & ibi quoque Soc.post prin.ff.ad S.C.Trebel.ipse item Alex.in l.in ratione.§.id vulgo, col. pen. versic.& appel.hæredis,eod.tit.idem Alex. & Iac.à S. Georg. in rub.C.de impub.& aliis substitutio. Barb.in repe.l.cùm acutissimi,col.lvj.versi.sed an appellatione hæredis,C.de fideicommis.Soci.in rub.ff.de vulga.& pupil.substitu.col.2.versi.prima conclusio sit, & consil. 17.post consilium supra scriptum, col.2.versi.restat nunc respondere,lib.3.Iason in rub.ff.de lega.j.col.vlt.versi.extra glo.posset, & ibi Aymo Crauetta.nu.37.Phil.Dec.consi.lv.cuius superscriptio incipit,legitimatio infantis,col. vlt. & Chasse.consil.lxvij nobilis & potens,col.xviij.nu.60.& 63.& seq.

Fideicommissarius non propriè dicatur hæres.

12 ¶Id.óque in materia pœnali,fideicommissarius non venit appellatione hæredis,vt satis probat tex. in l.si antequam,cum l.seq.ff.de S.C.Silla.& voluit Franc.Are.in l.j.col.ij.in fi.j.notabilis.& ibi etiam Soc.col.iij.versi.confirmo hoc ratione,ff.de vul.& pup.& ipse Soci.in d.l.j.§.de illo, in iij. conclusio. & rursum in d.l.j.§.si is qui quadraginta,col.ij.versi.quia licet,ff.ad S.C.Treb.& consil.cxvj.in causa filiorum col.iij.versi.confirmatur ista responsio,lib.iij. Nec etiam in conditione dandi hæredi, l.qui hæredi.§ cum hæreditas ex Trebelliano.ff.de condi.& demonst.Ang.& Pau. Cast.in l.precibus, & ibi Ias.col.xiij versi.septima vtilitas est, C. de impub. & aliis substitutio. Nec in alia materia strictè interpretanda,idem Soc.in d.l.j.vbi suprà.ff.de vulg.& pupi.substi.Iason in l.Centurio, col.xj. vltra scribentes.ff.eod.tit.nisi,inquit,alias actus redderetur inualidus.& Aymo Crauetta in rep.rub.ff.de leg.j.nume.38.

Propterea non venit in materia pœnali.

13 ¶Nec in statuto simpliciter loquente de hærede,vt voluit Phil.Dec.d.consil.lv.& Chassen.d consil. lxvij & alij plurimi,vt videre licet ex Bart.& aliis in d.l.de illo,ff.ad Senat. Consult.Trebellianum. licet nonnulli etiam diuersæ sint sententiæ,suntque in illam rem quædam distinctiones, vt etiam ex iisdem in eo loco videbis.

Nec in statuto simpliciter loquente de hærede.

14 ¶Imò verò non venit fideicommissarius, appellatione instituti hæredis, ac nec substituti quidem propriè,cùm nec fideicommissum propriè dicatur substitutio,si credimus Nic.Mat. Bal. Sali. Paul.

Fideicommissum propriè

non dicitur substitutio. Cast. Corn. & Phil. Dec. in rub ff. de impu. & alus substi. ex quibus ipse Pau. Cast. id dicit esse notandum ad statuta, simpliciter loquentia de substitutione, vt in eis fideicommissum non comprehendatur, licèt Alex. in d. rub. & in rub. ff. de vulg. & pup. sub. teneat contrarium quibusdam rationibus, quibus respondet Phil. Dec. in priore illa rub. quanquam rursus Franc. Cur. iunior ibi adhærens opinioni Alex. conatur Decij responsionibus, & rationibus respondere, vt per eos videre poteris. Super quo etiam vide Nicol. Bell. Supputationum lib. iij. c. xix.

15 *Nec in statutis correctoriis & exorbitantibus.* ¶Illud tamen haud dubiè certum est, quòd in statutis correctoriis, & exorbitantibus, cuiusmodi id nostrum est, vt diximus suprà in præfatione, nunquam venit fideicommissarius appellatione hæredis, vt scribunt Alex. Soc. & alij recentiores in d. §. de illo. & Fran. Cur. Senior consi. xxix. in regno Siciliæ, col. pen. versi. venio ad secundum.

16 *Qui tenēt hāc cōsuetudinem non habere locum in fideicommissariis.* ¶Et vt priuatim ad id nostrum statutum accedamus, non desunt qui nuncupatim dicunt non habere locum in fideicommissariis, videlicet Alex. consil. lxxxij. incip. perspectis his quæ supra scripro themate, per totum, præsertim col. ij. ver. secundo respondeo, & multis seq. lib. ij. quod repetitum est consi. xl. lib. iij. & iterum consi. lj. lib. vj. Fran. Cur. senior in addition. ipsius Alex. in d. l. j. §. de illo, ff. ad S.C. Treb. Iason latè, qui tamen eorum non meminit, consi. cxlvj. redemptores, & cap. præsupposito sine veri præiudicio, col. j. & ij. lib. iiij. vbi ita dicit fuisse iudicatum in Senatu Mediolanensi. Philip. Dec. in l. vlt. col. vij. versic. sed ista conclusio, C. de edict. diui Adr. tollend. vbi dicit semper aliàs procedere in statutis, & consil. lxxxiiij. excellentissimi doctores, col. ij. ver. secundò quia non obstat, & versic. & vlterius circa hoc, & consil. cccclxvij. bene & consultè, col. ij. vers. in contrarium tamen iudico, ver. non obstat quòd aduersarij. Iaco. à S. Georg. in l. si sorori, versi. ex hoc infero, C. de iure delib. Catel. Cot. in memor. inci. decreto Mediolanensi, col. ij. ver. ex quibus omnibus. Claud. Aquen. in l. cum hæredes, in prin. ante medium, versi. prædictum tamen statutum, ff. de acq. possess. Stepha. Bertr. consil. xcvj. ex themate mihi exhibitæ consultationis, colum. ij. versic. quò verò ad id, lib. iiij. Anton. Corse. in tracta. de potesta. & excellentia Reg. in xxv. quæstio. col. ij. intelligens tamen, nisi statutum aliter disponeret, vt Patauij, D. Boër. latè, decis. clvj. an fideicōmissa: ij, vbi dicit ita ter fuisse iudicatum in curia parlamenti Burdegalensis. Anton. Rube. consil. cxxj. dominus Ioannes, col. ij. versic. sed in casu de quo agitur, Bart. Chasse. in commentar. consuetud. Burgund. tit. *des successions*, §. j. col. iij. versic. item etiam fideicommissarij & consil. xix. iuxta prædicta, in xij. dubio. per totum illud dubium. Ludo. Gozad. consi. xcuj. in causa Mutinensi. col. ij. versic. quartò cum in ciuitate. & nouissimè Carol. Molineus in additio. Alex. Alexan. dicto consi. 82. li. 2. & Nico. Bello. Supputationum lib. iiij. cap. xix. multis rationibus innixus, sed ea præsertim quòd id statutum, non solùm est exorbitans à iure communi, sed & illius correctorium. & ante hos omnes, si non oscitanter legatur, Raph. Fulg. consi. ccxxx. in quæstione vertente inter spectabilem, post medium, versic. præterea cùm per statutum, iunctis præcedentibus.

17 *Qui contrariū tenent.* ¶Scio tamen alios esse qui è diametro contrarium tenent, videlicet fideicommissariū esse saisitum ex huiusmodi nostro statuto, & inter hos Pau. Cast. consil. clij. viso puncto, & dubio. col. ij. versic. ad secundum quæsitum, lib. ij. D. Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. nu. 74. de testa. vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia parlamenti Tholosani. Picus in l. vlt. super glo. in verbo, ex parte. C. de edict. diui. Adria. tollen. Chassen. sibi contrarius consi. lxij. ex verbis in quadam substitutione appositis, col. pen. versi. item & cùm ita.

18 *Quid si restitutio verbalis illi facta fuerit.* ¶Sed aduerte, quòd Pau. Cast. dicto consi. clij. loquitur in eo casu, quo restitutio verbalis facta est fideicommissario vniuersali. Nam ea, inquit, tantùm operatur in illo quoad iura vtilia, quantum aditio hæreditatis in hærede, quoad iura directa. l. facta in princ. & l. restituta. ff. ad S.C. Treb. & l. j. cum ibi not. post gl. ff. de fideicom. hæred. petit. Igitur cùm in hæredem directum post aditam hæreditatem, continuetur, & transferatur possessio quæ erat apud defunctum ex forma huius statuti, consequens est, vt & in fideicōmissarium vniuersalem, restitutione verbali facta, transferatur & ipsa possessio: præsertim cùm nihil videatur esse quod queri debeat hæres, qui restitutionem eam fecit.

19 *De eadem re.* ¶Verùm nec hoc casu putarim transferri possessionem in fideicommissarium: nec iure quidem ciuili, cum verbalis restitutio possessionem non transferat, nisi tradita, & appræhēsa possessione, cùm solis verbis possessio non transferatur, vt plenè not. in l. prædia. ff. de acqui. poss. nisi interueniat constitutum, siue precarium, vel retentio vsusfructus, aut alius ex his modis qui traduntur in l. iij. in prin. ff. eo. tit. & in ca. 2. de consuet. Nec ex hoc quoq; statuto transferatur, cùm per mortem defuncti, vi illius translata fuerit in hæredem, non in ipsum fideicommissariū (vt diximus) neq; enim in vtrumque insolidum transferri potest, vt diximus suprà in vj. declarat. nu. 8. incip. & certè vt tandem.

20 *De eadem re.* ¶Nec statutum hoc nostrum loquitur de translatione, siue continuatione possessionis ab hærede in fideicommissarium, sed tantùm a defuncto in hæredem: igitur nec hoc casu potest habere locum l. iij. §. toties. & ibi Bart. & alij, ff. de damno infect. cum alus multis concord. à me collectis in repet. l. si vnquam. in verbo, libertis. nu. 2. & sequen. C. de reuoc. donatio. Et ita nuncupatim ex facto respondit Nicol. Bellonus, consi. xlij. communiter in Italia, per totum, per multa illic allegata, quæ tu videre poteris. & idem quoque tenuit lib. 4. Supputationum, c. 19.

DVODECIMA DECLARATIO.

1 *An hæc consuetudo habeat lo* ¶Duodecimò declara, vt procedat in hærede simplici: aliud enim videri in hærede cum beneficio inuentarij, qui scilicet vt videtur, non simpliciter, neç absolutè hæres dicitur, sed cū ea qualitate, vel adiectione,

adiectione, cum beneficio inuentarij. Ex quo illud continuò sequitur, cum non esse proprium hæredem, n.c de eo debere, nec posse intelligi id nostrum statutum loquens simpliciter de hærede, l.j. §.j ff.de dona.& diximus plenè suprà in nona declaratione huius secundæ partis, num.1r.sed & hæc quoq; 1a 10,& seq. vbi etiã videbis id quoqi procedere in materia fauorabili, ne hîc iterũ repetamus.

cum in hærede cum beneficio inuentarij.

2 ¶Hincque videmus hæredem simplicem, & hæredem cum inuentario, non similiter iudicari, sed in multis differre. Nam vt id tibi summatim dicam, Iason post alios in l. vltim.§.j & si præfatam, qui est col.j.& ij.C.de iure delib. tibi sigillatim septem horum discrimina, & differẽtias posuit. Et aliud quoque posuit idem Iason in eadem l.§.in computatione.col.iij.versic.pone ergo quòd iste filius.& Steph.Bertr.consi.cccuij visis duobus publicis instrumentis.col.ij. versic. cæterum quoad quæsita, lib.j.& alia quoque disces ex gl.Bal.& Pau.Cast.in l.ij.C.de repu hæred.& Pau.Cast.in d.l.vlt.§.do- nec.C.de iure delib.& ex alijs vbique.

Hæres simplex & hæres cum inuentario in multis differũt.

3 ¶Et quòd hic hæres cum beneficio inuentarij non sit propriè, & omnino hæres, videtur probare text.in d.l.vlt.§.si verò postquam. vbi si hic hæres distulerit facere inuentarium secundum formam ibi traditam, hæres esse omnimodo intelligitur. Ideóque gl.in d.l.vltim.§.in computatione.in verbo confundantur, circa medium, in versi.sed si vltra quartum, illum vocat quasi hæredem, veluti improprium. Et dicit etiam ibi Bal.col.iij.versi.secundò quæro, quid si est institutus, quòd hic hæres non habet merum nomen hæredis.

Hæres cum beneficio inuentarij, nõ est propriè hæres, vnde nu. 8.

4 ¶Ex quo etiam posset videri hinc manare, quod dicitur, statutum vetans hæredem venire aduersus instrumentum defuncti, non comprehendere hũc hæredem, cuius fundum ipse defunctus alienauit, sed eum posse non obstante huiusmodi statuto, cum fundum ab emptore vẽdicare. Ita enim voluit gl.in d.§.in cõputatione.in illo verbo, confundantur.in fi.& ibi quoque Iaco.Bel.Fran. Tigr. Iaco.Butr.Bart.col.vlt.ver.venio ad vltimã quæstionẽ. Bal.col.pe.ver.vlterius quærit gl. Alber.col. item pen.versi.vlt.quæst.Ange.col.ij.ver.in gl.fi.dic hæc vera.Sali.col.ij.ver.quæro, omissis quæ sequuntur, Raph.Fulg.col.vlt.versi.in ea ad fi.ibi, vt damnum, Pau.Ca.col.vlt.versi.vltimò not. Alex. col.4.ver.in ea gl.ibi:sed quid si statutũ.Corn.col.vlt.ver.in ea. in fi.Pileus, Iac.à S.Geor.col.iij.vers. in eadem gl.in fi.Ias.col.vlt.ver.in vltima parte gl.C.de iure delib.Bart. dum se remittit ad eum locum in l.cum à matre.& ibi Bald.col.vlt.vers.vltimò quæritur.C.de rei vendic.Petr.Anch.& Imo. in c.j ille, col.iij versi.sed hic incidenter.in fi.col.iij.ver.iuxta prædicta quæri potest, de testam. Idem Pet.Ancb.cons.vj.viso themate quæstionis.col.ij.vers.& aduertendum quod dictum.

Hæres huiusmodi, an comprehendatur in statuto, vide infrà nu. 8. & 9.

5 ¶Et hæc opinio confirmari potest ex eo quod in nostra Gallia, in qua est istud statutum continuandæ possessionis defuncti in hæredem, nemini conceditur se hæredem dicere cum beneficio inuentarij, nisi priùs impetrata à principe huius rei gratia, vt & expresse cauetur consuetudine Burgundionum, tit. *des successions*, §.xiij.& non nisi etiam inuentario confecto. Quomodo ergo in eum potest continuari ea possessio? qui nondum est hæres mortuo defuncto, præsertim cùm nullum sit hoc casu nostri statuti medium inter mortem defuncti, & acquisitionem huius possessionis, vt docuit Bald.loquens in casu huius statuti, consil.cccxxx.statuto, col.j.in iij.quæst.lib.j.& diximus suprà in vj declaratio.nu.9.tum etiam quia, vbi & alios citauimus.

Confirmatio opin. quæ non admittit hunc hæredem.

6 ¶Adde quòd hæres simplex nostris moribus Gallicanis, est multò fauorabilior hærede cum beneficio inuentarij, ille enim etiam si sit vlterioris gradus, hunc repellit, vt voluit Masuer.consuetudinum Gallicarum scientissimus, in tit.de succes.& vlt.voluntat.§.item si ille qui est proximior:& hoc vt dicit fauore defuncti, creditorúmque & legatariorum. Estque eius rei expressa consuetudo apud Melodunenses, cap.cvij. Aurelianenses, cap.cclix. Aruernienses, tit. *des successions*, cap.xxxviij.& seq. Borbonienses, c.329.& seq. Marchienses, c.248. Niuernienses, tit. *des successions*, §.28. & seq. Ideóque in his rescriptis principum quæ in eam rem impetrantur, solet apponi ea clausula, *pourueu qu'il n'y a'i autre qui se porte heritier simple.* de qua clausula videbis nonnulla apud Chassan.in d. §.iij. *des successions* in gloss.j.

Hæres simplex, fauorabilior hærede cũ inuentario.

7 ¶Ego tamen aliter censeo, nempe hunc hæredem cum beneficio inuentarij, esse saisitum beneficio huius consuetudinis:neque enim negari potest quin ipse hæres sit, nec illi eam appellationem tollere beneficium inuentarij nec cętera in fauorem hęredum introducta. Imò verò illi ampliores fauores tribuere, ne scilicet teneatur vltra vires hęreditarias, & alia quæ inde sequuntur, descripta ab his quos suprà citauimus nu.huius declarationis 2.incip.hincque videmus. Quomodo igitur quod introductum est fauore illius, possit aut debeat in eius odiũ retorqueri l.quod fauore.C.de legib.cum simil. ibi adductis. Aut quod ad augmentum à lege statutum est, operetur diminutionem? l. legata inutiliter.ff.de leg.j.& l.cùm vinum.& ibi Alb.ff.de trit.vino & oleo lega.cum infinitis simul.

Hæres simplex repellit hũc hæredem etiã proximiorem.

8 ¶Et quicquid suprà dictum est, hic hæres qui fecit inuentariũ, tam propriè hæres est quàm qui non fecit, & talẽ illum lex appellat vbique.vt patet ex d.l.vlt.in prin.& in omnibus §.vbiq.C.de iure delib. Nec contrariũ dixerunt, nec senserunt ij quos suprà citauimus, loquentes in statuto vetante, hęredem venire contra instrumentũ defuncti, sed potius contrariũ dum dicunt, hęredem qui fecit inuentariũ non impediri, quominus suum fundũ vendicet:non ea quidem ratione innixi, quòd hic hęres impropriè sit hæres (quod non prætermisissent si ita intellexissent) sed quia statutũ debet intelligi secundum ius commune, ne hæres ipse damnum indebitè patiatur. Ea enim est eorum ratio.

Hic hæres propriè hæres est.

9 ¶Quanquam sunt qui & in eo casu dicunt etiam hunc hæredem, stante eo statuto, non posse suam rem alienatam à patre vẽdicare ob id statutum, quòd aliàs esset superfluum, videlicet Pileus quæst.

Cõtra id quod dictum est suprà nu. 4.

xxiij.incip.pater fundum.& Iaco.Ray.& Cyn.qui dicit omnes mōdernos cum eò consentire, in d.l. vlt.§.in computatione.in v.quæst.&ibi quoque Raymun.& Oldr.& Ioan.Fab.col.pen.totius l.vers. sed quid sit est statutum.& præterea Petr.Anch.in d.c.j.col.iij.vers.sed hic incidenter.ad fi.versic.de testam.De qua re & nos latius dicemus in nostro tractatu,cui titulus est,Nihil frustra:

10 Hæres hic comprehendatur in statuto loquēte de hærede.

¶Sed vtcunque sit,intelliges vtrosque esse in ea opinione,vt hæres cum beneficio inuentarij compræhendatur sub statuto, nisi aliud sit præter proprietatem vocabuli, vt non abs re scripserit Firmianus in suo vberrimo lexico,in verbo,hæres proprijssimè.nu.76.hæredis appellatione in statuto venire hæredem cum beneficio inuentarij,per notata à Barto.Bal.& cæteris in dicta l.vlt.

11 Hæres hic cōprehenditur in confessione facta alicui pro se, & hæredibus.

¶Quod & hinc quoque facilè colligitur, quòd licet verba contractuum sint strictè interpretanda, ac propriè,l.quicquid astringendæ.ff.de verb.oblig.Tamen si feudum, vel emphyteusis sit concessa cuipiam pro se & hæredibus,admittitur hæres cum beneficio inuentarij, peræquè ac alius qui inuentarium non fecit,vt non obscurè voluit Alex.consi.xix.super eo de quo quæritur, lib.5. nam vt ibi dicit in fi.illius consi.inuentarium ab hærede factum,illud tantùm operatur, vt non teneatur vltra vires hæreditarias.& sequitur Fran.Curt.senior,qui à nullo alio dicit fuisse tactum,cons. lxxxiij. Deus pius Iesus.col.v.versi.sed quid opus est tot suffragiis?

12 Hic hæres simpliciter, hæres est.

¶Nec verum est,quod suprà in princ. diximus hunc non dici simpliciter hæredem, sed secundum quid,scilicet eum ea adiectione,vel qualitate cum beneficio inuentarij. Nam & hic hæres simpliciter dicitur,& appellatur,vt patet ex d.l.vlt.in locis infinitis, C. de iure delib.vt iā suprà diximus.Et licet nonnunquam à nostris interpretibus ita vocetur,non tamen fit,vt ea qualitas,siue adiectio tollat simplicem hæredis appellationem,sed vt ostendat hæredum alios esse cum inuentario,alios sine inuentario:illosque sibi cautius quàm hos prouidere, vt qui non tenentur vltra vires hæreditarias: quippe qui faciendo inuentarium,vocatis creditoribus palàm exhibent,ac exponunt vires,ac facultates hæreditatis,omnémque fraudādorum creditorum suspicionē tollunt : quod non faciunt ij qui inuentariū non faciunt,vt non immeritò non audiantur,nec eis credatur, si dicāt credita esse supra vires hęreditarias,cùm facultatē probādi cōtrarij sustulerint,bona occupādo,nullo facto inuētario.

13 Idem iuris est simplicis, & eius quod habet adiectionem, cùm est eadem ratio.

¶Et si admittamus vt dicatur hæres secundū quid,tamen nō obstat,quominus cōpræhendatur sub hac constitutione,cùm sit eadē vtriusq; ratio,quo casu idē iudicamus de eo quod nominatur cū adiuncto,ac de eo quod simpliciter profertur,ex sentētia Pau.Ca.in l.serui electione.§.Labeo ait.ff. de leg.j.& Phil. Dec.in l.j.col.j.ver.sed potest responderi.C.de success.edict.vbi id dicit not.Et bene facit quod tradit Ro.in ea ipsa l.j.col.ij.ver.& ex his fit.Et quia etiā huiusmodi adiectio nō ponitur ad differentiā substantialē,sed ad differentiā terminorū,id est, ad designandū & distinguendū vnū ab altero,quo casu non habet locum quod diximus,de differentia eius quod simpliciter dicitur, & eius quod secundū quid,vt voluit Socin.con.xxv.viso statuto.col.ij.versi.ista conclusio probatur,libro 3.

14 Respondet ad contraria.

¶Sed nec quicquam in contrarium facit text.in d.l.vlt.§.si verò postquam, cùm dicitur, hæredem non confecto inuentario,intelligi omnimodo hæredem.Nec glo.in d.§.in computatione. in verbo, confundantur.loquens de quasi hærede.Nec quod Bald.ibi videtur voluisse,hunc non habere merum nomen hæredis.Nam quantum ad primum,non eò spectat, vt hæredes, qui non fecerunt inuentarium sint magis hæredes,quàm qui fecerunt,vt satis declarat gl.ibi, in verbo, omnimodo.& ibi quoque docto.Nec ea gl.in verbo,confundantur. illud dicit quod ex ea diximus; sed aliò respicit,vt ex ea videre est.Sed nec Bal.hunc negat habere merum nomen hæredis,sed illud tantùm dicit,vbi fit inuentarium,considerari effectum,& vtilitatem,& non merum nomen hæredis:quod scilicet habet hæres qui fecit inuentarium.ita enim necesse est eum intelligere,& consequenter illum tribuere merum nomen hæredi ei qui fecit inuentarium.

15 Ad idem.

¶Quod autem postea dictum est,hunc non esse hæredem cum hoc beneficio, nisi prius impetrata à principe eius rei venia,& confecto inuentario,ita scilicet vt antè non possit dicere se saisitum,nec tamen vllum esse medium inter possessionem defuncti,& hęredis,facilè diluitur.Nam hæres continuò post mortem defuncti, ipso iure hæres est, & consequenter possessor vi huius statuti, etiam non impetrata principis venia,nec inuentario confecto sed non gaudet priuilegio inuentarij, nisi illis primùm cōpletis.Ideo interim non impeditur conuenire debitores hæreditarios,vt prodit Barr. in d.l.vlt.§.donec in fi.& ibi quoque Ange.in fi.Pau.Castr.col ij.versic. quærit hic Bart. & Iaco.à S. Georg.versi.quæro vtrùm hæres.C.de iure deliber.& ipse Bart.in l.vlt.col.ij.versi.concessum priuilegium.& ibi item Ange.ad fi.vers.ex prædictis apparet.C.de fruct.& lit.expen. Guido. Pap.decisio. Delphin.cccclxxj.aliqui doct.in iure scribentes,col.ij. versi. sed nunquid hæredes.D.Boër. decisio. liij.insuper in audientia,paulò ante medium.Vide tamen Angel.& Imo. in l.j.§.si stipulatio. ff. si cui plus quàm per legem Falcidiam.

16 Ad idem.

¶Quod postremo dictum est,nostris moribus hæredem simplicem, veluti abigere hæredem cum beneficio inuentarij,nihil huc pertinet,præsertim cùm huius rei sit alia peculiaris ratio,vt diximus. Scio autem à nonnullis dubitatum fuisse,an si huiusmodi hęres cū beneficio vendiderit rem quampiam hæreditariam,sit locus retractui,de quo tu vide Chass.in comment.consuetud. Burgund. tit. *Des retraicts* §.j.in verbo,*Son heritage*,& consi.xxij.consuetudine cauetur,& Claud.Marlet.cons.seq. decessit Catharina,col.pen.versi.item & per quæ,& seq.vsque ad fin.consi.

DECIMATERTIA DECLARATIO.

¶Sed maius dubium est (& id erit vice Decimætertiæ declarationis) an posteaquam proximior se gessit

gessit pro hærede cum beneficio inuentarij, alius remotior dicit se velle gerere pro hærede simpliciter, & ideo repellit proximiorem ex multis consuetudinibus (vt diximus supra in præcedenti declaratione, nu. 6. incip. adde quòd hæres) Vtrum hic remotior erit saisitus vi nostri statuti; quod videtur, quia cùm ille proximior, superueniente hoc simplici, repellatur, & è medio tollatur, pro mortuo habendus est, perinde ac si non esset in rerum natura, l. pater filium. ff. de inoff. testa. & l. j. §. sed & si patruus eor. qui erant in potest. ff. de coniug. eum emancip. lib. & l. 2. §. sed sunt sui. & ibi Bart. ff. ad SC. Tertul cum aliis multis concor. à me collectis in tract. Primigeniorum, quæst. lij. nu. 16. incip. quarta ratio.

An hæres simplex remotior, qui proximiorem cum inuentario abigit, inuetur hac consuetudine.

2 ¶Imò verò hic simplex hæres, quamuis is sit vlterior gradu, habetur tamen pro propinquiore, remoto illo propinquiore, veluti inhabili existente simplici hærede. Neque eum aliis obstat, qui inhabilis est. l. si post mortem. §. liberi qui contra tabulas. ff. de bon. poss. contra tab. Bald. in l. si quis prioris matrimonij. §. talem. C. de secun. nupt. vbi ex hoc decidit pulchrum casum, & post eum Alex. in addit. Bart. in l. j. §. qui habebat. ff. de bono. possess. contra tabul. & in sua disput. incip. Sigismundus. in 3. dubio. col. j. cum aliis multis concord. à me congestis in illo ipso tractatu Primigenioru, in 3. quæst. per totum præsertim nu. 5. incip. ego verò, & aliis multis seq. vsque ad fin. illius quæst.

Inhabilis alijs non obstat.

3 ¶Sed vnum est, quod admodum obstare videtur. Nam confestim mortuo defuncto, possessio quæ apud illum erat tempore mortis ipsius, transit in illum proximiorem tunc habilem ad succedendū, & simpliciter, & cum beneficio inuentarij, nisi alius superueniret qui se simpliciter hæredem gereret. Quomodo igitur illa possessio defuncti, poterit in hunc posteriorem, qui postea se gerit hæredem simplicem, transferri? cùm nullum sit medium inter mortem defuncti, & possessionem hæredis, vt expressè dicit Bald. in casu huius nostri statuti loquens consi. cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, col. j. in iij. q. lib. j. & latiùs diximus suprà in 6. declar. huius 2. partis, nu. 9. incip. tum etiā quia nullum, & alibi sæpe in hoc tractatu.

Mediū nil est inter mortē defuncti, & possessionē hæredis.

4 ¶Præsertim cùm ille proximior, qui se gessit pro hærede cum beneficio inuentarij, fuit statim saisitus à morte defuncti, vt diximus in præcedenti declaratione, ideo hic qui superuenit, non potest se dicere fuisse retro saisitum, cùm duo insolidum eandem rem eodem modo possidere non possint, l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. poss. & vult Bal. in hoc eodē statuto loquens cons. 454. quidā Ioannes decessit, ad fi. h. j. & alij quos tibi collegi in illa eadē sexta declaratione, n. 8. incip. & certè vt tādem.

Duo insolidum rem eandē possidere nō possunt.

5 ¶Nec potest hic hæres dicere se saisitum, per expulsionem alterius proximioris, qui idē fuerat saisitus, vt cuius non sit hæres, ideo ab eodem repulso, non potest continuari possessio in hunc repellentem, qui illius repulsi hæres non est: ex quo fit, vt in eo non possit habere locum nostra consuetudo, quæ loquitur de mortuo, & hærede illius. Ideo cùm verba consuetudinis non huic conueniant, nec eius quoque dispositio. l. dies cautioni. quæ est iiij. §. toties. & ibi Bart. & cæteri, ff. de damno infect. & c. indemnitatibus. §. sed cùm eas. de elect. lib. 6. gl. in c. quoniam. in verbo, qui simul. extrà, de vita & honest cler. cum infinitis concor. à me adunatis in reper. l. si vnquam. in verbo, libertis. nu. 2. incip. nam & vbi. C. de reuoc. donat.

Verba statuti dispositione nō conueniunt, nec eius dispositio locū habet.

6 ¶Nisi dicas, adueniente hoc hærede simplici, in eum confestim omnia iura hæredis, ab illo qui vt proximior, se hæredem cum beneficio inuentarij gesserat, in hunc qui simplicem se gerit transfundi, vt in simili dicitur in l. 2. in princ. ff. ad Trebel. & in alio casu diximus in nostro tractatu Retractuum tit. j. §. j. in verbo, *le pris que la chose aura cousté*, nu. 39. incip. nec dici potest. Sed tamen id vix summo iure obtinere posset, cùm nec possessio in casu illius l. j. in fideicommissarium trāseat, vt etiā latè diximus suprà, in decima declaratione huius secundæ partis.

Ratio item in contrarium.

7 ¶Sed nec vnquam aliàs ipso iure transeat possessio in alium, nisi in casibus specialibus à iure, aut consuetudine introductis, inter quos hic non est, cùm non comprehendatur sub hac nostra consuetudine. Credo tamen quòd si res veniret in controuersiam, admitteretur hic hæres aduersus alios extraneos occupantes res hæreditarias, sed non aduersus primum illum hæredem, præsertim si possessionem realem adprehendisset: super quo vide quod in similibus dicemus infrà, in tertia parte, declarat. 4. nu. 5. incip. in quo illud, & in 4. parte declarat. 5. nu. 23. incip. illud tamen fateor, & seq.

Ad idem.

DECIMAQVARTA DECLARATIO.

1 ¶Decimoquartò declara, an hoc statutum habeat locum in filio adoptiuo hærede. Nam illud scire debes, filios adoptiuos succedere de iure communi: vel solos, si nulli alij sint legitimi, & naturales, vel cum illis, si qui sunt. l. si te parens. C. de suis & legit. l. pen. §. & si quidem. C. de adop. Enāmque de iure auth. vt per Cyn. in auth. in successione. C. de suis & legit. mala quā legit sub tit. ad SC. Tertul. Idque etiam in Regnis, atque ita vt & ascendentes, & vxorem excludant. Eisque debentur alimenta, legitima, & quarta, vt latè sigillatim descripsimus in repet. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. 18. aduerte tamen, & multis seq. & in tracta. Primigeniorum, in lxxxiiij. q. vbi & alia multa huc pertinentia posuimus.

An hæc cōsuetudo habeat locū in adoptiuo hærede.

2 ¶Verùm in Gallia ij non succedunt, vt & priori loco diximus, nu. 22. & posteriori, num. 10. ex sententia Masuerij, in tit. de probat. versi. item & si defunctus. & D. Benedict. in repetitio. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 758. & nu. 760. Sed quia non nostris tātum Gallis canere voluimus, sed & aliis apud quod ius commune in ea re obseruatur, vt scilicet adoptiui filij succedāt, qui & ipsi hoc nostro statuto viuuntur, vt hæres sit saisitus. sunt enim præter Gallos & alij plurimi, qui hoc iure vtuntur, vt diximus suprà in præfat. declarat. 2. nu. 3. incip. estque simile. Ideo & apud

Sed in Gallia non succedunt.

illos putarim filium adoptiuum hęredem, esse saisitum: est enim verè hæres, licet sit fictus filius, vt plenè probauimus in d.l. si vnquam. vbi supra. nu. 7. incip. sed & B il.

9 *Quid si cõsuetudo vtatur verbo naturæ.* ¶Quod tamen semper intelligo, cùm id nostrum statutum, vel consuetudo simpliciter loquitur de hærede, videlicet vt hæres sit saisitus. Nam aliquam adiectionem, aut qualitatem naturæ addat, videlicet proximior consanguineus hæres, aut aliud quidpiam simile, non putarem adoptiuum intelligendum, cùm sit nomen iuris, non naturæ. Et hîc etiam vide quę scripsimus in tractatu Nobilitatis, c. 15. nu. 5. extende secundò, & seq.

DECIMAQVINTA DECLARATIO.

1 *An hæc cõsuetudo obtineat in iis qui non iure sanguinis, aut testamenti succedunt.* ¶Decimaquinta declaratio igitur hæc erit, an nostrum statutum habeat locum in his qui non iure sanguinis, aut testamenti succedunt, verbi gratia (nam horũ nonnullos hucafferre nobis operæ precium visum est) vir & vxor deficientibus legitimis, & testamentariis hęredibus sibi inuicem succedunt, l. j. ff. vnde vir & vxor. & l. j. C. eo. tit. idque etiam expressè ex multis consuetudinibus Francię, vt apud Pictauos, c. 230. Etiámq; vir clericus, & vxor ipsius, vt voluit Odoffre. in summa, tit. de success. ab intest. quẽ refert & sequitur Albe. in d. l. j. & ibi quoque post eum Iason col. j. C. vnde vir & vxor. & de hoc est bonus tex. in c. si quis presbyter. C. de epis. & cler. Atque etiam ipse vulgò conceptus, & vxor, Bal. in l. si qua illustris. circa medium. vers. quæro quis succedit. C. ad SC. Orphit.

2 *Vir & vxor sibi succedunt si desint legitimi, aut testamentarij heredes.* ¶Imò verò & socer nurui, si vir non extat, & è diuerso, si verum dicit Bald. in d. l. j. post mediũ vers. item quæro si non extat vir. C. vnde vir & vxor. motus quòd nomen soceri à matrimonio deriuatur, l. cui etiam. §. affinitatis. ff. de postul. & ita dicit intelligi gl. in §. mariti. in verbo, postea. in fi. Insti. de nupt. quæ videtur voluisse agnatos viri, & vxoris sibi inuicem succedere excluso fisco. quam quidem gl. ad hoc summè extollit Nicol. Neapo. ibi, & Ioan. Plat. qui eam sequitur, vt etiam Gui. Pap. in suis singul. sing. 78. incip. consanguineus.

3 *De eadem re.* ¶At eam gl. reprobant Io. Fab. & Ang. Aret. qui eam tamen dicit sing. in dicto §. mariti. Verùm id illam non dixisse ad quod allegatur, sed aliud quippiam tradit Ias. in d. l. j. col. 2. vers. numquid autem in hac l. C. vnde vir & vxor. vt tibi videre poteris. Sed quicquid sit, illam Bal. sententiam reprobarunt Raph. Fulg. Pau. Cast. Ro. Alex. Franc. Aret. Philip. Corne. Iason & Philip. Dec. in d. l. j. Sed & ipsemet Bald. in contraria sententia fuit, in l. vlt. col. iiij. vers. item quæritur an sit inuenire. C. vnde legit. & Nicol. Perus. in tract. de success. ab intest. col. j. idq; optimis rationibus, vt & ibi videre poteris, & hanc sequimur in Gallia.

4 *Tutor succedit pupillo.* ¶Item tutor succedit pupillo, excluso fisco, secundum gl. in l. quò tutel. ff. de reg. iur. quam dicit sing. Dyn. & ibi Alber. & Corn. qui illam sequuntur in d. l. j. C. vnde vir & vxor. Sed & eam sequitur Bal. ibi, & in l. si quis filio exhęredato. §. eius qui. paulò ante fi. ff. de iniusto test. & in d. l. si qua illustris. circa medium. C. ad SC. Orphi. Matth. Afflict. in c. j. in verbo, bona vacantia. col. j. vers. item tutor deficientibus. tit. quæ sunt Regaliæ, lib. 2. feud.

5 *Qui contrariũ tenent.* ¶Sed contrarium tenuit Bar. in d. l. quo tutela. per l. nutritoribus. C. commu. de succes. quo in loco & idem tenuit ipse Bart. & præterea Ang. Ro. & Pau. Ca. & iidem Ang. Rom. & Ias. in l. j. C. vnde vir & vxor. & Bald. sibi contrarius in l. j. col. 4. vers. item quæritur cum tutor. C. vnde legit. & in l. cùm in eo. in fi. ff. de pact. Sed qui priorem illam opinionem sequuntur, respõdent ad dictam l. nutritoribus. quòd loquitur in nutritore, qui non subiacet periculo, neque obligatur ratione malę administrationis. Sed huic rationi contrà respondet Rom. in d. l. j. cui item ibi respondet Corne. qui tamen relinquit cogitandum, vti apud eos videre poteris. In Gallia autem scio obseruari vt tutor non succedat.

6 *Collegiũ succedit sodalibus eius collegij.* ¶Præterea si qui est in aliquo collegio, moriatur sine aliis hæredibus, ei succedit illud collegium ante fiscum, per d. l. si quis filio exhæredato. §. eius qui. ff. de iniusto rup. fact. irri. testa. vbi Bar. & Ang. not. quòd artifici morienti sine hæredibus, succedit collegium illius artis, & l. recusare. §. item si municipes. ff. ad SC. Trebel. & l. j. C. de hære. decur. ex qua not. Bar. quòd si aliquis ex cõsiliariis cuiusdã oppidi decedat sine hærede, succedit eorum ordo, excluso fisco. Sed & Bald. ibi not. quòd doctori succedit vniuersitas. & l. cornicularij. tit. de apparit. præf. prę. & priuil. §. huic sanctioni. in verb. nullis ab intestato success. i. eli. C. lib. xij. per quam dicit Nico. Neapol. quòd scholastico morienti sine hærede, succedit vniuersitas ante fiscum. Et voluit in vniuersum de omni collegio, Bald. qui tamen limitat in l. j. §. vlt. C. de constit. pec. Ang. in d. l. nutritoribus. C. commu. de succes. Mart. Lauden. in tracta. de principe. vers. 505. incip. collegium succedit collegiato. & in tracta. de fisco. vers. ccxxxix. regulariter ab intestato. Iason in d. l. j. col. vlt. C. vnde vir & vxor. & Matth. Afflic. in constit. Siciliæ, incip. si quando contingit. in fi.

Vniuersitas succedit doctori.

7 *Ecclesia succedit clerico.* ¶Ad hæc ecclesia succedit clerico, excluso fisco, & hospitale ipsum exposito, Præfectus prætorio, suo præfectoriano, monasterium suo monacho. Vt de primo est tex. in d. l. si quis presbyter. & ibi Bald. C. de episcop. & cler. & in §. interdicimus. in auth. de ecclesi. tit. & in §. si verò filij. in auth. vt cùm de appel. cognos. & in c. pen. & vlt. xij. q. v. & voluit etiam Inn. in c. cùm in officiis. col. 2. versi. si autem plures. & ibi Ant. col. ij. versi. quid si in bonis propriis. & Imo. col. 4. vers. tangit etiam. de test. Bald. in d. l. si quis filio. §. eius qui. in fi. ff. de iniusto test. Iacob. Are. in d. l. si quis filio exhæredato. ff. eod. & Bal. in d. l. j. C. de hære. decur. Mart. Laud. in d. tracta. de prin. vers. 420. nobiles succedũt, in fi.

8 *Hospitale succedit exposito.* ¶De secundo, scilicet de hospitali, Bald. in d. l. si qua illustris. col. 2. vers. quæro quis succedat. C. ad SC. Orphit. Sed hoc non admittit Pau. Cast. in d. l. nutritoribus. C. commu. de leg. De tertio, id est, Pręfecto prætorio, est tex. sing. in d. l. vlt. C. de apparit. pręfect. pręṭor. li. xij.

¶De

Monasterium succedit monacho.

9 ¶De quarto, id est monasterio, est tex. in §. sed & hoc præsenti. in auth. de sanctiss. episc. & auth. nisi rogati. C. ad SC. Trebel. & in c. in præsentia. de probat. Quanquam id obseruatur in Gallia ex generali consuetudine, vt monasterium non succedat monacho, nec monachus consanguineis, teste Masuer. nostrarum consuetudinum peritissimo, tit. de success. §. item per consuetudinem regni, eod. tit. de locato. §. item per ingressum monasterij. & D. Bened. in repet. c. Raynucius. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 224. & iterum, nu. 295. de testam. Et id expresse cautum est consuetudine Meldunensium, c. 47. Senonensium, c. 63. Trecensium, c. 105. Caluimontensiũ, c. 88. Ambianensium, c. 42. Carnutensium, c. 102. Aurelianensium, c. 267. Turonensium, tit. *Des successions*, c. 1. Cenomanensium, c. 266. & seq. Andegauensium, cap. 248. & seq. Pictauiẽsium, c. 219. Aruernensium, tit. *des successions*, c. xij. & 2. seq. Borboniensium, c. 317. & seq. Blæsensium, c. 147. Engolismensium, c. 95. Burgundiensium, tit. *des successions*, c. vlt. Valesiensiũ, c. 102. Marchiensium, c. 229. Montargiensium, tit. *troictz de successions*, c. 18. Niuernensium, tit. *de successions*, c. 18. & seq. Senlitensium, c. 171. Claromontensium, c. 154. Valesiensium, c. 91. Nam & id obseruari apud Gallos in patria consuetudinaria scribit Io. Gallus, quæst. 122. Sed non tantùm, vt iam diximus, Gallis nostris scribere voluimus, sed & aliis quoque apud quos monasterium succedit, si fortè & apud illos hæredes sunt saisiti.

Qui nam alij succedunt.

10 ¶Sunt & alij quoque qui succedunt, cum nulli alij sunt relicti successores, quos, vt id tibi obiter dicã, disces ex gl. & docto. in d. l. j. C. de bonis vacan. lib. x. docto. in dicta l. j. C. vnde vir & vxor. Mart. Lauden. in dictis tractatibus suprà citatis, & Alex. consi. xxxj. viso titulo quæstionis præmissæ, col. 2. vers. sed prædictis non obstãtibus, & multis seq. li. j. quod iterum repetitur paucis immutatis, cons. cxj. viso themate quæstionis præmissę, lib. iiij. vti apud eos videre poteris.

Bona uacãtia.

11 ¶Sed non omittendum tamen duximus fiscum, de quo iam sæpe suprà diximus, qui saltem cæteris deficientibus ei succedit, qui mortuus est in territorio, vel iurisdictione ipsius, quæ nos bona vacantia nuncupamus, c. j. tit. quæ sunt regal. lib. 2. feud. & l. j. & l. si vacantia. C. de bon. vacan. & de incorporat. libro x. & l. j. §. diuus. ff. de iure fisci. & Bart. in l. 2. eo. tit. & in l. j. in fi. C. de summa Trinit. Pan. consi. 6. in quæstione quæ vertitur inter reuerendum, col. ij. versi. ex his infero, lib. 2. Alex. qui alios adfert dicto consi. xxxj. col. j. & ij. lib. j. non omnem intelligi, qui habet territorium, vel iurisdictionem, sed tantùm fiscum principis, vt ex illis intelliges.

Manus mortua.

12 ¶Quanquam, vt id obiter dicam, ex multis consuetudinibus huius regni, id ad alios quoq; pertinet, vt videre licet ex Io. Fabro, in §. j. quib. mod. ius pat. pot. sol. vbi id ius appellat manum mortuam. & Guid. Pap. decis. Delphin. xxxiiij. incip. de manu mortua. vbi & eam consuetudinem dicit valere, & esse obseruandam, post Host. in summa, tit. de nat. ex lib. vent. §. vlt. sed id est in tit. de agricol. qui illum confestim sequitur, §. j. col. 2. vers. quid autem de consuetudine. Et ea quidem consuetudo est apud Pictauos, c. 229. & seq. Caluimontanos, c. 92. Victriacos, c. omnium 1. & c. 3. Monstrolios, c. 47. Aurelianos, c. 255. Cenomanos, c. 48. Andegauos, c. 41. Boronios, cap. 87. Marchios, c. 327. & seq. Laudanos, 2. partis, c. 26.

Qui hæreditatem agnoscant.

13 ¶Est igitur quæstionis, an sint saisiti ex hoc nostro statuto, vt hæredes legitimi, vel testamentarij, si hi sint saisiti, de quo satis suprà diximus in 7. declaratione huius 2. partis. Et certè si cõsuetudo simpliciter dicat hæredem esse saisitum, sine alia adiectione alterius qualitatis, nõ videtur quin isti sint saisiti, vt qui sunt hæredes. Nam omnia iura de his loquentia, dicunt illos succedere, vt cæteros hæredes. Ideóque & illos dici hæreditatem agnoscere, & eam fideicommissariis restituere, vt de fisco, & collegio patet ex d. l. recusare. §. si fisco. & d. §. item si municipes. ff. ad Treb. per quem dicit Bal. in l. eam quam, col. 2. vers. secundò quæritur. C. de fideicom. legem eos facere hęredes. De viro autem & vxore dicit tex. in d. l. j. C. vnde vir & vxor. eos sibi inuicem ab intestato succedere.

Fiscus aliis deficientibus hæres est.

14 ¶Sed vt iterum redeamus ad fiscum, gl. in l. ex facto. §. vlt. ff. ad SC. Treb. dicit rarò accidere, vt quis decedat sine hęrede, cum saltem fiscus, si nullus alius sit, hæres sit. & illam gl. dicit sing. Raph. ibi referente Alex. col. ij. neque enim habemus lecturas illius in eo loco. Et facit (vt illi dicunt) quòd si testator ita iusserit, quisquis mihi hæres erit, det decem Titio, fiscus qui bona vacantia occupauit, tenebitur ea decem dare Titio, & allegant l. filiusfamilias. §. 2. ff. de leg. 2. & quæ not. in d. l. recusare. §. si fisco. eo. tit. sed & Pau. Cast. in d. l. ex facto. §. vlt. in vna lectura not. ex ea gl. fiscum venire appellatione hęredis. Nam & ipse vocatur ex edicto prętoris, in vltimo capite: & sic videtur vocari eodem iure, quo alij succedunt ex præcedentibus capitibus. Hincque fiscus habet petitionem hæreditatis, l. item veniunt. §. cùm autem. versi. sed si vacantia. ff. de petit. hæred. & dicemus postea plenius, nu. 20. & ex his. Addit Alex. tex. in l. habere licere. ff. de euict. vbi appellatione etiam vniuersalis successoris, comprehenditur fiscus. & ita, vt dicit, tenet Bal. in repet. c. si pater. col. xviij. de testa. lib. vj. vbi & ipse allegat dict. gl. in dicta l. ex facto. §. vlt. & tex. cum glo. in l. non intelligitur ex causa. ff. de iure fisci. Et tu præterea adde quòd eam gl. in dicto §. vlt. dicit singul. Iason in l. qui Romæ. §. Flauius Hermes. ff. de verb. oblig.

Authoris sententia in principali dubio.

15 ¶Et ego quidẽ in ea sum sentẽtia, vt fiscus (qui ita vt diximus) succedit bonis vacantibus, vt pote nullis aliis hæredibus existentibus, & vir & vxor qui sibi inuicẽ succedũt, & ecclesia, & collegiũ, & cæteri qui iure successorio ex lege, vel cõsuetudine succedũt, sint saisiti ex nostro statuto, quo mortuus saisit viuũ simpliciter, aut viuum hæredẽ sine alia adiectione, suntque in id quædam expressæ consuetudines in fisco, videlicet Trecensis, c. 91. & Caluimontensis, c. 78. & Burgundiensis, tit. *de main morte*, c. 14. Nam & Masuerius, tit. de success. §. itẽ si nulli supersint, dicit dominũ hoc casu gaudere

eodem

eodem iure,ac beneficio consuetudinis,quo alij hæredes ab intestato, vbi tamen loquitur de alia consuetudine.

Quid si fiscus bona accipit ex delicto.

16 ¶ At cùm fiscus bona accipit ex delicto cuiuspiam,quoniam ei bona illius fuerunt confiscata , siue publicata,licet ille teneatur ad debita illius ante contracta,l.tutoris,quæ est 2.C.ad leg.Iuliam de vi pub.& l.si marito.in princ.& ibi doct.ff.solu.matri.Nam in illum transeunt omnes actiones actiuæ, & passiuę,Bal.in l.vlt.col.vlt.in xij.q.ibi,veritas huius puncti.C.de contrah.empt.& in l.tam mandatori,col.j.vers.sed hic occurrit dubium.C.de nõ numer.pecu.& in d.l.si marito.in prin.vbi etiam Alber.& Roma.consi.lxxij.circa primum nulla videtur dubitatio,in primo dubio.& consi.93. visis quæ superius consulta sunt.col.2.vers.primò quia clarum est.& Martinus Lauden. in tract. de fisco. §.227.per confiscationem.Et primum quidem scilicet,actiones actiuas in eum transire , probatur in l.vlt.in fi.ff.de acquir.hæred.& in l.reo criminis.ff.de solu.& l.inter socerum.§.vlt.ff.de pact. dot. Secundũ in l.cum fisco.ff.de SC.Sillan.& l.ij ff.de alim.& cibar. leg. & l.si debitori deportato. ff. de fideiuss.& doct.vbiq; Hic tamẽ nõ est propriè hæres,nec per omnia,vt probat tex.in l.inter eos. §. vlt.ibi,vt hæredis,& ibi gl.Bar.& alij,ff.de fideiuss.Bar.in l.quoties col.j.vers.venio ad secundũ, per eum tex.& ibi quoq; Ang.Imo.& Pau.Ca.ff.de nouat. Alex. qui alios adducit,d.cons.31.col.j.lib.j.

Nec tamẽ propriè est hæres, vide infrà, nu. 19.

De eadem re.

17 ¶Propterea etiam dicit gl.in d.l.non intelligitur.§.cùm ex causa.quòd fiscus in casu publicationis, quasi personam hæredis assumit,& sequitur Bart.ibi,dum dicit,quòd habetur loco hęredis.& omnes propè vbique ita loquuntur,& inter cæteros Raph Fulgo. in l.si quis posthac.col.1. C. de bonis damnat. dum dicit quòd vicẽ hæredis obtinet.& expreßius Bal.in l.scimus.in princ.in iij.quæst.C, de iure deliber.dicit quòd huiusmodi fiscus non est propriè hæres ,sed vindictæ causa succedit. & idem Bal.consi.cclxxxiij.præmisis verbis cuiusdam statuti.lib.1.& cons.ccccxlviij.quæritur in primis,col.t.vers.potiò nullũ esser dubiũ,li.1.& cons.cciij.longũ thema.col.ij.vers.ex hoc sequitur.lib. 3.vbi non obscurè aliud sentit in eo qui succedit ex defectu aliorũ hęredũ,& cõs.359.quemadmodũ Imperator.col.2.vers.solutio videtur dicendũ,eo.lib.3.vbi dicit,quòd hic fiscus est tanquã hæres anormalus.& dicto cons.93.col.2.vers.secundo quia & ipse fiscus.& Rom.qui illã gl.dicit sing.dicto cons.73.in t.dubio.& Pan.cons 29.in quæstione præsenti.col.2.vers.nec obstat si dicatur,li.2.vbi & illud dicit,fiscũ publicatione facta,non esse hæredẽ,sed successorẽ vindictæ,non per repręsentationem,sed per annihilationem personæ,poséque illum dici tertium possessorem, & omnes vbique,

Imò verò non est hæres.

18 ¶Imò verò dicit Bart.simpliciter in l.si constante.§.vlt.post princ.ff.solu. matri. quòd hoc casu fiscus non est hæres,per illum tex.& alios quos ibi allegat.& idem dicunt Bal.& Roman. post Iacob. Aret.ibi,quòd scilicet non est hæres re,nec nomine,quia non transit in eum instantia, vt ibi probatur,quod dicit Bald.alibi non reperiri.Ne longè ab his distat quod ibi post ipsum Iaco.& Dyn.scribit Alb.col.t.vers.item nota quòd fiscus.

Hæres nõ desinit esse is, cui indigno fiscus aufert.

19 ¶Nam & eo casu,quo scilicet fiscus aufert ab hærede indigno,ille cui aufertur,non desinit esse hæres,vt probatur ex l.ex facto.§.Iulianus.ff.de vulg.& pupil.vbi & hoc not.Bald.& Imo.& post eos Francis.Aret.& Iason in 2.notab.ex quo(inquiunt ipsi Franc.Are.& Iason)apparet fiscum non esse proprium hæredem,licet teneat locum hæredis , quoad debita onera legatorum.Hincque fit,vt illi subdunt,quòd iussus implere conditionem in persona hæredis , puta , si dederit decem hæredi, non potest implere in persona fisci,vt not.voluit Bar.in l.qui hæredi.§.cùm hæreditas. per illũ tex. ff.de conditio.& demonstr.Ex quo magis miror Bal.qui in l.vlt.col.7.versicu.quæro an tacitè substitutus,ibi,idem in fisco.C.de edicto diui Adriani tollen.dixit,fisco,qui aufert ab indigno,competere remedium illius l.vlt.quod est singulare si verum sit.Eum tamen sequitur Iaco.à S.Georg. ibi, col.4.versi.addit hic Bald.quod idem.

Declaratio præcedentium.

20 ¶Et ex his vides differentiam,quæ est inter fiscum,qui succedit bonis vacantibus , ex successorio edicto:& eum qui bona accepit ex delicto alterius,& sic ex cõfiscatione,siue publicatione,vt scilicet hæres sit,& dicatur,& quidem propriè alter impropriè.quam differentiam expreßè posuit Bal. in l.sancimus.§.cùm autem.col.ij.versi.quæro quomodo potest esse.& ibi Raph.Fulg.col.j.versi. in eadem,ibi,etiam fiscus.C.ad Senatuscon.Trebel.& non obscurè,vt iam suprà diximus , dicto consi. 204.lib.3.Alex.in d.l.ex facto.col.2.vers.in ea,ibi,cùm saltem fiscus.ff.eo. tit.Idque optimè confirmatur ex eo quod scribit Bart.in l.facultas.col.2.versi.quæro qua actione.C.de iure fisci.lib.x.quòd fiscus ille qui succedit in bonis vacantibus,agit petitione hæreditatis,l.1.& ibi gl. C. de his quib. vt indig.& l.in cognitione.ff.de Senatuscon.Sillan.& d.l.item veniunt.§.præter hæc autẽ multa.in verbo pridie.ff.de pet.hær.& not.in l.prædonis loco intelligendus est.eo.tit.& suprà quoque diximus. At is qui bona accipit ex delicto,rei vẽdicatione tantùm agere potest,vt ibi,& l.Imperator.ff.eo. de iure fisci.vel conditione,ex ea l.facultas,ac l.vnic.ff.de condict.ex lege.Et ad id bene facit quod scribit gl.dum ponit differentiam inter hos,in l.nouatio.in verbo transit ad hæredem,in fin.l. ff.de nouat.quam sequitur Bart.cons.clvij.super his quæ suprà dicta sunt,col.1.ad fi.

Qui dicunt fiscum nullo casu esse hæredem, sed bonorum possessorem.

21 ¶ Quanquam scio,ne & illud omittam,plerisque videri,nec tunc fiscum dici hæredem, cùm bona vacantia accipit,sed bonorum successorem,esséque differentiam inter hæreditatem,& bona vacantia:de quo,ne te hîc detineam,vide Barto.in rub.ff.de acquir.hæred.col.2. versi. & ex hoc apparet. Pau.Cast.in d.l.ex facto.§.vlt.col.t.ff ad Senatuscons.Trebel.in alia lectura,quàm ex qua illum suprà citauimus,& in l.si seruus plurium.§.si quis ante quæstionem,circa mediũ.ff.de legat.j.& Corn. in l.1.col.iij.versi.cessantibus tamen omnibus.C.vnde vir & vxor.consi.cclxxviij.in causa vertente

inter

inter liberatam.col.iiij.versi.quin insuper si fuisset.libro iiij.& consi.cccxxiiij.eodémque vlt.cum in puncto,propè per totum,maximè col.4.versi.& puto.eodem lib.iiij.quem tu omnino videas.Sed & tu super eo quod diximus de petitione hæreditatis,vide eundem,consi. clxxviij. in causa vertente, col.iiij.versi.tamen dicunt,eod.lib.iiij.

22 ¶Sunt autem nonnulli eius sententiæ,vt etiam fiscus qui aufert ab indigno,vel cui ex delicto bona fuerunt publicata,eodem modo posit ea bona assequi,quo hęres extraneus,videlicet gl. vlt. ad fi. in l.j.C.de bon.lib.Ideóque illum teneri conficere inuentarium,& nisi fecerit,teneri vltra vires hęreditarias,de quo tamen tu vide Bart.in l.r.§.in bona.ff.de iure fisci.& in auth.sed cùm testator. inserta l.in testamento.col.vlt.C.ad leg.Falcid.Bal.in l.vlt.C.de iure delib.Imo.in rub.ff.de acquir.hęred. post prin.versi.& adde inquantum nulli.Rom.col.3.versi.nonum dicunt.& latissimè Fran. Are. col.4.versi.& quia Bar.hic.

Qui dicunt fiscum semper bona consequi,ut hominē extraneum.

23 ¶Quòd si,vt redeamus,consuetudo,vel statutum vtatur his verbis, *Le mort saisit le vif, son prochain, ou plus prochain lignagier, ou plus prochain heritier* : Non videtur quo modo hi omnes posint statuto compræhendi,hæc enim nomina,proximus,vel proximior,sunt naturę,non iuris,& significant eos qui nobis iuncti sunt sanguine,l.dudum.& ibi glos.in verbo,proximus.quæ exponit id verbum proximis,id est,consanguineis,& hinc Bald.ibi in fin.scribit proximum intelligi per lineam sanguinis, cum aliis multis concord.à me adductis in tracta.Retractuum,tit.j.glo.j.in verbo, *ou lignagier*, quæ est glos.9.nu.15.incip.proximi etiam hi.Et hinc proximitas pro consanguinitate,l.capitis.& l.si spurius.ff.vnde cogn.& diximus etiam vbi suprà nu.16.incip.à proximo.

Quid si cōsuetudo utatur uerbis naturæ, non iuris. Proximus naturæ nomen.

24 ¶Illud autem non omittendum,quod peculiariter facit ad fiscum,cui bona cuiuspiam publicantur, etiam si fiat ipso iure,licet tunc etiam ipso iure dominium transeat in fiscum non tamen possessio, gl.vt à multis citatur,Bart.Ang.& Ro.in l.cōmissa.ff.de public.& vectig.alia gl.expresior in l. cùm duobus vicinis fundus.in §.si inter fratres voluntariū.in verb.idem respondit socius.cum seq.verb. dominium insulæ,& inferius.dominium dedit.ff.pro socio.Bal.in l.si quis in tantam.col. pen. versi. nota quòd delictum.C.vnde vi.& in addit.Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua.in xlvj.q.& consil. cclvj. præmittenda sunt quædam.post prin.lib.iiij.Pet.Anch.in c.cùm secundum.col.r.de hæret. lib. vj.& diximus etiam in repet.l.si vnquam.in verbo,reuertatur.nu.336.non poterit tamen,& seq.& iterum nu.388.incip.quadragesimum octauum,licet dominium,& seq.

Possessio ipso iure nō transit ad fiscum.

25 ¶Sed quod etiam ad monasterium priuatim pertinet,vide quæ latè tractauimus in reper. d.l. si vnquam.in verbo,suscepetit liberos.nu.42.incip.similiter nec aliàs.C.de reuoc. donat. an scilicet monasterium reuocet donationem factam ab ingresso,ante ingressum monasterij,ex quibus intelliges, an & quomodo,& quando monasterium habeatur loco liberorum,vel hæredū,& an propriè,an fictè.Sed quantum ad bona ipsius ingressi,videtur de hac re non esse disputandum:quoniam ingressus censeatur se,& sua bona monasterio dedicasse,auth.ingressi.C.de sacrosan.eccles. ita vt non tāquam hæres ea bona capiat,sed veluti ex dedicatione,siue donatione tacita:quæ res nihil huc pertinet.Et tamen hoc casu non solùm dominium,sed & possessio transit in monasteriū,vt latè ostendimus suprà,in præfat.quæ est 1.pars,in vj.declar.nu.9.incip.& illius quidem tex.argumento.

Monasterium an reuocet donationem factā ante ingressum illius.

26 ¶Sed quo ad hunc tractatum familiariter spectat,si quæ successio siue hæreditas obueniat monacho,an hic monachus vel monasterium loco monachi sit saisitum vi huius statuti.Monachus enim de iure communi succedit æquè ac si monachus non esset, atque iam vt suus hæres, si filius sit, neque enim perdit iura sanguinis,secundum Lapum allegat.cix. in quæstione proposita, & sequen. & Pan.in c.quia nos de testam.Et iure sanguinis succedit.l.deo nobis,C.de episc.& cler.& c.118.q.j. Et iure suitatis potitur,Bart.in auth.si qua mulier.col.j.versi.an autem minuatur.C.de sacros. eccl. Bal. Ang.Pau.Cast.& Alex.in l.sub conditione.ff.de liber.& posth.cum aliis multis concor. à me traditis in tractatu Nobilitatis,c.26.nu.8.inci.& sanè monachus.& seq.Ex quibus & illud sequitur eum esse saisitum,si consuetudo ei hæreditatē non tollat,vt verè apud nos tollit,vt diximus suprà nu.9.

Monachus ut suus hæres succedit.

27 ¶Nec tamen omittendum est,quod specialiter ad virum & vxorem pertinet,quòd hi inter se non sunt propriè hæredes,quia de iure prætorio,tantùm vocantur per bonorum possesionem vnde vir & vxor,ergo hæredes non sunt.§.quos autem solus vocat prætor.Instit.de bon.poss.& voluit Sal.in l.j col.j.vers.sed caue quia vxor.C.vnde vir & vxor.Sed.de hoc,an verborum possessor sit propriè hæres,nécne,diximus remissiuè suprà,hac eadem declar.nu.6.sed & alius est.

Vir & uxor an inter se sint propriè hæredes,an bonorū possessores.

DECIMASEXTA DECLARATIO.

1 ¶Decimosextò declara,vt nostrum id statutum non procedat in eo hęrede, qui rupto testamento consequitur hęreditatem.Nam ita expresè voluit Claud.Aquen.in l.cùm hęredes.in prin.paulò ante medium,vers prædictum tamen statutum,ff.de acq.poss.hac ratione motus,quòd hic non est verus hęres,ideo non habet locum id statutum in eo,iuxta ea quę diximus suprà in 2.declar.huius secundæ partis,vbi & nos hunc allegauimus.

An hæc consuetudo obtineat in eo, qui rupto test.consequitur hæred.

2 ¶Sed id non facilè reciperem,nisi si statutum hanc possesionem continuans,loqueretur de hęrede ex testamento tantùm.Nam si de hærede simpliciter loquatur,non video cur iste non sit, & dicatur verus hæres ab intestato,rupto ipso testamento:neque enim aliter testamentum posset rumpere.Cæterùm nemo dubitat hęredem ab intestato compręhendi in hoc statuto. An autem hęres ex testamento compręhendatur,non parum dubium est,vt patet ex his quæ diximus suprà in 7. declaratione huius secundæ partis.

De eadem re.

DECIMASEPTIMA DECLARATIO.

Fictio non trahitur ad casum, ad quem veritas trahi non potest.

1 ¶Decimoseptimò declara, procedere in hærede, qui aliàs potest verè possessionem acquirere, secus in alio qui non potest, verbi gratia, infans, & furiosus non possunt verè possessionem acquirere, quia affectum tenendi non habent, licèt maximè suo corpore contingant. l. j. §. j. ff. de acq. poss. Ideo cùm expressè & verè non possunt possessionem acquirere, nec etiam tacitè, & fictè id possunt, ne plus operetur tacitum, quàm expressum, & fictio quàm veritas: néve fictio trahatur ad casum, ad quem veritas trahi non potest, contra l. qui ad certum. ff. loca. & l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. & posth. cum simil. in eam rem allegatis per Bart. in l. si is qui pro emptore. col. xij. versi. sequitur eius quod est impossibile. ff. de vsuc. & in l. eandē. ff. de duob. reis. Ang. & Imo. in l. sub cōditione. ff. de solut. cū simil.

An in infante & aliis qui possidere non possunt, valeat hæc cōsuetudo.

2 ¶Proptereáque in non longè absimili casu, ex facto respondit Io. Pagalia. quem excellentissimum doctorem appellat Soci. illum referens, sequénsque consi. cxvj. spiritus sanctus, & c. non potest negari. col. iiij. versi. ad quartum & vltimum, lib. j. quòd statutum quo cautum est, vt hæreditas ipso iure censeatur adita, non procedit in infante, qui verè hæreditatem adire non potest, l. pupillus. ff. de acq. hære. nam sine animo non fit aditio, l. gerit. & l. aditio. ff. eo. tit. Ergo, inquiūt, nec fictè, ea ratione quā suprà diximus. Tu autem adde, quod & ad hunc nostrum casum propiùs pertinet, quòd etiam possessio animo non quęritur. l. j. §. adipiscimur. & ibi omnes scribentes. & l. 3. in princ. ff. de acq. poss. & latè diximus in nostro tractatu Constituti, in 3. parte, limitat. 30. nu. 53. ego verò vt iudicium, & 2. seq.

Infans, an trāsmittat hæreditatem non aditam, ad extraneos.

3 ¶Et hanc quoque partem ea ratio tueri potest, quòd infans non trāsmittit hæreditatem patris non aditam, præsertim ad alios extraneos hæredes, si credimus Bal. in l. si infanti. col. iiij. vers. quapropter ibi videtur. C. de iure delib. idque per tex. ibi, versi. sin autem vel non sit tutōr, dum loquens de omnibus hæreditatibus vniuersim, dicit eas ad infantes deuolutas, & non agnitas, perinde haberi ac si ab initio ad eum delatæ non essent. Verùm ne nimium huic rationi confidas, idem Bal. sibi contrarius, contrarium tenuit in l. apud hostes. C. de suis & legit. vt eum referunt & sequuntur Raph. Fulg. Alex. & Ias. in d. l. si infanti, & Steph. Bert. consi. xxxviij. ponitur in facto quòd magister Huguetus, ad fi. li. 2. super quo nōnihil vide quę diximus suprà in 5. decl. nu. 21. nec tamē illud omiserim, & seq.

Practica antiqua non relinquenda.

4 ¶Sed quicquid sit de ea re, tamen vsus antiquissimus, & practica obtinuit, vt scilicet infantes, furiosi, & omnes denique qui ex lege, vel consuetudine ab intestato succedūt, intelligantur esse saisiti. Ideo & hoc tenendum, & obseruandum esse arbitramur. Nam ab antiqua practica non est recedendum, vt dicit Bald. in l. illud. per illum tex. ff. de excus. tuto. & consi. cxxxvj. præmissis duobus statutis, vers. præterea quando causa, lib. 1. & Pet. Anch. consi. clxxviij. visis & diligenter inspectis, col. 1. vers. quintò allegatur cōsuetudo. Et vera interpretatio à practica sumitur, vt dicit ipse Bal. in c. j. in prin. vers. & ideo quando capiuntur. tit. de feudo sine cul. non amit. lib. 1. feud. Et practica maximè attendi debet, vt scribit idem Bal. consi. cccclxxij statuto communis Papiæ cauetur, col. 2. vers. secundò non videtur. lib. j. ex quibus multa colligit Philip. Dec. consi. xj. quoniam iudicantiū responsa, col. 6. vers. ad hoc fundamentum. Maria. Soc. iunior consi. xxv. viso themate. col. 3. nu. 12. lib. 2. Sed ita tamen vt memineris alterius dicti Bal. in l. quicunque. §. j. per eum tit. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. Erroneam practicam non esse seruandam. Et facit ad hanc declarationem: quod & nos dicemus in seq.

DECIMAOCTAVA DECLARATIO.

An hæc consuetudo habeat locum in hærede ignorante.

1 ¶Decimooctauò declara, veluti in consequentiam præcedentis, vt hæc possessio transeat etiam in ignorantem hæredem, vt quia nescit eum defunctum, cujus hæres esse debet, vel fortè ignorat se esse illius hęredem, putans alium proximiorem viuere, cùm mortuus esset, licet aliàs regulariter possessio non quæratur ignoranti, cùm sine animo quæri non possit. l. j. §. adipiscimur. & l. 3. in prin. ff. de acquir. poss. & latè diximus in tractatu Constituti possessorij, in tertia parte, limitat. 30. nu. 53. incip. ego verò, vt iudicium, & multis seq.

Lex & statutum possunt transferre dominium ipso iure, simul.

2 ¶Nam illud haud dubiè procedit, cùm tractatur de quęrenda nobis possessione, alterius hominis opera, & ministerio: non cùm statuti, aut legis, quæ in ea re (vt in cęteris omnibus) plus habet viriū, & potentię quàm homo: vel eo argumento, quod & huc proximè accedit, quòd lex & statutum possunt transferre dominium, & possessionem ipso iure, vt de primo est tex. in l. vlt. C. de sacrosanct. eccl. cum simili. Et de possessione, in l. raptores. C. eodem. & diximus latè suprà in præfat. declarat. 6. nu. 7. incip. & hęc posterior. cum multis seq. Homo autem id facere non potest, Cyn. & Bald. in l. ea lege. C. de condict. ob caus. Bal. in l. traditionibus. in fi. C. de pact. Carol. Rui. consi. 50. super eo de quo quęritur. nu. 2. lib. iiij. cum aliis multis concor. à me adductis in repe. l. si vnquam. in verbo, reuertatur, nu. 371. incip. 33. licet lex. sed quibus adde quòd ipse Bal. de hoc nostro statuto loquens, consil. 454. quidam Ioannes decessit, in fi. lib. 1. dicit quòd factum legis, est potentius facto hominis, & magis immediatè operatur, vt dicit not. Inn. in c. prętereà requisisti. extrà, de appel.

De eadem re.

3 ¶Cùm igitur lex ipso iure continuet possessionem defuncti in hęredem, ideóque nullum fit tempus medium inter possessionem defuncti, & hęredis, vt tradit Bal. consi. cccxxx. statuto cauetur, lib. j. & diximus suprà in 6. declar. huius secundę partis, nu. 9. incip. cum etiam quia. vbi & alios citauimus, consequens est vt nostrum statutum, illico à morte defuncti transferat possessionem in hęredem, etiam ignorantem: aliàs esset aliquod medium tempus inter vtriusque possessionem, scilicet à morte defuncti, ad scientiam hęredis, quo quidem tempore vacaret ea possessio.

Lex in eo quod ipso iure

4 ¶Nam & quod aliàs ipso iure fit per legem, non desiderat scientiam hominis, vt magna autoritate affirmat Bal. loquens in non absimili casu, cons. cccciiij. cùm dictus consultor, in f. dubio, lib. iij. per l.

apud

apud hostes.C.de suis & legit.& l.liber homo,§.vlt.ff.de stipu.seruo.& Lex milirari.§.vlt.& l. seq.ff. de milit.test.& l.multum interest.ff.de cond. & demonst. & l. si pecuniam.§. si seruum. ff. de cond. cau.dar.caus.non secut.& l.eius qui in prouincia.in fi.ff.si cer.pet.

facit, non desiderat scientiā hominis.

5 ¶Et aliàs quoque videmus in nonnullis casibus,transferri possessionem in ignorātem, vt in d.l.iij.§. item acquirimus.ff.de acquir.poss.& l.j.C.eo.tit.quod semper procedit in ea possessione,quæ plurimum iuris habet,& facti minimum,aut quæ etiam habet multum iuris,& facti:eæ enim haud dubiè ignorantibus quæruntur,vt tradit gl.in c.cum nostris.in verbo, habet.de conces.præben. per l. ij.ff.pro solu.& d.l.j.ff.de acquir.poss.& alia iura,& ibi docto.inter quos Panorm.col.3.super ea glos. declarat eam possessionem plurimum habere iuris, cùm ipsius iuris artificio procedit, cuiusmodi hæc nostra est.Et alia quoque plurima videmus quæri ignorantibus,sicuti videre poteris in nostro tractatu Nobilitatis,c.6.num.31.ex his clarè liquet,& duobus sequentibus.

Possessio aliquando transfertur in ignorantem.

TERTIA PARS EORVM QVAE RESPICIVNT personas defunctorum, quæ constat octo declarationibus.

Prima declaratio tertiæ partis.

1 PRimò declara, non procedere in hærede vsufructuarij, respectu ipsius vsusfructus.Nam cùm ipse vsusfructus non transeat ad hęredē,sed finiatur morte vsufructuarij,ita vt cōsolidetur cū proprietate, §. finitur autē vsusfructus.cum seq.§.itē finitur.instit.de vsufruct.incipiátq; proprietarius habere plenam in re potestatē, vt scribitur in §.vlt.eo.tit. Consequens est,vt hæres eius non consequatur possessionem,sed proprietarius qui ciuilem habebat, adipiscatur & naturalem, alioqui non haberet plenam rei potestatem.

An hæc consuetudo habeat locum in hærede vsufructuarij.

2 ¶Præterea is qui retinuit rei vsumfructum,videtur se constituere possidere nomine proprietarij,vt apertè voluit gloss.in l.quisquis.C.de donat.dum dicit,& alij post eum,quòd continuo quàm quis voluit esse fructuarius,voluit alium possidere ciuiliter,& sic eum possessorem fecit suo ministerio, & allegat l.quod meo.ff.de acquir.poss.& l.quædam.ff.de rei vendi.quæ solent etiam allegari ad id quod per constitutum transfertur possessio,vt diximus in nostro tractatu Constituti, in princ. nu.2. incip.igitur per huiusmodi.Et id quoque expressè voluit Rapha.Co.in d.l.quod meo col.2.versi.est & alijs.in l.naturaliter.in prin.col.1.versi.præterea hoc potest probari.ff.eo.tit.de acquir.poss.& diximus etiam in dicto tractat.parte iij.limitatio.ix.num.12.incip.imò verò non ob aliud.

Vsufructuarius, censetur se constituere possessorē nomine proprietarij.

3 ¶Ex quo illud quoq; confestim sequitur,vt morte ipsius vsufructuarij finiatur illud constitutū, siue precarium,& sic detentio,siue naturalis possessio,quæ erat apud eū,expiret morte ipsius,nec trāseat ad hæredem,vt de precario dicimus,quod finitur morte constituentis, nec transit ad hæredem,nisi volente constitutario,l.cum precariò aliquid datur.§.j.ff.de preca.& c.vlt.extrà eo.tit.gl.in l.si hominem.§.datur actio depositi in verbo,ex contractu,reiq; persecutione descendit.ff.depos.vel cōtra. cum alijs multis à me in hoc collectis,in illo eodem tractatu Cōstituti, parte 2.amplia.13.nu.1.& 2.

Precarium finitur morte constituentis.

4 ¶Et ita scilicet,vt statutum non habeat locum in hærede vsufructuarij, respectu rei vsufructuariæ, voluit Raph.Co.con.clxxiij.Galuanus,col.vlt.versi nec obstat quòd possessio. vbi præterea dicit, quòd si fateremur hoc casu,& similibus possessionem naturalē, quam habet vsufructuarius, transire in hæredem ipsius,tamen ei adhuc esset præferendus proprietarius,possidens ciuiliter in possessorio,cùm naturalis possessio finita causa ipsius,fit iniusta,per ea quæ not. in l.clam possidere.§.vlt. ff.de acq.poss.præsertim cùm vsufructuarius naturaliter quidē possidet,non sibi,sed proprietario,vt video placuisse Iac.Rauen.in l.j.ff.eo.tit.& Guil.Cun.in l.licet.C.eo.tit. Bal.in addit.l.naturaliter. in prin.& ibi Raph.Co.Ludo.Ro.& Franc.Are.ff.de acq.poss.Et quamuis communis opinio sit in contrarium,vt scilicet naturaliter sibi possideat,non domino,vt per omnes cæteros in d.l. naturaliter.tamen satis est ad rationem quam diximus,vt naturaliter tantùm possideat, & proprietarius ciuiliter.

Qui tenent, hanc vsufructuarij possessionē non trāsferri in hæredem ipsius.

5 ¶Sed & idem quoque,& specialius voluit Imo.consi.xvj.incip.viso casu transmisso.vbi etiam dicit, quòd non obstante huiusmodi nostro statuto, potest proprietarius propria autoritate accipere possessionem illam naturalē,vt eam iungat suæ ciuili,per not.in d.§.vlt.& in c.olim causam.extrà de restit.spol.& not.per Bar.in l.iij.col.3.versi.item quæro quid si in instrumento.& iterum, col.6.versi.& prædicta vera quando.& iterum,col.8.versi.sed pone quòd debitor.C.de pignor. Nec per hoc incidit in pœnam l.si quis in tantam.C.vnde vi & illum sequitur Barb.consi.lviij. sapienter scripsit Psalmista,col.xj.vers.ex plus dicit quòd si prnes.lib.2.& Iason consil.cxlvij.præsens consultatio, col.10. versi.item vltra præd.lib.2.& consi.clij vera & iuridica.col.1.lib.4.& Catel.Cot.in memor.incip.decreto Mediolanensi,col.2,versi.quartò pro declaratione.& D.Boër.in comment.consuet. Bitur.tit. *des coustumes concernans testaments*,§.vj.col.5.versi.prętereà videtur quod etiam. & decis.clxxiij. cuius initium dominus vita functus.col.3.num.29.& seq.& Franc.Ripa,lib.1.Respon.ca.1.defuncto nouissimè Carolo,col.antep.nu.84.& Chass.in comment.consuet.Burgund.tit. *Des successions*.§.j.gl.j. col.4.versi.limita quartò.& nouissimè Carol. Molinçus vir certè optimus & doctissimus, in comment consuetud.Paris.tit.j.§ xxx.num.174.

Qui item sunt huius opin.

6 ¶Vide tamen interim,quid respondeas ad l.vti frui.in prin.ibi,quanquā enim,ff.si vsufruc.pet.&.l.j. 6.habet autē stipulatio ista.ff.vsufruct.quēad.cauea.ex quibus non obscurè colligitur vsufructuariū

Vsufructuarium finito vsufru

fructu, an possit expelli à proprietario propria authoritate.

finito vsufructu,non posse expelli per proprietariū à quasi possessione, sed contra eum agi debere negatoria, vel ex cautione de restituenda re præstita. Et ita per eos tex. expresse voluit glo. in c. licet episcopus. in verbo, te vocato. de præben. lib. 6. & ibi quoq; Archid. super eo. verbo. Ex quo planè liquet, illā quasi possessionē quam habet vsufructuarius, quam naturalē vocamus, nō transire ipso iure in proprietarium finito vsufructu, sed opus esse actione ad vindicandā, eiiciendam, reuocandam eam naturalem possessionē, in idq; vocandum esse vsufructuarium, aut eius hęredem, vt ei tradatur possessio, per l. vlt. C. si per vim vel alio modo. neq; enim licet rem etiam suam propria authoritate è manu alterius auellere. l. si quis in tantam. C. vnde vi. & c. placuit vt quicunq;. 16. q. 6. & c. cū qui. in ij. resp. de præb. lib. 6. Hæc propemodū ea gl. quæ subdit idē esse in omnibus casibus, quibus quis priuatur ipso iure, ne tamē possit propria authoritate deturbari possessione, cū qua trāseunt omnes ibi.

7 *De eadem re.*

¶Et ego certè id esse verum opinor, in casu de quo loquuntur ille tex. & ea gl. & Archidiac. videlicet cùm finitur vsusfructus viuente ipso vsufructuario. At si finiatur morte ipsius, ita vt cū eo pereat naturalis illa possessio quā habet, vt scribit Bal. consil. cccLvij. inci. dicta tenura reuocanda est: & ipso iure redeat ad proprietarium etiam ignorantem, vt dicit Bar. in l. si arrogator. col. 4. versi. sed hodie videtur. ff. de adoptio intelligatúrq; nostrum statutum de rebus ad hæredē transitoriis, vt dicemus in quarta declaratione quartæ partis. Consequens est, vt nec habeat locum in hoc casu. At ipse Carol. Moli. vbi suprà, num. ab hinc ij. in fi. reprobat illam gloss. in d. c. licet episcopus. per illa Bart. & Bal. dicta, tu omnino illum vide ibi, & num. 172. & 173. & quæ etiam latè diximus in repet. l. si vnquam in verbo, reuertatur. num. 335. decimumoctauū cum quis, & octo sequent. C. de reuoc. donat.

8 *Quid si vsufructuarius alteri vendidit, qui rem diutius tenuerit.*

¶Hanc autem declarationem amplia, vt licet vsufructuarius, alteri tertio rem vsufructuariam vendiderit, qui eam posteà tenuerit etiam per triginta annos, mortuo tamen eo vsufructuario qui vendiderat, potest proprietarius, aut eius hæres facere se manutenere in ea re vendita, vt expresè tenet Chassen. in d. comment. consuetud. Burgund. tit. *Des successions*, §. j. col. 5. versic. dico plus quòd etiam, ea ratione innixus, quòd ad quemcunque transeat illa naturalis possessio, semper remansit ciuilis apud proprietarium, nec potuit vsufructuarius plus iuris in alium transferre quàm haberet: & mortuo vsufructuario, & ita ipsius iure resoluto, resolutum quoque ius est huius cessionarij, l. lex vectigali. ff. de pignorib. Nec potuit ipse vsufructuarius interuertere possessionem proprietarij sine facto, aut consensu illius. Et quod non est transmissibile ad hæredem, vti vsusfructus, nec cessibile quoque est, vt voluit Iason in l. j. §. vsufructuarius. ff. de oper. noui nunc. & in l. cùm secundum. C. de fideicom. Et cùm vsufructuarius dicatur procurator proprietarij, vt dicit Iason dicto §. vsufructuarius. ideo in eo habet locum. l. vlt. C. de acquiren. posses.

9 *De eadem re.*

¶Et ego certè facilè in eius sententiam descenderem, si vsufructuarius per constitutum, vel precarium, vel retentionem vsusfructus tantùm, non etiam realiter rem tradidisset, per ea quæ scripsimus in nostro tractatu Constituti possessorij, parte ij. amplia. xx. & xxxiij. & iterum in iij. parte, limita. xiiij. At si realiter rem tradidisset alteri, qui per multos annos etiā realiter possedit, vereor ne proprietarius possessionē amisisset. per l. iij. §. in amittēda. iuncto alio §. seq. quòd si seruus. & l. peregrè. §. quibus. ff. de acq. pos. & l. colonus. ff. de vi & vi arma. Tu tamen vide quæ in simili scripsimus in illo tractatu Constituti, in j. parte, num. 14. ex supradictis, & iterum nu. 28. sed & secundo modo, & in ij. parte d. ampliat. xx. & in iij. parte, dicta limit. xiiij. ex quibus intelliges quid hîc dicendum sit.

SECVNDA DECLARATIO.

1 *An hæc consuetudo procedat in hærede, naturaliter tantum possidentis.*

¶Secundò declara generaliter, vt id statutū non habeat locum in hærede eius, qui naturaliter tantùm possidebat, neq; enim ea naturalis possessio, vi huius statuti transit in hæredem illius, quin is qui ciuilem habet, possit propria autoritate, & naturalem accipere, per not. in d. l. clam possidere. §. vlt. & in aliis locis suprà in præcedenti declarat. num. 5. allegatis. Nam & id generaliter voluit Imo. consi. xvj. viso casu, nu. 3. vbi & ad hoc hanc rationē adducit, quia hoc statutum est exorbitans à iure communi: ideo debet restringi, & limitari, ne quis damnū indebitè patiatur, per id quod legitur, & not. in l. ij. C. de noxal. & per Bart. in l. omnes populi. in vj. q. princ. ff. de iustit. & iure. Cui adde quantū ad eam rationē amplissimè scripta à recentioribus, in l. vlt. §. in cōputatione. C. de iure delib.

2 *De eadem re.*

¶Hanc autem Imo. in illo consil. xvj. decisionē, etiam in genere, vt & ille loquitur, sequuntur Barb. dicto consi. lviij. sapiēter scripsit Psalmista, col. 11. versi. & adduco in terminis, lib. 2. Ias. d. consi. cxlvij. præsens consultatio. col. 10. in fi. lib. 2. & rursum consil. lxxxv. quando habemus determinationem, col. vlt. lib. 3. & d. consil. clij vera & iuridica. col. 1. post prin. lib. 4. & Ioan. Baptista in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. 3.

3 *Statutum loquens de possessione defuncti, intelligitur d. ciuili.*

¶Et idem propemodū, ipso Imo. non citato, voluit Franc. Curt. Iunior consil. cviij. sacratissimæ &c. circa controuersiam, col. 8. versi. confirmantur præmissa. & iterum consil. cx. pro habenda clara resolutione, col. 8. versi. nec obstat quædā subtilis consideratio. Nam statutum, inquit loquens de possessione, in qua erat defunctus, intelligitur de vera, & ciuili possessione, vt signanter decidit Bald. in l. j. post prin. C. commu. de vsucap. vbi dicit quòd verbū possidere simpliciter prolatum à lege, intelligitur de ciuili possessione, quia verba legis ciuiliter sunt intelligenda, & quia ciuilis trahit ad se naturalem consequentiuè: & quamuis etiā intelligatur de naturali, id tamen non est principaliter, l. clàm possidere. §. vlt. ff de acq. poss. & istud est sing. vt dicit ipse Cur. qui ad hoc allegat quod scribit Bar. in l. naturaliter. §. nihil commune habet proprietas, col. 5. versi. quæro pro declaratione. ff. de acq. poss. & Frāc. Aret. in rub. eo. tit. col. 2. ver. pro declaratione totius tit. & Feli. in c. causam. col. pe. de præscrip.

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶Tertiò declara, vt è contrario si defunctus habeat tantùm ciuilem possessionem, vt proprietarius in re vsufructuaria, aut aliter, ea per huiusmodi statutum transferatur in hæredem, ita enim satis apertè voluisse videtur Bal. consi. cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, col. 2. versi. considera aut colonus. lib. 2. & apertius Alouisius de Lucis, inter con. illius consi. ccccxxxvj. quidam creditor habens plures, in multis locis eius consi. lib. 3. vbi dicit ita consuluisse Vincentiæ, Ray. Forli. & Argentinum ipsius filium & Riebar. Sali. & ei con. subscripsit ipse Bal. vt ibi videre poteris. & nihil omnino video quod ad id dubium possit facere. Et faciunt quæ scripsimus in tractatu Constituti possessorij, in ij. parte, ampliat. 21.

Quid in hærede habentis tantùm ciuilē possessionem.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶Quartò declara, vt id statutum non procedat in hærede commodatarij, vel depositarij, neq; enim is hæres erit saisitus, earum rerum quas defunctus habebat nomine commodati, vel depositi. Quando nec etiam cessante hoc statuto, huiusmodi hæres possit petere se mitti in possessionem earum rerum, ex l. vlt. C. de edi. diui. Adria. tol. vt expressè voluit Bal. in l. j. col. 2. versi. quarto an sit vera, in fi. illius versi. C. si de momenta. possessio. fuer. appell. per l. bona fides, ff. depos. quæ quantum ad id faciat, cæteri videant.

Quid in hærede commodatarij, & depositarij.

2 ¶Ego tamen id verissimum esse puto. Quo modo enim hæres, ex d. l. vlt. potest se petere mitti in possessionē, quam defunctus non habuit? aut ex huiusmodi statuto dicere, continuatā in se possessionem defuncti, quam (vt diximus) non habebat, sed solam detentionem? possessio enim harum rerum commodatarum, & depositarum apud dominum remanserat, l. in commodato. ff. commod. & l. licèt, §. rei depositæ, qui est vlt. ff. deposi. & §. possidere, Insti. de interdi. Ex quo generaliter poteris dicere, non habere locum id statutum in hærede simplicis detentionis, videlicet coloni, & similium.

Hic hæres an potest petere se mitti in possessionem, vide numero 3.

3 ¶Sed aduerte tamen quòd Pau. Ca. in d. l. vltima, col. 2. versi. quarto requiritur, C. de edi. diui. Adri. tol. & Pet. Ferrari. in tit. forma libel. quo petit. hæreditas ex testamento, ver. quid igitur dices, tenēt contra illud quod suprà diximus ex Bal. scilicet eam l. vltimam, habere locum in rebus quæ erant apud defunctum, non solùm iure possessionis, sed detentionis, vt sunt, inquit, res depositæ, & commodatæ: quia sicut pro illis datur petitio hæreditatis, l. & non tantùm. in rub. ff. de petit. hæred. ita & eadem ratione beneficium illius legis. Idem autem ante ipsum Paulus voluerat de omni detentione generaliter loquens, glosa ibi, in verbo, fuerūt, quam etiam simpliciter secuti sunt ibi Bart. col. 2. versi. item oppono, dicitur hic, earum, Alberi. col. 2. versi. in verbo, mittatur in possessionem, & rursum col. 3. versi item oppono. quia in tex. Io. Fab. col. vlt. versi. item dic quòd nedum venerunt, & Sali. col. 4. versi. nunc videamus de quinto, & Alex. col. 8. versi. in gl. in verbo, fuerunt, & Iac. à S. Georgio. col. 8. versi. in fi. glo. quia gl. & Cornel. col. 15. versi. in gl. non ergo, Iason col. 8. versi. gl. in verbo, fuerunt. Et idem voluit Ang. in §. quadrupli, col 12. versi. ex quo nota, Instit. de actio. & videtur voluisse Alex. dum citat eam gloss. & dictam l. & non tantùm, consi. xxiiij. attentis his quæ in themate narrantur, col. 1. lib. 3. & Carol. Rui. consi. cvij. quod incip. superfluum est, in prin. lib. 4.

Possessio rei cōmodatæ, & depositæ, manet apud dominum.

4 ¶Et bene facit quod scribit Innoc. in c. cùm in officiis. col. vlt. de test. quòd hæres non solùm potest occupare quæ possidet testator, sed etiam ea quæ inuenit in hæreditate etiam commodata, & deposita, per l. non solùm, ff. de acqui. possess. quæ id non dicit. sed puto esse mendum, & voluisse allegare d. l. & non tantùm, suprà allegatam. Et quod etiam post alios tradit Carol. Rui. consi. lj. ex his quæ proponuntur, col. 1. lib. 4.

De eadem re.

5 ¶In quo illud mihi videtur dicendū quòd si res ab alio occupata fuerit, quàm ab eo qui commodauit, & deposuit, posterior opinio locum habeat, vt scilicet hæres vti possit aduersus illum beneficio l. vlt. aut etiam beneficio nostræ consuetudinis. Aduersus autem ipsum qui commodauit, vel deposuit, minime possit, non magis quidem quàm defunctus ipse si viueret, cùm ipse ab illis veluti precariò detineret, vt in simili dicitur de interdicto, vti possidetis, in l. j. in prin. ff. vti. possid. in priori. verb. l. vti eas ædes de quibus agitur, nec vi, nec clàm, nec precariò, alter ab altero possidetis, &c. Et iterū in §. vlt. quod ait prætor, nec vi, nec clàm, nec precariò alter ab altero possidetis. hoc eò pertinet vt si quis possideat vi, aut clam, aut precariò, si quidem ab alio, prosit ei possessio: si verò ab aduersario, non debeat eum propter hoc quod ab eo possidet, vincere, &c. & quæ scribuntur in l. seq. & idem propemodum in l. j. C. eo. tit. & in l. j. ff. de itine. actúque priua. & in l. vlt. ff. de acqui. possess.

Authoris opinio.

6 ¶Et etiam videmus his competere actionem furti, pro rebus depositis, aut commodatis, l. vlt. in princip. C. de furt. Atque etiam remedium redintegrandæ, vt voluit Spec. ti. de petit. & possesso §. j. versi. sed nunquid depositarius, per tex. loquentem in pignore, in l. vlt. C. de præto. pig. & sequitur Alex. qui & alios citat, in l. j. in prin. col. 18. versi. subdit. Imo. ff. de acqui. possess. Cui & tu adde Cy. in l. j. in iij. q. C. quor. bono. per text. qui in id est expressus, in l. j. §. quod autem ait prætor. ff. de vi & vi arma.

Depositario, & commodatario competit actio furti.

7 ¶Et de prædone quoque vt scilicet pro his rebus possit agere remedio redintegrandæ, est tex. in eadem l. j. §. qui etiam à me vi. Et de colono, in l. vlt. eod. tit. legendo ibi, ages, vnde vi, non ager, vt legisse videtur Alex. qui eum tex. ad id allegat, in d. l. j. col. 18. versi. ad prædicta facit, ff. de acquir. possess. Sed & quod pro huiuscemodi rebus agi possit quorum bonorum, voluit Petrus à Bel. Pertica in d. l. j. & ibi Cy. in d. q. iij. Bart. col. vlt. versic. item differunt secundum quosdam, & Salt. col. quoque vlt. versi. item differunt secundum aliquos, C. quorum bonorum.

Prædo agit redintegranda.

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶Quintò declara in consequentiam præcedentium, vt idem statutum nõ procedat in hærede eius, qui se constituerat possidere vel simpliciter, vel precario nomine alterius. si enim simpliciter, certum est omnem possessionem, & naturalem, & ciuilem transire in constiturarium: si precario, ciuilem tantùm: naturalem autem manere apud constituentem, vt latè diximus in tractatu Constituti possessorij. parte j. nu. 4. illud autem primo loco. Igitur ex primo nulla manet possessio apud defunctum, ideo nulla transire potest in eius hæredem. Ex secundo naturalis tantùm mansit apud ipsum defunctum, quæ quidem non transit in eius hæredem, vt huius statuti, secundum ea quæ diximus suprà in secunda declaratione huius tertiæ partis. Et ita expressè in hoc casu cõstituti voluit Fran. Cur. iunior, cons. ex. pro habenda clara resolutione, col. 8. tertio igitur præmisso & seq. Sed tu tamen intellige secundum ea quæ latè diximus in d. tractatu Constituti, in ij. parte, in xiij. ampliatio.

An valeat in hærede eius, qui se cõstituit possidere pro al o.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò declara etiam ex consequentia præcedentium, vt id statutum nostrum non habeat locum in hærede, eius qui iure familiaritatis possidebat, aut vt verius loquar, detinebat, vt in hac ipsa specie, ex facto consultus respondit Franc. Curt. iunior d. consi. cx. col. 8. versi. nec obstat quædam subtilis consideratio, per ea quæ eo eodem diximus suprà in iij. declarat. huius ij. partis, num. 2. incip. & idem propemodum.

An in hærede eius, qui iure familiaritatis possidebat.

2 ¶Cui adde tex. in l. qui iure familiaritatis, & ibi Iac. Are. Bart. Ange. Imo. Pau. Cast. & alios, ff. de acqui. poss. & l. & habet summam æquitatem. §. hospites, & qui gratuitam. ff. de preca. & l. mulieri, ff. quib. mo. vsusfru. amitta. Bart. consi. cxxj. in quæstione domini Cioli, in ij. dubio. & Ang. in l. assiduis, col. 7. versi. in tex. ibi, mulier, C. qui potio. in pigno. habean. & Alex. consil. lxxxviij. eximie domine, col. vlt. versi. nec etiam his, lib. 2. & consi. cxxxiiij. attentis narratis in themate, col. 2. versic. & posito quòd domina, lib. 4. Masuer. tit. de possesso. §. item soror simul habitans. Corne. consil. xcj. in causa vertente, nu. v. versi. & huiusmodi actus, lib. 4. & consil. cccxv. videtur in hac consultatione, col. 3. versi. præterea dato quòd fuisset, eo. lib. 4. Soci. consil. cxxxj. in præsenti consultatione, post prin. lib. 1. Caro. Rui. consil. lj. ex his quæ proponuntur, col. 3. versi. est ergo præmittendum. lib. 4. Fran. Cur. iunior hoc declarans, consi. clxviij. Sacratissimæ Trinitatis, col. pen. & Ludo. Goza. consi. xcix. in hac causa possessoria, col. 2. versi. tertiò quoties, & rursum col. vlt. versi. quartò quotiescunque, Aymo Crauet. consi. lxj. dominus Antonius, col. 1. versi. secundò respondeo.

De eadem re.

SEPTIMA DECLARATIO.

1 ¶Septimò declara, vt id statutum non habeat locum in hærede impuberis, siue statutum loquatur de hærede ab intestato, siue ex testamento, vt expressè respondit Signo. loquens de statuto Placentiæ, huic nostro simili, consi. clxxxviij. casus continens inter cætera, col. 2. versi. præterea ad hoc vt habeat locum. Nam, vt inquit, is hæres, dici non potest hæres ex testamento, cùm impubes testari non possit, nec ab intestato, cùm is propriè non dicatur decessisse intestatus, qui intestabilis erat, l. j. in prin. ff. de suis & legit. Nec statuta propriè intelligendo, vt debent intelligi, habent locum in hæreditate impuberis, Ray. For. in d. l. j. & Guil. Cu. in l. j. C. quando Imperat. inter pupillos, & viduas. & in l. ij. C. qui testa. face. poss. Hæc ille.

An hoc consuetudo procedat in hærede impuberis.

2 ¶Ex illo autem text. in d. l. j. ff. de suis, & legiti. plurimi præter Signo. vbi suprà, & eos quos allegat, fuerunt in ea sententia, vt statutum loquens de intestato, non habeat locum in impubere, & alijs qui testari non possunt, quos intestabiles vocamus, & inter cæteros Petrus à Bel. per. & ipse Guil. Cu. in ea ipsa l. j. ff. de suis & legit. Idem Pet. Iac. Ray. Cy. Bal. & Nico. Neapol. in l. intestato, per eum text. ff. de legiti. tute. Cy. in l. ij. in vltima quæstio. & ibi Alber. in fi. & subobscurè Bal. col. 1. versi. secundo quæro nunquid istr, C. qui testa. facere poss. ipse Signo. latè consil. vj. Titius in infantili ætate. & latiùs consi. cj. infans decessit. Bal. in l. cùm antiquioribus, col. 3. versi. septimò quæritur, & ibi Salicet. in §. vlt. col. 1. & sequent. & latiùs Flori. & Raph. Fulg. col. 2. versi. in ea, ibi l. j. C. de iur. delib. idem Bald. in l. si is qui, in fi. C. si pendē. appel. mors interuen. & in l. si arrogator, col. pen. versi. & adde tres conclusiones, ff. de adoptio. & in e. j. col. 3. versi. modò quæro quantū, tit. de successio. feud. lib. 1. feud. & con. xij. casus talis, statuto ciuitatis Castelli, col. 2. versi. sed posito quòd hoc, lib. 3. & con. cccclxxv. sequendo communem eo. lib. 3. vbi hanc dicit esse communem opinionē. & consi. xlvij. si tenemus opinionem illam, lib. 4. vbi & hanc dicit esse communem opinionem doctor. Bononiæ. & consi. lxj. de iure communi, col. 1. in fi. eo. lib. 4. & consi. ccxxxij. impuberi filio, eodem lib. 4. & consil. lxxxiij. præmittendum est, col. 2. versic. item quia infans non propriè, lib. 5. Ioan. Fab. in §. j. in prin. & ibi etiā Angel. Aret. col. 1. & sequent. & Christopho. Porc. instit. de hæredit. quæ ab intesta. defer. Nicola. Neapo. in l. impuberem, ff. ad S.C. Tertullia. Alberic. in prima parte statutorum, quæst. xliiij. item quæro statutum, vbi refert Ray. Forl. dixisse ita fuisse determinatum, & iterum in iij. parte statutorum, quæstio. xxj. item quæro consuetudo. Angel. in l. in testamento, la j. col. 1. in iij. notab. & ibi Raph. Fulgo. C. de testam. milit. vbi ipse Angel. dicit ita fuisse cõsultum per collegium Perusinum. & iterum ipse Ange. in l. ij. C. de impub. & alijs substitutio & consi. cexj. ex facto proposito quinque eliciuntur, in v. eodēmque vlt. dubio. Imo. in l. Centurio, col. 9. versi. circa paganum, ibi, & per hoc decidi potest quæst. ff. de vulga. & pupil. substitutio. & in cap. cùm tibi, ad fin. de testa. Petr. Ancha. in reper. c. j. char. lxx. in patruis, versi. quid dices de patruo, ibi, in quo cõsilio, de constitut. vbi dicit idem se consuluisse, & plures alios Bononiæ. Rapha. Fulgo. consi. xl. Dominicus testator, col. vlt. paulò ante finem

De eadem re.

Qui tenent statutum loquens de intestato nõ habere locum in impubere.

finem & iterum consill.xlviij.quidam Petr.condidit testamentum,in ij.dubio & iterum consi.clxv. in quæstione proposita secūdum ordinem,col.2.versi.rursus si huiusmodi. Ro.consi.cxcix. præsens statuti particula,col.2.versic.secundò quòd vbi. Alex latè in l generaliter,in princip.col.2.versic.in glo.j.vlt.glo.cum multis seq.C.de institutio & substi.& consi.cxv.circa dubitationem,lib.2.& consil.lxxix.Franciscus,col.3.nu.5.& multis seq.lib.6.& consil.clviij abundè quidem, col.1.versic. quòd autem non potuerit,eo.lib.6.& consi.cliij.viso themate suprascripto,col.2.versi. rursus dictum statutum,& seq.vsque ad finem lib.7.& consi.ccxj viso themate de quo, col.2. versi. secundò respondetur,eo.lib.7.Ludo.Bolo.in j.addi.Matthæ.Mars.in tracta.de success.ab intesta.Philip.Deci.consi. cccclxvj stante statuto Rauennensi.col.1.2.& 3.& consil.ccccclxiij. duo dubia,in j.dubio. & consil. cccccxvij.adeò plenè.Ludouic.Gozad.latè consi.xxxv.breuiter agendo certum est. Albert. Brunus in tractatu statutorum fœminas excludentium,in viij.artic.prin.q.xij.char.xxxv.col.versi.& secundum prædicta.& Maria.Soci.consi.ceiij.casus iste,col.1.2.& 3.

3 ¶Sunt tamen multi,qui contrarium tenuerunt,aut saltem illam opinionem intelligunt,nisi communis vsus loquendi intelligeret,intestatum etiam pro eo qui testari non potest , præsertim quod scribitur in l j.ff.de suis & legi.quòd licet propriè intestati non dicantur,qui testari non possunt,hos tamen pro intestatis accipere debemus.Et ita voluit Bar.in eo loco, vbi & hunc vsum loquendi talem esse confirmat ex ea ipsa l.j.quem quidem modum dicit prævalere omni propriæ significationi,l.librorum §.quod tamen Cassius,ff.de leg.iij.& idem quoque ipse Bar.in l.Centurio,col.4.vers. quid si testator sic constituit,ff.de vulg.& pupil.substit.& consil.cxxxviij.hæc est copia. & cōsi.cxlj. statuto vrbis veteris. *Qui tenent contrarium.*

4 ¶Et præter Barto.ipsum,Signo.sibi(vt videtur)contrarius,consi.ccxxv.in quæstione, compræhensa,versi.secundò prætermitto,dum dicit de rigore verborum priorem opinionem esse veram , sed hanc ex mente statutorū esse sequendam.& Bal.in auth.præterea,col.1.versi. modò quæro.C.vnde vir & vxor.& consi.cclxiij.statuto cauetur quòd si qua persona, lib.1.vbi honorificā in hac re mentionem Signo.facit.& idem Bald.consi cviij.in successione pupillorum,lib.2.& consi. xxxvj.de iure communi,lib.4.& consil.lvj.reperto consil.cccxxxix.opinio communis est, eodem lib.4. & Ang. consi.xxvj.statutum excludens,& consi xcix.Petrus de vrbe veteri,per totum,& consi.ciiij.statuto Communis Burgi,etiam per totum.Cardi.Floren.consi cxj factum sic se habet,Iacobus quondam, in quarto eodémq; vltimo dubio.Petrus Ancha.sibi contrarius in d.c.cùm ibi, col.vlt.in vij.quæst. de testa.& ibi quoque Barba.qui istud disputat per xiiij.aut xv col.& tandem dicit hanc opinionē amplectendam tanquam verissimum Apollinis oraculum.Idem Petrus Ancha.consi.clxxvij.reuocatur in dubium.Paulus Cast.in l.in ambigua,quam legit cum l.scire leges,col.2.versi.tertiò colligitur,ff.de legib.& in d.leg.in testamento,la j.col.3.versi.ex secunda parte,& ibi Romanus,qui se dicit ita consuluisse & Senis,& Florentiæ.col.1.in vlt.not.C.de testa.mili & ipse Paulus in d.l.generaliter in fi.princ.& ibi Corne.consi.ij.versi.vnde adducuntur.& Iacob.à sancto Georg.col.1.versi. in gl.j. inducitur,& Philip.Dec.col.2.versi.not.ex isto,C.de instit.& substit.& idē Paulus in l.ij.in prin. C. de impube.& aliis substit.& in d.l.cùm antiquioribus, in fi.& ibi Floria. & Ioan. Petrucius,& late Corne.C.de iure delib.& idem Pau.consi.xlviij.præsupposito quodam statuto. lib.1.Rom.consi.iiij. sententiam præfati consultoris,& consi.xxxij.visa municipali constitutione.Panor.latè consi.lxxv. quidam decessit,lib.1.Ang.Are.in d.§.j.Instit de hæred.quæ ab intesta.defer.& in tracta.de testa.in verbo,volens intestatus decedere,col.13.& in suo tracta.de success.ab intesta. in glo. in verbo , pro perfectione materiæ,char.x.Barb.consi.lxvij.illud in medium afferam,in j.dubio, li.iij.Corn.consi. lxxv.quanquam videatur,col.5.in literis X.& Y,lib.1.& consi.cccxxxvj.constat quòd de iure communi,propè per totum illud consi.eo.lib.1.Alex.d.consi.ccxj.lib.7.Soci.latè consi.lxxxj. si in causa, col.3.versi.solum restat cum multis seq.lib.4.Fely.in procemio decretalium col.4.versi.ad idem nobile.Georg.Nata.in tractatu de statutis excludentibus fœminas, char.ix.versic. circa quartum & vltimum.Math.Affli.in d.cap.j.in prin.col.pen.versi.deinde incontinenti,de success. feudi. Carol. Rui.latè consi.l.circa primum dubium,in j.dubio,lib.3.& Georg.Nata.in repe.cap.quamuis, col.lvj. versi.circa quartam,& seq.de pact.lib.6.Ioan.Baptista Castel. in additio reperto. Alberic.in verbo intestatus. Alcia.in l.intestatus,ff.de verb.signi.Paul.Paris.qui hanc dicit in puncto iuris veriorem,& communiorem,& amplectendam,consi.xxij.licèt circa præsentem,lib.2.vbi & illud latissime omnium disputat.& rursum consi.lxxxiiij Ser.Martinus.col.3.versi. ad resolutionem dubij, eod.lib.2. Maria.Soci.consi.vj.visis themate & statuto,consil.v.nu.xxv.lib.1. *Alij eiusdem sententiæ.*

5 ¶Ex quibus multi negant,non necesse esse probari hunc communē vsum loquendi,satis enim probari ex d.l.j.cùm scribitur(vt iam diximus) hos tamen pro intestatis accipere debemus , veluti is text.se referat ad eum loquendi modum:cùm (vt alij etiam dicunt) id non sit ex communi vsu loquendi testificatū,per d.l.sed potiùs ex eiusdem leg.declaratione:nam & aliàs videmus plurimas leges,& ff.& C.vsas eo verbo intestati,cum loquerentur de impubere,videlicet in l.diuus, & iterum in l.credendum est,quæ est vltima in ij.locis.ff.qui petant.tuto.& in l.pater filium,§.vlt ff.ad l.Falci. & in l.ij.§.impuberem cui pater.& iterum,§.si mater hæreditatem.ff. ad S.C. Tertul. & d.l.in testamento,la j. & ibi Ange.in iij. not. Saly.in vlt.not. Philip.Dec. in v.not. C.de testa milit. & d.l.ij.in princ.C.de impu.& aliis substit.& l.potest,& ibi Alex.& Franc.Are.ff de vulg.& pupil. *An communis ille loquendi vsus probari debeat.*

6 ¶Sed ex his legibus maximè tibi annotanda est d.l.credendum,ff.qui petant.tutor.vt ex qua proba *Ad idem.*

rur, id etiam procedere, cùm intestatus positus est in conditione, licèt conditio semper sit implenda in forma specifica, per l. qui hæredi, & l. Mæuius, ff. de condit. & demonst. ob idque etiam ille tex. fuit admodum in id quod diximus expensus & commendatus ab Alex. qui eum dicit not. in d. l. generaliter, col. 2. versi. quintò pro hoc videtur, C. de instit. & substit. & Fran. Arc. qui item multum extollit, & dicit valde no. in l. j. col. 9. versi. secundò quia ex quo hæres, ff. de vulg. & pup. substit. & in d. l. Centurio, col. 2. versi. adde etiam in quantum Bart. dicit, eo. tit. & Iason qui illum dicit no. licèt, inquit, non allegetur ad id propositum, in d. l. potest, col. 2. versi. adde etiam quòd conditio, eo. tit. & consil. cxcvj. in prænotato themate, col. 6. versi. non obstat secundò, lib. 2.

7 *Ad idem.* ¶Similitérque sunt leges vtentes his verbis, ab intestato, in successione pupillorum, vt in l. qui duos. in princ. vbi Soc. in j. not. ff. de reb. dub. & in l. Lucius, ff. de vul. & pupil. & in l. sciant, C. de legit. hæred. & in l. omnem, C. ad S.C. Tertul. Quanquam sunt qui faciunt differẽtiam inter mentionem intestati, & hæc verba, ab intestato: vt scilicet illud non comprehendat pupillum, hoc comprehendat, & inter alios Sal. Fulg. & Corn. in d. l. cùm antiquioribus, C. de iure delib. idẽ Fulg. in d. l. generaliter, in prin. & ibi etiam Alex. col. pen. versi. nunc venio ad secundum & Corn. col. vlt. C. de instit. & substitut. & iterum ipse Fulgo. d. consi. xlviij. in ij. dubio. Corn. d. consi. cccxxxvj. col. vlt. lib. 1. Socin. latè consi. xxxv. punctus super quo, per totum illud consi. lib. 3. vbi in fin. dicit esse hæreticũ discedere ab hac opinione. & dicto consi. lxxxj. lib. 4. & Iason consi. cxxx. prima consideratione. col. 1. versic. nec obstat si contra lib. 1. Carol. Ruin. consi. xx. circa casum de quo quæritur, col. vlt. versi. nec etiã obstat si dicatur, lib. 2. Ludo. Gozad. d. consi. xxxv. col. 2. versi. septimò considerandum. Paul. Paris. d. consi. xxij. in multis locis. Et Maria. Socin. iunior d. consil. iij. col. 6. versic. aliquando verò statutum, lib. 1. & consi. x. si in præsenti consultatione, col. 1. versi. aliquando verò statutum, eo. lib. 1. Et facit quod consuluit Calderin. consilio sexto, an statutum quod simpliciter, sub titul. de constitutionib.

An interest di cas intestati, an ab intestato.

8 *De eadem re.* ¶Sed quòd nihil inter hæc intersit, videtur voluisse glo. in d. l. cum antiquioribus, in verbo, fuisse, iuncto tex. & ibi Corn. col. pe. & Cy. in d. l. ij. C. qui testa fac. poss. Bar. in d. l. j. ff. de suis & legi. Alb. nõ obscurè in tractatu statutorũ, in iij. par. quæst. cxxj suprà citata. Ang. & Rom. in d. l. in testamento, C. de test. mili. Nico. Neap. & Bal. in d. l. intestato. ff. de leg. tut. idem Bal. in d. l. si is qui, C. si pend. appel. mors interuen. Ang. d. consi. xcix. & d. consi. ciij. Io. Fab. in d. §. j. Instit. de hære. quæ ab intesta. defer. & omnium clarissimè Car. Flor. d. consi. xj. in vlt. dubio. Alex. sibi contrarius, d. consil. cxv. lib. 1. & Phi. Dec. d. consi. ccclxvj. col. 2. nu. 5. & seq. & Caro. Rui. d. cons. 50. col. 2. versi. sed præmissis, & iterũ col. 4. versi. & adhuc opinio, lib. 3. & Maria. Soci. d. consil. xxiij. col. vij. nu. 19. lib. 3. & alij multi ex his quos suprà citauimus. Hanc enim, inquiunt, esse magis verborum, quàm rerum differentiam.

9 *De eadem re.* ¶Sed & in hoc sunt qui distingunt, an hæc verba, ab intestato, iungantur defuncto, ita videlicet, decessit, vel mortuus est ab intestato: an verò hæredi, scilicet successit ab intestato: vt primo casu, idẽ sit ac si diceretur, decessit intestatus, vtpote quòd ea verba referantur ad ipsum defunctum: in secundo autem casu, qui refertur ad hæredem, sumus extra illud dubium, an pupillus dicatur intestatus, de quo per Bal. d. cons. xxxvj. de iure communi, ibi, aliud est ergo, lib. 4. & Soci. in d. l. qui duos, in princ. per illum text. ff. de reb. dub. & Lud. Gozad. d. consi. xxxv. col. 4. versi. præterea aliter respondeo. & Paul. Paris. d. consi. xxij. col. 14. versi. ex quibus infero, & mult. seq. lib. 2.

10 *An intersit inter intestatus, & sine testamento.* ¶Alij item discrimen faciunt inter intestatus, & sine testamento. & inter hos, Imol. in d. l. Centurio, vbi suprà citauimus, ff. de vul. & pup. & Raph. Fulg. in d. l. generaliter, in prin. col. j. versi. nota primò quòd non est. & Rom. in d. l. in testamento, le j. col. 3. versi. aduertendum tamen, C. de testa. milit. Sed contra hos est tex. in ea ipsa l. generaliter, & ibi gl. in verbo, sine testamento, quæ est j. vbi omnes propè de hac re disputant, vt ibi per eus videre poteris. & Paul. Paris. d. consil. xxij. vbi suprà, num. lxxxvj. lib. 2.

11 *An inter pupillum, & aliũ intestabilem.* ¶Alij quoque dicunt interesse inter pupillum, & alium intestabilem, vt videre licet apud Alex. qui id sibi adscribit, in d. l. generaliter, col. pen. & d. consi. cxv. & Socin. d. consi. xxxv. lib. 3. & Philip. Deci. d. consil. ccclxvj. nu. 5. & 6. & consi. cccccclxiij. duo dubia, col. 2. versi. his relatis, & seq. Item alij, vt hoc iungam, dicunt interesse inter eum pupillum, cui pater testamentum fecit, vel secundas tabulas: & eum cui non fecit, de quo latè Paul. Paris. post alios multos, d. consi. xxij. lib. 2.

12 *An referat statutũ ne sit odiosum, an fauorabile.* ¶Sunt & postremò qui dicunt referre vtrum statutum de quo quæritur, sit odiosum, an fauorabile, siue ratione naturali subnixum, vt Bal. in d. l. si is qui, in fi. C. si pend. appel. mors inter. & in d. l. intestato, ff. de legi. tut. vbi etiam declarat quomodo intelligitur, an statutum sit odiosum, an fauorabile. & in d. c. j. tit de successio. feud. lib. 1. & consil. cxlj. quæritur an pupillus, lib. 3. & consi. lxxxiij. præmittendum est ad euidentiam, in fin. lib. 5. & alibi in omnibus propè locis suprà allegatis, licet alij plerique id indistincte teneant.

13 *De eadem re.* ¶Vides igitur maximum inter eos omnes, qui de hac re locuti sunt certamen esse: & si tibi lubet, videbis omnes multis, magnísque rationibus subnixos, quas tamen referre supersedimus, contenti loca quibus id tractant tibi designasse, præsertim quòd earum bona pars nihil, aut parum ad nostras de hac re consuetudines pertineat. Nam & aliæ, & quidem maior pars earum loquuntur de hærede, quem dicunt esse fallitum, & sic haud dubiè pertinent ad hæredes pupillorum, & aliorum intestabilium: aliæ loquuntur de hæredibus ab intestato, quo certè casu essemus in illa disputatione, an inter intestatus, & ab intestato aliquid intersit, quantùm ad id de quo agimus pertinet, si tamen intestatus, non nisi de intestabili, id est, eo qui testari non possit, intelligatur.

¶Scio

14 ¶Scio autem in nostra Gallia, ex communi vsu loquendi, doctorum, & aliorum, nihil inter hos interesse. Ideo vt concludam hoc caput, in casu nostræ consuetudinis, putarim, & hæredem ab intestato, & pupilli, & alterius intestabilis esse saisitum, & ita vtimur. Nec interim silentio præteribo D. Carol. Molinæum, qui huius est nostræ opinionis, in addit. Alex. in dicto consi. cxv. lib. 2. post relatas copiosissimè omnium opiniones. *Authoris opi*

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶Octauò declara, vt id statutum procedat, etiam in bonis defuncti episcopi, aut alterius, in quibus hæredes succedunt ex consuetudine, semota illa controuersia iuris communis, de qua latè per Imo. & alios in c. cum in officiis. de testa. Bal. consi. cccxiij. præmittendum est ad euidentiam. lib. 2. Pan. post antiquiores, in c. cùm esses. extrà, eo. tit. & latius in c. vt vnusquisque. de pecul. cler. & Ioan. Ana. consi. lxxxvij. circa dubium de quo agitur, per totum, & ibi Ludo. Bologn. in additio. & Firmia. in tract. de episcopo, parte iiij. lib. 4. in multis locis. & Corne. consi. cccxiij. videtur in præsenti consultatione, per totum, lib. 3. & Socin. consi. xcj. casus super quo. in j. dubio. lib. 1. & Nicol. Bello. qui alios multos citat, consi. iij. curatus ecclesiæ. prope per totum. Cuiusmodi consuetudo est apud Trecēses, c. cvj Caluimōtenses, c. lxxxvj. Victriacenses, c. lxxxv. Pictauienses, c. ccxx. Aruerinenses, tit. *des successions*, §. lv. eodémque vbi. Borbonienses, c. cccxx. Blesenses, c. cxxviij. Engolismēses, c. xcvij. Marchienses, c. cclviij. Niuernienses, tit. *des successions*, c. xxj. Senlitenses, c. clxx. Valesienses, c. xcij. Britonenses, tit. *des successions*, qui est xxij. c. ij. Et hanc dicit generalem Franciæ consuetudinem D. Cos. Guy. in §. item quòd si ecclesia. in verbo, acquisitos. titu. de Annot. in pragmat. sanctio. *An hæc consuetudo habeat locum, in bonis defuncti episcopi.*

2 ¶Quæ quidem consuetudo an valeat (vt id obiter dicam) disces ex Inno. in d. cap. cùm in officiis. col. j. in verbo, remanere. & ibi Panor. col. 2. versi. secundò fallitur, & aliis. de testa. Bal. in c. vlt. col. 4. versi. quarto nunquid valeat generalis. de consuet. Panor. in c. cùm tibi. in j. not. de ver. sign. & Roch. Curt. in repet. c. vlt. col. xvij. versi. quartò infertur. de consuetu. Et ex eo quod in simili tractat Ioan. And. in c. nemo potest plus iuris. de reg. iur. lib. 6. in Mercur. & Calder. cōsi. ij. quis succedere debet. col. j. sub tit. de pec. cler. & Domin. in c. vlt. col. 3. ver. ad tertiam de quibus. de offi. ord. lib. 6. & Baeb. in c. vlt. col. v. versi. quando autē dicatur. de pecu. cler. & Corn. d. consi. ccxiij. col. 1. sub litera B. lib. 3. *An valeat consuetudo ut succedat.*

3 ¶His igitur locis (vt redeamus) & aliis eadem consuetudine vtentibus, imò & aliis quoque in quibus hæredes succedunt, secundum distinctionem iuris communis, ipsi hæredes sunt saisiti ex hac nostra cōsuetudine, vt expressè dicit D. Boër. in comment. consuet. Biturig. tit. *des coustumes concernans testamens.* §. vj. col. vlt. & ante eum, licet non alleget, D. Bened. in repet. c. Raynucius. in verbo, mortuo itaque testatore. le 2. nu. 72. de testam. quod & dicit senior Ioan. Fab. in §. si viuo. Instit. de rer. diuis. Sed ne erres, lector amantissime, nullus est §. huiusmodi in eo. tit. & credo. quòd voluit allegare, §. is verò. eo. tit. vbi ipse Fab. col. j. quærit, an rectores, & prælati ecclesiarum faciant suos fructus beneficiorum, quos iam perceperunt ad instar fructuarij. quod videtur, inquit, sed hoc iure nō est verum, cùm non transmittant ad hæredes. c. ad hęc. de testa. & c. vlt. de offic. ordi. lib. 6. Si tamen esset alia consuetudo, videtur, inquit, idem quod in alio vsufructuario: & nihil amplius dicit, quod ad hanc rem, de qua tractamus, propius accedat. *Redit ad principalem quæstionem.*

4 ¶Et ego sanè censeo hæredes episcopi, vel sacerdotis hoc iure consuetudinario vti, vt hæredes secularium: tum quia hæc generalis consuetudo vbique est introducta, & approbata à clericis, simul & laicis, vt videre licet ex processu verbali, quem vocant, earum consuetudinum. Ideo & ea clericos ligat, vt voluit Bal. in c. cùm venissent. in ij. not. de eo qui mit. in poss. f. & ibi quoque Ioan. Lig. & Panor. etiam in ij. not. ita intelligentes eum tex. in quo Papa mandat decidi causas clericorum secundum consuetudinem patriæ, & illum tex. dicit ipse Bald. ad hoc multùm not. & idem etiam voluit idem Bal. in c. imperialem. col 3. versi. quarto nunquid si ex consuetudine. & ibi etiā Mart. Laud. col. vlt. versi. & nota valere consuetudinem. tit. de prohib. feu. alien. per Frid. Ioan. Ligna. in c. quod clericis. & ibi Franc. Are. col. vlt. de foro compet. Anto. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. pen. versicu. si quæritur an statuto. & ibi etiam Imo. col. 4. versi. extra gl. tangunt hic docto. & Felin. col. 34. versic. secundus casus. & Philip. Dec. col. xx. versic. non obstant iura allegata, extrà de constitut. Imo. in c. ad nostram. in j. not. per illum tex. & ibi Felin. col. 2. de probat. Panor. in c. cum causa. in 3. notab. per eum tex. à contrario sensu, de re iudic. & consi. lxxij. circa primum breuiter. col. 2. versi. pręterea Papa. lib. j. Alex. consi. ccxj. ponderatis his omnibus. col. j. lib. 2. Franc. Are. consi. xlv. visis articulis. post princ. Card. Alex. in c. 1. in fi. x. dist. & in c. qui clericus. col. j. tit. si de feudo fuer. contro. inter dom. & agna. Roch. Curt. in repet. c. vlt. in j. limit. xj. quæst. de consuetud. & neminem reperi (si non fallor memoria) qui contrarium dixerit, præter Barbat. consi. lxv. referam in medium. col. antepen. vers. nec est vera responsio aliquorum, lib. 4. vti etiam diximus in nostro tractatu Retractuum, titu. j. §. j. glo. xiij. in verbo, *s'acheteur*, num. 2. *Consuetudo communis clericorum, & laicorum ligat clericos.*

5 ¶Tum quia etiā aliàs clerici ligantur statutis, & consuetudinibus disponentibus de successionibus, siue respiciamus hęredes clericos ad eorum admissionem, vel etiam exclusionē, siue etiā defunctos clericos, vt scilicet in successionibus eorum seruentur statuta, & consuetudines locorum, vt plenè disseruimus in nostro tracta. de iure Primigenio. q. xliij. qua plenè tractauimus an consuetudo primogenitos præferens, liget secundogenitum clericum. & q. seq. qua etiam tractauimus, an e contrario primogenitus clericus gaudeat ea consuetudine. & iterum quæst. seq. qua item quæsiuimus, an ea locum habeat in successionibus clericorum defunctorum, vt ibi videre poteris. *Clerici ligātur statutis, & consuetudinibus disponentibus de successionibus.*

QVARTA PARS EORVM QVAE RESPICIVNT res, quæ septem declarationibus constat.

Prima declaratio quartæ partis.

1 *Hoc non procedit in rebus quas defunctus non possidebat.*

Fictè tradere non potest qui verè nō potest.

Rimò declara, vt procedat in his rebus, quarum defunctus possessor erat tempore mortis ipsius: Nam si eo tempore nō possidebat, nec in eius hæredē transit possessio, neque enim in suum hæredem saisire potest per suam mortem, de ea re, cuius ipse saisitus non est, dum moritur. l. traditio, ff. de acqui. rer. domi. & l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. & ibi concordant. per gl. & Philip. Dec. Et si verè eam rem tradere non potest, nec fictè quoque potest. l. si filiusfamilias, & l. si seruus, ff. si cer. pet. & l. ij. & iij. ff. pro socio. Bal. consil. clxvj. quod incip. à libello, versi. sed hîc est aduertendum, lib. 4. & diximus in tractat. Consti. posses. in iij. parte, limit. j. nu. 3 incip. cuius sententiæ, vt confirmaremus eam, multorum in ea limitat. à nobis citatorum opinionem, quæ negat per constitutum eius qui non possidet, transferri possessionem.

2 *Possessio nulla continuari non potest.*

¶Et id omninò perpetuum est, vt possessio quæ nulla est, continuari non possit, vt voluit Bart. in l. Celsus, col. pen. versi. vel quando dicitur continuata, ff. de vsuc. prout illum citat Maria. Soci. iunior consil. xviij. viso themate suprascripto, col. 4. versi. ad primum itaque fundamentum, lib. 2. Et id quidem perspicuum est, vel si nullam eius rei autoritatem haberemus, quomodo enim res quæ non est, continuari potest?

3 *Idem in interdicto quorum bonorum.*

¶Nam & in simili videmus, quòd hæres non iuuatur beneficio l. vlt. C. de edi. diui Adria. tol. nisi in iis rebus quæ defuncti, tempore mortis, fuerunt, vt paret ex textu in d. l. vlt ibi, earum rerum quę testatoris, tempore mortis, fuerunt, vbi Bart. col penult. versi. secundus casus, Albe. col. 3. versi. item oppo. quia in tex. Sali. col 4. versi. nunc videamus de quinto, & Paul. Ca. col. 2. versi. quartò requiritur, & recentiores, & Roffred. in summa eiusdem tit. versi. sed illud quæritur de eo quod dicit. Et idem in interdicto quorum bonorum, vt scribitur in l. ij. ibi, quæ cum moreretur, eius fuerunt, C. quor. bonorum. Cy. in l. j. in ij. q. & ibi Bart. col. vlt. versi. sed hoc interdictum, & Sali. etiam col. vlt. eo. tit. Et in petitione hæreditatis, l. item veniunt, §. item non solùm, ff. de peti. hæred. & latè Alex. consil. clxxxiij viso puncto quæstionis præmissæ, post prin. lib. 5. Pet Ferr. in for. libel. quo petitur hæred. ex testa. in verbo, iniustè occupauit, post prin. & Maria. Socin iunior consil. lxxvij. licet in præsenti, col. vlt. num. 160. lib. 1.

4 *Qui ita tenuerunt in casu huius consuetudinis.*

¶Et ita in casu nostræ consuetudinis voluerunt non obscurè, Alousius de Lucis, inter consil. Bald. consi. cccexxxvj quidam creditor, col. 2. lib. 3. Rap. Fulg si non oscitanter legatur, consil. cxciiij. proponitur quòd domina Antonia, col. 2. versic. etsi dicatur, iuncto versic. quinimo illud fortiùs. Alex. consil. lxxxiij. visa facti narratione, col. 1. versic. quia respondeo, lib. 2. iuncto eo quod scribit, col. 2. versi. & cum iam ante. Iac. à S. Georg. in l. sorori, versi. aliam pulchram limitationem, C. de iu. delib. vbi id dicit pulchrum, mirabile & perpetuò menti tenendum. Ias. consil. cxlvij. præsens consultatio, col. 7. versi. sed præmisis non obstantibus, lib. 2. Gui. Bene. omnium expressissimè in repet. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore, le ij. num. 72. & 77. & Fran. Cur. iunior consil. cviij. Sacratissimæ Trinitatis, &c. circa controuersiam, col. 5. versic. nec obstat etiam præmissæ conclusioni. & consi. cx. pro habenda clara resolutione, col. 8. versi. retento igitur præmisso. & consil. clxviij. Sacratissimæ, &c. habita diligenti consideratione, col. vlt. in prin & D. Boër. decisio. clxxij. dominus vita nunc functus, col. 3. nu. 14. Et ante hos videtur voluisse Oldra. consil. cxxxix. ad habēdam aliqualem notitiam, in vij. dubio, & in simili statuto huic nostræ consuetudini, voluit Signo. consil. col. sup. r dubiis seu quæstionibus, col. r. in fi. versi. secundò ex tenuta.

5 *Declaratio.*

¶Quod tamen intelligendum est, si defunctus omnem possessionem amisisset, ita vt nec naturalē, nec ciuilem tempore mortis suæ habuisset, vt quia rem vendidisset, aut aliàs alienasset, & possessionem omnem tradidisset, vel quia etiam animo ciuilem non retinuisset, cum ab alio spoliatus naturali possessione fuisset. Quod si hanc ciuilem retinuisset, fuissetque intra tempus intentādi remedij, possessorij retinendę, hæres ipsius in quem translata esset ea ciuilis possessio, vi huius statuti (secundum ea quæ diximus suprà in iij. declaratione iij. partis) posset intentare id remediū aduersus eum qui eam possessionē, etiam ante mortem illius occupârat, vt ipse defunctus potuisset, modò is sit intra annum turbatæ possessionis, vt dicemus in simili in v. parte, declar. iij. nu. 14. incip. & ita certè.

SECVNDA DECLARATIO.

1 *Hæc consuetudo non procedit in re, cuius possessio cohæret personæ.*

¶Secundò declara, vt id statutum generaliter non procedat in re, cuius possessio cohæret personæ. nam cum huiusmodi res non veniat in portionem hæreditatis, vt not. in l. item videndum, ff. de peti. hæred. eadem ratione non debet intelligi transire possessio. Nam ea iuris est regula, vt licet hæres aliàs succedat in omne ius defuncti, non tamen succedat in ius personale, l. hæres in commune, ff. de acq. posses. vnde & statutum transferens ipso iure possessionem defuncti in hęredem, ita quoq; debet intelligi, cùm recipiat interpretationem à iure communi, per no. in d. l. vlt. §. in computatione, C de iure delib. & in l. ij. C. de noxal. & in c. cum dilectus, de consuetu. Et ita nuncupatim voluit Raph. Commen. consi. clxxiij. Galuanus, col. vlt. & sequitur Iason d. consi. cxlvij. pręsens consultatio col. x. versi. item vltra prædicta, lib. 2. Fran. Cur. iunior in l. vlt. col. pe. versi. secundò restringitur,

de edict.diui.Adri.tollen.& Anto.Rube.consi.cxxj. dominus Ioannes,col.t.

Iura personalia, non egrediuntur personam.

2 ¶Et certè id minimè dubium est,cum aliàs semper iura personalia,personam non egrediantur, sed cùm ea extinguantur,nec transeant ad hæredes,l.quia tale,ff.solu.matri.& l.in omnibus causis,& l. priuilegia,ff.de reg.iur. & c.priuilegium.cod.tit.lib.6.cum concord.adductis per glo.& doct. in illis locis,quibus adde c.hinc est,circa medium,xvj.quæst.j.

TERTIA DECLARATIO.

Hæc consuetudo non procedit in re,cuius possesio erat apud defunctũ ui precarij.

1 ¶Tertiò(& hæc quidem proximè accedit ad præcedentem declarationem) hanc consuetudinem generalem declara,vt non procedat in re,cuius possessio erat apud defunctũ vi precarij.Nam cum precarij virtus non transeat ad hæredes,l.cum precariò aliquid,§.j.ff.de precar.& id statutum, siue decretum siue etiam consuetudo debeat ita interpretari, vt minus lædat ius commune quàm fieri potest,d.l.ij.C.de noxal.& d.c.cùm dilectus,de consuet.ideo debet intelligi, quando possessio erat apud defunctũ ex causa de sui natura transitoria ad hæredes quia sicut ad eos transit virtus ipsius causæ,ita videtur statutum voluisse quod transiret ipsa possessio, sed virtus precarij non est huiusmodi.Ita expresè voluit Alex.cõsi.clij.circa litem vertentẽ inter filios,col.1.ver.& posito quòd vir tute,lib.6.quẽ sequitur Chassan.cons.lix.ex visione processuum,col.pen.versi. item etiã vt constat.

Declaratio.

2 ¶Attende lector,quia si intelligas de hæredibus concedentis,id est,constitutarij (ita enim eum voco ad cuius commodum fit constitutum,de quo & Alex.in d.consi.loquitur)non est verum id constitutum non transire ad hæredes,cum tex.sit expressus in contrarium in d.l. cum precario, §.j.& in l.quæsitum est,§.i.& in l.cùm precariò quis rogat,eo.tit.& in c.vlt.extrà,eod.quoque tit.& latè diximus in nostro tractatu Constituti possessorij.in ij.parte, in xij. ampliat. Et ratio Alexandri cum deficit in casu de quo loquitur.Ideo contrarium eius quod dicunt ipse Alexan.& Chassan.in precario,expressè tenuit Alouisius de Lucis, valentissimus doctor, & aduocatus Vincentinus, vt eum Appellat Bald.inter consilia ipsius Baldi consi.ccccxxxvj.quod incip.quidam creditor habens plures,col.1.& 2.lib.3.& ibi quoque Baldus in addit. eiusdem consi. & dicit ipse Alouisius ita consuluisse in ciuitate Vincentiæ Raynucium,Forli.Richar.Sali.& Argenti.

QVARTA DECLARATIO.

Nec in re ad hæredes non transitoria.

1 ¶Fateor tamen(& hæc erit pro quarta declaratione)quòd si possessio erat apud defunctum,ex causa ad hæredes non transitoria,huiusmodi possessio ad eos non transiret, per illam Alex. rationem, quæ optima est,sed malè ad casum precarij aptata. Et ipsius rationem generaliter, sine mentione precarij refert,& sequitur Catel.Co.in memor.incip.decreto Mediolanensi,col.2.in prin.

Hæres hæredis,uenit appellatione hæredis.

2 ¶Et ad hoc optimè facit quod in simili dicitur,quòd licèt appellatione hæredis.veniat hæres hæredis.l.hęredis appellatio,& l.sciendũ,ff.de verb.signifi.& latè diximus suprà,in v.declarat.ij.partis,id tamen nunquã obtinet in re,quæ de sui natura non est transitoria ad hæredes, de quo habes text. & exemplum in l.antiquitas,C.de vsufruct.& voluit ipse Alex.in l.Gallus,§.etiam si viuente parente,col.3.versic.vnum tamen non omitto, ff. de libe. & posth. & l.in annalibus,C.de legat & Catel. Cota in memoria.incipien.hæredis appellatione comprehenditur,in ij.limitatio.vbi dicit hinc fieri,quod singu.dicit Bald.in l.vlt.col.2.in vj.oppositio C.de hære. instit. quòd si quis acquisiuit feudum,vel emphyteusim pro se,& hæredibus,intelligitur tantùm de proximis hæredibus,nõ de hæredum hæredibus: quod & sequitur,& dicit etiam sing.Iason in d.l.in annalibus,in fi.vbi tamen id reprobat,vt & nos diximus in d.v.declaratio.ij.partis.

QVINTA DECLARATIO.

An hæc consuetudo habeat locum in feudalibus.

1 ¶Quintò declara,vt id statutum non habeat locum in rebus feudalibus, vt expresè voluit Raph. Comen.consi.clxxiij.Galuanus,col.vlt.versi.nec obstat quòd possessio,ea ratione adductus, quam & nos suprà ex eodem addiximus, in prima declaratione tertiæ partis, quia vasallus naturaliter tantùm posidet,vt dicit gl.in l iij.§.ex cõtrario,in gl.j.post prin.ibi,item de re data,& in l si vt certo,§.si duobus vehiculum,in verbo dominium,versi.sed qui sunt qui ciuilem habent, ff.commo.& Ias.d.consi.cxlvij.vbi nuper citauimus,lib.2.& latè consi.clij.vera & iuridica,per totum illud consi. lib.4.Fran.Cur.iunior consi.cviij.Sacratissimæ,&c.circa controuersiam, col.7.versi. sed quod fortius.& consi.cx.pro habenda clara resolutione,col.9.versi.præterea militat,vbi id dicit sing. & in d. l.vlt.col.pen.vbi suprà,de edict.diui.Adria.tollen.vbi tamen dicit id non procedere in dubio, quia etiam in dubio feudum censetur esse hæreditarium, vt declarat Bal.in c.j.tit.an agnat. vel fil. cum allegatis per Alex.consil.x.ponderatis his quæ in themate,col.3.lib.3.& alibi sæpe.

Alij qui idem tenent.

2 ¶Sed & illud,videlicet,quòd hoc statutum non habeat locum in huiusmodi bonis feudalibus, præter supradictos voluit Catel.Cot.vbi tamen videtur esse subdubius, in memor.incip. decreto Mediolanensi,col.2.versi.nunquid autem hoc decretum,& Anto.Rub.consi.cxxj. dominus Io.col.1.& iterum col.3.versi.ex pręmissis igitur,rursúmque col.vlt.versi.& si dicatur.& Paul. Paris.consil.omnium j.visa facti narratione,col.25.versi.& quia decretum istud,qui est sub nu.159.l.j.

Statutum de dote lucranda non habet locum in feudis.

3 ¶Ad hanc autem opinionem fulciendam adducit Ias.in d.consi.clij.lib.4.has rationes, nam id statutum est correctorium iuris cõmunis,quod & nos suprà diximus in præfatione,declaratio.iij.nu.2. inci.ego verò constanter, & seq.iura autem correctoria,vel exorbitantia, quæ generaliter aliquid statuunt,nón obtinent in feudis,nisi de eis expressam mentionem faciant, quod ex eo videre licet, quòd statutũ loquẽs de dote lucranda,nõ habet locũ in feudis c.j.§.quãuis, & ibi Bal.tit.de inuesti. de re alie.fac.Bal.in c.j.tit.an maritus succedat vxor.in benefi. Alex.& alij in l.j.C.vnde vir & vxor.

¶Cui

Ad idem.

4 ¶Cui quantum ad id, adde alios id ipsum quoque scribentes, scilicet ipsum Bal. in auth. res quæ, col. 2. versi. quæro ex forma statuti, C communia d. legat. & in c. j. in prin. col. 3. versi. quæro an consuetudo, & ibi Car. Alex. col. 6. versi. eiusdem initij, tit. de prohib. feud. aliena. per Frid. lib. 2. Iaco. Aluarot. in eo ipso c. i. §. callidis, & in d. c. j. & ibi quoque Marti. Laud. & Car. Alex. d. tit. an marit. succed. vxor. in benefic. & ipsum Aluarot. in c. j. in prin. & ibi etiam Mart. Laud. tit. de inuesti. quã Tit. accep. à Semp. lib. 2. feud. eundem Mar. Laud. qui dicit ita publicè se disputasse, in d. c. j. §. quamuis, & ibi Car. Alex. d. tit. de inuest. de re alie. fac. Barb. in rub. de rebus eccle. non alienan. char. pen. versic. decimoquintò facit. Franc. Are. in l. ij. col. 2. versi. debes etiam scire, & ibi quoque Fran. Rip. col. 4. num. 19. ff. solut. matri. ipse Iason in l. j col. 6. versiculo, nota etiam quòd istud, C. de summa Trinitate, vbi ad hoc dicit esse sing. tex. in dicto §. quamuis, & Albertus Bru. in dicto tractat. statutorum fœminas repellentium, in xxiij. quæstio. viij. artic.

Lex 1. & auth. præterea, C. unde uir & uxor. non habent locum in feudis.

5 ¶Subiungit autem Ias. vt ad eum redeamus, d. cõsi. clij. quòd dispositio l. j. & auth. præterea, C. vnde vir & vxor, non habent locum in feudalibus, secundum Rom. & Alex. in vtroq; loco. Cui item hoc adde, de priori esse bonum text. in d. cap. j. tit. an maritus succed. vxor. & ibi Bal. qui eum no. ad limitationem dicti tit. C. vnde vir & vxor, & alij, & idem etiam voluisse ipsum Ias. in eadẽ illa l. j. col. 2. in vj. fallen. & ibi quoq; Philip. Dec. col. 3. versi. sexto & vltimo. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 81. versi. quartò fallit de testa. & Steph. Bertr. consi. lix. incip. voluissem pro securiori responsione, in xiij. eodémque vltimo dubio, lib. 2.

De eadem re.

6 ¶De posteriori verò, scilicet de d. auth. præterea, est etiam tex. in dicto §. quamuis, suprà sæpius citato, & voluit item ipse Iason in eadem auth. præterea, col. 3. versi. limita tamen, & ibi Fran. Pep. in repetit. in fi. & Mart. Lauden. & Cardi. Alex. in c. j. §. donare, vterque in fi. titu. qualiter olim feud. alienat. poter. lib. 2. feud.

Feuda non comprehenduntur in statutis, deferentibus lucrũ superstiti coniugum. Nec in statutis facientibus, uirum & uxorẽ communes in acquisitis.

7 ¶Quibus proximum est quod voluerũt Bald. Aluar. & Card. Alex. in d. c. j. an mari. succe. vxor. per eum tex. quòd huiusmodi feuda non comprehenduntur in statutis, ex quibus superstes coniugum, lucratur certam partem bonorum alterius primi mortui, quod & ipsum voluit ipse Bal. in c. j. col. 3. versi. quæro an consuetudo quæ disponit. tit. de prohi. feud. ali. per Frid.

8 ¶Et quod etiam tradidit Bened. in repe. d. c. Raynutius in d. verb. & vxorem nomine Adelasiam, nu. 787. quòd consuetudo, vel statutum faciens, virum & vxorem communes in acquisitis, factis constante matrimonio, non habet locum in feudis acquisitis, per d. c. j an mari. Imò illud perpetuum est in omni societate, vt scilicet, socius qui durante societate acquisiuit feudum, non teneatur illud communicare alteri socio, vt pulchrè consuluit Alex. consi xlviij. diligenter prospectis, col. 2. versi. sed his non obstantibus, lib. 2. Sed id in Gallia non seruamus, in qua feuda sunt patrimonialia, vt dicemus infrà num. 25. Et id etiam tenet Chassaneus in commentariis consuetudinum Burgundiæ. tit. *Des droicts appartenans à gens mariez*, §. ij. gl. vlt. col. 3. versi. limita istam consuetudinem.

Nec in rescriptis.

9 ¶Subdit item ipse Iason dicto consil. clij. in rescriptis simpliciter impetratis, non comprehendi res feudales, nisi de illis facta sit specialis mentio: id enim signanter (vt ipse loquitur) dicit voluisse Bald. in c. cùm ordinem, col. 2. versi. istud capi. est argumentum, quòd non valet, de rescrip. arg. illius text. sed melius faceret tex. in c. ex parte B. circa medium, de for. compet. Cui item adde, idem scripsisse Philip. Dec. in d. c. cùm ordinem, col. 1. & ipsum Ias. qui id dicit singul. consil. ccxxiiij. principale dubium, lib. 2. & consi. lxx. super vtraque, col. pen. versi. confirmo & secundò, lib. 3.

Nec in generali potestate legitimandi.

10 ¶Præterea, vt inquit idem Iason d. consi. clij. in generali potestate legitimandi, non venit facultas legitimandi ad feuda, vt no. voluit Signor. consi. ccxxiij. quidam dominus Ioannellus, quem refert, & sequitur Card. Alex. in c. per venerabilem, §. quod autem, char. xj. ver. quæro sextò principaliter, qui filij sint legit. & idem simpliciter tenet Alex. consi. clx. visa legitimatione facta de domina Marmorina, col. 1. lib. 2. Sicuti etiam simpliciter legitimati, non intelliguntur legitimati, ad feuda, nisi nominatim dictum sit de feudis, c. naturales, cum glo. approbata per doctor. tit. si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agnat. lib. 2. feud.

De eadem re.

11 ¶Hæc Iason, sed cui adde quantum ad facultatem legitimandi, Soc. consi. iij. in causa domini, col. 3. versi. secundò quod dicta, lib. 3. nisi tamen, vt dicit, ex verbis colligeretur de voluntate principis. & Guid. Pap. decisio. 857. in generali. eundem Ias. d. consil. lxx. col. 4. versi. hoc tamen non obstat, lib. 3. Phil. Dec. in l. j. col. 2. versi. ad prædicta, ff. si cert. peta. in lectur. Pisa. & consil. lxxvj. licèt in casu, col. 1. & iterum vlt. & consi. ccclxxxix. visa longa serie, col. 2. versi. eodem modo videtur. Fran. Ripan. in l. j. col. 8. num. 53. ff. de vulg. & pupil. substit. Licèt non placeat Lancel. Gali. in lib. 2. col. 3. versi. ex hac conclusione, ff. de verb. obligat. innixo autoritate Soci. dicto consi. 3. lib. 3. qui tamen (vt diximus) contrarium tenuit.

De eadem re.

12 ¶Quantum autem ad legitimationem ipsam, addes illud ipsum quod dictum est, voluisse Hostien. Ioan. Calder. Ant. & Card. Floren. in c. lator, extrà, qui filij sint legit. Oldra. consi. ccxlvij. factum tale est: quidam rex, in vltimo dubio. Bal. consi. cxxix. ad euidentiam, in prin. lib. 3. Cald. consi. v. an naturalis, tit. de feud. Petr. Ferra. tit. for. libel. quo agit. ad reuo. feud. in verbo, nec superstitibus, col. 2. vet. vide, quæritur, Steph. Bertr. consi. cxij. visis quibusdam, nu. 25. lib. 2. ipsum Lancel. Gali. in d. l. ij. col. 3. versi. limita modo, de verb. oblig. Anto. Rub. qui alios citat, consi. xxxiij. circa dubium, col. 1.

Feuda non comprehenduntur in generali renunciatione.

13 ¶Addit & ipse Ias. vbi suprà, feuda nõ contineri in generali renunciatione, nisi de illis specialis mentio facta sit, secundum Bald. in auth. in successione, ad fi. C. de suis & legi. arg. l. de creationibus,

C. de

C.de Silen.& decurion.lib.12.Nec item in generali alienatione bonorum,nisi item ea sint expresse nominata,per tex.no.in d.c.in generali,tit.si de fen.fuer.contro.inter domi. & agn. & in c.j.ad fi.tit. de ca.qui cur.ven.l.an intellig.benef.vendid.lib.2.feud. & tandem concludit ex illis omnibus, huiusmodi statutum,siue decretum continuans simpliciter possessionem defuncti in hæredem, non habere locum in feudis,cùm de illis mentio specialis facta non fuerit.

Idem de generali renunciatione.

14 ¶Tu autem ad illud primùm de generali renunciatione,adde ipsum Bald.in c.j.col.3.vers.sed quid si filius viuo patre.& ibi Iacob. Aluaro.col.pen versi.item addit,tit.an agn.vel l.l.def. poss.ter.feud. repud.hæred.lib.2.feud.eundẽ Bal. consi.ccccxxxvij.quædam puella fuit dotata,col.vlt.lib.1.Mart. Lauden.in d.c.in generali,tit.si de feu.fue.cõtro.Frãcis.Aret.qui id dicit no.in l.qui superstitis, col.5. versi.iterum in renunciatione,ff.de acq.hæred.Soci.consi.lxxiiij.super controuersia, col.2.versi.iiij. conclusio,lib.3.Card.Alexan.in cap.j.tit.de eo qui finem fec.agna.de feud. pater.lib.2. Carol. Rui. consi.xxiiij.super his,col.j.nu.4.lib.j.Ias.in l.Gallus,§.quidam rectè,col.pen.in prima lect.ff. de libe. & posth.vbi id dicit sing.& consi.xcvj.dominus Bonioannes,in fi.lib.j. & consi.ccvij. in præsenti, in prin.lib.ij.quibus locis dicit de hoc esse bonum tex.in dicto c.j.tit de eo qui finem fec.agna.& consil.vij.pro reuerendissimo,col.v.versi.secundò facit,lib.iij.Phil.Dec.in d.l.j.ff.si cert.per.& d. consil. cclxxxix.vbi suprà,& Catellia.Cotam in memo.incip.feudum debet.& Matth.Afflic.in constitu. Sicil.incip.hac edictali.col.pen.versi in eadem,ibi,voluit quidam.

Idem de generali alienatione.

15 ¶Ad alterum de generali alienatione, adde glo.in dicto c.j.& ibi Card. Alex. col.ij.in j.no.d.c.de cap.qui cur.vend.Matt.Laud.& eundem Card in cap.j. vtrunq; in fin.tit.de inuesti. de re.alie.fact. Alex.Itẽ consi.xvj viso dicto themate,col.ij.versi quod autem ad bona,lib.ij.& consi.clxviij.requisitus, col.ij.versi. fortificantur prædicta, lib.ij.quod iterum repetitur consil.xx.lib.v.& Ludo. Goz. consil.xxvj.in,causa illustrissimorum,col.ix.num.51.

Feudum non comprehenditur in generali donatione.

16 ¶Proindéq, nec in generali donatione bonorum,feudum continetur, Guid. Pap.consi.ccxiiij. circa materiã.col.iiij.versi.sed in casu,& rursum col.vj.versi. sed restat aliud, & consil.seq.vertitur quæst. col.j.& consi.ccxviij.indubitanter,col.pen.versi.ad octauum.Vti nec consequenter in generali hypotheca,siue obligatione bonorum.Spec.in tit.de pignor. in prin. versi. vlt. Bal.in c.j.in prin. col.j. versi.sed nunquid si contrahat,& ibi Mart.Laud.& Card Alex.vtrunque col.ij.versi.nota secundũ, tit.de prohib.feud.alien.per Frid.lib.ij.feud.Paul.Cast.in l.tutor,§.vlt.ff.de pign.act.Rom.in l.si constante,in prin.ff.solu matri.Alex.d.consi.xvj.col.vlt.lib.j.& consi.clxviij.requisitus,col.ij.versi.fortificantur prædicta,lib.ij.quod repetitur consi.xx.lib.v.& idẽ Alex.consi.ij.ex narratis, in prin.lib.iij. & consil.cxxiiij super primo,col.iij.eo.lib.iiij.& consil.xlj.viso themate, col.j lib.vj.quod & repetitum est consi.xcv eo.lib.vj.& Guid.Pap.in omnibus ferè consi.suprà citatis,Ias, consil.vj.cuius initium,exhibentur,col.viij.versi.nec obstat si diceretur, & col.vlt.versi. non obstat tertium, lib.iij.& Matth. Afflict.in d.consti.Sicil.incip.hac edictali,vbi suprà,col.pen.

Nec sub dispositione authen. res quæ.

17 ¶Nec similiter comprehenduntur sub dispositione auth. res quæ, C.com.de legat. per d.c.j §. donare,& ibi Bald.& cæteri d.tit.qualiter olim feud.alie.pot.cum concor. adductis à Iaso. in d. auth. res quæ,col.viij.versi.an autem res prohibita,& col.xj.versi.vj.limita. & consil.lxxx x. aggredior, col.iiij.versi.secundò quia dicta,lib.j.de quo etiam vltra cum per Guid. Pap.d.consil.ccxiiij.col.v. versi.& pro hoc facit,& col.seq.versi.& alibi dicit.& d.consi.ccxviij. vbi suprà. Nec etiam in fideicommisso generali Dy.& Bart.in l.si patroni,in prin.ff.ad S.C.Trebel.Bal in l.cùm virum, col.vlti. versi.extra quæro,C.de fideic.nisi inquit esset hæreditarium, & Marti. Laud.in c.j.in fi.tit.de lege Corra.lib.ij.feud.Latè Alex.id declarans, consi.xcj. ponderatis his,col. viij.quo ad secundum,lib.j. Ias.in præludiis feudo. col.xiiij. num.46. an autem feuda, & Laur. Sylua. consil.xxx.facti quæstio, col.iiij.versi.quinto pro eadem opin.Nec in mandato quoque generali. Matth.Affli. in constitutio. Sicil.incip.si quando fortè,col.ij.in ij.no.

Nec in alia quauis generali dispositione.

18 ¶Denique id generale est,vt nec in quauis dispositione generali,feuda comprehendantur sine speciali,& expressa earum mentione,satis videtur voluisse Signor.dicto con.ccxviij.quidam dominus, & clariùs Bal.autoritate Iac. Ardizo.consil.ccvij.quæstio est spurius, col.j.lib.ij.& Card. Alex.in d. c.j.tit.de inuesti.de re.alie.fac.& in d.c,generali,tit.si de feu.fuer.controuers.inter dom.& agna.Philip.Dec.consi.cxxxix.cuius superscriptio incipit,an & quando fœmina,veluti scilicet feudorum natura sit omnino à cæteris bonis aliena, vt & nos quoque diximus in nostro tractatu Retractuum, tit.j.§.j in gl.iij.in verbo, *iurunt biens*,sed hîc repetenda duximus, ob id quod Ias.d.consil.clij.lib.iij. hanc nostram decisionem tractans,omnes neruos intenderat,vt ipsum probaret.

Nec in petitione hæreditatis.

19 ¶Et in hanc quoque partem facit,quod scribit Bart.in l.item videndum,§.vlt.ff.de peti.hære. quòd feuda non veniunt in petitione hæreditatis:neque enim feuda deferuntur iure hæreditario, nisi ex forma inuestituræ aliter appareat,vt tradit.Alex.consi.xix.quod incip. super eo de quo quæritur.ferè per totum,lib.v.& vtrunque sequitur Maria.Soc.iunior, consi.lxv.cùm in præsenti casu, col.vij. num.17.lib.j.& iij.Sed nos de hoc latiùs alibi tractauimus.

Qui tenẽt hoc statutum habere locũ in feudalibus.

20 ¶Contrarium tamen,vt scilicet id statutum habeat locum etiam in feudalibus,expresse tenuit Masuer.tit. de feud.§.item successor singularis, & expressius, §. sequ. incip. item succedens, & Guil. Brolhius in stilo curiæ Parlam. tit. de feud. §. item de consuetudine, & seq. Bened. in repeti. cap. Raynu. in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, num.180.& iterum in verbo,mortuo itaque testatore,le ij.nu.70.& 71.de testa.& præsupponit Phil. Dec.consil.cccclxvij.incip. bene & consultè,

col.2.

col. 2. versi. & ista etiam videtur procedere, iunctis præcedentibus, dum loquens de decreto Mediolanensi, huic nostro statuto simili, dicit etiam filiam debere conseruari in possessione bonorũ feudalium patris, donec agnati qui prætendunt filiam non debere succedere, de iure suo potiori doceant, quando & ipsa, cessante dicto statuto, posit petere se mitti in possessionem omnium bonorum patris, etiam si quædam dicantur esse feudalia, donec id cognitũ fuerit, per c. j. §. inter filiam, & ibi Andr. Iser. Bal. Marti. Laud. Iac. Alua. & Card. Alex. & iterum §. defuncto milite, d. tit. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & agn. & ita quoque not. gl. in d. c. j. in gl. j. in fi. & ibi Bal. de controuer. inter mascul. & fœmin. de benefic. lib. 2. feud.

21 *De eadem re.* ¶Quod & ipsum tenet Io. And. post Guid. Sus. in addit. Spec. tit. de test. §. sequitur, col. pen. versic. sed pone. P. decessit, in addition. incipien. dubitatur etiam, per dictum §. inter filiam. & idem quoq; Ioan. Andr. in additio. ipsius Specul. tit. de feud. §. quoniã, versi. xxj. in addit. incip. cessante, dum se remittit ad Spec. vbi suprà. & id pro no. refert & sequitur Alex. in l. vlt. col. vlt. versic. aliud no. dictum, & ibi etiam Ias. qui id dicit mirabile, col. antepen. versi. nota, & vltra Bal. & Fra. Curt. iunior, col. pen. versi. quæro quid si aliquis. C. de edict. diui. Adri. tollen. & ipse Dec, consil. ccccxxiiij. proponitur quòd magnifica domina, col. 2. versi. & ista cõclusio, vbi & id dicit procedere nõ solùm in dubio, sed etiã cùm constat bona esse feudalia, donec aduersarius probauerit de suo iure potiori. & idem quoque Dec. d. consil. ccccl xvij. col. 2. versi & ista conclusio. & consi. ccccxcviij. viso casu proposito, col. 1. & consil. cccccl xxxviij. viso puncto, & dubiis, col. 2. versi. & prædicta conclusio. Fra. Cur. iunior in tractat. feudor. in tertia parte, quæst. xxj. char. xxv. col. 1. & consil. xxx. habita diligenti consideratione, col. 3. nu. 10. & consil. xlj præsupponitur in facto, col. 3. versi. præmissis tamen minimè obstantibus. & consi. cviiij. circa controuersiam vertentem, col. 4. versi. minùs etiam obstat. Matth. Affli. deci. Neapolit. cxvj. vtrùm dispositio, col. 1. Albert. Bru. consil. j. circa primum articulum, col. 1. & 2. versic. sed maior residet. & col. 3. ad idem facit, & Ioan. Camp. consi. seq. viso themate transmisso, col. 2. versic. quo verò ad aliam, & versi. tertiò, in hoc patrimonio, & idem Brun. consil. xviij. in causa vertente, col. 3. versi. est bene verum. & Ludouicus Gozad. consil. vj. prima facie videtur, col. pen. versi. ex istis sequitur, & iterum consi. sequent. in hac causa possessoria, col. 2. nu. 10. & 11. vbi & hoc dicunt nõ solũ procedere in filia, sed & in alia quacunq; fœmina hærede. & consil. x. cuius est initiũ in hac causa illustriũ, vbi id duobus modis declarat. Paul. Parisi. consil. xxij. Illustrissimã dominam, col. 10. nu. 65. lib. 1. & consi. xlj. optimum ius, col. 1. eo. lib. 1. & nouissimè Nicol. Bello. consil. x. in causa castri, col. vlt. & Maria. Soci. consil. lxxv. quanquam vt audio, col. 7. nu. 28 lib. 1. & consil. lxxvj. cùm diebus elapsis, col. 22. nu. 95. eod. lib. 1. & consil. lxxvij. licet in præsenti, post princ. eod. lib. 1.

22 *Agnatus manet in possessione feudi, pẽdente quæstione sit ne nouũ, an antiquum.* ¶Cui & tu adde Albe. in l. cùm miles, in fi ff. ex quibus causis maior. & tex. in d. c. j. si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agn. vbi si de feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnatos vasalli, qui decessit sine filiis: domino cõtendente esse feudũ nouum, agnato antiquum: agnatus ipse debet manere in possessione rei, pendente huiusmodi cõtrouersia, & donec dominus ostenderit id feudũ esse antiquum. Quod bene facit contra eos qui vulgò dicunt, hæredẽ vasalli nunquam esse saisitum aduersus dominũ, nec virtute quidem huius statuti, de quo postea dicemus, nu. vlt. huius declarat.

23 *Possessio rerũ feudalium an transeat in hæredem.* ¶Quid, quòd possessio rerum feudalium à vasallo defuncto, ipso iure & continuò transit in hæredem, etiam cessante hoc nostro statuto, si vera est multorum sententia, quos ibi adduximus suprà in præfat. in iiij. declar. num. 1. sed & illud scio, & sequent. atque etiam in nostro tractatu Primigeniorum in xl. quæst. num. 96. incip. & cum hæc semper. Et licet etiam sint nonnulli, qui id non admittunt, vt & nos diximus suprà, etiam in præfatio. declar. iiij. num. 4. incip. ideóque vt nec in feudis, & seq. tamen illi loquuntur de mero iure communi feudorum, & nonnulli eorum aliud esse dicunt, si sit statutum de quo hîc tractamus. Et tamen hæc disputatio satis ostendit, possessionem rerum feudalium faciliùs transire in hæredes, quàm aliarum rerum.

24 *De eo quod dictum est suprà, nu. 20. & 21.* ¶Scio autem Iasonem in d. consil. clij. col. 2. versic. ergo ex prædictis, lib. 4. dubitasse de illo dicto Spec. in d. tit. de testa. suprà allegato, propter ea quæ suprà ex ipso diximus. Quanquam postea subiungit illud dictum posse procedere, quando filia vult mitti in possessionem bonorum feudalium, quæ fuerunt patris, ex dispositione iuris communis, & sic ex dispositione l. vlt, C. de edict. diui. Adri. tollen. Aliud, inquit, si prętenderet ius ex dispositione huius statuti, continentis ius speciale derogatorium iuris communis. Et aliter quoque illi dicto respondet, vt ibi videre poteris; neque enim admodum huc pertinet. Sed quod ad casum d. l. vlt. de edict. diui. Adria. tollen. priuatim spectat, vide Alber. ibi, col. 4. versi. sed nunquid mittetur in possessionem.

25 *Feuda apud nos patrimonialia.* ¶Sed vtcunq; sit, certè apud nos minimè dubium esse debet, quibus feuda sunt patrimonialia, & hęreditaria, & possunt liberè vendi & obligari, teste Io. Fab. in §. j. post prin. Instit. de rer. diuisio. & in §. j. post prin. de empt. & vendi. & in §. item Seruiana, col. 13. versi. quid de ipso feudo, & ibi post eum Ias. nu. 116. Inst. de actio. & eod. Fab. in §. vlt. Insti. de assign. liber. vbi ex hoc dicit, quòd feuda in hoc regno cõpræhenduntur sub generali obligatione bonorum, & rursum in auth. ingressi, col. vlt. C. de sacros. eccle. & Iacob. Beluis. in c. j. tit. quibus caus. & mod. feud. amitta. lib. 1. feud. Pet. Iacob. in tit. de prohib. feud. per Frid. quod incip. imperialẽ. §. callidis, col. 3. versi. item fallit, quia hodie de consuetudine. & iterum d. tit. de mod. quib. col. 5. versic. hodie verò sic obseruatur. Ioan. Ray. in d. c. imperialem, §. habito, col. 47. in paruis, ver. quæro nunquid per hoc quod dicitur, d. tit. de prohibit. feud. alie. per Frider. Io. Berber. in suo viatorio iuris, tit. de feud. Guid. Pa. decis. Delphin. lix. secundum

vsus

vsus.& decisi.cxxxiij.sed Deposito.& decis.ccxcvij.constitutiones.& consi. clxxvij.pro diffinitione, col.iiij.versic.vel aliter,& iterum col.vj.versic.& si dicatur,& rursum col.antep.versic. nec obstat in hoc.& consi.xviij super casu,col.iij.vers.sed cùm hodie.& consi.cxiiij.circa materiam,col. pen.vers. & si dicatur, vbi id declarat,& consil.seq.vertitur quæstio,col.ij.versic. & si dicatur.& consil.ccxviij. indubitanter.col.pe.versi & licèt aliqui,quibus locis dicit id non obtinere in Delphinatu. & Ias.qui hoc in vniuersum dicit obseruari,citra montes,in l.de quibus, col.xix.versic.tamen vltra montes,ff. de legibus.Et in regno quoque Neapolitano,vt videre licet in consuetudine Neapolitana incip. & si testator,in verbo,disponat.& Matth.Afflic.in decisio.Neapolita.cxl.tene méri.Nam & illic vtuntur plurimis moribus,& consuetudinibus Galliæ,vt videre licet ex eorum constit.

16 ¶Constat autem feuda patrimonialia,& quæ nos hæreditaria vocamus,sortiri naturam aliorũ bonorum hæreditariorum,& eodem iure censeri,vt videre est ex Bald.in l j. in xxxiij.quæstio.ff. de rer.diui.& in l.cùm virum,col.vlt.C de fideicommiss.Alex.post alios multos in l.si patroni,in prin. col.iij.vers.ex gl.inducitur,ff.ad SC.Treb.& Phil.Dec.in l.j.col.iij.vers.sextò & vltimò.C. vnde vir & vxor.de quo tamen vide glosam,& Bart.in l.item videndum , §. vlt.ff. de pet. hæred. & ipsum Bart.in l.si patroni,in prin.Et vide ad horum confirmationem quæ dicemus inferiùs in seq. declarat.nu.v.eodémque vlt.

Feuda patrimonialia,sortiuntur naturã bonorum hæreditariorum.

17 ¶Illud tamen fateor,quòd si per mortem defuncti vasalli sint debita quædam iura clientelaria domino,cuiusmodi sunt multa ex nostris consuetudinibus:aut etiam debita ante mortem ipsius,nondum tamen exsoluta,& tempus exsoluendi aut aliter satisfaciendi fuerit transactum,poterit dominus suam manum iniicere in feudum aut fructus illius,si ius iniectionis ex consuetudine ei permittitur,donec ei satisfactum fuerit:non obstante hac possessione consuetudinaria,aut alia quauis etiam corporali & actuali:sed per hoc non priuatur hæres vasallus possessione feudi,sed etiam retinet, instar eius quod de sequestro no.in l.interesse puto,& ibi plenè doctor.ff.de acq.poss.& per Cy.Bart. & alios in l.j.C.de prohib.sequestra.pecu.Bar.& Bal.in l.licèt.ff.depo.& no.in clemen.j.de sequestr. poss.& fructu.nam ea manus domini iniectio,est veluti quædam sequestratio.

Hæc consuetudo non impedit manus iniectionẽ domini, pro debitis clientelaribus.

18 ¶Et id fortasse ansam præbuit,vt plærique dicerent hæredem vasalli non esse vi huius consuetudinis saisitum aduersus dominum donec fuerit per eum inuestitus,licèt sit cõtra alium vt per Bened. in repet.d.c.Raynutius,in verbo,mortuo itaque testatore,le 2.nu.lxx.& iterum nu.lxxvij.& Chassan.in consuetudines Burgund.tit. *des successions*. §.j.col.iiij.vers.primò,vt non habeat locum,& D. Io.Sainxon,in commentariis consuet.Turonensi.tit. *comment hommage se doibt offrir à son seigneur*, §.j.col.j.& de hoc est expressa consuetudo apud Claromontenses,art.cxlj.Id enim secundum præcedentia intelligi debet,vt scilicet hæres sit saisitus aduersus omnes,etiam dominum, nisi aliter disponeret consuetudo.Id tamen non impedire,quominus ipse dominus manũ in feudũ iniiciat,ob res sibi debitas ante,vel post mortem defuncti.Cæterùm super hac tota declaratione vide & quæ dicã in seq.declaratione,& quæ diximus in nostro tractatu Constituti possessorij,parte iij.limit. item iij.

Heres vasalli, an sit saisitus aduersus dominum.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò declara,vt id quoque statutum locum non habeat in rebus emphyteuticis,in quibus hęres emphyteutæ non saisitur ex huiusmodi statuto,vt placere video Raph.Com.consil.cxxxiij. Galuanus,col.vlt.versi.nec obstat quòd possessio,qui & ea ratione mouetur , quam suprà ex eo diximus in præcedenti declaratione,atque etiam in j.declar.iij.partis,in quibus locuti sumus de vsufructuario,& feudatario,quoniam scilicet emphyteuta naturaliter tantùm posidet,ex sententia gl in l.iij.§. ex contrario,in gl.magna,post prin.ibi item de re data in emphyteusim , & ibi quoque Bart. col. j. versi.secundò contra Dy.& alibi sæpe in d.§.& ibi etiam Ang.ad fi.Paul.Cast.col.j. versi. prima est quòd habeat.Alex.col.iiij.versic.sed adhuc contra,& cæteri omnes,ff. de acquir. possessor. & eiusdem gloss.in l.si vt certo,§.si duobus vehiculum, in verbo, dominium , post prin. versicu. sed qui sunt,ff. commod.

An hæc consuetudo habeat locum,in rebus emphy.

2 ¶Et hanc sententiam confirmant multa,ex his quæ diximus in præcedenti declarat.præsertim quia feudum de quo ibi locuti sumus,& emphyteusis in multis æquiparantur , ita vt ab vno ad alterum pasim à nostris argumentum sumatur,vt videre licet ex infinitis nostrorum dictorum locis,citatis à Nic.Eueral.in locis legalibus,in loco à feudo ad emphyteusim , & è contrario. Et quòd etiam ex nonnullorum sententia non transfertur possessio rei emphyteuticariæ per constitutum. Nam huius opinionis inter cæteros fuit Chass.consil.vij.visis themate,col.vij. versic.ad hoc est clara responsio, vbi idem dicit de re feudali.Ergo multò minus tranfertur ex huiusmodi statuto,cùm in constituto interueniat aliquid quod vicem traditionis habet,hîc nihil præter nudam statuti dispositionem.

Emphyteusis, & feudum , in multis æquiparantur.

3 ¶Verùm & rei quoque emphyteuticariæ transferri possessionem in hæredem,vi huius statuti , expresè tenuit D.Bened.in rep.c.Raynutius,in verbo,mortuo itaque testatore, le ij.nu. 71. de test. & non obscurè Corn.consil.clxvj. circa primum consultationis articulum , col.vlt.versi. sed descendo ad id quod à me quæritur, lib. j. dum loquens de simili statuto huic nostro, respondit quempiam hæredem non vti beneficio huius statuti , in re quapiam emphyteuticaria (nam de ea nominatim loquitur) non iqudem quòd res esset huiusmodi,sed quoniam alius iam appræhenderat possessionem , secundum ea quæ dicemus infrà in tertia declaratione v.partis,& aliis quibusdam rationibus illic ab eo descriptis.

Qui tenẽt his consuetud.

4 ¶Et nos idem dicendum censemus , quod suprà de feudo diximus , præsertim quòd etiam in hoc

Emphyteutis

tarię rei, in hoc regno pa trimoniales, & hereditarię.

regno, res emphyteuticariæ sunt patrimoniales, & hæreditariæ, & de his perinde disponimus ac de ceteris rebus nostris, vt etiam scribit Ioan.Fa.in §.adeo,col.j.Instit.de loca. Et quicquid dixerit Chassan.consi.vij.in his transfertur possessio per constitutum, vt in cæteris rebus, vt videre licet ex Oldr.consi.cxxxix.ad habendam aliqualem notitiam, in ix.dubio.& Per. Anchar.consi.lxiij.mouit iudicis, in tertio dubio.& ipsemet Raph.Co.in leg.quamuis.§ j.ff.de aeq.poss.& in illo ipso consi.173. vbi supra, & aliis multis, quos tibi collegi in tractatu Constituti, in iij.par.in iij.item limitatio.

5 *Retractus habet locū in rebus emphyteuticis*

¶Et videmus, quòd ius retractatus à consuetudine, vel statuto introductum, aut vt Itali vocant, ius congrui, habet locum etiam in hisce rebus, atque etiam in feudalibus, vt vtrasq; nunc coniungamus. Vt de primis voluit Alex.consi.xxvij.viso themate, col ij.versic. quantum autem ad secundum, lib. vj cum aliis multis concordant. à me adductis in tractatu Retractuum, tit.j.§.j.gl.iij.in verbo, *iurans biens*, num.1.& 2. De secundis Ioan.Fab.in §.j.post princ.Institution.de emptio. & venditione, cum aliis quoque concordant. à me citatis in illa eadem glosa nuper citata, nu.10.verùm Ioannis.

SEPTIMA DECLARATIO.

1 *An hæc cōsuetudo habeat locum in rebus incorporalibus*

¶Septimò declara, vt id statutum, siue consuetudo habeat locum etiam in rebus incorporalibus, Ita scilicet vt eorū possessio, siue quasi possessio transeat in hæredem, de qua re loquens Fran. Aret.in l. iij.in prin.col.iiij.versi.& quia hic gl.enumerat.ff.de acq.poss.dicit se tractauisse in l.j.in prin.ff.eo.an in rebus incorporalibus sit dare poss. ssionem ciuilissimam, (ea est quæ transfertur per huiusmodi consuetudinem, vt diximus suprà in præfa.declar.vij.nu.3.incip.imò & ciuilissima) quæ transfertur ipso iure sine aliquo actu vero, vel ficto. in qua quidem l. j. is loquitur de huiusmodi possessione ciuilissima, in col.ix.versi.sed quæritur circa istam, sed nihil ibi dicit, an ea habeat locum in rebus incorporalibus. Verùm col.xij.versi.quęrit etiam hic, tractat post Bar.ibi, an sit dare possessionem ciuilem in rebus incorporalibus:& decidit posse, per multa quæ is ibi allegat, quæ tu per te videre poteris. de quo etiam tractat idem Aret.in l.iij.in prin.col.uij.versi.sed dubitatur, eod.tit.in quibus locis distinguit inter iura, incorporalia, personalia, & realia, vt & tu apud eum videre poteris.

2 *Constitutum transfert possessionē in his rebus.*

¶At in nostro tractatu Constituti possessorij, in ij.parte, ampliation.xxxij.latè documus in huiusmodi rebus incorporalibus, transire poss. ssionem per constitutum, & precarium, quæ sunt fictæ, & ciuiles traditiones. ibi vide, atque etiam in xxx.ampliatio.nu.21.incip.intelliges tertiò, & seq. vbi etiam videbis horum incorporalium quasi possessionem, facilius dari per fictiones, quàm corporalium. & iterum in iij.parte eiusdem operis, limita.j.nu.9.incip.ex quibus Philip.& seq.

3 *L.vlt.C. de edict. D. Adria. tol. an habeat locum in his rebus.*

¶Sed vltra ea quæ scripta sunt in dictis locis, scio fuisse quæsitum, an l.vlt.C.de edic. diui Adria. tollen.quæ inducit priuatum, ac peculiare remedium pro hæredibus, ad adipiscendam possessionem rerum hæreditariarum, habeat locū in rebus incorporalibus, de quo vide gl.ibi, in verbo, legitimo, paulò ante fi.Pet.à Bella Pert.Cy.in vlt.q.Albe.col.antep.versi. item quærit glosa nunquid beneficium.Io.Fab.col.vlt.versi.sed non datur, Bar.col.ij.versi.oppono eodem modo, Bal col.pen.ver.nonò quæritur, per totam eam quæstionem, Sali.in fi.Raph.Fulg.col.antep.versi.in eadem, ibi, §.fi.nisi corporalia Paul.Cast.col.pen.versi.in quæst.vlt.Alex.col.x.ver.in ea, ibi quia in hac re, & Corn.col. pen.versi.in ea, ibi incorporalia.Rofred.in summa, tit.de edicto Di.Adria.tollen.versic.vltimò quæritur quid differant.& Ioan.Andr.in addit.Spec.tit.de testa.§.sequitur col.pen.versi.sed pone si decessit, in addit.quæ incipit, dubitatur etiam. Bal.aut quisquis is est inter consil. illius, dum loquitur de quasi possessione, con.cxliiij.multa sunt consideranda.in prin.lib.iij. Sed quicquid sit in aliis casibus, id tamen scio obseruari apud nos, vt etiam incorporalium possessio, aut quasi possessio transeat in hæredes ipso iure, vt corporalium, vt huius nostræ consuetudinis.

QVINTA PARS EORVM QVAE SPEctant ad possessionem, quæ constat sex declarationibus.

Prima declaratio quintæ partis.

1 *Qui fictam, & impropriam dicat.*

RImò declara, vt hæc possessio quæ transfertur in hæredem, siue in eum continuatur ipso iure sine alia appræhensione, sit ficta & impropria, non vera ac propria, vt constat ex multis quæ iam suprà diximus: & ita eam expresse vocauit Guil.Cu in Lab emptione, ff.de pact.& Bal.in auth.defuncto, col. ij.versic.tertia quæstio de inuestitura, C.ad S.C. Tertullia. & in rub. C. de causa poss. & proprieta.colum.ij.versic.quæro statuto, & iterum versic. sed pone quòd iste, & ibi quoque Barb.in rep.c.var.xxij.versi.opportunè se offert & idem Bal.in rub.de consuetud. colum. ij. versicu.consuetudo potest transferre, & in e. item cùm quis, colu.j. de restitut. spoliato.dum dicit hanc esse fictionem, præsertim ante aditam hæreditatem. & consil. ccccxxx. statuto cauetur quòd conductor, colum.ij.versic.& ideo videtur. Alexand.consil.xxxvij.in causa mota per Angelum, col. ij.versic.sed alia insuper, lib.j.& consil.lxxxij.perspectis his quæ in themate, col.ij.versic.nec ad hoc obstat, lib. ij quod iterum repetitur consil. xl. lib. iij. atque iterum consil.lj.lib.vj.& Barba.consil. lviij.sapienter dixit Psalmista, col.antep.versic.item quòd continuetur, & iterum col.seq.versi. & ex istis sublatum est, & ver.ersi quispiam, li.ij. Baptista Castel.in sua dispu.incip. magnificus & excellēs, colum.ij.versic.primò quia pars, col.v. Guid.Pap.in statuto Delphi.incip.si quis per literas, in verbo, possessio,

possessio col.pen.versi.item quòd illa ficta.Iacob.à S.Georg.in l.si sorori, num.iiij. C.de iure delib. Matth.Afflict.in c.j.col.ij.versi.an autem talis ficta,tit.de controuers.inter mascul. & fœminam, de benef.lib.ij.feud.Phili.Dec. consil.lxxxiiij.excellentissimi doctores,col.j.& consil.ccccl xvij.bene & consultè, etiam col.j.Andr.Alciat.in tractatu præsumptio.in j.parte,præsumptio.iij.col. pen. versic. & facit quod not.

2 ¶Sed & huius quoque sententiæ,non obscurè videtur fuisse Masuer.tit.de possessorio,§.item aduertendum quòd dominus,dum ibi in hæc verba scribit, Aduertendum (inquit) quòd dominus directus non cadit à possessione quam habet percipiendi certos annuos census, seu redditus, propter solam cessationem,nisi præcesserit contradictio:& ista propriè non est vera sed quasi possessio,quę etiam dicitur saisina, quæ habet plurimum iuris. Et ideo per consuetudinem hæres dicitur possessor,& possessor per appræhensionem de facto. Vides enim Masuer. facete differentiam inter veram possessionem & quasi possessionem,quam saisinam vocat, quæ plurimum habet iuris: & hanc tribuit hæredi saisito ex huiusmodi statuto, vel consuetudine. Simplicem autem id est veram possessionem non tribuit,nisi & ipse eam de facto appræhendat. *Alij quoque.*

3 ¶Et ex hoc illud consequens facit Baptista Castel.vbi suprà,in priore loco, quòd si quis veluti hæres agat possessorio,ratione istius possessionis fictæ illi ab hoc statuto tributæ, poterit contra eum opponi exceptio dominij,siue proprietatis,sicuti & aliàs in fictis possessionibus,l.inuasor, & ibi doctor.C.vnde vi,& l.vlt.C.eo.tit.& per Bar.in l.si de vi.ff.de iudi.Hactenus Castel. Et id quidē si verùm sit,est admodum & sing.notandum,vtpote quod sæpe vsu euenire posit in practica.Sed tu hìc tamen vide quæ dicam infrà in v.declara.vj.partis,prin.vbi id priuatim tracto. *Quid inde sequitur.*

4 ¶Nec tamen id omnino indubitatum est,vt hæc possessio sit ficta:quando Socin. doctor vtique admirandus,in repe.l.rem quæ nobis,col.viij.in v.q.prin.vers.quarto & vltimo conclude.ff.de acquir. posses.contrarium teneat, scilicet hanc possessionem ita quæsitam vi huius consuetudinis, esse veram:licèt fictè per eam consuetudinē transferatur,vt in simili,de constituto,not.Bart. vti eum Soci. allegat,in l.quod meo,in prin.ff.de acq.posses.vbi tamen id non dicit,sed in alijs multis locis, vti & alij plurimi,quos tibi congessi in nostro tractatu de iure Constituti,in ij.parte ampliatio.j. *Qui tenēt hāc possessionē esse veram.*

5 ¶Nec solus Soci.in ea opinione fuit:nam & ante eum idem voluit Barb.in c.ij.col.antepen. vers.sed dubito verùm,de consuetudine.& præterea Benedict. in repe. c. Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore,le ij.num.72.de test.Carol.Rui.consi.xviij.primò & principaliter,col.vlt.lib.j. Philip. Dec.consi ccccl xvij.bene & consultè,col.iij.versi.& circa prædicta verba.& nouissimè Franc. Ripa. Responsor.c.j.incip.defuncto nouissimè Carolo,num.87. & seq. Et idem ante hos omnes expressè tenuit Anton.consi.xx. nulla mulier, paulo ante fi. vbi & illam quoque rationem adfert.& videtur quoque tenuisse Bald.sibi in hoc contrarius in c.contingit,col.j. per eum text. ibi, verus constituatur elapso anno possessor, extrà de dol. & contuma. dum dicit, quòd vera possessio quæritur sine actu corporeo,& id dicit mirabile. *Vera possessio quæritur sine actu corporeo.*

6 ¶Et certè ibi est optimus tex.quòd vera possessio à lege,ipso iure transfertur,vt ex eodem quoque expendit Card.Flor.ibi,post medium,vers.ex hoc videretur.Barb. consil. lj. scripsit sapientiæ fons, col.xxiij.versi.& si quispiam opponat,lib.j.Sed & in id item est alius text.non minùs clarus, & apertus in l.raptores.C.de episc.& cler. quæ iterum collocatur sub ti. de raptori.virgi. qui quidem hanc possessionem quæ scilicet quæritur mero iure,& nullo actu corporeo, aut alio adminiculo interueniente,appellat plenissimam,vt & in j.loco annotat Bar.Ex quo illud confestim sequitur,veram esse & omnino perfectam, cùm plenum id dicatur, & multò magis plenissimum, cui nihil omnino deest ad perfectionem,vt per illum text.expendit ipse Bal.in c.licèt de vitanda, in princ.extrà, de electio.& Rapha.Com.consi.clxxxvij.dominus Consignorus,versi.pro parte affirmatiua, cum alijs multis concordant.à me congestis in repet.l.si vnquam,in fi.nu.10.quid autem.Ex quo intelligis,an omnino accedendum sit Alex.qui consil.lxxxiij.visa facti narratione,col.iiij.versi. fortificantur prædicta,lib.ij.dicit hanc possessionem non esse plenam. *Vera possessio ex lege,ipso iure transfertur.*

7 ¶Et huius quoque posterioris sententiæ est optima ratio,præter eam quam suprà ex Anto.& Soci. diximus,quámque adducit Phil.Dec.d.cons.ccccl xvij.vbi suprà. Nam cùm statutum, siue consuetudo talis sit.mortuus saisit viuum,quod perinde est ac si diceret,quòd possessio defuncti transit, & continuatur in hæredem, cuiusmodi verbis in eam rem vtuntur statuta Italiæ, de quibus diximus suprà in præfatione,quæ est 1.pars declara.2.nu.3.inci.estq; huic simile.& sequen.Certè ex hoc apertissimè intelligitur,eandem esse defuncti,& hæredis post mortem illius,possessionem:alioquin non transiret,siue continuaretur ea possessio de vno ad alterum: & illa continuatio siue transitio præsupponit easdem qualitates in re continuata,vt præter Decium satis probatur in l.item quæritur, §. qui impleto,ff.de loca.& in l.in rebus,§.vlt.ff.de precar.cum similibus. *Continuatio præsupponit easdem qualitates.*

8 ¶Qua in re Clau.Sisel.Aquen.in l.j.in prin.col.v.versic.bene fatendum est, ff. de acquir.poss. in ea est sententia,vt respectu possessionis naturalis, hæc possessio ita translata per consuetudinem, sine aliquo actu naturali,siue corporeo,non sit vera:sed respectu ciuilis vera sit,cùm sit introducta de iure ciuili,siue statutario,quod est species iuris ciuilis:sitq; in potestate legis, vel statuti, etiamsi vtatur verbis impropriis,vt operetur verum effectum, ex sententia Bart. in l. si maritus, § legis Iuliæ,ff de adulter.cum alijs concord.à me traditis in repe.l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.92.incip. at.verba inquies,& seq.& à me suprà,parte ij.declar.vj.nu.7.& seq. *Quorundam in hac re distinctiones.*

Alia distinctio.

9 ¶Aliter autē in hoc distinguit Barb. in d c.ij.col.viij.nu.xlv.de consuetud. Nam aut alius est in possessione, aut nemo: vt primo casu possessio quæsita hæredi sit ficta: secundo autem vera: & allegat ad hoc doctrinam (vt ipse dicit) traditam à scribentibus, in d.c.cùm venissent, de restitut.spolia. quòd per solutionem pensionis factam authoritate concedentis, si præcedat titulus habilis ad translationem dominij, transfertur possessio, quando alius non est in possessione, aliàs secus, de quo & nos diximus in tractatu Constituti possessorij, parte iij. limitatio.1.nu.21.incip. nam & videmus & seq. Verùm an alterius possessio impediat transferri possessionem in hæredem, dicemus latè infrà hac eadem parte, declaratio.tertia.& diximus etiam suprà in quarta parte, declarat. prima.

SECVNDA DECLARATIO.

An hæc possessio posit träsferri per constitutum.

1 ¶Secundò declara (& hoc dependet ex præcedenti declaratione) vt is hæres qui vi huius consuetudinis, possessionem ipsius defuncti acquirit & retinet, non posit eam per constitutum, vel precarium, aut aliam fictam traditionem in alium transferre: nam aliàs concurrerent ficta possessio, & ficta traditio. quod fieri non potest, vt expressè tenuit Guil.Cu.in d.l.ab emptione, de pact. & in l.licèt, C.de acq.poss. nam nec aliàs possunt concurrere duæ fictiones, vt diximus suprà sæpius.

Qui tenent non posse.

2 ¶Et ita quoque expressè, & in casu nostræ consuetudinis voluit Bal.in d.rub.de causa posses.& propriet.col.ij.versi.sed pone quòd iste hæres.& Barba.consil.viij.sapienter, col.xvij.sub.nu.37.lib.ij. & Catellia.Cor.dum illos allegat, memor.incipi.decreto Mediolanensi, col. vlt. versic. item nunquid posit hæres.& Chassan.in comment.consuet.Burgund, rit. *des succession.*, §.j.glos.in verbo, *saisit*, & diximus etiam in nostro tractatu Constituti, parte iij.limitat.iiij.Sed hoc omnino dependet ex eo, quod diximus in præcedenti declaratio. an scilicet hæc possessio sit ficta, an vera. nam si ficta sit, certè id procedit: si vera, minimè.

Verè autem transferri potest.

3 ¶Et ex iis potes intelligere, non dubium esse apud illos quos citauimus: quin hæc possessio posit verè in alium transferri, quod & ipsum expressè voluit Alouisius Lusius, inter consil. Bald. consil. ccccxxxvj. quidam creditor, col.j.& iterum.ij.& etiam diximus in nostro tractatu Retractuum, tit. j.gl iij.nu.31.incip.xxxv.

TERTIA DECLARATIO.

An hæc consuetudo procedat, si possessio sit per alium occupata.

1 ¶Tertiò declara, vt id statutum procedat, nisi possessio esset per alium occupata, antequam hæres adiret: nam tunc non potest illa possessio ad alium fictè transire, per huiusmodi statutum: nec aliter quoque, nisi primùm interueniente consensu, aut facto illius, penes quem ea possessio est, per text.in l.quamuis, ff.de acqu.r.poss. & licèt secus sit, quando actus verus traditæ possessionis interuenit, l.iij.§.quòd si seruus, ff.eo.tit.

Aspectu non träsfertur possessio rei ab alio occupatæ.

2 ¶Et ideo dicit Panor.in c.ij.col.pen.versi item intelligo, extrà, de consuetud. quòd oculo, siue aspectu, & verbo, tum demum transfertur possessio, quando alius non est in possessione, quia per illam traditionem fictam non potest priuari tertius sua possessione, quod dicit no.voluisse Compostel.& facit, inquit, tex.in l.quod meo, §.si venditionem, ff.de acq.poss.Sed & facit, vt id addas, quòd à pluribus traditum est, constitutum nihil prodesse in re quæ ab alio possidetur, vt videbis apud Bart. in ea ipsa l.quod meo, in prin.col.vlt & ibi Albe. Alex.& Claud. Aquen. cum aliis prope infinitis concordan. à me collectis in tracta. Constitut.in iij.parte, in j.l.mit.nu.2.incip.& huc alij.

Lex non fingit in præiudiciū alterius, cui ius est quæsitum.

5 ¶Nam & aliàs nunquam fingit lex in præiudicium alterius, cui ius iam est quæsitum, l. stipulatio de dote, ff.de iure dot.& l.si insulam.§.vlt.ff solu.matr.& voluit gl.in c.quia circa, de priuileg. Docto. in l. ac edictali, §.his omnibus, C.de secun.nup. Bal.in c.contingit, col.j.versic. ibi verius mirabile est. de dol.& contumac. Card. Floren. consil. cv. consilium redditum, col.iiij.versic. item retrotrahitur. Pet. Anc. consi cvj. dubitatur, circa medium. Bar.& alij post eum in l.si is qui emptore. ff. de vsuc. Idq́ue propemodū est quod dicimus, fictionē ipsam non retrotrahi in præiudiciū alterius, cui scilicet medio tempore ius est quæsitum, vt & nos diximus in tracta. Retrac. tit.j.§.j.in gloss.x.in verbo, *ledians l'an.* nu.68.incip.est autem generale, & in nostro tractatu Primigeniorum, in xxxiiij.q. nu.18. incip.12.fictio omnino.

Possessio continuatur in hæredem quo ad vsucapionem.

4 ¶Et videmus in simili, quòd licet aliàs possessio defuncti, de iure communi cōtinuetur in hæredem, etiam si eam non apprehenderit post mortem illius, quoad vsucapionem complendam, l. nūquam, §.vacuam, & l.ceptam, ff. de vsuca.tamen hoc non procedit, si possessio fuerit per alium medium tempore occupata, l.qui cùm pro hærede, §.vlt.ff de vsucap.pro emp.& voluit gl.in l.cùm miles, in verbo, quasi coniunctim, in fi ff.ex quib.caus.maio.& Cy.post Dy.in l.j.col.ij in iij.oppos.C. de vsuc. transfor. Nam non potest fieri accessio possessionis, quæ & ipsa medio tempore fuit per alium occupata, l.Pomponius, §.quæsitum, ff.de acq poss.& ibi concord.in gloss. Medium enim impertinens, impedit extrema coniungi, c.per tuas, de cond.appos.cum aliis multis concord.adductis à Io. Andr. in c.sine culpa, col.iij.versi.de secundo scilicet, de reg.iur.lib.vj.in Mercur.

Medius actus impertinēs, impedit ratihabitionem retrotrahi.

5 ¶Vti etiam in simili, actus medius, & ipse impertinens impedit fictionem: quod hinc patet, quòd impedit ratihabitio.nem retrotrahi, gl.in l.si indebitum, §.j & ibi Bar.qui eam admodum no.ff.rem rat. hab.idem Bar.in l.si vxor.§.si quis vxorem, ff.de adul.& Bal.in l.vlt.C.ad S.C.Macedon. Atque legitimat ouem, cum bona fuerunt interim alij quæsita, vt per Bart. & alios in l. Gallus, §.& quid si tantùm, ff de liber.& posth.& ibi concord.per recentior. Quibus adde quæ & nos in eam rem scripsimus, in repe.l.si vnquàm, in verbo, susceperit liberos, nu.64.incip.sed in dubium, & in nostro tractatu de iure Primigeniorum, in xxxiiij.q.nu.7.incip.legitimatio non trahitur.

¶Vti

6 ¶Vti & cætera quæuis alia, siue sit collatio, siue restitutio, siue confirmatio, vt & nos diximus, & probauimus in d. nostro tractatu Primigeniorum, in eadem quæstione xxxiij. nu. viij. incipien. & id quidem, & latiùs in tractatu Retractuum, tit. j. §. j. gl. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. lxviij. incipien. est autem generale. Nam & vti diximus generale est, vt semper actus medius impediat coniunctionem extremorum, l. Paulus, aliàs, bonorum ff. rem rat. hab. &c. quamuis, de rescrip. lib. vj.

Et coniunctionem extremorum.

7 ¶Et ita nuncupatim in specie nostræ consuetudinis, vt scilicet si possessio fuerit ab alio occupata, nihil operetur fictio ipsius nostræ consuetudinis, vt possessio censeatur continuata in hæredem, tenuit Signor. consil. clxxxviij. casus continens, col. j. Bal. in dicta rub. de causa possessio. & propriet. colum. vlt. versi. sed nunquid alius, vbi dicit quòd tunc corporaliter possidens est citandus, & expressissimè omnium Raph. Co. in d. l. Pomponius, §. quæsitum, & ibi Iason col. j. & Claudius Aquen. ff. de acquir. possessio. vbi dicunt, quòd actualis, siue realis alterius appræhensio impedit huiusmodi continuationem fictam, à statuto inductam. & idem Raph. Co. in l. cùm hæredes, in prin. & ibi quoque Alex. qui id dicit no. si verum est, & sic dubitat, col. j. versi. vnum verbum non omitto, & Claudius Aquen. ff. de acq. possessio. Barb. qui id dicit singul. in repe. rub. C. qui admitti. char. xj, col. iiij. versic. vndecimò adduco. & in c. ij col. viij. nu. 45. & alibi sæpe in eod. cap. de consuetudin. & consil. lviij. sapienter dixit Psalmista, col. xj. versic. capio aliam dubitationem, & col. xij. versic. modò aggrediendo, & iterum, col. xiiij. versi & si dicatur, lib. ij. & Alex. consil. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. versic. nec ad hoc obstat, lib. i. quod repetitum est consil. xl. lib. iij. & iterum consil. j. lib. vj. & idem Alexand. consil. lxxxiij. visa facti narratione, col. j. versic. quia respondeo, eodem illo lib. iij. & consil. cliij. circa litem vertentem, col. ij. versic. item in proposito nostro, eod. lib. vj. Calca. consil. lxxvj. imprimis est videndum, col. iij versic. nec obstat quod dicitur, vbi multos superiorum allegat. Socin. consil xlix. in causa episcopi, col. vlt. lib. iij. vbi ad hoc allegat d. gloss. quam dicit not. in dicta l. cùm miles, ff. ex quibus caus. maior. quæ loquitur in alio casu, vt diximus, sed huic tamen proximo. Iason qui hoc reputat valde singul. in l. si sorori, col. j versi. limita tamen valde singul. C. de iure deliber. vbi dicit se id habere de facto, & esse notandum, & vtile ad exclusionem dicti statuti, & de hoc esse gloss. ordinariam in d. l. cùm miles, quam miratur non fuisse ab aliis allegatam, quia forte non viderat Soci. vbi suprà. idem Iason consi. cxlvij. præsens consultatio, col. vj. versic. nec obstat si diceretur, & iterum col. vij. versi. sed præmissis non obstantibus. lib. ij. & consil. cxlviij. viso processu causæ, col. pen. vers. & primo quòd istud, lib. iiij. Carol. Rui. cons. xxv. circa primum, col. iij. nu. v. lib. iiij. Phil. Dec. in l. vlt. col. ij. versi. & iterum si forensis, & iterum col. x. versic. secunda conclusio, & ibi quoque Franc. Curt. iunior, col. pen. versic. quintò quæritur, C. de edict. diui Adr. tollen. & ipse Dec. consi. ccccxlvij. bene & consultè, col. ij. versi. similiter in directo. Matth. Afflic. in c. j. §. secundum, col. vj. nu. 40. tit. de feud. cognatio Io. Baptista Castel. in d. sua disput. inci. magnificus & excellens, col. iij. versic. primò quod non potuerunt. Ant. Corse. in trac. de potesta. regia, quæst. xxv. col. j. Fran. Curt. iunior, consi. cviij. sacratissimæ Trinitatis, &c. circa controuersiam, col. v. vers. nõ obstant etiam præmissæ conclusioni, & consi. cx. pro habenda clara resolutione, col. viij. versic. retento igitur præmisso. & consi. clxviij. sacratissimæ, &c. habita diligenti consideratione, col. vlt. vers. secundò respondeo. Catellia. Cot. qui hoc quoque dicit singul. in memori. incip. decreto Mediolanensi, col. j. ver. sed inter aliam. Zazius consi. x. cùm quondam, col. v. versi. sed ponamus, D. Sainxon in comment. consuetud. Turonensium. tit. *des successions*, §. ij. in gl. j. paulò ante fi. Paul. Paris. consil. j. visa facti narratione, col. xxv. nu. 158. lib. j. & consi. liiij. in isto iudicio possessorio, col. vj. ver. prout etiam dicimus lib. ij. Anto. Rub. consi. cxxj. dominus Ioannes, col. ij versi. secundò id quod dicitur. & alii sequent.

Qui tenēt hāc possessionē ab alio occupatā, non continuari in hæredē.

8 ¶Quinetiam ex facto respondit Philip. Corn. consil. clxvj. circa primum consultationis articulum, col. pe. ver. his tamen non obstantibus, lib. j quòd decretũ, siue statutum Camerini, quo cauetur proximiorem defuncti ab intestato, posse propria autoritate res per eum possessas occupare, intelligendum esse de possessione vacante, non etiã postquam alius appræhenderit possessionem: neq; enim verisimile esse, decretum permisisse quenquã priuari de facto possessione, etiã de facto apprehensa. Nam nec prædo debet spoliari sua possessione, etiã à spoliato, sed est tuendus in sua possessione, l. colonus, & l. cùm fundum, ff. de vi & vi arma. &c. in literis, de restit. spol. Et cũ nuncupatim refert, & sequitur Phil. Dec. in dicta l. vlt. col. ij. ver. & etiam si decretum, C. de edic. diui Adria. tol. Et idem ante eos consuluit Bal. cuius illi non meminerunt, consi. ccccliij. quia domina Catherina, lib. iiij.

De eadem re.

9 ¶Verùm contrarium eius quod suprà diximus, vt scilicet occupatio alterius, non impediat hanc possessionem ex huiusmodi statuto vel consuetudine, non obscurè tenuisse videtur Bal. sibi contrarius, in rub. de caus. possess. & proprietat. col. iij. versi. quæro statuto communis. dũ dicit quòd si stante hac consuetudine, vel statuto, quòd possessio defuncti continuetur in hæredem, si alius possessionẽ corporalem acceperit, non poterit ab ea deiici, quamuis hæres possideat fictè, per l. j. §. necessariò, ff. si mulier vent. nomine. Vides igitur Bal. sentire, nihil impedire occupationem alterius; hanc nostri statuti fictam possessionem, sed id tantùm facere, vt citandus sit qui occupauit. Quia in re illũ nuncupatim sequitur Alex. consi. lxxxij. perspectis his quæ in themate, col. ij. vers. nec ad hoc obstat, lib. ij. quod con. iterum repetitur, cons. xl. lib. iij. & consi. j. li. vj. Et idem Bal. consil. ccccliij. quidam Ioannes decessit, per totum, præsertim in fi. lib. iij. cùm dicit, quòd cùm statutum faciat hæredem immediatè à morte defuncti possessorem impossibile est quòd alius in possessione concurrat, quia factum legis est potentius facto hominis, & magis operatur, vt no. Inno. in c. præterea requisiti, extrà de ap-

Qui tenent contrarium.

pellation b.& est impossibile quòd duo possideant insolidum,l.si vt certo, §. si duobus vehiculum, ff.commo.Hæc ille,quem sæpius in hoc opere citauimus.

10 *Alij.* ¶Et idem quoque etiam non obscurè voluit Ioan.Fab.in §.sui autem.col.ij.ver.& potest dici,Instit. de hæred.qual.& differ.& Petr.Anch.consi.cxlvj.in prædicta quæstion.in princ.quod tamen postea declarat.& Imo.si non negligenter legatur,con.16.viso casu transmisso,vbi & ex hoc dicit,hũc hæredem propria autoritate occupantẽ,non cadere in pœnam,l. si quis in tãtam, C.vnde vi.& Raph. Fulg.illa eadem postrema ratione,con.ccxxx.in quæstione vertente inter spectabilem, post mediũ, ibi,præterea cùm per statutum.& apertissimè Masuer.tit.de possess.§.item dato quòd ille.

11 *Alij.* ¶Et præter hos,Iason sibi contrarius,col.lxxxv.quando habemus,col.vlt. lib.iij. vbi addit hanc rationem non efficacem,quia si aliter diceremus,redderetur huiusmodi statutum illusorium , contra l.si prætor,in prin.ff.de re iudi.& c.commissa,§.porrò, de electio.li.vj.ibi ne statutum fiat ludibrio, debitóque frustretur effectu.Cui adde quòd statutum etiam odiosum,& pœnale,ita intelligi debet, ne sit illusorium,vt probatur ex gl.in c.quanquam,§.vlt. in verbo aliter factas , & ibi Archidiac.Io. And.& Domi.de vsur.lib.vj.& plenè diximus in nostris legibus Connubialibus,in glo.iiij.in verbo, *contracter*,in x.quæstio.versi.alioquin.

12 *Alij.* ¶Idem præterea voluit ipse Iason consi.cxlvj.præsupposito sine veri præiudicio,col.j.& seq. lib. iiij. vbi ita dicit fuisse iudicatum à senatu regio Mediolanensi , aduersus quosdam fideicommissarios, qui propria autoritate occupauerant possessionem rerum hæreditariarũ.& Phil.Dec.consi.lxxxiiij. excellentissimi doctores,col.ij,versic.& vlterius circa hoc.& consi.cccclxvij. bene & consultè , col. vlt. versi.non obstat quod continuatio,vsque ad fin.consi.& D.Bened.in repet.c.Raynucius, in verbo,mortuo itaque testatore,le ij.nu.27.& iterum nu.77.& Chassan.in commentar. consuetu. Burguod.tit.*des successions*,§.j.gl.item j.col.pen.versic.quintò limita,in additio. illius limitationis.& Nicol.Bello.consil.xxxv.consultus de modo.nu.8.& lib.Supputationum iiij.c.xv.in fi.

13 *Alij.* ¶Et satis voluisse videntur ij qui dicunt , hæredi in casu huius statuti competere interdictum retinendæ possessionis , aduersus eum qui hæreditatem occupauit , quos videbis infrà in prima declaratio.sextæ partis.Et bene facit quod in re non admodũ dissimili scribit Signor.cõs.cclxij.in thema re præsupposito,col.ij.vers.item ex quo,& vers.præterea cùm lex municipalis,vt ibi videre poteris.

14 *Posterior opi. seruatur. Eius declaratio.* ¶Et ita certè in nostra Gallia vtimur,sed id velim intelligas, vt hæres intra annum eius occupationis,possessionem interdicto,aut alio legitimo modo sibi reuocet. Nam si id tempus anni labi sinat tacitus,hanc possessionem amittit,nec amplius admittetur ad remedium possessorium, sed necesse ei est ad petitorium veluti ad extremum auxilium confugere,vt videre licet ex Masuer.in d.tit. de poss.§.item dato quòd ille,& ita vtimur.Et de hac re est expressa consuetudo apud Cænomanos, c. cclxxxix.& Andegauos,c.cclxxij.Pictauos,c.ccxiij.

15 *Limitatio prioris opi.* ¶Quòd si sequaris priorem illam opinionem , quæ dicit nostrum statutum non habere locum , si possessio fuerit ab alio occupata,eam intelliges procedere,quando ille alius licitè, & legitimè adeptus eam possessionem fuerit,non etiam si illicitè.Ita enim expressè voluit Catel. Cot. memor. incip.decreto Mediolanensi,col.ij.sed intelligi debet,vbi ad hoc allegat Iaso.d.consi.cxlvj.consi.j.lib. iiij.& Phil.Dec.d.consi.cccclxvij.col.quoque ij.Cui adde ipsum Ias.consi.lxxxv. quando habemus, col.ij.versi.limitatio ergo,lib.iij.

16 *Alia.* ¶Intellige secundò, vt licèt alius occupauerit ea tamen occupatio non tollit possessionem hæredi à statuto delatam , sed id tantùm facit , ne ipse hæres propria autoritate illum occupatorem deiiciat, sed illum in ius ad hoc vocare debet.ita enim loquitur Bal.in d.rub.de caus.poss.& propriet.col.vlt. versi.quæro statuto communis Mediolani.& Alex.d consi.lxxxij.perspectis his,col.ij. versic.nec ad hoc obstat,& multi ex iis quos suprà citauimus,versic.vij.incip. & ita nuncupatim. & satis voluisse videtur Pau.Cast.l.si forori,C.de iure delib.dum dicit , quòd licèt autoritas huius statuti faciat hæredem possessorem iuris,non tamen facti.

17 *Alia.* ¶Intellige tertiò secundum Claud. Sisel.Aquen.in d.l.Pomponius refert, §. quæsitum est si primus hæres ff.de acq.possessio. vt scilicet prior illa opinio procedat , quando possessio fuit appræhensa per alium ante aditam hæreditatem,in quo etiam casu consuluit,vt ipse dixit Alex.d.consil.lxxxiij. lib.ij.secus(ait ipse Claudius)si post aditam hæreditatem.& idem voluit ipse Claud. in l. cùm hæredes,in prin.eod.tit.dum se remittit ad ea quæ scripsit in d.§.quæsitum.& illum sequitur Ant. Rube. d.consi.cxxj col.ij.versi.sed quod facit difficultatem,& iterum,col.vlt.ad fin. & ante omnes Signor. d.consi.clxxxviij.casus continens,col.j.& ij.Sed aduerte quòd Alex.in d. consil. loquitur de possessione appræhensa ante mortem defuncti.vt diximus in 4.par.decla.1.num.3.inci. & ita in casu,quod certe in eo casu minimè dubium est.At si post mortem,nihil refert antè ne,an post aditam hæreditatem fuerit occupata,neutro etiam modo poterit obesse hæredi.

18 ¶Intellige quartò, vt ea prior opinio procedat,nisi statutum continuans possessionem in hæredem, procedat vlteriùs,disponendo possessionem ab alio interim occupatam , nullius esse momenti,cuiusmodi est statutum Mediolanense.Nam tunc possessio ab alio occupata , non impedit huiusmodi continuationem,vt non obscurè videtur voluisse Alex.consi.lxxxiij.visa facti narratione,col.ij. ver, nec dicatur pro parte,li.ij.dum distinguit inter eum qui possessionem occupauerat ante mortem defuncti,& eum qui post mortem.& apertiùs Ias.consi.lxxxv.quando habemus,col.ij.versi. vnũ refragari videtur & seq.lib.3.& dicto consi.cxlvj.col.j.lib. 4. & Paul. Paris. consil.xlj. optimum ius,col.ij.

versic.

versic.cessant enim ista,iunctis præcedentibus,lib.j.Et idem propè est quod diximus suprà, versic. xv.quod si sequaris.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶Quartò declara,vt per huiusmodi statutum transeat possessio defuncti in hæredem, si modò tamen interuenerit quispiam qualisqualis actus,vel appræhensio,cuiusmodi fuit in casu c.2. de consuet. Ita enim expresse voluit Barb.consi.lviij.sapienter dixit Psalmista,col.xij.versi.& plus dicit,& col.seq.versi.item statutum illud restringitur,itemque col.seq.versi.nē illud dictum, li.12. ad hoc allegans inter cetera,quod non obscurè voluit Per.Anc.in d.c.2.statim post pri. c.quòd nisi in casu illius c.interuenisset actus ille corporalis,de quo is tex.loquitur, scilicet modicum terræ positum in altari,aut alius similis, non potuisset transferri possessio,etiam ex lege,statuto, vel consuetudine. *An ad huiusmodi consuetudinem,requiratur qualisquelis actus.*

2 ¶Et hoc quoque nuncupatim voluit Baptista Castel.in d.sua disputat.incip.magnificus & excellēs, col.2.vers.tertiò etiam notabiliter,atque iterum col.4.vers.item statutum illud,vbi tamen nullam Petri Ancharani, & Barbat.mentionem facit,sed alios allegat qui tamen id non dicunt, vt apud eos videre poteris.

3 ¶Sed & ante illos idem videtur voluisse Bald.in l.j.in princ.C.com.de legat.dum dicit legem, aut statutum non posse transferre possessionem nudo animo,nisi interueniat aliquis actus repræsentatiuus ipsius possessionis,iuxta dictum c.2.de consuet.& per alia quæ ibi allegat,vti etiam ex eo diximus suprà in præfat.quæ est prima pars, declarat.6. nu.j.incip.sed vt redeamus. Et idem voluerunt alij,quos & nos citauimus in nu.seq. Verùm nos contrarium tenuimus post alios multos, nu. quoque seq.cuius initium est,contrariū tamen,& multis seq.vbi & tu reperies Barb.secū hac in te pugnantē.Et facit quod & nos scripsimus in tractatu Constituti possessorij,in secunda parte,ampli.4. *Authoris sententia.*

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶Quintò declara,vt ea possessio quæ erat apud defunctum,ita transeat in heredem, vt quoad habitum,id est habitualem qualitatē habeatur pro possessore,sed non est eadē possessio quoad actualem effectum ipsius possessionis,nisi appræhensa fuerit.Nam cùm possessio facti sit, & cum defuncto desierit,quia mors omnia soluit,quomodo ea possessio quæ iam in rerum natura non est,in heredem continuari poterit?Hæc Zazius in epit.feud.parte 6.char.v.Idque est vt subdit,quod eleganter & subtiliter sensit Bald.in c.j.tit.de conuent.inter domi.& fidel.de inuestit.feud.li.j.dum loquēs de continuatione possessionis vasalli in filium,de qua & nos locuti sumus suprà in præfatio.declaratio.4.nu.j.incip.sed & illud,& multis seq.dicit eam continuationem intelligi in qualitate, non in substantia possessionis:quasi diceret possessionem in sui substantia non cōtinuari in filium, sed qualitatem habitualem,quæ facit,vt pro possessione habeatur. *An sit eadem possessio quæ defuncti fuit.*

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò declara,vt noua hæc possessio non sit naturalis,sed artificialis,& ciuilis, vt diximus suprà in præfatio.quæ est j.pars,declara.vij.nu.j.incip.vocatur autem.& seq.ideo non possit hæres vi huius statuti,expellere corporaliter possidentem sine pœna,l si quis in tantam, C.vnde vi, vt voluit Per.Anc.in c.2.in j.not.de consuet.loquens in casu illius c.Et ita eum refert,vt sequi videatur Barb. ibi,col.6.nu.36.& Bapt.Castel.loquens in casu nostræ consuet.in sua disput.incip.magnificus & excellens,col.3.versi.tertiò etiā notabiliter.Sed id dependet ex eo,an qui ciuiliter possidet,possit propria autoritate expellere eum,qui naturaliter possidet,sine metu d.l.si quis in tantā, quod videtur, vt sæpius diximus suprà hoc eodē tractatu,atque etiā in alio loco nostro tractatu Cōstituti possessorij. *An hæres possit expellere possidentem corporaliter.*

SEXTA PARS EORVM QVAE PERTINENT AD IUDICIA,QUÆ CONSTAT NOUEM DECLARATIONIBUS.

Prima declaratio sextæ partis.

1 RIMO declara,vt si hæres qui vi huius consuetudinis possidet,turbetur, possit ad tutandam suam possessionem intentare remedium retinendæ possessionis,Ioan.Fab.in §.summa,ad fi.Instit.de interd.& iterum in §.retinendæ, col.iij. versi.sed quæritur nunquid successor,eo.tit.& in §.sui autem, col.1. in fi.Insti. de hæred.quali.& differ.vbi ita dicit seruare consuetudinem.Gui.Pap.decis.Delph. 552.materia possessorij,col.2.versi.& in hac materia dicti statuti,& iterum versi. circa primum.& Bene.in rep.c.Raynucius,in verbo,mortuo itaque testatore,le 2.nu.72.de testa. Caro.Ruin.consi.xviij.primò & principaliter,col.vlt.li.j.& omnes vbique. *An hic hæres possit intentare remediū retinendæ possessionis.*

2 ¶Nemo enim vnus omnium,qui de hac re scripserunt,contradicit,idque optima ratione. Nam & aliàs semper pro ciuili possessione,cuiusmodi hæc est,vt suprà diximus in præfatione quæ est j.pars, declar.vij.nu.2.incip.sed & hæc possessio,datur id interdictum retinendæ possessionis,vt no.per gl. & alios in l.clàm possidere,§.qui ad nundinas,qui est vlt.ff.de acqu. vel omitt. possessio. & gl.in l. quemadmodum nulla possessio.eo.tit.& optimè facit tex.in §.possidere,Insti.de interdict. & id (vt diximus) minimè dubium est,ideo nec hic diu tuus immorabimur.

SECVNDA DECLARATIO.

An adipiscẽdæ

1 ¶Secũdò declara, vt licèt aliàs interdictum adipiscẽdæ possessionis non ei detur qui possidet, vt no. in l.j.in fi.ff.quor.bonor.tamen in hoc casu, hæres qui vi huius consuetudinis possidet, potest intentare id interdictum, siue aliud remedium adipiscendæ possessionis, cuiusmodi est interdictum quorum bonorum, & remedium l.vlt. C. de edicto diui Adria. tollend. vt scilicet petat se, qui est in ea possessione, mitti in realem, siue naturalem, aut corporalem possessionem. Nam (vt id obiter dicam) possessio naturalis, corporalis quoque dicitur in l.debitor. §.vlt.ff.de pignor.actio.& l.quod seruus. & l.si id quod.§.vlt.ff.de acquir.possessio.& l.vlt.C.de fund.patri.lib.xj.& c.cùm aliquis, extrà de re iudic.& c.quod autem.de iure patro.

Possessio naturalis, dicitur corporalis.

2 ¶Et ita vt scilicet possit hic hæres intentare remedium adipiscendæ, voluit Petr. à Bella pertic.in l. ca lege, & ibi quoque Cyn.Col.j.vers.& istud est argumentum, & Bal.col.iiij.vers. modò venio ad quæstiones, & Salic.col.6.in 4 opposit.versi.& ex hoc dicit hic, C.de condict.ob caus.idem Petr. in l.j.& ibi quoque Sali in fi.per illum tex.C.de donat.quæ sub mod.Bald.in auth.defuncto, col.ij. in iij.quæstio.ibi, & olim in quibusdam dominiis, C.ad SC.Tertulli.in rubri.de consuetud.col. ij. vers. consuetudo potest transferre.

3 ¶Et idem quoque voluit ipse Bald.in rub.extrà de cau.possessio.& propriet.col.pe. vers. quæro statuto communis Mediolani, & in c.cùm quis, col.j.extrà de restit.spoliator.Raph.Comen. cons. 43. in quæstione Francisci, ad finem.Pau.Cast.Alex.Iac.à S.Georgio, & Ias.in l.si sorori, ille ad finẽ, alter post medium, Iac.nu.iiij.hic col.j.in j Fallen.C.de iure delibe.Alex.in l.cùm hæredes, in princ. col.j.ff.de acquir.poss.& in l.in suis, col.iiij.versi.vbi autem statutum, ff.de libe.& posth. & cons. 82. perspectis his, col.ij.versi.nec ad hoc obstat, & vers.facit quod notat, lib.ij.quod cons. vt sæpe aliàs diximus, repetitur consi.xl.li.iij.& consi.lj.lib.6.& item Alex.consi.lxxxiij.visa facti narratione, col. iiij.vers.fortificantur prædicta, lib.2.Firmia.in tract.de episcop.li.iij.parte j.paulò ante fin. Barb.in c. ij.col pen.in princip.de consuetud.& cons.lviij.sapienter dixit Psalmista, col.xj.ver.capio aliam dubitationem.lib.2.Ias.in d.l.vlt.col.4.vers.sic in simili stante statuto, & ibi Philip.Dec.col.viij.vers.& eodem modo in hærede, C.de edict.diui Adria.tollen.ipse Dec. cons. lxxxiiij.excellentissimi doctores, col.j.& cons.cccclxvij.bene & consultè, col.j.Ioan.Baptist. Castel. in sua disputat. incip. magnificus & excellens, col.6.vers.sed posset dici D.bened.in repet.c.Raynucius, in verbo, mortuo itaque testatore, le j.alicubi, & iterum, in eodem verbo, le 2.nu.lxxxj.de test.vbi id dicit sing.Matt. Afflı. decisi.Neapo.ccxcix.rex Ferdinandus, nu.19.Claud.Aquen.in l.j.in princ.col.v.vers.bene fatendum est, ff.de acquir.possessio.Anton.Corse.in tracta.de potestat.& excellen.reg.in xxv.quæst. col. j.Catel.Cot.d.memor.incip.decreto Mediolanensi, statim post princ.Fran.Ripa, in l.j.§.hoc interdictum, col.iiij.vers.alia ratione, ff.quor.bonor.& in repetitio.l.vlt.in xxxix.quæstio vers.& hac ratione, C.de reuocand.donat.& lib.j.responsor.cap.j.defuncto, nu.80.& multis seq.Nicol.Bello.cons.35. consultus de modo, col.iij.num.8.

Rationes illorum.

4 ¶Mouẽtur hi primùm quòd veritas, & fictio bene concurrunt, & qui tutus est fictione, potest veritatem implorare, licèt non è contrario, per tex.quem Bald.in d.rub.de consuet. dicit no. in l. apud Iulianum.§.1.ff.ad Trebel.Item licet statutum faciat hæredem possessorem iuris, non tamen facti, nec effectu illo reali.Ideo potest hæres petere se in eam facti possessionem immitti, vt in simili potest emptor, cuius nomine venditor constituit se possidere, & ita possessionẽ iuris nactus, petere nihilominus, vt sibi tradatur corporalis facti possessio, vt per Bal.Ang.& Pau.Ca.in l.ab emptione.ff. de pact.cũ aliis multis cõcor.à me collectis in d.tract.Constit.poss.in j.parte nu.x.inc.at quicquid sit.

Constitutarius potest petere, vt sibi tradatur corporalis possessio.

5 ¶Nam & similiter videmus: quòd licet dominus non possit rem propriam condicere, præterquam à fure, l.vlt.ff.vsufructua.quemadmo.cauc.id intelligitur de vero domino, nam qui fingitur esse dominus, potest à quocunque rem suam condicere, per d.l.j.C.de donatio.quæ sub mod.& l.qui mortis causa, ff.de donatio.causa mort.

Dominiũ, transit in legatariũ ipso iure.

6 ¶Et etiam in simili videmus quòd in legatarium transit dominium ipso iure, sine traditione, l.si tibi homo, §.cùm seruus legatur.ff.de leg.j.& l.à Titio, ff.de furt.cum simil.& ideo potest agere rei vendicatione ad rem sibi legatam.l.j.C.commu.de lega. Et tamen potest etiam agere actione personali, per d.l.j.& §.sed nostra, Insti.de lega.& hoc quia non habet verum dominium, sed fictum, alioqui non posset agere personali, §.sic itaque.Insti.de actio.

Is tamẽ potest agere actione personali.

7 ¶Præterea quòd per id statutum introductum est in fauorem hæredis, vt in eum transferatur possessio ipso iure, non ei debet nocere, l.quod fauore.C.de legibus, & inducta ad augmentum non debent trahi ad diminutionem, l.legata inutiliter, ff.de leg.j. cum similibus cum his quæ dicam infrà in vij.parte, declaratio.j.Et per hoc diluitur quod in princ. diximus interdictum, siue aliud remedium adipiscendæ possessionis, non ei dari qui possidet: quia illud verum est in eo qui plenè, veréque, realiter, & de iure communi possidet.

Inducta, ad augmentum, non trahuntur ad diminutionem.

8 ¶Quanquam & tu quoque ad ea dicere poteris, competere remedium d.l.vlt. C.de edi. diui Adri. tol.quod ipsum est adipiscendæ possessionis, hæredi possessori, petenti suam possessionem confirmari, ac defendi, vt per Cy.in d.l.vlt.col.vlt.vers.item quæro, pone, Alb.col.antep.vers. item quæritur si hæres, Bar.col.iij.vers.item quæritur gl.Bald.circa prin.Alex.col.xj.vers.vltimò tene menti, Ias. col.3 sicut in simili, Phil.Dec.col.xiiij.vers.& ad supradicta, C.de edi.diui Adr.tol.Cy.post Iaco.Butrig.in l.j.ad fi.& ibi Ang.per eum tex.quo nullũ dicit meliorẽ esse, & Ias.col.2.vers.ex secunda parte.C.

L.ult. de edicto Diui Adr. tol. competit hæredi etiam possessori.

te, C. de Carbonia. edict. Bart. in l. iij. §. missum, per eum tex. ff. de Carbonia. edict. & in l. de pupillo. §. qui opus, post gl. ibi, & ibi quoque Alex. ff. de ope. no. nunc. & in l. j. §. satisdatum, per eum text. ff. quo. legat. Bal. in l. j. in 2. addit. col. ij. vers. si semel missus. ff. de per. hæred. & in l. j. col. j. circa med ū, C. com. de legat. Guid. Pap. decisio. Delphi. cxxxij. sed probato illo errore, col. ij. versi. verùm autē beneficium, vbi ita dicit fuisse iudicatum. & iterū decis. ccxix. edictum diui Adria. in princ. & Ludo Gozad. consi xciij. in causa Mutinensi, col. 2. vers. nonò cùm iam fuerit. & Pau. Parisi. consi xlj. primum ius, col. 3. versi. meritò igitur ipsa, lib. j. & Maria. Soci. iunior cons. xcvij. viso puncto, col. ix. vers. & licèt per prius, lib. 2. Licèt contrarium sentire videatur Guil. Cu. in l. licet. col. vlt. C. de acqu. poss. & Pet. Ferra. tit. for. libel. quo petit hæredi. ex testa. in verbo, & realiter, col. j.

9 ¶Et facit quod in simili scribit Bar. in l. vti frui, §. verùm autem, in fi. ff. si vsusfru. peta. quòd Comes qui possidet castrum, potest petere se declarari Comitem, ad confirmationem suæ possessionis. Et quòd item in simili scribitur in l. in libello, §. si quis seruum, ff. de capt. & postli. reuer. Et quod denique prodidit Nicol. Bello. supputationum iuris ciuilis lib. j. c. xix. possessori competere actionem rei vendicationis, vt declaretur dominus ad confirmationem suæ possessionis. *Comes possidens, potest petere se declarari Comitem.*

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶Tertiò declara, vt non solùm possit hæres intentare remedium retinendæ, aut adipiscendæ possessionis separatim, sed & vtrunque simul, diuersis tamen respectibus: scilicet retinendę, respectu ciuilis possessionis, quæ est apud eum vi huius statuti, & adipiscendæ, respectu naturalis possessionis, aut detentionis existentis penes alium. Vt in simili dicitur de interdicto retinendæ possessionis, & rei vendicatione. per gl. & docto. in l. si de vi, & in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poss. & in l. ordina ij, C. de rei vendi. cum simil. *An utrunque & retinendæ, & adipiscēdæ.*

2 ¶Et ita expressè, & in hoc casu, ne autoritate deficiamur, cum ex facto contigisset, respondit Pau. Cast. consi. lxxvij. cuius initium est videtur dicei dum, dictum actorem. versi. his tamen non obstātibus, li. 2. Sed & alibi quoq; idē Pau. Cast. videlicet cons. 234. incip. in causa appellationis. col. 2. vers. sed sustinēdo causam, li. 2 consuluit in alio casu, quòd ratione eiusdē rei, potest simul intētari vtrūq; illud interdictum retinendæ, & adipiscendę possessionis, respectu diuersarum illarum possessionum. *De eadem re.*

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶Quartò declara, vt hic hæres sic saisitus, antequam appræhenderet realem possessionem, non possit intentare remedium recuperandæ possessionis, cùm ei competat (vt diximus) adipiscendæ, per l. j. C. quo. bo. Et quia id interdictum recuperandę ei tantùm competit qui vi possessione deiectus est, l. j. in prin. ff. de vi & vi arma. & §. recuperandæ. Inst. de interdict. cum similibus. At hic non potest violenter deiici ex hac ficta ciuili possessione, vt manifeste patet sensui, & voluit glo. in l. j. in §. interdictum autem hoc, ff. de vi & vi arma. quæ dicit duo esse necessaria, vt id interdictum competat, scilicet quòd is verè possideat qui deiicitur. & quòd verè possessionem amittat. id quod etiam voluit Alber. in d. l. j. §. deiicitur, eo tit. & Fra. Cur. senior consi. lxxj super controuersia, col. ij. vers. quartum etiam addit. *An recuperādæ.*

2 ¶Atque ita expressè in casu nostræ consuetudinis voluit Bald. in auth. defuncto, col. 2. versi. tertia quæstio, C. ad SC. Tertulli. Alex. in l. in suis, col. 3. vers. vbi autem statutum dictauit, ff. de lib. & posth. vbi hanc dicit esse communem opinionem antiquorum, & modernorum, & cons. xxxvij. in causa mota per Ang. col. ij. vers. sed alia insuper ratione, lib. j & cons. 83. visa facti narratione, col. v. versic. confirmo per id, lib. 2 & cons. clxiij. circa id de quo quæritur, col. vlt. versi. nec obstat statutum, lib. vj. Barb. cons. lviij. sapienter scripsit Psalmista, col. xiij. vers. modò aggrediendo libellum, li. 2. Fumia. in tract. de epis. in j. parte prin. lib. 3. in lvj. quæstio. ad fi. vers. & scias quòd dicta, & Soc. cons. xlix. in causa episcopi, col. vlt. vers. nec prædictis obstat, lib. 3. Iac. à S. Georg. & Ias. qui dicit signandum, in l. si forori, ille paulò ante fi. hic col. ij. versi. secundò limita & signa, C. de iure delib. & idem Ias. consil. xxj. quatuor principales, col. vlt. vers. secundò motiuando, lib. 3. Carol. Ruin. consi. xxv. circa illud, col. 3. nu. 5. lib. 4 Francis. Curt. Iunior in l. vlt. col. pen. vers. quintò quæritur, C. de edict. diui Adri. tollen. Ioan. Baptista Catel. in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. ix. vers. imò dico. Matth. Afflic. in c. j. in prin. col. iij. vers. sed pulcrum est dubium. tit. si controuer. inuesti. & in c. j. col. 2. vers. & adde quòd ficta possessio, tit. de controuer. inter mascul. & fœm. & in consti. Siciliæ incip. circa violentiarum, col. ij. in iij. not. vbi alios in id citat, qui tamen id non dicunt, & in decis. Neapol. ccxcix. rex Ferdinandus, col. 4. vers. ex his sequitur, vbi ita dicit fuisse iudicatum per sacrum regium consilium. Fran. Curtius iunior consi. cviij. sacratissimę, & cætera circa controuersiam, col. vj. vers. & prædictam conclusionem. Zazius in epito. Feud. parte 6. char. v. vers. quibus consecutus est. & cons. x. cùm quondā. char. v. versi. sed ponamus. Alciat. in tracta. præsumpt. in tertia parte. nu. 10. vbi hanc dicit esse communē sententiam. Pau. Paris. cons. cj. visa facti narratione, col. xiij. nu. 159. lib. j. & Hiero. Grat. cons. lxx. ex multitudine allegationum nu. 7. iuncto nu. 15. & 16. lib. 2. *De eadem re.*

3 ¶Contrarium tamen, vt scilicet huic hæredi vi huius statuti possidenti, detur etiam remedium recuperatorium, non obscurè sensisse videtur ipse Bal. sibi in hoc contrarius in l. j. ad fi. C. de appellat. dum scribit, quòd filio spoliato ea possessione quę erat apud patrem, non obstat exceptio dominij, quæ aliàs non obstat agenti interdicto recuperandæ possessionis, quia ipse non videtur spoliatus, sed tantùm adipisci, per l. vlt. C. vnde vi. nam non est verum quòd existentia sui hæredis transferat possessionem ipso iure, nisi appræhendatur, per d. l. qui hæredes, ff. de acq. possessio. Vides ergo Bal. *Qui cōtrariū.*

id senti

id sentire, quòd si ipso iure transferretur possesio in hæredem sine appræhensione, vt fit per huiusmodi statutum, posset ipse hæres agere interdicto recuperatorio, nec ei obstaret exceptio dominij. Sed de hoc postremo postea dicemus.

Alij.

4 ¶Verùm quantum ad principale nostrum institutum, vt scilicet competat hoc casu interdictum, de quo tractamus, expressiùs voluisse videtur idem Bald. in rub. de caus. posses. & propriet. col. vlt. & ibi etiam Fran. Ripa, col. vj. vers. ciuilissima possesio. & rursum idẽ Bal. in c. item cùm quis, col. j. de testit. spolia. vbi dicit in casu nostræ consuetudinis, competere interdictum quasi recuperandæ. & rursum consi. cxlj. præmissis verbis, col. 2. versi. nam dicta missio, lib. j. vbi idem dicit. & Ioan. Fab. quem tamen nonnulli allegant pro contraria parte, in §. sui autem, col. j. versi. in eadem glos. Instit. de hæred. qualit. & differ. vbi ita dicit seruare consuetudinem Franciæ. & Antonius Grassus inter consi. Calca. consi. lxv. præsupposita veritate, col. iij. vers. competit etiam quintum. & latè Socin. ita tamen dubitans, vt in hanc opinionem inclinet, in repet. l. rem quæ nobis, col. viij. in quinta quæst. prin. vers. quartò & vltimò conclude, ff. de acqui. posses. Aufrer. in commentar. stili Curiæ parlam. tit. de prouisione, modísque petendi, & faciendi ipsam, in fi. Ias. sibi contrarius, consi. lxxxv. quando habemus, col. j. lib. 3. & consi. cxlvj. redemptoris, & c. præsupposito, col. j. lib. iiij. Phili. Dec. consi. 84. excellentissimi doctores, col. 2. versi. præterea tale statutum. Anto. Corse. in tract. de potestat. & excellent. reg. quæstio. xxv. col. j. D. Bened. in repet. c. Raynutius, in verbo mortuo itaque testatore, le 2. nu. 72. Claud. Aquen. in l. cùm hæredes, in prin. col. j. vers. itẽ non video, ff. de acqu. possesio. Fran. Rip. in l. j. §. hoc interdictum, col. iiij. vers. alia ratione istud, ff. quot. bono. & reperi. d. l. vlt. in xxxix. quæstio. in fi. C. de reuocan. donat. & lib. j. responsor. cap. j. defuncto, nu. 48. & multis seq. & D. Boër. in consuetudin. Biturig. tit. *des coustumes concernans testaments.* §. vj. col. 3. & Chassen. cons. xix. nobilis dominus Antonius, in xij. dubio, col. eiusdem. j. & Paul. Paris. sibi contrarius, consi. xlj. optimum ius, col. iij. vers. prout & tertiò cessant, lib. j. Nicol. Bello. consi. xxxv. consultus, col. 3. nu. 8. Et ita scio seruare consuetudinem Franciæ, suntque in id quædam particulares consuetudines, vt apud nostros Pictones, cap. ccxiij.

Constitutario competit recuperandæ, etiã ante realẽ possessionem.

5 ¶Et ita in simili, vt scilicet remedium recupèratorium competat ei, in quem fictè translata est possesio per constitutum, vel precarium, etiam si non fuerit adeptus realem & corporalem rei possessionem, voluit Bald. in rub. C. de contrah. emp. in x. q. & Matth. Afflic. decisio. Neapol. ccxcix. rex Ferdinandus, nu. xcj & diximus in nostro tracta. de iure Constituti possessorij, parte prima, nu. lxix. incip. à quo non longè, & parte ij. ampliat. xj. vbi etiam docuimus aliàs semper id remedium competere posidenti.

Interdictũ recuperandæ datur pro ciuili possessione.

6 ¶Nec videtur obstare huic opinioni quod dictum est, ei non competere interdictum recuperãdæ cui adipiscendæ competit. Quia adipiscendę non ei competit, nisi ipse velit, nec per hoc impeditur, quin recuperandæ iuuetur: præsertim cùm hæc possesio vera sit, vt suprà diximus in j. declar. v. partis. & propterea non obstat quod suprà dictum est de ficta possessione. Nec negari potest quin saltem hæc possesio sit ciuilis, & ciuilissima, vt latè supra diximus in præfa. quæ est j. pars, declar. vij. nu. incip. sed & hæc possesio, & seq. pro qua quidem ciuili possessione datur interdictum recuperãdæ, l. j. §. deiicitur is qui posidet. & §. siue autem corpore siue animo. ff. de vi & vi arma. Guid. Pap. decis. Delph. ccclvj. quos & quot effectus, col. j. versi. quartus est.

Distinctio quorundam.

7 ¶Nec tamen omiserim quod de hac re scribit Fran. Ripa. in l. j. in prin. col. x. & nu. 37. ff. de acquir. poss. volens concordare illas discordes sententias, quòd prior opinio procedit, quando statutũ transfert possesionem in hæredem ipso iure, absque traditione vera, vel ficta. Posterior, quando ipsum statutum fingit interuenisse traditionem, vel apprehensionem, nam vbi lex id fingit, debet talis ficta traditio, siue appræhensio idem operari quod vera, l. adoptio, ff. de adopt. & l. si filiusfamil. ff. si cert. peta. Ego verò hanc distinctionem magis verbalem esse puto, quàm realem: nam cùm lex, vel statutum simpliciter transfert possesionem ipso iure, sine alio actu, satis videtur fictè transferre, vt apertè sentiunt Cyn. & Bald. in l. ea lege, C. de condict. ob caus. & Franc. Areti. in l. j. in princ. col. x. versi. tu verò pro intellectu, ff. de acq. poss. & aliàs sæpe diximus in hoc tractatu.

Declaratio prioris opi.

8 ¶Si tamen sequi malis priorem opinionem, quæ negat huic hæredi remedium recuperandę possessionis, eam intellige cùm post mortem defuncti, quis vi occupauit possesionem. Quòd si ante mortem ipsius, vi occupauit possesionem quam defunctus habebat, poterit hæres, & quilibet successor vniuersalis, si sit intra annum spoliationis, agere vnde vi. vt voluit gl. in c. cùm ad sedem, in verbo, interdictum, post prin. extrà de resti. spol. arg. l. j. §. quia atrocitatem facinoris. interdictum hoc. ff. de vi & vi arma. & c. significauerunt, de restibus. vbi est bonus textus, ibi, illæ quibus ipsæ successerant, inde fuerunt violenter eiectæ, & ibi quoque gl. in verbo, ratione, & Imo. in 3. not. Anto. col. 3. versic. glos. j. tangit, & Panor. in 3. not.

Ratio declarationis.

9 ¶Nam ratio quare hæres non potest agere vnde vi, contra eum qui occupauit post mortẽ, ex priori opinio. hæc est (vt diximus quòd id interdictum ei tantùm competit qui vi deiectus est: hæres autem, vt illi inquiunt qui fictè tantùm posidet, non potest dici vi deiectus, quæ ratio si quid momenti habet, non habet locum, cùm defunctus qui verè posidebat, vi deiectus est: Ideo vt illi competebat hoc interdictum, ita hæredi illius, ad quem transeunt omnes actiones actiuę & passiuæ. l. pactũ, ff. de pact. & l. ea lege, C. de condict. ob caus. & l. veteris, & ibi doct. C. de cont. & com. stipula. cum simi. Tu tamen vide Matth. Afflict. hic malè sibi constantem in c. j. §. sciendum, in fi. tit. de feud. cogni.

QVINTA

QVINTA DECLARATIO.

1 ¶Quintò declara, vt huic hæredi agenti ad possessionem vel adipiscendam, vel retinendam, vel recuperandam, non possit à reo conuento obijci exceptio dominij, vt si reus excipiat se dominum esse, nec defunctum dominum fuisse, nec consequenter actorem nec eius hæredem. Nam primùm si hæres agat ad recuperandam possessionem, id minimè dubium est, per l. si maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi publ. & ibi Ang. non semel, & l. si de vi, & ibi gl. in fi. & doctor. ff. de iudici. & c. j. & c. literas, de restit. spoliat. & gl. in c. super causa. ij. q. v. & omnes propè in l. vlt. C. de edict. diui Adr. tollen. & Dy. in cap. qui ad agendum, col. j de reg. iur. & omnes vbique.

An huic hæredi obijci possit exceptio dominij.

2 ¶Et id ostendit esse verissimum Bald. tribus optimis rationibus, in l. j. col. vlt. vers. circa quæro vtrũ exceptio, C. de appellatio. Primùm quia scilicet violentia elidit dominium opponentis, per tex. (licèt ad hoc nihil alleget) in l. si quis in tantam, C. vnde vi. Deinde quia spoliatus ante omnia restituẽdus est, d. l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iuli. de vi pub. Etiam prædo (vt id illi addas) c. ex literis, de restit. spoliat. iuncto c. vlt. de ord. cognitio. Denique vt ad Bal. redeamus, quia ex dolo, non debet spolians consequi præmium possidendi, l. itaque fullo, ff. de furt. vnde nisi purgetur vitium, non debet audiri super proprietate, l. cùm seruum, ff. de ser. fugit.

Spoliatus ante omnia restituẽdus.

3 ¶Si autem hæres agat ad retinendam, multò minus audiri debet, cùm plus iuris, plus ponderis, & momenti in retinendo est, quàm in recuperando, arg. l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & c. quemadmodum, de iureiurand. cum similib. Et id quidem, ne autoritate hac in re careamus, expressè voluit Bal. in d. c. j. ante medium, versi. sed quid si opponẽs, extra de restit spoliat. per no. in c. audita, eod. tit.

Quid si retinendæ.

4 ¶Si verò ad adipiscendam agat hæres, & tunc, vt nonnullis placet, non amittitur exceptio dominij, sed debet reseruari in petitorio. l. vlt. C. quo. bonor. & voluit etiam Bal. in d. c j. vbi suprà, de restit. spoliat. & alij multi, licet id alijs dubium sit, vt per gl. Host. & alios in d. c. j. de restit. spoliat. & glos. in d. c. literas, in verbo, primi, eo tit. & per Bal. & alios in d. l. vlt. C. de edic. diui Adr. tollend. & in d. l. vlt. C. quor. bon. & ipsum Bald. in l. j. col. 2. vers. quæro an de iure Canonico, C. si de momenta. poss.

Quid adipiscẽdæ.

5 ¶Tamen hoc casu in quo loquimur, tale remedium ex hoc nostro statuto competens ita participat effectum recuperandæ, vt nec ea exceptione dominij repellatur, vt expressè dicit Bald. in d. rubr. de cau. posses. & proprie. col. vlt. vers. & nota quòd edictum. Et ita illum refert & sequitur Phil. Dec. dicens id esse sing. d. consil. lxxxiiij. excellentissimi, col. 2. versi præterea tale statutum & D. Benedict. in d. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testatore, le 2. nu. 81. vbi id dicit elegans & Math. Afflic. decisio. Neapol. ccxc. rex Ferdinandus, col. vlt. & Anto. Corse. in tractat. de potestat. & excellentia reg. in xxv. quæstione, col. 1. & Ludo. Gozad. cons. xciij in causa Mutinensi, col. 2. versi. quintò cum tam ipso iure. & Paul. Parisi. consi. xlj. optimum ius col. iij. versi. pront & tertiò cessant, lib. 1. & diximus in præcedenti declaratione.

Redit ad principale dubium.

6 ¶Verùm aduerte quòd Bald. in d. rub. de caus. posses. & prop. non simpliciter mansit in illis verbis, sed statim subiunxit considerandum esse, an id statutum veniat ad ampliandum ius cõmune, quod tribuit remedium adipiscendæ, & tunc idem est in ampliante, vt in ampliato, arg. l. inter socerum & generum. §. cùm inter, ff. de pact. dotal. Cui quantum ad hanc rationem, adde quæ nos latè ad hoc collegimus in nostro tractatu Retractuũ, tit. j. §. j. gl. xviij. in verbo, *et pro que la chose aura cousté*, nu. 51. incip. nam & hæc accessio. & multis seq. Aut vt subdit Bal. vt ad eum redeamus, venit de per se (vt ipse loquitur) de nouo disponendum, & tunc non assumit aliquam qualitatem à iure communi, cui non cohæret, quia separatorum separata est ratio, l. si maritus, C. de donat. inter vir. & vxor.

De eadem re.

7 ¶Et ideo considerandum est in statuto Mediolanensi (de eo enim loquitur) an loquatur de scripto hærede: & tunc quia concernit scriptum, videtur factum ad imitationem, l. vlt. C. de edi. diui Adr. tol. & eodem modo debet procedi summariè ratione cõiunctionis legis, & statuti, argum. l. Gallus, §. ille casus, in difficili est. & §. si eius, ff. de libe. & post. & l. si ita scriptum. eo tit. Aut verò statutum simpliciter loquitur de hærede, & non de scripto hærede, & tunc quia non concernit scripturam, sed veritatem, & realitatem, vt sit verus hæres, ita etiam vt in causa intestati habeat locum: & tunc non mandabitur statutum executioni succinctè, nec velo leuato, sed disputabitur de proprietate iuris hæreditarij, & admittetur quæstio contrarij dominij saltem simpliciter, & idem dicemus quod in interdicto quorum bonorum, in l. vltima, quor. bon. Hæc ibi.

Distinctio.

8 ¶Idem autem Bal. in d. l. j. col. vlt. vbi suprà, C. de appel. posteaquam dixit id quod suprà diximus, vers. huius declar. 2. incip. & id ostendit scilicet quòd agenti interdicto recuperandæ possessionis, non obstat exceptio proprietatis, postea in vers. quid ergo dices, quærit an filio hæredi sui patris, possit ea exceptio obijci. Et dicit illum agere recuperandæ interdicto non posse, cùm in eum non transeat possessio ipso iure, per l. j. §. Scæuola, ff. si quis testa. liber esse iussus fue. & alia similia iura, quę & nos suprà citauimus, in præfati. quæ est j. pars decla. 3. nu. 2. incip. ego verò constanter. Ex quibus planè sentire videtur, quòd si possessio ipso iure in eum transiret, & sic posset agere recuperandæ remedio, non ei posset obijci exceptio dominij. At Baptist. Cast. in sua disput. incip. magnificus & excellens, col. 2. vers. primò quia pars, tenet in casu nostræ cõsuetudinis, admitti exceptionẽ proprietatis vti & nos alicubi ex eo diximus suprà in prima declar. quintæ partis, nu. 3. & ex hoc illud.

De eadem re.

9 ¶Sed quid si reus ab hærede conuentus, exceptionem proprietatis obiecerit, nec hæres ei opposuit

ad hoc

Quid si reus obiicit dominium, nec etiam hæres repellat.

ad hoc illum non esse admittendum, atque reus ipse postea probauerit dominium. Et tunc certè valet processus: & si constet de dominio rei, repellitur hæres, vt aliàs sen. per hoc casu, per tex. in c. j. ibi, consentiente illo, & ibi Bald. circa medium, vers. ibi. consentiente illo, dicens id esse notatu dignum, & omnes propè scribẽtes, de restitu. spoliat. & voluit etiam Iac. Are. in l. incerti. C de interd. Bart. in d. l. naturaliter, §. nihil commune, col. x. vers. secundò quæro vtrùm in casibus, ff. de acquir. poss. vbi alia multa allegat, & in l. si quis ad se fundũ, & ibi Ang. col. pen. vers. sed hoc fallit in pluribus casibus, C ad leg. Iul. de vi pub. & Bal. loquens in casu huius statuti, siue consuetudinis, consil. cxlj. præmissis verbis, col. iij. vers. secundo præmitto, li. j. vbi dicit ad hoc esse tex. no. & vnicum. in d. c. j. tit. de restit. spol. & sic debere intelligi quod not. in l. si de vi, in fi. magnæ gl. ff. de iudi. & Phil. Dec. etiam de hoc nostri statuti casu loquens, d. consi. lxxxiij. col. j. versi. tertiò & vltimò. Ludo. Gozad. cons. xcij. in causa Mutinensi, col. ij. vers. sextò etiam si fuerint. & Paul. Paris. qui alios citat. cons. luj. dominus Hieronymus, col. pen. vers. tamen his non obstantibus. lib. iij.

De eadem re.

10 ¶Quanquam his videtur contradicere Bal. in l. ordinarij, col. vlt. versi. quid de ea quæstione, ibi ego credo quòd non sit, C. de rei vend. dum dicit, quòd nisi appareat de consensu hęredis agentis recuperatorio, vt ei opponatur exceptio dominij, siue proprietatis, nihil ei oberit, etiam si non expresse opposuerit, aut contradixerit. Hæc enim, inquit, est potiùs allegatio iuris, & est ex propria natura ipsius interdicti recuperandæ, & respõdet ad quędã quæ in contrariũ facere videbãtur. Et ita quoq; in casu nostri statuti expresse voluit Pau. Paris. cons. xlj. optimum, col. 3. vers. & in simili idem ipse, li. j.

Quid si hæres contradixerit, & tamen reus admissus fuerit.

11 ¶Sed quicquid sit, illud certum est, quòd si hęres agens contradixerit, & nihilominus reus admissus sit ad probationem dominij, non illi obstabit: quia id magis factum fuisse videtur ad iustificandum possessionem de qua agebatur, quàm vt super dominio pronuncietur, vt etiã dicit Bal. in l. post sententiam, col. ij. vers. venio ad secundũ, C. de sentent. & interlocut. omn. iudic. Nam illud sciendũ est, quòd (vt & ipse dicit) in æqualitate probationis possessionum vtriusque partis, is obtinere debet in possessione, qui probat dominium, vt etiam voluit Bart. in l. si duo, in prin. col. vlt. vers. sed si vterq; probat, ff. vti possid. & idẽ Bal in d. l. ordinarij, col. pe. vers. sed iuxta prædicta, C. de rei vendi. & cõs. 420. verba principis, col. vlt. li. 1. & cons. clxj. proponitur quòd per commune, ad fi. lib. 3. & cons. 468. qualiter probentur, paulò ante fi. eo. lib. vj. & consi. ccccl xxxix. in causa vertente inter capitulum, ad fin. eod. lib. iij. & in sua disputatione incip. accusatus de vi turbatiua, col. vlt. versic. tertio modo quia in pari. Raph. Fulg. in l. j. col. v. versi. in ea ad fin. quando vterque, C. vti possid. vbi dicit hunc esse solum casum, in quo interdicto vti possidetis probatur de dominio. & cons. cxciij. proponitur quòd domina Antonia, col. vlt. versi. & postremò si qua foret. Corn. consi. xcj. in causa vertente inter dominum, col. ij. in litera C, lib. 4. & docto. vbique.

Titulus antiquior facit præsumi antiquiorem possessionem.

12 ¶Sed & probatio dominij, siue tituli antiquioris (vt & id quoque addam) facit præsumi antiquiorẽ possessionem, vt voluit Iacob. Areti. in l. quoties, & ibi Cyn. in vlt. quęst. col. ix. versi. septimò quęro, C. de rei vendicatio. & Bald. qui id extollit in d. l. post sententiam, vbi suprà, ff. de sent. & interl. & in l. siue autem. §. si duobus, & ibi quoque Angel. ff. de Publicia. in rem actio. idem Bald. in c. cæterum, col. 2. vers. sed qui si vterque, de rescript. & in d. c. licèt causam, colum. vij. versi. item ex antiquitate, de probatio. & in capit. si facta. colum. j. versi. nec vnum omitto, tit. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & agna. vbi id dicit not. dignum, & in dicta disputatione incip. accusatus de vi turbatiua, col. vlt. vers. tertio casu quando vterque, vbi id dicit not. dignum. & Alex. in l. j. post princip. versic. item facit quòd primo emptori C. de edict. diui Adria. tollen. Quę res etiam facit vt cæteris paribus obtineat in possessione, per not. in d. locis.

Proprietatis articulus admittitur in causa possessionis.

13 ¶Proptereáque Iacob. Butrig. in d. l. incerti, dicit, quòd vbi contenditur de possessione, admittitur articulus proprietatis. nam iudex debet admittere omnes probationes, siue faciant plenam, siue semiplenam probationem: siue iudicium, siue etiam adminiculum faciant. & sequitur ipse Bald. in d. l. ordinarij, vbi suprà, qui hæc dicit no abilia, & in d. c. licèt causam, col. pen. vers. ex prædictis apparet, de probat. vbi & illud dicit petitionem dici pertinentem, non solùm quæ directè & principaliter facit ad causam, sed & quæ qualitercunque adminiculatur etiam leni præsumptione, dicitque id esse elegans.

Articulus quãtumlibet pertinẽs ad causam admittitur.

14 ¶Cui & illud addendum putauimus, quòd aliàs admittitur articulus, quantumlibet vel modicum pertinens ad causam, per tex. in c. quoniam, quod est iij. in verbo, aliquid, & ibi ipse Bal. qui eum tex. dicit ad id esse singula. & ibi quoque Philip. Dec. in j. not. extrà de restib. & ita etiam voluit Bal. qui dicit menti tenendum, in l. ad probationem, la j. in tertio not. C. de proba. & in l. eũm virum, col. j. C. de fideicom. & in l. vlt. col. 2. vers. quartò requiritur, ff. de feri. & in l. si duo patroni, §. idem Iulianus, col. 2. vers. vltimò nota, & ibi etiam Ias. qui alios citat, col. 2. in 2. not. ff. de iureiur. vbi Bal. & ad hoc allegat quod suprà diximus de dominio probato in possessorio, & Ang. Aret. in §. si quis agens, col. iij. vers. ex his infertur etiam quòd articulus præsertim ibi. tu addas quandoque, Instit. de actio. & Stephan. Bertran. consi. cxcviij. quamuis articuli, circa medium, lib. 3.

Minimũ quodque vni additũ vincit alterum.

15 ¶Nam & videmus, quòd aliàs rebus existentibus paribus, minimum quodque vni additum, alterum vincit, vt per Bartol. Bald. & alios in d. l. si duo patroni, in prin. per gl. ibi, in verbo, habiturum, ff. de iureiuran. & Ang. qui eam gl. dicit sing. in repet. l. sciendum, col. pen. vers. descendo ad præsumptionem, ff. de verb. oblig. vbi per eam dicit, quòd probationibus paribus existentibus, iudicatur pro

eo qui

eo qui præsumptionem habet pro se, cum concord.latè adductis per Iaso.in dicta l.si duo patroni. in princ.col.j.in iij. notab.

16 ¶Attende lector,quia si reus conuentus simpliciter allegat se dominum pro omni exceptione,vt rèpellat hæredem actorem,non est admittendus,si actor contradicat. Quod si se proponat possessorem & dominum,ad tuendam possessionem quam sibi dicit cõpetere,tunc si etiã actor contradicat huic allegationi dominij sibi non præiudicat,quin obtineat, si ostendit defunctum fuisse possessorẽ rei controuersæ tempore mortis ipsius,etiam si reus probaret dominium.Nam ea allegatio & probatio dominij facta fuisse videtur ad iustificandam possessionem , nisi & ipse reus probaret etiam possessionem contrariam æqualibus cum actore probationibus:nam tunc ob probationem dominij reus obtineret,secundum ea quæ diximus in vers.ab hinc ij.Vide tamẽ in hac declaratione omnes eos quos citaui in præceden.declarat.

Authoris sententia.

SEXTA DECLARATIO.

1 ¶Sextò declara,vt si sit lata sententia pro hærede vi huius nostri statuti,appellari non posit, vt tandem post multa hinc inde allegata respondit Bald.consi. cccxxx. statuto cauetur quòd conductor, col.j.vers.tertiò quæritur,& multis seq.vsque ad fi.lib.j.& cons.seq. super prædicto puncto. nisi tamen.inquit,verteretur in dubium,an hæres esset , licèt etiam post multa item adducta videatur in contrariam sententiam inclinare ipse Bald.in consi.cxlj.pręmissis verbis cuiusdam statuti Mediolani,eo.lib.j.& idem tenuit ipse in rub.de caus.poss.& propr.ante fi. Illum autem in duobus prioribus locis citat,& nihil diffinit Catel.Cot.memo.incip.decreto Mediolanensi,col.ij.in fi.versic.nunquid autem appellari posit.At idem voluit Ant.Corse.in tract.de potesta.& excellent.reg.in xxv.quæst. col.ij.in princ.

An appellari posit à sententia pro hærede lata.

2 ¶Est autem gl.in l.vlt.in verbo,missus est,post princ.C.de edict.diui Adria.tollend. quòd à sentẽtia lata in casu illius legis appellari non potest,per l.quisquis, C. quo. appella. non recip. vbi est bonus tex.vti etiam est in l.vlt.ff.de appellat.recip.& §.sunt & quorum,secunda quæst.vj. & idem voluit. Cyn.in d.l.vlt.col.vlt.versi.inde quæritur,& ibi quoque Bart.col.ij.vers.venio ad tertiam particulã, & iterum vers.quandoque tempore primi iussus.Alb.col.iiij.vers.oppono ad literam,dum dicit,Io. Fab.col.vl.vers.sed an potest appellari,Sali.in §.si autem,in fi.Paul.Ca.col.pe.vers.item oppo.quod in isto,Lud.Bolog.qui eã gl.dicit sing.& Iac.à S.Georg col.pe.vers.in ea gl.ibi,nec etiã appellare,& Ias.col.pe.vers.in iij.par.opponitur,& Philip.Dec.col.antepen.vers.in gl.in verbo,missus.& pręterea Bal.cons.cciij.pronunciatum fuit lib.iiij.vbi post multa hinc inde allegata dicit de rigore iuris appellari non posse,sed ex æquitate iuris canonici posse ex euidenti & iusta causa.& Paul.Cast.cons. xxxix.quòd à sententia,lib.j.Petr.Ferra.in tit.for.libel.quo petit hære.ex testat.super verbo , quare cum prædicta vera sint,in fi.& iterum in verbo,per vestram diffinitiuam sententiam.Guid.Pap. in cõment. statuti,si quis per literas,in verbo per literas,col.penul.vers.sed an à missione.& Pau.Paris. cons.liiij.in isto iudicio possessorio,col.antepe.vers.circa verò dubia lib.iij.

An à sententia lata ex l.ult. de edict. diui Adr. tol. appellatur.

3 ¶Id autem limitat Iac.à S.Georg.vbi suprà(neque enim id prętereundum mihi visum fuit)nisi sententia proferretur verbis negatiuis, puta si iudex pronunciaret actorem non esse mittendum in possessionem:tunc enim appellari posset,in id allegans stupendum(vt ipse dicit) & elegans dictum Ang.in d.l.quisquis,vbi dicit ita se practicasse,sicuti etiam dicit ipse Iac. itidem practicasse in sacris audientiis generalibus.

Declaratio.

4 ¶Sed id quod dictum est non admitti hoc casu appellationem,nõnulli intelligunt,nisi ex iusta causa,& ea quidem expressa appellaretur,vt voluit Bart.in d.l.vlt.col.j.versi. sequitur ne testamentum aperiatur,ff.de appellat.recipien.in id citans Io.And.in c.j.extrà de offic.deleg.& idem quoque voluit Bald.in d.l.quisquis,post princ.C.quand.appella.non recip.& in l.j.col.ij.vers.denuò quęro cum quid,& iterum vers.quęro nos diximus,C.si de momen.poss.fue.appel.& cons.ccxvij.verba libelli, col.vlt.vers.aduertendum tamen est,lib.ij.& cons.cxliij.quanquam plenissimè sit allegatum , in fin. lib.iij.ex quibus & iis quæ allegant,facilè intelliges id semper procedere in omnibus casibus,in quibus appellari prohibetur.Bal.autem d.cons.cciij.lib.iiij.in fin. ita demum dicit procedere , si de illa iusta causa appareat ex actis causæ,per not.Inno.in c.pastoralis.de offic.deleg.

Limitatio.

5 ¶Aliàs autem in vniuersum an & quando liceat de iure communi appellare in causis possessoriis, vide text.in d.l.j.& ibi gl.Cyn.Bar.Bald.Alb.Ang.Salic.& omnes,C.si de momenta.possessio. fuerit appella.& in l.j.& ibi Alex.& late Philip.Dec.col.ij.in iij.not.C.de bonor.poss. secundum tab. & in c.ex conquestione.& ibi Bald.col.ij.de restitut.spoliator.& c.significauerunt,de restit.spol. & ea. super eo,le ij.eod.tit.& c.ei qui appellat.§ de possessione.& ibi Archid.ij.quæst.vj.& pariter gloss.in cap.cùm ad sedem,in verbo,interdictum,vers.& not.per hanc decretalem,& ibi Ioan. And. & latè Pan.col.penul.versi.vlteriùs expediendo,& alij,de restit.spoliator.Inno.in c.vlt.post mediũ,de ope. noui.nunt.Spec.tit.de appella.§.in quibus versi.sextò non appellatur,& versi.sed nunquid condemnatus.Cyn.Bald.& Albe.in l.incerti,C.de interd.Bart.& Ang.Aret.in l.vlt.§.iussus,ff.de appel. eundem Bart.in l.ij.col.ij.vers.possumus etiam dicere,& ibi Ang.Aret.ff.de appellat.recip.Fede.Senen. cons.lxxvj.quod incip domino auditori.Bald.in d.l.post sententiam,col.ij. & iij.in mult s locis , C. de senten. & interl.& in c.pastoralis,§.præterea,colum.ij.vers.itẽ non appellatur,& seq.de offic.deleg.& d.cons.cxlj.præmissis verbis cuiusdam statuti,col.ij.versi. & ad euidentiam,lib.j & cons. cliij. nouum dubium.cod.lib.j.& consil.ccclxxix.sequitur quod anno domini,col.vlt.vers.circa primum,

Appellare an & quando liceat in causis possessoriis.

O

eod.lib.j.& consi.ccxvij.verba libelli,ad fin.lib.2.& consil.ccccxxj.ad euidentiam prætermittendum est.col.j.versi.modò in omnibus istis.lib.3.& consi.ccx.punctus infrascripti consilij,in iiij. eodémque vltu dubio,lib.v.Ange.consi.xlvj.statuto ciuitatis,col.2.versi.sed à sententia.& consi.cvij.dicta constitutio.col.2.versic.non obstat quod ita.Salic.in l.momentaneæ.versic.sed tunc quæro.C.vnde vi. Rapha.Fulgos.consi.cxlv.quoniam plurimæ.in ij.dubio.Imo.consi.lv.in casu præmisso.col.2.versi. circa primum.Panor.in c.vlt.col.4.versi.vltimo colligitur.de iudic.consi.lv.in causa quæ ad præsens vertitur.lib.2.Alex.consi.2.consideratis his de quibus in themate,col.vlt.versi.quantum autem est. lib.3.& consi.xcix.visis processibus causæ.col.1.lib.v.& Corne.consi.exc.ad euidentiam,in literis,E. & F.lib.j.& consi.x.præsupposito statuto,col.j.& ij.lib.4.Calcag.consil.lxxxij quia in causa,per totū. & Ias.in l.patre furioso.col.3.versicu.primò facit.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris.& latè consi. clxxxvij.circa primum articulum.col.j.lib.ij.& Philip.Dec.consil.lxxxij.cuius superscriptio incipit, an & quando à sententia per totum.

6 *Quid in regno Franciæ.* ¶Ego autem scio in hoc regno,appellationem in omnibus causis possessoriis admitti, sed ita tamē, vt si à sententiis sequestrationis,vel recredentiæ,quam vocant (Budæus noster vindicias appellat) vel redintegrationis appelletur, hæ tamen executioni mandabuntur ,non obstantibus huiusmodi appellationibus,& sine præiudicio earum,dando tamen cautionem quantum ad recredentiam , & redintegrationem,ex nostris ordinationibus regiis, quas appellant.

7 *Appellatio an simpliciter tollatur, an ut ea non obstante ulterius procedatur, intereft.* ¶Multum autem refert (vt tibi obiter dicam) an simpliciter appellatio tollatur , siue prohibeatur, vel amoueatur,an quandoque,vt licet videre ex l.j.ff.de offi.præfe.præto.& l.j.in prin.& §.seq.ff.à quib.appel.non lic.& c.super eo.de offic.deleg.& aliis casibus descriptis ab Azo.in summa,tit.de appel.recip.Spec.tit.de appel.§.in quibus.post princ.versi.primò igitur & multis seq.& à Ioan.And.in dicto cap.pastoralis.col.2.in verbo,respondemus.de offi.deleg.vt quando apud nos causæ quædam à principe committuntur quibusdam iudicibus,vt iudicentur in vltimo ressortu (vt vocant) & semota omni appellatione.An verò dicatur sententiam esse exequendam,nō obstante appellatione, vt fit in multis casibus,in nostris ordinationibus regiis nuncupatim comprehensis.

8 *De eadem re.* ¶Nam quid inter hæc intersit,videri potest ex Inn.in c.vlt.de no.oper.nunt.Bar.in d.l.2.col.3.versi. præterea vides quòd si omittatur.ff.de appel.recip.Bal.in l.2.col.vlti.C.de episco.audien.& in d.l.j. col.j.versi.quarti dicunt.C.si de moment.possess.Panor.in d.c.cùm ad sedem.col.pen.de restit.spol. & consi.clxij.in causa quæ ad præsens vertitur.Ias.in dicto consi.clxxxvij.col.3.versi.secundò quòd per appellationem.& versi.tertiò pro eadem parte.lib.2.

9 *Appellatio in dubio est permissa, nisi expressè prohibeatur.* ¶Nec illud tamen omiserim,in dubio semper appellationem esse permissam,nisi expressè reperiatur prohibita, glos.in l.qui restituere.in glos.vlt.ad fi.& ibi Bal.& Angel.ff.de rei vendi.& glos.in §. audient.in verbo,perimendis,per eum tex.in auth.de iudicibus.Bart.in d.l.2.col.2.versi.quæro quæ est ratio.C.de appel.recei.Bal.qui priorem illam glo.dicit not.in d.l.j.col.3.versi.& nota quòd in materia.C.si de momen.possess.& valde not.Imo.consil.cxlij.in casu præmisso.col.j.versi.nec obstat si dicatur.Socin.consi.xxxix.capio primum.in prin.lib.4.Iason in dicto cōsi.clxxxvij.col.3.versi. confirmantur prædicta.lib.2.

10 *Appellationē esse admittendam in dubio, pronunciandum est.* ¶Nam & in dubio pronunciandum est,appellationem esse admittendam,glos.in c.vt debitus.in verbo,rationabili causa.de appel.Innoc.vt à multis citatur,in c.dilectus.le 2.de rescri.Barto.in l.j.col.2. ff.nihil noui pendente appel.Bal.in l.properandum.§ sin autem reus.col.2.versic.vlteriùs not. quòd verus.C.de iudic.Ange.in l.quoniam iudices.C.de appel.Cardin.Floren.in clem.j.in ij.q.de dolo & contum.Atque etiam in dubio appellationi deferendum est à iudice , per l.sciendum.ff.de appel. recit.Spec.in tit.de appel.§.nunc dicamus.versi.& iterum versi.dicunt autem quidam. Arcbid. in c. cordi.& in c.si à iudice.de appel.libro 6.Ioan.And.Anto.& alij in d.c.vt debitus.eo.tit.& ipse Ioan. And.in d.c.pastoralis.vbi suprà,& ibi quoque Bal.in §.præterea.col.j.versic.in dubio enim.de offic. deleg.Idem Bal.in l.de statu.C.de testa.Alex.consi.cxiij.viso themate.col.j.lib.v.Socin.consi. cxcv. circa primum consultationis articulum.col.3.versi præterea in re dubia.lib.2. Vt etiam in dubio appellationem non esse desertā iudicandum,Pau.Castr.in l.j.per illum tex.& ibi quoque Rom.& Alex. ff.si quis caut.quod not.dicit Dec.dicto cōsi.xxviij.col.2.versi.4.& vlti.& consi.cccl vj.in causa dominæ,post prin.& consi.ccccccxiiij.visis his quæ plenè,in fin.

SEPTIMA DECLARATIO.

1 *An hæres petens se confirmari in hac possessione, sustineat partes rei.* ¶Septimò declara,vt si etiam hæres petat se confirmari in hac possessione,virtute huius statuti aduersus eum qui fortè eum turbat in ea possessione,aut aliter eum impedit, ne possideat , is tamen partes defensoris sustinere censeatur,cùm ipse hoc statuto possessor esse præsumatur,& alter partes actoris,vt expressè tenuit Bal.consi.cccclxiij.quidam Ioannes decessit.circa medium.lib.j.per tex.in l.liberis.§.vlt.ff.de liber.cau.& nuncupatim sequitur,& dicit not. Ias.consi.lxxxv. quando habemus determinationem.col.j.versi.item sicut scriptus. lib.3.

2 *De eadem re.* ¶Quibus adde quod idem quoque Bal.scripsit in non longè dissimili casu,in l.post sententiam. col. vlt.versic.quæro nunquid ille qui petit.C. de sent.& interloc.omn.iudic. quòd qui petit confirmationem possessionis,dicitur reus,non actor,vt dicit voluisse gl.in l.j.in prin.in verbo,fiat.ff.de Carb. edict.de quo & nonnihil videre poteris per Bart.& Alber.in l.3.§.missum.ff.eo.tit.Idem autem Bal. consi.clxxvij.ad euidentiā est præmittendum.col.j.versi.si verò obscurū.lib.3.scribit quòd in possessorio,si vtraque partiū dicat se possidere,is pro reo habetur,qui corporaliter possidet,& aduersarius pro actore.

pro actore. dicta l. liberis. §. vlti ff. de liber. cau. nisi, inquit, reus qui se opponit, opponendo intelligatur spoliare agentem, vt quia est colonus finito tempore locationis, vel emphyteuta qui cecidit emphyteusi, vt ibi per eum.

3 ¶Sed ita tamen, ne excidat quod aliàs tractari solet, an semper is qui ad iudicium prouocat, partes actoris sustineat, præsertim si petat tolli quodpiam impedimentum ei factum, vel aliquid nullum esse contendat, vel aliàs: & quid etiam in possessoriis, vt proinde scias an sit recipiendus, & an onere probandi grauetur, & ad alios quoque fines. Super quibus ne te diutius detineam (si hæc omnia sigillatim tractarem) vide tex. in l. de pupillo. §. qui remissionem. & ibi Pau. Castr & rursum in §. si procurator. & ibi glos. in verbo, defensoris. Iaco. Aret. Oldra. Barto. Bald. Imo. Rapha. Com. Roma. ipsum Pau. Alexan. & Iaso. ff. de noui oper. nunc. glos. in l. duo iudices. in glos. j. & ibi Bartol. Ange. Imo. Paul Cast. & latè Alex. ff. de re iudic. glos. in cap. dilectus. in verbo, excommunicationis. & ibi Bal. col. 2. versic. opponit glos. de rescrip. & in cap. licet causam. in verbo, possidere. versicu. item si constat. & ibi Bald. col. 7. versi. glos. dicit hìc quòd ille vincet, de probat. & glos. in cap. j. quod incip. in nomine D. N. Iesu Christi. §. eligatur autem de ipsis. in versi. nec aliqua super hoc ei audientia. xxiij. dist. Innoc. Anton. & Panorm. in c. cùm inter. de except. Hostien & Ioan. Andr. in cap. dilecto. de verbo. signific. & in c. quod ad consultationem. de senten. & re indic & in c. dilecti. & ibi quoque Anto. Imo. & Panor. de excep. Specu. titu. de contuma. §. vlt. versi sed pone quòd diceret. & ibi etiam Ioan. And. in addit. & ipsum Ioan. And. in c. j & ibi Domi. de rescri. lib. vj. Bar. & Ang. in l. non cogendum. §. j. ff. de procura. Ange. Rapha. Fulgo. Pau. Cast. in l. de die. §. tutor. ff. qui satisd. cogan. & consi. cx. cuius initium est, nota quòd in duplicibus.

Quid in vniuersum in rebus similibus.

OCTAVA DECLARATIO.

1 ¶Octauò declara, vt hæres id ius continuatæ possessionis, & intentandi remedia, quæ pro ea illi competebant alteri cedere non posit, tanquam id ius ipsius personæ ita cohæreat, vt in alterum cedi non posit, per id quod scribit Bal. consi. clxxxvj. cuius exordium est, quia allegationes. col. 3. versic. dicet aliquis, bonor. possess. lib. j. quòd possessorium iuris alteri cedi non potest, per tex in l. 3. §. acquirere. ff. de bon. poss. vbi probatur bonorum possessionem non transmitti: ex quo satis sequitur, nec eam cedi posse, cùm quòd transmissibile non est, nec cessibile quoque est, l. si ex pluribus. & ibi Dyn. Bar. & alij, ff. de admin. tuto. cum aliis concord. à me collectis in tracta. Retractuum, tit. j. §. xxvj. gl. j. nu. 44. incip. tertiò bonorum possessio.

Hæres an id ius huius consuetudinis alteri cedere posit.

2 ¶Verùm contrarium, cùm id dubium ex facto contigisset, respondit Anto. de Lucis doctor, & aduocatus Vincentinus valentissimus, inter consil. Bal. qui ita illum vocat, consil. ccccxxxvj. quidam creditor habens plures debitores, col. 2. versic. quanquam supradicti facti, & seq lib. 3. cui consi. subscripsit ipse Bal. ibi per multas rationes, quas inibi vterque adducit, vt ibi videre potetis, & diximus etiam in dicto tracta. Retractuum, dicto §. xxvj. in glos. 3. nume. 31. incipien. trigesimoquinto ciuilis possessio. Nam & aliàs videmus ciuilem possessionem alteri posse cedi, & per actum etiam fictum, & ciuilem transferri, vt & nos latè docuimus in tractatu Constituti possessorij. parte ij. ampliatio. xxj.

Qui contrarium.

3 ¶Illud tamen posset dici, quòd si hæres simpliciter transferat hæreditatem alteri, hic cessionarius non posit dicere se saisitum, nisi hæres in illum hanc possessionem transtulerit, vt etiam expressè voluit Anton. Rube. consi. cxxj. dominus Ioannes Bernard. col. 3. versicu. ex præmissis igitur concludam. Et hoc quidem verissimum est. Nam nec is qui verè, & realiter possidet, cedendo rem transfert possessionem, vt patet ex l. si ager. ff. de rei vendic. & l. quoties. C. eo. titu. & l. traditionibus. C. de pact. cum simil.

Cessionarius non est saisitus, nisi hæc possessio translata fuerit.

NONA DECLARATIO.

1 ¶Nonò declara, vt hæc possessio sit adeò fauorabilis & priuilegiata, vt pẽdente lite inter hæredem, & alium super possessione, ea non debeat sequestrari, sed manere apud ipsum hæredem, licet aliàs facilè in huiusmodi causis possessoriis præsertim retinendæ, quæ solent in hoc nostro regno frequentius intentari, licet aliàs facilè, & ex primo ac minimo quoque dubio accedatur ad sequestrationem, ita enim multis ac magnis rationibus interrogatus respondit Pau. Paris. consi. xlj. optimum ius, col. 4. versi. nec audiendi sunt aduersarij, & multis seq. lib. j.

An pendente lite inter hæredem, & aliũ, debeat hæreditas sequestrari.

2 ¶Et id quidem verissimum esse credo, vt scilicet non temerè deturbetur hæres commodo possessionis sibi statuto delatæ, pendente lite: nisi sit alius qui se etiam prætendat esse hæredem, aut solum, aut pro portione, contra alterum. Nam tunc si res sit dubia, an scilicet alter litigantium sit hæres, & proinde possessor ex hoc statuto, interim donec amplius liqueret de iure alterius, ad sequestrationem hæreditatis veniendum est, vt in cæteris his causis possessoriis, neque enim hìc alter altero fauorabilior est ob hoc statutum, cùm dubium sit vter eorum hæres sit, & ita solet iudicari. Sed cùm primùm ius alterius apparet esse potius, vindiciæ, id est (vt vulgo vocamus) recredentia solet ei adiudicari, secundum not. in l. vlti. C. de edicto diui Adriani tollendo.

De eadem re.

O 2

SEPTIMA PARS MISCELLANEORVM, quæ quinque declarationibus constat.

Prima declaratio septimæ partis.

1 *An alius cõtra hæredẽ possit uti hac consuetudine.*

PRimò declara, vt id statutum procedat in fauorem ipsius hæredis, vt scilicet posit se dicere faisitum aduersus alium, si velit. Quòd si alius id allegaret aduersus ipsum hæredem, id certè non procederet, vt expresiè voluit Lauren. Calcan. loquens de statuto Cremensi huic nostro simili. consil. lxxvj. primò est videndum quæ actio, col. 3. versi. nec obstat quod dicitur, ibi præterea illud statutum: hac ratione motus, quòd id statutum factum est in fauorem filiorũ, vel aliorum hæredum, l. quod fauore. C. de legib. cum simil. Igitur, inquit, quatenus tendit ad eorum læsionem, non debet continuari in eos possessio: quatenus autem tendit in fauorem, dicitur continuari, ne inducta ad vnum effectum, operentur contrarium, l. legato generaliter. ff. de lega. j. credo quòd voluit allegare, l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. neque enim prior illa quicquam facit.

2 *Episcopus liberatur patria potestate, ad suũ cõmodum.*

¶Vnde, ait, dicit Nicol. Neapol. in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alic. iur. & ibi Barto. quòd licet filius episcopus liberetur à patria potestate, auth. sed dignitas episcopalis. C. de episco. & cler. tamen illud procedit, quando est vtile ipsi filio, secus autem si id cederet in incõmodum ipsius. Et ideo si sit constitutio regia, vt filiusfamiliàs constitutus in potestate patris, gaudeat certo aliquo priuilegio, filiusfamiliàs episcopus eo gaudebit, ac si esset in potestate constitutus. Et facit, inquit, quod not. Bart. in l. j. C. de dignit. lib. 12. quòd si statuto nobilis delinquens perdit nobilitatem, intelligitur quoad quæ sibi sunt commoda, & honorifica, secus si damnosa. Et quod scribitur in l. actione. §. qui societate. ff. pro soc. quòd socius qui desinit esse socius ratione delicti, desinit quidẽ quoad commoda, non quoad incommoda.

3 *Ad idem.*

¶Hæc ille, cui adde primùm ad id quod dicit de filiofamiliàs episcopo, idem voluisse Guil. Cur. Cyn. & Bal. in d. l. item qui in potestate. & alia multa similia quæ nos adduximus in nostro tractatu Nobilitatis. cap. 6. nu. 47. si quem princeps, & quatuor seq. Et ad id etiam quod postea dicit de nobili delinquente, idem voluisse ipsum Bart. Ang. Ioan. à Plat. in l. j. C. de infamib. lib. x. & Roma. qui id dicit singul. in l. si exhæredatus. §. sub diuo. ff. de Senatuscon. Silla. cum aliis multis concord. huius rei. & similib. à me quoque adductis in eo ipso tracta. Nobilitatis, cap. 24. num. 7. intellige tertio, & multis seq. per totum illud cap.

4 *Beneficia legis tãtum prosunt, qui uti uolunt.*

¶Eandem quoque illam sententiam Calca. (nulla tamen illius facta mẽtione) expresiè tenuit Fran. Rip. lib. j. Respons. c. omnium j. defuncto nouissimè Carolo, col. antepen. versi. non obstat itaque prima ratio, illa etiam ratione suffultus, quòd beneficia legis, & consuetudinis recipiunt eam conditionem, si is in cuius fauorem fuerunt concessa, eis vti velit. l. vlti. C. de execut. rei iud. & l. debitoribus. & ibi Alex. & alij, ff de re iud. & l. vniuersa. & ibi latè Ias. C. de precib. impe. offer. & l. scimus. in prin. iuncta gl. C. de inoffi. testa. & facit l. inuito. ff. de reg. iur. Hincque vt subdit, est regula, quòd quilibet renunciare potest suo fauori, l. si quis in conscribendo. C. de pact. cum simil.

5 *Mulieri quæ se obligant sine solennitate, obstet id nõ potest ab eo qui cum ea contraxit.*

¶Hæc autem præter illos confirmari possunt, ex eo quod pulchrè respondit Paul. Cast. consi. xcj. in causa appellationis. col. 3. ver. secundò dicitur non fuisse facta, lib. j. quòd si ex statuto, mulier nõ possit se obligare sine quapiam solennitate, ea tamen sine ea solennitate se obligauerit, poterit eadem id statutum allegare contra alios, vt obligationem subuertat: alij autem contra eam non possunt, in cuius fauorem factum est, per not. in l. his consequenter. ff. famil. ercisc. & alia quædam quę ibi alleg. Et idem quoque voluit ipse Pau. consi. cxix. videtur dicendum super primo, in ij. dubio. lib. 2. per d. l. quod fauore. & l. non cò minus. C. de procur. vbi sententia lata pro minore sine curatore, valet.

6 *Minor potest si uelit seruare contractum à se factum sine solennitate.*

¶Nam & aliàs, vt id illi addas, potest minor si velit, approbare contractum venditionis à se factum sine solennitate, & cogere emptorẽ ei stare, & pretium venditionis restituere, l. cùm interdictę. C. arbit. tutc. ex qua not. Bal. quòd cõtractum nullum, ob fauorem alicuius potest ille approbare, & allegat etiam ad hoc tex. in l. Iulianus. §. si quis colludente. & §. seq. ff. de act. emp. quem & ad hoc dicit sing. Bal. in l. dolum. in fi. C. de peric. & cõmo. rei vend. & not. Pet. Anch. in c. quàm sit. col. j. de elect. lib. 6. Et illud quoque de minore tradiderunt Raph. Fulg. & Alex. in l. cum hi. §. eam transactionem. ff. de trãsact. ipse Alex. in addi. Bar. in l. cùm lex. in vlt. addit. ff. de fideius. Mathesil. not. clvj. no. quòd si minor. & Soci. consi. lxxx. præsens consultatio, col. j. versi. ad hanc obiectionem. lib. 4.

7 *Et similiter ecclesia.*

¶Et idem dicitur de ecclesia, quæ alienauit sine consensu episcopi, vt ipse episcopus, si postea velit, posit cogere eum qui cum ecclesia contraxit, vt stet contractui, per c. si qua de rebus. xij. q. ij. quem tex. sic intelligit gl. post Hug doctorem antiquum, in c. j. in verbo, sede vacante, ante fi. extrà, ne sede vacante. & ibi quoque Host. Ant. & Panor. per illum tex. dicit ad hoc esse menti tenendum, & eam gl. esse not. Imo. Host. Io. And. Cald. Flor. Panor. qui id dicit notandum, & omnes cęteri in c. j. extrà de his quæ fiunt à præla. Anto. in c. si quis presbyterum. col. j. de reb. eccl. non alien. & consi. xxij. visis punctis. col. j. ad fi. Raph Fulgo. & Ias. in d. §. eam transactionem. Mathesil. d. not. clvj. Alex. in addit. Bar. in d. l. cùm lex. Guid. Pap. decisio. Delphin. clix. duodecima conclusio post prin. Philip. Dec. qui alios multos citat, in c. quæ in ecclesiarum. col. 3. versi. addatis tamen quòd si alienatio. de constitut. Carol. Ruin. consi. xj. viso compromisso. col. 3. nu. 6. lib. 4.

¶Quòd

8 ¶Quòd si contractus bonæ fidei sit dolo alterius initus. is qui dolum fecit, nullum dicere non potest aduersus eum, cuius fauore nullus est, glos. in l. iurisgentium. §. Prætor ait. pacta conuenta quæ neque dolo malo, & ibi quoque Bal. Ang. & Ias. ff. de pact. gl. in l. in causæ cognitione etiam, quæ est ij. in princ. & ibi item Bal. in l. iij. lect. ff. de minorib. gl. in d. l. eleganter. in princi. in verbo, nullam, & in verbo, ipsam. versi. item ad quid. & ibi Bart. & Bal. in prior. lect. col. a. versi. in eadem glabi, §. seruus ff. de dolo malo. & gl. in l. à diuo Pio. ff. de ritu nupt. & in l. transactionem. & ibi Ias. C. de transact. Ve der. Senens. consi. lxxxix. puto agenti exceptionem. Bal. in d. l. quòd fauore. col. 2. per eum tex. C. de legib. & in l. j. col. 2. versic. sed hic quæro. C. plus valere quod agit. nisi inquit, lex præcisè resisteret actui per d. l. à diuo. & ibi gl. sing. C. de ritu nupt & idem in d. l. dolum. C. de commo. & peri. rei vend. & in l. si res. §. si mulier. per eum tex. ff. de iure dot. Anto. dicto cōsi. xxij. Panor. in c. cùm dilecti. col. 2. versi. item cape aliam. de emp. & ven. Pau. Cast. consi. ccxcv. si dicta pignora. col. j. lib. 2. Ias. in d. §. eam transactionem. Feli. in c. dilectus. le 1. col. v. versi. tertiò facit. de rescri. & in c. tuis quæstionibus col. j. de testib. Caro. Rui. consi. cxcviij. viso ac prælecto. col. 6. nu. 12. lib. 1. D. Io. Igne. in l. contractus col. xxxiiij. versi. nunc restat articulus. & multis seq. ff. de reg. iur.

Dolū qui passus est in contractu, si uelit cogit aduersarium ut ei stet.

9 ¶Cuius rei argumento Bal. & Salic. in d. l. j. col. vtrique ij. ille versic. sed hic quæro. hic versic. quæro vnus ex contrahentibus. C. plus valere quod agit. scribunt, quòd si vnus tantùm ex duobus contrahentibus simulabat, ille qui non simulabat, sed verè & ex animo contrahebat; poterit cogere illum simulatorem, vt stet contractui, velit nolit: nisi tamen aliàs lex ei contractui resisteret. Id enim generale est, vbicunque contractus annullatur fauore alicuius, si is velit, stabitur contractui, nec contra eum poterit ab alio ea nullitas allegari. Ita enim ex facto respondit Barto. consil. clix. visa quadam constitutione. col. 3. versi. tertiò videndum est Ad quod etiam faciunt quæ idem tradit in d. §. si quis colludente & subobscurè in l. si spontaneos. C. de decur. & fil. eor. lib. x.

Cōtrahens uerè cū simulante, potest eum cogere stare contractui.

10 ¶Ex quibus & illud quoque fit, vt irritans clausula decreti nullitatem non operetur, nisi is velit, ad cuius fauorem posita est; vt voluerunt Ioan. Mona. Ioan. And. Lap. Domin. & Philip. Franc. in c. 3. de præben. lib. 6. Domin. post Imo. in c. statutum. §. cùm vero. col. 4. versic. nota tamen ex gl. de rescrip. lib. 6. Domin. Bened. in repe. cap. Raynutius. in verbo, in eodem testamento relinquens. le j. nu. 91. de quo tamen vide Feli. in c. cùm dilecta. col. xiiij. vers. sed quicquid dicatur. de rescri. & quæ scripsimus in repe. l. si vnquam. in verbo, reuertatur. nu. 32. incip. illud autem omnino. C. de reuo. dona.

Decretum irritans, nō operatur contra eum: cuius fauore positum est.

11 ¶Ad hæc si in contractu conuentum expressè fuerit, quòd si vnus ex contrahentibus contrauenerit conuentis, contractus sit nullus: & postea vnus eorum contrauenerit, poterit nihilominus alter si velit, stare contractui, & cogere aduersarium vt adimpleat, vt ex facto respondit Petr. Anch. consil. cxlj. super prædicto dubio. vbi idem dicit consuluisse Dyn. consi. incip. in quæstione quæ vertitur. & sequitur Feli. in d. c. dilectus. le 2. vbi suprà de rescrip. & in d. c. tuis quæstionibus. de testib. Et per hæc tenuimus in nostro tractatu Legum connubialium, in gl. 7. in verbo, *de son mary*, in x. q. mulierē quæ sine consensu viri (qui ex consuetudine requiritur) contraxit, posse cogere eum qui secum contraxit, stare contractui: & è contrario, posse illum cogere eam mulierem, ei stare.

Contractus nullitas, ob cōtrauentionem allegari non potest à contrauenente.

12 ¶Denique licet testamentum in quo filius præteritus est, sit nullum ipso iure, ita vt filius eo non obstante sit hæres, per iura vulgata, hoc tamen intelligitur si filius ipse velit, l. filio præterito. & ibi glo. & omnes, ff. de iniusto testam. & l. maximum vitium. §. sancimus. C. de liber. præterit. glos. in l. scimus. in princ. C. de inoffic. testam. cum infinitis propè concord. à me adductis in repet. l. si vnquam. in verbo, reuertatur. num. 13. simile est autem. C. de reuocan. donat. vbi & id exemplo comprobaui ex antiquitate repetito.

Testamentum ob præteritionem, tunc demum nullū est, si præteritus uelit.

13 ¶A quo non longiùs distat quod in simili dicitur, fiscum qui potest ab indigno hęreditatē auferre, & ita faciens tenetur satisfacere creditoribus, l. 2. C. ad leg. Iul. de vi. & l. si marito. in prin. ff. sol. matr. cum similib. id tamen intelligitur, si ipse fiscus velit auferre, aliàs non tenetur acceptare, & soluere debita hæreditaria, sed apud indignum ipsum manet hæreditas, vt voluit glos. in l. ea sola. ff. de reg. iur. quam dicit singu. & mirabilem Bal. in l. eam quam. col. v. versi. de prædictis autem bannitis. C. de fideicom. & Roma. in l. j. ad fi. ff. de acquir. hæred. Martin. Laud. in tract. de fisco. §. ccxxvj. si fiscus autem velit. & Iason in l. re coniuncti. num. 120. ff. de leg. iij. & in l. j. col. j. versi. octauo & vltimo, vbi tamen pungit in contrarium, C. de hæred. instit. & in l. j. col. 4. versi. prædictā regulam limita, C. quando non peten. part. & est ad hoc bonus tex. in l. si seruus plurium. §. si quis ante quęstionem de familia. col. 1. in 2. not. ff. de lega. j. vbi id ex eo not. Alex. in fi: & Ias. col. j. in ij. notab. vti & fecerat Bal. in l. etiam. in vlti. opposit. C. ad leg. Falcid. Miror autem Dec. in d. l. ea sola. hæc non nisi obiter, & summis (quod aiunt) labris attigisse.

Fiscus ab indigno nolens nō aufert.

Hæres præsumptus, an habetur pro hærede, nisi expresse aliud declaret.

SECVNDA DECLARATIO.

1 ¶Sed hac in re, & id erit vice Secundæ declarationis, fuit aliquando dubitatum in nostra curia Parlamenti, an hęres qui non vult vti beneficio statuti, de cuius viribus tractamus, teneatur id expressè declarare, aliàs habeatur pro hærede, & eo quidem saisito ex hoc statuto: ita vt creditores defuncti aduersus eum agere possint, & præsertim si sit filius, nam de filio illic agebatur, quod nonnulli existimabant propter hanc cōsuetudinem, quæ ei ipso iure continuo possessionem quærit, & quia etiā ex præsumptione iuris, filius succedit patri, gl. in §. j. versi. vt autem. in verbo, parentes: in auth. vt qui res min. oblig. hab. perhib. Bal. in l. apud hostes. col. vlt. C. de suis & legit. vbi eam gl. dicit singu. & in c. j. col. j. tit. an agn. vel fil. Rom. & Alex. in l. necessarius. ff. de acq. hære. ipse Alex. in l. si cùm dotem.

Filius iuris præsumptione succedit patri. Filij ipso iure succedunt patri.

§.transgrediamur.col.v.versic.in hoc articulo.ff.solu.matri.Iason in l.non hoc. col.1. C. vnde legit. Francis.Ripa.in l.quod te. col.xix. nu 58.ff.si cer.pet.Nam & filij ipso iure parentibus succedunt, l.si mater. & ibi Bald. in princ. & alij C.de suis & legiti. Cui succinit illud Diui Pauli. ad Galatas 4. si filius est, & hæres quoque est, relatum à glos.in l.1.C.si minor ab hære.se abstin. & in d.l. necessariis.ff. de acquir. hæred.

Suus hæres an præsumatur adiisse, ita ut creditoribus teneatur.

2 ¶Verùm in ea sum sententia, vt nisi filius, aut alius proximior se immiscuerit hæreditati, vel aliter se hæredem declarauerit, non cogendum tanquàm hæredem soluere creditoribus. Nullus enim nostris moribus Gallicanis hæres est, nisi qui hęres esse vult, ita enim (veluti prouerbio) dicere solemus, *il n'est heritier qui ne veult*. Nec quis tenetur id expressè declarare, per tex.expressum in d. l.j.C.si min.ab hæred.se absti.vbi ita scribitur, Si vos paternæ hæreditati non immiscuistis, ob eam rem testificatio necessaria non fuit, cùm fides veritatis, verború adminicula non desideret, vbi glo. in verbo, ob eam rem.in princ.not.ea.l. reprobari quorundam opinionem, qui dicebant suum hæredem præsumi adiisse, & teneri statim creditoribus. & est etiam ferè similis text.in l.ei qui. ff. de acquir. hæred.

Repudiatio hæreditatis fit sola & nuda destinatione.

3 ¶Et alibi scribitur repudiationem hæreditatis fieri sola, & nuda destinatione.§.item extraneus hęres testamento.Instit.de hæred.qualit.& differ.vbi glos.dicit non opus esse hoc actu extrinseco declarari.Et propterea per tex.in d.§.pen.dicit Bart.in l.gerit.ff.de acquir.hæred.quòd repudiatio hęreditatis fit solo animo, & illum sequuntur Angel.& Franc. Aret. ibi, qui id dicunt, repudiationem hæreditatis fieri, sola mentis destinatione aliter non declarata, quoniam obligationem non inducit. & Panor.in c.1.de solu.& Barb.consi.v.bene etenim cuncta geruntur.in princ.lib.3.& consi.xlj.immortalem & omnipotentem Deum.col.pen.vers.quia ad hoc respondeo.lib.4.Et facit quod scribit Bal.consi.cccvj sententia lata.lib.3.& consi.clxxxij.citatio facta.in 3. dubio.lib.4.& consi. cccxcviij. casus sic proponitur, ad finem lib.v.

Aditio, & repudiatio à pari procedunt.

4 ¶Ex quo & plerique fuerunt in ea opinione, vt quia repudiatio, & aditio à pari procedunt.l. is potest.ff.de acquir.hæred.& l.vlt.§.simili quoque.C.de iure delib.ideo & aditio fit etiam solo animo, vt dicit gl.in l.pro hærede.in prin.in verbo, animi.ff.de acquir.hæred.per tex.in d.l.gerit.eo.tit.& in l.si auia.C.eo.quoque tit.& alia gl.in l.potuit.in verbo, & voluntas.C.de iure delibe.& in l.cùm hæredes.in prin.in glo.j.ff.de acquir.poss.per tex.in §.vlt.Instit.de hæred.qualit.& differ.Signor. consil. clv.quæstio disputanda col.6.versic. quæro in bis, per l.2.ff.de offic.procur.Cæsar.& l.recusari.ff.de acquir.hæred.& idem Signor.loquens in casu nostri statuti, consil.clxxxviij.casus continens.col.2. versi.cùm ex sola.vbi & ad hoc allegat l.pro hærede.in prin.ff.de acq.hæred.& voluit etiam Ioan. Fab.in §.vlt.post med.per tex.ibi, Instit.de hære.qualit.& differ.Ange.in l.gerit.& Barb.dicto consi. v.col.3.versi.præterea faciat.lib.3.Pet.Ferra.in titu.forma libel.quo petit.hære.ex testa.in verbo, purè instituit.col.1.Corne.consi.lxxv.diu post consilium.col.2.versic.item pondero, lib.2.per tex.optimum, in l.si auia. C.de iure delib.

Qui contrarium tenent.

5 ¶Quanquam sunt qui in hoc vltimo tenent contrarium, vt videlicet ad aditionem hæreditatis, nó sufficiat solus animus, nisi aut verbis, aut facto declaretur.ita enim voluit glos.sibi contraria, in d.l. gerit.& in l.multum.ff.de acquir.hæred.& in §.extraneus.in verbo, nuda. Instit.de hæred. qualit.& differ.Bart.Alex.& Franc.Are.in l.pro hærede.& in d.l.gerit.& ibi omnes post eum, præter Ange. & idem Bart.Bal.& Salic.in d.l.potuit.C.de iure delib.Bart.in d.l si auia.Bal.in l.si certis annis.col. vlt.C.de pact.& in l.j.col.xj.versi.circa octauum.C.qui admit.& in l.cùm antiquioribus.col.j.versic. & per hoc infero.C.de iure delib.& in l.dos à patre.ad fi.C.solu.matr.& Rapha.Fulgos.in l.ij.ff.de interrog.actio.& Barba.sibi contrarius, dicto consi.xlj.col. pen. vbi suprà citauimus, lib.4. & Franc. Aret.consi.clx.in præsenti consultatione. versi.quod autem videatur.

Hæresne sit an non, cogitur dicere is qui in id conuenitur.

6 ¶Sed quicquid sit de ea re, illud tamen minimè dubium est, cogendum esse eum, qui ob id nuncupatim conuenitur, vt declaret hæresne sit, an non, & pro qua parte id ipsum facere velit, sed ita tamen, vt ei, si petat, detur tempus ad deliberandum, l.j.in fi.& l.ij.ff.de iure delib.& expresśius in l.si curatores. C.eo.tit.cum aliis similibus adductis per glos.

Filius heres est si velit, alias minimè.

7 ¶Sed redeundo ad nostrum principale institutum, quod suprà diximus, filium ipso iure & iuris pręsumptione esse hæredem patris, id certè ipsum fateor, si velit, vt suprà diximus, id est, se talem declarauerit, vel se immiscuerit: aliàs enim nó tenetur creditoribus, vt ex eo patet quod scribunt Bart. Salic.Paul.Castr.& Philip.Corne.in d.l.si mater.C.de suis & legit. intelligentes illud quod suprà diximus, filios ipso iure esse hæredes parentum, si velint, aliàs secus.

Creditori incumbit onus probandi filium esse heredem.

8 ¶Hincque illud fit, vt creditori incumbat onus probandi filium esse hæredem, quòd scilicet se immiscuerit: non filio, quòd abstinuerit.d.l.j.& ibi gl.C.si minor ab hęred.se abstin.& l.j.C.de iure delib.& expresśè voluit gl.in l.si cùm dotem.§.transgrediamur.in verbo, extiterit.& ibi Bar.col.j.vers. quæro cui incumbit.& Bal.col.item j.versi.quærit gl.vtrùm, Ange.col.2.versi.in gl.super verbo, extitit.Imo.qui hanc dicit esse cómunem opinionem, col.j.versi.in fi.glos.Pau.Cast.col.j.versi.in vlti. gl.Alex.qui & hanc dicit esse communem, col.pen.versi.in gl.in verbo, extiterit.ff.solu.matr.& alia gl.in l.necessariis.& ibi Dyn.Bart.Alber.& alij.ff.de acquir.hæred & alia item in l.siue ingenua.cui est coniuncta l.ita demum mater.aliàs, ita tamen.§. quid si pater.ff. ad Senatuscon. Tertul. Dyn.& Bal.in l. filio.in fi.ff.de lega.j.& Cyn.& Pau.Cast.in l.ei qui se.ff.de acquiren.hæred.Bal.in l.si filius qui patri.col.2.vers.in tex.ibi, liberare, & ibi Imo.col.j.versi.nota tertiò quòd hic videtur.ff.de vulg. & pupil.

& pupil.substit:ipse Bal.in l.2.ff.de condict.fur.in lectura antiqua.ibi, nota quòd suus & necessarius. & in l.2.C.ne fil.pro pat.& in l.apud hostes.col.2.versi.item sequeretur.C.de suis & legit.& in l.j.ad fi.C.commu.de leg.& consi.ccciiij.prima ratio.lib.3.& consil.cccvj.sententia lata,eo.lib.Barba.in c. ex præsentium.col.j.versi.& pondera,per eum tex.quem dicit meliorem totius iuris,de pignor. vbi & ad hoc dicit singul.illam glos.in d.§.transgrediamur.& idem Barb.in c.j.in j.not. de solut. vbi & illam gl dicit sing.& Iaco.à S.Georg.in l.si fratris.in j.not.C.de iure delib.dicens, aliud esse, cum filius vt hæres agit:neque enim necesse est eum probare se immiscuisse hæreditati, per eum text.& in l.j.§.qui sunt in potestate.ff.si quis omissa causa testam.Et id credo verissimum,licet nonnulli teneant contrarium.Aliàs è diametro id pugnaret,aduersus illos textus apertissimos, qui dicunt, nudam voluntatem sufficere ad repudiationem.

9 ¶Nec ad id quicquam officit hæc nostra consuetudo, quæ ipso iure saisit hæredem. Neque enim quantum ad qualitatem hæredis,aliquid addit nostra consuetudo ad ius commune: nam non magis est hæres is qui debet succedere propter hanc consuetudinem,quàm si nulla talis esset consuetudo:quia in hęredem vel ex testamento,vel ab intestato transit dominium ipso iure,etiam nōdum appræhensa possessione,si hæres esse velit.l.cùm hæredes.in prin.cum glo.j ff.de acq.poss.cum simi. potéstque propriâ authoritate possessionem appræhendere, vt ibi etiam nota.& diximus suprà in præfat.declarat.viij.nume.1. Illud autem addit nostra hæc consuetudo, vt etiam possessio transeat, etiam si velit:neque enim transit si nolit,vt suprà diximus & probauimus.

Responsio ad hanc nostram consuetudinē.

TERTIA DECLARATIO.

1 ¶Tertiò declara,vt licet aliàs de iure cōmuni testator possit legatario, aut alteri facere potestatem appræhendendæ possessionis propria autoritate,per tex.(secundum vnum intellectum) in l. Titia cùm testamento.§.j.& ibi gl. Bar.Bal.Imo.qui illum tex.dicit sing.ff.de leg 2.Albe.qui eam glo.negat alibi esse.in l.j.§.j.in fi.& rursum in §.quod ait.ff.quorum leg.Bar.in l.nemo potest.col.2.versicu. quæro an testator facere possit quòd legatarius,& ibi cæteri recentiores.ff.de leg.j.& idem Barr.in repet.l.3.in 2.q.princ.C.de pign.& in l.legitimus.in princ.col.j.versi.quæro vtrùm in quolibet.ff.de legit.tut.Ioan.Fab.in §.vlt.circa fi.Instit.de leg.vbi addit,quòd potest adiicere pœnam,si hæres impediat.Bal.in l.j.col.3.versi.in gl.j.C.commu.de leg.cum aliis multis ac propè infinitis concor.à me collectis in consuetud.Picta.tit. *de testamens.* §.iiij.qui omnium est,ccix.vbi & id multis rationibus confirmaui,& præterea docui id in testamento minùs solenni fieri posse,non solùm expressè,sed tacitè,& id quidem multis modis.

Testator potest legatario permittere, ut propria autoritate possessionem capiat.

2 ¶Tamen stante huiusmodi consuetudine,moribus nostris Gallicis, id nō admitteretur,etiam si testator pœnam adiiceret,quod & multis nostris consuetudinibus expressè cautum est,& inter cæteras Picta.d.c.ccix.& Sanctonensi,c.ix.Cuius etiam consuetudinis meminit Io.Fab.in §.alteri.col.j.in paruis.versi.sed si consuetudo dicat.Instit.de inuti.stipu.& Bened.in c.Raynutius. in verbo,mortuo itaque testatore.le 2.nu.72.& D.Boër.in comment.consuet.Biturig.tit. *des coustumes concernans testamens*, col.3.& Chassan.consi.xix.nobilis dominus Antonius,in xij.dubio,col.eiusdem j.nu.47.

Tamen id moribus nostris facere non potest.

QVARTA DECLARATIO.

1 ¶Quartò declara,vt si hic hæres qui semel saisitus fuit vi huius consuetudinis,cadat ab hac consuetudinaria possessione,non poterit ampliùs postea se dicere saisitum vi huius consuetudinis,vt in simili diximus de hærede,qui missus fuit in possessionem,beneficio l.vlt.C.de edicto diui Adria.tol. si ea possessione cadat, non ampliùs admittendus est ad beneficium eius legis, vt post alios antiquiores voluit Cyn.ibi,col.vlt.versi.adhuc quæro,pone quòd missus est,per l.quòd si in diem.§.non solùm autem à debitore.in j.respon.ff.de petit. hæred.

Hæres si amiserit possessionem, an possit dicere se saisitum.

2 ¶Vti etiam is qui in possessione reali est,non potest implorare illud beneficium, vt tueatur se per iudicem,vt post Odofred.voluit idem Cyn.vbi suprà,versic.seq.& iterum in l.j.in sexta eadémque vlti.quæst.C.de Carbon.edicto.vbi tamen dicit,quòd potest petere,vt defendatur in sua illa corporali possessione,quam adeptus est,l.j.C.vti possid.& arg.ff.de vi & vi arma.per totum tit.Sed tu de hoc vltimo vide Bal.in d.l.j.in prin.C.de Carbo.edict.& Alex.in d.l.vlt.ad fi.& ea quæ diximus suprà,in sexta parte,secunda declaratione,versi.vlt.incip.quanquam & tu.

Possidens realiter an ille tuetur.

3 ¶Quod autem ad primum attinet,videlicet de hęrede,qui cecidit à possessione semel adepta,idem etiam expressè voluit Albe.in ea ipsa l.vlt.col.antepen.versi.item quæro si scriptus missus fuit. vbi & ad hoc dicit melius facere tex.in §.adipiscendę.in fi.Instit.de interdict.& Pet.Iaco.in tit.de fideicom.hæred.petit.col.2.versi.item si fuisset realiter.& Ioan.Fab.in d.l.vlt.col.2.versi.item nec hęres. per l.quòd si in diem.in princ.ff.de petit.hæred.& Salic.in ea ipsa l.vlti.col.2.versic.secundò quæro quid de fideicommissario.& Rapha.Fulgos.col.antepenul.versi.& vltima differentia. ibi, & addit quòd si hæres.& Iaco.à S.Georg.col.3.versi.sed iuxta hoc quærit ipse Fulg.in l.si sorori.C.de iure deliber.& Petr.Ferra.in titu.forma libelli quo petitur hæreditas ex testam.in verbo,ac etiam realiter.in princ.& idem quoque ante hos voluit Spec.quem ipse Alber.citat,in titu.de testa.§.sequitur. versic.quid si missus in possessionem.

De eo quod dictum est de hærede, qui iterum petit se mitti in possessionem.

4 ¶Et simile est,quod voluit glo.in c.j.in glo.j.ad fi.de confess.lib.7.hæredem qui semel adeptus est possessionem hæreditatis,si ea ciciderit,non posse tamen intentare petitionem hæreditatis, quam sequitur Alex consi.lxxxix.viso puncto & instrumentis.post prin.lib.2.& consi.clxxxiij.viso puncto quæstionis præmissæ.col.j.versi.sed pręmissis nō obst.& versi.similiter videmus.li.v.& cōsi.clxxxv.

An autē possit iterū intentare petitionem hæreditatis.

in causa appellationis col.2.versi.quia respondet.eo.lib.6.quibus locis dicit eam not. & consil. clij. in causa & lite,post princ.lib.6.& Ias.qui eam solennem & multum notandam dicit in d.l.vlt.col.3. versi.secundò intellige.C.de edicto diui Adria.tollen.& consi.cxij.viso longo.col peti.versicu. circa conclusionem.lib.4.

Quid de fideicommissario.

5 ¶Et idem voluit alia glos.loquens de fideicommis.in l.vlt.& ibi Bar.in prin.qui id dicit not.& Rapha.Fulg.post princ.ff.de fideicom.hæred.petit.quam & ipsam quoque sequitur Pau. Castr.consil. clxix.viso quodam processu,circa medium,lib.1.& Corn.consi.cliij.principalis difficultas. col. vlti. ver.& petitio hæreditatis.lib.4.& Alex.dicto consi.clxxxv.lib.6.& Socin.qui & id not.dicit, consi. cxxij.in causa dominæ Iacobæ,col.2.versi.secundò respondeo,lib.4.& Ias.qui & eam not. dicit, in d.l.vlt.de edicto diui Adria.tollen.& dicto consi.cxij.lib.4.& Maria.Socin.iunior, consil.xlvij. viso prædicto puncto,col.pen.nu.23.lib.2.Et bene facit tex.in §.adipiscendæ.versi.ideo autem. Instit. de interdict.& l.1.§.veteres.ff.de acquir.posses. vbi per adeptionem possessionis res desinunt esse hæreditariæ, cum similib.

De eo quod suprà dictum est d.l.vlti.de edi. diui Adr.tol.

6 ¶Sed tu tamen super eo quod diximus,hæredem semel missum in possessionem ex d.l.vlti.de edi. diui Adria.tollen,si cadat ea possessione,non posse ampliùs vti eo beneficio, vide alios contrarium tenentes,scilicet Bal.in addit.Spec.vbi nuper citauimus,& consi.xij.quidã D.Matthæus.col.2.versi. alius passus est,lib.7.quod consi.repetitur consi.ccclxxxvj.lib.5.& ipse Bal.consi.xiij.super eo quod quæritur.col.j.versi.quintò quæritur.lib.j.& consi.clxxxvj.quia allegationes.col.vlt.ver.& hoc præsupposito.eo.lib.1.Nam & hoc,inquit,videmus in familiæ herciscundæ iudicio,quod imitatur naturam petitio.hæred.l.j.ff.famil.hercis.& Alex.in d.l.vlt.col.4.versic.sed iuxta prædicta quærit. dicto tit.de edicto diui Adria.tollen.

Redit ad principale dubium.

7 ¶Sed quicquid sit de ea re,tamen fieri non potest,vt qui semel amisit possessionem hanc, quę à statuto illi data erat,eandem censeatur habere ex eodem ipso statuto. Non magis quàm qui amisit possessionem,quam ex constituto habebat,eandem habere dicatur, etiam si res peruenerit ad constituentem,vt latè diximus in tractatu de iure Cõstituti possessorij,in secunda parte,ampliat.5. Verùm si vterque sit intra tempora recuperandæ possessionis amissæ,id est intra annum,poterit eandem interdicto recuperatorio repetere, vt & nos latè alibi diximus.

QVINTA DECLARATIO.

Hæres an sit saisitus aduersus executores testamenti.

1 ¶Quintò declara,vt etiam hæres vi huius statuti,vel consuetudinis,sit saisitus aduersus executores testamenti,vt scribit D. Boër.in cõsuetudinibus Biturig.tit. *des coustumes concernans testamens.* §.vj. col.pen.versi.sed quid an testamento.& D.Chassan.in commentariis consuetud. Burgund. titu. *des successions,* §.j.col.ıij.vbi id dicit ita fuisse iudicatum. Nam executor debet accipere per manum hæredis,l.nulli.versic.j.iuncta glos.in verbo,exigendi.& ibi Ioan.Fab. col.2.versi.item quæritur an possit.C.de episc.& cler.Spec.tit.de instr.edit.§.nunc verò aliqua.versi.item sunt quædam. Ideóque Bal.in l.id quod pauperibus.col.6.in xv.q.C.de episc.& cleri.negat pertinere ad officium executoris,introducere hæredem in possessionem,quia hæres non debet capere è manu executoris,argu.l. sed si sub conditione.circa fi.in verbo,in ratione sui,ff.de hæred. instit.

Executor habens potestatẽ vendendi, non potest transferre possessionem.

2 ¶Et hæc vsque adeò vera sunt,vt etiam executor habens potestatem vendendi à testatore sibi datam,non possit transferre possessionem in emptorem,inuito hærede possidente,vt dicit Bal.in d.l. id quod pauperibus.col.pen.versi.decimooctauò quæro,quia nisi hæres discedat à possessione,non amittit dominium,nec possessionem,arg l.fistulas.§.fundum.ff.de contrah.emp Et si quis,inquit, dicat sufficere emptorem mitti in possessionem,licet non constituatur verus possessor.l.si fundum.& ibi gl.ff.de fundo dot.in promptu est responsum,quia ea l.loquitur,cùm dominus vendebat: hîc autem, cùm eius minister,arg.l.si quis prohibuerit.ff.de publ.quam tamen non repeti.Agat igitur emptor contra hæredem,& consequetur possessionem,l.qui vniuersas.§.item cùm emptor.ff.de acqui. posses.neque enim potest executor per vim expellere hæredem de possessione,l.non est singulis.ff. de regu.iur. Hæc ille.

Consuetudines in eam rem.

3 ¶Scio tamen ex multis consuetudinibus huius regni,executores testamentorum esse saisitos aduersus hæredes,sed diuersimodè,vt videre licet apud Parisienses,cap.xciij. Meldunenses, ca.33. Melodunenses,c.xcv.Senonenses,ca.lxxxviij.Trecenses,c.xcix.& seq.Caluimontenses,cap.xc.& seq.Victriacenses,cap.cvj.& seq.Carnutenses,c.xc.Aurelianenses,ca.ccxxviij.vbi Pyrrhus nihil dicit. Cenomanenses,cap.ccxcj.Andegauenses,cap.cclxxiiij.Pictauienses,c.ccvij. Borbonienses,cap. ccxcv. Blesenses, cap.clxxvij. Engolismenses , cap.cxiij.Rochellenses , cap.lxviij.Niuernenses,titu. *de testamens,* ca.ij.Altisiodorenses, tit. *de testamens,* §.viij.Senlitenses, cap.cxlviij.Claromontenses, cap. cxxxiiij. Valesienses,cap.clxxj.Montargienses,tit. *de donations testamentaires,* §.v.Niuernenses, titu. *de testamens,* §.ij. & multis seq.

Executor, ultra disposita in testamento manum admouere non potest.

4 ¶Omnes tamen hæ consuetudines propemodum intelliguntur, vsque ad concurrentiam relictorũ. Nam nec aliàs iure communi,executor potest manum admouere bonis ipsius testatoris, vltra disposita in testamento,vt non obscurè probatur ex authen.hoc ius porrectum.l.iubemus.§.emptore verò.ad fi.ibi,inspecta ipsius qualitate,& quantitate,& onere,cum glos.in verbo, onere, & Bartol. colum.2.versicu.quæro quid est hoc dictum,C.de sacrosanctis eccles.& idem Barto.in l. alio.col. 4. versicu. quæro an exhibitis. ff. de aliment.& cibar.legat.& expresius Bald. in l. vlti. §. sin autem legata.C. de bonis quæ liber. per text.in l. Lucius. ff. de exercito. actio. Et bene facit quod

scribunt

scribunt Barto. & alij in l.à diuo Pio.§.in venditione.ff. de re iudica. & Panormit.in cap. quod ad consultationem. de re iudic. & Docto.vbique.

5 ¶Et licet multa ex illis consuetudinibus,dicant non esse admittendum hæredem ad dandum cautionem de exequendo testamento,vt executores amoueat ab executione, id quod iuris esse videtur,cùm censeatur esse electa industria personę.ideo nec transire possit ad hæredem,vt etiam dicit Bal.in l.id quod pauperibus.col.2.versi.octauò quæro an officium.C.de epis.& cler.per glos.in l.tutela.in verbo,ad alium.ff.de tutel & l.cui bonis.ff.de cura.furio.tamen possunt ipsos præuenire con festim exequendo,ita vt non possint ampliùs executores idipsum facere,vt not.Spec.qui tamen super hoc distinguit,tit.de instru editio.§.nunc verò aliqua.versi.de primo quæritur.& Bart.in l.cùm quidam.C.de fideicom.liber.Bal.loquens de executore legali,in d.l.nulli.col.2.versi.deinde not.C. de epis.& cler.& in l.hæreditas.§.si defuncto monumentum.in fi.l.in versi.quamuis.in verbo,ad monumentum faciendum.ff.de petit.hæred.in 2.lectu.vbi omnino vide, & in l. si quis seruum.§. certam.in fi.ff. de leg.

Hæres nõ admittitur ad exe cutionem testamẽti aduersus executores.

6 ¶Illud autem non mihi prætermittendum visum est,quod huc nonnihil pertinere videtur, quod à Bart.scriptum est post alios antiquiores,in l vlt.col.4.versi.quæro quid in episcopo.C.de edicto diui Adria.tollen.quòd executoribus testamenti in quo instituti sunt pauperes,competit beneficium illius l.vt se petant mitti in possessionem hæreditatis:vt etiam episcopus,legitimis testamentorũ executionibus deputatus,arg.l.si quis ad declinandam.C.de episco.& cler.& idem voluerunt in ea ipsa l.vlti.Albe.col.7.versi.quæritur etiam si in testamento,Bal.col.quoque 7. versic. idem in episcopo. Ange.col.vlt.versi.item competit hoc beneficium.Salic.col.2.versi.quæro quartò ab extra, quid si essent.Alex.col.4.versi.quid in episcopo legitimo.Iason col.v.versi.subdit Bar.quòd etiam,Philip. Dec.col.8.versi.& subdit Bart.quòd beneficium,Iaco.à S.Georg.col.4.versicu.nunc quæro quid in episcopo.Franc.Curt.iunior.col.x.versi.quintò quæritur.Bart.& ipse Bal.post Iac.Butrig.in d.l. si quis ad declinandam.col.3.versi.iuxta hoc quæritur an episcopus,& ibi quoque Salic.col.2.versicu.nota quòd episcopus.& idem Bal.in addit.Spec.tit.de testa.§.sequitur.in fi.Alex.consil.iiij.videtur inspectis his.col.8.versi.si autem dixerit.lib.2.Ange.Aret.in §.quadrupli.col.13.versi.veniamus ad secundum. Instit.de actionib.

Executoribus testamenti cõpetit beneficium l.vlt. de edicto D. Adr. toll. pro relictis pauperib.

7 ¶At illæ nostræ consuetudines vlterius progrediuntur,vt scilicet executores sint saisiti,etiam si pauperes non fuerint instituti hæredes,sed quod plus est,aduersus ipsos hæredes.Nec tantùm in relictis ad pias causas,in quibus maior fuisset ratio fauore piæ causę,eùm etiam ex multorum sententia legata piis causis,debeantur hæreditate non adita,vt videre licet ex Spec.& Ioan. And. in addi.illius tit.de instru.edit.§.nunc aliqua.versi.sed pone quòd eo testamento,Bar.& Bal.in lect.& ferpe.Salic. Fulg.Franc.Aret.& Ias.in vtraque lectu.in l.t.C.de sacrosan.eccl.cum alis, & propè infinitis cõcor. à me collectis in priuilegiis piæ causæ.Sed & simpliciter,& generaliter vsque ad concursum omniũ legatorum,vt videre potes in his consuetudinibus quas suprà tibi designaui.

Legata piis causis debẽtur hereditate nõ adita.

8 ¶Quod ob eam fortè causam constitutum est,quòd exequi testamenta,etiam ad non pias causas, semper est fauorabile,& pium.§.si verò expressim designauerit.in verbo,sed solummodò piè agendo,in auth de hæred.& Falcid.quem ita expendit.Bar.in l.nemo potest.col.2.versic.est alia persuadens.ff.de legat.j.& in auth.sed cùm testator.col.1.C.ad leg.Falcid.Bal.in l.i.in ij.lectu.col.v.in 3.q. versi.solùm sic distinguitur.ff.de lega.ij.Cardin.Florent.post alios antiquiores in elem.j. in iij.q.de testam.Panor.in c.pe.col.2.versi.in gl.super verbo,mandatum.extra eo.tit.per tex.in l.j.C.de sacrosanct.eccl.& c.tua nobis.eo.tic.de testa.Barba.in eo ipso c.tua col.xj.sub nu.20.& iterum col.seq.sub eod.nume.Corne.consi.ccij.circa præsentem consultationẽ,col.pe.versi. nec obstant adducta.lib.2. per tex.in l.cùm quidam.C.de necess.ser.hæred.instit.& Ias.in l.qui liberis.§.hæc verba.col.pe.versi. cogita si posses saluare.ff.de vulg. & pupil.

Exequi testamenta,semper est fauorabile.

9 ¶Et ante hos Hostien.in dicto c.tua nobis.col.2.in verbo,per locorum episcopos.de testam.vbi ex hoc dicit,quòd episcopus potest se immiscere executioni testamentorum,non solùm respectu relictorum piis causis,sed & quorumcunque non improbatorum,per c.Ioannes.eo.titu. dicuntur enim piæ voluntates defunctorum,non solùm ratione locorum,& relictorum ad pias causas,sed ad quascunque alias,& quoad omnia generaliter:pium enim est quicquid diffiniunt testatores,modò nõ sit contra legem,& dicitur pia ea voluntas,qualiscumque sit:nam pium est vt seruetur,l.j.C.de sacrosanct.eccl.& c.vltima voluntas.§.sed alius.xiij.q.ij.quæ latè reassumit,& confirmat Barba.in d.c.tua nobis.col.xj.versi.nota ibi piis voluntatibus.

Episcopus potest exequi testamenta , in relictis piis, & aliis non improbatis.

10 ¶Et de ea re etiam loquens Panorm. in cap.si hæredes.colum.2.versicu.item interest iudicis. eodem titu.de testa. illud præterea dicit, quòd testator ille defunctus est miserabilis persona,cùm sit destitutus omni auxilio,& iam aliud velle non possit, l.j. C.de sacrosanct. eccles. Sed quod priuatim pertinet ad relicta facta ad soluendum, & satisfaciendum creditoribus, dicit Vital. Nemau. in repet.cap.Ioannes.in iij.notab,per eum tex.ra censeri esse ad pias causas.Pro quo facit quod scribit Bald.in dicta l.id quod pauperibus.in ix.quæstio.C.de episco. & cleric.executores ad id deputatos, posse etiam exoluere debita naturalia tantùm. Cæterum è Theologis scholasticis Richardus lib. 4.sententiar.distinct.xxxv.quæst.4. articu.v. tradit dilationem executionis testamenti,non parum nocere animæ testatoris, & illi contrà prodesse celeritatem,duabus potissimùm rationibus, quas ibi videre poteris.

Testator defunctus,miserabilis persona.

¶Haud

Executores possunt agere cõtra heredes pro piis causis, non pro cæteris rebus.

11 ¶Haud dubiè autem executores in relictis nuncupatim ad pias causas, vel alimenta, sunt multò fauorabiliores, quàm in cæteris, plúsque potentiæ & facultatis habent, quod vel ex eo inter cætera videre licet, quòd hi executores pro cæteris rebus agere non possunt contra hæredem, per l. Lucius. §.j.ff.ad S.C.Trebel.& l.filio.§.matri suæ hæredi.ff.de adim. lega. Pro legatis autem ad pias causas possunt, per l.nulli.& ibi Bal.in j.not.Ioan.Fab.col.2.& Pau.Cast.C.de epis.& cler.gl.in l.si quis Titio.in princ.& ibi Bart.col.2.versi.quæro an executor.ff.de lega.2.gl.in d.l.Lucius.§.j.in verbo, non posse.& ibi item Bart.ff.ad Trebel.Inno.Host.Ioan.And.Panot.& cæteri in d.c.Ioannes.de testam. Spec.tit.de instru.edit.§.nunc verò aliqua.versi.& scias huiusmodi executores.& ibi Io.And. in addit.Bal.in l.id quod pauperibus.col.3.versi.quartò quæro an fideicommissarius.Ceo.tit.& in d.l.hęreditas.§.si defuncto.col.2.versi.septimo.ff.de petit.hæred.in 2.lect.Card.Florent.in clem.j.in xuj.q.de testam.Alex.consi.clxx.circa primum dubium.post prin.lib.2.& consi.lj.in casu præsenti occurrit,col.v.versi.circa secundum dubium,lib.7.& Franc.Aret.in l.j.col.vlt.in xv.priuilegio piæ causæ. C.de sacrosanct.eccles.

Mandatum tutoris & prælati, morte eorũ finitur.

12 ¶Et ex eo quoque quod licet aliàs mandatum tutoris, aut prælati morte eorum re integra finiatur, l.si per epistolam.ff.de acquir.hæred.& clem.vlt.de procur.& aliàs semper finiatur mandatũ morte mandantis l.2.§.sed si quis.ff.de donat.vbi Bart.id latè tractat.& l.mandatum.& ibi quoque Bal. C.manda.tamen mandatum executoris ad pias causas, eius morte non finitur etiam re integra, per tex.not.in clem.exiit.§.in eo verò casu.de verb.signifi.quem ad hoc expendit, negátque alibi reperiri Bal.in auth.si qua mulier.col.vlt.versi.quartò nota quòd illud.C.de sacrosanct.eccle.& Roma. qui & illum tex.dicit singul.consi.cxix.in prima conclusione,& idem voluit ipse Bal.in d.l. mandatum.col.3.versi.sed contra hoc opponitur, per tex.in l.si ego.§.j. ff.de iure deliber. & latiùs quoque dicemus in priuilegiis piæ causæ.

Executores possunt legatũ eis relictũ propria autoritate capere.

13 ¶Aliud quoque est quod etiam nonnihil facit pro illis consuetudinibus, quæ saisiunt executores. nam testator dando executores, videtur illis fecisse ius accipiendi propria autoritate legatum, aut fideicommissum ei eodem testamẽto relictum, vt voluit Ioan.And.post Iaco Aret. in addit. Spec. de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.versic.xxix.sed pone, per l.nulli.ibi, habeat exigendi licentiam. C.de epis.& cler.& l.si quis ita.ff.de leg.2.& l.Lucius.ff.ad Senatuscon.Trebel.& idem illis nõ memoratis voluerunt Bal.Ange.Salic.& Pau.Cast.in l.non est dubium.& ibi quoque Alex. ad fi.qui illos memorat,& Iason in 2.limitat.C.de legib.ex quibus Bal.allegat prætereà not.in l.de his.C.de furt.& Ang.l.pen.coniuncta gl.C.quando decre.opor.non est.& l.si quis ad declinandam.C.de epis. & cler.Et id quoque ipsum voluit Alex.in l.Paulus respondit his verbis, post prin.ff.ad Senatuscon. Trebel.Iason in l.j.in prin.col.antepe.versi.item adde bene facere.ff.de acquir. possis. Philip. Dec. consi.ccccxxuij.proponitur quòd magnifica domina.col.3.nu.16.& consil.ccccl xxvj.conclusionem superius firmatam, paulò ante fi.& Paul.Paris.consi.liiij.in isto indicio,col.v.versi.& idem admittitur.lib.3. Ex quibus intelligis executorem posse sibi soluere, de quo tamen nos aliquando dubitari vidimus in nostra curia.

Executores ad distribuendum pauperibus, habentur loco heredis.

14 ¶Est & aliud quoque, quòd executores dati ad distribuendum inter pauperes, habentur loco hæredis, per c.cùm tibi.secundum vnum intellectum,& ibi Innoc.& alij post eum, de testam. Roffre. in tit.de actio.ex testa.versi.item quid erit quod sæpe contingit.Spec.tit.de instru.editio.§.nunc aliqua.versi.item pone quòd aliquis non instituit, qui est sub num.27.Bar.in l.hæreditas ad statũ, quæ est.ff.de hæred.instit.& iterum in l.illa institutio.col.vlt.versi.quæro quid si dicat.eo.tit.& in l.Centurio.col.v.versi.contrarium est verum.ff.de vulga.& pupil.substit.& in d.l.si quis ad declinandam. versic.item nota quòd episcopus,& versi.item dico de executore.C.de episco & cler.& in l.si quis Titio.col.2.versicu.aduerte tamen quòd quandoque.ff.de lega.2.& in l.alio hærede instituto.col.3. versi.quæro igitur primò.ff.de alim.& cibar.lega.per d.l.si quis ad declinandam.& idem Bart.consi. xxv.viso testamento gentilis, in primò dubio,& consi.clxxxij.Titius condidit testamentum.col.2. versi.prætere a sicut executor.& in sua disput.incip.filium adultum.Bal.in auth.licet patri sine legit. prole.insert.l.humanitatis.in prin.C. de natur.liber. & in l. precibus col.antepen. versi.præterea quando testator.C.de impub.& aliis substit.& Benedict.Cap. consi. xxv.cùm de pluribus quæratur.col 3.versic. circa tertium. & Alex.dicto consi.lj.vbi suprà, lib.7. Sed id magna pars illorum intelligit, ne decipiaris, quando nullus alius est hæres institutus.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII TRACTATVS,

De Iure constituti possessorij:

AMPLISSIMO CARDINALI GVISIANO REMENSIVM ARCHIEPISCOPO, ANDREAS TIRAQVELLVS S.

VM anno superiore dedicandis meis commentariis de Nobilitate,& Iure primigeniorum Henrico Christianiss.Regi nostro,veluti totius nobilitatis principi, atque autori,mecum cogitarem,ad eámque rem viri alicuius primarij gratiam mihi ineundam putarem, tu vnus occurristi,Cardinalis amplissime,quem meritò patronũ mihi asciscendum existimaui. Ea enim est in te cùm doctrina,& eruditio,tum vitæ sanctitas atque humanitas,vt omnes boni, literarúmque studiosi, certissimum sibi in te præsidium constitutum arbitrentur. Itaque cùm vt librum illum meum Regi offerre,ac exhibere non grauaretis, literis rogassem, tanta abs te,támque propensa humanitate sum exceptus,vt non librum solùm ipsum,sed & autorem quoque in tuam fidem susceperis:idque ea modestia,atque animi candore feceris, vt dando beneficium accipere videri volueris: neque tibi satis fuerit,& me & librum meum principi obtulisse,ni etiam & nos graui ac locupleti tuo testimonio ornates. Qua ex re etsi me tantum tibi debere arbitrabar,quantum nec referre,nec verbis assequi, nedum prædicando illustrare possem:tacitus tamen tantam humanitatem, ac beneuolentiam præterire nõ potui: nihílque mihi antiquius esse putaui,quàm vt aliquo munusculo ac quasi pignore,meam in te voluntatem, animúmque tanti beneficij nec immemorem esse, nec vnquam fore testarer.Ex nostris igitur lucubrationibus libellum hunc, qui De Iure constituti possessorij inscriptus est,in manus sumpsi, quem aliquot antè diebus,ex infinitis propè Iuris vtriusque locis,quorundam nostrorum forensium hominum non parui nominis hortatu collegeram,eúmque sub tuo nomine in publicum emittere, tuæque amplitudini ac dignitati nuncupare visum est. Neque interim vereor,ne cui fortè mirum sit,me de iis rebus ad te scribere, quæ ad Ius nostrum Ciuile,vsúmque forensem comparata esse,& potissimùm pertinere videntur: neminem enim latere arbitror, quanto studio ac labore in eo nostro Iure sis versatus,adhibitis etiam ad eam rem doctiss.hominibus,& tanta præterea

quotidie huiusce disciplinæ documenta, in augustissimo illo Regio cõsessu præbes, vt verè illud dicere possim, quod olim Traiano Neratius Priscus: quod Antonino Pio, Marcellus: alteri Antonino Philosopho, Sceuola Seruilius: Seuero, Vlpianus, Paulus, Pomponius, ampliss. viri summis Imperatoribus, id te ac etiam multò maiora Principi nostro præstare posse ac solere. Taceo raras illas, & eximias animi ingeniíque dotes, eum summa nobilitate, quam parẽs vterque ex Regia stirpe duxit, cõiunctas, vt nulla liberalis sit disciplina, nulla ingenuo, aut certè ciuili homine digna, quam non modò non attigeris, sed cuius solidam, ac absolutam cognitionem non sis assecutus. Quis ignorat quo successu te ab ipsa pueritia in vtriusque linguæ facultate exercueris? Quid de Theologia, ac rebus sacris dicam? in quibus perscrutandis quantum olei, ac operæ impenderis, indiésque magis ac magis elabores, & virorum doctissimorum consuetudo, & præcipuè illa tua de his rebus disserendi vis, atque copia declarat. Iam verò quis est, qui paulùm modò te audierit, qui non variam illam historiarum cognitionem, omniũ temporum atque ætatum non laudet, suspiciat, admiretur? Taceo incredibilem morum integritatem, in eo præsertim flore ætatis, summã mansuetudinem, atque humanitatem in tanta rerũ, ac fortunarum amplitudine, vt aditu nemo facilior, in congressu nemo suauior, nemo denique ad bene de omnibus promerendum paratior, aut propensior esse possit, vt tu, quæ tua sit dignitas, solus ignorare, imò potius in quo animi tui magnitudo posita sit, intelligere videaris: vt quantò tu genere, ac nobilitate excellis, tantò te omni virtutum genere velis esse pręstantiorem. Mitto reliquas, sed infinitas quę in te relucẽt virtutes: neque enim eo, vt te laudaremus, consilio, hęc à nobis instituta est oratio, sed me cepit vel incendit istarum virtutum admiratio, vt in eum sermonem nescio quo pacto prolapsus, hucusque tẽperare mihi non potuerim. Habes igitur, Cardinalis illustriss. mei in te animi qualecunque testimonium, opusculum videlicet tibi dicatũ: cuius ędítionem in aliquot adhuc dies proferre constitueram, vt ei veluti auctuarium, adiungi posset alter quidam libellus, quem incudi propediem tradituri sumus, quò munus hoc nostrum in iustioris voluminis formam excresceret: verùm id per quotidiana quorundam hunc efflagitantium conuitia, qui nimio ipsius teneri desiderio videbantur, minimè licuit. Quare munusculum hoc nostrũ quale quale est, quod tamen perinde erit vt acceperis, primùm offerentis animus apud te commendet: deinde tui candoris erit, è pusillo amplum, è mediocri eximium, adspirante lætiori tui fauoris aura, reddere: & si affirmare non dubitem, permulta in hoc opusculo tractari, quæ cum amplissimis quorundam voluminibus (absit verbo inuidia) possint non immeritò conferri. Celsitudinem tuam, præsul ornatissime, patriæ studiis diutissimè seruet incolumem Christus Optimus Maximus.

INDEX

INDEX LIMITATIONVM AD AMPLIATIONES TRActatus de Iure conſtituti poſſ. Andr. Tiraquelli.

DE IVRE CONSTITVTI POSSESSORII

PRIMA PARS.

Constitutum aliud quã hoc nostrum.

Cõstitutum de quo hic tractatur.

Cõstitutarius.

Constitutum fictus modus tradendæ possessionis.

1 HOC nostrum constitutum ideo possessorium vocamus: quoniam aliud est constitutum nostris Iurisconsultis notius, de quo in tit.ff.& C.de constit.pec.& in §.in personam.Instit.de action. cùm videlicet quis constituit se id quod debetur daturum,facturúmve pro se,vel aliis, quod Græci καταστῆσαι vocant, vt videre licet ex Demosthene,ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίν. Et de hoc constituto Bal.tractatum peculiarem fecit. Sed hîc aliud constitutum tractamus,cùm scilicet vendens, donans, aut aliter concedens,rem quam ipse vendit,donat,aut aliter concedit,sese constituit possidere,vel simpliciter,vel precario eius nomine,cui ea conceditur,quem Cõstitutarium vocare possumus, & deinceps sæpe vocabimus: sicut & depositarium, mandatarium, legatarium,commodatariũ,dicimus.Hic enim est inter alios modos fictos quos vocamus, quibus transfertur possessio,sine alia rei traditione,sigillatim descriptos à gloss.& doct.in l.iij.in princ.ff. de acquir.poss.& in cap.ij.de consuetu.Qui quidem modus omnium cæterorum est frequentissimus, & in decisionibus causarum forensium vsitatissimus tam apud nostros Gallos, quàm Italos, & cæteras gentes:vt videre licet ex scriptis à nostris interpretibus, tam in lect.ordin. quàm consi.& tractatib.Ideóque nobis priuatim tractandum instituimus:sed ita, vt facilè ex his quæ hîc leges,intelligere possis multa,& ad alios id genus modos pertinere. Hunc autem tractatum in tres partes diuidimus.Prima pars consistit in viribus ipsius constituti. Secunda in ampliationibus, quas vocant. Tertia in limitationibus,quas item appellant.

Cõstituto trãsferri possessionem.

2 ¶Igitur per huiusmodi constitutum transferri possessionem in constitutarium,ab omnibus passim dicitur,& in id vbique citatur.l.quædam mulier & ibi gloss. Bart, Ange, & alij ff.de rei vendi. & l. quamuis.§.j.& ibi ipse Ange.ff.de acquir.poss.& l.quod meo.in princ.& ibi Barto.& alij, eo. tit.& l. interdum.etiam in prin.& ibi quoque Bar.& Alex.eo.titu.& l.certè.§.j.ff.de precario. & c. cùm venisset.& ibi gl.fi.& omnes doct.de restit.spol.Et voluerunt etiam glo.& doct.in d.l.iij. in prin. ff.de acq.poss.gl.in §.interdum.Instit.de rer.diuis.& in d.c.ij.& ibi item docto.de consuetud. Host. Ioan. And.Pan.& alij in c.vlt.de preca.Oldr.consi.cclxxviij.licet quantum,col.2.ad primum,Spec.tit.de empt.& vend.§.j.versi.& nota quòd expressè,& ver.sed quid si in instrumento continetur. Archi. in c.ij.col.2.in verbo,tenere.de reb.eccl.non alien.lib.6.Bar.in l.si ager.ff.de rei vend. Bal.in l. licet. col.1.statim post princ.C.de acquir.poss.& in l.nec ex vera.col.1.versi.item fallit si venditur, eo.tit. & consil.cxcviij.ad intelligentiam. col.1.versi. quartò inspiciendum est,lib.1. & consil. ccccxxxviij. præmittendum.col.2.eo.lib.1.& consil.cccclxxviij.quidam Franciscus codẽ lib.1. & consi. cccclxvj. ad intelligentiam,col.4.versi.tertia inspectio.lib.5.Ange.consi.ccxviij. visa narratione. col.vlt. Rap. Com.consil.clxxiij.Galuanus.col.2.alter Rapha.Fulg.consil.cxcj.in causa Iacobi. ad fi. Paul.Castr. consi.clxxj.in casu præsenti,in prin.lib.2. & consil.cclxj. visis & consideratis.col.2.eod.lib.2. Alex. consi.xcij.perspectis his quæ in themate,col.2.versi.quod autem in possessorio.lib.1.& consi.xxviij. viso & præhabito,col.1.versi.nec prædictis,& iterum ver.& præterea fateor,lib.2.& consi.ij.ex narratis,col.2.versi.item quia licentia.lib.4.& consi.cxxj.visis & ponderatis.col.1.lib.5. & alibi sæpe in locis propè infinitis.Francis.Aret.consi.xxj.si diligenter.col.4.versi.amplius.Corne.consi.xv.ex quo dictus.col.3.versi.quia per precarium,lib.1.& consi.cvj.licet in hac,col.2.in litera G.eo.lib.1.& consi. xiij.circa primum.col.1.eodem lib.1.& consi.cxxvij.primo aspectu,col.1.lib.2.& consil.cclxxx.visis quibusdam.col.2. lib.3.Socin.consi.cclij.in causa magnifici.col.5.versi.ex quibus inferendo. lib.2. & omnes propemodum,quos in hoc opere citabimus.

Ratio quare ex constituto.

3 ¶Cuius rei rationem dicit gl.in d.l.quædam mulier.in verbo,possessionem.ff de rei ven.hanc esse, quia ita constituens se alterius nomine possidere, sibi ipse mutat causam possessionis. Quæ ratio non placet Ang.ibi,post prin.qui aliam assignat,quia scilicet rei suæ non consistit precariũ l. certè. §.vlt.ff.de precar.& l.neq; pignus.ff.de reg.iur.Ideo ita se constituendo possidere precario nomine alterius,transfert dominium,quod transferre non posset,nisi tradita possessione, per l.traditionibus. C.de pact.ex quo sequitur eam censeri esse translatã.Quæ & ipsa(inquit)ratio est,quare per vsusfructus retentionẽ,vel conductionẽ etiam transfertur possessio:quia nec rei quoq; suæ vsusfructus,aut

conductio

conductio esse potest.d.l.neque pignus,cum simi.Quanquam priorem illam rationẽ sequatur Imo: in l.iij.in prin.col.1.versi iste casus est valde exorbitans.ff.de acquir.poss. Sed illam rursus impugnat Alex.ibi col.2. versi.& dicit Imo. quia inquit, tex. in d.l.quod meo.dicit quòd non mutat causam possessionis,sed desinit possidere.

Constituti simplicis, & cum precario differentia.

4 ¶Illud autem primo loco dicendum est,non modicum interesse inter simplex constitutum sine precario,& constitutum cum precario:quia per illud transfertur omnimoda possessio ciuilis, & naturalis:ita vt penes constituentem nihil remaneat præter nudam,& simplicem detentionem siue detentationem.Per hoc autẽ ciuilis tantùm possessio transfertur, naturalis autem apud cõstituentem remanet.l.& habet.§.eum qui precario.ff.de preca. Bar. in d.l.interdum.in princ.& ibi ferè omnes post eum,ff.de acquir.poss.& in l.creditores.col.3.ver.item quæro quid si in instrumento,& rursum col 6.versi.& prædicta vera,iterúmque col.8.ver.sed pone quòd debitor. C. de pign.Bal.in l.ij.in j. quæst.C.de vsur.vbi ex hoc dicit emptorem,in quem translata est possessio ex precario,non teneri ad vsuras.& in l.quisquis. ad fi.C.de don.& consil cccclxxxij. magnifici.col.3.versi. quintus passus. lib.1.Ang.consi.ccclxxiij.visis instrumẽtis.col.1.Antonius,& Imo.in d.c.vlt.col.1.de preca. Idẽ Imo. in d.c.ij.col.3.versi.item aduerte quòd & simpliciter.de consuet. Mansuer. tit. de possess.§. item est differentia.Raph.Com.in d.l.quod meo.col.2.ver.est etiam alius ff.de acquir. poss. vbi ex hoc dicit,quòd constituens simpliciter non potest priuare dominum possessione: precario autem constituens potest.idem Raph.in d.l.interdum.§.vlt.eo.tit.Pan.Cast.in l.ab emptione.in fi.ff. de pact.& in l.j.col.1.C.quãdo liceat ab empt.disce.& consi.x.si vera sunt,col 1.& 2.lib.1.Alex.in l.j.§.si vir vxori. col.3.versi.per hoc decidi potest.ff.de acquir.poss & in d.l.quod meo. in prin.col.3.versi. in quæstionibus positis.eo.tit.& consi.xxvij.viso libello.col.2.versi.nec prædictis.lib.1.Ange.Aret.in d.§.actionum.col.5.versi.aduertas tamẽ.instit.de actio.Cepol.consi criminal.consi.iiij.visa querela.col.2.ver. prima est,vbi id dicit not.Corn.consi lv.visis.col.2.lib.3.& Barb.in d.c.ij.col.antepen.versic. not.ex ea,quòd & constitutio,de consuet.& in d.c.vlt.col.pen.de precar.Pet.Ferra.in titu.forma positionũ actoris,in verbo,item quòd præscriptus.col.2.versi.quid autem si in instrumento.& versi sed quid si constituit.& in tit.forma libelli,in causa venditionis,in verbo,constituens.Soci.in d.l.iij.§.ex contrario.col.2.versi.ij.not.ff.de acqui.poss.vbi rationem reddit, cur qui precario rogauit possidet naturaliter,licet commodatarius nullo modo possideat. Ias.consi.cxlvij.præsens. col.8.versi. quòd autem possessio.lib.2 Stephan.Bertran.consi.ccxxxviij.contra donationem. nu.2 li.& consi.lxxiij.viso casu.lib.3.& Thomas Fer.cautel.xlviij.& si quis vendit,col.3.versi.secundo verò casu.

Quid si aliter sit conuentum.

5 ¶Sed hoc intelligendum,nisi aliter conuentum sit inter contrahentes,vt scilicet ex precario,vtraq; possessio transeat in constitutarium vel ex simplici constituto altera tantùm, vel quòd etiam nulla ex vtroque transeat. Id enim fieri posse probat, dicta l.& habet.§.cum qui.& ibi glos. in verbo, à possessione.Alber.& alij,ff.de preca.& dicta l.certè.§.j.eod.tit. & l.in rebus.§.j eod. quoque tit. & l. Pomponius.§.si is qui.& ibi Bart.ff.de acquir.poss.& gl.§.hodie.in verbo,nec etiam. versi. & distingue.Instit.de interdict.gloss.in l.si quis ante.in verbo,nouissimè.& ibi Ro.in ij.not.ff.de acquir.poss. Bart.in d.l.iij.vbi suprà.C.de pign.Corn.consi.viij.circa primum,col.2.versi.secundò potest intelligi.& seq.lib.2.Franc.Are.in l.interdum.in princ.col.1.ff.de acquir.poss. Philip. Dec.in l. contractus. col.5.versi.& hoc videtur procedere.ff.de reg.iur. Nam & aliàs in simili dicitur nullam in creditorem transire possessionem,cùm id à partibus expressè conuentum est,glo.in l. si seruus.& ibi Bald. qui eam annotat.C.quod cum eo.& Franc.Aret.qui eam gl.dicit sing.in l.qui pignoris. col.2. ff.de acquir.poss.

An differant possidere ab alio, & pro alio.

6 ¶Super quo illud non omittendum ducimus,quod à Bart.scriptum est in dicta l.interdum.in princ. ff.de acquir.possess.multum interesse,an quis se constituat precario possidere ab alio, an verò pro alio.Nam primo casu nullam illum possessionem sibi retinere , secundo naturalem:& si vtrunque dicat,scilicet,ab illo & pro illo,nullam quoque possessionem sibi retinere , sed manere simplicem rei custodem.Quod dictum refert,& elegans dicit Bald.in rub.extrà de præscrip. col.2.versi.secundo quæro.vbi tamen idipsum reprobat:ea enim verba esse intelligenda secundum naturam precarij,cui adiiciuntur:aliàs enim frustrà diceret precario.Et hoc verius esse puto.

An liberetur traditione possessionis,qui se constituit possidere.

7 ¶Ex illa autem differentia simplicis cõstituti,& precarij,illud fit,vt cùm venditor teneatur tradere possessionem emptori,l.ij.& iij.& l.emptorẽ.§.j.ff.de actio.empti.& c.cùm Ioannes.de fide instrum. cum simil.sintq; multi in ea opinione,vt hac traditione liberetur,qui se constituit possidere nomine emptoris,nec possit postea ipse emptor agere ad huiusmodi traditionem , sed tantùm possit agere rei vendicatione,vel Publiciana in rem actione,aut interdicto,vti possidetis.quæ fuit sententia glos. Bart.Bal.Ange.Salyc.Fulg.Iaco.à sancto Georg.& Ias.qui dicit perpetuò notandum, in dicta l. ab emptione.ff.de pact.Bal.dum eam glos.citat,quã dicit singul.dicto consi.cccclxxxij.vbi suprà,lib.2. Salic.qui & eam quoq; dicit singul.in l.traditionibus,in princ.C.de pactis. Angel.Are. qui eam dicit notab.in dicto §.actionum,col.5.ver.quæro sit instrumentum.& ibi quoq; Iason col.20.versi.vnum circa prædicta.Instit,de action.Idem Ange.in §.j in fi.Instit.de emptio.& vendit.vbi id dicit notandum in practica.Alex.qui illam item dicit singul.in l.Pomponius.§.si is qui precario.col.3.ver.quid econtra quando venditor.ff.de acquir.poss.§.10.vbi dicit singul.glos.in dicta l.ab emptione Mathesil.not.lxvij.nota quòd venditor.& iterum not.clxxj. nota vnam doctrinam , vbi id dicit mirabile. Corne. consil.cclxvij. quanquam videatur, col.vlt.lib.3. & consil.ccxcvij.in consiliis. col.2. versic.

& ante omnia.eodem lib.3.& Ludo.Bolo.consilio lxxij. A.Bononiensis.col.2.versi. per hanc enim. Guid.Pap.consi.cxcij.ex facti narratione.in fi.Iason in l.apud Iulianum.§.si Titius.col.3.in vij.notab. ff.de legat.j.vbi eam glos.dicit notab.& in l.cætera.in princ.col.pen.eodem tit.& Franc. Purpur.in l. certi condictio.in princ.colum.12.versi.limitat tertiò.ff.si cert.per.

Quid si precariò.

8 ¶Hoc tamen intelligunt pleriq; eorum,qui etiam citati sunt in præced. versi.quando venditor constituit simpliciter nomine emptoris possidere:secus si precariò,neq; enim tunc liberatur,quin possit conueniri ad tradendam naturalem possessionem,ad hanc sententiam referentes glos. in l. Iulianus §.ex vendito.in verbo,possessionem.ff.de actio.emp. Et idipsum præterea voluit Bal. in l.j.col.1.C. quando liceat ab empt.disced.& in l.j.C.de vsucap.pro dona.& in cap.j.col.2.versi. inuestitura autẽ. tit.quid sit inuest.Ioan.Barbe.in suo viatorio iuris, tit.de empt. & vend.col.2.. versi. secundò autem casu.Alex.& Ias.in d.l.Pomponius.§.si is qui precario.ille post princ.hic in fi.ff.de acquir.possess.

De eadem re.

9 ¶Sed nec desunt qui simpliciter affirment, venditorem liberari à traditione, constituendo se precariò possidere nomine emptoris:quasi nihil intersit, constituat simpliciter, an precariò. Ita enim voluit Alexand.consi.xxvij.viso libello.col.2.versi.nec prædictis obstat,lib.1.vbi aliud dicit esse,si è diuerso postea quàm venditor tradidit rem emptori,ipse emptor constituat se possidere à venditore,quousque venditori precium solueretur:tunc enim non videtur perfectè tradita emptori,cùm venditor reuocare possit precarium,& ita rem auocare.atque ita dicit loqui glos.in dicta l.Iulianus. §.ex vendito.Et idem vt scilicet liberetur venditor per precarium,voluit Corne. dicto consi.liij.in hac causa,col.1.versi.& in contractu.lib.2.& consi.xl.viso processu.col.2.versi.adeò quod per clausulam.lib.4.& Vital.Camb.in tractatu clausularum,charta.xxj.in paruis.in clausula,& constituit se precario.col.8.versi. item operatur dicta clausula. & Matthe. Afflict. in dicto cap.1.col.3.versic.sed aduerte,quia inquantum,tit.quid sit inuestit.

An autem liberetur à traditione facti.

10 ¶At(quicquid sit de hoc postremo dicto,) sunt enim qui dicunt,quòd licet per simplex constitutũ, aut si sequaris postremam sententiam,per precarium liberetur venditor à traditione iuris, non tamen à traditione facti,scilicet ab actuali siue reali possessione,siue(si malis)detentatione , quam & ipse tenetur tradere,non obstante constituto,vel precario.Ita enim voluerunt ipsi Bal.Ang.& Pau. Castr.in d.l.ab emptione.ad id quoque referẽtes glo.in dict.§.ex vendito.vbi & id tenet Pau.Cast. ante fi.& Alex.qui hanc dicit esse communem opin.consi.xxviij.viso & præhabito,col.2.versi.plus etiam dici potest.lib.2.Corne.qui & hanc dicit communem, consi.cccxliij.in causa vertente, col.3. versi.nec huic decisioni,& seq.lib.1.vbi & id dicit se tenere in d.l.ab emptione.sed eius lect.in eo loco non vidi.Cepol.in l.j.C.de vsucap.pro dona. Pet.Ferra.in dicto tit. forma libel.in cau. vend. in verbo,ad tradendum.quæ est pen.Guid.pap.decis.Delphin.tot.si quis rem.circa medium.& iterum decis.cccccix. venditor domus. Carol.Ruin. consil.xciiij. diligenter. col.1.lib.1.Philip. Dec.consil. cclxxxj.viso puncto.col.2.versi.nec huic promissioni.Et ita quoq; teneo,licet Bart. & Raph.Fulg. in d.l.ab emptione.& nonnulli alij ex his quos suprà citauimus,contrarium tenuerint.

Quid si promittatur traditio possessionis uacuæ & liberæ.

11 ¶Illud autem minimè dubium est,quòd si is qui se constituit,vel simpliciter,vel precario possidere nomine alterius,promittat prætereà tradere possessionem vacuam,& liberam,non liberatur per huiusmodi constitutum,cùm teneatur possessionem ipsam realem liberam & vacuam tradere , ne illa verba promissionis sint superflua,vt tradit ipse Corn.dicto consi.cccxliij.col.3.versi.& hanc partem.lib.1.& iterum dicto consi.liij.in hac causa,col.2.versi. tamen ad hoc respondetur, lib.2. quod quidem con.datum est super eadem specie,qua & præcedens,& ad illud se refert,vt ibi videre poteris.& Carol.Rui.dicto consi.xciiij.col.1.

Simplex constitutũ posterius præfertur precario primo.

12 ¶Sed & ex illa differentia simplicis constituti,& precarij,illud quoque procedit, vt si quis primùm se constituat possidere precario nomine creditoris,deinde se constituat simpliciter possidere nomine alterius,cui rem ipsam vendit,in hunc emptorem transit omnis possessio , & dominium , vel vsucapiendi conditio:& creditorem possessione priuat, licèt secus esset , si primùm constituisset se simpliciter possidere nomine illius creditoris : ita enim voluit Iacob. Butr. in.§. sed istæ. Instit.de actio.& Bart.in l.Celsus.col.4.versi.sed pone quòd debitor.& ibi quoque Imo.col.2.ver.item adde inquantum dicit , & Roma. col.quoque ij.versi. secundò inquantum.& Alex. in addit. ipsius Bart. Fran.Bal.in repet.col.28.versi.successiuè.Bar.ff.de vsucap. vbi tamen ipse Bart. obscurè nonnihil loquitur,Bal.qui id dicit not.dignum,in l.nullo.in fi.C.de rei vend.De qua re tamen loquens Paul. Castr.non distinguens inter constitutum,& precarium, dicit semper creditorem priuari possessione,in l.quanuis.§.j.ad fi.ff.de acqui.poss.Sed tu vide quæ de his dicam plenius infrà in hac j. parte, num.34.at illud,& plenius in 14.limitat.num.7,super hoc tamen,& 3.seq.

Declaratio eius quod dictũ est, ex simplici cõstituto trãsferri etiam naturalem possessionem.

13 ¶Cæterùm quod suprà diximus,ex simplici constituto sine precario transferri etiam naturalẽ possessionem,nedum ciuilẽ,intelligit mirabiliter Alex.in d.l.interdum.col.3.versi.hoc tamen sanè.ff.de acquir.poss.vt sit verum quando venditor,tunc cùm facit constitutũ,est in fundo , quem se constituit possidere nomine emptoris,& ita illum possidet,& ciuiliter animo, & naturaliter corpore. At si in fundo non esset,ita vt ciuiliter tantùm illum possideat.l.clam possidere.§. qui ad nundinas.eo.tit.tunc per huiusmodi constitutum transferetur tantùm ciuilis illa possessio,quã habebat , non etiã naturalis,quam non habebat,per l.quanuis.§.j.eo.tit.& per ea quæ latè dicemus infrà in j. limitat. tum demũ constituentẽ transferre possessionẽ,si is tẽpore cõstituti possideat, vt ibi videre poteris. Si tamen ipse constituens haberet colonũ in fundo,tunc cũ per illũ retineat naturalẽ possessionem, licèt

licèt ipse non sit in fundo. l. si de eo. §. j. & l. si colonus. eo. tit. etiam eam possessionem naturalem transferret. Hæc Alex. solus omnium, quos nunc memoria suggerit. Sed tu hîc tamen vide quæ dicam infrà in iij. ampliatio.

14 ¶Ex supradictis autem constat vt plurimùm vtilius esse simplex constitutum quàm precariū: cùm ex illo vtraque possessio, & ciuilis, & naturalis transeat, saltem cùm constituens, vel eius colonus est in fundo, secundum illam Alex. sententiam: ex precario autem semper ciuilis tantùm transfertur, nisi aliter conuentum sit, vt etiam suprà diximus. Tamen interdum è diuerso vtilius est precarium quàm constitutum, vt primò apparet ex eo quod post Iacob. Butr. voluit Bart. in l. crediutores. in lectu. ad fi. & iterum in repet. in iiij. quæst. ad fi. C. de pign. quòd quando per precarium est translata possessio, non potest constituens interuertere possessionem ciuilem illius, cuius nomine se constituit precario possidere, nec tradendo alteri illam sua possessione priuare, per l. si de fundo. cum ibi not. ff. de vi & vi arma. Ad quod vltra illos bene facit gl. in l. iij. §. vnde vi. eo. tit. & in l. vlt. in fi. ff. vsusfruct. quemadmo. cauea. & in l. vnica. C. vti possidе. At quando per simplex constitutum fuit translata possessio, tunc si constituens, qui rem detinet, eam alteri tradat, priuat illum cuius nomine se possidere constituerat, vtraque possessione ciuili, & naturali, per l. iij. §. quòd si fetuus. & l. peregrè. §. quibus explicitis. ff. de acqui. poss. Tamen quantum ad primum habemus glo. tenentem contrarium in d. l. interdum. §. vlt. eo. tit. quam communiter sequuntur doct. ibi, & Bart. Imo. & alij, quos citauimus suprà versi. abhinc ij. & dicemus plenius infrà in xiiij. limitat.

Precarium aliquando vtilius constituto.

15 ¶Item etiam alio casu vtilius est precarium, quàm constitutum, ad ea scilicet, quæ not. in l. si de eo. §. si fortè. ff. de acquir. poss. vbi si confestim quàm sciuerim meam naturalem possessionem vacare, quia mortuus est is qui simpliciter constituerat se meo nomine possidere, & per quem ideo naturaliter possidebam, negligo eam adipisci, perdo & ciuilem quoque, per l. quamuis. eo. tit. & not. Bart. in d. §. si fortè. vbi declarat. At in precario secus: nam etsi is qui precariò constituerat possidere, moriatur, & ita scio naturalem vacare, & ab alio etiam occupatam, non per id tamen videor illam negligere, vt quæ mea non erat: & ita ciuilem, quæ apud me erat non perdo, vt colligitur ex d. §. si fortè. vbi & ipse Barto. & alij. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in xxj. limitat.

An per negligentiam perdatur ciuilis, uel naturalis possessio ex constituto uel precario.

16 ¶Sed redeundo ad principale nostrum institutum, à quo tamen nō longius discessimus, ex eo, quod statim in princ. huius operis diximus, possessionem transferri ex simplici constituto, vel precario: vel ciuilem, vel vtranque, secundum ea, quæ etiam suprà diximus. Illud fit, vt cùm ex multorum sententia non cōpetat actio Publiciana ex simplici cōtractu, nisi & traditio interueniat, vt not. in l. j. in fi. ff. de Publ. in rem actio. Certè si constitutū, vel simplex, vel cū precario interuenerit, satis est, vt ea actio cōpetat: vt ex facto respondit Raph. Fulg. consi. cv. quædam domina Lucia. col. j. versi. cæterū & si quis. & iterū consi. cxlj. le j. (nam duo sunt eiusdē nu.) incip. in causa, quę vertitur, in ij. dubio.

Cōstitutum & precarium faciunt, ut actio Pub. cōpetat.

17 ¶Et cum nemo sine possessione vsucapere possit. l. j. §. per seruum qui in fuga. ff. de acqui. poss. & l. sine possessione. ff. de vsucap. & l. serui & filij. §. vlt. ff. de furt. & c. sine possessione. de regul. iur. lib. 6. cum concor. ibi adductis. In id sufficit constitutum, vel precarium, quod & ipsum transfert præscribendi conditionem. Iac. But. in §. sed istæ. instit. de actio. Bar. in l. Celsus. col. 2. ver. quæro, vtrùm debeam. & ibi Fran. Balb. in repet. col. 22. versi. secunda conclusio. ff. de vsucap. Bal. in l. nullo. in fi. C. de rei vend. vbi dicit id not. dignum, & in l. j. circa medium, C. de vsucap. pro dona. Pet. Anch. consil. cccxix. in causa, col. 2. Alex. consil. lxxxiij. viso processu, col. 3. versic. vlterius etiam videtur. lib. 6. Guid. Pap. decis. cclvj. quos & quot effectus. col. j. versi. secundò, & in statuto, si quis per literas. in verbo, possessio. col. 4. versi. secundus effectus.

Constitutū & precarium sufficiunt ad vsucapionem.

18 ¶Sed tu tamen lector optime, ne id putes vndequaque indubitatum esse, hîc omnino vide Alex. Franc. Arc. Ias. & Claud. Aquen. in d. l. Pomponius. §. si is qui precario. ff. de acquir. hær. & quod voluit gl. in d. c. sine possessione. de reg. iur. lib. 6. quòd huiusmodi ciuilis possessio non sufficit ad præscriptionem. quam sequitur & commendat Panor. in c. contingit. de dolo & contu. vti eos allegat Barb. qui eam gl. dicit valde sing. in cap. ij. col. 8. versi. capio nunc aliud, extrà de consuet. Sed nec ea glo. nec Pan. id dicunt, ad quod Barb. allegat. Et contrarium expressè voluit Dyn. in d. c. sine possessione. col. penul. versi. dico igitur reassumendo, per l. serui & filij. §. vlt. ff. de furt. & l. in accessione. ff. de diuer. & temp. præscrip. & l. j §. per seruum qui in fuga. ff. de acq. poss. licet (vt ipse Dyn. subdit) sola naturalis non sufficiat, per l. acquiritur. §. vlt. ff. de acquir. rer. dom. & l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhi. & l. j §. pen. ff. de acquir. poss. & alia quæ ibi allegat, quæ tu ipse per te videre poteris. Sed & quòd sola possessio ciuilis sufficiat ad præscriptionem, tenuit Bar. in l. j. in prin. col. 3. ver. item aptum producere. ff. de acquir. poss. per d. §. per seruum qui in fuga & l. qui fundum. in prin. ff. de acqui. poss. vbi & illud idem est de natural. sed illud de ciuili declarat, vt ibi per eum videbis. Et idem voluit ipse Bart. in l. iij. §. ex contrario. col. 1. ver. venio ad glo. eo. titu. & ibi etiam Franc. Aret col. 3. versic. in ea glos. ibi, omnis, vbi hanc dicit communem opin.

Ciuilis possessio an sufficiat ad præscriptionem.

19 ¶Fit item, vt si venditor constituit se possidere nomine emptoris, non possint contrahentes solo dissensu, discedere à venditione ipso iure, nisi res ipsa retradatur, cùm iam tradita fuerit per huiusmodi constitutum, gl. in d. l. ab emptione. in glos. vl. & ibi Bar. col. 2. ver. not. & tene menti, Bal. col. 2. versi. tertiò quæritur, & Iaco. à sancto Geor. col. 2. versi. concludit ergo ista. ff. de pact. Idem Bal. in l. j. col. 1. versi. sed quæro, quid si venditor. & ibi quoque Saly. col. 2. versi. item quæro, quid si vēditor. & Pau. Castr. C. quando liceat ab empt. disce. idem Paul. consi. clxxiij. præsuppositis his de quibus post

Solo consensu non discedatur à vēditione eā constituto.

princ.lib.2.Ange.Aret.in §.hoc amplius,qui est vlt.col.j.versi.quid autem si venditor. Instit. quib. modis tolli.oblig.vbi tamen dicit,In id sufficere retraditionem etiam per constitutum, vel precarium,vti in prima traditione facta fuerat.id quod etiam voluit Franc.Are.in l.qui pignoris.in fi.ff. de acq.poss.& consi.xxj si diligenter.col.2.versi.amplius in casu nostro.& Barb cōsi.xlvij. pręclarè scripsit.col.antepe.versi.nec obst.cùm respondetur.lib.2.& sentiunt cæteri,pręsertim Sal.vbi suprà.

An autem sufficiat retraditio per constitutum.

20 ¶An tamen illud verum sit,vt necessariò requiratur retraditio,vel realis,vel certè constituta, siue precaria,vide quæ de ea re scribam inferius in 29 limitat.num.5.sed huic limitationi. Quid autem si primùm fuerit res tradita realiter,an pro retraditione sufficiat cōstitutum,vel precarium,an verò opus sit vt retradatur realiter,videbis infrà in 20.limit. Quid item si non ipse venditor constituit se posidere nomine emptoris,sed econtrario emptor venditoris,vide Albe. post Gul. Cun.in d.l.j.in prin.C.quando lic.ab empt. disce.

An pro retraditione sufficiat constitutum, vel precarium.

21 ¶Sed & illud sit,vt cùm res duobus separatim vendita est,is sit pręferendus,cui primùm eadem res tradita fuerit,etiam si sit posterior titulo.l.siue autem.§.si duobus.ff.de actio.empti. & l.quoties.C. de rei vind.& l.qui tibi.C.de hæred.vel actio.vend.& l.qui tibi.C.de his qui à non domi.manum. Ideo si quis vni primùm vendiderit,& eius nomine se posidere constituerit:deinde & alteri quoque vendiderit & ei naturalem possesionem tradiderit, primus ille ob constitutum præferendus est,vt voluerunt Guid.Suz.Alber.Franc.Are.qui id dicit singul.& Ias.in d.l.quoties.idem Suz.in l. vlt.& ibi quoque Ias.col.pen.versi.ex istis verificatur.C.de sacrosan.eccl.Oldr.consi.cxiiij factū est tale,quædam mulier.& eius discipulus Ioan.Andr.qui magistrum nō memorat (vt illi solenne est) sed Suz.tantùm,in addit.Spec.tit de empt.& vendit.§.j.versi.& nota,quòd expressè,in addit.incip. hìc dubitatur.Bar.non obscurè consi.lxxiiij.Petrus vendidit,& alio consil. incip.Ioan. Antica,vt à multis citatur,sed id consi.reperire non potui.Bald.in rub.C.de contrah.empt.& vend.in xvj.q.& consi.cxcviij.ad intelligentiam.col.j.versi.quartò inspiciendum.lib.j.quod reperitur consi.ccccxvj. lib.v.& idem Bal.consi.ccccxxx.præmittendum est,eo.lib.j.& consi.ccccxiiij.factum tale est, quædam domina.lib.2.si tamen id consi.eius sit.& consil seq.illa solennitas,quod haud dubiè ipsius est, & consi.ccclxix.venditor constituit. lib.v.Alber.in rub.C.de donat.col.1.& 2.& in l. quod meo.in princ.ff.de acquir.poss Signor.subobscurè consi.ccxvij.factum sic se habet,quidam nomine Titius, col.v.vers.venio ad primum.Ange.consi.cvj.super dicto facto,in fi.& cōsi.clxvij.viso dicto libello, etiam in fi.& consi.ccclxxxvij.consultario prædicta,post princ.Ant.in c.cùm venisset.col.3. versi.& nota,quòd si aliquis.de restit.spol.& in d.c.2.col.3.versi ideo est per hoc.& ibi quoque Pan.col.vlti. versi.quintum exemplum.de consue.& idem Panor.consi.xcj.quò ad primum.col.pen.versi.ex his satis.lib.j.Pau.Cast.consi.xcv.visis actis.lib.2.Alex.consi.xiiij.circa primum.ad fi.lib.j.& consi.xxv. viso testamento.col.vlt.lib.3.quod reperitur consi.clvj.lib.7.idem Alex.consi.xcij. viso & opportunè.col.2.versi.fortifico.lib.v.& consi.ccxxviij.ponderatis.col.1.lib.6.& consi.lxxviij.in causa. ad fin. lib.7.& inter consi.Francis.Curt.Senioris consi.xxij.Titius.col.j.vbi ex hoc,in pulchro casu consuluit Corne.consi.viij.circa primum.col.2.versi.tamen his non obstant.& iterum col.seq. versicu.ex quibus patet.lib.2.& consi.ccxv.videtur.col.2.ver.insuper & si.d.Ioan. lib.4.Fran.Are.qui id extollit in d.l.quod meo.in prin.col.2.versi.reperitur & sextò.ff.de acquir.posses.Ioan.Barbe.in Viatorio iuris,tit.de empt.& vendit.col.9.versi.sed pone quòd venditor.Vital.Camba.in tract.Clausularum, in clausu.constituti.col.vlt.Barb.consi.viij.sapienter doctissimus,col.xv.versic.& adduco quod voluit,lib.2.Maria.consi.xviij.prosequendo,col.x.ver.vlterius, & eius filius.Barthol. Socin.consi.liij.in præsenti.in fi.lib.1.& consi.ccxxxix.præsentis,col.penult.versi.nec refert.lib.2.quod reperitur consi. ccxxxj.lib.4.Guid.Pap.decis.Delphin.ita.an dicta curia,vbi id dicit ita obseruari.Ias.consi.xcij.facti præsentis contingentia.col.4.vers.sextò ad idem,lib.1.& consi.vj.exhibentur,col.8.versi. videretur ergo,lib.3.Fabia.in tract.de emp.& vend.in x.eadémque vlt.q.prin.col.2.Philip.Dec.in d.l.contractus.col.6.vers.ex supradictis infertur.ff.de reg.iur.& cōsi.ccxxvj.magister.col.1.& cōsi.ccxxxix. primò,col.5.versi.hoc responsum.& consi.ccxlvij.in causa magnifici Baronis,col.1. & consil. cclj.in causa magnificæ dominæ.col.3.versi.tertiò principaliter.& consil.cccij.cuius superscriptio incipit, an & quando cessionarius,col.3.nu.9.& consi.ccccxxxij cum sit.Cato.Ruin.consil.liij.Iesu Christi. post princ.lib.1.& consi.lxxxj.prima donatio.col.2.num.6.eo.lib.1.& consi.clxxij.non est dubium. col.4.num.18.eodem lib.1.& consi.clxxvij.visis & intellectis.col.2.nu.3.eodem lib.1.& consi.vj.primò est videndum.col.6.nu.16.lib.3.Stepha.Bertran. consi.cvij.etiam, col.1.lib.2.& consi. cclxxviij. bona,ante fi.lib.3.& consi.ccciiij.donatio,per totum,eo.lib.3.& consil.cccxix. si tempore. eod.lib.3. Matth.Afflict.in c.1.§.si facta.col.2.ver.item quæro princeps.tit.si de feudo fuer.contro.inter domi. & agna.& in c.1.col.1.nu.5.tit.quid iuris sit si post ali.feu.vasal.recu.Catel.Cotta.memo.incip.possessio ciuilis,ante fi.vbi ita dicit vidisse se obseruari à collegio iudicum Mediolani.Hippol.Marsil.in l. qui duobus.in 3.limitat.ff.ad leg.Corn.de fals.vbi id dicit sing.& singu.lxxxij.volo,in 3.limit.vbi & id sing.dicit Franc.Rip.lib.3.respon.cap.8.in causa Quintellæ,in prin.Thomas Ferra.caut.48.si quis vendit.col.2.versi.primum.Ferdin.Loaz in repet.l.filiusfamil §.diui.col.3.versic.vnum tamen.ff. de leg.1.Lud.Gozad.consi.xiiij.primò facit,col.1.nu.5.& consi.xxiiij.quæritur,an Dauid Hebræus. col. vlt.& consi.xxviij.videtur prima facie,col.pen.versic.tertiò nec etiam.& consi.lv.quæritur,cum facta fuerit.post prin.Maria.Soc.iunior consi.xviij.viso themate,post prin lib.2.& Marc.Mantua. cōsi. cclvj.viso processu mihi transmisso.col.2.num.11.& seq.

Prior possessione,licet posterior titulo, præfertur.

¶Et

22 ¶Et id quidem omnino verum est, nec aliquem reperi, qui contrarium diceret, præter Dyn. in d.l. quod meo. vti illum refert, nec tamen sequitur Alber. ibi. & nescio quem Iac. de Gandabia, vti etiã eum refert Guid. Pap. decis. xxij. fuit inter nos, vbi videtur eum sequi. & dicta decisio. cxij. vbi est prioris sententiæ, vti suprà diximus. Sed quid hi facerent aduersus tot proceres iuris prudentiæ? Nisi tamen & alia essent, quæ facerent præsumi fraudem, vel simulationem in priori illa venditione facta cum cõstituto, iuxta ea quæ nos latè tractabimus infrà in x. limit. vbi intelliges magis præsumi fraudẽ, vel simulationẽ aduersus tertiũ ex huiusmodi ficta traditione, quã si vera interueniat.

Qui contrariũ tenuerunt.

23 ¶Ad illam priorem, & communiorem sententiam facit, quod scribunt Alber. in dicta rub. C. de donat. col. 1. versi. quid si faciens. & Ange. consi. ccxviij. visa narratione, in iij. eodémque vltimo dubio. Ille enim dicit, quòd cùm donatio inter viuos posfit fieri in testamento, l. assignare. §. vlt. ff. de assig. liber. glos. & doct. in l. hæredes palã. §. vlt. ff. de testa. & latè diximus in nostris legib. connub. in glo. v. in verbo, *contracter.* num. tot. intellige secundò, & seq. Si testator donat inter viuos rem quampiam, quam se constituit posſidere nomine donatarij: & postea etiam inter viuos, alteri eandem donet, & actualem possessionem tradat, erit ille potior, cui ita in testamento donauit cum constituto. quod admodũ commendat, & sequitur Iason in d. l. quoties. col. 4. versi. imò fortius inuenio. C. de rei vendic. Hic autem scilicet Ange. dicit, quòd si venditor sese constituerit posſidere nomine emptoris, is nullum postea pactum, nullam conuentionem, nullam repudiationem poterit facere in præiudiciũ ipsius emptoris, per text. quem dicit expressum, in l. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amit.

Donatio inter viuos fieri potest in testamento.

24 ¶Et quemadmodum præfertur ille prior, cui etiam priùs res fuit tradita per constitutum, posteriori cui res actualiter tradita est: ita & posterior, cui constitutum factum est, præfertur priori, cui scilicet priùs vendita est, nec tamen possessio tradita est: æquè ac si ipsi posteriori res fuisset realiter tradita, vt expressim, & in hac specie consuluit Iason consil. v. strenui. col. 2. versic. quartò facit, quia posito, iuncto eo, quod postea scripsit, col. 7. versi. non obstar dum quartò. lib. 3. & satis videntur voluisse omnes, quos suprà citauimus versic. xxj. sed & illud.

Posterior constitutarius, præfertur priori emptori cui res non est tradita.

25 ¶Et hæc quidem omnia confirmantur ex eo, quòd cùm per retentionem vsusfructus transferatur possessio ciuilis in proprietariũ, vti per precariũ, & ob id maximè, quòd retinens ipsum vsumfructũ, videtur se cõstituere posſidere nomine illius, vt dicemus infrà in 9. limit. nu. 12. imò verò. Ideo si is qui vendidit, vel donauit, & sibi vsumfructũ retinuit, postea alteri vẽdit, vel donat, & realiter tradit, prior ille pręfertur huic secũdo, cui realiter tradidit. Bal. cõsi. 199. istud statutũ. lib. 4. Ang. cõsi. xliij. si emãcipatio. in princ. Paul. Castr. cõsi. ccccclxxv. ne sub æquiuoco. col. vlt. lib. 1. Alex. cõsi. xiiij. circa primũ dubium, ad fi. lib. 1. Ias. cõsi. vj. primum dubiũ, col. 9. versi. secundò dicta prima donatio, lib. 3.

Prior emptor à quo retentus est vsusfructus, præfertur posteriori cui res realiter tradita est.

26 ¶Adde & quod singul. scribit Bal. consi. cccclxxviij. quidam Franciscus condidit. col. 2. versi. modò sic est in proposito, lib. 1. posteaquam locutus est de prædiis donatis, & traditis per constitutionem precarij, dicit qualemcunque traditionem sufficere ad translationem dominij, siue transferatur naturalis, & ciuilis possessio: siue ciuilis tantùm, siue naturalis tantùm etiam clandestina, nedum iusta, quando ea traditio fit à domino, per tex. quem dicit singularem in l. si fundum. ff. de fundo dota.

Qualiscunque traditio etiam clandestina, & iniusta à domino facta transfert dominiũ.

27 ¶Sed hæc velim intelligas, quæ diximus de re duobus vendita, & alteri per constitutum, vel retentionem vsusfructus tradita: vt scilicet is, cui ita fuit tradita, alteri præferatur etiam priori titulo, cui res tradita non fuit, aut postea tradita: si precium venditionis soluerit, aut de eo fidem fecerit. Aliàs enim secus, nam cum tali casu, id est, precio non soluto, aut fide eius non habita, etiam si vera traditio interuenerit, non transferatur dominium. §. venditę quoque res. Instit. de rer. diuis. & satis innuit d. l. quoties. C. de rei vendic. in illis verbis, ac precium exoluisse. & l. apud Celsum. §. si à Titio. ff. de doli mali excep. Eadem ratione imò fortiori, nec ista, quæ fit per fictam traditionem, transferret dominium, vt expresſè voluit Ioan. And. in dicto tit. de emptio. & vendit. vbi suprà, & Bal. in dicta rub. de contrah. empt. in xvj. quæst. & Guid. Pap. dicta decis. cxij. Fabia. à monte S. Sauini. in tract. de empt. & vendit. in 9. eadémque vlti. quæst. col. 2. versi. tertiò nocat, sub num. 6. Iason in d. l. quoties. col. 4. versi. limitat tamen. de rei vendic. Phil. Dec. in l. contractus. col. 4. versi. secundò fallit. ff. de regul. iur. & Matth. Afflic. in d. §. si facta. col. 2. vbi suprà, tit. si de feu. fuer. contro. inter dom. & agna. & non obscurè in cap. j. col. 6. versic. item precarium non habet. tit. de feu. dat. in vic. leg. commiss. & Marc. Mantua. dicto consi. cclvj. viso processu. col. 2. versi. item quòd eidem.

28 ¶Sed & secundo modo intelliges, vt scilicet is, cui priùs res est tradita per constitutum, præferatur alteri, cui postea realiter est tradita, quantum ad dominium rei, non autem quantum ad possessionem: nam confestim quàm is, qui se constituit posſidere nomine Titij, rem alteri verè tradit, priuat Titium ea possessione, per l. colonus. ff. de vi & vi arma. & l. iij. §. in amittenda. versi. quòd si seruus. & l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. poss. Et ita expresſè voluit Alber. in d. l. quoties. C. de rei vendic. qui & idem subdit in colono, qui primùm se constituit posſidere nomine vnius, & postea constituit nomine alterius, cui quantum ad id vix accederem, propter ea quæ dicam infrà in xiiij. limit.

Sed an constitutarius præferatur in possessione, ei cui post realiter est tradita.

29 ¶Hinc item fit, vt dicamus, quòd cum maritus in restitutione dotis habeat priuilegiũ ne conueniatur, nisi inquantum facere posſit. l. maritum. ff. solu. matri. & l. patronus. §. item maritus. ff. de re iudic. Etiam si res ipsa dotalis sit apud eum, per tex. not. in l. filiofamil. la ij. & ibi Dyn. qui eum dicit not. & Barto. qui negat alibi ita bene reperiri. ff. solu. matr. Nisi si maritus ipse eam rem semel vxori tradiderit: nam id faciens videtur renunciare illi priuilegio: ita vt si postea res ipsa dotalis ad eum perueniat, cogi poterit, vt integram restituat, nec vti posſit illo priuilegio, l. nam & maritus. ff. de condi.

Maritus in dote habet priuilegium ne conuenatur, nisi inquantum potest.

indeb.& quod in ſimili traditur in auth.ſed cùm teſtator.C.ad leg.Falcid.Certè ſi maritus ab initio dotem capiens,& eam promittens reddere ſoluto matrimonio,ſeſe conſtituat in eum caſum poſsidere nomine vxoris, peræquè eſt, ac ſi eam verè tradidiſſet, ideo nec vti poterit eo priuilegio, vt not.voluit Bal.in d.l.filioſamil.la ij.ante medium,& ibi quoque Paul. Caſtr.col.2.

30 *Idem in donante.*

¶Et in ſimili cùm donans non conueniatur,etiam niſi inquantum facere poteſt,cùm aduerſus eum agitur actione perſonali ad tradendam rem donatam,l.cùm ex cauſa.ff.de re iudi.Sed ſi ſemel rem tradiderit,ita vt liberatus ſit ea actione,per not.per glo.& doct.in auth.ſacramenta puberum, C. ſi aduer.vendi.& in l.cùm fundum.in fi.ff.de contrahen.empt. Poſteàque res ipſa ad donantem ſorte quadã reuerſa fuerit, eámq; donatarius ab eo vendicet,non poſsit donans vti eo beneficio,ne conueniatur,niſi inquantum facere poteſt,per l.Neſennius.§.fundum.in fi.ff.de re iudic.Si ab initio donans ſe conſtituerit poſſeſſurum nomine donatarij, qui poſtea rem ipſam ab eo petit, non poterit donans vti eo beneficio,non magis quàm ſi rem ſemel realiter tradidiſſet.Nam & id expreſsè voluerunt ipſi Bal.Ang.& Roma.d.l.filioſam.la ij.ff.ſolu.matr.& Alex. qui id dicit ſingul.in d.l.Neſennius.§.fundum.ff.de re iudi.& ibi quoque Iaſon in j.not.& iterum in fi.

31 *Pactum de non alienando non impedit dominij translationem.*

¶Ex his quoque proficiſcitur,quod magna autoritate affirmarunt Odoffr.Dyn.Batto.Paul.Caſtr. Alex.& Claud.Aquen.in l.qui abſenti.§.j.ff.de acqui.poſſ. quòd & ſi per pactum de non alienando, non impediatur dominij tranſlatio.l.ea lege.C.de condict.ob cauſ.etiam ſi dictum fuerit, quòd re alienata ea redeat ad priorem dominum,per iura ab illis allegata.Tamen ſi vltrà fuerit dictum, vt is in quem ea lege res transfertur,conſtituit ſe nomine cedentis poſsidere, ſi eam rem alienauerit, continuò ſecuta alienatione dominiũ redit ad illum priorẽ cedentem, nec valet alienatio. Et idem tenent ipſi Odoff.& Iac. Are.in l.vlt.& ibi Cyn.col.1.verſi.circa l.iſtam,& Io.Fab.in verbo,permiſerit.C.de reb.ali.nõ alie.Bar.in l.filiusfam.§.Diui.col.4.ver.aliud remediũ,& ibi Iaſon in j.lect.col.13. verſi.quartò & vltimò,& iterum in ij.lectu.col.17.verſi. tertiò fallit.ff.d. leg.j. idem Bar.in d.l.qui abſenti.§.j.col.2.ff.de acquir.poſſ.Pet.Iac.tit.de condict.ex lege,quæ pro re dona compe.col.5.verſi. ſi quis autem velit.vbi poſteà limitat,vt & nos ſtatim dicemus.Ange.conſi.ccxliij.multi,poſt princ. Paul.Caſt.in l.nemo.C.de pact.Raph.Com.conſi.cxc.eodémq; vlt.filiusfam.col.2.Ange.Are. in §. item ſi quis.col.antepen.Inſtit.de actio.Guid.Pap.deciſ.ccccclxix.per pactum,poſt princ.Fabian.in tracta.de empt.& vendit.in quarta parte,princ.col.antepen.verſi.tertiò ſallit.

32 *Qui contrariũ tenuerunt.*

¶Et nemo,ni fallor,id negat,præter Raph.Co ſibi contrariũ in d.l. qui abſenti.§.j. de acqui. poſſeſ. hac tantùm ratione motum,quòd conſtitutum collatum in tempus futurum nõ operatur, niſi quatenus voluntas ipſius conſtituentis concurrit in futurum, per ea quæ in ſimili dicit Bal.in rub.C. de contrah.empt.in xxj.q.Sed tu de dicto Bal.in eo loco,vide quæ plenius dicam infrà in xxiij.amplia. ver.xij.porrò ſi priorẽ,& ſeq.& ex ibi dictis intelliges quid ad hanc Raph.rationẽ reſpõderi poſsit.

33 *Prior opi. uera modò constituẽs poßideat.*

¶Sed id tamen,quod diximus in priori opin.intelligendum eſt,modò is, qui ita ſe conſtituit poſsidere,ſit poſſeſſor ipſius rei eo tempore,quo eam alienat in alterum.Aliàs enim non impedietur huiuſmodi alienatio per eum facta,vt nuncupatim voluit Pet.Iac. loco allegato ſuprà, ver. abhinc 2. Quaſi ſcilicet non ſufficit,vt tunc cùm conuenit de non alienando, & ſi alienet conſtituit ſe poſsidere &c.poſsideat rem de qua agitur,quod haud dubiè neceſſarium eſt, vt latè dicemus infrà in j. limitat.Niſi & ipſe quoque poſsideat tunc,cùm poſteà alienat.

34 *Quid in ecclesia constituẽte.*

¶An autem & illud procedat in eccleſia,quæ ſe conſtituit poſsidere pro alio, vt ſcilicet poſteà alienare non poſsit, & quomodo, (id enim nolui prætermittere) intelliges ex Cardin. Flor.in repet.c. perpendimus.col.14.verſi.in hoc tamen.extrà de ſent.excom.& Barb.in repet. rub.de reb.eccl.non alien.in ij.dubio,col.eiuſdem dubij xv.verſi.pro parte ergo affirmatiua.

35 *Quid ſi in obligatione interuenit constitutum,& deinde etiam in venditione eiuſpiã rei obligatæ.*

¶At illud hic quæri poteſt,ſi pro debito obligaui omnia bona mea, & ea conſtitui poſsidere nomine creditoris,poſteà vendo rem quampiam ex ipſis bonis meis,& eam me quoque conſtituo poſsidere nomine emptoris,an per prius conſtitutum impediatur dominij tranſlatio in hunc emptorem. Et certè Bart.in l.qui pignoris.ff.de acquir.poſſeſ.poſt Iaco. But.in §. ſed iſtæ, Inſtit. de actio. dicit, primùm videri eam tranſlationem impediri, per l.quamuis.§.j. eo. tit. Tandem ſe remittit ad eius ſcripta in l.Celſus.ff.de vſuc.quo in loco.col.3.verſi.ſed pone,quod debitor, diſtinguit. vtrùm debitor ſe ſimpliciter conſtituerit poſsidere nomine creditoris, an cum adiectione precarij: vt primo caſu impediatur,per d.l.quamuis.§.j.ff.de acquir.poſſeſ.ſecundo non impediatur per d.l.interdum.§. vlt.eo.tit.Bal.autem in l.nullo.ad fi.loquens de ſecundo illo caſu,concordat cum Bar. de quo & nos diximus ſuprà num.12.ſed & ex illa,& dicemus plenius infrà in xiiij.limitat.vt ibi videre poteris.

36 *Venditor qui habet facultatem rei reſtituendæ,an præcisè teneatur tradere.*

¶Ex eodem fonte manat,quòd licet aliàs dubitetur,vtrum venditor qui habet facultatem rei reſtituendæ teneatur eam præcisè tradere.Nam gloſ.poſt But.Io.Axo.& Hug. in l.j.in verbo, agitur.ff. de actio.empti.negat illum teneri,ſed ſatis eſſe vt præſtet intereſſe ſingulare, licet communis opin. ſit in contrarium,vt per Bart.in l.ſtipulationes non diuiduntur.in princ.col.16.verſi.ad tertiũ venio. & ibi quoq; latè Ro.col.19.verſi.& vlt.videndũ,& alios,ff.de ver.oblig.Bal.in l.ſi traditio.in j. quęſt. C.de act.empti.& in l.contractus.col.1.C.de fide inſtrum.cum ſimil.Tamen ſi is ſe conſtituerit poſsidere pro emptore,tunc haud dubiè tenebitur præcisè ad rem ipſam tradendã quia res effecta eſt emptoris per tranſlationem poſſeſsionis,ex huiuſmodi conſtituto,vt not. voluit Bal.in l.j. col.pen. verſ.ſed ad vnũ aduerte.C.de ſenten.quę pro eo quod intereſt.id quod ſequitur Ro.in d.l.ſtipulationes nõ diuiduntur,col.21.ver.ſecũdò limitat.& Iaſ.qui dicit ſing.in §.actionũ.nu.147.Inſtit.de actio.

¶Hinc

Creditor non potest propria autoritate expellere debitorem facto resistentem.

37 ¶Hinc quoque est, quòd licet creditor qui ex conuentione, potest propria autoritate ingredi rem sibi obligatam, ex l.iij.C.de pignor.tum demum solùm id facere possit, si debitor aut non resistat, aut solo verbo resistat, vt per multa dicit Bart.ibi in repet.in iiij.quæstio.princ.quem omnes vbique sequuntur: tamen si vltrà huiusmodi conuentionem debitor se constituerit possidere pro creditore simpliciter, aut precario, tunc quia apud creditoré est vtraq; possessio, cùm scilicet est simplex cõstitutũ: aut certè ciuilis, cum est precariũ: si debitor facto resistat, vim facit creditori, qui ideo potest in continenti per vim ingredi. Nam id faciens magis dicitur defendere suam possessionem, quàm occupare, vel aggredi, vt in simili not.in l.cùm secundũ, & in l.qui possessionem.ff.de vi & vi arma.

De eadem re.

38 ¶Et ita expresè voluit ipse Bart.post Iac.Butr.in d.l.iij.in ij.quæst.princ post prin.& ibi quoq; Saly. col.4.versi.sed quid si vltrà interuenisset.C.de pignor. & Bal.in l.ij.col.5.in x. quæst.C. de seruit.& aqua.Pet.Anch.in c.potuit.col.4.ver.in alia materia.de loc.& consi.cclxiij.subtiliter. in fi. Roma.in l.si ex stipulatione.ff.de acqui.poss.Vital.Camb.in tract. Clausularum, char.21.in claus.constituit se precariò.col.7.ver.& nota diligenter.Pan.Cast.consi.xliij.videtur dicendum, post prin.lib.1.Franc. Are.in l.si ex stipulatione.col.2.ver.addit hic dominus.ff.de acquir.poss.Alex.cõsi.lxxxij.perspectis his.col.3.versi.& per consequens,lib.2.quod reperitur consi.xl.lib.3. Corne.consi cclxxx.visis quibusdã, col.3.ver.sed secundò respondetur iunctis præcedentibus,lib.3.Guid.Pap.generaliter loquẽs, decis.Delph.ccclvj.quos & quot effectus.col.1.ver.tertius,& iterũ ver.septimus.& in statuto, si quis per literas, in verbo.possessio.col.5.ver.sextus, quia habens.Iac.à S.Geor.in repe.auth. qui rem.col. 11.vec.do.Pe.C.de sacrosec.ecc.Lud.Gozad.con.xlij.in casu proposito.col.2.ver.secũdò principaliter. & ante hos omnes gl.à nullo eorũ expensa in l.cum creditor.& ibi Ang.ff.de fur. Et huic opin.accedo, licet contrarium tenuerint Bal.& Per.Anc.sibi contrarij, ille in l. nec ex vera, col.1.ver. item fallit si venditor.C.de acq.poss.hic.consi.cclxxiiij.ad declarationem, col.2.versi.item etiam.

Quid, si creditor prius iudicem adiisset.

39 ¶Sed id tamen intelliges, vt scilicet creditor hoc casu possit propria auctoritate, aduersus debitorẽ resistentem suam hanc possessionem occupare. Nisi tamen ipse creditor iudicem priùs adiisset, & iudicium aduersus debitorem intentasset: nam tunc non poterit ampliùs propria auctoritate sibi ius dicere vi illius constituti, vt expresè voluit Bal.in d.l.ij.in x.q.ff.de seruit. & aqua. quia ex quo, inquit, elegit viam iudicij, videtur fuisse meticulosus, & ad viam facti redire non potest.l.de pupillo. §.meminisse.ff de ope.nou.nunti.& arg.l.si mulier.§.vlt ff.quod me.cau.ibi, quam viam ego elegero, hæc mihi pateat.& quod no.in l.ij.C.de iure emphy.& ne iudicium inchoatum sit ludibrio, sitque in potestate vnius idipsum euertere, arg.l.si quis rem in ratione sui.ff.de arbit.

De eadem re.

40 ¶Et quanquam illa prior ratio Bal.quòd scilicet hic tanquam meticulosus amiserit possessionem, multis non placeat, vt videre licet ex modernis in l.clam possidere. §. qui ad nundinas.ff. de acqui. poss.& Fran.Are.in l.si de eo.§.si fortè, col.5.ver sed remanet dubium, eo.tit.& Alex.in l.j.§.operis, in j.no.ff.de ope.no.nunc. Tamen eam Bal.decis.propter alias rationes sequutus est ipse Franc.Are. in d.§.qui ad nundinas, col.antep.versi.j.nisi ciuiliter, & ibi Clau.Aquen.col.4.versi.hanc tamen conclusionem, & ipse Clau.in d.l.de pupillo.§ meminisse, ante fi.ff.de op.no.nun. & Ias. in d.l.ij. col.35. versi.quid autem fit.C.de iur.emphy.Philip.Dec.consi.cxlvj.cuius superscri. incipit, dubia de quibus, in ij.dubio, vbi similiter declarat.& consi.cccc.viso eleganti consilio, col.pen.versi.iiij.respondetur.& Carol.Rui.consi.cxxvij.visa facti narratione, col.3.versi.& idem respõdendum, lib.5. Et idem voluit Ang.Areti.in §.actionum, col.7.versi. nec obstat, si dicatur, Insti. de actio. Nam & idem in non longè dissimili casu voluit ipse Bal.in l.ædem, col.3.versi.iij.quæro. C.loca.& in l.j.col.1. versic. item no.quod ab executione.C.de exe.rei iudi.& Ang.in rep.l.nemo carcerem, post medium, ver. item an possit capi.C.de exa.trib.lib.x.Alex.consi.cxxx.in causa Sitazarolorum.col.5.versic. & sic ex isto infertur, lib.4.& Hiero.Gratus consi.lxxvj.in præsenti causa, col.1.versic. quantùm verò ad Laurentium, lib.2.& Franc.Ripa.in d.§.meminisse.col.2.num.7.

De eadem re. Bal. sibi malè constans.

41 ¶Hic mirari licet Bal.ingenium adeò sibi malè constans, vt in omnibus propè iuris articulis contrarium, & ex diametro sibi reperias: id quod præterquàm quòd in aliis multis iam tibi aperui, hic quoque videre licet: nam huius contrarium idem constanter asserit in d.l.ij.col.2.ver. sed an proprietarius.C.de iure emphy.cuius in eo loco sententiam veriorem sibi videri putat Alex.in l.quemadmodum, col.1.ff de acquiren.poss.nam extra iudiciarium, inquit remedium minimè excludi per iudiciarium, vt ibi per eum videre poteris.& vide quæ dicam infrà num.lxix.an autem possit.

Quid si protestatus fuerit, ius sibi saluum fore.

42 ¶Sed illud pro constanti dicunt nonnulli, quòd si is, qui viam iudiciariam secutus est, protestetur, saluam sibi manere viam facti, manebit ei salua, vt expresè voluit Alex.d. consil.cxxx.col.5. versi. quia respondeo, lib.4.& con.seq.in causa, & lite vertente, col.vlt.ver.accedit, quia in prima. Ias.in d. l.ij.col.35.versi.istud tamen limita.C.de iure emphy.per multa ab eis allegata de viribus protestationis, & Claud.Aquen.in d.leg.de pupillo.§.meminisse, ad fi.& ibi quoque Fran.Rip.col.4. versi.is autem qui potest.ff.de no.ope.nun.

Pactum ingrediendi propria auctoritate nõ transit in singularem successorem.

43 ¶Ei autem quod diximus versi.ab hinc iiij.consimile est, quòd licèt id pactum ingrediendi propria auctoritate non transeat in singularem successorem debitoris, præsertim si debitum non sit liquidũ, vt per gl.& doct.in d.l.iij.C.de pign.tamen si debitor, qui id pactum fecit, adiecit constitutum simplex aut cum precario, poterit huiusmodi pactum exerceri in singularem successorem etiam resistentem, etiámq; si debitum non sit liquidum, sicuti eadem illa ratione, quam in d.versi.adduximus, voluit Bart.in d.l.iij.in iiij.quæst.princ.in fin. ibi sed pone, quòd debitor, & ibi quoque Salic.col.8. versi.

versi.quarto octauo.C.de pign.Bal.consi.lviij.quidam accusatus, lib.5.Imo.in c.potuit, col.13.versi. nota etiam quando emphyteuta,de loca.Paul,Castr. consi.x. si vera sunt, col.2.versi. ex his etiam dico,lib.1.Franc.Aret.consi.xxj.si diligenter,& maturiùs,col.pen.in iij.dubio,vbi etiam dicit id procedere contra ecclesiam.Alex.consi.lxxxv.ponderatis his, col.2.lib.6. & consi.clxxxv. in causa, & lite coram dominis,col.2.ver,præterea etiam posito,eo.lib.6.Soci.consi.lxxxij. super quæstionibus, col.2.versi.quinta conclusio,lib.3.Guid.Pap.d deci.ccclvj.versi septimus est. Alber.Bru.consil.xciij. in causa & lite,col.2.versi.insuper constat.Ludo.Goz.ad.consi.xxviij.videtur prima facie, col.3.ver. præterea quanuis , sub num.15, & consil.xlij.in casu proposito,col.1.& iterum col.2.versic. secundò principaliter,rursúmque col.pen.versi.non obstat quartum.& consi.xcv.prima facie,num.8.& 9.

44 *Imò in id sufficit constitutum aut precarium sine pacto.*

¶Imò verò sunt qui in ea sunt sententia,quòd licèt dictum non sit expressim,vt liceat ingredi propria auctoritate:Tamen si fuerit appositum simplex constitutum aut precarium, licebit creditori id facere,vt voluit Bald.in l.j.C.de seruo pignor. dar. manu. per l. si seruus. C.quod cum eo. & idem Bal in l.pen.C.de pigno.acti. Saly.in d.l.iij.col.4.versi. sed quid, si vltrà interuenisset. C. de pigno. per gl.in l.cùm creditorem.ff.de furt.& Alex.qui id dicit no.consi.lxxxiij.viso processu, col.1.lib.6. vbi ita dicit se aliàs Bononiæ tenuisse in publica disputat.& iterum consi.clxxxv.in causa,& lite vertente coram dominis,col.2.versi.præterea etiam posito,eo.lib.6.

45 *Sed an ex interuallo id liceat.*

¶Sed hæc intelligenda sunt,primùm secundum Pa.Cast.d. consi.x.lib.1.cum creditor id facit continuò quàm translata est possessio in singularẽ illum successorẽ:nam tunc videtur possessionẽ sibi interuersam veluti recuperare , quod in continenti licet, l.qui possessionem.ff. de vi,& vi arma.ex interuallo autem non licet,præsertim aduersus resistentem.l.iij §.cùm igitur,eo.tit.Et idem quoque respondit,nulla Pau.mentione facta, Caro.Rui. consi.cxxvij. visa facti narratione, col.2.versic. sed præmissis non obstantibus,lib.5.vbi idem dicit voluisse Iac.Bu.in d.l.iij.C.de pign.& sic intelligere Bart.ibi.Et addit hanc rationem,quòd si debitor ipse , ante constitutum à se factum fuisset expulsus,non potuisset ex interuallo suam possessionem auctoritate propria recuperare, siue expulsor restituisset,siue non sed solùm incontinenti,per d.§.cùm igitur,& not. per Bart,in l.j.C. vnde vi.& in l.clam possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acqui.pos.Ergo nec ipse constitutarius cui ius ij sum debitor cessit, idipsum potuit,cùm plus iuris ab eo accipere non potuerit , quàm quod habebat.l.traditio,in prin.ff.de acquir.rer.dom.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur,

46 *Qui dicunt cõtrarium in simplici precario.*

¶Porrò Matthæ.Affl &. in constit. Siciliæ.incip.pacis cultum, col.7.versi.iiij fallit,tenet non licere omnino id pactum exercere cõtra singularem successorem,cùm creditori factum est simplex precarium.Neque enim id impedire,quin debitor eum priuet possessione , constituendo se possidere nomine illius tertij, ex sententia Bar. in l.Celsus, col.4.versic.sed pone, quòd debitor.ff.de vsuc.de qua re diximus suprà num.12.sed & ex illa,& iterum num.34.at illud hîc.& dicemus quoque infrà in xx.ampli.nu.2.& quamuis id sit,Sed aduerte,quia si etiam vera sit illa Bar.deci. vt priuetur creditor possessione illa,quam ex simplici precario obtinebat,non tamen ex hoc sequitur, eum non posse illam recuperare,præsertim incontinenti,etiam si in illum tertium fuisset translata vera,& realis possessio,ex omnium sententia,vide infrà in xxj limita.

47 *Quid, si tertius possessor habeat hypothecam.*

¶Intellige secundò,vt scilicet constitutarius,possit id constitutum contra tertium possessorẽ exequi, nisi hic tertius habeat hypothecam specialem,aut certè generalem,secundum alteram opi.in re,de qua est controuersia.tunc enim hic tertius expelli non poterit,vt expressè voluit Caro.Rui.consil. cxxvij.visa facti narratione,col.4.versi.tertiò confirmatur,l.b.5.per id,quod in simili scribit Bar.in l.filiofa.l.ij.§.vlt.ff.solu.matr.& in l.j.§.quod autem.ff.de superfic.quòd quamuis singularis successor non teneatur stare colono.l.emptorem. C.loca. fallit tamen si colonus habeat hypothecam in re conducta.Et in id saltem omnes conueniunt,vt expelli non possit,donec ei plenè satisfactum sit. Ita igitur in hoc casu deiici non poterit hic tertius habens hypothecam,iisdem rationibus , quibus illi mouentur,quæ & hic locum habent.

48 *Quid, si tertius habeat causam ab alio.*

¶Quid autem,si iste tertius non habeat causam à constituente,vel colono, sed ab alio? An tunc liceat domino,vel constitutario eum propria auctoritate expellere?vide Bar.qui tenet posse,in l.j.§. necessariò,per eum text.ff.si vent.nomine,& in l.peregrè.§.quibus.ff.de acqui. posses. Et Bald.contrarium tenentẽ in l.certa est forma,in fin.C.vt in posses.lega.per glos.in l.j.interdictum.ff. vti possi. Et Roman.in d.§.quibus,col.vlt.versi.sed circa quintum,dicentem eam.glo.non loqui de deiiciente,sed turbante,& tandem concordantem eas contrarias opi.vt ibi videre poteris.

49 *Donatio inter uirum, & uxorem non confirmatur morte sine traditione.*

¶Hinc etiam fit, quòd cùm donationes inter virum & vxorem , & inter patrem & filiumfa. non confirmentur morte donantis,nisi priùs rei possessione tradita,vt de primo dicitur esse tex. quem omnes vbique in id citant,in l.Papinianus.ff.de dona. inter vi. & vxo. De secundo in l.ij. vt etiam ibi intelligunt Bar.& alij.C.si quis alteri,vel sibi.Sanè in eam rem satis erit,si donans se constituerit possidere pro donatario,vt de primo voluit Ang.in l.ij.in j.no.C.de inoffi.donat.Raph.Cu.o,con.xl. quidam filio,col.vlt.Berber.in viatorio,tit.de donati.inter vir.& vxo.ver.sed quæritur,nunc donatio,Alex.consi.vij.viso instrumento donationis, col.1.lib.6. vbi & idem dicit de retentione vsufructus,& consi.clij.in causa,& lite coram dominis, col.2.versi. secundò respondetur, eo.lib.6. Cæpo. causa.ciuil. consil.viij.casus super quo, col.3. versi. præterea interuenit. Barb.aut quisquis is fuit in addi.Bal.in c.si quis,in fi.tit.de feud.dat.in vic.legis commis.Soci.in l.j.§.si vir vxori, col.pen.versi. quarta,& vltima conclusio.ff.de dona.inter vir.& vxo.Philipp.Deci, consi.ccij. vt præsens consultatio.

tio,col.4.versi.tertiò etiam fundamento.& Steph.Bertr.consi.ccxxxiij.ponitur in facto,num.1.lib.1.& consi.ccxxxviij.circa donationem,in j.dubio, lib.3.Ioan. Lup.in repe. rub. de donat. inter vir.& vxo.§.lxxvj.col.1.num.2.& Pau.Par.consi.lx.pro resolutione,col pen.num.17.lib.3.

De eadem re.

50 ¶De altero scilicet, donatione inter patrem, & filiumfa. voluit Bal.consi.ccccxxx. præmittendum est,paulò ante fi.lib.1.Ang.in d.l.ij.C.de inof.donat.& in auth. de immẽsis donat. collat. in fil.versi. sed tunc quæro. & consil.xliiij. si emancipatio, in prin. vbi & idem dicit de retentione vsufructus. Pau.Cast.consil.cccxl.circa bona,col.2.versi.ad quod dico,lib.1. Cæp.in l.vlt. col.18.versi. item hoc procedit.C.de vsuca.pro donat.Soci.consi.cxv.videbatur,col.1.lib.4.vbi & ipse de vtroq; loquitur, scilicet constituto,& retentione vsusfructus.Philip. Deci.consi.ccxxxix. primò non videtur, col.1. ver.præthereà ex quo.Ferdin.Loaz.in repet.l.filiusfa.§.diui,nu.84.ff.de legat.j.Barthol.Chass.consil.vij.visis themate,col.7.versi.ad hoc est clara responsio.

In huiusmodi donationibus sufficit aliquid quod pro traditione habeatur.

51 ¶Idque est,quod à multis traditur,in huiuscemodi donationibus sufficere aliquid , quod pro traditione habeatur,vt morte confirmentur.Ita enim nuncupatim voluit gl.in l.ij. & ibi Cin. Bar. Bal. Alber.& Ang.C.de dot.cau.non nume. ex quibus ipsi Bart. & Bal. dicunt id esse mirabile. iidem Bart.& Bald.& præterea Salic.in d.l.Papinianus. vbi dicunt sufficere fictam traditionem, Bal.in c. cùm contingat,col.pen.de iureiu.& consi.cccxlj.maritus, col.1.lib.1.& consil.lxvij. punctus talis est, ante fi.lib.5.Ang.consi.5. Andreas, col.vlt.& d.consil.xliiij.Raphael Co.d. consil.xl.Pau. Cast. in d. consi.cccxlv.lib.1.& consi.lxxv.notandum est quòd præfatum, in fi.lib.2.& consi.lxxxij. in ista donatione,col.vlt.lib.2.Florianus in l.quæ pater,col.3.in fi.ver.vnum nota circa hoc.ff.fami.hercis.Ro. consi.cclxxvij.non est dubium,post prin.Cornæ.consi.cxxiiij.licet in hac,col.1.lib.4.Hiero.Zanet. inter con.Soci.consi.vj.licet adiicere,col.2.ver.non obstant,lib.4.Iason, qui illã dicit reputari sing. in d.l.j.§.si vir vxori,col.4.versi.contra istud.ff de acquir.possessio.

Qui contrariũ tenent.

52 ¶Nec tamen hîc omnes conueniunt,quando nonnulli teneant contrarium,videlicet, non sufficere his casibus fictam traditionem.In quibus est Masue.tit.de donati.§. item donatio facta. Paul.Castr. Alex.& Iason in ij.lect.in l.j.§.si vir vxori,& alij multi,quos tibi latè cõgeremus infrà in vij.limitati. num.14.ex quibus illud,& seq.Sed nihil horum opinionem moror,cùm habeamus tex.expressum, in donatione viri & vxoris,sufficere possessionem precariam,in l.cùm hic status §. si maritus.ff.de donat.inter vir.& vxo.Quanquam gl.ibi in verbo precariam , aliter videtur interpretari eum textum,de quo & nos latiùs dicemus in d.vij.limitati.versi.xxj.sed quid hîc.

Intellectus l. Papinianus ff. de dona. inter vir.& uxor.

53 ¶Nec interim tamen hinc discedendum putauimus,prius quàm tibi illud obiter dixerimus, quod à paucis animaduersum est,probatum non videri ex d.l. Papinianus,ff. de donat inter vir, & vxor. requiri traditionem in huiusmodi donationibus,vt morte confirmentur:sed tantùm promissionem donandi,ex qua agi non potest contra hæredem mariti,qui promiserat : etiam si in ea promissione perstiterit vsq; ad mortem:tanquam,scilicet,simplex promissio donandi non confirmetur morte, vti donatio confirmaretur:aliud enim est donatio,aliud promissio donandi,vt videre licet ex Ioan. Fab.in §.alij,col.2.versi.quid ergo si quis,Institu.de donat.cum aliis multis concord. à me congestis in tract.Retractuum,tit.ij.in fi.num.48.nunc se offert : vt aliud vendere , aliud promittere de vendendo,& alia similia,quæ & tu ibi videre poteris,nu. 42.sed quorsum hæc,& multis seq. Vt non sine ratione nonnulli existimarint d.l.Papinianus,requirentem (vt omnes ex eo tex.colligunt) traditionem ad mortis confirmationem,intelligi de promissione,etiam munita stipulatione , & inter cæteros Bar.& Salic.ibi.gl.& Cin.in d.l.ij.C. de dot. caut. non nu. & expressissimè omnium Bal.consil. cccxcvij.casus talis est,lib.1,Pet.Anch.consi.lxxvj.per modum consilij,col.1.versi.ex quibus verbis. Pau.Cast.consi.cxxxviij.dicta donatio,col.vlt.lib.1.de quo & nos diximus,d.nu.48.

Constitutum facit,ne requiratur excussio.

54 ¶Ex iis itẽ fit,quòd licèt aliàs excussio bonorũ debitoris requiratur,ante quàm creditor agere possit contra tertiũ possessorẽ,auth.hoc si debitor.C.de pignor.cùm si. Tamen si ipse debitor cõstituerit se bona sua posidere pro creditore,& quædã ex eis posteà alteri vẽdiderit, & tradiderit;poterit creditor nulla bonorũ debitoris discussione facta,tanquã sua possessione priuatus,rectà agere cõtra hunc tertiũ,ad reuocandam suam illam possessionẽ,quam ipse ex huiusmodi cõstituto obtinebat, per condictionẽ ex l.vlt.C.de acquir.possess.vt ibi per eum textũ,in verbo,vel quispiam alius,& gl. in verbo,cuiuscunq; rei,& iterũ in verbo,generetur, voluerunt Iac. Bu.& Bald, in prin. qui id dicit perpetuò menti tenendũ,& Ange.in lect.Padua.col.1.qui id dicit obseruari Bononiæ.rursúsq; idem Iacobus But.in l.exitus,& ibi quoq; Bald.Ang.Imol.Rapha.Co.Rom.& Alex,ff.eo.tit. & ipse item Iacob.But.in d,authen.hoc si debitor,ad fi.& ibi quoq; Flori. & idem Iac,Bu,in l.vlti. cum auth.ibi posita,& etiam Petr.Anc.in suis reportatis,quæ vocant,C,de actio.& obligat.Bart.in l.nomẽ quoq;. C.quæ res pig,obli.poss.Bal.in l.j.col 2,versi. quæro,quid, si debitor constituit. C. de reuoc. quæ in fraud.credi.& in l.j.in fi.ff.pro soci.& in c.cùm venisset,in fi.de resti.spoli, & in c.j.tit, de contro. inuesti.inter do.& empto.& inter consi.illius, Alouisius de Lucis, consil.ccccxxxvj. quidam creditor, lib.3.& ibi quoq; ipse Bal.in subscriptione illius con,in fi.Ange.in l.ait prætor.§,j.ff.quæ in fraud.credi.& in l.ij.§.hac actione,l.ij.ff.vi bono.rapto.vbi dicit hoc inuentum fuisse ab Vberto Bobi. & in l. stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig.Rapha.Co.in l.quod meo,in prin. col.vlt.ad fi.ff.de acquir.poss.alter Raph.Fulgo.consi.ccxiiij.Titius,in fi.Rom.consi.clxxxix.stante primo quæsito,ad fi.vbi id dicit procedere durante constituto.& iterum consi.cccxcij.circa primum, col.2.versi.quintò præmittendum, vbi id dicit sing. Petr.Ferra.in tit.forma respons. in actio.hypo. in verbo, exce-

ptione

ptione excusionis,col.3.versi.item cessat excusio si debitor vt fit. Franciscus Aret.consi. cxxvij.in causa dominæ Antoniæ,col.2.versi.item in instrumento. Cornæ.consi.ccxxviij.excogitabam,lib.2. & consi.lv.visis,col.2.versi.prætereà licèt remedium,lib.3.& consi.lxxxv.videtur prima facie,col.1. lib.4.Alex.in l.sæpe,quæ est pe.col.16.versi.secundariò datur.ff.de re ind.& consi. cxxxvij. in causa & lite vertente inter Lanzalotum,col.2. versi.tertiò etiam ostenditur, lib.2.& consi.lxxiij. punctus talis est,col.vlt.lib.5.& consi.lxxxiij.viso processu agitato,col.1.lib.6.& consi.lxxxv.ponderatis iis, in prin.eod.lib.6.& consi.cliij.circa litem,in prin.co.lib.6. & consi.clxxxv. in causa & lite vertente coram dominis,col.2.versi.prætereà etiam posito,eo.lib.6.Ange.Are.inter consi.ipsius Alex.consi. cxxxviij.Lanzalotus,col.2.versi.tertiò in d.instrumento,lib.2.idem Ange. Aret. qui id dicit singu. in §.item si quis in fraudem,col.5.versi.adde prædictis,quòd vbi debitor,& ibi Ias.char.x.in paruis, versi.tertiò limitatur,Insti.de acti.Cæpol.caute.lvij.in præcedenti.Vital. Camba.in tractatu clausularum,in clausula,constituit se precariò,col.vlt.versi.item precarij constitutio.Guid.Pap.decisi.Delphi.ccccxxxij.suprà q.col.3.versi.item.d.authen.& consi. cix. domini de Parlamento , col.2. Franc. Cre.sing.lxj.volo tibi dare.Philipp.Deci.consi.xxvij.exceptio cedendarum ad fi.Matth. Afflict. in c.j.§.si facta,col.3.nu.25.tit.si de feu.fuer.cont.inter do.& agn.& decis.Neapol.xl.casus est iste,col.5. versi.videamus an sit.& iterum deci.cxxxix.magna fuit,col.2.versi.& ideo dicendũ. Hippo.Marsi. in repe.in rub.de fideiussor.nu.21.& singu.clviij.hodie cõmuniter. Bene. Barz.in tractatu discussio. in xiiij.quæst.princ.Franc.Balb.qui & id dicit sing.in repe.l.Celsus,col.29.ver.circa huiusmodi quæstionem.ff.de vsucap.Carol.Rui.consi.clxxij.circa primum,col.1.nu.3.lib.9.& consi.lxxvij.ad ea quę proponuntur,col.2.versi.dubium igitur,lib.5.Matth. Afflict.in c.si facta,col.3.num.25.tit. si de feud. fuer.contr.inter domi.& agna.Steph.Bertrand.consi.ccclxxix.non potuit,col.2.lib.2. & consil.ccx. legitur in instrumento,lib.3.Boëri.qui dicit ita fuisse iudicatum in curia Burdigalensi, deci.clxxxij. & per supradicta,ad fi.Celsus Hugo in tractatu clausularum,nu.cclvij. omnia bona. Ludo. Gozad. consi.xlij.in casu proposito,col.3.versi.3.quotiescunque.& Hiero. Grat. consil.xlij. licèt primò rem dubiam,col.2.versi.secundò principaliter,& seq.lib.2.& Fran.Ripa in rub.ff.de interdict.col,3.versi. circa secundum,& iterum versi.circa vltimum.

55 *Si modò simplex sit, & nõ cum precario.* ¶At id nonnulli intelligunt procedere,cùm simplex constitutum,sine precario interuenerit,secus si cum precario,ob id quòd(vt suprà diximus) simplex constitutum transfert omnem possessionem, & ciuilem,& naturalem:cum precario,ciuilem tantùm , secundum ea quæ diximus suprà num.4. illud autem.Ita enim voluisse videtur Raph. Co.in d.l.exitus, & apertiùs Barb. in c.vlt. col.pen.de precar.& Corne.d.consi.lv.quo loco nuper citauimus,lib.3.per tex.in d.l.vlt.ff.de acquir. possess. in qua exprimuntur illi,qui nullo modo possident & subditur clausula generalis , vel alius quispiam, quæ debet intelligi de alio simili,qui scilicet nullo modo possidet, ex natura illius dictionis , alius, quæ implicatiua est similitudinis,glo.in l.si fugitiui,& ibi doc.C.de seruis fugit. & in l. quidam relegatus,in verbo, amicis.ff.de reb. dub. de quibus posteà dicemus. Tandem tamen ipse Cornæ. de hoc dubitat,propter multos ex his quos suprà citauimus,qui idem tenent in precario,vt in simplici constituto.De quo tu omnino vide Franc.Rip.vbi suprà,in fi.præced.versi.

56 *Qui & in simplici constituto tenent contrarium.* ¶Quid,quòd sunt qui simpliciter tenent,id nullo pacto procedere , nec in simplici quidem constituto,scilicet Fran.Aret.in d.l.exitus,col.2.versi.secundus casus est:nam(vt ipse dicit) d.l.vlt,non loquitur,nec habet locum,quando detinens nostro nomine,verè tradit alteri possessionem : quia tũc nobis haud dubiè præiudicat,vt dicunt glo.& Doct.ibi.& in leg.si colonus.ff.de acquirend. possess. Sed loquitur ea l.vlt.quando quis negligentia,vel dolo dimittit possessionem,vt alius eam occupet: quo casu non perditur ciuilis possessio , sed naturalis tantùm , pro qua agit condictione ex d.l.vlt. Cùm igitur leges veterẽs dicant,quòd detinens nostro nomine potest nobis auferre possessionem tradendo alij,nec inducant aliud remedium contra possessorem,sed tantùm contra tradentem,per l.Pomponius.ff.quibus mod.vsusfruct.amit.non videtur ea lex vlt. loqui in hoc casu.

57 *De eadem re.* ¶Quòd si quis,inquit,dicat,nouũ illud remediũ condictionis ex d.l.vl habere locum & in hoc casu:quia non agatur de correctione iuris antiqui,sed de extensione noui remedij,quod de iure antiquo non erat productum,sitq; eadem vtriusq; ratio,l.à Titio.ff.de verb.obli.& l.non possunt, & ibi not.ff.de legibus.Huic respondendũ dicit,quòd vbi ille, cui facta est traditio, certò sciebat tradentem esse simplicem detentorem,& non possessorem, illa obiectio posset admitti. & item fortè si scire debebat:est enim tunc capiens in dolo,vel in lata culpa,& ideo similiter tenebitur ex d.l.vlt.

58 *Dolus maior in committendo, quàm in omittendo.* ¶Et id quidem(vt ille subdit)confirmatur : quia ex parte illius detentoris alij rem tradentis, maior est dolus,quando est adhibitus in committendo,scilicet tradendo rem:quàm in omittendo,scilicet negligendo,vel dimittendo.l.si ex causa.§. nunc videndum, & ibi no. ff. de dolo malo. Cui adde (quantum ad hanc rationem,)gl.in l.si mora.ff.sol.mat.& ibi Bal. qui eam aureis literis scribendam dicit, Imo. Pau.Cast. & Fran.Rip. & aliam gl.in l.ij.ff. de S.C.Sil. quam sin. dicit ipse Bal.in rub.de treug.& pace,in prin.& aliam quoque expressiorem in l.lege Cornelia in verbo,cædẽ admisissent. ff.eo.tit.de S.C.Silla.& è Theolo.Alex.Hales in ij.parte summæ.q.cxxx.mẽbro vj.& iiij.seq.mẽbr. & Diuum Tho.2.2.q.lxxix.art.iiij.& alterum Diuum Bonauen.lib.2. senten,di.iiij.arti.j.q.j. & latissimè alicubi dicemus.Et hoc casu (vt redeamus ad Areti.)procedit communis illa opinio.

59 *De eadem re.* ¶Sed vbi ille,qui recepit rem ex traditione,potest probabiliter ignorare tradentẽ , possidere nomine alterius,non est eadem ratio extendendi d.l.vlt.ad casum nostrum:nam in ead.l.ille,qui occupat

possessio

possessionem vacantem, nemine sibi tradente, in culpa est l.vlt. C. vnde vi. quæ culpa cessat in hoc casu, cùm quis tradit, vel realiter, vel per constitutum propter probabilem errorem l.vlt.& ibi not. ff.de adul. Hæc propemodum Fran. Aret. quem sequitur Io. Montefe. in rep.l. si is qui pro emptore, char.pe.col.ij.ff.de vsucap.& Hiero. Gratus consil.xxxvj.viso processu, ac diligenter, ad fi.lib.j.

60 ¶Cui statim occurrit Claudius Aquen. quem Seissellum sæpe voco in d.l.exitus.col.j.versi.sed Are. hîc expressè, dicens quòd licèt d.l.vlt.non habeat locum in nostro casu, quantùm ad id, vt retineatur possessio ciuilis per dominum, tamen quantùm ad hoc, vt subueniatur domino, qui perdidit possessionem, vt eam recuperet, locum habere debet, ar.l.colonus, & l.cùm fundum. ff. de vi, & vi arma. de quo tamen pollicetur se dicturum in l.peregrè.§.quibus.ff.de acq.poss. quo in loco idē concludit post alios multos, vt ibi videre poteris. Et ita non obscurè manet in cōmuni opi. Pro qua etiā facit vltra illum, quòd si constitutarius potest vi, & propria auctoritate tertium, qui rem occupauit, rectà deiicere, & suā sibi possessionē asserere, ac vindicare potest, vt diximus suprà nu.42. ei autem quod diximus & seq. Quātò magis id potest, intētato iudicio aduersus hūc tertiū: arg.d.l.3.C.de pig. *Responsio ad rationes Fran. Aret.*

61 ¶Nec solus tamen fuit Are. in ea opi. aduersus illam communem sententiam. Nam & eiusdem quoque opi. fuit Barb. consi.xxviij. scripsit bellissimè, col.j.& seq.lib.j. Eam enim inquit, esse regulam generalem, vt creditor agere non possit contra tertium, nisi prius excusso debitore. per d.authen. hoc si debitor. C.de pigno. nec ei regulæ obesse d.l.vlt.C.de acq.poss. Ea enim nuncupatim loquitur in seruo, procuratore, colono & inquilino, qui non possident, sed tantùm detinent nomine, ac ad commodum, & vtilitatem domini. Ideóque si interuertunt possessionem domini, potest idem dominus rectà intendere condictionem ex ea.l.vlt. non excusso seruo, procuratore, colono, inquilino: quia in alium transtulerunt id quod detinebant ad vtilitatem domini: ideo non mirum, si non sit necesse eosdem transferentes discutere. At hìc loquimur in debitore, qui licèt transferat possessionem per constitutum, vel precarium: tamen creditor constitutarius sibi non possidet simpliciter, sed debitori, & ad eius vtilitatem. l.serui nomine.ff.de vsucap.& l.sciendum.§.creditor. ff. qui satisd.cog.& dicemus infrà in 29.limita.nu.8.scio autem. *Alij opi. illius contraria*

62 ¶Nec debet, vt ille subdit, ea.l. iuris communis correctoria, aut certè exorbitans trahi ad alios casus, siue personas, quàm de quibus locuta est, per iura vulgaria illic ab eo citata, quæ non necesse est huc aliter afferre. Præsertim cùm eadem lex loquatur de domino, cùm dicit, nihil penitus domino præiudicij generetur. At certum est creditorem non esse dominum, ac nec possessorem quidem, vt diximus. ergo in eo non potest habere locum d. l. loquens in domino. Nec enim lex, aut quæuis alia dispositio potest trahi ad casus, aut personas quibus verba ipsius adaptari non possunt. l. 4.§.toties.ff. de dam.infec. cum alijs multis cōcord. à me adductis in repe.l. si vnquam, in verb. libertis, nu.2. nam & vbi.C.de reuo.don. Etiam si verba dispositionis, (vt hoc quoque addas) pro maiori parte conuenirent, ex sententia Hiero. Grati, consi.lxiij. ex themate, col.ij.ver.quintò confirmatur, lib.j. per not. à Iacob. But. Sal.& Fulgo. in l.mancipia.C.de ser.fugi.cum si. *De eadem re.*

63 ¶Nec obstat, vt dicit idem Barb. quòd ea.l. post eos, quos suprà diximus, scilicet seruum, procuratorem, colonum, subiungit, vel quispiam alius, quibus verbis innituntur plurimi, quos pro contraria parte adduximus. Nam per huiusmodi verba non possumus alias personas intelligere, quàm similes præcedentibus expressis, per tex. quem dicit valde sing. in d.l. si fugitiui iuncta glos.vlt.C.de ser. fugit. vbi cùm tex. dixisset, aut metallo dentur, aut qualibet alia pœna afficiantur, addit gl. simil. Cui adde & aliam glossam in d.l. quidam relegatus in verbo, amicis.ff.de reb.dub.& in c.sedes, de rescri. & Bald. consil.cccxcv. pro domino Dinaldo. col.ij.vers.certè considerentur.lib.ij. vbi dicit hanc dictionem significare similitudinem qualitatis, cum diuersitate substantiæ. Et id quidem probè nouit Diuus Hieronymus in apologia contra Rufinum. Miror, inquit, te hominem prudentissimum, non intellexisse cōpositionis artē meæ. Quando enim dico, ita tamē vt non iuxta aliā hęresim omnes in vna ætate positi sint, id est omnes in angelos reformētur: ostēdo & ea, de quib. disputo, esse hęretica. *De eadem re.*

64 ¶Quòd si quis prætereà obiiciat eam l.vlt. non solùm loqui de domino, sed & de eo quoque, circa quem negligenter, vel dolosè alius versatus sit, vt, scilicet, non tantùm in domino, sed & in alio procedat. Sciat & huic obiectioni responderi ex alijs verbis eiusdem legis, quæ sunt huiusmodi, per quē licentia est nobis possidere corporaliter. nam ex his verbis intelligis eam l. loqui in eo, qui simpliciter possidet per alium. Creditor autem (quod iam diximus) non possidet simpliciter, nec sibi, sed ad vtilitatem debitoris. Cæterum ea.l. ad fi. ita loquitur domino rei, vel ei, qui ad eam detinēdam præfatas transmiserit personas. Et sic non potest intelligi in debitore alienante, qui non est transmissus ad detinendum: sed in eo tantùm intelligitur, qui erat solùm detentor, & qui dolosè, vel negligenter transtulit possessionem in alium. Debitor autem nō est simplex detentor. sed percipit, & fructus suos facit: & propriè, ac effectualiter, vt ipse loquitur, possidet, cùm fructus sequantur possessorem. l. litibus. C. de agri.& censit.lib.xj. cùm si. Hæc ferme Barb. *De eadem re.*

65 ¶Verùm vtcumque sit, illud tamen non omittendū ducimus, Ro.d.cons.clxxxix. super primo quæsito, paulò ante fi. illud quod suprà diximus ex communiori nostrorum calculo, scilicet creditorem constitutarium, agere posse contra tertium, debitore non excusso, intelligere, vt procedat durante constituto, vel precario, non etiam eo finito, per mortem constituentis, per l.cùm precariò.§.precarij.ff.de preca.& c.vlt.extrà, eo.tit. Et idem voluit Corn. cons.crc. ad euidentiam præmitto, col.j.ver. item est præmittendū, lib.j. Ias. qui id sing. dicit in d.§. item si quis in fraudē, char.x. in paruis, versic. *An superior opi. procedat, mortuo constituente.*

tertiò limitatur, ad fi. Insti. de actio. & Hiero. Gratus consi. lxiij. visis elegantissimis dubiis, col. iiij. ver. ad quintum respondetur, lib. ij. Et bene facit quod scribit Ang. in d. l. vlt. col. item vlt. versi. tu autem sequendo, C. de acq. poss. per l. si de eo. §. j. ff. eo. tit.

66 *De eadem re.*

¶ Tamen contrarium ex diametro tenuit Claudi. Aquen. in d. l. exitus. ff. eo. tit. quia licèt, inquit, finiatur precarium morte rogantis, non tamen extinguitur actio nata ex eo contractu, vt dicit glo. in d. §. precarij. Nec similiter finiri potest actio, quæ semel competit creditori ad recuperãdam possessionem. Imò licèt accipiens precarium decederet, nulli tradita possessione, tamen concedens non amitteret possessionem, nisi in appræhendenda naturali possessione negligens fuerit; vt etiam no. in d. l. si de eo. §. j. Sed tu hîc omnino vide quæ dicã infrà in xiij. amplia. vbi latè tracto, an precarium finiatur morte constituentis. & rursum in xxj. limita. ex quibus facilè intelliges, quid hîc dicendũ sit.

67 *Quid, si statutum sit ut fiat excussio.*

¶ Sed & secundò modo intellige, & sing. vt scilicet, agi possit contra tertium possessorem nõ excusso debitore, nisi tamen statuto cautum esset, vt fieret excussio, ante quàm agi possit contra tertium: nam licèt id statutum non exprimat, etiamsi interuenerit clausula constituti, tamen ita debet intelligi, vt non obstante ea clausula debeat fieri excussio, vt scilicet in forma, & ad vnguem seruetur statutum. Ita enim solus omnium, quorum nunc memini, voluit Alex. d. consil. lxxxiij. viso processu, ad fi. li. vj. allegãs l. cùm hi. §. si prætor. ff. de transac. & l. qui Romæ § Flauius. ff. de verbo. oblig. & c. cum dilecta, de rescri. & no. à Bald. & Imol. in l. j. ff. de lib. & posth. Cui & aliam rationem addere potes, quòd statutum ita debet intelligi, vt aliquid addat iuri communi, ex plurimorum sententia, quos vbi latè cumulaui in nostro tra. Retractuum, tit. j. §. ix. gloss. ij. nu. 56. contrarium tamen, de quo & nos copiosiùs dicemus in nostro tractatu, cui titulus erit, Nihil frustra.

68 *Vendens rem alienã furtum non committit nisi tradat.*

¶ Sed & ex iisdem fontibus illud exit, quòd cùm furtum dicatur contrectatio rei alienæ, l. j. ff. de fur. ideòque fieri non possit sine contrectatione, l. possideri. § si rem. ff. de acquir. poss. propterea, quique quis simpliciter vendendo rem alienam furtum non committit, nisi eam tradiderit, vt voluit gl. not. in l. item si res, in prin. in gl. magna, ad medium. & ibi Bar. ff. de alie. iudici. mu. caus. fac. & gloss. in l. si seruum vestrum. C. de furt. Ideo si quis vendit scienter rem alienam, & se constituit possidere pro emptore, furtum committit, vt voluit Salic. in d. l. si seruum vestrum. & sequitur, & dicit no. Ias. in d. §. si rem. col. ij. in ij. lect. Sed tu hîc omnino vide quæ dicam in xxvj. limitatione, nu. 3. item cùm scienter, & iterum nu. 7. quantùm verò ad secundam.

69 *Spoliare censetur qui non restituit ei cui cõstituerat illius nomine possidere.*

¶ A quo non longè illud dissidet, quòd si is qui se constituit, vel simpliciter, vel precariò possidere nomine alterius, nolit ei cui ita constituit, rem restituere, censetur eum spoliare: poterítque contra eum agi remediis aduersus spoliatores competentibus. l. vlt. ver. & contra, vbi Bar. no. ff. de precar. & l. non ab re; & ibi etiam Bart. & Bald. C. vnde vi. gloss. in l. si pignore. in verbo, tenetur. ff. de pign. act. & latè Matthe. Afflic. qui alios citat, in deci. Neapol. xl. casus est iste referẽte domino, nu. 14. & in c. j. §. si facta, col. ij. versi. adde ad prædicta. tit. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agnat. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà in xj. ampliat.

70 *An autẽ possit propria auctoritate expelli.*

¶ An autem possit illum propria auctoritate expellere dubitatum est, id enim negat Inno. in c. bonæ, le ij. in verbo, requisitis, de postul. prælat. quia negatione, inquit, fit res dubia. At Bal. in l. ij. col. v. in x. quæst. C. de seruit. & aqua. id Inno. dictum tum demum esse verum dicit, si de eo penderet iudicium à spoliato intentatum: nam cùm actor elegit viam iudicij, videtur fuisse meticulosus, & ad viam facti redire non potest, vt ex eo etiam diximus suprà nu. 39. §. quod tamen. At si non erat controuersia in iudicio mota, negatio verbi nihil operatur, quominus verus possessor sibi ius dicere, & possidere posset. l. si seruus. C. quod cum eo. Nisi possessio sit interuersa. l. colonus & l. cùm fundum. ff. de vi, & vi arma. Hæc ille, quem & tu vide in l. ij. col. ij. versi. quæro, an dominus, & in ij. seq. quæst. C. de iure emphyt. & quæ diximus d. versi. sed id tamen & ij. seq.

71 *Constitutũ non præscribit cõtra constitutarium.*

¶ Illud quoque ex eo fit, quòd si venditor constituerit possidere rem venditam pro emptore, nunquam currit præscriptio contra hunc emptorem, quandiu is qui ita constituit, eam rem tenet, iuxta l. malè agitur. C. de præsc. xxx. vel xl. an. Et ita quidem respondit Bal. consi. cccl xix. venditor se constituit, ad fi. lib. v. & sequitur Fabia. à monte S. Sabini, qui tamen illud consi. non designat, in tractatu de empt. & vendit. in vj. quæst. prin. col. xiiij. eiusdem quæstio. vers. secundò quia non currit. Cui adde quod idem voluit ipse Bald. in d. §. si facta, col. ij. versic. pone vendo tibi, & ibi post eum Matth. Afflict. qui id dicit no. col. iij. nu. 21. d. tit. si de feu. fuer. contro. inter do. & agna. & Barb. in c. vlt. col. pen. de preca. Sed tu hîc vide quæ dicam infrà in xx. limitat.

72 *Missus in possessionẽ bonorum debitoris, oblata satisdatione cedit possessione.*

¶ Et illud autem, quòd si quis missus fuerit in possessionem bonorum debitoris cõtumacis, pro modo debiti, & expensarũ, secundum l. cum proponas. C. de bon. auctor. iud. possiden. & c. quoniã frequenter. §. sin autem super extrà, vt lite non contest. is debeat recedere à possessione, oblata satisdatione, quia sic satisfactũ est iuri. Hoc tamen minimè procedit si debitor se constituerit possidere precariò pro creditore. Nã & si tunc propter obseruandum iuris ordinẽ, deberet extra possessionẽ mitti: tamen statim deberet etiam in possessionem reponi, arg. l. cùm debitoris, C. de iudic. & c. cũ dilectus, de caus. poss. & proprie. Ita enim voluit Bal. in d. §. sin autẽ super, col. vlt. ver. sed hîc quæro ecce.

73 *An vẽditor moratus qui tenetur ad fructus, teneatur fundum colere.*

¶ Sed & illud, quod ab eodem Bal. scriptum est in l. traditio, col. iij. in ix. q. C. de act. empt. dum quærit, quia in ea lege dicitur, quòd venditor post moram traditionis tenetur ad fructus an venditor teneatur colere fundum venditum, antè quàm tradat? & si id non faciat, teneatur ad fructus, ac si coluisset? Et distinguit, nam aut venditor obtulit rem emptori, & potest negligere culturam ipsius.

l. si mor

l.si mora.ff.solu.mat.& l.si venditor ex hæreditate.ff.de actio.empti.Aut non obtulit:& tunc refert, an sit in facultate emptoris colere, quia venditor se constituit precariò possidere nomine illius, & idem dicendum est:aliàs secus,arg.l.venditor.ff.de acti.empt.loquentis de custodia.Et id dictū pro sing.retulit Alex.in l.si seruum Stic.num.col.ij.versi.in gl.in verbo,non faciendo.ff.de verb.oblig.

74 ¶Salic.quoque de hac re loquens in l.post perfectā,versi.ex his habes,C.eo.tit.de act. empt. si venditor,inquit,simpliciter,id est,sine precario constituerit se possidere pro emptore,& ita sit liberatus actione ex empto,per not.in l.ab emptione.ff.de pactis.& diximus suprà nu. 7. ex illa autem, manétq; apud eum tantùm simplex rei detentatio,& custodia, nullámque habet ipsius administrandæ potestatem, ideo ad ipsius culturam non tenetur,cùm in nulla sit mora per iura suprà allegata,quæ & ipse citat.Sunt tamen,ne id omittam, qui teneant semper esse periculum emptoris, qui non petit rem sibi tradi,vt per Bart. Alex.& alios in d.l.si seruus Stichum.& doct.in d.l.si mora. De eodem re.

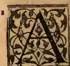
75 ¶Denique & illud,quod cum dubium sit,an valeat donatio omnium bonorum præsentium,& futurorum,quoniam ea,(vt nonnullis placet)aufert liberam testandi facultatem: & sunt multi eius sententiæ,vt non valeat si processum sit ad traditionem:quoniam dominiū transtulerit, nec possit postea quicquam de illis testari, ideóq; & si interuenerit constitutum,vel precarium,non valebit:quoniam possessionem transtulerit, abs feq; abdicarit omnem disponendi facultatem.Ita enim voluit Ang.in l stipulatio hoc modo concepta , col.ij.versic. quinimo & hic do.& ibi quoque l mol.col.iij. versic.& propter hoc dicit,non semel,& Rom.col.vj.versi.dicitur autem dominium. Alex. col. vij. versi.Rom.h:c circa hoc.ff.de verb.oblig.& apertiùs idem Ang consil.clxxix.visis prædictis instrumentis,col.iiij.versi concludo igitur.& vers.vbi autem interuenisset. Donatio omnium bonorum præsentiū, & futurorum non valet cum interuenit constitutum.

76 ¶Vt tamen non prætermittam,quod à Paul.Cast.scriptum est in l.j.§.si rem depositam. ff. deposit. quòd cùm is,qui rem depositam vendidit, & eam posteà redemit in causam depositi, teneri eum depositi,etiam si sine dolo malo res perierit,quia semel dolum commisit,cùm vendidit, vt ibi scribitur.In quam rem tamen requiritur traditio,aliàs non incideret in eam pœnam, secundū gl. Bart. & alios ibi.Certè in hoc sufficit traditio facta per constitutum,vel precarium, vt ibi dicit ipse Paul. Cast.Quod nota ad ea quæ dicam infrà in xx vj.limitat. Depositi vendens,& tradēs & postea redimēs tenetur de posita.

77 ¶Nec quod à Bal.traditum est cons.ccccl xxvnj.quidam Franciscus,col.ij.vers & modò sic est, lib.j. quòd licèt conditio in contractu apposita impediat effectum ipsius contractus ante eius conditionis euentum.l.hæc venditio,in prin.ff de contrah.empt.& l.grege.§.si sub conditione. ff. de pig.cum si. Tamen nulla conditio impedit principium essentiæ contractus,si ventum est ad traditionem, per l. sub conditione.ff.de solut.& l.j.§.j.ff.pro dote.In quam rem,ait,sufficit etiam simplex precarium, siue qualiscunque traditio,per tex.sing.in l.si fundum.ff.de fund. dota. de quo & nos diximus in nostris Retractibus tit.j.§.j.gl.ij.in verbo,*vendu* nu.30.quòd si prior. Conditio impedit effectū contractus.

SECVNDA PARS.

Prima ampliatio.

1 AMplia multis modis hanc nostram principalem sententiam,qua dictum est transferri possessionem ex constituto simplici, vel cum precario.Primò quidem, vt licet constitutum,vel precarium sit actus fictus,& ficta traditio,vt no. gloss. in l.ab emptione,in verbo,constituantur.& ibi doct.ff.de pact.& Bartol. in l.si is qui pro emptore,col.pen.in vij.eadémq; vlti.quæst.versic. quid dicemus. ff.de vsucap. & & in l.certè.ff.de preca.& Bal.in l.vnic.C.de suffrag.& in l.j. C. de vsuca. pro donato.& in l.cum venisset,col.i.vers.ibi cùm is possidebat,de restit.spol.Corn.consi.cccxliij. in causa vertente,col.iij.versi.verba autem prædicta.lib.j.& consi.viij.circa primum,col.ij.versi. ficta autem, lib.ij.& notat.in l.quod meo,in prin.& in l.interdictum ff de acquir.poss.cum infinitis similibus. Constitutum & Precarium, ficta traditi modus.

2 ¶Licèt igitur(vt repetam)constitutum,& precarium sit ficta traditio:tamen ex eo transfertur vera, ac propria possessio,ac si vera traditio interuenisset,per tex.nota.in d.l.certè.§.j.ibi,propriè possidere videor, & ibi Bar.& Raph.Co.qui expressè notat, & idem Bart.in d.l ab emptione, in fi.& ibi quoque Bald.ad fid.Ang.Raph.Fulg.ff.de pactis.& idem Bart.in d.l.si is, qui pro emptore, vbi suprà,& ibi etiam Imo.col.vlt.versi.circa quintam & vltimam.& Iaf.col.lxxij.vers.secunda conclusio, vbi dicit sing.in id tex.in d.l.certe,col.antepen.versic.tertiò pro ista opin.Bald.qui & eum tex.dicit sing.in l.vnic.§.ne autem,versi.item nota quòd io omnibus.C.de cadu.tol.& io l.j.col.iij.versi. decimò quæro.C.quan.lice.ab empt.disce.& in l.j.C.de acq.poss.vbi in addi. ex illo text.no. quòd licèt modus acquirendi sit fictio,acquisitum tamen est veritas,& substantia.& in c.j.§.item inuestitura.tit. de nor.feud.Io.And.in addi.Spec.tit.de empt.& vend.§.j.versi.& not.quòd expressè, in addi. incip. hic dubitatur.Salic.in l.j.ad fi.C.per quas perso.nob.acqu.Ang.consi.cccxxxix.Sempronius, in prin. Io.Bapt.Petrus gener Bart.in tract.de arbitr.lib.j.c.xj.in fi.Antonius in d.c.cum venisset,col.iij.ver. & nota,quòd si aliquis,& ibi Pan.col.iij.versi.de quo multùm,de resti.spol.Idem Ant.consi.l.xxx iiij. casus emphyteota vēdens.& ipse Pan.in c.ij.col.vlt.ver.sextum exemplum,in fi.de consuet.vbi & illū tex.in d.l.certè,dicit no.Pau.Cast.Rom.& Alex.in d.l.quod meo,in prin.ff.de acq.poss.Ang.Aret.in d.§.per traditionem,col.j.ver.sed tu aduertas,Inst.de rer.diui.& in §.actionum,col.v.vers. quæro,sit Ex eo tamen trāsfertur vera possessio, ex multorū opin.

instrumentum.vbi dicit fin.& ibi quoque Ias.ch.xiij.in partis,versic.item diligenter aduerte,Inst.de actio.Alex.consil.lxxxiij.viso processu,col.ij.in fi.l.vj.repetito inter consil. Fran.Cur.Senioris,cons fi. xxij.Corn.consil. lxxxix.viso suprà scripto,col.ij.versi.cùm itaque,lib.iij.& consil.clxxxiij licet discussa,col.iij.versic.nec ob.si dicatur lib.iij.& consil.ccxvj.in causa vertente,col.j.eo.lib.iij.& consil. ccxxxv.videtur in hac consultatione,col.ij.versic.videamus itaque,ad fi.eius versi.eo.lib.iij.& cons. xl.viso processu,col.ij.versi.his tamen non ob.in fi.eius ver.lib.iiij.Barb.in c.ij.col.antepe.versic.hic dubito verum,de consuet.vbi id dicit generale in omni possessione,quæ per actus fictos quæritur.& consil.viij.sapienter,col.xv.ver.& adduco lib.ij.Gui.Papa decis.Delph.358. quot & quos effectus, in primo effectu,in fi.& in statuto,si quis per literas,in verbo,possessio,col.iiij.ver.secundus effectus.& consi excij.ex facti narratione,in fi.Soc.& Ias.in vtraq; lect.in l.j.§.si iusserim venditorē.ille quidem col.j.hic ij.ver.quid tenendū.ff.de acq.poss.& idem Ias.in l.generaliter,in j.not.eo.tit.in ij.lect.& in l. si quis ante,post prin.eod.quoque tit.etiam in ij lect.& consil.cxlvij.præsens consultatio,col.viij.ver item per constitutum,lib.ij.& consil.cxlviij.viso processu.col ij.versic.nē non est probatum, lib.iiij. Card.Alex.in c.j.§.callidis,col.j.ut.de prohibit.feud.ali.per Frid.Iac.à S.Geor.in tract.feu.in verbo, & cū pacto de non alienando,col.ij.versi.ex hoc infertur,in fi.Carol.Ru.consil.ccxxiiij prosequendo,col.ij.nu.iiij.lib.j.Phil.Dec.in l.contractus,col.v.versi.& notandum est.ff.de reg.iur.& consil.cliij. in effectu quæritur,col.ij.Fran Balb.in repe.l.Celsus,col.xxviij.versi.successiuè quæritur, ibi, & pro intellectu.ff.de vsuc.& in tract.præscriptio.in iij.parte.iij.partis.prin.in iij.q.versi.& nota quòd possessio.Steph.Bert.consil.clxxiij.ex progressu,col.j.lib.ij.& Fran.Ripa lib.j.respon.c.j.nu.88. Alcia. in l. alienatum,in prin.de verb.oblig.Fran.Loaz.in repe.l.filiusfamil.§.Diui.char.xv.versi.vnum tamen. ff.de legat.j Et id esse generale in omnibus fictis traditionibus,vt,scilicet,ex illis vera possessio trāsferatur,tradit Ro.in l.traditionibus,col.j.C.de pact.per l.prædia,& ibi not.per Bar.ff.de acq.poss.

Alij text.id probantes.

3 ¶Et ad hoc quoque præter d.l.certè.§.j.ff.de preca.quæ solet in id quotidie allegari,facit tex.in d.l. quod meo,in prin.ff.de acq.poss.in illis verbis, is possidet. in quibus quidē verbis illud animaduertendū,quod dicitur,possidet,quod est verbū veritatis,non autē dicitur,possidere videtur,vt etiā ibi adnotarūt Bar.in fi.Pau.Ca.Ro.& Alex.statim post prin.Et alius tex.in d c.cū venisset,in fi.de resti. spo.vbi ita scribitur,cùm is possideat,cuius nomine possidetur. Et in c.si diligēti,de præscr.ibi is possidere dicitur,cuius nomine possidetur. Quos etiā textus in id expendit Ias.in d.l. generaliter. ff.de acq.poss.qui ob id dicit post Soc.ibi,quod verbum videtur, quo is tex.vtitur, non semper denotat fictionem. Et idem Ias.in d.l.si is qui pro emptore,col.lxxij.versi.adde in quantum.ff.de vsucap.

Et hæc possessio comprehēditur sub statuto loquente de possessione.

4 ¶Proptereàq; multi ex his,quos suprà vers ab hinc ij.citauimus, expressè, & veluti conceptis verbis voluerunt,eam possessionem ita,vt diximus, translatam, scilicet per constitutum simplex, vel precarium, comprehendi,intelligique sub statuto simpliciter loquente de possessione:velut sit vera,& propria possessio : aliàs enim in statuto non comprehenderetur. Eius enim sententiæ inter cæteros fuit Ang.Aret.in d.§.actionum,quibus locis suprà citauimus,Instit.de actio.& Guid. Pap.in d.statuto,si quis per literas,vbi suprà,dum loquitur in materia statutaria.

Qui contrà senserant hāc possessionem esse fictam

5 ¶Nec defuerunt tamen, qui cōtrarium dicerent, videlicet huiusmodi possessionem constitutiriam, siue precariam,non esse veram ac propriam,sed fictitiam, & impropriam. Nam & id voluit Alex. sibi contrarius in addi.Bar.in d.l.si is qui pro emptore.& Barb.consil.lviij.sapienter dixit Psalmista, col.pen.versi.& ex istis sublatum est,lib.ij.& Ias.subobscurè in d.l.ab emptione,in fi.ff.de pactis:quo in loco,atque etiam in d §.actionum,Instit.de actio.dicit hanc quoque partem tenuisse Bald.in d.l. vnic.C.de suffrag & in d.l.j.C.de vsuca.pro donat.idémque videri voluisse Bart.in d.l.Titia,col.vlt. versi quid si do fundum meum pro arris.ff.de verb.oblig.Licèt tamen ipse Bart.ibi,nec voluit, nec voluisse visus est,vt qui nihil de hac re priuatim dicat,præterquam quòd constitutum , non sufficit in eo casu de quo loquitur,& de quo postea dicemus in x.limitatione iterúmque in xxvj.limitat.nu. 4.denique qui arras.Nec item Bar.in dictis locis id voluit,sed illud tantùm, quod constitutum est ficta traditio,quod & ex eo, & aliis multis diximus suprà nu.ab hinc v. & nemo negat. Sed an ex eo transferatur vera an ficta possessio,non aperit in illis locis.

Intellectus l. certe § 1. ff. de precar.

6 ¶Illud tamen dixerim,illum text.in d.l.certè.§. j. ff. de prec. quo omnes innituntur ad probandum hanc possessionem esse veram & propriam , vix ad id quicquam facere. Nam illud tantùm dicit, quod si procurator meus,me mandante,vel ratum habente,precarium rogauerit,ego precariò propriè habere dicor. Hæc enim sunt verba eius legis quæ nihil aliud significāt, quàm quòd sicut is rogauit precariò,habet,vt dicitur in l.ij.in prin.& in l.in rebus.§.meminisse,eo.tit.cum si ita & is cuius nomine procurator precariò rogauit quasi dicat nihil interesse,an tu per te precariò roges,an alius te mandante,vel ratum habente. Et ita scienter intelligit eum tex.Bald.in d.c.j. §. item inuestitura, tit.de nouis feudo.vbi tamen loquitur de nuntio.& in c.bonæ.col ij.versic.Bert.colligit , de appella. vbi per eum text.dicit,quòd in iis , quæ sunt facti,& per alium plenè acquiruntur , is qui per alium possidet,ipse verè intelligitur possidere,non per fictionem,id est,(vt clariùs intelligas)ipse peræquè verè possidet,ac si ipsemet in possessione esset,ac rem detineret. Et idem quoque Bald.in tracta. de pactis,char.vij.col.ij.versi.iuxta hoc quæro.& consi.ccxxiiij.decretum,col.ij.lib.j.& iterum consil. ccxlij.quia veritas stat,col.ij.eod.lib.j.& Ias.in d.l si is qui pro emptore,in d.versi.secunda cōclusio. Et(quod plus est)satis ex his intelligis eum textum non loqui de eo,cui factum est precarium, sed è diuerso de eo qui facit: qui scilicet rogat precariò,& ita transfert possessionem in eum cui facit, &

tamen

tamen possidet. de quo & tu vide quæ dicam infrà in hac eadem parte ij. in xxvj. amplia. nume. 2. hanc autem sententiam.

7 ¶Porrò pro posteriore illa opin. quæ dicit, hanc possessionem translatam per constitutum, vel precarium esse fictam, videtur facere text. in d. l. generaliter, ff. de acq. poss. cuius hæc verba sunt, generaliter quisquis omnino nostro nomine nobis volẽtibus sit in possessione, velut procurator, hospes, amicus, nos possidere videmur, nam verbum illud videmur, ex sua propria, & natiua natura fictionem denotat l. j. §. deiecisse. iuncta gl. in verbo, videor. ff. de vi, & vi arma. & l. singularia ff. si cer. pet. & l. si quis fundum. ff. de contrahend. empt. Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. Fran. Aret. con. cxxxiiij. eximie domine, col. ij & docto. vbiq;. Nisi diceres post Soci. & Ias. in d. l. singularia, vt etiam suprà diximus, quòd in eo loco id verbum, est expressiuum veritatis vt sæpe aliàs est, vti etiam not. Bar. in d. l. is qui pro emptore. ff. de vsuc. Vel etiam vt dicit idem Soc. quòd fictio ibi denotetur, respectu possidendi: quia quod fit ab hospite, conductore, constituente precariò, aut procuratore nomine domini, non dicitur dominus verè facere, licèt verè possideat: sed fictè facere videtur, vt not. in d. §. deiecisse. Mihi verò, (vt verum fatear) vix probabile est, vt ex ficto actu traditionis possessionis, vera, ac propria possessio transferatur. Nam quomodo quod fictũ est, operari & producere potest verum, & proprium effectum? quod item fictum est, dare rem non fictam: arg. l. traditio. ff. de acquir. rer. domin. Tamen alia opinio communior est & eam etiam sequi solemus. *De eadem re principali.*

SECVNDA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia secundò, vt hæc sibi locum vendicent, non tantùm cùm quis se constituit possidere pro alio, sed & cùm confitetur se id facere: etiã si id aliter non faciat: quia per huiusmodi simplicẽ confessionem, non secus atque per ipsum verum constitutum, transfertur possessio. Id enim voluit glo. no. in d. l. ab emptione, in verbo, constituantur, post princ. & ibi Bald. qui eam dicit sing. in vtraque lect. Ang. Raph. Fulg. Ludo. Bolo. in nouis interpre. Iason, & Iacob. à S. Geor. ff. de pactis. idem Bal. in l. j. circa medium, & Cæpol. col. vlt. C. de vsuca. pro donat. ipse Bald. in l. traditionibus. col. j. C. de pactis, & in l. cùm falsa. col. j versi. tertiò oppono. post Cin. ibi in iiij quæst. C. de iur. & fac. igno. & in l. ij col. viij. versi. sed quid si quis. C. de seruit. & aqua. & in l. j. col. vlt C. quan. lice. ab emptio. discede. & in l. vnic. col. xv. vers. quæro, si coram iudice. C. de confes. vbi & illam dicit sing & in l. licèt, col. j. & ibi quoque Ang. col. item j. C. de acquir. poss. & idem Bal. in l. cùm nemo, col. ij eod. tit. & in l. vlt. col. pen. in viij. q. C. de edict. Diui Adri. toll. & in c. bonæ. le ij. vers. ille qui precariò, de postul. prælat. vbi & illam dicit sing. & cons. cccxcvij. casus talis est, lib. j. & con. cclxvj. in causa Petri, versic. prætereà gl. dicit, lib. iij. Alber. in l. error, col. 2. versi. quando autem noceat C. de iuris, & facti igno. Raph. Co. in d. l. quod meo, col. 2. versi. & circa primum. ff. de acq. poss. Alex in d. l. interdum, in prin col. vlt. ff. eod. tit. Ang. Aret. in §. per traditionem, col. j. versi. sed tu aduertas Insti. de rerum. diui Barb. in c. vlt. col. pe. de precar. Vitalis Camb. in tracta. clausul. §. enunciatiua verba confessionis, col. ix. Lafran. Oria. in repe. c. quoniam contra falsam, in materia testium, quo loco de probatione possessionis disserit, de proba. vbi & illam gl. dicit sing. Ludo. Bolo. qui & illam dicit sing. in suo repert. text. & gloss. sing. in verbo possessio. Steph. Bertr. consi. 4. parum refert. nu. 16. lib. 2. & consil. 222. olim fuit, nu. 6. lib. 3. & bene facit quod scribit Spec. tit. de confess. §. nunc videndum, vers. sed quid, si confiteor. *Confessio constituti transfert possessionẽ, ut & ipsum constitutum.*

2 ¶Et quanquam ea gl. à multis pro sing. citatur, vt patet ex iis, quæ diximus: tamen est alia ei omnino similis, in l. ij. in verbo, tradita. C. de acqui. poss. vbi Bal. ipse, qui inter cæteros illam priorem vbique dicit sing. & Ang. eam adnotant, & eam quoque Angel. dicit sing in eo, vt ista confessio possidendi nomine alterius simpliciter operetur translationem possessionis, etiam si dictio, precariò, adiecta nõ fuerit. Ex quo satis intelligis verum esse, quod à Catone Sacco, legum interprete celeberrimo dictũ fuisse refert Barb. alicubi, in tit. ff. de verb. oblig. illum debere superare memoriam Themistoclis, siue Mithridatis, qui textum aut gl. dicit singulares. *De eadem re.*

3 ¶Sed (ne tu hic decipiaris lector amantissime) hæc velim intelligas procedere, quæ diximus de confessione constituti, cum scilicet quis confitetur possidere nomine alterius: ita enim semper locuti sumus. Secus, si quis simpliciter fateatur alterum possidere, cùm ipse qui fatetur, possidet: nec enim per huiusmodi confessionem perdit possessionem, quam habet: nec in eum, quem fatetur possidere, eam transfert, secundum Bald. ipsum in d. l. vnica. quo loco suprà citauimus. C. de confes. & in l. cùm falsa, in fi. C. de iur. & fact. igno. Neque enim aliàs falsa confessio immutat rei veritatem, d. l. cùm falsa. & l. assumptio. ff. ad municip. Ex qua nostrates illud assumunt, propter nostrum affirmare, vel negare, nihil mutatur in re. Quod Aristotelis est ex libro περὶ ἑρμηνείας, vt alibi monuimus. Et facit l. prædia, & ibi not. ff. de acquir. possess. Secùs tamen, si quis diceret, ego pro te possideo, tunc enim transfertur possessio, vt voluit Bal. consi. cccclxxxij. magnifici viri, col. vlt. vers. quatuor passus, lib. j. vbi ad hoc dicit gl. sing. in l. ab emptione. ff. de pactis. *Quid, si quis cõfiteatur aliũ possidere.*

TERTIA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia tertiò, vt procedat, etiam si res quam quis constituit possidere nomine alterius, sit absens, cùm fit constitum, vt non obscurè voluit Spec. tit. de emp. & vendi. §. j. versi. & nota, quod expresse, ibi, nota quòd si res. & Anton. in c. cùm venisset, col. 2. versi. ex quibus patet, de restit. spol. dum dicit, quòd per instrumentũ non probatur possessio, nisi interueniat actus constituti, vel nisi fiat in re præsenti, apertè innuens alterum sufficere. Raphaël Co. in d. l. quod meo, col. 2. ver. secundò restat. ff. de acq. poss. Imo. in l. prædia, ad fi. ff. eod. tit. & consil. lvij. viso quodam instrumento, paulò ante mediũ. *Constitutũ trãsfert possessionem etiam rei absentis.*

& expresissimè Pet.Ferra.in tit.for.positi.actor.in verbo,item quòd præscriptis, col.ij vers.nec isto casu.& Iason qui nullum hoium memorat,in l.stipulationum aliæ.§.stipulatio,col.vltim ff. de verb. obligat. Et Vitalis Camba.in tract.aut clausula.char.xxiij.in clausula,constituit se precario,col.vij.in parum,versic.item secundum.& satis omnes videmus voluisse,dum simpliciter dicunt,per constitutum transferri possessionem,nulla præsentiæ,aut conspectus rei mentione facta.

Sola rei præsentia in cōtractu operatur traditionem.

2 ¶Et id quidem haud dubiè verissimum est.alias enim hæc clausula constituti,siue precarij, semper esset supervacanea,& inutilis:nihilque omnino operaretur, nisi id operatur sine rei conspectu, vel præsentia. Nam ea sola præsentia rei,dum contractus conficitur,id operatur, vt possessio tradita esse censeatur l.j.§.si iusserim.ff.de acq.poss.& l.quod meo.§.per venditorem,eo.tit. gl.& doct.in l.iij. in prin.ff.eo.tit.& in c.j.de consuetud.in quibus duobus postremis locis,enumerantes modos fictos transferendæ possessionis,hoc veluti differentes ponunt:scilicet constitutum,siue precarium:& conspectum,siue præsentiam rei.& Bar.Ang.& Salic.in l.j.C.de acq poss.Quod tamen intelliges secundum ea,quæ diximus suprà in prin.nu.13.cæterùm quod suprà,si modò Alex. sententiam ibi adductam,veram esse putes.

Clauium traditio an transferat possessionē rei absentis.

3 ¶Ex quibus vix accederem sententiæ gl.in l.j.in prin.in verbo,qui primi.ff.de acquir. poss.quæ non obscure vult, vt possessio tum demum transferatur clauium traditione (is est vnus ex fictis modis tradendæ possessionis,per l.clauibus.ff.de contrah. empti.) cùm contrahentes sunt in conspectu rei venditæ:quam quidem gl.ita intelligunt & sequuntur Bar.Raph.Co.Rom.Soci.& Fran.Ripa.ibi.& Alb.in eadem l.j.§.si iusserim.col.j.versic.hic autem,vt prædixi,eod.tit.& iterum l.uj.in princ.col.j. versi.nam,in §.si iusserim,eo.tit.Ioan.Platea.in §.interdum,quem legit cum §.venditæ,col.ij.versic. quartò not.Instit.de rer.diuis.Anton.in d.c.ij.col.iij.versi.secundum signum,& ibi Imol.col.ij.versi. in eadem gl.ibi,vt per claues,Panor.col.pen.versi.secundum exemplum,& Barb.col.antep.versi.in eadem gl.ibi,per claues, de consuet.Nam & contra illos apertè tenent Imol. sibi contrarius, Paul. Cast.qui dicit priorem illam opinionem esse truffam.Alexa.Iaf. & Claud.Aquen.in d.l.j. & Philip. Dec.consil.lvj.in causa appellationis,col.ij.versi.alter etiam deponit.

Instrumentorū traditio an operetur translationem possessionis rei absentis.

4 ¶Sicuti & contra gl.in l.j.in verbo,& traditis.C.de donat.quæ videtur voluisse, traditionem instrumentorum tum demum transferre possessionem,secundum tex.ibi:quando fit,re donata præsenti, per d.l.clauibus,& ibi apertiùs Bal.& And.Iser.in c.j.in princip.tit.quid sit inue.Contra(inquam) illam sententiam tenent Cin.Ang.& Salic.in d.l.j.Alex.in l.iij.in prin.col.ij.versic.alia est limitatio. ff. de acq.poss.Soci.consil.lv.viso instrumento,col.ij.versi.quartò,lib.iiij.Tum quia(vt omnes inquiunt) esset violare tex.in d.l.j.tum quia(vt dicit Alexan.)supervacua esset traditio instrumentorum,quando fieret in re præsenti:quia solus aspectus sufficit,vti & nos diximus suprà.

QVARTA AMPLIATIO.

An necesse sit abiicere à se possessionē, ut constitutū transferat possessionem.

1 ¶Amplia quartò, vt non necessarium sit ad transferendam possessionem per constitutum, vt constituens abiiciat à se possessionem,quam ipse habet,cùm facit constitutum , & postea illam apprehendat nomine constitutarij,vt quidam antiquiores tenebant,& inter cæteros Franc.Arct. non ille, qui auorum nostrorum memoria floruit,sed alter multò vetustior, vt à nonnullis citatur : nam satis est præambulus,vt nostri vocant,actus apprehensæ anteà possessionis, iunctus cum constituto , vel precario,absque eo,quòd alius actus corporalis interueniat.Ita enim voluit Bar.in d.l.quod meo, in prin.col.2.ver.sed contra hoc videtur,& ibi Raph.Co.qui tamen aliter declarat,col.2.ver.secundò restat videre.ff.de acq.poss. Anto.in c.2.col.3.ver.aduerte canonista,& ver.vnum tamen aduerte,de consuet.&in c cum venisset,col.pe.ver.si non possideret,& ibi Imola,qui id dicit cōmuniter teneri, post medium,ibi,quid autem si in instrumento,& Panor.col.3.ver.& ad id quod dicitur, de restitut. spoli.Super quo etiam vide quæ dicam infrà in xxj.amplia.nu.2.quanquam contra id.

QVINTA AMPLIATIO.

Quid si constitutarius cecidit possessione, & res ad constituentem perueneritt.

1 ¶Amplia quintò,adeò per constitutum transferri possessionem, vt si cōstitutarius rei possessionem realem apprehenderit,deinde ea ceciderit,& postea ad constituentem possessio redierit , itatum ex eo censebitur ipse constitutarius iterum possidere,vi illius constituti.etiam si ipsum constitutum ita factum fuerit,donec constitutarius realem possessionem apprehendisset. Ita enim sing. voluit Bal. qui dicit Dy.ita determinasse,in c.j.§.si facta,col.j.ver.pone,vendo tibi,tit.si de feud.fuer.cont. inter dom.& ang.neque enim ea res iudicatur ex actu momentaneæ possessionis,sed permanentis, arg. l.legatum.ff.de ann.leg.& l.Plotiana. ff. de iure codicill.Et illum secutus est Matth.Affli.in d.§.si facta.col.3.ver.& dicit hic.& Barb.in c.vlt.col.1.de preca.Et id confirmat quod ipse Bald. dixit in d.§. c.si facta,ver.præcedent.incip.extrà quæro pone,& alia plurima à me collecta in repet.l.si vnquam, in verbo,susceperit liberos,nu.181.huc quoque vergit,& multis seq.C.de reuoc.donati.

De eadem re.

2 ¶Illud autem dictum Bal.dicit sing.de eius tamen veritate dubitans Franc.Aret.in d.l. quod meo, col.ij.versi.& quia hic dicitur,ff.de acq.poss.Et de eo quoque multùm dubito,præsertim in terminis ipsius Bal.cùm scilicet constitutum ita factum est,vt diximus,donec & cætera:nam videtur id constitutum expirasse,cùm primùm is realem possessionem apprehenderit, ex natura illius dictionis, donec,quæ importat limitationem temporis, siue dispositionis ad tempus factæ , per l.si id quod.§. vlt.ff.eo.tit.vbi & id notat ipse Franc.Aretin.& no.in l.vlt. C.ad Tertul.cum si.& alijs quæ diximus in trac.Primigeniorum.q.lxij. nu.23.sed hoc limitabis.

De eadem re.

3 ¶Sed & si fuerit constitutum factum sine ea clausula , donec , & cætera , idem videtur dicendum: quia

quia cùm constitutum sit ficta traditio, ea debet expirare adueniente vera traditione. l. filio quem pater.ff.de li.& posth. Et ita expresse & in hoc casu constantissimè tenuit Claud.Aquen.in d.l.quod meo,in fi.Et ad hanc opi.tacuit, not.per gl.& doct.in l.inter castellianum.ff.de arbit.& per Bart. in l.si fideiussor.§.j.ff.de legat.j.cum concord.ibi adductis à recentioribus,& a me latissimè,in rep. d.l. si vnquam,vbi suprà nu.191.hanc quoque partem,cum multis seq.

SEXTA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia sextò,vt non solùm possessionem,quam per nos ipsos tenemus,sed & quam per colonũ, seruum,eum qui precariò rogauit,procuratorem,& alios id genus retinemus,in alium per huiusmodi constitutum transferamus,ex sententia gl.in l.j.§.non autem,in verbo retineo. ff. de vi, & vi arma.quam sic intelligit,sequitur,& dicit singul. Bart.ibi,versi. contra oppo. vbi & hoc quoque dicit procedere,etiam si animus coloni ad id non concurrit,& ipse Bart.in l.quod meo,in princip. col.ij. versic.quædam est possessio,& ibi etiam Raph.Co.col.uj. vers.sed restat dubium,& Alex.ff.de acq. posses.Hostien.& Io.And.in c.vlt.ille in verbo,inuito domino:hic in verbo,domino,iuncto text. & ibi apertiùs Petr.Ancha.paulò ante fi.Pan.col.ij.vers.sed oppo.contra tex.& vers. nota bene ex prima solutione,& Barb.col.quoque ij.qui id dicit menti tenendum,extrà de preca.Bald.qui eam glo. dicit sing.& menti tenendam,in l.cùm testamentum.C.de iuris & facti igno. & in c. cùm venisset, col.j.vers.quæro,an dominus,& ibi etiam Pet.Anc.in fi.Antonius col.ij.vers.item si ciuilem,de resti.spoli.vbi ipse Antonius dicit & id procedere,etiam si colonus ignoret, imò & si contradicat ipse Bald.in rub.de præscripti.col.2.vers.sed quid si res mea, vbi & id dicit no. & procedere etiam colono ignorante.Ang.in l.vlt.ad fi.C.de acq.pos.Alex.qui & eam gl. dicit sing.in l.peregrè.§.quibus, col.2.vers.est & nonus casus.ff.eo.tit.Corne.qui & illam dicit sing.consi.vj. in præsenti disceptatione,col.vlt.lib.iij.& Vital.Camba.in tracta.claušul.char.xxj.in clausula, constituit se precariò, col. ij. versi.item hæc clausula.

Constitutũ trãsfert possessionem, etiã eius rei quam per aliũ tenemus.

SEPTIMA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia septimò,vt per constitutum appositum in contractu transferatur possessio,etiam si in ipso contractu dictum fuerit,quòd possessio realis & corporalis tradetur per constituentem vel simpliciter,vel intra aliquod tempus: neque enim id impedit, quominus iam statim per constitutum, non expectata illa reali traditione,sit translata possessio,quantum ad iuris effectum. id enim quod dictum est de corporali traditione,dictum videri ad maiorem executionem, & perfectionem contractus. Et sic debet instrumentum intelligi,& declarari,ne contradicat,c.inter dilectos.§.cæterùm, de fid.instru.& ne incontinenti videatur se corrigere.Hæc Phil.Dec.consi.lvj.in causa appellationis, col. vlt. versic. nec obstat quòd non videtur.Cui adde pro vltima ratione text.in l.non ad ea. ff. de cond.& demon.Adde,inquam,quod suprà diximus in j.par.nu.10.at quicquid sit, venditorem qui se constituit simpliciter,vel precariò possidere pro emptore,nihilominùs teneri ad realem rei traditionem.ex quo facilè intelligis per promissionem eius rei non impediri vim constituti.

Promissio traditionis possessionis,non impedit vim constituti.

OCTAVA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia octauò,vt per huiusmodi constitutum,vel precarium appositum in contractu transferatur possessio,& consequenter dominium,quod non nisi traditione transfertur.l.traditionibus.C.de pact. Et dominium quidem directum,nedum vtile,perquè ac si vera & realis traditio interuenisset. Ita enim expressè voluit Anto.in c.2.col.3.vers.teneas quòd primus,de consuet.& iterum in c.cùm venisset,columna penult.versi.& not.quòd si aliquis,de rest.spoli.ea ratione motus, quòd & si hic actus traditionis sit fictus,tamen ex eo transfertur vera possessio.l.certè.§.j.ff.de preca. de quo nos latè diximus suprà in j.ampliatione.

Constitutum transfert dominium etiam directum.

2 ¶Illud tamen sciendum est,quòd vbicunque transfertur dominium ipso iure ex contractu, in dubio transfertur vtile,& non directum,casus est sing.secundum Salic.in auth.donationem.C.de iure dot.& voluit etiam Fran.Are.in l.si non.ad fi.C.de iure dot.qui & ad id dicit bene facere text. in l. vlt.iũcta gl.C.de sacros.eccle.& in l.j.C.de donat.quæ sub modo.Nam directum non ita facilè auellitur sicut vtile.l.iij.& ibi no.ff.pro socio.

In dubio ex contractu trãsfertur dominiũ vtile tantùm.

NONA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia nonò,vt procedat etiam si constituens,vel simpliciter,vel precariò expressè pactus sit,vt fundum quem ita se constituit possidere pro alio,possit pro se retinere,& possidere ad vitam, aut ad aliquod tempus:nam nihilominùs transfertur possessio per id constitutum : nec aliqua in ea re est repugnantia, quæ impediat vim ipsius constituti, vel precarij,vt per multa ex facto respondit Corn.cons.viij.circa primum consultationis articulum,col.j. & ij. lib. ij. Et vide tamen quæ dicam infrà in xxij.limitat.& seq.

Constituti vis non impeditur pacto ut constituẽs possit pro se retinere.

DECIMA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia decimò, vt etiam procedat, cum instrumentum se refert ad aliud, in quo erat apposita clausula constituti vel precarij. Nam licèt in hoc postremo referente,ea clausula non fuerit expressè repetita,tamen transfertur possessio vi constituti in primo illo instrumento relato appositi, vt expressè voluit Paul.Paris.Cardinalis meritissimus, consi. clxxij.in causa illorum,col.1.lib.iiij.per l.si ita scripsero,& ibi Bart.ff.de cond.& demon.& l.ait prætor.§.si iudex,& ibi quoque Bart.ff.de re iudi.quibus probatur relatum esse in referente cum omnibus suis qualitatibus, de quo nos latissimè diximus in nostris legibus connubialibus,in gl.v.in verbo, expres, nu.182.vndecimum genus, cum

Cõstitutũ prioris instrumenti ad quod posterius refertur, censetur repetitum.

multis seq. Et idem ante illum voluit Fran. Aret. cuius ipse non meminit, consi. xxj. si diligenter & maturiùs, col. ij. vers. præterea posito. vbi & id quoque dicit procedere, etiam si à primo contractu discessum esse videatur per secundum, per ea quæ ibi dicit, vt videre poteris quod multùm notandum est, vix cum alibi repeties.

VNDECIMA AMPLIATIO.

Constitutarius potest intentare remedium recuperandæ possessionis.

1 ¶Amplia vndecimò, ita transferri possessionem in cõstitutarium, vt si is fuerit spoliatus, posset intẽtare remedium recuperandæ possessionis, non minùs quàm si plenam & realem possessionem habuisset, vt per l. vlt. C. de acq. poss. voluit Bald. in rub. C. de contrahen. emp. in 16. quæstio. & Ioan. Fab. vt à nonnullis citatur. licèt in meo codice non repeti, in §. sui, Instit. de hæred. quali. & differ. & Matthe. Affli. decisio Neap. 299. rex Ferdinandus nu. 91.

Possidenti ciuiliter competit interdictũ recuperandæ.

2 ¶Nam & aliàs possidenti ciuiliter tantùm competit interdictum vnde vi. l. j. §. deiicitur. ff. de vi, & vi arma. & voluit Guido Papa in decisio. Delphinali cclvij. quos & quot effectus, col. j. versic. quartus est. Quod & eò voluit dicere, vt intelligas istud procedere etiam in precario, ex quo ciuilis tantùm possessio transfertur, vt diximus suprà in prin. nu. 4. illud autem. Et tu quoque super hac ampliatione vide quæ dixi suprà in j. parte, num. 68. à quo non longè. Et quæ item scripsimus in tractatu, *Le mort saisit le vif*, in iiij. declar. vj. partis.

DVODECIMA AMPLIATIO.

Constituti ius an transeat ad hæredes constitutarij.

1 ¶Amplia duodecimò, vt etiam huius constituti, vel precarij vis maneat, mortuo constitutario: neque enim finitur morte illius, sed transit ad hæredes ipsius. vt scilicet ab eis precariò habere quoque videatur constituens, æquè ac à defuncto primo constitutario, per tex. expressum in l. quæsitum est. §. quod à Titio, qui est j. ff. de precari. & l. cùm precariò aliquid §. j. eo. tit. & l. cùm precariò quis rogat, eo quoque tit. & c. vlt. & ibi doct. extrà eo. tit. Et facit l. Lucius, & ibi Pau. Cast. ff. de dou. & voluit idẽ Pau. in l. Attilius Regulus, circa mediũ, eo. tit. dũ cõciliat eam l. cũ d. l. Lucius, post gl. in ea. l. Attilius. & Bart. in. l. cẽtesimis, col. iij. vers. & ideo hic insurgit, & ibi quoque Alex. col. vlt. versi. si autem dixisset. & Ias. col. v. vers. secundò quærit Bart. ff. de verb. obliga. Imo. consil. xxvj. in casu præmisso, visis, & consideratis. Philip. Dec. in l. & quia, quam legit cum l. more maiorum, col. vlt. vers. in quarta quæstione. ff. de iurisdi. om. iudi. & in l. contractus, col. v. vers. & licèt precarium. ff. de reg. iur. & doctores vbique. Quò etiam spectat illud Ciceronis in oratione pro Aulo Cecinna. Qui colonus habuit cõductum de Cesennia fundum, cùm idem ex eadem conductione fuerit in fundo, dubium est, quin si Cesennia tum possidebat, cùm erat colonus in fundo, post eius mortem hæres eodem iure possiderit?

Ciceronis locus.

De eadem re.

2 ¶Contrà tamen videtur constitutum siue precarium factum ad commodum cõstitutarij non transire ad hæredes ipsius, præsertim quantum ad possessionem, nisi de illis expressa mentio facta fuerit in constituto. Nam possessio suapte propria natura non trãsit ad hęredes l. cum hæredes, in prin. ff. de acq. possess. & l. j §. Scæuola. ff. si quis testa. liber esse iussus fuer. cum aliis multis concordantiis à me collectis in tractatu, *Le mort saisit le vif*, post prin. Ideo nisi de hærede mentio facta fuerit, non comprehenditur. l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verb. obliga. Et ita in hac specie nuncupatim, cum ex facto incidisset, respondit Alex. consi. cliij. circa litem vertentem, col. j. lib. vj. quem sequitur Bart. Chass. cons. lix. ex visione, col. pen. versi. item etiam vt constat, & ante eus Paul. Castr. cuius neuter meminit, cons. lix. viso puncto, col. ij. vers. item nec etiam obstat, lib. j. per l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acq. poss. vbi quod per colonum possideo, hæres meus, nisi nactus sit possessionem, non poterit possidere, quod quidem pugnare videtur cum eo, quod suprà diximus ex Cicerone.

Quid in casu statuti transferentis possessionem in hæredẽ.

3 ¶Idque obtinere videtur, etiam si ex statuto possessio defuncti ipso iure continuatur in hæredem, cuiusmodi est generalis Franciæ consuetudo: quia nec tunc hæc possessio constitutitia siue precaria transit in hæredem constitutarij, siue eius qui precariò concessit, vt no. dicit Alex. d. cons. cliij. col. j. vers. & quamuis referatur, li. vj. Nam tale, inquit, constitutum debet ita intelligi, vt minus lædat ius cõmune, quàm fieri potest. l. ij. C. de noxa. & c. cum dilectus, de consuetudi. Et ideo, vt subdit Alex. debet id statutum intelligi, quando possessio erat apud defunctum, ex causa de sui natura ad hæredem transitoria. De quo tamen vide quid dicam in d. tractat. *Le mort saisit le vif*, in xij. declaratione, vbi non accedo huic opinioni Alex. aliorum sententiam secutus, quos ibi videbis.

Sẽtentia authoris.

4 ¶Sed quantum ad ius commune pertinet, semoto illo statuto (vt tandem meum iudicium interponam) non video quid respondere possit illis tex. suprà citatis, qui expresse dicunt, precarium non solui morte concedentis, quem nos vbique constitutarium vocamus, etiámque si de hæredibus ipsius nulla mẽtio facta fuerit, vt expresse dicit tex. in d. l. cum precariò quis rogat. Quod autem dictum est, possessionem non transire ad hæredes possidentis, nisi ea ab illis apprehensa fuerit, in promptu responsum est: quòd hæres satis accepisse videtur per colonum ipsum inhærentem possessioni nomine hęredis, vti etiam defuncti: quam quidem possessionem ipse solo animo interuertere non potest, l. vlt. C. de acq. poss. cum simi.

5 ¶Et propterea ipse Alex. in d. §. quod per colonum, statim post princ. postquam ex eo tex. notauit id quod supra ex eo diximus, possessionem defuncti non transire in hæredem, nisi eam apprehenderit: subdit illud esse clarum, vbi defunctus possidebat animo, & corpore suo: sed si animo suo, & corpore alieno puta per colonum, acquiritur hæredi, si colonus contineat possessionem nomine hęredis,

redis,vt ibi in verf.sed quod pro emptore. Quod intelligit,gl.ibi etiam si defunctus possidebat animo,& corpore alieno.putà per seruum ex causa peculiari,iuxta l.iij.§.saltus in fi.ff.eo.tit. quia tunc acquiritur possessio existens apud seruũ hæredi domini,sine alia appræhensione, ex sententia Ang. & Imol.in d.§.quod per colonum.& in l.fi is,qui pro emptore. ff. de vsucap. vbi etiam gl. in verbo, non habere. Et bene,inquit,facit l.quia seruo,in fi.ff.de actio.& oblig.& l.pe.ff.de capti.& postli. reuers.Hæc ipse Alex.quem refert & sequitur Matthæus Afflic.deci.Neapo.clxnj.Gabriel,col.ij.

DECIMATERTIA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia decimotertiò,vt neque è diuerso per mortem constituentis,id est,eius qui precariò rogauit,& sic constituit possidere nomine emptoris,vel alterius domini,extinguatur,siue soluatur possessio ciuilis,& naturalis,cum est simplex constitutum:aut ciuilis,cùm est cum adiectione precarij: Licèt precarium ipsum finiatur,quantùm ad hæredem eius constituentis, cum ipsi duntaxat, non etiam hæredi eius concessa sit possessio siue detentatio,vt scribitur in d.l.cum precariò aliquid datur.§.j.ff.de preca.& in c.vlt.& ibi omnes,eo.tit.& voluerunt multi è nostris vbique. & inter cæteros gl.in l.si hominem.§.j.in verbo,contractu,in fi.ff.depositi.Bart.in l.libertus.§.patris.ff ad municip. Sign.consi.ccxvij.factum sic se habet,quidam nomine Titius,col.v.vers.præter ea illud, ea ratione motus,quia cum constitutarius possideat animo,& corpore constituentis,iuxta l quod meo,in prin. & l.iij §.saltus,ff.de acq.poss.consequens est vt desinat possidere morte illius cuius animo & corpore possidebat,per l.si id quod,& l.fi de eo.§.si fortè.ff.eod.tit.& l.in bello.§.factæ.ff.de capi.& postl. reuer.in illis verbis,manentibus iisdem personis in possessione. *Constituti nõ in extinguitur morte constituentis.*

2 ¶Et idem quoque voluit Ioan.Ray.in tracta Suitatis,col.2.versi non obstat vlterius.Paul. Cast.in l. Attilius Regulus,circa medium.ff.de don.Ro.consi.clxxxix.stante primo quæsito.ad fi.Corn.consi. cclxxx. visis quibusdam,col.vlt.lib.iij.Philip.Dec.consi.cccc.viso eleganti consilio,col. pen. vers.ij. respondetur,dum dicit,possessionem,quæ fit per constitutum,esse interruptam per mortem constituentis,ita vt nec in hæredem transeat.Ideoque non posse constitutarium tem propria auctoritate occupare.& Matthæ.Affli.decis.Neapol cccxxxv.pro decisione,col.iij.nu.5.& Ant. Rube.in repe.l. non solùm.§.morte.col.ix.versi.sed aduerte.ff.de no.opé.nuntia. *De eadem re.*

3 ¶Quod non ita sanè accipiendum est,vt constitutarius priuetur sua possessione per mortem constituentis,vt scienter declarat Claud. Aquen.in l.exitus.ff.de acq.pos.per no in d.l.si de eo.§.si fortè. & Lud.Gozad.consi.xlij.in casu proposito,col.vlt. versi. non obstat consilium. & Aymo. Crauetta, consi.cvij.Anto.Cofferi,vers.sed præmissis,& dicemus latiùs inf.in xxj.limit.nu.9.sed hæc omnia,& seq.Sed illud eò spectat,vt hæres ipsius constituentis,non possit amplius inhærere illi possessioni, siue detentioni,nisi dominus ei permiserit aut expressè,aut tacitè, illum scilicet relinquendo in illa possessione vel detentione rei:nam tunc videtur illi redintegrare precarium defuncto factum, siue tunc id sit nouum,siue antiquum,de quo disputat gl.loquens in casu præced.amplia.in l. quæsitum est.§.quod à Titio,in verbo,ab hærede,& ibi Ang.ff.de preca. & in l.certè,in prin.in gl.,in fi.eo.tit. & Ant.Rube.ind.repe.d.§.morte,col. ix.nu.63.& se. Quod aliter hic non ducimus discutiendum, quoniam nihil ad vim,& effectum possessionis,de qua tractamus,pertinere videtur. *De eadem re.*

4 ¶Sed hinc illud est,quòd licet precarium finiatur tempore , quod illi præscriptum fuerit , si tamen post illud tempus dans patiatur possidere eum,qui ad illud tempus precariò rogauerat,intelligitur rursus precariò concedere:atque ita ille rursus precariò possidebit post illud tempus, ex tacito domini consensu,vt est tex.expressus in l.in rebus.§.item qui precarium,& ibi Bar.in j.no.ff.de preca. Ideòque Dyn.& Alber.ibi,id consilium dant domino,si nolit sũm constituentem post illud tempus possidere,vt id illi denunciet:aliàs enim illum videri consentire.Et simile videmus in colono,si ue conductore ad tempus,quem si post id tempus patiatur dominus manere in re conducta,censetur reconductio facta.l.item quæritur.§.qui impleto.ff de locat. *Precarium tacite cõtinuatur post tempus illi præstitutũ.*

5 ¶Hucque propius pertinet,quod scribitur in l.cùm in plures,in fi.prin.ff.eo.tit.de loca.hæredem,coloni,quamuis colonus non sit,nihilominus domino possidere,& in l.cùm hæres.ff.de diuer.& tepor. præscri.vbi ita scribitur.cum hæres in ius omne succedat, ignorantia sua defuncti vitia non excludit,veluti cum sciés alienum,vel precariò possedit:quamuis enim precarium hæredem ignorantem non teneat,vsucapere non poterit,quod defunctus non potuit.Et in l.ij.C.de precario,scribitur,hæredem eius,cui precario vti concessum est,teneri ad restituendam possessionem.Et in l.neque fructuarium.C.de vsufruc.neque fructuarios ad obtinendam proprietatem rerum , quarum vsumfructum habet,neque successores eius vlla temporis ex ea causa tenentes præscriptio munit. *Hæres coloni domino possidet.*

6 ¶Quo in loco Pau.Ca.auctoritate eius l.& d.l.cuius hæres,dicit, quòd si is,qui possidebat precario nomine,mortuus est:& hæredes eius per xxx.annos & vltrà etiam precarium ignorantes possederunt proprio nomine non propterea rem ipsam præscripserunt:nam cum defunctus eo nomine tenuit,censentur hęredes eius eodé modo tenuisse,licèt teneretne vt domini,quia,non superueniente noua causa,non interuenerunt possessionem domino reposcente:sicut defunctus non potuisset sibi mutare causam possessionis.l nemo.C.de acq.poss.& ita dicit se consuluisse.Et illum citat, & sequitur Fran.Balb.in tract.præscrip.in iiij.parte iiij.partis prin.q.xj.col.2. vers. ampliatur prædicta conclusio & seq. vbi ex eo colligit hanc no. (vt ipse dicit)conclusionem , quòd clausula constituti vel precarij passiuè transit ad hæredes constituentis, quòd dicit bene notandum ad materiam l. quod meo,in prin.ff.de acq.poss.Et his concinit,quod scribit Pau.iurisconsultus,si is est,libro sententiarum *De eadem re.*

recept

receptarum.v.tit.vj.Hæres,inquit,eius qui precariam possessionem tenebat,si in ea manserit,magis dicendum est clàm videri possedisse:nullæ eoim preces eius videntur adhibitæ, & ideo persecutio eius rei semper manebit nec interdicto locus est.

Quid si constitutarius diu neglexerit.

7 ¶Scio tameo nonnullos esse in ea seoteotia , vt si post mortem coostitueotis hæres eius, aut alius quispiam rem occupauerit,& coostitutarius diutiùs steterit absque eo quòd appræhenderit possessiooem oaturalem,perdit possessionem quam habebat:siue sciuerit rem vacare,siue ignorauerit ab alio occupatam,per tex.in l.si de eo.§.si fortè,iuoctis ibi not.per Bart.& alios ff.de acqu.poss.Et ita voluit Pet.Anch.in cùm venisset,in v.no.de rest.spolia.Corn.cons.cclxxx.visis quibusdam,col.vlt. vers.si autem probatum,li. iij.& Caro.Rui.expressè loquens de tempore x.annorum,cons.ccxxvij. visa facti narratione,col.v.vers.tertiò dicitur quòd etiam,li.v.Sed tu tamen interim vide quę scripsi suprà io j.parte.nu.65.verùm vtcunque,& seq.& latiùs scribemus infrà io xxj.limitatione , ex quibus iotelliges planius,quid de hac re dicendum sit.

De eadem re. principali.

8 ¶Sed ex his tamen quæ iam diximus,intelligis non verum esse,quid Sign. & Deci. (pace tantorum virorum dixerim)scripserunt in cons.suprà nu.1.& 2.huius amplia.citatis:præsertim cum ratio Sig. manca sit & mutila.oeque enim constitutarius posśidet solo corpore constituentis , sed & suo quoque,vt etiam no.io locis ab eo & alibi suprà citatis.Ideo licèt animus constituentis mortui desinat esse,non tameo ipsius constitutarij,quo retinet suam possessionem ciuilem,quam habebat.Ideo nec vera est ratio ipsius Decij dicentis,ioterruptam esse possessionem cōstitutarij,cùm eam etiamoum retineat animo,nisi postea eam oeglexerit , vt diximus vers.præced. & dicemus latiùs in d. xxj. limita.Et nihil prætereà allegat,quam Ang.io l.quanuis.§.j.vers.& ex hoc duo,& ibi Alex.ff. de acq. poss.& ipsum Alex.cons.lxxxij.perspecto,col.3.li.ij.qui nihil de hac re dicũt,sed illud tãtùm, quòd nõ trãsfertur possesio ex cõstituto post mortẽ constituentis collato,de quo & nos suprà diximus.

DECIMAQVARTA AMPLIATIO.

Constituti vis an transeat in tertios possessores.

1 ¶Amplia decimoquartò,vt vis huius constituti,siue precarij transeat non solùm in hæredes constitueotis defuocti,sed & in alios tertios possessores , vt planè constat ex scriptis à Bart. in l.iij. to uij. quæst.prin.in fi.ibi,sed pooe,quòd debitor,& ibi Saly.col.viij.io viij.qu.de pign.& aliis multis, quos tibi citaui suprà in j.par.nu.43.ei autem quod diximus.Sed quomodo id intelligatur,& quãto tempore isti tertij possessores posśiot præscribere aduersus constitutarium,intelliges ex his , quæ diximus d.nu.43.& seq.& in præcedenti amplia.vers.vij scio tameo.& quæ dicemus inf.in xxj.limit.

DECIMAQVINTA AMPLIATIO.

Constitutũ an in cõtractibus cõditionalibus operetur.

1 ¶Amplia decimoquiotò,vt constitutum siue precarium traosferat possessiooem non solùm in actu siue cootractu puro,sed etiam in conditionali:verbi gratia,Donat quis fundum alteri , eiúsque nomine constituit se posśidere,si ipse donatarius quippiam fecerit,aut sub alia conditione:nam cootinuò,impleta conditione,transiuit possessio & dominium rei donatæ in donatariũ constitutarium, vt per multa decidit Guid.Papa.deci.Delphin.cclxviij.quidam donauit.& clanculum deci.522.Titius bona sua donauit.& Steph.Bertra.coos.ccliij.vidi processum,nu.v.lib.j.& Caro. Rui.cons.136. primò videtur,col.1.nu.2.lib.j.

De eadem re.

2 ¶Et ante hos,licèt non allegent,Oldrad.cons.cxxxix. ad habendam aliqualem notitiam , colomna tertia,vers.tertium erit.Petr.Ancha.consi.ccxxxj.super pluribus,col.ij.vers.prętereà aduertendum. Alexan.qui solum Oldra.citat,consi.lxxxiij.visa facti narratione,col.ij.vers.& in proposito , lib.ij.& iterum cons.cliij.circa litem,col.j.vers.denique dictum precarium,lib.vj.& Phili.Dec.cons.ccxlvij. in causa magnifici Baronis,col.j.vers.nec obstat huic conclusiooi.Quod intelliges secondum ea,quę dicam io seq.amplia.

Constitutũ simpliciter appositum in actu cõditionali , est conditionale.

3 ¶Sed illud hic nolui omittere,quod ab Angelo scriptum est cons. ccclxx. visis instrumentis , col.j. vers.primò,quia procurator,iunctis his quæ scribit col.vlt.vers.restat nunc respondere,quòd si constitutum sit appositum in venditione conditionali,id quoque ipsum ceosetur esse conditionale : nec aliter ex eo transfertur possesio,quàm impleta conditione apposita io ipsa veoditione,quod etiam noo obscurè voluit Alex.d.consi.lxxxiij.col.iij.vers.& subdit,lib.iij.& Philip.Dec.d. consil. ccxlvij. col.iij.vers.& ista conclusio.& Hiero.Gratus cons.lxix.cùm sermones,col.ij.vers.nec ob.si dicatur. lib.1.Lud.oGozad.consil.28.videtur prima facie,col.pen.vers. prætereà & vlti. Nam & aliàs semper constitutum sequitur oaturam principalis actus,vt latisśimè dicemus infrà in vij.limit. Imò & quæuis alia traditio.l.sed interim.§.si vxor,le 2.ff.de dooat.inter vir.& vxo.

Et si dicatur quòd sit purũ nullum tamen est effectum ante impletam conditionem.

4 ¶Imò verò & si exprimeretur,vt constitutum appositum io cootractu conditiooali esset simplex, & purum,videretur id constitutum interim,pendente adhuc conditione posita in principali contractu,nullum esse,& inefficax:quia id nullius est effectus,oisi præcedat causa habilis ad transferẽdum dominium,& possessionem,secundum gl.in l.quod meo,io prio.& ibi Iac.Are.& Alber.ff.de acqui. possess.cum aliis multis concord.à me collectis infrà in vj.limitat.iterumque in seq.At ante euentum conditioois oulla subest causa habilis,cùm ioterim contractus sit in pẽdeoti:igitur nec interim constitutum est efficax.Et ita nuocupatim respondit Fran.Ripa,lib.iij.Respon.c.xx.eodémque vlt. incip.licèt Decius.Super hac autem ampliatio.vide quæ dicam io d.17.limit.

DECIMASEXTA AMPLIATIO.

Constitutũ trãsfert possessio-

1 ¶Et quod suprà diximus de actu cooditionali,idem iotellige de actu puro illo quidem, sed cuius effectus post aliquod tempus suspenditur:exempli causa,dono aut veodo tibi rem quampiam , ea

tamen

tamen lege, vt post mortem meam tantùm, vel post decem annos re ipsa fruaris. Id enim ita posse fieri etiã contractu inter viuos constat ex l.ij.C.vt actio.ab hæredibus, cum si.à me collectis in tract. Primigeniorum, in 6.quæst.nu.33.quinetiam potest. Si igitur ita vendidero, & constituero me possidere tuo nomine, transfertur possessio: nec possum interim alteri donare, aut vendere, licèt effectus translatæ possessionis differatur in dictum tempus. Ita enim expresse ex facto respondit ipse Oldr. cons.cxiiij.factum est tale, quædã mulier. Et id erit pro decimasexta ampliatio. Et vide tamen quæ dicam in seq.amplia.& præterea in ij.limitat.

nem, etiam in actu cuius effectus ad aliquod tempus suspenditur.

DECIMASEPTIMA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia igitur decimoseptimò, non solùm cùm contractus principalis est conditionalis, vel ad diem: sed etiam cùm ipse contractus est simplex & purus, sed constitutum est conditionale, vel ad diem. Nam & id constitutum valet, & ex eo transfertur possessio conditione impleta, vel die cedente, vt voluit idem Old.d.cons.cxxxix.in tertio, rursumque in vij.dubio.& Sign.cons.ccxvij.factum sic se habet, quidam nomine Titius col.iiij.vers.ex prædictis oritur. Albe.in l.vlt.col.ij.versic.sed quis erit effectus.C.de pact. Alex.qui nullum horum citat, cons.lxxxv.ponderatis his de quibus, col.j.lib.vj. & cons.cliij.circa litem, col.j.vers.denique dictum precarium, eo lib.vj. Philip.Dec.qui solum Oldr. memorat, in l.contractus, col.iiij.vers.item notandum est.ff.de reg.iur.& d.cons.ccxlvij.in causa magnifici, col.iij.vbi suprà, & dicemus quoque postea in ij.limit.nu.14.secundò intellige, vt procedat.

Constitutũ conditionale, vel ad diẽ in contractu puro operatur traditionem.

2 ¶Nam & aliàs possessio, ne de hoc dubites, sub conditione tradi potest.l.qui absenti.§.j.& l.si me in vacuam, in fi.ff.de acq.poss.& c.olim, de resti.spolia & voluerunt D.à Rot.decisione 577. quidam expectans, in antiquis.& Iac.à S.Georg.qui illũ tex.dicit ad hoc no.in l.certũ est, ad fi.ff.si cert.pet. & doctor.vbique. Atque etiam ad tempus.l.ij.C.de donat.quę sub.mod.& l.vlt.C.de lega.& vtrunque voluit Masuer.titul.de poss.§.item nota quòd possessio. Hincque illa disputatio, an per traditionem feudi sub cõditione, si domino placuerit, vel alia, priuetur vasallus feudo, ac si simpliciter rem tradidisset, de quo per Bal.in c.j.§.hoc quoque, col.vlt.vers.sed pone quòd vẽditor.tit.de successio. feudi, & eundem Bal.cons.ix.factum tale est anno domini, col.ij. versic.cùm autem non adest, lib.j. quod iterum repetitur cons.clxxxviij.lib.ij.& ipsum Bald.cons.xcv.mortuo, eodem lib.iij.

Possessio sub conditione tradi potest.

3 ¶Et has quidem tres postremas ampliationes ita quoque amplia, vt possessio hęc constitutitia continuò transferatur, existente conditione, vel die: etiam si constituens post constitutum, & ante euentum conditionis, vel diei mutaret voluntatem: neque enim id obesset ad illius possessionis translationem, vt liquidò colligitur ex dictis Bart.& aliorum in d.l.qui absenti.§.j.ff. de acq. poss. & expresse voluit Claud.Aquen.in l.iij.§.incertam, ad fi.eodem tit.per l.cùm nemo.C.eo.tit. Et bene ad id faciunt quæ dicam in xxxij.ampliat.nu.14.at contra id expresse, & seq. Et id pręterea, quòd contractus conditionalis dicitur perfectus l.necessariò.§.si ita res venierit.ff.de peri.& cõmo.rei vend. ita vt ab eo non liceat alteri contrahentiũ altero inuito discedere, vt dicit gl.ibi, & in l.j. in prin. C. eo.tit.& latiùs diximus in tracta.Retractuũ, tit.j.§.j.gl.ij.in verbo, *e vendu*, nu. 27. verùm in diuersa.

Quid si ante euentum conditionis constituens mutet voluntatem.

4 ¶Verùm hanc ampliationem simúlque xv intelliges tum demum procedere, si res sit integra. Nam si ante euentum conditionis res fuerit alteri vendita, & tradita, ei ius quæritur: quod per euentum conditionis non tollitur. neque enim ea conditio retrotrahitur in illius pręiudicium, cui interim ius quæsitũ est, cũ extremũ à quo non sit habile, iuxta not.à Bar.in l.si is qui pro emptore, col.iiij. vers. idem si inhabile extremum.ff.de vsuca.per l.bonorum.ff.rem rat.hab. Cui adde & alium text.non deteriorem in d.l.necessario.§.quod si pendente.ff.de peri.& commo.rei vend.

Et quid si etiã ante euentum conditionis res fuerit alteri vendita, & tradita.

5 ¶Adde & tu eundem Bar.qui eiusdem est sententiæ in l.quoties, in fi ff.de nouat.& in l.si vxor.§.si quis vxorem, vers.vel aliter.ff.de adulte.& in l.res aliena, in prin.ff.de pign act.& Spec.tit. de oblig. & soluti.§.j.vers.item pone. Bald.in l.ei qui.C.de tempo.appell. Pan.post Ant.in c.cùm venisset, col. ij.de restit.spolia. Alex.cons.xxv.viso testamento, col.ij.vers.præterea posito. Corn.cons.cx. in iudicio, col.pe.li.ij. Ias.in l.quoties, col.xj.vers.tertiò pone quæro. C.de rei vendic.& ante hos omnes gl. ordi.in l.si indebitum.§.j.& ibi quoque Bar.ff.rem rat.hab.

De eadem re.

6 ¶Nam & id regulare est & perpetuum, vt cõditio nunquam retrotrahatur in præiudicium alterius, Hosti.in summa tit.de condit.appo.§.quæ conditio, col.ij.vers.quid si contraho cum vna. & Colle. in c.super eo, in prin.eo.tit. Bald.in l.j.col.vlt.per eum tex.& ibi quoque Saly.col.item j.C.an ser. ex suo fac. Alex.qui id dicit sing.cons.228.ponderatis, col.ij.li.vj. Philip.Dec.in l.si pecuniam, col.vlt.ff. si cert.peta.vti nec alia quæcunque, vt plenè diximus & probauimus in d.tracta.Retractuum, tit.j. §.j.in gl.x.in verbo, *dedans l'an*, nu.70.ex quo illud fit, & seq.

Conditio non retrotrahitur in præiudicium alterius.

7 ¶Et ita vti suprà diximus, nuncupatim & in hac specie nostri constituti conditionalis, ex facto respondit Alex.cons.cliij.lib.vj.& voluit Philip.Dec.in d.l.contractus, col.vj.vers.sextò limitatur.ff.de reg.iur.vbi ita dicit se consuluisse, vt certè consuluit d.cons.247.col. iij. vers. nec obstat quòd post talem, & seq. vbi & alia quædam allegat, quæ ibi videre poteris.& Hiero.Gratus d.cons.lxix. col. ij. nu.xj.li.j.& iterum cons.lxxv.quamuis si prius.in prio.li.2.& Ludo.Gozad.cons.xxviij. videtur prima facie, col.vlt.& Mar.Mantu.cons.cclvj.viso processu, col.3.nu.xx.& seq.& ante eos Sign. consil. ccxvij.col.v.vers.venio ad primum. Et vide quæ dicam in xxx.limi.nu.2.ex quo illud, & multis seq.

De eadem re principali.

8 ¶At hoc tamẽ declarabis duobus modis. Primò vt procedat, si res fuerit alteri reipsa tradita: secus, si fictè, verbi gratia, per aliud constitutum, vel per conductionem ab alio receptam. Nam tunc non fit præiudicium ei, cui possessio quærenda est eueniente conditione, vt expresse & in illo casu con ductio

Quid tamen si alteri fuit fictè tãtùm tradita.

ductionis,cùm ea ſpecies ex facto contigiſſet,conſuluit Pet.Anch.conſ.ccxcj.ſuper pluribus, col.iiij. verſ.item apparet,per l.quamuis.§.j.ff.de acq.poſſ.& c.cùm veniſſet, de reſtit. ſpol. Cui adde quæ dicam in xiiij.limitat.ex quibus etiam intelliges quomodo & id intelligi debeat.

Quid ſi poſt mortem conſtituentis cõditio eueniat.

9 ¶Intelliges ſecundò,vt procedat,modò conditio adimpleatur ante mortem conſtituentis. Nam ſi id poſt mortem contingeret,videretur id conſtitutum collatum eſſe poſt mortem, ideóque per ipſum non poſſe transferri poſſeſsionem,cùm tunc conſtituens non ſit futurus poſſeſſor,vt iam mortuus,per ea quæ dicam inferiùs in ij.limit.Et ita in hoc caſu voluit Sign.d.conſ.ccxvij.col.v. verſic. poſtquam decedente Titio,vbi ad hoc multa allegat,vt ibi videre poteris.& Alex. conſ. cliij. circa litem vertentem inter filios,col.j. verſi.denique dicitur,lib.vj.& Phili.Dec.d.conſ.ccxlvij.colum.iiij. verſ.vlterius etiam.& Ludo.Gozad.conſ.xcix.in hac cauſa poſſeſsiua,col.iij.verſ. nonò non poteſt. Et hoc quoque ſatis videtur eſſe de mente Oldra.d.conſ.cxxxix.in iij.dubio, iuncto v. Quanquam contrarium voluit ipſe Dec.ſecum hac in re apertè pugnans in d.l.contractus,col.vj. verſ. item notandum,ibi,& eodem modo.ff.de reg.iur.vbi ad hoc allegat Old.d.conſ.vbi tamen contrariũ ſentit,vt diximus.De quo vide quæ dicam in d.ij.limit.nu.14.ſecundò intellige.

DECIMAOCTAVA AMPLIATIO.

Conſtitutũ nudo pacto appoſitũ transfert poſſeſsionem.

1 ¶Amplia decimooctauò,vt etiam conſtitutum & precarium habeat vim transferendæ poſſeſsionis,cùm appoſitum eſt in nudo pacto.Id enim expreſsim & veluti verbis conceptis magna autoritate affirmat Bal.in l.j.circa medium,verſ.quæritur ergo vtrũ ex eo, & ibi quoque Barthol. Cæpo. col.vlt.verſ.extrà gl.C.de vſuc.pro donat.Quod vix alibi reperies.

DECIMANONA AMPLIATIO.

Atque etiã in contractibus innominatis.

1 ¶Amplia decimononò,vt id item locum habeat non ſolùm in contractibus nominatis,ſed & in innominatis vt & voluit idem Bal.omnium ſententiarum tam locuples,vt nulla vnquam ei defuerit, vt ſæpe alibi diximus,in eadem l.j.illo eo.verſ.quæritur ergo,iuncto verſ.præced.de vſuc.pro donat. nec memini me vſquam alibi legiſſe.

VICESIMA AMPLIATIO.

Conſtitutũ poſſidentis naturaliter, tantùm naturalem poſſeſsionem trãsfert.

1 ¶Amplia vigeſimò,(vt perſonas conſtituentium attingamus,)vt procedat in conſtituente habente tantùm poſſeſsionem naturalem,vt ſcilicet,per eius conſtitutum transferatur ea poſſeſsio naturalis, quam ipſe habet,vt expreſsè voluit Bart.in l.interdum.§.vlt.verſ.ſed quæro aliquis naturaliter, & ibi etiam Alex.col.ij.verſ.iuxta prædicta.ff.de acq.poſſ.& Raph.Co.conſ.liiij. Leonardus, col.j. & conſ.clxxiij.Galuanus,col.vlt.verſ.nec obſtat,quòd poſſeſsio,& Ant.in c.cum veniſſet,col.iij.verſic. inquantum ſuprà,de reſtit.ſpoli.Et hoc ſatis probatur per ea, quæ dicam infrà in 33. ampliatio. de vſufructuario,qui naturaliter tantùm poſsidet,vt probat tex.in l.naturaliter,in prin.ff.de acq.poſſ.

De eadem re.

2 ¶Et quanuis id ſit dubium in ipſo vſufructuario,cùm nonnulli teneant contrarium,vt ibi dicemus: tamen id non tantum dubij fortè habet in aliis naturaliter tantùm poſsidentibus,in quibus non habent locum rationes eorum,qui id negant procedere in vſufructuario.Et id quidem videre licet in eo,qui ſe conſtituit poſsidere nomine creditoris,in quo ciuilem tantum in eum poſſeſsionem tranſtulit, naturalem autem retinuit,vt latè diximus ſuprà in princ.nu.iiij.illud autem.Si igitur hic debitor,qui ita ſe conſtituit precariò poſsidere pro creditore,rem poſtea alteri vendat, & ſe nomine illius poſsidere conſtituat,in hunc transfert naturalem illam poſſeſsionem quam habebat: & conſequenter priuat illum ſuum creditorem ciuili,quæ erat acceſſoria eiuſdem naturalis,per l.peregrè.§. quibus,iuncta d.l.interdum.§.vlt.ff.de acq.poſſ.vbi id voluit Bart.poſt Din.Ibi,& etiam Imo.& Ro. in l.Celſus vterque col.ij.ille verſ.item adde inquantùm dicit,hic verſic.ſecundò inquantùm. ff. de vſuca.De quo & tu vide quæ ſcripſi ſuprà in prin.nu.xij.ſed & ex illa,& iterum num.xxxiiij. at illud hic:itemque nu.45.porrò Matthæ.& infrà in xiiij.limit.verſ.vj.tertiò intellige, & iij ſeq. ex quibus intelliges quid hic dicendum ſit.

VICESIMAPRIMA AMPLIATIO.

Cõſtitutũ poſſidentis ciuiliter,poſſeſsionẽ ciuile trãsfert.

1 ¶Amplia viceſimoprimò,vt item procedat in conſtituente habente tantùm ciuilem poſſeſsionem, vt & eandem transferat in alium per conſtitutum,vt etiam voluit Bart.in d.l.interdum.§.vlt.verſic. ſed quæro,aliquis naturaliter,& ibi quoque Alex.col.ij.verſ.iuxta prædicta.& idem Bart.in l. quod meo,in prin col.ij.verſ.ſecundò pone,& ibi item ipſe Alex.col.v.verſ.quærit Bart.quia hæc,& omnes ferè ibi,per tex.in l.quædam mulier,ff.de rei vendi.qui,vt dicit Bart.loquitur in eo, qui ciuiliter tantùm poſsidebat,vt qui non erat in fundo.Et idem voluere Pet.Anch.& Imo.in c.vlt.ext.de precari.Anto.in c.cùm veniſſet,col.iij.verſi.in quantùm ſuprà,de reſtitut.ſpoli.Raph.Co.conſ.54.Leonardus,col.j.Corn.conſ.clxxiij.in præſenti,col.v.verſ.cùm per precarium.li.ij.Caro.Rui.conſ. 177. viſis,& intellectis,col.ij.nu.iij.lib.j.

De eadem re.

2 ¶Quanquam contra id facere videtur gl.in d.l.quod meo,in verbo,miniſterio,cum id verbum ita exponit,id eſt,actu,& voluntate:tanquam,ſcilicet,non ſufficiat voluntas poſsidentis ciuiliter,qui ſe conſtituit nomine alterius poſsidere,niſi aliquis actus corporalis interueniat. Sed ad hoc reſpondet Bart.quòd actus,qui à principio interuenit, cum ipſe conſtituens primùm appræhendit poſſeſsionem pro ſe,ſufficit vt tunc conſtituens transferat poſſeſsionem,& ſatis nunc interuenire videtur, vt & nos quoque diximus ſuprà in iiij.ampliatione.

Ratificatio apprehenſionis

3 ¶Vt etiam in ſimili videmus, vt ille ſubdit, quòd ſi quis ſine mandato appræhendat poſſeſsionem pro altero,ſatis eſt,vt poſteà ille,cuius nomine appræhenſa eſt,ratũ habeat,ſine interuentu alterius

actus corporalis,per l.cōmunis seruus.§.j.ff. eod. tit. Nam ille primus actus appræhensionis præstat adminiculum ad acquirendam possessionem ei qui ratum habet. Et hinc quoque videmus, quòd si possidens conducit possessionem ab alio, videtur facere illum possessorem l.si quis ante,& l.qui bona fide,in prin.ff.eo.tit. Et tamē ibi non interuenit actus corporalis ad appræhendendū possessionē.

possessionis acquiratur possessionē sine alio actu corporali.

4 ¶Igitur eadem ratione(vt ille subiungit) si per simplex constitutum facio me possessorem nomine alterius,quamuis ciuilem possessionem tantum habeam,eam in illum transfero. Hæc ille,quem ad verbū propè refert,& sequitur Alex. in d. l. quod meo. Et licèt hæ rationes non omnino placeant Raph.Co.in d.l.quod meo,& Fran.Aret.in d.l.interdū.§.vlt. tamen aliis rationibus sequuntur principale dictū ipsius Bart.de quo & tu vide Claud.Aquen.in d.l.quod meo,col.j.vers. sed quærit Bar.

De eadem re.

VICESIMASECVNDA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia vicesimosecundò,& hoc cum præcedente bene conuenit, vt is, qui vi constituti possidet, quia scilicet emptor constituerit se possidere nomine illius,possit & in alterum etiam per constitutum transferre eiusdem rei possessionem. Ita enim consuluit Alousius de Lucis valentissimus doctor,& qui ita vocatur inter consi.ipsius Bald. consil. ccccxxxvj.quidam creditor habens plures debitores,col.ij. versi.nam primò præsupponitur,lib.iij.vbi idem dicit etiam consuluisse Raym. Forli. Argent.illius filium,& Richar.Salic.& illi consi.supscripsit Bal.ibi.

Constitutarius transfert possessionem in alterius constitutus.

VICESIMATERTIA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia vicesimotertiò,vt procedat in ecclesia,& prælatis ecclesiasticis constituentibus se possidere nomine alterius,vt scilicet per eorum constitutum transferatur possessio,quæ apud illos est: scilicet naturalis tantum,si naturalem tantum habeant:ciuilis quoque,si ciuilem habeant, vt no.voluit Mathes.no.clxvij.nota,quòd si tutor. Et id quidem in ecclesia minimè dubium est, vt satis probant tex.in c.cum venisset,& ibi palàm sentiunt omnes,præsertim Ant.& Pan.de restit.spol.Card. Flor. in repe.c.perpendimus,col.14.versi.in hoc tamen.de senten.exc.& Barb.in repe.rub.de reb. eccles. non alie.in ij.dubio.Sed quo ad prælatos priuatim pertinet,vide quæ dicam infrà in xvj.limitat.

Ecclesia & prælati in constituti trasferūt possessionem.

VICESIMAQVARTA AMPLIATIO.

1 ¶Amplia vicesimoquartò,vt procedat in testatore, se constituente possidere in testamento pro altero,non tantùm respectu actuum inter viuos in ipso testamento factorum,vt fieri possunt, per no. in l. hæredes palam.§.vlt.ff.de testam.cum multis aliis concor. à me fusissimè cōgestis in nostris legibus connubialibus,in gl.v.in verbo,*contracter*,nu.101.intellige secundò,& seq. in quibus haud dubiè per cōstitutum illic appositum transfertur possessio,vt expressè consuluit Oldr.con.114. factum tale est,quædam mulier.& Alberi.in rub.C.de donat.col.j Imol in c.ij.col j.versic. not. quòd vbi in actu,de consuet. Nam & is actus inter viuos in testamento factus retinet vim, & naturam contractus,nec testamenti vim,aut naturā recipit,vt per Bart.in l.cùm quis decedens.§.codicillis.ff. de leg. iij.Bal.in l.si auia,in prin.C.de iure delib.& diximus latiùs in dictis legib.connubi.vbi suprà.

Testator constituēs,an trāsferat possessionem.

2 ¶Non tantùm igitur(vt id repetamus)constitutum in testamento factum, transfert possessionem in actibus inter viuos inibi factis, sed & in actibus quoque vltimæ volūtatis,videlicet in institutione hæredis,& legatis. Nam testator constituens se possidere nomine hæredis,vel legatarij, in eos trāsfert possessionem,vt sing.voluit Bal in c.j.col.vlt.versi.sed ecce Imperator,extrà de confir. vtil. vel inutil. is enim potest,vt ipse dicit,tradēdo mortem præuenire,per l.Lucius Titius testamento.ff.de leg.ij.vbi est tex.in id optimus,quem & ipse Bal.Ang.& Pau.Ca ibi ad id expēdunt,& præterea idē Bal.post Bar.in l legatum est,eo tit.& in l.si eum seruū.§.inter virum.ff.de dona.inter vir & vxor.& in l.filiū col.7.versi.quartò no.C.fami.herc.& in l.2.col.2.versi.sed iuxta prædicta quæro.C. de iure dot.& in l.j.col.vlt.versi.vnū scias.C.si quis omis.cau.testa.vbi & illud dicit, quòd tunc legatum accipit naturam donationis causa mortis propter traditionem,de quo tamen vide Din. Bar. & ipsum Bal.in d.l.legatum est.& rursus eundem Bald.in l.vlt.C.de vsur.& fructi. leg. vbi etiam dicit huiusmodi legatum redigi ad instar donationis causa mortis:& legatarium lucrari fructus à tēpore mortis,imò fortè inquit,à die traditionis. Et iterum repetit ipse Bal.in l 1.col.4.versi.item competit.C. com.de leg.& in c.2.circa medium,versi.nota in tex.quòd possessio,& ibi Barb.col.3.de consuetud. Ang.in l.filiam fratribus.& ibi quoque Alex.ff.ad S.C.Trebel.Barthol.Cæpol.in l.itttam, quæ est vlt.col.xvij.in paruis versi.sextusdecimus casus. C.de vsucapi.pro donat.vbi dicit sing.enim text. in d.l.Lucius.Ias.in l.iustè possidet.col.pen.versi.quintò facit.ff.de acq.poss. dum allegat Bal.in d.c.j.& idem Ias.in l.nemo potest,col.7.ver.tertiò quærit.ff.de leg.j.in j.lect.& in l.quoties,col.vlt.C.de hæred.instit.Phil.Dec.loquens de fideicommisso,consil.lxxxiiij.excellentissimi doctores,col.ij. versic. secundò quia non obst.& consil.cccxxiiij. proponitur quòd magnifica domina,col.iij.nu.15.Steph. Ber.consl.lviij.sufficiēter,ante fi.lib.ij.Matth.Afflict.deci.Neapol.cclxxv.testator.Bart.Chassan.con. lxj.ex verbis,col.pen.versi.sed quia ibi.& Franc.Ripa.qui & illud dicit de transitione legati in donationem causa mortis,in l.j.nu.13.ff.quor.bono.

Et quid in actibus vltimæ voluntatis.

3 ¶Et ad hoc quoque nonnulli præter illum textum in d.l.Lucius,allegant d.l.legatum est.ff.de leg.ij. & l.cùm quis decedens.§.qui testamento.ff.de leg. iij. quæ quidem ll. non admodum facere videntur.Sed bene facit quod voluit gl.in cle.dudū.§.verùm,in verbo,datis,de sepult.& quod de donatione causa mortis dicitur,in l.cum quis.ff.de condi. ob caus. cùm si. quódque scribit ipse Bald. in l.ex testamento,ad fi.C.de fideicommis.& in c.ij.ante fin.tit.de feud.dato in vicem leg. commis. in quib. locis Bal.loquens de constituto facto in testamento,non ipsum improbat ob id, quòd factum est in

De eadem re principali.

R

testamento sed ex eo quòd fuit appositum in testamento inualido,& reprobaro,tanquam & ipsum constitutum inualidum sit,vt testamentum in quo positum est, de quo nos latiùs dicemus in vij. limit.nu.16.nec hinc longè distat.

De eadem re.

4 ¶Nolumus tamen antè quàm hinc discedamus,illud prætermittere,quod Bald. in d.c.j.de confirmat.vtil.vel inutil.non id simpliciter dixit,ad quod suprà post alios multos citauimus. Sed illud quidem dicit,non valere precarium à testatore factum , quia nemo rem suam precariò rogare potest, vt est tex.licèt non alleget,in l.neque pignus. ff. de reg.iur. Tamen legatarius ob id precarium poterit,mortuo testatore,ingredi possessionem rei legatæ,ea ratione,quam nos suprà ex eo diximus. Et ita illud ipsius dictum sequitur,& dicit egregium Ias.in l.nemo,col.vj. versic. secundò adde.ff.de legat.j.in priore lect.& iterum in posteriore,col.ix.versi.secundò amplia. & in l. iustè possidet , col. pen.in prin.ff.de acq.poss.in ij.lec.& in l.hæreditas.C.de hær.insti.

Testator potest facere potestatẽ accipiẽdi legatum, & fideic. propria authoritate.

5 ¶Illud autem planum est (vt id obiter dicam si quis fortè dubitet) posse testatorem dare facultatem legatario,& fideicommissario ingrediendi possessionem rei legatæ , aut fideicommissariæ propria autoritate,per l.Titia cùm testamento.§.j.& ibi gl.Bart.Bal.& Imo.qui eã dicit sing.ff.de leg.ij.cùm si.à me latè collectis in commentariis consuetudinum Pictauicarum,tit.*de testamens*,§.iiij.in gl.ij. in verbo,*se vienne à l'heritier*,nu.3.fallit tamen primò.Idq; etiam tacitè , vt & ibi quoque copiosè diximus nu.v.versi.amplia secundò , & multis seq. Licèt multæ consuetudines Galliæ repuguent , non facientes id ius testatori.

Quid si testator cõstituat se possidere post mortem suam.

6 ¶Sed nec id item omittendum ducimus , id quod suprà diximus , testatorem transferre possessionem,per huiusmodi clausulam constituti,intelligendum esse secundùm ea quæ infrà à nobis dicentur in ij.limit.scilicet si se constituat iam ex eo tempore,quo testatur,possidere nomine hæredis,vel legatarij,vel fideicommissarij.secùs si se constituerit possessorem post mortem suam: tunc enim id constitutum omnino esset inutile,inualidum,& inefficax,vt ibi latè dicemus.

7 ¶Sed nõ intempestiuè quæremus,an cùm testator rem legatam tradidit, possit huiusmodi legatum reuocare,& fructus ab ipso legatario perceptos,quod ipsum intelliges ex Oldr.d.cons.114.& Bar.& aliis in l.legatũ.ff.de leg.2.Pau.Ca.consi.393.substitutio,li.1.& aliis relatis à Catel.Cot.memor.incip. constitutum.versi.confirmo per istud.& memor.incip.legatũ factum à testatore.& Bened. in repet. c.Raynutius,in verbo,testamentum,le ij.col.ij.Aymo.Crauet.post Crot.in rep.rub.ff.de leg.j.nu.138. & quod priuatim ad fructus pertinet,vide quæ de fructibus donationis causa mortis scripsimus , in repet.l.si vnquam,in verbo,reuertatur.nu.278.incip.postremò quia cùm titulus.

VICESIMAQVINTA AMPLIATIO.

Constitutũ collegij an operetur translationem possessionis.

1 ¶Amplia vicesimoquintò,vt etiam procedat non solùm in certa,& singulari quapiam persona sese constituente possidere nomine alterius,sed etiam in vniuersitate,cõmunitate,siue collegio id ipsum faciente.Nam & per id constitutum etiam transfertur possessio, vti expressè consuluit ex facto interrogatus Bal.consil.ccccxxxviij.præmittendum est ad euidentiam:col.ij.versic. & ad euidentiam præmittendum est,lib.j.Et ad hoc facit quod suprà de ecclesia diximus in xxiij.ampliati.

VICESIMASEXTA AMPLIATIO.

Constitutũ factum procuratori, an trãsferat possessionem.

1 ¶Amplia vicesimosextò eorum respectu,quibus fit constitutum,vt non solùm id procedat , cum fit constitutum domino,sed etiam cum fit procuratori eius,nomine ipsius.verbi gratia , vendo tibi vt procuratori Titij, & constituo me possidere nomine illo tuo procuratorio. Nam tunc etiam transfertur possessio in Titium dominum.Ita enim voluit Bart.in l.si is qui pro emptore,col. antepenul. vers.septimò & vlt.& ibi Iason plenè char.pen.versi.quintò principaliter,cum multis seq.ff.de vsuc. & idem Bar.in l.ab emptione,ad fi.& ibi quoque Bald.etiam ad fi.in vtraque lect.Ang.Imol.& Iac. à S.Georg.col.iij.ff.de pactis.idem Bar.in d.l.certè.ff.de precari.Bal.in d.l.j.col.ij.versi.decimò quæro.C.quando lice.ab empt.disced.& in l.vnic.§.sin autem,in fi.C.de cadu.tol.& in c.j.§.item inuestitura,tit.de feud.not.& in c.j.§.si facta,col.ij.ver.pone vendo tibi,tit.si de feud.fuer.contr.inter do. & agna.& vt à multis citatur,consi.inci.casus talis est,quidam nomine Matthæus,sed illud non potuit reperire Salic.in l.j.in fi.C.per quas perso.nob.acq.Imol.in l.j.in fi.prin.& ibi quoque Raphaël Cor. col pen.ver.ad hoc concludit,Rom.col.item pen.versi.vlteriùs inquantũ dicit Alex.col.pen. vers.ex isto dicto.& Ias.col.pen.vers.adde secùs esse.ff.de acq.poss.& rursus idem Imo.Rom.& Alex.& prçtereà Franc.Arer.& Soci.in d.l.j.§.per procuratorem,quem Roma. legit cum §.hæc quæ de seruis, eo.tit.& Raphaël Co.& Pau.Ca.in l.quarundam,eo.quoque tit.Alier.Raphaël.Fulg.in l.j.C.eo. tit. Rom.in l.qui mihi donatum,col.ij.versi.responde , quòd si hoc,ff.de donati.& in l.quod meo,in ij. no.& ibi Alex.col.j.ff de acq. poss.Cor.consil.50.videtur in hac consultatione,ante fi.lib.j. vbi dicit non esse tutum ab hac opi.in practica recedere.& iterum consil.cxvij.multa essent, post princ.lib.ij. Barb.subobscurè in c.ij.col.antep.versi.in ea gloss.ibi,per claues,de consuetud.Guid.Pap.dec. Delphi.cxij.in dicta curia,paulò ante fi.Socin.consil.ccxxxix.punctus consultationis,col.vlt.lib.ij. Vital. Camba.in tracta.clausularum,char.xxj.in paruis in clausula,constituit se precariò,&c.col.ij. versic. si verò ipse procurator.Ias.in l.quoties,col.iiij.ver.quintò principaliter.C.de rei vendi.Steph.Bertr. qui hanc dicit esse communem opi.consil.cxxx.ponitur in facto , ante fi. lib.iij.Lancelo. Galiau.in rep.rub.ff de verb.oblig.col.xlj.vers.item ex prædictis.Lud.Gozad.con.xv.videtur prima facie.col. ij.versi.tertiò,imò istud est.& iterum cons.xvj.in hac causa,col.ij.nu.12.& quisquis est,qui addi.ad Salic.fecit,in l.traditionibus,in prin.C.de pactis,& ante hos non obscurè videtur voluisse Ioa. And.

à nullo

à nullo tamen illorum citatus, post Din. cons. xxxij. in addi. Speculatoris tit. de confessi. §. nunc videndum. versi. quid si confiteor tuam esse.

2 ¶Hanc autem sententiam adiuuant tex. in d. l. certè. §. j. ff. de precar. nam licèt is loquatur de casu contrario. scilicet in procuratore, qui pro domino se constituit possidere nomine alterius, vt diximus suprà in prima ampliatione. versic. vj illud tamen dixerim: tamen eadem videtur esse ratio in eo, cui tanquam procuratori alter constituit, arg. illo à reciprocis, siue correlatiuis, quod fortissimum est in iure l. vlt. & ibi abundè Bar. Bal. Ang. & alij. recentiores & inter alios Ias. qui adducit multos concor. C. de indict. viduit. vri & ipse facit in l. si priusquam, col. pen. ff. de no. ope. nunci. & in auth. quas actiones, col. vij. vers. tertiò principaliter. C. de sacro. eccle. & cons. cxij. in primis, col. j. ver. & in primis, lib. ij. Quid tamen dicendum sit in procuratore constituente, vtrùm scilicet tranferat possessionem, videbis infrà in xiij. limitatione. *Probatio ex tex.*

3 ¶Sed vt principale nostrum propositum prosequamur, ad eam quoque sententiam affertur d. l. j. §. per procuratorem. ff. de acq. poss. vbi per procuratorem nobis acquiritur possessio & d. l. quod meo. §. j. eo. tit. vbi procurator alienæ possessioni præstat ministerium. & in d. l. quarundam, eo quoq; tit. vbi tantum operatur ficta traditio facta procuratori, quãtum ea quæ facta est domino. dicitur enim ibi, nihil interesse inter vtranque, & ad hoc eum tex. expendit Raph. Co. ibi & id quoq; probat tex. in c. accedens, de præb. vbi per inuestituram (quæ & ipsa ficta traditio est c. j. tit quæ sit inue. cùm traditio est, neque enim semper est, vt per Cano. in c. 2. de consuet. & in c. j. de reg. iur. lib. 6. & Bal. in l. j. C. de donat. cùm si) per inuestituram, inquam, factam procuratori transfertur possessio in dominũ. *Ad idem.*

4 ¶Atqui sunt & alij multi contrariæ opinionis, vt scilicet per constitutum factum procuratori, non transferatur possessio, in quibus est Pet. à Bel. Per. & Bart. sibi cõtrarius in l. j. C. per quas perso. nob. acqui. Guil. Cun. in d. l. ab emptione. in fi. & ibi quoque Alber. col. 2. vers. quærit Guil. aliam. ff. de pactis. & idem Guil. in l. licèt, col. xj. C. de acq. poss. Bal. sibi quoque contrarius, sed subobscurè in d. c. cùm venisset, col. j. ver. ibi, cùm is possideat, de resti. spolia. & apertius in tract. de pactis, cbar. vij. col. ij. versi. iuxta hoc quæro. Ang. in d. l. j. §. per procuratorem. ff. de acq. poss. & in d. l. si is qui pro emptore, ante fi. & ibi etiam Imo. col. vlt. qui id dicit sibi verius videri, licèt in d. l. ab emptione, cum Bar. transisset. & Paul. Cast. in d. l. j. §. si iusserim, in fi. & iterum in d. l. quod meo, in fi. ff. de acq. poss. Alex. sibi item contrarius in addit. Bart. in l. qui mihi donatum, in fin. ff. de donati. Bar b. latè consil. viij. sapienter doctissimus, col. xiiij. versic. capio nunc aliud & col. seq. lib. ij. *Qui contrariũ tenent.*

5 ¶Horum sunt plurima fundamenta: sed hæc duo sunt præcipua, scilicet l. ea quæ ciuiliter. ff. de acq. rer. domi. vbi dicũt probari non posse, per procuratorem domino immediatè quæri, nisi per actum naturalem, & non ciuilem. Cuius autoritate Bar. in d. l. j. C. per quas pers. dicit, quòd ideo per pactum legis commissoriæ, vel addictionis in diem non quæritur dominium, vel possessio per procuratorem, quia is actus est ciuilis, per quem procurator quærere non potest domino, per d. l. ea, quæ ciuiliter. & idem dicit per eandem. l. ipse Bar. in l. qui mihi donatum, in fi. ff. de donati. & Ang. in d. l. j. §. per procuratorem. ff. de acq. poss. *An ex pacto legis cõmissoriæ, vel addictionis in diem quæratur possessio per procuratorem, vide nu. 7.*

6 ¶Sed ad id respondent alij, quòd ea. l. quæ vtitur verbo, generaliter, non debet intelligi, vt necessariò requiratur actus naturalis, vt procurator quærat domino: alioquin ei contradiceret d. c. cum venisset: sed ita debet accipi, vt id plerunque fieri solet. Item quòd ead. l. potest intelligi in iis quæ naturaliter acquiruntur, id est, per instrumentum naturale regulariter acquiri consueuerũt. nam ea regulariter quæruntur per liberã personam, non autem quòd, vt fiat acquisitio, sit semper necessarius actus corporalis, quia etiam sufficit animus. d. l. certè. §. j. ff. de precari. Vel, vt alij dicunt) ea l. loquitur in iure, quod solùm per actum ciuilem quæritur, putà per stipulationem, aut alium similem contractum: sed hîc communiter fit per actum naturalem, scilicet per contractum emptionis, & venditionis: licèt contingat, quòd actus ciuilis cõstituti, suppleat materiam actualis traditionis: vnde primordialis natura dispositionis est attendenda, l. item veniunt. §. cùm prædixerimus. ff. de peti. hær. & no. gl. in l. certi condictio, in prin. ff. si cert. peta. Vel denique, vt alij. quòd traditio facta per constitutum, non est simpliciter ciuilis, sed etiam naturalis quia subrogatur in locum naturalis traditionis, d. l. j. §. si iusserim. ff. de acq. poss. At subrogatum censetur esse idem cum eo, in cuius locum subrogatur. l. Publius. §. Titia. ff. de condi. & demon. cùm si. Ex quo Bar. & alij. in l. postulante, per illum tex. ff. ad S.C. Treb. dicunt statutum loquens in casu vero, procedere etiam in casu ficto subrogato in locum veri, vti etiam tenet Pan. in c. j. col. j. de arbit. *Responsio.*

7 ¶Quod autem dicit Bar. in d. l. qui mihi donatum. ff. de donati. de pacto legis commissoriæ, & addictionis in diẽ, certè illi contradicũt gl. & Bal. in d. l. j C. per quas perso. nob. acqui. Imo. qui hoc latè tractat in d. l. qui mihi donatum, col. ij. versi. extra gloss. in quantum, & ibi Rom. col. ij. versi. vlt adde inquantum, & Alex. in additio. ipsius Bar. idem Imol. in l. stipulatio ista §. si stipuler, col. pen. versic. item adde circa quintam. & ibi item ipse Rom. col. antepen. versi. item inquantum dicit, ff. de verb. obligat. idem Rom. in l. j. §. hæc quæ de seruis. vers. & deinde infert. ff. de acq. poss. Vital. Camb. in d. tractatu clausula. vbi suprà nu. 1. vti per eos videre poteris. *De eo quod suprà nu. 5.*

8 ¶Alterum fundamentum eorum, qui contrarium tenent, id est, quia si priorem opin. admitteremus, concurrerent duæ fictiones, siue specialitates, contra l. j. C. de dot. promis. cum si. Sed ad hoc respondet Bar. in d. l. si is qui pro emptore, quòd hîc non sunt duæ fictiones, quia licèt traditio sit ficta, tamen possessio est vera, & propria, per d. l. certè. §. j. de precario. Sed hoc ex eo dependet, quod su- *Alterum fundamentum eorum qui contrà tenent.*

ptà tractauimus in j.ampliatio.an scilicet hæc possessio sit vera, an verò ficta.

9 *Fictiones duæ concurrunt diuersis respectibus.*

¶Verùm quicquid sit de ea re, potest dici duas fictiones hîc concurrere diuersis respectibus, videlicet fictionem traditionis per constitutum, vel precarium, quod nemo negat: & fictionem repræsentationis domini per procuratorem: quia quod facit procurator nomine domini, non videtur dominus propriè facere, vt satis probatur ex l.j.§.deiecisse.ff.de vi & vi ar.& l.si pater, & ibi gloss.in verbo ipse fecisse.ff.quæ in frau.cre.Din.in c.qui per alium.ff.de reg.iur.Bar.in d. l. si is qui pro emptore, in v.quæst.prin.versic.venio ad secundum, & ibi Imo.char.vlt.de vsuca. cum concord. adductis ab Alexand.consil lxv.visa quadam constitutione, col.ij.lib.iiij.& à me in legib.connubia.in glo.iiij. in verbo, *consentement*, nu.27.& hoc quidem.

10 *Et quãdo procedunt ex diuersis fontibus.*

¶Ideo vel hîc dicendum est non verum esse, duas fictiones simul non posse concurrere: nam & contrà posse, probant alia multa iura adducta à Bart.in d. l. si is qui pro emptore, col. penult. versic. in contrarium sic arguitur: aut si verum est regulariter, vt plerique omnes dicunt, intelligitur, quando procedunt ex eodem fonte: quòd si ex diuersis, secùs, per l.singularia.ff.si cert.pet.& alia iura allegata ab ipso Bar.qui & id ipsum tradit in eodem loco, & præterea in l.gerit, col.vlt.ff.de acquir.hæred. cum concord.adductis à Ias.in d.l.si is qui pro emptore, in fi.Hæ autem duæ fictiones procedunt ex diuersis fontibus: altera enim respicit venditorem, qui eam traditionem fictam facit: altera ipsum procuratorem repræsentantem factum domini.

11 *Si tendant ad commodũ diuersarum personarum.*

¶Quanquam & ad hoc illud dici potest, tum demum duas fictiones ortas ex diuersis fontibus posse concurrere, quando tendunt ad commodum, & vtilitatem diuersarum personarum: nam ita propriè loquitur d.l.singularia, vt eam declarat Bart.in d.l.si is, qui pro emptore, col.pen.versi.ij. casu, & ibi quoque Iason col.item pen.ver.sed ad istud.nam in ea ipsa l.singularia, pecunia fingitur data mihi fauore debitoris, vt sit à me liberatus: deinde videtur à me ad te profecta fauore mei creditoris, vt te habeam ex mutuo in tantum obligatum. Nisi in hoc nostro casu diceres secundum ipsum Iasonem, quòd etiam venditor liberatur per constitutum, ab obligatione tradendi rem venditam, secundum gl.in d l.ab emptione.de quo nos latè diximus suprà in j.parte, num.7. ex illa autem, & iij. seq.Sed tu hîc vide quæ dicam inferiùs in iij.limita.

12 *Duæ itẽ fictiones concurrũt ad producẽdũ vnum & eundem effectum.*

¶Sed & illud quoque dici potest, posse duas fictiones concurrere ad producendum vnum, & eundem effectũ, vt est nonnullorum sententia ita intelligentiũ d.l.singularia, & l.licèt.§.quoties.ff.de iur. dot.licèt secùs esset.si ageretur de producendis diuersis effectibus circa idem, vt in d.l.. C. de dot. promiss.& in l.si seruus cõmunis.§.seruus capto, & ibi gl.ff.de stipul.ser.Et ita voluit Ro.in d.l. singularia, col.j.in vlt.no.vbi tamen subiungit de hoc esse dicendum, vt per Salic.& ipsum Rom. in d.l.si is qui, pro emptore.At hîc de vno tantùm effectu quærimus, scilicet, acquirendæ possessionis.

13 *Alia tertia opinio, ut per constitutũ factum procuratori, et non domino, quæratur possessio.*

¶Cæterùm Io.Plat.in §.ex his itaque, ad fi.Instit.per quas perso.nob.acquir.fuit hic in noua quadam opinione, vt scilicet per constitutum factum procuratori, & alios huiusmodi actus fictos, non quæratur possessio domino, sed procuratori, vt dicit scribi ab Angelo in l.per procuratorem. C. de acq. poss.vbi tamen nihil dicit Ang.in meo codice, nec hoc verum puto: nam procuratoris animus non eò fertur, vt sibi quærat, sed domino: ideo nec sibi quærit, cùm possessio sine animo non quæratur. l.j.§.adipiscimur.ff.de acq.poss.& dicemus latiùs in xxx.limit.nu.53.ego verò, & ij. seq. nam & si eò animus ipsius ferretur, non tamen sibi quæreret: tum quia non ei intendit quærere constituens, per ea, quæ dicam in seq.versi.tum quia nullus contractus præcedit nomine ipsius procuratoris: sed domini, cuius nomine ipse contrahit: ex quo sequitur non posse ex constituto in illum transferri possessionem, per ea, quæ dicam infrà in vj.limitati.

14 *Quid si constituentis animus erat constituere procuratori nomine proprio.*

¶Quòd si sequaris primam opin.quæ communior est, eam intellige, si constituens gerebat in animo possidere nomine illius procuratoris, cui est factum constitutum, tanquam procuratori domini, secùs in nomine proprio illius. Nam tum etiam si procurator intelligeret recipere nomine ipsius domini, tamen in eum non transferretur possessio vi huius constituti cum id nec in possessione quidẽ reali fieret.l.res ex mandato.ff.de acq.rer.domi.& l.pignori.§.vlt. ff. de vsucap. Et id multò magis, si neuter intendebat, vt quæreretur domino, etiam si procurator emeret propter mãdatum, & contemplatione illius.l.qui mihi donatum, & ibi gl.& doct.ff.de don.& gl.& doct.in l.j. C. de acq. poss. Et id expressè in constituto respondit Corn.consi.vj videtur in præsenti consultatione, col.ij versic. & licèt per constitutionem precarij.lib.ij.vbi subdit post Bar.& Pau.Cast.in d.l.qui mihi donatum, in dubio non videri animum quærendi domino, nisi sit expressum.

15 *Sed quid si procurator nuncupatim accepit nomen procuratoris.*

¶Quod postremum tamen (ne id omittam) ita intelligo. si simpliciter contraheret, non assumpta qualitate procuratoris, quia in dubio quis facere quicquam videtur nomine proprio, non alieno.l. Papinianus, & ibi gl.& Alber.ff.mand.cum aliis multis concor.à me collectis in tractatu Retractuũ, tit.j §.x.gl.j.nu.3.ego censeo: Secùs, si assumpserit titulum procuratoris alterius nam tunc pro illo, siue nomine illius, cuius se dicit procuratorem, facere videtur, etiam si aliter non exprimat.l.vlt. ff. de instit.act.quæ quidem loquitur de institore: sed eam Bat. ibi trahit ad procuratorem. Et de procuratore quoque voluit gl.in l.quacunque, in verbo, procurator.ff.de procurat. cum aliis quoque concord.à me congestis vbi suprà, nu.5.sed id intelligas, & seq.

16 *Quid si constitutũ dirigatur in dominũ absentem.*

¶Secundò intellige illam primam communem opin.cum constitutum dirigitur in ipsum procuratorem nomine domini non etiam si in ipsum dominum absentẽ: putà, si ego domum vendo Titio procuratori Mæuij, & eã me constituo possidere nomine ipsius Mæuij domini: tũc enim id constitu-

tum non

tum non valet, nec transfert dominium, & possessionem in Mæuium, per l. quæcunque gerimus. ff. de actio. & obli. & no. à Bar. in l. j. in fi. p. in. ff. de iure fisci. de quo & tu vide latissimè per Rom. consi. cccexlj. præsens instrumentum, in j. & ij. dubin.

17 ¶ Nam & in notario stipulante pro emptore, aut donatario, vt scilicet, stipulatio concipiatur in persona ipsius notarij stipulantis pro ipso emptore, & non in persona ipsius emptoris, voluerunt Guil. Cu. Bar. & Bal. in l. nec ei. §. eorum ff. de adopt. Ang. Aret. in §. cùm autem, colum. ij. versic. quæro, quando tabellio, Institut. de adopt. & in §. serui autem, colum. j. versicu. quæro qualiter tabellio, Instit. de iur. person. Matth. Afflict. qui alios citat, in constitut. Siciliæ incip. baiulos, colum. xiij. versicu. limita tertiò.

Notarius debet sibi stipulari pro emptore, & non ipsi emptori.

18 ¶ Et id nuncupatim in syndico quoque stipulante, & constitutum recipiente, vt scilicet, id recipiat nomine domini, id est, vt fiat constitutum ipsi syndico, nomine syndici non vniuersitatis, respondit Corn. consil. cxvij. multa essent discutienda, col. 4. versi. ponderandum est, eo. lib. 2. de quibus & tu vide gl. Bart. Imo. & alios doc. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verb. oblig. & Bal. in l j. col. 2. versi. circa primum. C. per quas perso. nob. acqui.

Syndicus debet sibi stipulari pro vniuersitate, non ipsi vniuersitati.

VICESIMASEPTIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimoseptimò, vt id etiam procedat, cùm fit constitutum negotiorum gestori: nam & tunc ex eo transfertur possessio, in eum cuius negotia gerit, secuta ratihabitione, vt nuncupatim, & in hac specie respondit Din. consil. xv. hoc capite, quæstio talis est, nam ratihabitio, inquit, æquiparatur mandato l. vlt. C. ad S.C. Macedo. & c. ratihabitionem, de reg. iur. lib. 6. Refert, & sequitur Iason in l. si is qui pro emptore, col. antepen. versi. contrarium. ff. de vsuca. Et idem non obscurè voluit Bart. cuius Iason non meminit. consil. ccvj. inter procuratorem. Sed id intellige, vt posteà dicemus in xxx. limitatione, de notario stipulante nomine alterius absentis.

Constitutũ factum negotiorũ gestori, trãsfert possessionem.

VICESIMAOCTAVA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimooctauò, vt id similiter procedat, si fiat constitutum seruo: nam per huiusmodi constitutum transfertur possessio in dominum ipsius serui. Id quod minimè dubium est, cùm lex in id expressum habeamus in l. qui à seruo. ff. de actio. & oblig. vbi gl. id intelligit procedere, non solùm ex causa peculiari, sed & dominica, per l. quod seruus, & l. si me in vacuam. ff. de acqui. possess.

Constitutũ quoque factũ seruo.

VICESIMANONA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia vicesimononò, vt procedat etiam cùm fit constitutum ecclesiæ, videlicet cùm quis constituit se possidere nomine ecclesiæ. nam & tunc in illam transfertur possessio, & consequenter dominium, vt expressè voluit Bart. in auth. ingressi, col. 2. versic. sed quæro circa hoc vnum, C. de sacrosl. eccle.

Constitutũ itẽ factũ ecclesiæ.

TRICESIMA AMPLIATIO.

1 ¶ Amplia trigesimò, vt etiam in secundum donatarium, nedum in primum transeat hæc possessio constitutitia: verbi gratia, Petrus donat Paulo rem quampiam, quandiu vixerit, & post eius mortem, Andreæ, iuxta l. quoties. C. de dona. quæ sub mo. & eorum nomine se constituit possidere. Certè non solùm in Paulum primum donatarium transfertur possessio vi huius constituti, sed & in Andream post mortem Pauli. si credimus Phil. Dec. qui ita multis rationibus tenuit, consi. ccxxxix. primò non videtur, col. 3. versi. memini me, cum multis seq. vsque ad fi. eius consi.

Constitutũ factũ primo, & secundo donatario an vim habeat in secundum.

2 ¶ Verùm contrarium ex diametro tenuit Guid. Pap. Decis. Delph. 512. Titius bona sua donauit, his rationibus motus: quoniam dominium, & possessio fuerunt translata in primum donatarium vi illius constituti: ideo non potuerunt ab eo, vel eius hæredibus auferri, sine eorum voluntate, l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. poss. & l. quoties. C. de preci. imper. offer. Sed hæc ratio non admodum mihi placet, quia ab initio istius donationis primus donatarius, cui ea lege res ita donata est, consensum præstitit, vt in alterum donatarium dominium, & possessio transferretur, cùm illam ea lege acceptauit. nam vel totam eam refutare, ac renuere: vel totã, vti ea facta est, acceptare debuit. l. Gaius. ff. de manumis. cum aliis multis similibus à me cumulatis in tractatu Retractuum, tit. ij. in fin. nu. 4. huc quoque spectat. & seq. Ideo nihil hîc est, quòd morari debeamus aliam huius donatarij, vel hæredum voluntatem.

De eadem re.

3 ¶ Ideo ipse Guido aliam reddit rationẽ, quia adueniente conditione, qua res donata est secundo donatario, non potest fieri retrotractio respectu ipsius possessionis, ad tẽpus quo donatio facta est: quia hoc tẽpore conditionis impletæ, donator non iam rem ipsam possidet: & ideo nõ potest transferri possessio per illud ipsius constitutũ, per ea quæ notat Ang. in l. quamuis. §. j. ff. de acq. poss. cum aliis infinitis concor. à me adductis infrà, in j. & ij. limit. Et si aliter, inquit Guido, diceremus, sequeretur illud absurdum, vt scilicet dominium eiusdẽ rei esset simul penes duos in solidum, contra l. iij. § . ex contrario. ff. de acq. poss. & l. si vt certo. §. si duobus vehiculũ. ff commod. Et tandem respondet ad d. l. quoties. C. de don. quæ sub mo. quæ videbatur huic sententiæ aduersari, vt ibi per eum videbis.

De eadem re.

4 ¶ Nec solus fuit Guid. Pap. in hac opi. nam & idem quoque, eo non memorato, consuluit ex facto Steph. Bert. consi. cclxxvj. Christi, & e. viso casu mihi exhibito, col. 2. nu. 4. lib. 1. nam, inquit, eo tempore constituens, non est futurus possessor. quæ est posterior ratio Guid. Et ante vtrunque istud respondit Corn. consi. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. 5. in fi. versi. sed nihilominus hoc nõ obstante, lib. 2. Et secundum hanc sententiam fuit nuper iudicatum in nostra decuria Senatus Parisiensis, die ix. Martij anno domini 1548 inter magistrum Ioannem Burgesium, & Ioannem Chazereum.

De eadem re.

TRIGESIMAPRIMA AMPLIATIO.

1 *Constitutũ etiã respectu uniuersitatis bonorũ operatur.*

¶Amplia trigeſimoprimò,vt vis huius conſtituti obtineat,non ſolùm in translatione rei cuiuſpiam ſingularis,ſed etiam in alienatione, & obligatione vniuerſitatis bonorum: vt ſi ego dono, vendo, obligo vniuerſaliter omnia bona mea, vel quotam bonorum, & conſtituo me poſsidere nomine emptoris,donatarij,vel creditoris. Licèt enim aliter ea bona non exprimantur, tamen transfertur poſſeſsio,vt voluit Iac.But.in auth.hoc,ſi debitor.C.de pigno.Bar.in l.qui pignoris.ff.de acq. poſſ. & in l.Celſus,col.iij.verſic.ſed pone quod debitor.ff.de vſuc.Bal.in l. ſi quis argentum. §. ſed ſi quidem.C.de donat.trahens illum textum loquentem de retentione vſusfructus in donatione vniuerſali,ad conſtitutum,dic tque illum textum eſſe ad hoc notandũ.& in l.nullo, ante ſi.C.de rei vendi. Angelus conſil.cvj.quædam mulier,in ſi.iunctis præcedentibus.Raph.Com.in l.quod meo,col.vlt. verſi.item poſſet dubitari.ff.de acq poſſ.Ang.Are.in §.actionum,col.vj verſi.quæro iam eſt menſis, & verſi.ſeq.Inſt.de actio.& Iaſ.in l.iij.§.incertam,col.vlt.verſi.ſextò no.ff.de acq.poſſ.& conſil.cxlvj. præſens conſultatio,col.ix.verſi.quia dico,lib.ij.Matth.Affli.deciſi.Neap. 139.magna fuit dubitatio. col.vlt.verſi.dicebant quidam.Lancel.Galiau.in repe.rub.ff.de verb.oblig.col.xlj.verſ.item ex prædictis.Et hoc quoque ſatis voluerunt omnes,quos in ſeq.ampliat.citabimus.

2 *Qui tenẽt contrarium. Horũ rationes.*

¶Tamen Laur.Calca.primus,& nullo(quod ſciam)præeunte,conſil.xxix.in Chriſti,&c. magnificus dominus Rolandus,col.iij.verſi.quantum verò ad conſtitutum,auſus eſt, & is quidem ſolus, tenere contrarium,his propemodum rationibus.Primùm enim,ait, vt transferatur poſſeſsio per conſtitutum,neceſſaria eſt illius ſcientia,cui acquiri debet,vt voluit gl.j.in l.quod meo.ff.de acq.poſſeſſ.Cui (quantum ad id)adde quod & nos dicemus infrà in xxx.limitat.verſi.liij.ego verò. vt iudicium, & multis ſeq.Sed in huiuſmodi conſtituto generali,is cui fit ipſum conſtitutum, veriſimiliter non habet ſcientiam omnium rerum.

3 *Ad idem.*

¶Item quia nec conſtituens tradere,nec accipiens acquirere poteſt quod incertum eſt, l. locus.ff.de acq.poſſ.& l.emptor,& ibi no ff.pro empt.incertæ enim rei poſſeſsio acquiri non poteſt,l.iij.§.incertam.ff.de acq.poſſ.id quod propè incidit in priorem rationem.nam poſſeſsio acquiri non poteſt ſine animo eius cui quæri debet,l.j.§.adipiſcimur,& ibi doctores,& l.iij.in prin.ff.de acq.poſſeſſ.& dicemus pleniùs in verſi.nuper allegato.Animus autem ad ignotata applicari non poteſt: ergo nec eorum poſſeſsio acquiri poteſt.

4 *Ad idem.*

¶Denique vt redeamus ad Calca.illud confeſtim abſurdum ſuboritur, ſi id recipimus:nempe quòd is,qui huiuſmodi conſtitutum fecit,ſi ſpolietur rerum ſuarum poſſeſsione, aut in ea turbetur, nullum poterit intentare interdictum.Et illud quoque,quòd ille ita conſtituens nunquam poterit præſcribere contra creditorem,etiam per xl.annos:quoniam contra poſsidentem nulla currit præſcriptio,vt no.gl.in §.item Seruiana, in verbo,nihil intereſt, Inſtit. de actio. Subdítque Calca. quòd ſi doctores has rationes cogitaſſent non eam ſententiam ſecuti fuiſſent: quam veluti aliud agentes,& in tranſcurſu,ac nulla animaduerſione,ſed id deliberatè tenuerunt,imò magis præſuppoſuerunt, vt ipſe loquitur.

5 *Reſponſio ad eas rationes.*

¶Verùm hæ Calca. rationes non tanti mihi eſſe videntur, vt illos à priori ſententia dimouiſſem. nam prima non neceſſariò concludit:nõ enim impoſsibile eſt,licèt difficile ſit, ſcire omnes alterius facultates. Iſtudq́; eſt magis quæſtio facti, quàm iuris: nec requiritur ſpecialis ſcientia rei, vt ipſius poſſeſsio acquiratur, ſed ſufficit in genere: alioquin nunquam acquireretur rei non viſæ poſſeſsio: quod falſum eſt. Et aliàs videmus ſcientiam,vel cogitationem genericam,vt ita loquar,ſiue in genere,ſatis eſſe,l.qui iure militari,& ibi Bald.& Ang.ff.de milit.teſt.& voluerunt Petr.Din. & Bart. in l. ſub prætextu,la ij.C.de tranſac.Bart.in l.ſi de certa,circa medium,end.tit.cum infinitis propè concord.à me congeſtis in repet.l.ſi vnquam,in præfatione,num.78. horum præcipuum, cum duobus præceden.verſi.C.de reuo.dona.Et faciunt quæ dicemus inferiùs in ſeq.ampliatione, in qua loquemur de conſtituto appoſito ſuper rebus futuri.

6 *Reſponſio.*

¶Secunda autem ratio Calca. in idem quod iam diximus recidit. At quod tertio loco dictum eſt, facilè dilui poteſt. Nam & ſi conſtituens non poſsit intentare interdictum aduerſus eum, cui conſtituit,poteſt tamen aduerſus alium:vt eſt tex.expreſſus in l.qui precariò.ff.de precar. & l.j.§.vlt.cũ l.ſeq.ff.vti poſsid.cum ſimil.Et prætereà hæc ratio nihil mouet,quando & ea, ſi conſideranda eſſet, haberet locum in conſtituto rei particularis:& tamen non impedit poſſeſsionis tranſlationem.

7 *Reſponſio*

¶Aliud abſurdum eadem ratione nihil obeſt.cùm etiam in conſtituto rei ſingularis procederet. Et quia etiam is,cui factum eſt conſtitutum,per lapſum decennij perdat poſſeſsionem, niſi eam realiter appræhendat,vt voluerunt Bal.Io.Caſtel.Signo.Homo.& alij plerique inter conſ.ipſius Bal.con. el.caſus actualiter,lib.ij.Sed tu tamen de hoc vide quod dixi ſuprà in xiij.amplia.nu.7.ſcio tamen,& quæ latiùs dicã in 21.limita.Vt interim ſcias Mediolani ſtatutũ eſſe, ne ex cõſtituto generali omniũ bonorum transferatur poſſeſsio,vt videbis apud Fran.Cur.Iunior.conſ.cviij. Sacratiſsimæ Trinitatis,col.3.verſi.ex præmiſsis remanet,lib.2.vbi declarat quomodo id ſtatutum ſit intelligendum.

TRICESIMASECVNDA AMPLIATIO.

1 *Conſtitutũ etiã in bonis futuris,trãsferri poſſeſsionem.*

¶Amplia tricesimoſecundò, vt huiuſmodi conſtitutum, ſiue precarium habeat vim transferendæ poſſeſsionis non ſolùm in bonis præſentibus,& iam quæſitis,ſed & in futuris quoque,& quærendis: vt ſi quis donet omnia ſua bona præſentia,& futura,atque ſe conſtituat poſsidere pro donatario, nã tunc ex huiuſmodi conſtituto, transfertur poſſeſsio bonorum illorum futurorum, tum cùm erunt acquiſita,

acquisita,sicuti & nunc præsentium.Ita enim voluit Iacob.Butr.in d.l.vlt.& ibi quoque Bart. in fin. qui tamen nonnihil nutat,& Salic.etiam in fi.C.quæ res pigno.oblig.poss.& idem Bart.cons.lxxvj. punctus talis est,pater filio emancipato donauit.Bal.in rub.C.de contrahen.emp.in xxj.quæst.& in d.l.si quis argentum.§.sed si quidem.C.de donat.Ang.vt à multis citatur in l.j.in princ.ff.de pigno. sed id non dicit in meo Codice,nec vllo modo loquitur de constituto.sed id quidem voluit consil. clxxix.visis prædictis instrumentis,col.iiij.vers.vbi autem interuenisset.& in sua disputatione incip. in refulgenti delitiarum palatio,col.iiij.vers.sed incidēter quæri oportet.Salic.in l.ij.circa med.vers. quæro vendidi Titio.C.de contrah.empt.Imo.in l.stipulatio hoc modo concepta,ad fi.& ibi Alex. col.vij.vers.& præsupponitur,ff.de verb.oblig.Raph.Com.cons.liiij.Leonardus,col.ij. Alex. in l.iij. §.incertam,col.iij.vers.extra gl.inducitur,& ibi quoque Fran.Aret.col.ij.vers. dicit etiam dominus meus,& Soci.qui dicit hanc esse communem opin.col.ij.vers.& ista inducuntur, & iterum col.vlt. versi.quinta & vltima,& Ias.in vtraque lectu.scilicet in priori,col.ij.& in posteriori,col.vlt. & Clau. Aquen.vers.& inducuntur prædicta,ff.de acqu.poss.idem Alex.cons.lxxxv.ponderatis,col.vlt.vers. nec insisto,lib.vj.vbi & hanc dicit esse communem opi.Ang.in §.actionum,col.v.vers.hinc sumpta occasione,Instit.de act.Barb.in c.vlt.col.pen.vers.sed vtrùm istud,extrà de preca.Soci. cons.xj. in causa dominæ Catharinæ,vers.non omitto quod Iacobus,li.iij.Io.Petr.in l.ab emptione. ff. de pact. Iason cons.cxlvij.præsens consultatio,col.ix.vers.nec dicatur quòd tale constitutum , lib.ij. vbi & hanc item dicit communem opi.Vital.Camb.in tracta.Clausularum,in clausula constituti,col.pen. versi.item hæc clausula constituens,Carol.Rui.cons.clxxvij.visis,& intellectis,col.ij.num.3 lib.1. & iterum cons.cxxvij.visa facti narratione,col.iiij.versi.præterea incertitudo lib.v.Mathæ.Afflict. decis.Neapo.xxxvij.quædam Altruda,col.iij.vers. sed in contrarium. iterúmque decis. cccxxxv. pro decisione,col.iij.vers.aut quis obligat,vbi dicit ita iudicasse sacrum consilium Neap.And. Alcia. in l.subsignatum.§.vlt.ff.de verb.sign.& in l.vlt.in verbo,neque donationes,col.ij C.de pact.& Franc. Ripa in l.j.col.j.vers.ampliatur tertiò.ff.de pigno.Anto.Negusa.in tract.de pign.in ij.parte,ij. membro,col.j.num.3.

2 ¶Horum sunt multæ rationes,quibus ad id dicendum innituntur. Primùm enim id probare videtur textus in d.l.quamuis,in prin.ff.de procur.vbi si me constituo possidere precariò ancillam quāpiam,extenditur id precarium ad partum nasciturum.Quem tex.ad hoc adnotauit Imo.in d. l. stipulatio hoc modo concepta,de verb.oblig.Sed huic rationi facilè responderi potest:nempe quòd in casu illius legis illud futurum,scilicet partus,est accessorium rei præsentis , scilicet ancillæ : imò eius pars esse dicitur,l.j.§.ex hoc edicto.ff.de ventre inspic.Ideo nihil mirum, si ipsum accessorium sequatur naturam sui principalis.l.cùm principalis.ff.de reg.iur.& ibi concor.aut (vt verìùs dicam,) si pars suũ totũ sequatur.l.quę de tota.ff.de rei vend.cum sim.Alia autē bona futura quę scilicet post constitutum acquiruntur,nihil habent cōmune cum præsentibus,nec ab illis vllo modo depēdent.

Huius opi. rationum fundamenta.

3 ¶Ideo & huius opi.sectatores alias rationes afferunt hāc,scilicet,quæ in simili versatur.Nam quamuis id,quod nōdum est in rerum natura,non posit in dispositionē acquisititiam deduci. §.at si quis, Instit.de inut.stipul.tamen si re ipsa deductum fuerit,tunc dispositio illa acquisititia incipit operari effectum acquisitionis,cùm primùm illud incipit esse in rerum natura.l.nec emptio. ff. de contrah. empt.& l.& quæ nondum.ff.de pign.& l.j.ad fi.ff.de condit.& demonst.& l.interdum.ff.de acq. hæred.& §.ea quoque,Instit.de legat.

Alia ratio.

4 ¶Et hanc quoque rationem afferunt,quæ depromitur ex d.l.si quis argentum.§.sed si quidem C. de donat.vbi per retentionem vsusfructus bonorum vniuersalium transfertur eorundem possessio. quem tex.& nos ex Bal.adduximus suprà in præceden. ampliat. Igitur si bonorum vniuersalium, consequenter & futurorum,vt plurimi etiam eum tex.intelligunt.Item,inquiunt, nulla lege prohibitum est fieri constitutum respectu bonorum futurorum:ergo permissum esse videtur : quia quæ prohibita non sunt,permissa esse cēsentur.l.necnon.§.quod eis.ff.ex quibus caus.maio.& l.magistratus.ff.ad municip.& vtrobique gl.quæ afferunt concordant.& præterea gl.in l.qui restituere, in glo. vlt.ff.de rei vend.quam in suo casu dicit singu.Bal.cons.cxlj.præmissis verbis,col. ij. vers. considera quòd appellatio,lib.j.Sed ad priorem illam rationē dicunt ij,qui sunt alterius opi. quos statim citabo,eum tex.in d.§.sed si quidem,nihil exprimere de futuris,ideo ex eo id non probari ad quod citant.Ad posteriorem dici potest,id satis prohibitum esse per rationes,quas mox afferemus.

Alia ratio.

Permissũ censetur quod nō est prohibitũ.

5 ¶Sunt igitur plurimi alterius sententiæ,vt scilicet,constitutum non operetur translationem possessionis in bonis futuris:& inter hos Dynus in l.hæredes palàm.§.vlt.ff.de testa.Bal.sibi contrarius, in l.j.§.vlt.quem legit cum l.seq.ff.pro socio,in lectu.antiqua,per gl.ibi,quam dicit sing. & idem Bald. in d.l.stipulatio hoc modo concepta,& ibi etiam Angel.sibi item contrarius,col.ij.vers.quinimo & hic doct.ff.de verb.oblig.idem Bal.in c.cùm ven.esset,paulò ante fi.de restit.spol.vbi & huius rationem reddit,quia non potest alij prius possidere,quàm sibi.& consi.cccxxxvij.in primis videndum est,col.j.lib.j.& cons.clxvj.à libello,vers.sed hic aduertendum,lib.iiij.Ipse Angel.in l.vlti. col. quoque vlt.vers.ego aliàs dixi.C.de pact.Petr.Vbal.in repet.l.cùm duobus.§.Papinianus,char. ix.versi. circa quartam partem.ff.pro soc.Roma.in d.l.iij.§.incertam.ff.de acq.poss.& in l.quamuis.§ j. vers. & hoc facit,eo.tit.Corn.consi.cclij.primò videndum est,col.ij.versi.item dato , quòd omnia bona, & iterum col.iiij.vers.& hoc etiam confert,lib.iij.Bartol.Cæpol. qui id dicit sing. in l. tertiam , quæ est vlt.colum.xviij.in paruis,versi.& adde prædictis.C.de vsucap.pro donat.Guid.Pap.cons.ccxiij.

Qui cōtra tenent, futurorũ non quæri possessionem ex constituto.

circa materiam.col.ij.vers.item licèt quia per talem. Bart.Chass.cons.39.pro decisione, in ij.dubio, in fi.Matthæ.Afflict.decis.Neapo.cxxxix.magna fuit,col.iij.vers. & hæc vera sunt.

6 ¶Et horum item sunt plurimæ rationes. Nam futura nondum possessa verè tradi non possunt, vt quæ nondum posside antur ab eo,qui tradere vult per constitutum. nemo enim dat quod non habet,l.traditio.ff.de acq.rer.domi.cum simi.debet enim esse aliquod corpus,quod tradi queat,l.quòd si nulla,ff.de hæred.vel act.vend. Et cùm id verè fieri non posit,nec fictè quoque potest:cùm fictio non posit plus operari,quàm veritas,l.liber homo.ff.de stipul.seruo.& l. lectio. §. si is. ff. de noxa. actio.& l.adoptio.ff.de adopt.cũ sim. Ex quo fit,vt quãuis ex contractu societatis trãsferatur dominiũ rerum præsentiũ,quia videtur interuenisse ficta quædã & tacita traditio : non tamen futurorũ, l.j.§.vlt.cum l.seq.iuncta gl.vlt.& l.j.ff.pro socio. Et maximè quòd gl.in d.l.ij.videtur æquiparare illam tacitam traditionem,quæ ex societate fit,precario,vel constituto.

Societas non transfert dominium rerum futurarum.

7 ¶Sed ad hanc rationem potest responderi,& ad id primum quod primo loco dictum est,per huiusmodi constitutum non continuò transferri possessionem rerum futurarum, cùm eas constituens nondum habeat,sed tunc cùm incipit habere & posidere,ipsum constitutum quod in tempus conferebatur,vires transferendi assumere,vt paulò mox dicemus. Et ad id quod continenter dictum est de societate,id respondent,quòd in huiusmodi contractu illa simplex,& tacita traditio non compræhendit bona futura,vt patet ex l.si quis societatem,ff.pro socio. Hìc autem constitutum expressè interponitur super bonis futuris.

Responsio ad eas rationes.

8 ¶Quòd si quis aduersus hanc responsionem insurgat,dicátque societatem omnium bonorum esse eius naturæ,vt respiciat communicationem etiam futurorum,nedum præsentium,l.iij.§.cùm specialiter.ff.pro soc.ergo actus ineundæ societatis qui habet vim constituti (vt dictum est) pariter respicit præsentia,& futura,vt æqualis sit determinatio.l.iam hoc iure.ff.de vulg.& pupi. Huic responderi potest,ipsum actum ineundi significare bona præsentia & futura quæsita nomine societatis, esse communia,per d.§.cùm specialiter:sed bona futura quæsita nomine proprio, esse communicanda, l.si societatem vniuersorum,& l.si fratres.§.socium vniuersa,eod.tit. Ex quo & alia solutio infertur: quia ex fictione est,vt actus ineundæ societatis,prout habet vim tacitæ traditionis,extendatur ad futurũ tẽpus,quo bona quæruntur,& esset alia fictio,vt mediante(vt nostri loquuntur)illo actu transferatur possessio:& sic concurrerent duæ fictiones,contra no.in l.j.C.de dot.promis.cum simi.

Replicatio.

9 ¶Sed & ad hanc posteriorem opi.illud adducitur , quòd constitutam non transfert possessionem, nisi constituens tempore constituti posideret,etiam si postea posideat:vt latè dicemus infrà in j.limit.præsertim vers.xij.tertiò amplia. Prætereà res futura incerta est ratione quotæ , & loci. nemo enim certò scit,quam rem quęsiturus sit,neque vtrum pro parte,an in totum:ideóque nec eius possessio transferri potest.d.l.iij.§.incertam,& l.locus.ff.de acqu.poss.& id præsertim per constitutum, vt latè dicemus infrà in xix.limit.

Alia ratio.

10 ¶Sed ad illud primum satis responsum est ex præcedentibus:quibus tamen addes quæ & nos dicemus in d.j.limitat.vers.xiiij.verùm huius contrarium,& ij.seq. Ad secundum quod de incertitudine est,responderi solet,eam incertitudinem cessare,cùm primùm bona sunt posteà quæsita:sicut dicimus,quando quis emit fructus nascituros.nam ipsis postea natis non dicitur empta res incerta.l. interdum in prin.ff.de verb.oblig.& l.nec emptio.ff.de contrahen empt. Is autem , qui se constituit posidere bona futura pro altero,videtur tunc se posidere pro illo constituere,cùm ea fuerint quęsita,quo tempore res certa est respectu quotæ,& loci. Et id tempus, in quod constitutum refertur, inspici debet,l.si eum.§.vlt.cum l.seq.ff.de donat.inter vir.& vxor.& l.in tempus in princ. ff. de hæred.instit.& nos quoque dicemus infrà in iij.limit.nu.3.

Responsio.

Tempus in quod actus refertur inspicitur, non ipsius actus.

11 ¶Præterea & illud quoque responderi potest ad eam incertitudinem, quòd licèt ab initio sit quædam incertitudo respectu rerum particularium,est tamẽ certitudo respectu vniuersi,tam bonorum præsentium, quàm futurorum: quæ facit vt bonorum vniuersalium præsentium transferatur possessio:quod minimè dubiũ est,vt patet ex iis,quæ diximus in præcedenti ampliatione,licèt sit quędam incertitudo respectu particularium in vniuersis compræhensorum. Et aliàs sufficit generalis certitudo,arg.l.qui iure militari.ff.de testa.milit.vt etiam diximus in ea pręced.ampliat.vers.verùm hæ Calc.rationes. In dictis autem legibus quæ à possessione reiiciunt incertitudinem,erat incertitudo respectu rei particularis,nec erat certitudo in vniuerso.

Alia respõsio.

12 ¶Porrò si priorem opin.teneas,quæ communior esse videtur , & quam in practica sequi solemus: eam intelliges primùm ex sententia Bal.in d.rub.C.de contrah.empt.in xxj.q.vt procedat, quando ille,qui ita constituit,posteà acquirit bona illa futura eo animo,vt acquirat constitutario. secùs est, si eo animo,vt sibi,non illi acquirat. Tum quidem primum per text.quẽ ad hoc dicit not.in l.actione.§.quòd si quid post,ff.pro socio:tum quòd in quærendis potest quis præiudicare ei,cui acquirere debuit,per tex.in l.vlt.C.de acqu.poss. Cui adde quantum ad hanc posteriorem rationem,multa in eandem sententiam congęsta à Barb.cons.xlj.illud afferam,col.xvj.vers.item est ponderandum, & seq.lib.1.& Felyn.in c.quę in ecclesiarum,col.xix.vers.& ista consideratio,de constit.& Ias.cons.236. an rex Romanorum,col.iiij.lib.ij. Phili.Dec.in l.seruus.C.de pact.& consi.cclxix.consultus, col. iiij. vers.& hoc præsertim,& à me in commentariis consuetud.Picta.tit.ij.§.vlt.in gl.iiij.

Quærenda facilius tolli quã quæsita.

13 ¶Sed & idem quoque in hoc nostro casu tenuit ipse Bal.in d.l.actione,§.renunciare , per tex.in d. §. quòd si quid post quem etiam dicit no. Et vtrobique dicit idem respondisse Franc.Tigrinum præceptorem,

De eadem re.

ceptorem, monétque menti tenendum esse. Et idem prætereà tenuit Rap.Com.in d.l.quod meo, in princ.col.vlt.paulò ante fi.ff.de acq.poss & Franc.Aret.in d.l.iij.§.incertã, col.ij.vbi suprà citauimus, & ibi quoque Soc.col.vlt.vers.tertia difficultas, & Claud.Aquen.vers.hanc tamen conclusionẽ, vbi ad hoc alleg.tex.in l.j.§.per procuratorem eo.tit.vbi per procuratorem tum demum nobis acquiritur possesio, si ea mente id fecerit. & Ludo.Bolog.in l.si à Titio ff.de rei vend.in nouis interpret.

14 ¶At contra id expresè tenuit Sal.in d.l.ij.col.j.circa medium, in versi.quæro vendidi Titio. C. de contrah.empt.& in d l.actione.§.quod diximus.ff.pro soc.ea ratione innixus, quia eo momẽto quo constituens sibi quærit, constitutum vires recipit in quæsito: nec potest ipse constituẽs mutare propositum & renunciare rei quæsitæ inuito constitutario, arg.l.sicut.C.de act.& oblig.& l.in commodato.§.sicut.ff.de commod. Licèt è diuerso ipse constitutarius ei renũtiare posit.l.Lucius.ff.de don. & l.cùm precariò, ff.de preca. Et hanc quoque partem secutus est Alex.in d.§.incertam, paulò ante fin.& Antonius Cochus inter consi.Socin.consil.lxxvij.repetito, in fi.lib.iiij.& Barb.in c.vlt. col.pe. de precario.

Qui contrà tenent.

15 ¶Ad contrarias autẽ rationes respondet Salic.vbi suprà primùm ad d.l.actione.§.quòd si post, quòd ibi certè societati renuntiatur. quod fieri potest: at constituto non potest, vt dictum est. In d.autem l. vlt.C.de acq.poss.colonus, nec sibi nec alij vult quærere. Sed hîc sibi vult quærere: & sibi quidẽ quærendo, in consequentiam quærit constitutario ex contractu præcedenti. à quo resilire non potest inuito eo, cui ex eodem contractu quæri debet. id est, vt aliter dicam, quis potest alteri præiudicare in quærendis, dum sibi non acquirit: sed sibi quærendo non potest, & id credo verius.

Contrariarum rationũ responsio.

16 ¶Quod tamen intelligit idem Alex.in d.§.incertam, in illis ipsis terminis, in quibus suprà locuti sumus, cum scilicet acquirit animo sibi acquirẽdi, non constitutario. Id enim facere non potest, quin constitutario acquirat, vt diximus, secùs, si acquireret ea mente, vt alteri extraneo acquireret: tunc enim præiudicaret ipsi constitutario, per l.j.§.& quæ de seruis, & §.per procuratorem.ff.de acq.poss. quod & non obscurè videtur voluisse ante eum Salic.in d.l.ij.de contrah.emp.dum respondet ad l. vlt.C.de acq.poss.vt diximus in præcedenti versi.

Quid si constituens, animo alteri quærat quàm sibi.

17 ¶Sed quicquid sit illis in casibus, tamen in dubio semper præsumerem hunc constituentem acquisiuisse, animo quærendi constitutario, tum argum.l.meritò, ff.pro socio, & l.qui iure familiaritatis, & l.seq.in prin.ff de acquiren.posse.cum sim.& quod tradit Bar.in l.perit, col.v.vers.assumo primùm. ff.de acquir.hæred.tum etiam quia non præsumitur mutatio voluntatis, l.eum qui.ff.de probat.& c. maiores, extrà de Baptis. Et ita nuncupatim voluit in hoc nostro casu.Raph.Co. in d.l.quod meo, in prin.ff.de acq.poss.Io.à monte Sperello in l.ab emptione.ff.de pact.Franc. Aret.in d.§.incertam, col.vlt.vers.sed in dubio.& ibi quoque Soc.col.item vlt.versic.quarta difficultas. & Ang. Aret.in §. actionum, vbi suprà, Instit.de actio.

Constituens in dubio quærit constitutario.

18 ¶Intelliges secundò primam illam opin.qua scilicet, dictum est, constitutum etiam in bonis futuris operari possesionis translationem, quando ipsum constitutum expresè appositum est ipsis rebus futuris. Quòd si apponatur simpliciter omnibus bonis, nulla expressa futurorum mentione facta. id certè ad ea non trahitur, vt apertè videre licet ex Iaco.Butr.& aliis in d.l vlt C.quæ res pign. oblig. possunt.& nuncupatim voluit Franc.Aret.in d.§.incertam, in fi.& Ias in l si socius.col.j.ff.si cert.per.

Quod procedit cùm expressè constitutum sit de futuris.

19 ¶Sed hoc tamen ita temperandum est, si apponitur huiusmodi constitutum super alienatione reũ simpliciter. nam sicuti alienatio etiam omnium bonorum non comprahendit futura, nisi ea quoq; expressa fuerint, per l.si ita legatum.ff.de auro & arg.leg.& l.vlt.§.j.ff.de leg.ij.cum sim. Ita nec constitutum etiam simpliciter appositum super ea alienatione, nempe quòd reguletur secundum naturam principalis contractus, in quo apponitur, arg.l.vlt.§.j.ff.de constit.pecu.& dicemus latisimè infrà in vij.limitatione.nu.25.húcque spectat, & multis seq.

Sed hoc ita vbi de alienatione agitur.

20 ¶Quòd si constitutum ipsum apponatur super obligatione bonorum simpliciter, tunc certè trahitur ad bona futura, vt ipsa obligatio, super qua appositum est, per d.l.vlt.C.quæ res pig. oblig. possunt.si modò vera est ea opinio, quæ dicit constitutum trahi ad futura: quam nos secuti sumus. Et id nuncupatim voluit Iacob.Bur.in ea ipsa l.vlt.& Rom.in d.l.stipulat in hoc modo concepta, col. vlt. versi.circa quod sciendum, de verb.oblig.vbi id dicit tenere, licèt ipse aliter tenuerit in d. l. iij.§. incertam.ff.de acquir.poss.& Ang.Aret.in d.§.actionum.col.v.vers.hinc sumpta occasione, Instit. de actio.& Soc.in d.§.incertam, col.ij.vers.aduerte tamen.& bona pars eorum, quos suprà citauimus in prin.huius amplia.

Secus de obligatione tantũ.

21 ¶Ex his satis intelligis id semper procedere cùm in dispositione comprehenduntur futura, vt etiam constitutum in ea appositum in iis operetur, verbi gratia, in institutione hæredis quæ ad bona futura trahitur, per l.sancimus, & ibi Pau.Cast. qui eum tex.dicit sing.C.de testam.Io. Crotus & Aymo Crauetta in repet.rub.ff.de leg.j.ille in ij.quæst.hic nu.63. Et in substitutione, vt respondit Bal.cons. cxcvj super eo quod quæritur, col.vlt.lib.4. Et in legato vniuersali, vt probat tex.in l.pen. & ibi glo. & doct.ff.de fund.instr.& in l.quoties.§.vlt.cum gl.ff.de vsufruct.& l.nam quod, §.vlt. & ij.ll. seq. ff. ad Senatuscon. Trebel.Bart.in l.si ita, col.pen.ff.de auro & arg.leg. Igitur si constitutum appositum fuerit in iis rebus, vt fieri potest, vt diximus suprà, in xxv. amplia. operabitur id constitutum etiam respectu bonorum futurorum in eisdem comprahensorum.

An de alia dispositione quæ trahitur ad futura.

22 ¶Intelliges tertiò eandem sententiam, quæ trahit constitutum ad futura, vt non procedat in quasi possesione iurium, siue nominum futurorũ. Nam etsi eorũ quasi possesio transferri posit ex constituto,

An autem id procedat in

quasi possessione iurium futurorum.

ſtituro, vt poſteà dicemus in 34. ampliatione, non tamen futurorum, vt expreſsè voluit And. Alc. legum interpres doctiſsimus ſimul & elegantiſsimus in l.vlt.in gl.neque donationes,col.ij. verſ.ſed tamen nec hoc.C.de pact.arg.l.ei à quo.ff.de vſucap.& quod dicit Bart.in l cùm falſa. C. de iur. & fact.igno.Et facit quod ſcribit Barb.conſ.viij.ſapienter doctiſsimus,col.xviij.verſ.cùm ergo non ſit, lib.ij.quòd difficilius quæritur quaſi poſſeſsio rerum incorporalium per actus ciuiles.

Poſſeſsio rerũ incorporalium ſola ceſsione, & patientia quæritur.

23 ¶Tamen (vt dicam quod ſentio) neque ille textus quicquã ad id facit: nec de hac re loquitur Bart. vbi ſuprà: nec video rationem vllam differentiæ inter poſſeſsionem rerum corporalium, & quaſi poſſeſsionem incorporalium, quantùm ad hanc rem pertinet: niſi quòd hæc faciliùs quæritur, ſcilicet ſimplici ceſsione, & patientia, vt dicit gl. in l.vlt.C.quan.fiſc.vel priua.& in l.vlt.ff.de dona. cum aliis concor.à me collectis in tractatu Retractuum.tit.j.§.j.gl.vij.in verbo *ou autres choſes*,nu.12.Nec horum alia traditio requiritur ad dominij tranſlationem, vt tradit Bal.in l.traditionibus, paulò ante fi.C.de pact.& in l.j.etiam ad fi.C. com. vtriuſque iudicij.& alij quos citat & ſequitur Alex. conſil. clxxxiiij.in cauſa & lite inter Nigrixolum,col.ij.verſ.vltra prædicta,lib.vj.Proptereáque Inno. in c. in literis,in verbo,priùs,col.j.de reſtit.ſpol.& Floria.in l.ſeruitutes,la iij.col.iij.verſ.quid autem ſi eſſet conſuetudo.ff.de ſeruit.Si,inquiũt,per fictiones datur poſſeſsio rei corporalis, multò fortiùs incorporalis,per quædam iura allegata ab ipſo Floria.Et bene etiam facit quòd tradunt Bal. & Ang. in l.licèt,ille,col.ij.verſ.per inueſtituram,& ſeq.hic col.j.verſ.& prædicta vendicant.C.de acq. poſſ. & quod diximus in tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*,in vij.declaratione iiij partis, qua docebimus ſtatutum quod transfert poſſeſsionẽ in hæredẽ.habere locũ in quaſi poſſeſsione rerũ incorporaliũ, licèt ea poſſeſsio ſit trãſlata,ſit aliarum omniũ ciuiliſsima,& fictiſsima,vt ex eodem tractatu conſtabit.

An conſtitutũ futurorũ trahatur ad bona poſteà ab hæredibus quæſita.

24 ¶Intelliges quartò, vt procedat in bonis futuris, per ipſummet conſtituentem poſteà acquirendis: non etiam in iis,quæ per ipſius hæredes acquirentur,etiam ſi id expreſsè dictum fuerit: quia ſcilicet quis obligauit bona ſua,& hæredum præſentia & futura,& ſe conſtituit ea poſsidere nomine creditoris, nam licèt id conſtitutum valeat,& habeat vim ſuam reſpectu bonorum futurorum ipſius, vt ſuprà diximus,non tamen ſuorum hæredum: quia huiuſmodi conſtitutum eorum reſpectu conferretur ad tempus,quo eſſet mortuus,& quo ideo conſtituens non erat poſſeſſurus, per ea, quæ latè dicam infrà in ij.limit.Et hoc expreſsè voluit Matth.Afflict.deciſ.Neapol.cccxxxv.pro deciſione, col.iiij.verſ.aut debitor obligauit.

TRICESIMA TERTIA AMPLIATIO.

Conſtitutum operatur in translatione vſusfructus rei ſuæ.

1 ¶Amplia triceſimotertiò, vt procedat non ſolùm in tranſlatione poſſeſsionis proprietatis, ſed & vſusfructus ſuæ rei: verbi gratia, concedo alicui vſumfructum mei fundi, & me conſtituo eius nomine poſsidere. Licèt enim ea naturalis poſſeſsio, quæ debet eſſe penes vſufructuarium, nunquam fuerit apud me dominum fundi, vt per Bart.in l.j.in prin.v.quæſt.princ.ff.de acquir.poſſ.tamen per huiuſmodi conſtitutum transferatur naturalis poſſeſsio,quæ antè non erat, vt voluit idem Bart. in l.quod meo.in prin.col.vlt.verſ.quid ſi alicui concedo vſumfructum,& ibi quoque Alex.col.v.verſ. ſubſequenter,quærit,eod.tit.vbi hæc dicunt probari in l.quiſquis,& l. ſi quis argentum. §. ſed ſiquidem. C.de dona.prout eas inducit ipſe Alex.Et idem quoque tenuit idem Bart.in l.interdum.§.vlt. per illum tex.& ibi quoque Raph.Co.& Franc.Aret.ff.de acquir.poſſ.Bal.in rub.extrà, de præſcri. col.ij.verſ.ſed pone vſufructuarius.Ant.in c.cùm veniſſet,col.iij.poſt verſ.non obſtat,& iterũ in rep. c.vlt.col.ij.verſ.ſed eſt dubium,de cau.poſſ.& proprie.Raph.Co.conſi.clxxiij.Galuanus,col.vlt.vbi loquitur de fructuario,& emphyteuta.Carol.Rui.conſi.lvij.quò ad ea,col.ij nu.4.lib.j. & conſ. 148. caſus eſt,col.ij.nu.5.eod.lib.j.Franc.Ripa.in c.cùm eccleſia Sutrina, col. xiij. verſic.quartò oppo. de cauſa poſſeſ.& propriet.

Qui contrariũ dixerunt.

2 ¶Contrarium tamen è diametro tenent ipſi Alex.& Fran.Aret.ſibi contrarij, ille in d. l. interdum: §.vlt.col.vl.hic in d.l.quod meo, in prin.col.pe.moti multis magniſq; rationibus, quas apud eos videre poteris, ne hîc iterum repetam.Sed & tu quoque vide Claudium Aquẽſem in d.l. quod meo. col.ij.verſ.item quærit Bart.quid in eo.ff.de acquir.poſſ.

Quid ſi vſufructuarius donat vſumfructum, quẽ habet in re alterius, & ſe conſtituit poſſeſſorem.

3 ¶Sed (vt vides) hi loquuntur, quando ipſe dominus proprietarius donat alteri vſumfructum rei ſuę, & eò ſpectant rationes eorum. Sed quid ſi vſufructuarius alteri concedit ſuum vſumfructum: aut quia id facere non poteſt, commoditatem ipſius, quod vtique facere poteſt, l.neceſſariò.§. vlt.ff.de peri.& commod.rei vend.conſtituítque idem vſufructuarius ſe poſsidere eundem vſumfructum, aut commoditatem ipſius, ſiue etiam rem vſufructuariam nomine eius, cui cedit, an per huiuſmodi conſtitutum transferatur poſſeſsio naturalis, quam ipſe vſufructuarius habet. Et transferri negat Guid.Pap.in ſtaturo, ſi quis per literas, in verbo poſſeſsio, col. iij. verſ. circa hoc quæro. Et pro eius ſententia facit quòd in iuribus inſeparabilibus à perſona non cadit fictus titulus, nec ficta traditio. l.ſi vſusfructus. ff. de nouat.& §.finitur, Inſtit.de vſufructu.

De eadem re.

4 ¶Sed id non omnino inſeparabile eſt à perſona, cuius commoditas ſeparari & cedi poteſt, vt ſuprà diximus: nec video quid aliud impediat hanc naturalem vſufructuarij poſſeſsionem transferri per conſtitutum, cùm id perpetuum ſit, vt fieri poſsit, per ea quæ ſuprà diximus in xx. amplia. vt etiam aliarum rerum incorporalium, vt dicemus ſeq.amplia.

TRICESIMAQVARTA AMPLIATIO.

Conſtitutum operatur in

1 ¶Amplia igitur & triceſimoquartò, & generaliùs, vt procedat in omnibus iuribus incorporalibus, vt ſeruitutibus, iuriſdictione, & aliis id genus: quorum quaſi poſſeſsio etiam per conſtitutum transfertur,

fertur, ex sententia Inno. in c. in literis, col. vlt. de restit. spo. Bar. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. vers. sed quid si concedo & ibi quoque Rap. Co. in fi. Alex. col. vj. versi. quærit Bart. sum dominus, & col. seq. vers. item dicit quòd quando, & Franc. Aret. qui id latè disputat, col. pen. vers. tertiò nunquid. ff. de acquir. poss. Bal. in rub. extrà, de præscript. col. ij. vers. sed an si babeo. Ant. in c. cùm venisset, col. vlt. vers. hæc procedunt in rebus. de restit. spoliat. & in repet. c. vlt. col. ij vers. sed est dubium, de caus. poss. & proprie. Petr. Anch. in c. sine possessione, col. xxiiij. quæ est in char. vlt. in prin. versic. quæro etiam vtrùm possit, de reg. iur. lib. vj. Raph. Co. cons. liiij. Leonardus, col. j. Corn. cons. cvj. licèt in hac, post prin. & iterum paulò ante fi. ipsius cons. vers. nec dictum capitulum. Guido. Pap. in d. statuto, si quis per literas, in verbo, possessio, versic. an per constitutum. Soci. consil. clxxxvij. in controuersia, quæ vertitur. col. v. vers. tertiò probatur. lib. ij. Et id planè probatur in l. ij. §. vlt. cum l. seq. & in l. & habet. §. precario. ff. de precar.

omnibus iuribus incorporalibus.

a ¶Et bene facit quod diximus suprà in xxxij. amplia. nu. 23. tamen vt dicam. Et quòd aliàs constitutio loquens de possessione, habet locum in quasi possessione rerum incorporalium. vt voluit glo. in c. sine possessione, ad fi. de reg. iur. lib. vj. & doct. vbique. Idque etiam si sit pœnalis, quæ aliàs strictè interpretanda est, ex sententia gl. quam omnes sequuntur, in l. si quis in tantam, in verbo, rerum. C. vnde vi. trahentis eam legem loquentem de possessione, ad quasi possessionem rerum incorporaliũ. Etiam si sit statutum, & ipsum quidem pœnale, quod ideo strictè quoque interpretandum est: tum quòd statutum est, tum etiam quòd pœnale, vt videre licet ex Bal. loquente de statuto puniente turbantem possessionem, in c. licèt causam, in fi. de probat. per tex. in l. nam posteà, §. item si iurauero, ff. de iureiur. vbi Ias. col. vlt. in v. notab. id dicit multum not. & Franc. Aret. in rub. ff. de acqui. poss. col. vlt. vers. illud autem. & cons. xxx. viso themate, col. antepe. in iiij dubio, & Franc. Rip. lib. ij. Respon. consi. viij. duo tantùm, col. iij. versi. nec dicatur quod dispositio. & diximus etiam in nostris legibus connubialibus, in gl. v. in verbo, contraxer, in xj. quæst. nu. 123. nam & videmus, & iterum num. 130. quòd autem suprà, & sequenti.

Constitutio loquens de possess. habet locum in quasi possess.

3 ¶Sed hæc intellige, cùm pro huiusmodi iuribus, quæ quis in alios habet, constituit se ea possidere nomine alterius: verbi gratia, si quis vendat iurisdictionem, quam in alios habet: aut seruitutẽ quam habet in fundo alterius & se eam constituit nomine illius possidere, siue quasi possidere: tunc enim transfertur ea quasi possessio, quam in iis rebus habebat. Sed si aliquod huiuscemodi ius in suo ipsius fundo constituat aut vendat, & id constituat possidere se nomine cessionarij, non in eum transfert quasi possessionem illius rei quam antè non habebat: quia rei suæ seruitus cõsistere non potest. Ita declarat Bart. in d. l. quod meo, in iiij. quæst. & ibi quoque Alex. col. vj. versi. quærit Bart. sum dominus, & col. seq. vers. idem dicit Bald. in d. rub. extrà de præscript. vbi suprà Ant. in d. c. cum venisset, col. vlt. de restit. spol. & in d. c. vlt. col. ij. vers. ex prædictis infertur, de caus. pos. & proprie. & Fran. Rip. in d. c. cùm ecclesia Sutrina. col. xiij. vers. quartò oppo. eod. tit. Et interim vide, quæ dicam infrà in j. limit. vers. ix. ex quibus Philip. & seq.

An constitutũ operatur in iuribus quæ quis in suis res constituit.

4 ¶Sed hîc quæri solet, si aliqui rustici se summittant alterius iurisdictioni, & se id ius constituant possidere nomine eius, cui sese summittunt, an transferant in eum id ius iurisdictionis. Super quo Bar. (cum quo omnes transeunt) in d. l. quod meo, col. vlt. versi sed si rustici, dicit, quòd si hi, qui ita se summittunt, & constituunt, sunt subditi alterius iurisdictioni, quàm eius cui ita se summittunt, & cõstituunt, non in eum transferunt quasi possessionem iurisdictionis. & ita planè fateor. Et idem planè sensit Inno. in c. dilectus, extra de capel. mona. & in c. olim inter, de restit. spoliat. & facit l. si coloni, C. de agric. & censit. lib. xj. Et huius aperta est ratio, quam affert Fran. Aret in d. l. quod meo, col. vlt. quia isti rustici, quam ipsi possessionem non habent, in aliũ transferre non possunt. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. maximè in præiudicium alterius. l. id quod nostrum, eod. tit.

Constitutum se submittentium iurisdictioni alterius, an trãsferat quasi possessionem.

5 ¶Vides autem Bart. vbi suprà, non aperire, quid dicẽdum sit, Si rustici nullius iurisdictioni subsint, an se submittentes alteri, & se constituentes possidere nomine illius, in eum transferant quasi possessionem iurisdictionis in ipsos constituentes. Nisi si quis dicat id tacitè voluisse, cùm dicit, eos qui subsunt alterius iurisdictioni, nihil agere, si se submittant alteri, & se constituant pro eo possidere: quasi velit secus esse, si alterius iurisdictioni priùs non suberant. Quod ipsum apertè voluit Bald. ita intelligens Inno. in dictis locis, in l. ij. col. viij vers. sed quid si quis facit. C. de seruit. & aqua, & allegat not. in l. ab emptione. ff. de pactis, & in d. l. quod meo. ff. de acquir. poss. tanquã & ita intelligat illud Bart. quod suprà citauimus ex d. l. quod meo.

Et quid si antè nullius iurisdictioni erant subditi.

6 ¶Verùm Franc. Aret. huic se opponit, in illa ipsa l. col. vlt. vers. circa tertiam quæstionem, dicitque Bald. non id animaduertisse, quod dicit ipse Bart. in d. l. quod meo, quòd scilicet per solum constitutum, non accedente vsu, in istis iuribus incorporalibus non potest transferri possessio. Et quia cùm apud subditos non est vsus iurisdictionis, non potest dici, quòd ipsi vtendo possint quærere possessionem Sed in casu Bald. vt subdit Aret. præsupponitur, quòd illa communitas erat in quasi possessione iurisdictionis. Vnde ex quo per constitutum solum quasi possessio non fuit translata, remansit apud eos. Et sic videtur, quòd possint vti iurisdictione nomine eius quem recognouerant. Sed contra id, inquit, facit, quia volendo transferre quasi possessionem in alium, licèt non potuerint, perdiderint tamen suam, per tex. in eadem l. §. j. Sed ad hoc dicit posse responderi, quòd si quasi possessio vacabat, illi vtendo iurisdictione nomine eius, pro quo constituerant, acquisiuêre possessionem illi, scienti quidem, & acceptanti. l. qui vniuersas. §. quòd per colonũ. ff. eo. tit. & tangit Bart. in d. l. quod meo,

De eadem re.

meo,in vlt.q.& tandem declarat,an & quando populus liber possit se alteri subiicere,& concedere iurisdictionem in se,vt ibi videbis.neque enim id ad hunc locum pertinet.

TRICESIMAQVINTA AMPLIATIO.

1 *Constituti ius, etiam in spiritualibus.*

¶Amplia tricesimoquintò,vt non solùm per constitutum transferatur possessio rerum temporaliũ, sed etiam spiritualium,in quibus cadit possessio siue quasi possessio: verbi gratia, sacerdotiorum, quæ nos vulgò beneficia appellamus,decimarum,& aliarũ huiusmodi rerum.Ita enim voluit Ant. in c.cùm venisset.col.vlt.vers.hæc procedunt,de testit.spolia.& in repet.c.vlt.col.xj.versic. secundò per hoc deciditur,de causa poss.& proprie.vbi & idem dicit de iure patronatus ecclesiæ, & de iure eligendi,& similibus.Sed id,quod dictum est de beneficiis,intelligit ipse Anto.si superioris auctoritas interuenerit,per no.in c.quæsitum,de rer.permutat.

2 *Institutio beneficij in cõspectu ipsius trãsfert eiusdem possessionem.*

¶Et hoc quoque,vt scilicet ipsorum beneficiorum transeat possessio per constitutum,voluit Ludo. Gomes.in commentariis regularũ Cancellariæ in xxiiij.regula,Innoc.viij.col.j.Et bene facit quod scribit Panor.in c.cùm Bertoldus,col.ij.in ij.not.de senten.& re iud.quòd si institutio beneficij fit in præsentia ipsius beneficij,transfertur possessio sine alia reali traditione. Hic enim (vt sæpe aliàs diximus in hoc tractatu)ponitur inter modos fictos tradendæ possessionis,vt constitutum.Illud autem minimè dubium est,id procedere in rebus ecclesiæ,vt non obscurè probatur in d.c.cùm venisset,& ibi omnes doctores,vt diximus suprà in 22. ampliat.

3 *Sed necesse est constituitarium esse capacem.*

¶Sed hoc tamen,quod diximus in hac ampliatione , intellige procedere, modò is,cui fit id constitutum, sit capax eius possessionis,vel quasi possessionis,quam in illũ trãsferre volumus. Quid enim si clericus constituat se possidere beneficium,siue decimas nomine laici,transferétne possessionem in eum?Et certè non transferet,cùm is sit incapax huiusmodi iurium,vt expressè dicit Ant.in d.repet.d.c.vlt.col.xj.vers.idem in existente.de cau.poss.& propriet.

4 *Et idem in cæteris rebus.*

¶Et id quidem generale est in omnibus cæteris rebus,quæ ab aliis possideri non possunt iure , aut natura repugnante.Quid enim,si pater constituat se possidere ius paternitatis , siue filiationis , aut maritus ius maritale in alium?nunquid eos constituet in possessione iuris paterni, aut maritalis? Et non constitueret tradit ipse Antonius vbi suprà.Ex quo etiam fit, vt cùm sine possessione præscribi non possit,l.j.§.per seruum qui in fuga.ff.de acq.poss.& c.sine possessione de reg. iuris lib. vj. cum similib.Ideo nec filiatio præscribi potest,Bal.in l.vnica.C.quan.non peten.partes,& diximus in tractatu Primigeniorum in xxx.quæst.nu.9.Et de hoc quoque dicam infrà in xviij.limitat.

TRICESIMASEXTA AMPLIATIO.

1 *Constitutũ habet vim etiam in feudalibus.*

¶Amplia igitur tricesimosextò,vt non solùm liberarum rerum,siue allodialium, quas vocant, sed & feudalium transeat possessio per constitutum,vt satis intelligere videtur Bald.loquens in materia feudali,in c.j.col.ij.vers.inuestitura autẽ,tit.quid sit inuesti.& expressè Raphael.Com.consi. clxxiij. Galuanus,col.vlt.Matth.Afflict.in c.j.§.si facta,col.ij.vers.item quæro princeps,titulo,si de feud.fuer. controuer.inter domin.& agnat.& alij multi à me citati infrà in xxvj.limit.vbi tracto , an vasallus cadat feudo,tradendo per constitutum,ac si ipse verè tradidisset.

2 *Vsusfructus retentio in feudis transfert possessionem.*

¶ Et facit quod in non longè dissimili tradit idem ipse Matth.Afflict.in d.c.j.col.2.vers.sed vlteriùs sciendum est,tit.quid sit inuesti. quòd in feudis transfertur possessio per retentionem vsusfructus, quæ vt alibi dicam,scilicet in ix.limitat.nu.12.imò verò,est veluti quoddam genus constituti, ponitúrque inter fictos modos tradendæ possessionis à lege,in l.iij.in princ.ff.de acq.possess.& Cano.in c.ij.de consue.Et idem dicit ipse Matth.in c.j.in xiij.notab.col.vj.nu.56.versic.an autem.l.quisquis. tit.de prohib.feud.ali.per Fede.reprehendens Andr. Iser.qui videbatur voluisse contrarium in c. j. tit.qui success.tene.

3 *Qui contrariũ tenuerũt in constituto.*

¶Licèt quantùm ad ipsum constitutum,de quo principaliter tractamus,contrarium eius quod diximus,voluit idem Matth.Afflict.sibi è diametro contrarius eodem loco,quod magis mirum est, videlicet in d.c.j.col.iij.vers.sed an precarium,& rursum vers.posset tamen saluari,tit.quid sit inuest. & iterum in c.j col.xxj.nu.124.vers.item fallit in feudis,tit.de feud.dat.in vic.leg.commis. Et idem similiter voluit Chassa. consil.vj.visis themate,col.7.vers.ad hoc est clara responsio,& consi.viij.super duobus.col.viij.nu.36.Et ab hac parte sunt plurimi,quos tibi citabimus infrà,in illa xxvj. limit. nu.2.si ergo.Et vide etiam quæ dicam in iij.parte in tertia limitatione.

TRICESIMASEPTIMA AMPLIATIO.

1 *Constitutum uim suam retinet etiam in reciproca dispositione.*

¶Amplia tricesimoseptimò , vt procedat etiam in reciproca dispositione videlicet si duo sibi mutuò donant bona sua vel eorum partem,scilicet superstiti eorum,& sic constituant possidere nomine ipsius superstitis per id constitutum transfertur possessio in ipsum superstitem.Old.consil. 139. ad habendam aliqualem notitiam,col.2.vers.tertium erit,iunctis præcedentibus.& Alex. cons. 83. visa facti narratione,col.iij.vers.quod autem possessio,lib.iij.

TRICESIMAOCTAVA AMPLIATIO.

1 *Constitutũ in pignore quoq; suã uim & ṡtãtiã exercet.*

¶Amplia tricesimooctauo,vt procedat etiam in pignore,vt si quis pignus constituat super fundo,& se constituat possidere nomine creditoris,nam tunc etiam transfertur possessio , vt videre licet ex iis,quæ diximus suprà in prima parte,nu.12.incip.sed & ex illa,& nu.34.at illud hic.Quod & confirmat gl.loquens de retentione vsusfructus,in l.j.§.vlt.ff.de reb.eor.quam eandem gl.dicit sing.Bald. in c.per tuas,in fi.de donat.nam & vsusfructus retentione ideo transfertur possessio , quòd ex ea censetur esse factum constitutum,vt nos alibi diximus.

TERTIA

TERTIA PARS.

Prima limitatio.

HACTENVS ampliationes (quas nostri appellant) posuimus, nunc ad limitationes, quas & ipsi vocant, accedamus, quibus peractis totum hunc tractatum absoluemus.

1 ¶Limita igitur primo nostram regulam, qua diximus hoc nostrum constitutum transferre possessionem, vt procedat, quando constituens tempore ipsius constituti possidet rem de qua agitur. Quòd si non possidet, eius possessionem non transfert, per text. qui ad hoc solet allegari, in l. quamuis. §. j. & ibi gloss. in fi. Angel. Rom. Raph. Co. Alex. Franc. Aret. & Claud. Aquen. & omnes ferè doctores. ff. de acq. poss. vbi ipse Alex. dicit ad hoc facere textum in l. traditio. ff. de acqui. rer. domin. vbi traditio eius rei, quam non possidemus, à nobis fieri non potest. Ex quo intelligis, & id procedere etiam in vera traditione, & in c. olim, & ij. secundum intellectum Doct. de restitution. spoliat. in id quoque allegatur à nostris. l. vltim. §. j. ff. ad S.C. Velleia. *Constitutũ inutile, si constituens non possidet.*

2 ¶Et hoc alij propè infiniti præter illos voluerunt, videlicet gloss. in l. ij. in verbo, tradita. & ibi quoque Bald. & Ang. ad fi. C. de acq. poss. Oldr. consi. cxiiij. factum tale est, quædam mulier. Alb. in rub. C. de donat. col. j. versi. quid, si faciens. Petr. Iacob. tit. de condict. ex lege quæ pro re donat. compet. col. v. versi. si autem quis. Bart. in l. quædam mulier, & ibi quoque Bal. in vtraque lect. & Ange. col. j. versi. attende tamen. ff. de rei vendic. idem Bart in l. quod meo, in prin. col. vlt. vers. sed iuxta prædicta, & ibi etiam Albe. in prin. Alex. col. vj. versi. an autem intelligatur, & Clau. Aquen. col. vlt. ff. de acquir. poss. ipse Bart. consi. ccvj. inter procuratorem, paulò ante fi. lib. j. Bald. & Salic. in l. j. C. quan. lice. ab empt. disce. idem Bal. in l. siue autem, §. j. ff de Publ. in rem act. & in rubr. C. de contrahen. empt. in vj. q. & in l. j. §. in societate. ff. pro socio. & in §. per traditionẽ, in fi. Inst. de rer. diuis. & cons. cccxxv. dubitatur primò, col. j. lib. j. & consi. cclxxv. casus coram reuerendo, ante fi. lib. ij. & con. clxvj. à libello, versi. sed hîc est aduertendum, lib. iiij. Sign. consi. lxxv. in quæstione vertente inter nobilẽ virum. col. iij. in ij. locis. Salic. in l. j. C. de rescind. vend. Ang. consi. clxvij. viso dicto libello, in fi. & consi. cccv. in quæstione vertente inter Antonium, col. j. vers. item non obstat, & consil. ccclxxxvij. consultatio, col. j. Pet. Anch. & Imo. in c. vlt. de prec. idem Anch. cons. cxxxiij. satis inaduertenter, post med. Ant. in c. ij. col. iij. versic. aduerte Canonista, & ibi Imo. col. ij. in fi. versi. in ea gl. ibi vult possidere, de consuet. idem Ant. in c. cùm venisset, col. iij. versi. quandoque vltra titulum, & ibi idem Imo. col. j. versi. quid autem si in instrumento, de resti. spol. & idem Anto. in repe. c. vlt. col. xj. versi. sed & dubium, de caus. posses. & proprieta. Alex. cons. x. viso processu post prin. lib. iiij. Ang. Are. in §. hoc amplius, col. j. in fi. Inst. quib. mod. tol. oblig. & in §. actionum, in materia emptionis, & venditionis, versi. quæro an in obligatione. Instit. de act. Neapoda. super consue. ciuitatis Neapolit. tit. de empt. & vend. in j. consuet. in verbo, tradita visa, col. iiij. Fran. Are. in l. interdũ, in prin. col. vlt. ff. de acq. poss. Corn. consil. v. viso processu, col. vj. ver. tamen hoc non obst. lib. ij. & consi. xvij. viso primo themate, col. pe. versi. & licèt in ecclesia. eo. lib. ij. & consil. liij. in hac causa, col. ij. ver. tamen ad hæc, eodem lib. ij. & con. cxvij. multa essent, in prin. eo. lib. ij. & cons. lxxxix. viso suprascripto, col. v. versi. sextiò videtur, lib. 3. & con. clxv. profectò, col j. in fi. eo. lib. 3. & cons. clxxxiij licèt discussa sit, col. ij. ver. non obstat si dicatur, eo. lib. 3. & cons. ccxcvij. in consilijs, col. ij. ver. verũ tamen est, eo. lib. 3. & cons. xl. viso processu, col. ij. ver. ponderato, lib. 4. & cons. cx. licèt probibens, col. ij. versi. his tamen non obstantibus, li. 4. Vital. Camb. in tract. Clausulatum, char. xxj. in clausula, constituit se precariò, &c. col. ij. versic. illud quod dicitur. Petr. Ferra. in tit. for. posit. actoris, in verbo. item quòd præscriptus, col. ij. versi. quid autem, si in instrumento. Barb. in c. ij. col. xxj. versi. sed pro certo, & iterum col. antep. ver. no. extrà, quòd si constituo, de consuet. & in c. vlt. col. pe. de preca. & con. xlj. illud afferam, col. iiij. vers. & si quispiã opponat, lib. j. vbi dicit ad hoc sing. d. gl. in d. l. ij. C. de acq. poss. Mathesila. notab. lxvij. nota quòd venditor. & iterum not. clxxj. nota vnam doctrinam. Guid. Pap. in statut. Delphi. incip. si quis per literas, in verbo, possessio, col. ij. versi. & vltra istum vbi & idem dicit de retentione vsusfructus, rursumq; in dec. Delp. ccclvj. quos & quot, in prin. Lanfr. Orta. in rep. c. quoniam contra falsam, in materia testium, quo loco de probatione possessionis differit, extrà de prob. vbi dicit sin. ad hoc gl. in d. l. quamuis. §. j. Io. Berb. in suo viatorio iuris. tit. de do. inter vir. & vxo. versi. sed quæritur nunc donatio Soc. consi. lxxix. licèt pendeat iudicium, col. vlt. ad fi. lib iij Lud. Bol. cons. lxxij. Bono. col. ij. versi. ex alio etiam capite. Ias. in l. ab emptione, col antep. ver. ij. limit. & ibi Iac. à S. Geor. col. iij. versi. prædicta intelligatis, ff. de pact. & idem Ias. in l. j. col. pe. ver. & licèt, ff. de acq. pos. in ij. lect. & in l. iij. §. in amittenda, col. iij. vers. ego ibi tetigi, ff. eo. tit. in vtraque lec. & in l. quoties, col. 4. versi. limitat tamen. C. de rei vend. & consi. cxlviij. viso processu causæ vertentis, col. ij. vers. item non est probatum, li. 4. Caro. Rui. con. xlvj. visa facti serie, col. ij. nu. 5. lib. 4. & cons. liiij. viso processu, col. x. lib. 4. cons. cxxvij. visa facti narratione, col. iiij. versi. nec obst. quòd hæc li. v. Phil. Dec. in l. contractus, col. vij. vers. primò quando possessio. ff de reg. iur. & cons. cclj. in causa magnificæ dominæ Claudiæ, col. iij. vers. tertiò principaliter, & consi. cclxxxj. viso puncto, col. ij. vers. & ista conclusio. Steph. Bertr. cons. xij. inspecto processu, nu. 16. lib. j. & con. xxx. lecto, nu. 7 & 10. & seq. eo. lib. j. & cons. xxxiij. ex quæsitis, in viij. dubio, eod. lib. j. & cons. seq. visis, nu. 10 eo. lib. j. & consi. cclxxxvj. ex venditione, eod. lib. j. & consi. cccij deliberando, *Ad idem.*

eo li.j.& con.cccxlvij.duabus,nu.9.eo.li.j.& consil.clxxiiij.ex progressu,post prin lib.2.& consi.188. Christi,&c.viso casu,in j.dubio, eod. lib.2.& consil.cclv.ponitur in facto,ad fin. eodem libro ij.& consil.ccc.nobilis,col.j.eod.lib.ij.& consi.lxxxv.etiam si allegationes,col.j.lib. iij. & consil. clxxxv. quamuis donatio,nu.5.& 6.eo lib.3.& consi ccxxxvij.contra donationem,nu.2.eo lib.3.& consi.323. etiam si libellus,nu.2.eo.lib.3.& con lxxvj.dudum,col.2.lib.4 & consi.cxxx.vide instrumentum,col. j eo.lib.4.Matth. Afflic.dec.Neap.xxxvij.quædam Altruda,col.3.& decis.xl.casus est ille,col.3 versi. item cum probantur,& dec.335.pro decisione,col.2.vers.sed in contrariam partem.Catel.Cota me mor.incip.possessio ciuilis.Bened.in repe.c.Raynutius.in verbo,mortuo itaque testatore,le 2.nu. 78. de testa.Hiero Grauus.consi.cxvij.videtur prima facie,col.2.vers.quartò respondeo, lib. 1.& consil. xliij.licèt primus,col 1.& Mar.Mantua.consi.cclvj.viso processu,col 2.nu. 16. & alij plurimi quos citabimus infrà nu.8.& omnes vbique.nemo enim vnus huic sententiæ contradicit.

3 *Ratio illius sententiæ.* ¶Cuius sententiæ optima certè ratio est,quam iam vides,ex eo quod diximus nu.1.Nam qui potest constituens qui non possidet , suo constituto in alterum transferre possessionem quàm non habet? d.l.traditio.ff.de acq.rer.domi.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur.&c.Daibertū.1.q. vij.cum alijs concord.adductis à gl.& Phil.Dec.in d.l.nemo.Quod ex Platone est in suo Symposio, vt alibi sæpe diximus.Et cùm is verè tradere non possit quod non habet,nec fictè quoque potest.l.si filiusfamil.& l si socius.ff.si cert.petat.& l.ij.& iij.ff.pro soc.quas in id expendit Bald.d.consi.clxvj.lib.iij.

4 *Et id quoque procedit in retentione vsufructus.* ¶Et ita etiam propterea id obtinet non tantùm in constituto,sed & in cæteris quoque fictis modis possessionis transferendæ,vt in retentione vsusfructus:Nam & hic ponitur inter illos modos à glo. & doct.in l.3.in prin.ff.de acq.poss.per l.quisquis.C.de donat. & sæpe aliàs suprà diximus. Per hanc igitur vsusfructus retentionem,tum demum transfertur possessio,si retinens possideat,non aliàs:vt expressè ex facto contingenti consultus respondit Corn.d.consi cx.vbi suprà,lib.4.& Steph. Bertr. consi.cclxxvj.viso casu mihi exhibito,col.2.vers.nec opponat aliquis,lib.j.

5 *Et in traditione clauium.* ¶Et idem quoque in traditione clauium,quæ & ipsa quoque ponitur inter illos modos,per l.clauibus.ff.de contrah.empt. vt, scilicet,tum transeat possessio,si eas tradens possideat: non si alter possideat,vt voluit Oldr.consi.ccix.in causa hospitalis,in 1.dubio.& Alb.in l.1.§.differentia,ad fi.ff.de acq. poss.D.à Rot.decis.clxviij.in nouis,prout eos allegat,& sequitur Socin.consi.cxxxj in præsenti consultatione,col.3.versi.nec me mouet,lib.1.& Lafran.de Oriano in tractatu, de depositionibus testiū, char.antepen.versi.consequenter est videndum,sub num.126.& Franc.Ripa in d.l.1.in prin. colum. xv.versic.stat igitur prima.ff.de acq.poss. Et benè facit,quod scribit ipse Socin.ibi,col.vij. versic.secundò aduerte,& seq.

6 *Et in traditione quæ fit ex aspectu rei.* ¶Similiter cùm rei quæ in conspectu ipsius venditur censeatur trāslata possessio,d.l.1. §. si iusserim. de acq poss.& diximus suprà in 3.amplia.nu.2.& id quidē.& hic quoque ponitur inter fictos modos tradendæ possessionis per gl.& doct.in d.l.3.in prin.ff.eo.tit.Id quoque tum demum transfert possessionem,si res possideatur à vēditore,aliàs secus,vt probat tex.in d.l.3.§.Neratius,&ibi Bar.ff.de acq. poss.& ita nuncupatim voluit.Pan.loquens de inuestitura,quæ fit in cōspectu rei,in c.autoritate, col. 2.vers.inuestitura autem.extrà,de iusti.& Raph.Co.de eadem re loquens cons.cxxxvij.consultus vt infrascriptis,col.1.Rom.in l.certi conditio.§ depositi,col.1.versi.aliquando volo possessionem, & ibi quoque Franc.Aret.col.2.vers.in contrariū tamen facit.ff.si cer.pet. Idq; dicit ipse Aret. paulò pòst procedere in omni ficta traditione,per tex.fin.in l si fundum.ff.de fundo dot & no. per Bar. Bald.& alios in l.cùm res.C.de prob.Et id quoque dicit affirmasse Anto.in c.cùm ad sedem.de restit. spol.

7 *Nec semper aliàs cum possessio est ab alio occupata.* ¶Et certè id generale est.& perpetuum,vt etiam diximus suprà in hac eadem limitatione num.4.& ita etiam,vt per hosce actus,& quoscunque alios fictos non transferatur possessio,si ea sit ab alio occupata,vt expressè voluit Alexand.consi.lxxxij.visa facti narratione.col.1.ver.quia respondeo, quòd statutum,lib.2.quem sequitur Fran.Cur.Iunior consi.cx.pro habenda,col.8.ver.retento igitur,lib.2. & Franc.Ripa in d.l.1.in princ.col.16.vers.contrà Bar.in fi.eiusdem versic.ff.de acq. poss. Omnium enim(quantum ad id pertinet)est vna eadémq; ratio,quam diximus suprà,num.3.cuius sententiæ.& bene faciunt,quæ scripsi in tracta.*Le mort saisit le vif.*in vij.declarat.

8 *Allegans constitutum succūbit,nisi probet possessionē cōstituentis.* ¶Ideóque(vt redeamus ad institutum) is qui allegat rem sibi quæsitam ex constituto,succumbit,nisi & ipse alleget,& probet eum qui constituit,possedisse tempore constituti. Et idem de retentione vsusfructus,& cæteris his modis dicere poteris.Sed de constituto expressè voluit Bal.in d.l.sue autem.§.1.ff.de Public.in rem actio.per c inter dilectos , in fi.de fide instru.Ang. qui id dicit menti tenendum,Imo.Alex.& Franc.Aret.in d.l.quàuis.§.j.ff.de acq.poss.vbi ipse Ang.dicit,ita se obtinuisse, idem Ang.in d.l.quædam mulier,vbi suprà,ff.de rei vend.& in d.l.2.C.de acq.poss.& d.con.305.Pet. Anch.d.con.133.Corn.d.consi.54.lib.2.& d.con.cccxcij.lib.3.Alex.in l.quod meo,col.6.versi.sit ergo cautus de acq.poss.& d.consil.x.lib.4.& prætereà consil.cviij.viso processu causæ principalis , col. 2. versic.nec etiam potest,eodem lib.3.Mathesila.dicto.not.clxxj.Lauren.Calca.consi.xxix.magnifi.us, col.7.versic.prætereà quando.Franc.Aretin.in l.interdum,ad fi.prin.ff.de acq.poss.Ange. Aret.in d. §.actionum,col.v.versic.hinc sumpta. Vital.Camb. vbi suprà.Barb. consil.lxij.illud afferam, col. vj. versic.nec obstat cùm dicitur,lib.iij.Carol.Ruin.consil.cxlnj.visis,col.iij. versic. nec obstat constitutum,lib.1.& consil.xlvj.visa facti serie,col.2.num.5.lib.4.& consi 54.viso processu,col.1.eod.lib. 4.& consil.lxxv.quantum,col.4 nu.6.lib.v.Math.Afflict.d.decis.xl.vbi suprà.Philip.Dec.consil.cclvij. in causa magnifici.colum.2.versicu.non obstat quod suprà dictum est , & consil. cccc. viso eleganti consil.

consi.col.pen.versi.primò quòd habeo.Franc.Balb.in repet.l.Celsus,col.xxix.versi.addo circa prædicta.ff.de vsucap.Stepha. Bertra.d.consi.xij.lib.j.& d.con.30.eo.lib.j.& d.conf.cccij.eo.lib.j.& dicto conf.cccxlvij.nu.eod.lib.j.& præterea consi.clxiij.si libellus,nu.12.lib.ij.& d.consi.clxxxv.lib.iij.& d.consi.cccxxiij.eod.lib.ij Franc.Ripa in rub.ff.de interdict.col.iij.versi.& hæc est ratio.& Hiero.Gratus consi.lxix.cùm sermones,col.j.versi.xij.secundò considerandum,lib.j.& consi.xciiij.in causa excellentissimi,col.iij.versicu.tertiò respondeo,eodem lib.j.& consilio,cxvij.videtur, col.ij. versiculo, quartò respondeo,eodem libro j.& Ludouic.Gozad. consilio , lxiiij.in casu proposito.col.ij.versicu. octauò non sufficit.

9 ¶Ex quibus Phil.Dec.d.consil.cclj.col.iij.versi.tertiò principaliter,dicit vnum, quod mihi mirãdum visum est,& à nullo alio,quod sciam dictum , Quod si quis actionem siue nomen donet , & se constituat possidere nomine donatarij,& posteà id ipsum alteri donet , hic priori præfertur. Nam donans,inquit potest ante traditionem alteri obligare.l.vlt.§.Lucius.ff.de dona.& no.Bart.& Ioan. Plat.in d.l.j.post gl.ibi,in verbo,perfectam.C.de rei vend.Et cùm nomen donatum est , potest donans extinguere donationem, recipiendo solutionem,non obstante prima donatione, l. nomen.C. quæ res pign.oblig.poss.Nec dici potest,vt subdit , quòd vi constituti fuerit translata possessio:quia constitutum non operatur,nisi cùm donans possidet.At donans non possidet nomen,vel actionem: quia huiuscemodi iura incorporalia non possidẽtur.l.seruus.§.incorporales.ff.de acq.rer.do.& §.incorporales,Instit.de reb.corpo.& incorpo.Vbi eiuscemodi res traditionem non recipiunt. Et nuncupatim de nominibus debitorum voluit Alex. consi.xvij.requisitus,col.ij.lib.j.

Secundus donatarius præfertur priori habenti constitutum.

10 ¶Hęc Decius,cui,nescio,an cæteri accedent.Ego verò omnino assentiri non possum,quia licèt hæ res verè non possideantur,tamen haud dubiè quasi possidentur,vt etiã dicit gl.in d.l.seruus.§.j.quæ ad hoc multa iura affert,& nemo contradicit. Ita vt etiam iura loquentia de possessione,habeãt locum in quasi possessione horum iurium incorporalium,c.præsentium,de testib.lib.vj.vbi etiam gl. in verbo,possessione exponit id verbum,id est,quasi possessione , quia de incorporalibus agebatur. Et ibi quoq; Archidiaco.Io.Andr.Domin.& Phil.Franc.qui ex hoc not.non vitiari libellũ in incorporalibus,concludentẽ ad restitutionem possessionis.Et probatur ex eo text.spoliationem cadere in rebus incorporalibus,atq; in eis competere possessorium:vt etiam probatur in c.cùm ecclesia,& ibi Io.Andr.de caus.pos.& propriet.& c.olim,le iij.de restit.spolia.& c.reintegranda.iij q.j. Et quia etiã videmus in nominibus debitorum censeri rem traditam per cessionem , vt not.per gloss.in l.vlt. C. quan.fisc.vel priua.& Bart.in l.ad eum.ff.de dona.& in l.Seia,in fi.ff.de donat.caus.mort.& in l.j.col. pen.versi.quæro,quæ sit differentia.C.de actio.& obligat.cum aliis multis concord. à me traditis in tractatu retractuum,lib.j.§.j.in gl.in verbo,*& autres choses*,nu.12.hinc quoque fit.& rursum in §.vj. gl.j.nu.9.nec obstat quòd primo.Ideóque & nos suprà in xxxiiij.ampliatione latè docuimus in huiusmodi incorporalibus,transferri quasi possessionem per constitutum.

Quasi possessio uenit appellatione possessionis.

11 ¶Hanc autem primam limitationem,qua diximus per constitutum non transferri possessionem,nisi constituens tunc possideat,amplia multis modis. Primo vt procedat,etiam si ipse constituens, qui non possidet,rem tamen detineat:neque enim is transfert possessionem per ipsius constitutum : vt expresè voluit Bart.in d.l.quod meo,in prin col.vlt.versi.sed iuxta prædicta. & ibi quoque Alexan. col.vlt.versi.vtrum sicut per constitutum.ff.de acq.poss.& Bald.in d.rub.C.de contrahend. empt.& vend.in xvj.q.Anto.in c.cùm venisset.col.pen.versi.si non possidet de rest.spol.Ias.in l.j.in prin. col. xviij.versi.quærit Bart.an detentatio,vbi id dicit no.& iterum col.pen.versi.& licèt do.ff. de acquir. poss.Phil. Dec.d.consil. cccc. quo loco suprà citauimus. Vide tamen quæ dicam in quarta declaratione huius limitationis.

Constituens nõ possidens, non trãsfert possessionem etiam si detineat.

12 ¶Secundo modo amplia hanc limitationem , vt procedat etiam si non possidens , qui se constituit alterius nomine possidere,id faciat consentiente domino possidente.neq; enim id ita faciens transfert possessionem,cùm id suo nomine faciat,non autem nomine possidentis,vt not.per multa consuluit Cornæ.d.consil.v.lib.2.& iterum d.conf.clxxxiij.lib.3.Alibi autem abundè probauimus,aliud esse aliquid facere,aliud facienti consentire,in nostrò tractatu Retractuum,titu.ij.in fi.in v. q. Quid autem,si nomine ipsius possidentis id faceret?dicemus infrà in xiij.limit. & tu quoque interim vide quæ ibi dicam nu.ij.sed & hæc,& seq.& in xiiij.limit.nu.2.sed hoc quinque modis.

Etiam si constituens id faciat nomine domini possidentis.

13 ¶Tertiò amplia,vt etiam si constituens,qui non possidebat tempore constituti , postea nanciscatur possessionem,ea non propterea transferetur vi illius præcedentis constituti,vt non obscurè sentiũt Angel.& recentiores in d.l.quamuis.§.j.ff.de acquir.possess.& omnes quos suprà citauimus in prin. huius limitationis.& iterum vers. ab hinc v.& expresè,& veluti verbis conceptis Bald.in d.l.j.col.j. & ibi quoque Salic.col.vlt.C.quand.liceat ab empt.discedere.& idem Bal.d.conf.clxiiij.col.ij. versi. sed hic est aduertendum,lib.iiij.Masuer.titu.de possesso.§.item si non dominus,per not.in l. tutor. §. si quis.ff.de suspect.tuto.Ang.Are.in d.§.vlt.col.j.in fine,Instit.quib.mod.tolli.oblig.Fran.Aret. in d. l.interdum,in princip.col.vlt.versi.scias quòd per constitutum.ff.de acq.poss.& in d.l.quamuis §.j. col.ij.versi.primus est,ibi,secundò potest,eo.tit.& ibi quoque Claud.Aquen.col j.& iterum ij.vbi & hoc quoque intelligit,etiam si in tali constituto esset clausula,ex nunc prout ex tunc, & econtrariò. & Matthæ. Afflict.d.decis.cccxxxv.num.4.Et ad hoc citat Bald.vbi suprà , gloss. quæ & hoc sentit etiam in vera traditione,in l.si à Titio,in gloss.vlt.ff.de rei vendic. quam & ad hoc expendit, & dicit singularem Francisc.Aretin.in d.l.quamuis.§.j.& Ludouic.Bolog.in d.l.si à Titio, in nouis inter-

Etiam si constituens postea nãciscatur possessionem.

pret.& in sua tabula text.& gloss.sing.in verbo,constitutum,versic.ij.

14 *Contrariũ tenentes.*

¶Verùm huius contrarium tenet,aliud tamen agens,Bal.consi.cclxvij.in causa Petri,versi.præterea gl.dicit,lib.3.Corn.idipsum de industria,& ex composito tractans,consi.cclxxx visis quibusdã, col. iiij.versi.nec etiam obstat si quis,lib.3.vbi tamen nullum alium citat pro sua illa sententia, nec contra illam,sed id tantùm pro ea dicit, quòd licèt constituens non possideret tempore constituti, habebat tamen animum precariò possidendi:qui quidem animus non præsumitur mutatus tunc cùm posteà quærit possessionem,sed eundem habere præsumitur.l.eum qui.ff de probat.Hæc ille.

15 *Cõfirmatio posterioris opin.*

¶Cui & tu adde,quòd is qui tradit titulum,ex eo quòd nunc vellet transferre possessionem,si esset penes eum,præsumitur etiam velle,quòd à quocunque posteà emens,ab eo acquirat possessionem, de volũtate sua acquiratur,quasi ipse eam tradiderit.l.eius rei.cum,l.seq.& ibi per Bar.ff.de rei.vendic. Eadem etiam ratione hic videtur dicendum, vbi quia constituens transferret possessionem tempore constituti, si eam haberet ideo videtur perseuerare in ea voluntate, respectu possessionis posteà superuenientis: quia sola voluntas quæ durat per quam quis vult acquirere alteri, transfert nouam possessionem per constitutum præcedens, vt satis amplè docuimus suprà in xxxij. ampliatione,versi.xij.porrò si priorem,& v.seq.vbi videre poteris.

16 *Habilitas contrahẽtis superueniens actum confirmat.*

¶Adde,inquam,ad hanc sententiam confirmãdam,quòd cùm quid fit ab eo qui non est dominus, aut aliàs habilis ad id faciendum,si posteà superueniat dominium,possessio, aut alia quæuis qualitas,quæ eum habilem reddat,id est talem qui potuisset id facere,si eam qualitatem habuisset, actus ille iam ab eo factus sumit robur,& effectum,per d.l.si à Titio, ff de rei vendic. vbi gloss.in verbo, peteres.not.ex superuenienti dominio,confirmari alienationem præcedentem. & l.rem alienam.ff. de pigno.actio.& l.cùm rem alienam,ff.de act.empt.& l.cùm res.C.si aliena res pigno.data sit,cùm aliis concord.à me collectus in legibus connubialibus,in gl.viij.in verbo, *de son mary*, in xj.q.in prin. & seq.vers.Et siquis dicat,aliud esse in dominio,aliud in possessione, videat quæ dicam infrà in seq. limit.versi.vij.incip.quòd si quis.

17 *Authoris sententia.*

¶Ego verò in ea sum sententia, vt quantum ad ipsum constituentem, qui non possidebat tempore constituti,sed postea incipit possidere,is non possit impugnare possessionem eius cuius nomine anteà se constituerat possidere:ne eius commodo cedat dolus,aut fraus ipsius,qui subticuit se nõ possidere:imò vt verius loquar,declarauit se possidere,id constitutum ita faciendo,quod aliter facere non poterat.l.si ab hostibus §.j.ff.soluto matrimonio cum aliis concordant. à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.§.j.gl.ix.in verbo, *au lignagier*, nu.67.denique. At si de præiudicio tertij ageretur, cui fortè interim ius est quæsitum, ego priorem sententiam sequerer. Ad quæ omnino vide quæ dicam infrà,versiculo,vicesimosecundò hoc,& iiij.sequent. Et vide etiam Francisc. Aretin.in dicta l.quamuis.§ primo,qui nititur respondere quibusdam rationibus, quas pro posteriori sententia adduximus.

18 *Non procedit in antiq lit.*

¶Sed hanc primam limitationem quatuor modis,nec iis quidem contemnendis, declarabis. Primò vt non procedat in antiquis,in quibus sufficit nunc eum possidere, cuius nomine alter olim se possessurum constituerat,licèt nunc non probetur ipsum constituentem tempore constituti possidere: vt singul.consuluit Socin.consil.clxxxvij.in controuersia,col.v.versi.tertiò probatur, lib.ij.vbi dicit & hoc videre voluisse Panorm.in c.cùm nobis, de præscript.cùm ille dicit in col.ij.ver.item potest probari per viam constituti,quòd possessio temporis immemorialis, potest probari per instrumentum constituti.Quod debet intelligi vt dicit ipse Socin.sine alia probatione possessionis cõstituentis.aliàs eius dictũ esset friuolum,nam eadem esset difficultas in probatione possessionis ipsius constituentis.Vnde Panor.inquit intellexit satis esse probari constitutum propter antiquitatem,& difficultatem probandi:nam & aliàs ratione difficultatis probationis sufficit verisimilis, siue præsumpta probatio.l.non omnis.§.à barbaris,ff.de re milit.cũ infinitis concord.At non est verisimile,nec præsumendum,venditorẽ se constituisse possidere nomine emptoris nisi ipse fuisset in possessione,cùm ad id teneretur.l.cùm de indebito.ff.de probat.& quia aliter mendax fuisset & deceptor, quod non præsumitur.l.meritò,ff.pro soc. Et ad hoc quoque alia quædam allegat,quæ tu ipse videre poteris.

19 *Idq; etiã quantum ad tertiũ.*

¶Nec in eo tantùm loco id voluit ipse.Soci.quando & alibi quoque idem voluit, simul declarans, quòd tempus,hoc casu dicatur antiquum,sc licet consil.cvj.libenti animo col.j.lib.ij. vbi & hoc dicit habere locum,etiam quantum ad tertium,nedum quantum ad constituentem. quod nota ad id quod suprà dixi,versi ab hinc ij.& dicam etiam in versi.seq.Et voluit item Philip.Dec. consil.cccj. cuius suprascriptio incipit,an & quando cessionarius,col.iij.ver.nec obstat,quòd non apparet.vbi & ad hoc allegat Pau.Ca.consi.lxxxj.in causa quæ vertitur inter reuerendissimum,lib.ij. Et idem denique voluit Hippo.Marsil.singul.cccccxxj.ille qui vult fundare. & Chass.in commentariis consuet. Burgund.tit. *des successions*,§ j.col.iij.versi.limita tamen istud.

20 *Non procedit quantũ ad constituentem & ipsius heredes etiam in recentibus.*

¶Secundò hoc declara,quod dictum est,necesse esse probare constituentem possidere tempore cõstituti,vt procedat quò ad tertium,cum,scilicet, agitur de præiudicio tertij:nam quò ad ipsum constituentem,vel eius hæredes,sine eorum præiudicium, satis est constitutum ipsum, sine alia probatione possessionis ipsius, etiam in rebus recentibus, vt not.Bald.in l.siue autem.§.j. ff. de Public.in rem act.& vt à nonnullis citatur in l.vlt.col.pen.in viij.quæst.C.de edict.diui Adr.tol.Ang. in l.quædam mulier, circa medium, versicu.item attende.ff.de rei vendic.& in l.quamuis.§.j ff de acq. poss. Francisc.Aretin.qui id dicit singul.in d.l.interdum,in fi.prin.ff.eodem tit.Socin.d.consil.clxxxvij.in

contro

controuersia,col.v.versi.secunda ratio,lib.ij.& d.consil.cvj.col.j.lib.iij.& Franc.Purpur.in l. is, apud quem,col.xvj.nu.102.pro quo facit.C.de eden.& Carol.Ruin.cons.xlvj.visa facti serie.col.viij.num. 13.lib.iiij.Claud.Aquen.in d.l.quod meo,col.vlt.ff.de acq.poss.& Hiero.Gratus,cons.xlij.licèt primò rem dubiam faciebat,col.ij.versic.quartò respondeo, lib. ij vbi & idem dicit, quantùm ad tertium habentem causam à constituente per rationes ibi allegatas.

21 ¶Nam & videmus in simili,quòd licèt locatio,atque etiam solutio pēsionis,siue mercedis,non probet possessionem aduersus tertium possessorem,vt per Bart.qui id dicit tenēdum menti,Imol.Alex. & Franc.Aret.in l.qui vniuersas.§.quod per colonum.ff.de acq.poss.eundem Barto. & omnes in d.l. quamuis.§.j.ff.eod.tit.Bald.in d.l.quædam mulier.in prima lect.ff.de rei vendic.& in l.vlt.col. antepen.versi.octauò quæritur.C.de edict.diui.Adria.tollen.& in c.cùm venisset,col.ij.versi.oppo.quòd per receptionem,de restit.spoliat.Panormita.in c cùm Bertoldus,col.pen. versic.nunc capiendo, de sentent.& re iudica.Corn.consi.cccxv.videtur in hac consultatione, col. pen. versic. prætereà dato, lib.iiij.Alexand.qui multos textus citat,vt per eum videre licet,consil.x.viso processu col.j. lib. iiij. & doctor.vbique.

Locatio non probat possessionem contra tertium.

22 ¶Tamen probat contra conductorem,siue colonum,aut alium soluentem pensionem,l. litibus, & l. domini prædiorum.C.de agricol.& censit.lib.xj.& c.cùm venisset,& ibi expressè Bald.col.ij. versi. oppono quòd per receptionem,& Panor.col.iij.vers.& per hoc solue,de restit.spolia. idem Bald.in d.l.quædam mulier.& ibi quoque Ang.col.ij.versic.hic restat videre.& ipse item Bald.in d.l.c. cùm venisset,vbi suprà,de restit.spoliat.& consil.cccxx. statuto cauetur, in j. dub.lib.j & idem quoque Ang.in d.l.quamuis.§.j.& ibi Alex.col.ij.vers.item solutio mercedis.ff.de acq.poss.Ro.in d.§. quod per colonum.post med.Philip.in c.inter dilectos.de fide instr.Socin.vbi suprà, in prædicto versic.& iterum consi. xj.in causa dominæ Catharinæ,col.ij.versic. prætereà inter partes,lib.iij Carol.Rui.d. consi.cxlvj.nu.7.in fi.lib.iiij.Lāfran.de Ariadno in tract.de depositionibus testium, char. antepen. versic.consequenter est videndum,sub nu.128.& seq & Ludo.Gozad.consil.xciiij. an illustrissimis, in fi Et facit quod scribit Cyn.in l.desiderium.C.deposit.

Probant tamē contra conductorem & soluentem pensionem.

23 ¶Sed hoc quod diximus de præiudicio tertij,vt scilicet,constitutum factum ab eo, qui nō possidebat,non ei præiudicet.Intellige tamen, nisi iste tertius haberet causam posteriorem ab ipso constituente:tunc enim ei præiudicabit,æquè ac ipsi constituenti,si ipse perspexisset. vt & de conductore, & soluente pensionem,de quibus nuper locuti sumus,voluit Socin.d.consi.xj.col.j.versic.& pro prædictorum,lib.iij.& ante eum Bal.in d.c.cùm venisset, vbi suprà citauimus,de restit. spoliat. per l. superatus,quæ est iij.ff.de pigno.& quod scribit Cyn.in l.cùm res.C.si alie.res pignor.dat.sit.

Probant item contra tertium habentem causam posteriorē à constituente.

24 ¶Ex cuius ipsius Cyn.scriptis in eo loco,certè intelliges nonnullos fuisse in ea opin.vt nihil intersit, an agatur hypothecaria aduersus debitorem, an alium, qui habet causam posteriorem ab eo. Sed quia etiam alij in alia sunt opi.vide ipsum eundem Cy.& Albe.ibi.& Spec.tit.de act.& obli.§.j.ver. sed pone,T.obligauit. Sed pro priore opin. in casu, de quo loquimur, facit quod diximus suprà in prin.num.42.ei autem quod diximus,& multis seq.& suprà quoque in hac eadem limit.num.20.in fi.pro contraria facit l.quoties,& ibi no.C.de rei vendi.& quod dicemus infrà in xxx.limita.versic. 50.sed illud postremò.

Vtrum autem intersit an agatur hypothec. contra debitorem, an illum tertium.

25 ¶Tertiò declara,vt licèt per actum fictum non transferatur possessio.per eum qui non possidet,nec aliàs ex solo contractu,sed ex traditione transferatur dominium.l.traditionibus,C.de pactis:tamen si res fictè,veluti per nostrum constitutum,vel precarium tradatur per dominum, etiam non possidentem,transfertur dominium ex huiusmodi ficta traditione,sine alia reali traditione,per tex.not. in l.in fundum.ff.de fundo dota.& no.per Bar.Bal.& alios in l.cùm res.ff. de acq. poss. & expressiùs Fran.Are.in l.certi condictio.§ deposui,col.ij.ff.si cert. peta. vbi de hoc dicit esse sing.text. in d.l.in fundum,& idem Are.in d.l.quamuis.§.j.Tu autem super hoc omnino vide Bart.in l.Celsus,col.iiij. versi.sed pone,quòd debitor.ff.de vsucapi.& ipsum Aret.in d.l.quamuis.§.j.& ibi Clau. Aquen.col. ij.versi.subijcit tamen,& iterum vers.prædicta tamen.

Non procedit quoadū ad translationem dominij.

26 ¶Quartò declara,vt non procedat, quando dominus vendens, & constituens se possidere nomine emptoris,rem solùm detinet,nullus tamen alius possidet,tunc enim licèt nec ipse possideat, transfert tamen eius possessionem per constitutum.aut alium quemuis actum fictum. d. l. qui vniuersas. §.quod per colonum.ff.de acq.poss.& ita per eum text.expressim voluit Franc.Aret.in d.§.deposui. Ad quod etiam vide quæ dicam infrà in xiiij.limita.versi.secundò intellige,& ij.seq.Sed & ad hanc limitatio.vide omnia quæ dicam in sequenti limita.

Sufficit detentatio constituētis, si nemo alius possideat.

SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Limita secundò nostram regulam transferentem possessionem ex constituto, vt scilicet non procedat, si quis constituerit se possessurum post mortem suam. nam huiusmodi constitutum nullius esset momenti cùm in tempus conferretur,quo ipse constituens non esset futurus possessor.d.l. vniuersas § quod per colonum,& l.cùm hęredes,in prin.ff.de acq.poss.& l.j.§.cùm Scæuola.ff.si quis testa.lib.esse ius.fue.Et ita not.voluit Ang.in d.l.quamuis.§.j.ff.de acq.poss.& ibi quoque Raph.Com. circa medium,Alex.col.vlt.versi.item per istum tex.Claud.Aquen.& cæteri.& idem Alexan.consi. lxxxij.persp ctis his,col.iiij.versi.sed ita est,lib ij.quod errore impressorum repetitur consi.xl.lib.ij. & iterum consi.lj.lib.v.paucis immutatis,vbi hoc dictum pro sing.allegat.& ipse Alex.cons. lxxxiij. visa facti narratione,col.v.versi.non debet igitur,eod.illo lib.iij.Guid.Papa dec.Delphi.ccccxij.Ti-

Constitutū collatū post mortem constituētis nullum est.

tius bona sua.Ias.qui & hoc dicit sing.in l.j.in prin.col.pe.ver.confirmatur quia etiam,ff.de acq.poss. & in l.quoties,col.v.versi.nota tamen diligenter.C.de rei vendi.& consi.cxlvij.præsens consultatio, col.8.versi.non quoque in præsenti,li.1.& consi 6.exhibentur,col.pe.vers.non ob.ergo,lib.3.& consi. lxxxv.quando habemus,col.vlt.versic.non obstat assertum,eo.lib.3.Phil.Dec.in l.contractus, col.6. vers.item notandum est.ff.de reg.iur.& cons.ccxlvij.in causa magnifici,col.ij.vers.vlterius etiam nõ habet,& col.4.ver.vlterius etiam tali constituto.& Steph.Bertr.con.cccxxvij.viso instrumento, nu. 7.li.1.& consi.cccv.dominus aduocatus,lib.2.& cons.cccxv.quoniam Andreas,nu.3.& 4.eo.lib.2.& Matth.Afflict.deci.Neap.cccxxxv.pro decisione,col.2.nec quis potest,& Ludo.Gozad.consi. xcix. in hac causa,col.3.nu.13.& iterum ad fi.Anto.Negusa.in tracta.de pign.parte 2.membro.2.nu.3.

Et quod idem ponitur in dispositione collata post mortem.

2 ¶Ex eodémque fonte manat,quòd cùm dispositio principalis confertur post mortem,ita & constitutum in eo appositum vt quod sequatur naturam,& qualitatem ipsius dispositionis,in qua apponitur, vt diximus suprà in xv.ampliat.vers.iij.sed illud hîc.& dicam plenius infrà in vij. limitat. propè per totum. Idcóque nec hoc casu constitutum transfert possessionem, vt expresse respondit Alex. d.consi.lxxxij.perspectis his quæ in themate,vbi suprà citauimus,lib ij.& Iason d.consil.vj.col.pen. lib.iij.Steph.Bertrand.consi.cccv.dominus aduocatus,lib.ij.& Franc.Ripa,lib.iij.Respon.c. xx. eóq; vlt.incip.licèt Decius.

Tempus non ipsius actus,sed in quod is confertur inspiciendum.

3 ¶Ad huius autem limitationis confirmationem facit,quòd non inspicitur initium actus,qui confertur in aliud tempus:sed illud ipsum tempus in quod confertur,ita vt paria sint, aliquid fieri in tempore prohibito,vel id ipsum conferri in tempus illud prohibitum : & econtrario, l. eum qui.ff.de iurisdi.om.iudi.& l.si in tẽpus.ff de hære.insti.& l.si sponsum.§.si vxor , & ibi Bar.& iterum l.cum hîc status.§.si sponsus,& l.si eum.§.vlt.cum l.seq.ff.de donat.inter vir.& vxo.& l.Bebius, in fi.ff.de pact. dotal.& l.Lucius.& ibi Iac.Are.ff.de vulga.& pupil.& l.quod sponsæ.C.de donat.ante nupt.vbi Bar. dicit,id nunquam fallere,& l.si res,& ibi Bald.ff.de iure dot.& l.Titio cum moreretur.ff. de vsufru. & c.de vxore,de sepult.& ibi Panor.in ij.not.qui id declarat.& voluit etiam Bald.consi. cccxxxvij. in primis videndum est,col.j.lib.j & Panor.consil. lxiij. stante quadam constitutione , col.iij.lib.j.& consi.lxv.casus.quidam Raynerius,col.j.lib.ij.Raph.Fulg.con.xcix.magister,post prin.& alter.Rap. Co.consil.cxix.Ioannes instituit,consi.ij.versic.illa enim verba.& Franc.Aretin.in l.alia causa.§.eleganter,col.j.ff solu.matr.

Papa cur non potest successorem eligere.

4 ¶Hinc dicit gl in §.his omnibus.viij. quæst.j.ideo Papam non posse sibi in vita successorem eligere, quia effectus,& executio huius electionis confertur in tempus,quo futurus nõ est Papa,nempe post mortem ipsius.Et dicit etiam Bar.in rep.l.j.in ij quæst.j.quæst.prin.C. de sacrosan. eccles. pupillum doli capacem,& proximum pubertati non posse testari . etiam ad pias causas : nec in hoc prodesse autoritatem tutoris,quia effectus vltimæ voluntatis incidit post mortem ipsius pupilli:& ita in tempus quo finita erit tutela,quod,inquit,fieri non potest,per d.l.si sponsæ.

Testamenti factionẽ uix permitti.

5 ¶Et hæc quidem ratio mouit glos.in l.illa institutio,in verbo,pẽdere.ff.de hære.instit.vt diceret vix alicui permitti vt testetur,cum testamenti effectus conferatur in tempus,quo res de quibus testatur, non sunt futuræ testatoris.Id quod etiam dicebat Christo.Castel.quem retulit , & secutus est alter Christo.Porcus in §.j.Instit.de testa.vbi & illud dicit,de rigore iuris nullũ posse facere testamentũ, ea quam diximus ratione:sed id fuisse concessum,& vt nostri loquuntur,dispensatum ob necessitatem hominum gratiosè,& ex quadam æquitate,contra iuris rigorem.quod & idem sentit Panor.in rub.ex.de testa.col.j.per d.l.quod sponsæ & allegat etiam d.gl.in d.§.in omnibus.viij. quæst.j.quam dicit not.Super quo tamen,ne hîc diutius immoremur,vide Ias.in rub.C.qui testa.fac.poss.

Legatũ rectà transit ad legatariũ quantum ad dominium.

6 ¶Et quamuis nullus,quem hactenus legerim, si non me fallit memoria , contradixerit huic sententiæ,quæ negat constitutum post mortem collatum traditionem operari , aut etiam in dubium reuocari,tamen exercendi ingenij causa posset videri,id non adeò indubitatũ esse, vt omnibus videtur,quin sint nonnulla quæ aduersus eam sententiam dici possint. Videmus enim quòd licèt legatũ non habeat effectum nisi post mortem testatoris,tamen dominium eius post mortem , adita hæreditate transit rectà in legatarium.l.si tibi.§ cùm seruus.ff.de leg.j.& l.cùm pater.§.surdo,ff.de leg. ij. & l.legatum ita. eo.tit.cum multis simili. Et similiter licèt institutio hæredis non habeat effectum, nisi post mortem ipsius testatoris,cùm viuẽs non habeat hæredem nec viuentis hæreditas esse censeatur.l.j.ff.de hæred.& acti.ven.& l.qui superstitis.ff de aeq.hæred.& l nemo,eo.tit.cum cõcor. ibi à glo.adductis:tamen in ipsum recta quoque via trãsit hæreditas, post mortem ipsius testatoris: & sic eius dispositio,licèt conferatur in tempus,quo futurus non est dominus,habet tamẽ vim conferendi dominij in hæredem.Sed &,quod plus est,videmus substitutiones quæ fiunt ab hæredibus, & plerunque ab ipsorum hæredum hæredibus,& quæ ideo conferuntur in tempus, quo nec ipse testator,nec eius hæredes futuri sunt domini,tamen suam vim,& effectum habere.

Ad idem.

7 ¶Quòd si quis dicat aliud esse in dominio,aliud in possessione,quia possessio plus habet facti quàm iuris:dominium contrà plus iuris,quàm facti:ideo licèt illis casibus transeat dominium , non tamen possessio:confestim respondebo illud verum esse in vera traditione:in ficta autem secus,vt quæ ipsa plus iuris quàm facti habeat:vt not.in l.j.§.si vir vxori.ff.de acq. poss. & constabit ex his quæ dicam infrà in vij.limit.Preterea qui dicunt possessionem non transferri ex cõstituto collato post mortem, hac vna ratione innituntur,quod eo tempore possessio non est futura penes constituentẽ, & nemo dat quod non habet:ob idque et ã illud fieri,vt constituens non transferat possessionẽ , nisi ipso tẽpore

constituerit

constituti possideat, vt diximus in j. limitat. Quæ quidem ratio & hîc quoque obtinet, quia dominium non est futurum apud testatorem post mortem ipsius, non magis quàm possessio.

8 ¶Miror autem hîc non modicùm quod ab Ang. scriptum est in d.l. quamuis. §. j. quòd licèt constitutum post mortem collatum non transferat possessionem, transfert tamen dominiũ: quia ipsum dominium, inquit, non moritur, sed in hæreditate manet. ad quod dicit facere not. in l. si ego. §. j. ff. de iure dot. Et anteà quoque miratus fuit Claud. Aquen. in ea. l. quamuis. §. j. col. ij. vers. subiicit tamen. quem tu videas, & quæ præterea dixi suprà in iij. declaratione præceden. limita. *Dominiũ trãsire ex constitu to in tempus mortis collato.*

9 ¶Quid quòd (vt è semita in viam redeamus) etiam inter viuos (ne quis obiiciat, quantùm ad id de quo tractamus, interesse, an fiat translatio inter viuos, an ex testamento) Inter viuos, inquam, quis ita alienare potest, vt non nisi post mortem suam dominium transferatur. l. j. & ij. C. vt actiõ. ab hæred. & cont. hæred. incip. & voluit gl. in l. vlt. in verbo, accommodauerat. C. de pactis, cum aliis multis concord. à me collectis, in tract. Primigeniorum, q. 6. nu. 33. quinetiã potest. Et tamen dominium ex huiusmodi contractibus non transfertur, nisi prius possessione tradita. l. traditionibus. C. de pactis, & l. si ager. C. de rei vendica. cum si. *Dominiũ post mortẽ alienãtis trãsferri posse.*

10 ¶Quid plura? cùm ex constituto apposito in testamento, quod nullam vim, nullum robur, nullum effectum habet, nisi post mortem testatoris, transfertur possessio, vt latè diximus & probauimus suprà in xxiij. ampliat. Ex quo etiam videtur nihil hîc interesse inter dominium & possessionem, quantùm ad id de quo tractamus: præsertim cùm non solùm quando testator constituit possidere pro legatario, sed etiam si ei simpliciter tradiderit facultatem apprehendendi possessionem post mortem, id certè facere potest, per tex. vt à multis intelligitur & citatur vbique in l. Titia cùm testamento. §. j. & ibi gl. Bar. Bal. Imo. qui eum tex. ad hoc dicit sing. ff. de legat. ij. cum aliis infinitis concord. à me allegatis in commentariis consuetudinum Picta. tit. *des testamens*. §. iiij. in gl. ij. in verbo, *ne vienne à l'heritier*, in j. fal. Nec id quidem tantùm expressè, sed etiam tacitè, & id quidem multis modis, vt & multis ostendi in eadem illa gl. in ij. amplia. *Ad idem.*

11 ¶Et hæc quidem ingenij mei exercẽdi gratia, quod iam diximus, ac aliorũ quoque excitandi, dicta volumus. Neque enim eò diximus, vt euellam eam opi. iam longissima temporis præscriptione, & omnium autoritate confirmatam: sed quam tamen quatuor modis declarandam ducimus. Primo quidem, vt procedat si constitutum post tempus mortis confertur. ita enim suprà locuti sumus. Secus si in ipsummet mortis tempus conferatur, vt in casu nota. consuluit Oldra cons. cxxxix. ad habendam aliqualem notitiam, in v. dubio, iunctis his quæ dixerat in ij. dubio. & voluit etiam Alber. in d. l. vlt. col. ij. vers. sed quando videtur. C. de pactis. Alex. cons. lxxxiij. visa facti narratione, col. iij. vers. & in proposito, cum multis seq. lib. ij. Guid. Pap. qui nullum horum memorat, decis. Delphin. cxlviij. quidam donauit. Ias. in d. l. quoties, col. v. vers. nota tamen diligenter. C. de rei vendi. & cons. cxlvij. præsens consultatio, col. ix. vers. primò ex limi. lib. ij. dum vtrobique citat Oldra. & Alex. vbi suprà. Claud. Aquen. in d. l. quamuis. §. j. col. j. vers. & ita dicebam. ff. de acq. poss. vbi id dicit se respondisse in ardua quadam causa, Philip. Deci. in l. contractus, col. vj. vers. item notandum est. ff. de regu. iur. Ant. Negusan. in trac. de pign. parte ij. memb. ij. col. ij. nu. 5. 6. & 7. *Prima declaratio huius limitationis.*

12 ¶Quanquam idem Deci. contrarium responderit consi. ccxlvij. in causa magnifici Batonis, col. iij. vers. non obstat quòd talis conditio, & post eum Ludo. Gozad. cons. 99. in hac causa, col. iij. num. 13. Sed pro priori opi. est tex. optimus in l. mortis causa. ff. de manumiss. Vt interim omittam disputationem illam, an scilicet in ipso actu siue articulo vel puncto moriendi, aut in vltimo vitæ spiritu, siue in ipso animæ exitu quis viuus dicatur, an mortuus. De qua re, vt obiter attingam, vide tex. in l. vlt. & ibi gl. & Bar. ff. quando dies lega. ced. & in l. j. §. si emancipato. & §. seq. & ibi doct. ff. de colla. bono. & omnium optimum in l. qui duos. §. j. & ibi gl. & Bart. ff. de mauu. testa. Bald. in l. vlt. in prin. col. vlti. vers. quæro an pater. C. de bonis quæ lib. Sigo. cons. clxxviij. pater decessit, col. j. circa medium. Bal. in l. vlt in prin. col. vlt. vers. quæro, an pater. C. de bonis quę libe. Pau. Cast. cons. ccxlj. super hoc puncto, col. j. li. ij. Barb. in c. Raynutius, col. ij. de testa. Ias. in l. si quis posthumos. §. si filium, col. vij. versic. imperator concessit. ff. de libe. & posth. Stepha. Bertran. cons. xix. dudum fuit, col. ix. lib. j. *Viuusne an mortuus quis dicatur in puncto ipso mortis.*

13 ¶Qui locus in memoriam reuocat epitaphium Francisci Philelphi, doctum quidem ac elegans, quicunque illud edidit, ad hunc quidem scrupulum respiciens, *Philelphi epitaphium.*

Itala Cecropiæ Pallas coniuncta Mineruæ,
Et flevit, & cecidit morte Philelphe tua.

Sed hæc philosophorum diligentiæ relinquenda sunt, qui nec ea intacta reliquerunt. Vt tamen illud quoque dicam, ea verba, quoad viuet, & quoad morietur, licet videantur esse contraria, tamen vnũ idemque tempus vtraque demonstrare. Nam cùm duo tempora inter se opposita sunt, sed ita cohærentia, vt alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert vtrùm per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstr. tur, vt scribit Gellius li. Noctium Atticarum vij. c. xxj. *Quoad uiuet & quoad morietur, idẽ tempus designare.*

14 ¶Secundò intellige, vt procedat, quando certò & nominatim cõfertur post tempus mortis: secus si casu, & vt nostri loquuntur, accidentaliter, melius accidenter dicerent, id contingit: vt quia constitutum factum est sub conditione: quod vtique fieri potest, vt diximus in xvij. ampliat. Quæ quidem conditio post mortem constituentis euenit: Valet enim tale constitutum, & ex eo transfertur possessio, æquè ac si ante mortem contigi..et: quia conditio purificata, quam nostri vocant, retrotrahi- *Secũda declaratio.*

tur ad tempus actus,in quo conditio apposita fuit,vt etiam expresſè.& in hoc caſu voluit ipſe Old. d.conſ.cxxxix.in d.iij.dubio,prout illum allegat & ſequitur Deci.in d.l contractus,col.vj.verſ. item notandum,ibi,& eodem modo.Sed tu hic vide quæ diximus ſuprà in d.17.ampliat. nu.9. intelliges ſecundò,vbi contrarium tenuimus ex eodem Dec.& aliis.Tu tamen interim vide, num hîc diſtinguendum ſit,vtrùm condino ſit poteſtatiua,an caſualis,quas vocant, vt non retrotrahatur, vel retrotrahatur,ſecundum.l.potior,& l.qui balneum.ff.qui potio.in pigno.hab.cum ſimi.

Tertia declaratio.

15 ¶Tertiò intellige procedere,niſi conſtituens ſe poſſeſſurum poſt mortem, his verbis vteretur, ex nunc,prout ex tunc,& econtrario:quia tunc transfertur poſſeſsio,vt voluit Alex.d.conſ.lxxxiij. col. iij.verſ.confirmatur hoc quia poſſeſsio,li.iij.Guid.Papa.deciſ.Delphi.cclxviij.quidam donauit. Iaſ. d.conſ.cxlvij.col.ix.verſ.ſecundò poſſet reſponderi,li.ij.Bart.Chaſſ.conſi.liij.ex facto hîc ante deducto,col.xxiij.verſ.ad quattum dubium.& iterum conſ.lxv.ex facto mihi propoſito,col. iij. verſi. ad hæc eſt clara.Franc.Ripa in l.j.col.j.verſ.defendendo communem.ff.de pign.& Ant.Neguſan.in tract.de pign.in ij.parte,memb.ij.col.j.nu.4.Et bene facit quod in ſimili ſcribit Clau. Aquen. in l. qui abſenti.§.j.ff.de acqui.poſſeſ.

Vis earum dictionũ ex nũc prout ex tunc.

16 ¶Hæc enim verba,ex nuoc prout ex tunc,& ex tunc prout ex nunc, ſunt eius roboris,vt diſpoſitio in qua ponuntur,retrotrahatur ad tempus actus,ſecundum gl.Ang.& recẽtiores in l.j.C. de codicil. & glo.Card.Flor.& Imo.in cle.nolentes,de hæretic.Doc.in l.lecta,ff ſi certum peta.cum aliis multis concord.latè congeſtis ab Alex.vbi ſuprà,& latiùs à Iaſ.in d.l. j. C. de codicil. & à me lauſsimè in tract.Retractuum tit.ij.§.ij.gl.j.num.86.dubium facit,vt tamen interim videas Philip.Dec.d.conſ. ccxlvij.in cauſa magnifici Baronis.col.vlt.verſ.non obſtat quod dicit,iunctis præced.

Qui contrariũ tenent.

17 ¶Sunt enim qui contrarium apertè tenuerunt, vt ſcilicet non transferatur poſſeſsio ex conſtituto poſt mortem conſtituentis collato,etiam ſi ipſe conſtituens his verbis vſus fuerit,ex nunc prout ex tunc,&c. & in his Raph.Co.in d.l.quamuis.§.j.ff.de acq.poſſ.dicitque idem voluiſſe Ang. ibi, qui tameo nihil omnino de illis verbis loquitur.Sed idem quod Raph tradit Claud. Aquen. in eodem loco.col.j.& Hiero.Gratus,conſ.lxxv.quamuis ſit prius,col.j.verſ.prætereà non ſufficit.li ij.Pro quorum opi.iu vide quæ ſcripſi in d.tract.Retract.vbi ſuprà,nu.87.verùm contrarium.

Quarta declaratio.

18 ¶Quartò intellige ita procedere,vt ſi actus ipſe non confertur poſt mortem conſtituentis, executio tamen & effectus eiuſdem in illud tempus confertur: tunc per conſtitutum appoſitum in ipſo actu transfertur poſſeſsio, vt not. ex facto interrogatus reſpondit Oldra. apud quem videre licet exemplum eius rei,conſ.cxiij.factum tale eſt,quædam mulier.& Philipp.Deci.conſ.ccxlvij.col.ij.verſic. vlteriùs etiam,& iterum col.vlt.verſ. prætereà caſum: nam & aliàs ſæpe magis inſpicimus tempus actus,quàm effectus & executionis eiuſdem,vt videre licet ex multis quæ ſcripſimus in tract. Primigeniorum,in xliij.q.nu.eiuſdem quæſt.xvij.quanquam & illud,& ij.ſequ. Super quo tamen vide quæ etiam diximus nu.eiuſdem qu.xiij.addes inquam.

TERTIA LIMITATIO.

Cõſtitutum an transferat poſſeſsionem rei emphyteuticariæ.

1 ¶Limita tertiò,vt conſtitutum non transferat poſſeſsionem nec dominium in re emphyteuticaria: niſi is cui fuerit donata aut vendita,fuerit inueſtitus à domino,ita vt ſi interim antè,quàm, ſcilicet, fuerit inueſtitutus,res alteri fuerit vendita,& tradita,præferatur iſte ſecundus,vt voluit Guid. Pap. deciſ.Delphi.xlvj. in emphyteuta,col.vlt.verſ.& ex hoc infertur, vbi ita dicit fuiſſe determinatum in curia parlamenti Delph.per tex.in l.ij.C.de iure emph.vbi emphyteuta alteri vẽdens & tradens, ipſo iure cadit iure ſuo:ex quo,inquit,ſequitur,quòd in emptorẽ nec poſſeſsio,nec dominiũ tranſit.

Ad idem.

2 ¶Et idem quoque voluit ipſe Guid.deciſ.lxxxj.ſi debitor, in fin. iunctis præcedentibus. rurſumque deci.cxij.in dicta curia.& D.Bene.in rep.c.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelaſiam, nu. 294.& iterum 551.de teſt.& Steph.Bertran.conſ.cvij.etiam ſi prætendit,nu.iij.lib.ij.Chaſſ. conſ. vij. viſis thema e,col.vij.verſi.ad hoc eſt clara reſponſio,vbi id extendit ad res feudales.& conſ.viij. ſuper duabus,col.viij.nu.36.& conſi.xxxix.pro deciſione,in vij.dubio,in fi.

Sed nec realis traditio.

3 ¶Et hoc quidem pro limitatione virium,& effectus conſtituti affert ipſe Chaſſ. d.conſi.vij. & nonnulli conſuetudinum interpretes:licèt nihil omnino facere videatur,cùm & id locum habeat,etiam ſi verè,& realiter fuerit res tradita,vt etiam dicit idem Guid.d.dec.lxxj.col. vlt. & Benedict. in d.c. Raynutius,vbi ſuprà,& ante eos Petr.Iacob.titul. de actio.in rem, quæ pro re emphyt. quæ ceci. in commiſ.col.xuij.verſ.item colligitur hic quòd emphyteuta.

Sed aliud obſeruatur in patria conſuetudinaria.

4 ¶Illud autem verum eſt,etiam ſi id.quod diximus, verum ſit,vt ſcilicet,poſſeſsio aut dominium in re emphyteuticaria,aut feudali non tranſeat in emptorem ſine inueſtitura domini, in patria (vt loquimur)iuris ſcripti.At in regionibus,in quibus ea res non cadit in commiſſum ob alienationem, etiam ſi ea facta ſit ſine conſenſu domini,vt in Gallia noſtra,vti atteſtatur noſter Io.Fab.in auth.ingreſsi.col.vlt.C.de ſacroſ.eccle.& in §.j.paulò ante fi.Inſt.de legit.patro.tut.& in §.j.Inſtitut. de rer. diuiſ.& in §.j.de emp.& vendi.& alibi ſæpe.& Iac.Bel.in c.j.tit.ex quib.cauſ.feud. amit. & Pet. Iac. tit.de condi.ex l.imperialem.§.callidis,col.iij.verſ.item fallit quia hodie.& iterũ tit.de cauſ.ex quib. feu.amit.col.v.verſ.hodie verò ſic obſeruatur.Pan.in ſuo elegantiſsi.conſ.iij.uitat in præſenti cauſa. in xxij.q.io prin.lib.ij.Guid.Pap.deci.Delphi.lix.ſecundum vſus,& alibi ſæpe,& alibi quoque latiùs dicemus. Nihil eſt certè quod impediat dominium & poſſeſsionem tranſire, ceſſante ea ratione quam ſuprà diximus ex d.l.ij.de iure emphy. Et ita expreſſe dicit Chaſſan.d.conſ.viij.vbi ſuprà.Et illi aſſentior,& ita vtimur.

¶Sed

5 ¶Sed etiam de iure communi putarim emphyteutam constituendo se posidere pro alio, non minùs transferre possessionem, quàm si verè tradidisset, quantùm ad ipsum emphyteutam, & illum, cui vendidit pertinet. vt non obscurè voluit Oldr. cons. cxxxix. ad habendam al quam notitiam, in ix. dubio. nam dominum, inquit, tantùm eam alienationem, & possessionis translationem potuit impugnare, non etiam alios, per multa quę illic allegat. Is autem ibi loquitur de translatione possessionis ex constituto, vt videre licet ex his, quæ antè dixerat Et ita eum refert, ac sequitur Philip. Dec. cons. ccxlvij. in causa magnifici. col. ij. vers. vltimò non obstat, & col. vlt. vers. post emò: vbi tamen hoc intelligit, nisi ille tertius habeat ius à domino vt qui ab eo fuit inuestitus. nam is pręferretur alteri, cui antè ex constituto possessionem ad: pius fuerat. quòd cùm eo conuenit quod suprà ex Guid. Pap. diximus.

Sed quid quātum ad constituentē & constituariū etiā in patria iure scripti.

6 ¶Sed & quòd per constitutum transferatur possessio rei emphyteuticatiæ, apertissimè tenuit Petr. Anch. cons. lxiij. motiua iudicis, in iij. dubio. & Raph Co. in l. quamuis. §. j vers. & ex ista gl. ff. de aeq. poss. & cons. clxxxiij. Galuanus. col. vlt. vbi & idem dicit de re feudali. & Alex. non nihil tamen subdubitas, col. ij. ex narratione, col. 4. vers. secūdò est videndū, li. iiij Caro Rui. minimè ambiguus, cōs. cxlviij. casus iste, col. ij. nu. 5. li. j. & videre licet ex his, quæ dicā infrà in 26. limita. Et de hac re quoque tractat Bal. in l. quisquis, vers. iste passus, C. de don. sed ita obscurè, vt vix intelligā quid velit dicere.

Ad idem.

7 ¶Quòd si quis fortè dubitet, si is qui ciuiliter possidet, concedit alteri in emphyteusim, & constituit eius nomine posidere, cui ita rem concedit an is illum transferat possessionem naturalem, quę debet esse apud emphyteutam, secundùm gl. in l iij. §. ex contrario ff. de aequir poss. & in l. si vt certo, § si duobus ff commoda. Adeat Bart. Raph. Co. Alex. & Fran. Are. in l. interdum. §. vlt. ff. de acquir. poss. & ex illis discet, quid sit dicendum.

An ciuiliter posidens & concedens in emphyt. per constitutū trās ferat naturalē poss.

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶Limita quarto, vt per constitutum transferatur possessio, quando constituens verè posidet: secus si fictè tantùm. vt ibi gratia, ex consuetudine generali huius regni Franciæ, hæres, etiam nondum adita hæreditate, nec aliàs apprehensa possessione hæreditatis, censetur posidere: idque est quod vulgò veluti prouerbio dicimus, *Le mort saisit le vif* de quo nos tractatum peculiarem propediem edemus. Ergo hæres apud nos fictè posidet. Quòd si ipse ante realem possessionem vendat rem quampiam hæreditariam, & se constituat posidere nomine emptoris, non transfertur possessio: nec duæ fictiones circa idem concurrant, scilicet ficta possessio, & ficta traditio, contra tex. & glo. in l. j. C. de dot. promis. cum si. Et ita voluit Guliel. Co. in l. ab emptione. ff. de pact. & post eum Bald. in hac ipsa specie in rub. extrà de causa poss. & proprie. col. vlt. vers. sed pone, quòd iste hæres, & Barb. cons. viij. sapientes doctissimus, col. xvij. sub nu. 37. lib. ij.

Fictè posidens an per constitutū possessionē transferat.

2 ¶Sed hoc certè, vt vides ex illorum ratione, ex eo dependet, an hæc possessio, quam habet hæres vi huius statuti, vel consuetudinis, sit ficta, an vera. Et hanc veram esse nuncupatim tradit ipse Barb. non obscurè in c. ij. col. antepen. vers. sed dubito vtrùm, de consuet. & apertiùs Soci. in reper. l. rem quæ nobis, in v. quæst. prin. vers. quartò, & vltimò concludo. ff. de aequi. poss. exēplo eius, quòd licet constitutum sit ficta traditio, est tamen possessio, quæ ex eo fit vera & propria. vt latè diximus suprà in j. amplia. Idem tenet Caro. Rui. cons. xvij primò & principaliter, col. vlt. lib. j. & Phil p. Deci. consi. ccccxlvij. bene & consultè, col. iij. vers. & circa prædicta verba. & Fran. Ripa lib. j. Respon. c. j. nu. 87 & seq. De quo nos fortè ampliùs dicemus in illo nostro tractatu, *Le mort saisit le vif*, in x. & xj. declaratione.

Possessio hæredis ex illa cōsuetudine sit ne uera an ficta.

3 ¶Illud autem extra omnem controuersiam fateor, quòd si nullum sit statutum, vel consuetudo, quę possessionem defuncti transferat in hæredem ipso iure, atque ita simus in terminis iuris communis: certè si hæres, etiam adita hæreditate, antè quàm realiter apprahenderit possessionem rerum hæreditariarum secundum l. cum hæredes, in prin. ff. de aeq poss. sese constituerit eas posidere nomine alterius, cui fortè eas vendidit, non transfertur possessio in eum, vt expressè voluit Guid. Pap. qui alios citat in commentariis statuti Delph. incip. si quis per literas, in verbo, possessio, col. ij. vers. quod intelligo, si dominus. Nam (vt ille dicit) hic non potest transferre in alium possessionem quā non habet, vt etiam latè diximus suprà in d. j. limitat. Et idē dicit in legatariis, & aliis, in quos transfertur dominium sine possessione, vt nec eam in alios transferre possint.

Quid si nulla sit talis cōsuetudo.

QVINTA LIMITATIO.

1 ¶Limita quinto, & generaliùs, vt nec constitutum operetur trāslationem possessionis aut dominij, vbicunque aliàs interueniret alia fictio, siue fictus titulus: vti nec conductio nec retentio vsusfructus, nec denique alius quiuis actus fictus in eo casu transfert possessionem. vt voluerunt Cin. Bal. in vtraque l. fi. de Salic. & alij in l. quì rem. C. locati, Bart. in l. si aliquam rem, col. ij. vers. sed opponitur, & ibi etiam Albert. col. j. vers. ad contraria die. Imo. col. item ij. vers. quicquid tamen sit, & Roma. col. iiij. vers. inquantum tamen, Franc. Aret. col. iiij. vers. in gl. in verbo, quasi meam. Alex. col. iij. versic. quæ conclusio communis, & iterum col. vij. vers. pro expeditione, & alij recētiores, ff. de acqui. poss. idem Bart. in l. cum falsa & ibi Bald. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, & ibi Pau. Cast. col. ij. vers. aduertendum est ex verbis. C. de iu. & facti igno. ipse Bar. in l. si is qui pro emptore, col. pen. vers. pro Gui. facit. ff. de vsucap. Bal. in l. ad probationem, C. de loca. & c. j. col. vlt. vers. & si dicatur, tit. de capi. qui curi. vēdid. & in c. ij. col. j. vers. item no. hic duo, extrà de consuet. vbi tamen limit. cùm agitur de salute anim æ. Bal. cons. cxxx. videtur quòd dicti fratres, vers. prætereà concurrunt, lib. iij. Ang. in l. hæc si res, post princ.

Constitutū nō transfert possessionē si alia interueniat fictio.

prin.ff.de rei vendi.& in §.emphyteusim,ad fi.in autb.de non alien.aut permu.reb.eccle. Saly. post Iac.But.in l.traditionibus,col.vlt.C.de pactis.Ant.in c.ex parte,col.vj. vers. idem si dicat, & confiteor,de confes.Imo.in l.si cautio,col.v.vers.item aduerte inquantùm dixi,quòd si confiteor,de fid. instru.& cons.lvij.viso quodam instrumento,post medium,& eius discipulus Pet.Belluga in tractatu,de Speculo principum, tit.de deci.§.tractamus,col.antepe.Franc.Aret.in l.quod meo, in princ. col.j.vers.primus est si concurrat,& ibi Alex.col.iiij.vers.vltimò quærit gl.ff.de acq.poss.& idē Are. in l.ij.§.creditum,col.quoque vlt.ad fi.ff.si cert.pet.& in l.certi condictio.§.deposui,colum.ij.eo.tit. Iason in l.j.col.ij.vers.sextò limita.ff.de condict.indebi.& Carol.Rnin.consil. cxxxvj. primò videndum,col.vlt.lib.j.

2 *Et idem in titulo præsumpto uel tacito.*

¶Et quod diximus in titulo ficto,idem in titulo præsumpto siue tacito, voluerunt plurimi ex illis, loquentes in titulo præsumpto,& non ficto,videlicet,cùm quis rem suam ab alio scienter conducit:quo casu tacitè, & præsumptiuè censetur donare ex multorum opi. in illis locis. Aut cùm quis scienter soluit indebitum,tacitè quoque donat.d.l.j.ff.de condict.indeb.cùm si.Dicunt igitur plerique eorum in illis casibus non transferri possessionem per constitutum, proptereà quòd in illis est præsumptus titulus,quem pro ficto accipiunt.

3 *Fictio cũ præsumptione simul potest cõcurrere.*

¶Verùm Imo.& Ro.in d.l.si aliquam rem.& ibi quoque latissimè Fran.Aret.col.iiij.vers.in glos. in verbo,quasi meam,tenuerunt contrarium.neque enim hîc est duplex fictio, sed vna tantùm fictio & vna præsumptio,quæ coire simul non prohibētur.Aliud enim est præsumptio,aliud fictio,vt bene & amplè probat Aret.vbi suprà.nam is titulus dicitur fictus,qui nullo modo verè interuenerit, sed lex fingit eum interuenisse:vt in casu l.vnic.C.de rei vxo.act.& l.non aliter.ff.de adop.Presumptus autem qui resultat verè ex tacita voluntate partium:quam quidem voluntatem lex præsumit ex aliquibus coniecturis,vt in d.l.vnic.§.accedit,de rei vxor.act. vbi extraneus dando dotem pro vxore,præsumitur donare vxori.& in l.item quæritur.§.qui impleto.ff loca.cùm si.

4 *Duæ specialitates simul non concurrunt.*

¶Sed vt illud donemus,tamen euitari non potest,quin si non sunt duæ fictiones, vt illi contendunt, sint tamen duæ specialitates,quæ & ipsæ simul interuenire nō possunt,vt no.in d.l.j.C.de rei vxor. act.nam ead.l.loquitur quando concurrunt duæ præsumptiones,aut certè vna præsumptio, & vna fictio.Primùm quidem præsumptio,ex eo quòd contendebatur quòd ex instrumento,in quo dictū erat quòd promissa fuit dos,resultaret stipulationem præsumptam interuenisse,ex not.in leg.j.C.de vsur.& l.sciendum.ff.de verb.oblig.& §.si scriptum.Instit.de inutil.stipul. Altera specialitas ibi erat, quòd etiam contendebatur incertitudinem dotis non vitiare contractum,contra l.ita stipulatus, in princ.ff.de verb.obligat.Licèt igitur incerta dos peti possit.l.cùm post diuortium.§.gener.ff.de iur. dot.tamen si esset præsumpta stipulatio,non posset ex ea agi ad dotem incertam. Ex quo sequitur vnam præsumptionem & vnam specialitatem nō posse simul coire,vti & ex illa l.ita declarata expendit Alex.in d.l.si aliquam rem,col.viij.vers.non obstat quòd hîc est vna.

5 *Ex præsũpto titulo & ficta traditione non trãsfertur possessio.*

¶Ideoque ex presumpto titulo,& ficta traditione non transferri possessionem negat expresse Ioan. de monte Sperello in d.l.certi condictio.§.deposui.ff.si cert.pet. Neque enim similiter ex putatiuo titulo,& putatiua traditione transfertur possessio,vt dicit Bal.in l.nullo,col.ij.vers.distinguamus ergo.C.de rei vendic.& in d.l.si aliquam rem.ff.de acqui.poss.Sed id tamen antè quàm aliter decidas, vide omnino Claud.Aquen.in d.l.si aliquam rem,& ipsum Aret.in l.quamuis,col.ij.vers. vnde potest assignari, eod.tit.

6 *Præcedentia procedunt nisi una procedat ex consequentia alterius.*

¶At quicquid sit de ea re,illud tamen non ignorandum, quòd si ex duabus fictionibus, siue etiam specialitatibus aut improprietatibus(vt hæc omnia simul iungam)vna scilicet ficta traditio, procedit ex consequentia alterius scilicet tituli,vel ficti,vel præsumpti.certe non impeditur trāsferri possessio per huiusmodi fictam traditionem,vt in hac specie voluit expresse Rom.in d.l.si aliquā rem, & ibi post eum Fran.Aret.vbi suprà.Nam nec sic semper prohibentur copulari, cùm scilicet vna procedit in consequentiam alterius,l.cùm duæ,ff.de capti.& postlim.reuer. & l. sub conditione, & ibi Bart.ff.de solut.& idem Bart.in d.l.si is qui pro emptore,col.pen.vers.circa id verò, & ibi Iason col.vlt.qui adducit alias concord.ff.de vsucap.

SEXTA LIMITATIO.

1 *Constitutũ solum sine titulo non transfert possessionem.*

¶Limita sexto,vt per constitutum,siue precarium transferatur possessio,modò extet causa,vel titulus aliquis,super quo interponitur:nam si nullus omnino extet titulus,vel causa,sed fiat ipsum cōstitutum per se,& nulli accedens titulo vel causæ,id certè est inefficax & inutile.Constitutum enim sine precarium sine titulo,non est titulus,sed quædā executio,vt dicit Bal.in rub.extrà de præscr.col. iij.vers.vlterius quæro an per constitutionē.vbi dicit hoc eleganter voluisse Bald.in d.l. quod meo, de acq.poss.vbi tamen id non dicit,sed aliud,quod postea dicemus:vt etiam ibi annotat Alex.col.3. versi.tangitur etiā.vbi hinc occasione sumpta dicit ipsum Bal. scripsisse in decretalibus multa mirabilia & singularia sine legibus,& canonibus,& sæpe falli in suis allegat.

2 *Ad idem.*

¶Sed ne putes tamen ex hoc Bald.solū in ea sententia fuisse,eum nuncupatim,& ex professo sequitur idem Alex.alijs in locis,scilicet cons.82.perspectis iis,quæ in themate,col.iiij.vers.pro hoc facit, lib.ij.quod quidem consi.errore librariorum repetitum est consi.xl.lib.iij.sequitur item idem Alex. cōsi.lxxxj.lecto & discusso,col.v.vers.ad idem quod notat,eo.lib.iij.vt magis miret Alex.ipsum,qui Bal.sæpius secutus est in ea re,in qua illum alibi reprehendit,nisi dicas illum in priori loco nō tam reprehendere Bal.quòd fuerit in ea sententia,quàm quòd pro ea Bart.citauerat.

¶Vtcun

3 ¶ Vtcunque sit, ante eos omnes idem voluit gl. in d. l. quod meo, in prin. cum ad text. loquentem in hoc casu, qui dicit, possidere, addit, ex iusta causa, putà donando vel vendendo: tanquam per constitutum, de quo, vt diximus, iste tex. loquitur, non transferatur possessio sine causa, vel titulo. Et eam glo. sequũtur Iacob. Aret. & Albet. ibi, sed eam Din. reprȩhendit. Bart. autem distinguit inter dominum sese constituentem possidere nomine alterius, & eum, qui non est dominus. & idem constituturum facit: vt, scilicet, in illo vera sit opinio glo. & sequacium. in hoc Din. & hoc sequi videtur Paul. Cast. ibi. Verùm contra eam gl. expressè etiam tenet Ang. ibi, in fi. per tex. in l. j. §. si vir vxori. ff. de acqui. poss. de quo abundantissimè dicemus in seq. limit. *Ad idem.* *Distinctio.*

4 ¶ Pro ea tamen opinione, quȩ non admittit constitutum, siue precarium, nisi subest causa, vel titulus, facit quod in simili dicimus, quòd licèt traditio clauium etiam transferat possessionem. l. clauibus. ff. de contrah. emp. gl. & doct. in l. iij. in prin. ff. de acq. poss. & in c. ij. de consuet. & docto. vbique qui hãc traditionẽ ponunt inter fictos modos acquirẽdi: intelligunt tamẽ, si prȩcessit titulus, ex quo debeat transferri possessio: aliàs enim sine titulo claues censerentur esse traditȩ, non quidem ad transferendam possessionem, sed causa custodiȩ, vt not. Doct. in l. cùm pater. §. pater pluribus, prȩsertim verò glo. ibi, in verbo, pluribus, Bartol. & Alber. ff. de lega. ij. Pet. Anch. in cle. j. §. fanè, col. ij. versi. sed nunquid in dubio, de hȩret. Alex. in addit. Bart. in d. l. clauibus. Et idem quoque in retentione vsusfructus respondit Steph. Bertr. consi. clxxiij. quia difficultas, col. iiij. in fine vers. non obstat l. quisquis, lib. iiij. *Traditio clauiũ non transfert possessionẽ sine titulo.*

5 ¶ Sed hoc tamen intellige, vt satis sit in principio, cùm, scilicet, fit constitutum, vel precarium subesse titulum. nam licèt postea is titulus esse, non propterea cessat precarium. textũ habes, & exemplum in l. si rem alienam bona fide. ff. de pig. act. vbi Bald. id ex eo tex. expendit, & dicit not. & allegat pro simili. l. ij. §. qui fideicommissariam. ff. de hȩr. instit. Et facit quod dicam in seq. limit. nu. xlj. stãte ergo. Sed id quomodo procedat, & intelligi debeat, vide per Bald. in d. l. si rem, & Matth. Affli. decisi. Neapol cxxxix. magna fuit dubitatio, col. ij. vers. secundò pro ista parte, & seq. vsque ad fin. & quidam inferiùs in xxix. limit. *Satis est autẽ titulũ fuisse in princ. licet postea cesset.*

SEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶ Limita septimò, vt non solùm debeat inesse causa, vel titulus, vt cõstitutum, vel precarium valeat, sed & necesse sit eam causam, siue titulum esse iustum, vtilem, validum, & efficacem. Aliàs si titulus ipse sit nullus siue inualidus, non transfertur possessio per constitutum in eo appositum, sed in id necessaria est realis traditio quòd & non obscurè voluisse videtur gl. allegata in prȩce. limit. in d. l. quod meo, addens ad tex. qui dicit possidere, ex iusta causa, &c. ff. de acq. poss. Alber. in l. si rem aliquam, col. j. vers. ad contraria dic, eo. tit. & alij propè infiniti, quos tibi citabimus infrà hac eadem limit. nu. 13. ex quibus illud, & iij. seq. Vti etiam nec per retentionem vsusfructus, qui & alius est fictus modus tradendȩ possessionis (vt sȩpe diximus) non transferri possessionem ex contractu inutili, magna auctoritate affirmat Maria. Socin. Senior, consi. lxv. omnipotens deus, col. antep. versi. & ideo licèt ex forma. Tamen, vt id tibi planiùs efficiam, visum est nobis declarandum interpretandúmque illum §. si vir vxori, qui est in l. j. ff. de acq. poss. qui huius rei propria, ac peculiaris sedes est. *Nec satis est titulum esse nisi sit iustus & efficax &c.*

2 ¶ Ibi igitur scriptum est, ex donatione inter virum, & vxorem transferri possessionem, ex quo nostri interpretes illud assumunt, ex inutili contractu possessionem transferri: nam satis constat huiusmodi donationes nullas esse ipso iure. l. iij. §. sciendum. ff. de dona. inter vir. & vxo. ita vt nec ex illis obligatio naturalis oriatur, secundum Bart. in l. cum lex. ff. de fideiuss. Bal. in l. j. col. x. vers. viso de effectu. C. de sum. tri. Alex. consi. ccxlviij. ponderatis narratis, col. iij. versi. & licèt, l. b. vj. eum si. Ex quo sequitur id quod iam diximus, ex nullo, siue inutili contractu, cuiusmodi hȩc donatio est, transferri possessionem. Idq; duabus rationibus in eo tex. positis, quarum ea prior est, quia possessio in facto consistit, & res facti infirmari iure ciuili non potest, id est, quȩ facta sunt secundum veritatem, lex infecta facere non potest, vt etiam est tex. in l. in bello. §. factȩ. ff. de capt. & postl. reuer. *Donatio inter vir. & uxor. nulla ipso iure*

3 ¶ Et ideo ex illo tex. in d. §. si vir vxori, dicit Bald. in c. vlt. col. ij. vers. sed nunquid consuetudo, extrà de consuetud. quòd facta nulla iuris constitutione mutari possint. Et alibi, scilicet in c. quȩ in ecclesiarum, col. iij. vers. sed nunquid statutum, de constit. dicit, quòd factum nulla constitutione tolli potest, etiam per d. §. si vir vxori, & l. sciendum, cum l. seq. ff. ex quib. caus. maio. & l. tutelas. ff. de cap. dimi. & l. filio, ff. de libe. & posth. Sed & idem Bald. in c. coutingit, col. ij. vers. dicunt doc. de dol. & contu. tradit nunquam procedere fictionem, quò ad veritatem inducendam, auctoritatem enim legum non posse veritatem naturalem tollere, & ab essentia realitatis suȩ eradicare (hȩc enim sunt verba illius) per d. §. factȩ. *Facta nulla iuris constitutione mutari possunt.*

4 ¶ Quibus & tu adde alios textus idipsum adstruentes, videlicet in l. verba. C. de testa. ex qua Raph. Fulgo. Cornȩ. no. testatorem non posse factum infectũ facere, & in l. verùm. ff. de reg. iur. cuius hȩc verba sunt, Verùm nec pacta neque stipulationes factum posse tollere. quod enim impossibile est, neque pacto, neq; stipulationibus potest comprȩhendi, & in §. j. in vers. quȩ igitur, in auth. de ȩqua li. dotium. vbi ad verbum dicitur, Quod enim factũ est, infectũ manere impossibile est, hȩc enim sunt verba illius Grȩcȩ constitutionis, καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγένητον μένειν τῶν οὐκ ἐγχωρούντων ἐστί. *Testator factũ infectũ facere non potest.*

5 ¶ Quȩ fuit etiam sententia Platonis lib. xj. de legibus, Plauti in Aulularia, Terentij in Phoemione, & Phocylidis, cuius in eam sententiam hoc carmen est, *Confirmatio ex aliis autoribus.*

μὴ δὲ παρεξομένοισι κακοῖς τρύχοιτο τεὸν ἦτορ,

ἤκτι

ἀκάτι γὰρ δυνατὸν τὸ πεπραγμένον ἀτύχητον.

Cui concinens Pindarus Olympiorum ode 2. scribit ea quæ siue iustè siue iniustè facta sunt, neque tempus ipsum rerum parentem infecta reddere posse:

τῶν δὲ πεπραγμένων
ἐν δίκᾳ τε καὶ παρὰ δίκαν,
ἀποίητον οὐδ' ἂν
χρόνος ὁ πάντων πατὴρ
δύναιτο θέμεν ἔργων τέλος. Et Sophocles in Aiace flagellifero:
τί δῆτ' ἂν ἀλγοίης ἐπ' ἐξειργασμένοις
οὐ γὰρ γένοιτ' ἂν ταῦθ' ὅπως οὐχ ὧδ' ἔχειν.
Quid adeò doles ob facta,
Quæ iam infecta fieri non possunt? Et iterum in Trachiniis.
οὐχ οἷόν τε μὴ τελεσθῆναι, τὸ γὰρ
φανθέν, τίς ἂν δύναιτ' ἀγένητον ποιεῖν.

Quod quidem irritum fieri non est possibile: nam quod factum est, id infectum fieri non potest. Procopius de bello Vandalico lib. iiij. Peccatum semel admissum, nūquam efficies vt sit infectum. Agathius peregrinarum historiarum lib. iij. Quod semel euenit, peractúmque est, quominus effectum sit, natura nequaquam admiserit.

6 ¶Quinetiam Agathonis sententia est, Aristoteli probata, lib. vj. Moralium Nicomachiorum, c. ij. hoc vno priuari Deum, quòd factum infectum facere non possit. *Deus facta infecta non facit. Agathonis praeconium.*

μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Is Agatho (vt dicam obiter) fuit poëta eximius, & Platonis discipulus, & ab eo mirificè amatus vt & ipse Plato mellitissimo carmine testatus est, quod extat apud Laërtium in vita ipsius, & Gellium lib. Noctium Atticarum xv. c. xj. estque verisimile eam sententiam à præceptore didicisse. Cui assentiens Horatius lib. iij. Carminum, Ode xxix. de Ioue loquens ait,

Non tamen irritum
Quodcunque retro est, efficiet: neque
Diffinget, infectúmque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit. Et Plinius lib. ij. c. vij. imperfectæ, ait, in homine naturæ præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Nanque facere non potest, vt qui vixit, nō vixerit: qui honores gessit, non gesserit. nullum habere in præterita ius, nisi obliuionis.

7 ¶Et ne quis Agathonem, Aristotelem, Horatium & Plinium hac in re impietatis in Deum, ob id accusandos putet: suos & nostræ religionis cultores, & ij quidē sanę ac syncerę doctrinę professores, eiusdem sententiæ assertores, videlicet interpretes Sententiarum lib. j. dist. xlij. Alex. Hales cæterorum præceptor in j. parte suæ Summę, quæst. xxj. membro v. artic. iij. D. Thomas doctrina & sanctitate clarissimus, etiam in j. parte suæ summæ. j. quęst. xxv. artic. iij. & iiij. & ante hos D. August. nemine omnium Theologorum inferior, lib. xxv. aduersus Faustum, id quoque apertè professus est. *Theologorum in ea re sententia.*

8 ¶Ex nostris quoque Albe. in d. §. factæ. Bart. in l. non dubium, col. iij. vers. contractus verò. C. de legib. Bal. eam Aristotelis sententiam citans, & probans, in l. vlt. ante fi. vers. amplius considera. C. de leg. & in c. inter monasterium, col. ij. vers. prima ratio, de re iudic. Aug. cons. 187. A. & B. contraxerunt. non multò ante fi. vbi ex hoc dicit, quòd si pacto promissum est de nullitate sententiæ, non intelligitur de ea, quæ resultat à perplexitate, & repugnantia: quia legislator actum repugnantem non potest in actum producere, imò nec summus, inquit, Deus. l. vbi repugnantia. ff. de regul. iur. & Cardin. Flor. Theologiæ peritissimus, siue is Imol. fuit, nam vtriusque similis, imò eadem lectu. iisdem omnino verbis concinnata, in c. j. in prin. col. pen. in iij. oppo. extrà, de sum. Trini. Fuit autem Card. paulò ætate Imo. superior. & rursus idem Card. in cle. j. col. ij. in j. opp. de immuni. eccles. Lud. Sard. in tract. legitimationis. §. septimò videndum. Coro. consi. xlvij. quia causa, col. ij. vers. quod res iudicata, lib. ij. Alex. cons. xv. viso processu, col. iij. vers. secundò etiam probatur, lib. iij. vbi ex hoc defendit Hebræum, quendā de blasphemia. Soci. qui latè in eadē specie consuluit, cons. cij. in præsenti consultatione, col. j. & ij lib. j. & in d. l. j. §. si vir vxori, col. j. vbi illius cons. meminit, & ibi quoque Ias. in vtraque lectio. in j. no. & idem Ias. in l. si insulam, in j. no. ff. de verb. oblig. *Nostrorum.*

9 ¶Quibus calculum adiiciens diuus Hieronymus, quo nemo doctior aut sanctior vnquam vixit, in decretis canonicis, in c. si Paulus xxxij. q. v. Audacter dicam, cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinā. Id quod etiam affirmat per eum textū gl. in l. voic. post prin. in verbo, non potest. C. de rapto. virgin. & alia gl. in c. super eos, in gl. magna, ante fi. de biga. Quod & ipsum adstruit Ouid. de virginitate læsa loquens in epistola v. quę Oenonis ad Paridem, *Deus virginē nō suscitat post ruinam.*

Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est, deperit illa semel.

Semel ergo, id est, irreparabiliter, irrecuperabiliter, irreuocabiliter. Et id proculdubio verum est, licèt sciam Argiuos fabulari, apud Pausaniam, in Corinthiacis, haud multò ante fi. fontem esse Canathrim nomine, in quo Iuno quotannis, cùm abluitur, virginitatem recuperet.

10 ¶Et illius quoque tex. in d. c. si Paulus, auctoritate subnixus Panor. in c. cùm te, col. uj. versic. sed pro *Papa non po-*

clario

clariori, de re iudi. negat Papam posse tollere infamiam facti. Id quod perbellè intellexit Claudius Cæsar, qui cùm orantibus familiaribus dempsisset cuidam notam, id est, infamiam, litura tamen, inquit, extet. Auctor Suetonius in vita eiusdem c.xvj. Et his quoque succinit, quod testimonio diui Pauli scribit Bal. in l.ex his verbis, in fi. C. de testa. milit. quòd omne verum est necessarium, ita vt nec Deus posit remouere veritatem à veritate, id est, vt verum non sit verum. Et idem in l. eam quam, col. viij. versic. circa quintum. C. de fideico. dicit post Theologos in d. di. xlij. li. j. Sententiarũ, licèt locum ipsum non designet, quòd nec Deus quidem ea potest, quæ implicant contradictionem, quòd & ipsum dicit Card. Flor. in locis suprà citatis. Et quod facit ad præcedentia, vt factum, infectum lex facere non potest, sic nec è diuerso quod factum non est, vt sit factum, vel testimonio Ciceronis in oratione pro domo sua ad pontifices. Quod factum, inquit non est, vt sit factum, ferri ad populum, aut verbis vllis sanciri aut suffragiis confirmari non potest.

Papa non potest tollere infamiam facti. Cæsaris dictũ.

11 ¶Et hæc quidem de prima ratione. d. §. si vir vxori. Ex qua illud fortè probari posset, quòd si in donatione viri & vxoris interuenerit vera traditio rei donatæ: & possessio eius accepta, translata sit ea possessio in donatarum, licèt donatio non valeat: neque enim lex facere potest, vt quod verè traditum est, quódque verè acceptum est traditum, acceptúmve non sit. Facta enim, vt dictum est, infecta à lege fieri non possunt. Quanquam alios text. habemus, qui ex diametro contrarium dixerunt, scilicet in d. l. iij. §. sciendum, ff. de dona. inter vir. & vxor. vbi scribitur, huiusmodi donationem, nec traditionem inde secutam quicquam valere. & in l. si eum qui, in princ eodem tit. vbi similis est propemodum tex. quo in loco gl. opponit de d. §. si vir vxori, & ad soluendam illam ἀντινομίαν admodũ laborat: & hoc in effectu dicit, quòd ciuiliter non transit possessio, sed naturaliter transit: Siue transit, sed non effectualiter, quia citò auocari potest, & illam sequuntur. Bart. Bald. & Salyc. ibi. Et vide quæ dicam infrà nu. 17.

Ex reali traditione in donatione viri & vxoris transfertur possessio.

12 ¶Sed quicquid sit de ea re, nihil est quod nos vrgeat, vt dicamus ea ratione, in casu illius §. transire possessionem, si appositum fuerit constitutum, vel precarium, sine alia reali traditione: sed illud bene ex eo text. sequitur, si appositum sit constitutum, vel precariũ fieri non posse, vt appositũ non sit. Sed quòd in eo casu habeat vim traditæ possessionis, potest lege impediri, nam lex ipsa id introduxit, vt constitutum eam vim habeat: neque enim haberet, nisi lex statuisset: potest ergo eadem lex eam vim tollere, aut generaliter, in omnibus casibus: aut specialiter, in certis speciebus: præsertim in contractibus nullis: cùm quod nullum est, nihil producere debeat. Et videmus etiam in quibusdam casibus, veram traditionem non transferre possessionem, vt in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. de qua nos multa in nostris legibus connubialibus, in gl 3. in verbo, *contracter*, in 14. q. vbi videre poteris. Et aliàs quoque lex potest facere, vt non quæratur possessio ex corporali appræhensione. l. quod sciẽs, & l. qui vniuersas. §. j. ff. de acq. poss. Et his quoque iunge quæ dicam in ij. ab hinc versic.

Quid probetur ex d. §. si vir vxori.

13 ¶Ad secundam igitur rationem d. §. si vir vxori, maturè pergendum est, quæ est in versi. & quid attinet. & est huiusmodi, quoniam non suadet æquitas, vt ex eo contractu non transferatur possessio: cùm ex hoc nulla omnino oriretur vtilitas, cùm semper donans & eam possessionem transferens, protinus eandem amittet: vt quæ perditur, quando quis animo desinit possidere. l. iij. §. in amittenda, & l. si quis vi. §. differentia. ff. de acq. poss. Ideo per fictionem legis, in d. §. si vir vxori, aliter induci nõ potest, nec debet: lex enim nunquam fingit, quando ex fictione nulla oritur vtilitas, vt per Bart. latè & subtiliter, in l. si is qui pro emptore, in materia fictionis inductiuæ. ff. de vsuca. Aliàs enim frustrà fingeret, cùm lex naturam imitata, nihil frustrà operetur. l. qui bis idem. ff. de verb. obli. & l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legat nomi. caue. cum infinit. concord. à me congestis in nostro opere, cui hic titulus, Nihil frustrà.

a ratio d. §. si vir vxori.

14 ¶Ex quibus illud videtur fieri, vt si in hoc casu, scilicet in contractibus inutilibus, non interueniat actus facti, id est, realis traditio, sed iuris tantùm, scilicet constitutum, siue precariũ, vel retentio vsusfructus, & alia huiusmodi, non transferatur possessio: nam cùm ea translatio sit iuris, & non facti, potest ab ipso iure impediri, vt iam diximus arg. scilicet à contrario sensu. d. §. si vir vxori. Et ita expressim voluerunt ibi Pau. Cast. ante fi. & Alex. col. iij. & iterũ vers. item habetis, & Soci. col. ij. versi. secunda conclusio, & Iaf. col. iij. in ij. lect. vers. ergo notabis, & idem Pan. conf. ccccl. j. ad euidentiam dicendorum, ante fi. lib. j. & conf. cxcij. super isto puncto occurrunt, col. pen. vers. plus videtur, lib. ij. Et refert ipse Paulus primo illo loco, ac etiam hoc postremo, ita determinasse Argentinum filium Raynerij Forolouiensis in publica disputatione, per gl. quæ id videtur voluisse in l. quod meo, in gl. j. ff. de acqu. poss. quæ dicit, & post eam Iac. Aret. possessionem quæ iuris & fictionis ministerio quæritur, scilicet per constitutum, vel aliàs, non quæri ex inutili contractu, siue causa iniusta, & non legitima, & ibi quoque ita intelligit Iac. Aret. d. §. si vir vxori.

Possessionem non quæri actis iuris ex contractu inutili.

15 ¶Quod & ipsum quoque voluit Bart. in l. cum falsa. C. de iuris & fac. igno. & non obscurè Bal. in l. si cum seruum. §. inter virum, circa medium. ff. de dona. inter vir. & vxor. & apertiùs conf. ccxij. pũctus talis est, A. B. C. col. j. lib. j. vbi id expressissimè voluit, nempe id, quòd ex inutili contractu nõ transfertur possessio per fictam traditionem, sed opus esse traditione corporali, per l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita. & Raph. Co. in l. si quis ante, & ibi post eum Soci. col. iij ver. sextò not. vterque per eũ tex. ff. de acq. poss. & rursum idem Raph. in d. l. si aliquam rem, col. iij. ver. & secundum hæc, eod. tit. & Ro. in d. l. quod meo, circa medium, & ibi Alex. col. vlt. eo. tit. & idem Alex. con. lxxxij. perspectis his. col. pe. ver. pro hoc facit, lib. ij. quod paucis verbis transmutatis repetitum est con. xl. lib. iij. atque

Addic.

iterum conf. 51.lib.vj.Io.Lup.in repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.§.lxxvj.col.ij.verf.ex quibus omnibus, & nouisſimè Bartolo.Chaſſan.conſi.vj. viſis themate,nu.55.

16 *Constitutũ & precarium accessoriũ principalis contractus.*

¶Nec hinc longè diſtat,quod ſcribit ipſe Bal.in l ex teſtamento,ad fi.C. de fideicom. conſtitutum, ſiue precarium eſſe acceſſorium contractus in quo apponitur. Et ideo ſi contractus non valet, nec eius quoque acceſſorium,quod ſui principalis naturam ſequitur. Et rurſum in d.l.non dubiũ, in xvj. oppo.& ibi Iaſ.col.pen.verſi item adde.C.de legib.& idem Bald.in l.in contractibus.in prin. in v.q. & ibi etiam Salic.C.de non nu.pec.& in l.ſi non ſortem.§.indebitũ.col.ij. ff. de cond. indeb.& in c. quò ad cõſultationem,ante fi.de ſenten.& re iudi.& in c.ij.col.vlt.tit.de feud.dat in vicem leg.commiſ.vbi tamen ſubdubitanter loquitur.& conſ.lxvj.inter virum & vxorem,lib.j.& Alberi. qui ita dicit fuiſſe determinatum,in l.pupillus.ff.de acquir.re.do.Saly.in l traditionibus col.vlt.verſic. quarto tertiò extra gl.C.de pactis.Imo.in d.l.ſi aliquam rem,col.iij.verſ.in eadem gl.ibi videor,& ibi Alex. col.v.verſi.prætereà nota dicit.ff.de acq.poſſ.Rom.conſil.clxxj.pro deciſione,col.ij.& conſi. ccxlvj. clariſsime aſſeſſor,col.j.Pau.Caſt.conſi.x.ſi vera ſunt,col.j.vbi dicit,quòd ſublato principali contractu,ſublatum etiam cenſetur conſtitutum in eo appoſitum:& conſi' xliij. videtur dicendum dictam cauſam,col.j.lib.j.Maſſuer.tit.de donat.verſic.item donatiò facta per patrem filio & tit.de poſſeſſor. §.item cùm quis dat rem,vbi loquitur & de conſtituto, & de retentione vſusfructus, vt ſcilicet ex his non transferatur poſſeſsio ex contractu inutili.& Alex.in d.l.j.ſi vir vxori,col. iij. verſic. per hoc decidi poteſt,& iterum in d.l.quod meo,col.vlt.ff.de acq.poſſ.& d.conſ.lxxxij perſpectis his, vbi ſuprà,lib.ij.& rurſum conſil.lxxxj.lecto & diſcuſſo,col.v.verſic.ex his ergo apparet,lib.iij.vbi id dicit ſing.Barb.in l.j.§.ſi quis ita,col.xvj.verſi.item dicebam,& ibi Iaſ.ad fi.qui id dicit not.ff.de ver.obli. & idem Bart.in c.vlt.col.pen.de precar.& conſ.xxviij.ſcripſit belliſsimè,col.v.verſi.& ſi diceremus, lib.j.& conſ.xliij.præclarè ſcribitur,col.xv.verſi.facit etiam quia cùm iſti,eod.lib.j. & conſil. xxxvj. ſapienter ſcripſit,col.xij verſi.ita dicamus,lib.xij.& conſil.xxxiij.bene etenim,col.ij.lib.iij.& conſil. xiiij.clementiſsimi optimi,col.ij.verſi.prætereà faciat,lib.4 & conſ.xxij.clementiſsimũ Deũ, col.5. verſi.capio nunc ſecundum,eo.lib.iiij.& conſi.xlix.quod eſt eiuſdem initij,col.antep.verſi.facit ſimile quod habetur,eo.lib.iiij.& conſil.lij.viſo celebri col.ix.verſi.ſecundò tollitur,eod.lib.4 Soc.conſi. lxxviij.licèt pendeat,col.j.verſi.primum probatur.li.iij.Corn.conſi.vj.licèt in hac,ad fin.lib.4.Fran. Cur.ſenior.conſi.viij.viſo inſtrumento,col.vlt.& conſi.lxxj ſuper controuerſia,col.v.verſi.tertiò reſpondemus.Guid.Pap.conſi.lxxxj.ad decem dubia,in vj.dubio.Iaſ.in l.ij.§.vlt.col.ij.verſicu. limita iſtud.ff.de acq.poſſ.& in d.l.ex teſtamento.C.de fideicom. vbi hoc dicit valde vtile ad multa, & quod conſulendo & allegando ſolitus eſt magnificare.& rurſum in l.certi condictio.§.ſi nummos, col.antepen.verſi.item contra deciſionem.ff.ſi cer.peta. & in l.principalibus,col.iij.verſi.vltra alios,eod.tit. & in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus,col.antep.verſi.ſecundò contra.ff.de verb.obli.& conſ.cxlvij. præſens conſultatio,col.ij.verſi.ex prædictis,lib.ij.& conſi.cxcix.quæritur an liberatio,ante fi.eod.li. ij.& conſ.cxxxiij.videtur in præmiſſa:col.pen. verſi.item quãdo contractus,lib.4.Carol.Rui.conſil. cxxxvj.primò videndum,col.vlt.lib.j.& conſ.lxix.diligenti,col.ix.nu.15.lib.3.vbi & idẽ dicit eadem ratione,de retentione vſusfructus.& conſ.xxviij in cauſa dominorum,col.iiij num.11.lib.v.& conſil. cxxvij.viſa facti narratione,col.iij.nu.14.eod.lib.v.Philip. Dec. nominatim etiam diſtinguens inter realem poſſeſsionem,& conſtitutiuam,in caſu d.§.ſi vir vxori,in l.contractus, col.vij.verſic. vltimò concluſio prædicta,& iterum in l.cùm principalis,nu.2.ff.de reg.iur.& conſil cxcviij.cuius ſuperſcriptio incipit,reſcriptum impetratum,col.pen.verſi.confirmatur hoc quia.& con.ccxlvij.in cauſa magnifici,col.ij.ver.quantum verò ad alia.& conſ.cclxvj.pro declaratione,col.vlt.Steph.Bertr.conſi ccxxiij.viſo conſultationis themate.nu.17.lib. .Matth.Affli.deci.Neapol.xl.caſus eſt iſte,col. pe.& deci.3jj.quædam Diana,poſt prin.Catel.Cota.qui id dicit ſingu.in memori.incip.conſtitutum.Hippol.Marſi.in l.pen col.xj.verſi.& vltra prædicta facit.ff.de quæſtio.& in repet.rub.de fideiuſſo. num. 252.& conſi.cxxv.æternæ lucis,col.iij.verſi.nam data inualiditate.Ludo.Gozad.conſil. xxviij. videtur prima facie,col.vlt.nu.36.& conſi.xciij.in cauſa Mutinenſi.col.1.verſi.prætereà & quintò, & col. vlt.verſi.ad quintum dico.Paul.Pariſi.conſ.lv.contractus,col.3.num.22.lib.1.& conſ.lix.viſo inſtrumento,col.4.num.25.eodem lib.1.Hierony.Gratus,conſi 50.reuerendiſsime,col.2.verſic. nec etiam probatur,lib.1.& conſi.lxix.cùm ſermones,col. vlt.num.20.eo.lib.1. vbi hanc dicit eſſe communem opin.& conſil.xl.antequam,col.3.num.31.lib.2.Adeò ſunt multi in hac re, vt nullam propemodum frequentiorem videas apud noſtros, vt magis mirer Iaſo. dicere in d.l.ex teſtamento. C. de fideicom.neminem illud dictum Bald.in eo loco allegare.

17 *Poſſeſsio an trãsferatur per realẽ traditionem ex contractu inutili.*

¶Sed & quod plus eſt, ſunt nonnulli, qui negant etiam ex vera traditione transferri poſſeſsionem, niſi præcedat cauſa habilis, & iuſta ad transferendum dominium. Et inter hos Iaco.Rauen.antiquus quidem ſcriptor,ſed omnibus noſtris commendatiſsimus,per gl.in d.l.quod meo,in prin.ff.de acqui.poſſeſſ. Sed ea gloſa loquitur in caſu eius l.quæ ipſa loquitur de ficta traditione. Ideo plerique omnes tenent contrarium,vt videre licet per Petrum Bel.Petri.Dynum,& cæteros in d.l. j. §. ſi vir vxori.ff.de acq.poſſeſſ. Saly.qui alios citat,in d.l.traditionibus,col.vlt.C.de pact.& in l. qui rem,col. quoque vltima,C.loc.& alios,quos ipſi nos citauimus in dd.noſtris legibus connubialib.gloſſ. v. in verbo,*contracter*,in xiiij.quæſtione,& vide quæ diximus ſuprà nu.11.incip.& hęc quidem.quod nos tantùm obiter attingere voluimus.

18 *Qui tenent ex*

¶Sed vt redeamus, ſunt multi, & quidem magna parte ex illis quos citauimus, verſicu.ab hinc ij.

atque ita

atque ita sibi contrarij, alterius opin. vt scilicet ex inutili contractu transferatur possessio per constitutum, aut alium actum fictum, videlicet gl. post Azon. ab ea citatum, in d. l. si aliquam rem, in gloss. vlt. & ibi Barb. col. j. versi. sed quæro vtrùm perdatur, Imo. Raph. Co. Pau. Ca. & Alex. ff. de acq. poss. glo. in l. qui rem propriam & ibi quoque Dyn. Cyn. Iac. But. Bal. Ang. & Sali. C. loca. Cyn. & Bald. in l. ad probationem, eo. tit. Bar. post. Dyn. in d. l. quod meo, col. j. & ibi quoque Angelus in fine, Paul. Cast. & Alex. col. ij. & iij. sibi in eadem l. quod magis mirum est, contrarius, ff. de acq. poss. Corn. qui tamen addubitat, cons. lxxxix. viso suprascripto puncto, col. antep. in fine vers. & si dicatur, lib. iij. & constantiùs cons. xx. viso dicto puncto, col. iij. vers. non obstat secundum. ibi, vel dato sine præiudicio, eo. lib. iij. Cæpola causarum criminalium consi. iiij. visa querela, col. ij. vers. nec obstat cum dixi, & iterum versi. nec obstat si dicatur. Soci. consi. xlix. in causa episcopi, col. ij. lib. iij. Carol. Rum. consi. cxxxvij viso instrumento, col. vlt. lib. j. Phil. Dec. con. ccij. vt præsens consultatio, col. iiij. versi. tertiò etiam fundamento. Stephanus Bert. cons. iiij. parum refert, nu. 16. & 17. lib. ij. & cons. ccxxxviij. contra donationem, nu. 2. lib. iij. Vt interim hîc taceam alios multos, qui tenent ex donatione inter virum & vxorem, patrem & filiumfamil. quæ & ipsa non valet, transire tamen possessionem per constitutum, quos tibi longo ordine congressi suprà in j. parte, nu. 49. hinc etiam fit. & sequenti. *cōtractu inutili transferri possessionem per constitutum.*

19 ¶Et hæc opinio confirmatur alio simili, scilicet, quòd confessio facta in contractu inutili valet, & probat contra confitentem, per d. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, vers. superest, & ibi Bart. qui dicit nota, col. ij. versi. oppone & videtur, Angelus, Imol. Pau. Cast. & latè Alex. consil. viij. versic. item inquantum, & latissimè Iason, col. antep. versi. nota etiam diligenter. ff. de verb. oblig. Ex quibus ipse Bart. etiam allegat l. iubemus. C. de sacrosf eccles. & l. j. & ij. C. si de vend. pigno. aga. & l. j & ibi not. Bart. de præscript. xxx. vel xl. anno. Et idem quoque voluit ipse Bart. in d. l. j. §. si quis ita, ad fin. & in l. decem etiam in fin. eo. tit. de verb. obliga. & in d. l. certi condictio. §. si nummos, & ibi quoque Rom. col. ij. versic. sed quid de confessione, & Iason col. antep. versic. successiuè inquantum. ff. si cert. petat. Bal. in d. l. j. circa medium, & ibi quoque Angelus, vt à multis citatur, licèt in meo codice non reperi, de præscript. xxx. vel xl. anno. Et hoc dicit Roma. vbi suprà, esse casum in l. ait Prætor. §. permittitur. ff. de minorib. Nam & quod huc accedit proximè, confessio facta in iudicio inualido, probat contra ipsum confitentem modò iudex non sit incompetens, Bar. in l. si confessus. ff. de custod. reo. Imol. Paul. Cast. Alex. & Iason in d. §. Chrysogonus. Panorm. in c. at si clerici, in princ. in ij. not. de iudic. cùm simil. *Confessio in cōtractu inutili valet.*

20 ¶Sed & hæc quoque opinio confirmari potest ex eo quod no. gloss. Bald. & alij nemine reclamante, in l. ab emptione. ff. de pactis, quòd licèt resoluatur venditio ex consensu partium, non tamen resoluitur constitutio precarij, licèt ea veniat accessoriè ad contractum, sitq; veluti pars illius. Id quod appertè ostendit huiusmodi constitutionem non regulari, vt nostri loquuntur, secundum naturam cōtractus, cui accedit. Quam rationem solus omnium præcedentium, quos viderim, nisi me fallat memoria, expendit ad id de quo nunc tractamus, Franc. Aret. in d. l. j. §. si vir vxori. ff. de acqui. poss. vbi tamen super hoc relinquit cogitandum, sed ita vt in hanc sententiā inclinare videantur, & Claudius Aquensis ibi. col. ij. versi. sed contra hanc doctrinam, de quo & nos dicemus infrà in xxix. limita. nu. 5. sed huic limitationi. *Resoluta uenditione non resoluitur precarium.*

21 ¶Sed quid hîc (dicet quispiam) diutius immoramur, quando vt suprà alicubi diximus, videatur esse textus apertissimus pro hac sententia, vt scilicet in donatione viri & vxoris, de qua loquitur d. §. si vir vxori, quem hîc interpretandum priuatim sumpsimus, sufficiat precarium ad transferendam possessionem? Qui quidem textus est in l. cùm hic status. §. si maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor. vix enim quispiam accedet glo. ibi, in verbo, precariam, quæ hunc intellectum, imò verò textum ipsum subuertere videtur. Nam & text. ibi satis declarat possessionem fuisse translatam in vxorem, & ita intelligit Bart. Quoniam & in id sufficere precarium in eo casu voluere plurimi, qui tamen eum tex. non allegant, quos tibi citaui suprà in j. parte d. nu. 48. hinc etiam fit. *Textus expressus pro posteriori opin.*

22 ¶De qua re loquens Soci. in d. l. j. §. si vir vxori, col. vlt. versi. aduerte tamen. ff. de acqui. poss. considerans paulò penitius, quid in hac tanta controuersia dici, excogitarivè possit, monet aduertendum esse, an aliud dici possit, in hoc interesse, vtrum actus sit omniuò nullus, sine spe reconualescentiæ, & tunc nihil operetur ficta traditio: An verò speretur quædam reconualescentia, vt in casu illius §. Nā ea donatio licet sit à principio nulla, confirmatur tamen morte donantis, si eam aliter non reuocarit, & tunc operetur ficta traditio possessionem: nam vti principalis contractus conualescit, ita & cōsequenter illa traditio, per d. l. cùm hic status, §. si sponsus, credo illum voluisse allegare d. §. si maritus. Subdit tamen cogitandum. *Soc. distinct.*

23 ¶Atqui prior illa opinio, quæ censet constitutum appositum in contractu inutili, esse etiam inutile, magis probatur curiæ nostræ Parisiensi, eámque sæpius sequi vidimus in nostra decuria: Tum quòd vt iam dictum est, id sit pars ipsius contractus inutilis: Tum quòd qui inutiliter vendit, aut donat, aut aliter alienat rem suam, manet dominus, vt antè erat: cum ex inutili contractu non transferatur dominium, vt etiam in donatione inter virum & vxorem, de qua hîc tractamus, est textus expressus in l. iij. §. si stipulanti, ibi, non fieri eius apparet. ff. de dona. inter vir. vxor. Ex quo illud continuò consequens fit, nec eo casu valere precarium, cùm rei suæ precarium consistere non possit. l. in rebus. §. j. ff. de precario. vti nec pignus, nec conductio rei suæ. l. si aliquam rem, ff. de acq. possess. & l. qui rem. C. locati. & l. ei à quo. ff. de vsuca. & l. neque pignus. ff. de reg. iur. & ibi concord. *Prior opinio magis probatur.*

24 *Confirmatio prioris opi.*

¶Adde & tu hanc partem quod ſcribit Bald.in d.l.non dubium,col.vj.in x.oppo.C.de legib. quòd ſi contractus eſt immediata cauſa poſſeſsionis,vt contractus precarij, tunc ſi contractus eſt inutilis, ex eo non transfertur poſſeſsio,per d.l.ſi aliquam rem,de acq.poſſ.& expreſsiùs in l.ſi quis antè. §.j. verſi.ſi quidem nummo vno,eo.tit. Et Bald. vbi ſuprà nuncupatim ſequitur Iaſon in ea ipſa l.non dubium,col.pen.verſic.in ſeptima & vltima.& Alex.in d.§.ſi vir vxori.col.ij.verſ.vnde concludit,& ibi quoque Soci.col.item ij. verſic.prima concluſio,& Iaſon col.iij.verſi.præterea not dixit Bald & ipſe Alex.in d.l.ſi aliquam rem.col.v.verſi.eiuſdem initij.ff.de acquir.poſſ & Hiero. Grat.conſil.xc. omiſsis argumentis,col.ij.nu.18.li.j.Et idem non obſcurè voluiſſe videtur Bart.in d.l.cum falſa,poſt medium,C.de iur.& fac.igno.

25 *Ad idem.*

¶Húcque ſpectat text.in l.vlt.ff.de conſtit.pecu.vbi ſi inſtrumentum eſt nullum, ſunt etiam nulla in eo contenta:& ſi non valet id quod principaliter actum eſt,ſic nec conſtitutio debiti,quæ in id facta eſt. Quem text.ad hoc dicit ſing.Bald.in l.ſi abſentis,col.vltim.C.ſi certum petatur.& Barb.conſil. xxviij.ſcripſit belliſsimè,col.vj.verſic.& ex iſtis videtur, lib.j. vbi dicit illum textum valde ſingul.& conſi.xliij.præclarè ſcribitur,col.v.verſi.& ſi diceremus,lib.j.& conſil.xxvii.à Ioue principium,col. iiij.verſ.& ſi dicitur amice,lib.iij.& conſ.xxxiij.bene etenim cuncta geruntur,col.ij.eo.lib.iij.& con. lx.illud in medium afferam,col.xxij.verſ.capio aliud,eo.lib.iij.vbi illum text.dicit ſing.& conſ.xxij. clementiſsimum Deum,col.vj.verſi.ex quo infero,lib.iiij.& in addi.Bald.in c.ij.titu. de feud. dat.in vicem legis commi.& Soc.conſi.lj.præſtantiſsime doctor,col.ij.verſi.confirmatur etiam,lib.j.& Iaſon in d.l.non dubium,col.penult.verſic.in ſecunda & tertia parte. C. de legibus.in l. ſub prætextu, la j.columna penultima,C.de tranſacti.& conſil.clxx.quòd prædicti Paulus,colum. ix. verſicu.& ſi diceretur,lib.ij.

26 *Contractus inualidus nō confirmatur per confeßionē in eo poſitam.*

¶Et per illum tex.dicit Bal.in rub.C.de conſti.pecu.col.ij.verſi.deinde venio ad cauſam,quod contractus inualidus, non confirmatur per confeſsionem in eo appoſitam. Et in d.l.ſi abſentis,ff.ſi cer. pet.dicit etiam per eum textum quòd ſi non valet contractus principalis guarentigionatus,ſiue cōfeſsionatus(ita enim & Bal.& alij huiuſce notæ interpretes vocant inſtrumenta,quæ ex ſtatuto habent executionem paratā Nec etiam valet confeſsio,vel guarentigia, ſiue præceptū. Quod & idē voluit ipſe Bal.in l.ſi non ſortem.§.j.verſi.ſed quid ſi inſtrumentū.ff.de condict.indeb.& in d.l.in cōtractibus,in fi.princ.C.de non num.pecu.& in l.hac edictali,col.iiij.verſ.ſed pone dicit ſtatutū. C.de ſecun.nupt.& in l.etiam,col.ij verſi.item quòd ſtatutum.C.de execut.rei iud.& in c.quod ad cōſultationem.col.vlt.paulò ante fi.extrà de ſent.& re iudi.Pau.Ca.in ea ipſa l.vlt.ff.de conſtit.pecu.Ro. in l.j.in prin.col.antep.verſ.tertiò iudicium & clauſula ff de verb.oblig.& in repet.l.ſi verò. §.de viro.in xxxiij.fal.ff.ſolu.matr.& conſi xxvj.in cauſa nobilis viri,col.vlt.& conſi.xlij.viſis quæ egregiè, col.j. Alex.in d.§.ſi vir vxori,col.iij.verſi.in ſimili,& ibi Iaſon in ij.lect.col.iiij.verſi.ego teneo iſtam. Idem Alex.conſi.lxxxj.lecto & diſcuſſo col.v.verſi.ex his ergo apparet,lib.iij.& conſi.cxcvj.perſpectis narratis,col.ij.verſi.non obſtat etiam,lib.vj.Corn.conſi.xxxj videtur in præſenti.col.iij. verſi.iuramentum,lib.iiij.Soc.conſi.xxvij.viſis inſtrumentis,col.vj.verſi.ſed in hoc non eſt,lib.iiij.Iaſ.in d.l.j. § ſi quis ita,col.vlt.in fi.ff.de verb.oblig.& in l.non dubium,col.pe.C.de legib.& conſil cxcix.quæritur an liberatio,ad fi.lib.ij.Roma.conſi.xlij.viſis quæ egregiè,col.j.ver.ſecundò quia nullo.& con. lxxvj.in cauſa nobilis viri,col.vlt.verſi.non obſtat illud in quo. Et idem quoque in confeſsione voluit Bart.l.poſt legatum, col.ij.verſic.item contra hoc oppono.& multis ſeq. ff. de his qui.vt indi.& Bal.in l.alia,col.j.C.eo.tit.vbi id declarant,quomodo intelligi debeat.

27 *Diſtinctiones, reſtrictiones, & limitationes ſuperiorū.*

¶Sed hoc tamen lector amantiſsime, ne decipiaris, non perpetuò verum eſt, ſed patitur plurimas diſtinctiones,reſtrictiones,ſiue limitationes,quas ne te diutius detineam,videre poteris,ſi tibi libeat, apud Rom.conſ.cccl xiiij.cuius exordium,hæc confeſsio,& latiùs apud Alexand.in d.l. ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus,col.viij.verſ.item inquantum,& col.ſeq.ff.de verb.oblig.& latiſsimè per Felyn. poſt alios multos in c.cum venerabilis,col.viij.& ſeq.in ij.concluſione,extra,de excepti. Ex quibus poteris depromere,quæ in rem tuam eſſe videbuntur.

28 *Clauſulæ omnes in contractu appoſitæ, ſequuntur naturam ipſius.*

¶Sed & huc referendum eſt,vt redeamus,quod voluit gl.no.in l.ſi patronus.§ patronū,in verbo,Fauiana.ff.ſi quid in fraud.patro.quòd omnes clauſulæ in contractu appoſitæ,ſequūtur naturam ipſius contractus principalis,vt ſi is contractus reſcindatur,vel annulletur, ita etiam pactum euictionis,vel pœnæ in eo appoſitum.Et eā gl.ad hoc commendat Bal.in l.imperator,in j.lect.col.pen. verſic.item caſſato principali,ff.de ſtat.homi vbi per eam dicit,quòd caſſato principali, cēſentur & caſſata omnia in eo contenta.& idem Bald.in l.j.col.iiij.verſ.quæro vtrum iuramentum.C.de inof. donat. vbi & per eam dicit,quòd reſciſſo principali contractu,non ſolùm intelligitur reſciſſus pœnalis,& quodlibet acceſſorium,ſed etiam iuramentum.& conſil.ccclxxv.certum eſt quòd filia,col.ij. verſic.item qui confitetur,lib.iij.vbi illam dicit no. & conſ.cccc xl.factum proponitur eſſe tale, Franciſcus, col. ij.eo.lib.iij.& conſil.incip.filia inſtituta,vt à quibuſdam citatur, vbi illam dicit auream. & Roma.d. conſi.xlij.col.j.vbi eam dicit no.& ordi.& conſ.cxv.viſo compromiſſo,col.ij.verſ.his ergo præmiſſis,vbi & ad hoc alia quædam adducit,quæ tu illic videre poteris.& rurſum conſil. cxlvj. clariſsime aſſeſſor,col.j.Ang.Aret.qui eam ſignandam dicit in §.fuerat,col.xj.verſic.ergo eodem modo,& ibi Iaſo.col.xxxvj.in paruis,nu.76.ſecundò motus eſt,Inſtit.de actio.Barb.qui eam prope vbique dicit in ſing.d.con.xxviij.ſcripſit belliſsime.col.vj.ver.& eodem modo conſtitutum,lib.j.& conſ.42. illud in mediū afferam,col.viij.ver.non obſtat ſi dicatur, eo.li.j.& con.xxxvj.ſapienter ſcripſit propheta,

col.antep

col.antep.versi.prætereà remissio,lib.2.& consi.lvj.sapienter scribit Psalmista,col.x.vers.& maximè quia illa clausula,eo.lib.2.& cons.xxxiij.bene etenim,col.2.lib.3.& cons.lx.illud in medium afferam, col.22.sub versi.capio aliud dubium,eo.lib.3.& consi.lxxiij.à Ioue principium,col.4.versi. ita dicimus in proposito,eo.lib.3.& cons.lxxvj.illud in medium,col.vlt.eo.lib.3.& consi.xiij.clementissimi, col.2.versi.prætereà & faciat,lib.4.& cons.xlix.clementissimum Deum,col.antep.versi. facit simile quod habetur,eo.lib.4.& consi.lv.elementiss.& omnipo.col.8.versi.an ista se extendit eo.lib.4. Soci. cons.xlix.consilus.&c.in primo,col.3.versi.prætereà omnes clausulæ,lib.1.& con.lxvj.visa donatione,col.3.versi.nec etiam contradicunt,lib.3.vbi illam glo.dicit no.& consil.ciij.in casu conuentionis, col.3.versi.item.si quictantia,eod.lib.3.vbi & illam dicit not.Ias.in d.l.principalibus,col.3.versic.vltra alios.ff.si cer.pera.vbi illam solennem appellat.& in d.l.j.§.si quis ita,in fi.ff.de verbo.oblig. vbi eam sing.dicit.& consi.lxxxij.viso testamento,col.3.versi.tertium principale,lib.3.

29 ¶Et de pœna quoque apposita in pacto siue,contractu inutili,vt etiam ea sit inutilis . ita vt peti aut exigi non possit,præter multos ex his quos suprà citauimus,tenuit etiam gloss.quam nullus illorum citat,in c.significantibus,in gl.vlt.extrà de offi.de leg.& alia gloss.in c.ij.in verbo,pœna,& ibi Inno. in prin.Per.Anc.in j.no.Ant.in ij.no.Imo.in j.not.& Panor.circa medium,extrà de preca.Imò verò est tex.in id optimus in l.stipulatio hoc modo concepta,& l.si homo.ff.de verbo. oblig.& in l.quod bonis.§.j.ff.ad leg.Falci. Tu tamen super ea gl.in d.§.patronum,citata in prin.versi.præcedentis , vide omnino Alex.cons.cxxxvij.hoc initio,visa quali quali petitione,col.ij.vers.nec obstat prædictis, lib.vj. Et super eo quod de pœna diximus,vide etiam gl.& alios in l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de ver. oblig.& Panor.in d.c.2.vbi suprà de precar. *Pœna nulla ex cõtractu nullo.*

30 ¶His quoque concinit,quod pulchrè tradit Bal.in d.l.si ex cautione,col.2.versi. secundò quærit gl. C.de non numera.pecu. quòd quemadmodum confessio mutui ex literis ,non producit efficacem obligationem ante biennium transactum,sic nec renunciatio non numeratæ pecuniæ inserta in illa confessione:nam renunciatio,inquit coniũcta confessioni , intelligitur secundum naturam eiusdem confessionis:vt si hæc non valeat,nec illa quoque huic adiuncta:aliàs implicaret contradictionem, essetq; contra naturam substantialem actus, vt ibi subtiliter ostendit. Et idem in effectu ante illum voluit Bart.ibi in fi.cuius in ea re verba multum commendat Imo.in c.si cautio,col.ix.versic.an autem possit renunciari,de fid.instrum. *Renũtiatio apposita in contractu inutili, & ipsa inutilis est.*

31 ¶Quin & generaliùs voluit ipse Bart.in l.vlt.§.item quæsitum per illum tex.ff.de condict. indeb. quòd nulla quæuis renunciatio valet: si actus principalis in quo fuit apposita , non valeat: quasi per omnia renunciatio ipsa sequatur naturam actus principalis. Quod dictum pro sing. reassumit Iason in §. fuerat,char.x.in paruis nu.76.& seq.Insti.de actio.& idem voluit Pau.Cast.consi.cxliij. viso processu & attestationibus , col.j versic.nec etiam obstaret,lib.2.vbi allegat Bald.in d.l.in contractibus, in fi.prin.C.de non.nu.pecu.& idem Pau.in l.vlt.versi.item debes scire.C.plus vale.quod agit. Et facit quod voluit Bal.in l.si diuersa,circa medium,vers.veniamus,& ibi Raph.Fulg.col.3.versi. ex hoc instat.C. de transac. quòd renunciationes appositæ in compromisso, intelliguntur si actus principalis habet effectum.sequitur & commendat Alex.consi.xxij.viso instrumento syndicatus col. 1. lib.1.& Ias.qui id dicit sing.in l.sub prætextu,la 1.ad fi C.de transact. *Renũtiatio sequitur naturã actus principalis.*

32 ¶Finitimum est & quod voluit glo.not.in l.emptione.C.plus valere, quod agit. quòd sicut non valet contractus simulatus,sic nec iuramentum in eo appositum:propterea is contractus non capit robur ex ipso iuramento,tanquam & ipsum simulatum præsumatur. Et eam sequuntur Bal. Ang.qui illam dicit sing.& Saly.ibi & Pau.Ca.in l.vlt.eo.tit.& Bar.in l.cùm quis decedens.§.Titia, & §.codicillis.ff.de lega.iij.& in l.Seius & Augerius,post medium,vers.refert etiam hìc. ff. ad legem Falci. & Bal.in l.1.col.1.vers.modò solet dubitari.C.de oper.liber.& in l.ne pattonis,col.vlt.eo. tit. & in l.1o gasti.§.si tibi,col.vlt.in noua lec.ff.si cer.pe.& in l.vlt.ff.qui satisd.cog. vbi declarat ipse Bald. in hoc casu,an opus sit petere relaxationem iuramenti.& idem Bal.in ru.ff.de iureiur.col.vlt.Ang. in l. j.in fi.C.de dot.cau.non nu.vbi & eam gloss.dicit sing.Card.Flor.qui eam dicit no.in c.ad nostram, col. vlt.vers.secundò quæro,& ibi quoque Imo.col.item vltim.versic.an autem iuramentum.Pan.in iij. no.Barb.col.3.& Ant.Burg.qui id post alios declarat,col.ix.versicu. ex tertio not.extrà de empt.& ven.Pet.Anch.in c.accessorium,col.6.ver.ex prædictis possumus dicere,ibi,similiter non firmat,de regu.iur.lib.vj.Anto.in c.cum contingat,col.antep.ver.octauus quando lex,& ibi Imo.col.col.lxxv. in vij.membro suæ distinctionis,ver.iuxta prædicta potest esse dubium,& Pan. qui id latè declarat, col.xij.versi.annecto nunc aliud dubium,de iureiur.Imo.in l.nemo potest,col.xxj.ver. item adde ei quod tangit,& ibi Alex.col.4.ver.sed est dubium quid si in instrumento,& Ias.col.8.ver.tertiò principaliter.ff.de leg.j.Pan.in sua disputa.incip.stante statuto,col.2.ver.quinto Pau.Ca.in l.contra legẽ, in fi.ff.de leg.& in l.si quis pro eo,col.3.ver.adde quintũ casum.ff.de fideius.& d.con.cxliij..col.1.li.2. & con.cxlv.visis his quæ narrantur,col.pe.in fi.eo.lib.2.& con.cccvj.quanquam longa sit,col.2.ver. item non obstat quòd contractus,lib.2.vbi id declarat Ro.con.xliij.ex suprà narrato themate , col. 2.ver.secunda ratio est.& con.ccxciij.præsupposito,in 2.dubio.& con.ccccxx.circa propositã consultationem.col.4.vers.nec refragatur tex.Alex.in l.si donatione,col.3.ver.pro ista opin.etiam.C.de collatio.Cepol.in tracta.de simulatione contractuum,in 7. præsumptione.Corne.consi.cxxxv.visis articulis,col.3.in fi.lib.1.& consi.284.in præsenti consultatione,col.vlt.eod.lib.1.& cons.ciij.circa primum, col.2.lib.2.Maria.Soci.inter cons.Bart.Soci.filij.consil.lxv.circa primam quæstionem. col.an- *Iuramentũ appositum in cõtractu simulato non ualet.*

tepen.ver.sed tamen quicquid fi.& ipse Bar.filius consi.seq.frustrà plenitudini,col.vj.versi.secundò principaliter,lib.1.& consi.clv.præstantissime doctor,col.vlt.versi.forte posset dicere,lib.2.& consil. cclxiij.visis in instrumento,col.ix.versi.non obstat etiam iuramentum,eo.lib.2.Barb.in cons.ix.col. xix.versi.præterea faciat & iterum,col.xxij.versi.capio aliud dubium,lib.3.& consi.lxx. illud in medium referam,col.xiij.versi.& si dicatur,eo.lib.3.Guid.Pap.consil.clxxx. circa processum declarationis col.pen.Iason qui vbique fermè dicit sing.in d.l.non dubium,col.ij.C de legi.& in auth.sacramenta puberum,col.vlt.C.si aduer.vendi.& in d.§.fuerat,char.xj.in paruis,versic.aliud singularissimum,Insti.de actio.& consi.xxxvj.factum sic se habet de anno,col.2. versic. dicit etiam magistraliter,lib.1.& Vital.Camb.in tracta.clausula.tit.an iuramentum valide contractum simulatum.Steph. Bertr.consi.ccxxxv.viso processu,in fi.le ij.Hippo.Marsi.in repet.c.at si clerici,num.clxix.de iudi.& consi.cxxv.æternæ lucis,nu.37.

33 *Si contractus est simulatus, omnes eius clausulae præsumuntur simulatæ.*

¶Nam & quod generalius est,si contractus est simulatus,quælibet clausula in eo apposita, & simulata quoque præsumitur ex sententia Bar.loquentis in renunciatione,in l.nemo,col.2.versic. quæro an renunciatio.ff.de legat.1.& Ro.consi.clxxj.pro diuisione consultationis,iterum consi.ccxlvj. clarissime assessor col.j & Iason consi.clxx.quòd prædicti Paulus,col.6.vers.item si contractus,lib.2.& consi.cxxxiij.videretur in prædicta consultatione, col.vlt.versic. item quando contractus,eo.lib.2. Lud.Gozad.con.xxviij.videtur prima facie,col.4.versi.sextò hoc ampliatur.Et nūcupatim de clausula constituti,vel precarij apposita in contractu simulato,dicemus in seq.limitat. versic. 2. quod ita intellige.Quod non ob aliud est, quàm quòd huiusmodi clausulæ, & cæteræ mutuantur naturam principalis contractus,in quo apponuntur.

34 *Idque etiam si cōtractus talis tantùm præsumitur.*

¶Et hoc quidem procedit,non solùm quando contractus verè apparet aut probatur esse simulatus, sed etiam cùm talis tantùm præsumitur,quia tunc etiam iuramentum super eo interpositum,præsumitur simulatum:ideóque nec dat aliquod robur contractui,vt voluit Iac.Bel. in statuto præsumēte simulatum cōtractum factum à minore,vel muliere sine certa solennitate,in sua disput.incip.lex Perusina Bart.etiam loquens in contractu,qui præsumitur dolosus,in l.omnes populi, col.viij.in iij. q.prin.ver.si statutum diceret,quòd minoris contractus,ff.de iustit.& iure item Bal.Sal.& recentiores,in d.auth.sacramenta puberum.C.si aduer.vendit.Bal.in repet.l.2.col.37.ver.super quinta quæstione,& iterum,col.xlij.versi.quartum remedium.ff.de iureiur.Per.Aneh.in repet.c.j.in ix.q.princ. extrà de constit.& in repet.c.ea quæ fiunt,col.xij.in iij.q.versi.in his etiam casibus,de reg.iur.lib.vj. Panor.in c.cùm contingat,col.xij.& primò sciendum,& Soci.qui multos alios adducit concor. con. lxvj.frustrà plenitudini,col.6.vers.secundò principaliter,lib.j.

35 *Iuramentū sequitur naturā contractus, in quo apponitur.*

¶Sed & illud generale est,vt iuramentum sequatur naturam contractus,super quo interponitur,per tex.qui ad hoc quotidie allegatur,in l.vlt. vbi id not.Bar.Bal.Saly.Pau.Ca.& alij. C. de non nu.pec. & eum sin.ad hoc dicit Imo.in c.si cautio,col.1.versi.an autē posset,de fid.instru.& Pan.in sua disput. incip.stāte statuto,col.7.ver. tertium membrum.Sed est melior tex.in l.sed & si possessor. §.itē si iuraueto,& ibi Ias.in ix.no.ff.de iureiur.Et ad idem quoq; est tex.in l.eum qui,co.tit.& in l.ad legere.§. vlt.ff.de iure patro.& in l.si quis inquilinos,§.vlt.ff.de leg.j.& in l.vlt.ff.qui satisd.cog.& in l.toris gētium.§.prætor ait.ff.de pact.& in d.l.non dubiū.C.de legib.& in c.si diligēti, de foro compe.& in c. quemadmodū,de iureiur.vbi & ipse Panor.in 7. no.hoc item no.quòd iuramentum appositum in contractu,recipit omnes conditiones,& subauditiones,atq; limitationes,quas habet ille contractus. Et ita quoq; voluit Oldr.consi.95.ex forma istius,col.vlt.& con.231.vt eius de quo quæritur,col.j.& Spec.tit.de arbit.§.j.ver.arbitrator verò.Bal.qui & ad hoc illam l.vltim.dicit sing.in c.quæ in ecclesiarum,col.v.versi.dices tu nonne,de consti.& ipse Bal.consil.cxv. verba dicunt, in fin.lib.j.vbi dicit per eam l.& alia iura,quòd si principale fiat caducum, ita quoque iuramentum annihilatur. Angel. consi.cccxv.statuto cauetur.Petr.Aneha.consi.cccxxx.visis facti narratione,col.v.versi.ex istis concluditur.Ant.in c.j.col.xiij.versi.sed dubium est,& ibi etiam Pan.col.ix.vers.secunda quæstio. de iudici.Et idem Ant.in c.Quintauallis,col.pen.in prin.de iureiur.& Barb.consi.lxiij.sempiterna,col.pe. vers.præterea faciat,lib.2.& consi.xlix.elementissimum Deum,col.7.versi.faciat simile quod habetur,lib.4.vbi eam l.vlt.dicit valde sing.Corn.consi.cij.in causa licèt videatur,col.j.lib.j.& consi. xj.in præsenti consultatione,col.9.vers.insuper,lib.3.& doct.vbique.

36 *Iuramētum in materia alternatiua positū, & ipsum alternatiuum est.*

¶Ex quo & illud proficiscitur, quod pulchrè voluit,neque enim id omittendū visum fuit) Inno.in c.per tuas,col.j.in verbo, de obseruando,extrà de arbitr, quòd iuramentum simpliciter præstitum, in materia de sui natura alternatiua,debet etiam intelligi alternatiuè,vt principale,super quo interponitur.quod dictum pro singu.& pulchro commendat Panor.in c.ex parte,le 2.col.2.de cleric.non resid.& pro nota.idem Panor.in d.c 1.col.ix.vbi suprà,de iudici.

37 *An tamē semper iuramentū sequatur naturā principalis.*

¶Qualiter tamen intelligitur quod dictum est,generaliter iuramentum esse intelligendum , secundùm naturam principalis contractus,& an semper sit verū, vide per Bart. in l.si quis pro eo.col.vlt. in viij.membro.ff.de fideiusso.Imo.in d.c.per tuas,de arbitr.& in d.c.j.& ibi Fran.Arer.& latè Phil. Dec.in priore lect.col.xj.vers.sextò fallit quod dicitur,& multis seq.per totam vj.fallen. de iudici.& omnino Alex.in l.stipulationes non diuiduntur,col.ix.versic.non obstat,l.fi.de verb.oblig. & consil. xxxviij.visa petitione Antonij,col.iij.ver.non obstat prædictis,lib.iij.quod repetitur consi. cxxxvij. lib.vj.& Ias.in l.si insulam,char.vlt.in xv q.Bar.ff.eod.tit.& in l.decem,col.v.vers.primam regulam, eodem titu.& in l.si conuenerit,col.2.& 3.ff.de iurisdict.om.iudic.& in d.l. sed & si possessor.§.itē si iurauer

iurauero ff.de iureiuran.& in l.si pecuniam,in princ.col.penult.vers.vel responde, & seq. ff. de condicti.caus.dat.

38 ¶ Adde & quòd stipulatio in alio contractu quàm ipsius stipulationis apposita sequitur naturam ipsius contractus l.cum mota,& ibi Ang.qui eam ad hoc in suo casu dicit fin.col.ij vers.sed tunc instatur,& Alex.col.j.in iiij.not.Ias.col.quoque j.in ij.no.C.de transact.Et l.si stipulatus,in prin.ff. de vsuca.& l.v.§.conuentionales.ff.de verb.oblig.& l.damni infecti quidam.ff. de dam. infe. & l. ij. §. parui.ff.de priui.credi.& l.j.§.bellissimè.ff.vt legat.nomi.caue.& l.si legati,iuncta gl.ff. de lega. j. & voluerunt Ang.Imo.& Alex in d.l.stipulationes non diuiduntur,ff. de verb. oblig. Franc. Aret. in l. sciendum,col.iiij.vers.ij. hoc limitatur.ff.eod.tit.& Franc.Cur.senior consil.l. memoriæ recolendæ, col.xvj.vers.octauò adducunt,nu.86.Et idem de stipulatione apposita in alio quouis actu, vt ipsius naturam sequatur,tex.est in l.eum qui.§.qui iniuriarum,in prin.& ibi Bart.& alij. ff. si quis cautio. Ad quæ bene facit quod tradit Bart.in l.vlt.per illum textum.ff.de solutio.& in l.cùm quis decedēs. §. codicillis.ff de legat.iij.& Bald.in c.j.ad fin.tit.de vas.qui contra constit.Lothar. *Stipulatio sequitur naturā principalis cōtractus.*

39 ¶ Adde item quod scribit ipse Bart.in l.si iure.in vlt.quæst.ff.de legat.iij.quòd si non valet testamētum,nec etiam valet clausula cassans & irritans in eo posita,quod & post eum voluit Bald. in l. sancimus,col.j.vers.de ista autem clausula.C.de testa.& Ias.in d.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus, col. xvij.vers.tertiò facit.ff.de verb.oblig.Et quod item tradit Bald.l.seruus filij §.eum qui chirographū. ff.de leg.j.quòd statutum annullans instrumentum ob gabellam non solutam,intelligitur etiam annullare quamcunque obligationem in eo contentam quem.sequitur Rom.cons.87.in causa vertente inter communitatem,paulò ante fin.Et quod denique scribit Alber.in l.si procurator.ff.acqu.rerum domi.quòd ex contractu nullo quis non tenetur de euictione,quia si non valet expressum, nec tacitum,quod illi accedit,valet. *Testamentū si non valet, nec clausula cassās in eo posita valet.*

40 ¶ Confirmantur & superiora per regulam illam generalem, accessorium sequi naturam sui principalis.c.accessorium,de regu.iur.lib.vj & ibi concor.adductæ à gl.Dyno,& Io.And.Et ita quidem,vt quod statutum est in principali,censetur quoque statutum in accessorio,per tex.not. in l. iij. §. sed si quid,& ibi Bald.qui id not.ff.de nego.gestis.Et facit etiam tex.in l.etiam si non dotem.& ibi Bart. & Bald.C.de iure doti.& in l.inter socerum.§.cùm inter.in fin.ff. de pactis dot.Et cùm principalis causa non subsistit,nec ea quidem quæ sequuntur,locum habent.l.cùm principalis, & l.nihil dolo. §.cùm principalis,de reg.iur.& ibi cōcor.per gl.& doct.Et facit item l.iij.§.qui habet.ff.de ser.rus. rusti.prædio.quæ ad hoc solet allegari,quòd si non valet actus principalis,nec illud quidē valet, quod venit accessoriè,& in consequentiam de quo etiam per gl.& Cy.in l.j.ff.de iurisdict. omn. iudic. & & Bald.in l.& si is.C.de prædi.mino.& per Cano in c.si diligenti, de foro competen. & in c. inter dilectos,de fid.instrumento.& Antonin in c.cùm inter,col.j.de re iudic.vbi illud notat ex eo, quòd data nullitate instrumenti concessionis cassantur omnia accessoria & consecutiua ad illud instrumentum,& ab illo originem trahentia.Vt non abs re consuluerit Rom.cons.cccxlviij. inquiritur, in fi.quòd remisso delicto,licèt non sit expressa qualitas ipsius delicti,videtur tamen remissa qualitas,quæ est accessoria.ad quod etiam allegat l.in delictis.§.si detrecta. ff. de noxa. & l. iij. C. depos. Quæ fuit ante eum,licèt non interuenerit sententia Bald.cons.cclxxviij.videtur mihi,in fi.lib.iij. *Accessorium sequitur naturā principalis.*

41 ¶ Stante ergo ea opinione,quæ vitiat constitutum , vitiato contractu principali,quæ vt diximus,receptior est.Eam tamen intelliges procedere , cùm statim à principio contractus erat nullus : nam tunc omnia inde secuta tanquam ab eo dependentia eiúsque accessoria corruunt. Aliud autem est si ab initio contractus valuit , sed postea ex consensu partium aut alia quapiam causa annihilatur: Tunc enim quia constitutum semel operatum est suum effectum,& eum quidem effectum separatum à contractu,scilicet translationem possessionis quæ aliud est quàm venditio,donatio,aut altus quiuis contractus.Ideóque non annihilatur hic effectus,vt in simili probatur ex his quæ scribunt Bart.& alij in l.filius qui in potestate.ff.de liber.& posth. *Constituti effectum manet cū si cōtractus ab initio validus postea inualidetur.*

42 ¶ Et hoc quoque in hoc nostro casu,ne autoritate deficiamur,satis voluisse videntur, qui dicunt re vendita & simul tradita per constitutum,non sufficere ad dissolutionem huiusmodi cōtractus simplicem consensum partium:nisi & fiat retraditio,saltem per constitutum,quos suprà citauimus in j. parte,nu.19.fit item vt si venditor.Ex quo intelligis,quòd licèt venditio quæ ab initio valebat , ex pòst facto resoluatur,non tamen resoluitur constitutum.Et ad hoc eam sententiam ponderat Fran. Aret.qui tamen dicit super hoc cogitandum,in d.l.j.§.si vir vxori,col.ij.vers.adde ad prædicta.ff.de acq.poss.& post eum Socin.limitans per hoc principalem limitationem,col.etiam ij.vers.notabis tamen,& Claud.Aqueo.col.quoque ij.vers.sed contra hanc,vbi hinc occasione sumpta fecit eam distinctionem,quam supra diximus.Et ad eam benè facit quod diximus in præcedenti limitat.nu.5. *Confirmatio dictæ declarationis.*

43 ¶ Quæ & ex hoc potest confirmari,quòd aliàs facilius conseruatur quod à principio valuit, quam quod statim in principio nullum fuit:poteotiúsque operatur nullitas in principio ad impediendum, quàm ex pòst facto ad resoluendum.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.& l.j.C.de vsucap.transfer.& c.quemadmodum,de iureiur.vbi in hanc sententiam citatur illud Ouidij, in v.lib. de Trist.eleg.vij. *Ad idem.*

Turpius eiicitur,quàm non admittitur hospes.

Et quod de casu nostro loquens tradit Iason in d.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus, col. antep.vers. quartò facit.ff.de verb.obli.Quódque etiam in simili dicitur,faciliùs vires,quæ ab initio valuerũt,

sed posteà perierunt, recuperari: quàm quæ ab initio non valuerunt, confirmari. l. qui ex liberis. §. testamento, & ibi Bart. ff. de bono. poss. secun. tab. quam in id expendit gl. in l. si ibi testamentum, & ibi quoque idem Bart. & Franc. Are. ff. de testa. ideo Ioan. And. in addi. Spec. eod. tit. de testa. §. in primis, in addit. nei. huic quæstioni. vers. occurrit, dicit plus nullitatis habere id quod à principio non subsistit, quàm quod ex post facto deficit, per l. posthumus, ff. de iniusto test. iũct. l. si filius. ff. de lib. & posth. cum aliis multis concord. à me collectis in repe. l. si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu. 139. à quibus. C. de reuoc. donati.

44 ¶Hæc sunt amice lector, quæ satis appositè, ni fallor, adduci possunt ad hanc nostram principalem limitationem. Sed quoniam suprà in prin. eiusdem diximus, factum fieri infectum non posse, non solùm à lege vel homine, sed nec à Deo quidem: illud sanè intelligendum est (vt id obiter dicam) ne quis erret, vt scilicet, lex non possit facere, quin id factum sit, quantùm ad rem ipsam, quod semel factum est. Potest autem facere lex vel legislator, vt pro non facto habeatur, quantùm ad iuris effectum, siue rei ipsius validitatem, vt nostri loquuntur, per tex. in l. iubemus nulli. §. j. in fin. ibi, ea quæ contra legem facta sunt, pro infectis habenda sunt. C. de sacro. eccle. & d. l. non dubium, ibi, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habeantur, & ibi Bart. col. iij. vers. oppono quòd secundùm hæc. & seq. & Sali. qui id declarat, col. vij. vers. & sunt expeditæ. C. de legi. & l. cùm ea. C. de transac. & l. j. C. qui pro sua iurisd. & l. creditor, in fi. C. de dona. inter vir. & vxo. & l. diuo Marco. C. qui manu. non pos. & l. si ex precario. C. si cert. pet. & l. hac consultissima, in prin. vers. non subscriptum autem. C. de test. & l. vlt. ad fi. C. de decuri. lib. x. & §. j. vers. si verò minus fuerit, in auth. de non alie. reb. eccles. ibi, & pro non facto ponit, vbi Accursius supplet: quantùm est de iure, sed factum ipsum infectum fieri non potest, & in c. j. §. pactiones, tit. de pace Constantiæ.

Lex potest facere, vt factum pro infecto habeatur.

45 ¶Et ne putes id tantùm fieri in constitutionibus principum, & Imperatorum, qui omnia sibi vel impossibilia facere, licere, & posse putant: habes & similes tex. apud nostros Iurisconsultos & alios, licèt non adeò frequenter, videlicet in l. j. §. sed à volentibus, ibi, pro non facto est. ff. de his quæ in testa. delen. & in l. j. in fi. ff. vnde vir & vxor, & in c. imperiali. xxv. q. ij. & in c. ad nostram, & ibi Philip. Fran. qui id no. in ij. not. extrà de appe. & in c. quæ contra ius, de re iu. li. vj. & in cle. j. ibi, eas haberi volumus pro infectis, de immu. eccl. vbi gl. ex eo putat excõmunicatum vi constitutionũ quæ illic pro infectis habentur, non egere absolutione. Et hic no. vnũ sin. quod mox dicemus, vers. ab hinc ij.

Et non solùm lex principis, sed & iurisconsulti.

46 ¶Sed illud primùm dicere volumus, quòd vt lex potest facere vt factum pro infecto habeatur: sic & è diuerso, vt non factum pro facto, auth. si qua mulier. C. ad S.C. Velleia. & c. is qui fidẽ, de sponsa. Tametsi facere non potest, vt non factum sit factum, vt suprà diximus ex Cicerone. Potest item facere, vt non scriptum pro scripto habeatur. c. cum M. Ferrariensis, & ibi Bal. qui eum text. ad hoc dicit sing. col. iiij. vers. item illud, extrà de consti. Sicuti è contrario scriptum pro non scripto, per l. conditiones contra edicta. ff. de condi. insti. & l. quæ in testamento, & l. quod adhibitus. C. de his qui sibi adscri. & l. sancimus, in princ. C. de donat. & l. diui. §. vlt. ff. de iure codicil. & l. ciuitatibus. §. Lucius. ff. de lega. j. & l. si quis mihi bona. §. si quis planè. ff. de acq. hæred. & l. si Titio. §.) ff. quando dies lega. ced. & d. authen. si qua mulier. C. ad Velleia. & §. sed & quod sancitum est, in auth. de nupt. vbi etiam probatur gestum haberi pro non gesto, quod propè idem est. Item adiectum pro non adiecto. l. ea quæ ad dandum. ff. de reg. iur. & ibi concor. Traditum pro non tradito. l. si me in vacuam. ff. de acqui. poss. & voluit Bart. in l. j. §. si vir vxori, post prin. ff. de acqui. poss. & Philip. Deci. cons. 467. bene & consultè, col. vlt. quod admodum huc spectat. nam si lex facit, vt verè traditum pro non tradito habeatur, multò magis facere potest, vt quod verè non traditum est, sed pro tradito habetur (vt est in constituto vel precario, quæ non sunt veræ traditiones, vt diximus suprà, in princ. j. ampliationis) pro non tradito habeatur in contractibus inutilibus. Sic quoq; datum pro non dato, quod non longè abest à superiore. l. j. ff. de in ius vocan. Non scitum pro scito, cle. j. de conces. preben. vt ex ea not. Franc. Cur. d. cons. Soc. & Fely. in d. c. j. col. vij. in ij. ampliat. de constitut. & Albert. Bru. cons. j. circa primum articulum, col. vj. vers. potest enim princeps. Institutum pro non instituto, l. quoties. §. tantundem. ff. de hæred. instit.

Lex non factũ pro facto facere potest.

47 ¶Ex ea autem cle. j. de immuni. eccle. (vt ad eam redeamus) gl. fin. ibi dicit colligi, quanta sit Papalis potestas, circa ea quæ simpliciter sunt de iure positiuo: quia illa, inquit, reuocat, vt extũc. Ex quo & tu poteris notare, posse principem facere, vt res factæ habeantur pro infectis, etiam quo ad effectus præteritos. Et ad hoc illam ibi nuncupatim ponderat Pau. Liaz. & Car. Flor. qui illam dicit sin. in vij. no. Imo. & Pan. & prætereà idem Car. in c. quia diligentia, col. iij. vers. tertiò quæro, & ibi Imo. circa medium, vers. dicit tamen, extrà de elec. ex quibus intelliges, id quoque procedere quò ad præiudicium alterius. Pet. Anch. in repe. c. j. de char. xxij. vers. & licèt ista sit communis, & ibi Fely. col. vij. vers. amplia secundò, de const. & idem Anch. cons. cxliij. pro domina Paula, col. vlt. vbi illam gl. dicit no. & cons. ccxxv. videtur prima facie dicendum, col. j. in fi. vbi illam quoque dicit sin. & iterũ cons. ccccix. viso & diligenter inspecto, col. ij. vers. quæ ad nostrum appositum, vbi & illam dicit no. idem Car. Flo. Ant. & Imo. in c. cæterùm, de rescri. & ipse Imo. in c. vt nostrum, in ij. no. & ibi Phil. Fran. de appel. vbi ipse Imo. dicit, quòd licèt factum respectu ipsius non possit haberi pro infecto, potest tamen quò ad effectum iuris. quod & nos diximus. Pan. in c. quæ in ecclesiarum, colum. j. de constitu. vbi & illam dicit no. & in c. nulli, in fi. de reb. eccles. non ali. Et rursum in c. si aliquando, circa medium, & ibi quoque Fely qui dicit sing. de senten. excom. & idem Pan. in c. per venerabilem, col. v.

Papa potest reuocare ea quæ sunt iuris positiui, vt ex tunc.

col.v.vers.pro concordia dicerem,qui filij sunt legi.vbi etiam dicit sin.& in c.non debet, in fin. de consan.& affi.vbi & ad hoc allegat glo.in cle.j. de statu reg.& ipse Panor.in c. pastoralis.§. verum, col.iiij.de appella.& cons.lxxxiiij.illud in summa,col.ij.vers.his præmissis,lib.j.vbi & illam gl.dicit sing.& cons.xcix.illud in præsentiarum col.ij.vers.tertiò,eo.lib. vbi & eam dicit no. Ioan. Calder. cons.xij an si opponatur,tit.de rescrip.Fran.Aret.in l.qui absenti.§.j.col.vlt.ff de acq.poss.Alex.in l. gallus.§.& quid si tantùm,col.antepe.vers.secundò limitatur.ff.de lib.& posth. dum citat Card. & & Imo.in d.c.quia diligentia,de elect.Barb.in repet.l.cum acutissimi,col.xcviij.vers.sed reperio.C. de fideic.vbi eam dicit sing.& in repe.c.testimonium,col.xxv.vers.vnde in integrum, de testib. & cons.xiij.à Ioue principium,col.iiij.vers.quintò si dicamus,lib.ij.& cons.lxxviij.illud in medium af feram,tum col.ij.vers.& licèt ista,vbi & eam glos.dicit sing.tum col.penult.vers.quartò facit,eod.li. iij Franc.Curti.senior,qui & eam dicit sing.cons.l.memoriæ recolendæ,col.xix.vers.cùm maximè, nu.108.& iterum chat.pen.in fi.responsionis.xj.arg.& cons.lxvj.super præmissa narratione, col.vij. vers.princeps enim.Fely.in c.vlt.col.iiij.vers.compræhenduntur tamen,de consti.vbi hoc latè examinat & ibi post eum Philip.Deci.col.iij.vers.secundò limitatur.Ias.in d.l.j.§.si vir vxori,col.j.in ij. lect.ff.de acq.poss.Philip.Dec.in c.j.in vj.no.in j.lect.de iudi.

48 ¶Licèt quantum ad id quod diximus in prin.vers.præcedentis de præiudicio alterius,ne illud aliter intactum relinquam,contrarium tenuit Car. Flor.sibi ex diametro contrarius in c. ad petitionem. col iiij.in v.oppo.de accusa.nempe eam clausulam,habere pro infectis,non habere locum in præiudicium alterius,cui ius interim quæsitum est.Et secundum id intelligit illam gl.in d.cle.j.de immu. eccle.quam & ipse dicit sin.cúmque sequitur Io.Ana.ibi,in vlt.no.Super quo Phili.Dec.in d.c. vlt. de consti.& con.eclij.agitur causa,col.vlt.dicit id posse haberi locum in iure quæsito alteri ex iure gentium,quod à principe tolli non potest sine causa,vt not.Cano.in c.quę in ecclesiarum.de consti. & Bart.in l.vlt.C.si cont.ius,vel vtili.public.cùm si Secus in iure quæsito ex iure ciuili,vt dominiũ quæsitum ex præscriptione,vel sententia,quòd à principe sine causa tolli potest,Bald. in l.vlti. col.ij. vers.sed immediatè opponitur.C.senten.rescin.non posse,Angel.in l.Lucius.ff.de euic. Paul. Ca. in l.iij.col.j.ff.de testa.& in l.cùm hæredes,in prin.ff.de acq.poss.Alexan.cons.ij.v.his codicillis,col. vj. vers.plus dicit,lib.j.Hæc Dec.& ante illum idem voluit Calde.quem posteà citat d.consil. x'j. an si oppo.expressè ita illam gl.intelligit.

De eo quod dictũ est in præiudicium alterius.

49 ¶Portò Bald.in c.præterrà,col.vlt.vers.sed cõtra hoc opponitur,de dilat.omnino negat factas causas pro infectis haberi posse,aut veritatem ita obumbrari,quin ita sit factum, vt factum est, tamen posse fingi contrarium:ita vt ex huiusmodi fictione oriatur vtile remedium per d.§.factæ,& l.cùm à matribus.C.qui pet.tut.Idem autem Bal.in d.l.non dubium,col.v.in iiij.oppo.C.de legi.negat etiã post Pet.factum pro infecto haberi posse,sed ex eo nõ resultare vim & effectum ad cõmodum eius qui facit.sed bene ad eius incommodum,vt scilicet ex eo puniatur.l.eum qui duas.C. de adulte. & l.si reo.§.quod vulgo.ff de fideius.& l.bona fides.ff.deposi.Cui adde quantùm ad id,quæ nos latius diximus in tract Retractuum,tit.j.§.j.in gl.ij.in verbo, *vendu*,num.9. quanquam, & iterum latius in §.xxvj.in gl.j.nu.8.& facit etiam.Subiungit autem Bal.vt ad eum redeamus,Bar.dicere aliquid haberi pro infecto,esse quandam fictionem,vnde licèt quatenus æquum est,vt contrà habeatur pro facto non fingitur infectum quia fictio debet esse æqua & rationabilis. Aequum est autem, vt habeatur pro infecto,quantum ad ipsius commodum qui fecit, vt scilicet nullum ex eo commodum consequatur:sed pœnam tamen non effugiet,qui id contra leges facit.Tandem verò concludit pro hibita haberi pro infectis,quantum ad firmitatem & robur ipsorũ,per d.l.non dubium sed non quãtum ad eius punitionem qui fecit,quod in idem recidit.

Factum haberi pro infecto ex fictione est.

50 ¶Denique quia suprà tractauimus,an ex inutili contractu transferatur possessio,præsertim constituta,siue precaria:si quis etiam nosse desiderat,an ex huiusmodi contractu transferatur dominium, adeat l.multum,& ibi gl.& Albe.C.si quis alte.vel sibi,& l.contractus.C.de fid.instru.Bart.in d.l.j.§. si vir vxori,in fi.& ibi latiùs Alex.col.iij.vers.iuxta proximè dicta.ff.de acq.poss.& eundem Bart. & latius Bald.in l.eleganter,in fi.ff.de dolo mal.ipsum Bart.post gl.in verb.ex eo,in d. l. non dubium, col.vlt.vers.modò oppo.& ibi quoque Bald.col.vj.vers.vlterius oppo.x.& Ias.col.pen. vers. in ij. & iij.parte.C.de leg.eundem Bal.in l.j.col.j.in iij.not.C.de suffra.Alex.in l.si rem aliquam.ff.de acqui. poss.Corn.consi.cciij.viso dicto puncto,col.iij.vers.non obstat secundum,& tribus seq.li.iij. & cons. cclxiij.in causa vertente inter capitulum,ad fi.eod.lib.iij.

An ex inutili cõtractu transferatur dominium.

OCTAVA LIMITATIO.

1 ¶Limita octauò,vt constitutum vel precarium transferat possessionem, cum apponitur super contractu vero.Secus si super simulato:nam tunc nullius est momenti, vt expressè voluit Bald.in l.emptione,in vlt.quæst.& ibi quoque Sali.col.ij.vers.vlterius quæro.C.plus vale.quod agi.& idem Bal. in l.j.col.j.vers.sed quæ est ratio.C.de suffrag.vbi idem dicit,sit sit suspicio simulationis, de quo dicemus in seq.limit.& idem Bal.cons.lxvj.inter virum,post prin.lib.j.& Ro.in l.j.§.si vir vxori, post prin.vers.item & secundò,& ibi etiam Alex.col.iij.vers. & insuper potest.Fran.Aret.col.ij. vers. super hoc tamen.ff.de acqu.poss.Ang.Aret.in §.j.col.xxiiij.vers.sed indubitatum est,Instit.de excep. Matia.consi.lxv.circa primam quæstionem,col.pen.vers.& ideo licèt.& eius filius Soc. qui nullum aliorum allegat,cons.lxj.circa primum dubũ,col.vlt.li.iiij.& Barb.cons.xxviij. à Ioue principiũ.col. iiij.vers.& si dicatur amice, li.iij.Ias.in l.si is qui pro emptore,col.antep.vers.ego alias legendo.ff.de vsucap.

Constitutũ in contractu simulato nullum effectum.

vsucap.& Matth.Afflict.deci.Neapol.xl.casus est iste,col.pen.vers. prætereà hîc nullum est. Philip. Dec.in l.contractus,col.v.vers.secundò ista conclusio.ff.de reg.iur.& Paul.Paris.cons.lv.contractus, col.iij.nu.xxij.& seq.lib.j.

2 *Constitutũ præsumitur simulatũ ut contractus in quo apponitur.*

¶Quod ita intellige,vt in simili dicam in seq.limitatione , vt scilicet si contractus est simulatus , ita quoque dubio præsumitur constitutum vel precarium simulatum:ideóque nec ex eo transferatur possessio,secundum Bal.in l.j.col.j.C.de suffrag.& cons.cclxviij super primo puncto circa medium, lib.v.Sali.in d.l.emptione.C.plus vale.& Rom.cons. clxxj.pro decisione. & cons.cclxvj clarissime assessor. col.j.Barb.cons. xxviij. scripsit bellissimè ,col.v.vers.& si diceremus,lib.j.Soc.d.consil.lxj. col.vlt.vers.pręterea si contractus.li.iiij.Ias.in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus,col.antep.vers.sextò quando contractus.ff.de verb.oblig.& cons.clxx.nomine magnifici,col.antep.versic.& si diceretur, lib.ij.Nam si principalis contractus est simulatus, ita quælibet clausula in eo apposita censetur esse simulata,vt diximus suprà in præced.limitatio.nu.xxxuj.nam & quod.

3 *Sed & vera quoque traditio.*

¶Nec id quidem tantùm in huiuscemodi ficta traditione,de qua nũc loquimur,sed & in vera quoque.Nam & ea in dubio præsumitur simulata,si principalis contractus est simulatus,nec ex ea transfertur possessio,vt tradit Bart.in l.emptor.ff.de aqua plu.arcen.arg.l.cum propriè.C.si quis alter.vel sibi.& Bal.in c.j.§.callidis,col.j.vers.quęro vtrum ex contract.tit.de prohi.feud.alie.per Fede.Ange. cons.ccclxxxviij.consultatio,in fi.per d.l.emptor,quam dicit,singularem vbi ex hoc dicit , ex contractu simulato non transferri possessionem,vt & ipse dixerat cons.xlviij.ex dicto themate, vbi & ad hoc dicit illum tex.esse sing.Imo.in d.l.j.§.si vir vxori,circa medium,& ibi item Roma. & Alex. col.iij.vers.& in dubio,& Franc.Aret.col.iij.vers.dicit etiam.ff.de acq poss.per text. quẽ & ipse Ro. dicit ad hoc sing.in d.l.emptor.& idem Imo.in c.ad nostram,in fi.ext.de empt.& vendi.Rom. in l. si sub specie,col.xj.vers.circa primum.C.de postul.Ang.Aret.in d.§.j.col.xxiiij.vers. an autem trãsferatur,Instit.de except.Barb.qui alios multos allegat,cons.vj.illud in medium,col.antep.versic. est opus videre nunc,lib.iiij.vbi dicit de hoc esse expressum casum in d.l.emptor.& cons.xvij.clementissimi,col.vlt.li.iiij.vbi ad hoc dicit illũ tex.valde sin.cũ aliis cõcord.adductis ab Ale.in addit.Bar. in d.l.emptor.Et ad id quoq; Fran.Aret.in d.§.si vir vxori,citat tex.in l.dol.vers.diuersum.ff.de nouat.& l.vlt.§.item quæsitũ,& quod ibi no.Bart.ff.de condi.indebi.Et ita potes intelligere Ang.simpliciter tenentem ex contractu simulato non transferri possessionem,in d.§.si vir vxori,& iterũ in l. si donatione.circa medium.C.de collat.& vbique allegat ad id tex.quem dicit sing.in d. l.emptor.

4 *Nisi expressè actũ sit,ut trãsferatur ex reali traditione.*

¶Verùm si illud verè actum sit,vt possessio transferatur ex huiusmodi contractu simulato,ea certè transferetur ex reali traditione,quæ causam aut titulum non requirit.per d.l.j.§.si vir vxori, & voluit expresè in hoc casu Ale.ibi col.iij.vers.& in dubio,& ibi item Fran.Are.vbi suprà. & ante eos Bar.in d.l.emptor.& pręterea in l.quemadmodũ,col.j.in ij.no.C.de agri.& censi.li.xj. & Bal.in d.§. callidis,& in d.l.ab emptione,in vlt.quęs.& ibi quoq; Sali.C.plus vale.& Ro.in d.l.si sub specie,quo loco suprà citauimus.& Fran.Cur.iunior.cons.ciij.Sacratissimę Trinitatis,col.3. vers. pręterea & 3.

5 *Sed id non procedit in precario.*

¶Nec abs re dixi ex reali traditione possessionem transferri in huiusmodi contractibus,si id actum est.Nam id non videtur procedere in precario: quia cùm simulatè vendens vel donans remaneat dominus,cùm ab eo non abeat dominium ex contractu simulato,consequẽs est vt non teneat precarium rei suæ.l.neque pignus.ff.de regul.iur.Et ita expresè voluit Bald.in d.l.ab emptione,in vlt. quæst.& Ro.in d.§.si vir vxori,& in d.l.si sub specie.& Ang.Aret.in d.§.j.vbi suprà,de except.Qua etiam ratione diximus suprà in præcedenti limit.vers.xiij.ex quibus illud, & per totam propè eam limit.ex contractu nullo non transferri possessionem ex precario.

6 *Sed hæc omnia cum nihil nisi fictè agatur.*

¶Sed hæc omnia velim intelligas,cùm & contractus simulatus est, & causa illius:id est , cùm ita fit contractus simulatè,vt nihil omnino agatur:nec contractus quidem quem se dicunt contrahentes facere,nec alius.tunc enim sumus in casu vj. limitationis , cùm scilicet nulla causa intercedit. Secus autem si causa vel species contractus est simulata , & non quiuis contractus: videlicet si simulo tibi vendere,cùm tamen verè non vendo,sed dono,aut aliter vnam causam vel speciem contrahendi fingimus pro alia.Nam tunc transfertur possessio ex illa vera causa,quam facere intendimus,si vera ea causa operatur trãslationem dominij,quia illa inspicienda est per d.l.emptione,& l.si ex precio. C.si cert.pet.Et ita expressim voluit Salic.in d.l.emptione,paulò ante fi.Alex.in l.si donatione,col. vj.vers.non obstat ratio.C.de collat.Claud.Aquen.in d.§.si vir vxori,col.pen.vers.vltimò limit.Et idem quoque tenere videtur Hier.Gra.qui illos non allegat,consi.cxvij.videtur prima facie,col.j. lib.j.cùm scribit,quòd si simulatio fit ad bonum finem,non impeditur translatio possessionis, quæ fit per constitutum.

NONA LIMITATIO.

1 *Cõstitutũ non operatur ubi est præsumptio fraudis vel simulationis.*

¶Limita nonò,veluti ex consequentia præcedentis limitationis,vt constitutum vel precarium non ita operetur,sicuti vera traditio,si quando est præsumptio fraudis vel simulationis , nec per ipsum vitetur suspitio ipsius fraudis quæ ex eo insurgit,quòd alienans remanet in possessione rei,per tex. in l.j.& ibi Bald.qui id not.dicit in ij.no.C.de suffrag.Nam illud omnes sciunt præsumi fraudem & simulationem ob id quòd post alienationem possessio rei alienatæ remanet apud alienantem , l.sicut.§.super.uacuum,& ibi Bar.& alij.ff.quib.mod.pig.vel hypo.solui.& voluerunt omnes vbique.At huiusmodi præsumptio non effugitur ex eo, quòd alienans constituit se simpliciter vel precariò possidere nomine eius cui vendidit aut donauit,si nihilominus remanet in vera & reali possessione,vt

expres

expreſsim voluit Bart.in d.§.ſuperuacuum,ad fi.vbi declarat,quantum tempus in id requiratur, & ibi etiam Raph.Fulg.

a ¶Et idem quoque voluit ipſe Bart.in l.poſt contractum,col.ij.in fi.cum ſeq.& ibi Rom.col.iij. verſ. quartò adde inquantum.ff.de donati.Bald.in l.emptione.verſi. quæro qualiter probetur ſimulatio, & ibi etiam Salic.col.ij.verſ.quæro an per tertium.C.plus valere.idem Bald.in l. & qui ſub imagine,poſt princ.& ibi Ang.C.de diſtrac.pign.ipſe Bal.in l.j.per illum tex.C.de donati. ante nupti. & conſ.cclxviij.ſuper primo puncto,circa medium,lib.v.& iterum conſ.cccxj.in quęſtione Galuagini, col.ij.verſ.tertiò arguitur,eod.lib. v.& in addi.Specul.titu. de allegati. & diſputa, verſ. præſumitur fraus.Salic.in d.l.j col.ij.verſ.& poteſt eſſe ratio.C.de ſuffrag.Pet.Anch.conſ.cclvij. ſi prædicta ſententia,col.ij.verſ.item ficta venditio.Imo.in c.illo vos,col.pen.verſ.aduerte tamen ſecundum eum, de pign. Raph.Fulg.conſ.xlij.Trauerſius habens Martinum,in j.dubio.Pau.Caſt.conſ.lxxiiij.in cauſa mota per dominam Dorotheam,col.iij.verſ.ſecunda coniectura,lib.ij.& iterum conſ.cxxxix.ſuper iſto puncto occurrunt tria,col.pe.verſ.& pro hoc bene facit,eo.li.ij dum allegat Bart.in locis ſuprà citatis.& idem Paul.conſ.cccclxv.videtur dicendum quòd ſecundus emptor , paulò ante medium.eo.li.ij.Alex.conſ.lvij.breui narratione,circa medium lib.v.Ambro.Vigna.in tractatu vſurarum,quem poſuit ſuper c.ſalubriter.char.viij.verſ.vndecimum argumentum,de vſur.Corn. conſil. cxxj.duo obijciuntur,col.vlt.verſ.nec obſtat clauſula precarij,lib.ij.vbi nullum antiquorum ad hoc allegat.& conſ.cxxxvij.licèt multas,ad fi.lib.iij.& conſ.ccv.in præſenti conſultatione,col.ij.verſ.nec videtur obſtare,eo.lib.iij Vital.Camb.in tractatu clauſularum,in clauſ.conſtituti,in fi.Iaſ.in l.Titia, in prin.col.vlt.ff.de verb.oblig.& conſ.xxxvj.factum ſic ſe habet,de anno,col.iij.verſ.pro eadē parte,lib.j.vbi refert in id eſſe expreſſum ſtatutum Placentiæ.Carol.Rui.conſi.lxiiij.viſo proceſſu ſatis verboſo.col.ij.nu.ij.li.iiij.Philip.Dec.in l. contractus.col.vj.verſ.ſecundò iſta cōcluſio.ff.de reg.iur. Marc.Man.conſ.ccl.viſo proceſſu mihi tranſmiſſo,col.j.in fi. *Ad idem.*

3 ¶Nam & cùm conductio eandem vim transferendæ poſſeſsionis habeat,quam habet conſtitutum, vel precarium:nempe cùm conducens rem quam vendidit,cenſeatur conſtituere ſe poſsidere nomine emptoris:quemadmodum conſtituens,nomine cōſtitutarij:rogans precario,rogati,per l.quędam mulier ff.de rei vendi.& l.interdum.§.vlt.& l.ſi aliquam rem,ff.de acq.poſſ.cùm ſi.quas noſtri vbique allegant pro conſtituto vel precario.licèt de conductione loquantur:tanquam idem ius ſit de vtriſque,quantum ad tranſlationem poſſeſsionis:Ideóque & idem de ipſa conductione , vt non faciat ceſſare eam præſumptionem fraudis,de qua loquimur , ſed potius eam augeat , imò verò & ſola ſufficiat ad eam præſumptionem,voluit Cardi.Flor.in d.c.illo vos.col.j.verſ.eſt & alia,de pign. de quo & tu vide Cæpolam in tractatu de ſimulati.contractuū, in j & ij.caſu,iterumque in xij.præſumptione. quod tamen intellige ſecundum ea quæ de retentione vſusfructus dicemus infrà num. to.illud autem,& iiij.ſeq. *Conductio non facit ceſſare præſumptionē fraudis, imò illam auget.*

4 ¶Contrarium tamen expreſsè,vt ſcilicet conſtitutum faciat ceſſare illam fraudis vel ſimulationis præſumptionem,ſiue ſuſpicionem ex eo ortā,quòd alienans manſit in poſſeſsione,ex facto reſpondit Bart.ſecum palam pugnans,conſi.lxv.Petrus Nicolæ,col.vlt.Niſi inquit,ſubſit alia cauſa præſumendæ fraudis,vti eſt in caſu d.l.j.C.de ſuffra.& rurſum idem Bart.conſ.lxxxj. Martinus Fornieonis,col.j.iterúmque ante fi.& idem quoque voluit Bald.ſibi item contrarius in l.illud,col.vlt.in vij. quæſt.C.de ſacroſ.eccleſ.vbi dicit quòd per poſſeſsionem precariam excluditur præſumptio ſimulationis,quæ procedit ex eo quòd venditor remanſit in poſſeſsione rei venditæ:ſed non excluditur præſumptio fraudis & ſimulationis ſimul iunctæ,nec quicquam prætereà dicit. *Qui contrariū tenent in conſtituto.*

5 ¶At idem clariùs in l.r.col.ij.verſ.ex hoc patet.C.de donati. ante nuptias,dicit quòd cōſtitutum & precarium tollunt illam quam(iam ſæpius diximus)fraudis præſumptionem : quia ea præſumptio tum demum tantùm habet locum,quando is qui alienauit,poſsidet,non mutata cauſa poſſeſsionis. Quòd ſi ea cauſa mutata fuerit,vt mutatur,cum interuenit precarium vel conſtitutum, non præſumitur ſimulatio.l.ſi tibi pecuniam.ff ſi cert.pet.Niſi,inquit,primùm,id vergeret in fraudem fiſci vel creditorum,per tex.in d.§.ſuperuacuum,quem ad hoc no.dicit.Aut etiam niſi fieret inter perſonas prohibitas. l. qui teſtamentum. ff.de probati. id quod ipſe Bald. dicit notandum. Et hoc vltimum etiam tradit idem Bald.in d.l.j.verſ.ſed quæ eſt ratio.C.de ſuffrag.& Ang.in d.§.ſuperuacuum, col. j.verſ.fallit quando talis. & Pau.Caſt.conſ.clxxiij.præſuppoſitis his de quibus ſuprà,poſt medium, in lib.ij.& Rom.in l.ſi ſub ſpecie,col.vij.verſ.circa primum.ff.de poſtulan.& vide etiam quæ dicam infrà in xxv.limitat. *Ad idem.*

6 ¶Et quòd conſtitutum ſiue precarium ſimpliciter faciant ceſſare hanc præſumptionem fraudis de qua loquimur,tenent vltra prædictos in illis locis,ipſe Ang.non obſcurè conſ.cvj.quædam mulier, in fi.iunctis præcedentibus.ſed clariùs conſ.cclxxiij.nunc præſupponitur,in fi.Raph. Fulg. conſ. xlj. ad primum quæſitum,col.j.verſ.illud etiam quod ſola.Pau.Caſt.conſ.clxj.non eſt dubium quòd dicta donatio,in fi.lib.ij.Ro.conſ.v.viſo puncto,ante fi.& conſ.ccxlvj.clariſsime aſſeſſor, col.j. vbi tamen declarat,niſi eſſent aliæ coniecturæ quàm ex continuata poſſeſsione:quod in idē recidit, quod ſuprà ex alijs diximus in præced.verſi.Cæpol.in tractatu de ſimulati.contractuum,in xxiiij.pręſumptione. Alexan.conſ.xxviij.in cauſa & lite vertente,col.iij.verſ.modò ſic,lib.v.vbi omnino ſequitur Bald.in d.l.j.C.de donati.ante nupt.& Cæpola in tractatu de ſimulatione contractuum , in xxiiij. præſumpti. *Iterum pro poſterioris op.*

¶Et

7 *Ad idem.* ¶Et in eadem quoque opinio. fuerunt D. à Rota. decisi. ccccl xxxiiij. extra rotam, col. vlt. in nouis, dicentes per constitutum excludi hanc de qua loquimur, præsumptionem, nisi alia causa præsumendæ simulationis insit: quo casu, inquiunt, requiritur corporalis traditio, per d. l. j. de suffrag. quòd & idem omninò dicit Bellame. decis. 716. non per hoc solùm, ante fi. & Fran. Aret. cons. lxv. in præsenti consultatione, col. iiij. vers. secundò probatur. & Soc. cons. cclxiiij. visis instrumento donationis, col. ij. vers. sed dicet quispiam, & seq. lib. ij. Carol. Rui. cons. cxix. primò per ordinem col. vlt. lib. j. vbi post alios id ita declarat, quòd quando sola simulatio deducitur, constitutum tollit suspicionem simulationis: Sed vbi simulatio & fraus contra tertium simul deducuntur, tunc constitutum non sufficit: & nouissimè Paulus Parisien. cons. lxxvij. in præsenti, col. j. lib. ij & Matth. Afflict. in c. j. col. vj. versic. fallit primò, & iterum vers. tertiò fallit, rursùmque col. xxj. vers. sed quid si probatur, tit. de feud. dat. in vic. leg. commiss.

8 *De eadem re.* ¶Quo in genere illud mihi dicendum esse videtur, quod ab eodem Matth. Afflict. scriptum est in illo eodem c. j. col. etiam. vj. vers. & inquantum suprà, quòd constitutum vel precarium non excludit præsumptionem simulationis inter personas coniunctas, per l. data. C. de donat. & l. nihil, quæ est pen. in illis verbis, faciliórque suspicio. ff. de bon. libe. Ex quibus ll. trahunt nostri doc. vnam fraudis & simulationis præsumptionem, quando fit donatio coniũctæ personæ. & inter hos Dy. & post eum Bart. in d. l. post contractum, col. ij. vers. secunda præsumptio. ff. de donat. vbi posteriorem l. dicit multùm not. & ex ea colligi, necesse esse, vt præcedat causa propter quam præsumatur fraus, aliàs sola coniunctio non sufficeret. l. si quis post hac, vers. quis. C. de bo. dam. Tu autem de ista præsumptione fraudis vide Imo. & Ro. in d. l. post contractũ, illum. col. j. vers. item adde secũdò: hunc col. 2. vers. adde tertiò in quantum, & ibi quoque latè Paul. Pic. in repetit. col. xj. vers. circa secundam præsumptionem. & Raph. Corn. cons. clv. Antognolus, col. ij. vers. hoc etiam coadiuuat.

9 *Confessio recepti pretij non tantum habet põderis quàm vera solutio.* ¶Addit autem Matthæ. vbi suprà, vers. item precarium non habet, precarium quoque non excludere præsumptionem simulationis, quando precium venditionis verè & realiter non est solutum, sed tantùm venditor confitetur se recepisse, Nam faciliùs, inquit, eliditur confessio, quàm naturalis solutio. l. ab Anastasio, & l. per diuersas. C. manda. & quod no. gl. in l. assiduis. C. qui poti. in pigno. habe. & alia, quæ ibi allegat. Cui tu adde multa à me in eam rem collecta, vt ostendam confessionem de recepto non tantum habere virium, quàm veram ipsam numerationem, in tractatu Retractuum, tit. j. glo. xviij. in verbo, *Le pris que la chose aura cousté*, in xij. quæstio. quæ est in num. 78. & multis seq. & tit. ij. §. iiij. gl. vj. in verbo, *consigner*, nu. 8. sed in hac tractatione, cum multis seq.

10 *Vsusfructus retentio tollit præsumptionẽ fraudis & simulationis de qua hic.* ¶Illud autem non prætermittendum est, quòd si & inter nostros non conueniat, an constitutum vel precarium tollat hanc præsumptionem, aliis simpliciter id negantibus, aliis item simpliciter contrarium adfirmantibus, aliis distinguẽtibus, vt patet ex his quæ diximus, tamen in hoc propemodum conueniunt, vt retentio vsusfructus id efficiat: & ex his nonnulli, qui negabant constitutum vel precarium sufficere, scilicet Bart. in d. l. sicut, §. superuacuum, ad fi. ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. & in d. l. post contractum, col. iij. vers. prædicta vera. ff. de dona. & vtrobique per l. quisquis. C. de dona. & Pau. Cast. cons. xxj. ad primum quæsitum, ad fi. j. dubij, lib. ij. & d. cons. clxj. in fi. eod. li. ij. Cepol. in d. xxiij. præsumpti. Et Vital. Camb. in d. clausu. constitut. in fi. & Pau. Pic. in d. repe. d. l. post contractũ, col. xij. vers. secundò limita. & Ludo. Gozad. cons. xciiij. an illustrissimis, in fi.

11 *Constitutũ videri habere plus roboris quàm vsusfructum retẽtionẽ.* ¶Quod fortasse mirum posset videri, quia vti per retentionem vsusfructus transfertur possessio, per d. l. quisquis, ita per constitutum, vt diximus suprà in princ. huius tractatus, & vbique. Et quod plus est, per retentionem vsusfructus transfertur tantùm ciuilis possessio, naturalis autem remanet apud eum qui ipsum vsumfructum retinet, l. naturaliter, in princ. ff. de acq. poss. & no. gl. in l. j. in prin. in verbo, animo, & ibi omnes eo. tit. & omnes vbique. Per constitutũ autem simplex, vtraque transfertur, & ciuilis & naturalis, vt diximus etiam in prima parte, nu. iiij illud autem. Ex quo posset videri ipsum simplex constitutum plus habere virium ad transferendam integram possessionem, quàm retentionem vsusfructus.

12 *Vsusfructus retentio habet tacitum si lex commissum.* ¶Imò verò non ob aliud per hanc retentionem transfertur possessio, quàm quòd in ea retentione tacitè videtur inesse ipsum cõstitutum, vt tradit Raph. Co. in l. quod meo, col. ij. vers. sed etiam alius. ff. de acq. poss. & satis innuit gl. in d. l. quisquis, & alij ibi, dum dicunt quòd retinendo vsumfructum, videtur recognoscere se possidere nomine alterius, & allegant d. gl. & plerique ex illis d. l. quod meo, & d. l. quædam mulier, ff. de rei vendic. quæ allegari solent pro constituto.

13 *Ratio quare vsusfructus retentio hic fraudis præsũptionem magis tollit quàm constitutum.* ¶Verùm id minimè mirum videri debet, quia qui vendit, vel donat, vel permutat, aut aliter alienat retento vsufructu, satis declarat velle se vti frui rei venditæ fructibus, & reditu rei alienatæ, tantisper dum ipse viuet, aut aliud aliquod tempus: nec aliter se vendituram aut alienaturum, vt in simili dicitur in l. vlt. C. de pactis inter empto. & vendi. Atque ita apparet de iusta causa detinendi, vel etiam naturaliter possidendi rem ipsam post eam alienationem à se factam. Ideóque id trahi nec debet nec potest ad suspicionẽ fraudis vel simulationis, vti in constituto, præsertim cùm diutius emptor, vel donatarius relinquit fructuum perceptionem ipsi venditori vel donanti, contra legis præsumptionem. l. cùm de indebito. ff. de probat. maximè verò si nulla alia subest causa, cur id factum sit. Et istam propemodum rationem reddidit Paul. Pic. in repe. d. l. post contractum, vbi suprà.

14 *Nec tamẽ om-* ¶Nec tamen sum in ea sententia, vt hæc retentio vsusfructus omnino arceat eam suspicionem, siue præsumptionem simulationis & fraudis si aliæ concurrerent coniecturæ, quæ fraudem & simulationem

lationem præsumi facerent:quio id haberet aliquid momenti,& adminiculi in eam rem, vt & conductio de qua suprà diximus io hac limita.nu.3.nam & cùm,quæ quidem conductio,tametsi prima fronte ostendit iustam causam rem detinendi,vt vsusfructus retentio,non tamen omoino tollit hãc præsumptionem:quin si iungatur aliis coniecturis,faciat eius rei adminiculum:quod & satis colligi potest ex Bald.in d.l.j.col.j.versi.sed quæ est ratio.C.de suffrag.& secundum hoc intelligimus quod diximus in illo eodem vers.Licèt non tantum suspicionis habeat,ac constitutum, quod totum arbitrio iudicis relinquimus , vt & in simili , scilicet respectu temporis eius rei,dicit Bart.in §. superuacuum,colum.vltim.versicu.sed hìc quæro quanto.& in d.l.post contractum , colum.iij. versicu.sed quanto tempore.

nino arcet eā præsumptionem.

DECIMA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimò,vt non procedat,quando lex vtitur verbo accipiendi , quia tunc non sufficit constitutum,vel precarium,sed necessariò requiritur corporalis traditio , veluti eius verbi ea sit significatio,& natura,vt voluit Bart in l.Titia,col.ij.versic.quid si do tibi.ff.de verbor.oblig. dicens quòd cùm l.vlt.C.de sponsal.vtatur hoc verbo,accepit,non satis esset interuenire constitutum,per not.in §.item lapilli,Instit.de rer.diuisio.dicitque facere d.l.j.C.de suffrag.Et quòd in casu illius l.vlt.requiratur vera traditio,ita vt non sufficiat confessio,tenet Bal.post alios,in ea ipsa.l.vlt.col.ij.& in l.Deo nobis,col.ij.in v.no.C.de episc.& cler.quem tamen ibi vide,atque etiam quod dicam in seq. limita. atque iterum in xxvj.limita.versic.viij.eodémque vlti.

Cõstitutum nõ operatur in cõstitutione utente uerbo accipiendi.

VNDECIMA LIMITATIO.

1 ¶Ex hoc autem poteris facere aliam,& quidem generaliorem limitationem,videlicet, vt non sufficiat constitutum ad tradendam possessionem vbi lex nuncupatim exigit veram,& corporalem, siue actualem traditionem, aut vtitur verbis huiusmodi , corporalem traditionem ex eorum natura importantibus.Nam & id ita generaliter tradit Phil.Dec.in l.contractus,col.v.ver.& hoc fallit.ff.de reg.iur.per id quod voluit Bart.in d.l.Titia,ff.de verb.obli.& Matth.Afflict.in c.j.col.iij.versi.posset tamen saluari.titu.quid sit inue.vbi de hoc dicit esse casum singu.in d.l.j.C.de suffra. & Chassan. in consuet.Burgund.tit.*des fiefz*,§.viij.in verbo, *realle* , col.j.in ij.locis. Sed tu tamen super his cogita. Nam d.l.vlt.ff.de sponsal.qua maximè innituntur docto. est pœnalis, ideóque ob id , etiam si nihil aliud esset,requireretur realis traditio,nec ficta sufficeret,secundùm ea quæ dicàm inferiùs in xxvj. limit.vbi tamen videbis,an id verum sit.

Nec ubi lex requirit realem traditionem.

2 ¶Est autem consuetudo Niuernensis,tit.*des donations*.c.j.& Laodinensis.c.xxxix.& iterum,c.xlviij. & Senlitensis.c.ccxij.quæ in donatione requirit traditionem actualem. Ideóque hoc casu putarem non satis esse constitutum,vti in consuetudine Turonensi,tit.*des retractz*,§.4.qua statutum est emptorem debere appræhendere possessionem rei emptæ,in præsentia duorum notariorum, aut certè vnius ,& duorum testium vicinorum , vt consanguinei posśint habere notitiam eius vẽditionis. nam ex his verbis satis intelligitur debere appræhendi possessionem realem,nec sufficere constitutum,& ita aliquando iudicatum fuit in nostra decuria Senatus Parisiensis.Et hoc erit pro xj. limita.

Consuetudines realem traditionem requirentes.

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶Limita igitur duodecimò,vt constitutum non operetur traditionem, si res de qua agitur sit apud emptorem,ignorante tamen venditore , qui se constituit posśidere nomine ipsius emptoris. Nam tunc nec per constitutum,nec per alium actum fictum transfertur possessio:sicuti fieret, si venditor id sciret,per gloss. not.in l.hæc si res, & ibi Bar.qui eam dicit not.& Angel.qui hoc tribuit duplici fictioni ff.de rei vendicatione.& aliam gl.in l.quædam mulier,eo.tit.Bal.in l.Celsus,col.iij.circa istã gl.ff.de vsucapio.& rursum in l.cùm solus,col.ij.versi.secundo casu,eo.tit.& in l.super, col.pen.versi. si autem possessio.C.de præscri.long.temp.Imol.in l.ij ff.de vsuc.pro emptor.Rom.qui gl.posteriorem dicit vnicam,in l.certi condictio.§.deposui,qui est vlt.col.j.& ibi Franc.Aret.col.vlt.vers.& adde ad secundum,& Ias.col.ij.versi.nota ergo ex prædictis.ff.si cert.petat. inter quos ipse Iason dicit de hoc esse text.in l.ij.in fi.C.de acq.poss.& rursum idem Fran.Aret,qui & illam priorem glo. dicit sing.in d.l.quod meo,col.j.vers.secundus est,ff.eo.tit.& Iac.à S.Georg.in l.ab emptione,col.iij.versi. adde quòd nihilominus.ff.de pactis.

Cõstitutũ non operatur cùm res est apud constitutarium ignorante constituente.

2 ¶Sed posset videri id nihil vtilitatis afferre posse. Nam cùm quid donatur,aut venditur ei qui rem donatam,aut venditam habet apud se,non necessaria est alia traditio,aut vera , aut ficta ad transferendam possessionem:cùm hoc ipso quòd res est apud se,incipit posśidere ex hoc contractu venditionis,aut donationis.l.qua ratione.§.interdum.ff. de acq.rer.domi.& §.interdum , Insti.de rer.diuisione.Nisi etiam dicas,& hoc quoque casu requiri domini scientiam.Nam illi tex.loquuntur de eo, qui rem antè detinebat ex commodato,locato,vel deposito, ab ipso eodem priùs facto , qui postea vendit:& ita non ignorabat rem apud illum esse.& gl.in posteriore loco videtur eum tex.intelligere secundùm d.l.hæc si res.quam ipsa allegat.

Possessio non transfertur in eum qui rem habet , nisi id sciat alienans.

3 ¶Imò verò videtur aliter,& id quidem clarisśimè probari ex illis tex.venditorem, siue donatorem, aut etiam aliter alienantem(nihil enim in hoc casu refert)scire rem esse apud emptorem, vel donatarium,aut alium,cui ea res ceditur,cùm dicunt primùm quidem nudam voluntatem ipsius sufficere,quæ quidem voluntas præsupponit scientiã:nec enim velle quis videtur, quod ipse nescit.Deinde cùm dicitur,quod eo ipso q; venditor patitur rem apud illũ esse,præsupponitur & eum quoq; scire, nam patientia includit scientiam,l.pen.ff.de seruit.& l.ij.& ibi not.C.eo.tit.& l.3.§.date.ff.de vsufru.

Patientia includit scientiam.

V

DECIMATERTIA LIMITATIO.

1 *An per constitutum factum à procuratore, trāsferatur possessio.*

¶Limita decimotertiò, vt constitutum, vel precarium transferat possessionem, quando dominus possidens facit constitutum, siue precarium: secus si eius procurator simpliciter constitutus ad vendendum id faceret: nam non posset transferre possessionem per huiusmodi constitutum, aut alium actum fictum, Bart. in l. j. in prin. col. pen. versi. quæro pone quòd tutor, & ibi Imo. ad fi. Rom. col. pe. versi. vlteriùs in quantùm, Franc. Aret. in fin. Alex qui hoc dicit plusquam diligenter not. quia multi in hoc deciperentur, Iason col. pen. versic. vltimò quærit & seq. & Claud. Aquen. col. vlt. secundò inducit Bar. ff. de acq. poss. Idem Imo. & Alex. in d. l. j. §. per procuratorem, in fi. Roma. in l. qui mihi donatum, col. ij. versi. vlt. adde. ff. de donat. Alex. in l. quamuis. §. j. vers. & per istum tex. ff. de acq. poss. Corn. consi. 50. videtur in hac consultatione, in fi. lib. j. & consil. vj. licèt in hac, col. vlt. lib. 4. Soc. cons. ccxxxix. præsentis, col. pen. versic. sed difficultatem, lib. ij. quod repetitur consi. ccxxxj. lib. iiij. Vital. Camb. in tractatu clausularum, char. xxj. in paruis, in clausula, constituit se precario, col. iij. in fi. Iason in l. uj. § in amittenda, col. iij. versi. adde quòd etiam. ff. de acq. possess. & in l. si is qui pro emptore, col. pen. versi. aduerte tamen quòd licèt. ff. de vsuc. Car. Rui. consi. cxliij. visis, col. iiij. nu. 7. lib. j. Fran. Rip. in rub. ff. de interd. col. iij. versi. & hæc est etiam.

2 *Ad idem.*

¶Et huic quidem sententiæ adstipulatur Angel. qui veluti ex consequentia illius respondit, quòd si procurator nomine domini rem quampiam vendidit, & se, & dominum constituit possidere nomine emptoris, & postea dominus alteri vendidit, ac tradidit, præfertur posterior emptor priori, cui illud constitutum factum est. ita enim scribit ipse Ang. consi. cclxxxvij. consultatio prędicta est dubia. factum autem illius incipit, Sempronius, dicitque hoc ipsum se non meminisse ab aliquo maiorum formaliter (vt ipse loquitur) fuisse tactum.

3 *Qui contra dicunt.*

¶Quamuis contrarium clanculum voluerit Bart. in d. l. qui mihi donatum, ad finem, de donatio. licèt Roma. in d. l. j. vbi suprà, de acquir. possess. dicat Bart. ipsum in d. l. qui mihi, non sibi contradixisse. Sed vtcunque sit, hanc contrariam opin. apertissimè sequutus est Raph. Roma. in d. l. j. in princ. col. penult. versic. ad hoc concludit, & in l. quarundam, eod. tit. & Barb. consi. viij. sapienter doctissimus, col. vlt. lib. ij.

4 *Delictum procuratoris non nocet domino, nisi ueniat in consequentiam mandati.*

¶Et hæc quidem opinio non sine ratione est. nam cùm hìc procurator habeat mandatum ad vendendum, nónne etiam habet ad ea quæ sunt veluti ipsius venditionis consecutiua? præsertim sine quibus ipsa venditio non habet perfectum, & integrum effectum. l. ij. ff. de iurisdict. omnium iudicum, & ibi concord. in gl. Nam & cui committuntur antecedentia, committuntur & sequentia. l. qui procuratorem, & l. indebitam. ff. de condict. indebi. & ibi concor. Ex quo Anto. in c. j. col. pen. versic. ex his apparet, extrà, vt lit. non contest. scribit id quod dici solet, delictum procuratoris non nocere domino, intelligi, nisi id veniat in consequentiam mandati, & sequitur Felyn. ibi, col. viij. in secunda declaratione.

5 *Ad idem.*

¶Facit & tex. in l. de pupillo. §. vlt. cum l. seq iuncta glo. ibi, in verbo dominium habiturum. ff. de no. oper nuncia. ex quo videtur probari, ꝙ qui habet mandatum ad rem quampiam, videtur & habere mandatū ad alia accessoria, & dependentia, & id quoq; no. Imo. Alex. & Ias. in d. §. vlt. omnes. iu j. no. & etiam tex. in l. non cogendum. §. vlt. secundum vnam lecturā gl. ff. de procur. & in l. cuicunque. §. si ei quem, versi. item fideiussor. & ibi gl. in verbo, sequela. ff. de instit. actio. & in c. in causis, & ibi gl. in verbo postulatio, de elect. gl. in c. olim abbas, in verbo, protinus contradixit, de offi. deleg. cum simil.

6 *Verbū uendendi cum effectu intelligitur.*

¶Et eò quidem magis, quòd verbum vendidi in mandato compræhensum, intelligi debet cum effectu, l. j. §. hæc autem verba, in prin. ff. quod quisque iuris, & c. relatum, de cleri. non residen. & c. hæc autem verba, de pœniten. distinct. j. cum simi. Et eo quidem perfecto, vt probant iidem tex. in primo & posttremo loco in illis verbis. nam statuerit verbum, rem perfectam significat: venditio autem in hoc fit, vt dominium habeat à venditore, & transeat in emptorem, quod fieri non potest, nisi sequatur traditio. l. si aget. ff. de rei vendi. & l. quoties. C. eo. tit. & l. traditionibus. C. de pactis. Ideo non dicitur venditio perfecta ante traditionem. §. venditæ, Instit. de rerum diuisione, & c. cùm Ioannes, ad princip. de fide instrum. Ex hac ratione motus Specul. titul. de loca. §. nunc aliqua, versic. xcv. dicit quòd emphyteuta vendens, & non tradens, non incidit in pœnam legis, quia cum effectu non vendidit, de quo posteà alibi dicemus.

7 *Procurator simpliciter cōstitutus potest facere quæ sūt consueta.*

¶Præterea quid est quòd queri posit dominus, si eius procurator fecit, quod ipse facere tenebatur, id est rem tradere? Præsertim cùm (vt dicit Oldr. consi. cxxxix. ad habendam, ad fi.) id constitutum sit de natura ipsius venditionis, per quam (vt diximus) vendens intendit trāsferre dominium, & sic consuetum sit id apponi, per quod mens contrahentium faciliùs, & efficacius assequetur suum finem, & effectum, arg. l. si quis locuples, ff. de manumiss. testam. & aliorum iurium ab eo citatorum, quod & ipsum voluerunt Ioan. Andr. & alij quos tibi citabo infrà in xxxj. limit. num. 4. & præterea Socin. de nostro casu expressim loquens d. consi. ccxxxix. vbi suprà, lib. j. sed tu de hoc tamen vide quæ abundè dicemus in d. xxxj. limit.

8 *Ad idem.*

¶Sed tu interim adde ad hanc rationem, quòd procurator etiam simpliciter constitutus, cēsetur habere mandatum ad ea faciendum, quæ sunt de consuetudine, vt no. Bart. in l. vlt. in fi. prin. ff. quæ in fraud. credit. & in l. si procurator, in princ. ff. de iure fisci, per multa iura ab eo vtrobique allegata, & Ang. in l. bene à Zenone, col. j. C. de quadrien. præscript. per illum tex. & alios quoq; ibi citatos. Roma. & alios quoq; tex, & doct. affert. consil. cxiiij. visis suprà consultis, col. ij. versic. quoad secundum

Panor

Panor.in c.j.col.vlt.verſ.& prędicta faciunt,ibi,præterea ingenuas,& ibi quoque Felin.col.viij.verſi. ſecunda declaratio,extrà,vt lite non conteſta.idem Panor.conſ.vij.primum ouiquid,col. vlt. verſi. item ſyndici,lib.2.& ipſe Felin in c.ex literis,col.vj.verſi.& hinc eſt quòd ſi tecum, de fide inſtrum. vbi & alia quoque ad eam ſententiam pertinentia adducit , quæ illic poteris videre , & Iaſ. in l.j.§.ſi procurator,col.penul.verſi.iſtam quæſtionem tangit.ff.ſi quis ius die.non obtemp.Iaco.à S.Georg. in l.certi condictio,§.ſi nummos,poſt prin.ff.ſi cert.petat.Fran.Curt.iunior,coo.cxlvij.contra ea,col. pen.verſic.quartò pro eadem,lib.2.

Ad idem.

9 ¶Et fortè hanc opinionem ſequeretur practica,præſertim in ſupremis noſtris curiis, quæ lites magis diiudicāt ex bono & æquo,& reiectis illis nimiis ſubtilitatibus , vt alibi diximus io noſtro tract. Retractuum,tit.2.in fi.nu.60.quibus vides.maximè cùm nihil interſit venditoris,qui ad id (vt diximus)tenebatur:nemóque audiatur ſine intereſſe,ſiue agens,ſiue opponens,ſiue excipiēs, ſiue appellans,ſiue quiuis alius,vt latè oſteodimus in d.tract.Retractuum,tit.j.§.j.gl j.in verbo,*a vendu* , nu.53. præterea apud,ſi diis placet.Et vide etiam quæ dicam infrà in xv.limita.nu.3.

Quid ſi procurator habeat ſpeciale mandatum ad conſtituendum.

10 ¶Sed illam priorem opinionem,ſi eam ſequaris,quoniam cōmunior eſt,intelliges(vt ſtatim in prin. declarauimus)Id eſt,cùm ſimpliciter eſt procurator conſtitutus,ſecùs autem, ſi habeat ſpeciale mādatum ad conſtituendū.Nam cùm id,quod facit procurator ſpecialis ad aliquid conſtitutus,cenſeatur facere ipſe dominus.l.quod iuſſu alterius.ff.de reg.iu.&c.poteſt quis, & c.qui facit,eod.tit.lib.vj. cum ſua materia,ideo non magis ipſe procurator ſpecialis videtur conſtituere,quàm ipſe dominus.

Ad idem.

11 ¶Ex quo illud conſequens fit,vt poſſeſsio transferatur per illud conſtitutum , ab eo procuratore in id ſpecialiter conſtituto,vt non obſcurè voluit Barto.in d.l.j.vbi ſuprà,de acq.poſſ. dum dicit quòd procurator non habens mandatum,non poteſt per actus fictos transferre poſſeſsionem, quaſi ſecùs ſeotiat de habente mandatum ſpeciale,& ibi quoque expreſsè Imo.& alij,& inter eos Iaſon, col.vlt. verſic.ſed defendendo Bart.& idem Imol. in d.§.per procuratorem. & ipſe Iaſon in d.l.ſi is qui pro emptore,de vſucap.& Soc.d.conſ.ccxxxix.vbi ſuprà,lib.j.

Quid ſi habeat mandatū generale cū libera.

12 ¶Porrò ſi quiſpiam haberet mandatum generale cum libera,is poſſet per huiuſmodi actum fictum, aut alium ſimilem ttansferre poſſeſsionem,vt expreſsim voluit Fran.Aret.in d.l.j.in prin.col.vlt. & ibi quoque Franc.Ripa col.vj.nu.66.circa primum.ff.de acq.poſſ. Nam is procurator (vt hic dicit) omnia poteſt facere,quæ dominus ipſe poſſet.l.procurator,cui generaliter.ff.de procur. & vt paulò pòſt ſubdit,æquiparatur procuratori habenti ſpeciale mandatum,l. iuſiurandum quod ex coouentione.§.vlt.de iureiuran.Cui adde multa quæ in eandem ſententiam collegimus in d. noſtro tractatu Retractuum,tit.j.§.j.gl.xiij.in verbo,*L'acheteur*,nu.32.porrò autem.

Quid ſi habeat ſimplex mādatū de tradēdo.

13 ¶Sed & quòd procurator habens ſimplex mandatum de tradenda poſſeſsione,ſine meotiooe cooſtituti,poſsit per conſtitutum transferre poſſeſsionem,quod multò plus eſt,expreſsè conſuluit Ang. conſi.cccl xxiij. viſis inſtrumentis,col.j.Et de hoc videtur eſſe textus expreſſus , à nemine tameo ad hunc caſum ponderatus,in l.certè.§.j.ff.de preca.qui quidem loquitur in procuratione,qui domino mandante,vel ratum habente,rogauit precariò ab alio,ſiue ſe eius nomine poſsidere cōſtituit (hæc enim ſunt paria.)nā tunc dominus ipſe propriè habere precariò dicitur,ac ſi ipſe rogauiſſet, quamuis ille textus vbique trahatur ad caſum diuerſum,vt diximus io prima ampliat.num.2. licèt igitur. Sed ad hunc caſum,illum text.trahit Bald.loquens de nuntio in c.j.§.inueſtitura,tit.de nouis feudo. Si igitur dominus propriè facere dicitur , quod eius procurator facit , quid impedit vt procurator conſtitutus ad tradendam poſſeſsionem,non poſsit eam dare per conſtitutum.

Quid ſi procurator non nomine domini, ſed ſuo contrahit.

14 ¶Sed hæc intelligenda ſunt,cùm mandatarius ſiue procurator nomine mandantis,ſiue domini contrahit,Secus ſi proprio nomine contrahit,etiam præſente,& conſentieote ipſo domino.Nā ex conſtituto ita per eum facto,non transfertur poſſeſsio,quin ſi ipſe dominus poſtea alteri vendiderit,& tradiderit,hic poſterior priori præfertur,vt conſuluit Corn.con.v.viſo proceſſu agitato,col.vj.ver. tamen his nonobſtantibus,lib.2.hac potiſsimùm ratione motus,quòd hic procurator nō poſsidet, ideo in alium poſſeſsionem transferre non poteſt,vt etiam diximus ſuprà in prima limit. Et idem quoque conſuluit ipſe Corn.conſ.clxxxiij.licèt diſcuſſa,col.iij. verſic. nec obſtat ſi dicatur , lib.iij.& diximus in d.j.limit.nu.12.ſecundo modo amplia.

Ad idem.

15 ¶Sed id vix apud nos obtineret in hoc caſu,quo ipſe dominus conſentit ei venditioni , & conſtituto ab alio facto,ideóque & eandem vim habet eius conſenſus,ac ſi ipſe idem feciſſet,quantum ad effectum,& vim contractus pertinet.l.cum quædam,C.de admi.tut.& l.nihil.§.proponitur.ff.de leg.j.cū infin.concord.à me congeſtis,tum in noſtris legibus connubialibus,gl.v.in verbo,*contracter*,nu.145. incip.ſed quantùm ad primum,& multis ſeq.tum quoq; in noſtro tract.Retractuum,tit.j.§.in glo.ix. in verbo,*au lignager*.nu.135.deinde videmus,& etiam ſeq.Nam & ſi aliter diceremus , eſſet aperire viam fraudibus.Et facit quod dicam in ſeq.limitat.verſic.ſecundò,ſed hoc quinque.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

Conſtitutū colonorum,conductoris, ſerui & aliorū per quos poſſidemus, nō transfert poſſeſsionem.

1 ¶Limita decimoquarto, vt procedat in domino poſsidente , non etiam in colono,ſiue conductore, aut ſeruo,vel aliis per quos ipſe dominus poſsidet. Nam licèt ij poſsint per realē traditionem transferre poſſeſsionem in alium, & conſequenter priuare dominum ſua poſſeſsione , vt multi tradunt, per text.in l.iij.§.in amittenda,verſi.quòd ſi ſeruus,& l.peregrè.§.quibus.ff.de acq.poſſ. & l.colonus, ff.de vi,& vi arm.aliis tamen noo admittentibus,vt pleniſsimè tractatur in l.vlt.C.de acq.poſſ.(nam & id obiter dicere volui)tameo haud dubiè,& citra controuerſiam id per fictam traditionem face-

re non possunt, l. quamuis. § j. & ibi Bar. Angel. Pau. Cast. Rom. Raph Com. & omnes. ff. de acq. poss. & voluit idem Bart. in l. quod meo in prin. col. vlt. versi. sed iuxta prædicta. ff. eod. & ibi quoque Alexand. qui ad id dicit sing. d. l. quamuis. §. j. & ipse Bart. in d. l. iij. §. in amittenda, in vlt. opposit. & ibi etiam Franci. Aretin. col. j. in vlt. not. Alex. col. vlt. vbi etiam dicit singu. text. in d. §. j. & Iaso. in vtraque lect. eod. titu. Bald. in d. l. j. versic. quæro nunquid colonus, C. com. de vsucap. & consil. cccxxv. dubitabatur primò, col. 2. versi. aut tradet alteri, lib. j. Signo consi. lxxv. in quæstione vertente, col. v. versic. nunc sic est quòd, vbi ex hoc dicit, quòd venditor qui se constituit possidere nomine emptoris, & ita illius nomine possidet, non potest transferre possessionem in alium per constitutũ, & alios antiquiores citat Salic. in d. l. vlt. in fi. C. de acqui. possess. Anton. in repet. c. vlt. col. xj. versi. sed est dubium, de caus. poss. & proprie. Paul. Cast. consil. x. si vera sunt, col. ij. versi. licèt ergo per simplex, lib. j. & cons. cxj. in causa agitata Vrinæ, post medium, lib. ij. Ro. in d. l. peregre. § quibus, col. penul. versic. quartus casus, de acq. poss. Alex. in d. l. j. in princ. col. antep. versi. quærit hic Bart. tutor, & ibi etiam Iason col. vlt. ff. de acq. poss. Corn. consi. vj in præsenti, col. ij. versi. duo tamen. lib. iij. Phil. Dec. consil. cccc. viso eleganti consil. col. iiij. versi. tertiò non obstat. Vital. Camba. in tract. clausularum, char. xxiij. in claus. constituit se precariò, col. ij.

2 *Quid si colonus fecerit id constitutũ consentiente domino.* ¶Sed hoc quioque modis intelligendum est. Primo, nisi colonus id fecerit consentiente domino, exemplo eius quod dicitur de eodem colono, qui, consentiente ipso domino, respondet alteri de fructibus, qui & ipse est actus fictus transferendæ possessionis, vt dicit Anton. in d cap. cùm venisset, col. pen. versi. ex quibus patet, de restit. spoliat. per l. qui vniuersas. §. quod per colonum, & ibi not. ff. de acq. poss. Certè per huiusmodi actum fictum à colono factum, non transfertur possessio, nisi id fiat, volente & consentiente domino, vt voluit idem Anto. vbi suprà, per text. in eo. c. & in d. §. quod per colonum. Et bene facit quod diximus in præcedenti limitatione nu. 14. & 15. Vide tamen quæ & nos quoque diximus suprà in prima limit. nu. 12. versic. secundo modo.

3 *Quid si possessio sit uacans.* ¶Secundò intellige, vt procedat secundum speciem propositam in limitatione, videlicet quando dominus possidet per colonum, aut alium secus, si possessio ipsa esset vacans, quia tunc illam transfert colonus per constitutum, vt voluit Bar. in d. l. quod meo, in prin. col. vlt. ver. sed iuxta prædicta. & ipse Anto. in d. c. cum venisset, col. pen. de testit. spoliato. per d. l. qui vniuersas. §. quod per colonũ. ff. de acq. poss. & ibi not. in glo. vlt. vbi mortuo domino & possessore qui per colonum possidebat, si colonus soluit mercedem hæredi, facit eum possessorẽ sine alia reali appræhensione: quod & ipsum voluit Bal. consil. cccxxx. statuto cauetur, col. ij. vers. considera aut colonus, lib. j. Ad quod etiam bene facit quod diximus in prima limit. nu. 26. quartò declara.

4 *Alexa. contra Bart.* ¶Tamen Alex. in d. l. quod meo, col. pen. vers. subsequenter, dicit, quòd licèt neminem inueniat, qui Bar. contradicat, ideo, inquit, propter eius autoritatem notanda sunt illius hac in re verba. Tamen ille text. & gloss. in d. §. quod per colonum, non probant eius sententiã: quia loquuntur quando interuenit actus, per quem apparet hæredem percipere fructum ex re hæreditaria, quæ quidem perceptio significat appræhensionem possessionis. l. ij. C. de acqui. poss. & l. Titia. ff. de solut. & d. l. litibus. C. de agri. & censit. lib. xj. At per solum constitutum, non percipiuntur fructus ex re. Præterea, inquit, quomodo potest in alium transferre possessionem, quã non habet: & certè non potest. l. quamuis. §. j. ff. de acq. poss. & latè diximus suprà in prima limitat.

5 *Bart. opi. defensa.* ¶Verùm ei continuò se opponit Claud. Aquen. in ea l. quod meo, col. vlt. versi. successiuè quærit, dicens opin. Bart. optimè probari in d. §. quod per colonum. nam sicut præstatio pensionis, siue mercedis operatur translationem possessionis, ex persona coloni eam soluentis, ita & insistentia (vt ipse loquitur) quam quidem facit colonus in re ipsa, nomine alterius, per d. l. quod meo, & l. interdum, in prio. eo. tit. & no. in l. clàm possidere. §. vlt. eo. quoque tit. vbi possessio vacans, solo animo accedit alteri possessioni, siue detentationi. Sicut etiam videmus in procuratore, qui licèt nullo modo possideat, tamen si appræhendit rem nomine domini, illi quærit possessionem, quæ vacabat, vt probatur in d. l. quod meo. versi. procurator, & l. j. §. per procuratorem, & ibi no. eo. tit. Dictum autem Bart. intelligendum est, quando colonus constituens insistebat rei: aliàs constitutum nihil operaretur, vt dicit Alex. in d. l. quod meo, in ij. locis, cum multis aliis concord. adductis in d. j. limit.

6 *Quid si colonus possidet naturaliter.* ¶Tertiò intellige, vt procedat, nisi colonus ipse possidet et naturaliter: vt quia nõ se simpliciter constituit possidere nomine domini, sed cũ adiectione precarij, vt diximus suprà in prima parte, nu. 4. illud autem: aut quia ita conuentum est, vt naturaliter possideret, secundùm ea quæ etiam diximus ibi. nu. seq. sed hoc intelligendũ. Tunc enim posset colonus per constitutum, eam naturalẽ possessionem quam habet, in alium transferre, per d. l. interdum. §. vlt. & ibi glo Dyn. Bart. qui id dicit menti tenendum, Imo. Pau. Ca. Alex. qui eam gl. dicit multùm not. Fran Aret. & Claud. Aquen. ff de acq. possessio. Ex quibus tamen ipse Aquen. id dicit magis sequendum propter autoritatem eorum, qui ita tenent, quàm quòd lege probetur. Idem Bart. in dicta l. iij. §. in amittenda, & ibi Alexand. & Iason col. iij. versicu. ideo Bartol. hic, eodem titu. Ipse Bartol. in d. l. Celsus, colum. iij. versicu. sed pone quòd debitor. ff. de vsucap. Paul. Cast. d. consi. x. colum. ij. versic. si verò dicamus, libro primo, vbi tamen id posteà declarat. Alexand. in d. l. quamuis. §. j. colum. ij. versic limitatur ergo. & in l. peregre. §. quibus. versi. est & vndecimus. ff. de acq. posses. vbi etiam dicit eam gloss. & singul. & consi. cliij. circa litem vertentem. col. ij. versi. præterea alia etiam ratione, lib. vj. Matthæ. Afflict. in constitut. Siciliæ, pacis cultum. col. vij. versic. quartò fallit. Et faciunt quæ suprà diximus in prima parte, numero xj.

sed &

sed & ex illa,& iterum in secunda parte,in xx.ampliat.

7 ¶ Super hoc tamen aduerte,quòd ex sententia gl.& omnium in d.l interdum.§.vlt.de acq.possess.is qui precariò possidet,& ita naturaliter tantùm possidet (vt diximus) si se constituat nomine alterius possidere,priuat eum à quo rogauerat,sua ciuili possessione,eo scilicet casu:vt ibi annotant expressè Imo.Pau.Cast.& Alex.quo ciuilis illa requiescebat in naturali, prout & in casu d.text.requiescebat.Et propterea dicit Iac.Butr.in d.§.sed istæ,Instit.de actio.per illũ ipsum text. quòd si debitor obligauit omnia bona sua,& se constituit ea possidere nomine emptoris.priuat creditorem sua possessione:secus,si simpliciter nomine creditoris se constituerit possidere,sine adiectione precarij , & illum sequuntur Bart.in d.l.Celsus,col.3.vbi suprà , & ibi quoque Imo. & omnes , & inter cæteros Franc.Balb.in repetit.col.xxviij.vers.successiuè.Bart.ff.de vsucap.Bald.qui dicit notandum,in l.nullo,in fi.C.de rei vendi.Petr.Ferra.in tit.forma respon.conuenti.in verbo.præscriptionis,col.vj.versi. & hoc faciunt.& Alex.consi.cliij.circa litem vertentem,col.2.versi.præterea alia ratione, lib. vj.& diximus etiam suprà in j.parte.d.nu.12.sed & ex illa,& iterum nu.34.at illud hic. *Precariò possidens ab alio,an eũ priuet possessione constituendo se possidere pro alio.*

8 ¶ Licèt in hoc postremo casu contrarium tenuerit idem Iac.But.sibi contrarius in l.3.& ibi quoque Bart.sibi item contrarius,tum in lect.ad finem,tum etiam in repet.in 4.quæst.prin.ad fi.& Salic.col. viij.vers.quæro octauò,debitor.C.de pign.vbi dicunt, quòd debitor,qui se constituit precariò possidere nomine creditoris,non potest priuare creditorem sua ciuili possessione:quia ea per se stat,nec cohæret naturali,per not.in l.si de fundo. ff. de vi & vi arma.& in l.peregrè.ff.de acq.poss. Sed hanc posteriorem sententiam reprobant omnes in dicta l.interdum.§.vlt.quia & in hoc casu,quicquid hi dicant,requiescit ciuilis in naturali:quia recognoscebat debitor suam naturalem à suo creditore, vt colonus à suo domino. *De eadem re.*

9 ¶ At si res ita habeat,vt ciuilis possessio non requiescat in naturali, siue illi non cohæreat , certè per amissionẽ naturalis non amittitur ciuilis:Verbi gratia,ciuilis possessio,quã habet proprietarius,non requiescit in naturali,quam habet vsusfructuarius:deóq; per actũ factum ab vsufructuario,non perdit proprietarius suã ciuilem possessionẽ,vt voluit gl.in l.1.in fi.ff.vsusfruct.quemadmod. caue.& in l.3.§.vnde vi,ff.de vi & vi arma.& in l.t.C.vti possid.quas ita intelligũt,& interpretantur Imo. Pau. Ca.& Alex.in d.l.interdum.§.vlt.& Fran.Balb.in repet.d.l.Celsus,col.xxviij.versi. ratio huius dicti. *De eadem re.*

10 ¶ Sed illud hoc in loco non omittendum est,quòd licèt debitor,qui se cõstituit simpliciter possidere nomine creditoris,& ita in eum transtulit vtramque possessionem,& naturalem,& ciuilem. non possit eum possessione ciuili priuare,per ea quæ diximus , tamen alteri vendendo, & tradendo verè,aut etiam fictè,transfert dominium,vel vsucapiendi conditionem in emptorem sicuti etiam apud debitorem,cuius commodo cedit possessio creditoris respectu dominij,& conditionis vsucapiendi, per l.j.§.per seruum corporaliter , & l.qui pignoris. ff. de acq.poss.& l.serui nomine.ff.de vsucap. Ita expressè voluit Iacob.But.in d.§.sed istæ,Instit.de act.Bartol.Imo.& alij in d.l. Celsus.ff.de vsucap. Bald.in d.l.nullo,ad fin.C.de rei vend.Petr.Ferra.vbi suprà.Pau.Ca.& Franc.Aret.qui id latè confirmat.in d.l.quamuis.§.j.ff.de acq.poss.& Ang.Aret.in d.§.actionum,col.vj.versicu.quæro , iam est mensis,Instit.de act.& diximus suprà in 1.parte,d.nu.12.sed & ex illa. *Debitor cõstituens pro creditore, & alij posteà vendens & tradens,verè aut fictè trãsfert dominium.*

11 ¶ Quartò intellige,vt,scilicet,colonus,siue conductor,non possit per constitutum transferre possessionem in alium,si ad modicum tempus sit colonus,vel conductor:secùs,si sit perpetuus,aut ad longum tempus:nam is posset per huiusmodi constitutum priuare dominum sua ciuili possessione, vti & emphyteuta potest,ita enim expressè voluerunt Ang.& Raph. Co.in d.l.quamuis,§.j.ille , versic. possidet autem : hic , versic.& ex ista gloss.ff.de acq.poss.& ibi quoque Alexand.col.ij.versic. limitatur ergo iste text. *Quid si colonus sit ad longum tempus.*

12 ¶ Quibus adde,in huiusmodi colonum,siue conductorem perpetuum , vel etiam ad longum tempus,transire vtile dominium,& possessionem,vt de primo not.in l.j. & ij.ff.si ager vectig. cum multis simil.à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.gl.xiiij.in verbo, *ou equipollent à vente*,nu.80. de vtili,de secundo est gloss.in l.iij.§.ex contrario,& in l.si quis ante, & ibi Alex.col.iiij.versi. glo.super verbo nouissimè.ff.de acqui.possessio.cum alijs quoque concord.à me item congestis in d.gl. num, 79.quæstionis.Nec mirum,si hìc Rapha.coniunxerit perpetuos colonos,& emphyteutas:quoniam idem de vtrisque esse iudicandum tradit Angel.in §.scire autem in authen.de non alie.rebus eccle. Imo.in cap.nulli,colum.iij.vers.& nota etiam,extrà de rebus eccles.non alien.& alij quos videre potes in illa ipsa gl. num.84. ego tamen, vbi & nos ostendimus hos perpetuos colonos in nostris legibus appellari perpetuarios. *In colonum & cõductorẽ perpetuum, uel ad longũ tempus transit utile dominium & possessio.*

13 ¶ Quintò intellige,id quod diximus,colonum per constitutum non transferre possessionem,procedere,nisi colonus bona fide id faceret.Quid enim,si is credens primum dominum suum mortuum esse,ab eo conducit,quem illius hæredem esse putat,eiúsque nomine se constituit possidere? & certè priuat primum illum sua possessione,per l.non solũ.§.j.in fi.ff.de vsucaptionib.secundùm Rapha. Co.in d.l.quamuis,§.j.in fi.de acq.poss.vbi tamen dicit se id non affirmare. Nec ego quidem puto id verum esse:quia est eadem vtriusque ratio,siue bona fide,siue mala id colonus fecerit , quantùm ad id,de quo tractamus,pertinet. *Quid si colonus bona fide se cõstituat possidere pro alio.*

DECIMAQVINTA LIMITATIO.

1 ¶ Limita decimoquinto,vt non procedat in tutore , vel curatore , qui non possunt per constitutum, vel precarium,vel alium actum fictum transferre possessionem rerum sui pupilli, vel minoris , ex *Tutoris & curatoris constit.*

tutum an trāsferat possessionem. sententia Bart.in l.j.in prin.col.pen.& ibi etiam l mo.ad fi.Rap. Com.col.pen.Roman.col. quoque pen.Alex.latè,qui dicit hoc diligen:ssimè notandum Fran.Aret.Ias.in vtraque lect.Claud. Aquen. & Franc.Rip.ff.de acq.poss.

2 *De eadem re.* ¶Et prætereà voluit Bald.consil.cxxx.videtur quòd dicti fratres,ad fin.lib.3.per tex.in l.quod meo, à contrario sensu.ff.de acq.poss. Alex.qui & hoc dicit not.in l.quamuis.§.j.col.2. versic. & per istum tex.ff.eo.tit Mathes.not.clxvij.nota quòd si tutor.Socin.consi.cccxxxix.præsentis consultationis difficultas,col.pen.versi.sed difficultatem facere videtur,lib.2.quod repetitur consi.cccxxj lib. 4. Iason in l.3.§.in amittenda.col.3.versi.adde quòd etiam.ff.de acq.poss.Carol.Ruin.consi.cxliij. visis omnibus instrumentis,col.3 nu.7.lib.1.& consi ccxiiij.visis iis,quæ in themate,nu.7.eo.lib.j.Franc. Rip.in rub.ff.de interd.col.3.versi.& hæc est ratio.

3 *De eadem re.* ¶Et neminem hactenus reperi qui contrarium tenuerit,& id quidem mero iure verum est. Tamen si tutor,vel curator in casu permisso vendiderint rem pupilli,obseruatis solennibus,quo casu nemo dubitat quin tradere eam rem possint,in consequentiam venditionis permissæ, vt & ipsa perficiatur,& effectum habeat, quando & ipsi sibi rem debitam tradere possint, per l.fistulas.§.j.ff.de contrahen.empt.cum simil.b.& multò magis alteri quis ad hanc iuris subtilitatem respicere velit, vt se constituere non possit possidere pro emptore , cui tenetur rem tradere ex consequentia necessaria ipsius venditionis.l.j.& l.ex empto.in prin.ff.de actio.empt.Nam in id eas expendit Alber. in l. si filiusfamilias.§.cum fundum,post med.ff.de verb. oblig. Et hæc quidem præsertim in hac nostra suprema curia,quæ veritatem,& æquitatem magis sequitur,quàm has iuris subtilitates. Id etiam Budæo nostro post prin.priorū adno in Pandect.& alus plurimis placuit, quos tibi citauimus in tract. Retract.tit.2 nu.60.Ex quibus vides & id quoque quotidie videmus.Et vide quę dixi suprà in xiij. limit.nu.4.& hæc quidem,& quæst.seq.7.

DECIMASEXTA LIMITATIO.

1 *Prælati constitutū an transferat possessionem.* ¶Limita decimosexto,vt etiam non procedat in prælato,vt qui per constitutum à se factū,non transfert possessionem rei ecclesiasticæ,vt etiam scribit Aegid.Bella in c. cum ecclesia Sutrina. col. xiij. in xj.oppos.paulò ante fi.de caus.possess.& proprieta.vbi alios allegat, qui id non dicunt, & rursus idem Aegid.non obscurè in c.2.col 5.versi.caue tamen quia circa, de in integrum restitut. iterúmque expressim consi.iij.circa materiam,col.vij.versi.caue tamen,quia si ecclesia.

2 *Ad idem.* ¶De qua te loquens Alex.in d.l.j.in prin.col.vlt.vers.ex his potest inferri.ff.de acq. poss. dicit ex iis quæ ante dixerat de tutore,& curatore,(vti suprà in præcedenti limitatione diximus) inferri posse, an ex constituto facto à prælato alienante rē ecclesiæ,& cōstituente se possidere nomine emptoris, transferatur possessio in ipsum emptorem.Quā quæstionem dicit non meminisse se in propriis terminis legisse , sed eam pendere ex alia quæstione,an scilicet possessio rerum ecclesiæ, dicatur esse apud ipsam ecclesiam,an apud prælatum:nam si apud ecclesiam sit,non transferri possessionem per constitutum prælati,ex eo quod dictum est de tutore,& curatore in illa præcedenti limitatione. Si verò ea possessio sit apud prælatum,tunc transferri eam possessionem in constitutarium.

3 *Prælatúsne an ecclesia possideat rem ecclesiasticam.* ¶Subditq; Alex.de ea re,scilicet apud vtrum eorum sit possessio,se tractaturum post Bart.in eadem l.j.§.vlt.in quo loco ipsi Bartol.ad fi.& Alex.dicunt,Christum,siue vniuersalem ecclesiam,possidere res ecclesiæ. Vnde licèt prælatus moriatur,possessio tamen non vacat,secundum Innoc.in c. cum super.de causa possessionis,& propriet.De quo tamen ampliùs vide per eundem Innoc.& Host. in c. in literis,de restit.spoliato.& in c.cùm in officiis.col.ij.de testa.& in c.cura post medium,de iure patro.Bar.& alios,præsertim Franc.Aret.in l cùm hæredes,ff.de acq.poss.Bal.in l.ij.col.ix.versic.iuxta hoc quæritur.C.de seruit.& aqua,& in l.vlt.col.ij.versic. idem in rebus ecclesiarum. C.de edict.diui Adria.tollen.Ioan.Fab.in §.nullius,Instit.de rer.diuis.Anton.& alios in d.c.cùm super,& Flotta.in l. seruitutes,la iij.col.iiij.versic.& idem est dicendum. ff. de seruit.& Firmia.in tract.de episcop.lib.iij. parte j.in lvj.quæstio.vbi & alios citat quos mox citabo.

4 *De eadem re.* ¶Ex eo autem quod diximus ex Alex.satis potes intelligere,eum fuisse in ea sententia, vt per constitutum prælati non transferatur possessio. Quod & ipsum quoque respondit idem Alex.consil.81. lecto & discusso,col.v. vers.alio respectu,li.3.illa eadē ratione,quòd prælatus non dicitur habere possessionem rerum particularium ecclesiæ,ex sententia Innoc.in d.c.cùm super,& ibi quoq; Panor.qui ad hoc multa allegat,& Paul.Liaz.in commento.d.c.in literis,col.pen versic.sed cuius nomine prælatus,de restit.spol.Anto.in repe.c.vlt.col.v.vers.pro veritate inuenienda dicti puncti,de caus.possess. & proprie. Et ipsum Alex.sequuntur Ias.& Franc.Ripa.in d.l.j.in princ.ille,ad fin.hic,col.xvij.versi. ex hoc infert,de acq.poss.& idem Ripa in rub.ff.de interd.col.3.versic.qua ratione prælatus. De quo & per ipsum Alex.in l.quamuis.§.j.col.ij.versi.sed quid in prælato,eod.tit.

5 *Quid si prælatus constituat cum capitulo.* ¶Sed hoc tamen intellige,cùm ipse prælatus solus alienat, & se constituit possidere nomine alterius,secùs,si id faciat cum capitulo : tunc enim transfertur possessio per constitutum ab vtroque factum,vt non obscurè sensisse videtur Oldr. loquens in traditione clauium (quæ & ipsa inter fictos modos tradendæ possessionis ponitur)consi.cccix.in causa hospitalis.& apertissimè Mathes. d. not. clxvij.nota quòd si tutor,& Franc.Ripa.in d.l.j.vbi suprà,versi.istud de prælato,& ibi quoq; Claud. Aquen.col.vlt.ff.de acq.poss.

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 *Constitutum* ¶Limita decimoseptimo,vt non procedat in iudice,vel alio repræsentante factū partis:putà nuncio, siue via

siue viatore, qui inducit partem in possessionem rei iudicatæ. Is enim non potest per constitutum dare possessionem eius rei quam ipse non possidet, argu. eius quod in simili, sed eadem ratione plerique volunt iudicem, vel ipsius nuntium non posse inducere partem in possessionem rei, illi adiudicatæ per solum ipsius aspectum (quæ & ipsa quoque est alia ficta traditio) sed opus esse reali traditione. Ita enim inter cæteros voluerunt Spec. ti. de primo & secundo decret. §. iam de effectu, post prin. Bart. in l. j. in princ. col. pen. vers. sed quid, si executor, & ibi quoque Angel. col. ij. vers. subdit Bart. nuntium, Raph. Co. col. antep. vers. vlteriùs quæro pone. Franc. Aret. col. vlt. vers. in gl. in primo, Ias. col. antepen. versi. item quærit Bart. Claud. Aquen. col. vlt. versi. & ex prædictis, Franc. Ripa col. xvj. vers. quæritur successiuè. ff. de acqu. poss. idem Bart. & Angel. in l. cùm vnus. §. vlt. ff. de bon. autorit. iudic. possid. Ant. in c. cùm venisset, col. pen. vers. vnum non omitto, de restit. spoliat. & in c. cùm aliquibus, paulò ante fi. & ibi quoque Imo. & Felyn. col. j. vers. in quantùm, vbi dicit non esse tutum ab hac opinio. recedere, de sent. & re iudica. Paul. Castr. in l. non est mirum, post princ. ff. de pign. actio. vbi & huius rei videtur esse optimus tex. cùm dicit, nisi ventum fuerit in possessionem. Rom. in l. si finita. §. Iulianus, col. ij. vers. an habeat hoc locum. ff. de dam. infect. Pan. in c. ij. col. penul. vers. hoc tamen non procedere, de consuetud. vbi id dicit singu. & nunquam obliuioni tradendum, & ibi quoque Barb. qui & id dicit sing. col. xvij. vers. in gl. fi. contra textum Nicol. Mil. in suo repertorio, in verbo, possessio. §. xciiij. incip. possessio tunc acquiritur. Franc. Aret. qui & id quoque dicit sing. in l. certi condictio. §. deposui, col. ij. vers. aliquando quærunt. ff. si cert. petat. Carol. Rui. consil. ccxiiij. visis his quæ in themate, col. iiij. vers. idem non videtur, lib. j. & consi. 50. super eo, col. j. lib. iij. Et ad hoc quoque allegatur l. creditor. ff. de bonis auto. iudi. possid. & l. ij. qui pot. in pign. hab.

iudicis vel sui viatoris inducẽs viatorem in possessionẽ, eã non transfert.

2 ¶Contrarium tamen in illo casu Spec. expressè tenuit Pan. licèt, vt dicit, aliàs secutus sit illam opin. in d. c. cùm aliquibus, col. ij. vers. sed quatenus, de re iud. motus autoritate Compostel. & Ioan. And. in c. transmissam, de elect. & ipsius Ant. in d. c. ij. col. ij. vers. dic quòd quandoque, de consuet. vbi dicunt, quòd si inuestitura beneficij fit in conspectu ipsius beneficij post collationem eiusdem, transfertur possessio, per d. l. quod meo, & l. j. C. de acq poss. quod & ipsum voluit Rom. cons. cccxxxvij. quò ad primum. col. j. vers. præterea ipsa verbalis, & omnes vbique. Et sic (vt redeam ad Pan.) transfertur possessio solo aspectu per inuestituram ab eo factam, qui non possidet, cùm autoritatem habeat tradendi. Quod fortiùs debet obtinere, cùm nuntius expressè dicit, se dare istam possessionẽ. Et videmus etiam, quòd non semper necesse est corpore & actu apprehendere possessionem, sed sufficere id oculis & aspectu facere, per l. j. §. si insserim, & l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquirenda possessione, & vtrobique docto. & gl. in cle. j. §. porrò, in verbo, tracta, post principium. de hæreticis.

Qui cõtrariũ tenuerunt.

3 ¶Et, vt illi quoque addas ad confirmationem suprà dictorum, licèt illi tex. loquantur de domino qui vendit, vel donat in conspectu rei suæ: idem tamen iudicandum esse videtur de iudice vel eius executore, cuius factum censetur esse factum partis: id est, peræquè habendum est, ac si ipsa pars fecisset. l. si ob causam. C. de euict. & l. j. C. si in caus. iudi. pign. captum sit, cum multis sim. & concord. à me collectis in tract. Retractuum, tit. j. §. j. glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. 13. & has quidem. Addit autẽ Pan. vt ad eum redeamus, quod in simili scribitur in l. clauibus. ff. de contrah. empt. & in d. l. cùm vnus, ff. de bon. autor. iudi. possid. & l. vlt. C. eod. tit. & in c. contingit, de dol. & contu.

Aspectu transfertur possessio.

4 ¶Sed his rationibus respondent Alex. Barb. & Fely. vbi suprà. Primum ad dictum Ioan. Andr. & sequacium, quòd is loquitur in episcopo collatore, vel alio inferiore habente custodem ecclesiæ vacantis, secundùm gl. in c. cùm vos, de offic. ordin. qui & ipse vtitur potestate propria. Ideo similis est tradenti rem propriam, quod etiam bene animaduerterat ipse Pan. in d. c. ij. vbi suprà, de consuetu. vbi ad hoc dicit eam gl. no. & sing. & aliter quoque respondit Alex. in d. l. j. vt ibi videre poteris. Nec item obstant dd. ll. quæ dicunt possessionem rei transferri aspectu rei, quia loquũtur in domino possidente. Hic autem iudex vel eius executor non est dominus nec possessor.

Responsio.

5 ¶Nec huic sententiæ affert præiudicium, quod dictum est, factum iudicis aut eius executoris esse factum partis. Nam id non est verum propriè, sed fictè: cùm neuter sit verè dominus aut possessor. Ideo si ex eorum ficta traditione transferretur possessio, concurrerent duæ fictiones & improprietates, vt scilicet fictus dominus, siue possessor per fictam traditionem traderet possessionem: quod fieri non potest, vt not. in l. j. C. de dot. promis. cum simi. & diximus etiam latè suprà in v. limit.

Factum iudicis nõ est propriè factum partis.

6 ¶Et intelligas, non tantum virium habere quod factum est à iudice vel executore, quantũ id quod factum est à parte, quantum ad possessionem pertinet: vides sequestrum factum à iudice, inuitis aut etiam non consentientibus partibus, non transferre possessionem in sequestrum: illis autem consentientibus, transferre, vt no. in l. interesse. ff. de acqu. poss. & in l. j. C. de prohib. sequest. pec. & in c. examinata, de iudic. & in cle. j. de sequestra. posses. & fructu. Cuius rationem reddit Pan. in d. c. examinata, col. v. vers. & primò in eo, quoniam latiùs interpretamur factum partium, quàm iudicis. vt ibi plenè probat, licèt vt ipse dicit, aliàs factum iudicis censeatur factum partis.

Nec tantũ habet illud virium quã factũ partis.

7 ¶Sed hanc nostram limitationem, qua diximus non transferri possessionem per constitutum, aut alium actum fictum iudicis vel eius executoris, primò intellige procedere, quando iudex vel executor potuit ingredi fundum, vt eius traderet possessionem realem. Secus si non potuit impediente fortè aduersario, tunc enim poterit per solum aspectum aut alium actum fictum eam possessionem tradere: vt plerique voluerunt, quos mox citabimus, per tex. in d. l. cùm vnus. §. vlt. cum l. quamuis,

Prima declaratio huius limitationis.

quæ confestim illam sequitur.ff.de bon.autor.iudi.posid.quem dicit singularem, nec habere con cordantem Bart.ibi.vbi etiam facit Bald.in l.si postquam,post princ.C.vt in poss.legato. & mirabilem,nec alibi reperiri idem Bald. in l.ij. circa medium. C. ne vxor pro marito, vbi per eum dicit, quòd si per vim tyranni impeditur realis appręhensio siue missio in possessionem,sufficit verbalis. Et in id quoque allegatur tex.in l.si finita.§.illud quæritur,& §.si quis metu,& §.vlt.ff.de damno infecto,& dictum c.contingit,extrà,de dolo & contum.

Ad idem 8 ¶Et ita nuncupatim,& in hoc casu,de quo loquimur,ne propria & priuata eius rei autoritate careamus voluerunt Bart.qui dicit menti tenendum,Raph.Co.Rom.Alex.Franc.Aret.Iason , & Franc. Ripa in d.l.j.in princ.ff.de acqui.poss.quibus locis suprà citauimus,ipse Bart.in d.l.cùm vnus. §. vlt. ff.de bon.autor.iudi.posid.Alber.in d.l.j.ad fi.princ.& iterum in §.si iussero,col.j.vers.vnus tamen est casus,ff.de acq.poss.& Angel.in l.iij.§.vlt. col.vlt.& ibi quoque Imola, eod. tit. & idem Ang. in reper.l.si quis vi.§.differentia,eod.tit.Anton.in d.c.cùm aliquibus,& ibi Panor.& latè Fely. de re iudic.Nicol.Mil.in d.suo repertorio,loco suprà designato.Franc.Aret.in d.l.certi conditio.§.deposui, col.ij.vers.quædam est ficta.ff.si cert.pet.& Franc.Ripa in tractatu de peste, lib. ij. in xix. priuilegio contractuum.

9 Ne Hercules contra duos. ¶Et certè nemo huic sententiæ repugnat,præter vnum Ang.sibi contrarium in d.l.j.in princ. paulò ante fi.ff.de acq.poss.Sed vix vincere potest solus aduersus omnes,cùm(vt est in vetere prouerbio) μηδ᾽ Ἡρακλῆς πρὸς δύο.Ne Hercules quidem contra duos,apud Platonem in Phædone.

10 Prior opinio quomodo obtineat. ¶Igitur stabimus illi priori & receptiori opinioni,quæ adeò vera est, vt si etiam non ventum sit in rei conspectum ob dolum & potentiam aduersarij,ea locum habeat,per tex.in d.c.contingit,de dolo & contuma.quem ad hoc dicit not.ipse Ang.in d.l.iij.§.vlt.col.vlt.ff.de acqu.poss.& voluit etiam Bald.in d.l.ij.C.ne vxor pro marito.Franc.Aret.Iason & Ripa in d.l.j.in princ.ille,col.vlt.alter, col. pen.vers.si.amplia notabiliter:hic,col.xv.num.65.ff.de acquir.poss.& Felin.in d.c.cum aliquibus, de re iudic.

11 Quid si sit cõsuetudo in contrar. ¶Secundò intellige quod diximus,iudicem vel nuntium per solum aspectum aut alium actum fictum non posse mittere in possessionem,vt procedat,nisi esset contraria eius rei consuetudo,vt scilicet id facere posit.nam ea consuetudo sequenda est,vt nonnulli voluerunt,allegantes Ioan.Andr. in c.in literis,de restit.spoliat. Et id quidem minimè dubium est:quoniam alias semper cõsuetudo, etiam nullo actu interueniente, potest transferre possessionem ; vt latè dicemus & probabimus in nostro tractatu, *Le mort saisit le vif*, in præfatione,in sexta declaratione.

12 Quid si in possessionem mitti iussus ex alia causa detineret. ¶Tertiò intellige,nisi is qui iussus est mitti in possessionem,ex alia causa detineret rem: tunc enim solo aspectu aut alia ficta traditione posset iudex vel executor illum mittere in possessionem , per text.in l.si proprietarius.ff.de damno infecto.quem ita intelligit,& dicit menti tenendum Bar.ibi,& idem Bart.in d.l.si finita.§.Iulianus,col.iiij.vers.pone quòd ipsemet,eod.tit.& Bald. in auth. qui iurat,col.pen.vers.quæritur Dyn.an in secunda.C.de bonis autor.iudi.posid.Franc.Aret.Claud.Aquen. & Franc.Ripa in d.l.j.in prin.ille,col.vlt.alter,col.item vlt.hic,col.xvj.vers. secundò declaratur. ff. de acqu.poss.idem Aret.in d.l.certi conditio.§.deposui.col.ij.vers.si.quædam est ficta. ff. si cert. pet. Et id confirmat,quod in simili scribitur in l.qua ratione,§.interdum.ff.de acq.rer.domin.& in §.interdũ, Insti.de rer.diuis.& quod diximus suprà in hac eadem limitatione, nu. 2. contrarium tamen, & suprà in secunda parte,in iij.ampliat.nu.2.& id quidem.

13 An autem & quando iudex possessor possesionẽ propria autoritate accipere. ¶Quartò intellige,vt licèt iudex,vel executor per solum aspectum,vel aliũ actum fictum non possit mittere in possessionem:tamen si vsus sit illis verbis,dedit & tradidit possessionem,certè is, qui obtinuit sententiam,poterit propria auctoritate eandem possessionem apprehendere. Nam si per ea verba à parte prolata ea facultas tradita esse censetur. per l.prædia,& ibi Iacob.Butr.Bar.& alij. ff.de acq.poss.ita quoque si à iudice,cuius factum censetur esse factum partis.vt suprà diximus.

14 Iudex potest permittere uictori ut vẽ propria authoritate capiat. ¶Et ita expressim & in hoc casu respondit Carol.Ruin.d.consil.50.col.ij.nu.4.lib.item iiij. vbi id dicit nullum habere dubium.Et ex his intelligis id procedere,etiam si res non sit in cõspectu,ex not. in d.l.prædia.Nam vt ipsi Ruin.addas, potest iudex ius parti facere vt intret in possessionem rei contentiosæ aut adiudicatæ propria autoritate,vt voluit Iaco.Aret.in l.j.§.nuntiatio.ff. de oper.noui nuntiat.& Bart.qui dicit tenendum menti,in d.l.si finita.§.Iulianus,col. xiij. vers. secundò quæro. ff.de dam.infect.per l.dotis,C.soluto matrimo.& l.eum qui.§.si epistola.ff.de furt. Et rursum idem Bartol.in l.iustè posidet,circa medium,ibi,pone quòd iudex,& ibi Angel.Imo.Raph. Com. Paul. Castr.Franc.Aretin.& Alex.qui hanc dicit esse communem opin.ff.de acq.poss. & idem Bart. in l. iij.in j.quæst.C.de pigno.& in d.l.j.per illum tex.C.vt nemini lice.sine iudi.autho.Salic.in d.l. dotis. C.soluto matrimo.& in auth.& qui iurat,in ix.quæst.princip.C.de bon.autho.iudic posid.Pano.in c.cum dilecti,col.ij.vers.nota ibi nuntium, de dolo & contu.& in c.de cætero, col.pen. vers. vlterius quæro,de re iudic.De quo tu vide plenissimè per Ale.in d.l.iustè posidet,col.vij.vers.i. deinde cum gl.quæro,& ibi etiam Ias.col.antep.vers.i.in ij.parte glos.& multis sequ. De quo tamen vide Rapha. Fulg.in l.vlt.col.ij.vers.nota vltimò.C.de edict.diui Adriani tollendo.

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 Constitutũ nõ transfert et qui ¶Limita decimooctauo,vt constitutum eam vim habeat transferendę possessionis,si ea possessio sit talis,quæ acquiri potest ab eo,cuius nomine quis se constituit posidere,secùs, si non potest: verbi gratia,Si clericus se constituit posidere beneficium,vel ius eligendi episcopũ, vel decimas nomine laici,

laici, vel si pater cõstituit possidere ius filij siue filiationis, vel maritus ius maritale nomine alterius, tunc enim non transferetur possessio per constitutum, nec quouis alio modo, etiam reali, si realis eius rei esse potest propter incapacitatem eius, qui id constitutum suscepit, & naturæ & iuris diuini repugnantiam, vt expressè voluit Ant. in d. c. vlt. col. xj. vers. quæ vera puto, extrà de cau. pos. & proprie. & diximus etiam suprà in xxxv. ampliat. nu. 3 & seq. sed hîc mihi repetendum visum est.

Incapax est possessionis.

DECIMANONA LIMITATIO.

1 ¶Limita decimonono, vt procedat, quando res quam constituimus alieno nomine possidere, est certa ratione quotæ vel loci: nam alterius sufficit: secus, si neutrius ratione certa sit: nam tunc per constitutum non transfertur possessio, vt voluerunt Bart. Imo. Paul. Cast. Alex. Franc. Aret. & Ias. in vtraque lectura. in l. iij. §. incertam. ff. de acqui. poss. vbi latè apud eos comperies, quando dicatur res certa, vel incerta ratione loci, vel quotæ. Dicitque Bart. se in eam rem consuluisse, vt fecit cons. 74. Petrus vendidit Bertæ, Ang. in l. quæ de tota. §. incertæ. ff. de rei vend. vbi dicit, quòd si vendo tibi, aut dono quicquid iuris in hoc fundo habeo, & me constituo nomine tuo possidere, non transfertur possessio propter incertitudinem. & idem Angel. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. ij. vers. quinimo & ego do tibi. ff de verb. oblig. vbi dicit quòd constitutum non extenditur ad incerta. & Ioan. Petr. à monte Spere. in l. ab emptione ff. de pactis, & Carol Rui. cons. cxxxvj. primùm videndum, col. vlt. lib. j. & cons. cxliiij. de pluribus, nu. 2. eo. lib. & cons. xxxix. quia, vt dicitur, col. ij. nu. 5. lib. iiij. & cons. cxxvij. visa facti narratione, col. iiij. vers. nec potest dici. lib. v. & Philip. Dec. cons. clxxix. viso eleganti consi. col. ij. vers. dato prætereà, & iterum col. vlt. vers. vlt. cons. ccxxvj. magister Ioannes, col. j. versi. ad hoc in quo tota difficultas. Step. Bertr. consi. cccxxxvij. non puto, nu. 3. li. 1. Pau. Paris. consi. lv. contractus venditionis, col. j. vers. & procedunt ista eod. lib. j. & cons. lix. viso instrumento, col. iiij. nu. 22. eod. lib. j Lud. Gozad. cons. lv. quæritur cùm facta fuerit, post princ. & consil. xcix. in hac causa possessoria, col. iij. vers. decimò constitutum, & rursum in fi. Hierony. Grat. consi. 50. reuerendissime, col. vlt. vers. secundò respondetur, lib. j. Marc. Mant. consi. celvj. viso processu, col. ij. num. xviij. Fran. Curt. iunior consi. cxx. præsupponitur in facto, col. ij. vers. prætereà ex alio, lib. 2. Fran. Ripa. lib. ij. Respon. c. ij. cleric. nu. 20. vbi dicit, quòd si quis transferat tot ex suis bonis immobilibus, vt ex his percipere possit redditus mille ducatorum, & se constituat possidere nomine eius cui vendit, non transfert possessionem in eum: quia super incertis non cadit possessio, secundum gl. in l. vnica, §. accedit. C. de rei vxo. actio. & in l. vlt. in gl. magna. ff. quod met. cau. Et idem in retentione vsusfructus, vt non transferat possessionem rei nisi ea sit certa, vt suprà diximus, voluit Socin. consil. cxxxj. in præsenti consultatione, vers. amplius etiam cùm non detur, lib. j.

Constitutũ nõ prodest, nisi in re certa ratione quotæ vel loci.

2 ¶Sed hæc intellige, cùm constitutum apponitur in contractu rei particularis: nam tunc necessarium est, vt ea res sit certa ratione loci vel quotæ ipsius rei. Secus si apponatur super contractu rei cuiuspiam vniuersalis: nam tunc non est necessaria certitudo alterutrius, secundum Ioan. Petr. in d. l. ab emptione. ff. de pact. & Soc. in d. l. iij. §. incertam, col. ij. vers. prima difficultas, & ibi quoque Ias. col. 3. vers. & notabiliùs. ff. de acq. poss. & Paul. Paris. d. cons. lix. col. iiij. nu. 23. lib. j.

Nisi tamen in contractu rei vniuersalis.

3 ¶Quanquam (vt nihil in nostro iure non controuersum est, vt & alibi semper diximus, & semper obseruauimus) huius sententiæ contrarium ex diametro tenet Philip. Dec. d. cons. ccxxvj col. ij. vers. nec obstat quòd in casu, atque etiam Hierony. Grat. cons. xciiij. in causa excellentissimi, col. ij. versi. quoniam multipliciter, lib. j. per not. in d. §. incertam. Sed malo sequi priorem opin. per ea quæ latè diximus suprà in ij. parte huius operis in xxx. amplia. iterúmque in xxxj. quibus ostendimus ex frequentiori nostrorum calculo, constitutum transferre possessionem in venditione omnium bonorum, atque etiam futurorum.

Qui contrariũ dixerint.

4 ¶Intellige secundò nisi res incerta loco & quota tempore constituti, postea fiat certa: neque enim tunc impeditur translatio possessionis, continuò quàm certa facta est, vt expressè voluit Caro. Rui. d. cons. cxxvij. visa facti narratione, col. iiij. vers. prætereà incertitudo, lib. v. per ea quæ dicunt doct. in d. §. incertam, & in l. vlt. C. quę res pign. obli. pos. dum loquuntur de cõstituto apposito super alienatione bonorum futurorum, quæ tempore constituti sunt incerta, sed postea dum acquiruntur, fiunt certa. De quo & nos amplissimè diximus in dicta xxxj. ampliat. & ex ibi dictis intelliges veritatem huius rei.

Quid si res postea fiat certa.

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimo, vt non procedat in discessu siue resolutione contractus, qui fuit per realem traditionem consummatus: verbi gratia, Tibi vendidi & realiter tradidi fundum, non possumus ab ea vẽditione ipso iure discedere, sed in id opus est reali traditione eius rei: nec in id sufficere cõstitutũ, vt voluisse videtur gl. vlt. in l. ab emptione, in illis verbis, at hîc verus actus desideratur, & ibi Iac. Butr. ff. de pact. Petr. à Bel. Perti. in l. j. in vlt. q. C. de resc. ven. & Cin. post ipsum Petr. in l. j. in 7. q. & ibi quoque Alb. vers. item quæris, Ang. ad fi. & Salic. col. vlt. vers. quid igitur dicendum. C. quan. lic. ab empt. disce. & Fran. Aret. in l. quod meo, col. ij. vers. quintò non operatur. ff. de acq. poss.

Constitutũ nõ operetur in resolutione contractus reali traditione consummati.

2 ¶Verùm huius contrarium intrepidè tenuit Bald. in d. l. ab emptione, col. vlt. in antep. quæst. & ibi quoque Ang. sibi contrarius col. vlt. versi. sequitur in gl. at hîc verus. Raph. Fulgos. col. vlt. vers. in ea ibi scilicet, Paul. Castr. col. vlt. Iacob. à S. Georg. col. ij. vers. ex ista gl. videtur, & Iaso. col. antep. vers. tertium fundamentum. ff. de pactis. Imo. in l. qui mihi donatum, ad fi. ff. de donat. Quibus ego malo accedere: nam licèt tu, cui vendidi, & realiter tradidi, realiter possideas, nihil tamen prohibet quin

Qui contrariũ tenuerint.

per

per constitutum eiusdem rei possessionem trásferre posis. Nam qui realiter posidet, potest & realiter per constitutum tradere, vt minùs dubium sit, quin si res primùm per constitutum tradita est, posit & per constitutum retradi, vt diximus suprà in prima patte, nu.19. fit item vt si venditor. Er vide quæ dicam infrà in xxix. limit. nu.5.

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

Constitutarius qui intra x. annos negligit accipere realem possess. amittit possess.

1 ¶Limita vicesimoprimo, vt si intra decem annos, is cui factum est constitutum, non acceperit realem rei possessionem, censeatur per negligentiam amisisse, ac veluti derelictam habuisse illam constitutitiam possessionem, arg. l. furtum, §. vlt. & ib. gl. ff. de vsucap. & l. si de eo. §. si fortè, qui est j. & ibi gl. ff. de acq. poss. & not. per gl. in l. si id quod. in prin. Et iterum in l. si is qui animo, in gl. vlt. ff. eo. tit. & in l. cùm quærebatur, quæ est vlt. in verbo, vacuam. C. vnde vi. & in l. j. in fi. magnæ glo. C. de ser. fugit. & per Bald. cons. cccxxv. dubitabatur, col. ij. vers. tunc arguo sic, lib. j. cum infinitis similib.

2 ¶Et ita nuncupatim (ne expressa auctoritate deficiamur) voluit & ipse Bald. cui subscripserunt Ioan. Castel. Sign. Homod. & alij plerique non incelebres doct. inter consi. ipsius Bal. consi. cl. casus actualiter de facto emergens, col. pen. vers. capio tantùm, lib. ij. Et idem quoque tenet Pet. Anch. nulla illorum mentione facta, cons. cxxxiij. satis aduertēter, circa medium, & Ias. qui item nullum illorum memorat, in l. iij. §. ex contrario, col. xiij. vers. sed aduerte, ff. de acq. poss.

Ad idem.

3 ¶Et pro eorum sententia est gl. optima, quam nullus eorum citat, in c. clerici, in gl. ibi, & hoc verum est. xvj. q. iij. quam ad hoc expendit & dicit sing. Franc. Are. in d. l. si de eo. § j. col. vj. vers. illud etiam scias. ff. de acq. poss. Et voluerunt plurimi qui generaliter dicunt quòd si ciuiliter posidens neglexerit appræhendere naturalem possessionem per decem annos, priuatur sua ciuili possessione. Hoc enim voluit Din. cuius etiam nullus illorum meminit, in c. sine possessione, col. vlt. de reg. iur. lib. vj. & è recentioribus And. Alc. in tract. Præsumptionum, parte ij. præsumptione xxj. col. iiij. sed tu aduerte. & alij plurimi, quos tibi citabimus paulò pòst, nu. 10. porrò.

Confirmatio illius opin. Obliuionē tempus inducit.

4 ¶Nam, vt hoc illis addas, hæc possessio de qua tractamus, retinetur animo nostro, & corpore alieno, eius scilicet, qui nostro nomine naturaliter posidet, aut detinet, l. iij. §. saltus. ff. de acqui. poss. Sed deficit animus per obliuionem, quam longum tempus adfert & inducit, vt attestatur Iurisconsultus in d. l. furtum. §. vlt. cum l. seq. & ibi doct. ff. de sucap. & Menander illo senatio,

χρόνος δ' ἀναιρεῖ πάντα καὶ λήθην ἄγει Et Virgilius egloga ix.

Omnia fert ætas, animum quoque: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles,
Nunc oblita mihi tot carmina.

Ex quo & illud propius vides, longo tempore animum, id est, vt interpretatur Seruius, memoriam quæ pars animi est, auferri, & consequenter obliuionem induci. Vnde & illud quoque consequens fit, vt deficiente animo, quo possessio retinebatur, deficiat & ipsa possessio.

Qui cōtrariū tenent.

5 ¶Et huius diuersum censuisse videtur Bald. sibi, vt videtur, contrarius consi. ccclxix. venditor, lib. v. vbi in hac specie consuluit: Titius vendidit Mæuio fundum, & se constituit posidere nomine illius: deinde ipse Titius tenuit eum fundum viginti sex annis, tacente & patiente Mæuio, tandē Titius eum fundum vendidit, & realiter tradidit alteri, qui quatuor annis & vltrà possedit, ita vt sint elapsi xxx. anni sine petitione huius fundi. Vtrum Mæuius primus emptor eum vendicare posit? Et videtur, quòd non: quia qui tacet xxx. annis, perdit actionem in rem, l. sicut, C. de præscri. xxx. vel xl. anno. Contrarium tamen respondit Bald. d. consil. quia per constitutum factus est dominus & possessor: nec incœpit currere præscriptio, quandiu venditor precariò possedit, l. malè agitur, eo. tit. Vides igitur Bald. apertè sentire illum priorem emptorem non amisisse possessionem, quam per constitutum habuerat, ac nec annis quoque xxvj. Et idem propemodum videtur voluisse idem Bald. consi. cccxxv. dubitatur, lib. j. & cons. cccxxx. statuto cauetur. in ij. dubio, eod. lib. j.

Alij quoque.

6 ¶Et hanc quoque sententiam, vt scilicet, per longum tempus non amittatur huiusmodi possessio, sequitur Fran. Aret. in d. l. si de eo, vbi suprà, per tex. gl. & Bart. in d. l. malè agitur, C. de præscript. xxx. anno. vbi & ipsa gl. concludit quòd si etiam per xxx. annos nulla pensio soluatur à colono, adhuc retinetur possessio per eundem colonum, qui alterius nomine posidet. Nec enim per solum (inquit Arct.) defectum animi in quem irrepit obliuio, perditur possessio: sed ita demum tantùm, si cum obliuione cōcurreret negligētia, secūdum gl. in l. si is qui. ff. de acq. poss. quæ hoc casu nulla est, cum sit aliquis in possessione illius nomine. Et licèt sit quædam negligentia in non recipiendo possessionem, aut aliter, non tamen sequitur aliquam esse in continuatione possessionis, alio eius nomine posidente, licèt ignorantis & obliti: vt eleganter dicit probari in l. arboribus. §. primo & secundo, ff. de vsufruct. quæ ad hoc est not. & sequitur Claudius Aquen. in d. l. si de eo. §. j. col. j.

Alij.

7 ¶Et idem quoque videtur voluisse Steph. Bertr. cons. cccxxxij. viso casu, in ij. dub. li. j. vbi & ex hoc dicit eos, à quibus constitutum factum est, non posse præscribere aduersus constitutarium, quod & ante illum voluit Bald. vltra loca suprà allegata, consi. ccccxxxviij. præmittendum, col. ij. lib. j. vbi dicit nec per centum quidem annos constituentem posse præscribere. & Petr. Fer. tit. forma respon libel. in act. hyp. in verbo, & exceptionem præscriptionis, circa medium.

Qui non præscribunt.

8 ¶Quibus & tu adde gl. in c. cùm non liceat, in gl. vlt. de præscript. quæ inter eos, qui præscribere nō possunt reponit eum, qui precariò rem tenet, per c. quia cognouimus. x. q. iij. Et colonum, per d. c. clerici, seq. xvj. q. iij. & d. l. malè agitur. Et eam gl. sequuntur omnes doct. ibi, qui hanc rationem reddunt,

dunt,quoniam hi sibi non possident,sed alieri,vt probatur dd.iuribus,& aliis.Sed ea gl.post alios similes casus,& postremum de creditore,hæc subiungit.Et hoc intellige de longa præscriptione, secundum leges,non de longissima &c.Ita vt dubium sit,an intelligat de postremo casu tantùm, scilicet,de creditore,an de cæteris:quod verisimilius est,cùm rationem reddat omnibus communem. Et ita illam intelligit Anton.qui ob id illam repræhendit in cæteris,præterquam in vsufructuario, qui erat inter cæteros casus.At Petr.Anch.& Imo.illam intelligunt in postremo tantùm casu.

9 ¶Sed hæc omnia velim intelligas(vt & maxima pars illorum loquitur)viuente eo,qui constitutum fecit:id est,se constituit alterius nomine possidere.Nam si is moriatur,& res fuerit ab hærede illius, aut alio appræhensa, & postea neglexerit constitutarius appræhendere possessionem naturalem, amittit possessionem,quam priùs habebat,per d.l.si de eo.§.j.ff.de acqui.poss.gl.in c. cùm venisset, in verbo,annuam possessionem,in fi.& ibi doct.de restit.spol.Quod ita intelligit Bart.in dicto §. j.vt si constitutarius sciat ab alio occupatam per modicum tempus amittit eiusdem quam habebat: quia videtur suspicari se posse repelli,arg.l.quod meo,in fi.& l.quamuis.ff.eo.tit.de acq.poss. & l.iij. §.cum igitur.ff.de vi,& vi arma.& quod not.in l.possessionem co.tit.de acq.poss.Et ideo nec tunc poterit eam rem ita occupatam propria autoritate recuperare,per l.iij.§.cum igitur,& l. qui possessionem,ff.de vi,& vi arm.Quod autem tempus dicatur in hac re modicum,vt id obiter dicam, intelliges ex Panor.in d.c.cùm venisset,col.vlt.vers.vltimò nor. Quid si constituens moriatur & heres eius &c.

10 ¶Sed hoc tamen primum Bart.membrum (nam de altero posteà dicemus)intellige, nisi alia esset causa vel præsumptio quare ille incontinenti non recuperauit,quàm illa,qua suspicatus fuit se posse repelli.vtputa quia noluit causa esse mali vel rixæ,tunc enim quia vna præsumptio aliam tollit, l.diuus,ff.de integ.restit.& l non est verisimile.ff.quod met.caus.non censetur talis possessio amissa. ita enim voluit Rom.in d.l.si de eo.§.si fortè,col.j.vers.cui adde(inquit)tum,ff.de acq.pos.Licèt,in qua,quædam gl.sing.ad quam doct.non animaduerterunt,videatur tenere contrarium,scilicet in l.j.§.interdictum,in verbo,vltro.ff.vti possid.quam ipse non putat veram esse,per suprà dicta. Quid si sit alia causa ob quam incontinenti nõ recuperat.

11 ¶Intellige secundò quod dictum est,hunc non posse rem occupatam recuperare,nisi tamen incõtinenti ipse recuperaret,vt dicit idem Bart.vbi suprà,quod eò volui dicere, vt ita declararem post Rom.ibi,vers.item & licèt in casu,verum esse nisi res occupata vel occupans tales essent,vt incontinenti res ipsa ab illo recuperari posset,quoniam hoc casu posset ex interuallo prima quoque occasione recuperari propria autoritate,ex sententia Hugonis antiqui decretorum glossatoris,in c. ius naturale.j.distinct.quam sequitur Bald.in l.vlt.post medium.C.de his qui à non domin.manumiss. sunt,vbi etiam dicit fieri posse post decennium.cui adde itẽ tenuisse Imo.in l.j.§.qui præsens,post med.ff.de verb.oblig.vbi id dicit mirabile dictum.& bene facit quod tradit Bald.in l.prima,col. secunda,versi.extra quęro.C.vnde vi,in priori lectura,tunc dici incontinenti quempiam recuperare rem oblatam,quando se offert opportunitas. Quid si res occupata uel occupãs tales sũt ut incontinenti res non possit recuperari.

12 ¶Si verò(vt redeamus ad aliud membrum Bart.)ignorat constitutarius rem ab alio esse occupatã, vel etiam sic vacantem:& tunc non perdit ciuilem,nisi ex cursu lõgi temporis, ex quo obliuio inducitur,l.si id quod,in prin.& ibi no.ff.de acq.pos.& d.l.furtum.§.j.ff.de vsucap.Et ita in illis omnibus membris illum sequitur Pan.in d.c.cùm venisset,col.vlt.& Paul.Cast.consi.x.si vera sunt, col. ij.vers.sed ex alio capite,lib.j.Et idem voluit Corn.qui non expressim loquitur de decem annis,sed de pluribus temporibus,consi.cclxxx.visis quibusdam,col.vlt.vers.si autem probatum,lib.iij.Carol. Rum.qui expressè loquitur de decem annis,cons.cxxvij.visa facti narratione,col. v.vers.tertiò dicitur,li.v.Matthæ.Afflict.decis.Neapol.xl.casus est iste,col.pen.vers.præterea ex negligentia.& Hiero.Grat.cons.lxxv.quamuis sit prius,col.ij.nu.14.lib.ij. Quid si ignorat, uel res est uacans.

13 ¶Porrò ex quibusdam ex illis,præsertim Afflict.vbi suprà,poteris intelligere, hæc quoque procedere,si viuente constituente,possessio realis ab alio occupata fuerit.De quo etiam præter illos vide gl.vlt.Bald.& Angel.in l.licèt.C.de acq.poss.gl.& Ang.in d.l.furtum.ff.de vsucap.gl.in §.quod autẽ ad eos,in verbo,propter absentiam,Instit.eodem tit.Inno.in c.querelam,col.j.in verbo.de nouo,& ibi quoque Ioan.And.de elect.eundem Ioann.And.in addit.Specu.tit.de petito.& possesso.§.i.vers. pen.Dyn.in c.fine possessione,col.vlt.de reg.iur.li.vj.Cin.in l.j.in j.quæst.prin.C.vbi causę stat.Bart. in l.Celsus,col.ij.ibi vel cum negligentia longi tẽporis:& ibi latè Fran.Balb.in repet. col. xxvj.versi. nona conclusio.ff.de vsucap.& eundẽ Bart.in l.j paulò ante fi.& ibi Bald.col.vlt.vers.itẽ scias,& Iacob.à S.Geor.col.ij. vers.item dictũ.C.de ser.fugit.Bal.in l.ij.col.vij.vers. sed quæritur an per negligentiã.C.de seruit.& aqua.& in l.si minorẽ,post mediũ,versi.quæro vlteriùs nũquid ex possessione. C.de restit.in integr.& cons.cl. casus actualiter,col.iij.vers.quoniã dato,quòd hoc esset verum,li.ij. Card.Floren.cons.118.primò,quo iure,col.j.vers.sed nec prodest.Pet.Anch.cons.xcij.tria in fauorẽ, ante fi.& cons.ccxiij.pro isto,col.ij.vers.plus etiã.& cons.443.primùm eliciamus.col.ix. versi. & aduertendũ est.Imo.& Ro.in d.l.si de eo.§.si fortè,& ibi latè Alex ff.de acq.poss.Pan.in c.vigilãti,col. ij.vers.ex hoc infero,& ibi latè Felin.col.iiij.vers.primus est quando scio,& iterũ col.seq. vers. quartus casus,extrà de præscript.eundẽ Pan.cons.xviij.in causa & quæstione,quæ vertitur,in fi.lib. ij.& cons.lxij.in controuersia,col.ix.versi.non obstat secundũ,co.li.ij.Corn.cons.lv.col.viij.vers.item videtur quòd possit,li.iij.& consi.clxxiiij.ex puncto,col.vlt.eo.li.iij.Fran.Aret.in l.j.col.j.ff.solu.matri. Alex.cons.xxxiij.viso processu,col j.li.vj.Maria Soci.cons.xxxviij.pro decisione,col.viij. vers.item moueor,quia ratio.& eius filium Bartol.Soc.cons.xlvij in primo præsentis consultationis articulo, Quid si uiuẽte cõstituente res est ab alio occupata.

col.

col.pen.verſ.poſtremò quòd non ſit,lib.j.& conſ.cluj.pulchra & ſubtilis,col.iij. verſ. quinimò attentari lib.ij.quod j.eſt eiuſdem lib.& conſi.cxv.fundata,col.iij.verſ.ſed adhuc videtur,li.iij.Alex.conſ. vj.circa proceſſum,col.iij.verſ.non obſtat etiam ſi diceretur,lib.iij.& conſ.xxxiij. ponderatis verbis, col.vlt.cod.lib.ij.& conſ.xciij.viſis & ſæpius recenſitis,col.iij.verſ.non obſtat ſi dicas,quòd filij,lib. v.Franc.Curt.Senior.conſ.xxiiij.ſuper eo,col.j.Iaſ.in l.j.§.per ſeruum,col.iiij.verſ. inquantum. ff. de acquit.poſſeſ.in ij.lect.Ex quibus nonnullos comperies,qui id tempus,quo inducitur obliuio,& conſequenter amiſsio poſſeſsionis,relinquunt arbitrio iudicis:ſed eorum maiorem partem id tempus definire decem annis,nonnullos item longo tempore ſimpliciter quod in idem recidit, cùm longum tempus x.annorum ſit.

Quid ſi colonus alteri bona fide recipienti tradiderit.

14 ¶Quòd ſi quis ſcire velit,an ſi colonus aut alius precariò poſsidens,alteri bona fide recipiẽti vendiderit,& tradiderit,poſsit hic emptor rem ipſam præſcribere aduerſus dominum,adeat gloſ. hanc quæſtionem latè tractantem in l.nemo,in gl.vlt.& ibi Cin.Bart.Bald.Alber.& Paul.Caſt.C.de acq. poſſ.& Specul.tit.de præſcript.§.j.verſ.pone colonus.Bart.in l.cùm ſolus,col.ij.ff.de vſucap. Pan.in d.c.cùm non liceat,col.pen.verſ.circa iſtam partem,de præſcript.in prima parte.vj.partis princ.col. xxj.verſ.ſed dubitatur.& Matthæ.Afflict.deciſ.Neapo.cxxxix.magna fuit dubitatio.

VICESIMASECVNDA LIMITATIO.

Precariũ appoſitũ in contractu cõductionis non transfert poſſeſsionem.

1 ¶Limita viceſimoſecundo,vt non procedat,ſi precarium ſit appoſitum in contractu conductionis, ita,videlicet,quòd conductor rogat precariò : nam tunc per huiuſmodi precarium non transfertur poſſeſsio in conductorem. Quia cum ex natura conductionis ſit,vt conductor non poſsideat , ſed tantùm detineat,l.j.C.com.de vſucap.& l.certè,§.is qui,ff.de preca.Certè igitur nihil operabitur ipſum precarium,ſed prænalebit natura cõductionis,d.l.non ſolùm.§.vlt.de vſucap.& voluit per eum text.quẽ ad hoc dicit ſing.Paul.Caſtr.ibi,& expreſſum.Bart.in l.ſi quis antè,col.ij.verſ.quæro,quid, ſi eodem inſtrumento.& ibi etiam Imo.Rom.Alex.Franc.Aret.col.ij.& alij recentiores.ff.de acqu. poſſ.idem Bart.in l.interdum,in princ.circa med.eo.tit.Alex.conſ.cxxj.viſis & põderatis, poſt prin. li.v.Cornæ.conſi.v.licèt in hoc,col.vlt.lib.iiij.

Quid ſi vtrũque & precariũ & conductio ſit poſitũ in diuerſis inſtrumentis.

2 ¶Sed quod diximus,intellige prout locuti ſumus,cùm videlicet ſimul in eodem inſtrumento fuerit facta conductio & precarium:ſecùs ſi ſeparatim:tunc enim ex precario transfertur poſſeſsio, ita tamen vt ſi priùs factum fuerit precarium & poſtea conductio , tunc receſſum videtur ab ipſo precario:atque ita qui priùs ex precario poſsidebat,tantùm poſteà detinebit ex conductione, & ex diuerſo,per text.in d.l.ſi quis ante.quem ita concordat cum d.l.non ſolùm.§.vlt.Bar.in ea ipſa l.ſi quis ante,& poſt eum Iaſ.ibi,col.iij.verſ.limita iſtum tex.& idem Bart.in d.l.interdum,in prin.eo.tit. Tu tamen omnino vide Soci.& Claud.Aquen.in l.ſi quis antè.Et hæc,ne decipiaris, cùm ab eodem ſit precarium,& cõductio.Si autem ſit à diuerſis,videbis in d.l.interdũ.§.vlt.& ibi doct.ff.de acq. poſſ.

VICESIMATERTIA LIMITATIO.

Quid ſi conſtitutũ & precarium in eodem contractu ſit poſitum.

1 ¶Limita viceſimotertio,vt etiam non procedat,ſi ſimul in eodem contractu appoſitum ſit ſimplex conſtitutum,& precarium tunc enim non transfertur poſſeſsio,quia ſe mutuò impediunt, cùm per ſimplex conſtitutum transferatur vtraque poſſeſsio ciuilis & naturalis : per precarium verò ciuilis tantùm,vt & nos latè diximus ſuprà in j.parte,nu.4.illud autẽ.igitur ob huiuſmodi vtriuſque clauſulæ repugnantiã impeditur tranſlatio poſſeſsionis, vt in præcedẽti limit. Ita enim voluit Bartolo. Chaſſ.innixus ea ratione,in duobus locis,ſcilicet conſ.vij.viſis themate,col.7.verſ. iiẽ.& quod plus eſt.& conſ.lix.ex viſione,col.pen.verſ.& quod fortius eſt.& iterũ col.vlt.verſ. item & quod plus eſt.

Ad idem.

2 ¶Sed quod pace illius dixerim,hîc non eſt ea repugnantia,quæ in præcedenti caſu eſt:neque enim repugnat alterũ alteri,vt conductio & poſſeſsio,quę ſimul ſtare non poſſunt:ſed ex his quod vnum habet,& alterum quoque habet,ſcilicet ciuilem poſſeſsionem:ſed alterum naturalem prætereà habet,quæ nihil omnino aduerſatur ciuili,poſſuntque ſimul ſtare.Et cùm vnum alteri iungatur augendi iuris cauſa,non debet inducere illius diminutionem.l.ſi mancipia.ff.de fun.inſtru.cum ſimilib. Et ſi rectè intelligatur Bar.in d.l.interdum,videbis eum apertè voluiſſe,hoc in caſu,de quo loquimur, vtranque poſſeſsionem transferri,conſiderata vi ſimplicis conſtituti,vt potentioris,& non precarij. Et ita illum referũt & ſequuntur Raphael Co.& Alex.ibi.Et id quoque expreſsè voluit Petr. Ferra. in tit.forma appoſiti actoris,in verbo,item quod præſcripſius,col.vlt.verſ.fateor tamen.

VICESIMAQVARTA LIMITATIO.

Quid ſi ſimul precarium & affictus ſint in eodem contractu.

1 ¶Limita viceſimoquarto(& id quidem proximè reſpicit duas præcedentes limitationes) vt procedat,niſi etiam ſimul ſimplex precarium & affictus(quem vulgò vocant) apponeretur in eodẽ contractu,quia cum in eis ſit repugnantia,nec vna quidem illa,ſed duplex.primum enim contractus affictus eſt oneroſus,precarium autem habet ſpeciem cuiuſdam donationis & liberalitatis & beneficij.l.j.in ſecun.reſpon.& l.ij.§.primo.& l.interdictum,ff.de precar.deinde contractus affictus non reuocatur re non integra,l.ſi pecuniam.ff.de condict.cauſ.dat.Contrà verò precarium poteſt ſemper reuocari,d.l.ij.§.j.ff.de precar.adeò vt non valeat pactum contrarium,l.cùm precariò.ff. eo. ideo nõ poſſunt ſimul ſuper eadem re & affictus,& precarium apponi:& ſi appoſita fuerint, actum vitiant, d.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.Ex quo ſequitur quòd ex his poſſeſsio non transfertur. Et ita nuncupatim & in hac ſpecie conſuluit Corn.conſ.cx.licèt videatur prima facie,col. pen. verſ. eſt etiam aduertendum,lib.iij.Sed aduerte,quia ſi hæ rationes concluderent,ſemper precarium eſſet inutile in contractibus oneroſis,cuiuſmodi omnes penè ſunt,quod longè à veritate abeſt.

VICESIMAQVINTA LIMITATIO.

Constitutum inter personas prohibitas nõ operatur.

1 ¶Limita vicesimoquinto, vt non procedat inter personas prohibitas. nam cùm inter eos præsumatur fraus, nec illis credatur. l. qui testamentum. ff. de probat. & l. cùm quis decedens, §. Titia honestissima. ff. de legat. iij. & latissimè diximus in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 89. sed contrarium tamen, & multis seq. C. de reuoc. dona. Certè etiam inter eos nihil operatur constitutum, ne sit eis liberum id facere in fraudem prohibitionis. Ita enim expressè voluit Bald. in l j. col. a. versi. fallit hoc quando vergeret. C. de donat. ante nupt. vbi id dicit not. & Ang. in l. sicut, §. superuacuum. ff. qui pot. in pign. hab. Paul. Castr. consi. clxxiij. præsuppositis his, post medium, lib. 2. Alex. consi. in causa & lite vertente, col. 3. versi. modò sic, lib. 5. Et Matth. Afflict. in ca. j. col. 6. nu. 27. tit. de feud. dat. in vic. leg. commis. Et hæc limitatio proximè accedit ad ix. limitationem, vti ibi videre poteris, præsertim nu. 5. at idem clariùs.

VICESIMASEXTA LIMITATIO.

Constitutum an operetur in constitutione pœnali loquente de traditione.

1 ¶Limita vicesimosexto, vt etiã non procedat in constitutione pœnali loquente de traditione: Nam tunc ex constituto, vel precario quis non incideret in pœnam illius constitutionis, tanquam tradidisse videretur, sed opus esset reali traditione. verbi gratia: Emphyteuta, vel vasallus alienans, & tradens cadit iure suo. l. vlt. C. de iure emphyt. & per totum titu. de prohib. feud. alie. per Feder. nec abs re dixi, & tradens, quia in id, vt scilicet, cadat, opus est traditione: neque enim ex solo contractu alienationis sine traditione caderet: Vt de emphyteuta voluit Specul. tit. de loca. §. nũc aliqua, versi. xcv. & latè doctor. in l. vlt. & omnes præter Imo. in c. potuit, de locat. & Alexand. consi. clxxiij. viso themate, col. 2. versi. secundò respondeo, lib. 2. & alios multos à me in id collectos in tractatu Retractuum, tit. j. §. j. in glos. ij. nu. 43. sed contra. Et bene facit l. alienatum, & quod ibi not. Dyn. & Iacob. Aretin. ff. de verbo. sign. iuncta d. l. vlt. C. de iure emphyt. Nec reperi qui contrarium diceret, si non me fallit memoria. præter Imol. vt diximus, & Barb. in cap. 2. col. 4. versi. limita etiam procedere, de feud. Guido. Pap. consi. cxlvij. consilium pro R. col. 7. versi. sed restat videre, lib. a. Et de feudo est text. in c. j. §. callidis, ibi, vendunt, & in alios transferunt, & ibi Andr. Isern. & Bald. d. tit. de prohib. feud. ali. per Federic. & vterque in c. ij. tit. quid iuris sit. ipse Bald in cap. j. §. aut si libellario, col. a. in verbo, aut pignori, & ibi etiam Aluar. tit. quib. mod. feud. amit. cum aliis quoque multis concord. à me adductis in d. tractatu Retractuum, vbi suprà, num. 45. idem autem.

Emphyteuta alienans, nec tamen tradens non priuatur.

Nec similiter feudatarius.

Quid si constituerint se possidere, vide nu. 5. & 6.

2 ¶Si ergo (vt redeamus) emphyteuta, vel vassallus vendiderint, & non realiter tradiderint, sed tantùm se constituerint possidere nomine emptoris, non cadunt suo iure, ex sententia ipsius Iacob. Aluar. qui ad hoc multa allegat, in d. c. j. col. 2. versi. quid autem si traditio, titu. quid iuris sit, & ibi quoq; Cardi. Alex. col. vlt. & Matth. Afflict. col. 1. versi. & intantùm hoc est verum. quo etiam in loco, versi. sed iuxta hoc, idem dicit de retentione vsusfructus. & Io. Rayne. in cap. j. §. habito, col. 9. in paruis, versi. quæro qnomodo ergo, & ibi quoque ipse Afflict. in prin. in xiij. not. col. 6. nu. 57. tit. de prohib. feud. ali. per Fede. Guid. Pap. deci. Delph. cj. si quis rem, vbi & hoc dicit voluisse Pet. Iacob, & ita solere iudicari in curia Delphi. & rursum consi. cxxvj. de anno domini, paulò ante fi. Bapti. à S. Blasio in tractatu differentiarum, versi. cxix. vassallus vendendo. Franc. Curt. iunior in tract. feud. in xj. chart. iiij. partis princ. ver. sed circa præmissa qui est sub xiij. quæst. Franc. Ripa, qui vnũ Guid. Pap. in priore loco citat, in c. cùm M. Ferra. nu. 80. in fi. de constit. & lib. 1. Respon. c. ij. clerici propria prædia, nu. 21. vide tamen infrà nu. 5.

Vendens scienter rem alienã & tradens, furtum committit.

3 ¶Item cùm scienter vendens rem alienam, tum demum tantùm furtum committit, & de furto puniendus est, si rem ipsam tradat, vt voluit glo. no. in l. item si res, in prin. in gl. magna, circa medium, & ibi Bar. ff. de ali. iudic. mutan. cau. fac. & glo. & docto. in l. si seruum vestrum. C. de furt. Certè in id requiritur vera, & realis traditio, nec sufficeret constitutum, aut precarium, nec quiuis alius actus fictus, vt dicit Franc. Are. in l. iij. §. si rem apud te. ff. de aeq. poss. & iterum in l. quod meo, col. a. versi. quartò non operatur, eod. titul. Et hoc satis videtur probari ex eo quod voluit d. glo. in ea ipsa l. etiam si res, quòd per actum fictum patientis, hoc casu furtum non committeretur. & eam sequitur Bart. ibi, & Bald. qui eam declarat in l. alienum. C. de furt. vide tamen infrà num. 7.

Arras pro matrimonio capiens, tenetur eas duplicatas reddere, si renuset.

4 ¶Denique qui arras nomine matrimonij acceperit, si posteà recuset matrimonium contrahere, tenetur eas, & quidem duplicatas restituere per l. vlt. C. de sponsa. Quo in loco Bal. col. a. versi. in hac l. quæro, dicit post alios ibi, veram arrarum traditionem hoc casu debere interuenire, vt quis ea pœna duplicationis mulctetur, sicuti & ipse etiam Bal. dicit in l. Deo nobis, in quinto not. C. de episcop. & cleric. & Bar. qui expressè dicit non sufficere constitutum, in l. Titia, col. vlt. & ibi quoque Ang. ff. de verb. oblig. vide tamen infrà num. 8.

Sed in hoc requiritur vera traditio.

5 ¶Sed aduerte quòd hæc limitatio est admodum dubia. Nam quantùm ad primum casum de emphyteuta, & vassallo alienante, & se constituente possidere, contrarium eius quod diximus, tenuerunt multò plures, scilicet Pet. Iacob. tit. de actio. in rem pro re feuda. contra empt. col. 3. versi. item est notandum. Ant. consi. xxxiij. casus, emphyteuta vendens, Rapha. Fulgo. consi. ij. Petrus tenetur, col. 1. versi. ad primũ respondetur. alter Rapha. Co. consi. xlj. in nomine, &c. ad primum quæsitum, col. 1. Pau. Cast. in l. j. §. si rem depositam. ff. depos. Martin. Lauden. in c. imperialẽ, in prin. col. 2. versi. nota secundũ, & ibi etiam Card. Alex. sibi contrarius, col. a. in princ. ver. idem intellige. Alexan. in l. si à me, col. 2. ff. de leg. falci. Guid. Pap. & ipse secum pugnans deci. Delphi. xlvj. an emphyteuta, col. vlt. & iterũ d. con. cxlvij. consiliũ pro R. col. 7. versi. imò & si foret. & con. cxcij. ex facti narratione,

col.vlt.ipse Cardi.Alex.in d.§.callidis,col.1.tit.de prohib.feud.ali.per Fridericũ,& in c.1.col.4.vers. idem intelligo,eo.tit.Iacob.à S.Georg.in tracta.feudorũ,in verbo,& cum pacto de non alienando, col.2.versi.ex hoc infertur.Ias.qui hoc reputat sing.& nullũ alium quàm Antoninũ citat, in d.l.iij. char.antep.in xix.quæst.C.de iure emphyt.vbi & hoc dicit perpetuò notandum.Stephan.Bertran. consi.xlv.pridem de anno domini,post principiũ,lib.1.Carol.Rum. consi.ij.est in primis, col.1.nu.2. lib.1.& consi.vij.prima facie dicendum,col.2.nu.5.lib.2.& consi.lxix.diligenti ac matura, col.9.nu. 17.lib.3.Matthæ.Afflict.in c.si facta,col.2.nu.20.tit.si de feud.fuer.contro.inter domi.& agna.Franciscus.Curt.iunior,sibi quoq; cõtrarius in eodem tracta.feudo.in iiij.parte principali,ver.xx.quæro nunquid ad hoc,vbi & hoc reputat singulare.& Hippo.Marsil.sing.cccccij.plures sunt causæ , vbi & hoc quoque dicit singulare.Zasius in summa feudorum,in x.parte,col.2.versi.sed quid si vassallus. Ferdin.Loaz in repet.l.filiusfamilias.§.diui.char.xiij.versi. vnum tamen est notandum. ff.de lega.3. Chass.in consuet.Burgundiæ,tit.*des fiefz*.§.viij.in verbo,*valle*,col.1.

6 *Quid si emphyteuta & vassallus protestentur de iure domini.*

¶Et ista posterior opi.vt communior est,ita fortè verior. Quam tamen,si sequaris,limitabis vt procedat,nisi emphyteuta,vel vassallus qui vendidit cum clausula constituti,siue precarij,sine alia reali traditione,id fecerit cum expressa protestatione , & reseruatione iuris domini. Nam licèt aliàs ex multorum sententia,huiusmodi protestatio non excuset vassallum,aut emphyteutam , quin cadat iure suo,si processerit ad realem traditionem.nam ita voluit Bald.in l.j.C.de his, quæ pœnæ nomi. & in c.j.§.denique,tit.quæ fuit prima.cau.benefi.amit.& consi.xcv.mortuo Gregorio,col.2.versi.si vassallus vendit.lib.3.& Roma.sing.cccccxiiij.tu habes.& ibi concord.per eum,& per Bapti.Castel. in addit.illius. Tamen vbi non fuit processum ad realem traditionem , sed solùm interuenit constitutum , aut precarium , excusatur vassallus propter huiusmodi protestationem, vt not.voluit ipse Bald.hanc nuncupatim differentiam faciens realis traditionis,& constituti,siue precarij,in c.Cumana,col.2.versi.& prædicta faciunt,de elect.quem sequitur Francis.Curt.senior, consi.viij.viso instrumento,col.1.versi.& pro hoc adduco.& Antonius Rube.in repet.legis,non solum.§.morte.nu.479. ff.de no. oper.nuntiat.quia vt dicit post alios,in executione facti,id est,in reali traditione fit conditio domini deterior,quia fortè fit venditio,& traditio potentiori,vel inimico, vel etiam litigioso, à quo difficillimum erit eam recuperare.quod non est in huiusmodi traditione constitutitia.Et bene facit quod voluit ipse Bald.in c.j.§.hoc quoque,col.pen.versi.sed pone quòd vendidit, titu. de succeß.feud.dum ibi loquitur de corporali traditione,& actu ficto.

7 *De eo quod dictum est de vendente rem alienam.*

¶Quantum verò ad secundam huius partis speciem suprà adductam pertinet, scilicet de eo qui scienter vendit,& tradit rem alienam,sunt etiam qui apertè contrarium tenent eius quod suprà ex aliis diximus,vt videlicet non minùs furtum committat , qui per constitutum,vel precarium,aut alium actum fictum tradit,quàm qui realiter id facit.Nam ita voluit Sal. in d.l.si seruum vestrum. C.de furtis.Cuius dictum simpliciter refert,& dicit not. tanquam sequi videatur Iason in d.l.iij §.si rem apud te,col.1.versi.sed adde ad istam regulam.ff.de acqui.possess.

8 *De eo quod dictum est de arrhis matrimonij.*

¶Postremò quantùm ad vltimum de d.l.vlt.C.de spons. omnes benè ac citra controuersiam inter se conueniunt,illic esse necessariam realem traditionem,non tamen ob id, quòd ea lex sit pœnalis (neque enim quicquam vllus eorum de ea re loquitur) sed propterea realem traditionem ibi requiri,qui ea l. vtitur verbo,accipiendi,quod veritatem significat,& realem traditionem, vt in simili notatur in l.per diuersas.C.mand.& in l.asiduis,& ibi glo.in verbo,datæ.C.qui poti. in pig.hab.& in §.lapilli,Insti.de re.diuis.& suprà diximus in x.limita.Propterea an hæc limitatio procedat,æstiment alij,mihi certè non videtur procedere.& vide quæ dixi suprà in j.parte,nu.76.vt tamen.

VICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 *Laudimia an debeantur ex venditione & traditione per constitutum.*

¶Limita vicesimoseptimo,vt licèt per huiusmodi constitutum,vel precarium trãsferatur possessio tamen ex hac possessione non posit dominus ab emptore petere laudas,& ventas(ita vulgò nostri Laudimia appellant)antequam emptor accipiat realem possessionem,si credimus Guido.Papæ hoc ipsum affirmanti decisi.Delphi.cj.si quis rem,col.2.ver.sed iuxta hoc quæro, vbi dicit id seruari in curia Delph.& esse conforme iuri & rationi,cùm de iure Laudimia debeantur domino pro labore,vt loquitur,inuestituræ,& realis traditionis ab ipso domino factæ,iuxta l.vlt.ibi,nouum emphyteutam in possessionem suscipere.C.de iure emphyt.Sed cùm in huiusmodi possessione nulla domini sit opera,consequens est, vt nulla ei debeantur Laudimia. Ego autem scio obseruari contrarium in hac nostra Gallia , vt scilicet confestim quàm contractus factus est, etiam sine constituto, aut precario,sit quæsitum domino ius Laudimiorum.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 *Constitutũ an faciat ut emptor teneatur ad usuras precij non soluti.*

¶Limita vicesimooctauo,vt etiam licèt per constitutum,siue precarium censeatur possessio tradita, tamen huiusmodi traditio non facit,vt emptor,qui nondũ precium venditionis soluit, debeat vsuras precij.Quod vt clariùs intelligas,est sciendũ emptorẽ ex die traditæ possessionis, teneri venditori ad vsuras precij non soluti,l.vsuras,quæ est ij C.de vsur.In id igitur non sufficit constitutũ,siue precarium,vt emptor qui non soluit precium,teneatur ad vsuras,licèt dominium sit translatum ob huiusmodi traditionem sed necesse est realiter rem tradi,vt expreßè voluit Bal.in d.l ij.ver.quæro si non fuit,& ver.quæro quid ergo.arg.l.sicut.§.superuacuum.ff. quibus modis pignus vel hypo.sol. de cuius intellectu,quantùm ad constitutũ,vel precarium pertinet,latiùs diximus suprà in ix.limita.

2 *De eadem re.*

¶Sed quod ad hunc nostrũ casum priuatim spectat, videtur esse textus contrarius ei quod dicit Bal. in d.

in d.l.ij.licèt eum ipse alleget in illo priore versi. scilicet in l. Iulianus. §. possessionem, iuncto §.ex vendito,qui hunc immediatè præcedit.ff.de acti.empti.nam in illo §.ex vendito, ita scribitur, ex venditione veniunt vsuræ precij post diem traditionis.nam cum rerum emptor fruatur, æquissimum est eum vsuras precij pendere. Et mox subdit in seq.§.possessionem autem traditam accipere debemus,& si precaria sit possessio.Hoc enim solum spectare debemus, an habeat facultatē fructus percipiendi.Ex quibus facilè intelligis id ex eo pendere, an emptor post huiusmodi precariũ, siue constitutum fructus percipiat,an venditor: vt primo casu ipse vsuras pendat,altero minimè.

VICESIMANONA LIMITATIO.

1 ¶Limita vicesimonono,vt scilicet id constitutum,vel precarium suam vim obtineat,quandiu durat causa,siue titulus super quo interponitur.Ea autem causa finita,vel cessante, aut resoluta, resoluitur,finitúrque constitutum,siue precarium super ea appositum.verbi gratia,si debitor obligauit bona sua creditori,& eadem se constituit possidere nomine ipsius:si posteà ipse debitor soluit debitum,aut aliter se eo liberat,extinguitur id precarium,quia id tacitè actum videtur, vt est text. expressus in l.si debitor,& ibi glo.Bar.& alij.ff.de precar. & Bart.in l.si rem alienam, la ij.ff. de pign. act.& in l.qui pignoris,in fi.ff.de acquir.possess.& Cyn.in l.j.in xij.q.C.etiam ob chito pecun. *Constitutũ resoluitur, cessatque resoluta aut cessante causa.*

2 ¶Nam & aliàs cessante causa cessat effectus ipsius causæ, ex Aristotelis sententia lib.2. Physicorũ, & legum nostrarum auctoritate.l.generaliter,& ibi latè docto.præsertim Bald.C.de episc.& cleric. & c.& si Christus,de iureiur. cum infinitis similibus. Et hanc regulam esse generalem in legibus, contractibus,& alijs dispositionibus magna auctoritate affirmat. Petrus Ancha.consi.xlvij.proclariori,circa medium,& latè dicemus in tracta.quem de ea re priuatim edemus. Et hinc factus est versus ille tritus non admodum elegans, *Cessante causa cessat effectus.*

Causatum perimit causa perempta suum.

quem citat glo.in c.ita quorundam de Iudæ.

3 ¶Et huc spectat quod ex facti specie respondit Cornæ. consi.cx.licèt videatur, col.2.versi. idcirco cùm dictum pretium,lib.3.quòd si quis vendat rem quampiam,pretio declarando per alterum, & se interim constituat possidere pro emptore:& is alter antequam declaret pretium moriatur,venditio manet nulla,deficiente causa,quæ nec secuta est,nec sequi potest,mortuo pretij arbitro,& consequenter tenetur emptor rem restituere,per l.hoc nisi,in fine.ff.de iure doti.& alia quæ allegat. *Ad idem.*

4 ¶Et quod latè diximus suprà in vij.limitatio.num.16.nec hinc longè distat, & ferè per totam eam limitationem,precarium,siue constitutum sequi naturam contractus principalis,super quo interponitur.& inter eos quos ibi comperies,est Pau.Castr.consi.x.si vera sunt,col.1.lib.1.vbi dicit, sublato principali,censeri etiam sublatum constitutum in eo appositum. Quod item à multis dictum est, reuocata donatione per natiuitatem liberorum,ex l.si vnquam.C.de reuocan.donat.& reuocatum quoque esse constitutum in ea appositum.ita enim nuncupatim tenuit Philipp.Deci.consi.ccclxvj. pro declaratione,ad finem.Carol.Rui.consi.clxxiij.quæritur primò,in ij.dubio,lib.1.& Hieronymus Gratus consi.l.Reuerendissime,col.antepen.versi.& vltra supradicta, & diximus in d.l.si vnquam, in glo.in verbo,reuertatur,num.2.ex quo & illud. *Constitutum sublatum est sublato principali.*

5 ¶Sed huic limitationi tam generali multa obstant.Et primùm id quod alibi diximus,scilicet supra in prima parte,nu.19.fit item vt si venditor.& iterum in xx. limitatione, quod in contractu venditionis appositum sit constitutum,vel precarium, & posteà contrahentes communi consensu discedant ab ea venditione,non propterea extinguitur vis illius constituti,aut precarij,sed opus est vel reali traditione,vel certè constituto,siue precario contrario. Sed hoc vsque non sine controuersia est,quandoquidem contrarium tenuerunt Alberic.in l.ab emptione,col.1.versi.in quæstione quam quærit,& ibi quoque Raphael Fulgos.col.vlt.versi.in ea ibi scilicet, & Paul.Castr. latè col.3.versi.in gloss.ibi,sed quid si venditor,& Iason col.pen.versi.tu potes tenere.ff.de pactis.& Imo.in l.qui mihi donatum,col.vlt.ff.de donat.Vna præsertim ratione,quam adduxerat glos.ibi,& alij qui tenebant contrariam opinionem,& illi rationi conantur respondere,sed non bene,vt dicit Iason.Ea est quòd cùm res vendita sit adhuc penes venditorem,non opus est alia traditione, cùm id pro traditione sit,per l.qua ratione.§.interdum.ff.de acquir.rerum domin.& §.interdum.Instit.de rerum diuisio.& alibi sæpe in hoc tractatu diximus.Et respondent Albericus,& alij qui sunt huius sententiæ suprà citati,rationibus quas qui contrarium tenent adducunt,vt ibi per eos videre poteris. *Quæ faciunt contra hanc limitationem.*

6 ¶Sed & contra hanc nostram limitationem facit, quod scribitur in d.l.si rem alienam, ff. de pig. actio.quòd si dominium pignoris veniat ad creditorem, pignus quidem extinguitur,sed tamen remanet precarij rogatio,quæ apposita fuerat in datione pignoris.Quo in loco Bart.in iij.oppo.atque etiam in dicta l.si debitor,vt tollat contrarietatem,vt nostri appellant, quæ videbatur inter eas leges,dicit,quòd finita obligatione per solutionem,vel aliam congruam satisfactionem, finitur precarium,per d.l.si debitor,quia sic videtur actum.Quòd si finitur pignus alia iuris necessitate, siue subtilitate,vt quia creditor efficitur dominus,superest precarium,per d.l.si rem alienam.quod dicit tenendum menti ad multa. De qua re & tu multa videbis apud Matth. Afflict. Deci. Neapolita. cxxxix.magna fuit dubitatio,per totum. *Iterum contra hanc limitationem.*

7 ¶Ego aliquando cogitabam,an hæ ἀντινομίαι sic tolli possent, vt, sublato principali contractu ex legis dispositione,vt tollitur donatio,per dictam l.si vnquam, tollatur & precariũ. & sic procedant quę pro priori opi.dicta sunt.At si tollatur ex partiũ voluntate,& consensu,non idem:quoniam non *De eadem re.*

tanta sit vis hominis quàm legis, vt sæpè aliàs videmus. Sed huic distinctioni, videntur obstare alia quæ suprà diximus, præsertim dicta l. si rem alienam. vbi ex iuris dispositione finitur pignus, non tamen precariũ. Ideo videbatur hæc res ex eo pendere, an & quo modo principali sublato, sublatum sit accessoriũ. De qua re, ne te ampliùs hîc detineã, vide omnino per Cin. & Alb. in l. intelligere, quę est ij quam tamen vnam legunt, ex toto illo tit. C. de luiti. pig. & ibi quoque Bal. & Ang. ad fi.

8 De eadem re. ¶Scio autẽ Bart. in d. l. ab emptione, col. 2. ver. nota & tene menti, hæc aliter æstimasse, quantùm ad emptorem, & debitorem: nempe quòd aliud sit in precario debitoris, qui nunquam simpliciter pro se posidet, sed ad vtilitatem creditoris. l. serui nomine. ff. de vsucapio. & no. in l. sciendum. §. creditor. ff. qui satisdare cogantur. Emptor autem simpliciter posidet pro se ad sui vtilitatem, id quod sequitur Iac. à S. Georg. ibi, col. vlt. De quo etiam ibi per Raphaelem Fulgo. col. vlt. versi. sed respõdet Bart. & per Barbatiam, qui id dicit singulare, consi. xxviij. scripsit bellisimè, col. 1. lib. 1. vbi ex hoc decidit pulchram quæstionem aduersus communem nostrorum sententiam, vti diximus suprà in prima parte, num. 60. nec solus tamen, vt ibi videre poteris.

9 De eadem re. ¶Sed & Franciscus Aret. in d. l. qui pignoris, ad fi. ff. de acqui. poss. dicit ideo in pignore finiri precarium ipso iure, debito soluto: non etiam in venditione, ex consensu partium. quia emptor, à quo posidetur precariò, habet fortius ius propter titulum venditionis, quàm habeat creditor propter pignus, quod ipsum faciliùs resoluitur. Sed hæc non omnino tollunt eam antinomiam generalem, sed illam tantùm differentiam, quæ est inter debitorem & emptorem. & vt iam diximus, non omnes conueniunt in eo quod dictum est de emptore, & venditore. Sed tu interim vide quæ etiam diximus in vij. limitatione, nu. 41. stante ergo, & ij. sequen.

TRICESIMA LIMITATIO.

1 Constitutũ non transfert possessionẽ in absentem antequam ratum habuerit. ¶Limita tricesimo, vt constitutum, vel precarium operetur translationem possessionis, quando fit præsenti, secus si absenti: quia per huiusmodi constitutum, vel precarium illi factum, non priùs transfertur in illum possessio, quàm id ratum habuerit, per l. iij. in princ. & l. quemadmodum, & l. quod meo. §. si furioso, & l. si seruus communis §. j. ff. de acqui. poss. & l. si ego, aut (vt alij legunt) si ergo. ff. de neg. gest. quibus cauetur, nec possessionem quidem absenti quæri, ex eo quod ad eius commodum factum est, nisi is ratum habuerit. Id quod iuris antiqui est. Nam vt scribit Cicero in Topicis, Neque deditionem, neque donationem sine acceptione intelligi posse. Licèt quantum ad deditionem (vt illud obiter dixerim) aliud esse videatur nostris legibus. l. vlt. post prin. ff. de legatis.

2 Et si interim expellatur constituens non agit constitutarius recupe. ¶Ex eo autem quod diximus de ratificatione, illud fit quòd si interim, id est, antè quàm constitutarius ratum id habuerit, expellatur constituens, non competit ipsi constitutario remedium recuperandæ possessionis, etiam si posteà ratificet, vtpote cùm non posideret tempore spoliationis, quo nondum ratum habuerat: nec eius ratificatio posteà facta retrotrahitur, obstante spoliatione, quæ interim facta est, per rationem l. bonorum. ff. rem rat. hab. & eius quod in simili no. gl. in c. quàm sit, in verbo, petere, de elec. lib. 6. & Bar. in l. si vxor, §. si quis planè. ff. de adulte.

3 De eadem re. ¶Et ita, scilicet, vt agere non posit recuperandæ, ne autoritate deficiamur, tenent expresè Anto. & Panor. in c. cùm venisset: ille, in fin. hic, col. 2. versi. & faciunt hæc, de restu. spolia. & ad hoc allegant D. à Rota, decisi. cl. licèt amicus, in nouis, & sequitur Alex. in d. l. quod meo, in prin. col. j. versi. item istud & ibi quoque Clau. Aquen. col. 1. dicitque Alex. ibi, hoc idem voluisse Bal. in c. j. in prin. tit. quo tempo. miles, vbi tamen nihil de ea re dicit. Scio autem illum de hoc dubitasse, sed ita vt in hanc partem inclinare videatur, in disputa. incip. accusatus de vi turbatiua, col. 8. ver. quid autẽ dicemus, contra Odof. Iac. Ra. & Cy. in d. l. si ergo, quia aliter, inquit, esset ficta possessio, & ficta expulsio.

4 Ad idem. ¶Sequitur item illam Ant. & Pan. decis. Corn. consi. cx. in iudicio diuisorio, col. pen. versi. & si hodie ratificauit, lib. 2. & consi. clxxiij. in præsenti stipulatione, col. pen. versi. quòd si aliquis eod. lib. 2. vbi & idem dicit tenere Benedic. Capram præceptorem suum in d. c. cùm venisset, & ita se obtinuisse in ardua quæstione. & consi. xcj. in causa vertente inter dominum, col. pen. versi. quia regulariter, lib. 4. & Alex. vltra locum suprà citatum, consi. cx. visis acutisimis, col. 2. versi. non obstat si dicatur, lib. 1. & Philip. Deci. in l. semper qui non prohibet, col. 3. versi. secundò regula. ff. de regu. iur. & consi. ccxxvj. magister Ioannes, col. 2. versi. secundò principaliter. & iterum consi. cccclx. viso puncto, in fin. & Stephan. Bertran. consi. clxxuj. quia difficultas, col. 5. versi. hinc etiam scribunt, lib. 4. & Ludo. Gozad. consi. xxxj. in hac causa an dicatur, col. 2. versi. videmus in simili. Et idem propemodum voluit ipse Corn. consi. cxc. ad euidentiam, col. 3. versi. circa secundum, lib. 1.

5 Ad idem. ¶Sed & illud, vt propius accedamus, vt scilicet per huiusmodi constitutum, vel precarium absenti factum non quæratur possesio ei cui factum est, antè quàm ipse ratum habeat, expresè tenuit Iac. But. in l. quædam mulier. ff. de rei vendi. ea ratione motus, quia non quæritur possesio alteri, nisi ipse corpore, & animo verè, vel fictè per se, vel alium suo nomine posidentem recipiat, per d. l. iij. in prin. cum ibi no. & l. quemadmodum. ff. de acquir. possess. Et ita eum citat & sequitur ipse Alex. consi. cliij. circa litem, col. 1. versi. præterea si bene inspiciamus, lib. 6.

6 Ad idem. ¶Et idem quoque voluit, & consuluit Philip. Deci. consi. ccxxvj. vbi suprà, Lud. Gozad. consi. xxxj. in hac causa an dicatur, col. 2. nu. 8. Bat. Chas. consi. vij. visis themate, col. 8. versi. item etiam quia tales. & consi. lix. ex visione, col. pen. versi. item etiam vt constat. Anto. Rub. consi. cxvij. pręsupponitur in facto. in prin. & Hiero. Gratus consi. xxxvj. viso processu ac diligenter col. pen. versi. & primò quod absenti, & seq. lib. 1. & consi. lxxvj. videtur pro domina, col. pen. versi. tertiò dico, eod. lib. 1. &

Marc.

Marc.Mantu.consi.cclvj viso processu,col.3.num.19.& ante hos omnes idem videtur voluisse Bar. à nemine citatus,consi.ccvj.inter procuratorem,vbi plus voluit, quòd si quis emit rem quampiam nomine Titij,non transit possesio in ipsum Titium,prius quàm ratum habuerit.

Ampliatio huius limitationis.

7 ¶Hanc autem limitationem amplia,vt procedat etiam si quis alius sit,qui acceptet pro absente, cui fit constitutum,vel precarium:nam nec tunc quæritur ipsi absenti possesio,antequam ipse acceptauerit,siue ratum habuerit,vt nuncupatim consuluit Paul.Ca.consi.clxxj.in causa præsenti visis omnibus,lib.2.nam ibi ex principio illius consilij satis constat constitutum in donatione, de qua loquitur,fuisse appositum.& Corne.consi.exc.ad euidentiam,col.3.versi.circa secundum,lib.1. vbi etiam loquitur de reali appræhensione per alium facta,dum dicit, quòd si quis nomine alterius sine eius mandato,appræhenderit possesionem alicuius rei,non ei quæritur possesio sine ratificatione, per d.l.si seruus communis.§.j.ff.de acqui.possess.& dicit facere d.l.si ego,ff. de nego. gest.& quod scribitur à Bar.& aliis recentioribus in l.qui mihi donatum.ff.de donati.& quod not. Panormitanus in d.c.cùm venisset.de restit.spolia.Et ita dicit Corne. fuisse iudicatum in causa ardua. & rursus idem ipse Corn.con.ccxxj.visis certis,col.vlt.lib.3. vbi ex hoc dicit,quòd si quis alius interim apprehenderit possesionem, præiudicabit illi absenti. quod & nos superiùs diximus. & Stepha. Bertran.d. consi.cxxxvij.vbi suprà,lib.4.vbi idem dicit de retentione vsusfructus,ab absente facta. Vide Corn. consi.cxcix.col.4.lib.1.& consi.xlvj.col.3.lib.5.& consi.xcj col.penult.circa medium.lib.4.

Ampliatio ampliationis.

8 ¶Sed & hanc ampliationem amplia,vt procedat etiam si notarius qui contractum recipit, pro absente acceptet,& stipuletur id constitutum, vel precarium. Nam nec tunc transfertur possesio in illum absentem,donec id ratum habuerit,vt ex facto respondit ipse Paul.Castr.consi excv.visis his, quæ narrantur,in ij.dubio,quod est in col.3.versi.secundò videndum est,lib.2.vbi loquens de donatione facta absenti,pro quo notarius stipulatus est,& acceptauit:& interim antequam absens ipse ratificaret,res donata ad alium peruenit,dicit quòd ante ratificationem nullum ius nec dominij, nec possesionis fuit quæsitum huic donatario absenti,per not.in d.l.si ergo.ff.de nego. gest. & in §. generaliter,in authen. quib.mod.natur.effic.sui. Est enim, ait, speciale in mutuo,vt alteri per alterum etiam ignoranti acquiratur actio,per l.certi condictio.§.si nummos.ff.si cer.pet.

Differentia inter stipulationem notarij, & alterius etiã secuta ratihabitione.

9 ¶Nec obstant,vt subdit Paul.no.in l.iij.ff.rem pupil.sal.fore.quia certè notarius bene potest stipulari absenti,& ignoranti,vt ibi not.quantùm ad hoc vt secuta ratihabitione absentis, quæratur illi vtilis actio sine cessione,quòd non esset ex stipulatione alterius quàm notarij:qui quidem alter si stipularetur nomine absentis,non propterea acquireretur ex sola ratificatione, nisi fieret cessio, per not.in l.absenti ff.de donat.& alia quæ ibi allegat.Et ideo, inquit,ratificatio, quæ superuenit post ius alteri quęsitũ,non posset illi obesse,per l.si ego Seiæ res dedero.§.si res.ff.de iure doti.& not.in l.si indebitũ.§.j.ff.rem rat.habe.& per Spec.tit.de actio.& oblig.§.j.ver.pone obligasti.Hęc propemodũ Paul.

Qui Paul. secuti sunt.

10 ¶Et per hæc quoque ita in casu nostro,cùm, videlicet,constitutum,vel precarium interuenit,notario stipulante pro absente,voluit Socin.in l.j.in princ.col.vlti.versi. postremò.ff. de acquirend. poss. & Philipp. Deci. dum citat Paul.vbi suprà, in d l. certi condictio.§. si nummos, col.2.versi.vel dic quod hîc.ff.si certum petat.& in l.j.col.6.versi.& stipulatio. C.de pactis.& in l.quò tutela. §.j. & ibi etiam Hiero.Cagno.qui hanc dicit esse communem opin.ff.de regul.iur. & latiùs ipse Deci. in d.l. contractus,col.6.versi.& ampliatur,eodem titul.vbi id dicit singulare & secundum id ita se consuluisse,vt verè fecit.d.consi.ccxxvj.col.2.versi.secundò specialiter, & versi.non obstat stipulatio notarij,& alibi sæpe, scilicet consi.ccxlvij. in causa magnifici, col.4. versic. quintò idem suadetur.& consi. ccccxxxij. cùm sit quòd Almericus,dũ allegat Pau.Cast.vbi suprà. rursúmq; consi.cccclxiiij. placet conclusio,col.j.versi.secundò nõ obstat.& con.cccccxxxj.accuratè,ad fi.& con.cccccl xxxvj. in causa quæ Mantuæ,col.vlt.versi.non obstat si dicatur,& consi.cccclxvj. visis his quæ accuratè, in fi.& consi.cccccl xxxix.visis his,ad fin.& consi.661.in casu de quo dubitari contingit, col.2.versi. non obstat si dicatur.Et Fran.Curt.Iunior.consi.lv.pro habenda, col.3.nu.9. lib.1.& consi.cxx. præsupponitur in facto,col.1.& 2.lib.2.vbi & id dicit procedere,etiam si realis traditio facta fuerit notario stipulanti.& Steph.Bertran.consi.cxvj.viso consultationis themate,col.4.versi.ad certũ,lib.2. & latiùs consi.ccciiij.donatio,per totum,lib.3.Carol.Rui.consi.cxxj.prima donatio, col.2.versi. sed præmissis,& rursus ad fin.lib.1.& iterum consi.clxxiiij.consideratis & ponderatis, col.2.versi. & insuper etiam,& multis sequen. eo.lib.1.& consi.clxxx. adhuc de viribus, col.2.versi. & dato, iunctis his,quæ dicit col.3.versi.non obstat postremò,eo.lib.1.Paul.Paris.consi.xij. transactio,col.4.nu.110. & duobus seq.lib.2.Chass.consi.vij.visis themate,col.8.versi. item etiam quia tales, vbi ex hoc dicit,quòd tale constitutum factum absenti,notario pro eo stipulante,nihil obest hæredi constituentis,quin illi præferatur ex statuto,continuante possesionem defuncti in hæredem. quæ etiam fuerat sententia Pau.d.consi.cxcv.Sed vt redeamus,idem voluit ipse Chassa.consi.lix. ex visione, col. vlti.versi.nec in hoc. Anton. Rube.in repet.l.non solùm.§. morte.col.1. num.9. & iterum col.viij. nu.lix ff.de no.ope. nuncia. & consi.cxxxij. præsupponitur in facto quòd anno.per totum.Lancel. Gali.in rub. ff.de verb.oblig. col.xl.versi. duodecima sit conclusio, & multis seq. per totam eam conclus.Alciatus lib.3.Parergôn,cap.13.vbi ita dicit sæpius se consuluisse.Hieron. Gratus consi.xij. contra quam plures,col.1.versi.tertiò ex alio cap.lib.1.& consi.lxvij.& si prima,col.2.versi. secundò principaliter,eo.lib.1.& consi.xciiij. in causa excellentissimi, col.2.versi. secundò respondeo, eod. lib.1.& consi.cxxvij.& si hic casus,col.2.versi.quintò & vlt.eo.lib.1.Maria.Soci.Iunior,consi.cxxvj.

in causa Vannis,col.3.versi.nec obstat quod in instrumento,lib.2.& nouissimè Carol. Mol.in addit. Alex.consi.xxxj.viso themate,col.pen.lib.6.vbi hanc opinionem dicit esse hodie crebriorem. Et generaliter,vt non valeat stipulatio notarij pro altero,nisi eo ratum habente,voluit Saly.in l.Caius. ff.de vsur.Sunt enim multi qui contrarium tenent,vt postea dicemus.

11 *An autem sufficiat tacita ratihabitio absentis.*

¶Et si hanc opinionem teneas, intellige, vt non opus sit expressa ratificatione, sed sufficit, vt ille absens tacitè ratum habeat, vt expresè, & in hoc casu voluit Philip. Decius d.consi.cccclxxxvj. col.vlti.& Hiero.Gratus d.consi.xij.vbi suprà.& Ludoui.Gozad.consi.xlij.in casu proposito.col.vlt. versi.prætereà apparet,iunctis his quæ dixerat col.1.versi.quinto considerandum.Nam & id generale est,vt illis hoc addas,vt tam tacitè quàm expresè ratum habere posimus, quod nomine nostro gestum est.l.si proponas.§.j.ff.de inof.testa.& l.sed Iulianus.§.vlt.ff.ad S.C.Maced.& l.fideinssor. §.pater socij. ff. de pigno. & l. Gaius, ff.de pig. acti.& l.si seruus. ff.de fideiuss. & l. Paulus, & l.quo enim.§.j.& ibi Bar.ff.rem rat.haber.& l.indebitum.C.de condict.indeb.& ibi concor.in glo.& c.j.§. vlti.de desponsa. impub. lib.6.& voluit gl.quæ alia iura allegat in l.j.C. si maior fac.rat.habu. & in cap.cùm super,in verbo,confessus,de offic.deleg.Bal.cons.cxxx.videtur quod diem,post prin.lib.3. & doc.vbique.

12 *Ratificatio inducitur per solutionẽ expensarum.*

¶Nam & per solutionẽ expensarum factarum in lite per syndicum, videtur vniuersitas gesta ab eo ratificare,Specu.tit.de syndi.§.j.versi.sed pone quòd vniuersitas,col.pen.per d.l. Paulus, & alia iura quæ allegat.& eum sequitur Alexan.consi.cxxvij. viso instrumento locationis, col.1.lib.5. & consi. clxxv.perspectis verbis testamenti,ad fi.eo.lib.5. Et per solutionem census inducitur ratificatio. vt dicit Alex.in d.consi.cxxvij.& ante eum Bal.quem non allegat, consi.clxxxiij. ad intelligentiam quæsitorum,lib.2.vbi ex hoc dicit,quòd si maior hæres minoris, soluit censum promissum ab ipso minore,videtur contractum minoris ratificare,nec ampliùs potest illum infringere. Et idem quoq; dicit de recipiente censum,vt ratificasse videatur.Sed & respondens alicui de fructibus videtur etiã ratificare,vt consuluit idem Bal.consi.cxx.videtur quòd dicti fratres, in princ.ibi, prætereà videtur ratificasse,lib.3.Similiter agens ex contractu , vt idem voluit consi.xxxiiij. in causa ista allegantur, col.1.ver.sed videndũ,lib.2.& consi.xiiij. punctus nunquid illi, lib.5.& Ludo. Gozad. in hoc nostro casu loquens.d.consi.xlij.col.vlt.& qui posidet rem absenti cessam.Et posidens rem , quæ illi absenti ex contractu ab alio nomine illius facto,cessa est,videtur ratificare eum contractũ,Ang.consi. clxj.viso puncto prædicto,col.vlt.ver.ratum autem habuit.Et retinens eam rem,Pau. Ca.consi.ccc. viso quodã processu,in fi.lib.2.aut aliter eo contractu vtens,Imo.in c.cùm venerabilis,de exceptio. Bal.consi.cccxlix.statuto Placentiæ,col.1.in 3.dubio,lib.1.Philip.Deci.consi.cccclxiiij. in causa quæ, col.3.nu.19.exigens rationẽ administrationis,censetur ratificare gesta ab eo qui administrauit,Paul. Cast.consi.j.si iste Nerius,circa medium, lib.1.Et percipiens fructus censetur ratificare possesionẽ, vt per l.litibus.C.de agri.& censi.lib.11.consuluit Alex.consi.lxxxviij.quoniã omne datum, col.vlt. lib.5.& ante eum D.à Rota,quos allegat,deci.cl.licèt amicus, in fin.in nouis.& sequitur etiã Philip. Deci.consi.lviij.cuius superscriptio incipit,si maritus,col.1.versi.& licèt nõ appareat.Et hæc magna ex parte collegit,& secutus est idem Deci.in l.semper qui non prohibet,col.3.versi.similiter ista regula,& seq.ff.de regu.iur.& consi.ccclxvij.viso puncto,col.2.versi. sed tamen his non obstantibus.

13 *Qui contrariũ tenent in notario stipulante.*

¶Contrarium tamen eius quod diximus de notario stipulante , vt scilicet per huiusmodi stipulationem,ius continuò quæratur absenti,& consequenter posses:o,si constitutum,vel precarium appositum fuerit,videtur non obscurè voluisse Bal. in l. si quis in emancipatum. post medium. C.de donat.vbi tamen loquitur,cùm tabellio stipulatur,& acceptat pro infante,quod multùm notandum est ad ea quæ postea dicemus.& sequitur expresè,& simpliciter nulla facta ætatis differẽtia, Alex. in addi.Bart.in l.ij.ff.rem pupil.sal.fore.& Henri. Ferran.aut quisquis is est, qui additiones fecit ad Guid.Pap.deci.Delphi.xlix.in processu.& Soci.sibi cõtrarius con.cclxij.in causa magnifici,col.pen. ver.secundò respõdetur,lib.2.vbi dicit per stipulationẽ notarij,quæri possesionẽ etiam ignoranti. nam cùm ei,inquit,quęratur actio,& obligatio(ex omniũ nostrorũ sentẽtia)multò magis posesio, quæ faciliùs quęritur quã ipsa actio,& obligatio.l.ea quę ciuiliter.ff.de acq.rer.domi.& voluit in simili Bar.in d.l.qui mihi donatũ,in fi.ff.de donat.cùm dicit,quòd ideo per procuratorem quæritur possesio domino ignoranti,& non actio,quia faciliùs quæritur possesio per liberam personam.

14 *Ad idem.*

¶Sed & id sequitur Matth.Afflict.in constit.Siciliæ,incip. baiulos,col.13.versi.sextò limit.& Stepha. Bert.consi.cclxxxvj.ex venditione,lib.j.Anto.Rub.sibi contrarius latè consi.cxvij. præsupponitur in facto quòd quædam mulier,per totum,& latè etiam Carol.Rui.sibi quoq; contrarius consi.cxix. per ordinem,col.1.versi.ij.principaliter,& multis seq.lib.1.& iterum consi.cxxvj. primò videndum est,col.4.versi.non obstat etiam dum dicitur,& seq.eo.lib.1.vbi id intelligit, vt ius quæratur ei, cui notarius stipulatus est etiam ante stipulationem,sed ita vt si posteà nolit,non cogatur rem retinere, vt in simili dicit gl.in l.si seruus vetante.ff.de verb. oblig. & in l.si quis ita hæredem, ff.de condit. instit.rursúmque idem Carol.consi.clxxij.non est dubium,col.2.versi. nec obstat quòd notarius, & seq.vsque ad fi.consi.eo.lib.1.& consi. xlvij.visis & intellectis, col.1.versi. & similiter, lib.5.vbi dicit aliam opin.semper sibi visam fuisse merum somnium, cum tamen aliàs sæpe fuit illius contrariæ opin.vt patet ex his quæ in illa diximus,& Phil.Dec.sibi item contrarius consi.cexxxix.primò non videtur,col.3.versi.3.dictum,iuncto ver.ad hoc responsum,vbi expresè tenet, quòd si fiat donatio absenti,& constituat donans se posidere eius nomine , notario pro eo stipulante , quæritur domi-

nium

nium & possessio illi absenti, ita vt in illius præiudicium non possit ille donans rem ita donatam alienare, aut hypothecare.

In hac controuersia primùm sciendū, an notarius alteri stipulari possit.

15 ¶In hac tam magna, ac tam pertinaci nostrorum controuersia, illud primùm nobis inspiciendum est, an notarius possit alteri stipulari, siue acceptare. Deinde si id possit facere, cuius effectus est huiusmodi stipulatio, vel acceptatio: & an ex constituto, siue precario illi facto nomine eius cui stipulatur, transeat in eum possessio, ac si illi facturum esset, sine alia eius acceptione, vel ratificatione: ita vt donans interim, scilicet ante illius ratificationem, non possit alteri donare, aut vendere, vel aliàs pœnitere. Quò ad primum, regula iuris est receptissima, atque omnibus notissima, alteri neminem stipulari posse: inuentas enim stipulationes, vel obligationes, vt vnusquisque acquirat sibi quod sua interest. Cæterùm si alij detur, nihil interesse stipulatoris, l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & l. vt inter. C. de inutil. stipul. & §. si quis alij & §. alteri, Instit. eo. tit.

Notarij à nonnullis excipiuntur.

16 ¶Sunt tamen qui ab hac regula dicunt excipi notarios, siue tabelliones, & hi quidem innixi auctoritate l. ij. & iij. & iiij. ff. rem pupil. sal. fore. & l. j. §. exigere. ff. de magistra. conueni, & l. non aliter. quæ aliàs incipit, non enim aliter. ff. de adopti. & l. ij. C. eo. tit. & §. cùm autem, versi. & cùm quibusdam, Instit. eod. tit. & l. cùm cognatos, in fi. & ibi Bald. C. de capri. & postli. reuer. & c. quanquam, de vsur. lib. 6. Hæc enim sunt loca, & ea quidem sola, quæ illi contendunt loqui, vel intelligi de stipulatione notariorum. Alia enim quæ in hoc citantur, loquuntur de aliis personis, vt posteà dicemus. Sed (quod ad notarios priuatim pertinet) non omnes eodem modo consentiunt notarios aliis stipulari posse, per dicta iura suprà allegata.

Quid nonnulli intelligunt in prætoriis, & iudicialibus stipulationibus, non in conuentionalibus.

17 ¶Alij enim dicunt eos stipulari posse in prætoriis, & iudicialibus stipulationibus, de quibus dd. iura expressè loquuntur, non etiam in conuentionalibus. Et in his sunt Guido Suza. & Cin. in d. l. non aliter. ff. de adop. & ibi quoque Bal. in ij. lect. nam primam posuit sub §. satisdatio. l. præcedentis. & Iac. Butr. & Gabriel. de Osseletis in l. j. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. prout eos allegat Albe. in d. l. non aliter, col. 1. Fuit item eius sententiæ Bert. de Deuri. in l. generali. C. de tabel. lib. 10. vti etiam illum citat, & sequi videtur Steph. Bert. d. consi. cccij. ver. sed fortè opponitur, lib. 3. & præter illos Fr. Aret. in d. l. Pantonius, col. 4. versi. vnde Bal. multùm sing. ff. de acq. hæred. dum allegat Bal. in d. l. non aliter. Ang. Aret. in §. serui autem, col. j. versi. quæro an per notarium, Inst. de iure person. vbi id declarat, vt per eum videre poteris. Et hanc opin. dicit veriorem de iure ipse Bal. in d. §. cùm autem, Inst. de adopt. neque enim, inquit, est aliqua lex in mundo, quæ dicat in conuentionalibus alteri acquiri per notarium: nec ad eas trahi debent leges loquentes in iudicialibus, & prætoriis.

Ad idem.

18 ¶Et in hac quoque opin. videtur fuisse ipsius frater Ang. consi. lxxiij. in statuto Florentino, ante fi. dum dicit, quòd ex stipulatione notarij, non potest alteri quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid quod ad suum officium pertineat, per d. l. non aliter. & l. his verbis. ff. de adop. iuncta auth. generaliter. C. de epis. & cler. & per c. quanquam, de vsur. lib. vj. quæ quidem iura, vt ex illis patet, loquuntur de notariis actorum, & ad quos pertinet recipere ea quæ facta sunt coram iudice. Subditq; Ange. officium simplicis notarij non esse stipulari, sed rogationes suas in mundū redigere, per §. j. in auth. de tabel. Et idem propemodum scribit Bal. in l. j. col. 4. versi. alij dicunt. C. per quas perso. nobis acq. vt alio in loco postea dicemus. & in d. §. cùm autem, cùm dicit, quòd licet notarius sit publica persona, non tamen propterea potest alteri stipulari, quia ideo est publica persona, quod ad eius fidem recurritur: stipulationes autem inuentas esse, vt quilibet stipuletur quod sua interest. d. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. At notarij nihil interest alteri stipulari. Ergo idem ius in eo seruādum, vt in qualibet alia priuata persona. Hæc ibi.

19 ¶Alij nec illud simpliciter admittunt, vt etiam in iudicialibus notarij stipulari possint, nisi alia tria interueniant, præterquam quòd id in iudicio fiat: vt scilicet id sit in his, in quibus ex officio proceditur: Idque faciat notarius mandato, & auctoritate iudicis: nec sit alius, qui de iure alteri stipulari possit, per eadem iura, præsertim verò dictis legibus ij. iij. & iiij. ff. rem pupil. sal. for. in hac enim sententia sunt iuris canonici principes interpretes, Innocen. Hostien. & Ioan. Andr. in c. dudum. ille, in verbo, ecclesiæ: alter, in verbo, personam: hic, in verbo, renuntiauit, ext. de conuer. coniug. & ex quibus ipse Inno. dicit officium stipulandi non esse regulariter deputatum tabellioni: & ideo nisi id ei deputetur à iudice, redigitur in stipulando ad instar priuati, per dd. ll. ij. iij. ff. rem pupil sal. fore, & d. l. j. §. exigere. ff. de magi. conueni. Nec obstant, inquit, d. l. non aliter, & d. auth. generaliter, & d. auth. libellum. C. de lit. conte. quia loquuntur in notariis actorum, qui stipulantur conscio iudice, & iuxta officium sibi commissum. Et in hac sententia ex legistis item quos vocant, fuit Ioan. Fab. quem inter primos collocare non dubitarim post longam, & doctam eius rei disputationem, in §. si quis alij, col. 1. & 2. Instit. de inutil. stipula.

Alij in vtrisq;, & iudicialibus & conuentionalibus authoritatem iudicis tantùm requirunt.

20 ¶Alij item, vt notarij alteri stipulari possint, tum demum, si id fiat auctoritate iudicis, non aliàs: nec distinguunt inter iudiciales, & conuentionales stipulationes. Qua in sententia fuit glo. ordina. in d. c. quanquam, in verbo, seruo publico, de vsur. lib. 6. per text. ibi. in illis verbis, aut seruo publico de ipsius ordinarij mandato, atque etiam per text. in d. l. ij. rem pupil. sal. fore. cùm dicitur, seruum publicum apud prætorem stipulari debere. Et idem voluerunt Arch. Ioan. Andr. Pet. Anch. & Domi. in d. c. quanquam: ille, in verbo, seruo: alter, in verbo, mandato. Pet. Anch. col. 3. in 8. no. Domi. col. vlt. in gl. super verbo, quibus. & idem Io. Andr. in addit. Spec. tit. de instr. edi. §. restat, versi. sed quis potest facere, dum dicit, notarios de auctoritate iudicum stipulari, per d. l. ij. & Io. Fab. in §. si verò aliquis,

statim post prin.Instit.de satisdat.vbi tamen dicit vsum causarum,recipere stipulationem notariorum simpliciter,quicquid scripserit in d.§.si quis alij,de inutili stipul. & Ang. in d. l.non aliter.ff.de adop.& Aegid.Bellame.consi.xvij.contrahens matrimonium,col.2.versi.sed in contrarium.

21 *Ad idem.* ¶Nec aliud in effectu voluisse videtur Bald.in l.executorem,col.4.versi.si verò nec sacerdos.C.de execui.rei iudi.vbi loquens de casu d.c.quanquam,dicit,quòd si sacerdos non est præsens, satisdatur notario publico:non tamen cuilibet,sed deputato ab ordinario:nam ista satisdatio est instar prætoriæ stipulationis,in qua notarius debet stipulari de mandato Prætoris, & non motu proprio, per d.l.ij.& iij.ff.rem pupil.sal.fore. Et si id facit sine illius mandato, & episcopus posteà ratum habuerit,videtur non sufficere, quia non est seruata forma.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acq. hære. Nam aliud est mandare,aliud ratificare.l.quid ergo,in prin.ff.de iis,qui no.infa. & l.si verò non remunerandi.§.si post creditam.ff.mandat. Nam licèt regulariter ratihabitio æquiparetur mandato, tamen id non procedit,vbi lex requirit mandatum pro forma.l.maritus.C.de procura. & l. Paulus (credo quòd voluit allegare.l.per procuratorem, quæ aliàs incipit, Paulus) in prin.in gl. ff. de acq. hæred. Hæc ferè Bal.qui & idem quantum ad primum voluit,consi.clxij.casus super quo,col.3.versi. quartò obiiciebatur,& iterum versi.ex hoc etiam infert, lib.2.& consi.cxxviij. cùm quidam vsurarius,col.1.versi.sed ponamus,quod iste talis lib.3.vbi dicit id procedere etiam si essent duo notarij,licèt posteà contrarium dicat,de consuetud.

22 *Alij authoritatem causa iudicis tantùm requirunt, vbi causæ cognitio requiritur.* ¶Sed hoc intelligunt nonnulli,vt,scilicet,requiratur auctoritas iudicis pro stipulatione notarij,quando in eo quod fit notario ipso stipulante,requiritur causæ cognitio:an scilicet cautio, quæ offertur sit idonea,nec ne,aut aliud quippiam simile. Id enim requirit iudicis auctoritatem, aliàs minimè. Et ita illos tex.ad hoc suprà allegatos intelligunt Anto. & Pan. in procemio Decretalium:ille, col. pen.versi.de notario.hic,col.10.versi.eiusdem initij,in j.lect.& non obscurè Roma.citans.Anto.vbi suprà,consi.cccxlj.præsens instrumentum,col.pen.versi. respondeo aduertendum. & Domi.in d.c. quanquam,col.vlt.in glo.super verbo,quibus,& ibi quoque Phil. Fran. col.pen.versi. in glo.in verbo,mandato,de vsur.lib.6.& ante hos Andr.Iser.in c.j.§.item sacramenta, col.4. versi. sed de notario,ibi,tertij dicunt,tit.de pac.iur.fit.vbi id dicit quotidie vsitari.

23 *Alij indistinctè tenent, notarios posse pro alijs stipulari.* ¶Sunt & alij,& illi quidem multò plures,qui simpliciter,& indistinctè,nullo scilicet delectu stipulationum iudicialium,aut conuentionalium,nulla quoque mentione auctoritatis, siue mandati iudicis,tenent notarios pro aliis absentibus stipulari posse,videlicet glo.in d.l.ij.in verbo,publicum, & ibi Bart.& Alex.in addi.ipsius.ff.rem pupil.sal.fore.& gloss.in d.l.non aliter.in verbo, seruo publico,& ibi quoque Guil.Cu.Cyn.qui eam legit sub l.nec ei permittitur.quæ est ij.§.eorum,col.j.vers. quæro nunquid tabellio.Alber.qui dicit id totũ mundum seruare, tum in prin.tum etiam latiùs in versi.sed quod tabellio,& Bal.in j.lect.quam posuit sub.§.satisdatio.d.l.nec ei, in j. quæst. vbi id latè examinat.ff.de adopt.& gloss.in d.l.ij.in verbo,seruo publico,& ibi Sali.qui ita dicit se habere communem opin.consuetudine approbatã.C.eo.tit.& gloss.in d.l.j.§.exigere,in verbo,seruus, & ibi Dy. & Bald.qui & id dicit consuetudine obseruari.ff.de magi.conu.& gl.in l.peto.§.fratre,in verbo,cauere.ff.de lega.ij.& in l.j.in verbo,id domino,ver.item non obstat,ibi,vel loquitur de tabellione,& ibi etiam Bar.col.2.versi.oppo.iterũ,Bal.ante fi.Ang. col.2.ff.de iis, qui sunt sui, vel ali.iur.vbi ipse Bal.& Ang.dicunt,autoritate illius glo.id non tam fieri per notarium,quàm per legẽ.& gloss. in d. §.si quis alij,in gl.magna ver.item fallit in iudice,Inst.de inutili.stipul.Specul.tit.de satisdati.§.expedito,ver.item quæritur.& in tit.de prim.& secund.decret.§.iam de effectu,ver.sed præmissis opponitur.Oldra.consi.xxx.factũ tale est,quædã certæ,col.1.ver.de actione verò.Cin.in auth.sacramenta puberum,col.pen.in x.quæst.ver.quid de notario.C. si aduers.vendit.Bart.in l.tam is qui,§.filiusfamil.col.1.ver.quæro an ista donatio,ibi,vel alteri pro eo,vt puta notario.ff.de donat.cau.mort.Bal. in l.certi condictio.§.si nummos,col.2.versi.interdum quandoq; hoc facit.ff.si cert. petat. vbi dicit communem practicam consuetudinem id obseruare.& in l.si Consul.in j.lect.& in iij.quæst.& iterũ in ij.lect.post.Guil.Cu.ibi.ff.de adopt.& in l.Caius,tum in princ.tum in ver.vlt.& ibi quoq; Rapha. Fulgo.& Floria.ff.de vsur. vbi etiam ipse Bald. dicit, hanc opinio.approbari per practicam totius mundi.& idem Bal.in l.postquam liti,col.4.versi. secundò quæro.C. de pactis. & in l. per diuersas, col.4.in xiiij.quæst.C.mandat.& in l.cùm à socero,col.2.ver.caue tibi.C.de iure doti.& in c.j.col.2. versi.ex prædictis,ext.de fide instru. & consi.cl. casus talis est, Vagnolus, col.1.lib.1.& consi.cxliiij. statuto ciuitatis Papiæ,lib.2.& consi.cc.verba Cyn.in lectura,in princ.eo.lib.2.& consi.cclxj. quidã Laurentius,in j.dubio,eo.lib.2.vbi id dicit approbari per quotidianum vsum.& consi.ccxxxviij.licèt sint diuersæ opin.eo.lib.5.Cardin.Flor.consi.lxxxiij.& quò ad primum, col.1.versi. insuper non apparet.Petr.Anchar.in d.c.quanquam.col.3. in 8.no. & ibi quoque Phil.Fran. vbi suprà, de vsur. lib.6.& idem Ancha.consi.cccxl.viso themate,in ij.dubio,vbi dicit neminem de ea re dubitare, & ita se habere practicam communem,& vniuersalem vbique. Anto.latè in d.procemio Decretalũ, in princ.col.pen.versi.de notario, & ibi etiam Panor.col.10.versi. eiusdem prin.& in lect.vbi dicit videri esse communem opinionem,& sic interpretari consuetudinem:nam quotidie stipulantur notarij aliis.Idem Ant.in c.dudum col. 2.ver.oppo.quòd hîc videtur velle,de conuer.coniug. & consi. xxxv.visa forma,in princ.Rom.in l.stipulatio ista.§.si stipuler,col.6.versi.vlteriùs.ff.de verb.oblig. vbi id dicit communiter omnes tenere.& consi.lxxvj.in causa nobilis, post prin. & consi. cccccxiij. in casu propositæ consultationis, post medium, versic.idem erit. Rapha. Co. consil.clxxxij. visa

copia,

copia col.1.vbi dicit ita seruare consuetudinem,quia videmus notarios quibuscunq; stipulari. Alter. Rapha.Fulgo.consi.cxc.visis toto processu,in j.dubio,io princip.Masueri.in tit.de liter. notis, & notar.col.4.versi.item notarius.Ioan.Plate.in §.j.col.2. Instit. de iure perso. & in d.§.cùm autem, in ij. not.& ibi quoque Ang.Aret.col.2.versi.& aduertas,Instit.de actio. Alex.consi.xxxj. viso themate, col.pen.versi.fuit etiam vltra,lib.6.vbi hanc dicit veriorem,& communiorem opinio.& consi.lxv. quoniam omne datum,col.antep.versi.item notarius,lib.6. quod repetitur consi.cxix. eod.lib.6.& idem Alex.consi.clxxxv.in causa & lite coram dominis,col.3.versi.opponitur etiam,lib.6.& consi. xxxv.in causa & lite inter Lucam,col.1.in fi.lib.7.Franciscus Aret.consi.xlj. diligenter,& maturè, col.1.versi.secunda ratio.& consi.lxxiiij.eodem exordio, col.pen. versi. tertiò pro hac,& sequenti. Corn.consi.50.videtur in hac consultatione,col.4.versi.non etiam vitiatur, lib.1.& consi.vj.videtur in præsenti,col.3.versi.& constat,lib.2.vbi & hanc dicit communem opinionem consuetudine approbatam,& in decisiuis seruandam.& consi.cxxix.videtur prima facie,col.1.versi. nam licèt donatio,eod.lib.2.vbi & id dicit seruare communem consuetudinem. & consi.cxxxix. licèt in hac consultatione,in fin.lib.3.vbi idem dicit.& consi.ij.viso suprascripto, col.2.versi. præterea ius & actio, lib.4.Guid.Pap.decisi.Delphi.xlix.in processu,vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia Delph. & iterum decisi.ccxxij. in donatione. & decisi.cclxvij.pactum, ad fi. & decisi.cccxvij. vtrùm initatus.& consi.lx.ad dubia elicita,col.4.versi.& ex tali.Soc.consi.cxxv.visa narratione,ad fi.lib.1.vbi & hanc esse dicit communem opin.& consi.cclxij. in causa magnifici. col.pen.versi. secundò respondetur, lib.2.quod repetitur consi.xc.lib.3.& idem Soc.consi.cxxv. non insistendo, col.2.versic. sed ad hoc, eo.lib.3.Phil.Dec.consi.xxxj.cuius superscriptio incipit,quando valeat,col.3.versi. secundò non obstat.& consi.lviij.cuius & hæc est superscriptio,si maritus,col.2.versi. prætereà in quæstione principali.& consi.ccxciij.viso testamento,col.2.versi.& licèt donatio.& consi.ccccvij.visis,& diligenter, col.4.versi.tertiò respondetur,& consi.607.viso puncto, col.3.in tertio dubio. Iaco.à sancto Georgio,in repet.auth.si quis in aliquo,in fi.C.de eden.& in l.j.col.6.versi.subsequenter quæro.C.ne lice. poten.& in l.quemadmodum,in princ.ff.de iure dot.Carol. Rui consi.xlj. ponderatis verbis, col.2. versi.nec etiam est dubitandum, lib.5. Steph. Bertr. consi.cccij. visis copus, col.2. versi. sed contra prædicta,lib.3.vbi id dicit communiter obseruari de consuetudine, & consi.xij.quilibet est regulariter,num.5.lib.4.& consi.clvj.ex themate,col.2.versi.& quò ad id,eo.lib.4.vbi etiam dicit hanc esse communem opin.& de consuetudine vbique obseruari, ideo ab ea nec iudicando nec consulendo esse discedendum.Matthæ.Afflict.in d.c.j.§.item sacramenta. in v.oo.num.11.& seq.tit.de pac.iura. fir.& latè in constit.Siciliæ.incip.baiulos, col.10. versi. decimò & vltimò, vbi hanc dicit esse magis communem conclusionem & ponit quasdam limitationes,quas tu videre poteris. & rursum decisi. Neapoli.cxxxv.quidam Venetus,in fi.Lud. Gozad.consi.lxxxvij. prima facie videtur, col.3.versic. septimò dico.Pau.Parisi.consi.lxxxviij.viso processu causæ vertentis. col.11. num.89. & multis seq. lib.3.vbi dicit hanc esse veram & communem conclusionem.Ant.Capiti.deci.Neap.lxxviij.in causa domini Petr.Nicol.Eueral.in locis legalibus,10 loco,de tanquam,col.5.versi.hinc est etiam quòd licèt notarius.Hieronymus Gratus consi.xij.contra quamplures, col.2.num.8.lib.1.& consil.cxxvj. in hac causa Francisci,in prin.eo.lib.1. & Ioan. Amic. consi.cxxvj. punctus emergentis quæstionis, col.2.num.5.& Aymo Crauetta in repet.rubri.ff.de lega.j.num.124.& consi.xix.super transactione, col.4.in 3.dubio,& N.Boër.decisi.clxxij.dominus vita,col.2.num.5.vbi dicit hoc non esse dubium. Maria.Socin.Iunior consi.cxviij.visis instrumentis,col.3 versi.& hæc conclusio,lib.2. Vt verè possis dicere ex numero tot autorum, quod supra ex aliis multis diximus, hanc esse communiorem nostrorum sententiam.

24 ¶Nam iudices,& alios officiales,cæterásque publicas personas,quas vocant,stipulari aliis posse, in iis quæ ex eorum officio dependent,receptum esse plurimi dicunt,auctoritate l.eum pro quo,& ibi gloss.& doc.ff.de in ius vocan.& §.j.in auth.de exec. & his, qui conue.vnde sumpta est d. auth. libellum.C.de lit contest.& vtrobique no.& §.ex his,in auth.de hære. ab intest.venien. vnde quoq; deprompta est auth.matri & auiæ.C.quand.mulie.tutel.offic.& vtrobique item not. & §.ad excludendas, in auth. de litigio.vnde etiam excepta est auth. generaliter. C. de epis.& cleri.& similiter vtrobique no.& §.quia verò.in auth.vt fine prohib.matres fil. *Iudices & alios officiales, pro aliis stipulari posse.*

25 ¶Et id voluêre plurimi ex his quos iam citauimus versi.ab hinc ij.& prætereà Bar.in l.si arrogator. col.3.versi.venio ad primam.ff.de adopt.Albet.in d.auth.matri.Bal.in l j.§.huius studij, in j. lect.col. vlt.ff.de iusti.& iur.& in l.certi conditio.§.quoniam,col.2.versi.oppo.quòd quis possit.ff.si cert.pet. & in l.ij.in fine.C.vt in poss.leg.vbi dicit neminem alteri stipulari posse, nisi sit publica persona,vel alia loco publicæ personæ à iudice adhibita.per d.l.iij.ff.rem pupil.sal.fore, & d.c.quanquā, de vsur. lib.6.& Flor.in d.l.Caius,in j.not.ff.de vsur.& Angel.Aret.in d.§.cùm autem,col.3.versi. quæro quæ actio,Instit.de adopti.& in d.§.serui autem,col.1.versi.votum addas,Insti.de iure perso. *Ad idem.*

26 ¶Et de iudice priuatim videre poteris apud gl.in d.§. si quis alij, in verbo nihil agit, & ibi Io. Fab. col.2.Insti.de inutili stipula.Inno.& alios in d.c.dudum,de conuers.coniug.Bar.in d.l.ij.& ibi Alex. in addit.ff.rem pupil.sal.fore.eundem Bar.in d.l.postquam liti,post medium, ibi,quæro vtrùm ista, & ibi Bal.col.4.versi.secundò quæro.C.de pactis.ipsum Bar.in d.l. stipulatio ista.§.si stipuler, & ibi Rom.col.7.versi.quid autem in iudice,& alios recentiores.ff.de verb.oblig.& ipsum quoque Bald. in d.auth.generaliter,col.penult.versic.vtrum ex scriptura.C. de episco. & cleri. in l.j. col.4. versic. *Ad idem de iudice.*

sed

ſed quid de iudice.C.per quas perſo.nob.acq.& in l.is qui hæres,circa medium, ff.de acqui. hæred. & in auth. ſi quando, ante medium.C.de conſtit. pecu. & in c.j. paulò ante finem, extrà de eo qui mitti.in poſſeſſ. Angelus poſt Petrum in l.emancipati,verſic. per hanc legem ff. de adoptio. Pet. Anch.in c.cùm pridem,de pactis,& in d.c.quanquam,col.6.& in ſexto not.de vſur.lib.6. Ex quibus tamen intelliges,an & quando & quomodo id procedat.

27 *Notarium eſſe publicam perſonam.*

¶Conſtat autem notarium eſſe publicam perſonam, vt præter alios multos iam ſuprà citatos voluit gloſ.in §.ſi verò abſint,in verbo, tabularijs, in auth. de hæred. & Falcid.& Spec.tit. de prim. & ſecun.decreto.§. iam de effectu, verſi. ſed quas perſonas. & tit. de instru. edi.§. nunc dicendum,in prin.Bald.in d.l.j.§.huius ſtudij,ad finem,in priore lect.ff.de iuſtit. & iure, & omnes vbique. Et hoc certè probat tex.in §.orphanotrophos,in illis verbis,præſentibus publicis perſonis,id eſt,tabularijs. C.de epiſc.& cleric.& in §.cùm autem,ibi,publicæ perſonæ,id eſt tabulario,Inſtit.de adoptio.Eundémque dici,& eſſe officialem,vt dicit Matthæ. Afflict.in c.j.in verbo,poteſtas, col.2.nu.38.tit.quæ ſunt rega.per tex.in l.ſi quis decurio,in prin.C.ad leg.Corn.de falſis.& in l.j.C.de tabular.lib.x. Sed quomodo id intelligatur,declarat ipſe Matthæus paulò pòſt.

28 *Notarios eſſe iudices chartularios.*

¶Item ſunt & ipſi notarij iudices chartularij,& ita illos plerique appellant,& inter cæteros gloſſ.in l.j.in principio.& ibi etiam Bart.Bald.& alij.ff.de iudici.gloſſ.in l.rem non nouam,in verbo facultatem.C.eod.tit.& in l.vlt.in verbo,non habent,& ibi Bart.C.vbi & apud quem reſtit. in integ.peti pot.Bar.in l.iubemus.§.ſanè,col.vlti.C.de ſacro.eccleſ. Bald.in l.j. poſt prin.ff.de iuriſd. om.iudic.& conſi.cv.factum tale eſt,domina Auerana, col.2.verſi. item cùm iſti iudices, lib.3.& Angel.conſil. xciij. viſis & inſpectis omnibus,poſt prin.vbi negat eſſe alias glo.quæ illos ita vocent,quàm prædictas.& conſi.ccxxxiiij. viſis ſtatuto,in fi.Imo.in l.ij.col.vlt.verſi. item tangit ff.de ſtipula.ſeruo.Pau. Caſt.in l.acta,& ibi Alex.poſt princ.ff.de re iudic. & idem quoque Pau. conſi.cclx.viſis compromiſſo,in ij.dubio,lib.j.Alexan.conſi.xcij.videretur prima conſideratione.col.2.lib.vij. Corn. conſi. clxxxv.tria principaliter,col.pen.verſi.nec eſt ratio lib.2.& conſi.xcix.viſis literis,col.1.lib.3.

29 *An legibus probetur notarios poſſe aliis ſtipulari.*

¶Sed(quod ad ipſos notarios priuatim pertinet vereor ne ſatis id probetur de iure communi:ſcilicet quòd ſtipulari alteri poſsint,præſertim in conuentionalibus:nec per illos quidem textus,qui ſolent allegari ab his,qui id tenuerunt,quos nos ſigillatim adſcripſimus ſuprà num.16.ſunt tamen qui ab hac.Primùm enim quantùm ad dictas leg.ij.iij.& iiij.ff.rem pupil.ſal.fore.quæ ſunt principes noſtrorum huius ſententiæ teſtes, harum verba ſubijcienda putauimus, vt ex his veluti præſentibus intelligas,quid quantúmve ad eam rem faciunt.Hæc autem ſunt.Si pupillus abſens ſit, vel fari non poſsit,ſeruus eius ſtipulabitur: ſi ſeruum non habeat, ſeruus ei emendus eſt:ſed ſi non ſit vnde ei ematur,aut non ſit expedita emptio,profectò dicemus ſeruum publicum apud Prætorem ſtipulari debere:aut dare aliquem Prætor debet,cui caueatur,non quaſi ipſo iure pupillo acquirat, neque enim pupillo acquirit,ſed vt vtilis actio ex ſtipulatu detur.Hæc ibi.

30 *Pupillis leges noſtras plenius ſubuenire.*

¶Vides igitur primùm ex his verbis,id in infante,aut pupillo abſente obtinere:quibus lex ſemper aliàs vberiùs,ac pleniùs ſubuenit,quàm alijs,vt conſtat ex tit. C.quand. imper. inter pupil. & vidu. & ex toto illo tit.in quo dd.ll. poſitæ ſunt, ff. rem pupil. ſal. fore. & videre licet ex l.bonæ fidei, in prin.ff.de acq.rer.domi.& l.ij.§.ſi à pupillo.ff. pro emp.& l. ſicut.C.de præſcript.xxx. vel xl. ann.& Fra.Aret.conſi.clx.in præſenti conſulta.col.3.verſi.prætereà verbum,& alijs infinitis locis totius noſtri iuris.Quod & ipſum eſt ex legibus diuinis, & naturæ,quibus hi ſunt cõmendatiſsimi: vt patet Exod.22.e.Deut.c.10.Iob 6.& 22.& 24 non ſemel,& 29.& 31.etiam non ſemel,& Pſal.9.in fi.& 93. & 108.& 145.Eccl.4.& 35.Eſa.1.& 9.& ſeq.Hiere.5.& 22.Ezech.22.Oſeæ 14.eodémq; vlt.Zacha.7. Malach.3.& in epiſtola diui Iacobi,c.j.ad fi.Vt iam intelligas ex tot locis literarum diuinarum, hos omnium eſſe fauorabiliſsimos Etiam ſi Cato ille Cenſorius in oratione, quam apud Cenſores habuit,non dixiſſet,maiores ſanctiùs habuiſſe pupillos defendi,quàm clientem non fallere, quod ab Aulo Gellio relatum eſt.lib.5.noctium Atticarum c.xiij.

31 *Ad idem.*

¶Igitur cùm de pupillis,& impuberibus tantùm hæ leges loquantur, & vt cæteræ de eadem re loquentes,quid cauſæ eſt,vt ad cæteros trahantur? Præſertim cùm dd.ll. ſint collocatæ ſub illo tit.ff. rem pupil.ſal.fore.vt etiam intelligas priuatim pro pupillis,& eorum fauore latas fuiſſe.Cúmque l. hæc autem.ff.de adop.quæ conſeſtim ſequitur d.l.non aliter. & l.his verbis, quæ pro illa opinione allegari ſolent,non obſcurè declarat id,quod dictum eſt in præcedentibus illis legibus, quæ de impuberibus tantùm loquuntur, de illis quoque tantùm intelligendum, quod & expreſsè expendit glo.ibi.Ad quod etiam vide quæ dicam inferiùs num.43.quantùm ad d.leg.

32 *Seruum publicum quis ſit in noſtris legibus.*

¶Vides,inquam,in dd.illis ll.ſeruum proprium primo loco in id eſſe adhibendum:quoniam ſcilicet ſerui noſtri poſſunt nobis quærere,& ſtipulari.l.j.§. item acquirimus.ff.de acq.poſſ. & in §.j. Inſtit. per quas perſonas nobis acquirit.cùm ſi.Mox ſi ſeruus proprius deſit,illi eſſe emendum:aut ſi expeditè fieri non poſsit,ſeruum publicum,veluti pro extremo remedio,ne ius pupilli pereat,adhibendum.Seruum igitur publicum,id eſt,ſeruum reipublicę,vel municipij,cuius pupillus eſt.Hunc enim leges noſtræ vocant ſeruum publicũ,vt liquidò apparet ex rub. C. de ſeruis reipub. manu.iuncta l.j. eius tit. quæ eos ſeruos publicos nuncupatim vocat. Et ex l.j.C. de ſolut. & liber. debit.ciui.lib.11. quæ loquitur de cautionibus ſeruorum publicorum, id eſt, ipſius ciuitatis, vt ſatis declarat ead.lex poſteà loquens de actore ciuitatis,vt etiam bene intelligit gloſſ. ibi, repræhendens eos, qui de tabellionibus intelligebant. Et ita etiam intelligunt Lucas Pen. & Io.Plat.

¶Et

De eodem ex aliis authoribus.

33 ¶Et sic quoque seruum publicum, id est, reipublicæ, & non tabellionem, siue notarium intellexisse verisimile est Tullium in Philippicis, Quos Antonius deliciarum causa in conuiuio cædi iubebat à seruis publicis. Et Liuium 1. decad. lib. 1. vbi ab Euandro edocti antistites sacri eius per multas ætates fuerant, donec tradito seruis publicis, solemni familiarum ministerio, genus omne potitiorum interiit. Et Valerium Maximum lib. 2. cap. 5. vbi de Mario, Missus ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clausum seruus publicus natione Cimber, aggredi non sustinuit. Et iterum lib. 2. ca. 2. Reddénsque seruo publico qui eam tradiderat, Critiæ, inquit, propino. Et Iulius Capitolinus in Gordianis: dum scilicet Senatusconsultum quodpiam tacitum ita factum fuisse dicit, vt non scribæ, non serui publici, non Consules illis Actibus interessent. Ex quibus facilè intelligis Ange. Aretin. fuisse hallucinatum, cùm dicit in d. §. cùm autem, post princ. Instit. de adopt. tabelliones vocari seruos reipublicæ.

De eodem.

34 ¶Alibi autem reperimus, seruos ciuitatis, vel municipij, siue reipublicæ stipulari posse pro ipsa ciuitate, municipio, vel republica, in l. vlti. ff. quod quisq; iuris. & d. l. Gaius. ff. de vsuris, & l. iij. ff. de stipu. seruo. Et licèt non sint serui singulorum eius ciuitatis, vel collegij, l. in tantum. § j. ff. de rerum diuis. & l. j. §. seruum. ff. de quæst. & facit l. j. in fi. ff. de colleg. illi. loquens de libertis vniuersitatis, & non reperiatur huiusmodi stipulari posse pro singulis hominibus huius ciuitatis, vel municipij: tamen fauore pupillorum receptum est, vt si desit seruus proprius, id faciat seruus publicus, id est, municipij, siue ciuitatis, interueniente decreto iudicis. Igitur illæ leges iubentes adhiberi seruos publicos, si desint proprij, debent intelligi de seruis ciuitatis, vt cæteræ leges intelligunt. Præsertim cùm nulla lege probetur, tabelliones seruos publicos dici, vt postcà quoque dicemus. Et tantùm abest, vt serui dici possint, vt nec tabellio seruus esse possit, l. generali. C. de tabular. lib. 10. & voluit per eum textum glo. in d. l. ij. ff. de adopti. & in l. ij. C. eod. tit. & in d. §. cùm autem, Instit. eod. quoque tit. & in l. defensionis, in verbo, conditionales. C. de iure fisci. tametsi illæ vbique, & cæteri nostrates intelligunt seruum publicum pro tabellione, per text. in d. §. cùm autem, de quo postea dicemus.

Seruus non potest esse tabellio.

De eodem.

35 ¶Adde (si placet) & aliam rationem, quæ mihi vrgentissima esse videtur, vt in illis dd. ll. ij. iij. & iiij. de quibus hîc principaliter loquimur (nam de aliis posteà loquemur) non possit intelligi de tabellionibus, siue notariis, sed de seruis reipublicæ: vides enim illic seruos proprios, & seruos publicos nominari: & proprios poni ad differentiam publicorum, vt è diuerso publicos propriorum. Ergo necesse est, vtrosque esse, in ea quidem significatione, qua leges seruos accipiunt, nihilque inter eos interesse, nisi quòd alteri proprij sunt pupilli, alteri reipublicæ. Quòd si seruos publicos intelligas pro tabellionibus, quòd scilicet munus publicum gerant, certè hi serui publici non sunt eiusdem qualitatis, vt serui illi proprij: nec ita sunt serui publici, vt illi serui proprij.

De eodem.

36 ¶Præterea si illi tex. intellexissent seruum publicum pro tabellione, quid opus erat tot verborum ambagibus? vt scilicet primùm adhiberetur seruus proprius: & si non esset, empititius: aut si etiam non esset, seruus publicus, aut alius à Prætore datus. Nónne satis fuisset statim, & vno verbo dicere tabellionem, siue notarium adhiberi? Nam siue fuerit seruus proprius, siue non fuerit, omnes eum textum intelligunt, vt semper tabellio alteri stipulari possit. Dicemus tot verba eius legis esse superuacua, otiosa, inutilia? Et id certè dicere non possumus, l. ait prætor, quæ est iij. in princ. ibi, nec frustra adiicitur. ff. de iureiuran. vbi eum textũ ad id no. Pau. Cast. Alex. & Ias. qui adducit concord. quibus addes alios infinitos à me collectos in tractatu, cui titulum nuncupauimus, Nihil frustra.

Legum verba nõ esse otiosa.

De eodem.

37 ¶Nec igitur otiosum est, quod illic dicitur, apud Prætorem: nam ex hoc apertissimè ostenditur, id fieri debere in iudicio, & causa cognita, vt etiam expressè dicitur in d. §. cùm autem, Instit. de adop. vt & illic benè adnotat Bal. qui ex hoc dicit multa specialia statui in prætoriis, & iudicialibus stipulationibus, quæ ad conuentionales trahi non debent. Nam & aliàs videmus, ea, quæ fiunt in iudicio, plus roboris, momenti, & ponderis habere, quàm quæ extra iudicium fiunt: multáque in iudicio fieri posse, quæ aliter fieri non possunt, l. in plurium. in fi. ff. de acq. hæredi. & l. j. etiam in fin. ff. de cura. bonis dan. & l. mulier fundo. ff. de leg. commiss. & patet ex multis, quæ aceruatim collegit Barba. consi. xlvij. præclarè scripsit Psalmista, col. vlt. lib. 2. & consi. liij. quod est eodem exordio, col. 5. versi. & si quispiam opponat, eod. lib. 2. & Iason in l. pacta nouissima. C. de pactis, quæ non est opus aliter sigillatim referre. Vt ne tamen obliuiscar illius caloris (quem vocant) iudicij, de quo adcò multa per Bart. Imo. Roma. & Fran. Aret. in l. j. in princ. ff. de verbo. obligat. & aliis locis ibi à recentioribus numeratis.

Iudiciales actus plus habere ponderis.

De eodem.

38 ¶Denique ex eo tex. vides clarissimè, illic duos interuenire debere, vt huiusmodi stipulatio pro absente fieri possit, scilicet iudicem, & alium qui coram eo stipuletur: siue seruum proprium, siue publicum, quicunque is sit: siue alium à iudice datum: tanquam, scilicet, alter solus non sufficiat: neq; enim vnus duorum vicem tenere potest, scilicet iudicis, & stipulatoris, qui pro absente stipulatur. Idcò nec idem vicem notarij, qui contractum recipit & in scriptis redigit, eiúsque fidem facit: & simul vicem eius, pro quo fit contractus: & prætereà iudicis, coram quo id fieri debet, id est, trium personarum gerere potest. Cùm etiam difficile sit, vt vnus duorum vicem suppleat, l. si plures. ff. de pactis, vbi gl. exponit difficile, id est impossibile, & ibi citat alios textus concord. Vnde & illud fit, quòd si quis sit iudex, & notarius non potest scribere gesta coram se. Inno. vt sæpe à nostris citatur in c. quoniam contra falsam, de probat. & in c. cùm à nobis, de testib. Bart. in l. ij. col. 2. versi. quæro pone quòd aliquis, & ibi Imo. col. vlti. versi. item tangit. ff. de stipul. seruorum, cum si.

Vnus duorum, aut plurium uicem sustinere non potest.

¶Ex

39 Ad idem. ¶Ex quo & illud consequens fit, vt tabellio non possit conficere instrumentum de eo quod ipse fecit, l. exemplo. C. de probati. & l. inter chartulas. C. de conueni. fisci debit. lib. 10. Alioquin illud sequeretur, vt notarius teneret personam rogantis, & rogati, scilicet rogantis partis, & rogati notarij: nam illud est certum, notarium à partibus rogandum esse, vt fidem faciat, vt probatur in §. nos autem, & ibi gl. in verbo, iniungatur, in auth. de tabellio. collat. iiij. & volunt docti vbique. Ideóq; Bal. qui alicubi in ea opinio. fuit, vt tabellio possit stipulari alteri, vt suprà diximus, id obstaculum sentiens, volénsque id ipsum reiicere, & amouere, dicit in d. l. j. §. exigere. ff. de magistra. conue. quòd nec momento quidem residet apud tabellionem vtilis actio, quia si resideret, inquit, non posset ipsemet de iure suo instrumentum conficere, per dd. ll. suprà in prin. huius versi. allegatas.

40 De eodem. ¶Idem verò Bal. (quod iam suprà diximus) in l. j. col. 4. vers. alij dicunt. C. per quas pers. nob. acquir. dicit quòd officium notarij, licet sit publicum, non tamen est inuentum ad stipulandum, sed ad scribendum, & redigendum in scriptis, id quod fit inter alios, non quod per seipsum fit, & allegat Inno. in d. c. quoniam contra falsam, de prob. Tamen postea subdit, quòd ad eum non spectat commodũ, sed nudum ministerium. Idem autem in d. l. si Consul. in viij. q. ff. de adopt. in j. lect. scribit, notarium posse conficere instrumentum de stipulatione per eum facta pro alio, nisi speraret priuatum quodpiam commodum. Et idem dicit in ij. lect. post Guil. ibi. Et de cæteris idem voluit Bar. in d. l. ij. in j. q. ff. de stipul. seruo. Sed quantùm hæc satisfaciant iis, quæ diximus de persona duorum, & nuncupatim de eodem iudice, & notario, & dd. ll. ij. & iij. ff. rem pupil. sal. fore. cæteri diiudicent. Præsertim cùm in illis legib. nullum commodum erat peruenturum ad seruum publicum, de quo loquuntur, sed ad solum pupillum, & tamen stipulari non potest, nisi aliis interuenientibus. quæ iam diximus.

41 Ad idem. ¶Quantùm autem ad d. l. non aliter. ff. de adopt. & d. l. ij. C. de eod. tit. eæ simpliciter loquuntur de seruo publico, qui (vt diximus) non est tabellio, & loquuntur item de impuberibus, vt & dictæ leges ij. iij. & iiij. rem pupil. sal. fore. & secundùm illas, quæ specialiùs loquuntur, debent intelligi. Sed magis vrget d. §. eum autem, Instit. de adopt. qui nuncupatim his verbis vtitur, vt caueret arrogator publicæ personæ, id est, tabulario. Ita enim sese declarat, & interpretatur is text. in multis nostris codicibus Institu. & ex quibus videtur illud assumi, vt notarius tanquam publica persona possit alteri stipulari.

42 De eodem. ¶Sed ad eum textum, præterquam quòd etiam loquitur de impuberibus, vt cæteri superiores, ideo non trahendus ad puberes, vti diximus. Illud quoque non sine ratione dicere possumus, eam interpretationem, id est tabulario, verisimile esse additam à quibusdam glossematariis, vt ita loquar, ita eum textum intelligentibus, eámque apposuisse vel in margine, vel in linea interlineari, & posteà à librariis assutam fuisse contextui, vt plerunque fieri videmus. Nam ad quid scriptum esset, caueat publicæ personæ, id est, tabulario, cùm planiùs & breuius dici potuisset, caueat tabellioni? aut si non tantùm de tabellione intellexisset, potuisset sic generaliùs & significantiùs dicere, caueat tabellioni, aut alij publicæ personæ. Et quod iam diximus, is §. exceptus est ex d. l. ij. ff. eod. quæ non loquitur de persona publica, sed de seruo publico, secundum quam debet intelligi, & eo quidẽ modo, quem suprà diximus. Tametsi sunt & aliæ publicæ personæ, vt probatur in §. nos autem, Instit. de Attili. tuto. Nec me mouet, quòd in institutionibus Theophili eadem illa declaratio adscripta est, id enim eodem errore factum crediderim.

43 De eodem. ¶Quantum ad d. l. j. §. exigere. ff. de magi. conue. is text. omnino loquitur secundum dd. ll. ij. iij. & iiij. rem pupil. sal. fore, vt scilicet, seruus proprius pupilli, aut si desit, publicus stipuletur ipsi pupillo: aut etiam ipse magistratus: idque fauore pupilli, vt diximus, & iterum seq. versi. dicemus. Dict. autem l. cùm cognatos. C. de capt. & postli. reuer. loquitur de seruo publico, qui pro capto ab hostibus stipulatur, non minùs quidem fauorabili, quàm sit pupillus: vt patet ex multis quæ scripsimus in nostris legib. connubialibus in gl. vj. in verbo, *de son mary*, in xxxv. quæst. Et præterea à iudice ad id constituitur, vt is text. apertè declarat.

44 Notarium non nisi pro priuilegiatis posse stipulari. ¶Quantum autem ad d. c. quanquam, de vsur. lib. 6. præterquàm quòd illud ibi fit iussu, mandato, & auctoritate iudicis, quæ ita requiritur, vt nec ratihabitio postea interueniens sufficiat, vt dicit Bald. in l. executorem, col. 4. vers. sed quid, si notarius. C. de execut. rei iudic. vt diximus suprà nu. 21. nec aliud speciale tamen est fauore animæ, vt ibi declarant doct. & Iason in d. l. stipulatio ista. §. alteri, col. 3. versi. quintò limita. ff. de verb. obliga. Et hanc planè in ea re differentiam impuberum, & aliorum priuilegiatorum, cæterorúmque non item priuilegiatorum: vt scilicet pro illis nonnunquã, & quibusdam interuenientibus possit alius stipulari: pro cæteris nunquam, satis apertè declarat glos. in d. c. quanquam, in verbo, possunt acquirere. & Bart. in l. j. ad fi. prin. ff. de iure fisci, vbi dicit quòd notarius potest stipulari pro fisco, vti pro pupillo, per d. l. non quasi, quæ est illa d. l. iiij. ff. rem pupil. sal. fore, nam fiscus, inquit, & pupillus æquiparantur, l. illud, ff. de appel. & l. rempublicam. C. de iure reipublicæ, lib. 11. Id quod dicit menti tenendum, quòd quotidianum sit. Hisque concinit quod scribit Bald. in l. j. col. 4. versi. alij dicunt. C. per quas perso. nobi. acqui. dicens speciale esse in d. c. quanquam, vt notarius stipuletur in vsuris. Igitur ius commune est in contrarium. Vt tamen interim videas Angelum, qui aliter quoque illud c. intelligit in sua disputatione incip. Astensis miles, col. 9. versi. de octauo dicendum est.

45 Consuetudine ¶Sed quid hic, si diuis placet, faciamus, quando plerique omnes dicunt aliter consuetudine obseruari, vt scilicet notarius possit in contractibus à se receptis pro quibusuis, nullo ætatis discrimine, nullo

nullo delectu conuentionalium,& iudicialium negotiorum,nulla item differentia,an iudex id iusserit,an minimè,sed passim,semper & vbique pro aliis stipulari, vt præter plurimos quos tibi citauimus suprà nu.23.sunt & alij,scribit Bal.in dicto §.cùm autem.Instit.de action.& consi.ccxlvj. pręmissis verbis cuiusdam statuti, paulò ad fin.lib.2.vbi dicit eam esse consuetudinem fermè per totam Italiam,vt ex stipulatione notarij alius quęratur actio sine cessione.& Ioan.Fab.in §.si verò aliquis.Instit.de satisd.licet vterque quantum ad ius cõmune, sit alterius opinionis,vt suprà diximus.

obseruari,ut & similiè notarius pro aliis stipuletur.

46 ¶Consuetudinem autem hac in re esse obseruandam, tradit Bald.in hac ipsa specie loquens, in l.1.vbi nuper citauimus.C.per quas personas nobis acquir.Nam tunc,inquit,notarius videtur habere id officium stipulandi pro alio,à consuetudine. & rursum consi.cxlvj.præmissis verbis, paulò ante fin.lib.2.Nam & aliàs consuetudine,vel statuto introduci potest vt alius pro alio possit stipulari,vt plerique volunt per tex.in l.certi condictio.§.si nummos.in illis verbis,cùm quotidie crediturі, &c. vbi id not.Roma.in vlti.notab.Alexan.col.2.versi.item not.consuetudinem, & Iason col. iiij.versi. vltimò not.& Philip.Decius col.2.versic.tertiò not.ibi quotidie.ff.si cert.per.& per text.in l.si quis donaturus.in fi.ff.de vsufruct.Bal.in repet.l.de quibus.col.ix.versi.& primò quò ad primũ,ibi, certè valet consuetudo.ff.de legib.

Consuetudinē hanc obseruari debere.

47 ¶Vti etiam statuto id introduci potest,ex sententia ipsius Bal.in l.j.in fi.C.de manumis.testam.& in c.quæ in ecclesiarum.col.antepenult.versic.sed nunquid ex pacto.de constitu.& consi.cccj.in primis videndum est,circa medium,lib.iiij.vbi hanc rationem adducit,quòd lex id ipsum potest facere, per l.pen.§.cùm autem.C.ad Senatuscon.Trebel.& alia iura ab eo allegata:ergo & statutum, quod & ipsum lex est.& Pau.Castr.consi.clxxj.in casu præsenti visis omnibus,col.2.versic.primum est in actione.libro 2.& Iacob.à Sancto Georgio,in dicta l.certi condictio.§.quoniam.circa medium.ff.si certum peta.& Iason in dicta l.stipulatio ista.§.alteri.col.j.versic.limita not.istam regulam.ff.de verborum obligat.

Lex id facere potest.

48 ¶Adhæc si ex statuto, aut moribus regni,vel ciuitatis instrumenta à notariis recepta habent executionem paratam:cuiusmodi instrumenta quæ Tusci garentigiata appellant,& Perusini cõfessionata,vt tradit Bal.in l.etiam.col.j.in diuersis locis.C.de exec.rei iudic.Idem enim est vtrunque,vt dicit Bar.in l.possessio quoque.§.& si possessio.ff.de acquir.poss.Nam garentigia nihil aliud est,quàm præceptum factum à notario partibus confitentibus, & consentientibus, vt obseruent contenta in instrumento,vt dicit Bal.in l.vlt.col.ij.versi.& ideo consuetudo.C.de spons.cum multis aliis cõcor. à me plenissimè collectis in commentariis consuetudinum Picta.tit. *des notaires,* §.j.gl.ij. in verbo, *car ils sont iuges,quant à ce.* Ideóque notarij,qui hæc instrumenta conficiunt, dicuntur iudices chartularij,de quibus suprà locuti sumus,nu.28.item sunt & ipsi.Et huiusmodi sunt instrumenta quæ in nostra Gallia fiunt,tam ex consuetudinibus multarum huius regni regionum, quàm ex ordinationibus nostrorum regum.Igitur,vt repetamus,in his instrumentis haud dubiè potest notarius stipulari alteri,si credimus Bart.in d.l.possessio.§.& si possessio.ff.de acq.posses.Bal.in d.l.non aliter.col.j. versi.item si ex forma statuti.Roma.consi.lxxvj.in causa nobilis,col.j.Angel.Aret.in §.serui autem. col.j.versi.item quod dixi per notarium,Instit.de iure perso.Iason in d.l.stipulatio ista.§.si stipuler. col.antepenul.versi.quarta fallentia.ff.de verb.oblig.Anto.Capyt.dicta decis.Neap.lxxviij.& Hier. Grat.dicto consi.xij.contra quamplures,col.ij.versi.tertiò quia adest.lib.j.

Instrumenta garentigiata.

49 ¶Ex quibus vides minimè dubitandum esse apud nos,qui notarius alteri stipulari possit, quicquid sit de iure communi. Et id quoque etiam de iure ciuili fatetur Paul. Castr. dicto consil.cxcv.lib.2. quem suprà citauimus,vt scilicet quæratur vtilis actio absenti sine cessione.quod non procederet in stipulatione alterius,sed in id requirit acceptationem. Igitur secundo loco illud videndum est, cuius est effectus hæc notarij stipulatio ante acceptationem,& an ex ea quæratur possessio, ex constituto in instrumento apposito.Et certè eam vim habet,vt non possit donans,aut vendens reuocare, aut pœnitere,etiam ante acceptationem donatarij,aut emptoris,vt expressè voluit Bal. in l.cùm à socero.col.ij.versi.caue tibi.C.de iure dot.Alex.Francis.Aret.& Iason in l.qui Romæ.§.Flauius Hermes.ille col.pen.versi.tamen conclusionem.Franc.Aret.col.item pen.versic.& hoc tenet.& Ias.col. viij.versi.secundò limita.ff.de verb.oblig.idem Francis.Aret.dicto consi.lxxiiij.col.penult.versi.tertiò pro hoc,& seq.Carol.Ruin.consil.clxxij. non est dubium.col.iiij.versicu. & prædicta locum habent.Philip.Dec.dicto consi.lviij.col.ij. versic. præterea in quæstione.& dicto consi.ccxxvj.in fi.& consi.ccxxxix.primò non videtur,col.iij.versic.tertiò dictum.& dicto consi.dcvij.col.iij.in 3.dubio. Lance.Gali.in rub.ff.de verb.obli.col.iiij.versi.& aduerte quia vbi esset.Lud.Gozad.consil.lxxxvij. prima facie videtur.col.3.versi.septimò dico.Maria.Socin.iunior consi.cxviij.visis instrumentis,col. 2.versi.& hæc contrario.& multis seq.lib.2.Anto. Rube.consi.xcj.videtur primo aspectu. ad fin.& consi.cxvij.proponitur in facto quòd quædam mulier. nu.8.

Apud nos notarius potest alteri stipulari.

50 ¶Et eiusdem factionis non obscurè videntur esse,qui dicunt ius statim quęri donatario,siue emptori:ex ea notarij stipulatione,sine alia ipsius donatarij,siue emptoris acceptatione.Nam ita expressè voluerunt Corne.consi.xxj.suprascripto puncto.col.2.versic.præterea ius & actio.lib.4. Guid.Pap. decis.Delphin.xlix.in processu.& Soci.consi.cclxij.in causa magnifici,col.pen.versi.secundò respondetur.& Philip.Dec.consi.ccxxvj.magister Ioannes,col.j.versi.nec obstare videtur, & iterum in fi. eius consi.& maxima pars aliorum,quos suprà citauimus nu.23.sunt & alij.

Qui dicūt, ius statim quæri ex stipulatione notarij sine acceptatione.

51 ¶Sed illud postremò inspiciendum est,an id impediat,quominus donare,aut vendere alteri, aut hy-

Sed quis præferatur, an is cui notarius primùm stipulatus est, an alter.

pothecare alteri posit, antequam emptor, aut donatarius ratum habuerit: aut etiam postquam ratum habuerit, ante rei traditionem. Et si id fecerit, vter eorum præferetur. Et id certè minimè dubium est, quin præferatur hic secundus donatarius, vel emptor, cui res priùs est tradita, ei cui absenti stipulante notario res priùs vendita, aut donata fuerat. Nam si id locum habeat, cùm priori emptori, aut donatario etiam præsenti, & stipulanti res est donata aut vendita, sed non tradita, & alteri interim vendita, & tradita, per vulgatissimam illam l.quoties. C.de rei vendic. eum simil. Aut etiam alteri interim quoque hypothecata. l.vlt. §. Lucius. ff.de donatio. & not. Bart. & Ioan. Plat. in l.j. post glos. ibi, in verbo, perfectam. C.de iure fisci. lib.x. Quanto magis si non ipsi præsenti, sed absenti, pro eo stipulante notario?

52 *Quid autem si interuenit constitutum, sine notario stipulante.*

¶Et id certè clarissimum est, si nullum interuenit constitutum, vel precarium. At si interuenit notario stipulante, & id maximè dubium est, an ex huiusmodi constituto facto absenti, pro quo notarius stipulatur, transeat possessio in ipsum absentem ante eius acceptationem, ita vt is præferatur alteri, cui interim res donata, vel vendita, & tradita fuit. Et id quidem est quod quærimus, & quod ad hunc nostrum tractatum præcipuè pertinet. Sunt autem eius rei diuersæ sententię multorum, ac magnorum virorum ex vtraque parte, vt diximus suprà num.8. sed & hanc, & 2. seq. & iterum nu. 13. contrarium tamen, & nume. seq.

53 *De eadem re.*

¶Ego verò, vt iudicium in hac re meum tandem interponam, vix eò adduci possum, vt ex huiusmodi constituto absenti, & ignoranti facto transeat in eum possessio: vtpote quæ eius naturæ est, vt non sine animo eius cui quæri debet, quæri posit, cùm animus ad quærendam possessionem requiratur. l.j. §. adipiscimur. & ibi docto. & iterum l.iij. in princ. & l.quemadmodum. & l.quod meo. §. si furioso. ff.de acqui. poss. Ideo nec per constitutum potest transferri possessio, nisi accedat animus, & voluntas eius cui quærere volumus, vt expressè voluit gl. quam omnes sequuntur, in dicta l.quod meo. in verbo, possidere. eo. tit.

54 *Obiectio & responsio.*

¶Quòd si quis nobis obiiciat d.l.iij. §. item acquirimus. vbi acquirimus per seruum, aut filiumfamilias possessionem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes. Huic statim respondebo, id ibi fieri, vt confestim subditur, quia nostra voluntate intelliguntur possidere, quas eis peculiũ habere permisimus. Ex hócque not. Imo, ibi, quod propter præambulam voluntatem intelligitur, & fingitur posteà interuenire voluntas in alio actu connexo. Et facit quod etiam in simili diximus suprà in secunda parte, in iiij. ampliat. & quod scribit glo. vlt. in c.sine possessione. versi. item opponitur ignorans. de reg. iur. lib.6.

55 *Altera obiectio.*

¶Quòd si is magis vrgeat, dicátque generaliter possessionem acquiri per liberam personam, etiam ignoranti, per tex. expressum in l.j. C.de acquir. poss. intelligat eam l. cõmuniter (vt cum nostris loquar) intelligi de procuratore, vt videre licet ex Cyn. Alb. Bal. Ang. Raph. Fulg. & aliis ibi: & Imo. consi. lvij. viso quodam instrumento. ante medium. & sic in eo, qui nostra voluntate ea facit, quæ posteà vt procurator noster facit, vt suprà in præced. versi. diximus de filio & seruo, quibus per peculium concessimus. Et nuncupatim de ipso procuratore voluit Ange. Aret. in §. actionum. col. iij. versi. sed dominus. Institu. de actio. fuit enim, inquit, à principio voluntas domini, vt procurator sibi acquireret per l.j. § per procuratorem. ff.de acq. poss. Nec tamen omnes concedunt, procuratorem per suum constitutũ nobis possessionem acquirere, vt videre poteris ex iis, quę scripsimus suprà in secunda parte in xxvj. ampliat. licet haud dubiè posit per realem possessionem illi traditam.

56 *De eodem.*

¶Ex quo etiam illud sequitur, quòd licet fortè notarius posset per possessionem realem sibi traditam, acquirere possessionem alteri, cuius nomine eam possessionẽ acciperet, non tamen posset per constitutum, vt multi de procuratore dicunt. Aliàs enim esset hic duplex, aut triplex fictio, siue specialitas: & multò quidẽ magis in notario, quàm in procuratore, qui (vt iam diximus) habet voluntatem domini, cùm notarius nullam eius habeat, pro quo stipulatur. Ergo vna specialitas esset, vt alteri stipularetur, & acquireret: altera, quòd possessio acquireretur ignorãti: tertia, quòd per fictã traditionẽ (quod procedere nõ potest) vt plenè diximus suprà in v. limi. & dicemus statim nu. ab hinc 3.

57 *Dominium nõ transferri ex contractu alterius, sine ratificatione.*

¶Nec me mouet quod nonnulli adferunt, dominium ex huiusmodi stipulatione notarij transferri in eum pro quo stipulamur: ergo, inquiunt, multò magis possessionem. Quia primùm nego dominium transferri ex solo contractu ab alio facto nostro nomine, quia per liberam personam non transfertur dominium alteri, sine eius ratificatione, vt probatur in l.si ego. ff.de negot. gest. & not. Dyn. in c.sine possessione. col.4. in paruis, versi. item opponitur. constat. de reg. iur. lib.6. Bart. in l.qui mihi donatum. col.j. ff.de dona. & Bal. in cõsi. xxxiij. in causa ista allegatur. in j. dubio. lib.2. & consi. xliij. iste dominus Christophorus, col.2. versic. & considera. & diximus suprà in princ. huius limit. Imò verò nec facta quidem ratificatione transfertur dominium, nisi interuenerit traditio, cùm nec si ipsemet præsens contraxisset, & stipulatus fuisset, dominium in illum fuisset translatum, nisi secuta traditione, vt nuper diximus: quamuis ex contractu ius ita quæsitum sit, vt non liceat vni contrahentium, sine alterius consensu discedere: Ius inquam non dominij, sed ius agendi ex eo contractu ad rei traditionem.

58 *Dominiũ trãslatum, non infert possess. esse translatam.*

¶Fateor tamen quòd si ipsi contrahenti præsenti factum fuisset constitutum, haud dubiè trãslatum fuisset & dominium, & possessio, ex iis, quæ diximus in princ. huius tractatus. Sed an ex constituto facto notario pro absente, & ignorante, antequam sciuerit, & ratum habuerit, sit translatum dominium & possessio, id vnum quærimus. nec si dominium translatum esset, continuò sequeretur pos-

sessionem

ſeſsionem quoque tranſlatam eſſe,niſi ea appræhenſa fuerit,glo.in l.cùm duobus.§.idem reſpondit ſocius ſi ceſſante.in verbo,dominium.ff.pro ſoc.& in l.vlt.C.de ſacroſan.eccl.Bart.Ang.& Rom.in l.commiſſa.ff.de publ.& vectig.cum concord.à me traditis in repet.l.ſi vnquam.in verbo, reuertatur.nu.338.& huius eſt optima,& iterum nu.389. poſſeſsio tamen. C.de reuoc.donat.

59 ¶ At,inquiunt,poſſeſsio tranſlata eſt ex conſtituto, facto notario ſtipulanti alteri.Id verò maximè nego ante ſcientiã,& acceptationem eius,nomine cuius id factum eſt:cùm poſſeſsio nõ niſi animo quæri poſsit,vt iam ſuprà diximus.Et quia etiã ſi aliter diceremus,hic concurrerent nõ ſolùm duę aut tres,ſed etiã quatuor ſpecialitates,quarum tres iam diximus ſuprà nu.ab hinc tertio.Quarta autem ea eſſet,quòd ratificatio facta ab eo,cuius nomine conſtitutũ factum eſt,notario pro eo ſtipulanti,retrotraheretur in præiudiciũ eius,cui vendens,vel donãs alteri vẽdidit,vel donauit,& tradidit ante huiuſmodi acceptationẽ (nam de hoc caſu priuatim loquimur) quod & ipſum eſt cõtra cõmunes regulas iuris,vt no.in c.ratihabitionem.de reg.iur.lib.6.cũ aliis multis concord. à me collectis in tractatu Retractuum,tit.j.§.j.gloſ.x.in verbo, *dedans l'an*, num.69.ratificatio. Imò verò nec cùm aliàs aliquid retrotrahitur,id propriè fit,nec verè,ſed fictè,ex ſententia Barto.in l.ſi is qui pro emptore.col.4.verſi.ecce exemplum ratificatio.ff.de vſucap.cum aliis quoque concordan. à nobis etiam cumulatis in eadem illa gloſ.nume.69.præterea quod dicitur.

Ratificatio nõ retrotrahitur in præiudiciũ alterius.

60 ¶Et hanc rationẽ trium ex illis quatuor ſpecialitatũ,attulerunt quidam Doct.relati à Soci.qui tamẽ eos non nominauit,in l.j.§.ſi iuſſerim.ad ſi ff.de acq.poſ.quam tamẽ ipſe dubiam facit, quoniam ea quę eſt,vt alteri per alterũ quęratur,atque illa quæ de retrotractione ratificationis eſt,reſpiciũt perſonam quærentis,non prohibentur cõcurrere in negotiorũ geſtore,acquirente poſſeſsionẽ ei,cuius negotium gerit.l.cõmunis ſeruus.in fi.ff.eo.tit.Alia autem quæ de conſtituto eſt,quod fictè trãsfert poſſeſsionem,concernit perſonam tradentis , ideo cùm oriatur in diuerſa perſona, non impeditur concurſus.l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.Cui quantum ad hanc rationem adde plenè not.per Bart.in d.l.ſi is qui pro emptore.col.antepe.verſi.ſeptimò & vltimò.ff.de vſucap.Subdit autem Soci.ita voluiſſe Fran.Are.vt certè voluit,in alia nõ abſimili quęſtione in d.l.j.§.per procuratorẽ.in fi.de acq.poſ.Et tandẽ ipſe Soci.illud addit.Cogita tamen,nec aliter ſuã ſententiã interponit,veluti de ea re dubitet.

61 ¶Et certè vix ſuſtineri poſſet, quòd hîc non ſint duæ,aut etiam tres ſpecialitates,vnam & eandem perſonam acquirentis concernentes,& aliæ præterea duæ,vt ſuprà declarauimus. Quæ ideo concurrere non poſſunt,vt latè diximus in iiij.& v.limit.Nec in id obſtat quod dictum eſt, id amitti in negotiorum geſtore.nam nec ex ſtipulatione ipſius tranſit dominium,nec poſſeſsio, niſi priùs dominus ratum habuerit,vt probat tex.à nobis ſæpe citatus in d.l.ſi ego.& ibi gl.& docto.ff.de nego.geſt.& alij etiam ſuprà citati num.ab hinc 4.

Duarũ fictionum concurſus in diuerſis perſonis.

62 ¶Vt omittam,quòd cùm ratum habet dominus,quod ab eius negotiorum geſtore actum eſt , deſinit eſſe actus ipſius geſtoris,nec ei attribuitur,ſed domino , peræquè ac ſi ipſe feciſſet.l. ſi pupilli.§. item quæritur.ibi,ſed ratihabitio fecit tuum negotium, & in §. ſeq.& ibi not.ff.de nego.geſt. Cyn. Bart.Bal.& alij in l.ſi tibi pecuniam.C.eo.tit.cum aliis concor.à me collectis in tract. Retractuum. tit.j.in gl.in verbo, *dedans l'an*, nu.66.ſed contrario.Ideóque ea ſpecialitas,quę videbatur eſſe in negotiorum geſtore,deſinit eſſe per ratificationem ipſius domini,in quo quantùm ad id nulla eſt ſpecialitas,& manet tantùm vna illa ſpecialitas,vt per actum fictum tranſeat poſſeſsio:ſed ita tamen,vt non retrotrahatur in præiudicium alterius:vt latè ſuprà diximus,eſſet enim hæc alia ſpecialitas.

Ratificatio facit cenſeri, negotium eſſe ratificantis.

63 ¶ Et huc quoque pertinet quod in ſimili dicitur,quòd licet alteri pręſenti in actu,alter ſtipulari poſſit,& acquirere,vt voluit gl.in l.vt inter abſentes.in gl.j.C.de inutil.ſtipu.per tex.in l.ea quę.ff.de donat.inter vir.& vxor.& ſatis declarat illa l.vt inter abſentes.cùm de abſentibus loquitur:certè id intelligitur modò præſentia ſit vera,non ficta,per l.ſi procuratori abſentis ff.de verb.oblig.& videtur voluiſſe gl.eam l.allegans in d.l.vlt.vt inter abſentes,in verbo, abſentiam.& expreſsius Franc.Curt. Senior conſi.50.memoriæ recolendæ.col.v.verſi.ſextò adducere videntur.nu.80. Quod non ob aliud eſſe videtur,quàm quòd aliàs eſſent duæ ſpecialitates: vna,vt alter pro altero præſente ſtipularetur,contra communem iuris regulam:altera,quòd præſentia non eſſet vera, ſed ficta.

Alteri præſenti alter ſtipulari & acquirere poteſt.

64 ¶Et in hanc quoque partem,vltra ea quæ diximus,facit quod à Bal.ſcriptum eſt in l.Pomponius.§. j.ff.de procur.quòd licet tabelliones quotidie ſtipulentur pro aliis,vt publicæ perſonæ: tamen ſi illi pro quibus ſtipulantur,non ratificent,euaneſcit ſtipulatio,per gl.ibi, quam dicit menti tenendam. Et quod idem prodidit in l.ſi abſentis.col.j.verſic.modò reuoco in dubium.C.ſi cert.peta. quòd ſi tabellio tanquam publica perſona ſtipuletur pro alio,illo ratum nõ habente, nihil agit tabellio. Ex quo vides ex ipſius Bal.ſententia totam vim,& effectum ſtipulationis factæ à notario , pendêre ex ratificatione eius cui ſtipulatus eſt.

Notarij ſtipulatio pro altero, euaneſcit illo non ratificante.

65 ¶Qood & ipſum non obſcurè voluit idem Bal.in l.nec ei.§.ſatiſdatio.circa fi.verſic.ſextò quæro.ff. de adopt.quòd ſi notarius recipit pacem pro abſente ad certum tempus,non poterit ea res ratificari poſt tempus.Ex quo etiam intelligis eum velle,neceſſariam eſſe abſentis ratificationem, etiam ſi notarius pro eo reciperet.Et id quidem mirum in modum confirmat quod in fortiori caſu ſcribit Bart.in l.iiij.§.hoc autem iudicium.col.ij.verſi.credo tamen quòd non habeat.ff.de damno infecto. quòd in illis caſibus,in quibus iudex poteſt ſuum officium interponere irrequiſitus,ad vtilitatẽ, & cõmodum aliorum,vt pro pupillis,& aliis miſerabilibus perſonis,ſiue etiam aliis,id tamen quod fecit,non habet effectum,niſi ſecuta ratificatione eius,ad cuius vtilitatem id fecit, arg.l.iij.§.inuito.&

Notarij ſtipulatio de pace pro alio intra aliquod tempus,nõ poteſt ratificari poſt illud tempus.

§.acquirere.ff.de bon.poss.Ergo maiori ratione id quod factum est à notario,quod nō habet tantum roboris,& autoritatis,vt patet ex multis quæ suprà diximus,requirit ratificationem,vt effectū habeat.Et id certè mihi semper visum fuit esse verissimum atque etiam comprobatum est ordinatione,quam vocant,Francisci Regis,edita mense Septembri anno 1539.nu.133.

Notarius an possit ante acceptationem, reuocare stipulationē, quam pro altero fecit.

66 ¶Non tamen,ne decipiaris lector amantissime,quòd is qui vendidit,aut donauit absenti, pro quo notarius stipulatus est,possit venditionem,aut donationem,aut notarius stipulationem à se factam reuocare ante acceptationem.quod de primo iam diximus suprà nu.49.ex quibus vides,& seq.De notario autem expressè voluit Alber.in d.l.non aliter.ff.de adop.ea ratione motus, quòd nihil sibi quæsiuit per suam stipulationem alteri factam. De quo tamen dubitat Matthæ.Afflict.in dicta const.Siciliæ,incip.baiulos.col.xiij.versi.sed iuxta hoc quæro.

Notarij stipulatio pro altero, illi quærit actionem vtilem sine cessione, secuta prius ratificatione.

67 ¶Nec denique obstat huic sententiæ,quam nunc defendimus,quod nonnulli alterius opin. afferunt pro maximo suæ opin.fundamento,quòd si notarius non posset alteri stipulari.& quærere sine cessione,nihil amplius esset habitura ipsius stipulatio,quàm priuati. Nam primùm quid periculi est,si id fateamur? cùm notarius in huiusmodi stipulationibus,quæ ad eius officium nullo modo pertinent,sit veluti priuata persona,vt sæpe diximus.Quanquam & aliter respōdere possumus post Pau. Castr.huius nostræ opin.antesignanum,dicto consi.cxcv.in secundo dubio,lib.2.& Philip.Dec.in l. contractus.col viij.versi.& ampliatur.ff de reg.iur.& dicto consi.ccxxvj.col.3.versi.non obstat stipulatio.fatendo notarium alteri stipulari,& quærere actionem vtilem sine cessione, sed tamen secuta prius ratificatione ipsius absentis,quòd si alter priuatus stipuletur pro absente,non ei quæritur ius, aut actio etiam post eius ratificationem sine cessione,per not.in l.absenti. ff. de donat. quod & nos suprà ex eodem Pau.diximus nu.9.nec obstant vt subdit.Et sic semper plus operatur stipulatio notarij, quàm priuati, vt illi volunt.

Hæres an possit ratificare quod pro defuncto factum est.

68 ¶Sed quæstionis est, an si donatarius cui notarius stipulatus fuerat, mortuus fuerit ante ratificationem,siue acceptationē ab eo factam,possit eius hæres ratificare,vt ei quæratur. Et sanè sunt tex.de hac re diuersi,vt videntur,alij probantes posse,alij nō posse.Primùm enim probat tex.in l.si sine.§. si procurator.vbi Bar.& Pau.Cast.in j.not.ff.rem rat.hab.& l.ab vno.C.de neg.gest. prout eā intelligit Bal.licet nihil mihi facere videatur,cum loquatur de re gesta à cohærede, non à defuncto.

De eadem re.

69 ¶Sed id simpliciter voluit gl.in l.eius qui.in verbo, negotiorum.ff.si cert.pet.ea ratione, quòd hæres censetur eadem persona cum defuncto.§.j.in auth.de iureiur.à morien.præsti.& Bart. in eadem l.col.ij.versi.ad quartum oppo.& iterum col.seq.versi.circa quartum.rursúmque col.vlt.versi. quid dicemus.& ibi quoque Bal.col.4.versi.oppo.dicitur hic,& Alex.latè col.4.versic.item habetur secundò,& Iaco.à S.Georg.col.2.versi.item ex cauda.& Ludo.Bolo.consi.lxxvij.cor mundum, &c. idcirco clarissimè,col.3.versi.vel secundò potest dici.Philip.Dec.in l.hæredem.col.2.versic. & ideo furtum.ff.de reg.iur.& consi.cclxij.in causa magnifici,col.2.versi. secundò hoc idem confirmatur. & consi.cclxxxj.viso puncto,col.3.versi.ad maiorem tamen cautelam.& Matthæ.Afflict. in c.j.col. v.nu.37.tit.de cler.qui inuesti. fecit.

De eadem re.

70 ¶Et pro hac re vltra id quod suprà diximus ex glo.d.l.eius qui.facit quod scribitur in d.l.hæredem. ff.de reg.iur.hæredem eiusdem potestatis iurisque esse,cuius fuit defunctus , & multa illic congregata in eam sententiam à Philip. Dec. vti etiam in d.l.eius qui. vbi suprà & dicto consi.cclxij. vbi item suprà, & à me omnium latissimè (pace aliorum dixerim) in nostro tractatu Retractuū, tit.j.§. j.glo.ix.in verbo, *ou lignagier*, num.47.verùm quætimus. & seq.& tit.ij.§.j. glos. vj.in verbo , *ou ses heritiers*, num.1.& multis seq. quibus locis ostendimus idem iuris esse hæredi, quod defuncto, & vnius factum, alterius esse censeri.

De eadem re.

71 ¶Sed pro contraria parte,vt scilicet hæres defuncti non possit ratificare factum nomine defuncti, videtur esse tex.in l.si is cui.& l.bonorum.ff.rem ratam hab.& in l.ij.§.acquirere.in fi.ff.de bono. poss.& l.Pantonius.in prin.ff.de acq.hære.Et ita voluit Ang.in d.l.eius qui.col.ij.versi.in gl.super verbo,negotiorum.dum reprehendit gl. ibi,quam suprà pro altera parte citauimus.& iterum col.seq. vers.in tex.ibi,inutiliter.vbi tamen limitat,vt scilicet non possit habere ratum, præterquā ad suum præiudiciū.ita intelligens tex.quem suprà etiam pro priori opin.adduximus,in d.l.si sine.§.si procuratori.quam dicit meliorem de iure.& Ant.Rube.in repe.l.non solùm.§.morte.col.iiij.versi.notandum est secundò.ff.de noui oper.nunc.vbi alios in id citat,qui & ipsi contrariam partem tenent.

De eadem re.

72 ¶In qua controuersia Dyn.in c.ratum.in pen.q.de reg.iur.lib.6.ita distinguendum putauit, vt in his quæ transeunt ad hæredem,hæres ratificare possit,per d.§.si procuratori.In his autē quę non transeunt,minimè. per d.§.acquirere.& alia iura allegata in præced.versi.Et eam distinctionē nuncupatim sequitur Ioan.Andr.in addit.Spec.tit.de confessione.§.nunc videndum.versic.quid si confiteor tuam esse.vbi dicit eundem Dyn.idem tenuisse in consi.xxxij.Sequitur item Bart. & Alber.in d.l.si is cui.& idem Bar.in d.l.bonorum.col.2.versi.quæro vtrum factum.& in l.si quis offerenti.§.j.ff.de solut.dum se remittit ad Dyn.vbi suprà. Bal.dum idem facit,in d.l.ab vno.C.de nego.gest. Alber. in d.l.iij.§.acquirere.ff.de bon.poss.& in d.l.si sine.§.si procuratori.ff.rem ratam hab. Ange.non sibi in hac re constans,consi.clxj.viso puncto prædicto.col.ij.versi.& vbi teneretur.Rom.in d.l.si Antonius.in fi.prin.ff.de acquir.hæred.& in d.l.eius qui.col.iij.super glos.in verbo,alienatas.ff.si cert.pet. Philip.Dec.in d.l.eius qui.§.qui placebat.col.vlt.& ibi Franc.Curt.iunior,qui eum §. legit cum vniuersa illa l. col.iiij.versi.gl.in verbo,negotiorum. ff.si cert.pet.

¶Paulus

73 ¶Paulus autem Cast. de hac eadem re loquens, & in casu de quo speciatim hîc loquimur, scilicet in donatione facta absenti, notario pro eo stipulante in d. consi. cxcj. visis iis quæ narrantur, col. iij. versi. nec obstat quod gestum, lib. ij. ingenuè fatetur, hæredem illius absentis, qui posteà mortuus est, posse ratificare, dummodò res sit integra, id est, si donans etiam non sit mortuus, & dominium non transierit in alium successorem ipsius, vel singularem, vel vniuersalem, quoniam res non esset amplius integra. Et idem quoque in eadem specie consuluit Bart. Chassan. consil. vij. visis themate & consultatione, col. vij. versi. item vna alia ratione. Præsertim, vt ipse dicit in hoc regno, in quo possessio ipsius donantis defuncti, quæ hoc casu nondum transierat in donatarium absentem, nec ipsius hæredem, vtpote cùm nondum acceptauerant, interim transiit in hæredem eiusdem donantis. & Anto. Rub. consil. clij. præsupponitur in facto, quòd de anno, in fi.

Quid si interim ante ratificationem, donans mortuus fuerit.

74 ¶Sed quid si notarius, aut alius qui fuit pro me stipulatus, mortuus fuerit, & nihilominus potero eam stipulationem, siue acceptationem ratificare, & certè id minimè dubiũ est, cùm tex. expressum habeamus id fieri posse, in l. bonorum, versi. an autem & si mortuus, & ibi glos. & doctor. ff. rem rat. habe. & ita quoque respondit Raph. Com. consi. cxvj. Innoc. paulò post medium.

An mortuo notario donatarius posit acceptare.

75 ¶Sed redeundo ad principale propositum donantem nondum esse mortuum, an poterit hoc casu, quo donatio facta est absenti cum constituto, notario stipulante, hæres donatarij, qui non acceptauerat, acceptare, vt in eum transeat possessio vi illius constituti? Et certè non potest, siue inspiciamus ius commune, siue etiam nostram generalem Franciæ consuetudinem, qua mortuus saisit viuum, vt loquuntur. Nam quantum ad ius commune, tex. est in d. §. acquirere, non posse hæredem ratificare factum defuncti, respectu possessionis. neq; enim transit ad eum bonorum possessio, quod non aliũde procedit, quàm quòd possessio defuncti non transit ad hæredes, nisi ea naturaliter appræhensa fuerit. l. Pomponius, §. quæsitum, & l. cùm hæredes, in princ. & l. qui vniuersas, §. quod per colonum, ff. de acq. poss. cum infinitis propè concord. à me collectis in tractatu, *Le mort saisit le vif*, post princ. vbi & id docuimus etiam procedere in suis hæredibus. Et ita in hac specie de qua tractamus, vt scilicet hæres donatarij non posit acceptare, tenuit Anto. Rub. in repetit. l. non solum. §. morte, col. viij. nu. 59. ff. de no. oper. nunc. vbi & alios in id allegat.

Hæres donatarij qui non acceptarat, an id ipsum facere posit ut possessio in eũ transeat.

76 ¶Quantum ad nostram generalem consuetudinem, ea in hoc casu nullo modo locum habere potest, quia hæc sunt integra verba eius consuetudinis in multis locis, *Le mort saisit le vif, des choses dõt il est decedé, vestu & saisy.* Et si hæc verba addita non fuissent, adhuc necessariò ibi sunt intelligenda. Neq; enim defunctus eam possessionem per mortem suam, veluti per manus dare potest, quam ipse tunc temporis cum moritur non habet apud se, l. traditio. ff. de acqu. rer. domin. & alibi sæpe diximus in hoc tractatu. Sed hic defunctus nondum habuerat possessionem eius rei, sibi absenti donatæ per id constitutum, propterea ꝙ nondum ratificauerat, vt suprà diximus, ergo & eam ad suum hæredẽ transmittere non potuit, nec consequenter ius ratificandi per doctor. nostrorũ distinctionẽ.

De eadem re.

77 ¶Sed & illud quæri potest, an si is cui stipulatus est notarius, nolit acceptare, quæratur ipsi notario id quod alter stipulatus fuerat. Et id quidem videri posset ex eo quod scribitur in l. si absentis. C. si cert. pet. quòd si absentis pecunia nomine eius fœnori data est, eo ratum non habẽte, is qui eius nomine dedit, experiri potest. Et quod per eam l. dicit Bal. in l. certi cõdictio. §. si nummos, col. vlt. vers. tertia quæstio est. ff. eo. tit. vbi etiam allegat. l. cùm quæritur. ff. de admin. tut. Quódque scribit Fran. Ripa in l. re coniuncti, col. pe. vers. & ex hoc ego. ff. de leg. iij. quòd stante statuto, vt alter alteri stipulari posit, vt est Papiæ, si quispiam pro se, & altero stipulatus fuerit, & ille alter nolit acceptare, totum quæritur stipulanti. Ex quo & ipse infert, col. seq. versi. & secundũ intellectum, quòd in feudis in quibus frater fratri stipulari potest, secundum Bal. & Salyc. in l. vlt. C. res inter alios acta, & probatur in c. j. tit. de duob. fratrib. à Capit. inuesti. & voluit etiã Odofred. in summa feud. Bal. in l. j. C. quand. liceat ab empt. disced. & Alex. consi. x. ponderatis iis, quæ in themate, col. ij. ver. & hoc clarè decidit, lib. 3. si id frater fecerit pro fratre, & is nolit acceptare, totum quæritur fratri stipulanti. Et facit item quod in simili consuluit Signo. consi. clix. super dubiis quæ mouentur, quòd si pater stipuletur filiis nascituris, si nulli posteà nascuntur, quæritur ipsi patri stipulanti, per multa illic ab eo allegata.

Notario an quæratur quod alteri stipulatus est, si is alter nolit acceptare.

78 ¶Tu tamẽ dic contrariũ hoc nostro casu, quo notarius est nudus minister, ideo nil debet apud eum remanere. arg. l. si quis Titio. ff. de leg. ij. Et quia etiam nulla est voluntas nec ipsius, nec contrahentis cum eo, vt ei quæratur. Ita enim voluit expresè Bart. in d. l. nec ei. §. eorum, col. ij. versi. sed numquid si tabellio, & ibi Bal. in §. satisdatio, col. ij. versi. quartò quæro, vbi idem dicit Guil. Cu. tenuisse. ff. de adopt. & Alber. in l. non alter, col. ij. vers. sed pone quòd tabellio. ff. eod. vbi & in id allegat l. Lucius. §. à te. ff. de lega. ij. & l. filio. §. matri. ff. de adi. lega. & l. Lucius. §. filiam. ff. ad S.C. Trebel. & l. liber homo, in princ. ff. de acq. rer. rer. domin. & l. j. §. per eum. ff. de acq. poss. & idem Bald. in d. §. si nummos, col. versi. 3. sed quid dicemus in notario, vbi & ad id allegat l. qui sine vsuris, circa mediũ. ff. de negot. gest. & rursum ipse Bald. consi. cc. verba. in quarta quæst. lib. 2.

De eadem re.

79 ¶Sed hoc tamen intelligendum esse censeo, nisi ipsius notarij pro alio stipulantis intersit, id fieri quod stipulatus est: ita enim intelligitur d. l. si absenti. C. si cert. pet. vt videre licet ex Bald. ibi, col. j. in ij. oppo. & Rom. circa medium, nam licèt, inquiunt, principaliter non habuerit propositum acquirendi, sibi tamen habuit secundariò, illo pro quo stipulatus fuerat non ratificante, quod sufficit. l. cùm quæritur. ff. de admin. tuto. & l. etiam. §. si quis absenti. ff. de petit. hæred. & facit etiam l. si non ex propria. C. de contra. iud. tute.

De eadem re.

80 ¶Sed si interim scire velis, quomodo, quibúsve verbis notarius stipulari aliis debet, cùm illis stipulari potest, vide Bart. in d. §. eorum, col. ij. vers. quæro qualiter tabellio. Alber. in d. l. non aliter, col. j. vers. sed supposita. Bald. in d. §. satisdatio, col. ij. vers. secundò quæro vtrum notarius. Corn. qui alios citat, cons. ij. visa petitione, col. ij. vers. nam præmittendum, lib. j. & Matth. Afflict. constit. Siciliæ, incip. baiulos, in x. not. versic. limita tert. ò, & alios quos tibi citaui suprà in xxv. amplia. num. 16. nam & in notario.

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

Notarius an possit dictionē &c. extendere ad cōstitutum.

1 ¶Limita tricesimoprimò, quando constitutum expresè fuit appositum in contractu, quia ita à partibus est etiam expresè conuentum. Aliàs enim non potest notarius vi illius notæ, &c. id ipsum apponere: nec si id fecerit, quicquam proderit tale constitutum, vt not. respondit Alex. per multa ab eo allegata, cons. xxviij. viso & præhabito, col. ij. vers. vnde aut volumus quòd in illo instrumento, & multis vers. seq. lib. ij. quem nuncupatim sequitur Philip. Dec. in l. contractus, col. vj. vers. & supradicta habent locum. ff. de reg. iur. & in l. semper in stipulationibus, col. vlt. eo. tit. & in l. vt liberis, col. iij. vers. similiter pari ratione. C. de colla. & cons. ccxlvij. in causa magnifici, col. iiij. vers. præterea ista disputatio. & Hieron. Grat. cons. lxx. ex themate mihi narrato, in fi. lib. j. vbi tamen intelligit, nisi dictum expresè fuerit, vt instrumentum fieret cum clausulis consuetis. nam tunc si hæc clausula esset consueta, posset eam apponere. & iterum cons. xciiij. in causa excellentissimi, col. ij. versic. secundò respondeo, in fi. eius vers. eod. lib. j. & Anto. Rub. in repet. l. non solùm §. morte, col. xiij. nu. 98. ff. de no. ope. nunc.

Præceptū guarentigiæ omissum suppleri non potest.

2 ¶Pro quibus facit quod post Cyn. voluerunt Bald. Imo. Alex. & omnes propè in l. Gallus. §. idem credendum. ff de lib. & posthu. quòd vi illius notæ, & cætera, quæ solet apponi in instrumentis, intelliguntur substantialia tantùm actus iti instrumento celebrari, non etiam accidentalia, nisi ea essent de stilo aut consuetudine, per multa ab illis citata. Quódque in simili scribit ipse Bald. de præcepto guarentigiæ in c. ad consultationem, in fi. extrà de senten. & re iudic. quod notarius idipsum si semel omiserit, supplere non potest.

Qui contrariū tenuerīt in cōstituto.

3 ¶Contrarium tamen non obscurè consuluit Old. cons. cxxxix. ad habendam aliquam notitiam ad fi. cuius illic verba hæc propè sunt: An constitutum poterit apponi ex dictamine sapientum. Et dicendum, quòd dictamen sapientum debet esse circa consolidationem (fortè legendum est consoliditatem vel soliditatem) id est robur, efficacia contractus, salua manente substantia, vt no. in l. mandato Titij. §. vlt. ff. mand. & quod habetur in l. illa institutio, in prin. ff. de hæred. instit. Et sub verbo, & cætera, quo sæpe vtuntur notarij, id continetur quod est de natura contractus, l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posth. & l. si duo patroni, in prin. §. idem scribit. ff. de iureiur. Atque etiam id quod de consuetudine solet apponi. l. quòd si nolit. §. quia assidua. ff. de ædilit. edict. & l. si priùs. §. placuit. ff de aqua plu. arc. Nemo autem, inquit, dubitat tale constitutum esse de natura cōtractus, per quem quis intendit transferre dominium. Et consuetum quoque id apponi, per quod mens contrahentium faciliùs, & efficaciùs assequitur suum finem, siue finalem effectum, argu. l. si quis locuples. ff. de manumis. test. & l. quisquis. ff. de leg. iij & l. j. circa med. C. com. de leg. Hæc ille.

Et alij.

4 ¶Et idē iisdem rationibus, & legibus voluit Io. And. ipsius discipulus, qui tamen eius nō meminit, vt solet, in addi. Spec. tit. de instr. edi. §. instrumentū ergo, vers. q; si à contrahentibus. & Anto. in c. ex literis, col. ij. ver. sed nunquā per hæc, & ibi quoq; Felin. col. 5. ver. septima ac vltima declaratio, de fide instr. Pau. Ca. cons. x. si vera sunt, col. j. li. j. vbi dicit hanc constituti clausulā solere cōmuniter apponi ab omnibus notariis, ideóq; & eā contineri sub illa nota &c. iuxta not. per Bal. in d l. Gallus. §. idem credendū. ff. de lib. & posthu. Subdit tamen constitutū non quidē simplex, sed cū adiectione precarij, per quod transfertur ciuilis, & remanet naturalis, non contineri sub ea nota, nisi notarius ille consueuisset eā in suis instrumētis apponere, quia vt plurimùm non apponitur, per l. nā ad ea. ff. de legib.

Alij item.

5 ¶Sed & eiusdem sententiæ, vt notarius posit ponere constitutum, tametsi à partibus nō est dictum, respondit etiā Soc. cons. 239. præsentis consultationis difficultas, col. pe. ver. sed ad hāc difficultatem, lib. 2. quod iterū repetitur cons. 231. lib. 4. nam id, inquit, tacitè subintelligitur, licèt non fuerit expressum, cùm de consuetudine apponi soleat in instrumento venditionis, arg. l. vel vniuersorū, & ibi not. ff. de pigno. act. & eius quod voluit Ang. in l. bene à Zenone. C. de quadr. præscr. Et idē propemodū voluit ipse Soc. cons cj. visis duobus testamētis col. j. ad fi. ibi, vnde tantùm procedit, li. 3. & cons. lv. viso instrumēto, ad fi. lib. 4. & in d. l. Gallus, §. idem credendū, col. vlt. ff. de lib. & posthu. vbi tamen intelligit, si solitū sit apponi. & Cepol. in l. q; si nolit, § quia assidua, per eū tex. nu. 38. ff de ædilit. edict. & Felin. in c. cùm M. Ferta. col. 4. versi. & prima declaratio, de consti. & Phil. Dec. sibi contrarius, consi. 449. visis duobus consiliis, col. iiij. versi. & nō potest dici. & Ias. in l. ex parte, col. ij. ver. septimò & vltimò. ff. de verb. obli. & in d. l. vt liberis, col. 4. vers. & vide quod no. C. de collat. vbi dicit id se sæpiùs vidisse in facto Steph. Bert. cons. 286. ex venditione, ad fi. lib. j. Matth. Afflict. in consti. incip. baiulos, col. vj. vers. an autē posit apponere. & Nicol. Euetal. in locis legalibus, in loco, ab vsitato, col. 2. versi. hinc etiam est quòd notarius. & Marc. Mant. cons. cclvj. viso casu mihi transmisso, col. ij. nu. 11. & seq.

Constitutū solitū apponi in instrumētis notariorum.

6 ¶Nam & hanc clausulā constituti, solere apponi in instrumentis notariorū, præter eos quos iam citauimus in ij. præcedentibus versi. voluit etiā Raph. Co. cons. xlj. ad primum quæsitū, col. j. versic. illud etiam q; sola venditio. & cons. 173. Galuanus, col. 3. vers. quin etiam dici potest. alter Raph. Fulg. cōs. cc. in quæstione, col. j. & cons. ccxiiij. Titius obligauit ad fi. & Panot. in c. ij. col. vlt. vers. quintū exemplum,

plum,extrà de consuet.Petr.Ferra.in tit.forma positio.actoris,in verbo,itẽ quòd præscriptus,col.ij. versi.quid autem si in instrumento.& rursum tit.for.respon.libel.in actio.hypo.in verbo. exceptionem excussionis,col.ij.vers.item cessat excussio si debitor vt sit.& Iason in l.quoties,col.iiij. versic. quintò principaliter.C.de rei vend.& in l.apud Iulianum.§.j.col.iij.in vij.not.ff.de leg.j.

Notarius simpliciter rogatus potest apponere clausulas consuetas.

7 ¶Ex quo sequitur,vel si non aliud esset,posse notarium eam clausulam etiam omissam apponere, vt consuetam,per text.not.in l.vlt.in fi.iuncta gl.C.de fideiuss.cuius l.autoritate Bal. ibi, dicit notarium simpliciter rogatum,intelligi rogatum cum clausulis consuetis. quod & ipsum dicit per eundem tex.ipse Bal.in l.j.col.vlt.vers.sed ponamus contrahentes. ff.sol. matri. loquens de clausula hypothecaria,vbi dicit illum tex.esse ad hoc not.& in l.cum de consuetudine.ff.de legib.& in l.ita demum §.j.ff.de procur.& in l.huiusmodi,in prin. ff.de legat.j. vbi dicit eum text. ad hoc esse meliorem totius iuris.& in d.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit,post princ.ff.de iureiur. & in l. si quis sub conditione,in fi.ff.de condit.instit.& in rubr.C.de fide instr.col.v.vers.quartò quæritur.& in l.errore,post prin.C.de testa.dum dicit quod consuetum est,tacitè videri inesse.quæ enim in quotidiano vsu sunt pro expressis haberi,per d.l.vlt.C.de fideicom.quam ad hoc dicit valde notabilem, & idẽ Bal.in rub.C.de reuoc.his quæ in fraud.cred.& cons.ccccxiiij.cùm per statuti, lib.iiij.& ante eum Bart.in l.vlt.in prin.ff quæ in fraud.credi.vbi dicit notarios ex tacito mandato posse ea in instrumẽtis apponere,quæ de consuetudine veniunt,& in d.l.si priùs.§.j.ff.de aqua plu.arcen.

De eadem re.

8 ¶Quod & plerique alij voluerunt,scilicet Floria.in l.hæredes.§.in illa, in princip. ff. famil. hercisc. vbi loquitur de clausula pœnali apponi solita.Alex.in l.si finita,in prin.ff.de damno infect.& cons. xxvij.in causa & lite dominæ Bartolomeæ,col.j.lib.ij.& cons.cv.in causa correctionis,ad fi.eod.lib. ij.& cons.lxxxix. viso themate inquisitionis,col.pen.vers.& ex his patet,lib.iij.vbi etiam dicit,illum text.esse meliorem qui sit in iure.& con.liij.in causa & lite inter Lucam,col iij.vers.nec ad hoc obstat,lib.vij.Corne.cons.ccxxv.antequam aggrediar,col.vlt.vers.nec obst.quod dicebat,lib.iij.Barb. cons.v clementissimi Dei,col.v.vers.præterea est etiam,lib.j.vbi ad hoc dicit singul.text.in d.l. vlt. de fideiusso.& cons.iiij.prope inquit,col.iiij.vers.& adduci, lib.ij.cons.37.& scribitur sapienter , col. v.vers.& adduco optimũ,lib.ij.& Cepola in l.quod si nolit.§.quia assidua,num.40.& multis seq.per illum text.ff.de ædil.edict.& Soci.in d.l.Gallus.§.idem credendum,col.iij. vers. aliquando & tertiò quærimus,& iterum vers.aliquando octauò & vltimò.ff.de libe.& posthu.& cons.xciiij.in causa validitatis,col.iij.vers.& hæc omnia confirmantur,lib.j.Guid.Pap.cons.cxcij in causa missionis, in fi. Ias.in l.j.§.si procurator,col.vlt.ff.si quis ius dice.non obtemp.& latè in l. certi condictio. §. si nummus,col.ij.vers.tertiò not.principaliter,& ibi Iacob.à S.Georg.col.j.ff.si cert.petat. & idem Iason in repet.l.admonendi,col.lix.vers.nam notarij simpliciter,sub nu.165.de iureiur.& in l.vlt.col.viij.vers. decimò principaliter.C.de iure emphyteut.& latissimè in l.vt liberis,col.ij. vers.item ex vlt. parte. C.de collat.& latè Felyn.in c.ex literis,col.vj.vers.sed tamen istud,de fide instr.Hippo. Marsil.sing. cxxiij.in iure clarum.Thomas Parp.in procemio ff.& ibi Hieronymus Cagno.col.vlt. Franc. Curt. Iunior in l.j.col.vj.nu.36.C.de eden. & Mart. Mantu. cons.cxxvj. punctus emergentis conditionis. col.ij.nu. 4. & alij quos citabimus infrà , nu.13. quanquam. Et quod in simili de procuratore dixi- suprà in xiij.limit.nu.8.cui & illud.

Solitum apponi habetur pro apposito.

9 ¶Nam & aliàs videmus,quòd id quod solet apponi in contractu vel alia dispositione , habetur pro apposito,etiam si id non sit dictum aut scriptum,per text.in d.c.cum M. Ferra. in illis verbis , sicut cõsueuit,& ibi Bald.qui & eam dicit meliorem de iure,col.iiij.vers.item illud quod debet,Ant. col. v.vers.in tex.ibi,sunt consueta,Imo.col.iij.vers.item potes notare,Pan.col.ij. vers.not. ibi sicut consueuit,Barb.latè col.lij.vers.nam ex istis verbis quòd clausula posita.Felyn.vbi suprà,& Philip.Dec. col.ij.in v.not.& Fran.Ripa,col.xvij.in xxvij.not.extrà de constitut.Et ad id quoque allegatur tex. in c.ij.ibi,& si non apponatur,de rescript.& in c.quòd translationem,ibi,sæpe fuere , & ibi,iam licere,& ibi Panor.qui eum tex.ad hoc dicit multum sing.col.ij.vers.nota.in vers.siquidem,de offi.lega. & Barb.col.v.vers.not.ibi & siquidem.Et tex.in cle.j.in fi.de pœn.Et bene etiam facit quod scribit Bal.in l.fideicommissa.§.si seruo,in prin.ff.de leg.3.quòd quis præsumitur velle quod cõsuetum est, per d.l.vlt.de fideiuss.Et quod idem tradit in d.l.quod si nolit.§.quia assidua,per eum tex.ff.de ædil. edict.quòd notarius debet ponere in instrumento ea quæ sunt de iure,& consuetudine regionis.

Quomodo superiora intelliguntur.

10 ¶Sed aduerte quòd plurimi ex his,quos suprà citauimus , intelligunt id cùm in instrumento ponitur ea nota,& cætera,vt scilicet ea comprehendat quæ solita sunt:quasi sine ea nota non liceat aliter extendere quàm dictum,aut scriptum est.Atque ita etiam intelligit Socin.post alios multos ab eo citatos,cons.xciiij.præstantissimi,col.iij.vers.præterea cùm dictos , lib. j. Alij autem loquuntur, cum dictum est expressè , vt notarius possit conficere vel extendere instrumentum ex dictamine, vel consilio,vel sensu sapientis.& ita nuncupatim & in his terminis loquutur Oldr.& Io.And.in locis suprà citatis in vers.iij.& iiij.& Iacob.à S.Georg.in l.pacto conuento,ante fi.ff.de transact.Et ita quoque expressè id intelligit Bald.in d.rub.C.de reuo.his quæ in fraud.cred. Sed id minimè placet Fely.in d.c.ex literis,col.vj.vers.sed tamen istud non videtur,de fide instr.& Ias.in d.l.j.col.vlt.vers. adde quod Bald.ff.si quis ius dic.non obtem.nam simpliciter intelligitur notarius rogatus de consuetis,vt latè suprà diximus & probauimus.

Qui contrariũ è diametro tenuerunt.

11 ¶Sed sunt & alij,qui dicunt simpliciter,ea quæ omissa sunt in contractibus,non esse subintelligenda nec supplenda,etiam si sint ex more & consuetudine regionis,& inter hos Bald. loquens de renunciatione discussionis,in d.rub.C.de reuoc.his quæ in fraud.cred.col.ij.vers.& nota quòd Bart.dicit.

& Aog. loquens de renunciatione periculorum siue casuum fortuitorum, in l. licèt, col. j. de locat. Quorum opinionem adiuuat, quòd omissa in contractibus habentur pro omissis. l. inter socerum. & l. Bebius. ff. de pactis dota. & l. si cùm dotem, in prin. ff. solut. matr. & l. si extraneus. ff. de condi. ob caus. & l. quicquid adstringendæ, ff. de verb. oblig. & l. vlt. C. de pact. conuen. & l. ij. & ibi Bald. C. de naut. fœno. Quod perpetuum est in omnibus dispositionibus. vt latè ostendimus in tractatu Primigeniorum, in xl. quæst. num. 190. casus omissus, & seq.

12 *Cōsuetæ clausulæ appositæ, nihil operari.*

¶Quid quòd sunt qui tradunt clausulas consuetas siue solitas apponi in instrumentis, & quæ reuera positæ sunt, nihil operari, nec haberi pro positis, nisi constet eas fuisse expressè à contrahentibus conuentas. Videri enim magis fuisse positas, quòd è stilo & consuetudine notariorum sunt, quàm quòd partes ita conuenerint, ex sentētia Bartoli loquentis de clausula codicillari, in l. j. in vj. quæstio. in fi. ff. de iure codicil. Bald. in l. quoties, col. j. vers. modò reuocatur, in fi. C. de hæredib. insti. Cardin. cons. cxx. ad primum quod iudex, vers. item tales renunciationes. Ant. loquētis in clausula iuramēti, in c. cùm contingat, col. vij. versi. quartus casus, in fi. & ibi Panor. col. xix. in ix. casu; versic. in dubio enim, eod. tit. & eiusdem Pan. in c. Quintauallis, col. xvj. vers. venio ad secundum membrum, ibi, sed quia notarij ex consuetudine, eod. tit. & Alex. consi. cxlj. ponderatis, col. vlt. li. j. Soci. cons. ccl. in causa Bononiensi, ante fi. lib. ij. & cons. xciij. testamentum præmissum, col. vij. vers. dicit prætereà, lib. iiij. & Vincen. Pali. inter cons. Curtij senioris, cons. iij. & si subtilissimè, col. j. vers. cōsideraui, quòd etiā. & Lud. Gozad. cons. lxxx. in hac causa, col. ij. vers. secundò considero. Franc. Curt. iunior in auth. ex causa, col. pen. vers. secunda dubitatio. C. de lib. præter. & cons. cj. præsupponitur in facto, col. vlt. vers. prætereà vt dicit, lib. ij. & Paul. Paris. cons. xx. concessio in personam, col. ix. nu. 87. lib. j. cum aliis multis concord. à me collectis in comment. l. si vnquam, in præfatione, nu. cxxvj. ad huius tamen. C. de reuocan. donat.

13 *Qui contrariū tenent.*

¶Quanquam cōtrarium tenet Imo. in l. filio præterito, col. viij. vers. & per prædicta. ff. de iniust. rupt. & irri. testa. Alex. cons. cxxv. visis & consideratis, col. pe. vers. nec obstat quòd notarius istas clausulas. lib. j. iunctis his quæ dixerat ex d. Ant. vbi suprà, col. eiusdem cons. ij. vers. sed si dixit. quod cons. repetitur cons. liij. lib. iij. & idem Alex. cons. cxlij. circa primam dubitationem, col. 4. vers. subdit etiam, lib. ij. quod & repetitur cons. cij. lib. iij. & idē Alex. consi. j. ponderatis his quæ in themate, col. v. versi. & licèt quidam celeberrimus, sub nu. 21. lib. v. Corne. cons. cl. prima facie dicendum videtur, col. ij. vers. nec etiam obstat id quod dicebat, lib. iij. Barb. in d. c. quod translationem, col. vj. num. 26. & seq. de offic. leg. & cons. vj. vbi Christus non est, in fi. li. iij. & cons. liiij. illud in medium afferam, col. pen. vers. & si quispiam opponat, eod. lib. iij. & cons. lviij. omnipotentem & immortalem. col. ix. vers. & si dicatur, lib. iiij. Philip. Dec. in l. semper in stipulationibus, col. pen. vers. ex prædictis. ff. de reg. iur. & in d. cap. cùm M. Ferra. col. ij. vers. & ex supradictis, de constitut. & Alcia. in l. j. §. si quis ita, in oj. oo. ff. de verb. oblig. & Hiero. Grat. qui hanc dicit esse communem opinionem, consi. cxij. visis dubus, col. ij. vers. circa tertiam difficultatem, lib. ij. & Fran. Ripa in l. Centurio, col. xxvj. vers. in primis decisio. ff. de vulg. & pupil. & omnes quidē innixi ea ratione, quā suprà diximus, & quā Barb. d. cons. 58. lib. 4. dicit inconuincibilem, quòd notarius censetur rogatus apponere clausulas cōsuetas ex more regionis.

14 *Distinctio eas opin. concordans.*

¶Super qua controuersia Lancelo. Galiau. in d. l. j. in prio. col. ij. vers. item contrà facit. ff. de verb. oblig. eam volens componere ita distinguit. nam aut clausula id importat quod non potest rationabiliter dici contra mentem contrahentis esse, & tunc standum est ei clausulæ, secundum posteriorem opini. aut verò continet aliquid quod verisimiliter est contra mentem contrahentis, & tunc standum sit priori opinio. Et ita debet considerare discretus iudex: dicitque hanc distinctionem non esse alienam à mente omnium, & bene pro ea facere quod scribitur in l. vlt. §. idem quæsit. ff. de condict. indebit.

15 *Authoris opi.*

¶Ego certè in ea sum opin. vt si alicubi esset consuetudo ponendi constitutum in omnibus instrumentis, si fortè esset omissum in vno quopiam, videretur fuisse omissum errore, aut obliuione notarij: atque ita censendum esse tanquam si appositum fuisset: proptereáque eo casu multò magis posse notarium sub ea nota. &c. idipsum adscribere: præsertim, quòd, vt iam dictum est, censentur partes id voluisse quod ad perfectiorem & expeditiorem effectum contractus facit, maximè cùm huiuscemodi est mos regionis. Sed si is mos sit, vt nunc ea clausula ponatur in instrumentis, nunc non ponatur, ita vt non sit vniformis eius rei consuetudo, id fieri non debet. vt etiā respondit Hierony. Gratus cons. cij. videtur prima fronte, col. j. vers. ad cōtraria verò, lib. j. & ante eum voluit Soc. in l. Gallus. §. idem credendum, col. ij. vers. confirmatur ista conclusio. ff. de lib. & post. arg. l. Seio medio. ff. de annu. leg. & eius quod scribit Bald. de promissione pœnæ, in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. & Franciscus Ripa. in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. x. vers. secundò limitatur. ff. de verb. oblig. Et bene facit quod scribit Bart. in simili in l. sciendum, col. j. vers. contra hæc oppo. ff. de verb. oblig. Scio autem obseruatum esse in nostra curia Parisiensi: eam clausulam non suppleri, nec intelligi sub illa nota, &c. nisi expressim fuerit in instrumento apposita.

16 *Consuetudines loquentes de constituto.*

¶Sunt & quædam consuetudines, quæ nuncupatim loquuntur de hisce clausulis constituti, & aliis possessoriis, & inter cæteras Pictauien. *des testament*, §. iiij. qui est omnium ccix. & seq. Engolismensis eodem tit. §. vj. qui est omnium cxvij. Rochellensis tit. *des donations entre les conioinctz*, §. vij. qui est omnium xlix. atque etiam ordinationes (quas vocant) regiæ Francisci Regis, anni 1539. in mense Septembri, articulo cxxxiij. quas suprà citauimus, & ex quibus satis intelligis hanc clausulam constituti non semper apponi solitam, proindéque nec supplendam esse.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verbor. signific.

ORNATISSIMO PRAESVLI, NICOLAO PELLEVAEO AMbianensi episcopo, regio in sanctiore consilio consiliario, Andreas Tiraquellus regius in Parisiensi curia Senator S. P. D.

VO ex tempore, à senatorio hoc munere, ad Ambianensem Præsulatum, maximo totius nostri ordinis desyderio assumptus es, Antistes illustriss. semper in animo habui, veterem illam necessitudinem, quam & studiorum similitudo, & eius temporis consuetudo, quo vnà magistratu isto fungebamur, conciliârant, omni officiorum genere, vt debui, non alere solùm, aut retinere, sed etiam si fieri posset magis, ac magis augere. Neque enim verebar, ne quod vulgò amicis vsuuenire solet, quorum & Cicero in Lælio, & Aristoteles in Ethicis meminerunt, amicitiam nostram absentia dirimeret, néue honorum, dignitatúmque gradus, quibus à Serenissimo rege nostro, non modò non ambientem, sed nec opinantem ornari te, & cumulari audiebam, aliqua ex parte tuam erga me beneuolentiam labefactarent, nedum conuellerent aut dissoluerent. Quanquam, si verum fateri audeo, isti tuæ fortunæ nonnihil hoc nomine indignabar, quòd per eam, antiqui collegæ præsentia, non nisi rarius quàm cuperem, frui liceret, cuius aliquando quotidiana consuetudine fœlicem me existimabam: Et cuius in colloquendo humanitatem, ac comitatem, in differendo acumen, in consulendo, & iudicando prudentiam, integritatémque coram suspicere, & admirari, magna cum voluptate solebam, nunc eundem absentem desiderem. Sed id pro regis imperio ac Reipub. bono ferendum est. Quorũ ille, raras animi tui dotes, ingeniúmque rebus omnibus instructissimum, quæ ad instituendum, & excolendum politicum virum necessariæ sunt, perspectum habens, te & libellorum suo-

rum magiſtrum,& ſibi ab intimis conſiliis eſſe voluit. Hæc à priuatis, & humilioribus cauſis in eum locum,& conſeſſum euexit, vbi quæ ad ſummam,& conſtitutionem totius regni pertinent, & ſpectant, pertractantur. Fœlix ipſa nimium, ſi quamplurimos tui ſimiles, rerum ſuarum moderatores, & adminiſtratores habeat, καὶ καλῶς γεγονότας καὶ πολλὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἐν τῷ βίῳ ἐνδεδειγμένους, in Areopagum olim cooptari ſolitos ſcribit Iſocrates, nempe qui & generis nobilitate eximij, & vitæ integritate conſpicui, diſciplinarum etiam omnium cognitione, & rerum vſu, cum tanta prudentia coniuncto, quanta ſatis eſt ad viros probos efficiendos, cæteris præſtarent, qui numeris omnibus grauitatis, ſeueritatis, conſtantiæ, fortitudinis eſſent abſolutiſsimi, vndecunque docti, & vndique placentes. Quæ omnia, vt non in vno quouis homine depræhendere eſt facile: ſic in te ſunt copioſiſsima. Sed vide quorſum me tuarum virtutum commemoratio rapiat, vt quamuis eas attingere hoc loco nõ decreuiſſem, rerum tamen dulcedine raptus, à littore, quod ad ſummum legere ſat erat, in altum auferri me non ſentiam: conſultius nimirum facturus, ſi Timanthis illius exemplo, ea quæ oratione aſſequi non poſſum, ſilentij velut quodam velo contexiſſem. Quare ad id quod huius epiſtolæ fuit, me recipio: cuius ſcopus & inſtitutũ erat, libellum hunc tibi offerre, antiquæ noſtræ neceſsitudinis velut μνημόσυνον, meique in te animi pignus, vt quoties eum in manus iſthic venire contigerit, toties Tiraquellum tuum tecum habere, & alloqui tibi videaris, qui vt te ſemper plurimi fecit, ita ſemper eſt obſeruaturus. Vale Antiſtes digniſsime, & cum libello, deditum tibi auctorem amare perge, ac Domino Hoſpitalio, ſine quo, propter ſingularem ipſius eruditionem, ac probitatem, non ſatis fœliciter in aula tibi victurus videbaris, meis verbis, quæſo, ſalutem imperti.

Rurſum Vale. Lutetię v.
Non. Iul. 1554.

MICHAELI

MICHAELI TIRAQVELLO FONTENAIENSI APVD

Pictones Seneſchallo, primigenio fratri chariſsimo, Andreas Tiraquellus iunior

S. P D.

VT apud Homerum queritur Telemachus ὅτι τὴν ἑαυτοῦ γενεὴν μούνωσε Κρονίων *(eius enim dictum vſurpare libet) ita me multis fratribus beatum iudico. Nam ſi rerum omnium, quas ad beatè viuendum ſapientia comparauerit, nihil eſt maius amicitia, nihil vberius, nihil iucundius, cum his actum preclarè eſſe putādum eſt, quibus licitū eſt, eum ſibi amicum inſtituere, qui vt frater germanus eſt, ita alter idem ſit, vt mihi rectè à Sotione dictū illud eſſe videatur,* τοὺς ἀδελφοὺς παρέντας καὶ ἄλλους ζητοῦντας παραπλησίους εἶναι, τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι, τὴν δὲ ἀλλοτρίαν γεωργοῦσι. *Quum igitur, iuxta vetus verbum, amicorum communia omnia ſint, committere nolui, vt tibi non impartirem, tecúmque communicarem eam latitiæ voluptatem, quam ex commentatione patris, de maximè inſigni loco iuris ciuilis, nuper in lucem edita, iam accepi. Nam quum præclara eius opera immortalitatus ſunt, non ætatis, tum ex his omnis literatorum natio multas, magnáſque vtilitates percipit, vt nullam moram interponendam putarim, quin quamprimum maximo gaudio fruerere. Quæ cauſa fuit potius, vt librum adhuc atramento madentem mitterem, quàm vt eo tibi animum adderem, ad inſiſtendum eam viam quam nobis pater tritam reliquit, quum iam magnam itineris partem confeceris, atque illam quidem qua moroſior ſalebriſq; impedita magis eſt. Vale. Pridie Calen. Iulias, anno D. milleſ. quingentesimo quinquageſimo quarto, Lutetiæ, ex ædibus paternis.*

BARTHOL

BARTHOLOMAEI FAII VIRI SENATORII CARMEN.

Hoc sermone breui, Dum nupta erit, arcta prioris
Fœdera coniugij significata magis,
Protrahis in seram fœlix Tiraquelle senectam,
Dum iuris multo hac dogmate doctus obis.
Fœcundo liceat tibi connubialia iura,
Quæq; his accedunt disserere vberius.

AD D. ANDREAM TIRAQVELLVM Senatorem Regium, G. Albertus Pictus, in curia aduocatus.

Te quoque iam iuuenem niueis Tiraquelle quadrigis
Intulerat claro candida fama polo:
Cæruleóque nouum candescens æthere sydus
Fulgebat, Picti gloria rara soli.
At labor aßiduas dum torquet feruidus arteis,
Tergeminum splendens cernere sydus erat:
Vt latè crebris tandem sudoribus actus,
Luceres nostri solq; Deusq; fori.

INDEX PARTICVLARIS XXXIII. LIMITATIONVM QVAS VOcant Iurisconſ. regulæ generalis, huius §. hoc ſermone. l.Boues. de verb.ſignific.ff.

Decimoquartò limita procedere, nisi secundus actus subrogaretur in locum primi. 308.
Decimoquinto limita, vt procedat in dispositionibus inter viuos. Secus autem in dispositionibus testamentariis. ibidem.
Decimosexto limita, vt procedat nostra regula in dispositione conditionali tantùm, non etiam in cæteris, vt in præceptiuo vel dispositiuo. 309.
Decimoseptimo limita, vt scilicet sermo simpliciter prolatus, de primo actu non etiam secūdo intelligatur, nisi actus ille secundus sit reuocatorius primi, qui aliàs ex suapte natura sit reuocabilis, quia tunc reuocari potest. 310.
Decimooctauo limita, vt hæc nostra regula non procedat, si natura rei, siue subiecta materia repugnet. ibidem.
Decimonono limita, vt procedat cùm æquitas suadet, vt de secundo actu non intelligatur. ibid.
Vigesimo limita, vt procedat in actu non iterabili durante eodem statu, secus in iterabili. 311.
Vigesimoprimo limita, vt non procedat, quando quis in primo suo actu, nulla sua culpa fuit deceptus: tunc enim ad alium accedere potest. 311.
Hanc tamen limitationem intellige, modò si is qui ita errauerit, posteaquam certior factus fuerit de suo errato, & ita iure sibi non competente in beneficio quod prius acceptauit, mox ad aliud redierit. 312. nume. 7.
Intellige iterum & hanc limitationem in eo qui deceptus fuit errans in facto, secus si in iure errauerit. ibid. nume. 9.
Vicesimosecundo limita hanc nostram regulam, vt procedat, cùm agitur de specie, quæ suapte natura non est iterabilis. Secus si de quantitate, quæ sua ipsius natura iterari potest. ibidem.
Vicesimotertio limita, vt procedat, cùm per primum actum ius alteri est quæsitum, secus si non est quæsitum. ibidem.
Quod tamen intellige, nisi quippiam nouum atque inopinatum emerserit, ob quod is qui prorogationem petit, non potuerit intra tempus præstitutum dicere de iure suo: tunc enim iustum est, vt ei succurratur. 313. num. 7.
Vicesimoquarto limita procedere, vt primo actu consumatur dispositio, nisi ipse actus sit necessarius, scilicet continens necessitatem actu permanentem. 313.
Vicesimoquinto limita, vt non procedat in vniuersali siue generali dispositione, aut indefinita: tunc non tantùm intelligitur de primo & præsenti actu siue tempore, sed etiam de aliis postea futuris. ibidem.
Vicesimosexto limita procedere, nisi dispositio permittens aut aliter disponens aliquid fieri, vtatur verbo, quoties, vel quandocunque, vel quotiescunque & aliis similibus, tunc enim ea dispositio non vno actu consumetur: nam hæ dictiones iterationem important. 314.
Vicesimoseptimo limita, vt procedat in concessione onerosa, secus in lucratiua vel gratuita. 315.
Vicesimooctauo, vt non procedat in actu protestationis, qui tantùm abest, vt vna ac prima consumatur, vt etiam iterum ac interdum sæpius (si quando ea requiritur) fieri debeat. ibidem.
Dicunt tamen alij vnam protestationem sufficere. ibidem num. 2.
Distingue sic, Aut protestatio fit ad conseruandum ius protestantis: tunc sufficit semel fieri. Aut fit ad acquirendum ius nouum: tunc finito impedimento aduersarij, debet iterum fieri, aliàs prima protestatio nihil operaretur. ibidem num. 3.
Vicesimonono limita, non procedere in promissione cuiuspiam generis subalterni, in quo quidem haud dubiè electio est debitoris. 316.
Tricesimo limita, vt non procedat in pignoribus & hypothecis siue pretoriis siue conuentionalibus. ibidem.
Tricesimoprimo limita, vt non procedat in constituto. ibidem.
Tricesimosecundo limita, vt non procedat, quando destructio voluntatis ad interpretantem siue declarantem pertinet. ibidem.
Tricesimotertio limita vt procedat, nisi natura repugnaret. ibidem.

ANDREAE

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI SENATORIS COMMENTARII

In l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verbor. signific.

HOC SERMONE, DVM NVPTA ERIT, primæ nuptiæ significantur.

1
EX HOC §. nostri iurium interpretes passim & vbique hanc generalem regulam assumunt, SERMONEM simpliciter prolatũ de primo intelligi, id est, primo atque vno actu consumi, perfici, finiri: ita vt amplius locum non habeat. Quam quidem regulam Alexand. consi.xvj. breuiter in casu præmisso.col.2.nume.9.lib.4.dicit in omni dispositione seruari debere, vt etiam dicit Franc. Curt. iunior, consil. cxxxij. sacratissimæ, & c.habita diligenti.col.j. Et in omni materia, vt etiam tradit Iason consi.xxxvj.in causa mota, col.vlt.versi.ista respon sio.lib.3. Eámque veluti ex composito, & de industria, ac ex professo, mirum in modum celebrarunt, multísque ac magnis iurium thesauris locupletarunt, duo superioris ætatis ornamenta, ac lumina Felin. & Iason: ille in cap.2. colum.j. & ij.seq.de treuga & pace. hic in duobus locis, scilicet in l.in duobus.§.si ei qui.colum.j.& ij.ff. de iureiuran.& iterum, in l.diuortio. aut vt alij eas leges diuidunt, l.fructus esse constat.§. quod in anno. col.ij.iij.& iiij.ff.soluto matri. Et ita, vt cæteris vix aliquid reliqui fecisse videantur, quod eis addi posit. Mihi tamen nec inutile, nec infructuosum visum fuit, quæ ab illis ipsis, prætereáque ex aliis didici, huc veluti in vnum corpus congerere, quòd & res admodum quotidiana, & ad vsum forensem accommodatissima est. *Quid colligãt ex hoc §. varii interpretes.* *Autoris consilii, & ratio.*

2 ¶ Solet autem (quod iam diximus) ea sententia frequentissimè ex hoc nostro §.depromi. Cui tamen sunt & alij tex. similes, videlicet in l.cùm pater.§.pater certam.ff.de lega.ij.vbi cautio de danda, vel restituenda dote filiæ nupturæ, de primis nuptiis tantùm intelligitur, nec ad secundas nuptias porrigitur. Ex eóque not. Bart. & Imo. ibi, id quod diximus in nostra regula. Sermonem simpliciter prolatum, intelligi pro prima vice. Bal. autem not. (quòd idem est) verba simpliciter prolata, restringi ad primum actum. *Regula aliunde etiam collecta.*

3 ¶ Estque etiam alius similis tex. in l.dotis promissio.versi.vlti.ff.de iure dot.vbi scribitur, dotis promissionem in primis duntaxat nuptiis destinari, neque durare obligationem, si post alterius matrimonium, ei nubat cui dotem promiserat. Et ex eo idem not. Bar. quod suprà ex dicto §. pater certam. Et alius item text.in l.stipulationem quæ propter.cum l.& licet.quæ illam confestim sequitur, & ibi Barto.in epito.posterioris, eo.tit.& in l.inter socerum.§.vlti.in fi.ff. de pact. dota. cùm dicitur, quoniam ad primas nuptias pertinet, ea autem loquitur de restituenda dote, soluto morte mulieris matrimonio. *De eadem re.*

4 ¶ Et alius quoque tex.in l matrimonij.ff.qui & à quibus. vbi ancilla à nullo alio matrimonij causa manumitti potest, quàm qui eam vxorem ducturus est: quòd si alter eam vxorem ducat, non erit libera: adeo vt nec si statim post eam repudiatam, manumissor vxorem duxerit, liberam eam non fieri: tanquam de his nuptiis senatus senserit, quæ primæ post manumissionem, nullis aliis interpositis, secutæ sint. Qui quidem tex. admodum facit contra eorum sententiam, qui dicunt matrimonium medium, non impedire legitimationem filiorum quæ fit ex sequenti matrimonio, de quo per Docto.in c.tanta.qui filij sint legit.& nos quoque latè diximus in tractatu Primigeniorũ, quæst. xxiiij.nu.2.incip.sed vt ad speciem.& aliquid etiam dicemus infrà, in iij.limitat.nume.8. incip. huc etiam pertinet. Sed & facit hic tex. aduersus ea quæ in vniuersum dicam infrà in dicta iij.limita. vbi in fi.illius de hoc tex. aliquid dicemus. *De eadem re.*

5 ¶ Secundò huc spectat tex.in l.stipulatio de dote.ff.de iure dot. vbi si extraneus dotans mulierem, stipulatus fuerit eam dotẽ sibi reddi soluto matrimonio: facto diuortio, statim ita cõmittitur ea stipulatio, vt nec redintegrato matrimonio, actio ex stipulatu quæsita intercidat. Atque etiam ita, vt stipulator non cogatur iterum eam dotem constituere, vt dicit ibi glo. per tex. in l.dotem.ff.eo.titu. Vides igitur hanc stipulationem factam in casum soluti matrimonij, ita perfici, & consumi per diuortium, vt nec redintegrato eodem matrimonio, aboleatur, & ad id glos.in d.l. stipulatio.allegat tex.in l.item quæritur.§.vlt.de loca. de quo posteà dicemus. *Stipulatio dotem reddi soluto matrimonio, quomodo committatur.*

6 ¶Tertiò ad hanc sententiam pertinet tex. in d.l.diuortio.§.quod in anno.ff.solu. matr. cuius aucto-ritate Bal.ibi,post Iac.Rau.Cyn.& alios antiquiores,& ibi quoque Imo.in j.not.ad id allegant hunc nostrum §.hoc sermone.& Roma.& Alex.qui cum §.legunt cum §.ob donationes. vterque col.2. sed ille versi.vnde dicit,hic versi.ex hac glo.infert,& ibi item Ias.col.j.quòd si quis ex hac locatio-ne,aut aliàs debeat habere fructus vnius anni cuiuspiam agri, qui bis in anno fructus produxerit, intelligitur tantùm de primis fructibus,non etiam de secundis. Et sequitur Alex. in addit. Barto.in hoc nostro §.hoc sermone.& in d.l.dotis promissio.ff.de iure dot.& consi.xvj.breuiter in casu præ-misso,circa medium.nu.6.lib.4.& Maria.in c.de illis.col.viij.versi.octauo not.de condi.appo.Fely. in d.c.2.col.2.versi.si quis emit vina.de treuga & pace.& in c.licet dilectus.col.vlt.versi.& hinc est quòd vendens.de testib.Ias.in d.l.in duobus.§.si ei qui.col.2.versic.sextò facit.ff.de iureiur.Georg. Nap.in repet.clem.sæpe,in prin.col.lxj.versi.ego hoc dictum.de verb.signifi.& Franc.Curt.iunior, consi.clxxviij.Sacratissimæ.& c.habita.col.vlt.versi.& istam conclusionem. Sed tu super hoc vide quæ dicam infrà in xj.limitat.

Fructus vnius anni, quomodo accipiantur.

Regiones quædam, bis fructus singulis annis ferunt.

7 ¶Et ne interim putes id superuacaneum esse,scire debes,regiones quasdam adeo esse feraces, fœ-cundas,& vberes, vt bis fructus singulis annis ferant. Nam de India id asserit Martianus Capella lib.6.& ante eum Plin. auctoritate Posidonij lib.6.c.17.& Solinus,c.lxv.In anno,inquit, India bis æstatem habet,bis legit frugem,& ante hos omnes Diodorus Siculus lib.3.Bibliotheces, cap.x. bis inquit in anno præbet fructus:paulò post,bis,ait,annis singulis segetes fert.Et Strato Heratosthenis autoritate,Indiæ fœcunditatem eò maxime declarat quòd ea bis fructum fert,alteram enim semen tem habentem,alteram æstiuam. Et ipse Diodor. eo.lib.cap.xj.vbi & idem quoque dicit de insula Hyperboreorum.Sed & de Italia Virgil.lib.2. Georg.

Hic ver assiduum, atque alienis mensibus æstas,
Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbos.

Cui in eo quod dicit bis grauidæ pecudes,adstipulatur quod ipse Diodorus Siculus lib.j.cap.iij.scri-bit,in Aegypto oues bis in anno parere, bisque lanam præbere. Idem autem Virgilius vt ad eum redeamus, lib.4. eiusdem illius operis,

Forsitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti.

Quòd scilicet vno in anno bis illic nascerentur rosæ,vt scribit Seruius.Varro autem lib.j.de Agri-cultura,c.7.scribit vites apud mare Smyrnæ esse biferas,& in agro Consentino malum biferã esse, id est,quæ bis anno fructus ferat.quod & ipsum ex eodem repetit Plinius lib.16.c.2. Sed & Theo phrastus lib.de causis plantarum xj.c.xiij.& Columella lib.5.cap.10.tradunt ficus esse biferas. Et Pli-nius lib.13.c.xxij.Apbarcem & Adrachnen. Et lib.15.cap.22. nuces iuglandes, & lib.18.c.22.in qui-busdam locis Africæ,biferam vitem bis anno vindemiare. Quin ipse lib.16.c.27.suprà citato, tra-dit & ipsas vites alicubi triferas esse,& cupressos,& alias quoque arbores biferas.Strabo quoque lib. xviij.scribit in Lydia nonnullos populos habere quasdam terras biferas,& duas messes facere. Sed super ea mirum est,quod tradit Solinus c.45. in Aegypto ficum Aegyptiam (quam vocant) vno anno septies fructum sufficere,quod & ante illum dixerat Plin.lib.13.c.7.

Ficus Aegyptia uno anno septies fructũ sufficit.

8 ¶Quæ res in memoriam reducit,quod à Plutarcho proditum est in vita Antonij,quòd cùm Anto-nius ipse Asiaticis secunda vectigalia imperaret,Hybreas qui ciuitatum causam susceperat,Si potes, inquit,Antoni,eodem anno bis vectigal exigere,illud etiam vt bis æstatem habeamus, bisque au-tumnum:id est,vt duas messes,duásque vindemias singulis quibusque annis habeamus. In hac au-tem fertilitatis mentione,supra cætera omnia mirum est,quod tradit Pomponius Mela lib.3.quo c. de Hispaniæ,& Septentrionis insulis,scribit,in Erythia adeo fertiles agros, vt cùm sata frumenta sunt,subinde recidiuis seminibus segetem nouantibus,septem minimùm,interim plures messes fe-runt,sed an id vno anno,aut pluribus fiat, non aperit.

Erythiæ insul. fertilitas.

Authoris de ea re sententia.

9 ¶At illud (vt tandem à semita in viam redeamus) mihi omnino verum esse videtur, vt si id vsu eueniat,vt bis ager fructus in vno anno ferat ex natura soli,vel arboris,vt in illis locis, & arbori-bus,de quibus locuti sumus:& quis ex contractu fructus vnius anni percipere debeat, non dubitarẽ, quin & binos illos fructus habere deberet.Nam cum is contractus ad certum tempus referatur, id est, ad vnum annum,sintque hi duo fructus,vnius anni fructus,consequens est & eos compræhen-di secundum ea quæ dicemus infrà in iiij.limitatione. At si id contingat, quoniam fructus alterius anni sunt adeo præcoces,vt colligantur intra tempus prioris, certè haberet locum ea sententia, vt non nisi priores fructus habere debeat, neque enim hi duo fructus vnius anni, siue vnius æstatis, aut autumni sunt, sed duorum annorum, siue duorum autumnorum, siue æstatum, licet vno an-no colligantur.

Pactum inter fratres, ut filiæ dotentur ex bonis omnibus.

10 ¶Quartò in l.si socius pro filia.in prin.ff.pro soc.quem solus Rapha.Fulgo. ponderat & reputat sin-gularem ibi,in v.not.ad hoc,vt si inter plures fratres pactum sit, vt dos filiarum soluatur ex bonis omnibus,intelligitur,vt semel tantùm dotetur,nisi aliter expressim actum fuerit. ad quod & illum expendit Lucas Pen.in l.si quis Decurio.col.2.versi.idem videmus.C.de Decurio.lib.x.Pet. Anch. consi.cccciiij.tria dubia in causa Vlrici,& Iason in d.l.in duobus.§.si ei qui.col.2.versi.tertiò facit.& in d.l.diuortio.§.quod in anno.col.2.versi.pro confirmatione.vbi dicit eum tex.not.& paucis notũ. & præterea in l.inter stipulantem.§.sacram.col.vij.versi.tu aduerte.ff.de verb.obli.& consi.xxxvj.in

causa

causa mota per nobiles,col.vlt.lib.3.vbi dicit eum tex.esse in id solennē.Circa quod vide quæ dicā infrà in ix.limitat.nu.4.sed & ex hoc.& iterum nu.xj.sed hanc tamen principalem.

11 ¶Quintò quod illius tex.in d.l.si socius.autoritate,scribit Bal.in l.vlt.col.2.versi.sed nunquid eo casu.C.de dotis promis.in j.lectu.quòd stante statuto.vt frater teneatur dotare sororem,si eam semel dotauerit,& ea casu fortuito dotem perdiderit,non tenebitur frater eam amplius dotare:quia statutum intelligitur de vna,siue prima dote tantùm. Et id sequitur & commendat Ias.in d.l.in duobus.§.si ei qui.col.2.versi.tertiodecimò facit.ff.de iureiur.& in d.l.diuortio.§.quod in anno. col.2.versic. vbi suprà.ff.solu.mat.& Fely.in dicto c.ij.col.iij.versi.si ille qui est obligatus.de treuga & pace.& Catel.Cot.in memor.incip.executores col.j.versi.& potest confirmari. *Statutū ut frater teneatur dotare sororē.*

12 ¶Id quod tamen intelligendum est secundum declarationem Alexan.in l.si cùm dotem. §.j.col.ij. versi.iuxta hoc quæro.ff.solu.matr.vbi distinguit in hac ipsa specie.an teneatur dotare sororem ex dispositione hominis,an verò ex dispositione legis,secundum ea quæ dicemus infrà in dicta ix.limitat.vti etiam & in hoc casu distinguit Soci.consi.v.cuius caput est,suprascriptus insignis doctor,col.2.versi.ad secundum.lib.4. *De eadem re.*

13 ¶Sextò alius text.in l.si duo.§.j.ff.de arbitr.vbi pœna semel commissa,soluitur compromissum:nec amplius peti potest,nisi aliud actum sit. Sed quomodo id intelligatur.& an procedat in eo quod interest,vide glos.vlt.Alber.Bart.& Bal.ibi,& gl.vlt.in l.si sic stipulatus sim. & ibi Bart. col.j.in iiij.primis oppo.Bal.& Imo.col.2.versi.in eadem gl.in fi.& iterum versi.& conclude breuiter. Franc.Are. col.2.versi.quorum dictis addo.ff.de verb.oblig.gl.in l.ij.in verbo,repellete.versi.item si semel pœna.& ibi Cyn.col.pe.in vij.q.Bart.col.vlt.versi.quæro quando præmissa.& Ias.nu.140.C.de iure emphyt.Spec.tit.de arbitr.& arbitrator.§.vlt.versi.quòd si dictum sit.& tit.de loca.§.nūc aliqua. in 38. q.& ibi Bal.in addit.Cy.in l.quicunque.col.vlt.versi.quinto quæro quid si quarta.C.de seruis fugit. & Pet.Anch.in c.si compromissarius.col.j.in iiij.not.de elect. lib.6. *An pœna semel commissa, soluatur compromissum.*

14 ¶Septimò quod admodum est his confine, quod à Masuerio scriptore non contemnēdo traditum est,in tit.de taliis.§.item quatuor.quòd id quod solet dici in nostra Gallia, dominum posse cogere vasallum,vt aliquid conferat pro dote suæ filiæ,intelligitur,vt semel tantùm,siue pro vna vice conferat pro vnaquaque filia.Imo verò Guido Pap.decisio.Delphina.lvij.an vasallus, in fi.asseueranter tradit,id intelligi pro prima tantùm filia,& primo ipsius matrimonio. argu.huius nostri §. hoc sermone.& l.sancimus.la j.C.de consulib.lib.12.quod & sequitur Chass.in consuet.Burgund.tit.j §.iiij. in prin.& alios quos tibi citauimus in tracta.nostro Primigenio.q.lxx.vbi videre poteris. *In Gallia dominum posse cogere vasallum, ut aliquid conferat pro dote suæ filiæ.*

15 ¶Octauò tex.in l.si is qui Stichum.ff.de procur.vbi si is qui Stichum, vel Damam vtrum eorū ipse vellet stipulatus est,& ipse aut procurator ipsius,cuius factum ratum habuerit,alterum petiit, stipulatio consumpta est,id est,alterum petere nō potest.cuius quidem text.autoritate Bal.in c.in literis. versi.si autem semel.extrà,de offi.deleg.dicit,quòd consumpta est gratia per vnum actum. *Stipulatio utrum uoluero, quando consumpta sit.*

16 ¶Est & alius tex.in l.serui electione.in princ.ff.de lega.j.vbi serui electione legata, semel duntaxat optare possumus. & similis tex.in l.apud Aufidium.ff.de optione lega.vbi si ita legatum sit, vestimenta quæ vellet,deinde antequam ea sumeret, alia se velle dixisset,mutare voluntatem eum non posse, quia omne ius legati prima testatione consumpsit,& ibi glos.adducit in eam rem alios text. vt ibi videre poteris. *Electione serui legata, semel duntaxat optandum.*

17 ¶Verùm quia sunt & alij qui videntur probare contrarium,vide quæ in id,ao scilicet qui semel elegit vtiliter,vel inutiliter posit variare,& iterum eligere,siue in eo casu in quo d.l. loquitur, siue in aliis,tradunt glos.& Alber.in l.non indebitum.de condit.indeb.glos.vlt.in c.gratia.& ibi Ioan.And. super ea glos.vlt.de rescrip.& glos.in c.si compromissarius.§.si vir.& ibi Ioan.Andr.circa medium, versi.in gl.approbantur,& Pet.Anch.col.2.versi.vltimo quia tex.& Domin.de elect.lib.v.Bar. Bal. latè Alber.in d.l.serui electione.ff.de leg.j.Bal.& Alber.in l.qui salutem.ff.de iureiur. & alios plurimos,quos passim tibi citabo in limitationibus. *De eadem re.*

18 ¶Nonò huc pertinet tex.in l.fideicommissa.§.si quis alicui decem.ff.de lega.iij.& alius similis in l.j. §.si cui ita sit legatum.ff.vt lega.nomi.cauea.vbi si ita legatum est,vt si legatarius perderet quod ei in testamento relictum est, hæres rursus id præstet, non intelligitur,vt quoties perdiderit,toties id restituere teneatur,sed tantùm si post præstationem legati,semel legatarius perdiderit, non etiam si postea rursum perdiderit,& ita tantùm de prima amisione intelligatur. *Relictum ut heres rursus id præstet, quomodo intelligatur.*

19 ¶Decimò his adstipulatur tex.in l.si is à quo.§.si semel.qui est vlt.ff.vt in poss.lega.vbi si semel satisdatum fuerit,non est necesse rursus caueri: etiam si fortè dicatur egenos fideiussores esse datos, eum enim facilitati suæ ferre debere,qui fideiussores minùs idoneos accepit. neque enim oportere per singula momenta onerari eum, à quo satis petitur, tanquam scilicet per primam satisdationē, satisfactum sit obligationi satisdandi,eaque obligatio prima illa satisdatione consumatur.Sed quod non omittendum est,confestim in l.seq.ita scribitur planè si noua causa allegatur, veluti quod fideiussor decessit,aut etiam rem omnem familiarem inopinatæ fortunæ impetu amiserit, æquum esse præstari cautionem.Cui consentit tex.in l.j.§.quod ait prætor.ff.quorum legat. Sed hæc exceptio pertinet ad vj.limitationem,vbi & nos hunc tex.ex Roma.citabimus. *Satisdādi obligationi, per primam satisdationem satisfactum est.*

20 ¶Vndecimò einsdem notæ est tex.in l.vlti.§.si qua idonea.ff.de bonis author. iudic.posid. Si qua, inquit,idonea causa interuenerit, vtrum semel an etiam sæpius recognitio, & dispunctio concedenda sit creditoribus,videamus.& ait Labeo,amplius quàm semel non esse cōcedendum. Si quis *Dispunctio nō amplius quàm semel conce-*

dendæ creditoribus.

tamen iurauerit non calumniæ causa se postulare, neque habere quæ dispunxerit, iterum ei faciendam potestatem, nec ampliùs quàm bis, & ibi glo. pro concord. affert d. §. si quis alicui decem. de quo diximus in ij. ab hinc versic. Er pro contrario quoque adducit, veluti §. j. ff. de eden. de quo dicemus infrà in ix. limitat.

21 *Calendis Ianuariis stipulatus, de quibus intelligendum est.*

¶Duodecimò accedit tex. in l. eum qui calendis. ff. de verb. oblig. vbi eum qui calendis Ianuariis stipulatur, si non adiiciat quibus, de primis intelligendum est, tanquam id actum fuisse videatur, & ibi gl. pro concord. allegat hunc nostrum §. tanquam scilicet ille text. ad hanc nostram regulam pertineat, cuius principale fundamentum ab omnibus sumitur ex d. nostro §. Ex illo autem tex. sumit Bal. quòd si Papa concedat præbendam in tali ecclesia vacaturam, non apposito tempore, intelligitur de proxima vacatura, & vide quæ dicam infrà in limitationibus.

22 *In diebus quomodo interpretetur.*

¶Tertiodecimò huc spectat text. in l. inter illam. §. j. ff. de verb. signifi. vbi illud, facito in diebus, intelligitur de biduo proximo, & ita de duobus primis diebus. nam cùm pluraliter proferantur, non de vno tantùm potest intelligi, sed necesse est duos saltem accipi. l. vbi numerus. ff. de testib. & c. pluralis. de reg. iur. lib. 6. cum aliis iuribus concord. à me collectis in l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. 226. incip. sed de his. C. de reuoc. donat. Igitur cùm de duobus diebus in illis verbis intelligatur, sequitur vt ex nostra regula, de duobus primis diebus intelligi debeat. Et idem si de annis simpliciter loquamur, vt scilicet de primo biennio, siue de primis duobus annis intelligere debeamus. l. libertas quæ in vltimum. §. post annos. qui est vlt. ff. de manumis. testa.

23 *Quando permittitur variatio, de qua intelligatur.*

¶Quartodecimò adstipulatur alius tex. in l. si quis iusiurandum. C. de reb. cred. quo innixus Bald. in auth. habita. col. 7. versi. primo dubitatur si scholaris, in fine huius quęstio. C. ne filius pro patre. scribit quòd in casibus in quibus permittitur variatio intelligitur tantùm de prima, ita scilicet vt non liceat iterum variare. Et id sequitur Ias. in l. prætor. §. si aliquando. col. 3. versic. tertio not. ff. de operis noui nunc. & in l. quicquid. col. 4. versi. item pro ista glos. ff. de verb. oblig. & in l. edita. col. 4. versic. & attende diligenter. C. de eden.

24 *De eadem re.*

¶Ex eóque dicit ipse Bal. vbi suprà, in ea quæst. quam facit glos. ibi, in verbo, optime, an si scholasticus semel elegerit vnum ex iudicibus ibi declaratis, poterit postea variare, quod posse ea glos. affirmat, vsque ad litis contestationem, per l. si conuenerit. ff. de iurisdi. omn. iudi. iuncta l. si cùm dotë. §. eo autem tempore. ff. solu. matr. Nico. autem Matth. & alij plerique negant, arg. l. j. in fi. C. de asser. tollen. Er hanc partem tenet ipse Bal. subiungens id quod suprà diximus, quod si permitteretur illi variare, non nisi semel permitteretur. Et sequitur Ias. in dicta l. quicquid. atque etiam in d. l. edita. quibus locis suprà citauimus.

25 *De eadem re.*

¶Et ex hoc singulariter consuluit Ioan. Calder. consil. xxj. cuius initium est, an laicus possit, titu. de iure patronat. quòd licet patronus laicus possit variare, intelligitur tamen, vt semel id possit facere, & non pluries. vt dicit istud clarè innuere iura de hoc loquentia, & alia quædam allegat. Et illum sequitur Philippus Dec. consil. cccccix. quæritur ex duobus præsentatis. col. 2. versic. secundo hoc probatur. vbi ex hoc dicit, variationem permissam, de primo actu tantùm intelligi, est tamen ibi error in nu. con. Calder.

26 *Positio, vel negatio, semel tantùm reuocanda.*

¶Decimoquintò quod autoritate illius text. in d. l. si quis iusiurandum. voluit Barto. non admodum dissimile, in l. post legatum. in princ. col. vlti. ff. de iis, quib. vt indig. quòd quis non potest nisi semel suam positionem, vel negationem reuocare, & idem dicitur voluisse ipse Bart. in l. vlt. ff. de prætor. stipul. vbi tamen non id dicit, sed illud, quod si promitto stare simplici tuo dicto, vel iuraměto, possum id reuocare antequàm tu declaraueris, per d. l. si quis iusiurãdum. Sed & id expresse voluit per eam ipsam l. Bal. in l. j. col. vlt. versic. quartus est si quis. C. de furt. vbi ex eo dicit generalius, quòd si quis reuocauit aliquem actum, vel rationem, non potest postea eam reuocationem reuocare.

27 *Mandatum, vt prouideatur de beneficio vacaturo, de quo intelligatur.*

¶Decimosexto, vt relinquamus tex. iuris ciuilis, & aliquid depromamus ex tex. iuris canonici, huc spectat tex. in c. si clericus. in princ. de pręb. lib. 6. vbi si simpliciter mandatum fuerit à Summo Pontifice alium prouideri de beneficio vacaturo, intelligitur de primo, ita vt si is pro quo mandatũ fuerat, negligens fuerit in primo beneficio petendo, consumpta, extinctáque sit ea gratia, ita enim ex eo tex. not. Domin. in ij. not. & Philip. Franc. post prin. versi. in tex. ibi aliam, vbi pro concord. adducit hunc nostrum §. hoc sermone. Sed aduerte quia ille tex. in d. c. si clericus. expresse loquitur, cùm mandatum est prouideri de beneficio proximè vacaturo, non simpliciter de vacaturo, ita vt nihil ad nostrum §. pertinere videatur, cùm expressum sit de primo: verùm omnes vbique eum tex. intelligunt, vti Domin. & Franciscus faciunt.

28 *Dispẽsatio ad duo beneficia, intelligitur de duobus primis tantùm.*

¶Decimoseptimò accedit tex. in c. ordinarij. ante fi. ibi, vel si ea quæ sic obtiner. & ibi glos. in verbo, ea quæ. de offic. ordin. lib. 6. ex quo non obscurè colligitur, quòd dispensatio ad duo beneficia, intelligitur de duobus primis tantùm. sed est expressior tex. in c. non potest. versic. illud autem. de præb. eod. lib. vbi & Ioan. Mona. post princ. & Archid. col. 2. in verbo, primis, id confirmant per nostrum hunc §. hoc sermone. quoniam, inquiunt, duobus primis obtentis, impleta est gratia, per eundem ipsum §. hoc sermone. cuius etiam §. autoritate. idem voluit Inno. in c. dudum. le ij. col. pen. & ibi quoque Hostien. Compostel. Bal. col. quoque pe. versi. dicit Inno. & alij, extrà de elect. Quod tamen intellige secundam ea quæ dicam inferius in xj. limitat.

29 *Dispensatio*

¶Decimooctauò in dicto c. non potest. per eum text. tradit Archid. ibi, vt à nonnullis citatur, licet in meo codice non inuenerim, quòd si Papa dispensauerit cum illegitimo, vt possit obtinere beneficium,

ficium,intelligitur de primò tantùm:ita vt si primum dimiserit,non poterit aliud vi illius dispensationis obtinere,veluti ea gratia,siue dispensatio per adeptionem primi sortita sit suum effectum, & ita dicit fuisse declaratum.

cū illegitimo, ut possit obtinere beneficium.

30 ¶Sed & hoc ipsum haud dubiè voluit idem Archid.in c.j.ad fi.de filiis presbyt.vbi id dicit pronunciasse Bonifacium Papam,& id sequuntur D.à Rota,qui & eam opin.dicunt receptam esse in curia,decisio.cccxxxix.incip. si legitimus.in j.dubio. in nouis.& Lucas Pen.in l.si quis decurio.col.2. versi.vnde secundum quosdam.C.de decur.lib.x.& non obscurè Bal.in c.innotuit.col.j.versi.quæro dispensatum est.de electio.vbi & ad hoc allegat hunc nostrum §.hoc sermone.& alia ex iuribus suprà citatis,& Philip.Franc.in d.c.non potest.col.vlt.de præben.lib.6.& Philip.Dec.consi.clxix.circa primum videbatur,col.j.& consi.clij.cùm reuerendissimus. col.2.nu.4.

Comprobatio eiusdem.

31 ¶Contrarium tamen tenuerunt Ioan.Mona.& Ioan.Andr.in d.illo c.j.ille col.2..in verbo, obtinere hic in fi.de filiis presbyter.& idem Ioan.And.in dicto c.non potest.in verbo,primis. de præben. lib. 6.Nam si illud verum esset,vt dicit Ioan.And.in posteriore loco,non tantùm hoc casu procederet. sed & aliàs semper,& in quocunque alio inhabili,& in quacunque irregularitate ex culpa , vel sine culpa,quod satis durum esset.Item si primum beneficium dispensatum pereat chasmate , aut alio modo,nónne summa esset iniuria,vt non possit habere secundum?& alia multa subdit ad huius opinionis defensionem:nec credit ipse Ioan.And.Bonifacium id pronunciasse, quia si id fecisset, id sciuisset Ioan.Mon.qui erat Cardinalis,& cum illo vixerat.Et idem voluit Petr.Anch.in dicto cap. non potest.col.j.versi.tertio not.& ibi quoque Domin.in §.j.col.2.versic.quòd si Papa dispensat.& Philip.Franc.col.vlti.super glo.in verbo,in primis.de præben.lib.6.& idem Anch.consi.cccciiij.tria dubia.col.3.versi.secundum dubium.

Qui contrariū tenuerint.

32 ¶Nec obstat (inquit Ancha.) dictū c.non potest.& alia similia,nam aliud est dispensare super inhabilitate personæ,quæ est species huius quæstionis : aliud super beneficiorum pluralitate , de qua loquitur d.c.non potest.& similia.Hæc enim personam respicit,& ideo est personalis, ideóque cum persona durat,sicut priuilegium personale.c.priuilegium.de reg iur.lib.6.nec dimissio primi beneficij reddit eum inhabilem,nec reducit ad statum primum inhabilitatis,quia remissio semel facta tolli non debet.c.si is qui prælatus.xxiij.q.4.nec spes melioris conditionis debet adimi.l.imperialis. in prin.C.de nupt.Et bene facit quod not.ipse Ioan.And.post Innoc.in c.vlt.col.j.in verbo, examinari.de translat.prælat.Dispensatio verò pluralitatis,vt subiungit ipse Petr. Anchar. non concernit principaliter personam,imo ipsam aliàs habilem præsupponit,sed concernit numerum beneficiorum,quod iuribus odiosum est, & ambitiosum,c.quia nonnulli.extrà de cler.non residen. & c.quia in tantum.de præben.lib.6.cum simi.non mirum ergo , si numerus duorum beneficiorum de primis duobus intelligitur,& ex causa restringitur ad illa duo prima , sicut nomen hæredis , quod ex sui natura protenditur non solùm ad primum,sed alios vlteriores.l.hæredis.ff.de verbo.sign. tamen ex causa restringitur ad primum,videlicet in dispositione non transmissibili ad hæredes,vt est vsusfructus.l.antiquitas.C.de vsufr.& dicemus postea.

De eadem re.

33 ¶Nec item obstat,vt & subdit Pet.Anch.in d.c.j.de filiis presby.quia fuit dispensatio super vno beneficio cum persona inhabili,licet enim non possit habere nisi vnicum, vt ibi dicit, tamen eo dimisso,successiuè vnū post alterum poterit habere,& sic plura,vt ibi not.Imo.nam semper iura considerant in dispositione causam proximam,& non remotam,vt not.in c.de cætero.de homic. & l.si mulier.ff.rer.amot.& l.rogasti.ff.si cert.pet.vbi dispositio iudicatur ex causa proxima non remota, sicut in hoc casu cùm Papa dispensat cum inhabili,super beneficiis obtinendis, persona venit principaliter in dispositione,in qua vnum venit beneficium,sed persona habilitatur ad ipsum. At cùm dispensatur vt possit obtinere duo,vel tria beneficia,hæc dispensatio concernit principaliter beneficia,non personam.Quod hinc patet,quia si iste esset aliàs inhabilis, propter crimen,& irregularitatem non posset vi dispensationis huiusmodi,beneficia consequi, quia Papa dispēsat super impedimento pluralitatis,& non inhabilitatis.Ergo submoto vno,alterū remanet.l.si non lex.ff.de hęr.inst. Et facit quod not.Spec.tit.de legato.§.nunc ostendendum.versic.xviij. quòd cùm dispensatur cum inhabili,debet de hoc fieri expressa mentio,nec sufficit generalis,maximè quia debet fieri cū causę cognitione:aliàs potius diceretur factum temerarium , quod agitur contra iura, quàm dispensatio etiam facta à sciēte,& dispensare valente,vt idem not.tit.de dispensatio.§.qualiter autem. versi. debet autem.& versi.dicunt autem quidam.& versic.nunquid ergo.Hæc Petr.Anch.

Responsio ad obiecta.

34 ¶Lapus autem,& post eum ipse Pet.Anch.ipse Domin.& Philip.Franc.in d.c.j.de filiis presb.hanc rem latius tractarunt.Nam aut Papa illegitimum legitimat, aut cum illegitimo dispensat,vt ipsi loquuntur.primo casu poterit habere aliud beneficium post primum, secundo casu non poterit:nam in primo illo casu vertitur fauor,ideo ampliandus.c.cùm dilectos.de dona.in secundo odium, ideo restringendum,vt in d.c.j.de filiis presby.& c.odia.de reg.iur.lib.6.Et facit (inquiunt) quod not.Io. And.in c.per venerabilem.super gl.ij.qui filij sunt legit.vbi ostendit legitimationem plus habere virium, quàm dispensationem.

opinio Lapi & sequacium.

35 ¶Sed & in dispensatione (vt subdunt) posset etiam distingui , quia aut cum illegitimo generaliter dispensatur,vt promoueri possit ad beneficium ecclesiasticum,aut specialiter:si generaliter, aut beneficium consequitur cum effectu, aut non : & primo casu non poterit dimisso primo aliud consequi, & ita obtineat Archidia.illa opinio.& facit cap. nos consuetudinem.xij.distinct. & cap.si quis

à pseudoepiscopis.j.q.j.& c.vlt.& ibi gl.j.xxxiij.q.ij.Secundo casu,aut fuit in culpa, quia recepit iniustè primum beneficium:vel etiam iustè,sed sponte.vel dissimulanter illud prætermisit, fortè vberius aliud expectans,& tunc quoque non poterit secundum consequi.c.eum qui.de præb.& c.damnum.de reg.iur. Aut non fuit in culpa, & tunc poterit secundum consequi, quia dispensatio debet intelligi cum effectu.c.relatum. de cler.non resid.& c.in bis.de verbo.sign.& §.hæc autem verba.de pœnit.dist.j.& facit quod not.Io.And.in c.in literis.extrà de offi.deleg.& in c.cùm in multis.in glos. de rescr.lib.6.& secundum id intelligenda est opinio Ioan.And.in d.c.j.de fil.presbyt.

36 ¶Si autem,vt & illi inquiunt, dispensatum fuerit specialiter de obtinendo certo aliquo beneficio tunc non poterit aliud obtinere. Neque enim dispensatio de re aliqua certa, & expressa ad aliam trahi potest.c.cùm olim abbas.extrà de offi.deleg.& c.susceptum.de rescrip.lib.6.& c.quamuis.le j. & c.cui de non sacerdotali.de preb.eo.lib.6.Nam & hinc dispensatio super vno matrimonio, non trahitur ad aliud,d.c.vlt.xxxiij.q.ij.& c.si autem.& ibi glo.pen.xxxvj.q.ij.Et id quoque in dispensatione certi beneficij,vt ad id aliud non trahatur,voluit Ioan. Andr.in d.c.non potest. & ibi Philip. Franc.de præben.lib.6.& Pau.Eleaz.in d.c.j.de fil. presbyt.lib.6.

37 *Corroboratio eorundem.* ¶Adiiciunt Lap.Petr.Anch.Domin.& Philip.Franc.in eo ipso c.j.de filiis presby.lib.6.quòd si cum aliquo dispensatum fuerit super primo beneficio vacaturo,si illud beneficium alteri deberetur,ipse dispensatus obtinebit aliud beneficium,quod post illud proximè vacabit alteri non debitum,& ita erit veluti sibi primum, cap.cùm in ecclesia. de præben.libro 6.& ita intelligendum est. d.cap.j.de filiis presbyter.

38 ¶Addunt item & aliud Ioan.And.& post eum Philip.Franc.in d.c.non potest.quòd si tenor dispensationis huiusmodi sit,vt possit ad ordines,& beneficia promoueri,tunc propter hoc plurale (beneficia) non haberet locum opinio Archid.quia successiuè poterit habere plura beneficia,non obstante d.c.j.de fil.presby.quod loquitur de beneficio in singulari.Subiungit tamē ipse Philippus Franc. quòd talis dispensatio intelligeretur de duobus primis beneficiis, per rationem d.c.non potest. cui adstipulatur c.si is cui.eo.tit.non autem quòd successiuè dimissis duobus primis possit alia duo habere,quia repugnaret tex.in ipso c. non potest.

39 *Dispensatio sua natura odiosa, & restringenda.* ¶Decimonono quia ille tex.in d.c.ordinarij.de offic.ordi.lib.6.& in d.c.non potest. de præb.lib.6. loquuntur in dispensatione,quæ sua natura multùm odiosa est,& propterea restringenda.c. odia.de reg.iur.eo.lib.6. ideóque ne illud quod ex illis diximus,videatur solùm in ea re procedere, accedat superioribus tex.minimè loquens in dispensatione,in c.mandato.& iterum in c.si clericus.eo.tit.de præben.lib.6.vbi si Papa simpliciter mandat alicui prouideri de beneficio vacaturo,intelligitur de primo,& non de aliis,& hoc ita not.Domin.& Philip.Franc.in d.c.si clericus.in princ.ille,in iij.not. hic in ij.Quod hinc fit,vt illi subdunt, quia dispositio simpliciter emanans, intelligitur de primo actu,& allegat Franc.hunc §.hoc sermone.

40 *Interpretatio obscuri non potest fieri nisi semel.* ¶Vicesimò quod voluit glo.relata ad tex.in l.quicquid astringendæ.in princ.in glos.magna. in verbo,secundum promissorem.ad medium.ff.de verb.obli.quòd declaratio, siue interpretatio alicuius obscuri,vel ambigui non potest fieri nisi semel:tanquam scilicet permissio declarationis, intelligatur de primo tantùm,& id not.& dicit singularissimum Bar.ibi col.2.versi.sed pone quod semel.& eam quoque ibi sequuntur Ange.qui dicit sing.col.2.versic.secundo modo legitur.& Rapha.Com. Imo.circa medium.ibi,item not.quòd postquam,& iterum col.2.versi.in ea gl. sed hic Paul.Castr. col.vj.qui & illam dicit singu.& ad hoc dicit semper allegari,Alex.qui dicit perpetuò notandum, col.3.versi.ex qua habes,Fran.Are.qui & illam dicit sing.col.2.ver.in gl.postea,& Ias.col.3.versic.in ea glos.ibi & iterum velit.& præterea Bar.in l.inter stipulantem.§.j.in fi.& ibi etiam Ang.qui dicit sing.col.vlt.versi.cùm igitur per hæc signa.& Imo.col.2.vers.nē adde quod voluntas.ff.de ver.obl. & Bal.in l.de die.in prin.col.vlt.ff.qui satisd.cog.& in l.si quis intentione ambigua.col.2. versi.item quæro vtrum ista interpretatio semel facta,vbi dicit sing.eam gl.& ibi quoque Ang.qui & eam dicit sing.& ipse Bal.in l.vlti.col.2.versic.sed hic quæro.ibi,notabile est.C.de codic.vbi ex hoc dicit, libello semel declarato non esse locum pœnitētiæ,idque probari ex eo tex.& ibi sequitur Alex. col. j.in fi.& Ias.col.iij.versi.secundò ex eodem verbo.C.de codic.& idem Bal.in c.j. col.pen. versic.sed numquid semel.de constit.vbi dicit eam gl. not.& sing.& ex eo dicit,quòd rei declaratæ nihil adiici potest,nec detrahi,& in c.vlt.col.vlt.versi.idem dicimus.de translat.episc.vbi dicit singu.ad hoc, vt primæ interpretationi standum sit,non cęteris,& in c.dilecti.col.vlt.versi.nam qui declarat.de iudi. vbi item dicit sing.in id,vt qui declarat,pœnitere non possit.& rursum idem Bal.in c.in præsentia. col.4.versi.sed hic quærit gl. de proba.vbi & illam dicit ad hoc sing.vt interpretanti non sit licitum pœnitere,& in c.fraternitatis.col.j.versi.pone in causa prima.de testib.vbi etiam dicit sing.ad id, vt qui semel declarauerit,non possit se corrigere.Pet.Anch.in c.si compromissarius.col.2.vers.vltimò quia tex.dicit,de elect.lib.6.vbi eam gl.dicit not.& ibi quoque Domin. in §.si verò. post medium, versi.& per prædicta.vbi dicit sing.& Matth.Mathesilla.not.172.not.quòd vbicunque. & Francis. Curt.senior consi.xxvij.magnificus vir dominus,in iiij.dubio,col.eiusdem dubij.iij.versic.sic de directo.vbi & illam dicit sing.& Ias.in l.ex pluribus.post medium.ff.de verb.oblig.& in l.edita. col.4. versic.sic in simili.C.de eden.Lanfran.in repet.c.quoniam contra falsam.in verbo, interlocutiones. col.6.de probat.Ant.Corset.in suis singu.in verbo, sententia interlocutoria.

41 ¶Contrarium tamen tenuit Matth.Mathesilla.sibi.contrarius in eodem opere, not.198.eodémque

penul.

penul.incip.nota quòd facultas,per tex.quem dicit è diametro esse contrarium ei sententiæ, in d.l. qui ex pluribus.& ibi gl.vlt.Et licet Bart.ibi dicat,quòd loquitur in electione, in qua variare licet, non in declaratione,id tamen vt dicit Matthæus,non videtur esse verum, quia ibi stipulatus fuit fundum Seianum,& promittens habebat plures fundos huius nominis, & sic partes ibi senserunt de certo fundo,sed de quo incertum erat:& sic ibi propriè opus erat declaratione,& tamen glos.ibi vult,quòd sæpius possit variare. Verùm Ias.in d.l.qui ex pluribus. post multos alios ostendit ibi locum esse electioni,& non declarationi,vt ibi videre poteris. Ex quibus intelligis,ex multorum sententia,aliud esse in electione,quàm in declaratione,vti etiam videre poteris apud Imo.in d.l. quicquid.ff.de verb.oblig.de quo vide quos nos citauimus suprà nu.17.verum quia sunt. Qui contra te merunt.

42 ¶At superiori sententiæ adstipulatur,quod Bal.scribit in l.hac lege.quæ est ij.col.ij.versic.sed nunquid si semel.C.de sent.ex breuic.recit. quòd si semel iudex interpretatus fuerit suam sententiam, non poterit iterum interpretari:quia interpretatio non potest fieri nisi semel,per nota.in d.l.quicquid astringendæ.de verb.oblig.quod ipsum voluit Bar.in d.l.inter stipulantem.§.j. in fi.ff. eo.titu. Ange.qui etiam dicit sing.in l.quod iussit.post medium.ibi, item interlocutoria. & ibi quoque Rapha.Co.& Imo.qui tamen mutat,col.ij.versi.item fallit secundum,& Alex.col.4.versic.secundò fallit in interlocutoria.ff.de re iudic.ipse Imo.in l.ab executore.in princ. col.4. versicu. potest quæri iuxta prædicta.ff. de appel.

43 ¶Et in hac quoque sententia fuerunt Alex.& Iason in d.l.quicquid astringendæ.vbi suprà, id tamē intelligentes post Ang.& Com.ibi,in sentētia diffinitiua,secus in interlocutoria, quam potest iudex non semel,sed sæpius,& vt loquitur Ang.millies reuocare:ideóque etiam sæpius declarare,vti etiā dicit Imo.in d.l.quod iussit.col.2.versic.item fallit.& ibi quoque Alex.vbi suprà,vbi tamen id optimè declarat,vt videbis apud eum,& Corset.in d.sing.sententia interlocutoria.

44 ¶Sed & id postremum,vt scilicet iudex possit sæpius eam sententiam reuocare,nonnulli intelligūt, vt bis tantùm possit reuocare,& non vlteriùs. Et ea fuit sententia Bart.post Dyn.in d.l.quod iussit. col.3.versi.quæro an iudex possit pluries.& aliorū ibi,& Cano.in c.cùm cessante.de appel. Sal. post Dyn.in l.post sententiam.col.vlt.versi.quintò quæro quoties.C.de senten.Ant.in c.fraternitatis.col. pe. versi.quintò quæro.extrà de frigid.& malefi.post gl.ibi,in verbo, fornificatio.in fi.

45 ¶At sunt qui è diametro tenent contrarium,videlicet non posse iudicem, nisi semel suam sententiam reuocare,& in his Petr.Bezu.in d.l. quod iussit.vbi id dicit seruari in practica,& hoc de iure posse sustineri,dicit Iason ibi,col.antepe.versi. tertia fuit opinio,quamuis (inquit) communiter teneatur contrarium.

46 ¶Quinetiam illud quod supra diximus,interpretationem,siue declarationem, non nisi semel fieri posse,intelligunt Ange.& Alex.in d.l.quicquid astringendæ.procedere, nisi quando destructio voluntatis ad interpretātem spectaret,verbi gratia,in testatore cuius voluntas ambulatoria est vsque ad mortem,l.quod per manus.ff.de iure codic.& l.quòd si iterum.ff.de adim.leg.nam interpretabitur testator quoties voluerit,l.hæredes palam.§.sed & si notam.ff.de test.& nos quoque iterum dicemus infrà in xxxij. limitat.

47 ¶Vicesimoprimò quod scripsit gl.in d.l.duobus.§.si ei qui.in verbo,exhibuerit.ff.de iureiur quòd si quis promiserit præsentare quempiam accusatum,intelligitur de prima præsentatione tantùm, ita vt si semel eum præsentauerit,liberetur.quam gl.ibi ponderant Bened.Plumb.& Pau.Cas.qui eum §.legit cum §.quòd si reus.col.vlt.versi.vltimò est hic vna.& Alex.in fi.& Ias.col.j.versic. super hac prima parte. Et hoc quoque voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de accusat.in iij.parte.§.vlt.vers.sed quid si fideiussor.Pau.Cast.in l.ij.§.in fideiussorem.qui est vlti.ff.qui satisd.cog.Alex.in addit. Bart. in l.græcè.§.j.ff.de fideiuss.vbi dicit eam glos.esse menti tenendam, & in id citat hunc nostrum §. & consi.xvj.breuiter in casu præmisso.col.j.nu.5.lib.4.

48 ¶Licet contrarium tenuerit Roma.in d.§.si ei qui.statim post prin.& in l.si finita.in prin.col.j. nu.4. ff.de damno infect.& in d.l.ij.§.vlt.col.ij.versi.secundo pono.ff.qui satisda.cog. & in prioribus quidem locis per tex.in l.si seruus hæreditarius.ff.de diuer.& temp.præscrip.per quem probatur hanc promissionem tum demum lata sententia,aut finita instantia perimi,& in iisdem quoque locis, atque etiam in postremo,alias multas rationes addit,quæ tu videre poteris. Et ante hunc Lucas Pen. latè in l.si quis decurio.col.2.versi.accusans quidam.C.de decur.lib.10.per text. quem dicit expressum in l.si ita stipulatus à Seio.ff.de fideiuss.& l.nouissima.ff.iudic.solui.& multa alia iura, quæ ibi videre poteris.Sed id tamen quomodo sit intelligendum,vide Pau.Cast.in d.§.in fideiussorem. & omnino Iaso. in d.§.si ei qui. col.pe. versic.ex prædictis.

49 ¶Quid autem si quis promisit præsentare toties quoties, vel ad voluntatem eius cui promittitur, an erit in infinitum obligatus,quod plerique contendunt:an bis tantùm,quod nonnulli volunt.vide Bart.in l.si quis reum.col.j.versi.circa hanc legem.& Ange.in l.ij.versi.item adde aliam.ff,de custo. reor.& omnino in d.l.si finita.in princ.circa medium.& ibi Imo.col.j.versi.& per hoc ipse infert.& Rom.etiam in prin.col.j.& Alexan.latè,col.j.& ij.ff.de damno infect.& eundem Ange. in l.oratione.ff.de feriis.in quibusdam lect.Lucam Pen.in d.l.si quis decurio.col.4.versic. item clarè videtur. C.de decurio.lib.10.& Matth.Afflict.decisio.Neap.46.dicit regia pragmatica. & quæ dicam infrà in xxvj.limitat.Et in perempta instantia teneatur,vide eundem Ange.in dicta l.græcè.§.& post litem.ff. de fideiussor.

¶Vicesimo

50 ¶Vicesimosecundò quod voluit alia glo.iuris canonici in c.causam.in verbo,recipi.quæ est vlt.extrà de electio.quòd si moniales contulerint electionem suæ abbatissæ in episcopum,qui semel de vna prouiderit,non poterit amplius aliam dare,consumptáque est ipsius facultas siue bene & vtiliter,siue male & inutiliter prouiderit,per multa iura, quæ ibi allegat.& eam sequuntur.Host.ibi col.ij.versi.quid si elegit malam.Card.Flor.col.2.versi.quæro si iste episcopus.Pet. Ancha.ante fin.ibi,quærit gl.fin.Anto.etiam ante fi.& Imo.super eadem illa glo.vlt.& Panor.col.vlt.super eadem quoque glos.Et id vt plerique omnes dicunt,approbatum est per c.si compromissarius.eo.tit.lib.6.trahúntque in id,quod postea dicemus in j.limit.num.xxxix.incip.declara quarto,& multis seq.quia scilicet hic compromissarius non suo iure innititur,sed alieno.

51 ¶Vicesimotertiò quòd voluit gl.in c.gratia.in verbo,eligas.quæ est vlt.de rescri.lib.6.quòd in casu illius c.in fi.si quis semel vnum beneficium elegerit,cõsumpta est electio,nec poterit eligere aliud,per c.vlt.eo.tit.& c.j.de postul.& idem voluit Archid.in eo.ipso c.gratia.col.2.versic.sed quid si elegit vnum. per multa alia iura ibi allegata,de quo etiam vide Ioan.And.ibi,col.2.in glos.vlti.& Pet.Anch.col.2.versi.quæritur vnũ,iste.& Pet.Anch.consi.ccxiiij.Franc.col.2.versi. iudicatur ad idem.& Roma.consi.cccxxix. præsens consultatio. in primo dubio.

52 *Similiter consumpta est collatorũ electio, si ex duobus in cæteris æqualibus alterum semel elegerint.*

¶Vicesimoquartò alia gl.in c.duobus.quod est pe.in verbo,eligere.eo.titu.de rescrip.lib.6.quæ in casu illius c.disponẽtis,vt si duo super simili prouisione sibi facienda, in eadem ecclesia literas vna die obtinuerint,nec appareat vter eorum prior impetrauerit,& ambo simul pręsentauerint,sintque in cæteris æquales:hi ad quos receptio,& collatio pertinet, ex eis alterum quem voluerint eligere teneantur.Dicit ea gl.quòd si semel elegerint,consumpta est eorum electio,nec in electi pręiudiciũ variare postea poterunt,per c.publicato.extrà de elect.& c.j.de postulat.præla.lib.6.de quo nos dicemus infrà in xxiij.limit.& alia iura ibi allegata.Et id satis probat tex.in d.c.si duobus.cùm subditur,quo electo alius omnino careat impetratis.Et id sequitur ibi Petr.Anch. col.2.versic.item not.quòd per electionem & Domi.col.vj.super ea gl.& Philip.Franc.col.2.super eadem gl.vbi & id dicit procedere post Bal.etiam si prior clericus consentiret,quia electio consumpta est, per l.si is qui Stichum.ff.de procur.Et ipse Pet.Anch.consi.ccxiiij.Franc.col.2.versi. octauo inducitur.

53 *Idem in duobus procuratoribus,insolidũ constitutis ad eligendum.*

¶Vicesimoquintò,quod item in non absimili casu scriptum est ab alia glo.in c.si quis iusto.versic.verùm si ambo.in verbo,elegerit.de electio.lib.6.quæ item in casu illius c.quo disponitur,vt si duo procuratores insolidum constituti ad eligendum simul concurrant,& postulent se admitti,non audiuntur,sed is tantùm,quem capitulum elegerit. Dicit ergo ea glos. quòd si semel alterum elegerint,ita consumpta est electio,vt variare non possint,per c.vt quis duas.eo.titu.& lib.& c.j.in fin.de postul.prælat.eo quoque libro.Et eam glos.sequitur Domin.ibi in princ.col.2.& Petr.Ancha. dicto consi.ccxiiij.col.2.versic. simili dicatur.

54 *Gratia alicui concessa, ut ei prouideatur de præbenda.*

¶Vicesimosextò quod voluit & alia glos.in c.ne captandæ.in verbo,causa subsit,de conces.præben.lib.6.quòd gratia alicui à sede apostolica cõcessa,vt ei prouideatur de præbenda,dignitate,vel personatu,aut alio beneficio,intelligitur de primo,nec is cui ea gratia concessa est, admittitur ad secundum,nisi ex causa,per c.quia cunctis.ad fi.& c.executor.eo.tit.& lib.& ibi Ioan.And.tum in verbo,prouideri.tum super gl.j.Pet.Anch.col.2.versi.quærit Ioan.Andr.& Philip.Franc.col.2.nu.7.

55 *Rescriptũ de prouidendo alium de dignitate.*

¶Vicesimoseptimò quod & proximum est,quod tradit item alia glo.in c.quia cunctis.quod est j.in verbo,causa.de conces.præb.lib.6. quòd rescriptum de prouidendo alium de dignitate vacatura, quam is duxerit acceptandam,intelligitur de prima, non etiam de secunda,nisi ex causa, tanquam scilicet consumpta sit ea acceptatio prima per eum facta, per eum text. & l.apud Iulianum.ff.de optione leg.& idem ibi voluerunt Imo.qui & illud cap.legit in lect.decretal.col.pe.in verbo,voluntatibus.versi.sed quæro vtrum semel.& ibi item Ioan.Mona.col.vlti.versic.sed quid si in rescripto.vbi & ad hoc certè c.ex parte.le j.de offi.deleg.& c.si clericus.de præben.lib.6.& ibi item Archid.in fi.& c.gratia.ad fi.eo.tit.de rescrip.& Bald.consi.ccxxviij.per sanctissimum. lib.4.

56 *Qui semel acceptauit beneficium, uel lapso termino quem episcopus illi præfinuit &c.*

¶Vicesimooctauò quod in non absimili casu voluit ipse Ioan. Mona. in c.si tibi. col.vlti. in verbo,assignet.de præben.lib.6.loquens in casu illius cap.vbi si absenti ab episcopo conferatur beneficiũ, non poterit episcopus id alteri conferre,etiam ante istius absentis acceptationem,sed episcopus poterit illi assignare terminum competentem,intra quem acceptet,& eo lapso si non acceptauerit, alteri id liberè conferet.Dicit autem ibi Ioan Monac.quòd si semel acceptauit,vel non acceptauit, variare non potest,per l.apud Iulianum.ff.de optione leg.& l.serui electione.ff.de legat.j.& sequitur Ioan.Andr.in dicto c.si tibi. col.2. item scias in nouella.

57 *Testator iubẽs aliquid fieri in die sui obitus, quomodo intelligatur.*

¶Vicesimononò quod à Cyno traditum est in l.cùm pater.§.pater certã.ff.de lega.2.in addit.quòd si testator iussit celebrari tres missas in die sui obitus,sufficit illas semel celebrari primo illo die obitus,nec cogendum hæredem aliis sequentibus facere celebrari, & idem ante eum tenere videtur Pet.à bella Pert.& post eum Bart.& Alber.in l.cùm quidam.quæ est pen.ff.de annuis lega.

58 ¶Verùm Imo.in d.§.pater certam.paulò ante fi.tenet contrarium,per tex.in ea ipsa l.cùm quidam.cum ibi nota.neque huic sententiæ suæ obstare dictũ §.pater certam.quia ibi fauor dotis suadet verba referri ad primam vicem, hìc autem fauor animæ,& piæ causæ suadet contrarium:tanquam scilicet ipse Imo.id omne ex fauore negotij metiatur,de quo postea dicemus in iij.limitat.

59 *Mandatum*

¶Tricesimò quod scriptum reliquit Ioan.Mona.in cap.si pro te.versi.quæro primo.& ibi post eum Domin.col.j.de rescript.lib. 7. quòd si Papa mandauerit alicui prouideri de beneficio, si ad id accesserit

cefferit confenfus epifcopi,intelligitur de primo ipfius confenfu,vel diffenfu: nam fi primum expreßè diffenferit,poftea autem confenferit, non prodeft impetranti,per hunc noftrum §. hoc fermone.& alia ex iuribus fuprà allegatis.Et id quoque fequitur Bal.in l.vlt.ad fi.C.qui bon.ced. poff. vbi id limitat fecundum ea quæ dicam infià,in xviij.limitat.

alicui conceffum,fi acceſſerit confenfus epifcopi, de quo confenfu intelligatur.

60 ¶Tricefimprimò quod & ab eodem Io.Mona.traditum eft in e.cùm expediat.col.j. verfic. item in hac forma.de elect.lib.6.quòd conftitutio loquens de fcrutinio,vel communi electione, intelligitur de primo actu,vel cafu,non de fecundo,per l.enm qui calendis ff.de verbo.oblig. & hunc noftrum §.hoc fermone.& l.fideicommiffa.§.fi quis decem.ff.de lega.iij. Ex quo infert ad cafum illius cap. vt fi votis inquifitis apparet,nullam partium deueniffe ad maiorem partem totius capituli,fed ante electionem communem acceſſerunt tot voces,habenti maiorem partem,refpectu minorũ,quod habet maiorem partem totius capituli,non poterit procedi ad electionem cõmunem, & ibi fequitur Ioan.And.poft princ.in verbo,confenferit.& Pet.Anch.paulò ante fi.& Domin.col.j.verfic. fed pone quòd nulla pars.

Conftitutio loquens de fcrutinio,intelligitur de primo actu.

61 ¶Tricefimofecundò quod poft alios antiquiores fcriptum reliquit Archid.in c.fi cui.in verbo, contradictores.de præb.lib.vj.quòd poteftas alicui conceffa mittendi alterum in poffefsionem,& eum tuendi in ea poffefsione,expirat eo femel inducto,& remoto omnino primo impedimento, quod obftabat.Ideóque fi poftea ille turbatur,debet adire iudicem ordinariũ.Et fequitur Petr.Anch. qui & hoc latè difputat, ibi col ij.verfi.quærit hic.Archi.& Io.And.in c.pro illorum.col.j.in verbo,contradictores.extrà eo.titu.& Panor.qui id refert ad regulam noftri §.hoc fermone,in tractatu Bafilienfi,incip.quoniam veritus.in j dubio.col.xviij.verfi.fexta ratio quare alius locus. Sed tu tamen de hoc vide amplius ipfum Archid.Ioan.And.& Pet.Anch.vbi fuprà & Domin.in d.c.fi cui.

Poteftas mittendi aliquem in poffefsionẽ, expirat eo femel inducto.

62 ¶Tricefimotertiò huc fpectat quod fcribit idem Anch.in e.fi propter.col. vlt. & ibi quoque Ioan. And.col.item vlt.fuper vlt.gl.& col.iiij.verfi.ex glo.igitur habes.de refcrip.lib.vj.fi quis emerit fimpliciter iactum retis.intelligitur de primo tantùm,etiam fi in eo nihil pifcium captum fuerit. Et ita intelligitur quod fcribitur in l.nec emptio ff.de contrah.empt.& l.nam hoc modo. ff.de hæred. vel actio.vend.& in l.fi iactum retis.ff.de actio.emp.& fequitur Fely. qui & ad hanc noftram regulam id refert in d.e.ij.col.iij.verfi.fi promitto iactum retis. de treug.& pace.

Emens fimpliciter iactũ retis, de quo intelligatur.

63 ¶Tricefimoquartò quod & tradunt ipfi Archi.Ioan.And. Domin.& Fely.in illis iifdem locis, quòd fi promiferim cuipiam feruire per annum,& aliquo illius primi anni tempore, valetudine impeditus fuerim,nec illi feruire pofsim,non tenebor altero tanto tempore fecundi anni ei feruire, per l. cùm quæritur.§.item fi hæredi.ff.de fideiuff.aut vt in alus Codicibus legitur de fideicom.libet. fed in neutro loco eft lex eius initij,verùm eius rei eft tex.in l.cùm hæres.§.Stichus fi hæredi. ff.de ftatulib. (vide ibi glo.) & facit tex.in l.ftatuliberos,quæ eft iij.§.fi ita fit libertas.ibi, poftea intra quinquennij tempus.eo.titu.

Promittens feruire per annum &c.

64 ¶Tricefimoquintò quod & illis rationibus fcribunt iidem Archid. Ioan.And. Domin.& prætereà Philip.Franc.in cafu illius e.fi propter. cum fcilicet à Summo Pontifice conceffum fuit epifcopo, propter debita ipfius perfoluenda,vt fructus primi anni beneficiorum fuæ diœcefis,intra quinquennium vacaturorum,percipiat, fi fructus primi illius anni,aut nulli fuerunt,aut chafmate perierunt, cõfumpta eft omnino gratia,nec poterit epifcopus alterius anni fructus percipere. Et ad hoc quoque nonnulli eorum allegant l.cùm certus ff.de triti.vino & oleo lega. vbi fi certus numerus amphorarum vini,ex eo quod natum effet ex tali fundo,& minus natum effet,promiffus eft, non amplius debetur quàm quod natũ eft eo anno,nec cæteris annis fuppletur. Et ex hoc affumunt, quòd cum teftator legat fructus primi anni,fi nil nafcitur eo anno,non fuppletur annis fequentibus. Tu tamen vide tex.qui videtur effe contrarius in l.ex eo vino.eo.tit.& in l.legatum. §.j. & l.liberto.§.j. ff.de annuis leg.& l.Lucius.ff de alim.& ciba.leg.& l.Firmio.in prin.ff.quando dies leg. ced. Sed tu ad hanc antinomiam tollendam.vide glof.in eis locis.

Fructus beneficiorum primi anni epifcopo concefsi, quomodo intelligantur.

65 ¶Tricefimofextò quod à Spec.traditum eft in tit.de arbitro.§.excipitur.verfi.fed quid fi fuerit actũ in compromiffo,quòd fi data eft poteftas prorogandi terminum compromifsi, intelligitur de vna, & prima prorogatione,per tex.in hoc noftro §.hoc fermone.& alia iura.& cum eo tranfit Io.And. ibi,in addi.& idem voluit Bal.in c.olim ex literis.col.ij.verfi.ibi,& iterum,de refcrip.vbi tamen intelligit fecundum ea quæ dicam infrà in j.limitat.& rurfum idem Bal.in e.vlt.col.antepen.verfi.dubitabatur.ibi,fi autem dictum eft.de confue.& confi.ciiij.dilatio prorogatiua.poft prin.lib.iij. vbi & ad hoc citat hunc noftrum §.Alexan.confi.lxx.vifo confilio aliàs per me reddito,col.ij.verfic. fecus autem fi iftud effet.lib.ij.Soc.confi.cxvij.vifa & diligenter.col.j.verfi.his tamẽ non obftantibus.lib.j. Fel.in d.c.ij.col.ij.verfi.fimiliter fi eft dictum.de treug.& pac.Iaf.in d.l.diuortio.§.quod in anno.col. iij.verfi.duodecimo facit.& in d.l.in duobus.§.fi ei cui.col.j.verfic.item per illum tex.& iterũ col.ij. verfi.vltimo facit.& Philip.Dec.in c.fua nobis.col.j.fuper gl.j.de appel.& confi.ccccxij.cùm reuerendifsimus.col.ij.verfi.ex quo infertur.& confi.dcix.quæritur ex duobus.col.ij.nu.6.

Poteftas prorogandi compromiffum,intelligitur de una & prima prorogatione.

66 ¶Contrarium tamen tenuit Roma.licet neminem (inquit) alium contradicentem repererit, in l.ij. ebat.penul.verfic.fed ftat circa hoc.ff.de re iudic.& poft eum Georg.Nat. in repet.clemen.j.col.lxj. verfi.in arbitro autem.de verbo.fignific. Nam vt inquiunt,cùm poteftas prorogandi fit indefinitè conceffa,ea æquipollet vniuerfali.l.& fi pluribus.ff.de lega.ij.& l.j.§.cùm vrbem.ff.de offic.præfect. vrb.& cap.vt circa.de electio.lib.vj. Prætereà quia videmus arbitrum,qui non potuit intra tempus

Qui contradicant.

præftitutum

præstitutum iudicare, cogi de nouo arbitrium suscipere, l.aut si qua alia causa.§.vlti.cum l. præced. ff.de arbitr. Ergo multo magis id sua sponte facere potest, si partes consentiant, nam aliud esset si dissentirent.l.arbiter ita sumptus.eo.titu. Et respondet ad huue nostrum §.hoe sermone. & similia iura, secundum ea quæ dicam infrà, in iiij.limitat. vbi & eosdem citabo.

De eadem re.

67 ¶Subdunt autem ipsi Roma.& Nat. quòd si non expediret prorogationem fieri, tunc arbiter non posset vlterius prorogare, quia id facere videretur differendæ litis causa, cùm non valeat præceptum arbitri, quo inducitur litis non necessaria dilatio, l.non distinguemus.§.quæsitum.versi.ne fuerit.& ibi Barto.ff.de arbit. sicut partibus volentibus dilationem prorogari, vbi id non necessarium est, non tenetur arbiter assentire.dicta l.non distinguemus.§.dies.secundum vnum intellectum gl. similiter eadem ratione, non tenentur partes consentire arbitro, id nulla necessitate cogente facienti assentire. Denique compromittentes in ipsa facultate prorogandi, præsumuntur in dubio habuisse intentionem conformem naturæ compromissi, vt de contrahentibus dicitur in l.diuortio. §.si fundus (aliàs est lex) si fundus in dotem.quæ est 8.ff.solu.matr.& l.si pignore ff.de pigno.actio. sed natura compromissi est, vt faciat finem litibus, non vt lites & superfluas dilationes inducat.l.j. & quanuis.ff. de arbitr.

Pœna adiecta in promissione offensæ non faciendæ.

68 ¶Tricesimoseptimò quod à Ioan.And.scriptum est in addit.ipsius Specu.in rub.de treuga & pace. ad fin.vt à multis citatur, quòd pœna adiecta in promissione pacis seruandæ, siue offensæ non faciendæ, intelligitur de prima offensa, non etiam de cæteris, nisi expressè dictum fuerit, quòd pœna toties committeretur, quoties contrà factum fuerit, per l.si duo.§.j.ff.de arbitr. Et hanc sententiam sequitur Roma.consi.clv.præmissum laudum.col.vlt.versi.vltimo dum quæritur. & Alexan.consi. cxv.viso themate suprascripto.col.iij.versic.nec his obstat.libro iiij.vbi tamen dicit, quòd legendo semper secutus est opinionem aliorum contrarium tenentium, tanquam communem, non Ioan. And. Tu illum vide in l.qui insulam.col.ij.versic.dicebat etiam signanter.ff.de verbo. oblig ne hic diutius immoremur.

69 ¶Tricesimooctauò quod voluerunt Domin.Rot.decisio.xxij.cuius exordium est, nota quòd vbi ordinarius, in antiq.quòd si episcopus habens potestatem nominandi aliquem in prima sui creatione, vt recipiatur in canonicum & in fratrem nominet aliquem qui acceptet, & postea is nominatus renuntier, non poterit amplius episcopus alium nominare, argu.l.apud Aufidium.ff. de optione leg. & not.ab Archidia.in c.cùm in multis.col.2.super verbo, exprimat.in princ.de rescrip.lib.6. & in c. gratia. in fi.eo. tit.

Licentia data monacho, ut possit esse procurator, quomodo intelligatur.

70 ¶Tricesimononò quod à Calderino disputatum est, & decisum in sua disput.incip. ex octo studentibus.col.4.ibi, prima licentia, quòd licentia data monacho, vt possit esse procurator, intelligitur de prima vice tantùm, vti etiam licentia data clerico vt se absentare possit, ita enim nostri loquuntur. Atque etiam licentia data parrochiano, vt possit alteri quàm proprio sacerdoti cõfiteri, & sic de similibus, & ita illum refert, & sequitur Fel.in d.c.ij.col.ij.versi.licẽtia data monacho.de treug.& pac.

Incarcerati iussi relaxari.

71 ¶Quadragesimò quod latè & scienter etiam disputatum est, & conclusum à Signo.Homod.consi. xcvij.hoc initio, quæstio disputanda proponitur, aut vt alij allegant, Mediolani est cõsuetudo, quod quidam, consi.est viij.illius disput.quòd si princeps propter publicã aliquam lætitiam, iusserit omnes incarceratos ab officialibus è carcere relaxari, intelligitur de prima relaxatione: ita vt si quis primùm relaxatus fuerit, & iterum pro delicto fuerit carceribus mancipatus, non debet amplius relaxari.& sequitur Ias.in d.l.diuortio.§.quod in anno.col.iij.versi. quintodecimò vltra.ff.solu. mat. vbi tamen corruptè citatur Signor.ex consi. xxxvij.

Duo simul accedentes ad brauium.

72 ¶Quadragesimoprimò quod voluit Alber.Rosa.in prima parte tractatus statutorum, quæst.cvij.incip.prædicta etiam faciunt, quòd si fuit propositum præmium ei qui primus accesserit ad brauium (ita enim nostri vocant, post interpretes noui testamenti, certaminis cursus precium) & duo simul accesserint, neuter eorum habebit præmium, per multa iura ibi allegata. Nec iterum curretur, quia de primo tantùm cursu iam peracto intelligendum est, per tex.in d.§.hoc sermone. Nisi (inquit) ex noua voluntate eorum, qui id præmium proposuerunt, arg.l.si fuerit.ff.de reb.dub.& l.matrimonij. ff.qui & à quib.& dicit hanc opinionem esse de stricto iure veriorem, licet consuetudo aliter obseruet, vt scilicet iterum currant. Sed tu hìc omnino vide quæ in hac re scripsimus in tract. Primigenior.in xvij.q.in j.opin.nu.23.concinit & his, & in iiij.opin.nu.10.& quod plurimi.

Facultas concessa ingrediendi monasterium monialium.

73 ¶Quadragesimosecundò quod ab eodem Alber.traditum est in eodem tractatu, part.ij. q. clxxxj. per dominum fratrem Vbertum, ad fi. Quòd si episcopus concesserit alicui facultatẽ intrandi monasterium monialium, intelligitur de prima vice tantùm, per d.c.non potest.de præbend.lib.vj. l.fideicommissa.§.si quis decem.ff.de leg.iij.cum simi. Et id sequitur Alex.dicto consi.xvj. breuiter in casu præmisso.col.j.nu.3.lib.iiij.& Fely.in d.c.ij.col.ij.versi.licentia de ingrediendo.de treug.& pac. & in c.j.ad fi.ibi, & scias etiam.de rescrip.Iason in d.l.in duobus.§.si ei qui.col.ij. versic. secundò ad idem facit.ff.de iureiur.& in d.§.quod in anno.col.iij.versi.tertiò adde tex.& consil.xxxvj.in causa mota per nobiles, col.vlt.lib.iij.& Philip.Dec.consi.cccccxij.cùm reuerendissimus.col.ij.nu.5.& Castellia. Cotal.in memorial.incip.executores testamẽti.col.j.ver.bene facit pulchra decisio, & memor. incip.rescriptum impetratum.in prin.& Maria.Socin.iunior qui id dicit singul.consil.xxv.viso themate suprascripto.col.ij.versic.accedat etiam.lib.ij.

74 ¶Quadragesimotertiò quod magna autoritate firmauit Bart.in l.j.col.ij.versic.si verò quæritur.ff. de constit.

de constit.princip.quòd priuilegium tibi & hæredi tuo concessum.intelligitur de primo tantùm hærede,non etiam de cæteris,per no.in l.antiquitas,C.de vsufruct. quod & ipsum autoritate Per. voluit ipse Alberic.in l.ij.col.iiij.versi.si autem in priuilegio,ff.eod.tit.& sequitur Fely.qui solum Albert.citat in d.c.ij.col.ij.versi.si princeps dat,de treug.& pac.& Ioan.Lupus in repet.rub.de don.inter vir.& vxor.§.lxix.col.vj.versic.potuissent allegare.

Priuilegiũ tibi & hæredi tuo concessum.

75 ¶At ea res,an scilicet appellatione hæredis simpliciter veniat tantùm primus hæres,an etia cæteri, & quando,& quomodo,& quibus in casibus,vlteriori indagine indiget, & nos aliquando eam rem abunde tractauimus in nostro tractatu Retractuum,tit.ij.§.j.gl.vj.in verbo,*ou ses heritiers*, nu. 17. & hæc quidem,& seq.vsque ad 25.& iterum nostro tractatu,cui titulus est,*Le mort saisit le vif* in ij.parte,declara.v.dum illic disseruimus, an ea nostra generalis Franciæ consuetudo intelligatur tantùm de primo hærede,quod nonnulli nostrorum adstruunt,& inter cæteros, Alex.cons. xxxvj. in causa mota per Ang.col.iij.vers.item præterea & fortius,lib.j.repetito cons.lxxxiij.lib.iij. moti hac nostra regula,quòd sermo simpliciter prolatus de primo tantùm intelligitur, vt ibi amplissimè videre poteris,neque enim hìc repetendum duximus.

Hæredis appellatione simpliciter,an ueniat tantùm primus hæres.

76 ¶Vnum autem non prætermiserim quod ibi non diximus , & quod ad hunc tractatum pertinere videtur,Cy. in auth.sed & si quis,col.vlt.vers.vltimò colligitur,C.de secund.nupt.scripsisse,quòd si rex dat alicui castrum ea lege,vt si decesserit sine hærede sui corporis , castrum ad regem reuertatur,ille verò decesserit cum hærede sui corporis, qui quidem hæres decesit sine hęrede sui corporis,non propterea reuertitur feudum ad regem : tanquam scilicet ea conditio intelligatur de primo tantùm hærede sui corporis,non de cæteris,quod sequitur, & reputat not.Bald.ibi,col.iij.ver. vnde deciditur talis quæstio,& in l.vlt.in xxv.quæst.C.de hæred.instituen. per l. ex facto, §.vlt.ff.ad S.C. Trebellia.& l.pater.§.quindecim.ff.de leg.iij.

De eadem re.

77 ¶Id quod tamen intelligunt,nisi id castrum concessum fuisset in feudum , cuius natura est vt transeat ad omnes hæredes masculos,ex se descendentes in infinitum,c.j.& c.& si clientulus, tit.de aliena.feud. Et ad id bene facit quod scribit Bald.in c.quæ in ecclesiarum,col.pen.vers.sed pone concessum, de constitution. Imò verò sunt qui etiam in aliis rebus quàm in feudalibus contrarium tenuerunt , vt scilicet non solum primi, sed & alij intelligantur , videlicet Saly.in d.auth. sed & si quis.& Alexand.consil.xliij.consideratis his,col.ij.versi.quod secundum,lib.iij.quod iterum repetitur cons. liij.lib.vj.& Soci.dum Salyc.allegat,vbi suprà.consi.lj. visa facti narratione,col.ij.versic. quoniam ad omnia ista,lib.iiij.

Feudi natura quæ sit.

78 ¶Quando autem aliàs,appellatione filiorum,siue hæredum ex suo corpore, vel ex se nascentium, siue descendentium veniant nepotes,aut alij descendentes,vide Bart.in l liberorum, col.pen.versic. quæro quid si in aliqua,ff.de verb.signifi.Bal.in l.j.col.j.versi.quæro quid si dicatur,& ibi Paul.Cast. col.ij.in ij no.in fi.& Corn.col.iiij.versi.quinimo etiam,C.de condit.infer.& eundem Bal.in c.j.§.filia,in fi.& ibi Aluarot.& Card.Alex.col.iiij.vers.quæro ab extra,tit.de successio.feud. & ipsum Bal. in c.j.col.j.versi.sed immediatè op.titu.de eo qui sibi & suis hæredibus,& cons.xiij.punctus talis est, quidam testator,lib.iij.& alios multos quos tibi congessi in tractatu Primigenior.in xl.quæst. nu.33. incip.ideóque & dicitur.

Appellatione hæredũ ex suo corpore quando ueniant nepotes.

79 ¶Quadragesimoquarto quod & voluit idem Bart.post Guil.Cu.in l.si extraneus,post mediũ,versi. & inducitur ad quæstionem,ff.de cond.caus.da.quòd si quis vendat equam ea lege,vt si pariat masculum,pertineat is masculus ad venditorem:si fœminam ad emptorem , & postea equa vtrunq; peperit,videndum est primo loco,vter prior natus sit,masculúsne an fœmina,neque enim simul vterque nasci potuit,l.Arethusa,ff.de sta.homi.& de primo semper intelligendum est,per text.in hoc §. hoc sermone. De quo tu vide quæ plenius scripsimus in nostro tractatu Primigeniorum, q. xvij.in iiij.opin.nu.11.facit & quod voluerunt,& rursum in vj.opin.nu.16.& quod in illa specie.

Equa uendita ea lege,ut si pariat, &c. quid si utrũque pepererit.

80 ¶Quadragesimoquinto quod scribit idem Bart.in d.l.dotis promissio per eum textum,& hunc nostrum §.& ibi quoque Alexan.in additio.ipsius,ff.de iure.dot.quòd si simpliciter concessa est facultas bannito , vt tutò venire possit in ciuitatem , intelligitur vt semel veniat. quod & ipsum voluit idem Bar.post Oldrad.in quadam disputatione,in l.j.col.j.versi.quarto quæro,ff.ad leg.Iul.maiesta. Raph.vt ab aliis citatur in l.si mihi & Titio,ff.de verb.obligat. Raph. Com. in l. hæc conditio filiæ, in fi.ff.de condit.& demonst.Ioan.Plat.in l.j.col.ij.versi.& simplex, C. de naucul libr.xj.per text.in hoc nostro §.hoc sermone.Pan.in d.c.ij.versi.sed dubitari potest,& ibi Fely. col.ij.versic.tene etiam menti,de treug.& pac.& idem Pan.in tractatu consilij Basiliensis,incip.quoniam veritas,in j.dubio, col.xviij.versi.sexta ratio quare alius locus.& Alex.in d.l.diuortio,§.quod in anno,quem legit cum §.ob donationem,col.ij.versi.ex hac gloss.infert,& ibi Ias.col.iij. versi. quinto adde quòd pro ista,ff. solu.matri.Idem Alex.consi.xvj.breuiter in casu præmisso,post prin.lib.iiij. Iason in d.l.in duobus, §.si ei qui,col.ij.versi.quarto facit,ff.de iureiur.Fely.in c.licèt dilectus,col.vlt.versic.& hinc est quòd bannito,de testib.Georg.Nata.in repe.d.cle.sæpe,in prin.col.lxij.versic.ego hoc dictum,de verb. signifi.Phil.Dec.d.consil.ccccxij.cùm reuerendissimus, col.ij.nu.6. & consil.dcix.quæritur ex duobus,col.ij.versi.tertiò hoc comprobatur.& Franc.Curt.iunior,consil.clxxviij.habita diligenti consideratione,col.vlt.nu.24.& Maria.Soci.iunior, d.consil.xxv.viso themate, col.ij.versic.pro quo facit elegans,lib.ij.Quod tamen intellige secundum ea quæ dicam infrà in ij.limit.

Bannito concessa facultas ut tutò uenire possit in ciuitatem.

81 ¶Quadragesimosexto quod & ipse Bar.tradit in l.hoc articulo,col.vlt.versic.venio ad quæstionem,

Premium sta-

tutū ei qui vexillum hostium acciperet.

ibi,& ista verba,ff.de hæred. instit. quòd si statutum sit præmium ei qui vexillum hostium acciperet,intelligitur de prima captura,per hunc §.hoc sermone,sequuntur Alex. & Iason in d. §. quod in anno,ille,col.ij.versic. ex hac gl.infert,hic col.iij.versic.sextò facit quòd decidit& ipse Alex.consi. xvj.breuiter in casu præmisso,col.j.nu.4.lib.iiij.Idem Ias.in d.l.in duobus,§.si ei cui,col.ij.versic. so primò facit quod decidit,& Fely.in d.c.ij.col.iij.versic.edictum quòd si quis de treug.& pac.Georg. Nata.in repet.d.clem sæpe,in prin.col.lxj.versi.ego hoc dictum.

82 *Legatum vel fideico. simpliciter relictū fratribus.*

¶Quadragesimoseptimo quod & idem Bar.scripsit in l.Lucius,§.quæsitum,post princ.ff. de leg.ij. quòd legatum,vel fideicommissum simpliciter relictum fratribus, intelligitur de primis tātùm fratribus, non etiam de vlterioribus.quod & ipsum in statuto loquente de fratribus voluit Bald. post But.in l.iubemus,§.vlt.C.ad S.C.Trebe.& in l.vxor,post prin.C.qui accus.non poss.vbi loquitur de rescripto.& adducit hanc rationē,quòd verba simplicia directè,& sine aliquo medio sunt accipienda,per multa iura ibi allegata.& ipse Bal.in c.j.in fi.prin.tit.de feud.March.& in c.quæ in ecclesiarū, col.pen.versic.quæro concessum est mihi,de constit.vbi loquitur de concesione feudi , & statutis. Ang.in l.j.in prin.ff.de inoffi.testa.& in auth.matri & auiæ,col.vlt.versi.deinde quæro,C.quan.mat. tutel.offi.Pet.Ancha.in repe.c.j.post medium,versi.dicto de filiis & nepotibus, de constit. Imo.in l.si dotali,post medium,ibi,an autem appellatione,& ibi Alex.etiam post mediū,versi. quæritur etiam hîc,& seq.ff.sol.matrim.ipse Rom.consil.xvj viso themate consultationis,col.j.versi. illud tamē non est omittendum,& consi.ccccxj.quatuor sunt,col.ij.vers.secundo principaliter.Paul.Ca. in l.tres fratres,statim post principium,ff.de pact.Alexan.in l.si mater,quæ est j.circa medium ibi, ad prædicta etiam faciunt,& ibi quoque Ias.col.iij.versi.ad idem coadiuuat,& iterum,col.seq.versic.ad idem facit quod vult,C.de succes.edic.ipse Alex.consi xcvij.viso themate suprascripto,col.j.versic. nec obstat statutum,lib.ij.& consi.cciiij.consideratis verbis,col.iij.versic. & etiam fortiùs tenent, & multis seq.eo.lib.ij.& consil.ccxxj.ponderatis verbis statutorum,col j.lib.vj.& Corn.consil. xcij.videtur in hac consultatione,col.ij.vers.præterea est aduertendum,lib.iij.Soci.consi. xxv. viso statuto ciuitatis, col.j.versi.ideo Bal.& iterum col.ij versic.ista conclusio probatur,& iterum versic.confirmatur ista conclusio,lib.iij.& Franc.Curt.Senior,consi.ix.Ticinensi statuto,col.iiij.versi.& bene facit quod pro ista parte,& Iason consil.ccv.in regia ciuitate,col.vij.versi.non obstat ergo primum,lib.ij.

83 *Qui tenuerint contrarium.*

¶Et hæc quidem est communis nostrorum opinio,licèt contrarium voluerit Ioan. Andr. post Iac. Aret.in addi.Spec.in rub.de succes.ab intesta.col.j.versi.est sciendum,& Bal. sibi contrarius nullam Io.And.mentionem faciēs,in l.scimus.in prin.col.vlt.versic. septimo quæro , C. de inoffi. testam.& Ang.sibi item contrarius,nullam quoque eorum mentionem faciens,consil.ccclxxxix. totum illud statutum,col.ij.versi.nunc ad propositum,& Roma.sibi etiam contrarius,nullámque eorum mētionem faciens,in d.l.j.col.ij versi.& ex his fit decisio,C.de succes.edic.quod tamen intelligit , vbi esset eadem ratio vtriusque,scilicet fratris in primo gradu,& fratris patruelis. & Alex. consil.xxxvj. viso themate & dubiis,col ij.in ij.dubio,lib.vj.& consi.lxxxviij.circa primum dubium, col.iiij. versic. & quòd ita sit,eo.lib.vj.& consi.cxxxiiij.animaduersis,col.j.eod.lib.vj.Nisi dicas,vt multi dicunt,hanc opin.esse limitationem prioris,magis quàm contradictoriam,vt ita loquar.

84 *Frater patruelis, nō propriè frater.*

¶Sed quicquid sit pro priori opin.bene facit quod hic frater patruelis non propriè dicitur frater , vt dicit gl.in l.j.in verbo proprij, ff.de inoffi.test. Ideo etiam ex hoc dicunt , quòd si ex statuto frater excludat sororem intelligitur de fratre in primo gradu fraternitatis,non de aliis, vt tradit Bal.in d. l.iubemus,vbi ita dicit se consuluisse,& Ang.Pet.Anch.& Alex.locis suprà citatis,versic.ab hinc ij. Ex quibus & ipse Pet.Anch.in d.c.j.vbi suprà,de constit.idem dicit de filiis & nepotibus.

85 *Verba simpliciter prolata, per prius intelligēda sunt.*

¶Adducunt autem multi ex illis,qui priorem illam & communem sententiam sequuntur,rationem quæ ad hunc nostrum tractatum in vniuersum pertinet, quòd verba simpliciter prolata , per prius intelligenda sunt,& non per posterius(ita enim loquuntur)idq; ex sententia Aristotelis, quæ probatur nostris legibus ad id passim à nostris citatis,videlicet l.hoc legatum,vbi id no.Bar. post Petr.ff. de lega.iij.& l.qui hæredi,in prin.& ibi Bal.& iterum §.j.& ibi etiam Imo.in prin.& Soci.col.ij.in 4. not.ff.de condi.& demon & l.si quis ita,ff.de aur.& arg.lega.& l.Quintus,ff.de annu. lega.cum aliis multis si.& concor.text.& doct.à nobis adductis in nostro tractatu,cui tit.est , *Le mort saisit le vif*, in ij.parte ix.decla.nu.5.incipi.& quod eam.

86 *Statutū loquēs de patruo,quomodo intelligatur.*

¶Et ex his quoque plurimi nostrorum dicunt,quòd statutum loquens de patruo,intelligitur de patruo primo,siue proximo,id est,fratre patris,non de alio superiore,quem patruum magnum vocāt, vt voluerūt Iac.But.Bald.Ang.Saly.Raph.Fulg.Pau.Ca.& Alex.in d.l.j.C.de succes.edic.idem Bal. in d.l.iubemus.§.vlt.C.ad S.C.Treb.& in l.omnes populi col.vij.versic. tertio quæro quæ sunt, ibi, item statuta quæ sunt,ff.de iustit.& iur.& in l.quod verò,post medium,versi. sed pone statutum priuilegiat,ff.de legib.& consi.xij.casus talis est,statuto ciuitatis,in j.dubio,lib.iij.Rom. d.consil.ccccxj. quatuor sunt,col.ij.versi.tertiò principaliter.Pet.Ancha.in repe.c.j.non semel,de consti. Alexan.qui alios affert d.cons.ciiij col.iij.versi.hoc patet ex his,lib.ij.Corn.d.consi.xcij.col.iij.ver. & appellatione patrui,li.iij.Maria.Soci.consi.xxx.quamuis ex his,col.vij.versi.quod non sit idem signum. Franc. Curt.senior,consi.ix.Ticinensi statuto.col.iiij.vers.sicut videmus.Lud.Bol.cons. lviij.cor mundum. & c.veritati enim,col.vij.versi.vj.principaliter,cum aliis alibi à me adductis.

87 *Idem in nouerca.*

¶Et idem quoque de nouerca , vt scilicet eius appellatione intelligatur nouerca patris , id est proxima nouerca,non etiam nouerca aui,quam magnam vocant, vt expresè ac disertè scribit Bald. in

l.hac

l.hac edictali,col.iij.versi.ibi sensimus,C.de secun.nupt. Et ideo,inquit,si statutum simpliciter loqueretur de nouerca,non extenderetur ad nouercam magnam,& sequitur Corn. d.consil.xcij.vbi nuper citauimus,lib.iij.

Testator relinquês fratribus minoribus pitãtiã in festo sancti Francisci.

88 ¶Quadragesimooctauò,vt redeamus ad Bar.is in l.cùm quidam,quæ est antepen.ff.de annu.leg.dicit quòd si testator in suo testamento reliquerit fratribus minoribus pitantiam(vt ipse vocat)in festo sancti Francisci,intelligitur semel tantùm,& de prima,per hunc nostrum §.hoc sermone, & sequitur Alex.d.cons.xvj.nu.7.lib.iiij.& Iason in d.l.in duobus,§.si ei qui,col ij.vers.quinto facit,ff. de iureiur.& in d.§.quod in anno,col.iij.vers.octauo facit quod decidit & cons. xxxvj. in causa mota per nobiles,in fi.lib.iij.Fely.in d.c.ij.col.ij.vers.si testator reliquit,de treug.& pac.Ioan. Lup.in repet. rub.de donat.inter vir.& vxor.§.lxix.col.vj.vers.ad cuius confirmationem.& Maria. Soci.iunior d. consi.xxv.viso themate,col.ij.vers.confirmatur ista conclusio,lib.ij.

Qui teneant contrarium.

89 ¶Quanquam Raph.Com.vt à nonnullis citatur in l.eum qui calendis,ff.de verb. oblig. tenet contrariũ in testamentis,in quibus loquitur ipse Bart.per tex.in d.l.cùm quidam, ff. de annuis lega. vbi hanc partem tenuit Guid. Suz. sed id dictum Bart. procedere si huiusmodi pitantia deberetur ex contractu,per hunc nostrum §.hoc sermone.Sed tu vide quæ dicam infrà in xv.limit.ex quibus facilè intelliges,quid hîc dicendum sit.

Iurans creditori se nõ recessurũ,&c. quid si creditor ei permisit abire.

90 ¶Quadragesimonono,idem Bar.post Dyn.in l.adulter,§.vlt.in princ.ff.de adulter. quòd si scholasticus quispiam iurauit creditori se non recessurum sine illius permissione, antequam ei satisfecerit, & postea creditor ei permiserit abire,intelligitur de prima vice:ita vt si abierit & redierit , non potest ampliùs abire,nisi ille creditor iterum abeundi potestatem fecerit,tanquam scilicet illa permissio consumpta sit prima abitione,& dicit postea in hoc dicendum esse , vt dixit , in l.j. ff. ad leg.Iul. maiest.de cuius in eo loco sententia diximus suprà,versic.ab hinc iiij. Et hoc sequitur Iason , in dicto §.quod in anno,col.iij.vrt si.septimò facit.

De eadem re.

91 ¶Et idem ante illum voluit Oldr.(quem neuter citat)in quadam disput.ex qua illum citat & sequitur Alber.in l.vlt.col.ij.versi.prædicta etiam faciunt,C.de remissio.pign.& in hoc nostro §.hoc sermone,dum se remittit ad priorem locum,& in c.in malis,in fi.de reg. iur. dum etiam se remittit ad posteriorem locum.Quanquam huius teneat contrarium Calder. in disput. incip. ex octo studentibus,char.vlt.de quo & nos dicemus infrà in iij.limit.nu.9.& huc quoque accedit, & seq.

Nepos institutus, qui sibi ex filio suo nascetur.

92 ¶Quinquagesimò,quod annotatum est ab eodem ipso Bar.in l.liberorum,col.pen.versic.exẽplum, ff.de verb.signifi.quòd si quis instituit nepotem,qui sibi ex suo filio nascetur,statim nato nepote institutio habet suum effectum in eius persona,per l.Gallus, §. idem credendum, ff.de lib.& post.memto igitur vt subdit ipse Bar.ad nepotem nasciturum ex eo non extendetur,argu.nostri §. hoc sermone,eo.tit.ff.de verb.signifi.Tu autem hic omnino vide eundem Bar.Angel.& Imol.in d.l.idem credendum,& Imo.in eadem l.Gallus §.instituens.

Tempus semel suppletũ iterũ non suppletur.

93 ¶Quinquagesimoprimò,quod & idem scripsit in l.properãdum,§.sin autem vtraque, paulo ante fi. C.de iudi.quòd tempus semel suppletum,iterum non suppletur,per l.fideicommissa.§. si quis decẽ. ff.de leg.iij & l.j.§.si cui ita,ff.vt leg.nomi.cauea.dicens hanc esse rationem,quare in iudicibus annalibus non procedat quod in eo §.scribitur.Et idem propemodum voluerat Cy.ibi.in §. sin autem in medio,quia tempus (inquit) suppletum , ampliùs suppletionem non recipit, per l.ab hostibus,§. sed quod simpliciter,ff.ex quibus caus.maior.& l.iij.§.ex pluribus,& ibi not.ff.de acq.poss.& l.interdum, ff.de minor.& sequitur item Saly.in d.§.sin autem vtraque.versi.quærit gl.an quod hîc dicitur,& ibi etiam Alex.paulo ante fi.& Ias.Iac.à S.Georg.etiam paulo ante finem.

Vxor relicta vsufructuaria, donec castè vixerit.

94 ¶Quinquagesimosecundò,quod ab altero iuris coryphæo Bal.scriptum est in l.Titius, quæ est pen. in princ.ff.de excusat.tuto.quòd si testator reliquit vxorem suam vsufructuariam bonorum suorũ, donec castè vixerit,& primum castè vixit,ob quod consecuta est legatum, deinde impudicè viuat, ob quod amittit,per no.in l.sororem,C.de his quibus,vt indig.& in l.fideicommissum, C. de fideicom.Si postea ad castitatem redierit non recuperat legatum, tanquam id ipsum intelligatur de prima castitate,& eadem continuata.

An si in causa erroris instrumẽti cõpareat notarius,&c.

95 ¶Quinquagesimotertiò quod scribit idem Bal.in l.imperator,la j.in j.lect.col.ij. ver.sed pone libellus,ff.de stat.hom.vbi quærit , an si in causa erroris instrumenti libello oblato compareat notarius, & dicat se errasse,sit standum dicto illius.Et videtur(inquit)quòd sic:quia partes elegerunt eum , vt ei staretur,l.Theopompus,ff.de dot.præleg.Concludit tamen contrarium, quia electio , siue commissio partium intelligitur de primo actu,per d.§.hoc sermone. Et sic videtur commissus , siue electus,vt semel tantùm dicat,non etiam vt corrigat.

Stipulatio pœnalis in primo contractu non videtur repetita in secundo.

96 ¶Quinquagesimoquartò quod & ipse Baldus post Dyo.voluit in d.l.cùm pater, §. pater certam,ff. de leg.ij.quòd stipulatio pœnalis interposita in primo contractu locationis , non videtur repetita in sequenti locatione,argu.illius tex.ex quo,vt suprà diximus , verba simpliciter prolata restringuntur ad primum actum.Et id quoque ipsum voluerunt Alber.& Imol.ibi,qui id trahunt ad casum l. item quæritur,§.qui impleto,ff.loc.& Rom.in l.in his rebus,quæ est pen.col.j.versi.tertio ad idem, ff. sol. matrim.& cons.clv.præmissum laudum,in iiij.dubio,dum ibi allegat Bal.vbi suprà,ad aliud non admodum dissimile,videlicet quòd pœna apposita in primo compromisso,non trahitur ad secũdum, quod & ipsum voluerat ipse Bal.post Dy.contra Pet.in d.l.in his rebus,§.vxor.

Statutum, quo

97 ¶Quinquagesimoquintò,quod & idem Bal.dicit in l.contra negantem,col.j. C.ad leg. Aquil. quòd

si ex statuto debeat remitti tertia pars pœna confitenti,& aliquis primò negat,nihil proderit ei cõfessio facta ad remissionem pœnæ, quia statutum debet intelligi de primo actu responsionis, per hunc §.hoc sermone.quod & ipsum voluit idem Bal.in l.j.col.vlt.vers.quartus est si quis reuocauit. C.de furt.tum per d.§.hoc sermone,tum per d.l.matrimonij,ff.qui & à quibus,& rursum idem Bal. in l.eum qui in prin.col.ij.versi.sed nunquid ille,ff.de iureiur.per d.§.hoc sermone,& alia iura ibi allegata.& ipse Bal.in c.dudum,le ij.col.iij.in verbo,eundem processum,de electi.Pet.Aneh.in c.& si Christus,in j.no.de iureiur.Rom.in l.eum qui,in prin.col.ij.versi. secundò, & iterum versic. quartò probat sic,ff de iureiur.Paul.Cast.in tractatu Syndicatus,versi.clxxxviij.incip.adde de statuto.Ias.in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.iij.versi.decimò facit,ff.de iureiur.

98 *De eadem re.* ¶In qua re tamen sunt qui distinguunt,an id factũ sit ante litiscontestationem,an post:item an factũ sit ante liquidatum negotium,an post:de quo latissimè per omnes, præsertim per Ias.in d.l. eũ qui, in prin.ff.de iureiur.& Bal.in l.quidam æstimauerunt,col.ij.versi.sed quid si in prima, ff.si cert. peta. & in l.error,col.pe.vers.sed vlteriùs quæro,C.de iuris & fact.ignor.& in l.ea quæ,col.ij.in xj.q.C.de condict.indeb.Barb.in consi.lxxxij.illud referam in medium,per iiij.primas,col.lib. ij. & alios multos quos tibi citabo in nostro tractatu de causis minuendæ pœnæ, vbi & id plenissimè tractabo, an & quando mitius agatur cum sponte confitente,quàm cum conuicto.

99 *De eadem re.* ¶Sed id vnum hic nolui omittere,quòd si qui primò negaunt, statim confitetur, non illi fraudi erit, quin consequatur beneficium confitentis,vt no.voluit ipse Bald.in d.l.ea quæ,col.ij. in x.quæst. C. de condict.indeb.argu.eius quod dicit gl.in c.vlt.in verbo,iusta causa,de iureiur. lib. vj. posse positionem,vel responsionem statim reuocari.& idem quoque voluit Rom.consi.lix. ad discutiendum, col.vlt.& consi.lxx. visis themate & quæstio.col.iij.vers.sicut testes. Alex.consi. lxxxiij.in causa & ilte,col.j.versic.secundò respondeo,lib.j.Fely.in c.qualiter,le j.col.xv.versic.secundò fallit,de accusat. Iason in §.ex maleficiis,nu.28.Instit.de actio.& nos quoque diximus in tractatu Retract.tit.ij.§.j.gl. v in verbo in limine contractus, nu.xx.incip. decimoquinto. hinc occasione sumpta quòd latè tractauimus illud axioma,quæ incontinenti fiunt,inesse videntur.

100 *Molendinum conductum, ut ipsum debeat reaptare.* ¶Quinquagesimosextò idem Bald.in l.licèt,col.ij.versi.quartò quæro.C.loca. quòd si quis conduxit molendinum ea lege,vt ipsum debeat reaptare(verba sunt illius) tenetur semel tantùm reaptare.Et ideo si post primam illam reaptationem destructum fuerit,non iterum tenebitur reaptare, & fiet remissio mercedis.Sequitur Alex.in addit.Bar.in hoc nostro §.hoc sermone,& consi.cxc.maturè digestis,col.ij.versi.bene facit quod no.lib.ij.dum simpliciter allegat Bal.vbi suprà, & expressiùs ipse Alex.d.consi.xvj.breuiter in casu præmisso,nu.viij.lib.iiij.& Fran.Cremen.qui id no.dicit, sing. cxlvj.decidi semel.& Firmia.in tract.Gabellarum,part.ij.q.xxv.Fely.in d.c.ij.col.iij. versic. promittens reaptare,de treug.& pac.Ias.in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.iij.vers.quartodecimo facit,& in d.l.in duobus,§.si ei qui,col.ij.versi.nonò facit quod decidit.ff.de iureiur.& in repe. l. quo minus, in xxiiij.q.versic.quid autem si aliquis,qui quidem vers.est,col.xxv.ff.de fluminib.vbi ad hoc citat hũc nostrum §.& consi.xxxvj.in causa mota per nobiles,col.vlt.lib.iij.Phil.Dec.d.consi.Dxij. cùm reuerendissimus,col.ij.nu.9.& d.consi.Dcix.quæritur ex duobus,col.ij.num.6.Franc.Curt.iunior consil. clxxviij.habita diligenti consideratione,col.vlt.nume.26.Catellia.Cot.memoria. incip.rescriptum impetratum,versic.bene facit quod not.dicit Maria. Socin.iunior consil. xxv. viso themate suprà scripto,col.ij. versic.facit etiam quod dixit,lib.ij.Tu tamen vide omnino Ioan.Andr. in addit. Spec. titu.de locat.§.postquam,versic.sed quæritur,vbi in multis casibus huic ferme similibus videtur tenere contrarium.

101 *An si semel pœnitum sit conditioni, per pœnitentiam reuocetur.* ¶Quinquagesimoseptimò, eiusdem Bald.duo dicta,primum quidem in l.j.in xij.eadémque vltima quæstione,C.de instit.& substit.in casu illius l.j.in qua dicitur institutam hæredem, si Anthylli filio nupsisset,non priùs eam hæredem existere,quàm conditioni paruerit,aut Anthylli filius eam ducere recusauerit.Quid inquit)si ea hæreditatem consecuta est,quòd eam ducere noluerit: postea autem ille pœnitentia ductus vult eam ducere,ipsa autem nolit,an amittet hæreditatem?Petr.dicebat quòd sic,per l.vlt.C.de conditio.institut.quam sententiam secutus est Cy.ibi col.vlt.in iiij. quæstio. ea ratione quòd vltima mora nocet,l.illud,ff.de peri.& commo.rei vend.& l.Celsus,ff.de arbit.& l. pen.C.de condi.insert.At Bal.id negat verum esse, quia sufficit quòd conditio aliquo momento sit completa,l.si quis hæredem, C. de instit.& substit. Et sic vides hîc considerari primum illius filij Anthylli consensum,siue dissensum:non secundum.

102 *De eadem re.* ¶Et idem quoque secuti sunt Salyc.in d.l.j.col.vlt.vers.quæro in casu,& ibi quoque Paul.& Alex.latè,col.iij.versi.& quærit etiam,& Corn.col.j.in fi.& Iason,col.iiij.vers.quid autem esset,& Phil.Dec. col.pen.versic.postremò pro complemento,atque Imo.qui id declarat in l.in testamento,la ij.col.ij. versi.quid autem si à principio,ff.de cond.& demon.Alex.in l.si seruum.§ sequitur,col.ij.versi.item nota quòd vltima,ff.de verb.oblig.& consi.cij.visis & ponderatis,col.j.versi.plus dicit,& col.iij.ver. secundò respondeo,lib.j.Sed tu tamen super hoc vide omnino Raph.Fulgos.in d. l.j.& recentiores quos suprà citauimus.

103 *Conditio nubendi de quibus nuptiis intelligatur.* ¶Alterum autem Bald. dictum id est,quòd si filius Anthylli medio tempore accepisset aliam vxorem,& ea mortua vellet contrahere nuptias cum hac hærede instituta,ea nõ teneretur nubere, nec hæreditatem amitteret recusando:quia hæc conditio nubendi intelligitur de primis, & immediatis nuptiis,per l.matrimonij,ff.qui & à quib.quã iam toties supra citauimus,& l.quod ait.quæ est vlt. §. proinde,

proinde,ff.de diuort.Et eum nuncupatim sequitur Imo.in d.l.in testamento,la ij.col.vlt.

Relictũ vxori, si postea aliam duxerit, nõ intelligetur de secunda.

104 ¶Quinquagesimooctauò,idem Bald.in l.vlt.col.iij.versicu.& nota quòd si talis, C.de indic.viduit. quod si quispiam reliquerit suo testamento,vxorem suam dominam & vsufructuariã,& vxor quam tunc habebat decesserit,superstite ipso marito,qui postea alteram vxorem ducat, non intelligetur illud testamentum de hac vxore secunda,per tex.in l.si quid earum,§.vlt.in fin.ff.de legat.iij. in illis verbis,quia non est ita de posteriori vxore cogitatum.Et hoc sequitur Franc.Cremen.qui id singul. dicit,sing.viij.qui si maritus,Fely.in d.c.ij.col.iij.vers.si testator reliquit,de treug. & pac. Iason in d. §.quod in anno,col.iij.versi.vndecimò facit illud,& in d.§.si ei qui.col.ij.versic. vndecimò facit, vbi tamen dubitat.Philip.Dec.in c.quoniam abbas,col.pen.versic.vndecimò quæritur, de offic.deleg. Catel.Cot.in memor.incip. vxor relicta, & Benedict.in repet.c.Raynutius in verbo,cætera bona, num.19.de testam.

Quis repugnet.

105 ¶Contrarium tamen tenuit Alex.in addit.Bald.in d.l.vlt.vbi ita dicit se consuluisse, vt verè consuluit consi.clxxj.viso processu inter dominam Antoniam,col.ij.vers.non obstat etiam,iunctis præcedentibus,lib.ij.vbi allegat Bal.vbi suprà,sed dicit Bald.id non constanter firmare, quia subiungit iis quæ ex eo suprà diximus,arg.esse in cõtrariũ in l.placet,ff.de lib.& posth.vbi in institutione posthumi compræhenditur posthumus ex quacunque vxore,& allegat præterea Alexand.in l.si cognatis, ff.de reb.dub.& l.cùm ita,§.vlt.ff.de lega.ij.vbi legatum factum cognatis,comprehendit etiam illos qui non erant tempore testamenti.Nec obstat(inquit)d.l.si quid earum, quia nullo modo probat id quod Bald.contendit,ibi enim constat de voluntate testatoris, qui legauit vxori ea quæ causa eius parauerat.quæ quidem vxori secundæ non possunt videri legata, cùm ipsius causa non possunt videri fuisse parata.

Contrarij solutio.

106 ¶Verùm Phil.Dec.in d.c.quoniam abbas,respondet huiusmodi Alexan.rationibus. Nam primùm Bal.illam sententiam haud dubiè firmat,dum post eam, hæc verba nuncupatim ponit, licèt sit argumentum contra.Et d.l.illa eius sententia bene probatur ex d.l.si quid earum,neque enim constabat de mente testatoris,quòd scilicet ea parata essent causa prioris vxoris,quia ille tex.loquitur simpliciter de vxore,& tamen legatum restringitur ad eam vxorem quæ erat tempore testamẽti, quia de alia vxore testator non cogitauit,vti nec cogitasse videtur in causa Bal.d.autem l.si cognatis,loquitur in casu particulari,vt declarat Bart.ibi,& est regula in contrarium, quòd tempus testamenti attenditur.l.si ita legatum,ff.de au.& argen.lega.Et quia etiam loquitur in cognatis,de quibus in genere testator cogitare potuit:quod non est in vxore.Sed tu hîc omnino vide quæ dicam infrà in xv. limit.& quæ etiam scripsimus in casu non admodum dissimili,in repe.l.si vnquam,in præfa.nu.193. incip.tertiò declara,& multis seq.

Institutus rogatus alteri restituere.

107 ¶Quinquagesimononò,quòd scribit ipse Bal.in l.cùm virum,col.ij.versic.quæro an substitutus, C. de fideicommiss.id quod dicitur institutum rogatum alteri restituere, aut eius hæredibus posse legitimam detrahere,per l.quanquam,& ibi idem Bald. C. ad leg. Falcid. intelligitur de primo instituto,non etiam de aliis,per l.j.§.inde Neratius,& l.mulier,§.vt Trebelliano, qui est vlt.ff. ad Senat. Cons.Trebel.Et idem quoque voluit Ang.in §.si verò expressim,col.iij.versi.circa tertium,in auth. de hæred.& Falcid.

Potestas arbitrãdi alicui data.

108 ¶Sexagesimò idem Bal.in l.si vt proponis,la j.vlt.vers.in tertia gl.C.quomodo & quand.iudex.post Inn.in c.veniens de iureiur.quòd si alicui data est potestas arbitrandi, intelligendum est, vt semel tantùm arbitretur. quod & idem dicit ipse Bal in l.si diuersa,col.ij.ver.iuxta hoc quæro,C.de transact.& sequitur Fely.in d.c.ij.col.ij.versi.si data est potestas,de treug.& pac.& Ias.in d.l.in duobus,§. si ei qui.col.ij.versi.duodecimò facit,ff.de iureiur.& in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.uj.vers.duodecimò facit,ff.solu.matri.

De eadem re.

109 ¶Sed tu de hoc vide ampliùs per gl.ordina.in l.in proposita,& ibi Bart.qui eam l. legit cùm §. arbitrorum,l.si societatem,col.ij.versi.quærit gl.si inique,Albert.in fi.Bald.in princ.& plenius Salyc. qui legit d § cum prin.d.l.si societatem,col.ij.versi.quæro primo supposito,ff.pro socio.ex quibus glo.in hanc sententiam adducit hunc nostrum §.hoc sermone,& Cy.in l.vlt.col.ij.versi.sed primò quæritur.& ibi quoque Bal.consil.iiij.vers.quartò quæro,& Saly.col.pe.vers.quæro octauò,C.de contrah. empt. & quod in simili dicam infrà in ix.limit.nu.3.incip.& ex hoc plerique.

Regnũ veniẽs ex concessione ad primogenitum.

110 ¶Sexagesimoprimò,quod scribit idem Bal.in c.j.in fi.tit.de fili.nat.ex matrimo. ad Morga. quòd si regnum debeat venire ex concessione ad primogenitum,id intelligitur de primo primogenito, non de secundo primogenito,verbi gratia,si primogenitus moriatur sine liberis,aut ipse sit incapax,non deuoluitur regnum ad alterum,qui illo primo sublato posset dici primogenitus, sed ad concedentem.& sequitur Mart.Laud.& Car.Alex.ibi.& Georg.Nata.qui id dicit sing.& perpetuò notãdum in tractatu statutorum excludentium fœminas,in vlt.quæstio.ij.quæstio.prin.& Iaso.in l.quoties,col. antep.vers.illud etiam,C.de rei vendic & Io.Lup.in repe.rub.de donat.inter vir.& vxor.§.lxix.col. pen.versi.ex istis dicebat,& iterum versi.reperio tamen,Zazius consi.viij.poteram, lib.j. De qua re nos latiùs disseruimus in tracta.Primigenio.q.iij.vbi aliter censuimus.

Iubẽs distribui bona dotandis mulieribus, de quibus intelligatur.

111 ¶Sexagesimosecundò,quod & idem Bald.dicit in proœmio decreta.col.iiij. versi.sed pone quidam mandauit,quòd si quis suo testamento iusserit sua bona distribui dotandis mulieribus,non intelligitur de viduis pauperibus,sed de aliis primis:vt ita de primis nuptiis intelligatur, per hunc nostrum §.hoc sermone.Et idem voluit Card.Flor.consil.xlix.cùm testatoris voluntas. & Card. Alexand. in

rub.de sponsa.col.vj.versi.& propter prædicta.& Iason in d.l.diuortio,§.quod in anno,col.iij.versic. nono facit,ff.solu.matri.vbi id reputat mirabile & sing.& valde notandum in pract.& in d.l.in duobus,col.j.versi.pro ista gl.facit,ff.de iureiur.Claud.Seiss.qui id dicit singu.in l.mulier,§. cùm proponeretur,col.j.vers.vnum tamen perpetuo,ff.ad S.C.Trebellia.Catellia. Cott.in memor. incip. executores testamenti,in prin.& Io.Gar.in repet.rub.C.de secund.nupt.col.ij.

112 *Legatum cùm vidua erit, quomodo accipiatur.*

¶Sexagesimotertiò,quod ab eodem Bald.ex facto responsum est,consil.xlij. præmittendum est ad euidentiam,circa medium,ibi,modò videamus de isto legato,lib. v. quod si cuipiam mulieri legatum sit quippiam,cùm vidua erit, statim quàm vidua erit debetur ei legatum, quia intelligitur de prima,& immediata viduitate,arg.huius nostri §.hoc sermone, & l.matrimonij, ff. qui & à quibus, & l.filiæ meæ.ff.solu.matrimo.Sed tu de hoc vide omnino doct.in l.vlt.C.de indic.viduit.& quæ dicam infrà in limitatio.

113 *Legatũ factũ filiabus debentibus maritari.*

¶Sexagesimoquartò,quod ex facti contingentia respondit Card.Flor.consi.xlix.cuius casus incipit, in nomine &c.anno ab incarnatione,consi.autem ipsum ita incip,cùm testatoris voluntas,col.ij.ver. ad secundum dicitur,quòd legatum factum filiabus debentibus maritari (ea enim sunt verba illius testatoris)intelligitur de filiabus, quæ primùm nubere debent, non etiam de viduis quæ transeunt ad secundas nuptias:neque enim eas propriè dici maritari,sed secundò maritari, C. de secund.nupt. in rub.& per totum tit.nec aliud allegat.

114 *Medicus promittẽs curare, tenetur semel tantũ curare.*

¶Sexagesimoquintò,quòd si medicus promiserit curare ægrotum, non tenetur nisi semel illũ curare : nec amplius tenebitur,si postea ex interuallo in eundem morbum reciderit : neq; enim videtur nisi de præsenti morbo cogitatum.De quo tu vide gloss.& omnes in l.Marcius,ff.loca.Pile.in xij.q. Bapt.Brix.q.lxxiij.medicus quidam.Spec.tit.de salar.§.vlt.in prin.Ioan.And.in c.contractus,in ij.q. de reg.iur.lib.vj.in Mercuriali.Alberi.in l.contractus,col.ij.versic.tertia quęstio,ff.eo.tit.Petr.Anch. Panor.& Fely.in c.presbyterum,de homicid.Imo.Fran.Aret.& Barb. in l. si ita stipulatus essem abs te,ff.de verb.oblig.& nos quoque aliquid diximus in commentariis l.si vnquam, in verbo, susceperit liberos, nu.180.incip.& quod à nostris,C.de reuo.donatio.

115 ¶Sexagesimosextò,quod tradiderunt D.à Rota,decisi. xxxv.nota quòd vbi episcopus, in antiquis, quòd si episcopus habet ex priuilegio,vel consuetudine, vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum in qualibet ecclesia collegiata:si vnum semel nominauerit qui acceptauerit, non poterit ampliùs alium nominare , etiam si nominatus possessionem pacificam adeptus non fuerit, per l.apud Aufidium.ff.de optio.leg.& quod no.Archi.in c.cùm in multis,super verbo,exprimat,in prin.& in c.gratia , in fi.de rescript.lib. vj. de cuius dicto in eo loco,diximus suprà num.incip.xxiij. quod voluit.Et respondent Rot.ad c.si electio,elect.lib.vj.secundum ea quæ dicemus infrà in xxiij. limit.nu.4.vt ibi videre poteris.

116 *Ad dissolutionem obligationis sufficit primum implemẽtum.*

¶Sexagesimoseptimò,quod in vniuersum tradit Pet.Anch.tũ in d.c.non potest,col.ij.ver. tertiò no. de præb.li.6.tum consi.cccciij.tria dubia,col.iij.versi.in qua quæstione. Quòd ad dissolutionem,& liberationem obligationis sufficit primum,atque vnicum implementum , per multa ex his iuribus, quæ in prin.citauimus,videlicet,l.dotis promissio,ff.de iu.do.& l.inter socerũ, §. vlt.ff.de pact.dota. & l.matrimonij,ff.qui & à quib.& l.cùm pater,§.pater certam,ff.de lega. ij. & præterea l.j.§. si cui,ff. vt legat.nom.cauea.& l.vlt.ff.de bon.autor.iudic.possid.& l.sciendum,ff.de verb.obligat.

117 *Et obligatus ad rem tradendã, si semel tradiderit,perpetuò liberatur.*

¶Cui adde id quod alij multi tradiderunt obligatum ex contractu, vel sententia ad rem tradendã, si semel eam tradiderit esse perpetuò liberatum, nec iterum reuiuiscere obligationem , etiam si ea res ad illum denuò reuertatur,ita enim voluit gl.& Bart.in l.ab emptione.ff.de pact.& gl.in l.Pomponius,§.sed & si is,in verbo,de rato,in fi.ff.de procura. & in l.si cùm fundum venderes , in verbo, tradat,ff.de contrah.empt.& in l.Claudius,& ibi quoque Bar.ff.qui pot.in pigno.hab.& in auth. sacramenta puberum.C.si aduers.vendit.Iac.Aret.Bart.Imo.Pau.Cast.Roma. & alij recentiores in l. permisceri,quæ est pen.§.species,ff.de acq.poss.& alij quos tibi congessi in repe.l.si vnquam, in verbo,susceperit liberos,nu.191.incip.hanc quoque partem,C.de reuocan.dona.

118 *Conditio uno primóque actu impletur.*

¶Sexagesimooctauò,quod nostris legibus dicitur,conditionem vno primóque actu,& si non duret, impleri,consumi & perfici,l.hæredibus,in prin.ff.ad S.C.Trebell.& l.ex facto,§.si quis autem susceperit,eo.tit.& l.cum vxori,C.quan.di.lega.ced.& l.si quis hæredem,& ibi gl.& omnes,C.de instit.& substi.& l. vlt.& ibi Bald.& Paul. Castr.de indic. viduita.quam & ipsam multis doctor.decisionibus fulcimus in l.si vnquam,in verbo,susceperit liberos,nu.187.in diuersam , cum multis sequent. C. de reuocan.donat.

119 *Facultas concessa patribus concilij. eligendi locum concilio.*

¶Sexagesimonono,quod voluit Panor.in eo sermone quem fecit in tractatu concilij Basiliensis , cuius exordium est Quoniam veritas.in j.dubio.col.xviij.ver.sexta ratio quare alius locus,quòd facultas concessa Patribus concilij generalis , eligendi locum futuro concilio , intelligitur de prima electione:& ea quidem semel facta non poterunt alium locum eligere , nam ea facultas intelligitur de prima electione ,per hunc nostrum §. hoc sermone & alia iura similia quæ ibi allegat , & sequitur Fely.in d.c.ij.col.ij.versi.facultas data.de treug.& pac.

120 *Delegatus ad consentiendum &c.de uno cõsensu intelligatur.*

¶Septuagesimò,quod ex facto respondit Alexand.consil.xviij lecto & discusso laborioso processu, col.iij. versiculo & quamuis eadem die , libr. iij. quòd si Papa aliquem delegauerit ad consentiendum alienationi,vel concessioni emphyteuticis alicuius rei ecclesiasticæ,intelligitur de vno tantùm, & primo consensu,per nostrum §.hoc sermone. Et sequitur Iason in d. l. diuortio, §. quod in anno, col.iij.

col.iij verſ.cõfirmo per illud,ff.ſolu.matrim.& in d.l.in duobus,§.ſi ei qui,col.ij.verſ. quartodecimo facit,ff.de iureiur.& conſi.xxxvj.in cauſa mota per nobiles,col.vlt.lib.iij.

122 ¶Septuageſimoprimò,quod not.per multa ex ſupradictis conſuluit idem Alex.conſil.xvj. breuiter in caſu præmiſſo,lib.iiij.quòd ſi ſtatutum diſponit,vt in prædiis vrbanis & ruſticis finita locatione, intelligatur facta reconductio iiſdem penſionibus & qualitatibus,niſi per tres menſes ante ſit renunciatum,debet id ſtatutum intelligi de prima conductione,& non de cæteris. Id quod ſequitur Fely. in d.c. ij.col.3.verſ.ſtatutum quòd ſi locator,de treug.& pac.& Iaſ.in d.l.in duobus, §.ſi ei qui, col. ij.verſ.quintodecimo facit,ff.de iureiur.vbi id dicit bene notandum in d.l.diuortio,§.quod in anno, col.vlt.verſi.vltimò facit quod per iſtam,ff.ſolu.matr.vbi tamen dicit ſe multùm de hoc dubitare, propter regulam l.item quæritur,§.qui impleto,ff.loca.Phil.Dec.dum ſimpliciter allegat Alex. vbi ſuprà conſ.cxij.cùm reuerendiſsimus.col.ij.nu.v.& Maria.Socin.iunior conſ.xxv. viſo themate ſupraſcripto,col.ij.verſ.& maximè hoc dicendum,lib.ij.vbi & ex hoc cõſuluit , quòd ſtatutum quo licet conductori terram colere inuito domino,finito primo anno,intelligitur tantùm pro primo ſequenti anno. *Statutũ diſponens ut finita locatione,&c. quomodo intelligi debeat.*

123 ¶Septuageſimoſecundò,idem Alex.conſ.lxv.cuius initium eſt,quoniam omne datum, col.7.verſi. fortificatur hoc,lib.vj.quod iterum repetitum eſt errore(vt reor) impreſſorum,conſi.cxix.eod. lib. quòd poteſtas faciendi & reformandi intelligitur de prima vice tantùm,non de aliis, per hunc noſtrum §.hoc ſermone,& alia ex iuribus ſuprà allegatis. *Poteſtas faciendi & reformandi.*

124 ¶Septuageſimotertiò, quod ex facto cõſuluit Corn.conſ.clxxiij.in præſenti ſtipulatione, col.v.verſ. ſed nihilominus hoc non obſtante,li.ij.quòd vis conſtitui, quæ ea ceſt, vt transferatur poſſeſsio. l. quædam mulier,& ibi Doct.ff.de rei vendica.cum ſimili.obtinet tantùm in primo conſtituto , non etiam in ſecundo, verbi gratia:ſi quis donet Petro quandiu vixerit,& poſt eius mortem, alteri, vt in caſu l.quoties,C.de donat.quæ ſub mod.& ſe conſtituat poſſeſſorem nomine vtriuſque, certe in Petrum tranſit poſſeſsio per huiuſmodi conſtitutum,non etiam in hunc alterũ, quod & idẽ voluit. Gui.d.Pap.deciſio.Delph.ccxij.Titius bona ſua donauit.Steph.Bertr.conſ.276.viſo caſu mihi exhibito,col.ij.nu.4 li.j.licèt contrarium conſuluerit Phil.Dec.conſ.239.primò non videtur,col.iij. verſ. memini me,cum multis ſequen.Sed nos de hoc latius diximus in noſtro tractat.Conſtit.in 3.parte, in xxviij.amplia.vbi ſi libet videre poteris. *Vis conſtituti obtinet tantùm in primo conſtituto.*

124 ¶Septuageſimoquartò, quod & ſcripſit Guid.Pap.deciſio.cccclxvij.teſtator in teſtamento. quòd ſi quis ſuo teſtamento hæredem inſtituit Mæuium & filium ipſius naturalem,& legitimum ſubſtituit, iuſsitque eum nomen & arma ipſius deferre,& accepta hæreditate Mæuius deceſſerit relictis duobus filiis naturalibus & legitimis,primogenitus ex illis cenſetur ſolus fuiſſe ſubſtitutus,tanquam de primo tantùm ſenſiſſet teſtator,arg.d.§.hoc ſermone,& aliorum ſimilium iurium,& ita dicit fuiſſe iudicatum in curia parlamenti Delphin.& id ſequitur & dicit ſing.Bened.in repet.c.Raynucius, in verbo,in eodem teſtamento relinquens,nu.clxxiiij.de teſta.& diximus etiam in tractatu primigeniorum,q.lxiiij. *Subſtituto filio naturali & legitimo alicuius ſi is relinquat duos &c.*

125 ¶Septuageſimoquintò quod pulchrè reſpondit Soci.conſ.xcj.concludendo dictum Phil.col.ij. verſ. confirmatur ratione ſatis concludenti,lib.iiij.quòd ſi quis promiſit iudicatum ſoluere vſque ad ſententiam diffinitiuam , intelligitur de prima ſententia diffinitiua,non de alia, ita vt ſi is pro quo ita fideiuſsit,fuerit ſemel abſolutus,liberetur hic promiſſor ſua promiſsione, licèt ille poſtea condemnetur ex alia reſeruatione facta in priori illa ſententia,per d.§.hoc ſermone. *Promittens iudicatum ſolui uſque ad ſententiã diffinitiuã.*

126 ¶Septuageſimoſextò quod etiam ex facti ſpecie reſpondit Iaſ.conſ. xxxvj.in cauſa mota per nobiles,col.vlt.verſ.nec ad hoc obſtat ſolutio,lib.iij.quòd ſi teſtator expreſsè hæredi grauato de reſtituẽda quapiam re,eam rem iuſsit permutare cum alia æquiualenti,intelligitur de prima permutatione,non de alia quam faceret de ea re quam ſemel habuit loco eius rei ſubiectæ reſtitutioni,per hũc §.hoc ſermone.& alia ſimilia. *Iuſſus permutare rem, quã grauatus erat reſtituere.*

127 ¶Septuageſimoſeptimò,quod à Decio quoque reſponſum eſt conſ.cclxxxvij. cuius caput eſt in ciuitate Placentiæ,col.pen.verſ.& vlterius in iſto caſu cõcurrit,quòd huiuſmodi ſubſtitutio,ſi aliquis filiorum decedat abſque liberis legitimis maſculis ſuperſtitibus, intelligitur de primo tantùm filio decedente ſine liberis, nec obtinet in cæteris poſtea decedentibus, per hunc noſtrum §.hoc ſermone. *Subſtitutio ſi filius decedat abſque liberis &c.de quo filio intelligitur*

128 ¶Septuageſimooctauò,quod & ipſe Dec.latè conſuluit conſ.cccccxij.cùm reuerendiſsimus Cardinalis,col.ij.nu.iij.quòd ſi Papa permiſerit Cardinali,aut alteri clerico,vt poſsit teſtari de bonis eccleſiæ,intelligitur de primo actu teſtandi tantùm,non de aliis,ita quòd hoc caſu primum teſtamentũ quo ita depoſuit valebit,non etiam ſecundum, licet aliàs primum teſtamentum tollatur per ſecundum iuribus vulgatis,& mouetur Dec.multis iuribus & deciſio.ſuprà à nobis citatis. *Papa permittens Cardinali ut poſſit teſtari de bonis eccleſiæ.*

129 ¶Septuageſimononò,idem Dec.conſ.cccccix.quæritur ex duobus præſentatis, col. j. & ij. quòd ſi cui facta eſt poteſtas præſentandi ad aliquam eccleſiam , intelligitur tantùm de prima præſentatione:nec variare poteſt qui vi illius poteſtatis præſentauit,etiam ſi laicus ſit, licèt aliàs laicus variare poſsit iuribus quoque vulgaribus,atque ad ſic reſpondendum motus fuit hac noſtra regula. *Poteſtas præſentandi ad aliquam eccleſiã.*

130 ¶Octuageſimò huc ſpectat,quòd fideiuſſor compromiſsi,aut locationis tenetur de primo compromiſſo aut locatione tantùm,non etiam de ſecundis etiam prorogatis, vt de primo eſt text. in l. Labeo,§.ſi per fideiuſſorem,& ibi Alber.qui id declarat,col.ij.verſ.ſed quatenus,Bald.Roma. qui cum *Fideiuſſor compromiſſi de quo teneatur.*

§.legit.cum §.hæc autē clausula,col.j.ff.de arbit.& id quoque ipsum voluit Nic. Neap.in lect. Bart. in l.Titius.in fi.prin.& ibi etiam Bal.post Dy.ff.de excu.tut.& è recentioribus Phil. Dec.cons.xciij. cuius superscriptio incipit,fideiussor strictè obligatur,col.j.vbi alios in id citat.

Idem in fideiussore locationis.

131 ¶De secundo,id est,de fideiussore locationis,est etiam tex.in l.item quæritur,§.qui impleto, ff. de loca.& in l.si cum Hermes,C.eo.& voluere Spec.& Io.And.in addi.illius tit.de fideiuss. §. j. vers.illud autem quæritur,idem Ioa.And.& Pan.post alios antiquiores in c.constitutus.ex eod. tit. Hosti. qui id declarat in c.vlt.in fi.eo quoque tit.& in c.præterea requisisti,& ibi quoque Ioa.And. & Phil. Dec.de appel.Bart.& Alber.post alios antiquiores in l.Lucius Titius,la ij.§.Paulus, ff. de admi. tut. & alij multi.quos tibi collegi in tract.de vtroq; retractu,tit.ij.§.j.gl. vij.in verbo *feront prefrez*, nu. 32.incip.præterea quia etiā.vbi intelliges idē in pignoribus,& alia quoq; similia videbis iij.seq.vers.

Contractū matrimonij si pater cōsenserit.

132 ¶Octuagesimoprimò,vt nonnihil mutuemur à Theologis,huc accedit quod ab Ang.Clauas, scriptum est in sua summa,in verbo,matrimonium,le iij.in iij.impedimento,vers.ij.quòd si cōtractum est matrimonium ea conditione si pater consenserit,& primùm pater dissenserit , postea verò mutata voluntate consenserit,non propterea erit contractum matrimonium.quia intelligitur de primo consensu aut dissensu,arg.d.§. hoc sermone. Et idem tenuit alter Theologus Bapti. Sal. etiam in sua summa,in verbo,matrimonium,le v.vers.sed pone quòd pater,vbi & id dicit voluisse Ioa.And. in c.super eo,de condit.appos.vbi tamen id non dicit.Sed idē dicit alius celebris theologus Adrianus Florentinus in quæstio.iiij.lib.sententiarum,circa sacramentum matrimonij,in ea quæstio. quæ incipit,secundò circa hæc dubitatur.

Causa simpliciter prolata.

133 ¶Octuagesimosecundò, ad hanc nostram regulam pertinet,quòd causa simpliciter prolata intelligitur de prima & proxima atque immediata,l.metus autem,§.sed licèt, vbi Bartol. id no. ff. quod met.cau.Ideo & hæc in omnibus actibus consideranda est , & non remota , per infinita iura à me prope superfluenter collecta in nostro tractatu,cui titulus est,cessante causa cessat effectus, in xx. limita.vbi etiam videbis,quomodo id sit intelligendum,& quid sit,dicatúrve causa propinqua, quæve remota.

Qui semel destitit ab accusando, amplius nō admittitur.

134 ¶Octuagesimotertiò his adstipulatur quòd qui semel ab accusatione destiterit, amplius ad eam nō admittetur,sed manet perpetuò exclusus tanquam prima accusatione ius accusandi consumptum sit,l.qui destitit,ff.ad S.C.Turpi.& l.si maritus,§.si negauerit,ff.ad leg.Iul.de adul.l.abolitionem,C. eo.tit.& l.accusationem,C.qui accus.non poss.Et facit l.postquam,C de pact.cum simili. Sed tu de hoc vide amplissimè Bald.in d.l.accusationem,C.qui accus.non poss.

Nec accusatio abolitione impetrata &c.

135 ¶Octuagesimoquartò,non hinc longè abest quod etiam scribitur in l.j. C. de abolit. vbi accusatio, cuius accusator abolitionem impetrauerit,ampliùs repeti non potest , veluti ea prima accusatione omne ius & facultas accusandi consumpta sit,& est propemodum similis tex.in l.quamuis,& in l. si is C.ad SC.Turpi.& in l.mulier,§.j.ff.eod.tit.

Exceptio semel quæsita fideiussori.

136 ¶Octuagesimoquintò,concinit & his tex.in l. vlt. ff. de pact. vbi pactum de non petendo factum à creditore,reo principali,prodest fideiussori:vt si postea pactum sit,vt à reo peti possit , non censeatur esse sublata exceptio quæsita fideiussori ex priore illo pacto , de non petendo : tanquam scilicet consumpta sit & perfecta ea liberatio priore illo pacto,quicquid postea actum sit,nisi ipse fideiussor posteriori actioni consentiret,per l.si vnus,§.pactus, eo.tit. Et huic subscribit tex.in l. cùm Hermes, C.locati.& in l.nouatione C.de fideiusso.

Restitutio in integrū,bis peti non potest.

137 ¶Octuagesimosexto,accedit quod dicimus restitutionem in integrum bis peti non posse , de quo vide plenissimè totum tit.& doc.C.si sæpius in inte.resti.postu.vbi in l.vlt.gl. vlt. in fine no. inquit, sufficit semel.& allegat pro simili l.vlt.§.si verò postquam,versi.& hæc quidem,in fi.C. de iu.delib. vbi ita scribitur,semel enim,& non iterum eam peti concedimus,vbi gl.pro concor.citat d. l.vlt.& l.fideicommissa.§.si quis,ff.de lega.iij. quam & nos iam toties citauimus. Nec supplicandum plusquam semel,cum supplicatio permittitur aduersus sententias eorum à quibus appellare non licet,l. si quis aduersus C.de preci.impe.offe.

Qui semel aliquod munus exequutus est, nō cogitur iterum suscipere.

138 ¶Octuagesimoseptimò huc spectat,quòd qui semel decurionatum aut aliud munus temporale executus est,non cogitur iterum suscipere,veluti scilicet per primum illud munus , liberetur eo iure, quo reipu.ad id munus subeundum tenebatur,l.æstimationem,§.vlt.ff.de mune.& hono. & l. libertus,§.præscriptio,& l.diuus,ff.ad municip.& l.quis tam inueniti.C.de decur. lib. x. cum aliis multis concord.à me congestis in nostris commentariis in l.si vnquam,in præfatione,nu.24. incip. & hæc sanè confirmat,C.de reuoc.dona. quo loco videbis multas multarum gentium in eam rem leges antiquas,ne huc iterum repetam.

Rationes semel editæ.

139 ¶Octuagesimooctauò,ab his non abhorret,quod dicitur rationes semel editas non iterum ex necessitate edendas esse,l.si quis ex argentariis,§.vlt.cum l.seq.ff.de eden.quod ibi omnes scribentes annotarunt.Et ex his nonnulli & inter cæteros Bart.& Raph. Fulg. notarunt qui semel parti dedit instrumentum à se receptum,non teneri iterum dare,vti etiam voluit Spec.in tit.de instru.edi.§.postremo,vers.sed nunquid.Sed id quomodo intelligitur ex ipsis Bart.& Raph.vbi suprà eo.Bart.in l. quædam,§ nihil interest,ad fi.eo.tit.& in l.vlt.ff.de tab.exhib.& in l.vlt.ad fin.ff.de bon.autor. iudic. possid.& Bald.in l.ne casu,in iiij.not.C.de discuss.lib. x.

Sacramēta nō reiterantur.

140 ¶Octuagesimonò,quòd & è penu Theologorum est , Sacramenta præsertim baptismi non reiterantur propter verbum D.Pauli ad Ephes.c.iiij.vnus Deus,vna fides,vnum Baptisma, c. si quis, & c.

hanc

hanc regulam,j.q.j.& c.ostenditur,de pœnit.dist.iiij.cum simil. Quod & à nostris Imperatoribus agnitum est,vt patet ex l.j.& ij.C.ne san.baptis.reite.proindéque nec solẽnis pœnitentia reiteratur, c.quamuis.& c.in capite.50.distinct.& c.j.xxvj.q.vj.

Appellatione nuptiarũ, cur de primis intelligitur.

141 ¶Postremo illud addiderim,quod peculiariter ad hunc nostrum §.pertinet,qui dicit appellationẽ nuptiarum de primis intelligi,eius esse rei peculiarem quandam rationem. Nempe primas nuptias habere nescio quid rationis,vt hæ magis propriæ nuptiæ dici debeant. Nam tametsi honorabiles nuptias simpliciter pronunciauit D.Pau.ad Hebræos c.xiij.& omnes vbique,primas tamen honorabiliores,laudabiliores,digniorésque ac fauorabiliores esse satis liquet ex eodem D. Paulo, qui ad Corinth.vij.postquam hæc scripsit, mulier alligata est legi,quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius,liberata est à lege:cui vult nubat,tantùm in domino:beatior, aut vt alij interpretantur,fœlicior autem erit,si sic permanserit,secundum meum consilium.Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.Quem locum enarrans D.Hieronymus in ij.libro aduersus Iouinianũ,multa in secundas nuptias congessit,non vt eas damnaret, sed ostenderet non tam suscipiendas esse, quàm primas.quod & ipse protestatur in libro de Monogamia ad Geruntiam,dum dicit,Quid igitur?Damnamus secunda matrimonia?minimè,sed prima laudamus.

De eadem re.

142 ¶Inter cætera autem adducit Hierony.quod ipse D.Paulus,tum in j.ad Timoth.epist.c.iij. tum ad Titum c.j.iubet episcopum assumi μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, id est,vnius vxoris virum,& vt vno dicã, monogamum,quod & repetitur in decretis canonicis in c.j.xxvj.dist. Non quòd oporteat episcopum habere vnam vxorem,vt nonnulli malè intelligunt,sed quòd qui aliàs duxerit plures vxores, prohibetur in eum ordinem cooptari:Neque enim bigamus ordinari debet,nec potest.c. vna,in fi. d.xxvj.dist.& per totum extrà de biga.non ordi.Quin apud Aegyptios sacerdoti vnã tantùm vxorem ducere licebat,vt scribit Diodorus Siculus lib.2.c.3.Et vt ad nostros redeamus,quòd ad fœminas pertinet,ex eodẽ Apostolo vidua eligi debet, quæ fuerit vnius viri vxor.d.j.epist. ad Timoth. c.v.Nam & antiqui repellebant à sacerdotio bis nuptas, vt scribit Seruius li.iiij.Aeneid.statim post principium in enarratione huius loci,Huic vni forsan potui succumbere culpæ.

De eadem re.

143 ¶Quibus addere potes apud ethnicos quoque obseruatum fuisse,vt pontifex maximus & flamina non nisi semel matrimonium inire possint, vt tradit D. Hieronymus in eo lib.de Monogamia ad Geruntiam,suprà citato,& in d.lib.j.in Iouinianum in fi.& ante eum Tertullianus in lib.de exhortatione castitatis,& iterum in lib.de Monogamia,vtrobique non multò ante fi.Et Plutarc.proble.c. xlix.Sed & D.Hierony.in eo lib.de Monogamia, Ad tauri, inquit, Aegypt.j (de Api boue quem Aegyptij colunt,intelligit)sacra semel maritus assumitur. Quin & ipse Tertullianus postremo illo loco scribit Fortunæ muliebri,& Matri Matutæ coronam non imponere nisi vniuiram.Et ipse quoque Hierony.in d.lib.j.in Iouinianum,per vniuiras matronas fortunæ muliebri sacra fieri solitum tradit. Cui concinens Festus Pompeius dicit fortunæ muliebris simulachrum nefas fuisse attingi, nisi ab ea quæ semel nupserat.Cui non admodum dissimile est,quod & ipse Festus in verbo, pudicitiæ signum,& ante eum Liuius j.decadis lib.x.scripserunt, nullam nisi spectatæ pudicitiæ matronam,& quæ vni viro nupta fuisset ius sacrificandi Dianæ, eiúsve signum tangendi (quod addit Festus)habuisse.Trebellius autem Pollio in vita Titi secundi Imperatoris,scribit Calphurniam vniuiram sacerdotem inter sacratissimas fœminas adorasse maiores suos.

Secũdæ nuptiæ perperà damnantur.

144 ¶Et quia nuper incidimus in mentionem eorum librorum Tertulliani,illud obiter dicere volui,illum vtrobique Montani hæretici dogma sequutum, perperam damnasse secundas nuptias veluti prohibitas.At illum ipsum in eo damnat D. Hieronymus aliàs secundis nuptiis iniquior in catalogo scriptorum ecclesiasticorum,& cæteri orthodoxi scriptores. Neque etiam Apostolũ illas damnasse aut prohibuisse,vt ille contendit,sed satius esse & honestius,si iis abstineamus,præsertim si citra periculum animæ id fieri possit.

Filius non tenetur dotare matrẽ, quæ ad secũdas trãsit.

145 ¶Adde quod nostris legibus cautum reperimus,eos facere iniuriam filiis primi matrimonij, qui alteras nuptias aggrediuntur,§.j.vers.prospeximus itaque,in auth.de non elig.secun. nuben. mulie. & in §.certo,in auth.de nupt.Idcirco dicunt Guil.Cu.& Bald.in l.j.in fi.C.de inof.dot. quòd filius non tenetur dotare matrem,quę ad secundas nuptias transit,ne cogatur conferre ad suam iniuriã,quod à me adductum & in legibus connubialibus l.ij.nu.9.incip.cui respondens..Quibus conuenit quod dicit Valerius Maximus,lib.vij.c.vij.de Sexticia quadam fœmina, quæ filiis irata in contumeliam eorum nupsit alteri.

Mulier secundò nubens, facit iniuriam mortuo.

146 ¶Nec tantùm filiis sed & mortuo quoque facit iniuriam,cuius memoriam veluti negligit, §. si autem tutelam,in auth.de nupt.Et dicit Lucas Pen.in l.mulieres,col.iiij.C.de incol.lib.x.quòd qui secundò nubit,non dicitur seruare fidem priori coniugi;per quædam iura quæ hoc minimè probant, sed hoc planè confirmat tex.in §.tunc igitur,ibi,inuiolatum morientium torum, in authen. de non eligend.secund.nuben.Et quibusdam possit videri huc spectare illud D.Pauli loquentis de eo, qui secundas arripit nuptias,prioris ad Timoth.v.quia primam fidem irritam fecerat, quod & repetitur in c.j.& in c.hæ verò.& c.nuptiarum.& c.de viduis,le ij.& aliis compluribus xxvij.quęstio.j.ex quibus tamen ne erres,intelligere poteris,quomodo id intelligendum est.At huc haud dubiè pertinet illud Virgilianæ Didonis,lib.iiij.Aeneid.

Nec seruata fides cineri promissa Sichæo.

Et iura con-

147 ¶Et in hac quoque sententia fuit Philostratus in vita Apollonij li.iij.affirmans vxorem ad secunda

vota

iugij violat. Et contristatur anima mortui.

vota transeuntem iura coniugij violare. Ideo contristatur anima mortui coniugis ex secũdo matrimonio superstitis, auth. cui relictum, ibi contristandi priorem maritum, vbi not. Bal. col. pe. C. de indic. viduit. & §. quia verò, §. nos igitur, in auth. de nupt. Nam & apud Lucanum li. iij. Iulia in somnis Pompeio apparens sese indignatam ostendit, quòd ille secundas nuptias appetiuisset, cum inquit,

Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos.

&c. quæ sequuntur.

148 ¶Sed & apud Aegesippum lib. ij. c. ij. Alex. filius Herodis mortuus, in somnis Glaphiræ suæ quõdam vxori apparuit, quæ alteri atque alteri se matrimonio post mortem ipsius copularat. Hæc illum amplecti desiderat. At ille indignanti similis complexum refugiens visus est dicere, Hæc Glaphira, promissa fides ita amores erga te seruasti meos, quorum memorem te esse oportuit? Sed esto adolescentula secundas nuptias non refugeris, etiam non tertias? Et paulò infrà: Sed mihi ne diutiùs maneat contumelia mea, &c. Exurrexit mulier, & familiaribus narrauit somnium, atque ipsa biduo pòst defuncta est. Quam rem etiam retulit Iosephus lib. Antiquit. xvij. c. vlt. & rursum libro de bello Iudaico, ij. c. vj.

149 *Secũdò nubẽs, nõ dicitur castè uiuere.*

¶Ex quo etiam mulier quæ transit ad secundas nuptias non dicitur castè viuere, quantùm ad priorem maritum attinet: ita vt si maritus ipse vxori reliquerit aliquid vtendum, quamdiu castè aut honestè vixerit, ea perdit legatum, si transierit ad secundas nuptias, vt non obscurè voluit Bald. in l. Deo nobis, in prin. col. vlt. vers. iuxta prædicta, C. de episcop. & cleric. & apertiùs in l. vlt. col. ij. vers. quæro quid significant, & ibi quoque Angel. post princ. ibi. sed si profertur, & Saly. col. ij. vers. quæro supposito, & Ias. ad finem. C. de indict. viduit. & idem Bald. in l. j col. ij. in xv. not. C. de rapt. virgin. & in l. eùm filius, §. qui Mutianam, & ibi expressiùs Imo. ff. de legat. ij. Angel. Imo. Paul. Castr. & latè Alex. & Claud. Seiss. in l. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad S.C. Trebellia. & idem Angel. in §. cùm igitur, in auth. de non eligen. secund. nuben. & in §. hęc autem de Deo, in auth. quo. opor. episc. & in §. soluto, & in §. cùm igitur, in auth. de nupt. Pet. Anch. in c. quod à te, col. j. in j. oppo. & ibi quoque Imo. col. j. vers. & faciunt prędicta, de cleric. coniug. & Raph. Com. cons. xxij. testator legauit, col. j. & Paul. Castr. cons. cclix. difficultas, col. pen. vers. infertur enim, lib. j.

150 *De eadem re.*

¶Et ita, vt dicit Ang. debet intelligi glo. in d. l. vlt. in verbo, persecutio. C. de indi. vid. quę dicit simpliciter, quòd mulier transiens ad secundas nuptias, perdit legatum ei relictum, si castè viueret. Scilicet si legatum fuerit factum à viro, qui ex huiusmodi secundis nuptiis offenditur: non etiam si ab alio relictum fuerit, vt etiam dicit Paul. Castr. Sicuti etiam ita intelligi debent iura, quæ dicunt non castè viuere, quæ transit ad secũdas nuptias, videlicet d. §. hæc autem de Deo, vbi not. Ang. in auth. quo. opor. episc. & l. his solis, C. de reuoc. don. quæ æquiparat mulierem, quæ in secundi matrimonij fœdus nubit, & quæ impudicè viuit, vbi & Bal. ad hoc, & illud Valerij, quod mox afferemus.

151 *Incontinenter uiuere, & trãsire ad secũda uota, paria.*

¶Et ad idem, c. vxoratus, de conuers. coniug. ex quo not. Pano. paria esse incontinenter viuere, & transire ad secunda vota. & c. hac ratione. xxxj. q. j. vbi licèt licitum sit secundum apostolum secundas nuptias contrahere tamen secundum veritatis rationem verè fornicatio est. In quam sententiam est & illud Martialis lib. vj. epig. de Telesina,

Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege est.

Et quod Portia minor, cùm se præsente laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ secundum maritum habebat, respondit pudicam matronam nunquam nisi semel nupsisse. vt scribit Hieronymus in Iouinianum lib. j. Ex quo & ille Mimus siue Publij, siue Senecæ, siue alterius:

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Quod tamen sanè intelligendum est secundum ea quæ scribuntur in d. c. hac ratione. aliàs enim incideremus in hęresim Cataphrygum, quam Montanus induxit, & aduersus quem scripsit D. Hieronymus ad Marcellum.

152 *Castus amor.*

¶Et sanè mulier pudica, quæ casto amore primum maritum prosequitur, & eius pectori, atque pręcordiis memoria illius medullitus infixa est, post illius obitum de secundis nuptiis non cogitat, & alterius coniux dici aspernatur: illi enim adhuc prior ille maritus viuit, eiúsque perinde ac si viueret, memoria recreatur. Quod apertè declarauit Valeria illa Messallarũ soror, amisso Seruio viro, cùm interrogata, cur alteri nollet nubere, respondit semper sibi maritum Seruium viuere: quod & ipsum retulit idem Hieronymus vbi suprà, quo etiam in loco scribit filiam Demotionis Areopagitarum principis mortuo Leosthene sponso negasse se alteri nupturã, quòd adulterum acciperet nõ maritũ: illũ enim nõdũ sibi esse mortuũ. quod & nos in nostris cõmẽtariis de nobilitate retulimus.

153 *Matronæ uno contentæ matrimonio, corona pudicitiæ honorari solitæ.*

¶Vt non immeritò apud priscos illos Romanos, quæ vno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ honorabantur. Existimabant enim eum præcipue matronæ syncera fide incorruptũ esse animum, qui post depositæ virginitatis cubile in publicum egredi nesciret, multorum matrimoniorum experientiam quasi legitimæ cuiusdam intemperantiæ signum esse credẽtes, vt scribit Valerius Maximus, lib. ij. c. j. non multò post prin. Qui & ipse miris laudibus extollit Antoniam, quæ amorem mariti sui egregia fide pensauit, vt quæ post eius excessum forma & ætate florens, cubiculum socrus pro coniugio habuit: in eodémque toro alterius adolescentiæ vigor extinctus, alterius viduitatis experientia consenuit, vt apud eum videre licet lib. iiij. c. iij.

154 *Solæ uirgines nubebant apud*

¶Apud antiquos autem illos Germanos solę virgines nubebant, sicque vnum maritum accipiebãt, quomodo vnum corpus, vnámque vitam, ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas, vt scribit

Corne l

Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. Sed & idem lib. ij. Historiæ Augustæ, paulò ante finem tradit quòd mortua Occia, quæ septem & quinquaginta per annos, summa sanctimonia, Vestalibus sacris præsederat, Fonteius Agrippa & Cornelius Pollio obtulere filias, prælatáque est Pollionis filia, non ob aliud quàm quòd mater eius in eodem coniugio manebat. Cæterùm Plutarchus, Proble. capite ev. quærit, quare publicis festis virgines veteri more non nubunt, viduæ nubunt. Cuius rei inter cæteras hanc rationem affert, quòd virginibus decorū, viduis verò multis præsentibus fœdum est nubere. Fœlices enim ac faustæ primæ nuptiæ sunt, secundæ verò tristes ac detestandæ. dies autem festos adeo multitudinem distrahere, vt his rebus per ocium interesse non posit. Hæc ille. Ex quibus satis apparet secundas nuptias non perinde esse honorabiliores ac primas, eúmque honorem ad liberos descendere.

Germanos antiquus.

155 ¶ Non mirum igitur cuiquam videri debet, si multæ sint constitutiones & leges latæ in odium contrahentiū secundas nuptias, videlicet l. fœminæ & l. generaliter, & l. si quis prioris, §. in illo, & l. hac edictali, in princ. & auth. ex testamento. C. de secund. nupt. & l. j. C. si secund. nupt. & l. mater, C. ad Tertul. & l. his solis, & auth. quod mater, C de reuoc. donat. & l. iubemus, §. in supradictis, C. ad Trebel. & §. qui piissimis, in auth. de non eligen. secun. nub. & §. si verò expectet, & §. placet quoque nobis, & aliis compluribus §. in auth. de nupt. & in §. j. in auth. neque vir. quod ex dot. est.

Secūdæ nuptiæ odiosæ.

156 ¶ Quæ quidem constitutiones maxima ex parte locum babent etiam in viris, ne quis putet ea quę diximus ad fœminas tantùm pertinere Id enim videre licet ex d. §. j. postremo loco allegato, & in §. hoc autem, vers. quia verò contra binubos, in auth. de non elig. quem ita summat, vt ita loquar, Angel. pœnæ secundo nubentium communes sunt viro & vxori ad secunda vota transeuntibus. & dicto §. si verò expectet, ibi, & hæc communis mulieris & viri mulcta sit posita, vbi etiam not. Ang. in auth. de nupt. & iterum in §. quoniam & infirmus eod. tit. & in l. generaliter, vbi Bald. not. C. de secund. nupt. & voluit gl. Bart. Bald. Salv. qui dicit ita se obtinuisse, in d. l. fœminæ, eo. tit. & gl. in rub. dicta auth. de non eligen. secund nuben. Azo. in summa, eo. tit. de secun. nupt. col. ij. vers. item quęcunque dicta sunt. Host. in summa, eo quoque tit. §. quare, circa fi. in vers. quæcunque autem, Oldr. cons. xxxiij. quidam habuit vxorem, in secundo dubio. Inan. And. in addit. Spec. eo. inquam tit. Bart. Ang. & Paul. Cap. in l. de emancipatis, C. de legi. hæred. Petr. Anch. cons. cccxlvij. quia ex facto, col. ij. vers. & hoc quantū ad ea. Rom. cons. clxxxij. in casu proposito. Paul. Cast. in d. l. mater. C. ad Tertul. Fran. Cre. no. lib. lxxiiij. hoc capite si maritus ligauit. Ang. Aret. in §. præferuntur, col. pe. inst. ad Tertul. & in tracta. de testa. in verbo, nolens intestatus decedere. col. v. vers. in secundo casu quando in patre. Nicol. Vbal. in tract. de succes. ab intest. in ij. q. princ. col. iiij. Matth. Mates. in tracta. eiusdem tit. in ij. membro princ. vers. secundo casu, & ibi Ludo. Bolo. in addi. Franc. Aret. cons. lxxij. præsupponitur in facto, col. xxix. & iterum ij. Corn. cons. ccxlij. circa quod videtur, col. pen. & vlt. lib. ij. Cepola cautela ccxxxv. aut ex priori impressione cccij. si mater transit, vbi dicit hanc esse communem opi. & idem sæpe se consuluisse, Maria Soc. cons. xxxiiij. prosequendo ordinem quæstionum, col. ij. & multis seq. lib. j. vbi id latè differit. & cons. lxv. circa primam quæstionem, col. iiij. versu vicesimosecundo, eo. li. j. vbi etiam dicit, hāc esse communem opi. & ipsius filius Barth. cons. cclxiij. capio primum, in ij. dubio lib. ij. & cons. cxiiij. præsens consultatio: col. pen. lib. iiij. & Bened. Cap. qui ita dicit cōmuniter teneri, cons. xlij. punctus quidam Venantius, col. ij. & cons. seq. incip. punctus quidam Massius, in j. dub. Guid. Pap. q. ccxxviij. ex dicto processu, in prin. Steph. Bert. cons. cxix. viso casu in j. dubio, li. iij. & cons. ccxxiij. viso casu, nu. 3. lib. iij. Philip. Dec. in l. j. post princ. C. de secun. nupt. & cons. lxxxvij. pro resolutione casus, col. ij. vers. restat ergo tertius casus, & cons. ccxxx. proponitur quòd ex Petro, col j. vers. ad dubium de quo quæritur. Io. Montefer. in rep. l. frater à fratre, char. vj. col. iij. versic. in xvij. q. ff. de condi. indeb.

Tam in viris quàm mulieribus.

157 ¶ Nam & Charondas ille prudentissimus legislator, nec viris quidem secundas nuptias permisit. Qui liberis (inquit) suis nouercam superduxerit, eum neque vllo dignitatis loco, preciíve virum babeto: neque vlla ciuium consuetudine communicare, fruíue finito: quippe qui malum alienum rebus ipse suis intulerit. Si prosperè enim tibi coniugium primum fortè successerit, eo successu contentus conquiescito. Sin aduersum obtigerit, idem malum secunda exploratione tentare velle furiosi est. Nam qui bis ab assequenda re in suis negotiis fallitur, demens is meritò existimatur. Hæc Diodorus Siculus Bibliothecces lib. xij. vbi & illud subdit à Philemone poëta Comico, de bis qui sæpe nauigādo maris sæuitiam experiri voluere, pro lege traditum, non admiratum quidē, si quem duxisse vxorem conspexerit, verùm secundum coniugium quæsiuisse: tutius namque tolerabilíusque videri, his sese maris periculis & tempestatibus exponere, quàm mulie bribus ludibriis & fluctuationibus intestinæ pesti vitam obnoxiam degere.

Secūdū coniugium prohibitum.

158 ¶ Quæ quidem Philemonis similitudo in memoriam reuocat, quod decreta nostra canonica ex D. Augustino nauigare eum dicunt, qui matrimonium contrahit, in c. nos nouimus, & ibi gl. in verbo nauigasti. xvij. q. ij. tanquam scilicet vtroque modo multa pericula & plerunque naufragia subeamus. Est autem Publij Syri Mimus apud Gellium lib. 17. c. 14. & Macrobium Satur. ij. c. vij.

Nauigat enim qui matrimoniū contrahit

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Quod ad iteratas nuptias ex his quę diximus trahi potest, vt scilicet iugales deos (quos Ethnici vocant) improbè accuset, qui nuptias iterat. Ex quo & illud epigramma Græcum incerti autoris,

Dij iugales.

Εἴτις

Εἴτις ἅπαξ γήμας πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον. Id est ad verbum,
Si quis semel maritus alterum lectum sectatur,
Naufragus enauigat bis profundum difficile, siue mauis *molestum.*

Thomas autem Morus sic carmine reddidit:
Qui capit vxorem defuncta vxore secundam,
Naufragus in tumido bis natat ille freto.

Verba autem legis Charoodæ vt ad eam redeamus, hæc sunt ex Stobæ. ser. xlij. ὁ μητρυιὰν ἐπιγαμῶν, μὴ εὐδοξείτω, ἀλλὰ ὀνειδιζέσθω, ὥσπερ αἴτιος ὢν οἰκείας διαστάσεως.

159 *Quæ pœnæ statutæ mulieribus, non pertineant ad viros.*
¶Dixi autem suprà nu. ab hinc 3 maxima ex parte pœnas fœminarum secundas nuptias contrabentium ad viros quoque pertinere, quia id non generale est, nec procedit in pœnis quæ statutæ sunt in mulieres, ob id quòd intra annum luctus ad secundum matrimonium conuolant. quippe quæ ob aliud puniantur, quàm propter ipsarum secundas nuptias, vt probatur in §. primæ siquidem, versic. sed viri quidam, in auth. de nupt. & voluit Azo in d. summa de secun. nupt. in princ. & Host. in summa cod. tit. §. quare & qualiter, col. ij. vers. sic vidisti de pœna. Bal. in auth. iisdem pœnis, col. vlt. vers. item nec pœna nubentium, C. de secund. nupt. Ang. in §. quia verò, in auth. de non elig. & in §. si verò expectet, circa fi. in auth. de non eligen. & in §. si verò expectet, circa fi. in auth. de nupt. Rom. d. consi. clxxxij. & alij multi ex iis quos citauimus in d. vers. ab hinc iij. Et satis probat tex. in l. vxoris, ff. de his qui not. infa.

160 *Et an sint sublatæ iure canonico.*
¶An autem huiusmodi pœnæ, & quæ ex iis sint sublatæ de iure canonico, propter illud verbum Apostoli ad Corinth. v. dico autem non nuptis sed viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego, quòd si continere non possunt, nubant, melius est enim nubere, quàm vri. Et quod quibusdã interiectis scribit, quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege. cui autem vult, nubat, quod & nos suprà citauimus. Ex quibus certè videntur illæ pœnæ esse sublatæ per c. super illa, & c. vlt. extrà de secund. nupt. Sed tu tamen ne te hîc diutiùs detineam, vide gl. Innoc. Host. Ioan. And. in d. c. vlt. eod. tit. Bart. in l. j. C. eod. quoque tit. Petr. Anch. cons. cj. ex prædicto themate, in j. & ij. dubio, cum aliis propemodum infinitis adductis à Fely. & Dec. in c. ecclesia sanctæ Mariæ: illo quidem col. xix. versi. quarta limitatio, cum duabus primis declarationibus, illius quartæ limitatio. Dec. autem col. xiij. vers. secunda conclusio, cum multis seq. de constit. & eodem Dec. cons. ccxxx. proponitur quod ex Petro, col. j. vers. circa primum.

168 *Secundæ nuptiæ brutis quoque despicatæ.*
¶Denique quod ad hanc rationem attinet, quæ secundas nuptias non peræquè magnificat ac primas, bruta quædam animalia id quoque sensu quodam naturali sentire & cognoscere videntur, veluti natura ipsa eius rei illa admonente. Cornices enim mortuo mare marito non exiguo tempore, sed nouem hominum ætatibus viduæ perseuerant, vt tradit Plutarchus in libro cui titulus est ὅτι ἄλογα λόγῳ χρῆται, & Aelianus lib. iij. de animalibus, vbi & ob id tradit veteres in nuptiis post Hymenæum coronicem inuocare solitos. Et idem quoque de lyncibus vt post amissos coniuges aliis non coniungantur prodidit Seruius enarrans eum locum Virgilij, lib. iiij. Aeneid.

Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
Degere, more feræ,

Et nos quoque diximus in nostris legibus connubialibus, l. xiij. nu. 4. & 5. vbi & nos alia huc pertinentia scripsimus. Et facit quoque ad hanc rationem, quod diximus suprà nu. 111. incip. sexagesimosecundo quod & idem.

162 *Prima quæq; multo excellentiora, præstantiora, &c.*
¶Sed & alia item est ratio huius regulæ, quam tractamus, generalis quidem illa, ad omnia quæ ad eam pertinent, nedum ad nuptias, quòd scilicet prima quæque omnibus in rebus & ad quæuis, omnia sunt multo excellentiora, præstantiora, efficaciora, vtiliora, potiora, robustiora, vt ex multis & penè dixerim infinitis patet, quæ tibi abundè, & vereor ne superfluenter, scripsimus in nostris commentariis Primigeniorum, in præfatione, ex quo loco quæ voles mutuari poteris, ne hîc repetam. Sed inter cætera ibi videbis, primo pro optimis ac probatissimis quibusque autoribus vsurpata, quos in eam rem tibi illic citaui, nu. 60.

LIMITATIONES.

Prima Limitatio.

SEd hæc multis modis limitanda sunt. Et vt sequar ordinem Felyn. in d. c. secundo, de treug. & pac.

1 *Actus quando reiterandus.*
¶Primo limita, vt non procedat, quando non valuit primus actus, quia tunc reiterandus est, nam dispositio loquens de actu, intelligitur de primo qui valuit, per text. in l. qui per salutem, ff. de iureiu. vbi qui per salutem suam iurat, cùm non ita specialiter iusiurãdum esset ei delatum, iurasse non videtur, & ideo ex integro solenniter iurandum est, ex quo Bart. no. si non legitimè iuratum est, iterum iurandum esse. Bald. autem ex eo dicit, quòd omissio modi & formæ reddit actum nullum, tamen iteratò fieri potest cum obseruatione debitæ formæ. Et ita (inquit) intelligenda est l. boues, §. hoc sermone. ff. de verb. sig. cum scilicet primus actus est validus. Dicit quoque per

per eum text. quòd mandatum citandi, non finitur per citationem inualidam, id quod dicit not. dignum Alex. in l. serui electione, col. vlt. ff. de leg. j. quod & idem voluit Roma. in d. l. qui per salutem, in fin. vti eum allegat Iason ibi, nullam Bald. mentionem faciens, nihil tamen in lect. Roma. repert. Sed & ex eo tex. in d. l. qui per salutem, not. Alberic. in princip. quod actus inutilis præcedens, non impedit reiterationem sequentis vtilis.

Conditio cum nupserit, non impletur contractis inutilibus nuptiis.

2 ¶Est in eandem sententiam text. in l. hæc conditio filiæ meæ, in prin. ff. de condi. & demon. vbi hæc conditio, cùm nupserit, non impletur contractis nuptiis inutilibus, vt quia ea filia nondum esset nubilis ætatis, vel quia ei nupsit cuius nuptiis interdictum erat, sed posse eam implere conditionem, cùm de iure postea contraxerit, & ibi no. omnes per secundam nuptiarum coniunctionem, impleri conditionem, cum priores de iure non subsistunt. Et Paul. Castr. in fi. dicit eam legem semper ad hoc allegari, vt cùm lex, vel statutum loquitur de aliquo actu, qui potest sortiri iuris effectum, debet intelligi de actu valido, quia actus inualidus habetur pro non facto. & Soc. ibi col. vlt. versic. vlt. not. ex ea l. not. dispositionem, siue legis, siue hominis verificari in primo actu valido, non autem in primo actu inualido.

Actus nullus non impedit eiusdem rei iteratione etiam in oppositum.

3 ¶Et bne quoque pertinet text. in l. is qui hæres, in princ. ff. de acquir. hæred. vbi hæres institutus sub conditione, si ante conditionem existentem repudiauit, nihil egit, ideo existente postea conditione adire poterit, vt etiam dicit text. in l. nec is, § j. eod. tit. cum similib. Et sic inquit Roma. in d. l. is qui hæres, non multùm post prin. actus nullus, non impedit fieri eiusdem rei iterationem, etiam in oppositum, ad quod etiam allegat l. si vt proponis, C. quomo. & quand. iudex, cum simil. Sed nullus tex. Iuris ciuilis in hoc est apertior quã in l. si maritus, §. fin. ff. ad leg. Iul. de adult. Cuius hæc verba sunt: si quis adulterum & adulteram simùl detulerit, nihil agit, poterísque quasi neutrum detulerit, rursus à quo velit initium facere, quia nihil prima delatione egit. Quid enim his verbis ad hanc nostram sententiam clarius?

Electio facta, non sequuto effectu.

4 ¶Et alius item text. iuris canonici eandem sententiam adstruens, in c. si electio, de elect. lib. vj. vbi si electio facta non sequuta sit effectum, ob id quòd electus ei consentire noluit, aut post consensum renunciauit iuri suo, aut mortuus sit, aut propter eius occultum vitium, irritatur, electores possunt demùò eligere, habéntque à dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione tempus integrum ad faciendam aliam electionẽ, ac si noua esset vacatio. Et idem vt dicit gl. ibi, in verbo, occultum, si propter superueniens delictum, aut factum, per c. quàm sit, & c. cupientes, & c. si religiosus, eod. titu. Ad hoc autem quòd dictum est de occulto vitio, vide quæ dicam infrà in hac eadem limitatio. nu. 29. incip. hanc limitationem, & seq.

De eadem re.

5 ¶Hanc quoque sententiam, vt scilicet sermo intelligatur de primo actu valido, & vtili, & qui sortitus fuerit effectum, secutus est Roffred. Bene. in suis quæst. Saba. quæst. j. vbi dicit, quòd si alicui est collata potestas eligendi episcopum, & quempiam elegerit, qui consentire noluerit, & ita eius electio fuerit inutilis, & sine effectu, poterit iterum eligere. quæ fuit etiã sententia Bario. Brixij. q. lxxix. quidam dederunt potestatem, Bald. in d. l. qui per salutem, in vtraq; lectura, vt suprà ex eo diximus, & ibi quoque Alberic. in fi. & eiusdem Alberic. in l. quoties, ff. de optio. lega. vbi ad hoc allegat c. auditis, de elect. & ipsius quoque Albe. post Iac. Bel. in l. matrimonij, ff. qui. & à quib. & Bald. in c. olim ex literis, col. ij. versi. si autem datur arbitrium, de rescript. vbi ex hoc dicit, arbitrium prorogandi, intelligi de prorogatione valida, quòd si inualida fuerit, poterit iterum fieri, & ad hoc citat d. l. qui per salutem, & d. l. hæc conditio filiæ, super qua Raph. Com. illud quoque dicit quod diximus, eum cui facta est potestas eligendi, posse iterum eligere, si prima electio non valuit.

Facultas cõcessa iudici ex statuto, eligendi arbitrum.

6 ¶Et prætetea hæc limitatio est eiusdem Bald. consi. cxliiij. quòd iudex non potuerit, post medium, versic. item quoties primus actus. lib. 4. vbi & ex hoc cõsuluit iudicem, cui data est à statuto facultas eligendi arbitrum, si absentem quempiam elegerit, qui ideo arbitrari non posit, poterit iterum eligere. Et Salyc. in l. dotis promissio, ff. de iu. dot. per d. l. hæc conditio, & Pau. Ca. con. ciij. viso testimonio Christiani, col. j. per illam eandem l. ibique ex hoc in pulchro casu consuluit. & Fely. in d. c. ij. col. iij. versi. fallit primò dicta regula, de treuga & pac. Iason in l. diuortio, §. quod in anno, col. vlt. versic. tertiò no. limit. ff. sol. matr. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone, ff. de verb. signific.

Electio cẽtum amphorarum vini.

7 ¶Et huc spectat text. in l. ij. §. j. ff. de opt. leg. vbi si is cui electio data sit centum amphorarum vini, acetum elegerit, optio non consumitur, poterítque iterum eligere. Et ex hoc not. gloss. ibi nihil referre, an aliquid non fiat, an non iure fiat, & allegat pro simili d. l. qui per salutem, & l. quoties, ff. qui satisda. cogan. vbi & idem glo. not. quæ & alia quoque iura citat, vt vtrobique videre poteris. Quibus addere potes l. quartam, §. condemnatum, ff. de re iudic. vbi etiam gloss.

Nõ præstat impedimẽtũ, quod de iure nõ sortitur effectum.

8 ¶Et illa iuris regula non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, de regulis iuris, lib. vj. id quod videre licet, vt ibi gl. & alij dicunt in matrimonio inualido, quod non impedit secundum contrahi, c. si verum, xxxj. q. ij. & c. iuuenis, de sponsalib. & c. literas, & c. accessit, de desponsat. impube. Sed tu de hoc vide d. glo. & Ioan. Mona. in d. c. non præstat. Et in electione inualida, quæ non impedit secundam, c. scriptum est, in fi. & c. congregato, & ibi glo. vlt. de rescipt. de quo nos alibi diximus pleniùs. Et in stipulatione quoque inualida, l. si dari stipuler, ff. de verb. oblig. cum aliis multis similib. congestis à Felyn. in c. ex tenore. col. iiij. versi. regula non præstat, de rescript. & quæ latè collegimus alicubi in tractatu Retractuum.

Quod nullum

9 ¶Nam & quod nullum est, nomen eius rei quam significare vult, non habet, verbi gratia, sententia

est, nomen eius rei, quam signi ficare vult non habet.

nulla, non est sententia, l.iiij. §. condemnatum, ff. de re iudic. & l. vlt. C. de sentent. ex peric. recitandis, & c. vlt. post prin. eo. tit. lib. vj. & clem. pastoralis, §. vt igitur, qui est vlt. eod. tit. & c. in primis, §. vlt. & iterum c. statutis, ij. q. j. Et instrumentum nullum, non dicitur instrumentum, Bald. in c. constitutus, per eum text. de transact. & est etiam bonus text. in l. cùm Proculus, C. de probat. ex quo ille versus non admodum elegans, sed citatus à gl. in c. admonere in prin. xxxiij. q. ij.

Si re triuerit, nec nomen habere meretur.

Cum aliis multis ad hanc sententiam pertinentibus à Iaso. collectis in d. §. condemnatum, colum. j. versic. no. ex isto text. cum multis sequent. & à me in tractatu Retractuum tit. j. §. j. gloss. ij. num. 5. & multis aliis seq. Hanc autem rationem huius limitationis inter cæteros affert Iaso. in l. serui electione, §. j. nu. 3. ff. de leg. j.

10 *Testes non rectè recepti, reiterari possunt.*

¶Sed & huc pertinet, quòd testes qui non rectè recepti sunt, possunt reiterari, etiam post publicationem, vt satis innuit text. à cõtrario sensu, in clem. ij. in verbo ritè receptis, & ibi gl. quæ id expresse vult, in verbo, ritè, & Card. Flor. post Pau. Eleaz. in iij. q. id intelligens, quãdo receptio est ipso iure nulla, & Pet. Anch. col. pe. in iiij. q. Anto. Io. Ligna. col. j. & Imo. col. ij. super d. glos. in verbo, ritè, de testib. & gl. in c. cùm causam, in gl. vlt. ad fin. & ibi Host. col. vlt. versi. sed si testis, Ioan. And. in fi. Bal. col. vlt. versi. quærit Ber. quid si testes, Petr. Anchara. col. vlt. versic. item quid si testis, Anton. col. vlt. Imol. col. pen versi. in eadem gloss. in fi. extrà eo. tit. Speculat. in tit. de teste. §. j. versi. quid si idem testis, & seq. & ibi quoque Ioan. Andr. in addit. & Bart. in auth. at qui semel, col. vlt. versi. quæro quid si prior, & ibi Bald. col. ij. vers. octauò fallit. C. de prob. & idem Bart. in l. qui per salutem, in fi. & Alex. qui ita dicit communiter teneri, & Iason qui id latè exequitur, col. j. versi. item per istum tex. vbi & ita tenuere omnes, Bald. in l. per hanc, col. pen. versi. & modo venio, ibi & ista est veritas, C. de temp. appel. & in l. si quis testibus, col. ij. versi. quandoque ratione solennitatis, & ibi quoque Salye. ad finem allegat d. Clement. C. de testib. Imo. in c. per tuas, col. j. versi. fallit primò, de testib. Felyn. in c. in literis, col. ij. versi. tertio, de offic. deleg.

11 *Quando testis non perfectè examinatus, iterum examinari queat.*

¶Et huc adstipulatur, quod dicitur testem mancè, atque imminutè, & non perfectè examinatum, adeo vt eius testimonium sit inutile, posse iterum examinari, etiam post publicationem testimoniorum, si id factum sit culpa iudicis: licèt secus sit si culpa partis id factum fuerit, vt per glo. in d. c. per tuas, in gloss. j. in fi. & ibi Imo. in verbo, negligenter, Imo. col. ij. versi. secundo casu, & Panorm. col. ij. versi. venio ad secundum, cum multis seq. & ferè omnes, licèt non ita clarè de testib. Bald. in l. veluti, §. hæc vox, quam legit (vt plerique omnes) cum §. prætor ait, qui est vlt. l. si quis ex argentariis, ff. de eden. & ibi Angel. qui id dicit valde not. & Iason qui alios citat, col. j. in vj. not. versic. vnde facit iste text. ff. de eden.

12 *Actus quando præoccupationem inducit.*

¶Adde quòd solus is actus præoccupationem inducit, qui de iure sortitur effectum, vt tradit Oldr. consil. cccxiij. thema tale contra promissionem, col. ij. versic. tertiò si quis, & iterum versi. sexto nunciatio. quod sic probat, nam in l. qui vltimo, ff. de pœn. scribitur, quòd qui vltimo supplicio damnantur, statim & libertatem, & ciuitatem amittunt. Et statim pòst subditur, Itaque præoccupat hic casus mortem & nonnunquam longum tempus occupat. Alibi autem legitur, quòd talis præoccupatio locum non habet in ea sententia, quæ de iure non sortitur effectum, l. ij. §. vlt. eod. titu. & l. si quis filio exhæredato, §. quòd si quis, ff. de iniust rupt. & irri. testa. Præterea nunciatio operis sic præoccupat ædificantem, siue iure, siue iniuria facta sit, vt quicquid post eam ædificatum est sit demoliendum, l. j. ff. de operis noui nunciat. Si tamen nunciatio ineptè facta sit, vt effectum habere nõ posit, non habet vim præoccupationis, vt no. gl. in d. l. j. in verbo, per renũciationem, & iterum in verbo, catenus.

13 *Stipulatio prima quando impediat uim secundæ.*

¶Addit & Oldra. alia huc spectantia, nempe stipulationem primam impedire vim, & efficaciam secundæ, super eadem re eodem modo interpositæ, nisi tamen prima illa sit talis, vt posit exceptionẽ repelli, ita vt non sortiatur effectum. l. qui bis idem, & l. si dari stipuler, ff. de verb. oblig. Et similiter præcedentem adscriptionem libertatis impedire subsequens legatum serui, si non appareat de contraria voluntate, l. si idem seruus, ff. de leg. ij. & l. si seruus, ff. de fideicommiss. liberta. Quod ita tamen demum obtinet, si ascriptio libertatis sit efficax, & vtilis, aliàs non, l. si seruus legatus, §. si seruus alienus, ff. de leg. j.

14 *Vna uia inutilis electa, non tollitur alia utilis.*

¶Item si sint duæ viæ, vt cum nostris, ac vulgo loquar, quarum vna alterius electione tollitur, id tamen ita intelligendum sit, si prima electa potest de iure sortiri effectum, aliàs nõ, l. si verò, ff. de bon. libert. vbi ita scribitur, Si verò non habuerit effectum petitio eius, dico non impediri, quominus adiuuetur, & l. filium §. si quis contra tabulas, ff. de leg. præstan. cuius hæc verba sunt: Si quis contra tabulas bonorum possessionem acceperit, deinde postea apparuerit eum ex his liberis non fuisse, qui eam bonorum possessionem accipere possunt, ex iis tamen esse quibus legata præstantur, obtinuit, non esse ei denegandam legatorum petitionem. Et in vniuersum, vt vna via inutilis electa, non tollat aliam vtilem: probat tex. in l. mater decedens, & ibi Roma. ff. de inoffic. testa. & l. Claudius, ff. de acquir. hæred. & l. legitimam, ff. de petit. hæred. & l. vlt. C. de condit.

15 *Vt primum obstet sequẽtibus, quid requiratur.*

¶Et per hæc concludit Oldr. d. consi. cccxiij. quicquid primum obstat sequẽtibus, tum demum tantùm obstare, si habuerit effectum, in idque allegat d. l. hæc conditio filiæ, ff. de cond. & demonst. quæ quidem l. est ex illis, quibus potissimùm innituntur qui hanc limitationem ad hanc nostram regulam afferunt: vt nos diximus suprà in eadem limitat. num. 2. & aliis seq. vt inde intelligas Oldr. hæc omnia ad hanc disceptationem referre. Nam & in id quoque citat d. l. ij. ff. de opt. leg. vbi data optione

seruorum

seruorum, si quis alienum seruum, vel hominem liberũ optauerit non consumpsit optionem, quem tex. & nos sæpe in hoc tractatu citauimus, citátq; etiã l. si maritus sit, §. vlt. ff. de adult. vbi si quis adulterum, & adulteram simul detulerit, nihil agit, poterítque quasi neutrum detulerit, rursus à quo velit initium facere, quia nihil prima delegatione egit.

16 ¶His quoque concinit, quòd qui agit ad debitum ex conditione, nondum ea conditione impleta, & ob id succumbit: tamen ea conditione postea impleta, denuo potest agere, l. grege, §. si sub conditione, ff. de ædilit. edicto, & l. si mater, §. eandem, versi. & ideo si fortè sub conditione, ff. de exceptio. rei iudic. Quarum legum autoritate subnixus Accursius, in l. j. post prin. in verbo, nec tenere, ff. si mensor fals. mod. dixe. tradit eum qui actionem ineptam proposuit, & ob id repulsus sit, posse redire ad aptam. quod & probat text. in l. sed & si pupillus, §. si institoria, & ibi gl. Bald. & expressius Albet. & Salycet. ff. de instito. & in l. Bebiu. in fi. & ibi quoque Albe. ff. de pact. dotal. & c. coram, & ibi Petr. Anch. in iiij. not. de rescript. & c. examinata, de iudic. Et id quoque ipsum voluit Signor. Home. con. cxlij. in quæstione vertente, col. ij. versic. præterea in simili, vbi & alia iura citat. & Petr. Anch. in c. ne captandæ, col. j. in iij. not. de concess. præbend. lib. vj. *Actionem ineptā proponēs, & repulsus, ad aptā redire potest.*

17 ¶A quo non longè abest quòd actor ideo à iudicio repulsus, quòd reus rem petitam nõ possideret, non prohibetur postea iterum agere, si reus incæperit possidere, l. quoties, §. vlt. & l. sed si postea, ff. de noxal. act. & l. si à te, in prin. & l. rem meam, & l. si quis ad exhibendum, quæ cõtinuò sequitur, ff. de excep. rei iudic. & l. procurator ad exhibendum in prin. ff. rem rat. hab. & l. neque, quę est iij. C. ad exhib. Et facit quod scribitur in l. si mater, §. eãdem, in prin. & in l. si is qui hæres, etiam in prin. ff. de except. rei iudic. Et quod scriptum reliquit Pau. Ca. cons. cccxiij. ista pronunciatio, lib. 2. quòd si quis ineptè, & non seruata forma statim iudicem recusauerit, ob idque fuerit reiecta recusatio, non prohibetur eandem postea rectè, ritéque proponere. De quibus & aliis similibus nos multa diximus in tractatu Retractuum, tit. j. §. vij. nu. 3. qui igitur, & multis seq. vt ibi videre poteris. *De eadem re.*

18 ¶Cui finitimum est, quod semper aliàs actor qui succubit propter ineptitudinẽ actionis, iterum auditur aptè eam proponens, c. examinata, extra de iudic. cum simil. Et similiter qui appellauit potest iterum appellare si ob id victus est, quòd ineptè exceptionem à qua repulsus est, proposuerat, etiam in eo casu quo aliàs non posset amplius appellare, vt est tex. in cle. vlt. & ibi Card. Flor. in ij. not. & alij, de appellat. *De eadem re.*

19 ¶Et ad hanc quoque limitationem pertinere potest, quod finita nunciatione noui operis per mortem nunciantis, & ita effecta inutili, & inefficaci, potest iterum nunciari. Ita enim voluit glo in l. non solùm. §. morte, in verbo, ius prohibendi, ff. de oper. noui nunt. quam ibi sequitur Batt. col. ij. versic. quærit gl. an finita nunciatione. An autem & quãdo aliàs post primam nunciationem liceat iterum nunciare, vide Batt. in l. cùm procurator, §. si dominus, col j. versi. quæro an post primam, & ibi Bal. post prin. eod. tit. & rursum ipsum Batt. in l. prætor, §. hoc autem interdictum competit, circa fin. & in §. & si satisdatum, eod. tit. *An & quando post primā nunciationē, liceat iterū nunciare.*

20 ¶Et huc quoque spectat, quòd licèt baptismus sit sacramentum minimè iterabile. Est enim vt tradit Apostolus ad Ephesios c. 4. vnus Deus, vna fides, vnum baptisma, & repetitur in c. hi qui baptisma, j. q. j. & diximus suprà, in prin. nu. 136. incip. 90 Si tamẽ quis baptizatus fuerit ab hæretico, præsertim Paulianistis & Cataphrygis, quorum baptisma nullum est, cum in forma ecclesiæ nõ baptizent, iterum baptizari potest, & debet, vt scribitur in §. de his specialiter, & in c. si quis confugerit, & ibi Archid. ea. q. & cau. & c. Daibertum, & ibi gl. & Archid. j. q. vij & gl. in c. sicut lxviij. dist. vbi id declarat. & Lucas Pen. in l. si quis decurio, col. iiij. versi. quemadmodum ergo, C. de decurio. lib. x. Cuius rei rationem reddens ea gloss. in d. c. Daibertum, nam quod, ait, malè fit, vel minùs plenè, ex integro est agendum, & allegat d. l. qui per salutem, ff. de iureiur. suprà in prin. huius §. allegatam. *Baptismus quā do reiterari potest.*

21 ¶Similitérque licèt semel ordinatus nec possit, nec debeat iterum ordinari, §. breuiter. j. q. vj. tamen si non rectè, aut legitimè ordinatus fuerit, potest ac debet iterum ordinari, c. qui per illicitam, eisdem quæst. & cau. & ibi glo. quæ id trahit ad electionem cuiuspiam rei non rectè factam, vt reiterari possit, & ibi quoque Arch. quia, vt hic dicit, cùm non tenuit electio, perinde est ac si facta non fuisset, per l. ij. ff. de optio. leg. Sed nos de hoc alibi pleniùs dicemus. *Non rectè ordinatus, iterum ordinari potest.*

22 ¶Et illud item, quod olim apud antiquos Romanos moris fuit, vt prima hostia non litante, altera, ac tertia, ac deinde plurimæ, donec litatum foret, adhiberentur. Vnde cùm Paulus Aemilius bellaturus aduersus Persęum, sacrificans non litasset, vsque ad vicesimam hostiam, in vicesima prima apparuerunt signa victoriam promittentia, vt tradit Plutarchus in vita illius. Nam & Tullius lib. ij. de diuinatio. ita scribit, Cùm enim tristissima exta sine capite fuerunt, quibus nihil videtur esse dirius, proxima hostia litatur sæpe pulcherrimè. Et non multò pòst, Qui tandem euenit, vt litetur aliis, aliis non litetur? Quæ autem inconstantia deorum est, vt primis minentur extis, benè promittant secundis? Et Liuius iij. Decadis lib. vij. Immolasse eo die quidam memoriæ prodidere Cos. Marcellum: & prima hostia cæsa, iecur sine capite inuentum, in secunda omnia apparuisse, quæ assolent. Et v. Decadis lib. j. Cn. Cornelio, & Q. Petilio Coss. quo die magistratum inierunt, immolantibus Ioui singulis bubus, vti solet, in ea hostia, qua Q. Petilius sacrificauit, in iocinore caput non inuentum. Id cùm ad senatum retulisset, boue perlitare iussus. Et paulò pòst alter Coss. curam adiecit, qui se quòd caput iocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negauit. Senatus maioribus hostiis vsque ad litationem sacrificari iussit. Húcque etiam spectat illud eiusdem iiij. Decadis. lib. v. in princ. primísq; hostiis *Romanorum mos in litando.*

perlitatum est. Et quod scribit Suetonius in Iulio Cæsare c.lxxxj. Deinde pluribus hostiis cæsis cùm litare non posset, introiit curiam spreta religione. De quo etiam Plin. lib. xj. c. xxxvij. scribit non semel, sed bis ipsi Cæsari sacrificanti cor in extis defuisse. Lucius autem Florus, lib. 4. tradit eum centum victimis perlitare non potuisse. Suetonius quoque (vt ad eum redeamus) in Augusto, c. xcv. circa Perusium sacrificio non litante, cùm augere hostias imperasset, &c.

23 ¶Húcque spectare videtur illud Virgilij lib. 3. Aeneid.

Rursum in secessu longo, sub rupe cauata,
Arboribus clausi circum, atque horrentibus vmbris
Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.

Quem locum enarrans Seruius, Fit autem (inquit) iteratio hæc secundum rationem sacrorum. Nam displicuisse prima ex prodigiis iudicatur. Sed & idem in eum locum ipsius Virgilij lib. 8. eiusdem operis,

Interea sacra hæc (quando huc venistis amici)
Annua, quæ differre nephas, celebrate fauentes.

Anniuersaria sacrificia. Calendaria.

Anniuersaria (inquit) sacrificia, ideo non differuntur, quia nec iterari possunt. Nam kalendaria, si qua fuerint ratione dilata, possunt repeti, nec piaculum eorum intermissione committitur. Nec prætermittendum, quod idem Seruius alibi in eundem librum eiusdem operis enarrans eum locum,

Et cæsa iungebant fœdera porca.

Scribit in omnibus sacris fœminini generis, plus valere victimas. Denique si per marem litare non possunt, succidanea dabatur fœmina. Si autem per fœminam non litassent, succidanea adhiberi non poterat.

Hostiæ succidaneæ.

24 ¶Illud enim sciendum est, has secundarias hostias succidaneas dici, quasi succedaneas. E. litera per morem compositi vocabuli in I. literam commutata: quoniam scilicet si primis hostiis litatum non esset, aliæ post alias ductæ cædebantur, quæ quasi prioribus iam cæsis luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur, vt scribit Aulus Gellius lib. 4. Noctium Atticarum c. vj. & Festus Pompeius, in verbo, succedanea, & eorum nomine tacito, vt assolet, Cælius Rhodiginus lib. 3. Antiquarum lectionum c. vj.

Lacedæmonij rursus immolant, donec litent.

25 ¶Nec apud Romanos tantùm de quibus intelligunt superiores scriptores, sed & apud Lacædemonios quoque id obseruatum fuisse comperimus, vt si primis hostiis litare non possent, rursus immolabant, donec litarent. quod videre licet ex Plutarcho, teste quidem locupletissimo in vita Aristidis.

Votū apud Romanos, quando de integro faciendum erat.

26 ¶Adde quod apud ipsos Romanos, vt ad eos redeamus, si quando votum Diis non rite factum esset, de integro faciendum erat, vt videre licèt apud Liuium, iij. Deca. libro ij. cuius hæc verba sunt, Qui inspectis fatalibus libris retulerunt patribus, quòd eius belli causa votum Marti foret, id non rite factum, de integro, atque ampliùs faciendum esse. Quin ex eodem autore, Cùm publ. Licinius pontifex ver sacrum non esse rectè factum renunciasset, collegio primùm, deinde ex autoritate collegij patribus de integro faciendum arbitratu pontificum censuerunt, vt videre licet iiij. Decad. lib. iiij. Sed & ex eodem, cùm feriæ Latinæ non rectè factæ fuissent, denuo instaurabantur. Eius in eam rem verba ex v. Decad. libro primo hæc sunt, Latinæ feriæ fuere ad diem iij. Non. Maij, in quibus, quia in vna hostia magistratus Lanuuinus precatus non erat P. R. Quiritum religioni fuit. Id cum ad Senatum relatum esset, Senatúsque ad Pontificum collegium reiecisset, pontificibus (quia non rectè Latinæ factæ essent) instauratis Latinis placuit Lanuuinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere. Et simile quippiam tradit ipse Liuius de ludorum magnorum instauratione, prima Decad. lib. ij. Sed hæc omnia superstitionis magis, quàm veræ religionis esse semper putaui.

Fata, atque somnia.

27 ¶Nec interim omiserim fata (quæ vocant) atque somnia vnis, ac primis nuptiis non consumi, si credimus Artemidoro Daldiano lib. ὀνειροκριτικῶν ij. c. xij. Cùm (inquit) Græce quidem sed in hûc sensum, quispiam sibi puellam desponsasset, ac in somniis sibi visus fuisset sedere super arietē, atque ex ipso ex anteriore parte decidere, quidam somniorum interpretes vxor tua (inquit) scortabitur, & vt dici solet, cornua tibi faciet. Quamobrem is recusauit diutiùs matrimonium perficere, sed vix tandem amicorum suasu sponsam illam suam duxit in vxorem, eámque obseruanter, & anxiè obseruabat, & illa quidem sine vlla impudicitiæ macula, anno exacto decessit. Verùm ille existimans somnij illius præsagium consumptum esse, aliam vxorem duxit, quæ fœminas omnes impudicitia prætergressa est, atque ita somnij fatum impleuit.

De eadem re

28 ¶Quæ somniorum mentio, meminisse me facit cuiuspiam somnij ad hunc quoque locum pertinentis. Astyages ille postremus Medorum rex somniauit, ex genitalibus Mandanes filiæ tūc prægnantis vitem enasci, quæ omnem occuparet Asiam, quod somniorum interpres affirmauit id portendere, vt proles eius filiæ regnaret: quod ægrè ferens Astyages iussit puerum, quem filia pareret, interimi. Sed id periculum fato quodam euasit puer, cui postea Cyrus nomen fuit: cúmque crederetur esse filius pastoris, essétque iam decennis, atque vnà cum pueris æqualibus luderet, cæteri pueri illum in regem sibi delegerunt, quibus munus quippiam, aut magistratum, vti cæteri reges, demandauit, quòd si imperata non fecissent, multis verberibus afficiebat. De qua re à parētibus puerorum querela Astyagi delata, is accersito ad se puero & interrogato, cùm nihil mutato vultu respōdisset, se vt regē delectū fecisse, cùm dicto audientes esse noluissent: q, cùm Astyages ad Magos illos somniorū interpretes retulisset, ita rem interpretati sunt, tāquam Astyages esset illo somnio defunctus,

agitato

agitato iam inter pastores regno, nec illum iterum regnaturum. Quod tamen postea longè aliter euenit. Nam Cyrus Astyagem regno priuauit, idque asseruit, illo Hyrcanorum genti præsupposito, vti relatum est ab Herodoto lib.j.& Iustino lib.j.

Actum inutilis scienter factum, nõ admittit ite rationem.

29 ¶Hanc limitationem non iniusta ratione posit quis declarare, vt procedat, nisi si quis primum actũ inutilem & prohibitum scienter fecerit: neque enim postea ad suum ipsius commodũ poterit alium actum vtilem facere. Verbi gratia, in casu d.l.hæc conditio, ff.de condit.& demonstr. si quis illicitas nuptias scienter, vt diximus, contraxerit, tunc enim non iuuatur per alias nuptias, vt dicit Bart.in ea ipsa l.hæc conditio, per l.matrimonij, ff. qui & à quib. imò puniri debet ob primas illas nuptias.l.qui contra, & ibi not.C.de secund.nupt. Neque enim æquitas qua innititur ea lex, iuuare potest, nec debet delinquentem.& sequitur Bened.Plumb.in d.l.matrimonij, & Imo.in d.l.hæc conditio, addens & hanc rationem, ne sit melioris conditionis delinquens, quàm non delinquens, contra l.non solùm, ff.de noxal.& c.eum qui, de præbend.lib.vj.nisi (inquit Bar.vt ad eum redeamus) si secundò contraxerit, & quidem licitè, cum eadem cum qua primùm illicitè contraxerat, tunc enim confirmatur, dicitúrque idem matrimonium, l.dotis promissio, ff.de iure dot.& facit (inquit) l.inter soccrum, §.vlt.ff.de pact.dotal.

Qui repugnet.

30 ¶Verùm Raph.Com.in d.l.hæc conditio, dicit sibi non placere dictum Bart.quod innititur d.l.matrimonij, ff.qui & à quib.quia ea lex nõ negat, quin postea posit manumittere, vt eam ducat, sed vi primæ manumissionis non efficitur libera, quia secundum nõ fuit causa manumissionis. Cui statim occurrens Soci.dicit ibi non probari, quod dicit Raph.& potiùs præsumendũ esse, manumissionem fuisse factam in casu quo esset valida, nõ autem inualida & prohibita.arg.l.quoties, ff.de reb.dub. & l.meritò.ff.pro soc. Nisi inquit, diceremus sequendo Raph.actum sequentem matrimonij, ostendere cuiusmodi fuerit voluntas in præcedenti manumissione, arg.l.si seruus plurium, in fi.ff.de leg.j.

Comprobatio prioris.

31 ¶Porrò illam Bart.sententiam confirmat, quòd aliàs cùm is qui primum actum fecit inutiliter, in culpa fuit, non potest illum postea iterare, vt respondit Bald.loquens de inutili acceptatione beneficij, cons.ccxxviij.per sanctissimum, lib.iiij per l.j.§.quæsitum.ff.quand.de pecul.act.est annal.& alia iura ibi allegata. Cui adde & text.id bene probantem in c.commissa, & ibi Petr.Anch.col.j.in v.no.de elect.lib.vj.

Eligẽs indignũ scienter, amittit eligendi facultatem.

32 ¶Nam qui scienter eligunt, vel postulant indignum, amittunt facultatem iterum eligẽdi. c.gratum, de postula.præla.& c.bonæ, le ij.& c.cùm in cũ ctis, §.vlt.& c.innotuit, & cap.cùm Vintoniensis, §.vlt.scriptum, de electio.& c.quanquam, & c.si electio, suprà allegato, in verbis, occultum eius vitium, & ibi gl.in verbo, occultum, & c.si compromissarius, versi.si verò eligat, eo.tit.lib.vj.cum alijs infinitis simil.& nemo dubitat in electionibus, quæ fiunt à personis ecclesiasticis.

Et quid in laicis.

33 ¶Sed an id procedat in iis quæ fiunt à laicis, dubitat Bart.in l.cùm quidã ita fideicommissum, col.j.versic.quid in electionibus, ff.de leg.ij. At Imo.in d.l.serui electione, in fi princ.dicit fortè aliter dicendũ in illis, cùm in pœnis fieri non debeat extensio.c.cùm in pœnis, de regu.iur.in vj. Et ideo inquit) in simili in c.cùm vos, de offic.ordinar.patronus laicus, qui scienter præsentauit indignum, non priuatur potestate præsentandi, quod monet menti esse tenendum.

Qui contrarium teneant.

34 ¶Verùm contra eam sententiam est tex.in §.si quis autem oratorij, in auth.de sanct.episco.vbi hoc casu deuoluitur potestas eligendi ad superiorem, quem tex.citat gl.in d.c.cùm vos, in verbo, minus idoneè, in fi.& alius tex.in d.l.cum quidam, & ibi gl.in verbo, qui offenderint, in prin.& ipse Imo.qui & hoc nuncupatim tangit, col.j.versi.item not.quod vbi, ff.de leg.ij.& sentiunt omnes vbique, dum tractant an eligentes posint variare, & alterum aligere, tenent indistinctè non posse, si scienter indignum elegerint, & inter cæteros Alber.post Petr.in l.j.col.vlt.versi.& quantùm ad præsens, ff.si quis in ius vocat.& in l.eum qui certatum, col.vlt.ff.de verb.oblig.vbi allegat d.§.si quis autem oratorij, Bar.& cæteri prẹter Imo.vt iam diximus, in d.l.serui electione, ff.de leg.j.vbi hoc Fran.Aret.expressim tractat. Quanquam & ipse Imo.in d.l.cum quidam.posbquam tenuit hanc postremã opin. vt dictum est suprà, tamen postea, in versi.in gl.non offenderint, videtur nutare, quia ille tex.in d.§.si quis autem oratorij, loquitur in pia causa, quam non licet (dicit) extendere ad alias causas non pias.

De eadem re.

35 ¶Denique si quis etiam aliter quàm eligendo, indignum sciẽter male elegerit, vt d.l.serui electione, voluerunt Bart.& Bald.vterque col.j.& Alb.col.ij.versi.si verò tenuit.ff.de leg.j.Petr.Anch.in d.c.si compromissarius, col.ij.ver.vltimò quia text.dicit, & omnes prope.per l.iij.in fi.cum l.seq.ff.de opt.leg. Super quo tamen Fran.Aret.in d.l.serui electione, col.2.vers.tertiò adde inquantum, dicit considerandum esse, an electio ita sit nulla, vt nullum pariat effectum, & tunc indistinctè posit eligẽs variare, d.l.ij.§.j.ff.de opti.lega.vbi simpliciter dicitur, quòd qui eligit rem alienam, vel hominẽ, potest iterum eligere: nec distinguit an scienter elegerit, nécne, vt distinguitur in l. iij. vt mox dicemus. An verò electio rei quæ eligi non potuit, fuit valida, & tunc quia electio habuit effectum, non potest iterum eligere, d.l.iij.& l.iiij.eo.tit.nam in d.l.iij.electio quæ facta est de aceto non valebat, quia erat legata optio vini, & non aceti: si tamen scienter legatarius eligat acetum, & hæres consentiat electioni tacitè vel expressè, non poterit legatarius variare, quia aliud pro alio volente creditore solui potest, l.ij.§.appellata, ff.si cert.petat. In d.autem l.iiij.valuit electio, licèt omnes res non fuerint exhibitæ, quia legatarius scienter potest renunciare iuri suo, & ideo ibi distinguitur ignorans à sciente. Et ex his (inquit Aret.) verificatur sing.doctrina Ioan.Monachi Archid.& Ioan.And.in c.ne captandæ, de conces.præb.lib.vj.de qua dicemus infrà in xx.limit.vbi videre poteris.

36 *Eligens scienter viã incompetentem, sibi præiudicat.*

¶Et ad superiora quoque facit, qui scienter sibi elegerit viam incompetentem, sibi ita præiudicat, vt variare ei non liceat, per l.Paulus, ff.de bon.libert.& l.eum qui.& l.contra maiores, C. de inoffic. testam.& voluit Alber.post Iac.Butrig.in l.cùm indebitum, §. j. de condict.indeb. Et idem dicitur de eo qui scienter accipit fideiussores non idoneos.vt l.si ab arbitrio, §.j.ff.qui satisd.cogant.& l.iiij. ff.de fideiussor.

37 *Sermo simpliciter prolatus quomodo intelligendus.*

¶Sed & secundò hanc limitationem declara, vt scilicet sermo simpliciter prolatus intelligatur de primo actu valido, cùm ad ius sit relatio. Si autem fiat ad merum factum, intelligitur de primo actu qualitercunque consummato, etiam inualido, per l.fideicommissa, §.si quis decem, ff. de lega. iij. Ita enim voluit Bal.in l.qui per salutem, in prin.ff.de iureiur. Et ad hoc pertinent iura quæ dicunt, sufficere conditionem fuisse completam de facto, etiam si non duret, aut nullum effectum sortiatur. l.mulier, §.si quis hæreditarium, aliàs, & ibi Bart.ff.de cond.instit.& l.Mæuius, in prin.& ibi Bart.ff.de condi.& demon.& l.quidam cùm filium, ff.de verb.oblig. De quo tu omnino videas Bald.in rub.C. de instit.& substit.in fi.& in l.j.col.v.versic.quæro nunquid sufficiat, C.de his quæ pœnæ nomi.

38 *Primus actus inualidus, an cõsumat dispositionẽ, & quã do.*

¶Declara item tertiò, vt per primum actum inualidum non consumatur dispositio, quando tractamus de iure quæsito conseruando, per d.l.qui per salutem, ff.de iureiur. At cùm quærimus de nouo iure quærendo, primus actus etiam inualidus consumit dispositionem, vt videre licet ex d. l. matrimonij causa, ff.qui & à quib.vbi quærebatur de libertate acquirenda. Et ita nuncupatim voluit Iac. Butrig.in d.l.qui per salutem, & ibi Alberic.circa medium, & Bart.in secunda opposit.Ang.Salyc.in vlt.oppo.& Iason in fi.& Bened.Plumb.in d.l.matrimonij, ff.qui à quib.Soc.in d.l.hæc conditio filię, col.vlt.in fi.ff.de condit.& demonst.vbi tamen dicit facere contra posterius membrum text. in d. l. hæc conditio, vbi tractatur de iure quærendo, & tamẽ dispositio non consumitur per primũ actum inualidum. Nisi, inquit) dicamus, quòd id ibi procedit ex benignitate, in vltimis voluntatibus, & relinquit cogitandum. Sed & tu vide quæ dicam infrà in xiij.limita.& in xxiij.

39 *De eadem re.*

¶Illud autem scio semper, aliàs ius quæsitum facilius conseruari, quàm ius nouum acquiri, vt videre licet ex multis in eam rem collectis à Barba.consi.iij.scribitur pulchrè, col.iij.versi.nec obst.cùm dicebatur, & iterum, col.v.versic.item do.Anto.ibi, lib.j.& consi.vuj.scribitur præclarè, col.v. versic.& mirum est, eo.lib.j.& consi.xx.scribitur apud propbetam, col.2.versi.& est diligenter, eo.lib.1.& con. xl.præclarè scribitur sapientiæ, col.v.versic.& ideo tollitur, eo.lib.1.& latiùs consi.xlj. illud afferam, col.7.vers.facit quod pulchrè, & iterum, col.xvj.versi.item est ponderandum, eod.lib.1.& consi.xix. præclarè scribitur primo, col.vlt.lib.2.& consi.xxxiiij.præclarè optimus, col.vlt.lib.2.& consil. lix.illud id modum, col.7.versi.capio modò aliam, eo lib 2 & consi.xiij.à Ioue principium, col.vj. versic. prætetea faciat lib.3.& consi.xix.vbi Christus, col.7.versi.istud non facit, eo.lib.3.& cons.xxj.à Ioue principium col.v.versi.ad secundum dubium, eod.lib.3.& cons.lxij.illud afferam, col.ij.versic. tertio erat ecclesia, eo.lib.3.& consi.lxvj.illud in medium, col.vlt.eod.lib.3.Felyn. in c.quæ in ecclesiarum, col.xix.vers.& ista consideratio, de constit.& Iason cons.ccxxxvj.an rex Romanorum, col. iij.versi. cùm ego imperator, & seq.lib.2.& Phil.Dec.in l.seruus, circa medium, versi.tertiò regula procedat, C.de pact.& consi cclxix.consultus, col.iiij.vers.& hoc præsertim. & à nobis latissimè in commentariis consuetudinum Pictonicarum tit.ij.§.vlt.in gloss.iiij.vt interim omittam quæ & nos de hac re scripsimus in commentariis l.si vnquam, in verbo, donatione largitus, num.2.edition.clxxx.sed hoc tamen.C.de reuoc.donat.& in nostris legibus connubialibus glos.v.vltimæ editionis, in verbo, contractus, num.31.illud igitur.

40 *Actus inutilis, quando iterari possit.*

¶Declara quartò, vt procedat in eo, qui iure suo aliquid facit: nam si inutiliter facit, potest iterum facere: secus si iure alieno, siue tanquam minister alterius, vt videmus in iudice ordinario, qui si inutiliter iudicauit, potest iterum indicare vtiliter, non etiam iudex delegatus, vt not.in l.iudex posteaquàm.& ibi gl.& doctor.ff.de re iudic.& in l.si vt proponis la j.& ibi Bal.col.iij.versi.secundò oppo. & versi.item iurisdictio, C.quomo.& quand.iud.& in l.qualem, in fi.ff.de arbit.& in l.absentem, ff.de pœnis.& in c.cum terra, de elect.& in c.significasti, de offic. iud. deleg. & per Innoc. in c.in literis. col.j.& ibi quoque Ioan.And.in verbo, fructus, eo.tit.Ioan.Mona.in c.cum expediat, col.j.versi. item qui facit, de elect.lib.6.& in c.si tibi, ad fin.de præb.lib 6 & doct.vbique.

41 *Delegatus cum inutiliter iudicauit quando possit iterũ iudicare.*

¶Sed quod dictum est de iudice delegato, vt etiam si inutiliter iudicàrit, non possit iterum iudicare, intelligit Innoc.vti illum nonnulli citant, in c.j.de re iudic.procedere, si ipse iudex delegatus malè iudicauerit per errorem iuris, secus autem si per errorem facti, vt quia credebat reum fuisse citatum, qui tamen non erat citatus, tunc etiam poterit denuo iudicare: vel si delegatus prouidet alicui de præbenda, quam credebat vacantem, putans mortuum eum qui tenebat eam, cum viueret. non impeditur prouidere de alia verè vacante, arg.l.errore.C.de iur.& fact.ignor. Et id sequitur Bart.in d.l.iudex posteaquam, in j.oppo.ff.de re iudic.& Petr Anch.in clem.j.col. ij. venio ad quæstionem, eod.tit.vbi & idem dicit autoritate Host.si probabili errore iuris perperam iudicauit.& Pan.Cast.in l.cùm quærebatur, ante medium, ff.eo.tit.vbi id dicit elegans dictum.

42 *Qui contrariũ teneat.*

¶Sed hanc distinctionem reprobat Bald.in d.l.si vt proponis, la j.col.iij.versic.opponitur & videtur, C.quomodo & quand. iud. dicens eam nullo iure probari, nam iudex non tractat de damno, vel incommodo, de quo loquuntur leges facientes discrimen inter errorem iuris, vel facti, neq; etiam sua interest consumere mandatum, item (vt subdit) illa distinctio, est cõtra casum d.l.si vt proponis, in qua iudex fuerat circumuentus in facto, habito respectu ad continuationem, & tamen ibi expirat

iurisdictio

iurisdictio. Sed & illam distinctionē reprobat Imo. in d.l. iudex posteaquam, col. iiij. vers. fallit etiam quarto, & ibi Alex. col. iij. in iiij. fal. Nec Innoc. inquit, in d.c. loquitur in sententia, sed in facto aliquo extraiudiciali, in quo siue erretur in facto siue in iure, potest ille actus si non fuerit sortitus effectū, iterari, de quo nos postea dicemus in hac ead. limit. nu. 47. incip. sed aliter. Host. autem & Ioa. And. in d.c.j. vterque in verbo, ipso iure, ita de ea re loquuntur, vt siue delegatus erret in facto, siue in iure, possit actum extraiudicialem nulliter factum iterare. Sed tu hic omnino vide quæ dicam infrà in xxj. limita. vbi & de hac re quoque loquar.

43 ¶Similiter qui potest eligere iure proprio, si elegerit inutiliter, poterit denuo eligere, nisi scienter indignum elegerit, c. si cōpromissarius, de elect. li. vj. iūcto c. vt circa, eo. tit. & li. Secus in eo qui habet eam facultatem, non iure proprio, sed ex potestate ei ab alio tributa, vt probat tex. in d.c. si compromissarius. & voluit Bar. in l. ij. ff. de opt. leg. & in l. serui electione, in princ. & ibi latè Imo. Frac. Aret. Alex. qui alios adducit & Iason, ff. de lega. j. Ioan. Monach. vbi suprà. Ioan. And. in c. gratia, ad fi. de rescript. lib. vj. Alb. in d.l. qui per salutem, & ibi Paul. Cast. circa medium, & Ias. in secundo not. & gl. Host. Card. Florent. Anto. Imo. & Panor. in c. si electio, extrà de elect. quos tibi adduximus alibi suprà in princ. *Eligens iure proprio, iterat.*

44 ¶Et ad hæc quoque vide Cyn. in l. vlt. col. ij. vers. septimò quæro, & ibi Bald. col. iiij. in iiij. q. & Salic. col. vlt. vers. quæro octauo, C. de contrah. empt. Bart. in d.l. ij §. j. ff. de opt. leg. Albe. in l. serui electione. col. ij. vers. si verò alieno, & ibi quoque Bald. col. j. Imo. col. ij. Alex. col. vlt. Iason. col. ij. vers. intellige istam conclusionem, ff. de leg. j. eundem Alb. in l. j col. vlt. vers. si. & quantum ad præsens, ff. si quis in ius vocat. non ierit, & in l. qui per salutem, circa medium, & ibi item Bald. etiam circa medium, ff. de iureiur. Ioan. And in c. gratia, ad fi. de rescripi. lib. vj. Cardin. Flor. in c. causam, in iij. opposit. j. quæst. & ibi Imo. in gl. vlt. de elect. Petr. Anch. in c. si compromissarius, col. ij. vers. vltimò quia text. dicit, & ibi Dominic. de elect. lib. vj. & in d.c. gratia col. vlt. in fi. & ibi Philip. Franc. col. ij. nu. 9. de rescript. lib. vj Franc. Aret. consi. xvj. præsupponitur in facto, col. vlt. in ij. dub. *De eadem re.*

45 ¶Verùm contra huiusmodi distinctionem videtur esse casus expressus in l. ij. ad fi. ff. de vaca. & excusat. muner. quem text. in id ponderat Bart. in princ. quòd quando electus excusatur, vel remouetur electio alterius, loco ipsius deuoluitur ad præsidem remouētem vel excusantem, licèt ea electio primùm pertineret ad ipsos eligentes, per l. j. §. solent ff. quando appel. sit, & l. ij. ff. ad municip. & sic non possunt decuriones iterum eligere, quamuis iure proprio id ad eos pertineret, quod (inquit) est contra l. ij. ff. de optio. leg. Sed vt subdit, ille electus fuerat per ipsum præsidem. Verùm hæc diuinatio est, vt scribit Franc. Aret. in d.l. serui electione, col. ij. vers. extra gl. tractat, ff. de leg. j. ideo aliter vt subdit, dici posse, scilicet quòd si superior ex officio, non via ordinaria appellationis remouet electū, potest ex officio subrogare alium, vt euitetur circuitus, sicut dicitur in clemen. auditor, de rescript. In aliis autem casibus procedat d. distinct. & hæc est (inquit) singularis limitatio ad prædicta. *Contrarium eius quod suprà.*

46 ¶Quando autem quis dicitur aliquid facere iure proprio aut alieno, ne tu lector ignores, id disces ex Bart. in d.l. ij. §. j. col. ij. vers. sed iuxta prædicta, & iterum vers. quæro qualiter ff. de optio. leg. Car. Flor. in d.c. causam, vbi suprà citauimus, de electio. Petr Anch. in d.c. si compromissarius, col. ij. vers. sed iuxta prædicta, eo. tit. lib. vj. *Iure proprio facere, aut alieno.*

47 ¶Sed & aliter poteris limitare, vt qui eligit vel quicquam facit iure alieno, non possit iterum facere, etiam si inutiliter primum fecit, vt procedat in iudicialibus. per d.l. si vt proponis, & l. si præses, C. quom. & quan. iud. nam is statim desinit esse iudex. l. qualem, in fi. ff. de arb. At in actibus extraiudicialibus: siue ille qui fecit sit ordinarius: siue delegatus, si non tenet quod fecit, vel si non benè fecit, vel aliàs effectum non habuit de iure, tūc illud poterit iterum rectè facere. Et de ordinario quidem constat, ex c. cùm in terra, de elect. Et de delegato ex c. significasti, de offic. deleg. Et videtur hęc distinctio probari in d.l. qualem, §. vlt. ff. de arbit. & in c. prælatum, de præb. vt à nonnullis citatur. *Iure alieno faciens, ut non reiteret, quando procedat.*

48 ¶Et hæc quidem est Innoc. sententia in c. in literis, ante medium, de offic. deleg. quem ibi sequuntur Host. Io. Aod. Bald. paulò post medium, Card. Floren. in iij. quęstio. Ant. col. ij. vers. ad secundum Imo. col. ij. vers. ad secundum, qui dicit menti tenēdum. Felio. col. iij. vers. octaua limitatio. ipsi Host. & Ioan. And. clarculum. in c. j. in verbo, ipso iure, de re iudi. Compost. propè ad verbum, in c. capitulum, col. xix. vers. item quid si collatio, de rescripi. Oldr. cons. ccxcv. ista materia, col. ij. vers. ad id quod dicitur. Alb. in l. iudex posteaquam, in princ. & ibi Imol. col. iiij vers. fallit quarto, ff. de re iudi. Bald. in l. qui per salutem, ante medium, ff. de iureiur. & in l. vlt. col. vli. vers. quartò quæritur, C. de eden. vbi tamen pulchrè declarat, vt ibi videre poteris. & in d.l. si vt proponis, col. iij. vers. & hæc faciunt, & ibi Ang. ad fi. C. quomod. & quan. iud. idem Bald. in l. vlt. col. iiij. in iiij. quæstio. & ibi Salyc. in viij. quæstio. C. de contrah. empr. & Fran. Aret. in d.l. serui electione, in princ. col. vlt. vers. quartò adde, ff. de legat. j. vbi tamen id dicit communiter intelligi, secundum ea quæ dicam infrà in vj. limit. nu. 10. incip. huc item spectat. *De eadem re.*

49 ¶Declara quintò in dispositionibus siue prouisionibus competentibus iure primo siue primario ac proprio (quod aliter accipio quàm in præcedenti declaratione, vt intelliges ex his quæ nunc subiiciam) Secus si iure deuoluto, verbi gratia in casu. c. si electio, de electio. lib. vj. de quo diximus suprà in eadem limita. nu. 4. incip. & alius item tex. Si electio primùm facta à canonicis non sortita est effectum, quia electus dissentit, vel renunciat, vel moritur, poterunt primi eligentes iterum eligere. Quòd si superior iure deuoluto elegit, & electus dissentit, vel renunciat, vel moritur, non poterit *Ius primarium & ius deuolutum, quid operentur.*

iterum eligere sed ad canonicos redit electio, vt voluit gl. in d.c. si electio, in verbo, integrum, per id quod voluerunt gl. Tancre. & Hosti. in c. ne pro defectu, extrà, de elect. negligentes esse priuatos tantùm ea prima electione, quæ occurrit. Et eam gl. in d.c. si electio, sequitur Pe. Anc. ibi in iiij. not. & Domi. col. vlt. vers. in ea glo. ibi & intellige.

50 *Ius commune & ius speciale.* ¶Declara sextò vt procedat, cùm quis exercet actum sibi de iure cõmuni competentẽ, tunc enim si inutiliter exercuerit, poterit denuo exercere: secus si iure speciali. Ita enim voluerũt And. & Guil. Cu. in d.l. qui per salutem, & ibi post eos Alb. ante fi. Nam vt hic dicit, faciliùs tollitur ius speciale, quàm ius commune, §. quia verò verisimile, in auth. de non alien. Cui adde & aliũ tex. in l. eius militis, §. j. & ibi glo. in verbo, quocunque modo, Bart. Bald. & Ang. ff. de milit. testa. cum aliis concor. à me traditis in tracta. cessante causa cessat effectus, limit. xj. nu. 4. nam vt dicit.

51 *Forma, & materia.* ¶Declara septimò cùm actus primus nullus est & inutilis ob omissam formam vel solennitatem, tunc enim is iterari poterit, secus autem si peccatum sit in materia tunc enim ampliùs iterari non poterit. Ad quod citari solet à plerisque, quos mox subiiciam, tex. in l. quid tamen & l. si de pluribus, ff. de arbitr. vbi si ab arbitro non fuerit seruata forma mandati, non expirat mandatum quin possit iterum arbitrari. Quod & seruandum est in iudice delegato, arg. l. non distinguimus, §. de officio, eo. tit. iuncto c. cùm olim abbas, de offi. deleg. & l. à diuo Pio, in princ. ff. de re iudi. Nam eadem est, vt inquiunt plurimi, in vtroque ratio.

52 *De eadem re.* ¶Et ita quidem voluerunt Iac. Ra. & Oldr. in l. iudex posteaquam, & ibi Angel. in fi. Imo. col. 3. versi. fallit tertiò, Pau. Ca. in prin. Alex. col. iij. vers. tertiò fallit, ff. de re iudi. ipse Oldr. cons. ccxcv. orta materia quæstionis, col. ij. vers. ad id quod dicitur. Cy. in l. si accusatoribus, in ij. opposit. & ibi quoque Iacob. Butrig. & Salyc. ad fi. C. de accusat. idem Cy. post Pet. in l. vlt. in vij. quæst. & ibi Salyc. in. viij. q. C. de contrah. empt. & ipse. Cy. in l. si vt proponis la j. in j. opposi. & ibi ipse Iacob. Butri. & Bald. col. iij. vers. opponitur & videtur, & Saly. C. quomod. & quand. iud. Alber. post Pet. à bella perti. in l. j. col. vlt. vers. & in quantum ad præsens, ff. si quis in ius vocat. non ier. & in l. serui electione, in princ. col. j. vers. sed pone quòd collata, & ibi quoque Bart. col. j. Bal. col ij. post alios, Imo. col. ij. & Alex. col. vlt. Iacob. Aret. alius Iac. Rauen. & Oldr. in l. iudex, postea quàm, & ibi, & iterum paulò Alber. post medium. Ang. in fi. Imol. col. iiij. vers. fallit tertiò, ff. de re iudic. Bart. in l. in proposita, quam legit cum l. si societatem, §. arbitrorum, col. ij. vers. quæro si inique, & ibi Alber. in fi. ff. pro socio, & in l. qui arbiter, ff. de arbitr. & in l. qui per salutem, circa med. & ibi Paul. Cast. post medium, ff. de iureiur. & idem Bal. in c. in literis, circa med. de offi. deleg. vbi id dicit esse notandum. Cardi. Florent. & Imo. in c. causam, alle col. 2. in j. opposit. j. q. & iterum in iij. opposi. eiusdem quæst. hic super glos. vlt. ext. de electio. Pet. Anc. qui & hoc dicit procedere etiam in eo qui scienter malè elegit, in c. si compromissarius, col. ij. vers. item quod dixi, de elect. lib. 6. quod est notandum ad ea quæ dixi suprà in ead. limit. nu. 35. denique si quis etiam. & Paul. Ca. in l. cùm quærebatur, post princ. ff. de re ind. Imo. in l. si expressim, col. xj. vers. & hęc procedunt, & iterum vers. sed iuxta prædicta, ff. de appel. & Pan. in d. c. in literis, col. ij. vers. ego putarem, & ibi Fely. col. j. vers. tertiò fallit, de offic. deleg. & ipse Pan. in c. qualiter. le j. col. ij versi. aut non transiuit, de accus.

53 *Qui teneãt cõtrarium in iudice.* ¶Sunt tamen qui tenent contrarium in iudice, per d.l. si vt proponis, & d. c. in literis, nec ad eum trahi debere d.l. quid tamen, loquentem de arbitro, & inter hos Ioa. And. in d.c. qualiter & quando, le j. & ibi Cald. & Ant. de accus. & Imo. sibi contrarius in eo ipso c. in literis, de offi. deleg. Sed Alex. in d.l. iudex, col. 3. in iij. fallent. dicit eandem esse vtriusque rationem & arbitri & iudicis delegati, vt suprà diximus, & in proposito videnda esse quæ no. Bart. in l. ij. ff. de opti. leg. & per Ray. & alios in l. serui electione, ff. de lega. j.

54 *Actus inutilis ex defectu formæ, quomodo reiteretur.* ¶Sed quicquid sit de ea re, tamen si ex defectu formæ vel solennitatis ij qui actum eum fecerunt, sunt ipso iure priuati potestate eiusdem actus faciendi, non eum poterunt iterum facere. Licèt secùs si sunt tantùm priuandi, per c. cùm terra, in fi. de electi. quod loquitur de actu eligendi, idque ad hoc dicit no. Rom. cons. cccclxxxiij. dubitabatur primo, col. iij. vers. secundò si quis dixerit, vbi & id dicit voluisse doct. in c. publicato, eo. tit. licèt illum text. non allegant, & nos quoque diximus in d. l. si vnquam, vbi suprà, nu. 380. incip. quadragesimum quod præcedenti. Et vide Hosti. in c. j. col. j. in verbo, ipso iure. de re iudica.

55 *Actus nullus ipso iure, iteratur, secus ope exceptionis.* ¶Declara octauò, vt scilicet is qui actum fecit nullum, possit iterum & eum ipsum validum facere, vt procedat si nullum est ipso iure, secus si ope exceptionis, vel officio iudicis est emendandũ, tunc enim non poterit eundem iterare, vt voluit Bal. loquens in iudice, qui nulliter iudicauit, in l. vlt. col. j. in 4. q. C. de contrah. empt. per no. in l. in proposita, ff. pro soc. & ante eum Dy. prout allegant Alb. in l. serui electione, col. j. ff. de leg. j. & Cy. in d. l. vlt. col. ij. in vij. q. C. de contrah empt. vbi tamen dicit id non placere Pet. à Bella pertica. Et idẽ voluerunt alij, quos tibi citaui in d. l. si vnquã, in verbo, reuertatur, nu. 374. incip. trigesimumseptimum, cùm non tenet. Ex quibus etiã intelliges, ita id procedere, vt etiam iudex possit ferre sententiam contrariam priori suæ sententiæ quæ ipso iure nulla erat, per l. j. C. de sent. quæ sine cert. quanti. licèt aliàs facere non posset, l. j. C. quan. prouo. non est necess. vbi id annotat Salyc. col. ij. in x. opp. & Fel. in c. inter monasterium, ante fi. de re iud.

56 *De eadem re.* ¶Simile autem est quòd publicato scrutinio electores poterunt variare, & iterum eligere, si electio est ipso iure nulla, secus si non esset nulla ipso iure, sed poterat annullari, quia tunc variare non poterunt, vt voluit Inno. in d. c. publicato, in prin. & ibi quoque Hosti. col. ij. in verbo, nequeũt, & Bal. col.

col.pen.verſ.quæro dicitur hic,& Pan.col.vlt,verſ.vlterius quæro,& penè omnes de elec. cum aliis multis concor.quæ & nos congeſsimus in d.l.ſi vnquam vbi ſuprà,nu.375.incip. tricefimum octauū quod eſt,vbi etiam videbis nu.ſeq.quomodo id intelligendum eſt.

SECVNDA LIMITATIO.

1 ¶Secundo Limitat Fely.in d.c.ij.col.iij.verſ.fallit ſecundò,de treug.& pac.non procedere hanc noſtram regulam,vbi ſimplex ſermo profertur in materia,quæ ex conſuetudine regionis requirit iterationem,per id quod dicit Bal.in l.j.col.ij.verſ.pone quòd teſtator,C. de fideicom. quòd ſi teſtator iuſsit hæredem veſtire vxorem viduam,certè id intelligitur,dum in viduitate permanſerit,ex qualitate perſonæ,l.plenùm,§.equitij,ff. de vſufru. & habita. nec ſufficit quòd det vnum veſtimentum pro rata vita ipſius viduæ,ſed quolibet anno,quia de more eſt vt veſtes quolibet anno renouentur, & talis eſt communis conſuetudo teſtatorum,arg.illius l.j.Hæc ille. *Simplex ſermo prolatus in materia quæ ex cõſuetudine regionis iterationẽ requirit.*

2 ¶Quem vt id addas Fely.nũcupatim ſequitur,Ro.ſing.cccxcj.incip.legauit viduæ maritus. & Alex. qui id dicit valde ſignãdũ,quia ſæpe accidit in facto,in d.l.diuortio,§.quod in anno,quẽ legit cum præced.immediatè.§.ob donationes,col.pen.verſ.ſecundo limita,& ibi quoque Iaſ.col. item penul. verſ.vndecimo facit illud,ff.ſol.matrim.& idem Iaſ.in d.l.in duobus.§.ſi ei qui,col.ij.in viij.ſimili, ff. de iureiur.& Cãtel.Cot.qui hoc dicit ſing.in memor.incip.legatum quod vxor,& Alcia. in hoc noſtro §.hoc ſermone. *De eadem re.*

3 ¶Sed aduerte lector,quòd in hac Bal.ſpecie tria concurrunt,propter quæ id videtur procedere:primùm qualitas perſonæ ſine ſubiecta materia,deinde mos regionis,poſtremò teſtatorum conſuetudo,quæ omnia ponderat Bal.in d.l.j.vt non mirum ſit,ſi tot concurrentibus ea ſententia procedat: nam & in fortiori caſu Ant.conſ.xxx.caſus,Titius quidam teſtator,in j.dubio , ex facto reſpondit, quòd ſi pater habitationem domus,filiæ,cùm vidua erit,reliquerit,ea ſi tertiò & quartò vidua fiat, legatum conſequetur ex ſubiecto ſcilicet argumento , nempe cum hæc verba ſint generalia , & ad rem ex ſuapte natura reiterabilem referantur,per l.ſi ita ſtipulatus fuero à Seio , ff.de fideiuſſo. & alia quæ ibi allegat,& ſequitur etiam Alci. in hoc §. hoc ſermone.Et vide quæ dicam infrà in xv. limit.nu.1.& 2.ſed & huc accedit. *De eadem re.*

TERTIA LIMITATIO.

1 ¶Tertio Limitat Fely.non procedere in materia fauorabili & quæ benignam interpretationem recipit,qua in re non ſequar ordinem ipſius Fely.ſed primùm pro hac limitatione tibi citabo tex.in l. hæc conditio filiæ,ad fi.in verbis,benignè tamen dicendum eſt,ff.de condi.& demonſt. quem tex. in id ponderat Franc.Aret.in l.ſerui electione,in fi.princ.ff,de legat.j.vt in illo caſu actus reiteretur ex benignitate,fauore vltimæ voluntatis:& ſic,inquit,regulariter eſſet oppoſitum , niſi eſſet tantus fauor.ſuper quo vide quæ dicam infrà in xvij limit. *Materia fauorabilis,iteratio nem inducit.*

2 ¶Sed in hanc ſententiam eſt text.in l.placet, cum ſeq.ff.de liber.& poſthum.vbi ſi quis inſtituit poſthumum hæredem,non vtique is ſolus inſtitutus videtur,qui ex ea quam habet vxore , ei primùm natus eſt,vel is qui tunc in vtero eſt:verùm & is quoque qui poſtea ex quacunque vxore naſcetur, quod gl.ibi dicit mirabile,propter fauorem inſtitutionis,& teſtamenti conſeruandi:aliàs autem ſecus eſſet per hunc noſtrum §.hoc ſermone. Ex quo intelligis ex ſententia illius glo. non eſſe locum huic noſtræ regulæ in fauorabilibus.Et eam gl.ſequuntur reſpectu fauoris teſtamenti Bald. Alberi. Raph.Comen.Pau.Caſt.poſt medium,ipſe Alex.col.ij.verſ.nec obſtat,d.§.hoc ſermone.& idẽ Bar. in l.ſi ita,ff.de aur.& arg.leg.idem Alex.in l.qui filiabus,in prin.col.ij.verſ.addo quod etiam hoc, & ibi quoque Iaſ.conſ.xj.col.vlt.ff.de legat.j.& Calca.conſ.xx.iſta quæſtio habet tria,col.j.verſ. iſta tamen regula,vbi eam dicit notabilem. *Poſthumus inſtitutus,de quo intelligatur.*

3 ¶Deinde quod tradit Oldr.conſ.ccxij.quidam in ſuo teſtamento, quòd ſi teſtator inſtituit ventrem vxoris,& poſtea ex eadem vxore plures habuit filios diuerſis temporibus,cenſentur omnes inſtituti,per d.l.placet,de libe.& poſth.quia ſic eſt(inquit)in omnibus actibus fauorabilibus,vt omnes poſt humi intelligantur,l.ſi quis ita dederit,§.j.ff.de teſta.tut.& l.qui filiabus,§.j.ff.de legat.j.& l. Clemẽs patronus,ff.de hæred.inſtit.& videtur(inquit)eſſe caſus in l.inter veteres,C.de fideicommiſſa.liber. *De eadem re.*

4 ¶Et idem eo tacito voluit Ioan.And.illius diſcipulus in addit.Spec.in rub.de teſta.col.pen. verſ. occurrit alia quæſtio.& ipſius Ioan.And. diſcipulus Feder. Senen. magiſtri quoque nulla mentione facta,loquens in duobus poſthumis eodem partu natis,conſ.xlij.teſtator inſtituit.& Ang.conſil.lj. Simon notarius. Alex.in d.l.placet,col.j.verſ.& per iſtum tex.& ibi quoque Iaſ.col.ij. verſ. adde quòd per iſtum tex.ff.de liber.& poſth.& ipſe Alex.conſ.clxxj. viſo proceſſu cauſæ inter dominam Antoniam,col.ij.verſ.ſed ita eſt quòd quando,lib.ij. *Comprobatio eiuſdem.*

5 ¶Et idem tenuit Bal.nullo maiorum citato,conſ.cxxij.verba teſtamenti ſic dicunt,col.j.verſ.& hęc reſponſio,lib.j.& conſ.cxxviij.ad intelligentiam,col.j.verſ.contrarium eſt verũ,eo.lib.j quod conſi. repetitum eſt,conſ.cxiij.proponitur quòd quidam meſſer Simon,lib.v.& vtrobique per d. l. placet. & Paul.Caſt.qui diſtinguit,conſ.cccclx.caſus iſte frequenter contingit , col.vlt. verſ. ſuper ſecundo non eſt inſiſtendum,lib.j.vbi etiam allegat d.l.placet.Sed tu omnino vide Iaſ.in d. l. placet , vbi id latiſsimè tractauit,nam Raph.Comen.& Paul.Ca.tenent contrarium in d.l.placet. *De eadem re.*

6 ¶Hanc opinionem fulcit tex.in l.annua,§.Attica,ff.de annu.lega. vbi legatum eccleſiæ ita factum, die nundinarum,intelligitur eſſe non vno tantùm anno,ſed in perpetuum fuiſſe relictum. Et quod *Relictum die nundinarum eccleſiæ.*

in ſim

in simili tradit Bart.in l.cum qui ita,§.qui ita stipulatur,col.ij quæro promittis mihi, ibi, quid dicemus,ff de verb.oblig.quòd promissio certæ quantitatis ex causa alimentorum, præsumitur annua, fauore scilicèt alimentorum,aliàs enim secus per l.cùm hi,§.si in singulos annos ff. de transactio. &, sequitur latè Soci.cons.xlviij.eleganter consuluit,paulò ante fi.li.iij.Sed tu super hoc vide Pau. Ca. & omnino Alex.in d.§.qui ita stipulatur.

Legata libertas seruo alieno.

7 ¶Sed huic limitationi nonnihil conuenit alius tex.in l.deberi.C.de fideicommiss. liber. vbi si seruo alieno libertas legata sit,quod quidē fieri nō potest nisi domino serui cōsentiente, si dominus ipse primùm dissenserit,quia nolit eum vendere,non propterea cōtinuò abrumpitur libertas sed differtur,donec postea dominus propositum mutauerit. Quod obtinere videtur ob fauorem libertatis: aliàs enim ex primo dissensu videretur legatum expirare, nec postea reuiuiscere ex alio consensu, per ea quæ suprà diximus,in prin.nu.59.incip.tricesimo quod scriptū reliquit. Quanquam scio nullum scribentium super ea l.deberi,id vllo pacto tribuere fauori libertatis,sed de ea re ita loqui, tanquam id generaliter intelligatur,& ex eo illud assumentes,quod differtur,non aufertur:neque etiā vellem id pertinaciter tueri,vt libertatis fauore illud fieret,licèt id fauor ille operari possit, etiam si in aliis aliter dicendum esset.

Filij legitimādi per sequēs matrimonium.

8 ¶Huc etiam pertinet,quòd leges legitimantes filios ex concubina natos per sequens matrimoniū, intelliguntur non tantùm de primis patris nuptiis, sed & etiam de secundis, puta si primùm ducat vxorem alteram extraneam,& deinde ea mortua ducat illam concubinam:nam per id matrimoniū legitimantur illi filij.Ita enim voluit Hosti.in summa.tit.de filiis presbyter.§.ij.ad fi.Ioan. And.in c. tanta,in verbo.post contractum matrimonium,& ibi etiam Card.Flor.circa medium, versic. pone procreat quis filium,Pet.Anc.col.iij.vers secundò facit Ant.col.item iij.vers.quæro quando,Panor. in iij.no.& Card.Alex.col.x.vers.quæro septimò, qui fil.sunt legit.& alij propè infiniti, nam id omnes tenent præter vnum aut alterum,vt videbis in nostro tractatu Primigeniorum,in xxxiiij.q.nu. 2.vers.sed vt ad speciem.Et id etiam multi tribuunt fauori prolis,& legitimationis,c.per venit,& c. ex tenore.qui fil.sunt legit.& aliis multis citatis à Io.And.in c.sine culpa,de reg iur.li.vj.quãuis multis ex illis,quos in hanc partem cito,contrarium videbatur dicendum ex hoc nostro §.

Debitor impetrata permissione creditoris ut exeat,an duret illa permissio.

9 ¶Et huc quoque accedit quod latissimè & multis rationibus decidit Calde. in sua disputatione incip.ex octo studentibus,char.vlt.quòd si scholasticus debitor iurauit non exire districtum sine permissione creditoris,deinde is permissionem simpliciter impetrauit à creditore,ea intelligitur vt nō semel tantùm,sed quoties ei libuerit,exire possit quoniam ea concessio est fauorabilis,vt quę reponit debitorem in sua pristina & naturali & ciuili libertate. Ex hócque repræhendit Oldr.qui in quadam sua disput.dixerat facultatem datam bannito,vt liberè posset venire in ciuitatem, intelligi de vna tantùm vice,vt ex eo diximus suprà in prin.nu 80.incip.45.

Contrarij solutio.

10 ¶At Fely.in d.c.ij.col.iij.vers.fallit tertiò,& seq.de treug.& pac.nititur vtrunque concordare, vt scilicet dictum Calderini sit verum in suo casu fauorabili,propter rationes quas in hoc adducit. Sed & dictū Oldr.in sua specie sit verum,vt qui loquatur in permissione minimè fauorabili.sed potiùs odiosa,quia interest reipublicæ,ne bannitus,qui hostis est patriæ,ad eam reuertatur. At ipse Felyn. non meminit Bart.qui post Dy.in l.adultera,§.vlt.ff.de adult.contrarium ex diametro tenuit,vt diximus suprà in prin.nu.90.incip.xlix.

Habitatio filiæ relicta in casū viduitatis, de qua intelligenda.

11 ¶Sed & ad hanc limitationem trahi potest,quod ab Anto.ex facti specie responsum est eo loco,ex quo nuper illum citauimus in ij limitatione,cons.xxx. quòd habitatio filiæ relicta in casum viduitatis non solùm de prima viduitate intelligitur,sed & de secunda,& de aliis, ad quod comprobandum,cùm alia multa adduxisset,tum & illud quoque,quòd in fauorabilibus sermo indefinitus non restringitur ad primum siue proximum,vt no.inquit Ioan.And.in c.non potest,de præbend. lib. vj. de cuius dicto diximus suprà in prin.nu.31.incip.contrarium tamen tenuerunt & seq.

Statutū de cōpromissis affinium, quomodo intelligatur.

12 ¶Sunt & qui huc trahunt,quod à multis dicitur,statutum de compromissis affinium, cuiusmodi sunt multa in Italia,vt scilicet affines teneantur compromittere, non de vno tantùm compromisso intelligi,sed quoties opus fuerit,& donec lis fuerit sopita,de quo latè dicemus infrà in ix.limitatione,& aliis locis ibi citatis.Nam inquiunt,id statutum est fauorabile & inductum ob publicam vtilitatem,vt per Bart.in l.constitut.C.col.ij.vers.super hoc quæro,priores & Bald.in l.qui se patris, col. vlt.vers.& ideo in feudo,& ibi Paul.Castr.col.pen.vers.& hoc dicit,& Rom.col.xvj.vers. & ex prædictis resultat,C.vnde lib.Petr.Anc.cons.clxxxvij.apud me quæstio ista, per totum illud consil. & maximè in fi.& id communiter tenetur,licèt nonnulli teneant contrarium.Hanc enim inter cæteras rationem illius sententiæ adfert Iason,in l.veluti,§.hæc vox,quem legit cum §.prætor,ait l.præceden.ff.de eden.& in l.prætor ait,§. deinde,columna vlt.in viij.not.ibi tertiò quale,ff. de no. oper. nunciat.

Alimenta relicta cuipiam,& futuræ eius vxori,de qua intelligantur.

13 ¶Et quod ab Alex.scriptum est cons.clxxj.viso processu inter dominam Antoniam,col.ij. vers. superest modò,cum multis seq.lib.ij.quòd si testator reliquerit alimenta cuipiam, & futuræ ipsius vxori,intelligitur non solùm de vna & prima vxore, sed & de omnibus quas postea ducet, quia id legatum fauorabile est,l.j.C.de fideicom.& l.cum hi,propè per totam eam l.ff. de transact. Et eam Alex.sententiam nuncupatim sequitur Soci.cons.iiij.eleganter consuluit,col.vlt.lib. iij.

De eadem re.

14 ¶Ipse autem Alex.ad confirmationem suæ illius sententiæ nonnulla ex supradictis adduxit,& illud quoque præterea quòd indefinita apposita circa personas,æquipollet vniuersali in fauorabilibus,vt

voluit

voluit Bart. quem cæteri sequuntur in l. si pluribus, in prin. ff. de legat. ij. per eum tex. & alium quoque tex. in l. si quis ita. §. j. ff. de testa.

15 ¶Atque etiam illud, quòd in fauorabilibus fit extensio de vna causa fauorabili ad aliam, etiam in exorbitantibus, vt no. in l. illud, C. de sacrosan. eccle. & in l. si constante, ff. sol. matrim. & not. Cyn. in auth. res quę, in iiij. quæst. & ibi quoque Bart. paulò ante fi. Alber. cons. j. vers. item quærit gl. Bal. col. vlt. vers. item videtur, & cæteri propè omnes, C. commu. de lega. eum similib. Ex hócque Alex. repræhendit illam Bald. decisionem in l. vlt. C. de indict. vidui. tollen. de qua diximus suprà in princ. nu. 104. incip. l viij. per tex. in l. si agnatis, ff. de reb. dub. & in l. cùm ita, §. vlt. ff. de leg. ij. quod & nos diximus in d. nu. 104. vbi & tu videre poteris, ne hìc repetam.

In fauorabilibus fit extēsio de vna causa ad aliam.

16 ¶Postremo in vniuersum, vt hæc nostra regula non procedat in omnibus fauorabilibus, vltra Alex. vbi suprà, voluerunt Pet. Anc. cons. xxvij. non seruato ordine, col. iij. vers. nō obstat si dicatur. Raph. Com. cons. xiiij. dictum statutum, circa medium, & è recentioribus latè Philip. Dec. cons. cccccxij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. j. & ij. tanquam scilicet id totum pendeat ex fauore & odio. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone, vt scilicet in odiosis nostra regula obtineat, in fauorabilibus minimè. Et ad id bene facit quod scribit ipse Dec. cons. cclxxxvij. in ciuitate Placentiæ, col. penult. vers. & vlteriùs in isto casu, & cons. dcix. quæritur ex duobus, col. ij. nu. 6.

Comprobatio eiusdem.

17 ¶Vt tamen non omittamus quod eleganter disputatum est à Tito Liuio iij. decad. lib. j. de fœdere pacis icto inter Asdrubalem Pœnum & C. Luctarium consulem Romanum pro vtroque populo & eorum sociis, vtrum ad Saguntinos qui postea socij Romanorum facti fuerant, traheretur: quidā Pœni negabant, Romani contrà affirmabant, tametsi neque additum esset iis qui tunc essent, nec his qui postea assumerentur. Defenditque Liuius eos fuisse cōpræhensos: cui & ego assentior, cum id pacis fœdus esset fauorabilissimum, & in nostro iure multa videamus fauore pacis contra regulas iuris communis introducta.

Fœdus pacis latißimè interpretandum.

18 ¶Verùm aduersus hæc omnia vrget admodum tex. in l. matrimonij, ff. qui & à quib. à nobis adductus suprà, in princ. nu. 4. incip. & alius quoque, vbi appellatione nuptiarum veniunt primæ, non etiā aliæ, etiam si sit fauor libertatis, cùm tamen libertas sit rerum omnium fauorabilissima, vt latè diximus & probauimus in rep. l. si vnquam, in verbo. donatione largitus, nu. 329. incip. libertas autem, & nu 331. igitur vt concludamus. Ideóque Ludo. Sard. vnus omnium quos viderim, tenuit per eum tex. & alia quæ allegat, contra eam communem opin. quam suprà adduximus nu. huius limit. viij. incip. huc etiam pertinet, scilicet filios naturales non legitimari per secundas nuptias contractas cum concubina. Nec certè satis video quid illi textui responderi possit, nisi dicas eam fuisse manumissoris mentem, vt de primo illius ancillæ matrimonio intelligeret, non etiam de alio, præsertim illius repudiatæ: nec eandem esse vtriusque rationem & affectionem, vt nos ipsi omnes intelligimus. Quotus enim quisque tanti ęstimat it viduæ aut repudiatæ matrimonium, quanti eius ipsius virginis? Et id quidem vt scilicet in casu illius l. videretur tantùm de primis nuptiis fuisse cogitatum, voluit Alber. in d. l. qui per salutem, statim post princ. & iterum post medium, ff. de iureiur. vide autē quæ diximus suprà in j. limit. nu. vlt. incip. intellige tertio.

Contrarium eius quod suprà.

QVARTA LIMITATIO.

1 ¶Quarto limita secundum Fely. in d. c. ij. de treug. & pac. vt non procedat, quando est facta concessio quæpiam ad certum tempus, quia tunc non intelligitur pro prima vice, sed toties quoties, durāte illo tempore præstituto, per tex. in l. sicut in annos, in princ. ff. quib. mod. vsusfruc. amitta. vt si cui, quamdiu viuat, legatus sit vsusfructus, videtur toties repetitus quoties amissus. Et idem si vsque ad diem vel ad tempus sit legatus, vt puta ad decennium.

Cōcessio facta ad certū tempus, intelligitur toties quoties.

2 ¶Et ita per eum tex. expressim hanc limitationem adscripsit Raph. vt à nonnullis citatur in l. si mihi & Titio. ff. de verb. oblig. vbi & ad hoc dicit facere not. per Bart. ibi, nam & ad hoc illum citat, & sequitur Alex. in addit. Bart. in l. j. ff. ad leg. Iuli. maiesta. vbi & ad hoc dicit facere tex. in l. Græcè, §. & post litem, ff. de fideiussor. & Philip. Dec. in l. j. col. vlt. C. de instit. & substit. & ante hos idem voluit Bald. à nullo illorum citatus, cons. xxxiiij. statuto seu capitulo, col. vlt. vers. nam quantumcunque negat, li. v. arg. l. sterilis, §. vlt. & l. qui fundum vendebat, ff. de contrah. empt. & ante illum Ioan. Mona. in c. vlt. col. ij. vers. sed quęro episcopus, de verb. signifi. de cuius illic sententia, dicam infrà in viij. limit. nu. 2. incip. & est simile.

De eadem re.

3 ¶Sed hìc paululum aduerte lector, nam illa l. sicut in annos, loquitur in actu successiuo, videlicet in legato siue concessione vsusfructus ad certum tempus. Aliud autem posset videri in actu momentaneo, & quod certo aliquo tempore perficitur, vti est (verbi gratia) ius eligendi, cui conceditur aliquod certum tempus, videlicet trium mensium, c. ne pro defectu, de electio. Et tamen si ea semel facta fuerit, ampliùs non poterit iterari, etiam intra illud tempus etiámque si ita inutiliter facta fuerit, vt annullari possit: quāuis secus esset si ipso iure nulla esset, vt videre licet apud Innoc. in c. publicato, in princ. & ibi quoq; Hosti. col. ij. in verbo, nequeunt, Bal. col. pen. vers. quæro dicitur hìc, Pan. col. vlt. vers. vlteriùs quæro, de elect. cum aliis concord. à me adductis in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 375. incip. tricesimumoctauum quod est admodum, C. de reuocan. donat.

Actus successiuus.

QVINTA LIMITATIO.

¶Quinto limita secundum Fely. in d. illa iiij. limit. (nam & hanc cum illa confundit) vt non procedat, quando concessio fit pro certa & determinata causa, verbi gratia, concessa est simpliciter securitas

Concessio facta pro certa causa.

ritas eundi & redeundi pro pace tractanda: tunc enim non intelligitur pro prima vice tantùm, sed quòd semper durante eo tractatu possit liberè ire & redire, vt voluit Bart. in d.l.j. col.vlt.ff.ad l.Iul. maiesta. arg.l.continuus, §.qui insulam, ff.de verb.oblig.& l.veteres, cum l.seq.ff.de itin. actúque priua.& sequitur Ang. in l.vnimur, ad fi.vers. item adde.ff.de sepul. viola. dum citat Bar. vbi suprà. Pan. in d.c.ij. in fi.de treug.& pac.& Io.Plat. in l.j.col.ij.vers.& simplex & indeterminata, C.de nauicu.li. xj.& Georg Nat. in repe.clemen.sæpe, in ptinc.col.vj.vers.mihi magis placet, ibi, comprobo hoc autoritate, de verb.signifi.& Philip.Dec.cons.cccccl xij.viso puncto, col.j.vers.ad idem facit.

2 *Comprobatio eiusdem.*

¶Nam & semper aliàs durante causa, debet etiam durare & perseuerare id quod ob eam causam introductum est & concessum, l.semper, §.negociatores, ff.de iur.immunit.& l.si cui, §.j. ff. ex quibus caus.maior, & l.ij.§.omnes.ff.de iudic.& l.Tutia.§.vsuras, ff.de lega. ij.& l.qui nominibus, ff. de administr.tut. Et ita per eos text. voluit Signor. Homod.cons.chij. paterfamilias, col.j. nu. 6. & diximus in nostro tracta. cessante, causa cessat effectus, parte j.nu.17.incip.& illud.

SEXTA LIMITATIO.

1 *Actus iteratur quando nõ est satisfactũ menti agentis.*

¶Sexto limita (& hæc est quinta limitatio Fely. in d.c.ij.de treu.& pac. quæ accedit proximè ad j.limitationem) vt non procedat, quando per primum actum non est satisfactum menti, & intentioni loquentis, siue disponentis, siue agentis, ex eo quod scribit Bald. in l.fideicommissa.§.si quis alicui decem, ff.de lega.iij. quod statutum de compromissis, intelligitur vt iterum compromitti debeat primo finito, si non sit satisfactum statuto per primum compromissum, quia adhuc vendicat sibi locũ ratio statuti, quæ est, vt lites finiãtur. Et sic (inquit) nõ obstat l.boues, §.hoc sermone, ff.de verb.signif.

2 *De eadem re.*

¶Et idem (vt id addas Fely.) voluit idem Bald.post. Cy. in l.veluti. §. hæc vox, per illum text. & ibi quoque Alex. Iason & Iacob. à S.Georg. ff.de eden. ipse Bald. in l.qui per salutem, in fi.lect.nouę, per illum textum. & ibi etiam Alex.& Ias.ff.de iureiur.& idem Bald. in l.prætor ait, §. hoc autem interdictum, le 2. in quibusdã additio. vt à nonnullis citatur, licèt in meo codice non reperi, & ibi necnõ Ro. in addi.col.j.vers.& sic facit.& Ias. in §.deinde in viij.not.ff.de oper.no. nunciat. & ipse Bald. consil. 362. primò videndum est, lib.v. nam statutum (inquit) mandans compromitti, intelligitur cum effectu.& Rom. in l.ij.char.pen.vers.sed stat circa hoc, sub num.58. ibi, non obstat orationem, ff.de re iudic. vbi & ad hoc allegat l.oratione, ff.de feri.& idem Rom.cons.ccccciiij. in casu propositæ consultationis. in prin. Alex.cons.lxx. viso cons.col.ij.vers.constat autem.lib.ij. Philip.Dec.cons.xxij. cuius suprascriptio incipit si pronunciatur, col.j.& alij alia ratione moti, quos citabo infrà in ix.limit. Iterumque in xviij. Et interim tamen videas Matth. Afflic.decisi. Neapol. xlvj. dicit regia pragmatica.

3 *Qui acceptauit beneficium quod consequi nõ potest, aliud acceptare permittitur.*

¶Et huc quoque pertinet aliud dictum Hosti. vt à multis citatur, in c.cùm in multis, & ibi post eum Ioan. And. col.vlt. in glos.vlt. Petr. Anc. col.ij.vers. quintò quæro, & Domi. col.pen. vers. in fi.gl. istud dicit verum, de rescri.li.vj quòd in casu d.c. si quis vi gratię expectatiuę acceptauerit vnum aliquod beneficium quod consequi non potest, quia alius habens priores literas, illud acceptauerat, vel etiam id vacans non erat, poterit aliud acceptare. Aliàs autem non poterit, vt omnes vbique tenent, vt alibi dicam.

4 *Verba cum effectu intelligẽda.*

¶Et idem propemodum in effectu voluit gloss. in c. ne captandæ. in verbo, cùm subsit, & ibi Archid. in gloss. vltim.& Ioann. Andr. super j.glos.de concessi. præbend. libr. vj. & D. à Rota decisio. xlij. not. quòd vbi est notorium, in antiquis.& Rom.cons.cccxxix. præsens consultatio, col.j.& in id plerique citant l.ij ff.de opt.lega.& quòd verba sunt cum effectu intelligenda, l.j.§.hæc autem verba, ff.quod quisque iu.& l.si per alium, §.docere, ff.ne quis eum qui in ius voca.& c. relatum, de cler. non resid.

5 *Procurator quando substituisse sibi aliũ dicatur.*

¶Et aliud quoque dictum Bald. in l.quod quis, col.ij. in sexta q. in fi.C. de procura. quòd si procurator constitutus specialiter ad aliquid faciendum, alium substituerit, in eum transferre videtur omnem suam potestatem, nec potest illum reuocare, nec alium substituere, per c.is qui, & c.quamuis, de offi.deleg.li.vj. Si modò, inquit, ille primus substitutus, sit habilis, & acceptet substitutionem: aliàs enim hic procurator non videtur per eam primam substitutionem functus suo officio, per d. l. hæc conditio filiæ, ff.de condi.& demonst. vbi per primas nuptias, quæ non sunt sortitæ effectum, non impleta est hæc conditio, si nupserit, & per not. per Innoc. in c. in literis, de offi. deleg. de cuius illic dicto videbis infrà, nu.19.

6 *Res si effectũ non habuit per explicationem primi actus, proceditur ad secundum.*

¶Et illud item ipsius Bald. post Pet. in l inuitus, in fi.C.eo.nt.de procu. quòd procurator constitutus ad appellandum, intelligitur non solùm de prima appellatione, sed & de secunda, cùm per primam non habemus effectum secundum intentionem mandantis, per d.l. hæc conditio filiæ meæ, ff. de cond.& demonst.& sequitur Rom. in d.l.prætor ait, §.hoc interdictum, le ij. in additio. col.j. vers. & sic facit, ff.de ope.no.nunciat.& d.cons.ccccciiij.& vtrobique per illum ipsum tex. & præterea per tex. in l.si is à quo, §.vlt. cũ l.seq.ff. vt in poss.lega.& l.j.§.quod ait prætor. ff.quo.lega.& l.si ab arbitro, ff.qui satisd.cogan. quibus probatur, quòd si per explicationem primi actus res effectum nõ habuit, proceditur ad secundam, nam verba sunt intelligenda cum effectu, l.qui per alium, §. docere, ff. ne quis eum qui, & l.prima, §.hoc autem, ff.quod quisque iur.& c.relatum, de cleri. non resid. & diximus alibi suprà.

7 *Statutũ florẽtiæ in dotibus, quomodo intelligatur.*

¶Sed & illud dictum Bald. in d.l.inuitus, sequitur Maria. Soci. in c.de illis.col.ix. vers. & prædicta faciunt, de condit. appos. vbi dicit se ex hoc consuluisse Florentiæ, quòd statutum eius loci quo dotes mulierum possunt constitui super monte, dum nubunt, intelligitur vt etiam mulier, quæ semel

fuit

fuit dotata, iterum possit dotari, si vidua facta sit, quia cùm adhuc possit nubere, non est satisfactum menti statuti ex prima illa dotis constitutione.

8 ¶Sequuntur item illam Bal. decis. in d. l. inuitus, Caro. Rui. consi. xxx. cuius exordium est, circa primum dubium, col. 3. versi. bene facit quod not. qui est sub num. 8. lib. 2. & iterum consi. cxix. viso & bene ponderato, col. antepen. versi. & minùs etiam dici potest, qui est sub num. 14. eo. lib. 2. & Iason in d. l. diuortio, §. quod in anno, in fin. ff. solu. matri. & Philipp. Dec. consi. xxij. col. 1. & consi. lij. cùm reuerendissimus Cardinalis, col. 2. versi. tertiò hoc idem comprobatur, & consi. ccccclxij. viso puncto diligenter formato, in princ. vbi id dicit no. ex hòeque respondit, potestatem datam debitori, vt possit accipere pecunias sub cambiis, ne creditor patiatur interesse de pecuniis sibi debitis, non restringi ad primam vicem, sed generaliter intelligi, donec creditori satisfactum fuerit. *Actus iterantur, quando intentioni satisfactum nō est.*

9 ¶Subdit autem Rom. in duobus illis locis à me citatis suprà, versi. ab hinc ij. post illam Bal. in d. l. inuitus, sententiam ab eo relatam, hæc quoque procedere (neque enim id omittere debui) etiam si dispositio loquatur per verba denotatiua certi numeri, quia si per actus in eo numero comprehensos non est satisfactum intentioni disponentis, poterit procedi ad numerum vlteriorem, vt dicit ipse expressum in l. si quis ex argentariis, §. vlt. & l. veluti, §. hæc vox, ff. de eden. Quod & ipsum tradidit ipse Rom. in d. l. ij. vbi suprà, ff. de re iudi. vbi & ad hoc allegat d. l. oratione, ff. de feriis. & sequitur Fely. in d. cap. ij. in v. limit. de treug. & pac. & Georg. Nata. in d. cle. sæpe, in princ. col. 6 a. ver. non ob. d. §. hoc sermone, ibi, quod procedit etiā, de verb. signifi. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone. *Etiamsi dispositio loquatur per uerba denotatiua certi numeri.*

10 ¶Huc item spectat, quod no. voluit Inno. in ca. in literis, de offic. & potest. iudicis deleg. quod quando cogitatum est de effectu, vt quia Papa mandat episcopo, vt prouideat cuipiam de aliquo beneficio, nunquam commissarius fungitur officio, nisi res sit sortita plenum effectum, quia non est de nudo facto, sed de effectu beneficij cogitatum: nam ita illum tefertur, & sequuntur Bal. & Anto. ibi. Oldra. citans nuncupatim Inno. consi. ccxcv. orta materia, col. 2. versi. ad id quod dicitur. Bar. in l. ij. §. j. col. a. versi. item prædicta vera sunt, ff. de optio. lega. Bal. in l. serui electione, post medium, & ibi Imo. col. a. versi. item fallit quando, & Fran. Are. col. 3. versi. quartò adde, & Alex. col. vlt. ff. de lega. j. & idem Bal. in l. post aditam, versi. deinde collige, C. de impub. & aliis substit. & in l. Barbarius, in j. lect. col. vlt. versi. & no. quòd ille, ff. de offi. procon. & in l. si vt proponis, la j. col. 3. versi. & hæc faciūt, C. quomo. & quand. iud. & Petr. Ancha. in c. cùm in multis, quod est secundum, col. vlt. versi. similis est quæstio, de rescrip. lib. 6. & in c. si compromissarius, col. a. versi. vltimò, quia text. dicit, ibi, sed quando est constitutio, de electio. eo. lib. 6. dum tractant, an qui semel elegit siue bene, siue malè, possit iterum eligere, & Imol. in l. iudex posteaquam, col. 4. versi. fallit etiam quartò, & ibi quoque Alexand. col. 3. in 4. fal. ff. de re iudic. *Similiter, si cogitatum est de effectu.*

11 ¶Et ad hoc quidem facit, quod post alios antiquiores, quos non nominat, voluit glo. in d. c. si compromissarius, in verbo, consentire, in fi. dum facit discrimen, an detur potestas prouidendi, an eligendi: vt in primo casu, si electio non fuerit sortita effectum, possit iterum eligere, quia per primam illam electionem nondum est prouisum, & sic non satisfactum intentioni mandaris, & sequitur Io. Andr. super ea gl. qui eos nominat qui antè fuerant eius opinio. scilicet Tancred. & Pet. de Samp. in c. causam, extrà eo. tit. & idipsum quoque recitasse Abba. antiquum. in ca. quia propter, eo. ti. Et in hac quoque opinio. videntur fuisse Host. & Io. Andr. in c. j. in verbo, ipso iure, de re iudic. & Bal. dum simpliciter eam gl. citat. in d. cap. causam, col. 2. versi. quærit glo. an compromissarius, de elec. *De eadem re.*

12 ¶Verùm Ioannes de S. Georg. dicit, quòd ipsius præceptor dicebat, contrarium eius quod diximus, probari in d. c. compromissarius, quia loquitur de potestate prouidendi, cùm dicitur statim post prin. ad superiorem potestas deuoluitur prouidendi, & tamen postea confestim sequitur, quòd sibi compromittentes imputent, qui in talem potestatem huiusmodi transtulerunt. Sed dicit Domi. ibi in §. si verò, super d. gloss. vlt. ad id dici posse, quòd finis tex. illius §. debet referri ad princ. vbi loquitur de potestate eligendi data compromissariis: verbum autem prouidendi postea positum, dicitur respectu illius ad quem deuoluitur: & satis probatur ex eo text. quòd isti compromissarij habuerunt tantùm potestatem eligendi, vt dicit glosa. *Contrarium eius quod suprà.*

13 ¶Cæterum istam distinctionem eligendi, & prouidendi reprobat Lapus in d. c. si compromissarius, nihil enim referre inter potestatem eligendi, & prouidendi, vtrunque enim consumi vna electione: nam compromissarius potest dicere eligo, vel prouideo, vt scripsit Archid. in c. sicut cùm per formam, eo. tit. & lib. & in c. in Genesi, extrà eo. tit. & Inno. in c. in causis, eo quoque tit. *Discrimen inter eligo, & prouideo, an sit aliquod.*

14 ¶Sed & Spec. tit. de elect. in forma renūciationis electionis, dicit quòd compromissarius magis propriè potest dicere prouideo, quàm eligo. vt in c. quia propter. Et facit (inquit) quod no. glo. vlt. in c. causam quæ, extrà, eo. tit. & in c. constitutus, in glo. j. extrà de concess. præb. nam ista duo promiscuè ponuntur in iure, scilicet prouisio ponitur pro electione in d. c. causam quæ, & in d. c. quia propter: & è diuerso electio pro prouisione, in c. dilectus extrà de concess. præb. vti obseruauit Io. Andr. post. Archid. in c. j. post prin. in verbo, prouisionem, extrà de elect. *Prouisio, & electio, promiscuè ponuntur in iure.*

15 ¶Verùm propriè loquendo aliud est prouisio, aliud electio, vt patet ex c. j. in princ. ibi, electionem, postulationem, vel prouisionem, de elect. lib. 6. & cle. dispendiosam, quæ est ij. in illis verbis, in causis super electionibus, postulationibus, vel prouisionibus. & ibi Car. Flo. in iiij. no. de iudi. & in cle. j. §. ad hoc, ibi, prouisionem, seu electionem, & iterum ibi, ne ad prouisionem procederent, vel quempiam eligant, & ibi idem Card. in iij. quæst. de præb. *Sed propriè loquendo diuersa sunt.*

Prouisio superioris.

16 ¶Quod & ex hoc videri potest, quòd prouisio spectat ad superiorem, & per eam prouisus consequitur plenum ius, & ponitur pro electione e.dilecto.j.respon. extrà de præb. & c.cùm dilectus, etiam j.respon.extrà de iure patronat.& c.is cui,de preb.lib.6.Electio verò spectat ad inferiores.c.j. de electio.& c.cùm ecclesia,de causa posseß. & propriet. & c. congregatio.xvj.q.j. & c. abbatem, le j.cum præced.c.abbas.& alio seq.c.abbatem,qui est iuj.xviij.q.ij.

An potestas eligēdi, vel prouidendi, finiatur unico actu.

17 ¶Concludit igitur Domi.in d.c.si compromissarius,& post eum Phil. Fran.ibi, super glo.in verbo, consentit, hanc potestatem eligendi, vel prouidendi finiri vnico actu, nisi si ita fuerit mandatum eligendi,donec,siue quousque fuerit ecclesiæ prouisum.Contrà autem Imo.in d.c.in literis, ad fi.de offi.deleg.dicit neutram potestatem eligendi,& prouidendi finiri vnico actu electionis, vel prouisionis,quæ non est sortita effectum.

Decem ex captiuis Romanis missi ab Hannibale,&c.

18 ¶Et hoc quidem in loco,occurrit historia memorabilis huc admodum pertinens,relata primùm à Polybio lib.6.historia.& Atilio,deinde à Tullio,paulò ante fi.lib.3.offi. & Liuio 3.deca. lib.2. ad fi. iterúmque lib.4.& postea quoque à Gellio, lib.noct. Attic.vij.c.xviij. Ea est, Post Cannensem pugnam Hannibal ex captiuis Romanis,quos detinebat, decem iuratos ad Romanum Senatum misit,in castra rediuuros,nisi de redimendis captiuis impetrarent.Cùm egreßi castris essent, vnus ex iis,minimè Romani(vt dicit Liuius)ingenij, veluti aliquid in castris esset oblitus, in castra rediit, iurisiurandi soluendi causa,& confestim comites secutus est.Re à Senatu non impetrata, cæteri in castra Hannibalis redierunt:is domum abiit,tanquam fallaci in castra reditu sese iureiurando exsoluisset,nec iterum redire teneretur.Quod cùm resciuisset Senatus,censuit eum compræhendendum,& custodibus publicè datis ad Hannibalem deducendum,& quidem rectè. Fraus enim,vt dicit Tullius de ea re loquens,vbi suprà,distringit periurium, non dissoluit. Et si ad hunc locum referre possumus, vt certè possumus, ex huiusmodi primo, fallacíque reditu non erat satisfactum menti,& intentioni concedentis.

Otho episcop. Maguntinus fraude periurium cumulat.

19 ¶Sed vtcunque sit,certè huic veteri historiæ, germana est alia hæc recentior historia,quam recenset Aeneas Syluius,qui adepto summo pontificatu Pij nomen sibi adsciuit,in descriptione Europæ, cap.39.& Raphael Volaterranus lib.7. Geographiæ, in Francorum historia. & è nostris Andræas Alciat.in hoc nostro §.hoc sermone,de ver.signifi.Cùm Albertus Franconiæ Comes, in arce munitißima Bambergensis vrbis à Ludouico Imperatore obsideretur,cuius filium interemisse insimulabatur,difficilísque eius arcis expugnatio videretur,Otho.Maguntinus Episcopus profectus ad Albertum,se litis arbitrum professus est,iurauítque si secum ad Imperatorem proficisceretur,vel pacem impetraturum,vel in arcem incolumem reducturum.Credit Albertus,& Othonem sequitur. Vix arcem egreßi erant,cùm Otho hortatur, vt in arcem pransum redeant, ne fortè longiuscula apud Imperatorem esset futura mora:redeunt,pransíque iterum egreßi ad Ludouicum redierunt, mox Albertus captus est,& capitali iudicio damnatus.Cui archiepiscopi fidem imploranti, respondit religiosus ille pontifex se datæ fidei satisfecisse,religionéque exolutum esse,qui semel reduxisset incolumem,bis reducere non promisisse.Verùm is non satisfecerat menti, intentioníque eius, qui iusiurandum exegerat,propterea nec eo se liberarat.

Dispositio hominis primo actu consumitur.

20 ¶Hanc tamen limitationem intelligunt nonnulli in dispositione legis, non etiam in dispositione hominis,quæ primo actu consumitur,etiam si postea euanuerit,nec sortita fuerit effectum.Ita enim voluit Bald.in l.j.col.8. versi. tertiò, quæro statutum, C. de his quæ pœnæ nomi. & eius autoritate Socin.consi.cxvij.v.sa & diligenter,circa medium,lib.j.vbi & id dicit sing.& iterum consi.xcj.concludo dictum Philippum,col.2.versi.confirmatur ratione,lib.4.vbi ex hoc infert, quòd dispositio sententiæ,& promißio consumitur in primo actu,licèt is postea fuerit retractatus,cum sit hominis dispositio.& subdit hanc rationem concludere,nisi ipse fallatur.& Fran.Curt.iunior consi.clxxviij. habita diligenti consideratione,col.vlt.nu.27.vbi ex hoc dicit, quòd dispositio hominis consumitur primo actu,etiam si non fuerit sortitus effectum, prouisio autem legis tum demum,si ille primus actus sortitus fuerit effectum.Vide autem quæ de hoc latiùs dicemus infrà in ix.limitatione. Sed vt interim non omittam,cum hac vj.limitatione multùm conuenire xij.limitationem. Nec tamen illud prætereundum in huius vj.limitationis tractatione,ei admodum conuenire apud Romanos,qui non nisi captatis auguriis pugnare solebant, si tamen male pugnassent præter expectationem,quam ex primis illis auguriis conceperant,redire solitos vt rursus captarent auguria, vt à Seruio traditum est,in id referente illud Virgilij lib.2.Aeneid.

Nec posse Argolicis rescindi Pergama telis.
Omina ni repetant Argis,numénque reducant.

SEPTIMA LIMITATIO.

Dispositio prohibitiua siue negatiua iterationem actus admittit.

1 ¶Septimo Limita(& hęc est sexta Felyni limitatio)vt procedat in dispositione affirmatiua siue permißiua,non etiam in prohibitiua,siue negatiua,quæ non solùm de primo actu, sed & in infinitum intelligitur,per text.in l.si sic stipulatus sum,vbi id not.Iason in ij.no. ff. de verb. oblig. & voluit gl. no.in l.hoc genus,& ibi Alberic.Goffred.Sali.in fi.& Bar.qui eam dicit notandam, & Pau.Cast.qui dicit sing.& præterea Oldr.in l.cùm pater,§.pater filiam,& ibi quoque Bart.ff.de leg.2.

Legatum mulieri ne nubat

2 ¶Et idem quoque voluit ipse Oldr.consi.xvj.thema tale est,Titius habens vnam filiam.col.3.versi. nec in hoc multum,vbi & ad hoc allegat l.si sic,ff.de verb.oblig. vbi per hoc consuluit, quòd si testator aliquid vltra legitimam legauerit filiæ,ne nuberet alij,quàm mercatori, aliàs legatum amittat:

rat:& filia primò nubat mercatori,& eo mortuo,nobili,amittit legatum:neque enim in hac prohibitione,de primis nuptiis tantùm est intellectum,sed de omnibus. Et id nuncupatim sequitur Benedict.Plumbi.in l.matrimonij,in fin.ff.qui & à quibus manu. vbi tamen est corruptus num. illius consi.& Paul.Castr.in d.l.hoc genus, vbi ex hoc dicit se consecutum fuisse honorem, & Catellia. Cot.qui id dicit singul.memor.incip.testator letaliter vulneratus, circa medium, & Alciat. in hoc nostro §.hoc sermone.Et idem propè ad verbum,nulla tamen Oldradi mentione facta, voluit Alberic.in l.vlt.col.4.versi.vltimò quæro,ibi,nec est multum.C.de sponsa. & in l.hæc conditio filiæ, in fi.ff.de cond.& demonstr.

alij, quàm mercatori.

3 ¶Sed & illud quoque voluit Signo. consi.lxviij. quædam mulier, col.2.versi. deinde sic, & iterum consi.lxxj.factum sic se habet, D.episcopus, col.4.versi. præterea non est nouum. Bald. qui illam glo.dicit satis not.in l.si vt proponis,la j.col.2.versi.opponitur,illud quod nullum est, C.quomo. & quan.iudex.Rom.consi.ccccciiij.in casu propositæ consultationis,ante medium, versi. alia enim limitatio,dum allegat gl.in d.l.hoc genus,& non obscurè sing.ccxcj. legauit viduæ. & Laur. Calca. consi.xx.ista quæstio habet tria dubia,col.j.versi.quarta limitatio,vbi ad hoc expresßim allegat d.l. si sic stipulatus sim,ff.de verb.oblig.Alex.in addit.Bar.in hoc nostro §.hoc sermone,& ibi Alci. Iason in d.l.in duobus,§ j.col.vlt.versi.item prædicta limitat.ff.de iureiur.vbi tamen dicit se id nullibi legisse,præterquam apud Oldr.vbi suprà, & ipse Iason in l.decem stipulatus, col.v. versi.sed huic responsioni,ff.de verb.oblig.Phil.Deci.in c.nam concupiscentiam, col.1.in 3.no. de constit.in j. lect. & consi.iij.cuius superscriptio incipit,quando iurisdictio,col.3.versi. comprobatur hoc quia negatiua,& consi.ccccxc.visis & circunspectis,col.3.versi.& quia negatiua.

De eadem re.

4 ¶Huius differentiæ rationem, cur scilicet affirmatiua intelligatur de primo actu,non etiam negatiua,Iason vbi suprà cogitandum suadet,& ita quidem suadet, vt nullam sibi esse videatur. Verùm Albert.& Pau.Cast.in d.l.hoc genus,ff.de cond.& demon.& Phil.Deci. in d.c.nam concupiscentiã, vbi suprà,id tribuunt viribus,& robori negatiuæ,siue prohibitiuæ,quod aliàs semper multo fortius est,quàm affirmatiuæ,siue permisßiuæ,id est,plus negat negatio, quàm affirmet affirmatio, l. quicquid adstringendæ,ff.de verb.oblig.& l.luminum.§.vlt.ff.de seruit.vrba.præd. & quod habetur in l. is qui ducenta,§.sed vtrùm,ff.de reb.du.& l.filiusfamiliàs donare. §. pen.ff. de dona. iuncta l.alienatum,§.donationis,& ibi gl.ff.de ver.signifi.& l.j.§. editiones, & ibi Bal. post Ray.ff. de edendo,& l. eum qui,§.si libertus,ff.de iureiur.iuncta l.si iurauero,ff.de iur.patr.& voluit gl.in c.cùm dilectus, in verbo,à suspensis.versi.alij dicunt,& melius,& ibi Anto.de consue. Bal. in proœmio decreta. col.4. versi.item potentius,vbi & ad hoc allegat l.Sabinus, ff.commu.diuid. Soci.in l.serui electione, col. vlt.ff.de lega j.Iason in l.si arrogator, col.antepen. versi. tertiò contra decisionem, & ibi ad idem contra,ff.de adopti.Augu.Bero.in c.j.col.1.de reb.eccle.non alien.

Robur negatiue multo fortius, quàm affirmatiua.

5 ¶Hinc; prodit,quod tradit Archi.in c.si peccauerit,ij.q.j.quòd præcepta negatiua potentiùs & efficaciùs obligant,& magis præcisè adstringunt,quàm affirmatiua. & sequitur Pan.in c.nouit, col.12. versi.secundò quæritur an quilibet,de iudi.Et quod scribit Raph.Fulg.in l.iurisgentiũ,§.sed si fraudandi,per gl.ibi,ff.de pact.quòd negatiua indefinita,æquipollet vniuersali ex proprietate sermonis, licèt aliàs regulariter ex benignitate id fit,non ex proprietate, vt no.in c.vt circa, de elect. lib.6.& per Bart.in l.si in pluribus,ff.de lega.ij.& probatur in l.si seruitus,ff.de seruitutibus vrban.præd.

Et præcepta negatiua efficacius obligant.

6 ¶Et quod per tex.in l.tutor quoque quæ est iij.§.liberti, versi. sed si patronum suum, ff. de suspect. tutor iuncta l.j.§.consequens,eo.tit.tradunt Iac. Aret. Dy.& Bart. in priore lect. quòd vbi reperiuntur duæ regulæ,vna affirmatiua,alia negatiua,hanc potiùs esse attendendam. Et id sequitur Alex. in l.si conuenerit,col.1.ff.de re iudi. Et idem in duobus priuilegiis,vno prohibitorio, altero permissiuo,illud enim præualet,l.si Ruffinus vir clarißimus.& ibi Bal.in prin.Raph.Fulgo.Alex.Fran.Are. & Iason,C.de testa.milit. Idémque in duobus statutis, ex Soci. consi.lxxix. si essemus in terminis, col.4.versi.confirmatur quia hic,lib.4.Et quod nos scripsimus in repet.l.si vnquam.in verbo,donatione largitus,num.247.incip.tu autem,& in nostris legibus connubialibus glo.v.quæ est in verbo; *contracter*,num.80.incip.& hoc mirum.& quod item latè probauimus, constitutioni prohibitiuæ renunciari non posse,nec item priuilegio prohibitorio,in nostro tractatu Primigeniorum, q.xxiij. nu.9.tamen Barb.& ij.seq.Sed quibus id addere potes, quod apud Romanos vno ex tribunis pleb. prohibente,cæteri etiam maiore numero nihil efficere poterant, vt videre licet ex Plutarcho in Gracchis,haud multo post princip.

Nec non priuilegium prohibitorum,præualet permisßiuo.

Idem in statutis.

7 ¶Et hæc quidem nemo impugnat,licèt contrà facit text. in l.j.§.veteres, ff. de acquir. possesßio.ex quo not.Soci.& Iason ibi,ille col.2.versi.tertiò not.in versi. vt si plures:alter col.3. versi. tertiò not. quòd vbi in eodem subiecto concurrunt duæ qualitates,potiùs attenditur affirmatiua,quàm negatiua.& gl in c.statutum,§.cùm verò, in verbo, eiusdem ciuitatis, de rescript. lib.6. ex qua not. ibi Domi.col.4.versi.not.ex ista glo.id quod iam diximus, attendi potiùs qualitatem affirmatiuam, quàm negatiuam,cùm vtraque concurrit in personam vnius.Imò verò etiam si in diuersa subiecta concurrant,vt dicit Iason,vbi suprà,per text.not.in l.si is qui duas,ff.de liber.lega. Cuius reddit rationem ipse Iason,quem vide,ne hic diutiùs immoremur.

Qui teneant contrarium.

OCTAVA LIMITATIO.

1 ¶Octauò limita(& hæc est vij. & vltima limitatio Fely.in d.c.ij. de treug. & pac.)vt non procedat, quando dispositio inducta per viam priuilegij (vt nostri loquuntur) esset temporalis. si intelligere-

Dispositio inducta per uiam

priuilegij, non intelligitur de prima vice.

tur de prima vice, quia hoc esset contra naturam priuilegij, quæ ea est, vt sit perpetuum, c. decet, de reg. iur. lib. 6. Ideo priuilegium concessum alicui, & eius familiaribus, vt possint ingredi ecclesiam tempore interdicti, non de primis tantùm intelligitur, qui scilicet familiares erant tempore priuilegij concessi, sed & de aliis in eorum locum subrogatis. Ita enim post Aegid. Cremo. voluit Io. And. in c. licèt, quod est pen. circa medium, & ibi quoque Domi. in §. j. versi. sed pone quòd concessum. & Phil. Fran. versi. quærit tamen hîc, de priuileg. lib. 6. per no. in c. vlt. de verb. signifi. eod. lib. 6. & in c. quanto, de censib. & in l. filiæ. §. Titia, ff. de cond. & demonst. & in l. non aliàs, §. vlt. ff. de iudi. & in l. vel inutilem, ff. de vsufru. & in l. placet, ff. de lib. & post. Et idem quoque voluit ipse Ioan. And. in c. qui sentit, de reg. iur. eo. lib. 6. & Alciat. in hoc nostro §. hoc sermone, & Io. Lup. in repe. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. lxix. col. 6. versi sed meo iudicio.

2 *Indultum ad certum tẽpus.*

¶Et est simile quod tradit Io. Mona. in d. c. vlt. col. 2. versi. sed quæro episcopus. de ver. signifi. lib. 6. quòd si episcopus habet indultum ad certum tempus, vt quatuor ipsius famuli gaudeant fructibus beneficiorum suorum, trahitur etiam ad illos, qui loco priorum fuerunt substituti arg. l. sicut in annos. in ij. respon. ff. quib. mod. vsusfruc. amit. Nec obstat (inquit) l. fideicommissa, §. si quis decem. ff. de lega. iij. quia ibi illud fit, ne hæres obligetur in infinitum, & ne detur occasio fatuè consumendi.

3 *Nati post testamentum habetur ratio.*

¶Et hoc dictum Io. Mona. sequitur Io. And. in d. c. vlt. col. 2. ad fin. vbi & in id præterea allegat c. quia circa, extrà de priuileg. cum aliis iuribus ibi allegatis in glo. vlti. & l. si ita fuerit, ff. de lega. iij. vbi eius qui natus est post testamentum, vel eius qui postea in familiam venit, habetur ratio. & l. si mancipia, ff. de fund. instruct. vbi in legato fundo cum mancipiis, comprehenduntur mancipia pòst inducta. Sequuntur item Dominic. & Phil. Franc. in eod. c. vlt. ille col. 3. versi. sed pone episcopus, hic col. 2. in v. not. Et ex hoc dicunt ipsi Ioan. Andr. & Domin. in d. c. vlt. quòd eadem ratione illud indultum trahitur ad beneficia postea quæsita, vt ibi videre poteris. Sed & prius illud dictum Ioan. Andr. in d. c. vlt. sequitur etiam Ioan. Lup. in d. rub. de donat. inter vir. & vxor. vbi suprà.

4 *Immunitas cõcessa simpliciter, intelligitur perpetua.*

¶Et facit præterea quod scribit Alberi. in l. cùm quidam, quæ est antepen. in fi. ff. de annu. lega. quòd immunitas concessa simpliciter, intelligitur perpetua, ad quod allegat tex. in l. beneficium, ff. de constit. princi. & d. c. decet, de reg. iur. lib. 6. quæ haud dubiè loquuntur de priuilegiis principum, ideo secundum ea iura, est intelligenda illius sententia, vt per Ioan. Andr. in c. cùm nuncius, haud multò an. fi. de testibus, & Bart. in l. non solùm nostrum, §. si liberationis, ff. de liber. lega. cum si.

5 *Priuilegia principum, quomodo interpretanda.*

¶His adde multa latè collecta ab Oldr. consi. ccc. factum tale est magistro milite, quibus probat priuilegia principum latissimè esse interpretanda, extendendáque, & quò ad res, & quò ad personas, & quò ad tempus, & quò ad modum agendi, & quò ad omnia genera causarum, atque etiam fauorabiliter intelligenda quò ad perpetuam, & commutabilem eorum durationem (vt ipse loquitur) quæ quidem vltima clausula propiùs ad hunc locum pertinet. & hoc quidem sigillatim tractat, & probat, vt ibi videre poteris, ne hîc iterum repetamus.

NONA LIMITATIO.

1 *Actus iterantur in dispositione hominis non etiam legis vel statuti.*

¶Nonò limita, vt hæc nostra regula procedat in dispositione hominis, non etiam legis, vel statuti, per tex. qui ad hoc solet allegari. in l. veluti, §. hęc vox, vbi Cy. id no. & post eum Bal. qui eum §. legit cum §. vlt. l. si quis ex argentariis, & Iason qui eum §. legit. cum §. prætor ait, l. præcedentis, ff. de eden. Raph. Com. in l. si cùm dotem, §. j. versi. not. tamen ex gloss. ff. solu matri. ex hoc limitans hunc nostrum §. & iterum consi. xiiij. statutum dictat, versi. non obst. l. boues. & Roma. consi. cccccciij. in casu propositæ consultationis, col. 1. vbi intelligit, quando est eadem ratio. Alex. dum Cyn. & Bal. vbi suprà allegat, consi. lxxxj. lecto & discusso, consi. versi. & quamuis eodem die, lib. 3. & Soci. consil. v. suprascriptus insignis doctor. col. 3. versi & confirmatur ista ratio, lib. 4. Phil. Dec. consi. cclxxvij. in ciuitate Placentiæ, col. pen. versi. & quia in dispositione hominis, & consi. cccccxij. cùm reuerendissimus, col. 2. versi. secundò principaliter, & consi. 609. quæritur ex duobus, col. 2. nu. 6. & cæteri omnes, quos postea in hac limitatione citabimus post seq. versi.

2 *Natura legis quæ.*

¶Et huius quidem differentiæ duplex ratio esse potest, prior quòd legis natura ea est, vt disponat, non pro vno actu tantùm, sed perpetuò, & quoties opus fuerit, ne alioquin sit manca & mutila, & imperfecta, contra l. j. C. de his quib. vt indig. Altera quæ proximè accedit ad priorem, quòd lex ipsa semper loquitur, l. j. ff. de condi. ex lege. vt per eam dicit Bart. in l. vlt. ante fi. ff. de reg. Catonia. estq; semper in viridi obseruantia, vt dicit tex. quem & ad hoc nostri vbique appellant, in l. Arriani, C. de hæret. Qua etiam ratione motus Bar. in l. si ita esset, col. 1. versi. circa primum dic, ff. de aur. & arg. lega. dicit quòd verbum præsentis temporis prolatum à lege, etiam ad futura trahitur, vti probatur ex d. l. j. ff. de condict. ex leg.

3 *Statutum de compromittendis causis affinium, cur non restringatur ad unum compromissum.*

¶Et ex hoc plerique dicunt fieri, quòd alibi diximus, statutum de compromittendis causis affinium, non restringi ad vnum compromissum, sed vt toties fiat, quoties opus fuerit, donec causa fuerit decisa, & expedita; cùm hæc dispositio sit legalis, siue statutaria. Ita enim hac ratione voluerunt Cy. & Bal. in d. §. hæc vxor. & idem Bal. in l. si vt proponis, la j. col. vlt. versi. ibi, officio suo, C. quomo. & quan. iud. dum allegat Cy. in d. §. hæc vox. & ipse Bal. in l. j. col. 8. versi. quæro testator mandauit. C. de his quæ pœnæ nomi. vbi illud dicit quòd suprà diximus, legem semper loqui. Raph. Com. in l. si cùm dotem, §. j. versi. not. tamen ex glo. & ibi Alex. col. 1. versi. iuxta hoc quæro, ff. solu. mat. Alex. consi. lxx. viso consi. col. 1. versi. sed posito quòd illud, lib. 2. Cæpo. causar. criminal. consi. lxviij. circa primum dubium, col. 2. in prin. Soci. qui id reputat sing. consi. cxvij. visa & diligenter, col. 2. in prin.

lib. 1.

lib.j.Iaf.in d.l.duobus,§.j.col.vlt.versi.item limita supradicta,ff.de iureiuran.& in l. diuortio.§.quod in anno,col.vlt.versi.secundò limita,ff.solu.matri.& in l.prætor ait,§.deinde,col.vlt.versi.nec obstat si diceretur,ff.de oper.no.nunciat.vbi dicit,quòd si ex pacto compromissum fieri deberet, non cogerentur partes bis compromittere,& Phil.Dec.in c.fua nobis col.1.versi.& ista habent locum , de appell.Andr.Alciat.in hoc nostro §.hoc sermone.

4 ¶Sed ex hoc fit quòd nonnulli in ea quæstione,an qui tenetur dotare,si dotauerit,& dos amissa fuerit,teneatur iterum dotare,distingunt,an teneatur dotare ex dispositione legis, vt iterum teneatur dotare,si dos sine culpa dotatę amissa sit,per l.vltimam,C.de dot.promis.& d.authen.sed quamuis, C.de rei vxor.actio.& voluerunt Bart.& alij in l.si cùm dotem,§.j.ff.sol. mat. & Bal.in auth. quod locum,C.de collat.cum si.An verò ex pacto,vel alia dispositione hominis,& non tenebitur,per l.si socius pro filia,ff.pro soci.de qua diximus suprà,in prin.num.7.incip.tertiò. Nam ita has ll.quæ discordare videbantur,concord.Bal.Ange.Imo. & Alex: in d.l. si cùm dotem,§.j. ille circa medium, alter in fi.ipse Imo.etiam circa medium,postremus col.1.versi.iuxta hoc quæro, ff.solu. matrim. & Lauren.Calca.consi.xx.ista quæstio habet tria,col.1. versi. secunda limitatio.& Socin. consi. cccxcj. visis literis,col.5.versi.sed huic considerationi,lib.2. Sed tu omnino circa hanc decisi.vide eundem Socin.d.consi.5.col.3.versi.ad secundum respondeo,cum mult.seq.lib.4.& quæ dicam infrà nu.xiiij. incip.sed & hanc. — *Dos quando iteranda.*

5 ¶Nec omittendum quod per hanc nostram limitationem,ex specie facti, cōsulto respondit Raph. Comen.consi.xiiij.cuius id exordium est, statutum dictat capientem , quòd si ex statuto, capiens condemnatum pro delicto,debeat habere dimidiam partem condemnationis, non tantum intelligitur de prima captura,sed & de secunda,& de alijs,quia legis dispositio intelligitur , quoties opus erit,per d.l.veluti,§.j.ff.de eden.& alia quæ allegat. — *Statutum de capiente condemnatum pro delicto, quomodo intelligatur.*

6 ¶Hæc autem nostra limitatio ex eo iuuatur (nec illud enim prætereundum est) quod scriptum est à Soci.in l.hæc conditio filiæ,col.2.in vlt.not.ff.de cond.& demonstrat.notari ex eo tex.& l.qui per salutem,& ibi gloss.de iureiuran. quòd dispositio hominis verificatur in primo actu valido, non autem in primo actu inualido. Ex quo (inquit) infertur non esse differentiam inter dispositionem hominis,& legis in hoc,quia neutra verificatur in primo actu inualido:sed in eo esse differentiam, quando primus actus est validus,sed non sortitur effectum,tunc enim dispositio legis,non consumitur illo primo actu:dispositio autem hominis consumitur,verbi gratia , lex vel statutum iubet fieri compromissum inter affines,& factum fuit compromissum validum, sed non sortitum fuerit effectum,non consumpta est dispositio,sed debet fieri aliud compromissum,& toties quidem fieri,donec laudum secutum fuerit. — *Differentia inter dispositionem hominis & legis.*

7 ¶Secus vt subdit Soci. si testator mandauerit hæredi , vt faciat compromissum, quia tunc si semel validè compromiserit,licèt effectus inde nullus secutus fuerit, non tenebitur iterum compromittere,sufficit enim semel satisfecisse,secundum Bald.in d.l.j.vbi suprà, C.de his quæ pœnæ nomine, & ita dicit se consuluisse Ianuæ. — *De eadem re.*

8 ¶Tandem tamen subiungit ipse Soci. posse dici totum contrarium colligi ex d.l.hæc conditio, scilicet quòd dispositio hominis consumitur,primo actu etiam inualido: quia ille tex. dicit benignè dicendum esse,non consumi,ergo (inquit) de iuris rigore secus.& hoc videtur probare text. rectè intuenti,in l.doris promissio,in fine ff.de iur.dot.Mihi autem , vt dicam quod sentio , nihil referre videtur,an id fiat ex æquitate scripta,an stricto iure,quoniam æquitas illa scripta , præfertur rigori iuris,vt not.in l.placuit,C.de iudic.& vide interim quæ dixi suprà,in vj.limit.nu.vlt. — *Autoris de ea re opinio.*

9 ¶Iuuatur item hæc limitatio ex eo,quod à nonnullis dictum est,quòd cùm electio data est cuipiam ab homine,si semel elegerit,etiam qualitetcunque,variare non licet , est enim consumpta electio, per c.si compromissarius,de elect.lib.6 Si à lege,licet,per l.eum qui certarum,§.vlt.ff.de verb.oblig. Ita enim per eos tex.voluit Damasus in c.causam,de elect. vti eum allegat gl.m d.c.si compromissarius,§.porrò eo casu,in verbo,consentire,vbi & idem voluit Archid.col.2.in verbo,functus,& ibi quoque Io.And.post eum,& ab eo Alberi.in d.§.cùm purè,col.2.versi.Archi.autem breuiter. — *Electio data ab homine. Quid si à lege.*

10 ¶Subdunt autem ipsi Damasus,& Archi.vbi suprà,non obstare l.ij.ff.de optio. lega. vbi ab homine data est electio,nec tamen consumitur vna electione:quia ibi non fuit exhibita tota familia,in qua debuit fieri electio,per l.serui electione,ff.de lega.j.postea subiungit Archi.contra secundum membrum videri facere l.si cui,ff.de seruitu.& l.quod in hæredem,§.eligere,ff. de tribut. actio. vbi data est electio à lege,& tamen variare non licet,ex quo dicit hanc esse viam brocardicam. — *De eadem re.*

11 ¶Postremo confirmatur hæc limitatio,ex eo quod voluit Bald.in addit.Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua,in xxxviij.quæstio.quòd pœna legalis sæpius committitur:conuentionalis non nisi semel, nisi expressè dictum sit,vt sæpius committatur,quod & ipsum tenuit idem Bal.in l.si duo,§.j.ibi,contra hîc,quia aliud,ff.de arbit.Licèt contrarium teneat Imol.in l.si sic stipulatus, col.2.versi.& conclude breuiter,ff.de verb.oblig.vbi dicit nihil referre quantum ad id,sitne pœna legalis, an conuentionalis,vtriusque enim eandem esse rationem,argu.l.non rectè, C.de fideiussoribus & l. cùm quis, ff. si certum petat. Et in vtramque partem respectu diuersorum casuum,facit quod dici solet,mitius agi cum lege,quàm cùm homine,l.Celsus,ff.de arbitr.cum similibus. — *Pœna legalis sæpius,conuentionalis non nisi semel committitur.*

12 ¶Sed hanc limitationem ita primò declarabis,vt si dispositio hominis facta est ex necessitate legis, vel statuti,ea censeatur esse à lege,vel statuto, ita vt non intelligas de primo actu : verbi gratia, in — *Dispositio hominis quando*

censetur facta à lege uel statuto, quod operetur.

casu de quo suprà locuti sumus, cùm statutum iubet fieri compromissum inter affines, & iudex sequendo statutum id fieri iusserit, certè si ex primo compromisso lis sopita non fuerit, iterum compromissum faciendum est, vt nuncupatim, & in hac specie respondit Phil. Dec. consi.xxij. cuius superscriptio incipit, si pronunciatio, col.1.& 2. Nam cum id faciat iudex necessariò secutus statutum, id statuto attribuitur. autoritate Bal. in l. nouissimè, ff. quod tutor autor. vbi dicit, quòd quando quis facit actum, ad quem tenebatur, actus videtur factus ex necessitate, nec voluntati facientis tribuitur, sed necessitati, quod & ipsum ante illum voluit Ioan. Andr. in c. præterea, de iure patrona. & in c. bona fides, in princ. de regu. iur. lib.6. Et hoc quoque vt subdit Dec. colligi potest ex eo quod scribit Bart. in l.j. col.2. versi. pro ea declaranda, C. de eden. quòd mandatum factũ argentario, vt edat rationes, non producit actionem mandati: quia cum argentarius ad id teneatur ratione officij, non reputatur mandatum hominis voluntarium, sed necessitati legis attribuitur.

De eadem re.

13 ¶Cui adde quod tradit Bal. post Gui. Cu. in l. cùm hi, §. planè, in vtraque lect. ff. de transact. quòd si hæres iussus à testatore vendere alimenta, ea vendiderit, non poterit super hac venditione transigi, tanquam facta vi illius testamenti, inspecta scilicet causa originali. Quódque scribit Iac. Butri. in l. si hæres testamento, ff. de act. empt. quòd si sit statutum, vt de quolibet contractu soluatur gabella, hærésque venditionem fecerit iussu testatoris, non soluitur gabella, quia id factum attribuitur testamento, & non actui inter viuos, per gloss. sing. in l. si quis ita, in prin. in verbo, defectus, ff. de statu. lib. & id sequitur Bal. ipse in sua marga. in verbo, venditio, col.2. versi. facio. Adde (inquam) multa alia similia, quæ & nos adduximus in nostro tractatu Retractuum, tit.j. in fi. illius tit. quæst.ij.

Beneficium iure speciali cõpetens, non iteratur.

14 ¶Sed & hanc principalem limitationem secundo declarabis, vt procedat in dispositione legis communis, secus si ex speciali beneficio legis quippiam competat: verbi gratia, pater tenetur iterum dotare filiam, quæ nullo suo dolo, aut culpa dotem amisit, vt diximus & probauimus suprà, versi.iiij. sed & ex hoc ob eam scilicet rationem, quòd ex dispositione iuris communis pater tenetur dotare filiam, l. qui liberos, ff. de rit. nupt. & l. obligamur, §. lege, ff. de actio. & oblig. At frater qui etiam certis casibus tenetur dotare sororem inopem, ex speciali beneficio ipsi sorori inopi concesso, per not. in l. cùm plures tutelam gerunt. §. cùm tutor, ff. de administra. tutor. & l. non omni, C. eo. tit. & latè diximus in tractatu Primigeniorum, quæstio.lxij. si semel eam dotauerit, non ampliùs tenebitur eam dotare, etiam si nullo sororis dolo, aut culpa dotem amiserit, vt non obscurè sentit Bart. in l. si cùm dotem, §.j ff. solu. matrimo. & apertiùs Bal. in l. vlt. col.2. versi. sed nunquid eo casu, C. de dot. promissio. per l. si socius pro filia, suprà allegat. & apertissimè idem Bald. in auth. quod locum, & ibi quoque Rom. col.2. versi. item inducitur, C. de Collati. illam differentiæ rationem afferentes, quòd facilius amittitur beneficium iure speciali competens, quàm iure communi, l. cùm miles, §. militia missus, ff. de testament. milita. Sed tu tamen vide omnino Alex. in d. l. si cum dotem, §. j. col.1. in fi. cum seq.

DECIMA LIMITATIO.

Cum durat eadem ratio dispositionis, proceditur ad secundũ actum.

1 ¶Decimo limita, vt nostra regula non procedat, quando post primum actum etiamnum manet eadem ratio dispositionis, vt procedatur ad secundum actum: tunc enim & ad eum procedi potest, per id quod dicit Bal. quem ad aliud suprà citauimus in vj. limit. in princ. scilicet in l. fideicommissa, §. si quis alicui decem, ff. de lega. iij. hanc inter alias rationem afferens, quare in casu statuti iubentis compromissum fieri inter affines, compromissum est iterandum, si per primum lis non fuerit sopita, quia videlicet adhuc vendicat sibi locum ratio statuti, quæ est vt lis finiatur, & sic (inquit) non obstat l. boues, §. hoc sermone. ff de verb. signifi. Quasi diceret Bald. hunc nostrum §. non procedere, cùm adhuc durat ratio dispositionis.

De eadem re.

2 ¶Quod & idẽ voluit, & quidem expressius Roma. consi.ccccciiij. in casu propositæ consultationis, post princ. & Anto. consi.xxx. casus, Titius quidam testator, cuius illic dictum sæpius in hoc opere ad alia quædam attulimus, loquens in illo ipso casu, consi.xiiij. statutum dictat. Fely. in c. licèt dilectus, ad fi. de testi. Iason in l. veluti, §. hæc vox, quem legit cum §. prætor ait, qui est vlt. l. præcedentis, col.2. versi. pro eius confirmatione, iunctis præced. ff. de eden. & in l. prætor, ait, §. deinde, col. vlt. in vlt. no. ibi, confirmo istam conclusionem, ff. de oper. no. nuntiat.

Ratio dispositionẽ ampliat.

3 ¶Nam vt inquit ipse Iason, donec durat ratio finalis statuti, durat ipsum statutum, l.ij. §. vlt. ff. de donatio. Et vt ei id addas, ratio est quæ dispositionem ampliat, & extendit, l. regula, §. si quis, & ibi Bar. & Bal. & iterum §. & licèt, ff de reg. iur. & l.j. §. mater, versi. quid si curatores, & versi. quid si decesserint, ff. ad S.C. Tertulli. cum aliis multis concord. text. & doctor. à me latè congestis in tractatu, cessante causa cessat effectus, parte j. nu.146. incip. secundum autem, cum multis sequent. Sed aduerte quia hi omnes loquuntur in dispositione legis, secundum ea quæ diximus suprà in ix. limita. vt scilicet locus sit secundo actui, cùm est eadem ratio legis in illo secundo actu, vt in primo.

VNDECIMA LIMITATIO.

In dubio de primo intelligendum.

1 ¶Vndecimo limita, vt hæc regula nostra procedat in dubio, & cum simpliciter fuerit aliquid dispositum, tunc enim etiam in dubio de primo actu intelligitur. Secus si aliter disponentes dixerint. Primum enim inspiciendum est, quod illi expressè egerunt. In dubio autem de primo intelligendum est. Ita enim apertè declarat text. in l. eum qui Calendis, ff. de verb. oblig. & in l. si duo, §. j. ff. de verb. signifi. quas nos suprà in princ. pro concord. nostræ regulæ citauimus.

Sed ante inspi-

2 ¶Id autem generale est, vt semper aliàs primo loco inspiciendum sit, quid inter partes actum est, l.

semper

ſemper in ſtipulationibus,ff.de reg.iur.vbi ita ad verbum ſcribitur.Semper in ſtipulationibus,& in cæteris contractibus id ſequimur,quod actum eſt.Súntque in id alij infiniti tex.quos non eſt neceſſe in re tam clara,& minimè dubia adducere. *citur quid inter partes actū ſit.*

DVODECIMA LIMITATIO.

1 ¶Duodecimo limita non procedere, non ſolum quando expreſsè aliud dictum eſt à partibus, ſed & ſi ex coniecturis veriſimiliter colligeretur,intentionem earum aliter intelligere, verbi gratia, vt loquamur in illo caſu,de quo ſuprà in prin.nu.6.incip.tertio ad hanc ſententiam, videlicet ſi quis vendit fructus alicuius prædij huius anni,& id prædium binos fructus hoc anno adferat, de primis tantùm intelligitur,vt ibi diximus.Sed hoc intelligit Ro.in l.diuortio,§.quod in anno, quem legit cum §.ob donationes,col.2.verſi.vnde dicit hic, niſi pretium eſſet æquiualens omnibus fructibus totius anni,ita vt ſit veriſimile partes intellexiſſe de omnibus,per tex.in l.cùm in fundo,§.vxor viro,ff.de iur.dot Et id ſequitur Alex.ibi,col.3 verſi.limita tamen dictum, Cæpo.in tractatu ſeruitut. ruſtic.prædio.tit.de ſeruitut.iuris paſcendi,col.3.& Geor.Nat.in clemen.ſæpe,in princ.col.lxij.verſi. mihi magis placet,ibi,ad idem adduco quod voluit. *Intentio quoq; partium ſi appareat,conſideratur.*

2 ¶Et huc pertinet alia gl.in l.j.§.j.in verbo,agendo,ff.de ſuperfie. quòd ſi dubitetur quis contractus fuerit,precium(inquit)facit diſcerni:quam glo.ſequitur, & dicit valde no.Bar.ibi, paulò ante fi.ver. vlteriùs quæro,& Bal.in l.ex conuentione,col.j.verſi.tertiò caſu,C.de pact.vbi ex ea dicit, id quod dicitur ex mentione precij,præſumi emptionem , vt not.in l.vlt.C.de præd. curial. lib.10. intelligi, quando precium eſt re condignum,& idem Bald.in l.j.col j.verſi.quæro nunquid ille,& ibi quoque Ang.in lec.Peruſi.Pau.Caſt.Alex.dum ſimpliciter allegat Bal:vterq; paulò ante fi.& Iaſon col.pen. verſi.tertiò ſucceſsiuè quærit,C.qui teſta.face.poſſ.vbi dicunt,quòd ſi quis vendidit rem communem ſimpliciter,an totam eam, an verò partem tantùm ſuam vendere cenſeatur, in dubio id ex quantitate precij eſſe æſtimādum, quod & ipſum voluit.Alex.qui hanc dicit eſſe communē opin. & alios concord.adfert, in l.ſi domus, § vlt.col.2.verſi. quid in vendente, ff. de lega.j. Sed & illam quoque gloſſ ſequitur Petr. Anch. qui eam dicit ſing. conſi.cccci. pluribus rationibus, col.2.verſi. item poteſt intelligi.& Alexan.conſi.lxviij.viſis & opportunè conſideratis,ad fi.lib.5. *Ex mentione precij, præſumi emptionem.*

3 ¶Et ad id quoque optimè facit alia glo.in l.ſemper in ſtipulationibus, ibi item, actum intellige etiā tacitè,ratione rei quæ venditur,& ibi quoque Bar. in princ. & Philip. Dec.col.1.verſi. item actum videtur,ff.de reg.iur.Et alia item gloſſ.illi omnino ſimilis,in l.in obſcuris,ibi,ſi enim res digna erat, eo.tit.& ipſe Bar.poſt Dy.in l.patronus,§ j.col.2.verſi.fallit ſi ex coniecturis.& idem quoque Bar.in l.cùm tabernam,in prin.poſt medium, ff.de pigno.& in l. Paulus, col.1.verſi. item quod dixi, ff. de ſolut.Franc.Aret.qui duas illas priores gloſſ. allegar, conſi.6. viſo inſtrumento diuiſionis, col.pen. verſi.ſed tamen his non obſtantibus,& Ale.conſi.xxvj.conſideratis verbis,poſt medium, verſi.corroborantur prædicta,lib.4. *De eadem re.*

4 ¶Sed & pro iſta limitatione optimè facit tex.in l.cùm quidam,ff.de ann.lega.vbi cùm quidam decurionibus diuiſiones dari voluiſſet,die natalis ſui,interpretatum eſt non eſſe veriſimile teſtatorem de vno ſenſiſſe,ſed de perpetuo legato.Nam vt dicit ibi Bart.hanc interpretationem facit Imperator ex qualitate perſonæ relinquentis,& eius cui relinquebatur,ſcilicet decurioni:& ſic ex qualitate perſonæ,non præſumitur quòd voluerit dari ſemel tantùm,argu l.ſed & ſi ſuſceperit, §.j.ff.de iudi. vt proinde intelligas illum text.inniti præſumptione,coniectura,& veriſimili. *Ex præſumptione nonnunquàm diſpoſitiones interpretande.*

5 ¶Et quod pulchre reſponſum eſt à Pet.Anch.conſi.xxvij.non ſeruato ordine,col.3.verſi. poſtquam igitur propter dictum,quòd ſi quis hærede inſtituto,ſubſtituit duos antiquiores domus , iſta ſubſtitutio non reſtringitur ad duos primos antiquiores tantùm,ſed ad ſequentes,illis excluſis,vel repudiantibus,propter veriſimilem mentem teſtatoris,quam ex multis colligit,vt ibi videre licet.Et ſequitur Rom. conſi.ccccxxxviij.in cauſa conſultationis, in iiij. dubio.ad fi. Barb. conſi.xxvij.ſcripſit doctiſsimus,col.10.verſi.præterea additur vltimus,& alij quos tibi adduxi in noſtro tractatu primigeniorum q.iij.nu.9.incip.facit item.& præter eos Caro.Rui. conſi.cxix.viſo & bene ponderato, col.antepen.ſub nu.14.in fi.lib.2.dum allegat Pet.Anch.vbi ſuprà. *Mens veriſimilis teſtatoris ſequenda.*

6 ¶Et quod item no.conſuluit Anto.vt alibi ad aliud propoſitum citauimus, conſi.xxx.caſus Titius quidam teſtator,quòd ſi teſtator reliquit habitationem domus filiæ ſuæ,cùm vidua erit, non intelligitur de prima viduitate tantùm,ſed de alijs omnibus,quia teſtator hoc veriſimiliter intellexit:& inſpecta mente eius eadem eſt ratio omnibus. *Relictum cùm vidua erit, de qua viduitate intelligatur.*

7 ¶Poſtremò hanc limitationem hæc ratio adiuuat , nam hæc noſtra regula tum demum procedit, niſi aliter dictum ſit à diſponentibus,vt diximus ſuprà in præcedenti limit.Id autem ſatis actum videri debet,etiam ſi dictum non fuerit,quod partes veriſimiliter intellexerint, aut ſi interrogati fuiſſent,veriſimiliter reſpondiſſent,l.tale pactum,§.vlt.& ibi glo.no.& Bal.qui id ad omnes diſpoſitiones trahit,& alij,ff.de pact.cum alijs infinitis concor. à me collectis in l. ſi vnquam , in præfatione, nu.56.inci.inter tam multa.Sed vt tamen intelligas,& huc quoque ſpectare quæ de veriſimili , latè inibi ſcripſimus nu.37.incip. ſed iam ni fallor,ad nu.61. quæ tu ibi videre poteris. Et hæc quidem limitatio non admodum diſsidet à vj.limitatione,quam ſuprà poſuimus. *Actum videtur, quod partes veriſimiliter intellexerunt.*

DECIMATERTIA LIMITATIO.

1 ¶Decimotertio limita hanc regulam procedere,quando verba referantur ad aliquē actum, qui poteſt ſæpius iterari ab eadem perſona,ſecus ſi ex ſuapte natura traheretur ad plures perſonas. Cuius *Actus qui ſuapte natura*

trahitur ad plures personas, iteratur.

rei text.habes,& exemplum in l. in annalibus, C.de lega. & in l. paterfamilias primis, in prin. ff.de vul.& pup.& in l.qui liberis,§.hæc verba,eo.tit.& ita per eos text.nuncupatim voluit Corne.consi. cclxxix.videtur prima facie,col.peo.versi.oec obstat etiam secunda ratio,lib.3.vbi ex hoc expressè limitat hunc nostrum §.boc sermone.

DECIMAQVARTA LIMITATIO.

Secundus actus subrogatus in locum primi.

1 ¶Decimoquarto limita procedere,nisi secundus actus subrogaretur in locum primi,verbi gratia,Si is qui ex dispositione obtinet duo beneficia ,ea aut alterum eorum dimiserit, non poterit vi illius dispensationis vnum,aut duo alia beneficia obtinere , quia ea gratia intelligitur de duobus primis tantùm,per c.ordinarij,ante fi.& ibi glo.de offi.ordina.lib.6.& in c.non potest,versi.illud autem,de præb.eo.lib.& diximus suprà in prin.nu.27.inci.decimosexto,vt relinquamus.Quid igitur si vnum illorum priorem permutet cum alio,aut etiam duo illa priora, cum aliis duobus. Et hæc quidem obtinere poterit,quia quod subrogatum est loco alterius, idem reputat, l. si filiæ, §.j.ff. de condi.& demon.& l.si donatæ.§.si sponsus,ff.de donat.inter vir.& vxo.permutatum autem subrogatur loco eius cum quo permutatur,l.idem seruandum,ff.de leg.ij.Et quasi continuatinè gratia extenditur,l. quod dicitur,ff.de mili.test.Hæc Bal.expressim in c.dudum,le ij.col.1.de elec.Nec obstat (inquit) l. boues,§.hoc sermone,ff.de verb.signifi.quia ibi secundæ ouptiæ non subrogantur loco primarum.

Res permutata, eandem sortitur naturam quam alia res cum qua permutata est.

2 ¶Cui adde ad confirmationem huius sententiæ,quod in vniuersum dicitur,rem permutatam eandem sortiri naturam, quàm alia res cum qua permutata est : quod ex eo videre licet quod tradit Bald.consi.cxij.quæritur qui intelligantur,col.2.versi.& prædicta sunt vera, lib.1.fundum, cum quo permutatus est fundus patrimonialis, censeri etiam patrimonialem. quod & ipsum voluit Masuer. tit.de societ.§.item & dicuntur conquestus.Quódque scribit Albe.autoritate Gui.Cu.in l.vlt.col.2. versi. item quærit, ff.de neg. gest. quòd si quis rem meam permutat cum alia , & ea ipsa res mea periit,possum contra eum agere,vt mihi reddat aliam rem,quam habuit causa permutationis.

De eadem re.

3 ¶Et quod in eandem sententiam prodidit Lucas Pen.in l.j.col.4.versi.sed quid in quæstione, C. de impo.lucrat.descript.lib.10.rem immobilem à patre receptam ex permutatione alterius , eandem omnino sortiri naturam,in ídque mulias rationes adducit,vt ibi videre poteris. Et ex hoc colligit filios in hac ipsa re ita permutata,eodem modo succedere, vt in illa quam pater reliquit , etiam si aliàs aliter successuri fuissent.Et quod item ex facto respondit Ias.consi.ccxxxj. istæ duæ mulieres, col.1.lib.2.rem permutatam cum re subiecta fideicommisso,fieri fideicommissariam. Et quod denique scriptum est à Matth.Afflic.decis.Neapoli.cccxxxvj.quidam oobilis, rem permutatam cum re dotali,effici dotalem.Quæ & nos latiùs tractauimus in nostro tractatu de Retracti. tit.j.§.xxxij. glos.j.nu.26.neque enim hic casus,& seq.

DECIMAQVINTA LIMITATIO.

Dispositiones inter viuos stricte interpretandæ, testamentariæ nõ item.

1 ¶Decimoquinto limita,vt procedat in dispositionibus inter viuos , in quibus voluntas obligandi semper in id fertur,quod minus est,l.inter stipulantem,ff.de verb.oblig.& l.semper in stipulationibus,in fi.ff.de reg.iur.& ibi concord. in gl. Et propterea huiusmodi dispositiones sunt stricti iuris, strictéque sunt interpretandæ,l.quicquid astringendæ,ff.de verb.oblig.Ideo nõ mirum, si intelligitur de prima vice tantùm.Secus autem in dispositionibus testameotariis, quæ multò longiùs producuntur,pleniúsque interpretantur,l.in testamentis, ff.de regu.iur. & ibi quoque concord. quibus adde c.cùm dilecti,in fi.de donat.Et id quidem voluit Anto.consi.xxx.casus Titius quidã testator, in j.dubio,ad id quoque referens quod ex eo suprà diximus,tum in ij.limita.nu.3.incip.sed aduerte, tùm io iij.nu.11.incip.sed & ad hãc.Et sequitur Philip.Dec.con.512.cùm reuerẽdissimus,col.2.nu.6.

De eadem re.

2 ¶Etidem quoque,nulla Ant.mentione facta,voluit Rom.in l.diuortio.§.quod in anno , quem legit sub §.ob dooationes,col.2.versi.vnde dicit hic,ff.sol.matri.& Alex. in additio. Bat. in l. dotis promissio,ff.de inre dot.& vterque quidem per l.defuncta, ff.de vsufruct. & Lauren. Calca. consil.xx. ista quæstio habet tria dubia,col.1.versi.ista tamen regula, per l.placet, & ibi gl.ff. de lib.& posth. de qua & nos diximus in eadem iij.limit.nu.2.

Contractus in dubio nunquã intelligitur cõtinere promissionem annuã.

3 ¶Sed addit præterea Roma.quòd in dubio,nunquam contractus intelligitur continere promissionem annuam,vt no.gloss.relata ad text.si recte(inquit)intueamur,in l.legatum, ff.de annu.legat. & firmat Bart.in l.eum qui ita,§.qui ita.ff.de verb.oblig. Quin & idem voluisse videtur Soci.in l.bæc conditio filiæ,paulò ante fi.ibi,sed per prædicta,ff.de condi.& demonst. dum etiam in hac re facit differentiam inter contractus,& vltimas voluntates.

Dispositio vltimæ voluntatis æquiparatur dispositioni legis.

4 ¶Et banc opinionem confirmat,quod suprà diximus in ix. limit. hanc nostrã regulam non procedere in dispositione legis,vel statuti.Nam ex eo sequitur,nec in dispositione quoque vltimę voluntatis procedere,vtpote quæ illi æquiparatur,ex sententia gloss.Bart.Raph.Cor.& Alex.& aliorum in l.j.C.de his quibus vt indignis,gloss.& Bat.in l in cognitiooe, ff. de S.C.Silla. Bart. in l. ij.ff. de in diem additione,& in l.vlt.col.2.versi.eodem modo pooe,ff.de regu.Caroni.Bal.in repe.l.& si post tres,col.7.versi.præterea inter contractum,ff.si quis cautio.& in l.quoties la ij. in lec. antiqua,C.de fideicom.& in c.j.in prin.col.pen.versi.deinde quarto pone quòd princeps, tit.de pace Constan.Roman.in l.iij.§.filius.col.2.versi.& hæc faciunt,ff.de lib.& posthu.& in l.iiij.§. Caro, col.antep. versi. secundo quæro statuta,ff.de verb.oblig.& in l.j.col.4.versi.quartò inquantũ, C.quando non petent. par.quibus locis,aut magna parte eorum repræhẽdit Bal.contrariũ,vt ipse dicit,tenentẽ in l.omnes populi, col.8.ff.de iustit. & iure. cum aliis multis, ne dicam infinitis,concordant.à me collectis in

tractatu Retractuum,tit.j.in fin.nu.13.denique obligatio.Sed quibus adde Fran.Are.hanc expressim rationem huius nostræ limitationis adferentē,in l.serui electione,post princ.ff.de leg.j.& tex. quem nonnulli in hoc citant.in l.Laben,ff.de statulib.& l.seruus hac lege,ff.de manumissio.Nam & illud scitum est,disponat testator,& erit lex.§.disponat,in auth.de nupt.

5 ¶Adde,inquam,quòd hinc fit,vt bonum sit argumentum de testatoribus ad statuentes,& è diuerso,l.vlt.C.de reb.eccl.non alie.& voluit Ang.vt à nonnullis citatur in l.j.ff.de acquir.rer. domi. per text.quem ad hoc dicit singu.in l.iiij.C.de omni agr.deser.lib.11.vti illum allegat,& sequitur Iason in l.testandi.in j.no.C.de testa.sed in meo codice Ang.nulla est illius lec.in eum tit. *Argumentum de testatoribus ad statuentes, & è diuerso.*

6 ¶Adde & postremò,quod omnibus modis quibus coniecturatur mens testatoris,iisdem quoque & mens statuentium,vt dicit ipse Ang.consi.cclxxxj.Martinus,Ioan.de Florentia,col.2.versi.item per præcedentia,quod notabile dicit Iason in d.l.testandi, vbi suprà. Et quòd prohibitio testatoris æquiparatur prohibitioni statutariæ,vt tradit Petrus Ancha.consi.clij. plura,& sequitur etiam Iason vbi supra,vbi tamen est corruptus nu.d.con. *Mens statuentium iisdē modis consideratur,quibus mēs testatoris.*

7 ¶Et ad hanc limitationem pertinere potest quod proditum est à Guid. Suz.& Raph. Comen. in l. eum qui calendis,in prin.ff.de verb.oblig.quòd si testator legauit fratribus minoribus vnam pitantiam,vt ipse loquitur,in festo sancti Francisci,non de primo tantùm anno intelligitur,sed & semper, & perpetuò in eodem festo.& nuncupatim ipse Raph.repræhendit Bartol. qui contrarium tenuerat in l.cum quidam,ff.de annuis legat.fatetur tamen idem Rapha.dictum Bart.posse procedere in contractibus,per text.in hoc nostro §.hoc sermone. De quo & nos pleniùs diximus suprà in prin. nu.88.incip.quadragesimooctauo vt redeamus. *Vide suprà num.88.*

8 ¶Verùm de hoc principali dicto Anto.d.consi.xxx.dubitat Fely.in d.c.ij.col.2.versi. bene facit elegans,de treug.& pac.Et id expressè,& apertè repræhendit Ias. in l.diuortio, §.quod in anno, in fi. ff.sol.matr.dū dicit ipsum Anto.in d.consi.quinq; modis, inter quos hic vnus est, limitasse hanc regulam,sed illas limitationes parum sibi placere,nec tamen adiicit rationem,quare sibi displiceant. *Qui teneant contrarium.*

9 ¶Et pro ipsius Iasonis opinione,posset illud nonnihil facere, quòd in testamentis difficiliùs permittitur secunda electio,scilicet priore iam facta,quàm in contractibus, vt videre licet ex l. si sterilis,§. vlt.ff.de actio.empt.& l.huiusmodi,§.Stichum,& ibi glos.Bar.Raph.Comen.& alij,ff.de legat.j.& l. serui electione,& ibi Bar.in j.oppo.Alberi.col.1. Bal.post Petr. in prin. Ang.Imo.Raph. Comen.in princ.Pau.Cast.distinguens,Alex.Fran.Are.& Iason,eo.tit.& l.fideicommissa, §.sic fideicō missum, ff.de legat.iij.& l.apud Aufidium,& ibi Alberi.post Iacob.Ra.& Pe.ff. de opt.leg. & Ioan.Mona. in c.si tibi,col.vlt.versi.& vt planè liqueat,de præbend.lib.6.& Ioan.Andr.in c.gratia, paulò ante fi. & ibi Domi.col.vlt.ad fi.& Philip.Fran.col.2.nu.9.de rescrip.eo.lib.6. Bart.post antiquiores in l. eum qui certatum,§.j.col.1.in j.opposit.& ibi quoque Alberic. post prin.Angel.in fi.Pau.Cast. post medium,ff.de verb.oblig.Pet.Anch.in c.si compromissarius,col.2.ver.vlt.quia tex.dicit,de elect.lib.6. Ale.in d.l.quicquid,col.2.versi.ex qua babes perpetuò,& ibi quoque Iason col.2.versi. in ea gl. ibi, & iterum in fi.eius versi.ff.de verb.oblig. Cuius differentiæ redduntur quatuor rationes, vt videre poteris apud Iasonem post alios,in d.l.serui electione,col.3.versi.operæpretium est. *In testamentis difficiliùs permittitur secunda electio,quā in contractibus.*

10 ¶Et certè huic limitationi ex diametro pugnat,quod scribit Bal.in l.j.col.8.versi. quintò quæro testator mandauit,C.de his quæ pœnæ nomi.quòd si testator mandauerit hæredi,vt compromitteret causam,quam habebat cum Titio super mutuo,sub certa pœna:sufficit vt hæres semel compromiserit,& confestim quàm id fecerit,liberatus est:quia verbum ab homine prolatū, consumitur,etiam si postea euanuerit:licèt secus sit,si à lege esset prolatum,per l.vlt.§.vlti.& ibi Cy.ff.de eden.Et eum sequitur Soci.consi.cxvij.visa & diligenter,col.2.versi.hoc etiam apertè, lib.1.vides enim ibi compromissum in testamento iussum,primo compromisso consumptum,etiam si euanuerit, tanquàm scilicet ab homine iussum.Et certè ego sum in ea sententia,vt nihil in hoc referat, fiat dispositio à contrahente, an à testatore, vtrobique enim censetur dispositio hominis, non legis, quantùm ad hoc nostrum institutum attinet. *Cōpromissum in testamento iussum primo compromisso consumptum.*

DECIMASEXTA LIMITATIO.

1 ¶Decimosexto limita,vt procedat nostra regula in dispositione conditionali tantùm , non etiam in cæteris,ex eo quod post Cy.& Petr.voluit Bart.(quem omnes præter Raph.Com.sequuntur)in l.inter stipulantem,§.sacram,col.antepen.versi.venio ad versi.pro quo,ff.de verb.oblig.quòd quando promissio,vel legatum fructuum nasciturorum ex tali fundo,fit cum relatiuo quis,vel qui,quod coniunctum verbo futuri temporis facit conditionem,l.Stichum qui meus erit, ff.de leg.j.& l. nuper,ff.de legat.iij.vel quando promittuntur fructus nascituri,non expressa quantitate, quo casu etiā promissio censetur esse conditionalis,l.j.in fi.ff.de cond.& demon.& l.interdum, ff.de verbo. oblig. Tunc nullis fructibus primo anno natis,aut si nati fuerint, consumptis, non debentur fructus anni sequentis,l.& si debitor,§.verisimile,ff.de contra emp.& l.certus,ff.de vino,triti.& ole.leg.quia conditio intelligitur de prima vice,per hunc nostrum §.hoc sermone.Secus quando promittitur certa quantitas fructuum nasciturorum ex aliquo fundo, non adiecto relatiuo : tunc enim quia ista promissio non habet conditionem,non solùm de primo anno intelligitur, sed & de sequentibus , per tex.in d.§.sacram,& in l.Firmio,in prin.ff.quando dies leg.ced.Et idem certè voluit Cy.in l. si quis argentum,ad fi.prin.versi.si quærat nunquid,C.de donat. *Dispositio conditionalis intelligitur de prima vice tantū.*

2 ¶Hanc rem primus,solúsque expendit Iason in d.§.sacram, ad limitationem huius nostræ regulæ, quam *De eadem re.*

quam dicit mirabilem,nouam,& valdè singularem.Subdit tamen id sibi videri ineptissimum,quoniam in omni materia sermo simpliciter prolatus,intelligitur de prima vice, per tex iam sæpius suprà à nobis citatum,in l.dotis promissio,versi.vlt.ff.de iur.dot. Tamen illico subiungit defendendo (vt ipse dicit)opinionem Bart.dici posse,quòd ea l & similiter hic noster §.hoc sermone,quem ipse allegat, bene faciunt pro eo : quia talis promissio dotis,de qua loquuntur, habet tacitam conditionem,si matrimonium sequatur,l.stipulationem,& l.promittendo, in prin.& l.tali.ff.de iur. dot. Cui in hoc vltimo adde quæ latè diximus in nostro tractatu Retractuum, tit.ij.§.ij.num.58.ad octauum, & duobus seq.

Contrarium.

3 ¶Postea autem ipse,vt ad eum redeamus,subnectit,quòd contra Bart.iura abundant,probantia in omni alia materia,etiam non conditionali,sermonem simpliciter prolatum intelligi de primo actu, vt in l.enm qui calendis,& ibi glo.j.ff.de verb.oblig. & in l. si socius pro filia, in prin. & ibi Rapha. Fulgo.id reputans singulare,in v.no.ff.pro soc.& in c.non potest,§.j.& c.mandato,& c.si clericus,in princ.& ibi Domi.in iiij.no.de præbend.lib.6.quæ iura allegaui suprà in princ. Tandem Iason relinquit cogitandum, quia nemo aduertit,& nemo tangit,nec aliud dicit.

Autoris sententia, ut in omni materia de primo actu intelligatur.

4 ¶Ego autem præterea illud scio, Bald. qui nihil omnino intactum reliquit (vt sæpe aliàs dixi) in l. qui per salutem,in fi.nouæ lect.ff.de iureiuran.in ea quoque sententia fuisse,vt hic noster §.hoc sermone,intelligatur in actu conditionali tantùm,non etiam in præceptiuo , & dispositiuo per d.l. qui per salutem. Et idem quoque effectualiter,vt nostri loquuntur,voluit Ang.consi.lj. cuius exordium est,ex facto proposito,factum autem incipit,Simon notarius,col.2. At vt tandem in ea re iudicium meum interponam,censeo non solùm in conditionali materia,sed & in omni alia regulam nostram procedere,per iura à Iason.citata,& alia plura suprà in princ. à nobis quoque citata.

DECIMASEPTIMA LIMITATIO.

Nisi actus secundus, sit reuocatorius primi reuocabilis.

1 ¶Decimoseptimo limita,vt scilicet sermo simpliciter prolatus, de primo actu, non etiam secundo intelligatur,nisi ille actus secundus sit reuocatorius primi, qui aliàs ex suapte natura sit reuocabilis, quia tunc reuocari potest:Verbi gratia, princeps ciuitati potestatem fecit statuendi , quæ quidem ciuitas vsa ea potestate quippiam statuit , an postea poterit id statutum reuocare , & aliud facere. De qua re loquens Bald.in c.j.in prin.col.pen.versi.deinde quæro,pone quòd princeps, tit. de pace Constant.dicit primùm videri,quòd non,quia ea facultas intelligitur de primo actu, per hunc nostrum §.hoc sermone.Subdit tamen contrarium esse verius,argum.l.omnium,C. de testament. & no.à Ioan.And.in c.non potest,de præbend.lib.6.in nouella.Et sequitur Alex.in addit.Bar.in l.omnes populi,col.9.in verbo,non potest reuocari,versi.sed quid si princeps,ff.de iustiti.& iur. Ex quo (inquit)apparet statuta potiùs accedere vltimæ voluntati,quàm contractui,de quo nos diximus suprà in xv.limit.num.4.incip. & hanc opinionem.Sed ex hoc vides illos intelligere id quod dictum est,in his quæ ex sua natura reuocari possunt.

An statuta reuocari possint à statuentibus.

2 ¶Sed tu super his,& primùm super eo,an statuta reuocari possint à statuentibus, vnde Bart. in d.l. omnes populi,col.9.versi.quartò quærit vtrùm,quæ est iiij. quæst.iiij.quæstionis principalis,per totam eam quæstio.ff.de iustit.& iur.& in l.ij.§.j.col.vlt.versi.& prædicta sunt multùm,ff.de opti.lega. & in l.ambitiosa,col.pen.versi.quærto an decretum, ff.de decre.ab ordi.facien. & in d.l.omnium,in iiij.no.& ibi Bal ad fi.versi.item nota quod licèt,& Ang.col.ij.versi.in tex.ibi, inhibitum, Pau. Ca. circa medium,versi.videtur etiam esse hîc casus.Alex.consi.j.versi.& ideo facit, Corne. col.2.versi. no.quòd licèt testamentum,& latè Iason.col.2.versi.ideo facit secundùm Bar.C.de testa. Pan.post alios in c.dilecto,col.pen.versi.sed aduerte ad aliud dictum,de præb.Roma.consi.cxvj.visis necessariis,ferè per totum.

DECIMAOCTAVA LIMITATIO.

Quando res, vel subiecta materia repugnat non intelligitur de primo actu.

1 ¶Decimooctauo limita,vt hæc nostra regula non procedat,si natura rei , siue subiecta materia repugnet,vt expressè voluit Alciat.in hoc nostro §.hoc sermone,ad id referens quod suprà diximus in 8.limit.de priuilegio quod suapte natura perpetuum est.Ideóque quod per viam priuilegij concessum est,primo actu non consumitur.Quódque etiam diximus suprà in ij.limitatione,de re quæ ex consuetudine regionis requirit reiterationem.

Omnis dispositio sumit interpretationẽ ex natura rei, & subiecta materia.

2 ¶Nam & illud perpetuum est, vt omnis dispositio , quæcunque ea sit, sumat interpretationem ex natura rei,& subiecta materia,l.si vno,in prin.& ibi gl.Bar.& Bal.ff loc.& c.constitutus, de religios. domibus cum aliis concord.adduct.à Steph.Pheder.in lib.de legum interpretat.par.ij char.ij.vers. amplius licèt. & Ias. in l.iij.in ij.no.C. de transact. & in l. stipulatio ista habere licere, §.hi qui sunt, col.1.& seq.ff.de verb.obli.& Fely.& Dec.in c.nam concupiscentiã,de consti.& à me latiùs in repet. l. si vnquam,in verbo,reuertatur, nu.37. incip.& aliàs etiam videmus, & seq. C. de reuoca.donat.

DECIMANONA LIMITATIO.

Aequitate suadente de secundo intelligitur,aut non.

3 ¶Decimonono limita vt procedat nostra regula,cùm æquitas id suadet,vt scilicet de secundo actu non intelligatur.At si diuersum suadeat,certè & de secundo actu intelligetur, vt expressim voluit Salyce.in l.dotis promissio,ff.de iu.dot.in id referens text.in leg.quo enim,§.j.ff.rem rat. habe.tanquam scilicet hæc nostra regula habeat,vel non habeat locum,vti æquitas suadet,aut dissuadet.Et idem propemodum voluit Raph.Comen.in l. si cùm dotem, §.j.post medium , ibi not. tamen ex gloss.ff.sol.matrimo.vbi tamen intelligit,in dispositione hominis, ad id scilicet respiciens quod diximus suprà in ix.limit.

¶Et

2 ¶Et hunc quidem spectat tex.in l.hæc conditio filiæ,in fi.princ.in illis verbis, benignè tamen dicendum est,ff.de condi.& demon.vbi in causa illius legis conduio nuptiarum, benignè intelligitur de secundis nuptiis:benignè igitur,id est ex æquitate, vt interpretantur Accur. Bar. & cæteri doctor. ibi.& quidem optimè.Nam id verbum,benignè,id propriè ac peculiariter significat, vt latè docuimus in nostro tractatu Retractuum,tit.j.§.xxxv.in gloss.j quæ est in verbo, *d'estrocils droitz.* nu.25. incip.& sicut strictum ius.Et facit quod scribit Fran.Aret.in l.serui electione, ad fi.prin.ff.de leg.j.& Ias.in l.diuortio.§.quod in anno,col.vlt.versi.tertiò no. limita.ff.sol.matri. De quo & nos diximus supra in iij.limitat. *De eadem re.*

VICESIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimò limita,vt procedat nostra regula in actu non iterabili (vt nostri loquuntur) durante eodem statu,secus in iterabili.Ita enim voluit Alber.autoritate Old.in l.matrimonij,ff.qui & à quibus cum tex.concordans cum l.qui per salutem,ff.de iureiur.vt scilicet d.lex matrimonij,quæ non admittit alteras nuptias,procedat in actu non iterabili d.autem l.qui per salutem, loquatur in actu iterabili.Quò etiam spectat quod diximus suprà in ij.limi.Porrò alij aliter intelligunt d.l. qui per salutem,vt diximus suprà in j.limit. *Actus iterabilis,aut non iterabilis,quid operentur.*

2 ¶Et huc quoque facit,quòd multi in hac materia distinguunt in die iterabili,& die minimè iterabili, vt videre licet ex Bar.Alberi.& Goffred.Saligu.in l.cùm quidam, quæ est pen.ff.de annu. legat.& quod item dicitur in alio casu,scilicet de actu iterabili & non iterabili,vt sciamus, an pœna, vel stipulatio semel an pluries committatur,per gl.in l.si sic stipulatus, in gl.vlt. paulo ante fi.& ibi Bart. col.1.versi.si quæris vtrùm stipulatio,post princip.illius ver.& Alberi.col.1.in 4.oppos.& Bal.paulo post prin.iterùmq; postea,versi.nota quòd actus,ff.de verb.oblig. Et vide quæ dicam infrà in xxij. limitat.quæ ad hanc proximè accedit. *De eadem re.*

VICESIMAPRIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoprimò limita,vt non procedat nostra regula,quando quis in primo suo actu, nulla sua culpa fuit deceptus:tunc enim ad alium accedere potest,verbi gratia, si quis vi gratiæ apostolicæ elegerit,siue acceptauerit aliquod beneficium, consummata est gratia, nec poterit (etiam hoc dimisso)aliud petere,e.quia cunctis,quod est primum,& c.executor, de concess. præben.lib.6.& diximus suprà in princ.nu.54.incip.xv.quod voluit,& seq.Sed id sanè intelligitur,nisi is erranter elegerit,siue acceptauerit beneficium alteri collatum,vel debitum, tunc enim poterit aliud eligere, vel acceptare,vt voluit gloss.in d.cap.quia cunctis,ad fin.in verbo, causa, & ibi quoque ante eam Inn. (nam vt alibi diximus,is multa e.lib.6.legit in lectura decretalium) col.pen.in verbo, voluntatibus, versi.sed quæro vtrùm semel,& Ioan.And.in nouella,ad fin. Dominic.col.vlt. super glo. in verbo, causa,& Philipp.Franc.col.vlt.in glos.vlt.de concess.præben.lib.6.& alia glos. in c.ne captandæ, in verbo,causa subsit,& ibi quoque ante eam,Ioan.Mona.circa medium,Archidia.col.2.in verbo, rationabilis causa,Ioan.And.col.1.in verbo,ius in ipso, in nouella. Petr. Anc.col.2. versi. quærit Ioan. Andr.an qui semel,& Dominic.col.2.super gl.in verbo, causa, eod.tit.de concess. præben. lib.6. & Rom.consi.cccxxix.præsens consultatio,col.1. *Deceptus nulla sua culpa in primo actu, ad secundum admittitur.*

2 ¶Et idem in c.gratia, de rescr. lib.6. vbi is qui ignorans beneficium sibi absenti collatum, aliud à sede Apostolica,quod simul cum illo tenere non poterat,impetrauerit,eligere debet,vtrùm eorum retinere maluerit:& si semel vnum elegerit,non poterit ampliùs alterum eligere:vt scilicet id procedat,nisi hic qui primum elegit,fuerit deceptus,ignorans scilicet id beneficium à se electum alteri deberi,vel etiam errans,simplex beneficium pro dignitate elegerit.Ita voluit ibi Archid.ad fi.& ipse Ioan.Andr.col.2.in gl.vlt.arg.l.ij.ff.de opt.leg.& l.si maritus, §.vlt. ff. ad l. Iul. de adulter.& c. quia verisimile,de præsumpti.eitàntque in eam sententiam Hostien. in d.c.quia cunctis, in verbo, exstantibus,de concess.præben.eo.lib.6.Sed hactenus non vidi lecturam Hosti. in lib.6.nec legi illud c.sub eo.tit.decretalium.Sed & id sequuntur Dominic.& Philip.Fran.in d.c. gratia, ille col.vlt. in glo.vlt.hic col.2.nu.9. *De eadem re.*

3 ¶Sed idem quoque in casu cap.si tibi,de præben.lib.6.voluit Ioan.Mona.ibi,col.vlt.dicens accepran tem in eo casu posse variare, si nihil sit quod ei imputari possit, per d.l.ij.ff. de opt. lega. Et aliud quoque non dissimile in alio casu scribit Calderi.consi.vj.an si consuetudo,sub tit.de consuetud. vt ibi per eum videre poteris. *De eadem re.*

4 ¶Et huc quoq; pertinet quod dicitur,delegatū,qui semel etiam inutiliter pronunciauit,aut quicquā nulliter fecit, non posse iterum pronunciare, cùm sit functus officio, per leg.si vt proponis, la j.C. quom.& quan.iud.& c.in literis,& ibi omnes,de offic.deleg.& latè D.à Rota.decis.cccxlj.dubitabatur vtrùm auditor,in nouis,hoc tamen non procedit, vbi ipse delegatus per iustum errorem facti nulliter gessit,vt si executor,cui mandatum fuerat,vt prouideret Titio de præbenda, illi prouidit de præbenda Martini,qui cōmuni opinione reputabatur mortuus,cùm adhuc viueret, non impeditur de alia prouidere,per l.error,C.de iur.& fac.igno.& c.dominus,de secun.nupt.Ita enim voluerunt Inn.Hosti.& Io.And.in c.j.in verbo,forte,& ibi Bal.col.1.versi.sed quid in eo cui est mandata, de re iudi.Bar.in l.iudex posteaquā,in iiij.oppo.ff.eo.tit. Card.Flor.consi.xxxij.in decisi. col.3.versi. quartò quia quando.& consi.ciiij.post redditum consilium,col.2.ver.ad aliud dubium, Petr.Anch. in cle.j.col.2.in j.quæst.de re iudi.Pau.Cast.in l.cùm quærebatur,ante medium,ff.eo.tit. *Delegatus nulliter faciés per iustum errorē facti,potest iterum pronunciare.*

5 ¶Suntque qui idem tenent in errore iuris, vt videre licet per Hosti.Ioan.And.Imo.& alios,præter *Et an idem*

ipsum

quando errore iuris.

ipsum Inn.in d.c.j.de re iud.& Petr.Ancha.in d.cle.j.vbi suprà.& Alex.in d.l.iudex,col.5.in 3.limita. Sed huius contrarium expresè tenet Card.Flor.in illis duobus con.suprà allegatis,& bona pars eorum quos citauimus in præce.versi.dum loquuntur de errore facti tantùm, tanquam aliud sentiant in errore iuris.

6 *De eadem re.*

¶Quid quòd sunt qui negant in sententiis,& aliis actibus iudicialibus prodesse errorem facti, vti nec errorem iuris,& in his Imol.in d.l.iudex posteaquam, col.4. versi. fallit etiam quarto, ff.de re iudi.& ibi quoque Alex. col.3.versi. quartò fallit.& Pan. in d.c.j. col.pen.versi. aduerte inquantum Inno.loquitur,eod.tit.Nam Inno.in eod.c.j.de re iudic. & qui eum sequuntur, loquuntur in factis extraiudicialibus,vt in prouisione de beneficio,de quo latè diximus suprà in vj. limit. nu.10.incip. huc item spectat.& multis seq. Sed tu hîc vide quæ scripsimus suprà, in j. limit. num.41. sed quod dictum est,& seq.

7 *Errãs quomodo recipiatur ad iterationem actus.*

¶Hanc autem principalem limitationem intellige,modò si is qui ita errauerit,posteaquam certior factus fuerit de suo erraio,& ita iure sibi non competente in beneficio,quod prius acceptauit,mox, id est,sine mora,aut negligentia ad alium redierit. Ita enim no.voluit Rom. d.consi.cccxxix.col.2. versi.sin autem membrum,per tex.quem dicit singul.in c si beneficia,de præbend.lib.6.vbi si quis ignoranter recipiat beneficium alteri collatum, vel etiam reseruatum à Papa, liberè reuertitur ad priora beneficia propter illud dimissa,modò postquam certior factus fuerit,sine difficultate aliqua omnino id dimiserit.Nam si(vt inquit Roma.)quis perdit ius quod habet in re,in prioribus illis beneficiis,ob moram dimittendi posterius illud,multò magis perdit commoditatem iuris ad rem, si in mora fuerit relinquendi beneficij acceptati vi gratiæ : multo enim facilius perditur ius ad rem, quàm ius in re,c.si is cui,de præben.lib.6.& c.vlt.de concess.prębend.lib.6.Hæc ille.Cui & tu addere potes optimum text.in l.qui contrà,in fin.C.de incest.nupt.cùm dicitur,si errore comperto coniunctionem huiusmodi,sine vlla procrastinatione diremerunt. & alium quoque in l. quis sit fugitiuus,§.idem ait si seruus, ff.de ædilit.edic.ibi, si imprudens secutus est, neque occasionem redeundi nactus prætermisit.& in c.cupientes.§.insuper.de elec.lib.6.ibi,tunc infrà idem tempus iusto impedimento cessante,&c.& quod voluit gl.ibi,in §.quòd si per xx.in verbo,proposita,in princ.

8 *In re manifesta, acceptans non debet sententiam expectare.*

¶Ex hócque approbat Rom.vt ad eum redeamus,eorum sententiam qui reprobant opinio.Hosti. dicentium,quòd vbi est manifestum acceptantem beneficium,ius in illo non habere, non esse expectandam sententiam super declaratione non iuris:nam in re manifesta,debet ipse acceptans statim bonam fidem agnoscere,nec sententiam expectare,l.emptorem, in princ.ff.de actio. empt. & clariùs in l.quoties,§.denique imperator.ff.de administ.tutor. & ad id quoque citat l. Item si res.§. non tamen,ff.de alienat.iudic.mutan.caus.fac.& l.j.ff.de inoffi.testa. Quibus & tu adde alium tex. not.quem & ipse postea ad aliud adducit,in l.nemo rem suam vtiliter,§.j.in fi.ff.de verb.oblig.cùm dicitur,hic moram fecisse videtur,qui litigare maluerit, quàm restituere. Adde item & alia multa quæ diximus de execratione litium in nostro tractat.Retractuum,tit.j.§.vij.glo.vij. in verbo, *le retrayant en decherroit*,num.20.incip.hic autem maxima,& seq.

9 *Error iuris nihil prodest ad iterationem actus.*

¶Intellige item hanc limitationem in eo,qui deceptus fuit errans in facto, secus si in iure errauerit, vt pulchrè voluit Inn. loquens in executore dato à Papa, qui errans in iure, contulit beneficium quod non vacabat, in c.j.in fin. de senten.& re iudi. quem nuncupatim sequitur, ídque dicit not. Card.Flor.consi.ciiij.cuius initium est, post redditum, col.2. versi. ad aliud dubium. Neque enim aliàs error iuris excusat.Super quo vide quæ diximus suprà alicubi.

VICESIMASECVNDA LIMITATIO.

1 *Actus non iteratur, cum species suapte natura non est iterabilis, secus si sit.*

¶Vicesimosecundò limita hanc regulam, vt procedat cùm agitur de specie, quæ suapte natura non est iterabilis,iuxta l.Lucius,§.impuberem.ff de lega.iij.Secus,si de quantitate,quæ sua ipsius natura iterari potest,ideo si quis reliquerit certam quantitatem filiæ,dum vel donec nupserit, censetur esse legatum annuum pro quolibet anno,non pro vno tantùm,l.qui concubinam,§.vxori,ff.de lega.iij.& l.legatum,ff.de annu.lega.& l.iij.& iiij.ff.de condit.& demonst. Ita enim autoritate earũ ll.voluit Imol.in l.in institutione,circa medium, ff.de vulg.& pupil. quem sequitur Lauren. Calca. consi.xx.ista quæstio habet tria dubia,col.j.versi.tertia limita.per hoc expresìm limitans hanc nostram regulam.Et vide quæ diximus suprà in xx.limita.quæ ad hanc proximè pertinet.

VICESIMATERTIA LIMITATIO.

1 *Ius alteri quæsitum per primum actum impedit iterationem, aliàs secus.*

¶Vicesimotertiò limita,vt procedat nostra regula,cùm per primum actum ius alteri est quæsitum, aliàs secus:exempli causa,Eligentes per viam electionis,ea publicata,ad secundam electionem venire non possunt,c.cùm inter canonicos, & c.publicato, de electio. Per viam autem postulationis possunt,antequam postulationem præsentauerint,postea non possunt,c.bonæ,le ij. de postula. prælat.quod non ob aliud est,quàm quia per simplicem electionem quæritur ius,saltem ad rem,electo per postulationem,non quæritur ante præsentationem.

2 *De eadem re.*

¶Quam quidem eius differentiæ rationem posuit Compostel. in d.c.bonæ, col.1.in verbo, quæsitum,& ibi Pan.col.5.versi.ex hoc habes,vbi ex hoc ponunt hanc regulam generalem, quòd quis variare potest,antequam ius sit alteri quæsitum : secus si ius sit quæsitum, & ad hoc quoque allegat ipse Cõpost.l.nemo,ff.de reg.iur.& c.cùm inter dilectos,de electio.& ipse quoq; Pan.citat clemẽ.j. de renunc.Quod & ipsum voluit Card.Alex.in c.Osius episcopus dixit. §.j.lxj.dist. & Roch. Cur. in tract.de iure patrona.in verbo,honorificum,col.11.versi.secundò suboritur quæstio accessoria.

¶Et

3 ¶Et bene facit,quod à Io.Mona.traditum est in c.cùm expediat,col.j.versi.item publicatô,de elect. lib.vj.quòd publicato scrutinio electores variare nequeunt,per d. c. publicato, quod vt subdit, verum est,vbi electus ius habet. Quòd si ius non habet,vt ibi,ex scrutinio c.si cui,eo.tit. & ibi variare poterunt:Et sequitur Io.And.ibi,post prin.in verbo,consenserit,& Pet.Anch.ad fi.& Domi.col.j.Et idem propemodum voluit Dy.in c.mutare.in prin.de reg. iur.lib. vj. & Host. in summa, tit.de electio.§.vtrum mutari possit,col.j.versi.& vt plenius.& non obscurè voluit Card.Flor.in d.c.publicato,col.ij.in j.oppo.& iterum col.v.in vij.quæst.& ante hos omnes Compostel. in eo ipso c. publicato,in verbo,variare.& iterum paulò ante fin.

Scrutinio publicato, quãdo electores variare possint.

4 ¶Et quod etiam voluerunt D.à Rota,decis.xxxv.nota quòd vbi episcopus,in antiquis , quod si episcopus habet ex priuilegio.vel ex consuetudine,vt possit in sua noua creatione nominare vnum canonicum,in qualibet ecclesia collegiata,& aliquem nominauerit,qui ipsi acceptauerit , non poterit alium nominare, etiam si ea nominatio non sortiatur effectum,per l.apud Aufidium,ff.de opti.lega. & alia quæ allegat,vt diximus suprà,in prin.nu.115.incip.sexagesimosexto , quod tradiderunt. Nec obstat(inquiunt)c.si electio,de ele.lib.vj.vbi si electio non sortitur effectum , quia electus noluit consentire,vel post consensum renunciat,aut moritur , aut propter occultum quodpiam vitium irritatur electio,poterunt eligentes electionem aliam facere,quia ibi ex sola electione immediatè , in dignitatibus electiuis non quæritur ius.in simplicibus autem quæritur,vt in c.si tibi absenti,& ibi not. de electio.libro vj.

5 ¶Vides igitur ex eorum sententia cardinem huius rei in hoc verti, an ius sit quæsitum , an non . vt primo casu variare non liceat,secundo liceat.Nam & hoc ipsum in vniuersum voluisse videtur gl. distinguens tamen in secundo membro,in c.nosti,extrà de elect. & simpliciter Archi.tractans , an liceat mutare consiliũ,in c.certè ego sum.in verbo,muto consiliũ.12.q.j.dicens ita esse concordanda iura,quæ dicunt licere mutare consilium,quæque dicunt non licere. quod & ipsum sequitur Card. Alex.ibi.col.ij.super gl.in verbo ecce.Et idem quoque voluit Ias.in l.seruus.electione, col.j.versic.secundò limita,ff.de leg.j.in id referens text.ibi,& in d.l.apud Aufidium,ff.de opt.lega.

Summa huius rei.

6 ¶Et quod item proditum est à Bald.in l.j.C.senten.rescin.non poss.vti allegatur ab his, quos statim citabo licèt in meo codice non reperi) quòd si consentientibus partibus, à delegante statutum est tempus delegato ad expediendam causam,non poterit ampliùs id tempus prorogari,ne tollatur ius quæsitum alteri parti,ex lapsu eius temporis:& sequitur Rom.in l.ij.col.xix.vers.dubitatur vlteriùs, ibi,aut terminus ipse,ff.de te iudi.& Georg.Nat.in repe.clem.sæpe,in prin.col.xlij. versic.prædictis accedat,de verb.signific.

Tempus statutum delegato, ad expediẽdam causam,an prorogari possit.

7 ¶Quod tamen intelligunt Ro.& Nat.(neque enim id prætereũdum putauimus) nisi quidpiam nouum,atque inopinatũ emerserit,ob quod is qui prorogationem petit, non potuerit intra tẽpus præstitutum dicere de iure suo:tunc enim iustum esse,vt ei succurratur,arg.l.de ætate, §.ex causa, ff.de interro.act.& c.cæterum,de iuram. calum. vt & in simili dicitur tempus præscriptum appellanti ad prosequendum appellationem,ei prorogari debere , si aliquid acciderit,propter quod non potuerit appellationem prosequi,auth.ei qui,C.de temp.appella.& c.ex tenore, de appel. Debet enim iudex maximè in arbitrariis,æquitatem ob oculos ponere,l.quod si Ephesi,ff.de eo quod cert.loc.

De eadem re.

8 ¶Sed & huc propius accedit quod à Bart. & Alber. scriptum est in l.qui per salutem.vtroque circa medium,& ibi quoque Angel.Saly.in vlt.oppo.& Iason in fin.ff.de iureiur.dum tollere volentes antinomiã,quæ videbatur illius l. & huius nostri §.dicunt in hoc §.& simili, tractari de nouo iure quærendo per matrimonium,siue aliquem alium actum.At in d.l.qui per salutem, quis iurauerat ex iure suo sibi iam quęsito per acceptationem.Quod & ipsum secutus est Bened.Plumbi.in l.matrimonij,post medium,ff.qui & à quib.dnm concordat d.l.matrimonij , quæ omninò similis est huic nostro §.cum d.l.qui per salutem. Quibus etiam accedit Bald. in l. qui post aditam, paulò ante fi.ff.de impub.& ali.subst.dum allegat d.l.matrimonij,& alias,in hócque manet, vt si ex primo actu ius sit quæsitum , non liceat ad alium transire. Sed tu hic omnino vide quæ diximus suprà in j.limitatione,nu.38.incip.declara item tertio,& seq.

Ius ex primo actu quęsitum, quid operetur.

VICESIMA QVARTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquartò limita procedere,vt primo actu consummatur dispositio, nisi ipse actus sit necessarius,scilicet continens necessitatem actu permanẽtem,vt dicit Bald.in l.vlt.col.vlt.C.qui bon. ced. possunt,ad hoc trahens, quod alibi diximus , statutum de compromissis non consumi vno tantùm compromisso,sed tandiu durare,donec lis finita sit,scilicet supra in vj.limit.nu.1.& seq.atque iterum in limit.ix.nu.3.incip.& ex hoc plerique,& alibi sæpe.

Actus necessarius iteratur.

VICESIMA QVINTA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoquintò limita,vt hæc nostra regula non procedat in vniuersali,siue etiam generali dispositione,aut etiam indefinita,cùm ea æquipollet vniuersali:tunc non tantùm intelligitur de primo,& de præsenti actu,siue tempore,sed etiam de aliis postea futuris,per tex.in l.si seruitus,ff.de serui. vrb. præ.vbi generalis concessio seruitutis,ne luminibus officiatur , etiam ad futura lumina trahitur. Et ita illum text.intelligunt omnes docto.ibi.

In vniuersali si ue generali dispositione , ad actus iteratione proceditur.

2 ¶Et illius arg.dicit Bal.in auth.excipitur,in fi.C.de bon.quæ liber.quòd si pater ita dicit,concedo filio meo omnes fructus aduentitiorum bonorum ipsius, non solùm includuntur fructus illius anni, sed & aliorum futurorum,quia videtur vniuersalis concesio,& quia vno,& eodem tempore perti-

Vniuersalis cõcessio, ad futura trahitur.

nent ad concedentem, l. Lucius, quę est penult. ff. de fund. instru. & quod no. Cy. in l. non modus, C. de seruit. vbi & idem dicit de vniuersali concesione, vt scilicet ad futura trahatur, & ad id quoque allegat d. l. pen. & l. peculium, ff. de lega. ij.

3 Omnis decimatio cõcessa, quid comprehendat.

¶Sed & Bald. vbi supra citat Arch. in c. cognouimus, paulò ante fi. vers. & est argu. quod qui concedit, xij. q. ij. vbi post Hugo. dicit, quòd qui generaliter concedit omnem decimationem cuiuspiam loci, intelligitur concedere etiam futuram decimationem noualium, nam & præteritæ, & præsentes, & futuræ decimationes eodem iure ei competunt, omnésque eodem iure censeri debent, argu. l. j. ff. de pignoribus, & l. si quis, quæ est vlt. C. quæ res pignor. oblig. poss. & hoc quoque ibi sequitur Card. Alex. etiam ad fin.

4 Futura quãdo cõprehendantur sub indefinita.

¶Attende tamen lector amantissime, ne decipiaris, quod nonnulli tradũt in d. l. si seruitus, quam tibi pro fundamento huius limitationis post alios citauimus, ideo disponentem, qui indefinitè locutus est, intellexisse etiam de futuris, quia potuerunt omnia futura præuideri: aliàs enim futura non comprænderentur, per l. si ita esset, ff. de aur. & arg. leg. Ita enim expressè voluit Bart. in d. l. si ita, col. ij. vers. si verò de magno præiudicio. & ante eum Cy. in d. l. non modus, vers. quandoque conceditur sub nominibus.

VICESIMASEXTA LIMITATIO.

1 Dispositio nõ tollitur verbo quoties, quandocũque, &c. non cõsumitur vno actu.

¶Vicesimosextò limita procedere, nisi dispositio permittens, aut aliter disponens aliquid fieri, vtatur verbo quoties, aut aliis similibus, vt si dicat fieri quandocunque, vel quotiescunque quis voluerit, tunc enim ea dispositio non vno actu consumetur, ob vim & significationem huiusmodi dictionũ, quæ iterationem important, vt magna autoritate affirmat Arch. in c. nunc verò, ix. q. iij. quem sequitur Domi. cons. xcvij. super j. dubio, col. j. versi. prætextu istius, vbi autoritate illius dicit eam dictionem, quoties, esse eius naturæ, vt importet vniuersaliter potestatem variandi, ex hócque c. non potest, de præb. lib. vj. quo cauetur dispensationem ad duo beneficia, intelligi de duobus primis tãtùm, vt diximus supra, nu. 28. incip. decimoseptimo accedit. non procedere quando in dispensatione essent illa verba, quoties sibi placeret. quod & ipsum nulla illorum mentione facta cõsuluit Phil. Dec. cons. clxix. cuius superscriptio incipit, dispensatio facta in j. dubio.

2 De eadem re.

¶Quibus addes Dy. Alber. Bart. Imo. & Alex. in l. qui bona, §. vlt. ff. de dam. inse. dicẽtes hęc verba, toties quoties, significare infinitatem, vti etiam ipse Alex. voluit in l. si Stichum, §. j. col. ij. ver. nec obratio, ff. de verb. obli. & in l. ij. §. vlt. col. ij. versi. puto quòd in terminis, ff. qui satisd. cog. & consil. cxlv. quoniam abunde, col. j. versi. sed hoc non obstante, lib. 2. & alij multi quos tibi citauimus in tractatu Retractuum, tit. ij. §. j in gl. ij. in verbo, *à tel temps*, nu. 11. contrarium, cum multis seq.

3 Comprobatio eiusdem.

¶Et hoc quidem aliis probatur in his dictionibus, & similibus, ex multis text. videlicet in l. si ita stipulatus à Seio fuero, & ibi Bart. Ang. & Imol. ff. de fideiuss. quæ loquitur in dictione, quandocunque, ibique gl. in verbo, summas, adducit pro contrario hunc nostrum §. hoc sermone, vt intelligas hanc limitationem ad hunc tractatum pertinere, & alios tex in l. j. §. j. ibi, toties quoties, ff. si fami. fur. fec. dica. & in l. si duo, §. vlt. ff. de arbit. & §. in primis, Instit. de eo cui liber. cau.

4 Toties quoties repræsentare promittens, liberatur si bis repræsentet.

¶In quo tamen illud annotandum est, quod tradit Ang. in l. si finita, ff. de dam. insec. & iterum in l. ij. §. qui exhiberi, ff. de custo. quòd si quis promiserit alterum repræsentare toties quoties fuerit requisitus, sufficit vt bis illum repræsentet, ita vt postea liberetur, per d. l. qui bona, §. vlt. ff. eo. tit. & l. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de lega. iij. Et illum sequitur, & multis argu. & rationibus comprobat Rom. 2. in repe. rub. ff. de arbitr. col. x. versi. quid autem si compromissum est, & consil. xv. plura sunt quæ quæruntur, in iij. eodémque vlt. dubio, vbi & alia loca citat ex eodem Ang.

5 Qui teneant contrarium.

¶Sed hæc sententia reprehenditur ab Imo. Rom. sibi contrario, Alex. & cæteris recentioribus in d. l. si finita, ea quam diximus ratione, quòd ea verba (toties quoties) infinitatem designant, propereáque duabus vicibus tantùm minimè contenta est. Quod & ipsum tradit idem Ro. in d. l. ij. §. vlt. col. ij. versi. modò ad propositum. & ibi quoque Soci. col. pen. ver. sextò & vltimò, ff. qui satisd. co. & Pau. Cast. in l. duobus, §. quod si reus, ante fin. & ibi quoque Iaso. col. pen. ff. de iniu. quo in loco ipse Pau. monet notarium, vt promittere faciat de sistendo toties quoties. & ipse item Alex. in d. l. quia bona fide. §. vlt. ff. de dam. inse. & d. cons. cxlv. in prin. lib. 2. & alij quos in id citat Hippol. Marsi. in l. vnius, facinoris. §. cognoturum, col. vij. versi. item & vltra, cum multis seq. ff. de quæst. & vide quos citaui suprà, in prin. nu. 49. inci. quid autem si quis.

6 Infinitas quando toleretur, vel restringatur.

¶Sed & hic non omittendũ ducimus, quod ab Ang. scriptum est in d. l. si ita stipulatus à Seio fuero, ff. de fideiuss. volens soluere contrarium quod gl. ibi fecerat de hoc nostro §. hoc sermone, vt suprà diximus, hæc tradit, Quòd vbi tractamus de obligatione contrahenda in alicuius conditionis euentum, toleratur infinitas, & solus primus actus impletionis consideratur per hunc nostrum §. hoc sermone. Vbi verò tractamus de obligatione multiplicanda, tũc etiam toleratur infinitas, si per multiplicationẽ in effectu, non multiplicatur interesse, neq; contrahitur nouũ damnum, vt in d. l. si ita stipulatus, vbi licèt fideiussor obligetur in plures quantitates, tamẽ eas recipere potest à reo, & in l. vbi exigitur, §. hæc vox, ff. de eden. de qua nos alibi diximus. Sed vbi ex multiplicatione semper induci tur nouum damnũ, quantumcunq; verba sunt apta ad infinitatẽ, non toleratur infinitas, sed restringitur, l. fideicõmissa, §. si quis decem, ff. de leg. iij. quam & gl. in d. l. si ita stipulatus, adduxerat pro cõtraria. Sed antequam obligatio contrahatur, potest futurus, vt ipse loquitur, obligari, dicere se nolle in infinitum obligari, & sic, inquit, intelligitur l. qui bona, §. vlt. ff. de damn. infec. Hæc Ang.

¶Cæterum

7 ¶Cæterum Imo. in d.l. si ita stipulatus, dicit hæc bene notanda, quia secundum ipsum Ange. etiam si apposita sit dictio, quandoque, vel quandocunq;, in d. §. si quis decem, nihilominus procederet quod ibi dicitur. Cuius tamen oppositum sentit Bart, in d.l. si ita stipulatus, & rursus in d.l. qui bona, §. vlt. & fortè, vt subdit Imo. illud verius est, quia standum est voluntati testantis, nec recedendũ à verbis claris, l. aut ille, §. cùm in verbis, ff. de leg. iij. & l. pen. ff. de annu. leg. Et pro hoc facit d.l. si ita stipulatus, nam posset esse, quòd ibi sæpius damnum incurreretur ipsi fideiussori, si contingeret ex post facto reum effici non soluendo, vt in §. vlt. instit. de teplic. Aequitatem tamen habere opinio. Ang. sed æquitas non scripta, & rigor scriptus videntur resistere, per supradicta.

De eadem re.

VICESIMASEPTIMA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimoseptimò limita, vt procedat in concesśione onerosa, secus in lucratiua siue gratuita, ex hoc quod voluit Alex. in l. diuortio, §. ob donationes, col. iij. versi. secundo limita dictum, ff. sol. matrim. dum limitat dictum Bal. ibi dicentis, quòd si quis vendit fructus cuiuspiam horti, & his ipsi fructus colligantur in anno, intelligitur tantùm de primis, de quo nos supra diximus in prin. num. 6. incip. tertiò ad hanc sententiam: Vt scilicet id procedat in titu. oneroso, in quo & ipse Bald. loquitur: in lucratiuo autem secus. nam tunc (inquit) id perpetuò intelligitur, per l. si seruus, ff. de seruitu. vrbanorum præd.

Cõcesśio lucratiua, uno actu nõ consumitur.

2 ¶Cuius (vt & ipse dicit) text. argu. dicit idem Bal. in auth. excipitur, ad fi. C. de bon. quæ libe. quòd si pater concedit suo filio fructus bonorum suorum aduentitiorum, non solùm includuntur fructus illius, sed futurorum, & ad hoc quoque alia allegat, de quo nos alibi supra diximus in xxv. limitatione. Tanquam scilicet intelligat Alex. illam Bal. diuersitatem, ex sola diuersitate lucratiui, aut onerosi tituli. Subdit tamen ipse Alex. hoc posterius dictum Bal. verum esse, si fructus eorum bonorum aduentitiorum nòn extabant tempore donationis, nam si extarent, de illis tantùm debere intelligi, per tex. in l. si ita, ff. de auro & argento leg.

Vide suprà sub 25. limit. nu. 2.

3 ¶Ex quo iterum vides Alex. non satis sibi bene constare, nec hìc diuersitatem tituli onerosi, vel lucratiui quicquam facere, sed id ex eo tantùm pendere, an fructus extent, an non extent. Si enim extant, de illis tantùm intelligi, etiam in titulo lucratiuo: si non extant, secus. Et id quidem postremum omnino verum est nam si nulli extarent, concesśio, siue gratuita, siue lucratiua, omninò esset inutilis, & superuacua, nisi de fructibus postea sequentibus intelligeretur, quod minimè dicendum est, ex not. in l. si quando, C. de inoffic. testam. cum similib.

Fructus cõcessi quando trahantur ad futuros, & cur.

4 ¶Subiungit tamen Alex. pro illa posteriori sententia Bal. facere quod ipsemet Bal. scribit in l. j. col. ij. versi. pone quòd testator, C. de fideicommiss. quòd si testator mandauerit hæredi, vt vestiret vxorem suam, & sic (ait Alex.) tit. lucratiuo, intelligitur vt singulis annis vestiat. Sed nos de hoc Bald. dicto, & illius ratione, alibi supra diximus.

Legatũ ut quis vestiat, quomodo intelligatur.

VICESIMAOCTAVA LIMITATIO.

1 ¶Vicesimooctauò limita, vt hæc nostra regula non procedat in actu protestationis, qui tãtum abest, vt prima ac vna consumatur, vt etiam iterum, ac interdum sæpius (si quando ea requiritur) fieri debeat: aliàs ea prima protestatio euanescit, manétque inutilis, & inefficax, peræquè ac si nulla facta fuerit per text. in l. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, ff. de operis noui nunci. & in l. mora, in fi. princi-pij, ff. de vsuris.

Actus protestationis iteratur.

2 ¶Verùm hæc res paritur multas distinctiones & declarationes. Nam primùm Bar. in d. §. si quis ipsi prætori, col. ij. in 2. oppositione, videtur, inquit, quòd sufficiat protestationem semel esse factam, l. Titia, §. vsuras, ff. de leg. ij. Idque ita soluit, quòd quando protestor, quòd non stat per me, tunc si stat per aduersarij delictum, vel contumaciam, sufficit vna protestatio, nec requiruntur plures, nisi prima fuerit remissa, per dictum §. vsuras. & dictam legem, mora, & ibi glo. in verbo, repetendi, & facit l. iij. §. illud. ff. quod vi aut clam.

De eadem re.

3 ¶Aut stat per aduersarij casum, vel dignitatem, & sic sine delicto illius, & tunc aut protestatio fit ad conseruandum ius protestantis, & sufficit semel fieri, l. si intra, & l. in contractibus, §. pen. C. de non nume. pecu. & l. vt perfectus, C. de annali excep. cum similibus. Aut fit protestatio ad acquirendum ius quodpiam nouum, & tunc finito impedimento aduersarij, debet iterum fieri, aliàs prima potestatio nihil operaretur, per dictum §. si quis ipsi prætori.

De eadem re.

4 ¶Ex hócque subinfert, quòd si emptor cui mouetur lis de re empta, protestatus fuerit se non posse eam litem nunciare vẽditori, quia ignoratur, quo in loco sit sine culpa ipsius, iuxta l. si dictum, §. pen. ff. de euictio. tunc si reuersus fuerit, debet ei denunciare, aliàs prima illa protestatio nihil operaretur, videretúrque ab ea recessum, per d. §. si quis ipsi prętori, quod, inquit, tene menti ad multa. Sed tu super hoc vltimo vide Ang. in d. §. si quis ipsi prætori, versi. ex hoc dicit, & ibi quoque Paul. Cast. col. j. versi. qui per hoc dicit, Imolam, col. ij. versic. item adde secundo, Roma. col. ij. vers. inquantum Bart. in eadem, Alex. col. iij. versi. ex hoc infert, Iasonem, col. v. versi. tertio inquantum, & præterea Antonium in c. vlt. col. ij. in iiij. quæst. extrà de appellat.

Protestatio reiteranda.

5 ¶Porrò si alia multa super hac re, an scilicet vna protestatio sufficiat, & de similibus scilicet interpellatione, denunciatione, admonitione, requisitione, citatione, & aliis id genus, vide omnes in d. §. si quis ipsi prætori, glo. in c. si episcopus, xviij. dist. & in c. cupientes, §. si per viginti, in verbo, propositã. versi. sed solet quæri, & ibi Petr. Anch. col. vlt. versi. incidenter tamen quæritur, Dominic. col. iij. vers. & nota istam glo. & Phil. Franc. col. ij. versi. in eadem glo. in fi. Innocen. in c. cum nobis, col ij. in ver-

Qui consulendi super hac re

bo,reuocare,versic.item an sunt.Ioan.Andr.in c.ego,col.j.in verbo,vocatus,de iureiur. & alios plurimos citatos ab Alex.in d.§.si quis ipsi prætori,col.j.& ij.

VICESIMANONA LIMITATIO.

Promissio generis subalterni uno actu non consumitur.

1 ¶Vicesimononò limita,non procedere in promissione cuiuspiam generis subalterni (quod vocant dialectici & nostrates) in quo quidem haud dubiè est electio debitoris, l.plerunque, §.pen.ff.de iure doti.& c.in alternatiuis,de reg.iur.lib.6.cum concord. ibi adductis. Sed quod ad nostram tractationem pertinet, si semel vnum promissor elegerit, non ex hac prima electione consumitur electio, quin possit postea,& sæpius quidem aliud eligere,& soluere,l.qui ex pluribus,& ibi gl.Bar.& alij, ff. de verb.oblig.& l.eum qui certarum,§.j.& ibi etiam glosa,& doctor,ff.eo.tit.In quibus locis,ne hîc re diutiùs detineam, videbis vtrùm & id facere poterit post litem contestatam, an & post sententiam,& an id procedat in voluntate expressa,aut tacita,& an in testamentis,vt in contractibus,& an cùm à lege datur electio,an & cùm ab homine.

TRICESIMA LIMITATIO.

In pignoribus actus iteratio conceditur.

1 ¶Triecesimò limita,vt non procedat in pignoribus,& hypothecis,siue prætoriis,siue conuentionalibus,nam si creditor cadat possessione pignoris, vel hypothecæ quam habebat, siue nulla eius culpa,siue etiam sua culpa,non ita perdit ius pignoris,quin possit iterum eam possessionem recuperare hypothecaria actione,vt est text.expressus,& no.in l.vlt.& ibi omnes doc.C.de præto.pigno.Sed cui similis est alius,in l.is cui,§.quæri potest,ff.vt in posleg.& voluit glosa,in l.si quis missum, §. vlt. in gl.pen.in fi.ff.de dam.infect.& Inno.in c.contingit,in prin.de dol.& contu.

Nisi creditor alienationi cōsenserit.

2 ¶Sed hoc ita accipiendum est,nisi creditor expressè consenserit alienationi rei pigneratę.Nam licèt ea postea redeat in dominium debitoris,non tamen redit pignus,quin ipsum perpetuò manet liberatum,per alium text.& ipsum quoque not.in l.vlt.C.de remis.pigno.quem sing.dicunt Bal.Ang.& Saly. ibi.Nisi tamen in duobus casibus,qui ibi adscribuntur à doc.vti videre poteris.

TRICESIMAPRIMA LIMITATIO.

In cōstituto nō intelligitur de prima vice tantùm.

1 ¶Tricesimoprimò limita,vt similiter non procedat in constituto,verbigratia,vt id intelligas,si constitutarius,id est,is pro quo venditor,aut alius id genus se constituerit possidere rem venditam, aut aliter cessam,ipsius rei realem,siue naturalem possessionem appræhenderit, & ea postea cadat, & deinde res ad constituentem redierit,redit & possessio,vt illius constituti in constitutarium,ex sententia Bal.in c.si facta.col.j.versi.pone vendo tibi,& ibi quoque Matth.Afflict.col.iij. versic.& dicit hîc,tit.si de feud.fuer.contr.inter domi.& agna.& alij,quos tibi citaui in nostro tract. Constituti, in v.limit.quo in loco videbis,an id verum sit.

TRICESIMASECVNDA LIMITATIO.

Actus reiterari potest, quādo destructio uoluntatis ad interpretātem spectat.

1 ¶Tricesimosecundò limita,vt non procedat,quando destructio voluntatis ad interpretantem, siue declarantem spectat,verbi gratia,diximus in prin.nu.40.incip.vicesimo quod voluit,quòd declaratio,siue interpretatio obscuritatis,vel ambiguitatis,non nisi semel fieri potest,per glo.in l. quicquid astringendæ,in prin.ff.de verb.oblig.cum multis si.ibi adductis.Sed id intelligitur, nisi is qui disposuit aliquid obscurè,posteàque semel interpretatus fuerit aut declarauerit,id ipsum obscurum possit totum ipsum reuocare.Exempli causa,testator quicquam obscurum disposuit, cuius dispositio ambulatoria est vsque ad mortem,estque ei semper liberum reuocare testamētum,l. quod per manus, ff.de in.codi.& l.iij.ff.de adim.lega. cum simi. Ideóque ei licet interpretari, & declarare testamentum,non semel tantùm,sed & toties quoties libuerit,l.hæredes palam,§.sed si notam,ff.de testam.Id quod ab Ang.annotatum est in d.l.quicquid astringendæ,paulò ante fin. & ibi quoque Alex.col.pe. versi.ex qua habes,ff.de verb.oblig.& nos quoque diximus suprà,in prin.nu.46.incip.quinetiam illud,sed id inter limitationes repetere non inconueniens mihi visum est.

TRICESIMATERTIA LIMITATIO.

Sermo simpliciter prolatus de primo actu intelligitur,nisi natura repugnet.

1 ¶Tricesimotertiò limita,vt procedat,nisi natura repugnaret,verbi gratia,in casu l. eum qui calēdis, ff.de verb.oblig.de qua diximus suprà,nu.21.incip.duodecimo accedit.in ea igitur l.dicitur,quòd si quis simpliciter stipulatur calendis Ianuariis,intelligitur de primis.Quid ergo si quis in mense Decembri, stipulatus fuerit calendis Ianuariis partum Aretusæ, quæ nondum prægnans est,aut certè prægnans est ex duobus mensibus tātùm,ita vt natura repugnet, vt stipulatio possit habere effectū in primis illis calendis Ianuariis proximè sequentibus stipulationem.Igitur non de illis stipulatio illa intelligenda est,sed de aliis partum sequentibus,vt dicit gl.in d.l.eum qui calendis, in verbo, calendis,in prin.per text.in l.interdum,in prin.ff.eo. tit. vbi interdum pura stipulatio, ex re ipsa dilationem capit,vt si id quod in vtero sit stipuletur: tunc enim incipit actio, cùm ea per rerum naturam præstari potest.

De eadem re.

2 ¶Quibus adde quæ latè congessimus in nostro tractatu,cessante causa cessat effectus, nume.70.incip.suntque & aliæ,& seq.quo conuinceremus naturam, leges, & cæteras dispositiones interpretari. Hæc autem limitatio potest reduci ad ipsam nostram regulam,vt scilicet ea stipulatio intelligatur de primis calendis,postquam res præstari possit.

FINIS.

AND.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN SENATV PARISIENSI CONSILIARII TRACTATVS

DE POENIS

Legum, ac Consuetudinum, Statutorúmque temperandis, aut etiam remittendis, & id quibus, quótque ex causis.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, ILLVSTRISSIMO ATQVE integerrimo in suprema Parisiensi curia Præsidi suo Domino Seguiero S.

SVadet natura, ac pietas, vt citra vllam inuidiam, Patris mei optimi recordari poßim: qui vt posteritatis, sic filij memoria excidere nunquam potest. Præterquam quòd enim eadem quæ posteri, beneficia ab eo acceperim, multò plura etiam pro ingenita pietate, ac amoris magnitudine non fateri accepisse, non modò ingrati, sed planè impij sit animi. Vt igitur fas est, ea me agnoscere omnia, sic maximè decet vnum commemorare. hoc autem illud est, Præses illustriss. quòd longißimo antè tempore, quàm eius, senatúsque totius beneficio, adscriptus essem, tam claro, ac illustri ordini, cui nunc magno cum honore, ac omniũ bono praees, ex eius de te sermone frequenti, & multo (breuis enim de te esse non potest) abundè cognoui, quanta virtutum tuarum esset præstantia, vel priuatim, vel publicè. Paucioribus enim dicere vix est, quàm sanctè ac grauiter familiæ tuæ, atque Reipublicæ præsis, quanta denique animi integritate in omnibus te geras: adeò, vt postremum illud sæpius audierim, multo se fœliciorem futurum, si annuente numine contingeret, me, vel suorum aliquem, tantam virtutum tuarum habere notitiam, quam ille habebat: ita te numeris omnibus eruditionis, ac virtutis impletum admirabatur. Vt enim Socrates apud Platonem, plurimi facit virtutes ipsas antè cognoscere, quàm illas verè consecuti simus, sic ille tam sui, quàm tui, aliorúmque virorum clarißimorum exemplo, notas, deinde expetendas esse virtutes sen-

tiebat. Istud quoque haud tacebat, te tam propenso animo in se, sibique iunctos extitisse, vt diuinam propè talem beneuolentiam crederet, quòd citra vllum suum meritum (vt dicebat) ex te prodüsset. Cuius tam crebrò recordabatur, vt cogitaret, si nō tantam humanitatem, ac beneuolentiam dignum aliquod meritum anteuertisset, sequi saltem debere, in testimonium ac fidem grati animi. Cui tam recto, ac pio voto satis ego pro virili facturus, quem velut hæredem, ac successorem tantæ amicitiæ perhumaniter complexus es, relictum à patre Tractatum de minuendis, augendis, vel etiam temperandis pœnis, tibi tanquàm posthumum offerre volui: cùm quòd in his iudiciis, quæ circa pœnarum irrogationem versantur, sic æquitas, omnisque virtus elucet tua, vt natus magis, quàm instructus, aut factus iudex videare: tum quòd in eadem propè iustitiæ palęstra tempus aliquod meme tecum, tanquàm nouus quidam miles (hoc enim ingenuè fatear oportet) cum strenuo quodam duce, cúmque amplissimo virtutis stipendio exercui, inde summam fiduciam cepi, opus eiusmodi pro candore tuo tibi probatum iri, neminémque post tuum de eo iudicium, iniquum iudicem fore. Nam tecum omnes velut posthumum, omni fauore dignum iudicabunt, vtpotè destitutum & authore & parente eo, cuius munere, & ad te omniúmque manus grandior, ornatiórque peruenire potuisset. Vale Præses amplissime.

VINCENTII

VINCENTII MONSIGOTTI
DE DOMINO TIRAQVELLO
AD LECTOREM
HEXASTICHON.

Heu, quanta est vera generoso in pectore laudis
Vis, & quos fructus omnibus illa parit.
Nam ceu deberet, quem cœperat, author honorem,
Non cessauit opus quàm aderet antè nouum.
Sic laudem fugiens habuit, sic ampla relata est
Merces, si fias doctior hoc opere.

IN D. ANDREAM TIRAQVELLVM
πολυγόνον καὶ πολύγραφον.

Facundus, fœcundus, aqua Tiraquellus amator.
Bis quindecim librorum, & liberûm parens:
Qui nisi restinxisset aquis, abstemius, ignes:
Implesset orbem prole animi, atque corporis.

PRAEFATIO.

PRAEFATIO.

1 *Iudex eos tantum morti adiudicare potest quos lex aut consuetudo ipsa condemnauerit.*

ON STATIM atque iudex quispiam habet ius vitæ, necisque, liberũ ei est passim quos voluerit, morti adiudicare, sed eos tantùm, quos lex, aut consuetudo primùm condemnauerit. Sicuti neque est in eius arbitrio eos redimere, vel etiam mitiùs punire, qui ex legis, siue consuetudinis præscripto fuerint, aut vltimo addicti supplicio, aut alteri pœnæ deuoti. Nam vbi est certa pœna à lege, vel consuetudine statuta, non eam potest iudex remittere, aut minuere, siue augere, aut aliter mutare, & arbitrari: vt de pœna à lege statuta, text. est in l.j.§.j.in fi.ff.ad S.C.Turpil.& c.de causis. & ibi Doct.de offi.deleg.& c.licèt.& ibi glo.in verbo, pœnam pecuniariam.de pœn.

2 *In arbitrio ipsius iudicantis est facti quæstio: pœnæ verò persecutio, legis auctoritati reseruatur.*

2 ¶Facti enim quæstio in arbitrio est iudicantis: pœnæ verò persecutio, nõ eius voluntati mandatur, sed legis authoritati reseruatur, d.l.j.§.calumniatoribus.in fi.ff.eo.ad S.C.Turpil.& l.ordine.in prin. ff. ad municip.& l.si operis publici.C.de pœn.& cano.si quem pœnituerit.§. notandum. 2. quæst.3. & c.iudicet.3 q.7. Et quæ pœna à iure est statuta, retractari non potest.l.si qua pœna. quæ est antepe.ff.de verb.signi. Absurdum enim esset vt inferior tolleret, aut immutaret legem superioris, tot vigiliis, & laboribus conditam.l.si quando.C.de inoffi.testa.& c.inferior.21.distin. & c. ecclesia vestra.de elect.& clem.2.in prin.eo.tit.& facit quod in simili voluit gl.in c.vlt.in verbo, figura. de hæreti lib.vj. Quin lex superioris, etiam si non habeat rationem, non potest infringi per inferiorem, vt dicit Bald.in l.non omnium.post prin.ff.de legib.per tex.in l.prospexit.ff.qui & à quib. Nam sufficit (vt subdit) sic fuisse statutum: vt per illum tex.dicit Inno.in c.irrefragabili.in fi.de offi.ordin.

3 *Duplici ratione iudex impeditur ne reũ à pœna à iure statuta liberet.*

3 ¶Secundùm quam sententiam princeps Theologorum (quos Speculatiuos vocant) Thomas 2.2.q.67.argu.quo scribit duplici ratione iudicem impediri, ne reum à pœna à iure statuta liberet: primò ex parte accusatoris, cuius plerumque interest, vt reus puniatur. Secundò ex parte Reipub.cuius etiã interest, puniri maleficia: & ideò (inquit) in his quæ sunt determinata secundum legem diuinam, vel humanam, non est iudicis misericordiam facere, ita enim loquitur. Cui adde text.in §.oportet.in auth. de iudic.vbi iudex non debet esse clementior lege: quem tex. Accursius ibi dicit mirabilem, & illum expendit Archi.in c.qui bona.col.vj.vers.& si pœna est terminata.17.quæst.1.& Bald.in ca.1.col.j in fi.tit.quæ fuit pri.caus.bene.amit.& in c.at si clerici.col.4.vers.quæro nunquid Episcopus. extrà de iudi.vbi illũ ad hoc facit sing.quòd quando lex, vel statutum iubet imponi certam pœnã, non potest super ea iudex dispensare. Quemadmodum & è contrario, non debet iudex esse lege seuerior, vbi dicit idem Bald.cons.298.cuius est initium, quæritur vtrùm vsurarius manifestus. col. 2.versi.prætereà sicut nos.lib.2.per quædam iura, quæ mihi parum facere videntur.

4 *Si qua pœna à cõsuetudine introducta sit, nõ licet iudici ab ea recedere.*

4 ¶Quod autem ad consuetudinem pertinet, illud quoque certum est, quòd si est certa pœna à consuetudine introducta, non licet ab ea recedere, neque est locus arbitrio iudicis, vt est text. expressus in l.si quis reum.ff.de custo.reor.per quem ita voluerunt Ant.Imo Pan.Feli. Philip. Dec. & omnes ferè in d.c.de causis.de offi.deleg.& hoc quoque voluit gl.ordi.in l.hodie.ff.de pœn.& in l.si Abarsacoram.C.de fideiuss.& in l.si seuerior.& ibi Bald.col.2.vers.tertiò oppono quòd iudex.C. ex qui. caus.in fa.irro.& in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his, qui not.infa.vbi & Barb.col.4.vers. quæro in criminalibus.& Bald.col.vj. versi. quartò oppono. vbi dicit, quòd in pœna arbitraria debemus considerare consuetudinem, quam qui transgreditur, dicitur transgredi modum. quod dicit not. & ipse Bart.in l.accusatorem.quæ est pen.§.ad crimen.col.4.vers.quarto.dicitur hìc, & ibi etiam Imo. col.11.vers.quid autem si pœna sit arbitraria.ff.de publi.iudi.vbi dicit ipse Imo. quòd quando consuetum est imponi aliquam pœnam pro delicto, & iudex eam excesserit, potest peti sententiam reduci ad arbitrium boni viri, secundum not. in d. §. pœna grauior l.quid ergo. ff.de his qui not. ita enim eum allegat, & dicit sing. Ang.Are.in tractatu maleficiorum, in verbo præsente Caio, & appellante.col.11.in paruis.vers.siu autem ex aliquo delicto.licèt ipse Imo.dicat simpliciter eo casu appellari. Et in hac quoque sententia fuit idem Bald.cons.ccccxliij.Cechus confecit venenum. lib. iij. vbi dicit, quòd pœna arbitraria, potest per consuetudinem reduci ad certam pœnam: per text.in l. saccularij.§.sunt quędam.ff.de extraord.crimi.& rursum idem Bald.in l.reos.col.2.vers.quæro quid in pœna. & ibi quoque Saly.col.2.versi.ad quartum.C.de accusa.& ipse Bald.in l.si quis non dicam rapere.col.2.versi.iuxta hoc incidenter cadit.C.de epis.& cler.vbi dicit, quòd iudex non debet recedere à pœna consuetudinis: per d.l.saccularij.alioquin æquè punietur, ac si à lege recessisset, & in rub. de offi. deleg.col.pe.& Albe.in 3.parte statutorum,463.disputauit etiã. col. vlt. vbi dicit, quòd vbi est pœna extraordinaria, debet iudex sequi consuetã pœnarũ impositionẽ.& Ang in d.l.vlt.ff.de iniur.Ant.in c.j.col.pen. de constit.& in c.j. col.pen.de rescri.vbi dicit per gl.in d. §. pœna grauior.

quòd

quòd si iudex imponat aliam pœnam quàm consuetam, dicitur modum excedere, quia illa succedit loco pœnæ arbitrariæ. & Panor. in c. inter cæteras. col. vlt. de rescr. vbi dicit, quòd in impositione pœnæ iudex non debet venire contra consuetudinem. quod dicit not. & in c. licèt. col. vlt. versi. vltimò aduerte. de pœn. & Floria. in l. item si obstetrix. col. 2. ff. ad leg. Aqui. ad hoc allegans d. l. saccularij §. sunt quædam. ff. de extraordin. & Alex. cons. 5. in casu inquisitionis. col. vlt. lib. j. & cons. 75. attenta dispositione. ad fi. lib. 3. Mathesil. no. 48. nota quòd vbi pro aliquo. Maria. Soc. in c. veniens. char. 5. col. eiusdem 3. in 5. quæst. de accusa. & in c. inquisitionis. vbi etiam Fely. col. 5. vers. in gl. in verbo, aliòquin. eo. tit. Bartol. Cæp. in rep. auth. sed nouo iure. col. 5. & iterum 14. C. de ser. fugi. Cotnęus cons. 202. licèt in hac consultatione. col. 2. vers. licèt enim. li. j. Feli. latè inter cæteros, col. 5. vers. quinta restrictio. de rescript. vbi ad hoc multa aggregat, & in c. sicut. col. 3. in 3. limitatione. de proba. & Philip. Dec. cons. 100. in causa inquisitionis. col. vlt.

5 ¶Et consimile est quod per not. in d. §. pœna grauior. dicit Bart. in l. seruum quoque. §. publicè. col. 2. vers. & si tu dicis. ff. de procu. quòd in pœnis arbitratiis illud est certum, quod consuetum est. & quod dicit idem Bart. in l. vlt. post princ. versi. in crimine. ff. de priua. delict. quòd in actione iniuriarum, in alijsque, in quibus non est certa pœna, illa censetur ordinaria, quam cõsuetudo taxauit. Nec aliud sibi vult quod scribit Bald. in rub. de offic. dele. col. pen. vers. contra notorium. quòd si iudex excedat modum in puniendo, vltra quàm sit consuetum, vel aliàs non seruet consuetudinem, potest ab eo appellari, per not. in d. §. pœna grauior. & in d. l. saccularij. §. sunt quædam. & §. vlt. Quódque voluit idem Bald. in l. quicunque. col. pe. vers. scias autem. C. de ser. fugit. id non esse arbitrariũ, quod est consuetum. per tex. in d. §. sunt quædam. & post eum Angel. Aret. in tract. maleficiorum, in verbo, quas si non soluerit infra decem dies. Barb. cons. 4. propè inquit Psalmista. col. 4. vers. prætereà præsupponitur. lib. 2. & cons. 90 præclarè scriptum est. col. pe. lib. 4. & cons. 63. licet in medium illud adducere. col. vlt. lib. 4. & cons. 83. Supremus dixit Deus. col. 3. eod. quoque lib. 4. & alibi sæpè.

In pœnis arbitrariis illud certum est quod consuetum.

6 ¶Huc quoque vergit, quòd notabiliter scribit Bald. ipse in c. 1. in verbo, damna. in fi. tit. de pac. Constan. quòd consuetudo habet potestatem in sanguinem hominis, per tex. in d. §. sunt quædam. refert & sequitur Io. de Ana. in c. sicut col. pe. de iud. Quibus consonat quod voluit Pan. in d. c. inter cæteras. col. vlt. vers. item dubito. & ibi post eum. Fel. d. vers. quinta restrictio. de rescript. quòd si consuetudo introduxit impositionem vnius ex pœnis alternatiuis, non poterit iudex aliam imponere. Et quod tradit idem Panor. in c. ea quæ. per illũ tex. à contrario, in quarto not. de stat. monachor. quòd cõsuetudo non praua mutat pœnas regulæ, ordinis, & iuris communis, per no. in d. §. pœna grauior. & in d. c. inquisitionis. de accusat.

Consuetudo potestatem habet in sanguinẽ hominis.

7 ¶Quæ omnia apertè confirmat tex. in l. j. C. de peti. bo. sub. lib. 10. in illis verbis, plectendi consuetudo. & quod ibi no. Io. Pla. in 2. not. facitque optimè tex. in auth. iubemus. C. de iudi. per quem not. Bal. in vlt. no. quòd non solùm est iudex astrictus ad iudicandum secundum ius commune, sed & secundum consuetudinem. Ideò (vt subdit) si iudicet contra consuetudinem, æquè facit litem suam, ac si contra ius commune iudicet. Sed & melior est tex. ad hoc in §. 1. Inst. de offi. iud. quem studiosè not. Phili. Dec. in d. c. de causis. col. 2. Et idem quoque voluit ipse Bald. in c. cùm omnes. col. 3. vers. & eodẽ modo. de consti. per d. §. sunt quædam. l. saccularij. ff. de extra. & not. in d. §. pœna grauior. l. quid ergo. ff. de iis qui notant. infam. Et alibi dicit idem Bald. in rubr. de dila. ante fin. quòd si iudex non seruet consuetudinem, ita potest ab eo appellari, sicut si non seruaret ius commune. allegat cap. 1. eo. tit. & l. an in totum. C. de ædific. priuat.

Iudex tenetur iudicare secundum ipsam consuetudinem.

8 ¶Non potest ergo iudex, aut alius à Principe, recedere à pœna legis, vel cõsuetudinis. Quin si eam minuerit, aut omninò remiserit (sunt enim illa paria, vt probat tex. in l. seruos, in fi. C. de vi publica. & vt voluit per illum tex Lucas Penna in l. j. col. 8. in verbo. distulerit. in princ. C. de desert. lib. 12) si, inquam, iudex pœnam legis, siue consuetudinis minuerit, aut immunitatem concesserit, sese ostendit conscium ipsius criminis. Textus est admodum notandus in l. ij. in fi. C. de commerciis & mercim. cùm dicitur, *Et si iudex repertum non vindicat, tegere vt conscius criminosa festinat.* & ibi notabiliter Bald. & facit text. in c. sicut inquit. ante fi. ibi, *Nam si quis in hoc piger, aut negligens, &c.* & rursum in c. negligere, ibi, *Nec caret scrupulo societatis occultæ, &c.* ij. q. vij. quod & iisdem verbis scriptum est in c. error. lxxxiij. dist. vnde dicit alibi tex. quòd hoc casu idem crimen incurrit, l. 1. C. de priuat. carceribus.

Iudex aut alius à principe non potest recedere à pœna legis uel consuetudinis.

9 ¶Propterea leges eaodem pœnam in eum statuerunt, quia delinquens ipse puniri debuit. tex. est notabilis in l. nulli. in fi. ibi, *Nisi ipse id pati velit, quod aliis dissimulando concessit.* C. ne sacr. bap. reite. quẽ tex. ad hoc ponderauit Io. Faber. ibi, & expressiùs Luc. de Pen. in d. l. 1. vbi suprà de deser. & Andr. Iser. in c. j. tit. quæ sunt regal. vbi per hoc dicitur, Carolum primum iussisse iudicem suspendi, qui homicidam pœna manus tantùm punierat. Et Paul. Cast. in d. l. & si seuerior. col. j. & Ro. in rep. l. si verò. §. de viro. in 26. fal. ff. sol. matr. Et dicit vnicum idem Rom. in sing. 77. incip. veni, quia tu scis quòd iudex ex causa. & Io. Ana. in c. qualiter. huius mitij. 2. §. ad corrigẽdos. col. 7. vers. circa quartũ, & ibi etiam Fely. col. 8. vers. & pro complemento. de accu. & idem voluit per illum tex ipse Fely. in d. c. de causis. col. 6. vers. gl. in verbo, infringas. de offic. deleg. & Barb. in procem. ele. in verbo, salutem. col. 13. vers. 29. vbi dicit ad hoc sing. esse tex. in d. l. nulli.

Carol. 1. iussit suspendi iudicẽ qui homicidam pœna manus tãtũ punierat.

10 ¶Sed & ad hoc est similis tex. in l. 1. in fi. & iterum in l. Christianis. etiam in fi. C. de paga. quem citat Io. Fab. in d. l. nulli. vbi & ad hoc quoque allegat tex. in l. j. C. de priua. carcer. Ex quo not. Bald.

Iudex qui non vindicat lesam

quòd

maiestatem, eadem pœna tenetur.

quòd iudex, qui non vindicat læsam maiestatem, tenetur pœna læsæ maiestatis. & ad hoc etiam illum ponderat Lucas de Pen. vbi suprà proximè text. quoque in l.2.C.de sepul.viol.& in l.vlt. C.ad l.Iul.de vi pub.& in l.præcepit, vers.insuper.C.de cano.largit.titul. lib. 10.in illis verbis, *eandem pœnam formidantibus*, & iterũ in fi.ipsius legis, quem ad hæc no.Io.Plat.ibi,& Io.Fab.vbi suprà.& tex. in c.vt clericorum, vers.prælati verò.de vit.& honest.cleric.vbi probatur hoc maximè procedere, si obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis id ipsum iudex fecerit,& ibi Bal.illũ tex.not.

11 *Iudices qui nocentes liberãt, æquè peccant ac ipsi rei.*

¶Cui sententiæ maiorem in modum concinit Tullius, dum arbitratus est iudices, qui nocentes liberarent, tam grande facinus, quàm reos ipsos committere, inquiens in secũda actione in Verrem, cùm de ipso Verre loqueretur, Non istum maius in se scelus concepisse, cùm fana spoliaret, cùm tot homines innocentes necaret, cùm ciues Romanos morte, cruciatu, cruce affecerit, cùm prædonum duces accepta pecunia dimiserit, quàm eos, qui istum tot, tantis, tam nefariis sceleribus coopertum iurati sententia sua liberarent.

12 *Iudex qui nocẽtem liberat, infamis efficitur.*

¶Præterea is iudex infamis efficitur, vt est tex.in d.l.seruos.in fi.C.de vi pub. quem ad hoc allegauit Hosti.& post illum Io.And.in nouella, vterque in verbo, eandem. Panorm. in fi. & Philip. Dec. col.vlt.in d.c.de causis.de offi.deleg.& Rom.d.sing.77.vbi dicit magnum esse vituperium legistis, quòd ille tex.esset illis ignotus, Canonistis, autem cognitus,& ad hoc etiam allegauit Io.Plat.in d.l. 1.C.de desert.lib.12.vbi & in eam rem est bonus tex.sed vnum obiter notato, quod scribit Cyn. in d.l.seruos.in fi.quòd Barones de facto, aut de consuetudine pro libito pœnas remittunt,& delictorum gratiam concedunt: tametsi de iure communi id ad solum principem pertineat. & hoc quoque illic retulit post eum Bald.hodie tamen ea consuetudine non vtimur in hoc Regno, & forsitan olim ita vsi sunt in aliquibus ipsius regni partibus.

13 *Iudex qui pœnam remiserit, aut minuerit.*

¶Sed redeamus ad propositum negotium: punitur quoque iudex qui pœnam remiserit, aut minuerit, bonorum amissione, vt est tex.in d.l.j.C.de deset.lib.12.per quem ita voluerunt Pan. & alij in d. c.de causis.& Ro.in d.l.de viro.in 26.fal.ff.solut.matri.

14 *Et exilio, & 10.lib.auri punitur.*

¶Punitur item exilio,& decem libris auri mulctatur.tex.in auth.vt neque mil.neque fœder. Alibi quoque punitur tanquam committens crimen læsæ maiestatis, d.l.j.C.de priua. carcer. quam & ad hoc ponderauit Rom.in d.fal.26. Alibi item aliis pœnis, vt videre licet ex l.j.in fi.& ibi Bald.in vlt. not.C.de monop.& l.si quis sepulchrum.C.de sepul.viol.& l.prætor.§.diuus Hadrianus, ff.eo.tit.& l. vnic.in fi.C.publi.læti.vlt.tit.lib.12.& not.per Bart.& Bald.in l.mancipia. C. de seruis fugiti. & aliis compluribus locis.

15 *Iudex qui pœnam à iure definitam auxit, eandem pati debet.*

¶Si verò è contrario iudex pœnam iam à iure definitam auxerit, eam quoque pœnam pati debet, quam aliis iniustè irrogauit, vt est tex.in l.lege Iulia.§.vlt.ff.ad l.Iul.repe.quem dicit mirabilẽ. Bald. in l.j.col.4.vers.& aduerte.C.ex delic.defun.Fely.in c.accusasti.in princ.de accu.& facit tex.in l.j.in prin.ff.ad leg.Corn.de sica.quem etiã allegat Bald.in d.l.j.C.ex delict.defunct.ad hoc scilicet, quòd iudex aliquem iniustè puniens, tenetur lege Cornelia de sicariis. & vtrumque text. citat Bald. ipse in c.ij.post medium.de re iud.ad hoc quòd iudex, qui causa non discussa morti aliquem adiudicat, homicida est.

16 *Iudex temerè pœnas minuere aut augere non potest.*

¶Sed quæ dicta sunt, sanè intelligito, vt videlicet non possit iudex temere,& sine causa minuere, aut augere pœnas à iure statutas, alióquin subiturus pœnas, de quibus suprà diximus. Ob causam verò vtrumque impunè facere, imò etiam remittere poterit, vt de primo est tex.in d.l.etsi seuerior.C.ex quib.caus.infam.irrog.& ibi latè glo.& Doct.& voluit Inno.in c.j.de constit.Bart. & Doct. in l. hodie.ff.de pœn.Bald.cons.34.casus talis est, Guid.ante fi.lib.j.cum sim.

17 *Accusator infra tempus nõ prosequens subit pœnã legibus constitutã.*

¶De secundo tex.est.in d.l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui no.infa.vbi etiam gl.& Doct.& c. quoniam frequenter.§.vlt.vt lit.non contest.quibus etiam adde tex.in l.2.vers.etsi persona.C.vt intra certum temp.vbi accusator intra legitimum tempus non prosequens, subit pœnam legibus constitutam, id est quarta parte omnium bonorum mulctatur, infamiáque notatur, vt habetur in l. j. eiusdem tit. Quia si persona vilior fuerit cùm damnum famæ non sit iniuria, iudex pœnam exilij imponet. Ex ea ergo causa, transgreditur iudex pœnam ordinariam. Non permittit autem is text. vt non tam leuiter ac canis Nilũ (vt est in prouerbio) illum delibemus, quin, antè quàm ad alia trãseamus, ex eo notandum moneam, infamiam vili personæ non esse iniuriam. Nam profectò tantùm abest, vt improbi, viles ac dedecorosi homines infamiã, ac cõtumeliam referant, vt vel illam magnoperè concupiscant: eiúsque (vt scribit Cornelius Tacitus) lib.11.Historiæ Augustæ, apud illos nouissima voluptas est. Et à Iuuenale dictum est in mulierem impudicam, Satyra vj.

—Famam contempserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura.

Hinc Nero omnium quadrupedum nequissimus, eos, qui in eum maledicta, atque conuitia coniecerant grauiora, pœna affici prohibuit, & id quidem contemptu omninò infamiæ. Ergo vt redeamus, si vir huiusmodi comperiatur, qui contempturus est infamiam, quam ob delictũ à se perpetratum ex lege debet incurrere, certè iudex eum acriùs puniet: per d.textum, in d.l.secunda.C.vt intra cert.temp.

18 *Iudex potest diminuere, augere, vel remittere pœnas.*

¶De vtroque verò, videlicèt de pœnæ ex causa diminutione, vel augmento, est bona gl.in d. c.si quem pœnituerit, §.notandum.in verbo, voluntati.2.q.3.& not.Archi.in d.c.qui bona.col.6.versi.& hæc vera sunt, 17.quæst.j.De tertio autẽ, videlicèt de remissione pœnæ ex causa, est tex. in l.in metallum.

tallum,ff.de pœn.& l.non omnes.ff.de re milit.quæ iura ita allegat Rom.conſ.429.incip.conſidero in propoſita conſultatione.

19 ¶Quæ omnia procedunt non ſolùm in pœnis à lege,ſed & à conſuetudine quoque introductis, vt videlicèt ab illis liceat ex cauſa recedere,vt voluit gloſ.in d.l.hodie.ff.de pœn.& not.Panor.in d.c. de cauſis.in fi.& ibi etiam Philip.Dec.col.pe.verſ.& iſta concluſio.de offi.deleg.& Fel.in d.c. inquiſitionis,col.v.ſuper gl.in verbo,alioquin.de accuſat.

A pœnis ex cauſa iudici licet recedere.

20 ¶Quinetiam in pœnis quoque à ſtatuto introductis id obtinet,vt voluit not.Bart.in d.§.pœna grauior,in fi.& in l.vlt.ff.de recepta.& Bal.in d.l.etſi.ſeuerior.col.ij.verſ.ex prædictis,& ibi Saly.& Pau. de Caſt.circa medium,qui hoc dicit notabile,& idem Bald.in l.clari,in princ.C.de fideicom. Pan. in cap.vlt.col.vlt.verſ.quædam eſt adiectio.de conſti.& in cap.niſi.col.vlt.de offi.deleg. & in c. vlt. in ij.not.de tranſact.& in c.ſacris.col.j.verſ.vltimò facit iſte tex.quod met.cauſ.& in c. vt menſuræ. In fi.& ibi Ant.Burg.de empt.& vendi.& in c.2.de delict.puer.& Pau.de Caſt.conſ.277.in cauſa incarceratorum.col.3.verſ.ex his ſequitur.lib.2.& iterum conſ.328. clarum eſt in iure.in nouis , circa med.d.lib.2.& Fulgo.conſ.124.præſuppoſitis.col.vlt.verſ.cæterùm,Ioan. Plat.in l. omnes iudices.in 4.nota.C.de delator.lib.x.& Franc.Aret.conſi.130.Conſultiſsime domine Collateralis. in fi.& in c. at ſi clerici.§.de adulteriis.col.4.in fi.& ibi Philip.Dec.col.8.verſ.ſecundò limitatur.de iudi.& idem Dec.in d.c.de cauſis.col.vlt.extrà de offic.deleg.

Iudex poteſt pœnam ordinarii tranſgredi, licèt à ſtatuto introducta ſit.

21 ¶Quanquam Bald.hac in re,vt aliàs ſæpè,ſibi contrarius,contrarium à diametro tenuit , poſt Iac. Butr.in l.j.C.ſi aduer.delict.& in l.eum qui.in fi.C.de furt.& in repet.d.l.quid ergo.§.pœna grauior. col.iij.verſ.iuxta hoc.ff.de his,qui not.infa.hac vna ratione motus. quòd ſtatutum(vt dicit) eſt præcisè obſeruandum.

Statutum præcisè eſt obſeruandum.

22 ¶Sed certè prima opinio vt eſt communior,ita & verior,cùm ſit eadem ratio in pœnis ſtatutariis (vt ita dicam)vt in legibus:neque ſunt ſtatuta Iudaicè,& ſecundùm corticem intelligenda , ſed ſecundùm rationem,vt dicit ipſemet Bald.in l.quicunque.col.pen.verſ.quarto caſu,in fi.eius verſi. C. de ſer.fugit.& in l.omnes populi.col.9.aliàs 14.verſ.in contrarium videtur.ff.de iuſti.& iur.& conſil. 294.ad euidentiam præmittendum eſt.in fi.lib.j.& Pau.de Caſt.d.conſ.325.col.2.lib.2.& Ioan.Ana. in c.ſicut.col.vlt.de Iudæis.Alex.conſ.83.viſa facti narratione.col 2.verſ.& ſtatuta. lib. 2. & iterum conſ. 144.poſt redditum primum conſilium.col.2.verſi.non obſtat quod ſtatutum.in fi.eo.lib.2.rurſúſque conſ.59.viſo titulo quæſtionis præmiſſæ.col.pen.verſ.nec enim ſtatuta.lib. 4. & Barb.conſi. lxxxj.præclarè & luculenter.col.4.verſic.item quia ſtatuta.in fi.li.4.Pro quo dicto allegant omnes gloſſ.quam Barb.vbi ſuprà dicit reputari ſingul.l.damni.huius initij j.§.ſi is qui,in verbo,aliquas. ff. de dam.infect.Et facit quod dicit Bart.in l.apud Iulianum.in prin.ad S.C.Trebellian.quòd ex cauſa receditur à ſtatuto cogente aliquos ad ſuſcipiendum arbitramentum.Et quod voluit idem Bart. & poſt eum Paul.de Caſt.in l.filiusfamiliàs.§.procuratorem,per illum tex.ff. de procur. quòd licèt quis ex lege cogatur præcisè ad aliquid,hoc tamen intelligitur.niſi ſubſit aliqua cauſa legitima.

Statuta ſecundum rationē intelligēda ſunt.

23 ¶Et hoc ſanè quod diximus de minuendis ex cauſa pœnis ſtatutorum,procedit etiam,ſi iudex iurauerit(vt plerunque fit)ſeruare ſtatuta ciuitatis,quia iuramentum Magiſtratus debet reduci ad æquitatem,nec debet intelligi præcisè ar.§.& æquus.in auth.iuſiur.quod præſta.ab his.colla.ij.Ita voluit expreſsè Bald.in d.l.etſi ſeuerior.loco ſuprà citato,& ibi etiam Pau.de Caſt.& latè conſuluit Rom. in rep.rub.ff.de arbitr.col.v.verſ.item quia quamuis iurauerit. & conſ. 429.conſidero in propoſita conſultatione.& Franc.Aret.in d.c.at ſi clerici.§.de adulteriis.de iud.& affatim Guido Papæ deciſ. 206.in hac ciuitate,& Laud.in addi.ad Gandi.in tract.maleficiorum.in tit.virum pœna poſſit augeri in prin.Et hoc quidem confirmat tex.in c.j.de his quæ fiunt à maio. par. cap. vbi ex cauſa poteſt recedi à conſuetudine iurata.quod ibi not.Io.And.& Pan.hoc quoque trahentes ad ſtatutū iuratū.

Iuramentū magiſtratus debet reduci ad ipsā æquitatem.

24 ¶Procedunt prætereà quæ ſuprà dicta ſunt,vt videlicèt pœna ſtatuta,& determinata poſſit ex cauſa minui,etiam ſi huiuſmodi pœna eſſet ipſo iure impoſita.vt ſing.conſuluit Panor.conſ. 22. quanquā conſultatio ad maiorem , &c.col.vlt.verſ.nec obſtat minoritas,lib.1.vbi ad hoc allegat Bart. in d.l. vlt.ff.de recep.qui tamen hoc non dicit,ſed id ſolùm ad quod illum ſuprà citauimus.

Pœna ipſo iure impoſita poteſt ex cauſa minui.

25 ¶Sed nihil mirum cuiquam videri debet,ſi pœnæ à legibus,ſtatutis, & cōſuetudinibus impoſitę ex cauſa minui,aut augeri poſſunt:cùm & aliàs plerunque ex cauſa , recedamus à iure communi. De qua re,quoniam vtilis eſt,& pulchra,& ad omnes propemodum noſtrorum iuriū partes pertinet, paulò latiùs differemus.Imprimis adduco tex.penitiſsimis medullis infigendum, & quem Bald. in d.l.etſi ſeuerior.ad hoc noſtrum propoſitum citat,videlicèt l.ſi hominem.ff. mandati. vbi procurator generalis.ea poteſt impedire , quæ dominus conficienda ſpeciatim demandârat ex iuſta cauſa, quam dominus ignorabat,tenetúrque qui nō paruerit huiuſmodi procuratori ex cauſa denuntiāti, ne fieret quod dominus ante præceperat , quam legem dicit multùm notandam Bart. & commendant omnes Docto.ibi & eam dicit vnicam Bald.in c.j.col.8. verſ.pone quòd dominus , vt lite non conteſt.vbi per eam dicit,quòd procurator ad confitendum conſtitutus , poterit negare , ex cauſa quæ ſuperuenit.Illam quoque dicit ſingul.Iaſ.in l.non ſolùm.§.morte.col.21.verſi.quinta concluſio. ff.de oper.nou.nuntia.Barb.autem illam legem valde ſingul.dicit conſ. 20. illud afferam in mediū. col.12.verſ.modò ad iſtum caſum.lib.2.& conſ.1.col.22.verſ.& adduco ſimile.lib.3.& conſ.76. illud in medium afferam.col.3.verſ.prætereà hoc decidit.lib.item 3.& alibi valde mirabilem dicit idem Barb.conſ.36.ſapienter ſcripſit Pſalmiſta.col.antep.verſ.facit ad prædicta.lib.2.& notabilem Panor.

A iure communi plerunque recedimus ex cauſa.

in prima

in prima disputatione, cuius est initium, Episcopus & quidam rector. col. pen. versi. tertiò probatur. & Corne. consil. ccxxxxv. incip. de pluribus. col. pen. lib. 2.

26 *Ex causa episcopus potest minutare poenitentiam à Papa indictã.*

¶ Et per illum tex. glo. not. in cap. tempora. xxvj. q. 7. quòd Episcopus ex causa potest mutare poenitentiam à Papa indictam. Quam gl. facit ad hoc sing. Roma. dicto consi. cccxxviij. col. vlt. & iterum singul. 456. Papa imponit poenitentiam. & Barba. dicto consi. xxxvj. lib. 2. & Anto. Butr. in cap. vt mensuræ. col. 3. versi. & per ista concludo. de emp. & vend. Sed idem voluisse videtur glo. in verbo, in tuæ. in cap. accedens. 50. dist. per illum tex. & iterum alia in cap. latorem. in glos. vlti. in verbo, conuersionem. xxxiij. q. ij. quæ & illud quoque dicit, quòd sacerdos parochialis potest ex causa minuere poenitentiam ab Episcopo impositam. in qua re illam facit singul. Barb. dicto consi. xxxvj. & hoc quoque voluit Card. post Laud. in clem. abusionibus. §. ad hæc. in xij. q. j. de poenit. & remis. per tex. in dicto c. accedens. & dicto cap. latorem.

27 *Sacerdos poenam iniunctã ex magna causa potest minuere.*

¶ Sed & hoc procedit, etiam si dispensatio prohibeatur, vt videlicet possit nihilominus sacerdos poenam iniunctam, ex magna causa minuere, vt voluit not. Panorm. post Hostien. in cap. vlti. in vltimo not. de maledict. & sequitur Philip. Dec. in dicto cap. at si clerici. § de adulteriis. col. 6. versicu. prædicta conclusio. de iudic. vbi tamen limitat procedere, quando superior non posset consuli, vt not. Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. in xlvj. fallen. ff. solu. matr.

28 *Poenitẽtia publica potest cõmutari in priuatam.*

¶ Et ex hoc Host. & Panorm. dicto potest notab. limitari, quod à plerisque scribitur, poenitentiam publicam, quæ ex dispositione iuris fieri debet, non posse cõmutari in priuatam, vt not. Ant. in c. j. de poeniten. & remiss. cum concord. adductis per recentiores, in c. accusasti, in fi. de accusa. vt videlicèt hoc procedat, nisi ex causa id fiat. Hostien. enim & Panorm. vbi suprà, loquuntur in casu dict. c. vlt. de maledict. loquentis de poenitentia publica. & ita ad hoc illorum dictum ponderat Dec. in d. §. de adulteriis. col. iij. Ex quibus certè minus mirum videbitur, quod voluit gl. c. quod super: in verbo, potens. de voto. quòd regulariter poenitentia potest ex causa commutari ab eo sacerdote, qui eam iniunxit. quam sequitur Pan. ibi. col. vlt. pro qua dicit esse tex. in ncta gl. in c. presbyter. lxxxij. distin.

29 *Quibus à ciuitate concessũ est arbitriũ, nõ possunt statuto derogare.*

¶ Prætereà, per tex. in d. l. si hominem. voluerunt Bart. Bald. & plerique omnes in ea ipsa lege, quòd hi, quibus à ciuitate concessum est arbitrium, non possunt statuto derogare: nisi tamẽ ex noua causa, vel etiam antiqna, quæ tempore statuti ignorabatur. Quod & idem voluit Bart. ipse per illum ipsum text. in l. ambitiosa. col. ij. vers. item ex vigore. ff. de decre. ab ord. fac. & in prima constit. C. col. pen. vers. extra gl. quæro vbi & ad hoc dicit illum tex. not. & Pan. in c. studuisti. in j. not. atque iterum in 1. oppo. de offic. deleg. vbi dicit hoc dictum esse menti tenendum. & Ro. cons. 37. viso puncto suprà narrato. in 2. dubio, vers. iij. quia ex vigore, & rursum dicto cons. ccccxxviij. in fi. & Barb. d. cons. lxxvj. lib. iij.

30 *Procurator ex causa superueniente potest reuocare factũ domini.*

¶ Per illum quoque tex. dicit Bald. in c. cùm olim, vers. opponitur quòd factum. de caus. poss. & proprie. quòd procurator potest ex causa superueniente reuocare factum domini. quod dicit esse not. dignum Et idem Bald. in l. error. in fi. C. de iur. & fac. ignor. dicit per illum tex. in d. l. si hominem. quòd procurator ex causa, potest reuocare confessionem domini. Et ipse Bald. in l. si aliquem. ff. de offic. proconsul. & legat. dicit per illum etiam tex. quòd generalis visitator potest corrigere malè factum à speciali visitatore. Et idem Bald. in repet. l. ij. col. xxxviij. vers. venio ad secundum. ff. de iureiur. dicit quòd ex causa potest Episcopus statuere, quòd certo casu iuramentum non obseruetur: per tex. in d. l. si hominem. Et idem in l. 1. col. 2. vers. sed dubitatur nunquid statutum. C. de iur. aur. anulo. & natalib. quòd Imperator ex magna causa potest dispensare contra legem diuinam, per d. l. si hominem. ff. mandat.

31 *Episcopus ex causa potest dispensare cõtra canones concilij.*

¶ Sed vt Bald. missum faciamus, cuius hoc certè proprium est, vt tam multa, atque varia solus scripsisse videatur, quàm simul cæteri omnes, huic quod proximè diximus, adstipulatur, quòd licèt aliàs Episcopus non possit dispensare contra canones Concilij, secundùm gl. in c. cùm dilecti, in verbo, ætate. & ibi Pan. de elec. & Archi. in c. licèt canon. eod. tit. lib. vj. imò nec possit id legatus facere: cap. dilectus, eius initij t. & ibi etiam Panor. in j. not. & iterum in c. dilecto. vbi idem Panor. in 4. not. de præben. nec alius quiuis inferior summo Pontifice, vt not. glo. & ipse Panor. in ele. j. in verbo, eligatur. de elect. Quin & ipse Papa difficiliorem se reddit huiusmodi in dispensationibus contra canones Concilij, vt est tex. in c. post translationem. de renuntia. Hoc tamen potest Episcopus ex causa, etiam si expressè permissum non reperiatur, vt not. consuluit per tex. in d. l. si hominem. Roman. d. cons. 428. col. vlt. qui & idem ipsum voluit sin. 486. sed an possit Episcop. & vtrobique citat Ioan. de Ligna. in d. §. de adulteriis. & D. à Rota, qui & eundem Ligna. aduocant, decis. v. quæ incipit, in religioso professo. col. t. de iure patronat. in nouis. Sed & idẽ quod voluit Pan. in d. §. de adulteriis, col. iiij. vers. prædicta limita. vbi multùm commendat. & dicit not. tex. in d. l. si hominem. & ibi etiam Fel. col. ij. vers. tertiò fallit, qui hoc tamen limitat, & ibi quoque Decius, col. 5. vers. quartò fallit, & idẽ Panor. in repe. c. si quis contra. col. 7. vers. & per illam dicit. extrà de for. compet. & in d. c. cùm dilecti, col. pen. vers. vide tamen. de elect. vbi etiam limitat. & Fely. latè in c. j. col. 15. in 7. fallen. & ita de constit. vbi & hoc limitat.

32 *Episcopus ex euidenti causa*

¶ Cui sententiæ assentitur quod scribit Bald. in l. omnes populi, col. 3. vers. sed hìc dubitatur, ff. de iusti & iur. quòd Episcopus ex magna, & euidenti causa potest statuere cõtra ius commune, per d. l. si hominem. Quod dictum sequitur, & facit sing. Iason ibi, col. 3. & ante illum Panor. in c. vlt. col. 7. vers.

versic.dicit tamen Bald.& ibi Rochus Cur.col.xxxvj.versic. secundò quæritur, de consue.& idem Panor.in c.dilecti,eius initij ij.col.ij.versi.adduco secundò, de appel.sequitur quoque idem Panor. in d.§.de adulteriis.col.iiij.vbi suprà.& Alexan.in l.nemo potest.col.j.ff.de leg.j.& in l.ex duobus. §. etiamsi.qui est vlt.col.ij.ff.de vul.& pupil.substi.& cons.cvj.perspectis his quæ in themate.col.4.ver. tamen fallit quando subest.lib.ij.& Barb.nulla Panor.facta mentione,d.consi.xxxvj.lib.ij.& d.cons. 1.lib.iij.& d.consi.lxxvj.eo.lib.iij.& sequitur idem Barb.in rub.C.qui admit.char.vj.col.iiij.versi. & primò.vbi multa in hanc sententiam accumular.& Fely.in d.c.j.de consti.& in c.quòd super his.col. ij.in ij.fall.de maior.& obed.& idēvoluit(nulla etiam Bal.mentione facta)Rom.d.consi.ccccxxviij. ante fi.vbi ad hoc allegat tex.quem dicit no.in c.vlt.de transac.vbi certè est bonus text.ex quo not. Anto.& Imo.quòd quanuis Legatus de latere non posit statuere contra ius, nec committere causam summariè,vt est gl.ordi.in c.vlt.in verbo,figura,de hære.lib.vj.potest tamen ex euidenti,& necessaria causa.& sequitur etiam Alex.qui id sing.dicit in d.l.ex duobus.§.vlt.col.ij. *potest statuere contra ius commune.*

33 ¶Nec hinc longè abest,quod ab eodem Bald.memoriæ proditum dicitur, in rub. C. qui admit. ad bono.posses.circa princip.quòd Potestas potest ex causa superueniente recedere à statuto,etiam per eum iurato,per text.in d.l.si hominem.quod tamen in meo Codice non reperi, sed illum in id citat, & sequitur Barba.d.consi.j.lib.j.& d.consi.lxxvj.eod. lib. & Felyn. in d.c.j.de constit.& Iason in d.l. omnes populi.in fi.in j.lect.Sed tu omninò vide Philip.Dec.in rub.C.qui admit. Hócque maiorem in modum confirmat quod suprà diximus.iudicem posse ex causa recedere à pœna statuti, etiam iurati. Finitimúmque est quod per text. in d.l.si hominem, tradit Angel. in tractatu de syndicatu. num.18;.quòd officialis,qui ex aliqua euidenti vtilitate Reip.aliquid agit contra statuta, non tenetur in syndicatu. *Potestas ex causa potest à statuto per eum iurato recedere.*

34 ¶Sed & per illum text. in d.l.si hominem, atque etiam per capit.significauit. de offic. deleg.voluit Cardina.Flor.in d.cap.studuisti.de offic. lega. quòd ex magna causa potest legatus generalis se impedire,de causa commissa delegato,illíq; inhibere,ne de ea cognoscat, licèt aliàs in ea dicatur maior Legato generali, vt dicit ibidem text. & idem voluit Panorm. in d.c. vlt.colum.x.versic.& per hoc dictum.de consuetud.& in d.cap.dilecti,huius initij.ij.columna secunda.de appell.vbi hoc dicit solenne & singul. notandum. & facit valde notabilem text. in dicta l.si hominem. A quo dicto non multùm distat, quod per eum text. & per not.per Ioan.Ananiam in cap.si contra vnum. de officio deleg.lib.vj.dicit idem Panorm.in repet.d.c.si quis contra.col.x.versi.sed circa prædicta posset dubitari de foro competenti, quòd à delegato Episcopi, potest ad vicarium ipsius Episcopi appellari ex magna causa, puta, quia fortè Episcopus est absens, licèt aliàs secus: per textum in dicto cap.studuisti. *Legatus generalis ex magna causa, de causa commissa delegato potest se impedire.*

35 ¶His quoque concinit, quòd licèt legatus etiam de latere non posit committere causam cognoscendam summariè,vt voluit gl.reputata sing.in c.vlt.in verbo,figura.de hæret.lib.vj. potest tamen vbi est euidens.& necessaria causa,ex sententia Ant.& Imo.in c.vlt.ar.illius text. de transact. sequitur,& reputat sing.Alex.in l.nemo potest.col.j.ff.de leg.j. *Legatus potest cōmittere causam cognoscēdā summariè.*

36 ¶Idem quoque Panor.vt non longiùs ab eo discedamus,in c.de cætero.col.ij.de re iudic. dicit per text.in d.l.si hominem,quòd nunnus executor,siue minister potest ex causa nouiter orta, vel antiqua non considerata per mandantem, adhibere causæ cognitionem: & exceptionem aliquam admittere,licèt aliàs secus:& ad hoc dicit illum text.no.sed & idem Panorm.in d.c.vlt.col.vlt.de consuet.dicit per text.in d.l.si hominem.quòd licèt consuetudo semel reprobata à lege, non posset amplius induci,per auth.natigia.C.de fur.& Leos.C.de vsur.& not.per Bart. in l. de quibus. in 9. & 10. oppo.ff.de legi.& ibi concord.à recent.potest tamen ex noua causa,quæ non suberat tempore legis damnantis consuetudinem.quod & ipsum voluit ipse Panor.in c.ij.col.pe.& ibi Fely.col.iiij. de proba.Domi.& Card.Alex.in c.frustrà.viij.distinct.& Fran.Are.in l.testamenti factio.col.ij.ff. de testa. & Rochus Curt.in rep.d.c.vlt.char.xxiij.versi.limita modò dictam conclusionem.Idem rursum in c.nouit.col.vj.versi.sed quid diceres.de iudi.dicit per text. in d. l.si hominem. quòd Papa potest ex magna causa, exercere iurisdictionem temporalem in præiudicium gladij imperialis. quem ita refert,& sequitur, vt pleraque ex supradictis Fely.in d.c.j.de constit. *Executor ex causa non considerata per mandantem tā causæ cognitionem quàm exceptionem potest admittere.*

37 ¶Adde quod per illum text.in d.l.si hominem,dicit eleganter Franc.Cremon.sing.150. incip. mandatum. quòd licèt qui contra mandatum ducis aduersus hostem pugnauerit, capite puniendus sit, etsi victoriam reportarit,per tex.quem dicit sing.in l.desertorem.§.in bello.ff de re milit.de quo dicam latè infrà caus.51.Tamen id limitat procedere,nisi ex aliqua noua causa, aut etiam veteri, quæ ducem latebat,id ipsum fecerit. Id quod dicit menti esse perpetuò notandum.& dicit text. in d.l.si hominem,esse ad hoc sing. Et sequitur Rochus Curtius in d.c.vlt.loco suprà allegato.de consuet. *Hostem inuadere cōtra mādatum principis quando liceat.*

38 ¶At vereor, ne nimium immoremur super d.l si hominem. ideò ad alia accedamus ad hanc rem pertinentia, licèt Princeps non posit ius, aut rem alterius auferre, vt plenè not. in d.l. quoties. C. de precibus. Imperat.offeren. & in l.vlt. C.si contra ius, vel vtil.public.cum similibus potest tamen ex causa id facere,vt voluit gloss.in l.Barbarius.in verbo,multò magis.ad fin.ff.de offic.prætor. vbi Iason latè confirmat, multáque in eam rem adducit, quæ (vt breuitati consulam) prætermitto. Sed & hoc quoque voluerunt Pe.Cyn.& Bald.in l.rescripta. C. de precibus Imperat.offeren. Bart. post Iac.Aret.in procemio ff.col.ij.versi.quæro secundum.& in l.quæcunque.in fin. C. de fid.instru. & iur.hast.fisca.lib.x.& Ioan.Faber in §.sed naturalia.colum.ij.versic.numquid ergo princeps.Instit. *Princeps ex causa ius, aut rē alterius potest auferre.*

de iure natur.Bald.in l.j.per gloss.ibi.ff.de constit. princip. & clanculum in l.sancimus.C.de pœn.& Anto.in c.nisi.de offic.leg. Angel.consil.cxxxix.visis omnibus.col.ij. versic. non enim potest. Lucas de Pen.in l.mulieres.quæ est vlt.colum.ix.versic.vnde potest princeps.C.de incol.lib.x.Paul. Castr. consil.cv.donatio prædicta.in fin.& propè per totum lib j.Panorm. post alios, in cap. quæ in ecclesiarum.de constit.& ibi recentiores,qui concordantes adducunt.Fulgo.consil.cxliij.incip.Antonius, Ro.consil.cccx.in casu propositæ consultationis.post princ. Alexand. latè consi.ccxvj.nec arguendi sumus.col.iuj.versic.pro hoc quia licèt,lib.ij.& consil.xciiij. visis & sæpiùs recensitis. col. penultima versiculo,sed præmissis.lib.v.Barba.consil.lv.clementissimum.col.x. versic. & si quispiam, & sæpè alibi,in eod.consil.lib.iiij.& consil.lxiiij.scribitur Exodi.col.penult.eod.lib.iiij.Ludouic.Bolo. consi. vj.cor mundum,& c.viso igitur instrumento.col.ix.versic. & si diceretur mihi.& Corn.consi.xc.in causa verrente.col.ij.versic.& princeps lib.iiij. & Philip. Dec.consil.cclxxj.in casu transmisso.col.ij. versi.vlterius etiam considerandum.

39 *Idē facere potest ciuitas, & communitas.*
¶Nec id solùm Princeps,sed & ciuitas quoque,siue communitas potest facere, vt voluit Bart.in d. procem.ff.col.iij.versic.item quæro quid de ciuitate.& in d.l.quæcunque.in fi.C.de fid.instru. lib. x. Bald. in l.bene à Zenone.col.j.in fi.C.de quadr.præscrip. per Inno.& Io.And.in nouella.in c.in nostra.de iniur.vbi est bonus tex.& etiam voluit Rom.d.consi.cx.& consi.clij. spiritus sancti gratia inuocata.col.vlt.vbi ad hoc multa allegata.& Alex.consi.cxc.maturè digestis.col.iij.versi.fortificantur prædicta.lib.ij.Phil.Dec.consi.ccclvij.casu magnifici.col.ij.

40 *Id potest & inferior.*
¶Sed & alius quoque inferior id potest,vt vult gloss. loquens de Episcopo, in c.constitutus. in verbo, à quocunque.in fi.de religi.domi.& Alex.consi.cj.visis instrumentis.col.vj. versic. & etiam permittitur.lib.j.& d.consi.ccxvj.lib.ij.Quin & statutum municipale potest ex causa ius alterius particularis tollere,licèt aliàs non possit,vt latè per Angel.consil.liij.quæstione proposita.& expressiùs. consil.lxiij.si prouisio facta, post princip. allegat l. si pendentes. §. si quid cloacarij.ff. de vsufruct.& quemadm.quis vtat.& l.certa forma.C.de iur.fisc.lib.x.

41 *Princeps ex causa contractum à se initum reuocare potest.*
¶Adhæc,Princeps,qui aliàs ex contractu obligatur,nec potest illum reuocare,vt est text.in cap.j.de natur.feud.& voluit glo.ordi.in c.ad apostolicæ.de iudi.lib.vj.& plenè per Doct. in c.j.de probat.& alibi latiùs dicemus:potest tamen reuocare ex causa contractum à se initum, vt voluit Bal.in l.vlt. in prin.ff.de Senat.per tex.in l.qui fundos.C.de om.ag.deser.lib.xj.& idem Bal.in l.pen.C. de donat. inter vir.& vxor.& idem videtur voluisse ipse Bald.in l.vlt.in prin.ff.de pœn.Anto.& Imo.in c.cùm M.Ferrariensis de constit.& Roma.d.consi.ccclij.ante fi.& Alex.d.consi.cj.col.v.vers.quod superior. lib.j.& d.consi.ccxvj.col.v.lib.ij.& Soc.consi.lviij.super proposita quæstione.col.j.in fi.lib.iij.

42 *Idem in vniuersitate.*
¶Et idem in Vniuersitate dicit Card.Flor.consil.lxxxvj.cuius initium est. dominus Nicolaus Marchio.per text.in d.cap.in nostra.de iniur.& sequitur Iason in d.l.Barbarius.col.viij.versi.duodecimò facit.ff.de offic.prætor.vbi ad hoc dicit esse meliorem text.quem Card.non allegat,in l.quod semel ff.de decre.ab ord.fac.

43 *Princeps potest cognoscere de causa & iudicare parte non citata.*
¶Prætereà,licèt Princeps non possit cognoscerē de causa,& iudicare non citata parte,vt voluerunt gl.& Bal.in l.vlt.C.de legib.cum concord.quas alibi afferemus:potest tamen ex causa, vt voluit gl. in l.is qui.quæ est antepe.in fi.ff.ex quib.cau.maior.& Bald.in l.ij.circa prin.C.quo.& quan.iud.& in l.ne causas.circa med.C.de appel.vbi respondet ad cle.pastoralis.quæ videbatur innuere contrariũ. de senten.& re iudic.& Alex.qui eam gl.dicit no.consi.ij.visis codicillis.col.v.versi. & non dubium. lib.j.quod & repetitur cons.lxxxvij.lib.ij.& Iason qui illam quoque gl.dicit valde no.in l.j.col.ij.ver. limita tamen nisi ex causa.ff.de constitu.princ.& Phil.Dec.cons.ccclxj.omissa longa serie.col.j. & est tex.expressus in cap.in fi.de senten.& re iud.

44 *Ex causa princeps potest tollere defensionem.*
¶Potest & Princeps ex causa tollere defensionem,quæ naturalis est,vt voluit Alber. vt à nonnullis citatur,in l.omnes.col.j.C.de episcop.& cler.Angel.in l.si sic legatum.ff.de leg.j.Alex.in l. cùm mulier.col.iij.in ij.quæstio.Bar.ff.solu.matr.Nellus in tractatu bãnitorum, in ij.q.ij.temporis.Phil.Dec. qui vnum Ang.vbi suprà,citat d.consi.ccclxj.Nam & potest tollere ex causa ea,quæ sunt de iure naturali,vel gentium,vt no.Panor.post alios in c.quæ in ecclesiarum de constit.

45 *Papa an cõtra ius diuinum dispenset.*
¶Item Papa potest ex causa,contra ius diuinum dispensare,per glo.in c.à nobis.in verbo, exemptis. de deci.& not.Innoc.in c.post translationem,in fi.extrà de renun.& Pe.de Anc.in repe.c.canonum statuta.in ij.oppo.extrà de constit.cum infinitis propè concord.adductis per Felyn.in d.c.quæ in ecclesiarum.col.j.versi.prima conclusio.& multis seq.eo.tit.

46 *Papa dispensat monach.& clericũ ad matrimonium contrahendum.*
¶Potest & ipse ex causa dispensare cum monacho,& clerico constituto in sacris, vt contrahat matrimonium,vt de primo voluit Innoc.in c.cùm ad monasterium.vbi & Panor.post alios, in col.pen. de stat.mona.& latè Ioan. And.in regula,actus legitimi. & iterum in regula,semel Deo. de reg.iur. lib.6.in Mercur.& Bald.in l.si pater.§.vlt. & in l.si quis cum filium, tibi filius.ff. de adopt. & Pe. de Anc.in d.c.1.col.5.ver.vlteriùs quæro,de constit.& con.ccxxxix.parum dubitationis,per tot.& Imo. in cle.j.col.vlt.ver.sed quęrit Gul.de consang.& affin.& Mari.Soci.con.xiij.pręsens cõsultatio.col.4. versi.8.probatur.& iterum con.28.circa primũ quæsitum.col.4.ver.quartò principaliter.& Ias.in l.si arrogator.col.2.versic.item attende.ff.de adopt.Catel.Cotta.memor.incipi.filius vnicus,& in memor.Papa potest.& è Theologis Richar.in iiij.senten.dist.xxxviij.q.ix.De secundo, scilicet de clerico constituto in sacris.no.Bal.in l.rescripta.versi.item dispensat.C.de precib.imper.offer.& no.per gl.& Doc.in c.cùm olim.de cleri.coniug.

¶Potest

47 ¶Potest item dispensare in matrimonio contracto, per verba de præsenti, vt no. gloss. in d.c. cùm ad monasterium. in verbo, abdicatio in fi. glo. vlt. in c. ex publico. de conuer. coniugat. quam sequuntur Hosti. Io. And. & alij ibi. & Bal. in l. Deo nobis. col. iij. versi. vlteriùs not. C. de epis. & cler. & Petr. de Anc. in d.c. j. col. vj. versi. circa matrimonium. & d. consi. ccxxxix. & consi. cccix. viso & diligenter inspecto. col. ij versi. idem potest circa. & Imol. in c. vlt. de transact. vbi dicit ita communiter teneri. Et ita etiam post longam disputationem resider Card. Alex. in c. vl. de spon. duo. Quinetiã in matrimonio quoque copula carnali consummato. hoc idem consuluit Maria. d. con. 28. incipit in 2. dubio.

Item in matrimonio contracto per verba de præsenti.

48 ¶Sic & in iuramento, & super vsuris potest Papa ex causa dispensare. vt de primo habetur in c. venerabilem. de elect. & per gl. & Doct. in cap. quanto. de iureiur. & in c. authoritatem. in gl. j. ad fin. xv. quæst. vj. & Bal. in repe. l. ij. col. xlj. versi. super ij. quæstione. ff. de iureiur. Card. Flor. in cle. j. ad fin. vers. decimoseptimò quæro. de iureiur. De secundo est tex. in c. salubriter. de vsur. & latè per Alex. consi. r. col. ij. versi. sed præmissis. lib. ij. & consi. seq. col. ij. versic. denique non obstat. & consil. cvij. cuius est exordium, pro inuestigatione. eo. lib. ij.

Super iuramento, & vsuris.

49 ¶Sed Princeps secularis potest ex causa ius diuinum limitare, vt patet in homicidio, & testibus. & not. Bar. in proœ. ff. col. iij. versi. item quæro quid de rescriptis. & latè in l. omnes populi. in iij. q. princ. quæ est in vij. col. versi. secundò iuxta prędicta. ff. de iusti. & iur. & Alb. in j. parte statutorum. q. 8. sed an valeat, & latiùs in l. quoties. col. iij. ver. & quia de hoc. & multis seq. C. de precib. Imper. offer. & Alex. d. consi. cvij. col. iij. lib. ij. & Fely. in d.c. quæ in ecclesiarum. col. ij. ver. prima conclusio. & seq. de constit. sed tu hìc vide Bal. in auth. ad hæc col. j. vers. quæro nunquid vsuræ. cum seq. C. de vsur.

Princeps potest ex causa ius diuinum limitare.

50 ¶Accedat & quod not. Panor. in c. fraternitatis. col. vj. versi. & si multùm moueor. de testi. quòd licèt post publicationem testium à iudice factam, non possit pars ampliùs testes producere, licèt testificata non didicerit, vt voluit Hostien. in summa. tit. de testib. §. & vtrum. vers. dictis igitur. & Ioan. And. in c. constitutus. extrà eo. & Bar. in authen. qui semel. col. iij. versi. circa tertium, & seq. C. de probat. Tamen si superueniret causa, verisimiliter non cogitata tempore publicationis, posset testes producere, sicut & ex causa admitteretur post dilationem. l. oratione. & l. vlt. ff. de fer. & dila. & arg. cap. licèt. de probat.

Superueniente causa post publicationem testes potest pars producere.

51 ¶Sed & id quod voluerunt Anto. & Imo. in c. vestra. de loca. quòd licèt Episcopus, etiam cum consensu sui capituli non possit facere statuta in præiudicium iurium aliorum prælatorum inferiorum, vel Ecclesiarum subditarum absentium, vt voluerunt Inno. Hosti. & Ioan. And. & alij ibi, per ea quæ habentur in c. pe. & vlt. de his quæ fiunt à præla. sine consen. capit. fallit tamen si subest aliqua iusta causa, per id quod habetur in cap. vlt. de his quæ fiunt à maio. par. cap. & per not. per Inno. & Ioan. And. in c. in nostra. de iniur.

Si subest iusta causa episcopus potest facere statuta in præiudiciũ inferiorum prælatorum.

52 ¶Denique non omittendus est text. in l. iij. in princ. ff. de condi. indeb. vbi ex noua, & inopinata causa repetuntur legata, ex testamento soluta. & est text. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. vbi licèt condẽnatus ad soluendũ cogatur præcisè soluere, nec satis sit dare compromissorem, ex magna tamen, & idonea causa id sufficiet. & text. in §. mandatum. Instit. mand. vbi qui semel mandatum susceperit, illud debet perficere, nisi quamprimùm, videlicet re integra, renuntiauerit, alioquin mandati tenebitur: nisi tamen iusta causa intercesserit. Et similis est fermè text. in l. filius familiàs. §. procuratorem. ff. de procurat. vbi procurator pro quo consentiente, dominus satisdedit, cogitur iudicium suscipere. nisi tamen ex causa legitima relinquat, puta si inimicitiæ capitales interuenerint inter dominum ipsum, & procuratorem, aut dignitas procuratori accesserit, aut Reip. causa absuturus est. Ex quo notant Bald. & Paul. de Cast. ibi, quòd licèt quis ex lege ad aliquid præcisè cogatur, intelligitur tamen, nisi subsit aliqua legitima causa.

Ex noua causa, legata soluta repetuntur.

Limitatio præcedentis.

Satis ergo atque satis probatum est, omnes legum, atque statutorum sanctiones ex causa cessare, infringi, corruere, vt iam non mirum videri debeat, si non tam arctis angustiis circumscribatur iudicis potestas, quin interdum possit ex causa pœnas à lege, statuto, vel consuetudine indictas minuere, aut augere.

53 ¶Sed animaduertendum est, quòd licèt aliàs non sit necesse in sententia causam inserere, vt est tex. ordinarius in capit. sicut. & cap. cùm Bartolus. de re iudic. cum similib. quin fatuus est iudex, qui id ipsum fecerit, vtpote qui viam aperiat suæ ipsius impugnandæ sententiæ, vt dicit Imol. in l. si is ad quem. ff. de acq. hæredit.

In sententia iudex non tenetur causam inserere.

54 ¶Nisi adiciat dictionem, *Maximè*, vt pulchrè per ipsum Panor. in cap. ex parte. de concessione præbend. in hoc tamen casu debet iudex causam aut minutæ, aut auctæ pœnæ in sentẽtia exprimere: vt nominatim voluit Blad. in repet. d. l. quid ergo. §. pœna grauior. col. vj. versic. istorum op. in fin. ff. de his qui notan. infami. & in l. data. col. ij. versi. & ex hoc infero, iunctis his quæ priùs dixerat. C. qui accusa. non poss. & Saly. in l. properandum. §. illo proculdubio. col. ij. versic. aut quæritur quò ad ipsius. C. de iudi. & Pau. de Cast. consil. cccxxviij. clarum est in iure. ad fin. lib. ij. & Ioan. de Plat. in l. vlt. C. quemadm. ciuil. mun. indic. lib. x. & Ang. Aret. in tractatu maleficiorum, in verbo, *quas si non soluerit infra decem dies*. col. v. versi. & aduertas. in fin.

Auctæ & minutæ pœnæ causam nominatim iudex sentẽtia exprimere debet.

55 ¶Nec in hoc casu solùm, sed & semper aliàs, cùm ex causa iudex recedit à iure cõmuni, debet eam causam adscribere, per tex. in l. sciendũ. ff. de appell. reci. quẽ ita allegat Lucas Pen. in l. j. col. j. in fi. C. de his qui non imple. stipendiis sacrament. soluti sunt. lib. x. & Panor. in d. c. sicut. col. ij. versi. quartus. & ibi latè Fely, col. ix. versi. dum Doct. ponunt. vbi ex hoc dicũt id quod suprà diximus, scilicet quòd

Iudex cùm ex causa recedit à iure communi, debet eam causam adscribere.

ſi iudex ex cauſa recedit,debet eã cauſam nominatim adſcribere , quod & ante eos voluit Io.And. in addi.Specul.titu.de ſenten.& quæ ipſam ſeq.§.qualiter.verſi.verùm ſi rationes.per text.in cap.calumniam.de pœnis.& in §.oportet.in authen.de iudicib.

55 *Iudex qui aliquid illicitum decernit, debet cauſam exprimere, aliàs citatus non tenetur obedire.*

¶Ad quod facit quod notabiliter ſcribit Inno.ille parẽs iuris Canonici in c.prætereà in fi.iunctis his quæ antè dixerat,de dilat.quod iudex qui citationem aut aliud quiduis prima facie illicitum , & iniuſtum decernit, quod tamen ex aliqua cauſa iuſtificari poteſt, debet ipſe iudex eam cauſam exprimere,aliàs non tenetur citatus obedire.Quod dictum plerique omnes ad hoc allegãt, quod vbi alicui ex aliqua cauſa licitum eſt à regulari iure recedere,non ſufficit cauſam ſubeſſe,niſi illa exprimatur.& inter cæteros Oldra.conſ.cccxxvj.quòd articuli dati col.ij.verſi.item non ſufficit.vbi per hoc concludit idem eſſe in Papa, qui ex cauſa aliquid contra ius concernens vniuerſalem ſtatum eccleſiæ reſcribit,vt videlicet debeat cauſam exprimere.quod dictum pro ſingu.citat omnium ſingulariſsimus Roma.conſi.ccccLxxxxiij.dubitatur primò vtrum electio.col.pe.verſ.ſecundo reſpõdeo. vbi & pro not.allegat.ſed & ſequitur illud dictum Inno.ſed & pro ſing.citat idem Roma.conſ.499. in præmiſſa conſultatione.col.j.vbi & ſequitur quoque illud dictum Oldra.

56 *Actus in ſe malus,in dubio ad malum eſt referendus.*

¶Quin & illud dictum Inno.ſequitur & dicit nota.Panor.in c.j.col.ij.verſi.in gloſſ.ij.in fin.de cleric. non reſid.vbi & per hoc dicit quòd licèt actus indifferens ad bonum,& malum,ſit ad bonum in dubio referendus.cap.eſtote.de reg.iur.tamen ſi actus in ſe malus eſt , ad malum in dubio eſt referendus,licèt poſsit habere aliquam excuſationem.ad quod etiam allegat in arg.cap.j. de præſumpt.& l. nam ludus.ff.ad leg.Aquil.Et pro hoc dicto Panor.dicit Felin.in c.j col. v. in quinta ampliatione. de re iud.eſſe tex.valde ſing.in cap.dilecti.de accuſa.per quem Io.de Ana.ibi,col.ij.poſt Pet.de Anc.dicit ſingu limitari theoricam Bart.in l.non ſolùm.§.ſed vt probari. ff.de oper. noui nunt. & ibi quoque Panor.in quinto not.dicit illum tex.eſſe ad hoc ſingularem.

57 *Sufficit aliquid eſſe notoriũ ſecundum regularem curſum,licèt aliquo caſu accidentali poſſit excuſari.*

¶Sequitur quoque illud Inno.dictum,Ant.in c.vlt.col.vlt.de libel.obla.vbi & per hoc dicit poſt ibi, quòd ſufficit aliquid eſſe notorium ſecundùm regularem curſum , licèt aliquo caſu accidentali excuſari poſsit.quod & idem voluit ipſe Inno.in l.ad teſtium.§.j.in princ.ff. de teſtib. vbi etiam allegat Inno.vbi ſuprà,& gl.in cle.vlt.de reſcri.& quod not.in l.omnes.§.Lucius Titius.ff.quæ in frau.cred.

58 ¶Sequitur item,& cõmendat illud dictum Innoc. multiſque ſimilibus condecorat Fely.in dicto cap.j.quo loco nuper citauimus,de re iud.& in d.c.ſicut loco ſuprà allegato.& in cap.cùm ordinem. col.vij.in iij.conſideratione.& in c.ſuper literis.col.xj.verſi.decima regula.de reſcrip.& in c.j.col. 17. in fin.vij.fallen.de conſtit.& nouiſsimè Philip. Dec.conſi.viij.viſo puncto , & diligenter examinatis omnibus.in prin.vbi & multa ſimilia aggregat.

59 *In citatione vt quis perſonaliter veniat, debet exprimi cauſa.*

¶Sed & illud dictum ſequitur,commendat.& eleganter enarrat.Bart.in l.ij.in vtraque lec.& vtrobique,col.j.ff.ſi quis in ius voc.non ie.& Bal.in l.j.§.vſus.in fin. ff.de procur. vbi per hoc dicit , quòd in citatione,vt quis perſonaliter veniat,debet exprimi cauſa,cùm ſit contra ius commune. per l.vlt.C. de procur.id quod reputat not.Phil.Dec.in c perſonas.col.v.verſi.tertius caſus.de appell.

60 *Proponens nullitatem quomodo admittatur.*

¶Sequitur etiam illud Inno.dictum Rapha.Cuma.conſi.lx.viſis compromiſſo, &c.vbi per hoc notabiliter conſuluit,quòd ſi per ſtatutum ſit prohibita nullitas,quanuis tamen poſsit aliquo caſu proponi,videlicet cùm eſt ex defectu iuriſdictionis,ſecundùm gloſſ.ordin.in cle.j.de ſequeſtrat. poſſ.& fruct. Tamen non admittendus eſt proponens ſimpliciter nullitatem,non allegata ipſa cauſa ex defectu iuriſdictionis.

61 *Notoria qualitas eſt quæ prima facie talis videtur.*

¶Sequitur denique Fran.Arct.in l.in illa.col.v.verſi.tertiò adde.ff.de verb.oblig.& in cap.ſignificauerunt.col.pen.de teſtib.Ex eóque infert,quòd illa qualitas dicitur notoria , quæ prima facie de iure communi eſt talis,licèt poſsit ſubeſſe cauſa , propter quam redderetur falſa. ad quod etiam allegat cap.ad decimas de reſtit.ſpol.lib.vj.& Bart.in d.l.ij.& licèt illud dictum Inno.in d.c.præterea.ſit omnibus celebratiſsimum,& quibuſdam reputatum ſing.vt patet ex ſuprà dictis : idem tamen fermè voluit ipſe Inno.in c.prudentiam.in prin.vbi & alij Doct.de offic.deleg.

62 *Qui conſequi vult aliquid cõtra regulas iuris communis, cauſas narrare debet.*

¶Huc vergit & text.not.in l.j.C.de præd. curial. lib.x. vbi quoties quis aliquid contra regulas iuris communis conſequi contendit,cauſas eas , ob quas id iure conſequi poteſt , narrare debet. Et ita illum text.ad hoc ponderat,& dicit not.Roma.conſi.clxiij.cuius eſt initium , conſtitutio curiæ.col.ij. verſi.prima autem,vbi & ad hoc dicit etiam facere tex. in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.iidem Pollioni.ff de adult.

63 *Seruum regulariter nõ poteſt torqueri in dominum.*

¶Ex eodem autem fonte manat,quod voluit gloſſ.notab.in l.ij.in glo.vlt. ff. de appell.recip.quòd ſi iudex pronuntiet nominatim ſeruum torquendum contra dominũ, eſt ſententia ipſo iure nulla, licèt aliquando ſeruus poſsit torqueri in dominum , non tamen regulariter.l. j. C. de quæſtio.quam gloſſ.ad id pro not.citat Alex.in l.ex diuerſo.§.ſi in iudicio.col.iij.verſic.ſed quæri poteſt.ff.ſol.matr. & Matheſi.not.x.nota quòd ſententia.vbi per eam gl. dicit quòd ſententia lata expreſsè contra regulam iuris communis,eſt nulla , licèt reperiantur aliqui caſus excepti , in quibus ſaluari poſſet illa ſententia,cùm illi caſus non ſint expreſsi in ſententia.

64 *Sententia continet iuris errorem expreſſum,cum eſt lata cõtra regu.*

¶Et idem voluit Alex.ipſe in l.ſi ſe non obtulit.q.4.§.ſi quis condemnatus.col.ij.verſi. pro hoc etiã. ff.de re iudic.cùm dicit,quòd ſententia dicitur continere expreſſum errorẽ iuris,quando eſt lata cõtra regulã,niſi exprimatur tale quid in ipſa ſententia , per quod appareat q ſententia iudicis ſit lata in caſu fallentiæ,vt dicit probari in d.l.ij.in fi.cum glo.ff.ſi quis in ius voca.non ier. & ibi Bar.iuncta l. prima , & ij. ff.de fer.Ideò(inquit)ad hoc vt valeat citatio facta ad diem feriatam,requiritur,quòd

expreſsè

expresſè citetur in cauſa alimentorum,& ſimilium,quæ in die feriato expediri poſſunt.

65 ¶Et bene facit quod tradit Bar.in l.Lucius.in fin.ff.de his qui not.infa.vbi conſuluit iudicibus, vt ſi fidem teſtibus non adhibeant,cauſam eius rei in ſententia adſcribant,ne teneantur poſteà in ſyndicatu. ſequitur Barb.in rub.B.qui admit.char.6.col.3.verſic.& moueor. Et quòd hoc caſu teneatur iudex cauſam exprimere,tenet Inno.quem tamen Bar.non allegat,in c.quoniam contra falſam.col.2.de probat.& facium no.per eundem Inno.Panor.& alios in c.cauſam quæ.de ſentent.& re iudi.& vide Bal.in l.cum magiſtratus.ad fin.verſi.item illud eſt.C.quan.prouoc.non eſt neceſſ.

Ne teneatur iudex, causã cur non credat testibus adscribere debet sententiæ.

66 ¶His concinit,quod voluit Ioan.And.in additionib.Spec.tit.de ſent.& quæ ipſam ſeq.§.qualiter.verſ.verùm.quòd vbi victus nòn condemnatur in expenſis,debet eius rei cauſa exprimi. quod & voluit etiam Fed.Senen.conſi.139.quæſtio noſtra.col.vlt.& Ioan.Fab.in §.hæc autem col.2. verſicu. igitur iudex.Inſti.de pœn.tem.litig.& Bald.in authen.generaliter.col.4.verſic.quia ergo propter multiplicitatem.C.de epiſc.& cleric.& in authen.nouo iure.per illum text.C.de iud.Card.Flor.in cle. ſæpè.§.& quia.in xvij.quæſtione.de verbor.ſignifi.vbi & illud dicit procedere generaliter,quando iudex recedit à iure communi,& ibi Georg.Natta in rep.col.pen.in gloſſ.in verbo,in ſcriptis.verſic.fallit ſecundò.Panor.in d.c.ſicut.de re iudic.per tex.in §.oportet.in auth.de iudi.& Ioan.Pla.in l.vlt.C.de muner.lib.xij.Alex.in d.l.properandum.§.illo proculdubio.C.de iudic.& conſi.clxxxiij.in cauſa,& lite vertente inter Franciſcum.col.j.lib.vj.

Si victus non cõdemnetur in expensis,causa debet exprimi.

67 ¶Quibus conſonat,quod dicit Angel.in l. vtique.in fin.ff.de rei vend. quòd quando fertur ſententia contra fundatam alterius partis intentionem,cauſa eſt eius rei exprimenda. Et Anto. in c. per tuas. col.vij.per text.ibi,de ſent.excom.quòd ſufficit ſententiam habere in ſe euidentem iniquitatem, licèt cauſaliter ſaluari poſsit. Et quod ante illos ſcribit Barb.in l.quoties.per illum text.ff. ſi quis cautio.illud non dicit dubium,de quo eſt regula, licèt ſint aliqui caſus ſpeciales, niſi & de illis ſpecialis fiat mentio.& allegat not.per ſe in d.l.ij.ff.ſi quis in ius vocat.non ier.

Causa est exprimenda cùm sentẽtia fertur contra fundatã alterius partis intentionem.

68 ¶Quorum ſententiam manifeſtè approbat text. in c. Quintauallis. de iureiur. vbi iuramentum de exhæredando filium,cenſetur illicitum, licèt aliquo caſu poſsit eſſe iuſtum. Atque etiam text.in c. conſtitutis.de elect.per quem dicit ibi Panor.in j. not. quòd vbi per libellum petitur aliquid contra regulas iuris, debet exprimi cauſa, ex qua peti poſsit, ad quod etiam allegat Innoc.in d.c.præterea. de dilation.

Iuramẽtum de exhæredãdo filium cẽsetur illicitũ,licet aliquo casu posit esse iustum.

69 ¶His quoq; atteſtatur,quòd licèt in appellationibus à diffinitiua interpoſitis,non ſit neceſſaria cauſæ expreſsio, l.ſcio.§.quid ergo.& l.appellanti.§.nõ ſoluere.ff.de appellat.& c.quò ad cõſultationẽ.& c.cùm in eccleſia.eo.tit.tamẽ in notoriis, in quibus regulariter non admittitur appellatio.c.cùm ſit Romana. & c.conſuluit.& c.cum ſpeciali.§.porrò.de appel.& in aliis caſibus, in quibus regulariter prohibetur appellatio, neceſſe eſt cauſam in appellatione à diffinitiua,inſerere, vt voluit Innoc. in c.paſtoralis.§.præterea.de offic.deleg.& in c.ad noſtram.& ibi expreſsiùs Panorm.col.vlt. verſic. vltimò ſcias.de appel.& Specul.titu.de execut.ſent.§.nunc dicendum.verſic. ſed nunquid in totum. Roma.conſil.cccxxxiiij.in propoſita conſultatione.in fi.vbi hoc dicit eſſe de mente gl.in c.Romana.§.ſin autem.de appel.lib.vj.vbi etiam voluit Pe.de Ane.col.iij.verſi.vndecimò colligit. & Panor. in d.c.cùm ſit Romana.& in d.c.conſuluit.& ibi Philip.& recentiores,& idem Panor.in d.c.quò ad conſultationem.col.pen.& in c.cùm ſuper.in vj.not.vbi dicit eſſe menti tenendum,& vtrobique recentiores,de re iudic.& Cuma.d.conſi.60.col.j.

In notoriis necesse est causam in appellatione à diffinitiua inserere.

70 ¶Illud tamen quod diximus, requiri expreſsionem cauſæ,cùm pœna augetur,vel minuitur, intellige procedere ad ipſius iudicis excuſationem,vel ſententiæ ſuppletionem(vt noſtri loquuntur)non autem ad ipſius ſententiæ ſubſtantiam,vel validitatem. Nam ſi ſine cauſa hoc facit, lex ſupplet id quod deeſt.d.l.4.§.ſi quis condemnatus.ff.de re iud.Ita dicit Bal.in d.§.pœna grauior. loco ſuprà citato,& Saly.in d.l.properandum.§.illo proculdubio. C. de iudi. vbi etiam Alex. Et quòd ipſa cauſa non ſit hoc caſu neceſſariò exprimenda ad validitatem ſententiæ,tenet Bart.in l.relegatorum.§.ad tempus.in fi.ff.de interd.& releg.& in d.§.pœna grauior. d. l. quid ergo.ff.de iis qui notan.infa.col. ij.verſic.item ſimiliter.& verſi.tertiò eſt videndum.vbi & hoc idem firmat Alberi.poſt Ray.col.12. verſic.item quæro.& ſentit idem Bar.in l.quod ad ſtatum.ff.de pœnis.& latè Fely.in d.c.ſicut.col.x. verſi.cæterùm dixi.de re iudic. Porrò ſcio id plerunque obſeruari,vt cùm in noſtris iudiciis diſcedimus ex cauſa à communibus regulis,vel leniendo pœnas ordinarias, vel aliàs, adiicimus illam vulgarem clauſulam, *Pour certaines cauſes,& conſiderations à ce nous mouuans.* vel illam, *Et pour cauſe.* vt cùm dicitur, *Sans deſpens,& pour cauſe.* quanquàm noſtris moribus hæc non ſint neceſſaria.

Expressio causæ procedit ad iudicis excusationem, quia si sine causa facit lex supplet.

SVNT AVTEM MVLTAE CAVSAE, ob quas iudex poſsit,& debeat minuere,atque etiam prorſus remittere,aut augere pœnas à iure,vel ſtatuto, vel conſuetudine determinatas. Quarum hîc plurimas operæpretium eſſe duxi adſcribere. Nam huius rei vſus quàm ſit frequens,quàmque neceſſarius,nemo eſt qui neſciat, vt in ſimili dicit Iureconſult. in l.j.in prin.ff.de appel. Et vt alibi ſcribitur,quæ quotidiana ſunt,ea veluti ſtudioſiùs attingere debemus. l. legaui.ff. de liber. leg. Cauſas ergo minuendi,& remittendi primùm aggrediamur. Nam de vtriſque permixtim dicemus.

AN ET QVIBVS EX CAVSIS POENAE legum, consuetudinum, statutorum temperandæ sint, aut etiam remittendæ.

PRIMA CAVSA.

Qui ira, aut dolore delinquit, leuius est puniendus.

Quæcunque ira, aut natura perturbationes accidunt, ob id homines praui non redduntur.

Vir molestius fert uxoris adulterium quàm filij interitum, ideo si illã interimat in actu ipso, non punitur pœna legis Corneliæ.

1 RIMVM igitur, vt ab ea exordiar, quæ frequentiùs vsu euenit, videlicèt, cùm quis impellente ira, aut dolore deliquerit: is enim leniùs puniendus est. l. aut facta. §. causa. ff. de pœn. & l. si non conuicij. & ibi not. C. de iniur. & l. 2. C. de aboli. & c. si quis iratus. & ibi gloss. 2. qu. iij. & not. etiam gloss. in l. iij. ff. de diuor. & in l. quicquid. ff. de reg. iur. & in c. diuortium. de pœnitent. dist. 1. & Rom. sing. 510. volo commentare. ante fi. Iracundia enim sæpè innocẽtes adducit ad crimen. c. ira. 11. q. 3. & quod inconsulto calore fit, calũnia caret. c. si quem pœnituerit. §. notandum. 2. q. 3. qui quidẽ §. depromptus est ex imis visceribus text. l. j. §. quæri. ff. ad Turpil. quem ad hoc pro notabili citat Franc. consi. 80. sicut decet. col. vlt. quòd non propriè dicitur dolosè, & ex animo factum, quod per iram delinquitur. Et vt scribit Aristoteles philosophorum antistes, lib. 5. Moralium Nicomachio-
2 rum, c. 8. Quæ ob iram, aliásque animi † perturbationes, quæcunque necessariò, vel naturâ hominibus accidunt, iniuriam quidem faciunt, sed nondum idcirco sunt iniusti, vel praui.

¶Ideóque licèt non permittatur marito vxorem in adulterio depræhensam occidere. l. nec in ea. §. ius occidendi. qui est vlt. ff. de adult. tamen quia vxor alterius concubitum patiendo, iniuriam viro, domuíque suæ infert non modicam. l. si maritus sit. §. lex Iulia & l. miles. §. socer. ff. eo. tit. ob eámque rem maritus tantum dolorem haud dubiè concipit, quàm alius nemo, vel ipsius vxoris pater. l. 2. §.
3 si simul. ff. eo. vsque adeò, vt vir molestiùs ferat vxoris adulterium, quàm filij interitum. vt clanculum annuit tex. in l. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. quem ita intelligunt Ray. Bal. & alij ibi, cum concord. quas tibi adduximus in nostris legibus Connubialibus, l. xiij. nu. 27. incip. igitur vt redeamus. ideò si maritus vxorem in adulterio compertam confestim interimat, non punietur, vt cæteri homicidæ, pœna legis Corneliæ de sicariis, id est, vltimo supplicio, sed tantùm relegabitur, vt est text. elegans in l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adult. qui eius rei rationem reddit memoriæ penitus præcordiis infigendam. quoniam difficillimum est iustum dolorem temperare. Quem tex. Ang. ibi dicit allegari pro illis, qui aggrediuntur aliquem sibi verba iniuriosa dicentem, vt videlicèt sint mitiùs puniendi. Et illum sing. facit Panor. in c. 1. de iniur. Franc. Aret. consi. xxxiiij. visis diligenter testibus. paulò ante fi. & Ias. in l. vt vim. col. iij. versic. tertiò multum aduerte. ff. de iust. & iur. Valde autem sing. dicit Fely. in cap. significasti. huius initij ij. col. penult. versic. tertia conclusio. de homicid.

Dolor an excuset scelus commissum.

4 ¶Est tamen illi in ea decisione tex. similis in l. j. §. vlt. ff. ad leg. Cornel. de sica. & in l. iij. §. si maritus. versi si tamen maritus. iuncta gl. ff. de S.C. Silla. & in l. Gracchus. C. de adult. & in c. si verè. huius initij 1. versi. nec ille compellendus. & ibi gl. & Panor. in v. no. de senten. excom. & facit tex. in l. diuus. & ibi gl. ff. ad l. Pompe de parr. & quod voluit gl. in c. inter hæc sanctitas. 33. q. 2. per text. in d. l. Gracchus. Quibus germanum est illud Ouidianum lib. 4. Metamorph.

Quantum amor excusare dolorem,
Indiciúmque dolor poterat.

id est amor Clyties, quo Solem deperibat, excusare poterat dolorem, quem ex Solis, & Leucothoës adulterio conceperat. Quo quidem dolore mota Clytie ipsa, id Orchamo, patri Leucothoës indicârat: proptereáque excusandam se dicit Clytie, quòd ea non mediocri dolore impulsa idipsum fecerat.

Ira percitus, & prouocatus si percutit, leuius punitur.

5 ¶Per illum autem tex. in d. §. Imperatores. dicit no. Panor. in d. c. 1. de iniur. quòd licèt qui iracundia percitus, prouocatúsque alium percusserit, ex ea percussione teneatur, per text. ibi, & in l. vlt. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & alios, quos ibi adducit, is tamen leniùs est puniendus. Quod & idem fermè dicit per illummet tex. ipse Panor. in c. dilecti filij. ante fi. de except. & ibi recentiores, & in c. cùm te. col. antep. versic. sed pone quòd. de re iudic. & in c. ex literarũ de aposta. & in c. statuimus. de maledi. & in cap. olim ex literis. consi ij. versi. & ex hoc no. de rescrip. vbi dicit valde not. ad hoc text. in d. §. Imperatores. & rursus idem Panor. in d. c. si verò. suprà allegato.

Qui defendendo se aggressorem interficit, mitius punitur.

6 ¶Cui sententiæ proculdubiò conuenit, quod tradit excellentissimus ille decretorum doctor Ioan. Andr. (ita illum appellat Feder. Sen. consil. j. col. pen.) in addi. ad Spec. in rub. de homicid. ad fi. versi. & quæstio. & de illo secundo. in c. significauit per illum text. in versi. attendentes. iuncta glo. de pœni. & remis. quòd etsi non licet excedere moderamen inculpatæ tutelæ, iuribus vulgatis: si tamen quis se defendendo legitimum moderamen supergressus, aggressorem interemerit, licèt ob id puniri debeat: tamen non tenetur lege Cornelia de sicariis. sed excusatur, vt non omnino puniatur tanquam dolosus, sed mitiùs, tanquã culpabilis. Ad quod etiã allegat l. lex Cornelia. ff. ad leg. Cor. de sicar. & l. 1. C. eo. & c. olim. huius initij 1. in fin. de testi. spoli. vbi idẽ quoque dicit Ant. & sequitur etiã Bal. in d.

Metus, rixa, et dolor, tollunt deliberandi cõsilium.

7 c. j. §. si qui verò. huius initij 1. in fi. titu. de pac. iuram. fir. vbi eleganter dicit, † quòd rixa, & metus instantis periculi, & nimius dolor tollit deliberandi consilium: & quòd homo intẽso dolore permotus, non est in plenitudine intellectus, per tex. in d. l. Gracchus. Idẽ quoque sequitur ipse Bal. in c. j. in verbo vitam suam defendendo. tit. de pac. tenen. & in repe. l. j. col. 5. in 9. q. C. vnde vi. & in d. l. vt vim. circa

vlt. col.

vlt.col.& ibi latè Iaſ.col.3.& latiùs Clandius de Seyſel.in ſua repet.ff.de iuſti.& iur.& idem Bald. in l.Imperator.huius initij 2.in 2.lec.verſ.quæritur pater.ff.de ſtatu homi.& in conſi.109. qui mortem aliter vitare non valens.poſt medium,lib.4.& iterum conſ.312.viſis actis.col.vlt.li.4.& Io.Fab. in §. ius autem gentium.col.3.verſ.item credo quòd ſi inuaſus.Inſti de iur.nat.gent.& ciui.& Saly. in l. quoniam multa.C.ad leg.Iul.de vi pub.& Paul.Ca.conſ.cclv.viſo ſuprà ſcripto puncto.col.vlt.lib.j. & conſ.277.in cauſa iocarceratorum.col.3.verſ.ex his ſequitur.lib.2.& Rom.ſing.3.ſi quis exceſſerit,vbi hoc reputat ſing.& in l.cùm mulier.col.32.verſ.aduerte tamē,quia etiam offenſa.ff.ſol.matr. Flor.in l.ſcientiam.§.qui cùm aliter.ff.ad leg.Aquil.Alex.in addi.Bart.in d.l.j.col.vlt. C. vnde vi. & conſ.76.viſa inquiſitione cōtra Fortunerium formata.col.j.lib.j.& conſ.cix.viſis,& vt oportet conſideratis omnibus.col.iij.verſ.& ad hoc alleg.eo.lib.j.& conſ.xxiiij animaduerſis his, quæ tam per teſtes.col.ij.li.2.& conſ.cxl.videtur in caſu propoſito.col.pen.& vlt.eo.lib.ij.& conſ.ij.viſo proceſſu in cauſa.col.pe.li.vij & cōſ.xix.viſo proceſſu inquiſitionis.col.4.verſ.& poſito.eo.li.7.Et Fran.Are. d.conſ.xxxiij.ante fi.vbi & hoc facit ſing.& conſ.lxxx.ſicut decet huius feſtinario.col.pe.verſ.circa ſecundum.& conſ.clxv.ſicut Io.dicit in Apocalypſi,col.vlt.& Ang. Aret. in §. ius autem gentium. col.iij.verſi.vnum addas.Inſti.de iure natu.gen.& ciuil.vbi etiam facit ſing.tex.in d.§.Imperatores. & in tractatu maleficiorum.in verbo.& dictus Titius ſe defendendo.col.iiij.in paruis.verſ. aduertas etiam.vbi & illum text.dicit ſing.& Philip.Corn.conſ.cvij.viſa inquiſitione.col.ij.lib.1.& conſ.cciiij. pro deciſione præſentis conſultationis.paulò ante fi.eo.li.j.vbi & hoc reputat ſing.& conſ.cxxxiij. in cauſa magiſtri Pauli.col.j.lib.iij.& Cæpol.in conſiliis criminalibus,conſ.j.col.iij.verſ.præſumptiones autem.Soci.conſ.clxxviij.primo aſpectu.in fi.Fely.in d.c.dilecti.col.antepe. verſ.ſecunda declaratio.de except.vbi ad hoc multa latè congerit.& in c.ſicut ex literis in fi. de iureiur. & in c. qualiter.huius initij ij.§.vlt.col.vij.de accuſ.& d.c.ſignificaſti.huius initij 2.col.pen.de homici.vbi hoc reputat ſing.& Lud. Bolo.conſ.xxxvj.cor mundum, & c. præſuppoſita igitur caſus narratione. col. v. verſi.tertium moderamen.& latè conſ.ſeq.col.ij.& ſeq.& conſ.lxiij.Cor mundum. & c. viſo igitur ſtatuto.col.iij.verſ.poſtremò dato,non tamen conceſſo.

8 ¶Quod multis modis eſt ampliãdum.Primò,vt habeat locum,etiam ſi is,quem alter aggreſſus eſt, modum ex propoſito exceſſerit,vt hoc quoque caſu non puniatur pro toto,ſed pro exceſſu tãtùm, & ſic mitiùs,vt dicit Bald.in d.l.vt vim.verſ.cognoſcuntur.col.3.vbi eleganter dicit,ſic turbatus nō poteſt ſemper habere ſtatêram in manu.& in c.2.verſ.ecce exemplum de moderatione, de vit. & hon.cler.per tex.in d.c.olim.in fi.repræhenditque gloſſam contrarium ſentiētem, in d.c.ſignificaſti. de homi.& aliam gl.c.in ſumma xxxiij.q.1.idem voluit Sali.in d.l.Gracchus.col.vlt.& Anto.in d.c. olim.circa vlt.col.& Ang.conſ.76.& 109.& 140.& 283.& 119.ſuprà allega.& Fran.Aret.d. conſ. 80. ante fi.imò voluit Panor.in d.c.ſignificaſti.in duobus locis,videlicèt col.2. & pen. poſt glo. vlt. ibi, quòd ſi non ex propoſito modum exceſſerit,ſed indeliberatè,furore iracundiæ accenſus, omnino non teneatur:per d.c.olim.id quod etiam voluit glo.c.in ſumma.23.q.j.

Aggreſſus qui modum exceſſit,punitur tantùm pro exceſſu.

9 ¶Amplia ſecundò procedere,etiam ſi is, qui prouocauit,aufugiat, & eum fugientem, prouocatus interimat,vt videlicèt non teneatur vt doloſus,& homicida voluntarius, ſed vt culpoſus (vt noſtri loquuntur)ita enim voluit Cy.poſt Iaco.de Are.in d.l.j.col.pen.verſ.item quæritur,pone quòd quidam aggreſſus.& ibi etiam Io.Fab.circa medium.Bald.col.vj.verſ.decimò quæritur.C.vnde vi.vbi ipſe Bald.dicit eſſe no.dignum,& Ant.in d.c.olim.col.vlt.verſi.inquantum dixi.& ibi etiam Panor. col.viij.verſi.aduerte tamen.vbi hoc dicit no.facitque etiam no.tex.in d. §. Imperatores. & Lucas de Pen. in l. deuotum.col.3.verſ.ſecundò quæritur.quid ſi me percutias.C.de meta. & epidemetic. lib.xij & Io. Ana.in c.ſi perfodiens.in fi.de homi.& Io.Lig.in tractatu de Bello.c.98.incip. ſeptimò quæritur.Paul.Caſt.in d.conſ.275.col vlt.lib.ij.vbi dicit,quòd ita vidit Bald. Papiæ conſulentem.& Ang.Aret.in tractatu maleficiorum,in verbo,& dictus Titius ſe defendendo.col. v. verſ. quæritur, Titius.Fran.Are.d conſ.xxxiiij vbi hoc facit ſing.& d.conſ 80.ad fi.& Corneus d.conſ.204.in fi.libri 1.vbi hoc dicit notabile.& Fely.d.c.dilecti.vbi monet ne hoc dictum obliuiſcãtur, quia vix poſſet eſſe aliud notabilius.& in d.c.ſignificaſti.huius initij 2.de homi.& Bolog.d.conſi.xxxvj. & Hippo.Marſil.ſing.106.occidens aggreſſorem.vbi hoc reputat ſing.è Theologis.Ang.Clauaſ.in verbo, defenſio.verſ.vlt.

Prouocatus, ſi aggreſſorē fugientem interimat, tenetur tantùm ut culpoſus, non ut doloſus.

10 ¶Amplia tertiò iſtud obtinere,etiam ſi qui occiſus eſt,nō dederit cauſam iræ. quæ occiſorem ad maleficium impulerit,vt videlicèt in hoc caſu ſit mitiùs puniendus,vt dicit ſingulariter Rom. in d. l.cùm mulier.loco ſuperiùs allegato,per tex.quem ad hoc dicit ſing.in l.lex Iulia. in fi. ff. ad le. Iul. repet.vbi qui calore inducti interfecerunt vel innocentem,vel quem punire non debuerant, & ſic qui nullo modo interfectorem offenderat, in inſulam deportari debent, quamuis aliàs homicida quod fecit,ſemper expectare iubetur.l.nemo.C.de epi.audien.& hoc dictum Rom.refert,& ſequitur Alex.in addi.ad Bart.in d.l.lex Iulia.& Fely.in d.c.dilecti.vbi dicit hoc dictum eſſe notabile, & multa homicidia poſſe eo modo à pœna mortis excuſari.& Hippoly. Marſil. qui hoc dicit ſing. in ſuo ſing.270.incip.homicida puniendus eſt.

Qui calore inducti innocentem interfecerunt, mitius puniuntur.

11 ¶Amplia quartò,& id admodum notandum eſt,etiam ſi is qui ſe defendendo modum exceſsit,dabat operam rei illicitæ,per tex.in d.§.Imperatores.& in d.l.Gracchus.nam & ita voluit Angel. in l. ſi cùm ſeruo.ff.de iniur.Flori.in d.l.ſcientiam.§.qui cùm aliter.ff.ad leg.Aquil.

Excedens ſe defendendo, an l. Cornelia de ſicar. teneatur.

12 ¶Supradictis nimirum concinit text.not.in l.qui cùm maior.§.ſi libertus.ff.de bonis libert.vbi ſcri-

Prouocato, qui uoluit ulcisci, ignoscendum.

bitur, ignoscendum esse ei, qui voluit se vleisci prouocatus. Per quem Specul. (quem patrem practicæ appellat Ias. in l. hac consultissima. col. j. C. qui resta. face. pos.) in ea fuit sententia, in tit. de accusatore. §. j. vers. quid si te vocaui. vt is non debeat puniri, qui iniuriis prouocatus, alteri vicissim iniuriã dixerit. Ad quod etiam allegat l. j. §. cùm arietes. ff. si quadru. pauper. fecis. dicat. vbi & hoc refert, & sequitur Floria. & id quoque latè confirmat Lucas de Pen. in l. errat qui tibi. in v. quæst. C. de castr. peculi. milit. & præfect. ann. lib. 12. multa in eam rem afferens, quæ breuitati consulens omitto. Quã sententiam etsi Pan. apertè reprobet in omnibus fermè locis, quos suprà citauimus, nu. 4. incip. per illum autem. in eo videlicet, quòd Specul. diceret hunc non esse puniendum: dicit tamen Panor. mitiùs esse puniendum, quàm si non prouocatus iniuriam fecisset. Et sequitur Fely. latè, locis suprà citatis, & ante eos voluit Pet. Iac. in tit. de actio. iniur. prætoria. col. vlt. vers. sed quid erit. per text. in d. §. Imperatores. & in d. §. si maritus.

13 *Iniuria quæ fit Deo, grauior ea quæ fit homini.*

¶Nec id solùm procedit, cum homini fit iniuria, de qua locuti sumus, sed & cum fit Deo, cuius iniuria est multò grauior, quàm quæ homini fit. c. sunt qui opes suas. 17. q. 4. & c. mouerte. 22. q. 2. æquũ est enim, vt tantò grauior sit Dei iniuria, quantò Deus est homine superior. l. aut facta. §. persona. ff. de poen. & l. omnes. §. j. ff. de re milit. & §. atrox. Instit. de iniur. Ideóq; si quis contra Deũ blasphemauerit, † de iure ciuili vltimo supplicio punitur. in auth. ne luxu. homi. cont. na. post prin. de iure Canonico, aliis grauioribus, citra mortem, suppliciis plectitur, quæ continentur in c. 2. de malefi. Tamẽ, qui calore iracundiæ linguam in blasphemiam contra Deum publicè relaxauerit (in eo enim casu loquitur d. c. 2.) non punitur poena illius c. sed benignius cum eo agitur, vt voluerunt Gof. Ab. Antiquus, Henric. Bohic. col. j. & Panorm. qui not. distinguit Io. And. & alij in d. c. 2. per tex. in l. 2. in fi. C. de iniur. & in l. si non conuicij. C. de iniur. & alia iura quæ allegant. Quod & voluit Archi. in c. quid ergo. in fi. q. 5. dicens Hieronymum ibi de huiusmodi blasphemia loqui, quæ scilicèt fit calore iracundiæ, cùm leuem esse culpam asserit. Idem quoque nouissimè tenuit Philip. Dec. cons. 163. in causa matrimoniali col. 7. vers. non obstat illud dictum de blasphemia. vbi & illud subdit, quòd qui per iracundiã in ludo fortè blasphemauerit, non dicitur propriè blasphemator. allegat Cy. Bal. & Saly. in d. l. 2. C. de iniur. & Bald. in l. a. C. ad leg. Iul. maie. quod dictum omnino aduersatur distinctioni Panor. in d. c. a.

14 *Blasphemus ultimo supplicio punitur, tamen mitius qui calore iracundiæ.*

15 *Platoni mitius punitur qui ira quã qui sponte aliquem cæcidit.*

¶Quid plura? Plato grauissimus omnium philosophorum, & princeps (ita enim eum vocat Tullius lib. 2. de legibus) illum quoque leuius punit in suis legibus, qui ira concitatus, quàm qui sponte alterũ occiderit. Nam ille, qui consultò ciuem manu propria per iniuriam interfecerit, morte plectitur: at cùm is qui primo iræ impetu, absq; præmeditatione interfecit, inuoluntario (vt inquit) homicidæ similis iudicatur, non tamen omninò inuoluntarius est, sed inuoluntarij habere similitudinem dicitur; ille autem qui irã seruãs nec repentè, sed cum insidiis se posteà vindicat, homicidæ voluntarij fit persimilis non tamen omninò volũtarius est. Idcirco si quis hominem liberum non præmeditatione, atq; insidiis, sed repentè ira commotus interemerit, duobus ad domandam iram annis exulet, vt ita eius diuturnior diutiùs puniatur. Ita Plato sanxit. li. de legibus 3. & meminit Eusebius ad Theodorum in præparatione euangelica, lib. 13. c. item 13.

16 *Dolor delictũ minuit secundũ Theologos.*

¶In qua re Plato, vt aliàs sæpissimè Moysis legem imitari videtur, qui etiam sanxerit eum mitiùs esse puniendum, qui dolore stimulatus eum interemit, qui proximum occiderat. vt scribitur Deut. c. 19. Quem locum enarrans Alex. Ales, Theologorum Scholasticorum verus Achilles, in 4. par. suę Summę q. 86. membro 3. articulo 1. Multa (inquit) perpetrata instante dolore, remanent impunita, quæ si cessante dolore fierent, essent punienda.

17 *Parricidium parricidio ultũ non punitur.*

¶Nec abs te fuerit duo exempla historica à Valerio Maxi. lib. rerum memorabilium 8. c. j. memoriæ prodita hoc potissimum loco recensere. Primum, de muliere quadam, quæ matrẽ fuste percussam interemerat, dolore commota necatorum veneno liberorum, quos auia, filię infensa sustulerat, eámque quòd parricidium parricidio vlta esset, M. Pompilius prætor neque damnauit, neque absoluit. Secundũ, de adultera muliere, quæ virum, & filium eodem tempore venenis clàm datis irata interfecerat: quoniam illi alterum eius filium ex viro priore genitum insidiis occidissent. Quã rem Dolabella ad se delatam, Athenas ad Areopagitarum cognitionem reiecit, quia ipse neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iusto dolore impulsam sustinuit. Areopagitę autem, inspecta causa, & accusatorem, & reum post centum annos ad se venire iusserunt, eodem affectu moti, quo Dolabella. Sic neque absolutum mulieris veneficium est, quod per leges non licuit, neque nocens damnata punitáque, quæ digna venia fuit. Quod & Gellius repetiit lib. Noctium Attic. 12. c. 7. Consimile est aliud exemplum quod Dositheus lib. 3. rerum Italicarum, & ab eo Plutarchus Cheronensis in suis Parallelis, c. 71. scriptum reliquit.

18 *Matrem cum adultero interimẽs Fabricianus absolutus. Patris ulciscẽdi causa qui matrẽ necauit.*

Cum Fabricianus matrem, eiúsque adulterum Petronium Valentinum interemisset, cum suum ipsius patrem obtruncassent, Senatus decreuit, ne res illa Fabriciano fraudi esset.

19 Sed & in præsentia venit in mentem quod eloquentiæ vberrimus fons Cicero scribit in oratione, quam totis eloquentiæ viribus scripsit pro Annio Milo. statim post principium: non sine causa fictis fabulis doctissimi homines memoriæ prodiderunt, eum, qui patris vlciscendi causâ matrem necauisset, variatis hominum sententiis, non solùm humana, sed etiam Deæ sapientissimæ sententia, liberatũ. Hæc ille. Quæ autem ea est fabula, tu videris. Sed quòd ad speciem in d. §. Imperatores, relatam, specialiùs pertinet. Valerius li. vj. c. j. multos strictim percurrit, qui dolore suo, quẽ ex vxorũ

adulte

adulterio cōceperant, pro publica lege vsi sunt, eos quidem, quos in adulterio cum vxoribus deprę-hensos, aut interemerunt, aut castrauerunt, aut familiæ stuprandos obiecerunt. quibus irę furę indulsisse fraudi non fuit.

20 Adde & tu suprà dictis, quòd non solùm in foro iudiciali (de quo iam multa disseruimus) sed & in foro, quod conscientiæ appellant, minùs peccat, qui peccat calore iracundiæ, quàm si nulla omnino commotus iracundia, id faceret: vt etiam constanter affirmat vtriusque fori peritißimus Pan. in c. sicut ex literis. in 3. not. extrà de iureiur. Horum autem in promptu causa est: Is enim quem ira, aut dolor occupat prope est, vt sit furiosus, éstque veluti extra se, suæq; mentis non est cōpos. Quod in se perspiciens Geta Terentianus in Adelphis: vix, inquit, sum compos animi, ita ardeo iracūdia. Et in eadē fabula Mitio, Tandem, ait, reprime iracundiā, atq; ad te redi. Propterea Horatius scribit:

Minus peccat qui calore iracundiæ impulsus peccat.

Ira furor breuis est.

Quem in testimonium ascíscit Bene. Plum. in rep. auth. ex causa. col. vlt. C. de lib. præter. Cui & adstipulatur illud diuini illius vatis Psal. 6. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et eius filij Salomonis prouerbiorū c. 27. ira non habet misericordiā, nec erūpens furor. nā mos Hebræorum erat sæpiùs eandē sententiā aliis verbis iterare: vt patet ex eodē c. xxvij. cum dicitur, Laudet te alienus, & nō os tuū: extraneus, & non labia tua. Et Psal. 127. Vxor tua sicut vitis abundās in lateribus domus tuæ: filij tui sicut nouellæ oliuarū in circuitu mēsę tuę. & alibi sæpè: vt hinc intelligas, & iram assimilari furori.

21 ¶ Bene igitur dicebat Bald. quem suprà retulimus, in j. §. si quis verò. huius initij t. tit de pac. iura. fit. quòd non habet deliberandi consiliū, quem ira iam corripuit. Cui subscribens Tull. in oratione pro M. Marcel. Iracūdia (inquit) est inimica consilio. Et vt ait vulgaris ille, nō tamē contēnendus author:

Ira percitus consilij impotens.

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Quem citat gl. in auth. de appel. §. j. in fi. & Specul. tit. de aduoc. §. 4. vers. iracundia. Et ita illum versum Græcè vertit Maximus Planudes:

θυμὸς γὰρ πάντα νοῦν ἔργει τ' ἀτρεκὲς ἀθρεῖν.

Et est tex. xj. quæst. iij. c. illā præpositorū. q. cōmotionis tēpore iustū putamus omne quod facimus.

22 ¶ Ideóque Iurecōsulti (vt in omnibus rebus, ita & in hac quoq;) prudentissimi sanxerūt delicta, quę ira, aut dolore concitati cōmisimus, non esse seueriùs punienda: idq; statuerunt conscientia infirmitatis, fragilitatísque humanæ naturæ: de qua in l. hac consultissima. §. at cum humana. C. qui testa. fac. pos. Quotus enim quisque præsentē irā, aut dolorē, vel dissimulare, vel cōprimere potest, quin adusq; factū, dictúmve improbū detegat? dolori, & iræ omnes fermè cedimus, paremus, succumbimus: difficillimū sanè est iustū dolorem tēperare, vt iam diximus ex iurisc ōsulti sententia: difficillimum item tacere, cùm doleas, vt scribit Cicero pro Murena. Vix dolor frenos capit: vt dicit Atreus Apud Senecam in Thyeste actu 3. Scena 1.

Seuerius non punienda delicta quæ ira, aut dolore grauiter perpetrata.

23 ¶ Quæ tot doctissimorum, prudentissimorúmque virorū sententiæ vel ea potissimùm ratione cōprobantur, quòd sapientissimi, atque aliàs temperatissimi viri, huic affectui imperare posse desperarunt. Plato ille fulgentissimum omnium virtutum sydus, aduersus seruū ira percitus, vocato Speusippo sororis filio, aut vt alij contendunt, Xenocrate, Accipito (ait) tu, & verberato, nam & ego iratus sum. verebatur sapientissimus vir, ne iræ frenos, modúmque dare non posset. cuius rei testē habeo Plutarchum in libro De liberis educand. vbi & simile quidpiam refert de Archita Tarentino philosopho Pithagorico, ipsiúsq; Platonis cōtemporaneo. quod & idem retulit in libro, de sera numinum vindicta, & Lactantius in lib. de ira Dei, c. 18. & ante eos Valerius Maximus, lib. 4. c. 1. & his prior M. Tullius lib. 4. Tusculanarum quæstio. Sed quod de Platone diximus, id quoque Seneca graphicè descripsit lib. 3. de Ira, his verbis, Non potuit impetrare Plato à se tempus, cùm seruo suo irasceretur, sed ponere illum statim tunicam, & præbere scapulas verberibus iussit, sua manu ipse percussurus. Postquàm intellexit irasci se, sicut sustulerat manum, suspēsam detinebat, & stabat percussori similis. Interrogatus deinde ab amico, qui fortè interuenerat, quid ageret, Exigo, inquit, pœnas ab homine iracundo, velut stupens, gestum illū sæuituro deformem sapienti viro seruabat, oblitus iam serui, quia alium quem potiùs castigaret, inuenerat. Itaque abstulit sibi in suos potestatem. Et ob peccatum quoddam commotior, Tu, inquit, Speusippe, seruulum istum verberibus obiurga: nam ego irascor, ob hoc nō cæcidi, propter q. alius cæcidisset. Irascor, inquit: plus faciā quā oportet.

Sapientissimi viri doloris affectui imperare possunt.

24 ¶ Non absre igitur iura sanxerunt, iracundiæ calore facta, dictáve, vt sint irrita nullíúsque momēti: vt est tex. elegans in l. 3. & ibi gl. ff. de diuor. & in l. quicquid. & ibi etiam gl. & Bart. ff. de reg. iur. & in l. si filiam tuam. & ibi latè Ias. C. de inoffi. testa. & in c. diuortiū. vbi item gl. de pœnit. dist. j. Ideóque contractus calore iracundiæ factus non tenet. l. licitatio. in princ. ff. de public. & ita per illum text. not. glo. in d. l. 3. de diuort. & in d. l. quicquid. vbi etiam Bart. loquens de venditione. & glo. etiam in d. c. diuortium. & in c. si quis iratus. 2. q. 3. & Rom. sing. 510. incip. volo commentare. vbi tamen pulchrè limitat non procedere in contractu facto ad pias causas: per tex. quem dicit sing. in c. sunt qui opes. 17. q. 4. & sequi videtur Alex. in addit. ad Bart. in d. l. quicquid. & Fel. in c. Matthæus. in vlt. not. extrà de simo. de quo & nos dicemus in priuilegiis piæ causæ.

Iracundiæ calore dicta facta ue irrita sunt.

25 ¶ Confessio quoque etiam iudicialis calore iracundiæ facta non valet: vt voluit gl. in c. ex literis. in verbo, admonita. in fi. de diuor. quam sequuntur Ant. Imo. Panor. qui illam quoque facit sing. in c. olim. de rescript. Idem Ant. in c. attestationes. de despons. impub. & Panor. qui illam dicit not. in c. at,

Confessio iudicialis præ ira facta nō valet.

si cleri

si elerici.col.6.vers.tertiò limitatur. vbi ad hoc limitat,& in c.vlt.col.4.versic.nota vnum casum. de confes.vbi dicit illam gl.valde not.& in c.afferte. in pen. no. de præsump. & in c.cùm venerabilis. col.3.vers.nota bene.de excep.vbi & illam no.dicit,& in c.cùm olim.huius initij 2.col. pen. vers. in confessione.de priuile.vbi dicit se nescire eam gl.alibi,& in c.si verò.col.6.vers.nunc babes ex prędictis.de iureiur.vbi & illam quoque facit no.& ibi etiam Fely.col. 2. vers. de aliis actibus. & idem Panor.in cap.dudum.col.2.de conuers.coniug.vbi etiam dicit sing.& in c.2.vers.sed quæro quid si calore.de maled.vbi etiam item facit sing.& ibi etiam Ioan.Ana.col.2.& Rom. d.sing. vbi & illam dicit sing.& Fely.in d.c.Matthæus.& ita etiam sentit Bald.post Azo.in summa,in l.j. col. vlt. C. de ædilit.acti.Philip.Dec.in d.l.quicquid.de reg.iur.

26 *Iuramentum præ ira factũ, non tenet.*

¶Nec etiam tenet iuramẽtum calore iracundiæ factum.tex.est in l.2.C.ad leg.Iul.maie. quem vnicum apud legistas dicit Rom.d.sing.510.vbi & asserit & alium quoque esse apud Canonistas vnicũ, in d.c.sicut ex literis.de iureiur.secundùm vnum intellectum.& hoc certè ibi no.Io. And. & Anto. qui hoc distinguendo limitat,& Panor.qui illius distinctionem reprobans,tenet huiusmodi iuramẽtum indistinctè non valere,& ibi etiam nouissimè Fely.qui illi tamẽ distinctioni subscribit. & Pan. in d.c.si verò.vbi suprà citauimus,de iureiur.vbi & illam distinctionem sibi contrarius sequitur. & Philip.Dec.in d.l.quicquid.& è Theologis Ant.Flor.in 2.parte summæ,tit.10.c.5.col.5.vers. quartus casus.vbi sequitur distinctionem Anto.Et in hanc sententiam bene facit, quod in iuramento deliberatio requiritur:vt post alios nouissimè scribit Gabriel Biel (recens Theologus, sed qui nemini fermè antiquorum cedat)in 3.senten.di.q.2.col.2.versi.secundò notandum.

27 *Votum calore iracundiæ emissum non valet.*

¶Neque votum calore iracundiæ emissum valet,per gl.in d.c.dudum. super ver.calore iracundiæ. de conuer.coniug.& ibi Anton.& Pan.qui distinctionem Ant.quam in iuramento reprobauerat(vt diximus)hic amplexatur.& idem Pan.in c.ex literis.vbi hanc glo.indistinctè dicit procedere: motus authoritate D.Thomæ,qui 2.2.quæst. 87. aliàs 88. arti.1. dicit quatuor esse necessaria in voto, deliberationem,propositum,voluntatem,& promissionem,sicuti etiam ipsum Thomam refert, & sequitur Archi.in c.qui bona.col.1.17.q.1.& Io.And.in c.literarum.de voto.& subiungit Pan. bene ad id facere.c.literaturam.& etiam d.c.nuptiarum.in princ.27.q.1.& quod dicitur in c. non est.16. q.1.vbi Deus non vult nisi militem voluntarium, quæ omnia iisdem fermè verbis, vt à Panor. accepisse videatur, vsurpauit,aut ab eo Panor.Rom.d.sing.510.vbi etiam dicit sing.gl.in d. c. dudum. atque etiam Alex.in addit.Bart.in d.l.quicquid.de reg.iur.Sequitur item illam gl.Barb.in l.j.in prin. col.vij.ff.de verb.oblig.vbi & illam glo.citat pro sing.& Ias.in d. l. si filiam. qui ad hoc allegat d.c. sunt qui opes.& Fel.in d.c.Matthæus.& in d.c.si verò.& Philip.Dec.in d.l.quicquid.Et in hanc partem videtur inclinare Archid.in c.proclinis.20.quæst.uj.& nominatim voluit Anto.Flor.vbi suprà.

28 *Electio, præ ira facta, irrita.*

¶Electio quoque calore iracundiæ facta, non valet: vt voluit Firmianus, in suo vbere tractatu de Episcopo.in j.parte,lib.3.quæst.35.per tex.in c.auditis.de elect.in ver.prorumpit.& ibi quoque confirmat,quæ de contractu,confessione,iuramento,& voto diximus.Intelligitq; d. c.sunt qui opes.in donatione collata in piam causam,sicut intellexit Ro.quem tamen non allegat.

29 *Beneficium secundum ex ira acceptatum, nõ facit vacare primum.*

¶Prætereà,acceptatio secundi beneficij eodem modo accepta,non facit vacare primum: vt voluit Panor.post alios,in c.de multa.col.5.vers.extra casum.gl.de præb.arg.d.c.ex literis.& c.notandum. 2.q.3.reprehenditque Ant.ibi contrarium tenentem.& idem voluit Card.Flor.in cle. 1. in r. oppo. de offic.vica.& Fely.in d.c.sicut ex literis.col.vlt.& Philip.Dec.vbi supra.

30 *Non obligat professio præ ira facta.*

¶Professio item iracundiæ calore facta,non tenet,neque obligat:vt voluit Ant.in d. c. sicut ex literis.& Fely.etiam in d.c.si verò.quod eadem ratione confirmare possumus,quam suprà adduximus, cùm de voto loqueremur. Non longè enim distat professio à voto,imò professio est voti species, vt clarè liquet.

SECVNDA CAVSA.

1 *Furore percitus qui crimen committit, fati sui infœlicitate excusatur.*

T HAEC quidem de prima causa, in qua quoniam diximus illum esse veluti furiosum,qui ira correptus est,de furioso quoque secundo loco dicendum est. Qui ergo furore percitus crimen committit,de pœna illius dissimulandum est: satis enim suo furore punitur, & illum fati infœlicitas excusat. Hæc ferè sunt verba Iurisconsulti.in l.diuus.ff.de offic.præsid.& consonat l.infans.ff.ad leg.Cornel.de sicar.& l.illud.§.sanè.ff.de iniur.& in c.indicas.3.q.9.& c.aliquos scimus. cum seq. c.illa cauenda.15.q.j.& cle.1.de homici.& faciunt not.per gl.in l.si quis in tantam.in 6.q. & ibi Doct. C.vnde vi.& per Bald.cons.347.ecce formata apparet. lib. 3.

2 *Factum à furioso casu attribuitur esse factum sine adminiculo cuiusquam.*

¶Quibus suffragatur,quod legitur in l.vlt.in fi.ff.de admi.tut.perinde habendum esse quod à furioso factum est,ac si casu aliquo sine facto personæ id accidisset. Et alibi dicitur æquè ęstimandum esse dammum,quod furiosus dederit,ac si quadrupes fecerit,aut si tegula ceciderit. l. sed & si quemcunque alium ferro se petentem.§.j.ff.ad leg.Aquil.Nam furiosus non intelligit quod agit.§.furiosus.Inst.de inut.stip.& nulla est ipsius voluntas.l.furiosi. ff.de reg. iur. & §. prætereà.Institu.quibus non est permis.fac.testa.

3 *Furiosi nõ peccant ex sententia Theologorum.*

¶Et hæc quidem ex nostris legibus:cæterùm Theologi constanter affirmant furiosos non peccare: vt per Alex.Ales,Scholasticorum præceptorem,in a.parte suæ vberrimæ summæ,q. 172. membro 1.& 3.& alib isæpè,& plenissimè tractatur in 2.sent.dist.22. Aelius autẽ Spartianus author est,quòd

Adria

Adrianus Imperator apud Tarraconem ſpaciatus per viridaria, ſeruo in ſe cũ gladio furioſius irruente, illum quidẽ recentũ miniſtris accurrentibus tradidit, & vbi furioſum eſſe conſtitit, medicis curandum dedit, in nullo omnino commotus.

4 Denique plurimi prudentéſque viri furioſos ſe, atq; inſanos eſſe ſimularunt, vt ſibi commiſſorũ, aut committendorum impunitatem compararent, vt de Moyſe Iudæorum legiſlatore legitur: & de Solone altero Athenienſium legum conditore tradunt Plutarchus, & Laërtius, vterque in vita illius. Et de L. Iunio Bruto ſcriptum reliquit Liuius j. decad. lib. j. vbi hinc dicit illum fuiſſe Brutum cognominatum.

Plures prudẽtes ſe eſſe inſanos ſimularunt.

5 ¶ Et hoc certè procedit etiam in eo, qui ſua culpa in furorẽ incidit. vt voluit gl. in c. ſi quis inſaniens. §. ſed hoc fortè. 15. quæſt. 1. cum glo. in verbo propria. vbi in ea re Gratianum repræhendit, & Land. & Pe. An. in d. cle. j. de homicid. & ibi etiam Card. Flor. in 6. q. ob id potiſsimùm motus, quòd ſicuti diximus, non ſecus habendum ſit, quod à furioſo factũ eſt, quàm ſi caſu contigiſſet. & Floria. in d. l. ſed & ſi. §. iniuriam. ff. ad le. Aquil. & Gabriel Biel (Theologus inter recentiores maximi nominis) lib. 2. Sentent. di. 22. q. 2. conſ. iij. dicit furioſum nõ peccare in his, quæ in furore facit, etiam ſi ſua culpa in furorem incidit.

Qui ſua culpa in furorem incidit, nõ puniẽdus, cum non peccet.

6 Quanquam Lapus in d. cle. aliter ſcripſerit, hos videlicèt nõ excuſans, per no. in c. quãdo quis. & ibi gl. de conſe. diſt. 4. & in c. ſi euangelica. 55. diſt. & alia iura ad hoc per eum adducta. Cui ſententiæ multi quoque Theologi aſſentiunt, dicentes hos quidem non omninò excuſari ab his, quæ faciunt in furore, in quẽ ſua culpa ceciderunt. In qua opinione fuit Alex. Ales, in 3. parte ſummæ, q. 41. mẽb. 4. ar. 2. ante fi. & diuus Bonauentura in 2. Sen. di. 22. ar. 4.

Contraria quorundã Theol. & Canoniſta. ſentent.

7 Marianus autem in repe. c. ad audientiam. in 3. q. 5. q. 1. de homici. hos ita concordat, quòd ſi quis ſua ſponte effectus eſt furioſus, vt quia aliquid vltrò comedit, quod ſciebat homines in furorẽ vertere, tunc non excuſatur: aliàs excuſatur. Quid autem ſit dicendum, alij viderint. Ego autem illud tantùm dixero, Lapi ſententiam ſi probabilior videbitur, ita intelligendam eſſe, vt etiam talis furioſus ſua culps factus, leuiùs puniatur, ſi deliquerit, per ea, quæ dicã in ſeq. cauſ. & de ebrio, in 6. cauſ.

Qui ſpontè furioſus eſt factus, non excuſatur.

8 Porrò Lucas de Pen. in l. ſi apparitor. col. vlt. C. de cohortalib. & prin. cornic. lib. 12. quę dicta ſunt in principio, ita explanauit, vt ſi furioſus poſt commiſſum delictum ad ſuam mentem peruenerit, ſit ei aliqualis (vt ipſe loquitur) pro delicto pœnitentia imponenda, per tex. in c. ſi quis inſaniens. 15. q. j. Et hoc (inquit) toleratur, ne diſciplina eccleſiæ deſeratur. vt in ſimili dicitur in c. excommunicatorũ. 23. q. 5. Et hoc quoq; voluiſſe videtur Archi. in c. bona. col. 10. verſ. idẽ dicitur de furioſo. 17. q. j.

Furioſo ad mẽtẽ redeũti, pro delicto quędã eſt pœnitentia imponenda.

9 ¶ Verùm Philip. Dec. in l. in negotiis. ff. de reg. iur. hoc dictum reprobat, ex tex. in d. l. diuus, de offic. præſi. & in d. l. pe. §. vlt. ff. ad leg. Pomp. de parri. & in d. l. vlt. in fi. ff. de admi. tut. hàncque partem dicit tenere glo. in d. §. ſed hoc fortè. cui ſubiicitur d. c. ſi quis inſaniens. 15. q. 1. cùm dicit quòd ſententia illius c. non eſt approbanda. in d. autem c. excommunicatorum. potuit eſſe culpa, quæ non cadit in furioſum. Et ego cum Decio ſentio.

Decij cõtraria opinio.

10 ¶ Illud autem non prætermiſerim, quòd etſi furioſi non ſunt puniendi, parentes tamen, aut alij conſanguinei, qui illos negligenter obſeruarunt, puniendi ſunt, vt eſt tex. in d. l. diuus. ante fi. Cui ſuccinit Platonis lex lib. de legibus 12. qua cautum eſt, vt propinqui furioſum domi quocunque modo poſſint, cuſtodiant: quod niſi fecerint, mulctẽtur: qui maximi cenſus ſunt, drachmis centum, ſiue ſeruũ, ſiue liberum minùs diligenter cuſtodiant. Qui ſecundi cenſus, quatuor de quinque minæ partibus: qui tertij, tribus: qui quarti, duabus. Legibus autem antiquis huiuſmodi furioſi relinquebantur cuſtodiæ agnatorum, & gentilium. Cicero lib. 2. De inuentione: Si furioſus eſt, agnatorum gentiliúmque in eo, pecuniáque eius poteſtas eſto: vt Varro de Re ruſtica lib. 1. c. 2. Qui ſalubrem locum negligit, mente captus eſt, atque ad agnatos, & gentiles deducendus.

Parẽtes furioſi ob non diligẽtem cuſtodiam puniendi.

TERTIA CAVSA.

1 TERTIO, non ſolùm qui in furore deliquit, non puniendus eſt: ſed & qui dum ſanæ mentis eſſet, facinus perpetrauit, poſteà furore correptus eſt, mitiùs ſanè puniendus eſt, & ſic furor ſuperueniens pœnam minuat, per id quod voluit Bald & poſt eum Alex. & alij recentiores, in l. furioſum. in fi. C. qui teſta. fac. poſſ. quòd furor poſt delictum adueniens excuſat à pœna corporali, non tamen à bonorum annotatione. & idem Bald. dicit quòd aduerſus illum procedi non poteſt: in l. humanitatis. col. 8. verſ. tertiò quæritur, ſi furioſus. & ibi Fran. Aret. col. antep. verſ. circa aliud. C. de impub. & aliis ſubſtit. & ipſe Bald. in c. j. in fi. tit. an ille, qui inter. fra. do. ſui. vbi etiam Aluarot. poſt eum, & Imo. in c. Raynutius in materia exemplaris ſubſtitutionis. de teſtam. & in l. ex facto. & ibi etiam Fran. Aret. col. 15. verſ. ſi verò. ff. de vulg. & pupil. ſubſt. & Floria. qui hoc reputat mirabile, in l. ſed & ſi quemcunque. la j. §. iniuriam. col. 2. verſ. prædictis adde. ff. ad leg. Aquil. & Angel. Aret. in tractatu maleficiorum. in verbo, ſcienter & doloſè. col. 3. verſ. quid in furioſo. vbi hoc dicit ſing. & ibi Aug. Ari. in addit. qui id dicit ſe in facto vidiſſe. & Cæpola caut. 8. incip. eſt & alia cautela. Alij autem ponũt ſub 2. caut. & Iaſ. in l. patre furioſo. col. antep. verſ. cõſequẽter no. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & nouiſsimè Ferd. Loaz. in rep. §. diui. l. filiusfa. ehar. pe. verſ. ex quibus ſing. inferri poteſt. ff. de leg. j.

In delictis furor ſuperueniẽs pœnã minuit.

2 ¶ Cuius rei eſt vtique bona ratio, vt plerique autumant: tum quoniam furioſus habetur loco abſentis, & ignorantis: vt eſt tex. in l. ſed ſi vnius. §. filiofamiliàs. ff. de iniur. & l. Iulianus. ff. de duor. & l. j. §.

Ignorãtis loco furioſus habetur.

adipiſ

adipiscimur.ff.de acquir.possess.& l.2.§.furiosus.ff.de procur.& l.vbi non voce.§.furiosus.ff. de reg. iur.& tex.omnium optimus in l.si ei qui.quæ est 2.§.furiosus.ff.de iur.codic.vbi furiosus per omnia, & in omnibus absentis,& quiescentis loco habetur.quem tex facit sic g.Ang.in d.l.in negotiis. ff. de reg.iur.cúmque dicit esse meliorem de iure,idem Ang. in d.l. vbi non voce. At pœna corporalis ferri non potest in absentem.l.absentem. ff. de pœn. Nec cùm pœna corporalis venit imponenda, admittitur curator,aut procurator.l.pen.§.ad crimen.ff.de pub.iudic.Et hanc rationem sentit Bald. in d.l.furiosum.& in d.c.j.an ille,qui interf.fra.domi.sui.in vsib.feud.

Mortuo æquiparatur furiosus.

3 ¶Tum quoque,quia furiosus mortuo æquiparatur.l.qui ad certum.ff.loca.& l.bonorum. ff. rem rat. haber.& not.glo.l.siquis alium.ff.de acquir. hæred. At mortuus de iure communi non patitur pœnam corporalem.l.defuncto.ff.de publ.iud.& ibi concord.vide Cy.in l.j.aut 2.C.qui test.fac.poss.Et hanc quoque rationem sentit Bald.in d.l.humanitatis.C.de impub.& al.substitut. quem vide in 4. fal.Imo.& Fran.Aret.in d.l.ex facto.ff. de vulg.& pupil. Quamobrem dicit Bald. rem mirandam satis in d.l. humanitatis. si post latam capitalem sententiam in flagitiosum,eum furor occupet, tutius esse vt non mandetur executioni.De quo etiam per Imo.in d.c.Raynutius.

Si condẽnatus furiosus fiat.

Furor post delictum superueniens.

4 ¶Tamen Ludo.Rom.in d.l.furiosum.& etiam in l.si seruum.ff.si ex noxal.causa agat.huic opinioni reclamat,dicens furorem post delictum aduenientem nullo modo excusare, quin delinquens ipse corporaliter puniatur,prout delicti qualitas expostulauerit:quoniam in publicis delictis attenditur tempus commissi delicti,non personæ mutatio,ex sententia Bart.& aliorum in d.l.si seruum. & per tex.in l.1.ff.de pœnis.& l.j.§.j.ff.ad Turpil.& l.si quis Decurio.C.ad leg.Corn.de fals.Et hanc opin. sequitur Lance.Polit.in tract.substit.char.40.versi.circa hoc autem quæritur. vbi etiam respondet ei quod dictum est,furiosum haberi pro absente, & mortuo.

Furor an liberet à pœna æterna Theolo.

5 ¶Et eam quidem opin.dicit veriorem de iure Ias.in d.l.furiosum.& in d.l.si seruum.& in d.l.ex facto.col.x.versi.& reperio.ff.de vulg.& pupil.Idque tribus mediis (vt ita loquar cum nostris) vltra rationẽ Rom. Primò,per tex.in d.l.diuus.versi.si verò.in illis verbis, *nec morbo eius dandam veniam.* & in illis verbis, *supplicio afficiendus.* Secundò, per id quod fortiùs tenet Bart.in l.nunquam. §.si vi aut clam.per illum tex.ff.de accus.quòd si aliquis cõmisit peccatum mortale,cùm esset sanę mẽtis, deinde in eo mortali peccato efficiatur furiosus,& in furore moriatur,certè apud Deum damnabitur,& ita dicit tenere Theologos.Si ergo apud Deum furor superueniens non liberat à pœna ęterna,que longè immensior est,multò minus à pœna temporali,cùm mitius agatur cum Deo, quàm cum homine.l.si quis rem.§.voto.ff.de pollicit.quod dictum pro not.reassumpsit idem Ias.in d.l.patre furioso.Tertiò,per id quod no.ipse Bart.in d.l.ex facto.col.5.vers.septimò in pupillari requiritur. ibi,quæro quæ est ratio,quòd pater potest exhæredare filium furiosum,ex causa ingratitudinis ante furiam commissæ.quem & ibi sequuntur Imo.Fran.Aret.& alij recentiores,in eam rem citantes text.in l.cum furiosus.quę est vlt.§.sed cùm antiquitas.C.de curat.furio.iuncto tex.in l.si quis in suo. §.legis.C.de inoffi.testa.Addit & Iason vbi suprà l.de creationibus.C.de episc.audi. Et tãdem quoque ipse Iason in d.l.ex facto.loco suprà allegato,respondet ei, quod diximus, furiosum esse loco absentis,& mortui.

In pœnis mitior est sequẽda,in opinionibus contrariis.

6 ¶Dicit tamen Ias.non esse discedendum à prima opinione,nec iudicando, nec consulendo, nec legendo:cum in pœnis sequenda sit mitior pars,vbi sunt diuersæ opiniones,per tex.in l.interpretatione.& l.sanctio.ff.de pœn.Et quia durum videretur,si verè furiosus decapitaretur:posteà verò veluti sui oblitus dicit,in d.l.ex facto.col.xj.vers.& reperio.ff.de vulg & pupil.posse responderi textui d.l. diuus.quia ibi dicitur, quòd super ea re est consulendus Princeps:& subiungitur,quòd propter immanitatem sceleris(ibi enim ponitur casus de eo qui matrem interemerat)morbo eius non est danda venia.Ideóque datur clarè intelligi,quòd nisi esset tanta criminis immanitas,non esset huiusmodi furiosus supplicio afficiendus.

Furiosus non est supplicio afficiendus.

7 ¶Id quod ipse Ias.deprompsit è penu Fran.Aret.in d.l.humanitatis.& in d.l. ex facto. vbi hanc rem latè examinat,& primam opinionem sequitur,nominatim carpens Rom.qui contrarium tenuit, & respondet ad rationem illius.Et in hanc etiam sententiam inclinat Hipp.Marsil.in l.j.col.7. vers.sed prędicta possent.ff.ad leg.Cornel.de sicar. Sed ad id quod de immanitate sceleris dictum est, adde quod latè scribam infrà in 49.causa,nu.10.incip. illud tamen.

Si processus ante furorem non est inchoatus,furiosus nõ est cõdẽnãdus.

8 Alex.in d.l.ex facto.col.8.vers.adde quòd ex hoc infert.in ea est sententia,vt si processus non sit inchoatus ante furorem,non sit condemnandus:sed si iam expeditus esset processus, possit puniri. Respondétque etiam ei,quod diximus furiosum haberi pro mortuo.& d.l.diuus.vt ibi per eum videre poteris.Aliter autem has diuersas opiniones conciliat Catellianus Cotta memor. incip.homicidium.col.2.vers.sed quid in furioso.an,s.pœna sit à l.certo modo statuta. & sit locus opinioni Bal. an minimè,& procedat opinio Rom.ex his,quæ scribit Barb.in tract. de præst. Card. in j. quæst. j. par.Sed id non mihi placet,nullam enim video rationem diuersitatis vtriusque casus.

CAVSA QVARTA.

Amor est una de 4 speciebus furoris Plato.

1 VARTO, cùm amor sit quædam furoris species, teste ipso sapientię antistite Platone, qui in Phędro scribit quatuor esse illius species,inter quas amorem reponit,qui est à Venere:idcirco Poëtę passim amorem furorem vocant: & amantes furibundos, furentes, furiosos.Catullus in nuptiis Pelei, & Thetidis,

Heu miserè exagitans immiti corde furores. Virgilius lib.4.
Ardet amans Dido, traxítque per ossa furorem. Et alibi eodem lib.
—Quid vota furentem,
Quid delubra iuuant? Et paulò pòst:
Vritur infœlix Dido, totáque vagatur
Vrbe furens. Ouidius in epistola Helenæ ad Paridem:
Quæ licet & possum luctor celare furorem
Et decimo Metamorphoseos, de Myrrha loquens:
Exsilit gremio furibunda.

Est quoque text. apud nos hunc affectum furorem vocans, in c. cùm in iuuentute. de præsump.

2 ¶Sicque nihil hoc furore vehementius: quem retinere est perfectæ Philosophiæ, vt est etiam text. qui & hanc affectionem furorẽ vocat, in auth. quib. mo. nat. effic. legiti. §. illud. cui omnino assentiens Socrates lib. 3. Platonis de Rep. Voluptate (inquit) venerea, nulla vehementior, nulláve furiosior. Et apud ipsum Platonem in Symposio, Agatho nullam ait voluptatem, esse amore potentiorem. Et latinæ eloquentiæ parẽs Cicero, lib. 4. Tusculanarum quæst. Maxime (ait) admonendus est quantus sit furor amoris: omnibus enim ex animi perturbationibus, est profectò nulla vehemẽtior. Et Bald. omnium doctrinarum peritus, in l. precibus. col. 6. versi. quid ergo si petit non idoneos. C. de impub. & aliis substit. scribit philosophicum esse, non muliebre, huiusmodi affectum intra debitos limites carcerare. quem refert & sequitur Fran. Curt. senior consil. lxvij. super controuersia, col. 3. versi. transeo ad secundum.

Philosophicum non muliebre, amorem continere.

3 ¶Propterea non temerè (vt reor) contenderim, eum leuiùs esse puniendum, ne dicam impunitum relinquendum, qui præ nimio, ardentiorique amore quicquam deliquerit, veluti non ex animi sententia, sed furore concitatus idipsum admiserit. In qua sententia, ne id nouiter dixisse videar, fuit egregius doctor Oldra. consistorialis aduocatus, consi. ccx. regularis habet traditio, col. 2. versi. tertia consideratio, vbi aliquem quodammodo excusat, tanquam furiosum, qui vt quadam muliere potiretur, quam deperditè adamabat, magicas imagines ad eam rem (vt ipse putabat) accommodatas, confecerat, dæmonésque inuocârat. quod grauissimum est delictum, vt not. in ca. ij. de sortil. citátque testimonium Aristotelis, qui vij. Ethicorum lib. c. ij. scribit hos venereorum appetitus, nonnullos in furorem, atque insaniam adigere.

Qui nimio amore deliquit, leuius est puniendus.

4 ¶Secundùm quam sententiam Iosephus lib. Antiquitatum 18. c. 6. & Aegesippus lib. 2. rerum Iudaicarum, c. 4. historiam referunt huic loco non parum conuenientem: Paulina Romana spectatissimi generis fœmina, in templo Isidis à Iuuene quodam, nomine Mundo, duce equestris militiæ, qui illam miserè deperibat, miro commento constuprata est, fraude sacerdotum Isiacorum, qui ab Ida, Mundi liberta, corrupti pecuniâ, sub specie Anubidis, amatorem Paulinæ complexibus copulauerunt. Quo facinore comperto, Tiberius Imperator sacerdotes cum Ida, quæ omnium malorum caput extiterat, in cruces adegit, templum Isidis euertit, statuam ipsius Deæ in Tybesim iactari iussit: Mundum autem exilio tantùm damnauit, dignum eum maiori pœna non iudicans, quòd amoris vehementia, formæque superatus gratiâ deliquisset.

Paulina Romana, à Mundo duce, in templo Isidis mira arte cõstuprata, exilio tantum plectitur Mundus, quòd vi amoris, & formæ captus id egisset.

5 ¶Et hûc quoque nonnihil pertinet, quod à Valerio Maximo lib. 5. rerum memorabilium. c. 1. scriptum est de Pisistrato Atheniensium tyranno. nam cùm adolescens quispiam, amore virginis eius filiæ accensus, in publico obuiam sibi factam osculatus esset, hortante vxore, vt ab eo capitale supplicium sumeret, respondit, Si eos, qui nos amant interficiamus, quid his faciemus, quibus odio sumus? subditque Valerius, maximè dignam vocem esse, cui adiiciatur, eam ex tyranni ore de humanitate manâsse.

Ex tyrãni ore vox humanitatis, pro osculo publicè dato virgini, filiæ Pisistrati.

CAVSA QVINTA.

1 QVINTO, quia dormiens quoque, & furiosus æquiparantur l. j. §. adipiscimur. ff. de acqui. poss. & ibi no. Et de furioso abundè diximus, restat vt de dormiente quoque disseramus. Et sanè si dormiens quicquam faciat, quod habeat speciem delicti, quia fortè hominem occidit, non punitur, vt est text. in cle. vnica, de homic. Cuius rei rationem esse dicunt ibi Lando. & post eum Card. Flor. in vj. q. id quod diximus, videlicet dormientem comparari furioso, atque etiam amenti, vt est text. in c. maiores. §. sed adhuc. & §. item quæritur. de baptis. Ideóque sicut quod à furioso factum est, perinde est censendum, atque si casu euenisset, vt diximus, ita & quod à dormiente est commissum. & ita, videlicet quòd dormiens excusetur ab homicidio, voluerunt Alb. Rom, Alex. Fran. Are. & Ias. in dict. §. adipiscimur. & Florian. in l. sed & si quemcunque. §. iniuriam. ff. ad leg. Aquiliam.

Dormiens si quid faciat quod habeat speciẽ delicti, non punitur.

2 ¶Addo & illud quoque, quòd dormiens mortuo, & somnus morti verissimè cõparatur. rectè enim Virgilius lib. 6. Aeneidos:
Dulcis & alta quies placidaque simillima morti. Et alibi:
Mors homini facilis, dulcísque simillima somno.
Quod epitheton ab Homero sumpsisse videtur: qui & mortem νήδυμον ὕπνον. id est, dulcem somnum, vocat Iliados lib. 16.
Πέμπειν μιν θάνατόνδε φέρειν καὶ νήδυμον ὕπνον.

Dormiens mortuo, ut somnus morti æquiparatur.

Et Tullius in Catone, Iam verò videtis nihil morti esse tam simile, quàm somnum. Et Silius Italicus lib.15.

Nox similes morti dederat placidissima somnos.

Quin Ouidius somnum imaginem esse mortis scribit, lib.2. Amorum, Elegia 9.

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Quos versus è nostris afferunt, commendántque Card. Flor. Barb. in cle.j. in fi. prin. de sum. Tri. & fid. cat vbi est & ad hoc bonus text. similes vtique faciens somnum, & mortem.

Nemo dũ dormit maioris est pretij quàm si non uiueret.

3 ¶ Propterea Plato lib.6. de legibus: Nemo (ait) dum dormit, alicuius pretij est, non magis quàm si non viueret. Vnde fluxisse videri potest illud Aristotelicum, lib.5. De generatione animalium, ca.1. somnum talẽ rem sua natura videri, vt viuendi, & non viuendi interluminium sit: & neque omnino sit qui dormit, neque non sit: Viuitur enim potissimùm vigilia, propter sensum. Et illud quoque Plinianum ex Varrone, in præfatione naturalis historiæ: Dum ista mussitamus, pluribus horis viuimus: profectò enim vita, vigilia est. Propterea verum est illud Aristotelis ex Plutarcho, in Commentario De contentione ignis, & aquæ: Breue admodum viuendi tempus homini esse tributum. nam somnus veluti publicanus, dimidium aufert. Vnde & natum illud Aristot. prouerbium, lib.1. Moralium: Fœlices nihil admodum cæteris distare, dimidio vitæ. Quibus admodum conueniunt verba Plinij lib.7.c.50. Incertum, ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, quicquid datur nobis. Malignum verò, & breue, etiam in his, quibus largissimè contingit, vniuersum vtique æui tempus intuentibus. Quid quòd æstimatione nocturnæ quietis, dimidio quisque spatio vitæ suæ viuit? Pars æqua morti similis exigitur, aut pœnæ, nisi contingit quies. Libanius Antiochenus Celsinum arguens, quòd somno immodicè indulgeret: Muta (inquit) sententiam. Cum enim breuis mortalibus sit vita, id demum tempus viuere videmur, quo vigilamus: quis enim dormienti visus? quis auditus? quis gustus? quis tactus? quis denique odoratus? mortis certè imago, dormientis est corpus.

Somnus mortis frater ex poetis.

4 ¶ Qua ratione moti Homerus & Hesiodus vatum antesignani, somnum mortis fratrem appellauerunt. Homeri locus est in xiiij. Iliados:

Δῆμνον δ᾽ ἀσαφίκανε πόλιν θείοιο Θόαντος.
Ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Hesiodi autem in Theogonia:
Ὕπνον κασίγνητον θανάτοιο.

Nam & ipse Homerus lib. Iliados 16. mortem & somnum gemellos vocat:

Πέμπε δ᾽ μιν πομποῖσιν, ἅμα κραιπνοῖσι φέρεσθαι,
Ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάοσιν. Quos secutus Virgilius lib.6. Aeneidos:

Et consanguineus lethi sopor.

Et Seneca somnum interpellans, Frater (inquit) duræ languidæ mortis. Et Valerius Flaccus lib.8. Argonauticõn:

Nunc age maior adest fratríque simillime letho.

In quam sententiam Leontinus Gorgias senio iam fessus, ac perimbecillis: cùm in somnum paulatim prolaberetur, at familiarium quispiam accedens, ex eo vt se haberet, sciscitaretur, Iam inquit, me apud fratrẽ deponere adortus est sopor: ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τἀδελφῷ: vt tradit Aelian. De varia Historia lib.2.c.35, & Cæl. Rhodig. lib. antiq. lect. xxx. c.9. Diogenẽ quoq; cùm medicus somno pressum excitasset: rogassétq;, num quid sentiret mali: Nihil, inquit, nam frater fratrem occupat, significans scilicet somnũ eum, esse mortis initiũ. testis Plutarchus in oratione consolatoria ad Apolloniũ. Est & senarius apud Græcos, qui somnũ parua mortis mysteria appellat:

Ὕπνος τὰ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.

Ob ídque dicitur nox vtriusque nutrix fuisse & somni, & mortis, vt scribit Pausanias lib.5.

Somnus parua mors ex Physicis.

5 ¶ Hinc interrogatus Physicorum consultissimus, quidnam somnus esset, respondit, Parua mors. Deinde quid mors esset, respondit, Magnus somnus. cui subscribens diuus Hieremias propheta insignis, c.51. mortem somnum sempiternum appellat: & Horatius non dissimiliter perpetuum soporem, cùm inquit, de morte Quintilij loquens:

Ergo Quintilium perpetuus sopor vrget.

Cui suffragatur illud Catulli ad Lesbiam, epig.5.

Soles occidere, & redire possunt:
Nobis cùm semel occidit breuis lux,
Nox est perpetua vna dormienda.

Virgilius autem lib.10. Aeneidos æternam noctem dicit:

Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.

Quod epitheton accepit ab Home. lib.13. Iliados, de morte quoque loquente,

Τῶν δ᾽ ὀφθαλμῶν ἐρεβεννὴ νὺξ ἐκάλυψεν.

Quies est mors, & dormire mori.

6 ¶ Hinc item fluxit, vt docti viri plerunque soporem, & somnum, & quietem, pro morte, dormire, mori, vsurparint. Plautus in Amphitrione, actu primo, scena j.

Iampridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In soporem collocastis nudos. Et paulò pòst:

Quatuor

Quatuor viros sopori se dedisse hic autumat.
Rursúmque post pauca:
Quid, si ego illum tractim tangam, vt dormiat? Et Propertius lib.2.eleg.
Quòd si fortè tibi properarint fata quietem
Et Virgilius quo loco citauimus, num. præcedenti.

Dormire pro mori ex sacris literis.

7 ¶Quo etiam genere locutionis vtuntur sacræ literæ, vt patet lib.2.Reg.c.7.Cúmq; completi erunt dies tui, & dormieris cum patribus tuis. & 2.Reg.cap.11. Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis. & aliis pluribus locis librorum Reg. Et Iob 14. Homo cùm dormierit, non resurget. Et Daniel.12.c. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt. Et Ioan.2. Lazarus amicus noster dormit: sed vado vt è somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius. & paulò pòst, Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos vt credatis, &c. Et D.Paulus 1. ad Corinth.15. Deinde visus est plusquàm quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc, quidam autem dormierunt. & alibi sæpè.

Inter somnum & mortem parum interest.

8 ¶Philosophi quoque, qui rerum causas, & naturas solerti ingenio inuestigarunt, docent parum interesse inter somnum, & mortem: Alterum enim, Alcmeonis testimonio apud Plutarchum, De placitis philosophorum, lib.5.c.24. fieri sanguinis receptu in venarum confluuium: Alterum, absoluto sanguinis in venas ipsas collectu. Empedocles autem putat somnum sanguinarij caloris refrigerationem esse: quæ quidem si modicè temperata sit, sequi somnum: si immodicè, mortem. Diogenes, Si penitus sanguis diffusus venas corporis implerit, intestinúmque earum aërem ad pectus, subditúmque illi ventrem propulerit, tum denique somnum fieri, ex quo præcordia concalescere. Quòd si omnis funditus aër ex venis eruperit, mortem existere. Plato, & Stoici somnum fieri autumant, sensibilis quidem spiritus remissione, & tanquam laxatione: quemadmodum, & super terram concidente flatu: eodem verò se recipiente ad superciliorum interstitium, id est animæ principatum. At verò cùm omnifaria sit spiritus sensibilis remissio, tum demum sequi mortem.

Culpæ non ascribedũ quod dormientibus contingit.

9 ¶Cùm ergo dormientes parum à mortuis distent, mortui autem vt palam est, delinquere, & (vt dicunt Theologi) mereri, aut demereri non possint, vt latè differunt in iiij. sententiarum, dist. vlt. planè colligitur, culpæ non adscribendum esse, quod illis dormientibus contingit. Quod & testatur Diuus Bernardus in libro, quem diuinitus De libero arbitrio conscripsit, dicens Vesanis, & infantibus, & dormientibus nihil quod agant, imputatur. & latè concludunt Theologi recentiores, in ij. sententiarum dist.xxv. ea potissimùm ratione moti, quòd omne peccatum ex iudicio rationis dependet, quo sublato tollitur omnis ratio peccati. Indicium autem in dormiente esse non potest, cùm dependeat ab operationibus potentiarum animalium, quæ tunc veluti ligantur, & quiescunt, vel ex sententia Aristotelis, qui communem somnum corporis, & animæ opinatur, vt ex eo refert Plutarchus in lib. suprà citato, c.25. Propterea omnium Theologorum sententia est, pollutionem nocturnam, quæ dormienti euenit, ex infirmitate, aut superfluitate, aut etiam ex somno, aut ex alia quacunque re aduentitia, vel innata, sine culpa præcedente ipsius dormientis, non esse peccatum, vt à quibusdam tractatur in d. dist.xxv. & latè à Diuo Thoma 2.ij. quæst.cliiij. arti. qninto, & scribitur in decretis canonicis vj. dist. c. t. testamentum qui est.

Imputatur dormienti si sciebat se vitio laborare, unde damnum secutum est.

10 ¶Sed suprà dicta intellige, nisi in culpa fuerit dormiens, quoniam sciebat se eo vitio laborare, vt dormiendo surgeret, arma caperet, vim inferret, verberaret, occideret. & cætera huiusmodi, nec diligentiam adhibuit, vt huic rei obuiam iretur, arma remouendo, se ligari, vincirique, si opus esset, præcipiendo, & alia quibus futuro periculo consulatur, faciendo, teneretur enim de culpa, per id quod simile habetur in l. lege Cornelia. ff. ad leg. Cornel. de sicar. & l. si putator. ff. ad leg. Aquil. Et ita voluerunt Gul. Cu. & Ray. in l. diuus. ff. de offic. præsi. & Pet. Iac. tit. de acti. ex paup. col.3. versic. item prędicta faciũt. & Bar. in l. pœna parricidij. ff. ad leg. Pompeiam de parric. & Pe. Anc. & Card. in d. cle. j. de homi. & Flo. in l. si seruus seruum. §. si fornacarius. ff. ad leg. Aquil. & Ang. Are. in tract. malefi. in verbo, comparent dicti inquisiti in termino defensionis. col.6. versi. quid si dicat. in parnis. Alex. Fran. Are. & Ias. in vtraque lect. in d. l. j. §. adipiscimur. ff. de acq. poss. Maria. in rep. c. ad audientiam. in xij. quæstione quintæ quæstionis principalis: vbi dicit, quòd talis non incurrit irregularitatem. Barb. in l. j. in prin. col.8. ff. de verb. oblig. Quam sententiam confirmat, quòd pollutio nocturna, alioquin irrepræhensibilis, vt diximus, si tamen eam culpa præcesserit, quoniam ex ciborum ingluuie, aut turpi cogitatione processerit, non est sine peccato: vt asserunt Theologi, & scribitur vj. dist. ca. t. & c. non est peccatum. quod est vlt.

Plurimi dormientes mira perpetrant, ut Parisiis & Pisis accidit.

11 ¶Quoniam autem suprà locuti sumus de iis, qui dormientes surgunt, &c. ne superuacaneum quibusdam videatur, non est silentio prætereundum, esse plurimos, qui re ipsa dormientes è lecto surgunt, ambulant, vel longiusculè, arma capiunt, multáque alia ac si vigilarent, conficiunt, cuiusmodi refert Laud. in d. cle. j. de homic. fuisse sibi apud Parisios socium Anglicum, qui noctu dormiens, ab vsqoe templo Diui Benedicti iuit ad flumen Sequanæ, ibíque puerum interemit, & non expergefactus sese in lectum coniecit. Bart. autem in l. vt vim. ad medium. ff. de iust. & iur. tradit fuisse quendam Pisanum, qui se noctu dormiens armabat, vagabatúrque per vrbem cantando. Marianus quoque vbi suprà, in d. c. ad audientiam. in x. q. v. q. principalis, testis est habuisse se vicinam puellam, quæ dormiens è lecto surgebat, panémque faciebat. cuius rei si quis causam nosse desideret, legat Petrum Aponnensem, virum rerum naturalium peritissimum, in Aristotelem lib. Problema-

tum xxx.cap.vlt.& Cælium Rhodiginum, libro antiquarum lectionum xxx.cap.9.posterioris editionis,& Albertum Magnum, lib.2.De somno,& vigilia, & ex antiquioribus Aristotelem, lib.1. De generatione animalium.cap.1.vt non omittam, quod scribit Anto. Musa, aut, vt alij malunt, Apuleius in libello De betonica, hanc herbam eam vim habere, vt animos hominum,& corpora custodiat,& nocturnas ambulationes à maleficiis, periculis,& visionibus metuẽdas tueatur,& defendat.

CAVSA SEXTA.

1 *Vbi ebrietas, ibi est furor et absentia, & ideo minus puniuntur.*

SEXTO, quoniam non longè distat ebrius ab insano, demente, furioso, vbi enim ebrietas, ibi & furor est. cap. nener.xxxv. dist. censetúrque veluti absens, qui ebrius est, ex sententia illius Mimi, vel Publij, vel alterius:

Absentem lædit, qui cum ebrio litigat

De eo quoque hîc ordine dicendum est. Ebrius ergo si delictum commiserit, clementiùs est plectendus.text.est in l.omne delictum.§.per vinum.ff.de re milit.& cap.sanè.xv.q.iij.& cap. inebriauerunt. xv.q.iiij.j. & facit l.respiciendum.§. delinquunt. ff. de pœn. quem text. Bald.in cap.à crapola.de vit.& hone.cler.facit sing.ad hoc, quòd delinquentes per ebrietatem, non dicuntur studiosè delinquere, sed impetuosè,& ideò minùs puniri debent, trahitque ad statuta punientia dolosè delinquentes.

2 *Ebrietas est voluntaria insania.*

¶Facit præthereà, quod not.Ab.Ant.Panorm.& Ioan. Ana. in cap.2.de maled. qui hoc dicunt procedere, etiam si per pœnalem constitutionem diceretur expressè, quòd delinquens nullam consequeretur misericordiam.quod est multum not.& glo.& Doct.in dict.l. quid ergo. §. pœna grauior. ff.de his qui not. infam. vbi Bald.in repet.col.pen.in prin.dicit authoritate Senecæ, epistola ad Lucillium lxxxiij.nihil aliud esse ebrietatem, quàm voluntariam insaniam.& Bart.in l.aut facta.§.causa.in fin.ff.de pœn.dum dicit, quòd qui ex ebrietate alterum percutit, non dicitur pacem rumpere. & Bald.in l.j.col.pen.versi.extra quæritur.C.vnde vi.& in l.data opera.col.2.versi.ebrietas. C. qui accus.non poss.de cuius illic dicto posteà dicemus.& Card. in clem.j.in 8.q. de homicid. Panorm. in cap.sicut.col.2.de testib.Florian.in d.l.sed & si quemcunque.§.iniuriam.col.2.ff.ad leg. Aquil. in l.j.col.7.ff.de verb.oblig.Ioan.Ana.in cap.vlt.col.1.& 2.de his qui filios occid.

3 *Ebrij infirmitate potius quã industria delinquunt.*

¶In quam sententiam Alex.Ales in ij. parte suæ summæ, quæst.clxxij. membr.ij.iij. & iiij. copiosè differit ebrios ex infirmitate potiùs, quàm ex studio, vel industria peccare. Súntque plerique omnes in ea opinione, vt iudicent ebrios non tam grauiter peccare, quàm si citra ebrietatem deliquissent: vt voluit diuus Thomas, Durandus,& alij lib.sententiarum ij.dist.xxij.idem Thomas in j.ij.q.lxxij. Richardus in iiij.dist.xv. art.iij.quæst.vj.& Angel.Claua.in verbo, ebrietas.versi.iij.& affatim Martinus cognomento Magister, Parrhisiensis Doctor in suo libro de temperantia, quo loco de ebrietate differit, in ij.eadémque in vlt.quæstione, vbi in eam rem ponit sex conclusiones.

4 *Ebrietas crimen eleuat.*

¶Quintilianus summus Oratorum, libro Oratoriarum Institutionum vij.cap.1. scribit ebrietatem in qualitate crimen eleuare:& lib.5.eod.c.quo de argumentis differit, Accedunt (inquit) aliquando fortuna, ebrietas, ignorantia.quæ ad veniam valent.nec id ignorabat Apuleius Madaurensis, qui lib. Metamorphoseos iij. sese ab homicidio, cuius accusabatur, ex co purgare contendit, quoniam potulentus ipse fecerat.

5 *Temulẽtus malè dicẽs de Imperatore, non est puniendus.*

¶Quid?quòd Imperator edicto sanxit ne omnino puniretur, qui de se temulentus malè loqueretur.l.j.C.si quis Impe.maledi.vbi Angel.no.ebrietatem illo casu hoc operari, ne delictum vllo modo puniatur. Quam sanctionem longo antè tempore obseruarat Pyrrhus Epirotarum Rex, qui, vt testis est Plutarchus in vita illius,& in Græcorum apophthegmatis, cum audisset à quibusdam adolescentibus inter bibendum conuitiis, maledictísque se oneratum, iussit eos omnes interdiu coram agi. Quod vbi factum est, eorum primum rogauit, an ea de se dixisset: cui iuuenis respondit: Hoc nempe Rex diximus, dixissemúsque longè plura, si plus vini habuissemus, siue, vt scribit Quintilianus lib.6. cap.4. quo de risu differit, Imò verò (inquit) nisi lagena defecisset, occidissemus te. qua vrbanitate tota est criminis inuidia dissoluta, aut vt verbis vtar Valerij lib.5. rerum memorabilium cap.1. Quæ tam vrbana crapulæ excusatio, támque simplex veritatis confessio, iram Regis in risum conuertit.

6 *Natura ebriosi sunt excusandi, si quid peccarunt præ ebrietate dicãt.*

¶Dionysius quoque senior, vir alioquin truculentus, cum accepisset duos adolescentes, multa de se, ipsiúsque tyrannide petulanter, maledicéque locutos inter potandum, vtrunque ad cœnam inuitauit, quorum cùm alterum ebriosè multa, contumelioséque delirantem, alterum rarò, moderatè, & cautè bibentem intueretur, illum quidem dimisit, vtpote qui natura esset cõtumeliosus,& ob ebrietatem maledixisset: hunc autem è medio sustulit, testis ipse Plutarchus in Apoph. Imperatorum.

7 *Ebrius conuitiis lacerans Pisistratum, benignè acceptus.*

¶In qua re quoque laudatur Pisistratus Atheniensium tyrannus: qui à Trasippo amico inter cœnam sine fine conuitio laceratus, ita & animum & vocem ab ira cohibuit, vt putares satellitem, & tyranno malè audire: abeuntem quoque, veritus ne propter metum, maturius se conuitio subtraheret, inuitatione familiari cœpit retinere, Trasippus concitatæ temulentiæ impetu enectus, os eius sputo respersit: nec tamen in vindictam sui valuit accendere: ille verò filios suos, violatæ patris maiestati subuenire cupientes, retraxit. Postero quoque die Trasippo supplicium à se voluntaria morte volenti exigere, venit ad eum, datáque fide in eodem gradu amicitiæ mansurum, ab in-

cœpto reuocauit. Hæc Vale. quo loco nuper citauimus. Seneca autem lib. 3. de Ira, illud addit, Pisistratum præsentibus qui eum in vltionem irritabant, respondisse non magis se illi succensere, quàm siquis obligatis oculis in se incurrisset. Plato autẽ li. 1. de Legib. ebrium comparat puero: οὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς: Non solùm vt videtur senex fuerit bis puer, sed etiam ebrius. De puero autem dicemus posteà in causa seq.

8 ¶Hanc partem fulsit, quod voluerunt plerique è nostris, non valere contractum factum ab ebrio. hoc enim voluit glo. in c. vnusquisque. in verb. quod ebrius. xxij. q. 4. per text. in d. c. sanè. xv. q. xxxj. quam sequitur Rom. in l. j. in prin. & ibi etiam Barb. col. 6. versi. quid in ebrio. ff. de verb. oblig. vbi etiam rationes eius rei adducit, & Alex. post Bal. in l. dolum. C. de dol. ma. etiam per tex. in d. c. sanè. vbi dicitur, quod ebrij nesciunt, quid loquantur. ex quo fit (inquit) quòd æquiparantur furiosis, & infantibus, qui contrahere nequeunt, per l. j. §. furiosus. ff. de actio. & oblig. Et vide quid de ea re consulit Fulgo. consi. lxxx. quidam ser, Ventura, col. vlt. Similiter non valet testamentum ebrij: vt dicit Bal. in ca. à crapula. in prin. de vit. & honest. cler. nec testimonium, vt voluit idem Bal. in c. j. & ibi recentiores, de testib. Qui autem de matrimonio, vide latè Philip. Dec. consi. cxij. incip. in præsenti consultatione.

Contractum factum ab ebrio non valet.

9 ¶Non defuerunt tamen, qui ebrios delinquentes duplici pœna afficiendos esse putarint: ea ratione ducti, quia principium in ipsis est, cùm in ipsorum sit potestate ebrietatem vitare, quæ quidem delicti caussa est: author Aristoteles lib. Ethic. iij. c. 5. Qui tamen hi fuerint, qui hoc constituerint, eo loco non aperit. sed idem lib. 2. Politicorum, c. 10. eodémque vltimo memoriæ prodidit, Pittacum illum Mitilenensem ex septem Græciæ sapientibus legem tulisse, ebrios, si quem pulsauerint, maiori pœna damnari, quàm si sobrij fecissent, quòd in sua potestate fuisset ebrios non esse. Cuius etiam rei in vita ipsius Pittaci meminit Laërtius, hoc propemodum sensu: Ebrios cùm peccarent, duplici incommodo afficiendos per legem statuit: vt cauerent temulentiam, abundat quippe insula vino.

Quidã ebrios delinquẽtes duplici pœna afficiendos putarunt.

10 ¶De qua re etiam meminit Bal. in repe. d. l. j. col. pen. ver. extrà quæritur. C. vnde vi. vbi ad ipsam Pittaci rationem eleganter respondit: fatetur enim eum qui per ebrietatem deliquit, esse in duplici culpa, videlicet ebrietatis, & criminis, sed verum dolum esse multò deteriorem, quàm multas culpas. Ex quo dicto vnum valde no. colligo, quòd si quispiam de industria, & dolo malo sese inebriauerit, vt in ipsa ebrietate aliquod facinus perpetraret, ex eóque vel impunitatem, vel pœnæ diminutionem postularet, non esse illi quoquomodo parcendum, cùm non in culpa solùm sit, sed in dolo. Ad quod etiam facit, quod in simili dicemus infrà, in xiij. causa, num. vlt. de eo qui ignorantiam affectauit, vt ea se à crimine excusaret.

In ebrio verus dolus multò deterior quã multæ culpæ.

11 ¶Secundò quod dictum est ebrietatem pœnam minuere, intelligit ipse Bald. (vt multi allegant) in d. l. data. col. 2. versi. nunc de tertio. C. qui accu. non poss. quando ebrietas magna est: si autem sit leuis, nec delictum, nec pœnam attenuat. Quod dictum sequitur Firmianus in vbere, copiosóque tractatu de Episcopo, in ij. par. lib. 4. versi. cxxvj. & Angel. in tractatu maleficiorum. in verbo, scienter & dolosè. col. 6. versi. sed quid si quis propter ebrietatem. & certè Bald. vbi suprà, hoc primùm dicit, posteà tamen ita loquitur, vt videatur etiam velle leuem ebrietatem quadamtenus excusare: non tantum tamen quantum magnam, veluti sit minor dolus in commisso per leuem ebrietatem, quàm citra ebrietatem, & ego quidem hoc verum existimo, per iura suprà allegata.

Ebrietas leuis nec delictũ nec pœnam attenuat, secus in magna.

12 ¶Quanquàm ipse Bal. in d. l. j. C. vnde vi. quo loco nuper citauimus, dicit aliquod discrimine, quòd propter ebrietatem non est lenienda pœna: nisi sit tanta ebrietas, quòd quasi induxerit mentis exilium. Bar. autem in d. l. respiciendum. §. delinquunt. versi. sed quæro an maleficium. ff. de pœn. dicit simpliciter delictum in ebrietate factum esse puniendum, per d. l. omne delictum. §. qui se. ff. de re milit. secundùm quem text. intelligi debet eius dictum. An autem qui ebrius hominem interemit, incidat in irregularitatem (quam vocant) vide Card. Flor. & Imol. in clem. j de homi. Panor. in cap. quia diuersitatem. de concess. præb. & latè Maria. Soci. in repet. cap. ad audientiam. xiij. q. 5. quæst. princ. de homicid.

In ebrietate quæ inducit mẽtis exilium, est leniẽda pœna.

CAVSA SEPTIMA.

1 SEPTIMO, ob ætatem tenellam, & florescentem mitius quis punitur. l. auxiliũ. §. in delictis & ibi Doctores. ff. de mino. & l. si ex causa. §. nunc videndum vtrum minoribus & ibi gloss. & Bart. eo. tit. l. si adulterium. §. j. versi. fratres. & versi. incestum. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. j. §. impubes. ff. ad S. C. Sillan. & l. ferè in omnibus. & ibi optima glo. ff. de reg. iur. & l. si fratres tui. C. ex quib. cau. infa. irrog. & cap. j. & ij. & vtrobique Panor. & Io. Ana. de delic. puer. & c. ij. & ibi glo. Panor. & alij, de apost. d. c. j. & ibi Panor. & Fel. & iterum c. vlt. de sent. excom. & c. pœnitentes. & ibi glos. in verb. iuuenibus. 50. dist. & c. hoc sit. xxvj. q. vij. & c. interfectores. & c. in adolescentia. xxxiij. q. ij. & c. si duo. xxxv. q. vj. & c. si eos. in fi. de conse. dist. iiij. & glo. & Doct. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & in l. seuerior. C. eod. vbi inter cæteros Bart. de Alex. latè differit hoc procedere, etiam si non fuerit petitum, & ibi etiam Alex. (quem vide) dicit in hoc casu teneri iudicem minuere pœnam, cùm ista sit causa intrinseca legis minuentis delictum.

Ob ætatem tenellam mitius quis punitur.

2 ¶Et idem quoque præter suprà dictos tenuit Archid. in cap. qui bona. col. 8. ver. item hæc vera sunt. & latè Alberi. Gand. in tract. maleficiorum. tit. de pœn. col. 15. in paruis. versi. cùm aliquis minor. &

Iudex tenetur minuere pœnã

cum causa intrinseca legis minuit delictū.

Bal.in l.si arrogati ff.de tutel.& in l.administrantes.§.qui corporis.ff. de excu.tut. & in d.l. sed & si quemcunq;.§.iniuriam.ff.ad leg.Aquil.& Bar.& Bal.in l.j.C.si aduer.delict.Bal.in l.quicunq;.col.4. versi.4.casu.C.de ser.fugi.& consi.lix.licèt eleganter.circa mediū lib.1.& Pet.Anch.consi.cclxxxuj. iure scripto, & consuetudine.in fin. & Raph. Cu.consil.xcv.Christophorus. ante fi. & Raph. Fulg. consi.cxxiiij.præsupposito statuto. col.vlt. & consil.clvij.supposito statuto. col.2. & Angel. Aret.in tract.maleficior.in verbo,scienter & dolosè.col.2.versi. quid in infante. cum multis seq. vbi etiam distinguit.& Lud.Bolo.consi.xxxvij.cor mundum.& c.licèt aliàs in præsenti.col.6.versi. præterea, si suprà dicta cessarent.& Hippo.Marsil.in l.j.col.11.versi.17.ff.ad leg.Cornel.de sicar.

Aetati parcendum in puero, ut sexui in fœmina.

3 ¶ Quibus alludit illud Psalmographi poëtæ,Psal.24. Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.Illud quoque patientissimi Iob cap.13. Et cosumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.Et quod Cæsar apud Lucanum. lib.9. Pharsaliæ, de Ptolemæo, teneræ, puerilisque ætatis loquens qui Pompeium iusserat interimi, ait in hæc verba:

—Sed parcimus annis,
Donamúsque nefas.

In quam etiam sententiam Demetrius Philippi Macedonum Regis filius,apud Liuium quartæ decad.lib.10.Te(inquit)maiorem fratrem pro minore deprecari oportebat,te adolescentiæ, te errori veniam impetrare. Et Plutarchus, vir in omni genere doctrinæ consummatissimus, cùm Agidæ Regis Spartani mortem detestaretur,hæc ferè scribit:Spartæ quidem primùm Agidam, ex his qui regnarunt,ab Ephoris interfectum fuisse constat,opus sanè pulcherrimum & Sparta dignum,in ciuitate moliri ausum,cùm in ea esset adhuc ætate constitutus,in qua homines, si quid errauerint, facile veniam consequi solent.Apud Sueton.Tranquillum in Augusto,c.5.C.Lectorius adolescens patricij generis,in deprecanda grauiore adulterij pœna, inter cætera, ætatem Senatui allegauit. Seneca lib.3.de Ira,inter ea,quæ iram lenire debent, & nos à vindicta retrahere, pueritiam ponit,& sexum fœmineum.Puerum (inquit) ætas excuset,fœminam sexus.

Aetas iuuenilis maximè ad delinquendum irritat.

4 ¶His suffragatur,quòd ætas iuuenilis ex iis est,quæ maximè ad delinquendum irritant:vt dicit Lactantius lib.De Ira Dei,c.22.Et ideò (vt ille dicit paulò pòst) quòd multi in prima ætate turpes,& omni iudicio damnati,postmodum tamen laudabiles extiterunt:quod vtiq; non fieret (vt ille subdit)si omne peccatum pœna sequeretur.Quam sententiam aliter expressit Tullius in oratione pro Cælio,quem propter ætatem quoque nitebatur defendere, his verbis:Equidem multos & vidi in hac ciuitate,& audiui,qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent,emersisse aliquando,& se ad frugem bonam(vt dicitur)recepisse,grauésque homines,atque illustres fuisse. Datur enim consensu omnium huic aliquis ludus ætati,& ipsa natura profundit adolescentię cupiditates.quæ si ita erumpunt,vt nullius vitam labefactent,nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi solent. Et rursum:Multa nobis blandimenta natura ipsa genuit,quæ quibus sopita virtus coniuueret, & interdum multas vias adolescentiæ lubricas ostendit,quibus illa insistere,aut ingredi sine casu aliquo,aut prolapsione vix posset,& multarum rerum iucundissimarum varietatem dedit,qua non modò hęc ætas,sed etiam iam corroborata,caperetur. Et paulò post:Detur aliquid ætati,sit adolescentia liberior,non omnia voluptatibus denegentur,non semper superet vera illa,& directa ratio:vincat aliquando cupiditas,voluptásque rationem.Et paucis interiectis: Postremò cùm paruerit voluptatibus,dederit aliquid temporis ad ludum ætatis,atque inanes hasce adolescentiæ cupiditates, reuocet se aliquando ad curam rei domesticæ,rei forensis,reipublicæ:vt ea quæ ratione antea non perspexerat,satietate abiecisse,experiendo contempsisse videatur.Ac multi & nostra,& patrum, maiorúmque memoria Iudices,summi homines,& clarissimi ciues fuerunt: quorum cùm adolescentiæ cupiditates deferbuissent,eximiæ virtutes firmata iam ætate extiterunt. Ex quibus neminem mihi necesse est nominare,vosmet vobiscum recordamini. Nolo enim cuiusquam fortis:atque illustris viri ne minimum quidem erratum,cum maxima laude coniungere.Quod si facere vellem, multi à me summi,atque ornatissimi viri prædicarentur:quorum partim nimia libertas in adolescentia, partim profusa luxuries,magnitudo æris alieni,sumptus,libidines nominarētur:quæ multis posteà virtutibus obtecta,adolescentiæ,qui vellet,excusatione defenderet,&c.Quibus accedens D.Augustinus,Nonnullos(inquit)legimus & vidimus,qui aut adolescentiæ vanitate seu ignorantiæ cæcitate decepti,vario peccatorum genere tenebantur obnoxij, deinde ocyus ab errore conuersi, maiora adhuc opera fecisse iustitiæ,quàm antea peccata admiserant. Hanc autem Ciceronis, Lactantij,& Augustini sententiam,multis atque variis exemplis virorum illustrium comprobat Valerius, libro rerum memorabilium vj.cap.9.quæ illic in promptu sunt omnibus. Et huc quoque spectat, quod ex Platone afferemus in seq.causa, num.2.

Tribus de causis ex delicto mitius sunt adolescentes puniendi.

5 ¶ Ex quibus facilè colligimus,tres esse potissimum rationes,quibus adolescentes mitius ex delicto sunt puniendi.Primùm quoniam adolescentia sit veluti suapte natura proprium,& peculiare vitiorum irritamentum.ideo si quid peccauerit adolescens,magis est adscribendum ætatis vitio, quàm pertinaci malitiæ,& improbitati.Deinde,quia nondum sit huic ætati plenum rationis iudiciū,atque consilium,vt testatur Aristoteles lib.Politicon j.cap.vlt.& Cicero lib.j. Officiorum, scribens adolescentiæ inesse maximam imbecillitatem consilij.Et Iureconsultus in l.j.ff.de minor.vbi asserit fragile esse,& infirmum huiusmodi ætatis consilium:ex hócque fieri,vt minoribus xxv. annis auxiliū sit prætor illo edicto pollicitus.Hinc quoque manare,vt adolescentes tutorum, & curatorum auxi-

lio

lio egeant,nec rei suæ administratio eis committi debeat.Nouissimè, quoniam spes est eos emendatiores futuros,vitiáq; vnà cum adolescentia deposituros.Cùm ergo pœna ob id inter cætera delinquentibus imponatur,vt emendatiores fiant,vt alibi latius dicemus: restat, vt cessante ea causa, quia videlicet citra pœnam futurum sit vt emendentur,debeat cessare pœna,aut certè minui.

6 ¶Neque enim omnino impunitum relinquendum est,quod adolescens commiserit,modò sit in ea ætate in qua crimen,quod intẽditur,cadere potest.l.impunitas.C.de pœn. & facit l.si quis te reum. C.de sicar.& cap.si quis cuiuslibet. in fi. & ibi glos. in verb.nec ætatẽ.xxj.q.v. Nam in criminibus ætatis suffragio,minores non iuuantur.Etenim malorum mores, infirmitas animi non excusat. l.j. & ij.C.si aduers.del.c.Impubes autem,vel puer non doli capax, omnino non punitur. l. illud relatum.in prin.ff.de iniuriis.quæ repetitur in cap.illud relatum.xv.q.j.& ibi gloss. & è Theologis, Anton.Flor.in ij.parte iij.partis principalis suæ Summæ,tit.xxx.cap.1. Quanquam lex alicubi pœnam capitalem imponat impuberibus.tex.est mirandus in l.excipiuntur.ff.de S.C.Sillan.& l.si arrogati. ff. de tutel.

Adolescens quod commisit non est impunitum relinquẽdum.

7 ¶Sed contra hanc sententiam,quæ dicit mitius agendum cum iunioribus,est alia Ciceronis sententia (si tamen is fuit) in lib.4.Rhetoricorum ad Hætennium,in hæc verba, Qui adolescentium peccatis ignosci putant oportere,falluntur:propterea quòd ætas illa non est impedimento bonis studiis.At sapienter faciunt,qui adolescentes maximè castigant, vt quibus virtutibus omnem vitam tueri possint,eas in ætate maturissima velint comparare.Sed id proculdubiò intelligendum est, secundum ea,quæ diximus in præcedenti causa.

Mitius agendum cum iunioribus.

8 ¶Antequàm verò hinc digrediamur,illud superpondij loco adiicimus,quod apud vnicum Doctorem scriptum reperimus:Quòd si delinquens quispiam propter ætatem teneram, aut mitius, aut nullo modo punitus est,fortè ex forma statuti, non poterit effectus maior, amplius de ipso delicto puniri.Ita voluit Hippol.Marsil.in l.infans.col.2.ff.de sicar.& in l.de minore.in princ. col.vlt.versic. & an minor.ff.de quæst.vtrobiq; per gloss.in l.sciant.C.de legi.hæred.quam dicit Doctor.ibi fuisse secutos,quanquam nihil apud eos comperi. nec id quoque ea gloss. voluit, quod tamen verissimum existimo.

Ob ætatem mitius, aut nõ punitus, factus maior non poterit amplius puniri.

9 ¶Et illud quoque quod ab Aeliano lib.omnigenæ historiæ 5.cap.16. scriptum est, puerum quempiam apud Athenienses,cùm auream laminam,quæ ex Dianæ corona deciderat, sustulisset,in iudicium adductum fuisse.Iudices autem cùm crepundia,talos,& laminam auream proposuissent puero,is iterum ad aurum inclinauit,ideóque plexus est tanquam sacrilegus: neque ætati veniam dederunt,sed flagitium & scelus vindicarunt.

Puer punitus est tanquàm sacrilegus in templo Dianæ.

CAVSA OCTAVA.

1 CTAVO, propter ætatem ingrauescentem,pœna quoque mitigatur. l.si quis ingrauescente valetudine.§.ignoscitur.ff. de S.C. Sillania.& l.ij.ff.de termi.mot. & l.ferè in omnibus.& ibi gloss ff.de reg.iur. & c.tanta nequitia. lxxxvj.dist. vbi pulcherrimus text.& cap.tanta.j.q.vij.& cap.tempora.xxvj.q.vij.& glos.& Doct. in l.quid ergo.§ pœna grauior.ff.de his qui not.infam.& in l.& si seuerior.C.eod. & gloss.in cap.pœnitentes.50.dist.& Alber.Gand.in tract maleficiorũ.tit.de pœn. col.15.versi item in senect.& Bald.in c.j.de maior.& obed. & Rom. in rep.l.si verò.§.de viro. in liij. sal.ff.sol.matrim.& Ioan.Plat.in l.vlt.C.qui ætat.se excus.lib.10.& Doct. alibi sæpè. propterea dicit glos.in clemen.j.§.pen.in verbo,necessitate & ibi not. Panor. de priuileg. quòd senectus est causa probabilis dispensandi cum aliquo,super pœna delicti.

Ob senectutem pœna mitigatur.

2 ¶Id quod Plato legum consultissimus suis legibus sanxit:Si quis(inquit) simile eorum quæ aut sacrilegij,proditores,legum corruptores committunt,ob insaniam,vel morbo, vel senio pressus, vel in ætate puerili constitutus,ita vt ab istis nihilo differat,admiserit,iudicibus declaratus, & ipso, aut defensore referente,quod sic affectus id commiserit,damnum quod intulit,simplex omnino restituat:cætera sibi remittantur.Et alibi lib.quæst.Peccata(ait)& puerorum, & seniorum ex imbecillitate profecta quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus Legumlator leges præscribet, sed mitissimas omnium,plurimáque venia,& indulgentia dignas. Nec longè hinc dissidet alia lex diui Benedicti in regula Monachorum.cap.37.dicentis,ipsam naturam quodammodo trahi ad misericordiam senum,& infantum:ideóque statuit,vt nullatenus illis districtio regulæ teneatur: quæ quidem & ad caput quoque præcedens clarè pertinet. Et huc quoque nonnihil spectat illud Virgilij lib.12.Aeneid.

Dauni miserere senectæ.

Peccata,ex imbecillitate senum profecta, indulgentia digna mitissima.

3 ¶His autem concinunt quæ in illo ipso præcedenti capite diximus, esse cum adolescentibus agendum mitius.Nam senectus est veluti altera adolescentia,atque pueritia:Senes enim omnibus modis in pueritiam reuolui, rursúmq; ad initium reuerti videntur, vt scitissimè scribunt Plato in lib.de Regno,& Aristoteles lib.Orbicularium quæstionum,xvij.c.iij.quod & quotidiana propè experientia videre licet. Primùm enim (vt scribit Erasmus) redit albor, simul & raritas capillitij, quorum vtrunque pueris familiare,deinde balbuties,veluti altera infantia: præterea gingiua exarmata dentibus, aut certè perpaucis, & eis vacillantibus instructa, quod & ipsum infantibus commune. Quin etiam senibus omne corpus ad puerilem modum decrescit, consimilis virium imbecillitas,

Senectus est veluti altera adolescentia.

iam verò cibi quoque consimiles vtrique ætati congruunt. Postremò morum ineptia, leuitas animi,& hoc ipsum nihil sapere in senibus, infantiam quandam referre videtur. author est enim in Politicis Aristoteles post annos duodequinquaginta ingenij vigorem euanescere,& alibi in iisdem Politicis,mentis atque animi senectutem esse, vt corporis. Quapropter Euripides in Bacchis ait:

Vestram senectam video mentis indigam.

Et Plautus in Mercatore:

Senex quum extemplo est,iam nec sentit,nec sapit,
Aiunt solere eum repuerascere.

4 *Senes pueris mirè delectantur.* ¶Vnde fit,vt senes pueris mirè delectentur,quasi similes, iam ad summum amorem propensi. Hinc quoque illud Antiphonis,Senem nutrire,perinde est quasi nutrias puerum. Propterea senes, quod iam diximus ex Plauto,éstque Luciani sententia in Saturnalibus,repuerascere dicuntur, quasi iterum in pueritiam reuersi,& de illis effertur vulgò notissimum prouerbium: Bis pueri senes. cuius è Græcis meminerunt Plato lib.1.de Repub.& iterum lib.1.de Legibus. Aristophanes in nubibus,Sophocles in Peleo, Theopompus,& Lucianus,& è Latinis scriptoribus Seneca,& Ausonius ad Hesperium,& longè ante eos ille vndecunque doctissimus Varro,cui hæc vna est ex illis prouerbialibus Satyrarum inscriptionibus, quam citat Gellius lib. Noctium Atticarum sexto, capite quinto. Ex quo item Lucianus ipse Callipædas fieri senes scribit,quòd ipsi puerum sapiant. Et vt monet Cato ille Censorius,si is est:

Cùm sapias animo,noli irridere senectam:
Nam quicunque senex,sensus puerilis in illo est.

Quos versus ita Græcè vertit Planudes:

Ἀρτίφρων πιλάθων νέε, μὴ χλίναζε γεραιόν.
πάντεσι γὰρ πολιοῖς παίδων φρένες ἀεὶ ποyνῦν.

5 *Extra orbem Merope habét 2.flumina voluptatis, & tristitiæ.* ¶Refert Aelianus in varia historia lib.3.c.18.quo disserit de Sileni,& Midæ cõfabulationibus,extra orbem nostrum homines quosdam esse, quos Meropas vocant, quos duo flumina circumfluunt, vnum voluptatis,alterum tristitiæ,ac mœroris: vtrique adnasci arbores, quæ eius potestatis fructus producunt,vt qui ex his degustarit,indesinentes lachrymas fundat, sicque demum moriatur illarũ pomo vescentes, desideria omnino alia desinunt, contractas quoque ætates prorsus repetentes. Siquidem senectam exuere primùm,ac vigorem induere, pérque quosdam velut gradus effectos iuuenes,transire mox ad pueriles annos,ac demum infantiliter commori.

6 *Senes habent sensum puerilem.* ¶Ex nostris verò Accursius in l.senectus.C.de dona.scribit,senes habere sensum puerilem. Archi. quoque in d.c.tanta.xxvj.dist.tradit senes ita dictos esse:quòd se nesciunt, delirant enim per nimiã ætatem. Quidam tamen(vt ille subdit)ita dictos putant, à sensus diminutione: quoniam præ vetustate desipiant. Physici enim dicunt puerorum,& senum ætates conuenire: in illis siquidem nondũ, si est sanguis,est calidus, in istis verò iam frigidus est. hæc ille. Bald. item hanc minuendæ pœnæ in senibus rationem perspiciens in repet. d.§. pœna grauior l.quid ergo.ff. de his qui notant.infam. col.5.versi.quarto iuxta prædicta.dicit post Odoff.quòd nimis senes,interdum reuertuntur ad sensum puerilem. Hoc tamen non placet Angel.qui in authen. de mona. post prin. dicit illum text.loquentem de quodam annorum centum viginti, pollente virtutibus, facere contra vulgares, qui dicunt senem reuerti ad sensum puerilem. Sed certè rarenter accidit,quod ille text.tradit.

7 *Senes qui bonam partẽ con silij amiserunt, & iuniores mitius plectũtur.* ¶Ideò vt concludamus,cùm iuniores fint mitius puniendi, ob id potissimùm, quòd nondum habeant perfectum consilium,atque iudicium (vt iam diximus)consequenter seniores,qui quantum ad eam rem pertinet,sunt in pari causa,vt qui bonam partem consilij,mentísque amiserunt, clementius quoque plectentur. Quod & astruit illud Aluarici apud Claudianum,de victoria Stiliconis:

Si non mentis inops,fraudatáque sensibus ætas
Præberet veniam, nunquam hæc opprobria lingua
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.

CAVSA NONA.

1 *Ob sexum mulieres mitius puniuntur.* NONO, propter sexum mitius agendum est in pœnis,cum mulieribus.l.sacrilegij pœnam.in prin.ff.ad leg.Iul.pecu.& l.si adulterium cum incestu. §.stuprum.& §.fratres.& §.incestum.ff.ad leg.Iul.de adult.& c.sicut dignum. in prin. de homicid.& c.indignantur. xxxij.q.vj. vbi est text. elegans. tantò grauius viros puniri oportere,quantò magis ad eos pertinet,& virtute vincere,& exemplo regere fœminas. Et facit text.in l.quisquis.§.ad filias.C.ad leg.Iul.maiest. in illis verbis, *mitior enim circa eas debet esse sententia,quas pro infirmitate sexus &c.*& quod voluit Bal. in l. quicunque. col.3.versi.& in summa.C.de seruis fugiti.

2 *Muliebribus erratis sæpius ignoscendum.* ¶Apud Saxonem Historiæ Danicæ lib.5.Ericus vir multæ prudentiæ contendit muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligendam esse,nisi correctio culpam nequiuisset corrigere. Aurelianus Imperator Zenobiam ad pœnam à militibus requisitam, quòd sibi imperium vsurpauerat, vita donauit: indignum existimans mulierem interimere. author in vita ipsius Aureliani Vopiscus. Sententia est Virgiliana lib.2.Aeneidos:

Nullum

Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est.

Plinius lib.8. Naturalis Historiæ, rem satis miram dicit, Leonem vbi sæuit, in viros plus, quàm in fœminas fremere: veluti eum natura docuerit fœminas clementius, quàm mares tractandas. Et huc quoque pertinet quod ex Seneca adduximus suprà, in septima causa, num.3. in fin.

Vir cæteris paribus, grauius peccat quàm fœmina, ex sententia Theologorum.

3 ¶Theologi asserunt virum cæteris per omnia paribus grauius peccare, quàm fœminam. Hinc D. Thomas ij.ij. quæst.clxiij. art. vlt. autumat Adam plus peccauisse, quàm Euam, considerata conditione peccantium: quoniam ille erat ista perfectior, licèt aliis circũstantiis minus peccauerit. Quod & voluit diuus Bonauentura, in lib.2. sententiarum, dist.xxij. arti.j. quæst.iij. & ibi etiam Scotus, & alij, & è nostris Archi. in c. illud xl. distinct.

Vir in rebus venereis grauius peccat ipsa fœmina.

4 ¶Hinc quoque vir fornicando, aut adulterando grauius peccat, quàm fœmina, habito ad id respectu, quod plus rationis vir habeat, quàm fœmina, licèt aliis considerationibus plus peccet mulier. de quo per Doct. Theologos in 4. sentent. dist.xxxv. vbi D. Thomas in iiij.q. & D. Bonauentura in expositione tex. & Richar. art.vij.q.iiij. & Robert. Hol. in sapientiam Salomonis. lectione xlvj. & Anton. Flor. in j. parte iij. partis principalis, tit.j. §. quantum ad primum certum est. vers. secundò debet esse in operibus. & Ioan. Nider. in expositione Decalogi, in primo præcepto, post principium, & è nostris Archi. in c.j. col.1. de pœnit. dist.j. per text. in d.c. indignantur. Et nos quoque plenius diximus in nostris Legibus Connubial. l.j. nu. postremæ editionis, lxxxv. incip. sed & eodem, & seq.

Minus habent rationis ipsæ fœminæ quàm mares, ideo minus puniendæ.

5 ¶Et quòd huius rei ea ratio sit, quam suprà scripsimus, satis constat ex his quæ dicta sunt, quoniam videlicet minus habeant rationis fœminæ, quam mares: vt latius quoque disseruimus in nostris Legibus Connubial. l.j. nu.69. incip. secundum quoque. & multis seq. Vnde consentaneum, vt minus etiam sint puniendæ, si quid admiserint. Quod vel hinc satis constat, quòd vir ab altero lacessitus, si in defensione modum excesserit, puniendus est, licèt mitius, vt multis probauimus suprà in j. causa. At si brutum animal, quod omnino rationis est expers, alterum prouocans interemerit, nulla domino competit actio. l.j. §. cùm arietes. ff. si quadrup. pauper. fecisse dicat. quoniam, vt ait Feli. in d.c. dilecti. col.6. vers. prouocatus delinquens de except. Deus dedit rationem hominibus, qua affectus omneis, ac perturbationes vincant. In brutis verò nulla est ratio, quæ possit iram compescere ad limites moderatæ defensionis: ideóque sua illis facta non imputantur: vt est text. in can. firmissimè tene. §. ex eo autem. xv. q.j. Ob ídque Feli. ipse post alios repræhendit Spec. alicubi dicentem, vt in d.j. causa diximus, iniuriis lacessitum, si prouocanti iniuriam dixerit, esse excusandum, per d. §. cùm arietes. cùm secus sit iudicandum de hominibus, ac de brutis animantibus.

Impunitas non est relinquenda fœminis ut brutis, cũ illæ aliquid rationis habeant.

6 ¶Igitur vt ad propositum veniamus, cum viri plus habeant rationis, quàm fœminæ, qua possint virilius vitiorum incitamentis, & (vt vocant Theologi) tentationibus resistere, æquum est, mulieres clementius puniri. non tamen impunitas omnino relinqui conuenit, vt bruta, quæ prorsus ratione carent, cùm fœminę aliquid rationis habeant. Vide tamen quæ dicam infrà in xj. causa. nu. item xj. ex Bal. in l.j. C. de interd. mat. in ij. lect. & rursum nu.23. eius causæ ex glo. in c. vlt. j. q.iiij. Ex quibus intellige hæc, quæ dicta sunt duobus modis declarari.

CAVSA DECIMA.

Rudibus in arte si per imperitiam deliquerint ignoscendum.

1 DECIMO, ignoscendum iis est, qui rudes nouo quopiam in negotio, vel arte incipiunt versari, si quid per imperitiam deliquerint, vt est text. in l. desertorem. §. si plures. ff. de re milit. vbi tyroni parcendũ est. & l. qui cum vno. §. examinantur qui est vlt. eo. tit. vbi ita scribitur, Sed & ignorãti adhuc disciplinam tyroni ignoscitur. & iterũ in l. qui cõmeatus. in fi. eo. quoque tit. vbi tyroni in hoc facilius ignoscitur. Quos text. dicit alibi non reperiri Barbat. in repe. rub. C. qui admit. col.10.

Ciui nouello qui commisit in statuta ciuitatis, parcendũ est.

2 ¶Et illorũ authoritate respondit Rom. consi.cccxxviij. pro plena discussione, col.2. ver. secundò quia cùm ipse. parcendum esse ciui nouello, qui ignoranter quicquam fecit contra statuta ciuitatis. quod & idem voluit ipse Rom. consi.cclj. clarissimè dicitur ante medium. & rursum consi.ccccxcj. in casu propositæ consultationis. & in rep. l. si verò. §. de viro. sal. lj. versi.21. ff sol. matri. & sing.lxxiij. nũquid ciui nouello. Et idem propemodum ante eum dixerat Bal. in l. cunctos pop. col. antep. ver. circa maleficium. & ibi Ias. apertius in ij. lect. col.15. versi. item inquantum. C. de sum. Trin. & fid. cat. & idem Bal. in l. data opera. col.5. ver. quæ de iure cõmuni. C. qui accus. non poss. Et hoc quoq; voluit Barb. in d. rub. qui admit. ad bono. pos. & in rub. ff. de verb. oblig. col.8. ver. sed profectò venia dignus sum. & Fran Cur. senior consi.xxvij. magnificus vir. col.10. ver. secundò præmitto. & Feli. in cap. à nobis. post prin. de except. & Franc. Curtius Iunior consi.xix. viso, ac diligenter cõsiderato processu. col.3. versi. & tantò maximè. & Io. Crottus in repet. c. vt animarum. in 3. no. de constitut. lib.6. vbi dicit se per hoc defendisse scholasticum, qui contra statuta Bononiensium, ex alieno territorio pannum faciendis vestibus attulerat Bononiam.

Nouitiis seruulis ignoscitur.

3 ¶Et vt ex cæteris authoribus aliquid adferam, Quintilianus ille declamator, auus, vt nonnulli putant, Fabij Quintiliani rhetoris, declam.cclxxvj. nouitiis etiam seruulis ignoscitur. Et his germanũ est illud Græcorũ prouerbium, à Diogeniano in collectaneis relatum. συγγνώμη πρωτοπείρῳ, id est, venia primùm experienti. Quod & D. Chrysostomus probat in quadam homilia, καὶ γὰρ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγνώμην ἅπαντες δῶμεν τῆς ἀπειρίας: Et ei qui lapsus est in initio, veniam damus omnes

omnes, ob imperitiam. Et aliud quoque non absimile prouerbium, *συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι*, veniam primùm delinquenti, de quibus Erasmus Chi.j.centur.ix.ca.61.

Nouitij serui si iteratò delinquunt, pœna digna afficiuntur.

4 ¶Verùm, si tales iteratò deliquerint, non iam illis parcitur: sed pœna competenti afficiuntur, vt est text.in d.§.si plures.& facit text.in l.ij.ante fi.C.de epi.aud.in illis verbis, Remissionem veniæ, crimina nisi semel commissa non habeant.ex quo text.no. Bal.ibi, quòd qui geminauit delictum, non debet sperare veniam.per illum quoque dicit sing.Gul.Cu.quem sequuntur Bald.ipse, & Paul.Ca. quòd si quis à Principe gratiam habuit de vno homicidio, fecítque posteà alterum homicidium, & de illo obtinuit gratiam, nulla primi homicidij mentione facta, huiusmodi gratia est subreptitia. Hoc quoque sequitur Rom.in l.de pupillo.§.si in pluribus.vbi hoc reputat sing.& ibi quoq; Iason, col.pen.in fi.ff.de oper.no.nuntia.sequitur item Io.Ana.in c.ad abolendam.col.2. de hæret. & Barba.in d.c.vlt.col.2.& ibi quoque Rochus Curtius, col.etiam ij.de consuetu. & idem Barba. in cap. super literis.col.23.versi.& per istam gloss.de rescrip. vbi dicit vidisse se aliquem decapitari Bononiæ, qui in sua gratia non fecerat mentionem de primo homicidio.Io.Cro.in d.c.vt animarum. col. vlt.vbi hoc dicit esse sing.& Matthæus Afflict.in constit.Siciliæ, incip.cum vniuersis. col.3.in x.no. facit præterea tex.in cap.si vir.in fin.de adulte.& quod ibi no.glo.& Panor.& ca.ad abolendam.de hæret.cum similib.

Iteratum facinus non debet esse impunitũ.

5 ¶In quam sententiam princeps Lyricorum Pindarus:

τὰς δύο ἀμπλακίας φέροντος.

Tanquam scilicet iteratum facinus non oportere esse impunitum. Et in eos quoque qui iterum eadem in re peccant, est senarius prouerbialis à Zenodoto in Collectaneis adagiorum relatus:

Δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν ἀσκρούειν λίθον.
Iterum ad eundem turpe lapidem impingere.

Cuius meminit Cicero epist.famil.x.epist.xix.& Ausonius in epist.iij. ad Paulum. Ad quod etiam alludit Ouidius lib.2.Tristium, post princip.

At nunc tanta meo comes est insania morbo,
Saxa memor refero rursus ad ista pedem.

Quo quidem prouerbio planè significatur, iteranti culpam, non esse dandam veniam. A quo non longè dissidet Mimus ille Publij Syri apud Gellium lib.17.cap.14.& Macrobium lib.Satur.ij.cap.7.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Qui crimen iterum perpetrat, præsumitur dolosè fecisse.

6 ¶Facit & ad hoc quod scribit Albert.Gand.in tit.de homicid.col.vlt.versi. istud autem not.quòd si quis homicidium, aut aliud crimen à se aliàs perpetratum iterum perpetret, præsumitur in dubio dolosè, & malo animo fecisse. Quod dictum pro singul.citat Hippo. Marsil.in l.j.§.diuus.col.vlt.ff. ad legem Cornel.de sicar.Sed tu aduerte, quòd hoc Albert.non dicit: quin illud simpliciter tradit, illum qui alterum vulnerauit, vel occidit præsumi dolosè. & malo animo fecisse, nec loquitur de crimine aliàs commisso.& ad hoc etiam allegat text.hoc simpliciter volentes, scilicet in d l.j.§.ad l. Cornel.de sicar.& l.si non conuitij.C.de iniur.in quibus probatur dolum præsumi in his, quæ sunt ex se mala.de quo latiùs scribam infrà cap.14.Propterea nullum omnino dubium est videri illum dolosè committere, qui delictum iterat, cùm & id quoque præsumatur, si semel tantùm cõmiserit.

Pœnitentibus iterum peccantibus, an Deus parcat.

7 ¶Nec desunt, qui vel Deum Optimum Maximum non parcere iterum peccantibus, etiam pœnitentibus asseuerant, alioquin enim (vt ipsi dicunt) remissio esset ad peccatum inuitatio, vel iuxta eiusdem Publij alium Mimum:

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Quis enim (inquiunt) nõ semper peccaret, si redire semper speraret. Propterea Deum semper mali incitatorem futurum dicebant, si semper pœnitentibus subueniat, eíque placere peccata, quibus præstò semper esset gratia. Cæterùm (inquiunt) quem Deus bis illuminauit? quem leprosum bis mundauit? quem mortuum bis suscitauit? non Lazarum, quem dilexit: non filium viduæ, quem misertus, matri suæ reddidit, non filium dissipatorem legitur bis suscepisse: non filiam Abrahæ bis à
9 dæmonio liberasse: in nulla persona bis iterauit factum, dicens (vt illi inquiunt) à Domino non sæpè fieri remedium. Dixit multis, Vade, & noli ampliùs peccare, ne quid tibi deterius contingat, promittens pœnam, non veniam: quibus posset videri accedere diuus Paulus ad Hebræos 6.c. Impossibile est, ait, eos qui prolapsi sunt, rursus renouari &c.

Hanc opin.refutat D. Augustin. & Cano.

8 ¶Sed istorum opinionem abundè, redundantérque reprobat: atque illorum importunis argumentis respondet diuus Augustinus in lib.De pœnitentia.cuius verba repetuntur in iiij.lib.sententiar.dist. xiiij.vbi longè, latéque Doctores Theologi, & in Decretis Canonicis cap. adhuc perfidi.de pœnit. distinctione tertia, atq; etiam Alexand.Ales in quarta parte Summæ, quæstione sexagesima quarta. membro secundo & tertio.in quibus locis ostendunt, probántque propè superfluenter, Deum etiam iterum, atque iterum lapsis parcere. Nam dominus Petro interroganti, Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? respondit: Non dico tibi, vsque septies, sed vsque septuagies septies, vt scribitur Matthæi decimooctauo capite. Verùm non dubium est grauius peccare, difficiliúsque veniam obtinere: vulnus enim iteratum, vt dicit Augustinus in libro Soliloquiorum, & in Decretis, vbi suprà citauimus, sanatur tardius: frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur.

Causa

CAVSA VNDECIMA.

1 VNDECIMO, non solùm in casu præcedenti, sed & semper aliàs, cùm quis ignoranter rusticitate, aut simplicitate ductus reliquit, quanuis regulariter non omnino excusetur, quin peccet, & puniatur l.j.ff de legi.& ibi cōcord. in glo.& c. qui secundùm carnem.xxiij.q.iiij.& c.si quis dederit.xxiiij.q.j.& ibi quoque concord.in glos.& c.quemadmodum.& ibi gloss. in verb.ignorantiam. xxxij.q.vij.& in eam rem multa adducit diuus Hieronymus in dialogo contra Pelagium, & noster Gratianus xv.q.j.in Summa, & Alex.Ales.in ij.parte Summæ, q.clxxij.membro j.& in quarta parte.q.lxv.membro ij.art.j.& D.Bonauentura in ij sententiarum, dist.xxij.& ibi quoque alij.

Qui ignoranter, rusticitate, aut simplicitate deliquit, minus peccat, & ideo minus punitur.

2 ¶Licèt (inquam) non omnino excusetur: is tamen minùs peccat, vt omnes Theologi asserunt, dict. dist.xxij.& diuus Thomas j. ij.q.lxxvj.art.iij.& seq. ideò mitiùs cum eo agitur. quin & plerunq; ei parcitur.l.ij.ff.si quis in ius voca.non ier.l.si quis id quod.§.j.ff.de iurisd. omni.iudic.vbi recentiores multa ad hoc iura adducunt. Et prætereà l.si quis ingrauescente.§.si quis ignorans.ff.de S.C.Sillan. & ibi concord.in gloss.& l.Senatusconsulto.C.de his qui sibi adscrib.in testa.& c. super literis.de rescrip.& ibi glos.quę adducit concord.& Doct.& c.cùm vniuersorū & ibi etiam glo.de rer.permu.& c.inter.in fi.de transla. Episc.& c.2.& ibi glo.Panor.& Ioan.Andr. de sortile.& c.pen.8.dist. & can. vnum orarium.§.criminis.versi.peccata. xxv. dist. & c. tanta nequitia.86. dist. & c.tanta.j.q.vij. & c.si quis dederit.& ibi glo.in verbo, dederit.24.q.j.& c.sciendū.de pœnit.dist.ij.& c.2.de cōse.dist.ij.

Ignoranter agenti vel simpliciter aut rusticè sæpius parcitur.

3 ¶Pro quibus facit etiam, quòd ignorantia iuris (de ea enim loquimur) excusat à dolo, vt voluit glo. nor.in l.plagij.C.ad leg Flaui.de plag.quam ad hoc dicit sing.Ioan. Ana.in c.per tuas.huius iiij iij. & ibi post eum Fely.in iij.no.de simo. Et ibi quoque Panor.no.per illum tex. minùs peccare, qui iuris ignorantia peccat, quàm qui scienter facit.sed est glo.illi similis in l.j.in glo.vlt.ff.de abig. & alia quoq; in l.venditioni.C.de vsucap.pro empt.& pro illis est tex.in l.sed etsi lege.§.scire.& ibi Bar.ff. de petit.hæred.& etiam tex.in l.si quis in graui.§.si quis ignorans.versi.etsi sciens.ff.de S. C. Sillan. & in l.si quis id quod.versi.doli.& ibi Ang.& Alex.qui hoc limitat.ff.de iurisdict.omni indi. Et hoc etiam voluit Pe.Anc.& Card.Florent.in cle.j.in princ.de sepul.vbi & ad hoc ipse Card.allegat tex. in l.j.§.si publicanus.ff.vi bon.rap.& idem voluit Paul. Cast. consi.cclxxvij.in causa incarceratorū. col.2.versi.secundò præmittendum, lib.2.& iterum consil.ccxcij.ad primum videtur respondendū. in fi.ij.dubij.rursúmque consi.ccccxxx.circa primum quæsitum.post princ.eo.lib.2. Ioan.Pla.in l.j. in fi.C vt dignitat.seruet.ord.lib.12.vbi tamen intelligit, nisi sit color quæsitus, & Philip. Dec.consi. xxxvij.in causa rigorosæ accusationis.col.4.versi.similiter requiritur, quòd hoc factum sit. & per glo.in d.l.plagij.dicit not.Bal.consi.ix.ad euidentiam dicendorum.lib.3.quòd ignorantia siue iusta, siue iniusta excusat à pœna corporali. Et faciunt quæ latè dicemus infrà.in xliij.caus.nu.24.

Ignorantia iuris à dolo excusat.

4 ¶Facit prætereà quod not.voluit Rom.in l.de pupillo.§.nuntiationem.ff.de ope. noui nunt. quòd nullus inferior à Principe potest facere, quòd ignorantia probabili factum puniatur. dicítque hoc fuisse sing.dictum. Compostel.in c. capitulum. de rescrip. idcóque legatus hoc non potest, secundum Archi.in c.si apostolicæ.de præb.lib.6.Papa.de quo vide glo.in c.si quis iusto.de elect.lib.6.& text.not.& ibi Doct.in c.1.post prin.de concess.præb.eo.lib.

Nullus inferior à principe potest facere ut ignorantia probabili factum puniatur.

5 ¶Et licèt id quod suprà diximus, errorem iuris excusare à dolo, non omnino videatur sine dubio transisse in rem iudicatam, propter tex.in §.quia tamen.Instit.vi bon.rap.quem in iuris ignorantia, non facti intelligit Inno. ille Canon.coryphæus in c.cùm in officiis.col.vlt.de testa. super quo vide Ioan.Ana.in d.c.per tuas.

Non omnes tenent errorem iuris excusare à dolo.

6 ¶At illud certè caret omni scrupulo, errorem iuris implicati (vt loquimur) atq; intricari esse, dicítq; probabilem, non secus ac errorem facti, vt est text.quem in id ponderat Ant. in cap. cùm dilectus, & ibi quoque Imo.col.4.versi.potest dicere, Card.Flor.Pet.Anc.& Panor. qui dicit multùm nota. & ipse Card.in cle.j.in iiij.q.de regula.& in cle.j § sanè.in uj.oppo. de vsur.& in cle.j.in xxv. quæst. de reb.eccle.non alie.Spec.tit.de expensis.§.nunc videndum.col.1.& Ioan. And.in c.vt debitus.per glos.ibi, in verbo, rationabili, de appel.& in c.j.de postu.Præla.lib.6.Bal.in prin.ff.col.vlt. versi. sexti dicunt. Ange.in l.destitisse.ff.de iud.& in l.properandum.§.sin autem alterutra. C.eo.Anto. in c.de quarta.& ibi Panor.col.2.de præscrip.Imo.in c.si diligenti.& ibi Panor. col.7.versi. in eadem glos. ibi, habeat.eo.tit.& iterum in rep.c.vlt.col.vlt.eod.tit. Panor.in c.vlt.in ij.not. de constit. & in c. dudum.col.5.versi.item nota quòd de deci.& Rom.consi.cxxiij.circa primum dubium.col.3.versi. secundò quia credidit.& Alex.consi.xcij.perspectis his.col.vlt.lib.1.Corn.consi.cexc. quòd fuerit iustè condemnatus.col.4.versi.& probabile.lib.1. & iterum consi.cccxxiij. clarissimum est. in fi. eod. lib.1.& consi.cxlvij.quia causa.col.2.versi.adeò quòd probabile.lib.2.& consi. seq. in præsenti consultatione.col.3.versi.& quando ius.eo.lib.2.Id quod etiam dixerat consi.cxxvij.primo aspectu.col. antepen.versi.adeò quòd qui dicit.eo.lib.2.vbi dicit no.ad hoc tex.in d.c.cùm dilectus. & iterum consi.cxxxj.cuius visa copia.col.pen.versi.ex quibus rectè.lib.3.& consi.cxxxix.quanquam, ante fin. lib.4.& Soci.consi.xxxiij.viso instrumento dominæ.col.vlt.lib.4.vbi ad hoc dicit sing. gloss. in d.c. cùm dilectus.cum aliis concord.latè adductis per Fely. in c. de quarta. col.9.versi.limita vtiliter.de præscrip.quibus addes quod on.scribit Ioan.Fab.in §.hæc autem.col.2.versi. crederem tamen.Insti. de pœn.teme.litig.quòd error iuris dubij inducit iustam causam litigandi.

Error est iuris intricati, nec minus probabilis quàm error facti.

7 ¶Restat, vt quæ diximus multis modis intelligenda, declaremus. Ergo, quod dictum est ignoran-

Supradicta nō

procedit in his quæ fiunt contra ius naturale, aut eiusdem rationem.

tiam, siue rusticitatem, aut simplicitatem excusare, intellige primò non procedere in his, quæ fierēt contra ius naturale, aut ipsius iuris naturalis rationalem: vt ex tex. in l. ij. & ibi gloss. & Doct. C. de in ius voc. & voluit etiam gloss. in l. respiciendum. §. delinquunt & ibi Bar. ff. de pœn. glo. in summa, 38. dist. & in can. turbatur. §. notandum. j. q. iiij. vbi est bonus text. Dy. in c. ignorantia. col. pen. de regu. iur. lib. 6. Cy. & Bald. in l. j. C. de interd. mat. Gul. de mon. Lau. in cle. j. & ibi etiam Card. in v. q. de consan. & affiu Bal in l. in actionibus. §. planè. col. pen. ff. de in lit. iur. & in c. vlt. col. 3. versi. item non parcitur. de confess. Panor. in c. super literis. col. 6. super glo. in verbo simplicitate. de rescrip. & è Theologis Alex. Ales in ij. parte summæ, q. xlj. membro iiij. artic. ij. & bene facit tex. in l. si adulterium. §. stuprum, & ibi gloss. in verb. iure gentium. ff. de adult.

8 *Non procedit si contra ius gentium.*

¶Intellige secundò vt procedat quod diximus in præcedenti arti. non solùm, si quid fiat contra ius naturale, sed etiam si contra ius gentium, per id quod not. scribit Bal. in l. si quis in tantā. col. 3. versi. septimò quæritur. C. vnde vi, quòd non excusatur qui possessionem ab alio occupatam, propria authoritate inuadit, arbitratus simplicitate quadam, & errore hoc sibi licere: quia simplicitas huiusmodi mala est, & contra ius gentium, quæ non excusat, nisi perueniret ex alia causa rationabili, vt in casu quem subiungit. Ant. Bal. verò gloss. ibi, in quæstione, dixerat militem, & rusticum ea lege teneri, cùm inuadere, sit contra ius naturale, per text. in dict. l. ij. C. de in ius vocand. & illam glo. sequitur Bal. ibi col. j. versi. nunquid miles, & rusticus. vbi etiam dicit, quòd violentia est delictum, quod committitur contra ius gentium. in quo nulli parcendum est, per text. in d. §. stuprum. vbi tamen gloss. exponit iure gentium, id est, iure naturali. Ex quibus patet Accursium illud quod dictū est, iuri naturali assignare quod Bal. iuri gentium. Sed vtcunque sit, quanuis & vtrunque esse posit, hoc dictum est valde notandum.

9 *Non procedit in errante iure ciuili notorio & indubitato.*

¶Intellige tertiò, non procedere in eo, qui erraret in iure ciuili notorio, & indubitato. per id quod dicit not. Ang in l. ex consensu §. vlt. ff. de appel. quòd sicut causa, quæ à iure naturali est probata, non excusat à vero dolo, ita nec causa reprobata à iure ciuili notorio, & indubitato. & cum hoc dicto transit Imo. ibi, circa princ. vlti. char. & Alexan. consi. ciij. hoc initio, videtur prima consideratione dicendum. col. penult. versi. & dato quòd comes Nicolaus, lib. 1. & vide quæ dicam infrà in causa xlij. in fin.

10 *Nec in his quæ sunt contra speciem honestatis.*

¶Intellige quartò, non procedere in his, quæ sunt contra speciem honestatis, vt pulchrè voluit Bal. in l. quicunque. col. pen. versi. & not. quòd in his. C. de ser. fugi. referens ad id text. in d. l. j. C. de interd. matr. vbi & hoc dictum sequitur Alex. in addit. ad Bal. ibi. & Firmianus in tractatu de Episcopo, in iiij. parte lib. 4. in lx. quæst. versi. item sciendum. & Iason in d. l. si quis id quod. col. 8. versi. tertiò fallit. ff. de iurisdictione omni. iudi.

11 *Nec in his quæ clā facta sunt, ignorantia aut simplicitas procedit.*

¶Intellige quintò non procedere in his, quæ clàm facta sunt, in quibus, etsi prætendatur ignorantia, vel simplicitas, præsumitur tamen dolus: neque excusatur aliàs excusandus: text. est nota. in l. vlt. ff. de rit. nupt. & ita per illum text. voluit gloss. not. in l. qui contra. in verbo, errore. C. de incest. nupt. & gloss. in d. l. j. C. de inter. mat. & ibi Doct. inter quos Bal. in prima lectione, dicit ex hoc habere notabilem limitationem legum, quæ dicunt sexum, & rusticitatem excusari. Et in ij. lectio. dicit menti esse tenendam eam glos. cōtra rusticos. & idem Bal. in l. error facti. col. 3. in j. quæst. C. de iur. & fact. ignor. & Bart. in l. si adulterium. in princ. col. pen. ff. ad leg. Iul. de adulte. & Rom. sing. 714. regula est quòd quæcunque. & consi. cccc. cvj. in re præsenti breuiter. & c. col. 1. vbi ad hoc dicit sin. text. in d. l. j. secundum lect. gloss. & Ioan. Ana. in cap. cùm ex in iuncto. in 3. no. & ibi etiam Felin. in prin. de hæret. vbi est bonus text. ad hoc, & Panor. in cap. de homine. de celeb. miss. & Alex. in addi. ad Bart. in l. pen. C. de iuris & fact. ignor. Firmia. vbi nuper citauimus d. q. lx. versi. item neminem excusat. Fely. in cap. consuluit. col. pen. versi. gloss. in verbo, lucem. de offic. & potest. iud. deleg. & in cap. porrò. de senten. excom. & in cap. quoniam. col. 3. versi. quinta conclusio. de simo. vbi & de hoc dicit esse text. in c. vlt. §. si quis verò de cland. despo. vbi certè est text. elegans in hæc ferè verba, *Cùm illi clàm contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.*

12 *Ad idem cum præcedenti.*

¶Et huc pertinet illud Ioannis c. 3. Qui malè agit, odit lucem. quod vsurpauit Pontifex in d. c. consuluit. de offic. & potest. iud. delegat. quo loco glo. & Docto. multa iura congregant, quæ actus clandestinos simulationis, doli, & fraudis insimulant. Quod & facit Rom. consi. liiij. visis circa id. col. 3. versi. 3. similiter. & Cæpo. in tractatu de simulatione contractuum. in xx. præsumptione. Barba. consi. liij. præclarè scripsit Psalmista, col. 12. ver. & præmitto pro euidentia. lib. 2. & latissimè Hippo. Marsil. in rub. ff. de sicar. col. 2.

13 *Sacrificia quæ clanculum fiūt sunt suspectissima.*

¶Concinit quoq; supradictis, quod scribit Fabius lib. Oratoriarū Institutionum v. c. 10. quo de argumentis disserit. Tropon interdum ad coniecturas pertinere. vt si dicam bona mente factū, ideò palam: mala, ideóq; ex insidiis, noctu in solitudine. & quod Demonax philosophus celeberrimus Imperatoris Hadriani temporibus, nunquam adduci potuit, vt ad sacra, mysteriáq; Eleusina accederet: quo nomine accusatus veluti patriæ religionis contemptor, id in concione excusauit, testatus ea sacrificia iure sibi esse suspectissima, quòd clanculum, & in occulto fierent. quoniam si bona essent, ea omnino in aperto fieri oporteret: quò alios ad amplectendam eam religionem inducerent: si mala: ad cauendam. Testis Lucianus in vita illius.

14 *Quādo aliquid dicatur clā fieri*

¶Si autem scire velis quando aliquid dicatur clàm fieri, vide per gloss. & Bar. in l. ij. C. de his qui ex pub. rati. lib. 10. glos. in c. vlti. de cland. despons. Bar. in l. pupillus. §. vlt. ff. de autho. tut. & in l. j. C. de

præd.

præd.decur.fine decret.noo alie. lib.x.Bart.in l non intelligitur.§.tacita.ff.de iure fisc.Angel. in l. in tacitis.ff.de leg.j.Bal.io l.nec quicquam.§.vbi decretum.in 7.col.ff.de offic.proconf.latè Alexan.& Iason in l.clam posidere.ff.de acq.poss.

25 ¶Intellige sextò,nisi in eo,qui taliter dicitur deliquisse,insit contrarietas,putà , quia contraria in testimonio deposuit,quo casu nullo modo excusatur:vt no.dicit Bal.in l.scripturæ.ante fi.C.de fid.instru.allegans ad hoc dictum Io.And.quòd dicit esse no.in c.cùm Iohaones.de fid.instru.dicentis,quod non potest esse simplicitas,vbi est contrarietas.& hoc Bal.dictum sequitur Alex.in addi. ad Bart.in d.l.pe.C.de iur.& fac.ignor.& Barb.in repe.c.Raynaldus.col.50.versi.secundò limita nisi de testa.& cons.3.clementissimi Dei patris,col.14.vers.& sic vera sit cooclusio.lib.2.vbi hoc dictũ Io.Aod.allegat pro sing.& cons.5.supremi optimi Principis.col.4.vers.item ponderet.eo.lib.2.& cons.11. illud in mediũ afferam,quod gloriosus Paulus.col.2.vers.& dicit bellissimè.li.4.& Fely.io c.quoniã.& Phil. Dec.in c.ex parte.huius initij 2.col.5.versi.nonò fallit. de offic.deleg.& in c.sollicitudinẽ.col.2.io 8. no.de appell.& in c.pastoralis.col.6.in fi.j.conclusionis de excep.& in l.vbi repugnãtia.ff.de reg. iur.

Qui contraria in testimonio deposuit, nullo modo excusatur.

26 ¶Contrarium tamen io hac ipsa specie tenuit Ang.in §.licet.col.2.vers.ibi,eos dereliqui,nota quòd quando testis, &c. in authen. de testib.vbi dicit,quòd si rusticus testis sit sibi contrarius, non tamen punitur de falso,nisi constet quòd ex malitia falsum deposuerit. dicitque,quòd ad hoc debent iudices multùm aduertere,& hanc partem sequi videtur Iason in d.l.si quis id quod.col.8.versic. item si rusticus iuncto versi.septimò limita.hoc quidem relinquo arbitrio iudicis,qui prudenter considerabit,cuiusmodi sit is rusticus:quæ,qualisve contrarietas inuenitur,&c.

Rusticus nõ punitur de falso, nisi ex malitia falsum deposuerit.

27 ¶Intellige septimò,procedere,nisi is,qui dicitur rusticus , & per rusticitatem deliquisse , sit rusticus sagax:quia is non excusatur:vt voluit gl.not.in l.athletæ.§.de rusticis.ff.de excus.tut. quem sequitur Bal.in d.l.j.in vtraque lect.in fin.C.de inter.matr.vbi in j.lect.dicit esse menti tenendum:& per eam dicit idem Bal.io l.ij.in iiij.q.in fi.C.de rescin.vend.quòd ei demum rustico subuenitur , qui verè est rusticus opere,& conuersatione.Eam quoque gl.sequitur idem Bal.io l.si quis id quod.col.ij.io j.lect. & ibi quoque Raph.Fulg.& idem Bal.in c.vlt.col.v.versi.item fallit in rustico.ff.de confess.& in sua Margarita,in verbo,rustici.Pau.Ca. Alex.& Ias.in l.ij.C.si quis in ius voc. non ier. & Barba. in repe. d.c.Raynaldus.col.50.versi.limita secundò nisi.& consi.lxxvj. illud in medium afferam . quod pulchrè scripsit.col.vlt.lib.iij.in quibus locis ipse Barba.illam facit sing.& Ias.in d. l. si quis id quod.col. viij.limita prædictam regulam.& Corn.consi.clxv.circa primum col.viij.versic.confert, quia sagax erat.libro ij.

Rusticus sagax non excusatur, si deliquit, sed opere & conuersatione qui talis est.

28 ¶Intellige octauò,nõ procedere in his,quæ sunt introducta ad rigorem iuris conseruandum:in illis enim rusticitati noo parcitur:vt voluit gl.in summa xxxviij.dist.& in can.turbatur.§. notandum. in gl.j.in fi.j.quæst.iiij.afferentes pro exemplo l.si quis in tantam.C.vnde vi.Et idem voluit gl.iuris ciuilis,in l.cùm quis.& ibi Bar.Bald.& Pau.de Ca.omoes ad fi.C.de iur.& fact.ignor.& gl.io l.iuris. huius initij ij.eo.tit.quæ ponit exemplum io eo,qui trienoio cessauit soluere canonem. Gul. Cu. in l.si quis ex argentariis.§.vlt.cum lege seq.ff.de eden.Bal.Raph.Fulg.Paul.Ca.Rom.Alex.Fran.Are. & recentiores in l.iuris ignorantia.C.qui admit.Ex quibus & aliqui ad hoc allegant text. io §. vlt.in authen.de hæred.& Falci.idem Bal.in l.vlt.in prin.in iij.quæst.C.de iur.delib. vbi per hoc dicit non excusari rusticum,qui non fecit inuentarium,sed standum esse rigori iuris.& Bar.& Salyc. in l.j. C. de iur.& fac.igno.& idem Bar.in l.j.§.nuntiatio.col.vlt.ff. de oper.noui.nuntiat.& consil.cliiij. maritus fecit hæredem.Saly.in l.pe.C.qui admit.Ang.in l.vbi.io prin.ff.de eden.Pe.Anc.in repe.cap.j.in. quæst.princip.versi.sed hic quæro,statuto cauetur.de constit.& Roman. consi. cxxv.mater & soror prædictæ.col.ij.versi.tertiò confirmatur.Alex.in addit.ad Bal.in d.l.j.C.de interd.matr.& consi.40. hoc capite viso themate,& omnibus.lib.vj.& consi.clxv.dubitatur.col.ij.eod.lib.vj.Fely.in d.c.quoniam.col.iij.in iiij.fal.de simo.& Ias.in l.vlt.col.xxxix.versi.decimosertò quæro.C.de iur.emphi.

Rusticitati non parcitur in introductis ad rigorẽ iuris conseruandum.

29 ¶Intellige nonò,non procedere etiam in his,quæ sunt introducta ad solennitatem, vel formã actus, quia videlicet omiserit rusticus solennitatem, vel formam rei.verbi gratia , in testameoto non adhibuit septem testes,certè ooo patrocinatur ei error iuris:vt dicit Bald. loquens in rustico, minore: milite,muliere,io d.c.vlt.col.iij.versi.item non patrocinatur.de coofess.quia vt subdit, vbi agitur de productione alicuius actus in esse,vt ipse loquitur,omissio modi & formæ,omnibus oocet, & etiam error tabellionis,aut aduocati,vt optimè not.l.ambiguam.C.de testa.& idem dicit ipse Bald.Saly.& & alij recentiores in l.iuris ignorantia.C.qui admit.per l.vlt.C.de testa.inocta gl.in l.ambiguitatem. in verbo,ex mente.eo.tit.& idem Bal.in l.vlt.in prin.col.3.C.de iure delib.& Alex.d.cons.166.lib.6. & consi.vij.attentis & ponderatis. col. vlt.lib.vij.cum aliis multis concord. traditis per ipsum Alex. in d.l.iuris ignorantia.

Rusticus si omiserit formã rei non excusatur errore iuris.

20 ¶Intellige decimò ,vt rustico parcatur erranti in iure ciuili , cùm peritiores consulere non potuerit: at si potuerit,nec fecerit,non illi parcitur:per tex.in l.bonorum.ff.de bon.possess.& in l.ij.§.vlt.ff.quis ord.in bono.possess.serue.& no.Bald.& Saly.Rom.& alij recentiores io d.l.iuris.C.qui admit. Anto. in c.ij.de constit.Rom.in l.si duo.ff.de acquir.hæred.

Si rusticus consulere potuerit peritiores,non excusatur iuris ignorantia.

21 ¶Cuius rei ratio est,vt scribit Bal.in d.c.vlt.quo loco ouper citauimus,de confes. quia homines natura scire desiderant,ideoq; contra naturã est,noo consulere peritiores,quorũ doctrina, imperitorũ, & rusticorũ mens illuminatur,per tex.not.& elegantem in l.si auiam.C.de inge.manu. in fi. cùm dicitur,*si cum peritioribus tractatum habuisses,facilè cognosceres.*Ergo non est rustico parcendum , qui in

Contra naturã est non consulere peritiores.

hoc contra naturam peccauit, ex his quæ deduximus in prima limitatione.

22 *Si sint periti in vicina ciuitate, rusticus nõ excusatur.*

¶Et hoc quoque intellige vt si etiam non essent periti in loco habitationis rustici, tamen non excusatur, si sint in ciuitate quadam vicina: vt voluerunt Bald. Salyc. Rom. & recẽtiores in d. l. iuris ignorantia. per text. in l. diuus. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. & in l. j. §. si quando. ff. de magistrat. conue. ideò (inquiũt) quemadmodum mulieres eunt ad ciuitatem pro indulgentiis, & rustici ad nemus pro lignis, ita debent ire ad ciuitates pro consiliis.

23 *Rusticus succurritur in casibus à iure expreßis.*

¶Intellige vndecimò, vt rusticis succurratur in casibus à iure expresis tantùm: vt voluit glo. in c. vlt. si quis. in j. q. iiij. Anto. in c. ij. col. iiij. de constit. Alex. qui alios citat, in l. si quis id quod. col. ij. ver. item not. quòd rusticitas. ff. de iurisd. omn. iud. Phil. Dec. consi. cclxxiiij. incip. viso puncto. col. ij. versic. sed suprà dictis. qui ad hoc dicit facere tex. in d. l. vlt. C. de iur. & facti ignor. Et illã quidem gl. idem expressè statuit in mulieribus.

24 *Idem est & in ipsis mulieribus, quas iuris ignorantia, & reliqua excusant ut rustic.*

¶Possem & alia pleraque huc adducere à nostris Doctoribus longè, latéque tractata, videlicèt, an, & quando, & in quibus aliis casibus, iuris ignorantia, siue simplicitas, vel rusticitas, aut excuset, aut non excuset. Quæ quoniam iam sunt trita, & omnibus obuia, consultò prætermittenda duximus. Omnia enim perscribere ad rem pertinentia, nec voluimus, nec possumus.

CAVSA DVODECIMA.

1 *Ingenij subtilitate delinquẽs mitius puniuntur, quia minus peccat reliquis.*

DVODECIMO, qui è diuerso quadã ingenij subtilitate aberrãtes delinquunt, mitiùs etiã sunt puniẽdi. Si enim qui simplicitate peccauerũt, leuiùs sunt plectẽdi, vt dictũ est in præcedenti causa, multò magis his est mitior statuẽda pœna, cùm & minùs peccent, q̃ superiores. Hos enim cõpellit falsa subtilitas, in quã non cadũt volũtarij, sed veluti inuiti: illos decipit ignorãtia volũtaria. Ita dicit gloss. no. in c. schisma. in verbo, magis est, 24. q. 1. quam ad hoc cõmendat Fely. in c. j. de hæret.

2 *Reprobatur potius nimia großities quàm subtilitas.*

¶Et simile quidpiam voluit Bald. in c. dilecti. post princ. de iud. cùm dicit, quòd magis reprobatur nimia grossities, quàm nimia subtilitas. Quem ita refert, & sequitur Iason in l. cùm stipulati sumus. §. sequitur. in iij. not. ff. de verb. oblig. & Anto. Butr. in rep. l. cùm filio. col. ij. ff. de leg. j.

3 *Nimia subtilitas tendit ad perniciem, & ipsa großities est ineptia.*

¶Sed caue, quia Bal. vbi suprà, si solerter eius verba introspiciantur, videtur sentire contrarium. Primùm enim not. ex eo tex. quòd nimia subtilitas reprobatur: subdit autem confestim, nisi sit mendũ in codicibus, quibus circunferuntur huiusmodi verba, adeò quòd magis reprobatur nimia grossities: l. vlt. C. de hæred. institut. in quibus verbis puto deesse dictionem, quàm, vt scribi debeat, adeò quòd magis reprobatur, quàm nimia grossities: aliòquin non quadrarent huic, quod primùm dixerat, neque verbis sequentibus, quæ sunt huiusmodi: Nam nimia subtilitas tendit ad perniciem. l. sed hæc niminm. ff. de excus. tut. & nimia grossities est quædã ineptia, quæ à iure reprobatur. Hæc ibi.

CAVSA DECIMATERTIA.

1 *Qui casu & nõ de industria quicquam admiserũt, leuius puniuntur.*

DECIMOTERTIO, qui casu, aut imprudentia, siue etiam facti ignorantia non de industria, aut dolosè quicquã admiserunt, aut non puniũtur, aut leuiùs puniri debent. l. j. §. diuus. ff. ad leg. Corn. de sicar. & l. absentẽ. §. vlt. & l. Metrodorũ. & l. respiciendũ. §. delinquunt, & ibi gl. not. ff. de pœn. quo in postremo loco est casus de eo, qui dum venaretur, telo in ferã misso, hominẽ interemit. Quæ ipsa species aliquando contigit in Adrasto Phryge, Gordij filio, qui vibrato in aprũ iaculo, non illum, sed frustrato ictu Atym, filium Crœsi, Lydorum Regem adeptus, interemit, cui ipse Crœsus Rex quòd imprudens fecisset: pepercit, at nihilominus Adrastus sese super bustum ipsius Atydis confodit. author Herodotus lib. j.

Ad idem c[...] præcedent.

¶Sed & præcedẽtibus adde tex. in l. iij. §. sed etenim. & l. qui ædes. & l. si fortuito. ff. de incend. rui. naufra. & l. vlt. ff. de decre. ab ordi. fac. & ibi concord. in gl. & l. ferè. & ibi glo. ff. de reg. iur. & cap. lator. & cap. dilectus. & c. ex literis. & duobus cap. sequen. de homicid. & c. ij. & ibi glo. de cognat. spiritual. & c. si homicidium. xxiij. q. v.

3 *Multa excusãt ignorantiam secundum Rom.*

¶Et ad excusationem huiusmodi ignorantiæ, multa congessit Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. in 51. sal. ff. sol. mat. & cons. 473. circa propositã etiã cõsultationẽ. Fely. & Phil. Dec. in c. à nobis. in princ. de except. & idẽ Dec. in c. ij. in gl. vlt. in j. conclusione. de consti. & cons. 64. fermè per totũ, & omniũ vbertimè Hippo. de Marsi. in l. qui falsam. col. x. vers. & circa hanc materiam, cum duabus col. seq. ff. ad leg Corn. de fals. quibus adde tex. elegantem, in l. j. C. ad leg. Cornel. de sic. quòd quæ ex improuiso casu accidunt, fato plerunque, non noxæ imputantur.

4 *Numæ Pompilij l. in homicidas, imprudentes non comprehendit.*

¶His suffragatur lex Numæ Põpilij, illius antiqui Romanorũ Regis, his verbis authore Festo Põpeio lib. 14. concepta, Si quis hominẽ liberum morti sciens duit, parricida esto. sciens enim, scienter dixit, ne vel imprudentẽ includere videretur. Illud quoque solennissimũ iusiurandum, quo veteres Romani conceptis etiã verbis in magnis rebus, præsertim verò in sanciendis fœderibus, vtebantur: Si sciens fallo, me Iuppiter, salua vrbe, arcéque, bonis eiiciat, vnde ego lapidẽ hunc eiicio. Apud Festum Pompeium lib. x. statim post princip. & nonnihil meminit Cicero, epistol. Familiar. lib. 7. & latiùs Polyb. lib. 3. vt non prætermittã quod ad Romanorũ quoque leges, moresque pertinet, Liuium, iij. decad. lib. x. scripsisse, latũ ad populum Romanũ esse, ne Cn. Seruilio fraudi esset, q̀ patre, qui sella curuli sedisset, viuo, cùm id ignoraret, Trib. pleb. atq; Aedilis fuisset, contrà q̃ sancitum legibus erat.

Quin &

5 ¶Quin & Solon Atheniensium legislator, suis legibus monet iudices Areopagitas interstinguere, perpenderéque num cædes, vulnus, incendium prouidentia commissum sit, id est consultò, vt interpretatur Galenus in commentariis præsagiorũ Hippocratis lib.j.c. vj. quo loco adscribit verba eius legis: Loca erant in Attica iudiciis constituta. si quis consultò & præmeditatè mortem alicui intulisset, in Martio pago: sin præter voluntatem, & cogitatam rationem, in Palladio: sin verò cædem factam esse confiteretur, iure an iniuria patratum esset, ídque in dubium vocaretur, in Delphio rationes iudicabantur. Cuius rei testis est Aelianus variæ historiæ lib.v.cap.xv.

Areopagitæ perpendebant num scelera cõsultò facta fuissent.

Arcades quoque eos, qui sponte Lycæum ingrediebantur, lapidibus obruebant. Qui verò per ignorantiam intrauerant, ad Eleutheros mittebant, vt refert Plutarchus: qui id declarat problematôn cap.clij.

6 ¶Hoc quoque legibus Mosaicis obseruatum est, vt imprudẽter factum clementiùs puniretur. Nam licèt qui hominem spontè, & scienter interemerat, morte multaretur, qui tamen imprudenter, & non voluntarius idipsum commiserat, exilio tantùm, eóque non perpetuo puniebatur, ei átque locus constitutus, qui ei pro refugio erat, vt scribitur Exodi xxj.cap.nu.35. Deuterono.xix. atque Iosue xx. cap. & meminit D. Ambro. in cap.illa, xv.q.j.

Imprudẽter factum clementius punitur.

7 ¶Et apud Græcos eadem fermè lex erat, vel authore Thucydide, qui lib. iiij. belli Peloponensis introducit quospiam Athenienses ita loquentes: Etenim delictis non voluntariis refugium esse aras. In quam sententiam moribundum quidam apud Xenophontem lib. Pędiæ Cyri iij. Tygranem alloquens, Noli Tygranes (inquit) quicquam succensere patri de morte mea, non enim vlla maleuolentia hoc fecit, sed imprudentia. Quæcunque verò per imprudentiam ab hominibus delinquuntur, hæc omnia arbitror esse inuita.

Quæ per imprudentiam delinquuntur, omnia sunt inuita.

Claudius autem Saturninus Iurisconsultus elegantissimus in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœn. scribit apud ipsos Græcos fortuitos casus exilio voluntario lueri solitos: adfertque testimonium Homeri Poëtarum (inquit) præcipui:

εὖ τέ με τυτθὸν ἐόντα μενοίτιος ἐξ ὀπόεντος,
ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὕπὸ λυγρῆς,
ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον ἀμφιδάμαντος
νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Qui quidem elegantissimi, & venustissimi versus, ad pœnarum aut remissionem, aut imminutionem accommodatissimi sunt inscripti in Pandectis Florentinis: suntque deprompti, & petiti ex lib. xxiij. Iliad. quanquam sunt, qui in eo loco Iurisconsulti, alios versus eiusdem Homeri substituissent. nec apud Græcos tantùm, sed & apud Memphitas, qui casu & imprudenter alium occidisset, ex lege exulabat: vt tradit Philostratus in vita Apollonij. lib. vj.

8 ¶Nec interim prætermittendum est, quod à Tito Liuio scriptum est, iiij. decad. lib. j. Contraxerunt (inquit) cum Philippo bellum Atheniẽses, haud quaquàm digna causa: Archananes duo iuuenes per initiorum dies, non initiati templum Cereris imprudẽtia religionis, cum cætera turba ingressi sunt: facilè eos sermo prodidit, absurdè quædam pronuntiantes: adductíque ad antistitem templi, cùm palam esset eos per errorem ingressos, tanquàm ob infandum scelus interfecti sunt. Quod tam fœdè ac hostiliter factum gens Acarnanum ad Philippum detulit. Ex quibus verbis facilè intelligas Liuium factum ipsum non probare.

Per imprudentiam iuuenes tẽplũ Cereris ingressi infando scelere interfecti sunt.

9 ¶Et huc quoque spectat alia historia, aut potiùs fabula ab Aeliano relata libro De natura animaliũ xi. cap. 32. Vinitor (inquit) dum scrobem fodit, pulchram & generosam vitem plãtaturus, ligonis ictu Aspidem sacram, & minimè infestam hominibus, quæ fortè illic latebat, imprudens mediam dissecuit. Deinceps cùm terram dimoueret, posteriorem eius partem, quæ caudam continet, in arena latentem, comperit: anteriorem verò, quæ à ventre ad ceruicem tendit, adhuc reptantem, & cruentatam. Quamobrem obstupefactus, & mentis inops, totus ad insaniam, eámque vehementem, redactus est. Et cùm interdiu nec apud se, nec rationis compos esset, tum noctu etiam delirans, à lecto exiliebat: & Aspidem se persequi dictitabat, & veluti morsu læsus, terribili clamore vociferabatur, & auxilium implorabat: & interemptæ ab ipso Aspidis simulacrum, se videre dicebat: ídque frendens, & minans: & aliquando morsu se impetitum eiulatu quidem se dolere arguebat. Cùm autem idem aliquando durasset morbus, cognati eius supplicem ipsum in ædem Serapidis ducunt: Deúmque vt spectrum illud Aspidis amoliri, & cohibere dignetur, orant. Misertus autem ille, virum curauit. At nimiùm certè durus ac seuerus in se fuit Charonda ille Tyriorum, aut (vt alij scribunt) Turiorum Rex & Legislator: qui cùm cauisset, ne quis cum ferro, in concionem prodiret, capitísque pœnam indixisset, si quis id fecisset: interiectóque deinde tempore, ex longinquo rure, gladio accinctus domum repetens, subitò indicta concione stans erat in eam prodiit, ab eóq; qui proximè constiterat, solutæ à se legis monitus Et idem (inquit) illam sanciam: ac protinus ferro, quod habebat, districto, incubuit, vt à Valerio Max. proditum est lib. vj. cap. v. in fin. Et meminerunt è nostris Iacob. Aluarot. in §. ad Palatium. titu. de pace Constan. & Matthæ. Afflict. in constitut. intentionum. col. iiij. versi. in vj quæstio. Et omnium prior Diodorus Siculus lib. xij. Biblioth. vbi tradit quosdam scriptores id tribuere Diocli Siracusanorum Legislatori.

Aspidis spectrũ vinitorem ad insaniã adegit.

10 ¶Quid, quòd est legalis sententia, quòd statutum, aut alia constitutio puniens capitaliter homicidiũ, aut illud delictum, intelligitur, si dolo fuerit commissum, non casu, etiam si culpa interuenerit. tex.

Statutum puniẽs homicidiũ intelligitur, si

dolo non casu fuerit commissum.

est in l.cùm autem. §.excipitur.ff.de ædil.edict. vbi dicitur, Capitalem fraudem admisisse accipiemus dolo malo,& per nequitiam:cæterùm si quis errore,si quis casu fecerit,cessabit edictum. Et ita voluit Ioan.Andr.in cap.pro possessore.col.ij.de reg.iur.lib.vj.in merc.& Guido Suza.in quæstionibus statutorum.colum.ij.Cy.Bald.Ang.Pau.Cast.in l.j.ad fin.& Iason col.pen.ff.de legib.inter quos Iason dicit illum textũ in d.§.excipitur.esse ad hoc meliorem de iure.& hoc etiam dicit ipse Iason in l.non dubium.col.viij.versi.item adde,quòd licet statutum.C.de legib. Eandem quoque sententiã tenuit ipse Cy.in l.si quis non dicam rapere.col.iij.versi.quinto & vltimo casu.C. de Episc. & cleri. & Bar.in l.j.§.j.ff.si quis testa.lib.esse iuss.fuer.& in l.j.in prin.col.t.versi.quædã verò sunt.ff. ad Turpil.& in l.quid ergo.§.pœna grauior.col.3.versi.iuxta hoc quæro.ff.de his,qui not.infam.& in l.quod Nerua.ff.depo & Bal.in l.omnes populi.col.9.versic.in contrarium videtur.& ibi Io.Cacia. in repet. col.107.ff.de iusti.& iur.& idem Bald.in l.in actionibus.col.2.& ibi Ias.latè col.5. & 6.ff.de in litem iuran.& ipse Bal.in l.j.§.quod prætor.& ibi Ias.col.j.versic.item adde.ff.ne quis eũ qui in ius voca.& idem Bal.in l.3 §.quacunq;.col.vlt.versi.quò ad tertium.ff.de iureiur.& in repe.l.cunctos populos.in vlt.char.C.de sum.Trini.& fide catho.& in l.quicunque.col.5.versi.quarto casu.& iterum versi.item pro hoc & ibi Pau.Ca.C.de ser.fugi.& in l.& si seuerior.vbi & Saly.Pau.Ca.Alex.& recẽtiores post gl.ibi.C.ex quib.cau.infa.irrog.& idẽ Bal.in l.ex morte.C.ad leg.Aquil.& in l.data opera.col.ij.ver. nunc de secundo.& iterum versic. item si statutum.C.qui accu.non poss.& in l.ij.per illum text.vbi etiam Saly.C.de noxa.& ipse Bal.con.3.qui mortẽ aliter vitare.lib.4.vbi plus dicit, quòd nunqnam reperitur,ꝙ ob simplicem culpam,quis famam perdere debeat,nedum membrum, aut vitam:vt dicit no in §.suspectus.Insti.de suspect.tut.& aliis locis per eum allegatis,& Ang.in l.si vsufructus.versi. & hoc etiam tantùm.ff.de vsufruct.& in l.is qui cum telo.C.ad leg.Corn.de sicar.& in l.plagij.C.ad leg.Fla.de plag.& in l.Gracchus.C.de adult.& consi.27.pro decisione.in fi.& iterum consi.288.viso themate.col.vlt.Anto.in ca.2. de constit.per tex.in l.Cornelia.ff.de sicar.Saly.in l.Senatus.C. de his, qui sibi adscribunt in testa.& in l.si quis necandi.C.de sicar.Pe.Anchar.consil.283. iure scripto.ad fi. & iterum consi.391.videtur prima facie.ante fi.Card.Flo.in d.c.lator.de homi.vbi dicit,& post eum Io.Ana.& Fely.quòd stante statuto,quòd qui occidit,occidatur,si ex culpa leui. vel etiam lata , casu quis occiderit,non occidetur.& ita dicit se cum pluribus consuluisse pro quodam , qui volens incidere ramos impedientes piscationẽ cum proacha(ita enim appellat)ferrata, sine dolo socium occidit.Et ita verè consuluit ipse Cardinal.44.pro domino Christophoro,circa fin.& idem Cardi.consi. 94.hæc est quædam insiquisitio.Pau.Ca.in l.3.in ij.no.C.de epis.audi.vbi hoc reputat sing. & in l. j. C.vbi Senat.vel clariss.ibi hoc dicit not.& vtrobique coarguit assessores ignoranter,qui simpliciter verbis statim contrarium faciunt,& consi.277.in causa carceratorum.in prin.lib.2. Rapha. Cuma. consi.134 visis denuntia. &c.in fi.Panor.& alij recentiores in c.2.de constitu.Io.Ana.in c. sicut. col. pen.de Iudæ.& in c.vlt.col.19.versi.adde etiam.de maled.& in d. cap. ex literis. huius initij 2.in fi.& iterum in c.presbyter.col.j.de homi.Io.Plat.in l.j.in ij.not.C.de his qui se defe.lib.x.Flori. in l. ossa. §.si in locum.post glos.ibi,in verbo dolo.ff.de relig.& sumpt.funer.& in l.iij. §. iniuriarum.colum.ij. ff.ad leg.Aquil.Alexand.consi.cix.visis & vt oportet consideratis.col.iiij. versic. tertiò principaliter considero,lib.j.& consi.cxl.videtur in casu proposito.col.ij.versi.cùm ergo non habuit.lib.ij.& consi. xix.circa primum & tertium,col.pen.versi.& posito.lib.7.& Angel.Aret.in tracta.malefi.in verbo, scienter & dolosè,in prin.& ibi latè Laud.in addi.& Fran.Arc.consi.clxv.sicut Ioannes dicit in Apocalypsi paulò ante fi Barba.consi.xl.illud adduco in prospectum,col.9.versi.& adduco quod voluit, libro ij.Cæpola caute.xij.statutum dicit,& seq.caute.& in consi.crimi.consi.xxix. viso processu.col. antep.& iterum consi.xxx Ragacij scholarium,col.j.versi.& quòd hoc sit verum.rursumque consil. xxxj.super homicidio,col.iiij.versi.quæ quidem decem.itémque consi.xxxiij.multa possent : col.ij. atque consi.xxxiiij.si vnquam.col.ix.versi.modò ad propositum.& consi.xxxvij.visa inquisitione,& Socy.inter consi.Franc.Curtij.consi.xx.sæpenumero.col.xix.in iij.capite,quæstio.iiij.& Iason latissimè in l.iij.§.quod prætor,quem legit cum j.col.eiusdem.§.j.ff.ne quis eum qui in ius vocabit.vi exi. & Ludouic.Bolo.consi.xxxvj.secundò de iure.col.iiij.in fin.& consi.lxiij. versi. in quibus locis ponitur.col.vlt.& nouissimè Philip.Dec.in c.cognoscentes.col.v.versi.ex quibus infertur, de consti.in j. lec.& consi.ix.de homicidio commisso.in prin.& consi.lxxxiij.in causa accusationis Perretæ,col.ij. versi.tertio respondetur,Fran.Cur.senior consi.vij.diligenter ac maturè consideratis,col.iiij. versic. eandem doctrinam,& copiosissimè omnium Hippo.Marsil.in l.de minore.col.vj. versic. & quando homicidium.& seq.ff.de quæst.& in l.j.§.præterea.col.iij.versi.vlteriùs dico.ff.de sica.& in rub.ff. de fals.col.j.versi.sed hodie communiter.

Cõtraria Bald. opinio ad prædicta.

11 ¶Quanquã tamen,ne hoc prætermittam,contrariũ tenuerit Bald.(vt ipse sibi hîc, vt aliàs sæpè malè constat)in l.quæ fortuitis,col.pen.versi.& scias quòd nulla pœna.C.de pig.act. sed admodum difficile est vt contra seipsum pugnans, & simul contra infinitum prope numerum,& veteranorum,& nouitiorum militum tot armis munitorum,victoriam reportet:vt in simili latè dicemus infrà in 51. causa,nu.43.audacis est profectò,& duobus seq.

Omniũ hominũ cõmune est per imprudẽtiã delinquere, cũ nemo sciat si quid sibi simile eueniet.

12 ¶Apud Oratores in partibus purgationis non modicã vim obtinet imprudentia. Propterea Aristoteles in libro præceptorum Rhetorices,de causis ciuilibus , in exordiis generis iudicialis, ita scribit : Si verò quorum nos accusator criminatur, ea fecisse fateamur,ex iusti,ac legitimi partibus defendere pergamus , magis legitimas res nostras, iustioresque demonstrare elaborabimus. quod si

minùs

minùs commodè fieri potuerit, ad imprudentiam, casúmque defugiemus, & ignoscendum nobis esse argumentabimur: demonstrantes quòd omnium quidem hominum per imprudentiam delinquere commune sit: sed afficere iniuria, improborum esse proprium: dicas etiam, & æquum & bonum esse, & iustum, ac conducibile his ignoscere, qui per imprudentiam deliquerunt, neminē enim hominum scire, si quid aliquando sibi huiusmodi euenturum sit. Et M. Tullius Oratorum princeps lib. ij. Rhetoricæ veteris, posteaquam duas partes concessionis esse dixit, videlicet purgationem, & deprecationem, ita subiungit Purgatio est, per quam eius qui accusatur, non factum ipsum, sed voluntas defenditur: & habet partes tres, imprudentiam, casum, necessitatem. móxque exempla earum proponit, quæ cuique videre licet. Idémque fermè ait ipse Tullius (si is fuit qui libros Rhetoricorum ad Herennium conscripsit) lib. ij. idem quoque lib. ij. de Oratore, inducit Antonium in hęc verba disserentem: Iure autem omnia defendamus, quæ sunt eius generis, vt aut oportuerit, aut licuerit, aut necesse fuerit, aut imprudentiâ, aut casu facta esse videantur.

13 ¶Adde quod notabiliter voluit gloss. in c. presbyterum. de homi. quòd in foro conscientiæ non punitur quis de homicidio non dolo commisso, etiam si culpa præcesserit, quam gloss. ad hæc not. & sequitur Ioan. Ana. ibi, & Panor. & Felyn. qui & ad hoc allegat dictum Innoc. in c. sicut dignum. col. vlt. eod. tit. quòd si damnum datum est alicui ex culpa alterius, vt quia non bene ignem cooperuerit, qui ob id domum vicini cremauit, non tenetur in foro conscientiæ ad resarciendum damnum: licèt pro culpa sit ei iniungenda pœnitentia. Sequuntur item illud dictum Inno. ipse Panorm. in c. j. col ij & ibi Felyn. col. xj. versicu. tertius casus. & Philip. Dec. in lect. ij. col. v. versicu. quintò adde. de constitutionibus. idem Panormitanus in c. dilecti. columna quinta, versic. sed tu distingue. de arbi. & in c. quoniam. col. ix. versi. in gl. in verbo negligentiam. de proba. & in c. cùm causam. col. v. versi. circa quod. notabiliter. de testib. & in c. si egressus. in j. not. de iniur. & rursum in c. vlt. in j. no. vbi multū dubitat, & in c. j. de cust. reor. Ex quibus nōnulli distinguunt inter latam, & leuem culpam, & an adfuerit animus nocendi, nécne, vt apud eos videre poteris. Roma. qui id dicit vnicum in mundo, sing. cv. pridie fui interrogatus. Barb. in rep. c. Raynaldus. col. cxiiij. versi. inquantum dominus Ab. de testa. vbi videtur tenere contrarium, Anto. Corset. in suis sing. in verbo, forum conscientiæ.

In foro cōsciētiæ non punitur quis de homicidio nō dolo commisso.

14 ¶Ex his autem procedit, quòd cùm delicta, quæ imprudenter sunt commissa, ex magna parte impunita relinqui soleant, vt dictum est: ideò cùm quis alterum de crimine accusat, quod ignorantia potest excusari, debet nominatim exprimere reum scienter id commisisse, vt not. Bart. in l. omnes. ad fi. C. de agri. & censi. lib. xj. & Ang. in §. pe. in fi. in auth. de eccle. tit. & in l. j. col. ij. C. de Nili agger. non rump. vbi dicit quendam fuisse liberatum, quia non fuerit articulatum (vt ipse loquitur) quòd sciens opem bannito tulerat. & ita latè consuluit multásque concord. adducit Barb. consil. 51. illud in medium referam. in prin. lib. iij. & consil. v. illud in medium adducam. in princ. lib. iiij. & consil. lxij. Paulus apostolus. col. vij. versi. cùm ergo in proposito. eod. lib. iiij. & Feli. in c. à nobis. col. j. de excep. & Phil. Dec. consi. lxij. in causa qua agitur inter monasterium.

Imprudēter delicta cōmissa, magna ex parte impunita.

15 ¶In qua re tamen (ne quid deesse videar) ita existimo distinguendum post ipsum Dec. in c. à nobis. in j. no. de excep. Aut lex, vel statutum, in quo pœna pro delicto imponitur, exprimit eam pœnam esse impositam ei delicto, quod scienter factum est, & tunc proculdubiò debet expressè articulari in libello tale delictum fuisse scienter factum: illa enim qualitas requisita in lege, vel statuto, debet allegari, & probari. l. j. §. ait prætor. & ibi no. Bar. ff. ne quid in flu. pub. & l. pe. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius voca. vi exi. & no. Io. And. in c. j. de homi. lib. vj. in nouella, Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cler. & in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. Alex. cons. vlt. viso processu, lib. ij. & cons. xlj. visis & optimè discussis omnibus. col. ij. versi. & prædicta maximè procedunt, lib. iiij. & ipse Phil. Dec. in c. licet causam. col. xiiij. versi. sextò idem dicendum. de proh. & consi. xiij. an appellatione cognatorum. col. iij. versic. difficultas est, & vis tota. & consi. xviij. viso puncto. colum. iij. in princip. Et faciunt not. per Bart. in l. non solùm. §. sed vt probari. ff. de oper. noui nuntia. Et hæc quidem de primo illo membro.

Qualitas requisita in lege vel statuto debet allegari.

16 ¶Aut verò lex, vel statutum puniens, non loquitur expressè de crimine scienter facto, & tunc, aut sumus in casibus, in quibus dolus, & scientia præsumitur, putà in his, quæ de sui natura mala sunt, & de genere prohibitorum, quæ quamuis aliquo casu possint excusari, tamen contra ea præsumitur. l. j. C. ad leg. Cornel. de sicar. & l. si non conuitij. C. de iniur. & c. j. & ibi Bald. & alij, de præsumptio. & c. ij. & ibi Panorm de reg. iur. volunt Alber. de Gan. in tract. de homi. col. vlt. versic. illud autem. & Bal. in l. dolum. C. de dol. mal. & consil. lxxix. dauanti da voi, col. j in fi. lib. ij. & Pet. Anc. in c. cùm dilecti. per illum tex. de accus. quem ibi sequitur Ioan. de Ana. col. ij. versi. est hic mirabilis. & Alex. consi. 36. visis his quæ per dominos. in prin. lib. j. quod con. iterum repetitur in lib. iij. consi. lxxix. & idē Alex. consi iij. ponderatis verbis inquisitionis. col. j. lib. j. & consi. xxiiij. animaduersis his quæ iā per testes. post prin. lib. ij. & Corneus consi. clxxiij. visis processu, & statuto col. v. versi. nec obstat quod dicitur. lib. j. Et hoc quidem casu non videtur opus esse scientiam, aut dolum allegare, secundum Ang. in l. si vacantia. C. de bon. vaca. lib. x. & Fely. c. cognoscentes. col. ij. in fi. de constit.

Præsumitur sēper cōtra prohibita de sui natura mala, licèt possint excusari.

17 ¶Cuius rei est ratio, quia satis est allegare qualitatem, ex qua infertur illud, quod ius præsumit, sine illius allegatione, nam libellus quantum ad hoc præsumptiuè concludit. l. omnes. §. Lucius. & ibi gl. & alij. ff. de his quæ in fraud. cred. & Bar. & alij. in l. cùm quid. ff. si cer. pet. & Bald. consil. ccxcix. Petrus Lombard in fin. lib. iij. & Fran. de Spoleto inter consi. ipsius Bald. consi. cccclxviij. visa petitione

Sufficit allegare qualitatē, ex qua infertur illud quod ius præsumit.

porrecta.lib.j.& Angel.consil.ccl.primò videndum est,factum verò illius incip. domina Libertina. post princip. & Anton.in cap. si cautio.de fid.instru.& Roma.consil.cv. viso themate.post princip.

Indifferētia in meliorem partem interpretanda.

18 ¶Aut denique sumus in casibus,in quibus scientia vel dolus non præsumitur,putà in his,quæ se possunt habere ad bonum, & malum, quæ indifferentia vulgò philosophi nuncupant : quæ semper in dubio in meliorem partem præsumuntur,& debent interpretari.l.meritò.ff.pro soc.& c.ij. de regul. iur. vbi facta,quæ dubium est,quo animo fiant,in meliorem partem interpretanda sunt. quod enim scriptum est , Ex fructibus eorum cognoscetis eos , de manifestis dictum est.& c. abiit Iudas. & ibi gloss xj.q.iij.& Bar.in l.non solum.§.sed vt probari.& ibi latè Alex.ff.de no.oper.nunt.Bal.in l.j.col. iij.versi.& not.C.de ser.fugi.& ibi latè Iason,col.v.versi. tertiò multum not.& Panor.consil.lxviij. videtur primò.col.ij.lib.j.& consi.cxiij.tria sunt.in primo dubio, lib.ij. Roman. consil cccliij.quo ad primum,in fi.Alex.consi.xxviij.qooniā abundè.lib.iiij.Fran.Aret.consi.lxx.sicut docet. col.iij. Barb. in l j.§.ex his.col.vlt.ff de verb.obli.& copiosè Phil.Dec.con.clxxxix.lætatus sum plurimū.col.ij.Et hoc certè casu debet scientia,siue dolus allegari. Et ita loquitur Bar.in d.l.omnes.& Ang.locis suprà in prin.adductis:si tamen esset aliquid,quod esset cōmuniter notū,ideóque præsumeretur scientia.c. vlt.qui ma.accu.pos.cum similibus,tunc non esset opus allegare scientiā, vt dicit Bar.in d.l. omnes.

In negatiuis debet fieri mētio scientiæ , secus in affirmatiuis.

19 ¶In hac re tamen aliter(ne illud prætermittā)distinguit Bar.in l.j.char. 4.ver.super secundo puncto. C.qui accu.non possunt.videlicet quòd quando aliquis accusatur pro facto negatiuo,putà quòd nō denuntiauit maleficium , debet fieri mentio scientiæ,sed cùm accusatur , quòd aliquid fecerit, non debet necessariò allegari scientia,allegat gloss.no.l.ex maleficiis.§.longè minùs.ff.de actio.& obl.Et hanc Bal.dist.sequitur Io.Ana.in rub.de accu.circa fi.& Rom.d.consi.cv. post prin. vbi ad hoc facit sing.gl.in d.§.longè minùs.& Ang.Aret.in Tracta.malefic.in verbo, necnon ad querelam. col.pen. versi.aduertas tamen.vbi dicit eam glos.auream.Sed August.in sua ad Angel.addi.hanc distinctionem reprobat, per multa,quæ ibi allegat, & post eam Felyn.& Dec.in d.c.à nobis colum.j.ad quos legentem remitto.

Semper allegādū, si dolo aut scientia est factum,aliàs præsumitur.

20 ¶Sed illud non prætermiserim quòd huic,quod diximus,non requiri dolum, aut scientiam allegari in his actibus,in quibus præsumitur,contradicit Alex.consi.cccv.in causa & lite vertēte inter dominum Benedictum.col.vlt.lib.v.vbi expresè dicit,q̄ aliàs præsumeretur,quòd quis ex certa scientia & dolo aliquid fecerit,tamen semper esset hoc allegandum,aliàs huiusmodi præsumptio in hoc nō releuaret,per tex.no.& ibi no.l.si adulteriū cum incestu.§.idem Pollioni.ff.de adul.& quod no.Bar. in d.l.cùm quid.ff.si cert.pet.ad quod etiā multa faciunt quæ dicam in tractatu nostro de præscript.

Authoris opinio de prædictis.

21 ¶Verùm vt ego dicam quod sentio,arbitror Alex.non fuisse in ea re sanæ opinionis,nam d.§.idem Pollioni.& alia per eum allegata,intelliguntur,quando id quod præsumitur , procedit ex facto,vel animo eius,qui huic præsumptioni innititur,vt bona fides,de qua is tex.loquitur. quo casu omninò requiritur vt alleget,sed quando proficiscitur ex facto,aut animo alieno,vt in casu nostro,sufficit allegare qualitatem , ex qua infertur id,quòd præsumitur, per d.§. Lucius. Et ita expresè distinguit Bar.in d.l.cùm quid.& ibi quoque alij post eum:& Bal.d.consi.ccxcv.Petrus Lombard.in fin.lib.iij. & Ant.locis suprà citatis,& idem Alex.sibi contrarius,consi.j.col.pe.lib.v.

Ignorātia iusta & probabilis excusat: nō crassa,quæ sciētiæ equiparatur.

22 ¶Sed quod dictum est in princ.ignorantiam excusare,intelligendum est sanè procedere in ignorantia iusta,& probabili:non autem in affectata,crassa,& supina,quia ista æquiparatur scientiæ.c.eos.de tempo.ordin.& cap.cùm inhibitio.§.j.de clan.despon.cum si.& per Theologos,in ij.sententiar. dist. xxij.& Alex.Ales,in ij parte summæ,q.cxxix.membro 7.& in 3. parte q. xlj.membro 4.art.2.& D. Tho.in 1.parte 2.partis quæst.76.art.4.ideóque voluit glossa.no.in c.vlt.§.vt autem.in verbo,scienter.de offic.deleg. lib. vj. quòd constitutio pœnalis in scienter delinquentes lata , ligat & ignorantes ignorantia affectata,& non probabili.& ibid.Dominic.dicens hoc esse bene no.& est gloss. similis in cle.j.in verbo,scienter.de consang.& affi.cum quibus similiter transeunt Gul.Laud.& Card. Flor.in iij.quæst.ibi & Fely.in d.c.à nobis.col.j.de excep.& Phil.Fran.in c.vt animarum.in vlt.no.de consti. lib.vj.& Hippo.Marsi.in l.qui falsam.col.xiij.versi.item prædictam conclusionem.ff. ad leg. Cornel. de fals.& in l.j.§.cùm latrones.col.iij.versi.ad prædicta etiam facit.ff.de quæstio.

Extensione nō propriè scientia comprehēdit ignorantiā.

23 ¶Sed Io.Crottus in d.c.vt animarum.col.iij.versi.vlt.no.allegans solùm glo.in d.cle.j.dubitat de veritate illius,quatuor potissimum rationibus:Primò , quia quòd scientia comprehendat ignorātiam affectatam,non est ex proprietate sermonis,sed ex quadam extensione,per tex.in d.c.eos.in verbo, *seu affectata ignorantia*.quod verbum est ampliatiuum præcedentis sermonis.l.si quis ita legauerit.ff. de auro & arg.lega.sed in materia pœnali non debet fieri extensio de casu ad casum,in quo nō versatur omnino data ratio,nec de casu vero ad fictum.l.pe.& vlt.C.de interdic.matri.etiam si ex larga significatione vocabuli posset ille casus comprehendi.l.si vxor.in prin. ff. ad leg.Iul.de adult.quam pro sing.allegat Fran.Aret.in c.per tuas.de proba.

Affectata ignorantia nō æquiparatur veræ scientiæ,sed fictæ.

24 ¶Secundò,quia affectata ignorantia non æquiparatur scientiæ veræ,sed scientiæ fictæ,per text.in d. c.cùm inhibitio.§.j.ibi,*affectatores ignorantiæ*,quod verbum importat fictionem. l. si antequàm.iuncta l.seq.ff.de S.C.Silla.vbi pœna imposita hæredi,non vindicanti necem defuncti,non comprehendit fideicommissarium,qui est hæres fictus. l.in pari.§.j.ff.de reg.iur.& l.si filiusfa.§.j.ff.quod cum eo qui in alien.potest.& ita illum tex.not.Fran.Aret.in l.j.ff.de vulg.& pupil.

Res hæreditariæ

25 ¶Et facit quod no.Bar.in l.vlt.C.vnde vi.quòd ea lex puniens occupantem rem alterius,non cōprehendit occupantem rem hæreditariam,quæ fictè,& nō verè est alterius.l.j.§.j.ff.de rer.diui. iuncta l.

hæres

hæres quandoque.ff.de acquir.hæred. Et quod dicit idem Bart. quem sequuntur Doct. in l.si quis maior. C.de transac.quòd pœna illius legis, quæ imponitur maiori venienti contra iuramentum, non ligat minorem venientem contra iuramentum:quia licèt minor iurans reputetur maior, auth. sacramenta puberum.C.si aduer.vendi.hoc tamen est per fictionem,non per veritatem. *ria ficte & nō uere ęqualiter*

26 ¶Er si dicatur,quòd quando casus verus, & casus fictus æquiparantur à lege antiqua, tunc etiam constitutio,quæ aliàs est strictè interpretanda,loquens in casu vero, compræhendit casum fictum. c.ad audientiam.& c.cùm dilectus.& ibi Imo.Panor.de cleric.non residen.sed scientia, & ignorantia affectata æquiparantur.per d.c.eos igitur.&c.Respondetur,quòd hoc verum est, quando huiusmodi constitutio connotet idem,quod ius commune, quod æquiparat illos duos casus, vt declarat Panorm.vbi suprà. *Scientia,& ignorantia affectata aequiparantur.*

27 ¶Tertiò,quia minor est ignorantia affectata,quàm scientia.d.c.cùm inhibitio, in verbo, *vel saltem affectatores ignorantiæ*.quod verbum denotat diminutionē. c. per vestras.de dona. inter vir.& vxor. & c.causam quæ. & ibi Panor. de elec. Sed dispositio pœnalis non debet extendi de maiori ad minus,vt est text.in d.l.si vxor.in prin.ff.ad leg.Iul.de adult. *Dispositionis pœnalis extentio.*

28 ¶Quartò,quia ex proprietate sermonis scientia non compræhendit affectatam ignorantiam,vt dictum est,sed quando sumus in materia restringibili,verba quæ possunt capi & largo & stricto modo,debent capi stricto & non largo modo.c. Rodulphus.de resc.& ibi no.Panor.& l. quòd si nepotes.in prin.ff.de test.tutel.& voluit Matthes.in no.149.nota quòd hoc verbum.in fi. *Scientia an cōprehēdat ignorantiam affectatam.*

29 ¶Et hæc quidem:sed & longo antè interuallo,Lucas de Pen.quem ipse non allegat, in l. j. col. 3. in prin.C.de colo.Illirician. lib.xj.constanter scribit minùs puniri ignorantem,quàm scientem,etiam si crassa ignorantia fuerit,& supina,per quædam iura,quæ illic allegat.quæ an illius dictum probēt, aliorum sit iudicium. *Minus punitur ignorās quàm sciens.*

30 ¶Ego verò,vt tandem meum in hac re iudicium interponam, crediderim hanc crassam, & supinā ignorantiam puniendam quidem,sed non tam seuerè,quàm scientiam : quoniam huiusmodi ignorantia sufficit ad excusationem doli.l.j.in fi.ff.si ager vecti.quam ad id citat Bald. d. consil. 98. ego præsuppono.ante fi.li.3.Sed affectatam ignorantiā,quam scilicet sibi asciscit delinquēs,ne deliquisse videatur, grauiùs aut saltem æquè puniendam esse atque scientiam.arg.tex.not.in c.ita fidei.de iure fisc.Quod & confirmatur ex eo quod dixi suprà in 6.causa,nu.10.incip.de qua re,dum loquor de ebrio,qui se inebriauit, vt se excusaret à crimine,quod in ebrietate volebat patrare. *Supina ignorantia punienda non tam seuerè quàm scientia.*

CAVSA DECIMAQVARTA.

1 ECIMO QVARTO, non solùm si aliquid imprudenter, aut ignoranter admissum fuerit,sed & si culpa etiam lata,dolo tamen non interueniente, mitiùs quoque agendum est cum delinquente,vt patet ex multis,quæ dicta sunt in præcedenti causa,& etiam in causa omnium prima,& est tex.in l.lege Cornel. §.1.& l.in lege.ff.ad leg.Cor.de sicar.Et ita consuluit Petr.Anchar.consil. cclxxxiij. iure scripto,& consuetudine.in fi.cùm dicit,quòd non est corporaliter puniendus,qui per latam culpam,sine dolo tamen deliquit.Et in hanc sententiam dicit Nellus de sancto Gemini. in tract.bannitorum,in 2.parte secundi tēporis,quæst.37.quòd si stante statuto, quòd bannitus possit impunè occidi,aliquis alterum occidit non bannitum,sed falsò existimans esse alterum quempiam,qui fuerat bannitus,non debet huiusmodi occisor decapitari,cùm fuerit in culpa tantùm, nō in dolo:sed pro modo culpæ arbitrio iudicis est puniendus. *Qui per latā culpam & sine dolo delinquit, mitius punitur.*

2 ¶Quamquam contra hanc decisionem videtur esse tex.expressus in l.eum qui.§.si iniuria.ff. de iniur.& in l.scientiam.§.sed & si defendendi.ff.ad leg.Aquil. quarum authoritate dicit Bart.in d.l. respiciendum.§.delinquunt,in fi.ff.de pœn.quòd si quis cùm vellet percutere Titium percussit sociū, debet puniri corporaliter.licèt idē Bar.alibi reliquerit cogitādū,scilicèt in l.si cùm seruo.ff.de iniur. *Contraria decisio superiori bus.*

3 ¶Et per tex.in d.§.si iniuria.dicit idem Bart.in l.diuus.ff.ad leg. Corn. de sicar. quòd si quis, dum vellet vnum duntaxat percutere,duos percussit,debet puniri secundum rei euentum,non secundū animum:& sequitur Io.Ana.in cap.2.col.16.vers.adde etiam quia Ang.de malefi.& Panor.in c.j.de cust.Euchar.tum per d.§.si iniuria,tum etiam ne delicta maneāt impunita,tum quoque quia in delictis sufficit dolus in genere.allegat Io.Ana.in reg.cùm quis.de reg.iur.in Merc. Et hanc sentētiam confirmat quod scribitur Exodi vicesimoprimo,quòd si litigabant duo viri, & percusserunt mulierem prægnantem.&c. *Puniendus delinquens secūdum rei euentū non animum.*

4 ¶Sed Ang.in d.l.si cum seruo.per illum tex.repræhendit decisi.Bart.quam suprà citauimus, dicitque hunc qui vnum percussit,putans alium percutere, non debere puniri lege Cornelia, neque iniuriarum,sed pro motu iudicis,propter culpam,si qua fuit,secus si nulla. & idem tenet ipse Ang.in d.§.delinquunt.& consil.289.viso facto.col.1.Floria.in d.§.& si defendendi.& Cæpol.consil. 33 multa possent.col.4.& Ias.dicens hanc partem in iudicando seruandam.in l.j.col.3.in fi.vers.quid autem si volebam.ff.de legi.& in l.si pater tuus.col.3.vers.gl.in verbo,auferendum. C. de hære.insti. & ante hos omnes Bald.cuius tamen non meminerunt,in l.ait prætor.§.quacunque. vers. quo ad tertium. ff.de iureiur.& Signo.Homo.consil.j. statuto ciuitatis Papiæ. vbi consuluit de eo , qui cùm rixatetur cum alio,vxorem illius prægnantem casu percussit,ex quo abortaa fuerat. Et in eandem fermè sententiam remigrat idem Homod.consil.27 statuto ciuitatis Papiæ cauetur.col.pe.vbi consuluit non *Qui casu unū pro alio percussit,quomodo punietur.*

esse decapitandum eum, qui cùm vellet prohibere ne se canis mordicus præbenderet, lapidem in eum proiecit, quo hominem interemit, idq̃ue in loco publici itineris.

5 *Nulla lex culpam morte punit.*

¶Quid plura? Bart. in d. l. in lege. ff. de sica. & in l. j. §. j. ff. si quis testa. lib. esse iuss. dicit, quòd nulla lex est, quæ culpam morte puniat. quod & voluit Bald. cons. 109. qui mortem aliter vitare. li. 4. vbi plus dicit, nusquam repetiri quòd etiam famam propter culpam amittamus. Quod tamen reprebendit Ang. in d. l. in lege. & in d. l. j. §. j. si quis testa. & in l. plagij. C. ad l. Flaui. de plagi. & in l. is qui cum telo. C. de sicar. & cons. cclxxxviij. viso themate supradicto. col. vlt. & alijs compluribus locis, in quibus multos casus allegat, in quibus quis capitaliter ex sola culpa punitur, videlicèt l. pe. C. de custo. reor. vbi etiam no. Bald. & l si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn. & l. omne delictum. §. qui in acie. & §. exploratores. vers. sed & caligatus. ff. de re mil. & l. milites. vbi etiam Ang. de cust. re. & l. j. vbi idem Ang. C de priuat. car. & l. vlt. C. ad leg. Iul. de vi. & l. j. C. nemi. l. ce. sig. salua. Christ. humi. & l. excipiuntur. ff. de S. C. Sill. vbi etiam impubes negligens punitur capitaliter, qui casus est not. secundum ipsum Angel. in d. l. plagij. alibi autem idem Ang. in l. impuberem. ff. de furt. loquens de illo casu, audi, inquit, seueram sententiam capitalem latam contra impuberem. Sed & tu vltra Ang. adde alium casum, in quo culpa capitaliter punitur, scilicèt in l. 3. §. alio senatusconsulto. ff. ad leg. Cornel. de sica.

6 *Cum ad pœnam inferendã requiritur dolus.*

¶Propterea Angel. ipse in multis ex dictis locis, quibus eum citauimus nu. præced. dicit doctrinam Bart. tunc solùm procedere, quando ad pœnam inferendam requiritur dolus, vt videlicet eo casu lata culpa dolo non æquiparetur, neque sit quis propter latam culpam ea pœna puniendus, per d. l. in lege. & l. si quis id quod. §. doli. ff. de iurisd. omn. iudic. cuius sententiæ adstipulator est Io. Ana. in c. presbyterum. in j. no. de homi.

7 *Vbi dolus nominatim punitur, dolo lata culpa nõ æquiparatur.*

¶Sed quod ad hoc caput pertinet, illud certum est, quòd vbi nominatim dolus punitur, lata culpa non æquiparatur dolo. Ita voluit glo. in d. l. in lege. ff. ad leg. Cornel. de sica. & in l. j. §. si quis ff. ne vis fiat. & in l. magna. ff. de verb. signifi. & Bart. in l. quod Nerua. col. 7. vers. illos enim tres. in 2. lect. ff. depo. & in l. j. in prin. ff. de legi. vbi dicit, quòd in maleficiis lata culpa dolo non æquiparatur: & Bal. cons. 277. in causa Gulielmi. lib. 5. & Panorm. consil. iiij. facti contingentia, quædam mulier. lib. j. vbi hoc quoq; dicit procedere, cùm agitur de pœna pecuniaria, & consi. lxviij. in Christi nomine amen. videtur primò, col. ij. versic. sed his non obstantibus. eo. lib. j. vbi hoc dicit probari in d. l. j. §. si quis. ff. ne vis fiat. & in l. 2. §. hæc actio. ff. vi bono. rap. & in c. si quis suadente. 12. quæst. 4. iuncto c. si verò. huius initij 2. de senten excom. De qua re abundanter videre licet apud Canonistas, maximè recentiores in c. 2. de constit. & latè per Hippo. Marsi. in d. l. in lege. post princ. ff. de sica. & in sing. 276. voluntas. per Ias. in l. si pater tuus. col. 2. vers. Berta rixans cum Seio. C. de hæred. instit.

CAVSA DECIMAQVINTA.

1 *Si sit leuis dolus, iudex debet pœnam minuere.*

ECIMOQVINTO, in dolo quoque iudex debet pœnam minuere, si fuit minor, aut leuis quispiam dolus: vt apertè sentit Bald. in l. & si seuerior. col. 2. vers. ex prædictis videtur concludendum, & ibi etiam Salyc. C. ex quib. caus. infa. irro. & Alex. cons. cxliij. post redditum primum consilium. ante fi. lib. 2. & cons. clx. visis narratis. col. vlt. versi. confirmo etiam prædicta. li. 7. vbi hoc reputat not. & Fran. Aret. cons. lxxx. sicut decet. col. iij. versi. confirmantur prædicta. vbi & ad hoc allegat tex. in l. vbi falsi examen. in fi. C. ad l. Cornel. de fals. & nouissimè Ludo. Bolo. consil. xxxvij. licèt aliàs in præsenti causa consuluerim, col. 4 vers. plus dico.

2 *Ex circumstantiis delicti minuenda pœna est arbitrio iudicis.*

¶Propterea subdit Fran. Aret. vbi suprà, quòd vbi quis punitur ex dolo præsumpto, si tamen ipsa doli præsumptio habeat multa aduersantia, quæ eam præsumptionem, siue probationem, quæ extat de præsumptione doli, attenuent, est iusta causa mitigandi pœnam, quæ ex ipso dolo præsumpto infligitur. verbi gratia, quispiam homicidium perpetrauit, fuitque præsumptiuè probatus occidendi animus, sunt tamen quæ faciunt, vt huiusmodi præsumptio non sit vsquequaque euidens, quin aliqualiter dubia reddatur, & non tam certa, quàm si non adessent, puta consanguinitas, amicitia, bona conuersatio præcedens, modus, & causa offendendi, hoc certè est iusta causa minuendi pœnam arbitrio iudicis ita dicit probare tex. in l. non omnes. in prin. ff. de re milit. & optimè facere l. 3. §. is qui ad hostem. eo. tit. vers. sed si ex improuiso. ff. eo. tit. Et hanc quoque conclusionem firmate dicit Nico Matth. eúmque sequi Bald. in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. & hoc se credere esse verum, sicut euangelium, & id certè credo verissimum: licet Nicol. Matth. & Bald. vbi suprà, id non adeò specialiter dicant.

CAVSA DECIMASEXTA.

1 *Iudex ratione amicitiæ pœnã minuere potest delinquenti.*

ECIMOSEXTO, potest iudex ratione amicitiæ, quæ illi est cum eo, qui deliquit, pœnã minuere, vt videtur probare tex. in c. nisi. in princ. de offi. deleg. vbi Papa cuipiam pœnã peccati remisit ratione specialis dilectionis, vt illic dicitur. Et quòd iudex id quoque possit, no. ibi per eum tex. gl. Inno. & Bal. qui eam glo. dicit ad hoc no. dignã, & limitat procedere in his solùm, in quibus iudex habet arbitrium, & Ant. But. ibi.

2 ¶Et hoc sequi videtur Io. Fab. dum eam glo. simpliciter allegat, in l. & si sæuerior, C. ex quib. caus.

infa.

infa.itro.& Iaſ.in l.j.in princ.col.vlt.in fi.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.vbi illam gl.allegat pro no. ſed eam facit ſing.Ro.in repe.l.ſi verò.§.de viro.in 25.ſal.ff.ſol.matri.vbi tamen reprobat, & Barb. in repe.c.Raynaldus.col.117.verſ.& idem dicas in Principe.de teſta.vbi intelligit ſicuti poſteà dicemus.in repe.l.cùm acutiſsimi.col.12.verſ.& ſi verbis.C.de fideicom. vbi eam ſimpliciter allegat. & Per.Ra.in ſuo alpha.in verbo,amicus.

3 ¶Sed & illum text.not.Lucas de Pen.in l.j.col.10.verſ.item quia ratione amicitiæ.C.de deſer.lib.12. vbi tamen elanculum hoc reprobat,vti etiam Barb.nuncupatim eam gl.carpens in d.c. Raynaldus. quo loco nuper citauimus,intelligit illum tex.procedere in Papa tantùm, de quo & ille tex. loquitur:Latam enim eſſe differentiam inter principem,& ſimplicem iudicem,quia ille dominus,iſte ſeruus & miniſter legum.§.oportet,in auth.de iudi. Nec mirãdum ſi Papa,aut Princeps poſsit ob amicitiam pœnam remittere,cùm & aliàs omnes pœnæ ſint in eius arbitrio conſtitutæ. l. j. C. de ſum. Trin.& not.per Bart.in l.reſcripta.C.de precib.Imper.offer. Hæc fermè Barb. *Lata differentia inter principem, & ſimplicem iudicem.*

4 ¶Cæterùm Ioan.Ana.in c.pen.col.j.verſi.nota deciſam.de Iudæis,de hac ipſa re loquens, dicit ſolere diſtingui,vtrum pœna ſit arbitraria,an non:vtrùm concernat vindictam,an non: vtrùm huiuſmodi remiſsio tendat in graue præiudicium aduerſarij,an non:vtrùm denique fiat à Principe, an ab inferiore.Et ego certè ſatius ducerem nullum eſſe in his locum amicitiæ,ſi interſit Reipub. aut priuati cuiuſpiam,vel teſtimonio Cæſaris in ea elegantiſsima oratione,quam habuit apud Saluſtiũ, in Catilina.Cuius id exordium eſt:Omnes homines qui de rebus dubiis conſultant,ab odio,amicitia,ira,atque miſericordia vacuos eſſe decet. De quo & nos ampliſsimè dicemus infrà in 51. cauſa, nu.62.incip.At hoc ipſum, & ſeq. *Amicitiæ nullus locus eſt, ſi interſit reipubl. aut priuati.*

5 ¶Quid,quòd nonnulli intelligunt d.c.niſi. procedere in amicitia, quæ orta eſt ex virtutibus delinquentis?& inter cæteros Pan.cuius authoritas apud omnes magna eſt in eo ipſo c.in j. not. Neque enim(inquit)alia amicitia conſideranda eſt,cùm ſcriptum ſit,Non erit apud te acceptio perſonarũ. Deutero.1.c.quod & repetitur in c.nouit.de iudi.propter merita autem (vt ſubdit) præcedentia poteſt minui pœna delicti,iuxta illud Pſal.36.Si ceciderit iuſtus,nõ collidetur,quia Dominus ſupponet manum ſuam.De quo (inquit)dic,vt latius habetur per Ioan.And.in c.accuſatus.de hæret.lib.6. poſt D.Thomã 2.2.quæſt.86.Et ita quoque eum text.intelligit Barb.in l.Titius.col.19.ff.de verb.oblig. Sed hoc pertinet ad cauſam 51.de qua inferius tractabimus. *Propter merita præcedentia poteſt minui pœna delicti.*

CAVSA DECIMASEPTIMA.

1 DECIMOSEPTIMO, ſi verum eſt quod in princ.præcedentis cauſæ dictum eſt,certè & illud poſſumus dicere, non ſolùm ratione amicitiæ, quam iudex habet cum eo,qui deliquit,ſed & cum alio,qui pro delinquẽte intercedit, clementiùs cum eo agi poſſe,per text.à paucis ad hoc annotatum in c. clerico iacente. l. diſt. in illis verbis, *pro amore Dei & tuo* & tex.in c.veniam.33.q.9.ibi, tam bonis quàm charis, quem & ipſum ponderat Barb.in d.c.Raynaldus.Et hoc quoque probari poteſt exemplo externo. Aelianus enim omniſariæ hiſtoriæ lib.1.capit.30.ſcribit Ptolemæum regem amore Galatæ ſupplicantis pro quibuſdam ad ſupplicium condemnatis,idipſum remiſiſſe. *Clementius agitur cum delinquente ratione amicitiæ iudicis cum eo qui intercedit.*

2 ¶Sed profectò illi tex.iuris canonici loquuntur etiam in ſummo Pontifice.Proinde videant ſtudioſi,an id quoque in cæteris obtineat.Sed tu tamen interim vide text. in ſummo Pontifice non loquentem,in c.minor.17.quæſt.4.cùm ibi dicitur. *Tuus ſi de tuo amico fortè præſumeret fugitiuus, poſſet proculdubio interceſſoris cauſa veniam promereri.* *Text. canon. loquuntur in Papa.*

CAVSA DECIMAOCTAVA.

1 DECIMOOCTAVO, ſi pater filium, qui crimen etiam capitale commiſit, iudici obtulerit,remiſsius eſt puniendus filius,ne videatur pater ad ſuppliciũ filium obtuliſſe.tex.elegans in l.milites agrum.§.deſertorem.& ibi glo.ff.de re milit.& per illum tex.Rayn.Forliui.homicidam quendam, qui à patre captus fuerat, & ad iudicem ductus,liberauit à morte,ſicut etiam retulit Salyce.in l.propter inſidias.C. qui accuſ.non poſſ.vbi etiam Pau.Caſtr.dicit ſe in eam ſententiam aliquando conſuluiſſe,de filio, quẽ reum maieſtatis pater Imperatori obtulerat,cuius viſo conſilio,lectóque eo tex.quem Pau.in id citauerat,Imperator non vltimo ſupplicio delinquentem puniuit.ſed tantùm decennio relegauit, ſicuti refert Cæpola cautela 1.qui hoc dicit ſingulariter menti tenendum,& Fely.in c.accuſaſti.paulò poſt medium.de accuſ.vbi & illum tex.pro ſingu.allegat.& Hippol.de Marſil.in l.inauditum. col.2. verſi.modò vlterius.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.& in l.j.§.ad quæſtionem.col.6.verſic.vlterius nota.ff. de quæſtionib.in quibus locis illum quoque tex.ad hoc dicit ſing.

2 ¶Miror tamen Cæpol.Fely.& Hippo.retuliſſe Pau.Caſtr.hoc ſcripſiſſe ſuper dict.l.propter inſidias. cùm in eam,at ne in totum quidem lib.9.C.quidpiam ſcripſerit Pau.Quocunque tamen res ſe modo habeat,hoc idem voluit per illum tex.Fely.ipſe,in cap.quærenti.col.3.verſic.tertius eſt quando. de offic.deleg.ipſe quoque Hippol.in l.vnius facinoris.§.cognaturum.in verbo, ne hi qui.§. nec ſi. ad fi.ff.de quæſt.vbi etiam illum tex.in d.§.deſertorem.dicit ſing.& in l.diuus.col.2.verſic.quod ego intelligo.ff.ad l.Pompe.de parric.& Iaſ.in l.j.col.2.verſic.limita iſtud non procedere.C.de his quib. vt indig.& facit etiam tex.in l.qui cum vno.§.qui filium.ff.eo.tit.de re milit.quem etiam ad hoc citat gl.in dicto §.deſertorem.& Cæpol. dict.caut.j. *Qui prædicta tueantur doctores.*

¶Hic

Artaxerxis sententia super filio oblato à patre puniēdo

3 ¶Hic etiam in memoriam reducit historiam ab Aeliano, lib. omnifariæ historiæ 1. cap. 34. eodēmq; vlt. Homo qnidam genere Mardus, nomioe Rhacones, filium habebat nomine Cartonem, qui Magos & sapientes multis damnis affligebat. Primùm igitur pater eum instituere, erudire, & verbis reducere in viam tentabat: verùm cùm ille noo admitteret disciplioam, & quodam tempore vicini iudices eò venitent, vbi sedes suas habebat adolescentis pater, ille comprebensum filium, & manibus in tergum reuinctis, ad iudices adduxit: ibi, quæcunque vnquam per audaciam deliquisset, cum accusatione commemorauit: & à iudicibus postulauit, vt adolescentem ad mortem raperent. At illi animis consternati, suis sententiis eum condemnare noluerunt: sed vtrumque ad regem Persarum Artaxerxem adduxerunt. Mardo verò semper instante, & eodem contendente, excipiens rex, ait: Potisne es etiam ferre, vt filius in tuo conspectu vita priuetur? Qui respondit: maximè: quoniá cùm in horto nascentium lactucarum surculos amaros defringo, & amputo: tantùm abest vt dolorem ex eo mater ipsorum lactuca patiatur, vt etiam magis efflorescat, item magnitudine & dulcedine plus augeatur. Ad eundem modum, ego, ô rex, cùm videro eum, qui meam familiam lædit, & vitæ fratrum officit, obstátque, vitam amittere, & à suis in ipsos iniuriis prohiberi, etiam ipse amplificabor: & reliquos mei generis similiter mecum prosperam fortunam agere conspiciam. Quibus audius Artaxerxes, Rhaconem collaudauit, & in collegium regiorum iudicum coopiauit, his verbis præsentes allocutus: Qui tam seuerè, & iustè de propriis liberis sententiam audet proonunciare, omnino etiam in alienis criminibus incorruptum, & syncerum iudicem se præstabit. Adolescenē verò præsenti culpa liberauit, grauissimam mortem interminatus, si præter antecedentia peccata, in posterū simili in crimine depræhensus fuisset.

CAVSA DECIMANONA.

Mitius agetur cum patre, quē filium puniendū obtulerit.

1 ECIMONO, non solùm si pater filium offerat, sed & è diuerso, si filius patrem, idem quoque quod diximus in præcedenti causa, agēdum est, per id quod notabiliter dicit Ang. in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. in fin. ff. de adulte. quòd si filius patrem bannitum capiat, & ad magistratum ducat, debet patri vita concedi, propter filium, qui illum præsentauit. per tex. in d. §. desertorem. quod dictum sequitur, dicítque notandum Hippo. in d. l. inauditum. ff. ad l. Cornel. de sicar. & d. §. ad quæstionem. ff. de quæst. quibus locis citauimus suprà in proxima causa 18.

CAVSA VIGESIMA.

Clementius puniendus qui ut consulat amico aliquid legibus prohibitum admisit.

1 IGESIMO, cùm quis vt cōsulat cōsanguioeo vel affini, pietate motus quidpiā legibus probibitū admiserit, clementiùs est puniendus. text. est aureis literis scribendus in l. 2. ff. de receptatorib. vbi scribitur, non seuerè admodum puniendos, qui cognatos, vel affines apud se receptauerunt: non enim par esse eorum delictum, & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt, & illum text. no. gl. Cy. & Io. Fab. in l. j. C. de bis qui latro. vel aliis crimi. re. occul. & gl. in c. fœlicis. post prin. in verbo, receptauerit. de pœn. lib. 6. & gl. in §. conuenticula. vers. receptatoribus. in verbo, feriendis. tit. de pac. iur. firm. & glo. Zenze. in extrauag. Io 22. incip. ad nostri apostolatus. in verbo, receptauit, tit. de priuil. & Albert. de Gan. in tracta. maleficiorū, tit. de furibus, & latron. col. 7. ibi, *præterea si sciente*.. & iterum col. 8. vers. verùm cùm sit frater. Lucas de Pen. in l. si apparitor. col. ix. versi. item persona alterius. C. de cohor. lib. 12 & Ang. Aret. in tract. malefic. in verbo, dicto maleficio semper adstitit. col. 4. vers. quod si recepit.

Mitius punitur qui cōtra statutū receptauit bānitum consanguineum.

2 ¶Et per illum dicit Bart. io d. l. 2. ff. de receptatorib. & ibi post eum Alex. in ipsius addit. quòd mitius punitur, qui contra statutum receptauit bannitum consanguineum. Quod & idem dicit Bald. in d. l. 1. C. de bis, qui lat. & Alber. in vltima parte statutorum, quæst. 7. incip. sed nuoquid filius. versic. sed quod noo. And. Iser. Iac. Bel. & Matthæ. Afflict. in d. §. receptatoribus. idē And. & Matth. in Constit. Siciliæ, incip. Pacterenorum, & Ioan. Ana. in c. 2. col. 5. vers. pone quòd statuto cauetur. de delic. pue. & Nellus de Sanct. Gemi. in tracta. bannitorum. in 3. parte, quæst. 21. & Domi. in d. c. fœlicis. & Ioan. Plat. in l. vlt. C. de fabri. lib. 11. & in 1. C. de deset. lib. 12. & Rom. in l. 1. col. 4. versi. item inducit scilicet. ff. in ius voca. vt eant. & in repe. l. si verò. §. de viro. in 17. fal. §. sol. matri. vbi allegat illum text. pro not. & Alex. cons. 144. post redditum. in fi. lib. 2. & Fely. in c. literas. col. pen. de præsumpt. & in c. cùm quidam. col. pen. de iureiur.

Militi parcitur, qui ob affectionem parentum ad tempus militiā deserit.

3 ¶Et buc quoque pertinet text. in l. qui cum vno. §. vlt. ff. de re mili. vbi datur venia militi, qui ob affectionem parentum, & affinium ad tempus militiam deseruit, licèt aliàs grauissimè esset puniendus. Et tex. in cap. 2. de aposta. vbi mitius quoque punitur, qui vt fratri salutem compararet, baptismum iterauit. & quod voluit gl. in c. peruenit. j. quæst. 3. non tantum peccate, qui dat consanguineis, quod dare non debet, quàm qui extraneis. Et quod in pulchro casu consuluit Bald. cons. xxxiiij. casus est talis. Guid. in fi. lib. j. eum quidem esse leuius puniendum, qui pietate in fratrem motus, ipsius fratris tractatum de proditione non reuelauit: ad quod tamen nihil allegat.

Mitius punitur notarius falsum cōmittens

4 ¶Et quod item respondit Pau. Ca. cons. 371. præmittendum est ad euidentiam. col. vlt. li. j. notarium, qui vt honorem patris tutaretur, falsum commisit, mitius esse puniendum: vt qui magis affectione sanguinis, ac pietate paterna, quàm dolo ductus est: per multa quę ibi allegat. Nec hinc longè abest,

quod

quod Tullius Philip.5.contendit, duobus Cn.Pompeij summi, & singularis viri filiis pietatem fraudi esse non debere. quoniam videlicèt contra Cæsarem paterna pietate ducti, arma sumpsissent.

tent ob honorem patris.

5 ¶Sed illud, quod diximus receptantem bannitum consanguineum mitius puniendum, existimant plerique ita limitandum, vt non procedat in receptante bannitum hostem publicum, & condemnatum, de rebellione contra Principem. Cuius sententiæ fuerunt Bart. in d.l.2. de receptatorib. Andræ. Iser. in d.§. receptatoribus. & Matth. Afflict. in d. consti. Sicil. incip. Pacterenorum. ea ratione ducti quoniam hostis publicus, & rebellis perdit cognationem, & agnationẽ, sicuti & ciuitatem. l. postliminium. §. filiusfam. ff. de capt. & postlimi. reuers.

Declaratio illius qui receptat bannitum.

6 ¶Propterea, licèt statuto permittente bannitum impunè occidere, non possit tamen filius patrem bannitum occidere, vt voluerunt Dy. Bart. & Angel. in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. per illum textum. ff. de adult. Ac ne frater quidem fratrem bannitum, vt voluit Nellus in d. tracta. bannitorum in 2. parte 2. temporis, quæst. 53. incip. quæritur, duos ciues. vbi refert ita tenuisse Aegidium in quadam disputatione, quod pro valde no. sequitur Cæpo. consi. 5. casus talis est. col. 4. vers. sextò pro hoc, possunt tamen & filius, & frater impunè interimere parentem, fratrémque bannitum, hostem ciuitatis: vt dicit ipse Bart. in d. §. liberto. per tex. in d. §. filius. & l. minimè. ff. de relig. & sumpt. fun. vbi & hoc quoque voluit Bart.

Frater fratrem & filius patrẽ hostes patriæ impunè possũt occidere.

7 ¶Sunt tamen & qui indiscriminatim senserunt posse filium patrem bannitum occidere ex forma statuti, & contra quos videre poteris (ne hic latius vagemur) apud Iaso. in l. omnes populi. in 2. lect. col. 11. vers. tertiò aduerte. ff. de iusti. & iur. Quibus adde Pau. Cast. ab eo non memoratum, consil. cccccxxvj. quòd isti officiales. in prin. lib. 1. Pan. consi. cviij. placet mihi sententia. circa medium lib. j.

An filius patrem bannitum occidere possit ex statuto.

Verùm pedibus non statim eundum in illam Bart. And. Iser. & Matthæ. sententiam censuerim. cùm dict. l. 2. de recept. videatur considerasse naturalem consanguinitatis affectionem quę nos monet, ac veluti vrget, atque impellit, inuitósque propemodum eò trahit, vt consanguineorum saluti, id est, nostro sanguini consulamus. quam quidem affectionem propterea non amittimus, quòd leges ipsæ ciuiles consanguinitatis affectus tollunt ob delictum. Nec enim desinit esse naturaliter cognatus, & consanguineus, hostis ipse publicus, cùm ea sanguinis qualitas nullo pacto aboleri, nullóque iure dirimi possit, vt omnibus perspicuum est, & leges proclamant. in l. ius autem. ff. de pact. & l. iura sanguinis. ff. de reg. iur.

8 ¶Qua ratione motus Rom. cons. clxxix. amplissime doctor. col. v. versi. non refragatur secunda ratio, notabiliter consuluit, auth. hoc inter liberos. C. de testa. habere locum inter liberos etiam non successibiles: licèt enim sublatum sit ius successionis ciuilis, non tamen est sublatum ius coniunctionis naturalis illic consideratum, quod nulla dispositione tolli potest, per dicta iura.

Sublato iure successionis nõ tollitur ius naturalis coniunctionis.

9 ¶Quin ipse Bart. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. dicit, quòd hi banniti, qui se ad hostes conferunt, ideóque & ipsi pro hostibus habentur, iuxta l. hostes ff. de capti. & postli. reuer. & l. 3. in fi. ff. ad l. Cornel. de sicar. perdunt ea, quæ sunt iuris ciuilis, non tamen ea, quæ sunt iuris gentium communia, videlicet omnibus gentibus, per l. quidam sunt. in fi. ff. de pœn. & idem quoque voluit ipse Bart. in sua disputatione incip. Lucanæ ciuitatis. col. 7. vers. restat videre quæ perdat, & ex recẽtioribus Ias. in l. de pupillo. §. si in pluribus. col. vlt. ff. de oper. no. nunti. vbi & ad hoc põderat tex. in l. si mandauero tibi. §. is cuius. ff. manda. Et bene facit quod pulchrè voluit Bald. consil. liiij. incip. statuto terræ Nursiæ. lib. 5. quòd banniti affectionem naturalem retinent, nam natura communis est omnibus. l. hos accusare. §. vlt. ff. de accusat. ideóque in pulchro casu illic consuluit, statutum cõsiderans naturalem consanguineorum affectionem, habere locum in banniis.

Banniti qui se ad hostes cõferunt, pro hostibus habẽtur.

10 ¶Ideóque cogita: Neque enim etiam ausim pertinaciter refragari sententiæ Bald. legum clarissimi omnium interpretis, vt interim cæteros eiusdem sententiæ prætermittam, præsertim cum in leuiori casu Bald. alter iuris prudentiæ oculus, in d. §. receptatoribus. quem legit sub d. §. conuenticula. col. j. videatur restringere d. l. 2. de recep. vt videlicet non procedat in violatore pacis. quem sequitur Alex. in addit. ad Bart. in d. l. 2. & Matthæ. Afflict. vbi suprà.

Sententia Bal. super præcedentibus.

11 ¶Et pro opin. Bart. & aliorum optimè facit, quòd licèt filius teneatur alere patrem bannitum, vt dicit ipse Bart. in l. si quis à liberis. §. sed vtrùm. ff. de libe. agnosc. per tex. iuncta glo. in §. si verò contigerit. in auth. de incest. nup. & in l. mutus §. manente. ff. de iur. dot. hoc tamen fallit in eo qui esset bannitus, ob id quòd fuisset contra patriam, vt dicit Alex. in addit. Bart. in d. §. sed vtrùm. per d. l. minimè. iuncta l. necessariò. ff. de religio. Sed & multi tenent indistinctè filium non teneri, nec debere alere patrem bannitum. videlicèt Bald. in c. j. in prin. tit. de pact. const. per text. in verbo, ponderauit, & in l. si quis. C. de incest. nup. & Aluar. in c. j. §. si verò pacis. per illum text. tit. de pact. tenen. vbi & per hoc not. quòd quis priuatur debito iure naturæ, propter bannum. Sed vtcunque, licèt potior sit causa patriæ quàm parentum, vt satis declarat d. l. minimè. non possum tamen mihi aliter persuadere, quàm vt non sit eius tam graue delictum, nec adeò grauiter puniendum, qui patrẽ quacunque ex causa bannitum nec subtraxit, modò ne id faciens patriam ipsam subuerteret.

Filius nõ tenetur alere patrẽ bannitũ ob id quòd fuisset cõtra patriam.

Cæterùm quæ suprà diximus, intellige habere locum, & procedere non solùm in parentibus, liberis, & aliis consanguineis legitimis & naturalibus simul, sed & in naturalibus tantùm, erga quos parem affectionem, & amicitiã habemus, ac in legitimos & naturales. Neque enim natura differentiã facit inter vtrosque. §. si verò non habens. in auth. quibus modis natur. effic. legit. & §. si quis ergo filios. in auth. quib. modis. naturales effic. sui. Nam & affectio & voluntas consideratur ex iure naturali, non

Natura differentiã non facit inter parẽtes & naturales.

rali,non ciuili.l.hos accusare.§.in omnibus.ff.de accu.& huc quoque spectat l.adoptiuus.§.seruiles.vers.vnde nec vulgò.ff.de ritu nupt.Cuius authoritate Pet.Ancb.consi.ccxxv.Videtur prima facie.col.pen.dicit, quòd proles naturalis babetur pro legitima, quo ad fœdus naturale.Et quod scribit Bal.in c.quæ in ecclesiarum.col.vlt.de constit.quòd filius illegitimus cõmunis est amore,& natura: per d.§.in omnibus.Et quod idem Bal.in l.j.col.v.versi.expedita est.C.vnde vi.tradit,quòd vt quis potest se defendere,ita & filium,siue legitimũ,siue illegitimum:quia natura cõmunis est,per d.§.in omnibus. Nec (vt subdit) constitutio naturam immutare potest,aut coarctare stimulos naturales.l.amicissimos.§.Lucius.ff.de excus.tut.Et facit (inquit) l.ij.& iij.ff.de libe.cau.Sed & idem e contrariò,vt filius possit defendere patrem naturalem,vt seipsum: quemadmodum idem Bal.in l.cùm acutissimi.col.ij.versi.quæro, quid si statutum.C.de fideicom.per d.§.in omnibus.Ob idque dicit puniri,vt parricidam,qui occidit patrem,aut filiũ naturalem.Quod & ipsum dixerat idem Bal. Bart. & cæteri post eos in l.parentes.ff.de in ius vocan.vbi ipse Bal.dicit singul.tex.in d.§.in omnibus.Et præterea idem Bal.in l.ius ciuile.col.2.versi.& illa facinnt.de iusti.& iure.& in l.cùm acutissimi.col.2.versi.quæro,quid si statutum.C.de fideicom.& in l.quisquis.col.2.versic.præterea de spurio.C. ad leg.Iul.maiest.& in c.naturales.col.vlt.tit.si de feu.fuer.contro.& consi.cccclvij.ad euidentiam. col. ij.versi.prætereà sicut patri.lib.5 Imo.in l.Lucius.§.vlti.ff.de lega.ij.& in l.ex facto.§.si quis rogatus. & ibi quoque recentiores ff.ad Senatuscon.Trebel.

12 *Pietas propriè parentum & filiorum est, eadem & de naturalibus.*

¶Et huc quoque pertinet l.vxorem.§.codicillis.in fi.ff.de lega.iij.vbi pietas, quæ propriè parẽtum & filiorum est,vt dicemus infrà,eadem quoque dicitur de naturalibus. & d.l. parentes. ff. de in ius vocan.vbi filius naturalis, non potest vocare in ius patrem sine venia,quia vt ibi dicitur,vna omnibus seruanda est reuerentia.Ex quo Guliel.Cuneus,Bald.& Ang.& omnes propè dicunt, nihil interesse inter filium merè naturalem & legitimum in his quæ meram naturam tangunt: cuiusmodi est reuerentia,& affectus naturalis.Id quod denique voluit Bald.in l.j.col.xiiij.vers.pone,filius.C.de confess.quòd sicut pater legitimus & naturalis potest reuocare confessionem criminis de filio factam,& probare contrarium,per multa iura,quæ illic allegat : ita & pater merè naturalis, cùm natura sit communis,per dictum §.in omnibus.

13 *Sæpe parentes plus amant filios illegitimos quàm legitimos.*

¶Et huc quoque facit quod scribit idem Bald.consi.cclxvj.ad euidentiam præmitti.col.3.vers.præterea,sicut patri. lib.3.Vt tamen non prætermittam sæpè accidisse, vt parentes vehementius amarent suos filios naturales,& illegitimos,quàm legitimos.Quod & Pelopem, & Hebium fecisse tradit Plutarchus Parallelorum cap.62. & seq. authoritate Dositbei in Pelopidarum lib. in lib. iij. rerum Italicarum.

CAVSA VIGESIMAPRIMA.

1 *Hæc procedit in his omnibus qui spirituali uinculo sunt iuncti.*

IGESIMOPRIMO, non temere contenderim id quod diximus non solùm in consanguineis naturalibus,&(vt vulgò loquimur)carnalibus obtinere,sed in patribus,matribus,& filiis spiritualibus,quos vulgò patrinos, matrinas, & filiolos vocamus,atque in eis quos compatres,& cõmatres, etiam vulgò appellamus, aliísque huiusmodi spirituali vinculo iunctis.Qua in sententia fuit Paul.Ca.cons.cxxix.viso suprascripto puncto,& contentis in eo.col.4.vers.& confirmãtur prædicta,lib.j.dum dicit quòd sicut ei parcitur,qui receptauit bannitum cognatũ, per legem 2.ff. de recep.& dictum est in præcedenti causa,ita & ei qui compatrem receptauit,eadémque vt dicit,ratione,vt etiam(inquit)qui promisit quempiam defendere aduersus omnes,non intelligitur promittere aduersus compatrem,sicut nec aduersus se,& suos,per no.in c.petitio. de iureiur. cum similib.In qua re multa hîc repetenda ducimus, quæ & nos quoque diximus in nostris commentariis in l. si vnquam.in vers.susceperit liberos.C.de reuocan.donat. vtpotè & hîc admodum necessaria.

2 *Homo debet diligere patrinum, quẽ uocant, ut patrẽ.*

¶Primùm,quod,vt scribitur in c.1.trigesima quæst.3.ita debet diligere homo eum,qui ipsum de sacro fonte suscepit,sicut patrem.Quin & gl.c.seq.incip.Pyctacium.in verbo,multò magis, dicit,argumento illius tex.patrem spiritualem esse magis diligendum quàm carnalem:nec huic rei obesse, quod ca.superiori dicitur,æquè esse diligendum.Non enim proptereà tollit,quin plus diligi debeat. Subdítque paulò post:plus deferendum esse patri spirituali,in exhibitione reuerẽtiæ,quàm ipsi carnali.Et ipsam gl.dicit sing.Barb.in l.2.col.7.ff.de verb.oblig.& in repet.l.cùm acutissimi. col. cxvj. vers.& ad hoc allego.C.de fideicom.Quanquam & huic similis est alia sing.glo.in c.qui dormierit, xxvij.quæst.2.inquiens affinitatem spiritualem maiorem,& superiorem esse,quàm carnalem.Ideóque & alibi gl.in c.aut facta.in verbo,parentum.de pœnitentia,dist.j.dicit,per tex.in d.c.Pyctacium. non minus esse puniendum,qui occidit patrem spiritualem,quàm qui carnalem.Quam quidem gl. singularem sequitur Alex.in addit.ad Bart.in l.diuus,& eodem etiam accedit Hippol.Marsil.in.fi.ff. ad leg.Pompe.de parricid.

3 *Filius ut parẽtes proprios sine uenia in ius uocare non potest, sic nec spirituales.*

¶Hinc ex sententia multorum, maximi in legibus nominis, quemadmodum filius non potest in ius vocare patrem,& matrem naturalem sine venia,ita nec patrem,aut matrem spiritualem. Cuius opinionis fuerunt celeberrimi Iurecõsulti,Guliel.Cuneus.Bal.& Ang.Pau.Ca.Rom.& Alex. & Ias. in l.generaliter.ff.de in ius vocan.Ang.& Fulg.in l.adoptiuum.per illum singularem text. ff.eod. tit. Alex.in l.1.in princ.C.eo.tit.Ang.Are.in §.pœnales.col.4.vers.ex quo infertur.& ibi Ias.col.10.vers. nunquid ergo.& Zazius col.2.& Lud.Gomes,col.11.vers.& omnia prædicta. Instit. de actio. & Benedict.

nedict.in repe.cap.Raynutius,in verbo,& vxorem nomine Adelasiam.in j.gl.nu.765.Paris à Puteo in tract.Syndicatus,in verbo,suspicio.col.vlt.

4 ¶Quamuis Ioan.Fab.in d.§.pœnales.versi.& in eum.in prin. dicit non esse necessariam veniæ petitionem,cùm non reperiatur iure cautum, curialibus tamen(vt ipse loquitur)esse, vt petatur: sed & quod non requiratur veniæ petitio,tenuit Roma.sibi contrarius in l.sed si hac. §. prætor ait.ff.de in ius vocan.Sed prima opin.communior est, & verior: quam & confirmat quod scribit Bald.in cap. t.§.vlt.col.iiij. versic.dubitatur tandem.tit.de prohi.feud. alie. per Fed. quòd eum reuerentia actionem furti excludat,ideò non posit propterea quis patrem spiritualem actione furti conuenire,arg. l.non debet.ff.de dol.

Nō potest quis patrē spiritualē actione furti conuenire.

5 ¶Quadrat & superioribus,quod plerique non contemnendæ authoritatis viri scripserunt, posse recusari iudicem compatrem,siue patrem,aut filium spiritualem partis aduersæ.Nam id voluit Spec. tit.de appel.§.nunc dicamus.versi.circa hoc autem.in ij.parte.& sentit in titu. de relat. §. qualiter.in tertia forma,incip.sacrosanctissimo,& c.nouerit sanctitas vestra, &c. & Ioan. And. qui id tamen dubium esse dicit in c.Romana.§.quòd si obiiciatur,& ibi Domi.col.pen.versicu.in fio.gloss.& ex primo de appel.lib.vj.& in c.cùm speciali,super iiij.gloss.& ibi etiam Imol.col.v.versi.& ooi. quòd vbi etiam. Panor.col.ij.versic.& pone exemplum.Philip.Dec.col.ij.eod.tit.Imo.in c.prudentiam. col.vj.versic. in gloss.duobus.de offic.deleg.Philip.in c.postremo.col.vlt.de appel.Firmia.in tract.de episc. in iiij. parte,lib.iiij.col.viij.versic.secunda si est compater, & in suo fertili indice, seu mauis repertorio,in verbo, compater.versic.xiij.& Iason in l.eùm apertissimi.col.iij.versi.sexta causa. C. de iud.Bened. in rep.d.c.Raynutius.in verbo,in eodem testamento relinquens.huius initij.ij.num. xx. de testa.vbi tamen id dicit tum demū procedere,si ex more patriæ tanta ex hac necessitudine oriatur amicitia, quanta inter consanguineos.

Recusari quomodo possit iudex.

6 ¶Quin & non parum multi maximæ authoritatis fuerunt in ea sententia, vt existimarint istos non esse testes idoneos.in hac enim fuit Bald.in d.l.generaliter.ff.de in ius vocan. & ibi Alexand. col.ij. versi.ex ista æquiparatione.Saly.in l.testis idoneus.ff.de testi.per tex.in l.si quis alumnam. & ibi not. C.de nupt.& Raph.Fulg.in l.iiij.§.prætor ait.ff.de in ius vocando.Alex.subdubius tamen, cons.143. quoniam abundè,& rectè conclusum.col.ij.vers.quidam etiam ex illis testibus.lib.ij.& cons.34.viso processu causæ vertentis inter Cer.col.vj.versi.ad hoc etiam accederet.lib.3.vbi tamen dicit in ea re non se facere magnū fundamentū.Phil.Fran.qui id dicit sing.in c.j.in prin.col.3.vers.in gl.in verbo, spiritualem.de cognat.spir.lib.6.Steph. Bertran.cons.178.viso processu.num.13.lib.2.& Matthæ. Afflict.in constit.Siciliæ,cuius est exordium,mores dissolutè viuentium.versi.xxx.

Supradicti omnes, non sunt testes idonei.

7 ¶Contrarium tamen tenuerunt alij multi,& numero & authoritate superiores, & nonnulli ex illis, scilicet Bat.consi.92.in quæstione vertente inter dominum Simonem.col.1.versi. nec obstat quòd ipse est Sanctolus pater.& Bal.sibi contrarius in l.parentes.col.ij.versic. quæro igitur vtrum lex nostra.& ibi etiam Saly.sibi quoque contrarius.C.de testi.idem Salyc.& Florin.in d.l.testis idoneus. ff. eo.Rom. Alexan.sibi contrarius,Soci.& Ias.in d.l.generaliter.ff.de in ius voc.Io.Ana.in c. cùm dilectus.col.vlt.de accusat.Ioan.Plat.in §.testes.Instit.de test. Alber. Maleta. in tract.de testi.in j. parte j. partis,col.8.in paruis.versi.sed quid erit de patre.Alex.in addi.Bar.in l.in legibus.ff.de testi.& consil. xlij.in causa & lite vertente.col.vlt.vers.nec obstat quòd vnus.lib.3.& consi.cxxv.viso themate.col. ij.lib.4.& consi.clxxxvj.viso processu causæ vertentis inter Ser Ioannem.col.ij.versi.non obstat etiā si diceretur.lib.7.Fran. Arc.in c.cùm oporteat.col.4.versi.nuoquid autem consanguinitas. de accusat.Corn.consi.lxj.visa copia processus.col.3.versic.ostensa itaque.lib.3. Cæpola causarum ciuilium consi.v.in quæstione vertente.col.j.versic.nec etiam ex eo.& Fely.in c.cùm nuntius.col.j. versi.& in quãtum Doct.de testi.& Iason in d.l.cùm apertissimi.col.2.versi.facit quod singulariter.C.de iudic. & in d.§.pœnales.vbi suprà,Insti.de acti.Carol.Ruinus consi.81.viso processu.col.7.nu.19.lib.3.Lanfra.Oria.in rep.c.quoniam contra falsam.in materia testium.de prob. Aufrer. in tracta.de reprobationibus testium.in litera p.versi.pater spiritualis.Bened.in d.c.Raynut.in verbo, & vxorem nomine Adelasiam,nu.767.Stepha.Bertran.sibi item contrarius, consil.300.nobilis non multò ante fin. lib.2.& nouissimè Viglius Phrygius in §.pater.in gl.j.in fi.Instit.de testa.

Qui contrariū tenuerunt.

8 ¶Qua in re illud verissimum esse existimo,quod traditum est à Fulgo.cons.xj.emphyteuta,ad medium,non omninò hos repellendos esse,sed eorum fidem non esse vsquequaque integram:quod & ipsum quoque voluerunt Alex.consi.237.perspectis his.col.vlt.vers.& posita.lib.6.& Firmi.in d.suo repertorio,in verbo,compater.versi.xiiij.Philip.Dec.qui id dicit reliqui arbitrio iudicis.in c. cùm speciali.col.ij.versi.decimoquartò.tertiò Abbas concludit.de appel.Fran. Ripa in l.admonendi.nu. 181.ff.de iureiur. Aleiat.dum dicit illos non esse omni exceptione maiores.in d.l.j.in prin.C.de in ius voc.At Fran.Cur.in d.tract.de testib.conclus.30.adeò obscurus,vt vix intelligi posit quid ipse sentiat,licèt in hanc partem inclinare videatur.

Fides parētum spiritualium nō est vsquequaque integra.

9 ¶Adde & tu superioribus,quòd huiusmodi patres spirituales,hos filios teneantur alere, vt patres naturales,ex sentētia Ioan.Fab.in l.j.C.de alen.lib.& Bal.qui tamen dubitat,in auth.nisi rogati.col.vlt. C.ad Treb.Philip.Fran.qui id dicit no.in d.c.j.de cogna.spiri.lib.6.Nicol.Peru.& ipse quoque nutabundus in tract.succes.ab intest.char.3.in paruis,versi.septima & vltima species.Barb.in rep.c.Rayn. col.37.versi.& adduco.de testament.Fran.Cur.in d.tract.de testi.conclu.30.ad fin.Carel. Cot.qui in sing.dicit in memo.inci.commater. Budæus vir vtique admirandus in lib.j.de Philologia, vbi scri-

Filios alere tenentur patres spirituales, vt naturales.

bit proditam esse quandam actionem honorariam, ad horum nutrimentum, si egeant: & nouissimè Ludo. Goza, consi. 13. in hac causa. col. 2. nu. 18. licèt contrarium non obscurè videatur tenere Bened. in reper. d. c. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine, Adelasiam. nu. 767.

10 *Parentes spirituales quando possint conueniri.*

¶Sed & adde, quod ipse Ioan. Fab. tradit, in §. sunt prætereà. versi. sed si quis. col. j. & ibi quoq; Ioan. Plat. & Ang. Are. vterq; item col. j. Insti. de actio. quòd hæ personæ spirituales, de quibus loquimur, non possunt conueniri, nisi inquantum facere possunt, quemadmodum parẽtes naturales, de quibus in d. §. Et quod item Barb. constanter firmauit in rep. l. cùm acutissimi, col. 125. versic. faciat elegans. C. de fideic. hos filios naturales excludere substitutos. Sed huic sententiæ apertè resistit Bal. in d. autheot. nisi rogati. col. pe. vers. sed tunc quæro. C. ad Treb. & plerique omnes, quos tibi collegimus in d. l. si vnquam. in verbo, susceperit liberos. nu. 26. incip. nec item spirituales.

11 *Vt mulier suorum potest iniuriã prosequi, sic occisorẽ sui compatris.*

¶Sed quod minimè dubium est nostris legum interpretibus, licèt nulla lege cautum sit, mulier potest accusare occisorem sui compatris, vt aliàs suorum iniuriam prosequi: id enim magna authoritate scribit Bal. in l. j. col. 12. vers. sed an commater. C. qui accus. non poss. Rom. loquens de filia spirituali, in l. quamuis. col. vlt. ff. de in ius vocan. Alex. d. consil. 34. vbi supra citauimus, lib. 3. Ioan. Ana. in d. c. cùm dilectus. col. vlt. de accus. Bertran. Laud. in addit. Albert. Gand. in tit. qui accu. poss. col. 3. Iason in d. l. generaliter. col. j. ff. de in ius vocan. & in l. apertissimi. col. 2. versi. sexta causa. C. de iudi. vbi id dicit sing. sed vtrobique erranter citat Bal. in l. j. C. vnde vi. Catel. Cotta, qui & hoc dicit sing. in d. memor. commater. & Steph. Bertr. con. 178. lib. 2.

12 *Parentum spiritualium affectio.*

¶Cætera autem hos spirituales necessarios tangentia, videbis in dictis nostris commentariis in d. l. si vnquam. Sed quod ad hunc nostrum casum specialiter pertinet, sequendum arbitror Paul. Castr. qui hoc casu minùs puniendum censet, qui compatres, patrésque ac filios spirituales receptarunt: neque enim deesse affectionem, quæ illos moueat.

CAVSA VIGESIMASECVNDA.

1 *Amicitia est necessitudini anteponenda.*

IGESIMOSECVNDO, Si consanguineorum fauor efficit, vt quòd propter eos admisimus, non sit seueriùs puniendum, non minùs & amicorum causa id efficere debet, cùm amicitia necessitudini anteponenda sit, aut certè non posthabẽda, vel ex Platonis Philosoph. antistitis sentẽtia in qua etiã fuisse videtur Solõ Atheniensiũ Legislator, qui cùm permisisset pro voluntate cuiusque, nisi sui essent filij, hæredem constitui, ex hoc enim visus est (vt ait Plutarchus in vita illius) amicitiã propinquitati, & gratiam necessitudini, etiam honorũ in successione præferre, præterquam tamen filiorum, quos is excipit. Isocrates orator eximius ad Demonicũ scribens, miris effert laudibus Hipponicum ipsius Demonici patrem, quoniam magis approbabat sui studiosos, quàm propinquitate vlla coniunctos, existimabátque ad societatem esse potentiorem natura legem, mores genere, delectum necessitate.

2 *Amici beneuolentiæ se quis magis committit quàm fratris necessitudini, ex D. Ambros.*

¶Nec desunt Latini scriptores huius sententiæ assertores. D. enim Ambros. (nã à diuis primùm exordiendum est) ait: Plerũque amici se potiùs beneuolentię quisq; cõmittit, quàm fratris necessitudini. Valerius Maxi. author grauissimus, c. 7. lib. 4. in hæc verba exorditur, Contẽplemur nunc amicitiæ vinculum potens, & præualidũ, neq; vlla ex parte sanguinis viribus inferius: hoc etiã certius & exploratius, quia illud nascendi sors fortuitum opus, hoc vniuscuiusque solido iudicio incoacta voluntas contrahit. Itaq; celerius sine repræhensione propinquũ auertere, quàm amicum: quia altera direptioni vtique iniquitatis, altera vtique leuitatis crimini subiecta est. Cùm enim deserta sit futura vita hominis, nullius amicitiæ cincta præsidio, tam necessarium subsidium remerè assumi non debet, semel autem appræhensam rectè sperni non conuenit. hæc ille.

3 *Sanguinis coniunctio & beneuolentia deuincit charitate homines.*

¶Sed & vtroque prior Tullius, lib. j. Offic. Sanguinis (ait) coniunctio, & beneuolentia deuìncit charitate homines: magnum est enim eadem habere monumenta maiorum, eisdémque vti sacris, sepulchra habere cõmunia: sed omniũ societatũ nulla præstantior est, nulla firmior, quàm cùm viri boni, moribus similes, sunt familiaritate coniuncti. Idem quoq; in Lælio, hanc sententiã, hac item ratione comprobat, Ex propinquitate beneuolentia tolli potest, ex amicitia non potest: sublata enim beneuolentia, amicitiæ nomen tollitur, propinquitatis remanet: ergo illud in quo necessariò beneuolentia permanet, anteponendum est ei, à quo beneuolentia remoueri potest. Hæc ille. Quòd autem ex propinquitate beneuolentia tolli possit, imò verò plerumque tollatur, satis docet illud Ouidij vulgò notissimum lib. j. Metamor. *Fratrum quoque gratia rara est.*

Cuius è nostris meminit Barb. cons. 20. illud afferã in mediũ, quod Deo supremo. col. 12. versic. cùm ergo tẽpore. lib. ij. & cons. 53. à Ioue principiũ. col. pe. lib. 3. & cons. 87. propè est dominus. col. 3. vers. & in hoc fratre. lib. 4. secundum quam sententiam, Trebellius Pollio in Claudio, vice miraculi esse opinatur fratres amare, cùm dicit, Amauit & fratres, iam potest esse dignum miraculo.

4 *Amicitia propinquitati præferenda etiam ex Theologis.*

¶Id quod apertè ex Cicero. sententia, & argumento, demonstat amicitiam, propinquitati longo esse interuallo præferendam. Quod & recentiores Theologi adstruunt, qui cũ de ordine charitatis disserunt, censent coniunctos sanguine, in his duntaxat quæ ipsam concernunt, amicis anteponendos, in cæteris postponendos arbitrantur, vt licet videre per D. Thomam 2. 2. q. 27. & Anto. Flo. in 4. parte summæ, tit. 6. c. 5. At alibi idem D. Thom. in eo videlicet opusculo, quod scripsit de dilectione Dei, & proximi, simpliciter asserit amicitiam consanguinitati præponderare.

¶Apud

5 ¶Apud Iurisconsultos, qui ordinem scripturæ inspiciẽdum iubent, l. generaliter. ff. de fideicom. liber. cum simil. lib. non semel reperimus charitatem necessitudini in ordine scripturæ prælatam. l. si seruus plurium. §. vlt. ibi, *legatary charitas, & necessitudo*. ff. de leg. j. & l. Theopompus. in illis verbis, *amici mei, & cognati*. ff. de dote præleg. & l. sed si plures. §. in arrogato. in fin. ibi, *amicus, vel cognatus*. ff. de vulg. & pupil. sub. & l. affectionis, ibi, *amicos, vel necessarios*. ff. de donat. Et hoc quoque satis sentire videtur Panor. in c. vlt. ad fin. de postu. prælator. notans ex dicto Vincen. quòd ibi propinquitas præfertur amicitiæ, quasi dicat secus esse alibi. *Charitas necessitudini in ordine scripturæ prælata.*

6 ¶Quid plura? fraterna propinquitas, atque amicitia cæteras omnes (paternam semper excipio) facile antecedit, est enim Hesiodi sententia in eo opere, cui tit. est, Ἔργα καὶ ἡμέραι, *Fraterna amicitia cæteras antecellit.*

μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθ' ἑταῖρον.

Sed nec germano quisquam est æquandus amori.

Cui accedens Mycipsa in oratione, quam moriens ad filios habuit, apud Salustium in Iugurtha, inquit: Quis autem amicitior, quàm frater fratri? Et Quintilianus auus declamatione 321. Quæ potest amicitia esse tam fœlix, quæ imitetur fraternitatem? Certè quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio præcedere vltra hoc nomen potest, quàm vt fratres vocemus. Et paulo pòst, Nam quid est aliud fraternitas, quàm diuisus spiritus? Et vt inquit P. Nigidius apud Gellium lib. 12. c. 10. atque etiam Festus Pompeius lib. 6. frater dicitur, quasi ferè alter. Ideóque Cicero lib. ij. Epistolarum familiarium ad Cælium, de fratre loquens: Quoniam (inquit) alterum me reliquissem. Quàm copiosè, vt scribit Valerius lib. v. c. item v. in princip. suauitatis illa recordatio est. In eodem domicilio antequam nasceretur, habitaui, in iisdem incunabulis infantiæ tempora peregi, eosdem appellaui parentes, eadem pro me vota excubuerunt, parem ex maiorum imaginibus gloriam traxi, chara est vxor, dulces liberi, iucundi amici, accepti affines, sed posteà cognitus, nulla etiam beneuolentia accedere debet, quæ priorem exhauriat.

7 ¶Refert Herodotus in Thalia, quòd cùm Darius, qui primus huius nominis fuit, Rex Persarum, Intaphernem capite damnasset, eiúsque liberos, atq; omnem demum eius familiam ad necem vinciri iussisset, vxor tamen ipsius Intaphernis illum ad eam misericordiam adduxit, vt ei obtulerit vnius electionem ex vinctis domesticis suis, quem vellet liberari: illa autem ex omnibus fratrẽ delegit. quod admiratus Rex, ab ea quæsiuit, quamobrem viro, filiísq; prætermissis fratrẽ elegisset, vt superesset, qui & remotiori ab se gradu, quàm filij, & minùs iucundus, quàm maritus? cui illa respondens, Rex (inquit) maritus mihi alius, atque alij liberi, si hos amisero esse possunt, alius frater parentibus meis iam vita defunctis nulla ratione esse potest. Quo responso delectatus Darius, eum, quem mulier optauerat, missum fecit, & filiorum natu maximum, cæteris omnibus interfici iussis. Cui simile est quod Antigone apud Sophoclem, in fabula eiusdem nominis, dicit se fratrem viro, ac filiis anteponere, his enim amissis alios facilè comparari, fratrem verò, si parentes obierint, nunquam sibi nasciturum esse. Quod & retulit Aristoteles lib. Rhetoricorum iij. c. xlvj. versus autem Sophoclis in eam sententiam, hi sunt: *Parentibus defunctis alius frater nullatenus esse potest.*

Πόσις μὲν ἄν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,
Καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτὸς ἀτοῦ δ' ἠμπλάκον.
Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου πατρὸς κεκευθότοιν
Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλαστοῖ ποτε.
Marito mortuo alius esset,
Et alius gnatus, si hunc amitterem.
Sed matre & patre sepultis
Non potest iterum nasci frater.

8 ¶Apud Iurisconsultos non semel fratres, sororésque vocantur dulcissimi. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. & l. Thais. §. sorore. ff. de fideicom. liber. Et alibi charissimi, in eadem l. Thais. §. Lucius. extátque decisio Dominorum Rot. non valere resignationem beneficij factam, vt frater liberetur è carceribus, tanquam metu factam: cùm illata fratri contumelia, mihi inferri censeatur, per iura quæ allegant deci. 463. dubitatur an valeat resignatio, in nouis. aliàs est decis. 7. sub tit. de renunt. *Fratres & sorores vocantur dulcissimi à Iurisconsultis.*

9 ¶Vetus est apud Platonem lib. 2. de Rep. adagium, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη, id est, frater viro adesto, de fido auxilio dici solitum, quoniã in rebus periculosis vix vnquã frater solet deesse fratri. Quod ex Homero sumptum idem Plato testatur in Protagora, vbi Socrates Prodicum aduocans, vt Simonidem eiusdem ciuitatis hominem, à Protagoræ calumnia tueatur: Videor equidem (inquit) aduocare te (quemadmodum ait Homerus) Scamãdrum ab Achille obsessum, Simoëntem aduocasse, scilicet lib. Iliados 21. *Frater viro adesto, de fido auxilio vetus adagium.*

φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ
σχῶμεν. id est, ad verbum,

Dilecte frater fortitudinem viri ambo
Impediamus.

At Plutarchus in Cæsare tradit Cascam, Cæsare retinente gladium, fratris auxilium verbis Græcis inuocasse:

ἀδελφὲ βοήθει.

10 ¶Verùm hãc tam magnam affectionem fraternam superat, aut certè æquat amicitia. Est enim ami- *Amicitia a-*

quæ fraternã affectionẽ quia est velut quędã fraternitas.

citia ipsa veluti quædam fraternitas, vt est text.in l.verum.in prin.iuncta gloss.ff.pro soc.& not.Soc. consi.263.capio primum.col.6.versic.sed ad ista respondeo,& Iason in l.quæ dotis.col. 13.in 3.casu. ff.sol.matri.Ideóque quos impensè diligimus,plerunque fratres vocamus,vt iam diximus ex Quintiliani sententia,& attestatur Iurisconsultus in l.nemo.§.j.ff.de hære.instit. vbi & illud quoque dicitur,non vitiari institutionem amici extranei,sub fratris appellatione factam,nec immeritò, nam(vt Menander ait)puta fratres veros amicos.

Amicus dicitur alter ipse, ut frater, ferè alter.

11 ¶Propterea quemadmodum frater (vt dictum est) dicitur quasi ferè alter, ita & amicus veteri prouerbio, dicitur alter ipse, quod ad Pythagoram authorem plerique referunt, alij ad Zenonem Stoicorum principem, qui interrogatus quis esset amicus, Alter (inquit)ego:author Laërtius. Cuius sententiæ meminit Aristoteles lib.Ethicorum ix.cap.item ix. Idem lib. Magnorum moralium, ἔστι γὰρ ὥς φαμεν, ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. id est, Est enim, vt dicere solemus, amicus alter ego. & Cicero in Lælio, & Diuus Hieronymus ad Augustinum sic scribens, Cum amico, quasi cum altero se, esse loquendum. è nostris Barb.consi.iij.clementissimi Dei patris nostri.col.v.versi.item adduco iura.libro secundo,& in repet. cap.Raynutius. quam Ioanninam vocant.de testamen.& in repet.l.cum acutissimi.colum.xj.versiculo,& si verbis daretur audacia.C.de fideicommiss.Cui simile est quod Pythagoras effici in amicitia volebat,vt vnus fiat ex pluribus,sicuti tradit Tullius lib.primo offic.& in Lælio.

Leges pluris æstimant amicitiam, quàm fraternitatem.

12 ¶Quid? quòd leges pluris existimarunt amicitiam, quàm fraternitatem, vt quæ sanxerint magis amicitiæ,atque consortij rationem esse habendam, quàm fraternitatis, ad metiendam qualitatem rerum à fratre,eodémque commilitone donatarum, vt est text.not.in l.cùm allegas.C. de castren. pecul.lib.xij.vbi si frater ex commilitio amicitior factus, fratri commilitoni quidpiam donauerit, vt in peculio castrensi habendum est,considerata potiùs qualitate amicitiæ ex militia auctæ, quàm fraternitatis:éstque omnino similis tex.nisi quòd generaliter de agnatis loquitur, in l.pen.in prin.ff. eod.tit.quarum legum authoritate subnixus Alber.in l.sed & hæ personæ.ff.de procur. dicit amicitiam plus habere ponderis,quàm fraternitatem.

Vir amicabilis ad societatem, magis amicus erit quàm frater.

13 ¶Itaque Salomon ille omnium sapientissimus prouerb.xviij.c.in fin.Vir,ait, amicabilis ad societatem magis amicus erit,quàm frater.Et Esdras ille propheta,& scriba Hebræus,sermonis ordine palam docuit, cedere fraternitatem amicitiæ, cum scribit capite quarto, Non meminerunt, cùm biberunt, charitatem nec fraternitatem. Homerus ille ingeniorum fons vberrimus,suum Odyssææ lib.8.ita claudit:

> ἤ τίς που καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδὼς
> ἐσθλὸς,ἐπεὶ οὐ μέν τοι κασιγνήτοιο χερείων
> γίνεται,ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ.

Quibus significatur amicum,siue socium gratum,bonum,& prudentem,fratre inferiorem nõ esse.

Amicus amico non inefficaciter stipulari potest, ut frater fratri non inutiliter.

14 ¶Ex quibus forsitan plerisque poterit videri, quòd sicut frater fratri non inutiliter potest stipulari, quamuis alter alteri stipulari non possit,vt est gl.no.in §.ij.instit.de stipul.ser.ita & amicus amico non inefficaciter stipulari poterit. Quæ sententia primò confirmari videbitur per tex.sing nondum ab aliquo(quem viderim)ponderatum,in l.si libertus artem.ff.de oper.lib.vbi si patronus fuerit stipulatus operas à liberto,qui artem Pantomimi, vel medicinæ exerceat, ea stipulatio & ad amicos patroni extenditur,quibus ludos edentibus,vel ægrotantibus, videtur ipse patronus fuisse stipulatus,libertum operam gratuitam præbiturum,si ergo ex stipulatione in fauorem amicorum præsumpta, atque coniecturata tantùm,quis amicis obligatur, multò magis ex stipulatione pro amicis expressè facta,& quæ reuera interuenit, ne plus valeat præsumptio in casu præsumpto,quàm veritas in casu vero,habeátque tacitum plus roboris atque virium,quàm expressum, contra text. in l.qui ad certum.ff.loca.& l.filio.ff.de lib.& posthu.cum simil.

Verbis directis potest quilibet stipulari piis locis, & causis.

15 ¶Hanc opinionem secundò adiuuat hæc ratio,Si id facit pietas, siue pia causa, vt alter alteri possit stipulari,vt certè facit per gloss. in c.quoties cordis oculus.in verbo,ex parte.j.q.vij.per quam dicit Bald.in l.illud.col.ij.versic.ego addo.C.de sacros.ecclesi.quòd etiam verbis directis potest quilibet stipulari piis locis,& causis & ad hoc facit illam sing.& post eum Barb.consil. lxxxvij.propè est dominus.colum.ij.libro iiij.de quo pleniùs dicimus in priuilegiis piæ causæ,consequens est, vt id quoque amicitia efficiat. Sunt enim amicitia,& pietas quadam cognatione connexæ, & quodammodo fraternizant: cuius rei etsi deessent alia testimonia, illud sanè ad id probandum sufficeret, quòd quemadmodum amicitia Diis & parentibus peculiariter, priuatímque debetur,vtpote cum duobus præceptis decalogi,primo,scilicèt primæ tabulæ,& primo item secũdæ tabulæ speciatim præcipiatur:ita & pietas propriè,& veluti domesticè erga Deos & parentes dicitur, vt perspicuum est omnibus,& probatur:Primùm quidem de Deo,per id quod scribit Cicero in Topicis,æquitatem tripartitam,quòd vna ad superos Deos,quæ pietas appellatur,&c.Et quod in libris quos scripsit De natura Deorum,in multis locis ostendit pietatem obseruari,potissimùm circa obseruantiam diuini cultus, quod & D.August.sæpiùs scriptum reliquit, & præsertim in libris de Ciuitate Dei, & in eo lib.qui Enchiridion inscribitur,vbi & eandem dicit appellari,quæ à Græcis εὐσέβεια;vel certè θεοσέβεια dicitur,quatum vtraque ad religionem, & ad Deum pertinet. Ideóque Speusippus Platonis discipulus, in ipsius Platonis diffinitionibus, hanc ita describit: Pietas est iustitia erga Deum voluntaria veneratio Dei, recta honoris diuini scientia. Et hoc nimirum confirmat, quod legum interpretes

dixerunt

dixerunt,piam causam definientes,tam super l.j.C.de sacro.eccl.& in authen.similiter.C.ad leg.Fal. quàm alibi sæpè,illam videlicet ad Deum ferè referentes. Et sanè semper dicitur relictum in piam causam,quod Deo relinquitur,vt dicit Pet.Peru.in tracta.canonici episco.c.x.per tex.in l.j.§.ad municipum.ff.ad l.Falc.& sequitur Firmi.in tract.de Episco.in iiij.parte.lib.iiij.in xxxj.q.ver.congruenter.cum multis alijs concor.à me collectis in commentariis piæ causæ,propterea tex.in §. quia verò multùm in auth.vt fine prohib.mat.appellat impietatem,Dei offensionem.

Secundum de parentibus satis nostris legibus(ne longè exempla repetamus)comprobatur in l.2. ff.de inoffic.testa.& in l.pen.ff.de obse.liber.vbi hæc verba scribuntur:Nam pietatem liberi parentibus,non operas debent.cui concinnens Seneca lib.vj.de beneficiis.Debemus(inquit)parentibus nostris pietatem.Pietas ergo(vt iterum dicamus) & amicitia cum iisdem propriè debeantur , fraternizant.Non mirum igitur si Tullius parens eloquentiæ, qui nominum proprietates probè intellexit, hoc pietatis nomen,cùm ad amicum scriberet,studiosè vsurpauit in epistola ad Lentulum,quæ prima est familiarum epistolarum:Ego(inquit) omni officio, ac potiùs pietate erga te cæteris satisfacio omnibus. *Liberi parentibus pietatem non operas debent, cum qua amicitia fraternizat.*

16 ¶Huic item opinioni tertiò adstipulatur,quòd amicus vicem procuratoris obtinet,vtpote qui sine mandato id possit facere quod procurator,etiam cum mandato,vt paulò infrà dicetur. Sed procurator non solùm potest domino stipulari,sed & id in dubio,cùm res illius agit,facere intelligitur. l. post dotem.& ibi Doctor.ff.sol.matr.cum similib.Ergo & amicus id potest. *Amicus vicem procuratoris obtinet.*

17 ¶Facit quartò text.not.in l.si vnus.§.j.iuncta gl.sing.in verbo,videmus.ff.de pact.vbi licèt alteri per liberam personam acquiri non possit,l.vlt.C.de acq.poss.cum si.potest tamen amico per amicum,ea potissimùm ratione,qua satis videtur alicui acquiri,quod amico ipsius acquiritur. Quanquam Bal. & Ang.ibi eam gl.videantur intelligere,quando amico acquiritur liberatio eius rei, in qua propter me grauabatur,verbi gratia,quia pro me fideiusserat,in quo casu loquitur tex.ibi. Sed vtcunque ea gl.intelligatur,est proculdubiò in ratione amicitiæ maiorem in modum notanda,atque(quod monent ipsi Bal.& Ang.)menti tenenda. *Satis alicui acquiri, quod amico ipsius.*

18 ¶Sed Iason ibi illud non admittit, dicens huiusmodi interesse amicitiæ non satis esse , vt quis alteri stipulari possit,vel pacisci,vt voluit gl.not.in l.fideiussori.in verbo,neque enim,& ibi Doct. ff.eo.& videtur esse tex.in l.iij.§.sed & fortè.ff.iudic.sol. *Iason id non admittit.*

19 ¶Sed & quintò ad supradictam sententiam,quæ admittit stipulationem fratris pro fratre , accedit, quod pulchrè dicit Bald.consi.ccccxxxj.& quia in accusatione instituta.versi.quinta ratio.lib. iiij. ea quæ fiunt ab amicis nihil ab his distare,quæ nos ipsi facimus,argu.l.cùm seruus.ff.de verb. oblig. & l.liberto.ff.de negot.gest. *Quæ fiunt ab amicis nil distant ab iis quæ nos facimus.*

20 ¶Sextò,hanc sententiam fulsit hæc ratio:Ratihabitio sequens retrotrahitur, & mandato æquiparatur.l.vlt.in fin.C.ad Maced.Ergo stipulatio non solùm amici,sed & potiùs extranei ab eo ratificata, pro quo fuit interposita,æquè debet prodesse,atque stipulatio procuratoris,qui mandatum ab initio habuit,vt ratihabitio retrotrahatur. *Stipulatio amici ratificata æquè debet prodesse ac procuratoris.*

21 ¶Hæc quidem scripsi magis exercendi mei,aliorúmque ingenij,quàm vt sperarem me legum peritis persuasurum amicum,pro amico posse stipulari,cùm ne frater fratri stipulari possit,nisi cùm sunt in eiusdem potestate,prout etiam intelligit gl.quam citauimus in § j.Instit. de stip.ser. eadem videlicet ratione,qua pater filio,quem habet in potestate,stipulari potest,& contrà filius patri , in cuius est potestate,& seruus domino,vt est tex.in d.§.j.& in l.quodcunq;.ff.de verb.obli. Quòd si filius sit emãcipatus,nõ potest stipulari patri,per l.debitor.§.vlt.ff.ad Treb.& voluit Bar.in l.quod dicitur.§. vlt.ff.de verb.oblig.& Bal.in l.executorẽ.col.iij.ver.si verò non est præsens.C.de execut.rei iud.vbi reddit rationem,quia patria potestas,quæ inuenta est ad acquirendum,euanuit. Subditque per eandem rationem,idem esse in filio naturali tantùm , vt videlicet non possit patri stipulari , quia in eo cessat patria potestas:& vtrunque sequitur Ias.in d.l.quodcunque.in prin.& in d. l. quod dicitur. col. xiij.versi.quintò quærit.Nec è diuerso pater filio emancipato , vt tenuit Petr. Belutius in d.l.quod dicitur.per tex.in l.si genero.cum gl.C.de iur.dot.& alia quædam quæ allegat: de quo tamen vide Bal.in l.cum dos.ff de pac.dot.Bar.Imo.Raph.Cu.Alex.& Ias.d.l. quod dicitur. Bart.in l. stipulatio ista habere.§.si stipuler.in 8.fal.ff.de verb.oblig.Imo.Paul.Cast. Alex.& Ias.in d.l. quodcunque.§.si quis ita.eod.tit.Nec etiam mater stipulari filio potest,quòd sine dubio est,id attestantibus Batt. in l. pactum dotale.C.de pac.conuen.& in l.pater.per illum text.eod Cy.& aliis in l.ij.C.de prætor. stip. Bal.in d.l.executorem & in l.cùm dos.ff.de pac.dot.& l.Caius & ibi Imo.ff.sol.matr.& nemo hactenus contradicit,licèt videatur tex.in contrarium in l.Publia.ff.depo.Nec etiam in contrarium filius matri,per l.inter socerũ.§.cùm pro so.& ibi Bal.ff.de pact.dot.& in l.debitn.§.ea quæ.& ibi nn.Alex. ff.ad Treb.& not.etiã gl.in d.l.Publia.in prin.in verbo,filio.ff.depo.Cy.in l.ij.C.de contrah.& commit.stip.& Doct.in d.l.quod dicitur.ff.de verb.obli.Nec denique maritus vxori,secundum Raynal. & Alex.in l.pactũ.C.de pact.cum tamen amor coniugũ cæteros superare videatur, vt latè diximus in nostris comment.ad l.si vnquam in præfat.nu.12.incip.sed vt redeamus.C.de reuoc.donat. *Author hæc de amici stipulatione scripsit exercendi ingenij gratia.*

22 ¶Quid si ostenderimus,vel nostrum Doctorum authoritate,amicitiam superare parentum affectionem, qua nullam esse maiorem ferunt, vt & latè ostendimus in verbo,liberis,nume.96. incip. nam amicitia.& multis seq.Sed vt clarè id quod proposuimus,liqueat,id primum scire oportet, esse text. not.l.alimenta.§.j.ff.de alim.& cib.leg. vbi licèt aliàs appellatione libertorum non veniant liberti li- *Amicitia superat parentum affectionem ex iurisconf. etiã.*

bertorum, vt est tex. in l. pater. §. duobus. ff. de legat. iij. & l. Modestinus. ff. de verborum signi. veniunt tamen liberti libertorum, quo ex singulari dilectione testator, qui testamēto quidquam libertis suis relinquit, vt suos tractabat. & ex hoc not. Bar. in d. §. duobus. quòd licèt appellatione filiorum, nō veniant filij filiorum, id est nepotes. l. quòd si nepotes. ff. de testa. tutel. & l. filij. & l. iusta. & l. liberorum. ff. de verb. signi. fallit tamen in nepotibus, quos testator ob singularem amorem, vt filios nominabat, atque tractabat: quod dictum sequitur Alex. ibi in addit. & Roma. in rep. l. si verò. §. de viro. in 35. fal. in prin. ff. sol. matr. Ex quo facilè colligitur, maiorem haberi rationē affectionis & dilectionis, quàm qualitatis nepotis, nisi & singularis adsit dilectio.

23 *Id omne obtinet inter amicos, quod de iure inter coniunctos.*

¶Igitur cùm omnium sententia, amicitia nulla ex parte sit necessitudini posthabēda, ideò quidquid à iure statuitur inter coniunctos & necessarios ratione affectionis sanguinis, hoc ipsum quoque obtinet inter amicos, vt not. Panor. vir omnium opin. iuris peritia clarissimus. in c. requisisti. col. pen. de testam. per gl. ibi, in verbo, præsumitur, & in verbo, nec est. & Alexan. in l. exigendi. col. ij. versic. & id quod dicitur. & ibi etiā Ias. col. ij. & rursum col. v. vers. contrariam opinionem. C. de procur. & Barb. in l. sciendum col. xxxiij. versi. ego tetigi istum passum. ff. de verb. oblig. vbi facit sing. gl. in d. verbo, præsumitur. & in c. cùm M. Ferra. col. vj. versi. quinimo dico fore. de constit. c. nonnulli. de rescript. & c. coram. col. v. versi. pro declaratione. de offic. deleg. & in rep. c. Raynaldus. col. 18. versic. vndecimò limita. de testa. & consi. 75. sapienter scribitur. col. v. versi. item dicit iste. lib. iiij. Fely. in d. c. quoniam abbas. col. iij. versi capio illud. vbi & illam gl. dicit sing. de offic. deleg. & Ias. in l. si res obligata. col. ij. versi. adde aliud. ff. de leg. j. & in l. Titia. col. vj. versi. vlt. circa istam. ff. de verb. oblig. & cons. 70. constat ex instrumento. col. vlt. lib. j. Alc. in l. latæ. §. amicos. ff. de verb. signific. Hippol. Marsi. in repet. rub. ff. de fideiuss. num. 234. Ioan. Montefer. in repetit. l. frater à fratre. col. vj. in 4. not. ff. de condict. indeb.

24 *Relictū à prælato consanguineo præsumitur contemplatione personæ, nō ecclesiæ, ita & relictum ab amico.*

¶Innititur autem (vt iam diximus) Panorm. huius sententiæ Princeps in d. c. requisisti. authoritate duarum illarum glossar. & alterius, quam posteà designabimus, quæ & ad hanc rem (de qua tractamus) maximè pertinent: priores quidem in eo ipso c. requisisti. in verbo, præsumitur. & in verbo, nec est. quæ dicit quòd sicut relictum prælato à consanguineo, præsumitur contemplatione personæ, non ecclesiæ relictum, vt ibi est tex. ita & relictum ab amico, per tex. ad id optimum in cap. quicunque. quod est ij. in princ. cùm dicit, *atque amicitia.* xij. q. 3. quod & ipsum voluit Innoc. in c. ij. col. j. in verbo, disponere. de sepult. & Bald. post Pet. in authen. licentiam. col. j. C. de episcop. & cleric. arg. l. si seruus plurium. in fi. ff. de leg. j. & in l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de leg. ij. & l. qui habebat. ff. de reb. dub. & in l. socium qui in eo. §. vlt. ff. pro soc.

25 *Qui reliquit executorem testamēti amicū, nō dignitatem, sed amicitiam cōsiderasse uidetur.*

¶Altera autem gl. quam citat Panor. in d. c. requisisti. est in c. ij in verbo, expresserit. de test. lib. 6. quæ dicit, vt ipse Panor. refert, quòd si quis reliquerit executorem testamenti amicum suum, sub nomine dignitatis, videtur non dignitatem, sed amicitiam considerasse, ideò mortuo ipso executore, non transit officium in successorem in dignitate: quod & idem voluit ipse Panor. in c. quoniam abbas. col. ij. versi. sed conclude sic. de offic. deleg. vbi & ad hoc facit not. gl. in d. verbo, expresserit. quæ tamen nullam de amico facit mentionem, sed tantùm de propinquo loquitur.

26 *Statuta in consanguineis ratione affectionis, trahuntur & ad amicos.*

¶Stat ergo huiusmodi conclusio, statuta in consanguineis ratione affectionis, trahi & ad amicos, ex quo & illud manare potest, quòd quemadmodum liberi, nec etiam cæteri capiunt legata ex testamento minùs solenni. l. vlt. C. famil. ercisc. & l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. vtpote cùm in huiusmodi testamento condito à patre inter liberos, semper intelligitur clausula codicillaris, vt voluit gl. reputata sing. in l. cohæredi. §. cùm filiæ. in verbo, non valuit. in fin. & ibi Imo. & recentiores. ff. de vulg. & pupil. Raph. Fulgo. in l. filij. C. famil. ercisc. vbi ponderat gloss. similem ibi, in verbo, ab intestato. & Alexand. in l. vlt. in ij. col. C. de codic. & idem Alex. & Ias. qui illam gl. dicunt sing. d. §. ex imperfecto. Ita quoque & amici, veluti liberorum non absimiles, ex testamento item minùs solenni legata capiuntur, vt voluit gloss. not. in l. in testamento. ff. de fideic. liber. quam alibi non reperiri dicit, & sequitur Bald. in l. si iure. C. de testa. manu. eam quoque sing. dicit Matthesi. in in not. xlj. nota mirabilem doctrinam. & Barb. consil. iij. illud referam in mediū quod bellissimè scriptum est colum. iij. versic. ita proposito. lib. item iij. & Ias. in l. j. colum. quinta. versic. & clarum est. C. de summa Trinitate fide catholica, in lectura Ticinensi. & in l. non dubium. colum. vlt. versic. ideò tu respondeas. C. de testam. & in l. cùm alienam. colum. secunda. in iij. limitatione. C. de legat. Barb. in repetitione d. l. cùm acutissimi. d. colum. xj. & iterum consi. xxij. clementissimum Deum oro. ver. primò dicitur in puncto. col. iij. lib. iiij. qui posteà quàm dixit eam gloss. reputari sing. ab omnibus, subiungit similem esse in d. l. si iure. & pro his esse text. quem in d. l. cùm acutissimi. scribit à nemine vsque ad sua tempora fuisse ponderatum in d. l. cùm alienam. Sed (quod pace illius dixerim) illum ipsum text. ad hoc longo antè interuallo allegauit glossa in dicta l. in testamento. vbi & in eam rem multò melior est tex. quem & ipsum ad hoc facit sing Roman. in repet. dict. §. de viro. in xxvj. fal. in prin. ff. sol. matrimo. & consi. clxxix. amplissime Doctor. col. pen. versi. ad quod dicendum moueor. & Mathesil. d. not. xlj.

27 *Ardor liciti amoris habet vim clausulæ codicillaris.*

¶Hincq; scilicet ex eo, quod dicit ea gl. in d. l. in testamento, assumit Bal. in d. l. si iure. C. de testa. manu. quòd ardor liciti amoris habet vim clausulæ codicillaris, quod quidem licèt non audeat simpliciter affirmare, sed tum demum solùm, si libertatis fauor concurrat, tametsi ipse idem id sine vllo delectu voluit, per candē gl. ipse Bal. in sua Margarita, in verbo, Codicillus. versi. penult. vbi & eam gloss. dicit singul. & Roman. in illis duobus locis nuper citatis. Alexand. in dict. l. cum alienam. col. ij. & ibi

& ibi Iaſ.in d.3.limit.& Barb.in d.l.cùm acutiſsimi.d.col.11.& in rep.c.Raynaldus.col. 118. verſ. vndecimò limita.de reſtam.& in rub.de reſcri.io clem.col. viij. in paruis.& in tract.de præſtan. Card. in 3.q.1.partis.col.2.verſ.& pro tanto dicit.& iterũ col.14.verſ.& quod dixi.& d.conſ.iij.col.v.lib.4. & conſ.lxxvij.præclarè ſcribitur.col.2.lib.4.Socı.qui id ſing.dicit conſ.lviij.Ioan.col.3.verſ.accedit. lib.1.Iaſ.qui vbique fere id dicit ſing.in d.l.j.C.de ſum.Trini.& in l.exigendi.in 3.not.verſi. ſecundò facit.C.de procur.& io d.l.non dubium.C.de teſta.& in l.eam quam.col.vj.verſ. prima ſalleotia. & iterum col.9.verſ.circa decimũ caſum.C.de fideic.& in l.verbis ciuilibus.col.3.verſ. tertius caſus. ff. de vulg.& pup.& in l.ſi mihi,& tibi.§.in legatis.col.vlt.ff.de legat.j.& Fely.in c.j.ad fi. de teſtib. Catel.Cotta in memor.incip.amor licitus.Alci.in d.l.latæ.§.amicos.ff.de verb.ſignifi.Paothal.Cald. in rep.l.2.col.71.verſ.ſecundo loco.C.de reſcin.vend.Hipp.Marſil.io d.rep.rub. de fideiuſſ. vbi ſuprà. & Beoed.in c.Raynutius.in verbo,teſtamenti ĩ.huius initij 3.ou.46.de reſta.& Anto. Bauer. in rep.l. cùm filioſamil.char.4.col.vlt.ff.de lega.1.

28 ¶Ex hoc quoque Rom.d.conſ.clxxix.quo loco ſuprà citauimus,aliud depromit , quod & huc pertinet,ſcilicet quòd is ardor liciti amoris habet vim reuocationis clauſulæ derogatoriæ,in primo teſtamento appoſitæ.Quod quidem dictum dicit ſing.Iaſ.in d.l.j.C.de ſum. Tri. & d.l.exigendi. vbi ſuprà.C.de procur.& io d.l.ſi mihi,& tibi.§.in legatis.col.vlt.ff.de legat.1.& in d.l.non dubium.col. vlt.C.de teſta.vbi etiam dicit hoc eſſe multùm notandum ad declarationem.l.ſi quis in principio teſtamenti,cum his quæ not.Bart.ibi.ff de leg.3.& in l.ſancimus.C.de teſta.vbi & ipſe Iaſ. col. pen. id dictum memorat,& ſequitur,licet io d.l.non dubium.dicit ſe credere non eſſe verum.Sed id etiã ſequitur Alciat.io d.l.latæ.§.amicos.de verb.ſignifi.

Ardor ille habet vim reuocationis clauſulæ derogatoriæ in primo teſtamento appoſitæ.

29 ¶Nec hinc multùm abeſt,quòd ſicut legata debentur venientibus ab inteſtato, licet hæreditas ex teſtamẽto non fuerit adita.l.j.& vlt.C.de codicil.cum ſimil.Ita & amicis teſtatoris debetur, vt voluit glo.not.in d.l.eam quam.in verbo,decimò propter pietatem,& affectionem.per text. in d. l. in teſtamento.quam gl.ibi omnes approbant, quos vide,& maximè Alex. & facit ſing.Bald.in rep. j. col.14.verſ.ſuper 9.quæſt.dicit prædictus Doct.C.de ſacro.eccleſ.Et vltra alios eam oo.ad id quod ſuprà diximus,pietatem & amicitiam comparari,vt videlicet,quæ ratione pietatis locum obtineot, ea quoque ratione amicitiæ procedant.

Vt legata debentur venientibus ab inteſtato ante aditam hæreditatem,ſic & amicis.

30 ¶Quibus & proximum eſt,quod voluit Gul.Cu.in d.l.cum alienam.quem & ibi refert, & ſequitur Alex.col.2.verſ.in gl.fi.ibi,æſtimat.vbi hinc occaſione ſumpta,quod text.ibi dicit legatum rei alienæ ignoranter factum non valere,niſi fiat coniunctæ perſonæ , ſcribit quòd amicus quem teſtator diligit vt coniunctũ,licet re vera non ſit coniunctus,habetur tamen pro coniuncto in caſu d.l.arg.l. ſi ſeruus pluriũ.§.fi.ff.de leg.j.& d.l.nemo.§.j.ff.de hær.inſtit.Quod & idem voluit Fulg.in d.l.cùm alienam.loquens in amico valde dilecto,quo videlicet teſtator ſæpè plus afficitur , quàm cõiunctis perſonis.& ibi etiam Pau.Caſt.loquens in familiari dilecto,qui longo tempore ſeruiuit teſtatori, & ibi quoque Iaſ.in dicta 3.limitat.& Barb.in d.c.Raynaldus.d.col.xj.vbi ad hoc allegat gl.quam dicit valde ſing.in d.l.cùm alienam.quamuis gloſ.ibi nihil dicat,ſed credo quòd voluerit allegare text.in d.l.cùm alienam.qui optimè ad hoc facit in illis verbis, *Vel aliæ perſonæ.*

Amicus quem teſtator diligit ut coniunctum licet non ſit talis,habetur pro cõiuncto.

31 ¶Ad quod facit quod ſupra diximus,pietatem,& amicitiam veluti fraternizate,nam valet legatum rei alienæ,ignoranter factum piæ cauſæ vt ſing.voluit Roma.conſi.ccxxxv.quò ad primum.col.2. verſi.vltimò videndum.per tex.in l.Paulus ff.de fideicom.lib.vbi fauore libertatis valet legatum: etiam ſi teſtator ignorauerit ſeruum,cui libertatem reliquit,eſſe alterius,putans eſſe ſuum:valet autem argumentum à relicto libertatis,ad relictum ad pias cauſas,vt aſſerit Bal.in l.proximè.ad fi. ff. de his quæ in teſtam.delen.& in l.Titio vſusfructus.§.vlt.ff.de condit.& demon. de qua re dicam latiùs in priuilegiis piæ cauſæ.

Valet argumentum à relicto libertatis ad pias cauſas.

32 ¶Facit præterea,quod ſing.dicit Bal.in l.j.col.xij.verſi.quid de ſingulari amico.C.qui accu. nõ poſ. quòd ſingulares amici veniunt appellatione ſuorum.Nam amicus amico dicit,Tuus ſum in omnibus,& me tuum eſſe recognoſco,vt dicit gl.in l.coloni.in verbo,& cuius ipſi ſunt.C.in quib.cau.col. lib.xj.quod dictum Bal.pro ſing.cõmendat Firmia.in ſuo repertorio,in verbo,ſuitas.verſi.32.& Catel.in d.memor.incip.amor licitus.& iterum in alio memor.incip ſuorũ appellatione.Et idem quoque voluit per illam gl.in d.l.coloni. Barb.in d.l.cùm acutiſsimi.d.col.xj.vbi dicit eam gl.eſſe ſcribendam literis aureis,tacito tamẽ nomine Bal.& rurſum col.xlj.verſi. ego ſuperius. vbi facit illam gl.ſing.& iterum col.xlix.verſi.& etiã in hoc erit.vbi allegat Bal.in d.l.j.& hoc dicit probari per tex. in l.hac conſultiſsima.§.ſi quis autem.C.de teſta.iuncta d.glo.in d.l.in teſtamento.Et idem Barb.in d.l.ſciendum.col.41.verſi.ſecundò partes eligunt.ff.de verbo.oblig.& io d.c.Raynaldus.vbi ſuprà. & in d.conſi.lxxvij col.2.lib.4.in quibus tribus locis illam gloſ.pro ſing.allegat ſuppreſſo etiam nomine Bal.& idem Barb.dicto conſi.xxij.col.3.verſi.primo dicitur.lib.4.vbi dicit illam reputari ſingul.& Fely.ad hoc allegans d.glo.nulla quoque Bal.facta mentione , in d.c. quoniam Abbas. col.2. de offic.deleg.& in c.cùm dilectus.ad fi.de accuſa.

Singulares amici ueniunt appellatione ſuorum.

33 ¶Non omitto tamẽ quod Bal.in d.l.j.nu.33.C.qui accu.non poſ.dicit,quòd illa gl. abuſiuè loquitur, nec aliquo iure probatur. & Roma.in repet.d.§.de viro.in 26.fallent.dicit,quòd loquitur referendo communem loquendi conſuetudinem, & Barb.dicto conſi.iij.col.6.verſic.& ſic ex iſtis.& iterum col.xj.verſi.nec obſtat ſi quiſpiam.lib.2.dicit illam gl.quam posteriore loco facit ſing.loqui ſecundùm morem laicorum,& vulgarium. Nam ſecundùm iuris diſpoſitionem non veniunt amici ap-

Secũdum iuris diſpoſitionem appellatione ſuorum nõ ueniunt amici.

pellatione ſuorum,ſecundùm gl.quam etiam in dicta col.xj.dicit ſingu.& meliorem de iure,in l.ſi fœmina.C.ad Turpil.vbi tamen gl.nihil omnino de amico loquitur.Sed & quod id lege non probatur,aſſerit Io.Ana.in c.cùm dilectus.col.vlt.de accuſ.poſt Bal.in d.l.j.ob idque ſubobſcurè negat vterque amicum poſſe excuſare pro iniuria illata amico.

34 *Amicus pro amico ut coniunctus admittitur ad agendum ſine mandato cum cautione rati.*

¶Huc quoque ſpectat,quod ex multorum ſententia,ſicut coniunctus pro coniuncto admittitur ad agendum ſine mandato,cum cautione rati:vt ſunt iura vulgata:ita etiam amicus pro amico. Ita voluit Specul.cuius vel vnius authoritas apud omnes quàm multorũ pluris ſemper valuit,tit. de aduo. §.obiicitur.verſ.eſt & quartus ordo.Io.And.Ant.Pan.qui tamẽ nutat.in c.vlt.de poſtul.Gul.Cu.Cy. in addi.Bald.Raph.Fulg.& Paul.Ca.in l.ſed & hæ.de procur.& Fely.in c.cùm M.Ferrarienſis.col.7. verſ.nota ſemper.de conſtit.Pet.Cy.& Io.Fab.in l.inuitus.& in l.exigendi,& ibi etiam Salyc. & Iaſ. C.de procur.& in l.mandatum.C.manda.Bart.in l.non ſolùm.§.qui alieno.verſ.ita intelligunt.ff.de proc.Bald.in l.maritus.poſt prin.C.eod.Fulg.in l.tutori.C.de neg.geſt.vbi dicit illum text.qui videtur innuere contrarium,intelligi de amico leui amicitia coniuncto.Pet.Anch.in clem.1.de procur. Panor conſ.vij.tria circa primum dubium.col.3.verſ.ſi enim quiſquis agens.lib.2. Alex.in d.l. cùm alienam.col.2.C.de lega.Barb.in d.l.cùm acutiſſimi.col.tt.& conſi.lx.illud in medium afferam.col. viij.verſ.præterea facit.lib.3.& Soci.(ſi is eſt)in tractatu fallentiarum,regula ccxix.quæ incipit, lex generaliter loquens.verſ.fallit ratione amicitiæ.& conſi.cclxiij.capio primum.col.6.verſ.ſed ad iſta reſpondeo.dum allegat not.in d.§.qui alieno.& in d.l.exigendi.& Philip.Corn.conſi.lxxxj. primus conſultationis articulus.col.pen.verſ.hinc videmus.lib.1.& Iaſ.in d.l.Titia in prin.col.5.verſ.vlt. circa iſtam.ff.de verb.oblig.Alci.in l.latæ.§.amicos.ff.de verb.ſigni.

35 *Contra voluntatem coniuncti non admittitur coniunctus.*

¶Et ad hoc optimè facit huiuſmodi ratio:Non poteſt videri alia ratione ſtatutũ, vt coniunctus pro coniuncto poſſit agere ſine mandato,quàm propter affectionem, ex qua tacita voluntas abſentis coniuncti arguitur,quia contra ipſius voluntatem non admitteretur coniunctus,vt eſt tex.expreſſus in l.Pomponius.§.vlt.ff.de procur.& ita expreſsè hanc ſolam huiuſce rei rationem eſſe dicit Pan. in c.nõnulli.§.ſunt & alij.col.5.verſ.& vlterius etiam ſuaderi poſſet.de reſcript.vbi & eadem ratione tenet contra communem opi.admitti concanonicum pro concanonico, cùm ratio admittendi coniunctum militet in concanonico.Qua etiam ratione poſſumus intrepidè aſſerere, amicum pro amico admittendum,cùm maior ſit affectio inter amicos,quàm coniunctos, potiúſque illis noſtra negotia committimus,quàm iſtis,vt ſatis dictum eſt,& poſteà item dicemus.

36 *Qui contrarium tenent iis reſpondet Iaſ.*

¶Sunt tamen plerique non contemnendæ authoritatis viri,qui multis,magníſque rationibus, & argumentis contrarium tenuerunt,quos ſi quis ſcire velit,legat Pan.in d.c.vlt.col.3. verſ. aduerte. de poſtul.qui licet teneat hanc partem,dicit tamen quòd fortè contrarium teneretur:legat inquã Ale. in rep.l.ſæpè.col.33 verſ.ſecundò poteſt ſaluari dictum Inno.ff.de re ind.& in ſua addi.ad Bart. in d. §.qui alieno.Sed omnibus eorum argumentis,& rationibus reſpondet Iaſ.in d.l.exigendi. vt ibi videre poteris.

37 *Amicus nomine electi cõfirmationem petere poteſt ſine mandato.*

¶Verùm,primam ſententiam non minimum comprobat gl.not.in c.quàm ſit.in verbo,petere.verſ. ſed pone de elect.6.quę hinc ſumpta occaſione,quòd tex.ibi ſtatuit,vt electus infra tres mẽſes poſt conſenſum electioni præſtitum confirmationem petat,alioquin electio eo ipſo vires amittat:quęrit, an ſit ſatis,vt electi amicus eius nomine hanc confirmationem petat ſine mandato? & concludit ſatis eſſe,modò electus ratum habeat infra illos tres menſes, & illam gloſſam ſequitur Dominicus eodem loco.

38 *Amicus pro amico ſine mãdato poteſt impetrare literas ad beneficia.*

¶Nec hinc quidem longè abeſt,quod dicit Pan.in c.dura.col. 2.verſic. idem in literis. de crimi.fal. quòd amicus pro amico poteſt ſine mandato impetrare literas ad beneficia,vt dicit notab.per glo. in c.ad aures.& c.nonnulli.de reſcrip.id quod etiam dicit Barb.nulla Panor.facta mentione, in d.c. Raynaldus.quo loco ſuprà citauimus,& d.conſi.iij.col.tt.verſi.nec obſtat ſi quis adduceret. lib.2. & conſ.liij.à Ioue principium.col.v.verſ.ergo nullo modo.lib.4.& vbique ad hoc allegat dd.glo.quas in primis locis dicit ſingul. nec alibi in cenſura canonica reperiri.Verumtamen illæ gloſ. nihil de amico loquuntur: imò dicunt vnumquemque ſine delectu poſſe pro alio ſine mandato reſcriptum ad beneficia obtinenda, non etiam ad lites impetrare. & quod de amico dictum eſt, longè latéque examinat ipſe Barb.in d.rub.de reſcrip.in cle.col.8.& ſeq.

39 *Sacerdos ut pro coniunctis ſic pro amico intimo poſtulare poteſt.*

¶His quoque accommodari poteſt,quod voluit Hoſtien.& poſt eum Ioan.And.& Ant.in d.c. vlt. de poſtula.quòd quemadmodum Sacerdos,alioquin prohibitus poſtulare,poteſt tamen pro coniunctis perſonis,ſi neceſſitas immineat:vt eſt ibi tex.ita etiam poteſt pro amico intimo fraterna charitate dilecto.

40

¶Cui accedit quod tradit Inno.in c.cùm I.& A.de re iudica.quòd religioſus poteſt eſſe procurator pro amico monaſterij,etiam laico,ſicuti & pro monaſterio,etiam ſine conſenſu Abbatis. ſequitur Ant.in cle.& ſi principalis.& ibi Barb.col.12.verſ.an autem poſſit eſſe arbiter. de reſcr. vbi per hoc dicit quòd religioſus poteſt eſſe arbiter inter amicos monaſterij, ſicuti vbi verſatur vtilitas ipſius monaſterij.& idem Ant.in c.j col.vlt.de ſynd.& in c.peruenit,in j.no.qui fil.ſunt legit.Ro.ſing. 276. monachus non poteſt.vbi hoc dicit ſing.cum aliis concord.adductis per Fely.in d.c.cùm I.& A.col. antepen.verſ.caſus in quibus.

41 *Vt quis ſine mandato agit*

¶Adiuuat quoque hanc opi.huiuſmodi ratio.Nam quis ſine mãdato poteſt agere ad implementũ eorum,quæ ad pias cauſas diſponuntur.vt eſt tex.in §. ſi autem qui hoc facere.in auth. de eccl. tit.

Spec.

Spec.tit.de instr.edi.§.nunc verò aliqua.vers.sed nonne quilibet de populo. & post illum Rom. qui illum tex.dicit sing.cons.lxix. viso quæstionis themate.col.j. vers. secundò principaliter. & expressius cons.428 in terminis propositæ consultationis.col.3.vers.tertiò.ad idem.& alibi fortè latius dicemus.Aciam suprà demonstratum satis est, amicitiam & piam causam æquo iure incedere.Igitur & hoc quoque in amicitia,vt in pia causa obtinere debet.

ad implementum piarum causarū,ita & in amicitia potest.

42 ¶Confirmantur supradicta, quòd quemadmodum quis potest vim consanguineo illatam impunè propulsare,vt voluit not.Bald.in l.raptores.per illum tex.in 2.not.C.de epis.& cler.eum concor. alibi per me traditis.ita & vim amico magna, & (vt nostri dicunt) stricta amicitia coniuncto illatam licet repellere.Ita not.dicit Bal.in l.vt vim.col.3.vers.quintò quæritur an liceat.ff.de iust.& iur.quoniam tales amici(vt ait)æquiparantur consanguineis.alleg.d.l. cum alienam. C. de lega. Et veri(vt subdit)amici sunt vera anima in pluribus corporibus,vt dicit Aristot.quem is citat,lib.Ethic.9.cap. viij.id quod iisdem ferè verbis refert,& sequitur Barb.in d.l.cùm acutissimi.col.xj.vers. & si verbis daretur audacia.C.de fideicom.Sed & illud Aristotelicum citat idem Bald.in l.Imperialem.in prin. tit.de prohib.feu.alie.Et illud quoque Bal.dictum in d.l.vt vim.sequitur Corn.cons.cvij.visa inquisitione.col.3.vers.quinimo etiam.lib.1.Idem autem Bal.alibi,videlicet in c.cùm inter R. seniorem. vers.dicit statutum.de elect.quòd amico licet amici sanguinem redimere.

Vt quis vim cōsanguineo illatam impunè potest propulsare,sic & amico strictè coniuncto.

43 ¶Quinetiam plus dicit Bart(aut quisquis is fuit)in l.deuotum.in fi.per illum text.C.de meta. & epideme.lib.12.quòd amicus potest resistere cuicunque inferenti vim amico,etiam in rebus. quod dicit esse notandum.quod & ibi tenet Ioan.Plat.per illum ipsum text.& sequitur Cornel. d.cons.cvij. col.3.vers.quin insuper.& consi.cciiij.pro decisione,col 2.vers & pro defensione,lib. 1. vide Bart. in d.l.vt vim.& ibi omnino Claudium de Seisel.& Bald.in repe.l.j.C. vnde vi.Idem quoque Bart. in l. prohibitum.C.de iur.fisc.lib.10.dicit,quòd amicus etiam inuocatus potest(sicuti & consanguineus) iuuare amicum resistendo etiam de facto officiali iniustè exequenti:refert & sequitur Bal. conf. 143. super quæstione vertente.col.2.lib.item 2.vbi per hoc pulchrè dicit,quòd amicus amico potest suffragium defensionis impartiri etiam sine requisitione.

Amico licet amici sanguinē redimere ideo potest resistere cuicūque inferenti vim etiā in rebus.

44 ¶Ex quibus iuncta gl.in d.l.vt vim.quæ voluit in metienda alterius licita defensione affectionē considerari,manifestè colligitur tantum operari amicitiam in consideranda affectione, quantum coniunctionem sanguinis.Ideòque Bart.in l.culpa caret.ff.de reg.iur.dicit,quòd illa gl. non tantùm intelligitur de affectione sanguinis.Quódque ex ipsius Bart.in eo loco sententia scribit Bald. in c. sicut.huius initij 2.col.vlt.vers.dicit Bart.de iureiur.quòd licitum est consanguineis, & amicis etiam non requisitis obsessum motu proprio iuuare.Et idem fermè dicit ipse Bald.in c.j.col.vlt.vers.quęro vtrùm quis,quod met.cau.Sed si vera dispicimus,longè valentior est amicitiæ affectio,quàm cōsanguinitatis, si Iustino credimus,ita scribenti li.5.Alij fratres,aut filios,aut parentes deflent cognatos, alij amicos chariores cognatis,& suprà quoque satis diximus.

Tātum operatur amicitia in consideranda affectione,quātū coniunctio.

45 ¶Et Bald.qui cons.cxxxix.factum super quo consilium petitur,lib.2. dicit fratrem pro fratre admitti testem in causa ciuili,nisi ratione intensæ amicitiæ repellatur. Bald. ergo ad testis repulsionem plus æstimauit intensam(vt cum eo loquar)amicitiam,quàm fraternitatem,qua nulla propè charior est,vt diximus,coniunctio.Et idem fermè voluit Bald.in l.parentes.C.de testib.vbi & ad hoc allegat d.l.cùm allegas.C.de castren.pecu.lib.12.& idem Bald.in l.j.C.de epi. & cler. vbi & in eam rem allegat d.l.cùm allegas.& in tractatu de duobus fratribus.& Barb.in c.repellantur.de accus.

Ad testis repulsionem plus æstimatur intēsa amicitia quā fraternitas.

46 ¶Sed quoniam huc prouecti sumus:nónne magna amicitia semper repellit à testimonio,vt voluit gl.in summa.3.q.5.& Spec.tit.de testib.§.j.in prin.& Bald.in c.j.de testi.vers.quarto nunquid & Ro. cons.cccccv.quæstio proposita.& Alex.cons.lxxviij.in causa & lite vertente inter Bartholomæum. col.2.vers.nec obstat etiam si dicatur,lib.j.Fely.in c.quoties.col.2.de testib.& facit tex.in l.3.ad prin. ff.de testib.& in can.si testes.§.testium. 4.q.3. cum si. Nulla tamen consanguinitas præter eam, quæ est inter parentes & liberos,omninò repellit in causis ciuilibus,nisi propter aliud quidpiam aduentitium,vt plenè not.per legum interpretes in d.l.parentes.& per canonum interpretes in c.accedens huius initij 1.vt lit.non contest.

An magna amicitia semper repellat à testimonio.

47 ¶Nec videtur à proposito alienum,quod voluit Ab. antiquus in c. petitio. de iureiur. quòd si quispiam iurauit alium defendere contra omnem hominem,non videtur iurasse,nec tenetur illum defendere aduersus suos ipsius amicos,sicut nec contra consanguineos.quod & Pan.ibi col. vlt. versi. non tamen placet.admittit in magna amicitia coniunctis,ad quos ipse iurans videtur eandem, quā ad seipsum habere affectionē.allegat not.in d.l.sed & hæ.ff.de procur.& alia iura. & sequitur Barb. in d.l.cùm acutissimi.col.91.vers.& facit quod voluit.C.de fideicom.vbi ex hoc not. quòd equiparantur sanguinis coniunctio, & magna amicitia.Et idem voluit nulla prædictorum Doct.facta mētione,Ioan.Montefer.in repet.l.frater à fratre.col.6.ff.de condict.indeb.

Qui iurauit defendere quempiā contra omnes,nō tenetur contra amicos & consang.

48 ¶Confine est,& quod voluit Cy.in l.vlt.col.pe.in viij.quæst. C. de spons. quòd sicut mulier non potest pœnam promittere,si non nupserit,quia matrimonia debent esse libera,vt ibi not.& in l. Titia. ff.de verb.oblig.sic nec illi quibuscum est mulieri consanguinitas,aut magna amicitia:propter quos, ne videlicet ipsi soluendo pœnam incommodum paterentur, nuberet mulier. quod & idem voluit Bart.in d.l. Titia.post prin.& ibi quoque Ang.in prin.Fran.Aret.col.vj.vers.in ea.glo.ibi,& Io. And. in c.gemma.ad fi.vers.alij loquuntur.de sponsa.& ibi etiam expressè Collec.& Pan.col.3.vers. venio ad secundum.

Mulier non potest promittere pœnam, si non nupserit.

¶Cui

49 ¶Cui & simile est quod dicit Bart.in l.si plag.ij.vers.quæro si valeat.ff.de verb.oblig. quòd tum demum valet huiusmodi stipulatio, Promitto centum, si Titius plag ú fecerit, cùm Titius ille sit meus consanguineus, aut amicus, vt qui verebitur facere plagium, ne incidam in pœnam.

Vt consanguineorum præsentia excludit fraudis præsumptionem, sic & amicorum.

50 ¶Adde, quòd sicut consanguineorum præsentia excludit præsumptionem fraudis & metus. l. Polla. & ibi Bald.C.de his quib.vt indi.& idem Bal.in l.vnica.col.12.vers.sed pone minor. C. de confess. & in c.sicut.col.2.de probat.& cons.199.refutatio non valuit.lib.5.& in c.j circa medium, de transact. qui hoc dicit sing.notan.in d.l.Polla.Ita & amicorum quoque.l.transactionem & ibi Doct.C.de transact.& Bart.in l.1.C.de præd.cur.lib.10.& Bald.in §.item sacramenta.col.4.vers.item potest introducere.tit.de pact.iuram.firm.

Amicis pupilli interuenientibus cessat omnis fraudis suspitio.

51 ¶Propterea licet tutor non posit bonorum possessionem pupillo delatam repudiare. l. tutor. ff. de bono.poss.potest tamen amicis pupilli interuenientibus, quasi tunc cesset omnis fraudis suspicio, vt voluit glo.in d.l.tutor.quam sequitur Bald.in l.pupillorum.post prin.C.de repu.hære. & ibi Ias. qui eam facit sing.& idem Bald.in rub.C.qui admit.col.2.vers.& ideò de facto dicebam.vbi eam quoque facit sing.ad hoc, quòd non sufficit amicos esse præsentes, nisi sciant quid agatur, & intelligant negotium.

52 ¶Et dicit pulchrè Bart.in l.frater à fratre.in vlt.charta, vers.tertiò quæro.ff.de condict.in deb.quòd licet paterfa.non posit emere filio bona, quorum est legitimus administrator, cùm de his non posit filius disponere sine patris authoritate, nec posit pater se authore emere, per tex.in l.j. ff. de autho.tuto.nec fortè (vt ait) contraheretur obligatio etiam naturalis, sicuti dicimus de pupillo contrahente cum tutore.l.pupillus.eo.tit.fallit tamen quando id fieret præsentibus amicis, tanquam etiā cesset omnis suspicio, videatúrque factum palam & bona fide.per d.l.transactionem.ideo valeret l. cùm ipse.C.de contrahen.empt.quod dictum dicit sing.& memoria dignum Ias.in d. l. frater à fratre.col.xxij.versi. signa tamen vnum.in princ.& in l.singularia.col.vj.versic.pulchrum.ff.si cert.pet. & in l.pacta nouissima.in tertio notab.C.de pa.& in c.j.col.3.versic.confirmo etiam per id titu. qui feuda dare possunt.

Vt inter consanguineos contrahentes sæpe fraus præsumitur, sic & inter amicos.

53 ¶Sed & è contrario quemadmodum inter consanguineos inuicem contrahentes plerunque fraus præsumitur, & simulatio.l.data.& ibi Doct.C.de donat.Bar.& alij in l.post contractum.ff.de donat. cum simil.ita & inter amicos quoque, vt sing.voluit Barb.d.cons.xxij.col.3.li.iiij.& Pau.Pic. in rep. d.l.post contractum.col.12.vers.vlt.dominus Bart.concludit.

54 ¶Quid? quòd idem Barb.in rep.d.l.cùm acutissimi.col.xj.(in qua superiùs illum sępè citauimus) dicit, quòd lex illa loquens in filio, aut alio descendente hærede instituto, & rogato hæreditatem restituere, habet locum in amico grandi amicitia iuncto. Ad quod citat pleraque ex his quæ suprà diximus, dicítque hoc sibi videri verissimum: & nouum, dolendum tamen, quòd à nomine graui, & excellenti Doctore hoc fuerit auditum. Quod iterum scribit, & affirmat col.xj.vers. & si verbis daretur.cum sequentibus: & refert Ias.in l.exigendi.col.v.vers.adde etiam illud. C. de procur. vbi tamen non firmat, quin subobscurè reprobat idē Ias.in d.l.Titia.in prin.col.v.nu.14.vers.vltimò circa. ff.de verb.oblig.& apertius Soci.in repetit. l.cùm auus.col.3.ff.de condict.& demon.vbi respondet omnibus rationibus Barb.

Amicus pro amico potest appellare.

55 ¶Nec silentio prætermittendum id, quod dicit Archi.in c.statuimus.de elec.lib.6.& in c. non solēt. 2.quæst.6.quòd licet non audiantur appellantes, nisi quorum interest, vel quibus est mandatum. l.j. ff.de appellat.recip.amicus tamen pro amico potest appellare.sequitur Luc.de Pen.in l.j.col.2.vers. item scias quòd.C.de castren.pecul.milit.lib.12.Alex.in addit.Bart.in d.l.j.Et optimè facit glo.in d. l.j ff.de appellat.recip.cùm exponit illa verba, quorum interest, ita dicendo, vel pecuniariter, vel affectione.

Si magnus amicus constituatur procurator nisi contradicat expresse, acceptat mandatū.

56 ¶His succinere videtur quod post Pet.voluit Cy. in l. inuitus. C. de proc.col.v.vers.ex his pendet. ꝙ sicut coniunctus procurator cōstitutus, videtur tacitè, non contradicendo, acceptare mandatū, licèt sit secus in extraneo, per tex.in l.si filius.§.inuitus.ff.eo.Ita quoque, si magnus amicus constituatur procurator, vt scilicet videatur (nisi expressè contradicat) mandatum acceptare, & sequitur ibi Bart.in 2.lect.Bald.qui dicit notandum.col.2.vers.primò quæro.Saly.& Pau. Cast. Inferúntque Cy. & Bald.quòd si quis apud amicum eo præsente aliquid relinquat, videtur ipse amicus huius rei custodiam suscepisse, licet secus in alio videatur, per tex. in l.j.§.adeò.ff. de pact.& vtrunque sequitur Pet.Ancb.in c.licet.de procur.lib.vj.& in cle.j.eo.tit.sequitur item quod priore loco dictum est, Ias. in l.quæ dotis.col.13.in tertio casu.ff.sol.matri.licèt contrarium teneat Ant. in c.ex parte decani. de rescrip.& Domin.in c.qui ad agendum.de procur. lib.6.

Vt coniunctio sic amicitia facit ratum habere quod nomine suo factum est sciente.

57 ¶Sed & è diuerso (licèt non omnibus in confesso sit) quod scribit Inn.in eo ipso c. ex parte decani. de rescrip.quòd si quis me sciente, & non contradicente, meo nomine agat in iudicio, videor id ratum habere, tamen Imo.& Alex.in l.2.§.voluntatem.col.2.vers.& de materia.ff.sol. matr. dicunt haud dubiè istud procedere, quando inter agentem, & eum cuius nomine agitur, esset sanguinis cōiunctio: sicut etiam si inter eos esset amicitia.vt not.Cy.in l.in adoptione.ff.de adopt.

Ratione amicitiæ ut coniunctionis, præsumitur donatio.

58 ¶Adhæc, vt præsumitur donatio, & liberalitas ratione coniunctionis sanguinis.l. si seruus cōmunis. ff.de donat.inter vir.& vxor.cum concord. per me alibi traditis: aliàs autem secus. l. cùm de indebito.ff.de probat.cum simil.lib.Ita etiam ratione amicitiæ, vt voluit Bald.in l.2.in j.q.C. de iure dot. allegat gl.in l.cùm quid.ff.si cert.pet.quæ nihil de amico dicit.& idem voluit ipse Bald.in l.j. versic. quæro.

quæro.C.ad Velleia.& in c.si cautio.col.1.verf.quæro nunquid teneat.de fide instru. vbi etiam allegat no.in d.l.cum quid.Sed & id voluit gl.quam non allegat in l.Aurelius.§.Titius.ff.de ali.lega.extendens illum tex.loquentem in sanguine coniunctis,ad coniunctos amicitia & charitate.

59 ¶Et bene facit ad hoc tex.quem ea gl.allegat in l.si seruus plurium.§. vlt.(quem suprà citauimus.) ff.de lega.1.vbi etiam glo.ponderat,& tex.in l.pe.in prin.ff.de ali.lega.& quod voluit gloss. in l si is qui.§.j.in verbo,maximè.ff.de reb.dub.& alia glo. in l. semper in stipulationibus. ff. de regul. iuris. quæ intelligit textum ibi dicentem,quòd in stipulationibus,& cæteris cõtractibus id sequitur quod actum est:deinde quòd in regione,in qua id actum est,frequentatur:in dubio verò quod minimum est,vt hoc videlicet vltimum procedat, nisi quis donet amicissimo, quo casu ex tacita donnantis coniectura fiet latior verborum interpretatio.& ad hoc facit illam gloss.sing.Roma.in repet. l.si verò.§.de viro.in 26.fal.ff.sol.matri.& pro ea dicit esse textum no.in l. capienda occasio. §. quod factum.ff.de reg.iur.cuius hæc verba sunt,non omnino ab ea re aliena.Quod in obscuro fit, ex affectione cuiusque capit interpretationem,vbi glo. ad hanc sententiam refert text. in l. cùm alienam. C.de lega.suprà sepius citatum.Sed & illam glo.in d.l.semper.ad hoc no.Soci.in tracta.fal.in reg.incip.lex generaliter loquens.vers.fallit ratione amicitiæ.& nouissimè Pe.Rauen.in suo Alpha.in verbo amicus.vbi etiam facit sing.atque tex.in d.l.capienda.

Ex tacita donãtis coniectura fiet latior uerborum interpretatio.

60 ¶Præterea quemadmodum nihil interest, an iudex consueuerit vexare consanguineos appellantium,an appellantes ipsos,vt voluit Bart.in l.de pupillo.§.si quis ipsi Prætori.in 9.quæstio.ff.de oper. noui.nuntia.& alibi latissimè differemus.Idem quoque,si amicos appellantium molestare solitus sit, vt nominatim dixit Ang.in addi.ad Bart.super 9.quæstio.per id quod no.ipse Bart.in l.si stipulatus fuero.ff.de verb.oblig.vbi dicit,quòd non prodest alicui habere ius habitandi in aliqua domo, nisi possit secum ducere amicum.

Non prodest habere ius habitandi domũ, nisi quis possit ibi ducere amicum.

61 ¶Item sicuti vasallus offendens dominum,perdit feudum,iuribus vulgatis,ita & offendens amicum domini,vt videntur voluisse Iac.Bel.Bal.Alua.in l.Imperialem. §. illud quoque. tit.de prohi. feud. alien.per Fede & Nicol.Eueraldus (vir certè non mediocris eruditionis) in nouo pulchróque tractatu de locis legalibus,in loco à contrariis,siue oppositis, col.3. mouentúrque, quòd quemadmodum vasallus,si cum inimicis domini amicitiam incat,feudum perdit,vt est tex.in c.j. tit. quot sunt testes necess.ad prob.feud.ingratit.& no.in cle.pastoralis.de re iud.ita quoque vt contrariorum eadem sit disciplina,si cum amicis domini inimicitias contrahat,illósque offendat,trahúntque in hũc sensum id quod dicitur in d.§.illud quoque.l.Imperialem tit.de prohibit.feud.alien.

Perdit feudum uasalus offendens amicum domini.

62 ¶Sed & vt legentes magis,atque magis cognoscant,quanti leges nostræ, earúmque interpretes fecerunt amicitiam,postremò huc multa, primùm ex nostris legibus, deinde ex legum ipsarum interpretibus,nullo ordine seruato in eam rem afferemus,vt interim taceam Aristot. Theophrastum, Tullium,Senecam,atque alios externos scriptores,qui de amicitia tam multa scripsere, vt non nisi iusto volumine complecti nequeas.

Varia de amicitia ex probatis auctoribus profert auctor.

63 ¶Primùm igitur adduco text.not.in l.is qui amicitia. ff. de negot. gest. vbi quemadmodum pater non repetit,quod in causam filij paterno affectu erogat,iuribus ad hoc vulgatis,ita nec alius,qui paterna amicitia quicquam impendit,per quem tex.dicit Lucas de Pen.in l.j.col.j. C. de Castr. pecul. lib.12.quòd amicus quodammodo loco patris habetur.

Qui paterna amicitia erogat,eius filio non repetit.

64 ¶Secundò,text.in l.sed si plures.§.in arrogato.in fi.ff.de vulg. & pupil. vbi donatum filio ab amico patris,videtur donatum ipsius patris contemplatione,& illi quæritur. Ex quo not. Bart.quòd donatum sponsæ ab amicis sponsi,sponso quæritur non spõsæ,de quo latè ibi per alios,& per Cor.cons. lxxxj.primus consultationis articulus,col.antepe.& seq. lib.j.

Donatũ spõsæ ab amicis.

65 ¶Tertiò,tex.in l.2.in prin.ff.qui pet.tut.vbi amici parẽtum,sicuti & cognati possunt petere illorum liberis tutores dari.Quin & dum datur tutor, aut curator infanti,aut minori, non tantùm consanguinei, sed & amici vocandi sunt, vt voluit Bald.in c.j.col.pen.vers.quid ergo.titu.de mili.vas. qui contum. est.

Consanguinei & amici vocãdi in dan.tut.

66 ¶Quartò,textus est in ipsa lege j.ex quo notat Lucas de Pen. æquiparari opus propinquorum, & amicorum.

67 ¶Quintò,tex.in l.sciendum.ff.de vsur.& in l.amicissimos.in prin.ff.de exeu.tut.& l.Srio. in prin. ff. de annuis legat. quibus iuribus constat homines negotiis, r.búsque suis, suorúmque amicos adbibere solitos.

68 ¶Sextò,in l.postliminij.post prin.ff.de capti. & postli. reuers. vbi reuersus ad nos intelligitur, qui ad amicos nostros peruenit, non minùs,quàm si intra nostra præsidia esse inceperit.

69 ¶Septimò,tex.in l.vlt.ff.vbi pupil.educ.deb.ex quo no.glo.vocandos esse amicos absentis, cùm debet aliquid fieri in eius præiudicium.& est similis fermè tex.quem ea glo.alleg.in l.ergo.ff.ex quib. caus.maio.vbi non aliter illud edictum habet locum, quàm si amici fuerint interrogati, an velint defendere,& ex eo not. Bart.& alij,quòd vt quis dicatur verus contumax,requiritur vt ipsius amici inquirantur,an velint defendere.Et l.hæc autem.§.j.ff.qui.ex caus.in poss.ea.vbi amici pupilli requirendi sunt,vt defendant,antequàm iudex decernat bonorum possessionem :neque enim verisimile est,vt illic dicitur,amicos omissuros pupilli defensionem.

Vocandi absentis amici,cũ quid debet fieri in eius præiudicium.

70 ¶Propterea plerique voluerunt citandos esse amicos absentis debitoris,antequàm perueniatur ad secundum decretum.in qua opinione fuit glo.in c.consultationibus.de offic.deleg. ibi. *interrogandi*

Citandi amici debitoris absen

sunt

tis antequam perueniatur ad ferendum decretum.

sunt amici.& gl.in c.causam,quæ.de dol.& contum.& in c.vlt.in gl.vlt.& ibi quoque Inn.& Io.And. de eo qui mit.in pos.& glo.in cle.j.in verbo,liceret.de rescrip.& in cle.j.in verbo, ex certa scientia. & ibi Card.Flor.in vj.q.de iudi.& Azo in Summa.C.de bon.author.iud. possi. versic.sed nunquid. Spec.tit.de citatione.§.sequitur.vers sed nunquid.Bart.in auth.qui semel. circa medium. C. quo.& quan.iudex.Ang.in l.vt perfectiùs,col.2.C.de ann.except.Saly.in l.3.C.de procur. & latè Alex. qui adducit concord.in l.si finita.§.Iulianus.col.18.ff.de dam.infect.& ibi etiam Ludo.Bol. in rep. char. xj.& 2.seq.Sed & cùm datur curator bonis absentis,citandi sunt eius amici,vt consuluit Raph.Fulg. cons.114.Nicolaus de Quinto.col.2.

71 ¶Octauò,tex.in l.aut qui aliter.vers.& si fortè.ff.quòd vi aut clam.vbi clam facere dicitur, qui se opus facturum non denuntiat amicis,his absentibus,quibus erat denuntiandum.

72 ¶Nonò,tex.in l.1.C.si per vim,vel ali.mo.vbi amicus etiam sine mandato admittitur ad recuperandam possessionem,qua quis absens spoliatus est,quod bene facit ad id quod suprà diximus, amicũ pro amico posse agere.

73 ¶Decimò,tex.in l.1.§.similique modo.huius initij 2.C.de lati.liber.tol.in illis verbis, & hoc neque secretò,neque inter solos amicos.Ex quibus colligitur nostra nos secreta solere amicis cõmittere.

74 ¶Vndecimò,tex.in eo ipso §.in illis verbis,*tali affectione fuerit accensus,vt etiam filiu suum nominare*, &c.Ex quibus item colligitur amicitiam tantùm habere virium,vt vel seruos filios proprios nominare faciat.

75 ¶Duodecimò,in l.si donationum.in fi.C.de nup.ex quo notanda sunt duo ad hunc locum maximè pertinentia.primùm,quòd in contrahendis nuptiis amici sunt conuocãdi. secundum ad certè multum habere ponderis & momenti quod amicorum fide,& consensu vsurpatum est.

In contrahẽdis nuptiis amici conuocãdi.

76 ¶Decimotertiò,tex.in c.de induciis.3.q.3.vbi in nostris negotiis quærenda sunt amicorum consilia.

77 ¶Decimoquartò,quod tradit gl.1.§.ait prætor.ff.de post.quòd licèt aliàs qui possit cogi,vt sit aduocatus,non tamen contra amicum.quem facit sing.Pet.Rauen.in suo Alpha.in verbo, amicus.in fin.

78 ¶Decimoquintò,quod scribit Bar.in l.2.col.item 2.C.de nego.gest.quòd amicus aliàs non consuetus patrocinari,præsumitur gratis pro amico patrocinari.

79 ¶Decimosextò,quod tradit idem Bart.in l.gerit.col.3.vers.quarto quid si conuocatis amicis, &c.ff. de acquir.hæred.actum præsumi deliberatũ quem conuocatis amicis conficimus.per tex in l. Pamphilo.§.propositum.ff.de lega.3.ibi,*accersitu amicis.* de quo etiam per alios in d. l. gerit. & eundem Bart.in l.vlt.ff.de testa.& Ias.in l.j.C.de sum.tri.in vtraque lec.videlicet in Padu.col.3.vers.non ob. in lec.autem Tici.in v.col.vers.& non obst.

80 ¶Decimoseptimò,quod dicit Bald.in d.rub.C.qui admit.col.4.in 6.quæst.versic.item si hæreditas sit delata.quòd si delata sit hæreditas absenti,qui vagatur per mundum,& nescitur vbi sit, possunt amici pro eo comparere sine mandato,& efficere,vt ei decernatur bonorum possessio.

81 ¶Decimooctauò,quod voluit idem Bald.in c.consultationibus.in fi.de offi.deleg. quòd amicus etiã sine satisdatione admittitur ad allegandum causas absentiæ.quod dicit esse menti tenendum, & allegat glos.quam ad hoc dicit sing.in l.in eo.§.nemo.ff.de regul.iur. quæ tamen indefinitè loquitur de tertio,vt admittatur nulla amici facta mentione.

Amici absentis possunt acceptare hæreditatẽ delatam.

82 ¶Decimononò,quod voluit idem Bald.in c.super eo.huius initij 2.de testib. quòd potentia amicorum facit hominem excellentem.Sed & ibi Pan.col.2.versi.tertiò not. de potentia.dicit quòd quis propter amicos est potentior.in eúmque sensum trahit text. ibi loquentem de potentia, cui planè consonat Plautinum in Truculento adagium:

Potentia amicorum facit hominẽ excellentem.

Vbi amici, ibi opes.

Quod & Quintilianus vsurpauit lib.v.tit.de exemplis,cui potissimùm locus fuit apud Scythas,quibus is ditissimus existimabatur,qui certissimos,optimósque amicos possideret, sicuti Apud Lucianum retulit Toxaris,& ipse Scytha Propterea & antiquus celebratum est illud prouerbium, *Amicus igni,& aqua magis est necessarius.* cuius meminere Aristoteles in Moralibus, Cicero in Lælio, Plutarchus in commentario,quem scripsit,De assentatoris,& amici discrimine.

83 ¶Vigesimò quod dicit ipse Pan.in c.quoniam frequenter.§.porrò. col. 3. vers. quærò an ille. vt lit. non contest.quòd satis videtur probari aliquem impedire,ne citatio ad eum perueniat, ex eo quòd amicus eius impedit.

84 ¶Vigesimoprimò,quod voluit Ias.in d.l.j.in vtraque lect.videlicet in j.col.3.& in 2.col.v.C.de sum. Tri.dum respondet ad tex.in l.Pamphilo.§.propositum.ff.de lega.3.per quem Bart. in l. serui electione.in prin.ff.de lega.j.dixerat quòd ista verba,*Volo,vel,vellem relinquere Titio fundum*, disponunt in vltima voluntate,licèt non in contractibus.Nam contra Bart.tenent omnes, præter Ang. in d.l. serui electione.quos sequitur Iason,vbi suprà.Nec obstat inquit,d.§.propositum.quia illic multa cõcurrebant, inter quæ illud est,quia huiusmodi verba fuerunt prolata erga personam verisimiliter multum dilectam. arg.d.l.in testamento cum glo.ff.de fideicom.liber.

Verba uolo relinquere,ubi disponant.

85 ¶Plura de amicis,amicitiáque ex legum authoritate congessi in vnum locum, quàm fortè antea à quoquam ex nostratibus sit factum.Nunc verò tempus est,vt ad id redeamus,de quo præcipuè nostra est disputatio.Quæcunque à nobis de amicis dicta sunt,eò certè tendunt,vt demonstrem quẽadmodum clementiùs puniendum est,quod pro consanguineis commisimus.ita & quod pro amicis,quod & apertè(ne authoritate alterius careamus)sentit Alexan. vir in legibus omnium iudicio consu

Plus excusatur receptans amicum banitum quàm aliud.

consummatissimus, consi. cxliiij. post redditum primum consilium. in fi. lib. ij. vbi per text. in d. l. ij. ff. de receptatorib. loquentem de consanguineis, dicit plus excusari receptantem bannitum amicum, quàm alium: quasi ea lex magis consideret amicitiam quæ plerunque nobis est cum necessariis, quàm ipsam consanguinitatem.

86 ¶Et hoc quidem sententia, vel Theologorum scriptorum authoritate potest comprobari. Petrus enim Lombardus, vulgò magister sententiarum vocatus, lib. ij. dist. xxij. & ibi Theologi scholastici dicunt, Euam simpliciter loquendo plus peccasse in transgressione præcepti diuini, quàm Adam, Cuius rei hanc inter alias rationem afferunt, quòd Adam ipse peccauit victus amicabili quadam in Euam beneuolentia, qua plerunque fit, vt offendatur Deus ne offendatur amicus quæ verba sumpta sunt ex diuo Augustino xij. super Genesi c. vlt. & rursus idem Augustinus de ea re loquens, noluit (inquit) contristari suas delitias, consensit in actum prohibitum.

Adam peccauit victus amicabili beneuolentia in Euā, sicq; minus, ex Theologis.

87 ¶Lysander Lacedæmonius vir alioquin & virtutibus, & rei militaris peritia clarissimus, plurima tamē propter amicos facinora cōmisit, plurimas pro illorū dominatione, & potentia cædes confecit, sicuti Plutarchus refert tū in vita illius, tū in eiusdē, & Syllæ Romani cōparatione. Chilo itē Lacedæmonius (qui habitus sapiēs, & vnus ex septē) falsum pro amici salute cōsiliū dedisse dicitur, vt testis est Gellius lib. j. c. 3. vt hinc sapiētū virorū authoritate, & exēplo discamus nō esse tā graue scelus, quod amici causa cōmittitur. Nā vt scribit Cicero de amic. si qua fortuna acciderit, vt minus iustæ amicorū volūtates adiuuādæ sint, in quibus eorū aut caput, aut fama agatur, declinandū est de via, modò ne sūma turpitudo sequatur. Est enim quatenus amicitiæ dari venia possit. Quā sententiā deprōpsisse videtur ex Theophra. qui & eiusdē tit. lib. cōposuit, sic enim propemodū de ea re scribit li. 1. Parua & tenuis vel turpitudo, vel infamia subeūda est, si ea re magna vtilitas amico quæri potest.

Lysandri facinora.

88 ¶Verùm ipse Tullius videtur fuisse sibi contrarius: antè enim scripserat nullā esse excusationē peccati, si amici causa peccaueris, hancq; primā in amicitia legē sanciuerat, vt neq; rogemus res turpes, neque faciamus rogati, turpis enim excusatio est, & minimè accipienda, cū in cæteris peccatis, tū si quis contra Rēpub. se amici causa fecisse fateatur. Et paulò pòst, Talis (ait) improborū consensio, nō modò excusatione amicitiæ tegenda non est, sed potiùs supplicio omni vindicanda est. hæc ille. Secundùm quam sententiā Pericles Atheniensis ab amico rogatus, vt pro re, causaq; eius falsum deieraret, respondit se ad aram vsque amicū esse, sicuti referunt Plutarchus in vita illius, & in Apophth. Græcorum & Gellius, loco nuper citato: Publius Rutilius amico cuidam per indignationem quærenti, Quid mihi opus est amicitia tua si quæ rogo non facis? respondit: Imò quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum? Testis Valerius lib. vj. rerum memorabiliū, c. iiij. & è nostris recenser Panor. in c. repellantur. in ij. no. de accu. vbi & ipse postquàm ex eo tex. notauit affectionem amicitiæ, quandoque hominem inducere ad blasphemandum, & malè loquēdum de inimico amici: subdit tamen nihil pro amico inhonestum esse faciendum, citátque illam legem Ciceronis.

Amicus vsque ad aras ex Pericle.

89 ¶Saly. quoque in l. nullus. C. de male. & mathemat. no. ex tex. ibi amicitiam reproborum esse repellendam, quod dicit notandum ad hoc, vt amicitia inueterata non excuset receptantem bannitum. Et illi legi consonat, & Charondæ Thurij lex, qua improbum statim amicitiæ renunciari iussit, graues insuper pœnas sanxit, si quis aliquando cum malis amicitiam iniisset, aut initam non statim discidisset. testis Diodorus lib. Bibliothec. xxij. Verùm vt id caput tandem concludam, non mihi rectè videtur dixisse Saly. per ea quæ longè, latéque diximus: fateor tamen non esse peccandum propter amicum, si tamen peccaueris ob id solùm, vt saluti eius consulas, non tam seuerè id peccatū esse puniendum censeo, quàm si extranei causa id ipsum admiseris. Sed de his propè nimiùm diximus.

Amicitia inueterata non excusat receptantem bannitum.

CAVSA VIGESIMATERTIA.

1 VIGESIMOTERTIO, in vicinis quoque id obseruandum arbitror, quod in consanguineis, & amicis dictum est. Vicinitas enim pro quadam affinitate est, eámque Terentius in Heaut. reputat in propinqua parte amicitiæ. Solomon prouer. 27. Melior, ait, est vicinus iuxtà, quàm frater procul. Et Cicero lib. j. offic. Viciniū (inquit) citiùs adiuueris in fructibus percipiendis, quàm aut fratrem, aut familiarē. Herodot. lib. j. tradit Persas illos imprimis obseruare reuerenter, qui proximè habitant: secundas tribuere his, qui à primis proximi, atque sic deinceps progredientes, quò viciniores, hoc arctiori necessitudine iūctos existimare. Hesiodus in fi. lib. j. cui est tit. Opera & dies, vicinos potissimùm ad conuiuium vocandos esse monet. Proinde apud D. Lucam cap. xv. Qui ouem inuenit, quam perdiderat, veniens domum conuocat amicos, & vicinos (de consanguineis autem nihil dicit) dicens illis, Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. quod & repetitur in decretis canonicis, in c. pœnitentem. xxvj. q. vij. Ex quo facilè possumus colligere arctiorem quodammodo & amicitiam, & familiaritatem nobis esse cum vicinis, quàm cum consanguineis. ideóque sacræ literæ in ordine scripturæ vicinos cognatis anteponunt, Lucæ j. c. Et audiuerunt vicini & cognati eius.

Vicinitas pro quadā affinitate est.

2 ¶Non mirum igitur, si quemadmodum præsumitur scientia in factis consanguineorum. l. de tutela. C. de in integ. restit. & l. octaui. ff. vnde cognati. & l. si filium. C. de libe. caus. ita quoq; & vicinorum. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. & l. si ita. §. vlt. ff. de fun. instruc. & c. quosdam. & c. quanto. de præsumpt. & c. cum dilectus. de purga. cano. & ibi Panor. & voluit glo. in c. pacatus. in verbo, nescire. 23. q. j. & gl. no. in §. j. vers. sancimus. in verbo, officij. in auth. de testib. quæ dicit, quòd vicinus præsu-

Vt præsumitur scientia in factis propinquorum, sic & vicinorum.

mitur scire bonitatem,& legalitatem hominis meliùs quàm alius nemo.Ad quod etiam allegat l.cũ de lanionis.§.asinam.ff.de fund.instruct.& l.de minore.§.pen.ff.de quæst.quam gl.& ibi no.Ange.& vltra eam allegat l.2.C.quando fiscus vel priua.& per hoc dicit(subdubius tamen)valere dictũ testis deponentis aliquem esse bonum, & legalem virum, & se id scire,quia est vicinus. De qua re affatim differunt Doct.in l.j.si cert.pet.& Alex.consi.xcij.viso & opportunè.col.ij.versi. hoc præsupposito.nu.8.lib.v.& vtrobique concord.plurimæ.

3 Amici propria authoritate resistere possunt officiali.

¶Item sicut consanguinei,& amici, vel inuocati possunt propria authoritate resistere officiali, vt diximus in præcedenti causa,nu.43.incip.confirmantur supradicta,ita etiam vicini:vt scribit Bart.in l.prohibitum.versi.item nota quòd licèt. C. de iur.fisc.allegat text. nominatim de vicino loquentem,in l.si quis in seruiture.ff.de fur.

4 Ex bonis vicinis multa commoda & oblectamenta: secus ab improbis.

¶Illud autem sciendum,quòd quemadmodum ex bonis,probísque vicinis multa nobis commoda, & oblectamenta proueniunt,non secus atque ab consanguineis, & amicis, sic & ab improbis multa quotidie incommoda,atque detrimenta oriuntur.Hesiodus (quem multi Homero anteponere non dubitarunt)hanc de ea re sententiam protulit,in eo opere,cui est tit. Ἔργα καὶ ἡμέραι,lib.j.

πῆμα κακὸς γείτων.

Sed ego integram eius sententiam adscribendam satiùs duxi.Ea est huiusmodi:

Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
γείτονες ἄζωστοι ἔκιον ζώσαντο δὲ πηοί.
πῆμα κακὸς γείτων,ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ,
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη. id est,vt vertit Nicolaus Valla:

Si aduersi quicquam acciderit de more repentè,
Primùm illa occurret,quæ si sine vestibus esset,
Nuda etiam veniet,quod nec tibi sanguine iunctus
Non aget:iste sibi vestes,atque omnia ponet,
Improba damnosa est vicinia:sed proba si sit,
Vtilis.Hæc igitur capienda est pectore toto,
Tanquam laudis opus:neque enim lamenta refundes
Amisisse bouem,proba si vicinia tecum est. Quem locum aliter traducit Erasmus:
Si qua domi inciderit tibi res,tunc illico omissis
Adsunt vicini zonis:cinguntur at ipsi
Affines,noxa est vicinus vt improbus ingens.
Contrà ita maxima commoditas,si commodus adsit.
Deest honos huic,bona quem vicinia deficit.at nec
Intereat bos,ni vicinus vbi improbus adsit.

Illam autem sententiam,cladem esse malum vicinum, tanquam prouerbialem adfert Callarius in epist.ad Callielem inter epistolas rusticas Aeliani,

πάλαι μὲν ἐν λέλεκται κακὸν εἶναι γείτων κακός.

5 Ager vendibilis vicini commendatione fit longè vendibilior.

¶Quam quidem sententiam cum Spartiata quidam laudibus efferret,audiens Diogenes ille Cynicus,Atqui(inquit)& Mesenij periere,& eorum boues in vicinia vobis constitutis:Quippe Mesanam bello Lacedæmonij afflixerant,author Pausanias.Themistocles autem Atheniensium Princeps, vt Plutarchus in Apophthegmatis,& in vita ipsius retulit,cùm agrum vænalem proscriberet, cæteris commendationibus illud addere præconem iussit,ὅτι καὶ ἀγαθοὺς γείτονας ἔχει,id est, quòd vicinos bonos haberet,quasi vicioi cõmendatione futurus esset longè vendibilior.Cui & suffragatur quod scribit Cicero in epistolis ad Atticum,lib.xij.epist.eius lib.xxvij.omnium verò 258. Domum tuam pluris video futuram,vicino Cæsare.Et illud Martialis lib.vj.epig.xix.

Non de vi,neque cæde,nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto. Et alibi,scilicet lib.vij.epigr.xcij.
Propter vicinum qui pretiosus erat.

Nec hic omittendum esse duxi extare apud Iouianum Pontanum in Actio. dialo. j. exemplum instrumenti veteris venditionis, in quo inter cætera illud scribitur, Tribules ac vicinos bonos habet, quos mox nominat.

6 Ob malos vicinos res minoris valet, & plurimũ interest non habere malum vicinũ.

¶Ex legibus Romanis quanuis venditori prædij demonstratione fundi facta,non sit necesse, confines emptori nominare.l.cum seruo.§.vlt.ff.de contrah.empt.veruntamen si quis vendendo prædio confinem celauerit,quem emptor si audisset,empturus non esset,teneri venditorem ad interesse dicit Iurisconsultus,l.quod sæpè.§.vlt.ff.eod.quem tex.intelligunt gl.& Doct.in vicino malo.& per illum tex.dicit Bal.cons.482.magnifici viri domini.col.j.lib.j.quòd propter malos vicinos, res minoris valet,minorisque emitur,venditur,sed corruptè allegat Bal.l.quod tamen.cùm d.l.quod sæpè vellet allegare.per illum quoque tex.dicit Corn.cons.282.circa primum consultationis articulum. col. iij.versi.facit canon.lib.j.quòd plurimum interest non habere malum vicinum.

7 Prædium empturus, videat de vicinis diligentissimè.

¶Propterea Marcus ille Cato omnium bonarum artium magister, lib.j. De re rustica illud monet, vt cùm prædium cõparare cogitabimus,animaduertamus,vicini quo pacto niteant.Quod referens

Columella

Columella,& illud quoque Hesiodicum suprà citatum, lib. Rei rusticæ,j.c.iij.De vicini commodo (inquit)non est quidem certum,quem nonnunquam mors, aliæque nobiscum diuersæ causæ mutant.Et ideò quidam respuunt Catonis sententiam,qui tamen multùm videntur errare.Nam quemadmodum sapientis est fortuitos casus magno animo sustinere , ita dementis est ipsam sibi malam facere fortunam:quod facit.qui nequam vicinum suis numis parat , cùm à primis cunabulis, si modò liberis parentibus est oriundus, audisse poterit:

Μηδ᾽ ἂν βοῦς ἀπόλοιτ᾽, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

id est,vt obiter illud Hesiodicum interpreter:

Nec bos interreat,vicinus si improbus absit.

Quod non solùm(vt ad Columellam redeam)de boue dicitur,sed omnibus partibus rei nostræ familiaris,adeò quidem vt multi prætulerint carere penatibus, & propter iniuriam vicinorum, sedes suas profugerint.nisi aliter existimamus diuersum orbem,gentes vniuersas petisse relicto patrio solo, Archæos dico,& Hiberos,Albanos quoque,nec minùs Siculos,& vt primordia nostra contingã, Pelagos,Aborigines , Archadas , quàm quia malos vicinos ferre non potuerint. Ac ne tantùm de publicis calamitatibus loquar,priuatos quoq; memoria tradidit,& in regionibus Græciæ , & in hac ipsa Hesperia detestabiles fuisse vicinos,nisi Autholycus ille cuiquam potuit tolerabilis esse conterminus,aut Auentini montis incola,palatinis vllum gaudium,finitimis suis Cacus attulit.Malo enim præteritorum,quàm præsentium meminisse,ne vicinum meum nominem,qui nec arborem prolixiorem stare nostræ regionis,nec inuiolatum seminarium, nec pedamenti quicquam annexum vineæ,nec etiam pecudes neglıgentius pasci finit.Iure igitur(quantum mea fert opinio)M.Porcius talem pestem vitare censuit.

8 ¶Plinius item lib.xviij.c.v.Agrum (inquit) paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim,& vicinum : singula , magnas interpretationes nec dubias. Palladius quoque qui de eadem disciplina scripsit lib.j.c.vj. Tria(inquit)mala æquè nocent,sterilitas,morbus,vicinus.Ante hos Plautus in Mercatore,actu.iiij.scena quoque iiij.

Agrum paraturus aquarum vim intueatur, & vicinum.

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus,
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

Et huc quoque nonnihil alludit illud Virgilij,Eglog.j.

Nec mala vicini pecoris contagia lædent. Et eglo.9.
Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Vnde & illud Martialis sumptum est lib.viij.epigr.lv.

Iugeris perdiderat miseræ vicina Cremonæ.

E nostris Lucas de Pen.in l.quicunque.col.viij.in verbo,vicinos.C.de omn.agr.deser.lib. xj. multis probat vicinitatem malorum obesse,atque inter alia citat illud Salustianum in bello Iugurtino : vti quisque potenti confinis erat,sedibus pellebatur.

9 ¶Vt interim non omittam illud Demosthenis aduersus Callicleam, οὐκ ἦν ἄρα, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χαλεπώτερον οὐδὲν ἢ γείτονος πονηροῦ καὶ πλεονέκτου τυχεῖν: Non erat quicquam , viri Athenienses, perniciosius,quàm improbum vicinum nec suis cõtentum esse,nactum.Cui adstipulatur illud Aristidis in Themistocle, ἔστω τὸ γειτόνημα ἁλμυρὸν, ὥς φασιν: Sit salsuginosa(vt aiunt) vicinia.id quod illius interpres tradit ex Alcmane poëta lyrico sumptum. Ex quo & illud quoque Platonis lib.iiij. De legibus: μάλα γε μὴ ὄντος, ἁλμυρὸν γειτόνημα: Non sanè verè salsuginosa , & mala vicinia:super quo & tu vide Erasmum Chil.j.cent.vj.c.xxxvij.

Non est quicquam perniciosius improbo vicino.

10 ¶Huc nimirum referri potest quod post Iacob.Aret. scriptum reliquit Bar. in l.si ita testamento.§. vlt.ff.de fund.instr.at.illius text.quòd damnum datum in agro,magis præsumitur à vicinis datum, quàm ab alijs. Sicuti & furta quoque,vti subdit, à vicinis,potiùs quàm ab alijs facta præsumuntur, etiam arg.l.dominus horreorum.ff.loc.vbi & hoc sentit ipse Bar.in fi.& idem quoque ipse Bart. in l. ij.ff.de vi pub.& in l.vlt.col.ij.ff.de minor.dum loquens de vicinis,alleg.d.l.si ita testamento.§.vlt.& Ang.Are.in tract.malefic.in verbo,fama publica precedente.col.xv.versic.quæro in quo casu testes.

Damnũ datum in agro magis præsumitur à vicinis datum, sicut & furtũ.

11 ¶Hincque multa sunt Italiæ statuta , quibus damnum datum transeuntibus , sarciri debet à vicinis locorum,tanquàm scilicet præsumatur ab illis,aut culpa eorum factum,de quibus nostri Doct.vbique tam in lec.quàm in consil. Quibus adstipulatur quod ab Aristotele traditum est lib. θαυμασίων ἀκουσμάτων, id est,admirabilium consultationum,c.79.Ex Italia viam esse adusque Celtas,Gallos, & Celtiberos,Heracleam vocatã,in qua Græci & indigenæ transeuntes ab incolis obseruantur , ne quid eis fortè mali accidat,nam & hi pœnas pendunt, damnúmque leges sarciunt , in quorum finibus datum fuerit.

Damnũ datum transeuntibus sarcire debet à vicinis.

12 ¶Hæc tamen intelligenda censeo de malis vicinis,non etiam de bonis,ex sententia Bal.in l.j.in prin. & rursum in fin.C.loca.vbi pulchrè admodum,& eleganter loquitur. & Alex.in add. ad Bart.in d. l.ij.ff.de via publi.& Augusti.Ari.& Bernard.Landri.in addi.ad Ang.Are.loco nuper citato.& Iason in l.in actionibus.col.pen.versi.intellige.nu.42.ff de in lit.iurando.& Matthæ.Afflict.in constit. Siciliæ incip.in quæstionibus.col.vlt.& Hippo.de Marsil.in l.qui falsam.col.pen.versic. pro quibus etiam fact.ff.ad leg.Cornel.de fals.

Hæc procedit in malis vicinis non in bonis.

CAVSA VIGESIMAQVARTA.

1 Facilè culpa abstergitur quã mater boni operis pietas comitatur.

IGESIMOQVARTO, Quanuis nullatenus sit ab officio boni viri ne tantulùm quidem discedendum, vel propter salutem alterius, c. primum. versic. septimum genus. & c. mihi autem. & meliùs e. ne quis. & c. faciat. & c. si quis ad te. xxij. q. ij. & per Theologos in iij. lib. sentent. dist. xxxviij. Tamen quia facilè culpa abstergitur, quam mater omni operis pietas ipsa comitatur. c. si quælibet. xxij. q. ij. Ideò non solùm, si pro salute consanguinei, amici, aut vicini (de quibus affatim diximus) sed & alterius prorsus extranei, & nulla alia ratione coniuncti, quàm quòd homo est, peccauerit, veluti quadã pietate motus, mitiùs est etiam puniendus: text. est nor. in l. & eleganter. §. item Laben. ff. de dol. mal. vbi qui compeditum alterius seruum misericordia ductus, vt fugeret, soluerit, in factum actione duntaxat: si non misericordia furti quoque tenetur. & tex. in l. vlt. post prin. ff. de custo. reor. vbi qui miseratione custodiam dimiserit, mitiùs est puniendus, quàm qui fraudulenter idipsum amiserit.

2 Melius est reprehẽdi de misericordia quã crudelitate.

¶Et huc quoque accedit tex. in c. alligant. xxvj. q. vij. vbi hæc verba adscribuntur: Deinde etsi erramus, nónne melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? cuius tex. authoritate Panor. in c. ij. de reg. iur. dicit quòd melius est reprehendi de misericordia, quàm de seueritate. Et facit quod voluit gl. in c. ij. in verbo, intentio. de aposta. ex quo no. Panor. ibi, quòd faciliùs expiatur delictum, ex quadam pietate commissum, quàm vbi impietas præstat causam delicti. hanc partem sequitur Luc. Pen. in l. j. col. xij. versi. item cùm delinquens. C. de deser. lib. xij. & in l. si apparitor. col. vij. versicu. causa & hæc multiplex. C. de cohor. lib. xij. dum inter causas minuendæ pœnæ, illam affert, cùm quis ex pietate delinquit, per tex. in d. c. si quælibet.

3 Natura cognationẽ inter omnes homines cõstituit.

¶Adde quòd inter omnes homines cognationem quandam Natura constituit. l. vt vim. ff. de iust. & iur. & facit l. non solùm. ff. de appel. & ibi gl. & Doct. illum tex. ad hoc referentes. Tullius. lib. j. de Legibus: Omnium (ait) quæ in hominum doctorum disputatione versantur, nihil est profectò præstabilius, quàm planè intelligi nos ad iustitiam esse natos, neque opinione, sed natura esse constitutum ius etiam patebit, si hominum inter ipsos societatem, coniunctionẽque perspexeris. Nihil est enim vnum vni tam simile, tam par, quàm omnes inter nosmetipsos sumus. Idem lib. v. & vlt. Finium: In omni autem honesto, quod per se expetẽdum dicimus, nihil est tam illustre, nec quod latiùs pateat, quàm cõiunctio inter homines hominum. & quasi quædam societas, & communicatio vtilitatum, & ipsa charitas generis humani, quæ nata à primo satu (ita enim legendum est, non statu, vt vulgò corruptè legitur) quo à procreatoribus nati diliguntur, & tota domus coniugio, & stirpe coniungitur, serpit sensim foras cognationibus, primùm tamen affinitatibus, deinde amicitijs, pòst in ciuitatibus cum ciuibus & his qui publici socij, atque amici sunt: deinde totius amplexu gentis humanæ, quæ animi affectiò suum cuique tribuens, atque hanc, quam dico societatem coniunctionis humanæ munificè, & æquè tuens, iustitia dicitur, & cætera quæ sequuntur.

4 Clementius puniendus qui ut salutẽ hominis cuiusque tutaretur, iniustum quidpiam admiserit.

¶Sed dicet, aliquis, si semper est mitiùs puniendus, qui vt alterius qualiscunque, & prorsus extranei saluti consuleret, deliquit, quid si Dijs placet) tot verba de coniunctis, amicis, & vicinis frustra effudisti, vt probares dandam esse aliquam in ea re consanguinitati, amicitiæ, vicinitati veniam? Nempe vt demonstrarem aliquam esse inter hos differentiam, vt videlicet sit clementiùs is puniendus, qui vt salutem cuiusque hominis tutaretur, iniustum quidpiam admiserit. Sed iterum isto leuiùs sit plectendus, qui pro coniunctis, & cæteris huiusmodi peccauerit. Istic enim ad delinquendum adducit generalis illa cognatio, quæ inter humanum genus intercedit, hæc & eadem generalis cognatio, & prætereà specialis animi, vel corporis, vel vtriusque coniunctio ex consanguinitate, amicitia, vicinitate producta: quæ tantò maior est, quò specialior est, atque propinquior: & sunt duæ rationes vna fortiores, auth. cessante. C. de legi. hære. cum si.

CAVSA VIGESIMAQVINTA.

1 In baptismo cõmissa crimina dimittuntur.

IGESIMOQVINTO, Si quis pòst commissum delictum baptizetur, ei pœna delicti remittitur, cùm & crimina ipsa dimittantur, nec obsint. xxvj. dist. fermè per totum. & c. quod autem. 32. q. 1. & c. vlt. de pœni. dist. 7. & c. 2. in fi. de consec. dist. 4. vbi quidquid ab homine factum, dictum, cogitatum est, per baptismum aboletur. & quasi factum non sit habetur, & iterum c. regenerante, & alijs multis, cad. dist. & c. gaudemus, de diuort. & latè per Theologos in 4. Sentent. dist. 4.

2 Iudæus cõmisso enormi crimine, postea baptizatus fuit liberatus.

¶Et hoc quoque procedit in foro iudiciali, vt sentit gloss. vlt. 49. dist. in Summa. & expressiùs in d. c. quod autem. in gl. etiam vlt. & c. vlt. in gl. quoque vlt. & Cald. Ant. & latiùs Imo. & Fely. in c. de his. de accusa. & Barba. in cle. j. versi. nos igitur. col. pen. de summa Trinit. vbi hoc tamen dicit procedere si non simulanter id fecerit, non aliàs, & nouissimè Thomas Ferratus caut. 24. quæritur per scientes, versi. si vis ipsam mortem. vbi ita dicit fuisse obtentum Paduæ in causa cuiusdam Iudæi, qui commisso quodam enormi delicto Christianum se effecerat, conuocatisq; illustrioribus totius vniuersitatis Doctoribus, causaq; per vtramque partem disputata, fuit tandem liberatus.

3 Hoc procedit in foro pœnitẽtiali non iudiciali.

¶Contrarium videlicet hoc solùm procedere in foro pœnitentiali, non etiam iudiciali, tenent plerique omnes, his potissimùm rationibus: Baptismus enim respicit animam, cùm per sacramẽtum quis efficiatur membrũ Christi. c. quia passus. de pœni. dist. 2. Et ideò absolutio, quã ecclesia baptizato tribuit, intelligitur quo ad animã, quia talis remissio videtur habere causam limitatã respectu animæ.

Et quia

Et quia ecclesia non defendit iustè condemnatos pro furtis, & delictis.c.vlt.24.q.vlt. Prætereà, delinquentes plerunque quempiam priuatum lædunt(semper verò Remp.l.licitatio.§. quod illicitè.ff. de publ.& vecti.cum si.In quorũ præiudicium non debet videri ab ecclesia concessum remissionis beneficium,l.ij.§.si quis à principe.ff.ne quid in loc.pub.fi.& c.super eo.de offic.deleg.& c.ex tuarũ.de autho.& vsu pal.Et hoc præsertim dicẽdum in ecclesia,quæ est cultrix iustitiæ.c.j.tit.de ali.feud. Et facit quod in Euangelio legitur,Reddite quæ sunt Cæsaris,Cæsari,& quæ sunt Dei,Deo.

4 ¶Et in simili dicimus,quòd punitus in foro pœnitentiali potest accusari, & puniri in foro iudiciali, vt voluit gloss.in d.c de his,& ibi etiam Doc.de accu.vbi Panorm.Mari.& Fran. extendunt etiam, si fuerit imposita publica pœnitentia,de quo latè Anto.Burg.col. iij.versicu. capio gloss.cum multis seq.de empt.& vendi.Et absolutus à crimine in foro ecclesiastico, potest nihilominùs in foro seculari conueniri,vt latè probat Pet.Anch.in c.ea quæ.de reg.iur.lib.vj.Anto.But.& Panorm. in c.j.de offic.ordin.& Io.Ana.in c.ij.de adult.& dicit Bal.in l.placet.C.de sacro.eccle. quòd absolutio facta ab ecclesia,non intelligitur in præiudicium fori secularis.

Absolutus in foro ecclesiastico, potest cõueniri in foro seculari.

5 ¶Denique facilè posset quisque Iudæus, aut alius Ethnicus pœnam criminis vitare, ad baptismum etiam in fraudem confugiens, & ita præstaretur occasio delinquendi, cùm esset via paratissima ad pœnam euitandam, quod non est dicendum.l.conueniri.ff.de pac.dotal.& l.si maritus.§.legis,versi. cæterum.ibi,euitandi criminis sine causa.ff.ad leg.Iul.de adult.

6 ¶Et ita in hanc partem quòd baptismus nihil remittat ex foro iudiciali,concludit gl.in c.admonere, in verbo,pœnitentia.32.q.2.& gl.Inno.& Hosti.col.vlt.in fi.Io.And.Pet.Peru.Auto. & Panor.in d.c. gaudemus,per tex.ibi.in fi.de diuor.Panor.& Io.Ana.qui dicit hanc esse communem opi Matia. & Fran.Are.in d.c.de his.de accus.& Cardi.in cle.j.§.sanè.in 14.q.de vsur. Lucas Pen. in l.si apparitor. col.pen.C.de cohor.lib.xij.& è recentioribus,Philip.Dec.in cap.quæ in ecclesiarum. col viij.versic. tertiò & vltimò.de constit.vbi in hanc partem dicit se consuluisse Paduæ,cùm ex facto huiusmodi species incidisset,& secundum ipsius consilium fuisse iudicatum per Thomam Macomum,Potestatem Paduanum.Eius autem in eam rem consi.est cxxx. proponitur quod Iudæus.vbi hanc partem multis rationibus,& argumentis longè latéque confirmat.

Baptismus nil remittit ex foro iudiciali.

7 ¶Et hoc quoque è Theologis sentit Alex.Ales,in iiij.parte suæ Summæ,q.xx.membro j.artic.ij. cùm dicit,quòd in baptismo omnis culpa deletur,& restituitur homo in pristinam innocentiam, quantum ad animam,quasi secus sit de corpore: & idem quoque iisdem omninò verbis dicit D. Bonauentura in d.4.sentent.dist.2.arti.1.q.item 1.Sed & hoc voluisse videtur D.Thomas in 3. parte Summæ,q.68.art.v.in fi.dum scribit,quòd baptizati debent satisfacere proximis, de iniuriis ante baptismum illatis. Sed & expresśiùs hanc sententiam sequutus est q.seq.arti.2.in fi.dicit enim, quòd licèt homicida liberetur à reatu pœnæ per baptismum, quò ad Deum, remanet tamen obligatus quò ad homines quos iustum est ædificari de pœna, sicut scandalizari de culpa, piè tamen talibus princeps pœnam indulgeret.hæc ille.quem sequitur(loco iam citato)Astessanus lib.4.suæ Summæ, titu. item 4.art.j.col.vlt.versi.vtrùm iudex secularis.& in eadem fuit opinione Anto.Flo.in j.parte 3.partis princip.Summæ,tit.14.c.13.post prin.dicens quòd omnis pœna debita in Dei iudicio, remittitur in baptismo,sed non debita in iudicio hominum,quia non tollit pœnam mortis debitam pro maleficio commisso.

Baptizati debent satisfacere proximis de iniuriis ante baptismũ illatis.

8 ¶Quid autem de eo,qui post commissum delictum efficitur clericus,vel ingreditur religionem,vide Oldr.consi.4.quòd laicus delinquens.Bart.& alios.in l.j.ff.de pœn.Bal.in l.j.ad fi.C.an ser.ex fact. su.Cæpol.caut.9.cuius est exordium,si quis commisit.Ias.in l.pe.in prin.in vlt.not.ff. de iurisd.omn. iud.Bart.Gul.Iac.Bu.& Bal.in l.vlt.ff.qui satisd.cog.Io.And.in c.j.de obl.ad rati.Cy.in authen. causa quæ fit.C.de epi.& cler.Iac.Are.in l.iam tamen.ff.iudi.sol.Bart.Brix.q.32.incip.aliquis litigabat.

Quid in clerico,vel ingresso religionẽ post delictum commissum.

CAVSA VIGESIMASEXTA.

1 VIGESIMOSEXTO,cùm is qui deliquit,plures habet filios,est cum eo mitiùs agendũ fauore liberorũ,l.vnic.§.si plures liberos.ff.de portion. quæ lib.damn. conced.cuius hæc verba sunt Adrianus Imperator in hæc ferè verba eleganter cuidã rescripsit, Fauorabilem apud me causam liberorum numerus facit. quem tex.ad hoc no.Ro.in repe.l.si verò.§.de viro.in 45.versi.9.ff.sol.matr.& facit sing.Barb.in repe.l.cum acutissimi.col.28. versi.sed vt quisque relinquat. C.de fideicom.& facit text.not.in l.qui in prouincia.§. diuus Marcus.ff.de rit. nupt.quem & ad hoc dicit sing. Bal.in c.naturales.tit.si de feud. fuerit contro. quòd liberorum numerus inducit facilitatem dispensandi.facit etiam tex.in c.2.de his qui fili. occid. quem etiã ad hoc ponderauit Luc.de Pen.in l.1.col.10.versic.econtra videtur.C.de deser.lib.12.& in l.si apparitor.col. 7.versi.itẽ futuræ vt.C.de cohor.eo.lib.12.Et tex.item in c.quia circa.& ibi gloss.vlt.ante fi.de consanguin.& affi.& tex.in can.j.35.q.8.& quod dicit ibi gl.in verbo,filio.& gl.in c.cùm haberet,in verbo,multiplicitas.& ibi etiam Host.Ioan.Andr.& Panor.de eo qui dux.in matri.quam pol.per adult.

Fauore liberorũ mitius agendum est cum eo qui deliquit.

2 ¶Qua ratione Sergium Galbam temporum suorum eloquentissimum (si Suetonio credimus in Galba cap.3) iudicij flammam euasisse accepimus. Tradit enim M. Tullius in lib. De claris oratoribus,cui & titulus est Brutus,Lusitanos ab ipso Sergio Galba prætore contra interpositã (vt existimabatur)fidem interfectos,ex quo Titus Trib pleb.populum Rom.incitauit in Galbam,& in eum

Sergius Galba pœna & iudicio soluitur, ratione liberorũ.

rogationem tulit similem priuilegij. M.quoque Cato Censorius legem suadens, luculenta oratione in illum inuectus est, tum quanta eloquentiæ vis in Galba foret cognitum est, qui liberos suos paruulos, filiúmque etiam Sulpitij Galbæ suis ipse manibus circumferens, fletu, ac commiseratione mouit populum Rom. ad misericordiam, & ita se eripuit flammæ, atque euasit damnationem. Cuius rei quoque fit mentio à Fabio lib. ij. Oratoriarum Institutionum, quo loco de Rhetorica, eiúsque fine differit in hæc verba: Sergium quidem Galbam miseratione sola, qua non suos modò liberos paruulos in concione produxerat, sed Galbæ etiam Sulpitij filium suis ipse manibus circumtulerat, elapsum esse cùm aliorum monumentis, tum Catonis oratione testatum est. Sed & idem quoque retulit Valerius Maximus, lib. 8. c. 1. vbi dicit, quòd quæ innocentiæ tribui nequiuerat absolutio, respectui puerorum data est. & L. Florus, lib. Epitome Liuij, 49.

Menecrates pœnam euitat, sui nepotis prætextu.

3 ¶Simile quidpiam tradit Lucianus in Toxari, quòd cùm Menecrates Massiliensis à sexcentum viris condemnatus, facultatibus exutus fuisset, & infamis pronuntiatus, tandem curia super ipsius nepote commota, qui illi ex Zenothemi genero, & Cydimacha filia natus erat, remisit mulctā Menecrati, éstque rei, & famæ restitutus. Itaque Quintilianus ipse lib. 6. Affert (inquit) in his momentum, & ætas, & sexus, & pignora, liberi dico, & parentes, & propinqui, quæ omnia tractari variè solent. & paulò pòst illud monet, vt eos in iudicio producamus, qui periclitantur, squalidos, atque deformes, & liberos, & parentes. Item paulò mox: Quare & obsecratio illa iudicum per charissima pignora, vtique & si reo sunt liberi, coniunx, parentes, vtilis erit.

CAVSA VIGESIMASEPTIMA.

Cū iudex procedit super delicto ex præsumptione multum temperatè debet iudicare.

1 VIGESIMOSEPTIMO, Cùm quis condemnatur non ex euidentibus probationibus, sed ex vehementi præsumptione, vt fit interdum, aut aliàs quouis modo, leuius certè est puniendus: vt voluit Abb. antiquus, & post eum Io. And. Collec. & Card. qui hoc dicit sing. & Pet. Anch. Anto. Imo. Panor. & Fely. in c. afferte. per illū tex. de præsum. vbi Salomon, quoniam non euidenter, sed ex præsumptione compertum habuit delictum meretricis, eam ad filij restitutionem solùm, non etiam ad aliquam pœnam corporalem condemnauit. & idem voluit per tex. in d. c. afferte. in not. in c. quia verisimile. eo. tit. vbi dicit, quòd cùm iudex procedit super delicto ex præsumptione, debet multum temperare sententiā: nec debet condemnare nisi rarò, & modicè, & non ad pœnam corporalem: & eum ibi sequuntur Hosti. & Bal. qui hoc dicit notandum. Petr. Anch. Panor. qui tamen distinguit.

Ex præsumptionibus & indiciis an procedatur ad pœnam.

2 ¶Et quanquam ille tex. in d. c. afferte. plerisque non videatur istud probare, quia ibi solùm agebatur ad filij restitutionem, & non ad pœnam corporalem, tamen in eam sententiam plerique omnes cōueniunt, videlicet Alber. Gandi. summæ authoritatis vir, & magnus practicus, testimonio Io. Ana. in addi. Spec. tit. de procur. §. j. versi. item quòd causa est criminalis. in addi. incip. per hoc videtur, ipse inquam Alber. in suo tract. malefic. tit. de præsump. & indi. in dub. ex quib. condem. poss. sequi. col. iij. versi. sol. videtur, per multa quæ illic allegat, & iterum paulò ante fi. d. tit. vbi dicit, quòd ex præsumptionibus & indiciis quantumcunque violentis, & vrgentibus atque etiā indubitatis, non proceditur ad condemnationem pœnæ corporalis. & ita dicit tenuisse omnes Doct. Bononiæ, & quoscunq; suæ ætatis, quos viderit, & se vidisse de consuetudine obseruari. & idem quoque voluit Spec. tit. de præsumpt. §. species autem. versi. in summa. Oldra. consi. 192. viso diligenter. & Bald. in l. presbyteri. eius initij 1. col. pen. vers. & adde quòd quando. C. de episc. & cler. & in l. non est verisimile. ante fi. ff. quod met. caus. & in l. eius. §. j. in fin. ff. de testa. & in l. sciant cuncti. ad fi. versicu. sextò probatur post Nicol. Matth. C. de prob. vbi etiam Paul. Cast. qui ex hoc dicit, se quempiam à morte liberasse: qui visus fuerat exire gladio euaginato ab agro quodam, in quo repertus occisus inimicus patris illius, qui eo die domo egredienti iusserat ne rediret, quin priùs aliquid noui audiret, & cùm domum redisset, dixit ei pater, vt fugeret. Et ipse Bal. in l. si fugitiui. col. ij. versi. si autem non est certum. & ibi Cæpol. in vlt. char. C. de ser. fugi. & ipse Bal. in c. j. in fi. tit. qui mod. feud. amit. huius initij. ij. & in rub. de offi. deleg. col. pe. versi. item dicit quòd principes. & consi. ccl. in quæstione domini Milani. col. ij. versic. secundò est videndum. lib. j. & consi. cclxiiij. quia quæstio ista. col. ij. versic. præterea mitiganda est. lib. iij. Ant. in c. quanto. de præsump. & Imo. in l. vlt. ff. de hæred. instit. Pet. Anc. in regula iuris, semel malus. col. x. de reg. iur. lib. 6. & Domi. in c. habuisse. in j. not. xxxiij. dist. Panorm. c. ij. ad medium. de coha. cler. & mul. & in c. accedens. de accus. & in c. auditis. col. pen. versic. sed contraria prædicta. de præscr. & Pau. Ca. consi. 299. visa inquisitione suprà scripta. col. vlt. lib. 2. vbi & ipse dicit, se quendam defendisse à pœna capitis: contra quem erant ita fortia indubitata indicia, vt animus, & intellectus hominis non potuisset credere, alium quàm eum fecisse illud homicidium, subdítque temerarium fore contra decisionem tanti viri, & tam experti (loquitur autem de Albert. Gand. quem ipse ibi allegat) Roma. in l. j. §. si quis in villa. in fi. ff. de S. C. Sylla. & Franc. Aret. in l. eius qui. §. si cui. de testa. & Barb. consi. 26. illud in medium referam, quod prophetæ clarissimo. col. 7. versic. modò extat solennis. lib. j. & consi. 23. sapientissimus dixit Ecclesiastes. col. vlt. versic. & ex istis. lib. ij. Alex. in l. j. col. viij. versi. ad vnum tamen. ff. si cer. pet. vbi multa ad hoc adducit. & consi. xv. viso processu inquisitionis formatæ per potestatem Parmæ. colum. ij. versic. tertiò per id quod dicit. lib. j. & consi. cxv. in causa inquisitionis formatæ contra dominam Helenam. ad fin. lib. iij. & consi. ij. viso processu. post princip. lib. 7. & consi. clxxxviij. & viso processu inquisitionis. col. vlt. lib. 7. & Cæpola consilio criminalium.

consi. vj.

consi.vj.veritas primi dubij.col.2.vers.& licet secundum.& consi.xxvij.requisitus.col.vlt. & consil. xxxij.quidam rustici.col.pen.& consi.xxxiiij.sio voquam.in iiij.q. & cons. xxxix.Baptista Maomj. col.2.vers.nec obstat.& Soci.in cep.l.j.col.4.ff.de vulg.& pup.& Aug. Aci.io addit.Ang.Are.io tract. malefi.in verbo,de aono præsenti.& iterum io verbo,comparuerunt.col.j.Fely.in c.qualiter & quado.enis ioitij 2.§.vlt.col.vij.vers.tertia causa.de accus.vbi hoc ceputat sing.& in c.venerabilis.col.4. vers.secundo not.& ibi latè Philip.Dec.col.11.cum seq.de excep.& idem Dec.in c. iij.looo. col. pen. vers.& pro talibus.de probat.Hippol.Marsil.in l.j.§.diuus.col.5.vers.ratio est.ff.ad l.Corael.de sicar. & in repet.rubr.C.de prob.col.50.vers.teneas menti.vbi & illud dictum Iooo.dicit sing.& Ias. io l. vt vim.col.3.vers.moueor per illud.ff.de iustit.& iur.& in l.j.col.v. vers.tu aduerte licèt.C. de ser.fugit.& Matth.Afflic.io consti.Siciliæ,incip.mala noxia.col.2.de hoc est tex.sing.vt dicit Franc. Are. in c.inter solicitudines.de purg.cano.secundum lectueam glo.vlt. quam & ad hoc not. Alex. in d.l. 1.ff.si cert.pet.& d.consi.2.lib.vij.& Ias.in d.l.j.& Fely.in d.c. afferte.

3 ¶Et hoc quoque lex Lombarda videtur obseruasse.nam cùm probatio, quæ fit pec duellum , ooo fit vera,& indubitata,quoniam multi sub iusto clypeo perierunt, vt est in ea lege Lombarda , titul. qual.quis se defend.debe.l.recolimus.& dicit glo.in l.qua actione.§.si quis in colluctatione.in verbo, nisi domino committente.in fi.ff.ad leg.Aquil.& in §.si quis hominem,& ibi etiam Bald.tit.de pace tenen.& Cy.in auth.generaliter.C.de episc.& cler.& Bal.in l.ex hoc iure.col.3.versi.octauò quæritur.ff.de iustit.& iur.& in rub.C.de Lat.liber.tol.consi.ccccxxv.quidam fuit interfectus.lib.v.& est de hoc tex.in c.2.de purg.vulg.Nam incerti sumus de iudicio Dei:vt dicit gl.in d.§.si quis hominē. & vt dicit Psalmista Ode xxxv.iudicia Dei abyssus molta.Et diuus Paulus ad Roma.c.2.Incōprehensibilia iudicia eius.Ideò si aliquis per duellum probetur occidisse hominem ex lege Lombarda, non punitur ad mortem:quemadmodum & hi,qui verè & indubitatè idipsum commisisse probantur,per l.nemo.C.de epi.audi.sed tantùm manus amputatione,vt scribitur in d.l.Lombar. in tit. de homic.liberorum hominum.l.qui verò intra treugam.& in d.l.recolimus.& ita referunt glo.in d. §. si quis hominem.& ibi Bald.col.v.& Nicol.Mat.quem refert idem Bald.in d.l.vlt.in fi.C.de proba. & Io.Ana.in c.j.col.vlt.de cler.pug.in duel.& Barb.d.consi.lxij.col.vij.vers.& quidem Bald. lib.1.& Paris de Puteo in tractatu de re milit.lib.1.tit.quid sit duellum.& nouissimè Catel. Cot.vir & legū & artium humanarum peritissimus,in memor.perduellionis reus.ad fin.

Lex Lombarda de occisis in duello.

4 ¶Hoc quoque fit,quòd cùm fama plurimum fallax fit,& mendax , nec tunc quidem cùm aliquid veri afferit,sine mendacij vitio est,vt scribit Tertullianus in Apologetico cap.vij.cui accedit diuus Hieronymus ad Ruffinum inquien͂, Multùm in vtràque partem crebrò fama mentitur:& tam de bonis mala,quàm de malis bona falsorum ora concelebrant.

Fama fallax.

Quod & satis probat illud Virgil.Eclog.vj.

Quid loquar,aut Scyllam Nisi,quam fama secuta
Candida succinctam latrantibus inguina monstris?

Nam Nisi filia,hæc Scylla non fuit,sed Phorci.verùm Virgilius τὸ πιθανὸν famæ seruauit:quæ plurimùm ex falso trahere solet.Sic & apud Ouidium Penelope in epistola ad Vlyssem,

Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore victum.

Cùm non ab Hectore victum,sed à Memnone , Auroræ filio, necatum fuisse constet ex Quintio Calabro,aut quisquis is fuit,qui Iliada exorsus est à fine Homeri.Sed & famam sequebatur,quæ id falsò narrabat.Apertissimè autem Virgilius in Aethna:

Hæc est mendosæ vulgata licentia famæ.

Et id quoque attestantur leges nostræ,statuentes solam famam non inducere plenam probationē, at ne semiplenam quidem regulariter,secundum Bart.& alios in l.at qui natura.§.cùm me absente. cum concord.ibi adductis per recentiores.

5 ¶Cùm igitur fama talis sit,hinc fit,vt in quibus casibus ex sola fama proceditur ad condemnationem,vt in casu c.cùm desideres.§.secundæ quæstioni.de senten.excom.& in eo qui traditur per gl. & Bart.in l.1.ff.de excep.est certè pœna minuenda , ne videlicet tam grauis , & seuera imponatur, quàm si ex certa probatione fieret condemnatio.tex.est in c.illud.de cleri.excom.mi.secundum Fely.in d.c.qualiter & quando.hoius initij 2.§.vlt.col.7.vers.quarta causa.de accu.Et hoc quidem verum est,per ea quæ dicta sunt:sed ille tex.hoc expressim non probat:sed bene facit io arg. nam ibi mitius punitur,qui habens notitiam excommunicationis per solam famam celebrauit,quàm si aliàs fuisset verè certioratus.

Pœna quibus minuenda.

6 ¶Sed & hinc quoque prodit,quod pulchrè,& notabiliter scribit Bald.in c.1.ad fi.tit. qui. mo. feud. amit.huius initij 2.quòd in pœnis corporalibus mitius agimus in dolo præsumpto , quàm in vero, per l.j.ff.ad leg.Corne.de sica.cum similib. Credo quòd voluit allegare l. j. eiusdem tit. C. Et licèt Bald. solus sit in ea sententia,saltem quòd nunc meminerim,tamen cùm non habeat contradictorem,imò verò habeat assertores in similibus suprà adductis,nisi & ipsa eadem sint,non video, cur eum non sequamur tam excellentem iurium interpretem.

In pœnis corporalibus mitius agimus in dolo præsumpto quà vero.

7 ¶Ex hoc item fit,quòd quamuis is qui confessus est se homicidium fecisse ad sui defensionem,fit vt homicida puniri,nisi defensionem probet,ex sententia Bart.in l. Aurelius. §. idem quæsiit. ff. de lib.leg.& Bald.in l.j.col.viij.in x.q.C.de confess.cùm aliis concord.adductis per Alex. in l. j. §. si quis simpliciter.versi.ex prædictis infertur.ff.de verb.oblig.tamen quia huiusmodi probatio resul-

Probatio ex confessione nō simplici resultans,non debet capitaliter puniri.

rans ex huiusmodi confessione non simplici,& pura,sed qualificata,non est adeò euidens,& indubitata non debet capitaliter puniri.Ita sing.voluit Pan.in d.c.audius.col.pe.de præscrip.innixus ea generali sententia,quam diximus de probatione præsumptitia.Et sequitur & dicit alibi non reperiri,& esse in solenni cultu apud recentiores practicos Fely.ibi col.vij.vers.obstat secundò.Et licèt(inquit) contra id videatur decisio Bal.in c.dudum.eius initij 2.in fi.de elec.& Lanfranc.in c.quoniam.char.xv.vers.pro decisione huius quæstionis.de probat.tamen satius putat illam Panor.opi.sequi. Cuius etiam meminit idem Fely.in c.significasti.eius initij 2.col.pe.vers.& ista nota.de homici.vbi tamen dubitare videtur,cùm dicit hanc esse stupendam limitationem d.sententiæ Bart.si ea vera sit. Meminit item Alex.qui id dicit signanter notandum,licèt non certo firmet,in l.non solum.§.sciẽdum.col.2.vers.& ibi subdit.ff.de oper.noui nuntia.& Hippo.Marsi.qui id sing.dicit in l.repetu.col.8.vers.quartus est casus.de quæstio.& sing.185.confessio inquisiti.in fi.& Ias.qui etiam de hoc dubitat in d.l.vt vim.vbi suprà.ff.de iusti.& iur.vbi tamen dicit id sibi fecisse magnum honorem in actu practico.Sed vt non omittam,illam Bart.sententiam non omnibus placuisse,vt videre licet ex Saly. in l.j.versi.quartò opponitur.C.de confess.Ecce certè ea mihi admodum dura esse videtur, si homicidium aliter non sit probatum,quàm per huiusmodi confessionem rei.

8 *Mandãs famulo homicidium tenetur pœna capitis.*

¶Ex quibus non satis tuta videtur decisio Bart.in l.si quis mihi bona.§.pater Seio. ff. de acquir. hæred.de quodam milite Florentino,qui cùm ab aliquo passus fuisset iniuriam,dixissétque famulo, vt nunquam domum reuerteretur,donec aliquid resciret de huiusmodi negotio: confestim illum famulus interemit,ob quod miles fuit decapitatus,tanquam eius mandato fuisset homicidium perpetratum,de quo dicit esse textum ibi,& sequuntur Bald.Imo.Paul.de Castr. & alij ibi.& Bald. in l.non ideò minus.C.de accus.Pet.Anc.consi.cxvij.aliàs 266.Pan.in c.sententiam.col.pen. versi. nec obstat si dicatur,nec cleri.vel mo.Ioan.Ana.consi.lx.visa inquisitione formata per magnificum dominum capitaneum Florentinum.Roma sing.714.tu scis quòd Bart.& Ang.Aret.in tracta. maleficiorum:in verbo,Sempronium mandatorem.in 12.quæstione.& Mathes.not.188.nota.quòd vbi creditor.vbi hoc ampliat etiam procedere, si dominus per huiusmodi verba prohiberet expresse ne interficeret,per tex.no.in c.vlt.de homic.lib.vj.& Ant.Corset.in suis sing.in verbo, præceptum. huius initij 1.vbi hoc latè examinat.

9 *Ex præsumpta probatione debet quis mitius puniri.*

¶Item Iason in l.j.col.v.vers.caue tamen quod in prædictis casibus.ff.si cert.pet. dicit se dubitare de dicta decisione,ea ratione,quòd ex præsumpta probatione debet quis mitius puniri,vt diximus. & Alex.quoque in addi.ad Bart.in d.§.pater Seio.subobscurè eam decisionem impugnat, alia tamen ratione.Idem tamẽ Ias. in l.j.col.v.vers.tertiò multum no.C.de ser.fugi.postquàm dicit eam ipsam decisionem videri dubiam ea,qua diximus ratione,& aliis quæ allegat, tãdem tamen illam approbat,cum sex notab.limitationibus:quas ibi vide per eum.

10 *In præsumptione hominis præsumitur aliter quàm ex præsumptione legis.*

¶Quod autem dictum est non esse imponendam pœnam corporalem, quando ex præsumptione solùm proceditur ad condemnationem,intellige procedere in præsumptione hominis:secus autem in præsumptione legis,ex qua cùm quis condemnatur,non debet pœna minui.Ita voluit Pan.in d.c.accedens.col.2.vers.nec obstat quando dicitur.de accu. quem sequitur Iohan. montefer. in repet. l.nemo potest.col.v.de lega.1.& facit tex.not.in l.si quis adulterij. C. de adult. vbi ex præsumptione illius imponitur pœna capitalis,quem ad hoc ponderat Mathes.in sing.116.nota,quòd præsumptio.& quod voluit gl. in c.cùm contumacia.de hæret.lib.vj.

11 *Limitationes variæ de præsumpt.*

¶Aliàs limitationes tradit Fely.in d.c. afferte. quas hic ponere supersedimus, quia illic in promptu sunt omnibus,tum quoque quòd quædam ex illis mihi non videntur propriè hanc decisionem limitare,tum quia in aliis,dum vult tantùm limitare, omnino destruere videtur. Sed & in eam rem alia pleraque adducit Hippol.Marsil.in l.repet.col.vj.vers.videamus ergo.cum duabus seq.col.ff. de quæst.quæ illic quoque omnibus videre licet.

CAVSA VIGESIMAOCTAVA.

1 *Si pœnitet delinquens perpetrato crimine,puniri non debet.*

VIGESIMOOCTAVO, Si perpetrato crimine delinquentem illius pœniteat, fiátque bonus ipse delinquens,certè puniri non debet.ita allegatur voluisse Specul. in tit.de accusatore.§.j.vers.quid si quis interfecit patrem.per tex.in c.accusasti.de accu & in c.odio.86.dist.quod pro no.& sing.refert & sequitur Hippol.Marsi.in l.qui falsam.col.vij.vers.& non omitto.ff.ad leg.Cornel.de fals. Cui cõsonat quod scribit Aristoteles lib.orbicularium quæstionum,29.e.13.nihil errare iudices, qui reum vsqueadeò emendatum liberant,vt nihil prætereà delinquere vellet.

2 ¶Et hoc quoque confirmat huiusmodi simile,quòd licèt pater possit filiam,quæ in corpus peccauerit,exhæredare,vt est tex. in l.si filiam.C.de inoffi. testam. possit item illi & dotem & alimenta denegare,vt voluit Specul.tit.qui fil.sunt legit.vers.quid si filia.tamen si filia ad bonos mores conuersa pœnitentiam egerit,iam non est ius patri,ea quæ diximus,facere:vt dicit Spec.vbi suprà, & Ant.in cap.quintauallis.col.2.versi.& dicit Ioan.And.de iureiur.& Alex.in l.j.col.9.vers.sed Imo.ibi dicit.ff.sol.matri.& Ias.qui hoc dicit esse mirabile,in auth.non licet.col.1.vers.item diligenter aduerte.C.de liber.præter. Et bene facit l.imperialis.C.de nupt.&c.ferrum. 50.dist.cum simil.

3 *Qui non accusat interfecto*

¶Sed quòd pace Hippo.dixerim,nec tex.in d.c.accusasti.à Specul.citatus,nec ipse hoc dicit, sed illud tantùm quærit,an si quis patre meo interfecto agat pœnitentiam,bonúsque fiat,possim eum licitè

eitè accusare in qua te dubitant. Nam si non accusem, inquiunt, hæreditatē perdo. l. j. C. de his quib. vt indig. Rursus si accusem, videor ex odio procedere, cùm sit emendatus, per dictū c. accusasti. & d. c. odio. Et huic parti magis fauere videntur, vt videlicèt si potius abstinendum.

rem paternam perdit hæreditatem.

4 ¶ At Io. And. in d. c. accusasti. & post eum Pan. alteram partem intrepidè sequuntur: quoniam absolutus in foro pœnitentiali potest accusari, & puniri in foro iudiciali, vt voluerunt glo. & Doct. in c. de his eo. tit. Et faciunt quæ diximus suprà in xxv. causa. Et illud prætereà, quòd in consummatis delictis non iam est locus pœnitentiæ ad euitandam pœnam delicti, vt plenè no. in l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cler. Sed fortassis posset attentari hunc esse aliquantò mitius puniendum, si planè constaret eum verè emendatum esse, ex his, quæ dicam inferius.

Absolutus in foro pœnitentiali potest accusari.

5 ¶ Nec tamen inde prius discedam, quàm retulerim historiam ab Herodoto quoque relatam lib. 6. de Glauco Lacedæmonio, vitæ sanctitate satis commendato: ad quem vir quidam Milesius fluctuante Ionia assiduis bellis, diuendita parte bonorum accessit, & apud eum pecuniam deposuit, existimans fore, vt & salua esset, & sibi redderetur cùm allatis symbolis reposceret. Longo autem pòst tempore, filij eius, qui pecuniam deposuisset, Spartam veniunt: Glaucum conueniunt, exhibitísque symbolis pecuniam repetunt: at ille repellere homines: neque eius rei quicquam se reminisci dicebat. Ipse autem Glaucus Apollinem consuluit, an iureiurando pecuniam prædaretur, quā apud se depositam à quodam Milesio, filij eius reposcebant? Respondit autem Pythia his versibus:

De Glauco & eius Milesio celebris super pignore quæstio à Pythia soluta.

Γλαῦκ' ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτω
ὅρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα ληΐσσασθαι,
ὄμνυ, ἐπεὶ θάνατος γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.
Ἀλλ' ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἔπι χεῖρες,
οὐδὲ πόδες, κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν
συμμάρψας ὀλέσῃ γενεὴν, καὶ οἶκον ἅπαντα:
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. Quos ita latinos reddidit Valla interpres:

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus,
Sic orco vicisse, interuertisséque numos:
Deiera & Euorcum qui iam manet exitus idem,
Ast orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullus est pedibus, rapidè aduenit, vsque adeò, dum
Conuoluens omnem perdat prolémque, domúmque,
Cum sobole Euorci melius sed postea agetur.

Subdítque Herodotus, His auditis Glaucus sibi veniam eorum, quæ dixisset, vt daret, Deum obsecrabat. Cui Pythia inquit, idem polleret tentare Deum, & facere. Tunc Glaucus accitis Milesiis hospitibus, pecuniam reddidit. Cur autem hæc oratio apud vos instituta est, dicetur: Glauci nunc nulla superest neque soboles, neque domus, quæ illius censeatur, sed ex Sparta radicitus extrita est. Ita bonum est nihil aliud de deposito cogitare, quàm vt repetentibus reddatur. Hactenus Herodotus. Sed & hanc quoque historiam recenset Iuuenalis Satyra 13.

Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quòd dubitaret.
Depositum retinere, & fraudem iure tueri,
Iurando: quærebat enim quæ numinis esset
Mens: & an hoc illi facinus suaderet Apollo.
Reddidit ergo metu non moribus, & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, verámque probauit,
Extinctus tota pariter cum prole, domóque.
Et quamuis longa deductis gente propinquis,
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.

Quanquam, vt vides ex historia Herodoti, non hìc fuit nuda voluntas, cùm ad denegationem depositi semel processerat: ideò non excusabatur ex eo, quòd posteà pœnituerat. Crimen enim denegatione perfectum erat, vti & ex venditione rei depositæ, postea redemptæ in causam depositi. quæ si etiam sine dolo malo perierit, tenetur tamen depositarius depositi: quia semel dolum fecit, cùm venderet. vt est tex. sing. l. j. §. si rem depositam. ff. depo. Quòd si sola voluntas, siue cogitatio fuisset, certè nostris legibus id impunè fuisset, per l. cognitionis. ff. de pœnis. Apud Deum verò id nō impunè ferimus. Scitum enim est illud decalogi, Deutero. c. v. Non concupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt. Et illud Matthęi v. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Cui assentiens Iuuenalis ad ea, quæ ex eo suprà diximus, hæc subdit:

Nam scelus intra se tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet, cedo si conata peregit?

Leges autem nostræ in hoc secutæ sunt leges Moysis, quibus non animum sed manum tantùm puniebat: sicut alibi latè diximus.

Causa

CAVSA VIGESIMANONA.

1 *Vetera peccata iam obliterata non esse repetenda.*

IGESIMONONO, Leuius quis punitur, cùm post delictum à se commissum iam multum temporis est transactum. textus est de hoc singularis, quem ita plerique omnes antiqui legum interpretes intelligũt, in l. si diutino. ff. de pœn. Quamobrẽ Domitianus Imperator Rom. authore Tranquillo, incesta Vestalium à patre Vespasiano, Titóque fratre neglecta, variè coercuit. Prima capitali supplicio, arbitrio quidem puniendarum relicto: posteriora verò, seuerius, more scilicet veteri, vt viuæ defoderentur: quod erat atrocissimum mortis genus apud Liuium 1. deca. lib. 3. M. Duillius tribunus plebis edixit, vetera peccata iam obliterata non esse repetenda.

2 *Eius qui à familia occisus, querela 20. ann. exceptione excluditur.*

¶Et huc nonnihil facit, quòd eius, qui à familia occisus est, antequàm mortem illius vlcisceretur, & cæterorum quoque criminum querela 20. annorum exceptione excluditur: vt de primo est text. in l. in cognitione. ff. de S. C. Syl. De reliquis in l. querela. C. ad legem Cornel. de fal. & quod habetur in c. cùm venerabilis, ante fi. de excep. Præter tamen pauca, de quibus per gl. & Docto. in d. l. querela. Sed ad hoc de iure canonico, & in foro ecclesiastico obseruetur. vide gl. in c. admonere. & in verbo pœnitentiam. 33. q. 2. & Panor. in c. licèt. & ibi omnino Philip. Dec. col. xviij. de proba. & ipsum Pan. in c. cùm haberet. in 3. no. de eo qui dux. in matrimo. quam poll. per adulte. & in c. vlt. post prin. de purg. cano. Io. Ana. in c. super eo. de crim. fals. & Anfrer. in deci. Tholo. q. 188. item fuit quæsitum, si aliquis commisit crimen.

3 *Successiua crimina ut hæresis, grauius coercenda, secus si momẽtanea.*

¶Intellige tamen vt quæ iam diu commissa sunt, leuius puniri debeant, cùm sunt momentanea, vt homicidium, & cætera huiusmodi, & quæ semel sunt perpetrata. Quia si sint successiua, vt matrimonium prohibitum, hæresis, aut alia id genus, in quibus quis diu perstiterit, eò grauius coërcẽdus est, quò diutius permanserit. nam vt dicit tex. in c. non debet. in fi. de consang. & affin. diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget: tantóque sunt grauiora crimina, quantò diutius infœlicẽ animam detinent alligatam. & est similis tex. in c. vlt. in prin. de consue. & in d. c. cùm haberet. de eo qui dux. in matr. & c. non satis. in fi. & c. cùm in ecclesiæ, in medio. de simo. & c. sicut nobis. in fin. de regul. & transf. ad relig. & c. schisma. 24. q. j. Et vt dicit eleganter text. in l. inficiando. §. infans. ff. de furt. quid tam ridiculum est, quàm meliorem furis conditionem esse, propter continuationem furti æstimare? Sed & si quæcunque delicta fuerint iterata, grauius quoque sunt punienda, vt infrà latius dicemus. Et ita eam l. si diutino. intelligunt gl. Bart. & alij, qui ad hoc multa alia iura afferunt, quæ illic in promptu sunt omnibus. & Pet. Anc. Barb. & Roc. Cur. in d. c. vlt. de consue.

4 *Delictum cursu temporis nõ desinit esse delictum.*

¶Illius autem legis ita intellectæ vt diximus, ratio non est, quòd crimen sine culpa processu temporis aboleatur, aut minuatur, vt est tex. in l. sicut. C. ad l. Cor. de fals. ex quo not. Bald. in d. l. querela. ante fi. eo. tit. quòd delictum solo cursu temporis non desinit esse delictum. Ita etiam no. per gl. in c. citò. in verbo, multiplicis. 1. quæst. 1. quæ ad hoc multa iura adducit. Sed nec vllam ab aliquo scriptã rationem comperi, nec aliam cogitare possum, nisi quòd qui aliàs quidpiam admiserit, diutius tamẽ posteà à delictis abstinuerit, aut magis videtur peccauisse impetu, ignorantia, infirmitate, & cæteris id genus, quæ delictum minuunt, quàm dolo, & peccandi consuetudine. Vita enim sequens iam diu bene, rectéque, ac longè à sceleribus acta, satis ostendit, atque declarat non aliud facinus cõmisisse peruicaci quadam, aut inueterata ingenij malitia. Ex sequentibus enim cùm in omnibus rebus, tum maximè in his, quæ ad mores attinent, præcedentia mirum in modum declarantur. l. si hi qui. & ibi Bald. & Doct. C. de adult. & §. vlt. & ibi glo. in verbo, vt appareat. in auth. de restit. & ea quæ pat. cum simil.

5 *Qui triennio bene uixit uidetur satis emẽdatus.*

¶Aut quocunq; id animo fecerit, si tamen aliquãto pòst tẽpore, id est, triẽnio, bene honestéq; vixerit, videtur satis atq; satis emendatus, vt est tex. penitissimis memoriæ præcordiis infigendus, in §. hinc autem nobis. vers. triennij verò. in auth. de mona. cùm dicitur *Attamen sufficit ad meliorem purgationem delictorum, & ad virtutis argumentum* (sic enim malo legere, quàm augmentum) *triennalis temporis testimonium.* & quod not Ang. & Saly. qui illum tex. facit sing. in l. fideiussor. §. si satisdatum. & ibi Alex. & Ias. col. pen. ff. qui satisd. cog. & idem Saly. in l. si minorem. col. 2. versic. & ideò vt tollam obiecta C. de in int. rest. mi. & Luc. Pen. in l. principes. in 83. præsumpt. C. de prin. agen. in reb. lib. 12. Imo. in c. cùm deputati & ibi Fely. col. j. in prin. de iudi. & Panorm. in c. testimonium. in 3. not. de testib. & ibi Barb. in rep. circa fi. & Ludo. Rom. consi. ccxxxvj. vt præmissa consultatio. col. 2. vers. tertiò ponderandum. vbi & illum tex. facit sing. & Fran. Curt. in tract. de sequestris. quem posuit in l. j. C. de prohib. seq. pec in vj. q. prin. & Ant. Corse. qui hoc reputat sing. In suis sing. in verbo, præsumptio regula est & c. Ias. qui illum tex. solennem vocat. in l. si priusquam, col. 14. vers. tu ergo dic. ff. de oper. noui nun. Philip. Dec. cons. clxiij. in causa matrimoniali. col. vij. vers. quartò non deponit. & vide infrà in 51. causa. nu. 171. incip. igitur neminem.

6 *Cum quis satis est emendatus, aut nullo modo aut mitius puniẽdus.*

¶At inter alias puniendorum delictorum causas, hanc primam posuit Plato in Gorgia, Taurus philosophus in commentariis eius lib. in prin. & Seneca li. j. de Clementia. & Gellius lib. vj. ca. 14. vt qui peccauit, ex pœna fiat emendatior, atque correctior. de quo est tex. apud nos in l. si pœna. ff. de pœnis. & in c. qui ea. 38. dist. & c. cùm dicitur. 33. q. 2. & latè diximus in nostris legib. Connubialibus. l. 9. nu. 224. incip. Propterea cùm Plato. Quæ causa cùm cesset, vtpote cùm iste sans (vt iam diximus) videatur emendatus, consequens est, vt aut nullo modo, aut certè mitius sit puniendus.

¶Sed

7 ¶ Sed hinc non prius discedendum putaui, quàm id dixerim, quòd etsi verum est, vt qui iam longo antè tempore deliquit, & semper posteà bene vixit, mitius sit puniendus, rationibus suprà adductis, id tamen non probatur ex d. l. si diutino. sed id potius, vt qui diutino tempore in reatu fuerit, aliqua tenus poena eius subleuanda sit. Hęc enim sunt verba eius legis. Quid autem reatus sit, & quomodo ea lex intelligatur, nemo vnus est qui ignoret, post annotationes Budęi in eum locum, ad quem studiosos relego. illud tantùm dixerim, eo vocabulo primum omnium vsum esse Messalam: vt scribit Quintil. lib. 8. c. 3. Augustus Cæsar diuturnorum reorum, & ex quorum sordibus nihil aliud, quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: vt si quem quis repetere vellet, par periculum poenæ subiret, vt tradit Suetonius in vita illius, c. 32. Et Domitianus reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, vniuersos discrimine liberauit: nec repeti, nisi intra annum, eáque conditione permisit, vt accusatori, qui causam teneret, exilium poena esset: vt idem scribit in vita quoque ipsius Domitiani, c. 9.

Qui diu in reatu fuit, aliquatenus eius poena subleuanda est.

CAVSA TRIGESIMA.

1 TRIGESIMO, cùm quis confiteatur crimen non conuictus, est cum eo agendũ mitius, quàm si negans conuinceretur. l. j. C. ne tut. vel cura. vecti. condu. & auth. sed nouo iure. C. de poen. iudic. qui male iudica. & c. vlt. & ibi gl. de furt. & c. inter corporalia. vers. sanè quoniam. de translat. episc. & c. 3. & ibi glos. 50. dist. & c. vlt. in prin. 82. dist. & c. si quis omnem. ante fi. 1. q. 7. & c. imprimis. vers. si autem episcop. & ibi gl. 2. q. 1. & c. non dicatis. 12. q. 1. & c. qui admisit. & c. si quis presbyter. 15. q. 8. & c. tacitus. in prin. & ibi gl. de poenit. di. 1. & nn. gl. in l. non omnes. §. vlt. ff. de re milit. & voluit Pan. in c. at si clerici. & ibi Fely. col. 2. & Philip. Dec. col. 4. in 6. no. de iud.

Non conuictus qui crimen cõfitetur, mitius est puniendus.

2 ¶ Quin interdum omnino parcitur sponte confitenti seipsúmque deferenti. l. edicto. in prin. ff. de iure fisc. & l. 3. §. vlt. ff. de ali. iud. mutan. cau. fa. & ibi gl. quæ adducit multas concord. & vltra illas, l. in eos in fi. ff. de custo. reo. & ibi etiam concord. in gl. Quibus adstipulatur illud Salomonis prouerbio. 28. Qui confessus fuerit scelera sua, misericordiam consequetur. Illud quoque Fabij lib. 6. quo loco de altercatione differit: Nocet etiam diu pugnare in his, quæ obtinere non posit. Nam vbi vinci necesse est, expedit cedere: quia siue plura sunt, de quibus quæritur, facilior erit in cæteris fides: siue vnum, mitior solet poena irrogari verecundiæ: nam culpam præsertim deprӕhensam pertinaciter tueri, culpa altera est.

Spontè confitẽti interdum omnino parcitur.

3 ¶ Ad quam sententiam referendum est, quod scribit Cicero in 3. actione in Verrem, ante fi. Nemo sta in manifesto peccatu tenebatur, vt cùm impudens fuisset in facto, tum impudentior videretur si negaret. Quod autem apud Ciceronem peccatu legendum sit, vel refragantibus omnibus exemplaribus, admonet Gellius lib. 12. c. 19. id enim obiter lectorem admonere volui. Eandem autẽ sententiam aliter expresit Plinius li. Epist. 4. ad Vrsum, episto. eius lib. 9. Rem (inquit) manifestam inficiari, augentis erat crimen, non diluentis.

Rem manifestã inficiari augentis est crimen, non diluentis.

4 ¶ Cæterùm Aristoteles lib. Rhetorices De causis ciuilibus, ad Alexand. Si te (inquit) accusarit, ac dixerit deliquisse, vt veniam consequare facilè præstabis. Titus quoque Liui. 3. dec. lib. 10. de Asdrubale loquens, qui cùm varia oratione vsus esset, nunc purgando crimina, nunc quidem fatendo, ne imprudenter certa negantibus difficilis venia esset, &c. Et Libanius Antiochenus ad Richomenem scribit ipsam delicti confessionem mereri veniam, ac genus quoddam defensionis credi supplicem confessionem. Itaque Domitianus vir alioquin crudelis, & sanguinarius, stupratores Corneliæ maximæ virginum Vestalium, in comitio ad necem cædi imperauit, excepto prætorio viro, cui dubia etiam tum causa, & incertis quæstionibus atque tormentis, de semetipso professo exilium indulsit. testis Suetonius in vita illius, c. 8.

Delicti confessio meretur ueniam.

5 ¶ Sed & secundum Atheniensium leges omnium optimas, & ex quibus maxima pars nostrarũ deprompta est, teste Liui. 1. dec. lib. 1. manifestanti seipsum etiam impunitas constituebatur. Cuius legis profugio suadente Timęo, vt recenset Plutarc. Cheronen. in Alcibiade, Andocides qui ob Mercurij statuam perfractam iussu populi in carcerem trusus fuerat, sese innocentem nocentem confessus, ob id liberatus est.

Manifestanti seipsum impunitas præstabatur.

6 ¶ Quin etiã ex legibus Mosaicis leuius quoque puniebatur sponte confessus, quàm conuictus. Quod hinc cuique manifestum est, quòd fur conuictus puniebatur in duplum, vel quadruplum, vel quintuplum, secundum eam distinctionem quæ traditur Exodi 22. c. quia si fuisset sponte confessus, in id solùm puniebatur, quòd vltra rei ablatæ restitutionem, quintam quoque partem ipsius rei reddere cogebatur, vt legitur Nume. v. post prin. & ita intellexit ibi Nicol. de Lyra, interpres Bibliorum nominatissimus, & ante eum diuus Augustinus, cùm dicit, quia annuntiauit, non eo damno plectẽdus fuit, quo furem conuictum plecti oportet. atque etiam Alex. Ales in 3. parte Summæ q. 47. mẽbro v. arti. 2. & in 4. parte q. 86. membro 2. arti. item 2. in fi.

Sponte confessus leuius puniebatur quàm conuictus.

7 ¶ In hac re autem leges naturam hominum sunt quodammodo imitatæ: vsu enim & experientia compertum est, confessionem delicti, ad mitigandam placandámque iram, vlciscendíque cupiditatem eius in quem peccauimus, magnum habet momentum: tanquam id nobis natura præscripserit, vt mitius in confitentes agamus. Sic Dauus ille Terentianus se crucem meritum confessus est, quò se ab ira & verberibus Pamphili vindicaret. Sic Demipho apud eundẽ poëtam in Phormione, quò

Natura præscripsit ut mitius in confitẽtes agamus.

Nausi

Nausistratam Chremeti placatam redderet, Verùm(inquit)quando iam accusando fieri infectum non potest, ignosce: confitetur, purgat: quis vis amplius? Sic denique Horatius vates ingeniosissimus lib.j.Carminum, Ode 16.in prin.vt sibi Tindaridem, quam læserat, conciliaret crimen fatetur:

O mater pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cuuque voles modum
Pones Iambis &c.

Nil efficacius apud Alex. ad impetrandam ueniam ipsa erroris confeßione.

8 ¶Arrianus historicus, quem plerique eundem esse autumant, cuius multas leges habemus, in rebus gestis Alexandri lib. 6. scribit erroris confeßionem apud Alexandrum ipsum plurimum valuisse: nec quicquam ad impetrandam veniam hoc vno apud eum fuisse efficacius. Sed & idem author lib.7.de hac re ipsa non minus sanctè, & religiosè loquitur, quàm si Christianorum sacris, atque disciplina initiatus fuisset: Plerique(inquit)quanuis se deliquisse sciant, id tamen tanquam rectè factũ pertinaciter defendunt, culpam suam, per hunc modum celatam iri existimantes. Qui mihi quidem magno errore teneri videntur, Summa enim medicina peccati est, quantum ego existimo, & peccatum confiteri suum, & eiusdem pœnitentiam præ se ferre. Nam qui iniuriam accipit, illam haud dubiè aliquando leuius perfert, si eum qui intulit, & fateri se deliquisse, & iniuriæ pœnitere animaduertat. Ad hæc qui violat alterum, si dolere se facto doceat, bonam spem cæteris præstat, se posthac nihil admissurum tale. Hæc Arrianus. Denique ex Seneca, aut quisquis est in Prouerbiis quæ eius nomine circumferuntur, proximũ(inquit)ad innocentẽ tenet locũ verecundia, & peccati confeßio.

Metu tormentorum qui confitetur, pro cõuicto habendus est.

9 ¶Intellige tamen prædicta procedere in sponte confesso, citra metum probationis, vel tormentorum: nam si propter metum alterutrius confiteretur, pro conuicto habendus est, nihilque ab eo differt, quò ad pœnæ impositionem: vt voluit gl.in c.de hoc.in vers.iure. de simo. quod Panorm. ibi sequitur, & dicit esse singulariter notandum, quia quotidie solet allegari: & sequuntur alij ibi, & idem Pan.qui illam quoque dicit not.in c.at si clerici.col.2.vers.nota paria esse. & ibi etiam Felyn. col. 2. vers.nota etiam quod mitius.& Philip.Dec.in 6.not.extrà de iudic.& est similis gl.in cap.3.50. dist. per tex.in d.c.vlt.24.dist.vbi & idem glo.voluit in vlt.gl.in fin.& ibi Do.& rursum gl.in d.cap.non dicatis.12.quæst.j.& item in Summa 15.quæst.8.atque etiam in d.c.qui admisit.& in c. ex tempore. in glo.magna, vers.si mediocre.& manifestum.de tempo.ordi.

Sponte qui cõfiteatur.

10 ¶Dicitur autem sponte confessus, & non timore probationis, quando nullo præcedente stimulo, sponte se offert iudici, crimẽque cõfitetur. secus, si iam accersitus erat ad iudicium, vt expressè voluit Panor.in d.c.de hoc.de simo.nihil tamen allegans. Verùm contrarium voluit Bald. post Bart. in l.ea quæ.in 11.quæst.C.de condic.indeb.vt videlicet videatur spõte cõfessus ad hoc vt ei prosit, si confiteatur, postquàm est tractus in iudicium, modò statim confiteatur, id est, antequàm testes sint recepti, per tex.in l.eum qui.ff.de iureiur.& idem voluit Ioan.Ana.in d.c.de hoc.& ibi post eum Felynus, de simon.

Talis confeßio prodest, etiã si statim post negationem.

11 ¶Imò plus dicit Bald.in d.l.ea quæ.in 10.q. etiam prodesse, si post negationem statim confiteatur per not.in c.vlt.de iura.cal.lib.6.quod & idem voluit ipse Bald.in d.l.eum qui.in prin.per illum tex. & ipse Bald.in l.contra negantem.col.j.C.de lege Aquil.& in cap.vasallus.col.3. vers.tertiò quærit. tit.si de feud.fuer.contro.int.do.& agn.& in c.j §.porrò.col.4.vers.nunc generaliter quæro. tit.quæ fuit pri.caus.bene.amit.& Rom.cons.lix.ad discutiendum.in vlt.dubio, vbi multa allegat. & iterum consi lxx.visis themate & quæstione.in 2.q.3.dubij.& Angel.in §.ex maleficiis.col.8.vers. & aduertas secundum Bald.Instit.de act.& latissimè Barb.cons.lxxx.illud referam in medium.per 4.primas col.de quo tamen per Saly.Fulg.& alios in d.l.eum qui.

12 ¶Sed hoc sane semper intelligendum est, modò aduersarius, vel iudex non fuerit oneratus probandi necessitate. per d.l.eum qui.& ita voluerunt omnes fermè, quos suprà citauimus. & Ang. in §. si enim.in auth.de trient.& semis.cum concord.adductis per recentiores in d.l.eum qui.

Metu probationis confessus.

13 ¶Sed & ista prima limitatio intelligenda est, vt etiam ille, qui metu probationis confessus est, debeat aliqualiter(vt nostri loquuntur)clementius puniri, eritque in iudicis arbitrio, quantum sit de pœna remittendum. Ita dicit not. Hosti.in d.c.de hoc.de simo.arg.c. vlt. de transact. Quem & si reprobat Pan.ibi, quoniam hoc nullo iure probetur. idem tamen Pan.in d.c.at si clerici.col. 2. vers.nota paria esse.de iudi.dicit hoc dictum videri valde æquum, & ibi etiam sequuntur Philip. Franc. & Felyn.in d.c.de hoc.

Qui incurrit pœnam statutã pro crimine, confessus nec mitius, nec cõuictus seuerius punitur.

14 ¶Intellige secũdò id quod in principio diximus, vt non procedat, quando per legem, vel statutũ quis incurreret pœnam ipso iure delicto commisso: neque enim hoc casu confessus punitur mitius, neq; conuictus seuerius, sed æqualiter vterque. Tex.est, & ibi Bar.pulchrè hoc notans in l.id quod seruo. §.j.ff.de pecu.leg.& l.palam.§.vlt.vers.deprehensa.ff.de rit.nup. Et ita etiam dicit per illos tex.Ang. Are.in tract.maleficio.in verbo, comparent inquisiti. vbi hoc dicit sing.notandum, & ante eum Bal. in l.ea quæ.in 2.q.C.de condict.indeb.vbi & hoc dicit notabile.& Per.Anc.in c.perpetuæ. col. j. de elec.lib.6.vbi id dicit esse menti tenendum.& in c.j.col.vlt.de homic.lib.6.Flor.in l.2.circa mediũ. ff.ad leg.Aqui.Alex.in l.eum qui in prin.ff.de iureiur.Card.Alex. in c.vasallus. col.1.tit. si de feud. fuer contr.inter domi.& vasal.& Fel.in d.c.de hoc.de simo.glo.valde not. in c. imprimis. in verbo, sponte.2.q.1.quæ tamen nihil de hac re dicit.& nouissimè Hippol.Marsil.in l.de vnoquoque.nu.88. ff.de re iud.& in rep.rub.ff.de fideiuss.nu.142.& in l.j.nu.66.C.de rap.virg.

¶Sed

15 ¶Sed August. Ari. in suis ad Ang. Are. addi. in d. tractatu maleficiorum. vbi suprà, hoc dictum subobscurè repræhendit: neque enim id vt ipse dicit, probat text. in d. l. id quod seruo. §. j. sicuti etiam declarat Bal. in d. l. ea quæ. Sed nec tex. in d. §. depræhẽsa: si rectè expendatur, quia ibi materia est odiosa. nos autem loquimur in casu fauorabili, cùm videlicet pœna minuitur propter confessionẽ delinquentis, per ea quæ dicit Bal. in c. j. §. porrò. tit. quæ sit cau. bene. amit. Hæc August. Quã sententiam nulla Augustini mentione facta, videtur finsse imitatus Phil. Dec. in d. c. at si clerici. in fi. 6. no.

Statutum fauorabile cũ pœna minuitur propter confessionẽ delinquẽtis.

16 ¶Sed non propterea discedendum arbitror à prima opinione, quæ vel nemine defendente satis seipsam tutatur. Qui enim fieri potest, vt pœna quæ iam est ipso iure imposita, & quæ iam quæsita est parti, & filio, siue Reipub. per confessionem, aut aliud aduentitium, minui possit: quando etiã videmus in ea nullum esse pœnitentiæ locum? vt voluit gl. in cle. ne in agro. §. quia verò. in verbo, ipso facto. de statut. monac. cum multis concord. à me collectis in commentariis l. si vnquam. in verbo, reuertatur. nu. 307. incip. octauum, vbi quid sit. C. de reuoc. donat. nec item locum esse purgationi moræ. l. si is cui. & ibi Bart. ff. de leg. ij. cum aliis quoque multis concord. à me item congestis in d. l. si vnquam. vbi suprà, nu. 310. incip. decimum, quod & à superioribus.

Pœna à iure imposita, nec confessione, aut alio aduentitio minui potest.

17 ¶Intellige tertiò, vt non procedat, quando quis sponte confitetur delictum, negat tamen qualitatem delictum ipsum alterantem: nam si posteà conuincatur de qualitate negata, æquè punitur, ac si omnino negasset: de quo tamen quia id non indiscriminatim procedit, vide abundanter per Bart. in disp. incip. per Italiam communiter sunt statuta. & in d. l. cum qui. ff. de iureiur. & in l. proinde. §. notandum. ff. ad leg. Aquil. Bald. in d. l. ea quæ. in vij. q. & in d. l. contra negantem. col. ij. versic. quæro nunquid ille. & in d. §. porrò. col. vlt. & Flor. in l. in lege Aquilia. ff. ad leg. Aquil. & in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. eod. tit. Ange. Aret. vbi nuper allegauimus. col. vlt. versi. quærit Bald. Barb. in addit. ad Bal. in §. item si vasallus. tit. de contro. inuest. & Fel. in d. c. de hoc. col. ij. de simon.

Qualitatẽ delicti alterãs licet confiteatur, cõuictus postea æquè punitur.

18 ¶Quartò intellige, vt mitiùs puniatur confessus spontè, quàm conuictus ex veris & indubitatis præsumptionibus: secus, si ex præsumptione tantùm sit conuictus, quia is mitiùs puniendus esset, quàm spontè confessus, vt voluit glo. meo iudicio sing. in c. j. super verbo, capitalem. titul. de pact. tenen. & eius viol. & ibi not. Bal. col. v. versi. deinde tu habes. vbi monet illam gl. not.

19 ¶Quintò intellige dummodò pœna sit mitigabilis: alioquin non mitiùs punitur sponte confessus. Exempli gratia, si pœna sit, vt electio non ritè facta, sit irrita: illa enim pœna mitigari non potest. Ita dicit Domi. in d. c. vlt. xxiiij. dist. & in d. cap. imprimis. ij. quæst. j. per tex. in c. innotuit. de elec. & Fely. in d. cap. de hoc, de simo.

Si pœna mitigabilis, mitius punitur sponte confessus.

20 ¶Et facit quod scribit Ang. Are. in d. tractatu maleficiorum, in verbo, deducta quarta parte propter beneficium confessionis. post prin. quòd stante statuto, vt propter confessionem deducatur quarta pars pœnæ, non haberet tamen locum huiusmodi statutum, quando pœna nullam reciperet diminutionem per multa iura, quæ illic allegat, & Bal. in l. vlt. col. ij. versi. modò quæro. C. de exec. rei iudi. & in l. de ætate. §. vlt. ff. de interro. acti. & Iason in d. l. eum qui. ff. de iureiur.

Si pœna nõ recipit diminutionem, nõ habet locum statutũ loquens de diminutione.

CAVSA TRIGESIMAPRIMA.

1 TRIGESIMOPRIMO, propter dignitatem, natales, & maiorum nobilitatem, cum delinquente agitur mitiùs. Sed antequàm progrediamur, dicere volumus nos hîc bonam huius causæ partem mutuare ex nostris Comment. De nobilitate, c. 20. quod libenter omisissemus, eum locum designare contenti: sed ne id faceremus, suasit primùm quòd ea res priuatim. & peculiariter ad hunc nostrum tractatũ pertinet: mox, quòd illud Nobilitatis opus ingentis molis est, & non modici pretij, vt non omnibus per facultates emere liceat: hoc verò multò minoris pretij, vt facilè pauperrimus quisq; emere possit. Item, vt non pauca hîc illis adiiciamus. Denique, vt satisfaciam veteri illi prouerbio, δὶς ἢ τρὶς τὸ καλόν: Bis & ter quod pulchrum est. à Platone in Philebo, & in Gorgia, & in lib. 6. de Legibus vsurpatum. Id igitur quòd diximus in prin. huius causæ, probat l. sacrilegij pœnam in prin. ibi *Pro qualitate personæ*, & iterum in §. j. ibi, *Aut si honestiore loco natus*. ff. ad le. Iul. pecu. & l. Pædius. ibi, *si sordidiores erunt*. & iterum l. vlt. ibi, *sit humiliore loco*. ff. de incen. rui. nau. & in l. annonam. §. pœna autem, ibi, *Humiliores ad opus publicum dari*. & l. vlt. ff. de sepul. vio. & l. j. §. quanquam. ff. de abig. & l. j. in fi. ff. de furib. baln. & l. j. §. expilatores. & iterum. §. vlt. ff. de effract. & l. stellionatus. §. solent. & §. pœna. ff. de crimi. stellio. & l. ij. ff. de ter. mot. vbi Bart. qui eam legem priorem legit, dicit pœnam furtium, & verberũ à nobilibus esse alienam. & l. j. §. vlt. iterúmque l. uj. §. legis. rursúmque l. pen. ff. ad leg. Corn. de sicar. & l. in seruorum. in prin. ff. de pœnis. vbi serui, & humiliores in hoc æquiparantur. & l. moris. §. sed enim. & rursum l. capitalium. §. non omnes. & §. & venerarij eod. tit. & l. desertorem. §. pœnæ militum. & §. is qui ad hostes. ff. de re milit. & l. j. & l. veteranos. ff. de priuil. veter. d. l. iij §. tutores. ff. de suspect. tut. & l. nemo. C. de sum. Tri. & fid. catho. & l. arriani. & l. quicunque. versi. sin verò ignorante. & ibi Raph. Fulg. C. de hæret. & l. vlt. & ibi Saly. C. de pac. & l. j. C. de aduo. diuer. iudi. & l. ij. & ibi Saly. C. vt nemo priua. & l. ne cui. C. locat. & seruos. & ibi gl. C. de vi pub. & l. j. & ibi gl. in verb. mediocris. & l. milites. & l. diuo. & vtrobique Saly. C. de quæst. l. j. C. vt nemo ad suum patri. lib. xj. & §. j. & ibi gl. in verbo, vilea. in authen. de inc. nup. & cap. pastoralis. in fi. prin. ibi. *Dignitati deferat, & personæ*. de offic. deleg. & cap. vlt. ibi, *volentes tamen nobilitati parcere Comitis*, & ibi. gloss. in verbo, nobilitati. Hosti. Ant. in ij. not. Petr. Anc. & Pánor. de pœnis. & c. qui contra. vbi est tex. in id expressissimus, & ibi gl. xxiij. q. j. & c.

contra.& ibi gl.xxvj.q.v.& facit etiam c.j.versi.qui verò.de vsur.lib.vj.& c.cùm beatus.& ibi glo.in verbo,grauioribus.xlv.dist.& cle.multorum.& ibi gl.in verbo,inferiores.& ibi Card.Alex.in ix.no. de hæret.& prætereà voluit gl.in l.aut damnum.§.in ministerium.in verbo,fœminæ.ff.de pœnis. & in c.vlt.in gl.vlt.in prin.de transac.& in c.cùm quidam.& ibi alij de iureiur.Alber.in l.illicitas.§. qui vniuersas.in fi.ff.de offi.præsid.vbi dicit,quòd plerunque nobiles solent deportari,vbi ignobiles decapitarentur.Saly.in l.& si seuerior.col.j.nu.3.C.ex qui.cau.infa.irro.latè Cæpol.in v.q.& in vj.priuilegio nobilitatis.& plerique omnes vbique.

Nobilis paratus pretio redimere pœnã, audiendus est.

2 ¶Et hæc quidem adeò procedunt,vt si pœnalis constitutio expressè dicat, nullam misericordam ex quopiam delicto delinquentem consecuturum,vt in casu c.ij.de maledi.Tamen vt dicit Hosti.ibi,in verbo,misericordiam,si is qui ita deliquit,sit nobilis , quem non decet publicè pœnitentiam agere, de qua is tex.loquitur,& paratus est magno pretio,siue eleemosynis redimere , audiendus est. quod dictum sequitur,& dicit satis æquum Panor.ibi.in v.not.

Pœna laquei est ignominiosissima.

3 ¶Ex his autem fit , vt cùm pœna laquei sit ignominiosissima , vilissimáque ac fœdissima omnium pœnarum.vt tradit Bal.in rub.de offic.deleg.col.penult.versi.contra notorium. & in l.omnes.& ibi quoque Ioan.Plat.C.de delato.lib.x.& Ang.in authen.sed nouo iure.ante fi.C.de ser.fugiti. Id quod multis ante seculis dixerat Euripides in Helena:

Ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι,
Κἂν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται. Id est,
Turpes quidem laquei sublimes,
Et seruis indecorum existimantur. Et Liuius lib. ij. decadis v. loquens de morte Q. Fuluij Flacci:Hic(inquit)fœda morte periit.Nam(vt posteà subdit)serui manè cubiculũ ingressi laqueo dependentem inuenere.Ex quo & id mortis genus informe appellarunt Decreta Canonica à paucis in hoc animaduersa,in c.sceleratior.de pœni.dist.iij. quod de Iuda loquitur,qui sese laqueo suspenderat.Quam etiam historiam recensens Iuuencus ita scribit:

Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Similique modo appellauit Iosephus apud Aegesippum lib.iij.Informis(ait)lethi laqueum homines inuenerunt,feræ nesciunt.Et ante hos Virgilius lib.xij.Aeneid.

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Quo in loco Seruius informe ideò dicit appellari, quoniam in pontificalibus libris cautum fuerat, vt qui laqueo vitam finiuisset,insepultus abiiceretur,quòd ea mors esset infamissima.

Laquei mors est præpostera, cũ spiritus includatur, qui debet exire. à Iurisc õs. informis dicitur & quare.

4 ¶Plinius autem lib.14.c.19.scribit in veteri Romanorum religione nefastum fuisse libare Diis vino vitis,iuxta quã hominis mors laqueo pependerat.Idem lib.2.c.25.hanc pœnam scitè præposteram, vocat,quia scilicet includitur spiritus,cui debet quæri exitus.Dicit enim de terra loquens, Quin & venena nostri miseria instituisse credi potest : ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus.Quem secutus Sextus Aurelius Victor,Maximianus (ait) Herculeus à Constantino apud Massiliã obsessus,deinde captus pœnas mortis genere præpostero fractis laqueo ceruicibus luit Et hanc sanè pœnam veluti grauissimam & infamissimam iussit Deus Optimus Maximus,quibusdam idololatris sacerdotibus infligi.Numer.cap.25.Atq; etiam Iosue,iudex Princépsve Iudæorum hac pœna, vt atrocissima plurimos Reges Ethnicos affecit,Iosue 7.iterúmque x.

Suspẽdiosi lugeri prohibentur iure nostro

5 ¶Leges autem nostræ suspendiosos(ita vocant eos,qui eam pœnam passi sunt) lugeri vetant.l.liberorum §.non solent.ff.de his qui not.infa.Alibi autem in illis scribitur , viles & abiectos , & infimæ sortis homines eo genere mortis affici solere,non etiam Decuriones,aliósque honestiores.l. moris. §.sed enim.ff.de pœnis.Proindéque dicit glo.in l.iij.§.j.in verbo,torquentur.ff.de re mili.milites ex quo delicto plebei suspenduntur,non eo genere mortis plecti,sed,vt dicunt Doct.decapitari,aut alia pœna non adeò graui,& ignominiosa affici.Ita enim voluerunt ibi Barto. & Alex.in addi.illius:qui & id trahit ad nobiles,& alios id genus honestiores:& idem Bar.in l.capitalium.§.serui.ff.de pœnis, Bald.in l.data.statim post prin.C.qui accus.non poss.& in d.c.j.§.si rusticus.in fin.& ibi Marti.Laud. etiam in fi.& Card.Alex.& Matthæ.Afflict.col.ij.tit.de pac.tenen.Idem Bal.in d.c.cùm quidam. in fi.& ibi etiam Panor.col.vlt.& Fely.col.iij.versi.tertia declaratio.de iureiur.ipse Bal.consi. 426.præmittendum est.in prin.lib.j.& ipse quoque Panor.in d.c.pastoralis.in princ.in vj.not.de offic.deleg. Lucas de Pen.in l.quamuis.col. ij.C.de Decuri.lib.x.& in l.j.col.vj.in verbo,degeneris. C. de desert. lib.xij.Ioan.Plat.in l.omnes iudices.post prin.de digni.cod.lib.xij.Roma.in repet.l.si verò.§. de viro. in iiij.fal.versi.ij.ff.sol.matrim.Io.Ana.in c.vlt.de collu.deteg.Cæpola con.cau.cri.40.Lucius.col.iij. vers.& idem vbi id dicit no.Barb.in procemio Clem.in verbo,salutẽ.col.xiij.versi. xxviij.Lud.Bol. consi.xxxvij.nobilis quidam.col.antepen.vbi dicit d.gl.ad hoc sing.Philip.Dec.in cap.at si clerici.in vij.not.de iudic.vbi ita dicit se consuluisse,vti fecit consi.lxv.statuto cauetur.col.vlt.

Pœna laquei non est adeò infamis in Gallia ac in Italia,teste Bartol.

6 ¶Quanquam scio id genus mortis non atrox, atque ignominiosum existimari quibusdam populis, vt de Gallis scribit Bart.in d.l.iij.§.j.ff.de re milit.vbi dicit eam pœnam non adeò infamem esse in Gallia,vt in Italia.Quilibet etiam nobilis suspenditur apud Gallos,& quod reperit,& dicit not.Cæpol.d.consi.40.col.iiij.versic.& hoc quantum ad torturam. Nescio autem an temporibus eorum id apud nos obseruabatur:nunc autem video aliter fieri,nisi nobiles, aut in dignitate constituti crimina quæpiam sordida commiserint. Illud autem scio apud plurimos Germanorum , eam mortem olim non fuisse deformem habitam , vt qui morientium propinquorum gulam laqueo frangerent , vt memoriæ prodidit Bardesanes , in dialogo de fato , & eius authoritate Eusebius Cæsa-

tiensis

riensis de præparatione euangel.lib.6.c.8. Tibareni quoque quos impensè dilexerant, senes suspendebant in paribulis, vt retulit D.Hieronymus in Iouinianum lib.ij. Id quod etiam Persas facere tradit Sextus Empiricus: Sed & apud Erulos Danubij accolas, vxor defuncti si non multò post viri sepulchrũ laqueo vitam finiuisset, perpetuæ ignominiæ nota inurebatur, vt Procopius testis est. Aelianus autem lib.13. de varia historia, c.36. tradit quòd cùm Olympias misisset Eurydicæ Philippi & cuiuspiam Illyridis filiæ cicutam, laqueũ, & ensem, vt mortis genus deligeret, illa laqueum delegit.

7 ¶Nec omittemus vetusto more Romanorum nefas fuisse, virgines strangulare, vt scribit ipse Suetonius in eodem Tiberio, quem refert ob id ipsum puellas quasdã carnifici vitiandas dedisse, deinde strangulandas. Lege autem Mosaica, maledictus à Deo, qui pendebat in ligno, vt scribitur Deutero.cap.21. in fin. & repetitur in c. si verò. §. tanquam. de pœni.dist.ij. De qua re loquens Alex. Ales summæ authoritatis Theologus, in iij. parte summæ, q.xlvij. art.ij. scribit, in lege Mosaica quatuor tantùm mortis genera fuisse statuta, videlicet, Lapidationem, Cremationem, Decapitationem, Suspensionem. Cuius rei rationem reddens, subnectit quatuor esse potissimùm, quæ solent in pœnis timeri, scilicet Diuturnitatem, Acerbitatem, & eam quam vocat Irremediabilitatem, & ignominiam. At diuturnitatem esse in lapidatione, Acerbitatem in crematione, Irremediabilitatem in decapitatione, Ignominiam verò, siue vilitatem in suspensione: quod, vt subdit, ignominiosissimum est mortis genus. Vnde illud profectum autumat, quod nuper adduximus, Maledictus homo &c. Vt non mirum sit, quod scribit Suetonius in Tiberio, cap.liij. quòd cùm ipse Tiberius Agrippinam nurum crudelissimè, aliter tamen, quàm laqueo interemerat, pro tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur: quod & retulit Tacitus historiæ Augustæ, lib.v. Cæterùm lex illa horrendi criminis in perduelliones arborem, qua quis suspendebatur, infœlicem vocabat. lib.j. Infœlici, inquit, arbori reste suspendito: testis Liuius j.decad. *Romanis nefas erat virgines strangulare.*

8 ¶At mirum est quòd de superstitionibus huiusmodi suspendiosorum à bonis authoribus scriptum est, quod nos obiter memorare volumus, præsertim quòd nonnihil ad huiusmodi miserabile, ac veluti prodigiosum, monstrosumq́; vitæ supplicium pertinet: scilicet peritissimos artis magicæ multa ex carnibus, ossibúsque horum suspendiosorum ad rem ipsam magicam pertinentia conficere solitos, eáque in magicis veneficiis medicatissima existimare. Quod & testatur Lucanus lib. 6. Pharsaliæ, de Erithone Magices consultissima tradit: *Magicæ artis dediti, superstitiosa multa ex suspendiosis peragunt.*

Laqueum nodósque nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitque cruces, percußáque viscera nimbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas &c.

Et Apuleius Madaurensis, & ipse magiæ deditissimus, cùm de ferali officina Pamphiles Thessalicæ mulieris, in ea arte instructissimæ loqueretur, lib.iij. Metamorphoseos, Hæc (ait) nares & digiti, illic carnosi claui pendentium, &c. Cæterùm, Plinius, lib.xxviij.c.j. scribit Antheum ex caluaria suspendio interempti catapotia fecisse, contra rabidi canis morsum. Et cap.iiij. eiusdem lib. tradit laqueum suspendiosi circundatum temporibus, dolorem capitis sedare.

9 ¶Sed hæc veluti superstitiosa, & omnimodo ridicula missa faciamus, & ad præcipuum nostri instituti propositum redeamus. Ex his, quæ suprà diximus, satis constat ex nostris legibus, earúmque interpretum opinionibus mitiùs in pœnis agendum esse cum nobilibus, vt & aliis personis honestioribus, & in dignitate constitutis, quàm cum ignobilibus, & aliis personis vilioribus. Quod & aliorum authoritate probare possumus. Nam Quintilianus oratorum summus, lib.vj. Institutionũ ora. c.j. de conclusione differens, Periclitantem (inquit) commendat dignitas, & studia fortia, & susceptæ in bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorum. Idem lib.vij. quo loco de qualitate loquitur, scribit ad pœnarum deprecationem prodesse nobilitatem, dignitatem, propinquos, comites. Tullius quoque ante illum, lib.ij. Rhetoricorum, de deprecatione loquens, Hæc (ait) ignoscendi ratio quæretur ex his locis, si plura aut maiora officia, quàm maleficia videbuntur constare: si qua virtus, aut nobilitas erit in eo, qui supplicabit. Idem in defensione Lucij Flacci, maiorum & generis honores, imperium, & rerum gestarum gloriam non prætermisit. Ob idque in eo etiam si quid errasset, vt ille inquit, omnes boni conniuendum esse arbitraremur. Idem quoque in defensione Aemilij Scauri, meritorum, nobilitatísque maiorum commendatione, maximè vsus est, vt tradit ipse Quintilianus in eo loco, quem primùm citauimus, sed eius oratio non extat. At Valerius Maximus lib. viij. cap.j. rem ipsam refert, scribítque Scaurum ipsum, cuius salus obruebatur criminibus, tamen propter vetustissimam nobilitatem, & recentem patris memoriam absolutum fuisse. Apud Liuium j.decad.lib. iij. familia Claudia requirit populum, vt Appius Claudius Decemuir, qui reus erat, Claudiorum nobilitati condonetur. Sed & apud Suetonium in Augusto, cap. v. C. Lectorius adolescens patricij generis, in deprecanda grauiore pœna adulterij, natales inter cætera allegat. Et huc quoque appositissimè referri potest illud Euripidis apud Stobæum, Sermone lxxxiiij. *Cum nobilibus in pœnis mitius agendũ est quàm cũ ignobilibus.*

φειδώμεθ' ἀνδρῶν εὐγενῶν, φειδώμεθα:
Κακὸς δ' ἀποπτύωμεν, ὥσπερ ἄξιοι. Id est:
Parcamus viris nobilibus, parcamus:
Malos autem respuamus, vt digni sunt.

Sed vt redeamus ad Tulliũ, facit ad hoc caput quod is scribit in 2. oratione de lege Agraria, Quem-

admodum(inquit)cùm petebam, nulli me vobis authore generis mei commendabant: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur.

10 *Nobiles rei criminis non detinentur in carceribus.*

¶Sed & huc pertinet, quòd nobiles rei criminis, non detineātur in carceribus, vt tradit Lucas de Pen. quibusdam iuribus suffultus, in l. mulieres. col. v. versi. viij. C. de dignit. lib. xij. Et si quando ex criminis qualitate in vinculis causam dicere debet, non adeò strictè detinendus est: vt probatur in cap. quisquis. & ibi Archi. ij. q. viij. super quo vide ipsum Luc. de Pen. in l. quoties. col. ij. versic. item no. secundum. C. eo. tit. de dignit. Sed ita vt non prætermittendum sit, quod apud Liuium j. decadis lib. iij. C. Claudius queritur virum honoratissimæ imaginis, videlicet Appium Claudium, in vincula fuisse coniectum. Ex quo quoque paulò pòst Quintus Cincinnatus pronuntiauit, Agite, vbi hìc curiam circumsederitis, & forum infestum feceritis, & carcerem Principibus impleueritis. &c.

11 *Vilis persona non cōuicta debet mitti in carcerem, nobilis honestè in palatio detineri.*

¶Hincque Bal. in l. ij. col. ij. versi. aut pœna est. C. de exhi. reis. Dum quæritur (ait) an quis reus criminis sit detinendus in carcere, & quando, & qualiter? Si nondum (inquit) sit conuictus, aut confessus, si est vilis persona, debet mitti in carcerem: sin nobilis, debet honestè in Palatio detineri, atque ita iudex arbitrabitur. per l. j. ff. de custo. reor. Quod & idem ipsum propemodum scripserat Cyn. in d. l. ij. in iiij. not. Ex quo facilè intelliges nobilem non adeò esse strictè detinendum. In quam etiam sententiam Franc. Are. in l. si quis post accusationem. col. vlt. ff. de testam. tradit honestam personam ratione officij, vel dignitatis, non priùs debere trudi in carcerem, quàm fuerit conuictus, per l. si quis filio exhæredato. §. eius qui deportatur. ff. de iniust. rupt. & irrit. testament. & per l. vlt. circa med. C. de accusat.

12 *Potestas nō tātum nobili totū Palatiū, sed & totā ciuitatem pro carcere potest assignare.*

¶Quibus etiam adstipulatur quod ab Ang. proditum est in l. pen. ff. quod metus. caus. quòd Potestas non solùm potest assignare nobili totum Palatium pro carcere, sed & totam ciuitatem. atque ita faciens satisfacit statuto disponenti, quòd accusatus de delicto debeat poni in carceribus: quod ipsum refert & sequitur Franc. Curt. senior in repe. l. admonendi. & ibi quoque Ias. etiam in repe. nu. 174. ff. de iureiur. & ipse Iason in l. si pecuniam. §. vlt. in fi. ff. de condict. ob caus. vbi id dicit singul. & diligenter esse notandum. & Catell. Cotta in memor. incip. carceres variantur.

13 *Excusatus potestas in syndicatu qui nobili viro palatium pro carcere assignauerat.*

¶Propterea idem Ang. in l. si à bonæfidei. ff. de rei vindic. per eum tex. dicit se excusauisse in syndicatu quendam potestatem, qui nobili viro quem Aritiani Bononiæ ei custodiendum tradiderant, Palatium pro carcere assignauerat, à quo is nobilis aufugerat: quod dictum multùm commendat Barb. in cap. accedens. nu. 2. col. 2. vt lit. non conte. & in cap. j. col. 4. de commod. & in extraua. volentes. in verbo, nobilis. & consi. 62. illud in medium. col. 4. lib. j. & alibi sæpe. Fran. Cur. senior qui id dicit mirabile. in d. l. admonendi. & ibi etiam Ias. locis suprà designatis, & præterea ipse Ias. nu. 182. & in d. l. si pecuniam. §. vlt. & in auth. iubemus. col. vlt. C. de iudic. & Fely. in c. cùm contingat. col. 3. vers. prima conclusio. de rescrip. Catel. Cotta in memo. nobilitas. Alcia. in tract. de præsum. 48. nu. 2. Hippol. Marsil. l. j. §. ad quæstionem. col. 4. vers. & facit not. ff. de quæstio. Ioan. Lup. in repe. rub. de donat. inter virum & vxo. §. 9. col. 3. nu. 14. Pet. Geral. qui id sing. dicit, sing. 30. incip. pro nobilibus.

14 *Nobilis qui aufugit à Palatio sibi pro carcere dato, debet posteà in carcere detineri.*

¶Quæ tamen intelligenda sunt nisi is nobilis semel aufugerit à Palatio, quod illi fuerat loco carceris assignatum. Nam debet posteà in vinculis, & carcere detineri, nec debet cum fideiussoribus relaxari. per gl. not. quam sequuntur Bal. & Rom. qui illam dicit notatu dignam, in l. lege Cornelia. in verbo, ex vinculis. ff. de Senatusconsl. Syllania. Sequitur item ipse Alex. in d. l. si pecuniam. §. sed si acceperit, qui est vlt. col. 2. versi. limitat tamen. ff. de condict. ob cau. vbi id declarat. & in addi. Bart. in l. j. ff. de custo. reo. vbi illam dicit sing. & Ang. Are. in tract. malef. in verbo, fama publica. col. xxxij. in paruis, versi. quartò notandum est, vbi etiam illam dicit sing. Franc. Curt. Senior in repet. d. l. admonendi. col. 48. versi. Quod limito. ff. de iureiur. & Barb. qui illam quoq; dicit sing. in c. nullus. de præsumpt. & consi. 76. incip. sapienter scribitur. col. 4. & Ioan. Lup. qui in hoc casu nominatim loquitur: in d. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 9. col. vlt. versic. intellige tamen prædicta. Et bene facit quod voluit Bal. in l. nemo. in fi. per illum tex. C. de epi. audi.

15 *Nobiles nō subiiciuntur quæstionibus plebeiorum.*

¶Sed ad hoc quoque caput spectat, quòd nobiles non subiiciuntur quæstionibus plebeiorum, vt dicit Ioan. Ray. in tract. nobilitatis. in 7. q. post princip. per tex. in l. desertorē. §. j. ff. de re milit. & l. milites. & l. diuo. C. de quæstion. & l. seueram. C. de digni. lib. xij. vbi scribitur, seueram indignationē (aut, vt alij legunt, indagationem, quod mihi magis placet) per tormenta quærentem à clarissimo homine submouemus. Sed huiusmodi text. non de omnibus passim nobilibus loquuntur, sed de certis quibusdam, vt etiam expendit Luc. Pen. in d. l. mulieres. col. iij. versic. xiij. priuilegiati sunt. C. de dignit. lib. xij Sed est tex. omnium optimus pro omnibus nobilibus, vt scilicet non torqueantur inscio Principe. in l. nullus. in verbis, *generis aut dignitatis*. C. ad leg. Iul. maie. vbi tamen excipitur crimen læsæ maiestatis: Nisi & illum text. interpreteris secundum alia iura non generaliter loquentia. Et faciunt quæ scribit Barb. consi. xlvij. scribitur præclarè. col. xij. nu. 15. & 16.

16 *In Francia omnes indifferenter cum crimē exigit, quæstioni subiiciūtur.*

¶Hoc tamen non obseruatur in regno Franciæ, vbi omnes nullo dignitatis, nobilitatisve discrimine quæstioni subiiciuntur, si res exegerit, vt in Comite declaratum fuisse aresto, retulit Aufrerius in 4. parte eius operis, cui titulus est, Stylus Parlamenti, cap. 19. Tametsi quæstiones olim non nisi seruis, non ètiam liberis, vt plurimùm adhibebantur, vt satis videre est ex titu. ff. de quæstionibus. Nam vt scribitur in §. vlti. in authentica, vt nulli iudicum. grauior est ipsa tortura, quàm vtriusque manus abscissio, vt non leuiter ea danda sit liberis hominibus, præsertim nobilibus. Sed eò res progressa

est, vt

est, vt indiscriminatim omnibus,& in omnibus criminibus adhibeatur. Nam & licèt Decuriones ex iure communi non torqueantur. l. Decuriores. C. de quæstion. tamen inualuit consuetudo, vt torqueantur, vti scribit Matth. Affli. in c. si voluerit. col. 2. nu. 14. tit. de cap. qui curi. vend.

17 ¶Ex quibus clarè liquet in criminalibus mitiùs agendum esse cum nobilibus,& in dignitate constitutis. Sed id tamen multis modis intelligendum est: primò, nisi nobilitas, aut dignitas augeat delictũ, quod plerunque facit d. l. quædam delicta. & ibi Bart. & Alber. de pœnis. & l. ij. & l. omne delictum. §. augetur. ff. de re milit. & c. homo. & ibi glo. xl. dist. & c. quia sanctitas. 50. dist. & c. nullus itaque. & ibi gl. j. quæst. j. & c. nulli. xxv. q. j. & c. vlt. xxx. q. j. & c. j. de cler. vena. & c. excommunicamus. §. credente. versi. si verò clericus. & ibi gl. in verbo, exerceatur. quæ concord. citat. de hæretic. c. inter corporalia, versi. sanè quoniam. de translat. Episc. vbi gl. in hanc sententiam allegat illud Iuuenalis, nomine tamen authoris tacito:

Nisi nobilitas ipsa augeat delictum, mitius agendum cum nobilibus.

Omne animi vitium tantò conspectius in se
Crimen habet, quantò qui peccat, maior habetur.

Quod etiam citat Fely. in c. mulieres. col. iij. de sent. excom. Et facit etiam quod voluit gl. in c. hi qui. xv. q. vlt. cum simi.

18 ¶Tunc enim, cùm scilicet nobilitas, vel dignitas auget delictum, vt pœna delicto respondeat, iuxta tex. in d. l. quædam. & c. non afferamus. xxiij. q. j. grauiùs puniuntur constituti in dignitate, sicuti grauiùs peccant. d. l. quædam. & ibi Bart. Alb. & alij. ff. de pœn. & d. l. iij. §. is qui ad hostes. ff. de re milit. & l. presbyteri. C. de epis. & cler. quæ & repetitur in can. quia iuxta. §. presbyteri. v. q. vlt. vbi multò magis pœna digni sunt, quibus cum plurimùm honoris per nostram iussionem delatum est, si in occulto crimine inueniantur. & l. omnes. & ibi Bal. C. de Decurio. lib. x. & l. j. in fi. C. de conduc. & procur. lib. xj. cùm dicitur, grauior enim pœna constituenda est in hos, & ibi Lucas de Pen. & l. per id tẽpus. & ibi quoque Lucas de Pen. C. de curios. & statio. lib. xij. & c. cùm quidam. de iureiur. & c. j. & ibi gl. Io. Ana. & alij de cler. vena. & d. §. credentes. & d. c. quia sanctitas. & c. nulli. & ibi gl. xix. dist. & c. præcipuè. xj. q. iij. & c. vlt. xxx. q. j. gl. & Bal. in d. §. si rusticus. gl. in c. ij. in verbo, sacerdotali. de offi. dele. lib. vj. Iac. Are. Dy. Cy. Bal. & Saly. in d. l. nemo. C. de sum. Tri. & Iac. Bel. & Bal. in d. §. si quis verò ausu. Io. Plat. in l. vlt. per illum tex. C. de fabri. lib. xj. Cæpol. d. consi. xl. col. iiij. versic. tamen ista regula. Et huc pertinet illud Thucydidis lib. v. Neque hoc minùs vestra refert: qui quò maiores cæteris estis, eò maiori, si labemini, eritis pœnarum magnitudine digni.

Vt grauius peccant in dignitate constituti, ita grauius puniuntur.

19 ¶Tum autem dicitur crimen augeri dignitate, cùm in his peccamus, quæ dignitatem nostram concernunt, atque illius administrationem, vel in his, propter dignitatem, vel honorem sumus consecuti: vel cùm delictum cedit in dedecus & contumeliam ipsius dignitatis, vt patet ex iuribus citatis in duobus præced. versi. Et ita voluerunt etiam fermè omnes, quos suprà citauimus. & prætereà Bart. in d. l. quædam. & Alex. in d. l. ij paulò ante finem. C. vt nemo priuat. Vel etiam quando delinquimus prætextu, colore, & velamento dignitatis, secundum Ray. & Saly. in d. l. presbyteri, per tex. ibi, in illis verbis, quòd nihil metuant. C. de episc. & cler.

Tũ grauius nobilis punitur, cũ dedecus cedit in contumeliam dignitatis.

20 ¶Diuus autem Thomas j. ij. q. lxxiij. artic. vlt. scribit ex quatuor augeri crimen dignitate, ex quibus suprà aliquot tetigimus. Huius verba hæc sunt doctiora, quàm elegantiora. Primùm propter specialem repugnantiam actus peccati, aut magnitudinem. veluti si Princeps iustitiam violet, qui ponitur iustitiæ custos: & si sacerdos fornicetur, qui castitatem vouit. de quo vltimo exemplo vide glo. in c. qui viderit. xxxij. q. v. Item propter exemplum siue scandalum, quia, vt Gregor. ait in Pastorali, In exemplum culpa vehementer extenditur. quando pro reuerentia gradus, peccator honoratur. Ad plurium autem notitiam veniunt peccata magnorũ, & magis homines indignè ferunt. Tertiò propter ingratitudinem: quia omne bonum, quo quis magnificatur, est Dei beneficium, cùm homo sit ingratus peccando: & quantum ad hoc, quælibet maioritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat, secundum illud Sapientiæ vj. Pontentes potenter tormenta patientur. Quartò, quia facilius possunt resistere peccato maiores, vt qui excedunt scientia, & virtute. Vnde dicit Dominus Lucæ xij. Seruus sciens voluntatem domini, & non faciens, plagis vapulabit multis. Ex quibus nonnulla huic loco conueniunt, quædam minimè: sed quisque quod sibi videtur accipiet.

Dignitate crimen augetur ex 4.

21 ¶Ex his autem fit, vt cùm nihil magis repugnet veræ nobilitati, quàm proditio: nam & proditor nobilitatem amittit, quod ex eo constat, quòd nobilitatis insignia illius delenda sunt. l. eos qui. ff. de pœnis. quam in id sing. dicit Rom. sing. 476. eorum arma. & iterum sing. 669. an arma. & à Principis facie arcendus, vt dicit Matthæ. Afflict. in c. r. col. 3. nu. 22. tit. an ille qui interfe. frat. do. citans Bal. ibi, qui tamen in vniuersum loquitur. Certè si nobilis adeò suæ dignitatis oblitus fuerit, vt in proditionem incurrat, non modò pœna ignobilium, sed etiam grauiori puniendus est, testimonio Bald. in d. c. cùm quidam. de iureiur. vbi & ex hoc limitat quod suprà diximus, nobilem ex delicto, quo ignobilis laqueo suspenditur, decapitari, aut aliàs puniri debere: vt non procedat, si proditionem nobilis commiserit, tunc enim altioribus furcis suspendendus est, vt dicit obseruari in nostro Regno Franciæ. Et sequitur Fely. ibi. col. iij. versi. tertius est, & iterum versi. quod autem dictum est. & in d. c. pastoralis. col. j. versi. secundò fallit. de offic. deleg.

Nobilis proditor, tura nobilitatis amittit, & eius nobilitatis insignia delenda sunt.

22 ¶Et ne hac in re exemplo careamus, Quis nescit grauissimum, atrocissimúmque, ne dicam crudelissimum supplicium Metij Suffetij, Albanorum Principis ob proditionem ab eo in Tullium Hostiliũ Regem, & Romanos perpetratam? Is enim admotis duabus quadrigis, in currum earum disten-

Metij supplicium.

tus,& deligatus est,deinde equi in diuersum iter concitati, lacerum corpus qua inhæserant membra portarunt: vt tradit Liuius j.decadis lib.j.Dionysius Alicarnass.lib. iij. Aluxarebus lib.iij. rerum Italicarum,& ex eo Plutarchus Paral.c.xiij.Plinius secundus (si is est)in lib.de viris illustribus.c.iiij. in fi.Gellius lib.xx.c.j.in fi.Paulus Orosius lib.ij.c.v.Ex quo illud Virg.lib.viij.Aeneid.

Non procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.

Et ibi quoque Seruius.Et illud etiam Claudiani in bello Gildonico:

Et si non cupidus essem præreptus ab astris,
Exemplum sequerer Tullî: laniandáque dumis
Impia diuersis aptarem membra quadrigis,

Subdit autem Liuius vbi suprà, Auertere omnes à tanta fœditate spectaculi oculos: primum vltimúmque supplicium exempli parum memoris legum humanarum fuit: in aliis gloriari licet nulli gentium mitiores placuisse pœnas. Verùm,quod obiter dicere voluimus, id supplicium nô primùm inuentum fuit à Romanis.Nam Hercules Pyræchmen Euboæ Regem à se victum simili supplicio affecit:vt ex lib.De fluminibus tertio,prodidit Plutarchus Parall.c.xiij.

23 *Falsitas proditioni affinis.* ¶Et cùm etiam falsitas sit admodum aliena à nobilitate, nam & hæc est proditioni affinis, & comparata:ideò si nobilis crimen falsi commiserit,grauiùs quoque puniendus est,vt scribit Alberic.in d.l. quædam.ff.de pœnis.& Matthæ.Afflict.decis.Neapol.404.eadémque vlt.fuit per illustrem.col.pen. versi.nec alleuiat,allegans in idem gl.in c.singula.89.dist.vbi tamen nulla est gl.quæ id dicat,quæue de ea re loquatur,nisi mendum sit in meo codice.Sed in id facit bonus tex.in l.presbyteri.C.de epis. & cleri.loquês de crimine falsi,vbi ita scribitur,Multò magis etenim pœna digni sunt, quibus cùm plurimum honoris per nostram iussionem delatum est,occulto inueniuntur in crimine.& alius tex. in l.si quis Decurio.C.de falsis.vbi in crimine falsi Decurio quæstioni subiicitur, licèt aliàs minimè. l.Decuriones.C.de quæst.Luc.autem de Pen.in l.mulieres.col.v.versi.vltimò nota. C. de dignit.lib. xij.scribit nobilitatem amitti per periurium,& falsum testimonium.Quod & ipsum voluit Matthæ. Afflict.in cap.vlt.titu.quib.mod.feud.amitt.& d.decis.Neapolitan.vlti.& Maria.Socin.iunior.consi. xxxix. perspectis his,nume.41.lib.ij.At Cy.in l.transigere.colum.iij.versi. quidam moderniores.C. de transact. dicit, hominem ad nihilum redigi per falsitatem , vt qui semper posthac fine fide sit, nec ei vnquam credatur.Hæc enim illum lucrifacere,vt nunquam posteà ei credatur , vt Aristoteles de mendace dicebat.

24 *Pœna criminis falsi Romæ olim à iurisconsultis abolita.* ¶Adeò autem id crimen leges xij. Tabularum exhorruerunt, vt qui id commisissent è saxo Tarpeio deiici iuberent,vt videre licet ex Gellio lib.x.c. j. Tametsi ea pœna adeò nostris Iurisconsultis crudelis,atque inhumana visa est,vt eam omnino aboleuerint.l.si diutino.in fi.ff.de pœnis.Polybius autem lib.vj.tradit eos qui crimen commisissent, fustibus & lapidibus obrui solitos. E nostris, Bar.in l.Lucius in fi.ff.ad S.C.Turp.scribit statuta de prælaxandis carceratis , non prorogari ad crimen falsi.Sed & Barb.in tract.de præstan.Card.q.ix.j.partis col.ij.tradit,id priuilegium , quod nonnulli tribuunt Cardinalibus præstandi immunitatem sceleratis eis occurrentibus , de quo per Bart. & Saly.in l.addictos.C.de appel.non recip.& de hoc quoque dicemus infrà in causa 55. non habere locum in reis criminis falsi. Quæ omnino etiam approbat Marc.Mant.Apophth.xv.incip. occurrit. Quin Ioan.Ana.in rub.de crimine falsi , dicit id crimen tam abominabile,quàm aliud nullum. Et Ang.in §.minorem.in auth.en.de nupt.scribit id esse detestabilius homicidio,& veneficio : quem sequitur Matthæ.Afflict.d.dec.vlt.& Maria.Soci.Iunior d.consi.xxxix.col.ij.nu.j.lib. ij. Adeò quoque id crimen atrox existimat Hipp.Marsil.sing.clxiij.incip.crimen falsi.& in practica crimi.§.attingam. col.ij.& consi.cv.item vltrà prædicta.col.ij.vt propter id liceat leges transgredi, ex sententia Innoc. in c.j.de constit.

25 *Nobilis errans in fide,plus cæteris punitur quàm ignobilis.* ¶Hinc item fit,vt nobilis errans in fide.plus puniendus sit,quàm ignobilis,aut certè æquè,& secundùm formam iuris,ex sententia Archi.in d.c.qui contra xxiij.q.j.& Fely.in d.c.pastoralis.col.ij. versi.sextò fallit,& in d.c.cùm quidam.col.iij.versi.quintus est.de iureiur. Nam quis neget nobilem , qui Deo suam nobilitatem debet,si in fide & religione ipsius D. O. M. errauerit , multò magis in eum peccare,quàm ignobilem quanquam id aliò referri potest,vt dicam posteà.

26 ¶Sed & ex eo quoque illud fit,vt nobilis contemnens,vel transgrediens mandatum Principis , grauiùs puniatur,quàm ignobilis,vt magna authoritate affirmat Bal.in c.j.§.si quis verò ausu.per illum text.ut.de pace iura.firman.& nuncupatim sequitur ibi Matthæ. Afflict.qui eum §. legit cum princ. col.pen.in x.not.& Fely.in illis duobus locis,scilicet in d.c.pastoralis.col.ij.versic.quartò.& in d.cap. cùm quidam.col.ij.versi.secundus est.

27 *Nobiles in pecuniariis magis puniuntur, licet mitius in criminalibus.* ¶Secundò intellige,vt nobiles in pœnis criminalibus mitiùs puniantur : at in pecuniariis magis puniantur,cæteris quidem paribus.l.ponperandum.§.finautem vtrinque:& ibi Bar.& alij.C.de iudi. & d.§.si quis verò ausu.& ibi gloss.in verbo,centum.Bal.Card. Alex.& Matthæ. Afflict.tit. de pace iura fir.gl.in c.j.§.si rusticus.versi.similes rusticû.in verbo,aut diuino.in fi.& ibi Bal. Aluarn. & Cardi. Alex.tit.de pace tenen.gl.& omnes in d.c.cùm quidam de iureiur.gl.in c.non cogantur.xlj.dist.& in d.c. qui contra.24.q.j.Odof.Cy.Alb.Bal.& alij in d.l.nemo.C.de sum.Tri.Hosti.& Io. And.in c.ea quæ.de stat.mon.Alb.Gand.in tract.malefic.tit.de pœnis reor.col.31.in paruis,versic. item quæro an pari pœna.Bart.& alij in dict.l.quædam.ff.de pœnis.idem Bart.in l.illicitas. §. vlt.ff.de offic. præsid. & in

& in l.t.col.pe.vers.sequitur in diffinitione acceptus.& vers. nam nobiles de iure communi. C. de dign.lib.12.Alber.in d.l.presbyter.col.1.C.de Epi.& cler.Ioan.Fab.& Angel.Are.in §.j.vers.licèt autem.Insti.qui & ex quib.caus.manu.non lic.Sal.in l.seruos.C.ad le.Iul.de vi publi.Luc.de Pen. in d.l.j.col.vlt.C.de condu.& procur.lib.xj.Io.Ana.in d.c.j.de cler.vena.& in c.vlt.col.4.vers.nota quòd maior pœna de maled.& in d.c.excõmunicamus.§.credentes.col.vlt.ad fi.de hæret. Masuer. tit.de pœnis.§.ad infligendam.Matth.Afflict.in c.si rusticus.col.2.vers.deinde gl.not. rit.de pace tenenda.

28 ¶Cuius differentiæ ratio in promptu est.Nam affligitur magis nobilis ex parua quapiam pœna corporali,quàm ex magna ignobilis:Ideóq; modica pœna maior in eo censetur, quàm magna in plebeio,& è diuerso in pœnis pecuniariis,vt dicunt propè omnes quos suprà citauimus.Et cùm pœna ob id inter alias multas causas imponatur,vt peccantes emendatiores fiant,& vt metu pœnę ipsi & cæteri deterreantur,vt latè diximus in legibus connubialib.l.9.nu.224.propterea cùm Plato. Consequens est igitur,vt ea pœna imponatur,quæ magis timetur.Pœna autem pecuniaria, nisi magna sit,non admodum timetur nobilibus,& iis qui in dignitate constituti sunt, vtpote frequenter locupletibus,vt satis patet ex historia memoranda,quam retulit Phauorinus ex Q. Labeone, in libris quos ad xij.tabulas conscripsit apud Gellium lib.20.eodémque vlt.cap.j. Nam cùm lex xij. tabul. huiusmodi esset,Si iniuria alteri faxit,xxv.æris pœna sunto.Neratius quispiam homo improbus pro delectamento habebat,os hominis liberi,manus suæ palma verberare,eum seruus sequebatur, crumenam plenam assium portitans,& quemcunque depalmauerat, numerari secundum xij. tabulas xxv.asses iubebat.Propterea hanc legem abolescere,& relinqui censuerunt, iniuriísque æstimandis Recuperatores se daturos edixerunt. Accur.autem noster in l.illicitas.§.ne potentiores. ff. de offic. Præsid.dicit per eum tex.in verbo,lumine vnico,vt ipse legit,quòd tenuioris fortunæ homines nõ pluris lumen,siue oculum ęstimant,quàm porcellum.quod & annotat Bald.ibi,& in auth. nisi breuiores.C.de sen.ex breuicul.recit.& Cæpol.in tract.de seruit.vrb.præd.c.34.col.j.& Geor. Nath. in repe.cle.sæpè.col.77.vers.quæ autem dicatur causa breuis.de verb.sig.Sed vt hoc in transcursu dicam,mendum est manifestũ in eo tex.& in eo vocabulo,lumine,ex quo Accursi.illud sumpsit quod diximus.neque enim lumine,sed limine pro domo,legi debet, vt scitè tradit Catel. Cot. in memor. incip.Limen pro domo,vt etiã diximus in nostris legibus Connubial.l.10.nu.27. Sed & huc. Quãquam Bal.& ipse secutus Accursij vestigia in auth.sed nouo iure. col. vlt.vers.sed hæc sententia. C. de seruis fugi.dum allegat d.§.ne potentiores.in eo legit,lumine,non limine.

Nobilis magis affligitur ex parua pœna corporali, quã ex magna ignobilis.

29 ¶Cæterùm ad confirmationem eorum quæ diximus, Bart.in l.j.§.vlt.ff. de pœnis. scribit id quod dici solet,quamlibet pœnam corporalem,vel minimam,esse grauiorem qualibet pœna pecuniaria, vel maxima,non procedere in personis vilibus. per l.hoc opere.in fi.ff.de oper.libert. Et certè sicut nobili maxima pœna,siue iniuria est etiam sola facti infamia.l.non debet.ff.de dol. mal. ita ignobili quælibet infamia quantumcunque magna,est illi modica, vel nulla pœna,vt probat text.in l.2.C.vt intra cert.tempus.cuius hæc verba sunt,Et si persona vilior fuerit,cuius damnum famæ non sit iniuria.& ita ille tex.expendit Bald.cui nihil,vt reor,ignotum fuit,consi.116.quod petitur.post prin. li.3.

Pœna corporalis uel minima,est grauior qualibet pecuniaria.

30 ¶Tertiò intellige quod diximus,mitius agendum cum nobili,quàm cum ignobili, non procedere in pœnis relatiuis.Verbi gratia,si nobilis accuset plebeium,nec probet delictum, eadẽ omninò pœna punietur,qua puniri debuisset plebeius,si delictum probatum fuisset,vt est tex.in l. ad Cõmentariensem.C.de custo.reo.& ibi glo.Gul.Cu.Bald.in vtraque lect.scilicet in j.lect. col.vlt. vers. vltimò format.& in 2.lect.col.j.& etiam Ang.in l.athletas.§.item calumniator.in fi.ff.de his.qui not.infa.idem Gul.Cun.in l.2.& ibi quoque Bal.in fi.C.de fid.instr.Io.Ana.in c.super his.col.pe. de accus. Fely.in d.c.pastoralis.col.2.vers.octauò fallit.de offi.deleg.& in d.c.cùm quidam.col.3.versic. quarta declaratio.de iureiur.& in c.cùm dilectus.col.pe.de calumn. & Ias. consi. cxliiij. facti contingentia. ad fi.lib.2.Quanquam videtur tex.in contrarium in l.ab Imperatore.ff.de præuar. & ibi Bald. Sed tu hic vide Io.Ana.in c.cùm dilectus.col.vlt.vers.quæro circa prædicta.de calum.

In pœnis relatiuis nõ procedit,mitius esse agendum cum nobili quàm cum ignobili.

31 ¶Quartò cùm nobilis mãdauit pauperi,vt delictum cõmittat,vel auxiliatus est pauperi delinquẽti, Nam tunc iste nobilis eadem pœna punietur,qua pauper mandatarius,vel cui auxiliatus est, vt voluit Bart.loquens in casu diuerso,cùm scilicet nobilis,mandato plebeij deliquit. in l.vtrùm. vers. & istam legem.ff.ad leg.Pomp.de parricid.per tex.ibi.Ex quo apertè colligitur,inspici qualitatem,quę in faciente est,non quæ in mandante:& idem Bart.in l.is qui ouem.col.vlt.ff.de furt. & in l. qui seruo.§.item placuit.eo.tit.& cons.66.ad declarationem.in fi.De quo & tu vide latè Bald.in l.non ideò minus.col.3.in 4.quæstio.C.de accus.& Saly.in l.j.col.8.vers.quæro,si propter qualitatem. & 2. seq. C.de rap.virgi.& Ang.in tract.malefi.in verbo,dicto maleficio semper astitit.col.2.vers.quæro qua pœna,& multis seq.& latissimè Cæpol.cons.34.si vnquam.in 2.dubio.& Fran.Are.in l. si stipulatus fuero per te.col.2.ff.de verb.oblig.

Cum nobilis mandauit pauperi ut delictũ committeret, eadem pœna punietur qua mandatarius.

32 ¶Et in multis ex illis locis poteris intelligere,an & hoc procedat,cùm mandans,vel auxilians ignorat qualitatem mandatarij,siue eius cui opitulatus est, de quo quoniam alij quoque id tenent, alij contrarium,vide Ang.in l.j.col.j.C.de Nili agge.non rumpen.& Fely.post alios in c.j.col.sexta,vers. tertium membrum.ff.de offi.& potestate iud.deleg.quos tu,si opus sit,videre poteris,ne hîc diutius immorer ad alia properans.

33 ¶Quintò intellige quod diximus,nobilem,aut aliàs in dignitate constitutum minus esse puniendũ, nisi fortè aliter suaserit fieri nimia contumacia,vt probat tex.iisdem verbis vtens in cap.2.in fin. de

Minus punitur in dignitate cõstitutus, nisi ex

mia cōtumacia aliter fuerit. offi.deleg.lib.6.quem ad hoc quod diximus,annotant Ioan.And. & Ant. in c. ea quę. de statu monac.& Henric.in d.c.cùm quidā.& ibi Fely.col.2.vers.quartos.Luc.Pen.in d.l.j.col.vlt.C. de condu. & procur.lib.11.Fely.in d.c.pastoralis.col.2.vers.quintò fallit.Matthę.Afflict.in d.c.j.col.vlt.num.98. tit.de pace i uram.firmand.Et hoc vitiū frequens est in nobilibus,ideóque magis in illis puniēdum, vt sint exemplo cæteris.l.aut facta.§.vlt.ff.de pœnis.

34 *Pœnæ arbitrariæ difformes vocantur.* ¶Sextò intellige in pœnis arbitrariis,quæ scilicèt,quoniam certæ non sunt ex legibus, vel statutis, relictæ sunt arbitrio iudicum,quas & ideò nostri difformes vocant.Secus in pœnis vniformiter,certè,& determinatè,indistinctéque,& indiscriminatim impositis.tunc enim ea pœna æqualiter puniri debent nobiles,& ignobiles,secundùm Ia.Bu.Guil.Cu.& Bal.in d.l.nemo.C.de sacro.eccl.Bal. in d. §.si rusticus.ante fi.tit.de pace iur.fir.Saly.in l.seruos.C.ad leg.Iul.de vi publ.Luc.Pen.in d.l.j.ad fi. C.de conduc.& procur.lib.11.Cæpol.d.conf.xl.col.4.vers.tamen ista regula.

35 *Hoc procedit, nisi iudex iusta causa censuerit vtrúque puniēdum mitius aut grauius.* ¶Quod tamen omninò intelligendum,nisi iudex ex iusta, & magna causa censuerit, vel grauius, vel mitius vtrunque & nobilem,& ignobilem esse puniendum, quàm lege vel statuto præscriptum sit,secundùm l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his,qui not.infam.& in l.si seuerior.C.ex quib.caus. infam.irrog.Nam & id expressim in casu,de quo loquimur,voluit Saly. in d.l. seruos. Cui & in ad. de not.per Inno.in c.1.& ibi latissimè Fely.& Dec. extra,de constit. & quæ nos latissimè diximus suprà in præfat.

36 ¶Septimò intellige nisi aliter expressim disponant,vt scilicet nobiles grauius puniantur ex eodem delicto,quàm ignobiles.Cuiusmodi statuta sunt in multis locis Italiæ,& inter cæteros in Tuscia, vt refert Saly in d.l.1.col.8 & vers.& quæ hîc,& in præcedenti.C.de raptor.virg.& hoc sæpe, vt posteà dicemus:tunc enim ex eorum sententia qui hæc statuta referunt, ea sunt seruanda. Nihil enim impedit quin id statui posit,præsertim in iis locis in quibus nobiles sunt admodum ad vitia & scelera procliui,vt diximus in nostro tract.Nobilitatis.c.37.

37 *Versus Deum maior est ingratitudo nobilis quàm ignobilis.* ¶Octauò intellige quæ diximus,in pœnis fori iudicialis.At in pœnis fori pœnitentialis,quod & forum conscientiæ appellant,magis puniendus est nobilis,& in dignitate constitutus, vt qui plus cæteris per omnia paribus,peccare videtur:tum quia magis contemnit,qui plus recipit à Deo,nec recognoscit,ideò maior est ingratitudo illius.Ex quo illud in primis istis animaduertendum, & scrinio pectoris penitissimè recondendum Sapientiæ 6.Audite Reges terræ,& intelligite.Discite iudices finium terræ.Præbete aures vos,qui continetis multitudines,& placetis vobis in turbis rationū: quoniam data est à Domino potestas vobis,& virtus ab Altissimo qui interrogabit opera vestra,& cogitationes scrutabitur:quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis , nec custodistis legem iustitiæ,neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis,quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt,fiet. Exiguo enim conceditur misericordia. Potentes autem potenter tormenta patientur.

38 *Peccata nobilium trahi solent ab inferioribus in exemplum.* ¶Tum item quòd nobilium,& in dignitate constitutorum peccata trahi solent ab inferioribus in exemplum,vt dicit tex.in d.c.cùm quidam.vbi glo.Imo.Fely.& alij.& hoc dicunt , quod diximus, magis istos puniendos in hoc foro pœnitentiali:& alius tex.in c.sicur.& in c.pastoralis.2.q.7.& cap. ex merito.6.q.j.& omnium optimus in cap.præcipuè.11.quæst.3.quem aureum dicit Barb. conf. xl. clementissimum.col.6.lib.4.& tex.item in c.magnæ.de voto.vbi ad hoc citat glo.ibi, & in d.c. ex merito.illud Claudiani,eius tamen nomine tacito:

—Totus componitur orbis
Regis ad exemplum. Et mox sequitur apud eundem Claudianum,
—Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

39 *Qualis rector ciuitatis, tales inhabitantes in ea.* ¶Quibus simile est & illud sapientissimi illius Ecclesiast.cap.10.Secundum iudicem populi,sic & ministri eius.Et qualis est Rector ciuitatis,& tales inhabitantes in ea. & subdit, Rex insipiens perdit populum suum.Est & Platonis sententia à Cicer.Epist.lib.1.ad Lentulum vsurpata, Quales in Rep. Principes essent,tales reliquos esse ciues.quam etiam citat Barb.conf.j.col.v.vers. & si quispiam dixerit,quòd loquitur.lib.2.& d.conf.xl.conf.vj.lib.iiij. vbi dicit Platonem huiusmodi sententiam afflatu spiritus sancti protulisse.quod & idem dicit ipse Barb.conf.lxxxij.clementissimi.col.v.eo. lib. iiij.& in proœm.Cle.in vers.quoniam nulla.col.v.Et ipse Cicero,li.3.de legib.legem xij. tabul.enarrans,qua cauebatur,vt magistratus vitio vacarent,atque cæteris specimen essent, hæc verba adiecit:Vt enim cupiditatibus Principum,& vitiis infici solet tota ciuitas, sic emendari,& corrigi continentia.Et paulò post:Nam licet videre,si velis replicare memoriam temporum , qualésque summi ciuitatis viri fuerunt,tales totam ciuitatem fuisse.Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit,eandem in populo secutam.Et apud Laertium,Antigonus Macedonum Rex ad Zenonē scribens,cùm multa de doctrina,& fœlicitate promisisset,hoc tandem in calce subiecit,Cuiusmodi fuerit dux,vt plurimùm subditos fieri necesse est.Agesilaus quoq; ille Magnus & ipse Lacedæmoniorum Rex,interrogatus,quare vehementi hyeme sine tunica ea ætate (is enim tum senex erat) circumiret,respondit,Quò iuuenes imitentur,habentes ij quidem & senis,& Principis exemplum. Author Plutarchus in Apophtheg.Laconicis,& Aelianus de varia historia lib.7.cap.13. Sed & Herodianus lib.4.Solent,inquit,plerunque homines vitam Principis æmulari.

Hactenus

40 ¶Hactenus igitur diximus de pœnis nobilium, an videlicet ij plus minúsve puniri debeant, quàm ignobiles. Qui locus facit vt in mentem veniat nonnullorum sententia, qui voluerunt nobiles ipsos non esse puniendos, nisi prius consulto Principe. Hi sunt, Iac. Ra. vt ipse citatur: neque enim extant scripta illius (quod sciam) in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. Præsid. & Raph. Cuma. in l. j. §. his quibus. ff. de lega. 3. per tex. in l. diui. §. vlt. ff de pœnis. Ita enim illos citat Alciat. in cap. quod sedem. num. 85. de offi. ordi. quamuis id non repererim in meo codice Raph. Verùm ille tex. non simpliciter loquitur de nobilibus, sed de Principibus ciuitatis. Et est alius tex. loquens de Decurione, in l. 2. ff. de bon. eor. qui sibi mort. consci. cùm dicitur, Si is de cuius pœna Imperatori rescriptum est, veluti qui Decurio fuerit. Sed hæc in Gallia non obseruantur.

An nobiles sint tantum puniendi consulto principe.

CAVSA TRIGESIMASECVNDA.

1 TRIGESIMOSECVNDO, satis constat ex eo quod diximus in superiori capite, mitius est agendum cum pauperibus, quàm cum diuitibus, cùm agitur de pœna pecuniaria, nedum cùm de mulcta tractatur. Nam quãtum ad mulctam pertinet, omnibus in confesso est, minui aut remitti posse propter paupertatem, per text. in l. illicitas. §. vlt. ff. de offi. præsid. quem in id dicit not. Bal. in c. at si clerici. col. 4. vers. quæro nunquid Episcopus. de iudic. atque etiam per tex. in l. eos. in fin. C. de mod. mulc. & id quoque not. gl. in l. & in mulctis. C. de appel.

Mulcta minui aut remitti potest propter paupertatem.

2 ¶De pœna verò non omnes conueniunt. Bart. enim in l. j. in fi. principij. ff. si quis ius dicen. non obtemp. dicit mulctam ex paupertate minui, non etiam pœnam. & idem sentit ipse in d. l. illicitas. §. vlt. & in l. iudex posteaquam. in prima opposit. ff. de re iudic. & Bald. in d. c. at si clerici. col. quarta. versi. quæro in quibus criminibus. de iudic. Ioan. Fab. in d. l. eos. col. 2. C. de mod. mulct. Paul. Castr. & Ro. in dict. l. j. §. j. ff. si quis ius dicen. & Iason in l. si quis id quod. col. 3. versic. quartò limita. ff. de iurisdict. omn. iudic.

Mulcta minuitur non pœna, pauperi ex Bart.

3 ¶Verùm Bald. sibi contrarius, dicit pœnam quoque propter paupertatem minui. in l. certa ratione. col. 3. versi. illud etiam nota. C. quand. prouoc. non est necess. quem sequitur Ias. sibi quoque contrarius in d. l. j. in princip. colum. vlt. ff. si quis ius dicent. non obtempera. dicens hanc videri esse doctrinam Bart. Bald. & Angel. & aliorum in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & in hanc partem videtur inclinare Guid. Pap. in statuto: si quis per literas. in verbo, mitigatione. in fin. & faciunt quæ supra diximus in præcedenti causa.

4 ¶In qua nostrorum controuersia, vt eorum opiniones concordes efficiamus, illud dici potest, mulctam etiam postquàm imposita est, posse minui propter paupertatem: pœnam verò non, nisi ante ipsius impositionem, & hæc solutio siue mauis distinctio, elicitur è Bart. in d. l. iudex posteaquàm. & eam nominatim adscribũt Bal. Ant. & expressius Pan. in c. nisi. de offi. leg. & Ias. vbi supra proximè.

Mulcta imposita, ob paupertatem minui potest.

5 ¶Ex eo autem quod de mulcta dictum est, sequitur quòd cùm bãnum mulctæ æquiparetur, vt voluit gl. in l. j. §. hoc rescripto. ff. de vent. inspic. & in l. j. in princ. ff. de admi. tut. ideò & bannum quoq; remitti potest propter paupertatem. Ita dicit pulchrè Bart. in d. l. illicitas §. vlt. post princip. ff. de offi. præsi. vbi hoc dicit esse notandum. sequitur Pan. in d. c. nisi de offi. deleg. qui etiam dicit tex. in d. l. illicitas. §. vlt. esse multum not. ad duo. Primùm ad hoc, quòd iudex possit remittere mulctam etiã impositam, & per consequens bannum, propter paupertatem cõdemnati. Denique propter inopiã soluendi mulctam, non fit mutatio ipsius mulctæ in corpus.

Bannum propter paupertatem remitti potest.

6 ¶Illud quoque dictum Bart. sequitur & dicit sing. Ang. Aret. in tractatu malefi. in verbo, qui iudex videns quòd inquisiti non comparent. col. viij. vers. quæro an continuatum sit delictum, ibi, *ex quo sequitur*. Et id quoque sequitur Guido Papæ, in dicto verbo, mitigatione. post prin. & Fely. in c. qualiter, & quando. huius initij 2. §. vlt. col. 7. vers. quinta causa. de accus.

Qui sequãtur opinionẽ Bar. suprapositam.

CAVSA TRIGESIMATERTIA.

1 TRIGESIMOTERTIO, & id quidem aliquid habet commune cum præcedentibus, quòd etsi nunquam liceat obtentu paupertatis delinquere, vt est text. in l. palàm. §. non est ignoscendum. ff. de rit. nupt. & c. quoniam simoniaca labes. de simo. Is tamẽ leuius peccat, qui ob paupertatem, vrgente videlicet fame, ac necessitate, quicquam admittit: ideóque & semper leuius est puniendus, quàm si vltro nulla re impellente id fecerit, per ea quæ not. per Doct. in d. c. quoniam. de simo. & in c. si quis propter. de furt. cum sim. & nominatim voluit Gofre. in Summa de furt. vers. excusatur autem. vbi dicit, quòd si quis necessitate compulsus, ea tamen non extrema quicquam furatus fuerit, licèt non omnino excusetur, mitius tamen puniendus est, nec tantũ peccat, quantum si nulla omnino necessitas adfuisset, per d. cap. si quis propter. quod dictum pro sing. citat Cæpola in rep. auth. sed nouo iure. col. 25. in paruis. C. de ser. fug. vbi dicit se ita consuluisse.

Obtentu paupertatis non licet delinquere.

2 ¶Id quod etiam adstruit Demosthenes Græcæ eloquentiæ princeps, Fas est (inquit) magis irasci aduersus iniquos diuites, quàm pauperes. Necessitas enim veniam aliquam habet apud humaniter iudicantes: multa namque cogit liberos inopia facere, in quibus misericordiam iustius, quàm pœnam inueniant. cui conuenire videtur Plato, qui in Legibus ait, pauperum peccata ob huius vitæ incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum verò grauius.

Necessitas veniam aliquam habet apud humaniter iudicantes.

Necessitas non habet legem.

3 ¶Erunt & qui huc trahent id quod vulgò dicere solemus, Necessitas non habet legẽ. vt dicit tex. in c.sicut.de consec.dist.1.& gl.quæ ad hoc multa alleg.in l.1.in verbo,expedire.ff.de offi.Consul.& gl. in l.item quamuis.in verbo,necessitatem.in fi.ff.cõmu.diui.& in l.generaliter.§.spurios.ff.de decur. & in l j.in fi.ff.de oper.lib.Idq́ue est quod alibi dicitur,quod non est licitum in lege,necessitas facit licitum.cap.quod non est.de reg.iur.in antiq.vbi gl.adducit concord.Item quod alibi scribitur, inculpabile est iudicandum,quod necessitas intulit.in c.ad limina.30.q.1.& c.1.34.q.1.

Paupertas à multis prohibitis excusat.

4 ¶Propterea necessitas ipsa,siue mauis paupertas,quæ & necessitatis est species, à multis alioquin prohibitis excusat,multáque contra regulas iuris inducit, vt latè tractant gl.& Doct. in c. querelam. de iureiur.gl.in c.vlt.34.q.j.& Arch.in c.pauper.11.q.3.& in c.statutum §.insuper.de rescrip.lib.6. & Zenzel.in extrauag.Io.22.incip.cùm ad sacrosanctã.vers.hoc licèt.in verbo,paupertati.& Luc.Pen. in l.1.col.2.C.de dela.lib.10.& in l.curiales.eius initij.2.post prin.C.de Decur.eo.lib.10.& Bal.& Fel. in c.si qui testium.de testib.idem Bal.& Alber.in l.1.ff.de offi.Con.& Rom.in repe.l.si verò.§.de viro.in 25.fa.& iterum in 54.fal.ff.sol.matr.Mathes. in vlt. not. Alex. in l. præsidis. quam legit cum l. principalibus.& ibi Ias.col.2.ff.si cert.pet.Firmia.in suo repert.in verbo necessitas.ferè per totum,& in verbo,paupertas.versi.61.& multis seq.Barb.in c.significantibus.& ibi etiam Fely.col iij. vers. & tu notabis.de offi.deleg.idem Barb.in c.j.de fer.& in c.j.de pignor.Fely.in c.cùm accessissent.col. ix. vers.tertiò restringitur.de constit.& in cap.nihil.col.vlt.de præscrip.& in d.c.querelam.col. pen. de iureiur.& in c.ex ratione.in prin.de appel.& in c.2.col.pen.de spons.Fran. Curt. senior in repet.l.admonendi.char.16.col.3.& ibi etiam Ias.in rep.col.74.nu.214.vers.circa secundam conclusionem. & seq.ff.de iureiur.& idem Ias.in l.j.in prin.col.pen.vers. gloss. in verbo,non aliter.& ibi etiam Franc. Purpur.col.pen.& seq.ff.de offi.eius cui man.est iurisd.& idem Ias.in d.l.principalibus.col.ij.ff.si cer. pet.& in l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de oper.noui nunc.& in auth.res quæ. col.iij. vers. xj.& iterũ col.6.vers.sextò & vltimò.C.com.de lega.& Card.Alex.in c.non debet.de consan.& affi.& Philip. Dec.in repet.c.j.vers.restringitur hæc prima limitatio.de probat.& in l.quæ propter ff.de regul.iur. Ferdi.Loaz.in repet.l.filiusfamilias.§.diui.n.219.& multis seq.ff.de leg.j.& Carel.Cotta in memo.incip.paupertas excusat.& Geraldus de Petra sancta.in sing.100.cuius est princip. necessitas non habet legem.& Hipp.Marsil.in l.j.§.prætereà.col.18.19.& 20.ff.de quæstio.& Matth.Afflict.in constit. Siciliæ,incip.cùm per partes.§.vlt.in j.not.cum aliis concor.à me adductis in nostris cõment.vtriusque Retractus,tit.j.§.26.gl.j.nu.16.incip.illam autem.& multis seq.

Grauis necessitas omnibus dominatur, & vniuersæ naturæ preualet.

5 ¶Sed & hîc quoque repetenda ducimus quæ de necessitatis vi scripsimus,in illis iisdem commentariis,quoniam huc maximè pertinent, & aliis rationibus quas diximus suprà in 31. causa. Ea igitur sunt:Orpheus in Hymno noctis,scribit grauem necessitatem omnibus dominari, aut si mauis omnia fortificare.

Δεινὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει.

Thales Milesius apud Plutarchum lib.3.de Placitis philosophorum, c. 25. & Diogenem Laërtium in ipsius vita,dicit validissimum,siue fortissimum quidem necessitatem esse,vt quæ vniuersæ naturæ præualeat. *ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων.* Trismegistus in lib. de voluntate diuina, qui Asclepius inscribitur,c.14.tradit *εἱμαρμένην* id est,fatum & *ἀνάγκην*,id est,necessitatem, ambas sibi inuicem indiuiduo connexas glutino:alteram verò rerum omnium parere initia:necessitatem autem cogere ad effectum.Parmenides verò,& Democritus, atque etiam Heraclitus, & Plutarchus vbi nuper citauimus,& iterum c.27.necessitatem eandem, atque fatum esse voluerunt, omniáque ipsius præscripto fieri.Plato(vt & idem Plutarchus in eo.opere tradit c. 26.) eo euentorum partem prouidentiæ,partem necessitati adscribit.Idem & cum eo Stoici necessitatem quidem fixam causam,& violentam dicunt,vti etiam refert ipse Plutarchus in illo c.27.Idem Plato lib.de Repub.10. atque Plotinus eiusdem sectæ philosophus,necessitatem Deam faciunt,Parcarum matrem, quæ & ipsæ ineluctabiles,atque inexorabiles vocantur.Nam & Pausania lib.vij.quo Corinthia tractat,scribit Corinthi Necessitatis,ac Violentiæ sacellum fuisse, quò ingredi minimè consueuerant.Ex quo intelligis & necessitatem pro Dea fuisse habitam,eandémque violentiæ coniunctam, tanquam ea cuncta vincat. Valerius Maximus lib.1.cap.6.quo loco de Cn.Pompeio loquitur, inuictas leges necessitudinis esse dicit.Ibi enim Necessitudo,pro Necessitate,vt sæpè fit,tum à cæteris probatis authoribus,tum verò maximè atque perpetuo à Sallustio vbique ponitur.

Necessitati ne Dei quidem resistunt: unde ingens telum dicitur.

6 ¶Simonidis sententia est ex arcanis Homericis:quo loco de morte Sarpedonis loquitur, ni fallor, deprompta, Necessitati ne deos quidem resistere, *Ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.* quam aduocat Plato tum in Protagora,tum lib.de Legibus v. rursúmque 7. Eámque expressisse videtur Liuius lib. ab vrbe condita 9.cùm scribit,Pareatur necessitati,quam ne dij quidem superant.Sed & idem lib. iiij. ita facit loquentem Vectiũ Volscorũ regẽ.necessitate,quæ vltimũ ac maximũ telum est, superiores estis.Vnde opinor illud vice prouerbij celebratũ,Ingens telũ necessitas. quod Plinij nonnulli esse tradunt.Cæterùm Euripides in Helena ex sapientũ sentẽtia dicit,nihil plus posse graui necessitate.

Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύει πλέον. Item:

Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκης ηὗρον. Hoc est:

Potentius nihil necessitate inueni. Idem suam Hecubam ita claudit:

Στερρὰ γὰρ ἀνάγκη. Id est,

Dura (siue mauis) *rigida necessitas.*

Nam

Nam & hanc quoque duram sæpius vocat D.August.enarrans illud Psal.30.Saluam fecisti de necessitatibus animam meam.Horatius autem lib.1.Carmin.Ode 35.eandem sæuam vocat.

Te semper anteit sæua necessitas. Et lib.3. Ode 24.diram,quòd non longè abest:

—Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas *Clauos.*

7 ¶Quintilianus auus Declam.260.Multum(ait)contra iustitiã necessitas valet.Palladius lib.Rei Rusticæ, 1.ca.6.Necessitas feriis caret.Valerius Maximus lib.7.tit.6.qui de necessitate est,scribit,abominãdæ necessitatis leges amarissimas esse,& truculẽtissima imperia.Tullius 2.offi. necessitati parendũ esse iubet.& Herodianus li.v.Parendũ(inquit)necessitati fuit.Græcus est versiculus Menãdri:

ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πάντα δουλοῦται τάχα.
A necessitate omnia in seruitutem rediguntur velociter.
ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.
A necessitate multa facimus mala.

Multum cõtra iustitiam necessitas valet, & feriis caret, & huius imperia truculẽtissima.

Græco autem epigrammate *πάντολμος ἀνάγκη* appellatur, quòd omnia audeat. Porcius autem Latro in illa in Catilinã declamatione,grauissimos pronuntiat morsus irritatæ necessitatis.Et Plato in Phædro tradit necessitatem omnibus in rebus cuique grauem esse,*καὶ μὲν τόγ᾽ ἀναγκαῖον καὶ βαρὺ πάντι παράπαν οὐ λέγεται.*

Homerus autem necessitatem fortem vocat,libro sexto Iliados:

κρατερὴ δ᾽ ἐπικείσετ᾽ ἀνάγκη. Et rursus libro decimo Odyss.
κρατερὴ δέ μοι ἔπλετ᾽ ἀνάγκη.

Inter cæteras autem necessitates nulla est sæuior, miseriórque quàm fames,de qua loquuntur maxima eorum,quæ suprà in prin.diximus.

CAVSA TRIGESIMAQVARTA.

1 TRIGESIMOQVARTO, licèt in grauioribus non sit contra ius obediendum mandato Principis, domini, parentis, magistratus, vel alterius superioris, quem potest etiam ratione timere.l.sed & si vnius.§.si iussu domini.ff. de iniurand. & l. vltim.in fin.& ibi gloss.ff.de de bon.damna.& l.seruus.& ibi etiam glo.ff.de actionib.& obligationibus.& l. liberorum.§.excusantur.ff. de his qui notantur infam. & l. liber homo.huius initij, 2.in princip. & ibi gloss.ff.ad leg. Aquil.& l. is qui in puteum.§.si tutoris. versiculo & an ignoscitur.ff.quod vi aut clàm.& l.ad ea.ff.de reg.iur.& l.si mulier.§.j.& ibi gl.ff. rer. amot. & auth.hodie.nouo iure.in fi.C.de custo.reo.& l.si seruus.& ibi Io.Fab.C.de sepul.viol.& l.j.& ibi Ioa. Plate.C de commea.lib.12.& c.vniuersitatis.& ibi Fely.de sent.excom.& c.quicunque.& ibi not. in verbo,vti.eo.tit.li.6.& not.glo.in c.mulieres.eo.tit.& in c.omnibus.29.q.2.& Bart.in l.non solùm.§. si mandato.col.1.ff.de iniur.& in l.si seruus.C.de noxa.& Guido Papæ in deci.Delphi.q.240.

In grauioribus non est obediẽdum contra ius mandato cuiusquam, quem potes ratione timere.

2 ¶Et vt eleganter disserit Gellius lib.2.c.vij.quæri solitum est in Philosophorum disputationibus,An semper inque omnibus iussis patri parendum?super qua re Græci, nostríque qui de officiis scripserunt,tres sententias esse,quæ spectandæ considerandæque sint,tradiderunt, subtilissiméque diiudicarunt:inter quas ea approbata est in quibusdam parendum,quibusdam non obsequendum:sed tamen ea quæ obsequi non oportet,leuiter,& verecundè,ac sine detestatione nimia,sinéque approbatione acerba repræhensionis declinanda sensim,& relinquenda esse dicunt,quàm respuenda.Apud Quintilianum auum declam.257.filius à patre abdicatus,quòd vxorem iussu eius non repudiarat, multa in hanc sententiam dicit:Non obsequeris(inquit)mihi,si hoc ad abdicandum satis esset, superuacua erãt omninò iudicia ipsa:cur enim nobis defensionis potestatem dedistis? Si nihil nostris consiliis libertis relictum est, seruo mehercule quædam liberius ex bona mente faciunt,& aliquando iudicium fidei putant,pretio empta mancipia non paruisse.& paulò pòst:non coges templa incendere,non coges operibus publicis manum inferre.Leuiora certè mediocritatis nostræ esse manifestum est &c. In hanc sententiam multa affert Pontanus nostri seculi Cicero (neque enim eum sine honoris titulo nominare possum)in eo libro,quem eleganter,vt alia,de obedientia conscripsit, quæ quia illic patent omnibus,huc adscribere supersedeo.

An semper & in omnibus cassis patri parẽdum sit.

3 ¶Sed vt quod diximus resumam,licèt in grauioribus non sit cuiusuis superioris iussui parẽdum,mitius tamẽ puniẽdus est,qui id fecerit,quàm qui vltrò suóque cõsilio idipsum perpetrarit.tex.est in l. seruos.& ibi Bald.& Saly. C.ad leg.Iul.de vi publi.& in l.2.& ibi gl.Fab.& Doct.C.de sepul.viol.& illos duos tex.ad hoc egregios appellat Soci.si is est in tractatu fallentiarum.reg. 202. & ita voluit glo.in d.l.ad ea.& in d.l.seruus.& glo.in l.2.§.j.in verbo, obtemperare. ff.de noxa.acti.Hosti. Ioan. And.& Pan.in c.qui ex timore.de reg.iur.in antiq.& Cæpol.cautel.66.secundùm numerum primæ impressionis,secundùm verò nouos codices.40.cuius initium est,nota quòd licèt mandatum, per tex.in d.l.seruos.& Philip.Dec.in l.velle non creditur col.2.ff.de reg.iur.& in l.eius verò.eod.tit.

Mitius punitur qui iussu superioris quid egit,quàm qui suo consilio perpetrauit.

4 ¶Et facit quod dicit gl.in c.dixit dominus.14.q.5.dixit authoritatem maioris excusare in illicitis.ad quod multa iura allegat.quibus adde cap.de rebus.12.q.2.& idem dicit l.quod Principis.ff. de aqua plu.arcen.vbi glo.quoque multa ad hoc allegat,quæ ad iudicem peculiariter spectant, vt videlicèt ostendat iussum iudicis excusare,facereque licitum, quòd aliàs esset illicitum. quibus & tu adde l. ait prætor.§.quod tamen.ff.de minor.vbi etiam glo.adducit concord.& l.non videtur.§.qui iussu. ff. de reg.

de reg.iur.vbi non videtur dolo malo facere,qui iussu iudicis aliquid facit.& ibi glo.multa in eam rem affert,vltra quos est in idem tex.in c.quod quis.de regul.iur.lib.6.vbi latè per gl.Dyn. & Ioan. And.in Merc.

5 *Varia in hanc sententiam afferunt doct.*

¶Sed & multa in eandem sententiam afferunt Doct.in l.iustè possider.ff. de acquir. poss. vbi reperies,an,& quando istud procedat,vt etiam per Fely.in c.cùm causa.col.2.de offic.deleg.& per Ias.in l.si quis maior.col.v.in viij.not.vers.quid autem.si non impleuit.C.de transact. Alexand.in addit.ad Bart.in l.liber.ff.ad leg.Aquil.& per Matth.Afflict.in constit.Siciliæ,incip.violentias.col. xj.in ix. q. & Hippol.Marsil.in l.1.in prin.col.vlt.ff.ad leg.Cornel.de sicar.

6 *Exemplum illustre Appij Claudij, de mitiganda pœna in qui domino paruissent.*

¶Idque etiam comprobatur illustri exemplo.Nam cùm M.Claudius cliens appij Claudij Decemuiri iussu ipsius Virginiam in seruitutem asseruisset,quò facilius Appius ea potiretur,vt scribitur in l.2.§.& cùm placuisset.ff.de orig.iur.ob idque ipse Appius in carcerem coniectus,sibi mortem consciuisset,bonáque ipsius fuissent publicata,M.Claudio vltima pœna remissa,exilium tantùm est indictum. Sed & apud Appianum Alexandrinum in bello Mithridatico Mithridates Attilium, qui ei insidias struxerat,supplicio affecit:seruos autem,qui Attilio hac in re obsecuti fuerant,impunitos esse voluit,vtpote qui suo domino paruissent.

CAVSA TRIGESIMAQVINTA.

1 *Idem efficiunt preces ac iussus, iustùmque metũ inducũt.*

TRIGESIMOQVINTO, quod de iussu diximus, idem quoqne efficiunt preces, & blanditiæ Principum, aut aliorum, quos non temerè metuimus: quæ & ipsæ vim quandam iussus habent, & præcepti:iustúmque metum inducunt,vt voluit gl.not.in l.vnica.in verbo,pignora.C.si rector prouinciæ.quam sequuntur recentiores in cap.j. de offi.deleg.& eam dicit valde sing.Barb.cons.lx.incip.sapienter scripsit Psalmista. col.6.vers.capio nunc tertium.lib.j.& cons.vlt.col.antepen.vers.modò reducendo.lib.2. & cons. 30 bene etenim cuncta geruntur.col.3.vers.ideò dixit glos.singul.lib.3.& cons.xlv. illud in medium referam.col.v.vers.minæ enim potentum.lib.4.

2 *Rogatio domini præceptum est,ut & rogamen maiorum.*

¶Sed non multum ab illo dissidet quod vice prouerbij citat alia gl.in l.j.ff.quod iussu.rogatio domini præceptum est,per quam dicit Bart.in tract.de tyrannide.in 7.q.quòd rogamen maiorum iussus est,per illum quoque dicit Paul.Cast.consi.lxx.quia frustra disputaretur.col.iiij.versic.item non obstant literæ.lib.1.quòd rogatio Principis,præceptum continet,& necessitatem adfert.Idem ferè voluit Inno.in cap.petitio.in prin.de iureiur.cum dicit not.quòd importunæ preces Principum,inducunt iustam metuendi causam.Quod dictum sequitur Soci.cons.cclxiij.incip.capio primum. col.4. lib.2.vers.preces autem importunæ.Ias.in §.quadrupli. col.xj.vers. dixit etiam alibi.Insti. de actio. loquens tamen de maritorum precibus:quanquam Inno.de Principibus tantùm loquitur.

3 *Inuitus significat,instantia precum deuictum.*

¶Et quòd preces Principum pro iussu sint,videtur esse tex.in c.cùm inter R.seniorem.ibi, *ad componendum coegit inuitum.* de elect.iuncta expositione Inn.ita dicentis inuitum,id est, instantia precũ deuictum,quasi Papa non tam illum iussu coëgerit, quàm precibus. & ad hoc illum tex. allegant Barb.& post eum Felyn.d.c.j. de offic. deleg. idem Barb.d.consi. lx.lib.j.& d.cons.xxx.lib.iij. & d. cons.xlv.li.iiij.ad id quoque facit tex.in c.nullus.xxxvj.q.2.Ex quo iuncta gl.palam colligitur,quòd non dicitur liberè fieri,quod fit ad postulationem Principis.

4 *Verbum rogo à Papa prolatum*

¶Quibus maximè adstipulatur text.in c.beatus. vij. q. j. & in c.rogo. xj.q. iij.vbi verbum,rogo,à summo Pontifice prolatum,habet vim præcepti:ideóque glo.vtrobique,& Archi. 11.q. exponunt, rogo,id est,præcipio.quod & idem facit gl.in c.j.super verbo, vult.distinct. 1. & in c.reuertimini. in verbo,hortor.16.q.j.quod Archi.ibi exponit, præcipio. Ad idem quoque text. illud expressius demonstrans in c.j.§.porrò,de stat.reg.lib.vj.vbi Papa in prin.vtitur illis verbis,rogamus,requirimus, obsecramus,posteà verò euidenter ostendit velle se id vicem obtinere præcepti, cùm ad id quod prius rogauerat,censura ecclesiastica compelli statuit.& ibi hoc not. Dominic. Tex.item in cle.j.de testi.in verbo,exhortamur.vbi glo.dicit esse illi exhortationi necessariò parendum. An tamen id semper verum sit, vt videlicet talia verba vim præcepti habeant, latè disputant Doct.& maximè recentiores in c.nam concupiscentiam.de constit.propterea illuc te relego.

5 *Preces maiorũ pro iussu habẽtur.*

¶In hanc autem sententiam versus est tritissimus authore tamen incerto:

Est rogare Ducum species violenta iubendi.

Quem citat Archi.in d.c.rogo.vbi & ipse dicit,quòd preces maiorum pro iussu habentur.& Bald. in l.si mandator.C.quod cum eo.vbi & idem dicit.& in l.2.col.1.C.commu.de lega.& consil.cxxj.à capite inchoantes.post prin.lib.iij.& And. Iser. in c.si quis miles. tit. de feudo,sine cul.non amit. & Alex.cons.cxxiiij.omissis superfluis.col.vlt.vers.nec facio differentiam libro primo, & Barb. consi. suprà alleg.

6 *Zenonis responsum Antigono.*

¶Huc quoque vergit quod de Zenone illo Stoicorum principe tradit Laërtius, ad quem cum Antigonus Rex Macedoniæ literas misisset,quibus eum obnixè orabat,vt ad se proficisceretur, respõdens Zeno dicit,se id facturum quod iuberet Antigonus,nisi ætas obsisteret, cùm tamen non iussisset Antigonus,sed orasset:sed Zeno preces pro iussu accepit.Simile est quod apud Virgilium iuris ciuilis(vt Flauianus apud Macrobium ait)doctissimum,Aeneas Didonem alloquens ait, lib. 2. Aeneidos,statim in prin.

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Cùm

Cùm tamen illa non iussisset, verùm postularat: tanquam omnis superioris postulatio, apud inferiores pro iussu haberi debeat. Captabat enim Aeneas beneuolentiam ex eo, quòd se illo verbo, *Iubes*, inferiorem ostendit, etsi minimè esset. Quod & inibi scitissimè, vt aliàs, semper annotauit Donatus, vir certè reconditæ eruditionis.

Idem comprobat Tacitus lib. xiiij. cùm dicit, de Nerone loquens: Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere subegit, donis ingentibus, nisi quòd merces ab eo, qui iubere potest, vim necessitatis affert. Eodem quoque pertinet illud Ausonij ad Theodosium Augustum, in quadam ad Paulum aliàs Pacilum, epistola:

Scribere me Augustus iubet: & mea carmina poscit.
Plenè rogans: blando vis latet imperio.

cùm de Valentiniano Imperatore loqueretur, Sed quid facerem? iussum est: quódque est potentissimum imperandi genus, rogabat, qui iubere poterat. Et illud quoque Quintiliani aui declamatione cclxxxj. habet gladium, instrumentum parricidij, accedit ad patrem: manúque sublata, rogo dicit, imò iubet: non sunt enim preces, vbi rogandi libertas non est.

Potestas si supplicando inuitet, cogit.

7 ¶Illud item quod scribit Macrobius lib. ij. Saturnalium, Laberium asperæ libertatis equitem Romanum Cæsar quingentis milibus inuitauit, vt prodiret in scenam, & ipse ageret mimos, quos scriptitabat. sed potestas non solùm si inuitet, sed etiam si supplicet, cogit: vnde se & Laberius à Cæsare coactum in prologo testatur his versibus:

Necessitas cuius cursus transuersi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt.
Quò me detrusit penè extremis sensibus.

Sed & sententia est Platonis in epistola, quam scripsit ad Dionis propinquos, preces tyrannorum necessitati esse permistas. Quod & ex eo vsurpauit Tull. lib. epistolarum ad Atticum ix. cuius initium, Tuas, cuius hæc verba sunt, Ego autem non tam ξενιτείαν, id est, peregrinationem, huius timeo, quàm πειθανάγκην, id est, persuasionem, necessitatem inferentem. Αἱ γὰρ τυράννων δεήσεις, inquit Plato, οἶδ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν, id est, Tyrannorum enim preces (inquit Plato) nosti quàm permistæ necessitatibus sint. Mimus quoque est in eam sententiam elegantissimus:

Rogando cogit, qui rogat potentior.

Superiora procedũt in eo qui solet sæuire in subditos, non in cæteris.

8 ¶Id tamen quod dictum est, preces superiores inducere iustum metum, intelligunt plerique procedere in eo, qui solet sæuire in subditos, non etiam in cæteris: vt voluit expressè Panor. in d. c. cùm inter. col. iij. versi. ex quo. & in c. abbas. col. j. versi. sed quæro hic, quod met. cau. & in c. vlt. in fi. post Io. And. ibi, qui clerici vel vouen. vbi hoc dicit esse sing. notandum, & facere ad eam quæstionem, nunquid teneat matrimonium contractum precibus Principis? Quod vtique verum est, quantum ad rescindẽdum ea, quæ precibus Principum essent facta. Illud autem indistinctè verũ est, preces ipsas Principum, vicem præcepti obtinere, esséque clementiùs puniendum, qui precibus Principis delictum quodpiam commiserit, æquè ac si iussu ipsius id fecisset, per ea quæ dicta sunt.

In quibusdam hortatus nõ habetur loco iussus.

9 ¶Neque velim tamen prætermittere, esse apud nos text. supradictis mirè aduersantem. in l. seruis tuis. ff. de dol. mal. vbi si seruus meus cùm mihi deberet, nec soluendo esset, hortatu meo pecuniam mutuam ab alio accipit, & mihi soluit, danda est in me actio de dolo malo. Ex quo certè colligitur hortatum non haberi loco iussus: nam si pro iussu esset, competeret actio, quod iussu, & non de dolo: quæ tum demum habet locum, cùm alia non competit, vt ex tex. in l. j. §. verba. & §. ait prætor. ff. eo. tit. de dol. Ideò cogita quid huic obiectioni sit respondendum.

CAVSA TRIGESIMASEXTA.

Qui inuiti delinquũt, leuius puniendi sunt.

1 TRIGESIMOSEXTO, non solùm in præcedentibus casibus, sed & aliàs semper, qui inuiti, ac coacti delinquunt, vtpote vi, metúve compulsi, ne vitam, aut bona amittant, sunt leuiùs puniendi. c. sacris. & ibi latè Doct. de his que vi metúsve causa fiunt. & c. presbyteros. 50. dist. & c. in primis. versi. episcopi verò. & ibi gl. in verbo, metu. ij. quæst. j. & c. vlt. xj. quæst. j. & c. eos. de conse. dist. iiij. & no. gloss. in c. j. in verb. errore. xv. quæst. vj. & è theologis antesignatus ille Theologorum scholasticorum Alex. Ales. in iij. parte Summæ, quæst. xlj. membro iiij. articulo vlt. aliàs iij.

Potens mãdans mihi occidere Titiũ, aliàs me interficiet, & si perfecerim, à pœna homicidij excusari debeo.

2 ¶Et propterea pulchrè dicit Bald. in §. iniuriam. in verbo, seu furtum. tit. de pac. iura. fir. quòd si aliquis potens mihi mandauerit, vt occidam Titium, aliàs me interficiet, idq; ipsum perfecerim: à pœna homicidij excusari debeo. allegat Petr. illud dicentem in l. scientiam. §. qui cùm aliter. ff. ad leg. Aqui. vbi etiam per Cy. quod & idem voluit ipse Cy. in l. j. & Io. Fab. col. vlt. C. vnde vi. & idem Bal. in sua Marga. in verbo, homicidium. ver. vlt. Flori. in l. liber homo. col. j. ff. ad leg. Aquil. & in l. si quis fumo. §. j. eo. tit. dum se remittit ad Cyn. in d. l. j. C. vnde vi. & Alex. in addi. Bar. in l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & Barb. consi. lx. sapienter scripsit Psalmista. col. vj. versi. capio nunc tertium. lib. j. Lauren. Calca. consi. ij. licèt ista materia. col. xj. & Iason in §. si minus. col. antepe. versi. nunquid autem. Insti. de acti. & Hippo. Marsi. in l. j. col. xij. versi. xviij. ff. de sicar. & Phili. Dec. in l. velle non creditur, col. ij. versi. vltimò notandum est. in fi. ff. de reg. iur. & in l. eius est velle. eod. tit. & idem sentit Bart. in l. ij. ff. de noxa. sensit & ante hos omnes gl. in l. si familia. versi. & si seruus. in gl. j. in fi. ff. si fami. fur. fec. dic. quam ibi ponderat, & commendat Alex. in addi. Bar.

3 *Lucullus cur Mitylenos mitiore supplicio affecit.*
¶Et profectò si isti intelligant hunc excusari, ne puniatur lege Corne. de sic. sed mitiùs, id haud dubiè verum. Si verò vt omninò non puniatur, non admitterem, sicut nec admittit Panor. in d.c. sacris, qui ad iura, & rationes aduersariorum respondet. Cui concinit id, quod Plutarchus in Lucullo tradit, ipsum Lucullum Mitylenos, quoniam non sponte à Romanis defecerunt, sed metu, mitiori supplicio affecisse. Huiúsque rei euidens est ratio. Nam qui vi, metúve compulsus est, is dolo caret. l. imò. ff. de lib. caus. qui autem circa dolum peccat, mitiùs est puniendus, vt suprà latè tradidimus in causa xxxvj.

4 *Qui metu maiorum malorũ peccant, mitius puniuntur.*
¶Sed quæ diximus, intelligenda sunt in coactis conditionaliter (vt vulgò loquimur) videlicet metu maiorum malorum: qui certè puniuntur mitiùs, puniuntur tamen, vtpote qui peccant. vt habetur in iuribus suprà allegatis, & in c. quisquis. xj. q. iij. & c. si quis coactus. xxij. q. v. & no. glo. in c. non solùm. xj. q. iij. & in c. potest, in verbo, neget. de pœnit. dist. j. quæ loquuntur de his, qui metu mortis Christũ verbo tantùm abnegant: coacta enim voluntas est, vt habetur in l. si mulier. §. si metum. & l. metum autem. §. sed quod prætor. ff. quod met. caus. cum similibus. & latè differit Aristoteles Peripateticorum princeps, lib. iij. Ethicorum, c. j. & Gregorius Nissenus lib. Philosophiæ v. debemúsque potiùs quælibet mala pati, quàm malo consentire. l. isti quidem. ff. quod met. cau. & c. ita ne. xxxij. q. iij. Neq; timendi sunt occisores corporis contra iustitiam homines impellentes. c. vlt. 31. q. ij. Ideóque Tulliùs lib. veteris Rhetoricæ ij. Si quam (inquit) necessitudo turpitudinem videbitur habere, oportebit per locorũ communium implicationem, redarguentem demonstrare quiduis perpeti, mori denique satius fuisse, quàm eiusmodi necessitudini obtemperare. Et, vt inquit Liodes Oenonis filius apud Homerum lib. xxj. Odysseæ, multò melius est mori, quàm viuus peccare:

> Εἶπειν πολὺ φερτερόν ἐστιν
> τεθνάμεν ἢ ζώοντας ἁμαρτῆν.

Et de hac coactione, vt puto, est illud quod à Plutarcho refertur in Apophthegmatis Laconum ignobilium, de Lacone quopiam, qui ad eum, qui puniebatur, & dicebat se inuitum peccasse, Castigaberis (inquit) igitur, & inuitus.

5 *Coacti absolutè nil peccant nec puniũtur.*
¶At coacti absolutè, siue præcisè, vt cum nostris quoque loquamur, qui videlicet nihil conferunt secundum proprium motum, nihil certè peccant, neque puniuntur: vt qui potiùs pati, quàm agere videantur: vt est tex. in d.c. sacris. & ibi gl. & Doct. & d.c. presbyteros. versi. qui autem fugientes. & d. c. ita ne. & ibi etiam glo. & c. constat. j. q. j. & in summa xv. q. j. cum multis seq. c. & l. j. §. remouet. ff. de postul. & l. si vxor. §. si quis planè. & l. vim passam. ff. de adult. & l. fœdissimam. C. eo. Ex quib. iuribus multa præsertim posteriora loquuntur, de muliere vim passa: vt videlicet nihil ei sit imputandum, sicut etiam lex Mosaica sanxit Deutero. xxij. Itaque Ouid. lib. j. Fast. Iunonem increpat: quòd Calistonem à Ioue vim passam, in vrsam mutauerit,

> *Quid facis inuito pectore passa Iouem?*

Quasi nihil ob id pati debuerit.

6 *Præcisa coactio est impunita relinquenda.*
¶Et de hac præcisa coactione, vt sit omninò impunita relinquenda, scribit etiam Alex. Ales vbi suprà, & Archi. in c. qui bona. col. viij. xvij. quæst. j. & affatim Aristot. & Gregor. Nissenus, quibus locis nuper citauimus. Sed antequam hinc abeam, libet huc adscribere exemplum historicum huic loco accommodatissimum. A. Posthumus Albinus, qui consul cum Lucullo fuit, res Romanas oratione græca scriptitauit, in cuius historiæ exordio scriptum erat in hanc sententiam, neminem succensere sibi, conuenire: si quid in his libris parùm compositè, aut minùs eleganter scriptum foret: nam sum (inquit) homo Romanus, natus in Latio: græca oratio à nobis alienissima est. Ideóque veniam, gratiámque malæ æstimationis si quid esset erratum, postulauit. Eam cùm legisset M. Cato, Ne tu (inquit) Aule nimiùm nugator es, cùm maluisti culpam deprecari, quàm culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut cùm imprudentes errauimus, aut cùm compulsi peccauimus. Tibi (inquit) oro te, quis perpulit, vt id committeres, quod priusquam faceres, peteres, vt ignosceretur? Author Plinius, aut quisquis est in libro de illustribus viris. Plutarchus in Catone Vticẽsi, Gellius lib. xj. Noct. Attic. c. viij. Macrobius in prin. Saturnalium, & Suidas.

CAVSA TRIGESIMASEPTIMA.

1 *In atrocioribus conatus delicto proximus æquè punitur.*

RIGESIMOSEPTIMO, licèt de iure communi conatus proximus delicto, æquè puniatur in atrocioribus, ac si delictum fuisset consummatum, vt est text. in l. si quis non dicam. & ibi gloss. & Doct. C. de epi. & cleri. & in l. is qui cum telo. & duabus legibus seq. C. de sicar. quæ omnes repetuntur de pœn. dist. j. cum multis concord. adductis per Fely. in tractatu, quem super hoc priuatim conscripsit: tamen si ex statuto delictum quodpiam certa pœna puniatur, certè qui huiusmodi delictum conatus fuerit perpetrare, quantumcunque proximè ad delictum accesserit, tamen nisi perfecerit, non ea pœna punietur, sed alia mitiori pœna, secundum qualitatem admissi facinoris.

2 *An delictũ attentatũ habeatur pro consummato.*
¶Nam quòd delictum attentatum habeatur pro consummato, non est secundùm rerum naturam, atque veritatem, sed est ex fictione, quæ non habet locum in statutis, cùm sit quædam improprietas: nam statuta propriè & naturaliter, non fictitiè debent interpretari. vt not. in l. ij. §. hæc verba. ff. de negot. gest. & in l. quidquid adstringendæ. & l. ex ea parte. §. mulier. ff. de verb. oblig. & l. tutelas. ff. de cap. dimi. & l. Statius. §. Cornelia. ff. de iur. fisci. & l. vlt. C. de his qui veni. ætat. impetra.

¶Et hoc

Pœna statutorum non habet locum in delictis attentatis.

3 ¶Et hoc quidem, videlicet quòd pœna statutorum non habeat locum in delictis attentatis, voluit Bar.in l.j.§.diuus.ff.ad leg.Cor.de sicar.vbi dicit, quòd hac ratione conatus non punitur per totam Italiam,vbi omnia fermè delicta secundum statuta puniuntur.& iterum in l.si in rixa.col.j.eo.tit. & in l.damni.§ Sabini.col.vlt.in prin.& ibi Rom.col.ij.vers.inquantum autem.ff.de dam.infect.& ipse Bar.in l.senatus.col.vlt.de accu.& in d.l.is qui eum telo.vbi hoc dicit esse perpetuò menti tenẽdum, & ibi etiam Bald.& Saly.& idem Bald.in d.l.si quis non dicam.col.iij.versi.iuxta hoc incidenter eadit ista quæstio.vbi dicit ita tenuisse Iac.Butrig. in quadam quæstione per eum Venzioli disputata. & idem Bal.in l.j.& iterum in l.si fugitiui.col.j.& ibi Cæpola in repe.C.de ser.fugi.& ipse Bal.in l. & si certus.§.si appetitus.in prin.per illum tex.ff.de S.C.Sylla.& in l.vlt.per gl.ibi,in verbo,voluerit. ff. de rer.diui. & in l.j.§ hæc verba.vbi etiam Angel. in fi.ff.quod quisque iur. & idem Bald. in l.data. col.xij.versi.item in pœnis statutorum.& iterum versi.dico autem.C.qui accusa.non poss.& in l.arboribus.§.Iulianus.ff.de vsufru.& in l.qui autem ex his.ff.de his qui no.infa.& in l.si proprietati.ff.de iur.doti.& in §.item lex Cornelia.Insti.de publi.iudi.& in c.j.co.j.tit.quib.mo.feud.amit. & in c.j.§. iniuria.tit.de pace iur.fir.& in addi.Specul.tit.de accusatore.§.j.versi.quid si primò actum fuerit. in addi.quæ incipit,secundùm statuta terrarum.& eleganter consi 294.ad euidentiam præmittendum est.libr.1.& cons.361.quidam rumor iam pluribus diebus.in fi.eo.lib.1.& cons. 136.proponitur quòd Titius percussit.lib.2.vbi dicit, quòd in pœnis statutorum magis consideratur ictus, quàm animus. & consi.430.qui voluit alium facere, lib.2.& consi.443. Cechus confecit venenum, col.j.& iterum col.ij.lib.iij.& cons.28.viso viso statuto apparet,lib.4.& consi.301 præsuppositis verbis statuti, quod cons.errore Impressorum repetitum est in cons.356.in eo.lib.& Alber.in secunda parte statutorum, q.168.incip.Cy.quærit.& iterum quæst.218.statuto Bononiensi cauetur. & Imo.in c.1.& ibi Panor. col.1.versic.nunc primò not.& latè Feli.col.iij.versi.fallit nonò.de præsumpt.& idem Imol. in l.j. ff. de plublic.iudic.& Panor.in c.inter.ante fi.de purg.cano.in ca.ij col.vlt.versi. secundũ dictum.de eo qui mit.in poss.& in cap.mulieres.de sentent.excom.col.iiij.versi.in contrarium facit.Flor. in l.in lege Aquilia.circa medium.ff.ad leg.Aquil.& Paul.Castr.consi.cclxxvij.in causa carceratorum. col. j. versi.nec obstant.lib.ij.& consi.ccxcvj.visa inquisitione suprascripta.col.ij.vers.præterea si aliud statutum.eod.lib.ij.Angel.Aret.in tractatu maleficiorum.in verbo,& ex interuallo dictus Titius ex dictis vulneribus mortuus est.col.pen.Alex.consi.xv.viso processu inquisitionis formatæ. col.ij. versi. sed prætermissis non obstantibus.lib.primo.& Fran.Are.consi.lxxx.sicut decet col.iij.versi nec obuiat præmissis.& consi.cxlvj.visa consultatione.col.pen.versi.secundò,quia statuta.Barb.consi.xxiij. sapientissimus.col.vj.versi.etsi quispiam.& multis seq.lib.ij.Socyn.in tract.fallentiarum.in regula.31. in iij.fall.& Ias.in rub.Instit.de actio.col.pe.& Fely.in c.significasti.eius initij ij.col.ij.versi.aduerte tamen.de homi.& in d.tract.quando conatus puniatur.col.iij.versi.fallit octauò & vltimò.& Hippol. Marsi.in l.j.in princ.col.xv.versic.quod tamen hodie.ff.de sic.& in l.qui falsam.col.v.versic. alius est etiam.ff.ad leg.Cor.de falsis.

Assassinatus crimen.

4 ¶Sed hoc proculdubio intelligendum est,quando verba statuti non verificarentur(vt nostri loquuntur)in attentante solùm,puta quia statutum punit homicidium,adulterum,& cætera id genus.Secus si verificarentur in solo conatu,verbi gratia,si puniat assassinatum. Nam cùm assassinatus crimen sit perpetratum,ex eo solùm quòd quis pecuniam recepit,vt faciat homicidium, etsi nondum fecerit, vt videtur probare tex.in c.j.de homi.lib.vj.& ibi not.Domin. & etiam Ange.consi.xiiij.nos Carolus.Ideóque pœna dicti statuti habet locum in eo,qui tunc vulnerauit,vt occideret, quamuis reuera non occiderit.ita consuluit cùm ex facto incidisset.Philip.Corne consil.ccxlix. licèt videatur prima facie.lib.j.vbi ita vt diximus.limitat, quod suprà dictum est, pœnas statutorum non habere locum in attentantibus.respondétque ad Dy.& Ang. qui videntur sensisse contrarium in l.item apud Labeonem.§.si curauerit.ff.de iniur.vide tamen Bald.d.consi.ccccxxx.lib.ij.

Statutũ certa pœna puniens qui rapuit rem alienam.

5 ¶Huic autem sententiæ congruit,quod scribit Alberi.in tract.statutorum,in ij.parte, quæst.ccxxix. quid si statuto caueatur,statutum certa pœna eum puniens,qui rapuerit rem alienam,procedere in eo,qui fregit ostium alterius,vt raperet,per textum in l.Macellus.ff.de verb.significat.vbi verbo,*rapuisse*,continetur scissum,& fractum dicitque hoc ibi voluisse Dynum. quod not. ad confirmationẽ dicti Cornæi,qui tamen huius decisionis non meminit. Quanquam id nihil pertinet ad hunc articulum,neque enim rapere, est frangere ostium ad rapiendum. Et ego certè putarim hunc non esse puniendum ex illo statuto,sed aliter ob fracturam ostij.

Ad tractatũ in delictis non requiritur consummatio.

6 ¶Facit quoque quod tradit Panor.in c.tua nuper.col.ij.versi.in gl.in verbo,tractatu.per text.& glo. ibi, de his quæ fi.à præla. quòd si statutum punit facientem tractatum, non requiritur delicti consummatio.& sequitur Alex.not.in addi.ad Bar.in l.vtrum.ff.de parri.& ibi Hippol.Marsil.col.ij.in fi. qui hoc dicit not.& summè notandum.allegat & ad id alia iura,quæ nihil ad hoc faciunt, & idem Hipp.in d.l.qui falsam.col.ij.versi.adde etiam prædictis.ff.ad leg.Corn. de fal. Quin & aliàs semper conatus perinde punitur,ac effectus,quando dispositio puniens considerat affectum.sine effectu.l. & generaliter.§.j.& ibi Doct.ff.de cal.& l.si amicis.ff.de adult.cum si.

Verba statutorũ quæ sonant in voluntatem, reducuntur ad ipsum iuris intellectum.

7 ¶Sed hanc limitationem declara procedere,vbi esset manifesta legis,aut statuti intentio, vt tractatus puniatur,aliàs enim licèt verba ipsius simpliciter sonarẽt in tractatum,& voluntatem, nihilo tamen minùs reducuntur ad intellectum iuris,videlicet si delictum fuerit perpetratum,per gl. in l.vlt. in fi.ff.de rer.diui.quæ exponit tex.transcendentem voluerit, id est, voluntariè transcenderit.quem

ſequitur Bart.ibi,dicens valere ad ſtatutum, quòd ſi quis voluerit aliquem corrumpere, capite puniatur,vt intelligatur,id eſt,voluntariè corruperit,quod eſt,vt dicit,notandum.& etiam per gloſſ.in clem.j.in verbo,mandauerit.de pœni.quæ intelligit illum tex.punientem eum qui mandauit,ita videlicet,ſi ſecutum eſt delictum,Et per illas gl.hanc declarationem tradit Franc.Are.in l.ſi ſeruum.§.prætor ait.col.iij.verſi.vnde quando ſactum.ff.de acquir.hæred.

CAVSA TRIGESIMAOCTAVA.

1 *Ex generali cõſuetudine non tã grauiter punitur qui attẽtauit quàm qui perfecit.*

TRIGESIMOOCTAVO, non ſolùm ſi ex ſtatuto puniantur delicta, ſed etiam ſi ex iure communi conatus etiam proximus delicto, æquè puniatur,atque ſi delictum ipſum conſummatum foret, quemadmodum nos amplißimè, & copioſè in ſuperiori cauſa, nempe trigeſimaſeptima diſſeruimus,& in caſibus, in quibus dicitur delictum attentatum æquè puniri,ac conſummatum. Ex generali tamen conſuetudine non tam grauiter punitur,qui attẽtauit,quàm qui perfecit,vt voluit Spec.tit.de accuſatore.§.j.verſ. quid ſi primò actum fuerit.cùm dicit,quòd de conſuetudine vulnerans animo occidendi,nõ tamen occidens,non punitur tanquam homicida,arg.l.aut facta.§.euẽtus.ff.de pœn.refert.& ſequitur Cyn. in l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſ.& cler.& in l.is qui eum telo.in iij.oppoſ.& ibi etiam Io.Fab. Bal.(quem vide)& Saly.& Pet.Iacob.in tit.de act.leg.Aquil.col.vj.in paruis. & Bart.in l.j.§.diuus.ff. de ſicar.& Io.Fab.in §.item lex Iulia.col.pen.verſi.quidam autem dicunt.Inſtit.de pub.iudic.vbi tamen diſtinguit Bal.in l.data.col.xj.verſi.item nota quòd pœnæ perſonales. & iterum col. ſeq.verſic. dico autem.C.qui accuſ.non poſſ.vbi ita loquitur, vt videatur hoc etiam de iure communi procedere,ceſſante conſuetudine:reſpondétque ad iura,quæ videntur innuere contrarium:& idem Bald. in c.vlt.col.ij.de conſuet.vbi dicit hanc conſuetudinem eſſe æquam, & naturalem:æquitas enim dictat propoſitum cum actu imperfecto mitiùs puniri,quàm cum actu perfecto. l. ſi fugitiui.C.de ſer. fugiti.vbi & hoc voluit ipſe Bald.& idem Bal.conſi.ccclix.ſtatuto Placentiæ cauetur.lib.j. & conſil. ccclxj.quidam rumor.eod.lib.j.& conſi.ccccxliij.Cechus confecit venenum.lib.iij.Ang.Paul. Caſt. Alex.& Iaſ.in l.j.§.hæc verba.ff.quod quiſque iur.vbi & hoc Ang.dicit eſſe notabile,& Pau.Caſt.eſſe perpetuò menti tenendum,dicítque Ang.ita tenuiſſe Archi.in c.ſi ergo.viij.quæſt.j. vbi tamen nil dicit,& idem Ang.in l.j.§ fit iniuria.ff.de extraordinar.crimi.& idem voluit ipſe Paul.Caſt.d.conſil. ccxcvj.viſa inquiſitione.col.ij.lib.ij.Floria.in l.item ſi obſtetrix.col.ij.ff.ad leg.Aquil. & Maſuerus in titul. de pœn.§.item ſecundum conſuetudinem.Raph.Fulg.conſi.cxlix. ſuper inquiſitione formata. col.pen.verſi.ſupereſt de tertio.Franc.Are. conſi.lxxx.ſicut decet.col.iij.& Barb.in l.iiij.§.Cato.col. 3.ff.de verb.oblig.& Barb.in addit.ad Bal.in c.j.in princ.tit.quib.mod.ſeud.amit.& cõſ.64 .ſcribitur lib.Heſter.col.ix.in fi.cum ſeq.lib.j.& conſi.xxiij.ſapientißimus dixit Eccleſiaſtes.col.vj.verſic.cum ergo in caſu noſtro.lib.ij.& Alex.conſi.xv.viſo proceſſu.col.ij.& iterum col. vlt.lib.j.& conſi. exl.videtur in caſu propoſito.col.j.verſi.& primò præſuppono.lib.ij.& in addit.Bar.in l.qui ea mente.ff.de furt.vbi hoc reputat ſing. & Corneus conſi. xxiij.licèt in hac conſultatione.col.j.verſi. his tamen nõ obſtantibus.lib.j.& Fely.in c.conſulere.ante fin.de ſimo.& in c.ſignificaſti.eius principij 2.col.ij.verſ. aduerte tamen.de homi.vide Alex.in d.l.j.§.hæc autem verba.ff.quod quiſque iur.& Matth. Afflict. in conſtit.Siciliæ,incipiente,mala noxia.col.ij.verſic.ſed aduerte.& Hippol. Marſil.in lege,eiuſdem. col.ij.verſi.nota etiam.ff.de ſicar.

2 *Conſuetudo nõ poteſt derogare legi diuinæ.*

¶ Videtur tamen hanc conſuetudinem non valere,neque eſſe obſeruandam,quoniam ſit contra ius diuinum, Exodi xxj. cap.vbi qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur. Cui non potuit conſuetudo derogare.cap.vlt.& ibi etiam planè not.de conſuetud.& cap.quæ ad perpetuum & cap.nulli.& cap.ſunt quidam.xxv.q.j.cum ſimil.Neque enim poteſt Papa,Princeps, vel populus, tollere legem ſuperioris l.nam & magiſtratus.ff.de arbitr.& cap.cùm inferior.de maior.& obedi.c.j. x.diſt.& quod tradit Specul.in titul.de legat.§.nunc breuiter.& gl.& Doct.in cap. cùm ad monaſterium.de ſtat.monac.& quòd non valeat huiuſmodi conſuetudo, ſentit hac,quam diximus,ratione. Barb.d.conſi.lxiiij.col.antepe.verſi.quinimo dico.lib.j. ſubdens quòd iſtud debent ponderare iudices,quoniam quotidie hoc accidit.

3 *Legi Moſaicæ bene intellectæ non eſt cõtraria generalis conſuetudo.*

¶Sed quod huic reſpondeamus,in promptu eſt. primùm enim nõ ſatis fideliter illum Exodi locum fuiſſe conuerſum,quoniam in Hebræo ſcribitur ad hanc ſententiam,Qui percuſſerit hominem, & occiderit,morte moriatur, vt teſtatur Nicol.Lyr. in expoſitione eius loci ſubiungens, quòd ſi non occiderit percutiens,quantumcunque voluerit occidere,non eſt morte plectendus. Cui mirè ſuffragatur quod alibi ſcribitur Leuitici xxiiij.in hæc verba,Qui percuſſerit,& occiderit hominem,morte moriatur. Ideóque ſecundùm hoc non erit hæc generalis conſuetudo legi Moſaicæ contraria, imò potiùs conformis,& per omnia ſimilis.

4 *Sancita veteris teſtamenti trifariam diuiduntur.*

¶Sed & illud quoque dici poteſt,& fortaſsis meliùs,ne diuum Hierony. interpretem Bibliorum (ſi tamen is eſt)arguam,quòd ſancita veteris teſtamenti trifariam diuiduntur. Alia enim moralia, alia cerimonialia, alia rurſum iudicialia.quæ omnia nominatim, ſpeciatimque tanguntur Deuterono. vj. cùm ſcribitur: Hæc ſunt præcepta, cerimoniæ, atque iudicia, &c. Iudicialia autem, quæ nonnulli legalia vocant ipſius veteris teſtamenti, quale eſt illud Exodi, ſuprà citatum, non ligant, niſi quatenus reperiuntur in nouo teſtamento approbata, vt ex antiquis voluerunt Tertullianus in lib. aduerſus Iudæos:Origenes in Exodum,Homilia x.& in Numeros,Homilia xj.Diuus Hieronymus in epiſt.

in epist.ad Augustinum,cuius exordium est,Tres simul epistolas : ipse D. Augustinus lib.6.contra Manichæum,per totum propè eum librum,& rursum lib.19.cap. 18. & ad Bonifacium contra duas Pelagianorum epistolas,lib.3.c.4.& D.Ambros.in epist.Pauli ad Colo. cap.3.& epist. 72. ad Itonē.

5 ¶Et ex recentioribus Marsilius Ficinus,verè Theologus simul,& philosophus,& medicus celeberrimus,in eo lib.in quo de religione Christiana tam piè,quàm eleganter disserit,cap. 34. vbi præcepta Moysi multifariā distinguit.ea asserens esse præcipua,quæ in Decalogo continentur:Data enim fuisse à Deo absque medio,in tabulis lapideis populo vniuerso, deinde tanquam perpetua in arca testamenti in sancta sanctorum inclusa:cætera verò minutiora esse, ac data per Moysem, & ab eo chartis inscripta.atque extra sancta sanctorum posita.Inter hæc autem alia simpliciter moralia esse,quæ quoniam naturæ legem imitantur,sempiterna sunt,sicut præcipua.Alia ad iudicia pertinēt, quæ in æquitatis arbitrio posita,prout rerum vsus exigit,variantur.Alia rursus ad cerimonias,quæ sunt parui momenti.idque probat testimonio,ac authoritate ipsius veteris testamenti. Idem quoque voluit,atque optimis rationibus comprobauit Paulus Ritius in libello De christiana veritate, tractatu 2.parte 3.c.item 3.

Idem ex diuersis aliis auctoribus.

6 ¶Et è Theologis,quos seholasticos appellant,horum primus,ac princeps Alex.Ales in 2. parte Sūmæ,quæst.xxv.membro j.atque in tertia parte Summæ,quæst.59.membro j.& D.Thomas Aquinas eius discipulus in prima secundæ,quæst.104.articulo 3.& iterum in secunda secundæ quæst.87.articulo j.& in quolibeto 2.articulo 8.& alter eiusdem discipulus D.Bonauent.in 4.sentent.dist.3. quæst. 2.in qua etiam dist.copiosiùs Doct.omnium subtilissimus Scotus, in vlt.quæst. ad fin. & idem Bonauent.in eodem 4.sentent.dist.37.articulo 2.quæst.1.& Richardus in eodem 4.dist.17. Anto. Flor. in 1.parte Summæ,titu.14.c.6.in prin.col.3.versic.tertiò differunt.Nicol.Lyr.in Exod.c.21.in prin.& Ang.Cla.in verbo,decima.versi.2.& nouissimè Gabriel Biel in 3.senten.dist.37.quæst.vnica,artic.2. conclusione v.ad finem.Et rursum in 4.senten.dist.1.quæst.4.artic.4.dubio item 4.per totum.

Idem ex Theologis.

7 ¶Nec desunt nobis nostri iurium interpretes,qui & ipsi huius sententiæ fuere,& in his Cardi.Flor. cons.2.circa statutum,ad fi.Imo.in l.stipulatio hoc modo concepta.col.3.& ibi etiam Roma. col.10. versi.duodecimò cum quid.ff.de verb.obl.idem Imo.in l.3.col.vlt.& ibi quoque Franc.Aret.col. 3. versi.prima ratio.ff.de test.1.& ipse item Imol.in cap.vlt.col.3.vers.& ibi Panor.col.2.in gl.2.de consuet.& idem Imol.cons.1.in casu præmisso in fi.Bellame.cons.28.in facto mihi tradito.col.2.vers.ad partem contrariam.Mart.Laud.in tract.Primogenituræ.col.pe.vers.rursus quæritur nunquid.Alex. consi.13.attentis his.col.4.versi.præterea præcepta.lib.7.Fran.Are.in l.vlt.col.pen.versi.3.quod non valet.C.de pac.Barb.consi.39.clementissimum Dei.col.1.lib.2.& Ias.in l qui se patris.col.v.versi. & nota quòd inter Iudæos.C.vnde liberi.& Phil.Dec.in c.consuluit.in ij.not.de app.Zasius consi.1.illustres.nu.6t.lib.2.& faciunt not.per gl.& Archi.in can.non est peccatum.§.his itaque.per text.ibi.6. dist.& per Pan.& alios in c.1.de homic.& ipsum Pan.in c.2 col.3.de prob.

Idem ex Iurisconsul.

8 ¶Nam & videmus multa Moysi præcepta legalia, siue iudicialia fuisse à Christo Domino nostro mutata,atque reprobata,Matthæi v.cap.& iterum 19.& Marc.10.& Lucæ 16.cap. quòd apertè probat legalia hæc non fuisse iuris diuini: quia si huiusmodi fuissent, perpetua & immutabilia quoque fuissent,vel testimonio Principis illius Vatis Psal.88.Non prophanabo testamentum meum:& quæ procedunt de labiis meis,non faciam irrita.Et Esaiæ cap.40. Verbum domini manet in æternum. Et ipsius Christi, dum dicit Matthæi 24.Marci 13.Lucæ 21. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.Et eiusdem Lucæ 16.Facilius est cœlum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere.

Multa præcepta Moysi tam legalia quā iudicialia fuere immutata à Christo domino, & reprobata.

9 ¶Vt interim non omittam nonnullas Moysi leges non excusasse à peccato, vt ea quæ libellum repudij permittebat.Deutero.24.In ea enim sententia fuerunt Nicol.Lyra. in eodem ipso c. 24 & magna Theologorum pars,in 4.sentent.dist.33.Alex.Ales in 3.parte suæ Summæ,quæst.46.membro 2. art.1.& 2.Et è nostris gl.in c.cùm in lege.23.q.4.Archi.in c.qui peccat.23.q.4.Hosti.cap.gaudemus. col.iij.in verbo,quia autem de diuort.Bal.aut certè Io.Montegranarius inter consil.illius consi. 428. inquisitio dicta. col.2.versi.& quod de iure.lib.v.Et ea quæ permittebat suam cuique iniuriam,sine iudice vindicare,vt ex authoritate Leuitici tradit D. Gregorius in Matthæum c.22. cuius sententia repetita est in decretis canonicis,c.cùm in lege.23.q. 4.nam & is peccabat,qui id faciebat, vt scribit Archi.in d.cap. cùm in lege. Ex quibus illud continuò consequitur huiuscemodi legem, quam qui sequebantur,peccabant,ius diuinum non constituisse, quod nemini laqueum inicit, & omni labe caret.Nam via Domini impolluta est,Psal.27.& lex ipsius immaculata.Psal.17. Non immeritò igitur damnata est hæresis Cerinthi,Ebionis,& Nazareorum contendentium legem Moysi in omnibus esse obseruandam,sicuti nouum testamentum, authoribus D. Augustino & Philostrato in suis libris,De hæresibus. dicitq; Io.Gerson in tract.de contractibus, parte prima considerat.10. hæreticum esse si quis credat iudicialia Moysi præcepta nos tenere.

Quædā Moysi leges non excusaverūt à peccato,vt est illa repudij.

10 ¶Valet ergo(vt tandem ad principale nostrum institutum redeamus)consuetudo, vt non puniatur delictum attentatum,vt perfectum:nec dici potest esse contra ius diuinum.Sed nō obtinet in crimine læsę maiestatis,& patriæ:in quo conatus etiam de consuetudine punitur,atque si secutus esset effectus,vt not.Ang.Paul.Cast.Alex.& Ias.in d.l.j.§.vlt.quod quisque iur.per l.quisquis, vbi etiā idem Ange.C.ad leg.Iul.maiest.& Barb.d.consi.23.lib.2.& Alex.in addit.Bart.in l.qui ea mente.ff.de furt. Nam & in hoc crimine sola scientia non reuelata,punitur.l.quæsitum.ff.qui & à quibus.

Consuetudo nō est cōtraius diuinū,qua dicit non puniri delictū attentatū.

11 *Vbique puniũtur delicta secũdum statuta, nõ secundũ ius cõmune.*

¶Sed non est prætermittendū, non deesse, qui hoc caput secundùm præcedens intelligant, videlicet Spec. à quo hoc totum depromptum est, voluisse legibus ponentibus conatum, esse derogatum per consuetudinem contrariam: quoniam fermè vbique puniuntur delicta secundùm statuta, & non secundùm ius commune, & ita requiritur delicti consummatio, per id quod dictum est in præcedenti cap. quasi velint, quòd si ex iure communi puniantur delicta atrocia, conatum quoque puniri: neque esse consuetudinem, quæ huic rei deroget, nisi propter statuta. de quo per Felyn. latè in d.c.j. de præsump. & in tract. de conatu. & plerosque ex his quos suprà citauimus.

CAVSA TRIGESIMANONA.

1 *In arbitrariis mitius punitur qui attentauit, quàm qui perfecit.*

RIGESIMONONO, non solùm de consuetudine mitiùs puniuntur atrociora delicta attentata solùm, sed etiam semper de iure communi, vbi lex expresſim non eandem pœnam imponit delicto attentato, & consummato, aut nullam pœnam certam & limitatam imponit, id est, (vt loquar breuiùs) in arbitrariis mitiùs punitur, qui attentauit, quàm qui perfecit, scilicet extra ordinem iudicantis arbitrio, vt probatur in l.j. in princ. ff. de extraord. criminib. iuncta l. quamuis adulterij. in fi. C. de adult. Ita voluit Ray. & post eum Bal. dicens hoc esse notabile. in l.j. §. hæc autem. ff. quod quisque iur. & sequitur Alex. consi. cxj. ponderatis verbis inquisitionis. col. pe. versi. quamuis prætereà.

2 *Iudex potest extendere arbitriũ vsque ad pœnã mortis.*

¶Quam sententiam confirmat Bald. ipse in consi. 443. Cechus confecit venenum. col. 2. versic. itèm non obstat, quod no. lib. iij. vbi not. limitat. gl. reputatam singu. in §. in summa. Insti. de iniur. quæ voluit iudicem posse extendere arbitrium vsque ad pœnam mortis, vt videlicet procedat in delictis consummatis, non etiam in attentatis solùm. & idem voluit Floria. de sancto Petro in l. item si obste trix. in fi. ff. ad leg. Aquil. quem refert & sequitur, nulla Bal. mentione facta, Cæpol. in repe. l. si fugitiui. col. xij. versi. Florianus autem. & iterum col. xiiij. versi. tertio casu. C. de ser. fugi. in paruis. & Felyn. referens Bald. nulla è contrario Flor. mentione facta, in cap. ex literis. columna xij. versicu. secunda declaratio. de constit. & bene facit quod alibi consuluit idem Bald. consi. xxxiiij. hoc capite. casus talis est, Guido in fi. lib. j.

3 *Iudex arbitriũ debet reformare secundũ iuris regulas.*

¶Sed hoc tamen Phil. Dec. in d.c. ex literis. col. pe. versi. tertio modo. de constit. hoc constantisſimè impugnat, ea ratione, quòd iudex debet arbitrium reformare secundùm iuris regulas: vt latiùs dicemus infrà, quo loco de pœnis arbitrariis differemus.

CAVSA QVADRAGESIMA.

1 *Iure communi minus punitur delictum attẽtatum quàm cõsummatum.*

VADRAGESIMO, vt generalius loquamur, etiam de iure communi regulariter (vt ita loquar) minùs punitur delictum attentatum, quàm consummatum, vt est textus not. in dict. l.j. ad fin. ff. de extra. crimin. cuius hæc verba sunt, *Perfecto flagitio punitur capite: imperfecto, in insulam deportatur.* loquitur autem de eo, qui puero stuprum persuaserit, aut mulierem, puellámve interpellauerit. & l. si quis aliquid. §. j. ff. de pœn. iuncta l. si fugitiui. C. de ser. fugit. vbi gloss. Iaco. Ray. Iaco. Aret. Bald. & Cæpol. in repet. columna iij. & Doct. in l.j. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iu. cum concord.

2 *Iudex si uelit potest mitius punire qui attentauit.*

¶Sed in delictis quoque, in quibus lex æquè punit conatum, atque actum consummatum, potest iudex si velit, vel cessante omni consuetudine, mitiùs punire, qui solùm attentauit, quanquam non cogitur facere. Ita dicit not. Saly. in l. is qui cum telo. C. de sicar. audiuisse se à Bal. viua voce, per text. in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœn. & no. in l. & si seuerior. C. ex quibus. cauſ. infa. irrog. & ita etiam videtur voluisse Bart. in d. §. euentus. & in l.j. §. diuus. ff. de sica.

3 ¶Quidquòd etsi apud Deum optimum maximum, qui solùm cor intuetur, votum pro opere, id est, voluntas pro facto reputatur. c. magna. in fi. de pœn. dist. j. cum si. Tamen non debet tanta pœna imponi pro voto, quàm pro facto, etiam in foro conscientiæ. vt voluit gl. not. in c. qui viderit. xxxij. q. v. quoniam vt dicit gl. alibi, scilicet in c. cui non contingat. in gl. j. de pœn. dist. j. plus peccat perficiens, quàm attentans. quã sequitur Archi. in c. qui bona. col. vj. versi. confiteor tamen. xvij. q. j. Idémque voluit alia gl. in c. periculosè. in gl. vlt. in fine eadem dist. quam etiam sequitur Bald. in l. data. col. xij. versi. dico autem. C. qui accu. non poss.

4 *Plato non tam puniuit conatũ quàm opus.*

¶Et ita etiam è Theologis voluerunt Alex. Ales in ij. parte Summæ, quæst. cxxxiij. membro. & D. Thomas in j. ij. q. lxxiij. D. Bonauent. in ij. sentent. dist. xlj. & Anto. Flo. in j. parte Summæ. tit. ix. cap. j. §. j. versic. potest attendi tertia diuersitas in quibus locis affirmat peccatum operis esse maius & grauius, quàm cordis. Plato quoque in suis legibus non tantum puniuit conatum, quãtum opus ipsum. Nam cùm homicidium morte puniat, eum tamen qui interficiendi consilio vulnerauit, iussit in vicina ciuitate, dum viueret, exulare.

5 *Quomodo puniatur affectus non secuto effectu.*

¶Cæterùm autem, an, & quando, & quomodo puniatur conatus, aut affectus effectu non secuto, vide latè per gl. & Doct. in l. si quis non dicam rapere. C. de epi. & cler. vbi locus est huic rei veluti peculiaris, & domesticus. & in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. latiùs per Fely. post alios in cap. j. de præsumpt. & in d. tractatu, quem priuatim de ipsa re conscripsit. omnium autem latisſimè per Hippol. Marsil. in d. l. qui falsam. ff. de fal.

CAVSA

CAVSA QVADRAGESIMAPRIMA.

1 VADRAGESIMOPRIMO, cùm quis diutius in carcere detentus est, clementius quoque est puniendus: ita videlicèt vt à pœna, quam pati debuisset, detrahatur, quòd ob diuturnum carcerem passus est. text. est fortè sing. in l. omnes. C. de pœnis. vbi tempus carceris computatur in tempore exilij. Nam vt ibi dicitur, sit satis immensorum cruciatuum semel luisse supplicia, ne hi qui diu priuati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, non intra breue spatium catenarum ponderibus prægrauari, etiam exilij pœnam sustinere iterum compellantur.

Diutius in carcere detentus, clementius puniendus.

2 ¶Ex quibus facile colligitur huius rei ratio, (vide Ioan. de Pla. in l. si quis. vers. quid. C. de commea. lib. 12.) quoniam videlicet non mediocriter afflictus fuisse videtur, cui diutinus carcer (quem malā mansionem vocat Iurisconsul. in l. item apud Labeonem. §. quæstionis. ff de iur.) domus fuit pœna omnium misertima, atque molestissima, vt quæ nobis rem auferat omnium contrà grauissimam, atque pretiosissimam, libertatem dico, rem inæstimabilem, vt dicit tex. in §. vlt. Instit. quibus ex cau. man. non licet. Et quam nemo bonus, nisi cum anima simul amittit, si verum dicit C. Manlius apud Salustium in Catil. Est enim carcer genus seruitutis. per tex. in l. Titio centum. §. 2. ff. de condi. & demon. & l. 2. ff. de libe. homi. exhib. Ex quo plerique voluerunt non valere pactum, quòd debitor possit carcerari, vt not. per Bart. & alios in d. l. Titio centum. §. 2. Dy. Bart. & alios in l. alia §. eleganter. ff. solut. matrim. cum concord. vtrobique adductis per recentiores. Propterea dicit pulchrè Bal. in c. j. §. denique. in verbo, patricidij. tit. quæ fuit prima causa bene. amit. non minus atrocem iniuriam facere, qui alterum in carcerem trudit, quàm qui illum interimit, & sequitur Ioan. Ana in rubr. de his qui fili. occid. in fi. & Hippol. Marsil. qui hoc pro not. alleg. in l. accusatio. col. 2. ff. de fals. & in l. j. in prin. col. 12. vers. quinimo dico. ff. de quæstio. Ex externis autem scriptoribus, Libanius Antiochenus ad Mesicheum, scribit grauem esse carceris pœnam.

3 ¶Nec tamen hinc antè discedam, quàm dixerim eam l. omnes. non generaliter dicere pœnam minuendam esse ob diuturnitatem carceris: sed id tantùm quod diximus, scilicèt tempus exilij ex tēpore carceris minuendum, vel tollendum, si tantum temporis in carcere manserit, quantum exilium esset, ita quidem vt tempus carceris computetur in tempore exilij. Verùm eadem est ratio, & in cæteris pœnis, nam cùm pœna carceris pœnam exilij minuat, cur non & cæteras minuet? Et cùm eadem sit ratio, idem quoque ius constituendum est l. illud. in prin. ff. ad leg. Aquil. cum simil.

Tempus exilij ex tēpore carceris est minuendum, ita ut tēpus unius in alio computetur.

CAVSA QVADRAGESIMASECVNDA.

1 VADRAGESIMOSECVNDO, consuetudo etiam improba excusat à pœna, ne videlicet puniatur in foro iudiciario (de foro autem conscientiæ statim dicemus) qui fecit, quod temere fieri solitum est, licèt præ se ferat speciem delicti, gl. est no. in c. cum venerabilis. in verbo, migrasse. de consue. quam sequuntur ibi Card. Flor. Pet. Anch. Ant. & Panorm. qui eam dicit sing. Et per eam dicit ipse Pet. Anc. se excusauisse a pœna priuati carceris, quendam Archidiaconum qui clericos ponebat in cippis, ex eo quòd ipsius prædecessores ita facere consueuerant. Sequitur quoque idem Pet. Anch. cons. lj. consuetudo quæ habet ad fi. vbi per eam dicit etiam se excusasse electum, quendam qui ex consuetudine improba, & iuri contraria ante confirmationem administrauerat. & iterum consi. cclxxxiij. iure stricto, & consuetudine. vbi per eam consuluit, quòd cùm Bononiæ mos esset puerorum, vt iactu lapidū luderent, & aliquando vnus alterum, quem lapide offenderat, interemisset, nulla pœna debeat puniri ipse occidens, propter consuetudinem, id quod etiam retulit in d. c. cùm venerabilis, & post eum Franc. Cre. in no. 149. mos puerorum.

Consuetudo etiam improba excusat à pœna.

2 ¶Sequūtur item illam gl. Oldr. cons. ix. vers. vnde licuit. in fi. & Paul. Cast. cons. cclxxxix. in fi. & Ro. cons. ccccclxvj. videbatur prima fronte, vbi dicit, quòd cōsuetudo super iuramēto non obseruando, excusat à pœna temporali periurij, sed non à pœna diuina: quod & idem voluit Anto. Floren. vir sanè non mediocriter eruditus. in 2. parte 3. partis tit. 3. c. t. versic. secundum genus pœnarum. sequitur præterea illā gl. idem Ro. sing. 19. an consuetudo reprobata, vbi & illam facit sing & limitat procedere in pœna temporali, non diuina, per gl. in c. denique. 4. di. quam etiā in præcedenti loco citauerat: sequitur etiā Pan. in c. vlt. in fi. de constit. & Io. Ana. in c. cùm in ecclesia. in prin. de simo. & in c. j. post prin. de treuga & pace & Alex. in addi. Bart. in l. de quibus. col. 2. ff. de legib. vbi & illā dicit not. & cons. cvij. pro inuestigatione prędictorū. col. vlt. li. 2. & cōs. 233. pōderatis his. col. 3. vers. accedit. li. 6. & cōs. 240. perspectis & pōderatis. col. 2. vers. 7. & 8. eo. li. 6. & Maria. in c. cùm cōsuetudinis. col. 19. de consuet. Barb. in c. prudentiam. col. 2. de offi. deleg. & cons. 47. scribitur pręclarè. col. 3. vers. & ideò dixit. li. j. & cons. 29. altissimi optimi Dei. col. pe. vers. etsi opponitur, lib. 2. & cons. lj. illud in mediū referā. col. 3. li. item 3. & cons. 13. modo quidā. col. vlt. li. 4. in quibus locis eam facit sing. & cons. lj. clementissimū Deū. col. 2. eo. li. j & cons. vlt. eo quoq; li. 4. vbi etiā facit sing. & Fran. Are. cons. xj procedēdū est breuiter. col. iij. vers. sed tamen his non obstantibus. & iterū cons. cliij. consultatio proposita, circa mediū cons. in quibus locis dicit per illam gl. quòd consuetudo etiam nulla tribuit iustā ignorātiæ causam, & excusat à pœna (vide Bald. in l. de quibus. char. v. ff. de legib.) & Barto. Soci. cons. ccix. licèt nulla mihi sit exhibita. col. pe. vers. octauò ad idē. Fran. Curt. senior. cons. lxx. Christi nomine, ad fi. & Fel.

Consuetudo super iuramento non obseruando, excusat à pœna temporali periurij.

in c.ex tenore.col.2.verf.declara etiam omnia prædicta.& in c.non fatis.in prin.& in c.ea quæ.de fimo.& Iaf.in d.l.de quibus.col.3.verf.vltra tamen effectus.ff.de legi.& in l.j.col.1.ff. quod quifq; iur. & in l.qui iuraffe.col.2.& iterum in l.ait prætor,eius initi) 1.§.iurati.col.pe.verf.de iureiur.& nouifsimè Philip.Dec.conf.ix.de homicidio commiffo.col.2.verf.tertio, hoc efficaci ratione probatur. & Bald.nouellus in tractatu de dote.in 6.parte.in 16.fpeciali.col.3.& Hip.Marfil.in l.j.col.12.verf.19.ff. de ficat.& in rep.l.vlt.in 6.q.extraordinaria.in fi.C.de probar.

3 *Barbari olim diis hominem immolabāt ex praua confuetudine.*

¶Iuxta quam fententiam refert Plutarchus author grauifsimus Problemat. cap. 83. quòd cùm Romani olim,Barbaros quofdam Diis immortalibus hominem immolaffe accepiffent, magiftratus eorum accerfendos,puniendófque putauerunt,quos tamen poftea cùm id confuetudine quadā feciffe accepiffent,impunitos dimiferunt,aliáfque id poftbac facere prohibuerunt. Domitianus quoque Imperator Ro.alioquin fæuifsimus,fanguinifque auidifsimus , fcribas quæftorios ex confuetudine negotiantes,venia in præteritum donauit,cùm tamen lege Clodia fuiffet prohibitum, fcribas quæftorios exercere negotiationes.teftis Suetonius in vita illius c.9.Huc item pertinent verba Caftricij viri quidem fumma authoritate,ac grauitate apud Gelliū li.13.c.20. Sed fi hic vefter (inquit) huiufcemodi veftitus,de multo iam vfu ignofcibilis eft,foleatos tamen vos populi Ro. Senatores per vrbis vias ingredi,nequaquam decorum eft.

4 *Gloff c.cum uenerabilis. intelligitur in pœna temporali, & non gehennali.*

¶Et quanquam plerique vt diximus,faciant fing.illā gl.in d.c.cum venerabilis,eft tamen & illi in ea re fimilis altera in cap.denique,fupra alleg.quæ vt iam diximus,iftud intelligit in pœna temporali, fed non gehennali,per tex.in c.fchifma.24.q.2.& c.flagitia.32.q.7.& c.non fatis.de fimo.quam & è Theologis citat & fequitur Ang.Cla.in verbo,confuetudo,verf.xv.Imò confuetudo(inquit)veniale peccatum facit mortale.§.criminis.25.dift. de quo vltimo poftea dicemus. Sed eft alia quoque vtrique fimilis in c.fanè.de tempo.ordi quæ & eandem ponit limitationem,per tex.in d.c.non fatis. & c.vlt.in 1.refpon.de confue.& in c.cùm habet.de eo qui dux.in matr.quam pol.per adul. Et bene facit gl.in c.ecce.ego.in verbo,error.95.dift.& vide Io.Fab.in §.per contrarium, Inftit de hære. quæ ab inteft.defer.& in §.iniuria.col.vlt.Inft.ad leg.Aquil.vbi idē voluit q; d.gl.quas tamen nō allegat.

5 *Confuetudo interdū à pecca to excufat.*

¶Quin confuetudo interdum à peccato quoque,& ita à pœna gehennali excufat , fecundùm gl.in c.obiciuntur.32.q.4.quæ not.cōfuetudinem à crimine,& peccato interdum excufare, ar.illius tex. qui eft huiufmodi:Obiciuntur Iacob quatuor vxores,quod quando mos erat , crimen non erat. vt per illum tex.& gl.not.Lucas Pen.in l.mifsi,col.iij.verf.confuetudo eft altera.ante fi.C.de exac.trib. lib.x.quòd confuetudo facit delictum , non delictum. Sed & quòd confuetudo à peccato excufet, voluit etiam Inno.in c.j.de treug.& pac.& è Theologis D.Thomas quolibeto 2.artic.3.vbi dicit , q; quamuis confuetudo non pofsit introducere,ne quis foluat decimas, cùm fint quodammodo iuris diuini:tamen in terris,in quibus ex confuetudine decimæ non foluuntur , fi ecclefia non petit , non peccant homines non foluendo.Durum enim(inquit)effet,quòd omnes homines Italiæ,& partium orientalium damnarentur,qui decimas non foluunt.Hæc ille admodum notanda.& idem è noftris voluit Hofti.in c.à nobis.de deci.quem nominatim fequitur Ang.Cla.in verbo,decima.verf. 2. de quo vide Io.And.in d.c.à nobis.Pen.An.& Pan.in c.peruenit.eo.tit.de deci.& eundem Pan. in c.in aliquibus.eo.tit.

6 *Cum confuetudo non excufat à peccato,facit ut leuius peccemus.*

¶Imò verò quando confuetudo non excufat à peccato,facit tamen vt leuius peccemus,per id quod fcribit Io.And.in c.vlt.fuper gl.in verbo, contrahitur.de cogna.fpir.lib.6.cùm dicit,quòd cùm vnus non plures accedere debeant ad fufcipiendum infantem in baptifmo,per tex.ibi & c.non plures.de confe.dift.4.ideò peccāt contrauenientes,fi tamen fit confuetudo,vt plures accedant, leuis eft culpa eorum,qui id ex huiufmodi confuetudine fecerint. fequitur Domi.ibi , & Fely.in c.nam concupifcentiam.col.3.verf.prædicta tamen.de confti.& ibi etiam Philip.Dec.col.2.verf.fecundò fallit. in 1.lect.& iterum in 2.lect.col.pen.verf.tertiò adde.

7 *In prohibitis de iure pofitiuo,confuetudo non tantùm excufat à pœna corporali, fed & à peccato.*

¶Id quoque voluit Ant.Flor.in 1.parte Sūmę,tit.16.cap.1.§.4.vbi poftea quàm retulit id quod fuprà diximus,videlicèt confuetudinem excufare à pœna temporali,non gehennali,per gl.in d.c. denique confeftim id quoque fcribit,facientes illud quod alij confueuerunt,ob id putantes effe licitū, cùm tamen fit prohibitum iure diuino,vel naturali,non excufari à peccato mortali,minuitur tamē grauitas peccati propter confuetudinem. Innuit autem Flor.imò verò fatis exprefsè videtur dicere in prohibitis de iure pofitiuo tantùm confuetudinem excufare,non folùm à pœna corporali, fed & à peccato.quod etiam fentit gl.in d.c.flagitia,& in d.c.fanè.in fi. & Panor. in d. c. cum venerabilis. & Philip.Dec.in d.c.nam concupifcentiam.in vtraque lect.

8 *Qui facit actū qui publicè folet fieri, & fapit prauitatem ufurariam,ob id non eft ufurarius.*

¶Facit & ad prædicta tex.not.in l.quis fit fugitiuus.§.apud Labeonem.ff.de ædi.edic.in illis verbis, quia id facit quod ei publicè facere licere,arbitrabatur.Ex quo dicit Bart.ibi quòd fi quis facit actū, vel contractum,qui publicè folet fieri,& communiter æftimatur effe licitus,fapit tamen vfurariam prauitatem,non eft propterea vfurarius.fequitur Alex.conf.xxxix.vifis & confideratis,poft prin. li. iij.& Cæpola conf.vij.dicendum eft.col.vlt.rurfumque in tract.de fimulatione contractuū,in cafu pofitione.col.2.iterúmque in v.cafu principali,col.pe.& Firmianus in tract,de epifc.li.3.1.parte.q.14.

9 ¶Et per illum quoque tex.in d.§.apud Labeonem,dicit gl.quam fequuntur Bart.Bal.Sal.Pau.Ca.& Dnt.in l.pignus,vbi eft & bonus tex.C.de pig.act.ii.q; non intelligitur culpa , quam confuetudo admittit:ad quod etiam allegat tex.in l.3.ff.ad Macedo.& hoc etiam dicit Pe.Anc.conf. ccxlvij. prodec.fione quæfiti.Sed & per eum tex.dicit Bald.in l.j.col.3.verf.fi.fed quid fi cuftos.C. de ædi. actio.

quòd

quòd non puniendus est, qui ex consuetudine publica quicquam facit.

10 ¶Et etiam bene facit tex. l. si pignore. §. vlt. ff. de pign. act. Ex quo no. gl. propter cõsuetudinem à dolo quem excusari, & allegat concord. & ibi Docto. inter quos Bart. ex eo not. quòd qui id facit, quod ab aliis fieri solet, non solùm non in dolo est, sed ne in culpa quidem. Quod dictum pro bene signãdo commendat Ias. in l. certi condictio. §. si numos. in 3. no. in fi. ff. si cer. pet. vbi & illum text. in d. §. vlt. facit sing. Ante Ias. verò Rom. in d. l. si numos, per tex. ibi nnt. consuetudinem facere licitum, quòd aliàs est illicitum. Quibus adde quod dicit Bart. in l. j. in fi. prin. ff. quod quisque iur. quòd iudex qui contra legem iudicauit, excusatur, ne in syndicatu teneatur, si ita erat consuetudo. Et quod inter cons. Bald. scribit Ioan. Zenobius vir legum peritissimus, cons. ccclxx. verba rescripti. lib. 3. quòd consuetudo generalis bonam fidem inducit.

Consuetudo à dolo quem excusat.

11 ¶Succurrit & illud hoc loco dicẽdũ, quod tradit Bal. in c. j. post prin. ti. de feu. cog. quòd Perusij sunt tres cõseruatores monetæ, & quãdo solutiones fiũt in cõi, cõsueuit notarius ponere, & adscribere nomina ipsorũ triũ, licèt aliquis eorũ sit absens. quod licèt, vt dicit ipse Bal. sit falsum, excusatur tamen notarius scribẽs à pœna falsi, propter consuetudinem. Cõsuetudo ergo excusat à pœna falsi, sicut etiã voluit ipse Bal. in l. vnica. col. 6. vers. modò iuxta prædicta quæro. ibi, itẽ est, sic se habet generalis cõsuetudo, quę excusat, & iterũ col. seq. vers. modò sequitur alia quæstio, ibi, tamẽ ego nõ puto. &c. C. de cõfess. & in ru. C. de fid. inst. col. v. vet. quęro ergo quid de eo quod quotidie fit. Et ante eũ Inn. Host & post eũ Io. And. Ant. Imo. & alij. in c. 2. in fi. de fid. inst. & Host. in c. quãto. de his quæ fiũt à præl. & Ro. in sing. 381. fuit interrogatus. vbi tamẽ limitat. & Ang. in tract. male. in ver. falsario. col. 2. vers. & est aduertendũ. vbi hoc cõmendat. & Alex. cons. lxx. viso processu inquisitionis, col. 2. vers. licèt Odoricus. li. 1. & cons. cvij. pro inuestigatione. col. vlt. vers. ad id quod no. li. 2. & d. cons 39. post prin. li. 3. & cons. lxv. attenta dispositione statuti. col. 2. ver. licèt. Bal. alibi lib. 3. & cons. xlj. visis & optimè discussis. col. 2. vers. sed quod Demetrius, li. 4. Ias. in d. l. de quibus. col. 3. ver. cõfirmo per id. ff. de legi. & in l. j col. j. ff. quod quisq; iur. & in l. singularia. col. pe. ff. si cert. pe. vbi dicit se ea ratione defendisse notabilẽ quendã Placentinũ, qui sequẽdo consuetudinẽ notariorũ Placẽtiæ, in instrumẽto apposuerat verbum, numerauit, quãuis non fuisset præsens pecunia. & idem Ias. in l. ait prætor, eius initij 1. §. iurati. col. pe. vers. secundus modus est. ff. de iureiur. & Philip. Dec. cõs. clxx. viso themate & his quæ, col. 3. vers. & in simili casu, & iterum cons. clxxv. in causa falsitatis. col. vij. vers. tertiò hoc idem comprobatur. Oldr. cons. 56. & Matth. Affli. in constit. Siciliæ incip. aduocatos. col. pe. versic. an autem consuetudo. & Hippo. Marsil. in l. j. col. 12. versic. 19. ff. de sicar. & Nicol. Euerardus in locis legalibus, col. j. vbi dicit esse menti tenendum, & Rochus Curt. in c. vlt. col. v. vers. de consue.

Perusij notarius cõseruatorum monetæ excusatur à falso, propter cõsuetudinem.

12 ¶Illud tamẽ nõ prætermiserim, quod videri potest refragari his quæ diximus, quod voluit, ille quẽ patrem canonum appellat Ro. in repe. l. si verò. §. de viro. fal. liiij. vers. quartò. ff. sol. matr. is est Inno. doctrina illustrior quàm Papatu, qui scribit in c. sanè, de offi. ordi. quòd consuetudo non excusat à pœna, in his quæ sunt de se mala. sequitur Bal. in l. de quibus. col. xxiij. ff. de legi. & idem in effectu voluit Pan. cons. xxij. in nomine &c. quanquam consultatio. col. vlt. vers. non obstat generalis consuetudo. Et pro hoc est tex. optimus in c. vlt. de consue. & in c. non satis. & c. cùm in ecclesiæ, & in c. ea quæ, & ibi glo. de simo. & in c. inter dilectos. & quod ibi not. gl. in verbo, authoritas. de exces. prælat. in quam etiam partem multa adducit Hippo. Marsil. in d. l. j. loco suprà allegato. ff. de sicar. & vide quæ dicam infrà in causa 47. incip. intellige quartò. & seq.

In iis quæ sunt de se mala, cõsuetudo excusat à pœna.

13 ¶Et his conuenit quod scribit Aul. Gellius lib. Noctium Atticarum 10. c. 19. Incessebat (ait) quempiam Taurus philosophus seuera, atque vehementi obiurgatione adolescẽtem à rhetoribus, & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ trangressum, quòd factum quiddam ab eo diceret inhonestè, & improbè. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinémque delicti exemplorum vsu, & consuetudinis venia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritatior, homo (inquit) stulte, & nihili, si te à malis exemplis authoritates, & rationes philsophiæ non abducunt: ne illius quidem Demosthenis vestri sententia tibi in mentem venit? quæ quia lepidis, & venustis vocũ modis vincta est, quasi quædam cãtilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Verùm ne dicas sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere. Non enim, siquid aliquando contra leges actum iam est, iúq; id secutus es, propterea iure queas euadere: quinimo eo magis idcirco in te debeat statui. vt enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minimè hoc scriberes: ita si ipse in præsentia punireris, nequaquam deinceps alius scribet. hæc ibi. Sed & alterum eloquentię columen Cicero in actione quarta in Verrem, in eandem sententiam pedibus vadit, sed eius in eam rem verba sunt longiora, quàm vt operis angustia (vt ita dixerim) capi possint, quæ sunt illic omnibus obuia, qui videre voluerint.

Ex Tauro philosopho nõ dicendum sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere.

14 ¶Sed quod ad iura nostra pertinet, dicendum est, priuatam cuiusque consuetudinẽ, non solùm non excusare à delicto, sed & delictum augere, per aliqua ex dictis iuribus, quibus cauetur diuturnitatẽ temporis non minuere delicta, sed augere, & per tex. in l. nemo. C. de epis. audi. cum similib. Et grauiùs quoque delinquere consuetum peccare, per tex. not. in can. vnũ orariũ. §. criminis. 25. dist. qui ponit ebrietatẽ inter crimina, siue peccata venialia, nisi ea sit assueta: tũc enim peccatũ mortale est.

Priuata cuiusque cõsuetudo auget delictũ.

15 ¶Publicam verò consuetudinem, quæ videlicèt vno omnium consensu, & inducta est, & iam lõgo tempore obseruata, excusare: modò non sit contra ius diuinum, aut naturale, de quo in d. c. vlt. de consuet. & ibi Pan. cum si. Et non sit etiam per Principem, aut legem abolita, & vt vulgo dicimus, cassata.

Publica cõsuetudo quæ non est contra ius

diuinum aut naturale excusat.

cassata,per id quod not.voluit Bald.in auth.naugia.per illu m tex. C.de fu rt. quòd consuetudines & statuta quæ sunt cassata à Principe,non valent,nec excusant transgressores à pœna. quod & idem voluit ipse Bald.in auth.omnes peregrini.etiam per illum tex.in vers.vlterius not.C.communia de success.vbi hoc dicit esse menti tenendum.& idem sentit Fely.in d.c.ex tenore.cùm dicit,quod cõsuetudo inualida,nondum reprobata excusat,allegando d.gl.in c.cùm venerabilis.& idem quoque voluit Ang.Cla.in d.verbo,consuetudo.vers.15.& Roch.Curtius in c.vlt.col.x.de constit. Bald.in l. iustè.in fi.ff.de acq.poss.Non tamen excusat iniusta consuetudo ab actione iniuriarũ,vt dicit gl.in l. iniuriarum actio magna.§.vlt.ff.de iniur.quam alleg.& sequitur Bal.in sua disput. cuius est initium, Accusatus de vi turbatiua.col.2.& Ias.in l.de quibus.col.3.vers.& per hoc infert.ff.de legib.

CAVSA QVADRAGESIMATERTIA.

Qui egit quicquam prohibitum à dolo excusatur, & mitius punitur.

1 VADRAGESIMOTERTIO, si quis quadam vel leui, aut etiam iniusta ratione motus,quicquam egerit,aliàs prohibitum,is certè mitius puniendus est,vt qui à dolo excusatur.tex.est vbique ab omnibus in id expẽsus.in l.igitur.vers.& generaliter. ff.de liber.cau.in illis verbis *iustis rationibus ductus, vel non iustis*. Et facit etiam alius tex.si tamen illum non oscitanter,sed paulò solertius introspexeris,in l. de ætate. §. qui iusto.ff.de interrog.actio.& in l.inter omnes.§.rectè.ff.de fur.& in l.si seruum quis.§. ait prætor. ff.de acquir.hæred.vt citatur à Rom.quo loco posteà citabimus.& in l.clàm possidere.in prin.in illis verbis,*aut aliqua ratione*. ff.de acquir.poss.vti etiam illum in hoc expendunt Franc.Aret.& Iason ibi,ille in t.not.hic num.6.

Iniusta causa excusat à delicto.

2 ¶Idq; ipsum voluit gl.in l.j.in fi.ff.de abig.quæ dicit expressè,iniustam causam excusare à delicto.& idem dicit gl.no.in l.plagii.eius initij 2.C.ad leg.Flauiam.de plagiar.& ibi latè Ang.& Bar.in l.j. §. non autem.col.vlt.vers.assessores.ff.si quis test.liber esse iuss.fue.& in l.iustè possidet.in fi. ff. de acq. poss.& Bal.in l.procurator.ff.de pœn.& in l.nouissimè.§.si quis compulsus.ff.quod fal.tut.& in l.criminis.C.qui accus.non poss.& in l.qui non probasse.C.de calum.& in l.1. C.de pœn.& in c.si qui testiũ.col.j.versi.quærit Bar.vtrùm testes.de testib.vbi dicit,quòd leuis occasio excusat & cons.cccccj. ad euidentiam dicendorum.col.2.vers.quintò,quia à pœna.lib.j.& cons.cxl.hæc quæstio fuit.versi. quartò hoc probatur lib.4.vbi in eam rem ad verbum refert Iac.Bel.& Iac.Bu & idem Bal.consil. cccxlv.ille iusta ratione.in prio.eo.li.4.& consi.ccccxxxj.in accusatione instituta.vers.sextò.eo.li.4. & cons.lviij.quidam est accusatus.ante fi.lib.v. Alber.li.j.statutorum q.30. item quæro an substituti. Ang.in l.vlt.ff.de adul.& in l.prætor.§.hac actione. ff.vi bono. rap.& cons.cclxxxviij. viso themate suprà dicto.col.v.vers.non obstat etiam.& Card.Flor.in cle.1.& ibi Pet.Anc.in 2.no.de sepul.& idẽ Pet.Anch.cõs.391.videtur prima facie.paulò ante fi.Io.Ana.in c.2.in prin.de cler.pug.in duel. Pau. Cast.cons.199.licèt ista sit quæst.col j.li j.& cons.cclxxj.præmittendum est ad euidẽtiam.col.j.versi. postremò dico.eo.li.j.& cons.clxxvij quantum ad illa quæ.col.j.eo.li.j.& cons. 3. in causa quæ vertitur.in fi.li.2.& cons.xxj.ad primum quæsitum videtur dicendum.in secundo quæsito.eo.li.2.& cons. ccv.quantùm ad primum in iij.dubio.eod.li.2.& cons.ccclxj.incipiendo ab vltimo quæsito, circa mediũ.eo.li.2.& cons.cclxxvij.in causa incarceratorum. col.2.vers. secundò prætermittendum. eo. li.2.& cons.456.ecclesia seruorum.col.vlt.eo.li.2.& Ro.consi.ccxxiuj.ista captura.fermè in medio. & Raph.Cum.cons.cxxxiiij.vulneratus ab aliquo nõ lethaliter.in fi.Alex.in l.qui Romæ.§.duo fratres.col.9.ff.de verb.oblig.& cõs.xxxvij.non puto hunc notarium.col.iij.vers.attento quod nedum. li.j.& cons.92.prospectis his quæ in themate narrata sunt.col.vlt.eo.li.j.& cons.lxxv.videtur in præsenti consultatione.col.3.vers.cũ ratio.in fi.li.v.& cons.ccxxxiij.ponderatis his.col.3.vers.4. blasphemia dicitur,li.6.Vinceo.Palio.inter consi.ipsius Alex.cons.106.in hac hæsitatione.li.4.Fran.Aret.in l.clàm possidere.in prin.4.not.per tex.ibi & in l.inciuilem.C.de furt.Barb.cons.lxxvij.præclarè scribitur 3.Regum.col.2.li.4.Guido Papæ cons.xxxj.in Iesu Christi nomine viso ad plenum.col.vlt.vbi facit sing.gl.in d.l.j ff.de abig.& Philip.Corn.cons.xvij.in hac consultatione.col.pe.vers.nam quælibet causa etiam.lib.1.& cons.lxij.primò aggrediendo.col.3.eo.li.1.& consil.ccxlvij. quoniam multa. col.4.vers.aliud est.eo.lib.1.& cons.cccxiij.in hac consultatione.paulò ante fi.eo.li.j.& cons.cccxxix. ostenso.col.7.vers.Ang.etiam eo.lib.1.& cons.205.videtur prima facie.col.vlt.eod.li.2. & cons. 243. videtur prima facie.col.vlt.eod.lib.2.& cons.280.visis quibusdam.col.vlt.lib.iij. & idem inter cons. Socini,cons.108.in hac consultatione.col.vbi dicit,quòd quælibet causa, etiam iniusta, & bestialis excusat à dolo & ipse Soci.cons.118.visa narrati puncti petitione.col.4.vers.circa tertiam dubitationem.lib.2.vbi & illud idem dicit.& cons.lix.in causa nobilium.col.pen.li.3.& consi.13.insignis Doct. col.v.vers.secundò respondetur.lib.4.& cons.liiij.visa breui narratione.in fi.eo.lib.4.& Franc. Curt. senior cons.lvj.super processu.col.vj.vers.non obstat quintum.& cons.70.Christi nomine ad fi. Et Curt.iunior cons.xix.viso ac diligenter cõsiderato.col.2.vers.omnis enim.& Ias.in l.si quis id quod. col.viij.in vij.& iterum in viij.not.ff.de iuris.omni.iud.& in l.j.§.vlt.col.4.vers.in eadem gl.ff.si quis ius dicenti non obtemp.Philip.Dec.cons.clxxviij.in causa quæ proponitur.col.3.versi.& quia quælibet causa.& cons.192. in casu proposito non laborando. columna 2. versic. & quia quælibet causa etiam iniusta.

Bona fides ex iustis & teme-

3 ¶Quibus concinit,quod scribit Bald.in l.1.in fi per gl.ibi,in verbo,recessit.C.vbi causa status. quòd bona fides potest causari non solùm ex iustis,sed etiam iniustis, ac temerariis rationibus, sequitur

Barb.

Barb.conf.xviij.præclarè scriptum est.col.pen.vers.quia bona fides.li.2.& conf.45.Illud in medium. col.viij.vers.& ibi Ang.dixit.lib.iiij.& conf.lxvij.clementissimi Dei.col.pen.vers.prætereà accedat. eo.lib.2.&conf.lj.clementissimum Deum &c.col.2.vers.& ideò nullum.lib.4.& Ias.in d.l. si quis id quod. col.8.in 8.not.& in l.si quis maior.post prin.vers.nota hanc decisionē.C.de transact. & Socin. conf.xj.in causa dominæ Catharinæ.col.vlt.lib.3.& conf.xxxviij.in causa dominorum Marchionū. col.2.eod.lib.3 & conf.lxvj.visa donatione.col.8. vers.primum patet.eo.li.3. Paul. Castr. quorum isti non meminerunt,consi.98.visis quibusdam actis.ante fi.lib.1.

...trarijs rationibus etiam causatur.

4 ¶His quoque adstipulatur, quod tradit idem Bald.conf.ix.ad euidentiam dicendorum.vers.quintò. lib.3.quòd ignorantia siue iusta,siue iniusta excusat à pœna corporali. Estque simile quod idem dicit consi.98.ego præsuppono.ante fi.lib.3.quòd ignorantia supina sufficit ad excusationē doli. alleg. l.j.in fi.ff.ager vectig.& alibi,nisi fallimur,suprà diximus.Nec lōgè abest.quod & ipse dicit conf.cc. quod incipit,in causa ista.lib.3.quòd redditio malæ causæ excusat testem à dolo.

Excusat à pœna corporali ignorātia iusta siue iniusta.

5 ¶Sed huc vergit,quod voluit Ang.in l.mariti.§.plectitur.ff.de adulte.quòd vbi requiritur dolus, non sufficit nimia credulitas.Cui non absimile est,quod idem dicit in l.j.in princip.ad fi.ff.de eo per quē fact.erit.quòd quælibet credulitas etiam fatua excusat à dolo & pœna. quod & idem voluit Franc. Aret.consi.lxxx.sicut decet.col.1.vers.pro his facit.Et quod dicit idem Ang.in d.l.plagij.C.de plagiar.quòd temeritas à dolo excusat.& Imo.in l.si insulam.ff.de verb.oblig.quòd credulitas bestialis à dolo etiam excusat,

Vbi requiritur dolus, non sufficit nimia credulitas.

6 ¶Adde,quòd à cōtumacia quæ & ipsa est delictum.l.omne delictum.in prin.& ibi Bart.ff.de re milit.cum similib.excusat etiā modica & iniusta causa.gl.in l.vnica.§.vlt.in gl. magna.in fi.ff.si quis ius dic.non obtemp.quam sequuntur Bart.Bald.vterque Saly.Ang.Paul.Cast.qui illam facit sing.& recentiores ibi.& Bald.in l.ea quæ.circa fi.C.quomod.& quan.iudex.vbi tamen limitat, & in d.l. deberi.C.de fideicom.liber.vbi eam facit sing.& in c.plerunque.col.pen.vers.quæro quare negligentia.de rescrip.Ang.in l.Imperator.ff.de stat.homi.& in d.l.prætor.§.hæc actio.ff. vibono.raptor.& in l.1.§.3.ff.de vi & vi armat.& Rom.d.conf.ccxxiiij.fermè in medio.& in rep.rub.ff.de arbit.col.21. versi.item facit alia glo.Paul.Cast.in l.Celsus ff.de vsuca.Fran.Aret.in l.iuris ignoran.in fi.C.qui admit.ad bono.poss.vbi illam glo.dicit auream.

Modica & iniusta causa excusat à contumacia, quæ est delictum.

7 ¶Estque illi gl.alia similis in dict.l.ex consensu.ff.de appel.quam Ang.Raph. Cu. & omnes sequuntur,& eam etiam facit sing.Bald.in d.l.j.ff.si quis ius dic.& Barb.dict.consi.lxxvij. col. ij. lib. 4. Alia quoque in l.satisque.ff.de in ius vocan.An tamen sit vndecunque verum,vide per Bald. in ca. cùm parati.in fi.de appel.Alex.& Ias.in d.l.j.§.vlt.ff.si quis ius dicen.& eundem Alex.in d.l.qui Romę.§. duo fratres.col.vij.vers.sed hæc distin.ff.de verb.oblig.& ipsum Ias.in l.vlt.col.vlt.versic.tertiò nota quòd.C.de Carb.edicto.vide omninò Hipp.tit.de quæst.fol.31.col.2.post prin.

8 ¶Nec longè abest ab his quæ diximus,quod voluit Bart.& alij post eum,in l.iustè possidet.in fin.ff. de acq.poss.Sententiam nullam,atque inualidam excusare à dolo,per d.l.igitur.ff.de liber.cau.& sequitur Alex.conf.clx.cuius caput est,visis narratis.col.2.vers.sed præmissis non obstantibus.lib.vij. Sed & idem voluit Paul.Cast.conf.ccvij.in causa quæ vertitur,ante fi.lib.2.per illam ipsam l.igitur.

Sētentia nulla & inualida excusat à dolo.

9 ¶Sed illud notandum est,quod dicit Bart. in l.inter omnes.§.rectè.ff.de fur.quòd cùm quis ad suam excusationem,& doli exclusionem,allegat huiusmodi causam iniustam,certè non præsumitur talis iniusta causa mouisse delinquentem,sed dolus potius,& animus delinquendi, nisi per probabiles, vehementésque coniecturas id ipsum probauerit.& idem voluit ipse Bart.loquens de errore iuris. & Ang.in l.sed & si lege.§.Seiæ.ff.de peti.hære.& idem Ang.Imo.& expressius Raph.in d.l. ex cōsensu.§.vlt.ff.de appel.& Philip.Corn.conf.cclxxx.laboriosa plurimùm.col.2.vers.nec possunt se excusare.lib.iiij.& Fran.Aret.qui hoc pro sing.celebrat.d.conf.lxxx.& Alex.conf.eiij. videtur prima consideratione.col.pe.vers.& dato quòd comes.lib.1.

Causa iniusta ad doli exclusionē allegata nō præsumitur aliquem simpliciter mouisse, sed animus delinquendi.

10 ¶Illud quoque non prætermittendum,huic quod in vniuersum diximus, iniustam causam à dolo excusare,aduersari tex.in l.doli verbum,ibi,vel alia probata,atque iusta ratione. ff. de seruo corrupto,vbi non nisi iusta,aut probata causa à dolo excusat:& alius tex.in l.3.§.& generaliter.ff.de li.homi.exhiben.vbi non videtur dolo malo facere,qui iustam causam habet hominis liberi apud se retinendi:tanquam sit secus,si iniustam causam habeat.Id quod expressius ostenditur in §.seq.vbi dicitur dolo malo retinere,qui non bona,vel probata ratione hoc facit : ideò cogita quid his respondeas,præterquàm si dicas non omnino excusare, id est,à toto,sed à tanto:sic enim sæpè dicimus in similibus causis.

Quæ aduersentur prædictis.

11 ¶Sed nec illud omiserim, id quod dictum est,iniustam etiam causam excusare à dolo,sing.limitari à Baldo in l.qui non probasse.in 2.not.C.de calum.procedere in delictis extraiudicialibus : in delictis verò, quæ in iudicio committuntur,sicut est delictum calumniatoris,non excusat iniusta causa à præsumpta calumnia.arg.illius tex.à contrario sensu.Quod dictum not.perpetuò, quia pauci illud ponderauerunt.

Delictum calumniatoris nō excusat iniusta causa.

12 ¶Sed & hoc alio modo limitat idem Bald.in l.qui contra. C.de incest nupt. in secunda lectione, vt videlicèt hoc procedat,quando exigitur verus dolus:secus si sufficiat dolus pręsumptus,vt lata culpa,per tex.ibi,& hoc dicit esse notandum.

13 ¶Hoc quoque tertiò limitare poteris,vt non procedat,vbi huiusmodi causa esset reprobata à iure

Tertia limitatio ad prædicta

natura

naturali, aut etiam ciuili notorio, & indubitato, vt voluit Ang. in d. l. ex concensu. §. vlt. & ibi post eum Imo. col. 17. vers. à dolo autem vero. ff. de appellat. Alex. d. cons. 103. quo loco suprà citauimus, lib. 3. & Franc. Curt. cons. lvi. incip. super processu. col. vj. versiculo quia bene scribit, de qua re item alibi diximus.

14 *Quælibet causa etiã iniusta à dolo excusat.*

¶Sed & quarto modo potes limitare, vt videlicet quælibet causa etiam iniusta à dolo excuset, non etiam à lata culpa, vt pulchrè voluit Bartolus & alij, si bene aduertas, in dicta l. iustè possidet. ff. de acquir. possess. id quod Iason ibi reputat notabile. & id quidem videtur voluisse Bald. in d. l. qui contra. C. de incest. nupt.

CAVSA QVADRAGESIMA QVARTA.

1 *Mitius puniendi qui in omittendo tantum delinquunt, quàm quis in committendo.*

VADRAGESIMO QVARTO, mitius sunt puniendi, qui in omittendo tantum delinquunt, quàm qui in committendo: illi enim leuius delinquunt, vt voluit gloss. illa omnibus notan. in l. si mora. ff. sol. mat. cum qua plerique omnes conueniunt, vt paulò inferius demonstrabimus. Sed primùm videri potest grauius esse aut certè non leuius, quod in omittendo est quàm quod in committendo idque multis rationibus. In primis enim iudex, qui per imperitiam aliquem contra ius condemnat, & sic in faciendo delinquit, solùm punitur, quantum videtur æquum religioni iudicantis. l. vlt. ff. de var. & extr. cognit. & l. ex maleficiis. §. si iudex. ff. de actio. & oblig. & §. 3. in prin. Instit. de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. At iudex, qui omisit condemnare in id, quod debuit, & sic in omittendo deliquit, punitur insolidum ad integrum interesse. l. properandum. §. sin autem alterutra. & §. sancimus. C. de iudi. vbi ex hoc not. Ang. & Pau. Cast. quòd grauius delinquit iudex in omittendo, quàm in committendo.

2 *Ex negligentia interdũ iudex punitur criminaliter.*

¶Quin etiam iudex interdum ex omissione, & negligentia punitur criminaliter. l. mancipia. cum gl. & ibi Bald. & Ang. C. de ser. fugi. & §. 1. in auth. vt dif. iudi. per quem hoc ipsum not. Bart. in d. l. vlt. in fi. ff. de extraor. cogni. vsque adeò quidem, vt ex hoc morte plectatur. l. addictos. C. de epis. audi. & l. vlt. C. ad leg. Iul. de vi. publ. & ibi not. Ang. & l. 1. C. de priua. carce. ex quo not. Ang. ibi, iuncto tex. in l. 3. C. ad leg. Iul. maiest. quòd magis punitur negligens, quàm faciens. quod & idem no. Alex. in addi. Bartol. in dict. l. vltim. de extraord. cogni. vbi & ipse rationem adducit, qua ostendit plus peccare iudicem qui negligit, quàm qui imprudenter malè iudicat. Et faciunt quæ suprà diximus post prin. huius gloss.

3 *Minus vitiat inepta expressio quàm omissio.*

¶Secundò, in hanc partem facit, quod dicit Bart. in l. demonstratio falsa. in princ. in vij. quæst. ff. de cond. & demon. quòd minus vitiat inepta vel erronea expressio, quàm omissio, per text. in l. vnic. in prin. C. de rei vxor. actio.

4 ¶Tertiò, id quoque Platonis legibus comprobatur, qui omnium philosophorum grauissimus fuit, & rerum omnium nedum peccatorum iustus æstimator. Is enim in eodem genere delicti non æquè quidem, vt Moyses sed grauius omissionem, quàm commissionem puniuit. Nam si quis furtum commiserit, duplum tantùm reddi iussit. lib. de legibus 9. Alibi verò liberum qui sciens furtum non indicauerit, infamem esse. Seruum morte supplicium luere voluit. Grauius ergo puniuit eum, qui furtum non indicauerit, quàm qui illud ipsum perpetrarit.

5 *Silentium grauius quàm peccatum locutionis.*

¶Quartò, quòd voluit Alex. Ales, à quo tanquàm doctrinæ quodam seminario multi viri Theologiæ peritissimi prodiere, in 2. parte suæ Summæ, quæst. 138. silentium grauius, quàm peccatum locutionis, idque multis rationibus, & argumentis, vt alia quoque, comprobat.

6 ¶Quintò, quòd saltem sint æqualia crimina in committendo, & omittendo, facit tex. no. in l. necare ff. de lib. agnosc. vbi necare videtur non tantùm qui partum perfocat, sed & is, qui alimoniam denegat. & est similis tex. in c. pasce. lxxxvj. dist. cuius hæc verba sunt, Quisquis pascendo homines seruare poteris, si non paueris, fame occidisti. & c. decimæ. ante fin. 16. q. 1. & c. inter cætera. 22. q. 4. vbi matricidium, & fratricidium vocatur, matri, & fratri indigentibus nihil alimoniæ impendere, sicuti & hoc no. glo. ibi.

7 *Qui succurrere potest perituro, sic nõ succurrit, occidit.*

¶Quibus & simile est quod scribit D. Augustinus lib. xv. contra Faustum: iustud, inquit, præceptum, quod est, non occides, ex eiusdem erroris peruersitate non seruas. Itaque si incurras in eum famelicum, qui mori possit, nisi porrigendo cibum, subuenias, iam tu homicida teneberis. Et glo. quam ordinariam Theologi vocant, enarrans illud Exodi 20. Non occides, ita inquit: manu, & mente, vel subtrahendo subsidium vitæ, ei cui dare debes. Et alibi Deutero. v. in expositione eiusdem præcepti, Non occides, re, (inquit) vel voluntate: qui enim odit fratrem, homicida est, vel subtrahendo quod potest præstare. Nec longè abest illud Lactantij diuinarum institutionum, lib. vj. cui de vero cultu titulus est, cap. 11. Qui succurrere perituro potest, si non succurrerit, occidit.

8 *Galla non est deterior quæ filios patitur fame perire.*

¶Epigrammatarius Martialis vt de Ethnicis quoque loquamur, Pontiam quandam, quæ duos filios veneno necauerat, de qua Iuuenalis Saty. 6.

Tune duos vna sæuissima vipera cœna

Tune duos, &c.

asserit non esse Galla deteriorem, quæ patiebatur filios fame necare. huius autem carmen est huiusmodi lib. 2. epigram. 34. in Gallam ipsam:

Cùm placeat Phileros tota tibi dote redemptus,

Tres

Tres pateris natos Galla perire fame.
Praestatur cano tanta indulgentia cunno,
Quem nec casta potest iam decuisse Venus.
Perpetuam Dij te faciant Philerotis amicam,
O mater, qua nec Pontia deterior.

9 ¶Sextò non dissimile est, quod authoritate diuinorum scriptorum dicitur, non minùs criminis perpetrare, qui indigentibus denegat, quàm qui habenti subtrahit, vt est text. in summa xlij. dist. vbi ex sententia D. Hieronymi aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. & cap. sicut hi. ante fin. xlvij. dist. vbi D. Ambrosius, Neque enim (ait) minùs est criminis habenti tollere, quàm cùm possis, & abundans sis, indigentibus denegare. cuius sententiae authoritate concludit Alexand. Ales, in tertia parte Summae, quaest. xxxvj. membro v. arti. j. Non minùs eos furtum committere, & rapinam, qui pauperibus non subueniunt: quàm qui aliena furantur, & rapiunt. Et facit in eandem rem tex. in c. nolo. xij. quaest. j. & c. aurum. xij. q. ij. & quod habetur in c. saepè. & ibi gl. de resti. spol. cum similib.

Nõ minus peccat qui indigẽtibus denegat, quàm qui habẽti subtrahit.

10 ¶Ex quo fit, vt dixerit gl. in d. c. sicut hi. in verbo, esurientium. quòd pauperes possunt ecclesiae eum denuntiare, qui non dat, vt eum cogat dare. argum. cap. ad apostolicam. de simo. quam gl. facit sing. Rom. in repe. l. si verò. §. de viro. in xxv. fall. ff. sol. matri. in iij. artic. & Fran. Are. cons. xlviij. reuocatur in dubium. & sequitur Specul. tit. de instrum. edi. §. nunc aliqua. col. vij. versi. sed an pauperes. Panor. & Felin. in cap. humanum genus. j. dist. Idem Panor. & Ioan. Ana. in cap. si quis per necessitatem. de furt. idem Panor. in cap. at si clerici. §. de adulteriis. de iudi. Ioan. Ana. in d. c. ad apostolicam. de simo. Anto. & Imo. in c. j. de emp. & vendi. Ia. Zochus in c. inter opera. de sponsa. Firmi. in tract. de episcopo. in iiij. parte. lib. iiij. col. j. versi. & episcopus. Feli. in cap. j. de offic. ordin. & in cap. si qui testium. ante fin. de testi. Et idem fermè voluerunt duae aliae gl. quas soli ex supradictis Firmi. & Felin. citauerunt in c. domino. in verbo, necesse. 50. dist. & in cap. exigunt. j. quaest. vij. cùm dicunt eleemosynam posse peti officio iudicis.

Pauperes possunt ecclesiae denũtiare qui nõ dat, ut eum coget dare.

11 ¶Septimò inuadere videtur res alienas, qui quod debet, non soluit, vt est tex. in c. decimae. xvj. quaest. t. vbi in haec verba scribitur, Decimae ex debito requiruntur & qui eas dare noluerunt, res alienas inuadunt. & est fermè similis tex. in d. c. saepè. de restit. spol. vbi expressè dicitur: quòd non multùm interest, an iniustè detineas, an inuadas alienum, & ibi concord. in glossa.

Quod debet nõ soluẽs, res alienas inuadẽs uidetur.

12 ¶Octauò, quod voluit gl. not. l. si ab hostibus. §. j. ff. solut. matri. esse paria, si maritus vxorem interemerit, quod in faciendo est, & si illam aegrotantem contempserit, atque dereliquerit, aut, vt dicunt Bald. Raph. Paul. de Cast. & Iason ibi, si vxori alimenta, atque alia necessaria non suppeditauerit, vnde illa moriatur. quod & idem voluit ipse Bald. in l. quod in vxorem. C. de nego. gest. Et pro dicto illius gl. est bonus tex. in l. si seruum. in princ. ff. de verb. oblig. vbi paria sunt, vel quòd quis promissum à se seruum interficiat, vel quòd eum morbo laborantem derelinquat. Et per illam gloss. dicit Bald. in l. si captiui. post prin. C. de epi. & cler. quod eum quis necare videtur, quem à carcere in quo moritur, non subducit. vide Catellianum, in verbo, maritus punitur.

Si maritus aegrotantẽ uxorem deserit, idẽ est ac si occiderit.

13 ¶Nonò, qui patitur, quod prohibere potest, id ipsum facere videtur, vt not. l. gl. in l. adigere. ff. de iur. patro. per illum tex. vbi adigere libertam iuretur. ne nubat. intelligitur etiam is, qui eam iurare patitur. & l. quid ergo. §. certè. versi. certè. ff. de his qui not. infa. vbi qui filium, vel filiam constituere patitur, ipse quodammodo fecisse videtur. & ibi gl. idem not. quòd praecedens. & allegat multas cõcord. vltra quas adde tex. nota. in l. penulti. C. de cano. largi. titul. lib. x. vbi pari poena punitur officialis, qui non prohibet illicitas exactiones, & sic in omittendo delinquit, atque is qui eas facit, & ibi Bal. eum tex. ad hoc not. expressè, & etiam tex. in capit. sicut dignum. §. illi etiam. de homicid. Qui potuit (inquit) liberare à morte hominem, & non liberauit, illum occidit: vt non immeritò Maria. in repet. ca. ad euidentiam. in xcv. quaest. vij. quaest princ. eod. tit. censuerit illum irregularem esse, qui non prohibuerit hominem occidere, cùm posset, & alia multa in id allegat.

Qui patitur quod prohibere potest, idipsum facere uidetur.

Et huc quoque spectat textus in canone lxxxvj. distin. & meliùs in can. non miserenda, xxiij. q. iij. vbi haec verba ex D Ambrosio adscribuntur: qui non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. & cap. praetereà xxiij. quaest. viij. vbi haec quoque scribitur sententia: Qui crimina quae potest emendare, non corrigit, ipse committit.

14 ¶Senecae quoque tragoediographi in Hercule furente, sententia est:

Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet,

Eiusdem, aut alterius, vt plerique credunt, minus est,

Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit.

Ex legibus Lacedaemoniorum qui se praesente delinquentem nõ obiurgasset, pari castigationi erat obnoxius, cui etiam delinquens ipse, vt testis est Plutarchus in Apoh. Laconicis. Ex legibus quoq; Platonis ad fi. lib. 9. aequè punitur qui aliorum iniurias, cùm prohibere posit, non prohibet, atque is qui facit. Agapetus in libello admonitorio, quem ad Iustinianum Imperatorem scripsit,

Ἴσον ἡγοῦ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τοὺς πλημμελοῦντας λογίζου.

id est, Iuxtà peccare, & peccantes non cohibere, aestima.

Aequè punitur qui aliorũ iniurias cũ potest prohibere, non prohibet, atque is qui facit.

15 ¶Decimò, tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit, omittítque dicere, quàm qui falsum asserit. l. praescriptione. & ibi Iacobus Butrig. & Bart. in fi. & Ias. C. si contra ius vel vtil. publi.

Tam punitur de falso testis,

qui verū supprimit, quàm qui falsum asserit.

& l.presbyteri.& ibi etiam Bar.& Bal.C.de episc.& cleric.& expreßiùs in cap.j.& ibi Imo.& Panor. & alij,de crimin.fal.& in can.quisquis.11.q.3.& §.1.& ibi Ang.in auth.de testib.& Bart.in l.ea quæ.ff. de contra.emp.& in l.data.col.vj.versi.falsus testis.C.qui accus.non poss.& in l.iij.paulò ante fi.C.de cal.vbi & ad hoc allegat l.nec exemplum.C.de fal.& alia iura.& idem Bal. in l.argentarius.§.cùm autem.& ibi etiam Ang.ff.de eden.& ipse Bal.in l.idem & si.§.si.tibi.post prin.ff.de condict.ob turp. caus.vbi id tamē dicit procedere in teste producto,& iurato,non in contumace,qui videlicet nō vult venire,aut iurare.& ipse Bal.in cap.j.tit.si de inuest.int.domi.& vasal.lis ori.& in ca.ab excōmunicato.circa medium.de rescrip.vbi ad id dicit notan.dict.l.presbyteri.& in c.fraternitatis.in fi.de testib. & in sua Margarit.in verbo,testis.Petr.Anch.consi.ccxxiiij.iste dominus executor.col.j.Alex. consi. ij.aliàs xj.viso processu in causa inquisitionis.colum.iij.versi.alia ratione non probat.lib.7.& Guido Papæ consi.ccxj.iuxta materiam processus.col.j.& Fely.in cap.ij.col.j.de testibus cogen.vbi limitat tribus modis.& nouißimè Hipp.Marsi.in rub.ff.ad leg.Corn.de fals.col.iij.versi.vlteriùs circa hanc. & in l.j.§.sed & si quis.eo.tit.

Vt turpe scribere quod non debeatur, ita improbum non referre quod debeas.

16 ¶Quod etiam procedit in notario,vt dicit Bart.in d.l.presbyteri.& Bal.in l.iubemus.ad fin.C.de testa.& Pet.Anc.consi.ccxxiiij.iste dominus executor.col.j.Atque etiam in alio; qui cùm dictaret instrumentum notario,dolosè omisit quædam necessaria,vt voluit Bart.in l. si quis obrepserit. versic. quæro cùm pars dictaret.ff.ad leg.Corn.de falsis.Et huic certè capiti concinit, quod scribit Cicero in oratione pro Roscio Comedo post prin.Nam quemadmodum turpe est scribere, quod non debeatur:sic improbum est non referre,quod debeas.Aequè enim tabulæ condemnantur eius,qui verum non retulit:& eius,qui falsum perscripsit.

D.Augustinus lib.j.de verbis Domini,Reus est,& qui mendacium loquitur:& qui veritatem tacet:ille,quia nocere cupit:iste,quia prodesse non vult.

17 ¶Vndecimò,tantùm peccat,qui non facit,quod debet,quantùm qui facit,quod nō debet.argu.can. 1.16.q.6.& cap.abbates.18.q.2.& can.si custos.27.q.1.& ibi hoc not.Archi.& Hug.& etiam Lucas de Pen.in l.omnes iudices.col.v.versi.& nota quòd interdum.C.de Decur.lib.x.

18 ¶Duodecimò,quod no.voluit Inno.ille Cano.facilè princeps in cap.tua nos.col.j.de hom.quòd medicus ita peccat omittendo medicinas propitias,sicut dando non propitias.

19 ¶Decimotertiò,quod scriptum reliquit D.Hieronymus:Non ideò (ait) putes aliqua contemnenda esse mandata,quia leuiora sunt. Tam enim maxima illa, quàm minima imperata sunt : & contemptus cuiusque præcepti,præcipientis iniuria est:in quouis præcepto, in quouis gradu æquale peccatum est,vel prohibita admittere,vel iussa non facere.Feli.in cap.cum dilecta.col. xvij. in x. ampliatione.extrà de rescrip.in nouis.

Idem piaculum peccati in omittendo,& in faciendo.

20 ¶Decimoquartò,confirmo authoritate legis Mosaicæ.Nam cum Leuitici iiij.institutum sit sacrificium pro peccato,quod in faciendo consistit,nulla peccati quod in omittendo est, mentione facta, Nicol.Ly.in ea re Christianos Bibliorum interpretes,vel reclamantibus Iudæis, secutus,huiusmodi sacrificium,& ad peccatum in omittendo trahit,tanquam vtriusque sit idem iudicium, eadem culpa & grauitas, idem piaculum subdens in sacra scriptura omißionem, semper intelligi in commißione.Quam ego sententiam verißimam esse arbitror:nisi enim illa sacrificij institutio pro cōmisso.ad commissum trahatur,videbitur lex Mosaica manca esse, nec sufficienter data, cùm alibi nullum sit aliud institutum pro omisso sacrificium.

21 ¶Decimoquintò,& id quoque comprobatur ex eo,quod scribitur eiusdem Leuitici cap.v.Si peccauerit anima,& audierit vocem iurantis,testísque fuerit,quòd ipse vidit,aut conscius est, nisi indicauerit,portabit iniquitatem suam.Quem locum enarrans Adamantius Origenes, Sciendum est(ait) quòd si quis ea quæ videt in delicto proximi sui, vel non indicat, secundum regulam superiùs datam,vel in testimonium vocatus non quæ vera sunt dixerit, peccatum quod commisit ille quem celat,ipse suscipiet,& pœna commißi reuoluetur ad conscium.

Minus peccatum in faciendo quàm in nō faciēdo ex Bartol.

22 ¶Vltimò, ne authoritate alicuius è nostris legum interpretibus ista pars careat, hanc apertè tenuit Bart.(bone Deus quis author)in l.j.ff.de iur.patro.notans ex eo tex.q̀ minus peccatum est in faciēdo,quàm in non faciendo.Et in eam inclinare videtur Iason in duobus locis, videlicet in d.l.si modo,quàm in non faciendo.Et in eam inclinare videtur Iason in duobus locis, videlicet in d.l.si modo ra.ff.sol.matr.& in d.l.sancimus.col.penult.versic.sextò not. C. de iudic. per aliquas quidem ex prædictis rationibus.

23 ¶Veruntamen Iason (de Bart.autem quid sentiam posteà dicemus) in hoc errasse (pace tanti viri dixerim) videtur, qui à tam vulgata, ab omnibúsque probata sententia desciuerit, nixus leuibus admodum, infirmisque atque exilibus argumentis, & rationibus. Nam apud omnes in confesso est, delictum quod in committendo consistit, grauius esse, ideóque seueriùs plecti oportere cæteris paribus, quàm quod in omittendo est. Nam primùm, vt à diuinis scriptoribus incipiam, ita voluit Diuus Thomas secunda secundæ quæstione septuagesimanona, articulo quarto, vbi post multa in vtranque partem adducta; tandem concludendo dicit, quòd peccatum tantum est graue, quantum à virtute distat: contrarietas autem est maxima distantia, vt dicit Philosophus x. Metaphysicæ, vnde contrarium magis distat à suo contrario, quàm simplex eius negatio, sicut nigrum plus distat ab albo, quàm simpliciter non album. Omne nigrum est non album, sed non conuertitur. Manifestum est autem, quòd commißio, siue transgreßio contrariatur actui virtutis: omißio verò importat negationem illius: puta peccatum omißionis est, si quis debitam

reuerentiam

reuerentiam parentibus non exhibeat, peccatum autem transgreſsionis, ſi contumeliam, vel iniuriam eis inferat, quod eſt grauius: vnde manifeſtum eſt quòd ſimpliciter, & abſolutè loquẽdo, tranſgreſsio eſt grauius peccatum, quam omiſsio, licèt aliqua omiſsio poſsit eſſe grauior aliqua trãſgreſſione. hæc Thomas. Ex quibus colligere poſſumus apertam ſolutionem ad multa pro contraria parte allegata. Et ante eum, licèt non alleget, vt aliàs ſemper, idem ſcribit Alex. Ales, eius præceptor in ij. parte Summæ, quæſtio. cxxx. membro vj. vbi & hoc copioſè diſſerit, multáque obiecta ſcitiſsimè diſſoluit, & rurſum quæſt. ſeq. membro ij. & D. Bonauen. lib. ij. ſenten. diſt. iiij. arti. j. q. j. vbi etiam plus dicit, quòd licèt committere in præceptum, ſit ſemper peccatum: non tamen omittere præceptum ſemper peccatum eſt: ſed ſolùm cùm actus ipſe omittitur, non autem circunſtantiæ actus &c. Et idem alibi in eodem ij. lib. videlicet diſt. xlij. ſuper tex. dicit, quòd non omnis omiſsio bonæ circunſtantiæ dicitur delictum, ſed tantùm omiſsio boni actus debiti. quod & idem dicit ipſe Thomas quo loco nuper citauimus articulo tertio.

24 ¶ Et vt ad noſtros tandem veniamus, iam diximus gl. eſſe in ea ſentẽtia vt delictum commiſsionis ſit grauius delicto omiſsionis, in d. l. ſi mora. ff. ſol. matri. quam literis aureis ſcribendam dicit Bald. ibi, & ſequuntur Imo. Pau. Caſt. Alex. Fran. Aret. & omnes præter Iaſ. ibi, & Bal. in l. legis virtus. ff. de legib. & in l. Imperator. in j. l. col. pe. ff. de ſtatu. ho. & in l. j. in princ. ff. de eo per quem fac. erit. vbi dicit per eam, quia licèt vna culpa compenſetur cum alia, vt dicit gl. ibi, tamen leuiſsima culpa in faciendo non compenſatur cum alia leuiſsima in omittendo: quia prima eſt grauior. & l. omnes iudices. col. iiij. in verb. quinquaginta. C. de decur. lib. x. & in c. ex literis. col. iij. verſi. pone duo ſunt ſtatuta. & in ſua margarita, in verbo, culpa. vbi illam glo. dicit ſing. & Pet. Anc. in repet. c. peccatum. in v. oppo. de reg. iur. lib. vj. & conſi. clviij. ex narratis in facto. col. vj. verſi. de ſuis autem. & conſi. ccccxj. & prima facie videtur. col. j. & Rom. conſi. cccxxx. circa primum. col. vlt. Barb. in l. ij. §. vlt. col. v. & iterũ in l. ſi ex ſtipulatu. col. vj. ff. de verb. oblig. & conſi. iij. clementiſsimi Dei patris. col. ij. lib. ij. & in repet. c. Raynaldus. col. lij. ego adduco rationem de teſta. & Philip. Corn. conſi. lj. in hac conſultatione. col. iij. in fi. lib. j. & conſi. clxxviij. circa primam conſultationem. col. ij. eo. lib. j. vbi dicit illam gl. communiter reputari ſing. & conſi. xxxviij. quanuis in præſenti. col. pen. verſi. item poteſt dici. lib. ij. & conſi. xl. in hac conſultatione. col. ij. verſi. & inſuper. eod. lib. ij. Phil. Dec. in l. poſthumo. col. v. verſi. præterea magis. C. de bono. poſſ. contra tab. & conſi. xxxvij. in cauſa rigoroſæ accuſationis. col. v. verſi. ſecunda ratio eſt. & conſi. cxcij. in caſu propoſito. col. ij. vbi per hoc pulchrè concordat duas opiniones ſuper liberatione tutoris à teſtatore facta, de non reddendo rationem, nec inuentarium conficiendo: vt videlicet per hoc liberetur tutor à dolo in omittendo, non in committẽdo. & Iaſ. ipſe ſibi repugnans in l. ij. col. iiij. verſic. ſed ego ſtrictus. C. de iure emphyt. & in l. vlt. col. xxxiij. verſic. & pro hac ſententia. eod. tit. & in authen. qui rem. col. ij. C. de ſacr. eccleſ. & in l. nemo. col. ij. ff. de verb. obli. & iterum in l. inter ſtipulantem. §. Stichum. ff. eo. & iterum in l. ſi ſeruum Stichum. §. ſequitur. col. ij. verſi. quintò not. eo. quoque tit. & in l. qui Romæ. §. cohæredes. col. v. verſi. confirmatur, quia mora. eo. tit. & in l. ſi quis iniquum. §. ſi filius meus. ff. ſi quis cauſ. *Leuiſsima culpa in faciendo non compenſatur cum alia leuiſsima in omittendo.*

25 ¶ Sed & alia gl. quæ hoc quoque voluit, videlicet in l. ij. ff. de S. C. Syllan. quam etiam ponderat Bal. in rub. extrà, de treug. & pac. circa princ. vbi eam quoque facit ſing. & Paul. Caſtr. in l. j. C. de repud. bono. poſſ. Alia item cæteris expreſsior in l. lege Cornelia. in prin. ff. de S. C. Syllanian. quam ad hoc annotauit Lucas Pen. in d. l. omnes iudices. col. iiij. in verbo, quinquaginta. C. de Decur. lib. x. & Cornæus d. conſi. clxxviij. circa primam. lib. j. l. ij. & ibi, Bal. col. ij. & Paul. Caſt. col. vlt. C. de liber. & eor. libe. Alia quoque in l. ſi ſeruum. in gl. ij. ff. de verb. oblig. Et pro illis gl. facit optimè tex. in l. qui vas. §. j. ff. de furt. & in d. l. j. ff. de iur. patro. *De eodem ex aliis auctoribus.*

26 ¶ Et hoc certè vltra prædictos voluit Pe. de Bel. Per. in §. vlt. Inſtitut. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. cùm dicit, grauius eſſe facere, quàm non facere. per tex. in l. iiij. ff. de impen. in reb. dot. fact. & in l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & voluit item Cy. in auth. qui rem in v. q. C. de ſacro. eccleſ. & Io. Fab. in §. non autem omnes. circa prin. Inſtit. de perpet. & tempor. actio. per tex. in l. ſi ſterilis. §. cùm per venditorem, & ibi not. de actio. empti. & in l. ei apud. in prin. ff. depoſiti. ex hócque dicit Fab. vbi ſuprà, quòd cùm delicta quantò ſunt grauiora, plúſque concernunt delictum defuncti, tantò ſunt minùs tranſmiſsibilia in hæredes: ideò actio, quæ datur in officiales, & magiſtratus, ob delictum, vel quaſi, quod conſiſtit in omittendo, non tranſit in hæredes. l. Iulianus. ff. de iudic. Si autem in committendo deliquerint, tranſit. l. iiij. §. vlt. ff. de dam. infec. In hac quoque opinione eſt Bar. in l. cùm par delictum. ff. de regu. iur. & in l. licèt. §. vlt. aliàs. §. ſi filius. eius initij ij. ff. de pecul. vbi hoc dicit per illum text. & Bal. in l. nulla. in iij. no. C. de his quib. vt indig. & Saly. in l. vlt. col. pen. C. de iur. emphyt. Raph. Cum. conſi. clxiiij. prælatus certę eccleſiæ. col. iij. verſi. cùm igitur conditio. Io. Ana. in cap. qualiter & quando. §. vlt. col. vj. de accu. *Grauius eſt facere quàm non facere.*

27 ¶ Ex hoc dicebat Dy. in d. l. ij. per glo. ibi, quam ſuprà allegauimus. ff. de S. C. Sylla. leges prohibentes tranſigere, vel paciſci ſuper criminibus publicis. l. tranſigere. C. de tranſact. intelligendas in criminibus, quæ in committendo conſiſtunt: ſecus ſi in omittendo. quod & idem voluit ipſe Dyn. in l. j. §. vſqueadeò. ff. de iniur. & Cy. in d. l. tranſigere. & Barb. in repe. cap. Raynaldus. col. lij. verſi. ego adduco rationem. & iterum col. ccliij. verſi. pro dicto tamen. de teſta. vbi ad hoc facit ſing. glo. in d. l. ij. ff. ad Sylla. De quo tamen vide Bart. in d. l. ij. vide Bal. in l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. ff. de pact. & omninò vide in conſuetudine Bituri. fol. 41. col. ij. in medio, vſque ad fin. *Leges prohibẽtes tranſigere, ſuper criminibus, in committẽdo conſiſtũt.*

Dolosus tenetur ad damna & interesse.

28 ¶His quoque conuenit, quòd cùm dolosus teneatur ad damna, & interesse vt est text. in l. vlti. C. de magistratib. conuen. quæ quidem probato dolo, solo partium iuramento probantur: vt patet per l. semper. §. hoc interdictum. & ibi glo & Doct. ff. quod vi aut clam. & l. si quando. & ibi etiam Doct. C. vnde vi. c. vlt. & ibi etiam gloss. & Doct. de eo quod met. caus. & glo. in c. delictu. de foro compe. & Doct. & in l. j. C. de sent. quæ pro eo quod inter. prose. & Bal. & Alexan. in l. qui accusare. C. de eden. Istud tamen procedit, quando dolus consistit in faciendo: secus si in omittendo, siue in non faciendo: nam tunc ad probãda damna, & interesse non sufficeret iuramentum partis, sed deberent plenè probari. tex. in l. argentarius. §. cùm autem. ff. de eden. & ibi Pet. Cy. Bal. Ang. Saly. Alex. & recentiores ad hoc notaor. & facit sing. Bal. in l. vlt. col. pe. in versic. quintò quæro. C. de eden. & Alex. d. l. qui accusare. in fi. & Ias. in l. si priùs. in ij. quæst. princ. ff. de oper. noui nunt. & ita etiam voluerunt Cy. in iij. quæst. Albert. Ias. & alij in d. l. si quando. C. vnde vi. Bar. Ang. Imo. & Alex. in d. l. si priùs. Bart. in l. si per alium. §. in eum. ff. ne quis eum qui in ius voca. vi exi. & Roma. in repe. l. admonendi. ff. de iureiur. & ibi Fran. Curt. in rep. char. xxij. col. iij. versi. limitat tamen. vbi post Angel. in d. §. cùm autem. limitat, redditque huius rei rationem, quoniam crimen in cõmittendo maius est, & grauius quàm in omittendo. & ipse Rom. sing. cccciij. Soci. in tract. fallen. regul. cxc. cuius est initium, interesse per solum iuramentum.

Text. in cõtrarium præcedẽtium.

29 ¶Quanquam in contrarium (ne illud omittamus) videtur esse tex. in l. in actionibus. §. planè. secundum veram lect. Azo. & ibi etiam Bart. Ang. Saly. Alex. & Ias. ff. de in lit. iuran. & videtur etiam voluisse glo. si solerter inspiciatur. in l. nummis. eod. tit. & apertè Bart. in l. j. §. si certa. ff. deposit. & Alex. consi. ccxiij. quando dolus. post prin. & iterum col. ij. versic. præstereà potest esse. lib. vij. vbi etiam allegat l. si cui. §. j. ff. locat.

30 ¶Conueoit illi communiori sententiæ & illud, quòd dolus commissus in faciendo, facit quem teneri de casu, licèt non sit ordinatus ad casum, quia videlicet casus propter ipsum dolum non euenit, vt est tex. in l. j. §. si tem. ff. deposi. vbi hoc no. Pau. Cast. dolus autem in non faciendo, non facit teneri de casu, nisi quando est ordinatus ad ipsum casum. l. & in totum. ff. de impen. in reb. dotal. fact. Pau. Cast. in l. si vehenda. §. j. ff. ad leg. Rhod. de iact.

Maior est culpa facere quã omittere.

31 ¶Accedit & huc, quòd licèt leuissima culpa, quæ in faciendo consistit, veniat in actionẽ legis Aquiliæ. l. in lege Aquilia. huius initij 2. ff. ad leg. Aquil. secus tamen, si in omittendo. tex. est not. l. si eiuus. aliàs incipit, si vsusfructus. §. denique. ff. de vsufruct. quem ad hoc multùm not. Bar. Bald. Ang. ibi. dicitq; ipse Bar. per illum limitari totum tit. ff. & C. ad leg. Aquil. & idem Bar. in l. qui bona. §. cùm inter. ff. de dam. infect. & Bal. in l. data. col. ij. versi. ex hoc sequitur. C. qui accus. non poss. vbi reddit huius rei rationem, quoniam est maior culpa facere, quàm omittere, per not. in d. l. si mora. & idẽ Bald. consi. cxliij. præsupposito communis Papiæ statuto. col. j. lib. j. vbi ad hoc dicit not. illum text. quod consil. repetitur errore impressorum in lib. iij. consi. cccciij. & rursum in lib. v. consi. ccccxxxvj. & idẽ Bal. consi. ccccxlj. quidam magister. in prin. eo. lib. j. vbi dicit illum tex. semper ad hoc allegari, & cõs. cxxxiiij. nisi probetur culpa. lib. iiij. Ioan. Ana. in c. dilectus. col. vlt. de homici. & Ias. in l. si stipulatus essem abs te, col. ij. ad fi. ff. de verb. oblig. & in d. l. ij. de S. C. Sylla. vbi ad hoc facit sing. gl. in d. §. denique. & Soci. consi. liiij. visa breui narratione. col. pen. lib. iiij.

32 ¶His adstipulatur, quod à Bart. scriptum est in repet. l. quod Nerua. in vij. q. principal. versi. itẽ quæro vtrùm culpa. ff. depo. quòd culpa leuissima in faciendo commissa æquipatatur & leui, & latæ culpæ in negligendo. vbi allegat corruptè, vt opinor, gl. in l. si constante. §. si maritus. ff. solut. matr. cum vellet allegare gl. in d. l. si mora. eo. tit.

33 ¶Cui consonat, quod scribit Bal. ipse in d. l. data. vbi suprà citauimus, quòd leuis culpa in faciendo punitur etiam criminaliter. l. si fortuitu. ff. de incen. rui. nauf. Non autem ea quæ est in omittendo. l. qui ædes. ff. eod. tit. sequitur Ang. Are. in tract. maleficiorum. in verb. incendiario. col. ij.

34 ¶Et hanc sententiam confirmat, quod pro leui culpa in faciendo commissa libertus in seruitutem reuocatur. l. ij. C. de liber. & eor. lib. Non etiam pro leui culpa in non faciendo. l. solo obsequij. C. de lib. caus. quam ita intelligunt gl. Bald. Saly. & alij in d. l. ij.

Vbicunque debet alicui membrũ amputari, de manu intelligitur.

35 ¶Huc autem vergit, quòd notarius delinquens in omittendo, fiscúmque ita lædens, vel Rempub. vt quia dolosè omisit scribere solutiones tributorum, punitur manus amputatione, vt est text. in §. coges. in auth. de mandat. prin. col. iij. & ibi gl. in verbo, manus amputationem. quæ notat (vt illud obiter attingam) quòd vbicunque debet alicui membrum amputari, de manu intelligitur, & ad hoc illam facit sing. Ioan. Plat. in l. j C. de immu. nemi. conce. lib. x. Quòd si deliquerit in committendo, putà scripturam illicitam faciendo, lædénsque ob id Remp. debet comburi. tex. est in d. l. j. vbi ita illum intelligit, distinguitq; ab eo. §. coges. ipse Io. Plat.

Sententia lata contra absentẽ ex falsis, est nulla ipso iure.

36 ¶Ad hoc respicit, quòd sententia lata contra absentem dolo aduersarij, videlicet ex falsis allegationibus, est nulla ipso iure. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. Quòd si aduersarius falsum non allegauit, sed veritatem suppresit, putà quia omisit allegare aliquam exceptionem absenti competentem: valebit quidem sententia mero iure, vt voluit Inno. in c. prætereà. de dila. & Ioan. Aodr. in c. si duobus. de appel. & Mathesil. not. xviij. incip. nota, quòd sententia. vbi & huius rei rationem reddit, quoniam minus est delictum facere ius verum aduersarij, quàm falsum exprimere. cap. s. 4. quæst. 4.

37 ¶Consimile est quod Bal. dicit post glo. in l. j. C. de aduo. diuers. iudi. quòd secundum aliquos, si aduocatus alicuius præuaricatur, aliquid omittendo scienter, ex istáque omisione perdit causam,

valet

valet sententia mero iure, éstque opus in integrum restitutione. l. minor autem. §. j. ff. de minor. si autem præuaricatur committendo, putà reuelando parti aduersæ secreta causæ, & illud instruendo, aut aliud huiusmodi, sententia est nulla ipso iure, per d. l. j. quoniam, vt dicit Bald. maior est commissionis præuaricatio, quàm omissionis, vt in simili not. in d. l. si mora.

38 ¶Sed & consimilem vim habet, quòd rescriptum subreptitium dat iurisdictionem mero iure. valet enim processus, nisi opponatur ab initio: secus si sit obreptitium, vt voluit Inno. in c. cum olim. de re iudi. & sequitur Io. Fab. in l. præscriptione, circa medium. C. si contra ius vel vtil. publ. per tex. in d. c. cùm olim, de rescrip.

39 ¶Ex eodémque fonte manat, quod scribitur idem Inno. ac plerique ex antiquioribus, quòd etsi vitietur rescriptum ad beneficium, quo quis se dicit nullum habere beneficium, cùm modicum, aut minùs sufficiens habeat, c. si proponente. de rescrip. Non tamen vitiatur si tacuerit se habere modicum quod habebat: veluti non sit tantum vitium tacere verum, quàm mentiri. Sed tamen hæc opinio longè latéque explosa est per gl. & Doct. in d. c. si proponente, & in c. proposuisti, eod. tit. Quorum sententia decreto perpetuo comprobata est, in c. si motu proprio. de præben. lib. vj. idque multis rationibus adductis per Bal. & alios in d. c. si proponente.

Non est tãtum vitiũ tacere uerum quàm mẽtiri.

40 ¶Et postquàm de rescripto loquimur, illud quoque subiungẽdum est antequàm ad alia pergamus, quòd rescripta ad lites nulla sunt ex obreptione, non autem ex subreptione, quin sunt per exceptionem annullãda, vt no. in c. cæterum. & c. plerunque, & c. si autem de rescript. cum si. Cuius rei rationem reddens Panorm. in c. quia circa, de consan. & affi. quoniam detestabilius est falsum exprimere, quàm verum tacere. vbi tamen limitat non procedere in rescriptis ad beneficia, alijsque gratiosis, de quo latiùs per eum & alios in c. ad audientiam. eius initij. 2. de rescrip. & Socin. consil. clxix. circa primum, in prin. lib ij.

Rescripta ad lites nulla sunt ex obreptione, non autem subreptione.

41 ¶Item si in rescripto aliquid veritatis taceatur, illud solùm caput vitiatur, in quo subreptio facta est: non autem alia capita ab illo distincta, & separata, vt est tex. in c. si eo tẽpore, de rescript. lib. vj. quem ad hoc valde sing. dicit Barb. cons. xxxiij. bene etenim cuncta geruntur, col. ij. lib. iij. & not. etiam in c. fraternitatis, de hære. Quòd si falsum aliquid fuerit suggestum, non solùm articulus (vt cũ nostris loquar) in quo id ipsum fuerit factum corruit, sed & alij etiam separati text. est in c. sedes apostolica, de rescrip. vbi not. Panor. multùm distare in rescriptis, vtrùm verum taceatur, an verò exprimatur falsum: illic enim totum rescriptum corruit, hîc solus articulus: quia non est ita odiosus tacẽs verum, sicut exprimens falsum. & facit etiam sing. tex. in d. c. si eo tempore, & allegat prætereà in arg. c. detestanda in prin. de concess. præben. lib. vj. & idem voluit Barb. d. consi. xxxiij. col. iij. ad fi. lib.

42 ¶Nec hinc longè abest, quod in simili dicimus, quòd licèt testis in parte solùm falsus, omninò falsus reputetur, eiúsque testimonium non solùm in ea parte repellatur, sed & in cæteris quoque etiam separatis, vt voluit gl. in c. nostra, in princi. de testibus. & glo. in c. si ad scripturas, ix. dist. & c. quid ergo, xxiij. q. v. Inno. in d. c. fraternitatis. de hære. Bar. Bal. & alij in l. si ex falsis. C. de transac. Bald. in l. certi condictio, §. quoniam, col. pen. versi. dicimus. ff. si cert. pet. & in l. ij. C. de fideicom. libert. & in l. si veteris. C. de fide instru. & in l. vl. in quarto cõtrario. C. de edict. diui Adr. tol. & in l. j. §. si quis simpliciter, vbi & c. Angel. Imo. Rom. Bart. col. xj alij recentiores, ff. de verb. oblig. & ipse Bald. in c. j. col. ij. versic. idem in positione, vel de constit. & in c. cùm adeò, col. j. de rescrip. & Panor. in c. iij. in fin. de fide instru. & Cardi. in cle. j. in fi. de testib. Hoc tamen verum est, si falsum commiserit in committendo, videlicet falsum aliquid exprimendo: secus si in omittendo, putà, quia verum aliquid interrogatus suppressit, quia tunc valet eius dictum in eo quod deposuit, nec vitiatur propter illam veritatis negationem, vt sing. dicit Iacob Bu. in l. Lucius. ff. de his qui not. infa. quod dictum refert, commendat, & sequitur Ang. consi. cxciiij. vrsis processibus causæ, in fi. ij. col. Hippo. Marsil. sing. lxxvj. incip. communis conclusio. vbi hoc dictum dicit sing. & in repe. l. vlt. C. de proba. & facit quod dicit Bal. in §. notandum. tit. de notis feud. & in c. j. §. si enim domino, tit. quid sit inuestit.

Testis in parte falsus omninò falsus reputatur.

43 ¶Ad hæc facit quod dicit Ang. in tractatu de inuentario, quòd minor omittens facere inuentarium, restituitur in integrum, cum illud delictum consistat in omittendo. & de hoc dicit esse gl. quam facit sing. in l. auxilium. in ver. cessabit. ff. de minori. & sequitur Barb. in repe. c. Raynaldus. col. clij. vers. ita & pariter dicemus, de testa. & Anto. Cors. in suis sing. in verbo, pœna, licet pœna, &c. Et per illam gl. dicit Barb. d. con. iij. col. ij. lib. ij. & in l. sed si ex stipulatu. col. vij. ff. de verbo. oblig. quòd restituitur minor aduersus delictum, quod consistit in omittendo, non autem si consistit in committendo: & ad hoc facit sing. illa gl. Sed est alia expressior in l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. eo. titu. ad hoc referens opiniones aliquorum ita distinguentium, per text. in l. vlt. C. si aduer. delic. quorum sententiã quamuis ipsa gl. videatur reprobare, sequunt tamen Pau. Cast. in d. l. ij. col. iij. versi. hinc est quòd. C. de liber. & eor. lib. & consil. xlviij. vltra ea quæ superiùs allegata sunt lib. ij. & Alex. in l. j. col. j. in fin. ff. de verb. obli. & consi. ciij. videtur prima consideratione dicendum. col. vj. versi. non obstat. lib. j. & Ang. Aret in tractatu maleficiorum. in verbo, scienter & dolosè, col. iiij. versi. quid in prodigo, & Mathesil. in no. clxv. cuius est prin. not. quòd minor.

Minor omittẽs facere inuentarium, restituitur in integrũ.

44 ¶Quin etiam pupillus si in omittendo deliquerit, non solùm non est opus restitutione in integrum, sed mero iure non punitur. tex. est no. in l. j. §. impubes. ff. de S. C. Sylla. vbi Dy. Bar. & alij per hoc limitantes iura quæ volunt impuberem doli capacem teneri ex delicto, vt scilicet intelligatur de delicto, quod in faciendo consistit: secus si in non faciendo. quod & idem voluit Cy. in l. j. & ibi etiam

Si pupillus in omittendo deliquit, mero iure nõ punitur

Saly.in xv.no.C.de fal.mo.Bal.Angel.Rom.& alij in l.is cui bonis.ff.de verb.oblig.& Io.Ana.in c.j.col.pe.de delict.puer.& Hippo.Marsil.in l.infans,col.ij.versi.item scias quod.ff.de sicar.

45 *Minor 18 ann. non tenetur de delicto in omittendo.*

¶Imò verò minor 18.annis,nedum impubes,non tenetur de delicto in omittendo,per text.in auth.si captiui.cum sua gl.C.de epi.& cler.& Iac.Are.& Iacob.But.Saly.& ferè omnes in l.si quis in tantã.C.vnde vi.& Anto.qui ad Bar.remittit in c.j.col.ij.versi.nunquid autem ex delicto, de dol.& contum.& Philip.Corn.consi.ccxlvij.quoniam multa veniunt,col.v.versi.insuper.lib.j.

46 *Idem in prodigo.*

¶Idem de prodigo dicimus,qui tametsi ex delicto,quod in committendo est, punitur etiam corporaliter,puta si hominem interemerit,aut alia id genus perpetrarit,vt decidit Bal.in l.furiosum.ad fi.C.qui testa.face.poss.& Ang.in l.Fulcinius.§.adeò.ad fi.ff.ex quibus caus.in poss.eat.Si tamen delinquat in omittendo,vel negligendo,putà quia non vindicauit necem defuncti, vel mater prodiga nõ petiit tutorem filiis,non propterea priuabitur eorum successione:quia in delictis in omittendo illis parcitur,tex.est no.in d.l.Fulcinius.§.adeò. versic. idémque in prodigo.vbi si prodigus non comparear,ei parcitur.& ita not.Ang.ibi.& Bal.ipse,Ang.Imo.Ias.& omnes fermè in d.l.is cui bonis.& Maria.Soci.in repe.c.ad audientiam.in xxiiij.quæst.quintæ quæst.in prin.de homi.& Ang.Are.in d.verbo,scienter,& dolosè,col.iiij.versi.quid in prodigo.

47 *In delicto commissionis nõ requiritur monitio,sed in delicto omissionis.*

¶Adde prætereà,quod dicit Inno.in c.extirpandæ,versi.item hæc habent locum.de præben. quòd quando quis committit delictum commissionis,non requiritur monitio, sed bene requiritur in delicto omissionis,& sequitur Bal.in c.j.§.publici latrones,ti.de pac.tenen.

48¶Nec silentio prætereundũ est,quod scribit Bal.in l.cùm oportet.§.non autem.col.j.quòd si pater qui est legitimus administrator bonorum filiorum, malè eam administrationem gerat in committendo,ei aufertur administratio:si in negligendo,secus:sed compellitur administrare,& sumptus facere.l.j.C.de bon.mater.Nec est(inquit)nouum,quòd aliter punitur culpa cõmissionis, quàm omissionis.allegat no.in d.l.si mora.& in d.l.si cuius.§.de præteritis.ff.de vsufruct.de quo tamẽ vide Bar.Ang.& alios in d.§.non autem.Imo.in l.Imperator.ff.ad Trebellia.& Fran.Aret.consi.lxxij.præsupponitur in facto.in iiij.quæsito.

49 *Qui occidere potest adulterum, multo magis eum contumelia afficere.*

¶Nec aliò respicit,quod no.consuluit Ang.consi.lxxij.pro parte negatiua,factum verò illius con. incipit,statuto antiquo. Quòd statutum promittens impunitatem alicuius offensæ,quæ fit in committendo,ita debet interpretari ex vi attractiua,vt idem videatur disposuisse in offensa,quæ in omittendo consistit:cùm illa sit grauior, hæc leuior.quemadmodum(inquit)in simili dicitur, quòd statutum permittens occidere bannitum,videtur etiam permittere illum offendere,quod minus est,per text.in l.nec in ea.ff.de adulter.vbi qui occidere potest adulterum,multò magis poterit eum iure contumelia afficere.

50 *Difficilius admittitur moræ purgatio,in stipulatione,commissa ob malefactum, quàm ob non factum.*

¶Succurrit & illud quod in hanc sententiam prodit Bar.post And.de Pisis in l.si insulam.col.v.in vj.quæst.ff.de verb.oblig.quòd difficiliùs admittitur moræ purgatio, quando stipulatio est commissa propter malefactum,quàm propter non factum:per multa quæ illic allegat distinguendo, & sequitur Fran.Are.consi.clvij.quod incipit,visis diligenter narratis.col.vlt.

51 ¶Eiusdem notæ est quod no.tradit Ioan. Plat.in lege,placet.in iij.not.C.de excusa.mu.lib.x.quod illud,quod dicimus,agentes & consentientes pari pœna esse puniẽdos.c.quanto.de sentent. excom.cum simil.lib.intelligendum est de his,qui cooperando consentiunt:secus si negligendo,vel omittendo consentirent:sunt enim hi mitiùs puniendi,per tex.in d.l.placet.& hoc ante Ioan.Plat.voluit glo.1.in d.c.quanto quam sing.notandum monet Panor.ibi.

52 *Error expressus vitiat,nõ tacitus,& inepta expreßio minus quà tacita.*

¶Supradicta confirmat,quòd error expressus vitiat,non item tacitus.l.& ex diuerso.§. si in iudicio.& ibi gl.Imo.& recentiores.ff.sol.matri.& Alex.in l.cùm quid.ff.si cert.per.& ibi Ias. in vtraque lect.videlicet in j.lect.col.ij.versi.tertiò limito.vbi dicit ita debere intelligi tex.in l.actus legitimi. & in l.expressa.de reg.iuris,& in ij.lect.col.iiij.versi.tertia conclusio. vbi dicit quòd per hoc redditur dubia dicta decisio in d.l.demonstratio.ff.de condi.& demon.dum dicit,quòd inepta expresio minus vitiat,quàm tacita.Et facit quod dicit Bal.in l.eleganter.§.si quis post.col.v.versic.ex lectura antiqua.ff.de condict.indeb.quòd non est par virtus taciti & expresi quò ad hoc,vt actus sit nullus.l. si quis legatum.ff.ad leg.Cor.de fals.

53 *Perniciosioris exempli delicta eo grauiora reputantur, atrociúsque puniuntur.*

¶Postremò ad de omnibus supradictis huiusmodi rationes.Primùm enim delicta eò grauiora reputantur,atrociúsque puniuntur, quò sunt maioris,atque perniciosioris exempli.l.iij.§.sed & ex senatusconsulto.ff.ad leg.Cor.de sicar.& l.qui abortionis.ff.de pœn.& expresiùs in c.præcipuè. xj. q. iij.per quem tex.dicit glo.in c.nemo.xxxij.q.iiij.quòd manifestè,siue palam delinquens, ob id grauiùs peccare dicitur,quoniam pluribus præbet exemplum peccandi, secundum quam sententiam Cicero lib.iij.de legibus:Sícque(inquit)plus exemplo quàm peccato nocent. quem imitatus Ammianus Marcellinus lib.xxij.Plúsque(ait)exemplis,quàm peccandi licentia læderent multos.Atqui delicta,quæ sunt in committendo,sunt longè maioris, euidentiorísque exempli, quàm quæ in omittendo consistunt:cùm & illa oculis hominum,& animis subiaceant, ista animis tantùm, non etiam oculis.Nam quæ non fiunt,videri non possunt:sed tantùm considerari:& vt scribit Inno.noster in ca.extirpandæ §.quia verò.& ibi post eum Hostien. Ioannes Andr.& alij de præbend. non facta latent. cap.cùm in cunctis.§.j.ext.de electione facta autem patent.c.quanto.de translatione Episcoporum. Nihil est quod tam animos commoueat, atque irritet, quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, vt vtar verbis Horatij in arte poëtica.quem citat Accurtius in §. vlt. Instit. de grad.cog. Et facit quod

no.voluit

no.voluit Bald.in l.data.col.8.vers.super situ,& etiam in col.x.vers.octauo modo.& vers.facere probatur.C.qui accusare non poss.

54 ¶Deinde certum est,ea delicta esse grauiora, quæ manu,factóque sunt commissa, quàm quæ animo:cùm ista de iure ciuili nulli pœnæ sint obnoxia.l.cogitationis.ff.de pœn.quæ repetitur in decretis canonicis.ca.cogitationis.de pœn.dist.j.cum si.Quod ius nostrum in ea re videtur fuisse secutū legem Mosaicam,quæ tantùm manum puniebat,non animum,vt à scriptoribus annotatum est,& à Paulo Burgeosi,& Matthia relatum super Genesio.cap.3.& Nicol.Ly.Exo.c.20.& glos.ordinaria ad Philip.3.& ex Israëlitis scriptum reliquit Iosephus legum Mosaicarum peritissimus,lib.12.Antiquitatum.At delictum in committendo manu fit,& facto,alterum in omittendo.animo propè semper consistit,vnde fit,vt necessariò sit illud hoc grauius.

Grauiora delicta quæ manu, quàm quæ animo commissa.

55 ¶Prætereà, virtus quæ est in non faciendo(si tamen virtus appellari meruit) non tam insignis est, quàm quæ in faciendo. Præcepta enim quæ in faciendo sunt, multo plus habent meriti (vt cum Theologis loquar)si obseruaris,quàm quæ in non faciendo.imò illa semper meritum habent, ista plerunque non habent.Nam eum mereri qui Deum toto corde,& animo colit,qui parentes veneratur,qui proximum vt seipsum,diligit,nemo est qui dubitet:nullus autem (vt opinor) dixerit non occidendo,non furando,& alia id genus non faciendo,quanquam meritum reportaturum,aut cœlestia regna assecuturum,nisi etiam benefecerit,vt est tex.diui Hieronymi in c.duo sunt.in fin. 12. quæst.1.ideóque Petrus Lombardus lib.2.Sententiarum,distinct. xxiiij. Declinare (inquit) à malo semper vitat pœnam,sed non semper meretur.sed tamen hoc intelligemus, vbi causa subest,quæ id nos facere monet.Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, non meremur, si à malo declinamus.

Virtus non est tam insignis in non faciendo, ac illa quæ in faciendo.

56 ¶Nec id ignorarunt Ethnici scriptores:Aristoteles enim lib.4.Ethicorum,c.j.Est ipsius(ait) virtutis honesta potius agere,quàm non agere turpia.& Seneca prudentissimus virtutis, morúmque æstimator.lib.2.de beneficiis,c.23.Arcesilaum inquit nihil fecisse laude dignum, quòd furtum non recepit,videlicet à filiofam.oblatam pecuniam,non accepit.Et alibi lib.vij.Declamationum,c.21. Nō est beneficium,à scelere abstinere.quam sententiam citat è nostris Bald.in c.primo.§. dominus. tit. de for.fidel.in vsib.feud.Apud Philostratum in Apollonio,Iarchas,Brachmanarum Princeps,li.iij. eandem propè sententiam edidit.Nam cùm Apollonius ipse paulò antè iustitiæ,atque humanitatis opera esse censuisset,non perdere hominum vitam,& mercatorum facultates non dispergere, subridens Iarchas,Videris(ait)existimare iustitiæ quandam speciem esse,iniuriam non referre:quod & omnes Græcos existimare video.vt enim ex Aegyptio quodam, qui huc accessit, audiui,veniunt ad vos Romani magistratus,nudam,erectámque securim super vos ferentes,etsi nōdum nouerint. bon' sne,an malis vobis imperent.Vos autem,nisi causarum iudicia peruerterint,iustos illos esse prędicatis,perinde ac seruorum caupones ibidem facere accepi,qui ex Caria seruos captiuos adducentes,cùm eorum mores vobis enarrant inter primas laudes enumerare solent,non eos fugaces. Magistratus igitur,quibus subestis,tali genere laudis subornatos esse,quo etiam serui laudantur, admirantes iudicio vestro dimittitis,&c. Sed & libro eiusdē scriptoris 5. Thomacion, adolescens iniustè (ait)egisse nihil,nulla est laus. Quam sententiam cùm Apollonius excepisset, ex Iarchæ iudicio comprobauit.

Virtutis potius est honesta agere, quàm nō agere turpia.

57 ¶Idque est quod iura canonica cōclamant:Non sufficit abstinere à malo,nisi fiat quod bonum est. c.de forma.xxij.q.v.& cle.vlt.de pœn.& glo.in l.iustitia.§.iuris præcepta.in verb.cuique.ff. de iustit. & iur.& in §.iuris præcepta.Insti.eo.tit.D.Hieronymus lib.1.contra Iouinianum,cap.vij.in fin. enarrans illud Psalmi 33.& iterum 93.rursúmque 1.Pet.c.3.Declina (inquit) à malo, & fac bonum : illud (ait)declinemus,hoc sequamur:in altero initium,in altero perfectio est.Et facit tex.in l.in illa stipulatione.ff.de verb.oblig.quam Bart.Ang.Imo.Raph.Cum.& fermè omnes summant, vt nostri loquuntur,ex illa quam diximus sententia,Non sufficit abstinere à malo &c.Et eam quidem sententiam huiusmodi carmine complexus est Prosper Aquitanicus:

Non sufficere à malo abstinere,nisi fiat quod bonū est.

Dignus laude quidem vitam sine crimine ducens,
Et quæcunque sibi sint nocitura,cauens.
Sed non hoc pietas contenta est limite claudi,
Nec iustis,vetitis abstinuisse,sat est.
Maior cura boni est,fratrum releuare labores,
Et ferre optatum tristibus auxilium.
Pascere ieiunos,nudos vestire,ligatos
Soluere,discordes conciliare sibi. & cætera,quæ sequuntur.

58 ¶Itaque cùm sit plus laudis,præmij,virtutis,consequens est,vt in generibus delictorum, sit quoque longè plus grauitatis,culpæque,atque pœnæ in faciendo,quàm in non faciendo. Nam vt est testis Aristoteles lib.vij.Ethicorum,maiori bono,maius malum opponitur.Et vt idem inquit, & vulgò iam dicitur,quod operatur propositum in proposito,operatur oppositum in opposito. pro quo bene facit tex.quem ita summat Bart.in l.vlt.ff.de lega.3.& l.si ex toto.in prin.& ibi Imo.Raph.Cum. Paul.Castr.Alex.ff.de leg. j.& l.si contra tabulas.ff.de vulg.& pup.substit.& ibi expressim not. Bart. & alij,& l.vlt.C.de sentent.pass.& §.si quis agens,vers.plus autem.Insti.de actio.& ibi hoc no.Ioan. Plat.& Ias.& in cap.2.de constit.vbi & hoc no.Cardin.Flor.Imo.Barb.& Philip.Dec.voluit Bar.in

In delictorum generibus plus culpæ est in faciendo quàm in nō faciēdo.

l.inter stipulantem.§.sacram.col.4.ff.de verb. oblig. vbi latè examinat. & Bald. nominatim citans Aristotelem in l.j.col.2.C.quan.liec.ab empt.disce.& cons.eclj.sententia quam tulimus.col. vlt. lib. v.& Pet.Anc.consilio.34.in hac causa quia Ludouicus,col.vlt.& Franc.Aret.in rub. ff. de acq. poss. col.2.vers.contingit etiam.Estque non absimile, quod dicimus contrariorum eandem disciplinam esse,& naturam,& vt dicit Arist.Problematon li.30.cap.tt.scientiam,& vt dicit Bal.in l.ab emptione.per illum tex.ff.de pact.potentiam.de quibus bonus est tex.in l.t.ff.de his qui sui vel alie.iur.sunt. cum infinitis propè aliis iuribus,quæ abundè,vt cætera omnia collegit Nicol.Eueral.in suo elegãti tractatu de locis legalibus,in loco à contrariis,siue oppositis.

Supradicta omnia militant contra contrariam Iasonis sententiam.

59 ¶Et sic ex supradictis superfluenter, vt reor, constat delictum commissionis multò grauius esse, quàm omissionis.ad quam comprobandam sententiam non tam multa congessissem,nisi Iason,vir alioquin maximæ authoritatis,contrariam,vt iam diximus,sententiam tenuisset,totísq; viribus tueri conatus fuisset:nam quod ad Bart.spectat,quem suprà diximus eandem contrariam sententiam tenuisse,in l.j.ff.de iur.patro.dum no.ex eo tex.minus esse peccatum in faciendo, quàm in non faciendo:nemo sanæ mentis non intelligit,hoc plus satis esse manifestum,scribendúmque maius, vbi minus scribitur:aut certè illa dictio negatiua,quæ in secundo loco apponitur,in primo loco est ponenda.Nam ille tex.apertè probat contrarium eius,quod Bart.in mendosis codicibus ex eo not. vt videre licet,vel cæcutientibus.

Iudex qui in omittendo deliquit,solùm punitur inquantũ est detrimentũ partis.

60 ¶Sed reliquum est vt ad rationes & argumenta,quæ ad primam partem adduximus,tandem respõdeamus.Igitur quod primo loco dictum est,de iudice, qui cùm in committendo delinquit,iudicis arbitrio punitur:cùm in omittendo,quanti partis læsæ interest,certè tantùm abest, vt probet delictum omissionis esse commissione grauius,vt magis contrarium esse verius ostendat. Pœna enim commissionis,id est detrimentum partis læsæ,cùm iam sit à iure statuta,& determinata, ordinaria est.Commissionis verò pœna,cùm iudicis arbitrio relinquatur,extraordinaria est,quæ multò seuerior censetur, atq; grauior,quàm ordinaria:vt not.per gl.Bald.& alios in l.j. C. vt intra cer. temp. crim.quæst.termi.& Per.Anc.cons.268.de iure diuino,col.vlt.idque meritò: pœna enim ordinaria augeri non potest,vt latè diximus suprà in præfatione.Vnde iudex,qui in omittendo deliquit,tantùm punitur solùm,quanti est detrimentum partis:pœna autem extraordinaria vsque ad mortem, quod longè grauius est quàm partis detrimentum,potest extendi,vt voluit gl.reputata sing. in §.in summa.instit.de iniur.(& dicam latius in fi.huius gl.)Propterea dicit Bal.post Iac.Bel. in c.j.§.iudices.post prin.tit.de pac.iur.firm.quòd si iudex per dolum malè iudicauerit,punitur ad interesse partis,& vltrà si iudici videbitur.Subiungítque quòd si Iac.illud,vltra,intellexit criminaliter, bene dixit,quia in eam rem tex.est ibi,& in l.vlt.C.de pœn.iud.qui malè.si autem ciuiliter intellexit,ita exponendum est, vt teneatur actione iniuriarum.arg.l.si verò.§.qui pro rei.ff.qui satis.cog. & facit l. sæuerior.C.de excus.tut.Hæc fermè Bald.ex quibus facilè colligitur,iudicem seuerius esse puniendum,cum deliquit in committendo,quàm cùm in omittendo:hic enim tantum punitur, quantum partis interest solùm:ille verò non in id solùm,sed & vltrà, vt dictum est.

Iudex in omittendo iurisdictione nõ priuatur,secus in committendo.

61 ¶Quam sententiam confirmant Cy.& Bal.in j.lect.in l.si dominus.§.duorum.ff.de his qui sunt sui, vel alie.iur. dum quærunt, an iudici possit auferri iurisdictio propter delictum; aut abusum. Aut (inquit)deliquit iudex in omittendo,& nunquam propter id debet priuari, sed posteà suo tempore puniri.§.super hoc,in auth.de quæstore,& §.1.in auth.vt diffe.iud.Aut in committendo,& tunc priuatur,aut non priuatur,secundum distinctionem,quam faciunt,& quam adscribere supersedi,contentus dixisse quod ad rem nostram facit.ideò si quis vltra scire velit illic legat.

62 ¶Non omitto tamen quod Bart.in l.2.§.si tamen hominem.ff.de verb.oblig. ad hoc aliter respondet:videlicet,vt id quod diximus delictum in committendo esse grauius,&c. non habeat locum in iudice,qui æquè delinquit negligendo facere iustitiam,sicut perperam iudicando,per glo.quam dicit sing.in c.ea quæ.de offi.ordi.quæ dicit quòd in superiore negligentia, est peccatum mortale. in quam etiam sententiam adducit quosdam versus,Italico sermone cõscriptos,quos Bald.in c.vlt. de ele.tradidit fuisse literis aureis scriptos sub ostio regis Roberti.Hi sunt,

Negligentia par di damno,hoggi farò,doman farò,scaccia altrui fuor di guadagno.

Multa alia in eam rem adducit,quæ(vt dicam,quod sentio)non mihi satisfaciunt.

Satius est omnino tacere quàm imperfectè dicere.

63 ¶Ad secundum in quo dictum est testimonio Bar.minus vitiare ineptam,& erroneam expressionẽ, quàm omissionem,dici potest illud non esse verum,vt satis constat ex his,quæ suprà dicta sunt,præcipuè numero lij. incip. supradicta confirmat. Aut si illum parentem legum ab ea erroris iniuria vindicare velimus,dicendum est hoc illius dictum intelligendum esse (vt aliàs semper) secundum legem, quam ad hoc allegat,ex ipsius illius sententia,in l.non solum.§.si liberationis. ff.de libe. leg. quam omnes passim sequuntur. Allegat autem ipse Bart.pro illo dicto l. vnic. C. de rei vxo. actio. quæ loquitur in eo casu, in quo non requiritur aliquid nominatim exprimi,quia tacitè præsumitur imò fingitur interuenisse:quod tamen si re ipsa interueniat,vitiosè tamen,& inutiliter, certè minus vitiat,quàm si expressum non fuisset:quia vt ibi dicit gl.si,quod est nullum,aliquid tamen facimus: multò magis quod inutile est,facimus vtile.Ad quod & alia iura allegat.Sed aliàs semper satius est omnino tacere,quàm vitiosè & ineptè,siue imperfectè dicere,vt dicit gl.in clem.constitutionem.in vers.de nouo.de elect.Per quam dicit Philip.Dec.cons.xxxvij.in causa rigorosæ accusationis. col.3. vers.nec obstat prædictæ conclusioni, quòd plus nocet mala,& inepta locutio, quàm taciturnitas.

ex hócque

ex hócque no.consuluit,quòd si statuto caueatur, valere dicta testium non expressa ratione, vel causa scientiæ,tamen si inepta causa scientiæ exprimatur,certè vitiatur dictum testis.dicítq; in eam quoque rem facere regulam iuris,Expressa nocent.& ibi latè no.& tex.in c. super abbatia. de offic. delegat. & quod voluit Bart.in l.edita. col. 3.versic.breuiter quandoque.C.de eden.& in l.j.in prin. ff.eo.quòd licèt non vitietur libellus generalis sine causa,parte non opponente.l.vlt.C.de anna. excep.vitiatur tamen,si inepta causa exprimatur.Et quod dicit Inn.in c.in præsentia.de renunt.quòd licèt valeat sententia sine expressione causæ,c.sicut.de re iudic.si tamen causa inepta, & non legitima exprimitur,vitiatur sententia.quod & idem dicit ipse Inno.in c.vlt.de proent.vbi sequitur Pan. col.3.vers.nunc descendo.

64 ¶ Ad tertium de legibus Platonis,fateor equidem Platonem summum fuisse philosophum,& summæ prudentiæ,& authoritatis virum,vt etiam attestatur Iurisconsultus in l.2.ff.de nundi.sed hominem fuisse,qui errare potuit.Imò verò re ipsa in plerisque errauit:Si eius discipulo Aristoteli,si omnibus fermè credimus:nemo mortalium omnibus horis sapit, vt eleganter atque grauiter scribit Plinius lib.vij.Naturalis Historiæ cap.15.Et qui sapientes existimati sunt,multa scisse dicuntur, non omnia:vt dicit Iunius Collumella in fi.sui operis.Neque ipsi Ciceroni Demosthenes,qui omnium oratorum fuisse perfectissimus dicitur,satis perfectus esse videtur:quem dormitare interdum, atq; etiam Homerum ipsum eloquentiæ parentem dicit Fab.Quint.lib.10.c.1.& iterum lib.12.c.quoque 1.Hinc illud Horatij,

Plato licèt summus fuit Philosophus, tamen ut homo errare potuit, teste Aristotele.

Quandoque bonus dormitat Homerus.

Citat gl.in §.quamuis.xxxij.q.vij.& Spec.tit.de aduoc.§.iam nunc videndum.vers.ex præmissis.Et Crates Thebanus,de quo in c.Crates.12.q.2.dicebat, possibibile nõ esse inueniri qui lapsus non sit: veluti in malo punico granum etiam aliquod putidum est.Nemo ergo est(vt concludam) adeò absolutus,consummatus,perfectus,vt non alicubi erret,suique aliquando dissimilis appareat. Et sane Plato hic lapsus est. eúmque non immeritò in ea re reprehendit Eusebius Cæsariensis multiiogæ eruditionis vir.13.Euangelicæ Præparationis,c.item 13.quòd morte non indicantem furtum crudelissimè puniri præcepit,cùm eos qui furta ipsa,& homicidia commiserint,viuere patiatur.

65 ¶Er ita quoque reprehendi potest,vt ad quartum pergamus,Alex.Ales, qui peccatum silentij opinatus est locutionis peccato esse grauius,vt vel lippientibus & cæcis cernere licet,ex his quę suprà dicta sunt.atque etiam ipsius Alex.testimonio,qui alibi semper sensit omissionem, quàm commissionem esse multò leuiorem,vt suprà ostendimus.Quanquam non negauerim posse esse casum,vel speciem,in qua plus peccet tacens,quàm loquens,habita ratione personarum,loci,& temporis,&c.

66 ¶Ad quintum de necante,& alimoniam denegante,dicendum est,illud non probare,paria omnino esse delicta,& æqualiter punienda necare & alimoniam denegare : sed illud solùm, vtrunque esse homicidam,& qui interimit, & qui alimoniam denegat.At constat inter homicidia aliud alio esse grauius,vt est tex.in l.j.§.diuus.& §.vlt.cum similib.ff.ad leg.Corn.de sicar. Ergo si quis alimoniam denegat,ob ídque necare dicatur,non proptereà sequitur,eum tam grauiter peccare, quàm qui reuerà occidit.Sunt enim & in eodem genere peccati gradus quidam,vt etiam licet videre in simili. Sunt enim plures causæ,propter quas pater potest exhæredare filium, & dominus vasallum feudo priuare:& qui donauit donationem reuocare, quæ quidem causæ quantum ad illum finem pertinet,pares iudicantur:sunt tamen aliæ aliis grauiores,vt manifestius est,quàm vt alia probatione indigeat.Sed & quod in nostro casu non sit tam graue delictum,denegare alimoniam, quàm necare, ex eo videre licet,quòd illud irregularitatem non inducit. hoc semper inducit, vt scribit Cardi. in clem.1.in xxxiiij.quæst.de homicid.

Qui alimoniã denegat & interimit, vterq; homicida est.

67 ¶Ad sextum & septimum quoque idem dicendum:Nam etsi auferre videtur qui indigentibus denegat,is tamen grauius peccat,qui aufert,quàm qui non dat pauperi,vt est tex.expressus in c.etsi illi.12.q.2.vbi & hoc not.glo.& etiam gl.in c.sicut hi.47.dist.fateor tamen quòd forsitan plus posset peccare diues,qui pauperi in extrema necessitate famis constituto,eleemosynam negat:quàm pauper,qui diuiti quicquam furto rapuerit. & ita certè hoc asserit Archidi. post Hug. in d. c. sicut hi. 47.di.sed omnibus paribus id non procederet,vt illi affirmant,& satis dictũ est. Similiter plus peccat,qui rem alterius furatus est,quàm qui eius rei restitutionem frustratur : vt est tex.in l.meritò. ff. de vi & vi arm.& tenuit Pet.Anc.in rep.c.peccatum.in v.oppo.de reg.iur.lib. vj. & post eum Ias. in l.nemo.col.2.ff.de verb.oblig.

Grauius peccat qui aufert, quàm qui non dat pauperi.

68 ¶Ad septimum de marito interficiente vxorem,vel eam ægrotantem contemnente, siue illi necessaria non administrante,satis responsum est ex his quæ dicta sunt in duobus præcedentibus versic. quæ non est necesse repetere.

Ad superiora remittit, pro solutione.

69 ¶Sicuti quoque satis ex his responsum est ad octauũ,de eo qui patitur quod prohibere potest. Quãuis enim iuris interpretatione videatur facere,non id tamen verè facit,nec tam grauiter peccat : vt patet ex tex.in c.sicut dignum.de homici.vbi non tanta pœna debet puniri, qui homicidium cum prohibere potest,non prohibet,quàm qui illud ipsum commisit.Et ita dicit per illum tex.Io.Fab.in l.raptores.C.de epi.& cler.Et aliàs semper non æquè delinquit consentiens eo consensu,quem negligentiæ vocamus,ac ipse faciens,vt not.latè per gl.& Doct. in c. j. de offic.deleg. & diximus suprà num.51.incip.eiusdem notæ.

Non æquè delinquit consentiens consensu negligentiæ,ac ipse faciens.

70 ¶Imò verò negligens,siue non prohibens delictum perpetrari,regulariter non punitur, nisi aliàs sit

conscius,

conſcius,& particeps ſceleris:vt dicit Bart.nominatim loquens in homicidio , in l.j.§.ſed in eo. per illum tex.ff.de S.C.Silla.& Bal.in l.1.col.v.verſ.octauò quæritur.C.vnde vi.& Rom. conſ.cxvij. ex præmiſſa ſtatuti particula poſt prin.Et ante illos Guil.de Cu.in l.vlt.C.de his quib.vt indig. motus quoque ex no.in d.§.ſed in eo.quoniam ibi ſpeciale eſt in ſeruo,vt teneatur iuuare dominum.ergo in contrarium eſt ius commune.Item & hac ratione,quò vt alium iuuem , poſſum pecuniam accipere.l.metum.§.ſed licet.ff.quod met.cauſ.& l.ſi poteſt.§.vlt.ff.de donat.quod vtiq; facere non poſſem,ſi aliàs iuuare tenerer.l.pe.& vlt.ff.de condict.ob cauſ.Denique de hoc eſt gl.in l.culpa caret.ff. de reg.iur.vbi & ad hoc latè per Philip.Dec.& per Dy.in regula, non eſt ſine culpa. & per Doct. in c.j.de offi.deleg.& in c.quantę.de ſent.excom.& recentiores in l.vt vim.ff.de iuſtit.& iur.Quanquã legibus Platonicis grauiter quidem punitur, qui cùm prohibere poteſt,ne alter alterum pulſet , aut interimat,non prohibet,cùm pluribus in locis,tum maximè ad fi.lib.de Legib.

In falſo ut cæteris delictis gradus atrocitatis ſunt, nec omne falſum punitur ut falſum, ſed tãtùm illud l. Corn. de falſ.

71 ¶Ad nonum de ſupprimente verum,illud item dici poteſt,quod in v.& ſeq.dictum eſt, vt videlicet quamuis falſum committere videatur,& de falſo puniatur,qui verum ſuppreſsit, vt qui falſum depoſuit:non tamen inde ſequitur,vt æqualiter peccet & puniatur. Sicut enim in falſo , vt in cæteris delictis, gradus atrocitatis ſunt,aliúdque alio grauius eſt,& leuius.Nec omne falſum punitur,vt falſum,ſed tantùm illud falſum,quod lex Cornelia de falſis , vel alia ponit ſub titulo falſi criminis.l. quid ſit falſum.ff.ad leg.Corn.de fal.vt per illum tex.voluit Bald.in l.data.col.vj.verſ.& nota quòd quandoque.C.qui accuſ.non poſſ.

72 ¶Et in hac ſpecie exploratum eſt plus eſſe mentiri,quàm verum tacere,vt nominatim ſcribit Inn. in c.ſi proponente.de reſcrip.arg.c.poſtulaſti.eo.tit.& Aug.in l.qui interrogatus.in prin.ff.de pet.hę re.& Fran.Aret.in l.ſi quis extraneus,in princ.ff.de acquir.hæredit.Et hoc etiam apertè comprobatur ex his,quæ diximus ſuprà,nu.xxxvij.incip.conſimile eſt. cum multis ſeq: Propterea diuus Auguſt.lib.Contra mendacium.Non eſt(ait)hoc occultare veritatem,quod proferre mendacium. &è Theologorum ſententia tacere veritatem,non ſemper eſt peccatum,quinimo interdum licet,nunquam tamen licet falſum dicere.vt per diuum Thom.2.2.q.69.arti. 2.

73 ¶Ad decimum , vndecimum , & duodecimum de eo qui non facit quod debet ,& de medico qui omittit dare medicinas propitias,& de eo quoque qui iuſſa non facit, in promptu reſponſio eſt illis ipſis quę dicta ſunt d.verſ.v.& ſeq.& idem quoque dici poteſt de 14.& 15.

Bart.& Iaſ. lapſi ſunt in hoc quod ſcripſerunt ibi.

74 ¶Ad vltimum verò,quò Bart.& Iaſ.adduximus illius ſententiæ aſſertores, non neceſſe eſt reſpondere,cùm conſtet Bart.ſi illud ita ſcripſerit,& Iaſ.in hac re lapſos eſſe,quanquam Bart. non id mihi ſcripſiſſe videtur,vt ſatis oſtendi,ſuprà num.incip.& ſic ex ſupradictis. Sed vereor ine tam aperta longius euagati ſimus. Illud tantùm dixerimus , futuros fortaſſe plurimos, quibus hoc primum & quadrageſimum caput non conuenire huic loco videbitur:in quo de cauſis minuendæ pœnæ à iure,aut conſuetudine ſtatutæ diſſerimus,non etiam de criminum peccatorúmque diſcrimine. Quibus illud ſtatim reſpondebo,poſſe & hoc caput multis caſibus,quos ſciens, prudénſque prætereo,ne ſim longior,inſtituto negotio congruere,ſi rectè animaduerterimus. Sed quocunque ſe res modo habeat,non hoc duxi ſilentio prætereundum.Sed ad alia pergamus.

CAVSA QVADRAGESIMAQVINTA.

Iudex poteſt cum delinquēte diſpenſare , ne moriatur.

1 VADRAGESIMOQVINTO, cùm propter pœnam non capitalem à iure,vel cõſuetudine ſtatutam,& determinatam,delinquens ipſe veriſimiliter moreretur , ſi ea pœna puniretur,iudex poteſt cum eo diſpenſare,& mitiorem pœnam imponere ne moriatur,per id quod eleganter voluit Bald.in l.quicunque.col.4. verſ.quarto caſu. C.de ſer.fugi.quòd ſi ſtatutum ſanciat puniendum manus amputatione, qui aliquid fecerit,& is qui tale huiuſmodi commiſit,ſit ita iuuenis,ſenex,vel debilis,vt moreretur,ſi ei manus amputaretur,poteſt iudex ſi velit,illi mitiorem pœnam infligere,non tamen cogitur:nec propterea poteſt appellari:arg.l.qui poſthumus.in fi.in ratione.ff.de Senatuſcon.Silla.

2 ¶Quod dictum ſequitur Alex.ibi,in addi.ipſius,& etiã in l.j.C.ſi aduer.delic.in addi.ad ipſum Bald. & Angel.Aret.in tract.malefi.in verbo,quas ſi non voluerit infra decem dies,col.3.verſ.& aduertas quod 10.& Gaſpard.Valaſt in repe.l.imperium,col.49.verſ.& eſt notandum quòd quando tortura. ff.de iuriſdi.omni.iudi.vbi hoc dictum ſing. dicit.

CAVSA QVADRAGESIMASEXTA.

Propter ſcandalum omnino minuitur aut remittitur pœna delinquēti.

1 Vadrageſimoſexto,propter ſcandalũ minuitur,aut omnino remittitur pœna delinquēti,putà cùm interuenit clamor,aut tumultus popularis.tex.in l.qui cædem.ff. ad leg.Corn.de ſica.& ita dicit per illũ tex.gl.in c.ſi ergo.in verbo,clamoribus.8.q.j.& eſt etiã tex.in c.vnuſquiſq;.& ibi gl.22.q.4.& in hãc ſententiã dicit gl.in c.ſi quis or dinatus.in gl.vlt.92.di.quòd aliàs excõmunicandus excõmunicari nõ debet,ſi ſcãdalum timeatur.gl.not.in c.lator.in verb.reddere.2.q.vij.quòd propter ſcandalum receditur à pœna.l.ſi quis.in tantam.C.vnde vi.Et Inno.in c.j.de cler.coniug. quòd propter ſcandalum toleratur clericus priuandus.Et D.Thomas ſecunda ſecundæ q.viij.artic.1.in fi. quòd princeps non punitur, vbi timetur de ſcandalo.allegat gl.ſuper illud Matthæi 13.Sinite creſcere vrticas,ne fortè eradicetis,

&tri

& triticum.vbi ex hoc dicit,quòd princeps propter ſcandalum non punitur,niſi fortè peccatum illios maius eſſet, quàm ſcaodalum. Et faciunt ad hoc quæ dicam infra cap.ſeq. verſ.intellige ſextò.

2 ¶Sed noo hoc mirum videri debet,quoniam propter ſcandalum interdum punitur, non aliàs puniendus,vt dicit Bal.io l.1.ff.de offi.eius cui mand.eſt. iuriſdi.per tex.in l.qui cędem.ff. de ſicar. Sed certè noo id verum eſt,quia vt dicunt Dy.& Bart.in d.l. qui cædem. nunquam occiditur, qui non delinquit,propter tumultum popularem,per tex.in l.decurionum.C.de pœn.vbi glo.ex hoc infert Pilatum malè Chriſtum condemnaſſe:beoe autem pœna acceleratur,vt eſt tex.io d.l.qui cædem. ſecundum eos,& ita etiam iotellexit Ro.ſing.573.licèt iudex.

Ob ſcandalum aliàs non puniendus, interdum punitur.

3 ¶Sed aliàs propter ſcaodalũ multa fiũt cõtra ius cõmune.de quibus latè per Ro.in repe.l.ſi verò.§. de viro.in vij.fal.ff.ſol.matr.& Barb.conſ.xj.ſcripſit belliſsimè.col.viij.verſ.& ad hoc accedat,li.j.& conſ.xx.illud afferam io medium.col.13.verſ.& ſic orietur.eo.lib.2.& latiſsimè per Felyo.io c.2. de præſcr.& Philip.Dec.conſ.151.diuino implorato præſidio,maximi ponderis eſt.col.3.

Ob ſcandalum multa fiunt contra ius commune.

4 ¶Sed tameo illud animaduerte, quòd contra illud, quod ſuprà diximus, propter ſcandalum pœnam remitti,videtur eſſe tex.apertus in d.l.decurionum.in illis verbis, *obnoxium crimine abſolui.* cui difficillimum eſt reſpondere,niſi dixeris illum text.loqui de vocibus populi citra ſcandalum. Sed certè illum tex.omoes intelligunt io ſcandalo, ad idque allegant, vt propter ſcandalum populi nõ ſit innocens puniendus. ſed an rectè intelligant,alij viderint.

Ob ſcandalum populi innocẽs non eſt puniendus.

CAVSA QVADRAGESIMASEPTIMA.

1 QVADRAGESIMOSEPTIMO, cùm multitudo deliquit, mitius quoque agendum eſt.Nam cùm non huius,aut illius periculum, ſed multorum ſtrages iacet,detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt ſcribitur in c. conſtitueretur. io fi.50.diſt.cap.ordinationes.io fi.& c.ipſa pietas.ante fio.& c. non poteſt. & ibi gl.& c.qoiſque.23.q.4.& bene facit c.denique.& ibi gloſſ. iiij. diſt. & cap. comeſſationes. 44. diſtinct. vbi magis mooendo, quàm minaodo agendum cum multitudine peccantium, ſeueritas autem exercenda in peccata paucorum. & c.quoties à populis.1.quæſtione 7.& cap. ſanè.de tempor. ordin.vbi citat eum vulgarem verſum:

Ob populum multum crimen pertranſit inultum.

Et tex.in c.vlt.de tranſac.& c.latores.& ibi gl.de cleri.exc.vel depo.mioiſtrant.& ita etiam voluit gl. ciuilis io l.aut facta.§.vlt.ff.de pœn.per tex.io l.pe.ff.ad leg.Cornel.de ſica.quæ tamen nihil facit.& Aog.io illa ipſa l.pe.& in l.is qui opem.ff.de furt.cum infinitis ſimilibus.

Multitudo cũ deliquit, eſt mitius agendum.

2 ¶Propterea dicit Inno.in c.dilectus,huius initij 2.ad fi.de ſimo.& clariùs io c.grauem.circa mediũ, de ſenten.excom.quòd poena corporalis,cùm multitudo punitur, in pecuniariam commutanda eſt, de quo latè per Bart.in d.l.aut facta.§.vlt.ff.de pœn.& per Lucam de Pen.io l.ſiue.col.3.verſ.alij dicunt,& multis ſeq.C.de exec.& exact.lib.12.& Pan.io d.c.dilectus.de ſimo.

3 ¶Ex hoc quoque Imo.in c.1.col.4.verſ.his autẽ.de offi.deleg.per text.in d.c.latores. limitat id quod dicitur, præſtantem opem,vel auxilium æquè puniendum,ac principalem, vt procedat, niſi eſſet magna multitudo opem præſtantium:quem videtur ſequi, cùm illum allegat,Aug.Ari.in addi.Angel.Are.in tract.malefi.in verbo, dicto maleficio ſemper aſtitit.col. 2. & ſequitur pro not. Hippo. Marſil.io l.ſi in rixa. colum. 8. verſ. vlterius adde.ff.ad leg.Cornel.de ſica.Angel.in d.l.is qui opem. ff.de fur.

4 ¶His autem conuenit,quod ſcribit parens linguæ Latinæ Tollius in ea oratione,quæ à noſtro Iuriſconſulto citatur in l.Cicero.ff.de pœn.videlicèt pro Aulo Cluentio habita:Statuerunt(inquit)maiores noſtri,vt ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum,ſortitione in quoſdam animaduerteretur:vt metus videlicèt ad omoes, pœna ad paucos perueniret. Id quod comprobat quod ſcribit Liuius 3.Deca.lib.2.Appius(inquit)Claudius Conſul,Centuriones, Duplicariósqoe qui reliquerant ordines,virgis cæſos ſecuri percuſsit. Cætera multitudo ſorte decimus quiſque ad ſupplicium lecti: De quo etiam Dionyſius Halicarnaſſeus li.9.& Iulius Frontinus lib.4.ſtratagematoo,c.j.& eandem quoque decimationem fecit M.Craſſus apud Appianum,lib.j.bellorum ciuilium,& Plutarchum in vita ipſius Craſsi,vbi tradit hunc morem Romaoorum peruetuſtum fuiſſe, qui minorem damno igoominiam continet,plurimúmque aſpicienobus horrorem iniicit. Et Iulius Cæſar oon ſemel apud eundem Appianum lib.2.eiuſdem operis,& Auguſtus apud illum ipſum in Illyrico, & Antonius apud eundem in Parthico,& Plutarchum in vita ipſius Antonij, & Frontinum quo loco ſuprà citauimus,vbi alios quoque memorat,qui idem fecerunt.L.Appianus apud Cornelium Tacitum li. 3.At Scipio ex principibus factionis,qui io obſidione vrbis,cui Loces nomen erat,parere illi recuſarent, cùm eos in mediũ ſortitus eſſet,tres duntaxat mali authores ſupplicio affecit,vt tradit Appianus in Libyco.

Metus ad omnes,pœna ad paucos in flagitio rei militaris peruenire debet.

5 ¶Stoieorum Romanorum princeps Annæus Seneca,lib.2.De ira,In ſingulos(inquit)ſeueritas Imperatoris diſtinguitur:At neceſſaria venia eſt,vbi totus deſeruit exercitus. Plutarchus in Scipione Aphricano ſcribit,quòd Scipione ipſo ægrotante,cùm eſſet orta inter milites magna ſeditio,rem ipſam Scipio ad conſilium retulit, cuius maior pars in eos, à quibus initium tumultus ortum erat, animaduertendum,& reliquis ignoſcendum cenſuit.Sic enim fieri poſſe,vt pœna ad paucos,exemplum

Vbi totus deſeruit exercitus, neceſſaria venia eſt.

plum ad moltos peruenirer. Idem in Crasso autbor est, Crassum ipsum, dum bellū aduersus Spartacum gereret, ex his qui fugam cęperant, quingentos fugæ autbores in quinquaginta decurias fuisse partitum: inde ex earum qualibet vnum sorte delegisse, quem in totius exercitus oculis vltimo affecit supplicio: peruetustum sanè (vt ille subdit) Romanorum puniendi morem reuocans. Apud Aegesippum li.v.cap.v. Titus Imperator dicit animaduersionem in singulos vsque ad factum promoueri debere: in multitudinem verbotenus: nam vsque ad pœnam istam, vsque ad correptionem. Quod & idem retulit Iosephus lib. 6. de bello Iudaico, c. quarto, inquiens: Namque vnius hominis animaduersionem vsque ad factum promouendam putabat: multitudinis verò vsque ad veniam. Idem Aegesippus eo. lib. v. c. xxv. Impediuit hoc (ait) vindictæ seueritatem, quia innumeri reperti sunt tanto furori obnoxij. ideóque Titus, qui vallare circuofuso exercitu Syros & Arabes proposuerat, contemplatione multitudinis reuocauit sententiam. cuius etiam rei meminit Iosephus lib. 6. de bell. Iudaic. quem suprà citauimus, c. 18. Sed & Vegetius de re militari idem tradit.

In delictis ciuitatis authores puniendi, reliqui impunè laturi.

6 ¶Plato ille Philosophiæ, & legum peritissimus, à quo maxima pars legum Gręcanicarum manauit, vnde & Romanę, ex maxima etiam parte deriuarunt, si Liuius li. 3. & Pomponius noster in l. 2. ff. de orig. iur. verum scripserunt. Plato (inquam) lib. vlt. de Legibus, Si plures (ait) ex ciuitate, proprio consilio, sine authoritate communi pacem inierint, aut bellum mouerint, huius rei authores tantùm morte puniri iussit, nulla aliorum mentione facta, tandem impunè id sint laturi.

7 ¶Id tamen multifariàm intelligendum est. Primùm videlicèt vt procedat, nisi ipsa multitudo vellet delictum, quasi ex authoritate defendere: quo casu non esset ipsi multitudini quoquo modo parcendum. c. j. ante fi. & ibi glo. in verbo, recidenda, de pœn. dist. 6. & etiam voluit gl. in d. c. quoties. Et vt alibi scribitur, seuerius plectendus est, qui sua nititur crimina authoritate defendere. c. plurimos. & c. quia aliquanti. 82. dist. & c. prædicator. 16. q. 1. & c. inter dilectos. de exces. prælat. vbi dicit ita voluisse Inn. in c. nisi cùm pridem. col. pe. in gl. distinguendi. de renunt.

8 ¶Intellige secundò, vt sit seueritas detrahenda à multitudine delinquētium, non autem à præcipuis, primísque facinoris authoribus, qui debent puniri pro suo ipsorum delicto, & aliorū, vt cæteri metu deterreantur. l. quoniam. C. ad leg. Iul. de vi pub. & in d. l. siue ex prætoriano. vers. prioribus eius militiæ. C. de execu. & exac. li. 12. & ibi not. Lucas de Pen. col. in fi. vers. & not. ex hac lege. vbi latè prosequitur, & comprobat (ibi vide alios) & d. cap. latores. de cler. excom. min. vbi & hoc not. Pan. in 3. not. & ita voluit per illum tex. Inno. in d. c. sanè. de tempor. ordi. & Pan. in c. clericos. per text. ibi. de cohab. cler. & muli. & Bald. in sua Margarita, in verbo, multitudo. & consil. ccclxvij. venerabilis in Christo pater. col. 2. lib. 3.

Mitylenenses ab Atheniensib. ob defectionem solùm occisi, reliquis saluis.

9 ¶Apud Thucydidem libro Belli Peloponnesiaci 3. Cùm Mitylenei aliquando ab Atheniēsibus defecissent, præcipuos defectionis authores tantùm Athenienses morte mulctarunt: in cæteros nihil est animaduersum. Arrianus item lib. 7. de gestis Alexandri, scriptum reliquit, quòd cùm Macedones aliquando seditionem fecissent, sese militiæ sacramento absolui petentes, Alexander seditionis tātùm authores numero tredecim, aliis impunitis, interfici iussit. quod & Curtius lib. 9. memoriæ prodidit. Liuius quoque 4. Decad. li. 3. scribit M. Acilium prætorem oppressa coniuratione seruorū, quæ infestam Hetruriam fecerat, principes cōiurationis crucibus affixisse, alios dominis restituisse. Et iterum eiusdem Decad. lib. 8. recenset, quòd cùm militum magna multitudo authoribus Albio Galeno, & Atrio Vmbro seditionem fecissent, eos Scipio longa & eleganti oratione coërcuit, quam his verbis tandem conclusit: *Itaque quod ad vos vniuersos attinet, si erroris pœnitet, satis superque pœnarum habeo. Albius Galenus, & Atrius Vmber, & cæteri nefariæ seditionis authores sanguine luent, quod admiserunt: vobis supplicij eorum spectaculum, non modò non acerbum, sed lætum etiam, si sana mens redit, debet esse.* Et id quoque videre est ex aliis quæ scripsimus suprà, nu. 4.

Vbi dispensatio locum non habet, à seueritate canonica nil detrahendū ob multitudinem.

10 ¶Intellige tertiò procedere in his casibus, in quibus habet locum dispensationis remedium: alioquin si locum habere non possit, non est aliquid à seueritate canonica detrahendum, propter multitudinem: vt purà in matrimonio, secundùm text. in c. ex parte. de transac. & ita per illum text. dicit gl. in d. c. comessationes. 44. dist. & sequitur Feli. in c. dilectæ in Christo. col. v. vers. quod autem de excommunicatione. de excep.

11 ¶Intellige quartò eo modo, quo suprà de consuetudine iniqua diximus, causa 42. vt videlicèt multitudo delinquentium excusetur à pœna temporali, non tamen à crimine, & pœna diuini iudicij, vt scribit vir iuris diuini, & canonici peritissimus Anto. Flor. in 2. parte 3. partis principalis, tit. xxx. c. j. Pro quo tex. est elegans in c. multi. in fi. 2. q. 2. cum dicitur, *Nec gaudeant, quia plures inueniant sibi similes. Nam propterea non minus ardebunt, quia cum multis ardebunt.* & d. c. flagitia, in illis verbis, *Quæ si gentes omnes facerent, eodem criminis reatu tenerentur.* idque not. gl. quòd ratione multitudinis non excusetur quis à culpa.

Peccantium multitudo non parit errori patrocinium.

12 ¶Hinc illud Hieronymi ad Ausinum, Peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Et ad Occeanum, Sic vnum tuere, vt plures accusare videaris: & quem ratione non possis, societate peccantium defendas. Et alibi scribens in quendam iuuenem, qui virginem corruperat: Nec tibi (ait) de multitudine peccantium blandiaris, & dicas, Hoc solus non egi, multos habeo socios. Sed recogita quòd multitudo sociorum impunitatem non facit criminum: & in Sodoma & Gomorrha, & in totis quinque ciuitatibus innumerabiles vtique habitabant. Sed ecce omnes pariter qui libidinosè corpora sua tractauerunt, imbribus igneis conflagrati sunt. Solus autem Loth de illo ineuitabili in-

cendio

ceodio effugit,quia ab illa turpitudine se præstiterat alienum.

13 ¶Intellige quintò hoc noo procedere in maximis,grauissimísque delictis,vt voluit Domi.in c. denique.dist.iiij.per c.flagitia.xxxij.q.vij.& latè Lucas de Pen.in d.l.siue. C. de exact.& execu. lib.xij.& Feli.io d.c.dilectæ io Christo.col.v.versi.quod autem.de except. & in c.dilectus.huius initij.2. col.j. de simo.vbi & idem videtur voluisse Panor.post Bart.in l.aut facta.§.vlt.ff.de pœn.Et ad hoc referri potest,quod ex sententia Hieronymi dictum est in præcedenti cap. de Sodoma & Gomorrha:illic enim erat grauissimum,& oefandissimum peccatum , de quo etiam loquitur d.cap.flagitia.Huc quoque quadrat,quod Exodi 32. Moyses propter peccatum idololatriæ occidi præcepit vigintiduo millia hominum. Quod vir ille iustissimus nunquam præcepisset , nisi iustum fuisset peccantem multitudinem humano iudicio coodemoari.

In grauissimis delictis multitudo non excusatur.

14 ¶Intellige sextò,vt aliqui contendunt,secundùm caput præcedens,vt videlicet tunc multitudo mitiùs puniatur cùm timetur scandalum,non aliàs,vt voluit gl.in d.c.comessationes.& in d.c. quoties. & in d.c.j.in verbo recedeoda,de pœn.dist.6.& in d.c. latores.& ibi Panor.Sed crrtè ego in ea sum sententia,vel citra periculum scandali,vt cum multitudine sit clementius agendum,ea ratiooe motus,quòd iura de ea re loquentia,magis causantur, quòd in punitione multitudinis strages multorũ iaceat,quàm quòd scandali periculum timeatur,vt omnibus videre licet.Io qua planè sententia est & gl.in d.dreique sacerdotes.4.dist.in verbo,venia.dum ab altero alterum distinguens , dicit ignosceodum esse propter multitudinem,vel scandalum.Sustinenda enim esse erimina ratione scandali,& ratione multitudinis.& pro vtroque iura separatim aduocat.

Cùm timetur scandalũ,multitudo mitius punitur:sustinẽdaque sunt crimina.

15 ¶Intellige septimò,vt hoc non procedat,cùm multitudo religiosorum deliquit,faciendo cootra votum,aut obseruantiam monachalrm,vt no.voluerunt Ven.Gof.& Hosti.io c.ea quæ,per illum text. in verbo,in parcendo.de sta.mo.Feli.& sequitur Archi.io d.c.vt constitueretur.50.dist. diceos huius esse rationem:quia ex quo veniunt contra obseruantiam religionis,non potest superior cõtra illam dispensare.c.cùm ad monasterium.in fi.de stat.mona.sequitur quoque Domi.io d.c.comessatiooes. in fi.& Feli.in d.c.dilectæ io Christo.de excep.& in d.c.dilectus.huius initij 2.col.j.vrrsi. tertiò de simo.vbi hoc dicit sing.Sed certè ista limitatio secundùm rationẽ Arch.dependet ex 4.limitat.suprà.

Monachi venientes contra obseruantiam religionis,contra illam superior dispensare non potest.

CAVSA QVADRAGESIMAOCTAVA.

1 QVADRAGESIMOOCTAVO, cùm eius,qui deliquit , considerata conditione , alij ad frugem melioris vitæ faciliùs traherentur,si pœna minuatur, est ob id certè minuenda,arg.c.vlt.qui fil.suot legi.& c.vlt.de diuot.& c.conuenientibus.j.q. 7. (vide ea loca)& ita per illa iura suprà allegata,voluit Lucas de Pen.in l.j.col.13.versi.igitur iudex.C.de desert.lib.12.& io l.si apparitor.col.9.vrr.magis illud.C.de cohor.lib.12.

2 ¶Et ad hoc certè facit,quòd pœna scelerum noo modò ipsum delinquentem rrspicit , sed & cæteros omnes,vt illi videlicet à criminibus formidine pœnæ deterreantur , vt latiùs dicam infrà : imò verò causæ,quæ cæteros respicit,eò magis videtur consideranda , quàm quæ delinqnrntem solùm concernit,quò latiùs patet. ergo si impunitas , aut pœnæ diminutio aliis est profutura.quàm pœna, consequens est,vt potiùs eo casu impunitum crimeo relinqui debeat,aut certè pœna minui , quàm omninò delinquentem puoiri.

Minuenda est pœna, cùm intuitu delinquẽtis,alij ad frugem reducẽtur faciliùs.

CAVSA QVADRAGESIMANONA.

1 QVADRAGESIMONONO, propter delinqueotis , aut etiam maiorum , aut proximorum ipsius merita,beoeficiáq; in Remp.collata,ei parcitur:vt de primo , scilicet ipsius delinquentis meritis ac beneficiis,est tex.not.in l. 2. §. posteà cum Appius.ff. de orig.iur.vbi cum Flauius scriba librum legum Appio surripuisset , eúmque populo tradidisset,oon solùm non puoitus fuit,quòd surripuerat, sed & præmium ob id quod populo Romano tradiderat,consequutus rst.Et ibi gl.notat aliquem ex dolo præmium cõsequi.Et tex.quoque æquè celebris in l.noo omoes.§.vlt.ff.de re mili.vbi scribitur ei esse parcẽdum, qui transfugit,& posteà multos lattones depræhendit,transfugásque demõstrauit.& illos tex.vt ootat. Ro.cons.310.in casu propositæ cõsultationis.col.4.versi.cæterùm videmus.& seq.& per d.§.posteà dicit quòd vbi rx delicto alicuius quicquam vtile Reip.obuenerit , non solùm pœna remitti , sed & ipse delinquens remunerari potest , licèt aliàs delinquentes egestate debeant laborare.l.bona fides.ff.deposi.

Ob delinquẽtis merita in Rẽpub. aut maiorum aut proximorũ , ei parcitur.

2 ¶Alibi autem idem Ro.in rep.l.si verò.§.de viro.in 48.fal.ff.so.matr.per illos ipsos tex.limitat leges generaliter dicentes,pœnis afficiendos esse delinqnentes,noo præmiis.vt videlicet non rxtendantur ad casum,quo quid vtile pro Republic.egerint:quia tunc in remuoeratione poterit superior eis dare impunitatem,eósq; multis donare præmus.Et ita etiam illos tex.pooderat Barb.consi.xj. illud afferam.col.4.versi.vbi quis remuneratur.lib.2.& consi.26.sapienter scripsit.col.pe.eod.lib.2.Et postremum quoque ad hoc annotat Raph.Fulg.consi.124.præsuppositis statutis.col.vlt.vbi & in id allegar tex.in l.quinque summates.C.de Decur.lib.x.qui tamen nihil mihi videtur facere.Illum quoq; trx. in d.l.noo omnes.ad hoc annotant ipse Rom.sing.538. nullus nisi princeps.atq; ex eo pulchrũ casum decidit.& Alex.cons.19.circa primum ad fi.lib.7.vbi & ad hoc allegat l.si quis io graui.§.is quoque. ff.de S.C.Syll.Annotat quoq; & illum tex.in d.l.non omnes.Soci.aut quisquis est , in tractatu fallen-

Limitatio præcedentium ubi procedat.

tiarum,in reg.229.cuius est prin.lex generaliter loquens.versi.fallit ratione beneficij.Sed tu præter illos tex.adde alios id quoque(si nō oscitanter inspiciantur)probantes,scilicet in l.j.ad fi.ibi,*ob merita indulsit.* ff. de consti. princ.& similem in §.sed & quod Principi.ver.planè ex iis.Insti.de iur.nat.vbi glo.in verbo,ob meritum,Ioan.Plat.& Angel.Are.ita eum tex.intelligunt.

3 *Deprecatione non facti defensio,sed ignoscēdi postulatio continetur.*

¶In quam sententiam locus est apud Oratores,quam Deprecationem vocant, de qua Tullius libro veteris Rhetoricæ,2.Deprecatio est(inquit)in qua non defensio facti,sed ignoscendi postulatio cōtinetur.Et paulò infrà,huius rei exemplum subucit,vt si pro aliquo claro,aut forti viro,cuius in Rēpublic.multa sint beneficia,dicere posis,&c.Et ipsemet Tullius,& alij,quos tibi citabo inferiùs, nu. 11.incip.cuius rei quoque.&c.rursus in 51.causa.nu.24.incip.huc quoque.Et hoc quidem genere deprecationis vtitur ipse Tullius in oratione pro Annio Milone in ipso propè exordio, deprecans , vt Clodij interitus Miloni propter multa illius præclara in Remp.merita condonetur.

4 *Consul constās & fortis incolumis Reip. reseruari debet.*

¶Idem in oratione pro Lucio Flacco refert Marcum Aquilium multis auaritiæ criminibus,testimoníisque conuictum,quia cum fugitiuis tum fugitiuus fortiter bellum gesserit, à Romanis iudicio liberatum.Cuius etiam rei meminit idem Tullius in 7.eadémque vltima actione in C. Verrem statim post prin.& in lib.2.de Oratore.Et eius authoritate Florus Epitome Liuij lib.70.in prin.Addit autem Cicero in oratione pro Flacco , se consulem C. Pisonem defendisse , qui quia Consul fortis, constánsq; fuerat,incolumis est Reip.seruatus,refértq; alios ob id ipsum quoque absolutos.& paulò pòst,Semper(ait) graues & sapientes iudices in rebus iudicandis, quid vtilitas ciuitatis , quid communis salus,quid Reip.tempora poscerent,cogitauerunt.

5 *Marci Horatij absolutio de sorore interempta.*

¶Ipse autem Liuius 1.Decad.lib.1.tradidit M.Horatium,qui paulò antè imperium Po.Ro.aduersus virtute peperisset sua,vt qui ter geminos Curiatios interemerat , sororémque suam , dum rediret à victoria,obuiam sibi factam mortem vnius ex Curiatiis,cui desponsata fuerat,flentem,gladio transuerberauit(siue transegit)à Pop.Rom.absolutum fuisse,magis admiratione virtutis quàm iure causæ:vt tamen cædes manifesta aliquo piaculo lueretur , imperatum patri Horatij , vt filium expiaret pecunia publica.Quam historiam etiam conscripsit Aristides Milesius in libro Italicarum rerum & Dionysius Halicarnasseus lib 3.& Cicero in illa oratione pro Milone , Valerius Maximus lib.6. c.3. & iterum lib.8.c.1.& Aristides Milesius in lib.rerum Italicarum, & ex eo Plutarchus in Parallelis.c. 5.vbi & testimonio Demarati rerum Arcadicarum lib.2.eandem quoque refert historiam cōtigisse apud Tegeatas,& Festus Pompeius,quo loco de Sororio Tigillo loquitur.

6 *Strenuo militi noctu amore mulieris uagāti incastris ipsa datur,ut ibi remaneret.*

¶Sed & aliam historiam , ad hanc rem maximè pertinentem refert ipse Plutarchus in Fabij Maximi vita,& apophthegmatis eiusdem , quòd cùm miles quidam Lucanus apud Nonum Fabiū esset accusatus, quòd mulieris amore noctu sæpe in castris vagaretur,alioqui verò mirabili armorum virtute vir esse narraretur, mulierem quam ille miles deperibat,deprǣhēdi eo clàm iussit,& ad se duci:& accersito homine,quòd præter legem(inquit) pernoctes , haud me latuit , ac ne priùs quidem latuerat,quòd probitati studeres:quare fortiter tuis ac rectè factis errata cōdonantur.At posthac nobiscum eris,habeo enim sponsorē:& adductam mulierculā ei commendauit,ac tradidit.Id quod etiā recensuit Plinius,siue is est Suetonius,vt alij contendunt,siue Cornelius Nepos,vt & alij existimāt, in lib.de viris illustribus,quo loco de Fabio Maximo scribit,& Valer.Maximus lib.vij.c.iij.

7 *Regius iudex ob sentētiā corruptione pecuniæ latā cruci affixus.*

¶Sed & huc quoque pertinet alia historia ab Herodoto relata,in Polyhymnia,qui liber est 7.Dariū illum primum Persarum regem,Sandocem Acotolidis præfectum ob hanc causam cruce affecisse, quòd cùm è Regiis iudicibus esset , iniquam sententiam ob pecuniam tulisset:sed eius in cruce suspensi Darius reputans plura peccatis esse beneficia in domum regiam collata , hoc reperiens agnoscénsque properantiùs se,quàm prudentiùs egisse,hominem soluit.

8 *Ionathæ liberatio populi precibus.*

¶Et id quoq; exemplo diuinorū Bibliorum comprobare possumus. Ionathas enim Saulis Regis filius,contra ipsius Regis edictum, fauum mellis ante vesperum comederat: tamen quia illa ipsa die Philisthæos deuicerat,salutémque in Israël fecerat,piis populi precibus liberatus est à morte edicto Regis proposita,sicuti scribitur primo Regum,c.14.& repetitur in decretis canonicis 22.q.2.§. vlt. Et hoc quidem ad hoc nostrum propositum annotauit Io.Ligna.in tractatu de bello,cap.29.

9 ¶Adstipulatur & præcedentibus,quod scienter ex facto respondit Bal.cons.58.itē prouiderunt,& ordinauerunt.lib.2.quòd prouisiones generales statutorum recipiūt tacitas exceptiones,propter casus emergentes,in quibus oportet specialiter prouideri.vnde suadente causa speciali,cessat prouisio generalis. Hinc est,quòd propter singularia merita,singularis fit prouisio,quæ secūdùm generalia statuta non posset fieri,per d.l.si quis in graui.§.is quoque.qui legitur cū §.vtrum.ff.de S.C.Syll.vbi ait no.Bar.ꝙ si est prohibitum forensi acquirere possessionem in ciuitate,tamen propter singulare meritum.vt quia multum operatus est in recuperatione alicuius castri , potest hoc ei concedi. Et hæc quidem Bald.vbi suprà:qui ad hoc dicit facere d.l.Aquilius.& l.si pater.ff.de donat.

10 *Maiorum merita ad posteros trāseūt, et filij remunerātur ex parentū meritis.*

¶Quod autem in principio de maiorum meritis,& beneficiis,vt prosint ad dimittendā,aut certè leniendam pœnam delinquentis,ex hoc satis probatur, ꝙ maiorum merita ad posteriores transeunt: vt pulchrè voluit Bal.consi.355.præmittendum est.col.2.versi.quid igitur.lib.1.quem refert & sequitur Soci.consi.84.accuratissimè.col.3.vers.ex quibus in proposito.lib.3.Et hoc quidem verissimum. Nam & nostris legib.filij remunerantur,ex parentum meritis,vt videre licet ex l.nemini,versi.filios autem.& l.petitionem.versic. filiis scriberet.C.de aduo.diuer.iudic.& l.iubemus.versic.& filio.C.de aduo.diuer.iudic.quas leges in id citat Rom.consi.xxix. in causa maioris.

¶Cuius

11 ¶Cuius rei quoque locus est apud Oratores. Nam & Tull. lib. 2. de Inuentione, vbi de deprecatione disserit, Oportebit (inquit) omni, qui sibi vt ignoscatur postulabit, cõmemorare, si qua sua poterit beneficia. Et paulò pòst: Deinde maiorum suorum beneficia, si qua extabunt, proferre. Hincq; Marius apud Salustium in Iugurtha: Ad hoc alij si deliquere, vetus nobilitas, maiorum facta fortia præsidio adsunt. Quintilianus lib. 6. c. 1. Periclitãtem commẽdat dignitas, & studia fortia, & susceptæ bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorum. Hinc apud Liuium 1. Decad. lib. 2. Appius cùm in vincula duceretur, maiorum merita in Remp. collata commemorabat, vt pœnam deprecaretur.

Maiorum beneficia quæ extant in deprecatione proferenda.

12 ¶Súntque eius rei exempla. Nam Berenice, alijs Pherenice dicta, cognomento Callipatera, cùm virum habitu mentita ludis mulieribus interdictis interfuisset, vbi Pisithodum filium coronatum vidit, meritis tamen suorum absoluta est, cùm aliàs secundum legem ex Typeo prærupto monte præcipitaretur, quæ id fecisse essent deprehensæ. authores Pausanias. lib. v. & Aelianus de varia historia lib. 2. cap. 7. Liuius 1. Decad. lib. 4. scribit M. Posthumium, Tribunum, ob rem malè ab eo gestã, decem millibus æris grauis fuisse damnatum: verùm posteà ab omnibus tribubus fuisse absolutum ob memoriam Connati Patris, venerabilis viri, & iam exactæ ætatis. Sed & Tacitus libro secundo refert Plautio Laterano mortem quam ex sceleribus meruerat fuisse remissam ob patrui egregium meritum.

Ad idem pulcherrima exẽpla.

13 ¶Illud tamen, quod diximus, de pœna remittenda, aut minuenda propter delinquentis, aut maiorum in Remp. merita, intelligendum arbitror, nisi quis atrocissimum, grauissimúmque in ipsam Remp. facinus commiserit: nihilò enim magis sua ipsius merita, & beneficia à punitione huiusmodi tam scelesti facinoris vindicare censuerim, quàm olim vindicarint Sp. Cassium, quem affectatæ tyrannidis conuictum, nulla rerum gestarum, & honorum promeritorum ratione habita, populus Romanus capite mulctauit, vt scribit Dionysius Halicarnasseus Antiquitatum Romanarum lib. 8. & li. x. In oratione Siccij Dentati. vbi refert illum ter consulem, bis triumphantem, tot honoribus. tot rebus domi, forísque gestis insignem, & nemini ætate sua secundum, ob tyrannidem de rupe datum præcipitem. De qua etiam Liuius j. Decad. lib. ij.

Hæc non procedunt in atrocissimis in Rẽpub. facinoribus.

14 ¶Atque etiam Manlium ob defensum Capitolium, Capitolinum dictum, qui etsi sexdecim annorũ voluntarium militem pro Rep. se obstulisset, trigintaseptem militaribus donis à suis ducibus ornatus, vigintitres cicatrices in pectore habuisset, capta vrbe author in Capitolium fugiendi quadã nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendentes deiecisset, Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus fuisset, domum etiam in Capitolio publicè accepisset: tamen quoniam regnum affectare, & ita libertatem Reip. opprimere conuictus est, nulla suorum in Remp. meritorum ratione habita, & ex sententia Rom. è saxo Tarpeio præcipitatus est, domus illius diruta, & bona publicata: in eiúsque notam factum senatusconsultum, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset. Cuius rei testes sunt locupletissimi Liuius 1. Decad. lib. 6. Val. Maximus lib. item 6. c. 3. Plinius (aut quisquis is est) in lib. De viris illustribus, & Plutarchus in vita Camilli.

Mãlio sua nec maiorum merita, ob regnum affectatũ, non profuerunt.

15 ¶De qua re & aliis multis similibus loquens Portius Latro, orator clarissimus, in eleganti illa declamatione in Catilinam: Rectè (inquit) maiores nostri summis laudibus efferẽdi sunt, qui Sp. Melium, qui Gracchos, qui Manlium Capitolinum, qui Drusum, qui Saturninum, fortissimos homines, & Reipublicæ sæpenumero nõ mediocriter opitulatos, quòd deuenissent in affectatę tyrannidis suspicionem, morte mulctandos esse putauerunt. Nec Sp. Melium fauor amplissimus ciuitatis, nec Gracchos aui sui amplissimi viri memoria, nec Manlios celeberrima gloria Capitolij liberati, nec Druso sanctissimi sui penates, nec Saturnino ius sacrosanctæ dignitatis auxiliata est. Hæc ille. Cui adde quantum ad Spurium Melium, Liuium 1. Decad. lib. 4. Et bene facit quod in simili scribit Cæpola cautel. 3. incip. propter maximam. de quo dicemus infrà, in seq. causa, nu. 2.

Viri strenuissimi in suspicionem tyrãnidis morte sũt mulctati.

16 ¶Neque id quidem mirũ videri debet, cùm & aliàs ex Inno. sententia, propter sceleris immanitatẽ, atrocitatẽ, grauitatem, licitum sit leges transgredi. Ita enim passim allegatur ipse Inno. in c. 1. de constit. vbi dicit, quòd iudices possunt ratione casuum emergentium leges transgredi, & pœnas ordinarias augere. quem sequitur Hosti. ibi & Specul. dum ad illũ in ea re simpliciter remittit, in tit. de cõstit. §. j. in fi. & Archi. in c. qui bona agunt. col. 7. versi. item causa cognita. 17. q. 1. & Bal. sæpè, videlicet in l. obseruare. §. proficisci. in 1. quæst. ff. de offic. procons. & legat. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. 4. ff. de his qui no. infa. & in l. si quis filio exhæredato. §. hi autem omnes. in fin. ff. de iniust. rup. & irrit. testa. & in l. j. C. de precib. Imper. offer. & in l. j. col. v. C. qui accu. non pos. & l. & si seuerior. col. 2. ver. secundò op. & ibi etiã Saly. C. ex quib. cau. infa. irro. & idẽ Bal. in l. j. in fi. C. de iur. calũ. & in auth. hodie. vbi & Saly. C. de iud. & in auth. sed nouo iure. col. j. C. de ser. fugi. in quibus duobus postremis locis hoc intelligit solũ procedere, in maioribus magistratibus, vt hoc obiter recenseam. & idẽ Bal. in rubri. extrà de constit. & in c. 2. in fi. de re iudi. vbi dicit, quòd hoc verbum multùm defendit assessores, qui pro bono publico quælibet statuta transgrediuntur. & in c. j. ti. qualiter olim feu. alie. poter. & in c. j. §. iniuria. in prin. ti. de pac. iura. firm. & in c. j. ti. in quib. cau. feud. amit. & consi. 152. plura tanguntur, circa medium. lib. j. & consi. 364. quia quæstio ista. col. j. lib. 3. & cons. 443. Cechus confecit venenum. col. 2. eo. lib. 3. & Ange. in l. quòd si nolit. §. qui assidua. ff. de ædi. edict. Panor. in cap. super his. col. pen. de accu. dum etiam simpliciter remittit ad Inno. in d. cap. j. Ioan. Ana. in c. 2. de adult. & in c. vlt. de furt. Ioan. Plat. in l. omnes. co. 2. C. de dela. lib. x. Roma. consil. 429. considero in proposita consultatione. col. j. & Alexan. consi. 61. plura concurrere videntur. col. 3. versi. accedit, quia inquit. lib. j. &

Ob sceleris immanitatem licitum est leges transgredi, & pœnas ordinarias augere.

consi.xlj.habita super præteritis.col.iij.versi.accedit,quia vt inquit.lib.ij.Ang.Aret.in §.j.Insti.vi bo. rap.& in §.ex maleficiis col.iij.Insti.de acti.& in tracta.maleficiorum,in verbo,& vestem cœlestem abstulit.col.iiij.& Cæpol.in repet.l.si fugitiui.col.xiij.in paruis.C.de ser.fugi.& Barb.in repet.c.Raynaldus.col.xvij.versi.limita etiam prædicta.de testa.vbi hoc dictum Inno.reputat singu.& in rub. de rescript.in cle.col.vj.& consi.xlvij.scribitur præclarè apud Ecclesiast.col.xj.versi.& cùm dicitur lib. I.vbi & illud dictum dicit esse singulare & elegans.& consi.xciiij. scribitur lib. Hester.col.ij.eod.lib. I vbi item facit singulare.& consi.vlt.col.ix.lib.ij.& consi.viij.vbi Christus.col.pen.lib.iij.& Felin.in cap.qualiter & quando.eius inintj 2.§.ad corrigendos.col.vij.versi.sed pulchrè dubitari.de accus.vbi & hoc dicit singulare.& in c.ita quorundam,post prin.de Iudæis.& nouissimè Matth.Afflict.in constitutione Siciliæ incip.Castellanus.col.vlt.& in consti.cuius est initium, Paterenorum.col.antepe. & Hippo.Marsil.in repe.l.vlt.col.lxxiij.& seq.C.de proba.& in l.j.col.vij. versi.sed prædicta possent. ff.de sicar.vbi & hoc dicit not.

17 ¶Sed Rom.sibi contrarius in repe.l.si verò.§.de viro.in 46.fal.ff.so.matr. posteaquàm hoc dictum Inno.allegauit,dicitq; pro eo posse allegari tex.optimum in l.vlt.versi.nec tamen ad huiusmodi.C. de mod.mulct.& alium quoq; tex.meliorem in c.felicis.§.cæterùm.de pœn.lib.6. vbi expressè dicitur,quòd propter immanitatem criminis debet pœna crescere. Cui est & alius text.similis,licèt non alleget,in §.hoc autem.33.q.2. Tandẽ tamen ipse Rom.hoc dictum repræhendit,per tex.quem dicit sing.in l.diuus.eius initij 2.ff.ad leg.Corn.de fal.secundum intellectum communẽ.& gl.in verbo,nõ possint,vbi ad hoc vt pœna augeatur propter sceleris atrocitatẽ,consulendus est superior:nec id potest iudex facere propria authoritate, inconsulto Principe. Et secundum hoc, vt dicit,debent intelligi iura allegata pro sententia Inno. Quod dictũ pro sing.reassumit Iason,aut quisquis is fuit in d.§. ex maleficiis col.ij.versi.accedat quod sing.Insti.de acti. vbi tamen dicit esse diligenter considerandum circa illum text. d.l.diuus.quia peregrinus est,nec ei videtur vrgenter probare dictum Roma. Sed & idem voluit ipse Rom.in suis sing.& hoc sequitur,& dicit esse verius,Cæpol.in d.authen. sed nouo iure.col.21.in paruis.versic.prætereà dicit.& Felin.in d.c.j.col.17.versic.nihilominus Ludo. de constit. & Hippol.in sing.244.incip.tu scis illud.

Ob immanitatẽ criminis pœna debet crescere, & ad id cõsulendus superior.

18 ¶Verùm tex.in d.l.diuus,vel refragante ipso Hipp.parum facit,sicuti iam ex sententia Ias. diximus, ad dictum Rom.nam ille tex.loquitur in eo,qui habebat iurisdictionem limitatam, & casus de quo ibi agebatur,iurisdictionem ipsius excedebat,sicuti dicit gl.ibi.& Barb.in d.c.1.de constit. & post eũ Phil.Dec.in 2.lect.col.vlt.vbi dicit,quòd pro dicto Rom.est melior tex.in l.1.§.fi.ff. de quæstio.

19 ¶Ipse tamen Barb.in rub.C.qui admit.chat.6.col.2.versi.item dico.in hac re distinguit, ex mente ipsius,eo tamen tacito: An videlicet de facili possit recurri ad superiorem, & consulendus est superior,per d.l.diuus.aliàs potest iudex eo inconsulto in nostro casu leges transgredi, secundùm Innoc. sententiam.& hanc distinctionem sequitur Phil.Dec.in rub.col.1.& dicit facere bonum text. in l.ad bestias.ff.de pœn.& in d.l.j.§.vlt.& quod ibi voluit Bar.ff.de quæstio. subiungitq; eãdem distinctionem in cap.si quis contra.de for.compet.& in c.dilectis.eius initij 2.de appel.vbi & ipse Dec.eius rei affert.concord.Et idem videtur voluisse Feli.in d.c.1 in 7.fal.ante fi. de constit. Quibus adde quod in simili no.Panor.in c.vlt.col.3.versi.omnia prædicta de eccle.ædi.& quæ ibi allegat.

An ex facili sit cõsulendus ipse superior.

20 ¶Sed quocunque hoc modo se habeat,illud certum est,multa contra huiusmodi immania flagitia à legibus esse introducta contra communes iuris regulas. Imprimis tex.est in eam sententiam.in d.l.j. C.de preci.imper.offer.vbi seruus alioquin incapax admittitur ad supplicandum, & impetrandum rescriptum,propter sceleris grauitatem.& ex eo no.Bald.in 2.no.quòd propter enormitatem delicti non concedenda conceduntur.

Incapax admittitur ad supplicandum ob sceleris grauitatem.

21 ¶Secundò in eam sententiam tex.est in d.l.si quis filio exhæredato.§.hi autem omnes.ff.de iniust.ta.vbi sceleris magnitudo tollit appellationem:nec propter eam suspenditur executio sententiæ. Et per illum text.no.Bald.in d.l.1.ad fi.C.de iura.calum.quòd in delictis enormibus, licet interdum legem transgredi.Illi autem tex.similis est in l.constitutiones.ff.de appel. quem ad hoc facit sing. Gaspar.Val.in rep.l.imperium.col.58.versi.vltra istam doctrinam.ff.de iurisdic.omni iudic.Alius quoq; in l.2.C.quo.ap.non recip.vbi ad hoc illum text.ponderat Bald. & Salyc. & alius in l.j.C.de fal.mo. quem etiam ad hoc no.Feli.in c.sicut.de simo.& alius denique in c.vt inquisitionis. de hæret. lib.6.

22 ¶Verùm Fran.Are.vir emunctissimæ naris in l.Pantonius.§.rei perduellionis.in prin.ff.de acqu.hære.hinc occasione sumpta,quòd gl.ibi sentit quòd condemnatus læsæ maiestatis auditur appellans, dicit illam approbans contra Ro.quòd magnitudo & atrocitas sceleris non tollit appellationem,nisi aliàs imminerent periculum maioris sceleris, aut damni, vt probat text.in d.§.hi autem omnes.ibi, non pœnæ festinatione,sed præueniendi periculi causa:aut nisi reus esset conuictus simul,& confessus:per d.l.ij.C.quor.appel.non recip.

Atrocitas non tollit appellationẽ nisi immineat periculum sceleris maioris.

23 ¶Tertiò tex.in l.mulierem.ff. de accus.& in l.in quæstionibus.ff.ad leg.Iuliam maie.& in c.tanta. de simo.per quos not.Ro.in d.repet.l.si verò.§.de viro.in xlvj.fal.ff.sol.matrimo.quòd propter sceleris atrocitatem,mulieres,& alij accusare prohibiti,possunt accusare.

De eodem.

24 ¶Quartò non absimiles sunt tex.in c.per tuas.de simo.& in c.in fidei.& c.accusatus.§.licet.de hære. lib.6.vbi propter facinoris grauitatem, consors criminis admittitur in testimonium, alioquin non idoneus. Et ita etiam no.illos tex.Rom.in d.46.fallent.Cui adde gl.in l.vlt.C.de accus. quæ dicit illum tex.quo cauetur neminem de proprio crimine confitentem, super conscientia aliena esse scrutandum

In grauitate facinoris, cõsors admittitur in testimonium.

tandum, fallere in multis casibus illic à se enumeratis, propter immanitatem scelerum. quam glo. ad hoc expendit Fulg.consi.clxxiij.in causa inquisitionis,col.j.

25 ¶Verùm lector amantissime, ne fallaris, illud te admonitum velim, quod diximus de teste aliàs nõ idoneo.ex tex.in d.c.in fidei.satis liquet, non ei omnino esse credendum, nec passim, sed tũ demum si ex numero testium personarum tam ipsorum testium, quàm reorum qualitate, & aliis circunstantiis huiusmodi testes vera dicere præsumuntur: quod tibi admodum notandum: quia multi decipiuntur, affirmantes ex eo simpliciter, huiusmodi testes esse recipiendos.

26 ¶Quintò huc vergit tex.in l.si quis in hoc genus sacrilegij.C.de episco.& cler.per quem no.Angel. Are.in tracta.malefi.in gl.j.col.iiij.versi secundò principaliter, quòd propter immanitatem criminis potest procedi ad specialem inquisitionem, aliàs prohibitam.

Ob immanitatẽ criminis potest procedi ad specialem inquisitionem.

27 ¶Sextò suffragatur tex.omnium.C.elegantissimus, in l.nemo.C.de episc.audi. ex quo not. Bald. in vers.deinde no.quòd in diebus etiam Paschalibus potest adhiberi tortura ad inuestigationem enormium delictorum: sed & per eundem tex.idem Bal.in versi.item not.arg.dicit, quòd quando alicui conceditur arbitrium excarcerandi captiuos, sicuti videmus quotidie in Principibus, non possunt illos excarcerare, qui propter enormitatem sceleris detinentur.

28 ¶Septimò eiusdem notę est tex.in l.addictos.C.eo.tit.per quem no.gl.ibi, quòd propter sceleris immanitatem punitur clericus à iudice seculari: secundum tamen distinctionem, quam ibi ponit. & satis concordat tex.in c.perpendimus.de senten.excom.& quod ibi dicit gl.in verbo.cogantur, in illis verbis, Vel immiscendo se enormitatibus.quæ & concord.adducit.

Clericus à iudice seculari punitur ob immanitatẽ sceleris.

29 ¶Octauò ad aliud quoque huic loco accommodatissimum notandus est tex.in d.l. addictos, quòd propter criminis atrocitatem sententia executioni demandetur, infra tempus decem dierum ad appellandum concessum.& ita illum no.Bal.super quò tamen vide Pau.Castr.ibi.Bart.& ipsum Paul. Cast.in l.addictos.C.de appel.& Bar.in.l.qui vltimo.ff.de pœn.

30 ¶Nonò huc pertinet tex.in l.per omnes.C.de defen.ciui.vbi propter delicti grauitatem, denegatur accusato aduocatus.& ita illum tex.alleg.Ro.in d.repe.l.si verò.§.de viro.in d.fal.xlvj.& Ang. Aret. in tract.malefi.in verbo, & vestem cœlestem abstulit.char.ij.versi & nota bene.& Barb.d.cons. xlvj. scribitur præclarè.col.xiiij.versi.cùm ergo in casu nostro.lib.j.& d.consi.vlt. col. ix.lib.ij. vbi etiam facit sing.& d.consi.viij.col.pe.lib.iij.& in l.§.iiij.Cato.col.xxxviij. vbi rursum facit sing. dicitque se audiuisse illum tex.allegatũ fuisse ab egregio quodam aduocato, coram Eugenio Papa in publico consistorio, ad hoc quòd manifesto vsurario erat denegandus aduocatus, corruptè tamen illic allegat l.iubemus.pro d.l.omnes.& idem Barb.in c.quærenti col.x.de offic.deleg. Et hoc quoque ponderat Feli.in c.j.col.xvj.in vij.fal.de constitu.(vide Bal.in auth.sed nouo iure.C.de ser.fugi.& alicubi in auth.habita.C.ne fili.pro pat.)& Hippo.Marsil.in repe.l.vlt.in lxxiiij.char.C.de proba.& in l.j. in prin.col.viij.versi.& in quantum.suprà.ff.de quæst.

31 ¶Decimò, accedit tex.in l.prouinciarum.C.de fer.vbi propter facinoris enormitatem sententia criminalis quocunque die etiam feriarum diuinarum potest demandari executioni, & hoc ibi no. Bal. quamuis aliàs fieri non debeat: vt dicit ipse Bal.per tex.eo.tit.l.vlt.

Ob facinoris enormitatẽ diebus feriatis sententia demandatur executioni.

32 ¶Vndecimò, tex.in l.j.C.quan.lic.vni.sine iudi.autho.se vind.per quem tex.dicit Bald.in l. amissione.§.qui deficiunt. ff. de capit.dimi. quo propter grauitatem sceleris licet alteri alterum propria authoritate impunè interimere: & ad hoc etiam est bonus tex.in l.ij.C.eod.tit.

33 ¶Duodecimò, huc spectat text.in l. vlt.C.de male.& mathe.ex quo not.Bald.in sua Margarita, in verbo, delictum.quòd propter delicti atrocitatem potest quis capi à priuato, sine mandato iudicis, licèt aliàs secus.per tex.in l.vlt.& ibi Doct.C.de custod.reo.cum simil.

34 ¶Decimotertiò, prædicta confirmant tex.in l.j.C.de fal.monet.& in §.vlt.in authen.de non ali. per quos not.glo.in l.athletas.§.præuaricator.ff.de his qui no.infa.quòd propter enormitatem criminis accusator non probans, non dicitur calumniari, vt quis ad accusationem illius faciliùs prosiliat, licèt tamen regulariter secus.l.j.C.de aduo.diuer.iud.& hoc sequitur Pan.in c.ij.de calum.Quod nõ passim admitterem, sed tum demum, si probabili ratione, aut præsumptione verisimili motus ad accusationem prosilierit.

Accusator non probãs in enormibus non dicitur calũniari.

35 ¶Decimoquartò, vt ad ius canonicum accedamus, facit tex.in c.inter.in prin.& ibi glo.vlt. de purg. cano.vbi propter delicti grauitatem infamatus à beneficio quoque, nedũ ab officio suspendi potest, donec se canonicè purgauerit.licèt aliàs secus.& ibi Panor.dicit illum tex.esse ad hoc notabilem.

Infamatus graui delicto, à beneficio ut officio suspẽdi potest.

36 ¶Decimoquintò, in hoc albo est & tex.in c.nouimus.de verb.singifi.vbi in grauioribus, & enormibus delictis clericus degradatur, & curiæ seculari traditur, licèt nondum sit incorrigibilis: quanquam aliàs id non fiat præterquàm in tribus casibus, & cum est incorrigibilis, secundùm gloss.in cap. ad abolendam.de hæret. Et ita illum tex.intelligit & sing.facit Panor.ibi in iij.no.& etiam voluit idem Panor.in d.c.ad abolendam.& in cap.j.col.vlt.de his qui fili.occid.& in c. at si clerici. & in cap.cùm non ab homine.de iud.& ibi etiam Pet.An.& idem Pet.in cap.ea quæ.in xix.quæst.de reg.iur.lib.vj. vbi dicit ita fuisse decisum Venetiis in horrendo quodam homicidio.& Domi.in c.non licuit. xvij. dist.& Barb.dict.consi.lxiiij.

37 ¶Quæ sententia nihil omnino dubia videbitur, si cõsiderauerimus clericos, vel citra degradationẽ posse puniri à iudice laico, propter enormitatem scelerum, vt dictum est.& verum dicit gloss.in c. cùm non ab homine.in verbo, nuntius.ibi, sed secus, si enormitatibus se immisceat.de sent.excom.

Clerici ob enormitatẽ scelerũ possunt à

iudice laico puniri.

per tex.ibi.& gl.in d.c.perpendimus.etiam per illum text.eod.titu.& etiam per tex.in c. in audientia. eod.quo que tit.& gl.item in c.contingit.in verbo,ordinati.in eo.rursus titu.de sent.excom. vide Panor.& Feli.in d.locis.

38 ¶Decimosextò,huc quoque respicit text.in c.ita quorundam.de Iudæis.ex quo not.Feli. ibi in j.not. quòd propter immanitatem delicti ecclesia plures pœnas vni delicto imponit : licèt regulariter secus.c.at si clerici.§.de adult.de iud.

39 ¶Decimoseptimò, text.in c.mulier.xv.q.j.vbi propter sceleris atrocitatem brutum quoque animal punitur & ita ad hoc ponderant illum tex.Roma.in d.sal.xlvj.& Barb.d.consil.lxiiij.lib.j.& d. consil. vlt.lib.ij.vbi facit illum tex.sing.in d.§.Cato.vbi etiam facit sing.& Feli.in d.c.j.vbi suprà citauimus. de consti.& illum etiam text.multum commendat Imol.in l.defuncto.ff.de publi.iudi. & Ias.in l.furiosum.col.vlt.C.qui testa.fac.poss.

Ob sceleris atrocitatẽ brutum animal punitur.

40 ¶Decimooctauò,mirum in modicum hoc comprobant,quod suprà diximus in 3.causa,nu.6. incip. dicit tamen.& seq.quòd furiosus,qui aliàs non punitur ex crimine ante furorem commisso , tamen propter immanitatem facinoris capite punitur.

41 ¶Decimononò,eiusdem notæ est,quod scribit gl.vt iam tex.relinquamus,in l.admonendi.in gl.magna,paulò ante fi.ff.de iureiur. quòd defertur interdum actori iuramentum propter enormitatem criminis.per tex.in l.si quando.C.vnde vi.

42 ¶Vigesimò,quod voluit alia glo. in l.ij.ff.arbor.fur.cæsa.quòd propter delicti magnitudinem debet delinquens,posteaquàm laqueo suspensus est,bestiis quoque tradi deuorãdus, licèt tamen aliàs non animaduertatur in corpus mortuum,per totum titu. C.si reus vel accu.mor.fue.etiam si post latam sententiam reus ipse obierit,vt voluit Cy.in l.ij.C.qui testa.fac.poss.& Bal.in l.j.col.j.in fi. C. ex delic.defun.& ita illam gl.intelligit & dicit not.Rom.in d.sal.xlvj.& post eum Gaspar.Valast.in d.l.imperium.colum.vij.versiculo dictam tamen gloss.ff.de iurisdict.omn.iud.& ibi quoque Ias. qui illam dicit singul.colum.xiij.versicu.secundus gradus.sed & illam gloss.ad hoc not.Barb.dict.consi.lxiiij. lib.j.& dict.consil.vltim.lib.ij.vbi eam facit singul.& in d.§.Cato.& Feli.in dict. cap.j.quo loco suprà citauimus.de constit.

Licèt non animaduertatur in corpus mortuũ tamẽ delinquẽs laqueo suspensus bestiis deuorandus traditur.

43 ¶Vigesimoprimò.non longè ab ea glo.dissidet, quòd licèt aliàs crimen morte delinquentis extinguatur.C.d.ti.si reus vel accu.per totum,tamen in enormibus quibusdam & accusari & condemnari possunt post mortem eorum,qui ea perpetrarunt , vt per hoc memoria eorum damnetur.text. & gl.in §.per contrarium.Insti.de hæred.quæ ab intest.defer.quam glo.facit sing.Imo.in c.quoniã frequenter.vt lit.non contest.& in l.defuncto.ff.de publi.iudi.& Bard.in d.consi.64.& d.§.Cato. & nouissimè Hipp.Marsil.in l.accusatio.col.vlt.versi.& circa hanc materiam.ff. de fal.

In enormibus, & accusari & condẽnari possunt post mortem delinquentis.

44 ¶Vigesimosecundò,non desunt qui gl.in d.l.ij.ff.arbor.fur.cæsa.ad hoc allegant,quòd propter ingẽs facinus quis non vulgari mortis genere plectendus est,sed ad bestias debet condemnari,veluti horrenda atrocique pœna,vt cui secundum atrocitatis locum inter pœnas dederit.Bald.in l.data. col.ij. C.qui actu.non poss.Quanuis huiusmodi pœna non sit hodie in vsu,vt dicit Ang.in l.eiusdem. §.legis.ff.de sicar.Cui gl.sic intellectæ adstipulatur,quod refert Suetonius in vita Claudij, ipsum Claudium in maiori fraude conuictos legitimam pœnam supergressum ad bestias condemnasse.

45 ¶Vigesimotertiò,propter scelerum immanitatem,infantes,& furiosi,& alij non culpabiles pro delictis aliorum puniuntur . vt patet in §.item paruulos.j.q. iiij. & latè probat Lucas Pen.in l.siue.C.de executor.& exactorib.lib.xij.

46 ¶Vigesimoquartò,his postremò concinit , quod licèt aliàs nobiles non debeant furca suspendi , vt voluit glo.in l.iij. §. pœna militum. ff. de re milit.& dixi latè in Commentariis Nobilitatis.cap.xx. fallit tamen si enormiter deliquerint,putà quia proditionem fecerunt,vt voluit Bald. in c. cùm quidam.de iureiur.& sequitur Hippo.Marsil.sing.xv.incip.proditores,& diximus etiam in dict.tractatu Nobilitatis.eod.cap.

47 ¶Postremò,alia pleraque omnium copiosissimè in eam rem congessit Hippo.Marsil.in l.j. in princ. col.ix.versi.iij.& possunt.ff.de quæstio.& rursum in l.vnius facinoris.§.cogniturum.col.xiij. versicu. item inquantum.cum tribus sequent.col.quæ huc adscribere supersedi.quoniam de his iam satis, & propè nimiùm diximus,ex quibus illud affatim probatur quod suprà diximus,non esse parcendum etiam bene merito de Repub.si immane quodpiam facinus,prǽsertim contra Rempub.ipsam commiserit. Quod ad alios quoque casus trahi potest , quibus pœnam aut minuendam , aut remittendam esse contendimus.Sed iam ad alia pergamus.

Non parcendũ est benemerito de Rep. si immane facinus commiserit.

CAVSA QVINQVAGESIMA.

1 QVINQVAGESIMO, propter insigne aliquod artificium, vel excellens robur delinquentis, potest delinquens ipse consulto tamen Principe, impunitus dimitti. Tex. est not.qui ad hoc vbique allegatur in l.ad bestias.in illis verbis , *Sed si eius roboris, vel artificij*,&c.ff.de pœn.& illum tex.dicit valde not. Alex.cons.xix.circa primum. in fi.l.i.7.& facit sing.Ias.in l.j.col.ij.vers.item propter.ff.de legib. Et per illum dicit Lucas Pen.in l.j.col.13.vers.verum est tamen.C.de desert.lib.12.& in l.apparitor.col.9.C.de cohort. eod.lib.12.quòd ratione publicæ vtilitatis,potest iudex minuere pœnam.Ad quod etiam vtrobique allegat tex.in c.suas.7.q.1.qui parum mihi facere videtur.vide D.Thomam 2.2.quæst.65.

Ob insigne artificium uel robur, consulto Principe delinquens impunitus potest dimitti.

¶Hoc

2 ¶Hoc tamen limitat procedere Cæpola cautela 3.incip.propter maximam.nisi iste insignis artificij, vel excellentis roboris,esset latro manifestus,seditiosus,factiosus,& id genus sceleratus: tunc enim morti adiudicandus est,& tradendus,vel inconsulto Principe: per tex.in l.si quis filio exhæredato. §.hi autem omnes.ff.de iniust.rup.testa.quod not.ad ea quæ latè diximus in 49.causa,nu.13. incip.illud tamen. de aliis multis seq. *In manifestis delictis insignis artifex morti adiudicatur.*

3 ¶Mirot autem quod dicitur de Tiberio Cæsare quòd cùm quispiam illi obtulisset pateram vitreã eo artificio factam,vt vitrum flexibile esset,ab illo sciscitatus est,à quo didicisset, & an alterum id docuisset:qui respondit,ipsum se sine authore & magistro didicisse,neminem autem docuisse, continuò illum interimi iussit,atque totam illius artificis officinam abolere, ne æris, argenti, auri metallis,quibus ipse abundabat,pretia detraherentur.Cuius rei testis est Plin.lib.xxxvj.c.xxvj.vbi tamen eam famam crebriorem dicit,quàm certiorem, fuisse.Sed si id verum fuit,crudelissimus certè Tiberius Cæsar,in ea re,vti & in cæteris fuit:qui hunc artificem etiamsi deliquisset,vita potius donare debuisset ob tam mirandum,& insigne artificium. *Tiberij Cæs. crudelitas in insignem artisicem vitri.*

CAVSA QVINQVAGESIMAPRIMA

1 VINQVAGESIMOPRIMO, si vit aliàs optimis moribus, atque vitæ sanctimonia commendatus deliquerit,vt nemo vacat prorsum malo,neque crimine,teste Simonide apud Stobæum:& contra naturam penè est, vt quis sit sine peccato, vt testantur decreta canonica in can.vnum oratorium.§.nomine. xxv.dist. vbi & glo.citat illud tritum: *Cum sanctimonia commendatis clementius est agendum.*

—Nemo sine crimine viuit.

est proculdubio cum eo clementius agendum,vt est tex.elegans in l.non omnes.in prin.ff.de re mili.vbi scribitur,non omnes in eodem genere peccati similiter esse puniendos, sed habere rationem antè actæ vitæ,quem tex.ad hoc not.Alex.cons.cxxj.viso processu.col.2.vers.coucurrit & alia.li.7. Et per illum tex.dicit gl.in c.si qui à simoniacis.in verbo,probare.1.q.1.eandem scilicet à pudico in impudicum trahat amorem:proximus enim est & facilis gradus ab amore spirituali,& honesto,ad carnalem & inconcessam Venerem,vt testis est,& idem locupletissimus Hieronymus in regula sanctimonialium,ad Eustochium,c.18.& rursum in alia ad Rusticum epist.& D. Thomas in opusculo de modo confitendi,& puritate conscientiæ.in c.de periculo familiaritatis dominarum.

2 ¶Igitur vt ad Virgilium & Didonem redeamus,illa quidem non sua sponte à principio de virtutis habitu deiicitur,sed vt ille ait,Veneris consilio,& cupidinis viribus,quòd suprà prætermiseramus, ac postremò virtutibus,nobilitate generis,specie corporis, & suauiloquentia ipsius Aeneæ oppugnatur,interimque insurgit aduersum rationem appetitus, cùm scilicèt *Veneris consilio,& virtutibus Aeneæ, peccauit Dido.*

Vulnus alit venis,& caco carpitur igni. Cùmque
Multa viri virtus animo,multúsque recursat
Gentis honos,hærent infixi pectore vultus,
Verbáque.
—Huic vni potui succumbere culpæ. Et,
—Agnosco veteris vestigia flammæ.

Neque tamen vincit rationem appetitus,sed vincitur cùm dicit:

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Herebi,noctémque profundam,
Antè pudor,quàm te violem,aut tua iura resoluam.
Ille meos primus,qui me sibi iunxit,amores
Abstulit,ille habeat secum,seruétque sepulchro.

In quibus quidem ex temperata(qui est ipsius virtutis habitus)continens duntaxat effecta est, nondum autem incontinens.Mota enim fuit,vt iam dictum est, à principio Dido, vt Aeneam amet, tum virtute,quam vnam in vita contemplationi deditam intuemur,tum & his quæ humanis cœtibus non solùm bona,sed & summa bona existimabantur.Quis enim generis nobilitatem,quis formæ dignitatem,atque excellentiam,quis denique multo ornatu insignem orationem inter summa non adnumeret?Tandem verò cùm ad tot acerrimos hostes, blandæ sororis Annæ persuasiones accessissent,superior euasit appetitus,& rationem quamuis inuitam,& reluctantem traxit: factáque est demum mulier non prorsus intemperans,sed incontinens,cùm illis suis Anna dictis

—Incensum animum inflammauit amore,
Spémque dedit dubiæ menti,soluítque pudorem.

Postremò verò per ipsam incontinentiam obduxit habitum intemperantiç quod planè ostenditur, cùm demum dicitur:

Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem.

Quibus quidem monemur, quàm multi sint à virtutum habitu, ad habitum vitiorum gradus quámque ægrè,& cum magna difficultate ab illis ad ista diuertimus,vt recenter ipsum vsu euenire præ difficultate,& temporum intercapedine necesse sit.

3 ¶Ex quo illud exiit,quod Iurisconsulti solent dicere,eum qui bonus anteà fuerit, nunc & bonum

Eum qui bonus antea fuerit nunc & bonũ, esse præsumunt iurisconf.

præsumi:rationémque anteactæ vitæ considerandam esse,ad æstimanda,metiendáque facta, dictáve hominum.l.vlt.in fi.ff.de actio.& oblig.& l.desertorem.§.is qui ad hostes.vers.sed etsi ex improuiso,ibi,inspecto eius vitę præcedentis actu.& l.non omnes.in prin.& §.à Barbaris.& q̃ ibi not.glo. ff.de re milit.& l.deinde.§.Iulianus.ff.de libe. exhib. & l.diui fratres.post prin.ff.de liber.cau.& l.famosi.ff.ad leg.Iul.maiest.& l.vlt.iuncta gl.ff.de quæstio.& l.3. ff.de suspec. tut. & l. t. C.si quis Impe. maled.ibi,ex personis dicta pensamus.& c.mandata.& c.cùm in iuuentute.in prin.de præsump. vbi non est facilè credendum eum qui diu se honestum,& prouidum exhibuerit,statim fuisse adeò immutatum,vt se vitiis turpiter contaminarit.& quod ibi dicit gl.& Bald.& c.in primis.2.quęst.j.ante fi.ibi,nec ipsis de eo credendum fuit,si vita & opinio eius talis antè non extitit.& quod voluit glos. & Doct.in l.2.C.de furt.& Bald.post Ioan.And.in c.dudum.eius initij 2.col.vlt. de elect. & Guido Suza.in tractatu de tormentis col.octaua,in paruis,versi. item indiget.& quod per tex.in dicto §. ex barbaris.voluit Bald.in l.quotiens.§.sed etsi non in corpore,in princip.ff.de hæred.instit.& in l.j.col. v.vers.nota quòd confessio.C.de confes.& cons.cxxxiij.quædam mulier.in prin.2.dubij.li.1. & cõs. clxxvj.Cecilia recessit à Francisco.lib.j.vbi dicit per illum tex.quòd raró corrigitur quod venit in consuetudinẽ.& cons.410.in causa & quæstione Antonij.col.pe.lib.2.& Io.Fab.in §.ius autẽ gentiũ. col.pe.vers.item nota quòd si duo.Insti.de iur.nat. gent. & ciui. & Imo. cons. cxxxvij. visa inquisitione.in fi.& Rom.cons.luij.visis circa id.col.2.vers.iij.idem probat.Quibus mirè congruit dictum Ciceronianum suprà relatum:& quod dicebat Epicurus,si Laërtio credimus,Eum qui semel fuerit sapiens,in contrarium habitum transire non posse.

4 *Pleriq; in propatulo hominibus iusti apparent,qui intercutibus vitiis madescunt.*

¶Sed iam de his satis supérque. Nunc illis occurrendum esse operæpretium est , qui fortasse dicent satis absurdum videri,his tantùm tribui,qui boni viri putantur,vt illis passim credendum sit:& pro eorum actibus præsumendum:præsertim in aliorum magnum præiudicium : cùm sint plerique qui veluti sepulchra dealbata(vt vtar verbis Dei Optimi Maximi)Matth.23.longè alios quàm sint frõte,& vultu mentiantur,& simulant:qui tametsi foris & in propatulo hominibus iusti appareant ,& probi atque veluti,ἀναμάρτητος,id est impeccabiles,intercutibus tamen vitiis madescunt:& vt idẽ Christus testis est,sunt pleni hypocrisi & iniquitate.

Qui Curios simulant,& bacchanalia viuunt.

vt ait Iuuenalis Saty.2.Quíque,vt dicit tex.in c.vt officium.post prin.de hęret.lib.6.sub agni specie lupum gerunt.De quibus etiam loquitur gl.in l.illicitas.§.illicita ministeria.ff.de offic. præsid. & D. Hieronymus,cũ dicit eleganter,Sæpe sub habitu ouis,lupus delitescit.Et sanè fuerunt semper súntque nostra tempestate,& erunt posteà,qui palliati,barbati incedunt , nomen sanctitatis tali habitu vsurpantes,vt non solùm philosophi habeantur,sed & Deorum consiliatij, & cerimoniarum antistites sincerissimi existimatur,cùm re vera sint animalia spurca,& probra, & impostores sint mali, & malitiosi,nulla re prorsus bona digni:foris tristes,domi dissoluti:vestitu philosophi,& factis,moribus spurcissimi,flagitiosissimi nequissimi.Quod ansam præbuit Iuuenali,vt id, quod nuper citauimus,paulò pòst subiiciens exclamaret:

Fronti nulla fides.

Idcirco Cicero in prima epistola ad Q.fratrem,periculosum esse arbitratur iudicare , probúsne sit quispiam an improbus.Multis enim,vt ille dicit,simulationum inuolucris tegitur,& quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusque natura:frons,oculi,vultus persæpè mentiuntur , oratio verò sæpissime.Et alibi in ea videlicèt oratione,quam contra Lucium Pisonem dixit, in hunc modũ exorsus est:Iámne vides belua,iámne sentis,quæ sit hominum querela frontis tuæ? Nemo queritur Syrum nescio quem de grege nouitiorum,factum esse consulem.Non enim color iste seruilis,non pilosæ genæ,non dentes putridi deceperunt:oculi,supercilia,frons,vultus denique , qui sermo quidẽ tacitus mentis est,hic in errorem homines impulit:hic eos quibus erat ignotus,decepit,hoc fefellit: hic in fraudem induxit.&c. Locus enim in promptu est. Rursúmque in alia oratione pro P. Sextio de eodem Pisone loquens , *Alter (ò dij boni) quàm teter incedebat? quàm terribilis aspectu? vnum aliquem te ex barbatis illis exemplum imperij veteris , imaginem antiquitatis , columen Reip. diceres intueri. Et paulo post:Nam quid ego de supercilio dicam,quod tamen hominibus non supercilium,sed pignus Reip. videbatur?tanta erat grauitas oculo,tanta contractio frontis,vt illo supercilio tanquam virtutis vmbraculo niti videretur. Erat hic omnium sermone Reip. magnum firmúmque subsidium.* Et mox: *Etenim animus eius vultu,flagitia parietibus tegebantur.* Ex quibus verbis colligere licèt,Pisonem tantam præ se probitatem ferre solitum,vt omnes hoc ipso decipere:eum talem esse,qualem se gerebat existimãtes,cùm tamen re vera esset omnium flagitiosissimus.

5 *Potest fieri ut quis sit iustus in cõspectu hominũ,non Dei.*

¶In quam etiam sententiam Origenes Adamantius, qui dogmata, disciplináſque Philosophorum omnium propè tenuit,homilia in Lucam 2. illud enarrans, Erant autem iusti ambo in conspectu Dei,ambulantes in omnibus mandatis,&c.sic in fi.eleganter simul & grauiter , Poterat simpliciter scribere, erant iusti ambo ambulantes in omnibus mandatis , nunc autem necessariò additur , Iusti ambo in conspectu Dei. Potest quippe fieri vt sit aliquis iustus in conspectu hominum , sed non in conspectu Dei.Et infrà paucis interiectis, Beatus (inquit)qui in conspectu Dei iustus est , atque laudabilis:homines enim quamnis certum iudicium habere videantur:tamen non possunt ad liquidum pronnntiare.Euenit quippe interdum,vt laudent eum qui nonest laudabilis : & ei detrahant, qui minimè detractione dignus est.Solus Deus & in laude,& in vituperatione iustus est iudex:vnde

dignè

dignè nunc additur, in laude iustorum, Erant iusti ambo in conspectu Dei. Quibus succinit & text. in c. citius. in prin. de poeni. distinct. 2. vbi sæpè homo multis occultè peccatis inuoluitur, qui in virtute magnus videtur. *Homo sæpe multis peccatis inuoluitur, qui uirtute magnus uidetur.*

6 ¶Ex quibus exierunt multa à Græcis profecta prouerbia: quale illud est:

πολλοὶ βόντες, παῦροι δὲ γῆς ἀροτῆρες.

Qui tauros stimulent multi, sed rarus arator. Et illud,

πολλοὶ θριοβόλοι, παῦροι δέ τι μάντιες ἄνδρες.

Plures thriobolos, paucos est cernere vates.

Cuius originem tradit post Zenodotum Erasmus Chiliade 1. Cent. 7. c. 8. & 9. Item & aliud à Platone in Phædone vsurpatum:

πολλοί τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι.

Plures Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos.

Sed & Marcus Varro, de re Rustica lib. 2. c. 1. eandem sententiam extulit diuersa metaphora. Sed nō omnes (inquit) qui habent citharam, sunt citharœdi. Quibus palàm significatum, vt eleganter descripsit ipse Erasmus, compluribus mortalium adesse virtutis insignia, aut etiam famam qui tamen vera virtute vacent. Sed & quod magis mirandum sit, plerique astrorum lege his adstricti moribus, vt præ se ferant quod non sunt. Scribit enim Firmicus Maternus lib. Matth. eos qui in horoscopo habuerunt hœdum, fucato aspectu, mentiri seueritatem, vt Catonis frontem, & institutum imitari videantur.

7 ¶Proinde cùm tot simulationum adumbrationibus mores hominum obuoluantur, & (vt ait Plinius lib. 3. Epistolarum ad Corneliam Hispullam scribens) vita hominum altos recessus, magnásque latebras habeat, proptereàque sit vix cuique, nisi soli Deo possibile, probum ab improbo, iustum ab iniusto, bonum sanctúmque à malo, atque prophano discernere: nobísque multum immineat incommodi, atque dispendij, si, quod sæpissimè euenit, probos atque sanctos, mentiente eorum vultu, existimabimus, qui omnibus vitiis atque facinoribus erunt deditissimi: videtur non tantum illis esse tribuendum, qui boni apparent, vt eis in maximum aliorum præiudicium temerè credamus; atque pro eis quidquid ipsi egerint, præsumamus, vsque adeò, vt à iure communi recedamus, contra tex. in c. miramur. lxj. dist. vbi in hæc verba scribitur, Non enim in cuiusque persona permittendum, quod institutis generalibus continetur, vbi gl. no. non esse propter personam à iure communi recedendum, in idque citat & alia iura, quæ inibi videre poteris. *Vita hominum altos recessus habet.*

8 ¶Quibus adde & tex. in c. 1. 78. dist. vbi nullus est ante ætatem idoneam presbyter ordinandus, etiā si valde sit dignus. ideóque no. gl. ibi, non esse derogandum iuri communi, propter personam. Adde item text. in c. j. vt lit. penden. vbi non tenuit subreptitia impetratio diui Thomæ Cantuariensis Episcopi. propterea ex eo tex. no. Bal. ibi in vlt. no. non esse propter vitæ meritum, à iuris communis dispositione discedendum. quod dictum sequitur & facit sing. Barb. cons. xvij. præclarè scriptū est, col. 10. libro 2. sequitur etiam Iason, qui hoc dicit nunquam esse obliuiscendum, in l. qui iurisdictioni, col. vlt. vers. pro ista limitatione. ff. de iurisdi. omn. iudi. Philip. Dec. in c. postremò, in fin. de appel. & in repe. c. decernimus. col. xv. vers. secunda conclusio. de iudi. & in c. at si clerici. col. iiij. in 6. limitatione, co. tit. vbi per hoc reprehendit post Barb. ibi dictum Bald. in l. sed & reprobari. §. amplius. ff. de excusa. tut. vbi voluit per tex. ibi in illis verbis, valde tamen discipulos instructos, quòd propter excellentiam hominis, recedatur ab omni iure, omníque statuto. id quod reputat notatu dignum. *Nullus ante ætatem idoneam presbyter ordinandus.*

9 ¶Quanquam hoc dictum Bald. ne id prætermittamus, secuti fuerunt Roma. Alex. & Ias. in l. cùm quid. ff. si cert. pet. idem Rom. in rep. l. si verò. §. de viro. in 53. fal. ff. sol. matr. & Barb. sibi contrarius in proœm. cle. in verbo, salutem, col. xj. vers. octauo, & seq. vbi ad hoc dicit sing. tex. in d. l. sed & reprobari. & Feli. in rub. de maiori. & obed. col. 3. & Iason in l. 1. col. 2. ff. de legib. vbi ad hoc facit sing. tex. in d. §. amplius. *De eod. alia iura.*

10 ¶Sed redeundo ad institutum, quod diximus, non esse recedendum à iure communi propter personæ meritum, comprobat & ipse Bal. in cap. sedes. paulò ante fi. de rescrip. vbi dicit, quòd vbi quęrimus de simplici iustitia, non curamus merita personarum, per l. cùm pater. §. rogo. ff. de lega. 2. cui adde & optimum tex. à nemine, quem viderim (nisi me fallat obliuio) in eam rem annotatum, in c. mulier. in verbo, sancta. xxuj. dist. & quod dicit gl. in cle. ad nostram. in vers. 2. per text. ibi. de hæret. Neminem sanè esse adeò bonum, & perfectum, quin legi subsit. & sequuntur Cardi. & Panorm. ibi. & idem Pan. in c. solitæ. per illum tex. de maiori. & obedi. & Imo. in rub. de constut. lib. 6. col. 3. Feli. in proœm. decretal. in verb. rex pacificus. post prin. *Non recedēdū à iure cōmuni propter personæ meritum.*

11 ¶Idque quod no. voluit Bald. in c. cùm contingat, col. 2. de rescript. quòd si quis dicit se appellasse, vel procuratorem esse ad petendos apostolos, non ei creditur, licèt sit vir præclare famæ, nisi legitimè doceat. Et idem Bal. in c. iuraust, col. iij. vers. item si esset aliquis. de probat. quòd pòst didicita testificata, non admittendus est ad ferendum testimonium, etiam vir tantæ sanctimoniæ, vt nulla omnino esset subornationis suspicio. Et quod suprà diximus ex Barb. authoritate, de hęrede magnę sanctimoniæ, qui non confecit inuentarium. *Petenti apostolos, quicunque sit, debent legitima documēta in prōptu esse.*

12 ¶Et hanc quoque partem confirmat quod suprà adduximus ad probandum sanctimoniam, & virtutes hominum, plerunque ad dispensandum eum illis, contra iuris regulas prouocare. Nam cùm sit *Cum est opus dispensatione,*

Id non fit ex iuris communis dispositione. fit opus dispensatione, satis demonstratur non id fieri ex iuris communis dispositione. Propterea Rom. consi.ccxvj. electio dicti domini.col.2.vers.cęterùm nec est dicendum.not.ex tex.in c.innotuit.de elect.quem suprà inter alia citauimus, quòd personę honestas, vitę probitas, & fama electi, non supplet defectum illegitimationis, ideóque necessariam esse dispensationem, vt ibi dicitur.

13 *Personarum integritas multũ habet põderis contra generalia decreta.* ¶Quibus sigillatim ita respondendum esse dico. Primùm ad id quod de graui aliorum pręiudicio dictum est, illud quidem quod suprà multorum authoritate comprobatum est, videlicèt personarũ sanctitatem atque integritatem, multum habere ponderis contra generalia legum decreta, ita intelligendum esse, atque procedere, nisi rei & negotij arduitas, & magnum aliorum pręiudicium aliud suadeat: per id quod voluit Bal.in l vnica.col.3.in 2.oppo.vers.quid ergo est in codicibus mercatorum.C.de confess.standum esse priuatę scripturę mercatoris, etiam pro se, & in articulo separato, quando est notabilis, & fidedigna persona, dum tamen quantitas sit parua: aliàs secus. Cuius dicti authoritate subnixus Feli.in c.literas.col.3.versiculo, primus est, de pręsump. asserit nihil operari viri sanctitatem, in alterius pręiudicium, quando causa est maximę (vt dicit) importantię. Cui planè sententię consonat, quod no.voluerunt Anto.& Panorm.in c.2.& ibi latè ipse Feli.col.3.versic.fallit tertiò. de fide instrum. intelligentes quod suprà diximus, priuatam scripturam, aut rationes defuncti, qui laudabiliter vixit, facere pręsumptionem, &c. quando scilicet non est immodica quantitas. Neque longè abest quod dicit Bart.aut quisquis is fuit, in l palatinos, C. de colla.fund. fisc. lib. xj. quòd etsi ambasiatori, qui est notabilis persona, aut baiulo, qui notus est, debeat credi sine literis, procedit tamen, nisi agatur de magno pręiudicio, per tex.ibi, & in l.facultas.C.de iur.fisc.lib. x. & l. missi opinatores.C.de exact.tribut.eo.lib.quod & sequitur Feli.in c. quod super his.col.2.de fid. instr.vbi & per hoc aliud dicit, quòd licèt Cardinali, aut alteri personę, dicenti se Legatum Papę, credatur sine literis, c.nobilissimus.& ibi gl. xcj.distinct.cum his quę suprà allegauimus: hoc tamen intelligendum est, nisi ageretur de magno pręiudicio.& idem dicit ipse Feli.in c.ad euidentiam, col. 1.vers.limita omnes.de senten.excom.

14 *Text.& gloss. quomodo intelligantur.* ¶Quin plus dicit glo.no.in c.sicut.eod.tit.quòd dictum c.nobilissimus, intelligitur, cùm nulli sit pręiudicium.quam sequitur Pan.qui illam facit sing.& Feli.ibi, & idem Panor.in c.cum olim.eius initij 1.col.vlt.vers.in eadem glo.de priuil.vbi & illam dicit notabilem.& in c.cùm in ecclesiis.de maior. & obed.& in d.c.j.col.vlt.de iudic.& c.cùm in iure: & ibi Feli.in prin.de offi.deleg.& Angel.consi. clxxxij.mandatum Principis.& Philip.Cornęus cons.clv.quanquam videatur, in fi.lib.1.& Fely.in c. sicut.col.pe.vers.fallit quartò, de iudic.

15 *Medico etiam viro probo nõ semper creditur in rebus magni pręiudicij.* ¶Et facit quod voluit Bald.in addi.Specul.tit.de homic.vers.an mortuus febre.quòd non creditur soli medico, dicenti vulneratum, ex vulnere obiisse, etiam si sit bonus vir, cùm agatur de magno pręiudicio. Et quod dicit Panor.in c.1.char.vlt.col.1.vers.an autem in casu.de iudi.quòd si non constat de commissione iudicis nuntius autem sit bonę famę, & agatur de modico pręiudicio, pręsumitur interuenisse commissio, per notata ab Innocentio in cap. 1. de clericis peregrinantibus, quę suprà adduximus. Et quod post alios scribit Feli.in c.Albericus, col.vlt.de testi.quòd in actu confecto à probo viro, pręsumitur interuenisse solennitas extrinseca, cùm agitur de modico pręiudicio, per no.ab ipso Inno.in d.c.j.

16 *Vbi agitur de periculo animę, nil virorũ facit sanctitas.* ¶Ex qua limitatione (vt vocamus) siue restrictione, illud profectum videri potest, quòd cùm anima omnibus rebus, & causis sit anteponenda.l.sancimus nemini.C.de sacro. eccles. ideò vbi agitur de periculo animę, nihil virorum sanctitas facit, vbi quippiam dixerint, aut pręceperint: non illis antè credendum est, quàm sciamus illos à Deo impetrasse, quę postulant, & tunc facere quod mandant, neque enim statim videri debet diuina maiestate concessum, quod fuerat humana pollicitatione promissum.vt scribitur in c.si quis pręposterą.50.dist.vbi gl.vlt.ex eo no.non esse statim credẽdum etiam bono viro. Ad quod etiam citat c.ego solis.ix.distinct.vbi & ad hoc est text.optimus, in hęc verba, Alios autem ita lege, vt quantalibet sanctitate polleant, non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt.& ibi not.glo.non esse considerandum quis dicat, sed quid dicatur. Ad quod etiam allegat c.standum.xix.distinct.vbi est tex.huiusmodi: Adeò autem non requiritur, quis, vel qualis pręedicet, sed quid pręedicet.& subdit gloss.in d.c.ego solis, paulò pòst, non prodesse sanctitatem personę, vt citius credas, per d.c.si quis pręposterą. Denique D.Thomas secunda secundę q.70.art.3.in fin.non esse de quolibet pręsumendum bonum, vbi alterius imminet periculum: ad hoc referens illud euangelicum: Nolite credere omni spiritui.& illum refert, & sequitur Fely.in d.c.cùm in iure.in princip.de offi.delega.

17 *Nemo tam sagax dissimulator quin breui innata vitia declaret.* ¶Ad secundum, quando diximus iudicatu esse difficillimum, bonúsne sit quispiam, an malus, & plerosque videri probos, qui sunt improbi: dicendum est illud sanè, vt dictum est, sępissimè accidere. Verùm nemo fuit tam peritus, sagáxque, & egregius simulandi, ac dissimulandi magister, atque artifex, quin breui pręruptis, atque exutis paulatim inuolucris, vel inuitus prodat, & detegat innata, atque ingenita vitia, quę aliquanto tempore dissimulauit. Nam vt lib.2. Officiorum scriptum reliquit Cicero, Ficta omnia, celeriter tanquam flosculi decidunt: nec simulatum quicquam, potest esse diuturnum. Et in ea oratione, quam nuper citauimus, pro P. Sextio, cùm illud dixisset, Etenim animus, vultus, flagitia parietibus tegebantur, mox subiunxit, Sed hęc obstructio non diuturna fuit. Sextus quoque Pythagoricus (is est quem citant decreta canonica in c. origo. xxxij. q. iiij. in

illis

illis ipsis sententiis inibi relatis)Nulla,inquit dissimulatio multo tempore latebit. Quam & sententiam comprobat Seneca ad Neronem de Clementia.Nemo potest personam diu ferre fictam:ficta citò in naturam suam recidunt.Ideò Menandri sententia est,Latere vsque in finem ne putes, malus existens. Cui omnino simile est illud Platonicum libro secundo,de Iusto, Difficile vt malus quis semper lateat.

18 ¶Sed & huc pertinet nostrorum sententia,res de facili in suam naturam reuertitur.ad quod allegae l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pact.& c.ab exordio.xxxv.di.& ad id quoque Maria. Senior cons. xxxv.circa prædictam consultationem.col.vj.citat illud Seuerini, *Res de facili in suam naturam reuertitur.*

Repetunt proprios quæque recursus,
Reditúque suo singula gaudent.

Et faciunt quæ alibi differemus,tempus esse parens veritatis,nihílque omnium rerum diutius celari posse.Et quod dicit Menander ipse in Oedipode,Tempus solum,iustum virum ostendit.

19 ¶Quæ cùm ita sint,nemini sanè non erit explorata,indubiéque perfecta eius integritas, qui se probum,atque honestum virum exhibuerit:non in vno actu solùm,sed in pluribus : neque paruo quidem tempore,sed diutius,vt omnis interim simulatio,si quæ esset,procul facessat.Et ideò ex concilio Laodicensi,hi tantum ad ecclesiasticam dignitatem Episcopi iubentur promoueri, qui plurimo tempore probati fuerint,tam verbo fidei,quàm rectæ conuersationis exemplo.cap. Episcopi. xxiiij.distinct.Et antè Paulus ille electionis vas prohibuerat Neophytum, id est nouiter ad fidem conuersum,in Episcopum ordinari.1.Timot.3.c.& repetitur xlviij.distinct.per totum.Et alibi dicit glo.in c.consuluit.decimaseptima quæst.iiij.ad id referens tex.ibi,quòd Iudęis recenter nostræ religioni mancipatis,non debent committi officia publica,sicut nec ipsis Iudæis, quasi nondum satis firma sit,& probata huiusmodi virorum noua fides,virtutes ad delicti commissi veniam impetrandam prodesse. *Hi tantùm episcopi promoueantur, qui plurimo tempore probati fuerint.*

20 ¶Sed & est tex.non hoc minus comprobans,in c.eos qui.j.q.vij.vbi remissius agitur cum simoniaco,quem aliàs vita commendat.Ad quod etiam Panorm.existimat referendum text. in c. nisi specialis,de offi.deleg.vbi Papa cuidam remisit pœnam, ob specialem quam erga eum habebat dilectionem,ortam videlicèt,vt ibi censet Pan.ex ipsius,qui deliquerat virtutibus.& ita etiam interpretatur Barb.dicens illum tex.ad hoc singularem,in l.Titius.col.ix.ff.de verb.oblig.quod & nos alibi diximus suprà in decimasexta causa, in fi.Et bene facit quod scribit Bald. in l.data, col. 3.C. qui accu.non pos. quòd iudex, dum pœnas imponit, debet respicere dignitatem, ætatem, & merita prioris vitæ,secundum no.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui notantur infamia.& in l.& si seuerior.C.eod. *Mitius agitur cū simoniaco quem vita commendat.*

21 ¶Ex hoc manare dicit Panor.in d.c.nisi specialis.& rursum in c.cum quidam. col.1. in fi. de iureiur. id quod post D.Thomam secunda secundæ,quæst.clxxxvj.articulo 1.addit Io.An.in c.accusatus.§. vlt.de hæret. lib.vj.quòd in eodem genere peccati religiosus peccans occultè, & absque scandalo, non ex contemptu, nec contra votum religionis,peccat leuius,quàm secularis:nam ex multis bonis,quæ facit, absorbetur peccatum ipsius religiosi, si sit leue:& si sit mortale,facilius ab illo resurgit,propter intentionem quam habet erectam ad Deum,quæ licèt ad horam offendatur, tamen de facili reparatur:sicut Petrus post culpam,statim amarissimè fleuit,vt patet Matthæi xxvij. & Dauid dixit psal.50.Peccaui,& malum coram te feci.Ideò scribitur Prouerb.24. & repetitur in decretis canonicis in cap.septies.de pœn.distinct.3.Septies in die cadit iustus,& resurgit. Ergo licet iustus cadat,non tamen perdit nomen iusti,ex quo per bona opera ilicò resurgit. Et propterea scribitur Psalm. xxxvj. Si ceciderit iustus, non collidetur, quia supponit Dominus manum suam. Et hoc quoque sequitur idem Panorm.in c.2.vbi est bonus tex.& gl.de dol.& contu. & idem Panor. in c.sed nec.ne clerici.vel mon.& Domi.in d.c.accusatus.§.vlt.de hęretic.lib.vj.c.homo christianus. xl.dist.& Feli.in d.cap.cùm quidam.in prin. *Ex multis bonis religiosi absorbetur eius peccatum leue.*

22 ¶Et his succinit tex.in cap.talibus,de pœnit.dist.2.vbi talibus Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum.& vsque adeò prorsus omnia, vt etiam si qui eorum deuiant, & exorbitant, etiam hoc ipsum facit eis proficere in bonum.& glo. ibi addit occasionaliter, quia fortiores resurgunt. allegat in arg.c.considerandum,& c.fidelior.50.distin. & c. mutare.6.q.1.qui canones loquuntur de Petro,qui fidelior factus est,postquàm peccauit. *Iusti cadentes, fortiores resurgunt.*

23 ¶Adde & quod secundo Paralipo.19.cap.in prin.Iesu propheta regem Iosaphat in hæc verba alloquitur : Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum,amicitia iungeris : & idcirco iram quidem Domini merebatis. Sed bona opera inuenta sunt in te,eò quòd abstuleris lucos,&c.Ex quibus verbis facilè percipitur peccata minui propter merita & virtutes:& Deum ipsum minus irasci his,qui peccant,alioquin iustis & bonis. Sed & huc vergit illud Ezechiæ Regis Iuda in eod. libro, cap.trigesimo:Dominus propitiabitur cunctis, qui ex toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum,& non imputabit eis,quòd minus sanctificati sunt.Igitur si Dominus iustis, probísq;, qui aliquando peccarunt,sit propitius,illísque leuius succenset:idipsum quoque & nos facere debemus,quos illius imitatores esse pręcipit D.Paulus ad Ephesios cap.v.vide Thomam in 4.distin.22. quæst.1.cap.v.& Bald.in l.1.C.si ser.vendi. *Peccata minuūtur ob merita & virtutes.*

24 ¶Huc quoque pertinet locus Oratorum,quem Deprecationem vocant,cuius in 49. causa non semel meminimus,de quo Fabius oratorum(Ciceronem semper excipio)Princeps, lib.7. Oratoriar. *Tria in reo ualent ad deprecādum iudices:*

Insti

Innocentia vitæ, bene meritũ, & spes honestæ vitæ in futurum.

Institut.c.quo de qualitate differit, in hæc verba scribit: in senatu, & apud populum, apud Principem, & vbicunque iuris clementia est, habere locum Deprecationem, in qua plurimum valent ex ipso, qui reus est, hæc tria: in vita præcedente, si innocens, si bene meritus, si spes in futurum innocenter victuri, & in aliquo vsui futuri. Et ante eum Tullius, siue is Cornificius fuit, siue item alius, in lib.1. Rhetoric. ad Hærennium: Deprecatio est (ait) cùm peccasse, & consultò reus fecisse confitetur: & tamen postulat, vt sui misereatur. hoc in iudicio non potest ferè vsuuenire, nisi quando pro eo dicimus, cuius multa recta esse constat. Et iterum lib.2. Deprecatione (inquit) vtemur, cùm fatebimur nos peccasse: neque id imprudenter, aut fortuitu, aut necessariò fecisse dicemus: & tamen ignosci nobis postulamus. Hîc ignoscendi ratio quæritur ex his locis: si plura aut maiora officia, quàm maleficia videbuntur constare: si qua virtus, aut nobilitas erit, in eo qui supplicabit: si qua spes erit vsui futura: si sine supplicio discesserit: si ille supplex, mãsuetus, & misericors in potestatibus ostendetur fuisse. Hoc loco vsus est Quintilianus auus Declamatione 310. inquiens in fi. Qualecunque crimen donari meritis, donari virtuti potest.

25 ¶ Quid? quod aliàs in multis iuris articulis, à regulis ipsius iuris communis discedimus: multáque specialia (vt loquimur) introducta sunt ob merita, probósque mores, atque virtutes personarum? (vt sic loquamur cum nostris) in qua re quia latissimè patet, éstque admodum vtilis, pauló longius expatiabimur, vt etiam legentes cognoscant, quanò leges nostræ, legúmque interpretes bonos, probósque viros faciant.

26 ¶ Imprimis occurrit vt ferè semper obuia est in legum commentariis, glo. in l. Titio fundus. ff. de condit. & demon. Ex qua illud assumitur, quòd & si non debemus alterius assertioni facilè, citóque temerè credere. l.j.§.dolum.ff. de eo per quem fac. erit. & l.3.§. sed si sic accep:t. ff. de in rem verso. & in l.2. ff. quod fal. tut. auth. & l. nimia credulitate. C. de actio. & oblig. & l. sicut. & ibi Bald. in fi. C. de fid. instrum. & c. si quis. præpostera festinatione. 50. dist. & c. si quid ergo. 86. dist. qui tex. etiã repetitur xv. dist. 7. & rursum in c. licèt Hely. vers. nam iuxta. de simo. & ad cap. Deus optimus. 2. q. j. & c. nullum. 3. q. v. & cap. visis literis, in fi. ibi, nimis factus, credulus. xvj. q. 2. Idque est quod dicit vulgaris ille non tamen contemnendus author:

Nil temerè credideris.

Noli tu quidem referenti credere semper.

Et Q. Cicero, M. Tullij frater de petitione consulatus, Illud (inquit) teneto, neruos atque artus esse sapientiæ, non temerè credere. Ouidius quoque lib. iij. de Arte amandi:

Nec citò credideris, quantùm enim credere lædat,

Exemplum nobis non leue Mopsus erit.

Et Iesus ille filius Syrach, vir quidem sapientissimus, in Ecclesiastico, c. decimonono, Qui citò (inquit) credit, leuis est corde. Quam sententiam citat Fely. in c. cùm contingat, colum. pen. in fin. de rescrip. Propterea dicebat glos. in c. omnibus. in verbo, bonis. secunda quæstione quinta, eos leues esse, qui citò crederent. Cui & simile illud est, quod D. Hieronymus in regula sanctimonialium ad Eustochium, c. decimosexto scribit, Non omnibus qui loquuntur, sis facilis ad credendum, leuitas enim in credendo, leuem denotat mentem. Adde quòd credulitas si Fulgentio credimus, est mater deceptionum. Ex quibus manifestum est, non esse nimis leuiter alteri credendum, neque auditis fidem temerè præstandam.

Alteri non credendum, nisi sit probus & fide dignus.

27 ¶ Tamen quoniam (vt scribit Seneca ad Lucilium epistola 3. quem allegat Feli. vbi suprà) vtrumque vitium est, & omnibus credere & nulli: idcircò quod dictum est, alteri non esse facilè credendum: ita intelligendum omnes censent, nisi is sit probus, & fide dignus. authoritate illius glo. in d.l. Titio fundus, in verb. actiones, ante fi. quam notat, & dicit menti tenendam. Bart. ibi vide Bald. & Angel. & Paul. Castr. qui dicit illam gl. semper ad hoc allegari. idem Bart. in l. non solùm. §. morte. col. decimasexta, versi. nunc videamus. & ibi etiam Rom. ff. de noui oper. nun. Alber. Bald. in lect. antiq. Angel. Paul. Cast. Rom. Ias. in l.1. ff. de eo per quem factum erit. inter quos Angel. dicit illam gloss. valde not. ipse Bald. in l. indicia. in iiij. quæstio. C. de rei vend. vbi per illam dicit, quòd dictum legalis & notabilis viri adeò præbet iustam causam credendi, vt etiam ex eo indicetur iustus titulus sufficiens ad præscriptionem. Eandem quoque gloss. ponderat idem Bald. cons. cxliiij. præsupposito communis Papiæ statuto, columna 2. libro primo: vbi per eam dicit, quòd credere bono viro, non est facere aliquid contra ius naturale. & ipse Bald. cons. ccccxiij. statuto communis Papiæ præsupposito. col. iij. lib. item 3. (vide num idem sit cum præcedenti) & rursum cons. ccccxxxvj. cuius idẽ est vt præcedentis exordium, lib. v. & in c. cùm contingat. col. 2. vers. dic quòd dictum. & ibi Panor. col. j. de rescrip. vbi ipse Bald. dicit per eam gloss. quòd dictum vnius probi & discreti viri inducit credulitatem, & ibi vide Felyn. col. 3. & seq. & idem Bald. in c. veniens. huius initij 1. versic. oppono vlterius de testib. & in cap. sanctorum. de præscrip. vbi no. dicit per illam gloss. quòd ex dicto vnius boni viri causatur bona fides, id est, iusta credulitas. Quod & idem dicit ipse Bald. ea tamen glo. non citata, consi. clxxviij. quando sapiens consuluit, in fi. lib. iiij. & ante eum hoc idem scripserat Cy. post Iacob. Aretin. in l.1. in 4. quæst. vbi etiam Bald. col. vlt. C. de seruit. & aqua. vbi tamen nullus etiam illam gl. allegat.

Emẽs ab exe-

28 ¶ Cui neutiquam dissimile est, quòd licèt emens ab alio tanquam executore testamenti, aut aliàs nomine alieno, præsumatur mala fide, & temerè emisse, nisi probet illum vendentem fuisse executorem,

rorem, aut aliàs huiusmodi, qualem dicit, vt voluit glossa in l.j.C.de rebus.ali.non alienandis.& est tex.in l.vlt.ff pro empto.Si tamen se probet hoc à fide dignis audiuisse, præsumitur ob id adeò bona fide emisse, vt possit præscribere, vt voluit ipse Bal.in d.l.j.ver.sed pone quòd aliquis emit.C.de reb. alien.non alien.quem sequitur Saly.ibi,& antè illum dixerat Bart.in l.qui fundum. §. procurator.& in d.l. vlt.ff.pro empt.& sequitur Alex.consi j.ponderatis his,col.vlt.versi.circa secundum. lib. iiij. & Fely.in d.c.cùm contingat.col.iij.ante fi.primæ conclusionis.& in cap.de quarta, col.8.in prima doctrina,de præscrip.& in c.sicut,col.xvij.de re iudi.& Hipp.Marsil.in l.si quis ne quæstio.col.19. vers. vlterius hic habemus.ff.de quæstion.quod dictum nihil à præcedenti differt, nisi quòd in plurali de fide dignis loquitur.

cutore, quando credatur bona fide emisse.

29 ¶Sed vt ad nostram glo.in d.l.Titio fundus.reuertamur,eandem quoque notant, & sequuntur Angel.in l.mariti.§.plectitur.ff.de adult.vbi per eam dicit,quòd non dicitur nimiùm credulus, qui credit homini fide digno,Petr.de Anc.in c.vlt.de appel.Roman.consil.vj.quòd dicta intimatio, vbi illam quoque dicit notabilem.Paul.Castr.consil.cxliiij.viso processu & attestationibus.colum.penul. lib.ij.& Franc.Curt.senior,& Iason vterque in rep.l.admonendi, hic col.lxxviij.versic.ille.ff. de iureiur.idem Curtius qui illam gloss.dicit sing.consil.lxxij. Princeps defunctus, col.ix.versic. restant duæ difficultates. alter Franc.Cur.iunior,consi.xix. viso ac diligenter considerato processu. colum. iij.vbi & eam pro not.allegat & Franc.Aretin.consil.xxxv.viso themate.colum.vltima & Alexand. consi.cij.in causa & quæstione vertente,col.vj.versi.dicemus igitur.& consi.cliij. consultatio proposita,col.vlt.lib.j.quod errore impressorum repetitur.in consil.xxx.lib.ij.idem Alexand. consil.lxxv. videtur in præsenti consultatione prima facie dicendum.col.iij.versic.ergo eùm ratio, in fin.lib.v.& consil.lxxx.visis themate suprascripto & instrumento.col.iij.versic.& non obstat eod.lib.v.& consi. visis attestationibus,col.iij.versic.sentio insuper,lib.vij.Barb.in l.sciendum.col.xl. ff. de verbor.obligatio vbi eam dicit optimam.& in l.sed si ex stipulatu, col.viij.eod.titu.vbi eam appellat celebrẽ.& col.xxvij.scripsit doctissimus apud Græcos. colum. antepenult.lib.j.& consil.iij.clementissimi Dei patris.col.xiij.lib.ij.& consi.xij.præclarè scribitur Sapientiæ.col.iiij.eod.lib.ij.& consi.xviij.præclarè scriptum est apud Psalmistam.col.ix.eo.lib.ij.vbi eam gl.dicit elegantem.& consi.29.altissimi optimi Dei col.pen.in fin.eod.lib.ij.vbi eam dicit valde sing.& consil.lxvij.clementissimi Dei patris.col. pen.in fin.eo.lib.ij.vbi dicit elegantem.& consi.xlj.Deum innocent adiutorem col.iiij eod.lib.ij. vbi dicit esse meliorem de iure.& consi.j.magnus scripsit Psalmista,col. xxv.lib. iij. vbi eam etiam facit sing.& consi.xlvj.illud adducam quod præclarè.col.antepe.lib.iiij.& consi.51.clementissimũ Deum, col.iiij.eo.lib.iiij.vbi eam pro solenni allegat.& consi.xxvij.præclarè scribitur iij.Regum, col.ij.eod. lib.iiij.Lanfran.in rep.c.quoniam contra falsam.in materia testium,vers.circa præmissa cadit vnum not.de prob.vbi eam gloss.facit sing Soci.qui illam dicit notabil.consi.xj.in causa dominæ Catharinæ.col.vlt.lib.iij.Felin.in d.c.de quarta.quo loco suprà citauimus,de præscri.& in c. super his. in fin. de accu.& in c.licèt Hely.col.ij.vers.tertiò limita.& iterum in c.per tuas.col j.de simo.Phil.Dec.cõs. clxxviij.in causa quæ proponitur.col.iij.& consi.cxcij.in casu proposito col.ij.vbi eam gloss.pro notabili allegat.& Hippo.Marsil.in repet.rub.C.de probat.col.lxv.versic.adducebam etiam.& in l.j.§. ad quæstionem.col.iij.versi.& pro hoc dicto.ff.de quæst.& infinitis propè locis illam glossam ad hoc annotatam comperies.

Non est nimiũ credulus, qui credit fide digno.

30 ¶Et idem certè quòd illa glossa voluit,ea tamen non citata, Bartol.in l.de pupillo.§. si quis ipsi prætori.in viij.quæstion.in fin. & post eum Alexand.ff.de noui operis nuntiatione.vbi habetur id quod dicitur à fide dignis,habere iusta causam credulitatis.ad quod allegat Cyn.in d.l.j. de seruit.quod & idem voluit Panormitan.in cap.cùm contingat.de rescript.& in c.cura.colum. vlti. in duobus locis, de iure patr.(vide ibi Innoc.)& Franc.Aretin.consi.cij.in cau.& quæstion.colum.antepenult.in duobus locis. Et alibi Bar.ipse in l. j. columna secunda.versicu.vlterius procedo.ff.ad Turpil.dicit quòd iustus error,est credere fide dignis.quod & idem dicit in l.athletas.§.calumniator. vbi etiam Angel. ff.de his qui not.infa.vbi dicit ipse Bar.eum excusari à calumnia,qui instigantibus personis fide dignis, & quibus verisimiter debuit credere,accusauit. quod & ipsum dicit in l.Athales seruus. ff. ad leg.Cornel.de falsis.vbi subiungit id esse notandum pro syndicis Comitatus, qui ad aliorum instigationem malefieia denuntiant, vt videlicet debeant credere, vel non credere instigantibus, secundum qualitatem personarum.& idem quoque dicit ipse Bar.in l.vlt.ad fin.ff.de hære.institu.in l.j.§. hoc interdicto. columna tertia,versiculo venio ad sequentem gloss. ff. de iti. actúque priua.& Bald. in cap.quoniam contra falsam.columna nona, versicu.extrà quæro,de prob.vbi loquens in singulari,dicit instigatorem fide dignum excusare à calumnia.& Ange.in l.miles.§.mulier.in fi.ff. de adult. & in l.ij.C.de calumn.Innocen.Panormitan.& Felin.in cap.ij.eodem titu. vbi Panormitan. dicit ad hoc facere text. in cap. inquisitionis, de sentent. excom. idem Panormitanus consilio lxxviij. viso toto processu.col.vlt.versic.sed non instando.lib.j.Franc. Areti.in l.cùm quidam.§.quod dicitur. col. ij ff.de acquir.hæred.

Quod dicitur à fide dignis habet iustam causam credulitatis.

31 ¶Nec minus in hac parte notanda est alia gloss.in c.sicut.in glo.vlt.de accu. quæ nominatim voluit honestæ personæ meritò esse credendum.& alia item in c.cupientes.post princ.in verb. notitiam.de elect.lib.vj.quæ dicit videri notitiam certam esse,& indubitatam eius rei,quam à fide dignis accepimus.propterea consuluit Petr.Anc.consil.xxiiij.visa inquisitione formata contra Philippinum. col.

Honestæ personæ meritò credendum.

ij.versi.postremò aduertendum,quòd non debent puniri de falso testes,qui deposuerunt se id scire, quod à viro optimæ famæ,& opinionis audiuerant:quod dictum vt singu.& valde cordi tenendum citat & sequitur Ias.in d.l.j.col.vlt.ff.de eo per quem fac.& rursum in d.l.de pupillo.§.si quis ipsi præ tori.col.viij.versi.ij.inquantum.ff.de ope.noui.nun.Cui accedit quod scribit Domi.in c.de capitulis, per illum tex.x.dist.quòd quis dicitur pro certo scire,quando est certificatus ab vno notabili viro,& fide digno.Ad quod etiam allegat d.c.sicut pro certo.de simo. & hoc quoq; sequitur Ias. in d. l.j.col. pen.versi.ij.limita.& in d.§.si quis ipsi prætori.col.vij.& in l.properandum.§.sin autem alterutra.col. iiij.in vj conclusione.C.de iudi.& Fran.Curt.senior.consi.lxxij. idem voluit,loquens tamen pluraliter de fide dignis.Rom.consi.ccccij.pro decisione,col.pen.versi.secundò quia ad hoc.

32 ¶His finitimum est quod scriptis prodidit Lapus ille consistorialis aduocatus, cuius authoritas magna est,vt tradit Rom.sing.xxxix.quod incipit,An habens.is in allegatione,cuius est principium,factum super quo iure consilium petitur,tale proponitur.longè latéque probat, assertionem hominis fide digni excusare:propter eáque excusandum esse religiosum à pœna.cle.j.de priuil.qui credit matronæ graui,& fide dignæ dicenti aliquam habere licentiam (vt loquitur) à proprio sacerdote. quod dictum sequitur Feli.in d.c.cùm contingat.col.iiij.de rescrip.

33 ¶Consimile est quod tradit Pet.Paludan.insignis Theologus,in 4.Sententiarum dist. xviij.q.vj. me semper teneri eum vitare quem semel sciui esse excommunicatũ,nisi de absolutione legitimè constiterit,vt est tex.ad literam in d.c.sicut.de sent.excom. Tamen si ille sit multùm fide dignus, & dicat se absolutum,videtur satis constare de eius absolutione:ideóque non pecco, si cum illo conuersor.Et hoc sequitur consummatissimus nostra tempestate Theologus Adrianus Florẽtinus in quæstionibus,quas elegantissimè in 4.Sententiarum conscripsit.quo loco de clauibus differit,in vij. exceptione,eorum qui licitè possunt excommunicatis communicare.

Tenemur semper uitare illũ quem semel sci mus fuisse excommunicatũ.

34 ¶Quibus haud dubiè respondet tex.elegans,& in penitissimis iuris studiosorum præcordiis recondendus,in l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re militar.in illis verbis,Si bonus antè existimatus est,propè est vt affirmationi eius credatur.per quem tex.dicit pulchrè Bal.in l.vniuersi.C.de vectig. & cõmissis,quòd omnis bonus vir,est maximum iudicium,vt credatur eius iuramento.& text.in cap.j.de cleri.per sal.promo.& quod ibi no.Panor.in ij.no.& in c.cùm in tua.de sponsa.ibi,Si persona grauis, cui fides adhibenda.& in c.talia.viij.quæst.iiij.ibi,quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus.

35 ¶Et omnia hæc breui sententia conclusit Isocrates ille & Philosophus,& Orator nobilis: cuius domus(vt scribit Cicero)cunctæ Græciæ quasi ludus quidã patuit,& officina dicendi:& ex cuius schola tanquam ex equo Troiano multi proceres prodierunt. Isocrates igitur in diuinis illis præceptis quæ ad Demonicum Hipponici filium scripta reliquit,Velim(inquit)existimes æquè ducere, ita improbis non adhibere fidem,vt bonis credere.

Improbis ita non adhibenda fides, ut bonis credas.

36 ¶Nec hinc longè distat tex.in pectore memori reponendus,in l.si à bonæ fidej.ff.de rei vendic.vbi si à possessore bonæ fidei fugerit seruus, qui integræ opinionis videbatur, vt custodiri non debuerit,absoluendus est possessor.vbi Ang.per illum tex.& per glo.in d.l.Titio fundus.dicit se excusauisse in syndicatu quendam potestatem,qui nobili viro,quíque reputabatur integræ opinionis,& syncerœ fidei,palatium pro carcere assignauerat,à quo tandem aufugit.Et illum tex.pro sing. citat Barb. in d.l.si ex stipulatu.col.viij.ff.de verb.oblig.vbi & approbat, & sequitur illud dictum Angel. sicuti etiam facit idem Barb.d.consi.tertio,col.xiij.versic.cum ergo.lib.ij.& d.consi.xviij.col.ix.versic.eodem.lib.ij.& d.consi.xxix.col.pe.eo.lib.ij.& d.consi.xlvj.lib.iiij.vbi & illum text.dicit esse solennem. & in tract.de præstantia.Car.in j.q.parte ij.membro j.ad fin.& Franc.Curt. senior in repet. legis admonendi,col.xlviij.versicu.& ideò.ff.de iureiur.vbi hoc dictum allegat pro mirabili,& Felin.in d.c. cum contingat,col.iij.versi.prima conclusio.de rescrip.& Ias.in auth.iubemus.col.vlt.in vj.simili.C. de iudi.& in l.si pecuniam , col.vlt.ad fi.ff.de condict.ob caus.vbi & illud dictum pro singulari & illum tex.pro notabili adducit.

37 ¶Et eodem fermè pertinet tex.not.in l.j.§.his autem.ff.de ripa muni.vbi qui ripam vult munire,de damno futuro debet vel cauere,vel satisdare,secundùm qualitatem personæ:vt si honestæ,probatæque vitæ fuerit,vt ibi annotat gl.sufficiat cautio:alioquin satisdatio requiritur. Quæ gloss.ad hoc allegari solet,quòd cautio pro satisdatione est,si is qui satisdare debet, sit honestæ & probatæ vitæ.& ad hoc eam sing.dicit Bald.in c.ij.col.iij.versic.quæro iterum nunquid laicus possit esse œconomus ecclesiæ.in fi.ipsius versicu.de iudi.vbi & per eam eleganter dicit, quòd ipsa animi virtus, pro satisdatione est,& alibi idem Bal.citat illam gl.n.pro multùm no.& ordina.in rub.de eo qui mit.in pos.in fi.& consi.clxxvj.Cecilia recessit,lib.j.& illam quoque sequitur Barb.consi.iij.col.iij.lib.ij.& consi.ix. præclarè scribitur,col.antepe.in fi.eo.lib.ij & consi.xj.illud afferam in medium , col.xj.versi.& fortè non esset,eo.lib.ij.& d.consi.xxix.col.pe.eo.quoque lib.ij.vbi eam item dicit sing.& in c.cùm R.canonicus.col.ij.versi.ampliùs dico.de offic.deleg.& Ias.in l.j.col.pe.versic.v.facit.ff.qui satisd. cog.vbi eam dicit no.& in l.diuortio.§.interdum.col.iij.versi.quintò allegato.ff.sol.matr.& in l. si quis stipulatus sit.§.vlt.in j.not.ff.de verb.oblig.& Feli.in c.ad hæc.de sent.excom.& in cap.super bis,col.pen. de acco.vbi eam etiam facit singularem.

Qui ripã uult munire, de dãno futuro debet cauere.

38 ¶Ad cuius sentẽtiæ comprobationem citant plerique quod in simili à Bartolo,vt dicunt,scriptum est in l.

Si est idonem

est in l.quicunque,eius initij 2.per illum tex.C.de fim.patr.lib. xj. quòd vbi ex forma statuti tenetur aliquis satisdare antequàm accepret officium Potestatis tamen si est idoneus,crederetur soli cautioni,cum generali hypotheca bonorum. quanuis tamen tex.ibi & Bart.(si is fuit, nam de hoc dubitatum est,vt latißimè scripsimus in nostris legibus Connubialibus.l.j.nu.35.incip.sed illud te. & seq.de quo statim dicemus)loquuntur in idoneo facultatibus,non moribus,de quibus est nostra hæc differ ratio.Ex hoc tamen intelligi potest magis credi bono viro,quàm diuiti. Ille enim etiam cùm satisdatio requiritur,simpliciter cauendo liberatur:hic non nisi cum hypotheca bonorum. Idem quoq; nisi quòd de hypotheca bonorum loquitur,tenet idem Bart.aut quisquis is fuit,in l.pen.C.de muril. cod.lib.xj.vbi & ad hoc allegat.d.l.quicunque.

potestas electus, credetur soli cautioni cũ hypotheca bonorum.

39 ¶Illud autem dictum(ne id repente relinquamus sine examine,posteaquàm in hanc rem à nonnullis adducitur)sequitur Io.Plat.in d.l.quicunque.& Rom.consi.67.viso themate.col.2.ver.tertiò hoc ipso.vbi & ad hoc allegat tex.in l.de creationibus.§.sin autem.C.de epi.audi. iuncta gloss. in verbo, sufficiente,quæ dicit quòd diuitiæ excusant à satisdatione.Sequitur & Pau.Cast.in d.l.diuortio.§.interdum.& in l.j.ff.qui satis.cog.& Alexan.in l.4.§.ait prætor.ff.de re iud.vbi hoc dictum pro no.allegat.& cons.37.viso & opportunè discusso.col.4.versic.plus dicit Bar.lib.2.& Felin.in d.c.ad hæc.de sent.excom.& Ias.in d.l.sancimus.col.2.in 5.fal.C.de verb.signifi.vbi hoc dictum dicit sing.& latißimè in d.§.interdum.& in d.l j.col.4.versi.adde quintũ casum.ff.qui satisd.cog.in quibus locis abundè refellit Alex.sibi contrarium.& Franc.Aret.contra huiusmodi Bart.sententiam tenentes: vtrunque quidem in d.§.interdum.& Alex.in d.l.j. & eorum rationibus subtiliter respondet. Nouißimè tamen Io.Sadoletus in d.l.j.approbans opi.Alex.ibi.ad Iaso.fundamenta respondet,& illius responsionẽ congruis rationibus euertit.Vter autem iustius arma induerit, studiosis iudicandum relinquo, neque enim admodum pertinet ad hanc nostram tractationem.

Diuitiæ excusant à satisdatione.

40 ¶Sed propius veniamus ad institutum.Ad eam glo.in d.l.j.§.is autem.ff.de rip.muni.accedit & quidem propius,quàm illud Bar.aut alterius,quisquis is fuerit,dictum in d.l.quicunq;, (nam vt iam diximus)nihil fermè ad rem facit alia gl.illi non multùm absimilis in l.pen.in glo.vlti.ff. de peti.hære. quæ vult,quòd cauere tantùm debet,qui non suspectus est satisdare.quam etiam gl. valde sing. dicit Iason in l.sancimus.col.vlt.C.de verb.signi.& Anto.Corset.in suis sing.in verbo,cautio.& in repe.c. grandi.col.16.de supp.neg.præl.lib.6.

Cauere non tãtùm debet qui non suspectus est satisdare.

41 ¶Et vtrique quidem glo.calculum adiicit tex.elegans,nec vno digito notandus in l.legitimos.ff. de legi.tut.vbi quanuis aliàs legitimi tutores debeant satisdare,idque maximè suadeat fauor,& vtilitas pupillorum:si tamen persona sit honesta,ei remittitur satisdatio,per quem text.not. Bal.ibi in 2.not. quòd si persona tutoris legitimi sit multùm fida,& honesta , remittitur ei satisdatio. Et in 3.quoque not.quòd persona honesta à satisdando liberatur.Cui & germanum est,quod per gl.in d.§. is autẽ, dicit idem Bal.in l.abstinendum.C.quo.appe.non recip. quòd si statutum dicat condemnatum debere satisdare,secundùm qualitatem personæ , licèt illud verbum , satisdare , intelligatur cum fideiussore.dicta l.prima.ff.qui satisdare cogantur.tamen si quispiam sit honestæ,& probatæ vitæ , sufficit iuratoria cautio.

Legitimi tutores debent satisdare.

42 ¶Huc quoque peculiariter spectat tex.not.in l.si quis stipulatus sit Stichum.§.vlt.ff.de verbor.oblig. cùm dicitur in fin.quòd plerunque idonei non tam patrimonio,quàm fide æstimantur , vbi & Paul. Cast.per illum tex.dicit,quòd qui pauper est,nulláque poßidet immobilia, tamen est persona probatæ fidei,& consueta seruare promissa, est idoneus fideiussor. Quod dictum dicit multùm singul. Hippo.Marsil.in l.j.§.ad quæstionem.col.3.ff.de quæst.Alex.in l.2.versi.item limita.ff.qui satisd.cog. vbi Iason in 3. fal.sequitur. & pro eo nimirum facit elegans dictum Bald.in l.precibus. col.6.C.de impub.& aliis substi.quòd idoneus est quẽ virtus probat:per tex.in l.j.C.de condit.in pub.hor.lib.x.

Plerunque idonei non tã patrimonio quàm fide æstimãtur.

43 ¶Illud tamen dictum Pau.Cast.reprobat Alex.in d.l.4.& Fran.Are.& Iason sibi cõtrarius d.l.si quis stipulatus,ea potißimùm ratione,quia non satis esset cautum,atque cõsultum ei,cui vir pauper alioquin fidus,esset fideiussor datus,prout esse debet.§.suscep.Inst.de repl.nam si iste fideiussor moreretur,forsitan hæres ipsius non esset huiuscemodi,qualis fuit:quia sæpè legali , & probo viro succedit illegalis & improbus.l.generaliter.in prin.C.de reb.cred.& quod ibi not.Bald.in 2. not. & ex bonis plerunque mali nascuntur.c.recurrat.32.q.4.Quinetiam dicebat Demosthenes ille eloquẽtiæ Græcæ columen,à viris egregiis proinde quasi fato quodam id accidat,improbos proficisci filios.Huius hæc verba sunt: Τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἁμαρμένῃ ἂν φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. Quæ ipsa retulit Aristides in Cimone. cuius interpres in eam sententiam citat prouerbium : Ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα, πήματα: Virorum heroum filij,noxæ. quo significatur præstantium virorum filios , multùm solere à progenitorum moribus abesse.In quam etiam sententiam est istud Euripidis in Heraclidis:

Sæpe probo viro improbus succedit.

Ἕνα γὰρ ἐν πολλοῖς ἴσως,
Εὕροις ἂν ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.

Quod sic vertit Erasmus:

Vnum forsan inter plurimos
Inueneris,qui patre non sit nequior.

Illud quoque Homericæ Mineruæ Thelemachum alloquentis lib.2.Odysseæ:

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται:
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Pauci enim filij similes patri sunt:
Plures peiores,pauci autem patre meliores.

Neminem magnorum virorum filiū reliquisse constat.

44 ¶Propterea Aelius Spartianus in vita Seueri Imperatoris: Constat (inquit Diocletianum alloquēs) Auguste,neminem propè magnorum virorum optimum, & vtilem filium reliquisse. Denique aut sine liberis viri interierunt:aut tales habuerunt plerique,vt meliùs fuerit de rebus humanis sine posteritate discedere Et vt ordiamur à Romulo,hic nihil liberorum reliquit,nihil Numa Pōpilius,quod vtile posset esse Reip.Quid Camillus?num sui similes liberos habuit?Quid Scipio?Quid Catones, qui magni fuerunt?Iam verò quid de Homero,Demosthene,Virgilio,Crispo,Terentio,Plauto,cæterisque aliis loquar?Quid de Cæsare? Quid de Tullio? Cui soli meliùs fuerat liberos non habere. Quid de Augusto? qui nec adoptiuum bonum filium habuit, cùm illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Falsus est etiam ipse Traianus in suo municipe: ac nepote deligendo.sed vt omittamus adoptiuos,ne nobis Antonini Pius, & Marcus numina Reip.occurrant,veniamus ad gentes. Quid Marco fœlicius fuisset si Commodum non reliquisset hæredem?Quid Seuero Septimio, si Bassianum non genuisset?Hæc Spartianus non minùs grauiter,quàm dolenter.Et est apud Valerium Maximum titulus,De his qui à parentibus claris degenerant.

Nimis sapiens sæpe filios generat stolidos.

45 ¶E nostris quoque Bald.in c.j.col.iiij.versic.ampliùs quæritur.de iudi.in ij.lect.dicit, quòd non est eadem persona patris & filij in prudentia, & fide: imò à communiter (inquit) accidentibus,nimis sapiens generat stolidos, vt dicit patere in Roboam filio Salomonis, quo nomine non temere à Philosophis quæsitum est, cur ex viris sapientibus plerunque ignaui,ac dementes oriantur:cuius rei problema est apud Alexandrum Aphrodisæum,& Philosophum & medicum præstantissimum lib. 1.proble.c.2.aut ex aliorum computatione,qui ex primo tria faciunt,xxix.& nos diximus in nostris legibus connubialibus in xv.lege,nu.154.incip.præsertim si animus.

Suspectus tutor est qui moribus talis est ut sit suspectus.

46 ¶Cæterum,vt redeamus ad nostrum principale propositum,supradictis mirum in modum adstipulatur tex.memoratu,scitúque dignus,in l.suspectum.ff.de suspec.tut.cuius verba,etsi in promptu sunt omnibus,non tamen grauabor hic adscribere.Suspectum tutorem eum esse putamus, qui moribus talis est,vt suspectus sit.Enimuero tutor,quamuis pauper est,fidelis tamen & diligens, remouendus non est quasi suspectus.

47 ¶Facit prætereà ad confirmationem prædictorum, quod no.voluit ille, quem supremum Doctorem,canonicæq; censuræ monarcham vocat Barb.in l.sciendum.col. xxxviij. ff.de verbor.obligat. videlicet Host.in c.mulieri.de iureiur. & ibi etiam Io.And. in suis antiquis addi. quòd licèt in causa matrimonij,vtpote ardua,non debeat deferri iuramentum in supplementum probationis, propter semiplenam vnius testis probationem:per no.in d.c.mulieri.& in c.vlt.eo.tit. & l.iij § quacunque.ff. eod.tit.cum simil.b. Tamen si testis ex cuius depositione profecta est semiplena probatio, sit multū honesta persona,& bonæ famæ,& actor etiam sit huiuscemodi, poterit aliis concurrentibus deferri iuramentum in supplementum,sequitur Panor.ibi.& Bal.consi.123.causa matrimonialis. lib.2. Paul. Castr.& Alexand.in d.l.iij.in princ.vterque colum.vlt.ff.de iureiur. dicentes idem velle Ioan Andr. in cap.vlt.eod.tit.

Non tantùm in causa matrimonij, sed & in aliis causis hoc procedit.

48 ¶Quin etiam non solùm in causa matrimoniali,sed & in aliis causis, quæ sunt maioris ponderis & momenti quàm vt possit deferri iuramentum in supplemētum,si fuerit plusquam semiplenè quidpiam probatum & persona sit multum honesta, poterit iudex deferre huiusmodi iuramentum, vt voluit Saly.in l.admonendi.col.17.& Ias.in lect.col 23.versi.limita omnes istos casus.& iterum in repe.col.100.vers.eiusdem initij ff.de iureiur. Pau.Ca.in d.l.3.in prin.& ibi Alex.col.8.& seq.& notabilius,in col.vlt.ff.eo.de iureiur.& Alex.consi.264.viso processu vtriusque causæ.col.3.versi. intelligemus ea.& consil. 407.in causa & lite vertente inter Christophorum. col. vlt. lib.3.de quo etiam est gl.no.in cap.viduarum in iij vlt.in princ. de regular.

49 ¶Nec potest ab hac mensa(vt vtar verbis Platonis in Phædro) abesse,tex.no.in c.nisi essent.in prin. de præben. Ex quo iuncta gl.¡.no.Doct.ibi,q; actus qui aliàs prima fronte præsumitur iniustus,si gestus sit à prouidis,& honestis viris,& possit certo casu iustificari:tantùm abest,vt iniustus,& iniquus præsumatur, vt etiam iustus existimetur, & in casu possibili & permisso gestus.quod quidem dicit Panor.ibi esse bene notandum,& idem quoque per illum tex.voluit Franc.Aretin.in l.in illa.col.7. versi.quæte igitur.ff.de verb.obli.Soci.consi.164.dominus labia,& c.visa bulla Bonifacij.col.2.vers. vnde ex qualit.lib.2.& illum tex.facit sing Barb.in l.sciendum.col.40.ff de verb.oblig.& Felin.in c. sicut.col 8.versi.limitat secundò,de re iudic.

Citatio prima fronte habens iniustitiā,ob insolitæ præsumptionē nullius est momenti.

50 ¶Et per hoc limitat Panor.in d.c.nisi dictum no.Inno.in c.secundò,de dilatio.scribentis, quòd si citatio prima fronte habeat in se iniustitiam,licèt possit aliquo casu sustineri, tamen propter primam, & præsentaneam iniustitiæ præsumptionem, nullius est momenti: vt scilicet hoc intelligatur procedere,nisi iudex qui eam citationem decreuit,sit valde circunspectus,& honestus, ita quòd non sit verisimile,quòd illam fecisset in casu à iure reprobato.

51 ¶Ad quod etiam ipse Panor. citat aliud dictum not. huic loco maximè accommodatum, eiusdem Innoc.in c.j.de cler.peregr.quòd si quis probat se fuisse ordinatum ad certum ordinem,à viro multùm probo, & honesto, præsumendum est, quòd habeat alios ordines præcedentes, neque enim præsumendum esse hunc talem virum illum ad maiorē ordinem promouisse,nisi certioratus

fuisset

fuisset de minoribus. Quod quidem dictum idem Panor. dicit ad hoc facere, vt ratione probitatis personæ actum exercentis, præsumatur solennitas extrinseca, quod est sing. notandum. & sequitur Ias. in l. sciendum. col. vij. versi. quintò, vltra. ff. de verb. oblig.

52 ¶Idem autem quod Inno. in d. c. j. voluit Anto. ibi. col. j. & ipse Inno. in c. super his. ante fi. magnæ gl. de accu. & Panor. in c. 1. char. vlt. col. j. versi. si autem appareat. de iudi. & in c. fraternitatis. in fi. de testi. & in c. Albericus. in antiqua lect. vbi & Feli. col. vlt. hoc dictum facit sing. eod. titu. & idem Panor. in c. fraternitatis. de cler. non resi. & Archi. in c. Lugdunensis. 9. q. 2. & Rota de proba. 4. in antiquis Roma. in l. in illa. col. 12. ff. de verb. oblig. & Feli. in c. j. col. j. de litis contest. & in cap. super his. col. ix. versi. sexta & vltima conclusio. de accu. vbi hoc facit singulare.

Ad idem per alia iura.

53 ¶Rursus Panorm. ipse in d. c. j. de iudi. quo loco suprà citauimus, aliud dicit ex dicto Inno. in d. ca. j. quòd præcedentibus concinit, videlicet quòd etsi aliàs facta citatione per nuntium, non præsumitur iudicis commissio præcessisse, nisi de ea appareat, vt voluit Bar. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. quia hæc est solennitas quæ præcedit actum, & ideò non præsumitur, per no. in l. j. C. de fide instru. & iur. hast. fisc. lib. x. de quo tamen alibi pleniùs dixi. Tamen si nuntius sit bonæ famæ, & agatur de modico præiudicio, præsumitur commissio. ad quod allegat dictum Innoc. in d. ca. j. de cler. pereg. & eum sequitur Felin. in ca. super his. col. pen. versi. adde etiam. de accu. & in c. sicut. col. antepen. versic. fallit quæstio. de re iudicata.

Si nuntius est bonæ famæ, et agatur de modico præiudicio, præsumitur commissio.

54 ¶Quibus adde tex. no. in c. in nostra, vers. nos verò de pœn. vbi adeò non præsumitur virum honestum, & prouidum aliquid perperàm aut fecisse, aut facturum esse, vt si etiam id liquidè appareat, vix tamen credendum est. Et tex. c. sacro. ibi. *maximè si laudabilis opinionis existat* de senten. excom. & in c. episcopus. in prin. 7. q. j. vbi per illum no. gl. bonum & iustum videri quod à probo viro factum est. Cui & concordat tex. in c. qui de mensa. in prin 37. dist. in ca. Lugdunensis. vers. legimus. 9. q. 2. & quod dicit gl. in l. 3. in verbo honesta. de testib. quòd præsumitur benè fieri, quod à bono fit. quod & voluit per quædam ex prædictis iuribus Rom. consi. 328. præsens consultatio. col. vlt.

55 ¶Adde quoq; quod per tex. in d. c. nisi essent. de præb. & in d. c. in nostra. de procur. scribit Io. Andr. post Ro. in addi. Spec. in rub. de censi. quòd censualis totum censum soluens ei, qui partem solùm cẽsus emerat à domino, tum demum excusatur à pœna, si emptor ipse erat fide dignus. quod dictum sequitur Hippo. Marsil. in l. j. §. ad quæstionem. col. 4. versi, faciétque quoque. ff. de quæsti.

Censualis soluẽs ei qui partẽ census emerat, si emptor erat fide dignus, excusatur.

56 ¶Huc item vergit gl. no. in c. ad hæc, in verbo, examinentur. de offi. Archid. quæ voluit, quod licèt imputetur Episcopo, qui indignum promouet ad præsentationem. & relationem examinatorũ, arg. l. j. §. magistrum. ff. de exercit. Intelligit tamen nisi examinator talis esset, vt non sit verisimile ipsum mentiri, quia excusaretur Episcopus, qui tali credidit, allegat tex. in c. significante. de pigno. qui non nihil ad hoc facit. Et eam gl. sequitur, & dicit notabilem, Feli. in d. c. super his. col. pe. Et per illam alibi dicit idem Feli. in c. Petrus. col. pen. versi. tertiò declara. de homi. quòd licèt superior habens officiales, vel famulos deputatos ad aliquid expediendum, teneatur de facto eorum. l. j. in princ. & §. familiæ. ff. de publi. & l. j. §. ait prætor. ff. de vi & vi arma. fallit, nisi deputatus à superiore ad certum officium, esset persona valde integra.

57 ¶Idem pollet quod consuluit Oldra. ille consistorialis aduocatus consi. 92. excusandum esse custodẽ castri, qui quempiam nobilem, qui integræ opinionis existimabatur, ad custodiam castri substituit: qui posteà castrum hostibus prodidit, aut illud aliàs malè seruauit, quod dictum sequitur Felin. in d. c. Petrus. col. j. post prin. versi. extra gl. & iterum d. col. pe. versi. suprà allegato. Sed & idem fermè voluit tacito tamen Oldra. nomine Io. And. in addi. ad Spec. in rub. de loca. in fin. quem nominatim sequitur nulla quoque Oldr. mentione facta, Barb. consi. 3. clementissimi Dei patris. col. 13. vers. vbi dixit quod. lib. 2. & d. consi. 18. suprà sæpiùs citato. col. 9. versi. fama & dignitas. eo. lib. 2. & consil. seq. sapienter scribitur, post prin. & consi. 46. scripsit præclarè. col. antepen. lib. 4. & in d. l. sed si ex stipulatu. col. 8. versi. videndum erit. ff. de verb. oblig. vbi hoc dicit dignum esse memoria. & in extrauag. volentes, in verbo, nobiles, & in tract. de præstantia Cardin. in 1. q. 2. partis, in primo ad fi. & Fran. Curt. senior in repe. l. admonendi. col. 4. ff. de iureiur.

Custos castri excusatur, si integræ opinionis nobilẽ substituit, qui castrum hostibus prodidit.

58 ¶Cui optimè quadrat, quod aliquando Bald. consultus, an dominus teneretur pro delicto famuli, vel discipuli, qui res pignoratas, vel aliàs apud se depositas subtraxit: Respondit non teneri, si discipulus ipse, aut famulus vir erat probus, atque fidus existimatus, non magis quidem quàm de casu fortuito: alioquin teneri. Ita Bal. consi. 222. hæc quæstio formatur. ad quod allegat quod in simili dicitur in l. eum qui. §. vlt. cum duabus ll. seq. & l. argentum. ff. commo. per quam etiam postremam l. alibi dicit idem Bal. in l. quæ fortuitis. col. vlt. C. de pign. acti. non esse in culpa, qui bono viro credidit. Sed & idem Bald. per d. l. argentum. dicit in l. alienum. col. vlt. versi. quæro nunquid ille. C. de furt. quòd liberatur debitor, qui per nuntium probum, & qui consueuerat esse probus, & diligens, mittit pecuniam ad creditorem, quam nuntius ille perdidit, aut subtraxit. Et hæc omnia non mediocriter confirmat text. not. in l. si res pupillaris. ff. de admin. tut. vbi si tutor pecuniam pupillarem apud argentarium deposuerit, qui cùm fuisset celeberrimus, solidum tamen reddere nequit, nihil eo nomine præstare cogitur.

Dominus non tenetur pro famulo, si alioqui erat uir probus.

59 ¶Quibus satis appositè subiiciemus quod notabiliter memorat Bal. in l. j. C. loca. vbi limitãs dictum Nicol. de Mat. dicentes, hospitatores (sic enim eos appellat) teneri de rebus, quas hospites in archis ipsorum hospitatorum reponunt, tametsi archæ comperiantur fractæ, per iura quæ allegat: dicit ipse

Hospitatores tenentur de repositis in archis hospitum.

Bal.non procedere in hospitatoribus bonæ famæ, & probatæ fidei, qui quidem poterunt se iuramento super hoc præstito purgare, argu.d.l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re milit. Sicut & in simili, vt ille subdit, quòd etsi damna præsumãtur data, & illata vicinis, sicut & furta, vt per Iac.Are. & Bar. in l.si ita testamento.§.vlt.per illum tex.ff.de fun.instr.& diximus suprà in 23. causa, nu.x.incip.hue nimirum.hoc tamen intelligitur, nisi bona & laudabilis eorum conuersatio, hanc præsumptionem excludat: quia pro bono bene præsumitur, & prudens prudenter viuit, vt subiungit: & alia multa pulchra sanè & elegantia. de quo postremo dicto dixi plenius in d.23.causa. in fin. Sed quod ad primum dictum pertinet, idem in effectu voluit ipse Bal.in rub.C.deposi.in prin.

60 *Si persona iudicis uacet omni suspicione, non potest recusari.* ¶Eiusdem classis est, quod & per d.§.à barbaris.no.dicit Spec.in titu.de iud.deleg.§.superest.versic. quid si non est consanguineus. quòd licèt quis non possit esse iudex non modò in sua, sed nec in suorum causa, l.qui iurisdictioni.ff.de iurisd.om.iudi.cum si.tamẽ si persona iudicis est huiusmodi, quòd omnis suspicio verisimiliter cesset, vt si sit monachus Cisterciensis, hoc non procederet, neque talis posset recusari. Ad quod etiam allegat alia quædam iura. Et hoc idẽ ante illum tenuit Vinc.in c.postremo.de appel.& in c.mandato.de præsump.& illum sequuntur Io.And.in c.postremo.& ibi Ant. col.8 vbi ipse Anto.idem dicit in alio viro magnæ sanctimoniæ.& ibi item Pet.Anc.Panor.in fin.& Philip.Dec.etiam in fi.& idem Io.Andr. in addi.Specul.in d.§.superest.nuper allegato.& Alex.in d.l. qui iurisdictioni.in v.aliàs 6.fal.& ibi Iason in 13. limitatione. vbi vterque citat illud dictum Specul. pro sing.idem Alex.in l.properandum.§.sin autem alterutra.col.4.C.de iudi.& Barb.consil. 23. scripsit Propheta optimus.col.7.versi.& multò fortiùs.lib.1.& d.consi.3.col.13.versic.vbi dixit quòd.lib. 2.& consi.11.illud afferam in medium.col.11.versic.facit autem ratio.eo.lib.2.& consil. seq.præclarè scribitur.col.pen.eo.lib.2.& d.consi.18.col.9.eo.lib.2.& consi. 34. præclarè optimus dicit Psalmista. col.antep.versi.sanctimonia.eo.lib.2.& consi.41.Deum innocent adiutorem.col.4.versic. vbi considerat.lib.3.& consi.43.illud in medium referam.col.16.eo.lib.3.& consi.77.præclarè scribitur.col.2. lib.4.& Firmia.in tracta.de Episcopo.in 4.parte lib.4.in 11.quæst.versi.trigesimotertiò.Socin.in tracta.fallent.in regula 203.& in 7.fall.vbi & hoc pro sing.allegat Iason in d.authen.iubemus.col. pen. versi.secundò facit.C.de iudi.& in repe.d.l.admonendi.col.71.versic.confirmo per illud. ff. de iureiur.vbi illud quoque dicit sing.Feli.in d.c.super his.col.pen.de accusa.& in c.causam quæ.col.3.versi. sextò.de offic.deleg.

61 *Cardinali non creditur, ubi tractatur de præiudicio alterius.* ¶Quorum omnium consensus Philip.Dec.non deterruit, quin aliàs tamen sibi contrarius idipsum intrepidè reprobarit, in en ipso c.causam quæ.in fi.tum per illum ipsum tex.vbi Episcopus recusatur in causa famuli, tametsi alioquin præsumitur bonus: vt latiùs infrà dicetur: tum quoque quòd hoc iure non probatur: tum denique, q etiam Cardinali, qui vt bonus præsumitur, vt paulò post quoque dicemus, nõ creditur, vbi tractatur de præiudicio alterius, secũdùm gl.no.c.quod sicut.& ibi Panor. de sentent.excom. Tum denique, quòd vbi aliàs agitur de præiudicio tertij, non attenditur illa præsumptio, quòd quis præsumitur bonus, vt not.Panorm.in cap. cùm in iure.in princ.de offic.deleg.

62 *Decius solus cũ reliquis doctorib. apertè congreditur.* ¶Audacis est profectò, & confidentis ingenij Decius, qui solus cum tot præstantissimis viris in legali doctrina, ausus sit aperto Marte congredi, atque manum conserere, & calamum, cùm ne Hercules quidem contra duos, vt est in vetere prouerbio, ex Phædone Platonis, & vt ait Iupiter apud illum ingeniorum fontem Homerum, Odysseæ lib.1.non longè à princip.

—Οὐ μὲν γάρ τι δυνήσεται ἀντία πάντων
Ἀθανάτων, ἀέκητι θεῶν ἐριδαινέμεν οἶος.

Vide Eurymachum de Vlysse, eiusdem operis lib. 2. Aduersus duos vnus nihil poterit: & rursum Thelemachũ lib.16. Difficile est viro forti, cum pluribus pugnare. Vnde sumptum videri potest natum aliud vetus adagium, cuius Plato ipse lib.11.de legibus meminit, Arduum est, aduersus duos pugnare. Propterea Catullus in carmine nuptiali salubriter commonefaciens inquit:

—*Noli pugnare duobus.*

63 *Nemo solus satis sapit, nec unus uir cuncta dispicit.* ¶Et profectò mirum videri debet, si Decius, cùm solus sit, rectè senserit: quoniã nemo solus satis sapit, si Periplectomino Plautino credimus illud ipsum dicẽtis in ea fabula cuius, Miles, titulus est. Sed modestius Aristoteles, qui lib.Politicon 3.c.12.asserit nõ facile esse vnum discernere. Euripidis quoque, quem decreta canonica non dedignantur citare, in c.honorantur.32.q.2. sentẽtia est in Phœnissis, Vir vnus nemo cuncta dispicit. Vnde & profectum quoque videri potest aliud item Græcorum vetus prouerbium, Vir quidem vnus, nullus est. Rectè Salomon ille omnium mortalium sapientissimus in Ecclesiast.c.4.illud proclamat, Væ soli. cùm paulò antè dixisset, meliùs duos esse simul, quàm vnum. quod & vsurpatur in c.in omnibus.81.dist.& in c.illud.7.q.1.& in c.2.de stat.mo. Et alibi scribitur integrum esse iudicium, quod multorum sententiis comprobatur: cap.extra conscientiam.64. dist.& c.prudentiam, post prin.de offic.dele.& cle.1.de senten.excom.

64 *Plus pollẽt multorum consilia & ingenia.* ¶In quam sententiam Liuius.1.Decad.lib.3.scribit plus pollere multorum ingenia consiliáque. & ex medicis Ioan.Damascenus, aphorismo 26. Vbi (inquit) plurimi concordant & ratio attestatur, & experientia cõcordat, illud ante oculos pone. Et è nostris Domi.in cap.per hoc.§.verum.de hæret. lib. 6.dicit per illum tex.quòd per plures veritas melius inuenitur. Hinc opinio à pluribus approbata attenditur.l.1.ff.de offic.quæsto.vbi optimus text.cum simil.adductis per recentiores.in cap.1.ad fin.de constit.ad probandum in dubio standum esse communi opinioni. Proinde prudenter monet quisquis is fuit, Iudicium populi, nunquam contempseris vnus. Quam sententiam ad tuendas com-

munes

munès opiniones plerumque citat Barbat. alioquin communium opinionum oppugnator. illam autem ita Græcè extulit Planudes:

Μὴ ψῆφον ἄμισο
Μονώτατος ὀλιγούμενος.

65 ¶Tamen cui probabilior videbitur Decij opi.eámque sequi volet,ita poterit dicere. Satis absurdũ videri,& minimè tutum,quempiam quantumlibet probum ac bonum virum, iudicem esse in sua, aut suorum causa:cum omnibus vsqueadeo insita sit illa philautia,id est,amor sui,vt neminem tam probum, tam modestũ,tam attentũ,tam oculatũ inuenias, qui in sua causa æstimanda,atque introspicienda quadam animi propensione corruptus cæcutiat,calliget,lippiat,fluctuet, hebetescat, deliret.Cæcus est amor sui,vt dicit Horatius.Et suus cuique crepitus olet, vt est apud Apostolium Bizantium.Non videmus manticæ quid in tergo est,inquit Catullus.Cui subscribens Persius:

Cæcus amor sui, ideo nemo quantumlibet bonus in sua causa æquus iudex est.

Nemo(ait)in sese tentat descendere,nemo,
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Et Seneca lib.2.de Ira,Aliena vitia in oculis habemus,à tergo nostra sunt:Et sanè in suis quique negotiis hebetiores sunt,quàm in alienis:in suis quidem myopes,lusciosi, tenebriones : in alienis lyncei,Argi,aquiloculi:Aliorum medici, ipsi vlceribus scatemus,vt est Senarius prouerbialis, Plutarcho vsurpatus in eo lib.cui titulus est,Quo pacto quis ab inimico iuuari possit.Festucam in aliorum oculis aspicimus,trabem non videmus in nostris,vt est in Euangelio.Ad nosmet ipsos talpę sumus, cui visum deesse memorant naturæ perscrutatores:in aliorum caprearum oculos possidemus, vt à diuo Hieronymo proditum est in Apologia ad Pammachium, & Oceanum. Idque est quod post Pet.dicit Accursius noster in l.error.C.de iur.& fact.ignor.Homines quidem alienos errores, quàm suos melius videre,& corrigere:ad hoc ipsum scacorum ludum in exemplum afferens.

66 ¶Quę omnia ad suos cuiusque necessarios,& sanguine coniunctos referri debent,atque ad seipsum. Nihil enim interest tuáne,an tuorũ causa agatur, vt apertè colligere licet ex tex.in l.1.§.item diuus. ff.ad leg.Corn.de sicar.vbi nihil refert,mihi,an meis vim inferas.Ideò censet glos.in l.vt vim.ff. de iustit.& iur.quòd quemadmodum quis vim sibi illatam propulsare potest, ita & suis ipsius consanguineis.& ibi sequitur Bart.& Bald.col.2.in 3.q. vbi dicit, quòd æquè non punitur interficiens aggressorem consanguinei,ac suipsius.Quod & idem dicit ipse Bald.in l.raptores. in 2. not. per illum text.& ibi etiam Saly.C.de episcop.& cleri.& latè Doctor. in l. 1. C. vnde vi.& Florent. in l. scientiam.§.qui cùm aliter.ff.ad leg.Aqui.& Angel.Aret.in tractat.malefi.in verbo,& dictus Titius se defendendo.col.1.

Nil interest tuáne, an tuorum causa agatur.

67 ¶Item & illud colligi potest ex alio tex.in l.hęres meus.§.vlt.ff.de condi.& demon,vbi nihil refert conditionem viduitatis,siue de non nubendo mihi adscribas,an meis coniunctis, propter quos, ne videlicèt damnum patiantur,abstinebo à nuptiis. Et ita intelligunt.Bar.Bald.& alij ibi.& glo.Bart. & alij in l.mulieri Titio.ff.eo.& in l.j.C.de indi.vidui.tollend.atque ex tex.in l.neganda.C.qui acc. non poss.ex quo no.Bald.idẽ iuris esse in suis,quod in se.& c.sciant cuncti.de elec.li.vj.& c.quoniã. de immu.eccl.eo.li.vj.& rursum in c.quicunque de sent. excom.eod.quoque lib.6.in quibus apertè probatur,paria esse aliquem vexare,opprimere, grauare:aut consanguineos ipsius, & æquè puniri offendentem consanguineum clerici,ac si ipsum clericum offendisset.quod & voluit glo.not. in cle. grauem.de sent.excom.in verbo,quomodo liber.& ibi Panorm.& Feli.in c.literas.colum.penul. de præsumptionibus.

Paria sunt aliquem vexare, aut eius consanguineos.

68 ¶Ad idem quoque tex.no.in l.1.& 2.ff.de libe.cau.& l.lex Cornelia. in prin. ff. de iniur. vbi iniuria facta alicui,censetur facta omnibus,qui sunt eiusdem generis,siue consanguinitatis. quod & voluit glo.Bart.& Ang.ea.l.lex Cornelia.& Bart.in l.tutor.§.si tutor inimicus. ff. de suspe. tut. & in l. cùm scimus.C.de agri.& censi.lib.11.Bald.post Cy.in l.vnica.in v.no.C.de rap.virg.vbi dicit,atque etiam Ang.& Saly.per illum tex.quòd iniuria facta vni de domo,intelligitur facta toti consanguinitati,& toti casatæ.quod & idem dicit ipse Bal.in l.1.per illum tex.C.si quacun.prædi.potesta.& in l.1.col.11. vers.quò ad primum articulum.C.qui accu.non poss.& in d.l.j.C. de indic. vidui. tollend. vbi dicit per tex.in d.l.j.C.si quacun.prædi.potesta.quòd offenso vno, offenditur alius eiusdem sanguinis. & idem d.l.1.col.v.vers.secunda est an filius.C.vnde vi.vbi dicit per d.l.lex Corn.Bald.in rep.quòd iniuria quæ fit alicui,totam eius gentem allidit.& ipse Bald.cons.clxxiij.in ciuitate Cheri.col.1. lib. iij. vbi per eundem tex.dicit, quòd iniuria vni facta,totam domum decolorat.& Io.Plat.in l.vacantia. C.de bo.vac.lib.x.& Alex.cons.cxv.viso themate.col.2.lib.4.Ad quod etiam facit tex.in c. Petrus. de homi.vbi & id not.Feli.in princ.

Iniuria facta alicui, censetur facta omnibus de eius consanguinitate.

69 ¶Sed & è Theologis,D.Thomas 2.2.quæst.65.artic.vlt.dicit, quòd iniuria alicui illata non solùm ad eum pertinet,cui fit,sed & ad coniunctos illius.Ideóque iniuria grauior est,si offensus coniunctos habeat,quàm si nullos habet:ex hócque aggrauatur delictum, quodeò maius est,quò in plures (vt ille ait)redundat.

70 ¶Ex hoc exiit,quòd in causa iniuriarum, consanguinei eius, qui passus est iniuriam, non magis idonei sunt testes,quàm ipse, qui passus est,vt voluit Bart.& Ang.in d.l.lex Cornelia.& idem Bar. in l.qui testamento.§.j.ante fi.ff.de testa.Cy.& Bald.in d.l.vnica.C.de rap.virg.in addi.ad Bald. §. j. vers.sed nunquid frater.Alex.cons.xxiiij.animaduersis his.colum.6.vers. non obstat. quod ipsemet Thomas.lib.2.& Lanfran.Brix.in rep.c.quoniam contra falsam.in materia testium.de prob. Philip.

In causa iniuriarum, eius qui passus est,consanguinei non sunt idonei testes.

Corn.conſ.clxxij.primus conſultationis articulus.col.pe.verſi.in propoſito. lib. 2. Feli. in cap. cùm oportet.col.3.de accuſat.& Philip.Dec.conſ.cxxxiij.viſo proceſſu, & ſententia. col. iiij. verſ. tertiò conſiderandum eſt.

71 *Metus qui meis infertur, & mihi patitur.*

¶Facit & ad prædicta quòd mihi inferri videtur metus,qui meis infertur,vt eſt text. in c. ex parte. eius initij.1.ibi,*tu,vel tui*.de appel.& ita etiã voluit Bar.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prętori.in ix.quæ. ff.de ope.noui nunt.vbi no.dicit per tex.in d.l.hæres meus.§. vlt. quòd ſi iudex conſueuit vexare conſanguineos appellantium ab eo,æquè iuſtus eſt metus,ac ſi ipſos appellantes opprimeret.ſequuntur Alex.Iaſ.& alij recen.ibi.& idem Bart.in tract.de tyrannide,in 7.q.& Bald.in l.interpoſitas.col. 2.verſ.hoc conſiderato.C.de tranſact.vbi dicit,quòd tam reſcinditur tranſactio metu illato conſanguineis tranſigentis,quàm ipſi.idem Bald.in d.l.1.C.de indi.vidui.tollend. vbi dicit paria eſſe committere in aliquem,vel in illos de ſanguine ſuo,& parem eſſe metum in ſe,& in ſuis.allegat l.iſti quidem.ff.quod met.cau.& idem Bald.in c.vlt.colum.2.verſ.porrò ſcias.de appel.dicit,quòd metus eſt mentis conculſio,ſiue trepidatio,proueniens ex aliquo accidentali terribili,ſiue in proprio corpore, ſiue coniunctis perſonis,vſque ad ſeptimum gradum:pro quibus poteſt quis ſumere defenſionem armorum.vt not.in l.vt vim.ff.de iuſt.& iu.Nam naturalis affectio hoc facit:quia qui vnũ de agnatione tangit.totam agnationem tangere videtur,vt dicit ille tex.not.in l.1.C.ſi quacun.præd.poteſt. hæc Bald.& Ang.conſ.ccxviij.viſa narratione facti.col.3.verſ.colligitur.& Card.Flor.qui hoc reputat ſing.in c.1.in prin.in 13.no.de exceſ.præla.& in xlv.verſ.nota ibi ne videatur. & Rom. in l. nolle. ff de acquir.hæred.Barb.in rep.l.cùm acutiſsimi.col.3.C.de fideicom.& Feli.in d.c.Petrus.in 1.not. Iaſ.latè in l.1.ff.in ius vocat.vt eant.

72 *Vt caſſatur renuntiatio beneficij facta per metum illatum clerico, ſic & eius conſanguineis.*

¶Vnde decidunt domini Rot.deciſi.463.dubitatur an valeat reſignatio,in nouis,in deciſionibus verò nouiter compilatis,eſt ſub tit.de renunt.deciſ.vij.per tex.in d.c.ſciant cuncti,quòd ſicut caſſatur renuntiatio beneficij facta per metum illatum clerico,ita & ſi fuerit illatus conſanguineis clerici. ſequitur Soci.in rep.d.l.mulieri Titio.ſuper 1.gl.ad princ.& Feli.in c.eccleſia ſanctæ Mariæ.colum. 42 in 13.q.de Conſtit.Iaſ.in d.l.1.C.de indict.vidui.tollend.

73 ¶C[illegible]us & ſimile eſt quod per illum tex.in d.c.ſciant cuncti.voluerunt Bald.in lect.antiqua.Ange. Alex.Iaſ.& alij in d.l.1.ff.in ius. vocat.vt eant.quòd quemadmodum non valet ſtatutum contra clericos factum,ſic neque contra conſanguineos eorum.quod & idem voluit Bart.in l.1.ad fi. ff. de his quæ pœn.nom.& in l.ſi penes.C.de agri.& cenſi.li.xj.& Bald.Ang.& Iaſ.in d.l.1. C. de indic. vidui. Ang.in §.quia verò Leonis.in auth.de non alie.aut permut.reb.eccl.vbi etiam dicit,quòd huiuſmodi ſtatutum eſt contra libertatem eccleſiæ.Pet.Anc.in rep. c. canonum ſtatuta.in materia ſtatutorũ contra clericos editorum.verſ.adde quod no.Bal.de conſtit.Bal.Imo.& Pau.Ca.in d.l.hæres meus. §.vlt.per illum tex.ff.de cond.& demon.Rom.in d.l.nolle.ff.de acq.hæred.Lapus allegatione xxx. conſilium fuit domini Gregorij,verſ.vj.an ſtatutum puniens propinquos.Barb.conſ.xxix.vbi diſputat an ſtatutum laicorum clerico ligari poſsit.lib.4.Marti.Laud.in tract.de Principibus, concluſione 211.Soci.in rep.d.l.mulieri Titio.Feli.in d.c.eccleſia ſanctæ Mariæ.col.xxvij.in quæſt. iiij.& iterum d. columna quadrageſimaſecunda, & ibi etiam Philip. Decius,col.xix. verſ. ſecundò prædicta concluſio.& idem Feli.in c.literas.col.pe.de præſumpt.Philip.Franc.in d.c.ſciant cuncti.in prin. de elect.in 6.

74 *Vulnerans cõſanguineum clerici æquè excommunicatur,ac ſi clericũ vulneraſſet.*

¶Quinetiam eo prorupit audaciæ Rom.vt per illum tex.in d.c.ſciant cuncti. dixerit in rep. rub.ff. de arbit.col.xviij.verſ.quid autem ſi permiſſum,quòd vulnerans cõſanguineum clerici,ob id quòd clericus ei quicquam fecerat,æquè eſt excommunicatus, ac ſi clericum vulneraſſet. quod dictum facit ſing.illud tamen repræhendens Soci.vbi ſuprà,& mirabile dicit Feli.in d.c.eccleſia ſanctę Mariæ.col.xlij.& Iaſ.in d.§.ſi quis ipſi prætori.qui & ipſi carpunt.& Hippo.Marſil.ſing.204.percutiens clericum.vbi & hoc ſingulare & mirabile dicit & ſequitur.

73 *Libertus ſatis grauatur, cum eius conſanguineus.*

¶Et facit quod dicit Bald.in l.ſi quem.in fi. C. de oper. liber. idem eſſe libertum operas patrono promittere,cauſa onerandæ libertatis:aut etiam alium ipſius liberti conſanguineum : quia libertus ſatis videtur grauati,cùm grauatur eius conſanguineus.allegat d.l.hæres meus. §. vlt. Et quod voluit idem Bal. & poſt eum Paul. Caſt. in eo ipſo §. vlt. quòd ſicut commune non poteſt prohibere appellationem ad ſuperiores,vel ſtatuere contra appellantes. c. venientes. de iureiur. ſic nec contra conſanguineos appellantium quod & idem voluit Rom.in rep.d.rub.ff.de arbitr.

76 *Inita pace inter hoſtes, æquè incidit in pœnam qui offendit conſanguineum alicuius, ac ſi ipſum offẽdiſſet.*

¶Huc item vergit quod ſcribit Pet.Anc.in d.c.ſciant cuncti.per tex.in d.l.quicunque. quòd ſi inita pace inter inimicos,qui promiſerunt non offendere ſub certa pœna, alter alterius conſanguineum offenderit,non minus in pœnam incidit,quàm ſi ipſum offendiſſet.quod & idem voluit Ang.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chriſogonus.ff.de verb.oblig.& Lucas de Pen.in l.j.in 2.quæſt.C.publi.lætitiæ vel conſul.nuntia.lib.xij.vbi ad hoc multa adducit Soci.in rep.d.l.mulieri Titio. & Felin. vbi ſuprà,& Iaſ.in d.l.1.ff.in ius vocati vt eant.vbi dicit hoc eſſe notabile,& cordi tenendum, quia frequenter occurrit.& in d.§.ſi quis ipſi prætori.vbi etiam dicit eſſe notandum, cùm loquatur in pœnalibus. & in d.l.1.col.2.verſ.ſextò ad idem facit.C.de indi.vidui.& ita etiam videtur tenere,ſi rectè intueamur, Io.And.in c.fruſtrà.in 2.quæſt.de reg.iur.lib.6.in Mercur.Sed contrarium tenet Bart.poſt Dy.in d. §.Chriſogonus,ad fi.quem ſequitur.Imo.ibi,& Bald.in d.l.1.col.pen. verſ. reuoco in dubium. C.ſi qua.prædi.pote.& in c.1.§.mulier.tit.qui.mod.feud.amit.& conſ.195.laudare vos.col.pe.lib.2.vbi dicit

cit hoc esse expressum in c.1.tit.de eo qui interf.fra.domi.sui.

77 ¶ Sed & his attestatur quod per tex.in d.l.hæres meus.voluit Cyn. in l.vlt. in v.quæst. & ibi etiam Bald.col.pe.vers.sed pone non opponitur.& Ang.& Saly.C.de spon. quòd quemadmodum mulier non potest promittere pœnam, si non nupserit, quia matrimonia debent esse libera. l. Titia. ff.de verb.oblig.& c.gemma.de sponsa.vbi panor.ita nec eius consanguinei, propter quos ne damnum incurrerent.nuberet mulier.quod & idem voluit Io.And.in d.c.gemma,ad fi.& Bar.in d.l.Titia.& idem Bart.Bal.Imo.& Pau.Cast.in d.l.hæres meus.§.vlt.Ang.& Ias.in d.l.1.ff.in ius voca.vt eant.& Rom.in d.l.nolle.Panor.cons.48.casus talis est,quidam Franci sc.ad fi.li.1.& Feli.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ,col.42.vers.hic quoque.de Constit.

Mulier non potest promittere pœnam si non nupserit.

78 ¶ Idque quod per tex.in d.c.ex parte.de appel.dicit gl.in c.omnibus,xxx.dist. & etiam per tex. ibi, quòd non comparentem excusat non solùm ipsius valetudo, sed & suorum consanguineorum: sequitur & commendat Alex.in l.quæsitum.ad fi.ff.de re iud.& Ias.in d.l.1.ff.in ius voca.vt eant.& in d.§.si quis ipsi prætori.vtrobique dicens esse no.& rursus in l.2.§.si quis in iudic.in princip.ff.si quis cautio.& in l.1.in prin.col.vlt.vers.fac ergo conclusionem.& iterum vers.& nota quòd prędicta procedunt.ff.de offi.eius cui mand. est iurisd. vbi dicit esse valde no.& per eam dicit quòd sicut ordinarius potest delegare causas meri imperij propter ipsius valetudinem,sic & suorum.Illi autem gl. subscribit Cic.li.1.Offi.Si constitueris te(inquit)aduocatum in rem præsentem venturum,atque interum grauiter filius ægrotare cœperit,non sit contra officium non facere quod dixeris.

Non comparentem valetudo sui, & suorum æquè excusat.

79 ¶ Adde ad prædicta id quod voluerunt Petrus Hispa.Abbas Antiquus,& Pet. Anc.in c.petitio.de iureiur.quòd si iuraui defendere te contra omnem hominem,quemadmodum non videor iurasse te defendere contra me,vt dicit gl.ibi per tex.in l.præses. C. de seruit. & aqua. sic neque contra consanguineos meos.per tex.in l.humanitatis,C.de excusat.tut.quod idem voluit Cy.post Pet.in l. inquisitio.C.de solutio.quem & ibi sequitur Saly.idem quoque voluit gl.sing.in cle.1.de iureiur. per tex.in d.l.inquisitio.quē ibi sequitur Imo.& Bald.in l.1.in 24.quęst.ff.de rer.diui.& in d.l.cùm acutissimi.col.2.versi.allegatur hic Barb.etiam in rep.col.46.versi.nota ibi ne videatur.& iterum col.91. vbi repræhendens Pan.in d.c.petitio.intelligentem dictum Hispa.& Ab.Antiq. in illis solùm cōiunctis,ad quos iurans habet eandem,quam ad se affectionem,dicens quòd passim, & sine delectu debet intelligi,vsque ad quartum gradum,per tex.in l.petitionem.C.de aduo.diuer.iudic. In alijs etiā gradibus standum esse arbitrio iudicis,per id quod not.glo.sing.in l.cùm alienam.C.de leg. & facit quod no.Bald.in d.l.petitionem.per illum tex.quòd contra se,& suos nunquam videtur quis promisisse officium aduocationis, quod indistinctè suscepit.& in l.j. vers. sed nunquid nomine. ff. de stat. hom.vbi dicitur,quòd in generali sermone,non præsumitur quis loqui contra illos, qui sunt de suo sanguine.arg.l.obligatione.ff.de pig.& d.l.humanitatis.& c.postremo.de appel.

Ad coniunctos iurans præsumitur eandem quam in se ipsum habere affectionem.

80 ¶ Et ad omnia optimè facit tex.sing.in l.cùm scimus.ad fi.C.de agri.& censib. lib.xj.vbi consanguinei nostri sunt quodammodo pars corporis nostri,idcirco nemo carnem suam odio habuit.vt dicit D.Pau.ad Ephesi.v.& tex.in c.non æstimemus.xiij.quæst. 2. & glo.in l.2.ff.in ius voc. vt eant. quæ ob id dicit,quòd necessarius necessarium illaqueari non patitur.Est nimirum nobis innatus quidam naturalis amor,& affectus in nostros,& necessitudine coniunctos,nostris legibus id attestantibus.l. cùm seruus.ff.mand.& l.Aurelius.§.Titius testamento.ff.de liber.legat.& l.qui cum vno.§.vlt. ff.de re milit.cum similib.

Consanguinei sunt pars corporis nostri.

81 ¶ At hoc ipsum,vt tandem in nostra quæstione concludamus,amor scilicet,& affectio homines vel lynceos occæcat,dicente Platone illo sapientiæ antistite,lib.de legi.v. amorem in iudiciis cœcutire. & Theophrasto, qui à diuinitate loquendi (vt ait Cicero) nomen accepit, affirmante amantium cæca esse iudicia,id quod poëtæ sub velamine quodam poëtico designant,fingentes amorem exoculatum esse,& cæcum:quoniam scilicèt homines cæcos efficiat: vtpote qui amore præpediti nesciant discrimen recti,prauique:& non noscunt quid album sit,quídve nigrum.proinde decreta canonica inter ea,quæ iudicium humanum peruertunt,& amorem annumerāt.ca.quatuor xj.quæst. 3.& c.j.in prin.de sent.excom.lib.6.Rectè igitur Cæsar apud Sallustium ait,Omnes homines qui de rebus dubiis consultant,ab odio,amicitia,ira,atque misericordia vacuos esse decet:haud facilè animus verum prouidet,vbi illa officiunt.Plutarchus in lib.ciuilis constitutionis scribit Cleonem, vt primùm Remp.attingere destinauit,vocatis amicis omnibus dixisse,se velle soluere amicitiæ vincula.Solere enim amicitias pleraque recta & iusta subuertere,quod homines Remp.administrantes, vtpote affectu,& mollitie occupatos,sæpenumero à via deducunt recti officij.

Affectio homines obcæcat, sicq; in iudiciis amor cæcutit.

82 ¶ Sed ne quis putet ea solùm procedere in amore turpi,& fœdo & inter homines improbos, aliàs impares vincēdis suis affectionibus:sed & in amore honesto,& nascente consanguinitate,de quo est tota nostra disputatio,& inter homines alioquin integerrimos, virtutibus & sanctimonia conspicuos,de quibus etiam hic loquimur, audiamus Diuum Gregorium in vij. Moralium, enarrantem illud Iob 7.c.Considerate semitas Theman,itinera Saba,& expectate paulisper.Sunt (inquit) plerique qui non solùm non aliena appetunt,verùm etiam cuncta,quæ possederant in mundo, derelinquunt:semetipsos despiciunt,nullam præsentis vitæ gloriam requirunt,ab huius mundi se actionibus separant,& penè quidquid prosperitatis arriserit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati,dum amori propinquitatis indiscretè deseruiunt, ad ea sæpè per effectum cognationum

Prædicta procedunt ita in amore honesto ut in fœdo, & inter integerrimos, & improbos homines.

gnationum redeunt, quæ iam & cum proprio despectu subegerunt. Cúmque plusquàm necesse est, carnis propinquos diligunt, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. Nam sæpè quosdam videmus, quantum ad proprium studium spectat, iam præsentis vitæ desideria non habere, mundum & opere & professione reliquisse. Sed tamen pro inordinatis affectionibus propinquorum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum iurgiis vacare, libertatem intimæ quietis relinquere, & mundi studia in se iam dudum destructa reparare. Hæc Gregorius. Ex quibus manifestè liquet impotentiorem esse, atque vehementiorem affectionem, amorémque consanguinitatis, quàm suspsius: illámque viros alioquin vndequaque perfectos, atque absolutos ex suo veluti perfectionis statu deiicere, deturbare, dimouere, conuellere.

83 *Oeconomatus an consanguineis à prælatis commutti debeat.*

¶Sed vt hoc ipsum nostrorum quoque testimonio comprobemus, Episcopi sancti omnibus & videri debent, & præsumuntur, vt paulò post vbertim, atque copiosè demonstrabimus: tamen eos cæcos esse in nepotes, tam verè, quàm eleganter, dicit gl. no. in ca. peruenit. in glos. vlt. 1. q. 3. quam bene ponderauit Panot. in c. diuersis fallaciis. in 2. no. de cleri. coniug. quod verum esse ostendit, id quod de cæcitate amantium suprà diximus. Non immeritò igitur prohibentur Episcopi ecclesiæ œconomatum consanguineis committere, propter fraudis suspicionem. c. decenter. & ibi glo. 89. dist.

84 *Papa malè audiunt ob consanguineos.*

¶Sed & id de Episcopis nemini mirum videri debet, cùm & summi pontifices, quos nemo dubitet sanctos esse, aut certè tales præsumi, quos apex tantæ dignitatis attollit, vt dicit text. c. non nos. 40. dist. & optimè facit l. 1. ff. de offic. præfec. præto. tamen malè audiant propter consanguineos. Nam vt pulchrè dicit Bald. in l. tutor. §. quæ tutoris. per illum tex. ff. de excu. tut. si Papa consanguineum ad dignitatem promouerit. ei caro reuelauit, & sanguis.

85 *Amor ignorat iudicium.*

¶Quid? quòd ne in virgine quidem gloriosa Maria hæc affectio defuit, si credimus D. Hieronymo, si is fuit, vt plerique omnes existimant, siue vt Erasmus credit, Sophronius, quem & ipse Hieronymus in Catalogo scriptorum, virum apprimè eruditum appellat. Hic igitur quisquis is fuit, in eo sermone, quem ad Paulam & Eustochium de ipsius virginis assumptione conscripsit, hæc de eius in Christum amore scripta reliquit: Ignorat (inquit) amor iudicium, ratione sæpenumero caret, modũ nescit, nec aliud cogitare potest, quàm quod diligit. Hæc ille de illo virtutum omnium armario virgine Maria, quæ tamen impeccabilis erat, vt asserunt Theologi, & è nostris gl. in cle. ad nostrum. in prin. in verbo, impeccabilis. de hæret. vt quæ nec labe originali polluta fuit.

86 *Nulla lege iudices sunt à regula generali affectionis in suos excepti.*

¶Itaque cùm sit natura comparatum, vt homines vel integerrimi, atque sanctissimi sint in suos tam propensi, vt plerunque à recto tramite veluti cæcutientes deuient, ad lapidem amussim, non lapidem ad amussim applicantes, quis contra omnium legum placita, iudices à causis consanguineorum sine delectu repellentium, audebit asserere aliquem esse iudicem idoneum in sua, suorúmve causa, quacunque virtute, & sanctimonia polleat? cùm nulla lege huiusmodi viri à regula generali excepti reperiantur, vt in simili dicit tex. in l. præuaricationis. §. vlt. ff. de præuat. ibi, *neque lege aliqua cautum est*. & in l. dissentientis. C. de repud. ibi, *nulla iuris præcepit constitutio*, & ibi not. Albet. & Lillam. C. de colla. ibi: *rò, quòd nulla constitutio super huiusmodi collatione posita est*. & ibi Bart. & alij, & in §. optimum. in authen. de non elig. secun. nub. in illis verbis, Nec quilibet est tex. aliquid tale dicens, quem tex. in illis ipsis verbis dicit sing. & celebrem Bal b. in rep. c. Raynaldus. quàm Ioanninam vocant, col. 716. vers. ego vehementer admitor. de testa. & cons. xxvj. sapienter scripsit. col. v. lib. 2. ad idem tex. in §. consideremus. in auth. de tri. & semis. cùm dicitur, Sed quia cum hoc non lege agimus, erubescimus. per quem vulgò dicere solemus, quòd erubescimus sine lege loqui. & cap. illa. ne sed. vacan. ibi, *Cùm nusquam inueniatur cautum in iure*. & c. j. de supplen. negli. præla. lib. 6. cùm dicitur, cùm id non inueniatur à iure concessum. & c. is qui. de sen. excom. eo. lib. 6. ibi, Cùm id non sit expressum in iure. & in extrauag. Ioan. 22. cuius est initium, antiquæ concertationi, post princ. vbi not. Zenze. in verbo, statutum. quòd valet huiusmodi argumentum: non est ita, quia iure cautum non reperitur, & facit tex. not. in c. consuluisti. 2. q. v. cùm dicitur, & quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendum.

87 *Quòd lege nõ cauetur, in practica non habetur.*

¶Propterea dicit Bald. in cap. nihil. col. vlt. de elec. quod lege non cauetur, in practica non habetur, Et idem in cap. in genesi. col. vlt. de elec. paria sunt aliquid fieri sine lege, & contra legem. Et hoc argumentandi genere, videlicèt, si lex voluisset, hoc expressisset, vsus est in infinitis locis Io. And. vt etiam refert Ang. cons. cclvij. consultatio multum generalis existit. col. v. & multa quoque ad hoc allegat Cæpol. in repet. auth. sed nouo iure. col. xx. in paruis, vers. & hoc probo. C. de ser. fugit. & latius Nicol. Euerardus in locis legalibus in loco, à lege cessante.

88 *Nemo vult coram iudice aduersarij consanguineo litigare.*

¶Igitur cùm nulla lege istud cautum reperiatur, sitque contra generalem iuris regulam, nemo, vt opinor, non dubitabit asseueranter affirmare, præsertim si quæ dicta sint, curiosè atque diligenter pensitauerit. nemo quoque tam temerarius, tam confidens, vt velit coram iudice aduersarij consanguineo, vel moribus spectatissimo litigare, inque manus illius, & arbitrio ius omne suum, in quo forsitan quidquid bonorum habet, consistit, reponere: ne si fortè caro aut sanguis, vt vtar verbis Bald. reuelet, id omne quod in lite est, consanguineo adiudicet, illum iustam causam fouere ratus, idque temerè scilicet affectione occupatus, propter quam iudex omnem inquirendę veritatis rationem amittat, vt scribit Quintilianus, lib. 6. c. fatuum esset dicere eum qui sanctæ vitæ fuerit, dedita opera, & veluti ex composito, quidquam contra ius diiudicaturum. Quanquam & his, quæ sunt contra leges, quale est hoc, de quo est quæstio, in honestissimam personam cadit fraudis suspitio. vt

est

est tex.expressus in l.cùm quis decedens.§.Titia honestissima fœmina.ff.de lega.3. & ita dicit per illum tex.Bald.in c.1.§.item si vasallus.tit.de contro.inue.vbi tamen in codicibus, qui circumferuntur, hoc dictum, in addi.ad ipsum Bald.erranter scribitur.quod & idem dicit Paris de Puteo in tractatu de syndicatu, in verbo, suspicio, & nos quoque diximus in nostris commentariis ad l.si vnquã, in verbo, donatione largitus.nu.32.

89 ¶Denique hanc sententiam adiuuat glos.not.in c.nullam.2.quæst.4.quæ voluit, quòd Papa, in quo, vt iam diximus, sanctitas præsumitur, debet aliis committere causam suorum, ne ipse suspectus habeatur, vel ne fauore pro eis iudicet.quam multum commendat, & sequitur Rom. consil. 521. circa propositam etiam consultationem.col. 2. vers. aduertat sacra synodus. Hæc maiorem in modum sententiam Decij confirmant. Vtra tamen opinio sit verior, alij viderint: neque enim ego tanquam arbiter honorarius quicquam ausim decernere, vt aliàs sæpè protestatus sum.

Causam suorũ debet papa aliis committere.

90 ¶Sed vtcunque est, non ouo ouum similius est quàm illi Specul.dicto simile est, quod Alanus antiquus Doctor referente glo.in summa 3.q.5.dicebat omnes quidem consanguineos esse testes idoneos, si tales appareant, qui præponant gratiæ, veritatem com.si testes.§.eos quidem testes. 4. q. iij. Quam gl.veluti hoc ipsum affirmantem allegat Ioan.in ca.cùm oportet.col.2.& ibi etiam Feli.qui eam facit sing.col.3.vers.adde etiam prædictis.de accusa.& idem Feli.in d.ca.super his.col.pe.eo.tit. & in ca.literas.col.3.vers.primus est quando testis.& Hippo.Marsil.in l.1.§.ad quæstionem.colum.2. versi.limita etiam hunc tex.ff.de quæst.quamuis tamen ea gloss. illam Alani sententiam apertè reprobet, vsa exemplo iudicis, qui ob consanguinitatem recusatur, in quo non obscurè sentit cum opinione Decij, de qua in præcedenti articulo, & eam gl.sequitur Archi. ibi vide Alex. in l. ea quidem.col.xxxvj.C.de accusa.

Si cõsanguinei preponãt gratie ueritatem, sunt testes idonei in causa suorum.

91 ¶Ex illo autem Alani dicto, & illud proficisci videtur, quòd etsi frater testis non faciat plenam fidem, per not.per Spec.tit.de teste.§.1.vers.sed nunquid frater.& Bart.in d.l.qui testamento.ff. de testa.per tex.in l.3.in prin.ff.de testi.cũ si.tamen si frater ille sit deuotæ, & probatæ vitæ, vt de mendacio nulla sit suspicio, facit plenam fidem. Ita voluit Imo.in ca.cùm canonicus.col.penul.& ibi Barb. de offi.deleg.& idem Imo.in cap.in literis.de testi.& in l.qui testamento. §. quicunque. in fin. ff. de testa.sequitur Alber.in 1.par.in tract.testium.1.principalis, & Philip.Corn. cons.172.primus consultationis articulus, col.4.vers.facilè colligitur.lib.2.& Feli.in d.cap.cùm oportet. col. iiij. vers. modò aduerte.de accu.(ibi vide Ioan.Ana)& in dicto cap.literas.quo loco nuper citauimus.& Iason in authen.iubemus.col. vli.C.de iudic.vbi dicit se aliquando dixisse Ferrariæ in quadam ardua causa, & in rep.d.l.admonendi.col.71.vers.limita multum.sing.ff.de iureiurando. vbi dicit hoc esse multùm singulare.& Lanfranc.Brixien.in repetitione cap.quoniam contra falsam.in materia testium, versi. circa autem fratrem de probationibus.& Hippo.Marsil.singulari cclxxiij.notissimum est.colum.2. vbi hoc dicit singulare.

Frater probata uite facit plenam fidem deponendo in causa fratris.

92 ¶Simile est & quod de vxore dicit Specul. post antiquos doct. in tit. de teste.§.j.vers. sed quid de vxore & viro.quòd licèt non sit testis idonea pro marito, tum quia domestica est, tum & aliis rationibus: tamen si vxor sit aliàs bonæ famæ, admittitur: argu.com.si testes.§.eos testes.4.quæst.3.An tamen sit istud verum, vide omnino per Feli.in cap.in literis.col.4.versic. fallit quartò in vxore. de testi.& quos ibi allegat.

Si uxor est bone fame, admittitur testis pro marito.

93 ¶Idem quoque de aliis familiaribus & domesticis dicitur, qui licèt repellantur à testimonio. l. 2. & l.eos.C.de testi.cum sim.tamen si sint probatæ vitæ, & opinionis, de quibus non sit verisimile, quòd pro aliquo vellent deierare, admittuntur ad testimonium.d. ca.in literis.in fi.de testi. & ibi expressè Inno.dicit, quòd familiares honesti & bonę famæ recipiuntur in testes.quem sequuntur ibi Baldus, Antonius, Imola & Felinus, columna secunda, versic. fallit secundò. sequitur etiam Baldus, & post eum Salicetus in dicta lege secunda.C. de testibus.vbi adiiciunt exemplum in familiaribus Episcoporum, Abbatum, nobilium, & aliorum notabilium dominorum, qui quidem, vt dicunt, non tenent secum nisi familiares, & discretos, & bonæ opinionis. Sequitur etiam Romanus consilio vij. visis necessariis. col. 2. & cons. 420. proposita quæstio. col.2. vers.tertiò idem manifestatur.Alber. in d.tract.de testib.in secunda parte primæ princip.Alex.in addit.Bart.in l.vir mulieri. ff. de donat. inter vir.& vxor.Barb.cons.vj.scriptum est præclarè 1.Reg.col.penul.lib.1.& cons.xxx.scribitur pręclarè sapientiæ, col.iij.versi.etsi dicatur quòd gloss.extendit, eo.lib.1.& cons.liiij.illud in medium affetam, quod sapienti.col.x.vers.etsi quispiam dixerit, eod.lib.1. & consil.3. clementissimi Dei patris Domini nostri, col.xiij.versi.vbi dixit, lib. 2.& cons.lxxxij. clementissimi Dei patris omnipotentis. col.v.lib.4.Lanfranc.in rep.d.c.quoniam.in dicta materia testium, vers.quęro ergo primò nunquid familiaris.Firmi.in tractatu de Episcopo, in v.parte, lib.4.in 47.q.Hippoly.Marsi.sing.v.incip.regula est quòd familiares.(vide Ang.in d.l.2.)

Idem de familiaribus & domesticis.

94 ¶Ex quibus Doct.alij meminerunt dicti exempli Baldi, alij nullam mentionem fecerunt. Sed operępretium esse duxi, non esse à nobis tam ieiunè & frigidè pertransẽũdum, vt nihil super eo dicamus. Neque enim Bald.qui vir fuit in iure, & Imperatorio, & Pontificio, atque in omni ferè doctrina, quantum è nostris (absit verbo inuidia) alius nemo, apprimè eruditus, idipsum ab re, neque frustra, neque temerè posuit.quod vt demonstrem, libuit paulò latius euagari, atque in id per sententias nobilium scriptorum decurrere, tum propter Bald.authoritatem, tum propter reipsius vtilitatem, atque etiam delectationem, quæ mihi, imò verò omnibus instar calcaris est: tum etiam vt hoc veluti

Bald. doctrina latius repetitur ab authore.

luti diuerticulo,& rerum varietate leuem tædium legentium. Ea ergo (vt opinor) ratione Bald. illud exemplum adscripsit:quia quemadmodum Episcopi, Abbates,Nobiles, & alij id genus præsumuntur & honestæ,& probatæ vitæ:vtpote cùm nihil ob aliud , quàm propter probitatem, & virtutem ad huiusmodi dignitatum gradus,præ cæteris assumantur,& deligantur.cap.miramur, ante fi.lxj.dist.vbi & not.glo.in verbo,pro laboribus,quòd eo ipso quod quis electus est,præsumitur esse melior aliis,& ad id alia iura allegat,quæ videre poteris.& cap.cùm in cunctis.de elect.& c. cùm in iuuentute,in princ.de præsum.vbi etiam not.glo.quòd ex quo quis adeptus est dignitatem Episcopalem,præsumitur ratione suæ virtutis fuisse adeptus,& ibi etiam Bald.Panorm.& alij.& quod no. amplissimè Bart.in l.1.C.de dignit.lib.12.Ideò in legibus nostris sancitum est , dignitatem testium esse inspiciendam,vt plus credatur testibus in dignitate constitutis, quàm plebeis & priuatis. l.in testibus.& l.seq.ff.de testib.& §.j.vers.sancimus.aliàs d.vers.allegato pro §.eo.tit.in auth. de test. vbi glos.quæ omnia industriosè,& ingeniosè rimari,& solerter perpendere solet , huiusce rei rationem esse dicit,in verbo,dignitatis:quoniam ad dignitates homines honesti eliguntur Hinc dicit Bal.post gl.in l.j.§.his incunabulis.col.1.ff.de offi.præfect.prætor.esse præsumendum pro Episcopis.& allegat no.in c.domino sancto.50.dist.Ex quo & illud manauit,quòd non est facilè recipienda Episcoporũ accusatio.c.accusatio.2.q.7.

95 *Catellæ dominas imitantes.*

¶Sicut ergo huiusmodi viri præsumuntur probi,& honesti,bonæque & probatæ fidei : ita quoque & eorum famuli.qui plerunque dominorum mores repræsentant,imitantur & exprimunt.Est enim prouerbium à Platone doctrinæ & ingenij principe vsurpatum , libro de Republica 8. Dominas imitantes catellæ.& aliud apud Ciceronem lib.v.Epistolarum ad Atticum, τοῖα ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες,Qualis hera,tales & ancillæ.Et illud quoque Terentianum in Eunucho,Domini similes es.Propterea D.Hieronymus ad Demetriadem scribens Mores(inquit) & studia dominarũ, plerunque ex ancillarum,& comitantium moribus indicantur.Et alibi ad Principiam scribit ex lasciuia puellarum comitantium , de dominarum moribus iudicari. & Gregorius Nazanzenus in eo carmine,quod elegis versibus contra mulieres ornatas eleganter scripsit , grauiter asseruit ancillas esse imagines cordis dominarum.Sicut enim veris nuntij sunt hirundines,flos,fructus,ita & dominarum ancillæ.

Ad quod alludens Satyricus poëta Iuuenalis, Sat.5.

Maxima quæque domus seruis est plena superbis.

Et Euripides in Alcmæone apud Stobæum Ser. 60.

μιμεῖ τοῖς φαύλοισι δεσποτῶν νόσος.

Serui,dominorum morbis inficiuntur. Et Alexis apud eundem:

Ἀλλ' ἐπὶ πλῆθος ἐμφερεῖς σοὶ οἰκέτας,

Ἔχοντας ὄψει τοὺς τρόπους τοῖς δεσπόταις. id est,

Ceterùm, erga vulgus seruos similes

Habere videbis mores dominis.

Et huic sententiæ calculum adducit Baptista Mantuanus ad Falconem. neque enim indignus esse videtur,qui citetur:

Cur tibi sint dociles serui,sine crimine,Falco?

A simili mores accipiuntur hero.

96 *Similis similem sibi asciscit.*

¶Quod quidem hinc manare videtur,aut quia famulos nobis similes quantum in nobis est, plerũque asciscimus:similis enim similem,vt vulgò dicitur,sibi quærit, de quo abundè alibi diximus in nostris legibus Connubialibus.Aut quia si id accidat,vt ipsi domini in eligendo errantes sortiantur famulos,qui à suis omnino moribus sunt ab initio alieni,efficiantur tamen illis similes , & exemplo eorum prouocati,& consuetudine immutati.Nam quod ad primum spectat,cùm aliàs semper hominum exempla plurimum valeant,multùmque habeant energiæ ad emendanda,aut corrumpenda hominum ingenia:tum eius præcipuè,qui quocunque modo præstat,in cuius,vt vtar verbis Liuij 1.deca.li.j.veluti vnici exempli mores,ij qui subsunt , se formant : flexibiles enim, vt ait Plin. in Paneg.quamcunque in partem à Principe,atque vt ita dicam,sequaces sumus.Huic enim chari,huic probari esse cupimus,quod frustrà sperauerunt dissimiles.Et paulò infrà, Principis censura est, eáque perpetua,ad hanc dirigimur,ad hanc conuertimur.

97 *Quod agitur à prælatis,facilè trahitur à subditis in exemplum.*

¶In quam etiam sententiam tex.est apud nos in c.sicut.& c.pastoralis.2.q.7.& c.ex merito.6.q.j.& optimus omnium in c.præcipuè.11.quæst.3.quem etiam ad hoc aureum dicit Barb.cons.xl.clementissimum omnipotentem Deum.col.vj.lib.4.alius tex.in c.magnæ.de voto. vbi quod agitur à Prælatis,facilè trahitur à subditis in exemplum.ex quo occasione sumpta glo.ibi,& etiam in d.c.ex merito.citat illud Claudiani, tacito tamen illius nomine,

Totus componitur orbis

Regis ad exemplum. Et sequitur apud Claudianum:

Nec sic inflectere sensus

Humanos edicta valent,quàm vita regentis.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Quibus & simile est,quod scribit sapientissimus ille concionator , in eo libro qui Oeconomicus, vulgò autem Ecclesiasticus inscribitur,ca.10.secundum iudicem populi,sic & ministri eius:& qualis

est

est rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Et subdit, Rex insipiens perdet populum suum. Platonis quoque sententia est, à Cicerone Epistolarum lib. j. ad Lentulum vsurpata, Quales in Rep. principes essent, tales reliquos esse ciues. quam etiam citat Barb. consi. j. col. v. versi. tales enim sunt. lib. j. & d. consi. 40. col. 6. lib. 4. vbi dicit Platonem huiusmodi sententiam afflatu Spiritus sancti protulisse: quod & idem dicit ipse Barb. d. consi. 82. col. v. lib. 4. & in proœm. cle. in versic. quoniam nulla. col. v. At Cicero ipse lib. 3. de Legib. legem 12. tabularum interpretans, qua cauebatur, vt magistratus vitio vacarent, atque cæteris specimen essent, hæc verba adducit, Vt enim cupiditatibus Principum, & vitiis infici solet tota ciuitas, sic emendari, & corrigi continentia. Et paulò pòst: Nam licèt videre, si velis replicare memoriam temporum, qualescunque summi ciuitatis viri fuerunt, talem ciuitatem fuisse. Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo sententiã. Apud Laërtium in Zenone, Antigonus Macedonum rex ad ipsum Zenonem scribens, cùm multa primùm de doctrina, & fœlicitate præmisisset, hoc tandem in calce subiecit, cuiusmodi fuerit Dux, vt plurimum subditos fieri necesse est. Agesilaus quoque ille magnus, & ipse Rex Lacedæmoniorum, interrogatus, Quare vehementi hyeme sine tunica incederet? respondit, Quò iuuenes imitentur, habentes hi quidem & senis, & Principis exemplum. author Plutarchus in Apopht. Herodianus autem lib. 4. Solent (inquit) plerunque homines vitam Principis æmulari. Sed ante hos omnes scribit Homerus lib. 17. Odyssex, Malos pastores gregem corrumpere:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

98 ¶ Quæ omnia cùm semper vera sint, tum verò maximè, cùm subditi eorum sunt domestici, qui præsunt. Nam vt ait Iuuenalis Satyra 14. *De eodem ex Poetis.*

Sic natura iubet, velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cùm subeant animos authoribus.

Cui nonnihil adstipulatur tex. in l. j. C. de emenda. propin. ibi, *Vt quos ad vitæ decorum domesticæ laudis exempla non prouocant, saltem correctionis*, &c. Hactenus satis de exemplo.

99 ¶ Quod de consuetudine autem dictum est, facilè apparet vel cæcis, consuetudinem ipsam, quam conuersationem alij vocant, alij familiaritatem, quæ frequẽs est, imò verò quotidiana atque assidua inter dominos, & famulos, habere multùm momenti & virium, tum ad deprauandos, tum ad corrigendos hominum mores, etiam si alter conuersantium alteri non præsit, neque etiam subsit. quod nos latissimè diximus, & multorum authorum & Græcorũ & Latinorum testimoniis probauimus in nostris Legibus Connubialibus, tum in l. 5. nu. 29. incip. ex his illud, tum item & multò latiùs in l. 16. nu. 14. inci. quisquis ergo. & multis seq. vsque ad nu. 26. quæ ibi videre poteris. *Conuersatio dominorum cũ seruis satis adducit ad virtutẽ.*

100 ¶ Sed vt domum tandem repetamus, & vnde egressa est, eodem reuertatur oratio, videlicet ad ea, quæ personarum integritati conceduntur, contra communes regulas iuris, accedit supra dictis, quòd licèt non credatur dicenti se legatum Papæ, vel Principis, affirmãtique literas legationis se habere, nisi eas ostenderet. l. j. C. de mand. Prin. & c. quiescamus. 42. di. & c. lectis. 63. dist. cum si. tamen si persona est nota, honesta, & fide digna, ei creditur. c. nobilissimus. 97. dist. vbi gloss. Archi. & Dom. no. quòd interdum creditur voci & assertioni vnius, si persona sit honesta, & authentica: & eã gl. ad hoc dicit sin. Barb. consi. 64. scribitur Exod. col. vlt. lib. 4. Sed idem etiam voluit gl. in c. ego N. in verbo, ego tractabo. de iureiur. Spec. in tit. de iudice delegato. §. excipi potest. versi. item excipitur, quòd non ostendit mandatum. & tit. de legato. §. superest. versi. quid si de legati iurisdictione dubitatur. Pau. de Cast. consi. 307. priusquam iura fierent. lib. 2. & Fel. in c. quod super his. col. 2. in 2. conclusione, de fide instru. & in c. ad eminentiam. in prin. de sentent. excom. *Non creditur dicenti se legatum nisi literas ostenderit, nisi sit nota persona & fide digna.*

101 ¶ In quam etiam sententiam non tam pedibus, quàm stylo vadit gloss. in c. cùm olim. eius initij 1. in verbo, sine repræhensione, de priuileg. quòd si is qui se dicit legatum, afferat amisisse instrumẽtum suæ legationis, non ei creditur, neque admittitur ad probationem amissionis. argu. d. l. vnicæ. & est tex. expressus in c. cùm in iure. de offic. & potest. iudic. deleg. si tamen sit & honestus & notus, potest & debet ei credi, arg. d. c. nobilissimus. quod sequitur & dicit not. Panor. ibi col. vlt. *Ad idem glos.*

102 ¶ Quibus tam simile est, quàm lac lacti, quod voluit Spec. in tit. de citatione. §. sequitur. versi. vtrum autem citatus teneatur credere, quòd etsi nuntio delegati citanti aliquem, non teneatur quis credere sine literis commissionis, per ea quæ allegat, si tamen nuntius sit certus, hoc est, vt idem exponit, certæ & probatæ fidei, ei credendum est, etiam sine literis. alleg. d. c. nobilissimus. *Nuntio certo creditur de citatione sine cõmissione.*

103 ¶ Huius factionis est quod Pet. Anc. quem Barb. in rep. l. cùm acutissimi. col. 97. C. de fideicom. vocat verissimum iuris interpretem, dicit in capit. licèt in beato. de accusat. quòd licèt inquisitio criminum non concedatur, nisi præcedente infamia. cap. qualiter, eius initij 2. de accusat. cum simi. tamen si aliquis denuntiatur à persona fide digna, & superior ignoret famam, vel infamiam, poterit super illis inquisitionem committere. sequitur Feli. ibi, col. 2. versi. in gl. vlt.

104 ¶ Eiusdem quoque contubernij est, quod not. tradit Bart. in l. admonendi. col. 5. versi. circa secundũ, scilicet, circa librum rationum aduerte, &c. ff. de iureiuran. quòd licèt liber rationum nihil omnino probet, nec pro scribente, nec pro hærede, in his quæ non dependent à mera scribentis voluntate. l. exemplo. C. de probat. cum simili. tamen inducit præsumptionem pro ipso scribente, nedum pro ipsius hærede, videlicet cùm qui scripsit, est bonus vir. argu. l. qui cùm maior. §. vlt. ff. de bon. liber. quod dictum sequitur Paul. Castr. in d. l. admonendi. col. vlt. & ibi quoque Ioan. Bapt. Cacia. in rep. *Liber rationũ inducit præsumptionẽ pro scribẽte, cũ est vir bonus.*

col.xxxviij.versic.fallit si esset liber.& alij recentiores.sequitur etiam Ant.in c.2.vbi etiam Panorm. col.viij.versi venio ad tertiam speciem.& Feli.colum.vij.versi.fallit tertiò de fide instr.& Rom.in l. nuda ratio.ff.de donat.Alexand.consi.lxxij.viso processu & omnibus actis.col.iiij.versic. nec etiam obstat si dicatur.lib.v.Barb.consi.xxvij.vbi Christus non est fundamentum.colum.ij.lib.iij.& consi. 53.A Ioue principium.col.v.eod.lib.iij.

105 *Et in omni scriptura priuata, quæ facit fidẽ, procedẽs à uiro optimæ opinionis.*

¶Neque id solùm procedit in libro rationum, sed in omni scriptura priuata: quæ licèt nihil etiam omnino probet, si tamen fuerit conscripta à viro optimæ opinionis, facit aliquam fidem, vt pulchrè voluit Bal.in rub.C.de fide instr.col.antepen.versic. viso de scripturis confectis in forma rationum. Quinimo dicit Bar.in d.l.nuda ratio.col.pen.versi.circa secundum.ibi, veruntamen quia campsores. ff.de donat.quòd libri campsorum,& mercatorum faciunt inter alios semiplenam probationem, si dicti campsores,& mercatores sint probatæ fidei.& ita intelligit gl.in d.l.admonendi.ff.de iureiur.& in l.in bonæ fidei.C.eod.tit in eo quòd dicit scripturam priuatam facere semiplenam probationem.

106 *Notabiles testes singulares, probant.*

¶Sanè mentio d.l.admonendi.non patitur, vt prætercam id quod à nonnullis dicitur, Paul.Castr.super ea scripsisse.quòd licèt testes singulares non probent, iuribus vulgatis, si tamen sint ita probi, & notabiles, quòd iudicem adducant ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa singularitate, sed ex eorum dictis iudicare.quod & idem dicitur voluisse in l.Lucius.ff.de his qui notan. infa. in recollectis Florentinis.In quibus locis legi Pau.de Castr.hoc tamen non comperi in meo codice. Sed ad hoc illum allegat & sequitur Cacial.in rep.d.l.admonendi.col.39.versic.patet igitur tibi studioso.vbi hoc dicit sing.& perpetuò notandum,& aliquando induxisse ad quæstionem de facto, vbi aduocati & plerique Doct.insignes ex hoc mirabili dicto obstupuerunt.Sequitur etiam Franc. Brunus de sancto Seueri.in tract.de indiciis & tortura, in prima char.col.iij.circa prin.& Soci.consi.262. in causa magnifici.col.v.versi.& pro certo.vbi hoc dictũ dicit elegans.& Hipp.Marsi.sing.cxiiij.vulgatum & tritum est.vbi & hoc dicit singulare & mirabile,& perpetua dignum memoria,& in l.j.§. ad quæstionem.col.v.versi.sed vltra prædicta.ff.de quæst.vbi hoc item dicit singulare, & in l.si quis ne quæst.col.antepe.versi.& ideò.ff.eo.vbi hoc quoque dicit sing.

107 ¶Quibus & hoc quoque adiicies, quòd licèt non sit credendum testibus verisimilia non deponentibus, vt voluit Innoc.in cap.auditis.de præscript.cum concordan.adductis per recentiores in c.quia verisimile.de præsumpt.& à me in repet.l.si vnquam.in præfa.nu.44.incip. imò verò.& sequen.C. de reuoc.donat.hoc tamen fallit in testibus valde dignis, vt no.voluit Feli.in dicto cap. quia verisimile.col.2.versi.& per istum tex.motus.ex eo text.in verbo, vel tales personæ.quod dicit sing.& diligenter notandum.& hoc pro not.sequitur Hippo.Marsi.in reper.rub.C.de probat.col.xv.versic.& in hac materia.& in sing.cclxxiij.notissimum est in iure.col. pen.

108 *Consilium notabilis doctoris excusat uictum ab expẽsis, modò cum scientia sit uitæ integritas.*

¶In hunc quoque gregem recipiendum est dictum not.Fulgo.in l.iuris ignorantia.C.qui admitti.intelligens illam satis vulgatam, vtpote à multis comprobatam sententiam, videlicet consilium notabilis Doctoris excusare victum ab expensis, vt per Ioan.And.in c.j.de Constit.lib.6.Bal.in auth.generaliter.C.de episc.& cler.Ant.& Panorm.in c.calumniam.de pœnis.eundem Ant.consil.v. incip. Doct.in c.vt debitus.de app.Card.in cle.siue Romani, in 1.not.de elect.& in cle.si vna.colum.vlt.post Zenze.de reb.eccle.& in cle.a.col.v.versi.quartò quæro quot & quibus priuilegiis.in fi.de magi.cum si. vt videlicet hoc procedat, modò in isto Doctore cum scientia concurrat conscientiæ integritas. sola enim scientia non sufficeret, neque excusaret.allegat tex.& gl.in l.quod si nolit.§.si mancipium. ff.de ædi.edict.& ita eum allegat & sequitur Fel.in c.super his.ante fi.de accusat.& in c.tuas.eod. tit. & in c.de quarta.col.ix.versi.limita vtiliter.de præscrip.Sed caue quia Fulgo. non id videtur dicere, ad quod illum allegat Fel.limitat enim ipse Fulg.id quod dicitur consilium Doctorum excusare ab expensis, procedere, quando habitum est consilium à bonis Doctoribus,& non à malis, siue parum eruditis:per d.§.si mancipium.quæ verba non modò intelliguntur de bonitate conscientiæ, siue animi, sed pariter & doctrinæ, vt ipsemet exponit,& loquitur d.§.si mancipium.& gl.ibi, quæ dicit paria esse non adhibere medicum, aut malum adhibere.Igitur cogita.

109 *Partis uictæ integritas excusat ab expẽsis.*

¶Sed & non solùm Doctoris, sed & partis victæ integritas excusat ab expensis:per quod sing. voluit Hostien.vir diuini, humaníque iuris peritissimus, in c.finem.colum.penult.de dol.& contum. quem ibi sequuntur Io.And.Anto.Pet.Anc.Imol.Panor.& omnes, quòd si succumbens in causa est persona religiosa,& valde catholica, non condemnatur in expensis:etiam si nulla alia iusta litigandi causa appareat: quia præsumitur, quòd bono zelo litem mouerit. allegat c.cùm ex iniuncto.de ope.noui nunt.vbi ad hoc est bonus text.in illis verbis, non fecissent, nisi cognoscerent præmissa,&c.& ibi gloss.in verbo, non fecissent.not.ex eo text.quòd si monachi mouent aliquam causam, præsumuntur hoc fecisse bono zelo.quod & idem dicit per illum text.glossa in cap.de præsentium.in gloss. vltima, decimasexta quæst.j.& gloss.in c.expedit.per text.ibi in fin.2.quæstion.j.Et illud dictum Host. pro sing.reassumit Alexand.in l.properandum.§.sin autem alterutra.columna tertia, versic. item vbi alter de bona fide litigantis.& ibi etiam Ias.columna quarta, versiculo quartò singulariter limita.C. de iudi.& Barb.in rep.rub.extrà de fide instr.char.viij.col.j.versic.& ex istis apparet. & in l.sed si ex stipulatu.col.viij.in fi.ff.de verb.oblig.& consil.lxxvij.illud afferam in medium, quod præclarè doctus Plato.col.pen.lib.iij.& consi.51.clementissimum Deum.col.iiij.lib.item iiij.& Felin.in d.c.super his.col.pen.de accusat. vbi & paulò post vocat aureum text.in d.c.cùm ex iniuncto. & Ias.in rep. d.l. admonendi.col.lxxj.ff.de iureiur.

¶Et illud

110 ¶Et illud etiam dictum Hosti.simpliciter sequitur Ant.in d.c.postremò.de appel.Pe.Anc.in d.c.cùm ex iniuncto.Barb.in repet.c.Raynaldus.col.53.in xij.limitati.de testa.vbi facit valde sing.text.in d.c.cùm ex iniuncto.& iterum consi.23.scripsit Propheta optimus.col.7.lib.j.& consil.3. clementissimi Dei patris.consi 13.versi.vbi autem.lib.2.& consi.12.præclarè scribitur Sapientiæ.col.pen.eo.lib. 2.& consi.41.Deum inuocent adiutorem.col.4.lib.3.& consil.43.illud in medium referam.col.16. versic. prætereà etiam faciat.eo.lib.3.& consi.77.præclarè scribitur.col.2.lib.4.& Ias.in auth.iubemus.col. vlt.C.de iud.Feli.in c.causam quæ ante fi.de offi.deleg.& Phil.Dec.consi.175.in causa falsitatis.col.4 vers. & prædicta videntur habere locum.& in c.postremò.ad fi.de appel.Hippo.Marsil.in d.l.j.§.ad quæstionem. col.3.ff.de quæst.& in l.patre vel marito.col.8.versi.item limita.ff.eod.

Ad idem ex diversis auctoribus.

111 ¶Huic tamen sententiæ alacriter reclamat,ac refragatur Flori.quem refert Imo.in d.c.finem. ea ratione,quia si huic viro quantuncunque probo, ac sancto nullam fuisse iustam causam litigandi appareat,præsumptio est contra eum,quòd fuerit calumniatus.Flor.sequitur Socin.in tract.fallen. reg. 139.inci.expensarum condemnatio in 3.fal.ob id quidem,quòd etiam non præsumeretur, quòd fuerit calumniatus:tamen præsumitur, quòd temerè egerit,propterea condemnandus est in expensis. l.eum quem temerè.ff.de iudi.& l.calamniam.de pœn.

112 ¶Et hæc sententia potest confirmari per id quod in simili dicimus, quòd licèt iuramentum calumniæ excuset à præsumpta calumnia, & ita etiam ab expensis, quæ ex ipsa præsumpta calumnia proueniunt,secundum communem opin.per tex.in l.ait prætor.in versic.proderit.ff.de iureiur.vbi latè Alex.non tamen ab expensis venientibus ex temeritate absque dolo,& calumnia.§.hæc autem omnia.Insti.de pœn.tem.litig.& d.l.eum quem temerè.de quo per Alex. & Ias.in d.§.fin autē alterutra. in l.properandum.C.de iudic.

Iuramentũ calumniæ excusat ab expensis.

113 ¶Et quanquàm fortassis hæc Flor.opi.sit verior (in qua te suo quemque iudicio relinquo) non est propterea omittendum,veluti huic loco admodum conueniens, quòd per illud dictum Hosti. scripsit idem Soci.in eo ipso tracta.fallentiarum,reg.170.cuius est initium,Hæres inuentarium non conficiens:quòd licèt hæres non conficiens inuentarium teneatur vltra vires hæreditarias, & patiatur alias pœnas,de quibus in §.quia verò.in auth.de hære.& falci.cum similib.fallit tamen quando hæres est miræ sanctitatis,qui si non cōficiat inuentarium,non tenebitur,cùm cesset contra eum suspicio.ad quod etiam not.in d.c.cùm ex iniuncto.& in d.c.expedit.xij.quæst.j.

Hæres miræ sanctitatis non conficiens inuẽtarium non punitur.

114 ¶Sed hoc certè non est sine dubio, ex eóque dependet an in foro conscientiæ teneatur hæres non conficiēs inuentarium vltra vires hæreditarias:& an huiusmodi suspicio super cuius cessatione fundatur dictum Soci.sit sola & finalis causa huiusce rei:de quo spero me alibi dicturum.Sed hoc vnum dixerim contrarium eius quod dicit Socin.tenuisse Barb.in repet.rubr.ff.de acquirend. hæred & in solenni rep.quam à filia primogenita,Ioanninam vocant, cap.Raynaldus. columna 53. in 12. limitatione.de testam.

Dubium an talis in foro conscientiæ teneatur.

115 ¶Eiusdem farinæ est & illud,quod voluit Spec.tit.de instru.edi.§.restat videre.versi.sed quid si producatur aliquod instrumentum. quòd instrumentum confectum in longinqua regione ab ignoto tabellione,probat,tum demum,si producens est legalis,& fide digna persona,& bonæ famæ,aliàs secus,quem sequitur Bald.ibi.in sua addit.dicens,quòd pro viro legali præsumitur.

Instrumentũ in remotis factum probat,si producens est fide dignus.

116 ¶Cui non admodū dissimile est, quod scribit Iacob.Bel.in §.eos autem.per illum text.in authen.vt iud.sine quoq.suffra.quòd instrumenta producta à bono, & honesto viro atque fide digno, præsumuntur esse vera:& testes quoque ab illo producti esse boni.quod dictum sequitur Paris de Pute.in suo tracta.syndi.44.chart.in fi.& Hippo.Marsil.in d.§.ad quæstionem.col.v.

117 ¶His succinit dictum Anto.cuius authoritas non parua est,si credimus Pau.Cast.181.col.vlt.ante fi. lib.j.is enim in c.sicut.ad fi.de probat.dicit quòd etsi valeat pactum, vel statutum restringens facultatem probandi ad vnam speciem probationis tantùm:verbi gratia, conuentum est, vel statutum, ne debitor possit solutionem per testes probare, sed tantùm per instrumentum, vel altera partium renuntiauit in iudicio probationi testium,poterit tamen non obstante huiusmodi statuto,pacto,aut renuntiatione, producere:& iudex recipere testes legalissimos, & multum spectatæ fidei, ídque de æquitate canonica.quod dictum simpliciter refert Fran.Are.ibi.Nec aliud prætereà dicit:nisi quòd ipse Ant.aliter sentit in c.cùm Ioan.eremita.de fide instr.sed illud dictum expressim sequitur Feli.in d.c.sicut.col.v.versi.quartò intellige.vbi dicit post ipsum Anto.hoc fuisse de mente Spec. in 2.parte tit.de probat.§.vlt.versi.sed pone quòd instrumentum debiti.in fi.cùm dicit, quòd ex qualitate personarum audietur,aliàs non: per text.in l.diui.ff.de liber.cau.& l.vlt.ff.de acti.& oblig.& ibi dicit Io. And.in addit.istud placere Alber.Galeo.istud quoque dictum.

Obstante statuto produci possunt testes probatæ fidei.

118 ¶Istud quoque dictum Ant.sequuntur,& multum cōmendant Alex.& Ias.in d.auth.iubemus. vterque col.2.C.de iudi.ad quod etiam allegant tex.in l.si quis ex argentariis.post princip.ff.de eden.& idem Ias.in rep.d.l.admonendi.col.71.versi.limita multùm singulariter.vbi hoc dicit sing. erranter tamen Alex.& Ias.memorial lapsi,citant Spec.in tit.de instru.edi.§.vlt.versi.sed quid si debitor. cum in eo.§.nullus sit huiuscemodi versi.sed debuerunt citare in ti.& versi.supra citatis scilicet tit.de proba.§.vlt.vers.sed pone quòd instrumentum.qui quidem versiculus proximus est ante versi.sed quid si debitor.Hoc quoque dictum sequitur Philip.Dec.in d.c.sicut.col.antepen.versic.quintò statutum intelligitur.& in d.c.postremò.ad fi.de appel.& Hippo.Marsil.in rep.rub.C.de probat. columna de-

Conclusio in causa & renũtiatio productionis testium equiparantur.

tima.versic.quartò limitat.& in l.j.§.si quis vltro.col.iiij.versic.alius est etiam modus.ff. de quæstio.
vbi per hoc dicit,satis nouiter,quòd cùm conclusio in causa,& renuntiatio productionis testiũ æqui
parentur,vt not.Paul.de Liaza.& alij post eum in clem.pastoralis.de caus.poss.& proprie. & Specul.
tit.de renunt.& conclusin.versi.& nota quòd eo ipso & Card.Flor.consi.xxiij.in causa Amare. titu.
in prin.ideóque etiã si fuerit conclusum in causa,poterunt tamen produci testes legalissimi,æquè ac
cum testibus est renuntiatum.quod valde notandum est.Et idem quod Anton. vbi suprà,consuluit
Raph.Fulg.consi.ccviij.proponitur quòd quidam.in fin.

119 ¶Et quoniam incidimus in mentionem d.l.si quis ex argentariis.in mentem venit,leges nostras tã-
ti facere probitatem,fidémque,atque integritatem vnius hominis, vt ex ea suppleant, quod deest
alteri deploratæ fidei,& opinionis.tex.est intimis omnium præcordiis imprimendus in dict.l.si quis
ex argentariis.statim post prin.quem facit sing.Bald.in l.Imperatores.ff.de stat.homi. & in c. tertio
loco.& ibi Feli.post eum,ad fin.de prob.& Barb.cons.xviij.præclarè scriptum apud Psalmistam.col.
etiam xviij.versic.item respondeo & aliter.lib.ij.& consil.xxxvj.sapienter scripsit Propheta.col.vij.
eo.lib.ij.& consi.iij.illud referam in medium,quod bellissimè scriptum est.col.iij.lib.item iij.& con-
sil.90.illud referam in medium,quod præclarè scribitur j.Regum.col.iij.versic. & etiam præmitto.
eo.lib.iij.& consi.xxv.clementissimum Deum & piissimum.col.iij.lib.iiij.

Ex fide unius leges supplent quod deest ex fide alterius.

120 ¶Sed & illum tex.notabilem dicit Bal.consi.clij.plura tanguntur.col.j.lib.j.& consi.xxvij.in quæstio-
ne,quæ vertitur inter Philippum.col.ij.versi.si dicatur huic testi.lib.v. Quin pro valde eleganti ad-
uocat Barb.consi.50.illud afferam in medium, quod poëtæ dicere consueuerunt.col.vj.versic.& si
quispiam opponat.lib.j.& consi.lxx.præclarè scribitur j.Regum.col.x.lib.ij.

Ad idem ex aliis.

121 ¶Et per illum dicit Bald.in suis in ipsum illum tex.commentariis post Iac.Bu.ibi, quòd si vnus non
sit omnino idoneus,quia fortè infamis est infamia facti.propter quam non est integer testis, vt vo-
lunt gl.in l.iij.§.duæ causæ.ff.de Carbo.edict.& gl.in l.j.& ibi latè Doctor.C.de sum.Trini.& fide ca-
tho.tamen si habet contestem notæ,& spectatæ fidei,illius depositio ab isto ita sustentabitur,vt am-
bo faciant plenam probationem,veluti integerrima alterius fides,alterius defectum,& imperfectio-
nem suppleat.quod dicit esse menti tenendum.& eum sequuntur Ang.Imol.& Alex. Ias.ibi,& idem
per illum eundem tex.voluit ipse Bal.in l.j.col.3.C.de testa.(ibi vide)& in l.2.C.de tab.& d.con.152.
& d.etiam consi.x.lib.5.vbi loquitur de fratre teste,habente contestem integrum.& consi. 445.qua-
liter probentur pertinentiæ.col.2.versi.sed nonne committas.eo.lib.5.Et Angel.consi.j.visis supradi-
ctis,factum verò incipit,porrecta fuit petitio.vbi loquitur de teste domestico , & familiari habente
contestem integrum,quamuis in codicibus,qui vulgò circunferuntur , omissa fuit errore impresso-
rum,allegatio d.l.si quis ex argentariis.Idem quoque voluit Saly.in l.in bonæ fidei.col.10.aliàs 15.C.
de iureiur.& Pau.Cast.consi.913.item sequendo ordinem.in fi.lib.3.& consi. 140. ad bene examinã-
dum,in prin.lib.j.& Fulgo.consi.173.in causa inquisitionis,col.2.& Roman.in l.j.§.si stipulanti.& ibi
Barb.col.pen.ff.de verb.oblig.& idem Rom.cons.290.in casu propositæ consultationis breuiter di-
cendum dictum Frãciscum.col.vlt.vbi loquitur de teste vili,& tabernario.& ad hoc allegat pro no-
ta.tex.in d.l.si quis ex argentariis.& consi.486.incip.in casu propositæ consultationis breuiter dicen
dum donationem,in fi.vbi loquitur de teste affine.& Ioan.Bapt.Cacia.in repe.l.admonendi. col.45.
versi.ex cuius dictis inferri potest,ff.de iureiur.& Alex.in l.vlt.col.22.versic.sed videndum est. ff.de
re iudi.& in l.Gallus.§.vltimo,col.vlt.& ibi etiam Soc.col.2.ff.de lib.& posth.& idem Alex.consi.2.
animaduersis his quæ iam per testes.col.6.versi.secundò respondeo.lib.2.& idem consi.56.viso pro-
cessu causæ vertentis inter Antonium.col.vlt.eo.lib.2.& consi.43.visis & ponderatis.col.pe.versi.se-
cundò respondeo.lib.4.dum ibi allegat d.l.si quis ex argentariis.cum ibi not.& consil.122. viso pun-
cto.col.pen.eod.lib.4.& idem,aut quisquis is fuit(de authore enim vt subdubitem styli facit diuer-
sitas)consi.88.quoniam omne datum optimum.col.4.versi.item non obstat.in fi.lib.6.& consi. 164.
viso processu.col.2.lib.7.& Barb.in repet.c.testimonium.in 7.char.de testib.& d.consil.18.lib.2. vbi
de domestico loquitur.& consi.51.col.8.eod.lib.2.& consi.40.à Ioue principium. col.8.versi.quintò
facit.lib.3.vbi etiam de domestico,& consi.43.illud in medium referam , quod Valerio oratori.col.
17.versi.nec obstat cùm opponitur,eo.lib.3.vbi loquitur de amico,& consi.77. illud afferam in me-
dium quod præclarè doctus Plato.col.vlt.eo.lib.3.vbi de domestico.& d.consi.90.eo.li.3.& cons.26.
clementissimum Deum & piissimum Iesum.col.3.versi.& ante omnia circa hoc præmitto.lib.4. vbi
de domestico.& Bertha.Firm.in tracta.de episcopo.lib.4.in quarta parte octauæ partis princ.quæst.
7.& Phil. Corn.cõs.42.videmr in hac cõsultatione,in fi.li.j.vbi loquitur de infame infamia facti. &
consil.51.in hac consultatione,columna vltima,versic.quia respondetur.eodem libro primo. & con-
sil.clxix.in præsenti consultationis articulo,columna secunda,lib.2.& consil.clxxij.primus consulta-
tionis articulus,columna octaua,versicu.& primò. eodem libro 2. vbi loquitur de fratribus , & aliis
consanguineis.& consi.ccxlvij.viso processu,col.iiij.versi.eo.li.2.& consil.xxvij.in præsenti.col.iij.li.
iij.& consil.lxj.visa copia processus.col.iiij.versi.vnde non sequitur.eod.lib.iij.& consil. 94.viso pro-
cessu accusationis,col.pe.eo.lib.j.& consi.166.minimè dubium.col.2.eod.lib.3.& cons.319.circa pri-
mum.col.pe.eo.lib.3.& consi.131.in hac consultatione.ad fi lib.quarti,vbi loquitur de amico. & Soci.
consi.130.visa contingentia.col.vlt.libro tertio,& consi.149. in causa Ambrosij. columna sexta,ver-
siculo quarto & vltimo.& consi.194.subtiliter & eleganter.col.3.versic. præterea licet non essent.&

Testis non idoneus suppletur ex alio multum idoneo.

consi.235.visa contingentia facti.col.vlt.vbi loquitur de fratre,eo.lib.2.& consi.54. visis testibus.col. 3.versi.præterea & secundò.lib.3.& Feli.in c.cùm super.col.iij.versic.tertiò confirmo.de offic.deleg. & in cap.testimonium.col.2.versi.secundò noto.de testib.& in c.j.col.3.& 4.de præscript. & in c.nobis.in j.not.de simo.Iason in d.l.j.col.12.versi.exemplum ad probandum.C.de sum.tri.in lectura Ticinensi.vbi hoc reputat sing.& etiam in lectura Paduana,col.vlt.versi.tertiò fallit.& in authen.si verò contigerit.super tertio no.C.de iudi.vbi ad hoc inducit tex.ibi,& tandem limitat post Bal. in c. ad nostram.de probat.& idem Ias.in l.si constante.in prin.super 2.quæst.glo.ff.solu.matr. & Philip. Dec.in c.causam quæ,in j.notab.de offic.deleg.& Hippo.Marsil.sing.196.ad fin.& in l.de minore.§. tormenta.col.3.versi.sed vltra ibi d.ff.de quæst.

122 ¶Tamen Alex.veluti sibi contrarius,dicit in d.l.si quis ex argẽtariis.quòd ille tex.non videtur probare dictum Bal.& aliorum.Et contra illud videtur tenere Fulgo.in d.l.j.C.de testa.& hanc contrariam sententiam videtur etiam sequi Phil.Dec.con.133.viso processu,& sententia.vers.nec prædictæ conclusioni obstat, in illis verbis, quartò dicit potest.ad quod dicit bene facere textum in capit.in literis.de testib. *Ad idem ex aliis.*

123 ¶Sed vtcunque res se habet, illud certum est, quòd quando certus numerus testium requiritur ad solennitatem,vel substantiam actus, putà in testamento,in quo necessariò requiruntur septem testes, aliàs corruit, hoc casu aliorum integritas non suppleret vnius defectum, per id quod not.consuluit Angel.consi.128.in facto proponitur.& in hoc casu videtur loqui Fulgo.in d.l.j.C.de testa.& in hac sententia fuit Bal.in d.c.tertio loco.ad fi.de probat.cùm dicit,quòd quando ex forma legis,vel hominis requiruntur duo testes,debet vterque esse probatæ vitæ, per text.in l.Cassius.ff.de Senat.sequitur Feli.ibi etiam in fi.Et erit pro prima limitatione huius decisionis. *Cum ex forma legis vel hominis duo testes requiruntur, vterq; debet esse probatæ vitæ.*

124 ¶Secundò limita procedere,quando fides alterius testium minuitur, vt in casibus allegatis : secùs si omninò tollitur,prorsúsque repellitur:infamis infamia iuris. Nam cùm eius dictum nullum sit, non potest suppleri:quod enim nihil est,supplementum non recipit.l.sed etsi manente.ff.de precar. & facit l.maritus.ff.de quæstion.Et ita expressè voluit Bald.in dict.l.si quis ex argentariis.in lectura antiqua,vbi etiam Angel.& Petr.Anc.Alexand.& Iason,& ipse Bal.in l.Gallus.§.ille casus.col.4.vers. dicendum erit.ff.de lib.& post.& Ang.in l.j.& ibi recentiores.C. de testi.& Salic.in d.l.in bonæ fidei. & Pau.Cast.consi.41.in fi.lib.3.& Fran.Curt.in tractatu testium,in prima conclusione.Alexan.in d.l. vlt.col.22.versi.ff.de re iudic. *Quod nullum est,supplementum non recipit.*

125 ¶Sed & quod de testibus diximus,procedit quoque in notariis,vt videlicet vnius integritas alterius defectum suppleat, vt voluit ipse Bald.in d.l.si quis ex argentariis. in iij.not.& in l.imperator.huius intrij t.col.pen.versi.nota etiam quòd si duo notarij.ff.de stat.homin.in prima lect.vbi dicit hoc esse notandum.& in d.c.tertio loco.& ibi post eum Feli.vterque ad fi.de probat.Ioan.Ana.in c.fraternitatis.col.3.de hære.Firm.in tractatu de episcopo.in tertia parte primi lib.in 17.q.col.vlt.vbi pro sing. commendat,& ad hoc quoque allegat tex.in l.2.§.quid enim.ff.quòd fal.tut.aut.Barb.in d.l.j.§. si stipulanti.col.pen.ff.de verbor.oblig.& in d.consi.18.lib.2.& d.consi.40.lib.3.& d.consi.26.lib.4.vbi & hoc facit sing.& in repe.c.Raynaldus.quam Ioanninam vocăt,col.184.versi.de testa.& in repet rub. de fid.instru.col.vlt.Ias.in d.auth.si verò contigerit.C.de iudi.& Felin.in d.c.cùm super. de offic.deleg.& ibi etiam Philip.Dec.col.4.versi.secunda conclusio.vbi hoc tamen limitat.& Hippol. in d. §. tormenta.col.4.versi.sic fiet.vbi hoc reputat singulare. *In notariis vnius integritas alterius defectũ supplet.*

126 ¶Succurrit & hoc loco dicendum id,quod per dict.l.si quis ex argentariis. in pulchro casu consuluit Bal.consi.200.punctus infrascripti consilij talis est.lib.v.quòd si notarius fide dignus,atque exploratæ diutinis legalitatis confecerit testamentum,cuius testes sunt suspecti,vtpote subditi, aut famuli illius,ad cuius commodum confectum est,valet & probat huiusmodi instrumentum : defectus enim testium suppletur per fidem,& legalitatem expertam ipsius notarij.hæc Bal. *Defectum testiũ suppletur per fidem notarij.*

127 ¶Sed nec illud omiserim quod no.dicit idem Bald.in c.præterea.col.2.versi.ibi incontinẽti.de testi. cogen.quòd licèt testis non possit dictum suum nisi incontinenti corrigere,vt ibi est tex.& etiam in d.c.fraternitatis.de hæretic.& in auth.qui semel.C.de probat.& §.quia verò. in authen. de testib. si tamen sit notæ fidei,& authoritatis,potest vsque ad publicationem testium.sequitur Feli.ibi,col.vl. & idem fermè in effectu senserunt Hostiens.etiam ibi,& Panor.in fi.& sequitur Hippol. Marsil. in l.j. §.ad quæstionem.col.3.& etiam in d.§.si quis vltro.col.4.ff.de quæst. *Testis notæ fidei potest vsq; ad publicationem testium dictum suum corrigere.*

128 ¶Non possum eundem Bal.linquere,qui in extrauag.de pac.Const.§.vlt.versic.idem sacramentum, dicit aliud huic loco accommodatissimum, videlicet quòd etsi dubitetur, an valeat dictum testis, quando notarius,qui eum examinauit,scribit quòd idem per omnia deponit, quod & alij testes, vt per Doct.in c.nihil.de verb.signi.valet tamen indubitanter, si testis sit bonæ famæ & opinionis. sequitur Feli.in d.c.super his col.pen.de accusat. *Dictũ testis bonæ fidei valet, si dicat notarius idem per omnia deponere ut alij testes*

129 ¶Ad hæc quoque formam referendum est,quod Panor.ille (archiepiscopus studiorum quidem claritate memorabilior, quàm dignitate) scriptum reliquit in c.ad audientiam.in v.not.de præsumpt. quòd si testis dicat se aliter deposuisse, quàm notarius scripserit, notario posse credendum est, nisi testis esset persona multum notabilis.quod & idem affirmat dixisse Specul.in titu.de teste.§.j.versic. sed pone quòd iudex.in tit.de instru.edi.§.restat.versi.quid si dum attestationes. Et quanquam vtrobique de ea re disserat Spec.satis abundanter:non tamen hoc dicit in specie : neque quicquam aliud

huic rei proximum, nisi quod in vltimo loco dicit, inspiciendum esse conditionem testium & tabellionis, per iura inibi allegata. hoc tamen dictum Panor. sequitur Feli. in d.c. super his. & Hippol. in d. l. j. §. ad quæstionem. col. 4. ff. de quæstio.

130 *Qualitas præcedentis vitæ excludit præsumptionem.*

¶His adiici potest, quod ab Angel. scriptum est in l. milites. C. de quæst. quòd si è domo, ex qua dicitur subtracta pecunia, visus est exire vir quispiam bonæ famæ, & notabilis vitæ aliquid deferens sub chlamyde, in eámque rem sint duo testes, non erit ob id quæstioni subiiciendus: quia qualitas præcedentis vitæ excludit præsumptionem, aut indicium aliàs sufficiens ad torturam, per text. in l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. & c. cùm in iuuentute. de præsumpt. & sequitur Matthæ. Afflict. in constitutione Siciliæ, incip. in quæstionibus. col. vlt.

131 *Cùm res furto sublata apud probum virum reperitur, non facit præsumptionem contra illum.*

¶Et quoniam de furto mentio facta est, huic quadrat quod scribit Saly. in l. vlt. C. de quæstion. quòd licèt sit præsumptio contra eum, apud quem reperitur res furto subtracta, per tex. in l. ciuilem. C. de furt. & voluit Bart. in l. vlt. ff. de quæst. & Angel. in l. 2. & in l. milites. & in d. l. vlt. C. eod. tit. hoc tamen fallit, cùm reperitur apud probum virum & honestum, quod & alij longis antè temporibus voluerunt, sicuti refert glo. in d. l. ciuilem. Et in hac quoque sententia fuit ante Saly. Bald. in l. vlt. & ibi etiam Imo. ff. de hær. insti. & sequitur Angel. Aret. in tracta. maleficiorum, in verbo, & vestem cœlestem abstulit. col. x. in paruis. versi. quæro an eo ipso. & Hippo. Marsil. in l. qui falsam. col. pen. versi. & ad hoc dicendum. ff. de fal.

132 *An sit credendum testi se offerenti.*

¶Huc quoque spectat quod voluit Bal. in addi. Specul. tit. de teste. col. vlt. versicu. valet dictum testis non citati, sed sponte deponentis facit fidē, quando est persona fide digna, licèt tamen aliàs sit dubium, an sit credendum testi se offerenti, vt per ipsum Bal. in l. 3. circa princi. in apo. ff. de test. & in l. quoniam liberi. C. eo. & in l. Presbyteri. col. j. C. de Epi. & cle. & in l. alia. ad fi. C. de his quibus, vt indig. & in l. 2. C. de bon. autho. iudi. possid. & Iaco. Bel. & Bart. in authen. de testib. §. si verò ignoti. & eundem Bar. in l. libertorum. C. eo. hoc dictum Bal. sequitur Hippo. Marsi. in d. §. ad quæstionem. & etiam in d. §. si quis vltro. dicit sing.

133 *Testes integerrimi tutò possunt produci, & recipi ab iurandum.*

¶Sunt & qui huc adducunt dictum Alex. in consi. 130. difficultas huius negotij, versic. & istud etiam satis. lib. j. quanquam illic voluerit testes integerrimos posse tutò produci, & recipi ad iurandum. ad quod illum citat Hippo. in d. §. si quis vltro. col. v. versi. & facit etiam, vbi hoc dicit singulare. Sed pace Hipp. hoc certè non dicit Alex. nec omninò loquitur de viri probitate. illud autem scribit, nō esse necessariam alterius partis præsentiam in iuramento testis cuius dicto necessariò standū est. id quod dicit notari per Anton. in c. veniens. eius initij. col. 2. de testi. & esse de mente Bart. in l. Theopompus. post medium, versi. item quæro quando aliquis. ff. de dot. præleg. quod dictum licèt nihil ad rem faciat, est tamen multùm notandum.

134 *Consultor debet iurare se rectè consulturum.*

¶Ad hæc respicit & illud quod not. dicit Specul. titu. de requi. con. §. 1. ver. item fac eos iurare. quòd consultor debet iurare se rectè consulturum, nisi tamen huiusmodi fuerit, cui considerata illius personæ qualitate sine iuramento fides possit adhiberi. quem & ad hoc allegat Feli. in d. c. super his. de accu. & Hippo. Marsil. in d. l. 1. §. ad quæstionem. col. vlt. ff. de quæstio. vbi hoc dicit esse notabile verbum. ex quo cuique manifestum est, nonnunquam remitti iuramentum, alioquin necessarium, propter personæ integritatem.

135 ¶Cui non magis absimile est, quàm apes apibus, vt aiunt, illud castatissimum Xenocratis exēplum, cuius sanctitati, synceritatíque tantum fuisse concessum prodidit antiquitas, vt cùm aliquando testimonium dicere coactus, ad aram accessisset vt iuraret se omnia verè retulisse (nullius enim iniurati testimonium apud Athenienses admittebatur) consurrexerunt vniuersi iudices, proclamarúntque ne iusiurandum diceret: authores Cice. ad Atticum lib. Epist. 1. epist. 12. & in oratione pro Corn. Balbo. vbi tamen Xenocratis nomen supprimit, Valerius Maximus lib. 2. c. v. in fin. & Laertius in vita ipsius Xenocratis.

136 *Nullius testimonio credendum, nisi iuratus deposuerit.*

¶At secundùm leges nostras illud in teste non procederet. Nullius enim testimonio quantumcunque religiosi, credendum est, nisi iuratus deposuerit. vt est text. not. in ca. nuper nobis, de testi. etiam si sit Episcopus. c. vlt. de iura. cal. imò verò etiam si sit Cardinalis, vt dicit glo. no. in c. cùm olim, in verbo fratrum. de priuil. quam & facit sing. Panor. ibi, col. 2. & Alex. consi. 180. in causa Angeloni. col. 2. lib. 2. vbi facit eam sing. & Feli. in c. tuis. post prin. de testi. & in c. sicut. ad fi. de senten. excom. & in c. cùm dilecta. col. 8. in quarto signo, de rescrip. & in c. super his. col. 4. in 3. conclusione. de accusa. & Iason in repe. d. l. admonendi. col. 76. vers. decimò prædicta regula. vbi facit illam sing. & Phil. Dec. in c. tertio loco. col. 3. in 6. no. de probat.

137 *Probus testis non iuratus facit præsumptionem, & aliorū fidē corroborat.*

¶Non tamen in hac parte silentio inuoluendum est, quod & huic loco maximè consentaneum, voluit d. gl. in d. c. cùm olim. in eo ipso verbo, fratrum. quòd si testis non iuratus, sit aliàs probus, & honestus, facit præsumptionem, aliorúmq; testium fidem corroborat. Quam gloss. ad hoc ponderauit Cacialupus in repe. d. l. admonendi. col. 45. versi. ex prædictis adde. & ibi etiam Ias. col. 28. versic. tertiò quærit. vbi illam dicit ad hoc not. & sing. & hoc quoque dicit tenere Bart. in l. solam. circa prin. C. de testi. in lectura Bono. quam communiter non habemus, & ad hoc allegat Inno. in d. c. nuper. & hoc etiam voluit Anto. in c. cùm olim. de dolo & contu. quem refert & sequitur Hippo. Marsil. in l. j. §. ad quæstionem. ff. de quæstio.

138 *Si desit perso-*

¶Illud autem ad rem nostram maximè pertinet, quod voluit gloss. not. in c. vlt. de fid. instru. quòd licèt instrumentum debeat exemplari (vt verbis nostrorum vtamur) per publicam personā authori

tate iudi

tate iudicis,per tex.ibi,tamen id potest fieri per aliam honestam personam, maximè si desit publica.quam gl.facit fin.sed reprobat Card.Flor.ibi,& eam sequitur & approbat Feli.col.4.in 4.no. Nec prorsum ab instituto dissiliat,quod à Bald.scribitur in c.vlt.col.pe.de confess.sciscitante,cur potius statur codicibus rationum mercatoris,quàm aliorum.Cuius rei plures affert rationes,inter quas & illam adducit,quoniam mercatores sunt homines emendatioris vitæ,& probatę fidei,& legalitatis: vnde scriptura eorum præsumitur emendata,& fidelis.ar.eius quod no.in l.j. §. is autem. ff. de rip. muni.suprà sæpius citato.

na publica, instrumenta publicari possunt per aliam honestam personam.

139 ¶Et idem voluit ipse Bald.cons.198.ad intelligentiam huius materiæ.col.3.lib.cùm dicit, quòd scripturæ mercatorum etiam priuatæ,ex generali consuetudine reputantur veluti authenticæ,& credibiles(hæc enim sunt illius verba)propter mercatorum præcipuam fidelitatem ,& expertam legalitatem.Quod & ipsum iisdem verbis repetit cons.ccccxvj.lib.v.Et idem quoque Bald.in c.cùm dilectus.paulò ante fi.de fid.instru.dicit,quòd scripturæ mercatorum faciunt magnam pręsumptionē, etiam per se, propter probatam eorum fidem,& legalitatem.allegat Bart.l.nuda ratio.ff. de donat. cuius in ea re dictū suprà citauimus.Quibus consonat Ro.cōs.205.in pūcto proposito.post prin.vbi dicit,q̄ scriptura priuata mercatorū,facit etiā pro eis aliqualē probationē ob eorū elegātem fidem.

Mercatorum scripturæ præsumuntur fideles.

140 ¶Ego tamen vt super hoc dicam,quod sentio,fateor fidem in mercatoribus exuberantiorē deposci, quàm in cæteris.Nam vt pulchrè dicit Ang.cons.ccxix.arbitror dictam litem.in prin. domus mercatorum deberet esse domus veritatis,& æquitatis,ob id potissimum,quòd ad fidem eorum communiter cōfugitur.Et alibi cōs.lxxvij.super primo pūcto.vers.hoc præmisso.Cùm semper aliàs(inquit) pacta,quibus lex aut natura non resistit,sunt seruanda tanquam lex ipsa.l.1.ff. de pact.& l.legem. C. eo.cum similibus præcipuè cùm sunt inter mercatores inita: inter quos vt plurimùm iudicari solet ex bono & æquo,& non de rigore.Id quod videtur accepisse à Bart.in l. si fideiussor. §. quædam. ff. manda.vbi dicit quòd in curia mercatorum,vbi negotia debēt decidi bona æquitate,non potest opponi ista exceptio,non interuenit stipulatio,sed solùm nudum pactum.Cuius in vtroque loco dicta sequitur Bald.in d.§.quædam,in addi.vbi hoc dicit not.dignum,& in l.si pro ea.col.pen. vers. venio ad secundam partem.C.manda.Et idem voluit ipse Bald.in c.1.col.2.vers.ex pacto.de pact.cùm dicit,quòd ex pacto nudo agunt mercatores inter se,per no.in §.j.in auth.de fideiuss.& idem Bald.in c.si pro debilitate.col.2.vers.secundò dicitur de offi.deleg.vbi dicit,quòd pactum nudum non differt à stipulatione,& in mercatoribus,& aliis,qui plurimum negotiantur,in quibus potissimùm requiritur bona fides:& legalitas.quod dictum commendat Alex.in l.iurisgentium.§. sed cùm nulla. in fi.ff.de pac.vbi tamen subtrepidè asserit.sed illud pro certo & constanti firmat idem Alex. consi. cxiij.perspectis his.col 3.lib.6.& Ias.in d.§.sed cùm nulla.col.3.in 2.limitatione.& in l. lecta. col. viij. vers.quartus casus.ff.si cert.petatur.& simpliciter sequitur Feli.in d.c.1.col.1.aliàs pe.versic.casus autem.de pact.& Philip.Dec.cons.7.cuius superscriptio incipit,mercatores.Flor.col.2.vers. sed prædictis minimè obstantibus.& cons.cvj.in causa quæ nomine hæredum Antonij,col.2. vers. similiter promiserunt soluere.& cons.cxvj.in causa Aluisij,post prin.& Catellianus Cotta in memoriali,cuius est initium Pactum nudum. Quanquam hoc reprobat,vt obiter diximus Romæ in l.filius familiàs.ff.de donat.per no.ab Inno.in c.j.de constit.

Aucloris opinio de ipsis mercatoribus.

141 ¶Verùm suprà dictis simile est,quod dicit ipse Bald.in d.cons.198.col.2.lib.1.quod in causis mercatorum,vbi de bona fide agitur,non congruit de iuris apicibus disputare.quod & idem dicit consil. 40c.in libris Thesaurariæ, col. pen. lib. v. vbi addit esse solùm disputandum de mera veritate , & consuetudine mercantiæ.& Ang.in l.argentarius.ff.de eden.vbi dicit quòd in tribunali mercatorum non habet locum,nisi veritas & æquitas.& cons.216.vbi dicit,quòd in curia mercatorum , vbi agitur de bono & æquo,non potest peti pœna vltra id,quod interest.& Flor.de sancto Pet.inter consi. Raph.Cuma.cons.7.visis compromiss.col.xvj.versi.tales ergo exceptiones. & Imo. consi. cxlj.visis statutis.& iterum consi.cxlvj.in casu Nannis.col.vlt.& Rom.consi. 94. visis his quæ narrantur. col. 1.vers.3.vbi dicit à mercatoribus præcipuè bonam fidem,ac meram æquitatem , prætermissa iuris solennitate,esse obseruandam.& iterum cons.192.negari non potest.in prin.& Barb.cons.7.sapienter non fallor.col.xj.versi.& si quispiam dixerit.lib.2.& cons.29. Altissimi optimi Dei.col.vlt.in fin. eo.lib.2.& consi.lxxxvj.illud referam in medium.col.1.lib.3.vbi per hoc dicit,quòd inter mercatores non est disputandum de modo , & solennitate captiuæ personæ , modò verum sit debitum. & Franc.Aret.in l.4.§.Cato.post prin.ff.de verb.oblig.vbi sequitur illud dictum Ang. nouissimè allegatum.Alex.post Sali.in l.placuit.C.de iudi.& consi.xlj. viso puncto.col.2.li.3 Soci.in rub.ff.de verb. oblig.col.2.vbi dicit & post eum Lancel.Galiaula.char.pen.quòd in curia mercatorum circa conuentiones obseruandum est ius gentium.& idem Soci.cons.120.cùm in præsenti consultatione.col. vij.lib.& cons.lxiij.in causa Ser Petri,lib.4.& cons.lxv.conclusio suprà firmata.ad fi.eo.lib.4.& Philip. Deci. in l.in omnibus col.1.ff.de reg.iur.& cons.xlviij diuino implorato patrocinio , ac maturè, & diligenter.col.3.in 4.confirmatione,in fi.cùm dicit quòd apud mercatores maximè æquitas inspicitur,remota durite,& omni verborum rigore.& Ias.in §.item si quis.col.14.ad fin.vers. quartò limitatur.Instit.de actio.vbi per hoc dicit singulariter,quòd cùm excussio sit de apicibus iuris,vt sing. voluit Bald.in l.si mancipium.§.j.ff.de euict.in suis apostillis.post glo.ibi,valde no.in verbo, esset. & sequitur Ang.Aret.in d.§.item si quis.col.xiij.& Barb.d.cons.lxxxvj.col.2.lib.3.Ideò hæc exceptio excussionis non habet locum in curia mercatorum.de qua re alibi vt spero latius differemus.Deni-

In causis mercatorum nō est de apicibus iuris disputandū.

que huc adduco quod scribit Bald.in consi.cccxlviij.

142 Vix sperandū de salute animæ mercatoris. ¶In mercatoribus ergo fides exuberantissima requiritur.Sed tantùm abest, vt in eis fides exuberet,vt in eis fit multò minor,& vt sic loquar,sterilior,quàm in cæteris:quippe cùm dolis, fraudibus, mendaciis, periuriis sint ante omnes dediti,ac veluti mancipati, vt vix sperandum sit de salute animæ mercatoris.vnde illud est Psalmistæ cap.70.quia non cognoui negotiationes,introibo in potentias domini. Quem locum enarrans D.Augustinus,Negotiator(inquit) auidus acquirendi, pro damno blasphemat,pro pretiis rerum mentitur,& peierat.& vt scribit Tullius de mercatoribus lib. 1.Officiorum,nihil proficiunt nisi admodum mentiantur.proinde Bald. in d.c. cùm causam huius initij 2.Quò(inquit)ibit anima mercatoris.Et ad hoc optimè facit cap.eiiciens.& sequitur 88.dist. Et de hac re latè per Lucam de Penn.in rub. C. negotiat.ne mili. lib.xij. & latius scripsimus in nostris Comment.Nobilit.c.xxxiij.nu.8.incip.quid quod & nostræ.& multis seq.Ideò vix accederem ad illam Bald.sententiam citatam suprà nu.ab hinc 3.

143 Prælatus non potest in consanguineos alienare res ecclesiæ. ¶Facit ergo,& ad supradicta quod voluit Frede.Senen.quem summum Doctorem fuisse dicit Ioa. And.eo tamen antiquior,in c.1. de ætate & quali. lib. 6. quémque summum Canonistam appellat Barb.in repe.c.Raynaldus,quam Ioanninam vocat,col.clxxij.de testa. ille autem cons. 52. quidam Prælatus exemptus. & iterum cons.200.casus talis est,quidā Episcopus iurauit. dicit quòd etsi Prælatus non possit in consanguineos alienare res ecclesiasticas,etiam in casibus præmissis,auth.quibuscunque,C.de sacro.eccle.& c.hæc vsus præstatio.10.q.2.neque œconomatum ecclesiæ consanguineis committere,propter suspicionem rationis non exigendæ.c.decenter.lxxxix.dist.id tamen non procedit in coniunctis honestæ,& probatæ vitæ,quia per hoc tollūtur suspiciones Doctorū canonū. quod & idem voluit,eo tamen tacito,Bald.in c.2.col.3.vers.quarto iterum vtrum laicus.de iud.arg. not.in l.1.§.is autem.ff.de rip.munien.Sed & facit quod dicit glo.in d.c.decenter.

144 Stari debet assertioni iudicis in causis breuibus. ¶Neque subticendum quod tradit Geor.Natha in illa vberrima rep.clem.sæpè.in princ.col.76.de verb.signifi.vbi posteaquam multos retulit, qui id reprobarunt, quod dicit Bart.in auth. nisi breuiores.C.de sent.ex breui.recit.stari assertioni iudicis in causis breuibus,in quibus proceditur sine scriptura:ideóque etiam stari assertioni arbitratoris, cui data est potestas procedendi sine scriptis: tandem subdit,inspiciendam esse qualitatem personæ iudicis,vel arbitratoris:nam in eo posset esse tanta rectitudo,& legalitas,quòd in illo posset cadere dictum Bart.Allegat tex.in d.c.2. de noui operis nuntiat.& in d.c.nisi essent.cum ibi not.de præben.

145 ¶His fauere videtur, quod dicit Bald.in repetit.rub.de fid.instr.col. 3. vers.& ex istis apparet. quòd licèt notarius,qui omisit ponere locum,aut tempus in contractu,præsumatur id falsò fecisse, posset tamen esse ita violenta præsumptio bonitatis notarij,vt præsumeretur hoc per errorem accidisse.& ad id allegat dictum Hosti.in d.c.finem.de dolo & contuma.de quo suprà diximus.

146 ¶Superiora confirmat quod not.voluit Imo.in c.cupientes.§.quod si per viginti.col.4. de elect.lib. 6.quòd ad probandum impedimentum non sufficit solum iuramentum eius,qui se dicit fuisse impeditum,quando aliæ probationes faciliter haberi possent:nisi tamen tanta esset honestas personæ, quod videretur standum iuramento illius.quam decisionem sequuntur ibi Domi. & Philip. Franc.

147 ¶Nec minus adiuuat,quod eleganter decidit Ang.in rep.l.falsus. col.1. vers. sed tu tene. C. de furt. quòd licèt procurator constitutus ad exigendum,non possit solutionem recipere,fallit tamen in homine magnæ fidei,qui poterit à volente recipere.Quam decisionem approbat Alex. in l.3. in 2.no. ff.sol.matrim.

148 Ob sanctitatē laicus in episcopum assumi potest. ¶Sed & de grege illo est(vt vtar verbis Terentij)tex.no.in can.statuimus.§.his omnibus.61.dist.vbi propter personæ integritatem & sanctitatem laicus in Episcopum assumi potest, licèt aliàs secus. quem tex.ad hoc facit sing.Barb.d.cons.41.Deum inuocent adiutorem.col.4.lib.3.& Feli.d.c.super his.de accu.&c.& pro valde no.citat.Rom.in rep.l.si verò.§.de viro.in 1.fal.ff.sol. matr. & per illum tex.Barb.in c.decernimus,col.3.de iud.singulariter limitat id, quod communiter tenent ibi Doct. laicum non posse constitui vicarium Episcopi,vt videlicèt non habeat locum in laico magnæ sanctimoniæ.quem tamen reprehendit Philip.Dec.ibi,in rep.col.xv. versi.secunda conclusio.ob id potissimum,quòd in casu illius §.his omnibus.laicus in Episcopum electus definit esse laicus, non autem vicarius Episcopi:per illum quoque tex.in illo ipso §.his omnibus.dicit rem satis miram Barb. in l.1.§.si stipulanti.vers.ego dicebam.ff.de verb.oblig.quòd si quispiam maximæ sanctimoniæ nollet ingredi monasterium nisi retineret suum patrimonium, certè posset profiteri religionem,& tenere bona:quod an sit verum,cæterorum sit iudicium.

149 Morum sinceritas compēsat quod eruditioni detractum est. ¶His proximum est,quòd licèt episcopi debeant esse periti,& literati,iuxta illud Oseæ 4. Tu scientiam repulisti,& ego te repellam,ne sacerdotio fungaris mihi. in quam etiam rem plura congerit Gratianus in can.qui ecclesiasticis.§.ecce.xxxvj.dist.quod tamen scientiæ, & eruditioni detractum est:id morum synceritas compensat,vt est tex.no.in c.nisi.§.ne pro defectu. de renun. vbi sunt verba huiusmodi:& ideò imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.per quem tex.dicit alibi Inno.inuolutè tamen,vt plerunque omnia,videlicèt in c.j.post prin.de sum. Tri.& fide catho. quòd in his etiam,in quibus scientia necessariò requiritur,& quòd sæpè Papa dispensat,vt viri integerrimi,licèt literati , & in temporalibus inexperti sint Episcopi. Quod dictum reputat mirabile Feli.in c.si quando.col.x.vers.dum gl.hic dicit paratum debere. de rescrip.

150 ¶Et quia de dispensatione locuti fumus , illud & hic non silenter prætermittendum est, non solùm in casu

in casu proximo, sed & ferè semper aliàs, cum probis viris dispensari, per tex. no. in c. Lugdunensis. ix. q. 2. in illis verbis, Si tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ prospexeris promereri, vbi clerici ab alieno Episcopo contra statuta sacris initiati, si aliàs sint probabilis vitæ possunt, imò debent à suo ipsorum Episcopo recipi, & c. tali. 1. q. 7. vbi dicitur, quòd licèt filij raptorum, virginúmque raptarum ecclesiasticis ordinibus non debeant applicari: fallit tamen vbi eos euidens meritorum prærogatiua, commendaret: c. ordinationes. ix. q. j. vbi Papa misericorditer eos suscipit, qui ab Episcopis in schismate à Romana ecclesia separati, consecrati sunt, si vita & scientia eos cõmendat. Et est similis ferè tex. in c. si qui à simoniacis. 1. q. j. vbi Papa eos misericorditer sustinet, qui non simoniacè, à simoniacis ordinati sunt, si tamen eos laudabilis vita commendat. & text. in c. innotuit. de elec. in illis verbis, *Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur, literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama.* vbi Pan. in vij. no. dicit per illũ tex. quòd merita personæ multũ iuuãt ad obtinendã dispensationẽ. & c. de monachis, 77. dist. vbi deuotio, probitas, & honestas supplent tẽpus, atque ætatẽ. quod ibi no. gl. & ad idẽ tex. est in l. 2. C. de his qui ven. ætat impe. cum sim.

Cùm probis viris ferè semper dispensatur.

151 ¶ Et sanè indignum est (vt vtar verbis Valerij Maximi, lib. 3.) eum honori nondum tempestiuum videri, qui iam virtuti maturus est. Propterea prisci illi Romani, quorum exemplis veluti norma quadam formatur mortalium vita, cùm insigni, egregiáque multorum indole admonerentur, in magistratibus dandis, non esse spectandos annos, sed æstimandam virtutem: cuius plerunque quàm ætatis, cursus solet esse celerior, P. Cornelium Scipionem, cui postea ex virtute Africano cognomẽ fuit, Titum quoque Flaminium, & alios plerosque admodum adolescentes posthabitis legibus annalibus, Consules renuntiarunt. Quod cùm ab aliis multis, tum à M. Tullio non inelegaoter memoratus in Philip. v. cùm inquit, Legibus annalibus cùm grandiorem ætatem ad consulatum constituebant, adolescentiæ temeritatem verebantur. C. Cæsar ineunte ætate docuit ab excellenti eximiáque virtute progressum ætatis spectari non oportere. Itaque maiores nostri veteres illi admodum antiquas leges annales non habebant: quas multis pòst annis attulit ambitio, vt gradus essent petitionis inter æquales. Ita sæpè magna indoles virtutis, priusquam Reip. prodesse potuisset, extincta fuit. At verò apud antiquos Rullij, Decij, Coruini, multíque alij, recentiori autem memoria superior Africanus, Titus Flaminius admodum adolescentes, Consules facti sunt, tantas res gesserunt, vt Po. Ro. imperiũ auxerint, nomen ornauerint. Secundum quam sententiam Cornelius Tac. lib. 11. historiæ Augustæ, Apud maiores (inquit) virtutis id primum fuerat, cunctísque ciuium si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus, ac ne ætas quidem distinguebatur, cùm prima iuuenta cõsulatum, ac dictaturam inirent. hæc Tacitus.

Virtuti maturus, honori satis est tempestiuus.

152 ¶ Sed & è nostris, Hieremias & Daniel in pueritia donum prophetiæ accepisse, factíque à Deo iudices fuisse leguntur. Dauid quoque & Salomon in adolescentia vncti in reges, Dei Optimi Maximi iudicio inueniuntur. Io. etiam & Pau. apost. cùm adhuc essent adolescẽtes, à Domino electi sunt, & cum aliis ad prædicandum missi. Quæ omnia retulit Gratianus lxxviij. dist. can. presbyter. §. hoc regulare. de qua re & nos multa diximus in nostris Commentariis Primigeniorum, in præfat.

Prophetia data à Deo in pueritia viris.

153 ¶ Iuxta prædicta annecti potest tex. no. in c. quibusdam. in fi. j. q. j. vbi propter vitæ meritum, excusatur quis ab ambitu & simonia, vt scilicèt preces in casu illius c. non inducant simoniam, aliàs argueretur, si meritum deesset, & ita ibi not. gl. & etiam in c. moramut. in gl. vlt. lxj. dist.

Ob vitæ meritum excusatur ambitus.

154 ¶ Neque admodum dissidet quod refert Card. Flor. non minus eruditione clarus, quàm dignitate, in clem. 1. in xxxix. q. de priuileg. se quidem à pœna illius cle. excusauisse quempiã religiosum sanctæ vitæ, qui iuris ignorantia ductus eucharistiam ministrauerat sine licentia parrochialis presbyteri. Cui sententiæ adhæsit & Fel. in c. causam. ante fi. de offi. deleg.

155 ¶ Concinit & superioribus quod scribit Barb. in c. 1. de iudi. ad quod ex eo tex. not. ab Ant. Panor. & cæteris recentioribus, eum aduersarium in lite præsumi inimicum, procedere, nisi talis aduersarius esset vir magnæ sanctimoniæ, per tex. in d. c. 1. de oper. noui nunt. & quædam ex his quæ suprà adduximus. Et hoc sequitur Boscus Codecha in d. c. 1. col. ix. vers. quod autem aduersarius. de iudi.

156 ¶ Possem infinita propè congerere, sed adhibendus est modus, & aurium satietati parcendum. Verùm quod citra fastidium fit, addam superpondij loco, omnium quæ suprà diximus, rationem veluti generalem, cur videlicèt tanti bonos, probósque viros facimus, vt tàm impensè illis credamus, pro illísque & eorum actibus semper in dubio in bonam partem præsumamus. Ea verò est: Nam sicuti qui mali & improbi semper anteà fuerunt, nunc etiam eiuscemodi esse, atque posthac futuri præsumuntur, vt alibi fusius latiúsque explicabimus. Ita & qui anteà boni fuerunt, & probi, nũc quoque tales esse, atque in futurum fore videri debent, adeò vt nihil quicquam quod à bono viro sit alienum, facturi credantur, præsertim ij, qui se diu virtutibus, & probitati addixerunt, quíque cum ipsis virtutibus longo tempore versati, vberes earum atque iocundos fructus produxerunt, de quibus hîc semper intelligimus, vt dicam infrà plenius: huiusmodi enim homines difficillimè, ægerriméque, & non nisi longo temporis interuallo, à virtutibus ad vitia deficiunt. Summa est enim omnium philosophorum consensu, difficultas, aliquem dimouere ab habitu virtutum etiam ciuilium, & politicarum, nedum purgatoriarum. Propterea M. Tullius omnium doctrinarum, ne dicam horarum homo, & is consummatissimus in ea oratione, quam pro Publio Sylla elegantissimè recitauit: Omnibus (inquit) in rebus iudices, quæ grauiores, maiorésque sunt quid quisque voluerit, cogitauerit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius, qui arguitur, est ponderandum: neque enim

In dubio in bonam partem semper præsumimus pro bonis & probis viris.

potest

potest quisquam nostrum subitò fingi:neque cuiusque repentè vita mutari,aut natura conuerti,nemo repentè fit summus,nemo repentè turpissimus. Quæ posteriora verba,suppresso Ciceronis nomine, vsurpauit Gratianus in §.charitas.hæc quæ de charitate.& §.exordia.de pœni.dist.in.2. vbi & glo.in eam sententiam citat illud Satyrici poëtæ,Saty.2.

Nemo repentè fuit turpissimus:accipient te
Paulatim,qui longa domi redimicula sumunt.

Quibus concinens Quintilianus,si is est in declamatione,cui titulus est,Paries palmatus, Quid antè(inquit)perditè,quid flagitiosè,quid impiè fecerit, per quæ se parricidam scelera promiserit. Innocentia per gradus certos ab homine discedit.Et ne in maximis trepidet audacia,diu vires in minoribus colligit.Nemo inde cœpit,quò incredibile est peruenisse.Idque est quod alibi dicit text.in §.j.vers.hinc autem nobis.aliàs dict.vers.à multis pro §.allegatur. in auth. de mona. Non facilis est vitæ hominum mutatio,sed cum animæ fit labore.

157 *Dido non statim impudica facta est ex temperãte sed paulatim.*

¶Quod & ipsum propè diuinitus sub inuolucro quodam poëtico significare voluit Virgilius ille naturæ consiliarius,omniumque rerum conscius.Is enim,vt eruditissimè declarauit Lãdinus in suis elegantissimus quæstionibus Camaldulensibus , & iterum in commentariis quos in ipsum Virgiliũ scienter quidem , & eruditè conscripsit, cùm Didonem primò impudicitia temperantiæ habitu confirmatam ostendisset,cùm illo versu primo Aeneidos,

Tum breuiter Dido vultum demissa locuta est.

Tum aliis compluribus,non illam posteà scribit mox fuisse amoris veneficiis adeò immutatam,vt repentè volens.atque alacris ex temperata intemperans efficeretur,sed paulatim,& veluti per gradus quosdam,idque ægerrimè.& non sine acerrimo certamine:neque enim statim in amorem penitus lasciuum,& ferinum,verùm humanum,& eum honestum,& qui diuinum quoq; aliquo modo saperet,incidisse tradit:vt qui non proficiscebatur ex forma,& specie corporis,sed ex multa virtute viri,quem & admirata est Dido,& admirando amare cępit. Incœpit igitur irrepere vitiũ , sub virtutis specie:aliter enim capi mulier temperata non poterat:cùm autem patefacta iam esset amori via per virtutem,incœpit admiscere aliquid deterius,sed non tamen malum. Nam obtulit nobilitatem generis,quæ illam vehementius deuinceret,atque colligaret:ac demum illam istis implicatam,ipsa corporis specie,ac pulchritudine aggreditur,hærent enim pectore vultus,vt & religio, sed potius suspecta repètina sit,recénsque morum conuersio,Aegesippo teste lib. excidij Hierosolymitani primo.

158 *Nemo probus nisi diutius illius mores probati fuerint.*

¶Igitur neminem probum hoc loco existimare debemus , priusquàm diutius mores illius probati fuerint. Neque enim,vt scribit Seneca lib.de Ira,secundo,apertis , manifestisque priusquam diutius mores illius probati fuerint,statim accedendum est.quædam enim falsa, veri speciem ferunt. Dandum semper est tempus,veritatem enim dies aperit.In hac re autem tempus triennij adhibere debemus,vt probitatem cuiuspiam satis exploratam, comprobatámque habeamus: maximè si olim fuerit non satis honestæ vitæ,per tex.no.in §.1.vers.hinc autem nobis.(aliàs ille versic.allegatur pro §.)in auth.de mona.in illis verbis,*ad virtutis augmentum triennalis temporis testimonium* , &c. & quod ibi not.Ang.de qua re dixi latè suprà,xxix.causa.nu.v.incip.aut quocunque.sed his quę ibi dixi,adde optimum tex.no.à paucis in eam rem,annotatum in c.si quis incognitus.xvij.q.ij.vbi laicus ignotus non recipiendus est in monasterio,nisi fuerit triennio probatus,& ita per illum tex. voluit glo.in c.ad apostolicam,& ibi post eam Panor.de regula.

159 *Vnus actus non satis est ad probationem absolutæ virtutis.*

¶Neque etiam satis est,vt semel quis,aut in vnico actu,bonus vir probatus sit,sed vt sæpissimè,& in pluribus,diuersísque actibus perspectus,exploratúsque sit necesse est. Nam sicut vetere prouerbio apud Aristotel.lib.Ethi.1.c.vij.μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ,id est,vna hirundo ver non facit,quod & vsurpauit Bald.in l.iura constitui.in prin.ff.de legib.& in l.vlt.vers.pone in instrumento non continetur. C.de bon.poss.secun.tab.& in c.j.§.si rusticus.tit.de pac.Constan.& cons.cccxc.tam profundè & copiosè.col.vlt.lib.2.& cons.cccxxvj.super primo puncto an dictus,&c.in prin.lib.v.& Soc.cons. 262. in causa magnifici.col.4.& Barb.in prœ.cle.in verb.hoc sane.col.1.Sic nec vnus actus satis est , ad probationẽ consummatæ,& absolutæ virtutis,vt satis innuit tex.in prœ.Instit.§.cúmque hoc Deo propitio,in illis verbis,*iam ex multis rerum argumentis accepimus*. iuncta gl.ibi.ex qua not.Ioan. Fab. quòd ex vnico actu non debet quis iudicari bonus,vel malus. Quibus adde text.in l.j.C. de athle. lib.x.loquentem de tribus athletarum victoriis,quasi non satis probatus sit,nisi qui tres victorias obtinuerit.Ex quo no.Bart.& post eum Ang.& Io.de Plat.ortam consuetudinem referunt, qua quis ter examinetur,antequàm ad Doctoratus authoritatem promoueatur.Nec enim vt subdit Plat.sufficit vnum examen,quia semel quis posset bene dicere,magis fortuna quàm peritia : ideò non meretetur victoriam.l.omnes.in verbo,fortuna.& ibi gl.C.de præscrip.xxx.annor.

160 *De eodem ex aliis auctoribus.*

¶Nec,vt iam diximus,satis est modicum tempus,id quod designat illud,quod illi prouerbio subnectit Aristoteles,quo loco suprà citauimus οὔτε μία ἡμέρα,id est,neque vnus dies , & sic integra Aristotelis sententia est huiusmodi,Ver nec vna facit hirundo,nec vnus dies.quam sententiam poëticis numeris eleganter complexus est Baptista Mantuanus:

Ver non vna dies , non vna reducit hirundo. Et ita tenuit è nostris Iac. Bel. in eo qui pluries malus apparuit.in l.omnimodo.C.de inoffi.test. & post eum Luc. de Pen. in l. quemadmodum.col.antepe.vers.secundò quæritur.C.de agri.& censi.lib.xj.

¶Et

161 ¶Et huic quod de vnico actu diximus, mirè congruit quod in simili dicitur, ex vno actu negotiationis, non dici mercatorem, vt probat tex. in l. 1. §. 1. & ibi glo. & Bald. ff. de tribut. actio. & clarius in l. procuratoris. §. quæritur. eo. tit. vbi optimus text. quod & not. Bald. in j. constit. ff. & in l. ex eo. ff. de testa. & in l. legatis seruis. §. si ex officio. & ibi Bal. ff. de leg. iij. & in l. mariti. §. quęsitum, per illum tex. ff. de adul. st. & in tracta. de teste. in verbo, mercatorem. Io. And. in c. quanquam. de censi. lib. vj. & Bald. in rub. C. de constit. pecu. in vlt. q. vbi hoc no. limitat. & cons. cccexcv. punctus super quo. col. pen. lib. s. & Pet. Anc. in repe. c. canonum statuta. in xiiij. q. principali. vers. prouidetur quādoque per statuta. de constit. & in c. j. & ibi etiam Domi. & Philip. Franc. de vit. & honest. cler. lib. 6. Ioa. Ana. in c. j. de cler. percus. Pan. in c. j. col. vlt. versi. item fallit. & ibi Philip. Dec. in 2. lect. & col. etiam vlt. de iudi. & idem Panor. in c. vlt. de vit. & honest. cler. Fran. Aret. in l. cætera. §. sed & si quis. ff. de legat. j. & cons. xxix. diligenter & maturè. col. 7. in 7. item dubio. Corneus consi. xxxiij. quoniam per famosissimum post princ. lib. 3. & Iason in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. col. 7. vers. tu autem aduerte. ff. de op. noui. nuntia. Quibus scribens Eusebius de præparatione euangelica, lib. 4. c. r. non arcu (inquit) aut funda artificiosè eum vti dicemus, qui cùm sæpiùs, atq; sæpius telum proiecerit semel, aut ad summũ bis, vel ter ad signum peruenerit, cùm penè infinities longissimè à signo abfuerit: nec ille certè medicinam tenet, qui cùm multos interemerit, vix tandem vnum à morbo liberauit.

Ex vno actu negotiationis non dicitur mercator.

162 ¶Ad tertium, quod dictum est, non esse recedendum à iure communi propter personæ meritum: illud planè concedimus. verùm ius ipsum commune in plerisque magis fauet viris probis, atque vitę sanctimonia, & integritate commendatis, quàm cæteris: sanxitque illis potius credendum, próque illis, & illorum actibus præsumendum: & si quid deliquerint (vt à quare incœpimus, in eandem desinamus) mitius cum illis esse agendum: neque iniuria, vt ex illis liquido apparet, quæ circa initia huius capitis adduximus. Nec id propterea est contra ius, cum & ius ipsum id disposuerit. Sed iam ad alia pergamus.

A iure communi non est recedēdum ob personæ meritũ, licèt cũ illis mitius agendum.

CAVSA QVINQVAGESIMASECVNDA.

1 QVINQVAGESIMOSECVNDO, prosper euentus siue exitus, criminis pœnam tollit. per tex. not. in l. 2. c. posteà. ff. de orig. iur. vbi recensetur historia de Flauio Appij Claudij, qui cùm leges in formã, librũq; redactas à se subtractas populo tradidisset, Tribunus plebis ob id creatus est: tantum abfuit, vt de furto puniretur: ideóq; glos. ibi notat, aliquem ex dolo suo cōsequi præmium. Et illum tex. pro valde sing. citat Barb. in l. scire debemus. §. si à fure. col. 1. ff. de verb. oblig. Secundum quam sentētiam Parij ex Pythiæ responso Timonem indigenarum Deorum administram, nulli pœnæ addixerũt, quòd Miltiadi Atheniensi rationem capiendæ patrię hostibus detegisset: ob id quòd ea res bene, & ad commodum ipsius patriæ successerit.

Prosper euentus pœnã tollit criminis.

2 ¶Seneca autem lib. Declamationum x. & iterum controuersiarum 6. postremò hanc declamationẽ, siue controuersiam posuit, Quidam cùm diuitem proditionis accusasset, noctu parietẽ domus eius perfodit: & scrinium, in quo missæ erant ab hostibus literæ, sustulit. Quam retulit Pet. Anch. in rep. c. j. in 14. q. principali, versi. ponit Seneca. de constit. & quærit, vtrum iste præmium, an pœnam consequi debeat. Et primùm quidem aduocat tex. in d. l. 2. §. posteà. vt videatur debere præmium: deinde dicit in contrarium facere, quòd in maleficiis animum inspicimus, non euentum. l. diuus. ff. ad leg. Corne. de sicar. & l. si quis seruo. C. de fur. Tandem verò veluti subdubius cogitandum reliquit, & illum referunt Barb. in d. §. scire debemus. ad prin. & Feli. in c. s. col. vlt. de præsumpt. videtúrque Barb. eius esse sententiæ, vt consequi debeat præmium, multa ad hoc afferens, quæ nihil, aut parum facere videntur. Feli. autem videri vult contrariam tenuisse sententiam, soluítque nodum illius §. posteà. quòd inibi is qui librum legum furatus est, fecit animo consulendi Reip. non malefaciendi

In maleficiis non euentum sed animum inspicimus.

3 ¶In quam & ego sententiam pedibus manibúsque vado, fretus potissimùm authoritate tex. no. in l. desertorem. §. in bello. ff. de re milit. vbi qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata nō seruauit, etiam si bene gesserit, capite punitur. quem tex. dicit multùm sing. & not. Franc. Cre. sing. 150. incip. mandatum. Et eam quidem legem secutus Manlius Torquatus filium proprium securi percussit, quòd contra patris præceptum cum hoste pugnasset, eúmque interfecisset. authores Liuius 1. decad. lib. viij. Valer. li. rerum memorabilium 4. cap. de disciplina militari, & iterum li. ix. c. de Ita. & Aegesippus lib. excidij Hierosolymitani 3. cap. 24. & Aristides Milesius in rebus Italicis. & ex eo Plutarchus in Parallelis, c. xiij. & xvij. & Gell. lib. 9. c. 53. Et simile quidpiam fecisse Aulum Posthumum Tiburtinum refert Valerius loco primùm citato, vbi illum scribit iussisse filiũ securi feriri, quòd sua sponte progressus hostes fudisset. Quanquam Liuius lib. 4. maluerit non duos fuisse, qui ob id filios occidi iusserunt, sed vnum duntaxat, nec Posthumum, sed Manlium Torquatum: ea potissimùm coniectura ductus, quòd vulgato prouerbio, Manliana imperia dicta sunt, non Posthumana: cùm tamen Posthumus multis antè annis Torquatum præcesserit: ideóque si prior tam seueri exempli author fuisset, procul dubio occupasset illum insignem seueritatis titulum. Prætereà cùm Manlio cognomen imperiosi sit inditum, cùm Posthumus contrà nulla tristi nota sit insignitus.

Author eiusdẽ est sententiæ cum reliquis.

4 ¶Sed siue alter tantùm, siue vterque id ipsum fecerit, vtrunque autem confundit Gellius li. xvj. c. 21. dum scribit, Aulum Posthumum Torquatum hoc idem egisse. Certè constat Epaminondam illum insignem Thebanorum Ducem, non dissimili ratione Stesimbrotum filium interimi iussisse, quòd

De eodem ex aliis.

in exer

in exereitu relictus,contra paternum præceptum in hostem fœliciter pugnasset, sicut in 3. Rerum Thebanarum scribit Ctesiphon,& ex eo Plutarchus in Parallelis,c. 13.

De eodem ex Historiis.

5 ¶Propterea minus mirum videri debet,quòd Auidius Cassius dux exercitus Antonini Imperatoris,& qui ipse posteà imperauit,centuriones,qui ipso inscio parua manu ingentem hostium numerum negligentius agentium occiderant,in crucem tolli,seruilíque supplicio affici iussit. Quæ res tãtum disciplinæ Romanis addidit,tantum terroris hostibus iniecit, vt pacem annorum centum ab Antonino absente peterent,vt qui viderant damnatos Romani ducis iudicio,eos qui contra fas vicerant,author Vulcatius Gallicanus ad Diocletianum in vita.

Idẽ ex Poet.

6 ¶His adstipulatur illud Virgilij lib.9.Aeneidos:

Hostis adest eia ingenti clamore per omnes
Condunt se Teucri portas, & mœnia complent.
Nanque ita discedens præceperat optimus armis
Aeneas, si qua intereà fortuna fuisset,
Nec struere auderent aciem,neu credere campo:
Castra modò,& tutos seruarent aggere muros.
Ergo & si conferre manum pudor,iráque monstrat,
Obiiciunt portas tamen,& præcepta facessunt.

Fœlix exitus non excusat delinquentes.

7 ¶Sed vt ad nostros redeamus,Pet.Anc.cons.clxxv.præmittendum est.cõsuluit per tex.in d.§.in bello.fœlicem & bonum exitum non excusare delinquentem. Nam in maleficiis voluntas inspicitur, non euentus.l.1.§.diuus.ff.ad leg.Corn.de sicar.Alberi.quoque in vlt.parte statutorum. q. 478. aliàs q.78.incip.disputauit.col.3.dicit per illum tex.in d. §. in bello. quòd qui facit aliquid prohibitum, puniendus est,quantumcunque bonus effectus secutus sit.Ad quod etiam allegat l. vlt. C. de nego. gest.quibus & tu adde tex.in l.si quis seruum.§.si puerum.ff. ad leg. Aquil.vbi punitur,qui puerum castrauerit, licèt ex hoc illum meliorem reddiderit.

Prætextu boni non est faciendum malum.

8 ¶Neque id certè mirum,nam vt dicit D.Paulus ad Rom. c. j. non sunt mala facienda,vt bona veniant.de quo etiam est tex.apud nos in ca.ex tuarum.de sortil.& c.super eo.de vsur.vbi no.glo.non esse prętextu boni malum faciendum.ad quod & multa alia iura allegat illic omnibus obuia.quibus adde tex.in c.non magnopere.ne cler.vel mona.vbi & glo.1.hoc idem no.& alia quoque iura adducit,& ibi post eam Host.Ioan.And.& Panor.in ea distinguentes : vt ibi per eos videre licet. Ad idẽ quoque tex.in c.ne quis.& c.faciat.22.q.2.& c.relegentes,& ibi gloss.23.q. v. & c.nosse. & ibi quoque glo.xxx.q.j.

Actus hominũ non euentu,sed cõsilio sunt metiendi.

9 ¶Et hanc partem hoc quoque comprobat,quòd actus hominum non euentu, sed consilio metiẽdi sunt,& æstimandi.vt est tex.in l.verum.§.sciendum.ff.de minor.& l.sed an vltro.§.j.ff.de nego.gest. vbi gl.in eam rem adducit huiusmodi sententiam Boëtij:At verò is nostris malis cumulus accedit, quòd ęstimatio plurimorum non rerum merita,sed fortunæ spectat euentum:eáque tantùm iudicat esse prouisa,quæ fœlicitas commendauit.Cui & simile est illud Ouidianum in epistola Phillidis ad Demophoontem:

Exitus acta probat,careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

Quos versus vnà cum d.l.sed an vltrò ad probandum inspiciendum esse consilium,non euentum. citat Bald.noster cons.vlt.ad fi.lib.4.& Matthæus Afflic.in constitutione Siciliæ incip. frequenter. col.3.in t.notab.

Bene consultare,maximum lucrum.

10 ¶In quam etiam sententiam Artabanus apud Herodotum in Polyhymnia,Græcè quidẽ,sed in hũc sensum,Bene(inquit)consultare comperio maximum esse lucrum : nam etiam si quid è contrario euenturum est,verum est,tamen minùs bene consultum , superauitque fortuna consilium. At qui turpiter consultauit,si à fortuna obsecundauit,ille est quidem voti compos, nihilo tamen minus malè consilium cepit.Isocrates in oratione,quam de laudibus Helenæ conscripsit, qui ante rem animaduertere nihil possunt,sed rerum euentus solùm considerant.Cic.quoque pro Rabirio eos item redarguit,qui consilia euentis ponderant:& qui multum illum prouidisse,cui bene processerit: Cui secus,nihil sensisse dicunt,vt iam nihil esse videatur,nisi diuinare sapientes.Idem Philip.xj.In recta (inquit)sententia ne victa quidem causa,vituperanda est.Et in Paradoxis,Nec enim peccata rerum euentu,sed vitiis hominum metienda sunt.Demosthenes alter eloquentiæ oculus, in oratione, qua Ctesiphontem aduersus Aeschinem defendit,Vide(ait)quid ipse consilij capiendum censuerim:nec ea quæ euenerunt, intorqueas:nam finis rerum omnium , vt fortunæ libuit,imponitur : electio verò consultantis ingenium ostendit.

Carthaginẽsiũ mos in occidendis imperatoribus delinquẽtibus.

11 ¶Liuius 3 decad.lib. 7.Apparebat (inquit)quo nihil iniquius est, ex euentu famam habiturum.& 4. Decad.libro 8.tradit apud Carthaginenses in crucem tolli Imperatores , si prospero euentu prauo consilio rem gesserunt. Quintilianus auus decla.281.Nunquam mens (ait)exitu æstimanda est. Plinius Cęcilius lib.Epistolarum v.ad Rufum,Est omnino(inquit)sed vsu receptum,quòd honesta cõsilia,vel turpia,prout malè aut prosperè cedunt,ita vel repræhenduntur.Cornelius Tacitus de Suetonio Paulino li.1.Cunctator(inquit)naturâ,& cui cauta potiùs consilia,quàm prospera ex casu placerent. Seneca libro quarto Declamationum : Omnia honesta opera voluntas inchoat , occasio perficit. Sæpè honorata virtus est , etiam vbi eam fefellit exitus. Scelera quoque , quamuis citra

exitum

exitum subsed erunt, puniantur: nec infœlix virtus amittat gloriæ titulum: nec gloriam virtutis interrumpit, fortuita fœlicitas. Plutarchus in comparatione Niciæ & Crassi, Nec illi (ait) satis rectè iudicare videntur, qui cum Alexandri laudant expeditionem, Crassi audent vituperare conatus. Neque enim decet ex euentu rei iudicia facere. Et in hanc rem multa iura adducit Barb. cõsil. xlvj. illud adducam quod præclarè. col. j. quæ ibi in promptu sunt omnibus, quibus denique addas text. not. in l. fraudis. ff. de reg. iur. Cuius hæc verba sunt, Fraudis interpretatio, semper in iure ciuili non ex euentu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

CAVSA QVINQVAGESIMATERTIA.

Mitius quis punitur per viam inquisitionis, quàm accusationis.

1 VINQVAGESIMOTERTIO, mitius quis punitur per viam inquisitionis, quàm per viam accusationis. quod hinc appatet, quòd finis accusationis, si crimen est graue, est depositio ab officio, & beneficio. c. super his. & c. inquisitionis. de accusatio. & cap. tuæ. de pœnis. finis autem inquisitionis, non est huiuscemodi, sed mitior pœna imponenda est. cap. qualiter. eius initij 2. de accusatio. Ideóque condemnatus per viam inquisitionis de crimine infamiam per viam accusationis irrogante, euitat infamiam, vt voluit glos. in l. iij. §. præterea. ff. de suspect. tut. & in l. vlt. & ibi Cyn. C. eo. & in l. j. C. de mod. mulct. quanuis Bart. teneat contrarium in l. infamem. ff. de publ. iudic.

Iure ciuili nulla differentia quo ad pœnæ impositionem.

2 ¶Sed Panorm. in dicto cap. inquisitionis. in j. not. & post eum Feli. col. 3. in 3. not. dicunt illas glo. procedere omnino de iure canonico, non autem de iure ciuili, in quo nulla repetitur differentia, quantum ad pœnæ impositionem, siue per viam accusationis, siue inquisitionis procedatur. Quin par per omnia pœna imponitur. l. iiij. C. de sepulchro viol. & facit l. ordo. ff. de publie. iudic. & quod not. in l. ij. §. si publico. ff. de iudic. Et hoc bene dicit notandum Panor. qui & subdit rationem vniuersitatis inter ius canonicum, & ciuile: quia de iure ciuili regulariter non proceditur per viam inquisitionis, nisi in quibusdam casibus, vt not. in dicto §. si publico. At de iure canonico indistinctè proceditur præcedente infamia, vt in dicto cap. qualiter. In vno ergo quis grauatur de iure canonico, quòd proceditur sine accusatione. ideo non est mirum, si in alio releuatur, vt sic maior imponatur. arg. l. cum qui. in prin. ff. de iureiur. & not. in c. cum secundum. de offi. deleg. Quam etiam rationem, licet non dicat Panor. adducit Cyn. in d. l. infamem. sed eam reprobat Bart. ibi: quoniam grauamen consistens in ordine procedendi, non dispensat cum infamia. d. l. ordo.

Ex inquisitione generali nõ videtur quis posse condemnari.

3 ¶Bal. autem in ea ipsa l. infamem. sicuti etiam refert Felin. in dicto cap. inquisitionis. dicit procedere dictum Barto. cùm quis condemnatur ex inquisitione specialiter formata contra illum, secus si ex generali. verbi gratia, tempore syndicatus formatur inquisitio generalis contra officiales: ex qua tandem aliquis eorum de delicto condemnatur, is certè non erit infamis, quia extra ordinem condemnatur, cùm illa inquisitio non possit succedere loco accusationis generalis, quæ non admittitur, per ea quæ ibi allegat. Sed Felyn. vt suprà, dicit aduertendum, quòd ex inquisitione generali, non videtur quis posse condemnari, cum fiat ad inuestigandum, non ad puniendum: & ita fit, vt præparet viam inquisitioni particulari, secundum notata per Innoc. in cap. bonæ. eius initij j. de electio. vbi dicit ita totum mundum practicare, & refert Panormit. in cap. graue nimis. in ij. col. de præben. & ita videtur sensisse Barto. in dicto §. si publico. Alioquin si ex inqnisitione generali quis condemnetur, dicitur de facto condemnari. concludit tamen Bal. quòd siue de facto, siue de iure sit condemnatus per inquisitionem generalem, non sit infamis: quin subdit Bald. ipse, quòd opinio glos. potest saluari per tex. in l. j. C. si tutor vel curator non interuen. quem allegat glos. in dicto §. præterea. nam ibi non permittitur liberto intentare contra patronum accusationem famosam, at inquisitionem potest mouere, tanquam per illam non infametur patronus: alioquin enim eadem ratione denegaretur liberto, sicut accusatio. Sed & vide Specul. in §. j. versic. qui de iustissima. titu. de sentent. & Bald. in l. etiam. de furt. & Panorm. consi. xxv. canonicus regularis. in iij. dubio. libro 1. vide glos. in c. in fidei. de hæret. lib. 6.

CAVSA QVINQVAGESIMA QVARTA.

Episcopus potest pœnã sanguinis in pecuniariam commutare.

1. VINQVAGESIMOQVARTO, propter qualitatem iurisdictionis iudicis, qui non habet potestatem imponendi pœnas à iure statutas, potest iudex ipse imponere pœnas leuiores sibi permissas, vt est tex. in cap. in archiepiscopatu. de rapto. vbi quia Episcopus, cui fuerat commissa causa capitis, non poterat pœnam sanguinis irrogare, potest illam in pecuniam commutare. & ad hoc illum textum ponderat, & dicit singul. Rom. singul. cccccclxij. quem simpliciter refert Felyn. vt sequi videatur in c. de causis. col. 2. versic. item aduerte. & in c. seq. col. 2. de officio deleg. & in c. qualiter & quando. eius initij 2. §. ad corrigendos. col. 6. versic. sed aduerte in quantum dixi. de accusat. vbi hoc dicit singul.

Quomodo præcedentia sint intelligenda.

2 ¶Sed hoc certè non videtur etiam sine scrupulo, tum quia Hostien. & Panormit. in dicto cap. in archiepiscopatu. videntur intelligere illum tex. cùm est causa commutandi pœnam ordinariam in leuiorem, tum quia ille tex. loquitur in delegato iudice, & forsitan secus in ordinario, qui si coram

se inciderit crimen, cuius poena excedat limites suæ iurisdictionis, debet remittere ad superiorem. l.diuus.eius initij 2.de fals.vbi hoc tenet Bar.qui & ad hoc alleg.tex.in §.& si quidam iudices.in authen.de testib.sed Panor.in c.j.col.vlti.de fals.dicit sibi videri verius, vt possit punire extraordinariè, per tex.in l.nullum.C.de testib.dicitque hoc ita sentire Spec.in tit.de teste.§.j.versi.sed nunquid iudex.Quid autem de delegato, vide omnino Panor.ibi.& Doct.in d.l.diuus.

CAVSA QVINQVAGESIMA QVINTA.

1 Cardinali obuiante ducto ad mortem poena est remittenda.

VINQVAGESIMOQVINTO, si Cardinalis obuiauerit ei, qui ad mortem ducitur, poena est omnino ei remittenda, ex quadam prærogatiua, quam ex consuetudine habent Cardinales, vt dicit Bal.in l.addictos.in fi.C.de appel. & ibi etiam post eum, Salyc.& Pau.Cast.qui ita retulit, vt videatur velle hoc tum demum habere locum si Cardinalis ponat capellum (quem vocat) super caput ipsius rei: dicitque ita obseruari de facto.& idem Pau.Castren.in l.addictos.C.de episcop.audien. in fi.vbi refert audiuisse se in Romana curia hoc idem priuilegium competere Cardinalibus, propter reuerentiam dignitatis, nulla tamen capelli mentione facta, licet, vt dicit ipse Pau. hoc iure cautum non reperiatur, sed vbique (ait) audiui diuulgatum. Et ideo tempore quo curia erat Florentiæ, cauebant iudices, ne ducerentur rei per ea loca, quibus Cardinales obuiarent.

2 Priuilegium Cardinalis habet sex declarationes.

¶Cuius etiam rei mentionem facit Marti.Laud.qui hoc dicit sing.in tractatu de Cardin.ver.sextò Cardinales habent ex priuilegio.Cæpol.cautela 2.& Barbat. in tracta.de præstantia Cardinalium, in 9.quæst.j.part.per totam quæst.vbi latè disputat de validitate huius priuilegij. Et si teneretur, quòd valeret, dicit tamen quòd recipit sex declarationes: de quibus per eum in eo loco, vbi licet omnibus videre. Eius quoque rei meminit Felyn.in c.quærenti.col.pen.de offic.deleg.& Iason qui hoc reputat singul.in §.pœnales.in char.vlt.versi.tertiò & vltimò.Instit.de actio. Hippol.Marsil.singul.cclxxiij.notissimum est in iure.col.3.versic.quibus etiam addi potest.& Anto.Corse.in suis singu.in verbo, Cardinalis.vbi videtur tenere, huiusmodi priuilegium non valere. Et nouissimè Card. Cot.in memorabili incip.Cardinales gaudent.vbi & hoc reputat sing.

3 Vestalis casu obuia facta ducto ad mortem non licebat necare.
4 Alia priuilegia eadem ex historiis.

¶Legimus autẽ apud Plutarchum in Numa Pompilio, cum honorem inter cæteros virginibus Vestalibus fuisse concessum, quòd si casu in aliquẽ incidissent, qui ad lethum duceretur, necari eum non licuisse, necesse tamen erat, virginem deierare non vltrò, & consultà opera, sed casu obuiam se factam,

¶Gellius autem noctium Atticarum libro 10.cap.15. authoritate Fabij Pictoris, libro 1. tradit, vinctum, si ædes flaminis Dialis introierit, solui necesse fuisse, & vincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde foras in viam dimitti. Et paucis interiectis, Si quis (inquit) ad verberandum ducetur, si ad pedes eius supplex procubuisset, eo die verberari piaculum erat. quod & ipsum postremum retulit ipse Plutarchus Problem.cap.3.

CAVSA QVINQVAGESIMA SEXTA.

1 Consuetudine Galliæ si puella maritum petit addictũ morti, ab ipsa morte liberat.

VINQVAGESIMOSEXTO, supra omnes causas, quas hactenus attulimus, remittendorum, aut certè minuendorum delictorum, accedit & illud celeberrimum, quòd si puella reum mortis in maritum petierit, à morte liberat ex consuetudine Franciæ, vt est apud nos vulgi sententia. Cuius rei mentionem facit Iacobus Belui.in practica iudiciaria in criminalibus, titu.de lenocinio.versic. vigesimosexto, vbi contra hoc allegat textum in l.commissum.C.de adulter. quem tamen plerique pro hoc allegant. verùm nec pro hac sententia, nec contra quicquam facit. Sed & huius rei meminit Masuerius vir apud nostros maximæ authoritatis in practica, titu.de pœnis.§.item in aliquibus partibus.vbi & hoc dicit esse contra d.l. commissum. & l.si ex causa.§. Papinianus.ff.de minor.& l.j.§.vlti. ff.de quæstionib.

2 Matrimonio pœna maior reo imponitur, quàm morte.

¶Meminit item nouissimè Bart.Chass. in comment.Consuetudinum Burgundiæ, in §.2. in verbo, *S'il n'a grace*. col.xx.versi.duodecimus casus.tit. *Des iustices & droicts d'icelles*. vbi dicit se nullam huius rationẽ afferre posse, nisi quòd per matrimonium maior reo videtur pœna imponi, quàm per mortem, per multa quæ de malitia mulierum affert. Ego verò nescio, an olim id in Gallia fuit obseruatum. id autem certò scio hoc tempore non obseruari.

CAVSA QVINQVAGESIMA SEPTIMA.

1 Mitius puniendus qui clam, quàm qui palàm delinquit.

VINQVAGESIMOSEPTIMO, videtur mitius puniendus, qui clam, quàm qui palàm deliquit, cùm sit tolerabilior culpa, si lateat, quàm si leuis vsurpetur authoritas.cap.nemo.xxxij.quæst. iiij.id est, vt interpretatur glos.maius peccatum est manifestè peccare, quàm occultè. de quo etiam videtur tex.in §. sed illud silendum.in fi.cum multis cap.seq.50.dist.xj. & in c.ex tenore.de temp.ord. vbi publicus peccator magis punitur, quàm occultus.& cap.j.in fin. de voto. libro 6. vbi glos.add ucit concord.

¶Quibus

2 ¶Quibus accedit illud Psal. Beati quorum tecta sunt peccata. Et illud quoque vulgò celebratissimum, si non castè, tamen cautè. Cui adstipulatur, quod tradit Suetonius de Claud. Imperatore. Is enim iuuenem corruptelis, adulterísque famosum, nihil amplius quàm monuit, vt aut parcius ętatulæ indulgeret, aut certè cautius. Addidítque, Quare enim ego scio quam amicam habes? Cui etiam consimile est illud Apuleianum, Quod nemo nouit, penè non fit.

Si non castè, tamè cautè, quod enim nō nouit quis penè non fit.

3 ¶Facit & illud Esaiæ 30. cap. peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Cuius authoritate subnixus Diuus Thomas xxij. q. lxvj. articulo iij. dicit quòd in occulto peccare pertinet ad diminutionem peccati: tum quia est signum verecundiæ, tum quia tollit scandalum. Nam & videmus furtum non manifestum mitius puniri, quàm manifestum, non solùm nostris legibus. §. ex maleficiis. Instit. de actionib. sed & legibus Mosaicis, id quoque seruatur, atque etiam Platonicis lib. de legibus.

In occulto peccare causat diminutionem pœnæ.

4 ¶Contrà tamen quòd grauius peccare videtur, qui clàm peccat, quàm qui palàm, est tex. in cap. ex iniuncto. de hæret. & l. palàm. ff. de ritu nuptia. & l. vlt. ff. de effract. & l. non existimo. ff. de administ. tuto. Et grauius est veneno occidere, quàm gladio. l. j. C. de malefic. grauius quoque est persuadere, quàm compellere. l. j. §. vlti. ff. de seruo corrup. grauius item noctu, quàm sub lucem peccare, vt dicit Bal. in l. non minorem. C. de transact.

Grauius veneno occidere, quàm gladio, & persuadere, quàm compellere.

¶Et bene facit text. in l. officiales. C. de episco. & cler. ex quo glos. in verbo, clandestinis. not. plus puniri clandestinum delictum, quàm publicum. Et dicit Diuus Hieronymus in Esaiam cap. 12. quòd in comparatione duorum malorum, leuius est apertè peccare, quàm sanctitatem simulare. Et hanc sententiam Plutarchus in libro De sera numinum vindicta, refert Thespesium quendam qui à morte surrexerat, asserere apud inferos, eos qui manifestè peccauerant, palámque flagitia perpetrarant, non tam acerbè plecti, quàm qui clam iniustè vixerant, prætextúque ac opinione virtutis delituerant.

Delictum clandestinum plus punitur, quàm publicum.

6 ¶Plura huc possem afferre in vtranque partem, & limitationes (quas vocamus) siue distinctiones adscribere, sed quoniam iam propè nimium hic noster tractatus excreuit, dum aliud ex alio non cogitantibus nobis sese offert scribendum, idcirco posthac breuiores erimus, contenti summatim, dum hunc perficiemus, quod reliquum est, conscribere, & ad loca cuiuslibet capitis propria remittere. Igitur ad hoc caput videto glos. in dicto §. ex maleficiis. in verbo, quadrupli. & ibi Bald. Ioan. Fab. Plat. Ange. & cæteros, Instit. de actio. & glos. in c. clericus. lxxxj. dist. & in d. c. nemo. xxxij. q. iiij. glos. & Doct. in c. de homine. de celebrat. missar. Iaco. But. Cyn. Bal. Pau. Castr. & alios in l. nemo. C. de summa Trinit. Doct. in l. prætor. §. & generaliter. ff. vi bon. rapt. Ioan. Fab. in §. sequens diuisio. Instit. de actio. Panorm. & recentiores in c. cùm quidam. de iureiur. & Felyn. in cap. vlt. col. 2. versi. nota quòd grauius. de accus. & vide etiam quæ dixi suprà.

Ex eodem et lis remissiue.

CAVSA QVINQVAGESIMAOCTAVA.

1 QVINQVAGESIMOOCTAVO, cùm quis ex officio, vel administratione, quam gerit, committit delictum, mitius cum eo agendum est, per tex. in l. tres tutores. ff. de administ. tuto. vbi not. glos. quòd velamen administrationis, furtum temperat. quam glos. ponderat Bal. in c. j. §. iniuria. in verbo, siue furtum. col. 2. titu. de pace iuramen. firman. & per eam dicit, quòd administratio mitigat delictum. ad quod etiã allegat l. si multi. ff. de vi pub. & vectig. Quibus adde tex. in c. si verò. eius initij. de sent. excom. ex quo not. Panor. & Fely. quòd delictum commissum ratione officij alleuiatur, quando delinquens modum excessit, ratione principij liciti. Nam bono zelo motus videtur, non suadente diabolo. ad quod etiam allegant cap. olim. de restit. spol. & c. significauit. de pœnit. & remiss.

Mitius punitur qui ex administratione, quam gerit cōmittit delictū.

2 ¶Quibus suffragatur quod dicit Bal. in l. 2. per illum tex. C. qui accus. non poss. quòd officialis non præsumitur esse in culpa, vbi priuatus præsumeretur, & consi. clxxviij. præsupposito statuto. in prin. lib. 1. vbi dicit, quod in inquisitore non præsumitur dolus, licet rei fuerint absoluti: nam officij necessitas eum excusat, vt dicit plenè not. in l. athletas. §. calumniator. ff. de his qui notan. infa. & cōsil. ccccxciiij. sciendum est quod moneta. col. vlt. versi. de tertia inquisitione. eo. libro 1. vbi dicit singul. quòd si officialis rem à fure subtractam recipit, præsumitur id ex bona & laudabili mente fecisse, allegat l. 2. C. de offic. ciuil. iud. c. ibi, *quod non arbitramur.* rursúmque consil. ccccl j. quia in accusatione instituta. versi. quarta ratio. lib. 4. dicit quòd ratione officij quis excusatur, nisi probetur dolus, per not. in d. §. calumniator. & idem voluit Roma. in repet. l. si verò. §. de viro. in 27. fallen. ff. soluto matri. vbi dicit, quòd qui necessitate officij accusat, non præsumitur ex calumnia officij fecisse, etiã si non probet, licet aliàs secus, per d. l. 2. qui accusa. non poss. & l. mater. C. de calum. quod etiam tradit Alber. in 2. parte statutorum, quæst. cxx. cuius est princ. item quæro, si ex forma statuti, per d. l. ij. vide Bal. in l. etiam. ad fi. C. de furt. & in l. errore. C. de testam.

Priuatus præsumitur in culpa, vbi non officialis.

3 ¶Multa tamen sunt, quæ contrarium non suadere modò, sed & persuadere videntur. Primum quòd officialis condemnatus de maleficio, in officio commisso appellare non potest. l. nulli. & ibi Doct. C. quorum app. non recip. & can. ei qui appellat. §. nulli. ij. q. vj. & voluit Spec. tit. de app. §. in quibus. versi. tertiò non licet appellare officiali. & ibi Bal. qui hoc etiã dicit procedere de iure canonico.

Officialis non potest appellare condemnatus de maleficio in suo officio.

4 ¶Secundò licet Decurio aliàs non possit torqueri. d. l. omnes iudices. C. de Decurion. lib. 10. poterit

De eodem.

tamen,si deliquerit in officio.l.qualiter.eodem titu.

5 ¶Tertiò licet aliàs accusatus de crimine,non debeat pẽdente cognitione suspendi ab officio.l.reo. & l.quanuis.ff.de solut.suspenditur tamen,qui accusatur de crimine commisso in officio.l.quòd si fortè.ad fi.& ibi Bart.ff.eo.& §.si quis.Instit.de suspecto tuto.de quo tamen vide per Aufred.in decisio.ccclxx.incip.fuit quæsitum si aliquis officiarius.

Ad idem ex alijs.

6 ¶Quartò licet maior magistratus non possit aliàs conueniri durante officio.l.2.ff.de in ius vocan. & l.pars litterarum.ff.de iudic.& l.nec magistratus.ff.de iniur.& c.prohibentur.2.q.7.poterit tamen ex delicto in officio commisso conueniri,ipso durante officio.l.iubemus.& ibi glo.in verbo, administrat.C.ad leg.Iul.repet.quam glos.ad hoc pro sing.allegat Roma.consi.ccccxv. quò ad primum an syndicus.& est quoque tex.in c.iubemus.3.q.3.& c.sancimus.2.q.7.& in §.si quis verò.& §.si quis autem.vt iudic.sine quoquo suffrag.quem ita intelligit glos.ibi,in verbo,habentes.& etiam Angel. qui illum reputat sing.& iterum in §.illud.eo.tit.& voluit glos.& Domin.in c.prohibentur.& glo.in dicta l.2.de in ius vocan.& in d.l.nec magistratus.& ibi etiam Bar.& idem Bart.in d.l.nulli.& Bal.in l.mancipia.C.de seruis fugit.& Felin.in c.legebatur.col.2.ff.quod met.cau.

Ex delicto in officio cõmisso,magistratus durante officio potest conueniri.

7 ¶Quintò licet in delictis opus sit testibus, & probationibus luce meridiana clarioribus.l.vlt.C.de probat.ideóque in supplementum probationis nunquam in criminalibus defertur iuramentũ, per not.latè in l.admonendi.ff.de iureiur.tamen quando quis accusatur de delicto in officio cõmisso, sufficit iuramentum partis,cum semiplena probatione,vt not.glos.in §.necessitatẽ.in verbo, ostenditur.in auth.vt iudic.sine quoquo suffrag.de quo per Ioan.Plat.in l.si aliquid.C. de suscept.lib.xj. & in l.iudices.C.de dignit.lib.12.

In supplementum probationis in criminalibus,nunquam defertur iuramentum.

Sextò licet quis de delicto fuerit conuictus, siue condemnatus,poterit tamen officium, quod antè habebat,exercere,ex rescripto principis.l.si quis.C.de cohort.lib.12.cum simi.hoc tamen non procedit, vbi quis condemnatus est de delicto in officio commisso : quia non poterit amplius huiusmodi officium,etiam ex rescripto principis, exercere.d.l.si aliquid. & d.l.iudices. & l.j.C.de officio præfecti prætor.& l.ij.C.de palat.sacr.largit.lib.12.cum concord.adductis per glo.in d.l.si aliquid.& dicta l.iudices.& C.de ann.& tri.l.iudic.lib.10.

Conuictus de delicto ex rescripto potest officium suum exercere.

8 ¶Propterea dicit glos.notab.in authen.de armis.in princ. & rursum in l.si quis ex argentariis.§.j. & ibi Bart.ff.de edendo. quòd si tabellio fuerit condemnatus de delicto,in officio tabellionatus commisso,vt de falso instrumento ab ipso facto , non poterit amplius huiusmodi officium exercere: secus si de alio delicto fuerit condemnatus,quod & etiam voluit Barto.in l.iij.§.hac lege.ff.ad legem Iuliam repetund.& in l.non potest.ff.de furt.& consi.clxxiiij.sed Ioan.de Cast.& Bal.in l.j.C.de testamen.& in l.& militibus.C.de testamen.milit. & in l. qui depositum.C. deposi. & in l.in exercendis.col.2.C.de fide instrument.Angel.& Imo.in l.infamem.ff.de public.iudic. Ioan. Ana.in cap.fraternitatis.col.3.de hæret.Ioan.Plat.in dicta l.si aliquid.& in l.j.C.de imm. nemini conce. col.2.in fi. libro 10.Ange.Aret.in tractatu maleficiorum,in verbo,falsario.col.5.& Iason in l.Barbarius.colum. 14.versi.extra omnem.ff.de officio prætor.

Tabellio condemnatus de falso instrumento,non potest amplius tale officium exercere.

9 ¶Igitur vt hanc difficultatem tollamus, ita hunc locum breui concludemus , vt in dubiis quis ratione officij excusetur à dolo,& calumnia:in apertis verò,id est,vbi delictum apertum est , & certum, tantùm abest vt excusetur, vt etiam grauius puniatur , per ea quæ proximè sunt dicta. Ideo Bald.in cap.quoniam contra falsam.colum.ix.versicu.extrà quæro.de probationib. dicit,quòd necessitas officij excusat à præsumpta calumnia , sed non ab expressa. & alibi videlicet consil. cxtx. statuto cauetur,quòd si quis.in col.4.eadémque penult.versic.sed contra hoc opponitur.lib.2.dicit quod officium non excusat maleficium,sed tamen inducit præsumptionem,quod non sit maleficiũ nisi euidenter appareat,vt dicit not.in dicto §.calumniator.l.athletas.ff.de his qui notan.infa.& in l. in tem.§.tignum.ff.de rei vendi. & in l.meminerint.C.vnde vi.

In dubiis ratione officij quis à dolo excusatur.

10 ¶Sed & hoc quoque intelligendum est , in his quæ habent principium licitum, si modum quis inconsulto excesserit, mitius sit puniendus,vt dictum est in princ.Et consonat quod suprà diximus c.j. de eo qui cùm se defenderet, modum defensionis excessit.

Mitius punitur qui habet licitum principium.

CAVSA QVINQVAGESIMANONA.

1 QVINQVAGESIMANONA, cùm non potest puniri delinquens, quin innocens puniatur,ille potius impunitus debet relinqui , quàm vt hic puniatur. text.est in cap.quàm magnum.xxiij.quæst.iiij.vbi glos.notab. malum tolerari ratione boni, & adducit concord.& tex.quoque in cap.sacris.de sepultur.ex quo not.Panorm. id quod suprà diximus, dicitque facere ad vulgatam quæstionem de duobus fratribus habentibus domum communem pro indiuiso,ita quod delinquenti competat pars inferior, innocenti superior,vt videlicet non debeat domus destrui ex statuto , iubente domum delinquentis destrui.quam quæstionem commemorat,nec soluit, tamen gl.in c.sed & contiuuo.de pœnit.dist.3.vbi vide Archidia.

Malum toleratur ratione boni.

2 ¶De qua etiam per Pet.Cyn.& Bal.in l.& si seuerior.in fi.C.ex quibus causis infa.irrog.& Dyn.in l. si finita.§.ex hoc edicto.ff.de damno infect. Barto.in l.cum alicui.ante fi.ff. de nego.gest. & in l. A theius.§.de eo opere.& ibi Alex.in addit.ff.de aqua pluuiali arcen.Bald.in l.ij.C. quibus causis ser. pro præ.liber.accip.vbi latè comperies,quid in hac re faciendum est. Sed quicquid sit,illud semper

Satius impunitũ facinus relinquere,quàm innocentẽ condemnare.

certum est quod in prin. huius cap. diximus. Nam vt dicit tex. not. vulgò tamen notissimus in l. absentem. ff. de pœn. sanctius est impunitũ relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.

CAVSA SEXAGESIMA.

1 EXAGESIMO, qui crimen commisit, statim tamen pœnitens omnia in pristinum statum reposuit, licet sit puniendus. l. qui ea mente. ff. de furt. & l. quis sit fugitiuus. §. j. ff. de ædilitio edict. mitius tamen eum eo agendum est, per id quod pulchrè decidit Albericus in vltima parte statutorum, quæst. lxix. quæro etiam supposito, quòd si quis bannitum receptauerit duobus, vel tribus diebus, & posteà pœnitens eum prodiderit, præsentaueritque po testati, licet sit puniendus ex forma statuti, huiusmodi receptationem punientis, per illa iura, & alia quæ allegat, pœna tamen mitigabitur. argu. text. in §. sed quia delinquentes. in authen. de mandat. princip. & aliis multis §§. illius titu. & l. 2. C. de do cur. libro 10. & l. si sciuerit. ff. de excus. tuto. & per multa quæ illic allegat. *Delinquens, si statim pœnitet, mitius puniendus est.*

CAVSA SEXAGESIMAPRIMA.

1 EXAGESIMOPRIMO, si quis alium lethaliter vulnerauerit, quem alter posteà occiderit, certè non ea punietur pœna, quam pependisset, si vulneratus ex suo vul nere occubuisset, scilicet tanquam de occiso, sed tantùm de vulnerato. tex. est ad literam in l. item Mela. §. Celsus. ff. ad legem Aquil. ex quo not. Bald. mirabilem modum defendendi à morte eum, qui lethaliter alium vulnerauit. Et quãquam plerique faciant illum tex. singul. est tamen similis in l. huic scripturæ. §. si seruus. & ibi Docto. eodem titu. & voluit glos. in cap. significasti. eius initij ij. in verbo, quòd si discerni. de homicid. vbi tamen distinguit inter ius ciuile, & canonicum. & Bal. in l. ita vulneratus. eodem quoque titu. vbi refert aduocatum quempiam consuluisse alicui, qui alterum lethaliter vulnerasset, vt illum faceret interimi per tertium, vt pœnam mortis euaderet: propterea (ait) dignum illius aduocati præmium erat laqueus. & Roman. in singul. 158. quidam fuit vulneratus. vbi recenset se quempiam à morte liberasse, ex eòque lucratum fuisse cappam sericeam. & Ioan. Ana. in cap. significasti. eius initij 2. col. 4. versicu. tunc eo casu. de homicid. vbi refert illud Bal. vbi suprà. & Francisc. Crem. singul. lv. quidam malus aduocatus. & Alexan. in l. si ab hostibus. ff. soluto matrimo. & Fely. in cap. de cætero. de homicid. & Hippol. Marsil. in l. j. col. xj. versi. decimoquintò limita. ff. ad leg. Corne. de sicar. & in l. nihil interest. col. 4. vers. vlterius quia dicitur. eo. tit. & rursum in l. si in rixa. col. v. versi. vlterius in quantum. Super hoc tamẽ vide Floria. in d. §. Celsus. & in dicta l. ita vulneratus. & Cæpo. cautela xx. quidam tradunt mirabilem cautelam. & Ias. in dicta l. si ab hostibus. col. pen. *Quando quis puniendus tan quam de occiso aut de vulnerato tantùm.*

CAVSA SEXAGESIMASECVNDA.

1 EXAGESIMOSECVNDO, si duo se mutuò vulnerarint, nec constat vter eorum prouocauerit, neuter punietur, secundum glos. in l. j. §. cùm arietes. ff. si quadrupes pauper. fecisse dicat. per tex. in l. scientiam. §. cùm stramenta. ff. ad legem Aquil. sequuntur Iacob. Are. Barto. Bald. Fulgos. & Alex. in addit. ad Barto. in dicto §. cùm arietes. & Bald. distinguens in l. vt vim. ad fi. ff. de iustitia & iure. & in l. j. in xij. quæst. C. vnde vi. Imo. in l. semel mora. ff. solu. matr. & in cap. significasti, eius initij 2. in pen. char. versi. satis est de eo. de homic. Roma. loquens de iniuria verbali in pari casu, in l. cum mulier. col. 3. versi. nemo amplius. ff. solu. matr. de quo tamen vide ipsum Bal. in dicto §. cum arietes. & in dicta l. j. C. vnde vi. & Corne. consi. cclxxiiij. videtur prima facie. col. pe. in fi. & seq. lib. j. & Marian. in repet. c. ad audientiam. in 21. q. 7. q. princip. de homicid. *Neuter punitur, si duo vulnerarunt, & nescitur alter vter prouocauit.*

2 ¶Ex hoc autem subinfert Barto. in dicto §. cùm arietes. & post eum Floria. quòd si duo pacem fecerunt, vel promiserunt se sub pœna non offendere, & postea se inuicem offenderint, nec constat vter prior fecerit, neuter tenebitur de pace rupta. Et idem voluit Bartolus in l. cùm pater. §. libertis. in fi. ff. de legatis ij. & in dicta l. semel mora. vbi loquitur de simili casu, ad idque ibi allegat bonum textum in cap. constitutus. de pœnis. & post ipsum Roma. Barto. in dicto §. libertis. & Felyn. in c. dilecti. col. vlt. de excep. *Idem de statuto pacis super non offendendo.*

3 ¶Nec tamen omittendum, quod ipse Floria. in dicto §. cùm arietes. veluti oblitus eius quod diximus ex eo. & Bart. de pace rupta, statim postea dicit, quòd si duo se mutuò percusserunt, non fiet in dubio absolutio, sed vterque condemnabitur, per l. quemadmodum. §. si nauis alteram. ff. ad legem Aquil. Quod omnino à ratione abest. *Mutuo duobus se percutientibus, vterque condemnabitur.*

CAVSA SEXAGESIMATERTIA.

1 EXAGESIMOTERTIO, si certum sit, vnum ex pluribus aliquem interemisse, vel aliud delictum commisisse, nec tamen constet quis eorum fecerit, nullus puniendus est. Ita voluit glos. notab. in l. item Mela. §. sed & si seruum plures. ff. ad legem Aquil. per l. absentem. ff. de pœnis. & glos. in cap. quiescamus. xlij. dist. & in c. nolite. in verbo, *Nullus puniendus, cum certũ est vnũ ex pluribus aliquem interemisse.*

triticum.xj.quæst.iij.& Specul.titu.de homicid.§.j.versicu.pone quatuor.

De eodem ex aliis iuribus.

2 ¶Sed quia contra hoc videtur esse text.in dicto §.sed & si seruum. & cap.significasti.huius initij ij. versic.quòd si discerni.de homicid.& hoc latius patet, quàm vt breuibus possim concludere, ideo ne si pergam esse longior,fastidium pariam, vide glos.in cap. cupientes.§.cæterùm.in verbo, qui culpabiles. & ibi Archidiac. de electionib. libro 6. Dyn.in cap.in obscuris.de regulis iuris.eodem libro. Alber.Gand. in tractatu maleficiorum,tit.de homicid.& eorum pœnis.colum.6.in fi.in par-tis.Specul.in titu.de iudic.deleg.versic.vltra alias.iuxta versic.quid si in rixa.& in titu.de homicid. §.j.versi.sed pone quod tutor.Cyn.Ioan.Faber in l.quoniam.C.ad legem Iuliam de vi publi. Bart. Angel.& omnino Hippolyt.Marsil.in l.vlti.ff.ad legem Corneliam de sicariis. Barto.Bald.Ange.in l.ita vulneratus.in fi.ff.ad legem Aquiliam.Alberic.in tractatu statutorum,in iij.parte quæst.lxj.Bal. in l.qui seruo.§.vlti.ff.de furt.& in l.non ideo.in antepenult.quæst.versic.sed iuxta hoc venit.C. de accusationib.& in l.si certus.cum l.sequen.ff.ad senatusconsultum Syllanianum. & consilio ccclxj. libro j.Angelus in l.reos.ff.de duobus reis.Imo.in clemen.j.col.vlt.versic.tertiò quærit.de homicid. Floria.in dicta l.item Mela.§.sed & si.ff.ad legem Aquil.Salyc.Gaspar de Calder.& Pet.Anch.inter consi.ipsius Pet.consi.ccxvj.nos Bartholomæus,& Rapha.Cuman.consi.cxxxiiij. visis totius controuersiæ.col.2.post princ.& iterum paulò pòst in versic.quamobrem.Roman.consi.cccc.j.eo præsupposito.Marianus in repet.cap.ad audientiam. in xxx.quæst. & item in xxxix.vij.quæst. princip. de homicid.& Alexan.consi.xv.viso processu inquisitionis formatæ. libro j.& consil.50. colum.2. versicu.quarto dato.& colum.vlti.versicu.non obstat vltimum.eodem libro j.& consil.xiiij. ponderatis narratis.colum.2.versi.sunt præterea multæ.& consi.ij.viso processu.colum.j.in fi.& seq.lib.7. Felyn.post alios in dicto cap.significasti.eius initij 2.col.3.versic. nota ibi de homicid. & Hippoly. Marsi.in l.j.col.xj.versi.xvj.ff.ad legem Corneliam de sicar.& in rub.de probationib.colum.lxxxiij. versic.item redeundo.& colum.sequen.versic.non omitto.& singul.cexvij.vide omnino Alexan.in l.j.col.8.ff.si cert.pet.& consi.xv.col.3.versi.quartò moueret.

CAVSA SEXAGESIMAQVARTA.

Damnatus ad mortem, si laqueo rupto in terram ceciderit, liberandus non sit.

1
EXAGESIMOQVARTO, si damnatus ad mortem laquei, laqueo ipso rupto in terram cecidit, credendum est illud factum esse miraculosè in dubio, cùm ipse protestatus fuisset de innocentia: & ideo est liberandus, vt per multa decidit Lucas Pen. in l.j.col. 7. versicu. sed pone damnatus est aliquis.C.de defer. & occul.libro 12.& sequitur & dicit not. Philippus Decius in l. fauorabiliores. in fi.ff.de regulis iuris.

Huic operi nostro iustissimum finem adfert ruptus laqueus.

ANDREAE

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS, TRACTATVS DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE.

CLARISSIMO, OMNIQVE VIRTVTE PRAESTANTISSIMO AEGIDIO BOVRDINO, IN SVPREMO LVTE-*tia Senatu cognitori Regio generali, Andreas Tiraquellus, Andreae Tiraquelli autoris filius,* S.

RAVIS ac sancta muneris tui functio efficit, iustitiæ, omnis æquitatísque assertor integerrime, vt turò in manus omnium veniat Priuilegiorum piæ causæ tractatus, à patre meo optimo posthumus relictus: perfectus tamen & absolutus non ita, atque si mors tam citò operi non inuidisset. Qualis tamen sit, eum defuncti manes vnà mecum præstantiæ tuæ deuouent, nominíque nũcupant tuo: cùm pietati retinendæ, augendæ, ac propugnandę sedulò inuigiles, tum quòd ipsius operis titulus omnem à se liuorem excludat, benignéque omnium manibus iure excipi possit: vtpote qui quantum prisca tempora pietati fauerint, satis apertè ostẽdat. Et licet longè diuersum à pietate opus aliquod ederetur (vt multa pro affectu cuiusque, & studiorum varietate in dies videmus) tamen adeò fœliciter post tuam de eo censuram in publicum exiret, vt doctissimo cuique nil nisi mox loquendi ingens cupiditas obreperet: ita iudicium tuum, eruditionem, facundiam suspiciunt, ac admirantur omnes. Quæ ornamenta tua, immo vniuersi Senatus, totiúsque Reipub. ersi splendoris plurimum tibi adferant, nihil tamen ęquè emicat, atque sinceritas & integritas tua: quam in omnibus, qualiacunque sint, expediendis negotiis, siue publicis, siue priuatis, tam sanctè, ac religiosè retines, vt nemini ob id minus charus non sis, quàm vtilis. Plura de te suggerit non tam hominum fama percelebris, quàm veritas ipsa, quæ tamen consultò supprimam, ne vel adulationis suspitionem incurram, vel prolixitate, quam euitare non possem, molestus sim. Finiero igitur, si te (quod non rogatus facies) rogauerim, vt fauorem tuum, pię causæ fauori, adiicias, tuáque pro humanitate credas me tam tui beneuolum, quàm nemini non charus, & venerandus es. Vale.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

De priuilegiis piæ causæ Tractatus, lucem adferens non mediocrem obscuritati cap. Cùm esses. & cap. Relatum. de testam. extrà.

PRAEFATIO.

Pietas ad omnia vtilis.

1 IETAS, quæ ex Diuo Paulo ad omnia vtilis est, & cuius exercitiũ tam sedulò, ac diligenter omnibus ad Christum aspirantibus commendatur, veteribus nostris Iureconsultis tanto fuit studio, ac curæ, vt huius intuitu ac contemplatione permulta, ne dicam propè innumerabilia, priuilegia introduxerint: quorum tam frequens in omni iuris parte fit mentio, vt quot, & quæ ea sint, quæ potissimùm tertpta sunt, non inutile fuerit paucis recensere, simúlque aliquantulum immorari in interpretatione cap. cùm esses. & cap. relatum. extra de testamen. Quæ duo capita multùm faciunt ad rem, quam paramus: in quorum intellectu obscurus adeò Labyrinthus versatur, vt hactenus multos, & eos quidem diuersos admodum sensus, à scriptoribus acceperint. Antequã tamen eorum interpretationem aggrediamur, in primis quæ dicantur piæ causæ, siue quid relictum piũ censeatur, vel relictum ad pias causas, ideamus.

Relicta monasterio vel ecclesiæ, cẽsentur relicta ad pias causas.

2 ¶Primùm igitur incipiemus ab his, quæ ecclesiæ, vel monasterio relinquuntur, quæ ob id ad pias causas relicta dicuntur, vt voluit Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versi. & scias quòd inter relicta. & Bal. in authen. similiter. in princ. C. ad leg. Falcid. Roma. consi. ccxxxv. quo ad primum. col. 2. & omnes vbique.

3 ¶Sed & non solùm quod relinquitur monasterio in genere, sed & quod relinquitur vni cuipiã monacho, dicitur quoque ad pias causas, si fiat intuitu pietatis, non contemplatione consanguinitatis, aut amicitiæ, vt dicit Bal. in l. j. in lectu. col. 4. versi. circa personam. C. de sacrosanct. ecclef. per notata in l. illud. C. eodem titu. argu. l. tutor petitus. §. quæ tutoribus. ff. de excusat. tutor. & in cap. requisisti. de testam. & not. in l. Lucius Titius intestato. §. tres hæredes. ff. ad Trebel. & idem tenet Panor. in rub. de testamen.

Hospitali relictum, dicitur ad pias causas relictum.

4 ¶Item relictum hospitali dicitur ad pias causas: quia & hospitale dicitur pius locus, vt voluit Archid. in c. si ex laicis. x. q. j. Specu. vbi suprà. Ioan. And. in cap. Ioannes. col. 2. in versi. piis. de testam. Bal. in dicta authen. similiter. & in l. orphanotrophos. in fi. C. de episco. & cler. & Panor. in c. cùm sit generale. in secundo notab. de foro compet. Pau. Cast. consi. iiij. dicendum est, lib. 2. & consi. lix. quędam mulier condidit. versi. in contrarium. & iterum col. vlti. ante fin. lib. 5. Petr. Perus. in tractatu canonicæ episcopalis, in x. cap. Cardin. Floren. consi. cxxj. ad primum respondeo. in prin. Bened. Cap. consi. xviij. incip. viso & considerato. col. pen. & consi. liiij. hoc caput circa primum quæsitum, col. 3. Alex. consi. ccx. statutis accuratè perspectis. in prin. lib. 2. & consi. cxc. plura narrata sunt. col. 4. lib. 6. Bart. consi. xv. incip. Deum inuocent. col. j. libro 3. Corne. consi. cxl. circa hanc consultationem. col. 2. versi. circa Falcidiam. lib. j. Philip. Dec. consi. cclxxiij in casu proposito. in prin. & est bonus tex. in d. l. orphanotrophos. & in l. sancimus. huius initij 2. C. de sacrosanct. eccl. & in l. omnia. & quod ibi dicit Barto. C. de episc. & cler.

Modò hospitale sit institutũ authoritate episcopi.

5 ¶Id quod plerique intelligunt procedere, modò hospitale sit constructum authoritate episcopi, aut certè illi cõstructo, accedat ipsius authoritas, aliàs secus. Ita voluit Bal. in auth. hoc ius porrectũ. col. 2. C. de sacrosan. etc. & cõsi. ccccl xv. in ciuitate Brixię, li. j. & cõsi. cxvj. ordinatio testamẽti. in prin. li. 4. & consi. cccxx. præmittendũ est, lib. 5. Ang. cõsi. cccviij. primò videre oportet. post prin. Pau. Cast. in d. l. orphanotrophos. in prin. Alex. cõsi. cxx. super eo quod quæritur. col. 2. versi. posset etiã respondere. lib. j. & Bened. Cap. latè consi. xcvij. punctus cõmunis, per totũ. Et pro his facit quod not. glo. in cle. quia cõtingit. §. vlt. in gl. pe. & ibi Pet. Anch. de relig. domi. & Host. in summa tit. de regular. §. nõ tamen. versi. quid de rusticis. & in tit. de relig. domi. §. ij. ante fi. & §. iij. Spec. tit. de statu monac. versi. xxxvj. Bal. in l. si quis ad declinandam. col. antepe. versi. sed iuxta hoc quæro. C. de epis. & cler. & in l. debeti. versi. item est argum. C. de fideicom. liber. Ange. consi. cxiij. an canonica. Imo. in cap. officij. charta antepenul. de testam. Dominic. in cap. 2. de restitut. in integr. lib. 6. Cardin. Floren. consi. xiij. in ciuitate Vrbinatensi. Panor. in c. de xenodochiis. & in c. ad hæc. de relig. domib. & Alex. consi. ix. visis dicto themate. in prin. lib. 2. Fely. in c. de quarta. col. 2. de præscript.

¶ Sed alij

6 ¶Sed alij indistinctè tenent, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi, siue non, esse tamen, & dici pium locum, licet non ecclesiasticum, aut religiosum, vel sacrum: quia in eo exercentur opera pietatis. Et ita voluit expressè Bald. consi.ccccl xv. in ciuitate Brixię, lib.j & consi. v. hoc initio, quidam ciues, lib.3. Ange. consi. cxvij. in canonica portione. col.2. & consi. cccl xxxiiij. quod incip. Papinius. col.j. Pet. Ancha. consi. xxxix. super primo dubio prima facie videtur, col.j. & consi. cccxxxvij. de efficacia. col.3. Panor. in dicto c. de xenodochijs. & Pau. Castr. consi. clxvij. praesuppofita pro vera opinione. lib.2. & Rom. consi. ccccl vij. in casu propositae consultationis. col. vlt. versi. vnum est quod refragatur. Barto. consil.j. col.7. & multis seq. lib.4. & Fely. in d.c. de quarta. col.2. & iterum col.4. de praescr. & Steph. Bertran. consi. ccxliiij. viso processu. nu.3. lib.1. Et Panor. consi. lv. in quaestione quae vertitur, col.2. versi. & primò adiura. lib.1. Franc. Curtius iunior consil. xx.

Alij indistinctè tenent, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi, siue non.

7 ¶Item relictum fraternitatibus, dicitur ad pias causas, vt voluit Petr. Perusin. suo tractatu, de quarta canonica. Panor. consi. xxxj. ad claram decisionem omnium difficultatum, col.2. vers. venio ad secundum. lib.j. & iterum consi. xxxij. cuius est initium, circa duo dubia, col.2. versi. substitutio verò facta vt testator. lib.2. & Pau. Cast. consi. v. dicendum est quòd dicta fraternitas, in prin. lib.2. & consil. xij. hoc capite praesens consultatio nulla, ad fi. eod. lib.2. & ita sentit Specu. in dicto versic. & scias. & Ioan. And. in c. Ioannes. de testa. dum loquuntur generaliter de quibuscunque locis, in quibus exercentur opera charitatis, & expressius Bar. in l.j. §. sed religionis causa. ff. de colleg. & corporib. & Ange. in repet. l.j. C. de fide instru. & iure hast. fiscal. lib.10. Benedict. Cap. consi. cxv. cùm prout in facto praesupponitur. col. vlti. (vide Archid. in c. si quis. lxij. dist.) & nouissimè Philip. Dec. consi. lxxij. viso puncto. col.2. versi. tertiò principaliter.

Relictum fraternitatibus, censetur relictum ad pias causas.

8 ¶Contrarium tamen tenet Bal. in dicta l. illud. col.j. versi. quod de eo. C. de sacrosanct. eccl. dum dicit, quòd fraternitas non dicitur propriè pium collegium, per illum text. in verbo, nulli. quod dicit menti tenendum, & in authen. hoc ius porrectum. col.2. versi. secundò quaero. C. eo. titu & in l. id quod pauperibus. in xxj. quaest. C. de episco. & cler. & consi. cxxxiij. factum super quo. lib.2. & consi. xciiij. in dicto testamento. libro 3. & consi. clxij. quidam Franciscus, in quarto dubio, libro v. & Imo. & Panor. in dicto c. officij. de testamen. Card. Flor. dicto consi. xiij. & Corneus consi. cxix. circa primum consultationis articulum. col.8. versi. tamen his non obstantibus. libro 2. & consi. xviij. circa hanc consultationem. col.2. versi. quinimo cessantibus etiam praedictis. & col. v. versi. ideo ex his est concludendum. lib.4. & consi. ccxcvij. videtur quod dicta fraternitas. col.2. ver. item dicta fraternitas. eodem libro 4. & consi. cccl xx. in hac consultatione. ad fi. eod. libro 4. & Bened. Cap. consil. xx. punctus, quidam Franciscus, col. vlti. & iterum dicto consi. liiij. col.3. & Philip. Franc. qui hoc dicit sing. in c.j. col.3. de rebus eccles. non alien. libro 6. Cuius rei veritas ex eo pendet, quod scribit idem Bal. in l. si quis ad declinandam. col.4. versi. deinde quaeritur de tali quaestione. eo. tit. ibi vide, & Alex. consi. cij. super primo quaesito, in primo dubio, lib.7. & Socin. consi. lxxxij. in causa vertente. col. pen. versi. sed difficultas. lib.4. & Corn. consi. cccl xxx. pro decisione praesentis. col.3. in fi. & seq. lib.3. (& vide etiam Card. Flor. in suprà citato consi. xiij. in ciuitate Vrbinatensi,) & Franc. Balb. in tractatu praescriptionis m j. parte v. partis. col.2. versi. & signanter dicit pium.

Fraternitas nō dicitur propriè pium collegium.

9 ¶Item relicta pauperibus, computantur inter legata ad pias causas. Spec. in dicto §. & scias. Bal. in dicta authen. similiter. & ibi Roma. in repet. col.j. & ipse Bal. in l. illud. col. xiij. & ibi Pau. Cast. C. de sacrosanct. eccl. & in hoc omnes conueniunt. Et quidem optima causa: nam bona pauperum aequiparantur bonis ecclesiarum, vt latè per Panor. in c. nihil. de praescrip. & Fely. qui alios allegat in c. de quarta. col.4. eo. tit. Quin bona ecclesiarum, & clericorum, sunt & pauperum. c. aurum ecclesia habet. xij. q. ij. & c. vlt. in prin. quoniam quicquid. & ibi gl. xvj. q.j. Et pauperes ipsi sunt thesaurus Christi, vt asserit D. Laurentius.

Relicta pauperibus, computantur inter legata ad pias causas.

10 ¶Et hoc adeo procedit, quòd si quis relinquat causa pietatis alicui, quem credit esse pauperē, cùm sit diues, istud reputabitur relictum ad pias causas, quantum ad relinquentem, vt voluit Bart. in repet. l.j. in 2. q. 2. q. prin. in fi. C. de sacrosanct. ecc. per c. quiescamus. xlij. dist. Sed fortè, inquit, essent ei legata auferenda, & in alium vsum conuertenda, arg. l. legatū. ff. de vsufru. lega. Verùm Bald. ibi (vt semper in ea l.) col. x. versi. super quinta quaestione. in repet. Bart. mordet, dicentem hoc postremū esse falsum, quia imò tale legatum pro non scripto habendum est, quo ad illum cui relictum est, per l. eam quam. C. de fideicom. & l. pater filium. §. Tusculanus. ff. de lega. iij. Nec tamen defuit, sed remanet relictum impersonale, quod valet ad pias causas, per c. cùm tibi. de testam. & l. nulli. C. de episc. & cler. & non conuertitur in alium vsum, sed ad eundem casum, vnde cùm pauperi existimato relictum sit, dabitur pauperi: quia cùm possumus ad vsum destinatum vti, nō possumus in alium conuertere. clem. quia contingit. de relig. domib.

Quod procedit etiā si relictū sit pauperi existimato, cū esset diues.

Relictum impersonale, ualet fauore piae causae.

11 ¶Item relicta viduis, & alijs miserabilibus personis, vt voluit Spec. vbi suprà, & Bald. dicta auth. similiter. & Pet. Peru. in tracta. cano. cap.10. & Firmia. in tracta. de episcopo. in 4. parte libri 4. q. xxxj. versi. congruenter hîc dicendum. & Franc. Aret. in l.j. C. de sacrosanct. ecc. & ante hos glos. in c. vlt. in verbo, pietas. de fer. quae sub pietate, de qua ibi tex. loquitur, reponit dictum, miserabilium personarum. Quod & ex eo satis comprobatur, quòd sacrae literae aequiparant viduas, pupillos, & pauperes: scribitur enim Hierem.5. Causam viduae non iud. cauerunt, causam pupilli non dixerunt, & iudicium pauperum non iudicauerūt, ex quo etiam patet, quòd relictum pupillis, dicatur in piam causam: nam & saepe aliàs vltra locum illum, sacrae literae aequiparant pupillos & viduas.

Viduis & alijs miserabilibus personis relicta, censentur in piā causam relicta.

¶Et videtur

De eadem re.

12 ¶Et videtur hoc cõprobare tex.in l.j.C.quando Imper.inter pupil & vid.& rubr.illius tit.quòd pupillus sit ex miserabilibus personis.quod expresè voluit Alex.in l.Titiæ textores.in princ.ff.de legat.j.& quod ei relictum est,censetur pium,tenet Card.Flor.in cle.j.in xiij.q.de testa.vbi & idem dicit de orphanis.Tamen intellige procedere,cùm pupillus est pauper,& orphanus,secundum gl.in c.omnis ætas.in gl.vlt.xij.q.j.& Spec.tit.de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.versi.& scias.Card.Imo.& alij in c.significantibus.de offic.deleg.Alex.consi.cxxj.viso processu causæ vertentis.col.vlt.lib.j.& Ias.in d.l.Titiæ textores.col.pen.vide Ioan.Andr.in c.ex tenore.de foro compet.Quæ autem dicantur miserabiles personæ,vide per Bar.in d.l.j.C.quando Imper.inter pupil.& vid.Inn.& Panor.post alios in c.significantibus.de offic.deleg.Panor.in c.super quibusdam.de verb.sign.

Quod pro anima relictum est,dicendum est pium.

13 ¶Item relictum pro anima,per tex.in §.si vnum de prædictis.versi.occasioné autem.in auth.vt cùm de appel.cogn.in illis verbis,& ipsorum quoque animæ,ex hac causa piissima subleuentur , vt voluit gl.in l.si quis Titio.& ibi Bart.& alij recentiores post eum, ff.de legat.ij.Bart.in d.l j.& ibi Bal.qui illam dicit singu.in lectu.col.2.C.de sacrosan.eccl.Bar.in l.Lucius.ff.de alim.& cib.leg.Bal.in l.si quis ad declinandam.col.j.C.de episc.& cler.& in dicta auth.similiter.& in l.& in legatis.in princ.C.ad leg.Falci.& in l.vlt.§.sed & si quis.col.4.versi.pone filius.C.commu.de legat.& in l.hæreditas.§.si defuncto.& ibi etiam Ange.ff de petit.hære.& in c.vlt.in fi.de dilat.vbi ad hoc dicit glo.in d.l.si quis Titio.singu.& in c.j.§.donare.post prin.tit.qualiter olim feud ali.po.& consi.cclxxv.si quis iuris ciuilis.col.vlt.lib.3.Pet.Anch.consi.cxliij.præfatis nominibus.col.j.Panor.in rub.de testa.col.3.versi.sed nunc quæritur.& in c.relatum.huius initij j.col.vlt.& in c.requisisti.in j.not.eo.tit.Flor.in l.cùm quidam.§.si dies.ff.de vsur.Pau.Cast.consi.clxvij.lib.2.vbi ad hoc dicit illam glo.reputari singul.& Roma.consi.lxix.viso quæstionis themate.post prin.Soc.consi.cxvj.non potest negari.col.pe.vers.primus est.Barb.qui & illam glo.dicit singu.consi.lxxj.illud in medium referam.col.6.lib.3.& Philip.Corn.consi.xxxviij.pro decisione.col.3.in fi.lib.3.& iterum consi.cccxxij.ardua plurimum.col.4.versi.in contrariam partem.lib.3.

Relictum etiã consanguineo, vel amico pauperi censetur pium.

14 ¶Quod adeò verum est,vt si pro anima relinquatur,etiam consanguineo,vel amico pauperi, dicitur relictum ad pias causas,vt voluit gl.not.in c.2.de sepult.quam sequitur & reputat sing.Bal.in l.j.col.2.in lectu.& ibi Pau.Cast.in fi.C.de sacrosan.ecc.& voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de instru.edit.§.nunc verò aliqua.versi.& scias quod tunc.in addit.quæ incipit,ad istum finem.& omnes quos statim allegabimus,& Alex.consi.clviij.viso testamento ad fi.lib.7.Secus si consanguineo,aut amico diuiti:quia licet dicatur pro anima,non tamen reputabitur ad pias causas, sed magis præsumetur factum contemplatione consanguinitatis,amicitiæ,aut alterius non piæ causæ,vt voluit glo.in l.illud.& ibi Bal.& Pau.Cast.C.de sacrosanct.ecc.Barto.in repet.d.l.j.in 2.q.2.q.princ.& Bald.in d.auth.similiter.& ibi Rom.col.j.idem Bal.in l.si hæres.in 2.notab.ff.de cond.causa data.& in dicta l.si quis Titio.& ibi etiam Imo.ff.de lega.ij.& in c.de priore.de app.vbi dicit singu.illam gl.& consi.viij.licet mulieres.lib.5.& consi.ccxxx.testamentum de quo quæritur.eo.lib.5.& Lapus alleg.xcij.in primis videndum est.in j.dubio,vbi rationem reddit,quia pietas non stat in nomine pietatis,sed in substantia veritatis,per l.cum hi.§.sed & personarum.& §.si in annos.ff.de transact.& l.j.C.de mendi.valid.lib.xj.& idem quoque voluit Pau.Cast.consi.cccexlj.viso puncto,& allegationibus,in 2.dubio,post prin.lib.2.Cardi.qui eam glos.dicit singul.in c.tua.de testam.in c.de priore.de appel.Petr.Anch.consi.xxv.videtur prima facie.col.2.Panor.in dicta rub.de testa.& dicto c.requisisti.& consi.lxiij quædã domina.col.3.versi.hoc etiam firmatur.lib.2.& Barb.consi.lviij.clementissimi Dei.col.antepen.lib.1.Steph.Bertran.consi.ccv.sic est verum.col.j.nu.3.4.& 5.lib.2.& consi.lxxxij.quoniam reperio.col.j.lib.3.& è Theologis D.Thomas in q.4.q.xxxij.artic.7.

Pietas consistit in substantia ueritatis.

Maior pietas exercenda est in consanguineos pauperes, quàm in externos.

15 ¶Et facit pro prima parte:nam maior pietas debet exerceri in cõsanguineos pauperes, quàm in externos.c.non satis est bene velle.lxxxvj.dist.Et ideo executor deputatus ad distribuendum pauperibus.potest eligere pauperes consanguineos testatoris,vt voluerunt Bal.Ange.& Imo.in l.illa institutio.ff.de hære.instit.Imo.in l.captatorias.ff.eo.tit.Pet.Anch.in d.c.cùm tibi.de testa.Alexan.in l.diui.ff.ad leg.Falcid.Qui & ipsi dicunt procedere in filio spurio testatoris, paupere,sicuti etiam voluit Ioan.And.in dicto §.nunc verò aliqua.in vlti.char.in addit.quæ incipit,continuata.& Bal.in l.id quod pauperibus.col.pen.& vlt.C.de episc.& cler.& consi.xcj.videtur quòd electio.lib.j.& consil.clxij.quidam Franciscus.ad fi.lib.5.Ange.& Imo.in l.Lucius Titius.§.in testamento.ff.de leg.j.& vide quæ dicam infrà vbi de alimentis.

Restrictio præcedentium.

16 ¶Quod tamen intelligendum est duobus modis, primò, vt procedat in terminis, in quibus loquimur, videlicet quando consanguineo pauperi relinquitur nominatim pro anima,aut etiam alia pia causa : quia tunc dicetur legatum ad pias causas , non obstante qualitate consanguinitatis , per ea quæ diximus. At si simpliciter relinquat consanguineo , etiam pauperi , sine expresione piæ causæ,non reputabitur ad pias causas , quin magis videtur fuisse relictum contemplatione , & fauore consanguinitatis,per tex.in d.l.tutor.§.quæ tutoribus.ff.de excus.tuto. vbi concurrentibus pluribus præsumptionibus,illa anteponitur,quæ ex coniunctione sanguinis insurgit, sicuti & voluit Bald.in auth.ex testamento.col.3.C.de collatio.dum dicit,quòd inter coniunctos , cùm aliquid confertur, præsumitur fieri ex naturali affectu magis, quàm ob aliam causam , per multa iura quæ allegat, & hoc expresè voluit Bal.in dicta auth.similiter.versi.quid si donatio.& ibi etiam Roma.col.j.sed contra istud incidenter.vbi & ad hoc allegat cap.requisisti.de testam.& c.pontificis.xij.quæstio.2.& latè

Philip.

Philip.Dec.consi.cxx.diuino & c.consideratis omnibus.col.vlt. & latiùs diximus in nostra repe.l.si vnquam.in verbo, donatione largitus.

17 ¶Sed si hoc omnino est sine dubio, quia cùm anima cæteris rebus sit anteponenda, per l.sancimus. C.de sacrosanct.eccl.cap.cùm infirmitas.de poenit.& remiss.& ibi concordan.videtur testator subsistente causa paupertatis, potius considerasse eam causam quæ animam respicit, quàm sanguinis coniunctionem, per multa quæ in simili suprà sæpius diximus.Quin glos.in l.si donatione.quam ibi omnes sequuntur.C.de collation.voluit, quòd si pater daret filio bene merito, licet non exprimat, quòd faciat propter benemerita, in dubio tamen præsumitur ob eam causam facere, vt alibi etiam diximus.Et haud dubiè in vno casu dicerem videri, in dubio magis relictũ fauore piæ causæ, quàm consanguinitatis, quando aliàs relictum non valeret, per id quod in simili voluerunt Bald. Fulgos.& Ias.in l.si tibi decem.§.si pactus.ff.de pactis.Imo.& Rapha.Cuma.in l.quod dicitur.ff.de verb. obli. Quãquam autem relictum vtroque modo valeret, cogitandum relinquo.Neque enim audeo contra tot tantæ authoritatis viros tenere.

Donatum filio benemerito, cẽsetur ei ob benemerita donatum.

18 ¶Intellige secũdò, quod de diuite diximus, vt procedat in eo qui satis diues est, pro ratione suæ conditionis, siue status, aut generis. Nam si quis satis bonorũ habeat, vt possit viuere, nõ tamẽ secũdum conditionẽ, & qualitatẽ suæ personæ, is pro paupere habẽdus: & quòd illi ea consideratione, & causa relinquitur, cẽsetur relictũ ad pias casus. Ita voluit Bar.in rep.d.l.j.in 2.q.2.q.prin.C.de sacrosan.ecc. post D.Tho.quo loco nuper citauimus.& Bal.in repet.d.l.j.col.x.versic.super 5.q.C. de sacrosanct. eccl.& in l.si quis declinandam.col.2.versi.circa tertium.per tex.ibi, quem ad hoc notabiliter dicit, C.de episc.& cler.vbi loquitur de nobili, qui satis bonorum habet vt viuere possit, sed non pro ratione suæ dignitatis.& Barba.d.consi.lvj.lib.j.& Cæpol.in tract.de Imper.milit.deligen. in materia nobilitatis, in xxj.priuilegio nobilitatis, vbi hoc dicit not.& Bened.Gap.dicto consi.luij.col.3.

Diues non tam secundum facultates, quàm qualitatem suæ personæ habendus est.

19 ¶Item relictũ pro redemptione captiuorũ.l.si quis pro redẽptione.in illis verbis, pijssimã administrationẽ, C.de dona.in d.§.si vnũ de prędictis.ibi, ex hac causa pijssima.in auth.vt cũ de app.cogn. Doct.vbique, & inter cæteros Bal.& Pau.Cast.in d.l.illud.qui hoc etiã intelligunt in captiuis ex delicto, per gl.in c.sacrorum.xij quæst.ij.quod & idem voluit Bal.in dicta auth.similiter.C.ad leg.Falcid.cum concor.latè à me traditis suprà tit.x.§.vlti.in glos.pen.vbi de hoc diximus.

Relictum pro redemptione captiuorũ, ad piam causam relictum uidetur.

20 ¶Item legatum alimentorũ, per tex.in l.Mela ait.in §.sed & si.ibi, pietatis intuitu.ff.de ali.& cib.leg. & in l.sancimus.C.de sacrosanct.eccle. vbi causa redemptionis captiuorum, & causa alimentorum æquiparantur, & in §.interdicimus.ibi, egẽtium pabula, & alias pias causas, in auth. de ecclesiast.tit. & ita sentit Bal.in dicta auth.similiter.vbi dicit, quòd pia causa dicitur, cùm per eam releuatur corpus animatum, quod quidem fit per alimoniam, & expressè voluit glos.in l.si cui annuũ. ff.de ann. leg. Bart.in l.alio hærede instituto.ff.de alimen.& cibar.lega.Et Raph.Cuma.consi.xxx. statuto cauetur.col.2.Ange.Imo.& Alex.in l.diui.ff.ad leg.Falci.Alex.in l.si certis annis.col.3.versi.ex his etiã infero.C.de pact.& Philip.Dec.consi.lxxij.viso puncto.col.3.

Pia causa quæ dicatur.

21 ¶Sed hoc intellige secundùm ea quæ suprà diximus, vbi de relicto ante disseruimus, videlicet, cùm alimenta relinquuntur pauperibus, aut iis qui famẽ patiuntur, vt etiam innuit text.in d.l.sancimus. qui expressè de fame loquitur, & in d.§.interdicimus.in verbo, egentium. Nam si fauore amicitiæ, diuiti relinquetur, & cui aliàs satis est alimentorum, non dicitur legatum pium, vt voluit Bart.in d.l. alio.col.2.ff.de alim.& cib.leg.& in d.l.si cui annuũ.ff. de ann.leg. & in d.l.diui.& ibi Angel.Imo.& Alex.ff.ad leg.Falci.Ex quibus Ange.& Alex.hoc dicunt procedere, etiã si testator dicat, quòd relinquit amore Dei, & ipse Bart.in tracta.de alimentis.col.3.versic.quæro vtrum legatum alimentorum, per tex.in §.aliud quoque capitulum.ibi, egenis alimenta impendant, in auth.vt cùm de appel. cogn.& in d.l.cùm hi.§.si in singulos annos.ff.de transact.& Ange.in l.Stichum & Pamphilum.§.stipulatus.ff.de verb.oblig.& in l.si certis annis.& ibi Anto.de But.& Alex.C.de pact.Imo.in l.si quis Titio.& iterũ in l.cùm pater.§.eorum.ff.de leg.ij.Flor.in l.cùm de in rem verso.col.2.ff.de vsur. Roma.in repe.d.auth.similiter.col.2.versi.capio secundum.C.ad leg.Falc.Alex.in l.j.col.4.ff.solu. mat. Franc.Aret.consi.xlv.in causa & puncto.col.j.& Ias.in l.cùm is qui.§.si in ea opinione sit mulier.col. 2.ff.de cõd.indeb.Aliàs semper magis ex paupertate legatarij, quàm ex verbis testatoris dicitur pia causa, vt per Alb.in l.illud.C.de sacrosan.ecc.& in j.statutorum, q.iij.incip.item quæro statuto.

Legatum alimentorum pauperibus relictum, dicitur pium: aliàs secus.

22 ¶Quanquam tamen legatum alimentorum factum diuiti, dicitur etiam fauorabile, & priuilegiatũ, vt patet per tex.in d.l.cùm hi.§.nihil autem interest.ff de transact.vbi non potest incõsulto prætore transigi, super alimentis relictis etiam diuiti, nedum inopi.Et propterea Saly.in l.j.& ibi Ias.col.3.in iij.limitat.C.de fideicom.Alex.& Ias.in d.l.si certis annis.Cuius tamen sententiam, licet de eo mentionem non fecisset, secutus fuerat Floria.in l.cùm de in rem verso.ff.de vsur.

Legatum alimentorum diuiti relictum, dicitur etiam fauorabile.

23 ¶Item cùm dos, & alimenta æquiparentur, vt no.gl.in l.ob æs.C.de præd.min.legatũ dotis, siue pro maritandis virginibus dicitur piũ, per tex.in d.l.cùm is.§.si in ea opinione sit mulier.ibi, pietatis causa, & ibi not.Bal.Ange.& Floria.ff.de cond.indeb.& voluit Ioan.And.in c.tua nobis.in ver.alios.extrà de decimis.& Bar.in l.si ego Seiæ.in prin.§.j.ff.de iure dot.& in l.si constante.in xj.q.j.partis, ante fi.ff.sol.matr.& in l.ij.§.vlt.post prin.ff de donat.Alber.in prima parte statutorũ.q.iij.suprà alleg.in fi.Bal.in l.mandatum.col.3.versi.sed contra hoc oppo.& ibi Saly.col.6.in xiij.opposit.C. manda.& idem Bart. in l.sicut initio.in fi.C.de actio.& oblig.& in auth.contra cùm rogatus.C.ad leg.Falci.& in l.post mortem.col.pen.versi.sed pone, testator instituit hæredem.C.de fideicom.& in l.j.ante fin.

Dos & alimenta æquiparantur.
Legatum dotis dicitur piũ.

C.de

C.de his quæ pœnæ nom.relin.& in repe.l.j.col.xvj C de sacrosan.eccl.& Imo.in l.j.col.j.in fi ff.sol. matr.Flor.in l.cùm quidam.§.si dies.qui est vlt.ff.de vsur.& Ioan.Ana.consi.lvij.visis & cõsideratis. post prin.vbi dicitur etiã procedere in dote à patre relicta filię.Alex in d.l.si certis annis.col.3 C.de pact.& in l.iiij.§.hoc autem iudicium.col.4.ff.de damno infect.& in l.si cùm dotem.§.eo autem tempore. col.3.ff.sol.mat.& consi.xc.plura narrata sunt.col.ix.lib.6.& Barbat.cõsi.lxxxvij.prope est dominus.col.a.lib.2.& Firmia. in tractatu de episcopo.in quarta parte.lib.4.q.xxxj.versi.cõgruenter hic dicendum. Socin.consi.lxxxij.in causa vertente.col.pe.versi.sed difficultas oritur.lib.4.Lauren. Calca.consi.xiij.pro parte negatiua.col.a.versic.in contrarium facit.& versi.& hanc partem. & latius col.4.versi.item & si dicatur.Portò cùm legatum dotis,& alimentorum æquiparentur, vt patet ex not.per gl.in l.ob æs.C.de prædiis mino.& Bart.in l.vlt.ff.de his quibus vt indig. & in auth. res quæ.C.commu.de lega.de quo tamen per Alexan.in l.j.col.6.ff.soluto matri. Ideo & ea distinctio,quam in alimentis diximus,in dote quoque procedit,vt videlicet tum demum legatum dotis sit pium, si relictum sit pauperi,non etiam si diuiti,vt voluit Bald.in l.illud.col.j.C.de sacrosanctis eccles. & in authen.nisi rogati. colum.3.versic.quæro nunquid monasterium.C.ad Trebellia. cùm dicit, quòd maritare pauperes virgines, est pia causa. Angel. in §.si quis de prædiis. in authent. vt cùm de appellat.cognosc.Roman.in dicta authen.similiter.colum.2.versi.circa tertium. & Alexan. in addit.Barto.in dicto §.si mulier.& in l.si constante.in princ.col.ix.versic. ex dictis autem.ff soluto matrim.Barb.consi.lxxxvij.libro 4.Bald.nouellus in tractatu de dote.in quinta parte, & iterum consil.cccxlviij.de duobus.col.2.versicu.non obstat quod fauor.& Iason in dicta l.cùm is.§.si in ea opinione sit mulier.ante fi.ff.de condict. indebi. & facit quod tradit glos.in l.tali.in princ.ff.de iure dotium.quòd de legato facto causa dotis diuiti,detrahitur Falcidia.& Philip.Decius dicto consilio lxxij.col.3.& dicto consi.cxx.col.a.Et ad hoc inspicienda est status conditio,& dignitas eius cui relinquitur,vt in simili diximus suprà,cùm de legato animæ loqueremur. Et ita in hac specie voluit Bal.in dicta l.si quis ad declinandam.loco suprà allegato,& in l.paupertas.in princ.ff.de excusatio. & Dec.dicto consi.cxx.col.j.Verùm Laurent.Calca.sibi contrarius,consi.xxxj.Antonius Pacolarius col.6.dicit simpliciter,quòd dos respectu ipsius,non est pia causa.Nam si esset huiusmodi, ex ipsius legato non detraheretur Falcidia,per authen.similiter.C.ad leg.Falcid.Sed ex ea detrahitur,vt not. glos.in dicta l.tali.in prin.ff de iure dot.& in l.si non designata.C.de falsa.cau.adiect.lega.& videtur esse tex.in l.sed vsusfructus.§.dos relegata.ff.ad leg.Falcid.cui adde & aliam glos.in l.in testamento quidem militis.C.ad leg.Falcid. Et quod tale legatum dotis non censeatur ad pias causas,tenet etiã Bar.quem non alleg.in d.l.cùm is.§.si in ea opinione sit mulier.ff.de cond.indeb. Nec obstat,inquit Calca.text.in d.§.si in ea opinione sit mulier.qui in contrarium solet allegari,quia non id dicit, sed tantùm loquitur de pietate respectu donantis,& non dotis.

Distinctio alimentorũ, procedit quoque in dote.

Maritare virgines pauperes, est pia causa.

Ex legato dotis detrahitur Falcidia.

Dos respectu ipsius, non est pia causa.

24 ¶Sed aduerte,quod cõmunis opinio est in contrarium,& de eo quod diximus de detractione Falcidiæ,contrarium tenet gl.videlicet non detrahendam ex legato dotis,per d.l.in testamẽto quidem. C.ad leg.Falcid.super quo vide Calca.dicto consi.xiij.col.4.versi.non obstat si dicatur.

Communis opinio.

25 ¶Item relictum pro imagine facienda,aut depingenda,dicitur esse ad pias causas, per text.in l.lineã margaritarum.ff.ad leg.Falcid.vbi & hoc not.Bart.& Alexan.& in c.vlt.extra de testamen.& in c. ex parte.de verb.signifi.per quos ita voluit Roma.in dicta authen.similiter. col.2.versic.circa vltimum.& ante illum Ange.in l.j.§.ad municipium.& ibi etiam Alex ff.ad leg.Falcid.per gl.quam Angel.dicit notab.in l.Titia.§.Seia testamento.qui est vlt.ff.de auro & argen.leg.& voluit idem Ange. consi.ccxxiiij.casus est,Iacobus in fi.& Flor.in dicta l.cùm quidam.§.si dies.ff.de vsur.& Bernard. Laud.in addit.Barto.consi.xxvj.testator in testamento.

Relictum pro imagine facienda dicitur piũ.

26 ¶Item relictum causa studij,potest etiam dici pium per id quod voluit Bar.in l.j.ad fi.& ibi omnes, ff.solu.matri.quòd causa dotis,& causa studij concurrunt.& æquiparantur.Ex quo inferunt Bal.Ange.Rapha.Cuma.& Iason ibi,quòd sicuti valet donatio facta à patre,filiæ in potestate existenti causa dotis.l.Pomponius Philadelphus.& ibi glos.& Doct.C.famil.ercifcun.& not.glos.in l.2.C.de inoffic.donat.& Barto.in l.frater à fratre.ff.de condict.indeb.ita etiam donatio facta filiofamilias causa studij.quod etiam tenet Roma.in l.donatio.§.pater.ff.de donatio.Alberic.Imo.& Floria.in l.pater filio.ff familiæ ercifcun.& Iason in dicta l.frater à fratre.col.vlti.in 2.lectu.& Ferdin. Lorg.in repet. §.diui l.filiusfamilias.col.xiiij.versi.posset alia & secunda cautela.ff.de legat.j.licet aliqui tenuerunt contrarium,vt per Alex.in dicta l.j.§.ad municipium.ff.ad legem Falcid. Et bene facit, quia ea dicitur fauorabilis,& pia causa,quæ vtilitatem publicam respicit,vt dicit Pau.Castren.consi.xxiij.viso puncto.col.penul.per tex.in l.j.§.vlti.C.de cadu.tollen.& est etiam bonus tex.in l.ij §.exercitum. & ibi Barto.ff.de his qui notan.infa.& in l.quemadmodum.C.de agric.& censi.libro xj.& facit tex. in l.si quis.§.vtrum.& ibi Bart.ff.ad Syllan.& quod voluerunt Guliel.Cum.& Alex.in l.si filius.ff.si cert pet.& quod etiam dicit Bal.in l.j.C.si de momen.posses.quòd in causa studij non appellatur & nouissimè Philip.Dec.in c.j.col.x.versi.vij.extrà de probat. quòd in causa studij tenetur reus actori instrumenta edere,sicuti in aliis causis piis, & fauorabilibus. & ad hæc omnia est bonus text.in dicta l.quæ pater filio.in verbo, pietate. Ex quo videtur etiam probari causam studij esse causam piam:sicuti etiam voluit expressè Alex.in addit.Bart.in l.Stichus liber esto.ff.de legatis iij.& in dicta l.si cui annuum. ff.de annuis lega.& ante illum Panot.consi.lxiij.quædam domina. col.iij.& iiij. lib.2.Veruntamen Bal.in repet.l.j.col.ia.ff.de legatis ij.dicit quòd relictum causa studij non dicitur

Causa studij dicitur pia.

Causa dotis, & causa studij æquiparantur.

Donatio à patre facta filiofam. causa studij valet.

Quæ sit pia causa.

ad pias

ad pias causas,nisi sit pro studio sacræ Theologiæ,quod & videtur sentire idem Bal.in l.j.ff.de lega. ij.in qua etiam sententia videri voluit Rapha. Cuma.consi.xxviij.de fundo dato in præmium emancipationis,vbi dicit hanc causam non esse propriè piam,per not.in l.illud.C.de sacrosanct.eccl.& in l.si quis Titio,ff.de leg.ij.& donationem factam ex ea causa,indigere insinuatione, si excedat quingentos aureos,æquè ac alias donationes non pias. Et vtrunque sequitur Ias.in l.j.in prima lectu. col. pen.versi.adde tamen.C.de sacrosanct.eccl.& in l.j.col.vlt.ff.solu.matri.

27 ¶Item legatum libertatis censetur relictum ad pias causas,vt videtur probate tex.in l.in testamento. ff.de fideic.libert.& melior in l.j.§.vlti.ibi,ad hanc rationem præfatus, & ibi not. Bal. C.de commu. ser.manu.& in l.contra voluntatem,ibi,iura pietatis,C.de testa.manu.& in l.ancillam,in fin.C.de fideicom.liber.cùm dicit,impium esse differre voluntates testatoris , quæ ad libertatem respiciunt.& voluit Bart.in d.l.si cui annuum,post prin.ff.de annu.lega.& in l.si iure non subsistit. C.de testa.manumiss.& in l.ij.& iterum in l.penultim.C.& ff.de fideicom.liber.& in l.vnica.§.j.C.de cad.tollend.& Alex.in l.captatorias.col.iij.C.de testa.milit.& consil.cix. statutis accuratè perspectis,col.pen.versic. posset & testator,lib.ij.& consi.lxxvj.ponderatis his,col.vlt.lib.iij.& xc.pluta narrata sunt,col.iiij.lib. vj.& Iason in l.j.§.si quis ita,col.5 versi.circa illud.ff.de verb.oblig.& in l.qui Romæ, §. Flauius,col. iij.versi.ego vltra alios,eod.titu.Et vbique docto.trahunt dispositа in libertate, ad alias pias causas, scilicet in l.proximè.§.vlt.ff.de his quæ in testamen.dele.Spec.tit.de instru.editio.§.hunc aliqua.versic.& scias,& in l.Titio vsusfructus,§.j.ff.de condit. & demonstra. & in l. si vnus de septem.C.de testam.& in l.j.circa medium,& ibi etiam Angel.C.de bonis vacan.lib.x.& Bald.in l.ij.& in l.penu.C. de fideicom.liberta.& in dicta l.si vnus C. de testam.& in l.si iure.C.de testam.manumiss. & in l.j.§. in primo.col.vlt.C.de cadu.tollend.vbi plus dicit,quòd ecclesia & libertas eædem sunt, id est, quòd ecclesia idem est quod ipsa libertas,vt illius verbis loquar,per text.in §.vult enim,in auth.en.de non alien.& idem Bal.consi.cxvij.casus sub tali forma,col.iij.versi.super quinto puncto,& Roma.consi. ccxxxv.quo ad primum,col.ij.& in dicta auth.similiter,in infinitis propè locis,vt licet videre ex his quæ suprà diximus.Alex.qui illud postremum dictum Baldi sequitur consi.lxxvj.ponderatis his de quibus,col.vj.lib.iij.& docto.sæpe.

Legatū libertatis, censetur ad pias causas relictum.

Dispositа in libertate,trahitur ad alias pias causas.

Ecclesia, & libertas aequiparantur.

28 ¶Quinetiam videtur fauorabilius esse legatum,quàm sit aliud legatum ad pias causas: quod ex eo patet,quòd licèt legatum piæ causæ,non minuat legitimam filij,per tex.in c.vlt.xvij.quæstio.vlti.& gloss.in l. si quis ad declinandam.C.de de episcop.& cleric.& in l. Papinianus.§.j.ff.de inoffic. test.& expressè consuluit Alexand.consi.xviij.non minuitur legitima,in prin.lib.iiij.tamen legata libertatum non solùm legitimam minuunt,sed & omnino auferunt,per dictam l. Papinianus.§. quarta autem,vbi Raph.Fulg.in tertio notab.hoc expressè notat per illum text. fauorabilius esse legatum libertatis,quàm piæ causæ.Ex quo & illud facilè perspicitur , legatum libertatis esse fauorabilius ipsa legitima,vt annotant ipse Fulg.& Pau.Cast.qui hoc dicit mirabile in dicto §. quarta autem:cùm tamen legitima sit fauorabilior,quàm pia causa,vt patet ex eo quod diximus:& probatur in authen. si qua mulier,vbi Bal.& Saly.not.C.de sacrosanct.eccle.Verum est tamen quod glo. & communiter docto.in dicto §. quarta autem, dicunt, quòd hodie legata libertatum non minuunt legitimam per text.in §.prohibemus,in auth.de trien. & semiss. Quamuis ille textus verè non loquatur de libertate, & glossa ibi etiam aliter tenet , & si loqueretur de libertate , nihilo tamen minus probaretur per illum §.quarta autem , fauorabiliorem esse libertatem, quàm piam causam, licèt in eo casu esset correctus per dictum §. prohibemus. neque enim correcta lege , censetur correcta ratio legis,quin ex ea argui possit.

Legatum piæ causæ, non minuit legitimam filij.

29 ¶Limita quod dictum est,legatum libertatis esse pium,vt procedat quando fit pro anima, vel amore Dei,aliàs secus,vt singulariter tenet Bart.in repe.l.j.C.de sacrosanct.eccl.Sed hoc reprobat Imo. in l.captatorias.ff.de leg.j.& Ias.in dicta l.j.in vtraque lectura,in prima col. versic.nota istam pulcram limitationem,& in ij.lectura,col.antepen.versi.credo quòd limitatio,& idem Iason in l.captatorias, col.vlt.in prin.C.de testam.milit.& in d.l.si vnus,col.vlt.C.de testa.per tex.in d.l.j.§.vlt. C. de commu.seruo manu.vbi libertas non erat relicta pro anima,vel amore Dei,licèt dicatur pia causa.

Legatum libertatis fauorabilius ipsa legitima.

30 ¶Item legatum factum ad constructionem,& reparationem siue refectionem pontium,& viarum,vt voluit gl.& post eam Nicol.Neapolit.Ang.& Alex.in l.j.§.ad municipium,ff.ad leg.Falcid. & Spec. hoc intelligens cùm necessitas imminet,in dicto §.nunc verò aliqua,versi.& scias quòd inter tit. de instru.edit.& Ioan.And.in c.tua nobis,in versi.alios,de deci.Bald.in auth.similiter.C.ad leg.Falcid. Floria.in l.cùm de in rem verso,col.ij.versi.sed adde prædictis,ff.de vsur.Alex. in dicta l.j.§. ad municipium.ff.ad leg.Falcid.& Firmia.in tractatu de episcopo,in quarta parte,lib.iiij.quæsti.xxxj.versi. congruenter dicendum,vbi & alios allegat.& Phil.Dec.consi.lxxij.viso puncto,col.3.Bernard. Landri.in addit. Barto.dicto consil.xxvj.Ideoque multi fuerunt in ea opinione, vt l.j.C.de fideicom.loquens in alimentis,quæ(vt diximus)vim habent piæ causæ,procedat in refectione viarum,ita voluerunt Bar.Bal.Ang.Fulgos.Alex.& Ias.in l.si certis annis.C.de pact.Barto.& Fulgos.in d.l.cùm de in rem verso,ff.de vsuris.Bar.in sua disputatione,inci.quædam mulier.Anto.in repet.cap.peruenit,col. vij.de censibus,Imol.in l.si verò.§.de viro,col.xij.ff.solu.matrim.Mathesil.in tractatu extensionum, Iason in d.l.j.C.de fideicom. Et bene facit text.quòd sicut aliàs valet legatum incertum fauore piæ causæ (vt suprà diximus in quinquagesimosexto priuilegio)ita & pro refectione pontium,l.quidam

Legatū in refectionem pontium fauorabile est.

in testamento,& ibi gl.Bart.& alij.ff.de leg.2.& Bart.in l.si cui annuũ,ff.de annuis legatis. Et hæc res adeò fauorabilis est,vt licèt quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, tenetur tamen ad constructionem pontium,& viarum,sicut etiam tenetur ecclesia, licèt sit priuilegiata, nisi specialiter huius rei concessa fuerit immunitas,l.j.& ibi not.Ioan.de Plat.C.de collat.fund.patrimo. lib.xj.& l.absit.& ibi Plat.C.de priuileg.dom.August.ibid.Ideò nec ecclesia,quæ priuilegiata est,ab ea re est immunis,l.ad instructionem. C. de sacrosanct. eccles. & in nostris constitutionibus Regiis, (quas vulgò ordinationes vocamus)causa hæc ponitur inter eas, quarum sententia mandatur executioni,non obstantibus quibuscunque oppositionibus,& appellationibus.

Legatum factũ pro custodia ciuitatis, ad piã causam censetur.

31 ¶Item legatum factum pro patriæ(vt sic dixerim)fortificatione,valet,pro custodia ciuitatis,& locorum constructione,siue refectione murorum,& fossarum, & cæterorum id genus. Ita voluit Speculator,hoc quoque intelligens quando necessitas imminet,in dicto versicu.& scias quòd inter.vbi ad hoc multa allegat.Bal.in dicta auth.similiter,C.ad leg.Falcid.vbi ad hoc rationem adducit, quia ex his custodiuntur viduæ,orphani,& aliæ miserabiles personæ.

Quicquid fit ad publicã vtilitatẽ,id piũ dicitur.

32 ¶Item quicquid fit ad publicam vtilitatem,id pium dicitur,vti expressè voluit Paul.Castren. consi. cxciiij.viso puncto,col.ij.versic. pro hoc etiam,lib.ij.per l.j.§.vlt.C.de cadu.tollen.& l. ad instructionem,C.de sacrosanct.eccles.

33 ¶Item legatum factum ad constructionem monumenti,vt voluit Bal.& Ang.in l.hæreditas.§.si defuncto,ff.de petit.hæred.& expressius idem Ang.in l.j.§.vlt.Raph.& Pau.Cast.ff.ad leg.Falci.Quod & concedit ibi Imol.quatenus necessarium est ad ipsum monumentum conficiendum. Nam quod præter necessitatem impenditur,id potius tendit ad vanam gloriam, & solatium viuorum, & memoriam defuncti,quàm ad honorem Dei.Alex. autem ibi distinguit, an monumentum tendit ad ornatum ecclesiæ, nécne. Sed priorem partem indistinctè sequitur Firmianus in tractatu de episcopo,loco suprà sæpius allegato.

Legatum meretrici,ut se corrigat.

34 ¶Item legatum factum meretrici,vt ad frugem melioris vitæ redeat, dicitur relictum ad piam causam,vt voluit Bal.in l.imperialis,in prin.col.j.arg.illius tex.in §.præsenti sanctione.in verb.derelicta mala & inhonesta conuersatione. C.de nup.& sequitur Firmianus vbi suprà.

Item relictum pro incertis,& malè ablatis,dicitur etiam ad piam causam, vt expressè voluit Bal. in d.l.hæreditas,§.si defuncto,ff.de petitio.hæredit.in prima lect.& ibi quoque Ange. & vterque per nota.in clem.j.de priuileg.& Floria.in l.cùm quidam.§.si dies.ff.de vsuris.

Relictum ad soluẽdum creditoribus,dicitur esse ad pias causas.

35 ¶Item relictum factum ad soluendum,& satisfaciendum creditoribus,dicitur esse ad pias causas, vt voluit Vital.Nemau.in repet.c.Ioannes,in tertio notab.per illum tex.de testam. pro quo facit quod dicit Bal.in l.id quod pauperibus,in ix.quæstio. Q.de episcop.& cleric.quòd executor deputatus ad soluendum debita,potest soluere debita naturaliter tantùm:quia in foro animæ tantum valet debitum naturale solum,quantum naturale,& ciuile simul.Sed aduerte quòd in dicto cap.Ioannes, magis videtur innuere contrarium, dum separat pios vsus, & debitorum satisfactionem. Et propterea sentiunt illic Innocen.Hostien.Ioan.Andr.& Panor.quòd huiusmodi relictum, non dicatur ad pias causas.Postremò si amplius vis scire quæ dicantur legata ad pias causas,vide Spec.& Ioan.Andr.in dicto §.& scias quod inter.Bal.& Rom.in d.auth. similiter,Pet.Perusi.in dicto tractatu canonicæ episcopalis,c.x.& Firmia.in dicto tractatu de episcopo, in quarta parte libri quarti.in quæstione xxxj.versic.congruenter est dicendum.

INCI

INCIPIT DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE TRACTATVS.

Varij intellectus capit. cùm esses & cap relatum, de testa.

VPEREST nunc vt veniamus ad nostra duo capita, videlicet cap. cùm esses,& cap.relatum, de testa. Sunt enim qui dicunt ea tantùm debere intelligi de relictis ad pias causas,& ex his gloss. ordinaria in vtroque loco,& glo.in summa ij.q.iiij.& Goffr. in summa de testam. tit.de numero testium.Fulg.consi.xxix.cuius caput est,punctus quæstionis.Paul.Castr.consi.xxxj.ista institutio.lib.ij.Alij tradunt per illa capita esse omnino,& in omnibus iuri ciuili derogatum, etiam quo ad forum secularem.Cuius opinionis,& sententiæ fuerunt Ala.Vinc. Goff.Hosti.Ant.Pan.col.ij.& col.iij.in d.c.cùm esses. & Brix. in dicta summa,ij.q.iiij.& Dominic.consi.xlix.quod ita incipit, super isto puncto,Host.in summa,titu.de testam.§.qualiter conficiatur, & è recentioribus Stepha.Bertran.consi.xxiij.cuius initium Christi saluatoris &c.lib.ij. Alij item quòd in terris imperij,& in iurisdictione seculari sit lex ciuilis seruanda, præterquam in legatis ad pias causas:in quibus vbique est seruanda dispositio d. cap. relatum. in terris verò temporalis iurisdictionis ecclesiæ,in vtroque foro ecclesiastico sit obseruandum dictum cap.cùm esses,in legatis ad non pias causas.In qua sententia videri voluit Ioan. Ana.in dicto c.cùm esses. vbi & hoc dicit consuetudine obseruari,& ibi expressius Ioan.de Fan.Ioan.Cal.Per.Peru.And.Card.Florent.Imol. qui hanc dicit esse communem opinionem Petr.Peruf.consi.cxvij.Feder.Senens.consi.ccxvij.factum est tale, Quidam nomine P.Socin.consi.ccxxxv.visa contingentia.col.ij.in fi.vbi etiam dicit hanc esse communem opinionem Corn.qui & hoc dicit consi.clxviij.in præsenti.col.iij.versic. tamen communis lectura,lib.ij.& consi.ccxcvij. videtur quòd dicta fraternitas,col.iij.versi.tamen his,libro iiij. vbi dicit hanc esse communem lectionem.Alij quoque generalius,vt in foro ciuili seruetur lex ciuilis, in canonico cap.cùm esses, in vtroque dictum cap.relatum, in relictis ad pias causas, quæ fuit sententia Imo.in dicto cap.relatum.& ita pronuntiasse Innocen. r r r r. in publico consistorio, scribit Baldus consi.cclxxxiiij.dominus Rainutius,lib.iij.Alij rursum,quòd semper in relictis ad pias causas, sufficiāt duo testes, per dictum cap.relatum.in aliis verò requiratur,& parochianus vltra duos testes,per dictum cap.cùm esses,vbi hoc voluit Panor.in fi.lect.& in repet.col.v.cum sequen.& ibi Ioan.Ana. post antiquiores:& Specul.titu.de instrum.edit.§.compendiosè, versic. item per ius canonicum, & Cardin.Flor.consi.lxxiij.puto de iure,col.j.Alex.consi.cv.viso & diligenter considerato,col.iij.vers. imò fortius lib.iiij.Barb.consi.lxxxvij.col.iiij.lib.iiij.Corn.consi.cclxj. de duobus principaliter, col. vlt.lib.iiij.Alij denique in alia sunt sententia.vt per Dominic.consi.xlix.super isto puncto,Ioan. Cal. consi.viij.titu.de testa.& Ro.in repet.auth.similiter,in iij.& iiij.speciali, inter vltimas voluntates,C. ad leg.Falci.& Cor.consi.lxxvij.licèt autem,lib.j.& consi.cxxxvij.placet mihi,lib.ij.& Philip. Dec. consi.cclxxxiiij.viso puncto,in 2.dubio.Non tamen mihi est animus omnium omnia adducere: satis est, quantum ad hunc locum pertinet, quòd omnes in hoc conueniunt, quòd in relictis ad pias causas vbique sufficiant duo testes,iuxta dictum cap.relatum.

In iurisdictione seculari lex ciuilis est seruanda.

PRIMVM PRIVILEGIVM.

In relictis ad pias causas duo sufficiunt testes, tam iure ciuili, quàm canonico.

In piis causis duo sufficiunt testes.

Vod primum priuilegium erit(vt duo sufficiāt testes) eorum,quæ hîc commemoranda, & enumeranda putauimus:communémque illam sententiam,præter illos quos suprà citauimus,receperunt Bart.qui & hoc dicit procedere de iure ciuili.Bal.Ioan.Fab.Sal.Fulgos.Pau.Cast.Franc.Aret.& alij in l.j.C.de sacrosanct.eccles.& Bald.consil.clxvij. thema proponitur,in fi.lib.ij.& consi.xx.super primo puncto,in prin.libro quinto,& in l.hæreditas.col.ij. in duobus locis,ff.de petit.hæredit.Salyc.in l.generali,C.de sacrosanct.eccl.Rapha.Cuma.qui & id voluisse videtur,procedere de iure ciuili,consi.clxix.viso testamento,col.j.Alexand. consil.xlj. viso tenore.col.2.lib.penulti.& dicto consil.cv.viso ac diligenter considerato, col.iij.lib.iiij.Corne.consil. lxxvij.licèt autem.col.j.versi.tamen prædictis.lib.penul.& consi.cclxj.in hac consultatione.col.ij.eo. lib.& consi.cxxxvij.placet mihi,& consi.clxvj.minimè dubium,in prin.lib.iij.& omnibus locis infrà allegatis,& plerique omnes vbique.

SECVNDVM PRIVILEGIVM.

Testamentum immediatè, sine alicuius alterius institutione, ad pias causas factum, coram duobus testibus deponentibus, infirmat prius testamentum solenniter coram septem testibus peractum.

Testamentũ solenne tollitur per minus solenne.

SEcundum erit priuilegium, vt primum testamentum factum coram septem testibus tollatur per secundum factum ad pias causas, coram duobus: & ita consuluit Paul. Ca. consi. cclxij. dubium facit in suprascripto puncto, lib. iij. & sequitur Alex. in l. hac consultissima. §. si quis autem, col. vlt. C. de testa. per l. 2. ff. de iniusto testamen. & consi. xlvj. viso themate, in fi. lib. 2. & cons. cvj. viso & diligenter considerato, col. 2. versi. quinto adduco, lib. 4. & Barb. cõs. xliij. col. iiij. lib. iij. & Iason in l. si ita sit scriptum, col. 5. versi. nota diligenter. ff. de leg. j. & Phil. Dec. in l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur.

Duo testes deponẽtes de testamento ad pias causas sufficiunt.

1 ¶Hoc autem intellige, vt videlicet sufficiant duo testes deponentes de testamento ad pias causas, licèt non sint inscripti in eo testamento. Neque enim hoc casu, duo testes requiruntur ad solennitatẽ testamenti: sed solùm ad probationem, vt dicit Bald. in dicta l. j. in repet. col. xiiij. versic. super prima quæstione, C. de sacrosanct. eccl. vt probatur in dicto cap. relatum, quod omnino fundatur iu dispositione iurisgentium, vel diuini: cuius statutum est, in ore duorum, vel trium stare omne verbum, vt scribitur Deuteron. 17. & alibi sæpe repetitur, tanquam huiusmodi testamentum ad pias causas, non exigat solennitates iuris positiui, sed omnino reguletur (vt nostri loquuntur) secundum ius gentium, vel diuinum: quod quidem ius nullam in factis hominum solennitatem requirebat, sed satis erat ea testimonio duorum, aut trium hominum probari. Sicuti etiam videmus de iure ciuili in contractibus: in quibus si testes non interueniant per modum solennitatis, valent & possunt probari, vel per testes, vel per confessionem, vel aliàs: vt patet per totum titu. ff. & C. de confess. & ita in specie consuluit Corne. consil. ccxv. videtur prima facie, columna secunda, libro 2. & consil. cccvij. cuius est simile initium, col. iij. lib. iij. in quibus locis illud ex eo subinfert, quòd etiam si nulli omnino testes interuenerint in testamento ad pias causas, fateatur tamen pars testamentum fuisse factum, sed dicat non valere, quia testes non interuenerint, iudicandum est pro testamento, vt etiam in simili dicitur in testamento inter liberos. & not. per docto. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. & propterea subdit ipse in vltimo loco, si is qui verè sciret huiusmodi testamentum fuisse factum, nec tamen satisfaceret relictis ad pias causas, quia deessent testes, qui de testamento deponerent, in foro conscientiæ peccaret, quia deficeret probatio, non ius, vt in simili dicit tex. in l. duo sunt Titij. ff. de testament. tutel. & sciens non indiget probatione, iuxta l. j. in fi. ff. de actio. empt. & cap. cum qui, de regul. iuris, in vj.

In testamento inter liberos, nõ opus est interuentu testiũ.

Quod de duobus testibus dictum est, procedit, si immediatè sit piis causis relictum.

2 ¶Hoc autem intellige, vt videlicet duo testes sufficiant in testamento ad pias causas, cùm legatum immediatè, proximéque relictum est piis causis: quia si testator reliquerit cuipiam priuato, & illi quidem grauato restituere pio loco, non sufficerent duo testes, vt tale relictum valeat, vt notab. voluit Bart. in l. vlti. per illum text. ff. de his quæ pro non scrip. hab. quod dictum simpliciter refert, & dicit sing. Iason in l. Marcellus, col. viij. versi. sed aduerte. ff. ad Trebel. Sed contra hoc vide quæ dicam infrà in xxiij. priuilegio, post prin. & vide etiam non Soci. sed alium inter consi. illius, con. cccccxviij. col. ij. versi. præterea, lib. j.

Ita ut in ipso testamento pia causa instituatur, & non alius.

3 ¶Intellige item in testamento, in quo pia causa instituitur. Nam si alius esset institutus, non valeret sine solennitate iuris communis, etiam in relictis ad pias causas, cum non valeat caput testamenti, vt voluit Salyc. in auth. cassa. in ix. q. C. de sacrosanct. eccl. Imo. in cap. quidam clericus. de foro compet. Alex. cons clxxvij. viso themate mihi exhibito, col. j. versi. nec prædictis, lib. ij. & cons. cix. statutis accuratè perspectis, col. pen. versi. posset & tertia ratione, lib. ij. Soci. consi. v. in fi. lib. iij. & consil. cxv. videbatur prima consideratione, col. ij. versi. & pro hoc lib. iiij. & Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto, col. ij. versi. in casu autem contrario. C. de testam.

Contrarium tenentes.

4 ¶Contrarium tamen voluit Ioan. Calde. consi. vlt. tit. de constitutio. quòd scilicet valet testamentum quo ad legata ad pias causas, per tex. similem in dicta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. Cuius sententiam adfert ipse Soci. consi. xlix. viso instrumento, col. vlt. versi. non omitto. lib. iiij. vbi eius rei suspendit sententiam: vide Ias. in dicto §. ex imperfecto. Quòd si è diuerso sit instituta pia causa, valent legata aliis facta in huiusmodi testamento, in quo tantùm duo testes fuerunt adhibiti, vt voluit Saly. in dicta auth. cassa. & Anto. in dicto c. quidam clericus. col. pen. & Alex. qui hoc dicit sing. consi. xlj. viso tenore, col. ij. versicu. quinto, lib. j. & vide quæ dicam in simili infrà in sexto priuilegio, in fin. Tu tamen super hæc vide Ias. in loco suprà allegato, & nouissimè Socin. (si is est) in tractatu fallent. in regula cccx. incip. priuilegia, vbi multa veluti in vnum corpus de industria congessit quibus non pauca adiiciemus. Primo autem loco continuabimus priuilegia circa vltimas voluntates, & quæ illas respiciunt: deinde & alia continuato ordine subiiciemus.

Cõfirmatio cõtrariæ sententiæ.

TERTIVM PRIVILEGIVM.

Rogatio testium non est de substantia testamenti ad pias causas: nam in eo solùm iuris gentium, vel diuini ratio habetur.

Testes rogati ad pias causas, non sunt necessarij.

TErtiò igitur loco, ex his quæ diximus satis constat, non esse necesse testes adscriptos in testamento ad pias causas, esse rogatos, cùm ea solennitas sit iuris merè positiui, non iuris gentium, aut diuini. Ita expresè voluit Ioannes Andreas in cap. relatum. de testament. &

in addit.Spec.in tit.de instru.edit.§.compendiosè. versi.item per ius canonicum. Bart.in repet.l.j.col. antepen.in fin.& ibi etiam Bal.primùm in lectu paulò ante finem.deinde in repet.col.xiiij. versi.super quarto puncto.C.de sacrosanct.eccles.Bal.consi.clij.super primo puncto,lib.iiij.& cons.xxvj.super primo puncto,post prin.lib.v.& consi.ccxxx.testamentum de quo quaeritur,lib.v.vbi tamen subdubitat Anto.Imol.Panor.& Cardin.in dicto cap.relatum,post prin.& in c.cùm esses.de testam.& Pau. Castren.consi.xxvj.certum est quòd dominus,ad fin.lib.j.& consi.lxxxv.visa dicti facti narratione, eod.lib.& consi.cccxxvij.dubium facit in suprascripto puncto,eod.lib.& consil. ccccvj.visis & examinatis,col.ij.eo.lib.& consi.xxv.super eo quod quaeritur,lib.ij Corn.in auth.quod sine.col.vlt.eod. titu.& consi.cclxxviij.consuluit dominus,col.pen.versi.item placet.lib.j & consi.cxlviij.visis nonnullis,col.ij.lib.ij.& consi.ccxv.videtur prima facie,col.vlt.lib.ij.& cons.cxviij.in hac consultatione,col. pen.eo.lib.iij.& consi.ccclxvij.videtur prima facie,col.iiij.versi.& per consequens patet,eo.lib.iij.& consi.cclix.dicta dispositio,col.iij.versic.nec etiam obstat,lib.iiij.& videtur voluisse Alex.consil.lxx. viso consilio.col.vlt.lib.ij.& consi.iij.attentis narratis,col.ij.versi.praetermissis.lib.vij.& consi.cxxxj. super themate,post prin.eod.eodem lib.vbi dicit hanc esse communem opin.& Soci.in dicta regula cccx.in xxxij.priuilegio.& Barbar.consi.xlij.clementissimum Deum,col.v.lib.iiij.& consil. lxxxvij. prope est dominus.columna quinta,& iterum colum.vlti.eod.lib.iiij.& Stepha.Bertran.consi.xcuij. relicta,in prin.lib.ij.

1 ¶Contrarium tamen tenuit Franc.Aretin.antiquior in quodam suo consilio, sicuti illum retulerunt Anto.& Panor.in dicto cap.relatum.& idem quoque tenuit Lapus, alleg.xxx. vbi dicit ita de facto Bal.consuluisse,& Pau.Cast.sibi contrarius, consil.cj.ad primum quaesitum videtur respondendum, in quarto dubio,lib.ij.& Roma.in repet.d.authen.similiter, in ij specialiter vltimarum voluntatum, & Corne.sibi contrarius,consi.cccviij.pro decisione praesentis,col.iij.versi.haec quidem sunt sanè verisimilia.in nctis his quae prius scripserat lib.iij.& Ludo.Bolo.in addit.consi.Ioan.Ana.consil.xxvuj. visis & accuratè attentis.col.iiij.Mouentur primò,quia non inuenitur correctum ius ciuile. Secundò per text.in dicto c.relatum.in illis verbis,tribus,aut duobus legitimis testibus requisitis.Quae verba idem significant,quod testibus rogatis.Nihil enim aliud est rogare testes,quàm eos requirere,vt adsint actui,per tex.in auth.de testibus.§.& licet antea quoque in illis verbis,dum ad hoc ipsum adsumantur testes:iunctis verbis,haec enim inania,& ex transitu prohibita testimonia, & iuncta authen. rogati.C.eodem titu.Et propterea adhibiti testes in testamento (quod nihil prorsus aliud est, quàm requisiti) sufficiunt,Institu.de testamentis.§.vlt.iuncta l.haeredes palam.§.pen.ff.eod. & l.hac consultissima.in princip.C.eodem cum simil.& ad idem est text.iuncta glossa in lege nullum diuortium. ff.de diuort.& glossa in l.scripturas,vbi Baldus.C.qui potio.in pignorib.habe. exponit testibus adhibitis,id est,rogatis.

Contrariae opinionis authores.

2 ¶Item licet milites possint quibuslibet modis testari,seruato duntaxat iure gentium, l.j.ff. de testamen.milit.cum ibi nota.debent tamen testes in eorum testamento esse rogati,per l.diuus,eod. titu. quem ibi ad hoc not.& dicit sing.Ang.est tamen similis in §.j.Instit.eo.titu.

Milites an testentur.

3 ¶Sed Cor.in locis suprà allegatis, has obiectiones facilè dissoluit. Nam quod ad primam pertinet, ex quo d. c. relatum, dicit expressè causam testamentorum ad pias causas non esse tractandam secundùm leges,sed omninò esse sequendum ius gentium,sine diuinum (vt suprà saepius diximus) satis in hoc videtur esse correctum ius ciuile.Ad illa autem verba,testibus requisitis,respondet Corn. multis modis. Primùm,quia tex.ille non loquitur de testibus requisitis, vt interessent testamento:& illa verba referunt ad praecedens verbum,tractetur,quod quidem refertur ad iudices,& est verbum futuri temporis,& tamen testamentum erat factum de praeterito & qualitas adiecta verbo,intelligitur secundùm tempus verbi,l.in delictis.§ si extraneus.ff.de noxal.actio.l.ex facto.& ibi Barto.ff.de vulg.& pupil.l.Lucius.ff.de milit.testamen.Et ideo loquitur de testibus,qui requiruntur tempore iudicij,scilicet ad probandum testamẽtum.Sed & quod non intelligatur,requisitis,id est rogatis, prout leges volunt testes esse rogatos in testamento, ex eo facilè apparet, quòd ille textus non solùm loquitur in testamento,sed & in alijs vltimis voluntatibus: quia generaliter loquitur de relictis ecclesiae,non se restringens ad testamentum. Constat autem quòd in relictis etiam non piis causis, non requiritur generaliter,vt testes sint rogati,per l.vlt.§.in omnium.C.de codicil.Et absurdum esset dicere,quòd maior solennitas requiratur in relictis pijs causis,quàm alijs: & omnino contra mentem dicti cap.relatum.Nam sine ministerio auth.de testib.§.& licèt,dicit ille tex.respiciens non ad solennitatem,sed ad probationem,requisitis testibus:quia etiam debent testes requiri, vt deponant: non autem se ingerere:aliàs suspicione non carerent,per l.quae omnia.vbi Ange.not.ff.de procur.& not. etiam gl.in l.presbyteri.C.de episc.& cler.Iaco. Bella.in auth.de testibus. §. si verò ignoti.& Bart.in l.post legatum.§.de eo verò qui legatum.ff.de his quib.vt indig.& ita etiam intelligit illa verba, requisitis testibus,Imo.in dicto cap.relatum.& Barba.dicto consi.lxxxvij.col.vlt.lib.iiij.ad dictam l.diuus.respondet post Bal.in auth.quod sine. C.de testam. quòd testes ideo debent esse rogati in testamento militum,vt ex eo possit certò diiudicari,militem proferẽdo verba, quae sonant in testamentum,ea deliberatè,& seriò,animòque testandi,non ioco,non perfunctoriè protulisse, vt saepe solent aliàs: sicuti & alibi huiusmodi rogatio ponderatur in l.Pamphilo liberto.§.propositum.ff.de leg.iij. Et ita satis exprimere videtur text.in dicta l.diuus.ibi, vt prius constare debeat factum esse, & in illis verbis, alioquin &c. Ex quibus clarè apparet, rogationem non esse requisitam ad solennitatem

In pijs causis maximi est momenti ius gentium,siue diuinum.

Qualitas adiecta verbo,intelligitur secundùm tempus verbi.

Testes se ingerentes,suspicione non carent.

Ratio, cur testes debeant esse rogati in testamento militis.

Rogatio non est de solenni-

tate testamenti militis.

testamenti militis, quin videlicet valeat sine illa, quoquo pacto possit constare testamentum fuisse factum. Sicuti in simili dicimus in testamento parentum inter liberos, in quo non requiritur rogatio testium, vt voluit glossa in l. vlt. ad fin. C. de codic. Bald. Salic. & Fulgo. in dicta authen. quod sine. C. de testamento. Ang. Pau. Castr. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Ange. in anthen. de testa. imperf. in prin. Nam vt dicit Bal. in dicta auth. quod sine, in patentibus erga liberos præsumitur deliberatio, arg. l. nec in ea. ff. ad legem Iuliam de adult. quia naturalis stimulus vrget patrem ad cogitandum de liberis, l. amicissimos. §. vlt. ff. de excus. tut. At in testamento militis, in quo huiusmodi deliberatio non præsumitur, si obiiceretur militem ipsum non protulisse verba sonantia in testamentum, ac non deliberatè protulisse, necesse esset ad probandum animum, adferre rogatum testimonium, & alia quæ id arguerent.

QVARTVM PRIVILEGIVM.

In pius causis, sola subscriptio manu testatoris, sine testibus facta, vim testamenti obtinet.

Testamentū sine testibus, ad pias causas valet.

Vartò accedit proximè ad ea quæ dicta sunt in præcedentibus, quòd testamentum manu testatoris scriptum, sine testibus, ad pias causas valeat, vt expresse voluit Imol. in l. si is qui. ff. de testam. & sequitur Corn. dicto consi. cccvij. col. iiij. versic. & licèt sint contestes, lib. iij. Nam etiam (inquiunt) hoc sufficit in testamento inter liberos, per auth. si modo. C. famil. ercisc. quæ solùm requirit subscriptionem manu testatoris, quæ quidem non plus operatur, quàm tota scriptio ipsius testamenti, argu. auth. quod sine. C. de testa. & §. nos quidem. cum sequen. in authen. de tabellionib. Et hoc quoque probatur, vt dicunt in dicta l. vlt. C. famil. ereiscun. quæ statuit voluntatem inter liberos posse probari quibuscunque indiciis, quod & idem affirmat Bal. in dicta authen. quod sine.

QVINTVM PRIVILEGIVM.

In pius causis solum ius naturale consideratur: & ob id mulieres non minus in testamento ad pias causas, quàm inter liberos testes habentur idoneæ.

1 *Mulieres testes idoneæ in piis causis.*

Vintò ex præcedentibus quoque proficiscitur, vt etiam mulieres sint testes idoneæ in testamento ad pias causas: cùm iure naturali mulieres non reperiantur prohibitæ, sed solùm de iure ciuili, vt ex eo patet, quòd in testamento inter liberos possunt esse testes, vt not. glo. in auth. quod sine. & ibi Bal. & alij. C. de testa. & gl. in §. quod & sæpe. in auth. de trien. & semis. & d. l. vlt. C. famil. ercisc. & Bar. & alij, in d. §. ex imperfecto. Imo. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Franc. Aret. & Felin. in c. quoniam de testib. Et ita etiam in testamento ad pias causas voluit Bal. in dicta l. j. ad fi. in lect. & etiam in repetit. col. xiiij. versic. ostenso de principalibus personis. C. de sacrosanct. eccles. & consi. ccxxx. testamentum de quo quæritur, eodem lib. 5. vbi tamen dicit esse dubium. Ang. consi. ccxxxiij. in causa prædicta, col. j. Pet. Anc. in dicto cap. cùm esses, in quarto notab. & ibi etiam Imol. & Panor. col. j. & iterum vlti. de testa. & idem Panor. in dicto c. relatum. col. j. de testa. Pau. Cast. consi. cccxxvij. dubium facit in suprascripto lib. j. Barb. consil. lxxxvij. propè est dominus, col. 5. & seq. lib. ij. Alexan. consi. cv. viso ac diligenter. col. iij. versic. secundò respondeo, lib. iiij. Corn. consi. cclxj. in hac consultatione, col. j. lib. j. & consi. clxviij. in præsenti, col. ij. lib. ij. & cons. ccxv. videtur prima facie, col. iij. lib. ij. & idem Alex. consi. clxxvij. viso themate. col. ij. versic. & licèt dominus lib. ij. Soci. in dicto tractatu fallent. regu. cccx. in xxxvj. priuilegio, & Lanfran. Oria. in repe. c. quoniam contra falsam. in verbo, testes. versi. & primò quæritur. ibi, inter liberos. de probat. & nouissimè Ias. in l. hac consultissima. in prin. col. vlt. C. de testa. Phil. Dec. & Feli. in dicto cap. quoniam. de testib. & idem Decius in l. fœminæ. ff. de reg. iur.

2 *Mulier nō est idonea testis in testamentis.*

¶ Contrarium tamen tenuit Spec. tit. de testam. §. j. versi. item quod est melius. Federic. Senen. consil. ccxvij. factum est tale, quidam nomine P. in fin. per iura vulga. disponentia mulierem nō esse testem idoneam in testamentis. & post illum Roma. in dicta auth. similiter, in xvj speciali, circa vltimas voluntates. C. ad leg. Falci. motus per tex. in dicto cap. relatum. in verbo, testibus legitimis, & aliis quibusdam leuibus rationibus, quibus satis responsum est, ex his quæ suprà diximus, ne iterum repetamus. Subdit tamen in fine, quòd licèt hæc opinio sit verior: tamen præcedens fortè in practica seruaretur, quia communis est, & hanc simpliciter refert, quasi sequatur Barbat. sibi contrarius consil. cviij. clementissimi Dei patris, colum. penult. in prin. lib. j. & consi. xxxviij. difficile. col. viij. lib. iij. & non obscurè in dicto cap. relatum. & in consi. lviij. clementissimi Dei, col. antepe. & Soci. qui dubitat, consil. xcij in causa domini Antonij. columna secunda, versicu. quinimò disputatur, libro tertio. Sed & hanc partem sequitur intrepidè, & constanter Benedict. Cap. consil. lxxv. & facit in hanc partem, quod scribit Baldus consilio cclxiiij. ad euidentiam. in fin. quòd sufficiunt duo testes in legato ad pias causas, modò sint omni exceptione maiores. At mulieres non sunt eiusmodi secundùm Alexandrum consilio septuagesimo viso consilio. columna quinta, versic. bene facit, lib. secundo, & Cæpola consi. xxxij. quidam rustici, col. ij. versi. primò fuerunt. Dec. in l. fœminæ. col. 5. in xvj. casu. versi. & casu quo. ff. de reg. iur.

An duo testes sufficiāt ad pias causas.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis valet testamentum, non lectum coram testibus, viuente testatore, nec in publicam formam redactum: nisi primò causas testator expresserit, deinde & aliud ad pias causas minus solenne fecerit.

1 SExtò, ex eodem fonte manat, quòd licèt aliàs non valeat testamentum à tabellione, aut ab ipso testatore conscriptum, si antè decedat testator, quàm fuerit lectum coram testibus, & in publicam formam redactum, per tex. notab. in l. fideicommissa. §. quoties. & in glo. Bart. & alij. ff. de lega. iij. Fallit tamen in testamento ad pias causas, in quo id necessariò non requiritur, vt voluit Dyn. in l. Lucius Titius miles. ff. de milit. testa. per illum tex. loquentem in testamento militis, quem & ipse Dyn. trahit ad testamentum ad pias causas, & Rom. qui hoc reputat sing. in dicta auth. similiter, in xiij. speciali circa vltimas voluntates. Imo. in dicta l. fideicōmissa. & ibi quoque Alex. in addit. Bart. & idem Imo. consi. lxxv. visa dicti facti. lib. 1. & dicto c. cùm esses. de testa. Pau. Castr. consi. xxv. super eo quod quæritur, lib. 2. Corn. consi. liij. pro decisione. col. iij. lib. 1. & cons. cxviij. in hac consultatione, col. iij. vers. nec obstat dictum, lib. iij. vbi & idem concludit esse in testamento inter liberos, ad hoc multùm allegans consi. cccvij. prima facie, in prin. Innoc. in his; quæ dicit, col. vij. vers. nec obstant adducta in contrarium, lib. 3. & Socin. d. regul. ccc. in 34. priuileg. Barbat. latè consil. xlij. fecisset testamentum ad pias causas, & Alex. consi. iiij. attentis narratis, col. iij. & iiij. lib. vij. & Iason. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. col. 2. C. de testam. Et hoc quidem confirmatur: quia nec in testamento inter liberos, ea solennitas requiritur, secundùm Bart. in dicta l. fideicommissa. §. quoties. & Imo. in l. si is qui. ff. de testam. & Corn. vbi suprà, quicquid senserit gloss. in dicta l. si is qui.

Mortuo testatore ante lectū coram testibus testamentum, nihil ualituri est.

2 ¶Hoc intellige procedere, nisi primò testator causas expressisset, deinde fecisset aliud ad pias causas, quod tamen non fuit lectum coram testibus, & in publicam formam redactum. Certe hoc postremum testamentum nullius erit roboris: nec ex eo censebitur primum reuocatum. Ita consuluit Oldr. cons. cxix. Titius condidit testamentum, per tex. in §. sed hoc præsenti. in fi. in auth. de sanctis. episc. & alia quæ ipse allegat, quem sequitur Ioan. Anan. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. §. compendiosè. vers. & quid sæpius. in addit. col. pen. & Pet. Ancb. in dicto cap. cùm esses. de testamen. & Barbat. dicto consi. xlij. col. vij. vers. nec obstant allegata, & col. seq. lib. iij.

Restrictio præcedentium.

SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Testamentum imperfectum, totius voluntatis imperfectione, quantum ad ea quæ pias causas concernunt valere interpretandum est.

1 SEptimò, hinc quoque efficitur, quod præcedenti est finitimum, vt valeat testamentum imperfectum, imperfectione voluntatis, fauore piæ causæ, vt videtur voluisse Bartol. in l. in testamento. per illum tex. ff. de fideicom. libert. vbi ita dicit se dixisse in quæstione facti, & expressè Bald. in l. in iure. C. de manumiss. testam. Petrus Anch. consi. cccxxxvij. de efficacia. Imo. in l. si is qui. ff. de testam. & in cap. ij. eo. tit. Ioan. Anan. consi. lvij. visis & consideratis. Panor. in cap. pe. col. ij. de success. ab intesta. Paul. Castr. consi. ccccl vj. visis & examinatis attestationibus. lib. j. Ang. Aret. in §. ex eo. in fin. Insti. quibus modis testam. infir. m. Alexan. in dicta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. & in l. si certis annis. C. de pact. & consi. cviij. viso ac diligēter considerato. col. ij. vers. l. confirmantur etiam prædicta. lib. iiij. & Socin. dicta reg. ccc. in xxxviij. priuilegio. & Barb. dicto cons. xlij. col. iiij. lib. iiij. & in repet. l. cùm acutissimi. col. xxxix. C. de fideicom. vbi hoc sing. reputat, & Calca. consi. xiij. pro parte negatiua. col. iij. vers. xij. Sicuti etiam valet testamentum imperfectum, non solùm ex defectu solennitatis, de qua loquuti sumus in præcedenti capite inter liberos, per tex. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. sed etiam ex defectu voluntatis, de quo nunc loquimur per tex. in l. vlt. C. fam. ercis. per quem ita Roman. in d. auth. similiter. Panorm. in d. c. penult. de success. ab intest. & latè Barb. consil. lviij. omnipotentem. col. v. versic. quinimo plus videtur, libro iiij. Angel. in repet. l. si certis annis. in vlt. char. C. de pact. Bald. in l. ex ea. de testam.

Testamentum imperfectum, in piis causis habet effectū.

2 ¶Contrarium tamen tenuit Bald. in repet. l. j. col. penult. in vj. q. C. de sacrosanct. eccl. Ang. in d. l. si is qui. ff. de testam. Petr. Anch. in c. 2. de testam. & Panorm. sibi contrarius, consi. cv. casus in facto sic proponitur, lib. ij. & Pau. Cast. etiam sibi contrarius cons. cj. ad primum quæsitum videtur respondēdum, in iij. dubio, lib. ij. & consil. cccclxix. visa facti narratione, lib. ij. Raph. Fulg. cons. cxvij. Ioannes quondam. col. pen. Flor. in l. cùm de in rem verso. col. ij. ff. de vsur. Imol. cons. xcj. in causa quæ vertitur, in prin. 2. dub. lib. 2. & Rom. in d. auth. similiter. in xvij. speciali. circa vltimas voluntates. motus primò, quia inter testamentum inter liberos, imperfectum imperfectione voluntatis, est nullum, vt voluit glos. ordin. in d. l. si is qui. & ibi Bart. & alij. ff. de testam. & in l. vlt. in verbo, impletum. & ibi etiam Guli. Cun. Bart. & Bald. C. famil. ercis. Bart. Albe. Ang. Corn. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Bald. cons. ccxcvj. licet regulariter in testamento, lib. v. Anto. in c. j. de success. ab intest. Pan. d. cons. cv. Ang. Aret. §. ex eo autem. Instit. quib. mod. testa. infir. Philip. Corne. consi. cccviij. pro decisione, col. iij. vers. hæc quidem sunt, lib. 3. Ergo multò magis testamentum factum piæ causæ, cui minus fauetur, quàm liberis, vt not. in c. quicunque, xvij. q. vj. cum concord. Subdit tamen Ro. quòd licet doct. hoc communitèr teneant, vt testamentum imperfectum ratione voluntatis, inter liberos

Contraria opinionis authores.

Testamentum inter liberos, imperfectum.

Cùm lex non distinguit, indistinctè intelligendum est.

non valeat: id tamen videtur esse contra casum d.l.vlt.C.fam.ercil.in illis verb. siue cœptum, neque impletum sit testamentum, defuncti dispositio custodiatur &c. Ideò nihil moratus, alias rationes adducit, videlicet quòd regulariter non valet testamentum, imperfectum ratione voluntatis l. furiosum.C.qui test.fac.pos.& d.l.si is, qui, & l.ex ea scriptura.ff.de testa.nec hîc casus exceptus reperitur. Item videtur, inquit, casus expressus in l.si iure.C.de manu.testa.vbi non iure facto testamento, non competit libertas, nec distinguitur, an sit non iure factum ex defectu solennitatis, an ex defectu voluntatis, ergo indistinctè intelligendus est.l.de pretio.ff.de Publ.in rem act.cum simılib. Adde & tu ad confirmationē huius rationis, quòd dictus tex. non potest intelligi, de testamēto non iure facto, ex defectu solennitatis, per ea quæ suprà diximus in præcedentibus. Ergo necessariò debet intelligi de defectu voluntatis, alioquin esset superuacaneus, & vide Pet.Anch.cōs.cccxxxvij. de efficacia. Deinde subiunxit Rom.non obstare d. l.in testamento. ff. de fideicom.liber. cui omnino innititur Bart.quia si etiam ille text. intelligitur de imperfectione voluntatis, tamen non necessariò obligat hæredem, vt patet ex illis verbis: pios tamen filios debuisse manumittere, &c. ex quibus constat, quòd huiusmodi legatum pium, non est debitum iure efficacis rationis, sed cuiusdam pietatis: vt videlicet hæres, maximè filius, adimpleat quod pater suus disposuit in fauorem piæ causæ. Quæ res obligationem efficacem non producit, vt patet ex l.cùm is, §. mulier.de cond. indeb. vbi licèt pietas excludat repetitionem eius, quod pro dote indebitè solutum est, non tamen obligat eam, quę pro dote alterius erranter indebitè soluit, ad dotem ipsam exoluendam.& tex.in auth.de hæred.& Falcid.§.si verò expressum, vbi dicitur, quòd piè facit hæres institutus adiens hæreditatem, & tamē ea ipsa pietas non obligat inuitum ad adeundum, l.sicut.cum similib.de repud.hæredit. C.& postremò ex text. in l. penult. §. illo.C. de necessar.seru.hæred. instit. vbi legatum factum seruo proprio sine libertate, non obligat hæredē: impiè tamen facit hæres, qui illud soluere renuit. Et ita ante Romanum videtur intellexisse dictam l. in testamento. vt videlicet non sit necessitatis, sed cuiusdam æquitatis, & suasionis. Bald (cuius Rom. non meminit) in l.cùm quis, col.iiij. vers.dices tu, nónne est, C.de iuris & facti igno.& Panorm.d.cons.cv. lib.ij.

3 *Autor confirmat priorem opinionem.*

¶Tu tamen tene priorem opinionem, quæ communior est, per textum in dicta l.in testamento, qui est ad hoc expressus, vt qui vtitur verb.debuisse, quod est præcisæ necessitatis, vt not.in l. sæpe. ff. de offic.præsid.& tex.in ca. vlt.ibi, non solùm possunt, sed debent.de senten.excommuni. cum similib. & ita omnes illum tex. vt videlicet sit necessitatis, intelligunt, quotquot illum siue ad hoc propositum, siue ad aliud allegant. Nec huic obstat quod dictum est, non quicquid est pietatis, continuò esse necessitatis. Neque enim propterea sequitur, non esse necessitatis, quicquid pietatis est. Nec animaduertit Rom. se sibi dissidere, cùm in xiij. speciali id adfirmanter tenuisset, quod diximus in pręcedenti vers. quod omninò repugnet huic quod nunc tenuit.

4 *Restrictio prioris opinionis. Legatū nullū, etiā pia causa institutū.*

¶Sunt tamen qui hoc intelligunt procedere, si est imperfectio voluntatis, respectu totius testamēti: secus est, si voluntas est imperfecta, respectu dispositionis de qua agitur, vt pulchrè declarat Panor. in dicto c.penult.de success.ab intesta. Philippus Decius qui hoc not. reputat in cap.j. col. v. de fide instrum. Sed & intellige, vt valeat quantum ad ea quæ concernunt pias causas. Nam in cæteris legatum valebit, etiam si pia causa fuerit instituta, vt latè tenuit Iason in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.col.3.vers.pro intelligentia.C.de testam.contra Salyce.in auth.cassa.col.iiij. & ix. C. de sacrosanct.eccles.& Anto.in cap.quidam clericus, col.antepen.de foro compeien. & Alex. consil. lxj. viso tenore allegati, col.iij. versi.aduerte tamen lib.j.& cons.cv. viso ac diligenter considerato, col.v. versi.cæterum testamenta.& iterum col. vlt.lib.iiij.tu illum omnino vide, & quod diximus suprà in primo priuilegio.

OCTAVVM PRIVILEGIVM.

In piis causis nutu, & signis factum testamentum valet, nisi testator excommunicatus, vel in bello illicito decesserit, vel cæcus testetur.

1 *Testamentum nutu factū nō valet. Secus in piis causis.*

OCtauò non admodum dissimile est, quòd licèt aliàs non valeat testamētum nutu factū. l.iubemus.& ibi gl.& doct.C.de testam. valet tamen ad pias causas, vt voluit gl.in c.cùm tibi, de testam. quam sequuntur docto.ibi, & Bald.in l.j.col.ij.in lectu. vbi eam gloss. dicit singul.& in repet.colum.antepen.versi.super quinto, & ibi Franc.Aret.col.vlt.C.de sacrosan.eccl.& Bald.in l.si post diuisionem.post medium, C.de iuris & fact.igno.& in l. discretis, C. qui testamen.fac.poss.& in l.ij.& ibi quoque Imol.ff.de testa.& cons.clxxiiij.quidam dominus Rambaldus, lib.3.Pet.Anch.& Imol.in cap.ij.de testa.Imol.in l.captatorias, vers.sed iuxta prædicta, ff.de hæred.instit.Ang.Alex.Corn.& Ias.in dicta l.iubemus.C.de testam.Angel.in l.in fraudem, §.j.ff.de milit.testam.Calde.consi.iiij.tit.de testa.Barb.qui illam gl.dicit sing.cons.xliij.illud in medium referā, col.v.& seq.lib.iij.Franc.Aret.in l.j.col.vij.vers.tertiò confirmatur, ff.de testa. Ias.in l. licèt inter priuatos, col.j.vers.tertiò confirmo, C.de pact. & in authen. si qua mulier, colum. ij. C. de sacrosanct. eccles.& in l. si cui legetur.§.hoc autem.colum.vlt.ff.de legat.1.Felyn.in c.in præsentia, col.xxij.de proba.Ludo.Bolo.consil.liij.venerandus dominus, colum.vlt.Stephan. Bertran. cons. cj.licet testamentum, libro primo.

2 *Testamentū mi*

¶Contrarium tamen videtur voluisse Bald.sibi contrarius, & Paulus Castr.in l.& in epistola. C. de fideicom.tanquàm hoc iure expressum non repetiatur, & Ang.etiam sibi contrarius in quibusdam

lecturis

lecturis in dicta l.iubemus, & Barbar.sibi contrarius, consilio xcij. praeclarè scribitur, columna 7. lib.ij.& in hanc partem consuluit Ant.de Prato.cuius consilio subscripserunt omnes Perusini,vt refert Francis.Curt.in addit.Alex.in dicta l.iubemus,& pro hac parte facit,quòd non valet testamentum militis nutu factum.nec testamentum inter liberos, vt de primo est gl. quam plerique omnes sequuntur in dicta l.in fraudem,§.j.in verbo,nuda,ff.de milit.testam.Secundum autem de testamẽto inter liberos tenuit Bald.Ang Fulg.Paul.Cast.& recentiores in dicta l.iubemus.Bal.& Pau. Cast. in dicta l.in epistola,& ipse Ang.in l.hac consultissima,§.ex imperfecto.C. de testam.& in auth. de testam.imperf.& in d.l.in fraudem,& d.l.discretis,C.qui testam.face.poss.& videtur esse tex. in authen. quod sine,ibi,non signis,C.de testam.

litis nutu factũ non valet. Nec testamentum inter liberos.

3 ¶Sed prima opinio vt communior est,ita & verior,quia,vt iam diximus,in dispositionibus ad pias causas attenditur ius diuinum,vel gentium, in quo non reperitur prohibitio testamenti nutu faciẽdi.Quin videmus quòd princeps potest permittere,vt quis eo modo testetur, per l. si mutus. ff. de testam.nec etiam expeditum est omnino,quod de testamento militis, & de testamento inter liberos diximus.Nam quod ad primum attinet,videtur esse tex.in contrarium in l.iure militari.ff.de milita.testam.& in §.quinimo.Instit.eo.vbi mutus potest testari,quod tamen non potest aliter facere, quàm nutu,& signis.l.vbi.ff.de regulis iuris.& ita intrepidè tenuit hanc partem Alc.in d.l. discretis, colum.vlt.vbi tamen distinguit,an miles possit loqui articulatè,& ita procedat prima sententia:aut non potest,& procedat secunda,per id quod in simili dicitur in ca.tuæ.de desponsat. & ita etiam in terminis consuluit Ang.cons.cclvij.testator fecit testamentum suum.Quantum autem ad testamẽtum inter liberos,videtur etiam textus in contrarium in l.vlt.C.famil.ercisc. in verbo, vel iudiciis, per quem hanc postremam partem tenuit Corn.in dicta l.iubemus,colum. penult. vbi ita dicit vidisse, se de facto consultum per plures clarissimos, licèt periculosum esset in practica recedere à communi opinione.

Ex permissu principis potest quis nutu testari.

4 ¶Tenendo igitur eorum opinionem,qui dicunt valere testamentum nutu factum ad pias causas, eam duobus modis limitabis.Primò,vt procedat,nisi testator decesserit in eo statu,qui prima fronte huiusmodi appareat,vt non sit tractandum de fauore animæ, quia decessit excommunicatus, vel in bello illicito,ex not.per glo.antiquam in cap.decernimus,de senten.excommunic.lib.6.Ita voluit Bald.in dicta l.iubemus,contra quem pungit Corn.ibi,col.penult.dicens esse super hoc cogitandũ: quia licèt non sit considerandus fauor animæ testantis, subest tamen semper fauor piæ causæ institutæ.Tamen id quod Bald.suprà tenuit,Bart.ante illum in repetitio.l.j.in 6.quæst.C. de sacrosanct. eccles.& Lapus alleg.cxxiij.in Dei nomine.& Dominic.in c.2.§.vlt.col.iiij.de vsur.Firmia.in tractatu de episcopo,in xxxj.quæstio.quartæ partis,lib.iiij.vers.nota ergo imprimis.Sed Bald.ibi, in lectu. colum.3.vers.quid de excommunicato,& in repetitio.col.iiij.versi.6.& seq.quæst. C. de sacrosanct. eccles.tenet contra Bart.& ita est sibi contrarius.& hoc etiam sequitur latè Panor.in rubr. de testa. col.pen.super quo vide latè Philip.Franc.in rubrica eodem tit.lib.6.colum.xiiij.versic. vlt.quæritur an excommunicatus.

Testator excõmunicatus decedẽs, nõ censetur ad pias causas testari.

5 ¶Limita secundò secundùm Ang.in d.l.iubemus.non procedere in testamento cæci, in quo requiritur specialis solennitas,per l.hac consultissima,C.qui testa.facere poss.Et hoc dictum Ang.simpliciter refert Corn.in d.l.iubemus,col.pen.tanquam id sequi videatur.Verùm Alex.ibi, col.1. apertè reprobat,dicens sibi videri non esse verum,quia dispositio illius l.hac consultissima, non habet locum in testamento ad pias causas.

Testamentum cæci requirit specialem solẽnitatem.

NONVM PRIVILEGIVM.

Mutus,& surdus simul à natura,non prohibentur ad pias causas testari:vtpote quæ nullis legibus coarctantur.

1 NOnò,licèt mutus & surdus simul à natura testari non possit,per l. discretis, potest tamen testari ad pias causas,& hic casus longè alienus est à præcedenti& magis lubricus. Nam non quicquid potest quis nutu facere, continuò potest mutus, & surdus à natura etiam facere.Quis enim potest nutu codicillos facere,per l.nutu.ff.de lega.iij. mutus tamen, & surdus simul à natura id facere non potest,per dictam l.discretis,& ibi Raph.& Paul.Cast.cum sim. adductis per Corn. ibi. Igitur (vt redeamus) potest mutus, & surdus simul à natura testari ad pias causas,vt videtur sentire Bal.in dicta l.discretis,& expressius Alex. ibi,& Panorm.in rubrica de testamen.col.iiij.Pro quibus facit,quòd miles,mutus simul,& surdus testari potest,vt videtur esse tex. in dicta l.iure militari.ff.de milit.testam.& in dicto §.quinimo.Instit.eod.& vtrobique glo. intelligit. illos tex.in muto simul & surdo à natura,quam sequuntur Ioan.Fab.& alij ibi,& Cy. Saly. & Alex. in dicta l.discretis. Bald.& Ang.in dicta l.iure militari.& est etiam glos.in §.vlt.in verbo,certis,Insti. quibus non est permiss.facere testam.facit etiam quòd princeps potest dispensare, vt mutus, & surdus simul à natura testentur.secundùm Cyn.Bald. Roma. & Alex.in dicta l.discretis,per l.si mutus. ff.de testamen.Ex quo facilè colligi potest, hoc impedimentum non esse iuris naturalis, gentium, aut diuini : alioqui enim princeps illud tollere non posset, per clement. pastoralis, de iudiciis, & not.Imol.in cap.quæ in ecclesiarum,de constit.& Bart.in l.vlt.C. si contra ius vel vtilitatem publicam,cum similibus.

Mutus & surdus an possint testari.

Princeps dispẽsat,ut mutus, & surdus testentur.

Hoc tamen impedimẽtũ, non est iuris naturalis.

2 ¶Contrarium tamen tenet Bald.in l.j.colum.ij.vers.quæro vtrum furiosus,in lectu.C.de sacrosanct. eccles.Roma.& Iason in dicta l.discretis,& Franc.Aret.in l.qui in potestate,§.vlt. colum.penult. ff. de testa.

Mutus & surdus à natura,

æquiparantur pupillo.

de testam. Moti primò, quia hoc impedimentum vniuersale excludit consensum, l. cùm prætor, §. penult. ff. de iudic. Ideo mutus, & surdus à natura æquiparantur pupillo, per l. seruo inuito domino. §. cùm prætor. ff. ad Trebellia. & l. Fulcinius existimat. §. adeò autem latitatio. ff. ex quibus causis in possess. eat. Imò verò infanti, vt voluit Bart. in l. j. in prin. & ibi omnes post eum, ff. de verb. oblig. & propterea neque donare, neque aliter inter viuos contrahere potest, vt voluit gloss. not. in l. qui id, quod, §. mutus, & surdus. ff. de donatio. ibi vide docto. Pupillus autem etiam doli capax, non potest testari etiam ad pias causas, vt voluit Bart. in d. l. j. in ij. q. per tex. & ibi Bald. in lect. col. iij. vers. secundò quæro, & in repet. col. viij. vers. ij. quid de pupillo, & ibi quoque Bart. Salycet. Floria. Bono. & alij præter Richard. Saly. C. de sacrosanct. eccles. Bart. in l. si quæramus, & ibi etiam Ang. ff. de testamen. Bald. Roma. Alex. & Ias. in l. si frater, C. qui testam. face. poss. Petr. Aoch. & Imol. in ca. ij. de testam. Panorm. in rub. extrà eo. Alex. cons. cij. super eo de quo quæritur, post princip. Bened. Cap. cons. 85. cùm viso & considerato. col. 2. Barb. cons. lviij. clementissimi Dei Patris, col. ij. & seq. lib. 1. Fran. Are. & Ias. in l. vlt. col. vlt. C. de testam. mili. & in l. rescripta. col. 2. vers. tertiò facit, C. de preci. Impe. offer. & Philip. Franc. in rub. de testam. lib. 6. col. iiij. vers. tertiò quæritur. vbi dicit de hoc dicto, esse text. in c. licet, de sepul. vbi nemo potest ante pubertatem sibi eligere sepulturam. Iason in l. rescripta. col. vlt. C. de preci. Imper. offer. Philip. Decius in l. pupillum, paulò ante fi. ff. de reg. iur. text. in c. si pater. de testa. lib. vj. vbi pater potest pupillariter, vsque ad tempus pubertatis, ad pias causas pupillum substituere. Ex quo sequitur quòd ipse pupillus non potest testari ad pias causas. Nam pupillaris substitutio est introducta in subsidium, propterea quòd pupillus testari non potest. Instit. de pupil. substitu. in prin. De quo tamen quantùm ad pupillum doli capacem, dicam infrà eod. tit. §. vlt. in glo. vlt. Item & pro secunda parte videtur esse tex. ad literam, in dicta l. discretis, vbi non potest surdus simul, & mutus libertatem relinquere, cùm tamen libertas sit pia causa per l. 1. ad fi. C. de com. seruo manu. & quicquid statutum est in libertate, procedit etiam in pia causa, vt voluit Bart. in l. proximè. ff. de his quæ in testa. delen. & l. si vnus, ad fi. C. de testa. cum concord. Ideo etiam contra id, quod diximus de milite, tenuit contrarium Raph. Cum. in l. qui in potestate, §. j. ff. de testam. videlicet quòd miles mutus simul, & surdus à natura testari non potest, & Ias. qui dicit se semper tenuisse contrarium. in dicta l. discretis, col. 1. vbi respondet iuribus contrariis. Sed & contra illud, quod dictum est posse principem in eam rem dispensare, tenent Raph. Cum. & Paul. Castr. in d. l. qui in potestate, §. 1. & Ias. in d. l. discretis. Franc. Aret. in d. l. si mutus. ff. de testam. vbi adducit viuam (vt ait) rationem: quia mutus, & surdus à natura nihil intelligit, per d. l. seruo inuito, §. si pupillo, in fi. ff. ad Trebellia. Sicut ergo princeps non posset concedere furioso, & mente capto testamenti factionem, quia caret sensu, & lex positiua non potest immutare naturam rerum, l. iij. ff. de vsufruct. earum rerum quę vsu consumun. ita non potest muto, & surdo simul à natura.

Nemo potest ante pubertatē sibi eligere sepulturam.

Pupillaris substitutio est introducta in subsidium.

3 ¶Sunt qui has opiniones ita concordant, vt videlicet prima procedat in muto, & surdo à natura, quem tamen constat intelligere, & testari velle ex signis, & indiciis, sicuti nuncupatim voluerunt Ioan. Faber in dicto §. quinimo. Salycet. Alexand. Corne. & Iason in dicta l. discretis, alioqui procedat secunda opinio: sicuti in simili dicitur, quòd princeps, statutum & consuetudo potest pupillo doli capaci concedere testamenti factionem, incapaci non potest, vt voluerunt Bart. Raph. & recētiores in l. si quæramus, ff. de testamen. cum concord. quas adferemus infrà eo. tit. §. vlt. Nam & quod dictum est surdum simul, & mutum à natura ęquiparati pupillo, & infanti: intelligunt omnes de eo qui nihil prorsus intelligit, vt per Bart. & alios in l. 1. ff. de verb. oblig. & in l. mutum, in princ. ff. de acquirenda hæreditate.

Princeps potest pupillo doli capaci concedere testamēti factionem.

4 ¶Nec obstat quod diximus, non posse mutum, & surdum simul à natura relinquere libertatem, quę est pia causa. Et verum est quòd libertas sit pia causa, quando legatum libertatis fit pro anima, vel amore Dei, aliàs secus, vt expressè voluit Bart. in repetitio. dictæ l. j. C. de sacrosanct. eccles. Sed caue, quia communiter tenetur, quòd relictum libertatis indistinctè, sit pia causa, vt voluit idem Bart. in dicta l. proximè, ff. de his quæ in testament. deleo. & in dicta l. si vnus. C. de testamen. & est bonus textus in dicta l. 1. §. vltimo, C. de commu. seruo manu. vbi non erat relicta libertas pro anima. Et propterea illam Bart. limitationem in specie, reprobat Imola in l. captatoriæ. ff. de legatis primo, de quo dicam postea, cùm enarrabimus quæ dicantur piæ causæ. Ideo aliter respondendum est, quòd prohibitio d. l. discretis, non hìc attenditur in dispositione ad pias causas, quæ nullis legibus, præterquam iuris naturalis, siue diuini coarctatur.

DECIMVM PRIVILEGIVM.

Specialis solennitas communiter in cæci testamento obseruata, non habet locum, si testetur ad pias causas.

DEcimò, licèt cæcus testari non possit, nisi seruata solennitate, l. hac consultissima. C. qui testam. facere poss. tamen ea solennitas non requiritur, si testetur ad pias causas, vt voluit Ang. qui putat aliud in relictis, priuatis quibusdam pauperibus in d. l. hac consultissima, sed Alex. ibi, col. vlt. idem putat generaliter in omnibus relictis ad pias causas. per tex. in c. cùm esses, & c. relatum, eo. quæ sæpius allegat, & illum sequi videtur Ias. ibi, col. iij. vers. secundò limita, & idem etiam simpliciter voluisse videtur Corn. ibi, col. 2. vers. & similis quæstio, & apertè Steph. Bertrand. dicto consi. cj. licèt testamentum, per totum, lib. 1.

VNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Temporis inscriptio non est de substantia testamenti ad pias causas.

Vndecimò, licet in testamento requiratur temporis inscriptio, per auth. quod sine. C. de testament. id tamen non obseruatur in testamento ad pias causas, quod valet sine inscriptione temporis, vt pulchrè consuluit Alex. consil. iiij. attentis narratis, col. pen. vers. secundò respondetur, lib. vij. motus ea communi ratione, quòd hæc solennitas non sit iuris diuini, vel canonici, Corn. consil. cccvj. videatur prima facie. col. j. vers. secundò videtur, iunctis his quæ scribit Phea. col. vij. vers. non obstat dicta auth. Quamuis Bart. contrarium sensisse videatur consil. lxxxviij. vel lviij. proponitur quòd Iacobus.

In testamentis necessaria est temporis inscriptio.

DVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Si constet de voluntate testantis, quibuscunque verbis, vel indiciis testamentum ad pias causas conscriptum inueniatur, effectum sortietur.

Duodecimò, quod & præcedentibus accedit, licèt aliàs testamentum scriptum notis insuitatis, censeatur esse inualidum, l. sed cum patrono. §. vlt. ff. de bon. poss. secus si per vsitatas, l. quoties, vers. si quis. ff. de hæred. instit. tamen ad pias causas semper valet testamentum notis scriptum, siue vsitatis, siue inuisitatis, modò possit quoquo modo constare de volũtate testatoris. Ita voluit Dyn. in l. Lucius. ff. de testa. milit. per illum tex. loquentem in milite, quem extendit & ad hunc casum sequitur, & dicit Sing. Rom. in dicta auth. similiter, in xvij. speciali, circa vltimas voluntates, Socin. in tract. fallen. regu. cx. in 37. speciali. Et respondet Ro. vbi suprà, ad auth. quod sine, C. de testa. vbi testamẽtum inter liberos debet scribi, non signis, sed literarũ cõsequentia. Et cùm extensio, quæ ex illo textu fieret ad pias causas, esset illis odiosa, ea autem quæ fit ex testamento in d. l. Lucius, sit fauorabilis: illam repudiare, hanc amplecti debemus, quia in dubio assumẽda est opinio, quæ testamento fauet, & maximè ad pias causas celebrato, per l. si pars. ff. de inoff. testam. Sed tu præterea aduerte, quòd contra illum tex. in dicta auth. quod sine, videtur esse alius tex. in l. vlt. C. famil. ercisc. vbi expresse dicitur, quòd testamentum patris inter liberos valet, quibuscũque verbis, vel indiciis conscriptum inueniatur. Nisi dixeris tunc procedere, modò constet de voluntate testatoris, aliàs procedet dicta auth. quod sine, quæ ita nihil omnino oberit.

Testamentum notis insuitatis scriptum, non valet.

DECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pia causa nullis ciuilibus solennitatibus coarctantur: quapropter absurdum non est ad pias causas quem testatum, & intestatum decedere.

1 Decimotertiò, quod & superioribus cõuenit, licèt aliàs quis non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, l. pen. ff. de iniust. testa. potest tamen ad pias causas, vt voluit Bart. in repet. l. i. in 2. quæst. & latius col. antepen. vers. quintò quæro, C. de sacrosanct. eccl. quia, vt ipse dicit, in his cessat omnis ciuilis solennitas: nec necesse est ex naturali æquitate, quòd quis omnino testatus decedat, per l. si miles vnum, & l. si duobus. ff. de milit. testa. vbi miles potest pro parte testatus decedere, & pro parte intestatus: & ita quoque Petrus Anch. & Imol. in cap. cùm esses, de testam. Panorm. consil. xxxij. circa duo dubia, col. ij. lib. 2. & Alex. consil. cv. viso ac diligenter considerato, in fi. lib. 4. Corn. consil. liij. pro decisione, lib. 1. & Iaf. in d. l. bae consultissima, §. ex imperfecto, col. iij. C. de testam. & Philip. Decius in l. ius nostrum, col. 2. ff. de reg. iur. Et facit etiam in hanc partem: quia potest statutum disponere, vt quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, vt voluerunt Ang. & Imol. in l. 2. per illum text. & ibi quoque Alexand. in 2. notab. ff. de vulgari & pupillari substit. ex quo potest intelligi, hoc esse introductum de iure ciuili, non naturali, aut gentium.

Nemo potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. Nemo naturali æquitate cogitur omnino testatus decedere.

2 ¶ Verùm Bald. in repet. d. l. i. col. pen. vers. super sexta quæstione, tenet contrarium: videlicet quòd testator ad pias causas, non potest ab initio decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus: sic enim semitestatus, id est, imperfectè testatus, & imperfectæ voluntatis decederet, quod est (vt dicit) ridiculum dicere: respondétque ad d. l. si miles, quòd ibi speciale in milite ex postfacto: verùm ipso iure non potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. dicta l. penu. ff. de iniusto, rupto testam. sed per sententiã sic, l. cùm filius, in princ. ff. de lega. 2. & l. etiam. & ibi nota. ff. de inoffi. testam. hæc Bald. qui & in lectio. d. l. i. col. vlt. vers. iuxta hoc quæro, idem tenet, motus, quia cautum non reperitur. Nec valet, inquit, argumentum de testamento militis, quia nullo iure probatur ista æquiparatio, siue similitudo: & ideo debemus stare regulæ l. omnis definitio. ff. de regul. iur. Et facit quod nota. in l. in testamento domini, ff. de hæred. instit. Nam in milite (inquit) propter publicam vtilitatem sunt multa specialiter statuta quæ non sunt trahenda in consequentiam. Vtrius tamen partis sit verior sententia, satis constat ex his, quæ suprà diximus.

Miles potest pro parte testari, pro parte non.

DECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Testamentum patris, in quo pia causa est heres instituta, nihilominus valet, quamuis filius legitimam titulo legati consequatur.

1 Decimoquartò, licèt iure nouissimo nõ valeat testamentũ patris, nisi filius sit hæres institutus, habeátque debitum bonorum subsidium iure institutionis: nec sufficeret quiuis alius relicti titulus, per tex. in auth. vt cùm de appellatio. cognos. §. aliud quoque capitulum, fallit tamen in

Iure institutionis filius legitimam habere debet.

Iure antiquo satis erat filiũ habere legitimam quoque relicti titulo.

men in testamento, in quo pia causa est hæres instituta, & est aliud relictum filio titulo legati, vt expresse voluit Bar. in repet. d. l. j. & ibi etiam Flor. C. de sacrosanctis ecclesiis. Petrus Anchar anus, & Imol. in c. cùm esses. de testam. Fulg. in l. generali. C. de sacrosan. eccl. Et Alex. dicto consi. cv viso ac diligenter considerato. col. pen. versi. secundò respondeo. lib. 4. Mouentur, quia huiusmodi testamentum non est factum cõtra officium pietatis. Nam de iure antiquo sufficiebat filiũ habere quoquo relicti titulo, l. cùm quærit. & l. omnimodo. C. de inoff. testa. l. cum scimus. §. cum quęreretur. eo. & in §. j. in auth. de trien. & semis. Igitur si iure nouissimo inductũ est, quòd habeat iure institutionis, ista est mera solennitas iuris ciuilis, quæ est remota in factis ad pias causas, sed solùm in his attenditur ius diuinum, vel naturale, per dictum c. cùm esses. & dictum c. relatum. Nec isto casu dicitur esse factum cõtra sententiam Augustini, quam citat glo. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. quia filius debitam legitimam consequitur, & idem in testamento facto inter liberos, vt voluit Iason in dicta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa.

Defectus præteritiõis vnius filij vitiat testamentum factũ inter reliquos liberos.

2 ¶Contrarium tamen tenuit Bald. in repet. d. l. j. col. 15. versi. super quarto quæsito. C. de sacrosan. ecc. vbi dicit in Barto. contemptum loquens, ille (ait) bonus homo, non intelligit verbum hoc. Et mouetur, quia hìc non attenditur officium pietatis, sed quia filius inuenit se præteritum. l. filio. ff. de iniusto testa. Et hoc idem voluit Salyc. ibi, in xij. q. & sequitur latè Barbat. in dicto cap. cùm esses. col. xxij. versic. quærit hic dominus Petrus. & secundum hanc sententiam consuluit idem Barbat. consi. xxxviij. difficile est. lib. 3. vbi ad hoc multa allegat, & cons. cxij. quæritur vtrùm præterita filia, li. iij. Et facit, quia defectus præteritionis vnius filij, vitiat testamentum factum inter alios liberos, vt tenet glo. in l. si filius qui in potestate, ff. de liber. & posth. Bald. Ang. Paul. Cast. & Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & in l. filio præterito, char. ante pen. ff. de iniusto, rupto testamen. & Bald. cons. xcvj. licèt regulariter, lib. 5. Sed tene primam partem, per rationem iam suprà allegatam, cui non satis à contradicentibus factum est.

DECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Institutio hæredis in testamento ad pias causas omissa, non impedit eius effectum.

Testamenti caput, & testamentũ, institutio est hæredis.

Decimoquintò, licet non valeat testamentum sine institutione hæredis, est enim testamẽti caput, & testamentum, institutio hæredis, vt patet per totum tit. ff. de hæred. instit. & in §. ante hæredis. Instit. de leg. Valet tamen testamentum ad pias causas, sine institutione hæredis. Ita singul. voluit Bart. in d. l. j. C. de sacrosanct. eccl. quem refert & sequitur Barbat. cons. viij. præscribitur præclarè, col. viij. vers. venio ad aliam dubitationem, lib. 1. & in hanc partem videtur inclinare Panor. in c. indicante. col. 1. extrà de testam. & ita quoque consuluit Paul. Cast. cõs. xcvij. super primo quæsito, in prin. lib. 1. & etiam voluit Firmia. in tracta. de episcopo, in xxxj. quæst. quartæ partis, lib. iiij. vers. dubitari potest.

DECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio, legatum ad pias causas à testatore inductum, debetur: aliàs secus.

Legatum à testatore inductũ an debeatur.

Decimosextò, cùm legatum reperitur inductum siue deletum, si constet consultò, & de industria à testatore fuisse inductum, non debetur: si inconsultò & casu, debetur. l. j. ff. de his quæ in testam. delen. & in l. si idem. ff. de lega. j. Certè in dubio videtur consultò, & dedita opera factum fuisse vt voluit. Bald. Raphael Cuma. & Paul. Cast. in dicta l. j. nisi sit legatũ ad pias causas. tex. est sing. in libertate loquens, quem Bart. & post eum Bald. & Imo. trahunt ad omnem aliam piam causam, in l. proximè, §. j. ff. de his quæ in testam. delen. & rursum idem Bart. in l. si vnus, vt ita dicit se consuluisse, & ibi post eum Ang. Raph. Franc. Aret. Corn. & Ias. C. de testam. & Rom. qui ad hoc facit sing. illum textum in repetitio. dictæ auth. similiter, in primo speciali circa vltimas voluntates. & Socin. qui omnia hæc à Romano sustulit. in tracta. fallen. regul. cccx. priuilegia piæ causæ, in xxiij. priuilegio.

Nisi in piis causis.

DECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Conditio, si sine liberis decesserit, non habet locum in restitutione hæreditatis piæ causæ.

Grauatus hereditatem post mortem suam restituere extraneo.

Decimoseptimò, licet descendentes à testatore iussi hæreditatem post mortem suam restituere, ita demum censeantur in eam rem grauari, si sine liberis decesserint, non aliàs, ne videatur testator alienas successiones suis anteponere, per l. cùm auus, ff. de condit. & demonstr. & l. cùm acutissimi. C. de fideicommiss. & l. generaliter, ad fi. C. de instit. & substit. tamen si sint grauati restituere piæ causæ, tenentur semper restituere, etiam si liberos relinquant, vt pulchrè & singulariter consuluit Pet. Anch. cons. xlvj. prima facie videretur. Motus ea ratione, quòd dictæ leges fundantur super præsumpta mente, siue voluntate testatoris. Ideo vbi constaret, aut pręsumeretur, de contraria mente, cessaret legis præsumptio, & ex consequenti legis dispositio, vt in simili not. in l. precibus, C. de impuber. & aliis substit. & l. in testamento, C. de testament. milit. Igitur cùm anima sit omnibus rebus præferenda, per l. sancimus, in fi. C. de sacrosanct. eccles. præsumendũ est testatorem voluisse pium legatum, aut fideicommissum anteponere etiam propriis filiis, cùm etiam fauorabilius lex prouideat, remota legitima, piæ causæ, quàm liberis, per authent. si qua mulier, C. de sacrosanct. eccl. Et etiam in dubiis sequenda est opinio, quæ pro anima facit, l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fune. hæc ferme Petrus Anchara. cuius sententiam sequitur Felyn. in cap.

Anima omnibus rebus præferenda.

ecclesia sanctæ Mariæ,col.xxxviij.in j.limitat.ix.q.de constitutio.& Iason in l.tale pactum,§.vlt.col. iij.versi.& præterea per hanc doctrinam,ff.de pact.& l.licet inter priuatos,col.j.versi. secundò facit. C.eod.vbi hoc dicit singulare & in authen.si qua mulier.col.ij.C.de sacrosanct.eccle.& idem tenuit latissimè Barb.in repetitio.dictæ l.cùm acutissimi,col.xxv.versi.istud summarium , cum multis sequent.& iterum char.pen.versi.quid si testator.C.de fideicom.& idem Barb.consi.lxxj.illud in medium teferam,col.vj.versi.nunc est videndum,lib.iij.

2 ¶ Verùm hoc non est sine dubio,nam ipsemet Petr.Ancha.in c.in præsentia,de probatio.hanc quoque opinionem tetigit,& subdubitans non decidit, sed cogitandum super ea relinquit cum Richar. Malum.& Plum.Bal.in d.l.cùm acutissimi,col.ij.versi.quæro quid si pater,in specie tenent contrariũ, & ibi quoque Paul.Cast.col.vltim.& Cor.col.ij.moti quia d.l.cùm acutissimi,habet locum etiam si fuerit substitutus alius filius,d.l.cùm auus,& quia potentior est ratio naturalis,quàm fictio,per l. filio quem pater,ff.de libe.& posthu.Et hanc partem sequitur Barb.sibi cõtrarius consil.lv.præclarè scribitur,col.vij.versi.& adduco elegantem,lib.ij.vbi multa adducit , vt probet chariores esse filios parentibus,quàm piam causam.& idem Barb.consi.xxxviij. difficile , col.iij.lib.iij. Et hanc etiam partem sequitur Alexad.in l. ex facto.§.si quis rogatus,l.j.col.v.in vj.fallen.ff.ad Treb.& videtur sequi Alex.consi.xcij.super eo,de quo quæritur,col.ij.versi.posset etiam responderi,lib. iij. vbi postquam ad confirmandam suam sententiam adduxit hanc decisionem Pet.Anchar.dicit quòd præcedentes rationes quas etiam adduxerat,sunt tutiores,& illis magis adhæret,quasi huic nõ adhæreat, aut certè de ea dubitet,& Socy.consi.cxcj.licèt difficultates,col.pen.versi.tertiò quia ista,lib.ij.Feli in d.c.in præsentia,colum.j.de probat.Tu vide quæ dicam in simili infrà in xlvij.priuilegio,super materia l.si vnquam,C.de reuo.don.& rursum in lxxix.priuilegio. *Potentior est ratio naturalis,quã fictio.*

DECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Si in defectum conditionis viduitatem inducentis,pia causa subrogetur,talis conditio non reiicietur:verùm ea deficiente piæ causæ locus fiet.

DEcimooctauò,licèt conditio matrimonium impediens, siue etiam viduitatem inducens, adiecta legato facto mulieri,reiiciatur,l.quoties,& l.sed si hoc,§.vlt.& l.seq. & l. cùm tale, §.rescriptum,ff.de condi.& demonst.& in authen.cui relictum . C. de indic. vidui. Fallit tamen, nisi in defectum huiusmodi conditionis vocetur pia causa , quia tunc non reiiciatur,quin si deficiat,vocatur pia causa.text.est singul.loquens in libertate , quem Guliel. Bartol.Paul. trahunt ad omnem piam causam in l.Titio vsusfructus,§.vlt.ff.de condit.& demonst.& illum text. ad hoc singul.reputat Roma.in d.authen.similiter,in ij.speciali,circa vltimas voluntates,& Socin. in d.reg.ccx.in xxv.priuilegio. *Conditio viduitatem inducens reiicitur.*

DECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Generalis diminutio in codicillis facta nihil obest relictis ad pias causas.

DEcimononò,licèt diminutio in codicillis facta sit,per verba generalia eorum quæ relicta erant in testamento,non tamen extenditur ad ea,quæ in ipso relicta erant ad pias causas, quin ea debentur omninò integra.tex.est not.loquens in alimentis,quem Nicol.Neapol. extendit ad alias pias causas, in l. libertis quos testamento manumiserat. §.posthumis,ff. de alimen.& ciba leg.& sequitur Ro.qui illum tex.dicit sing.in d. auth.similiter , in quarto speciali, circa vltimas voluntates,& Soci.in d.regula cccx.in xxvj.priuilegio. *Verba generalia,non extenduntur ad pias causas.*

VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Testamentum pupillare à patre milite ad pias causas factum,gaudet eodem priuilegio,quo testamentum ipsius patris.

VIcesimò,licèt aliàs pater miles,aut aliàs priuilegiatus,in testamenti factione non posit filio impuberi ita testari,vt tale testamentum gaudeat eodem priuilegio, quo testamẽtum ipsius patris,per l miles ita,§.exhæredato,ff.de mili.testament.Fallit tamen quando testatur filio impuberi,ad pias causas,id enim æquè priuilegiatum, priuilegiis scilicet piæ causæ,ac si in suis ipsius bonis testatus fuisset.Ita voluit Bald.in l.j.in lectu.col.antepen. versi.quærit hic Bart.& iterum in repetitio.col.viij.versic.vij.incidenter, C. de sacrosanct.eccles.per textum in cap.si pater , de testament.lib.vj. & in l si fundum per fideicommissum,§.vlt.ff.de legat.j. & vtrobique reprehendit Bart.ibi aliter dicentem in ij.q.iiij.q.principalis. *Testamentum pupillare non gaudet priuilegiis testamẽti paterni.*

VICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Directæ puberibus ad pias causas factæ substitutiones,post aditam hæreditatem non expirant.

VIcesimoprimò,licèt non posit quis puberi substituere directò,post aditam hæreditatem, l.post aditam.C.de impub.& aliis substit.fallit tamen in testamentis ad pias causas. Nam cùm in illis attendamus solum ius gentium,aut diuinum,vt sæpius diximus,idque non sit iuris gentium,aut diuini,vtpote cùm miles posit directò substituere maiori, post aditam hæreditatem,per l.Centurio.ff.de vulga.& pupil.huic tamen lex ciuilis, aut princeps id permittere non posset,si esset iuris gentium,aut diuini,vt suprà diximus in viij.priuilegio,& ita voluit expressè Bart.distinguens tamen,in repet.l.j.col.antepe.versi.sextò quarto.C.de sacrosanct.eccles.quem sim- *Nemo substituit directò puberi post aditã hæreditatem.*

plieiter sequitur Panor.consi.xxxij.circa duo dubia.col.ij.lib.ij.& Lancelo.Gali.in repet.l.Centurio. col.x.versi.octaua cadit dubitatio,ff.de vulg.& pupil.qui subtiliter hanc partẽ confirmat,& rationes aduersariorum alacriter resellit,cui adde & Bal.hoc tenentem cons.cclvj.punctus inter alia, lib.iij. Nam & id(inquit)à milite fieri potest,l.miles ita hæredem,in prin.§.& quia diximus,ff.de rest.milit.

Qui semel est hæres,non desinit esse hæres

2 ¶Nam Bal.in repe.l.j.col.viij.versi.octauò incidenter quæro, in hoc aduersatur Barto.sicuti aliàs sæpe,potissimùm in ea l.& adeò quidem insolenter,vt possis apertè diiudicare, Bald.cùm super eam l.scriberet,fuisse Bart.infensissimum:postquam enim recensuit opin.Bart.dicit,quòd tales opin. nõ sunt commemoratione dignæ.Tamen si assessores(ait)propter imperitiam sequuntur errores, quibus non resistitur,quoniam non intelligunt radicem iuris:ideo pro tanto reatu vt doctrinæ (inquit) phantasticæ euellantur, & subintret non fallax, sed vera doctrina: subdens quòd si directò posset substitui puberi,adita hæreditate, offenderentur regulæ iuris. Item vno tempore esset vnus hæres, alio alius:præterea qui semel esset hæres,desineret esse hæres.Deinde bona vnita separarentur.Denique dicit de hoc esse casum in c.si pater.de testament.lib.vj. Et hanc quoque sententiam sequitur idem Bal.in l.extraneum,col.pe.C.de hæred.instit. vbi dicit non esse bonam similitudinem de milite.Et hãc etiam partem nouissimè secutus est Lancelo. Politus,in tractatu substitutionum, in titu. de compendiosa substitutione,col.v.versi.quinta quæstio fit, hac potissimùm ratione motus, quòd illa regula,quòd quis non possit directò alteri,adita hæreditate,substituere, non solùm procedat ex ratione ciuili,sed etiam ratione iuris gentium. Ex quo est,quòd alter alteri testamẽtum facere non possit,vel alter de re alterius disponere:& quòd res nostra sine facto à nobis auelli nõ potest,vt toto tit.Instit.de rer.diui.& ff.de acq.rer.dom. At cùm quis alteri directò substituit, adita hæreditate, videtur alteri facere testamentum,vel rem suam sine ipsius facto, & in alium transferre. Et ita, inquit,subuertitur ratio Bart.

Distinctio Bartoli.

3 ¶Iason autem in dicta l.Centurio.col.iiij.versic. adde quartò,ff.de vulga.& pupilla.dicit quòd quicquid dicat Bald.tex.in dicto c.si pater.facit pro Bar.qui etiam illum allegat,dicit enim Bart. vbi suprà,quòd si prima institutio non est ad pias causas,tunc non potest directò substitui post aditam hæreditatem,etiã ad pias causas, & hic est propriè casus d.cap. si pater.Si verò ipsa prima institutio sit ad pias causas,sicuti & substitutio,secus:vt innuit ille ipse text.& ita dicit videri meliorem primam opinionem cum dicta limitatione.Subdit tamen non videri tutum fundamentum Bar. de testamẽto militis,vt quia videlicet in eo attenditur ius gentium,sicuti & in testamento ad pias causas: ideo quod in illo statuitur,in hoc quoque procedere. Nam huiusmodi ratio non est generalis: videmus enim quòd in testamento inter liberos,attendimus solum ius gentium,vt not. in l.hac cõsultissima, §.ex imperfecto. C. de testament. & tamen non potest pater filio post aditam hæreditatem directò substituere,per generalem rationem l.in pupillari,& l.in verbis ciuilibus,ff.de vulgar.& pupillar. Nisi (inquit) diceres, quòd illa iura debent restringi, vt non habeant locum, quando pater substitueret aliquem liberis.

Pater non substituit directò filio, post aditã hæreditatem.

VICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

In piis causis tempus incœptum habetur pro impleto.

Tempus obligationis præcise est implendum.

Iecesimosecundò,licèt aliàs relictum tali tempore,& sic per verba denotantia tẽpus positum in casu obligationis simpliciter,non possit peti nisi in fine illius temporis, per l. qui hoc anno,& l.eum qui certarum.ff.de verb.obliga.& §.qui hoc anno,Instit.de inutil. stipula. Tamen relictum tali modo ad pias causas,peti poterit in ipsius temporis initio, vt est tex.not.in l.si ita fuerit,ff.de manu.testam.quem ad hoc allegat,& commendat Roma.in d.auth. similiter,in v.& iterum in xxxj.speciali,& Socin.in dicta reg.cccx.in xxxvij.priuilegio,dicitque Roman.in dicto quinto speciali esse notandum,ad declarationem eorum quæ dicuntur in l.si cui legetur,ff.de le.j.& l.non putabam,ff.de condi.& demon.& l.qui filium,§.Fauius Antoninus,ff.ad Treb. & l.j.C.quando dies lega.ced.

VICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Deficiente conditione,cùm ad certam ætatem peruenerit,legatum ad pias causas nihilominus debetur.

Conditio, si ad certam ætatem peruenerit.

Iecesimotertiò,licèt relictum alicui,cùm ad certam ætatem peruenerit,peti non possit,illo ad eam ætatem non perueniente,tanquam deficiente cõditione,l.fundus,& l.Mæuius, ff.de conditionibus & demonstrationibus.& l.qui habebit, ff. de vulga. & pupil. Tamen relicta eo modo ad pias causas,peti possunt,licèt ille morte præuentus,ad eam ætatẽ non peruenerit,per textum notab.loquentem in libertate,quem ad alias pias causas trahit.& dicit singu. Ang.in l.si ita scriptũ fuerit,ff.de manu.testam.& illum sequitur Rom.vbi suprà,in sexto speciali,vbi & de hoc dicit esse alium tex.in l.si seruus liber,ff.de statulib.& Soci.vbi suprà,in xxviij. priuilegio.

VICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis,inuentario etiam nondum confecto,potest hæres conueniri à legatariis.

Hæres existẽs infra tẽpus cõficiendi inuentarij.

Icesimoquartò, licèt hæres existens infra tempus conficiendi inuentarij, non possit interim conueniri à legatariis,& fideicommissariis,per tex.in l.vlti.§.donec.C. de iure deliberan. Fallit tamen in relictis ad pias causas, vt voluerunt Richar.& Cyn. & post eum Bald. in d. §.

in d.§.donec,& idem Bal.in repet.l.j.char.pen.in ix.q.C.de sacrosf.eccl.& l.nulli,col.iij.versic.deinde nota hic,C.de episc.& cler.Ange.& Imol.in l.hæc stipulatio,ff.vt leg. no.cau.Ias.in l.eam quam.col. antepen.versi.notabiliter limita,C.de fideicom. Et facit,quia res dilationem non recipit,cùm de salute corporis tractatur,arg.l.vlt.ff.de appel.recip. ideo multò minus cùm de salute animæ tractatur, per l.sancimus,C.de sacrosanct.ecclesf.quam rationem affert Bal.in d.l.j.eo.tit.

VICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Testator censetur etiam in piis causis legasse,secundùm conditionem ipsius rei.

Legatum calicis ecclesiæ relictum.

1 VIcesimoquintò licèt aliàs non quod maius est,& melius,sed quod minus est,in dubio veniat,quando legatum factum est in genere,vel aliàs obscurè,l.qui concubinam, §. vlt.& l.nummis,ff.de leg.iij.& l.apud Iulianum,§.seruo,& l.si ita sit adscriptum,& l.legata generaliter,& ibi concord.in glo.ff.de legat.j.Tamen ad pias causas quod maius est debetur, per tex.sing.in l.Titia.§.vlt.ff.de auro & argento lega.& ibi gl.Bartol.Nicol.Neapol. & alij hoc notant.Ex quibus Bart.ipse dicit per illum textum, quòd si quis legat ecclesiæ calicem , intelligitur in dubio ex argento.aut si quis iubet fieri planetã ecclesiæ,intelligitur ex serico: hæc sunt Bartoli verba. Illum quoque text.ad hoc ponderat Bal.in l.si quis ad declinandam,col.penul.C. de episcopis & cleric.vbi & dicit idem quod Bart.vbi suprà,& dicit esse menti tenendum,& idem Bald.in l.si nondum,C.de furt.& in princip.procem.Decret.vbi dicit illum textum nota.ad hoc quòd honor debetur Deo , propter magnam gloriam suam , & propter ipsius honorem augetur interpretatio testamenti,& Petrus Anchar.Imol.& Panor.qui hoc reputat singul.in c.indicante, de testament. Roma. qui & illum tex.dicit sing.in dicta authen.similiter,in xxij.speciali,& singul.ccccxvij. quæro quid si lego,& Bart.consi.lix.illud in medium afferam, col.xj.lib.ij.& Socin.in dicta regul.cccx. in xlj. priuilegio,vbi etiam dicit illum text.singul.& consi.ccxlvij.circa j.col.versic.sed posito,lib.ij. vbi etiam facit illum tex.singul.

Testator præsumitur legasse secundùm conditionem ipsius templi.

2 ¶Sed attende lector,quantum errant qui ex dicta l.Titia, §. vlt. asserunt piæ causæ deberi in dubio, quod est maius:cùm apertè ex eo contrarium probetur.Nam expresßim loquitur de signo Dei relicto cuipiam templo , in quo non nisi aut aurea,aut argentea tantùm dona sint, cùm aliàs testator præsumatur fecisse legatum secundùm conditionem ipsius templi,per l.sed & si susceperit,§.si libertis suis.ff.de iudic.& l.vel vniuersorum, ff. de pign.actio.ideo & illic cauetur argenteum signum deberi,& ita nummum ex solitis dari eidem templo:nam si maius dari debuisset, aureum dãdum fuisset. Et ita nulla est omninò specialitas in pia causa,quantum ad eam rem pertinet : sicuti etiam scitissimè annotauit Imol.sibi contrarius,in dicta l.si ita sit adscriptum,& ibi latiùs Iason col. vlt. ff. de leg. j.& Bal.Nouel.in tracta.de dote,in sexta parte,in lxxij.priuilegio, Benedict.Cap.consi.iij. circa hoc plura,col.j.& Barb.sibi contrarius,in dicto c.indicante,col.ix.de testam. & Phil. Dec.in l.semper in obscuris,col.ij.ff.de reg.iur.Et hanc interpretationem adiuuat text.in c.ex parte , de censibus,vbi si votum cuiuspiam mensuræ debeatur,ignoretur tamen qua id mensura solui debeat,cùm plures illic sint,satis est solui ad minimam.Quem locum enarrans Panor.cùm intelligeret d.l.Titia,§.vlt.secundùm intellectum Bart.vt videlicet quod maius est , præstare debeat fauore ecclesiæ , miris modis torquetur,vt contrarium ex dicto c.discutiat.

VICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In puris legatis ad pias causas,non habet Falcidia locum,ne per obliquum quidem : nisi pia causa sit hæres instituta: aut detracta Falcidia,posßit nihilominus adimpleri voluntas: aut etiam aliud relictum sit ad non piam causam. Tunc enim pro rata tantùm, ex vtriusque legato detrahetur: aut denique nisi aliud ea de re testator disposuerit.

In piis causis non detrahitur Falcidia.

1 VIcesimosextò,de relictis ad pias causas non detrahitur Falcidia,tex.in §. si autem hæres, in authen.de ecclesf.tit.& in dicta auth.similiter,suprà sæpius allegata , & latè omnes doct. Id quod etiam procedit de iure Pandectarum,quando detractione facta, id quod superest,non sufficit ad implendam voluntatem testatoris , circa relicta ad pias causas, vt est text.notab.in l.decem.ff.de fideicom.libert.quem ad hoc dicit sing.Rom.in dicta authen. similiter, col.iij.& Bened,Cap.consi.lxxxvj.& si videatur,col.j.licèt tamen gl.ibi,quam omnes sequuntur,dicat indistinctè hoc de iure Digestorum non procedere.

Neque mediatè,neque etiam immediatè.

2 ¶Et id quoque procedit,vt videlicet non detrahatur hoc casu Falcidia,neque mediatè , neque immediatè: verbi gratia, Sempronius hæres institutus, debet soluere legatum Titio, Titius ecclesiæ, certè Sempronius non detrahit Titio:nam illi detrahendo detraheret ecclesiæ,contra dictam auth. similiter:& de hoc est bonus tex.in simili,in l.cùm dotem maritus,& ibi Paul.Castr. & in l.si seruus, cum sequen.ff.ad legem Falcid.& bene facit d.l.decem,ff.de fideicom.liber.& l.vlt.§.vlt.C.de bonis quæ liber.& in l.si patroni,§.j.ff.ad Trebel.& ita in specie tenet Bartol.in repet.c.Raynaldus, col.clj. versi.iiij.de testa.& ante illum,licèt non alleget,Bal.in l.auia §.Mutiana cautio.in verb.Titio,per illum tex.ff.de condit.& demonst.& in l.cùm tale legatum.§.Meuiæ.versi.non idem probatur,ff.eod. Rom.in d.auth.similiter,charta antepen.qui hoc dicit sing.& Corn.ibi,col.ij.ad fi.Idem Rom. in l. Marcellus.& ibi etiam Alex.col.iij.ff.ad Trebel.& dictus Rom.consi.ccvj. licèt de communi cõclusione,Ang.in d.l.cùm dotem,& ibi quoque Paul.Cast.in lectu.Padua.& etiam Alexand.in d.l.j.§.ad municipium.ff.ad leg.Falci.& consi.xx.ponderatis his,col.vlt.lib.iij.& Benedict.Capra consf.lxxviij.

punctus, Buciarellus, col. vlt. & consi. cxlii. punctus, statuto ciuitatis, col. ij. ad fi. & Franc. Areti. consil. lxvij. diligenter & maturè considerato testamento, col. pen. vbi & ad hoc alleg. tex. quem dicit valde not. in l. sed si non seruus, circa medium, ff. ad leg. Fal. & Soci. consi. lxxvij. in puncti consultatione, col. 5. versi. restat ergo vnum lib. j. & consi. xlix. viso instru. col. vlt. lib. j. & consil. xlix. viso instrumento. col. vlt. versi. confirmo hanc, lib. iiij. Philip. Fran. qui & hoc dicit sing. in c. si pater. char. pen. de testam. lib. vj. & Iason in l. j. in j. lect. col. pen. C. de sacrosan. eccles.

3 ¶Sed hoc vltimum procedit, quādo certum est, legatum esse peruenturum ad piam causam, secus si incertum, vt quia hæres est grauatus restituere piæ causæ sub conditione, si decesserit sine liberis, vt voluit Ro. d. consi. ccvj. in fi. vbi dicit ita sentire Bal. in d. §. Mutiana. in verb. Titio, & hoc videtur sequi Alex. in l. j. §. ad municipium, ff. ad leg. Falcid. & in d. l. si cum dotem. & rursum in d. l. Marcellus, vbi dicit pro hoc facere d. l. si non seruus, §. vlt. ff. ad l. Falcid. & Corn. in d. authen. similiter, & Soci. consi. cxv. videbatur prima consultatione, col. ij. versi. sed ad omnia. lib. iiij. & ante hos Pau. Cast. cuius non meminerunt, consi. cccxxj. visis & ponderatis, col. vlt. lib. ij. Subiungit tamen Alexand. quòd hoc casu hæres debet cauere de restituendo quod detraxit eueniente conditione, per tex. in l. in lege Falcidia non habetur, ff. ad leg. Falcid. inncta l. j. in princip. ff. vt leg. no. ca. quod & idem repetit consi. ccxvij. ponderatis his, ante fi. lib. vj. & Bened. Cap. sibi contrarius, consi. lxj. cum visis & consideratis, col. vlt. fuit simpliciter in ea opin. vt detrahatur, nisi legatum primo loco relinquatur ecclesiæ, vide Bald. in l. cùm virum, aliàs, eam quam, versi. sed pone, C. de fideicom. Pan. autem, vbi suprà dicit hoc casu detrahi Falcidiam vt suprà diximus, sed si postea contingat condemnationem euenire, ita quòd res sit restituenda piæ causæ, certè non est amplius detrahenda Falcidia, quia debebitur tanquam ex vltimo moriente, per l. codicillis, in fin. prin. ff. de vsufruct. lega. non tamen restituenda est illa Falcidia iam primùm detracta ab hærede: & ita cum eo non conuenit Alex. tu vide hic Steph. Bertrand. consi. ccclvij. nu. 7. lib. ij. & dicto consi. ccl. nu. 15. lib. iij.

4 ¶Sed quod primo loco dictum est, de relictis ad pias causas non detrahi Falcidiam: multis modis intelligendum est. Primò, nisi pia causa fuerit hæres instituta, quia tunc ea pia causa detrahet Falcidiā à legato facto piæ causæ, cùm priuilegiatus contra priuilegiatum non vtatur priuilegio. ita voluit Ang. in d. auth. similiter, §. sed & hoc præsenti, in fin. per illum tex. in authen. de sanc. episc. & Salicet. in auth. qui rem, C. de sacrosanct. eccl. Alber. in l. si quis ad declinandam, col. j. in ij. q. C. de episcop. & cler. Imo. in d. l. j. §. ad municipium, & ibi quoque Raph. Cum. qui refert idem quoque tenuisse Dyn. & Alb. Ro. ff. ad l. Fal. & Pan. in c. in præsentia. col. xiiij. vbi dicit ita consuluisse Franc. de Alber. & ibi etiam Phil. Dec. col. xxiij. de probat. & rursum idem Panor. in c. cùm causam. per illum text. de præbend. Alex. qui hoc reputat sing. in additio. ad Bart. in d. auth. similiter, & Firm. qui & hoc dicit sing. in tractatu de episcopo, in xxxj. q. iiij. partis, lib. iiij. versi. quæro an etiam delegati, & Benedict. Cap. consi. lxviij. circa quod etsi videatur, in tertio dubio, quod est in vlt. col. & iterum consi. lxxviij. punctus Buciarellus, col. vltim. Firmia. in tractatu de episcopo, in quarta parte lib. iiij. in xxxj. quæstione, versi. quæro etiam de legatis.

5 ¶Contrarium tamen tenet Roma. in dicta auth. similiter, char. antepen. & ibi quoque Corn. col. vlt. vbi dicit in hanc partem consuluisse Fran. Alber. sicuti verè consuluit consi. incip. quæritur si aliquis fecit: quanquam ab alijs allegatur, consuluisse pro prima parte, idem Corn. consi. cxl. circa hoc, col. ij. lib. j. vbi ad hoc multa allegat Rom. Iason, & Alex. in dicta l. Marcellus, ff. ad Trebel. Alex. in dicto §. ad municipium, & Barbat. in d. repet. cap. Raynaldus, col. cl. versi. xxxix. de testament. vbi ita dicit se consuluisse. Philip. Franc. in c. si pater, char. pen. de testament. & Fabi. Gochi. in repetit. authent. nouissima, in xxiiij. q. princ. versi. sed vtrùm ecclesia, C. de inoffic. testament. vbi ita dicit consuluisse in ciuitate Eugubij Felyn. in dicto c. in præsentia, col. xv. de probatio. Mouentur, quia quod dicitur, priuilegiatum non vti priuilegio, vbi est paritas hincinde priuilegiorum, per l. sed & milites, versic. 1. & ij. ff. de excusat. tutor. & not. in l. verum. §. sciendum, cum l. seq. ff. de minor. & l. assiduis. ff. qui potio. in pignor. hab. & in l priuilegia, ff. de priuileg. cre. & per Cyn. & Bart. in auth. quas actiones, C. de sacrosanct. eccles. vbi priuilegiatus contra priuilegiatum, tum demum non gaudet priuilegio, cùm vterque est priuilegiatus in specie: secus si vnus esset priuilegiatus in specie, alter in genere. Nam qui in specie est priuilegiatus, vtitur priuilegio aduersus alium, per textum apertum in l. vltima, ff. ex quibus causis maior. vbi minor læsus, vel absens, restituitur contra minorem, vel absentem, quia videlicet non est læsus minor, vel absens priuilegiatus, quòd aduersus eum non competat restitutio: sicuti & ecclesia non præscribit contra ecclesiam, nisi tanto tempore quanto priuatus, videlicet quadraginta annis, quia ecclesia non reperitur actiuè priuilegiata in præscriptione, sicut passiuè per dictam l. vlt. & dictam auth. quas actiones, C. de sacrosanct. eccles. & c. audiuis, de præscript. & pro hac etiam doctrina est bonus tex. in c. ad aures, & ibi not. Panor. in ij. notab. eo. tit. de præscript. & in c. cùm pro causa, & ibi quoque Panor. in ij. notab. de sent. excom. At in proposita pia causa, quæ vult deducere Falcidiam, vult vti priuilegio pro generali, & communi omnibus: causa autem pia est, quæ negat iure speciali. Et propterea non obstat (inquiunt) alij text. in dicto §. sed & hoc præsenti, quia ibi vtraque causa reperitur priuilegiata in specie, vt ibi patet. Et, vt alij etiam dicunt, illud ibi procedit, quia expressa prouisio hominis ad pias causas, facit cessare prouisionem legis, etiam ad pias causas, l. & habet, §. cùm quis. ff. de precar. & l. vlt. C. de pactis conuen. cum simi.

Si tamen certū sit legatum ad pias causas.

Falcidia tamen prius ab hærede detracta, nō restituitur.

Contrariū sententes.

Ecclesia non præscribit aduersus ecclesiā nisi spatio quadraginta annorum.

¶Sed

6 ¶Sed his continuò occurrit Philip.Dec.in dicto cap.in præsentia,col.xxiij.& sequenti. de probationibus,vbi dicit quòd ista declaratio,distintióque priuilegiati in specie.& in genere,est contra tex.in dicto §.sed & hoc præsenti,& ea quæ suprà diximus de minore,& absente, & alia similia:in quibus, si rectè res attendatur,priuilegiatus specialiter in aliqua causa,non vtitur priuilegio cōtra alium priuilegiatum in genere,propter similem eius qualitatem,vt rectè patet in casu,de quo ibi per gloss.& docto.Monasterium enim habet priuilegium , vt excludat substitutum vocatum à testatore,& tamen non vtitur priuilegio,contra aliud monasterium substitutum quod quidem monasterium substitutum,nullum in illo casu habet priuilegium.Et eodem modo possent induci ea quæ suprà dicta sunt.& ratio manifesta videtur:quia cùm priuilegium concedatur simpliciter,non debet trahi,vt habeat locum contra alios pariter priuilegiatos,quia non est eadem ratio , & indefinita non æquipollet vniuersali,vbi est diuersa ratio,vt per Dyn.in rub.de regul.iur.in vj.& per Bartol.in l.si pluribus. ff.de leg.ij.Nec obstat dicta l.vlt.ff.ex quibus causis maio.& dictū c.auditis,de præscrip. cum similibus,quia in illis casibus , ille qui priuilegio vtitur contra alium priuilegiatum , certat de damno vitando , alter priuilegiatus de lucro captando , & ideo eius priuilegium non attenditur , vt declarat Bal.in auth.perpetua,C.de sacrosanct.eccl.Petr.Ancha.consi.xxxvj.contra,col.ij.Pau.Castr. consil. cccxiij.vt bene attingatur,circa finem,Angel.Aret.in §.rursus.Instuu.de action.Præterea quia illud, quod de legato ad pias causas non detrahitur Falcidia,introductum est in fauorem ecclesiæ, vel animæ testatorum,vel alterius piæ causæ:quæ quidem ratio cessat quando ecclesia,aut alia pia causa est instituta hæres,ideo & cessare debet dispositio.Sed & nouissimè Lācelot.Polit.in repet.l. filium, col. xxxvj.versi.circa quartum.C.familiæ ercisc.dicit,lōgè sibi magis placere primam opinionem,quoniam multò firmius,& validius est priuilegium commune,quàm speciale,vt not.docto.in l. Centurio,ff.de vulga.& pupil.quod maximè(inquit)verum est,quando commune priuilegium est in persona illius , cui & speciale concederetur , propterea non esse probandam considerationem eorum, qui secundam partem tenent , quoniam pia causa,quæ vult deducere Falcidiam,duplici causa mouetur. Alia est ius commune, quod etsi non sufficeret remanet altera , scilicet fauor piæ causæ.respondé ique similiter ad dictam l.vlt. ff. ex quibus causis maior. quia is cui ibi conceditur restitutio, certat de damno vitando, alter de captando lucro, & ideo in pari causa fauendum est repetitioni l. non debet, in fin.ff de regul.iur. Et ita per hæc est expedita hæc prima limitatio : ex quibus constat non immeritò dubitasse glossam in cap.pontifices,in fi.xij. quæstione ij.quid in hoc casu dicendum esset. adeò est dubius.

Monasteriū excludit substitutū à testatore.

Priuilegiū simpliciter conceditur.

7 ¶Secundò est limitandum,vt videlicet non detrahatur Falcidia ex testamento ad pias causas:quando si detraheretur , non posset adimpleri pia voluntas ex eo quod esset reliquum. At vbi detracta Falcidia posset adimpleri legatum,tunc bene detrahitur Falcidia,vt voluit Barb.in dicto cap. Raynaldus,col.clj.quadragesimò pondera,de testam.per text.in dicto §.si autem hæres,in authen.de eccles.tit.& in l.dotem.ff.de fideicom.liber.Et ita,inquit,non sunt correcta iura antiqua,sed tantùm recipiunt limitationem,per dictum §.si autem hæres.quod etiam voluit Roma.in dicta auth.similiter, col.iij.Sed aduerte,quòd Ang.in l.decem,hoc aliter intelligit , vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia,secūdùm illam auth.similiter, quando non relinquitur legatum piæ causæ ad certum, & limitatum vsum,sed simpliciter & in genere.Sed si relinquatur ad certum,& determinatū vsum, puta ad constructionem alicuius capellæ,& is vsus explicari potest,& perfici cum detractione Falcidiæ,ea certè detrahitur,per dictam l.decem,cum gl.& l.si seruus,& l.seq.in testatoris seruo. cum glo. ff.ad leg.Falcid.dicit tamen cogitandum : quia non ponit pro constanti.& hoc simpliciter refert , & reputat sing.Alexand.in dicta l.Marcellus,col.iiij.ff.ad Trebel.& in l.j.§.ad municipium. colum. vlti. ff.ad leg.Falcid.

Non ad impleta pia voluntate , ex reliquo non detrahitur Falcidia.

8 ¶Limita tertiò,vt procedat quod dictum est , non detrahi Falcidiam à legato ad pias causas , nisi ei cui est legatum ad pias causas, puta ad alimenta , esset etiam relictum aliud ad non piam causam, puta fundus:quia tunc de tali legato fundi tantum detrahitur,quantum sufficit ad Falcidiam vtriusque.Ita voluit Angel.in d.l.si seruus,per illum text.cum duabus seq. & ibi etiam Imol.in l.ex asse, & ibi Alex.quem omninò vide,eod.tit.& Alex.qui hoc dicit not.in d.l.Marcellus,& dicto §.ad municipium,quibus locis suprà allegauimus,& in addi.ad Bar.in d.authen.similiter,& Firmia.qui & hoc reputat sing.in tract.de episcopo,in xxxj.q.iiij.partis,lib.iiij.versi.quæro etiam an de legatis.

Distinctio legati piæ causæ ad certum,aut incertū vsum relicti.

9 ¶Limita quartò,vt quamuis de huiusmodi relictis ad pias causas non detrahatur Falcidia,tamen ex illis,& aliis ad non pias causas,pro rata tantùm detrahetur, vt reducantur ad vires patrimonij , verbi gratia, testator habens in bonis quadringenta,legauit quadringenta ad non pias causas, & cētum ad pias,ea centum non debentur integra ; sed de illis , atque etiam de quadringentis non piæ causæ, deducetur quinta pars vt reducantur ad vires patrimonij, & ita piæ causæ debebantur solùm octoginta,& eā quintam partem s.viginti,hæres retinebit,& de quadringentis legatis ad non pias causas detrahet Falcidiam.ita voluit Ioan.Andr.in additio.Spec.tit.de testament.§.j.versic, quid in legatū, in fi.Bart.in d.auth.similiter.in fi.Ang.Imol.Paul.Cast.& Alex.in l.si post missionem,per illum tex. ff.ad legem Falcid.Ang.& Imol.in l.in ratione,§.quod vulgò,eodem tit.Ange.in l.certarum,§.similes.eod.tit.Imol.in l.si quis testamento,§.j.ff.de lega.j.

De eodem.

10 ¶Limita quintò,vt scilicet non detrahatur Falcidia ab huiusmodi legatis ad pias causas, cùm testator nihil de ea re disposuit:nam ipse potest disponere vt detrahatur , vt not.in authent. sed cùm te-

Testatore nihil disponente

de Falcidia piæ causæ, nec ea detrahatur.

ſtator, C.ad leg.Falcid.& per Socin. conſil.xlviij.conſiliis, & c. capio primam quæſtionem, col.iij. verſi.5. confirmatur, lib.j.

VICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommiſſo vniuerſali ad pias cauſas.

1 Trebellianica an deducatur in piis cauſis.

Iceſimoſeptimò, non ſolùm non detrahitur Falcidia ex ſingulis videlicet legatis, ſed nec etiam Trebellianica ex fideicommiſſo vniuerſali, vt voluerunt Iacob. Bel.Fulg.& Ang. in dicto §.ſi autem hæres, in autb.de eccleſ.tit.& Spec.tit.de inſtru.edit. §. compendioſè, verſi.ſed cùm deductio, col.vlt.Dyn.in l.j.§.filij.ff.ad Trebel.Cy.Bart.Bald.Angel.Salyc. qui hanc ſententiam dicit in practica tenendam, & Raphael in dicta autb.ſimiliter, C.ad leg.Falcid. Cyn.Angel.& Imol.in l.j.§.ad municipium, ff.ad leg.Falcid.Ioan.Cald.conſi.xl.quædam mulier, ad fi.in tit.de teſtam.Specu.qui ita dicit fuiſſe iudicatum, in titu.de inſtrum.edi.§.compendioſè, verſic. ſed cum deductio, Barto.Bal.& Ange.in l.Marcellus, ff.ad Trebellianum, Bart.in l.j.in §.q.5.principali, C.de ſacroſanct.eccl.Ioan.de Fantzenz.Petrus Ancbar.& Dominic. in c.ſi pater. de teſtamen. lib.vj.Bart.in autb.ſed etiam in ea, C.ad leg. Falcid. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe ſæpius, & ita de facto conſuluit in vj.conſi.viſo teſtamento, ad fin.& iterum conſil.xxxiiij. factum tale eſt, Maſsius Martini, col.vlt.& conſi.lvj.Bar.condidit teſtamentum, in tertio dubio & conſil. lxviij.proponitur quòd Iohannellus, col.ij.verſi.ex prædictis, Bal.in repet.l.j.col.xv.verſi.ſuper decimo quæſito, C.de ſacroſanct.eccl.& in l.id quod pauperibus, in xviij.q.& in l.ſi quis ad declinandam, col.j.& ibi Salycet.qui boc dicit ſeruari in practica, & Pau.Caſt.C.de epiſcop.& cleric.idem Bal.in l.vlt. C.eod.tit.& in l.& in epiſtola, circa medium, C.de fideicom.Bald.& Ang.in l.auia, §.Mutiana in verb.Titio, ff.de conditio.& demonſt.Bal.in l.executorem, C.de except.rei iudic.& conſi.lxxxv.quæritur vtrùm ille, in prin.lib.j.& conſi.xcix.factum tale eſt, Nicolaus, lib.ij.& conſi.clxxj.præmittenda ſunt, in fi.lib. iij. & conſi.viij.ſi codicillaris: lib.iiij.& conſi.xc.hoc capite proponitur quòd Chriſtianus. eodem lib. iiij.& conſi.cccl.in conſulendo, in fin.eo.lib.iiij.& conſil. ccccxxiij. Franciſchinæ quæ deceſsit, eodem lib. iiij.vbi dicit eam communem eſſe opinionem Legiſtarum, & conſi.iij.factum tale eſt, lib.5. & conſi. ccxcvj.factum ſic ſe babet, eo.lib.5.& conſi.xxxix.viſo teſtamento, col.ij.eo.lib.5.& conſi.cccxxviij. determinatio, in fin.eod.lib.5.Signo.conſi.xvj.factum tale eſt, repetitur quòd quidam.in ij. q. Iacob. Bel.& Angel.in §.ſi autem hæres, per illum tex.in autb.de eccl.tit. Ang.in §. ſi verò expreſsim.col. vij.in dicta auth.de bæredib.& Falcid.& in §.ſanctiſsimus, in auth.de ſanctiſsi.epiſc.& in l.ſed ſi non ſeruus, ff.eod.titu.& conſil.xlj.punctus, de quo quæritur, in fin.vbi. dicit banc eſſe veram, & approbatam opinionem & iterum conſi.lix.quidam paterſamilias, poſt prin.vbi & dicit hanc opinionē communiter eſſe approbatam, & conſi.clix. Corradus Alber.in fin.Ioan.Calde.conſi.xl.quædam mulieres, eo.tit.de teſta.Petr.Anchar.conſi.cxliiij.præfatis nominibus, in fin.Anton.Cardi.Flor. Panor.qui hanc dicit eſſe communem opinionem, in c.Raynaldus.col.vj.de teſtam.& conſi.lix.viſo teſtamento, col.ij.verſi.item ex alio capite, lib.j.vbi etiam dicit hanc eſſe communem opinionem, & conſil. xxxij.circa duo dubia, col.vlt.in ij.dubio, lib.ij.vbi & dicit ſe vidiſſe conſilia ſolenniū docto. in hanc ſententiam, & eſſe communem opinionem doct.vtriuſque iuris, Rom.conſi.ccxxxix.in bac re breuis ero, in ij.dubio, vbi banc quoque dicit eſſe communem opinionem, à qua non eſt recedendum, neque conſulendo neque iudicando & conſi.cclxxvj.viſis dubiis, in primo dubio, & Petr.Anchar. conſi.viij.boc initio, difficultas quæſtionis, ad fi.Pau.Caſt.in l.cùm dotem, in lect.Paduana, ff.ad leg. Falcid.& conſi.ccciiij.primum dubium, col.j.lib.j.vbi ita dicit ſe ſemper tenuiſſe, & conſil.xij. prima conſultatio, col.ij.lib.ij.& conſi.ccccxxxviij.de iure communi, in fi.eo.lib.j.tamen non omnino aſſerit, & conſi.lxvij.in cauſa præſenti, col.ij.lib.ij.& iterum conſi.cij.videndum eſt primò, col.ij.lib.ij.& conſi.chj.viſo puncto, in quarto dubio, col.j.& ij.& conſi.clxvij.præſuppoſita pro vera, in prin.eod. lib.ij.& conſi.clxxxvij.caſum iſtum, ante fi.eo.lib.ij.& conſi.cccxxj.viſis & conſideratis, col.vlt.eod. lib.ij.Pet.Bel.in ſpeculo principum, tit.de materia executorum vltimarum volūtatum, §.videamus, col. vlti. Benedict. Capit.qui vbique dicit communiter teneri, conſil.xviij.cum viſo & conſiderato, col.pen.verſi.quo ad Trebellianicā, & conſi.ſeq.etſi.viſo & conſiderato, in prin.& conſil.xxviij. punctus fuit quidam.col. vlt.& conſi.xxxij.punctus, caſus talis eſt verſ.circa ſecundum, & conſi.liiij.punctus, quidam Ange.col ij.& conſi.lxj.cum viſis & conſideratis, col.vlt.& conſil.lxvj.punctus quidam Bernardus, col.iij.& conſ.lxxviij.punctus Bonarellus, col.iij.& conſi.ſeq.punctus quidā Titius.in fin. & conſi.cxv.cum prout in facto, col.vlt.Fran.Aret.conſi.lxvij.diligenter & maturè.col.penult.Barb. conſi.lviij illud adſeram, col.v.lib.iij.& conſi.ccxvij.ponderatis his, ante fi.lib.vj.vbi dicit communiter in practica ſeruari, Soci.conſi.lxxvij.in præſenti conſultatione, col.v.verſic.reſtat ergo vnum, lib. j.& conſi.lxxx.de duobus principaliter quæritur, colum.v.verſi.poteſt autem dubitari.lib.j.& conſi. cxvj.non poteſt negari, col.vlt.eod.lib.j.& conſi.cxliiij.diligenter conſiderata, col.vlt.eo.lib.j. & cōſ. lxxxij in cauſa vertente, col.pe.verſi.ſed difficultas, lib.iiij.Corn.conſ.xciij.licèt poſſet.col.2.verſ.deueniendo, lib.j.vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & iterum conſil. clxviij.in hac conſultatione, col.iiij.verſi.deueniendo ad tertium, eod.lib.ij.vbi etiam dicit ita communiter teneri, Iaſon in rubr.ff.ad Trebel.Steph.Bertran.conſi.cxlix.viſo teſtamento, in vltimo dubio, lib.ij.& Lancel.Polit.

Cōmunior hac in re opinio.

in dicta

in dicta l.filium quem,loco suprà allegato,Phil.Dec.qui & hanc dicit communem,consi.ccxcix.in causa mihi commissa col.2.versi.& aduerte.

2 ¶ Sunt tamen multi,& hi quidem maximæ authoritatis,qui tenent contrariam sententiam, videlicet glo.Archid.in addit.& Ioan And in dicto cap.si pater,per illum tex.de testamen.lib.vj.Inno. in c.si tibi,circa fi.de testam.prout illum refert Bald.in d.l.& in epistola,C.de fideicom.Ioan.Andr. in addit.Specul.dicto tit.de instrum.edit.loco suprà allegato.Idem Bald.sibi contrarius post Ioan. Castellio.consi.ccxxix.in primo articulo,in secũdo dubio,lib.iij.& in auth.sed cùm testator,C.ad legem Falcid. Ioan.Cald.& Ioan.de Ligna.quos ita consuluisse dicit Saly.in dicta auth.similiter.Iaco.But. Ray.Flor.& Alber.in d.l.si quis ad declinandam,C.de episc.& clericis.Idem Iacob.& Salyc.qui hãc partem dicit de iure esse veriorem,in dicta auth.similiter,& ibi latè Rom.sibi contrarius in xl. speciali,vbi hanc rem latissimè omnium disputat,& ibi quoque Corn. qui hanc partem dicit esse magis substãtialem,aliam tamen benigniorem,& ideo in practica esse sequendam.Old.consil.ccxlviij. præsupposita consuetudine,in vj.dubio,Iac.Bel.in §.sancimus,in auth.de hęred.& Falcid.Ioan.Cal. & Io.Ligna.qui & hanc partem cõsuluerunt,sicuti referunt Saly.& Roma.in d.auth.similiter,Imol. in d.l.Marcellus,§.quod autem , ff. ad Trebel. vbi etiam dicit in hanc partem consuluisse Franc.de Rampo.Pan.Cast.sibi contrarius,consil.xxix.circa primum quæsitum dicendum est testamentum, col.j.lib.j.& cons.xxxvij.viso puncto,& dubus suprascriptis,versic.circa quartũ,lib. 2. & subdubius in l.cohæredi,§.cùm filiæ.ff.de vulg.& pupil.subst.& nouissimè Ias.in d.l.Marcellus.ff.ad Trebel.

Cõtraria priori sententiæ.

Eáque de iure verior.

3 ¶ Hic est alter Gordij nodus,cui soluendo non satis esset vnius Alexandri gladius:adeò enim latentes sunt,inexplicabilésque in eo recessus,vt in vtramuis partem te vertas,quid tibi diffiniendum sit nescias.Sunt tex.in vtranque partem,sunt & rationes propè infinitæ,quæ te facilè possunt huc , vel illuc impellere,vt non temerè Paul.Cast.super hac re consultus , veritus suum iudicium interponere,consuluerit partibus controuersiam potiùs concordia,quàm iudicio finirent,iuxta c.j. de mutuis petit.ita fecit consi.lviij.viso dicto testamento, in fin.lib. r. Sed & hoc subdubius loquitur consi. lxxxviij.dubitatio vertitur, colum.vlti. eodem lib.j.& consi.cccxxxvij.de iure communi,in fi.eodem libro j.& Corneus consil. cccxxij. ardua plurimum,in fi. libro iij.& etiam consilio cccvij. in hac consultatione,ad finem lib.iiij. Verùm,vt diximus,prima sententia communior est, &, vt fatentur aduersarij,consuetudine obseruatur , ideóque & illam sequendam esse arbitramur.Nam si de interpretatione legis quæratur, inspiciendum est quo iure ciuitas retro in huiusmodi casibus vsa est:optima enim est legum interpres consuetudo,obtinétque vim legis in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscuntur,l.si de interpretatio ne,& l.nam Imperator,ff.de legibus.

Alter hac in re Gordij nodus.

VIGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus,vel sine loci determinatione.

Vicesimooctauò,de relictis pauperibus non detrahitur quarta,quæ debetur ecclesiæ parochiali,vel episcopo,vt est glo.sing. quam omnes sequuntur in c. 2. de sepul. quæ licèt loquatur de canonica parochiali tantùm,idem tamen debet intelligi de episcopali,quia parificãtur in iure,& priuilegio,per c.vlt.de testam.& illam facit sing.Franc.Aret.in l. j. col. vlt.in xvj.priuilegio piarum causarum,C.de sacrosanct.eccl.Sed & alia similis in d.c.si pater.in verbo,Trebellianicæ,de testam. lib.6.& est bonus tex.in d.l.si quis ad declinandam,C.de episc.& cler. vbi dicitur quòd de relictis pauperibus nihil detrahit episcopus.vbi & Bald.super hoc multa dicit, quæ ibi sunt obuia omnibus.Sed hoc,licèt vt iam diximus Franc.Aret.reponat inter priuilegia piæ causæ,non tamen competit cæteris causis piis,vt plenè not.in c.officij , & in cap. requisisti. vbi est tex.de testa.& per Bart.consi.cccclxiij.de omni relicto, lib.2.Quin nec hoc semper competit , nec omnibus relictis factis pauperibus,sed demum tantùm,quando relinquitur pauperibus generaliter, & sine determinatione loci:secus si relinquatur pauperibus certi loci : quia tunc debetur canonica portio,vt voluit Ioan.And.& post eum Panorm.in dicto c.officij,& idem Io.And.Ant. Panorm. & alij in d.c.2.de sepul.ipse Ioan.And.in c.dudum,col.2.in verbo,pauperum de conuer.coniug.& Bal. in d.l.si quis ad declinandam,C.de episc.& cler.& cons.5.quidam ciues,lib.1.& cons.cccc. eodémque vlt.illa verba,in fi.lib.2.& consi.cclix.super primo puncto,lib.4.& Ang.cons.cxvij.in canonica portione,in primo dubio,& iterum in vlt.& Card.Flor.consi.cxxj.ad primum respondeo, & Bene. Cap.consi.xxv.cùm de pluribus quæratur,col.vlt.& consi.clx. cùm vt præsupponitur , in primo & secundo dubio.Socin.in l.quidam relegatus,col. 5. ff. de reb. dub. Tu tamen vide omninò Bald. in authen.similiter.& in d.l.si quis ad declinandam,& consi.cxxxj.cuius initium quando testator , lib. 5.& latissimè Rom.consi.ccccl xxvij.in casu propositæ consultationis,col.iij.& Card.Flor.cons.xiij. quod incip.in ciuitate Vrbinatensi.

Quarta debita ecclesiæ parochiali.

Quarta episcopalis.

Relictũ pauperibus generaliter.

VIGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Per ingressum monasterij censetur quis habilis ad succedendum.

Vicesimononò,licèt filius illegitimus non possit hæres à patre institui,l.vlt.ff.de his quibus vt indig.nec etiã substitui,l.is qui contra tabulas.ff.de vulg.& pupil. potest tamen institui qui pium locum,id est,monasterium,ingressus est,vt singulariter voluit Guliel. Cu.in l.j. C.de sacrosanct.eccles.mouetur primò,quia ingressus monasterium omnem maculam,

Illegitimus filius.

Illegitimitas absterfa per ingressum monasterij.

& ita etiam illegitimitatem, vt vocant, abstersit, per tex. in auth. de monac. in prin. Item quia oblatus curiæ principis temporalis, censetur legitimati quo ad successionem offerentis, l. communium rerum. C. de nat. li. cum si. ergo fortius si sit oblatus curiæ principis cælestis. Denique quia cùm apud talem illegitimum non sit remansura hæreditas, sed confestim transitura in monasterium, per authen. ingressi, C. de sacrosanct. eccles. satis censeri is debet capax, cùm non capiat vt ipse sibi cõmodum priuatim afferat, sed aliis: quo quidem casu is qui aliàs est incapax, institui potest, per text. in l. cogi, §. his qui solidum. ff. ad Trebel. Et hoc dictum Guliel. pro sing. sequitur Roma. in d. auth. similiter, in sexto speciali vltimarum voluntatum, & Soci. in dicta regula cccx. in xxxix. priuilegio. Qui tamen limitant vt procedat quo ad successionem: de qua re etiam loquitur Guli. Cu. non autem ad hoc vt possit illegitimus, ingressus monasterium, obtinere beneficia sine dispensatione, per c. j. de filiis presbyter. sequitur item & dicit singul. Alex. cons. cxxj viso themate, colum. vlt. lib. 1. quod repetitum est consi. xxxv. super contentis, lib. iij. Sed idem voluit Firmia. loquens in omni capace ingrediente monasterium, in tractatu de episcopo, in xxxj. q. iiij. partis, lib. iiij. vers. & sciendum quòd legatum, vbi ad hoc allegat Bart. in l. intercedit legatum. ff. de condi. & demonstr. vbi tamen hoc non dicit, sed illud tantùm, quòd per ingressum monasterij non efficitur quis incapax legati, per l. Deo nobis, C. de episcop. & cler.

TRICESIMVM PRIVILEGIVM.

Filius ingrediens monasterium abstergit omnem maculam contractam ante ingressum.

Ingratitudo cõmissa ante ingressum monasterij.

Ricesimò, filius effectus monachus, & ita pium locum ingressus, non potest à patre exhæredari propter ingratitudinem commissam ante ingressum, per textum expressum in ca. non liceat, & ibi gl. 19. quæst. vlt. quem ad hoc etiam ponderat Roma. qui illum dicit sing. vbi suprà in viij. speciali, & Socinus etiam vbi suprà, in iij. priuilegio, licèt tamen de ea re dubitent, & quidem sine causa, gloss. Guliel. Cyn. & Bald. in dicta l. Deo nobis, C. de episcopis & clericis, ex quibus gloss. inclinat in id quod diximus, alij distingunt non animaduertentes ad illum textum.

TRICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias causas, potest executor testamentarius officium suum alteri delegare.

Executor testamenti non potest sibi subrogare alium.

Ricesimoprimò, licèt executor testamentarius non possit alteri suum officium committere, vt probatur in l. nulli, circa princip. ibi, pro sua conscientia. & ibi not. Bald. C. de episc. & cleric. & not. Archidia. Ioan. And. in Nouella, & Domi. in c. vlt. §. vlt. de testam. lib. vj. & idem Ioan. And. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua, in additio. quæ incipit, quando acceptauit, & latius Rom. in pen. charta eiusdem §. in additio. incipiente, hoc dictũ, & Iacob. Bel. in §. si quis ædificationem, in auth. de eccles. tit. Cyn. in l. id quod pauperibus, in xiij. quæstio. C. de episcop. & cleric. Bald. in l. cùm magistratus, C. quando prouoc. non est necess. & in l. vnica, §. ne autem, C. de caducis tollend. & in d. l. nulli. C. de episcop. & cleric. & in c. j. §. vlt. circa fi. tit. de not. feud. Ang. in l. cùm debitorem, ff. rem ratam habe. Atque adeò procedit, quòd etiam non possit testator dare executori potestatem subrogandi alium, vt notat Ioan. And. in cap. j. de procuratoribus, libro sexto, in Nouella, quem sequitur Bald. in l. j. in lectu. col. pen. subsequenter verò quæro, C. de sacrosanct. eccles. vbi & hoc dicit tenuisse disputando Lamber. de Ramp. & idem Bald. in l. quidam, ff. de rebus dub. & in l. captatorias. col. 2. C. de testam. milit. & Bened. Capra consi. liiij. punctus. potest tamen huiusmodi facultatem testator concedere in legatis ad pias causas, vt not. voluit Bald. in cap. in causis. de electio. hac ratione innixus, quòd piarum causarum fauor iuris subtilitates rescindit per not. in c. cùm tibi, de testam. & hoc idem tenet Rom. & post eum Corn. qui & alia ad hoc adducit in l. captatorias, C. de testamento militis. Sed tamen quòd id possit generaliter testator facere, tenet Paulus Castrensis, quem vide in d. l. nulli, columna secunda, versic. vlterius. C. de episcop. & cleric.

TRICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Suitatis existentia æquè confirmat legata piis causis in testamento relicta, atque ipsum testamentum.

Existentia suitatis.

Ricesimosecundò, licèt per existentiam suitatis confirmetur testamentum patris, quantum ad concernẽtiá vtilitatem sui hæredis, non etiam quãtum ad legata aliis in eo testamento relicta, per tex. in l. si filius qui patri, ff. de vulg. & pupil. & l. j. §. vlt. ff. vt in poss. lega. Fallit quantum ad legatá relictá piis causis, per tex. loquentem in libertate, in l. cùm quasi, §. sed & si quis. ff. de fideicom. libert. & l. sciendum. ff. de manumiss. testa. quem & ad cæteras pias causas trahit Ang. & post eum Imol. Raph. Paul. Cast. Alex. Fran. Aret. in dicta l. si filius qui patri, in princ. & Bald. in auth. hoc amplius, col. 2. C. de fideicom. & Roma. in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus. ff ad Trebel. & Alexand. in additio. Bart. in repetitio. l. 2. in 5. q. 5. q. principalis, C. de sacrosanct. eccles. & consi. iiij. videtetur inspectis his colum. vij. vers. & maximè ad pias causas, lib. 2. & iterum consi. cccx. statutis accuratè prospectis, col. iij. in prin. & iterum col. penul. lib. 2. & Ias. in l. eam quam, col. xj. vers. secundò limita, C. de fideicom. & in dicta l. 1. in prima lectura, vers. primò, nisi filius, C. de sacrosanct. eccles.

Extensio libertatis ad pias causas.

TRICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Ad pias causas relicta, etiam non adita hæreditate, peti possunt.

Legata repudiata hæreditate non petuntur.

TRicesimotertiò, licèt aliàs legatum peti non possit hæreditate non adita, l. eam quam, C. de fideicommiss. l. si quis omissa. ff. si quis omissa causa testam. cum sim. Fallit tamen in relictis ad pias causas. In qua re, quoniam sunt qui id simpliciter tenent: alij qui distingunt inter legatum singulare, & inter fideicommissum vniuersale, alij an hæres institutus obierit ante testatorem, eo sciente, an verò ignorante: alij, qui aliter. Et res est longior, quàm vt breui possit expediri. Ideo vide Specul. tit. de instrum. edi. §. nunc verò aliqua, vers. sed pone quòd eo testamento, & ibi Ioan. And. in additio. incip. hic obliuiscitur author quæstionis, aliàs incipit, omittit author quæstionem, & in cap. Ioannes, de testam. Bart. in l. r. in 4. q. 5. q. principalis. & ibi Bald. in lectu. col. vlt. versic. iuxta hoc quæro, & iterum in repet. col. 18. vers. super nona quæstione, Salyc. Fulg. Fran. Aret. Et Ias. in vtraque lectura, C. de sacrosanct. eccles. Bart. in l. j. C. de bonis vacan. lib. x. Bart. Bald. Ang. Salyc. in xiij. quæstio. Fulgo. Floria. Paul. Cast. colum. 3. Corn. in xxj. fallen & Ias. in l. eam quam, post gloss. ibi de fideicom. Bart. in tracta. Minorica. dist. iiij. c. 2. Bald. in auth. hoc amplius, col. iij. eod. tit. & in l. vlt. col. 5. C. de codicil. Bald. Floria. & recentiores in l. r. ff. de legat. 1. Bald. in l. nulli, & in l. is qui pauperibus, col. 3. vers. vltimò circa tempus, C. de episc. & cleric. in authen. si qua mulier, in vlt. col. & in l. vlt. C. de sacrosanct. eccles. & in l. vlt. in prin. C. de testam. manumis. & in l. cùm hi, in prima & tertia lectu. ff. de transact. & in l. si fraudem, col. vlt. C. si quis omissa causa testa. & in l. qui filio, §. seruus, & ibi Ang. Imol. Raph. Cum. C. de hæred. instit. Bald. in vtraque lectura, & Angel. in l. hæreditas, §. si defuncto, ff. de petit. hæred. Bald. consi. ccccl vij. viso testamento Ioannis, lib. 2. & consi. clxvij. thema proponitur, col. vlt. lib. 2. & consi. clxvj. allegationes hinc inde factæ, in secundo dubio, lib. 4. & consi. cclxxxvij. dicta mulier, ante fi. eod. lib. iiij. & cons. ccccl vj. punctus inter alia, eod. lib. iiij. & consil. xx. super primo puncto, col. 1. lib. 5. & consi. xxxix. viso testamento, col. 2. eod. lib. v. & consi. cxviij. casus sub tali forma, col. vlt. eod. lib. 5. & cons. cclxiiij. ad euidentiam, col. 2 & consil. cccx. præmittendum est, eod. lib. 5. Aluisius Perusi. inter consilia ipsius Bald. consi. ccxlviij. an cęcus, col. 2. versi. sed secus in legatis, eo. lib. 5. & consi. cccxx. præmittendum est, col. 2. eo. lib. 5. Ang. & Imol. in l. si filius, in princ. ff. de vulga. & pupil. Angel. in l. 1. C. si quis omissa causa testam. & in l. 1. C. de bo. vacan. lib. x. & consil. ccclxxxiiij. primò videre oportet. in fi. Saly. in auth. cassa. in ix. q. C. de sacrosanct. eccles. Petr. Ancha. in c. cùm esses. de testam. & consi. 8. difficultas quæstionis, ad fin. & iterum cons. xiiij. exhibitis mihi postea, & consi. cliiij. pręfatis nominibus, col. 1. Bene. Plum. in l. Antoninus Pius Augustus. ff. de fideicom. liber. Lapus alleg. lxix. Imo. in l. 1. ff. de lega. j. Fulg. consi. lxxv. ex facto proponitur, col. 3. nec his obstat, & consi. clxvij. thema proponitur, col. vlt. Floria. in l. cùm quidam. §. si dies, ff. de vsur. & in l. qui hæres, & col. 2. vers. & ex his potest, ff. famil. ercisc. & in sua disput. incip. Gofredus. Imo. Alex. & Franc. Aret. in l. si filius qui patri, ff. de vulg. & pupil. Panor. in c. relatum, lib. 2. col. pen. de testam. & consi. xxxij. circa duo dubia, col. 2. lib. 2. Rom. latè in repet. dictæ auth. similiter, in xx. speciali, & consi. lv. cùm quæreretur, & cons. ccccxxviij. in terminis propositæ consultationis, in 1. dubio & cōs. ccccxciij. in casu consultationis, Io. Ana. consi. xxviij. visis & ponderatis, col. pen. Alex. consil. iiij. videretur. col. 7. lib. 2. & cons. ccx. statutis accuratè perspectis, col. pen. eo. lib. 2. & cons. iiij. attentis narratis, col. iij. lib. vij. Fran. Aret. consi. lxiiij. diligenter, col. pen. Barb. latissimè in rubri. de testam. cos. 58. versi. nunc ad vltimam quæstionem, & consi. viij. scribitur præclarè, col. 8. & sequen. lib. 1. Mathesil. no. clxiij. no. singulare quod ad hoc, Socin. consi. cxxxj. incip. non potest negari, colum. antepenult. secundò respondetur, & duobus versi. sequent. Firmian. in tracta. de episcopo, in xxxj. q. quartæ partis, lib. iiij. & Philippus Decius in l. si nemo, ff. de regul. iur. Stephan. Bertrand. consi. xciiij. relicta. nume. iiij. lib. ij.

TRICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Actio personalis, & hypothecaria pro legatis ad pias causas, etiam non adita hæreditate competunt.

Actio personalis non oritur ex quasi contractu.

TRicesimoquartò, retenta ea opi. quæ vult deberi legata ad pias causas, etiam non adita hæreditate, licèt tunc inspectis regulis iuris communis non deberet, nec posset competere pro huiusmodi legatis actio personalis, neque actio hypothecaria, quæ aliàs competũt legatariis ex testamento, per l. cùm filius. §. variis. ff. de lega. 2. & l. creditoribus C. an seruus pro suo facto post manumiss. & l. j. C. communia de leg. & §. nostra, Instit. de leg. Ratio est quantum ad actionem personalem: quia ea non oritur ex quasi contractu, qui oritur ex aditione hæreditatis, l. apud Iulianum, §. vlt. ff. ex quib. can. in poss. ea. l. ex maleficiis, §. hæres quoque. ff. de act. & oblig. & §. hæres, Instit. de oblig. quæ ex quasi contract. Quantum autem ad hypothecariam: quia ea est accessoria actionis personalis, atque obligationis, l. contrahitur, & l. res, ff. de pigno. Cùm ergo nulla hîc debeat competere actio personalis, neque ex defectu aditionis, non potest etiam esse hypothecaria, per l. si legati, ff. de pigno. & per regulam, accessorium, de reg. iur. lib. vj. Quibus rationibus Spec. tit. de testam. §. in primis, vers. pone nullus, & iterum in tit. de action. seu peti. §. sequitur, vers. sed quando, & ibi etiam Bald. dicunt nunquam competere actionem personalem, aut hypothecariam pro legatis, nisi adita hæreditate, quod & voluit Bald. ipse in l. j. col. vlt. vers. item dico. C. si quis omis. caus. testa. vbi & hanc adducit rationem, quia hypothecaria oritur ex quodam consensu

Actio hypothecaria accessoria obligationis personalis.

tacito,

tacito, vel expresso, per glo. in l. si tibi decem mutua. §. de pignore, ff. de pact. At hic non adita hæreditate, nullus est hæredis cõsensus, nec expressus, nec tacitus: tamen in hoc casu vtraq; cõpetit, etiã nõ adita hæreditate, vt voluit Ro. in repetitio. d. auth. similiter, in 9. speciali, circa vltimas voluntates. per tex. quem dicit expressum in dicta l. j. C. commu. de lega. in illis verbis, & præcipuè cùm talia sunt legata, vel fideicommissa quæ pijs actibus sunt deputata, vbi legislator concedens legatariis personalem actionem, & hypothecariam, hoc præcipuè in legatariis ad pias causas concessit, ad quod etiam facit l. vlti. C. de sacrosanctis ecclesi. Et tamen sciebat ipse legislator, quòd hæc legata competunt etiam hæreditate non adita. Et si dicat quispiam illum textum intelligendum fore, eo casu quo fuerit adita hæreditas, certè frustra expressisset Imperator idem esse, & id quidem maximè in relictis ad pias causas: quoniam & si non expressisset, hoc tamen satis dictum fuisset ex generalitate illius legis. At in dubio debemus ea verba intelligere, vt non sint superflua, sed aliquid speciale, & certum indicent. l. j. ad fin. ff. ad municip. l. si quando. ff. de legatis j. cap. in his. de priuilegiis. cum similib. Non tamen verum est quod dicit Specu. non esse hypothecariam, vbi non est personalis actio, per textum in l. cùm notissimi. C. de præscriptio. triginta anno. vbi hypothecaria competit, quando personalis actio est sublata, creditorum negligentia, vt & plenè not. in l. intelligere. C. de luitio. pigno.

Dictio, præcipuè.
Non adita hæreditate non habet locum personalis actio.

2 ¶Contrarium tamen expressè in specie, videlicet in legatis ad pias causas, tenuit Bald. in l. j. col. vlti. versic. subsequenter verò quæro. C. de sacrosanct. eccl. in lectu. & Imo. in l. qui filio. §. j. ff. de hæredib. instituen. & Alexan. qui nominatim repræhendit Roma. vbi suprà in l j. colum. x. versi. item not. ff. de lega. j. vbi dicit quòd Roma. dum allegat pro se dictam l. j. C. cõmunia de lega. somniat: quia ibi Imperator apposuit dictionem, præcipuè, vt ostenderet solùm maiorem esse rationem in legatis piis. Quin etsi bene consideretur text. circa finem illius legis, fortiter inquit, stringit contra Roma. dum dicit quòd hypothecaria habet locum, quatenus personalis obligatio, siue actio competit, sed non adita hæreditate, non habet locum personalis obligatio, siue actio, quę quidem oritur ex ipsa aditione, per dictam l. apud Iulianum. §. vlti. C. ex quibus causis in possess. eat. & not. glos. in l. j. §. cùm igitur. in verbo, cedere. C. de caduc. tollen. quam pro singul. allegat Bald. in l. vlti. in princ. C. de testamen. manumiss.

TRICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Ex duobus testamentis id præsumitur posterius, in quo legatum est ad pias causas.

Duo testamẽta sese inuicẽ confundunt.

1 TRicesimoquinto, licet cùm apparent duo testamenta, & ignoratur vtrum illorũ sit prius, posteriúsve, illa sese inuicem confundunt, & sunt nulla, per l. vlti. & ibi glos. & docto. C. de edicto diui Adriani tollen. & l. j. §. non autem. vbi etiam glos. & Barto. ff. de bonorum posses. secundum tabul. glos. in cap. de duobus. de rescript. lib. 6. Hoc tamen fallit, vbi in altero testamentorum sunt legata ad pias causas: id enim præsumetur esse posterius, fauore legatorum ad pias causas, vt pulchrè voluit Roma. vbi suprà in xij. speciali. argu. l. j. C. de iure fisci. & sequitur Socin. in dicta regu. cccx. in xxxiij. priuilegio. & Barbat. in cap. relatum. col. 18. de testamen. Iason in dicta l. vlti. col. penul. & ibi Philip. Decius col. vlti. C. de edicto diui Adria. tollen. vbi hoc dicit singul. & idem Iason in l. j col. j. versi. quartò amplia. ff. soluto matri. & vtrobique dicit ita se consuluisse de facto Brixiæ, pro hospitali magno, & ita fuisse iudicatum. Ad idem dicit facere regulam. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumptib. funer. & tex in cap. vlti. de re iudic. & cap. his. de priuilegiis. & idem quoque voluit Barba. in cap. relatum. colum. 18. de testamen. Et hoc adeò verum est, vt licet in hoc dubio, is qui est in possessione præferatur alteri, quando non constat vtrum testamentum sit prius, an posterius: hæc idem Barto. in dicto §. non autem. cum similib. tamen fallit cùm in vno est instituta ecclesia: nam præfertur alij etiam existenti in possessione, vt singul. scribit Philip. Dec. in dicta l. vlti. col. vlti. C. de edicto diui Adria. tollen. Nam possessio (inquit) facit reum potiorem. §. commodum. Instit. de interdict. fauor autem piæ causæ præfertur fauori rei, per cap. vlti. de re iudic. & in l. inter pares. ff. de re iudic.

In dubio potior est possessor.
Ecclesia præfertur possidenti.

TRICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relicta nominatim ab vno hærede ad pias causas, censentur tacitè repetita ab eius substituto.

Nominatim relicta ab hærede, non debentur à substituto.

1 TRicesimosexto, licet aliàs relicta nominatim ab vno, non debeantur ab alio substituto, l. j. §. id quod ex substitutione. & l. in ratione legis Falcidiæ. l. a j. §. quod vulgò. ff. ad legem Falcidiam. l. licet imperator. & ibi Barto. Ange. & Alexand. ff. de legatis j. & l. cùm pater. §. ab instituto extraneo. & l. pater meus. §. quod alicuius. ff. de legatis ij. & l. vnica. §. his itaque. C. de caducis tollen. & in l. si plures. in fin. ff. de legatis iij. & voluit etiam Imo. in l. duobus. §. j. ff. de legatis j. Quanquam contrarium voluerunt Christoph. Castel. Rapha. & Paul. Castrens. in dicta l. licet Imperator. Tamen relicta ad pias causas nominatim ab vno hærede, haud dubiè censentur tacitè repetita ab illius substituto, & ab eo debentur, per textum singul. hoc ipsum disponentem in legato alimentorum, secundum lecturam Barto. post glos. in l. iiij. §. Lucius. ff. de alimen. & cibar. lega. quam lectu. etiam sequitur ipse Barto. in l. Mela. in princ. ff. eodem titu. & Romanus consilio incipiente, in casu propositi thematis breuiter dicendum. colum. ij. versicu. his tamen non refragantibus. vbi & illum textum dicit singul. Et ita illum ad quæcunque relicta ad pias causas extendit idem Roma. in authen. similiter. in 15. speciali, vbi & illum facit singul. & iterum in 20. speciali, in fine, vbi dicit notab. & Socin. vbi suprà in dicto 35. priuilegio, vbi tamen passim corruptè legitur,

Nominatim relicta ab vno hærede in piis causis.

legitur,& Alex.in dicta l.licèt Imperator.col.pen.& in l.si duobus,§.j.circa fin.& ibi quoque Ias. in fi.ff.de leg.1.& idem Ias.in l.si fundum,§.Stichum,col.j.ff.eod.tit.& Philip.Decius. consi. clxxxij. in eo casu occurrenti,col.3.& cons.cclxxiij.in casu proposito,col.1.

TRICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Relictum ab eo,cui testator nihil reliquit,ad pias causas valet:sed ab hærede petetur.

Legatum ab eo cui nihil testamento relictum est.

TRicesimoseptimò,licèt relictum ab eo,cui testator nihil reliquit, non valet, l.planè, la j.ff. de legat.1.& l.si fuerit.in fi.ff.de leg.3.& l.ab eo,C.de fideicommiss.& l.vlt.in fi.C. communia de legatis.etenim huiusmodi legatum perinde habetur,atque si non esset scriptum, l.1. §.3 C.de caduc.tol.Fallit tamen in relicto ad pias causas,quod etsi fuerit ab eo relictum,cui nihil testator reliquit,tamen valet,& debetur ab hærede:per textum loquentem in relicto alimentorum, quem Bart.in j.oppo.trahit ad omne relictum,quod respicit piam causam,in l.alio hærede,ff.de aliment.& ciba.leg.& bene facit text.in l.libertis,§.vltimo,ff.eodem tit. & in l. j. C. de fideicommiss.

TRICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Legata ad pias causas,quamuis caduca sint,non tamen deficiunt.

Legatum caducum remanet apud hæredem sine onere.

TRicesimooctauò,licèt vbi relictũ habetur pro nõ scripto,& caduco,remaneat apud hæredes sine onere,l.quidam referunt,ff.de iure codicil.& l.vnica,§.& cùm triplici,& §.in primo itaque,C.de caduc.tollend.Fallit tamen in relictis ad pias causas, vt voluit Bartol. & post eum Floria.de sancto Pet.in l.pater Seuerinam,ff.de condit.& demonstratio.per l.legatum,ff.de vsufr.lega.& not.in cap.nos quidem,de testam.& idem voluit Bald.in l.si quis ad declinandam,col.iiij.vers.sed iuxta hoc quæro,quid si testator, C. de episcop. & cleric. vbi & hoc dicit voluisse Iacob.But.in suo tractatu executorum,per l.cùm verò is qui rogatus.§.si pro non scripto,ff. de fideicõmiss.liber.Et hoc quoque voluit Petr.Anch.in clem.ij.de religiosis domibus,& Pau.Cast. in dicta l.j.§.j.col.j.C.de cadu.tol.per tex.loquentem in libertate,in l.cùm verò,§.si pro non scripto, ff.de fideicom.libert.

TRICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicto fideicommisso ad pias causas,ipso iure actiones in fideicommissarium transferuntur.

Hæreditate restituta in fideicommissarium transferuntur actiones. Fideicõmissum relictum piæ causæ.

1 TRicesimononò,licèt regulariter in fideicommissarium vniuersalem, non transeant iura hæreditaria ipso iure,sed tum demum facta restitutione,aut reali,aut certè verbali , l.j. in prin.& l.restituta,& l.facta fideicommissi restitutione.ff.ad Trebel.& §.restituta, Institut. eod.tit.cum simil.Fallit tamen in fideicommisso relicto piæ causæ,vt voluit Bart. in rep. l.j.in vj.q.5.quæst.princ.& ibi etiam Bald.col.xiiij.vers.super secundo quæsito,C.de sacrosanct. eccl. Bart.in l.penul.eodem tit.& in sua disputatione,incip.filium adultum , Bald. in l. id quod pauperibus,in 17.q.C.de episcop.& cleric.& in l.1.in prin.& iterum in §.cùm autem,col.vlt.ff.ad Trebellia. & l.vlt.in ij.q.C.de edicto diui Adriani tollend.& in additio.Specul.tit.de testam.vers.vlt. & consil. lvij.incipiente,viso testamento Bonauenturæ,Petr.Anch.& Imol.in c.cùm tibi,de testam.Imo.in l. Centurio,col.xx.ff.de vulga.& pupilla.Paul.Castrens.& Ias.qui hanc dicit esse communem opinionem in l.vlt.C.de sacrosanct.eccles.Paul.Cast.cons.clij.viso puncto & dubio,in tertio dubio , lib. 2. Alex.in d.l.j.§.sed & quoties,ff.ad Trebellia.& cons.lxij.incip.proposita fuit,lib.2.& consi.iiij.attentis narratis,col.1.lib.7.Mathesil.qui hoc reputat sing.no.xlij.quod si hæres,Corneus in l. eam quã, in fi.xxj.fallen.C.de fideicommiss.& cons.cccvij.videtur prima facie,colum.6. vers. & si hoc teneretur,& columna sequent.lib.3.& Firmian.in tractatu de episcopo,in xxxj.q.iiij.part. lib. iiij. consequenter quæro.

Contrariæ opinionis authores.

2 ¶Contrarium tenent Bald.sibi contrarius & Fulg.in dicta l.vlt.ille colum.iiij.& sequen.versi.secundò Bart.disputando,& Fulgo.colum.penult.& vlt. C. de sacrosanct. eccles. vbi tamen Fulgos. dicit aliter se consuluisse & Bald.in l.eam quam,in prima lectura,C.de fideicomm iss. Roma.in dicta l.j. §.sed & quoties,ff.ad Trebellia.& latè in repetitio.dictæ auth.similiter,in xxj.speciali inter vltimas voluntates,vbi tamen circa hoc distinguit,an testator alicui onus iniunxerit restituendi huiusmodi fideicommissum,nec ne.

3 ¶Illorum fundamentum præcipuum est,in dicta l.vlt.C.de sacrosanct.eccles.quam multis modis ad suam partem traducunt,& in §.si quis autem etiam pro redemptione, in auth. de eccl. tit. Horum autem fundamentum etiam præcipuum est in l.omnibus.ff.ad Trebel.& in l.sancimus.C.eod. titu. Quibus omnes conantur,suam quisque partem alacriter defendentes,respondere , sicuti apud eos videre poteris.Neque enim consilium mihi fuit , hunc omnia transcribere,nisi cùm fortasse videro operæpretium fore.Constat autem rem hanc esse admodum dubiam,vt videre licet ex Alex.cons. lxxxij.prospectis his,col.1.vers.hoc præsupposito,lib.2.quod consi.repetitur consil. xl. lib. iij. & iterum consi.lj.lib.6.

QVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis legatum ad pias causas sit à testatore alienatum,idem tamen postea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur.

Quadra

Re legata, eademque aliena ta, legatum ex tinguitur.

Vadragesimò, licet cùm res legata vltrò alienatur, legatum extinguitur, l. fideicommissa, §. si rem suam testator. ff. de leg. iij. & l. rem legatam. ff. de adim. legat. & §. si rem, Instit. de leg. & id quidem vsque adeò, vt etiam si eadem res redimitur, non propterea reuiuiscit legatum, per l. cùm seruus. ff. de adim. leg. Nisi affinitas personæ suadeat contrarium, per tex. sing. in l. filiæ, §. Titia. ff. de condit. & demonst. Tamen cùm legatum sit ad pias causas, si postquam res legata fuit alienata, redimitur, debetur legatum, per tex. sing. loquentem in legato libertatis, in l. verum est. ff. de manum. testa. quem ad hoc commendant Bald. Ang. Pau. Cast. & Ias. in l. qui post testamentum, C. ad leg. & Roma. qui illum dicit sing. in dicta auth. similiter, in xxiij. speciali, & Socin. vbi suprà in xlij. priuilegio. vide Bart. aut Bald. in l. placet. ff. de liber. & posthu. Sed est & similis text. loquens in institutione, in l. quoties. §. seruus cum libertate, ff. de hæred. instit. quem annotauit, & dicit notab. idem Ludo. Rom. in d. auth. similiter, in trigesimo speciali.

QVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias causas, etiam re nondum redempta.

Legatum construendæ ecclesiæ.

Vadragesimoprimò, fortius dixerim, quòd propter rei alienationem, non extinguatur legatum relictũ piæ causæ, etiam si non fuerit res redempta, per id quod singu. consuluit Bart. consi. xxvj. testator in testamento, quòd si testator mandat construi ecclesiam in tali domo, quam postea alienat, nec redimit: tamen non extinguitur huiusmodi legatũ, quin est construenda ecclesia in ea domo si fieri posit, aliàs in alio loco. Quod dictum pro sing. approbat Ias. in dicta l. qui post testamentum. col. iij. C. de legib. & Catel. Cotta, memor. incip. ecclesia, versi. quinto.

QVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Alienatione rei legatæ à testatore facta, adiectio rei, eodem orationis tractu, in pijs causis non inducit legati reuocationem.

Præsumptio reuocati legati.

Vadragesimosecundò, quod præcedentibus est proximum, licèt testator alienando rem, ex qua voluit legatum solui, videtur legatum reuocasse, si rem adiecerit eadem oratione cum legato, per l. si sic legatũ. §. si mihi quod Titius. & l. si seruus legatus. la ij. §. si id quod. ff. de leg. j. & l. Lucius. §. ciuibus. ff. de leg. ij. Fallit tamen in legatis piis, vt voluit gl. in l. vlt. ff. de contrah. empt. & in l. Gaius. ff. de annu. leg. & in l. Lucius. ff. de adimen. leg. quas singu. & notandas, & menti tenendas dicit Roma. sing. ccccxxxij. quæritur an testator. & sequitur etiam Fran. Ripa lib. iij. respon. cap. xj. prima dubitatio, col. 3.

QVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Legatum extruendi templi intelligitur de loco quouis ad hoc idoneo.

Generale in legato construẽdi alicuius pij loci.

Vadragesimotertiò, illud generale est in legatis ad pias causas, quòd si templum, aut altare, aut aliud simile non posit construi in loco à testatore constituto, non per hoc redditur inutile legatum, sed debet fieri in alio loco idoneo, per l. legatum. ff. de vsu & vsufru. leg. quam ad hoc expendit, & dicit notabilem Flor. in l. cùm quidam. §. si dies. ff. de vsur. Inno. in c. nos quidem. de testa. sed & idẽ ex eo tex. voluit Bal. consi. ccccliij. si ex testamẽto. li. 2. vbi etiam ad hoc allegat l. legata. ff. de admin. tut. & c. nos quidem. de testam. & cle. quia cõtingit. de relig. domib. & voluit etiam gl. & Imo. in dicto c. nos quidem. & Spec. tit. de instru. edit. §. nunc aliqua. versi. quòd si quis legauit. & versi. quid si testator. & Benedict. Capra. consil. cxxj. punctus fuit, quidam testator. vbi tamen intelligit, nisi testator aliter expressè disposuisset.

QVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Quod tantùm per fideicommissum fieri debet, si directò sit factum, non valet iure fideicommissi, etiam fauore piæ causæ.

Verba obliqua non habent vim directorũ.

Vadragesimoquartò, licèt verba substitutionis obliqua, nunquam habeãt vim directorum, & (vt loquuntur nostri) non directentur, & sic fideicommissaria substitutio non procedat in vim vulgaris, quia fideicommissaria non continet aliquam directam, neque pupillarem, neque vulgarem, l. fundi Trebatiani. ff. de vsu & vsufr. leg. l. cohæredi. §. cum filiæ, & ibi doct. ff. de vulga. & pupil. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt not. consuluit Socin. consil. mxvj. aliàs, cvj. incip. non potest negari, col. pen. vers. primò quod licet propter loquentem in libertate, in l. Antoninus, & ibi Iaco. Aret. ff. de fideicommiss. lib. quam etiam ponderant recentiores in l. precibus, C. de impub. & aliis substit. Illud tamen non omiserim quod è diuerso, vbi quid non potest fieri directò, sed tãtùm per fideicommissum, certè quod factum est directò, non valet vt fideicommissum etiam fauore piæ causæ, per tex. in l. si seruus legatus. §. si seruus alienus. ff. de leg. j. vbi si testator in testamento relinquat libertatem seruo alieno, non potest relinquere directò, sed tantùm per fideicommissum: quia si directò relinquat, non valet etiam iure fideicommissi. & ita quoque tenet glo. in l. seruo, C. de testa. manu. & illum tex. ponderat Alex. in l. 1. §. si quis ita. & ibi quoque Ias. col. 5. versic. circa illud, ff. de verborum obligationibus, & in l. Centurio. col. xxxiiij. ff. de vulgari. & pupillari substit. & Mathesil. no. cxl. incipiente non vnam doctrinam. Certum est autem libertatem esse piam causam, vt pòst latissimè dicemus.

Seruo alieno directò nõ datur libertas.

QVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatarius propria authoritate legatum ad pias causas vendicare non prohibetur.

Quadragesimoquintò, licèt aliàs legatarius non posit propria authoritate legatum accipere,& aliàs teneatur hæredi restituere, per l. vnicam, C. quorum lega. Quinetiam interdum legatum ipsum perdat, vt not. in l. non est dubium, C. de legib. Fallit tamen in legatis ad pias causas, vt nuncupatim voluit Corn. consi. cxl. circa hanc consultationem, col. vlt. lib. j. & Benedict. Capra consi. iij. circa hoc pluta sunt videnda, in fin. & consi. ccccij. punctus, casus talis est, in quarto dubio.

Legatarius sua authoritate rē vendicans.

QVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis legatarius etiam nulla cessione nominis facta, contra debitorem agit.

Quadragesimosextò, licèt dubium sit, an legatarius debitor possit contra debitorem agere sine cessione, per not. in l. ex legato nominis. C. de leg. tamen in legato piæ causæ, minimè dubium est, quin possit agere, vt consuluit Bal. consi. clj. casus, quædam domina, lib. iij. per l. vlt. C. de sacrosanct. eccle. & vide quid dicam infrà in lxxxviij. priuilegio.

Actionibus nō mandatis ex legato, nominis actio cōpetit.

QVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Licèt per tempus morientis significetur tempus vitæ, libertatis tamen fauore includitur tempus post mortem.

Quadragesimoseptimò, licet cùm sit mentio de tempore morientis, vel quo quis moritur, significetur tempus vitæ, quo quis est in actu moriendi, l. vlt. ff. de condit. instit. & l. qui duos. §. j. ff. de manu testa. Fallit tamen fauore libertatis: nam intelligitur de tempore post mortem, vt dicitur in loco proximo. Quem & ad cæteras pias causas trahit Socin. in l. sed & in illo. §. sed & circa. qui est vlt. ff. de. reb. dub.

Tēpus morientis, includit tēpus vitæ.

QVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Cautio Mutiana non requiritur in relictu ad pias causas, nisi constet de contraria testatoris voluntate.

Quadragesimooctauò, licèt aliàs relictum sub conditione negatiua requirat cautionē Mutianam, pro ipsius conditionis complemento, per l. Mutianæ cautionis vtilitas. ff. de condit. & demon. & extinguitur legatario quandocunque contraueniente, l. hæres meus, §. qui post Mutianam ff. eo. tit. & l. cùm filius §. qui Mutianam, ff. de legat. ij. Id tamen non obseruatur in relictis ad pias causas, in quibus nec requiritur cautio Mutiana, nec extinguitur legatum, si legatarius contraueniat: quoniam ipsa negatiua conditio adiecta legato piæ causæ, si non fecerit, si non dederit, & de cæteris id genus, ita intelligitur, scilicet cùm primùm facere, vel dare poterit, non fecerit, vel dederit. vnde non necesse est, quòd non contraueniat vsque ad extremum vitæ exitum, per tex. loquētem in libertate, l. libertas. §. j. ff. de manu. testa. quem in eo ipso casu libertatis ponderat gl. in l. Titio fundus, ff. de condit. & demon. Et ad omnem piam causam trahit, & facit singul. Roma. in d. auth. similiter, in xxiiij. speciali. Qui tamen intelligunt hoc procedere, nisi constaret de contraria mente testatoris, per l. vlt. ff. de manu. testa.

Mutiana cautio habet locū in cōditione negatiua.

QVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

In legatis piis sub modo relictis, necessaria est cautio, si modus incontinenti adiciatur, secus si ex interuallo.

Quadragesimononò, licèt aliàs semper, vt quis consequatur legatum sub modo relictum, sit necesse præstare cautionē de modo implendo, l. quibus diebus, §. Thermius minor, qui est vlt. & l. eas causas. ff. de condit. & demonstr. & l. liberto, §. Lucius, ff. de annu. legat. cum simil. Quin si legatarius modo non pareat, priuatur legato, vt no. in l. j. C. de his quæ sub modo. Tamen in legatis piis id semper non obtinet, sed tum demum, cùm modus incontinenti adiectus est, per tex. in l. libertas. §. ij. ff. de manu. testa. At si adiectus fuerit ex interuallo, tūc nec cautio præstanda est, nec annectitur legatum si modo non est satisfactum, per tex. sing. loquentem in libertate, in l. Imperatores, secundùm lecturam glo. ff. eo. tit. vbi Ang. Et ita per illum tex. idem voluit in omni pia causa Soci. in dicta regula cccx. in lvij. priuilegio. Sed Rom. in d. auth. similiter, in xxxix. speciali dicit illum duntaxat procedere in libertate, nec eandem esse rationem in aliis piis causis. Ratio enim illius tex. est, quoniam adimpletio modi non suspendit legatum, quin cōfestim peti possit, ante complementum modi, præstando cautionem de eo implendo, per dictam l. quibus diebus. §. vlt. & not gl. in d. l. j. C. de his quæ sub. mod. Igitur cùm semel quis est libertatem consecutus, non potest ob non impletum modum, in seruitutem reduci: libertas enim semel data, reuocari non potest etiam per in integrum restitutionem, l. j. ij. & iij. C. si aduersus libert. Item si dicatur libertatem esse reuocandam, quàm primùm constaret eum, cui ea sub modo relicta est, & data, nolle modum adimplere, sequeretur quòd libertas intelligeretur fuisse data vsque ad illud tempus: sed libertas ad tempus dari non potest, l. libertas ad tempus. huius initij. z. ff. de manu. testa. omnia autem legata ad pias causas ad tempus dari possunt, l. vlt. C. de leg.

Legat. sub modo relictum.

Distinctio in piis legatis.

Adimpletio modi non suspendit legatū.

QVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum ad pias causas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

Legatû per ciuilem mortem extinctum.

Vinquagesimò, licèt, si pendente conditione legato adiecta legatarius seruus pœnæ efficiatur, quia damnatus est in metallum, vel ad fodiendam arenam, & ita mortuus ciuiliter reputetur, adeò extinguatur legatum, vt non reuiuiscat, etiam si pendente ea conditione legatarius restituatur, l. intercidit. ff. de cond. & demon. Secus tamē est in legatis ad pias causas, per tex. in l. Aristo. ff. de manu. testa. quem ad hoc allegat & dicit sing. Rom. vbi suprà, in xxv. speciali, & Socin. vbi suprà, in xliiij. priuilegio.

QVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Verba generalia habent in pijs causis vim dispositionis.

Verba generalis honoris.

Vinquagesimoprimò, licèt verba generalia honoris & humanitatis, siue (vt vulgò dicunt) complacentiæ, & assentationis prolata ad eum quem honorare volumus, directè non inducant obligationem, neque dispositionem, vt si quis dicat, mi frater in omnibus me tuum esse recognosco, vel, omnia bona mea tua sunt, vel, de meis bonis facias quod tibi libuerit, & similia, vt est text. in cap. cùm venissent, vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Card. Imo. & Panor. col. j. de instit. & bona gl. in l. j. C. in quibus cau. & voluit Ang. in l. si cui. ff. de seruit. Roma. in rub. ff. de arbitr. col. j. Alex. latè in l. ita stipulatus, col. ij. ff. de verb. oblig. & Felin. in c. cum iuramento. de sent. excom. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt si testator dicat seruo, scio quòd tibi gratiā referet filius meus, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogendúsque filius seruum manumittere, textum habes & exemplum in l. Paulus respondit, §. Paulus. ff. de fideicom. liber. per quem text. not. ibi Bald. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, indueunt dispositionem fauore libertatis, & illum trahit ad omnem piam causam Roma. vbi suprà, in xxvj. speciali, vbi & illum ad hoc dicit sing. & Soci. etiam vbi suprà, in xlv. priuilegio.

QVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Prius testamentum ad pias causas factum, non infirmatur per secundum minus solenne, in quo venientes ab intestato hæredes instituti sunt.

Testamentum minus solenniter factum.

Vinquagesimosecundò, licèt primum testamentum solenniter factum, in quo instituti sunt extranei, reuocetur per secūdum non solenne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, per l. hac consultissima, §. si quis. C. de testa. Fallit tamen vbi in primo testamento est instituta pia causa. tunc enim non reuocaretur per secundū non solenne, in quo instituti essent venientes ab intestato, præsertim si non essent liberi. Ita consuluit Panor. con. xj. in causa quæ vertitur, col. iij. versi. non obstat, lib. j. & Raph. Cuma. consi. clxxvij. & idem ego, & Soci. consi. incip. primo aspectu, qui & hoc indubitanter affirmat, etiam si in secundo testamento essent instituti liberi, Ias. in dicto §. si quis. col. ij. in ij. limitatione, vbi hoc sing. reputat.

Eoq; magis si non sint liberi.

QVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Testamentum ad pias causas conditum, licèt minus solenne, reuocat prius testamentum omni iuris solennitate consummatum.

Testamentū in scriptis solenniter factum.

Vinquagesimotertiò, licèt testamentum in scriptis solenniter conditum non tollatur per secundum testamentum sine scriptis factum, in quo princeps, vel alius potens in eo est hæres institutus, per tex. in l. nolumus. secundùm Iaco. Areti. Nico. Mat. Cyn. Bald. Salyc. Raph. & plerosque omnes, C. de testam. Fallit tamen vbi in eo secundo testamento esset instituta pia causa, vt expressè, & in terminis voluit Alexan. consi. cv. viso ac diligenter considerato. col. pen. versi. non obstat, lib. iiij. per not. per Hostien. Ioan. And. in c. vlt. de solut. & sequitur Ias. in d. l. nolumus. vbi hoc reputat sing. Sed hoc ante vtrunque voluit Panor. cuius neuter mentionem fecit, dicto consi. xj. col. iij. lib. j. Et facit quòd testamentum prius conditum cum solennitate iuris cōmunis, videlicet septem testium, reuocatur per testamentum ad pias causas, cum duobus tantùm testibus conditum, vt consuluit Paul. Castr. consil. cccxxvij. dubium facit in suprascripto puncto, lib. j. & Alex. consi. cxxxj. super themate, col. j. versi. tertiò præsuppono. lib. vij. & hoc probatur in testamento militis, in l. eius militis, §. militia missus. ff. de testam. milit.

QVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Testamentum liberis institutis conditum reuocatur per secundum ad pias causas: aliquo tamen eis relicto.

Testamentū liberis institutis, fortius aliquis ultis solenni uoluntate.

Vinquagesimoquartò, quod præcedenti germanum est, licèt primum testamentum, in quo instituti sunt liberi, non reuocetur per secundum etiam solenne testamentum, nisi testator expressè reuocauerit, per tex. in auth. hoc inter liberos. C. de testa. fallit tamen, si in secundo testamento esset instituta pia causa, aliquo liberis relicto, vt not. voluit Alex. dicto consi. cv. col. v. versi. tertiò ad dictam auth. etiam per not. Host. & Io. And. in dicto c. vlt. sequitur & dicit sing. Ias. in d. auth. hoc inter liberos. in iiij. limit. Ad quod facit, quòd etiam illa auth. non procedit, quando in secundo testamento essent instituti liberi. vt voluit gl. not. auth. de testa. imperfect. in prin. quam sequuntur Iac. Bel. & alij ibi, Cy. Bal. & communiter alij, in d. auth. hoc inter liberos. Roman. qui illam dicit sing. consi. clxxix. amplissime doctor, col. x. & consi. ccclxxxv. in casu præmisso, Alex. dicto consi. cv. col. v. versi. secundò respondeo, & consi. cxlvj. viso themate, col. pen. lib. ij.

QVINQVA

QVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatum incertum ad pias causas valet: & secundùm æstimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

Vinquagesimoquintò, licèt legatum incertum ratione summæ, siue rei legatæ, non sit validum, l. Titia cum testamento. in prin. ff. de lega. ij. sicuti & stipulatio, l. si ita stipulatus fuero, ff. de verb. oblig. tamen ad pias causas validum censebitur, & huiusmodi legatum ex patrimonij quantitate, & personæ legantis qualitate æstimabitur, per text. loquentem in legato alimentorum, in l. si cui annuum. & ibi not. gl. & Bar. ff. de annu leg. & l. pen. ff. eo. tit. l. quædam in testamento. & ibi gl. & doct. ff. de lega. ij. & l. si pater, & l. Stichus liber esto. cum ibi not. ff. de leg. iij. & l. cùm post. §. gener à socero. ff. de iure dot. glo. in c. nos quidem. in gl. pen. & ibi doct. de testam. & in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccle. & Arch. in c. sunt nonnulli. j. q. j. & Spec. tit. de instr. edit. §. nunc aliqua. versi. quid si testator. Card. post Math. in cle. j. in xxviij. q. de testa. Bal. in l. j. in lect. col. iiij. versi. circa res, C. de sacrosanct. eccles. & in l. nulli. col. ij. versi. sed hìc quæro, quid si testator. C. de episc. & cler. & in l. hæreditas, §. si defuncto, per illum text. & ibi etiam Angel. ff. de per. hær. in j. lect. Flor. in l. cùm quidam, §. si dies, ff. de vsur. Anto & Imo. in c. indicante. de testam. idem Anto. in c. ex parte. de deci. Ro. in dicta auth. similiter, in xxvij. speciali circa vltimas voluntates, Card. Flor. in cle. 1. in xviij. q. de testam. Alex. consi. clviij. viso testamento, col. ij. lib. vij. & Socin in dicta regula cccx. in xlvj. priuilegio. Alex. qui hoc dicit Canonistis recognitum, in l. ita stipulatus. & ibi etiam Ias. col. vij. versi. tenendo tamen, ff. de verb. oblig. Philip. Dec. consi. clxxxij. in casu occurrenti, col. ij. vbi allegat & hanc rationem, quòd in spiritualibus incertitudo nunquam vitiat de æquitate canonica, vt voluit Archid. in c. sunt nonnulli, j. q. j. & Anton. in c. ex parte de censi. aliàs de deci. aliàs vtrobique, & Panormita. in c. j. de deci.

Legatū incertū ratione summe, uel rei legate.

QVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum in genere pauperibus, vel ecclesiæ non euanescit, vt incertis personis relictum.

1 Vinquagesimosextò, licèt etiam non valeat legatum incertum ratione personæ, vel alicuius piæ causæ, cui legatum relinquitur, §. incertis, Instit. de leg. cum si. fallit tamen fauore piæ causæ, vt si dicatur, lego pauperibus in genere, vel ecclesiæ, sine alia adiectione, per quam cognosci possit de quibus senserit, per text. in l. id quod pauperibus. & ibi gl. & Bal. in princ. & l. si quis ad declinandam, & l. nulli. C. de episc. & cler. & l. à Titio ita stipulatus. in prin. ff. de verb. oblig. & voluit gl. in l. quidam. & ibi Bart. in duobus locis, ff. de reb. dub. Ioan. And. in addi. Spec. tit. de instr. edit. §. nunc verò aliqua. in addit. quæ incipit, hic conuenit quæstio. Bar. & omnes in l. j. C. de sacrosanct. eccles. Bartol. in l. pater filium. §. Tusculanus. ff. de leg. iij. & consi. xxv. viso testamento Gentilis, in j. dubio, per text. in §. si quis in nomine. in authen. de ecc. titu. & iterum consi. seq. testator in testamento, in duobus locis, vbi præterea allegat dictum §. si quis in nomine. Bal. cons. lxxxvj. circa prædicta, lib. 5. & consi. ccclviij. quæro vtrum valeat eo. lib. 5. Ang. cons. cxvij. in canonica, post prin. & cons. cxxix. bona dicti testatoris, post prin. & consi. cxxxv. Bancius Massinoli, in princ. Panor. in c. nos quidem. col. vlt. & in c. indicante. col. j. vbi bona glos. de testam. idem Roma. & Corn. in l. captatorias. C. de testa. milit. Franc. Aret. in l. j. col. vlt. in nono priuilegio. C. de sacrosanct. eccle. Roma. vbi adfert multas quæstiones, quas omninò vide. Soci. vbi suprà, in ij. priuilegio, Fran. Aret. in l. j. col. pen. in secundo priuilegio piæ causæ, C. de sacrosanct. eccl. & Bened. Capta consi. xxv. cùm de pluribus quæratur, colum. ij. & per text. in l. si fuerit, in quarto nota. ff. de reb. dub. Ideo si testator relinquit centum, sine declaratione alicuius ecclesiæ, non vitiatur legatum, sed intelligitur de parochiali, secundùm Bart. post antiquiores, in l. quæ conditio. §. cùm in testamento. ff. de cond. & demonst. Cyn. in l. vlt. & ibi Salyc. col. iij. C. de sacrosanct. eccl. Ang. in §. si verò. in auth. de non alien. aut permut. rebus eccle. & in dicto §. si quis in nomine. in auth. de eccl. titu. & per omnes in l. j. C. de sacrosanct. eccles. Pet. Anch. & Imo. in c. relatum. huius initij 2. ad fin. de testa. Panor. in dicto c. indicante. eod. titu. Philip. Franc. in c. cùm quis. versi cùm ab eo, col. vlt. tertiò quæritur, de sepult. lib. vj. Iason, qui hanc dicit communem opinionem, in l. qui insulam, ff. de verb. oblig. Aut etiam secundùm aliam opinionem intelligitur de principali ecclesia diœcesis, vel ciuitatis, secundùm Ioan. Fab. & Ange. Aret. in §. sed ius quidem. Instit. de iure natur. gent. & ciui. Quod si habeat duas ecclesias parochiales, & relinquat ecclesiæ parochiali, non tamen vitiatur legatum. De qua autem intellectum videri debet. vide Pet. & Cyn. in d. l. j. C. de sacrosanct. eccle. Host. & Ioan. Andr. & alios in d. c. indicante. de testa. Cyn. in l. cùm multæ. C. de donat. ante nupt. Pet. Anch. & Imo. in dicto c. relatum. de testa. Philip. Fran. vbi hìc, & Socin. latè in d. l. quæ conditio. §. cùm in testamento. ff. de condi. & demonst. Similiter de relicto facto pauperibus, dicit Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versi. quid si testator. Quod intelligitur de pauperibus proprij domicilij: quem sequitur Pet. Anch. consil. ccxiiij. Franciscus antiquus parochianus, col. pen. versi. octaua ratio, argum. d. l. quæ conditio. §. cùm ita. ff. de condit. & demonst. & l. capitalia. §. famosos. ff. de pœn. & cap. si peccauerit. xij. q. j. & cap. fortitudo. xxx. q. iiij. vide Bart. in l. j. ff. ad munic. & in l. vlt. C. de conuen. fisci debit. lib. x. Bal. & Imo. in l. si domus. ff. de leg. j. & optimè facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Legatū incertū ratione personæ.

Legatū pauperibus in genere.

Generaliter legatum ecclesiæ intelligitur de parochiali.

2 ¶Sed hìc attende paululum, nam huic aduersari videtur text. in l. si fuerit. ff. de rebus dub. vbi legatum libertatis relictum vni, ex pluribus eiusdem nominis, si non appareat de quo testator senserit, vitiatur. Est similis text. in l. si quis de pluribus, aliàs cùm ex pluribus. eo. tit. vbi gl. adducit concord.

Legatū libertatis, relictū pluribus eiusdem nominis.

Tamen legatum libertatis pium dicitur, per l.j. ad fi.& ibi Bal.C.de commu. seruo manu. cum concor. alibi à me traditis. Et hanc antinomiam (id est, legum repugnantiam) si vlla sit, animaduertit Iason, in l.si ita sit adscriptum, col.pe.versi.limita dictam legem, ff.de leg.j.nec tamen eam dissoluit. Sed tu ita poteris disceutere, vt hæ postremæ leges intelligantur, cum certum est testatorem vni tantùm ex pluribus voluisse libertatem relinquere: ideóque ne frustretur testatorum intentio, nulli conferetur, ne non fit is, cui conferri voluit. At cum testator relinquit pauperibus, aut ecclesiæ indeterminatè, non censetur cogitasse de certis pauperibus, aut templis: nihil enim intereft quibus conferatur, modò id animæ prosit: hæc enim est prora (quod dicitur) & puppis intentionis testatorum. Ideóque satisfactum est animæ, siue his, siue illis relinquatur: quod animaduertit Phil.Dec.in l.vlt.versic. non obstat quod dictum est.C.de edicto diui Adria.toll.

QVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Legato in piam causam relicto sub conditione mixta, etiam non impleta conditione, debetur quamuis per hæredem non steterit, quominus impleatur.

Relictum sub conditione.

Vinquagesimoseptimò, licèt aliàs semper non debeatur relictum ante impletam conditionem, nisi per hæredem steterit quominus conditio adimpleatur, l.qui hæredi.§.nam & cum seruus.qui est vlt.ff.de condi.& demonst.& l.hæres.eodem tit.& l.j.C.de his quæ sub mod.leg.& propterea deficiente conditione mista, legato adiecta, ob aliquem casum superuenientem deficiat legatum, l.in testamento ita erat scriptum, quæ est ij.ff.de condi.& demon.tamen si legatum fuerit relictum in piam causam, sub conditione mista, quæ non fuerit impleta propter aliquem casum fortuitum, nihilominus debetur legatum, etiam si non steterit per hæredem, per tex.loquentem in libertate, in l.libertate, iuncta gl.ff.de manum.testam.& l.ij.C. de condit. inser. Et ita in specie voluit Ro.sing.cclxxxij.tu habes quòd quando conditio mista. Et pro singul.reassumit Nicol.Eueral.in locis legalibus, in loco à libertate ad causam piam, versi.vltra præmissa istud facit. Adde & tu similem tex.in l.si peculium, §.is cui seruus, & in l. Stichum Attio. §.si Stichus Attiæ mille.ff.de statulibet.& in l.cùm ita datur libertas.ff.de condit.& demonstr. qui etiam loquuntur in libertate, & in l.illis libertis.secundùm lecturam Barto.ff.de condit.& demonstr.& in l.j.C.de legat. qui postremi tex.loquuntur in legato alimentorum.& posteriorem ad hoc expendit Pau.Cast.cõs. xxxj.circa primum videtur dicendum, col.ij.versi.item facit ratio.lib. ij.& illos quoque ad omnem piam causam extendit ipse Roma.in d.auth.similiter, in xxvij.speciali, & Socin.in dicta regula cccx. in lv.priuilegio, & Fran.Aret.consi.xciij.consideratis, col.ij.versi.præterea etiam si dictus.

Legatũ sub cõditione valida, etiã non impleta conditione.

QVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias causas, modo omnino legatum testator erat relicturus.

Conditio merè potestatiua.

Vinquagesimooctauò, quod præcedenti simile est, licèt cùm deficit conditio merè potestatiua (quæ scilicet pendet ex facto grauati) ob casum quempiam impedientem, deficiat & legatum, per tex.in l.centesimis.§.vlti.& ibi Bar.ff.de verbor.oblig. quem ad hoc dicit sing.Fran.Aret.dicto consi.xciij.Hoc tamen fallit in fauorem piæ causæ, per gl. quam dicit sing.in l.j.& ibi Ang.qui eam not.in lectura Padua.C.de instit.quæ dicit, quòd quando testator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem (inquit) præsumitur in legatis ad pias causas, per l.sancimus.C.de sacrosanct.eccle.

QVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Fauore piæ causæ, conditio in legatis retrò trahitur.

Conditio in legatis non retrò trahitur.

Vinquagesimonouò, licèt aliàs in legatis conditio existens non trahatur retrò, l.j.§. serui, ff. ad Syllan.& quod plenè nota.in l.potior.ff. qui potio.in pign.hab.& in l Si cui via vel actus. §. hæres.ff.quemadmo.seruit.amit.& per Bar.in l.si is qui pro emptore.& ibi Rom.& alij, ff. de vsucap.& per Bal.in l.vlt.§.sed quia nostra.C.commu.de leg.tamen fauore piæ causæ retrò trahitur, per tex.in l.Neratius, ff.de manu.testam.quem tex.loquentẽ simpliciter in libertate, transfert Roma.ad omnem piam causam, in dicta auth.similiter, in xxvij.speciali, circa vltimas voluntates, & Socin.in dicta regu.cccx.in xlvij.speciali.

SEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Annua legati pij præstatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

Tempus nõ inducit obligationem.

Exagesimò, licèt tempus non sit modus inducendæ obligationis, l. obligationum. §.placet autem, ff.de actionib.& obligation. ideóque solutio diuturna non inducit obligationem in futurum, l.si certis annis.C. de pactis. nisi quis alleget titulum, & probet solutionem decem annorum. Nam ex hoc satis intelligitur probatus titulus, & cogitur aduersarius in futurum soluere, per l.cùm de in rem verso. ff. de vsur. Tamen si in testamento minus solenni, fuerit annuum quidpiam relictum piæ causæ, quod fuerit tribus tantùm annis præstitum, huiusmodi triennalis præstatio inducit obligationem in futurũ tempus, etiam de iure ciuili. Text.est sing.loquens in legato alimentorum, in l.j.C.de fideicom.quam dicunt singul.Cyn.Barto.Angel.& Pau.Cast.ibi, & valde notandam, ac perpetuò menti tenendam, Bart.in l.ij.C. eo. Et illã ad omnem piam

piam causam trahit Ang.& Ias.vterque col.j.& idem Ias.in dicta l.j.col.ij.versi.secundò extende: & hoc quoque sentiunt Barto.& omnes post eum præter Salic.in d.l.si certis annis Bart. in d.l.cùm de in rem verso.& ibi etiam Fulgo.& Floria.& Bart.in disputat.incipien.mulier habens amplum patrimonium,col.pen.Imo.in l.si verò.§.de viro.col.xij.ff.soluto matrimo.Anton.in cap.peruenit.col. vj. de censi.Mathesil.in tracta.extensionum,col. 5. dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & alijs habentibus similem fauorem.

SEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias causas relictis,non nouissima,sed leuissima spectanda est conditio.

Sexagesimoprimò,licèt aliàs pluribus conditionibus disiunctim, diuersisque partibus testamenti eidem legato adscriptis,vltima conditio debeat impleri pro legati consecutione,l.quod traditum,ff.de conditio.& demonstrat.tamen fauore piæ causæ non vltimam attendimus,non primam,non denique aliam,sed tantùm leuiorem,per l.sub diuersis,ff. eod.titu.& l.in libertatibus quæ est 5.& l.quod vulgò,ff.de manumiss.testamen.& ita voluit per illos tex.Roma.in repetitio.dictæ authen.similiter,in xxix speciali inter vltimas voluntates, & Socin. dicta regula, in xlviij.priuilegio.

Vltima conditio impletur in legatis.

SEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Conditio deficientis primi gradus,quamuis non deficiat, nihil obest dispositioni ad pias causas,in secundo gradu.

Sexagesimosecundò,legatum ad pias causas relictum in secundo gradu, sub conditione deficientis primi gradus,debetur:licèt non deficiat primus gradus, nec ideo sit locus secundo,tanquam fauore libertatis ab vtroque relictum videatur: verbi gratia, si testator dixerit,Titius hæres esto,si Titius non erit hæres,Stichus hæres esto, Stichus liber esto. Certè Titio hærede existente,erit nihilominus Stichus liber. Casus est singul.in l. si quis ita hæredem.quæ est ij.ff.de manumiss.testam.Id quod dicit mirabile, & extendit ad omnem piam causam Rom.vbi suprà,in xxx.speciali,vbi dicit quòd si quis eam legem ignoraret, facilè contrarium diceret,& Soci.vbi suprà,in xlix.speciali,& Phil.Decius,qui etiam illum textum dicit sing.consi.clxxxij. in casu occurrenti.col.ij.versi.& hoc in tantum procedit, vbi per hoc dicit, quòd dispositio ad pias causas debet habere locum,licèt non contingat casus secundùm ordinationem testatoris, & consil. cclxxiij.in casu proposito,col.j.vbi per hoc dicit,quòd dispositio testatoris facta in vno casu,extenditur ad alium casum fauore piæ causæ.

Relictum sub conditione deficientis primi gradus.

SEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Per assignationem reditus ex certo aliquo fundo piæ causæ tacitè,is fundus censetur obligatus,& ad eum etiam agi potest hypothecario.

Sexagesimotertiò,licèt aliàs cum assignantur reditus ex certo fundo, ex huiusmodi assignatione non oriatur actio hypothecaria,sed tantùm competit personalis,per l.vlt.in fi.ff. de contrah.emptio.& l.liberto,in prin.iuncta gloss.in verbo,vendita sint.ff.de annu. lega. tamen si testator quispiam in fauorem piæ causæ assignauerit reditus ex aliquo fundo, censetur is fundus in quamcunque manum peruenerit,tacitè obligatus, & ad illum agi potest hypothecaria,etiam de iure Digestorum,per textum loquentem in alimentis,in l. si quis libertis. quæ est ij.& ibi Bart.ff.de alimen.& ciba.leg.quem ita intelligunt glo.Bart. & alij in l. Lucius Titius libertis. eod.tit.& in l.Caius,ff.de annuis legat.& in l.cùm hi,§.idem est,etsi ager.ff. de transactio.& in dicta l.vlt.ff.de contrahend.emptio.& Rom.consi.ccclxxxviij.in casu propositi thematis, col.j.& hoc expresse voluit in omni causa pia,idem Rom.sing.cccccxxxij. quæritur an testator, vbi per hoc dicit, quòd si testator condito testamento alienauerit fundum, ex quo in eadem oratione disposuerat legatum pium persolui, non per hoc extinguitur legatum, tanquam ea res non tam videatur fuisse posita,vt ex ea solueretur legatum,quàm vt esset ad ipsum obligata,& hypothecata. Et hoc dicit se habuisse de facto Romæ in ecclesia sancti Pauli ab vrbe, quæ sibi & alijs fuit commissa, & monet tenendum menti.

Pro reditu ex certo fundo assignato, competit tantùm actio personalis. Reditus assignati piæ causæ.

SEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Captatoriæ scripturæ non infirmant legata ad pias causas.

Sexagesimoquartò,licèt aliàs non valeat captatoria institutio,l.captatorias institutiones. & l.illæ autem,& l.illa institutio,ff.de hæred.instit.& l.captatoriæ.ff.de legat.j. idque etiam in testamento militis,l.captatorias,C.de testam.milit.vbi glo.& docto.declarant quæ dicatur captatoria institutio:valet tamen ad pias causas,per text.in cap.cùm tibi, & ibi glo. & docto.de testamen.& in l.fideicommissa libertas.in princ.& in versi.sed & si,& ibi Ange.ff.de fideicom.libert.vbi libertas quæ pia causa est (vt sæpe diximus,& dicemus postea latiùs) potest conferri in voluntatem alterius,& ita in omni pia causa voluit Cy.in l. senium,C.qui testa.fac. poss. Bart. in repet.l.j.in iij.q.v.quæstionis princ.& ibi Franc.Aret.col.pen.in ij.priuilegio,C.de sacrosanct.eccle. & in d.l.captatoriæ,& ibi etiam Bal.Imo.& Ias.ff.de leg.j.& in l.quidam, & in l. vtrùm ita posthumus. §.cùm quidam.ff.de reb.dub.& in l.j.& ibi etiam Bald. ff. de lega.ij.& in l.Theopompus, ff.de dote prælega.& consi.v.visa quadam petitione in ij.dubio,& consi.vj.viso testamento,in prin.Bald. in d. l.illa institutio,& ibi Ang.& Imol.ff.de hære.instit.idem Bal.in l.hæreditas,§.si defuncto,in secunda lectu.col.ij.ff.de petitio.hæred.& in c.in causis,col.j.de elect.& in c.auditis,ante fin. de procurat.& in

Captatoria institutio inualida.

repet.c.si pater.in materia compendiosæ substitutionis,de testam.lib.vj. & consil. ccxxxv. Bartolomæus legauit,lib.j.& consil.cccj.constitutio patriarchalis,col.iij.lib.ij.& consil. cxij. quæritur vtrum præterita,lib.iiij.& consi.cclix.super primo puncto,eod.lib.iiij.& in addi.Spec.titu.de instrum.edi.§. nunc verò aliqua,versi.quid si testator,Ang.in dicta l.captatorias.ff.de hæredib.instit.& consi. xcvij. Viuianus,col.ij.versi.secundò oportet videre.& consi.ccj.viso themate,in princ.& consil.ccxxviij. consultatio prædicta,post princ.Pet.Anch.consi.cxliij.præfatis nominibus,col.j.Raph.Alex.Com. & Iason in d.l.captatorias,C.de testa.mili.Raph.Cu.consi.cxxx.magister Ioannes,post prin.Panor. consi.xxxij.circa duo dubia,col.ij.lib.ij.vbi hanc dicit esse communem opinionem & Socin.consi. liij.in præcedenti consultatione,col.vlt.lib.j.& consi.xlix.viso instrumento,col.iij.versi.& licèt censeatur,lib.iiij.Fran.Are.in l.ij.col.ij.in ij.nota.ff.de vulga.& pupil.substit.& Steph.Bertrand.consi.cj. licèt testamentum,nu.3.lib.j.

2 ¶Contrarium tenent Dy.Cy.Bald.sibi contrarius,& Salyc.in d.l.captatorias,& Bald.in d.l.j.in lect. col.pen.versi.iuxta hoc quæro,& iterum in repet.col.v.versi.iuxta hoc quæro incidenter,& rursum col.pen.versi.super octaua quæstione,C.de sacrosanct.eccles.& in d.l.captatorias,ff.de hæred.instit. Ang.Salyc.& Roma.Alex.Fran.Aret.Corn.& Ias.ante fin.in dicta l.captatorias,C.de testam. mili.& in l.& in epistola.C.de fideicommiss.& in l.executorem.col.ij.C.de execu.rei iudic.Petr.Anchar.in dicto c.cùm tibi,de testam.Sed qua res hæc admodum obscura est, & omninò versaī ur in intellectu d.l.fideicommissa libertas,ff.de fideicom.liber. & dicto c.cùm tibi, de testam. suntque etiam in eam rem multæ distinctiones:tu si hæc omnia scire vis,vide omnino Imol.in d.l.illa institutio,& in d.l.captatorias,ff.de hæred.instituend.& Firmia in tractatu de episcopo,in xxxj.q.quartæ partis,lib. iiij.versi.quid si legatum fuit arbitrio tertij.

Contraria opinionis autho res.

SEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Subrogatio executoris testamenti,facta à testatore in legatis ad pias causas,valet:aliàs secus.

Substitutio executoris testamenti.

SExagesimoquintò,licèt non valeat constitutio executoris testamenti ita facta, constituo talem executorem, & si nolit,vel non possit, volo quòd alium constituere possit, vt voluit Barto.& alij post eum in l.quidam relegatus,ff.de rebus dubiis.& Ioan. Andreas post Lamber.Rampo.in cap.j.de procurat.lib.vj. per textum in l.nulli.ibi, si specialiter designatus,C.de episcop.& cleric.vbi & ipse Bald.cum similib.tamen fallit in executore relicto,ad exequendum legata ad pias causas,secundum Raph.Cuma.in dicta l. quidam relegatus.per tex.in dicto cap.cùm tibi,de testament.& hoc dicit ibi Bart.voluisse, idque etiam voluit Bald.in c.in causis,col.j.de electio.Sed tu de hoc vide omnino Soci.in d.l.quidam relegatus,col. pen.versi.tertia conclusio. Et hoc sanè ex eo dependet quod disputauimus, an valeat dispositio captatoria in fauorem piæ causæ.

Executor ad exequendū legata ad pias causas.

SEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum rei alienæ,etiam ignoranter à testatore factum in piis causis valet.

1 SExagesimosextò,licèt aliàs regulariter legatum rei alienæ ignoranter factum,nō valeat, nec teneatur hæres luere,l.non dubium,§.vlt.ff.de leg.iij.l.eum alienam,C.de lega. & §. non solùm.Institut.eod.Tamen valet iure ciuili,si fuerit relictum piæ causæ,per textum loquentem in libertate,in l.quidam ita,§.si quis filium,ff.ad Trebellia.& l.Paulus, in princip.ff.de fideicom.libert. quæ postrema iura loquuntur in libertate, & hoc quoque voluit expressè Bald.in dicta l.j.in repet.col.xiiij.versic.super prima quæstione, C. de sacrosanct. eccles.vbi mouetur,quòd legatum rei alienæ relictum coniunctæ personæ,etiam ignoranter, valet: & debetur æstimatio,per dictam l.cùm alienam.est enim Deus pater noster,& Ecclesia mater nostra,vt est text.licèt non alleget,in cap.qui abstulerit.xij.q.ij.& in cap.si quis irascitur,xiij.q.ij.Et idem voluerunt Rapha.Fulgo.Pau.Cast.& Alex.in d.l.cùm alienam,& Raphaël Cuma.& Alexand.(vbi vide Aret.) & Ias.in l.si domus,§.de euictione,ff.de lega.j.& Imol.in c.filius,de testamen. ita etiam in hanc partem consuluit Romanus,nulla Bal.mentione facta,consi.ccxxxv.quo ad primum,col.ij.versi.vltimò videndi,vbi dicit hanc esse veram & nouam conclusionem,& in dicta auth. similiter, in decimo speciali,versi.sed quartò,quod ipse verum dicit.

Legatum rei alienæ.

Legatū rei alienæ relictū coniūctæ personæ.

2 ¶Contrarium tenent gl.Imol.Host.Tancred.Anto.Cardin.Panor.& omnes in d.c. filius, vbi illum tex.aliter,& in contrariam sententiam,variis tamen modis intelligunt,& Panor.latè in repetitio.ca. cùm esses,col.viij.versi.venio ad quæstiones,& multis seq.de testa.& Ias.in d.l.cùm alienam,col.pe. C.de lega.respondétque Panor.& Ias.ad illam rationem Bald.quòd tex.in d.l.cùm alienam. debet intelligi de coniuncta persona,ratione sanguinis,& non de alia coniunctione,per not.in c.nonnulli, de rescript.& in c.j.de procur.lib.vj.

Contrarium sententes.

3 ¶Sed tu tene primam opinionem, tum per id quod dictum est de libertate, tum etiam per textum in dicta l. cùm alienam.in illis verbis,nisi proximæ personæ,vel vxori,vel alij tali datum sit, cui legatarius etiam si sciesset alienam rem esse.Per quem textum voluerunt ibi Guliel. Cu. Fulgos.Paul. Castrens.Alex.& Iason ibi,idem esse in amico, quod in consanguineo, cum concordant alibi à me traditis:sed anima est charior,pretiosiórque omnibus consanguineis,& ipso corpore,per l.sancimus,

Authoris sententia.

Anima charior corpore.

C.de sacro

de sacrosanct. eccles. ideóque magis verisimile est testatorem id legatum fecisse piæ causæ, etiam si rem alienam sciuisset, quàm coniunctorum contemplatione.

SEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Re communi ad piam causam legata, tenetur socius suam partem vendere.

Sexagesimoseptimò, licèt legatum rei alienæ non obsit domino nec propterea teneatur ipse dominus rem suam vendere, vt patet ex iuribus suprà in principio præcedentis cap. allegatis, quod & procedit in re communi, vt patet ex d.l. serui electione. §.1. & §.ij. ff. de legat. j. Nemo enim ex sociis plus parte sua alienare potest, l. nemo ex sociis, ff. pro socio. Potest tamen socius rem communem legare ad piam causam, ita vt socius teneatur vendere, per l. vltimam loquentem in libertate, & ibi Bald. qui illam trahit ad omnem piam causam, C. de communi ser. manu. Et idem quoque voluit Firmianus, qui ad hoc alia iura allegat in tractatu de episcopo, in xxxj. q. quartæ partis, lib. iiij. vers. addo hic aliud. Dominus non cogitur rem suam vendere propter legatum.

SEXAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Testamento præteritione filij irrito facto, relicta pro vsurarum restitutione, & malè ablatis nihilominus debentur.

1 Sexagesimooctauò, licèt maximum dubium sit apud nostros iuris interpretes, an authen. ex causa, C. de liberis præteri. qua cauetur, testamento quantum ad institutionem irrito facto, ob præteritionem filij, legata manere firma, procedat si testator ignorabat se habere filium: quod multis placet, vt ita procedat, per dictam auth. ex causa, & l. filio præterito, ff. de iniusto rupto, & irrito fac. testa. vt & latè diximus in nostra repetitione l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, C. de reuocan. donatio. tamen stante opinione, quæ dicit non procedere, & ita legata etiam illo casu esse irrita: eam opinionem sic limitabis cum plerisque, vt non habeat locum in legatis, pro malè ablatis, & vsurarum restitutione, & aliis id genus, & ita ad pias causas, vt expressè voluit Bald. & pòst Angel. & Imo. in d.l. filio præterito, moti quia verisimile est testatorem illa reliquisse, etiam si sciuisset se habere filium, quia prima charitas incipit à se ipso, l. præses. ff. de seruit. & anima cunctis rebus est præferenda, per dictam l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. & hoc quoque voluerunt ipse Angel. Imol. & Francis. Aret. in l. Titius, in princip. ff. de liberis & posthum. Angel. in l. militis codicillis, §. miles in supremis, ff. de testam. mili. Ang. Paul. Cast. & Alex. Corn. & Ias. in dicta auth. ex causa. Ioan. Ana. consi. xxviij. visis & ponderatis, col. pen. Bar. in repetitio. l. cùm acutissimi, charta pen. C. de fideicom. & Franc. Aret. consi. xcij. viso legato, col. j. & Ias. in l. precibus, col. 5. C. de impuber. & aliis substit. Auth. ex causa. C. de libe. præte. an habeat locum, si testator ignoret se habere filium.

2 ¶Contrarium tamen tenuit Bart. in repet. l. j. in ij. quæstio. 5. q. princip. C. de sacrosanct. eccle. motus quia cùm ignoraret testator se habere filium, deficit voluntas illius: non est enim verisimile, quòd sic reliquisset, si sciuisset, per l. si vnquam. C. de reuocan. donat. si ergo per illum text. ea ratione reuocatur donatio perfecta, multò magis legata. & hoc quoque videtur voluisse Bald. ibi, in repetio. col. ante pen. vers. super quarto quæsito, licèt quantum ad eam quæstionem non conueniat cum Bar. Et idem Bald. in l. 1. col. penult. vers. vlterius quæritur, C. de inoffic. donat. Paul. Castrens. qui tamen distinguit inter legata magna, & parua, in l. sicut certi, post prin. C. de testam. milit. Alex. in additio. Bart. in d. l. j. colum. penult. C. de sacrosanct. eccles. Tu omninò sequere primam opinionem in relictis pro vsuris, & malè ablatis, in quibus omnes ferè loquuntur, quos pro prima parte allegauimus, de aliis autem piis causis tibi cogitandum relinquimus. Quin & Bald. in dicta l. j. C. de sacrosanct. eccles. in lectu. col. iiij. vers. modò venio circa voluntatem, nuncupatim distinguit inter relicta pro restitutione malè ablatorum, & alia relicta piis causis facta, vide Bart. consi. cciiij. cæcus condidit testamentum, ante fi. & quæ diximus in repet. d. l. si vnquam in verbo, libertis, in quæstione de donatione facta ecclesiæ. Per ignorātiā testatoris deficit eius voluntas. Authoris hac de re sententia.

SEXAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pia causa, vulgariter substituta filio impuberi, excludit matrem à legitima.

1 Sexagesimononò, licèt ex communi opinione substitutio tacita pupillaris, contenta sub expressa vulgari, non excludat matrem in medio existentem, secundùm gloss. & ferè omnes doctores in l. precibus, C. de impube. & aliis substit. & planè doctores in l. ij. ff. de vulga. & pupilla. fallit tamen quando testator substituisset vulgariter piam causam filio impuberi, quia tunc tacita pupillaris, quæ continetur sub expressa vulgari, matrem excluderet ex verisimili, & præsumpta mente testatoris, qui præsumitur magis dilexisse animam suam, quàm matrem, cùm prima charitas incipiat à seipso. Ita expressè voluit Angelus in dicta l. precibus. colum. 2. versic. idem credo, si pauperes Christi, in lectu. Perus. & ibi Paulus Castrens. colum. iiij. qui hoc reputat nota. Alex. colum. ij. qui hoc dicit esse menti tenendum, & valde notabile. Socinus & Ias. col. 5. qui hoc dicit sing. & esse de pane lucrando, nec reperisse contradicentem, & Alexand. consil. xxxviij. viso themate, colum. iiij. versi. sic igitur, lib. j. & consi. lxvj. viso testamento: colum. iij. versic. vnde dicit Angel. & iterum versi. item non potest, lib. ij. vbi hoc dicit nota. & consil. xij. attentis verbis testamenti col. ix. versic. non mirum, lib. iij. & consi. xcij. super eo quæritur, colum. penult. in fin. eod. lib. iij. & consi. lj. in casu præsenti, colum. iij. versic. decimò. lib. vij. & Franc. Aret. consi. clv. periculosum est, ad finem. & Philip. Decius in cap. in præsentia, colum. xxx. de probatio. & consi. clxxxij. in casu occurrenti. colum. iij. & ante omnes voluit Bart. quem nullus horum allegat, consil. ccxlvj. Tacita pupillaris contenta sub expressa vulgari non excludit matrem.

fuit quidam de Afsisio,col.iij.verf.sed in cafu,& etiam Bald.à nullo citatus conf.ccccl vij.viso testamento Ioannis,lib.ij.

2 *Restrictio pro rebus tantùm malè ablatis. Alij generaliter in omni pia causa intelligunt.*

¶Hoc tamen limitat Franc.Aret.vbi fuprà,vt procedat tantùm,quādo testator substituit pro exoneratione conscientiæ,videlicet pro rebus malè ablatis,aliàs non procedit, vt dicit patere ex verbis Angel.in dicta l.precibus,qui verè nominatim in his terminis loquitur:verùm Iason ibi,quo loco nuper citauimus,putat generaliter procedere,quotiescunque substituitur pia causa:quia semper id censetur fieri pro anima testatoris,ex not.per Bart.in dicta l. j. in ij. & iij. quæstio. 2. quæstionis principalis,& ibi etiam per Bald.& alios,C.de sacrosanct.eccle.& sic semper locus est rationi adductæ per Ang.quòd magis præsumitur testator dilexisse animam,quàm matrem:sed & limitat Fran. Aret.alio modo:quem non approbat Ias.vbi fuprà,vtrunque vide.

3 *Mater non debet priuari hæreditate sibi debita.*

¶Sed quanquam Iason(vt iam diximus)asserat se non reperisse contradicentem , tamen Corneus qui ante illum scripsit,& in eo ipso loco,videlicet in d.l.precibus , col.2. contrarium apertè voluit, motus quia mater non debet priuari hęreditate sibi debita,& ecclesia institui,per c.quicunque vult. quod est vlt.xvij.q.vlt.vbi probatur quòd non est meritorium,imò potius dānabile relinquere ecclesiæ,& priuare filium hæreditate paterna,sicuti & per illum tex.dicit gloss.ij. in l.si quis ad declinandam,C.de episcop.& cler.quod & similiter dicendum est de matre,argu.l.nam etsi parentibus, ff.de inoffic.testa.lib.vj.videlicet vt non debeat priuari legitima,ex pupillari etiam expressa,ex quibus quòd d.cap.vlt.procedit de iure poli,& d.c.si pater , & alia iura similia disponentia matrem priuari legitima per pupillarem expressam,procedunt de iure poli.Et sic sentit quòd sit potius contra animam , quàm pro anima substituere pupillariter piam causam , vt excludatur mater:hæc Corneus ibi:qui & idem voluit consi.cccxxij.ardua plurimum,col.pen.vers. nec obstat quod in casu nostro, lib.3.Tu autem iterum vide Bart.consi.xv.pater habens filium.

SEPTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Tempora distincta,& interpolata coniunguntur fauore piæ causæ,etiam contra expressam testatoris voluntatem.

Seruiendum est uerbis & uoluntati testatoris.

Eptuagesimò,licèt non sit discedendum à verbis,& voluntate testatorum, vt de primo est text.in l.non aliter,ff.de legat.iij.de secundo,in l.ex facto proponebatur. ff.de hæred. instit. & l.in conditionibus,in princ.ff.de conditio.& demonstrationib.& l.cùm quæstio,in fi.C.de lega.tamen fauore piæ causæ tempora interpolata coniunguntur, etiam contra expressam testatoris voluntatem,per tex.in l.Paulus respondit,§.Gaius.ff.de liberali causa,quem ad hoc dicit gloss.singul. Roma.in dicta auth.similiter,in xxxij.speciali,qui & ad hoc dicit bene facere , l. fideicommissaria libertas,la j.§.vlt.ff. de fideicom. liber. Vnde ait per dicta iura,si piæ causæ relicta sint prædia sub conditione,si continuis annis aliquid fecerit , tamen consequetur legatum , si ex pluribus diuersis,

Tempus continuum quomodo in piis causis numerandum sit.

separatisque temporibus,simul inuicem coniunctis resultet perfectum tempus,licèt non fuerit continuum,Roman.in l.si stipulatus,ff.de verb.obligationib.Franc.Aret.in c.vlt.de iudic.& Socin.in dicta regul. cccx. in quinquagesimo priuilegio , & facit quod voluit gloss.& Bald.in l.j. C. si mancip. ita fuerit alie.

SEPTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Tutor per recusationem tutelæ,non perdit legatum piæ causæ restituturus.

Tutor tutelam recusans.

Eptuagesimoprimò,licèt aliàs datus tutor,cui aliquid legatum est,perdat legatum , si tutelam recusat,l.qui tutelam,ff.de testam.tut.l.Nesennius,ff.de excusat.tuto.l.post legatum , §. amittere.ff.de his quib.vt indig.l.pe.C.de legat.fallit vbi aliquid legatum esset, quod postea tutor esset piæ causæ restituturus , quia tunc per recusationem tutelæ non perdit legatum, l. Thais ancilla,§.Seio.ff.de fideicom.libert.secundùm Dyn. qui id dicit esse speciale fauore pietatis. & ita etiam voluit Soc.in dicta regul.cccx.in l.iij.speciali.Sed Rom.in dicta auth.similiter,in trigesimoquinto speciali,hoc reprehendit,dicens esse generale in omni legato, quòd tutor destinatus est alteri restiturus,per l.legatarius.ff.de excusa.tuto.

SEPTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Legata pia detrahuntur vt æs alienum:ob patrimonij tamen defectum diminuuntur.

1 *Legata diminuuntur pro rata.*

Eptuagesimosecundò,licèt aliàs legata diminuantur pro rata,vt omnibus sufficiant,l.si quis testamento.§.apud Iulianum,& ibi docto. ff. de lega. j. veluti si vnum sit in specie,aliud in genere,quando aliàs non sufficerent ad pia legata,vt voluerunt Dyn. Ang. Ioan.Por.Pau. Cast.in lectu.Bono.& Alex.in l.quærebatur,ff.ad leg.Falci.& Bart.in l.ij.§.j.vbi est bonus text. ff. de condict.indebi.& Paul.Castr.in l.procuratoris,§.si plures habuit.ff.de tribut.act.& Raph.Cu.in l.filiusfamilias,§.apud Marcellum.ff.de lega.j.Legata tamen pia ante omnia deducuntur, tanquam æs alienum:etiam si aliis legatis non piis bona non sufficiant,vt voluit Oldrad.consi.cc.incip.proposita

Legata pia ante omnia deducuntur.

fuit,& Bart.loquens in legato dotis,in l.ij.§.j.ff.de priuileg.credi.& Paulus Cast.& Ioan. Por. in l.si quis testamento,§.apud Iulianum.ff.de lega.j.

2 *In testamento militis non habet locum Falcidia.*

¶Contrarium tamen tenet Bart.in auth.similiter, C. ad leg. Falcid. vbi dicit quòd licèt legata pia detrahantur vt æs alienum,per l.si seruus.ff.ad legem Falci. tamen hoc procedit quantum ad Falcidiam,sed vbi non suppetunt vires patrimonij,certè diminuūtur,sicuti alia legata:quemadmodum dicimus in testamento militis , in quo bene cessat Falcidia,tamen diminuuntur propter defectum

patrim

patrimonij, per textum expressum in l. si post missionem, ff. eo. tit. Et etiam videmus (inquit) quòd huiusmodi legata ad pias causas minuuntur, propter debitum iure naturæ, per not. in l. si quis ad declinandam, C. de episc. & cleric. hæc Bart. ibi.

SEPTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In piis legatis iurisiurandi conditio remittitur: nihilominus parendum est conditioni.

SEptuagesimotertiò, quamuis reiiciatur conditio iurisiurandi adscripta legato, non tamẽ reiicitur id quod est in conditione positum, l. quæ sub conditione, §. quoties hæres. ff. de condit. instit. & not. in l. hæc scriptura, in prin. ff. de condit. & demonstrat. tamen ad pias causas contrarium omninò obseruatur, vt videlicet in illis non remittatur conditio iurisiurandi, sed remittatur id quod in ea conditione est positum, l. si quis libertatem, cum seq. ff. de manumiss. testa. & apertius in l. si quis ita. §. qui ita. ff. de statulib. & not. per illos tex. Rom. in d. auth. similiter, in xxxvj. speciali, & Soci. dicta regula cccx. in lij. priuilegio. *Cõditio iurisiurandi ascripta legato.*

SEPTVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Modus adscriptus legato ad pias causas, in fauorem legatarij, habet vim causæ finalis.

SEptuagesimoquartò, quamuis aliàs modus appositus legato, in fauorem eius cui legatũ relinquitur, censeatur in se continere causam impulsiuam, adeò quòd non est necesse præstare cautionem de eo implendo, l. Titio centum, in secundo responso, ff. de condit. & demonstra. tamen si apponatur legato facto ad pias causas, etiam in fauorem eius cui relinquitur, censetur habere causam finalem. vt est tex. in l. si ego Seiæ res dedero. in prin. ff. de iure dotium, & in l. si quis pro redemptione, C. de donatio. quns ad hoc ponderat Bartol. in l. 2. §. vlt. in princip. ff. eod. tit. de donat. ideo est præstanda cautio, per dictam l. Titio, in secundo responso, secũdùm Rom. vbi suprà, & Soc. vbi suprà in lvj. speciali. *Modus adiectus legato in fauorem legatarij continet causam impulsiuam.*

SEPTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Dispositio ad pias causas non vitiatur ob conditionem impossibilem, quam testator putabat possibilem.

SEptuagesimoquintò, licèt aliàs conditio impossibilis, quam testator putabat esse possibilem, non habeatur pro impossibili: ideo eo defuncto deficit, & legatum, & ita non vitiatur, sed vitiat dispositionem, per textum sing. in l. seruo manumisso. ff. de condicti. indeb. fallit tamen in legato relicto piæ causæ, vt singul. voluit Iason ibi, col. 2. vers. quintò limita, & versi. tu ex hoc collige. motus quia dispositio libertatis, à qua, vt iam sæpius diximus, argumẽtari possumus ad piam causam, non vitiatur ob conditionem impossibilem, quam testator putabat esse possibilem. per tex. in l. cùm tale, §. falsam conditionem, & ibi gl. ff. de cond. & demonstr. & voluerunt Rom. & Franc. Aret. in l. impossibilis, ff. de verb. oblig. *Conditio impossibilis, quã testator putat possibilem.*

SEPTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Fideicommissa pia per mortem hæredis, viuo testatore & sciente, non expirant.

SEptuagesimosextò, licèt fideicommissum expiret, si hæres moritur viuo testatore, & sciente, & non mutante testamentum, l. tractabatur, ff. de milit. testam. & Bartol. in l. j. col. xij. vers. vlterius quæro. ff. de vulga. & pupilla. & in l. si pater, in iij. oppo. ff. eo. tit. vbi dicit hoc omnino procedere in pupillari substitutione, cum similib. Fallit tamen in fideicommisso pio, secundùm Bald. in l. eam quam. in vij q. in lectura antiqua, C. de fideicommiss. prout illum allegat. & sequitur Firmianus in suo vbere lexico, in verbo, fideicommissum pium, versi. ij. & iterum in verbo, fideicommissum expirat, vers. viij. Quod ex parte hinc pendet, quod alibi tractauimus, an legata pia debeantur non adita hæreditate. *Mors hæredis viuo testatore & sciente reddit fideicommissum caducum.*

SEPTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Posterior euentus non infirmat (ante motam falsi testamenti quæstionem) datam libertatem.

SEptuagesimoseptimò, licèt cum quid ex testamento solutum sit, quod postea falsum, vel inofficiosum, vel irritum, vel ruptum apparuerit, repetatur, l. ij. §. si quid ex testamento. ff. de condict. indebi. Fallit tamen in legatis ad pias causas, vt voluit Bald. in l. ij. C. de fideicommiss. libert. per illum textum, qui loquitur in libertate, de quo tamen dubitat Ias. in dicto §. si quid ex testamento, in primo nota. quia non est (inquit) eadem ratio libertatis, & aliarum piarum causarum, cùm libertas sit irreuocabilis. *Repetitur tanquam indebitũ solutum ex falso uel rupto testamento.*

SEPTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In bonis aduentitiis testamenti faciendi, filiusfamilias ius non habet, quamuis pater et permittat: nisi velit ad pias causas testari.

SEptuagesimooctauò, licèt aliàs filiusfamilias non possit testari in aduentitiis, etiam cum consensu patris, l. qui in potestate, ff. de testam. l. senium, in fi. C. qui testam. facere poss. & ibi gloss. quæ huius rei rationem reddit, potest tamen testari ad pias causas cum consensu patris, vt voluerunt Cyn. Bald. Ang. Salyc. Rom. & Alex. in dicta l. senium, Bald. in dicta l. qui in potestate, & ibi etiam Ang. ff. de testam. idem Bald. in l. j. §. sed & si filius. ff. de lega. iij. & in l. hæreditas, §. si defuncto, in secunda lectura, col. ij. ff. de petit. hæred. vbi hoc dicit procedere in foro ecclesiastico tantùm, & in repet. l. j. col. 5. versi. nonò quæro, & ibi Franc. Aret. col. vlt. in xvij. priuilegio, C. de sacrosanct. eccles. vide Bart. in dictis locis, & in l. illa institutio. ff. de hæredib. instituen. & in l. captatorias. C. de lega. Feder. Sen. consil. cxciiij. habuistis, & consil. cclxviij. aliàs 368. quoniam *Filiusfamilias non potest testari in aduẽtitiis.*

veritas,

veritas,Ioan.Cald.consi.x.in tit.de testam.Angel.in dicta l.qui in potestate,§.j.ff.de testam.Imol.in cap.ij.col.ij.de testam.Imo.& Dominic.in c.si pater.eodem tit.lib. vj. aliàs in cap.licèt. §.vlt.de sepultur.libro vj.Roma.in l.penult.C.qui testam.facere poss.Panorm.in rub.extrà de testam.col.pen. & Lanc.Calca.consi.xij.ad primum dubium.

Quæ nutu Dei aguntur, non sunt sub lege.

Filiusfam. potest indistinctè donare causa mortis.

2 ¶Mouētur hi primùm per illud generale,quia ea quæ nutu Dei aguntur.non sunt sub lege, cap.licet de reg.cap.duæ sunt.xix.q.ij.Et hoc maximè procedit in legatis ad pias causas, in quibus non attenditur aliqua prohibitio,seu dispositio iuris Ciuilis,sed tantùm iuris Gentium, vel Canonici, vt per Bart.latè in repet.l.j.in vlt.q.C.de sacrosanct.eccl.& sæpius suprà diximus.Secundò per tex. à contrario sensu in dicto cap.licet.§.vlt.de sepult.lib. vj.iuncta glo.in verbo,iudicare, quæ intelligit text. generaliter in quacunque vltima voluntate. Et si Papa ibi intellexisset de donatione causa mortis,id expressisset,cap.ad audientiam, de decimis. Et etiam si intelligeretur ille tex.de huiusmodi donatione facta pro anima,ibi positum esset superfluum: quia filiusfamilias, cum consensu patris potest indistinctè,nedum pro anima,donare causa mortis, etiam non piæ causæ, l.tam 15.§. filiusfamilias.ff.de donatio.causa mort.l.filiusfamilias, §. pari autem ratione. ff. de donat. Et quia etiam ille text.generaliter dicit iudicare, ideo & generaliter est intelligendus, etiam si corrigatur ius ciuile,quia vbi tractatur de fauore animæ,vel piæ causæ, etiā in correctoriis licita est extensio, vt patet ex not.per glo.& Bar.in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.vendit. cum concord. quas adducemus infrà.Præterea quando lex,vel alia dispositio nihil operaretur in sensu directo,vt est in dicto cap.licet.tunc licitum est sumere argumentum à contrario sensu. etiam ad correctionem iuris communis,glos.in l.nulla nisi emensis.iuncto tex.C.de episc,& cler.cum concord.quas alibi adferam.Quinimò sumendo argumentum à contrario sensu ex dicto cap.licet.non erit correctio, sed potius limitatio iuris communis,quæ fieri potest regulariter à contrario sensu, cap. cùm dilecta.§. nos igitur.& ibi Panorm.de confirm.vtili vel inuti.& c.post translationem.§.quanquam.& ibi Bar. de renuncia. Item in eo textu hæc sunt verba apposita,quòd filiusfamilias non potest iudicare pro anima, præter patris consensum. At quando omnino negatiua præcedit dictionem,præter, ea dictio stat inclusiuè,l.nam quod liquidæ.§.vlti.ff.de penu lega.& declarat Bart.in l.actione.C. de trāsactionib.& in l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cautionib.Ergo is tex.non à contrario, sed potius sensu directo probat filiumfamilias posse cum consensu patris testari, & hanc quoque partem fulsit exceptio apposita in dicto cap.licet.in verbo,nisi peculium castrense, vel quasi habeat. Nam exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.l.quæsitum.§.denique Neratius.ff. de fundo instru.& not.glos.in l.his verbis.ff.de legat.3.& declarat quo casu loquatur d.l.nam quod liquidæ.§. vlti.ff. de penu lega.Ideóque illa exceptio,quæ ita conuenit testamento, sicut donationi causa mortis, declarat quòd illa verba,iudicare &c.apposita in regula præcedenti non solùm procedunt in donatione,sed etiam in testamēto.Item quia in dubiis sequenda est opinio quæ est pro pia causa,l.sunt personæ.ff.de religio.& sumptu.fune.& infrà latius dicemus.Denique ob id præcipuè prohibetur filiusfamilias testari etiam de consensu patris,quia testamentum ex alieno arbitrio non potest pendere.l. illa institutio.ff.de hæred.instit.Sed ea ratio cessat in testamento ad pias causas,quod potest ab alieno pendere arbitrio,vt not.in c.cum tibi.de testam.cum concor.suprà traditis in priuilegio 64. vbi de captatoria dispositione disseruimus.

Dictio, præter nonnunquam inclusiua est.

In dubiis magis fauendum est piæ causæ.

Cōtrariæ opi. authores.

3 ¶Contrarium tamen tenent Archidia.Ioan.Andr.& Petr. Ancha.in dicto cap.licet. de sepult. lib.6. & idem Ioan.Andr.in cap.si pater.in princ.de testamen.eo.lib.Petr. Perus.& Petr. Ancha.in cap.2. eodem titu.Imo.& Franc.Aret.in dicta l.qui in potestate.in princ.ff.eodem titu.Idem Imo.in dicta l.tam 15.§.j.ff.de donationib.causa mortis.Fulgos.& Ias.qui dicit hanc partem esse veriorem in puncto iuris,licet à prima iudicando & consulendo non auderet recedere,in dicta l.senium.C.qui testamen.facere poss.idem Fulg.in dicta l.j.ad fi.C.de sacrosanct.eccl.Panorm.consi.lxiij.videtur primò dictum legatum.col.3.versi.quartò adduco.lib.j.

Oratio negatiua indefinitè posita,æquipollet vniuersali negatiuæ.

Mutus literarum peritus, potest testari.

4 ¶Mouentur hi primùm tex.vulgaris prohibentibus filiumfamilias testari etiam cum consensu patris,& potissimum in dicta l.senium.in verbo, nullo modo.à quibus iuribus non reperitur excepta pia causa.Nam quod ad dictum cap.licet. attinet, non debet ex eo sumi argumentum à contrario sensu ad correctionem iuris communis,per tex.in l.2.& ibi Bal.C.de condi.inser.cum simil. & cùm ibi dicitur,pro anima,debet subaudiri,maximè.Quin si benè is tex.consideretur,non id etiam probat à contrario sensu.Nam ibi est omnino negatiua,q filius non potest aliquid iudicare pro anima. In illa ergo oratione negatiua verbum,iudicare,indefinitè positum æquipollet vniuersali negatiuæ. l.si pluribus.ff.de lega.2.Et sic ea omnino vniuersaliter id comprehendit,quòd nullam speciem vltimæ voluntatis potest filiusfamilias facere,sine cōsensu patris,& sic nec testari,nec codicillari,nec donare causa mortis.At si sumas argumentum à contrario sensu,omnino affirmatiua non æquipollet vniuersali.Ratio diuersitatis ea est,quia primo casu tu non offendis ius, secundo casu sumendo argumentum à contrario sensu,vniuersaliter offendis,quia sic sequeretur, quòd cum consensu patris possit testari:quod fieri non potest,per l.discretis,in fi. C.qui test. fac. poss.& per l. cum non solùm,quæ est vlt.§.filiis autem.C.de bon.quæ lib.Nam in dicta l.discretis, dicitur quòd mutus à natura,vel ex accidenti,si sit peritus literarum,potest omnia sine aliquo obstaculo facere, id est, testari,& codicillari:& tamen à contrario sensu non intelligitur,quòd si non sit peritus literarum, nihil possit eorum facere,quinimò potest codicillari,& legare,l.nutu.& ibi doct.ff.de leg.iij. At in dicto

§.filiis

§.filiis autem,dicitur quòd filiusfamilias non datur potestas testandi,nec aliter disponendi de aduẽtitiis,quorum vsusfructus acquiritur patri,sine voluntate patris:& tamen ibi non sumitur argumẽtum à contrario sensu vniuersaliter,videlicet,quòd cum voluntate patris poterit testari: quia esset contra l.pen.& vlt.C.qui testa.fac.poss.secundùm communem opinionem doct.ibi. Et vt hoc vno verbo cum Ias.aliter declarem,contraria vniuersali negatiuæ,est particularis affirmatiua, non antẽ vniuersalis,vt si dicam,si Imperator velit, nonnullus ibit:& sic aliquis,non autem omnes ibunt.Et alia quædam adfert Ias.in dicta l.senium,ex sua ipsius moneta, quæ ibi omnibus videre licet: alia quoque Philip.Franc.in rub.de testa.col.xix.vers.sextò quæritur,cum multis seq.lib.vj.

Alij rursum alterius opi.

5 ¶Sunt & qui alias in hac re sententias habeant. Bart.enim (nihil adhuc de eo diximus) non satis sibi constat.Nam primùm in repet.d.l.j.in iij.q.j partis prin.C.de sacrosanct.eccl.dicit quòd in bonis aduentitiis,in quibus quæritur vsusfructus patri,vt fit regulariter,potest filiusfamilias testari ad pias causas cum consensu patris:in aliis autem,quæ pleno iure ad filium pertinent, & quæ enumerantur per glos.in auth.excipitur,C.de bonis quæ lib.potest ipse filius testari ad pias causas, etiam sine cõsensu patris per tex.in dicta l.j.in verbo,liber.inducendo vt ipse facit. Et hanc opinionem sequitur Imo.sibi contrarius in dicto cap.ij.de testam.& Roma.in repet.d.auth.similiter,in xix.speciali, inter vltimas voluntates,vbi ad hoc quædam alia allegat,& Pau. Cast. cons.cj. ad primum quæsitum videtur respondendum,in secundo dubio,lib.ij.Verùm idem Bartol.in dicta l.qui in potestate,in fin. prin.ff.de testa.dicit totum omnino contrarium,videlicèt quòd in bonis aduentitiis, in quibus non quæritur vsusfructus patri.potest filiusfamilias cum voluntate patris testari ad pias causas, cùm in aliis non possit.& hãc quoque opinionem sequitur Pau.Cast.in d.l.senium,C.qui testa.facere poss.

Bart.sibi è diametro contrarius.

Author accedit primæ opi.

6 ¶Sed hæ duæ opiniones Bart.& sequacium passim,& vbique ab omnibus ferè reprobãtur:aliç duç sese vbique tutantur,nec altera cedit alteri,fatentur tamen omnes primam esse communiorem,& æquiorem,plerique secundam esse veriorem,si iuris rigorem spectes.Ego potius primç accesserim, rationibus suprà allegatis.

SEPTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

De iure communi inhabilis ad testandum,ad pias causas testari non prohibetur,si non sit defectus intellectus,vel damnatus ad mortem.

Inhabilis ad testandum potest testari ad pias causas.

1 SEptuagesimonò,proximo priuilegio conuenit, quòd & cæteri aliàs inhabiles de iure communi ad testandum,possunt tamen testari ad pias causas.vt voluit Bart.in repet.d.l.j. col.ij.versi.venio ad secundum,& iterum col.iij.versi.de personæ relinquentis, C. de sacrosanct.eccl.per tex.ibi,in verbo,vnusquisque,& aliis quibusdam rationibus, quibus & alias adiicit Ias.in vtraque lectu.vbi tamen contrariam partem sequitur:quas quidem rationes huc adscribere superuacuum esset,cùm pateant omnibus.

Contrarium sentientes.

2 ¶Sed contrarium innuit glo.ordin.in dicta l.j.quæ illi dictioni,vnusquisque,hanc adiicit, habilis, & ibi Cyn.Guliel.Cu.ipsemet Bart.deridet Saly.col.vj. & quinque seq. vbi in hanc partem adfert decem rationes,Fulg.Pau.Cast.& omnes recentiores, idem Bart.in l.j. §. nuntiatio,col.iij.ff.de oper. noui nunt.& in l.omnibus.ff.ad Treb.& in l.non dubium,col.iij.C.de legib.Bald.cons. 448. quæritur in primis,col.j.li.j. Alex.consi.182.super eo de quo quæritur,in fi.li.v.& hæc est cõmunis opinio.

Miles priuatus intellectu non potest testari.

3 ¶Sed si primam sequaris,eam haud dubiè limitabis,non procedere in his,in quibus est defectus intellectus,vt in furioso,mente capto,infante,& etiam in pupillo, vt patet ex tex.d.l.j. in verbo,iudicia.& in verbo,voluntates.quæ quidem non cadunt in huiusmodi personas. Sicuti etiam videmus, quòd miles aliàs priuilegiatus,ob defectum intellectus non potest testari,l.vlt.& ibi no.C.de testa. mil.Neque similiter in damnatis ad mortem, cùm serui pœnæ efficiantur, l. qui vltimo.ff.de pœn. iuncta l.quod attinet.ff.de reg.iur.nec habeant bona,cùm fisco applicentur. & tex.in d. l.j. bona requirit,cùm dicit bonorum.Sicuti etiam similiter miles damnatus ad mortem, testari non potest.l. ex militari,in prin.à contrario sensu.ff.de milit.testam.Nec etiam in monacho, & seruo,cùm etiam bona non habeant.Quæ omnia Bar.in dicta l.j.sigillatim describit,per quinque,aut sex quçstiones, vt ibi licet videre per eum.Cum quo concordat Bald.ibi,tam in lectu.quàm in repet.d.l.j. in quæstionibus,& consi.ccxliiij.proponitur quòd quidam nobilis,lib.v.& Panor.in rub.de testam.col.iij. cum seq.& latè Alex.consi.clxxxij.super eo de quo quæritur,& ibi concord.alleg.per eum, & Philip.Fran.in rub.de testa.lib.vj.per multas quæstiones,in quibus etiam locis comperies, quid de prodigo dicendum sit,in quo Bal.fuit sibi contrarius.Nam in lectura secunda,col.iiij.versi.deinde quæro quid de prodigo,tenet quòd non potest testari ad pias causas,sed in repetit.col.ix.in xij. q. tenet contrarium.Et de condemnato ad mortem,quòd non possit testari ad pias causas, tenuerunt vltra prædictos Ioan.And.in addit.Spec.tit.de instrum.edit.§.compendiosè.in addit.quæ incipit,quid de damnato,& iterum §.nunc aliqua,versi.xv.eo.tit.& Bald.in l.j.C.de sacrosanct.eccl.& in l.vlt.in vlt. col.C.si à non compet.iud.& consi.ccclxxxj.dicit lex,quòd condemnati, post princ. lib. j. & consi. cccxlviij.quæritur in primis, col.j.eo.lib.j.& cons.cccclxxvj.testamenta & relicta,lib.v.per tex.in l. si quis filio,§.irritum quoque fit testamentum.ff.de iniusto testa.& Pau.Cast.consi.cccxix. primum quæsitum habet duo dubia,in fi.lib.j.& Franc.Aret.in l.si quis post.col.iiij.versi.ex hoc glo. ff.de testa r.Hippol.Marsil.cons.cxxxiij.omnipotens,col.j. lib.ij. Et vsurario manifesto idem tenet Panor. consi.j.quidam nomine Cola,ad fi.lib.ij.post Bald.in l.j.col.iiij.versi.octauò quæro.C.de sacrosanct. ecc.& idẽ Bal.cõs.xx.quidã Petr.col.vlt.li.iij.De pupillo autẽ satis suprà diximus in lxiiij.priuilegio.

Et prodigus.

Etiam vsurarius manifestus.

OCTVA

OCTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legata non piis causis relicta in testamento ad pias causas facto,non infirmantur: secus in testamento inter liberos.

1 *Testamentum imperfectum, inter liberos valet.*

Octuagesimo,licèt testamentum aliàs imperfectum,ratione solennitatis,conditum inter liberos valeat,quantum ad ipsos liberos duntaxat, alia autem relicta extraneis non valeant,per l.hac consultissima,§. ex imperfecto. C. de testam. Secus tamen in testamento facto ad pias causas:quia si in eo fuerint legata facta,etiam non piis causis, ea valebunt, æquè ac relicta piis causis:ita singul.tenuit Salyc.in auth.cassa & irrita col.iiij.in ix.q.C.de sacrosan. eccl.per auth.quod sine,C.de testam.& Ant.in cap.quod clerici,col.antepen.& ibi Panorm col.7. de foro compet.& Alex.consi.xlj.viso tenore,col.ij.vers.quintò quia in dicto testamento , lib.1. vbi hoc dicit sing.& consi.cv.viso ac diligenter considerato,col.v.& iterum col.vlt.lib.iiij. Sed & in hac partem consuluerunt Pet.de Vbal.& Bald.Ser.Cole.vt patet in eorum consil. quod est inter consil. Cornei,consi.cclxxvij.consuluit dominus,lib.j.

2 *Aliud in testamento ad pias causas.*

¶Sed Iason alibi de ea re multùm dubitauit , alibi contrarium apertè tenuit. Primùm dubitauit in dicta l.j.in prima lectu.col.iiij.versi.pro extensione:deinde in ij.lectu.col.pen.versi.vnum sing. not. Sed in dicto §.ex imperfecto.col.iij.versi.pro clara intelligentia.contrarium asseueranter affirmat, licèt neminem inuenerit alium contradicentem,per tex.in dicto §.ex imperfecto, cui licèt conetur respondere Salyc.in dicta auth.cassa,multis quidem modis,tamen nihil(inquit)facit. Primùm enim dicit Salyc. quòd quando quis testatur ad pias causas cum duobus testibus , valet testamentum de iure communi.Et ibi afferens secundam responsionem,dicit succedere ex testamento,& propterea etiam valent quæcunque legata ibi relicta. At in dicto §.ex imperfecto , testamentum non valet de iure communi,nec potest quis succedere ex testamento,sed ab intestato,secundùm glos.ibi:ideo legata ibi facta aliis non valent. Confirmat hoc ,quia huiusmodi testamentum inter liberos , de quo nunc loquimur,non simpliciter testamentum dicitur,sed cum adiuncto,testamentum imperfectum, per dictum §.ex imperfecto.propterea non est propriè testamentum,per Bart.in l. Lucius Titius.§. quæsitum,ff.de legat.iij.At testamentum ad pias causas appellatur testamentum simpliciter:itē dicit Salyc.quòd d.§.ex imperfecto,est correctus per dictam auth.quod sine. Quibus respondet Ias.omnia hæc esse falsa:nam primum (inquit) testamentum ad pias causas cum duobus testibus , non est propriè testamentum,nec etiam vt testamentum valet,sed vt vltima voluntas in genere , vt declarat Bart.in repet.d.l.j.col.pen.versi.quartò quæro.C.de sacrosanct.eccl.Deinde ex dicto §.ex imperfecto.non succedit hæres ab intestato,sed ex testamento,quicquid gl.ibi,contra quam tenent Bart. & alij,ibi,& est etiam contraria alia glo.ordin.in l.filij patris,in verbo,intestato,& ibi doct.C.famil. ercisc.Denique cùm corrigitur d.§.ex imperfecto,per dictam auth.quod sine,quia illa auth. (vt ibi omnes dicunt)loquitur quando testamentum à patre fit in scriptis,secundùm formam ibi traditam, tunc enim legata,& fideicommissa ibi relicta valent:sed quando pater testaretur nuncupatiuè corā duobus testibus,ille § manet firmus.Item pro hac parte adfert Ias. illud simile , quòd si filiusfamiliàs faciat testamentum ad pias causas,cum consensu patris(quod potest secundùm communē opi. vt diximus in præcedenti priuilegio) certè si filiusfamilias in eo testamento aliis legata reliquerit, nihil valent:non tamen accrescunt piæ causæ institutæ,sed relinquuntur venientibus ab intestato, per tex.sing.in l.mulieri,ff.de condit.& demon.& voluerunt Bald.Salyc.Paul.Cast.Alex. Corne. & alij recentiores in dicta l.senium.Bald.in repet.l.j.col.vj.versi.tertiò quæro. C. de sacrosanct. eccles. & Imo.in d.l.tam is.§.j.ff.de donat.cau.mort.Hæc Iason,cuius opinionem ante illum sensit Corne. consi.cclxj.in hac consultatione,col.j.iunctis his quæ dicit col.iij.versi.nec refragatur,lib.j.

3 *An ualeāt legata relicta piis causis in testamento imperfecto. Caput testamēti institutio hæredis.*

¶Sed è diuerso quid si quis faciat testamentum cum duobus testibus tantùm , quo instituat hæredē laicum,& relinquat quædam legata piis causis:an tunc valebunt ea legata?Sunt qui dicunt non valere,cùm non valeat caput testamenti,nec propterea hoc casu esse locum d.c.cùm esses.& cap.relatum,de testa.Et ita voluit Salyc.in dicta auth.cassa.& Ant.in c.quod clerici.de foro compe.& Alex. consi.clxxvij.viso themate mihi exhibito,col.iij.lib.ij.& consi.ccix.statuti,col.vij.eodem lib. ij. Ias. in d.l.j.in prima lect.col.v.vers.è contrario autem,C.de sacrosanct.eccl. In contrarium tamen facere videtur,quod decidit Bart.in repet.d.l.j.in v.q.prin.Sed tu super huius rei veritate,vide per Ant. & Imo.in c.ecclesia sanctæ Mariæ,de constit.& Imo.in d.c quod clerici.de foro compet.

OCTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Executor testamenti ad pias causas,inconsulto hærede præstat legata.

Merus testamēti executor nō agit contra hæredem pro legatis.

Ctuagesimoprimò,licèt merus executor testamenti non possit agere contra hæredem ad legata,per l.Lucius,§.j.ff.ad Trebellia.& l.filio ex parte.§.matri suæ.ff.de adimen. vel transfer.leg.fallit tamen in relictis ad pias causas,per l.nulli,& ibi Bald.in j.not.Ioan. Fab. col.ij.& Paul.Cast.C.de epis.& cler.& l.alio hærede.& ibi gl.& Bart.ff.de alim.vel cibar. leg.& voluit glo.& Bart.in l.Lucius,§.j.& in l.si quis Titio.ff.de leg.ij.Innoc.Host.Ioan.And.Panor. & alij in c.Ioannes,de testam.Spec.in tit.de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.versi.& scias huiusmodi executores,& ibi Ioan.And.Card.in clem.j.in xiij.q.de testam.Bald.in l.hæreditas,§.si defuncto, col.ij.vers.vij.ff.de petit,hære.in secunda lectu.& Franc.Aret.in l.j.col.vlt.in xv.priuilegio.C. de sacrosanct.eccl. Alexand.consi.clxx.circa primum dubium.post prin.& consi.j.in casu præsenti,col.5. lib.vij.

lib.vij.Nam & executores ad pias causas obtinent vicem hæredum,vt not.Inno.in cap.cùm tibi.de testa.Bart.consil.xxv.visn testamento Gentilis,in primn dubio,& consil.clxxxij.Titius condidit testamentum,col.ij.per l.si quis ad declinandam,C.de epis.& cler.De quo tu vide Bened.Cap.consil.xxv.cum pluribus quæratur,col.iij.

OCTVAGESIMVM SECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum ad pias causas durat etiam re integra post mortem mandantis.

OCtuagesimosecundò,licèt aliàs mandatum morte mandatis re integra expiret, l.ij.§.sed quis.& ibi latè Bart.ff.de donat.& l.mandatum.& ibi item latè Bal.C.mand.Fallit tamen in mandato ad pias causas,per tex.in clem.exiit.§.in eo verò casu.de verb.sign. quem ad hoc dicit sing.Bal.in auth.si qua mulier.col.vlt.versi.quartò not.quod est,C.de sacrosan.eccle.& Roman.consi.cxix.in prima conclusione.

Mandatum finitur morte mandantis.

OCTVAGESIMVM TERTIVM PRIVILEGIVM.

Sufficit conditionem quoquo modo in piis causis extitisse.

OCtuagesimotertiò, licèt aliàs conditio in legatis debeat adimpleri in forma specifica, l.Mæuius,& l.qui hæredi.in princ.ff.de condit.& demonstra.hoc tamen fallit in legatis ad pias causas,in quibus debetur legatum conditione impleta, licèt non in forma specifica, vt voluit Rom.in l.si ita stipulatus essem à te.ff.de verb.oblig.per tex singul.in l.Paulus, §.Caius Seius.ff.de liber.cau.& sequitur Socin.in dicta regul.cccx.in vltimo priuilegio.

Conditio in legatis strictè adimplenda est.

OCTVAGESIMVM QVARTVM PRIVILEGIVM.

Iudicium defuncti lege repræsentatum monitus à iudice infra annum non adimplens, excluditur eo quod præter naturale debitum,perceperit ex eodem iudicio:at in piis causis non tantùm successione,sed & legitima priuatur.

OCtuagesimoquartò,licèt aliàs filius hæres institutus, non adimplens legata in testamento patris facta ad non pias causas infra annum monitionis iudicis priuetur solùm successione defuncti,& non debito iure naturæ,vt est text.in auth.hoc amplius.C.de fideicom.secus tamen in relictis ad pias causas:quia tunc etiam debito iure naturæ priuatur.glo.est not.in c.si hæredes,in gloss.vlti.in fi.de testa.per text.in §.si quis autem pro redemptione.ver.sin autem qui,in auth.de eccl.tit.Sed Pan.ibi dicit se dubitare an sit verum,quia iura de hac re loquentia,loquuntur de testamento,sed legitima debetur filio extra omne testamentum,quasi debitum naturæ.Et ideo iura voluerunt solùm excludere hæredem à commodo habito per defunctũ, quia cùm nolit subire onus,nec etiam debet habere commodum:quæ ratio cessat in debito iure naturę,quod debetur sine aliquo onere,l.quoniam nouella.& l.quoniam in prioribus.C.de inoff.testam. Et hanc etiam postremam partem tenuit Bal.in d.auth.amplius,col.ij.versic. modò respondeo. hac ratione motus,quia potentior est legitima,quàm quicunque legatarius ad pias causas, nec potest esse hæres in mora respectu legitimæ.Nam non videtur esse legatum quod iure naturæ detrahitur, vt not. in d.l.quoniam in prioribus.& pœna non excedit delictum,l.rescriptum,ff.de his quibus.vt indig.

Filius non adimplens legata in testamento relicta.

Legitima debetur filio, sine aliquo onere.

OCTVAGESIMVM QVINTVM PRIVILEGIVM.

Quod in præcedenti priuilegio traditur,hæredem monitum decreto iudicis,non de iussu tantùm intelligendum est,nisi in legatis ad pias causas.

OCtuagesimoquintò,cùm hæres monitus decreto iudicis,vt adimpleat voluntatem testatoris, si per annum neglexerit, priuetur omni emolumento præter id quod testator necesse habuit relinquere,vt diximus in præcedenti articulo: idque ita demum si monitus fuerit.neque enim sufficeret,si iussus tantùm esset,vt dicit Ange.in §.si quis autem,per illum tex.in authen.de hæred.& Falcid.hoc enim inter se differunt,vt in cap.j.de confes.lib.vj.& in l.presbyteri,C.de episc.& cler.Tamen in legatis ad pias causas satis est,si iussus fuerit,per tex.in §.sin autem.in auth.de ecclesiast.tit.& voluit Ang.vbi suprà.

Differunt inter se monitus, & iussus.

OCTVAGESIMVM SEXTVM PRIVILEGIVM.

Verba enuntiatiua per modum causæ prolata,& non principaliter,tam in vltima voluntate, quàm in contractu inter viuos fauore piæ causæ probant, ac disponunt.

OCtuagesimosextò,licèt per verba enuntiatiua ob aliud prolata,scilicet per modũ causæ non inducatur,nec probetur vltima voluntas, quamuis secus sit, si principaliter, & propter se essent prolata,iuxta not.in l.ex hac scriptura, ff. de donat. fallit tamen in vltimis voluntatibus ad pias causas, quæ inducuntur,& probantur per huiusmodi verba enuntiatiuè prolata,etiam per modum causæ,per text.in c.vlt.& ibi Innoc.Host.& Ioan.And.Ant. Panor.in vj.not.de succes.ab intest.& Bar.in repet.l.j.in ij.q.vlt.q.princ.C.de sacrosanct.eccle. Card. in c.indicante.col.iiij.& v.de testa.& Panor.consi.xj.vel ij.in causa quæ vertitur inter hospitale, col, ij.versi.nec obstat si dicatur.Pau.Cast.consi.cccclvj.visis & examinatis,col.j.lib.j.Alexan. consi. cxc. plura narrata sunt,col.vj.accedunt alia,lib.vj.Calca.consil. cxlviij.viso dicto casu,col.ij.Iason in l. ex his,col.ij.versi.quintò limita.C.de testa.milit.Et facit quòd hoc procedit fauore libertatis, quæ pia causa est,l.j.§.similique modo.C.de Lati.liber.toll.& in l.ij.& ibi doct.& Fulgo.C.de neces.ser.hær.instit.& §.vlt.Instit.de adopt.Et in testamento militis,per dictam l.ex his,C. de testam. milit. & fauore libertatis,per l.vlt.C.fam.ercis.Sed in nostro casu tenuit contrarium Bald.in reper.dictę l.j.col. penult.in vij.q.C.de sacrosanct.eccles.quem omnino vide,atque etiam Paul.Castren.consi. cxxxvij.

Verba enuntiatiua ob aliud prolata.

in causa quæ vertitur Pergonij, versi. tertiò facit, lib. 2. vbi declarat qualiter id intelligatur.

2 ¶Nec id quidem solum procedit in vltima voluntate: sed & in contractu inter viuos verba enunciatiua fauore piæ causæ probant: ac disponunt: per nota. per Bart. in l. tale pactum. §. vlt. ff. de pact. per dictum cap. vlt. de succes. ab intest. & alia ibi allegata per eum, & sequitur Alex. dicto consil. cxc. col. vij. versi. confirmo per not. lib. vj. & vide quid dicam infrà. Et facit quod fauore dotis, verba enunciatiua probant, vt per l. 2. cum ibi not. C. de doc. promis. voluit Barto. consi. cxxiij. factum sic se habet, Titius & Seius. & Pau. Cast. consi. xcij. quod præfata sententia, col. j. lib. ij. & Roma. qui illum tex. singul. dicit in cccccxxxvj. si. g. verba enuntiatiua, vbi & hoc ampliat post Bar. & causa dotis, & piæ causæ æquiparantur, vt sæpius diximus, & dicemus postea latiùs infrà.

Idem in contractu inter viuos.

OCTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Nemo inuitus fit executor vltimæ voluntatis: ad pias tamen causas tenetur huiusmodi officium exequi tanquam delegatus, vel commissarius.

Nemo inuitus tenetur acceptare officium executoris testamenti.

Ctuagesimoseptimò, licèt quis non cogatur inuitus acceptare officium executoris testamenti, per tex. in c. pen. in verbo, post mandatum susceptum. & ibi glo. Ioan. Andr. & alij, de testam. tamen dicit ibi sing. Panor. col. ij. quòd respectu legatorum ad pias causas poterit episcopus compellere, etiam citra acceptationem huiusmodi officium exequi, & si non vt executorem testamentorum, saltem vt delegatum, & commissarium, per tex. in l. j. C. qui pro sua iurisdict. & cap. pastoralis de offic. deleg. Sed simpliciter quòd in hoc casu posit compelli, tenuit Spec. post antiquiores in tit. de instru. edit. §. nunc verò aliqua. versi. hic etiam quæritur, quem omninò vide in hac materia, & ibi etiam Ioan. And. & Bal. in l. pen. colum. ij. versi. ibi post. C. de donat. & Raph. Cuma. consi. xij. Ioannes ab armis, in secundo dubio.

OCTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Nulla habetur ratio beneficij inuentarij, pia causa harede instituta.

1 *Heres adiens hæreditatē non facto inuentario.*

Ctuagesimooctauò, licèt aliàs hæres adiens hæreditatem absque beneficio inuentarij teneatur vltra vires hæreditarias, l. vlt. §. sin autem dubius. C. de iure delib. cum simil. fallit tamen in pia causa hærede instituta, vt not. voluit Bart. in repet. l. j. in 4. q. 4. quæst. princi. C. de sacrosanct. eccle. Mouetur primò, ex similitudine fisci, qui hoc casu non tenetur vltra vires hæreditarias, l. j. §. an bona. & l. non possunt. ff. de iure fisci. Secundò, quia iura ciuilia nō possunt obligare pias causas vltra vires hæreditarias, cùm talis obligatio non sit de iure naturali. Tertiò, quia ratio, quare quis hoc casu teneatur vltra vires, est, quia præsumuntur bona occultasse, §. sancimus in auth. de hær. & Falcid. quæ ratio cessat in ecclesia, & aliis piis bonis. Quartò, quia hoc videtur expressum in auth. sicut alienatio. C. de sacrosanct. eccle. vbi nihil potest acquirere ecclesia, ex quo ipsa oneretur vltra quàm acceperit. Et idem tenet ipse Bart. in l. vlt. §. vlt. C. de iure delib. & Bald. in repet. dictæ l. j. col. xuij. versi. super tertiò dici debet. C. de sacrosanct. eccles. & in dicta l. vlt. in prin. col. ij. versi. quintò quæro, C. de iure deliber. vbi hoc dicit not. dignum, & in dicta auth. sicut alienatio. Angel. in §. si verò quidem, per illum tex. in auth. de non ali. & Archid. & Panor. in cap. j. in fin. de solution. & in cap. j. col. pen. de testam. & Roman. & Franc. Aretin. qui hanc dicit esse communiorem, & quæ sequaretur in practica, in rub. ff. de acq. hære. & Paul. Castren. in l. si seruus plurium, §. sed ante. ff. de leg. j.

2 ¶Adducit tamen, quod ipse Bartol. super hac re dubitauit, in auth. sed cum testator. in pen. quæst. C. ad leg. Falcid. propter tex. in §. quoniam verò duplex, qui est vlt. in auth. de hæred. & Falcid. vbi dicitur ab hac re non excipi, neque Imperatorem si fuerit hæres institutus, neque clericum, aut pupillū, licèt pupillus posit petere restitutionem, propterea reliquit cogitandum. Quin gloss. ordin. in dicto cap. episcopus qui filios, xij. quæst. ij. apertè videtur sentire hoc casu teneri vltra vires hæreditarias, & apertiùs glo. in dicto cap. j. in verbo, practicus. in fin. de testam. quam omnes ibi, præter Panor. sequi videntur: cum hac tamen limitatione, vt si læsa fuerit in ea re pia causa, posit petere restitutionem in integrum. Et hanc quoque partem sequitur Bart. sibi contrarius in dicto §. vlt. in fi. per illum tex. & ibi quoque Ang. sibi contrarius in auth. de hæred. & Falcid. Angel. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. & in §. causas. versi. si vnum. per illum text. in authen. vt cùm de appel. cogn. & Alex. in d. rub. ff. de acq. hæred. ante fin.

Adiens non facto inuentario, hæreditatē præsumitur bona occultasse.

OCTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, adeò vt ne prælegatum quidem sibi in eodem testamento ob id minuatur: secus in debitore fisci, aut ecclesiæ.

Repudians hæreditatem debitoris.

Ctuagesimononò, licèt aliàs hæres institutus, qui hæreditatem repudiat, non teneatur soluere onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit, per text. in authen. vnde etsi parens. C. de inoffic. testam. sed nec etiam prælegato, quod per illud testamentum sibi relictum est, l. filio pater. & l. seq. sed si non aliàs. & l. qui filiabus. §. vlt. ff. de leg. j. per l. miles ad sororem. §. pro parte. ff. de leg. ij. & l. cùm responso. C. de leg. tamen sicuti repudians hæreditatem debitoris fisci, propter onera fiscalia hæreditatis, tenetur nihilominus aut ea onera, & tributa fiscalia soluere, aut cedere his omnibus quæ ab ipso debitore quocunque titulo adeptus est. tex. est not. in l. hæredes. C. de omni agro deser. lib. xj. secūdùm Bart. (si is est) & Angel. ibi, qui illum tex. ad hoc dicunt sing. ita etiam repudians hæreditatem debitoris piæ causæ propter decimas, quæ dicūtur tributa animarum egentium, c. tua nobis. de decim. &

Decimæ tributa animarum egentium.

c.decimæ tributa xvj.q.j.fiscus enim & ecclesia pariter procedunt,l.vlt.C.de sacrosanct. eccles. & §. sancimus.iuncta gl.in auth.de non alien. Et ideo videtur argumentum de fisco ad ecclesiã, seu piam causam firmum,secundum gl.in l.si procurator.§.vlt.ff.de iure fisc.& in l.vnica.C.de sen.aduer. fisc. lat.retract.lib.x.cum simi.De hoc speciali loquens Rom.in xv.speciali inter contractus dicit esse mirabile & pulcherrimum,nisi id destrueret tex.in c.fraternitas.x.q.iiij. Tum hoc nuncupatim sequitur Ias.in l.qui filiabus.§.vlt.circa medium,ff.de lega.j.nulla mentione facta c.fraternitas,& etiam in d.l.filio,col.ij.adde tamen vnum casum,vbi dicit sing.

NONAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum perpetuò relictum ecclesiæ,non restringitur ad spatium centum annorum:in aliis verò secus.

1 Nonagesimo,licèt aliàs legatum annuum factum in perpetuum debeat restringi,vt intelligatur solùm ad centum annos,vt sing.voluit Bar.in l.annua.§.Attia fideicommissum.ff. de anou.leg.cum multis concordan.per Alexan.consi.l.x.omisso multiloqnio, per totum, lib.j.Fallit tamen vbi huiusmodi legatum esset relictum ecclesiæ,aut piæ causæ,quia non finiretur tempore centũ annorum,sed & perpetuò posteà duraret, vt voluit Iason in l.in annalibus. col.ij.C.de leg.& in l.videamus.§.deferre autem iusiurandum.colum. ij. ff.de in lit.iuran.& in l.ij.in princ.in primo not.ff.solu.matrimo. *Legatum annuũ perpetuũ.*

2 ¶Contrarium tamen tenuit Bart.qui dicit illud,quod dictum est,procedere etiam in ecclesia, in l.si vsusfructus municipibus,ad fin.ff.de vsufruct.lega.& Alex.d.l.ij.in princ.etiam in primo not.ff.solu. matri.vbi ita dicit se consuluisse,& obtinuisse,licèt alij consuluissent contrarium.Et est eius sententia nunc de eo quod suprà citauimus,videlicet consi.lx.lib.j.vbi eum omninò videas. & in hac quoque sententia fuit Phil.Dec.consi.cclxxviij.viso motiuo,ante fin.Tu autem aduerte quòd Iason in prædictis locis videtur non solùm id quod diximus tenere in ecclesia, sed & in aliis quoque faciens differentiam inter annuum legatum perpetuum , & annuum legatum vsumfructum etiam perpetuum,vt illud non finiatur centum annis,hic finiatur,de quo etiam poteris videre per Soci.in repet. §.vlt.l.iij.col.viij.versi.& ex his ego infero,ff.ad leg.Falcid. *Annuus legatus usufructus in perpetuum.*

NONAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum relictum pio loco,etiam diruto loco debetur:secus in collegio.

Nonagesimoprimò,proximè accedit,quòd licèt aliàs legatum annuum factum alicui collegio tandiu solùm duret,quandiu & ipsum collegium,& ipso collegio dissoluto,aut destructo finitur legatum,per textum in l.pater.§.Tusculanus.ff.de leg.iij.& voluit gl.in d. l.annua.§.Attia fideicommissum.in fine.ff. de annuis lega.fallit tamen vbi huiusmodi legatum esset relictum pio loco,vt voluit Bart.in dicto §.Tusculanus,cuius verba & sententiam reassumpsit Pet.Ancha.in clem.ij.de religio.domib.& consi.cxcvij.subtiliter & ad plenum,col.vlt.idque est quod pulchrè voluit Bal.in l.hæreditas in vlt.q.ff.de hæred.instit.quòd relinquitur Deo immortali.Ideo legatum factum monasterio durat,licèt destruatur monasterium, & pro eo capiet ecclesia Romana,quæ repræsentat Deum vbiq;:quod & idem dicit in l.post mortem,col.pe.versi.sed pone, testator instituit vxorem.C.de fideicom.& penè idem voluit ipse Bal.consi.ccccivij.viso testamento Ioannis,lib.ij.de quo latè per Felin.in cap.cùm dilecta.col.pen.& vlt.de rescript. *Legatũ annuũ relictum collegio finitur collegio dissoluto.*

NONAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ardor liciti amoris & piæ causæ fauor habent vim clausulæ codicillaris.

1 Nonagesimosecundò,fauor piæ causæ habet vim clausulæ codicillaris vt sing. voluit Catel.Cotta,vir omni laudis genere dignus (vix enim illum absque honoris titulo possum nominare)in suo memoriali,cuius initium est,amor licitus.in fin.vbi posteaquam illic in princ.scripsit amorem licitum habere vim clausulæ codicillaris , de quo & nos latè scripsimus in tractatu nostro,qui est de causis minuendæ pœnæ.cau.xxij.tandem in fide dicit & hoc amplius,vt procedat etiam fauore piæ causæ propter dilectionem animæ, quæ cũctis est præponenda, per l.sancimus.C.de sacrosanct.eccle. Quo etiam argumento de persona dilecta ad animã,vel piam causam vtitur Ioan.Bapt.Cacia.in repetit.l.precibus,in char.v.in prima conclusione.C.de impuber. & aliis substitut.& hoc ante Catel.voluit Corne.quem is minimè citat,consi.cccvij. videtur prima facie dicendum,col.v.versi.& si quis vellet,lib.iij.dicens id multos tenere in l.eam.quam.in sequen. versi.C.de fideicommiss. *Fauor piæ causæ. Amor licitus.*

2 ¶Nam est animaduertendum,quòd contra hanc decisionem est text.in l.si iure non subsistit. C. de testamen.manu.vbi si testamentum iure non subsistit,non debentur libertates in eo relictæ , nisi esset adiecta clausula codicillaris.Fauor ergo libertatis,quæ pia causa est,vt sæpe diximus,& dicemus posteà latiùs,non habet vim clausulæ codicillaris. Nisi,vt dicit glo.ibi,in aliquibus personis,per l. in testamento.ff.de fideicom.liber.scilicet propter magnam earum personarum dilectionem,vt manifestè declarat ille tex.in verbo eam quam pater dilexisset.& ponderat glo. ibi , dicens illud esse speciale in persona sic dilecta,& ita soluit contrarium dictæ l.si iure. Ex quo facilè intelligi potest,in ea l.in testamento,duplicem fauorem concurrere,scilicet libertatis,& præterea magnæ amicitiæ eius, cui libertas relinquebatur,nec solùm libertatem sufficere,per dictam l. si iure. Et quod in dicta l.in testamento.vtraque qualitas interueniat,intelligit etiam gloss.vtranque coniungens in dicta l. eam quam.in verbo , quæ regulariter traduntur.C.de fideicommiss.dum in ix.fallen.dicit eam l.nõ pro- *Contrarium prioribus. Responsio.*

cedere propter pietatem & affectionem, per dictam l. in testamento. Et id quoque expendit Ange. in repetitio. l. eam quam. col. iiij. versi. addit & quintum. C. de fideicommiss. Et hac fortasis ratione Bald. in d. l. si iure, dicit dictam l. in testamento. & id quod ibi ex ea dixerat, ardore liciti amoris habere vim clausulæ codicillaris, procedere tantùm in causa libertatis, vel alterius piæ causæ. Quod tamen Roma. & alij plerique dicunt indistinctè procedere, vt latè diximus loco nuper allegato. Et ego haud dubiè dicerem non procedere solùm in amicitia, per ea quæ diximus. Nam si pia causa id non efficiat, per not. in d. l. si iure. multo minus simplex amicitia, quia nulla maior est amicitia, quàm piæ causæ, id est animæ quæ cæteris longè est anteponenda, per dictam l. sancimus.

NONAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Qui ad scribenda testamenta adhibentur, prohibentur aliquod emolumentum, quamuis dictante testatore, ipsis futurum scribere. Verùm prælatus non tantùm ecclesiæ, sed & sibi in fauorem ecclesiæ poterit adscribere, nec incidet in pœnam l. Corneliæ, modo res sit apud ecclesiam remansura.

Tabellio nõ potest sibi adscribere in testamento.
Nec etiam pater filio.

NOnagesimotertiò, quemadmodum tabellio non potest sibi adscribere in testamento, & si id faciat, punitur, nec valet legatum, vt patet per totum titu. C. de his qui sibi adscri. in testamen. ita nec potest quis alteri adscribere, ex cuius capite sibi est commodum vsusfructus, vel vsus peruenturum, videlicet pater filio in sua potestate constituto, vt est tex. singu. in l. impuberem. §. j. ff. ad leg. Cornel. de fals. Tamen prælatus ecclesiæ, vel piæ causæ potest adscribere ipsi ecclesiæ, aut sibi in fauorem ecclesiæ, & valet legatum, nec punitur, vt voluerunt Hostien. Ioan. And. Anton. & recentiores in c. cùm inter. per illum tex. de re iudic. Roman. singul. cccxlix. tu scis quòd sacerdos Mathesi. qui hoc dicit sing. no. lxxxviij. nota singulare dictum, & nouissimè Iason in l. j. §. huius studij. colum. iij. versic. tertiò limita. ff. de iustit. & iure. Et hoc sanè intelligito, cùm res ipsa remanet ipsius ecclesiæ, vel piæ causæ, & vsusfructus siue vsus prælati est. Secus si res ipsa legatur clerico, qui sibi adscribit ad suum omnino commodum: quia licèt dicatur quòd sit huiusmodi relictum pro anima, tamen non valet, nec excusatur qui sibi adscripsit, vt singu. consuluit Barbat. ita limitans dictum Hostien. & aliorum, consi. lviij. clementissimi Dei Patris. col. xj. versi. etsi quispiam diceret. lib. vij.

NONAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Ecclesia substituta non excluditur hac conditione à testatore facta, si sine liberis decedat, existentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore.

1 *Conditio, si sine liberis decedat, non cõprehendit filios naturales.*

NOnagesimoquartò, licèt substitutio à testatore facta sub ea conditione, si absque liberis decederet, euanescit relictis etiam naturalibus liberis, per l. ex facto. §. si quis rogatus fuerit vt si sine. & ibi Bart. Ang. Imol. Alex. & alij. ff. ad Trebellia. & l. cùm pater. §. dulcissimis. & l. Lucius. §. vlt. ff. de leg. ij. & voluit glo. in cap. in præsentia. in glo. j. & ibi docto. de probat. cum concord. ibi adductis per Recentiores. fallit tamen, si ecclesia esset substituta, quia tunc non excluderetur existentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore, propter dignitatem ecclesiæ, ita nominatim voluit Bald. in dicto cap. in præsentia. col. pen. versi. vnum addo. quod dictum sequitur ibi Felin. qui hoc dicit sing. eo. l. x. versi. tertiò. fallit primò, & Phil. Dec. col. xv. versi. vj.

2 *Contrarium asserentes.*

¶Tamen contrarium tenet Alex. in dicto §. si quis rogatus, col. v. versi. sextò fallit, postquam retulit illud dictum Bal. pro sing. dixitque à nemine se reperisse reprobatum. dicit tamen se putare non esse verum. Nam licèt hoc casu sit attendenda dignitas testatoris, vt dicit ibi tex. in fin. tamen non reperitur, quòd attendatur dignitas substituti. Sed huic abiectioni respondet Dec. habens hoc casu rationem qualitatis non solùm testatoris, sed & instituti, secundùm glo. Ang. Imol. & tandem Alex. in dicto §. si quis rogatus. glo. & Salyc. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de instit. & substit. ergo & pariter substituti: & in ecclesia substituta agitur de salute animæ testatoris: & cùm anima sit omnibus rebus anteponenda, per dictam l. sancimus. consentaneum est, mentem testatoris fuisse, prout Bald. dicit: & cum res (inquit) dubia videatur, in fauorem ecclesiæ est iudicandum, l. sunt personæ. ff. de religio. & sumptib. fune. hæc Dec. Tu autem hîc omnino vide quæ diximus suprà in decimosexto priuilegio, quod longè ab hoc diuersum est: illud enim loquitur de conditione intellecta à lege, hoc de conditione expressè apposita ab homine.

NONAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Substitutio sub hac conditione facta, si institutus decedat sine liberis, euanescit per ingressum monasterij: nisi pia causa substituta sit.

Monasterium uicem hæredis obtinet.

NOnagesimoquintò, licèt substitutio facta sub conditione, si institutus decedat sine liberis, euanescat, si institutus ipse ingrediatur monasteriũ, tanquam is sine hærede non videatur decessisse: & propterea non sit locus substitutioni, vt est tex. in c. in presentia. de proba. hoc tamen fallit, si pia causa erat substituta, per tex. in §. sed hoc in præsenti. in auth. de sanctiss. episc. & in auth. nisi rogati. C. ad Treb. quia illinc sumpta est. & ita voluit gl. vlt. in dicto c. in præsentia, & ibi etiã Ant. Panor. & Phil. Dec. hæc ampliantes vt procedat, etiã si locus pius substitutus, nõ æquè esset pius, sicuti mo

ſicuti monaſterium, quod inſtitutus ingreditur. Et Spec.tit.de ſtatu monach.verſi.xxv.& in d.auth. ſimiliter in xiiij.ſpeciali inter vltimas voluntates.C.ad leg.Falci.vbi dicit ad hoc ſing.eſſe text.in dicto §.ſed hoc in præſenti,& Alex.conſi.cxxj.viſo themate,col.iij.verſi.fortificatur hæc ratio,lib.j.& conſi.xxxv.ſuper contentis,col.iij.lib.iij.

NONAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Mora eligendi circa perſonas purgatur vſque ad litis conteſtationem: verum in pijs cauſis vſque ad tempus quo primùm hæres potuit eligere.

NOnageſimoſextò, licèt is qui fuit in mora eligendi circa perſonas, poſsit moram purgare, donec petatur legatum, per l.cùm quidam.ff.de leg.ij.vbi Bartol.col.vlt.hoc intelligit vſque ad litis conteſtationem, per l.amplius non peti.ff.rem ratam haberi, fauore tamen libertatis non poterit moram purgare hæres, qui mox cùm potuerit non fecerit huiuſmodi electionem. Tex.eſt loquens in libertate in l.pen. C. de fideicom.libert.vbi Bald. extendit ad omnem piam cauſam, dicitque eſſe meliorem de iure.

Mora purgatio circa perſonæ electionem.

NONAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Executori teſtamenti ad pias cauſas, etiam impedito, currit annus: niſi qualitas aut magnitudo operis impedimento ſit.

NOnageſimoſeptimò, licèt executori teſtamentario impedito non currat annus datus ad exequendum, per not.per Bart.in l genero.ff.de his qui not.infa. fallit tamen in relictis ad pias cauſas, quia non debet impedimentum teſtatoris pias cauſas retardare, arg.l.ſi quando. C.de teſta. Et ita expreſsè voluit Bald.in l.ſi duobus. quæ eſt vlt. §.ſed & ſi quis.col. iiij.verſi.pone quod infra annum.C.commu.de leg.& fideicommiſſ.ſed hoc intellige, niſi impedimentum proueniat ex operis inimica qualitate,& magnitudine: quia fortaſſe teſtator iuſsit conſtrui monaſterium, quod non poteſt perfici infra annum: quia tunc & poſt annum durat officium, vt voluit Federi.Senen.conſi.cxxiiij.aliàs,cxxix.quem ſequitur ipſe Bald.in l.id quod pauperibus,col.iij. verſi.venio ad tertium.C.de epiſc.& cler.vbi ad hoc quædam iura allegat.& idem voluit ipſe Bald. in l.nulli.col.ij.verſi.deinde no.C.de epiſc.& cler.& Panor.in c.nos quidem.col.iij.de teſta. Et bene facit quod dicit Bal.in l.pen.col.ij.verſi.& dico quòd in iſta.C.de donat.

Executori teſtamentario impedito non currit annus.

NONAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio pœnalis facta in fauorem piæ cauſæ, valet, quamuis impediatur libera teſtandi facultas.

NOnageſimooctauò, licèt non valeat conuentio pœnalis, per quam aufertur libera teſtandi facultas, per l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig. vbi per hoc dicit Bart. & poſt eum Pau.Caſt.Alex.& recentiores, quòd ſi teſtator dicat, inſtituo Titium, & ſi contingat me mutare teſtamentum, dono eidem omnia bona mea, non videtur huiuſmodi pœnalis diſpoſitio tanquam facta in pœnam mutationis teſtamenti, ad auferendum liberam teſtandi facultatem. Id quod etiam voluit,& quidem latius, idem Bartol.in l.ſi quis teſtamento.ff.de lega.iij.cum concord.adductis per recentiores in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta. & per Alexan. conſi.xxv.viſo teſtamento,col.pe.& vlt.lib.iij.fallit tamen vbi talis diſpoſitio eſſet facta in fauorem piæ cauſæ. Quod & ſi poſt longam diſputationem indeciſum reliquerit Bal.in cap.ij.tit.de feud.dat. in vic.leg.commi.hoc tamen aſſeueranter affirmat Iaſ.in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, col.iij. verſi.circa iſtam quæſtionem,& motus quibuſdam ſimilibus, quæ poſtea bis ſubiiciam, & ea iam ſæpius dicta ratione, quòd in dubiis tenenda eſt opinio, quæ fauet piæ cauſæ, vt etiã poſtea dicemus. Sed & hoc in propriis terminis tenuit Bal.ipſe, quem Iaſ.non allegat.in c.in præſentia,col.pen. verſi. ex hoc pono talem concluſionem de probat.

Conuentio pœnalis inualida.

NONAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Res hoſtium piæ cauſæ legata, aut donata ſub conditione, ſi in noſtram peruenerit poteſtatem, indiſtinctè debetur.

NOnageſimononò, licèt dubium ſit, an quod hoſtium eſt, poſsit legari, vel donari ſub conditione, ſi noſtrum eſſe cœperit. Nam quòd poſsit, tenent Bartol.& alij in l.id quod apud hoſtes.ff.de leg.j.& idem Bart.in l.liber.homo.la j.ff.de verb.oblig. Contrarium autem tenet Ang.ibi, tamen prior opinio haud dubiè procedit, cùm legatur, aut donatur piæ cauſæ, per textum loquentem in libertate, in l. generaliter. §. hoſtium. ff. de fideicommiſſ.liber.& alium textum loquentem in hoſpitali, in c.abbate ſanè, de re iudi.lib.vj. quem ita expendit Iaſon in dicta l. id quod apud hoſtes.col.pen.

An res hoſtiũ poſsit legari ſub conditione, ſi noſtra eſſe cœperit.

CENTESIMVM PRIVILEGIVM.

Donatio omnium bonorum tam præſentium quàm futurorum facta piæ cauſæ, non eſt contra bonos mores, nec impeditur, modò donationis effectus principaliter dirigatur in piam cauſam.

1 CEnteſimò, licèt non valeat donatio omnium bonorum præſentium, & futurorũ, valet tamen ſi fiat piæ cauſæ, vt voluit Bart.ſubdubius tamen, in d.l.vlt.col.vlt.& ibi Fulgo.& Iaſ. col.pen.C.de pact.Bal.in auth.ſi qua mulier.col.vlt.verſic. ſextò not.& iterum in auth.ingreſsi.col.iiij.C.de ſacroſanct.eccl.& in l.j.in lect.antiqua.ff.pro ſocio.& dicto c.in præſentia.col.pen.verſi.pone offero monaſterio.& ibi etiam Panor.in quinto not.vbi hoc reputat ſing. Felin.col.iiij.Decius qui hanc dicit eſſe communem opinionem, col.etiam iiij.in vij. not. de probatio.

Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum non valet.

Panor.in c.vlt.in j.nota.de succeff.ab intesta.vbi & hoc facit sing. & in c.ij.de concess. præb.& in c. vt priuilegia.de priuileg.& consi.cij.circa personarum & bonorum oblationes, col. ij.lib.ij.vbi dicit ita consuluisse Cardi.Floren.& Maria.in tractatu oblationum,in decimo libello.in j.q.Alex. consil. lij.in causa & lite,col.iij.versi.secundò,quia etiam si dictum,lib.vj.Bened.Capra consil.cxlvij.in nomine Domini,cùm vt præsupponitur.col.ij.in fi. & Ias.in d. l. stipulatio hoc modo concepta.col.iij. versi.circa istam quæstionem.ff.de verb.oblig.

2 ¶Mouentur ij per textum in l.iubemus nulli.in princip. ibi, patrimonium suum partémve certam patrimonij.Item quia potest quis pio loco se & sua donare, vt in authen.ingressi.& auth. si qua mulier.C.de sacrosanct.eccl.& dicto c.in præsentia.de prob.& c.si qua mulier.& c.quia ingredientibus. xix.q.vlt.Et id procedit,etiam si non efficiatur monachus,per textum in dicto c.vlt.iuncta glo. j.& voluit gloss.in c.vt lex continentiæ.in verbo,professi.qui sacrum xxvij.q.j.ergo multo fortius poterit donare sua siue se,per c.cui licet.de reg.iur.lib.vj.Præterea voluntaria paupertas propter Deum, etiam statu seculari non mutato, non est à iure reprobata : imò ab ipso Christo Saluatore & magistro nostro multùm commendata,dum dicit Mar.x.& Lucæ xij.Si vis perfectus esse,vade,& vende omnia quæ habes,& da pauperibus,& sequere me:& alibi, Qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet,non poterit esse meus discipulus. Hinc olim in Ecclesia primitiua tempore Apostolorum, omnes conuersi ad fidem Christianam,siue clerici,siue laici, vendebant omnia & ponebant ante pedes Apostolorum,vt not.gloss.in summa,xij.q.j.& est text.ibi, in c.ij.Porrò quicquid donatur ecclesiæ,dicitur Deo consecrari, & ad diuinos vsus deputari, c. nulli liceat xij.q.ij.& c.mancipia.& c. seq.de rer.permu.Non ergo debet talis donatio improbari,cùm omnia Dei sint.c.tua.de deci.& sic talia bona donata redeunt ad suam naturam.

Potest quis donare se & sua ecclesiæ.

Voluntaria paupertas propter Deum.

3 ¶Contrarium tamen tenuit Ang.consi.clxx.versi.prædictis instrumentis,col.v.vers.& ex prædictis infero,& iterum consi.ccclxv.quædam domina retulit,& in sua disputatione.incip.in refulgenti palatio,& Petr.Ancha.consi.ccxxxj.de primo dubio,& Panor.sibi contrarius consi.xlviij.Augustinus, col.vlt.lib.ij.Roman. in d.auth.similiter,in 2.speciali,circa contractus,& in d.l.stipulatio hoc modo concepta,col.xxij.& ibi quoque Alexan.qui hanc partem sequi videtur,col.antepenult.versic.quæro vtrum donatio.

Contraria opinionis authores.

4 ¶Horum præcipua ratio est, quia per huiusmodi donationem aufertur libera testandi voluntas, & ita est turpis,& contra bonos mores.Ideo in ecclesia multo minus debet valere quàm in aliis, cùm ecclesia sit cultrix iustitiæ.c.j.§ j.tit.de alie.feud.& actus turpis in ecclesiastico magis detestatur.§.cogitandum.in authen.de monach. Nec obstat(inquiunt)textus in d.l.iubemus nulli.quia loquitur in donatione simplici omnium bonorum quo casu veniunt tantùm præsentia, & non futura.l.si ita.ff. de auro & argen.lega.Nec etiam obstat dictum,quòd quis potest dedicare se & sua, quia ideo illud est,quia bona veniunt in consequentiam personæ, quia eo ipso quòd quis dedicat personam suam monasterio,bona confestim veniunt, etiam si de illis nulla fuerit facta mentio,per iura suprà allegata.Et multa veniunt in consequentiam,quæ principaliter fieri non possent. l. quædam. ff.de acquir. reru n domi.l.in modicis.ff.de contrah.empt.& not.gl.in c.querelam.de simo.cum similib. Et hinc videmus quòd licet minor vigintiquinque annis habens curatorem non possit alienare bona immobilia sine decreto iudicis.l.magis puto.§.non passim.ff.de rebus eorum qui sub tut.l. lex quæ tutores.C.de administ.tuto tamen ingrediendo monasterium in consequentiam suæ personæ omnia sua bona dedicat,etiam citra decretum iudicis,vt voluit Cyn.in d.auth.ingressi.& Cano.in dicto c. in præsentia,vbi est bonus textus.

Donatio omnium bonorum est contra bonos mores. Ecclesia cultrix iustitiæ.

5 ¶Sed ad ista respondent qui priorem sententiam sequuntur.Primùm,quòd licèt inspecto iure Ciuili dicatur huiusmodi donatio esse contra bonos mores, non tamen inspecto iure Canonico, quia aliter iudicantur boni mores secundùm ius Ciuile,aliter secùdùm ius Canonicum, vt declarat Bal. de huiusmodi aut similibus pactis in l. pactum dotali. in xxix.q.C. de collatio. & Imol. in cap. cùm contingat,col.xviij.de iureiur.& bene facit tex.in c.ij.de pact.lib.vj.& in cap.licèt. de iureiurand.eo. lib.vj.ex quibus liquide apparet,quædam esse de iure Ciuili reprobata,quia sunt contra bonos mores,non tamen de iure Canonico.Ex quo etiam fit,vt de iure Canonico valeat iuramentum de nō mutando testamento,licèt tollat libertatem testandi,vt per Ioan.And.in regu.quod semel.de regu. iur.lib.vj.Imol.in dicto c.cùm contingat,& in dicto cap.dilecto.in j.char.de præbend. & Salyc. in l. sancimus. C. de testam.cum similib. Quod perspicuè nobis demonstrat, Canones nihil curare de huiusmodi moribus:aliàs enim tale iuramentum non esset obligatorium.c.non est obligatorium.de reg.iur.lib. vj. Ad responsum quod datur ad dictam l. iubemus. dicunt non posse intelligi de bonis præsentibus tantùm,quia patrimonium, de quo ea lex loquitur,est nomen vniuersale,sicuti vniuersitas,& peculium.l.si peculium.ff.de pecul.& l.nam quod.§.non omnis.qui est vltimus.ff.ad Trebel. & propterea etiam futura comprehendit.Preterea nisi ille tex.de futuris etiam intelligeretur,nihil specialitatis pro ecclesia introduceret,& ideo esset superfluus.

Aliter iudicantur boni mores de iure Ciuili, quàm de iure Canonico.

6 ¶Aduerte quòd ad dictam legem iubemus, quæ præcipuum est fundamentum primæ partis, & ad responsiones quas proximè attulimus ad solutionem aduersariorum, facilè responderi posset : & quidem multis modis. Primùm quia sub nomine Patrimonij, non veniunt omnia : nam actiones non concluduntur,l.cùm pupillus.ibi,non solùm quæ habet in patrimonio, sed etiam quæ in nominibus sunt.ff.rem pupill.saluam for.& iura in contrarium allegata procedunt in vltima voluntate.

Respondet ad prædicta.

Item textus ille non loquitur simpliciter de patrimonio, sed cum adiectione, scilicet, quod est in bonis, dum dicitur, patrimonium suum, certámve partem patrimonij in fundis, prædiis, seu domibus, &c. & sic ponitur ibi patrimonium, pro bonis extantibus. Præterea potest dici, quòd id quod dicit de patrimonio, refertur ad id, quod suprà dixerat. Sed quocunque se modo res habeat, non potest omnino patrimonium. si capiatur pro hęreditate, referri ad donationem: quia contractu non datur hæreditas. l. hæreditas extraneis. C. de pactis conuent. Denique si bene consideretur ille textus, nihil, aut parum ad hanc rem facit, de qua disserimus. Non enim ibi quęritur, nec dubitatur de donatione facta ecclesię: sed illud ibi principaliter statuitur, nullo modo bona ecclesiarū alienari posse. Vult enim ea lex acquisitionem factam ecclesiæ de patrimonio toto, vel de eius parte per vltimā voluntatem, donationem inter viuos, aut aliàs quocunque titulo, inconcussam esse, & sine vlla dimi nutione conseruari. Quæ verba inconcussa sunt, & sine diminutione respiciunt resolutionem contractus, & præsupponunt donationem validam præcessisse, & ibi alienatio prohibetur ad hoc, vt res conseruetur secundùm voluntatem illorum, qui ecclesiæ donauerunt. Igitur per illum textum dici non potest, valere donationem factam ecclesiæ, eo casu, quo non valeret facta priuato, quia ibi de hoc non agitur, sed præsupponitur, quòd erat facta donatio valida, quod est intelligendum prout iura disponunt.

7 ¶Tamen quia prima opinio est communior, & fauet piæ causæ, eam sequor, & sequendam esse cēseo: cum ea tamen limitatione, vt procedat, cùm donationis effectus principaliter dirigatur in piam causam, quia fit ecclesię, vel pię causę: secus si principalis effectus dirigitur in priuatū, tamen in quandam consequentiam cedit commodo piæ causæ. Verbi gratia, si quis donaret Titio omnia bona sua præsentia & futura, cum eo onere, vt teneatur facere eleemosynas, tunc enim non valet, vt voluit Pan. dicto consi. xlviij. col. vlt. vers. non obstat secundum. lib. 2. *Authoris opi.*

CENTESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis donatio inter contractus bonæ fidei non annumeretur, fauore tamen piæ causæ, latißimè interpretanda est.

Centesimoprimò, licèt aliàs donatio sit stricti iuris, nec vltra naturam verborum extendatur, vt dicit Bald. consil. 50. in primis videndum est, post medium. lib. iij. per l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. & Paul. Cast. consi. cccxlvij. quia circa, col. vlt. li. j. & est bonus tex. in l. eum qui. ff. de donatio. tamen fauore pię causæ latissima interpretatio fieri debet, vt consi. Bal. cvij. quòd ista donatio. ante fi. lt. ij. per tex. in l. locum. io prin. ff. de vsufruc. & l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpti. funer. & in §. illud, in auth. constit. quæ de dignitatibus. *Donatio vltra naturam contractus nō extenditur.*

CENTESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Res alienari prohibita potest nihilominus in causam piam alienari.

Centesimosecundò, res subiecta restitutioni, & quæ ob id alienari non potest, per auth. res quæ. C. commun. de leg. potest tamē in piam causam alienari, vt voluit Angelus in l. qui dam ita testamento. §. vltimo ff. ad Trebellianum. vbi dicit, quòd illa authent. excipiens casum dotis, habet locum in quacunque pia causa. Id quod plerique extendunt, si ea res sit restituenda ecclesiæ, aut alteri piæ causæ. Ita voluit Baldus in dicta auth. res quæ. colum. j. & ibi etiam Cornæus colum. ij. & Iason col. ix. versi. duodecimò extende, & Roma. consi. ccxcvij. circa id de quo quæritur, an res. *Res subiecta restitutioni nō potest alienari.*

CENTESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis causa res ecclesiæ alienantur.

Centesimotertiò, licèt res ecclesiæ alienari non possint, vt per totum tit. de rebus eccl. non alie. possunt tamen in causam pietatis, vt pro redemptione captiuorum, vel eleemosyna pauperum, per tex. in c. aurum ecclesia habet. xij. q. ij. per quem ita dicit Bald. consil. 368. factum tale est super quo, vers. secundus casus, lib. iij. *Res ecclesiæ non alienātur.*

CENTESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Feudum de iure Canonico, in piam causam potest alienari: secus de iure Feudorum.

Centesimoquartò, licèt feudum regulariter alienari, aut legari non possit, vt per totum tit. de prohib. feud. alien. ac nec pro anima quidem, secundùm constitutiones feudorum, c. j. §. donare. tit. qual. olim pot. feud. alien. tamen hoc non procedit de iure Canonico, secundùm Hostien. qui ita tenet per quindecim argumenta, & rationes in summa tit. de immuni. eccles. §. in quantum. vers. sed nec illa. id quod dicit sing. & perpetuò menti tenendum Ro. sing. ccccxxix. tu scis quòd vasallus, vbi hoc dicit se nesciuisse, cùm repeteret auth. similiter. C. ad legem Falcid. Sed & hoc idem tenet Specul. tit. de feud. §. j. vers. xix. & Ant. in cap. vlt. de immunita. eccles. Calde. tit. de feud. consi. x. an feudatarius. & ipse Roman. cons. cxcix. præsens statuti particula, in fi. Sed tu super hoc vide Felyn. in c. inter dilectos. colum. viij. vers. in gloss. in verbo, conferebat, de fide instrum. *Feudum regulariter non potest alienari.*

CENTESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Contra bonos mores est pacisci de hæreditate viuentis. Quod an in milite & piis causis obtineat, hîc disputatur.

1 *Pactum de succedendo inualidum.*

Eotesimoquintò, licet aliàs oon valeat pactum de succedendo, per tex.in dicta l.vlt.C. de pactis.tameo cùm inter milites valeat, per l. licet inter priuatos. C. eod.titu. valebit etiam fauore piæ causæ. Valet enim argumentum de vno ad alterum, vt per glos.in l.si vt propoois.C.de rei vendic.& in c.apostolicos & patetnos. 12. quæst.2. Et ita in specie tenet Bal.in dicta l.vlti.col.penul.versi.venio ad secundam.C.de pactis.& idem Alex.in l. pactum. col.2.versic.teruò fallit.C.de pactis.& consil.clij.in causa & lite.col.3.versic.subdo etiam.libro 6.& Socin.consi.xlix.viso insttumento mandati,col.2.versic.pro hoc adduco.libro 4.Calca. consi.xiij. pro parte negatiua.col.3.versi.quinta.& idem Barba.consil.xlij.clementissimum Deum. col.4.lib.j. Ias.in d.l.stipulatio hoe modo conceptа.col.3.ff.de verb.oblig.& Fely.in c.in præsentia.col.22.in 4. q.de probat.& Georg.Nat.in repet.c.quamuis.de pact.lib.6.

2 *Non valet argumentum de milite ad paganum testantem ad pias causas.*

¶Contrarium tamen voluit Bal.sibi contrarius in l.j.in lect.col.vlti.versi.iuxta hoc quæro.C.de sacrosanct.eccl.vbi dicit expressè per dictam l.licet inter priuatos. C.de pactis. quòd non habet locum in pia causa.Nam non est bonum argumentum de milite ad paganum testantem ad pias causas, nullo enim iure probatur ista æquiparatio, seu similitudo, ideo debemus stare regulæ, vt not.in l.omnis diffinitio.ff.de reg.iur.& facit quod not.in l.testamento domini.ff.de hæred.instit. Nam in milite propter publicam vtilitatem, sunt specialiter statuta, quæ non sunt trahenda ad consequentiam in non militem. Et hanc partem sequitur Roma.nulla Bal.in dicta l.j.mentione facta, in repe. dictæ authen.similiter.in 7.speciali inter contractus.C.ad leg.Falcid. hanc quoque rationem adducens, quia non valet huiusmodi pactum factum à patre filio, per dictam l.pactum quod dotali.C. de pact.Ergo multo minus videtur factum piæ causæ: multo enim magis fauetur filio, quantum ad legitimam, quàm piæ causæ, per not.in l.si quis ad declinandam.C. de episc.& cler.cùm simil. Nec obstat (inquit) dicta l.licet inter priuatos.quia ibi dicitur valere inter commilitones pactum de succedendo sibi inuicem, quod quidem pactum non potest cadere inter priuatum, & ecclesiam: cùm ecclesia nunquam moriatur, nec propterea possit habere hæredem, cap.libertos.xij.q. ij.& c.si gratiosè.de rescript.lib.vj.nec ibi agitur de pacto simplici, vt alter alteri tantùm succedat, de quo nunc agimus. Et in hanc quoque partem videtur inclinare Socin.in dicta l.pactum quod dotali.C.de pact. vbi mouetur his rationibus, quòd tale pactum videtur etiam lege Canonica esse improbatum, tanquàm contra bonos mores, per cap.detestanda.& c.ne captandæ.de conces.præb.li.vj. dispositiones autem ad pias causas ligantur lege Canonica.c.relatum. de testa.& hoc confirmat, quia iuramentum, quod dicitur esse quid spirituale, omninò eximitur à iurisdictione legis Ciuilis, vt traditur in c. cùm sit generale.de foro compet.& tamen iuramentum appositum super tali pacto, non debet seruari tanquàm contra bonos mores, per c.non est obligatorium, de reg.iur.lib.vj.& tenent Bartol.& communiter omnes in dicta l.pactum. Item milites non ligantur lege Ciuili in dubio.l.j.ff. de testa. milit.& tamen inter eos non valet illud pactum, nisi sit reciprocum, per d.l.licet inter priuatos. Sed & in hanc sententiam inclinat Socin.in d.l.licet inter priuatos.col.j.in iiij.notab.ea ratione, quòd ea lex non possit extendi ad ecclesiam, cùm loquatur quando persona disponens, erat actiuè priuilegiata, quia miles: estque persona, in quam disponitur, priuilegiata, quia est alter miles quod non est in hoc casu: quia licèt ecclesia in quam disponitur, sit priuilegiata, non tamen is qui disponit. Sed tu omninò vide Philip.Dec.ibi, in tertio notab.

Magis fauetur filio quantum ad legitimam, quàm piæ causæ.

Ecclesia nunquam moritur.

CENTESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Sola appellatio hæredis etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim dispositionis ad pias causas.

1 *Contractu non datur hæreditas.*

Entesimosextò, licèt aliàs hæreditas non possit alteri dari per contractum inter viuos, l. hæreditas.C.de pact.conuen.tamen non solùm dari potest piæ causæ, sed & si quis in cõtractu, vel in alio actu inter viuos appellet hæredem piam causam, censetur illam facere hæredem, & in ipsam supremum contulisse iudicium per huiusmodi appellationem. Ita voluit Bart.in l.tale pactum.§.vlt.& ibi Bald.in lectu.antiqua.& Alex.& Ias.col.ij. & iij.ff. de pactis, per illum tex.& in cap.vlt.de success.ab intesta. Alex.in dicta l.licèt inter priuatos.& in l.pactum dotali instrumento.C.de collat.& d.consi.clij.col.iij.vers.subdo etiam, li. j.vbi hoc dicit sing.& Barb. qui hoc reputat sing.in repet.l.cùm acutissimi.col.xxxviij.C.de fideic.

2 *Contrarii sententes.*

¶Contrarium tenent Ang.Fulg.& Pau.Cast.in d.l.tale pactum.§.vlt.Ang.in l.epistola, in princ. ff.de pact.Rom.in d.auth.similiter, in sexto speciali, inter contractus, vbi tamen dicit, quòd dictum Bart. quod dicit sing.fortè seruaretur in practica, licèt non sit verum.& iterum in vltimo speciali, versic. secundò inquantum.Pau.Cast.& Ant.de But.Alex.in dicta l. pactum dotali.C. de collatio. Sed illorum rationibus satis respondet Ias.in d.l.tale pactum.§.vlt.quem vide, quanquam is de hoc dubitet in l.licet inter priuatos.col.ij.C. de pactis.

CENTESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In contractu ad pias causas, transfertur dominium sine traditione. Ideóque re prius piæ causæ vendita, præfertur emptori, cui priori tradita fuit. Idem si ipsa ecclesia duobus vendiderit.

1 *Sine traditione non transfertur dominium.*

Entesimoseptimò, licèt aliàs ex contractu non transeat dominium sine traditione, l.traditionibus, C.de pactis, l.si ager.ff.de rei vendic.cum simil.fallit tamen in pia causa, in quam etiã ex solo contractu, transfertur dominium sine traditione, per tex.in l. vlt. & ibi latè doct. C. de sacrosanct, eccl.& in l.j.& ibi glo.& doct.C.de donat. quæ sub mod.& not.in cap. ij. de consuet.

Bald.

Bald.consi.lxxxvj.circa prædicta,lib.v.& alibi sæpe.Ex quo & illud sequitur,quòd licèt aliàs re duobus vendita,potior sit cui priori res tradita est, per l.quoties. C. de rei vendic. fallit tamen si prius fuerit vendita piæ causæ,quia tunc præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita, vtpote cui iam ex contractu fuit translatum dominium,& ideo cessat ratio dictæ l.quoties.ita voluit gloss. in dicta l.vlt.in verbo,in rem.C.de sacrosan.eccl.quæ id dicit procedere,etiam si fuerit alteri ecclesiç postea vendita, & prius eidem tradita.& ibi sequuntur Bart.& alij,& glo.in l.siue autem.§.si duobus.& ibi Bald.& Angelus.ff.de Publicia.in rem actio.omnes doct.in dicta l.quoties.Ioan. Andr. & plerique omnes in cap.continebatur,de his quæ fiunt à præla.Bald.in authen.quas actiones.C. de sacrosanctis ecclesiis.

2 ¶ Sed quid quando ecclesia, vel pia causa vendit duobus, & posteriori emptori prius tradit? vter erit potior? Hosti.& Ioan.And.in d.c.continebatur,dicunt eum esse potiorem, cui prius fuerit vendita,non cui prius tradita,& sequitur Imo.in c.illusio,in j.no.de renunt.& Rom.in d.auth.similiter, in xij.speciali,circa contractus,& consi.cccxviij.circa præmissam dubij consultationem.Sed hoc repræhendunt Ant.Card.Flor.Pet.Anch.Imo.sibi contrarius,& Panor.in dicto c.continebatur.Iason in d.l.vlt.col.pen.C.de sacrosanct.eccl.& latissimè in d.l.quoties, col. v. vers. septimò principaliter, vbi omnium vtrinque rationes,& fundamenta sigillatim adscribit.

Re duobus vendita uter erit potior.

CENTESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Quicquid calore iracundiæ geritur,irritum est:nisi in fauorem piæ causæ gestum sit.

Centesimooctauò,licèt non valeant obligationes,& contractus facti calore iracundiæ, l. quicquid calore.& ibi Bart.ff.de reg.iur.fallit tamen vbi obligatio fieret in fauorem piæ causæ,per tex.notab.in c.sunt qui opes,xvij.q.iiij.quam ita ponderat Rom. qui & singul. dicit in sing.cccx.incip.volo commutare,post princ.& Felyn.in c.si cautio.col.iij.in ij.fallen.de fide instrum.& ante vtrunque glo.quam neuter allegat,in c.si quis irascitur, xiij.q.ij. Tu tamen hîc omnino vide glos.Ioan.And.Ant.& Panorm.in cap. dudum.de conuer.coniug.& omnino Philip.Dec.in dicta l.quicquid.ff.de reg.iur.& Ias.in l.pater filium.col.ij.ff.de inoffi.testa.& D. Thomam ij.ij.q.vlt.articulo vlt.

Contractus facti calore iracūdiæ, inualidi sunt.

CENTESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Nulla consistit obligatio sine causa: at in dispositione ad pias causas,fauor supplet vicem causæ.

Centesimononò,licèt non valeat obligatio,promissio,siue confessio sine causa,l.cùm de indebito.§.vlt.ff.de probatio.l.palam.§.circa.ff.de dol.mal.& met.excep. fallit tamen vbi fieret in fauorem piæ causæ,quia is fauor satis est pro causa,vt not. voluit Panor. in dicto c.si cautio.col.ij.in fi.& ibi post eum Fely.col.iij.in ij.fallen.de fide instrum.argum. c. vlt. de success.ab intest.

Obligatio sine causa inualida est.

CENTESIMVMDECIMVM PRIVILEGIVM.

Fideiussoris obligatio est solennis, & pendet ex verborum obligatione:nisi in piæ causæ fauorem fideiussio facta sit.

Centesimodecimò,licèt fideiussor non possit obligari,nisi ex stipulatione,per l. stipulationum aliæ.§. satisacceptio.& ibi Dec.ff.de verbo.obligat.ita quòd etiam non vestiatur ex cohærentia contractus,si non interueniat stipulatio,vt dicit not.Bald.in l.ex placito.col. xvij.C.de rerum permut.& in l.si tibi.C.loca.& in l.petens.col.xij.C.de pact.idque etiam de iure Canonico,secundùm Bald.in c.j.col.vlt.vers. pactum nudū C.de pact. limitans text. istum procedere in stipulatione.quod etiam dicit sing.Ias.in l.iurisgentium.§.quinimo interdum in j. not. & in v.fallen.ff.de pact.& in l.lecta.col.vlt.ff.si cert.pet.Tamen non procedit,cùm fieret in fauorem piæ causæ,per tex.loquentem de dote in l.vlt.in verbo,pollicitatione,vbi Bald.nota. C. ad Velleia. Rom.Alex.Franc.Aret.& Iason,qui trahit ad omnem piam causam,in d.§. satisacceptio.Idē Rom. in dicta auth.similiter,in quarto speciali contractuum,& Catel.Cott. qui hoc dicit sing. in memor. incip. fideiussor non obligatur.

Fideiussor tantùm obligatur ex stipulatione.

CENTESIMVMVNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Ex simplici & nudo pacto fauore piæ causæ,efficax nascitur actio.

Centesimoundecimò,generalius,licèt aliàs non valeat nudum pactum,nec actionem pariat de iure Ciuili, iuribus vulgatissimis: fallit tamen fauore piæ causæ,per text.loquentem in dote,& ibi Bald.videlicet in l.ad exactionem. C. de dotis promis. Et sic volui in omni pia causa Rom.in dicta authen.similiter, in quarto speciali,inter contractus,& in l.si fideiussor. §. vlt. ff. qui satisd.cog.& Soci.in dicta regula cccx.etiam in quarto priuilegio,& Calca.consil. xiij.pro parte negatiua.col.ij.vers.secundò quia fideiussor,& Felyn.in c.j.col.vj.vers.octaua declaratio,de pact.Sed & de hoc est bonus tex.in l.si quis argentum.§.cum enim.qui est vlt.C.de donat.vbi & hoc no. Bal. qui ad hoc quoque allegat l.si tibi dederim rem.in prin.ff.eo.tit.Contra hoc tamen facit,quia dos & fiscus pari priuilegio limitantur,lege secunda C.de priuileg.fisc.Et bene fauore fisci ex nudo pacto non agitur. Sed de hoc dic vt per Baldum Nouel.in tractatu.de dot. in princip. sextæ partis princ. columna secunda.

Nudū pactum de iure ciuili non parit actionem.

CENTESIMVMDVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Confessio extra iudicium,pro pia causa probat.

Confeßio extra iudicium nõ præiudicat confitenti.

CEntesimoduodecimò, licèt aliàs confesſio extra iudicium non probet, nec præiudicet confitenti, l.j.in fi.& ibi glo.in l.quoniam.ff.de his qui notan.infa & in l.vnica.C.de cõfeſſ.tamen ad pias cauſas valet & probat, vt pulchrè voluit Bald.in l.j. col.ij. verſ. quidam confeſſus fuit.C.de ſal.cau.adiect.leg.allegat c.quoties cordis oculus.j.q.vij. & c. parochianæ.de ſepult. Idem tamen Bald.conſi.cccxxxj. reuerende pater, lib. ij. dicit, quòd licèt aliàs confeſsio extraiudicialis non valeat, tamen fauore eccleſiæ vehementer adminiculatur, per c.cùm dilectus.de ſucceſ.ab inteſta.quaſi dicat, quòd non omninò probat, tamen habet plus virium, quàm ſi eſſet in fauorem priuati.

CENTESIMVMDECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Maior habetur ratio & fauor piæ cauſæ, quàm imbecillitatis muliebris.

Mulier fideiubens pro alio non obligatur.

CEntesimodecimotertiò, licèt aliàs regulariter mulier pro alio fideiubens, non obligetur ex ſenatuſconſulto Velleiano, vt patet per totum tit.ff.& C.ad Senatuſconſ.Velleia. fallit tamẽ ſi fideiuſſerit in fauorem piæ cauſæ, per tex.loquentes in dote, & libertate.in l. dotare. & l. penult.& l.vlt.C.eodem tit.quos in omni pia cauſa intelligit Roman.in dicta auth.ſimiliter, in tertio ſpeciali contractuum.& in l.ſciendum.quo loco tractat, an mulier, & minor renuntiantes, & iurantes debeant de eorum beneficio certificari.ff.de verb.oblig.& Soc.in d.regula cccx.in tertio quoq; priuilegio, & Calca.conſ.xiij.pro parte negatiua, col.ij.verſ.prima quia videtur.

CENTESIMVMVNDECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In fauorem dotis & vſurarum reſtitutionis, alteri quis ſtipulari poteſt. Quod an in omnibus piis cauſis obtineat, in controuerſo eſt.

Nemo poteſt alteri ſtipulari.

1 CEntesimodecimoquartò, licèt aliàs alter alteri ſtipulari nõ poſsit, l. ſtipulatio iſta habere. §.alteri ſtipulari.ff.de verb.oblig.cum ſimilib.poteſt tamen alter piæ cauſæ, & ipſi quidẽ abſenti, verbis directis ſtipulari per glo.in d.cap.quoties cordis, j.quæſt.vij.quam ita intelligit Bald.in l.illud.col.ij.C.de ſacroſanct.eccleſ.vbi illam dicit ſing.& conſi.lxxxvj.circa prædicta, lib.v.& ſequitur Alex.in dicta l.ſtipulatio.§.vlt.vbi eſt de hoc bonus tex.& Angel. Aret. in §.cùm autem.Inſtit.de adopt.& in §.alteri.Inſtit.de inutilib.ſtipul.& Barb.conſil.lxxxvij. propè eſt dominus.colum.ij.lib.iiij.Calca.dicto conſi.xiij.col.ij.verſi.tertia eſt regula.Felyn. in dicto cap. ſi cautio.colum.viij.& ſeq.in ij.fallent.de fide iuſt.& Alex.in dicta l.ſtipulatio.§.vlt.& Iaſ.in eadem l.ſtipulatio iſta habere.§.alteri.colum.iij.verſi.ſextò limita.ff.de verb.obligat. & idem Iaſon in l.qui Romæ.§.Flauius, colum.antepenult.verſi.adde etiam.eodem tit.vbi dicit illam gloſſ.not. & ſingul. Franciſc.Ripa lib.iij.Reſpon.c.xj.prima dubitatio, col.v. Et bene facit, quia etiam fauore dotis poteſt quis alteri ſtipulari, l.Caius.& ibi Bart.& Alex.in primo notab.ff.ſolu.matrim. l. pactum. C. de pactis conuen.& voluerunt Paul.Alex.& Iaſon in dicta l.ſtipulatio.iſta habere.§.ſi ſtipuler alij.Bald. Nouel.in tracta.de dote, in ſexta parte principali, in xxij.priuilegio, & ſeq.& Iaſ.in d.§. alteri, col.ij. verſ.ſecundò prædicta regula.Hieronymus de Zanetis inter conſi.Socin.conſil.vj.licèt adiicere, in fi.lib.iiij. Nam pia cauſa tantum habet fauoris, quàm dos, per nota.per Bartol. in l. cùm is, §.ſi in ea opinione ſit mulier.& ibi recentiores, ff.de condict.indeb.

Tantum habet fauoris pia cauſa quantũ dos.

Alius eiuſdem rei intellectus.

2 ¶Aduerte tamen quòd plerique omnes aliter intelligunt dictam gloſſ.in dicto cap. quoties cordis, tanquam videlicet ſimpliciter faciat diſcrimen inter ius Ciuile, & Canonicum, de quo per Ioan. And.Panorm.& alios in dicto c.ſi cautio.Ant.& Panorm.in proœmio Decret.Panorm.in c.vlt.col. v.verſ.ſed an de iure Canonico.de confeſſ.Imo.Roma.Alex. & recentiores in dicta l. ſtipulatio iſta habere.§.alteri.& Rom.conſi.xliiij.præſens inſtrumentum.colum.vlt.Raph.Cum.conſi.lxxxiij.viſa copia.col.ij.Corn.conſi.lxiij.videbatur primo aſpectu, col.ij.lib.j.& conſi.cxiij.circa primum, col.j. eod.lib.j.vide Bald.qui eam gloſſ.allegat in l.certi condictio.§.ſi nummos.ff.ſi cert.petat. & in l. generaliter.in x.q.C.de non nume.pec.& in l.pactum.in ix.q.C.de collat.& in auth.ſacramenta puberum, ad fi.C.ſi aduerſus vendit.

Contrarium aſſerentes.

3 ¶ Et quantum ad noſtrum caſum pertinet, contrarium voluerunt Spec.& Ioan. And.in tit. de arbit. §.ſequitur, verſ.ſed pone compromiſſum eſt, & in titul.de loca.§.nunc aliqua.verſi. lxiiij.& expreſsè Ang.& Imo.in dicta l.ſtipulatio iſta habere.§.vlt. & Roma. qui horum nullam mentionem facit in dicto §.alteri, & in dicta auth.ſimiliter, in quinto ſpeciali, motus per cap.quanquam. de vſur. lib. vj. vbi ſpeciale eſt in illo caſu, quòd quis poſsit alteri ſtipulari, in fauorem illius piæ cauſæ, ſcilicet, reſtitutionis vſurarum.ergo in contrarium eſt ius commune in aliis piis cauſis, l.ius ſingulare. & l. quod verò.ff.de legib.

Reſponſio ad argumenta cõtrariæ opinionis.

4 ¶Sed huic rationi confeſtim occurrit Felyn.in dicto cap.ſi cautio.vbi ſuprà allegauimus. Nam fauor animæ fuit cauſa illius ſpecialitatis, ideo & procedit, vbi eſt ſimilis fauor: quaſi dicat, illud eſſe ſpeciale non ſimpliciter, reſpectu reſtitutionis vſurarum, ſed reſpectu fauoris animæ: & ideo id ſemper procedit, vbi eſt fauor animæ. Sed ego miror de Roma. & Felyno, qui ita videntur intelligere dictum cap. quanquam. tanquam in ſuo caſu permittat paſsim, & omnibus alteri ſtipulari, cùm tamen contrarium innuat. Nam de illis nuncupatim loquitur, qui aliis poſſunt acquirere, vt ait, abſente loci ordinario, aut eius vices gerente, ſiue rectore parochiæ: quaſi cæteris id non permittat, ideo cogita.

CENTE

CENTESIMVM DECIMVM QVINTVM PRIVILEGIVM.

Donatio, vel promißio facta in fauorem piæ causæ, etiam absenti effectum sortietur.

1 CEntesimodecimoquintò. Simile est, quòd licèt non valeat promisio, siue donatio, quæ fit absenti, l.j. in princ. ff. de verb. oblig. & not. in l. absenti. ff. de donat. fallit tamen, si fiat absenti piæ causæ, vt consuluit Corn. consi. ccxv. videtur prima facie dicẽdum, colum. iij. vers. & maximè apparet, quòd dictus Ioannes. lib. ij. per not. per dictam gloss. in d. c. j q. vij. quoties cordis, & per glo. in c. iuramenti, xxij. q. v. Et facit vltra illum quia promittens piæ causæ, videtur Deo promittere, qui est vbique iuxta illud, *Abſenti nemo stipulari potest.*

Iuppiter est quacunque vides, quacunque moueris.

Per quam rationem ita quoque voluerunt Iaco. Ra. Cyn. & Alber. in dicta l. illud. C. de sacrosanct. eccl. & illos videtur sequi Bald. in auth. similiter. post princ. C. ad leg. Falcid. Paul. Cast. in l. decernimus. C. de sacrosanct. eccl. In qua etiam sententia fuit Bald. in l. cùm hi. in vlt. lectu. col. j. ff. de transact. & dicto consi. lxxxv. lib. v. Panorm. in suprascriptione procemij Decretalium, in vlt. col. & ibi Fely. col. vij. vers. & ex isto. vbi hoc dicit valde sing. & idem Panorm. consil. lxiij. quædam domina. col. vlt. lib. ij. Card. Alex. in c. Constantinus. col. iiij. xcvj. dist. Et in hanc partem optimè facit, quod in dote mulieri absenti, ex contractu inter alios inito, ius & actio quæritur, per l. j. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & in l. vlt. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus subnixi id voluerunt Bart. cons. 123. factum sic se habet Titius, col. ij. Pau. Castr. consi. xcij quòd præfata sententia. li. ij. Alex. in l. admonendi. col. xiiij. ff. de iureiuran. & consi. iiij. videretur. col. vij. lib. ij. & latè Philip. Dec. consi. xxxv. præstantissime doctor, post princ. At dos est pia causa, vt posteà dicemus, & dotis priuilegia certis piis causis competunt, vt etiam dicemus infrà.

2 ¶ Contrarium tamen in pia causa voluit gloss. ordi. in l. illud. in verbo, alia causa, in fi. C. de sacrosan. eccl. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promissio facta pauperibus, debent ipsi pauperes esse præsentes per se, vel per alium. quam ibi sequuntur Golie. Bart. & Bal. & Pau. Castr. Nisi tamen in voto, per l. ij. extrà de voto. & per totum tit. illos tamen vide omninò, & idem quoque voluit Ioa. And. in addit. Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. vers. sed an pauperes. & Socin. in l. Paulus. ff. de except. Stepha. Bertran. consi. ccviij. Christi, &c. viso consultationis themate, nume. v. lib. ij. Ias. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. x. vers. sed aduerte. ff. de verb. oblig. sed vtcunque sit, si aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipsius, valeret donatio etiam nemine recipiente, per tex. in d. l. Paulus. & ibi not. ipse Socin. & in l. is qui puteum. §. j. ff. quod vi aut clam. *Donatio facta pauperibus requirit præsentiam eorum. Secus in voto.*

CENTESIMVM DECIMVM SEXTVM PRIVILEGIVM.

Confeßio in fauorem piæ causæ facta propter absentiam partium non reuocatur.

CEntesimodecimosexto. Simile quoque est, quòd licèt non valeat, nec probet confessio facta absente parte, l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. l. vlt. & ibi glos. ff. de interrog. actio. & glos. in l. cùm de indebito. §. vlt. ff. de probationib. cum concordan. fallit tamen in confessione facta in fauorem piæ causæ, vt videtur voluisse Bald. in l. generaliter, in x. quæst. & ibi Salyc. in xiij. quæst. C. de non nume. pec. & expressiùs idem Bald. in dicta authen. similiter, in prin. C. ad leg. Falcid. & Anton. in dicto cap. si cautio. & ibi Felyn. colum. viij. versi. fallit secundò, vbi multa aggregat de fide instrumen. & Corn. dicto consi. ccxv. col. ij. in fi. lib. ij. Et facit quod voluit Bal. in l. rationes. col. ij. C. de prob. quòd confessio facta in foro pœnitentiali, in absentia partium valet, nec reuocari potest, per tex. in c. quanquam, de vsur. & glo. in dicto c. quoties cordis oculus. j. q. vij. quod dictũ reputat sing. dicitque nusquam alibi reperiri, in l. tale pactum. in princ. col. ij. vers. sexto. ff. de pact. Et quod generaliter voluerunt Ant. Card. Florent. & Imol. in dicta l. si cautio, quòd vbi debet seruari æquitas iuris Canonici, confessio facta parte absente, habet effectum plenæ probationis, per not. in d. c. quoties cordis oculus. j. q. vij. & idem voluit Domi. in c. testes. §. de his. iij. q. ix. & Alexand. qui hoc dicit sing. consi. xv. visa scriptura, colum. ij. lib. vij. & consi. cxxij. viso processu. col. ij. bene dicit, eod. lib. vij. *Cõfeßio facta parte absente nihil probat.* *Aut in foro pœnitentiali.*

CENTESIMVM DECIMVM SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Confeßio facta ad exonerandam conscientiam, etiam parte absente, habet vim debiti confessati, tanquam parte præsente fuisset acceptatum.

CEntesimodecimoseptimò, hoc confirmat dictum not. Angel. in aliquibus suis reportatis antiquis, in l. cùm quis decedens. §. codicillis. ff. de legat. iij. quòd relictum factum pauperibus pro exoneranda conscientia, non potest reuocari: quia habet vim debiti confessati, tanquàm fuerit parte præsente acceptatum, quod dictum pro sing. sequitur Barb. in repe. l. cùm acutissimi. char. pen. vers. quid si testator. C. de fideic. & Catel. Cotta in memoriali, incip. absenti potest acquiri. & iterum in memoriali, cuius est initium, apices iuris. Sed ante Angel. idem voluit Bald. in l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pecu. id quod maximè notandum est ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confessionem factam in testamento, posse à testatore quandocunque reuocari, nec hoc casu probare, per l. Lucius. §. quisquis mihi hæres erit. huius initij ij. ff. de leg. ij. & l. Lucius. §. Semproniæ mulieri meæ. ff. de leg. iij. l. Aurelius. §. vlt. ff. de liber. leg. & l. iij. in fi. cum l. seq. ff. de adim. leg. cum simil. vt videlicet, id non procedat in confessione facta ad exonerandam conscientiam. Verùm etiam in hoc casu contrarium expressè tenuit Bart. in d. §. codicillis. Cyn. in d. l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pec. & Bal. sibi contrarius, in l. rationes. in ij. q. C. de prob. *Relictum pauperibus pro exoneranda cõscientia, non potest reuocari.* *Cõfeßio facta à testatore in testamento.*

prob.& in repet.l.j.col.pen.verſ.ſuper nona quæſtione.C.de ſacroſan.eccl.Iaco.Bel.in auth.de iure.iur.à mori.præſti.vide Bald.in l.vlt.C.ſi à non compe.iudi.& conſ.cclxij.ſuadeo hæredi.li.3.& Ang. ſibi etiam contrarius in l.j.C.de fal.cau.adiec.leg.& Lanfranc.Oria.in rep.c.quoniam. de probatio.

CENTESIMVMDECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Fauorabilior eſt cauſa liberorum quàm eccleſiæ.

1 *Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre.*

Enteſimodecimooctauò,licèt aliàs reuocetur donatio,ſi is qui donauit, cùm filios non haberet,poſtea filios ſuſcepit,per illam ſing.l.ſi vnquam.C.de reuoc.donat.tamen donatio facta piæ cauſæ non per hoc reuocatur,niſi vſque ad legitimam,vt voluit prima gloſ. not.in c.quicunque vlt.xvij.q.iiij.quam ſequitur & commendat Bart. in l. Titia Seio. §. Imperator.col.ij.ff.de lega.ij.Bald.Ang.& Salyc.in l.j.C.de inoffi.donat.Imo.& Panorm.in c.vlt.de donat.Rom.qui illam glo.dicit ſing.dicta regula cccx.in viij.priuilegio, Corne. conſ.ij. in præſenti conſultatione,col.vlt.lib.iij & conſi.ccc.in hac conſultatione,col.ij.lib.iiij.Barb.in repet. l. cùm acutiſsimi.col.ij.verſ.reſtat nunc examinare.C.de fideicom.& Iaſ.in auth.ſi qua mulier, col.j. C. de ſacroſanct.eccl & Fely.in c.in præſentia.col.xxij.verſ.quartò quæro,de probatio.& Corſe.in ſuis ſing. in verbo,donatio.incip.licet donatio.

2 *Contrarium aſſerentes. Quod honeſtum,id neceſſariò obſeruandum.*

¶ Verùm contrarium ſentit glo.in c.ſi quis iraſcitur, xiij.q.ij.cùm dicit hoc caſu honeſtum eſſe, vt eccleſia reddat bona ſibi donata,per tex.in dicto cap.vlt.xvij. q.4. Nam ſi id honeſtum eſt, haud dubiè neceſſariò obſeruandum,per l.ſemper in contractibus & quod ibi not.gloſſ. ff. de reg. iur. & maximè quidem ab eccleſia, per not. per gloſſ.in c.hoc ius porrectum.xij.q.ij.iuncta glo. in dicta l.ſemper, & per Ioan.And.in cap.continebatur,de his quæ fiunt à prælat.Et hanc partem expreſsè videtur ſequi Bald.in dicta auth.ſi qua mulier.col.ij.in iiij.not.Cogita & vide quæ diximus ſuprà in xiiij.priuilegio.

CENTESIMVMDECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Falſa opinione ſolutum pietatis cauſa,tanquam indebitum,repeti non poteſt.

Intuitu pietatis conceſſa ſunt irreuocabilia.

Enteſimodecimonò,generaliùs,quæ intuitu pietatis conceduntur,ſunt irreuocabilia, vt dicit Signo.conſi.xxvj.quæſtio talis eſt,vtrùm donatio.col.ij.verſ.præterea quod intuitu. per tex.in l.cùm is.§.ſi in ea opinione ſit mulier.ff.de condict.indeb.& l.ex duobus. §. vlt. & l.Neſennius.ff.de neg.geſt.& l.alimenta.C.eo.tit.

CENTESIMVMVICESIMVM PRIVILEGIVM.

Res ab adminiſtratore comparata ex pecunia eccleſiæ,fauore piæ cauſæ,efficitur eccleſiæ.

1 *Res empta ex pecunia mea, non eſt mea.*

Enteſimouiceſimò,licèt regulariter res empta ex pecunia mea,non ſit mea,l.ſi ea. C. de rei vend.& l.ſi patruus.C.commu.vtriuſque iud.& l.j.C.ſi quis alte.vel ſibi.& l.& ſi de tua.C.de dona.inter vir.& vxo.fallit tamen in re empta ex pecunia eccleſiæ, & ſic piæ cauſæ, vt voluit gloſſ. in l.ſi vt proponis, & ibi doctores. C.de rei vend.& in l.ij. C.arb.tutel.& glo.in c.inquirendum.& ibi Inno. Hoſt.Ioan. And. Panorm. & omnes, extrà,de pec.cler.& gloſ.in c.apoſtolicos.xij.q.ij.& Spec.tit.de emp.& vend.§.tertio loco.verſi. hoc autem ſcias,& Rom.in dicta auth.ſimiliter.in decimo ſpeciali,qui hoc dicit ſatis probari per tex.in c.j.& ſeq.ab hinc.xiiij.q.iij & in c.fixum clerici.xij.q.v.licèt Hoſt.& Ioan. And. in dicto c. iudicandum,dixiſſent id nullo textu probari.

2 *Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ.*

¶ Quod tamen intellige,quando res empta eſt ab adminiſtratore ipſius eccleſiæ,aut piæ cauſæ, ſecus ſi ab alio,quia tunc non eſſet ipſius eccleſiæ,aut piæ cauſæ,quod ex ſua pecunia eſſet emptum: ſicut nec pupilli eſſet,quod ab extraneo eſſet eius pecunia emptũ.Ita voluit Iaco.Aret.Bar.Bal.Pau. Caſt.& omnes in d.l.ſi vt proponis.per rationes & iura ibi per eos allegata, quæ tu videre poteris.

CENTESIMVMVICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In fauorem eccleſiæ ſolo cedit edificatio.

Quicquid ſolo inædificatur ſolo cedit.

Enteſimouiceſimoprimò generale eſt,quòd aliàs ædificium in alterius ſolo factum,ipſi ſolo cedit.§.cùm in ſuo,Inſtit.de rer.diuiſ.tamen ſi quis clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet,tantum abeſt,vt id ædificium ſolo cedat, verùm è diuerſo cedit ſolum ædificio, & ſic vtrunque,& ſolum, & ædificium eccleſiæ.Ita voluit glo.no.in d.c.apoſtolicos.in verbo, conſtruxiſſe,xij.q.ij.quam ſequitur Spec.in tit.de emp.& vend.§.tertio loco.verſ.quid ſi clericus.& Bald. in l.in tantum.ff.de rer.diuiſ.& Bart.qui illam dicit ſingul.in addit.ad Bald.in c.j.§.& quia vidimus.col. vj.tit.de his qui feu.dare poſſ.vbi tamen illam intelligit,modò eccleſia ſoluat pretium fundi,& in c. cùm olim.col.iij.ff.de deleg.& in c.inquirendum.col.ij.de pecul.cler.& in tract.de præſtan.Car. in 3.q.col.xv.Sed & Ioan.And.in addit.Spec.vbi ſuprà, dicit illud dictum gloſſ. non bene probari, nec ibi,nec alibi,& potius videri,quòd res maneat communis pro rata,nec locupletetur eccleſia cũ aliena iactura,c.locupletari,de reg.iur.lib.vj.cum ſimil. ne fauor eccleſiæ iniuſtitiam pariat.c.nuper. de dona.inter vir.& vxo.& facit c.generalis.liiij.diſt.& c.fraternitatis.xij.q.ij. Sufficit ergo (inquit) eccleſiæ,quòd ob eius fauorem,ædificium ſolo non cedat,& ſic vitet damnum quod aliàs incurreret.Et hoc ſequitur Rom.in d.auth.ſimiliter,in vndecimo ſpeciali contractuum. Idem tamen in vltimo ſpeciali dicit,quòd d.gl.poſſet ſaluari in caſu c.quæſitum eſt,xvij.q. iiij.

Modò eccleſia ſoluat pretiũ fundi.

CENTESIMVMVICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Obligatus ad faciendum,fauore piæ cauſæ,præſtando id quod intereſt liberatur.

Centeſi

Entesimouicesimosecundò, licèt præcisè quis non posit cogi ad factum, sed liberetur præstando id quod interest, l.si quis ab alio.in fi ff.de re iudic.& l.stipulationes non diuiduntur.versi.Celsus.ff.de verb.oblig.fallit tamen fauore piæ causæ, per text.loquentem in libertate, in l.qui Romæ.§.Flauius.& ibi Rapb.Cuma.Pau.Castren.Franc.Aret.Socin.& Ias.ff.de verbor.obligat.

Nemo præcisè tenetur ad factum.

CENTESIMVMVICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Iure Digestorum nudo pacto facta donatio ad pias causas valebat.

Entesimouicesimotertiò, licèt olim de iure scilicet Digestorum, non valeret donatio nudo pacto facta, sed requirebatur stipulatio.l.si quis argentum.§.sin autem. C. de donat. tamen valebat ad pias causas, l.si tibi dederim, in princ. ff. de donat. quam ad hoc citat Bald. in l.si quis argentum.§.sin autem.C.eo.tit.

Stipulatio necessaria in donatione.

CENTESIMVMVICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Donationes ad pias causas factæ, quamuis excedant summam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

Entesimouicesimoquartò, licèt aliàs donatio excedens summam quinquagentorum aureorum, debeat insinuari, vt not.glo.in l.sancimus.& l.penu.C.de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ causæ. Et id quidem indubitatum est in donatione facta pro redemptione captiuorum, per tex.expressum in l.pen.in pr in.C.eod.tit.Sed & idem in omni pia causa tenuit Spec.in titu.de instru.edit.§.porrò.versic.item nota quòd donationes.per text.in l.illud. C.de sacrosanct.eccles.& in §.finimus ergo.& in auth.de non alie.rebus eccles.quod & renuit Pileus quæstio.cxxiij.quem refert Ioan.And.in addit.Spec.vbi suprà, motus quòd quemadmodum videtur donatio facta finiri sine insinuatione, per dictam l.sancimus, & authen.ibi positam, ita etiam facta ecclesiæ, aut loco religioso: cùm non differant imperium, & sacerdotium, per iura quæ allegat. Et hanc quoque partem sequitur Ioan.And.in c.in præsentia.col.vlt.de probatio.Albert.& Bart.in d.l.illud, & ibi Alex.in addit.ipsius Bart.C.de sacrosanct.eccl.per dictam l.pen.C.de donatio.Hostien. Ioan. And.& Anto.in c.vlt.de fide instru.idem Hostien.in summa titu.de dona.§.quæ donatio.Bald. in l.consulta, in fin.C.de testam.Ioan.Calde.consi.iij.sub rub.de donatio Roman.in l. Modestinus.ff. de donatio.Panor.in c.relatum.huius initij primo.col.j.de testam.Cuma.consi.cv. quædã domina Lucia, col.pen.versi.superest videre.Pau.Cast.consi.ccxij.omisso ordine, col.2.versi. præterea donatio, lib.2.Mathesil.qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit esse vbique obseruandum, licèt lex Ciuilis aliter disponat, notabili clxx.nota quòd leges.& Franc.Aret.in l.j.col.j.in xj. priuilegio.C.de sacrosanct.eccle.Soci.consi.cxv.videbatur prima consideratione, col.ij.versi. nec obstat si dicatur.lib.4.Feli.post Anto.& alios in c.ecclesia sanctæ Mariæ.col.xxx.de constitut.& Calca.consi. xiij.pro parte negatiua.col.3.versi.decimotertiò idem videmus.vbi & ipse allegat text.in l.vlt. C.de iure dot.& Ias.in l.j.col.pen.versi.vlt.ff.solu.matri.& Franc.Ripa.lib.3.Respon.c. xj. prima dubitatio, paulò ante finem. Sed contrarium voluit glo.in d.l.illud.& ibi Pet.Guliel.Cyn. Bald.in iij. quæst.& Pau.Cast.per tex.ibi, C.de sacrosanct.eccl.gl.in d.l.sancimus.in verbo, ad quingentorum, & ibi Bal. col.ij.C.de donatio.& gloss.in d.§.finimus ergo, in verbo, firma.in auth.de non alie.Raphaël Cuma. consil.xxviij.de fundo dato, col.vlt.Barbat.consil.lxv.referam in medium, col.x.lib.4. Maria. in tractatu suo oblationum, in nono libello, quæst.vj.

Donatio excedens summam quingentorum aureorum insinuatur.

CENTESIMVMVICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Conditio indebiti non competit ob indebitum solutum piæ causæ.

Entesimouicesimoquintò, fauore piæ causæ indebitum solutum non repetitur, per textum loquentem in dote in l.cùm is.§.si in ea.ff.de condic.indebit.& meliùs in §.vlt.Instit. de obligat.quæ ex quasi contract.nascun.& ita voluit Bald.in l.ea quæ.C.de condict.indeb.& ita consuluit Roma.consi.ccccxxviij.in terminis propositæ consultationis, in fine primi dubij. Et facit tex.loquens de libertate in l.quamuis.C.de fideicom.liber. quam & Bal.ibi, in j.not.extendit ad aliam quamuis piam causam.

Fauore dotis indebitum solutum non repetitur.

CENTESIMVMVICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio titulum piæ causæ præsumendum est priorem fuisse quouis alio.

Entesimouicesimo sextò, si reperiantur duo instrumenta eodem die confecta, nec constet vtrum illorum sit prius, posteriúsue, licèt aliàs vtrunque vitietur secundùm Dyn.& Bart.in l.j.§.non autem omnes tabulas.in fin.ff.de bon.possess.secund.tabu.Cyn.post Petrum in l.hac consultissima.§.sin autem.in fi.C.de testa.cum simil.præsumitur tamen instrumentum factum in fauorem piæ causæ fuisse prius confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causæ, vt voluit notabiliter Roman.in d.auth.similiter.in xiij.speciali inter contractus. vbi refert singulariter consuluisse Franc.Aretin.seniorem, quòd agens hypothecaria ad rem aliquam, quam dicit fuisse debitorum, debeat probare suam bonorum obligationem præcessisse donationem de ea re factam reo conuento, per tex.notab.in l.de rebus.C.de donat.ante nupt.Verùm in fauorem piæ causæ præsumendum est in dubio suum titulum esse priorem altero, per tex.singu.loquentem in fisco.l.j.& ibi Bart.C.de iure fisci.lib.x.nam pia causa, & fiscus æquiparantur.l.vlt.C.de sacrosan.eccl.&.§.finimus ergo. in authenti.de non alien.ex quo sumitur authen.sicut alienatio. C.de sacrosanct eccle.cum similibus alibi adductis.& hoc sequuntur Soci.Iason, Aquin.& Thom.Parp.in l.j.in prin.ff.solu. ma-

Propter incertitudinē vtrunque instrumentum vitiatur.

trimo.Soci.consi.lxvij.eadem die,col.v.versi.confirmatur hoc fundamentum.& Iason qui hoc dicit sing.in l.vlt.col.pen.& ibi etiam Phil.Dec.col.vlt.C.de edicto diui Adria.tollen. & hoc quoque voluit Ioan.Pla.in d.l.j.C.de iure fisci.& Phil.Dec.in l.in ambiguis.ff.de reg.iur. Et facit quod post Dy. voluit Bar.& omnes post eum in d.l.j.ff. solu. matri. quòd etiam in dubio instrumentum dotis præsumitur cætera præcedere,quod & voluerunt Dyn.& Bald.in l.in ambiguis.per illum tex.ff. de iure dot. quia si hoc in dote procedit, multò fortiùs in pia causa, quæ fauorabilior est,vt alibi diximus. Quin illud in dote adeò procedit, vt etiam præferatur instrumento fisci eodem die confecto, cùm de tempore non constat,vt voluit Bal.in l.dotis.C.de iure dot.& in l.ad exactionem. C. de do. promiss.& Nicol.in l.quanuis.C.de priuileg.fisci.

CENTESIMVMVICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Instrumenta inuicem pugnantia, in commodum piæ causæ interpretanda sunt.

Instrumēta sibi inuicem contraria.

Centesimouicesimoseptimo,ex eodem fonte manat, quòd si reperiantur duo instrumenta inuicem pugnantia, vt quia vnum attestatur Titium tali die & tali loco id fecisse , alterum eodem die,sed alio loco ita remoto,vt in eodem die esse non potuisset in vtroque, ignoratúrque vtrum sit verum an falsum,standum est ei,quod est in commodum piæ causæ, & rei fauorabilis,vt voluerunt Cyn.& Ray.in l.optimam.C.de contrahend. & commit. stipul. Cyn. in l. in exercendis.in 2.quæst.C.de fide instrumen.Ioan.Andr.Anto.& Panorm.in c.imputari.eod.tit.Alexand. consi.exc.plura narrata sunt.col.iij.versi.secundò respondeo.lib.vj.per l.in ambiguis.& l.libertas.de regu.iur.cum similibus.

CENTESIMVMVICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Donatio aliàs prohibita sumit effectum,si conuertatur in piam causam.

Donatio inter virum & vxorē ad pias causas facta valet.

Centesimouicesimooctauò,licèt aliàs non valeat donatio inter virum & vxorem, toto tit. C.& ff.de donatio.inter virum & vxor.fallit tamen,si fiat vt conuertatur in piam causam: vt per text.in l.si sponsus.§.concessa.ff.eod.titu. voluit Guliel.Cu.in l.sed & si possessori.§. item si iurauero.ff.de iureiurand.Bart.in l. Seius & Agerius.ff. ad legem Falcid.Alexand. consi.clij.in causa & ibi.versi.tertiò licèt aliàs.lib.2.

CENTESIMVMVICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pater non prohibetur filio donare ad pias causas.

Donatio inter patrem & filiū inualida.

Centesimouicesimononò,similiter licèt non valeat donatio inter patrem & filium,l.donationes.C.de donatio.inter virum & vxo.cum similibus.fallit tamen fauore piæ causæ,per textum loquentem in causa dotis, in l. Pomponius Philadelphus.ff.famil.ercisc.quam ad omnem causam piam trahit Calca.consi.xiij.versic. pro parte negatiua.colum. iij. versic. sed quædam causa.

CENTESIMVMTRIGESIMVM PRIVILEGIVM.

In generali prohibitione alienationis semper intelligitur excepta pia causa.

Generaliter prohibita donatione, non censetur prohibita ad pias causas.

Centesimotrigesimò,non tantùm eo casu,sed & aliàs prohibita generaliter donatione,vel à testatore, vel à contrahentibus, non censetur tamen prohibita in fauorem piæ causæ. Ita referunt Roma.Socin.& Calca. quibus locis statim citabimus voluisse Bald.licèt non inuenerim in meo codice,in l.si sponsus.§.concessa.per illum tex.ff.de donat.inter virum & vxorem.sequitur similiter Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.iij.versi.sextum quia in dispositione.vbi & ad hoc allegat auth.res quæ. C. communia de lega.& in c.j.§.si verò de allodiis.titu.de pace iur.fir.vbi & addit hanc rationem , quia in huiusmodi generali prohibitione videtur excepta persona Dei,sicuti in generali sacramento fidelitatis intelligitur etiam excepta persona Imperatoris.c.ij.titu.de prohibi.feud.alie. Verùm Roma.in d.auth.similiter.in xv.speciali,inter contractus.dicit hoc esse falsum in cap.j.§.donare.titu.quibus modis feud.alie.poss.& in dicto c.ij. ad princip.titu. de prohib.feud.alien.per Feder. vbi generalis prohibitio de non alienando feudum, includit etiam prohibitionem alienationis pro anima.Nec obst. d. §. concessa. vbi dicitur quòd vir potest donare vxori,& econtrà vxor viro causa sepulturæ:quia illud non est ratione piæ causæ,sed quia(vt dicit is tex.expressim)cessat ratio prohibitionis,cùm ex ea donatione is cui donatur,non fit locupletior.

CENTESIMVMTRIGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Pignus alienatum ad pias causas,sciente & tacente creditore,censetur ab eodem remissum.

Qui tacet & patitur, non ut detur consentire in suum præiudicium.

Centesimotrigesimoprimò, licèt aliàs qui tacet,& patitur , non videatur consentire in his quæ præiudicium afferunt,& incommodum,vt nota.in l.filiusfamiliàs.§.inuitus. ff.de procura.cum similibus,& propterea creditor per taciturnitatem non videatur cōsentire alienationi rei sibi obligatæ,quin possit pignus prosequi,l.sicut.§.non videtur.ff.quibus modis pignus vel hypo.soluit.fallit tamen fauore piæ causæ.Verbi gratia,si quis præsente,& tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco,censetur pignus remissum.text.est in libertate loquens in l.j.C.de remiss.pigno.quem Baldus ibi extendit ad omnem piam causam. & sequuntur Roman. & Alexan.ille col.vlt.hic col.viij.in l.quæ dotis.ff.solut. matrimo. & voluit etiam Ioan. And.in regula, qui tacet. de reg.iur.lib.vj.Panor.in c.nónne.de præsumpt.Roman. consil. cccxj.in causa propositæ consulta

consultationis.versi.in decimo dubio.Soci.cons.ccxcj.visis literis.col.7.vers. præterea hanc partem. lib.2.& Phil.Dec.consi.lxvj.de duobus quæritur,col.pen.pro quibus bene facit text.in authen.si seruus sciente domino,vbi etiam id not.Bald.C.de episc.& cler.& in c.si seruus absente.cum seq. si seruus sciente.liiij. distin. Et quod in simili dicitur de fisco,in l.si hypothecas.C.de remiss.pig. Et vide quod scribit Philip.Dec.in c.super eo.col.antepenul.versi.sed ad ista responderi potest, iunctis præcedentibus.de offic.deleg.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum factum piæ causæ, durat re integra, etiam post mortem mandantis: nec potest illius hæres reuocare, cùm non appareat mutatam voluntatem.

Centesimotrigesimosecundò, licèt aliàs mandatum re integra morte mandantis finiatur, l. mandatum.C.mand.cum si.fallit in mandato facto piæ causæ, quod nec re integra finitur morte mandantis, nec potest illius hæres reuocare, vt not. voluit Bald.in auth. si qua mulier.col.vlt.versi.quartò no.C.de sacrosanct.eccle.per tex.quem dicit singul.in cle.exiit.§.in eo verò casu.de verb signifi & idem Bald.qui hoc dicit no.dignum in d.l.mandatum.col.3.versi.sed contra hoc op.& ibi Saly.col.6.in xiij.op.C.mand.vterque per tex.loquentem in dote, in l.si ego Seiæ res dedero.§ j.ff.de iur.do.& idem Bald.in l.cum magistratus.col.j.C.quand.prouo.non est necess.per c. vlt.de testam.lib.6.& ipse Bald.in l.si defunctus.in fi.ff.de procur.Ro.in l.2.ff.sol.mat.& in d.authen. similiter.in xvij.speciali,inter contractus,non per text.allegatos.& per Bald.in prioribus locis, quos nititur probare,nihil ad hoc facere,sed per tex.loquentem in libertate,in l.si pater filio. ff. de manu. vindict.& idem Rom.consi.cxix.in prima conclusione,vbi ad hoc dicit sing.text.in d. cle.exiit.quo loco suprà citauimus.& Alex.in addi.Bart.in l.2.§.sed si quis donaturus.ff.de donatio. & Iason in l. eius qui in prouincia.in versi.placebat.col.j. versi.istam regulam.ff.si certum peta.vbi & facit singul. textum in dicta clem.exiit.illum autem textum in d.l.si ego.§.j.dicit singu. Bal.in cap.cùm venisset. de testa.super quibus vide omnino Ias.in d.l.eius qui.versi.placebat.col.j.

Mandatum re integra morte mandantis finitur.

CENTESIMVMTRIGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pœnitentia non habet locum in contractibus ad pias causas, etiam re integra. Secus tamen in libertate.

Centesimotrigesimotertiò, licèt in contractibus innominatis re integra sit locus pœnitentiæ, l.si pecuniam.ff.de condictio.ob causam.cum similib.in celebratis tamen ad pias causas non habet locum pœnitentia, etiam re integra. vt voluit Bald.qui dicit not.in l. sicut.in fi.C.de actio.& oblig.& per tex.in l.si quis pro redemptione.C.de donatio.& per id quod in simili dicitur, quòd etiam fauore dotis non habet hoc casu locum pœnitentia, per text.in l.si ego.§.j.ff.de iure dot.Id quod etiam voluit Bald.per tex.postremo loco allegatum in d.l.mandatum.col.3.versi.sed contra hanc op.& ibi quoque Saly.col.vj.xiij.oppo.C.mand.& Alex.in l.qui Romæ.§.Flauius.col.7.ff.de verb.oblig.& Socin.vbi suprà,in xvij.priuilegio.Et illud de dote etiam per illum textum voluit Bar.in l.2.§.si pecuniam.ff.de donatio.& in l.si pecuniam.§.si seruum quis.ff.de condict.ob cau.& Roma.in l.j.ff.solu.matri.Verùm contrarium apertè sentit in d.l.qui Romæ.§.Flauius.in exemplo per eum ibi posito,& apertius Franc.Aret.ibi,& Roma.in repet.dictæ auth. similiter,in xviij.speciali contractuum.dicit enim quòd is qui contraxit,poterit pœnitere, per textum loquentem in libertate,& ita in pia causa,in l.dedi.§.idem erit.ff.de condictio.ob causam.& iterum in d.l.si pecuniam.§.item si quis dederit.ff.eod.tit.in quibus locis idem quoque tenet ipse Roman.Nec obstat(inquit)dicta l.si quis pro redemptione. nam is textus solùm denegat repetitionem eius quod fuerat donatum, propterea quòd diceretur non fuisse donationem insinuatam, quia excederet summam quingentorum aureorum: at non denegat pœnitentiam, quia de hoc ibi non agitur. Si verò is qui contraxit, mortuus est,& velit hæres ipsius resilire, siue pœnitere, non poterit etiam re integra, quamuis defunctus potuisset.& ita loquitur d.l.si ego Seiæ.§.j.ff.de iure dot. Et ratio diuersitatis est, quia ipse hæres quantum maximè potest, debet & tenetur subuenire animæ ipsius defuncti,& ita ea perficere,& exequi quæ viuens ipse ad pias causas pro sua anima disposuit.c.in literis. de raptorib.c. parochiano.de sepult.hæc ferè Roma.cuius sententiam sequitur, licèt illius non meminerit, Lauren. Calca.consi.xxxj.Antonius Pacolarius,col.5.versi.quid igitur dicendum.vide omnino Ias.in d.l.dedi.§.idem erit.ff.de condict.ob causam.& in d.l.si pecuniam.in prin.col.j.versi.quartò limita.eod.tit. vide etiam omnino Soci.in d.§.Flauius.col.5.& Ias.in d.§.idem erit,& Alex.in d.l.si pecuniã.col. xij.

In cõtractibus innominatis re integra locus est pœnitentiæ.

Qui cõtraxit, potest pœnitere, etiã quo ad libertatem.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Ecclesia, vel ciuitas, mutui donatione non obligatur, si in vtilitatem eius pecuniæ versa non sint.

Centesimotrigesimoquartò, licèt mutuans institori non habeat necesse probare versum in vtilitatem domini, l.vlt.ff.de exercit.fallit tamen in mutuante administratori ecclesiæ, siue piæ causæ, vt volunt doctores, idem quoque dicentes in mutuante administratori ciuitatis, in l.ciuitas.ff.si certum peta. Quod tamen limitat sing. Bal.in rub.C.de exercit.col. pen.versic.contrà videtur procedere, quando ecclesia vel ciuitas non exercet aliquam negotiationem: aliàs si exerceat per magistrum suum, vtetur iure communi.quam limitationem dicit singul. Alex.in d.l.ciuitas.col.pen.vbi eam tamen non putat veram, licèt Iason ibi, col.vlt.versic.ista limitatis, eam conetur approbare.

Mutuans institori non tenetur probare versum in vtilitatem domini.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Donata ad certum pium vsum ne authoritate quidem principis, possunt conuerti in alium.

Donata ad certum usum possunt à donatario in aliū conuerti.

Entesimotrigesimoquintò, licèt donata ad certum vsum posint à donatario in alium vsum conuerti, l.2. in fine, & l.seq.ff.de donatio. & l.si repetendi. C.de condictio. ob causam. & l.sed si vir. §. vlt. & l.seq.ff.de donatio. inter virum & vxor. fallit tamen in donatis ad certum pium vsum, quia non potest in alium conuerti, per tex. in l.pen. & ibi Bal. qui hoc expresè not. & dicit speciale in pia causa, C.de donatio. & in clemen. quia contingit. de religiosis domib. & voluit Baldus, qui & hoc negat posse fieri authoritate principis, consil. clxxxiij. factum proponitur. post principium, lib.j. vbi & ad hoc alia iura allegat, & consil. cxviij. casus sub tali forma. col.3. versi. super quinto puncto, lib.5. & Panor. consi. xcix. quidam condidit testamentum, col.2. vers. moueor decimò, lib.2. tamen excepit authoritatem summi Pontificis, & Pau. Cast. consi. clxxxvij. super primo quæsito respondeo, in prin. lib.j. vbi etiam excepit authoritatem summi Pontificis: & Benedict. Capra. consi. cxxj. punctus fuit, quidam restator. Tu tamen omninò vide Bartol. in l. pater. §. Tusculanus. ff. de lega.3. & in l. legatum. ff de vsufruct. lega. & Bald. consil. ccccxv. visa substitutione, ante fi. lib.4. & Panor. in c. nos quidem. col. vlt. & ibi Cardi. & alios, de testam. Rom. sing. ccccl xxvij. legatum factum. vide eundem Roma. consi. xlix. versi. quò ad tertium.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Pactum non excludit eum à sacrilegio, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occupat.

Nisi rem ipsius ecclesiæ occuparet.

Entesimotrigesimosextò, licèt valeat pactum vt creditor posit propria authoritate possessionem hypothecatam ingredi, per l.3. C.de pignor. fallit tamen si res ipsa sit ecclesiæ: neq; enim hoc casu pactum excusaret eum, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occuparet, quin in sacrilegium incurreret, per textum in c. nulli liceat. xij. quæst.ij. per quem ita dicit Innocen. in cap. verum. de foro competen. Sed Hostiens. ibi tenet contrarium. Sed tu omninò super hoc vide Anto. & Panorm. in dicto cap. verum. vbi multifariam in ea re distinguit, & Roman. multa quoque super hoc differentem in dicta authen. similiter, in xix. speciali, inter contractus. C. ad legem Falcid.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Non malè infertur ab alienatione rerum ecclesiæ ad alienationem rerum piæ causæ.

Eadem requiritur solennitas in alienatione reru piæ causæ, quæ in alienatione rerum ecclesiæ.

Entesimotrigesimoseptimò, in alienatione rerum piæ causæ eadem solēnitas requiritur, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Ita voluerunt Host. Ioan. Andr. Anto. Imol. & Panor. qui hoc dicit semper esse notandum, & Barba. in cap. nulli. de reb. eccles. non alie. per tex. in §. quia verò. in auth. de non alien. qui est cano. in c. hoc ius porrectum. x. q. ij. Ange. in l. ij. C. de fide instru. Imol. Felin. & Pet. Anchar. consi. cclxxiiij. ad declarationem dubij, col. j. Pau. Liaz. & alij post eum in cle. quia contingit. §. illud. de relig. domi. & Pau. Cast. consi. cclxix. dubitatur nunquid hospitale, col. j. lib. j. & consi. xvj. incip. tale factum fuit, & iterum consi. ccxcv. incipiente, proposita mihi, & Philip. Franc. qui hoc dicit sing. in c. j. col. ij. de rebus eccles. non alien. lib. vj. Qualiter tamen hoc intelligatur quantum ad bona hospitalium, videbis per Felin. in dicto c. de quarta. col. ij. de præscrip. & Philip. Fran. vbi suprà.

CENTESIMVMTRIGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Restitutio in integrum eodem modo competit piæ causæ, quo ecclesiæ.

Ecclesia restituitur in integrum ratione læsionis.

Entesimotrigesimooctauò, non disimile est præcedentibus, quòd sicuti ecclesia restituitur in integrum ratione læsionis. c. j. & per totum tit. de integ. restitut. ita & pia causa, vt voluit Ioan. Andr. in c. j. & c. ij. & ibi Ioan. de Imol. & Domi. de integrum restitutio. lib. vj. & Petr. Anchar. in cap. nulli. de rebus eccles. non alienan. & Paulus, qui hoc quoque dicit esse semper menti tenendum, in dicto cap. nulli. in fi. & in cap. cùm esses, col. vlt. de testam. vbi hoc dicit sing. & Franc. Aret. in l. j. col. vlt. in duodecimo priuilegio. C. de sacrosanct. eccle. Et ita quoque voluerunt loquendo de hospitali, Innoc. Petr. Anchar. & Imol. in c. nisi ecclesiæ. de præb. Bal. & Pau. Cast. in l. orphanotrophos. post prin. C. de episc. & cleric. Bald. consi. ccccl xv. in ciuitate Brixiæ, lib. j. & consil. ccclxxxj. quæstio subtilis est, col. j lib. iij. Panorm. in c. j. aliàs ij. col. pen. & vet. de integ. resti. aliàs de præscrip. & Rom. consi. ccccvij. cùm præsupponatur, post prin.

CENTESIMVMTRIGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Piæ causæ præscribuntur tantùm spatio quadraginta annorum.

Contra ecclesiam currit tantū præscriptio quadraginta annorum.

Entesimotrigesimononò, sicuti contra ecclesiam non currit præscriptio, nisi quadraginta annorum, per l. vlt. & auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. ita nec etiam contra pias causas, per textum in §. cum temporibus. in auth. de eccles. tit. & voluit Bald. qui hoc dicit notab. & menti tenendum in d. auth. quas actiones. & in l. in genero. in fin. ff. de his qui not. infa. versi. vltimò præmitto. Panorm. in c. de quarta. in vj. notab. & ibi latè Felin. col. j. & ij. de præscrip. idem Panor. in c. accedentibus. in secundo not. de priuileg. & consil. liiij. hoc capite factum super quo, &c. col. ij. versi. hoc tamen. lib. ij. vbi repræhendit Fede. qui cons. ej. incip. vtiliter fuit. tenuit sufficere possessionem triginta annorum, idem quoque tenuit Maria. qui alios quoque allegat in tracta. de oblationibus, in §. quæstio noui libelli. Iason in §. ex maleficiis, colum. xj. Institu. de actio. Franc. Balb. in j. par. v. part. col. ij. versi. amplia quartò.

CENTESI

CENTESIMVMQVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Pia causa & ecclesia de iure æquiparantur, ac iisdem gaudent priuilegiis.

CEntesimoquadragesimò, generaliter eisdem gaudet priuilegiis quælibet causa pia, quibus & ecclesia, vt voluerunt Ioan. And. Pet. Ancha. & Domin. in dicto c. j. de in integr. restit. lib. vj. & Innoc. in c. relatum. de testamen. & ibi Panor. col. vlt. qui dicit huius esse rationem, quia est eadem vtriusque ratio: nam ecclesia sua priuilegia habet propter animam, & contemplationem Dei, & idem Panor. in dicto c. nulli. ante fin. de reb. eccles. non alien. vbi reddit etiam rationem, quia hæc duo, videlicet ecclesia & pia causa reperiuntur de iure æquiparata per cap. requisisti. §. secus autem. de testam. & facit c. xenodochus. cum c. seq. de religio. domib. & idem Panor. in c. j. de in integr. restitut. & in dicto c. accedentibus. de priuileg. & consi. cij. circa personarum. col. vlt. versi. & idem dicendum, lib. ij. & Petr. Ancha. in clem. causam. de electio. & in clem. dispendiosam. de indic. Barbat. latè in c. vlt. de testam. & Philip. Francus in dicto c. j. col. ij. de reb. eccles. non alienan. lib. vj. & bene facit tex. in l. priuilegia. & quod ibi notat Bart. C. de episc. & cleric. & scribitur in cap. sciant cuncti. & in c. generali. post princip. de electio. lib. vj. & in cap. grandi. & ibi Petr. Ancha. Cardin. Floren. & alij de supplend. neglig. prælat.

Quælibet pia causa eisdem gaudet priuilegiis, quibus ecclesia.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In piis causis & minorum persona re ipsa & ex solo tempore tardius pretij exoluti mora contrahitur.

CEntesimoquadragesimoprimò, licèt aliàs non contrahatur mora sine interpellatione, aut diei, aut hominis, per not. in l. magnam. C. de contrah. & commit. stipul. cum simil. tamen sicuti hoc fallit in minore cui quicquam debetur, per tex. gloss. & doct. in l. in minorum. C. in quib. causis in integ. restit. non est necessar. & in l. Titia Seio. §. vsuras. ff. de legat. ij. & alibi dixi plenius. ita quoque in piis causis per tex. in d. l. Titia Seio. §. vsuras. quem ad hoc expendit Baldus in auth. hoc amplius. col. pe. & ibi etiam Iason, col. j. C. de fideicom. & voluit gl. not. in §. item mista. in verbo, in iudicium. Instit. de actio. quam sequitur & facit singul. Rom. singul. cxvj. tu habes quod in minore. vide Ias. in d. auth. hoc amplius.

Sine interpellatione non contrahitur mora. Aliud in minore creditore. Et in piis causis.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ecclesiæ & alia pia loca in omnibus minorum iure vtuntur.

CEntesimoquadragesimosecundò, vt generaliùs loquar, omnia priuilegia competentia minoribus, competunt ecclesiis, & aliis piis locis: à pari enim procedunt minores & piæ causæ, vt patet ex tex. in l. orphanotrophos, in princip. C. de episc. & cleric. vbi administratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus, & ibi expressè notat Bald. & Paul. Cast. post principium, hospitalia iure minorum vti: & est similis text. quem etiam not. Imol. in clem. quia contingit. §. vt autem præmissa. de religio. domib. & expressè voluit Roma. singu. xciij. incipien. habui quæstionem. vbi dicit, quòd minori pius locus æquiparatur: & per hoc decidit pulchram quæstionem, & Mathesil. not. xliiij. nota quòd ecclesiæ, vbi hic dicit cessare in vno casu. Et hoc procedit ex consequentia eorũ quæ diximus in præcedentibus priuilegiis, quibus latè ostendimus ecclesiam, & piam causam æquiparari: quia etiam ecclesia, & minor à pari procedũt, per tex. in c. j. & in c. auditis. & ibi latè gl. & doct. de in integ. resti. & propterea sæpissimè sumitur argumentum à minore ad ecclesiam, vt per gl. in l. respublica. C. quib. ex cau. maio. & l. si in rem. C. quand. ex fac. tut. cum multis similibus latè congregatis per Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à minoribus ad ecclesiam, vbi hoc ex aliorum sententia limitat, vt per eum videre poteris.

Omnia priuilegia competentia minoribus, competunt ecclesiis.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Fiscus & ecclesia in omnibus æquiparantur.

CEntesimoquadragesimotertiò, similiter omnia priuilegia competentia fisco, competunt & ecclesiis, & aliis piis causis, vt licet videre ex multis, quæ suprà diximus, quibus adde gloss. in l. si procurator. §. vlt. ff. de iu. fisc. quæ trahit illum text. ad ecclesiam. quam sequitur Bartolus in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudicata & etiam Panormitanus, in c. ij. in fin. de preca. cum multis similibus adductis per eundem Eueral. in loco de fisco ad ecclesiam, vel ad piam causam. Et si quis velit videre priuilegia fisci, legat. Bald. in l. j. C. de hæred. vel action. vend. & Salyc. in l. vlt. C. de priuil. fisc. & Eueral. vbi suprà, Fran. Luca. in eo tract. quem de priuilegio fisci nuncupauit.

Priuilegia fisco competẽtia etiam ecclesiis competunt.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Ecclesia violenter inuadens possessionem rei suæ, non incidit in constitutionem l. si quis in tantam. C. vnde vi.

CEntesimoquadragesimoquartò, licèt violenter inuadens possessionem rei suæ, apud alium constitutæ, priuetur dominio eius rei, per l. si quis in tantam. C. vnde vi: tamen illud non procedit in ecclesia, aut alia pia causa, secundùm glo. in c. j. in verbo, rigor. & ibi doct. de dol. & contu. & Benedict. Capra, consi. xxxij. punctus, casus est talis. col. pen. & bene facit quod hic diximus in xlv. priuilegio, de legatario occupante legatum propria authoritate.

Violẽter inuadens possessionẽ rei suæ, priuatur dominio eius rei.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Arbitratore non arbitrante, fauore piæ causæ recurritur ad arbitrium boni viri.

A persona arbitratoris postea non arbitrantis non recedatur.

Entesimoquadragesimoquintò, licèt à persona arbitratoris electi à partibus, posteà non arbitrantis, non recedatur, vt eatur ad arbitrium boni viri, & sic iudicis, ac consequenter extinguatur compromissum, & stipulatio in id facta, l. vlt. C. de contrah. empt. l. si merces. in princ. ff. loca. l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig. & ibi concord. in gl. fallit tamen fauore piæ causæ, vbi arbitratore non arbitrante, recurritur ad arbitrium boni viri. textus est loquens in causa dotis, in l. iij. C. de dot. promiss. & in l. cùm post. §. gener. ff. de iure dotium. & voluit gloss. etiam in dote, in l. vlt. in gloss. iij. & ibi Bald. col. iij. in v. oppo. C. de contrah. empt. & Bart. in l. j. col. iij. ff. solut. matri. vbi dicit hoc quoque procedere in causa alimentorum, & alia pia causa, & Baldus in l. vlt. versi. pone declaratio dotis. C. de senten. quæ sine certa quanti. Roman. in d. l. si quis arbitratu. & ibi Iason col. iij. in quarta limitatione. Sed aduerte huc paululum: quia illi tex. qui ad hoc allegãtur, non probant, videlicet in d. l. iij. & in §. gener. nam loquuntur quando arbitrium erat collatum in personam debitoris debentis soluere dotem: quo casu quando pars, cui committitur arbitrium, non vult arbitrari, recurritur ad iudicem in omnibus contractibus. per textum in l. hæc vendicatio. ff. de rei vendi. & not. gl. Bart. Alex. & alij dicta l. si quis arbitratu. vbi & Iason hoc perpendit, nec aliud dicit.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Semper in fauorem piæ causæ iudicandum est, etiam si sustineat partes actoris.

In ambiguis reo fauendũ est potius quàm actori.

Entesimoquadragesimosextò, licèt aliàs cùm sunt iura partium obscura, reo fauendum est potius quàm actori, c. cùm sunt. de regul. iur. lib. vj. cum concordantiis ibi adductis per gl. & doctores. fallit tamen in causa pia, in qua si æquales sunt vtriusque probationes, semper pro pia causa iudicandum est, etiam si sustineat partes actoris. textus est notab. loquẽs in libertate, in l. lege Iulia. ff. de manumiss. id quod trahit ad omnem piam causam Speculator tit. de testib. §. postquam de testibus. versi. sed quid si contingat. & Romanus qui nullam Specul. facit mentionem in aut b. similiter. in primo speciali, circa iudicia. vbi hoc dicit esse notandum ad materiam c. in nostra. de testib. & l. ob carmen. §. si testis. ff. eo. tit. & idem etiam voluit Barb. in dicto c. ex literis. & rursum in c. in præsentia. de probatio. & Corset. in suis sing. in verbo, pia causa, in dubio statmus. Sed & illum tex. ad omnem causam fauorabilem trahit Bald. in l. cùm magistratus. in vltima quæstio. C. quando prouoc. non est necess. vbi illum dicit esse not. & mente tenendum, & in c. j. §. ad hoc. in verbo, promptiores. tit. ble finit lex Conradi &c. vbi dicit singul. & in c. j. ad fin. de contract. inter me & domi. vbi dicit multum notandum, & in c. vlt. col. iij. de re iudic. & ante illum Cyn. in l. j. & ibi quoque ipse Bald. C. de vsuris.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Diuersis sententiis à iudicibus prolatis, fauor sententiæ pro pia causa dictæ præualet: nisi euidenter iniqua ex actis appareat.

In diuersis sententiis à paribus numero iudicibus prolatis, quæ in rei fauorem est, in dubio assumitur.

Entesimoquadragesimoseptimò, similiter licèt aliàs inter pares numero iudices si diuersæ sententiæ proferantur, in dubio ea sit assumenda, quæ pro reo facit, l. inter pares. ff. de re iudic. & c. vlt. extra eo. Id quod etiam fuisse obseruatum apud antiquiores testis est Aristoteles libro quæstionum xxix. cap. xiij. vbi huiusce rei multas rationes attulit. In hoc tamen casu ei standum est, quæ est in fauorem piæ causæ, etsi ea actoris partes subeat, per tex. in d. l. lege Iulia. ff. de manumiss. & dicta l. inter pares. & dicto c. vlt. & ita in omni pia causa voluit Roma. in secundo speciali, circa iudicia. Nam & eundem fauorem habet causa dotis, per dictum cap. vlt. cùm pia causa sit æquè fauorabilis, ac imò fauorabilior, vt sæpe diximus, & dicemus posteà latiùs. Et propterea dicit Vinc. & post eum Ioan. Andr. Panor. & omnes in dicto cap. vlt. hoc idem quoque locum habere in aliis casibus fauorabilibus. quod & satis declarat tex. ibi, & voluerunt etiam Spec. & Ioan. Andr. in additio. ipsius tit. de teste. §. postquam de testibus, versi. sed quid si contra. & Ioan. Andr. in c. in nostra. de testib. Alex & Ias. in d. l. inter pares. ff. de re iudic. Sed hoc tamen limita procedere, nisi ea sententia lata pro causa pia esset euidenter iniqua, per tex. in l. si pars iudicantium. ff. de inoffic. testam. quæ licèt loquatur solùm in causa testamenti, extenditur tamen ad omnẽ aliam causam similem, & fauorabilem, vt dicit Angel. post gloss. ibi expressum sumens illum text. ad limitationem dicti cap. vlt. & idem Angel. in l. cùm magistratus. C. quando prouo. non est necess. & Alex. in l. duo iudices, col. iiij. ff. de re iudic. & dicit Ang. in d. l. si pars. euidenter eam esse iniquam quæ ex actis apparet, vt not. per Innoc. in c. ex insinuatione de appel. de qua re latiùs videbis per doct. & maximè recentiores in c. inter cæteras. de re iudic.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In dubiis semper fauendum est piæ causæ.

Fauor piæ causæ.

Entesimoquadragesimooctauò, generalius semper in dubiis tenenda est pars, & opinio, quæ fauet piæ causæ: ita vulgò allegatur l. sunt personæ. ff. de religion. & sumpt. funer. per quam ita dicit Petrus Ancharanus consilio xlvj. prima facie videretur. Imola, & recentiores in cap. in præsentia. de probatio. Roma. in l. senium. & in l. penult. C. qui testament. face. poss

face.possunt.Cumanus consil.cv.quædam domina Lucia.col.iij.Alex.consil.cxxj.viso themate.col. iij.lib.j.& cons.xxxj.super contentorum,col.iij.& exc.plura narrata sunt,in fi.li.vj.& consi.cciiij. hoc capite perspectis verbis,col.iij.vers.rursus dato,eod.lib.vj.recentiores in l.j.C.de sacrosanct.eccles. & scribunt omnes vbique.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicta ad pias causas sunt misti fori:adeò vt laicus etiam teneatur stare iurisdictioni iudicis ecclesiastici.

Centesimoquadragesimonono, vbi versatur causa pietatis, habet etiam episcopus iurisdictionem in laicos,l.j.&ibi Bald. C. de episcop.audi. & c.j.& ibi Host. qui dicit non valere consuetudinem in contrarium.Panorm.in vlt.notab.& iterum in fi.vbi hoc dicit not.Barb. & Antonius Burg. etiam in vltim. notab. de empt. & vend.& in c. cùm sit generale. & ibi Pan. in 2.notab.de foro compet.Et propterea dicit glo.in c.relatum,huius initij j. de testam. quòd in relictis ad pias causas,potest semper adiri iudex ecclesiasticus,contra quoscunque:quam glo. sequitur, & dicit sing.Panorm.ibi,in fi.Sed est etiam glo.in c.si hæredes.& ibi Inno.Hostien.Ioan.And. Pan. & alij,de testam.Sed & de hoc est tex.in l.hæreditas.vbi glo.Bald.in vtaque lectione,& Ang. ff.de petitio.hæred.& in §.si quis autem ædificationem.in auth. de eccl.tit. & ita quoque voluit Innoc. & Ioan.And.in c.significantibus.de offi.deleg.& idem Innoc.in c.nos quidem.de testam.Archidiac. in c.Syluester:& Faustinus.xj.q.j.Spec.de offic.iudic.§.j.vers.item imploratur contra hæredes, & in tit.de instru.edi.§.nunc aliquando.vers.& scias.Angel.cons.cxxix.hoc initio bona dicti testatoris. & consi.cxxxvij.quidam Hugucius.paulò ante fi.vbi ad hoc etiam allegat l.nulli.& l. si quis ad declinandam.C.de episc.& cleri.Cano.in c.significantibus.de offi.deleg.Flor.in l.cùm quidam. §.si dies. ff.de vsut.& in l.qui erat.col.j.ff.famil.ercisc.Bart.in l.solent.col.ij.vers. quarto coram quibus iudicibus.ff.de alimen.& cibar.leg.Fran.Aret.in d.l.j.col.vlt.in decimoquarto priuilegio.C.de sacrosanct. eccl.Alex.consi.clxx.circa primum dubium,in prin.lib.ij.Stepha.Bertran.consi.xciiij.relicta. nu. ix. lib.ij.& hoc omnes fatentur esse misti fori.de quo latissimè per Barba.consil.xlij. clementissimum Deum,col.antepen.vers.capio nunc secundam dubitationem,& seq.vsque ad fi.consi.lib.iiij.

In causis piis habet episcopus iurisdictionem etiam in laicos.

In relictis ad pias causas potest iudex ecclesiasticus adiri contra quoscunque.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Cognitio legatorum ad pias causas spectat ad forum principis.

Centesimoquinquagesimò,cognitio causæ legatorum,relictorum ad pias causas , pertinet ad iudices Regios,non etiam ad inferiores,per tex.à nemine, quem viderim , hucusque ad hoc expensum,in l.hæreditas.§.si defuncto.ff.de petit.hæred.in verbis , principali authoritate,id est principis,vt scienter exponit gloss. Et hoc quidem confirmatur ex l.j.C. quando Imper.inter pupil.& vid.vbi pupilli,viduæ , atque aliæ miserabiles personæ habent priuilegium,vt possint trahere aduersarios ad forum principis , prætermisso ordinario. Nam , vt ibi dicit Bald.princeps est specialis protector huiusmodi personarum. Legatum autem relictum his personis,dicitur ad pias causas,vt posteà dicemus,ex quo potes intelligere illud ad hũc locũ pertinere.

Cognitio relictorum ad pias causas pertinet ad iudices regios.

Princeps specialis protector miserabilium personarũ.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias causas.

Centesimoquinquagesimoprimò,potest quilibet de populo agere pro relictis ad pias causas,tex.est not.in §.si verò sanctissimus.versi.si autem hæres.vbi Ange.not.tit. de eccles. tit.& ita voluit per illum tex.Spec.in tit.de instrum.edit.§.nunc verò aliqua.q.lxv. versic. sed nónne quilibet de populo.Bart.in l.si quid relictum. ff. de legat.j. Bald. in l.nulli. col. penult.vers.vltimò not.per tex.ibi,C.de episc.& cler.& in auth.hoc amplius,col.iij. vers. quæro ad cuius petitionem.C.de fideicom.& in dicta auth.similiter. in tertio speciali , circa iudicia. vbi dicit illum tex.in dicto §.si verò.esse singul.& perpetuò memoriæ commendandum. & idem Romanus qui eum dicit sing.consi.lxix.viso quouis themate,col.j.vers.secundò principaliter.& apertiùs cons. ccccxxviij.in terminis propositæ consultationis.col.iij.vers.tertiò ad idem.& Barb.in rub.de rescri. in clement.col.viij.vers.quintò nisi fuisset,in lectu.& in c.si hæredes.post alios ibi.de testam.& cons. viij.scribitur præclarè.colum.vij.lib.j.& consi.xij.scribitur apud prophetam,colum.antepenult.vers. & si opponatur, vbi dicit ad hoc text.in dicto §. esse valde singul. & consil. xxxij. illud in medium afferam,colum.iij.lib.item iij.redeo ad materiam.& Stepha.Bertrand.consil. ccxliij. viso processu, num.iiij.lib.j.

Quilibet de populo rectè agit pro piis causis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Officium iudicis,nemine etiam petente,in piis causis interponendum est.

Centesimoquinquagesimosecundò,licèt aliàs iudex non possit,nec debeat impertiri officium suum irrequisitus.l.iiij.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infect.cum concord. ibi adductis.fallit tamen in causis piis , quibus nemine petente potest iudex officium suum impertiri,imò debet. textus est elegans in l.nequicquam.§.vlt.vers.plerunque.vbi & hoc not.Bartol.ff.de offic.proconsul.& in l.profectitia.§.sed & si proponas.ff.de iure dot.& in l.qui erat hæres.ff.famil.erciscun.& Bartol. in dicto §.hoc autem iudicium. in iiij. oppo.d.l.iiij. & ibi quoque Imol.& Alexand.ex quibus Bartol.quem sequitur Alexand.dicit iudicem , nisi id fecerit , puniendum.Innoc.in c. ad nostram.huius initij ij.de iureiur.Spec.tit.de testam.§.in primis. vers. pone nul-

Iudex non debet impertiri officium suum irrequisitus.

lus.Cyn.& Bald.in l.mulierem.per illum tex.loquentem de libertate.C.si manc. ita alie. fue. Bald. in dicta l.nequiequam.§.vbi decretum.col.x.de offic.proconsul.& in auth.ad hæc,ad fin.C.de vsuris,& in l.vni.col.xvij.C.de confess.& in c.bonæ,huius initij j col.ij.vers.& scias.de postul. prælat. & consi.clij.super primo puncto,in fi.lib.iij.& in l.hæreditas.§.j.in j.lect.& ibi etiam Angel. ff. de pet. hæred.Roma.in dicta auth.similiter.in v.& rursum vndecimo speciali.circa iudicia.Panor.in c.nos quidem.in quarto notab.de test.Floria.in l.cùm quidam.§ si diem.ff.de vsur.& in l.qui erat.col.j.in fi.ff.famil.ercisc.Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.v.versicu. & quod fortius est. Barbat. dicto consi.viij.& consi.xxxij.suprà in præcedenti priuilegio Alleg.Alex.in l.diui.col.ij.vers.nota casum. per illum tex.loquentem in causa alimentorum.ff.ad leg.Falcid.& bene facit glo.in c.cupientes. §. cæterùm.in verbo,contumacia.de elect. lib. vj.cùm dicit iudicem posse impertiri officium non petitum,vbi vertitur animæ periculum,per tex.in c.cùm nobis olim. de electio. quod & voluit Spec. in tit.de dispu.& alleg.§.vlt.versi.probationes.in fin. per c.cùm inhibitio. de cland.despons. Et quod etiam in causa dotis,quæ & ipsa pia causa dicitur,vt posteà dicemus.Id quoque procedit per tex.in l.si cùm dotem.§.necnon illud quoque probamus.versi.ideóque officium iudicis.& ibi Raphael, & Paul.Cast.ff.soluto matrim.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In causa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia causa obtineat, in vtranque partem disputatur.

A sententia lata in fauorem piæ causæ non appellatur.

Entesimoquinquagesimotertiò,à sententia lata in fauorem piæ causæ,non licet appellare:ita sunt qui putant,per id quod voluit Bart.in l.solent.col.vlt.& iterum in l.Mela. ff. de ali.& cib.lega.quòd in causa alimentorum non admittitur appellatio,per l.vlt.ff.de appe. recip.vbi dicitur,quòd si res dilationem non recipiat,non permittitur appellare.quod & idem voluit ipse Bart.ita dicens voluisse Franc.Tig.in suo tractatu de alimentis,col.vlt. vers. quæro an à sententia.Et idem quod de pia causa diximus,sentit Bald.in repet.l.j.char.penult.in ix.q.in fin. dum dicit procedere cùm res dilationem non recipit,vbi de salute corporis agitur,per d.l.vlt. ff. de appel.recip.multo minus,cùm tractatur de salute animæ.Verùm contrarium tenet Roman.in dicta authen.similiter.in vj.speciali,inter iudicia.& Alex.in addit.Bart.in dicta l.Mela. moti, quia semper censetur permissa appellatio,nisi expresè reperiatur prohibita.l.& in maioribus. C. de appel. l. si is quem.C.de libe.caus.& l.ij.§.si is.qui ex libertinitate.ff.quando appel.sit. Denique quia in causa decimarum,quæ vtique pia est,vt quæ pro anima tribuuntur,permittitur etiam appellari,vt voluit gl. ordi.in c.Titia nobis.vbi etiam doc.qui distinguunt,extrà de deci.quem sequitur Spec.in tit.de appel.§.in quibus.vers.sed nunquid.Nec obstat,quod dictum est de alimentis,quia id omninò indubitatum est.Fuerunt enim multi qui contrarium tenuerunt ea ratione, quam suprà adduximus: vt licet videre per Spec.& Ioan.And.vbi suprà dicto §.in quibus.versi.sed nunquid quando iudex, vbi in ea re distinguunt. Sed eo concesso non propterea sequitur, vt id quoque procedat in aliis piis causis,in quibus ea ratio,cui innituntur,qui illam sententiam tenuerunt,non procedit,videlicet,quia res dilationem non recipit.per dictam l.vltimam.ideò cogita.

In causa decimarum licita est appellatio.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in piis causis introducitur.

Exceptio nõ numeratæ pecuniæ non opponitur post biennium. Piæ tamen causæ perpetuò competit.

Entesimoquinquagesimoquartò,licèt aliàs exceptio non numeratæ pecuniæ, per confitentem non posit opponi post biennium,vt per totum tit. C. de non numera. pecun. & Institut.de lit.oblig.tamen piæ causæ perpetuò competit huiusmodi exceptio.Ita notab. voluit Bald.loquens in ecclesia in auth.hoc ius porrectum,col.pen.versi.vlterius habetis hic,in fine,per tex.ibi,ad hoc subtiliter inductum.C.de sacrosanct.eccl.Id sequitur & reputat sing. trahitque ad omnem piam causam,Rom.vbi suprà.in septimo speciali.& Calca.consi.xiij.pro parte negatiua,col.iij.versi.nono idem in exceptione.Cui adde quod & ibi voluit ipse Bald. in c. in præsentia,col.ij.vers.sed quid posset.de prob.vbi plus dicit, quòd si abbas habeat licentiam accipiendi mutuum,& fuerit confessus accepisse,poterit quandocunque obiici exceptio non numeratæ pecuniæ,nisi constet de vera numeratione,per dictam auth.hoc ius porrectum.Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero,non de chirographo,vt ipse dicit,& ficto.secundùm Iac.Bel.& Cy.in l.vij.ff.si cert.pet.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Actor in piis causis rectè postulat fieri sibi instrumentorum rei exhibitionem.

Reus non tenetur edere propria instrumenta actori.

Entesimoquinquagesimoquintò,licèt aliàs non teneatur reus edere instrumenta propria actori ad fundandam suam actionem,per l.j.& l.qui accusare. & l.vlt. & ibi plenè not.C.de eden.tamen hoc fallit fauore piæ causæ, cui agenti tenetur reus edere. Ita voluit Bald.in c.j.colum.ij.vers.sed contrà hic opponitur.& ibi Ant.& Panorm.col.iij. Franc.Aret.& latè Fely.col.vj.in iiij.fallen.& latiùs Philippus Decius,col.ix.versic.tertiò extenditur,& in multis seq.de probat.Rom.in l.j.ff.soluto matrimo. & in dicta auth. similiter.in sexto speciali,circa iudicia,Alex,in l.vlt.in xvij.fallen.& ibi Philippus Decius col.pen.C.de eden.& Iason in l.j.col.ij.C.eod.tit.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

An diebus feriatis consistat iudicium in piis causis.

Centesim

Entesimoquinquagesimosextò, in causis piis procedi potest, etiam feriatis diebus, vt voluit Spec. tit. de fer. §. sequitur versi. post authoritatem. argum. c. vtinam. lxxvij. dist. & c. nunquam. de consecr. distinct. j. & Bart. in l. diui. ff. ad leg. Falci. Bald. in c. vlt. in fi. de feriis. Paul. Cast. in l. j. §. vlt. ff. de fer. Rom. in dicta auth. similiter. in octauo speciali, circa iudicia, per tex. loquentem in causa alimentorum, in l. ij. ff. de feriis, qui etiam loquitur de donatione tutorum & curatorum. qui est actus pius, vt dicit ibi Bald. in princ. & per alium textum loquentem in causa fisci, in l. publicas. C. eod. tit. cui & tu adde quod voluit Bald. quem sequuntur Ang. Imo. Paul. Cast. & Francisc. Aret. in l. j. ff. solut. matrim. vbi in causa dotis proceditur die feriata. quod & voluit Rom. in dicta l. j. §. vlt. ff. de feriis. Super quo tamen distinguit Alex. in dicta l. j. col. iij. ff. solut. matri. quem videas, vbi etiam distinguit de causa alimentorum. de quo etiam per Franc. Aret. consil. xcvj. in causa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligant de feriis ad vtilitatem hominum introductis, posset tamen dici hoc quoque procedere in feriis in honorem Dei constitutis, per id quod voluit Bart. in l. si cùm filiusfamiliàs. col. iij. ff. de donatio. quod si statutum disponit, quòd potestas possit procedere in certis causis, nulla iuris solennitate seruata, poterit procedere die feriata in honorem Dei: quia ista est solennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum. & ibi ipse Bart. C. de feriis. quod & idem tenet ipse Bart. & Bald. in l. j. ff. de milit. testam. Bart. in l. idem est. §. deportati. ff. eod. tit. Bat. Bal. Ang. in l. milites. C. eo. tit. Pet. Anch. in clem. sæpe. de verb. oblig. & Ro. in rubr. de arbit. in xvij. quæst. At certum est quòd in piis causis omnis solennitas iuris Ciuilis remouetur, vt sæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenent Imol. & Rom. sibi contrarius in dicta l. si cum filiusfamilias ff. de donatio, per id quod habetur in dicta clem. sæpe. vbi per illa verba, summariè, & de plano. non intelligunt derogatum feriis in honorem Dei. Ratio est secundùm Bart. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, figura, quia secundùm rationem naturalem, vel diuinam, quæ etiam appellatur naturalis, c. j. de consecrat. dist. j. seruari debent, & coli feriæ in honorem Dei: proptereà praecepit Dominus in testamento vereri, Sabbata obseruari. Ex quo sequitur quòd per sublationem solennitatum iuris, non censetur permitti, vt procedatur huiusmodi feriis: quia paria sunt procedere sine figura iudicij, & sine aliqua iuris solennitate, vt dicit Bart. in dicto verbo, figura, & rursum in verbo, videbitur. Nec obstat d. l. prouinciarum. quia licèt feriæ in honorem Dei sint introductæ de iure diuino, vt dictum est, potest tamen id ius diuinum ius ciuile distinguere, & limitare, vt non procedat in certo casu, per not. in l. vlt. C. si contra ius vel vtilit. & in c. quæ in ecclesiarum. de constit. Sed in dubio per dispositionem generalem, non videtur lex, vel statutum derogare iuri diuino, per l. si à fratre. C. de testam. milit. iuncta l. diuus. ff. eo. tit. & per dictam clem. sæpe, & per hoc hanc postremã partem sequitur Alex. in d. l. milites.

In piis causis proceditur etiam feriatis diebus.

Donatio tutorum & curatorum est actus pius.

Lex vel statutũ an derogẽt iuri diuino.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In piis iudiciis non requiritur aliqua causæ cognitio.

Entesimoquinquagesimoseptimò, in huiusmodi causis procedendum est summariè, & de plano, secundùm Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. versi. quæritur autem qualiter, aliàs versi. iuxta hoc quæro an executor, & Bald. in l. j. in lectu. in fi. & ibi Francisc. Aret. col. vlt. in sexto priuilegio. C. de sacrosanct. eccl. & l. hæreditas. §. si defuncto. in vtraque lectura, & ibi etiam Ang. ff. de petit. hæred. declarant qualiter id intelligatur. Floria. in l. qui erat. col. j. ff. famil. ercisc. Rom. in dicta auth. similiter. in nono speciali, circa iudicia, vbi hac ratione dicitur, quia in causa dotis quæ pia est, hoc modo proceditur. per textum, si rectè, inquit, inspiciatur, in clem. dispendiosam. de iudi. & Barb. consi. lxxxvij. prope est dominus, col. v. lib. 4. & Calca. consi. xiij. pro parte negatiua, col. iiij. versi. sed quod tam dotis. & Steph. Bertr. cons. ccxliij. viso processu. col. iiij. nume. xij. lib. j. & cons. xciiij. relicta. nu. x. li. j. Tu circa illud de causa dotis aduerte, quòd Bart. & alij in l. j. ff. solut. matrim. sunt in ea sententia, vt bene debeant dilationes coarctari, argu. l. ij. ff. de iudic. vbi & hoc Imo. annotat, & Bald. & Salyc. in l. vlt. C. de sentent. quæ sine certa quan. tamen quantum ad libellum, & alia substantialia iudicij debet ordinariè procedi, vt not. Bald. Ang. & Franc. Aret. in dicta l. j. per nota. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ibi, lis cõtestatur. ff. solut. matr. & in l. iij. ibi, more iudiciorum. vbi & hoc not. Bald. C. de dot. promiss. & voluit etiam Bart. in l. si constante. in vj. q. 3. partis, ff. sol. matri.

In piis causis summariè procedendum.

Et in causa dotis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In omnibus dos, & pia causa æquiparantur: & rectè de dote ad piam causam in iure argumentamur.

Entesimoquinquagesimooctauò, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & piis causis, vt constat ex aliis multis, quæ suprà diximus. quibus & tu adde quæ dicam infrà, post hæc priuilegia, dum tractabimus quæ dicantur piæ causæ: & textu in æquiparantem dotem, & piam causam in cap. donare. tit. quali. olim feud. alie. po. & multa quæ in eam rẽ congerit Eueral. in locis legalibus, in loco de dote ad piam causam. Sunt autem multa dotis priuilegia, quæ videre poteris per gloss. Bart. Bald. Imo. Pau. Cast. Roma. Alexand. & alios in l. j. ff. soluto matri. Specul. titu. de dote post diuor. restitu. in fine. Bald. in rubr. C. de priuileg. dot. Salycet. in l. fina. C. eodem tit. Bapt. de sancto Blasio in suo tractatu de priuilegiis dotalibus, vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit, & Bald. Nouel. in suo tractatu de dote, & Ioan. Campezius in suo tractatu dotium.

Omnia priuilegia dotis cõpetunt etiam piis causis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILAGIVM.

Priuilegia piis causis concessa an possint à statuentibus reuocari.

Constitutio ad pias causas facta non potest tolli per eos qui eam fecerunt.

Entesimoquinquagesimononò, ordinatio siue constitutio, vel consuetudo, aut statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem, siue ordinationem fecerunt. textus est notab. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccl. & ibi Bart. in fine, qui de hoc dicit esse tex. in c. ad apostolicam. de simo. sequitur Rom. in dicta auth. similiter. in nono speciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in simili voluit Ioan. And. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua. ad fi. Sequitur etiam Dominic. in c. quæ in ecclesiarum. col. iij. de constit. & in c. j. col. vij. eo. tit. lib. vj. Paulus Cast. in l. si quis curialis. C. de epis. & cler. Calca. consi. xiij. pro parte negatiua. colum. iiij. versicu. sic etiam videmus. Francisc. Aret. & Ias. in l. non amplius. §. j. ff. de legat. j. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adferunt, quòd piæ causa non est subdita laicis, priuilegia autem non subditis concessa, nõ possunt à statuentibus reuocari, secundùm Innoc. in c. nouit. de iudic. Tu adde quod circa dictum c. ad apostolicam. voluerunt Pan. & Felyn. ibi, & idem Panor. consi. vj. in quæstione quæ vertitur, col. iij. versi. secundum remedium, lib. ij. vbi & illud dictum Bart. sequitur, vide etiam tex. in c. veniens, huius initij ij. & ibi Felyn. col. v. extrà de testibus. & Ant Cors. in suis sing. in verbo, pia causa ordinatio. Contrarium tamen voluerunt Cyn. Imo. & Alex. in dicta l. non amplius. §. j. ff. de lega. j. moti, quia sicut ciuitas potuit facere huiusmodi statutũ, & ordinationem, potest & tollere. per l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. iij. & §. sed naturalia, versi. ea verò, Instit. de iure natur. gent. & ciuil. Item quia ratione præstationis non est in futurum ius quæsitum ecclesiæ, nec potest dici tale statutum transiuisse in contractum, nisi pro tali eleemosyna aliquid reciprocum esset præstitum, aut factum. & de hoc allegat Alexan. tex. dicta l. si quis curialis. in fin. in verbis, vlteriùs legem prodesse non patimur. C. de episcop. & cleric. per quem not. Bald. & Rapha. Fulgos. quòd quamuis laici non possint per sua statuta disponere in præiudicium clericorum, possunt tamen per suum statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum clericis, & sic qui fecit legem in fauorem clericorum, potest illam tollere. Sed & hanc partem sequitur Salyce. in auth. cassa & irrita. & ibi etiam Fulgos. & Paul. Cast. C. de sacrosanct. eccles. Fulgos. & Paul. Cast. in dicta l. priuilegia. C. eo. tit. Alex. latè, qui & ad hoc alios adducit, consi. ccx. statutis accuratè perspectis, col. 4. & seq. lib. 2. quem omninò videbis, & Ias. in d. l. non amplius. pro concordia huiusmodi opi.

Pia causa non est subdita laicis.

Ciuitas potest statutum facere, & idé tollere.

Laici non possunt per sua statuta præiudicare clericis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Dispositio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ causæ extendenda.

t *Lex exorbitãs ex identitate rationis non extendenda. Nec etiam ex maiori ratione. Secus fauore animæ.*

Entesimosexagesimò, licèt aliàs non sit lex, aut alia dispositio exorbitans, & correctoria extendenda ex identitate rationis, vt voluit glo. not. in cap. in fidei. in verbo, inquisitionis. de hæret. lib. vj. ac nec ex maiori quidem ratione, per glossam reputatam singul. in authent. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. Cui tamen similis est textus in l. tam is. §. j. ff. de donatio. & voluit Bart. in l. præcipimus. §. vlt. per illum textum, C. de appellat. cum concordantiis adductis per Iasonem in dicta authent. quas actiones. Fallit tamen fauore animæ. vt voluit Ioan. And. in c. ex tenore. & ibi Ant. & Panor. qui filij sunt legit. Bart. post glo. in auth. sacramenta puberum. col. pen. in fi. versi. quæro vtrum ista auth. & ibi Bald. & alij. C. si aduers. vendit. Anto. in c. vlt. charta antepenult. in j. fallen. de consuet. & in c. sæpe. & in c. cùm ad sedem. de restit. spolia. & in cap. ad euidentiam. in fi. de senten. excom. Imol. & Dominic. in c. quamuis. de pact. lib. vj. & idem Imo. consi. j. col. iij. vers. & cùm agamus. & consi. cxxiij. in causa quæ vertitur, col. ij. & in c. cùm contingat, charta xxvij. de iureiurand. & ipse Dominic. in c. j. de tempo. ordi. lib. vj. Panorm. in c. quæ sunt, de diuor. Roma. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta, col. 4. vers. præterea vbi agitur. ff. de verb. oblig. & in l. si constante. col. 4. versi. in quantum. ff. solut. matr. vbi adfert alias cõcordantias, & in l. Pomponius. §. præterea quæritur. col. ij. versi. ad arg. ff. de acquir. poss. Barb. in l. iiij. §. Cato. col. xxiiij. & seq. ff. de verb. oblig. & consi. lix. illud in medium adferam. col. x. lib. 2. Fran. Aret. in l. qui superstitis. col. ij. versi. sed ad istud. ff. de acq. hæred. & consi. xciij. consideratis. col. 2. versi. his ergo sic præmissis. & iterum col. seq. Philip. Fran. in sua disputatione petitorij, incip. ex nobilissima, col. v. versi. quartum remedium.

a ¶ Et hoc in vniuersum procedit in quocunque casu pio, & fauorabili, vt voluit Barto. qui etiam vult hoc procedere, si dispositio vteretur dictione taxatiua, in l. si constante. in princ. in ix. quæst. 4. princ. & ibi post eum Alex. col. 4. versi. item in quantum. ff. solut. matr. per l. illud. C. de sacrosanct. eccles. & idem Bart. in auth. res quæ. ad fi. C. commu. de lega. & ibi Ang. qui ad hoc ponderat glo. in l. si posthumus à primo. ff. de lib. & posth. Rom. in auth. similiter. C. ad leg. Falcid. & est bona glo. in l. j. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles. in prin. ff. de re iudic. & etiam tex. in l. libertum, eundémque. §. senatusconsulti. ff. de ritu nupt. & in l. ij. §. si mater non petierit. versi. quid si curatores. ff. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alex. in d. l. si constante. qui hoc limitat duobus modis, vt ibi videri potest, & idem Alex. in l. inter pares. ff. de re iudic.

Idem in quocunque casu fauorabili.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Constitutio pœnalis in piis causis latissimè interpretanda.

Centesi

Entesimosexagesimoprimò, similiter, licèt constitutiones pœnales non sint extendendæ ex identitate rationis, per glo. in clem. vt hi qui. in verbo, in iisdem, de æta. & qualit. cum simil. fallit tamen fauore piæ causæ, vt voluit glo. in c. sciant cuncti. in verbo, alios, de electio. lib. vj. quæ extendit illum tex. pœnalem, loquentem de electione ad præscriptionem, fauore, vt dicit, ecclesiarum: & cum illa simpliciter transit Dominic. ibi, ad fi. in versi. not. primò ex hac glo. & not. etiam Panorm. in c. nihil. col. antepen. versi. secundò principaliter. co. tit. & quod voluit Ioan. And. in c. j. de homicid. lib. vj. vt illa constitutio pœnalis, loquens simpliciter de principe, comprehendat principem supremi gradus fauore animæ, aliàs non comprehenderet, & sequitur ibi Domin. in §. sacri. col. j. qui ex hoc not. quòd constitutio pœnalis concernens fauorem animarũ, est latè interpretanda. sequitur item illud dictum Bart. in tract. de præstantia Card. in vij. q. j. partis, col. vlt. vbi hoc reputat sing. & consi. lix. illud in medium afferam, col. x. lib. ij. qui & ad hoc allegat, & dicit sing. glo. in c. quanquam. in gl. vlt. de vsur. lib. vj. quæ extendit illam constitutionem pœnalem, loquentem de testamento, ad codicillos, & alias vltimas voluntates & hoc ibi idem voluerunt vltra eos, quos ea gloss. allegat Ioan. Mo. Archid. & Ioan. And. in nouella, & Domi. Et ex hoc, & aliis quibusdã dicit Barb. in dicta vij. q. quòd constitutio quantumcunque pœnalis loquens simpliciter de clericis, si emanauit in fauorem animarum, comprehendit Cardinales. quos aliàs non comprehenderet: quod dicit esse nouum, & admiratione dignum. Sed & quòd fauore animarum extendatur constitutio pœnalis, voluit & ipse Ioan. And. in c. ex tenore. & ibi Panor. in vers. not. sing. qui filij sunt legit. & Bart. in auth. sacramenta puberum. col. pen. versi. quæro vtrum. C. si aduers. vend. Imol. consil. cxxiij. in causa quæ vertitur, col. ij. Roma. consi. cclxxxv. omnia quæ sunt, in fi. Alex. consi. xlij. super præmisso, in fi. lib. j. Fely. qui adducit concordan. in cap. translato. col. vlt. de constit. Ias. in l. rem quæ nobis. col. v. versi. item circa illud. ff. de acquir. poss. & in l. si quis maior. col. ij. vers. sed istis non obstãtibus. C. de transact. Philip. Dec. in l. factum cuique suum. §. in pœnalibus. col. vlt. ver. si. sextò fallit. ff. de reg. iuris. & idem si agatur fidei nomine, vt not. Pan. in c. ij. in fi. de diuort. licèt contrarium voluerit gl. in c. in fidei. de hæret. lib. vj. & idem si de libertate, vt per Iaso. in l. si priusquam. col. penult. ff. de noui oper. nuntiat.

Constitutiones pœnales, ex identitate rationis non extendendæ.

Cõstitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia piæ causæ latissimè sunt extendenda.

Entesimosexagesimosecundò, licèt aliàs priuilegia sint strictè interpretanda, nec extendenda, vt not. Bart. in l. j. in princ. per illum tex. C. de legib. & in l. vlt. col. j. dum distinguit inter priuilegium, & beneficium, & ibi etiam Bald. ff. de constitut. princip. Ioan. Andr. & Anton. in cap. olim. de verb. signifi. per cap. priuilegia sunt leges. iij. dist. cum simil. fallit tamen in priuilegiis piæ causæ: quia ea tanquam fauorabilia extenduntur de similibus ad similia, glos. est notab. in l. nulli licere. C. de episcop. & cler. quæ extendit priuilegium illius text. concessum piis causis, de vna causa ad aliam, quoniã (inquit) fauor est, per l. cùm quidam. ff. de hæred. instit. & illam gl. ad hoc ponderat, & dicit menti tenendam Bald. in c. in præsentia. col. ij. vers. dicit Accurs. de probationib. vbi per illum §. sed hoc præsenti. in auth. de sanctiss. episc. extendit legem, quæ loquitur de testamentis ad contractus.

Priuilegia strictè interpretãda sunt.

Secus in priuilegiis piæ causæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In dispositis ad pias causas ius Canonicum seruandum est in vtroque foro.

1 Entesimosexagesimotertiò, licèt aliàs vbi ius Canonicum, & Ciuile dissident, & ius Ciuile non fouet peccatum, vtrunque ius in suo foro seruandùm est, per plenè nota. in c. j. de noui oper. nuntia. fallit tamen in dispositis ad pias causas, quia in illis ius Canonicum est seruandum in vtroque foro. Ita voluit Ioan. And. Ioan. Cald. Petr. Perus. Petr. Ancha. Cardin. & Imo. in cap. relatum, huius initij primo. de testam. Bar. in l. j. col. j. in lectu. & iterum in repet. col. vlt. & ibi Salyc. col. xiij. & ferè omnes. C. de sacrosanct. eccl. Petr. Anch. consil. xxv. videtur prima facie, in prin. Imo. in l. illa institutio, col. xxiiij. ff. de hæred. instit. Alex. & Corne. in l. captatorias. C. de testa. milit. Socin. consi. liij. in præsenti consultatione, col. vlt. & docto. alibi sæpe.

2 ¶ Contrarium tamen tenet Ang. in dicta l. illa institutio. per not. per Innoc. & Ioan. And. in cap. nouit. de iudic. vbi de hoc nihil dicunt, sed hoc voluit ipse Innoc. in dicto capit. relatum. de testament. Sed prima opinio, vt communior est, ita quoque & verior, vt latè patet ex iis quæ suprà diximus in princ. huius gloss.

Vtrunque ius tã Ciuile, quã Canonicum in suo foro seruãdum.

Contrarium sentientes.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In piis causis diuini tantùm iuris & naturalis habetur consideratio.

Entesimosexagesimoquartò, generaliter piæ causæ non subsunt solennitatibus iuris positiui, siue sit id ius Ciuile, siue municipale, siue consuetudo, aut quiduis aliud, sed tantùm iuri diuino, naturali, aut gentium: vt not. Bart. Bald. Fulgos. & recentiores in l. 1. C. de sacrosanct. eccl. Idem Fulgos. in l. generali. C. eo. tit. Cardin. Panorm. & alij in c. cùm esses. & cap. relatum. vbi bonus tex. de testam. Panor. in rub. eodem. & consi. xj. in causa quæ vertitur, col. j. lib. j. & consi. xxxij. circa duo dubia. col. ij. lib. ij. Cuma. consil. cv. quædam domina. col. pen. Rom. in dicta auth. specialiter. in decimosexto speciali inter contractus, & aliis multis locis eiusdem repet. Pau. Cast. consi. xciij. viso dicto testamento, col. j. in fi. lib. j. & consil. cccclvj. visis & examinatis, col. ij. lib. j. consi. ccxiij. eiusmodi quæstio, col. ij. versi. præterea donatio. & docto. alibi

Piæ causæ nõ subsunt solennitatibus iuris positiui.

alibi sæpe. Si enim conarer omnes hìc citare, qui hoc scripserunt, oleum & operam (vt aiunt) perderem. Sed tu hoc loco vide Alex. consi. ccx. statutis accuratè perspectis, per totum librum secundum. & adde quod pulchrè dicit Archid. in cap. scriptum, vj. q. iij. quia vbi agitur de salute animę, non attenduntur apices iuris. quod dictum sequitur, & commendat Philip. Decius in c. cùm dilecta. ad fi. glo. & idem ferè dicit Bald. consi. ccxvj. verba testamenti, in fi. lib. j. inquiens pro iustitia naturali esse iuuare, quantum possibile est, testamenta ad pias causas. in quibus non est de apicibus iuris disputandum, in verbo, procuratorem. de confir. vtili vel inutili. & iterum consi. cxviij. casus sub tali forma, colum. vlt. lib. v. & Panormitanus, in cap. virtutis, col. v. versi. & maximè hoc casu. de dolo & contu. vbi etiam dicit quòd non est in his causis de apicibus iuris disputandum, & Catel. Cotta in memoriali, apices iuris.

Vbi agitur de anima, nō cōsiderantur apices iuris.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Voluntas testantis ambigua pro pia causa interpretatur.

Actus potius in bonā partē quàm in malā interpretādus.

Centesimosexagesimoquintò, licèt aliàs actus indifferens ad bonum, & malum sit potius interpretandus in bonam partem, quàm in malam, c. absit, & ibi bona glos. xj. q. iij. cum simil. cuius rei ratio est, quia quis in dubio bonus præsumitur. l. merito. ff. pro socio. Ex quo & illud fit, quòd semper in ambiguis benignior interpretatio sumenda. l. semper in dubiis. ff. de regul. iur. & ibi multæ concord. fallit tamen fauore piæ causæ, per id quod pulchrè cōsuluit Pet. Anch. consi. lxxix. prima facie videretur dicendum, quòd si aliquis in testamento simpliciter confessus est se fuisse vsurarium, licèt hoc referri posset ad modicum tempus, vt fieret benignior interpretatio: tamen fauore animæ, referenda est huiusmodi confessio ad totum tempus vitę suæ. ita quod ex hoc declarabitur mutuum, factum ante tempus triginta sex annorū (de hoc enim tempore loquitur) fuisse vsurarium, & tenebitur hæres satisfacere, vt plenius, & tutius consulatur animæ testatoris, per c. vlt. de presbytero non baptiz. & c. iuuenis. de sponsa. quod dictum sequitur & commendat Fely. in c. in præsentia. col. vij. versi. secundò nota quòd ista dicta. de probat. vbi hoc dicit sing. & limitat, & in c. dudum. col. v. de præsump. vbi hoc dicit valde notab. & in cap. auditis, col. antepen. de præscrip. & Hippol. Marsi. sing. clj semper in dubiis.

In ambiguis benignior interpretatio sumitur.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relictum pluribus coniunctim piæ causæ, etiam per vnum, vel pauciores, poterit impleri.

Pluribus simul commissum nō potest per unū expediri.

Centesimosexagesimosextò, licet regulariter id quod commissum est pluribus simul, non possit per vnum, aut etiam plures expediri, l. Pædius. §. j. ff. de arbitr. fallit tamen, vbi tractatur de fauore animæ, vt voluit Bald. consi. ccxxix. incipit verba dicunt, col. j. lib. ij. arg. cap. religiosus. §. sanè. de testam. lib. vj.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Causa finalis, fauore dotis, ex commodo accipientis præsumitur.

Præsumitur causa impulsiua, quæ respicit commodum accipientis tantum.

Centesimosexagesimoseptimò, licèt aliàs præsumatur causa impulsiua, quæ respicit commodum accipientis tantùm, per l. Aurelius. §. vlt. ff. de liber. leg & arg. l. hæredem. ff. mād. hoc fallit fauore dotis: nam tunc præsumitur causa finalis, per l. si ego. & ibi Bart. ff. de iure dot. & l. si quis pro redemptione. C. de donat. Vide omnino quæ scripsi in tractatu Cessante causa cessat effectus. limitat. ij. nu. xxj. cum quatuor aut quinque sequentibus.

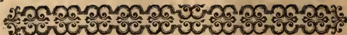
ANDREAE TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS, TRACTATVS DE PRAESCRIPTIONIBVS.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, D. A' S. ANDREA, IN SVPREMO PArisiorum Senatu *Præsidi illustrissimo S.*

NON est quod in eo laborem, Præses dignissime, quod bona pars scriptorum solet: hi enim, sine egregia cõmendatione eorum quos sibi præsidio esse, aduersus obtrectatorum calumnias desiderant, nihil in publicum ędunt. Quod etsi pro amoris ac obseruantię magnitudine, vel rerum omnium bonarum expectatione, aut veritate sępius ad id impellente fiat, laudabilius tamen esse nemo ingenuus ignorat, sic per totum vitę suę decursum pietate, ac iustitia floruisse, vt citra vllius cõmendationem suum decus ac splendorem retineat virtus. Cùm igitur tua omnis ætas innocentię, & ęquitati tuendę, ac nequitię profligandæ, omnium bonorum applausu insumpta fuerit, nõ video quod virtutis theatrum pulchrius tibi extrui possit, quàm illud quod in omnium animis, inque teipso amplissimum reliquisti. Cuius & inspectorem, & admiratorem patrem meũ fuisse iure adfirmare possum: cùm tanta in suos, ac in patriam pietate affectus fuerit, tantóque in virtute pręstantes viros, amoris desiderio commotus, vt antè non conquieuerit, quàm tam propensi in eos animi aliquam significationem ostendisset. Itaque pietatis innatæ fidem faciens, multos in suę patrię leges, ac statuta commentarios ædidit, velut in leges connubiales, in vtrunque ius retractus, municipale, & conuentionale, & pręter hos multa alia. Vnus superest de pręscriptionibus commentarius, qui lucem desiderat, quam satis copiosam tuo beneficio habebit, si ad illud virtutis verę que laudis theatrum tuum, id est, ad omnes bonos virtutisq; studiosos aditum benignè prębueris.

Vale.

AD LECTOREM ADMONITIO.

Aria expediendarum litium remedia tam anxiè vteres quæsierunt, vt posteri tanquam naturæ conuenientia, atque amica, ea receperint auidissimè. Adeò bonis omnibus quies, ac tranquillitas semper chara fuit, vt meritò legibus nostris hoc fuerit celebratum, Bonos innocentésque viros, lites maximè execrari solere. Nec mirum, cùm vel Cicerone teste libro de Finibus 2. tranquilla & quieta vita, deorum vitæ sit simillima, ob idque cunctis mortalibus expetenda. Quæ igitur leges vitæ quietem ac tranquillitatem maximè tuentur, diuinæ meritò censendæ sunt. Sunt autem eiusmodi de præscriptionibus latæ, quæ præterquàm quòd bono publico, & ne rerum dominia incerta sint, nemóque rei suæ negligenter curam gerat, editæ fuerint: hoc singulare bonum attulerunt, vt quietis & tranquillitatis læsæ, remedium essent. Ob id vix vna reperiatur ex omnibus ciuitatibus, quæ iure, ac lege communi reguntur, quæ non admodum solicitè propriis ac priuatis legibus, ac statutis ius commune approbarit, & confirmarit, vel etiam ad eiusmodi remedium, aliquid addiderit. Cùm igitur Pictones nostros, hoc commune bonum satis diligenter amplexos esse perspexissem, quid ea de re potissimùm statuissent, quàm luculentissimè possem, commentariis in præcipua legum nostrarum capita editis, ostendere volui.

GLOSSARVM INDEX.

ANDREAE

ANDREAE TIRAQVELLI, REGIS CONSILIARII, DE PRAESCRIPTIONIBVS TRACTATVS,

In consuetudines Pictonum. Tit. Des prescriptions quand aucun acquiert.

§. PRIMVS.

QVand aucun acquiert aucuns biens immeubles, par iuste titre [a] habile à transporter seigneurie, & à bonne foy [b] les possede paisiblement [c], par dix ans [d] continuelz [e] entre presens [f], ou par vingt ans entre absens: il les peut defendre contre tous ceux lesquels les voudront auoir, & demander, ou qui demanderont rentes, ou autres seruitudes [g] par dessus. Et par la coustume sera creu de sondict titre par son serment [h]. Mais souz ladicte coustume ne sont cõprins les mineurs [i], l'eglise [k], n'autres personnes priuilegiees [l], ne semblablemẽt les droicts seigneuriaux [m], censiues [n], ou feodaux [o].

A. *PAR IVSTE TITRE.* GLOSSA I.

COnsuetudo nostra in hoc conformis est iuri communi, quod in huiusmodi præscriptionibus longi temporis titulum exigit. Sed quæstionis est, an, si nostra consuetudo nullam omnino mentionem fecisset de titulo, sed simpliciter cauisset, quòd possidens rem immobilem per decem annos, nõ posit posteà pro ea conueniri, necessarius adhuc fuisset titulus, Bald. in l. 2. C. de longi temporis præscrip. quæ pro liber. hanc nuncupatim quæstionem adscribit, ac decidit, per glos. ibi, ad hoc dicit notandum sufficere hoc casu bona fide possedisse decem annis, sine titulo, quod dicit tenendum menti. Ad quod facit, vt dicit Alex. (aut quisquis is fuit, qui eam addit. ad Bal. fecit in eo ipso loco) quòd statutum ita debet intelligi, vt aliquid addat ad ius commune, secundum Barto. in l. iiij. §. prætor ait. ff. de damno infecto. & in l. ij. ff. de vsucapio. cum similib. à me copiosius alibi adductis Sed contra Bal. expressim tenuit Roma. in l. prætoris. in princ. in additionib. nouis. ff. de damno infecto. pro quo facit quod not. Bald. in c. vnico. §. si quis per triginta. tit. si de feudo fuerit controuer. & Alex. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap.

Consuetudo hæc conformis est iuri communi.
An omnino necessarius sit titulus, etiã cum nulla facta mẽtione in hac consuetudine.
Quæstionis decisio.

B. *A BONNE FOY.* GLOS. II.

1 BOnam fidem in hac longi temporis præscriptione, etiam de iure Ciuili, & aliàs quoque semper de iure Diuino, & Canonico desiderari, nemo est qui nesciat, quando text. expressum habeamus in c. vlt. de præscrip. extrà, vbi & illud prætereà cauetur, id obtinere in vtroque foro, & ciuili, & ecclesiastico, propter peccatum, vt illic adnotant docto. & in cap. j. de noui operis nuntiatio. & Bart. & Bald. in l. priuilegia. C. de sacrosanct. eccles. Ideóque quanuis nostra consuetudo de bona fide non meminisset, tum demum tamen procedere intelligitur, si bona fides interuenerit, vt in simili statuto consuluit Fulgos. consi. lxiiij. Francis. Sara. Paul. Castr. consi. ccxcvj. quod incipit venditio ista. lib. j. & Panor. consi. lxxvj. in præsenti consultatione. paulò ante finem lib. j. & iterum consil. lxxvij. hoc caput, in quæstione quæ ad præsens vertitur. col. 5. versicu. non obstat si dicatur statutum, lib. 2. Alex. consi. clxxxv. viso titulo, col. pen. versic. nec prædictis debet obstare. lib. 2. & Soci. consi. lxxxvj. in causa cõmunitatis. col. pen. ad fi. versic. nec obstat fundamentum, lib. t. quod repetitũ est consi. clvj. eo. lib. Philip. Franc. in c. possessor. col. 4. de reg. iur. lib. 6. Quibus etiam locis illud præterea dicunt Panor. & Alex. quòd si aliter disponeret statutũ, non valeret, quoniam peccatũ induceret, vt not. Bar. in l. omnes populi. in ij. iij. & iiij. q. ff. de iusti. & iure. & in l. vlt. C. si contra ius, vel vtil. publ. id quod etiã tenet Io. And. in c. ij. de excep. lib. 6. in Nouella, vbi ita dicit fuisse disputando determinatũ, & ibi etiam Pet. Ancha. idem quoque tenet Bal. in l. quibus diebus. §. dominus. & ibi Imo. ff. de cond. & dem. Ang. Imo. & Rom. in d. l. sequitur. §. si viã. ff. de vsucap. Ange. in l. de quibus. ff. de legib. & latè Imo. in repe. & Panor. imò ferè omnes in d. c. vlt. de præscrip. Ant. in c. cura. de iure patr. & in sua disput. incip. stante statuto municipali. Pet. Anch. in repet.

In longi temporis præscriptione, bona fides tã de iure Ciuili, quàm Canonico requiritur.

Statutum peccatum inducens, nõ valet.

c.j.in xj.q.de constit.extrà,& in c.possessor.de reg.iur.lib.6.& consi.cclviij.supra dictũ statutum, in prin.Imo.consi.cxxij.visis ac consideratis,& iterũ consi.seq.in causa quę vertitur,Raph.in l.cùm no tissimi.§.j.C.de præscr.xxx.ann.Panor.in c.cura.col.vlt.de iure patr.Pau.Cast.consi.xcviij. in causa appellationis vertentis,ad fi.lib.2.& iterũ consi.ccviij.viso puncto subscripto,col.j.eo.lib.Alex.cõsi. lxix.in causa,& lite vertente.col.pe.versi.item non obstat.lib.3,& latè consi.lxiij.stantibus his, col.3. lib.4.& consi.xcix.videtur prima facie dicendum,col.2.versi.nunc videndum.lib.4.& consi.lj.videretur pro decisione.col.1.& iterũ col.3.lib.5.Ang.Are.inter consi.ipsius Alex.consi. cxxxviij. incip. Lancelotus.col.3.versi.nec etiam contra.lib.2.Corn.consi.cclxiiij.in hac consultatione,col.3 versi.& ideo.lib.1.& consi.cclxix.simili initio.col.3.versi.sed quod limitetur.eo.libro 1.& consil.cccxxviij.videtur in præsenti.col.3.versi.his tamen non obstantibus.eo.lib.1.& consi.cclxv.videtur prima facie. col.vlt.lib.3.& consi.cclxxvij.ad euidentiam.col.1.& 2.lib.4.Et hæc sententia verissima est,quanquã Bal.sibi contrarius in c.vlt.in prin.extrà,de consuet.dicit,quòd statutũ inducens præscriptionem ex mala fide,est licitum,ad hoc scilicet,vt quis posit defendere,quod mala fide præscripsit, & patiatur repulsam,qui agat contra eum.Sed non quo ad extremum actiuũ,vt scilicet posit agere,qui eo modo præscripsit.Quanquam etiam Bart.in d.l.sequitur.§.si viam.ff.de vsucap. distinguat in realibus, & personalibus,vt in illis nunquam currat præscriptio cum mala fide,in istis currat. Quę sententia ab omnibus ferme exploditur,& in hoc etiam se summittit Barto.iudicio ecclesiæ, quamuis aliqui eum secuti sint,quos videre licet per Franc.Baillitum in tract.Præscrip.in secunda parte tertiæ partis princ.& glo.in l.ij.C.de vsucap.pro hærede.& in l.si ego.§.partus.ff.de publi.in rem actio.Et hoc procedit,etiam si hæres nolit vti accessione defuncti, glos. in l. Pomponius.§.j.in glos.j. in fi.& ibi Iason ff.de acquir.posses.& in l.vitia.C.eo.titu.& in l.vlt.C.commu. de vsucapionib.

2 *Bona fides au ctoris continuanda in successorem,etsi nolit.*
Heres tenetur exonerare conscientiam defuncti.
A iure ciuili temerè nõ recedendum, si nõ inueniatur correctum.

¶Nec sufficit, eum qui præscripsit,habuisse bonam fidem,nisi etiam habuerit is cuius hæres est.per l.cùm hæres.ff.de diuer.& temp.præscr.& l.sed & si res.§.in hac actione.& ibi glo.& iterum in l.si ego.§.partus.ff.de Publ.in rem act.l.vitia.C.de acq.poss. & l.2.C.de fructib.& lit.expen.& l.vlti.C. commu.de vsucap.& voluit gl.quæ & hoc intelligit, etiam si hæres nolit vti accessione sui prædecessoris,sed velit sumere initium pręscriptionis,in d.l.vitia.& in l.2.vbi Bart.C.de vsucap.pro hęrede. & in l.Pomponius.§.j.ff.de acqui.poss.& in l.sequitur.§.fructus.ff.de vsucap.Quod plerique dicunt procedere etiam de ęquitate canonica: ita enim voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de pręscrip.§.vlt. in magna addit.Bart.in l.Celsus.ff.de vsucap.Bal.in auth.ad hęc.col.6.versic. sed quid dicemus de hęrede pręscribentis.C.de vsur.Ang.in l.eum qui.§.in hac.& iterum in d.l.si ego.§.partus.ff.de pub. in rem act.Ant.in c.qnia.de iudi.Imo.& Panor.in c.si diligenti.de pręscrip.Imo.in c.vlti.in 3.col. & iterum in xxix.eo.tit.Raph.Pau.Cast.& Rom.in d.l.Pomponius.§.j.vbi Ias. & idem Pau.in l.3.ff.de vsucap.& in d.l.sequitur.§.hęres.eo.titu. Nam semper de iure Canonico, hęres tenetur exonerare conscientiam defuncti.c.vlt.& ibi not.de sepult.c.super,& c. cùm causam.de rapt.& c.à nobis.le 2. cle.2.de sent.excom.lib.6.& facit l.vlt.cum ibi not.per Bal.& Ang.C.ne de statu defun.Et cùm ius Ciuile non reperiatur correctum de iure Canonico , standum est illius dispositioni, etiam de iure Canonico, per not.in c.j.de oper.noui nunt.

3 *Mala fides defuncti non nocet heredi nõ utenti ipsius accessione, de iure Canonico.*

¶Sunt tamen & quidem non minore numero, nec authoritate,qui tenent malam fidem defuncti non nocere hæredi,non vtenti accessione ipsius de æquitate Canonica,videlicet Inno.in c.cura.de iure patr.Dyn.in c.possessor.in fi.& ibi etiã Philip.Franc.qui hoc reputat sing de reg.iur.lib.6. Cyn. Bal.& Ang.in d.l.si ego.§.partus.ff.de publi.in rem act.Cyn.& Imo.sibi contrarius in d.l.sequitur.§. hæres.ff.de vsucap.Cyn.in l.j.C.de vsucap.transfor.Ioã.And.in c.cùm quis in ius alterius.de reg.iur. lib.6.Bal.& Ang.in l.ij.C.de vsucap.pro hærede.Cyn.& Bart.in d.l.vitia.C.de acquir.poss.& in d.l. cùm hęres.& ibi Cuma.ff.de diuer.& temp.pręscr.Pau.Cast.consi.clviij.visa suprascripta facti narratione.col.2.versi.secundò respõdetur.lib.2.Alex.sibi cõtrarius consi.ix.visis acutissimis. col.vlt.lib.j. & consi.xxxix.visis scripturis.col.2.versi.item potest responderi.lib.2. Bal.consi.xlj. illud adferam. col.x.versi.etsi quispiam opponat.lib.4.Socin.consi.lx.in pręsenti consultatione.col.pe.lib.j.& consi. xxiij.capiendo primum.col.2.versi. quartò eadem opinio. lib.2.

4 *In præscriptionibus 30. aut 40. annorum, non requiritur titulus.*

¶Et hæc posterior sententia haud dubiè obtinet,in pręscriptionibus triginta aut quadraginta annorum,in quibus non requiritur titulus,secundum Ioan.And.in c.cùm quis in ius alterius. de reg.iur. lib.6.& in c.possessor.eo.tit.Bart.in d.l.cùm hæres.cum aliis multis concord.adductis per Soci.illis duobus consiliis suprà cõmemoratis,quæ illic videre poteris,ne huc omnia congeram ab aliis iam collecta.Quibus tamen adde Corn.consi.clxvj.ad euidentiam.col.pen.lib.j.& consi.ccxcvj.in præsenti cõsultatione.col.7.versi.nec etiam obstat.lib.3.& cõsil.cclxxvij.ad euidentiam.col.3.versi. non obstat quòd mala fides.lib.4.hic etiam vide Ias.in l.Pomponius.§.j. col.4.ff.de acq. poss.

5 *Bona fides an in dubio præsumatur, etsi nullus titulus appareat.*

¶Bona autem fides in dubio præsumitur, nisi aliud subsit quod bonam fidem faciat præsumi , ex communi nostrorum opinione. Ita enim voluit glos.in l.super.in verbo, probetur.C.de præscript. longi tempo.& in l.j.C.de euictio.& in l.si quis emptionis titulo.in verbo,tenuerũt.C.de præscript. xxx.anno.vbi & hoc intelligit procedere,etiam si nullus titulus appareat, & in §.j.in versic.qui bona.Instit.de vsucap.& in c.sanctorum.in verbo,sacræ.& ibi etiam Panor.de præscr.& in c.si diligẽti. in verbo,bona fides.& ibi Inn.& Pet.Vbaldus in repet.Panor.& Fel.eo.tit.& gl.in c.vlt.in gl.j.& ibi etiam Panor.eo.tit.& gl.in c.cùm ecclesia.de causa poss.& propriet.& gl.in c.abbate.in prin.in verbo,domini.versi ad hoc autem.de senten.& re iudic.libro 6.& in cap.licet in regulis.xvj.q.iij.Inn.in

cap.Michael.

cap.Michael.de electio.& in cap.2.de restit.in integr.& in cap.vigilanti.de præscrip. Dyn.in l.j.ff.de itinere actúque priua.Cyn.in l.j.in 4.quæstio.C.de seruit.Ioan.Andr.in additio.Specu.titu.de testamen.§.nunc videndum.in magna addit.col.3.Archid.in cap.j.in verbo,bona fides.de præscriptioni. Barto.in l.Celsus.colum.v.ff.de vsucapion.vbi de ea re elegantissimè disputat,& in l. communia.§. inter prædones.C.communi diuidun.& in l.quemadmodum.C.de agric.& censit.Bal.in repetit.l.j. col.4.C.vnde vi.& in sua disputatione incipien.accusatus de vi turbatiua.col.penul.& consi.cclvij. Titius emit.libro j.& consi.cclxxxviij.dicta mulier.post medium.lib.4. Ange.in l.j.C.quibus non obstat longi tempo.præscrip.& in l.super longi.C.de præscript.longi tempor.Anton.in c.peruenit. de censib.Pet.Anchar.consil.cxlij.clarior & breuior.col.pen.versi.nunc autem.Cuma.consi.cix.domina Ioanna.ante fin.Panorm.consi.xviij.in causa & quæstione. col.ij.libro 2.& consi.liij.in quæstione quæ ad præsens vertitur.col v. versi.nec obstat si dicatur statutum.libro 2.Alex.plenè consil. ccj.viso & discusso.col.ij.lib.2.& consi.xcj.in causa & lite vertente,col.ij.libro 5.Petr.Ferra.titu.forma responsionis rei conuenti,in verbo,præscriptionis.col.7.Philippus Corne. consi.cxxx.viso libello,colum.ij.libro 1.& consi.cccxxix.ostenso mihi processu.colum.iiij. versi.cùm itaque non appareat.eodem libro 1.& consi.cxvij.primo aspectu.colum.ix.versi.pro quo facit.libro 2. & consilio ccxxxix.& consi.ccvj.in hac consultatione.colum.ij eodem lib.vbi de hoc dicit esse tex.in cap. auditis.& in cap.cùm olim.de præscrip.idem Barbat. consi.lj. col.iij.libro 4.Francis. Curtius iunior consi.lxxij.princeps defunctus.col.iij.in fi.& consi.lxxxiij.Deus pius.col.2.& copiosissimè Socinus consi.xxxviij.in causa dominorum.col.ij.libro 3.Iason in §.sed istæ quidem actiones. col.iij.& seq. Instit.de actio.Philippus Dec.consi.ccclxxv. iuridicam esse arbitror. col.ij. & consil.cccix.in causa mota Mediolani.ex Theologis scholasticis.Gabriel Biel in iiij.Sententiarum, dist.xv.quæst.xiiij.artic.princ.Et his quidem accedo,licet contrarium teneat Archidia.in cap.j.de præscrip.lib.6. & Bal. in l.j.C.de seruit.Quæ autem sint quæ malam fidem faciant præsumi,latè comperies apud nostros interpretes recentiores,quos suprà citauimus.

6 ¶Sed quòd in dubio bona fides præsumatur,nemo negabit,qui intelliget etiam in dubio quemlibet bonum præsumi.l.meritò.ff.pro socio.l.quoties operæ.§.qui dolo.ff.de probat.l.cùm pater.§.re igitur.ff.de legat.ij.cap.j.de scruti.dicto cap.vlti.de præsump.vbi Bal.col.pen.rationem reddit, quia mores insunt à natura,ab eáque veniunt. Sed & idem in l.j.ad fin.C.si quis omissa causa testa. Naturali (inquit) præsumptione quilibet præsumitur bonus,ex bonis naturalibus principiis:quia qualia sunt principia,talia præsumuntur principiata:sed natura est bona,ideo & bonus quis præsumitur, nisi probetur offendisse.De quo etiam per glo.in c.si fortè.in verbo, scientiæ.de electio.lib.6. & per Luc.de Pen.in l.quemadmodum.col.pen.versi.quartò quæro.C.de agric.& censi.lib.xj.Panor.& Felyn.in cap.cùm in iure.de offic.deleg.Hinc & glo.notab.in c.super literis.in verbo,priori modo,dicit,quòd si quis impetrauit rescriptum,& falsum suggesserit,non id præsumitur dolo fecisse. quam glo.pro singulari allegat,& sequitur Barbat.in l.ij.§.ex his.col.xvij.ff.de verb.oblig.Et ex his quoque,quod not.consului Pet.Ancha.consi.ccliij.in quæstione presbyteri,quòd si aliqui testes deponunt,accusatum esse diffamatum,dicúntque se credere illum esse malum: alij verò deponunt, esse bonæ famæ,& credunt illum esse bonũ,magis his credendum est,quàm illis:quia consentiunt cum præsumptione iuris.Et vt dicit Inno.in c.veniens.de præsump.cùm testes sunt contrarij,vincũt illi, pro quibus facit tunc præsumptio.

Quilibet præsumitur bonus in dubio.

Rescripti falsis allegationibus impetratum, non præsumitur dolosum.

7 ¶Sed quæstionis est,an sit necesse ei,qui se dicit præscripsisse,hanc bonam fidem allegare, vt præsumatur,latè diximus suprà.Et esse allegandam, sicut notorium,tenet glo.in clem.appellanti.de appellat.cum multis concor.ibi à me adductis.Quibus & illud addes,quòd licet iudex supplere possit in notoriis,vt ibi etiam diximus.hoc tamen intelligitur modò notorium allegetur, vt expressè voluit Anto.in c.bonæ.de postul.prælat.& in c.exceptionem.de excep.& Imo.in l.dies cautioni.quę est iij.§.hoc autem.ff.de damno infect.Quæ quidem notorij allegatio,potest fieri etiam post conclusionem in causa,vt dicit idem Anto.in cap.peruenit.de emp.& vendi.vbi & idem dicit de bona fide,& ibi post eum Imo.& Alexan.in l.j.col.ij.C.vt quæ desunt aduoc.par.iud.suppleat. Matth.de Afflict.in constit. Siciliæ incip.Iustitiarius.col.iiij.versi.item quærit.

Præscripsisse se dicens,bonã fidem allegare debet.

Iudex supplere potest in notoriis,modò allegentur.

8 ¶Id tamen quod diximus bonam fidem præsumi,limitat Barbat.inter consilia Calca.consil. lviij.illud adferam in medium.nisi statutum requirat bonam fidem.Nam adhuc, vt huiusmodi statutum aliquid operetur vltra ius Ciuile,quod etiam exigit bonam fidem,certè non præsumetur,sed opus erit,vt probetur per quædam similia.

Bona fides nõ præsumitur, in statuto requirente eam.

9 ¶Tu tamen vltra ea quæ diximus,de præsumpta bona fide,& eius necessaria allegatione,hac generali sententia supradicta confirmabis,quòd quando præsumptio ex facto actoris,vel rei procedit,ea necessariò debet allegari : ita quòd licet sufficiat libellum præsumptiuè concludere,per tex.in l.omnes.§.Lucius.ff quæ in fraud.credit.tamen succumbet qui eam præsumptionis allegationem omiserit,vt voluit Bart.in l.cum quid.col.vlt.& ibi Bal.ff.si cert.peta.per tex.in l.si adulterium cum incestu.§.idem Pollioni.ff.ad legem Iuliam de adulter.Anto.in c.si cautio.de fide instrum.& in cap.2. col.vj.de libelli oblat.Ange.in dicta l.omnes.§.Lucius Titius.ff.quæ in fraud.credit.Imo.in c.super hoc.col.ix.de renunc.Panor.in c.afferte mihi gladium.col.2.de præsump.Pau.Cast.& Franc. Aret. in l.qui in aliena.§.j.in prin.ff.de acquir.hæred.Roman.consil.lxxvij incip.reuerende pater. Francis. Aret.consi.cix.clarissime & consultissime doctor.in prin.quarti dubij.Guido Papæ consi.xlij.credo

Præsumptio ex facto actoris,uel rei procedens,necessariò debet allegari.

Ignorantia licet præsumatur, in dubio allegari debet.

indubitanter.col.2.Corne.consi.ccxcviij.col.vlt.libro 1.Et hinc fit,quòd licet præsumatur ignorantia,per l.verius ff.de probat.debet tamen allegari,vt dicit Bal.in l.quicunque.col.j.C.de seruis fugi. & Alex.in l.qui bona fide.§.de illo.ff.de damno infecto.Philip.Dec.consi.cclxvij.non excidit è memoria.col.pen.Similiter licet causa sufficiens,& apta præsumatur ex diuturna præstatione.l.cùm de in rem verso.ff.de vsur.intellige tamen,si fuerit allegata l.2.§.circa.ff.de excep.doli.secundum Bal. in l.si certis annis.col.3.versi.cùm non constat.C.de pact.Nam præsumptio (inquit) debet esse super allegatis,per dictum §.iidem Pollioni.Et licet ex possessione quis præsumatur dominus,l.pen. & ibi Bart.ff.de condit.instit.& per glo.& alios in l.cùm res.C.de probat.& per Canonist.in c. cùm ad sedem.de restit.spol.cum simil.tamen huiusmodi præsumptum dominium debet allegari, aliàs succumberet,vt tenet Bart.in l.rem alienam.col.2.versi.quæro circa istam partem.ff.de pign. actio. Et Bal.in l.etiam.col.3.versi.& non licet.C.de execut.rei iudic.& in l.non ignorat.col.2.versi.in secundo.C.qui accus.non poss.& in l.si minorem.col.vlti.versi.quæro vlterius.C.de in integr.restitut. minor.Sali.in l.certi.C.loca.Alex.in l.non hoc.& ibi Iason col.vlt.C.vnde legit.idem Alexan.consi. lxix.in causa & lite vertente.col.3.libro 2.& consi.xciiij.in causa & lite vertente coram arbitris.col. pen.eodem libro 2.& consi. cxxxvij.in causa & lite vertente inter Lancelotum.col.2. eodem libro 2.& consi.xxxv.in causa & lite vertente inter Benedictum.ante fi.libro 5.Iason in dicta l.cùm quid. ff.si certum peta.in vtraque lectione,in quarum priore hoc singulare reputat. Et cùm olim dominus,hodie quoque dominus præsumatur.l.siue possideris.C.de probat.hoc tamen procedit, si allegetur,non aliàs,vt notab.voluit glos.in l.certum.in prin.ff.de confess.& Bal. post Cynum in l.edita. col.12.C.de edendo.& consi.ccccciij.Ioannes Simonensis.col.pen.libro 3.& consi.ccccxlvj.sciendum est.in fi.eodem lib.3.Alexan.in dicta l.si minorem.in fi.C.de in integr.restit.vbi ad hoc dicit singularem illam glos.& Francis.Aret.in l.nec furiosus.col.2.ff.de testam. Et idem in possessione, vt videlicet qui anteà possedit,præsumatur possidere,si tamen allegetur.Dyn.in c.sine possessione.de regulis iuris.libro 6.Barto.in l.Celsus.ff.de vsucap.Bal.in l.non ignorabit.C.ad exhib.& in dicta l.siue possidetis.& ibi quoque Barto.C.de probat.& in l.j.col.vlti.C.vti possidet.Ioan.Andr. & alij recentiores in dicto c.cùm ad sedem.de restit.spol.Alex.consil.cxxxiij.viso processu.col.3.in duobus locis,libro 1.& consi.lxxx.examinato processu.col.j & iterum col.pen.versi.non obstant allegata. eodem libro 5.& consi.lxxxviij.quoniam omne datum.col.pen.versi. non obstant allegata. eodem libro 5.Fran.Aret.consi lxviij.excelse domine,col.vlti.quanuis Anto.& Imo.in c.præterea.ij.de transactio.videantur tenere contrarium.Quibus adstipulatus est Panorm.videlicet, quòd non requiritur vt bona fides allegetur, in cap.vlti.col.8.versi.sed quæro. de præscrip.& Barbat. consi.xlj.illud adferam in medium.col.x.libro 1.& consi.50.col.ix.libro 1.& consi.xviij.col.pen. libro 2. & consilio lxx.col.6.eodem libro 2.vbique per tex.in cap.auditis.& cap.cùm olim.de præscrip.vbi fuit allegata præscriptio,nulla bonæ fidei mentione facta,additque rationem, quam dicto consi.50. dicit inconuincibilem:quia cùm notorium oritur ex iure, siue ex facto iuris, non est allegandum,quin ex suo officio super illo iudicabit,per tex.singul.in c.Rainutius.de testam.vbi iudex iudicauit ex notorio iuris non allegato,& ibi hoc videntur velle Imo.& Panorm.& idem Panor.in dicto c. adferte.de præsump.& Bal.in l.j C.vt quæ desunt aduoc.par.Fely.in c.ad hæc.col.2.de appel.Sed ex iuris notorietate bona fides præsumitur,vt dictum est,ergo non est necesse eam allegari:quia præsumptio iuris,est liquida probatio,secundum glo.in l.tutor.C.de pericu.tuto.cum simi.Et hanc eandem rationem de notorio procedente ex iure,sine facto iuris,tradit,nulla tamen bonæ fidei facta mentione, Barbat.consi.lxij.illud in medium adferam.col.2.libro 1.& consi.xxxv.col.4.libro 2.& consi.xlv.in prin.eodem lib.2.& consi.lxx.præclarè scribitur,col.6.eod. lib.2.& consi.liij.col.vlt.lib.4. & consil. lxxiiij.scripsit Psalmista.col.pen.eodem lib.4.& consi.omnium vltimo,col.3.eodem lib.4. Nec obstat (inquit) Barbat.d.§.iidem Pollioni.quia loquitur de notorio resultante ex facto partis,& hominis,quod debet allegari per illum tex.& glos.in d.c.appellanti.de appel.& quod voluit Panor.in d.c. adferte. hæc ferè Barbat.

Præsumptio debet esse super allegatis.

Præscriptio sine bona fide allegata.

Præsumptio iuris est liquida probatio.

10 ¶Tu aduerte, Lector amantissime,quia Barbat.in duobus, aut tribus errasse videtur. Primò, dum innuit non obstare bonam fidem esse non notoriam,cùm tamen tantùm ab ea absit, vt nunquam possit esse notoria,cùm sit res occulta,opertáque,& in solius præscribentis animo reposita, qui soli Deo apertus est.Ex quo Tullius ad Brutum scribens:Non ignoras,ait,quàm sint incerti animi hominum.Secundò,dum allegat Panorm.in dicto c.adferte mihi.trahítque tex.in dicto §.iidem Pollioni.ad materiam notorij,quanuis loquatur de præsumptione tantùm,non de notorio,quod longè à præsumptione distat.Tertiò,dum authoritate eorum quos allegat,facit discrimen, an notorium procedat ex facto hominis,an iuris,vt primum allegari debeat, secundum non debeat necessariò, quanuis ea differentia nusquam reperiatur,sed tantùm an præsumptio (nam de ea tãtùm loquitur, vt diximus) resultat ex facto partis,de cuius fauore agitur: & tunc allegari debeat per d. §. iidem Pollioni.an verò ex facto alterius tertij, de cuius fauore non agitur, vt non sit necesse. Nec obstat dictum c.Rainutius. quia nihil ex eo infertur ad rem de qua agimus,sed illud tantùm, quod iudex suppleuit,id quod erat meri iuris,sed quartam iure naturæ filio debitã esse deducendam,licet à parte id fuisset omissum.Et ista est (inquit Inn.) suppletio iuris,non facti.& ibi Pan.in 3.col.in vers.nota. in verbo,cùm autem allegat,quod legitur,& not.in d.l.j.C.vt quæ desunt aduo.part. At satis cõstat, bonam fidem esse in aliquo,vel non iuris esse,sed facti,igitur non esse supplendam, si non allegetur.

Bona fides nunquam est notoria.

Incerti hominum animi.

Præsumptio, & notoriũ longè differunt.

Cæterum

Quomodo bona fides allegãda sit.

11 ¶Cæterum intellige quod dictum est, bonam fidem debere allegari, vt sufficiat tacitè eam allegationem colligi ex deductis: videlicet, si quis alleget se fundum possedisse tanquam suum, aut pro suo, vt expresse voluit Alex.consi.ccj.viso & discusso.col.j.lib.2.per l.apud antiquos.in §.cum igitur.in verbo, domini cogitatione.C.de furt.& alia quæ allegat, & sequitur Philip. Decius consilio cclxvij. Et simile voluit Roma.consi lxxvij pater reuereode, post prio.quòd satis est allegare difficultatem probationis, ad hoc vt præsumatur.

Allegatio bonæ fidei nõ requiritur in principio causæ.

12 ¶Intellige secundò, vt oon requiratur hanc allegationem fieri in principio, siue io processu causæ. Sed satis est, vt fiat postquàm conclusum est in causa, vt voluit Panormit.in cap.dudum. le j. col.2. de electio.& Alexan.io l.j.col.j.versi.ex prædictis.C.vt quæ desunt aduoc.part.& Philip. Decius dicto consi.cclxvij.

Vtrum bona fide præscribens tutus sit in foro cõscientiæ per superuenientem malam fidem.

13 ¶Sed & illud in quæstionem vertitur, an sit tutus io foro conscientiæ, qui bona fide præscripserit, ita quòd oon teneatur restituere, si mala fides superuenerit, completa præscriptione. Glos.in cap si virgo.xxxiiij.quæst.2.in tribus locis,& cap.seq.videtur velle rem hoc casu esse restituendam. Glos.autem in cap.vigilanti.in verbo, nouerit.de præscrip.post Aluar.tenet, quòd si ex causa lucratiua rem habuit, semper tenetur eam reddere.arg.l.quod autem.§.si quid cum pupillo.ff.de his quæ in fraudem credit. Si verò ex causa noo lucratiua, quia emit ab eo, quem credebat dominum, ooo tenetur.argum.cap.quod debetur.xiiij quæst.j. Sunt qui aliter distinguant, vt inter præscriptionem rei cuiuspiam, vt fundi, & similium: vt (inquam) hoc casu mala fides superueniens post completam præscriptionem, non noceat in foro conscientiæ,& inter præscriptionem actionis, aut obligationis, quia tunc, cùm naturalis obligatio non tollatur præscriptione, durat vinculum æquitatis, quo sustentetur: nam conuentio perpetua est.l.Stichum aut Pamphilum.§.naturalis.ff. de solutionib.& l.obligationum ferè.§.placet autem ad tempus.ff.de actionib.& obliga.l.at qui natura.in prin.ff.de nego.gestis.ideo & in foro conscieotiæ obstringi. Et in hac sententia fuit Bal.io auth.ad hoc. col.3. versi.reuertor igitur ad quæstiooem.C.de vsur. At maior pars & Legistarum, & Canonistarum teneot simpliciter hunc esse tutum in foro conscientiæ.glos.io cap.si res aliena.quod est j.xiiij quæst.vj. & in cap.j.de conces.præbeo.& in cap.vlti.in glos.vlti.& ibi Imo.col.xxxv.& Panormit.col.6.de præscript.Innoc.in cap.cura.in fi.de iure patronat. & in c.quia plerique.col.j.versi.qui tutus est. & ibi etiam Panorm.col.xj.versi.7.de immunit.eccles.Hostieo.io Summa, titu.de præscript.Cardin.Flor. Imo.Panorm.& Fely.eodem titu.Ioan.Aod.in cap.possessor.in vlti.articu.& ibi etiam Petr. Ancha. col.v.versi.quæro circa debitum naturale.& Philippus Francus col.penult.de regul.iuris. Barto.non obscurè in extrauagan.ad reprimendum, in verbo, videtur.io fi.Bald.in l.cùm quis.col.7.versi. post hoc sciatis.C.de iuris & facti ignoran.& in cap.de causis.col.3.versi. vtrum possit renuntiari. de officio deleg & io cap.j.ante fi.de controuer.inter dominum & vasal.& io cap.si quis per triginta. & ibi etiam Aluar.col.penul.& Cardin.Alex.io fi.titu.si de feudo fuerit controuersia ioter dominum & agnat.& consi.ccxcv.fama viciniæ est.in fi. & consi.cccxv.ponitur quòd si antiquitus. col.2.lib.3. Rainerius in subscriptione consi.Feder.Seneo.cxxxj.casus talis est, quidam testator. Ioan. Faber. in §.j.col.2.versi.quid si ea completa.Instit.de vsucap.Angel.in repetit.l.t.C.de iudic. Paoorm. consil. lxxxix.Iesu Christi &c.in quæstione.col.3.libro t. Roma. coosi.xlix. conclusionem primam. col.2. versi.quintam autem.Lance.Ridolph.in suo vbere tractatu de vsur. Corneus coosil.clxxvij.in hac re.col.2.libro 2.Francis.Are.consi.xcij.viso legato.col.2.versi.nec potes iotelligere. & Iasoo in l.si post diuisionem.col.2.versi.hioc videmus.C.de iuris & facti ignoran.Philip.Dec.io c.t.col.7. versi. secunda est.de constitut.in prima lectu.& in cap.iurauit.paulò ante fin.de probatiooib. & è Theologis D. Thomas quotliber. t2.ac 25.Scot.in 4.Senten. dist.v.Ant.Flor.in secuoda parte principali suæ summæ.tit.1.cap.7.versi.qui autem ex beneuoleotia. D.Bernardinus, in suis sententiis alioquin seuerior.in libro de Euangelio æterno, sermo.xxxij.cap.1.& iterum cap.3.& 4. vbi & alios adnotat idem tenentes,& Adria.Floria.nuper Roma.Pontifex in suis quæstionibus. Ideóque si testator iusserit hæredem restitoere omnia ab ipso debita, noo tenetur restituere quæsita præscriptione eum bona fide, vt dicit Bar.in l.legaui.ff.de lib.leg.& in d.l.quibus diebus §.dominus.ff.de condi.& demon. & Bal.io l.ad quod pauperibus.C.de epis.& cler.& in l.si creditori.ff.de lega.t.& in sua disput.incip. statuto cauetur.& Imo.in cap.vlt.col.37.de præscript.

Præscriptione quæsita, in fideicommissum non veniunt.

C. *PAISIBLEMENT.* GLOSSA III.

QVIS pacificè possedisse dicatur, vide glos.pragmat.saoct.in tit.de pacifi.posses.

Pacificè possidere quis dicatur.

D. *DIX ANS.* GLOSSA IIII.

Præscriptionũ tempora.

1 MAior pars præscriptionum decem annorum oumero circunscribitur, aut si longius tempus deposcit, aut illius absentia, contra quem præscribitur, vel causæ, aut partium qualitas eodem annorum numero, vel duplicato, aut aliter multiplicato ferè semper concluditur. Cuius rei quanquam nulla ratio reddi posse videatur, vt voluerunt glos.& doctores in l.non omnium.ff.de legib.& in l.t.§. pueritiam dum mioorem 17.anno. ff.de postulan.sicut oce de aliis temporũ curriculis à legibus statutis, vt dicit gl.ibi,& Bal.& gl.in c.1.in verbo, vsque annum.tit.si de inuestit.inter dom.& vasal.lis oriat.& in c.2.de rescrip.lib.6.& io cle.nolentes.in verbo, quadragesimam.de hæret.& Bal.in cõclusionibus feud.in fi. Tamen (vt hic dicam quod sentio)

nõ mihi videtur huiusmodi denarius numerus, vel simplex, vel multiplicatus, huic rei vbique à nostris Iurecõsul. omniũ rerum gnaris temerè, aut fortuitò fuisse appositus, sed ob eam causam, quòd hic numerus longè est cæteris omnibus perfectior, vt qui cõtineat omnia numerãdi genera, vt par, impar, quadratum, quadrantale, longum, planum, primum, compositum, vt in problemat. Encyclicis lib. 15. & iterum auscultationis Physicæ, lib. 3. scriptum reliquit Aristotel. Cuius dicta tanquam fontẽ intellectus, leges sequũtur, vt dicit Bal. in l. vlt. C. de fideicom. lib. sed & hic numerus (vt subdit ipse Aristoteles) fons & principium omniũ numerorum: quippe qui ex vno, duobus, tribus, & quatuor constet. Item in decem proportionibus quatuor cubici numeri consummuntur: quibus numeris vniuersum cõstare Pythagoręis placet. Ex quibus causis fieri dicunt, quòd omnes homines tam Græci, quàm Barbari adusque decẽ tantùm numerare consueuerunt, deinde verò replicare incipiunt, vnum, duodecim &c. Hincque & naturam decem digitos hominibus dedisse, quò sui calculi numeros veluti attingerent. Quod ipsum ex Pythagora adducit Aristotel. & à Plutarcho quoque traditur in lib. de placit. Philosopho. 1. quo loco de principus rerum differit. Sed & Vitruuius lib. 3. Archi. cap. 1. Perfectum, inquit, antiqui instituerunt numerum, qui decem dicitur.

Numerus denarius cæteris omnibus perfectior.

Numerus denarius ab antiquis perfectus habebatur.

2 *Cur denarius numerus perfectus dicatur.*

¶Nanque ex manibus denarius digitorum numerus, ex digitis verò palmus, & à palmo pes est inuentus. Sicut autem in vtrisque palmis, ex articulis à natura decem sunt perfecti: ita etiã Platoni placuit esse eum numerum ea re perfectum, quòd ex singularibus rebus quæ μονάδες apud Græcos dicuntur, perficitur decussis: quæ simul ac vndecim, aut duodecim sunt factæ, quod superauerint, non possunt esse perfectę, donec ad alteram decussim peruenerint. Quo in loco Vitruuius (vt illud obiter dicam) decussim, pro decade posuit, vt annotauit Budæus doctrinæ Gallicę vertex, in lib. 1. de Asse. Plato autem ipse huius numeri perfectionem (vt Marsilius docet) ostendere voluit, dum integram absolutæ Reipub. formam cõposuit denario librorum numero, omnium numerorum integerrimo, numeros, tum intra se numeratos cõtinente, tum ex sese in numeros replicante. Macrobius, & ipse Platonicus, hunc numerũ perfectissimũ dicit lib. 1. de somno Scipionis. Aristotel. vt ad eum reuertamur, decem genera entis nominat, decem categorias, quo nomine sibi volumen inscribere placuit ostendenti Philosophicè: vt Eustathius voluit decem πράγματα, id est, entia realia: vt Alex. Aphrodiseus decem φωνάς, id est voces: vt Porphyrius decem νοήματα, id est intellectus, siue conceptus, vel (vt Iamblicus) decem voces simplices, non vt voces, sed vt significantes res ipsas simplices medio (vt ita loquar cum Reuchlino) decem conceptuum simplicium. Cui assentiuntur Alexand. Aegeus Ammonius Hermiæ, & Simplicius, qui etiam arbitrati sunt in istis decem generalissimis entibus duo quædam præcipua reperiri posse, in quæ diuidantur, tametsi ab vna essentia ortis, veluti substantiam, & accidens, siue corporeum, & incorporeum, seu materiale & immateriale, aut simplex & compositum: ita enim duo amat denarius, vt ab vno progressus, ad duo & per duo redeat in vnum.

Denarius numerus perfectissimus.
Decem entia.
Decem πράγματα.
Decem φωναί.
Decem νοήματα.

3 *Ternarius incompositus.*
Vnum non habet compositionem.
Differẽtia vnitatis, à puncto.
Vnum rectè dicitur primum.

¶Primus enim incompositus ternarius est, ex vno & duobus non quidem compositus, sed cõstans: quia vnum non habet compositionem, secundum non facit ergo compositionem, quando sequi volumus verborũ proprietatem: ὅτι γὰρ ἡ μονὰς, μένουσα ἔτι μονὰς, θέσιν προσλαμβάνει: οὔ ἡ στιγμὴ, μένουσα στιγμὴ, τὴν θέσιν ἀποβάλλει: vt inquit Simplicius in cõmentariis super prędicamentum quantitatis. Quorum verborum hic sensus est: Neque enim vnitas, manens adhuc vnitas, positionẽ assumit: neque punctus, manens punctus, positionem abiicit. Ex quo differentiam agnoscere possumus, qua distat vnitas à puncto. Cúmque nihil sit antè ortum, rectè dicimus vnum esse primum. Binarius autem nõ est compositus ex numeris: quoniam ex sola vnitate vna, & vna ordinetur, & ideo numerus est: quia prima multitudo est, à nullóque potest numero metiri, præterquam à sola vnitate, omnium numerorum mensura communi. semel enim duo, nihil aliud quàm duo est. Quamobrem ea multitudo, quæ appellatur Ternarius, verissimè ab Arithmeticis numerus primus incõpositus nuncupatur. Binarius enim hinc procedens non est incompositus numerus, sed magis propriè nõ compositus. Cupiens itaque Ternarius non esse otiosus, quin potius bonitatem suam in omnes creaturas, absque inuidia multiplicari, de virtute progrediendo ad operationem, illud fœcũdum quod est in eo multum multitudinis productiuum, tanquam numeri de numero, & illud essentiale, quod est in eo vnum, omnis productionis fons, & origo simul & omnis processionis initium, & omnis substantiæ immutabilis permanentia, perpetua mente intuetur, ac respicit, & ita sese in seipsum retorquet, per modum vnitatis & duitatis, semetipsum multiplicãs atque dicens, semel bis duo, sunt quatuor, hoc est τετράς, siue quaternitudo, quæ omniũ quæ creata sunt idea est, quoniam (vt aiunt Arithmetici) quaternario omnis progressio perficitur. vnde oritur decas illa quam appellamus decem omnium rerum generalissima. Nam vnum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potẽtia, ad energiæ actum exeuntia, producunt decem, quorum dimidium est quinque. Pone igitur in mediũ quinque, tanquam aliquem signiferum in medio exercitus, & in eius latere dextro numerum proximè superiorem, qui est sex, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est quatuor, hęc duo iuncta cõstituunt decem. Pone iterum in latere eius dextro numerum proximè superiorem, qui est septem, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est tria, hæc duo iuncta simul, constituunt decem. Pone rursus in latere dextro numerum proximè superiorem, qui est octo, & in latere sinistro numerum proximè inferiorem, qui est duo, hæc duo iuncta constituũt quoque decem. Pone demum in latere dextro reliqua nouẽ, & in latere sinistro vnum: iámque reduc illa nouem

Binarius cur numerus dicatur.
Ternarius numerus, primus incompositus.

Quaternio omnium, quæ creata sunt idea.
Quaternario omnis progressio perficitur.

ad vnum,

ad vnum,& resurgunt decem. Quæ rursus ad viginti relata, incipiunt denuò esse vnitas,& deinceps ad omnes numeros cardinales, vsque ad centum. Sicut enim bis vnum faciunt duo,& ter vnũ tria, & quater vnum quatuor,& similiter vltrà: ita bis decem faciunt viginti,& ter decem triginta,& similiter vltrà: non aliter de centum, non secus de mille,& vltrà. Hæc quidem ratio est (vt placet eidem Reuchlino) cùm decem per iota, ι quæ virgula est erecta, Græcè scribimus, aut per solum puoctum Hebraicè, י id est, עשרה notamus, quæ tamen signa tam Barbaris, quàm Latinis alioqui simplicem reputant vnitatem: quippe à qua numerus denarius oritur,& in quam desinit. Cuius Pythagoricum extat symbolum, videlicet, vnum, duo, quæ Zaracas Pythagoræ præceptor, per nomina propagationis pronuntiare consueuit, vnum appellando patrem,& duo matrẽ, testimonio Plutarchi in Timæi Psichonia. Nam vnũ,& duo cum essentia diuina producunt quaternitudinem illam tetractyn, ideam omnium rerum denario numero consummatarum. hæc fermè Reuchlinus.

4 ¶Cui & tu adde denarium à Græcis decada vocari, quasi dechada, quòd omnem in se numerum recipiat: Pythagoreósque decada etiam mundum vocare, quòd eo numero sit compactus: constat enim Sphæra, quæ dicitur asplanes,& planis septem, elemẽtaríque natura,& postremo antichthone.

Cur denarius numerus, decas apud Græcos vocetur.

Sphæra quibus constet.

Quid sit antichthon.

5 ¶Quo tamen nomine (quod mirum est, vt scribit Cælius) intelligebant illi Lunarem sphæram: quia vt terra Lunam vmbra hebetat, ita Solem Luna nobis plerunque adimit. Adde & illud ex numeri huius religione quadam,& obseruantia moris fuisse veteribus, vt iustissimi quique fidei comparandæ gratia, dextras iungerent, quia sic denarium præmitterent numerum. Nec illud item prætermittendum puto, quòd Plato ad delendam culpam, numero vteretur denario, centenario, millenario. Nam cuilibet voluptatis gradui, suppliciorum decem contribuit: ita enim oblæsæ maiestati diuinæ rependi omnino par fuit. Quoniam sicut beatitudinis gaudia, iustitiæ humanæ dolores exuperant: sic miseriæ, cruciatus, iniustitiæ, voluptates. Denarij autem rationem centenarius continet, & millenarius, quia (vt diximus) ex denario vniuerso consurgunt. Proinde numeri, quos Vniuersos dicimus, purgationi & emaculandis animis dicantur, vt labes ex peccato inusta, contractáque prorsum eluenda significetur,& cãdidissima æternitatis luce perfrui valeamus, quæ depuratum modò, extersúmque ocidius admittat æthereum sensum, atque auræ simplicis ignem. Propterea Virg. reconditioris scientiæ vates, Platonicorum mysteriis amplissimè imbutus, ita pronuntiat:

Centum errant annos, volitántque hæc littora circum. Et alibi ad eundem sensum:

— Mille rotam voluere per annos.

Cur antiqui, dextras iungebant.

Quo numero Plato ad delendam culpam sit vsus.

Quidam numeri purgationi, & corrigendis vitiis dicati.

6 ¶Ante hos omnes Trismegistus in eo lib. cui Pimander titulus est, è tredecim tradit denariũ numerum esse animæ genitorem, vnitatémque secundum rationem denarium complecti, rursúmque denarium vnitatem. De hoc numero quoque hæc Ouid. lib. Fasto.3. statim post ingressum:

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbem:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
Seu quia bis quino fœmina mense parit:
Seu quòd ad vsque decem numero crescente venitur,
Principium spatiis sumitur inde nouis.
Inde pares centum denos secreuit in orbes
Romulus, hastatos instituítque decem.
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quíque merebat equo.
Quinetiam partes totidem Tatiensibus ille,
Quósque vocant Ramnes, Luceribúsque dedit.
Assuetos igitur numeros seruauit in anno:
Hoc luget spatio fœmina mœsta virum.

Denarius numerus, animæ genitor.

Cur denarius numerus, apud antiquos magno in honore fuerit.

Anno luget fœmina virum.

7 ¶Sed iam Ethnicos hos scriptores relinquamus. Sacræ literæ apertè docẽt in numero hoc denario quicquam esse latentis energiæ, ac mysterij, cùm adeò frequenter illum nobis inculcent. Primùm enim Genes.16. Sara post decẽ annos Agar ancillam dedit Abrahamo in vxorẽ, vt ex ea susciperet liberos. Et c.18. Deus Abraham pollicetur non se deleturũ Sodomam & Gomorram, si decem iusti illic inuenirentur.& c.24. Seruus Abraham tulit decem Camelos de grege domini, dedítque Rebeccæ armillas decem siclorum. Et 31.cap. Laban mutauit mercedem Iacob decem vicibus. Et 42. Decem fratres Ioseph in Aegyptum descenderunt. Et c.45. Ioseph Beniamin fratri tedeunti decem asinos, ac totidẽ asinas dedit, tritico panéque onustas. Et Exodi 26. in primo tabernaculo fieri præcipiuntur decem cortinæ.& paulò pòst, tabulæ stantes denis cubitis.& cap.seq. in latitudine atrij ipsius tabernaculi præcipiuntur etiam fieri columnæ decem, basésque totidem. Et 34.cap. decem illa præcepta duabus tabulis conscripta Moysi à Domino data sunt. In Leuitic.c.26. decem mulieres in vno clibano coquunt panes,& in cap.seq. quicquid decimum venit, sacrificatur Domino. Hinc decimæ, quas vocamus, ortæ possent videri, nisi longo antè tempore Abraham decimas Deo dedisset ex omnibus, vt scribitur Gene.14. quas etiam diis consecrasse Ethnicos legimus.

Sodoma & Gomorra propter decem iustos fuissent saluatæ.

Laban decem vicibus mutauit mercedem Iacob.

Decimæ vnde ortæ.

Decimæ Ethnicorum.

8 ¶Tradit enim Herodotus lib.1. Crœsum monuisse Cyrum, vt decimæ omnium hircorũ Ioui redderentur. Et lib.9. Aeginetas decimam ex spoliis Persarum, qui ad plateas occubuerunt, diis quibusdam dedicasse. Et Xenophon in oratione, quam edidit de Agesilai laudibus, tradit in duobus annis centum

cētum talenta,& amplius Deo apud Delphos decimam dedicasse. Vide Plutarchum in vita illius, vt,quod notius est omittam,decimas Herculi olim fuisse destinatas,quod videre licet apud Diodorum Siculum lib.5.& Plutarchum in Problem. cap.16.

9 ¶Sed vt redeamus,Numeri 14.Filij Israël Dominum tentauerunt per decem vices.Et cap.29.Mensis septimi dies decima sancta,& venerabilis prædicatur:& paulò pòst dicitur,Die quarto offerā vitulos decem.In Deutero.interdicitur Ammonitis atque Moabitis ingressus ecclesiæ.vsque ad decimam generationem.Iosu.17.Et ceciderunt Manasse funiculi decem.Et Iudicum 20.Decem viri eliguntur è centum,& mille è decem millibus.Et Ruth 4.cap.Boos tollit decem viros de senioribus ciuitatis.Et 1.Regum cap.1.Helcana Annam vxorem alloquens,Nunquid (ait) non ego melior tibi sum,quàm decem filij.Et cap.17.Isai,filio Dauid iubet accipere decem panes , & decem formellas casei.& cap.seq.Canunt mulieres,Percussit Saul mille,& Dauid decem millia.Et 25.cap.Dauid misit decem iuuenes ad Nabal.Et 2.Reg.15.reliquit Dauid decem concubinas ad custodiendam domum.Et cap.19.in fi.decem partibus (inquit vir quispiam) maior ego sum apud regem, &c. & 4. Reg.20.cap.Sol decē gradibus reuersus est.quod & repetitur Isaiæ 38.cap.Tobias, vt in ipsius lib. cap.1.scribitur,decem talenta à rege accepit.& Psal.32.scribitur,Confitemini domino in cithara, in psalterio deeē chordarum psallite illi & Psal.67.Currus Dei decem millibus multiplex. & 90. Cadent à latere tuo mille,& decem millia.Et Ecclesiastes 7. Sapientia cōfortat sapientē super decem principes ciuitatis.Et Esaiæ 5.Decem iugera vinearum faciunt lagunculam vnam. Quem locum enarrans Hierony.scribit denarium numerum in scripturis sanctis mysticum esse,atque perfectum. Et Daniel.7.Quarta bestia decem habet cornua.& paulò infrà,Decies mille myriades ante ipsum stabant.Et apud Hierem. Viri decem,viri ex omnibus linguis Gentium appræhendunt fimbriam viri Iudæi. Quo in loco Hierony. Iota, ι ait,litera ex qua sumit nomen Saluatoris exordium, non solùm apud Græcos,sed & apud Hebræos, י iod denarium numerū significat. Et Matth.25. Simile est regnum cælorum decem virginibus.Quo in loco Nicolaus Lyra multa de huius numeri perfectione disserit.Et Luc.16.Christo occurrunt decem viri leprosi. & 19. Homo nobilis decem mnas seruis dedit,ex quibus is,qui ex vna decem alias mnas acquisiuit,accepit à Domino potestatem supra decem ciuitates:de qua te statim audies quid Origenes dixerit. Et Apocal.2. cap. ita scriptum est, Habebitis tribulationem decem diebus:vbi etiam Lyra multa de hoc numero.& cap.12. Draco habet decem cornua. Et iterum cap.seq. Altera bestia habet etiam cornua decem,& super cornua eius decem diademata.

Mensis septimi,dies decima sancta.

Denarius numerus in scripturis mysticus.

10 ¶Nunc audi Origenem 16.cap.in Genesim. Non sine ratione esse dicit,quòd post famem,& seruitutem populus Aegyptius quintas offerebat Pharaoni, Israëliticus autem , decimas sacerdotibus. Vide (inquit) Aegyptium populum quinario nummo tributa pendentem,quinque enim corporei designātur,quibus populus carnalis deseruit.Semper enim Aegyptij corporalibus,& visibilibus obsequuntur.At verò Israëliticus populus honorat decadem perfectioris nummi, decem enim verba legis accepit,& decalogi virtute instructus,ignota mundo huic sacramēta diuina largitione suscepit.

Aegyptij, cur quintas, Israëlitæ verò decimas obtulerint.

11 ¶Sed & in nouo Testamento similiter venerabilis est decas:sicut & fructus spiritus denis exponitur germinare virtutibus. Et seruus fidelis de negotiationis suæ lucris decem minas offert domino,& decem potestatum accepit potestatem. Verùm quia vnus author omnium,& fons & initium, vnus est Christus,idcirco & populus decimas quidem ministris,& sacerdotibus præstat , primogenita verò offert primogenito omnis creaturæ, & initia omnium. Idem in Leuitic. Homil.13.enarrans illud de duabus decimis,Sit panis vnus.Decem (inquit) numerus vbique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipso ratio,& origo consurgit.Competenter igitur author, & origo omniū Deus sub hoc numero videtur ostendi:hæc Origenes.

Fructus spiritus, denis germinat virtutibus.

Cur decimæ sacerdotib primogenita verò Christo offerantur.

12 ¶Vt interim taceam, quæ de huius numeri ratione disseruit Hirenæus aduersus hæreses, libro 1. cap.15. Augustinus libro secundo, de Doctrina Christiana, & de Ciuitate Dei, libro 15.cap.20.Gregorius in libro Iob, cap. 49.Cassiodorus in Psal.10.Nec huius numeri vim videntur ignorasse nostri Iureconsulti,non solùm ex his quæ in præscriptionibus,de quibus nunc tractamus, definierunt, sed & ex eo quòd statuerunt tempus simpliciter,& sine alia declaratione prolatum, significare decennium : ita enim scribitur in l.fine præfinito tempore. ff.de pœnis. quam in eam rem expendit Dominic.& dicit singul.in cap.ex literis.col.4.versi.quid si index dicit. extrà de constit.& in cap.j. de postulan.& in l.ita stipulatus.col.2.versi.limita primum.ff.de verb.obligationib.& in l.ait prætor. § si iudex aliquem.col.vlti.ff. de re iudic.

Tempus simpliciter prolatum, significat decennium.

13 ¶Et hæc quidem satis,vt opinor:nunc ad consuetudinem nostram redeamus,quæ diuturnitate temporis innititur. Eam multa confirmant,vltra iura vulgaria de præscriptione decem,vel viginti annorum loquentia, de qua nuncupatim titulum habemus,C.de præscript.longi tempo. decem , vel viginti annorum. Primùm enim habemus textum communi opinione notabilem , licet omnibus notum,in l.cùm de in rem verso.ff.de vsur.Ex cuius imis visceribus deprompta videtur fuisse hæc nostra consuetudo,vbi ex decennali possessione præsumitur titulus allegatus, vt hic in nostra consuetudine.Sunt tamen super intellectu illius tex.variæ ac discordes doctorum sententiæ:alijs dicentibus eam tantùm procedere in præstatione diuturna, & sic cùm interuenit traditio, aut factū eius, contra quem præscribitur.Alijs contrà affirmantibus,eam habere locum non solùm cùm quis diu præstiterit,aut soluerit quicquam annuū,sed cùm tantùm patitur rem possideri,nullo alio suo facto interueniente

Ex decennali possessione præsumitur titulus allegatus.

interueniente, vtrisque suas partes augmentorum, & rationum autoritate alacriter confirmantibus: quæ quidem causa breuitatis omittemus.

14 ¶Priorem partem sequuntur Iacob. Aret. Petr. Cyn. Bulg. Bald. Ange. in repetit. & Iason in l. si certis annis. C. de pactis. Iaco. Rau. Petr. & Cyn. in l. penul. C. communi diuidun. Barto. in l. Celsus. lib. 34. ff. de vsucapionib. versi. habes ergo probare. & in disputatio. incipien. mulier habens magnum patrimonium. col. vlti. Bald. & Angel. in l. qui in aliena. in princip. ff. de acquiren. hæredit. & in l. seruitutes prædiorum rusticorum. & ibi etiam Iacob. Butr. ff. de seruit. Bald. in dicta l. cùm de in rem verso. in lectura antiqua, & in l. j. col. 3. versic. quæro nunquid possidens. C. de fideicommiss. & in l. solet etiam. §. non verò. col. 2. versi. nono quæro. ff. de officio proconsul. & in cap. si quis. in verbo, per vnum annum. titu. si de inuestit. inter dominum & vasallum fuerit controuer. & consil. 100. incipiē. maritus mulierem duxit, libro 4. Imo. & Roma. in l. in summa. §. illud etiam. qui est vlti. ff. de aqua pluuia. arcen. Barbat. consil. xxviij. Omnipotentem Deum. col. 9. versi. & si dicatur amice. libro 4. & Petr. Ferra. in titu. forma libelli pro hæreditate, vel re singulari diuidenda, in verbo, communiter & pro indiuiso. col. 2. Florian. in dicta l. cùm de in re verso. col. vlti. ff. de vsuris. vbi tamen hoc intelligit, nisi patientia esset mutua, vt in casu glos. in l. si maior xxv. annor. quæ est penul. C. communi diuidun. de qua dicemus posteà. Posteriorem autem sententiam tenuerunt glos. Iaco. Pet. Butr. Bart. & Bald. hi quidem quinque sibi contrarij. Fulgos. & Floria. qui sanè dicit esse communem in dicta l. cùm de in rem verso. glos. Bart. Floria. & Pau. Castr. qui hanc etiam dicit esse communem Legistis & Canonistis in dicta l. seruitutes. ff. de seruitutib. glos. Dyn. Bart. in l. j. §. vlt. ff. de aqua pluuia. arcen. glos. in c. dilectio tua studeat. xvj. quæst. iij. glos. Anto. & ferè omnes in repetit. cap. peruenit. de constitut. Innoc. in c. si diligenti. de præscript. Dyn. in §. sed neque. & ibi Ange. col. v. versi. cautela. Instit. de actio. Bart. in d. l. qui in aliena. & ibi latè Alex. & Bart. consi. clxxxix. primò quæritur vtrum iurisdictio. col. 2. Alber. in l. 2. C. de seruit. & aqua. Bal. in l. j. per illum tex. C. de patria potestate. & in l. j. in 7. cap. C. qui admit. ad bono. poss. & in dicta l. j. C. communi diuidun. Salic. in dicta l. si certis annis. & ibi quoque Alex. qui ita dicit se consuluisse, sicuti verè consuluit consi. lxix. circa primum dubium. col. 2. lib. 5. Angel. in l. vlti. in fi. ff. de vsucapio. pro dote. Rapha. Cuma. & Roma. in dicta l. qui in aliena. ff. de acquiren. hæred. Cæpola in tractatu seruit. vrbano. prædio. cap. 19. octauò principaliter. col. 2. vbi etiam dicit esse communem opinionem. & in practica obseruari. Alexan. in dicta l. si certis annis. col. pen. & vlti. & consi. lxix. circa primum dubium. col. j. versic. præterea potest. lib. 6. Fely. in c. de quarta. col. 14. versi. fallit secundò. de præsump. & dicit Imo. in dicta l. j. & vlti. ff. de aqua pluuia. arcen. & in dicta l. qui in aliena. quòd quamuis prior opinio sit in puncto iuris, ista tamen seruaretur in practica, nec ab ea esset in iudiciis recedendum, propter auctoritatem glos. Nec longè ea distat à consuetudine nostra. Sunt tamen, qui in hoc distinguunt inter magnum, & paruum præiudicium, vt per Bart. in dicta l. cùm de in rem verso. & in sua diputat. incip. mulier habēs magnum patrimonium. in fi. vbi elegantissimè hoc tractat, & in dicta l. seruitutes. ff. de seruitut. vrba. prædio. Bal. in d. l. j. C. qui admit. ad bono. poss.

Qui tueantur priorem partē conclusionis.

Fautores posterioris sententiæ.

15 ¶Secundò, huc pertinet text. singul. in l. si filiusfamiliàs. C. de petit. hæred. vbi si filiusfamiliàs delatam sibi hæreditatem decennio possederit, præsumitur iussus patris aditionem præcessisse. quem Bart. dicit singularem, & se nescire alibi. post eum Bald. & Ange. ibi, & idem Ange. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. & Barbat. in repet. rub. ff. de fide instru. char. pen. col. j. & Iason in dicta l. si certis annis. col. 3. versi. pro ista conclusione. C. de pact. Et illum dicit notab. Bal. in eadem l. si certis annis. col. 4. versi. secundò hoc probatur. & in dicta l. si filiusfamiliàs. dicit Bal. ibi, in fi. quòd si ex statuto non possit filius contrahere, sine expresso consensu patris, & filius rem quampiam vendiderit alij, qui decennio post illam venditionem tenuerit, præsumitur patris consensus in alienatione interuenisse. Sequitur Alex. consi. lxxix. circa primum de quo quæritur. col. 3. versi. sed præmissis omnibus. lib. j. & Barbat. in d. l. sciendum. col. 26. & in l. j. col. 12. ff. eo. tit. de verb. oblig. & in repet. dictæ rub. de fide instrum. & in repet. rub. C. qui admitti ad bono. poss. col. 3. & consi. xxxiij. scribit Psalmista. col. 2. lib. 3. & consi. j. quod incipit, ad reuerendissimum. col. v. lib. 4. & Francis. Aret. consilio xxxvj. casus talis est. post princip.

Iussus patris, præsumitur aditionē filiifa. præcessisse.

Patris consensus, quando præsumatur interuenisse.

16 ¶Tertiò, non hinc longè abest, quod Alex. consuluit consi. cxiij. incip. viso & diligenter considerato themate. col. pen. versi. quartò comprobatur. lib. 4. quòd si is, qui rem rem emphyteuticam emit, eam possedit decem annos patiente domino, præsumitur dominus præstitisse consensum huic alienationi. Sequitur Philip. Dec. consi. clxxxv. col. vlti. vbi hoc reputat notab. & consi. ccccix. viso consilio. col. j. & Ias. in dicta l. si certis annis. col. 3. C. de pactis. & in dicta l. j. col. 6. versicu. quintò limita. C. qui admit. ad bono. posses. vbi & hoc dicit notabile in dicta l. si certis. col. 7. versic. sextò facit. ff. de verbo. obligat.

Ex patientia decem annorū præsumitur consensus.

17 ¶Quartò, huic subiciendus, & alius casus æquè memorandus in dicta l. qui in aliena. §. sed & si non adierit. paulò post principium, ff. de acquirenda hæreditate. vbi è diuerso, si pater decennio hæreditatem filio delatam possederit, præsumitur consensus filij interuenisse. Quem dicit valde singul. secundùm omnes Barbat. consi. xxxiij. scribit Psalmista celebris. col. 2. libro item secundo. & valde eleganter idem Barbat. inter consilia Alexan. consi. cxxxv. clementissimi Dei patris. col. 6. versic. & adduco tex. lib. 4. Et per illum tex. voluerunt Bal. Ange. & Imo. & Franc. Aret. in dicta l. si filiusfami. videlicet quòd stante statuto, quòd minor, vel mulier non possit obligari sine consensu propinquorum, cert

Patre decēnio possidente hæreditatem filio delatam, præsumitur filij consensus interuenisse.

rum,certè per lapsum decennij præsumitur hunc cõsensum interuenisse.De qua re,quia nõ est omnino sine dubio,vide quæ latius scripsi in §.Legum Connub. in glo.v.in 8.limitat.

Per longũ tempus præsumitur ratihabitio.
Petitio hæreditatis perpetua.

18 ¶Quintò,quod authoritate illarum duarum legum,voluit gl.in d.l.j.in verbo, ratam.C.qui admit. ad bono.posses.quòd si filius longo tempore possederit hereditatem,cuius bonorum possessionem petierat,præsumitur pater ratificasse ita petitionẽ, vt ex eo sibi vsumfructum acquirat.Et illam sequuntur Cyn.Batt.Ange.Salyc.Fulgos.Roma.Alexan.Corne.& Iason ibi,& Bal.in l.2.C.de legiti. hæred.Et ne putes id quod nunc dicimus,illud idem esse quod diximus suprà versi.2. debes intelligere,quòd illa lex loquitur de petitione hæreditatis,quæ est perpetua , hîc verò loquimur de bonorum possessione,quæ est annalis.l.vlti.ff.quis ordo in bono.poss.serue.ideo ratificatio illius debet fieri intra idem tempus,vt est tex.in l.bonorum ff.rem ratam hab.tamẽ ex huiusmodi longo tempore præsumitur interuenisse intra tempus præfinitũ,vt declarant Docto.quos suprà citauimus, & est communis opinio,licet contrarium teneant Bal.& Pau. Cast.in d.l.j.

Matrimoniũ diutina per decennium cohabitatio, probat.
Tempus inducit præsumptionem tituli.
Probatio tituli per iuramentum.

19 ¶Sextò,eiusdem farinæ est (vt loquar prouerbialiter) tex.in cap.illud.de præsump. vbi per diutinam decem annorum cohabitationem cum aliis adminiculis,probatur matrimonium : quem tex. Anto.Cardin.Floria.Imo.Panorm.& Fely.trahunt ad matrimonium spirituale, vt scilicet sufficiat ad probationem tituli,vt institutionis,vel confirmationis,quòd longo tempore quis tenuerit beneficium,& habitus fuerit pro rectore,siue possessorio,siue etiam petitorio.Et sic tempus,vt illi dicũt, inducit præsumptionem tituli,adeò vt quis non aliter cogatur ostendere,quamuis Innoc.ibi,non satis in ea re firmus fuerit propter aliquam rationem,cui omnes respondent.Et idem quoque in ipsa specie tenuit Host.in cap.licet.in verbo,officij.& ibi etiam Panorm.colum.penul.Imo.colum.7.versicu.extra glos.vt dixi .Ioan. Ana.& Fely.col.4.de simo.vbi dicunt sufficere hoc casu , probare titulum per iuramẽtum. quod est multum notãdum ad id quod hîc in nostra consuetudine expressè de iuramento cautum est.In eadem quoque sententia fuit Feder.Senen.consil.lxj.vacante quodam prioratu.versic.contra hoc opponit episcopus.& consi.ccxxiiij. principium super primo puncto, & illius præceptor Ioan.And.in cap.si iudex laicus.§ vlti.& ibi etiam Dominic.de sent. excommu. lib.6.& idem Ioan.Andr.in cap.j.& ibi latè Petr.Ancha.in repetit.in ix.quæstio.versic.dixit tamen. de regu.iuris.eodem lib. Bald.Ange.Imo.Roma.& Francis.Aret.in dicta l.qui in aliena.ff.de acquirenda hæredit.Bald.in dicta l.si filiusfamilias.C.de petit.hæredit. & in l.siue possidetis. col.j. in iiij. oppos.C.de probationib.& in l.inciuilem rem.C.de furt.& in l.etiam eos.C.de appel. Petr. Ancha. consi.cxvij.satis impertinens est.post medium.Imo.in cap.ex frequentibus de institut. Dominic.in cap.ordinarij.§.j.col.penul.post Pan.de officio ordi.libro 6.& iterum consil.lxxxvij.apparet quædam vnio.col.3.versicu.corroboratur. vbi dicit sufficere decem annos. Roma.& Barbat.in dicta l. sciendum.col.xv.& col.xxv. & seq.de verborum obligatio.Paulus Castren.consi.ccij.in causa confinium. col.2.versicu. breuiter si bene.libro j.Alex.dicto consi.lxxix.libro j.Francis. Curtius senior consi.lxxvij.super motis.col.3,Barbat.in cap.requisisti.de testamen.& in repetit.dictæ rub. de fide instrumen.& in repetit.rubri.de causa possess.& proprieta.& consi.xliiij.scribitur apud Prophetam. col.4.in fi.lib.j.& consi.50.illud afferam.colum.3.eodem libro j.& consil.xxvj.sapienter scripsit.col. v.libro 2.& consi.xxxiij.eodem libro 2.& consil.xxxv.sapienter scribitur. col.7.versic. faciet quod voluit.eodem libro 2.& dicto consi.j.libro 4.& inter consilia Alex. consi.cxxxv.colum. v. versicu. præterea accedit.& col.seq.libro 4. Socinus consi.cclxx. consideratis his.colum.3.libro 2. Fely.in cap.sicut.col.15.versicu.fallit tertiò.de re iudica. Philippus Dec.in dicta l.j.col.4.versicu.ex glos.& supradictis.C.qui admit.ad bono.possess.& in cap.cùm causam.col.vlti.de probat. & consi.xxxvj. exemplum instrumenti.col,3.versi.quintò non interuenit.& consi. cxviij. viso instrumento. col.1.& consi.cxxj.in causa venerabilis presbyteri.col.2.versicu.ex quibus omnibus.& consi.cxxxv.ad iustificationem.post princ.& consi.clv.in causa exemptionis.col.2.& consil.xxxix.viso consilio.col.j. Corse.in singul.in verbo,titulus.

Ex temporis diuturnitate non fit probatio tituli in beneficiis ecclesiasticis.
Communis error operatur tantùm in temporalibus.
Communis error, non facit ius in spiritualibus.

20 ¶Sed huic sententiæ,veluti ex diametro,repugnat quod scribit Bal.in cap.ex parte. in princ.de testib.vbi per illum tex.not.quòd ex temporis diuturnitate, non præsumitur titulus in beneficiis ecclesiasticis,neque habet locum in illis fictio.dicta l.cùm de in rem verso. Et idem quoque in effectu voluit ipse Bal.in l.malè agitur.C.de præscrip.xxx.annor.& in l.non mutatur.C.de liber. causa. dum dicit,quòd communis error,de quo in l.Barbarius.ff.de officio preto.operatur tantùm in temporalibus,non etiam in spiritualibus,vt not.Inno.in cap.nihil.de electio.& idem Bald.in dicto cap. illud.in fi.post Innoc.de præscript.& in cap.contingit.col.7.versicu.quæro nunquid titulus ecclesiæ. de dolo & contuma.vbi illud præterea dicit,quòd semper possessor,quocunque tempore possederit beneficium,tenetur ostendere titulum,si ordinarius petat.Et idem Bal.in sua Margarita in verbo,matrimonium.& consi.ccix.casus talis est,vbi dicit,quòd quis in beneficiis , non iuuatur diuturnitate temporis,quia non possunt præscribi,per dictum c.ex parte.& Soci.qui elegantissimum reputat dictum Bal.in dicta l.non mutatur.Soci.inquam consi.lix.viso elegantissimo.col.2.versicu. circa quartam dubitationem.lib.1 & Ias.in d.l.si certis annis.col.3.versi.facit quod notatur, & iterum col. vlti.versi.septimò limita.C. de pactis.

21 ¶In qua re Baldus vt vides, Lector amantissime , palam sibi aduersatur , vt sæpissime solet , alioqui nemini nostrorum postponendus , & fortè omnibus præferendus , si sibi constitisset, & ingenio non nimium (quod de Ouidio scribit Fabius) indulsisset. Vtra autem in ea re sententia sit verior,

verior, aliorum esto iudicium. Nam quod ad me spectat, non ausim de tantis viris in re tam dubia iudicare. Multum enim est periculosa, & difficilis in iure nostro determinatio, & inter diuersa, vel contraria certa electio, vt etiam è nostris dicit Cardin. præloquens in clem. Et vt authoritate Diui Hieronymi in Danielem scribit Franc. Aretio. statim in ingressu consi. clv. periculosum est iudicare de sententiis patrum variantibus, nec minus arduum, vt subdit, & difficile. Propterea Felin. in cap. cùm dilecto. col. 18. versi. amplia. ad fin. de rescrip. quem laudat Ioan. Ana. ob id quòd soleat timidè loqui, ratóque quippiam asseueranter adfirmet: cùm eadem temperantia vtatur Ioan. And. vir aliàs consummatissimus, qui in suis lecturis aliorum recitatione cõmuniter contentus est. Neque tamen me latet Feli. in d. c. ex parte de restib. in prin. conari subobscurè huiusmodi (de quibus loquimur) dissidentes sententias concordes efficere: sed mihi, vt verum dicam, non satisfacit. alibi autẽ idem Feli. ad hoc quod dictum est præsumi titulum beneficij ex longo tempore, dat quatuor considerationes minimè contemnendas, videlicet in dicto cap. sicut. quem locum nuper citauimus, de re iudicata.

Definitio periculosa est in iure.

Beneficij titulus an semper præsumatur ex lõgo tempore.

22 ¶Septimò, superioribus tempestiuè subditur tex. in l. si post mortem, iunctis ibi notatis, ff. de adoptio. vbi emancipatio, quæ dicitur inutilis ex defectu solennitatis, pro vtili habetur, si diuturnitas temporis interuenerit. Et ex eo notat Bald. ibi, ad fin. quòd si filius longo tempore vixit, seorsum à patre habitando, & per se negotiando, præsumitur esse emancipatus, si alleget. Ad quod etiam allegat d. l. cùm de in rem verso. & l. j. vbi & hoc notat idem Bald. C. de patria potesta. & idem quoque voluit ipse Bald. in l. 2. C. si aduer. rem iudic. Sequitur & commendat Barbat. in d. l. scieodum. col. 27. ff. de verb. oblig. & dicto consi. xxxiij. col. 2. lib. 2. & consi. xxxv. sapienter scribitur, col. 7. versic. & ideò dixit, eod. lib. 2. & consi. lxxxvj. illud referam. col. 2. in fin. eod. lib. & dicto consi. j. col. j. & col. 5. lib. 4. & Ias. in d. l. si certis annis. col. pen. versi. septimò facit. C. de pactis. Et facit quod scribit Roman. consil. ccccij. in proposita consultatione, in secundo dubio.

Propter temporis diuturnitatẽ inutile habetur pro vtili

23 ¶Octauò, istis annectendus est tex. in d. l. Procula. ff. de probat. vbi diuturnitas temporis aliis concurrentibus inducit præsumptionem tacitæ donationis. Et ita expendunt illum tex. Bart. & alij, & glo. in l. quæ dotis, ff. solu. matri. & Bald. in l. 2. in j. quæst. C. de iure dot. Et Ioan. Platea in l. quicunque, C. de apoch. public. lib. 10. & Raphaël Cuma. qui illum dicit notab. consil. cxxxvj. visis instrumentis, col. vlt. in prin. & Maria. Soci. consi. xv. pro decisione prædictæ consultationis, col. 7. Húcque facit text. in l. cùm quidam. §. diuus. ff. de vsuris. vbi vsuræ temporis diuturnitate videntur remissæ. Et ita consuluit Bald. per illum tex. sicuti retulit Rom. in l. insulam. §. vsuras. ff. soluto matri. & consi. cccccxvij. in casu propositæ consultationis, col. 4. versi. secundò tamen. Facit item tex. in l. si seruus communis, & in l. vir vsuras. iuncta glo. in verbo, vsuras. ff. de donatio inter vir. & vxor. & in l. cùm oportet. §. sin autem res sibi. C. de bonis quæ liber. Et quod voluit Bald. consi. cccxlv. statuto cauetor, in fin. lib. 3. & Bar. inter consilia ipsius Bal. consi. cccc. super primo puncto, col. 2. versi. nec obstat prædictis, lib. 4. & Phil. Dec. consi. ccij. vt præsens consultatio, col. vlti. Ex quibus videtur reddi dubia decisio Bald. in l. vlt. C. ne de statu defunct. vbi per gloss. in d. l. solent. §. vlt. ff. de offic. proconsul. studiosè limitat dictã l. cùm de in rem verso. suprà sæpius citatam, ff. de vsur. non procedere, quando quis prætendit titulum donationis, vt scilicet illum titulum non possit probare ex sola præstatione decennali, cùm habeat præsumptionem iuris in contrarium, videlicet quòd nemo præsumitur donare, l. cùm de indebito. ff. de prob. quod & idem quoque fecit. Bar. si solerter in d. l. cùm de in rem verso. inspiciatur, & ibi Alex. in addit. vbi Bald. & idem voluit ipse etiam Alex. in l. si donatione. col. 8. C. de collat. contra Salic. ibi, & in l. filiæ. eo. tit. Facitq; quod scribit ipse Bal. in l. si maior. C. commu. diuid. dum gl. ibi limitat, per tex. in d. l. cùm de indebito. de quo posteà dicemus. Et quod etiam tradit Saly. in dicta l. si certis annis, vbi etiam Iason col. vlt. in 12. limitat. & idem Ias. in §. præiudiciales. colum. pen. versic. 6. Instit. de actionibus.

Temporis diuturnitas quãdo inducat præsumptionẽ tacitæ donationis.

Donatio non probatur ex sola præstatione decennali.

24 ¶Verùm illa Bal. doctrina haud dubiè vera est, vt scilicet solum tempus non inducant præsumptionem donationis, nisi & cum tempore alia concurrant: videlicet consanguinitas, necessitudo, amicitia, & alia, de quibus in iuribus in prin. huius versi. allegatis, vt etiam expresè intellexerunt Bal. Salic. Floria. in d. l. Procula. ff. de probat. glo. Bart. & alij in l. libertis, quos testamento. §. j. ff. de alim. & cibar. leg. Barr. Rom. Alex. & alij in d. l. quæ dotis. Bald. in d. l. si certis. col. 4. & in l. cùm quid. col. 2. ff. si cer. pet. & in l. cum proponas. la 2. C. de pact. Pet. Anch. consi. xxxij. subtiliter & copiosè, col. 2. Raph. in d. l. cùm quidam. §. diuus. ff. de vsur. Rom. & Bar. in l. diuisione. ff. solu. matri. idem Rom. con. cxliij. licet variè, dum allegat dictam l. Procula. & expressius dicto consi. cccccxvij. Francis. Aretin. in l. recusari. ff. de petitio. hæreditat. Alexand. consil. xlvj. visis & accuratè consideratis, in fin. libro primo, & consi. lvj. in præsenti consultatione, col. penult. versi. nunc restat. vsque ad finem consi. libro quarto, Angel. Aretin. in §. fuerat, Instit. de actio. Corne. consi. clxiiij. in hac consultatione, colum. pen. in fin. cum prin. sequent. lib. 3. Socin. consil. lxxuj. circa primum, colum. 3. libro 1. & consil. lxj. circa primum dubium, in fin. lib. iiij.

25 ¶Nonò, huc spectat elegans & not. casus in l. qui in prouincia. §. j. ff. de ritu nuptia. cùm dicitur, mouemur temporis diuturnitate, vbi princeps aliàs non facturus, motus tamen diuturnitate temporis quod nullum erat, confirmauit. Quem tex. aureis literis scribendum esse dicit Barb. consi. ix. præclarè scribitur, colum. 2. lib. 2. & singu. Bald. in tracta. dotium, in vndecima parte principali, colum. vlt. illiúsque authoritate subnixus Ange. singu. decidit consi. lij. in quæstione proposita, col. vlt. quòd lex noua annullando præterita, non extenditur ad ea quæ sunt temporis diuturnitate munita. Cui deci-

Diuturnitate tẽporis confirmatur id quod nullum est.

fiooi Felin.dicit se neque cooteftem reperisse,neque contradicentem,in cap.vlt.col.7.versic.limita quintò.de constit.vbi tamen dicit,quòd tam in practica baberet pro difficili, licet sit æqua. Et dicit Catel.in memor.incip.lex noua, quòd secundum illam decisioοem debet intelligi quod generaliter consuluit Bal.consi.cvij.considerandum est,lib.5.iunctis his quæ scribit Cor. consi.cxcix.in præsenti consultatione, col.antepen.lib.2.& consi.clxxxj.visa copia consilij,col.2.in fi.& seq.lib.3.Sed & per illnm tex.dicit Bal.in rub.extrà de præsumpt. quòd propter tempus facilius dispensatur. Per illum quoque tex.dicit Pau.Cast.consi.cclxvj.videtur dicendum,in fi.lib.2.quòd si vir & mulier longo tempore maneant tanquam vir & vxor per ignorantiam iuris,ita confirmatur status filiorum,vt dicantur legitimi. Est autem ferè similis tex.in c.j.xxxv.q.viij.vbi ex eo no.gl.ratione diuturnitatis fieri,quod aliàs non fit,secundum quem tex.tradit Rom.consi.cccvij.in casu propositæ consultationis,ante fi.debere intelligi c.non debet,de consangui. & affin.Et facit etiam text.in c.cito turpem.& quod ibi not.glo.in verbo,multiplicis.j.q.j.

Filiorũ status per longũ tempus confirmatur.

26 ¶Decimò,istis fauere videtur tex.in l.ij.C.de incol.lib.x.vbi alieoigenæ ibi videntur sedem domiciliúmque constituisse,vbi decem annis steterunt,vel habitauerũt. Neque id solùm in his qui studiorum causa alicubi morantur,de quibus nuncupatim loquitur ille text.sed in aliis quoque, vt dicunt gl.& doct.ibi,in l.hæres absens.ff.de iudi.Cy.in l.a.C.vbi senat.vel claris.Bar.in l.lex Coroelia.§.domini.ff.de iniur.Bal.consi.cccxciij.punctus talis est,Titius,lib.j.& consi.cccxj.quæstio super qua, lib.4.& consi.clvj.quidam in terra Burgi,lib.5.Alex. consi. clv.viso titulo,col.1.lib.7. Et per illum text. dicit Spec.tit.de compe.iud.adi.§.regulariter.quòd ratione temporis quis non sortitur forum.

Decennium est tempus domicilij constituti.

27 ¶Vndecimò,proximè accedit tex.in c.contingit.in illis verbis & fuerit aliquot annis seruata, extrà de transact.vbi contractus ex diuturnitate temporis robur accipit,& fomentum, vt dicunt nostri,vt retractari non debeat,aliàs retractandus,& ita per illum tex.dicit vir acuti inter nostros ingenij Phil. Dec.consi.cxl.an & quando inter maritum,col.a.versi.secundò non obstat,vbi & per boc consuluit, quod licèt aliàs maritus possit vxorem repetere,licèt vterque iurauerit vir & vxor nunquam se repetituros : tamen si post huiusmodi iuramentum, vel etiam simplicem conuentionem separationis thori coniuges separati longo tempore cootinentiam seruauerint, non poteruot se amplius repetere:quod est admodum notabile,si verum est.

Contractus ex temporis diuturnitate vires accipit.

28 ¶Duodecimò,bis quoque respondet tex.in c.licet,extra,de coniugio seruo.vbi ratione temporis decennalis de quo ibi tractatur,Papa diffinit.Quem tex.pro not.allegat in rubri.de præsumpt.ex eóq; colligit inter cæteras præsumptiones, quæ hinc illíncve oriuntur, esse quoque præsumptionem ex tempore.

Decennij effectus.

29 ¶Decimotertiò,huc respicit tex.admodum not. & fortè singul. in c.neque viduas. xxvij. q. j.vbi si virgo,vel vidua in religioso proposito diuturna obseruatione permãserit,siue annis plurimis in monasterio ætatem peregerit, præsumitur votum continentiæ emisisse : adeò vt non possit transire ad nuptias:licèt de voto ipso aliter non appareat. Tanta est enim vis tempotis.

Voti præsumptio unde.

30 ¶Decimoquartò,co facit gl.not.in d.l.pen.C.commu.dinid.quæ dicit,quòd si plures fratres separatim, diuisimque possederuot bona communia spatio decem aonorum, oneráque etiam separatim pro se quisque subierunt, præsumitur inter eos diuisio, per dictam l.cùm de in rem verso,ff.de vsur.& illam glo.sequuntur Iacob.Butr.Odol.Rayn.Barto.qui eam dicit esse sing.notandam,& perpetuò menti teoendam,Bal.Alber.Ange.Pau.Cast.qui eam quoque dicit singul.Salic.& omnes recentiores ibi sequuntur etiam Bart.in d.l.cùm de in rem verso.col.3.& ibi quoque Flor. col. vlt.Nicol.Neapol.in §.quædam.in Apostil.tex.& rursum in quarta quæst.Instit de act.vbi etiam illam facit sing.& ibi post eum Iason col.7.versi.quid autem si essent.idem dicit Ange.Fraoc.Aret.in d.l.qui in aliena.§.j.ff.de acquir.hæredit.Barto.in sua disputatione incip.quædam mulier habens amplum patrimonium,io fin.& in l.vlt.& ibi etiam Angel.ff.de vsucap.pro dote.Ioan.Andr.in addit.Specul.tit. de indic.§.sequitur videre.versic.porrò.Gulíel.Suz.in l.diuisionis.ff.de pact.Bart.in dicta disputatione incipien.quædam mulier habens amplum patrimonium,in fi.Bal.in d.l.si certis.col.4.vers.tertiò probatur,& ibi etiam Ang.Pau.Ca.Alex.& Iasoo col.3.vers.sextò facit,vbi & illam dicit singularem C.de pact.Bal.in d.l.licet.C.de iure deliber.& in l.j.col.3.versi. pone,duo fratres.C.de fideic.& in l.2.in vij.oppos.C.qui admit.ad bonorum possess.& consi. ccxlv.casus talis est,quidã dictus Leo. lib.j. & consi.437.quædam puella.in fi.eod.lib.j.& consi.45.quandoque contractus,lib.2.consi. 282.proponitur quod minor.eodem libro 2.vbi dicit eam gloss. ordinariam, & communiter approbatam: quanquam ibi allegat perperam gloss.in l.placet. ff. communi diuidun.cùm in eo titulo nulla sit lex huiusmodi,sed voluit allegare gloss.in dicta l.si maior 25.ann.C.eod.quæ est penult.cùm etiam nulla alia hoc ipsum dicat. Et idem Bald.consi.roo.mulierem marius duxit,colum.j.libro iiij.& consi. ccxxxiij.diuisio.eodem libro iiij.vbi id dicit procedere, etiam si diuisio fuit ab initio nulla, vtpote inter minores facta sine decreto,quod est tamen notandum,Angel.in l.seruitutes,ff.de seruit.Ant.in c.peruenit.xj.col.versi.venio ad secuodum principale,de censi.Roma.consi.ccv.in præsenti proposito.circa medium,& consil.cccxviij.in eo quod quæritur,versi.secundo principaliter.Panor. in cap. vlt.de causa possess.& propriet.Ioan.Plat.in d.l.quicunque.C.de apoch.public.lib.x.Paul. Castren. coosi.ccij.in causa confinium,col.2.lib.1.& coosi.cxxvj.non sequendo ordinem.libro 2.vbi illam dicit communiter teneri, Alex.consi.xcij.viso & discusso,in prin.libro 2.vbi bane dicit esse communem opinionem,& consi.xxv.attentis narratis,in princ.& iterum col.5.versic.confirmo per ea, lib.5.

Præsumitur diuisio ex separata bonorum cõmunium longo tempore possessione.

Fraocis.

Francis.Por.in tracta.de duobus fratribus,in secunda parte,quæst.lxxviij. Cæpol.in tractatu de seruitu.vrban.præd.c.xcix. Barbat.consil.xxviij.omnipotentem Deum,col.8.lib. 4. vbi & eam asserit esse singularem Socin.consi.clxuij.visa bulla,col.vlt.versi.tertiò,quia post priuilegium,lib.1.& consi.cclıiıj.visa & considerata,col.2.versi.sed contra præmissa,lib.2.Felin.in c.sicut col.xvj.versi.facit plena decisio.extrà,de re iudic.Philip.Dec.consi.lxxix.in fi.Stepha.Bertran.cons.cccxliiij.etiam si non probaretur.in princ.lib.j Sed illam gloss.intelligit Bal.& ibi etiam Paul.Castr.Alex.dicto consi.xxv.lib.5.& Felin.in c.sicut,col.15.versi. hanc fallentiam, vt scilicet procedat quando inter istas fratrum possessiones est proportio & debita congruitas,id est,cùm portiones separatæ possessæ, sunt æquales,si æqualiter succedebant,aut conuenientes portioni,quam quisque eorum habebat: aliàs autem non præsumetur diuisio,quia non is qui minus portione hæreditaria possedit,ius suum remisisse censetur,l.cùm de indebito.ff.de prob.Et bene facit quod circa illam gl.voluit Panor. in dicto c.vlt.de cau.poss.& propriet.Cõtrarium tamen expresse voluit,vt videlicet illa gl.indistinctè procedat, siue sint congruentes portiones,siue non sint,Salycet.in dicta l.penult. & Anto.in dicto.c.peruenit.& videtur sequi hanc partem dicto consil.xcij.columna tertia,versic.præterea,lib.1.Sed tu hîc vide quæ dixi suprà in vj.versi.

Qui ius suum non remittere dicatur.

31 ¶Sunt tamen qui tenuerũt illam glo.nullo pacto procedere,Pet.Ra.Cyn.& Salyc.in d.l.penult.moti,quia non præsumitur diuisio,nisi probetur per textum ibi,cum simil.Nec obstat,inquiunt, dicta l.cùm de in rem verso,quia loquitur in actu solutionis vel præstationis,quæ non fit libenter, nec de facili,nisi subsit causa,quæ ad hoc cogit.arg.d.l.cùm de indebito.Hîc autem loquimur in actu diuisionis,in quo sola patientia interuenit,quod communiter & facilè fieri solet.Id quoque voluit Alex.sibi contrarius dicto consi.xiij.lib.2.& dicto consi.iij.lib.3.Ange.in §. vlt.Instit.de societ.Petr.autem Ferrarien.in tit,forma libel.pro hæred.vel re sing.diuid.in verbo,communiter, & pro indiuiso possederunt.Et quòd non præsumatur diuisio, apparet:quia potius videãtur ita possedisse gratia commodioris vsus,quàm diuisionis.Et ita obtinuit opinio Iaco.Rau.& Petri,quòd inter extraneos quosdam socios,qui rem antè communem postea separatim possederunt, habeat locum alia opinio per text.in l.itaque cum separatim.ff.pro socio.

Solutio nõ præsumitur, nisi subsit causa.

32 ¶Sed aduerte Lector:quia ratio,cui innituntur Iac.& Pet.hinc manat quòd existimãt dictam l.cùm de in rem verso.non procedere in patiente,sed solùm in præstante:id quod etiam plerique arbitrantur.Sed contraria opinio communior est,vt diximus suprà versi.j.Sed si concedamus aliam esse veriorem,adhuc nihil ea huc pertinet:quoniam in nostro casu non sola patientia interuenit sociorum, sed & factum quoque omnium,vsúsque & possessio suæ cuiusque partis.Ideo tene priorem partem, quæ etiam communior est:& eam etiam sequũtur multi ex his,qui putant dictam l.cùm de in rem verso.non habere locum in patiente tantùm,sed ita tamen temperatam, nisi parua sit quædam inæqualitas, ex sententia Franc.Balbi in tractatu Præscriptionum,in secunda parte tertiæ partis princ.

33 ¶Decimoquintò,ne discedamus à gloss.quam meritò omnibus antepono,facit & quod ea voluit in l.atqui natura.§.cùm me absente.ff.de neg.gest. quòd sola fama diuturni temporis probat dominiũ. Quam ad hoc facit singul.Ang.ibi,vbi se dicit ita obtinuisse.& idem Ang.in l.Titius.ff.quib. mod. pig.vel hypoth.sol.& in l.quidam in suo.ff.de condi..instit.vbi tamen Nicol.Neapol. dicit esse similem in l.litibus.C.de agric.& censi.lib.11.Sed & eam dicit singul.Barbat.in l.sciendũm.col.19. versic.& etiam addo.ff.de verbor.oblig.& in l.in illa stipulatione,col.14.eod.titu.& consil.6. sapienter scribitur,col.6.versi.præmitto.lib.2.& consi.8.sapienter doctissimus,col.2.eodem libro 2.& consi.xviij. præclarè scriptum est,col.19.eodem libro 2.& consi.xxviij.omnipotentem Deum,col.4.lib.4.& per illam dicit Bald.in c.j.§.vasallus.in fin.tit.si de feudo fuerit controuer. inter domi.& agna.quòd fama diuturna inducit præsumptionem iuris.Per eandem quoque dicit idem Bald.consil. lxxxix.Dominus Thomas.col.2.versi.tertiò præmittendum,lib.j.quòd fama antiqua facit notorium, probátque in vim notorij.& ad hoc dicit illam gloss.esse ordinariam.Et idem quod Bald. voluit Anton. in c.j.de fide instrum.Sed & tu præterea in eandem sententiam vide Innoc.in c. cùm causam. de iuratalum.& in cap.quod per nouale.& in c.veniens.de verbor.signific.Archid.in c.beati 2. q. 7.& in c. inter memoratos.16.q.3.Specul.titu.de probat.§.j.versi.& noto quòd præscriptus.Cyn.Bartol.& alij in l.si quidem.C.solu.matrim.Cynus in l.cùm res.in fin. C.de probat.Bald.in l.proprietatis.versicu. tertio modo operatur,& ibi Ang.& Salyc.C.de probationib.& in authen.quas actiones,ante fin.C. de sacrosanct.eccles.& in l.conuenticulam,col.penult.versi.ex his etiam infero.C.de episc.& cler.& in l.bonæ fidei.col.vlt.C.de iureiuran.& in l. cùm super.& ibi etiam Angel.C.de rei vendic.& in l. non ignorat,col.6.C.qui accu.non poss.& consil.cciiij. longum thema.col.2.lib.3. Anton.in cap.veniens,le j.& ibi latè recentiores,de testib.Imol.in c.cùm causam.vbi est bonus contextus. de probano.Paul.Castr.consi.cclxxix.visa petitione, in fin.Roman.consi.cccxxiij.circa propositum,col. 2. Caccial.in repet.l.admonendi.col.63.in sexta conclusione.& ibi latè Iason, etiam in eadem repetitione,col.87.versic.tangit hîc etiam,ff.de iureiuran.& in l.iem quæ nobis,colum.vlt,ff.de acquiren. possessio.Alexand.consi.4 videtur inspectis his,col.6.versic.potest alius modus.lib.2.& consi.j.ponderatis his,in fi.lib.4.& consi.xxv.visis & ponderatis.col.2.eodem lib.4.& consi.lxxv.lib.5 & consi. cxxxix.circa primum dubium,col.penult.versic.& licet,in antiquis.& multis seq.lib.6.& consil.viij. attentis his,col.2.versic.alio etiam fundamento,lib.7.& consi.cj.super primo dubio,col.5. versic.tamen in casu,eodem libro vij.Barbat.consi.lv.clementissimum Deum,columna sexta, vbi illam glo.

Fama sola diuturni temporis probat dominium.

Fama diuturna inducit præsumptionem iuris, & habet uim notorij.

dicit elegantem Corne consi.ccxxij.suprà in consiliis,col.2.lib.1 & consi.clxiiij.me subscripsi, versi.
item secūdus articulus,lib.2.& consi.ccciiij.rem arduam continet , libro tertio , & consil. cxxx.ele-
ganter,libro quarto.Franc.Aretin.consil. xxxvj.casus talis est,columna secunda,& consi.seq.sequen-
do ordinem quæsitorum.per totum,& consi.xlij.viso consilio,columna prima, versic. tertiò per ra-
tionem,Franc.Curt.senior consi.lxx.Christi nomine,columna tertia, versi.secunda conclusio, Soci-
nus consi.clxxxvij.in controuersia.col.3.versi.confirmatur hoc ratione, lib.2. Phil.Dec.in c.dilecti,
col.4.versi.septimus casus,de appel.& consi.xlij.col.ij.versi.& non mirum,& iterum col.7.in quinto
dubio,versi.hinc est quòd fama,& consi.cxlvj.dubia de quibus,col.5.versic. quartò producuntur,&
col.seq.bene facit.In quibus locis,præsertim verò apud Corne.& recentiores,comperies quomodo
hoc intelligitur,& de quanto tempore.

34 ¶Decimosextò,quod voluit alia glo.in l.2.in gloss.magna,in fin. C. de iure emphyt.quòd diuturna
præstatio census siue pensionis inducit probationem sufficientem concessionis in emphyteusim,vel
in feudum,aut aliàs id genus.Quam gloss.sequuntur ibi Bal.Ioan.Fab.Ang.Salyc.& Iason col. lvij.
vbi de hoc copiosè.Et idem tenet Specu.in titu.de loca.§.nunc aliqua.versi.lxiiij.Bart.& Salyc.post
Cyn.in l.comperit.C.de præscriptio.triginta vel quadraginta annor.idē Bart.in d.l. cùm de in rem
verso.& ibi etiam Bald.in lectura Floren.& Salyc.in 6.quæstio.ff.de vsur.Bart.in l.possideri.quæ est
3.§. ex contrario.col.2.in princ.ff.de acq.poss.& in l.solent.§.j.ad fin.ff.de offic.procons. & in l.inbe-
mus.C.de fund.patrimo.lib.11.& in l.litibus.& ibi etiam Ange.& Ioan.Plat.col.2.C.de agric.& cen-
sit.eodem lib.11.Bald.in l.malè agitur.& ibi etiam Ange.& rursum idem Bald.in l.cùm notissimi.§.
vlt.eo.tit.C.de præscrip.triginta vel quadraginta anno.& in l.qui in aliena.in princ.& ibi Ang. qui
dicit esse menti tenendum,Imo.& Alex.col.3.versi.item infero,& in l.si certis annis,in fi.C.de pact.
& in l.neque.C.de vsufruct.& in c.cùm ecclesia Sutrina.de causa posses.& propriet.& in c.j.§.si quis
per triginta annos.per illum tit.si de feudo fue.contro.& in c.vlt.titu.de feud.da. in vic.leg.com.vbi
est bonus tex.& consi.xxiiij.subtiliter tractata sunt,lib.4.Ang.in l.prætor,in prin.& ibi recentiores,
ff.de eden.& in l.qui luminibus,ff.de seruitut.vrba.prædio.& in §.emphyteusim,col.2.versi.sed tunc
quæro,in authen.de alienat.& emphyt.Petrus Ancha.consi.ccccxxij.quidam seruus.Roman.consi.
xxvij.posito quòd dominium rei,col.j.Panor.in cap.ad audientiam,col.v.de præscr.& consi.lxxxij.
conditoris omnium,col.3.versi.ex his concludo,lib.j.& Pau.Cast.consil.ccxiij.viso puncto,col.2.lib.
2.Alex.consi.lxxix.circa primum,col.3.in fin.lib.1.& consil. 51. in causa spectabilium,col.2. lib.2.&
consil.clxix.viso themate,col.2.lib.2.& consil.8.attentis his quæ supraponūtur,lib.7.Franc.Curt.se-
nior,consi.xxv.tria ex facti narratione,post princip.Card.Alexand.in c.vasallus,col.2.titu. si de feu-
do fuer.controuer.inter domi.& agna.Socin.consi.50.subtiliter & copiosè,col.2.versic. & licèt præ-
dicta,lib.4.Iason in l.sciendum.col.8.versic.octauò tamen facit.ff.de verbor.oblig.vbi eam glo.dicit
sing.& communiter approbatam.

35 ¶Et quanquam plerique ex supradictis loquuntur de triginta vel quadraginta annis : alij simpliciter
de diuturna solutione,siue de longo tempore siue alia certi temporis præfinitione, multi tamen ex-
pressè tenent in hoc casu sufficere solutionem decem annorum, videlicet Spec.titu.de feud.§.quo-
niam.versi.tertiò quæritur.in fin.& iterum §.vlt.versi.cæterum si homo meus.in fi.Bal.in l.j.col. iij.
versi.pone,quidam soluit ecclesiæ,C.de fideicom.per tex.in dicta l.litibus.& idem Bal.in l.1.col.2.in
4.quæst.& iterum col.3. versic. & nota quòd ille.ff.de rerum diuisio.& in dicta l.si certis annis.col.3.
versi.& ista sunt multum notanda,dum allegat dictam l.cùm de in rem verso.& ibi expressius Iason
col.3.versic.quartò facit,Ioan.Fab.in §.seruitus.col.pen.versi.sed an per cursum,Institut. de iure per-
son.vbi tamen dicit hoc procedere,cùm titulus allegatur,iuxta dictam l.cùm de in rem verso.Anto.
in repet.cap.peruenit.in vndecima charta,secundùm nos est dubium de duobus,& iterum in xciiij.
col.de censib.vbi ad hoc allegat tex.in cap.j.tit.de consuetu. recti feud. & in cap. j.quomodo olim
feud.pot.alien.Pau.Cast.loquens & in emphyteusi ecclesiastica,in l.sicuti,§.sed si quæratur. ff. si ser-
uit.vendic.Panor.consi.lxxiiij.ciues quidam Senenses,statim post princ.lib.j.Alex.cons cxiij.viso &
diligenter considerato,col.vlt.lib.4.& consi.50.in causa & lite,col.vlt.lib.5.& consil.cxxiij.conside-
ratis his,col.1.versi.& præsupponitur.eod.lib.5.Phil.Dec.in c.bonæ.col. 7. versic.contra ipsum verò
soluentem,de appel.vbi refert ita consuluisse,vt etiam consuluit consi.xlvj. cuius susperscriprio inci-
pit,dubia de quibus,col.2.versi.& cùm pro tali vinea.Tu autem hîc omnino vide Bal.consi.116.Co-
lumbinus dedit,lib.j.Ias.de iure emph.so.clxxiij.col.ij.versi.in ea gl.in fi.

36 ¶Decimoseptimò,huc pertinet quod scribit Inn.non tam Papatu insignis , quàm iuris peritia. in c.
super his,col.iij.de accus.quod licèt,quando contra electū proponitur quòd non est sacris initiatus:
aut si sit,tamen ordines assumpsit ab alieno sine literis dimissoriis sui episcopi, incūbit illi onus pro-
bandi se fuisse ordinatum vel dimissum à suo episcopo , cùm iura canonica proclament necessarias
esse literas.lxxij.distinctio. per totam,& cap.legum.2.q.1.Limitat tamen nisi tanta esset præsumptio
pro ordinato,quòd onus probandi transferret in aduersarium : puta , quia multo tempore in ordine
deseruisset.Quod dictum sequuntur plerique omnes ibi,inter quos Felin.col.9.vers.sexta & vltima
conclusio.Innoc.in ea.innotuit,& ibi quoque Hostien.Anto.col.3.& Panor.in fin.de eo qui fur.ord.
suscepit.Hostiens.& Cardin.Florent.in cap.2.de cleric.pereg.Bald. in sua Margarita. in verbo, præ-
sumptio.& in cap.dudum,le j.colum.vlt.de electio. Domini à Rota decisio. lxxxiij. nota quòd vbi
contra aliquem,in antiq.& decis.cclxiiij.nota quòd talis est opinio,Panor.in c.fraternitatis , de cler.
non

Per diuturnam præstationē cēsus, probatur concessio in emphyteusim.

Ordinatus ab alieno episcopo probet dimissionem. Literæ dimissoriæ necessariæ de iure Canonico.

non residen.& in cap.sicut.col.iij.& ibi Fely.col.xvj.de re iudi. Anton.in cap.inter quatuor.de cleri. peregr.& in cap.peruenit.de empt.& vendit.Roma.in l.in illa.col.xij.ff.de verbor.oblig.vbi hoc dictum facit sing.& consi.j.col.v.lib.iiij.Alex.consi.cxix.ponderatis,col.pen.lib.vj.

Praescribens contra ius commune, videtur esse malae fidei

57 ¶Decimooctauò, huc spectat quod dicit Inn.in c.ij.in glo.per monachos, & ibi Ioan.Andr.col.iij.& Imo.extrà de in integ.restitut.quod licèt quis praescribendo contra ius commune, videatur esse in mala fide:tamen ex diuturnitate temporis purgatur illa mala fides,id est,ex longo tempore tollitur praesumptio malae fidei,per tex.in d.l.iij.§.si seruus.ff.de acquit. poss. qui tamen non videtur id probate,cùm loquatur de possessione libertatis,quae habet praesumptionem iuris pro se.Et idem voluit Archid.in c.j.de praescrip.lib.vj.Ioan.And.in additio.Specul.§.nunc.videndum. in prima addit.magna,col.iij.Bar.in l.vlt.in fi.& ibi Salyc.C.vnde vi,& in l.Celsus.ff.de vsucap.& in l.pen.& ibi Ange. C.quib.non obstat longi temp.praescrip.Bal.in l.si quis diuturno vsu.in ij.lectu.col.j.versic. sed nunquid.ff.si seruit.vendic.& in repet.cap.j.& in rub.extrà de praescrip.col.iij.versic.item praesumitur.& consi.xx.super primo puncto.col.ij.lib.v.Angel.in l.super.C.de praescrip. longi tempo.& in l.pen.C. quibus non obstat longi tempo.praescriptio.& in l.eum qui §.vlt.ff.de Public.Anton.in cap.saepe.de restit.spoliat.& in cap.cùm ecclesia,col.vlt.de causa possess.& propriet.& in repetit.cap.peruenit, de censib.& in cap.consultatinnibus,& ibi Panor.de iure patron.& in cap.si diligenti.& ibi qnoque per Domin.de Vbal.col.v.Anton.in cap.saepe,de restitut.spoliator.Panor.cons.lxxxix.in quaestione quae ad praesens col.iij.lib.j.& iterum consi.ij.in causa quae vertitur,versi.ad haec enim responderi potest, lib.j Rom.consi.xlvij.cùm praesupponatur,Alex.consi.vj.viso themate,post princ lib.j.& consi.lxix. circa primum dubium, col.j.eodem lib.j.& consil.lxxj.videretur prima consideratione , post princ. eod.lib.j.& consi.cx.visis acutissimis.col.iij.versicu.sextò per praescriptionem,eodem lib.j.& consil. cxlij.consideratis diligenter,in princ.lib.j.vbi loquitur de decennio,& consil.clj.viso themate , col. ij.lib.ij.& consi.xxj.viso & discusso,col.ij.versi.& dato quòd aliquis,lib.ij.& consi.xvj.in causa & lite vertente,col.ix.versi.quinimo fortius,lib.v.& consi.xxiiij.ponderatis his.col.penul.versic. praetereà praesupponitur,eodem lib.v.& consi.lxix.circa primum dubium,col.j.eodem lib.v.vbi & de eodem tempore asserit,& consi.xlvj viso & optimè discusso,col.ij.versi.& licèt non appareat.lib.vj.& cons. cccij.perfectis his quae in themate,col.iij.in fin.lib.vj.& consi.ccxxxviij.ponderatis his,col.j.lib.vij. & consi.xxiiij.circa processum,in fi.eodem lib.vij.Lanfran.in repet.cap.quoniam contra falsam, in materia testium,versi.consequenter est videndum,extrà de probationib.Corne.consi.xviij.visa petitione,col.vlt.lib.j.& consi.cxviij multa essent,col.iiij.lib.ij.& consi.cxix.circa primum.colum.ix.in princ.versi.facit etiam eodem lib.ij.& consi.cxxvij.primo aspectu,col.ix.versi.nam qui longissimo, eo.lib.ij.& consi.cxxvj.licèt satis claram,colum.j.& iterum vlt.eodem lib.ij.& consi.cccj.in praesenti consultatione,col.ij.versic.dominium autem.lib.iij.& consil.ccxxxix.in hac consultatione , col.j.lib. iiij.& consi.cclxxvij.ad euidentiam,col.pen.eod.lib.iiij.Franc.Aret.consil.lxiij.in praesenti consultatione,col.vlt.& consi.cij.in causa & quaestione.col.pen.vbi hoc limitat,& consil.cx.consideratis diligenter.circa medium,& consi.cliij.consultatio proposita,in fi.Barbat.in l. eadem dicemus.quae est iiij.§.Cato.col.x.ff.de verb.oblig.& consi.50.col.xj.illud adferam,col.x.lib. j. vbi & hoc dicit singulare,& consi.lv.clementissimum,col.iij.lib.iiij.vbi hoc dicit mirabile.Socinus consi.xxxviij.in causa dominorum,col.ij.lib.iij.& consi.xxxiij.viso testamento,col.ij.versi.quia possedit.lib.iiij.Fran.Curt. senior consi. lxxij princeps defunctus.col.vlt.& consi.lxxxiij.Diuus Pius,col.ij.Ias.in l. clam possidere.§.qui ad nundinas.col.ij.ff.de acq.poss.Phil.Dec.consi.cclxvj.ad exclusionem,col.vlt. & consi.sequen.non excidit,columna penultima.& consil.ccclxx .iuridicam esse arbitror,in fin.Et bene facit tex.in cap.cum ecclesia Sutrina.de causa possess.& propriet.Adiiciendum est tamen , quòd qui dicunt purgari malam fidem ex diuturnitate temporis, nuncupatim loquuntur de longissima possessione triginta annorum.

Lõgissima possessio 30. annor.

Libertatis possessio praesumptione iuris nititur.

Episcopi authoritas verisimiliter causis praesumitur.

58 ¶Decimononò, supradictis respondet , quod memoriae prodidit Archidiac.ille Canonicorum decretorum interpres celeberrimus,in cap.nemo ecclesiam aedificet.de consecrat.dist.j. quòd si ecclesia diu fuerit in forma ecclesiae,& in ea fuerit publicè celebratum,praesumitur aedificata authoritate episcopi.Refert & sequitur Petrus Perus.Baldi frater,in tractatu quartae canonicae,charta x.versic. secundò incidenter quaeritur,Imo.in d.l.qui in aliena.ff.de acquir.haered.Cardin.in cap.requisisti. & ibi Barbat.col.xxij.de testamen.Roma.in d.l.sciendum.col.xv.& ibi Barbat.col.xxvj.versi.& adduco quod voluit,ff.de verb.oblig.Barba.in cap.licet Hely.de simonia.& in repet.rub.de fide instrum. charta pen.col.ij.vbi hoc dictum dicit sing.& in repet.rub.C.qui admit.ad bonorum posses.col.iij.in prin.& consi.xxxv.sapienter scribitur,col.vij.lib.ij.vbi & hoc dicit singu.& dicto consi.j.ad reuerendissimum,col.v.lib.iiij.vbi & ad hoc allegat gloss.in clem.quia contingit.in verbo,altare.de religiosis domibus.& inter consilia Alexand.consi.cxxxv.clementissimi Dei,col.vj.versi. & adduco quod voluit,lib.iiij.Soci.consi.cclxx.consideratis his,col.iij.versi.confirmatur,lib. ij. Iason in dicta l.si certis annis.col.penult.versi.quintò facit.C.de pactis.& in l.j.colum.v.versi.& sic habes signanter,& ibi etiam Philip.Dec.col.iiij.versi.ex glo.& supradictis.eod.tit.C.qui admit.ad bono.possess.Felyn.in c. Albericus,col.ij.de testib.& in c.illud,col.iij.versi.& pro istis.de praesumpt.& in c.sicut.col.xvj. versi. simile est de re iudic.& in cap.de quarta.de praescrip.Philip.Dec. consil. cxxxv. ad iustificationem, post princip & consi.clij.in causa exemptionis,col.ij.ad fi.& Franc.Balb.in tractatu praescriptionum, decima parte tertiae partis,in xij. quaest. Caue tamen , Lector optime,nam licèt hoc dictum sit ve-

rum Archidiac.tamen,cui aſsignatur,non hoc dicit:ſed illud tantùm, quòd ſi locus ſit in forma eccleſiæ ,ita quòd ibi publicè celebratur per ſacerdotes , præſumitur authoritas epiſcopi interueniſſe, per ea quæ ibi allegat,nec aliquid dicit de tempore. Et ita illum ſimpliciter allegat Calder. conſil.4. titu.de religio.domib.& Federic.Senenſ.conſi.cxxx.factum eſt tale,quædam domus , & Roma.ſingul.cccxxiij.in Senenſis,vbi hoc dicit ſingul.& iterum conſil.ccccIxxvij.in caſu propoſitæ conſultationis.col.ij.vbi hoc dicit not.& Pau.Citad.in ſuo tracta.de iure patr. in tertia parte, in prima cauſa acquirendi ius patronatus,in xxxj.quæſtion.& ipſe Alexand.conſi.ccxix.ponderatis his,col.iuj.verſic.accedit id.lib.vj.

39 *Nullum temporis ſpatium inducit vnionem.*
¶ Vigeſimò,non hinc longius abeſt,quod ſcripſit fons ille & tuba iuris Canonici,Io.And. vt optimo iure à Bal.vocatur,in conſi.cxxvj.in fi.lib.j.Quòd licèt nullum temporis ſpatium inducat vnionem, ſecundùm Hoſtien.in c.quia nonnulli.de cler.non reſid.& in Summa de ſupplen. negl. prælat. col.j. tamen ſi fuerint eccleſiæ diu poſſeſſæ,vt vnitæ , probata eſt vnio præſumptiuè.Ita not.licet inuolutè,decidit ipſe Ioan.And.in c.qui contra iura.in fi.verſ.hoc ſcias,de reg.iur.lib.vj.& idem voluit Oldrad.ipſius præceptor,quem tamen non allegat,conſi.ccxcvj.de iure dominij.& Cardin.Floren.ſua ipſius authoritate contentus,in clem.j.in prin.in xx.q.de ſuppl.neglig.præl.Petr. Anch.qui etiam illorum non meminit,conſi.clxij.in quæſtione eccleſiæ,in fin. Pan.in c.cura.in ij.nos.de iure patr.vbi nullum horum aduocat,& conſi.xxxviij.in quæſtione , quæ ad præſens vertitur,col.j.in fin.lib.ij.& iterum conſi.cvj.Chriſti &c. lib.ij.quibus locis ſolum Ioan.Andr.citat,Alex.conſi.lxx. in cauſa vertente,col.j.verſi.fortius dixi,lib.iij.Felin.in c.cauſam,col.ij.verſi.limito dupliciter,de præſcri.& in c. ex parte,poſt prin.de teſtib.vbi dicit,ita conſulendo obtinuiſſe.

40 *Vnio unde præſumatur.*
¶ Vigeſimoprimò , non tantùm vnio ex diuturnitate temporis præſumitur , ſed & ea præſumitur fuiſſe facta de conſenſu epiſcopi & capituli,qui requirebatur,& vocatis his,qui vocari debebant , vt per multa not.voluit Alex.conſil. ccxix. ponderatis his,quæ in themate præmiſſo narrantur,col.iij. verſi.corroborantur prædicta,lib.vj.& Philip.Dec.conſi.ccccix.viſo conſilio,col.j.& ante hos Rom. cuius Alex.non meminit conſi.cclxx.quo ad primum dictum adiiciam. Nam licèt apocha priuata nullo adminiculo teſtium ſubſcriptionis,vel comparationis literarum ſuffulta nihil penitus probet, vt per docto.latè in l.admonendi. ff. de iureiur. Tamen propter diuturnitatem temporis facit præſumptionem,& ſemiplenam probationem, vt ſing.voluit ipſe Ioan.And.poſt Nicol.Matth.in addit. Spec.tit.de inſtr.edit.§.nunc videndum.verſi.quid ſi producens.Et ſequitur Ant.in c.ij.col.iiij.verſic. tertius caſus,quando ſcriptura nullo modo approbatur,de fide inſtru.& Iaſon qui hoc reputat ſing. in repet.dictæ l.admonendi.d.tit.ff.de iureiurand.colum.xliij.verſic. vltimo inquantum vult Barto. & iterum col.lxxxvij.verſi.vltimò in hac materia,& in lectura eiuſdem , colum.xvj.verſicu.vltimò inquantum Bar.concludit.

41 *Epiſcopi authoritatis præſumptio unde.*
¶ Vigeſimoſecundò,non intempeſtiuè ſubiiciemus,quod not.conſuluit Ioan.And.diſcipulus,Feder. Senen.excellentiſsimus decretorum doctor vocatus,Panor.conſi.xxxvij.tria ad claram deciſionem col.ij.lib.j.Is enim eodem conſilio ſcribit,quòd ſi quiſpiam vxore conſentiente & perpetuam continentiam promittente religionem intrauerit,profeſsionémque fecerit , in qua longo tempore perſtiterit,præſumitur authoritate epiſcopi vel eius vicarij intraſſe, quæ debet interuenire:iuxta c. ſignificauit.de conuer.coniug.aliáque in eam rem interueniſſe.& eum ſequitur Felin.in dicto cap.ſicut. in tertia fallen. de re iudic.

42 *Iuramenti præſumptio præſtiti à teſte.*
¶ Vigeſimotertiò,vt aliquid etiam ex legum interpretibus adferamus, atque à Bart.eorum principe,auſpicemur. Quanquàm in dubio iuramentum non præſumatur præſtitum à teſte ex doctrina Panor.in c.tuas.in fi.de teſtib.tamen ob diuturnitatem temporis præſumetur,vt not.voluit Bart.in d.l.admonendi.col.viij.verſi.quid ſi reperiuntur dicta teſtium.ff.de iureiur. Sequitur & reputat ſing. Iaſon ibi,in repet.col.lxxxv.verſi.vltimò in hac materia,ff.de iureiur.Et ſequi etiam videtur Bald. cuius non meminit Iaſ.in cap.j.titu.ſi de feu.fuer.controuer.inter domi.& agna.dum allegat Bart.in d.l.admonendi.vbi dicit,quòd multùm præſumitur pro factis antiquis.

43 *Inſtrumentum defectiuum plenè probat, & quando.*
¶ Vigeſimoquartò,facit quod ſcribit idem Bar.inter conſilia Bal.conſi.cccc.in epiſcopi&c.ſuper primo puncto,col.ij.lib.iiij.quod inſtrumentum defectiuum,ita etiam appellat cum curſu diuturni temporis facta eorum obſeruatione,quæ in eo continentur,plenè probat,per dictam l.qui in aliena.ff.de acquir.hæred.& l.ſi filiusfamilias.C.de petit.hæred.& d.l.cùm de in rem verſo.ff.de vſur. & l.ſi ſeruitutes ruſticorum.ff.de ſeruitut.& l.j.§.vlt.ff.de aqua pluuia arcen. & alia multa quæ illic allegat Felin.in dicto cap.ſicut.col.xviij.verſi.ſeptimò & vltimò declara , de re iudic. vbi copioſè admodum hoc ipſum declarat,licèt nullam Bart.in dicto conſi.faciat mentionem.

44 *Tempus pro veritate eſt.*
¶ Vigeſimoquintò,ad Bald.nunc veniamus,qui vbique tam copioſus eſt,vt ſolus cæteros omnes copia vincere,aut certè æquare videtur. Et vt a generalioribus eius in eam rem ſententiis incipiam , is conſi.ccccxxxiij.ſicut hactenus obſeruatum eſt,in fi.lib.j.non minus ſcitè, quàm decenter, Tempus (ait)pro veritate eſt,per not.in l.j.C.de ſeruit.quod & idem dicit in l.j.col.iij.verſi.item gl.dicit alibi. C.de fideic.& in l.de quibus.col.x.verſic.alij dicunt.ff.de legib.& in c.vigilanti.paulò poſt mediũ. in verſi.item plus creditur.de præſcr.Cuius ſententiæ dictum,licèt anguſtum ſit , & breui periodo cõcluſum, tamen interpretatio(quod de legibus dicit Seneca)lata eſt admodũ atq; diffuſa.& ex illis antiquæ poëſis ſecretariis depromenda.Quidam enim veterũ poëtarum,vt author Gellius lib.12.c.11. veritatem eſſe filiam temporis dicebat,quòd ea,licèt aliquãdo lateat, proceſſu tamen tẽporis ex latebris,

tebris,atque ex tenebris tandem erumpit. Id quod Romani illi veteres, vt erant rerum omnium certissimi exploratores,non ignorabant,cùm Saturno aperto capite sacra facerent, ea potissimùm ratione vt à Plutarcho scriptum est in Problem.Romanorum cap. xj. quoniam veritas, &si plerúque tecta sit,atque incognita,tempore tamen detegatur,atque palam fiat.Veritatis enim patêtem, & deum Saturnum existimabant:quem & ipsum tempus esse dicebant, quoniam scilicet tempus veritatem pariat. Nam quemadmodum Græco nomine Saturnus κρόνος dicitur:ita & vna litera immutata,aut ipsius potius aspirata χρόνος tempus appellatur.Saturnus autem Latinis dicitur,quòd saturetur annis:sicut scribunt Cicero de natura deorum,Lactantius lib.j.c.xij. Macrobius lib. j. Saturnal.vt proinde intelligamus Saturnum esse temporis longitudinem,vt etiam dicit Augustin. de Ciuitate Dei,lib.iiij.c.x.

Romani saturno aperto capite sacra faciebant.

45 ¶Hinc sanè leges,legúmque consulti,qui & hoc probè nouerant,ea quidem talia præsumi, atq; existimari sanxerunt,qualia in eodem statu diutius.constantérque perstiterunt,quoniã scilicet tempus, quòd omnia reuelet(vt scribit Tertullianus in apolog.c.iij.)nihil omnium rerum longius progredi patiatur incognitum,atque occultum.Idcirco Sophocles poëtarum prudentissimus,

Tēpus omnia reuelat.

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ' ὁρῶν,
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.
Nihil occultum,quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit tempus.

Quos versus semper in ore esse habendos dicebat Peregrinus philosophus apud Gellium, quo loco nuper citauimus.Sed & idem Sophocles in Aiace flagellifero:

Saturni epitheta varia.

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κ' ἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα,καὶ φανέντα κρύπτεται.
Cuncta pariter immensus ordo temporum
Occulta prodit,& idem prodita occulit.

In quam etiam sententiam fertur Græcus Menandri senarius, vice prouerbij celebratus, & alter eiusdem huic non absimilis,

πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id est,
Omnia detegens tempus ad lucem refert.
ἄγει γὰρ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. id est,
Ducit autem ad lucem,veritatem tempus.

Cui concinit Seneca libro ij.de ira.Quædam(inquit)falsa veri speciem ferunt,dandum semper est tempus:veritatem enim dies aperit.Thales dicere solebat:si Laërtio credimus,τὸ χρόνον σοφώτατον ἁπάντων,ἀνευρίσκει γὰρ τὰ πάντα,id est,Tempus esse sapientissimum rerum omnium, quòd cũcta reperiat.Quod dictum & Symonidi poëtæ assignauit Aristoteles lib.quarto Physicorum.Hocque etiam sensisse videtur Pericles apud Plutarchum in vita ipsius,sapientissimum datorem consiliorum tempus.Et Pindarus,cùm dicit in Olympiacis,

Thaletis de tēpore dictum.

ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. id est,
Dies posteri testes sapientissimi.

46 ¶Idem alibi tempus omnium rerum parentem appellat,quòd scilicet omnia producat, manifestet, detegat. Quod & significare voluit iuuenis ille apud Esdram cap.3.cùm dicit: Super omnia vincit veritas.Quod & repetitur in cap.consuetudo.8.dist.& iterum cap.sequen.si solus.qui est vlt.veritas fortior præ omnibus.Sed & D.Chrysostomus in quadam homilia,quam de laudibus Pauli conscripsit,Talis est,inquit,conditio falsitatis,vel erroris, vt etiam nullo sibi resistente consenescat, ac defluat. Talis autem è diuerso veritatis status, vt etiam multis impugnantibus suscitetur ac crescat. Nec hinc abesse potest Lucretianum illud li.v.de rerum natura:

Tēpus omniũ rerum parens, & eius nomina varia.

Nec facile est placidam,ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Et si fallit enim diuûm genus humanúmque,
Perpetuò tamen id fore clam,diffidere debet.
Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes προφάνας ferantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

47 ¶Et concinit illud Senecæ statim circa initia libri j.de Clementia ficta. Quibus pietas subest,quæque,vt ita dicam,ex solido enascuntur,in maius meliúsque procedunt. Sed quid tot testes producimus?cùm & veritas ipsa,id est Christus,cuius vnius testimonium instar omnium est, huius sententiæ assertor fuerit,inquiens Matth.x.Nihil est opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Quod & non admodũ diuersis verbis scribitur Marci iiij.& Lucæ viij.Cui & accedit text. in §.fin autem.de testib.ibi,Deo huiusmodi omnino non indulgente occultari.Quo in loco Accursius not.nihil tam esse secretum,quin reueletur.Et,vt ait Euripides, Nullum mendacium senescit, vel ad senectutem temporis peruenit.Iosephus autem aduersus Appionem lib.ij.cap.x. Longinquitas,ait,temporis, verissima esse creditur probatio.Igitur,vt tandem cõcludamus, cùm nihil diutius celari possit,quin temporis diuturnitate manifestetur:non mirum cuiquam videri debet, si id pro vero,ac comperto habeamus,quod ipsa temporis diuturnitas in eodem statu permanere passa est,

Christus ipsa veritas.

Mendacium nullũ senescit.

alioquin non passurus, si huiusmodi non esset, quale iam diutius apparuit. Et vt speciatim de nostra consuetudine loquamur, non præsumendum est tempus veritatis parentem, & quod pro ipsa veritate est Baldi testimonio, permisisse decem continuis annis quempiam, non ipsum quidem dominũ rem aliquam possedisse tanquam dominum, præsente vero domino, quin aliquo pacto detexisset illum non esse talem, qualem se gerebat.

48 ¶Vigesimosextò, huic Baldi dicto confine est, & eiusdem aliud, quod adscripsit consil. lxxxiiij. res prohibitæ alienari, in fi. lib. j. Longa (inquit) & tenax populi memoria pro veritate habetur, colum. ij. in prin arg. l. in summa. §. apud Labeonem. cum seq. Cassius. ff. de aqua pluuia. arcen. l. si arbiter. ff. de probat. l. cùm quidam. §. si certus sum. qui est vlt. & l. quòd si dubitet. ff. de acquiren. hæred. & cap. quid per nouale. de verbor. signifi. Quibus iuribus multa ex temporis diuturnitate diiudicantur. Ex quo videri potest Bald. hìc longam, & tenacem populi memoriam pro temporis diuturnitate apposuisse. Quibus concinit & illud Ouidianum lib. j Metamorphoseos:

Longa populi memoria pro veritate habetur.

—Quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?

49 ¶Vigesimoseptimò, accedit, vt & idem Baldus scribit in l. prima. col. 3 vers. pone, quòd qui gessit se pro notario, præsumitur notarius. Quod dictum simpliciter retulit Ias. in l. si certis annis. col. iij. vers. octauò facit. C. de pactis. & in §. præiudiciales. col. pen. versic. & an si aliquis. Insti. de actio. Et facit sing. idem Iason in l. Barbarius. col. iiij. versic. quartò limita. ff. de officio præto. Sed & idem fermè sentit ipse Baldus in l. ij. col. ij. in prin. C. de senten. & interlocu & expresè Floren. in dicta l. cùm de in rem verso. col. j. ff. de vsuris.

Notarius an præsumatur, qui se pro tali gessit.

50 ¶Contrarium tamen tenuisse videtur ipse Baldus in l. j. in vij. quæstio. C. de testam. ordi. & apertè tenuit Ioan. And. in additio. Specul. tit. de instrum. edit. §. restat. versic. & scias quòd tabellionatus officium, & Petrus Ancha. consi. ccxiij. pro isto patre instituto, versi. confirmat. Sed tu hic vide Felyn. in c. si scripturam. colum. vj. de fide instrum & Philip. Decius, consi. xlij. in primo dubio, & per omnes in dicta l. Barbarius.

51 ¶Vigesimooctauò huius classis est, & quod idem Bald. memoriæ prodidit consil. cxij. quæritur qui intelligantur, colum. vlt. vers. quæritur vlterius, lib. j. & licèt verba enuntiatiua non probent iuribus vulgatis: tamen propter temporis diuturnitatem fidem faciunt. Ad quod citat Cy. alicubi in tit. C. de probat. corruptè, vt opinor, cùm nusquam in eo titulo istud dixerit. Idem quoque voluerunt ipse Bald. Alberic. Salice. Paul. Castr. & cæteri recentiores in l. cùm aliquis. C. de iure deliber. vbi loquũtur de confinibus appositis in instrumentis. idque reputant sing. Alex. & Ias. ibi. idem Bald. consil. cclxxxvj. thema proponitur, col. j. & ij. lib. ij. & consi. clxj. proponitur quod, colum. vlt. lib. iij. Anto. in cap. cùm olim. de censib. Ant. in cap. vlt. de succes. ab intesta. & in clemen. j. de prob. & in clem. si summis. de sentent. excom. Panorm. consi. liiij. casus talis est, quidam Iacobus, col. ij. lib. j. & consi. lxij. in controuersia. col. vj. versi. in contrariam partem. lib. ij. Domi. in cap. si Papa, in princip. colum. iij. de priuileg. lib. vj. Floria. in l. in finalibus quæstionibus ff. finium regund. Paulus Cast. consi. ccij. in causa confinium, col. pen. in secunda lectura, lib. j. Marti. Laud. in cap. j. colum. iiij. versic. tit. qui feuda dare poss. Alex. consi. vj. viso themate. colum. vlt. lib. j. & consi. xij. viso processu. colum. vlt. lib. iiij. & consil. lxxv. visis & ponderatis, col. ij. eod. lib. iiij. & latè consi. xix. in causa & lite vertente. per totum, lib. vj. Maria. in c. cùm causam. & ibi Felyn. colum. ij. qui hoc latè declarat, de probat. Barbat. in l. sciendum. col. xix. ff. de verb. oblig. & latè consi. vj. sapienter scribitur, ferè per totum, lib. ij & consil. xviij. præclarè scribitur, col. xvij. eo. lib. ij. & consi. lxiiij. illud in medium referam, col. vj. lib. iij. & consil. lj. clementissimum Deum, col. ij. lib. iiij. Socin. consi. lxxxvj. in causa communitatis, col. j. lib. j. & cons. 270. consideratis his, col. iij. vers. comprobo hanc, Ias. in l. ex his verbis, col. ij. in quarta limitat. C. de test. milit. & in repet. l. admonendi. col. lxxxvij. ff. de iureiur. Philip. Dec. consi. xiij. cuius superscriptio incipit, an appellatione, col. ij. vers. nec videtur obstare, & iterum col. ij. vers. nec obstat si dicatur. vbi reperies quod tempus hoc casu requiritur, & consi. xxxvj. exemplum instrumenti, col. iiij. versi. tertiò pro responsione. & consi. xlij. in quarto dubio. in fine. & iterum in quinto. & consil. clij. in causa exẽptionis. col. ij. versi. & prædicta maximè, & consi. xcix. visis & diligenter consideratis, & consil. 428. viso consilio columna ij.

Verba enuntiatiua nõ probant, nisi ob temporis diuturnitatem.

52 ¶Idque adeò verum est, vt scilicet stetur verbis enũtiatiuis, propter diuturnitatem tẽporis, vt procedat, etiam si enuntient actum, qui interuenire non potuit tempore confecti instrumenti, vt singulariter voluit Barbat. dicto consi. xviij. nuper allegato, col. vj. lib. ij. authoritate Bartoli in auth. si quis in aliquo. C. de edendo. & in dicta l. sciendum. ff. de verb. oblig. quibus in locis id sanè non dicit Bar. Ideò cùm Barb. desit authoritas, cui innitebatur, an eius dictum sequendum sit, alij viderint. Ego autem ne prætermittam quid de Barb. sentiam, illud affirmare audeo, eum quidem, si ingenio temperasset, cui plus nimio indulsit, inter doctissimos iuris interpretes fuisse annumerandum, vtpote qui fuit & singularis memoriæ, & excellentis ingenij, cùm paucis admodum id datum sit, vt vtroque valeant & memoria & ingenio. Et vt scribit Hieronymus in primo aduersus Pelagium dialogo, illum ingeniosum, sed obliuiosum, hunc memorem, sed tardi vidimus ingenij. Cæterùm Barbat. studio impugnandi communes opiniones sæpissimè delirauit, vt asserit Felyn. in c. cæterùm. col. viij. de rescript.

Enuntiatiuis verbis statur ob diuturnitatem temporis, etiam si enuntient actum impossibilem.

53 ¶Vigesimonò, non hoc tantùm casu, sed & aliàs semper propter diuturnitatem temporis, leuior probatio

Lector sit probatio ob diuturnitatem temporis.

probatio admittitur, vt videre licet ex his quæ not. Bart. in l. si quidem viuit apud hostes. C. solut. matri. in l. de minore. 14. ann. §. tormenta. in ij. quæst. ff. de quæst. & in l. continuus. §. cùm ita ff. de verb. oblig. & in l. tabularum. quæ est ij. §. si dubitetur. ff. quemadmo. testam. aper. Ant. & alij in cap. veniens. le j. de testibus. & in cap. in præsentia. de sponsal. Imol. in c. cum causam. & ibi latè decidit, col. j. de probat. & idem decidit consi. xlij.

Tituli præsumptio ex diuturnitate temporis contra ius commune.

54 ¶Trigesimò, vt ad Baldum redeamus, is consi. cccj. præmittendum est ad euidentiam, lib. j. in ea fuit sententia, vt etiam in his, quæ sunt contra ius commune, inducatur præsumptio tituli ex diuturnitate temporis. Nam quamuis (inquit) priuilegia principum, non possint sine titulo possideri, per cap. ad decimas. de restit. spolia. quoniam, cùm priuilegia sint contra ius commune, esset implicare contradictoria, quòd vbi non est priuilegium, ibi fit possessio sine titulo, pro suo, qui titulus requirit bonam fidem, sine obice contradictionis iuris, & de iure. l. si ancillam furtiuam. ff. pro suo. Tamen ex diuturna possessione præsumitur in hoc casu titulus, pro suo. quia quod tempore est possessum, præsumitur habere principis voluntatem. arg. d. l. si filiusfamilias. C. de petit. hæred. & not. in c. j. de reg. iur. lib. vj. & per Cynum in l. emancipatione. C. de fide instrum. hæc ille. Cui omnino adde quod suprà disseruimus tit. j. §. iij. in glo. ij.

Quod diu est possessum præsumitur ex mandato.

55 ¶Trigesimoprimò, quod ab eodem Baldo traditum est consil. cclxxxvij. in primis videndum est, colum. penul. versi. quo ad secundum lib. iij. quòd ex diuturnitate temporis, mandatum interuenisse præsumitur. Id quod longè latéque sequitur, & probat in mandato syndicatus, Francis. Curt. senior consi. lxxvij super motiuis redditis, col. ij. versi. sed præmissis non obstantibus, & Philip. Dec. consil. xcix. visis & diligenter consideratis, in fine. & idem voluit Paul. Cast. qui Bald. non memorat, consi. lxxxiiij. visa dicta facti narratione, ante finem. lib. j. & Alex. qui nullam vtriusque mentionem facit, sicuti nec illius Curtij senioris, & Dec. in additio. Bart. in l. si vxor. §. si quis planè vxorem. ff. ad l. Iul. de adulter. vbi dicit, quòd per custodiam longi temporis, intelligitur mandatum custodiendi interuenisse, per nota. in dicta l. si filiusfamiliàs. C. de petitione hæreditatis. & in dicta l. qui in aliena. ff. de acquir. hæred. Idem quoque Iason, qui nullum horum memorat, in l. j. col. v. versi. limita secundò. C. qui admittan. per dictam l. si filiusfamilias. & rursum in l. sciendum. col. viij. ff. de verb. oblig. per illũ ipsum textum. Nam vt filiusfamiliàs possit adire hæreditatem sibi delatam, requiritur quòd præcedat mandatum patris, per l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæred. Et tamen ex diuturnitate temporis præsumitur, per dictam l. si filiusfamilias.

Mandatum ex longo temporis spatio præsumitur.

56 ¶Contrarium tamen, videlicet, quòd ex nullo, vel longissimo tempore præsumatur mandatum, tenuit Bal. sibi contrarius in l. qui non. la ij. versi. quæro quid si dominus. C. si ex fals. instrum. vbi loquitur de mille annis, & in l. j. col. j. versi. sed pone quòd. ibi de hoc dicit esse tex. sing. in l. vlt. ff. de vsuc. pro empto. & Hippol. Marsil. in l. si quis. col. xix. versi. vlterius hic habemus. ff. de quæstionb. & Stepha. Bertrand. consi. omnium primo, viso processu, col. vij. nu. 33. li. j. & consil. iij. inspecto. in octauo dubio, post principium. lib. iij.

Autoris opinio.

57 ¶Ego sanè priori sententiæ potius accederem: nihil enim interesse video inter mandatum, & aliam solennitatem extrinsecam, & præsertim iussum, qui ex temporis diuturnitate præsumitur, nam de eo loquitur l. si filiusfamilias. C. de petit. hæred.

Limitatio.

58 ¶Tamen si posteriorem sequi malis, eam duobus modis limitabis ex sententia Felyn. in dicto c. sicut. Primò, vt non procedat in mandato vicarij, quod si non negetur, præsumitur. Et si negetur, sufficit probare communem reputationem, vt voluerunt Domini à Rota. decis. ccccxcix. nota, valent acta. in antiq. per l. Barbarius. ff. de officio præto. & not. in cap. nihil. de electione. Secundò, vt non procedat in actu, quem quis verisimiliter non faceret sine mandato, vt quia multis annis soluisset pensionem pro alio: tunc enim præsumitur mandatum, cùm nemo velit iactare suum, per l. cùm de indebito. ff. de proba. Et hæc fuit sententia Domi. à Rota, quam citat Fely. ipse, decisio. xxiiij. aliquis, & Salicet. in l. nemo. tacito nomine Bald. C. de rebus alien. non alienan. Alex. sibi item contrarius in dicta l. sciendum. col. v. vers. item fallit secundum Ang. in fine ipsius secundæ fallen. ff. de verb. oblig. vbi etiam dicit non sufficere ad hoc mille annos. Idem Alex. in dicta l. qui in aliena. colum. iij. versi. item adde quòd licet. & consilio primo, ponderatis his de quibus, colum. penult. aliàs viij lib. iiij. & consi. cxcj. domini & c. perspecto instrumento. col. ij. versi. nec obstat longitudo, lib. vj. & consil. 35. consideratis his quæ agitata sunt. colum. j. libro vij. & Franc. Curt. senior etiam sibi contrarius, consi. xlix. memoriæ recolendæ, col. vij. versi. & hoc maximè. & iterum consil. sequent. quod est eiusdem initij, col. xv. versi. sextò adducere videtur. & colum. sequen. versic. octauò adducunt, vbi etiam loquitur de mille annis. Socinus consi. ccliij. visa & considerata, col. ij. lib. ij. vbi hoc reputat singul. & iterum consi. lxxx. in quæstione quæ vertitur, col. iij. versic. præterea venditio, lib. 3. Felynus in cap. sicut. col. xvij. versi. sextò aduerte, extrà de re iudica. Francis. Curtius iunior, in tractatu Feudorum, in prima quæstione, colum. ij. versiculo, confirmo hanc primam sententiam, cuius initium est, nota quòd vbi dixi, in antiq. vbi in id aduocatur Innoc. in c. nonnulli, in verbo, mandato, de rescriptis. & idem quoque voluit Philippus Decius consi. xxxvj. cuius superscriptio incipit, exemplum instrumenti. col. iiij. versic. secundò respondetur, & iterum consi. xlij. diuino implorato patrocinio, colum. vij. in fine quinti dubij. Et facit textus in l. ij. C. de aliment. pupil. præstandis & in l. cùm seruus. ff. de verborum obligationibus.

Iactare suum nemo præsumitur.

59 ¶Attende tamen Lector, quoniam Innocent. cui origo huius rei assignatur, in dicto cap. nonnulli,

Qui negotia gerit alterius nomine, præsumitur mandatum habere.

nihil omnino de tempore loquitur, sed tantùm innititur verisimilitudini. Dicit enim, quòd præsumitur is qui actum gessit nomine alterius, habuisse mandatum, nisi probetur contrariũ. Non enim (inquit) præsumendum, quòd inanibus se laboribus fatiget, & pecuniam suam iactet, per dictam l. cùm de indebito, tanquam in hoc non requiratur diuturnitas temporis, sed satis sit illa verisimilitudo, etiam in actu recenti, & simplici. Et hac sanè sententia nihil est verius. & pro ea est tex. in l. ij. & vlt. C. de ali. pupil. præstan. vbi actus in quo est necessaria expensa, præsumitur eo mandante factus, cuius interest. & ita voluit Bart. in l. eùm seruus. & ibi Alex. qui adducit concord. ff. de verb. oblig. & in pulchra quæstione consuluit Bald. consi. cccxvij. lib. iij. & idem voluit ipse Bal. in l. id quod pauperibus in fi. C. de episc. & cler. Imo. in c. ij. col. ij. vt ecclesiast. benef. Panorm. consi. liuj. videtur primò, quòd per dictum testimonium. col. ij. versi. sed his non obstantibus, lib. 1. Cæp. in tractatu de seruitu. vrban. prædio. Francis. Aret. in cap. j. col. iiij. versi. tu autem, de iudic. vbi per hoc dicitur, quòd cùm in citatione requiratur aliqua impensa, vt not. in l. omnibus. quæ est. ij. C. de sport. ea præsumitur facta fuisse parte mandante, Francisc. Curt. dicto consi. lxxvij. col. v. Fely. in dicto cap. sicut. col. antepenul. versi. v. in actu, de re iudic. Ex quibus constat non esse hìc necessariam diuturnitatem temporis, vt præsumatur mandatum. Bald. in l. j. C. de edeo. & Alexand. in dicto cap. nonnulli. §. sunt & alij. de rescriptis.

Impensa præsumitur facta parte mandante.

Ex solius tẽporis diutur. an præsumatur mandatum.

60 ¶Istis autem duabus limitationibus adde & tertiam, videlicet, vt non præsumatur mandatum ex diuturnitate temporis, cùm nulla alia ratione corroboratur. Secus quando instrumentum narrat, & dicit aliquem habere mandatum. Nam licèt hæc verba non sufficiant ad probandum mandatum, nisi de eo appareat, per l. vnic. C. manda. princip. cap. cum in iure. de offi. delega. cum simil. Tamen si præterea interuenerit temporis diuturnitas, ex vtrisque videtur satis probari mandatum. Ita videlicet, quòd ex alia diuturnitate coadiuuabitur. supplebitúrque probatio magis, quàm ex toto inducatur: vt in simili tradit Alex. consi. lvij. in causa & lite. col. iij. lib. v. Nam illa nominatio mandati, nõ parum operatur, vt in simili not. Bart. in l. j. C. de relat. & in l. acta. apud se habita. ff. de re iudic. & Innoc. in dicto c. cùm in iure. facitque quod scribit Bald. ipse in dicta l. j. C. de rebus alien. non alienan. vbi fatetur mandatum probari etiam coniecturis, sed solam diuturnitatem temporis non sufficere. Et ita expressè in casu quem suprà apposuimus, voluit Philip. Dec. consi. xxxvj. col. iiij. versic. non obstat. Ex quibus hanc limitationem ita generaliter poteris colligere, vt videlicet procedat, quod dicitur, mandatum non probari ex diuturnitate temporis, nisi ad ea, & alia concurrant, ex quibus verisimiliter præsumatur mandatum interuenisse.

Mandatũ uariè probari.

61 ¶Illud postremò in hac mandati præsumptione non omittemus, quòd si aliquis tanquàm procurator meus quicquam faciat me sciente, & tacente, siue patiente, præsumitur mandante me id fecisse. Ita voluit Innoc. in cap. ex parte decani. & ibi latè Barb. de rescriptis. & idem Innoc. in c. in nostra, de procura. & in dicto cap. cum in iure. de officio delega. Archidiac. & Ioan. And. in ca. qui ad agendum. de proc. li. vj. & optimè facit tex. in l. qui patitur. ff. manda.

Sentẽtia rectè lata præsumitur ob tẽporis diut.

Acta perdita præsumuntur solen. facta.

Trigesimosecundò, propter temporis diuturnitatem sententia rectè, ritéque lata præsumitur, adeò quòd licèt acta omnia sint perdita, tamen præsumantur solenniter facta, per cap. bonæ. le j. vbi Inn. & alij de electio. & in c. in præsentia, de renunc. & cap. cùm inter. & ibi Hostiens. Ioan. Andr. & alij de re iudic. Et voluit Innoc. in cap. cùm in iure. in verbo, mandato, & ibi Imol. qui hanc dicit esse communem opinionem. & Panor. de officio delega. idem Innocent. in cap. quoniam contra, & ibi etiam Ioan. Andr. Caldc. Ant. Cardin. Floren. Panorm. de probat. Iacob. Aretin. Cyn. Bald. Salycet. & ferè omnes in l. emancipatione. C. de fide instrum. Bart. in l. admonendi. col. vlt. versi. quæro quid si reperiuntur, & ibi Iason in repet. col. lxxxvj. ff. de iureiur. Bald. in l. sciendum. & ibi etiam Angel. Barb. & alij. ff. de verb. oblig. idem Bald. in cap. j. §. vltimo, col. vlt. tit. quo tempore miles. & in cap. j. col. uij. versi. quid si apparet aliqua sententia, tit. de mili. vasal. qui contu. est. & consil. xxiiij. longum thema. colum. ij. versi. quòd si propter antiquitatem, lib. iij. Imo. consil. cx. in causa quæ vertitur. col. j. Paul. Cast. consi. lxxvj. in facto isto, lib. ij. Petr. Ferra. in tit. forma sententiæ definitiuæ, in verbo, visáque litis contestatione, colum. ij. Alexand. consi. xvij. viso instrumento locationis, col. pen. in princip. lib. 4. & consi. xxx. ponderatis narratis, col. uj. vers. circa secundum, lib. v. & consi. xv. quod est eiusdem initij, eodem lib. v. Barb. consi. xviij. clementissimi patris, col. vj. versi. & multo fortius, lib. j. & cons. 44. scribitur apud Prophetam, col. iiij. versi. etsi quispiam. eodem. libro primo. Calca. latè consil. lxxv. in prædicta causa. col. vij. Corn. consi. cccirij. rem arduam. col. ij. lib. iij. Franc. Curt. senior consil. lxxvij. col. 4. Firmia. in tractatu de episco. in quarta parte quartu libri, in lxj. quæstione, quæ est in col. penul. versi. item nisi sit sententia. Philip. Dec. consi. xxxvj. cuius superscriptio incipit, exemplum instrumenti, col. j. versi. non obstat.

Idem de execut. sententiæ.

62 ¶Trigesimotertiò, non sententia solùm, sed & sententiæ ipsius executio, solenniter facta fuisse præsumitur ex diuturnitate temporis. vt notab. consuluit Petrus Anchar. consi. xxxix. visa petitione. & sequitur Philippus Dec. consil. ccclxxv. iuridicam esse arbitror. col. j. in fin. & iterum consi. ccccix. viso consilio. colum. j.

Præsumitur pro dicto arbitr. ex diut. temporis.

63 ¶Trigesimoquartò, non solùm id quod dictum est procedit in sententia iudicum, sed & in dicto arbitrorum, pro quo ex diuturnitate temporis præsumitur, vt voluit Dynus in quodam suo consil. quod ordine est xiij. quem refert & sequitur Ioan. And. in addit. Spec. tit. de arbit. §. si sequitur. versi. quid si actum fuit in compromisso. Et id quoque clarius voluit Anton. in dicto c. quoniam contra

falsam.

falsam.col.xx.de prob.&Panor.consi.xviij.in causa & quæstione quæ vertitur.col.iij.versic. ob hoc dixit,lib.ij.& Soci.consi.lxvj.viso compromisso.col.j.vers.& licèt posset dubitari.lib.iiij.

64 ¶Trigesimoquintò,facit quod voluit Petrus Anch.cons.cxxxvj.ex consiliis excellentium doctorũ, quòd si reperitur instrumentum,continens alienationem rei ecclesiasticæ, in qua requirebatur decretum superioris &lapsum sit longum tempus.præsumitur interuenisse decretum. quod & idem voluit Angel.in l.quòd si nolit.§.si venditur.qui est.j.ff.de ædili.edict.& Barb.in l.sciendum.col.xvj. ff.de verb.oblig.& Fely.in cap.Albericus.de testib.

Decretum in alienatione rei eccle.lapsu lõgi temp. præsumitur interuenisse.

65 ¶Trigesimosextò,quod generalius dixerunt Ant.& Imo.in cap.ea noscitur.de his quæ fiunt à prælatis.quòd si emptor rei ecclesiasticæ diu possederit rem ipsam,licèt in instrumento alienationis,nihil dicatur de solennitate adhibita,ea tamen præsumitur ob longum tempus. Quod etiam voluit ipse Ant.in cap.cura.col.ij.de iure patrona.Fran.Aret.consi.xxxvj.casus talis est, præsupponitur in facto,colum.ij.Alex.loquens in emphyteusi rei ecclesiasticæ,consi.lxxix.circa primum de quo quęritur.col.iij.in secundo dubio lib.j.& iterum consi.xlv.visa facti narratione,in fi.lib.iij Socinus cons. ccviij.visis actis & actitatis,col.penult.vers.respondetur, lib. ij.vbi expressè dicit præsumi omnem solennitatem,requisitam in alienatione rerum ecclesiasticarum ex longo tempore,& consil. cclxvj. in causa quæ vertitur.col.xiiij.versi.ex quibus infero,eo lib.ij.vbi plus dicit,ex diuturnitate temporis præsumi alienationem huiusmodi fuisse factam in casu permisso,obseruatis omnibus solennitatibus,& Fely.in cap.sicut.col.xix.vers.septimò & vltimò,extrà de re iudica. vbi hoc elegantissimè limitat.vt ibi videre poteris,Philip.Decius in l.j.col.iiij.C.qui admittan.ad bon.possess.& consi. 36. cuius superscriptio incipit,exemplum instrumenti.col.pen.vers.vltimò non obstat, & consil. clij.in causa exemptionis.col.ij.in fi.& consi.cccxxix.pro defensione,col.vlt.& consil. cccxlj. viso puncto, col.vj.ver.postremò ad corroborationem.

Solennitas adhibita præsumitur in venditione rei eccl ob longũ tempus.

66 ¶Trigesimoseptimò,addit istis calculum Raph.Cum.dictum consi.clviij. visis instrumentis,colum. ij.quòd si producatur instrumentum,iam longo tempore sumptum ab originali,licèt non appareat de citatione partis, tamen præsumitur eam fuisse citatam,imò(inquit)præsumitur illud originale,à quo exemplum sumptum est,fuisse authenticum,per not.in dicto cap. Albericus, & alia quæ allegat.Et illud quoque de citatione partis voluit Floria.in l.2.ff.de fide instrum. Alex. consil. cj. super primo dubio col.iij. versic. tamen his non obstantibus,lib.vij.& latè probat Franc. Aret. d. consil. xxxvj.colum pen.& Corn.consi.ccciiij.rem arduam.col.ij.lib.iij.& consi.cxliij.superioribus, lib.4. Socin.consi.clxxxvij.in controuersia,versi.& quia supra sunt allegata,lib.ij Felyn.in dicto cap.Albericus.col.ij.Philippus Decius dicto consil.xxxvj.col.j.versic.non obstat quod in ista, Iason in auth. si quis in aliquo.l.procurator.colum.iiij.versicu.nonò fallit.C.de eden.& in l.publicati.col.ij. versic. nota tamen diligenter.C.de testamentis.

Originale instrumentũ præsumitur authenticum.

67 ¶Contrarium tamen,quantum ad citationem partis,tenuit Baldus in dicta auth. si quis in aliquo. col.v.versi.non amplius.& in cap.vltimo.col.vij.versi.satisfaciam igitur, de fide instru.Pro quo facit quod voluerunt Cardin.& Panor.in dicto cap.Albericus, de testibus non præsumi citationem ex lapsu temporis.Quod & videtur voluisse Ang.consi.clxxiij & Paulus Castr.consil.lxxvj. in facto isto quatuor sunt consideranda,col.j.versi.secundò principaliter,lib.ij.& Socinus consi.xlvj.eleganter & subtiliter,col.ix.versi sed duo videntur. lib. iiij. Verùm quòd semper præsumatur citatio,ex diuturnitate temporis,tenent Ioannes And.Ant.& Imo.in dicto cap.Albericus. & Angelus in dicta l.sciendum.ff.de verb.oblig.

Citatio non præsumitur ex lapsu temporis contrarium uerius ut infrà.

68 ¶Trigesimooctauò,quod eleganter(vt semper aliàs si quis alius)ex nostris consuluit Raph. Fulgos. consi.lxxix.quidam nomine Britinius,col.iij.in huiusmodi specie : Vnus ex testibus testamentariis contradicit testamento:is tamen,qui erat hæres ab intestato,longo tempore tacuit, nec quicquam dixit aduersus testamentum, sed passus est hæredem in eo institutum bona hæreditatis possidere, certè ex temporis diuturna possessione præsumitur testamentum, cæteráque sequentia rectè acta fuisse, purgatúrque suspicio,quæ ex huiusmodi testis contradictione oriebatur.iuxta l.j.§.vlt.ff.quēadmod.test.aper.idque auctoritate dictæ l.si filiusfamiliàs.C.de petit.hæred.& dicta l.qui in aliena. §.j.ff.de acquir.hæred.

Præsumitur pro testamẽto, cui unus testiũ contradicit,idque ob temporis longi lapsum.

69 ¶Trigesimononò,non in istis tantùm casibus,sed & aliàs semper,licèt solennitas extrinseca nõ præsumatur,l.quacunque.§.vltimo.ff.de Publicia.in rem actio.cum similib.Fallit tamen propter temporis diuturnitatem,vt plerique voluerunt, per tex.in dicta l.si filiusfamiliàs.C.de petit.hæredit.& in dicto cap.cura.de iure patrona.& in cap.peruenit.de censib.vbi supra voluerunt glo.vlt. Ant. Imol. Panorm.& præterea Innoc.Hostiens.Ioan.And.Bald.Ant.Imol.& abunde Felyn. in dicto cap. Albericus.de testib.vbi & priuatim loquuntur de solennitate,quæ debet interuenire in publicatione, siue exemplatione,vt cum eis loquar,de qua ibi Bart.Bald.Ang.Imo.& Romanus,in l.qui in aliena. post.prin.ff.de acquirenda hæredita.Bartolus Baldus Angelus, & alij in dicta l.si filiusfamiliàs, ex quibus Bald.ipse ita illam legem summat,ex diutina possessione præsumitur solennitas præcessisse, Bald.Ang.Imo.Raph.Roma.Alex.qui hanc dicit esse communem opinionem.Barb.& Ias. in dicta l.sciendum.de verb.oblig.Bald.in l.ij.circa medium. C. de acquir. possess. & in l.executionem. col. xiiij.C.de execut.rei iudic.& in cap.j.col.vj.de iudic.Roma.consi.cclij pro decisione, versic.quo ad tertium, & consi.cclxxv.quo ad primum,col.j. Petr. Anch. consil.420. quidam seruus Antonius, col.vlt.Imo.in l.j.§.vlt.ff.de aqua pluuia arcen.Floria.in l.cùm de in rẽ verso.ff.de vsuris, Alex.cõsi. cxiij.super primo dubio.col.ij.in fi.versi.ex his infero.lib.j.& consi.xlviij.in causa & lite,col.ij. versi.

Solennitas extrinseca non præsumitur, nisi ob longum tempus.

Solennitas ex diutina posses. præsumitur præcessisse.

accedit ad confirmationem.lib.v.Matia.consi.xv.visis prædictis,col.antepenul.versi. accedit etiam temporis diuturnitas.vbi & hoc dicit procedere,etiam si appareat de scriptura actus,in quo non sit descripta solennitas requisita,vt nihilominus præsumatur ratione temporis plus actum,quàm scriptum,per multa quæ allegat.Et hoc reputat sing.Bart. consi.cliij.pulchra & subtilis,col.ij.versic. ad hanc obiectionem,lib.ij.vbi per hoc consuluit in publico casu.& iterum consi.cclxvj.in causa,lib.ij. & Corneus consi.xc.iij.videtur prima facie.col.j.& ij.lib.j.vbi reperies qualiter hoc intelligatur, & consi.cccxlviij.videtur in hac.col.v.eodem lib.j.& consi.cxliij.superioribus dubiis,col.j.vers.tamen his minimè refragantibus.lib.iij.& consi.sequen.in suprascripto themate.col.pen.versi.item potest dici,eodem lib.iij.& consi.cclxxxiiij.copiosè,col.j.eodem lib.iiij.Franci.Curt.senior consi. ccxvij. super motiuis,col.ij.Felyn.in dicto cap.sicut,col.xv.vers.fallit tertiò,de re iudica.& in cap.j.col.j. de lit.contestatio.& in cap.licèt Hely.col.v.de simo.Ludo.Bolonien.consi.xxxiij.col.iij.Philip.Decius consi.xxxvj.col.penul.versi.vltimò non obstat,& dicto consi.xlij.col.vij.in quinto dubio,vers.& ista confirmantur,& dicto consi.clij.col.ij. & consi.cxcix.visis & diligēter,vers.quo ad tertium,& cōs. ccxij.viso puncto.col.iij.versic.quartò prædicto Francisco.

Ratione temporis plus actum quàm scriptum præsumitur.

70 ¶Et quanquam sunt plerique,qui hoc intellexerunt procedere,quando cum diuturnitatem temporis interuenit alia præsumptio,aliàs secus.Et inter alios Cyn.& Bald.in l.j.in ij.quæstio.C.qui admit. ad bonor.possess.& idem Baldus in l.ij.C.de legitit.hæred.vbi per hoc dicit,quòd ex diuturnitate temporis non præsumitur,quòd donatio fuerit insinuata,nec quòd interuenerit præsentia duorum consanguineorum.& Salyc.in dicta l.si filiusfamiliàs.C.de petit.hæred.& Rom.in dicta l. sciendum. Panorm.in dicto cap.Albericus.col.pen.de testib.vbi loquitur etiam de tempore longissimo, & in c.significauit.in secundo not.per illum tex.de censib.Paul.Cast.consi.ccij.causa confinium,colum.ij. versi.breuiter si bene, lib.j.Alex.in dicta l.qui in aliena.in princ.ff.de acquir.hæred.& consi.ix.viso themate,col.pen.& vlt.libro iij.& consi.xvij.viso instrumento locationis.col.ij.lib.iiij.& consil.218. ponderatis narratis,colum.iij.versic.vnde dicit, libro j.& Iason in l.si certis annis, columna tertia versiculo nonò facit.C.de pact. Respondéntque ex his multi ad dictam l. si filiusfamiliàs. & ad dictam l.qui in aliena.quòd loquuntur in patre, & in filio, inter quos facilius præsumitur consensus interuenisse,cum iuris fictione reputentur vna,eadémque persona,per legē vltimā C.de impub. & aliis subst. Et quod ibi etiam agitur de commodo patris propter vsumfructum , ideo facilius præsumitur consensisse.

Ex temporis diuturnitate non præsumitur insinuatio donationis,nec præsentia duorum consang.

71 ¶Hoc tamen indistinctè procedere asserunt Imo.& Alex.sibi contrarius,& Ias.in d.l. sciendū. Ro. sibi quoque contrarius in d.l.qui in aliena.Barb.dicto consi.xxxiij.col.iij.lib.iij.& in repe.rub.C.qui admit.ad bon.poss.col.ij.in fi.vbi dicit Bald.in ea re sibi fuisse contrarium, & Alex. etiam sibi contrarius,consi.lxxix.primò quæritur,lib.j.Fely.in dicto cap.Albericus,col.vlt.& Ias.in l.j.col.iiij.eod. tit.C.qui admit.ad bono.possess.& tacitè omnes quos supra citauimus, dum indistinctè dixerunt, præsumi solennitatem extrinsecam ex diuturnitate temporis.

Solennitas extrinseca ex lōgo tēpore præsumitur.

75 ¶Sunt item qui hoc intelligunt procedere in illis actibus, in quibus necessariò non requiritur scriptura,in aliis verò non præsumi huiusmodi solennitatem ex tempore,sed opus est eam probari per scripturam.Ita voluit Fely.in dicto cap.j.in prin.de litis contest.& quisquis is est, qui in illum additiones edidit,vbi & hoc dicit voluisse Pau.Cast.consi.lj.& dicto consi.ccij.col.ij.lib.j. vbi tamen ex eo poteris intelligere,qualiter hoc sit intelligendum.Alex.consi.ccxix.ponderatis his,col.pen.vers. item non obstat alia responsio,lib.vj.vbi & hoc quoque declarat.

Aliorum opiniones de eodem.

73 ¶Sunt & qui hoc limitant,vt videlicet præsumatur solennitas ex decennali spatio, de quo loquitur d.l.si filiusfamilias cum gl.nisi ageretur de præsumenda ea solennitate,quæ principaliter tenderet ad præiudicium tertij:tunc enim non sufficerent decem anni,sed requirerētur triginta,per tex.in d. c.peruenit,& ibi Inn.gl.& Can.de emp.& ven.vbi hoc in simili specie tenuit Imo.col.vj.& seq.Alex. consi.j.ponderatis,col.viij.lib.iiij.& iterum consi.xvij.viso instrumento locationis,col.iij.eo.lib.iiij. & consi.clxxix.in causa,& lite vertente inter hæredes colum.ij.lib. 6. quod & idem expressè tenuit Raph.Fulg.in dicta l.j.col.pen.C.qui admit. ab bonorum possess. vbi dicit, quòd præsumptio quæ insurgit ex diuturnitate,per dictam l.si filiusfamiliàs.non habet locum, quando agitur de auferēdo dominio alterius,per l.nullo.C.de rei vindicat.& l. diutina possessio. C. de præscr.longi temp.Imò sunt,qui,vt præsumatur solennitas extrinseca,dicunt requiri tempus valdè antiquum,in quo videlicèt probatio est fermè impossibilis:ideóque non tam exacta probatio requiritur,per id quod habetur in l.si arbiter.ff.de probat.& c.vlt.de pact.& c.fama.xxij.q.ij.& ita voluerunt Host.Ioan.And. & Pan.in d.c.Albericus.de testib.& seq.& Alex.consi.ccxviij.ponderatis narratis,col.iij.versic.præterea, lib.vj.Hanc tamen limitationē in omnibus expressè reprobat Alex.sibi contrarius,dicens indistinctè sufficere decennium,dicta l.qui in aliena.per tex.in c.continebatur,de his quæ fiunt à prælatis sine consensu capit.& alia quæ ipse allegat, & post eum Iason in dicta l. prima,columna quinta, versic.tertiò singul.limita.C.qui admittan.ad bonorum possess.Et voluit etiam indistinctè Anto.in dicto c.illud.de præsumpt.

Solennitas tendens in præiudicium tertij, non præsumitur ex longo tempore.

74 ¶Sed & multi hoc intelligunt procedere,vbi agitur de modico præiudicio,vt in casu dictę l.si filiusfamiliàs.vbi agitur tantùm de præiudicādo filio in spe hæreditatis,& acquirendo patri,cui erat successurus,vt in casu dictæ glos.in d.l.penult.C.commu.diuid.vbi ex diuturnitate temporis præsumitur inter fratres,& alios similes facta diuisio:secus vbi tractaretur de graui quodam præiudicio : ita expressè

Ex diuturnitate temporis præsumitur in

expresſè voluit Bar. in l. cùm de in rem verſo. col. 3. ff. de vſur. & in l. j. col. pe. verſi. contra hoc tamen dictum. ff. de aqua pluuia arcen. & in ſua diſputat. incip. mulier habens magnum patrimonium, col. vlt. Fulg. qui Bart. mentionem non facit, in dicta l. j. col. pen. & ibi Iaſ. col. v. verſi. quartò limita. C. qui admit. ad bon. poſſ. Panor. in c. vlt. col. 3. de cauſa poſſ. & propriet. Pau. Caſt. in d. l. ſi filiusfamiliàs. C. de petit. hæred. Alex. in d. l. qui in aliena. & in d. l. ſciendum. col. 4. & conſi. x. viſo proceſſu, col. vlt. lib. 4. & conſi. v. viſo & diligenter conſiderato, col. pen. eod. lib. 4. & Socin. dicto conſi. ccliiij. col. 2. lib. 2. Philip. Dec. dicto conſi. cccclxiiij. vbi ſuprà, & in cap. j. col. vj. verſi. non obſtat ratio, de fide inſtrum. vbi & hoc dicit voluiſſe Franc. Areti. in quodam conſilio non impreſſo, incip. in præmiſſa conſultatione, per l. nullo. C. de rei vendic.

ter fratres ſa cta diuiſo.

75 ¶ Multi quoque hoc intelligunt procedere in actibus iudicialibus, qui transierunt in rem iudicatam, non etiam in extraiudicialibus, qui non tranſierunt in rem iudicatam, vt not. doct. in c. j. de his quæ fiunt à maio. parte cap. Sed hanc limitationem planè refellit Alex. conſi. ccxix. ponderatis narratis, col. pen. verſi. non obſtat etiam, dum obiiciebatur. lib. 6.

76 ¶ Aliter itē alij intelligunt, vt hoc ſcilicet procedat quando eſt ſolennitas, cui partes renuntiare poſſunt: ſecus ſi non poſſunt, ſecundum Ant. & recentiores, in cap. ſicut. de re iudi. & Pet. Anchar. in c. j. per illum tex. de reb. eccleſ. non alien. lib. 6. & confirmatur per l. ſi fortè. & ibi Bar. de caſt. pecu. & no. per eundem Bar. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. & in authent. ſi quis in aliquo. C. de eden. cum ſimil. Sed hoc Alex. dicto conſi. ccxix. col. pen. verſic. poſtremò non obſtat. lib. 6. vult procedere, cùm ſolennitas ex eo præſumitur, quòd de illa eſt facta mentio enuntiatiuè à partibus. Nam ea ſolennitas tum demum præſumitur, ſi talis erat, cui poterat renuntiari, per l. optimam. C. de contrah. & commit. ſtip. ſecus ſi ei renontiari non poterat, vt not. glo. & Bart. in l. j. C. de fide inſtr. lib. x. cum ſimil. At ſi præſumptio ſolennitatis aliunde procedat, ſecus: vt not. in c. ea noſcitur. de his quæ fiunt à præla. & in c. cùm veniſſes. de inſtit. & in c. bonæ. de elect. cum infinitis aliis ſimilibus ſuprà allegatis.

77 ¶ Poſtremò hoc intelligas in caſu dubio, in quo præſumitur ſolennitas, etiam ſi de ea nulla ſit facta mentio in inſtrumento. Secus ſi ex inſtrumenti inſpectione conſtaret eam non interueniſſe: vt quia diceret, id non fuiſſe factum, aut aliàs ita loqueretur, vt appareret non interueniſſe: tunc enim non præſumeretur ex diuturnitate, vt expreſsè voluit & conſuluit Pau. Ca. conſ. lxxxj. in cauſa quæ vertitur inter reuerendum, col. iij. verſicu. etſi dicatur. lib. 2. quia huiuſmodi (inquit) præſumptio tollitur per euidentiam, qua nulla eſt maior fortiórve probatio, vt not. Innoc. in c. propoſuiſti. de probat. & ſubdit facere l. emptorem. in prin. ff. de act. empt. & alia quæ ibi allegat. Sequitur Alex. dicto conſil. 1. incip. ponderatis his, columna penultima, libro quarto. Iaſon in dicta l. j. col. v. verſic. quintò limita, C. qui admit. ad bono. poſſ. & Stephan. Bertran. conſi. cliij. alienatio, col. iij. verſic. nec opponitur, lib. 2. Philip. Dec. conſi. ciij. cuius ſupraſcriptio incipit, an approbatione. columna prima. & dicto conſil. xxxvj. colum. iij. verſic. ſecundò reſpondeo. Quibus planè conſonat quod voluit Bald. quem nullus illorum allegat, in l. data, colum. penult. verſic. quid ſi bannitus. C. qui accuſa. non poſſunt. quòd ſententia ex nullo vires acquirit, nec pro ea præſumitur, cùm ex forma ipſius habet vitium nullitatis: alioquin vitium conualeſceret tempore, quod fieri poteſt, l. ex initio. C. de fal. & cap. vnde quæritur. xxv. quæſt. ix. Et ſententia plus habet iuris, quàm facti, vt not. gloſſ. in c. nullus. ix. quæſt. ij. Sententia autem nulla nihil habet iuris, nec ex ſolo tempore robur acquirit, l. expreſsim. C. de appellationib. Et facit quod not. in cap. inter cætera. xvj. quæſt. iij. & eſt expreſſum in l. quædam mulier. ff. famil. erciſc. quòd ſententia etiam poſt multos annos dicitur, & declaratur nulla, Dec. in l. ſi quis in aliquo. num. xxiij. C. de eden.

Euidentia ult.

Sententia plus iuris habet, quàm facti.

78 ¶ At ego ſanè, vt credo non præſumi ſolennitatem ex diuturnitate temporis, ſi ex inſtrumento vel ſententia appareat liquidò & expreſsè eam non interueniſſe: ita ſi non id expreſsè, aut liquidò appareat, ſed tantùm in inſtrumento, vel ſententia, nulla facta eſt mentio ſolennitatis, certè non ex hoc ſequitur, quòd non præſumatur interueniſſe ob temporis diuturnitatem, vt non obſcurè ſentit Petr. Ancha. conſi. cxxxvj. ex conſiliis, vbi in inſtrumento non apparebat de ſolennitatibus requiſitis, & tamen concludit, quòd præſumuntur interueniſſe ob diuturnitatem temporis. & apertè etiam Alex. conſi. lxxix. circa primum, col. iij. lib. j. & Feli. in c. ſicut. col. pen. verſi. ſeptimò & vltimò declara, de re iud. & Phil. Dec. conſi. cccxlj. viſo puncto, col. 6. verſi. non obſtat ſi dicatur, & idem Dec. con. ccccix. viſo conſilio, col. j. verſi. non obſtat illud in quo videtur. Quanquam contrarium tenuit Paul. Caſtr. dicto conſi. dcccj. lib. 2. & conſi. in facto iſto, col. 2. verſi. ſecundò principaliter. lib. 2.

Solennitas ex diuturnitate nō præſumitur.

79 ¶ Quo & aliter etiam intelligit Alex. conſi. 50. in cauſa & lite, col. 2. lib. 5. quādo conſtat actum, qui dicitur fuiſſe ſolenniter factus, purà vt idem exemplum repetamus, ſi dicatur hæreditas fuiſſe adita, & ſolenniter: certè ſi conſtet de aditione, præſumitur ſolennitas interueniſſe ex diuturnitate temporis: ſecus ſi non conſtet de aditione. Et hoc ſequitur, & dicit nota. Philip. Dec. d. conſi. ccccxlij. col. iij. verſi. non obſtat, ſi dicatur.

De eodem.

80 ¶ Rurſus ipſe Dec. ibi aliter intelligit, vt ſcilicet procedat in eo, qui potuit gerere actum, qui dicitur ſolenniter fuiſſe factus, vt exempli cauſa, qui adire potuit hæreditatem, tunc ex poſſeſsione longi temporis præſumitur adiiſſe ſolenniter. Secus ſi non potuit: vt qui pupillus erat, iuxta l. pupillus. ff. de acq. hæred. & §. neque. Inſtit. de author. tutor. Quia tunc præſumptio ſolennitatis ceſſat. Quia vbi veritas non poteſt habere locum, pariter nec præſumptio, per l. qui ad certam. ff. loca.

Adiiſſe præſumitur, qui potuit, aliàs non.

81 ¶ Alij item hoc intelligunt, quando veriſimiliter is, cuius ſenſus pro ſolennitate requirebatur, in actu

Præſumptio

non cadit in ignorantem fallit ut hic.

sciuit actum, qui dicitur solenniter fuisse factus, & de consensu illius. Secus si verisimiliter ignorauit: tunc enim ex diuturnitate temporis ea solennitas non præsumitur, nisi tam longum tempus interuenerit arbitrio iudicantis, quòd scire potuerit, vt pulchrè consuluit Alex. loquens in consensu Papæ, qui debuit interuenire in alienatione facta ab episcopo, qui iurauerat non alienare inconsulto Pontifice, consil.ix. viso themate suprascripto, col. vlt. lib.3. & sequitur Philip. Dec. consi. cccclx. viso consilio. col.2. versi. & pro vera resolutione, lib.2.

Ex diuturna solutione præsumitur causa legitima.

82 ¶Quadragesimò, proximè accedit ad superiora, quod voluit Panor. consi. xxvj. in quæstione quæ ad præsens vertitur, col. vlt. in prin. lib.2. quòd ex diuturna solutione præsumitur causa legitima, quamuis de ea non appareat. Allegat gl. in c. nullus, j. q. j. & Ioan. And. in c. peruenit, de censib. & Bart. in d. l. cùm de in rem verso. de vsur. & idem quoque voluerat ipse Panor. consi. vij. circa primum, colum. v. versi. item præmitto quòd quando, & iterum versi. præsumenda est ergo. eod. lib.2. vbi fortius dicit, quòd præsumitur causa legitima ex diuturna solutione, etiam si non fuerit allegata.

Monialis mutans monasteria.

83 ¶Quadragesimoprimò, non prætermittendum quod no. consuluit Socin. (meritò excellentissimus vocatus) consi. lxxxiij. placet mihi, in prin. col.3. & alibi sæpe. Is conf. ccvij. consideratis his, tenuit nopermulta quæ ibi allegat, quòd monialis quæ iam à longo tempore transiuit de vno monasterio ad aliud, id fecisse præsumitur consentiente primo monasterio, propter diuturnitatem temporis: ita quòd si aliquid posteà acquirat, aut illi quæpiam hæreditas deferatur, acquiritur secundo monasterio, non primo.

Consuetudo inducta per diuturnam solutionem.

84 ¶Quadragesimosecundò, huc vergit quòd si per decennium fuerit quicquam liberè solutum ecclesiæ, aut piæ causæ, ex hoc inducta censetur consuetudo: quam soluentes non poterunt tollere, quin cogantur deinceps soluere, etiam nullo alio probato, aut allegato titulo, per text. in cap. veniens, le j. de testib. & ibi Panor. in iij. notab. & Feli. in iij. notab. vbi illum not. ad limitationem not. in d. l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. & tex. in c. ad apostolicam. & ibi etiam Panor. & Felin. de simo. & voluit Pau. Liaz. in repet. c. in literis. col.7. versi. modò quæritur. de restit. spoliat. Panor. consil.6. in quæstione quæ vertitur, col.3. versic. secundum remedium. lib.2. vbi & ad hoc allegat text. in l. priuilegia, & ibi Bart. C. de sacrosanct. eccles.

Temporis virtus multiplex.

Notorii quid.

85 ¶Postremò, tempus ipsum tantum habet virium, vt non solum ius ac dominium alterius, & alia, de quibus suprà diximus, tollat, sed cætera omnia absumat, deuoret, destruat, commutet, atque aliò diuertat, id affirmante Bald. in cap. inter dilectos de fide instrum. & in cap. tua, col.2. versi. porrò notorium, de cohabit. cleric. & mulier. vbi dicit, quòd notorium non dicitur, nisi apparens & existens vetustas, quæ omnia consumit. Et idem affirmat Bald. in repet. l. j. col. iiij. versi. in contrarium quod merum imperium, C. de emancip. libero. quam ponit in fi. lib. viij. cùm dicit, quòd tempus vicem personæ alienando gerit, cùm iura negligentis tabefacit, atque corrodit, & intelligentem transfert. l. qui agros. C. de omni agro deser. lib. xj. Omnia enim (ait) sua periodo terminantur. In quam sententiam Lucretius lib. iiij. ad finem,

Nam leniter quamuis quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo spatio tamen atque labascit.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes
Humoris longo in spatio pertundere saxa?

Cui concinens Tibullus lib. j. Elegia iiij.

Longa dies homini docuit parere leones:
Longa dies molli saxa peredit aqua.

Et Ouidius lib. j. de Arte amandi:

Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

Sed & idem lib.4. de Ponto Elegia 8. ad Suillum:

Tabida consumit ferrum lapidémque vetustas,
Nulláque res maius tempore robur habet.

Et libro postremo Metamorphos. ex sententia Pythagoræ,

Vetustas inuidiosa.

Tempus edax rerum, túque inuidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiatáque dentibus æui,
Paulatim lenta consumitis omnia morte.

Propertius quoque lib.3. de Pyramidibus, deorúmque templis & Mausoleis loquens:

Annorum aut ictu pondera victa ruent.

Et Martial. lib.9. de Partheniana toga:

Quid non longa dies, quid non consumitis anni?

Et Ausonius:

—Monumenta fatiscunt,
Mors etiam saxis, nominibúsque venit.

Vetustas ipsa etiam naturam perimit.

86 ¶Curtius autem lib.5. Vetustas (inquit) non opera solùm manufacta, sed etiam ipsam naturam paulò exedendo perimit. Seneca in remediis fortuitorum ad Gallionem, eleganter tempus vocat omnium sepulturam. Ex Græcis quoque Sophocles in Aiace:

πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει τε καὶ φλέγει. id est,

Omnia longum tempus tabefacitque & vrit.

Rursúsque in eadem fabula,

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id est,

Omnia

Omnia longum & innumerabile tempus
Producit in lucem occulta,& manifesta occultat.
Idem quoque χρόνῳ τὰ πάντα γίγνεται,κὴ κρίνεται.
Tempore omnia fiunt,& iudicantur.
Sed & Platonis distichon est:
Αἰὼν πάντα φέρει,δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
οὔνομα κὴ μορφὴν,κὴ φύσιν,ἠδὲ τύχην. id est,
Aeuum fert omnia,longum tempus nouit mutare
Nomen & formam,& naturam & fortunam.
Gregorius Nazianzenus in distichis sententiosis:
Μὴ δὲ φίλει τὸν ὄλβον ὃν λύει χρόνος.
ὃ γὰρ χρόνος δέδωκε,κὴ λύσει χρόνος. id est,
Ne ama opulentiam,quam soluit tempus.
Quæ enim tempus condidit,& soluet tempus.

Tempore omnia fiunt & iudicantur.

Ob hanc sanè causam Mythici existimant à poëtis traditum Saturnum filios suos deuorare solitum,ac eosdem denuò emouere:interpretantes id ad tempus referri oportere, quod vt suprà diximus,Saturni nomine significatur,à quo vicibus cuncta gignantur & absumantur, quæ denuò renascantur,vt scriptum reliquit Augu.de Ciuit.Dei.lib.vj.cap.viij.

Saturnus à poetis traditus filios suos deuorare.

87 ¶Quinetiā tempus aut adimit, aut certè minuit impetus,affectus,ac perturbationes animi,alioquin perpetui ac immortales.Omnia inquit Cornelius Tacitus lib.xix.historiæ August.Inconsulti impetus cœpta initiis valida,spatio languescunt.Liuius lib.2.diem tempúsque ipsum leniturum iras sanitatémque nonnunquam allaturum scribit.Seneca lib.2.de ira, Maximum remedium iræ mora est. Itaque prudenter ille pistor Apuleianus lib.ix.Meta. monebat mulierem, vt secederet quoad spatio feruens maiori animus sedaretur.Idque est,quod de Leone scribit Ouid.lib.4.Trist.Eleg.5.

Tēpus minuit affectus.

Tempore Pœnorum compescitur ira leonum.

Ex quibus facilè cuiqui fit manifestum,nulla re melius quàm tempore iram languescere.Itaque Venus apud Virgilium lib. v. Aeneid. conqueritur Neptuno de graui Iunonis ira in Troianos , quam nec longa dies mitigaret,nec pietas.Hactenus de ira.

88 ¶Nunc de dolore & tristitia loquamur.Euripides in Alceste,ὁ χρόνος ἀλγος ἀνιάσει,id est,Tempus dolorem leniet.Et simile apud Terentium prouerbium vetus adducit Menedemus, Diem adimere ægritudinem hominibus.Tullius lib.3.Tusculanarum quæstionum:Id ita(inquit) esse dies declarat,quæ præcedens ira mitigat,vt iisdem malis manentibus non modò leniatur ægritudo,sed in plerisque tollatur. Seruius ille Sulpitius , qui vt refert Pomponius in l.2.ff.de orig.iur.in causis orandis primum locum,aut certè post Marcum Tullium obtinuit , ad eundem Tullium scribens eum consolaturus de morte Tulliæ filiæ suæ, sic infert: Nullus dolor est , quem non longinquitas temporis minuat,atque molliat:hoc te expectare tempus tibi turpe est , ac non ei rei sapientia tua occurrere. Cuius sententiæ meminirè nostris Barba.in repetit.c.Rayn.quam Ioanninam vocant,col.lxxiiij.de testam. vbi & de morte filiæ suæ loquitur , cuius dolorem tempus sibi sustulisse asserit.Seruium autem secutus(vt opinor)Tullius ipse ad Titium scribens, lib. 5. Epistol.familiarium , eodem genere consolationis vsus est.Nam quod(inquit)allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit,id nos præcipere consilio prudentiáque debemus.Seneca quoque ad Luciliū epistola lxiij. Finem(ait)dolendi,qui consilio suo non fecerit,tempore inueniet.Idem in eo libro,quem de consolatione scripsit ad Marciam:Dolorem dies consumit,licèt contumacissimum,& quotidie insurgentem , & contra remedia efferuescentem : tamen illum efficacissimum mitigandæ ferociæ tempus eneruat. Et paulò antè vocat remedium naturale temporis , quòd maximas ærumnas componit. Nec aliud vult Ouid.lib.4.de Ponto,ad Gallionem scribens:

Dies adimit ægritudinem hominum.

Seruij Sulpitij Law.

Finitimque tuum,si non ratione,dolorem,
Ipsa iampridem suspicor esse mora.

Et Quintilianus lib.6.Nam cùm etiam veros dolores mitiget tempus,citius eu anescat &c.Et Symmachus in epistolis:Fors fiat vt dies longa quandoque haberet laxatum dolorem:siquidem malis omnibus finis de tempore venit.

89 ¶Sed & ad amorem veniamus,qui affectus alios omnes vehementia exuperat. Nam,vt dicit tex.in §.illud quoque melius.in auth.quibus modis natur.effic.legit. furore amoris nihil vehementius inuenitur,quem retinere perfectæ philosophiæ est. Et Cicero lib.4.Tusculanarum quæstionum : Maximè autem(inquit)admonendus,quantus sit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus est profectò nulla vehementior. Propterea dicit Bal.non minus verè,quàm disertè in l. precibus,col.vj.versi.quid ergo si petiit non idoneas.C.de impuber.& alis substit. quòd huiusmodi affectum intra debitos limites carcerare Philosophorum est, non muliebre. In quam etiam sententiam Oldrad.consi.cix.regularis habet traditio,col.2.versi.tertia consideratio,aduocat testimonium philosophi dicentis lib.vij.Ethic.cap. iij. hos Venereos appetitus nonnullos in furorem atque insaniam adigere.Et per hoc quodam modo excusat quempiam,qui vt quadam muliere potiretur,quam deperditè adamabat,imagines quasdam in eam rem confecerat, ac dæmones inuocarat. Hanc tamen tam furiosam,tam vehementem,tam impotentem,tam imperiosam passionem tollit,aut saltem le-

Amoris furore nihil vehementius.

nit tempus ipsum. Nam, vt dicebat Crates Thebanus apud Laërtium, Amorem sedat fames: sin minus tempus. Quòd si hæc duo non suffecerint, ad laqueum est accedendum. Quam sententiam Baptista Pius ex Græco epigrammate ita his versibus conclusit:

Amorem sedat fames.

Sedat aligerum fames amorem:
Hunc si non superat, domabit ætas:
Quæ si non rapidum fugabit ignem,
Nodatum superest medela collum.

Amoris remedia.

Idcirco Propertius li. 3. dicit temporum & locorum interualla sensim suos ardores mitigatura, ictúsque cupidineos sanatura. Huius carmen est huiusmodi:

Aut spatia annorum, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera nostra sinu.

Quibus omnibus accommodatissimum est, quod Sophocles in Aiace flagellifero scribit, tempus esse Deum facilem, quòd omnia leniat atque molliat.

90 ¶Quid, quòd tempus prorsus adimit memoriam, quæ & ipsa est vis, & dispositio animi, vt placet Augustino, aut (vt alij malunt) Hugoni Victoriano, qui in libro de Anima & spiritu scriptum reliquit, animam secundùm diuersa operationum officia variis nominibus enuntiari: dicit enim, Anima dum vegetat, & corpus ipsum viuificat, Spiritus dum contemplatur, Sensus dum sentit, Animus dum sapit, dum intelligit Mens, cùm discernit Ratio, cùm recordatur Memoria, dum vult Volũtas. Cicero lib. 2. de Inuentione, confirmat Prudentiæ tres esse partes, inter quas Memoriam reponit. At tempus (inquit) memoriam rem perniciosissimam, siue sit animæ dispositio, siue ipsa anima, siue prudentiæ pars, aut quiduis aliud tollit prorsus atque adimit, obliuionémque rerum omnium producit: affirmante id Iurisconsulto in l. furtum. §. vlt. cum l. seq. & ibi not. docto. ff. de vsucap. & id quoque asserit glo. in l. vlt. & ibi glo. in verbo, vacuum. versic. sed quo iure. C. vnde vi. Specul. de petit. & poss. §. j. versic. penult. & titu. depositio. §. sextò tractandum est, versi. item si de suo contractu. in fin. Dyn. in c. possessor. & iterum in cap. præsumitur, in fin. de reg. iur. lib. 6. Barto. in l. si res obligata. post prin. versi. hoc autem quod dicit, ff. de leg. j. & in l. qui fundum. §. seruus meus, ff. de vsucap. pro empt. & in l. non fatetur, col. pen. versi. item longinquitas. ff. de confess. & in l. Celsus ff. de vsucapio. & in l. si quis delegauerit. §. vlt. ff. de nouatio. & in l. ex consensu. §. eum qui. ante fin. ff. de appel. & relationib. & in l. cum & iudices quæ est ij. §. quod obseruari. & in §. sed quia veremur. C. de iuram. calum. Bal. in l. j. col. xij. versi. modò quæro quid de adulto. C. de confes. & in l. si minorẽ. C. de in integ. restit. & in cap. vlt. col. pen. versi. & qualiter probetur error, extrà eo. Signo. consi. v. cùm inter Gabrielem, col. iij. versi. item ex longo interuallo, Ang. in l. qui tabulas, ff. de furt. & in §. si quis igitur, col. vlt. in auth. de instrum. cau. & fide. & in §. illud in auth. de trien. & semiss. & consil. cxxvij. visis petitione, & responsione, versi. secundò propter temporis prolixitatem, Pet. Anch. consi. cxxxiij. satis inaduertenter, paulò post medium. Lucas Pen. in l. quicunque. in xcv. præsumptione. C. de apo. publ. libro x. Raph. Fulg. consi. xxxix. ad primum videtur, vbi ex hoc consuluit in pulchro casu: Barbat. in l. si dari stipuler, col. antepen. ff. de verbo. oblig. Corn. consi. cxlij. videtur prima facie, col. v. versi. nec prædictis obstat, lib. 3. & consi. cclxxviij. in causa vertente, col. 2. lib. 4. Alex. consi. vij. videtur prima fronte, col. iij. versi. sed in quæstione nostra, lib. 4. Soci. in tracta. fallent. regu. clxxv. ignorantia in facto proprio, in secunda fallentia, Iason in §. si quis agens, col. 2. versi. tertiò fallit. Instit. de action. & facit cap. longinquitate, xij. q. ij. Húcque respicit illud Menandri:

Tempus omnino adimit memoriam.

Memoria quid.

χρόνος δ' ἀναιρεῖ πάντα, καὶ λήθην ἄγει. Tempus autẽ aufert omnia, & obliuionem inducit.

Tẽpus omniũ obliuionem inducit.

Quem secutus Virgilius videtur hisce versibus:

Omnia fert ætas, animum quoque: sæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

Inibi enim animũ pro memoria posuit Virgil. & Seruius & alij interpretes annotarũt, & satis indicãt quæ sequuntur. Nũc oblita mihi, &c. Nã (vt diximus) memoria vis est animi, & vt alij volũt, ipse animus. Sed & huc vergit quod Paro Pythagoricus dicebat tempus esse rudissimum, indocile, stultissimum: quoniã omnia obliuione deleantur in tẽpore, vt retulit & approbauit Aristot. li. 4. Physic. in fi.

Tempus rudissimum & indocile.

91 ¶Et quanquam multi voluerunt relinqui arbitrio iudicis, quantum tempus exigatur, vt ex eo verisimiliter inducatur & præsumatur obliuio, & ita perdatur possessio, videlicet glo. Iaco. Rauen. Ang. in d. l. furtum. ff. de vsucap. glo. in §. quod autem ad eas, in verbo, propter absentiam. Instit. eo. Innoc. in c. querelam. col. j. in verbo, de nouo. & ibi quoque Ioan. And. de elect. Cyn. in l. j. in j. quæst. princ. C. vbi cau. stat. Rota decisione liiij. nota quòd vbi dicit aliquis, Bal. & Ange. in l. licet. ad fi. C. de acq. poss. idem Bal. & Ang. in l. j. C. de seruis fugit. Bal. in l. 2. col. 7. versi. sed quæritur an per negligentiam animi. C. de seruit. & aqua. Imo. & Roma. in l. si de eo fundo. §. si fortè. ff. de acq. poss. Pet. Anch. consi. xcij. tria in fauorem. ante fi. Dominic. in c. pontifices. vij. q. j.

Quantum tempus exigatur, ut præsumatur obliuio.

92 ¶Sed multò plures hoc tempus spatio decem annorum circunscribunt, vt scilicet ex eo verisimiliter præsumatur obliuio, & possessionis amissio inducatur. Ita enim voluit glo. Iacob. But. in d. l. licet. C. de acquir. possess. Dyn. in cap. sine possessione, ad fi. de reg. iuris. lib. vj. Ioan. And. in addit. Specul. in tit. de petit. & possess. quo loco suprà citauimus, Cyn. Barto. & Bald. in l. j. C. de seruis fugit. Barto. & Ang. in dicto §. si fortè. l. si de eo. ff. de acq. poss. ibíque latè Alex. col. j. & seq. qui respondet rationibus ad

bus aduersariorum, Bart. in l. Celsus. col. 2. ibi, vel cum negligentia longi temporis, ff. de vsucap. Bal. in l. vlt. C. de his qui à non domi. & in l. si minorem. C. de in integ. restit. minor. & in dicta l. j. in fi. C. de seruis fugir. & in repet. l. edita. col. 4. versi. incidenter quæritur, ibi, dummodo sit intra decẽnium, C. de eden. & consi. xxxvij. quidam tabellio, col. vlt. lib. j. & consi. 150. casus actualiter, col. penul. lib. 2. Rosellus de Rosellis inter consilia ipsius Bal. consi. cccexlv. super prædictis, col. 2. eod. lib. 2. Pet. Anchar. consi. ccxiij. pro isto patre instituto, col. 2. plus etiam aduertendum, & consi. cccexliij. primò eliciamus, col. ix. versi. & aduertendum est, vbi hanc dicit communem opinionem, Panor. in c. vigilanti. col. 5. & ibi latè Felin. col. pen. de præscrip. idem Panor. consi. xviij. in causa & quæstione quæ vertitur, in fi. lib. 2. & consi. lxij. in controuersia orta. col. antepenu. eod. lib. 2. Pau. Castr. in l. possideri. quæ est 3. §. si quis nunciet. ff. de acq. hæred. & consi. x. si vera sunt, lib. 1. versi. sed ex alio capite, lib. 1. & consil. cclxxxiiij. in facto præsenti pœnam. col. 2. eod. lib. 1. Barbat. consil. lxxiij. à Ioue principium, col. 4. lib. 3. & cons. xl. clementissimum, col. 23. lib. 4. & consi. liij. à Ioue principium, col. penult. eod. lib. 4. & consi. lix. optaui & datus est, col. 3. eod. lib. 4. Cornens consi. lv. visis & diligenter ponderatis, col. viij. versic. item videtur quòd possit, lib. 3. & consi. clxxix ex pacto. col. vlt. eod. lib. 3. Maria. consi. xxxviij. pro decisione, col. 8. lib. 1. & eius filius Socin. consi. xlvij. primò præsentis, versic. postremò circa principium, eo. lib. 1. & consi. cliij. Pulchra, col. 3. versi. quinimo attentari potest, lib. 2. Franc. Aret. in l. j. col. j. ff. solu. matr. Alexan. consi. xxxiij. viso processu, col. j. lib. 6. Fran. Curt. senior consil. xxxiiij. super eo, col. j. Soci. consi. cxv. fundata est intentio, col. 3. versic. sed adhuc videtur, lib. 3. Ias. in l. j. §. per seruum, col. 4. versi. item inquantum. ff. de acqui. poss. in secunda lectura. Et licèt nonnulli ex his simpliciter locuti sint de longo tempore, tamen de decennio videntur intellexisse, quod longum tempus priuatim nuncupatur, secundùm glo. in d. l. cùm de in rem verso, & ibi docto. ff. de vsuris. & gloss. in l. si filius. & ibi doct. C. de petit. hæred. & in l. litibus. in verbo, colonorum. C. de agric. & censi. lib. xj. & in rub. C. quæ sit long. consuetu. & ibi Bald. & in l. j. C. de præscrip. longi tempo. & in l. vlt. ff. si ager vectig. & in cle. j. de rebus eccles. non alienan. & in c. consuetudo præcedens. xij. dist. Bal. in l. iubemus nulli. in princip. C. de sacrosanct. eccl. & in l. de quibus. col. ix. versi. quæro & propter quantum tempus, ff. de leg. & Ange. in l. si filiofamilias. §. si vir in quinquennium. & ibi Alex. col. pen. ff. solu. matri. Anto. in c. vlt. extrà ne præla. & consi. lxxxvij. apparet quod viuo, col. pen. Alex. in l. sciendum. col. 3. ff. de verb. oblig. Feli. in c. sicut. col. xv. versi. & primò aduerte. de re iudica. Bald. & latè Felin. in cap. plerunque. de rescrip. Et hoc confirmat tex. in l. sancimus. C. de testam. & in l. si eum fideicommissaria. §. Aristo ff. qui & à quibus. Et ex hoc not. voluit Bald. in l. sancimus, aliàs, iubemus, col. 2. & ibi etiam Raph. Fulg. & Pau. Cast. C. de testam. quòd si quispiam fecerit testamentum, etiam cum clausula derogatoria, & lapso pòst decennio aliud faciat, quamuis in eo nullam fecerit mentionem illius clausulæ, tamen valet hoc vltimum testamentum, quòd propter tale testamentum præsumitur testatorem non recordari de clausula derogatoria. & id sequitur ipse Bald. consi. xl. sicut sapientissimè consultum est, lib. 2. & iterum consi. xv. viso ac diligenter considerato themate, col. 3. lib. 4. quamuis contra hunc tenent Franc. Aret. & Ias. in d. l. iubemus aliàs, sancimus.

Decenniũ proprie longũ tẽpus appellatur

Testamentum prius cũ clausula derogatoria, posteriore, lapsu decennij tollitur.

E CONTINVELZ, GLOSSA V.

1 SEd quomodo probabit huiusmodi possessionem continuam: nunquid necesse est vt testis deponat vidisse se semper continuéque & sine intermissione decem annos possessioni rei incumbere? At hoc impossibile est, l. seruitutes, & l. quoties. ff. de seruit. Ideo satis est, vt probet se fructus cuiuslibet anni percepisse. Nam quamuis fructus certo, & eo quidem breui tempore colligantur, tamen qui illos percepit, præsumitur toto integro anno percepisse, vt no. voluit Spe. tit. de prob. §. probari autẽ. versi. sed quæritur qualiter. qui est in col. vlt. & ibi Bal. in addit. & idem Bald. in l. Titia. vbi & Barto. ff. de solut. vbi est bonus tex. in verbo, redditus exegit. in prin. l. & idem Bal. in l. si quis. versi. quæro qualiter probetur possessio. C. finiũ regund. & in l. j. col. pe. in fin. C. de seruis fugit. per tex. in dicta l. Titia. & in l. Pomponius. ff. quibus modis vsusfruct. amit. & idem Bald. in l. iudicia. C. de rei vendica. Cyn. in l. super. C. de præscript. longi tempo. Bart. in l. 2. C. de acquir. possess. & in l. quidam in suo. ff. de conditio. institu. & in l. j. & ibi quoque Franc. Areti. col. 1. ff. solut. matri. Floria. in l. j. col. 2. ad fin. ff. famil. erciscun. Raph. Cuma. consi. ciij. quæritur, in princip. Fulgos. consi. clxj. in causa Iacobi. in princ. Roman. consi. lxx. visis themate, col. penul. versic. secundò quia probatum est, vbi etiam dicta iura allegat & prætereà l. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acquir. possess. & d. l. litibus. C. de agrico. & censi. lib. xj. Franc. Cremen. qui hoc ex Specul. vbique reputat sing. not. cxxxij. Ioan. Ferrarien. titu. de forma responsionis rei conuen. in verbo, præscriptionis. col. viij. Lanfran. Oria in repet. c. quoniam contra falsam. in materia testium, versic. iij. venit probanda possessio, de proba. Bellem. subobscurè deci. xxxiiij. incip. valet articulus. Barbat. consi. viij. scribitur præclarè, col. 2. versic. prætereà accedat. lib. j. & consi. 50. hoc exordio illud afferam, col. vj. versic. prætereà est aduertendum, eod. lib. j. & consi. xj. quod est similis initij, col. 4. versic. capio modo partem. lib. 2. & consi. xviij. præclarè scriptum est, col. pen. versi. prætereà faciat, eod. lib. 2. & consi. xxxvj. sapienter scripsit. col. 2. eod. lib. 2. & consil. lxx. præclarè scribitur, col. 7. eod. lib. 2. vbi ad hoc multa allegat, & consi. xxxv. in minimis quoque rebus, colum. iij. lib. iij. Alexand. consilio xxv. attentis narratis, colum. iij. versic. est etiam probatum, lib. 5. & consi. clxj. viso. lib. vj. Socinus consil. cxxxj.

Quomodo cõtinua possessio probanda sit.

in præsenti,circa princ. lib. 1. & consi.clxxxvij.in controuersia,versic.secundò.Philip.Dec.consil.2. ex perceptione.

Ad probãdam possessioné, fructuum perceptio non requiritur.

2 ¶Neque tamen necessariò requiritur ad probandam possessionem, vt fructuum perceptio probetur,quamuis illud sit principalius:sed sufficit,vt probetur quòd quis fecit terram seminari,arari,coli. Ita voluit gl.in d.l.si quis in verbo,possessionis quæstio finiatur,& ibi sequitur, C. finium regund. & illam dicit sing.Lanfran.in repet.d.c.quoniam contra falsam,vbi suprà citauimus,qui & alios modos probandi possessionem ponit,vt ibi per eum videre licet.Tamen si quis probaret se fundum coluisse,alter collegisse,hic obtinebit:quia in perceptione fructuum consistit efficacia,vis,& vtilitas possessionis:& licèt qui seminauit præuenerit,tamen iustũ est rem à fine dominari:& sæpe contingit,quòd alter seminat,alter metit.Ita fermè ad verbum voluit Bald. in c. licèt causam.col.iij.& ibi post eum Feli.col.vij.versi.& ad istam tertiam causam, extra de prob. Quamuis idem Bald.tenuerit contrarium,in l.arboribus.§.nam & si agrum.ff.de vsufruct. hac tantùm ratione, quòd qui arauit est antiquior.Sed tene priorem sententiam per ea quæ iam diximus.

Vtrum in probanda cõtinua possessione sufficiat initiũ & finis.

3 ¶Sed nunquid satis erit,si probauerim me possedisse primum annum decem annorum,& postremũ eorum, vt videar totos integros ac continuos decem annos possedisse? Barb.dicit, non satis esse,in consi.viij.sapienter,col.x.in fi.cum principio seq.lib.2.per tex.& gloss.in cap. accedentibus.de priuileg. Sed quomodo intelligatur d.text.& gl.dicam posteà.Nam omnium ferme est sententia,sufficere probari initium & finem.Ita enim voluit Specul.in dicto titu.de prob.§.probari autem,versic.sed quæritur qualiter,Barba.in l.sicut re corporali.§.superuacuum. ff. quibus modis pig. vel hypoth.sol. & in l.Celsus.col.pen.versic.quando dicatur continuata possessio,& ibi etiam Roman.ff. de vsucap. Bal.in l.testium.col.vlt.versi.quærit hic Cy.C.de testib.& consil. ccxlviij.proponitur quòd Ioannes. paulò ante fi.lib.2.Anto.& Panorm.in dicto cap.accedẽtibus.de priuileg.Anto.& Imol.in procemio Decretal.Petr.Ancha.in c.j.col.vj.de præscrip.lib.vj.& consi.5.pro parte nobilis viri,circa medium. Roma.in l.sciendum,col.xx.de verb.oblig.Lanfran.in dicta repet.d.c.quoniam contra falsam.versi. citatum,Alex.consi.lxxxix.excellentissimi Iurisconsulti.col.vlt.lib.5.Mathes.notab.cxvij.nota mirabilem doctrinam,Barba.consi.xxij.sapienter scripsit,col.antepe.versi.prætereà adduco,cod.lib.2.& consil.xvij.le ij.à Ioue principium,col.pen.lib.iij.& consil. xviij.clementissimum Deum,col.viij. lib. iiij.Feli.in cap.inter dilectos.col.iiij.vers.ex quibus inferri solet,de fide instrumen.

Ex extremis probanda media.

4 ¶Idque regulare est,vt ex extremis probentur media, id est, talia præsumantur esse media, qualia sunt extrema.l.talis scriptura.§.sed & si in annos.Innoc.gloss.& ibi Bald.ff.de legat.j.l.sed & si.§.solemus.ff.de hæredib.instit.& cap.quia sunt culpæ.in verb.nec eam.& ibi glos.xxviij.dist.& cap.legem quam piissimus.& ibi etiam glo.liij.dist.glo.in cap.accedens.de conuers.coniuga.& in cap.per tuas.in verbo, præsumendum, de condit.appositi.& in cap.ex parte decani,in verbo,mandato. & ibi Imol. col.xiij.de rescrip.& in cap.indicans.xvj.quæst.4.& in c.in die resurrectionis,in verbo,ordinem Romanom.de consecra.dist.5 & Spec.tit.de instrum.edit.§.nunc dicemus,versi.illud autem scias,Bal.in l.omnes.§.si verò.C.de episc.& cleric Barba.consi.xvj.scriptum est,col.x. lib. j. & consilio omnium postremo,sapientissimus refert,col.4.versi.prætereà faciat,lib.4.& cap.Theologis.lib.3.Senten.dist. 3.articulo j.quæst.2.in fi.vbi hoc luculenter intelligit procedere,cùm medium illud aptum est confici ex extremis secundùm debitum ordinem & congruentiam.

Possessionis initium probare satis est.

5 ¶Imò etiam in hoc casu ex multorum sententia satis est probare initium possessionis.Nam si allegetur continuatio ipsius,præsumetur ad præscriptionem inducẽdam,vt expressè in hoc casu voluit glo.post Hugo.& Placen.in l.siue possidetis.& ibi etiam Petr.& Doct.Bal.Salic.& plerique omnes. C.de prob.Ioan.Andr.Anto.& Panor.in c.cùm ad sedem.de restit.spolia.Cyn. in l. super.C. de præscrip.longi temp.Spec.in dicto versi sed quæritur qualiter,Bart.in l.Celsus.vbi suprà.Ioan. Fab.in §. 1.col.2.versi.sed quomodo probabitur,Instit.de vsucap.Panor.in c.cùm ecclesia.col.5.versic.aduerte latius,de causa possess.& proprieta.& in dicto c.accedentibus,col.vlt.de priuileg.& in dicto c. accedens.circa med.de conuers.coniug.Nam,vt dicit Panor.in dicto c. accedentibus. cùm amissio possessionis sit quid accidens,cùm requiratur animi desertio,& facta non præsumantur, imò semel posita qualitas præsumitur adesse,per cap.vlt.de præscrip.& cap.si fortè.de elect.lib.vj.& not.in cap.semel malus.de reg.iur.lib.vj.Ideò qui semel possedit,præsumitur & semper posteà possedisse, si alleget,vt præter eos,quos citauimus suprà,voluerunt Archidia. in cap. Pontifices.vij.q.j.Spec.& Ioan. Andr.in titu.de petit.& possess.§.j.versi.vlt.Cyn.Bal.& Salic.in l.ignorantibus.C.ad exhib.Bart. in l. quidam in suo.ff.de condit.inser.Bal.& Salic.in l.iudicia.in fi.C.de rei vindica.Bald.in l. si minorem. C.de in integr.restit.Salic.in l.non ignorabit.C.ad exhib.Panor.in c.olim.le 2.col.1.de restit. spoliat. Alex.consi.cxxxiij.viso processu.col.2.lib.1.Sed id quomodo intelligendum,latè videbis per omnes in d.l.siue possidetis,C.de prob.& in dicto cap.cùm ad sedem.de restit.spol.& per Alexand. si is est, in addit.Bar.in d.l.Celsus.

Medij tẽporis probatio nõ requiritur, initio & fine probatis.

6 ¶Sed parum absuit quin pertransierimus multos ex his, qui dixerunt satis esse ad præsumendam possessionem certum tempus, vt principium & finis probetur, in eam rem allegare gloss. in cap. volumus.xvj.quæstione quarta, quæ tamen non id ita simpliciter dicit, sed illud tantùm, quòd si quis probet possessionem totius temporis,quasi videlicet non satis sit probare principium & finem, nisi medium quoque aliquod probetur.Sed certè nulla medij temporis probatio requiritur ex omnium opinione,nisi quis inniteretur præscriptioni longissimi tẽporis triginta vel quadraginta anno-

rum,quia

rum, quia tunc necessariò oporteret possessionem cuiusque decennij, scilicet primi anni, & decimi, & vicesimi, & tricesimi probare, ob id quòd possessio ciuilis, quæ animo retinetur, & quæ sola sufficit ad præscriptiones, præsumatur durare ad decem tantùm annos. ex quib. obliuio præsumitur, nisi appareat de naturali possessione, vt latè diximus in glo. præcedente, ante finem. Ita voluit expressè Mathesi. dicto not. cxviij & sequitur Alex. in addit. Bart. in dicta l. Celsus.

Possessio ciuilis sufficit ad præscriptiones.

7 ¶ Illud autem, quod diximus satis esse probare principium, & finem, fortè intelligendum est in ea tantùm possessione procedere, quæ solius præscribentis factum, aut animum requirit: alterius autẽ nihil præter patientiam, vt cùm quis domum, aut fundum possidet. Non etiam cùm debet interuenire factum alterius, vt in solutione cuiuspiam rei annuæ, tunc enim videretur non satis esse, probare solutionem primi, & postremi anni, ac nec simul alicuius medij, vt præsumeretur solutio integrorum decem annorum. Sed necesse est, vt probetur solutio facta quolibet anno. per textum loquentem in solutione decimarum, in dicto cap. accedentibus. in illis verbis, vnde continuè debent isti probare &c. de priuileg. & ibi glo. in verbis, per quadraginta annos, in fin. Ita illum textum intelligit, cùm dicit, vnde continuè debent isti probare perceptionem decimarum quolibet anno, vt dicit tex. Et huius rei manifesta est ratio diuersitatis: nam primùm illa facilius retinetur, & continuatur, vtpote solo animo possidentis, aut certè facto ipsius. Hæc præterea factum alterius requirit: ideò non ita facilè obtinet, per nota. in l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. Idque maximè procederet, vbi ageretur de præsumendo titulo, ex possessione decennali, iuxta dictam l. cùm de in rem verso. quia aliter duæ præsumptiones circa idem concurrerent, contra nota. in l. j. C. de dot. promiss. cum similibus. Vna, quòd ex solutione primi, medij, & vltimi anni, præsumeretur solutio omnium decem annorum. Altera, quòd ex huiusmodi præsumpta solutione decem annorum, præsumeretur titulus allegatus, ex dicta l. cùm de in rem verso. Quanquam Pan. in d. c. accedẽtibus. ita de ea re loquitur, vt videatur velle contra dictam gl. ex solutione primi, & vltimi anni præsumi solutionem medij tẽporis. Id quod etiam tenet expressè Paul. Castr. nuncupatim loquens in casu dictæ l. cùm de in rem verso. consi. lj. in casu spectabilium virorum, circa medium. lib. 2. ideò cogita.

Vbi sufficiat principium & finẽ probare.

Ad probandũ annuum reditũ probanda est solutio quolibet anno facta.

F *PRESENS,* *GLOSSA VI.*

1 Frustrà fuerit hîc tractare, qui dicantur præsentes, vel absentes, vt contra eos currat præscriptio decem, vel viginti annorum, cùm de hoc textum habeamus expressum in l. vltima, & ibi glossa, & docto. C. de longi temporis præscriptio. & latè per Ioan. Fab. Angel. Aret. in §. j. instit. de vsucap.

a ¶ Sed posset quæri, an in dubio is, contra quem præscriptum est, præsumatur fuisse præsens, an absens. Iacob. Butr. in dicta l. vltima. dicit, quòd qui vult probare præscriptionem decem annorum, necesse habet probare præsentiam, cùm sit fundamentum suæ intentionis, quia præscriptio completur decennio inter præsentes, ergo hæc duo copulatiuè debent probari, & quia etiam præsentia est facti, & non præsumitur, nisi probetur. l. in bello. §. factæ, ff. de capti. & postli. reuer. & quia ex eo quòd negatur præsentia, alleganti eam incumbit onus probandi, l ei. qui. ff. de probatio. & sequitur Ang. in l. pen. C. quibus non obst. longi temporis præscrip. Tamen si probatur quòd ambæ partes sint eiusdem ciuitatis, satis fundata est intentio eius, qui nititur præscriptione decem annorum, ex sententia eiusdem Ang. & Bald. in l. emptor. C. de longi tempo. præscript. & Corn. consi. 50. in causa & lite vertente, col. vlt. versi. & licèt in dubio. lib. 2. Socin. consi. cxxj. visa contingentia, post prin. li. j. Nam & quis in dubio præsumitur esse præsens, in eo loco vbi habitat secundùm Imo. Alex. Franc. Aret. in l. is potest. ff. de acquiren. hæred. cum multis concordantibus à me collectis in tractatu de legib. connub. in glo. vj. in ij. quæst.

Præsentia est fundamentum præscriptionis decẽ annorum.

Præsentiã alleganti incumbit probatio.

G *RENTES OV AVTRES SERVITVTES.* *GLOS. VII.*

1 Qvid si creditor, cui debetur annuus aliquis reditus, agat hypothecaria aduersus tertium, qui possedit fundum obligatum spatio decem, vel viginti annorum, an iste tertius poterit se tueri huiusmodi præscriptione? Et videtur non esse dubium, cùm tertius præscribat hypothecariam spatio decem, vel viginti annorum, per text. in l. an vitium. in fin. & in l. creditor. ff de diuer. & temp. præscrip. & in l. j. vbi glos. & docto. & iterum in l. ij. C. si aduers. credito. oppo. præscr. & in l. si obligata. & ibi etiam gl. C. de euictio. & no. etiam glo. in l. cùm notissimi. C. de præscrip. xxx. anno. & in l. j. §. cùm prædium. & ibi Bart. col. ij. versi. ex prædictis concluditur. ff. de pignor. & in §. item Seruiana, in verb. nihil, Instit. de actio. & ibi etiam Ioan. Fab. Ang. Aret. & recentiores qui id quoque dicunt procedere, non obstante iure nouissimo, quo mala fides authoris nocet successori, in huiusmodi præscriptione longi temporis, per auth. malæ fidei. C. de longi temp. præscrip. Ideóque videtur, cùm author qui erat debitor, fuerit in mala fide, quòd non possit tertius possessor, ipsius successor præscribere longo tempore, quod & idem tenuit Iaco. Aretin. Cyn. Bald. Ang. & Sali. in d. auth. malæ fidei, & per l. sequitur. §. si rem. ff. de vsucap. & Oldr. consi. xix. themata tale est, quidam paterfamiliàs. Spec. tit. de præscr. §. j. versi. quid si debitor. & Ang. Are. in §. furtiuæ. Instit. de actio. & in §. sed istæ, col. xvj. Instit. de actio. Nam dicta auth. malæ fidei, vt ipsi dicunt, non loquitur in domino debitore qui alienat, sed in non domino possessore alienante.

Hypothecaria præscribitur spatio 10. uel 20. annor.

Mala fides authoris nocet successori in præscriptione longi tẽporis.

2 ¶ Verùm Alex. consi. lviij. viso & perlecto, paulò ante fin. lib. ij. asserit ea iura quæ suprà in principio allegauimus, loqui secundùm ea tempora, quibus ius erat creditori agendi contra tertium possessorem, principali reo non excusso, vt cauetur in d. l. prosecutione. C. de pign. cum simil. Et ideò dicit

Actio personalis contra debitorem non a-

dimitur creditori per præscriptionem.

tex.in dicta l.j.in fi C.si aduers.credit.oppo.præscr.quòd creditori, cui obiecta est præscriptio à tertio possessore,remanet actio personalis aduersus debitorem.Sed cùm hodie si non possit agere creditor contra tertium,nisi ipso principali debitore excusso,per auth. hoc ita si debitor.C.de pignor. Et non valenti agere,non currat præscriptio.l.j.in fi.C.de annal.præscr.cum simil.quoniam nec impedito impedimento iuris,non currit præscriptio ipso iure, vt voluit Bart.in l. j. §. si quis autem.ff. de itinere actúque priuat.Ideò creditori contra tertium possessorem non currit præscriptio, nisi à tempore quo facta fuit excussio principalis rei, quia & antè agere non potuit. Nec obstat, inquit Alex.si dicatur,quòd sua culpa,& negligentia non potuit agere contra tertium, quia maturius, & longè antè potuit, & debuit agere contra debitorem principalem, & illum excutere : ideò sibi imputandum,si non fecerit. Nam etiam cùm impedimentum culpa impediti processit, tamen non ei currit præscriptio,per tex.quem dicunt sing.in c.quia diuersitatem,& ibi glo.de conces.præb. Imò nulla(ait)culpa hîc est,aut certè minor,quàm ibi.Hæc Alex.

Non valenti agere de iure, nõ currit præscriptio.

3 ¶At dicer quispiam,Alex.loquitur in meris terminis iuris,nullo extante statuto : hîc verò statutum habemus quòd qui rem immobilem possederit decem annos, eam poterit præscriptione tueri aduersus omnes,qui eam peterent,aut ius aliquod super eam prætenderent. Ideò cùm verba consuetudinis(si ita malis appellare)sint clara ac perspicua,alia interpretatione non indigent,nec est super his vllo pacto hæsitandum.l.ille aut ille.§.cùm in verbis,& l.non aliter.ff.de legatis iij.l.illam.versic. de modo.C.de collationib.l.ancillæ.C.de furtis.c.vlt.de verb.signifi.& c.ij.de reg.iur.Cumque sint generalia,& generaliter interpretanda,l.in fraudem.§.vlt.ff.de milit.test.cum simil.Et,præsertim, vt consuetudo non sit superuacanea,sed aliquid addat iuri communi,iuxta nota.in l.dies cautioni.quę est iiij.§.prætor.ff.de dam.infect.cum multis concord.à me alibi copiosissimè congestis.

Replicatio ex Alex.

4 ¶Verùm ego etiam in casu nostræ consuetudinis,non discesserim ab hac Alex.sententia,si ea vera sit in terminis iuris communis,quin & hîc locum habeat.Nam consuetudo,aut statutum debet reduci,quantum fieri potest,ad limites iuris communis.l.ij.C.de noxal.actio. c. cùm dilectus. de consuetud.not.Innoc.in c.quia causam.de præscriptio.& Bart. in l.omnes populi.ff.de iust. & iure. cum simil.Item consuetudo,siue statutum loquens in terminis iuris communis recipit omnes limitationes,& exceptiones iuris.d.c.cùm dilectus.& c.ad audientiam.de cler.non resid.cum simil.Sicut ergo præscriptio iuris communis non currit contra impeditum,aut non valentem agere, ita nec præscriptio consuetudinaria,siue statutaria,vt etiam nuncupatim voluit Bald.in auth.nisi tricennalis. C. de bonis mater.& Soc.consi.cxxj.visa contingentia,col.j.& Fely.in c.ex transmissa. de præscriptio. Præsertim cùm non sit præsumendum eos,qui huiusmodi consuetudinem introduxerunt, voluisse ius alterius sine causa auferre,quod fecissent,si ita intellexissent,vt contra non valentem agere curreret præscriptio,quod non est dicendum,cùm non debeamus præsumere iniquitatem, aut iniustitiam in lege,statuto,aut consuetudine.arg.nota.in l.quoties.C.de preci.Impe.offer.& in l.ij.§.si quis à principe.ff.ne quid in loco publi.& in c.super eo. de officio deleg. Lex etiam debet esse iusta, & rationabilis,& honesta.c.erit autem lex.iiij.dist.& l.leges.C.de legib.& quod not.Bart.in d.l.omnes populi.Item statutum recipit interpretationem restrictiuam,quando aliter intelligendo quis damnũ sine causa pateretur,d.l.ij.C.de noxal.actio. & l.vt gradatim.ff. de muner.& honor.& plenè per Bart.in d.l.omnes populi.Quin potius statutum debet esse inane,& frustratorium,quàm vt cum alterius iniusto damno addat iuri communi,secundùm glo.quam omnes ferè intelligunt ita in l.vlt.§. in computatione.C.de iure delib.cum concord.ibi adductis à recentioribus.Quanquam & hęc nostra consuetudo,in multis aliis operabitur vltra ius commune.Primùm quod ampliat. l. cùm de in remverso.ff.de vsur.quæ ex multorum sententia non procedit,cùm interuenit sola patientia,vt plenè dixi in prin.glo.iiij.Et licèt multi tenuerint contrarium,tamen satis operatur,quod in diuersitate opinionum alteram expressim sequi censuit.Item quia cùm ex præscriptione decem, & viginti annorum à iure communi introducta,acquiratur tantùm vtile dominium,vt per gl.& docto.in auth. nisi tricennales.transeat tempus.infert.l j.C.de bon.mater.cum concord.adductis per Fely. in rubr. de præscriptionibus.col. ij. tamen ex hac nostræ consuetudinis præscriptione acquiretur directum, ex sententia Bart.Rom.& aliorum in l. secunda, ff.de vsucap. & ibi recentiores. Et sufficit vt statutum,aut consuetudo aliquid,vel minimum vltra ius commune operetur,secundùm omnes in dicto §.in computatione.

Statutũ reducendum est ad ius commune. Statutum conueniens cũ iure communi, recipit eius limitationes.

Statutum quãdo recipiat interpretationẽ restrictiuam.

5 ¶Hanc meam sententiam fulcit,quod latè atque eleganter, cùm ex facto incidisset,consuluit Pan. in huiusmodi specie : Titius mihi domum vendidit, promisitque de euictione, in idque sua bona obligauit,deinde fundum Mæuio vendidit, qui illum decem,vel viginti annos possedit. Demum domus fuit à me euicta,an si agam contra Mæuium hypothecaria, possit se Mæuius tueri præscriptione.Videbatur quòd sic,tum iuribus suprà in princip.allegatis,tum ex statuto.Nam in casu Pan. extat statutum huic nostro simile.& concludit ipse Panorm.consi.xxij.quidam Ioan.de Senis,lib.ij. Contrarium tamẽ sustinetur ratione inuincibili:nam impedito de iure non currit præscriptio,d.l.j. in fin.C.de annali excep.& l.in rebus.C.de iure dot.& dicto cap. quia diuersitatem. Idque præsertim quando impedimentum contingit,antequàm esset inchoata præscriptio,iuxta theoricam Bart. in l.Senatus.ff de offic.præsidis.Sed certum est,quòd ego non potui agere antequam domus euinceretur,licèt etiam diceretur esse aliena,l.qui rem.& l.si post.C.de euictio. Ergo hactenus non habuit locum præscriptio.Prætereà præscriptio cum bona fide, est partim inducta in fauorem præscribentis

Præscriptio non currit impedito, ante illius inchoationem.

Actio de euictione nõ competit nisi re euicta.

scribentis bona fide,& partim in odium negligentis ius suum prosequi.c.præscriptionum.xvj.q.iij. & quod not.Bart.io l.j.ff.de vsucap.& io l.nemo potest.ff.de lega.j.& Dyo.in cap.possessor. de regu. iur.lib.vj.Sed hic nulla mihi potest imputari negligentia,cùm ante cursionem non poterim experiri:ergo cùm desit fundamentum,atque ratio præscriptionis,deest quoque præscriptio. Et maximè cùm textus in dicta l.j.C.si aduers.credit.innitatur diuturno silentio creditoris. ouoc hypothecariá intentantis:sicque illum respiciat,qui cùm agere,& proclamare potuisset,negligenter tamen siluit. Neque enim possunt illa verba adaptari ad eum,qui proclamare non potuit. Nam dici non potest silere,qui loqui non potest,sicuti nolle illius,qui velle potest.l.eius.ff.de regul. iur. & is dicitur intestatus,qui testari potuit l.j.ff.de suis & legi. & facit quod in simili notatur per docto. maximè per Bart.io l.j ff.quod vi aut clam.Sed & quòd contra creditorem habentem hypothecariam, iustáque causa impeditum non currat præscriptio, est casus secundùm vnum intellectum in l.cùm postulassem.§.vlt.ff.de damno infect.& not.glo.io dicta l.j.C.si aduers.cred. Ad statutum autem respondet Pan.co fermè modo,quem suprà diximus. Sed illud non prætermisserim Alex. in alio loco consuluisse contrarium eius quod suprà ex eodem diximus,videlicet consil. ccxx. ponderatis his quæ in superiore.col.vltima,lib.vj.hac ratione motus,quòd antequam facta sit excussio debitoris principalis,competit actio hypothecaria contra tertium possessorem.Est tamen verum, quia ipse tertius poterit opponere ante litem contestatam,exceptionem ordinis,sed si non opponat, valet iudicium: vt not.Bart.in l.si probatum vbi glo.C.communi diuidun.cum multis similibus. Et sic cùm posset intentari actio,& in iudicium deduci,nihil repugnat,quin currat præscriptio, potissimum (inquit) si debitor esset non soluendo, licèt hoc certum non esset: quia fuit in culpa creditor: si non egit, & excussionem non fecit contra principalem,dicto capit.quia diuersitatem, cum gloss.io verbo, suspensionis.de concessione præbendæ,& c.si ante.de rescriptis,hoc Alexander,qui ex diametro sibi repugnat:ideò cogita.

Sublato fundamento tollitur effectus.

Exceptio ordinis quando opponenda.

6 ¶Sed rursum quæritur, Petrus mihi vendidit decem aureos annuos, in idque domum obligauit, quam posttrà alteri vendit,qui illam possedit decem,aut viginti annis,quibus Petrus ille mihi soluit annuatim decem aureos:posteà cessat soluere,ob idque volo agere hypothecaria contra illum dominum,ac possessorem,an poterit se defendere præscriptione? Vide Specul.tit. de præscript. §.j.versi. pone,colonus vel emphyteuta,& in tit.de locato.§.nunc aliqua.versi.xliij.Guliel. Cuneus, & Bald.in l.solennibus pensionibus.C.de rei vendicatio.Bald.io l.arboribus.§.qui tamen.ff.de vsufruct.Henric.Boh.in c.vigilanti.de præscrip.Ioan.Faber io l.j.C.de bonis mater. Alex.consi.lxxj.videretur,col.vlt.lib.j.Iaf.in l.j.C.de iure emphyt.& Chassa.in consuetud.Burgund.tit.*des censes*, §.tj. col.xv.versi.nunc succedit,vsque ad fi.

H SERA CREV DE SONDICT TITRE, PAR SON SERMENT, GLOSSA VIII.

1 Aec nostra consuetudo luculenter interpretatur l.cùm de in rem verso.ff. de vsuris. quæ ex possessione decennali,facit præsumi titulum allegatum,tanquàm scilicet sine alia probatione credatur ei,qui se dicit habere titulum ob possessionem decennalem.Sed & nostra consuetudo addit iuramentum possessoris,quod & fortè in casu d. l. requiritur. Est enim generalis nostrorum sententia,quòd vbi propter diuturnitatem temporis præsumitur titulus, siue quoties alicui creditur asserenti se habere titulum,de eo tamen fidem iureiurando faciat, necesse est.Ita voluit Petr.Ancha.in cap.j.de regulis iuris.lib. vj. ad id citans Gaspar. Calde. idipsum volentem,arg.cap.vlt.de consuetud.& cap.ij.de testib.& seq.Felyn.in cap.illud.col.iij.versi.est tamè circa prædicta.de præsumpt.& in c.sicut.col.xvj.& primò aduerte.de re iudica. Et de hoc videtur esse tex.expressus,& valde sing.ad declarationem dictæ l.cùm de in rem verso. in c.dilectio, & ibi gl.in verbo,offerre,xvj.q.3.Idque adiuuat,quod scribunt Host.Imol.Pan.Ioan.Ana.& Felyn.in c.licèt Hely.de simo.intelligentes id quod dicitur, præsumi titulum beneficij ex possessione decem annorum,vt scilicet satis sit cum titulum probari per iuramentum.

Præsumitur titulus ex possessione decènali. Titulum se habere asserens iuret.

2 ¶Quam & ego sententiam generaliori regula confirmo,videlicet, vt non solùm in assertione tituli illud procedat,sed & aliàs,quando lex,statutum,pactum, aut quæuis alia dispositio vult stari dicto alicuius,intelligitur iurato,non aliàs. Ex quo glo.in l.apertissimi.in verbo recusare, ibi, & nota hic, posteaquam recensuit opin.Ioan.qui dicebat sufficere aliquem asserere simpliciter, iudicem se suspectum habere,sine alia probatione, per textum ibi,io verbo putate.& in verbo,suspirionis,& alia iura quæ allegat. Tandem subiunxit,huiusmodi recusantem debere suam assertionem iuramento firmare.Et quanquam ea gl.nihil ad hoc allegat,non desunt tamen text. hanc nostram doctrinam comprobantes,& primò tex.est in eam omnium optimus in l.Theopompus.in verbo,iuratus.ff. de dote prælег.vbi id notat Bart.(academiæ nostræ legalis sine controuersia princeps) sicut etiam facit Ant.in c.veniens,le j.& ibi Fely.col.pen.de testib.& idem Ant.in c.finem litibus.col.pen.de dolo & cont.Ex eóque notat Bal.(vir acutus æquè ac doctus)in c.cuis.de testib.quòd iurare debet is,cuius testimonio quispiam stare promisit,& si de iuramento nihil dictum fuerit. Alibi quoque eiusdè tex.authoritate,idem Bald.io l.iusiurandum quod ex conuentione,in princ.ff.de iureiurand. tradit, quòd si ex pacto standum sit de aliqua re dicto testatoris,debet creditor iurare.Quin plus dicit ibi in lect.antiq.quòd si conuentum sit,quòd simplici dicto creditur,tamen iuramentum interponendū est,per dictam l.Theopompus.quod & idem voluit Bald. ipse in cap.cæterùm. de iuram. calum. & in cap.

Authoris sententia.

Iurare quis debeat.

in cap tuis.de testib.& Ang.in §.quod autem.in auth.de non alienan. & Ias. in dicta l. iusiurandum & ad pecunias.§.qui iusiurandum.eo.tit.de iureiurand. & in l. de pupillo. §. qui opus. col. vlt. ff.de operis noui nunt.

Super expensis requiritur iuramentum.

3 ¶Cui simile est,quod per eandem legem scribit idem Ang.& Bald.in §.oportet,in auth.de iudicib. Quod vbi lex iubet stari simplici verbo alterius super expensis, aut quapiam re alia, debet tamen iurare.quod & idem voluit Marianus Soci.in repet.c.quod si super rebus.& cap.quoniam col.ij.ante fin.vt lite non contestata.Quanquam ei quod de simplici dicto,aut verbo dictum est, reclamare videtur tex.in cap.& si Christus.post princ.ibi,simplici assertioni.de iureiur. vbi fit discrimen inter simplicem assertionem,& iuramentū,& ibi Bald.col.2.versi.in tex.ibi,simplici.Nota (inquit) quòd istud verbum sonat sine iuramento.subditque,quòd in contractibus sępe apponitur ea clausula,promittit stare simplici verbo talis,& nihil aliud dicit.Sed apertè ex his innuit,quòd nemo non intelligit hoc casu, non requiri iuramentum, ideò super hoc cogita. Sed & per illum textum in dicta l. Theopompus,dicit idem Ang in repet.l.si vacantia.col.iij.versi.maximè coram peritissimo, C. de bonis vacan.lib.x.quod licèt ex dispositione alicuius statuti debeat stari dicto nuntij:non tamen stabitur,nisi iurauerit.& idem dicit esse vtile ad statutum,volēs quòd stetur dicto accusatoris,aut denuntiatoris,quia semper intelligitur quòd debeat iurare:dicitque illum text. ad hoc esse singularē, quem refert & sequitur Alex.consi.lxxi.clarissime domine iudex.col.ij.versic. secundò respondeo, lib.iij.& Marian.in repet.cap.qualiter & quando.le ij.in vij.quæstione,& Hippolyt.Marsil.sing. 214. ad validitatem.& idem etiam voluit Corn.consi.xl.viso processu, col.v.versic.& ideo vbi simpliciter, lib.j.per dictam l.Theopompus.Iason,qui hoc dicit sing.in l.de pupillo.§.qui opus. col.ij. ff. de noui operis nunt.Rursum ex eo textu dicit idem Angel. in dicta l.apertissimi. sumpta occasione ex glossa,quam supra citauimus,quòd cùm lex reliquit aliquid conscientiæ alicuius,requiritur tamen vt iuret:ad quod etiam dicit facere l.thesaurus meus in tuo fundo.ff ad exhib.& l. coram. ff.de dāno infecto.Et idem quoque voluit ipse Ang.in d.l.de pupillo.§.qui opus. ff. de operis noui nuntiat. per tex.ibi,& in dicta l.Theopompus.quem ad hoc dicit esse optimum.& sequuntur ibi Pau. Castr. Alex.Ias.& alij recentiores,non per illum textum,quem dicunt, & ostendunt nihil ad hoc facere, sed per dictam l.Theopompus.& hac etiam ratione, quòd quando committitur aliquid peritis in arte iudicandum,prout illis videbitur,debent iurare,per l.comparationes.C.de fide instrum.& in l. hac edictali.§.his illud adiungimus.C.de secund.nup.

Dicto nuntij aut accusatoris non standū,nisi iurent.

Iuret is, cuius conscientiæ quid relinquitur.

Periti in arte electi iurent, & quomodo.

4 ¶Et hoc quidem verum est,vt scilicet periti in arte iurare debeant,saltem de credulitate, vt voluit ipse Ang in dicta l.comparationes.C de fide instr.& in l.iurisiurandi.versi.vltimò quæro. C. de testib.Bart.in procemio Digestorum,in princ.& Bald.in cap.super literis.col.j.de rescripi.& in ca.quia iudicante.& ibi recentiores,de præscrip.& in cap.proposuisti.& ibi etiam Ant.Imo Panor.& Philip. Dec.de prob.& idem Panorm.in cap.fraternitatis.post Ioan.And.ibi.de frigid.& malefic. Imò verò etiam de veritate debent iurare,si res sit eiusmodi,de qua vera notitia haberi possit, vt voluit Bart.in dicta l.Theopompus.& Bald.in dicta l.hac edictali.§.his illud.& in procemio Digestorum, versi.sed dubitatur.& in repet.l.ij.col.xxiiij.ff.de iureiurand.Ioan.Ana.in cap.significasti.colum. vj. versi.circa secundum,de homicid Rom.in l.j.§.vlt.ff.de verb.oblig.Fely. in doct c. quia iudicante. post prin.de præscrip.Philip.Dec.in dicto c.proposuisti.Inferunt autem docto.suprà allegati in dict. §.qui opus(vt ad eos reuertamur)intellectum ad glo.reputatum singularem in cap.statutum. §. possessorem,in verbo,relinquatur.quæ dicit,quòd quando aliquid committitur conscientiæ alicuius, non potest ab eius declaratione appellari,vt videlicet intelligatur, vt is cuius conscientiæ committitur,debeat suam declarationem iuramento confirmare.

A iuramento eius cui cōmissum est sub cōscientia,nō appellatur.

5 ¶Quamuis huius postremi dicti contrarium voluisse videatur Bald.loquens expressè in casu illius §.assessorem.in repet.dictæ l.ij.charta viij.versic. sed ibi cùm est quæstio.& iterum charta xiij.vers. sed nunquid de conscientia.ff.de iureiura. & in l.rem non nouam.§. patroni autem causarum. C.de iudic.per tex.ibi,cuius tamen docto.in dicto §.qui opus, non meminerunt. Sed & illam doctrinam Ang.in eo ipso §.qui opus(vt ad id,vnde paulùm digressi sumus, redeamus) sequitur Alex. consil. ccxix.visis verbis,col.ij.versi.ad prædictorum confirmationem,lib.ij.Francis.Curt.senior in repet. l.admonendi.in fi.ff.de iureiur.& ibi etiam Ias.in lectu.col.iij.in fi.vbi ad hoc allegat tex.in cap.cōtinebatur,ibi,firmauerit iuramento.de sponsa.impuber.& ponderat tex.in ea ipsa l.admonendi. in illis verbis,se inuenisse dicat,iuncto cap.pastoralis.de excep.& idem Ias.in dicta l.apertissimi.in fin. & in dicto §.sed istæ.col.antep.Instit.de actio.Felyn.in dicto cap.significasti.le j.ante fi. de homicid. Ludouic.consi.xlvij.cot mundum &c.visis & diligenter consideratis,col.pen. versic. accedit etiam doctrina Georg.Nata.in repet.clem.sæpe.§.non sit tamen.colum.xv.versi.iste tamen qui tenetur,& iterum in versi.verba secundùm conscientiam,colum.iiij.eiusdem versi.de verb.signific.Hippolyt. Marsil.in d.l.comparationes.C.de fide instrum.& in repet.l.vlt.charta xxvij.C.de prob.& d.singul. ccxiiij.Et hoc quoque obseruatum fuisse arbitror legibus Mosaicis, ex quibus bona pars legum Romanarū fluxisse creditur.A Iudæis enim Aegyptij suas ferè leges sunt mutuati,Græci ab Aegyptiis,à Græcis denique Romani.Sanxit igitur Moyses, vt si res quæpiam apud depositarium non culpa,sed casu fortuito pereat,non sibi,sed domino perit:stabitúrque depositario illud asserenti, ita tamen si iuret,vt scribitur Exodi xxij.cap.

Romanarū legum origo.
Lex Mosaica de deposito.

6 ¶Adde quod in his quæ concernunt officium alicuius,ei plerunque creditur, vt abundè diximus suprà

supra: in idque scribit Liuius lib. j. belli Macedonici, non licuisse apud Romanos, magistratus plus quinque dies gerere, nisi qui iurasset in leges. Ideóque debet officialis, qualiscunque sit, iurare saltem generaliter suũ officiũ bene, ac legaliter administraturũ, aut simile quippiã, alioquin ei nõ creditur, siue sit ordinarius, siue sit extraordinarius. Iurat enim iudex, vt est text. in c. veniens. de iureiur. & ita per illũ dicit Bal. in l. j. col. ix. versi. super secundo puncto. C. qui accusa non possunt. & est text. in d. l. rem non nouam, & in auth. hodie. C. de iudic. & in l. ij. in princip. C. de iuramen. calum & in §. quia verò benè multæ. in auth. de iudicib. tex. in cap. j. §. hoc quod nos. & ibi quoque not. Bald. colum. iiij. tit. de pace Constan. Et id quoque statuit Plato suis legibus cùm lib. ix. tum xij. Aegyptiorum item reges ex sua ipsorum lege iudices adiurabant; ne quid iniustè, etiam si rex imperaret, iudicarent, author Plutarchus in apophtheg. Sed & id apud antiquiores Romanos seruatum fuisse, author est Asconius Pædianus in Diuinationem Ciceronis, & August. lib. de Ciuitate Dei. iij. cap. ij. Hinc & pares curiæ, qui cognoscunt de controuersia, quæ est inter dominum & vasallum, iurant se rectè iudicaturos, vt voluerunt Marti. Laud. & Cardin. Alex. in cap. j. tit. de controuers. feud. apud par. termi. & Iacob. à S. Georg. in tractatu feudo. in verbo, & dicti vasalli; col. vj. versi. vlterius quæro, vtrum isti pares. Quanquam And. Iser. in dicto cap. j. & Odoar. in Summa tituli, qui poss. de feud. cogno. versi. item quæro nunquid isti pares, & Ioan. Rey. in cap. præterea, si inter vasallum & domin. tenent contrarium: moti, quòd pares semel præstiterunt domino iuramentum fidelitatis.

More Romanorum magistrati gerens iurabat in leges.

Aegyptiorum reges iudices ex lege sua adiurant

Pares curiæ iurant.

7 ¶Sed huic rationi optimè respondent, qui tenent priorem partem; vt per eos videre licet. Iurant Consules ciuitatum, per dictum cap. venientes, de iureiur. & in §. Consules & ibi Bald. in tit. de pace Constant. Et defensores ciuitatum. §. iusiurandum verò, in auth. de defenso. ciuit. & auth. præsides gentium. infert. l. iubemus. C. de episcop. audien. Iurat & quilibet administrator reipub. aut iustitiæ. §. sic igitur. in auth. vt iudices sine quoquo suffrag. fiant. & in §. ij. & per totum. in auth. iusiurandũ quod præsta. ab his. Iurant etiam ij, quibus est commissa cura bonorum vacantium. dicta l. si vacantia. C. de bonis vacan. lib. x. vbi Bald. dicit optimè ex eo probari, quòd syndici ciuitatum non antè possunt vti officio syndicatus, quàm iurauerint rectè se vsuros. Iurant quoque tabelliones, vt dicit Ioan. Platea, in d. l. si vacantia. per tex. in dicta l. comparationes. Sed est text. melior & expressior in c. ad audientiam, de præscript. Iurant item nummularij, vt not. glo. in l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. quem pro solenni allegat Bald. in c. quoniam contra falsam. col. vj. versi. quæro an isti duumuiri. de prob. vbi per eam tenet contra opinionem Abbat. Antiqui. Host. Ioan. And. & Ant. quòd duumuiri, de quibus tex. ibi loquitur, debent iurare. quod & tenuit Panorm. ibi, nulla Baldi mentione facta. & Fely. col. xxv. versi. iij. quæro. eandem quoque glo. vt ad eam redeamus, notat, atque etiam solennẽ dicit idem Bal. in c. præterea, col. j. & ibi quoque Fely. col. ij. de testib. ex eáque dicit ipse Bald. quòd omnes quibus committuntur scripturæ faciendæ, debent iurare se legitimè, ac fideliter, quæ sui sunt officij executuros. Iurant & milites, cum militiæ dant nomen, aliàs tanquam priuati haberentur, vt voluit Bal. in d. c. quoniam contra falsam. loco nuper citato, ad id allegans gl. quam dicit sing. in l. eos. C. de offi. magist. milit. vbi tamen nullam glo. reperi istud dicentem. Sed tantum illud, eos pro priuatis habendos, qui non sunt immatriculati.

Iurant qui res alienas administrant, tractant ue.

Militum iuramentum.

8 ¶Sed de iuramento militum vide tex. in l. ij. & ibi gl. in verbo, sacramento. ff. de his qui notan. infa. & gl. in l. pen. ff. quib. ex causis maio. & Spec. tit. de procur. §. j. versi. item quòd est miles. & in titu. de accus. §. j. vers. item excipitur quòd est miles, & in tit. de iureiur. §. j. versi. de sacramento, quod præstant milites. Vide etiam Vegetium de re milit. Iurant etiam docto. l. nemini licere sancimus. C. de aduoc. diuers. iudi. Iurant & rerum æstimatores ad hoc deputati, d. l. hac edictali. §. his illud, & ibi Bart. & Bald. C. de secun. nupt. & in §. quod autem. & ibi Ang. in auth. de non alien. & voluit Bart. in l. creditores. col. vlt. C. de pign. Et calculatores, qui scilicet ad calculandas rationes cõmittuntur, vt voluit Bald. in d. §. his illud. col. ij. vers. pone consules. Et qui comparationes literarum faciunt, d. l. comparationes. vbi Bald. in 6. not. ex hoc notat, quòd qui adhibentur tanquam periti, debẽt iurare.

Variorum hominum iuramẽta requisita.

9 ¶Et propterea etiam medici debent iurare, cùm de artis peritia iudicãt, vt voluit Bart. in proœmio Digestorum, in prin. col. pen. versi. item no. & in l. iurisiurandi. C. de testib. & Bal. in d. l. hac edictali. §. his illud. C. de secund. nup. in antiq. lect. Matth. Afflict. in constit. Siciliæ, in fi.

10 ¶Iurant etiam obstetrices, vt reclamante gl. in l. j. §. j. & in d. l. iurisiurandi. C. de testib. quas sequitur Rom. consi. xxj. viso puncto, circa medium. Sed eas reprehendit Bart. in dicto proœmio Digestorum, & in d. l. iurisiurandi. & in d. l. hac edictali. §. hoc illud. & ibi etiam Bald. in antiq. lectu. & idem Bart. in d. l. creditores. C. de pig. & Bal. in d. l. nemini. paulò ante finẽ C. de aduocatis diuerso. iudicũ. & Ioan. Plat. in d. l. si vacantia. C. de bonis vacan. li. x. Sed eas ipse Bal. excusat in d. l. comparationes. ita videlicet, vt non debeant iurare obstetrices de veritate, sed de conscientia, & credulitate.

Obstetrices iurant de conscientia.

11 ¶Iurant item artifices, & mechanici ad aliquid agendũ assumpti, dicto §. quod aũt in auth. de nõ alien.

Artificũ iur.

12 ¶Iurant & aduocati, dicta l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. vbi tamen gl. dicit, hoc non obseruari consuetudine prout illam allegat Domini. in cap. Romana. §. nec etiam, de foro compet. lib. vj. vbi tamen post Hostien. Ioan. de Imo. & Ioan. Andr. dicit illam consuetudinem de non iurando de calumnia, per cap. cæterùm. de iura. calum. cùm & in hoc casu sit maior ratio, quia aduocati sunt calumniosiores, versutioresque, vt not. in l. ab Anastasio. C. manda. & hoc sequitur & dicit menti tenendum contra iudices, qui hoc iuramentum non exigunt, propter consuetudinem. Matth. Afflictis in constit. Siciliæ, incip. aduocatos, col. j. in fi. Sed aduerte, quoniam gl. in d. l. rem non nouam, non simpli

Aduocatorũ.

Iuramentum calũniæ an tollatur cõsuetudine.

ſimpliciter dicit iuramentum illud conſuetudine non obſeruari, ſed tantùm formam iuramenti, quod ex hac lege fiebat tactis Euangelijs, quæ forma conſuetudine ſublata eſt, vt dicebat Bulga. Iurant etiam orphanotrophi, id eſt, educatores eorum, qui carent parentibus, vt dicit Bald. in cap. ſignificaſti. extrà de electio.

Iuramẽtum tutorum & curatorum.

13 ¶Et tutores atque curatores minorum, furioſorum, ac cæterorũ, qui curatoribus indigent. l. de creationibus. C. de epiſc. audien. & l. vlt. §. ſed cùm antiquitus. & ibi gl. quæ dicit id generale eſſe in omni tutore & curatore. C. de curato. furio. & in auth. hodie. eod. tit. Et in §. j. & rurſum in §. vlt. & ibi etiã gloſſa in auth. vt hi qui oblig. ſe hab. & in cle. quia contingit. §. vt autem. verſi. illi etiam, de religioſis domibus. Bald. in dicto cap. ſignificaſti. Bart. in l. legitimos. ff. de legit. tuto. Iurant & rectores hoſpitalium, dicta clem. quia contingit, loco ſuprà allegato.

Rectorum cõmunitatũ iuramentum.
Erogatorum annonæ publicæ iuramentũ.

14 ¶Et etiam rectores communitatum, c. vlt. de procur. Iurant & erogatores annonæ publicæ, & qui ſtipendia ſoluunt, l. per hanc. C. de eroga. mil. anno. lib. xij. Et executores teſtamentorum, vt dicit Ioan. Plat. in dicta l. per hanc. arg. d. l. de creationibus. & dicto §. vlt. in d. auth. vt hi qui oblig. ſe hab. Et vendentes bona debitoris authoritate iudicis. l. vlt. in fi. C. de bonis auth. iud. poſſ. & Ioa. Plat. vbi ſuprà. qui dicit hoc eſſe generale in quolibet adminiſtratore, per tex. in auth. iuſiuran. quod præſta. ab his, in princip. & in glo. j. Et qui mittuntur ad inſpiciendũ fines agrorum, Bart. in d. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus.

15 ¶Et agrorum ipſorum deſignatores, ſiue aſsignatores, vt conſuluit Barb. conſi. xxv. clemẽtiſsimum Deum & piiſsimum, col. vij. lib. iiij. per nota. in dicta l. hac edictali, & in d. l. comparationes. Et nuntij publici, quos vulgò ſergentes vocamus, cap. cùm parati, & ibi glo. & docto. de appel. & voluit Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, per nuntium, & Bald. in l. ij. in princ. C. de ſportul. & in cap. venerabilis, col. ij. verſ. vtrum ſi Papa. de dolo & contu. Ang. in §. ſi quis autem. in auth. de eccleſiaſtirit. Iurant quoque cuſtodes carcerum, cle. j. §. porrò, de hæretic. Et qui mittuntur ad redimendos à Turcis captiuos, c. ſignificauit. extrà de iudic. Iurant denique omnes periti de arte ſua interrogati, vt diximus latè in verſi. præced.

Iuramentum quando non ſit neceſſarium.

16 ¶Illud tamen non prætermittendum, quòd ſi partes communi conſenſu, vnum quempiam ſibi delegerunt, cuius iudicio, aut teſtimonio in re quapiam ſtetur, ſiue, vt breuius dicam, ſi fides alicuius ſit aprobata ab vtraque parte, non eſt neceſſe illum iurare, vt voluit Bart. in l. Lucius. in fi. ff. de fideiuſ. & in d. l. Theopompus. ff. de dote præleg. Ant. in c. veniens, le j. col. ij. & ibi etiam Fely. de teſtib. Idẽ Ant. in c. finem. col. vlt. de dolo & contu. Rom. conſi. xx. viſo puncto, verſi. tertiò quia dictus. Fely. in dicto c. quia indicante, col. j. de præſcrip.

Iuramento illius qui præſcripſit, quando ſtandũ ſit.

17 ¶Sed redeundo ad noſtram conſuetudinem, declara primò id quod hîc dicitur, ſtari iuramento illius qui præſcripſit, procedere, ſi ille non haberet titulum apud ſe. Nam ſi haberet, crederem, non eſſe illi credendum, ſed teneretur illum edere. Nam quoties alicuius iuramento ad ſuum commodum creditur, id debet intelligi deficientibus alijs probationibus, ſiue cùm aliter fides fieri non poteſt, vt voluit gloſ. not. in c. ſtatutum. §. cùm verò. in verbo, ſaltem. de reſcript. lib. vj. quem ſequitur Domin. ibi, Bal. in l. j. col. j. & ibi etiam Salic. C. de iureiuran. & Maria. in repet. c. quoniam. §. quòd ſi ſuper. col. ij. verſ. item aduerte tertiò, vt lite non conteſta. Quia multi qui titulum habent vitioſum, nolunt illum oſtendere, ſed ſibi poſtulant credi ex huiuſmodi conſuetudine.

Contra iuramentum partis admittitur probatio in contrarium.

18 ¶Declara ſecundò, vt non obſtante huiuſmodi conſuetudine, poſsit probari contrarium, vel ex cõfeſsione ipſius partis, vel aliàs qualitercunque. Nam quamuis lex, aut ſtatutũ diſponat ſtari aſſertioni, aut iuramento alterius, poterit tamen cõtrarium probari, ex doctrina gl. in l. ij. §. vlt. & ibi Pau. Caſt. & recentiores, ff. ſi ex noxa. cau. aga. & Bald. in l. j. C. ſi aduer. liber. cum multis alijs concord. Declara tertiò generaliter, niſi ſubſit iuſta cauſa non credendi huic, qui ſe dicit habere titulum, vt per Ang. in l. diuus. ff. de teſtam. milit. & in l. qui reſtituere. ff. de rei vend. & in l. qui vas. in princ. ff. de furt. & Alex. qui concor. adducit conſi. cxiiij. in cauſa & lite vertente. col. ij. verſi. circa tertium. lib. 4. vbi & in caſu ſimili declarat multas cauſas non credendi ei, cui ſtatutum credi iubet.

Iuramentum neceſſariò præſtandum.

19 ¶Declara quartò, vt huiuſmodi iuramentum neceſſariò ſit præſtandum, etiam ſi non deferatur à parte, vel à iudice, ſecundum Baldum, in l. admonendi. ff. de iureiuran. & Alexan. in l. ait prætor. in princ. ff. de iureiur.

Coram quo iurandum.
Standum iuramento alterius de dãno dato.

20 ¶Declara quintò, vt iſte iurare debeat coram iudice, aut alio à iudice in id deputato. Neque enim ſufficeret iuramentum vbique factum, vt expreſsè voluit Bald. loquens in ſtatuto diſponente, quòd credatur iuramento alterius de damno dato, l. ait prætor. quæ eſt iij. in princ. verſ. circa quintum. ff. de iureiur. per nota. in l. hac conſultiſsima. §. pen. C. de teſtam. & in l. iubemus. C. de lib. cau. & Alex. conſi. lx. claraſsime domine iudex. col. iij. verſi. non obſtat ſi dicatur. lib. iij.

21 ¶Declara ſextò, vt pars ſit præſens, cùm præſtatur huiuſmodi iuramentum, per id quod voluit Bal. loquens de æſtimatore, in dicta l. hac edictali. §. illud. col. ij. verſi. ſed nunquid partes. C. de ſecundis nuptiis. & Panorm. in cap. ij. de teſtibus. Et etiam per id quod voluit Angelus in l. in bonæ fidei, C. iureiur. vbi cùm defertur iuramentum in ſupplementum probationis, iuxta text. ibi, debet pars iurare præſente aduerſario, Bart. in dicta l. Theopompus. ff. de dote præleg. & Alex. conſi. cxxx. difficultas huius negotij, lib. j. & Fely. in dicto cap. ij. col. v. verſi. ix. limita. de teſtibus. & Catel. in memo. incip. citatio partis.

l *LES MINEVRS.* *GLOSSA IX.*

An & quando præscriptio curat contra minores.

1 SEd si hoc non esset expressum, an tunc præscriptio huius consuetudinis curreret contra minores. Et sanè Bald. loquens in casu huic omnino simili, imò verò prorsus eodem, in quodam consilio incipiente, considerandum est, dicit quòd stante statuto, quòd possidēs cum titulo per decem annos. sit tutus, talis præscriptio etiam contra minores operetur. & idem voluit ipse Bal. loquens in eodem casu, in alio consilio incip. quæstio talis est, facta est citatio, & refert Corne. consi. lxix. in hac consultatione. col. j. lib. j. Sed & quòd præscriptio statutaria currat minoribus, tenet idem Bald. in l. si mater tua. C. ne de statu defuncto. & in l. vlt. col. vlt. & ibi etiam Ang. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necess. & Ioan. Lig. in cle. j. de restit. in integr. & Guido Pap. decisio. xxxj. secundum statutum, vbi tamen intelligit de adulto: & videtur de hoc esse tex. in cap. constitutus. & hoc not. Innoc. & Ioan. Andr. de in integ. restit. vbi tamen dicitur, quòd aduersus huiusmodi præscriptionem restituitur.

Adultus aduersus præscript. restit.

2 ¶Sunt tamen qui simpliciter tenent non currere præscriptionem statutariam, sicut nec legalem aduersus minores, in quibus est Paul. Castr. consi. ccccxl. quia secundum dubium, col. 2. lib. 3. Et pro his est optima gl. quam non allegant, in c. j. §. porrò. tit. quali. olim feu. ali. pote.

Statuta restrictiuā recipiunt interpretationem.

3 ¶At Bart. hanc rem ita diffinit, vt in præscriptionibus, quæ lucrum tantùm excludunt, currat præscriptio, vt in terminis dicti cap. constitutus. Sed in aliis quæ damnum & amissionem rei iam quæsitæ adferunt, non curret: quia statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur. l. 2. C. de noxa. actio. Ita voluit ipse Bart. in l. etiam. la 2. in vlt. quæstio. ff. de minor. & in d. l. vlt. in fi. C. in quib. causis in integ. & sequuntur Anto. & Panor. in dicto c. constitutus. de in integ. restit. Bal. autem in dicto cap. j. §. porrò. tit. qual. olim. feud. alie. & rursum in cap. j. col. ij. versic. nisi iusta, titu. quo tempore miles. ita distinguit: Aut enim præscriptio inducta à statuto succedit loco alicuius præscriptionis inductæ à iure communi, vt si loco præscriptionis triginta annorum, quæ de iure communi non requirit titulum, statutum inducat præscriptionem decem annorum. Et tunc procedat illa opinio, quòd non currat minori: quia subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. & cap. ecclesia. vt lite pend. Aut non subrogatur loco alicuius præscriptionis legalis, & tunc ea currit minoribus, per dictum cap. constitutus. Et hanc distinctionem sequi videtur. Alex. consi. lxv. quoniam omne datum, col. antepen. in fi. lib. vj. quod repetitum est in eod. lib. consi. cxviij.

Statutū & cōsuetudo ligant etiam minores.

4 ¶Illud autem planum est, aliàs statutum & consuetudinem comprehendere ac ligare etiam minores, per textum in l. fine hærede. §. Lucius Titius cohæres. ff. de admini. tuto. & voluit Iaco. But. in l. de quibus. in fi. ff. de legib. & ibi etiam Bart. & Bal. in repet. col. antepe. versi. primò ergo quæro, vbi dicit ita omnes tenere. Cy. in l. ij. col. vlt. C. quæ sit longa consue. Iac. Aret. & Bal. in l. vlt. C. de resti. in integ. Ang. in l. si plures. ff. de pact. Alex. consi. xlix. maturè ponderat. col. 3. versi. & constat statutum, lib. j. & consi. xxxvij. consideratis his, col. 3. versi. & ex his constat. lib. 4. & dicto consi. lv. col. ij. vers. ix. dictum statutum. lib. vj. & Barbat. consi. xliij. illud adfectam. col. vlt. lib. 3. quicquid dixerit Guliel. Cun. in l. ingenuum. ff. de statu. homi. quem tamen sequitur Anto. in c. vlt. colum. xxxij. versi. ex hoc infertur, de consuetud.

Statutū uel cōsuetudo contra ius cōmune nō comprehendit minores.

5 ¶Quod tamē intellige, nisi statutum, aut consuetudo esset contra ius cōmune: nam tunc non comprehenderet minores, per tex. in c. 2. de delict. puer. quem ad hoc expendit solus omniū, vt ipse gloriatur, Rom. sing. omnium postremo, & sequitur Franc. Curt. iunior consi. viij. visa ac diligentissimè considerata, in fi. Bal. in l. omnes populi, col. antepen. versi. vlt. quæro, statuto cauetur, usque ad versic. sed nunquid. & in feud. fol. 28. col. j. in verbo, infantia. Et idem voluit Zilio Cremo. inter consi. Bald. consi. cxxxv. articulus siue casus est, dominus Antonius. lib. 3. & l. j. C. quando Imp. inter pup. & vid. quem refert & sequitur Soci. consi. cxxxiiij. viso statuto, col. 3. versi. postremò addo, lib. 3.

k *L'EGLISE.* *GLOSSA X.*

Consuetudo inducens minorē præscriptionē 40. an. contra ecclesiam non ualet.

ETiam si non expressisset, tamen ita intellectum fuisset: quin & si nuncupatim disposuisset ecclesiam hoc statuto teneri, non valuisset ex sententia Bal. consi. ccccliij. col. iij. versi. item quia generali, lib. iij. vbi expressè dicit, quòd consuetudo aut statutum inducēs præscriptionem contra ecclesiam minori tempore quàm quadraginta annorum, quod de iure communi statutum est, non valet, & peccatum mortale committit illam seruās, per c. non minus. & c. aduersus. de immu. eccl. Vt interim illud omittam, statuta laicorum super præscriptionibus non ligare ecclesiam, vt per Pet. Anch. consi. cclviij. supradictum statutum. sicuti nec alia, vt alibi latè disputauimus, præsertim cùm hæ nostræ consuetudines sint mistæ, clericorum & laicorum: & ideò, nisi aliud obstet, ligant etiam clericos, vt alibi quoque disseruimus.

Sed an etiam bona clericorum idem habeant priuilegium, vt non nisi xl. annis præscribātur. Breuiter dic, quòd non, sed iure communi vtuntur, glo. j in c. possessiones. xvj. q. iiij. & gl. quæ illam priorem allegat in c. quanquam. in verbo, ipsarum, & ibi Arch. & Domi. de censi. lib. vj. Salic. in auth. quas actiones. in vlt. quæst. & ibi Ias. in fi. C. de sacrosan. eccles. Anto. in c. si diligenti. & ibi latè Imo. & in c. vlt. in repet. de præscrip. Panor. in d. c. sanctorum. in fi. & ibi etiam Fel. in fi. eo. tit. Idem Panor. in c. j. col. ij de consue. Rom. in l. vsucapio. ff. de vsuc. & fin. cccclij. incip. tu scis generale, vbi facit glo. sing. quam primo loco allegaui. idem Panor. in c. ecclesia S. Mariæ. super gl. ij. & ibi etiam Fel. col. v. vers. & hinc est quod bona, de constit.

L NE AVTRES PERSONNES PRIVILEGIEES. GLOSSA XI.

1 *Generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis.*

Idetur istud superfluè adiectum fuisse, quoniam generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis, per l. hae perpetua: quæ est a. & vlt. in prin. versi. exceptis. C. vbi quis de curial. vel cohor. & in l. decurionibus. & ibi gl. & Barba. C. de silen. lib. xij. & ita per illos tex. voluit Bal. cõsi. lx. quædam soror de ordine Minorum, in fi. lib. 5. Sed & idem Bal. in c. j. col. pen. versi. pone princeps, de rescript. vbi dicit, quòd immunitas alicui specialiter concessa non tollitur ex generali impositione onerum, per d. l. decurionibus. & ibi latè sequitur Barb. & latius Feli. col. viij. versic. secunda dispositio. & idem Bal. in cap. cùm ordinem. col. vlt. versi. decimò expono, eod. tit. dicit, quòd per constitutionem generalem sequentem non tollitur priuilegium, vt not. sing. in d. l. decurionibus. & idem Bald. in l. non plures. in fi. C. de sacrosanct. eccles. & in l. j. circa medium. C. de Iustinia. Codice confir. & in cap. licèt causam, col. viij. versic. sed quæro, quid de prob. vbi dicit sing. esse glo. in d. l. decurionibus. quem text. sæpius ad hoc expendit & commendat. vt in l. si quis ad declinandam. col. ix. versi. item absurdum videtur, C. de episcop. & cler. & in auth. habita, in tertio not. C. ne fil. pro pat. & in l. sed & posteriores. ff. de legibus. & in l. j. post princ. ibi, & ideò princeps. ff. de constitut. princ. & in l. si cùm mihi, ibi, & per hæc alia die consului. ff. de dolo. & in l. dotale. in fi. ff. de testa. milit. & in l. vlt. C. si contra ius vel vtilit. public. & in cap. graue. de offic. ordin. & in cap. veniens. col. a. de præscrip. & in cap. j. in fin. titu. quo tempore miles. & Roman. consi. cccxxxvj. quoddam indultum Petri, col. a. versi. tertia principalis ratio. Francisc. Curt. consil. cxlvj. super primo quæsito dicendum est, in prin. lib. j. & consil. cccxuij. postremò res ista. col. vlt. lib. ij. & consi. cxlvij. videndum est, col. pen. versic. sed tamen his non obstantibus, lib. 2. vbi & ad hoc allegat text. Alex. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. j. & Phil. Dec. consi. cclxxiiij. in casu proposito, col. iij. versi. & hoc idem confirmatur. Et generale est, vt generalis statuti dispositio non includat casus priuilegiatos, per id quod notabiliter dicit Salicet. in l. vlt. in princ. versic. ex quo nota bonum argumentum. C. de iure dotium, quòd statutum generaliter disponens instrumenta publica non probare, nisi sint registrata in memorialibus, non comprehendit instrumenta dotalia fauore dotis. Nec similiter generale statutum intelligitur loqui in casibus specialibus, vel habentibus specialem fauorem, per tex. in l. si adulterium. §. liberto patroni famam. ff. de adulter. vbi dispositio diui Pij generaliter permittens occidere adulterum, non trahitur ad patronum à liberto inuentum, qui specialiter prohibetur occidi, quem ad hoc not. & dicit singul. Iason in l. cohæredi substitutus. §. qui discretas. in quarto not. ff. de vulga. & pupil. substit. & etiam per tex. in l. de testamentis, vbi hoc not. Rapha. Fulgos. Innoc. in l. hac consultissima, vbi glossa, Roma. & Philip. Corne. & recentiores. C. qui testam. facere poss. & voluit gloss. in l. sciendum, in prin. vbi Bart. & alij, ff. qui satisdare cogan. & in l. euictiones, in prin. C. de curso. publi. lib. xij. & in §. j. in verbo, vacantibus in auth. de hæredit. quæ ab intest. defer. Bar. in extrauagan. ad reprimendum in verbo, non obstãtibus, Pan. Ca. consi. cccexxvij. inhærendo puncto, col. j. lib. j. Panot. in cap. verum. col. v. versi. nũc quæro de potestate, de foro competen. Domi. in cap. vlt. col. pen. de immunit. ecclesia. lib. vj. Franc. Aret. in l. Pantonius. col. v. ff. de acquir. hæredit. & Baptist. de sancto Seueri. in repetit. l. omnes populi. charta xxxj. versic. decimò quæritur. ff. de iusti. & iure. Ias. in l. fideiussor. §. si satisdatum, col. 3. versic. secundò regula. ff. qui satisd. cogan. & in l. iusiurandũ & ad pecunias, in fi. ff. de iureiur. & in l. j. §. sed & si mihi, col. 4. ff. de verb. obli. & in l. j. col. 3. versi. 3. not. ff. solu. matri. & in l. postquam liti, in fi. C. de pact. & in l. fratris. col. 2. C. de inoffic. testa. & in l. quoniam in prioribus. in prin. col. 2. C. eo. tit. & in auth. ex causa. col. vj. C. de liberis præteri. & alibi sæpe.

Instrumentorum dotalium priuilegium.

2 *Tantum operatur dispositio generalis in genere, quantum specialis in specie.*

¶Hæc tamen non sunt omninò expedita, quia dispositio generalis omnes casus includit, licèt maior videatur esse ratio in vno, quàm in altero. l. j. §. quod autem. ff de aleato. & l. j. §. generaliter. ff. de leg. præstan. & l. medico suo. quæ est vlt. §. vxori. ff. de auro & arg. lega. & voluit Philip. Dec. consi. xx. in causa istorum, col. a. versi. 4. vt suprà dixi, & consi. xxxxix. cuius suprascriptio incipit, andetur restitutio, col. 2. versi. j. hoc probatur, vbi loquitur in generali dispositione inducente præscriptionem, qui est casus noster. & consi. lxj. an vasallus cogatur, col. j. Nam & aliàs tantum operatur dispositio generalis in genere, quantum specialis in specie. l. si duo. & ibi Bar. ff. de administ. tuto. & l. si chorus. ff. de lega. 3. l. omnes. C. de præscriptio. xxx. vel xl. annor.

3 *Constitutio generalis odiosa generaliter intelligenda est.*

¶Idque adeò procedit, vt etiã constitutio generalis odiosa generaliter sit intelligenda, vt notat Ang. in l. vlt. versicu. vlt. quæritur, ff. de constitut. princip. Nam licèt materia sit odiosa, non propterea excluditur lata interpretatio, quæ ex proprietate verborum oritur, per tex. not. in l. cum lege. vbi Fran. Aret. not. ff. de testam. & voluit etiam Calde. consi. j. in princ. titu. de consang. & affinit. & Phil. Dec. consi. v. in causa dominæ Mariç. in fi. Id autem adeò procedit, vt generalis dispositio comprehendat casus alios priuilegiatos, qui tamen in illo casu non habent priuilegium, ex text. notab. in l. in fraudem. in fi. vbi hoc not. Bal. ff. de mil. testam. quem & idem Bal. ad hoc quoque expendit in l. omnes populi. in fi. versi. item not. quòd generale statutum. ff. de iustit. & iure. & est etiam bonus text. in eadem l. in fraudem. §. si quis se scribat, vbi lex quæ generaliter dicit, ne quis seipsum scribat hæredẽ, habet locum & in testamento militis, quod aliàs est priuilegiatum. Et ex hoc infert ipse Bald. quòd notarius, cui iterdictũ fuit officium, non potest scribere etiam ad pias causas. Et hoc etiam generaliter voluit Phil. Dec. in l. ex testamento. C. vnde liberi. & in l. j. col. ij. versi. & ampliatur, & in l. nemo potest. in princip. ff. de reg. iuris. & in dicto cap. j. col. iij. de rescript. & in cap. sedes Apostolica. col. v. eodem tit.

eod.tit.& in cap.consuluit.le j.de appel.& dicto consi.v.col.2.versic.sed tamen his non obstantibus, & consi.xlviij.cuius suprascriptio incipit,priuilegium immunitatis.col.2.versic.hinc est quòd dispositio,& dicto consi.lxj.col.j.& consi.cxxxj.reuocatur in dubium,col.3 versic. non obstat quod dicit, vbi per hoc dicit ecclesiam compræhendi sub generali dispositione.

4 ¶Ex quibus potes intelligere, quid sit dicendum, cùm quæritur, an sub generali statuto compræhendantur priuilegiati. Nam si habeant priuilegium speciale in casu de quo loquitur statutum generale,non compræhenduntur,per ea quæ dicta sunt in principio. At si non habeant priuilegium in eo casu speciali,certè compræhenduntur sub statuto generali,quantumcunque aliàs sint priuilegiati,per ea quæ diximus in præced.versic. Et secundùm ista intelligendum est illud dictum Salic.in d.l.vlt.C.de iure dot.quia loquitur in casu, in quo dos habebat priuilegium, vt insinuatio non requireretur,per tex.in d.l.vlt.Et ideò optimè infert Salic.ad statutum,quod disponit instrumentum debere insinuari,vt non compræbendatur causa dotis in eo casu specialiter priuilegiata.

An sub generali statuto cõprehendantur priuilegiati.

M *DROICTZ SEIGNEVRIAVX.* *GLOSSA XII.*

1 Vid hæc nostra consuetudo appellet *censiues & droictz feodaux*, vulgò notum est ex interpretatione nostræ consuetudinis in aliis locis,& aliquid dicemus in glo.seq. Quid autem intelligat per hoc verbum,*seigneuriaux*,nondum satis mihi compertum est,nisi intelligamus de iure emphyteutico, & vt sic intelligamus multa suadent. Primum enim,hoc nomen rei conuenit.Dominos enim(quos lingua nostra vulgari *seigneurs* appellamus) eos etiam dicimus,qui in emphyteusim concesserunt,respectu(vt ita loquar)illorum qui acceperunt,vt patet ex l.1.2.& 3. C. de iure emphyt. Deinde quia etiam iura emphyteutica de iure communi non præscribuntur spatio decem vel viginti annorum,de quo loquitur hæc nostra consuetudo,sed nec longissimo tempore,per tex.in l.cùm notissimi.§.vlt.C.de præscri.xxx. vel xl.annor.quem text. ad pensionem emphyteuticam trahit gl.in l.comperit.eod.titu.de qua re alibi diximus suprà. Ideò ita intelligendo nostram consuetudinem,eam reducemus ad ius commune, etiam sine improprianone verborum:quod vtique faciendum esset,etiam si verba essent improprianda,per tex.expressum,quem not.omnes doct.in c.cùm dilectus de consuetud.cum simil.quæ alibi adduximus.

Domini dicuntur qui in emphyteusim concesserunt.

2 ¶Sed & aliàs non extendenda tamen extendimus,vt ad ius antiquum & commune reducamus, vt voluit glossa reputata sing.in cap.statutum.in verbo,numerandum,de præbend. lib.6.& Anto. in c. olim de verb.signific.& Alex.qui hoc multum commendat in l.si constante.in prin.col.v.in fi.ff.solu.matri.& Ias.in autb.quas actiones.col.vj.versi.& pro ea disputando, C. de sacrosanct.eccles.Item si non ita intelligamus,erit hoc verbum *seigneuriaux*,superuacuum. neque enim aliud poterit significare, quod non intelligatur in verbis sequentibus, *censiues & feodaux*. Nulla enim sunt alia iura, quæ *seigneuriaux* possumus appellare,præter ea quæ vocantur *censiues & feodaux*, nisi iura emphyteutica intelligamus.Ideò ita debemus intelligere,ne frustrà hoc verbum sit positum,per l. ait prætor.la j.& ibi Pau.Cast.Alex.& alij recentiores.ff.de iureiur.& l.postliminium.§.vlt.ibi, aliàs superflua,ff.de capt.& postlimi.reuers.Denique,quia cùm huiusmodi iura emphyteutica sint in isto casu specialiter priuilegiata,vt non præscribantur longo tempore,vt diximus:certè etiam si non exciperentur expressè, deberent tamen censeri non compræhensa sub hac generali constitutione, per ea quæ latè diximus in gl.præcedenti.

Consuetudo reducenda ad ius commune.

Verbū seigneuriaux de quibus accipiendum.

3 ¶Et aliàs etiam videmus,quòd huiusmodi iura emphyteutica non admittuntur, vbi etiam alia admittuntur,vt planum ex eo quod not. scribit Ioan.Fab.in l.si eo tempore, C. de remiss.pigno.quòd licèt aliæ præstationes amittantur per subhastationem, si creditores non se opposuerint infra tempus statutum,per text.ibi, tamen hæc iura non amittuntur, etiam si nulla intercesio siue oppositio interuenerit,per tex.in l.qui tabernas.ff.de contrah.empt.de qua re alibi dicemus.

Creditores nō opponentes se rei subhastationi, præstationes annuæ amittunt.

4 ¶Sed hæc sanè res dependet ex eo quod quæri solet, quanto tempore præscribitur pensio emphyteutica,de quo Ias.in l.ij.col.xlvj.q.xxviij.& iterum,col.lxxxj.versi.j.C.de iure emphyt.Primum allegat Spec.tit.de loca.§.nunc aliqua,versi.xliiij.& Bart.in l.ius emphyteuticum,& in l.iubemus.C.de fund.patrimo.lib.xj.& in l.comperit.C.de præscript.xxx.vel.xl.anno.quod dicit Iason in illo priori loco,indubitanter procedere,quantum ad pensiones præteritas : sed quantum ad futuras id durum esse.nec aliud dicit.Sed & Corne.consi.xlij.videtur prima facie,col.pen.versic. accedat.lib.iij.dicit, qui tenetur soluere perpetuum censum, præscribit non soluendo per quadraginta annos, & adfert duo consilia Bald.At Franc.Balbus in tractatu præscriptionum,in quarta parte quartæ partis princ. in viij.quæstio.negat hæc procedere ita simpliciter. Sed sic cõcludit,quia si emphyteuta habet malam fidem, vt quia is est, cui concessa est emphyteusis, vel eam recognouit, & tunc nullo tempore præscribit, nec similiter eius hæres, cui nocet mala fides defuncti, vt suprà in principio diximus in verbo, *bonne foy.*

Pensio emphyteutica quanto tempore præscribatur.

5 ¶Et hoc apertè senserunt Ioan.Andr.& Anto.in cap.olim causam,in fi.de censib.cùm dicunt, quòd præscriptio census non currit cum mala fide.Si verò res emphyteutica peruenit ad extraneum,tunc is præscribit dominium directum saltem in effectu, & respectu priuati spatio decem vel viginti annorum cum titulo & bona fide.Sed sine titulo,spatio triginta annorum cum bona fide, per l. si quis emptionis.§.j.C.de præscriptio.triginta vel quadraginta anno.cum mala autem fide nullo tempore præscribit.hæc ille,ideò cogita.

Emphyteuta malæ fidei nō præscribit, nec eius hæres.

N *CENSIVES,* GLOSSA XIII.

Censu quid.

Feudale ius quid.

Vid hic nostra consuetudo *censiues* appellat, possimus intelligere ex multis præcedentibus glossis, præsertim verò ex glossa septima. Cēsum enim passim vocat nostra consuetudo, cùm dominus feudi (ita illum vocamus, qui sicuti vulgò loquimur, tenet per hommagium, aut aliàs sub hommagio notabiliter) concedit aliquid ex suo dominio (barbarè loqui volumus, vt omnes intelligant) ea lege tenendum, vt is, cui conceditur, quotannis soluat aliquam pensionem, quam censum dicimus, citra tamen hommagium. Quod si cum hommagio, iam non census vocabitur, sed vel seruitium annuum, vel aliter, vt libitum erit: idque ius feudale, de quo & hæc nostra consuetudo loquitur, appellatur. Sed in iure qualiter census assumatur, quidve differat à pensione emphyteutica. & aliis similibus, vide per gl. & Panor. in c. constitutus. de religios. domib. & Bal. in tit. de pace Constan. in verbo, persoluere, Bart. in l. j. §. hic titulus. ff. de public. & vectigal. Felin. in cap. ad audientiam. col. viij. versic. & dum remittit. de præscript. vbi videbis multas remissiones, & etiam latè Iason in rub. C. de iure emphyt. & Matth. Affiict. in tracta. de iure Protomixeos, col. xxj. versi. vij. not.

O *FEODAVX.* GLOSSA XIIII.

Noua constitutio etiam generalis non comprehendit casum feudalem.

On erat opus hoc exprimere: nam noua constitutio, quantumuis generalis, non videtur comprehendere casum feudalem, vt voluit Signo. consi. ccxx. quidam dictus Iauellus, in primo dubio, quem sequitur Phil. Dec. in l. vlt. col. 4. versi. similiter ad illud. C. vnde legi. Et facit, vt ipse ait, tex. in c. j. §. si generali, titu. si de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. & not. in c. j. in prin. tit. de Capi. qui cur. vend.

§. II.

N'EN SERA PAS CREV PAR SERMENT. GLOSSA VNICA.

Iurare de facto alieno tenetur nemo.

1
Vantuis defunctus fidem fecisset suo iuramento, non tamen hæres debet de facto ipsius defuncti iurare, cùm certò nesciat quid defunctus egerit, l. qui in alterius, ff. de regul. iur. & in c. cùm quis. eod. titu. lib. vj. nec debeat quis de facto alieno iurare, l. Marcellus. ff. rerum amot. Ideo dicit Bart. in l. in bonæ fidei, C. de iureiur. quòd iuramentum necessarium, quod defertur à iudice in supplementum probationis non defertur hæredi, qui communiter præsumitur ignorare iura eius cui successit, per d. l. qui in alterius. Sequitur & dicit not. Ias. in repet. l. admonendi, col. cxj. versi. secundus casus clarus est. ff. eo. Et alibi idem Bal. videlicet in l. ait prætor. in princ. ff. de iureiur. quòd statutum de stando iuramento damnũ passi, non intelligitur de hærede ipsius. Nec similiter promissio de stando iuramento alterius. Et primum dictum sequitur Alex. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infecto. Secundum autem Roma. & ipse Alex. in l. pen. §. hoc iudicium. ff. ne quis eum qui in ius vocat. Et simile est quod dicit Guliel. Cun. in l. debitoris, in fi. ff. de iudic. quòd si in instrumento est appositum pactum solitum sæpe apponi, quod de damnis & interesse stabitur iuramento damnum passi, sed non propterea stabitur iuramento hæredis. quod etiam refert & sequitur Roman. in dicto §. hoc autem iudicium. & idem Roman. in l. iusiurandum quod ex conuentione, in prin. ff. de iureiur. Sed generalius idem Bald. in l. si quis hic. quæ est ij. ff. de condict. indeb. dicit quòd facultas aut ius iurandi non transit ad hæredes. & idem dicit consil. cccxiiij. vtrum dictus contractus, in quarto dubio, lib. v. vbi etiam subdit. quòd cedi non potest. & fermè vbique allegat Bald. l. generaliter. in prin. C. de iureiur. vbi iuramentum alicui à parte delatum non transit ad hæredem, cùm multum discrepet iuramentum hæredis à iuramento defuncti. Et facit etiam cap. veritatis, de iureiurand. vbi iuramentum ex parte iurantis est personale, nec illius personam egreditur, de quo latissimè diximus suprà.

Iurandi facultas non transit ad hæredes, nec cedi potest.

2 ¶Quanquam sunt qui contrà suadent iurandi ius & facultatem transire ad hæredes. Primò tex. in c. 1. §. si quis se. & §. seq. qui est vlt. tit. si de inuestit. inter domi. & vasal. lis oria. vbi vasallus iurat se vel patrem suum fuisse inuestitum. & ita de facto patris, & ibi glo. in verbo, præstandæ, reddit duas rationes. Nam persona patris & filij vna eadémque esse intelligitur, l. vlt. C. de impuber. & aliis substit. & §. ei qui suo. Instit. de inutil. stipul. Et vnum est sacramentum defuncti, & hæredis, in auth. de iureiur. à morien. præst. in princip. & ibi quoque Bal. hoc expendit, dicitque eam gloss. esse not. Sed & idem Bald. in §. j. eiusdem tit. in prin. in verbo, successoribus. dicit per text. ibi. quem ad hoc quoque dicit not. quòd ius probandi per sacramentum transit ad successorem. Quibus adde glo. in d. l. pen. §. vlt. qui incipit, hoc iudicium, ff. ne quis eum. quæ voluit quòd facultas iurandi in litem contra eum qui vi exemit in ius vocatum, transit ad hæredes, & illam gl. not. sequuntur Bal. Ang. Pau. Cast. Alex. & Ias. ibi, qui magna ex parte hoc quoque trahunt ad iuramentum, quod defertur contra dolosum, vt contra tutorem, qui non confecit inuentarium, & similes, vt scilicet transeat ad hæredes minoris, quãuis non transeat animaduersio contra hæredes dolosi, per l. vlt. C. de in lit. iur. & voluit Barto. in l. in actionibus. col. vlt. & ibi recentiores, ff. de in lit. iuran.

Iuramentũ quale & quando transmissibile.

3 ¶Sed & hoc trahunt Paul. Castr. Alexand. & Iason in d. §. hoc iudicium. ad iuramentum quod defertur in casu, l. si quando. C. vnde vi. & capit. vlti. quod metus causa. vt similiter transeat ad hæredes: quod etiam voluit Barbat. aut quisquis is fuit, in addition. Baldi in dicto §. j. titu. si de inuest. inter domi. & vasal. lis oriat. & Iason in dicta l. si quando. colum. pen. Quibus concinit quod voluit Barto.

post Iacob.

post Iacob. Aretin. in l.gerit. col.5. versi. quidam sunt, in quibus non est hæc præsumptio. ff. de acquir. hæred. quod cùm dubitatur, an quod quis fecit, id fecerit animo adeundi hæreditatem, standum est in indifferentibus interrogationi illius qui fecit cum iuramento, si viuit, aliàs interrogationi hæredis ipsius, & sequitur Alex. consi. cxxvj. viso processu causæ vertentis inter Ioannem, col.ij. lib. vij. Et hæc maximè procedunt, cùm iuramentum defertur à lege vel statuto, quia tunc hæres potest iurare de facto defuncti, vt dicit Alex. in d.l. pen. §. vlt. ff. ne quis eum. & ita quoque dicit tenere Guliel. Cun. & Roma. in d.l. qui bona. §. qui decem. ff. de damno infect.

4 ¶Et hæc non modicum confirmat, quod scribit Inn. & post eum Ioan. And. in c. vlt. de iur. cal. quòd quis potest iurare etiam de veritate, non solùm de his quæ fecit, aut vidit, sed & de his quæ aliàs indubitanter nouit. Nam & videmus (inquiunt) id dici indubitatum, quod communi auditu percipitur ab antiquis. l. in summa. §. idem Labeo. ff. de aqua pluuia arc. Quorũ authoritate subnixus Paul. Cast. consi. 279. visa petitione, col. vlt. lib. 2. dicit stari iuramento possessoris feudi, vtrum sit feudum nouum an antiquum, etiam si non sit de facto illius, quia id potest scire per relationem maiorum suorum, per text. quem etiam allegat, in l. si quis ita. §. si quis. ff. de testam. tute. qui tamen ad hoc nihil mihi facere videtur.

Iuramento cuius statur super feudo nouo, an antiquóne.

5 ¶Sed optimè facit text. in c. omnibus. in prin. 2. q. 4. in illis verbis, auditu non esse, non dubitamus: vbi gl. infert, aliquid posse sciri auditu. & in c. beati. 2. q. 7. vbi D. Ambrosius: Videmus (inquit) Paulum & Petrum ad martyrij gloriã peruenisse. Et tamen id non viderat Ambrosius, sed id veluti indubitanter se scire opinabatur ex antiquarum scripturarum renuntiatione, & in c. hoc videtur. & ibi, bona gl. in verbo, indicauit. 22. q. 5. & alia gl. in cap. testes. in verbis quæ nouerunt, 3. q. 9. Quid quod Bal. consi. 14. in quodam contractu, in secundo dubio, lib. j. consuluit, quòd si in contractu venditionis dicatur, quòd de certa re futura credatur emptori. & emptor alteri cedat, tam bene credetur huic singulari successori, quàm primo emptori cùm istud non videatur cõcessum ratione personæ, sed contractus: vnde sufficit, si persona sit æquè idonea, quod in dubio præsumitur, l. si actor malit. ff. de procur. Quæ Bald. decisio hinc admodum pertinet: quia si ex contractu alicui de re aliqua credi debet, intelligitur iuramento interueniente, vt latissimè probauimus in §. præced. Et ideo ex sententia Bal. hoc ius credendi, & ita iurandi, transit non solùm in hæredem vniuersalem, sed & singularem.

Auditu probari quid posse.

6 ¶Vides igitur hanc rem esse admodum dubiam. Tamen ad sedandam harum rerum controuersiã, Roma. sæpe ita distinxit, an videlicet facultas iurandi deferatur à lege, vel ab eius ministro, id est iudice, vel legis authoritate: & hoc casu transeat ita facultas ad hæredem, quoniam lex semper loquitur, l. Arriani, C. de hæret. & ita æquè nunc respicit personam hæredis, ac olim defuncti respiciebat. & ita procedit gl. in d.l. pe. §. hoc autem iudicium. an verò huiusmodi iuramentum deferatur ab homine, & sic ex voluntate partium, & tunc non transit ad hæredem, per dictam l. generaliter. Nam alia est conscientia defuncti, de qua confisus est is, qui iuramentum detulit, alia hæredis, quam is non approbauit, arg. l. cuius bonis ff. de cur. furio. Ita voluit Roma. in d. §. hoc autem iudicium. & in d.l. qui bona. §. qui damni. ff. de damno infect. & in l. 3. §. vlt. ff. de iurriur. & in d. l. iusiurandum quod ex conuentione. in fi. princip. ff. eo. & plenius consi. ccxc. in casu propositæ consultationis breuiter, col. 2. versi præstereà tunc quæritur. & sequitur latè Iason in dicto §. hoc autem iudicium. col. vlt. & in d.l. si quando. col. pen. versic. quæro successiuè. C. vnde vi. Ex quibus videtur non rectè dixisse Bald. in d.l. ait prætor. quæ est iij. ff. de iureiur. quòd statutum de stando iuramento damnum passi non intelligitur de hærede, cùm à lege vel statuto deferatur huiusmodi iuramentum: & ita eum hac specie nuncupatim repræhendit Roma. ibi, & Ias. in d. §. hoc autem iudicium. Nec similiter rectè dixisse videtur Bald. dicto consi. xciij. allegatus in fine præcedentis versicu. dum innuit facultatem iurandi ex contractu transire in singularem successorem.

Iurandi ius transit in hæredem vniuersalem & singularem.

Iuramentum damni intransmissibile.

7 ¶Id tamen quod diximus, iuramentum à lege delatum transire ad hæredem, intellige modò hæres sit bene informatus de rei veritate, vt cum nostris loquar, vt expressè voluit Bal. in d. §. j. tit. si de inuestit. inter domi. & vasal. lis oriat. dum ita intelligit illum tex. ex quo notauerat, ius probandi per sacramentum transire ad successorem, vt suprà diximus, vt videlicet procedat, si hæres iurare possit, quia sit informatus de veritate, sequitur & trahit ad omnes casus, in quibus iuramentum transit ad successorem. Ias. in d. §. hoc autem iudicium. & in d.l. si quando. col. pe. versi. limita tamen. C. vnde vi. vbi hoc reputat sing. & Catel. in suo sing. incip. iurandi facultas, & Roman. dicto consi. ccxc. Et hoc probabile est, quia aliàs hæres posset subire anceps periurium, quod ne fiat iudex prospicere debet, l. videamus. post prin. ff. de in litem iuran. cum similib.

Quando iuramentum à lege delatum transeat ad hæred.

8 ¶An autem & quando facultas declarandi transeat ad hæredem, vide gl. & doct. in l. item Põponius scribit, si frumentum. §. vlt. in gl. j. ff. de rei vend. Bar. Bald. Ang. & alij in l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic. latè idem Bar. & alij recentiores in l. inter stipulantẽ. §. j. ff. de verb. obli. Bart. Bal. & alij in l. si quis à filio. §. si quis plures. ff. de leg. j. Bal. Imo. in l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de leg. 2.

Declarãdi ius an & quando transeat ad hæredem.

9 ¶Item an ius eligendi etiam transeat ad successores, vide per Bar. & alios in l. si stipulatus. ff. de ver. oblig. & in l. si sic. ff. de leg. j. & Bal. dicto consi. xciiij. incip. in quodam contractu. lib. j. Denique quid de iure & potestate arbitrandi, vide Cyn. & Bal. in l. vlt. C. de contrahen. & committ. stipul. eundem Bald. in l. vlt. §. j. col. iij. C. commu. de leg. & in l. voluntatis. C. de fideicom. & in l. vlt. in xxv. q. C. de hæred. instit. Bart. in d.l. si stipulatus. & in l. à filio, in prin. ff. de alimen. legat.

Eligẽdi ius an transeat ad successores.

ANDRAEE TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS, TRACTATVS.

In tit. de iudicio in rebus exiguis ferendo.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRAEIVDICARE, COMMENTARII.

GVLIELMVS ROVILLIVS LECTORI S. P. D.

ATVRIVS geminos hosce tractatus, lector studiose, in lucem tibi protulissem, nisi eiusdem authoris alteri libello quem super §. *Nihil frustra*, commentus est, eos coniungere diu deliberassem, hac adductus ratione, vt iustum volumen perficerem. Verùm posteaquàm à literato homine (qui pro necessitudine, quæ ei cum tanto viro iã inde coaluerat, eius ornandi curam suscepit) de difficultate genuini sensus, atque synceræ authoris Tiraquelli mentis, simúlque, quàm longum tempus desyderetur, vt ea res merito decore resplendeat, certior factus sum: ne differrem hosce duos quos paratos habebam, edere adhortatus est, præsertim cùm in eo elaborando quantum temporis impartiret, posse assequi cõiectura negaret, &, quòd iudicio suo difficilius opus promissis stare prohiberet. Atque nisi in ea arte authoris mentem probè assequeretur, & signorum varietatem, quibus Tiraquellus, dũ viueret, vtebatur, cùm propter frequens commercium, tum propter magnam cum authore familiaritatem, teneret, posse fieri vti cœptis laudabilem finem adderet, diffideret. Qua causa, amice lector, euenit, vt te huiusce tractatus §. *Nihil frustra*, præsenti vtilitate delectare non potuerim, quemadmodum neque de reliquis quamplurimis eiusdem vita functi Tiraquelli operibus. Equidem magnis votis optarim, vti ea in aliorum hominum iudicia non inciderent, quàm viri huius tum eruditi, tum diligẽtis. Neque enim posse fieri putẽ, vt ab alio, nitori genuino restituta eluceant: ab hoc verò, maximè. Cæterùm, Lector beneuole, hosce genuinos tractatus in præsentia boni consule Atque, quàm fieri poterit citissimè, cũ expecta, cui titulus est, *De nihil frustra*. doctissimum quoque & laboriosiss. librũ, *De Semestria, siue dierum genialium*, atq; alias id genus pulcherrimas æquè ac vtiliss. viri vndiquaq; doctiss. & longiore vita digniss. Tiraquelli lucubrationes: modò homo ille, sicut pollicitus est, suam nobis operam elargiatur. Qui pro veteri amicitia constãter asseuerauit, sese tempus & laborem collocaturum, vt tanti viri doctrina & memoria temporis iniuria non cadant, sed potius inter hominum doctissimorum ora manúsque nitida laudentur. Vale. Lugduni septimo Calendas Maij. Anno 1562.

ANDR.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII NVPER IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

De iudicio in rebus exiguis ferendo, Tractatus.

1

REQVENTER contingit infima iudicum subsellia, ob res exigui, aut ferè nullius pretij litibus præstrepere, in hísque dirimendis plurimum laborare, vel ob probationum inopiam, quæ sepius in his perspicitur, aut iudicum religionem, quæ variis, iisdémque validis rationibus vtrinque adductis commota, cum leues einsmodi controuersiæ de plano iudicandæ sunt, fluctuare solet. Itaque quo certius de his iudicium ferri posset, multarum ciuitatum statutis, ac legibus receptum est, vt in his expediendis imperfectæ, & semiplenę (vt vocant) probationes admittantur, & in sua causa quis iudicet. Quæ quidem statuta, hinc pariter scrupulum plerisque iniecerunt, quòd cõtta ius commune duabus potissimum rationibus introducta sint. Prima, quia nemo in sua causa quãtumlibet modica idoneus est testis vel iudex. l. nullus. ff. de testib. & ibi glo. & C. vt nemo in sua causa iudicet. per totum. & iiij. q. 4. c. nullus. cui sententiæ subscribens Cicero pro Roscio: Itaque (inquit) more maiorum comparatum est, vt in minimis rebus, amplissimi homines testimonium de sua re non dicerent. Africanus qui suo nomine declarat tertiam partem orbis terrarum subegisse, tamen si sua res ageretur, non diceret testimonium. Nam (illud in talẽ virum non audeo dicere) si diceret, non crederetur. Idem pro Fonteio: Si qui ob aliquod emolumentum suum cupidius aliquid dicere viderentur, his credi non conuenit. Gellius lib. noct. Atticarum xiiij. c. ij. recenset, quòd cum aliquando à prætoribus electus in iudicem fuisset, apud illum petita pecunia fuit, quæ numerata dicebatur. Qui petebat neque tabulis, neque testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur, sed eum constabat virum esse bonum, notæque, & expertæ fidei, & vitæ inculpatissimæ, multáque & illustria exempla probitatis, sinceritatisq; eius expromebantur: illum autem à quo petebatur hominem esse non bonæ rei, vitáque turpi & sordida: vulgò mendacij conuictum, plenúmque esse perfidiarum & fraudum ostendebatur. Qua in re Gellius non ausus reum condemnare, diem diffindi iussit, sicuti etiam è nostris retulit Ias. in l. qui accusare. C. de eden. Et id quidem adeò verum est, vt nec iudicium quis faciat in sua causa, vt voluerunt gl. & Bart. in l. deferre. §. iidem decreuerunt. ff. de iure fisci.

Iudicandi difficultas in litibus exiguis, aut nullius pretij, & quàobrem.

Statutum, vt quis in sua causa iudicet, an valeat.

Diem diffindi.

2 ¶Secunda ratio est, quia etsi quis esset testis idoneus in sua causa, non tamen illi crederetur: cùm vulgò dicamus vox vnius, vox nullius l. iurisiurandi. C. de testib. & c. veniens. extrà eo. & c. cum à nobis. &c. licet cum infinitis similib. eo. Et vt scribitur Nume. 35. c. Ad vnius testimonium nullus condemnabitur. Et Deuter. 17. cap. In ore duorum, aut trium testium peribit, qui interfecerit: vbi subiungitur, nemo occidatur vno contra eum testimonium dicente: & iterum c. 19. In ore duorum, vel trium stabit omne verbum quod & repetit Christus Matth. 18. & D. Paul. 1. ad Cor. c. 13. & ius nostrum extrà de testa. c. cum esses. & c. relatum. Propterea Hieronymus contra Rufinum scribit: vni neque Catoni credendum esse. Tradit quoque Valerius Maximus li. iiij. c. r. quòd cum Q. Scæuola vir excellentissimus testis in reum productus, testimonium dixisset, discedens adiecit, ita sibi credi oportere, si & alij idem asseuerassent: quoniam vnius testimonio credere pessimi esset exempli. Et id quidem adeò verum est, vt non possit statui, vt testimonio vnius credatur, vt est text. iij. q. ix. indicas Hermanum. ibi, nos vni ad discrimen alterius credere, proculdubio non possumus, quem ad hoc pondetat Barb. in l. si dati stipulatus. col. pen. ff. de verb. oblig. vbi illam facit sing. & Felin. in cap. constitutus. col. ix. extra de rescrip. & in c. vlt. col. 3. extrà de maior. & obed. Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione. col. ij. ff. de iureiur. & in l. admonendi. col. xx. in lect. & in repet. col. lxxiiij. Et propterea dicit Angel. in sua disput. Astensis miles &c. & Ant. in c. ij. de probat. quod per statutum vel consuetudinem, non potest disponi, vt vni testi credatur, nisi vt subdit Ant. & post eum Panorm. propter casum necessitatis, vel euidentissimæ vtilitatis, quod & sequitur Iason in l. j. colum. antepen. ff. de verbor. obligationib.

Vnius testimonio non credi.

De eadem re.

3 ¶ Ex quibus posset videri, huiusmodi consuetudinem non valere, nec esse obseruandam: teneas tamen intrepidè esse validam. Nam quod diximus de iure diuino, vnius testimonio non esse credendum, id vtique fateor, nec ideo posse Papam, aut Imperatorem statuere, vt semper & in quacunque causa vnius testimonio credatur, nec in eam rem statutum valere, aut consuetudinem. Sed quòd in certis, hísque præsertim leuibus, & modici præiudicij, & vbi est casus necessitatis, aut euidentissimę

Autoris opinio in superiori quæstione.

Quando fieri possit vt vnius

testimonialis probat.

vtilitatis,iuxta sententiã Ant.& Pao.id posit fieri,manifestum est ex text.l.si quando.C.vnde vi.& extra quod met.cau.c.vlt.& ex iis quę passim dicunt nostri doct.vnum testẽ,aut famã,aut aliam semiplenam probationem sufficere in his quæ sunt modici & leuis præiudicij,vt voluit glos. in l. vbi adhuc.C.de iure dot.in illis verb.quod inspiciam secundum vulgi opinionem:& ibi Bald. colum. j. versi.quærit hic glos.& Bart.in l.si constante.col.ij.versi.quædam sunt causæ.& iterum col.iij. versi. cootra hoc opponitur.& ibi quoque alij docto.ff.solu.matr.per tex.ff.de Carbo.edict.l.iij §.causę.& ff.ad exhiben.l.iij.§.sciendum.idem Bart.in l.ij.§.vlt.C.vbi io tem act.& in l.j.C.quorum bonor. & in l.de minore.§.plurimum.col.vlt.ff.de quæstio.Bald.in l.j.C.de summa Trin.& fide cathol.in magna repet.quæ communiter non habetur in lect.col.xxviij. versi. econtrà pono conclusionem , per tex.in d.l.Theopompus.Anto.& Panorm.in c.veniens.le j.extrà de test. Anton.in cap. j. de testib. Panor.in c.super eo.per illum tex.extrà de consang.& affinit.& in c.cum desideres.col.ij.de sen.excom.Matth.not.j.& ij.Gaspar Vala.in repet.l.imperium.col.xxiiij.ff.de iurisd.omn.iudic.Alex.cons. clxxxviij.viso processu inquisitionis,col.ij.versi.potest enim per statutum. lib.vij. Iason in repet. l. admonendi.col.lxxxvij.ff.de iureiur.Dec.in c.dilecti.col.iiij.versi.primus est. extrà de appel. Quin

Imperator potest statuere,vt aliquando credatur testimonio vnius, & quando.

tex.habemus xj.q.j.c. quæcunque contentiones.quòd potest Imperator statuere, vt aliquando credatur testimonio vnius,secundum intellectum Inno.in c.nuper.de testi. vbi etiam Panor. hoc not. dicitq; esse memorabile ad limitationem illius iuris diuini,in ore duorum vel trium &c. Et ad hoc illum tex.reputat sing.ccclviij.tu scis quòd dispositio.in fi.& Barb.consi.xlij.Deum inuocando. col. antepen.lib.iij.Ex quo satis respondetur huic quod dictum est non posse Papam,statutum,vel cõsuetudinem disponere,vt vni credatur,quia illud intelligendum est,vt non possint id quidem generaliter statuere.In certis autem causis,& his quidem leuibus , & vbi est casus necessitatis , vel euidentissimæ vtilitatis id possint.

Campsorũ scripturæ,an probare debeant.

4 ¶Confirmãtur hæc,per id quod in simili cõsuluit Bald.consi.cccxlix.si hoc quæritur vtrum consuetudo.versi.secundò quæritur,lib.v.quod quia non valet consuetudo quæ inducit peccatum, vel corruptelam,siue ad delinquendum prouocat:nam perniciosæ consuetudines seruandæ non sunt,extra de consuet.c.vlt.& perniciosum est exẽplo,vt quis manu propria possit sibi debitorem constituere. l.exemplo.C.de prob.Ideo consuetudo quòd credatur scripturis campsorum,siue nummulariorũ, tam pro se,quàm contra se,tanquàm prona ad delinquendum,videtur esse reprobata tam de iure diuino,quàm naturali ratione,præsertim in magnis quantitatibus.Subdit tamen contrarium sibi videri:quoniam istud potest fieri per pactum,vt not.ff.tot.tit.de prætor.stipul ergo & per statutum. ff. de reg.iur.l.nec ex prætorio.& l.neque pignus.§.priuatorum.& gl.C.de decr.decur.in rub.li.x. Vnde etiam sequitur,quòd potest fieri per consuetudinem:quoniam vbi valet statutum , valet consuetudo:tandem verò dicit hoc satis esse dubium.Sed idem Bald.de hac re magis asseueranter loquẽs in l.vni.col iij.versi.quid ergo est.C.de confess. Cum quæritur(inquit)an sit standum scripturę mercatoris pro se,in articulis separatis.Si mercator est notabilis,& persona fide digna,quantitas quoque parua est,ei credendum est:secus si esset quantitas magna:subiunxit etiam consuetudinem loci cõsiderandam esse.Nam si consuetudo est,quòd iudicis conscientia concurrente detur illis fides, stãdum est consuetudini.Si autem consuetudo esset indiscreta,videlicet quòd crederetur omni scripturæ mercatoris pro se,non valeret cõsuetudo:quia daret occasionem falsi cõmittendi,quod esset cõtra essentiã consuetudinis,cuius forma medullaris(vt dicitur)debet esse ratio.c.erit autem. iiij. dist. quod dictũ sequitur Pan.in c.bonæ ij.in fi.de postul.prælat.vbi dicit esse sing.not.& Alex.consil.nj. in causa & lite vertente inter Abraham.col.pen.versi.& pro hoc adduco,lib.ij.& consil. cxiiij. viso toto discursu.col.iij.lib.iiij.& in l.quædam sunt personæ.§.nummularios.ff.de eden.Alex.cons.217. eodémque vlt.viso quodam satis inornato processu.col.iij.versi.fortius dixit,lib.vij.& Cæpo. consi. xl.Lucius ciuis.in sexto dubio.vbi hoc commendat,& Franc.Aret.in l.qui testamento. la ij.§. veteres.col.ij.ff.de testam.Barb.in rub.de consuetud.col.pen.& consi.xlvj.illud adducam,col.viij.versic. capio nunc secundam.lib.iiij.& Franc.Curt.& Ias.qui hoc reputat sing.in repet.l.admonendi.col.iij. versi.& pro decisione.ff.de iureiur.idem Ias.in l.de quibus.col.xvij. ff. de leg.& Fel. in c.ij.col.iij.in ij.fallen.& iterum in c.cum causam.col.ij.circa medium. extrà de prob. & Philip. Dec.in repet.c.j. col.xviij.versi.primò quòd indistinctè.de probat.& in c.sicut,col.vij.versi.& hoc in proposito , eod. tit.& in c.dilecti,col.iij.de appel.& Rochus Curt.in c. vlt. col. iij. de consuetud. Et simile est quod scribit idem Bald.in l.Imperator.in prima lect.col.vlt.versi.sed an valeat pactum,quòd stetur indifferenter scripturæ priuatæ,quia est indiscretum , quasi secus sentiat si non esset indiscretum , vt de consuetudine dicit in dicta l.j.ff.de confess.

Consuetudo quòd probatio imperfecta habeat vim plenæ probationis in omnibus nõ valet. Consuetudo quid possit.

5 ¶His adstipulatur quod tradit Matth.not.51.Not.quòd consuetudo volens, quòd probatio imperfecta per famã,vel per vnũ testem,habeat vim plenæ probationis in omnibus casibus,& præsertim in casibus magni præiudicij,non valet,& est irrationabilis,& inhonesta,per tex.in d.c. erit autẽ. l.j. cum aliis simil.quos allegat,& ita dicit not.per doct.in c.j.de app.Sed bene valet consuetudo in certis casibus,per.tex.in c.quia nos,eod.tit.de app.secundũ vnã lect.quam tenent doct. & facit c. dilectus de fide instr.& quod ibi per illum tex.not.glos.& doct.posse consuetudinẽ aliquãdo facere de probatione inualida,validam,& quod voluit Ioa.And.in addit.Spec.tit.de instr.edit.in §.compendiose.vers.sed numquid de consuetudine.quòd consuetudo potest inducere,vt probatio imperfecta de iure communi,habeat vim plenæ,vel perfectæ probationis:& è cõtrario, quòd probatio perfecta,non

cta,non habeat vim perfectæ,per multa quæ ad vtrunque allegat,& hoc quoque dictum Ioan.And. approbat Ias.in repet.l.de quibus.char.pen.versi.an autem valeat consuetudo.Et id quoque voluit Bald.in l.cunctos populos,col.v.versi.vlterius quæro circa statuta.C. de summa Trin. & fide cath. Et Ang.in d.l.quædam.§.nummularios ff.de eden.& Rom.in l.admonendi, ff. de iureiur. & Socin. consi.lxxxviij.in præsenti consultatione.col.pen.in fi.

6 ¶Quid cùm tractatur de paruo præiudicio,creditur etiã de iure cõmuni iuramento alicuius, vt est tex.qui ad hoc quotidie allegatur, ff.ad exhi.l.thesaurus.& ita voluerunt per illum tex.Bart.& alij: in l.ij §.si dubitetur.ff.quemadmo.testa.aper.& in l.si quidem.C.sol.matr.idem Bart. in l. si quis à liberis.§.si quis ex his.ff.de liber.agnos.Bald. in l. eum qui res,versic.vlt. C. de procur. vbi & ad hoc allegat tex.in auth.de exhiben.reis.§.si verò quidẽ & idẽ Bal.in l.præscriptione.col.antep.C.si cõtra ius vel vtilit.pub.vbi & ad hoc allegat tex.ff.de Carbon.l.iij.§.duę causę & cõs.285.quia nõ est opus, col.ij.lib.j.& cons.34.statuto cauetur.col.ij.lib.v.& in l.qui accusare.C. de eden.& in l.iudices.C.de iudi.& in l.non ignorat,col.3.vers.in modicis.C.qui accus.non poss.vbi per tex.in d.l. thesaurus. dicit quòd in modicis præiudiciis sufficit probatio præsumptiua, & Petr.Anch. cons.18.in quæstione quæ vertitur,col.ij.versi.quartò præsupposito.& Pan.in c.quosdã.extrà de præsump.& Ias. in l. fideiussor.§.vlt.ff.qui satisd.cog.Aufrer.in decis.Tholos.q.313 & Phil.Dec.in c.pastoralis.in vlt.no.extrà de except.Et propterea per illũ tex.in d.l.thesaurus,& in c.ex literis,de in integ.restit.consuluit no. Pet.Ancha. consi.263.subtiliter & ad plenũ.quòd ad recusandũ notariũ,consultorẽ,procuratorẽ,& similes ratione suspicionis,sufficit solũ recusantis iuramentũ,ad faciendã fidẽ de suspicione,quia ex hac recusatione non infertur magnũ præiudiciũ:quod dictũ sequitur Alex.consil.ciij.circa primũ dubium,col.ij.vers.circa secundum dubium, lib.v.& Felin.in c.quæ in ecclesiarum, col.xviij.versi. quarta declaratio,extrà de constit. Sed & illud de notario ante Petr.Anch. voluit Bald. in c. super quæstionum,col.ij.versi.pone quòd notarius.extrà de officio deleg.

Cum tractatur de paruo præiudicio, creditur iuramento alicuius etiã de iure communi.

Ad recusandũ aliquẽ,fides fit de suspicione per solum recusantis iuramentum.

7 ¶Ex hoc fit,vt expensæ minutæ factæ à tutoribus,curatoribus,executoribus, & aliis administratoribus,non etiam magno illorũ iuramento probentur,sine alia probatione,vt in executoribus testamentorũ.voluit gl.not.in l.nulli,in verbo,licentiã in fi.C.de episc.& cler.per tex ibi,quantũ ad modicam expensam,& ibi illã gl.sequũtur Iac.Rauen.& Bald.col.iij.versi.est verius.vbi etiã Io. Faber col.iij.vers.sed an executor.& Spec.in tit.de instr.edit.§.nunc verò aliqua. vers. quid si executor. & ibi Ioan.And.in addit.& Bart.in l.diuus.in fi.ff.si cui plusquã per leg.Falcid.in fi.& Bal.in l.Imperator.la ij.col.vlt.ff.de statu homin.& in l.id quod pauperibus.col.vlt.C.de epis.& cler.& in d.l. si quis pro redemptione,in fi.C.de donat.& in l.si hæres.ff.de condict.ob caus.Pet.Anch.in c.ij.de testa.li. vj.Raph.Cuma.consi.136.visis instrumentis,col.vlt.Ioan.Pla.in l.ij.C.quãdo & quib.quar.li. x.Fran. Aret.in c.quoniã cõtra falsam,col.vj.de probat.Barb.d.cons.xlvj.col.vlt.Et Guido Papæ hoc repetens decis.dcxiij.si relinquatur.& Firmia.in tracta.de episcopo,in vi.parte,lib.4.q.29.versi.sed nunquid sit standum,& Fel.in c.scripta,col.8.vers.fallit sextò.extrà de fide instr.Et in hærede cõficiẽte inuentariũ,voluerunt Bar.Bal.& alij in l.vlt.§.in cõputatione,C.de iure delib.Ang.& Ioan. Plat. in d.l.2.C.quando & quib.quarta pars.Ang.in d.l.diuus.ff.si cui plus quàm per leg.Falcid.Et in tutore & curatore voluit Bart.in l.j.§.officio tutor.ff.de tutel.& ratio.distrah.Ang.in l.sumptus.ff.de admi. tut.Imo.cons.75.circa primũ dubiũ.Ang.in §.actionũ.in xiij.quæst.instit.de action.Corne.cons.319. circa primum consultationis quæsitum.col.x.versi.prout creditur,lib.3.& Ias.in repet.d.l.admonendi.col.ij.vers.de tut.autẽ & curatoribus.ff.de iureiur.Et in socio reddente rationem gestori, consuluit Bal.cõs.clij.ad euidentiã præmittendũ est.col.ij.vers.est verum.lib.iij.& iterũ cõs.418.ad primũ dico.col.ij.3.& Soc.cõs.73.circa primã.col.j.Et generaliter in cæteris administratoribus voluit Bart. in l.cõperimus.C.de nauicul.li.xj.Ro.cõs.76.in causa notabilis viri.in 4.dubio.in prin.Cacia.in rep. d.l.admonẽdi.col.vij.vers.7.ff.de iureiur.Et faciũt ad hæc omnia quæ scribit Feder.Senen.cons.119. nulli dubium est.Bal.in d.l.ij.C.de conue.fis.deb.& Ang.Aret.in §.vlt.instit.de verb. oblig.

Expensæ minutæ factæ à quibuslibet administratoribus, illorum solo iuramento probantur.

Socius reddens rationem gestori.

8 ¶Hinc est,quòd licèt ignorantia,& alia quæ consistunt in animo,non probentur iuramento, quãdo lex præsumit scientiam,siue quando aliàs est præsumptio contra illum,qui vult iurare,vt voluit gl. 82.dist.c.proposuisti in verbo,commeauit.nõ probatur.paulò ante fi.& Bar.in l.inter omnes.§.rectè dictum est.ff.de furt.& Dominic.in c.eos qui.col.j.de temp.ord.lib.vj.cum simil.à me traditis:fallit tamen vbi ageretur de modico:quia tunc non obstante præsumptione recipitur huiusmodi probatio per iuramentum,secundum Panor.in c.quosdam.circa fi.de præsump.quem sequitur Phil. Dec. in c.cognoscentes.col.vlt.extra de consuet.in j. lect.

Quæ consistũt in animo licèt non probentur iuramẽto quãdo est præsumptio in contrarium.

9 ¶Et id quidem non absque ratione est:nam non est verisimile:nec est præsumendum aliquem velle pro modico deierare,aut aliud maleficium cõmittere,& ibi etiam gl.quæ dicit hanc esse rationẽ, quare pro modico non datur actio doli,iuxta l.si oleũ §.vlt.ff.de dolo.quoniã videlicet non sit verisimile quempiã pro modico,aliquid dolo facere,vt etiam not.Pan.in d.c.accedens.& Alex. cons. lxxiiij.viso testamento.col.ij.vers.nec iura præsumunt.li.j.& cons.xcix.visis processibus.col.5. vers. non obstat etiam si diceretur.in fi.lib.v.vbi per hanc rationem concludit testẽ non repelli, propter modicum emolumentum,quia non præsumitur quòd ob id vellet deierare.& Phil.Dec. consi. 175. in causa falsitatis.col.vj.vers.secundò nõ obstat.& col.seq.eò facit quod scribit Bal.in auth.sed iam necesse.ad fi.C.de dona.ante nupt.quòd in parua quantitate non præsumitur fraus, neque suspitio. Pan.quoq; in c.super.col.3.vers.idem ergo saltẽ dicendũ.extra de test.& quod etiã not. glo. in l.qui

Doli actio.

Testis quando nõ repellitur.

iurasse

Falsum aliquẽ commisisse, quãdo non est verisimile.

iurasse.§.si pater filium.ff.de iureiur.quẽ cõmendat Bart.ibi,& Rom.in consil.304.plura sunt.col.j. vbi illam dicit sing.& Alex.consi.87.visa inquisitione formata.col.4.li.3.& Hipp.Marsil.in l.vlt.col. xj.ff.ad leg.Corn.de sicar.Idq; est quod scribit Fab. Quintilia.li.v.Orat.instit.nõ esse credibile aliquem falsum propter exiguã summã cõmisisse,vt non mirũ videri debeat.quod tradit Bal.in Lominibus.ad mediũ.C.de testib.neminẽ præsumi deierare,vbi ex hoc nullũ reportat cõmodum, quod & confirmat tex.in d.l.& eleganter.§.vlt.cum l.seq.cum gl.ff.de dolo.vbi lucrum citius, faciliusque præsumitur,quàm dolus,ac decipiendi voluntas,quod & not.Fulgos. consi. clxxiij.in causa inquisitionis,col.ij.in fi.vbi & ex hoc consulit,non esse præsumendum quem dolo aliquid gessisse,vbi nullum,aut paruum commodum ex hoc referret:quanquam sententia est Cicer.pro Milone,Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem:improbi sæpe paruo.

Modici nulla ferè ratio haberi solet.

Domus appellatione non venit domuncula.

10 ¶His accedit quòd plerunque aliàs,nulla ferè ratio modici haberi solet.d.l.& eleganter.§.vlt. ff. de dolo.alia sunt propè infinita iura,quæ quidem ad eam multum faciunt,quæ veluti in vnum corpus congerere decreuimus:quanquam audiui Ant.Corset.libellum de modicis conscripsisse,qui nondũ ad me peruenit.Igitur vltra d.l.& eleganter.quæ adeò in ea re trita est, vt nulla iam mentione indigeat.Primò habemus tex.in l.senatus.ff.de leg.j.§ Marcellus.vbi appellatione domus, non venit domuncula,ita quòd leges loquentes de domo,non habeãt locũ in domuncula,sicut etiam ibi not. Ang.& Barb.reputans illum tex.sing.in l.si ita stipulatus.la ij.in j.not.ff.de verb.oblig. vbi & illum tex.dicit valde singularem,& Corn.consi.ccvj.viso suprascripto themate,col. v.versi. & per hoc sit responsum,lib.3.Imo.& alij recentiores d.§.Marcellus.trahunt ad statutum prohibens forensem acquirere immobilia,vt videlicet non intelligatur prohibere forensem acquirere domunculam, vel cabanam sine tecto,aut parietibus.Quod & idem voluit Bal.in c.si duo fratres.in cõmuni causa.tit. de duobus fratrib.bene inuestit.& Ro.sing.332.quidam procurator.vbi etiam facit ad hoc sing.tex. in d.§.Marcellus.& Barb.in tract.de præstãtia Card.in 8.q.primæ partis,col.vlt.& Alex.in d.§.Marcellus.dicit per illum tex.quòd statutũ puniens comburentem domum,siue facientem insultum ad domum,non habet locum in comburente domunculam,aut in eam insultum faciente:reprehẽditque Bal.contrarium dicentem in l.j.§.de exercitoribus.ff.nautæ caup.stab.per tex.ibi,& in l.scaphã. ff.de euictio.& in l.vlt.ff.de fundo instruct.sed hoc repræhendit Ias.in l.sciendum,col.4.ff.qui satisd. cogan.Sed & Barb.vbi suprà dicit illum tex.in §.Marcellus.esse contra illud dictũ Bald.nisi(inquit) saluando Bal.dicas,quòd sit spectanda materia subiecta,quia statuentes ita videntur velle punire facientem insultum in domunculam,vt in domũ,quia talis pœna tendit ad publicum fauorem,per gl. quam Barb.dicit sing.in l.quemadmodum.C.de agric.& censit.li.xj.& ibi Bart.& ita videtur sequi illud dictum Bal.sicuti etiam sequitur Ias.sibi contrarius in c.j.col.8.in 4. fallent. tit. qui feuda dare possunt.vbi etiam reputat sing.& dicit ideo procedere,quia eadem est ratio in domuncula, quæ in domo.cum det operam rei illicitæ,videlicet incendio,vel insultui,sequitur item Philip.Dec.in c.de appellationibus.col.ij.extra de appel.

Statutum puniens comburẽtem domum,an habeat locum in comburente domunculam.

Leuis siue modicæ solennitatis omissio,non obest.

11 ¶Secundò est tex.in l.j.in fi.ff.de ventre inspic.vbi leuis,siue modicę solennitatis omissio non obest: & ita not.Bart.ibi,& glo.in l.rem non nouam.vbi Bal.C.de iudic.& gl.xxx.q.v.c.nostrates.Guil.Cune.C.de sacrosanct.eccl.Bar.& alij in l.moribus introductum.§.prius.ff.de vulg.& pup.substit.idem Bart.in l.si opus.ff.de oper.noui nunc.& in l.cum hi.§.si prætor.ff.de transf.Ioan.And.in addit. Spec. tit.de inuentario.versi.& not.Bald.in l.j.col.vlt.versi.item dubitatur.C.qui admit.ad bon.& in l.vlt. §.j.col.ij.C.de iure delib.& in rub.C.de succes.edict.& in l.eum qui.§. in populatibus. ff. de iureiur. vbi dicit,quòd paruus,seu modicus defectus non vitiat actum.Ang.in l.j.§.hęc stipulatio.col.antep. ff.si cui plus quàm per leg.Falcid.Salyc.in l.vlt.§.si præfinitum.C.de iure delib.Pan.consi.xciij.statuto ciuitatis.col.iij.versi.ad prædicta.lib.j.& consi.liij.in prædicta causa,col.vlt.lib.ij.Rom. in repet.l. si verò.§.de viro.in iij.fallen.ff.solu.matr.& consi.ccxlvj.clarissime assessor.in fin.Angel.Aret.inter consi.Alex.consi.cxxxviij.laure lotus.col.ij.versi.quinimò si statutum loqueretur.lib.ij.Corn. consi lxxj.super j.col.iiij.versi.sic & aliàs,lib.j.& Felin.in c.ex parte.post prin.extra de constit.

Forma data,nihil mutari potest.

12 ¶Hoc tamen intellige,nisi huiusmodi leuis solennitas esset data pro forma, quia omnino esset seruanda,alioqui vitiaretur actus,vt voluerunt Bald.Imo.Pau.Cast. & recentiores in l. j. ff. de liber. & posth.quo in loco reperies,quãdo solennitas data est pro forma,& Bal.in c.j.col.ij.versi.sed nũquid numerus.tit.de milit.vassal.qui contu.est.vbi dicit,quòd vbi forma data est,nihil mutari potest, ne horæ quidem vnius spatio.& Pet.Ancb.in c.ea quæ.col.xij.versi. hoc verum nisi constitutio. extra de reg.iur.& in reper.c.j char.xlij.versi.quæro statuto cauetur quod notarij:sed hoc non mirum est, quia aliàs semper formæ omissio in quantumlibet minima parte,totum vitiat actum,vt not.Ant. & Panor.in c.extra,de restit.spol.Felin.in c.vlt.§.is autem.extra de offi.deleg.& latè in c. cum dilecta. col.xvj.versi.amplia decimo.extra de rescr.vbi etiam latissimè videbis, quando solennitas est pro forma,& Philip.Dec.in c.prudentiam.in iiij.notab.extra de offic.de leg.& in c.de appellationibus. extra.de appel.& in l.j.§.vni.vers.ad hęc respooderi potest.ff.de officio eius cui mand.est iurisd.nec id quidem mirum:quoniam vt dicit Bal.in l.vlt.col.ij.C.de suis & legit.formę nihil addi,nihil detrahi potest.Quando autem aliàs dicatur leuis solennitas,vide per Bart.& alios in dicta l.j.in fin. ff.de vẽtre inspi.Bar.in l.j.§.si plures in iiij.q.ff.de exercit.& Bal.in l.hac consultissima.circa mediũ. & ibi recẽtiores C.qui testa.facere pos.& Alex.cõs.cxlj.viso testamento.col.vlt.vers.postremo.li.ij.quod iterum repetitur in consi.xcviij.lib.4.Ias.latè in l.ij.§.prius autem.col.ff.de vulg.& pupil. substit.

¶Tertiò

13 ¶Tertiò ſupradicta confirmantur ex l.quanuis.ff.de condit.& demon.vbi Bal.dicit,quòd officialis non eſt ſindicandus,ſi iura,vel ſtatuta in leuibus non obſeruarit,quod & idem dicit per text.in l.obſeruare.§.proficiſci.col.pen.verſ.xxxiij.& d.c.cum te.in prin.extra de re iud.& ſequitur Iaſ.in l.j.col.ij.verſ.ſecundò habetis.C.vt omnes iud tam ciui.quàm milit.poſt adminiſt.crim.

Officialis quãdo non eſt ſindicandus.

14 ¶Quartò per illum tex.dicit etiam Bal.in l.pro hæreditariis.col.2.verſ.xj.C.de hæred. act.quòd licèt ex natura conditionis,tota omnino requiratur ad eſſe ſui diſpoſiti.ff.eo.& ff.de cond.& demon. l.cui fundus.& l.tales.modicus tamen defectus bona fide errantis,non impedit implementum conditionis iure benignitatis,per d.l.quanuis.ff.eo.quæ vt ſubiicit,non eſt alibi ſecundum Oldr.

Conditio tota requiritur ad eſſe ſui diſpoſiti.

15 ¶Quintò dicit quoque Bal.per illum tex.in l.omnem matri.col.3.verſ.caueat tamen. C.ad Senatuſcon.Tertul.quòd modicus error matris,quæ tranſiuit ad ſecundas nuptias,in reddendis rationibus tutelæ filiorum,non obeſt,nec ob id mater punitur,quod & idem dicit ipſe Bal.in auth.iiſdem pœnis.col.pen.verſ.ſed quid ſi propter errorem.C.de ſec.nup.& idem generaliter in omnibus tutelę rationibus,vt ſcilicet modicus defectus non vitiet totum,idem Bal.in l.j.C.ſi aduerſ.ſolut.vbi ad hoc dicit illam l.quanuis.notabilem,& id eſſe menti tenendum.

Modicus error in reddẽdis tutelæ rationibus non obeſt.

16 ¶Sextò quod d.l.quanuis.ff.de condit.& demon.allegatur à noſtris doct.ad dictum Ariſtor.li. ethic. 2.c.vlt.& li.4.cap.5.Qui parum tranſgreditur, non vituperatur,& ita inter cæteros alleg.illum tex. idem Bal.in l.2.in xij.q.verſ.ſed nunquid ſufficit.C.de reſc.ven.& in l.quicunque.col.ij.verſ.item facit ad quæſtionem.C.de ſer.fug.vbi etiam alleg.l.ij.§.vlt.ff.de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & idem quoque Bal.in l.j.col.vlt.ff.de legib.vbi dicit,quòd qui parum tranſgreditur,non mortificatur, & in c.cum adeò.col.ij.& iterum in c.ſi proponente.paulò ante fi.extra de reſcrip.vbi dicit ad hoc ſingul. not.tex.in d.l.quanuis.& c.cum te.extra de re iud.& conſi.cxliij.præſuppoſito cõmunis Papiæ ſtatuto.col.ij.lib.j.quod conſi.repetitur conſi.xliij.lib.v.& Io.Ana.in c.vlt.col.ix.verſ. adde etiam prædictis.extra de colluſ.deteg.Ro.in rep.d.§.de viro.in iij.fallen.vbi dicit illum tex.in d.l.quanuis.ſemper ad hoc allegari,& Bart.conſi.58.omnipotentẽ & immortalẽ Deum.col.xv.lib.iiij. cui ſimile eſt quod dicit Io.Cald.in c.cum ex iniuncto.col.vlt.de hæret.quòd ſi parum diſcedatur à medio, non eſt contra virtutem,ſed ſi multum,tunc corrumpitur virtus in ſuo actu, ad quod multa iura allegat.

Qui parũ trãſgreditur, non vituperatur.

17 ¶Septimò per id etiam infert Bal.in d.l.quicunque.col.ij.C.de ſer.fugit.quòd pro minimis non debet pœna pecuniaria in corporalem tranſmutari, nec propter leues abuſiones, aut tranſgreſsiones pauperes corpore puniendi ſunt,per quod dictum Iaſ.in §.pœnales.col.viij.verſ.vlt. inſtit. de actio. dicit limitari regu.qui non habet in ære,luat in corpore.

Pœna pecuniariam corporalem tranſmutari non debet pro minimis.

18 ¶Octauò dicit Bald.per d.l.quãuis.in auth.præterea.C.vnde vir & vxor.quòd parũ & nihil æquiparantur, quod & voluit Phil.Corn.conſi.63.videbatur,col.vlt.lib.j.& conſi.77.licèt multũ,col.vlt.li. 2.& conſ.29.in præſenti conſultatione.col.ij.lib.iij.qui & ad hoc dicit allegari tex.in c.de multa. extra de præb.& Socin.conſi.cviij.in hac conſultatione.col.iij.vbi & ad hoc allegat extra de præſcr.c. de quarta.ibi,nullus aut rarus, cui adde & ſimilem tex.in c.coram.in fi.ibi,rarò vel nunquam. extra de offic.deleg.& extra de prob.in c.licèt cauſam.in verbo, nulla vel modica. & extra de ſent.& re iudicat. ibi,nulla fuerit vel minima,& ff.quod cum eo.l. ij. vbi æquiparantur qui omnino non ſucceſsit,& qui in minima parte ſucceſsit,& inſtit.de fideic.hæred.§.ſed quia.ibi,ob nullũ,vel minimũ, & inſtit.ad leg.Falcid.in prin.in illis verb.pro nullo,aut modico.& ideo dicit gl.not.in auth.de inſtr. caut.& fid.§.pe.in verbo,inter quos.quod æqualis eſt conditio nihil ſcientis,& parum ſciẽtis. Et eſt quod dicit Ariſtot.lib.2.Phyſic.Id nihil deeſſe videtur quod parum deeſt.

19 ¶Nonò ex hoc infert Bal.in d.auth.præterea.in fi.& poſt illum Sal.Pau.Caſt.Rom.Alex.Fran.Aret. dicunt auth.loquentem in vxore indotata,procedere & in vxore habente paruam dotem,quod voluerunt & Cyn.& Bal.in l.licèt.C.de iure dot.Pau.Caſt.& Rom.in l.diuortio.in prin.ff.ſolu.matr.& Rom.in l.ij.in prin.ff.eo.Alex.conſi.xij.repetitus in cauſa.col.j.lib.vij.& latè Corn.conſi.ccxlix.viſo ſupradicto puncto.col.j.& ij.lib.iij.& Barb.conſi.lxxiij.ſcripſit Pſalmiſta in princ.lib.iiij. Super quo tamen vide Fran.Pep.in repet.dictæ auth.præterea.col.iij.cum multis ſeq.Soci. quoque conſi.cxxj. præmittenda eſt diſputatio,col.vij.verſ.capio nunc ſecundum.lib.iiij.

Auth. loquens de vxore indotata, procedit in vxore habẽte paruam dotem.

20 ¶Decimò eſt tex.ff.de ædil.edict.in l.ſi tamen.§. vlt. vbi pro re minima non datur redhibitoria, & ita dicit per illum tex.Bald.in l.ſi prædium,col.j.verſ. quæro pro quibus rebus. C.de ædil. edict. & redhibit.actio.vt ſubdit,quòd nec pro paruis vitiis datur etiam redhibitoria,per d.c.cum Deus. & l. i.§.ſed ſciendum.verſ proinde leuis febricula.eo.tit.Nam non quælibet infirmitas, denominat quẽ infirmum.& vulnuſculum modicum,nullum habet in ſe delictum.Itaque ſi dicat ſtatutũ, quòd ſindici teneantur denunciare percuſsiones ſanguinolentas,vbi eſt leuiſsima cutis ſciſſura, non eſt denuncianda.Nam ſciſſura leuis,aut ſcortieatura(ita enim appellat)non dicitur vulnus, & ſi in platea eſſet illatum,neque pro tali vulnuſculo atrox pœna irrogaretur,quia modica alteratio, non dicitur infirmitas,ff.eo.l.qui clauum.§.vlt.hæc ibi Bald.& idem fermè voluit ipſe,& Alber.in d.§.ſed ſciendum.per tex.ibi,& idem Bal.in c.cum adeò.col.ij.extra de reſcrip.& Angel.in l.extat.ff.quod metus cau.& in l.ſi pignore.§.furem.ff.de furt.Rom.in l.j.§.excuſantur.per illum tex.ff.ad Sillera.& in d.§. de viro.in iij.fallent.vbi & ad hoc allegat l.quæſitum.ff.de re iudic.vbi leuis febricula non excuſat, & ff.de iniur.l.item apud Labeonem.§.quæſtionis.& Alex.in addit.Bart.in l.elegauter.§. qui reprobos.in fin. ibi,reproba pecunia.ff.de pign.actio.& conſil.ciiij.ſtatutum loquens.col.vlt.lib.j.& conſi. coo.viſa inquiſitione,col.vlt.lib.vj.& conſil. clxxxvj. viſo proceſſu, colum.j. lib.vij.Barb.in tracta.

Pro re minima nõ datur redhibitoria.

de præ

de præstantia Card.in viij.q.primæ partis.col.vlt.Corn.consi.lxxvij.licèt multum.col.vlt.lib.ij. Ias. in l.j.col.viij.tit.qui feu.dare poss.vbi facit sing.ad hoc tex.in dicto §.sed sciendum.& Gaspar Valasci hoc reputans sing.in repet.l.imperium.col.lvj.versi.in contrarium tamen facit. ff.de iurisd.omn. iud.& bene facit vltra prædicta tex.xviij.dis.c.placuit.& ibi gl.

Statutum puniens facientē vulnus an habeat locum in vulnusculo.

21 ¶Vndecimò per illum tex.in dicto §.sciendum.voluerunt Alber.& alij, quòd statutum puniens facientem vulnus non habet locum in vulnusculo,quod tamen (inquiunt)posset procedere respectu illius edicti:sed in statutis in quibus propria,& stricta interpretatio recipitur,non esset securum recedere à verbis statuti,cùm nonnunquam leuissima iniuria,pro iniuria capiatur,per l.seruum quem. ff.de pignor. Verùm Cæpol.ibi nu.36.tenet contrarium,scilicet,quòd indistinctè non punitur pœna statuti per dictum tex.ita sciendum.huic propè simile est,quod voluerunt Bal. & Imo.in l.senatus. §.Marcellus.suprà alleg.ff.de lega.j.quòd constitutio pœnalis loquens de sanguinis effusione, non intelligitur de modica,quòd & voluit Ioan.And.in addit.Spec.in rub.de accus.in fi.& Pan.in c.proposuisti.in ij.nntab.de consec.eccl.vel.alt.& Rom.in repet.dicti §.de viro. sed hoc vtique etiā procedit propter verbum,effusio,quòd sua natura denotat abundantiam, vt voluerunt Ioan. Andr. & Panor.vbi suprà,& est gl.ordin.in cap.cùm illorum.in verbo,sanguinis effusionem.de sent.excom. quam & ibi not.Panorm.col.iiij.dicitque hoc notandum,quia facit ad multa, & d. Gaspar Valasci loco suprà alleg.illam ad hoc facit sing.sed est alia glo.similis in clemen.Romani.§.vlt.in verbo, effundendis.de elect.& est tex.expressus quem vtraque glo.allegat in c.reuertimini.xvj.q.j.ibi, verbū effusionis,nomen largitatis ostendit.

Effusio sanguinis abundantiā denotat.

Statutum prohibens acquirere forensem, quomodo intelligatur.

22 ¶Duodecimò,quod etiam in dicto §.Marcellus.voluit Imo. quòd forensis ex statuto prohibitus acquirere,potest tamen acquirere rem modicam,& idem tenuit Bald.in l.j.ff.nau.cau.stabul.& in l. cum seruus.§.vlt.ff.de legat.j.& in l.hi quorum.versi.rursus quæro.ff.de pign.Rom. sing. cccxxxij. hodie quidem procurator.per d.§.Marcellus.quem dicit se nescire alibi Ambrosius Piso in l. filiusfam.§.diui.ff.de leg.j.

Parum siue leuiter tortus,nō habetur pro torto.

23 ¶Decimotertiò memorabile est,quod per tex.in d.l.j.§.sciendum.ff.de ædil.edict.dicit Bald.in l.obseruare,col.j.C.quorum appel.non recip.quòd parum, siue leuiter tortus, non habetur pro torto, quasi paria sint non torqueri,aut parum vel leuiter torqueri,& sequuntur Alex. in addit. Barto.in l. denunciasse.§.quid tamen.in fi.ff.ad leg.Iul.de adult.Ias.in l.sciendum.col.4.vers.octauò facit. ff.qui satisd. cog. & Hippol. Marsil.qui hoc dicit notab. in l.furem.col.iij.ff. ad legem Cornel. de sicar.& per hoc est bonus tex.ff. de iniur.l.item apud Labeonem.§. quæstionem. quem & ad hoc ponderat Barb.dicto consi.x.col.v.lib.j. & d.consi.lxxiij.col.j.lib.iiij.

Vicinum aut consanguineū ægrotum non præsumi scire facta vicini.

24 ¶Decimoquartò per eundem tex.voluit Rom.in l.is potest.ff.de acqui.hęred.& ibi etiam post eum Alex.col.iij.vers.sed hoc intelligit, limitantes id quod scribit Bart.ibi,vicinum, aut cōsanguineum ægrotum,non præsumi scire facta vicini,aut consanguinei per c.cum in tua.extrà qui accus. poss. vt procedat nisi in leuissimo quopiam morbo,qui vt ipsi dicunt,pro morbo non habetur,per illū tex. in d.§.sciendum.& in l.ob quæ vitia.eo.tit.& in d.l.quæsitum.ff.de re iudic.

Leges disponētes remissionē fieri mercedis cōductori &c.

25 ¶Decimoquintò est tex.in l.habitatores.ff.locat.qui limitat alios tex.disponentes fieri remissionem mercedis conductori,pro rata eius quo frui non potuit.ff.eo.tit.l.si fundus.cum simi. vt non procedant,si paulò minus commodè vteretur aliqua parte cœnaculi,aut aliàs aliquam partem paruulam incommodi sustineret,cui etiam bene conuenit text.eod.tit.l.si in lege.§.colonus.& in l.si merces.§. vis maior.ff.loc.vbi in hæc verba scribitur,modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui non auferetur modicum lucrum.

26 ¶Decimosextò est tex.in l.qui sic.ff.de solut.vbi solutio quæ ex pacto durat momentum vnum,non parit liberationem sicut nec videtur translatum dominium,quod momento durat,id est,non consideratur translatio dominij,quæ momento solùm durat,vt est tex.in l.vlt.§ vlt.in fi.C. de bonis quæ liber.& not.Bart.in l.vlt.ff.de condit.instit.Pau.Cast.in l.frater à fratre.col.vij.& ibi etiam Ias. col.ij. vbi ponit tres limitationes.ff.de cond.indeb.

Pretium quod durat momēto temporis, non attenditur.

27 ¶Decimoseptimò est tex.in l.pretia.§.vlt.ff.ad legem Faleid.vbi non attenditur pretium,quod durat momento temporis,per quem tex.dicit Bart.ibi,& post eum recentiores,quòd res tanti est,quātum vendi potest,non vno die,vel vno momento, sed pluribus diebus : quod & idem dicit in l. si seruus furtiuus.la ij.in prin.ff.de cōdict.furt.& in l.j.col.pen.versi.item aduerte ad vnum. C.de sent. quæ pro eo quod interest.ideò idem Bart.in l.ij.in fi.C.de rescin.vendit.sentit non satis esse ei qui remedio huius l.agit, probare rem tanti valuisse die,siue tempore venditionis,sed necesse esse probare quòd ante,& post idem tempus tanti valuerit,& sequitur Ang. Aret. in §. si quis agens. col.v. versi.capio tertium.instit.de actio.

Incertus libellus quando admittatur.

28 ¶Decimooctauò est tex.in l.si verò contrà.§.quia plautianum.cum gl.in verbo,ex senatusconsulto. ff.de lib.agnos.ex quo probatur,quòd licèt admittatur tum demum libellus incertus, quando incertitudo procedit ex facto conuēti.l.vbi autem non apparet.§.qui illud aut illud.ff.de verb.oblig. tamen vbi tractatur de modico præiudicio, admittitur huiusmodi libellus incertus, etiā si incertitudo non procedat ex facto aduersarij,& ita ille tex.cum glo.intelligitur,dicitque illū not. Cæpola in l.j.§.sciendū.nu.4.ff.de ædil.edict.his adde tex.in l.vlt.§.vlt.in fi.C.de bon.quę liber.vbi momētanea acquisitio filiifamil. nihil prodest patri in acquisitione vsusfructus, ibi quoque dicunt Bald. Cyn.& alij non esse curandum de momento.Sed & ex eo Bald in c.cum causa.in fi.extra de sent. & re iudic.

re iudic.not.dicit momentaneum dominium non infriogere regulam mendicãtium: ad hanc rem facit text.in l.si quis ita legauerit. ff.de condit. & demonstr. vbi si quis vxori aliquid legauerit dum esset cum filio,& ea modico tẽpore absfuerit,debetur ei oibilominus legatum,quia non omne momentum exigeodum est,vt cum liberis sit.

29 ¶Decimonono text.est io l.ij.§.quòd si egenis,& §. Tractari belle potest. ff. ad Tertul. vbi non punitur mulier non potens tutorem filiis impuberibus, qui habeot patrimonium pusillum, & ferè nullius valoris,quos text.ad hoc alleg.Roman.& dicit notabiles in repetit.d.§.de viro. quo loco supr à citauimus.

Mulier non potens tutorẽ filiis impuberibus, quando nõ punietur

30 ¶Vigesimò text.est C.de secrosanct.eccles.l.iubemus.§.sanè.& ibi bona gloss.quòd io minimis causis,potest quis esse iudex & tabellio,& ita etiam voluerunt Ioan.Baptist.Cacia.& Gaspar Valasci io repet.d. l. imperium.col.xxiiij.in xxx.q.& Panor.in c.iij.col.aotepen.extra de probat.vbi dicit esse sing.not.Felin.in c.quoniam contra falsam.col.j.& iterum col.peo. versic.viij.quarto. extra eo quanuis tamen regulariter secus,vt not.Innocen.in c.cum à nobis.extrà de testibus. & plenè habetur in dicto c.quoniam.

In minimis causis quis potest esse iudex & tabellio.

31 ¶Vigesimoprimò est etiam text.in auth.de armis.aote fin.in verbo,cultellos breues.vbi gloss. dicit, quòd statutum puniens portantes arma,nõ intelligitur de paruis cultellis idoneis ad scindendũ penoas vel panem,quam sequitur Aog.in l.j.ff.ad leg.Iul.de vi publ.vbi dicit non esse alibi, & in l. si pignore.§.furem.ff.de furt.& Ioh.Ana.qui dicit quoque illam sing.in c.lator.circa princ.vbi text. oot. in verbo,cultellus.de homic.Alex.in l.vlt.ff.ad leg.Iuliam de vi publ.Io.Platea,qui & illam glos.dicit sing.in l.j.C.vt vsus armorum.lib.xj.Roma.in l.j.§.occisorum.ff.ad Silleia.Ang.Aret.in tract.malefic.in ver.vno stoco.post prio.vbi illam dicit singularem.& Coroe.consi.lxxvij.licet multum. col. vlt.lib.ij.& bene facit glo.in rub.de fabricens.lib.xj.& quod voluit Panor.io c.clerici.le j.col.vlt. extra de vita & hooest.cler.& Felin.io c.ita quorundam.col.j.& ij.de re iudic.ad hoc facit text. to l. ita autem in prin.ex qua limitantur aliæ leges statuens tutorem debere pecuniam pupillarem collocare in emptionem prædiorum, quòd si oeglexerit in vsuras teneri, vt videlicet non procedant cum pecunia pupillorum est exigua.

Arma quæ dicantur.

32 ¶Vigesimosecundò est tex.io c.episcopi xj.q.iij.vbi pro minimis causis non debent excommuoicare episcopi,& hoc quoque not.gl.ibi,similiter est text.prohibens.ne quis suspendatur à communione in c.nullus.xj.q.iij.& bene facit quod scribit gl.ibi, quòd non pro omni peccato mortali quis est suspendendus,quod & idem asserit gl.in c.vir cum propria.xxxij. q iiij.

33 ¶Vigesimotertiò est tex.in c.terrulas. xij. q. ij. vbi prælatus potest sine solennitatibus iuris alienare rem ecclesiasticam etiam immobilem modici valoris,& ita voluit per illum text.Domi.ibi.& glos. eadem q.& causa.gl.quoque in c.abbatibus.& ibi Archid.ea.q.& cau.Inn.Ant.& alij in c.j. extra de his quæ fiunt à prælat.gl.& Host.in c.si proponente.extra de rescrip.Ioan.Ana.in regula,qui tacet.& Feder.Senen.consil.ccx.in Christi nomine casus talis est. vbi per hoc dicit rem modicam esse exclusam à soleonitate & rigore iuris,contineríque sub iuramento prælati,qui iuraret se non alienaturum inconsulto superiore.Henr.Bohic.in c.etsi quæstiooes.extra de simo.& Ang.in § hoc etiam. in fi.in auth.de alienat.& emphy.Petr.Anchar.consi.ccccxx.quidam seruus Aotonius.col.vlt.& idem Pet. Anch.Imo.& Pao.sequeotes illud dictum Fed.in c. super extra de rebus eccle.oon alien.Idem Panor.illud quoque allegans in c.vlt.col.pen.extra de eccles.ædifican.& Ioan.Fab.io authen.hoc ius porrectum.col.ij.versi.tertio casu.& ibi etiam Bal.& Salic.C.de sacrosanct.eccle.Imo.in c.j.extra de his quæ fiunt à maio.parte cap.Socin.consi.ccviij.visis actis.col.pen.& Barb.qui super hoc consuluit in consi.lxj.à Ioue principium.col.iuj.versic.præterea facit.lib.iij. & Ias. io c.j.col.vj.versic.adde ad prædictorum confirmationem,& iterum col.seq. versicu. quartò vltra alios tit.qui feud.dare pos.& Franc.Curt.in tract.feud.in xxj.q.pen.q.princ.Et apud nonnullos ex his comperies, an id procedat non solùm in episcopis,sed & in aliis prælatis.

Quando prælatus posßit alienare rem ecclesiasticã sine solẽnitatibus iuris.

34 ¶Vigesimoquartò tex.est in simili,extra de donat.c.cæterũ. vbi prælatus potest modicam de rebus ecclesiæ donare si hoc habet cõsuetudo,quasi non modica non possit etiã ex consuetudine,vt ponderat Panor.consi.45.satis videtur mihi.post prio.lib.j.verum cessante consuetudine potest prçlatus modica ex redditibus quos habet,& minima ex his quæ sunt ecclesiæ, etiam sine coosensu capituli donare,vt voluerunt Ant.& Panor.in d.c.cæterum.& bene facit quod voluit Innoc.in c.fraternitatem.extra eo.& Host.in c.si quis sanè.de pecul.cler.& post eum glo.in c.præsenti.in verbo, reseruari. de offic.ord.lib.6.& Panor.sibi contrarius consil.31.contingentia facti est talis in ciuitate.col.1.lib. 1.

Prelatus potest modica donare de rebus ecclesiæ, si hoc habet consuetudo.

35 ¶Vigesimoquintò voluit in simili Panor.in c.cum in officiis.col.j.versi.secundò fallit.extra de testa. intelligens dictum doct.ibi volẽtium,vt valeat consuetudo, quòd clerici possiot testari de bonis ex ecclesia acquisitis,vt hoc quidem procedat in bonis modicis, eius exemplo quod diximus in præced.cap.alioquin(inquit)non valet per ea quæ ibi allegat.

36 ¶Vigesimosextò memorabile est,quòd generalius voluit Feder.Senens.consi.clv.quæritur ao laici. quòd licèt non valeat consuetudo ecclesiæ grauamem adferens.c.j.de consuet. vbi tameo consuetudo huiusmodi grauaminis modicum vel præiudicij ecclesiæ adferret,& aliàs esset fauorabilis,valeret,& idem fermè voluit Card.Florent.in dicto c.j.ad fi.& ibi quoque Panor.in prin.& in fin.& Rofred.Cur.in c.vlt.char.xx.versi.ex præmissa cooclusion.& iterum char.seq.versic. limita modò.vbi docet,quando dicatur consuetudo multum vel modicum præiudicialis ecclesiæ.

Cõsuetudo grauamen ecclesiæ adferens, quando ualeat.

37 *Virum non debeat quis cogi cauere pro modico.*

¶Vigesimoseptimò tex.est extra de donationibus inter virum & vxorem,c. per vestras.in illis verbis satis posit ei modicum credi.ex quo not.Ioan.Ana.in c.si proponente.post princip.extra de rescript. quòd non debet quis cogi pro modico cauere, quòd & ante illum ex eodem notat Archidiac.in c.non potest.de præbend.lib.vj.sed & idem dici per illum text.Henric.Bohi.in c. & si quæstiones.extra de simon.verùm ille text.non videtur hoc bene probare, & in contrarium est text. ff. vt in poss.leg l.quamuis.

38 *Modica contrarietas in testibus non vitiat eorum testimonium.*

¶Vigesimooctauò text.est in c.ij.cum gloss.ex quibus not.ibi Anto.in fin. quòd modica diuersitas vel contrarietas in testibus etiam in facto principali,non vitiat eorum testimonium, quod amplectitur & recipit Alex in l.insulam.ff.solu.matr.& in l.eos.in addit.Bal.ff.ad leg.Corn.de fal.& idem Alex.consi.v.in causa inquisitionis.col.penult.versi.ad idem quod signanter. lib.j.& consi.xxiiij.animaduersis his.col.vlt.lib.ij.& consi.lxv.visis processibus.col.iij.versi.& licèt etiam.& iterum versic. respondeo.eod.lib.2.& consi.cv.reuerendissime domine.col.vlt.versic.ad hoc accedit.eod.lib.2.vbi hoc dictum Anto.pro eleganti allegat,& consi.cxxij.viso processu vtriusque causæ.col.penult.versi. non obstat si dicatur.eo.lib.2.& consi.xlij.in causa & lite vertente.col.vlt.versi. præterea licèt testis. lib.3.& Ias.in l.vlt.col.pen.versic.item etiam in facto.C.de bon.poss.secundum tab. vbi hoc Anton. dictum affirmat esse sing.& se nusquam alibi legisse,& Philip.Dec.consi.cv.diuino implorato præsidio.col.2.Sed & plus dicit D.Thomas xxij.q.lxx.artic.ij.in fin.quòd testium discordia in minimis, facit testimonium credibilius,quia testis ex hoc non præsumitur in vnum eundémque & præmeditatum sermonem deponere,arg.l.iij.§.j.ff.de testib.

39 *Pro modico nec plus nec minus, Gallicum prouerbium.*

¶Vigesimonono celebratur gloss.in c.si proponente.in princip. de rescript. vbi inter multa quæ de modico illic congerit, illud annotat, quod apud nos vice prouerbij dicitur, Pro modico nec plus nec minus,ad quod allegat text.de consecra.distinct.ij.in c. re vera mirabile est. vbi & hoc quoque not.gloss.in princ.in verbo,mortui sunt.& gloss.etiam vlt.in procemio decretal. Et Henric. Bohic. in c.etsi quæstiones.de simon.

40 *Verum modica res inducat simoniam.*

¶Trigesimò,dicunt illæ eædem gloss.in dicto c.si proponente.& d.c.re vera. quòd modica res non inducit simoniam per tex.extra de simon.c.etsi quæstiones.& j.q.j.c.iudices.id quod etiam voluit in d.procemio decret.& in d.c.si proponente.in princip.& in c.de appellationibus.extra de appel. Sed contra hoc est text.extra eo. de simo.c.ex tuo. vbi sex solidi inducunt simoniam, ibíque not. gloss. quòd quantitas parua non inducit diuersitatem iuris,& allegat iura similia soluentia contraria, & ibi post eam Panor.& glo.in d.procem.decret.& in c.plerique xiiij.q.iij.Hostien.Henr.Bohic. Ioan. Ana.& Panor.in d.c.etsi quæstiones.

41 *Qui deformes corpore repellantur à functione sacerdotij.*

¶Trigesimoprimò notandum est,quod etiam voluit gloss.c.vlt.extra de corp. vitiat. Limitans iura quæ repellunt deformes corpore à sacerdotij functione, vt patet per illum totum titu.vt non procedát in parua siue modica deformitate per text.ibi,quem etiam ad hoc not. Iohannes Ananias in dicto cap.si proponente.& ante illum Archid.in dicto cap.non potest.de præb.lib.6.& voluit etiam Baldus in dicto cap.cum adeò.extra de rescript.& Henric.Bohic.in dicto c.etsi quæstiones. & Cæpol.in l.j.§.sed sciendum.num.38.ff.de ædil.edict.& facit text.ff.de ædil.edict.in l.cui dens. vbi dicit Bald.Oldrad.eam l.allegasse coram Iohan.xxij.cùm quædam impedimenta alicui obiicerentur ne promouerentur ad sacerdotium.

42 ¶Trigesimosecundò licet regulariter non posit transigi super futuris alimentis testamento relictis, nisi prætoris auctoritas interueniat, vt voluerunt Archid.& Ioh.Ana.in iisdem locis supra alleg.tamen in minutis quibusque alimentis hoc fallit per tex.in l.cum hi.§.vlt.ff. de transact.

43 ¶Trigesimotertiò licet minoris debitor, vel creditor repellatur à tutela ex vi illius authentic.minoris.C.qui dare tut.vbi gloss.Bartol.Bald.& Salicet.hoc tamen non obtinet, si debitum fuerit exiguum,doct.in d.authen.minoris,& Barto.in l.si quis in pignore.§.vlt.ff.de pign.& Roman.in repet. d.§.de viro.in iij.fallen.vbi gloss.valde commendat.Alexand.consi.clxxxvj.viso processu.col.j. lib. vij.vbi etiam illam dicit notab.

44 *Propter paruum debitum non potest quis dici de fuga suspectus.*

¶Trigesimoquartò propter paruum debitum nõ potest quis dici suspectus, nec capi ex statuto permittente, vt appræhendi posit quasi suspectus de fuga,vt voluerunt Cyn Bald.& alij in authen.sed iam necesse.vbi glo. C. de donat.ante nupt.l.ait prætor.§.si debitorem.ff.quæ in fraud.cred.Bald.in auth.præterea.C.vnde vir.& vxor.& Rom.consi.cccxx.hæc istorum quinque captura.col.ij.versic. vltimò necessarium est.& sing.xcvj.dic mihi tu habes.vbi hoc reputat sing.& Alex.in rubri.col.j.ff. solu.matr.& Soci.in tract.fallent.in regula lxxviij.debitor fugitiuus.& Barbat.in addit.Bal.in l.consentaneum col.iiij.versi.quæro vna.C.quomodo & quando iudex.& Catel.qui hoc quoque reputat sing.memo.fideiussor propriè.in fi.& memo.suspectus.

45 *Statutum disponens non possidentem domum vt suspectum detineri.*

¶Trigesimoquintò facit quod voluit gloss.in authenti.de hæredit.& falcid.§.hinc nobis.in verbo, substantiam.aliàs facultatem,dum loquimur de sacculo,vnde infert Angel. ad statutum disponens non possidentem domum posse vt suspectum detineri, vt videlicet possidens vilissimam domum non gaudeat beneficio statuti.

46 *De eodem.*

¶Trigesimosextò consimilem vim habet,quod dicit gl.notab.quam sequuntur Bald.Ang.& alij ff. qui satisd.cogan.l.sciendum in prin.quæ illum text. sancientem possessorem immobilium satisdare non compellendum,ita intelligit,vt quis pro vili cespite terræ non euitet satisdationem.arg.l.creditores.ff.de priuil.cred.& est similis gl.in l.si fideiussor.§.vlt.ff.qui satisd.cogan.

Trigesi

47 ¶Trigesimoseptimò licèt aliàs non præsumatur donatio l.cum de indebito.cum similib.ff.de prob. fallit tamen in re parua siue modica gl.in l.cum quid.ff.si cer.petat.vbi Bart.& alij,& glo.in l.si filij C.de donat.inter.vir.& vxor.idem Bart.in l.quæ dotis.col.3.versi.sequitur ex genere.ff.solu.matr.& Rom.consi.337.quod ad primum.col.j.& Corn.consi.81.primus consultationis articulus.col.j.versi. & in paruis.lib.j.& consi.122.circa præsentem.col.j.versi.quia in paruis.lib.2. *De eodem.*

48 ¶Trigesimooctauò huic finitimum est, quòd licèt præsens pro consentiente non habeatur, quando tractatur de eius præiudicio l.qui patitur.ff.mand.& plenè not.in regula iuris,is qui tacet.de reg.iur. lib.vj.fallit tamen vbi agitur de modico præiudicio,vt voluit Bar.in d.l.quæ dotis col.vlt.vers.quæro quid si sum.ff.solu.matri & per text. in l. quam Tuberonis sententiam. ff.de pecul.& l.Sabinus.ff. commu.diuid.& l.Labeo.ff.de aquapluuia.arcen.& l.qui bona.§.si quis iussus.ff.de damno infect. sequitur Feli.in c.cum Marthæ col.xviij.versi.fallit tertiò.extra de constitut.& Philip.Dec. in c.super eo.col.iiij.versi.secundo responderi potest.de offic.deleg. Et hoc quoque videtur voluisse Panor.in c.cæterum.col.iiij.versi.ego puto. extra de foro compet. *Præsens quādo habeatur pro consentiente, cum tractatur de eius præiudicio.*

49 ¶Trigesimononò hûc pertinet,quòd licèt per donationem ecclesiæ factam quis acquirit ius patronatus,vt voluit gloss.lxiij.dist.can.in summa.& xvj.q.vij.piæ mentis.Innoc.& alij in rub.extra de iure patron.tamen propter modicam dotem non efficitur quis patronus,vt dicit gloss. sing. xvj.q.vij. c.quicunque fidelium.quam multum commendat Panor.consi. cvj.factum super quo.col.ij. lib.ij & Iason in rub.ff.solu.matr.col.vij.versi.quinto facit.& illam etiam dicit not. Iason in auth. præterea. col.iij.C.vnde vir.& vxor. *Ius patronatus acquiritur per donationem ecclesiæ factam.*

50 ¶Quadragesimò voluit Innocen. in cap.cum accessissent. de constitutionibus, quod licèt ecclesia cathedralis vel alia non possit sine consensu episcopi statuta facere,potest tamen minima quæpiam statuere, & idem dicit ipse Innoc.in c.requisisti.de testam.& sequitur Panormit.consi.vij.Iesu Christi &c.col.ij. lib.ij. *Ecclesia cathedralis vel alia non potest sine consensu episcopi statuta facere.*

51 ¶Quadragesimoprimò voluit idem Innoc. in cap.tua nos. de arbit. quod licèt non possit procurator generalis constitutus ad agendum transigere per l.transactionis. C. de transanct.fallit tamen in minimis rebus,quod & voluit Angelus in l.mandato generali.ff.de procurat.quos refert & sequitur Francisc.Curt.in addit.Alexand.in d.l.transactionis.sed caue,quia nullum est cap.quod sic incipiat, tua nos.extra de arbit.

52 ¶Quadragesimosecundò scribit Gulielm. Cum.& post eum Paul.Castrens.in l.sed & si pupillus.§. conditio.in verbo,continua variatione.ff.de institut.act.quod si iudex delegat vicarium iurisdictioni exercendæ,dum ipse aberit,& contingat quod postquam is abesse cœperit vicarius exerceat,qui & ipse per interualla absit, valebunt tamen acta coram vicario facta, perinde atque si nullo modo absuisset, ne ex huiusmodi momentanea variatione partes decipiantur, quod sequitur & dicit notab.Philippus Decius in c.quoniam abbas.colum.ij.de offic.deleg.vbi per hoc dicit,quod licet clausula in rescripto apposita,quod si non omnes &c.intelligatur,vt valeat quod actum est per vnum ex iudicibus datis,si leui parúmque diuturno impedimento cæteri fuerint impediti, quod valde commendat Philip.Dec. *Iudex si delegat vicariū iurisdictioni exercendæ dum aberit, valent acta vicarij.*

53 ¶Quadragemotertiò tacendum non est,quod consuluit Feder.Senen.consi.lxxxv.statuto ciuitatis. columna vltima,quod quando agitur de modico præiudicio,statutum laicorum quod habet rationabilem causam,comprehendit etiam ecclesiam & pias causas,vt refert & sequitur Domin. in cap. vlt.columna penultima,de immunit. eccles. & idem voluit Cardin. in repet.c. perpendimus. in x.q. versicu.si autem statutum.de sentent.excom.Philip.Dec.in c.sanctæ Mariæ.col.xxvj.versic.primus est.de constitutionibus. *Statutum laicorū quando cōprehendat ecclesiam.*

54 ¶Quadragesimoquartò scribit Bart.in l.vlt.C.de cano.larg.titu.lib.x.quod licet potestas non possit iubere,quod pecunia communis alij soluatur quàm camerario& receptori ipsius pecuniæ, & si aliter faciat,punitur,vt per totum illum titu.fallit tamen in modica pecunia, quam potest pro arbitrio suo conuertere in necessitates publicas,arg.l.diuus ff.de bon.damn. *Pecunia communis aliis, quàm camerario solui non potest.*

55 ¶Quadragesimoquintò idem Bar.dicit in l.mediterraneæ.per illum tex. C. de anno.& tribut.quod si pupillus modica quædam mobilia & vilissima tantùm habeat, vt confectio inuentarij plus esset allatura incommodi & sumptuum,quàm vtilitatis, tutor non tenetur conficere inuentarium.quod dictum commendat Panor.in c.de appellationibus.extra de appel. Contrarium tamen tenet Ioan. Andr.in addit Spec.tit.de actor. vniuers.versi.puberes. *Nisi sit modica.*

56 ¶Quadragesimosextò scribit idem Bar.in l.j.§.item solent.col.ij.versi.item pone,quod si tutor in inuentario non posuerit aliquid quod valdè modicum est,illi non obest,per text. in l. si cui dens. ff. de ædil.edict.seq.Firmia.in tracta.de episcopo.in 4.parte.lib.4.in 12.q.post prin.& idem voluit Spec.tit. de instru.edit.§.vlt.versi.sed si omnia non possint.& ibi Bal.qui & d.l.quamuis. allegat. Quid autem de hærede conficiente inuentarium,quíque vnam rem tantùm omisit ponere,an priuetur beneficio inuentarij,vide per Firmia.vbi suprà.

57 ¶Quadragesimoseptimò hûc facit,quod memoriæ prodidit glo.vj.dist.in.c.testamentum, in verbo, humiliter.per tex.ibi,quòd sacerdos pro re leui siue modico crimine non cogitur abstinere à celebratione missarum,si velit celebrare:huic simile quoque est quod dicit Anton.in c.ex literis. in fin. extra de fide instru.quod modica & leuis rasura non vitiat instrumentum.Ias.in l. sciendum. col.4. versi.xj.facit.ff. qui satisdare cogantur.

Arbitrator in modico potest lædere alteram partium.

58 ¶Quadragesimooctauò potest arbitrator in modico lædere alteram partium, vt not. Bart. in l. Pomponius ait. cum §. j. idem Pomponius scribit. vbi impub. l. aliàs si de meis. §. recepisse. ff. de arbit. & in l. societatem mecum coisti. §. arbitriorum genera sunt duo. ff. pro soc. Bald. Salic. & recentiores in l. si quis in conscribendo. C. de pact. Bald. in l. si hæredis. C. de manu. testam. vbi dicit, quod arbitrator potest trãsigere super liquido, modicè tamẽ lædendo, quia pro bono pacis de modico non curamus & idem Bald. in l. j. col. j. in ij. oppos. paulò ante fin. C. de his quæ pœnæ nomi. & in c. cum adeò. col. ij. versi. vel dic quod aut loquitur. extra de rescript. vbi huiusce rei reddit rationem, quia hoc videtur illi permissum à partibus, vt posit in modico lædere in odium & execrationem litium, quia maius est commodum pacis & concordiæ, quàm læsio eiusmodi, itaque pacis & concordiæ gratia introducta sunt arbitramenta. Matthæ. in repetition. clemen. sæpe. §. quæ omnia. colum. sexta, de verbor. significat.

Vassallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinem.

59 ¶Quadragesimononò dicit Bald. in c. cum adeo. col. ij. versi. item habemus. quòd vassallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinem, sicut nec exhæredatur filius, nisi propter magnam causam, idem ferè dicit Bald. in l. solo obsequij. vbi glos. C. de liber. cau. vbi & hoc dicit expresim in constitutionibus feudorum, quòd vassallus propter leuem offensam aut feloniam non debet feudo priuari, sed debet esse talis ex qua posset filius exhæredari, vnde (inquit) tex. æquiparat filium vassallo, illum tamen text. in specie non allegat, sed illum reperies in c. j. circa medium, in versic. non enim ad hoc sufficit omnis occasio. titu. in quibus cau. feud. amit. iuncto c. porrò. versicu. prædictis modis. titu. seq. quæ fuit prima causa benefi. amitten. & sequitur Barb. consi. xlv. omnipotentem & immortalem. col. xv. lib. iiij.

Vassallus non priuatur feudo pro modico tẽpore.

60 ¶Quinquagesimo cum valeat argumentum à re ad tempus. l. miles ita. §. & quia diximus. vbi Bart. & alij, ideo sicut pro re modica non priuatur vassallus feudo, ita nec pro modico tempore, per id quod voluit idem Bald. in c. j. col. j. versi. sed pone quod vassallus. tit. quibus modis feud. amit. vbi licèt dicatur quòd vassallus qui dimisit dominum in prælio, feudum debet amittere, hoc tamen non procedit si breui temporis momento dimisit, statímque rediit, & hæc confirmat quod habetur in l. vlt. in illis verbis iniurias atroces. vbi non quilibet locus, iniuria, vel ingratitudo reuocat donationem, sed tantum atrox iniuria.

Priuilegium nõ subdito concessum reuocari non potest.

61 ¶Quinquagesimoprimò, licèt priuilegium non subdito concessum reuocari non posit, vt voluerunt Inno. & omnes in c. nouit. de iudic. Lap. alleg. cx. in quæstione proposita. colum. vlt. cum multis concordan. adductis per recentiores in dicto c. nouit. fallit tamen vbi agitur de modico priuilegio, vt consuluit Alex. consi. ccxxv. nec arguendi sumus. col. iiij. lib. ij. prout illum allegat Philip. Dec. in dicto c. nouit. col. ix. versi. fallit quintò. de iudic. extra.

Tempus interpellare pro homine, de paruo tempore non intelligi.

62 ¶Quinquagesimosecundò scribit Bal. in l. si mihi & Titio. §. j. ff. de legat. j licèt tempus (vt solet dici) pro homine interpellet. l. magnam. C. de contrah. & committ. stipul. cum simil. hoc tamen ita debet intelligi, nisi tempus quoddam paruum sit, quod & idem voluit ipse Bald. in c. domino guerram. §. sed hoc tit. hîc finit lex Corrad. his adde quod scribitur in l. data opera. col. ij. C. qui accu. non poss. quòd iura punientia incendiarium pœna mortis, non intelligantur de paruo incendio, id quod sequitur & commendat Alex. consi. lxxxvj. viso processu causæ vertentis. col. j. lib. vij.

Lex si vnquam de reuoc. non habet locũ respectu rei modicæ.

63 ¶Quinquagesimotertiò tradit Innoc. in c. vlt. extra de dona. quòd l. si vnquam. Cod. de reuoc. dona. non habet locum respectu rei modicæ, quod valdè commendat Corne. consi. iiij. dubia satis mihi sunt, col. iiij. & iterum vj. lib. iij. & Iason in l. generaliter. §. j. col. iiij. in fin. v. limit. C. de instit. & substit. de quo latius dixi in mea repetit. l. si vnquam.

64 ¶Quinquagesimoquartò sententia interlocutoria adferens modicum præiudicium, potest ferri parte non citata, vt voluit Bart. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. & ibi Iason colum. v. ff. de offic proconsulis. Angel. Innocen. & Paulus Castrens. in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. Anton. & Imol. & alij in c. auditis. extra de procuratoribus. Imol. Roman. & Iason in l. si opus. ff. de noui oper. nunc. idem Roman. in l. j. ff. de arbit. & consil. lxxij. circa primum quo quæritur. Panorm. consil. iij. omnipotentis Dei. in viij. quæstin. libro secundo, Corne. consil. lxxj. super primo. colum. iiij. versicu. & tamen interlocutoria. lib. j. & iterum consil. cccxxxiij. capio primo controuersiam. col. v. versic. tamen est aduertendum. eodem lib. j. Quanquam Bald. alibi hoc tantùm principi videtur permittere, vt videlicet posit in modico partem non citatam lædere in rub. de rescr. col. ij. & Roman. in repet. l. j. col. iiij. versi. dubitatio tamen vertitur.

Statutum quòd nulla condemnatio fiat à capitaneo, &c.

65 ¶Quinquagesimoquintò his succinit, quod scriptũ reliquerunt Bar. & Ang. in l. leuia. in fi. per illum tex. ff. de accu. quod stante statuto vt nulla condemnatio fiat à Capitaneo, nisi prius fiat depositũ sub pœna 50. librarum, si contingat, quod Capitaneus condemnet aliquem in viginti solidis non facto prius deposito, non propterea tenebitur, quia huiusmodi statutum non habet locum in istis paruis & leuioribus delictis, quod vult Alex. consi. clij. viso processu causæ matrimonialis. col. iij. versic. nec his obstat si diceretur. lib. v. vbi etiam per hoc decidit, quod sententia lata super modico & paruo furto in camera iudicis, & ita non seruata forma, non est ob id minus valida.

66 ¶Quinquagesimosextò licet posidens res hæreditarias præsumitur adiuisse hæreditatem, l. j. C. de repud. l. pro hærede. & l. Iulianus. ff. eod. hoc tamen non procedit si posideret res quasdam nullius aut parui pretij, vt voluit Sali. in l. non hoc. C. vnde legit. de quo nonnihil per Bald. in c. j. col. iiij. vers. quæro an filius. tit. an agnat. vel fil. defunct.

¶Quinqua

67 ¶Quinquagesimoseptimò dicit Bal.in l.ædem.col.vlt.versi.quæro qualiter hoc intelligatur. C. loca.intelligens post Nico.Mart.illum tex.vt loquatur de illo,qui domum conductam deteriorem facit,ob idque possit expelli,idque procedat si valde deterioret domum,secùs si parum, d.l.scio illud. ff.de in integr. restit. & hoc quidem dicit committi arbitrio iudicis quando dici debeat domus parum,vel multum deterior facta,vt habeatur ratio qualitatis rerum & personarum.

Deteriorans domum potest expelli.

68 ¶Quinquagesimooctauò simile est,quod voluit idem Bal.in auth.qui rem.in ij.not. C. de sacrosan. eccle.intelligens etiam text.ibi volentem posse emphiteotam expelli propter rei deteriorationem, non procedere in modica quadam deterioratione.Nam pro modico(inquit)non fiet rescissio contractus per d.l.scio.& ibi illum sequuntur Fulgos.Pau.Cast.& Ias.col.ij. & propterea Bald.ipse quem sequuntur Curt.& Iason in l.fructus esse.aliàs diuortio.§.si fundum.ff.solu.matri. Limitat illam cõmunem sententiam,ex qua potest empbiteota expelli si arbores fructiferas exciderit,de quo ibi per doct.& per Pet.Cyn.Bal.Salic.& Paul. Castr.in d. auth.qui rem.vt non procedat,si ex tali excisione modicum damnum sequeretur per dictam l.scio.ff.de in integ.restit.& dictam l.quamuis.ff.de condit. & demonstr. & idem Bald.tenet Alexand.consi.cviij.in casu de quo quæritur.col.iij. versi.ij.respondeo lib.v.

Emphiteota non potest expelli pro modica rei deterioratione.

69 ¶Quinquagesimononò licèt aliàs regulariter tempus non currat impedito vulgaribus iuribus:fallit tamen vbi ageretur de modico præiudicio,vt voluit Pet.Anch.in c.cum propter. per illum text. extra de iure patron.& Panor.consi.v.in quæstione quæ vertitur.col.pen.versi.ego verò , & iterum col.vlt.paulò ante fi.lib.2.vbi per hoc consuluit,quòd tempus instantiæ currit impeditis, cùm hoc modici est præiudicij.quia instantia perempta acta sola pereunt non causa,vt voluit Innoc.in c.causam quæ.de testib.& Bart.in l.cum lite mortua.ff.iudic.solui.

Tempus non currit impedito , nisi vbi agitur de modico præiudicio.

70 ¶Sexagesimò,potest princeps sine causa auferre ius alterius in modico quopiam,vt not.Barto.in l. vlt.C.si contra ius vel vtili. Ant.Imol.& Panorm.in c.quæ in ecclesiarum.& ibi etiam latè Felin. & Dec.col.xviij.versi.quarta declaratio.col.xij.versi.quartus casus.extra de constit.per text.C.de precib.imper.offer.l.quoties.& Alex.consi.ccxxv.nec arguendi.col.5.lib.2.

Princeps potest sine causa auferre ius alterius in modico quopiam.

71 ¶Sexagesimoprimò , non solùm princeps id potest , sed in dubio censetur velle facere,vt nonnulli dicunt per glo.ff.de seruit.l.seruitutes prædiorum rusticorum,la iij.in §. publico loco interueniente. in verbo,incommodo.& l.sed cum ab hærede.in glo.vlt.ff.ad Trebellia.vbi glossa,& l.ij. §. si quis à principe.in verbo,impetrauit.ff.ne quid in loco publ.& l.cũ auus.C.de emanc. liber. & voluit Cardin.in c.mandatum.in septimo notab.de rescrip.& Anto.in c.quæ in ecclesiarum.de constit. & Alexand.dicto consi.ccxxv.col.v.versi.subdit etiam.lib.ij.Contrarium tamen obtinet:cum non censeatur princeps etiam in modico velle alteri præiudicare,nisi constet de mente ipsius , tenuit gl.notab. in c.cum olim.in verbo,præiudicium. extra de consuetud. quam ibi sequitur & multum commendat Domin.ad statuta,& Iason in repet.d.l.quominus.in xj.q.ff.de flumin.Barto.quoque illam dicit sing.& Decius in dicto c. quæ in ecclesiarum.loc.allegat.ea ratione motus,quia ius qualecunque sit, competit de iure communi,ergo debet attendi per tex.ff.de damno infect.l.si proprietarius.in prin. & ibi Bart.& iura dicunt indistinctè,& generaliter , quòd intentio principis non videtur velle præiudicare tertio.e.super eo.extra de officio deleg.cum similib.sed gloss.quæ volunt contrarium , innituntur auctoritate d.l.quoties.quæ loquitur quando constat de voluntate principis. Porrò illud verum est, quòd si cõstet velle principem quempiam lædere,debet intelligi in modico,vt voluit Bald. in l.j.col.ij.versi.item not.quòd non præsumitur.ff.de constit.per tex.in l.quoties.in verbo, sine gratui alterius præiudicio.C.de precib.imper.offeren.& ibi per doct.& idem Bald.in dicto c. quæ in ecclesiarum. & secundum hoc possunt intelligi gloss. suprà allegatæ , quas etiam ita intelligit Iason in dicta l.quoties.

72 ¶Sexagesimosecundò quamuis honorum continnatio legibus prohibeatur.l.honor municipalis. §. gerendorum.ff.de mune.& hono.& C.per totum tit.de hono.& mune.non conti.Quæ lex & apud veteres Romanos obtinuit,vt memorat Liuius lib.7.in fi.& iterum lib.10.vbi Fab.Maximus , huius legis authoritate consulatum,qui sibi vltrò à S.P.Q.R.delatus est minimè capere voluit : huiúsque legis decemuiralis verba reperiuntur apud Tullium lib. 3. de legib. Eundem magistratum ni interfuerint decem anni, ne quis capito.quæ quidem sumpta videtur ex legibus,vel Lacedæmoniorum, vel Thuriorum:apud illos enim lex erat,ne bis idem præfectus classis fieret,vt tradit Plutarc.in Lysandro:apud hos verò non nisi intermisso quinquennio militum præfecturam gerere licebat,vt scribit Arist.lib.Polit.5.c. 7. huic tamen legi locus non est in paruis honoribus siue magistratibus subeundis,vt voluit Accurs.in l.diuus.ff.de muner.& honor.& per tex.in l.liceat omnibus. C. de assess. & in auth.de defens.ciuit.§.vlt.

Honorum continuatio , legibus prohibita.

73 ¶Sexagesimotertiò haud tacendum est,quod tradit Inno.in c. vlt.extrà de officio delegati. quòd in paruis negotiis non videtur in dubio electa industria personæ,nisi hoc exprimatur,etiam si mandatum fuerit, vt negotium personaliter exequatur,quod dictum sequitur Ioh.Ana.& Anto. & Panormit.qui putat hoc singul.in c.vlt.in penult.col. extra de dolo. & contu. Sed contrarium tenent propter verbum personaliter,Barb.& Felin.in d.c.vlt.de offic.deleg. tum quia aliter hoc verbum nihil operaretur , tum quia hoc datum videtur pro forma:aliàs adde rationes quas videre est apud supradictos doct.

Vtrum in paruis negotiis videatur electa industria personæ,&c.

74 ¶Sexagesimoquartò licèt aliàs condemnatus iniuriarum sit infamis siue ciuiliter , siue criminaliter

Vtrũ damna-

tus iniuriarum infamis fit, cū leuis est iniuria.

actum fit.l.athletas.§.item si quis furti.qui est vlt. ff. de bis qui notaotur infam.hoc tamen non obtioet,cum quis pro parua leuíque iniuria est condemnatus.e. cum te. extra de senteoia & re iudic. vbi gloss.& expresse voluit Pettus Anchar.ibi.Specul.io §.videodum.tit.de in integ.restitut.versic. item iudex ecclesiasticus.Arcbidia.in c.noo potest.de præb.lib.vj.Iob.Ana.io c.si proponente.extra de rescrip.Bal.& Salic.io l.decuriones.C.ex quibus causis infa.irrog.& Bal.in c.j.§.iniuria.post prin. tit.de pace iurameoto firm.Ang.io l.iofamem.de publ.iudic.Henr.Bobi.in dicto c. & si quæstiones. de simo.& Roman.consi.cxej.instabo circa primum.col.ij.versi.præterea sententia.vbi dicit ad hoc singo.text.io dicto c.cum te.Ang.Aret.in tract.malefic.in verbo contumeliosa & iniuriosa.in fio.& nouissimè Ferdinan.Laza.qui solam illam gloss.allegat in tepetit.§.diui.l.filiusfamil.char.xx. versi. septimò limitatur.ff.de legat.j.Conrrarium tamen per illum text.tenent Ionoc.Hostiens. Ioh. Andr. Bald.Anton.Card.Panor.& Felin.ibi,& Bar.in dicta l.infamem.io fin.& ibi quoque Imo.ff.de publ. iudic.& Barb.in c.at si elerici.in prin.col.xxxix.extra de iudic. Sed pro prima parte facit text. nondum ab aliquo(quod sciā)annotatus io l.diuus Seuerus Dionysio Diogeni. ff.de iniur.vbi atrocis iniuriæ damnatus in ordine decurionum esse oon potest,cuius rei ratio est,vt & ibi dicit gloss. quoniam infamis est,& infamia ab ordine decurionum repellit. C. ex quibus causis infamia irrogetur.l. decuriones.& C.de decur.l.infamia. Ergo à contrario sensu condemoatus leuioris cuiuspiam iniuriæ,io ordine decurionum esse potest.Ex quo planè colligitur,quòd noo est infamis,quia esse decurio non posset,vt diximus.

75 *An solus princeps possit dare bona fiscalia.*

¶Sexagesimoquintò memoratu dignum est, quod scriptum reliquit Bald. in l.ij.C.de commu.ret. alieo.quòd licèt solus prioceps possit dare bona fiscalia.l.prohibere.§.planè.ff.quod vi aut clam. fallit tamen in modicis,l.diuus.ff.de bonis dam.qui quaotum ad hoc faciat, cæterorum esto iudicium: mibi certè parum bue conducere videtur,cum & ibi fiat anthoritate principis.

76 *Modica impēdia non repetuntur.*

¶Sexagesimosextò modica impendia noo repetuntur,vbi etiam aliàs repeterētur,vt est text. in l.in rebus.§.possunt.vbi gloss.not.de modicis impensis non curaodum.ff.commod.idem confirmat tex. in l.omnino.& l.quod dicitur.& gloss.in l.si quis à liberis.§.si mater.impens.ff.de impens. in reb. dotalib.fact.de liber.agnosc.

Sexagesimoseptimò præcedētibus non absimile est,qnòd modica impensa ad eum noonunquam pertinet,qui aliàs noo tenetur ad impensas,vt est tex.loquens de vsufructuario l.hactenus.ff.de vsur. vbi glo.quæ docet,quæ dicatur modica impensa,& gloss.in l.hoc amplius.§.vlt. ff.de damno infect. doct.in l.eum qui.C.de vsufruct.

77 *Non est magnū damnum in mora modici temporis.*

¶Sexagesimooctauò supradictis addendum est,quod de mora modici temporis passim dicitur in l. si debitori.ff.de iudic.in illis verb.neque enim magnum damnum est in mora modici temporis, & l.si post tres.ff.si quis caut.& l.sed si alia.ff.de coostitut.pecu.& io l.si in lege locationis.§.colonus. ff. loca.l.ab bostibus,§.vlt.ff.ex quibus caus.maio.& c.potuit extra de loc.& conduct.l.j.§.qui præsens. ff.de verborom obligationib.l.continuus.in princ.eod.tit.& in l.duos.§.dno.ff.de duobus teis.l. cum antiquitus.C.de testam.vode dicit Alber.in l.j.C.de verbor.significa.quòd mora parua,noo dicitur mora,& Barbat.consi.lviij.omnipotentem & immortalem Deum.col.xv.lib.iiij.quòd modicum interuallum noo inducit actuum diuersitatem,quod ante eum Bald. dixit in c. cum ideo.extra de rescrip.& Archid.in c.vlt.de offic.deleg.lib.vj.de hoc quoque est text.io l.plerique.ff. de ritu nupt.vbi Bald.& l.non dubium.C.de repud.

78 *An præscriptio intra paucissimos dies perficienda habeatur pro cōpleta.*

¶Sexagesimononò his proximum est,quod habetur in l.si fundum.ff.de fundo dot.in versi.planè si paucissimi dies. vbi videtur probari, quòd præscriptio iotra paucissimos dies perficienda, habetur pro completa,per quem text.dicit Bald. in c. vlt. columna secunda,versicu.modò quæro, extra de præscript.illúmque ad hoc oot.quòd propter modicum momeotum,noo vitietur temporis tractus. Et ferè similis textus est ff. de vsucapionibus.l. rerum mistura.§.Labeo libris epistolarum.Ex quo text.id multi voluerunt, quòd si interrupta fuit præscriptio, ad cuius præscriptionem pauci restabant dies, conceditur restitutio iointegrum pro consequendo lucro præscriptioois, etiam cum iniuria alterius,quam opinionem amplexi videntur Dynus & Bartolus in lege qui fundum.§.qui bona.ff.pro emptor.Bartol.Imol.& recentiores in l.generaliter. ff. de vsur. & in l.naturaliter. ff. de acquirenda possessione.Bald.& Aogel.io l.j.C.de annali exeeptione. Angel.io l.si is cui.§.j.ff. de furt. Alexand.Francisc.Aretin.& Iasoo in l.possideri.§.Labeo.ff.de acquirenda possessiooe.Romao. in l. si constāte.§.quoties.ff.solu.matr.Alex.in l.cum quidam.in prin.col.ij.ff. de aequir.possess.Et hæc est communis opinio,quicquid dixerit Raph.Cum.in d.§.Labeo in d.l.qui fundum.§.j.ff.pro emptore.

79 *Vsucapi coeptorū, an per captiuitatē sequutam interrūpatur usucapio,&c.*

¶Septuagesimo simile est,quod voluerunt plerique limitantes tex.in l.si is qui pro empto.ff.de vsucap.vbi in possessis per se,vel etiam secundum communem per seruum, filium, vel colonū ex causa nō peculiari,quæ ante captiuitatem domini cœperunt possideri,& vsucapi, per ipsam captiuitatē postea secutam perditur possessio, & ita interrumpitur vsucapio, nec redintegratur per fictionem postliminij,vt scilicet procedat,nisi tempore captiuitatis pauci dies supererāt ad complendā vsucapiooem:oam tunc dominus reuersus fingetur retrò vsucepisse iure postliminij,vt per tex.in dicto §. Labeo.voluit Bar.in d.l.si is qui pro emptore.in j.oppos.ij.partis.& ibi quoq; Ang.Bar.in l. naturaliter.col.4.ff.de acq.poss.quanuis Inno.in d.l.si is qui pro emptore.tenuerit cōtrarium,motus quibusdam rationibus, quibus Ias.respondet. Sed tu vide text.his omnibus aduersantem in l. in vsucapionem. in prin.ff.de diuer.& temp.præscrip.de quo latius dicemus in contraria parte modicorum.

¶Septuage

80 ¶Septuagesimoprimò huic germanum est, quod voluit Bald. in c.illud.in j.col. versic. quæro quot modis.extra de præscr.vbi id quod dicitur per inundationem maris, vel fluminis interrumpi præscriptionem l.qui vniuersas.§.item quod mari.le ij.ff.de acq.poss.& in d. §. Labeo. non procedit in inundatione momentaria,sed plurium dierum.Nam si recedit inundatio infra triduum, non interrumpitur præscriptio,alioqui possessiones iuxta Padum sitæ, nunquàm præscriberentur, quod est absurdum. Quin & Raph.Cuma.in dicto §.Labeo.id tenere videtur,vt simplex inundatio modici temporis,præscriptionem non interrumpat,quod & confirmat Bal.in d.c.illud.& tex.in l.si ager cuius.ff.quibus mod. vsusfr. amit. vbi si eodem impetu discesserit quo venit, restituitur proprietas,& vsusfructus,& hanc partem latè probat Ias.in d.§.Labeo.

Præscriptionẽ non interrũpi per inundationem momentariam.

81 ¶Septuagesimosecundò proximè accedit,quod voluit & alia gloss.notabilis in l.qui possessionem. & ibi Bart.ff.de vi & vi arma.quòd si qui erat in possessione vi deiciatur,& paruo interiecto tempore possessionem recuperet,non dicitur interrupta præscriptio ab eo incæpta. addit Barto. rationem:nam ex sola ciuili possessione procedit præscriptio,leg.j.§.per seruum,qui in fuga.ff.de acqui. posseß.& l.qui fundum.in princip.ff.pro emp.& not.glos.& doct.in d. l. possideri. quæ est iij. §. ex contrario.ff.de aequi.poss.At qui statim recuperat,aut etiam se præparat ad recuperandam posses sionem à qua fuit deiectus,nunquam desit possidere,l.iij.§.cum igitur. & ibi gloss. & Bart.ff. de vi & vi armata.

Vi deiectus à poss. si paruo interiecto tẽp. eam recuperet non dicitur interrupta præscrip.ab eo incepta.

82 ¶Septuagesimotertiò not.quod dicit glos.in procemio libri vj.in princ.in verbo , filius.& post eam Zenzel in procemio cle.quòd licèt Papa episcopos fratres appellet, extra de crim.fal.cap.quanuis. tamen cum ad vniuersitatem scribit in qua plerunque sunt episcopi,omnes illius vniuersitatis,mixtim filios appellat,vbi est tex.quoniam vt dicunt gloss.& Zenzel,& ferè semper in vniuersitatibus sunt pauci episcopi , propterea id reputatur,ac si nullus esset , nec de modico curat, & sequitur Domi.in dict.procemio lib.vj.quam rationem etsi Card.in dicto procemio Clem. & in procemio Decret.& ibi quoque Feli.reprobant,adferuntque aliam rationem. est tamen admodum , in hac modici tractatione consideranda.

Papa cur vocet episcopos filios cum ad vniuersitatem scribit.

83 ¶Septuagesimoquartò licèt rex non possit alienare regalia in præiudicium successoris.vt dicit Bal. in extrauag.de pace Constant.in verbo,successurum.Et vt alibi dicitur,non potest aliquam ciuitatem sui regni alienare:ita etiam dicitur in l.cum mater.C.de bonis quæ lib. & in c. si generali. si de feu.fue.contro.post Hostiens.in c.dilecti filij.de maio.& obed.& facit tex.in c.intellecto.de iureiur. id tamen rex posset , modò parua imperij diminutio sequeretur,vt not.Bart.in l.prohiberi.§.planè. ff.quod vi aut clam.de quo tu vide plenè per Socin.consi.vij super quæstione mihi proposita.lib.7.

Rex nõ potest alienare regalia in præiudiciũ successoris.

84 ¶Septuagesimoquintò his congruit , quòd licèt delegatio causa absentiæ delegantis statim expiret reuerso delegante,vt dicit Bart.in l.j.in vij.q.& ibi latè Alex.col. xviij. ff.de offic. eius cui mand. est iurisd.hoc tamen intelligitur,nisi delegans rediisset, rursum statim abiturus,quia interim delegatio non expirat , tanquam redisse non videatur,vt voluit Alex.vbi suprà,post Cyn.& Albe.Paul.Cast. in l.sed & si pupillus.§.conditio.in ij.not.ff.de instit.actio.

85 ¶Septuagesimosextò non longè abest,quod pulchrè voluit Philip.Dec.in c.quoniam abbas. col. ij. de offi.deleg.quòd in illa clausula , quòd si non omnes, intelligatur durante impedimento alterius delegatorum:impedimento autem cessante,debet cognoscere cum collega,vt per glos. & doct. ibi. Tamen si illud impedimentum cessaret modico tempore,puta vno die,& postea idem impedimentum contingeret,valeret quod actum esset per alterum,etiam eo die quo cessaret impedimentum, quia cessatio modici temporis non debet considerari.quod singul.est notand.

De eodem.

86 ¶Septuagesimoseptimò huc vergit,quod accuratè tradit Bal.in l.j.C.de locat.quòd licèt pro defensione rerum suarum,liceat occidere furem præsertim nocturnum.l. itaque.ff.ad legem Aquiliã.& l. furem.ff.de sicar.hoc tamẽ non procederet in re vili,aut modica,nihil tamen allegat,& hoc quoque voluit,nulla Bald.mentione,facta Angel.in l.j.C.vnde vi.Matt.notab. cxxxiij. non quòd leges quæ permittunt,vbi ad hoc allegat text.in l.si ex plagis seruus mortuus esset.§. tabernarius. ff. ad legem Aquil.& Ang.Are.in tract.malefi.in verbo,& vestem cælestem abstulit.col.ij. vers.& no. bene quod de iure.vbi dicit sing.tex.in dicto §.tabernarius.& in §.j.Instit.de actio. Alex.in addit. Bart. in dicta l.furem.Felin.in c.interfecisti.col.ij.extra de homicid.Ias.in l.vt vim.col.antepen.ff.de iust.& iur.Ad quod Matth.& Alexand.addunt hanc rationem : nam si parcitur famæ hominis pro re modica, l. scio.ff.de in integ.restit.multò magis vitæ,per tex.in l.si adulterium.§.liberto.ff.ad legem Iuliam de adult.Quanquam hæc ratio à Philosophis non probaretur,qui censent potius mortem , quàm infamiam subeundam,vt eleganter disserit Cicero lib. iiij. Offic. quibus subscribens diuus Paulus ad Corinth.9.Bonum,ait,est mihi magis mori,quàm vt gloriam meam quis euacuet.Sed & alibi leges nostræ comparant infamiam morti l.iusta causa manumiss.in princ.ff.de manu.vind. vbi & hoc no. gloss.quæ & alleg.text.in l.isti quidem.§.vlt.ff.quod metus causa. & voluit etiam Alexand. in l. vlt. col.iiij.ff.de re iudic.

De eodem.

87 ¶Septuagesimooctauò tradit Spec.tit.de rescr.§.vlt.vers. item quæritur quæ dicantur. quòd iudex delegatus potest de modica summa paulò scilicet maiori,quàm sit expressa in rescripto cognoscere,quia modicum incrementum non debet mouere iudicem.l.j. ij.& iij.C.de alluuio.

Iudex delegatus de qua summa cognoscat.

88 ¶Septuagesimononò tradit similiter Romanus singul.17.si alicui à principe fuerit concessa immunitas ab oneribus personalibus,non videtur liberare à leuibus,paruisque oneribus,quæ quis breui-

Concessa ab onerib. perso-

nalib. nō uidetur liberare à lenibus.

ter,faciliterque poteſt expedire,per tex.quem dicit vnicum in iure,in l.decurio fortunam.C.de decurionibus.lib.x.& hoc dictum refert & ſequitur Alexand.in addit.Bar.in l.eleganter.§.qui reprobos.in fi.magnæ additionis.ff.de pign.actio.& conſ.ciiij.ſtatutum loquens. in fi.lib.j.vbi eadem propè adſcribit,& quidem ferè ad verbum ſicuti in dicta addit.Sed antè hos idem dixerat Barto.in dicta l.decurio.per illum tex.

Statutum puniens falſificantem monetam.

89 ¶Octogeſimò per id , & quædam ſimilia tradit Alexander in dictis duobus locis , quòd ſtatutum puniens falſificantem monetam,non habet locum in falſificante modicam quandam monetam, & ſequitur Philippus Decius,in cap.de appellationibus.extra de appellationibus, & in cap.maioribus. col.j.de præbendis.

90 ¶Octogeſimoprimò voluit Panorm.in procemio Decret.col.vlt.quòd ſi teſtes depoſuerunt , quòd omnes fecerunt aliquid,vt non vitietur eorum dictum,ſi pauci ex illis illud non fecerunt, exemplo eius quod ſcribitur in c.re vera.in princ.de conſecr.diſt.ij.quòd omnes filij Iſrael,qui de manna māducauerunt in deſerto mortui ſunt:cum tamen Caleph & Ioſue non ſint illic mortui,vt & ſcribitur lxxvj.diſt.c.ieiunium.in verb.exceptis duobus.

Iudex an modica quædam accipere poſſit.

91 ¶Octogeſimoſecundò,licèt iudex ab omnibus omninò muneribus abſtinere debeat, vt cum omni puritate iudicium illius procedat,non tamen prohibetur accipere modica quædam talia ſcilicet quæ iudicantis animum non imminuent,vt dicit glo.in c.non licet iudici vendere.xj.q.iij.per tex.extrà de ſimo.c.etſi quæſtiones.Sed de hoc certè eſt tex.not.lib.vj.de reſcrip.c.ſtatutum.§.inſuper.loquens de eſculento,quod paucis diebus conſumi poteſt,& ibi gl. adducit ad huius rei confirmationem nonnulla,in quibus de modico non curamus,& bene etiam facit tex.not.in l.ſolent. ff. de offic. proconſul.ad hanc rem citans vetus adagium:Nec omnia,nec paſsim,nec ab omnibus:nam vt ſubdit, valde inhumanum eſt à nemine accipere,ſed paſsim vili ſsimum, & per omnia auariſsimum.

Fœmina non ſuccedens in feudo, quando exiſtit maſculi ſuccedere non prohibetur , ſi poſt mortē patris maſculus illico mortuus eſt.

92 ¶Octogeſimotertiò non dicitur extitiſſe,qui parum extitit,vnde cum res ita habet,vt non ſuccedat fœmina feudo dato liberis maſculis,& fœminis quando exiſtunt maſculi,vt eſt tex.in l. poſthumus. ff.de iniuſt.teſtamento.tamen ſi maſculus poſt mortem patris illico mortuus eſt , non prohibetur fœmina ſuccedere,quaſi videatur ille non extitiſſe,ita voluit gloſ.Bald.& Alua.in c.j.§.vlt.in verbo, omninò extantibus.tit.de ſucceſ.feud.& alia gloſſ.quam ſequuntur Iaco.Bel.Ray.Nicol.Bald.Alua. qui eam dicit valde ſingul.titu.epiſcopum vel abbatem. Et quibus Bald. dicit quòd etiam non dicitur vixiſſe,qui ſtatim obiit,de quo etiam tex.eſt expreſſus in c.nam & ego.extra de verb.ſignific. vbi gloſſ.not.quòd non videtur fuiſſe,qui parum durauit Iohan.Andr.& Panorm.ibidem. Non dicitur natus,qui ſtatim deceſsit. Et dicit etiam ipſe Panormit.& poſt eum Alua. & Cardin. allegantes Innocent.in dicto c.nam & ego.qui tamen hoc non dicit, quòd ille dicitur illico decedere, qui decedit antequam nomen ſit ei impoſitum in baptiſmo,quod tempus erat octo dierum ſecundum vetus teſtamentum. Cui adde quòd apud veteres Romanos maribus nono die , fœminis octauo nomen imponebant.Cuius rei,ſi quis rationes ſcire velit , legat Plutarchum in Problemat. cap.10. Sed illud nota,antequam hinc abeamus,quòd ſententia dictæ gloſſ.loquentis de ſucceſsione feudi, eſt vera his caſibus in quibus loquuntur , an autem aliàs procederet,vide Bald. in §. quinenam. & Bart.in l.vlt.ff.ad ſenatuſconſul. Tertul.& alibi latè dicemus.

93 ¶Octogeſimoquartò voluit Cyn.in l.j.in vlt.quæſt.C. de pact. quòd venditio rei magnæ facta pro paruo pretio,habetur pro donatione,nec huius parui pretij habetur aliqua conſideratio,per text. in l.apud Celſum.§.ſi quis.ff.de contrahen.emptio.Et propterea æquè reuocatur per ſuſceptionem liberorum,per l.ſi vnquam.C.de donationib.ac ſi omninò eſſet mera donatio.Et hoc ſequitur Bald. in d.l.j.in tertio notab.& in rub.extra de pact.col.ij.verſ.quæro an venditio.Et bene faciunt not.per Guliel.Cun. Bald.& Salicet.in l.illud.C.de ſacroſanct.eccl.

94 ¶Octogeſimoquintò licèt aliàs regulariter non ſuccedat fœmina in feudo c.j.§.& quia vidimus.tit. qui feuda dare poſſ. cum ſimilibus. fallit tamen in feudo quopiam modico,ſecundum Rom. conſi. ccclxvij.circa primum.col.pen.verſ.fallit tertio.& Corn.conſi.xvj.aperta fronte.li.j.& Cardi.Alex. in dicto §.& quia vidimus.col.xvj.verſ.ſeptimò fallit.& alibi dicam latius.

Teſtimonium illius, qui partem falſum depoſuit, omnino uitiatur.

95 ¶Octogeſimoſextò licèt teſtimonium illius qui partim falſum depoſuit omninò vitietur , vt qui in periurium inciderit,vt voluit gloſ.in c.in noſtra.extra de teſtib.Bart.Bal.& alij in l.ſi ex falſis.C. de tranſact.cum ſimilib.tamen ſi quiſpiam affinis mens leui quadam,& modica affinitate , quæ videlicet eum à teſtimonio non repelleret,cùm pro me teſtimonium diceret,interrogatus an eſſet meus affinis,reſpondit non eſſe,certè propter hoc non vitiatur eius dictum,tanquàm nulla ſit huiuſmodi leuis affinitatis habenda ratio,& perinde ſit,ac ſi omninò non eſſet,ita voluit Iacob. Butr. in l. Lucius.ff.de his qui notantur infamia.& ſequitur Angelus conſ.cxciiij.viſis proceſsibus cauſæ.col. ij.& Hippolyt.Marſil.conſi.primo,col.ij.verſ.vlterius dico.& in repetitio.l.vlt.char. xlv. C. de probationibus.& ſingul.lxxvj.communis concluſio doctorum.tu tamen vide quod dicam infrà in contraria parte , verſic.xxxvj.

Vtrum mādati fines ſtrictè ſint ſemper diligenterq; cuſtodiendi.

96 ¶Octogeſimoſeptimò dicit Barb.dicto conſil.lxxiiij.ſcripſit Pſalmiſta celebris,col.ij.libr.iiij. quòd licèt fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi,l.diligenter.ff.mandati.poſſunt tamen in modico excedi.per gloſſ.allegatam in cap.quod ad conſultationem.quæ id mihi velle non videtur. Et multū de hoc dubito,cum leges admodum ſtudioſè ſanxerunt,fines mandati cuſtodiendos , vt ne latum quidem(vt aiunt)digitum,videautur voluiſſe à mandato diſcedendum eſſe,vt patet in d.l.diligēter.

in eo

in eo ipso verbo, diligenter.ff.mandati.& C.eo.l.cum mandati. vbi mandati legem integram custodiri conuenit,& extra de rescript.c.cum dilecta.in fin.vbi forma mandati exacta diligentia obseruanda est,& propterea est tex.notab.in c.vlt.extra de verb.signifi.vbi mandatum Papæ,de moderando numero clericorum iuxta facultates ecclesiæ, adeò exactè custodiendum est, vt non sit augendus eorum numerus,etiam si facultates abundè sufficiant,quanuis aliàs contrariorum sit eadẽ disciplina,vbi est eadem ratio.l.vlt.§.vlt.ff.de lega.iij.vers.contra quoque.cum simil.sitque in contrario eius quod mandabatur in dict.c.vlt.non solum eadem, sed & multò maior ratio, atque fauor,cum ex eo auctus fuisset cultus diuinus:tamen illud ideò statutum est,vt notat Anton. quia forma mandati est strictè,& ad vnguem obseruanda, vt etiam post eum dicit Iaf. in l. inter stipulantem.§.sacram.col.ix.vers.limita istam regulam.ff.de verb.oblig. Quam rem etiam philosophi eleganter prudentérque, vt aliàs semper, in vtramque partem disseruerunt. Alij enim semel statuta, deliberatáque re ab eo qui negotium demandauerit, nequaquam putauerunt contra dictum eius esse faciendum,etiam si repentinus aliquis casus ostenderet posse commodius agi, ne exemplum esset honesta consilia religiosè mandantis violandi. Alij existimarunt incommoda prius quæ metuenda essent,si contra mandatum fieret,cum emolumento spei compensanda esse. Etsi ea leuiora minoráque sint,vtilitas contrà grauior,& amplior,spe quãtùm potest firma ostenderetur, tum posse aduersum mandata fieri censuerunt,nec oblata diuinitus rei bene gerendæ occasio amitteretur, quam disceptationem recensuit Gellius lib.j.cap.xiij.vbi & alia quoque in eam rem adducit,quæ si ad Iurisconsultos reijceretur,illud(vt arbitror)dicerent, mandatum semper ad amussim quantum fieri potest custodiendum,nisi inopinatus quispiam casus, atque repentinus mandanti non prouisus,aliud agendum suaderet.vt est tex.valdè commendabilis in l.si hominem.ff.mand.

Iurisconsultorum opinio de mandato.

97 ¶Octogesimooctauò recenter,nec inscitè tamen consuluit Philip.Dec.(ingenio inter cæteros subtili)consi.x.in causa inquisitionis.col. pen.vers.sexto contra personam. Licèt aliàs colonus non sit omnino testis integer pro domino,vt not.per doct.in c.pen.extra de testib.si tamen colonus est rei perexiguæ,aut leuis,tunc eius testimonium reijciendum non est.

Coloni testimonium pro domino quando non sit reijciẽdum.

98 ¶Octogesimononò,vt aliquantulum immoremur his quæ posset desiderare consuetudo ad probationem,quæ his casibus fieri debet, vltra ea quæ diximus in principio,facit quod not. Panor. in c. cum olim.per glo.ibi,extra de censi.quòd in his quæ sunt modici præiudicij, verba enunciatiua ad alium finem prolata probant,licèt aliàs secus.quod voluit idem Pan.per illam gloss.quam dicit no. in c.sunt & alij.col.iiij.extra de rescrip.& consi. lxiiij. omnipotentis Dei nomine repetito, venio ad primum.col.iiij.vers.item videtur.lib.j.

99 ¶Nonagesimò voluit Bart.in auth.nisi breues sint lites.infert.l.fi.per illum tex.C.de senten. ex breui recitan.quòd in causis vilibus,& modici præiudicij,de iure scriptura non requiritur,nec in processu, nec sententia,quin iudici de omnibus actis coram se creditur,id quod sequitur Pan. in c. quoniam contra falsam.in 3.notab.dicens esse clariorem tex.in auth.vt iudic.sine quoquo suffrag.fi. §.veritati.& ibi quoque Franc.Aret.col.vj.Bart.quoque in l.diuus.ff.de cust.reor. & ibi quoque ante vtrunque Bald.col.pen.vers.vnum scias.vbi tamen distinguit, an pars fuerit præsens néc ne, & ibi quoq; recentiores,& idem Pan.in c.iij.col. antepen. extra de probat.& bene etiam facit tex.in authen.de mandat.princ.§.sic tibi.ibi,ex non scripto decidere. Licèt contrarium tenuisse videatur Phil. Dec. in dicto c.quoniam contra.in vj.not.vbi illum videbis.

Vtrum in causis vilibus scriptura non requiratur.

100 ¶Nonagesimoprimò licèt officiario credatur in his solùm, quæ ad eius officium pertinent, non etiam in cæteris vt not.Ioh.And.in addit.Spec.tit.de citatione.§.j.in prin.& Panor.in c.parati.col. iij.de appellationib.cum simil.fallit tamen in rebus modicis, & leuibus,in quibus indistinctè etiam in his quæ sunt extra officium illis creditur,secundum Innoc.in c.j.de fide instrumentorum. Bald. Panormit.& omnes in c.post cessionem.extra de probat.Panorm.in c.cum in ecclesiis.colum. vlt. de maior.& obed.Panorm.in c.j.char.vlt.versic.an autem si appareat.extra de iudiciis.Cyn. & Bal. in l.pacta nouissima.col.vlt.C.de pactis.& facit tex.extra de cler. peregrin.c.j. & l.diuus. §. cum autem.vbi Bart.ff.de officio præsid.

Officiario creditur in his solis quæ ad eius officium pertinent.

101 ¶Nonagesimosecundò scribit Alex.in l.huiusmodi.§.si ita.in fi.ff.de legat.j. intelligens id quod à plerisque traditur,instrumentorum amissionem probari per iuramentum,vt voluit Bar.& alij quoque in l.sicut.vbi etiam glos.& in l.emancipatione.C.de fide instr.cum simil.vt id procedat solùm, cum agitur de modico præiudicio,per tex.supra sæpius allegat.in l.thesaurus.ff.ad exhibend.& ita etiam voluit,licèt non tam clarè Bald.quem ipse allegat in l.vlt.in fi.C.de eden.per tex.etiam in d. l.thesaurus.ff.ad exhiben.& in l.dissolutè.C.de condit.ex leg.& Hippol. Marsil. in repet.rubr.C. de prob.col.xxviij.versi.item iuramentum facit probationem.

Instrumentorũ amissio quibus probari possit per iuramẽtũ.

102 ¶Nonagesimotertiò voluit Bar.in l.quominus.in xj.q.ff.de flumin.quòd vicini superiores,vel inferiores non possunt impedire facientem emissarium,siue(vt dicunt)eclusam in flumine publico, ex quo modicum in suis agris damnum sentiunt,per tex.& glo.in l.j.§.sunt autem qui putant. & §. seq. ff.ne quid in flum.pub.quam sententiam latè Bart.confirmat,& Ias.in repet.d.l. quominus.

103 ¶Nonagesimoquartò,voluerunt duo recentes scriptores Opizo & Ferdinandus Loaza. in repetit. §.diui.l.filiusfamil.ff.de legat.j.ille quidem col.xxxvj.hic lxxvj.versi.septimò limitatur. Quòd statutũ prohibens rem immobilem alienari in extraneum,non habet locum in re aliqua vili,per tex. suprà sæpius citatum in l.senatus.§.Marcellus.ff.eo.tit.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum, non habet locum in re aliqua vili.

¶Sed

¶Sed modus aliquis in his colligendis quæ ad hunc locum pertinent, tenendus est, postremò itaque
104 adiiciam esse præter eos tex. quos suprà citauimus, & alios plerosque admodum ad hanc rem facientes, ex quibus nonnullos huc aceruatim subiungemus. Est igitur in eam rem vulgata l. scio. ff. de in integr. resti. & l. metum. ff. quod metus cau. & l. res bona fide, ff. de contrah. emp. l. ij. ff. quod cum eo vbi cōparatur qui omninò non successit, & qui in minima parte successit, & l. si ex causa. in prin. ff. de minor. vbi glos. l. si quis. §. sed & si quis. ff. de pig. actio. l. j. ff de coniug. cum emane. liber. §. illud non interest. l. licèt. §. vlt. ff. de adim. legat. vbi propter leuem offensam non censetur legatum, aut fideicommissum ademptum, & l. lex Cornelia. §. si tamen. versic. cæterum ad hoc pertinebit. & ff. de bonis eor. qui sibi mor. l. vlt. §. idem rescripsit. & ff. de manu. test. l. qui habebat. & l. si quis ante. §. vlt. l. si quis conduxerit. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. ij. §. vlt. C. si contra ius vel vtilit. publ. l. j. C. si aduer. vendit. pign. auth. quod locum. C. de loca. & instit. de iniur. §. penult. vbi pro modica iniuria seruo illata non agit dominus, & j. q. j. c. iudices. vbi glo. in verbo, quinque sunt oboli. & item c. bonę rei. xij. quæst. ij. & c. ex parte. extra de fide instru. vbi vnus modicus literæ defectus, rescriptum non vitiat, glo. quoqne ibi, c. penult. de reb. eccles. non alien. c. requisisti. de testa. vbi glos. in vers. decens est. & in §. donare. tit. qualiter olim feu. pot. alie. ibi, sub vilissima duorum denariorum pensione. & quod voluit Bald. in l. si pater. in viij. q. C. de instit. & substit.

Legatum non censetur ademptum, nec fidei cōmissum propter leuem offensam.

105 ¶Sunt tamen è diuerso multi casus in quibus modici atq; etiam minimi habetur ratio. Primus erit in l. & si ex modica. in princ. ff. de bon. lib. vbi in illo casu satis est liberos liberti, ex parte quantulacunque hæredes institui, vt patronum expellant.

106 ¶Secundus erit in l. si quid creditor. §. vlt. vbi seruus peculiatus dicitur, qui vel minimum habet peculium, etsi venditor peculiatum seruum asseruit, sufficit si is minimum habeat peculium, quem tex. ad hoc not. Archidiac. in cap. non deber. de præb. libro vj. & in l. ij. in xij. q. versic. sed nunquid sufficiet. C. de rescind. vendit.

107 ¶Tertius in l. si tamen. §. vlt. iuncta gloss. in verbo, simplicem. ff. de ædil. edict. vbi pro re vili datur actio redhibitoria: adde text. in l. ex facto. §. si quis autem susceperit. ff. ad Trebelliau. vbi filius patri superstes vno solùm momento, facit deficere conditionem, si sine liberis decesserit, & est similis tex. ff. de reb. dub. l. qui doos. §. vlt. vbi satis est filium patri momento superuixisse, vt ex testamento illius hæres fuisse dicatur, & ad hoc, priorem tex. ponderauit Bald. in c. j. §. quinetiam. tit. epis. vel abbat. quod momentum temporis extinguit fideicommissum, siue substitutionem fideicommissariam factam filio si sine liberis decesserit, quod dictum dicit sing. Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. viij. vers. ex aduerso. ff. de verb. oblig. & in l. antepen. col. ij. in prin. C. de instit. & substit.

108 ¶Quartus est in l. ij. & iij. C. de posthu. hæred. instit. vbi natiuitate posthumi, & si illico decesserit, rumpitur testamentum patris, quem etiam not. Bald. vbi suprà, ad hoc quòd momentum temporis rescindit testamentum.

109 ¶Quintò in hanc rem est celebris l. quanuis. ff. vt in posses. legat. vbi ita scribitur, quanuis minima res sit legata, vel per fideicommissum relicta, tamen si non soluatur ab hærede, vel eo nomine caueatur, cum caueri oporteat: in possessionem omnium bonorum, quæ ex ea hæreditate sunt, legatarium, siue fideicommissarium prætor seruandorum legatorum causa mittit.

110 ¶Sextò tex. est in l. debitoris. quæ est vlt. & ij. ibi, nam si modicum de sorte. C. debit. vendit. pign. impedire non posse, vbi si debitor obtulerit, soluerit creditori, aut deposuerit, si creditor accipere recusauerit, totum debitum præter modicum quippiam, non propter hoc impeditur creditor vendere rem pignori obligatam.

111 ¶Septimò commendatur tex. in l. si quis enim. §. si suo testamento. in verbo, alia rursus hora. vbi interuallum vnius duntaxat horæ arguit diuersitatem actus & formæ, & ibi hoc not. Iason in secundo notab. Et propterea etiam ratione vnins horæ, dicitur vnum instrumentum prius altero, & illi præfertur, vt est gloss. sing. in l. ex pluribus. §. vlt. in verbo, die. ff. de solutionib. quam ad hoc cōmendauit & ponderauit Bald. in l. vlt. col. iiij. C. de edicto diui Adria. tollen. & in l. cum proponas. in fin. C. de interd. matrimonio inter. pupillam & tutor. & in l. imperator. col. pen. vers. & not. quòd dies. ff. de statu homi. vbi eam dicit singul. & in cap. pastoralis, in princip. vbi Felin. colum. iij. & rursum in cap. capitulum. colum. j. extra de rescript. & in cap. consuluit. & ibi etiam Felin. colum. ij. de officio deleg. & in c. licet. & in cap. quoniam contra falsam. de probationib. & in cap. ego enim. in princip. de iureiurando. & in c. ij. de confes. vbi glo. quam dicit singul. Barbat. in repetit. rubr. de fide instrum. col. xviij. versic. quid de hora. & Iason in l. j. §. j. in ij. notab. in fi. ff. de eden. & Felin. in cap. ij. de officio deleg. & Catellia. in memor. incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip. hora est, & alia glos. expressior, in c. si eo tempore. de electionib. in vj. quam annotat Iason in dicto §. si suo testamento. Est & alia similis gloss. in c. duobus. in verbo, si non appareat. de rescript. lib. vj. quæ voluit, quòd ratione vnius horæ, rescriptum dicitur anterius altero, & illi anteponitur, licèt sint eiusdem datæ. Ex quo constat non semper verum esse id quod suprà diximus in prima parte, quòd modicum interuallum diuersitatem actuum non inducit.

112 ¶Octauò allegatur tex. in l. iij. ff. de verb. signifi. vbi pro viginti millibus passuum, datur vnus dies, si sint viginti vnum millia passuum, dantur duo dies, pro vno igitur miliari, quod superest, æquè datur vnus dies, ac pro viginti.

Pro viginti millibus passuum, datur vnus dies.

113 ¶Nonò facit huc l. in maioribus. C. de appalletionibus, vbi etiam in minimis causis appellatur, & est similis

est similis tex.extra eod.c.de appellationibus.& vtrobiq; docto.his adde l.si proprietarius. ff. damno infect.cum dicitur in fin.§.j eadem ergo erunt, etsi minimum dammum detur.& ibi gloss. Bartoli & doctorum.

Appellatur etiam in minimis causis.

114 ¶Decimò l.est.ff de acq.rer.domin.l.naturalem.§.gallinarum.& Insti.de rerum diuis.§.gallinarum. vbi furtum committitur in gallina,& ansere,imò etiam, vt in postremo loco dicit glo.in ouo,quam sequuntur omnes & bene facit tex.xiiij.q.iiij.cap.vlt.

Furtum committitur in gallina,& ansere & etiam ouo.

115 ¶Vndecimò est l.& si non totum.cum l.seq.vbi qui omissa causa testamenti, ab intestato possidet etiam minimam portiunculam(vt ille tex.loquitur)tenetur etiam in solidum ad præstationem legatorum,vt etiam declarat glo.ibi,& Bart.in l.vlt.in primo artic.eo.tit.& Bal.in l.j.C.eo.tit.& Fran. Aret.cons.clx.longa est ista consultatio.col.pen.vers.secundò est præmittendum.

116 ¶Duodecimò tex.est in l.j.in princ. ibi, siue quantumcunque.C.de communi ser.manumiss.ex quo not.Bald.ibi,quòd etiam ratione minimæ partis,quis dicitur alterius consors, & id dicit facere ad statutum Florentinum quo cauetur,ne possit domus alienari extra consortes:nam poterit transferri in eum qui habet millesimam partem.

Ratione minimæ partis quis dicitur cōsors.

117 ¶Decimotertiò est quoque l.ergo.§.si ex die.in illis verb.in fin.d.§.vel modica data occasione.ff.de fideic.liber.vbi glo.in dicto verbo,occasione nota,inquit bonum verbum.Et ex eo infert Bald.in c. per tuas.col.j.de probat.Leuem occasionem interdum esse magni ponderis:quibus suffragatur l. in vsucapione.in prin.ff.de diuer.& temp.præscr. vbi si etiam minimo momento nouissimi diei præscriptionis res possessa sit,completur vsucapio.

Leuis occasio interdum est magni pōderis.

118 ¶Decimoquartò est l.cum sponsus.§.vlt.ff.de Public.in rem act.vbi ita scribitur in hæc verba, Sed etiam is qui momento possedit,rectè hac actione experietur.adde tex.in l.si pecuniam.in fi.ff.si cer. per.vbi ex actu momentaneo transfertur dominium,quod not.Bart.& plerique omnes.

Qui momento possedit, publiciana experiri potest.

119 ¶Decimoquintò tex.est in l.tutor si petitus fuerit.ff.de tuto.& cur.dat.ab his.vbi ita ad verbum scribitur:nam etsi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit,non valet tutoris datio: vnde infert Bart.in auth.matri & auiæ.col.2.vers.quarto quid si mater.C.quando muli. tut.offi.fungar.quæ auth.est infer.l.matres.quòd si mater fuerit data tutrix antequam renunciet secundis nuptiis,& S.C. Velleiano,non valet datio,quamuis omissio leuis solemnitatis non vitiet.

Si in petitione tutoris erratū fuerit, non ualet tutoris datio.

120 ¶Decimosextò,vt aliquid dicatur extare,sufficit quantulumcunque modicum ex illo extare, l.domum.ff.de contrah.emp.versi. si verò quantacunque pars.& l.insulæ. ff. de vsufruct. & ita per illos tex.post Oldr.voluit Pau.Cast.cons.clxiij.in causa præsenti.col.iiij.in nouis.

121 ¶Decimoseptimò tex est in l.scapham.ff.de euict.vbi appellatione nauis,venit & scapha,quę parua est admodum nauicula,& est similis tex.in l.vlt.ff.de fundo instr.& quod per illos tex.voluit Bal. in l.j.§.exercitoribus.ff.nau.cau.stab.de quo suprà diximus,vers.istis nimirum accedit.

Appellatione nauis uenit & scapha.

122 ¶Decimooctauò est l.iij.§.causæ.ff.de carb.edict.ibi,vel modicum pro puero facientem.vbi si filius sit in euidenti calumnia,repellitur ab illo edicto,sed modicum quippiam sufficit,vt non dicatur esse in euidenti calumnia,quem tex.ponderant Franc.Aret & Ias. in l. vlt. C.eod. titu.vbi illum dicunt singul.subdítque Aret.hoc facere ad duo. Primum, vt per solam negationem,vel contradictionem res videtur effici dubia,modo negans,vel contradicens habeat aliquem leuem colorem,quod facit ad ea quæ habentur per Bartol.in l.post rem.ff.de transact. & in l.eleganter. §. si post iudicatam.ff. de cond.indeb.& quod nota.in l.j.C.de procur. Secundò per illum text.commendatur aureum dictum Bald.in l.deberi.C.de fideicommiss.lib.quòd leuis occasio excusat citatum dicentem, se non iturum ad iudicium,à calumnia vera,per glo.ord.& singul.in l.j.§.hoc iudicium.in fi.magnæ glo. ff. si quis ius dicenti non obtemp.

Modicum sufficit,ut non dicatur filium esse in euidenti calumnia.

123 ¶Decimononò hûc facit tex.in c.non potest.de præb.libro vj. cuius hæc sunt verba, Non potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse,qui aliquod quantumcunque beneficium modicum subticuit, cum illam impetraret, quod confirmat text. in capit. si proponente.de rescript.extra.

Dispensatio super pluralitate benefi.tiorū quando non ualeat.

124 ¶Vigesimò,ne quis putet illud ibi procedere,quoniam dispensatio sit res ambitiosa,& restringenda, per text.qui loquitur in simplici impetratione,in cap.si metu.eo.tit.de præbendis lib.vj. vbi si quis impetret beneficium,& in impetratione taceat aliud beneficium quantumcunque sit modicum, non valet impetratio:id quod etiam antè cautum fuerat,licèt non tam expressè in c.si proponente. de rescript.extra.

125 ¶Vigesimoprimò,tradit glo.commendabilis in l.res bona fide.ff. de contrah. empt. quòd si res ita sit vendita,vt nisi statuta die &c.& fuerit solutum precium præter vnum nummum,non secus erit res inempta,ac si nihil fuisset solutum,per tex.eod.tit.l.fistulas.§.qui fundum. & l. cui fundus. ff. de condit.& demonst.& l.etiam circa.ff de solut.l.tutor.§.Lucius.& glo.in l.quandiu.C.de distract.pig. quam glo.Bald.quoque amplectitur in rub.C.de contrah.empt.in x.q.& in l.cum adeò.col. 2.versi. sed & alibi.extra de rescript.

Res ita uēdita ut nisi statuta die precium soluatur, sit inempta.

126 ¶Vigesimosecundò per illam gl.dicit Bal.in d.l.res bona fide.quòd si statutum irritum faciat contractum nisi soluatur gabella, & ex solutione ipsius gabellæ deficit vnus nummus, non valet contractus:id quod etiam videtur voluisse idem Bal.in l.ij.in fi.ff.ad Silleia.& Ang.in l. in rebus cōmodatis.§.possunt.ff.commo.& Barb.in d.procemio cle.& consi.lxxxviij.sapienter scribitur.col.antep. lib.iiij.Bal.tamen videtur velle contrariū in l.quamuis.ff.de cond.& demon.& Ro.in l.2.ff.ad Silleia.

Statutū de soluenda gabella, &c.

¶Vigesi

127 ¶ Vigesimotertiò voluit alia gl. not. in c. quia sæpe. in verbo, planè. de elect. lib. vj. amplians text. ibi, statuentem omnia bona à prælato mortuo relicta, vel ecclesia vacante obuenientia, futuro successori reseruari, & qui ea occupauerint, ipso facto ab officio, & beneficio suspendentem, donec restituerint, vt procedat etiam vsque ad rem minimam, per tex. iij. q. j. c. redintegranda.

128 ¶ Vigesimoquartò quicquid ex pacto accidit quantulumcunque sit, id vsura est. c. putant. xiiij. q. iij. cum sequen. c. plerique. & ibi gloss. eadem & text. in cap. nauigante. vbi Panor. extra de vsur. Et propterea dicit Bald. in rub. extra de consuet. col. vlt. quòd consuetudo non potest permittere vsuram, etiam in vno nummo, idem quoque confirmat Bald. in authen. ad hæc. col. ij. in fin. C. de vsur. & sequitur Ias. in §. fuerat. col. iij. & v. Instit. de actionibus. & Rochus Curt. in c. vlt. col. ix. vers. vij. amplia. extra de consuetud. vbi & hoc dicitur generalius, quòd non valet consuetudo contra ius diuinum etiam in modico.

129 ¶ Vigesimoquintò scribit Bart. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. vij. ff. de verb. oblig. quod statutũ prohibens bannitum ad honores aliquos prouehi, habet locum in eo qui duntaxat momento temporis fuit bannitus. quod dictum solus Iason ibi annotauit col. 8. vers. vltrà scribentes. vbi dicit hoc singulare, multísque similibus confirmat: dubium tamen istud relinquit, propterea quòd illud statutum est pœnale & odiosum.

130 ¶ Vigesimosextò voluit Bartol. & ibi ante eum omnes in l. si non sortem. §. si centum. ff. de condictione indebit. quòd datio in solutum facta pro maiori summa quàm sit debitum, etiam in modico & vt dicit Paulus Castrensis in nummo, & Iason quoque vitiatur, ídque confirmatur per multa ab Iasone hoc loco allegata.

131 ¶ Vigesimoseptimò dicit Bald. in l. j. in xiiij. q. pen. col. C. de his quæ pœn. nomi. quòd si testator hæredi mandauerit, vt certa die daret mihi decem, alioqui daret mihi fundum, & hæres infra huiusmodi tempus, nouem tantùm dederit, æquè possum fundum illum, nouem restitutis petere, ac si nihil omnino hæres dedisset. Pau. Cast. in l. stipulationum aliæ. §. vlt. vbi glos. ff. de verb. oblig. & sequitur Barb. consi. lxxiiij. omnia quæ facitis. col. ix. lib. iij. & in procœmio clem. in vtraque lect. & in l. iij. § Cato. col. xxij ff. eo. & consi. xl. præclare scribitur. col. xij. lib. j. & consil. lvij. cuius idem est initium. col. 4. lib. j. & consi. xxxiiij. illud in medium referam. col. v. lib. iij & dicto cons. lxxxviij. col. antepen. lib. 4. & in clem. literas. col. xxij. de rescript. & Ias. qui hoc dicit notab. in l. si insulam. col. xvij. versi. vltimo ad illud. ff. de verb. oblig.

Hæres demandatus ut certa die decem, aut fundũ det, nouem tantũ dantis, fundus æquè peti potest ac si nihil dedisset.

132 ¶ Vigesimooctauò dicit idem Bald. in l. cum sit. C. de sepulc. viol. quòd regula qui non habet in ære luat in corpore, habet locum etiam si reus totam summam soluere posset, excepto vno nummo. arg. d. l. stipulationum. quæ est v. § si sortem. ff. de verb. oblig. & sequitur Ias. qui hoc dicit mirabile & sing. in l. ij. col. xvj. vers. quid autem sit. C. de iure emph.

133 ¶ Vigesimonono scribit ipse Bald. in authen. res quæ. C. commu. de legat. quòd statutum disponens, quòd filia dotata non succedat, procedit in dotata modica, & exigua dote, vt & ipse consuluit cons. cclxiij. cum in causa Pisani conuentus. in c. si proponente. extra de rescript. argum. gloss. quam dicit singul. in l. si quis priore. ff. ad senatuscons. Trebellian. & idem consuluit Bened. Cap. consi. xxxviij & si viso & considerato. & Socin. consil. cxxj. præmittenda est disputatio. colum. ix. versicu. præterea dicat mihi lib. iij.

Statutum disponẽs dotatã non succedere, procedit in dotata exigua dote.

134 ¶ Trigesimò, idem scriptum reliquit in l. minoribus. in fi. C. de his quib. vt indig. quòd syndicus, qui ex forma statutorum tenetur, sub certa pœna denuntiare malefactores, si vnicum ex multis prætermiserit, æquè punitur ac si neminem denunciasset, sequitur Barb. dicto consi. lxxiiij. lib. iij. & in d. procem. clement. in vtraque lectione, & in d. §. Cato. & d. consil. xl libro j. & d. consi. lvij. eod. lib. & dictis locis suprà alleg.

135 ¶ Trigesimoprimò, venditor potest totam rem venditam retinere, etiam pro vno nummo pretij non soluto, vt voluit Bald. in l. vlt. C. commod. quem sequitur Ias. in auth. qui rem. col. v. C. de sacrosanct. eccl. qui & multa similia istic colligit.

136 ¶ Trigesimosecundò tradit Bald. in l. j. in verbo nec gustus quidem causa. C. quæ res expor. non debent. quòd illi qui non possunt portare vinum extrà, non possunt quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam, & sequitur Barbat. in dicto §. Cato. & in dicto procem. clem. & dicto cons. lvij. lib. j. & Matth. de afflict. in constit. Siciliæ magistros syndicarios. in vj. notab. Iason tamen tenuit contrarium in l. ij. col. vlt. ff. de iurisdict. omn. iudi. ob id nempe motus, quoniam id statutum pœnale est. Verùm ratio eius l. cui Bald. innititur, spectanda est. Ea enim prohibet ad barbaros vinũ, ne gustus quidem causa deferri: quod non alia ratione factum videri potest, quàm ne eius liquoris gustu admoniti Barbari, arma in nos vertant, idcircóque nostras regiones armis quærere studeant, vnde sibi id liquaminis comparare possint. Nam qui primi Gallorum patriam inuaserunt, hoc gustu allectos tradit Titus Liuius lib. v. in hæc verba scribens, Gentem Gallorum traditur fama dulcedinis frugum, maximéque vini noua tum voluptate captam, Alpes transisse, & inuexisse in Galliam vinũ illiciendæ gentis causa. Igitur cum in casu Bald. l. municipalis magis locupletandi territorij sui causa, & auertendæ caritatis annonæ ita iubeat, quàm alia causa: certè non videtur qui gustus causa vinum aliò detulerit, ex eiusmodi statuto esse puniendus, cessante videlicet statuti ratione, vt etiam scitissimè annotauit And. Alciat. lib. iiij. dispunct. c. xj.

An qui nõ possunt portare vinum extrà, nõ possint quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam.

137 ¶ Trigesimotertiò per solutionem vnius nummi, interrumpitur præscriptio, argumen. l. j. §. cæpisse

pisse sic accipimus.ff.de pollicit.quod & voluit Bald.in cap.illud.colum.vlt.versicu. sed ao per solutionem.extra de præscrip.& Ias.in d.authen.qui rem.& Philip.Dec.in dicto cap. de appellationibus. col.j.extra de appellationib.

138 ¶ Trigesimoquartò regula, spoliatus ante omoia est restituendus, nec antè debet audiri aduersarius, procedit etiam si vnus duntaxat denarius deesset.quod dicit esse notandum:& sequitur Ias. in dicta auth.qui rem.& in l.sancimus.col.iij.versi.viij.extende.C.de iudic.idem voluit Bald.in cap.cooquerente.col.j.per tex.in verbo,integrè.de restit.spol.& Philip.Dec.in dicto consil.xxxiiij.an & quando propter contumaciam.col.vlt.

139 ¶ Trigesimoquintò si statuto pœna imposita est non soluentibus integras præstantias, qui eas soluendo denarium omiserit, perinde incidit in pœnam, ac si nihil soluisset, vt vult Bald. in d.l.quandiu.per illum text.C.de distract.pign.& idem in l.stipulatio hoc modo. ff. de verborum obligationibus, hoc dicit procedere siue pœna sit imposita respectu cuiusdam magnæ quaotitatis, siue paruæ, & vt dicit ibi Raph. Cuman.etiam si quid minimum nomine pœnæ promitteretur, de quo plenè & Ias.hic, col.ij.versi.iij.pondera.

140 ¶ Trigesimosextò tradit Bald.in addit.Spec.io ij.parte titu.de appel.§.restat videre. versicu. sed pone dicit statutum, colum. vij. quòd si ex forma statuti debeat appellans infrà certum tempus soluere sex denarios pro libra, alioqui sit appellatio deserta, & qui prouocauit si omiserit solutionẽ nummi vnius facere, appellatio non minus erit deserta, quàm si totum omisisset soluere, & hoc sequitur Alexand.in l.in executione.§.item si ita.ff.de verborum obligat.quod & non mediocriter commendat Ias.in d.auth.qui rem.

141 ¶ Trigesimoseptimò æterna memoria digoum est, quòd propter minimam contractus partẽ non impletam ex parte actoris, licèt pars illa non respiciat substantialia ipsius contractus, agenti tamen ad principale obstabit exceptio implementi non secuti, vt asserit Baldus, in l. pacta conuenta.in ij. notab.ff.de contrah.empt.

Propter minimam partẽ contractus non impletam, obstat exceptio agẽti ad principale.

142 ¶ Trigesimooctauò si executor ad pias causas totum pretium rei à se venditæ receperit, excepto vno nummo, de quo fidem habuit, ob id non transfert domioium, argum.d. l. quandiu. C. de distract. pign.quod & voluit Bald.in l.nemini atque institutum.colum.vlt.versic.sed pone quod executor.C.de rei vindicat.

143 ¶ Trigesimononò si qui commodauit tacitam fidem de restituendo vno nummo incapaci, censetur indignus tota hæreditate, vt voluit idem Bal.in l.etiam.in pen.q.per tex.ibi C.ad leg.Falci.eiusdem tameo sententiæ non est Alex.in l.ex facto.§.Iulianus.in fin.ff.de vulg.& pupil.substit. vbi Ias. col. j. in iij.not.per tex.in l.hæredes qui tacitum.ff.de his quibus vt indig.

Qui restituit unum nummũ incapaci, an cẽsetur indignus tota hæreditate.

144 ¶ Quadragesimò si dictum testis est falsum io vno nummo, totum vitiatur per tex.ix.dist.c.si ad scripturas,& iij q.ix.c.pura.& c.nihilominus. Bal.in c.cum adeò.col.ij.de rescrip.

Si dictum testis est falsum in uno nummo, totum vitiatur.

145 ¶ Quadragesimoprimò scribit idem Bal.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.oblig. quòd ille text.reprobans promissionem alicuius rei factam, si promittens eum cui promiserat non instituerer hæredem, habeat locum siue res magna, siue modica fuerit promissa, imò etiam vt dicit Cuman.ibi, si minimum quidpiam fuerit promissum.Iason quoque ibi optimam tradit regulam, quòd vbicunque aliquid contra booos mores geritur, ibi non fit distinctio quantitatum, dicit tamen postea se dubitare, an verum sit illud Cuma.cum verisimile non sit, vt metu tam exiguæ rei quis iudicatur ad illum hæredem instituendum.sed ego Cuma.sententiæ accedo per rationem quam & ipse adducit, quòd vbi de iure communi agitur, minima quoque coosideranda sunt, vt postea dicemus in fi. Et etiam quia huiusmodi promissio est contra bonos mores, vt dicit ibi text.

146 ¶ Quadragesimosecundò si statutum simpliciter dicat, quòd filius masculus excludat fœminam, sufficit quòd masculus fuerit momento temporis, vt perpetuò maneat exclusa, vt voluit Anton. consi. xx.æquitas valde suggerit.& Ias.in l.inter stipulantem.§.sacram.col.viij.versicu. secundò facit. ff.de verb.oblig.Bald.in l.si quis posthumos.§ j.col.vlt.ff.de lib.& posth.idem Bald.in l.in quibus.versicu. sed hic concurrit alia.C.de secun.nup.per glo.ibi & Maria.Soci.consi.v.præsens consultatio.& Alex. consi.xxix.qui abundè.circa fi.lib.j.

Masculo excludente fœminã sufficit masculum momẽto extitisse, ut perpetuò maneat exclusa.

147 ¶ Quadragesimotertiò voluit Bald.in §.in nouissimo.colum.ij.l.vnic.C.de caduc.tollen. dum quærit, an retenta communi opinione, quòd cum filius suus transmittit ex potentia suitatis hæreditatem patris non aditam ad quoscunque, vt not.in l.si infanti. C. de iure deliber. An istud procedat si filius infans post mortem patris horam tantùm vixerit, & respondet sic esse, quia momentum sufficit.quod volunt & recentiores ibi.

148 ¶ Quadragesimoquartò tradit quoque Bald.in l.non tantum, per illum text.vbi Angel. in lect. Florentina, quod matrimonium momentaneum sufficit, vt vir lucretur tertiam partem dotis ex statuto Perusino.quod & sequitur Franc.Aret.in l.ij.col.j.& in l.si ante nuptias.in fin.ff.solu.matrimonio. & Iason in dicto §.sacram.qui hoc dicit valdè not.cum non videatur sustinuisse onera matrimonij, propter quæ videtur deferri tale lucrum dotis, l.pro oneribus.C.de iure dot. Idem Iason in l.si donatione. §.j. in fin. ff. de condict.cau.dat. Et ego quoque copiosè satis in repet.l.si vnquam.in verbo, donatione largitus.C.de reuoc.donat.his adde quod voluit idem Bald.in l.j.colum.j.C.de priuileg. priuilegia dotis competere etiam si matrimonium momento tantùm duret, quod memoria dignum existimat Iason vbi suprà.

149 ¶Quadragesimoquintò, si cedens bonis vnum denarium sibi reseruauit, non valet cessio, quia ea non est integra, vt not. in l.pen.ff.de cess.bon.& voluit Bald.in l.vlt.colum.ij.versi. quæro quid si cedens. C.qui bon.ced.poss.

Quadragesimosextò scriptum reliquit Bald.in c.cum omnes.col.v.versi. ex his patet responsio. extra de constit. quòd ex fonte pluribus communi noo potest maior pars aquam alicui concedere non consentiente minori parte, per not.in l.ij.C.quæ sit longa consue.& in l.si se non obtulit.quæ est iiij.§.actor.ff.de re iudic.vbi Bart.

150 ¶Quadragesimoseptimò scribit idem Bald.in c.licet causam.col.viij.versi.ex prædict.apparet. titu. quis dic. con. mar. & Iacob. But. in l.incerti.C.de interdict.quòd ea propositio dicitur pertinens, quæ qualitercunque adiuuatur etiam leui præsumptione,& indirectè, quod confirmat quoq; Bal. in c.quoniam.versic.ibi, aliquid notandum.extra de testibus.dicitque quòd quæ modicum ad causam conferunt, pertinentia dicuntur gloss.in clem.j.in verbo, aut earum parte. de foro compe.cum simi.& rursus idem Bald.in c.dudum.ij.col.vj.versic.multa ergo opponuntur.de elect.Cyn.in l. ij. §. quod obseruatur.C.de iur.cal.

151 ¶Quadragesimooctauò si rem alienam possidens semper habuerit bonam fidem, præterquam in vltima die præscriptionis, nullo modo præscribit propter malam fidem momentanei temporis, vt voluit Bald.in cap.vlti.colum.penult.versic.modo quæro.extra de præscriptis.& per text. in cap. veniens. eodem titu.

Mala fides temporis momentanei, impedit præscriptionẽ.

152 ¶Quadragesimononò ex paruo defectu incidit quis in magnam pœnam contractus, quia non seruat formam illius, quæ ex integritate consistit, vt idem Bald.annotauit in d.c.cum adeo.col.ij. extra de rescrip.per tex.in l.hæredes.§.idem.ff.famil.erciscun.

153 ¶Quinquagesimò propter excusum vnius nũmi vltra dimidiam iusti pretij, debet suppleri totum verum & iustum pretium, vt Bal.quoque scriptum reliquit in c. cum causam quæ inter œconomũ. col.j. vers.adhuc pro intellectu literæ.extra de testib.& idem in l.ij.in xij.q.C.de rescin.vend.& Anton.Burg.in c.cum dilecti col.iij.versi.elicio ex isto.extra de empt.& vend.& iterum in c.cum causam.col.iij.eo.tit.& est communis opinio sufficere in hoc casu quemlibet excessum. & ita voluit gl. 1 in d.c.cum causam.vbi Panor.in ij.notab.Salic.& Pau.Cast.in d.l.ij.vterque col.j.Pet.Ancha.in repet.c.j.col.cxxij.de constitu.& Cæpol.in tract.de simul.contract.col.iij.secundæ præsumptionis primi casus suæ distinctionis, versi.verùm quia dictum est.

Propter excessum vnius nummi vltra dimidium iusti pretij, debet suppleri totũ pretium.

154 ¶Quinquagesimoprimò, vt paulisper Bald.relinquamus, hùc quoque pertinet, quod voluerunt Pet. Cyn.Bar.Bal.& omnes in d.auth.qui rem.C.de sacrosanct. eccles. quòd emphyteota ex defectu solutionis vnius denarij æquè cadit ab emphyteusi, ac si defecisset in magna, & ita voluit Bal.ipse in d. l.quamuis. ff.de condit.& demonst.& in l.cùm allegas.in vij.oppos.C.de vsur.& in c.significante. in fin.de rescrip.& in dicto c.cùm adeò.col.j.in fi.eo.tit.& consil.ccccxxxiiij.pactum inter locatorem. post medium.lib.j.& consi.cc.vulgare est quod colonus.lib.ij.& Barba.consi.liiij.à Ioue principium. col.iij.lib.iiij.& in c.aut si liuellario.col.j.tit.quib.modis feud.amit.& iterum Barbat.consi.xxxvj.sapienter scripsit.in fi.lib.ij.& Ias.in d.l.in executione.§.item si ita.ff.de verb.oblig.& in l.ij.col.xv.vers. xv.C.de iur.emph.Quod etiam procedit cum quis propter cessationem solutionis cadit ab emphyrheosi ex pacto in contractu apposito, vt voluit Bald.in rub.C.de contrah.emp.in x. q.& in d. l. res bona fide.ff.eod.& Barbat. dicto consi.xl.col.xj.lib.j.& dicto consi.liiij.à Ioue principium.Procedit item cum res emphyteotica data fuit pro pensione vnius denarij annui tantùm, prout loquũtur docto.vbi suprà, sed etiam si fuit data pro maiori summa quæ fuit tota soluta excepto vno nummo, vt volnit Pau.Cast.& Alex.in d.l.in executione.§.item si ita.ff.de verb.oblig.sequitur Ias.in l.ij.col.xvj. C.de iure emph.istúdque idem Ias.latè confirmat in d.auth.qui rem. C. de sacrosanct.eccles.reprehendens Bal.quem dicit velle contrarium in l.ædem.col.iij.versic. sed nunquid pro vno nummo.C. loc.sed Bal.si rectè animaduertamus, non dicit contrarium in emphyteota, quin potius eãdem semper est sequutus sententiam, faciens discrimen inter emphyteotam & feudatarium ex vna parte,& inter colonum & inquilinum ex alia, vt videlicet emphyteota & feudatarius cadant propter cessationem vnius denarij, isti non cadant.Sed quòd colonus etiam cadat propter vnum nummum non solutum tenet Bal.sibi contrarius consi.xx.vulgare est.lib.ij.& Alex.cons.cvj.magnifice prætor.col. vj.versi.& per prædicta.cum seq.li.iij limitans ibi procedere, nisi esset error per d.l.quãuis.ff.de condit.& demon.Sed & hoc idem in emphyteota limitat Barb.in proœmio decle.col. v.in j.lect.& col.x.in ij. lect.procedere nisi etiam per errorem non fuisset solutus ille numinus per text.in d. l. quanuis.& ita dicit se de facto consuluisse.

Vtrum emphyteota ex defectu solutionis vnius denarij æquè cadat ab emphyteusi ac si defecisset in magna.

155 ¶Quinquagesimosecundò ærario publico præfectus siue (vt loquimur) thesaurarius, si quid tantillum ex ærario suffuratus sit, incidit in pœnam statuti punientis publicæ pecuniæ furem, vt voluerunt Bald.Rom.Franc.Aret.& Ang.in l.si seruum.§.prætor.in fi.ff.de acquir.hæred.idque tanquam singulare annotat Iason in d.authen.qui rem Quod tamen limitat Franc.Aret. nisi honestas personæ ea esset quæ induceret præsumptionem nullo id dolo factum fuisse, per text. in d.l.quanuis.vbi Bart.ff.de condit.& demonst.

156 ¶Quinquagesimotertiò, si ex forma statuti non debet puniri qui offenderit aliquem, & cum eo inita pace & concordia, soluat ei posteà certam summam, si defuerit nũmus vnus, non proderit cõcordia.Ang.in d.l.si seruus.§.plurisũ.col.2.vers.& ideo si ex forma statuti.ff.si quis caut.sequutur Alex. d.

consil.

consi.cvj.versic.pro hoc bene facit lib.iij.vnde infert, quòd si cui ex statuto pœna delicti remittitur si infra mensem soluerit quartam partem condemnationis, si cum soluet omittat vnum nummum, pœnam non euitabit, idem quoque Angel. tradit in d.l.in executione.§.item si ita. & ibi post eum Imo.& Alex.ff.de verb.oblig. quòd si ex forma statuti quisquis certam summam soluerit de banno cancelletur, non est statuto satisfactum si desit vnus denarius, sequitur Roma.in l.ij ff.ad Silleia. Bart. d.consi.lxxiiij.& d.prooe.ele.& d.consi.xxxiiij.col.v.lib.iij.

157 ¶Quinquagesimoquartò prohibitus alienare bona hæreditatis sub pœna priuationis, alienando vnam rem etiam minimam tota hæreditate priuatur. Dec.in dicto c.de appellationibus.col.ij.de appel.& in c.maioribus.de præbend.idem voluit Angel.consi.clxviij.ex isto dubio.in ij.q. Ioan. Cald. in tract.de ecclesiast.interd.char.clxix huc facit quod tradidit Anto.in c.vlt.col.xliiij.extra de consuetud.quòd modica dissimilitudo impedit argumentum à simili, & sequitur Feli.in c.j.col.iij.vers. v.limita.extra de sponsal.

158 ¶Quinquagesimoquintò consuluit latè Fulgosius consil.ciij. Titius condidit testamentum. colum. iij. versicu. item vt sæpe est dictum, quòd non licet mendicantibus habere annuos redditus quantumcunque sint modici valoris, sicut neque etiam licet quicquam quantumuis minimum proprium habere, per cap.cum ad monasterium.in princip.extra de statu monachorum. & c. nolo.& cap. non dicatis vos.xij.quæst.j.idque dicit singulare Philippus Decius.in c.in præsentia.col.antepen.versicu. tertia conclusio.de probat. *Mendicantibus non licet habere annuos redditus quantumuis sint modici ualoris.*

159 ¶Quinquagesimosextò in causa quantumcunque leuis momenti debet iurari de calumnia, per tex. in l.thesaurus.ff.ad exhibendum. & dicto cap. de appellationibus.& ibi illum sequi videntur Ioannes Ananias & Bald.in addit.Specul.titu. de iur. calum. §.sequitur videre. versicu.quid si causa modica.voluit idem Specul.titul.de arbit.& arbit.§.vlt.versicu.vt autem circa materiam. quòd si quis sub pœna promiserit dare certam summam infrà aliquod tempus, pœna committitur in solidum, si quid summæ promissæ desit, l.stipulationum aliæ.§.si sortem.ff. de verbor. obligationibus, & l.in executione.§.pen.ff.eodem & arg.l. quandiu.C.de distract.pig. Angel.in d.l.in executione.§.pen. vbi etiam Alex.& idem Alex.in d.§. si sortem. *In causa quantumcunque leuis momēti debet iurari de calumnia.*

160 ¶Quinquagesimoseptimò, vt filius tanquam præteritus non possit rumpere testamentum, satis est, vt in vno nummo hæres instituatur, quod annotauit Bald.in c.per tuas. colum.vlt. versicu.item satisfactum est.de probat.& not.in l.si quis.j.ff.ad Senatusconf. Trebel.& l.denique.§.sed vtrum. ff. de minor.idem Bald.in authen.omnimodo.C.de inoff.testam.glo.in §.aliud.in authen. vt cum de appellatio.cognoscend.quam facit singul.Philip.Franc.in c.j.col.xv.versi. circa secundum. de testam. lib.vj.Bald.in l.hac edictali.in princip.colum.iij.versi.& primo quæro.C.de secun.nupt.& consil. lxj. hæc Lippus Baldatius.lib.j.& consi.xcv.considerandum est in fine lib.v.& Angel.consi.xcix.Petrus de vrbe.gloss.in authen.nouissima.C.de inoff.testam.Illud denique veluti quoddam auctarium addo quod scribit Diuus Iaco.cap.ij. offendens in vno factus est omnium reus.quod & repetitur in c. defleat.extra de reg.iur.& in c.j.& iterum in c.vlt.de pœnitent. distinct.v.& illud Lucæ c.xvj.qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est.& iterum c.xix. Euge serue bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens supra decem ciuitates, & Ioan.cap.xij.adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis. Et illud quoque Paul.1.ad Corinth.cap. v. & item ad Galat. 5.Nescitis quia modicum fermentum totam corrumpit massam? & illud item Diui Iacob. cap.iij.& ecce naues cum magnæ sunt, & à duris ventis agitantur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit, ita & lingua modicum membrum est, & magna iactat: Ecce quantulus ignis quàm grandem succendit materiam, & in c.in synodo Anglorum.de consec.distin. iij.& in l.si vnus.C.de testam.& ff.de transactionibus.l.cum hi.§.si prætor.gloss.in l.vulgaris.in princip. ff. de furtis.& in l.non tantum.C.de legat.& in cap.maioribus.extra de præb. vbi ecclesia sicut in magnis, ita quoque in minimis suis firmam debet habere vnitatem, & ibi not.gloss.quòd idem iuris est in paruis, sicut in magnis.& in cap. nouit. extra de iudic.vbi scribitur ita magnum iudicabis, vt paruum: quod videtur deprōptū ex eo quod scribitur Deuter. j.ita paruum audietis vt magnum, & in c.cum ex iniuncto.in fin.extra de noui oper.nunc. vbi vitandum est scandalum pusillorum, sicuti & maiorum. Citatúrque testimonium Matth. c. xviij. Qui vnum de pusillis istis scandalizauerit, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria &c. Et quod scribit Cice. parado.3. quicquid non oportet scelus esse, quicquid non licet, nefas esse putare debemus, etiam in minimis rebus. Libanius Sophista ad Calisthenem scribit illud prouerbio celebrari: Breuissimi temporis inconstantiam, totius persæpè vitæ fidem auferre. *Filius ut non possit tanquam præteritus rūpere testamentum, satis est ut in uno nummo heres instituatur.* *Unitas in minimis membris esse debet, sicut in magnis.*

161 ¶Ex quibus planè liquet id verum esse, quod tradit Anton. in dicto c.si proponente.in fin.extra de rescript.hanc materiam esse brocardicam, vt vocamus, nec in ea certam doctrinam dari posse: doctorum tamen sententias summatim huc adferemus sine allegationibus iurium, quia nulla ferè alia allegant quàm quæ suprà citauimus. Sunt qui sub duobus casibus hāc rem tam ancipitem comprehenderunt. Aut enim (inquiunt) agitur de iure communi & regulariter de minimis curatur, præterquam in paruis casibus: aut de iure speciali quod est contra ius commune, in quo etiam intelligunt omne remedium quod restitutionem concedit, & tunc de minimis non curatur, ita Bart.post Dyn. in l.si proprietarius.ff.de damno infect.& Bart.in d.l.scio. ff. de in integr.restit.& Petr.Ana.& Imol.

in dicto c. de maioribus. extra de præb. & Barb. consi. xxxiiij. illud in medium referam. col. v. lib. iiij. & in proœ. clem. Bal. autem in d. c. cum adeò. de rescrip. primũ refert ex Dyn. eandem distinctionẽ.

162 ¶Posteà subdit, quòd aut loquimur de mendacio & veritate, & tunc curamus de modico, quia modicum mendacium vitiat, præsertim in lucro captando: Aut loquimur in iuris remediis contra ius commune, & tunc non curamus de modico, aut de vitio corporis, & similiter non curamus. Panor. verò in dicto c. de appellat. extra, dicit breuiter, quòd si eadem ratio militat in minimis, quæ & in maioribus, de minimis curatur, aliàs secus. Et hoc idem dicit, nulla Panormitani facta mentione, Franc. Aret. in l. si seruum quis alienum. §. prætor ait. col. ij. in fin ff. de acquiren. hæred. Subdit quoque Panor. quòd in extraordinariis remediis regulariter non curatur de minimis, secus in ordinariis. Cardinal. in proœm. Decretal. & iterum in proœ. clem. post princip. dicit regulariter modicum considerari, nisi contrarium sit in iure expressum, & sequitur Phil. Dec. in c. de appellationibus. vbi dicit hoc potissimum obtinere quatuor casibus: videlicet quando dispositio loquitur per verbum, aliquid: deinde quando loquitur conditionaliter. B12

Iuris remedia contra ius commune.

165 ¶Item quando illud minimum pro forma requiritur: postremò quando illud quoque minimum requiritur, ad integrandum certum maiorem numerum vel quãtitatem. & allegat ad vnumquodque membrum nonnulla ex his quæ suprà diximus. Extrà autem istos casus, in quibus, vt diximus, huiusmodi regula & conclusio procedit indistinctè duobus modis limitatur. Primò vt procedat in his quæ de iure communi competunt, secus est in extraordinariis, quæ contra iuris communis regulas conceduntur: quam limitationem intelligit si maiori rei vel summæ præiudicetur, prout est in d. l. scio. secus est in minimo damno propter quod non infertur præiudicium maiori rei vel summæ, secundum gl. & Alber. in d. l. scio. Limitatur secundo, quando in minimo proportionabiliter eadem ratio est quæ in magno, aliàs secus. Et ita per hæc conatur Dec. compræhendere omnes aliorum in hac re sententias & distinctiones.

De eodem

164 ¶At Henric. Bohic. in d. c. etsi quæstiones. extra de simo. aliter quoque distinguit. Aut enim (inquit) loquimur in dispositionibus iuris communis, aut in priuilegio siue iure speciali. Si in dispositionibus iuris communis, tunc aut in his, in quibus modicum considerare est fauorabile, vel saltem non odiosum, nec indecens seu inhonestum, & tunc de modico curatur. Si loquimur in dispositionibus iuris specialis, tunc aut modicum considerare tendit ad impediendum dispositionem iuris specialis pro conseruando iure communi, & tunc de modico curatur. Aut contra, tendit ad conseruandam dispositionem iuris specialis contra ius commune, & de modico non curatur. Et multa ad hæc allegat ex his etiam quæ suprà citauimus, quæ hic nõ repetemus: silentio tamen non trademus quæ scribit Oldrad. cons. xxx. cuius initium, de rigore iuris. & Iason in l. turpia. columna penultima, vbi allegat Anton. ff. de lega. j. & Phil. Dec. in authen. præterea. col. ij. versicu. & quod dicitur hic. C. vnde vir & vxor. Angel. in d. l. ex executione. §. penult. ff. de verbor. oblig. Bald. in l. si pater. in viij. q. C. de instit. & substit. & gl. in l. sed & partus. §. quæri poterit. & ibi Bald. ff. quod met. causa. Cætera quæ de rebus minimis dici possunt, ex supradictis diiudicentur.

Quomodo in dispositionibus iuris cõmunis, aut priuilegio modicum curetur.

INDEX

INDEX XLIII. LIMITATIONVM, ET DECLARATIONVM AD ILLAS, QVIBVS AXIOMA GENERALE TRACTATVS

Res inter alios actas aliis non præiudicare,comprobatur, eum nimirum principaliter esse citandum, de cuius præiudicio agitur.

xv. Nec procedit in eo qui fuit contumax in respondendo positionibus.
xvi. Nec in reuisione rationum, quia debitor potest condemnari.
xvii. Nec in sententia taxationis expensarum, alterius partis citatio est necessaria. 604.
xviii. Nec in causa status in qua sententia inter aliquos lata, nocet omnibus etiã non vocatis.
xix. Quoad plenum præiudicium quod inter alios actum est, non nocet aliis nõ vocatis.
xx. Non vocato præiudicat, si passus est cui primum actio competebat sequente agere.
xxi. Fiscus vendere potest rem quam habet communem cum alio, illo non vocato.
xxii. Ratione connexitatis non procedit.
xxiii. Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat. 605.
xxiiii. Nec quando iudex pronuntiat super eo quod lex ipsa iam pronuntiauerat.
xxv. Absolutoria lata super crimine publico nocet aliis etiam non vocatis volentibus accusare de eodem.
xxvi. Et ampliatur in omnibus popularibus actionibus in quibus agitur de iure publico, vbi quilibet de populo censetur procurator reipublicæ. 606.
xxvii. In causa filiationis vbi sententia cum patre lata omnibus nocet
xxviii. Quale præiudicium fiat tertio cum possessio transfertur in alium.
xxix. Non procedit in sententia principis quæ facit ius inter omnes.
xxx. Nec pariter in relaxatione iuramenti in contractu appositi, quia potest fieri parte non citata, declaratur modis sequentibus.
In quo non debet absolutio concedi, nisi appareat de magna læsione.
Et licet non debeat fieri parte non citata, facta tamen tenet.
Et cùm persona per absolutionem habilitatur tantum, vt possit petere rescissionem contractus, tunc citatio partis requiritur.
Propter modicam læsionem partis sententia iudicis retractatur.
Vbi nemini competit actio vel ius ex iuramento, non procedit.
Qui non potest partem in ius vocare quin incidat in periurium, non procedit.
Iuramentum temerarium non obligat. 608.
Nec quando ex parte recipientis versatur turpido. ibidem.
xxxi. Limitatio non procedit in adiudicatione pœnæ contumaciæ præcedentis, quia ad delationem iuramenti non est necessaria citatio partis.
xxxii. Non procedit in insinuatione donationis quæ fieri potest nemine citato.
xxxiii. Nec quando statuitur terminus ad aliquid faciendum.
xxxiiii. Nec in remissione debiti quam facit maior pars creditorum.
xxxv. Nec quando iudex procedit ad informationem vt bonus vir, tunc non requiritur citatio.
xxxvi. Nec quando fit legitimatio filiorum à patre.
xxxvii. Nec in impetratione veniæ, vt quis possit vocare in ius parentes, patronos & alios huiusmodi.
xxxviii. Ad probandum clericatum non est vocandus aduersarius. 609.
xxxix. Ordinata à iudice parte non citata, retractari parte absente possunt.
xl. In arbitratoris sententia non requiritur partis citatio.
xli. Cum interdicitur administratio prodigo, non requiritur illius citatio, quia notorie tali iure interdici potest.
xlii. Furioso cum datur curator, citatio minimè necessaria. 610.
xliii. Non procedit in datione tutoris, vel curatoris quam facit iudex: quia in iis non reperitur esse citandus aliquis, nisi fortè tutor esset dandus per inquisitionem.
Et multis aliis in casibus testes recipi & iurari possunt parte nullatenus citata, vt apud doct. 610.

ANDR.

ANDREAE TIRAQVELLI REGII NVPER IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

In titul. Res inter alios actas aliis non praeiudicare. C. Commentarij.

1 REGVLARE istud est, vt ad eum actum ex quo quis lædi potest, vocari debeat, alioquin nullum illi præiudicium adferet. l. nam ita diuus. ff. de adopt. & l. de vnoqnoque. ff. de re iudi. & l. ij. & vlt. C. si per vim vel alio modo. & c. latet quatuor. ext. de maior. & obed. c. cum ex literis. de in integ. restit. cle. pastoralis. de re iud. cũ simil. allegatis per Pan. consi. lxviij. quanquam super vacatione. colum. vlt. lib. 2.

Actus ex quo quis lædi potest quando nõ præiudicet.

2 ¶Hinc illud, res inter alios acta aliis non præiudicat. l. vlt. ff. de re iudi. & l. si cui. §. iisdem criminibus. ff. de accu. l. Modestinus. ff. de excep. l. j. ff. de excep. rei iudic. l. ij. C. de fide instru. & C. res inter alios actas. per tot. c. cum super. & pen. extra de re iudic. ca. inter dilectos. cum simil. de fide instr.

3 ¶Hinc quoque citatio inuenta, omnium actionum instituendarum principium. Instit. de pœna teme. litig. §. vlt. & sine qua corruit quicquid actum est, per iura supra alleg.

Citatio actionũ principiũ.

4 ¶Horum autem multiplex ratio redditur. Primùm, quia is qui non fuit vocatus ad iudicium, non erat illi subiectus, nec tanquam pars, nec tanquam adhærens, vel instruens causam, & ideo non videtur ratificare causam, quoniam vigor pronũciationis nascitur ex iudicio in quo erat inclusus, quę ratio redditur à Bald. in d. l. ij. per illum tex. in iij. notab. C. de fide instr. & in l. ingenuum. ff. de statu hom. Deinde gesta debent ad actores suos restringi, & non ad alios extẽdi l. sancimus. C. de pœnis. & extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. quæ sint. & hanc rationem tradunt Ant. & Pan. in d. c. pen. de re iudic. & Alex. in d. l. vlt. col. iiij. vers. item not. ff. eod. Ex quo ille affatim differit, an valeat statutum quòd sententia contra vnum lata, possit executioni mandari contra alium, & quòd ex delicto vnius, alter puniatur, de quo alibi dicam latius.

Nõ vocatus ad iudicium, nullo modo est illi subiectus.

5 ¶Sed hæc multis modis limitanda duximus. Primò, vt procedat in eo, de cuius præiudicio principaliter, non etiam in eo, cuius solum accessoriè, & in consequentiam agitur, vt voluit glo. notab. in d. l. de vnoquoque. & ibi Ang. Imol. & Alex. & idem voluit Bart. in l. diem. ff. de aqua pluuia arcen. Bal. in d. l. nam ita diuus. in prin. & in l. ab eo. col. vlt. C. quomodo & quando index. & in rub. C. de success. edict. in fi. & in l. iubemus. col. ij. vers. citabuntur ergo. C. ad Trebe. & in l. si curatoris. ff. de iure delib. & in l. obseruare. §. proficisci. ff. de off. proconsul. & in l. si suspecta. ff. de inoff. test. & in rub. extra de rescrip. col. ij. vers. an quando impetrantr. Ang. Imo. & recentiores in l. filiusfamiliàs. §. diui. ff. de lega. j. inter quos Imo. facit illam glo. sing. Domin. in c. vlt. de elect. lib. vj. & latè Alex. consil. lxvj. visis dubitationibus. col. j. & ij. li. ij. & consi. clvj. stantibus his. col. j. li. ij. & cõs. lviij. viso & perlecto. col. ij. vers. non obstat quod domina. lib. v. & cons. lxxxv. ponderatis his. col. vlt. lib. vj. vbi dicit illam glo. esse ad hoc singularem & Barb. cons. j. col. iij. lib. ij. & cons. xlix. scribitur sapienter. col. ij. eo. lib. 2. Felin. in c. de causis. col. iiij. extra de offi. deleg. & in c. illa. de accus. & Ias. in l. rescriptum. col. ij. versic. secundò moueor. ff. de pact. & latè in l. si quis nec causam. col. 2. ff. si cert. pet. Philip. Dec. consil. cclxvij. viso puncto. col. vlt. Et de hoc est tex. quem plerique omnes allegant, & vbique, potissimum Barb. in l. j. §. denunciari. ibi, primo gradu hæredi instituto, non etiam substituto. ff. de ventre inspic. per quem dicit Bart. in d. l. in diem. post prin. ff. de aqua plu. arcen. quòd sententia lata pro creditore, contra institutum hæredem, nocet substituto, etiam non citato, quod & voluit Bal. in d. l. nam ita diuus. Ang. Imol. & recent. in d. §. diui. Imo. in l. decem. ff. de verb. oblig. Alex. dicto cons. clvj. vbi dicit hoc melius probari in l. ex contractu paterno. ff. de re iudic. & iterum cons. cxxiij. discussis hæsitationibus. col. iij. vers. bene facit aliud. lib. j. vbi etiam dicit facere tex. secundum vnam lectionem in l. si patrẽ. §. vlt. ff. ad Trebel. & hoc sing. reputat Ias. in l. ne quicquam. §. vbi decretũ. col. vij. in ix. fal. ff. de offic. proconf. Et hoc quidem confirmat glo. not. in c. ij. in glo. 2. de pact. lib. vj. quæ ad text. relata voluit, tum demum quicquam dici in detrimentum alterius redundare, quando principaliter redundat, nõ item quando secundariò, & ibi eam ad hoc notat Domi. col. iiij. inferens, quòd si ex forma statuti debeant ad aliquem actum vocari illi, in quorum detrimentum fit, ille actus intelligitur de illis, quibus directè, & principaliter fit pręiudicium, non autem secundariò, quod dicit esse bene notandum, & sequitur Barb. dicens illam gl. sing. d. cons. j. & d. cons. xlix. & Fel. in c. vlt. col. ij. extra de maior. &

Præiudiciũ cui fieri debeat, ut superiora locũ habeant.

obed.& Iaſ.qui & hoc dicit ſingulare & nunquã obliuiſcendũ in d.§.vbi decretũ. vbi tamen de hoc dubitat,quia ita interpretando,ſtatutum nihil adderet iuri cõmuni, contra not.per Bart. & alios in l. iiij.§ ait prætor.ff.de damno infect.cum ſimilib.quod & repetit idem Iaſ.in d. l.ſi quis nec cauſam.

6 *Neminem eſſe teſtem idoneũ in ſua cauſa, quomodo intelligatur.*

¶Hæc limitatio multis ſimilibus fulciri poteſt.Primum enim id quod dicitur non eſſe in ſua quemque cauſa (id eſt,ex qua commodum poteſt reportare) teſtem idoneum iuribus vulgat. intelligitur vbi commodum principaliter ad illum ſpectat, ſecus ſi ſecundariò,& in conſequentiam ſolùm, vt voluit glo.ij.q.iiij.c.placuit.& iterum iiij.q.iij.§.item nullus.& Pet.de Bella Pertica in repet.l.ex quacunque cauſa.col.iij.ff.ſi quis in ius vocat.non ier.Bart.in l.ſi quis duos.per illum tex.ff.de reb.dub. & in l.ſi cui ita legetur.per illum tex.ff.de legat.j.Cyn.Bald.& recent.in l.dictantibus.C. de teſtam. Ioh.Fab.in §.legatariis.Inſt.de teſtam.Iac.But.& Angel.in l.non ſolùm.§.quæritur.ff.de procurat. & Ioh.And.loquens in pulchro caſu in regul.ſine poſſeſsione.col.pen.de reg.iur.lib.vj. & Bald. in l. in omnibus.in fi.ff.de teſtib.& in c.cum acceſsiſſent.col.iiij.verſ.nunquid quilibet.extra de conſtitut.& conſ.ccxciij.in nomine domini amen,factum ſic proponitur,col.vlt.verſ.quantum ad tertium.lib.3. & conſ.ccccxliij.quæſtio antiquiſsima.lib.v.Ange.Aret.inter conſ.eiuſdem Bald.conſ.x.ego Angel. lib.iij.Alex.conſi.lxxviij.in cauſa & lite vertente inter Bartholomæum.col.ij.verſi.non obſtat. eod. lib.j.& conſ.clxxij.viſis & opportunè diſcuſsis.col.iij.verſ.& licèt plura. lib. ij. quod & repetitum eſt conſ.xlj.lib.iiij.& idem Alex.conſi.xcix.viſis proceſsibus cauſæ.col.v.verſ.non obſtat etiam.lib.v.& Barb.conſi.ij.col.v.lib.j.& conſi.lxxvij.col.iiij.in fi.lib.iij.Corne.conſ.lxj.viſa copia proceſſus.col. 4. verſ.vnde non ſequitur.lib.iij.Philip.Dec.conſi.100.in cauſa inquiſitionis.col.pen.verſ.ſeptimo dicitur.

Legatarius in cauſa teſtamẽti,eſt teſtis idoneus.

Vnde legatarij in cauſa teſtamenti cuius cõmodum ad eos ſecundariò pertinet, ſunt teſtes idonei.d.l.dictantibus.& d.l.qui teſtamento.& dicto §.legatariis.Similiter quoque ſubſtitutus,poteſt eſſe teſtis in cauſa teſtamenti,quando non agitur de ſubſtitutione, vt pulchrè conſuluit Angel.conſi. cclxxiiij.thema ſuper quo conſilium petitur tale eſt,per tex.in d.§. legatariis. quod dictum reputat ſing.Iaſ.qui tamen de illius veritate dubitat,in d.l.ſi quis nec cauſam.col.iij.ff.ſi cert. pet. & expreſſim contrarium tenuit Bald.in d.l.dictantibus.Hinc quoque eſt quòd in cauſa. vniuerſitatis ſinguli poſſunt eſſe teſtes,quanuis in conſequentiam de commodo eorum agatur,c.inſuper.& c.tuis.extra de teſtib.& voluit Bar.in l.in tantum.§.vniuerſitatis.ff.de rerum diuiſ.& in l.ſed ſi hac.qui manumittitur.ff.de in ius vocan.vbi Alex.& recent.& ibi etiam videbis qualiter hoc intelligitur.

7 *Prælatus teſtis in cauſa ſuæ eccleſiæ. Vtrũ creditor poteſt eſſe teſtis in cauſa debitoris.*

¶Item prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ,cuius commodum ad ſe conſequenter pertinet,poteſt eſſe teſtis in d.c.inſuper.Et vnus fideiuſſor, poteſt eſſe teſtis pro alio confideiuſſore, vt beneficium excuſſionis conſequatur,licèt inſtrumento caueatur quòd quilibet ſe principaliter obligauerit,vt dicunt Dyn. Cyn. & Bald. in d.l.dictantibus & Bart.in dicta l.ſi quis duos.ff.de reb.dub.Bald.in l.vlt.§.j.C. de vſur.rei iudic.& Alex.dicto conſ.lxxviij.col.ij.verſic.& ideo dicit.lib.j.licèt contrarium tenuerit Angel.Aret.in d.§.in legatariis.inſtit.de legat.Et creditor poteſt eſſe teſtis in cauſa debitoris, vt voluit Iacob.But.in d.l.non ſolùm.§.quæritur.& ibi etiam Angel.ff.de procur.ſequitur Barb.d. conſil. lxxvij.& Alex.d.conſi.lxxviij De quo tamen dubitare videtur Iaſ.in l.quoties.in fi.C. de iudic. per multa quæ ibi allegat.Hinc poſtremo dicit not.Ioan.And.in dicto c.ſine poſſeſsione.col.pen.de reg. iur.lib.vj.quòd ſi epiſcopus petat contra quandam eccleſiam quartam decimarum,& rector illius eccleſiæ alleget generalem conſuetudinem in contrarium,videlicèt quòd omnes eccleſiæ, & rectores earum illius diœceſis,de conſuetudine non ſoluunt eiuſmodi decimam,poteſt ipſe rector eam conſuetudinem probare,per cæteros rectores ipſius diœceſis,quanuis in conſequentiam videantur deponere.circa id quod concernit proprium ipſorum commodum:quod dictum ſequitur Alex.dicto conſ.lxxviij.lib.j.& dicto conſi.clxxij.lib.ij.& dicto conſ.xlj.lib. iiij.

8 *Iudex quando in ſua cauſa iudicet.*

¶Et idem quoque de iudice dicimus,vt videlicèt quis poſsit eſſe iudex in ea cauſa, quæ ad illum in conſequentiam ſolùm pertinet,per id quod voluit Dyn.referens & alios ita voluiſſe,in dicta l.ſi cui legetur.§.vlt.per illum tex.ff.de lega.j. quòd fideiuſſor poteſt eſſe iudex in cauſa rei principalis. Et etiam prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ,in qua vertitur ipſius commodum,in quandam cõſequentiam poteſt eſſe iudex,c.& qui emendat.xlv.diſt.& ij.q.7.c.ſi quis erga.& xxiij.q.4.c. guiliſarius patritius. c. ſæpe. vbi glo.in verb. anathematizaui.& de priuileg.lib.vj.c.cum paruæ.& glo.in c.1.de pœn.eod. lib.& in cle.j.in verbo,eccleſiæ.de foro compet.& è theologis D.Thomas xxij.q.c.viij.artic.j.ad id referens quod legimus de Helia , qui fecit ignem deſcendere ſuper illos qui venerunt ad ipſum capiendum,vt legitur 4.Regum 1.Et ſimiliter de Eliſeo,qui maledixit pueris eum irridentibus,vt habetur 4.Reg.2.& ante illum voluit ipſius præceptor Alexand.Ales in 3.parte ſuæ ſummæ,quæſt.xlj. membro v.eodémque vlt.

9 *Verba ſimpliciter prolata debent intelligi principaliter.*

¶Huc facit gloſſ.ff.de iuſt.& iure.l.j.§.huius ſtudij,in verbo,ad ſingulorum vtilitatem.Ex qua nota. Bal.& Pau.Caſt.quòd verba ſimpliciter prolata à lege,ſtatuto,vel homine,debent intelligi principaliter,& per prius,& non ſecundariò,per tex.in d.§.legatariis.vt etiam not.in d. l. ſi quis nec cauſam,nec propoſitum.ff.ſi cert.pet.Et inferunt ad quæſtionem de legatario teſte,deponente ſuper inſtitutione hæredis interrogato,an commodum ad eum ſpectat,ſi reſpondeat quòd non , ob id non incidit in falſi crimen,quia debet illius dictum intelligi principaliter,& non ſecundariò,per text. in d.§.legatariis.ſequitur Alexand.conſi.lxviij.viſo proceſſu contra Antonium.lib.iij. Et ſubdit Bal.in d.§.huius ſtudij.quòd principaliter,idẽ eſt quod præſentialiter,id eſt primò,& immediatè.l. & quia. ff.de iuriſdic. omnium iudic. & l.ſi fundi.§.penul.ff. de vſufruct. Contingenter autem dicitur, illud

quod

quod habet aliam causam sub se, quæ coniungitur cum alia, & sic dicitur secundariò, id est mediatè d.l.j.ff. de auctor.tut. de quo etiam vide per eundem Bald. in l. principaliter. la ij.ff. de liber. caus. & per Bart. in l. ambitiosa. in prima regula. ff. de decret. ab ord. facien. & in proœmio C. vnde inferunt quoque Bal. & Pau. Cast. in dicto §. huius studij. quòd statutum puniens seditiosum, intelligi debet de seditioso, & turbante principaliter, non autem de seditione, & turbatione quæ fit in consequentiam alterius delicti, vt refert Alexand. in addit. Bart. in l. si quis ingenuam. ff. de capt. & postlim. reuer. ita tamen vt nescias an sequatur, & idem quoque vult apertissimè in dicto cons. lxviij. nuper allegato, & cons. cxiij. viso instrumento. in fi. vbi per hoc cõsuluit in pulchro casu, & iterum cons. j. col. vij. versi. item respondeo. lib. iij. vbi & per hoc consuluit, quòd statutum puniens capitaliter capientem, & detinentem aliquam personam causa libidinis, intelligitur quando capit, & detinet causa libidinis principaliter, secus si in consequentiam alterius tractatus, & ad hoc multa similia allegant, quæ ibi videre poteris. Sed tu vide num huic sententiæ sit contrarium, quod consuluit ipse Bald. consi xxxv. in Christi nomine, eiúsque beatæ virginis Mariæ, & Michaelis archangeli, ex insultu. libro secundo, quòd si Titius fecit insultum contra B. quem baculo percussit, vnde concitatio facta est in ciuitate, punietur de vulnere, atque etiam de eiusmodi concitatione, ex forma statuti punientis facientem concitationem in ciuitate, quod dictum refert Alexand. in l. nunquam plura. columna vlt. ff. de pri. del.

10 ¶Ex his fit, vt illa dicantur concernere vtilitatem publicam, cum eam respiciunt principaliter, & nõ secundariò, ita quòd si datum est aliquibus arbitrium, super vtilitate publica alicuius ciuitatis, non poterunt statuere, nisi de his quæ ad illam pertinent principaliter, vt dicit Paul. de Castr. in dicto §. huius studij. & ante illum Bart. quem allegat in l. ij. in fi. ff. ad municip. vbi dicit hoc notandum, de quo etiam per eundem in d. l. ambitiosa. in 1. & 2. regula. ff. de decr. ab ordin. facien. & in dicto proœmio Cod. & nos in tractatu nostro primogenit.

Quæ dicantur concernere publicã vtilitatẽ.

11 ¶Sic & semper ferè aliàs nulla habetur ratio, siue consideratio eorum quæ secundariò solum, & in consequentiam veniunt. vt patet ex l. j ff. de auctor. tut. vbi tutor non præstat auctoritatem, in rem sibi principaliter profuturam, secus si secundariò, vt in l. si sponsus. §. donationis. & §. generaliter. vbi valet donatio facta à viro vxori, si vir ipse non principaliter, sed in consequentiam donet vxori, & ff. de procurat. l. non solùm. §. vlt. iuncto tex. ff. de suspect. tut. l. j. §. penul. & vlt. vbi potest interuenire procurator, quando pœna capitalis imponitur non principaliter, sed in consequentiam, & ita per illos tex. voluit Imo. qui nouum hoc & singulare reputauit in l. penul. §. ad crimen. in 4. car. ff. de pub. iud. & Ioan. Ana. in cap. veniens. col. ij. & ibi Felin. col. vlt. extra de accus. Barbat. qui illum text. dicit valde sing. dicto consi. ij. lib. j. & dicto consi. xj. lib. ij. & d. cons. lxxvij. lib. iij. Et ante hos omnes Bald. in l. reos. col. v. C. de accus. & in addit. Spec. tit. de accus. vers. pro homicidio. Et etiam tex. ff. de pact. l. si vnus. §. illud, vbi dolus de futuro, principaliter remitti non potest, sed bene in consequentiam, & ff. commu. diuid. l. arbor. §. aquarum iter, vbi licèt incorporalia per se, & principaliter non veniant in diuisionem, veniunt tamen in consequentiam rei corporalis, sicuti & per illum tex. voluit Bald. in c. imperialem. §. præterea. tit. de prohib. feu. alien. & ff. de probat. l. cum probatio, ex quo not. gloss. aliquid concedi secundariò, quod principaliter non conceditur & allegat concord extra de præscript. cap. ad audientiam. & ibi gloss. in verb. principaliter. quòd id quod Romanam ecclesiam secundariò solùm tangit, & non principaliter, potest præscribi minore tempore quàm centum annis, quod tempus aliàs requiritur contra Romanam ecclesiam, & illam glo. ad hoc dicit auream Felin. ibi. col. viij. versi. limita prædicta sex modis. Et etiam tex. in c. multorum. de Iudæ. vbi licèt Iudęus non possit principaliter possidere Christianum mancipium, potest tamen in consequentiam fundi, cui est ascriptum. Ex quo not. Pet. Ancha. & Ioh. Ana. quòd aliquando licitum est aliud per quandam consequentiam, quod non licet principaliter. hoc quoque trahunt ad id quod voluerunt Dynus & Bart. in l. si is qui duos. per text. ibi. ff. de liberat. legata. Et Bald. in l. j. in fin. C. pro socio: quòd licèt spurius non possit obtinere bona patris, tamen si contraxit societatem cum alio, qui instituitur hæres à patre, certè obtinebit pro portione societatis, nisi appareret (inquit Bartol.) illam societatem fuisse contractam in fraudem.

Nulla ferè habetur ratio eorũ, quæ in consequẽtiam veniunt.

Incorporalia non venire in diuisionẽ principaliter.

12 ¶Ex hoc fit, vt quæ principaliter alienari non possunt, in consequentiam tamen alterius rei cui accedunt, vendi possint. l. ergo si insula. iuncta l. quædam. ff. de acqu. ter. dom. & in l. modicis. ff. de contrah. empt. & vend. & vtrobiq; gl. & doct. Ideo licet ius patronatus cum sit spirituali annexũ, vendi non possit principaliter. c. de iure. extrà de iure patr. potest tamẽ accessoriè, & in consequentiã huius rei, ratione cuius competit. c. ex literis. eod. per quem tex. dicit gl. not. in can. filiis vel nepotibus. 16. q. 7. quòd licet causa iuris patronatus sit spirituali annexa, nec possit coram iudice laico agitari, nec possit ipse iudex laicus aliquem iure patronatus priuare c. quanto. extra de iudic. Hoc tamen procedit principaliter, secus si veniret accessoriè cum vniuersitate, vt vult gl. in d. c. quanto. & Ant. Cardi. qui dicit se ita consuluisse, & Panorm. qui illam facit sing. & Dec. in d. c. quanto. & ipse Pan. in c. cum laici. vers. sed hic quæro. extra de iure patr. & Bald. in l. vlt. car. vlt. in ix. q. vers. nunquid si iudex secularis. C. de edicto diui Adria. toll. & Flor. in l. via constitui. §. si fundus. ff. de serui. rustic. præd. & Soc. qui dicit ita se consuluisse, & vidisse obseruari in tract. fallent. reg. ccxvij. quanquã sint qui contrariũ tenuerũt, quibus argutè respõdet Soc. in d. c. quanto. vbi & hoc limitat, sicuti per illũ videre poteris.

Alienari posse in consequẽtiã rei alterius quæ principaliter vendi non possunt.

13 ¶Nec hoc casu tantùm, sed & aliàs iudex potest secundariò, & incidenter, & veluti per quandam

conse

Iudex aliàs incapax principaliter, incidẽter potest cognoscere. Et arbiter.

consequentiam de his cognoscere, qui aliàs est incapax principaliter, tex. est in l. quoties. C. de iud. per quem dicit gloss. in l. cum proponas. C. de iureiur. quòd licet arbiter non possit assumi in causa liberali l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. c. causa, extra de in integ. restit. potest tamen de ea cognoscere, cum incidit in aliquam causam, de qua principaliter cognoscit d. l. cum proponas. quam glo. dicit valde sing. Barb. d. cons. j. col. iiij. lib. ij & ante illum hoc dicit singu. & notandum Ro. sing. cccclxviij. causa status. tex. quoque in dicta l. quoties. per quem dicit Bal. in l. aduersus. C. si aduer. rem iudic. quod etsi de nullitate sententiæ latæ à delegato principis, solus princeps cognoscit, vt est ibi tex. per quem ita voluit Iac. Butr. ibi, iuncto tex. in l. vlt. C. de legib. Illud tamen procedit, quãdo principaliter de ipsa nullitate ageretur: quod si incidenter agatur, poterit etiam alius quàm princeps cognoscere, quia ratione incidentium quæstionum augetur iurisdictio, id quod etiam voluit Ang. consi. cclxvj. dicta interlocutoria, punctus est per dominum. col. ij.

Iudex maleficiorum quomodo de causa ciuili iudicare possit.

14 ¶Cui proximè accedit, quod licet iudex maleficiorum non possit de causa ciuili iudicare, l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudic. l. j. §. vlt. & l. quod diximus. ff. de auctor. tut. Ita quòd eius iurisdictio non potest ad eam rem prorogari. l. testamento. C. de testam. vbi Cyn. & Bald. hoc notant, & iidem Cy. & Bald. in l. si quis ex consensu. C. de episc. aud. & Bart. in l. inter conuenientes. ff. ad municip. Potest tamen incidenter de ea cognoscere. tex. est. & exemplum in l. interdum. §. qui furem deducit. ff. de furt. vbi cum huiusmodi iudex cognoscit principaliter, de furto criminaliter, poterit vltra pœnam furti incidenter iudicare de restitutione rei sublatæ, & ad hoc dicit illum tex. mirabilem Bart. ibi, & valde sing. Barb. d. consi. j. lib. ij. huic quoque similis est tex. secundum Bart. vbi supra. ff. finiũ regund. l. iiij. §. si dicatur. quem & ad hoc dicit not. Ias. in §. ex maleficiis. col. xvj. I nstit. de actio. Et hoc certè voluit Imo. in c. cum oportet. & ibi Ana. & Felin. qui allegat multos tex. & doct. col. vlt. de accus. & Bart. in l. ij. §. hoc edicto. ff. vi bon. rap. & in l. j ff. ad Turpil. & in l. pen. per illum tex. ff. de calum. & in l. defuncto. ff. de pub. iud. Bald. in l. quod euitandi. C. de condict. ob tur. cau. & in l. obseruare. §. proficisci. in vj. q ff. de off. proconf. & in l. ea quidem. col. xij. C. de accus. Panor. in c. finem. col. xiij. in tertia parte gl. magnæ, extra de dolo & cont. & in c. postulasti. in 3. not. per illum tex. vbi Ias. & Felin. extra de Iudæis. Ang. in tract. malefic. Corne. consi. cxxx. viso libello. col. pen. vers. & insuper etiam iudex. lib. j. & cons. viij. circa primum dubium. col. v. versi. venio nunc ad quartum. lib. iij.

Et econtrà iudex ciuiliũ, de criminali iudicare potest.

15 ¶Et è diuerso licet iudex ciuilium causarum non habeat imperium, nec possit de causis criminalibus cognoscere, si tamen causa criminalis incidenter accedat causæ ciuili, de qua principaliter cognoscit, poterit de ea iudicare, l. nullum. C. de testib. & ita per illũ tex. & in d. l. quoties. tenuit expressè Ang. in l. si vacantia. vers. de quarto principali artic. C. de bon. vacan. lib. x. & Ang. Aret. in dicto tract. malefic. in gl. j. col. ix. vers. tertiò principaliter est videndum.

Laicus iudex an & quando possit cognoscere de causa vsurarum.

16 ¶Præterea quamuis iudex laicus non possit cognoscere de causa vsurarum, sed solus iudex ecclesiasticus, vt not. xj. q. j. c. in summa. & in cle. dispendiosam. de iud. Tamen si in quæstionem pignoris, aut aliam principaliter coram iudice laico motam, incidat vsurarum quæstio, poterit de ea incidenter cognoscere, vt voluit Bald. in c. j. §. similiter. de contro. inuest. quod quomodo intelligatur ibi illum vide, & Bart. & eundem Bal. in d. l. quoties. C. de iudic.

Dotis causa pertinet principaliter ad iudicem.

¶Item licèt causa dotis pertineat principaliter ad iudicem secularem, vt dicit glo. in c. de prudẽtia extra, de donat. inter vir. & vxor. per tex. in l. mutus. §. j. & in l. quemadmodũ. §. j. ff. de iure dot. & in l. vbi adhuc. & in l. seq. C. eod. Potest tamen iudex ecclesiasticus de dote incidenter cognoscere, cum videlicèt incidit in causam matrimonij, de qua principaliter cognoscit, vt est tex. in dicto c. de prudentia. Quibus adde, quod scribit Ant. in c. j. de translat. episc. quòd electus confirmatus, nondum consecratus potest cognoscere de causa criminali incidenter, & accessoriè, licet non principaliter, quia non attenditur quod fit in consequentiam, multáque in consequentiam permittuntur, quę non principaliter, per tex. suprà allegat. in l. j. ff. de auct. tut. vbi Bart. & alij, Barb. quoque dicto consi. ij. li. 1. & dicto consi. j. lib. ij.

Iudex delegatus, quando fines mãdati excedere possit.

17 ¶Eáque procedunt non in iudice ordinario solum, sed & in iudice delegato, cuius fines non adeò latè patent, vt qui exacta diligentia formam mandati obseruare debeat, extra de rescr. c. cum dilecta. in fin. Potest tamen non solùm de causa sibi nominatim commissa, sed & de alia quoque quæ incidenter aduenit, cognoscere, vt est tex. in l. vlt. in fi. & ibi not. Raph. Fulg. C. vbi & apud quos. & similis omnino tex. in c. causa. extra de in integ. resti. quem ibi ad hoc not. Pan. in tertio notab. adfirmãs ratione huius consequentiæ, & (vt ita dicam) incidentiæ, ampliari iurisdictionem non solum ordinarij, sed etiam delegati iudicis. Et idem quoque procedere in mandato procuratoris, vt ratione incidentis, extendatur ad specialiter non commissa, vt voluit bona glo. in c. pen. eod. tit.

Procuratoris mandatum extenditur ad nõ cõmissa ratione incidentis.

18 ¶Et id quidem quod dictum est de procuratore, obtinet etiam in his quæ requirunt speciale mandatum, verbi gratia, Procurator non potest sine speciali mãdato petere restitutionem in integrum. l. illud nullam. §. j. ff. de minor. & c. coram. extra de in integ. restit. quod verum est cum petitur principaliter, secus si incidenter, quia tunc non est necessarium mandatum speciale secundum Barto. in d. l. illud. §. j. & ibi Salic. & idem Bart. in l. procurator. in fi. prin. ff. de oper. noui nunc. & in l. j. C. etiam per procur. & in l. qui proprio nomine. §. item quęritur. per illum tex. de procur. ff. & in l. indebitum. C. de condict. indeb. vbi etiam generalius notatur, in omnibus casibus requirentibus speciale mandatum, hoc ipsum procedere per illum tex. quem ad hoc dicit sing.

19 ¶His conuenit, quòd licet Papa non possit tollere ius alteri quæsitum ex iure naturali, tamen vbi

illud

illud ius venit non principaliter ex iure naturali, sed accessoriè, & in consequentiam iuris ecclesiastici, in quo Papa habet pleniorem potestatem, potest sublato principali, etiam solo verbo, ipsum accessorium quod iuris est naturalis tollere, vt voluit Imo. in c.ij. per illũ tex. extra, de vot. & obed. vbi Papa tollit obligationem quæsitam laico, disponendo principaliter super voto, & sequitur ibi Ant. nec dissentit Pan. licet ad alium intellectum, per quem probat aliud, & huic modo proposito accommodatissimum, videlicet quod vbi contractus laicorum est iuratus, potest tolli per Papam, cum causa. tollendo iuramẽtum quod est principale, de quo etiam per Fel. in c. quæ in ecclesiarum. col. xviij. versi. tertia declaratio. extra de constit.

Papa an possit tollere ius alteri quæsitum ex iure naturali.

20 ¶ Præterea licet inducta ad vnum finem, non debeant operari contrarium effectum l. quod fauore. ff. de legibus. & l. legata inutiliter. in princip. ff. de adim. legat. Fallit tamen quando contrarius effectus venit secundariò, & in consequentiam ipsius actus. l. cum ex oratione. quam ita declarat Bald. in d. l. quod fauore. in vij. oppo. & melius facit tex. in l. denique. §. interdum. & quod ibi no. Bar. ff. de pecul. l. secundum Phil. Dec. in c. eum venerabilis. super glo. in verbo, confessus, extra de except.

21 ¶ Ad hæc licet minor habens curatorem, non possit alienare immobilia sine decreto, l. magis puto. §. nec passim. ff. de rebus eorum. l. lex quæ tutores. C. de admin. tut. cum simil. hoc tamen intelligitur cum hoc agit principaliter. Nam accessoriè, & in consequentiam suæ personæ, ingrediendo videlicet monasterium, omnia bona sua dicat monasterio absque decreto, modò sit pubes, vt not. Cyn. in auth. ingressi. C. de sacrosanct. eccl. Can. in c. in præsentia. extra de probat. & Ias. in l. vlt. C. de pact. Adde quod voluit Ray. Forliu. in l. diuus. in apostil. ff. ad Silleia. quòd statutum loquens de pacto offensi, siue habentis interesse, intelligitur de eo cuius interest principaliter, non item secundariò, vt not. in l. j. C. de succes. edict. quibus subscribit Bald. in l. vt vim. col. iij. ff. de iustit. & iur. vbi dicit, quòd statutum permittens offenso facere competentem vindictam, intelligitur de principaliter offenso, per tex. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil.

Minor quãdo immobilia alienare possit sine decreto.

Statutũ de pacto offensi.

22 ¶ His accedit quod voluit glo. not. in l. non verè. ff. ex quibus cau. maio. quòd si aliquis sit absens, partim causa Reipub. partim causa rei priuatæ, illud potissimum attenditur quod principaliter intendit, quod commendat Bald. per hoc decidens pulchrum casum in cap. dilecti. in princ. col. pen. extra de appel. & Panor. in c. cum pro causa. de procur. & Ias. qui hoc valdè probat in dicta l. si quis nec causam. col. iij. ff. si cert. pet.

In absente diuersis de causis quid attendatur.

23 ¶ Cui confine est, quod voluit Bal. in l. si pro te. per illum tex. C. de dot. promis. quòd stante statuto, quòd instrumenta garentigiata habeant executionem paratam, debet intelligi ad instantiam principalis creditoris. non alterius, cuius in consequentiam solum interesset. refert simpliciter, & dicit notandum Ias. in l. iij. in fin. prin. ff. de transact. & in l. si vnus ex argentariis, §. ante omnia. ff. de pact.

Instrum. garentigiata.

24 ¶ Postremò ex confessione incidenter, & per quandam consequentiam facta, & non principaliter, non est quis condemnandus, vt dicit Bart. in l. si confessus. ff. de cust. reo. ita intelligenda gloss. in l. si filium tuum liberum. C. de liber. cau. & idem voluit Ang. consi. clxxiij. visis actis prædictis, & Ange. in disput. quæ incipit, Astensis miles. col. ij. & iterum in disput. incip. duo nobiles Gallici. car. iij. Salic. in l. ij. in fi. C. de cust. reo. Imo. in c. vlt. col. pen. de confess. & in cap. examinata. in fi. de iu. Panor. in c. at si clerici. in prin. col. ij. eo. tit. & in c. j. in fi. extra de excep. & in c. ij. de ord. cogn. & in c. vlt. in vlt. no. de restit. spol. & cons. xxv. canonicus. lib. j. Barbat. dicto consi. lib. j. & dicto consi. j. lib. ij. & Hippol. Marsi. in l. j. in prin. col. antepen. vers. & vltra prædicta. ff. de quæst. & in repet. rubr. C. de prob. col. ij. vers. limita tamen hæc, & iterum in repet. l. vlt. in xxij. car. & rursum in xxv. car. C. eod. tit. Et de hoc est glos. not. quam Barb. in dictis locis facit sing. in can. ex pœnitentibus. in fi. 50. dist. quæ dicit nota. quòd clerico promouendo nocet confessio ad hoc tantùm, vt non promoueatur, non etiã ad hoc vt puniatur, cum ad hoc principaliter nõ agatur: sicut nec testis cõfessus crimen in sua depositione, ex ea confessione punitur, vt dicit probari, extra de accus. c. inquisitionis. de quo etiam est alia glos. in can. hæc quippe. iij. q. vj. in fin. j. gloss. & in seq. gloss. his amotis. quam ad hoc not. & sequitur Bald. in l. presbyteri. col. ij. vers. tertio quæro. C. de epis. & cler.

Ex confessione facta non principaliter, non est quis condẽnandus.

25 ¶ Et id quidem vsque adeò verum, vt pulchrè dixerit Sali. in l. j. col. viij. C. de confess. quòd si quis à me petit decem aureos mutuò, & ego vt me excusem dixerim, non habeo, imo quia egebam pecuniis, accepi decem à Titio: qui quidem Titius præsens est, non tamen poterit ex huiusmodi confessione agere contra me, cum eam non fecerim principaliter super ipso mutuo Titij, sed incidenter, ideo mihi non præiudicat: quod dictum reputat sing. Hyppol. Marsil. in d. rub. de prob. quo loco supra allegati. Hactenus satis hanc primam limitationem comprobauimus, videlicet eum solum esse citandum, de cuius præiudicio principaliter agitur, nec necesse esse conuocari, quos in consequẽtiam, & secundariò solum actus tangit, id quod multi ita declarandum existimant, vt videlicet non sit necessarium eos citare, ad hoc vt actus valeat, non autem vt eis præiudicet, nisi saltem generaliter fuerint vocati, secundum not. per Bart. in l. si eo tempore. C. de remis. pig. & in extrauag. ad reprim. in verb. per edictum. cum concor. ita in nostro casu expresse declarat Barto. subdubius tamen in l. filiusfa. §. diui. in j. q. ff. de legat. j. & asseuerantius Iohan. Fab. in §. licèt autem. Instit. de adopt. Ro. in l. peregrè. §. quibus explicitis. ff. de acqui. poss. & Alex. in d. l. de vnoquoque. in fin. & iterum in l. populi. col. ix. versi. nec huic conclusioni. ff. de re iudi. & in consi. lxxxvj. visis dubitationibus. col. j. vers. fortifico quia dato. lib. ij. & consi. lxxxiij. in causa quæ vertitur inter agentes. col. ij. versic. per prædicta. lib. iij. & consi. lxxxv. ponderatis his. colum. ij. vers. nec ad substantiam. lib. vj. in quibus locis alleg. not.

Confessio incidẽter facta, nõ præiudicat.

Superior limitatio quomodo intelligenda.

no.per gloss.in l.cum miles.§.si is qui.in verb.facienda.ff.ex qui.cau.ma.& alia quædam quæ videre licet in d.consi.Et hoc quoque expressè voluit Felyn.in cap.vlt.col.ij. de maior. & obed. qui & ad hoc allegat And.Iser.in c.si vasallum.tit.si de feud.fuet.contr.inter dominum & agn. vbi responder ad d.l.j §.denuntiari.ff.de vent.inspic.quòd ibi non erat præiudicium irreparabile,cum esset saluum ius substituto,probandi partum fuisse suppositum, per l.j.§.vlt.ff.de carb.edict. Quanquam Felin. dicit hoc quoque procedere,etiam si præiudicium esset irreparabile, & idem quoque voluit Ias. in l.rescriptum.in ij.not.in fi ff.de pact.Et Philip.Dec.consi.cclxvij.viso puncto.in fi.Quæ declaratio si vera est,certè hæc prima limitatio,non erit limitatio ad nostram regulam.

Contra præcedentem declarationem.

26 ¶Vtcunque tamen sit,contra istam declarationem facit glos. notab.in l.in cognitione. ff. ad Silleia. per quam dicit Ang.ibi in fi.quòd sententia lata contra vnum,quem negotium principaliter tāgit, præiudicat per quandam necessariam consequentiam ei,quem negotium accessoriè tangit, etiam si non fuit citatus.Ex quo infert,quòd lata contra principalem debitorem,nocet mandatori,& fideiussori non citato, non ita tamen quòd contra eos procedatur via executionis, nisi esset fideiussor iudicatum solui,per not.in l.j.ff.iud.solui.quod etiam tractat pluribus,idem Ang. & Imol. in dicta l. de vnoquoque. & per Bald. in l.In duobus reis.§. quæ iurauit.ff.de iureiur.& in l.3.col.13. C.de conueni.fisc.debit.libro xj.& per Alexand.hanc partem multis rationibus fulcientem,dicto consi.clvj. lib.ij.vbi ad hoc dicit esse tex.optimum non allegatum ab aliis in l.auctore laudato.C.de emanc.& inter cætera quoque allegat,id quod vult Imo.in d.l.filiusfam.§.diui.in fi.per illum tex.ff.de legat.j. quòd lata pro creditoribus contra hæredem,facit præiudicium legatariis,etiam non citatis, vt videlicet plenè excludantur à legato,& per consequens ab hypotheca bonorum propter ipsos creditores,quia æs alienum excludit legatum.l.si vniuersa.C.de legat.l.j.§.pen.in fine.ff.ad Trebel. & in §.hinc nobis.in auth.de hæred.& falc.de quo latè etiā per Alex.Ang.Raph.Ias. qui multas concor. adducunt,& cæteros recentiores in dicto §.diui.quos vide, & cogita super hac prima declaratione. Illud autem inter cætera non omittendum, quòd contra illud quod suprà diximus ex auctoritate Ang.de fideiussore contractus,tenuit Bald.in l.ij.col.vij.C.de eden.vbi tenet expressè,quòd lata sententia contra principalem,non nocet huiusmodi fideiussori non citato, quod est etiam de mente Bart.in l.decem.colum.j.& in l.cum filius.in princ.ibi,per eum formata.ff. de verbor. obligationib. vbi respondet ad not.in d.l.in cognitione.quam partem veriorem existimat Alex. sibi contrarius in d.l.vlt.col.vj.ff.de re iudic.ideo iterum moneo cogitandum,& vide Pau.Cast. in l.in concedēdo, ff.de aqua pluuia arcend.

Non citādi necessariò possunt comparere si velint.

27 ¶Secundò declara hanc primam limitationem,vt licèt isti quorum secundariò interest,non sint necessariò citandi,poterunt tamen si velint comparere pro suo interesse,ad impugnandum,vel defendendum ipsum actum,vt voluit Bald.in rub.C.de success.in fi.Roma.in dicta l.peregrè.§.quibus.ff. de acquir.possess.vbi ad hoc allegat Innoc.in c.humilis.extra de maio.& obed.& etiam voluit Bal. consi.xlv.mandato & iussu dominorum.col.4.versi.& si opponatur.lib.2.& Felin.in c. illa præpositorum.extra de accus.

28 ¶Tertiò declara,vt etiam possint appellare, licèt principalis non possit, ex sententia Bartol.& recentiorum in l.à sententia.ff.de appell.Innoc.Panor.& aliorum in c. cum super extra de re iudic. Alexand.in §. diui.

Actus absenti & ignoranti, quādo noceat

29 ¶Limita secundò principaliter dictam regulam, qua diximus vnumquemque esse ad eum actum conuocandum in quo lædi potest,vt ei noceat:vt non procedat quando ille si adesset, non posset contradicere,aut aliquid ad impediendum actum allegare, siue quoniam illo inuito, & reluctante actus fieri potest.l.qui potest.ff.de regul.iur.vbi est tex.in hæc verba,qui potest inuitis alienare,multo magis & ignorantibus & absentibus potest,& ibi glo.quæ adducit concord.quibus adde tex.ff.ad Trebel.l.recusate.in prin.& ff.de fideico.lib.l.ergo quandiu.quæ est 4.§.illud videamus. & l.si eum seruum.§.j.& §.vlt.ff.eod.& extra de re iudi.c.cum olim.secundum vnam lectionem, & ita voluit glo.in l.j.in verb.ratam.C.qui admit.ad bon.Oldr.cons.xcv.ex forma istius statuti.in fin.Ioan. And. in c.ij.extra,de noui oper.nunc.& in addit.Spec.tit.de sent.§.species.vers.habeo de præcepto. circa medium Arch.in c.Roma.super verb.reuocent.de appel.lib.vj.Ioh.Fab.in l.ij.in fi.C.si per vim,vel alio modo.Imol.in l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acquirend. hæred. vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria.Ioa.Cald.consi.viij.quod statutum.Panor.in c.causam quæ.col.j.extra de rescrip.& in c.bonæ.j.col.4.versi.item not.de elect.& in c.auditis.col.3.de procur.& c. accepta. in fin. de appel.Rom.cons.ccxij.quo ad primum.in princip.vers.j.& ij.& iterum col.vij.Paul. Castr. consi. cxcvj.super primo dubio.col.vlt.Raph.Cuman.consi.xcviij.supposito tenore.in fi.Alex.in l.si pacto quo pœnā.col.j.versi.limita tamē.C.de pact.& in dicta l.j.C.qui admit.vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria,& consi.cxxx.difficultas huius negotij.post prin.lib.j & consil.vj. circa processum causæ.col.vlt.lib.3.Lud.Bolo.consi.lx.Cor mundum &c.viso igitur puncto.col.iiij.vers.vlt.& ij. & Hipp.Marsil.sing.xxx.tu scis regulam.Et propterea notab.dicit Anto.in c.veniens.j. col.ij. extra de testib.cui Bart.adstipulatur in l.Theopompus,circa medium.vers.quòd quando aliquis.ff.de dote prælegat.quòd licet testis debeat iurare præsente parte,si tamen talis est, cui necessariò standum est,non est necessaria partis præsentia,aut citatio,& sequitur Alex.d.consi.cxxx.lib.j.

Agnati necessariò nō sūt

30 ¶Hinc quoque fit,vt secundum communem opinionem,ad legitimationem naturalium veniente patre,non sint necessariò citandi agnati,vt qui vocati non potuissent contradicere, ita voluit Cyn.

& Bald.

& Bal.qui hoc limitat in l.nam ita diuus.ff.de adoptio.Ioan.And.& Anto.in repet.Calder.Card.Panorm.& alij in c.per venerabilem.extra qui filij sint legit.& in addit. Spec.titu.de succes. ab intesta. § j.col.vlti.versi.item scias.Feder.Senen.consi. lvij. videtur mihi quod in priuilegio legitimationis. Barto.in l.Gallus.§.& quid si tantum.in fi & ibi latè recentiores ff.de liberis & posthu.Gaspar Cal. consi.xxx.qui filij sint legit.Bal.consi.lvj.an pater qui fecit.lib.1.& in l.1.col.pen.C.de inoffic.donat. & in procem.C.col.4.& in l.vlt.C.quibus res iudic.non noceat.& in rub. extrà de rescrip. col.1.& in c.Albericus.de testam.& in l.2.col.8.C.de seruit.& aqua.& idem Bal.consi.cciiij.super primo articulo.lib.2.& consi.cccvj.Casus quæstionis talis est.col.vlti.lib.2.& consi. cv. primo est videndum. libro 5.& consi.ccclxj.verba Barto.in priu.eodem libro 5.& consi.ccclxiij.quæritur vtrum filius. eo. lib.5.Ioan.Lig.& Franc.Ramp.inter consi.Bal.consi.xviij.in quæstione proposita. col.3.lib.4.Ange. consi.lxxxiij.Pet.Anch.in c.1.de succes.ab intest.& consi.ccccvj.circa primum quæsitum. Imo.in c. nisi cum pridem.§.personæ.de renunc.Cuma.dicto consi.xcviij.in fi.vbi dicit hanc esse cõmunem opinionem, & iterum consil.clxviij. reuerendus pater dominus episcopus Vincen.Panor. in dicto c.cum olim.col.5.de re iudi.vbi refert se ita consuluisse,sicuti & verè consuluit consi. lxxxv. videtur primo dictam donationem.col.3.libro 3.Ioan.Ana.consi.xxix.visa imperiali.in quinto dubio.Rapha.Cuma.consi.xcviij.supposito tenore.col.pen.vbi dicit hanc esse communem sententiam doct. Alex.consi.clxxxvij.perspectis verbis.col.3.lib.5.& consi.pe.eo.li.5.& latè Barb.dicto cõsi.xlix.scribitur sapientiæ,per totum lib.2.vbi dicit se ita vidisse consultum per præstantissimos doct.Soc.qui hanc dicit esse communem consi.xlvij.in præsenti consultatione.col x.versi.ad secundam rationẽ. lib.4.Philin.Dec.consi.cccxxxviij.in casu proposito.post prin.& consi.ccclxv.pro declaratione.col. 2.in fi.& consi.ccclxvij.viso puncto.col.6.Quid autem in legitimatione quæ fit post mortẽ patris, videbis latè per recentiores in d.§.& quid si tantum.

citandi, ueniente patre ad legitimationem naturalium.

31 ¶Hinc item est, quod multum præced.cap.congruit, quòd princeps in concedendo gratiam vel priuilegium,non tenetur citare vel vocare eos quibus præiudicium irrogari potest, nempe quibus inuitis huiusmodi gratiam vel priuilegium potest concedere,ita voluit glos.& doct. in c.licet. de re iudi.Imo.in dicto c.nisi cũ pridem.in fi.extra de renun.sequitur Bal.in dicta l.vlt.C.quibus res iud. non noc.& idem Bal.in c.vlt.col.2.versi.quæro quid de istis executoribus.& Inn.ibi, extrà de præsump.& voluit idem Bal.in dicta l.nam ita diuus.col.1.ff.de adop.Panor.in d.c.cum olim.col.6.vers. secunda causa.extra de re iudi.addens & hanc rationem,quia qui iure suo vtitur,nemini facit iniuriam,& Barb.d.consi.xlix.col.2.versi.præterea facit.Philip.Dec.consi.cccxc.quoniam ex facto.col. vlt.quod tamẽ limitat Pan.vbi suprà,nisi de iure aliud in certo casu caueretur. Sed & tu prçterea potes limitare duobus modis ex his quæ dicit Bar.in l.2.in 2.not C.de temp.app.quòd quãdo princeps concedit priuilegiũ in his quæ respiciũt causæ cognitionem,vel partẽ multùm lædunt, debet pars citari,vide ibi omnino Alex.in addi.& consi.xj.aliàs cõsului. col.2.vers.& quod requireretur. li.7.& Bal.in rub.extrà de rescri.col.j.& Ias.in l.Gallus.§.& quid si tãtùm.col.pen.ff.de lib.& posth.

Princeps in cõcedendo priuilegium,non tenetur citare quibus præiudicat.

32 ¶Hinc est præterea,quòd declaratio animi potest fieri parte absente.l.Pomponius.ff.de nego.gest. & ff.de acquir.hæred.l.j.& l.pro hærede.in prin.& l.si quis mihi bona.§.iussus eius.ff.eo.& C.de iure delib.l.si auia tua.& ff.si mensor fal.mod.dixe.l.j.in fi.cum l.seq.& ff.de fideicom.liber.l.si Sticho. & ita per nonnullos,vt voluit Card.in c.exposita.de arbit.& Alex.dicto consi.cxxx.difficultas.col. j.versi.2.hoc confirmatur.& iterum paulò ante fi.lib.j.

Declaratio animi potest fieri parte absente.

33 ¶Hinc etiam est,quòd actus potest fieri absente parte,quando pendet ex voluntate eius qui facit, vt not.in l.qui in aliena.§.vlt.ff.de acquir.hæred.Sicut dicimus de bono.posses.quæ potest peti parte non citata,vt voluit glos.not.ff.de bon.poss.l.3.§.si eam.quam sequitur Bart.ibi,& Bal.illam sing. vbique faciens,videlicet in dicta l.nam ita diuus.ff.de adop.l.j.& iterum in l.vlti.C.qui admit. & in c.vlt.col.2.extra de transla.episc.& in c.cum in iure.in fi.extra de offi.deleg.& in c.1.col.pe. de iudi. & in c.præterea.col.3 de fer.& dilat.& in c.si quis testium.in fi.de testib.& in c.vlt.col.vlt.de fide instru.& in c.tenor.col.j.de re iudi.& Rom.consi.lxj.licet mihi magna.post prin.& Barb.dicto consil. xlix.lib.2.& Hippol.Marsil.in l.vnius facinoris.§.custodiæ.col.2.ff.de quæst.& in authen. sacramenta puberum.col.2.C.si aduer.vend.Et Alex.consi.cxxvj.lib.5.quibus probatur etiam ratificationem fieri posse parte absente,vt not.Bar.in l.qui enim.in fi.ff.rem ratam habe.& in l. Pomponius. col.2. versi.item ex eo.ff.de nego. gestis.

Actus quando pendet ex uoluntate eius qui facit, fieri potest absente parte.

34 ¶Hinc quoque est,quòd delatio iuramenti,de quo in l.si quando.C.vnde vi.& in c.vlti.extra quod met.can.potest fieri absente parte & non citata,quia non potest facere quin illi iuramentum deferatur,ita voluerunt Dom.de Rot.decis.299. licet quòd ad taxationem, in nouis. Refert & sequitur Imo.in c.vlt.col.x.extra quod met.cau. Alex.dicto consi.cxxx.versi.tertiò prçdicta cõfirmantur.lib. 1.Ias.in repe.l.admonendi.col.vlt.ff.de iureiur.vbi hoc dicit not.& latè in d.l.si quando.in ix.not.

Delatio iuramenti potest fieri parte non citata.

35 ¶A quo non longè abest quod notab.consuluit Alexan.dicto consi.cxxx.difficultas huius negotij. libro 1.quòd si ego promisi stare tuo iuramento de damno,& interesse, poteris iurare me absente & non aliter citato,licet agatur de meo præiudicio,cum etiam si essem citatus & adessem,non possem tamen facere quin iurares,& tibi crederetur, quod pro singulari refert Carol. Cotta in memor. citat. part.

Iuramento stare promittente, parte non citata iuramentũ ualet.

36 ¶Postremò hinc est quod in his quæ sunt adeò notoria,quòd certum est nullam defensionem absenti competere.non requiritur citatio per text.in c.bonæ.j.in versi.porrò.extrà de. electio.in c.ve-

In adeò notoriis,non requiritur absentis citatio.

nerabilem.vbi etiam Panot.hoc modo intelligit,col.6.versi.item not.ibi,sunt enim.extra eo.& in c.ad nostram.3.col.2.versi.opponitur,2.extrà de iureiur & in c.accepta.col.pen.extra de restit. spol. & in c.cum sit Romana.extra de appel.& in c.j.col.2.de causa possess.& propriet. & in c. cum olim. vbi idem Panor.qui hoc dicit singulariter notandum,col.7.versi.not.singul.extra de re iudi. & ita quoque voluit Panor.in c.vestra.col.vlt.versi.circa quartum.extra de cohab.cler.& mulie.& consil. lxviij.in fi.lib.2.in quibus locis dicit ita debere intelligi glos.& docto.qui dicunt in notoriis non requiri citationem,quos ibi per eum videre poteris:& hoc quoque sequitur Barb. nulla Panor. facta mentione in l.si cui bonis.col.xix.versi.mihi tamen videtur.ff.de verb. oblig. vbi & illud præterea dicit,quod in notorio resultante ex facto iuris non requiritur citatio,argu.not.in c.adferte. de præsump.& in c.Rainutius.de testa.& per Bal.in l.j.C.vt quæ desunt aduo.part.vbi traditur, quòd non est necessarium huiusmodi notorium resultans ex facto iuris. verùm quod ad primum caput pertinet,vide quæ dicam infrà in xxxij.limitat.in vlti. declaratione.

Contra præcedentem limitationem.

37 ¶Aduerte tamen,quòd contra huiusmodi limitationem possent multa adduci:nam sententia & iudicium redditur in inuitum.l.inter stipulantem.§.j.ff.de verb.oblig.& tamen requiritur citatio partis.l.ad peremptorium.& l.seq.ff.de iudic.l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic. proconf. Item testes deponunt velint nolint,& pars aduersa citanda est.l.penult.§. sed cum minimè oporteat.C. de testib. & sexcenta huiusmodi exempla in eam rem adduci possent, vt etiam admonet Catel. Cott.dicto memor.citatio partis.Ideo cogita quid dicendum,& vide Barto.& Philip. Dec.in l.qui potest.ff.de regu. iuris.

Non citatur cui sit præiudicium,quando futurum esset periculum ex citatione.

38 ¶Limita tertiò principaliter nostram regulam,vt videlicet debeat citari is,de cuius præiudicio agitur,vt non procedat quando esset futurum periculum ex citatione,vel propter moram,vel propter citandi fugam suspectam.vt de primo voluit Inn.in c.significauit.in fi.extra de testib.argu.extra de confir.vtil.c.cum dilecta.& sequitur Alex.in d.l.de vnoquoque.col.2.in fi.ver.item limita regulam. ff.de re iudi.Ex quo & illud manare potest,quamuis & alia ratio reddatur,quod à Bal. pulchrè traditum est in auth.eum qui appellat.C.de tem.app.& in c.6.tit.quo temp.mil.quòd vltima die compromissi vel instantiæ potest ferri sententia,quod sing.reputat Alex.vbi suprà,col.vlt.versi.itē fallit quando vlti.& Ias.in d.l.nec quicquam.§.vbi decretum.col.5.versi.tertiò principaliter.ff.de off.proconf.de quo etiam per eundem Bal.Pau.Cast.in l.admonendi.ff.de iureiur. & in l.si quis arbitratu. & ibi latè Aret.col.5.ff.de verb.oblig.& in d.l.ad peremptoriū.ff.de iud. & Roma.in l.qui calendis. ff.de verb.obli.& in rub.ff.de recep.arbit.x.q.Et aliàs,vbi est periculum in mora, recedimus à regulis iuris cōmunis,vt latè per Ias.in l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de oper.noui nunc. Pet.Anch.consil. cclxxvij.ex prædicta facti narratione.col.j. De secundo autem latius diximus supra.

Examinatio alteri cōmissa,an quis sit idoneus, vel dignus.

39 ¶Limita quartò non procedere,vbi alteri cōmittitur examinatio an quis sit idoneus,siue dignus,an non,vt voluit glo.notab.in cle.j.de offi.deleg.& Inn.in c.vlt.in fi.extrà de transla.prælat. & in c.vlti. col.j.in fi.versi.item licet more.& ibi Ioan.And.col.2.in prin.& Bal.col.pen.versi.quartò quęro.extrà de pręsump.Lauda.in cle.vlt.& ibi etiam Card.in v.q.de rescrip.& iterum in cle.2.& ibi quoque Card.in j.q.de concess.præb.& Bal.in l.si qua per calumniam.C.de epis.& cleri.& in l.non dubium. col.8.C.de legib.& in l.neque natales.col.vlt.versi.sed nunquid in ista examinat.C.de proba.& in l. certum.col.3.& ibi Ias.col.antepe.C.vnde legi.Roma sing.366.fuit vnus.versi.quartò fallit.& Alex. in dicta l.de vnoquoque. col.vlt. versi. item fallit vbi.

Conscientiæ alicuius commissum.

40 ¶Limita quintò non procedere, quando aliquid cōmittitur conscientiæ alicuius, quia ille poterit procedere sine citatione,vt voluit Bal.in dicta l.certum.col.2.in fi.C.vnde legit.& in l.vlti.C. de legit.hæred.& in l.qui se patris post auum.C.vnde libe.Roma.in repe.rub.ff.de arbit.col.2.in fi.Alex. vbi suprà,& Lanfran.in tracta.de arbit.parte 7.col.3.pro quo bene facit glos.notab.in c.statutum.§. assessorem.in verbo,relinquatur.de rescrip.quam faciunt sing.Pau.Cast.in l.de pupillo.§.qui opus. ff.de operis noui nunc.& Ange.Aret.in §.sed istæ.Instit.de actio.ibi,vide Iaso.Bal. quoque in c.si sacerdotes.extrà de offic.ord.Verùm Roma.in d.l.certum.in fi.vult illud dictum Bal. non procedere,quando extaret persona,de cuius præiudicio ageretur,per id quod not.glos.in l.vlti.C.de bono. possess.secundum tabul.vbi ad hoc vt rectè determinet, necesse habet rectè informare conscientiam suam,ergo causæ cognitio requiritur, & sic citatio in l.causæ.§. causa cognita.ff.de minorib. & hanc postremam sententiam sequitur Iason in dicta l.certum.col.antepen.& in dicto §.vbi decretum.in xiiij.fallen.ibi postquam recensuit illud dictum Bal.quod sing.dicit,tandem adijcit non esse simpliciter verum,addocitque prætereà quod egregiè dicit. Bal.in sua dispu.statuto cauetur quòd fœnerator.col.vlt.quod ille cuius conscientiæ aliquid cōmittitur,non potest leges transgredi, quia intelligitur de conscientia legibus munita,& secundum leges (vt ita dicam) regulata,non de ea quā sibi quisque fabricat.argu.l.codicillis.§.vlt.ff.de lega.2.Item istud verbum conscientia, importat arbitrium boni viri,non meram & liberam voluntatem,vt voluit ipse Bal.in l.nulli.col.3.C. de episc. & cler.& in l.vlt.in fi.C.de iure domi.imper.quod & patet ex not.in clem.j.in verbo,oneramus. de iure patro.Sed cum aliquid cōmittitur per verba importantia arbitrium boni viri,debet talis commissarius partes citare,vt voluit Bar.in extrauag.ad reprim.in verbo,sine figura.& in verbo, videbitur.& Bal.in l.captatorias.in 3.q.C.de testa.milit.& ita quoque iisdem rationibus tenuit Alex.sibi contrarius consi.ccxix.visis verbis domini Grimaldi.lib.2.

Verbum conscientia quid importet.

41 ¶Limita sextò, vt non procedat in Papa, qui potest ferre sententiam diffinitiuam contra tenentes iniustè

iniustè res ecclesiæ, nulla præcedente citatione, vt voluit not. Ioan. And. in dicto c. cum olim. de re iud. in nouel. & refert & sequitur Bal. in l. 2. C. quomodo & quando iud. & in prælud. feud. col. ix. vers. aliqua, sed pauca de principe paulò inferius, & Ias. qui hoc reputat singu. in d. §. vbi decretum. d. l. ne quicquam. ff. de offic. procons. col. v. vers. quartò limita.

Papa potest ferre sententiã sine citatione.

42 ¶Sed aduerte quod Panor. in d. c. cum olim. col. vij. hoc intelligit secundum quæ diximus supra, in ij. limitatione, vers. postremò hinc est. videlicet quando adeò notorium est, res ecclesiæ ab iis iniustè teneri, quòd nulla defensio potest eis competere. Aliàs enim nec hoc casu, nec alio posset Papa procedere sine citatione, per ea quæ statim dicemus in seq. limitatione, sicut etiam expresè voluit Ioã. Monach. in extrauag. rem non nouam. & Rom. consi. ccclxix. circa primum. col. j. & ij. vbi declarat qualiter hoc intelligatur.

Superior limitatio quomodo intelligẽda.

43 ¶Limita septimò, vt aliàs etiam semper non procedat in principe, qui potest & cognoscere & iudicare non citata parte, vt voluit Bald. in dicta l. j. in prin. C. quomodo & quando iudex. per gl. notab. in l. antepenul. in fi. ff. ex quib. causis maior. & idem Bald. in l. nec causas. C. de appell. vbi maturè respondet ad clem. pastoralis. de re iudic. & facit tex. in c. sicut in iure. in fi. de excess. prælat. quem ad hoc not. Hostien. & Ant. Sed hoc planè falsum est, & contrarium etiam voluit glos. notab. quam & ipse Bald. sibi contrarius sequitur in l. vlt. C. de legib. & Rom. in l. j. col. vj. ff. de rescrip. & idem voluit glo. Ioan. Mon. in extrauag. Bonifacij viij. rem non nouam. in glo. vlt. sub tit. de dolo & contu. Bart. in dicta l. nam ita diuus. quam legit cum l. adoptio. non iure facta. la ij ff. de adopt. & in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. & ibi recentiores, maximè Ias. in vtraque lect. col. vlt. ff. de liber. & posth. & Bald. in l. ij. C. de temp. appel. & in l. vlt. C. de fruct. & lit. expen. & consi. lviij. factum super quo. li. iij. & Ang. in l. princeps. ff. de legib. Salyc. in l. nec causam. C. de appell. Ro. in l. si quis arbitratu. col. iij. ff. de verb. oblig. & in repet. l. j. col. v. versi. item similis quæstio. ff. de arbit. Ant. & Panor. in c. cum olim. extra de re iudic. Card. & Pan. in c. j. de causa poss. & propriet. Alex. in d. l. de vnoquoque. col. vlti. versi. item fallit in processu principis. & Iason in dicto §. vbi decretum. col. vj. versi. septimò fallit. & faciunt nota. per Canonistas in c. in nostra. de procur. & in c. inter quatuor. de maior. & obed. & est singularis tex. in c. j. de cau. poss. & propriet. ibi, nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire, & in l. j. col. iij. de constit. princip. Socin. consi. lix. in causa nobilium. col. vj. versi. sextò & vlt. lib. iij. & consi. cxx. memini me aliàs. col. iij. versi. sed ad abundantiorem. eod. lib. iij. Et hoc quoque probatur duabus potissimum rationibus.

An princeps possit cognoscere & iudicare parte non citata.

44 ¶Primùm enim citatio est iuris diuini, vt voluit Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, sine figura. col. ij. & Imol. in clem. sæpe. col. xlij. versi. habetur expedita. & hoc colligitur ex c. Deus omnipotens. ij. q. j. vbi dicitur, quòd Deus noluit punire peccata Sodomorum, nisi descenderet, & veniret &c. & idem scribitur Genes. 3. vbi Deus antequam puniret Adam de peccato inobedientiæ, illũ vocauit, & ipsius defensionem audiuit. Quibus motus Panorm. in dicto c. j. de causa poss. & propr. & in dicto c. cum olim. col. ix. dicit Deum citationem instituisse: deinde, citationem committere, nihil esse aliud quàm defensionem tollere, vt est tex. in c. pastoralis. versi. dici ne ergo sententia. de re iudic. Defensio autem iuris naturalis est, vt etiam ibi est tex. in versi. nec prædicta suppletur, igitur nõ potest tolli per principem iuribus alleg. quod & sentit Bald. consi. clxxxvj. ad euidentiam. col. vlti. li. 5. & in repet. rub. ff. de arbitr. col. vj. versi. xvij. hæc tamen limitatio posset procedere, si princeps ex plenitudine potestatis, & ex certa scientia ferret sententiam, per l. ij. in fi. de in integ. restit. & ita voluerunt Host. & Ioan. And. in dicto c. in præsentia. de procur. & idem Ioan. And. in d. c. j. de cau. poss. & propriet. Bart. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. & idem Bart. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & in l. ij. col. vj. C. de seruit. & aqua. & Bal. in l. nec causas. C. de appel. & in l. si quis iniquum. quæ est iij. §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. & in l. ij. quomodo & quando iud. Salic. in d. l. nec causas. C. de appel. Ant. & Pan. in d. c. cum olim. de re iudic. Quanquam etiam in hoc contrarium expresè voluerunt Card. & Panor. in dicto c. j. de causa possess. & propriet. & latè Fran. Aret. consi. clxv. sicut Iac. dicit col. ix. versi. circa secundum. sed super hoc vide latè Feli. in c. quæ in ecclesiarum. col. xxv. in sexta limit. per totum, de constit. Verùm hæc septima principalis limitatio posset obtinere, in interpretatione declaratiua, verbi ambigui facienda per principem: tunc enim non requiritur partis citatio, vt voluit Innoc. in c. olim. & ibi quoque Host. & Panorm. de verb. sign. & Pau. Cast. consi. cccxxxviij. quia exceptiones. col. j. & ij. lib. j. tamen sunt qui & in sententia declaratoria principis, requirunt citationem partis, vt glo. in clem. vlt. de censib. & in cle. j. & ij. de pœn. & remiss. & Socin. d. consi. cxx. lib. iij. Alex. consi. xj. aliàs consului. col. iiij. versi. nec obstat. etiam prædictus. lib. vij. & Soc. consi. lxiij. viso testamento nobilis. col. vj. versi. sed hoc non obstante. lib. iij.

Citatio iuris est diuini.

Adam uocatus antequam puniretur.

Defensio est iuris naturalis.

Interpretatio uerbi ambigui facienda per principem.

45 ¶Limita octauò vt non procedat, quando pronunciaretur processum esse nullum, qui verè nullus est, quia tunc non requiritur citatio secundum Alba. antiquum, qui hoc dicit valde not. in c. causam quæ. per illum tex. extra de præscr. quod dictum pro valde singul. refert Ant. ibi notab. qui & alleg. tex. in c. prolatam. ij. q. vj. subiungit tamen quòd non est generaliter verum: & tu de eius veritate vide ibi Innoc. & Panorm.

An requiratur citatio, si processum pronunciatur esse nullus.

46 ¶Limita nonò vt non procedat, quando citatus in prima citatione dicit se nolle venire, quia vlterius non est citandus ad sententiam, vt not. glo. in l. tres denunciationes. & ibi Bald. Angel. & Salic. C. quomodo & quando iud. & in l. vlt. in fin. & ibi Bartol. & omnes. ff. de in integr. restitut. & in l. consentaneum. in verb. contumacia. & ibi quoque Bart. & Bald. C. quomodo & quando iud. & in l.

Et sine ulterius citandus ad sententiam, qui in prima citatione dixit se nolle uenire.

ex consensu.§.vlt.& ibi Imo.ff.de appel.& Hostien.in summa.de contu.Spec.in titu. de contum.§.j. versi.& inquirendum quoque.& in titu.de citat.§.viso.versi.item potest constare. Bart.in l.si finita. §.Iulianus.ff.de damno infect.de cuius tamen veritate vide latè per Alex.in l.contumacia.col.2.ver sicu.quartò fallit.ff.de re iudic.vbi comperies alios tenuisse simpliciter contrarium,alios distinxisse, an hoc dixerit in iudicio,an extra iudicium.Hoc autem nemine reclamãte haud dubiè procederet, si citatus expressè diceret sine causa,se nolle amplius comparere coram iudice,vt voluit Ange.in l. ad peremptorium.ff.de iudic.& Anto.in c.consuluit.de officio deleg.& Imo.in dicta l.si finita.§.Iulianus.& Alex.in dicta l.contumacia.

Qui post primam citationem vltra mare abiit, vlterius non est citandus.

47 ¶Limita decimò,vt etiam non procedat quando citatus ipse post citationem primam, equũ ascendit & vltra mare abiit,quia etiam tunc non est vlterius citandus ad sentẽtiam,quia declarat (hoc faciens) quòd amplius non vult citari,ita voluit Bal.in d.l.consentaneum.in fi.C.quomodo & quando iud.dicens esse dictum valde sing.Inno.in c.auditis.de procur.vbi tamẽ de hoc nihil dicit,& credo quòd illum voluit allegare in dicto c.ad petitionem.in glo.magna.de accus. & hanc limitationẽ sequitur Roma in d.l.Iulianus.§.si finita.ff.de damno infect.Alex.in d.l.de vnoquoque.col.vlt.& in d.l.contumacia.col.2.versi.quintò fallit.ff.de iudic.Sed hac in re notandum est,præterea quod subdit Bal.in d.l.2.quòd de hoc constare debet iudici,antequam pronunciet.l.hæc autem.§.j. ff.quibus ex causis in possess. eat.

Citatus personaliter non est vlterius citandus.

48 ¶Limita vndecimò vt etiam non procedat, quando quis fuit primùm citatus personaliter , & non venit,quia tunc non debet vlterius citari,etiam vbi opus est aliis citationibus,secundum Inn.in dicto c.ad petitionem.de accus.quem sequuntur Do.de Rota decis.xxxiij. licet in causis prophanis. & Iaco.But.in d.l.tres denunciationes.C.quomodo & quando iud.ea moti ratione,quia in incertis nõ certis locus est coniecturis.l.continuus.§.cum ita.ff.de verbo.obliga.Sed cõmuniter tenetur contrarium,vt per gl.Bar.& omnes in d.l.vlt.ff.de in integ.restit.Bal.in d.l.tres denunciationes. allegãs ad hoc tex.in l.præsenti.C.de his qui ad eccl.confug.& idem Bal.in c.j.col.j.tit.de milit.vasal.qui contu.est.Ioan.And.in addit.Spec.tit.de contu.§.j.Ant.in d.c.consuluit.de offi.dele.& in c.vlt.de eo qui mit.in poss.doct.in dicto c.ad petitionem.Imo.in d.l.ex consensu.§.vlti.ff.de appel.& in dicto §.si finita.& Alex.in dicta l.contumacia. col.j.

Qui non patitur citationem ad se peruenire, non est citandus.

49 ¶Limita duodecimò non procedere,quando pars se occultat,nec patitur citationem ad se peruenire,secundum Inno.& Hostien. in dicto c.ad petitionem. per tex.in cap.quoniã §.potest. extrà vt lite non contest.& Ioan.Monac.in c.Romana.§.contrahentes. de foro competen.libro 6.& Dom. de Rot.in decis.suprà alleg.& Anto.in dicto c.vlt.col.vlti.de eo qui mit.in poss.& Alexan. in dicta l.contumacia.in ix.fallen.

Interlocutoria modici præiudicij.

50 ¶Limita decimotertiò in interlocutoriis quæ sunt modici præiudicij, quæ possunt ferri absente & non citata parte,vt voluerunt Bal.& Ias.col.5.in d.§.vbi decretum.Imo.in l.quod iussit.ff. de re iudic.cum concor.quas videre poteris suprà tit.vj.§.v. in tract. modicorum.

Inhibitoria iudicis ecclesiastici.

51 ¶Limita decimoquartò,vt non procedat in inhibitoriis,quas faciunt iudices ecclesiastici secularibus,ne cognoscant de aliqua causa,quod possunt facere sine citatione,secundum Archid.in c.quæ Lotharius.2.q.1.& Bal.in l.presbyteri.col.2.in 2.q.C.de episc.& cler.Sed de huius rei veritate vide quæ diximus suprà.

¶Limita decimoquintò , vt non procedat in eo qui fuit contumax in respondendo positionibus, quia ad audiendam sententiam amplius citari non debet,vt voluit Spec.tit.de po.§.8.in fi.quem sequitur Rom.sing.xxv.an contra contumacem.Tamen cõtrarium tenet Ioan.And.in addi. ipsius Spec.vbi suprà,& etiam in tit.de citatio.§.viso.versi.item licet.in fi.& iterũ in c.2.in fi.de cõfes.lib. 6.& Ias.in d.§.vbi decretum.in xj.fallen.vbi tamen dicit sing.illud dictum Spec.

Reuisio rationum siue computorum.

52 ¶Limita decimosextò in reuisione rationum, siue (vt vulgò loquimur) computorum. Nam si is qui rationes debet reddere,librum rationum restituit,ex quibus appareat eum esse debitorem,potest non aliter citatus condemnari,vt est tex.quem ita intelligit Bart.in l.2.§.quod de frumentaria. ff.de admi.rerum ad ciuit.pertin.& Bar.sequitur Pau.Cast.in l.2.C.vbi decur.vel claris.l.2.in fi.vbi dicit hoc esse perpetuò menti tenendum,& Panor.in c.bonæ j.col.4.de elect.& in c.j.col.2.de causa poss.& propriet.& in c.cum olim.col.6.& ibi etiam Cardin.Flor.de re iudi.& in c. ex insinuatione. in fi & in c.cum sit Romana.in fi.de appel.& in c.vestra.de app.col.vlt.extrà de cohab.cler.& mulier.& consi.lxviij.quanquam super vacatione.in fi.lib.2.

53 ¶Limita decimoseptimò,vt non procedat in sententia taxationis expensarum, in qua non requiritur alterius partis citatio,secundum Inn.in c.vlt.extra quod met.cau.Bal.in dicta l.2.C.quomodo & quando iud.& in l.terminato.col.2.C.de fruct. & lit.expen. Ias.in dicto §.vbi decretum.in xvij. fallen.& facit quod voluit Inn.in c.2.in fi.ibi,vel dic,quod interlocutoria,extrà de procura.& Bal. in l.sancimus.in x.q.C.de iudi.Sed tamen in practica aliter obseruamus.

In causa status, sententia lata inter aliquos nocet omnibus etiam non vocatis.

54 ¶Limita decimooctauò, non procedere in causa status , in qua sententia inter aliquos lata nocet omnibus etiam non vocatis,per tex.in l.ingenuum.ff.de statu hom. quem sic intelligunt docto. ibi, & in l.2.C.quibus res iudi.non nocet.Vnde Ioan.Fab.dicit in §.præiudiciales.col.pe. versi. sed quid in causa nobilitatis.Instit.de actio.quòd sententia qua quis declaratus est nobilis vel ignobilis,facit ius inter omnes etiam non vocatos,de intellectu tamen d.l.ingenuũ. & qualiter & quomodo procedat,vide præter docto.ibi, Panor.in cap. pen. col.8.versi.sextus casus.extra de re iudi.& omnino

Alex.

Alex.post Imo.in d.l.vlt.col.15.versi.addit etiam glos.ff.eo.vbi etiam ponit multas limitationes ad dictam Lingenuum. Sed & eum quoque col.19.versicu.iuxta hoc quæro. vbi latè differit, quid si quis fuerit pronunciatus clericus.cuius monachus,bannitus, infamis, vassallus ascriptitius, hermaphroditus,excommunicatus.

55 ¶Limita decimononò,vt videlicet non noceat aliis non vocatis.quod inter alios actum est, quoad plenum præiudicium. Nocet enim quoad aliqualem præsumptionem,siue facit qualequale præiudicium,vnde ius illorum vacillat,vt not.gl.Guliel.Cun.Fulg.& alij,in l.si duo patroni.ff.de iureiur. vide ibi Iaso.& glos.in l.2.C.quibus res iudic.non noert.& glos.in l.j statim.in princ.in verbo, præiudicium.ff.de excep.rei iudic.& glos.in l.à sententia.in princ.ff.de appel. vbi est & de hoc bonus tex.quòd ratione huiusmodi præiudicij potest appellari,& glos.in c.cum super.in verbo, interpositam.extra de re iudic.& glos.in l.j.C.de fals.glos.in c.dilectus.2.in verbo,dantes.in fi.extra de simo. & in c.ordinatos verò quosdam. 59.dist.c.interrogatú.2.q.4. Ant.& Panor. hæc relinquentes arbitrio iudicis in c pen.col.6.post prin.extra de re iudic.& Bar.in l.admonendi.col.3.versi.quæro quid si dicta testium.ff.de iureiur.vbi dicit,quod facit semiplenam probationem, & in l.Lucius.ff. de his qui notan. infa.Alex.optimè declarans quale sit huiusmodi qualequale præiudicium, & quid & in quibus operetur in dicta l.vlt.col.21.versic. item procedit hæc regula.

Quod inter alios actũ est, quatenus aliis noceat.

56 ¶Limita vigesimò non procedere,cùm is cui primùm de aliqua re actio vel defensio competebat, passus est sequentem agere,& si vocatus non fuerit,illi æquè præiudicat,ac si ipse egisset vel defendisset,veluti si debitor passus sit creditorem experiri de proprietate pignoris,aut maritus socerum, vel vxorem de proprietate rei dotalis,aut emptor venditorem de proprietate rei emptæ, text. est in l.vlt.ff.de re iudic.vbi & hæc exempla adscribuntur,& in c.pen.extra eo.tit.in quibus locis hanc materiam abundè à docto.tractatam reperies,& maximè per Alex.qui copiosissimè omnium eam rem executus est.

Non vocato præiudicat, si passus est, cui primum actio cõpetebat, sequẽtem agere.

57 ¶Limita vigesimoprimò non procedere in casu l.2.C.de commu.rerum alien.& in l.j.C.de vend. rerum fisca.lib.x vbi fiscus potest vendere totam rem quam habet communem cum alio etiã non vocato,ita quòd ille huiusmodi venditionem infringere non potest. Et hoc quidem procedit ex priuilegio speciali concesso fisco,vt est tex.formalis in l.2.vbi dicit glos.quod hoc procedit,si fiscus habet aliquam partem:nam si nullam haberet, & nihilominus sciens venderet, nihil obesset domino:at si imprudens,quia putat se dominum,venderet, habet locum l.bene à Zenone. C. de quadr. præscr.quæ vult tenere venditionem,sed restituendum à fisco pretiũ domino. Id quod singulariter dicit not.Panor.in dicto c.pen.col.8.versi.primus igitur casus.extra de re iudic.quia multi (vt dicit) errant in intellectu huius l.bene à Zenone.Et ita sub hac limitatione duæ comprehenduntur, vna per d.l.2.C.de commu.rerum alien.altera per d.l.bene à Zenone.

Fiscus vendere potest rem, quam habet cõmunem cũ alio illo nõ vocato.

58 ¶Limita igitur vigesimosecundò non procedere ratione connexitatis,vt voluit glo.in dicto c.pen. per tex.lxxxj.dist.c.tantis Daniel.& 3 q.6.c.hæc quippe.& de accus.c.ad petitionem. & ibi etiã glos. in verbo,per consequentiam.& de purg.cano.c.pen.quibus adde & text.in c.dilectus. le 2. extra de simon.vbi & hoc glos.notab.in verbo,dantes.ex qua tamen discere poteris, quomodo & qualiter hoc procedat,de quo etiam per Inn.Hostien.& latè Panor.col.xj.versi.septimus.in dicto c.pe.Inno. & Anto.in c.dudum.le 2.de elect.& Alex.in l.vlt.col.xj.versi.etiam iuxta hoc.& iterum col.14.vers. item fallit regula.ff de re iudic.

Connexitas quid operetur.

59 ¶Limita vigesimotertiò,vt non procedat in re indiuidua,in qua sententia contra vnum lata, aliis etiam non vocatis præiudicat,vt voluit de seruitute loquens quæ indiuidua est, l.2.ff.de ver.oblig. §.j.cum simil.glos.in l.qui aliena.§.vlti.in verbo,prædio.ff.de negot.gest.& in l.loci corpus.§.si fundus.in verbo,proderit.& ibi Ange.ff.si seruit.vendic.& in l.si de communi.in prin.& ibi Bart.ff.eo. & Ange.in dicta l.2.§.si tamen hominem.& ibi Imo.& Rom.in versi.ex his.ff.de verb.oblig.Anto. in c.causam.le 2.extra qui filij sint legit.Imo.in dicta l.vlt.& ibi Alex. col.13.versi. aduertendum est in hoc.ff de re iudic.& Panor.in dicto c.pen.col.3.de re iudic. Quanquam contrarium tenet Inn. in d.c.causam.vbi tamen videtur sibi contrarius in glos.magna in duobus locis,& Iacob.Butr.in d.l.si de cõmuni.ff.si seruit.vendi.& Bar.sibi contrarius in l.ex duobus reis stipulandi.in 4 q.ff. de duob. reis.Sed tenendo primam,eam limitabis procedere in seruitute iam constituta,prout loquitur d.§.si fundus.& dicta l.si de communi.secus in constituenda,quia lata super ea sententia,aliis nec prodest, nec nocet, cum in ea non reperiatur terminata regula nostra,& facilius retineatur ius iam constitutum, quàm de nouo inducatur.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris. ita voluit Barto. quem sequuntur recentiores in dicta l.2.versic.ex his.ff.de verbo.oblig.& Alexan. qui hoc multum commendat in dicta l.vlti.

Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat.

60 ¶Limita vigesimoquartò,vt non procedat quando iudex super eo pronunciat, quod lex ipsa iam pronunciauerat,videlicet si excommunicat aliquem,qui erat à iudice excommunicatus,non requiritur citatio siue monitio,per tex.in c.repræhensibilis.extrà de appel.licet aliàs requiratur in sententia lata ab homine,vt vult tex.in c.sacro.extra de sent.excom.& ita expresse tenuit Roma.in l.is cui bonis.ff.de verb.oblig.faciens ad hoc sing.tex.in d.c.repræhensibilis. & dicit hoc perpetuò memoria tenendum,quia singularis est limitatio ad d.l.de vnoquoque.ff.de re iudic.& sequitur Barb.in d. l.is cui bonis.col.17.versi.& circa prædicta.Verùm Francis.Aret.ibi,col.3.versi.item adde dictis.hoc reprobat:quia quando iudex idem pronunciat,quod lex ipsa pronunciauerat, huiusmodi sententia

An iudex possit pronunciare super eo, quod lex pronũciauerat sine citatione.

ita debet interpretari, vt id quod ipse iudex pronunciauit pro declaratione rei iam à iure pronunciatæ babeatur, videlicet excommunico te pro tali re, id est, declaro te à iure excommunicatum, vt not. per Bar. in l. j. C. de oego. gest. vbi etiam Bald. & Alex. & latè Inno. consi. xcix. in quæstione quæ vertitur. col. j. cum concord. quas alibi citabo. Verùm in sententia declaratoria iuris, requiritur eius citatio, de cuius præiudicio agitur, secundum glos. in cle. præsenti. in verbo, constiterat. de ceosib. & iterum in cle. j. §. vlt. in verbo, quinto concede. rursúmque in cle. 2. in verbo, cõstiterit. de pœnis. quas sequitur & ipse Roma. in dicta l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. & not. per Panor. & alios in c. peruenit. le j. de appel. & Bar. in l. ab executore. in prin. ff. de appel. & Bal. in l. ea quæ. C. commu. vtriusque iudic. & idem Aret. dum illas glos. allegat io c. j. col. 8. versi. vtrum autem quando pœna. de iud. & coosilio clxv. sicut Ioan. dixit. col. ix. & Alex. addit Bar. in l. Imperator. ff. de iure fisci. Felin. in c. Rodulphus. col. antepe. versi. sed iustior est cum citatur pars. extrà de rescri. Soci. quoque inter consi. Franc. Curtij Senioris. consi. xx. domine labia. in 4. dubio. col. eiusdem. vbi dicit de hoc esse bonum tex. in c. parrochianus. vbi & hoc Panot. declarat, extra de seo. excom. & beoe facit tex. in dicta cle. cum dicitur si constiterit, quia constare non potest, nisi parte vocata, per l. vlt. C. si per vim vel alio modo. cum simi. Nec obstat inquit Aret. dicto c. reprçheosibilis. quia verè satis ratinnabile est, quod quando homo nihil inducit vltra legem, non debet seruari solennitas expressè requisita in excommunicatione lata ab homine, vt ibi dicitur: sicuti etiam dicimus in simili de statuto idem disponẽte quod ius commune, de quo in l. j. in prin. ff. ad leg. Falcid. & in c. j. de constit. lib. 6. Sed quòd declaratio eius quod à iure factum est, vel inductum non requirat citationem, cum potest alteri præiudicare, noo est verum, sed est contra regulam d. l. de vnoquoque. & illas glo. approbatas. Cui adde quod tex. io d. c. repræhensibilis. oon loquitur de citatione, sed de monitione quæ fit, vt quis satisfaciat, quæ multùm differt à citatione, per quam quis citatur, vt ad causam veoiat, vt de se patet, & not. recentiores in d. c. sacro. de sent. excom. & in c. cum sit Romana. de app. & Franc. Aret. hoc expressè not. in casu d. c. repræhensibilis. dicto consi. clxv. col. 8. versic. & tamen his non obstantibus.

Declaratio eius quod à iure factum est, cũ alteri præiudicat, citationẽ requirit.

Absolutoria lata super crimine publico, nocet aliis etiã non vocatis, nolentibus accusare de eodẽ.

61 ¶ Limita vigesimoquintò in sententia absolutoria semel lata super crimine publico, quæ nocet aliis etiam non vocatis, volentibus accusare de eodem crimine. ff. de accu. l. si cui. §. iisdem crimiotbus. & extra eo. c. de his. & ita etiam hunc casum excipit gl. in d. l. 2. C. quib. res iudic. non noc. quæ limitat, nisi collusio detegatur, per iura quę allegat. Sed & tu limita alio modo secundum tex. in d. §. iisdem, huius autem fallentiæ rationẽ reddit Alex. in repe. d. l. vlt. col. x. vers. aliam fallen. posuit. ff. de re iudi. quia in hoc casu fiscus & respublica in causa est, vt quilibet admittatur ad accusandum, & ideo propriè non præiudicatur per sententiam absolutoriam alteri, sed ipsi fisco aut reipub.

Quilibet de populo censetur procurator reipub.

62 ¶ Limita vigesimosextò, ampliando præcedeotem limitationem in omnibus popularibus actionibus, in quibus agitur de iure publico, vt voluit gl. in d. l. 2. C. quib. res iudi. non noc. per tex. in l. eum qui iurauit. §. in popularibus. ff. de iureiur. cui adde tex. in l. 3. ff. de popul. actio. Cuius etiam rei rationem reddit Alex. in dicta l. vlt. col. x. versic. aliam fallentiam dicit. ff. de re iudic. quia popularis actio competit, pro iniuria facta toti populo, vt si quis sepulchrum violat vel ecclesiam, aut viam publicam, seu album prætoris corrumpat. l. prætor ait, quæ est 3. in princ. ff. de sepulc. viola. l. si quis id quod ff. de iurisdictio. omn. iudic. vnde quilibet de populo censetur procurator reipub. Ideo sicut cum vnus habet plures procuratores cum mandato, lata contra vnum ex procuratoribus sententia, oon potest alius agere. l. pluribus ff. de procur. & c. si duo. eo. titu. lib. 6. ita & in hoc casu, subditque idem dicendum in iure quasi publico, siue quasi populari, vt quando opponitur contra electum ad dignitatem aliquis defectus ad infringendam electionem. Nam si semel lata fuit sententia cõtra opponentem, non poterit amplius alius eundem defectum opponere, vt est glos. notab. in c. cùm dilecti. in verbo, iudicatum. de elect. & in c. cupientes. §. cæterum. in verbo, nullum præiudicium. eo. tit. lib. 6. & not. Inn. in c. super his. in gl. j. & iterum io verbo, à promotore. de accus. & in c. causam. le 2. in fi. magnæ glos. extra qui filij sunt legit. & Archid. in c. illud statuendum est. 23. dist. Talis enim causa videtur respicere publicum interesse, vt est tex. io cle. constitutionem. ibi, interesse commune. & ibi gl. in verbo, propriè. vbi doct. de elect. & not. gl. io c. vt circa. in verbo, aliqui. & ibi doct. de elect. lib. 6. & Ion. in c. dudum ecclesiæ. in prin. de elect. vbi etiam ponit quare dicatur ista causa quasi popularis, & non popularis propriè, de quo etiam per Ange. in rub. ff. de popul. actio.

Publicum interesse.

Filiationis causa.

63 ¶ Limita vigesimoseptimò in causa filiationis, io qua sententia cum parte lata omnibus nocet per tex. in l. j. in fin. cum duabus legibus sequentib. ff. de liber. agnosceo. & not. glos. in dicto cap. penult. super quo. & similiter super sententia lata super qualitate legitimationis, qua videlicet quis est pronunciatus legitimus, an faciat fidem quoad omnes etiam noo vocatos, ne hîc diutius immorer, vide Panorm. in dicto c. pen. col. pen. versi. quintus casus. & omnino Alex. in dicta l. vlt. col. 17. versi. aliam fallentiam assignauit glos. vbi & in hac re sententias antiquorum scriptorum abundè recitatas, atque examinatas reperies.

Quale præiudicium fiat tertio, cum possessio transfertur in alium.

64 ¶ Limita vigesimooctauò, vt oon procedat quoad huiusmodi præiudicium, videlicet quòd transferetur possessio in alium qui obtinuit, qui fortè erit durior aduersarius, quàm primus possessor qui victus est. Nam quo ad hoc præiudicat talis alteri qui volet de integro experiri, vt est tex. io c. cum super. extrà de re iudic. vbi hoc not. Inno. atque etiam io dicto c. pen. in prin. eo. titu. quod intellige quando ipse victus erat possessor, quòd si erat apud alterum, certè senteotia contra illum lata in fauorem victoris, qui inductus est in possessionẽ oon præiudicat, si ignorauerit litem. Sed quid si sciuerit.

uerit, vide omnino Alex. in d. l. vlt. col. xl. versi. in gl. in verbo, interueniente. cum multis col. seq. & iterum col. 47. versi. quæro an sententia lata contra colonum.

65 ¶Limita vigesimononò, vt non procedat in sententia principis, quæ facit ius inter omnes, cum habeat vim legis. C. de leg. b. l. vlt. & extra de re iudic. c. in causis. & hanc limitationem ponit Alexan. in dicta l. vlt. col. 22. versi. item fallit in sententia. ff. de re iudic. sed vide quæ diximus suprà in septima limitatione.

Principis sententia facit ius inter omnes.

66 ¶Limita trigesimò in absolutione siue dispensatione, aut relaxatione iuramenti in contractu appositi, quæ potest fieri parte non citata, vt voluit Lapus allegat. disput. x. hîc, quem sequitur Roma. singul. cccclxxij. Florentinus contrahet. Contrarium tamen tenent plerique omnes, videlicet Io. And. post antiquiores in addit. Spec. in rub. de iureiur. in viii. q. Anto. Card. qui dicit se ita sæpius consuluisse. Imo. in c. debitores. extra de iureiur. Lau. Rodulphus in repet. c. consuluit. q. 125. de vsur. Panor. latè & recentiores in c. j. de iureiuran. Alex. consil. ccxxij. visa facti narratione. col. 4. consil. lix. col. 4. versi. præterea ralis relaxatio. lib. 3.

Dispensatio iuramenti in contractu positi, an fieri possit parte non citata.

67 ¶Et hoc multis comprobatur: nam huiusmodi absolutio requirit causæ cognitionem, vt dicit Inno. in c. ad aures. extrà quod met. cau. & Spec. tit. de iudic. deleg. §. nunc ostendendum. versic. xxiiij. cum duobus seq. Non enim fit absolutio, nisi causa subsistente, vt not. in c. quanto. extrà de iureiuran. vbi glos. dicit, id ne Papam quidem posse facere, cum iuramentum sit iuris naturalis, & diuini. Scriptum est enim Matth. 5. Redde Domino iuramenta tua. quod & repetitur in c. & si Christus. eo. tit. in qua etiam sententia fuit Inno. in c. cùm inter. in fi. extrà de renunc. Nec debet concedi, nisi appareat de magna læsione, vt per docto. in c. cum contingat. de iureiur. & latè per Ias. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. si ergo causæ cognitio requiritur, & citatio quoque. l. in causæ. §. causa cognita. ff. de minor. Nam causarum merita partium assertione panduntur. C. si per vim vel alio modo. l. vlt. Præterea videtur semper interesse partis, qui iuramentum recepit ne fiat talis absolutio: nam vtile est habere partem huiusmodi iuramenti vinculo alligatam. multum enim operatur iuramentum, & id saltem, si nihil aliud, vt addatur forum foro. c. vlt. de foro compe. lib. 6. & faciunt not. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. 2. igitur nihil debet decerni in præiudicium illius absentis, c. j. extrà de causa posses. & propriet. cum simil.

Iuramentum iuris naturalis & diuini.

68 ¶At hoc primùm ita declarandum, quòd licet non debeat fieri hæc absolutio parte non citata, si tamen facta fuerit, tenet, vt voluit Anto. in dicto c. debitores. exemplo eius quod dicitur in absolutione ab excõmunicatione, vt not. per Ioan. And. & alios in c. qua fronte. extrà de appel. & hoc Anto. dictum sequitur Ias. in l. patre furioso. col. antepe. versi. xiiij. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Panor. autem in dicto c. j. de iureiur. posteaquam in col. 7. hoc dictum pro notabili cõmendauit, certè in col. seq. in vers. 4. id ipsum reprobat ea ratione, quia (vt dictum est) non potest episcopus, nec etiam Papa absoluere, siue dispensare à iuramento sine causa. Igitur antequàm appareat causam subesse, non habet potestatem absoluendi, etiam si verè causa subesset, quia ignorat, id quod est fundamentum suæ potestatis, vt not. Bar. in l. 2. ff. de iudic. & in l. multum interest. ff. de condi. & demon. & facit quod not. in c. ex parte Astensis. de conces. præben. extrà. Nec potest illi apparere de causa, nisi vocata ipsa parte, vt diximus. Nec obstat quod de absolutione ab excommunicatione, not. in dicto c. qua fronte. quia illa semper dependet à voluntate eorum qui excõmunicant, valet enim semper, iusta, siue iniusta sit excõmunicatio, vt legitur in c. venerabilibus. §. vbi autem. de sent. excom. lib. 6. quod dicit not. Panor. quia sæpe accidit.

Vtrum absolutio si facta fuerit, parte non citata, teneat.

69 ¶Declara secundò, vt procedat quando per absolutionem euellitur radicitus obligatio, secus si persona solùm (vt ita loquar) habilitatur, vt possit sine metu periurij petere rescissionem contractus ex capite enormis læsionis, aut alio, quo casu non requiritur partem vocari, cum hæc absolutio sit potius pœnitentialis quàm iudicialis: nec agitur de magno præiudicio creditoris, cui omnino ius integrum & saluum remanet ad defendendum principalem obligationem iuratam, vt cõsuluit Oldr. consi. cxx. ad duplicem finem. qui & ad hoc alia multa alleg. & hoc idem voluit Ioan. And. eius discipulus, nulla tamen præceptoris (vt aliàs plerunque) facta mentione. in addit. Spec. in rub. de iureiur. in fi. & Pau. & Cal. in d. c. debitores. & Petr. Ancha. qui hoc multum cõmendat consi. xviij. in q. quæ vertitur. col. pen. versi. quarto præsupposito. & Laur. Rodul. in d. c. consuluit. q. cxxvj. in fi. Imo. in c. j. de iureiur. & Pau. Cast. consi. ccxvij. circa primum quæsitum. col. 4.

An cũ persona per absolutionem habilitatur tantum, vt possit petere rescissionẽ contractus, citatio partis requiratur.

70 ¶Contrarium tamen alibi consuluit Petr. Anch. sibi contrarius consi. cxcvuj. prædictis subtiliter, & ad plenum deductis. hac ratione motus, quia licet non pereat ius creditoris in causa principali, ipse tamen multiplex damnum incurrit, tum propter sumptus & vexationem litium. l. minoribus. ff. de minor. tum propter moras iudicij, & dilatam solutionem, quæ propter vinculum iuramenti debuisset die præfinito fieri, ideo tardius recipiendo minus recipere videtur. c. j. de plus petit. tum propter dubium litis euentum. l. quod debetur. ff. de pecu. tum quoque quia nec in modico permissum est iudici offendere partem, cum & propter læsionem modicam illius sententia retractatur. C. de app. l. & in maioribus. & extrà eo. de appel. & idem Petr. Ancha. easdem fermè rationes adferens consi. ccclxij. retẽto ordine dubiorum. col. j. versi. præsupposito. idem Imo. in dicto c. debitores. col. ix. hac ratione motus, quia si pars citetur, poterit esse quod ostender per calumniam exactum esse eiusmodi iuramentum. l. 2. C. de fals. dicit tamen priorem opinionem cõmuni vsu obseruari in curia episcopali Bononiæ, & Panor. consi. xij. & si copiosior. col. vlt. lib. 2. & Felin. dicens hanc partem esse tutio-

Propter modicam læsionem partis, sententia iudicis retractatur.

rem in dicto c.j.col.ix.extrà de iureiur.Ias.qui hoc cōmendat in l nec quicquam.§.vbi decretū.col. ix.versi.vltra supradicta ff.de offic.proconsul.& ante omnes hoc quoque sentit non obscurè Feder. Senen.consi.ccc.factum tale est.Nec huic postremæ sententiæ obstat,quòd si ex mora,aut sumptibus creditor est damnum passus, non ei desunt remedia vt damna & sumptus recuperet l.vlti.C. in quibus causis in integ.restit.

71 *Absolutio an ualeat nullo citato, ubi nemini competit actio uel ius ex iuramento.*

¶Declara tertiò,vt non procedat,quando constaret nemini competere actionem, vel ius ex iuramento,vt consuluit Card.in consi.xxxviij.quidam habens. in 2.char.vbi dicit, quòd si defunctus esset,cui iuramentum est præstitum,qui erat persona priuata,nec receperat pro se & hæredibus,valet absolutio nullo citato,quia ad ipsos hæredes non extenditur, vt probare conatur ex c.imperialem.tit.de prohib.feudi alien.& not.in c.veritatis. extrà de iureiur.adducitque rationem, quia ad hoc solùm fit citatio,vt euitetur alterius præiudicium. Igitur cum de nullius præiudicio agitur,non est necesse quenquam citari,& hæc quidem per omnia sequitur Felin.in dicto c.j.col.x.versi. tertiò limita. At ego sicuti in eo consentio,quod dictum est neminem citandum esse, cui non potest fieri præiudicium:sic ego dissentio in exemplo de iuramento alicui præstito non etiā hæredibus. Nam quanuis iuramentum ex parte iurantis sit merè personale,tamen ex parte illius cui iuratur est reale,& transit ad hæredes,vt not.in d.c.veritatis.& latè suprà diximus.

72 *An absolui possit parte non uocata, qui nō potest eam in ius uocare, quin incidat in periurium.*

¶Declara quartò,vt sequar ordinem Feli.vt non procedat quando quis ita iurasset, vt non posset vocare partem,quin incideret in periurium.exempli causa,quia iurauit se partem non vocaturum in iudicium,vel denunciaturum illi quicquam,tunc is poterit absolui parte non vocata, cùm iuri partis quicquam non detrahatur,sicut cum libertus petit veniam, vt posit vocare dominū in ius. l.4.ff.de in ius voc.ita voluit Io And.in addi.Spec.in rub.de iureiur.in fi.quem plenè refert Imo. in cle.dispendiosam.super gl.in verbo,tangentibus.de iudic.& in dicto c.j.de iureiur.sed hoc reprobat Panor.in dicto c.j.col.7.versi.quid dicendum.& ibi quoque Fel.col.x.versi.4.vbi tamen dicit posse saluari hoc dictum, intelligendo de eo qui vult absolutionem ad hoc solum,vt habilitetur ad agendum,de quo vide quæ suprà diximus in secunda declaratione.

73 *Iuramentum temerarium non obligat.*

¶Declara quintò vt non procedat quando iuramentum est temerarium & nō obligatorium ex parte iurantis,quia cum hoc casu potius requiritur quædam declaratio,siue denunciatio quòd non est ligatus,quàm absolutio siue relaxatio,per c.de constitutis.j.de testib. Ideo non requiritur partis citatio, vt voluit Ioā.And.in dicta rub.de iureiur.in vlt.q.& Ant.in dicto c.debitores.eo.tit.& Panor.in dicto c.j.col.6.versi.nunc extra glo.eo.tit.vbi tamen hoc intelligit,videlicet quando manifestè constat iuramentum non ligare:nam in notoriis non est opus venire ad iudicium c. quoniam. de filiis presbyt.Si autem posset dubitari,putat aduersarium cui facit iuramentum vocandum esse, cùm sua intersit ne relaxetur,ad cuius confirmationem vide quæ dicam infrà proximè.

74 *Vtrum iuramentū obliget, quando ex parte recipientis uersatur turpitudo.*

¶Declara sextò,vt etiam non procedat quando etiam recipientis tanta versatur turpitudo, vt nulla obligatio ex iuramento quæri posit,nec eo confirmari,cum etiam hoc casu nullum interesse posit prætendere,solique Deo obligatio quæratur,ideóque non sit necesse aduersarium vocare,sed sit satis absolutionem fieri per illum qui tenet locum Dei:ita voluit Anto in d.c.debitores. ponēs exemplum in iuramento de soluendis vsuris vel non repetendis,nullum enim (vt ille dicit) nascitur ius agendi,verùm Panor.in d.c.j.col.8.versi.tertiò non placet.primùm reprobat id quod dicit Ant.nullam in illo exemplo oriri obligationem parti etiam secundariam:tum quia sit cōtra tex.in dicto c.j. tum quia iuramentum vi extortum obligat.c.si verò.extrà eo.& c.abbas.& c.ad audientiam.de eo quod met.cau.Ergo fortius in hoc casu,vbi iuramentū fuit spōte præstitum:Deus enim tenet istud vinculum propter obligationē quæsitam parti: idque satis ex eo patet,quod parte remittente,remittit & Deus sine alia absolutione,vt in d.c.deinde verò. versi.his autem sic discussis.Limitans illud dictum Ant.tum demum non requiri in huiusmodi absolutione iuramenti citationem partis,quando clarissimè constat iuramentū ipsum continere turpitudinē ex parte suscipientis,ita quòd certum est illi nullam defensionem competere.Nam si hoc casu etiā super principali,vbi agitur de multò maiori præiudicio,valeret sententia parte non vocata per ea quæ allegat,& latè diximus suprà in 13.limita.in fi.multò magis huiusmodi absolutio.quæ non adeò magnum præiudicium adfert. Et hoc idem voluit antè Panor.Calde.consi.vij.an episcopus posit procedere.tit.de iureiur. super hoc tamen.vide Feli.in d.c.j col.ix.versi.sed contra istam limitationem.

75 *Declaratio siue adiudicatio pœnæ, cōtumaciæ præcedētis parte nō uocata fieri potest.*

¶Limita trigesimoprimò,vt non procedat in declaratione, siue adiudicatione pœnæ contumaciæ præcedentis,per id quod not.voluit Bal.in c.j.col.pen.versi.quæro vtrum in deferendo.titu.si de inuestit.inter domi.& vasal.lis oria.vbi dicit,quòd ad delationem iuramenti,de quo ille tex.loquitur, non est necessaria citatio partis,quia hoc est pœna præcedentis contumaciæ,quod dictū pro valde not.sequitur Ias.in repe.l.admonendi.col.vlt.ff. de iureiur.

76 *Insinuatio donationis.*

¶Limita trigesimosecundò,vt non procedat in insinuatione donationis quæ fieri potest nemine citato,vt voluit Cyn.in l.vlt.C.de bono.poss.& Bar.in l.in hac.per illum tex.C.de dona.& in l. Modestinus ff.eo.Bal.in l.illud.col.4.C.de sacrosanct.eccl.& in l.j.in prin.C.de litis contest.& in auth. eò decursum.C.de dona ante nup & in l.vlt.C.qui admit.& in l.vlt.§.illud.C.de temp.app.& in l.si tibi pecuniam.ff.si cer.pet.& Pau.Cast.in l.testamenta omnia.C.de testam.

77 *Statuto termino ad aliquid faciēdum, &c.*

¶Limita trigesimotertiò,vt non procedat quando assignatur,siue statuitur terminus ad aliquid faciendum,tunc enim est satisfactum huiusmodi ordinationi siue statuto si id fiat intra terminum

absque

absque citatione aduersarij, ita voluit Bald. in l. j. in fin. & ibi quoque Iason C. quando libel. princ. dat. &c. & idem Bal. in l. si quando. 14. q. C. de testib. & in l. si ea. in fi. C. qui accus. non poss. vbi declarat quomodo intelligitur, & in l. j. in fi ff. de fer. & Ange. in l. omnium. C. de testam.

78 ¶Limita trigesimoquartò, vt non procedat in remissione debiti, quam facit maior pars creditorũ, iuxta l. rescriptũ n. ff. de pact. quæ quidem præiudicat cæteris creditoribus non citatis & absentibus, vt ibi voluerunt Ange. Raph. Fulgos. Pau. Cast. & Ias. tum per tex. ibi, in verbo, absentis. ex quo datur intelligi citationem non exigi, aliàs enim non reputarentur absentes: tum aliis rationibus ibi per eos allegatis. Licet contrarium tamen voluerint Iaco. Aret. Bar. Alber. Bal. Salic. & Alex. in d. l. rescriptum. & Bar. in l. hæredes mei. §. peto de te vxor. ff. ad senatuscon. Trebel. & in l. si vni. ff. de re iudic. & Salic. in l. & suum. §. vlt. per illum tex. in verbo, si conuenit in vnum. ff. de pact. vide recentiores in dicta l. rescriptum.

An remissio debiti quã facit maior pars creditorum, præiudicet cæteris non citatis.

79 ¶Limita trigesimoquintò, vt nõ procedat quando iudex procedit ad informationem, vt bonus vir, tunc enim non requiritur citatio, vt per plura voluit Anto. in repe. c. vestra. col. 38. extra de cohabit. cler. & mulie. quem sequitur Ias. in l. vlt. col. antepe. versi. adde etiam regulam. C. vnde legiti.

Iudex procedens ad informationem, ut bonus uir.

80 ¶Limita trigesimosextò quando fit legitimatio filiorum à patre, vt vult Bart. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. & Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & consi. xj.

Legitimatio à patre facta sine citatione.

81 ¶Limita trigesimoseptimò, vt non procedat in impetratione veniæ, vt quis possit vocare in ius parentes, patronos & alios huiuscemodi, in qua obtinenda non est necesse illos vocare, vt palàm sentit Ioan. And. quem citauimus suprà in proxima limitatione, per l. quíque. ff. de in ius voc. quem sequitur, vt diximus Imo. in dicta cle. dispendiosam. de iudi. & in l. quamuis. col. 2. ff. de in ius voc. Bald. in l. ea quæ. col. 2. versi. vltimo nota. C. quomodo & quando iud.

82 ¶Limita trigesimooctauò, vt non procedat quando clericus captus pro crimine à iudice laico allegat se clericum, & ad hoc probandum producit literas clericatus, quia ad hoc non est vocandus aduersarius, vt expressè voluit Bal. in l. si qua per calumniam. col. 2. versic. sed pone quod iste ostendit motus, quia hoc non propriè fit in modum probationis, sed instructionis, vera enim probatio clericatus non potest coram alio fieri, quàm coram episcopo, per cap. si iudex laicus. de sententia excommunicationis, libro sexto. & dicit facere ad prædicta l. si quis inficiatus. ff. deposi. Bald. in l. iij. in fi. C. de re iudic.

Ad probandũ clericatum nõ est uocandus aduersarius.

83 ¶Limita trigesimononò, vt non procedat in his, quæ fuerũt à iudice ordinata parte nõ citata, quæ etiam possunt alia parte absente, cuius causa facta sunt, retractari, vt quæ de facto solùm confecta sunt de facto reuocentur, iuxtà tex. in l. j. §. & hoc edictum. ff. si mulier ven. nom. & gl. in l. minor. in prin. ff. de euict. cum multis concor. quas videre poteris suprà.

Ordinata à iudice parte non citata, retractari parte absente possunt.

84 ¶Limita quadragesimò, vt non procedat in sententia arbitratoris, in qua non requiritur partis citatio, vt voluit Cynus in l. vlti. in quadam additio. C. de contrahenda emptio. Guil. Cune. in l. episcopale. C. de episco. audien. Bald. in l. si quis ex consensu. eo. titu. & in l. ij. colum. j. C. de ædil. actio. Francis. Albet. Aret. in repet. l. si quis arbitratu. ff. de verborum obligationib. Anto. Imo. Panorm. in cap. Quintaualis. vbi & hoc sentit Hostien. extrà de iureiuran. Cardin. in cap. exposita. de arbitr. Sed quia sunt multi qui tenent contrarium, multi qui distinguunt, alij qui limitant, vide omnino per Barto. Imo. Cuma. Pau. Cast. & latè Alexan. in dicta l. si quis arbitratu. & Canonist. in dicto cap. Quintaualis. in quibus locis hanc rem abundè tractatam comperies. Et illud inter cætera, quòd si quis est assumptus arbitrator inter plures super commodo vni ex illis acquirendo, ita quòd quicquid fuerit arbitratum, nemo illorum damnum sentiet, nec etiam commodum: vt si legetur vni quem Titius arbitratus fuerit, poterit ipse Titius & inter viuos & in vltima voluntate, & sic absentibus partibus, & non vocatis arbitrari seu eligere, per text. in l. si vnum ex familia. in princ. cum duobus §. seq. ff. de leg. ij. & ita voluit Bar. in l. j. in fi. ff. eo. & Bal. in addit. Ange. Imo. Alex. & alij recentiores in dicta l. si quis arbitratu. & Bal. in l. nulli. versi. sed nunquid. C. de epis. & cler. & in l. captatorias. in vlt. q. C. de test. mil. & in l. vlt. in prin. col. 2. vers. sed nũquid. C. commu. de lega. id quod tamen intelligit Bar. in dicta l. j. ff. de lega. ij. & in l. alio. col. pen. ff. de alim. & ciba. leg. procedere quando arbitrator esset assumptus seu electus super declaratione personarum, vt in exemplo suprà posito, secus si super declaratione rerũ, quia tunc videtur necessaria partis citatio. per l. creditor. C. de distract. pign. quod simpliciter refert, ac si sequi velit Alex. in d. l. si quis arbitratu. ff. de verb. oblig.

An in arbitratoris sententia requiratur partis citatio.

85 ¶Limita quadragesimoprimò, quando interdicitur administratio prodigo, quia non requiritur illius citatio, vt expressè voluit Iason in l. nec quicquam. §. vbi decretum. colum. ix. versi. duodecimò fallit. ff. de officio proconsul. allegans tex. in l. j. in princ. ff. de cura. furio. vbi huiusmodi interdictionem facit iudex, dicítque hoc voluisse Bal. Ange. & recentiores in l. is cui bonis. ff. de verbo. obligationib. sed longè fallitur Iaso. Nam Bal. ibi in addit. Ange. Pet. Ancha. Roma. Pau. Castr. Alexan. Francis. Aret. & Barbat. & quotquot illic scripserunt, contrarium tenuerunt per tex. in dictam l. de vnoquoque. suprà sæpius allegato. Bal. tamen & Pet. Anch. ibi hoc limitant, nisi esset notorium aliquem esse prodigum, per not. in l. j. C. qui & aduersus. & in c. tua nos. de cohabit. cleri. & mulierum. Alexan. tamen in dicta l. is cui bonis. in fi. & in addit. ad Barto. in l. qui habent tutorem. §. quolibet. ff. de tutel. hoc etiam repræhendit, quia in notoriis requiritur citatio, per glos. in cap. ad nostram. le iij. de iureiur. cum similib. quod tamen intellige secundum ea quæ diximus suprà in secunda limitatione in fi. Nec obstat dicta l. j. ff. de curatore furio. vt videlicet id fiat autoritate ipsius legis, quia

quod ibi

Vtrũ cum interdicitur administratio prodigo, requiratur illius citatio.

quod ibi dicitur administrationem interdictam prodigo l.xij.tabul.ita intelligitur, vt glos. ibi dicit l.si furioso.§.j.& l.vlti.& not.omnes in l.is cui bonis.ff.de verb.oblig.quanquam dubium est, an notoriè prodigo ipso iure interdicatur administratio,de quo latè ibi per eos,potissimum per recẽtiores,quibus suffragatur communis opinio,vt in casu notorietatis ipso iure sit interdicta administratio,quæ opinio etsi frequens sit,non tamen propterea prætermittenda est citatio,vt plenè patet ex his quæ dixi in xxiiij. limitat.

86 ¶Limita quadragesimosecundò,quãdo furioso interdicitur administratio,& ei curator datur.Nam illius non requiritur citatio,cùm illi ipso iure administratio interdicitur, vt not.glos.in l.t.ff.de curat.furio.& ita in specie voluit Ange.Pau.Cast.& Roma.in l.is cui bonis.ff. de verbo. obligationib. vbi ipse Roma.allegat tex.vt ipse dicit singu.in c.repræhensibilis.extra de appellatio.vbi probatur, quòd quando iudex excommunicat eum qui inciderat in excommunicationem ipso iure, non requiritur monitio,quæ aliàs requireretur in sententia hominis,per text.in c.sacro.de senten.excom. & idem quoque Alex.in l.de vnoquoque.col.vlti.versi.item fallit quando interdicitur.ff.de re iudic. & consi.lxxxvj.visis dubitationibus.col.2.versi.quod autem non fuerit.lib.2.Verùm Fran.Are.in d. l.is cui bonis.col.3.versi.item adde dictis.hoc reprobat,tum per ea quæ diximus suprà in dicta limit. tum per tex.in l.obseruare.ff.de cura.furio.vbi in huiusmodi interdictione bonorum filij,requiritur causæ cognitio,ergo etiam citatio.l.in causæ.la j.§.causa enim cognita. ff.de minor.

Furioso cũ detur curator, aut interdicitur administratio,citatio minimè necessaria.

87 ¶Limita quadragesimotertiò,vt non procedat in datione tutoris vel curatoris quam facit iudex,in qua non reperitur citandum esse quempiam, nisi tutor esset dandus per inquisitionem, secundum Bart.in l.qui habet.§.quolibet.ff.de tutel.& in l.legitimos.in princ.versi. an quando istud decretum. ff.de legit.tut.vbi tamen distinguit,& Bal.in auth.matri & auiæ.C.quando mulier tut.offi.Alex.dicto consi.lxxxvj.visis dubitationibus.col.j.lib.2.& Ias.in d.§.vbi decretum.in j.fallen.

Datio tutoris aut curatoris per iudicẽ,nullo citato fieri potest.

88 ¶Possem & huc adducere casus in quibus testes recipi & iurari possunt parte non citata,de quibus per Canonistas in c.in nomine.extrà de testib.& per Rom. sing.cccLxvj. fuit vnus.& alia multa ad hunc locum pertinentia, quæ vel iustum volumen conficere possent.Sed cùm pleraque sint iam in vnum veluti corpus congesta ab Alexan.in l.vlti.ff.de re iudica.vt interea taceam Panor. qui etsi non adeò copiosè, multa tamen etiamnum descripsit in cap.penul. extrà eodem titu.opportunum video, vt receptui canam.

Testes quãdo recipi & iurari possint, parte non citata.

INDEX

INDEX GENERALIS IN OMNES HVIUS VOLV-MINIS TRACTATVS.

Amicorum

Consuetudo

D

F

Famulitio

Fiscus

G

H

Hæres

I

Iudex

Et paup

M

N

O

P

Posthumus

Princeps

S

V

Venditor

FINIS.

LECTORI.

In recolligendo Indice hæc animaduersa sunt, nempe pag.291.nu.16. versicu.9.lege Sig.Homo. ibidem nu.17.versi.1.possideret. pag.298 nume.11.versi.2.viduitatis.

